ZAHİRÜDDİN MUHAMMED BABUR

ARUZ KİTABI

Hazırlayan

Prof. Dr. Tanju Seyhan

paradigma akademi

ZAHİRÜDDİN MUHAMMED BABUR

ARUZ KİTABI

Hazırlayan

Prof. Dr. Tanju Seyhan

ISBN: 978-625-5972-54-5

PA Paradigma Akademi Yayınları

Sertifika No: 69606

PA Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım
Fetvane Sokak No: 29/A
ÇANAKKALE
e-mail: fahrigoker@gmail.com

Tasarım&Kapak: Himmet AKSOY

Matbaa: Meydan / 99 Baskı

Sertifika No: 76711

Kitaptaki bilgilerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.
Bu Kitap T.C. Kültür Bakanlığından alınan bandrol ve
ISBN ile satılmaktadır. Bandrolsüz kitap almayınız.

Kasım 2024

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER iii
ÖN SÖZ v
KISALTMALAR VE İŞARETLER LİSTESİ ix
I. GİRİŞ 1
1. Zahirüddin Muhammed Babur Zamanında Edebî Çevre 1
2. Doğu Türkçesiyle Aruz Kitabı Yazma Geleneği 2
3. Doğu Türkçesiyle Yazılan Aruzla İlgili Türkçe Eserler 6
4. Çalışmanın Konusu ve Amacı 12
5. Çalışmanın Korpusu 13
5.1. Eserin Nüshaları 14
6. Çalışmanın Yöntemi 20
II. BABUR ŞAH'IN *ARUZ KİTABI* İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER 22
1. Babur Şah'ın Aruz Bilimine İlgisi 22
2. Eserin adı ve Adlandırılması: *Aruz Kitabı* 27
3. Eserin Yazılış Yılı 31
4. Eserin Yazılma Amacı 33
5. Eserin Yayılma Sahası 39
6. Eserin Düzenleme Şekli ve Muhtevası 39
6.1. Eserin Binası 42
6.2. Eserin Muhtevası 48
7. Eserin Kaynakları 99
7.1. Aruz bilimiyle ilgili kaynaklar: 99
7.2. Vezin Örneklerinin Alıntılandığı Kaynak Kişiler ve Eserler 101
8. Eser Üzerinde Yapılan Çalışmalar 113
9. Eserin Bazı Dil Bilgisi Özellikleri 117
9.1. *Aruz Kitabı*'nda Kullanılan Dilbilgisi Terimleri 120
9.2. *Aruz Kitabı*'nda Kullanılan Aruzla İlgili Terimler 123
9.3. *Aruz Kitabı*'nda Takti ile İlgili Yazım Kuralları 126

9.3.1. Normal Uzunlukta Ünlülerin Yazımı ve Taktide Değerlendirilmesi 127
9.3.2. Uzun Ünlülerin Yazımı ve Taktide Değerlendirilmesi 135
9.3.3. Ünsüzlerin Yazımı ve Taktide Değerlendirilmesi 135
9.3.4. Aruz Vezinlerinde İki Sakin Ünsüzün Yan Yana Gelmemesi 138
9.3.5. Aruz Vezinlerinde Üç Sakin Ünsüzün Yan Yana Gelmemesi 139
9.3.6. Aruz Vezinleri Arasında Yanyana İki Sakin Bulunması 139
9.3.7. Şeddeli okunan harfler 142
10. Taktili beyit yazım kuralları /Aruz imlası 145
11. Babur Şah'ın uyguladığı sunî yazımın kuralları 151
12. Cümle Bilgisi ve Üslup Özellikleri, Söz Varlığı 154
III. *ARUZ KİTABI* KARŞILAŞTIRMALI METİNLER 160
1. <DĪBĀÇE> (1b/1-98b/11) 160
2. <RİSĀLE> (98b/11-173b/13) 356
3. <BABUR ŞAH'IN BİR BEYTİN 504 VEZNE GÖRE TAKTİİ RİSALESİ> (174b/1-205b/18) 513
IV. DİBACE VE RİSALE'NİN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIMI 623
V. DİZİNLER 1017
1. GENEL SÖZLÜK-DİZİN 1017
2. ÖZEL İSİMLER DİZİNİ 1313
3. ARUZ VE DİLBİLGİSİ TERİMLERİ DİZİNİ 1372
4. VEZİN VE TEFİLE DİZİNİ 1503
KAYNAKÇA 1563

ÖN SÖZ

Doğu Türklük Sahasında Timürlü sarayında dünyaya gözlerini açan, 16. yüzyıla damga vuran Babur Şah, Hindistan'da Delhi Sultanlığına son vererek Türk coğrafyasının sınırlarını Doğuda genişletir, bugünkü Afganistan, Pakistan ve Hindistan'ın kuzeyinde kendi adını verdiği Babur İmparatorluğunu kurar. Onun Türk ve dünya tarihinde müstesna bir yere sahip olmasını sağlayan amillerin bir kısmı savaşları ve kurduğu imparatorluksa diğer önemli kısmı bilim insanlarına, sanatçılara, hüner sahiplerine hami oluşu, kaleme aldığı eserleridir.

Türkçenin ve Farsçanın yaygın olarak kullanıldığı iki dilli bir ortamda, bunlara Arapçayı da dahil edebiliriz, Türkçenin bilim dili, edebî dil, şiir dili olarak işlendiğini, ortaya konulan eserler tanıklamaktadır. Temelleri çok önceden atılmış klasik Türk şiiri bir yandan kendine mahsus tür ve ölçülerle gelişim ve değişimine devam ederken bir yandan da Arap ve Fars edebiyatında kullanılan aruz vezinleriyle yazılmış, elbette hazırlık aşamasından geçtikten sonra Türk zevkini yansıtan örneklerle okuyucusuyla buluşmuştur. Bu aşamalarda ortaya çıkan güçlüklerin başında Türkçenin imlasının Arapça ve Farsçadan farklı oluşu gelir. Doğu Türklük sahasında yaratılan kültür ortamında Arapçayı ve Farsçayı çok iyi bilen, aruz nazariyesiyle ilgili kaynakları iyi takip etmiş Türkler, aruzla şiir yazmadaki zorlukları görerek ihtiyaca binaen belagata, kafiyeye, aruza dair Türkçe nazari eserler yazmışlardır. Bu alanda yazılmış bildiğimiz ilk üç eser bulunmaktadır: Sultanü'l-Azam Emir Ulug Beg Küregen

(1394-1449) zamanında H. 840 (M.1436-1437) yılında ona ithafen Şeyh Ahmed ibn-i Hudâydâd Tarâzî tarafından yazılan *Fünûnü'l-Belâga* veya *Letâyif-i Tarâzî*, Ali Şir Nevâyî'nin (9 Şubat 1441, Herat-3 Ocak 1501, Herat) *Mîzânü'l-Evzân*'ı (H.869 / M. 1490?) ve Babur Şah'ın *Aruz Kitabı*. Aruz konusunu ve Türklerde kullanımını gittikçe daha ileri taşıyıp üst seviyeye çıkararak ele alan üç eser binasıyla, açık anlaşılır bir üslup ve sade nesir anlayışıyla yazılmış bilim dili Doğu Türkçesinin örnekleridir.

Babur Şah muhtemelen şiir yazmaya başladığı dönemlerden itibaren belagatla, aruz bilimiyle ilgili konularla bir edebiyat kuramcısı gibi derinlemesine ilgilenmiştir. *Aruz Kitabı*'nın içeriği, binası ve açık ve anlaşılır üslubu Babur Şah'ın üzerinde durduğu meseleleri değerlendiriş şekline, bir konunun mantığını kavrayarak tanzim ve tasnif edişine, örneklendirme metodunu kullanışına, bilimsel etikle bunların sunumunda görselliğe kadar dikkatlerine tanıktır. Bilimsel düşünceyle bu bilimin terminolojisi, tanımı, asli vezinleri ve zihafları, daireleri, bahirleri, literatürüyle her açıdan konuyu ayrıntılı ve pratikte en çok kullanılan uygulamaları bakımından hâkim olmuş, meseleleri zengin örnekler üzerinden Türklerde, Araplarda, Farslarda karşılaştırmalı olarak değerlendirerek metodik bir tasnifle ortaya koymuştur. Aruzla yazılan edebî türleri belirtirken Türklere mahsus olan *öleng, tarhânî, tuyuk, urguştek, koşuk, muhabbetname, türkü* vb üzerinde durmuştur. Bu konuda belki ilk çalışan değil ama üst seviyeye çıkaran olmuştur.

Dibace, Risale ve Bir Beytin 504 Vezne Göre Taktii olmak üzere mufassal ve muhtasar üç ana bölümden oluşan *Aruz Kitabı*'nın Paris'te Bibliotheque Nationale, Tahran'da Gülistan Kütüphanesi'nde bulunan külliyat içinde ve İstanbul'da Marmara Üniversitesi İlahiyat

Fakültesi Kütüphanesi'nde olmak üzere 3 nüshası bilinmektedir. Nüshalar karşılaştırıldığında eksiklikleri bir tarafa bırakırsak metin ve dili açısından farklılık yoktur. Bu sebeple karşılaştırmalı metin çalışmasında en eski nüshayı değil özenli ve tam olan İstanbul nüshasını esas aldık. Çalışma ana hatlarıyla Giriş ve *Aruz Kitabı* ile İlgili Değerlendirmeler, Karşılaştırmalı Metinler, *Dibace ve Risale*'nin Türkiye Türkçesine Aktarımı, sözlük-dizinler (Genel Sözlük-Dizin, Özel İsimler Dizini, Aruz ve Dilbilgisi Terimleri Dizini, Cüz, Tefile ve Vezinler Dizini) olmak üzere dört ana bölüm üzerine hazırlandı. Giriş bölümünde Babur Şah zamanındaki edebî çevre, Doğu Türkçesiyle kaleme alınan aruz risaleleri, çalışmanın konusu, amacı ve değerlendirilen nüshalar hakkında bilgi verildi. *Aruz Kitabı* ile İlgili Değerlendirmeler bölümünde eserle ilgili bilgiler yanı sıra metnin ayrıntılı bir içindekiler şablonu hazırlandı. *Aruz Kitabı*, farklı dönemlerden beyit nakilleriyle klasik öncesi ve klasik dönem Doğu Türkçesi metinlerinin antolojisi gibidir. Metni filolojik olarak değerlendirirken dilbilgisi incelemesi yaparak bilinenleri tekrar etmek yerine ilgi alanlarından biri alfabe olan Babur Şah'ın açıkladığı vezin tespitinde bilinmesi gereken yazım kuralları ve taktide dikkate alınması gereken yazım ve ses bilgisi hususiyetleri; aruz imlası ve kuralları üzerinde duruldu. İkinci bölümde *Aruz Kitabı*'nın karşılaştırmalı metni Türkçe bölümler üzerinden üç nüshanın karşılaştırmasıyla hazırlandı, Farsça örnek beyitler Türkçe örnek beyitler de bulunduğu için transkripsiyonlanmadan, İstanbul nüshasından kopyalanarak verildi; ancak Türkçe örnek bulunmayan vezinlerde Farsça beyitler çeviri yazıyla verildi. 2. *Risale*'de beyit vezinlerin taktiini göstermek üzere geliştirilmiş aruz imlasıyla çok şekilli yazıldığı için bunu okuyucuya göstermek amacıyla

karşılaştırmalı metin İstanbul nüshasından kopyasıyla aruz imlasını aksettirecek şekilde transkripsiyonlanarak verildi.

Aruz Kitabı üzerine yapılan bu çalışmanın ilk adımları 2004 yılında Paris'ten yazmanın getirtilmesiyle atılmıştır, nihayet birkaç yıl önce bitirdiğimiz, çeşitli sebeplerle ertelediğimiz *Aruz Kitabı*'nın neşrini gerçekleştirdik. Elbette çalışmamız hatalardan uzak değildir, özellikle de çeşitli okuyuşlarla değerlendirilebilecek vezinlerde farklı değerlendirmeler yapılabilir. Okuyanın affına sığınırız. Bu çalışmamıza yaptıkları değerli katkılarıyla kıymetli meslektaşlarım Doç. Dr. Serap Alper, Doç. Dr. Fatih Bakırcı'ya teşekkür ederim. Ayrıca her daim yanımda bulunan kıymetli aileme, eşim Kemal Seyhan ve kıymetlilerim Aybeniz ve Aybars'a kalbi sevgilerimi sunarım.

Ekim 2024, İstanbul

KISALTMALAR VE İŞARETLER LİSTESİ

+	İsim kökü ve gövdelerini gösterir
-	Fiil kökü ve gövdelerini gösterir
¯	(ā, ī, ō, ū) Alıntı kelimelerde üstünde bulunduğuvünlünün uzunluğunun gösterir.
*	Nazarî biçimleri gösterir
°	Uyum dahilinde yardımcı ünlüyü gösterir
(V): (:)	Türkçe kelimelerde sonrasında geldiği ünlünün uzunluğunu gösterir.
ı,i,u,ü	(Dilbilgisi bölümünde) yardımcı ünlüler
ė, ı, i, u, ü	(Aruz imlasında) yazılmayan ünlüler
<	Kökeni -den gelmekte, yapısı
Ø	Kullanımdan düşmüş ses ya da ses birliğini belirtir
→	Karşılaştırınız, bakınız
//	Fonem
å	Yuvarlak a, a ile o arası bir ses
A.	Arapça
AR	*Aruz Kitabı* (Babur Şah'ın)
b.s.	birleşik sıfat
belg.	Belâgat terimi
Ç.	Çokluk
Çin.	Çince
dilb.	Dilbilgisi
doğ.	Doğumu
D.L.T.	Divanü Lugati't-Türk
dilb.	Dil bilgisi terimi
E.T.	Eski Türkçe

F.	Farsça
FB	Fünûnü'l-Belâga
H.	Hicrî yıl
Hz.	Hazret-i
K	Ünsüz ses
Lat.	Latince
ME	Mîzânü'l-Evzân
MN	Mecâlisü'n-Nefâyis
Moğ.	Moğolca
ö.i.	Özel isim

I. GİRİŞ

1. Zahirüddin Muhammed Babur Zamanında Edebî Çevre

Çingiz Türk-Mogol devletinin dağılmasından sonra Türkistan'da hakimiyetini tesis eden Çağatay sülalesinin mirasını Timür Han sahiplenir, gittikçe genişleyen nüfuzlu bir devlet kurarak bu coğrafyada 1370-1405 yıllarındaki hükümranlığı döneminde siyasi birliği sağlar. Ondan sonra imparatorluk Horasan ve Maveraünnehir olarak yönetim bakımından ikiye ayrılır. Horasan'da Timür Han'ın oğlu Şahruh 1409-1447, Maveraünnehir'de torunu Ulug Bey 1409-1449 yıllarında hüküm sürer. Timür Han'ın sağladığı siyasi birlik ve istikrar onun ölümünden sonra sarsılmış, çalkantılı bir dönem başlamıştır. Siyasi hayattaki inişli çıkıntılı bu dalgalanmalara rağmen gerek Şahruh gerekse Ulug Bey ve başka Timür soyundan şehzadeler, torunlar, mirzalar siyasî kimlikleri dışında ilmî, edebî faaliyetlere katılmış, kalem oynatmış, Timür Han'ın yaptığı gibi pozitif ve sosyal bilimlerle ilgilenen bilim insanları, edebiyatçılar, sanatın her dalıyla ilgili kabiliyetli sanatkârları himaye etmiş, yeni kültür merkezleri oluşmasına katkıda bulunmuşlardır. Semerkant, Buhara, Taraz, Sibîcab, Yezd, Herat ve başka merkezlerde Türkçe ve Farsçayla Türk yazısı olarak bahsedilen Uygur ve Arap kökenli alfabelerle eserler vücuda getirilmiş, hemen her alanda son derece önemli isimler ortaya çıkmıştır. Türkçenin resmî dil, edebiyat dili, bilim dili, din dili olarak gelişimi bu siyasi erkin ve himayenin neticesidir. Kısacası XIV. Yüzyılın son çeğreği, XV. yüzyılın ilk yarısından itibaren siyasî bir güç olarak hüküm süren Timür Han ve Timürlüler yaratıcılığa, bilgiye aydınlanmaya önem vermişlerdir.

Timürlü sarayında dünyaya gözlerini açan bir başka isim devlet adamı, şair-yazar, edebiyat kuramcısı Zahirüddin Muhammed Babur (Doğ. 6 Muharrem 888/14 Şubat 1483 Ahsi / Fergana; öl. 6 Cemâziyelevvel 937/26 Aralık 1530 Agra). Hindistan'da büyük Türk

İmparatorluk'unun kurucusu, şair, yazar. Babur Şah'ın babası Ömer Şeyh Mirza Emir Timür'ün nebiresi, Fergana vilayetinin hâkimi; annesi Kutluk Nigâr Hanım Taşkent hâkimi Yunus Han'ın kızıdır. Nesebi babası tarafından Timür'e (Babur b. Ömer Şeyh Mirza b. Sultan Ebu Said Mirza b. Sultan Muhammed Mirza b. Miranşah Mirza b. Timür), anne tarafından Çingiz'e (Kutlug Nigâr Binti Yunus b. Veys b. Şir Ali Oğlan b. Muhammed b. Hızır Hoca b. Tugluk Timür b. İsen Buga b. Duva b. Barak b. Yisun Teve b. Mötügen b. Çağatay b. Çingiz Han) kadar uzanır. Son derece iyi bir şehzade eğitimi görmüştür. 12 yaşında Fergana'da tahta çıkar, ancak tahtını koruyamayıp nice mücadelelerden sonra Özbek hanı Şibani Han'a yenilince Kabil'e yönünü çevirir. Oradan Hindistan'a giderek bugünkü Afganistan, Pakistan ve Kuzey Hindistan'ı içine alan Türk-Hint imparatorluğunu kurar. Babur Şah, nesebinin dayandığı Timürlü geleneğinde olan kendisinin de bizzat yeni coğrafî sahalarda devam ettirdiği bu ortamda daima şâirler, âlimler ve sanatkârlarla birlikte olur. *Hatırât*'ta saydığı isimler kendi sahalarında ün yapmış önemli kişilerdir: Seyfi Buharî, Abdullah Mesnevîgûy, Meşhedî, Behzad, Hüseyin Udî, Mevlânâ Şeyh Hüseyin v.b.; ayrıca zamanının çoğunu geçirdiği geniş kütüphanesinde kendisinden önce yazılanları da okuyarak iyi bir eğitimden geçmiştir. (Arat 1985:255-290 v.b.). Ali Şir Nevâyî, Lutfî gibi gerek çağdaşı gerekse kendinden önceki dönemlerin şair ve yazarlarının eserlerini okuyarak bilgi ve görgüsünü artırmıştır. 47 yıllık kısa bir ömre çok şey sığdırmıştır.

2. Doğu Türkçesiyle Aruz Kitabı Yazma Geleneği

Bildiğimiz kadarıyla Doğu Türkçesiyle nazım ve nesir binası, sanatları, aruz üzerine yazılmış ilk eser *Fünûnü'l-Belâga*'da Şeyh Ahmed bin Hudâydâd Tarâzî nutkun nazım ve nesir olmak üzere iki türü olup kaideleri bulunduğunu söyleyerek "ol ẕü'l-celālniṉg ḥasretiġa kim ol ṣabīḥinde 'ināyet mi'mārı birle inşā ḳutın ve imlā ḳudretin taḳṭī' ve taḳsīm eylep benī ādemniṉg ḥaṭırında ta'biye ḳıldı tā naẓm gevheri ve neṯr cevheri ẓuhūrġa kilgey" (FB, 1b/4-7)

sözleriyle Allah'ın insanoğluna nazım ve nesir cevheri verdiğini, insana da tefekkür dünyasına dalgıç gibi dalarak mana incilerini çıkarıp belagatla süsleyerek kağıda dökme görevi verdiğini (ṭab‘ münşīsin tefekkür deryāsında ġavvāṣ eyledi tā ma‘ānī lülüsin nuṭḳ tārı birle baḥr ḳa‘rıdın evrāḳ sāḥiliġa kėltürgey) (FB, 1b/10-2) ileri sürer.

Ali Şir Nevâyî "Arûz fenni nazm vezinlerinin terazisidir ve soylu fendir, çünkü nazım biliminin rütbesi pek yüce rütbedir." (ME: 68) diyerek aruza soyluluk sıfatını verir ve kökenini çok geriye çekerek Kur'an'da, hadislerde, Hz. Ali'nin sözlerinde aruz kaideleri, vezin tespitlerinde bulunur:

> "Ḥaḳ *subḥānehu ve ta‘ālā*nıŋ *Kelām-ı mecīd*'ide köp yirde naẓm vāḳi‘ boluptur ki 'Arūż kavā'idi bile rāstdur. Ol cümledin bu āyet kim: لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا[1] Kim vezni *Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün*'dür ve "Remel-i müseddes-i maḫẕūf" vāḳi‘ boluptur. Yana [2] وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفاً فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفاً kim vezni *Mef‘ūlü fā‘ilātün mef‘ūlü fā‘ilātün*'dür ve "Mużāri‘-i müsemmen-i ahreb" vāḳi‘ boluptur. Yana [3] جَنَّاتُ عَدْنٍ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ kim vezni *Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilān*'dur ve "Recez-i müseddes-i müẕāl" vāḳi‘ boluptur. Ve Kelāmu'llāh'da köp yėrde bu nev‘ vāḳi‘dür. Ve Resūl *ṣalla'llāhu ‘aleyhi ve sellem* eḥādiṣide dağı hem bu ṭarīḳ tüşüptür. Ol cümledin biri budur kim: مَنْ اَكْرَمَ عَلِماً فَقَدْ اَكْرَمَنِي Kim vezni *Mef‘ūlü mefā‘ilün mefā‘īlü fe‘al*'dur ve Rubā'ī veznide "Hezec-i aḫreb-i maḳbūż-ı mekfūf-ı mecbūb" vāḳi‘ boluptur. Ve Emīrü'l-mü'minīn 'Alī *kerrema'llāhu vechehu*'nıŋ eş'ārı köptür, belki dīvānı bar. Yana meşāyiḫ ve eyimme ve evliyāu'llāhdın hem köp 'aẕīmü'ş-şān ėlniŋ naẓmı, belki dīvānı ve meṣnevī

[1] Âl-i İmran 92: Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla eremezsiniz.
[2] Mürselat 1-2: Yemin olsun, birbiri ardından gönderilenlere; Fırtına olup esenlere;
[3] Mısrada 2 ayet parçası birleştirilmiş. Birincisi: جَنَّاتُ عَدْنٍ Sâd 50: Aden cennetleri, ikincisi: فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ Zümer 73: Temelli olarak buraya girin.

> ṭarīḳı bile kitābları bar kim istişhādıġa ḥācet ėmes, nė üçün ki ḫalāyıḳ ḳaşıda rūşendür ve hem söz taṭvīl tapar. Ve bu naẓmlarnıñ aṣlı ve żābıtası ‘Arūż buḥūr u evzānıġa mevkuf.” (ME, 68-69).

Kısaca “vezin bilgisi” olarak tanımlayabileceğimiz *Aruz* “çadırın orta direği, ortaya çıkma, çıkarma; kendisiyle bir şey karşılaştırılan örnek veya ölçü”; *mısra* “kapının iki yan kanadı; beyit de bilindiği üzere “ev” demektir. Hepsi birlikte bir bütünlük teşkil eder ve evin içi anlam yüklüdür; ama önce ölçünlü bir ev inşa etmek gereklidir. Bu bilim tesis edilirken bu inşanın temel unsurlarının adı aruzda terim olarak kullanılmıştır. Halîl b. Ahmed şiirde âhengi sağlayan tefilelerin hecelerine kadar evle ilgili sözvarlığından ad aktarmasıyla yararlanmıştır: Veted/vetid “kazık”, sebeb “ip”. Şeyh Ahmed bin Hudâydâd Tarâzî de öncekileri topluca zikrederek aynı görüşü devam ettirir, aruzun adlandırılmasını *ḫayma* (<A.) “çadır”la ilişkilendirir: “Ve ẓurefā beytni *ḫayma*ġa nisbet ḳılıpturlar ve ḳāfiyeni sütūnġa ya‘nī ḫayma sütūn birle ber-pāydur.” (FB, 26a/3-4). Ali Şir Nevâyî *aruz* teriminin kullanılması ile ilgili çeşitli görüşler olduğunu söyleyerek Arap kökenli olan Halil bin Ahmed ve yaşadığı dönemle, “ev” ile ilişkilendirir (ME, 69). Abdurrahman Câmî aruzla ilgili risalesinin hamdele salvele bölümünde aruz terminolojisinin Allah’ın güzel isimleriyle, gök tabakalarıyla ilişkilendirir: Felek dairelerinin seri hareketlenişine seri hareketlenişine usul (asıllar)ın birleşmesi ve erkân (rüknler)in katılmasına sebep olan Kâdir Vâfir Hudaya şükürler olsun… (Yusupova 2014: 8)

“Arûz ilmini sistemli bir izah şekline kavuşturan, bu arada vezin *ve* kafiye ile, daha doğrusu bir bütün halinde nazımla ilgili ıstılahların çoğunu tesbit *ve* tarif eden el-Halil b. Ahmed el -Ferâhîdî (öl. 175/791), bu sahada eskiden beri kullanılagelen ve bazıları zamanla açıklık kazanan, bazıları ise bulanık bir mana taşıyan kelimelere muayyen karşılıklar tayin etmiştir.” (Çetin: 424c). Her millet kendi karakteri, coğrafyası vb özelliklerine has ifadesinin inşasını ortaya

koyar, düşüncelerini kendine göre bina eder. Burada tam bir yaratma ve şekillendirme süreci bulunmaktadır. Türklerin de kendine göre bir ifade tarzı vardır. Eski Türk şiirinde bunu görürüz. Türkler çeşitli vesilelerle karşılaştığı kültürlerle etkileşim içinde olmuş; bu etkileşim neticesinde şiirin iç ve dış yapısında değişikliklere, yeni düzenlemelere gitmiştir.

Aruz bilimiyle ilgili yazılan sistematik eserler 8. yüzyıla kadar gider. Arap aruzu ile ilgili ilk eser olarak Mufaddal ed-Dabbî'nin (öl. 170 / 786): *Kitâbü'l-ʿArûz*'undan bahsedilir. Gramer ve aruz biliminin esaslarının belirleyicisi olarak Ebû Abdurrahmân el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm el-Ferâhîdî (/el-Fürhûdî) (doğ. Umman 100 / 718 – öl. Basra 175 / 791-792) ve eseri *Kitâbu'l-'Ayn* kabul edilir. Daha sonra El- Ahfeş el-Evsat (öl. 215 / 830 ?): *Kitâbü'l-ʿArûz* vb. Arûza dair ilk Farsça eserlerin yazılışı sırasında şiir, şekli ve muhtevasıyla hayli gelişmiş, yönünü ve akışının yatağını çizmiş bulunuyordu. Fars sahasında yazılan eserlerde bunlardan istifade edilmiştir. Gazneliler devri şairlerinden olup Şems-i Kays'ın eski arûz âlimleri arasında saydığı (*el-Muʿcem*, s. 181) Büzürcmihr-i Arûzî de (Ebû Mansûr Kasîm b. İbrâhim el-Kâyinî, öl. 433 / 1041-42) bunlardandır. Tuğrul Şah devri şairlerinden Ebû Abdullah el-Kureşî ve Gazneliler devri sanatkârlarından Behrâmî-yi Serahsî'nin çalışmaları hakkında mevcut bilgiler (*el-Muʿcem*, s. 181-189; *Çehâr Maḳāle*, s. 48), İran şiirinde arûzun aldığı şekli izah için Arap arûz nazariyesinde yapılan değişiklikler ve yeni vezinler arama gayretleri hakkında fikir verebilmektedir. Şems-i Kays / Şemsüddîn Muhammed b. Kays-ı Râzî (öl. 633 / 1236'dan sonra): *El-Muʿcem fî meʿâyîri eşʿâri'l-ʿAcem*; İbnü'l-Kattân el-Mervezî'nin (öl. 548 / 1153): Rubai nazım şeklinin Ahrem ve Ahreb şecerelerini ortaya koymuş ve bunları yirmi dört vezne ayırmıştır; El-Cevherî (öl. 1009'dan önce): *Kitâbu Arûzi'l-Varaka*; Hâce Nasîrüddîn-i Tûsî (öl. 672 / 1275): *Mi'yârü'l-Eş'âr*; Reşîdüddîn-i Vatvât (öl. 573 / 1177): *Risâle-i Arûz*, Vahid Tebrizî (XV. yy): *Câmi-i Muhtasar*, Ataullah Mahmud Hüseynî (XV. yy):

Bedâyiü's- Sanâyi, Abdurrahmân-ı Câmî (öl. 1493): *Risâle-i Arûz* ve başkaları.

Kısaca söylemek gerekirse aruz vezni köken olarak Arap edebiyatı ile ilgilidir. Daha sonra Doğu halklarının edebiyatlarına nüfuz etmiş, onlar tarafından edebî ve estetik bakımdan geliştirilmiştir. VIII-X. asırları esasen Arap aruz iminin devri, X-XV asırları Fars aruz ilminin daha çok inkişaf ettiği devirler gibi karakterize etmek mümkündür (Babayeva 2015: 3, 12-13). Bu değerlendirmeye Türklerin aruza kazandırdıklarını da eklemek gerekir. Türklerle Farsların biraradalığını bir bakıma iki anadilli bir ortamda aruzun geliştirildiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Doğu Türkçesiyle yazılan aruzla ilgili risalelerde Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında aruzun kullanımındaki farklılıklar üzerinde de durulmuş, Türkçe, Farsça örnekler yan yana verilmiştir.

3. Doğu Türkçesiyle Yazılan Aruzla İlgili Türkçe Eserler

Doğu Türklük sahasında Babur Şah'tan önce iki dilli ortamda aruz bilimiyle ilgili olarak Farsça risaleler yazılmıştır. *Türkçe* / *Türkî* / *Türkçe* / *Türk tili* / *Türkî lafzı* ile yazılmış risaleler ilk Şeyh Ahmed bin Hudâydâd Tarâzî, ikinci olarak da Ali Şir Nevâyî tarafından gerçekleştirilir:

3.1. *Fünûnü'l-Belâga* - Şeyh Ahmed bin Hudâydâd Tarâzî (FB)

Bilinen tek nüshası Bodleian Library, Oxford Ox1 3BG'de, Ms. Elliott 127 numarada kayıtlıdır. 139 varak, 14 satırdır. Talik hatla yazılmıştır. Şeyh Ahmed ibn Hudâydâd Tarâzî tarafından *Fünûnü'l-Belâga* veya *Letâyif-i Tarâzî* adıyla Sultanü'l-Azam Emir Ulug Beg Küregen (doğ. 1394 - öl. 1449) zamanında, 840 / 1436-1437 yılında ona ithafen yazılmıştır. Elimizdeki nüsha Buhara'da Mîr Külengi mahlaslı Mīr el-Ḥüseyn el-Ḥüseynī el- Kātib tarafından nestalik hatla 989/1581-2'de istinsah edilmiştir. Babur Şah bu eserden istifade etmişse bugün elimizde bulunmayan, çok daha önceden istinsah edilmiş en az bir nüshası daha bulunmaktadır; ancak Babur Şah,

Tarâzî'den yapmış olduğu alıntıları onun Divan'ından da almış olabilir; çünkü o, bir eserden faydalanıp adını gizleyecek biri değil.

Şeyh Ahmed ibn Hudâydâd Tarâzî nazım ve nesirle ilgili kurallar üzerine çeşitli risaleler yazıldığını ama hepsini bir araya toplayan bir eser olmadığını, kendisini bunu yapmak için *Fünûnü'l-Belâga*'yı kaleme aldığını açıklayarak eserle ilgili şu bilgileri verir:

> "Ma'lūm boldı kim her ādemī kim insāniyyet beḳāsıdın baş çıḳarur anga naẓm ve neşrning ḳā'idesin bilmekdin kezīr yoḳturur. Bes kėçken fuṣaḥā ve büleġā bu ma'nādın neşr ve naẓmnıng keyfiyyetinde ḳā'ideler terkīb itip risāleler tertīb ḳılıp ve her ṣāni' ve daḳāyıḳ kim neşr ve naẓmda vāḳi'bolur barçasını fi'l-maḥal ẕikr itiptürler. Ve bu ża'īf hem tiler ėrdi kim alarnıng ṭavrında risāleī te'līf ḳılsa; ve līkin bu ma'nādın iḥtirāz ḳılur ėrdi kim nā-geh bolmaġay kim sebeb-i melāmet ve mūcib-i nedāmet bolġay kim 'ulemā aytıptur (اقد استہذف من ضنف) ..men ṣunuf aḳad istihẕefā. Köp kişi bu ṭarīḳada nüsḫa taṣnīf ḳılıpturlar; ve līkin hīç kimerse naẓmnıng tamām fünūnın bir yėrde cem' ḳılmay turur. Bu sebebdin raġbet hevāsı ġālib bolup heves dilberi könggül perdesindin bu ṭarīḳa yüz körgüzdi kim nüsḫa ḳalemġa kėltürse kim neşr ve naẓmnıng cemī' ḳavā'id ve aḳsāmıġa müştemil bolsa tā her kim belāġatḳa māyil ve faṣāḥatḳa ḳābil ėrür fāyide alsa. Çün bu fikr farż-ı 'ayn belki 'ayn-ı farż köründi ėrse müddet-i medīd ve cehd-i ba'īd bu te'emmül birle evḳāt kėçürdüm. … Resūl *'aleyhi'ṣ-ṣalat ve's-selām* hicretidin sėkkiz yüz ḳırḳ yıl ötüp ėrdi kim bu 'ilmġa şürū' itip Fars ve Türk leṭāyifni terkīb eylep risāleī tertīb ḳılduḳ tamām boldı atını *Fünūnü'l-Belāġa* ḳoyduḳ ve ba'żı irenler *Leṭāyif-i Ṭarāzī* hem dėdiler ve tevaḳḳu' aṣḥāb-ı ẕevḳdın ve erbāb-ı şevḳdın oldur kim bu dürer sefīnesidin ve güher ḫazīnesidin behre ve feyż alsalar, ri'āyet iteki birle 'aybın yapıp 'ināyet ḳalemi birle sehvin rāst

ḳılġaylar ve muṣannif ve ḳāyil ve kātib ve ṣāḥibin du‘ā-yı ḫayr birle yād tutḳaylar.” (FB, 2b/11-3b/4).

Kitabın başında *tevhid, naat, sebeb-i telif*, Uluğ Bey için bir *medhiye* içeren *Dibace* (1b/1-4a/1) ve *Fihrist*’in (4a/2-12) yer aldığı bir giriş bulunur. Elimizdeki nüsha 1. Şiirin aksamı ve *sadece çok kullanılan* çeşitleri *ḳaṣīde, ġazel, ḳıṭ‘a, rubā‘ī, meṣnevī, tercī‘, musammaṭ, müstezād, muṭavvel, ferd* (*4a/13– 25b/13*); 2. Kafiye ve redif kuralları (25b/14-40b/2); 3. Sözün bediiyyatı ve sanatları (40b/3-76A/14); 4. Şiirin taktii ve vezinleri (76b/1-) konularını işleyen dört bölümden oluşur. Fihristte eserin beş ana bölüm olarak tasarlandığını görüyoruz. Muammanın usul ve rükünlerinden (4a/2-11) bahseden beşinci bölüm nüshada bulunmamaktadır. Eserin 76b’de başlayan aruz bölümü *Mîzânü’l-Evzân* ve *Aruz Kitabı* ile paralellik teşkil eder. Her bir konunun Türkçe açıklamasını yaparak Türkçe beyit(ler) ile örneklendirme metodunu esas almıştır (76b/4-5). Türkçede kullanılmamış vezinler üzerinde prensip olarak durmamıştır: “Ėmdi bizing kitābımızning bināsı Türkīgedür. Nā-maṭbū‘ veznlerni terk ḳılsaḳ münāsibraḳ bolġay.” (FB, 119a/9-19). Tarâzî’nin hedefi bütün vezinleri yazmak değildir, çok kullanılanları açıklayıp diğerlerini öğrenmeye zemin hazırlamaktır: “Bilgil kim her şu‘bening şerḥini başḳa başḳa taḳrīr ḳılsaḳ söz köp bolur. Ėmdi ba‘żının̄g şerḥini ḳılıp özgesin mevḳūf ḳılalı. Her kim bu ‘ilmning ḳavā‘idin bu miḳdār bilse barça eşkāli an̄ga ma‘lūm bolur. Beyān ḳılmaḳ ḥācet ėrmes ve biz bir niçe baḥrnı mükemmel beyān eylep mübtedīġa ḳavā‘id ve ıṣṭılāḥı ẓāhir bolġandın son̄gra özge baḥrlarnı mūcez ve muḫtaṣar ḳılalı.” (FB, 90b/4-9). Sadece Türkçe değil Arapça, Farsça nazım ve nesir binasının nasıl olması gerektiği hakkındaki bilgilerin nazari olarak verilişi eserin önemini artırmaktadır.

Tarâzî eserde bu bölümün binasını nasıl oluşturduğunu, ana bölümleri ve alt bölümleri açıklar: Bahirleri önce daha önce bu ilim koluyla ilgilenenlerce belirlenmiş 16 bahire ayırarak tasnifi, daha sonrada alandaki gelişmelerle ortaya çıkan 40 bahre ayırarak yapılan

tasnifi göstermiş; ziyade bahirleri, kırk bahrin hangisinin asli hangisinin zihaflı olduğunu, müşterek noktalarını açıklamıştır:

"Bu baḥrlarġa avval on altı baḥr kim mümkinü'l-vücūdtur, iżāfet ḳılıp tamāmın (13) ḳırḳ baḥr üze muḳarrar eylep ve ol on altı baḥr kim müteḳaddimler terkīb ḳılıptur- (14) lar, burun anı körgüzüp, andın soñra müteaḫḫirler peydā ḳılġannı. … ziyāde bolġan baḥrlarnı barçanı bir silk üzre tartıp muşarraḥ ve muḥaḳḳaḳ beyān eylep ve bu ḳırḳ baḥrdın niçesi ḫāṣdur ve niçe baḥrnıñ aṣlı ziḥāftın ḳopar ve her baḥrnıñ müşterek şu'besi niçedür ve ḫāṣ şu'besi ḳaysıdur mecmū'ını ṯābit ḳılıp şerḥ ḳılsa" (76b/12-77a/4). Her bir alt bölümün/faslın ilk paragrafında burada anlattıklarını çokluk birinci şahıs emir kipinde çekimlenmiş bir yüklemli cümleyle açıklar ve "Bilgil kim" diyerek konuya girer: "**Faṣl.** Bu sėkkiz erkān altı aṣldın ni ṭavr peydā boldı, bilińg. Ve baḥrlar bu sėkkiz erkān-ı sālimedin ni ṭarīḳa terkīb taptı, anı hem ma'lūm ḳıldıńg. Ėmdi her rükn-i sālimdin niçe müzāḥaf ḳopar ve her baḥrdın niçe şu'be ḥāṣıl bolur, barçasını beyān ḳılıp her biriniń miṯālin ve şāhidin kėltüreli." (80b/6-10); veya "Bilgil kim bu ziḥaflar bu rüknlerniń nefside ni ṭarīḳa 'amel ḳılıp (11) taġyīr ve tebdīl ḳılur, anı beyān ḳılalı." (81b/10-11) şeklinde anlatılacakların başlıklarıyla konuya giriş yapılır.

Eserde her bir vezin türü, Babur Şah'ın da örnek alarak uyguladığı gibi, kaynak kişisi belirtilerek başta Türkçe olmak üzere, Farsça, az miktarda Arapça sözlerle örneklendirilmiştir. Örneklerle bugün bazılarından haberdar olmadığımız Türkçe yazan şair adlarına ve birkaç beyit de olsa eserlerine, dönemde okunan Farsça yazan şairlere ulaşıyoruz. Türkçe beyitleri alıntılanan kaynak kişiler: Atâyî, Bû Nasak, Bû Siyâka, Celâlî, H^{v}âce İsmet, Hâce Kemâl/ Kemâl, Hâtıfî, Hocendî, Kutbü'd-dîn Serâyî, Lutfî / Ma'denü'l-letâyif Lutfî-i Şâşî / Lutfî-yi Şâşî, Mevlâ Hâcî Akçakendî/Hâcî Akçakendî, Mevlânâ Haydar, Mevlânâ Şems-i Kısârî / Şems-i Kısârî, Mirza Baysungur, Muhammed Temür Burga/Buga, Muḥammed Gencevî, Sekkâkî / Mevlânâ Sekkâkî / Mecma'u'l-akl Sekkâkî-yi Seyrânî, Seyyid Nesîmî

/ Emîr Seyyid Nesîmî, Tarâzî, Unsurî ve ismi tam okunamayan birkaç isimle 21 şair.

Farsça beyitleri alıntılanan kaynak kişiler ki bunların önemli bir çoğunluğu Babur Şah'ın eserinde de zikredilmektedir: 'Attâr, H^{v}âce Kemâl, H^{v}âçe 'İsmet Buhârî, Husrev-i Dihlevî, Mevlânâ Rûmî / Mevlânâ Celâle'd-dîn-i Rûmî, Nâsır Buhârî, Selmân/ Selmân / Şeyh Selmân / Matla'u't-tâyif Selmân-ı Sâvecî, Şeyh 'Irakî, Şeyh Sa'dî/ Şeyh Sa'dî-yi Şîrazî/ H^{v}âce Hâfız-ı Şîrâzî, 'Alî Hakîm Tirmizî, Celâl-i Semerkandî, Emîr Husrev, Emîr Mu'izzî, Firdevsî, H^{v}âce Hüseyn, H^{v}âce Hâfız-ı Şîrâz, H^{v}âcûy-i Kirmânî/ H^{v}âcû, H^{v}âce Mahmûd Fârsî , H^{v}âce Muhammed Asîl , H^{v}âce Nasîrü'd-dîn Tûsî, İbn Yemîn, 'İmâd-ı Şîrâzî, İmâm 'Amîd Kemâlî, Kemâlü'd-dîn İsmâ'îl-i İsfehânî, Kurâme'd-dîn Muhammed-i Gencevî, Mevlânâ 'Asad, Mevlânâ Evhadî, Mevlânâ Hakanî, Nasîr-i Edîb, Nizârî-yi 'Irâkî, Pâdşeh 'Alî Dervîş, Reşîdü'd-dîn Vatvât / Reşîd, Seyfe'd-dîn Esrneknî, Şeyh Husrev, Şeyh Nizâmî, Zahîre'd-dîn Fâryâbî.

Vezinler ve uygulamaları Araplar, Farslar ve Türklerde karşılaştırmalı olarak verilmiş, hangi türün kimde daha çok kullanıldığı belirtilerek Türklere mahsus edebî nazım şekillerinden bahsedilmiştir: "bu Türk şā'irlerinin̄g iḫtirā'ıdur. Munı Türkler *tuyuḳ* dėrler. Miṣāl-i dī̄ger <Ṭarāzī̄>

'Işḳ sızġurdı yüregim yaġını
Yėr yüzin tuttı közümde yaġını
Sırr-ı dilni köz yaşı fāş eyledi
Asramış mėn öz közümde yaġını" (FB, 11a/7-9)"

Daha sonra yazılan *Mîzânü'l-Evzân* ve *Aruz Kitabı* 'nda bu konu daha da genişletilmiş, çeşitlendirilmiştir. *Fünûnü'l-Belâga* dönemin hususiyle Türk edebiyatını, Tarâzî'nin Türkçeyle yazılan şiirde kullanılan türleri, belâgat özelliklerini ve vezinlerini göstermesi yanı sıra 14. yüzyıl ikinci yarısı 15. yüzyılın ilk yarısının dil özelliklerine ve üslubiyatına ışık tutması, bilgilerimize katkıda bulunması

bakımından değerlidir. Tarâzî'nin dilinde ses ve şekil bilgisi bakımından Oğuzca unsurlarla sıklıkla karşılaşılmaktadır.

Yazmayı Ergaş Umerov 1993 yılında bulup bilim âlemine tanıtmıştır. Eser Özbekistan'da ve Kazakistan'da, bu iki çağdaş lehçeye göre okunarak neşredilmiş, üzerinde gereği gibi inceleme henüz yapılmamıştır.

3.2. *Mîzânü'l-Evzân* - Ali Şir Nevâyî (ME)

Çeşitli nüshaları vardır. En muteber Nevâyî külliyatları arasında olan Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde yer alan, 901-902/ 1500'de Derviş Muhammed Tâkî tarafından istinsah edilen Revan 808, 750b-757b'yi esas alarak Prof. Dr. Kemal Eraslan karşılaştırmalı metin neşri ve Türkiye Türkçesine aktarımını yapmış olup çalışmamızda bu yayını kullandık. Eser muhtemelen ömrünün sonlarında 18 Muharrem 898 (9 Kasım 1492)'de Molla Câmî'nin ölümünden sonra yazılmış olmalı. Hüseyn-i Baykara'ya ithaf olunmuştur.

Ali Şir Nevâyî Doğu Türkçesiyle ilk aruza dair eser yazan kişi değildir. İlgi çekici bir şekilde literatüre hâkim olmasına, Arap ve Fars belagatçilerinin, şairlerinin bu ilimle ilgili olarak tasnif ettiklerini bilmeden bu alanda uzmanlaşılamayacağını, idrak edilemeyeceğini beyan etmesine rağmen Tarâzî'den muhtemelen haberi olmayan Ali Şir Nevâyî, bu sahada ilk olduğunu iddia eder: "'Acem şu'arāsı ve Fürs fuṣaḥāsı her ḳaysı uslūbda kim söz 'arūsıġa cilve vü nümāyiş bėrip ėrdiler, Türk tili bile ḳalem sürdüm ve her nėçük ḳā'idede kim ma'nī ebkārıġa zīb ü ārāyiş körgüzüp ėrdiler, Çaġatay lafẓı bile raḳam urdum, andaḳ kim tā bu meẕkūr bolġan til ve lafẓ bināsıdur, hīç nāẓımġa bu dest bėrmeydür ve hīç rāḳımġa bu müyesser bolmaydur.(ME: 11) … Ve niçe ḳā'ide ve dāyire ve vezn kim hīç 'Arūż'da, meṣel fen vāżı'ı Ḫalīl bin Aḥmed ve 'ilm üstādı Şems-i Ḳays kütübide ve Ḫˇāce Naṣīr-i Tūsī'niŋ Mi'yāru'l-eş'ār'ıda, belki Ḥazret-i Maḫdūmī nuvvire merḳadehu 'Arūż'ıda yoḳ ėrdi kim bu faḳīr bu fen uṣūlıdın istiḫrāc kılıp ėrdim, bu kitābġa iżāfe ḳıldım. (ME: 12)" [Acem şairleri

ve Fars fasihleri hangi üslupta söz gelini ortaya koymuşlarsa (eser vermişlerse) ben de Türk dili ile kalem oynatarak yazdım ve hangi kaidede mana güzellerini süslemişlerse, Çağatay sözleri ile ben de süsledim, öyle ki bu anılan dil ve söz binası (kullanılışı) nazımla uğraşan hiçbir kimseye el vermemiş ve hiçbir yazara nasip olmamıştır (ME:67). Nice kaide, daire ve vezin ki Hiçbir Arûz (kitabında), mesela bu fennin kurucusu Halil bin Ahmed ile aruz biliminin üstadı Şems-i Kays'ın kitaplarında ve Hâce Nasîr-i Tûsî'nin *Mi'yâru'l-Eş'âr*'ında, belki Hazret-i Mahdûmî'nin Allah merkadını nurlandırsın, Arûz (risalesinde) yok idi ki bu fakîr (Nevâyî) bu fen usulünden istihrac kılmıştım, bu kitaba dahil ettim. (ME: 68)]

Eser Türkiye'de Prof. Dr. Kemal Eraslan tarafından ayrıntılı bir incelemesi yapılarak neşredilmiştir (ME, Eraslan 1993). Özbekistan'da müteaddid defalar metin neşri yapılmıştır.

Bu iki isimden sonra Babur Şah aruzla ilgili risalelerini ortaya koyar. Onun Tarâzî'den haberi vardır. Batı Türklük sahasında da aruz ile ilgili eserler verilir.

4. Çalışmanın Konusu ve Amacı

Bu çalışmamızın konusunu Babur Şah'ın *Aruz Kitabı* teşkil etmektedir. Çalışmanın amaçları:

1. Türkiye'de yapılan Babur Şah eserlerinin neşrinin tamamlanmasına katkıda bulunmaktır.

2. Filolojik bakımdan nesir olarak aruz bilimi diliyle yazılmış Doğu Türkçesi telif bir eseri yayımlayarak gerek dilbilgisi çalışmaları gerekse edebî çalışmalarda kullanılan veri tabanının zenginleşmesine katkıda bulunmak.

3. Türk edebiyatı kuramları üzerine çalışanlara, hususiyle aruzla ilgilenenlere 16. yüzyılda Türk Dünyasının doğusunda bu alandaki anlayışı, gelişmeleri sunan Türkçe bir kaynağın transkripsiyonlu neşri,

Türkiye Türkçesine aktarımı ve sözlük dizini, aruz terimleri dizinini hazırlayarak katkıda bulunmaktır.

Türk edebiyatı tarihinde aruz ile ilgili gerek Batı gerekse Doğu Türklük sahasında pek çok eser ortaya konmuştur. Bu eserler gerek edebiyatçılar gerekse filologlar tarafından farklı bakış açılarıyla değerlendirilerek çalışılmaktadır. Doğu Türklük sahasında ortaya konulan aruzla ilgili risaleler Ali Şir Nevâyî'nin *Mîzânü'l-Evzân*'ının filolojik neşri dışında neşredilmemiştir. Bu amaçla Babur Şah'ın *Aruz Kitabı*'nı neşretmeyi arzu ettik. Eser klasik dönem Doğu Türkçesi/Çağatayca ile yazılsa da vezin örnekleriyle klasik ve klasik öncesi Doğu Türkçesi örneklerini bir arada sunması bakımından önemli olup 16. yüzyılda kaleme alınmış antoloji hüviyeti de taşımaktadır. Eserin neşriyle bu dönemde okunan Türkçe ve Farsça örneklerin neler olduğu görülecektir.

Çalışmamızın odağında Babur Şah ve eseri, kaynakları, onun kullandığı veri tabanı bulunmaktadır. Eserde işlenilen konular ve onların işlenişi, diğer eserlerle karşılaştırılması üzerinde çalışma alanımız dışında olduğu için durmadık, bu konuda çalışacak olanlara malzemeyi sunmayı amaçladık.

5. Çalışmanın Korpusu

Babur Şah'ın ***Aruz Kitabı*** H. 930-31'de tamamladığı *mufassal* "ayrıntılara girilerek geniş biçimde özetlenmiş, ayrıntılı" ***Dibace*** ve *muhtasar* "ayrıntılı olmayan, derli toplu, kısa, öz" ***Risale*** ile H. 933'te tamamladığı ***Babur Şah'ın Bir Beytin 504 Vezne Göre Taktii*** olmak üzere üç ana bölümden oluşur:

1. ***Dibace*** (1b-98b/11): Nazarî bilgilerin mufassal verildiği bir kitap olan *Dibace* iki alt bölümden oluşur. Birinci alt bölümde (1b-27b/11) aruzun temeli hece yapısı, asli tefileler ve zihafları açıklanmış; ikinci alt bölümde (27b/12-98b/11) daireler ve aruz bahirleri altında 537 vezin, Türkçe, Farsça beyitlerle kaynak kişi gösterilerek

örneklendirilmiş; her bahirde bir beytin taktii yapılmış, her vezin için verilen örnek beyitlerin vezinleri yazılmıştır.

2. *Risale* (98b/11-173b/13): Muhtasar bir kitaptır; ancak zaman zaman sonradan 933'te ilaveler olmuştur. Bu bölümde bütün bahirlerin müstamel ve muhtara vezinlerinin adetleri yazılmış, çok kullanılanlarına taktii yapılmada, vezni belirtilmeden Türkçe ve Farsça örnekler verilmiştir.

3. *Babur Şah'ın Bir Beytin 504 Vezne Göre Taktii Risalesi* (174b/1-205b/18): Babur Şah bu risalesinde beytin taktiinin, geliştirilmiş hususi sunî bir aruz imlasıyla yazarak veznini göstererecek şekilde nasıl yapılabileceğini gösterir. Bu uygulamayla bir beyti 504 vezinde taktii edecek surette yazmıştır.

5.1. Eserin Nüshaları

Aruz Kitabı'nın bugün elimizde karşılaştırmalı metin çalışmasında da kullandığımız üç nüshası bulunmaktadır.

5.1.1. A Nüshası: Buhara Lisân-ı Arûz-ı Çagatay, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Nadir Eserler Koleksiyonu: YZ 1742 numarada kayıtlı. 207 varak: 20x13x2. 1a-173b'de, her sayfada 13 satırla *Dibace* ve *Risale*, 175b-205b'de 17 satırla *Babur Şah'ın Bir Beytin 504 Vezne Göre Taktii Risalesi* bulunur. Örnekler kısmında nüsha beyit siyah mürekkeple, beytin vezninin adı ve vezni kırmızı mürekkeple yazılmış olup özenle tanzim edilmiştir. Bu nüsha da Ahmed ibn Hudâydâd Tarâzî'nin *Fünûnü'l-Belâga*sı gibi Buhara'da yazılmıştır.

Okunaklı nestalik hatla yazılmış olup esas olarak harekesizdir; ancak farklı okunuşları olabilecek vezinlerde, müşemmenāt gibi şeddeli okunması gereken kelimelerde harekeyle yönlendirme yapılmıştır: ()(190b/10); sonraki 2 vezinde: (190b/12,14). Başlıklar, vezinler, aruz terimleri, alıntılanan beyitlerin şairlerinin adı kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Aruz dâireleri (9 tane) ve 48a-b'de yer

alan ahrem ve ahreb şecerelerinde farklı renkler kullanılarak anlaşılırlık sağlanmıştır.

Kütüphane kaydında eserin Mustafa Talib el-Emri tarafından 1761'de kopyalandığı kaydedilmiş ama bu bilgiyi düzeltmek gerekir. Eser bu tarihte Mustafa Talib el-Emri tarafından satın alınmıştır: Yazmanın zahriyesinde (ilk sayfasında) temellük kaydında şu bilgiler sırasıyla yer alır:

> *"'Arūż-ı Çaġaṭāy,*
>
> *Buḫārā ve Ḳoḳand ve Semerḳand ve Ḫucend ve Oṭrar'da maḫṣūṣ Çaġatay lisānı üzerinde müretteb 'arūżdur.*
>
> *Min mütemellikātü'l-ḥaḳīrü'l-faḳīr Muṣṭafā Ṭālibü'l-Āmidī.*
>
> *İşbu nüsḫa Der () bāb-ı Ḥażret-i Şeyḫü'l-islām-ile müteveffā Küçük Mollā Efendi muḫallefātından istişrā olınmışdur. Fī sene ḫamse ve seb'īn ve mi'eteyn ve elf* (= H. 1275 / M. 1858-59)"

Zahriye kayıtlarına göre nüsha 1275 yılında Osmanlı şeyhülislamlarından muhallefât kassamlığı da yapan Meşrepzâde Ârif Efendi (metinde: Küçük Molla Efendi)'nin (İpşirli 1991: 365a) terekesinden satın alınarak dönemin Osmanlı şairi Diyarbakırlı Mustafa Talib (d. 1225/1810-11 - ö. 1289/1873-74) mülküne geçmiştir. Sayfada "Ṭālib" yazılı bir mühür de bulunmaktadır. Sayfa sonunda Talib'in Sultan Abdülaziz'in tahta çıkışı (Haziran 1861) için düşürdüğü bir tarih de bulunur:

> *Ṭālib'ā zi'l-hicce tebşīr eyledüm tārihini*
>
> *Yümn ile Sulṭān-ı ekvān oldı ḫan 'Abdü'l-'azīz* [H. 1277 / M. 1861]

Kitabın sonunda da Talib'e ait kendi elyazısıyla olduğu belirtilen bir beyit ve Molla Câmî'den bir beyit yazılmıştır:

> *Li-muḫarri<ri>hu Ṭālib*

Degül bīmār ʻillet irtiḥālin saḥn-ı gülşenden

Taṣavvur eyleyelden ḳalmadı beñzinde ḳan nergis

Mollā Cāmī.

کلکی بود عاشق کلکی

شوخکی مشکبار کاکلکی

5.1.2. B Nüshası: Paris Bibliotheque National'de Suplemant Turc 1308 numarayla kayıtlı nüsha. 172 varak, 13 satır. Nestalik hatla Hacı Muhammed Semerkandi tarafından H 940/M 1533 yılında kopya edilen bu nüshada *Babur Şah'ın Bir Beytin 504 Vezne Göre Taktii Risalesi* bulunmaz, *Dibace* ve *Risale* ise tamdır. Yazmanın sonunda 120a-121b'de *Lugat-i Türkî* adında Türkçe-Farsça 105 kelimelik küçük bir sözlük bulunur. Madde başları Türkçe satır altında Farsça karşılıkları verilmek suretinde düzenlenmiştir. Paris nüshasıyla karşılaştırarak onun sayfa künyesini Tahran nüshasında dengi gelen satırın karşısına yazmışlardır.

5.1.3. C Nüshası: Başlangıçta Kitabhâne-i Devlet-i Aliyye ve Kitabhâne-i Saltanatî'de 2249 numarayla kayıtlıdır. Bu kütüphanenin devrimden sonra kapatılması ve Türkçe yazmaların Gülistan Sarayı'nın kütüphanesine aktarılması sonucu yer değiştirmiş olup halihazırda burada 2936 numarayla "Vekayi-i Babüri" adıyla bulunmaktadır (Khalily 2022: 295). "Rahlî" diye tabir edilen boyutta ve meşin kaplıdır. Çağatayca metin siyah celî nestalikle, tercüme kısmı ise kırmızı mürrekeple yazılmıştır. Devletabadi ve Buharayi "şekerî" kağıtı üzerinde yazılmış ve çerçevelenmiştir. Kapak Sahafbaşı işi mavi işlenmiş deridir. Bacqué-Grammont'un verdiği bilgiye göre kitap 40.4 x 25.7 cm ebadındadır. Metin ise 26.3 x 12.7 cm ebadında yaldızlı bir çerçevenin içindedir. Siyah mürekkeple ve ta'lik hattı ile yazılmış Çağatayca metnin satır arasına kırmızı mürekkeple Farsça tercümesi de yer almaktadır (Şen 1993: XXXIV); "Türkçe kısım iri kalemle ve harekeli düzgün bir nestalik yazısıyla, satıraltı Farsça çevirisi ise ince yalın bir tahrirî nestalikle yazılmıştır.

Yazmada yer alan eserlerin Çağatayca metinleri harekeli olduğu hâlde Baburnâme ender özel isimler ve bazı zor kelimeler dışında harekesiz yazılmıştır. Metnin derkenarlarında kırık nestalikle Çağatayca kelimelerin okunuşu ve Farsça açıklamaları eklenmiştir. Nüsha, toplam 521 yazılı yapraktan oluşmaktadır. Her sayfada 9 satır Tükçe metin ve altında ince yazıyla 9 satır Farsça tercümesi yer almaktadır. Bazı mukaddimelerde yer alan Farsça kısımlar da Türkçe metnin kelemi ile ve altyazısız yazılmıştır." (Khalily 2022: 298). Sayfa kenarlarında metinle ilgili açıklamalar yer alır.

Babur Şah'ın Bir Beytin 504 Vezne Göre Taktii Risalesi'nde yer alan her bir taktide beytin Farsçaya çevirisi bulunmaktadır. Ancak Farsça çeviri risalenin bir beytin kelimeler değiştirilmeksizin farklı vezinlere göre taktii esasının dışında yazıma göre farklı okuyuşlarla yapılmıştır. Mesela *mu* soru eki ayrı yazımlarda F. *mū* "kıl" ile karıştırılmıştır. Bu sebeple de C nüshasındaki Farsça tercümeler inceleme dışında bırakılmıştır. Nüshayı inceleyenler beyit numaralarını sayfalara yazmışlar, 498 beyit tespit etmişlerdir, 6 beyit taktii eksiktir; ancak bunun içinde tekrarlar da bulunmaktadır. Varaklar A nüshasıyla paralel gitmemekte olup karışık ciltlenmiştir: 187-192, 213, 214, 193-198, 199-201, 228, 229, 252, 253, 272-277, 268, 269, 202-211, 217-218, 219-220('nin ilk satırı), 212, 215-216 (devamı 217'nin ilk satırı), 220, 221, 236-245, 258-267, 278-287, 254-257, 290-297, 246, 247, 288, 289, 248-251, 230-235, 222-227, 270, 271, 298-300-303. Noktalı harflerde noktaların kulanımı bazı yerlerde çok özensizdir. Mesela eşter () kelimesinin noktalarının hiçbiri çoklukla yazılmaz ().

Z. V. Togan, C nüshanın çok değerli olduğu görüşünü ileri sürer (Togan, 1960a: 444; 1960b: 153).

Külliyatta bulunan eserler şunlardır: Babur Şah'ın *Bir Beytin 504 Vezne Göre Taktii Risalesi, Dibace* ve *Risale, Mübeyyen der Fıkh*[4]*, Baburnâme, Risale-i Vâlidiyye Tercümesi*.

[4] *Mübeyyen* ismiyle ilgili farklı değerlendirmeler bulunmaktadır: *Mübeyyin, mübîn* gibi. Sentaks olarak kelimeden sonra *der fikh* ibaresi geldiği için ism-i mefûl okuyuşu tercih edildi. Ayrıca 928/1522'de yazılmış eserin Sermet Sami Çifter Kütüphanesi'nde 124 numarayla kayıtlı 937/1530-1531'da istinsah edilmiş nüshasında *mübeyyen* (مبیّـَن) olarak okunacak surette harekelenmiştir:

Çün beyān ittim anda şer'iyyāt
Nė 'aceb ger dėdim *Mübeyyen* at (98a/5).

Bu nüsha çok büyük ihtimalle Fuad Köprülü'nün hususî kütüphanesinde bulunan kopyasıdır; çünkü bu nüsha haricinde elimizde bulunan nüshaların hiçbirinde eser adı harekeli yazılmamıştır. Köprülü kendisinde bulunan nüshada da *Mübeyyen* kelimesinin harekeli yazıldığını kaydeder. Bunun yanı sıra Fuad Köprülü'nün hususî kütüphanesindeki nüshanın ve Sermet Sami Çifter Kütüphanesi'ndeki nüshanın müstensihi aynı olup Musa bin İsa el-Mergınânî'dir. Burada hâlâ *Mübeyyin* okunuşları devam ettiği için Köprülü'nün görüşünü ve hususî kütüphanesinde bulunan nüshadan bahsederken verdiği bilgileri nakletmeyi uygun buluyoruz.

Fuad Köprülü *Türkiyat Mecmuası*'nda çıkan yazısıyla ilgili Dr. Rıza Nur'un eleştirilerine cevap verirken "Benim *Türkiyat Mecmuası*'nda çıkan makalemde, bir yerde doğru olarak مبین yazıldığı hâlde, diğer bir yerde tertip sehvi olarak متین şeklinde yazılmasını -tertip yanlışı olarak kabûl etmekle beraber- büyük bir kusur sayan Rıza Nur Bey, hem de tertip sehvi olmayan bir hataya düşmüş, arap harfleriyle مبین şeklinde olan bu ismi *Mübeyyin* olarak kaydetmiştir. Babür Şah ve eserleriyle çok uzun yıllardan beri uğraştığım için, yalnız Rıza Nur Bey'in değil, Babür Şah ile ciddî surette meşgûl olan birtakım Avrupa şarkiyatçılarının da yanıldıkları ve tereddüt içinde kaldıkları bir noktayı da aydınlatayım: Bu مبین ismini, garp âlimleri, eskiden beri Mübin şeklinde okumuşlardır. Cl. Huart *İslâm Ansiklopedisi*'nde yazdığı *Baber* maddesinde böyle okuduğu gibi, *Babürnâme*'nin son mütercimi Beveridge de, her nedense bu şekli tercih etmiştir [*Babür-Nâme* in English, London 1922, S. 437, 449]. Beveridge, burada, Abu'l-Fazl ile Bedayûnî'nin verdiği malûmata istinaden, bu ismin *Mübeyyen* olduğunu zikreylememiş değildir; hattâ, Sprenger'in buna *Fıkh-ı Babürî* adını verdiği de, eserinde ayrıca kaydolunmuştur. Lâkin Beveridge her nedense, eski yanlışlığı bırakmıyarak daima *Mübin* şeklini kullanıyor. Bence *Müntahab-üt-Tevârîh* sahibinin – ki bu mes'eleleri pek iyi bilmesi tabiîdir- bu hususta verdiği malûmat en doğrusudur: Ona göre, bu kitabın ismi *Mübeyyen*'dir; *Babürnâme*'yi farisî'ye tercüme eden Şeyh Zeyn buna ayrıca buna bir şerh yazmıştır ki, *Mübin* işte bu şerhin adıdır. Berezin'in *Chrestomathie Turque* (Kazan 1857) de mühim bir kısmını neşrettiği bu nâdir eserin H. 937 de Mergınân'lı Musa bin İsa tarafından istinsah edilmiş güzel bir nüshası hususî kütüphanemizde bulunduğu cihetle, o sayede bu isim meselesini de halledebileceğiz: Kitabın

Dibace ve Risale bizim sayfalarda gördüğümüz rakamlara göre külliyatın 379-455. sayfalarında yer almaktadır. S. Hasanov da "*Aruz Risalesi* Asaridagi Bir Beyt Taktii ve Risale'nin nazari kısmı 187-455" elyazmasında yer aldığı sayfaları açıklar (Hasanov 2011: 38). 9 satırdır. Ancak Khalily yazmanın muhtemelen sonradan tekrar numaralandırıldığı görüşünde olup *Dibace* ve *Risale*'nin Külliyat'ta "İsimsiz olarak ve ek kısmıyla (60y) başlayıp sonra esas risaleye (77y) geçmek üzere toplam 137 yaprak" bilgisini paylaşır. 1b-60b'de (2022: 298)de *Babur Şah'ın Bir Beytin 504 Vezne Göre Taktii Risalesi* bulunmaktadır.

Külliyatın istinsah tarihi ile ilgili iki farklı görüş bulunmaktadır. Z. V. Togan bu külliyatın Babur Şah hayattayken H. 931 (1523)'te istinsah edildiğini ileri sürer (Togan, 1960: 157). Bu tarih esasında *Aruz* kitabının tamamlanış tarihi olarak ileri sürülen görüşlerden biridir: (Babur Şah) divanının Râmpûr nüshasında aruz risâlesini Hindistan fethinin sona erişinden iki üç yıl önce tamamladığını belirten kayıttan hareketle, Hindistan fethi 933 (1527) yılı yazında son bulduğuna göre, eserinin 930 veya 931 (1524 veya 1525) yılları arasındaki bir tarihte meydana gelmiş olduğu anlaşılır." (Akün 1991, 399a). S. Hasanov kendisinin bizzat incelediği elyazmasının tarihlendirmesi konusunda farklı düşünür, *Risâle-i Vâlidiye*'nin bu tarihten sonra yazıldığına dikkat çeker ve Külliyat'ın XVII. asır sonunda istinsah edildiği düşüncesinde olduğunu kaydeder (Hasanov 2011: 38). Khalily de Kütüphane'de Külliyat'ın istinsah tarihinin H. 935 olarak kaydedildiği bilgisini paylaşır, bu bilginin Külliyat'ın

sonundaki *Hâtime* faslında, Babür bu eseri 928'de yazdığını söylediği gibi, şu beyit ile de asıl ismini anlatıyor:

چون بیان قیلدیم انده شرعیات
نی عجب کر دیدیم مبین آت

Kitap harekesiz yazılmış olduğu hâlde, istinsah eden Musa bin İsâ yalnız bu مبین kelimesini harekelemiş, ى harfinin üstüne şedde bir fetha ve teşdit koymuştur. Bu suretle, bu kitabın *Mübeyyen* adını taşıdığı, aslâ *Mübin* okunamıyacağı meydana çıkıyor ve Bedâyûnî'nin ifadesinin doğruluğu da, inkâr edilemiyecek bir surette, anlaşılıyor." (Köprülü 1934: 242-245)

sonunda yer alan Risâle-i Vâlidiye'nin temmet bölümünde yer alan H. 935 tarihiyle tespit edilmiş olabileceğini ileri sürer, kendisi bir tahminde bulunmaz (Khalily 2022: 299).

Elimizde bulunan bu üç nüshanın dışında

5.1.4. Saidbek Hasanov 1969'da neşredilen M. Hamrayev'in *Türk Şi'riyati Nazariyasi Asaslari* adlı çalışmasında Hamrayev'in, *Aruz Kitabı*'ndan kısa bir bölüm transkripsiyonladığını açıklar ve Babur'un *Aruz Kitabı*'nın elimizde bulunmayan bir elyazması nüshasının Şarkiy Türkistan'ın Köçer şehrinde bulunduğu bilgisine ulaştığımızı haber verir (Hasanov 2011: 29),

5.1.5. İslâmâbâd Pakistan Milli Kütüphanesi fihristinde (Nezir, Fihrist-i Mahtûtât, 2013: 56-57) (https://www.nlp.gov.pk/contact.html) üçüncü sırada Muhammed Zahirüddin Babur'un kitap musannifi olarak belirtildiği *Dîvân-ı Babur (Türkî), Unvân-ı Fıkh, Kitâbu'l-Arûz* olarak kayıtlı bir elyazması bulunmaktadır, sayfa sayısı verilmemiştir; ancak bu esere maalesef henüz ulaşamadık:

متفرق زبانین --- مخطوطات

فہرست مخطوطات: نیشنل لائبریری آف پاکستان، اسلام آباد -: 57 :-

نمبر شمار	نام مخطوطہ	مصنف / کاتب	سن کتابت	صفحات	ڈیجیٹل نمبر	کیفیت
1	قوانین الصرف (ہندی)	خان ملک چکو ولیہ	1314ھ	24		---
2	قصہ سیف الملوک و بدیع الجمال (دکنی)	شیخ نواسی دکنی	1177ھ	176		---
3	دیوان بابر (ترکی)	محمد ظہیر الدین بابر	---	---		عنوان فقہ کتاب العروض

6. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada *Aruz Kitabı*'nı filolojik olarak değerlendirdik ve sadece eserdeki Türkçe bölümlerin çeviriyazısını yaptık, Farsça metin örneklerini transkribe etmeden elyazmasından kopyalarını verdik. *Aruz Kitabı*'nın *Dibace* ve *Risale* bölümlerini Türkiye Türkçesine aktardık. Türkiye Türkçesine aktarımda beyitleri, vezin göstermeye

örnek olarak verildikleri için, ana metinde çeviriyazısıyla bıraktık, dipnotta Türkiye Türkçesine aktardık.

Metnin genel sözlük-dizininde klasik metodla Türkçe olmayan kelimelerin alıntılandığı dil, metindeki anlamı ve geçtiği yerler belirtildi. Özel isimler dizininde yer, şahıs, eser, kavim, dil v.b. hakkında gerekli olmadıkça ansiklopedik bilgi verilmedi; ancak dönem kaynaklarından Tarâzî'nin *Fünûnü'l-Belâga* ve Ali Şir Nevâyî'nin *Mecâlisü'n-Nefâyis* adlı eserlerinden istifade edildi, ortak kaynaklar ve alıntılar tespit edilmeye çalışıldı. FB'de alıntı yapılan şahıs adları çoklukla edebiyat sahasında tanındıkları sıfatlarla veriliyor. Hazıradığımız FB'yi maalesef henüz neşredemedik. Kaynaklarda neredeyse hiç rastlanmayan bu tavsiflere okuyucusuna kısa yoldan ulaşması ve konu bütünlüğü sağlanması için dizinde yer verildi.

Aruz Kitabı'nda şahısların ard arda başka eserlerinden veya eserin başka yerlerinden yapılan alıntıları olduğunda kaynak kişisinin adının yazılmasında tekrara düşmemek için *ve lehu* "ve onun" ibaresi kullanılmaktadır. Bunları metinde kimler için kullanılmışsa tespit ederek ilgili özel ismin altında verdik.

Eserin konusuna bağlı olarak çalışmadan yararlanmayı kolaylaştırmak amacıyla bir, aruz ve aruzla ilgili dilbilgisi terimleri dizini hazırladık. Bu dizinde terimlerin açıklamasında Babur Şah'ın tanımlarını verdik; vezin adlarının karşısına da vezinleri yazdık. İki, cüz, tefile ve vezin dizini hazırladık. Burada da cüz ve tefilelerle ilgili verilen açıklamaları, vezinlerin de adını madde başının karşısına yazdık. Bu iki dizinle çift taraflı olarak vezinlere, cüz ve tefilelere ulaşmayı kolaylaştırmayı amaçladık. Eserde eş yazımlı vezinlerde hususiyle İstanbul nüshasında bazı yerlerde harekeleme yapılmıştır. Metnin okunuşunda harekeleri esas aldık.

II. BABUR ŞAH'IN *ARUZ KİTABI* İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER

1. Babur Şah'ın Aruz Bilimine İlgisi

Babur Şah'ın aruzla ilgili ilk denemeleri Düşenbe 15 Rebiü'l-ahır 935/ 1528'de istinsah edilen, bugün Raza Library'de bulunan *Risale-i Türkî* adlı manzum eserin 19-20a sayfalarında görülür (Bilkan 2001). *Baburnâme*'de, okuduğu eserlerden vezinlerini de belirterek bahseder: "Ḫażret-i Ḫᵛāce 'Ubeydullāh'nıṉg *Vālidiyye* risālesini naẓm ḳılmaḳ ḫāṭırımġa kecti. … Uşbu niyyet bile remel-i müseddes-i maḫbūn 'arūz u żarb gāh ebter gāh maḫbūn-ı maḥẕūf veznide kim Mevlānā 'Abdurraḥman Cāmī'niṉg *Subḥā*'sı hem bu vezndedür." (B, 346a/9-346b/1). Babur Şah *Aruz Kitabı*'ndan *Baburnâme*'sinde ara ara bahseder, yazılış tarihleri konusunda bilgiler verir. Babur Şah şiire başladığında şiir sanatıyla ilgili belagat, kafiye, aruz bilimine de aynı dikkatle yaklaşır. Aruz bilimine terminoloji ve tanımlarıyla hâkim olup ayrıntılarıyla aruzun temeli hece yapısı, asli tefileler ve zihafları; aruz daireleri ve bahirlerini Arap, Acem ve Türk edebiyatında gelişimi ve uygulamalarını; vezinlerin şairlerce çok kullanılanlarını, taktiini öğrenir. Vezin taktiini gösterecek suni bir alfabe üzerinde durur.

Aruz Kitabı'ndan yapılan aşağıdaki alıntılar Babur Şah'ın Arap, Acem ve Türk aruzunu başlangıcından itibaren karşılaştırmalı olarak incelediğinin ve bildiğinin kanıtıdır:

"'Arab ḳaşıda bu tört baḥr kim *müteḳārib ṭavīl ve medīd ü basīṭ* bolġay, *müṣemmenü'l-erkān* kėliptür. Bu tört baḥrdın özge cemī' buḥūr kim olar ḳaşıda mu'teber ve meşhūrdur." [(13a/1-4)[5]; Araplara göre bu dört bahir, *mütekârib, tavîl, medîd ve basît, müsemmenü'l-erkân*'dır. Bu dört bahirden başka onlar tarafından tanınan ve mu'teber gördükleri bütün bahirler *müseddesü'l-erkân*'dır.]

[5] Varak numaraları karşılaştırmalı metin çalışmalarına esas aldığımız İstanbul nüshasına (A) göre verildi.

“Müştebihe dāyiresi bile *muntazi‘a* dāyiresiniṉg buḥūrı ‘Arab ḳaşıda müseddesü’l-erkān kėliptür.” [(20a/4-5); *Müştebihe* dairesi ile *muntazi‘a* dairesinin bahirleri Arab nezdinde altılı tef’ilelerdir(müseddesü’l-erkân)].

Babur Şah, Arapça ve Farsçaya Türkçeyle imlası ve yapısıyla karşılaştırmalı gramer çalışması ortaya koyacak şekilde hakimdir. Bu sebeple aruz vezniyle söylenen şiirlerin yazımında karşılaşılan problemlerin tespitlerini hem bir dilbilimci hem de aruz bilimcisi gözüyle, diller arası karşılaştırmalı olarak açıklar, çözümleri üzerinde düşünür: “Bu hemze kim avvalda bolġay, ‘Arab ḳaşıda aṣlī ėmestür, belki, vaṣlī dėrler, az maḥaldur kim aṣlī dėrler. Seyfī-yi Buḫārī ‘arūżıda Fārsī lafẓıda vāḳi‘ bolġan müteḥarrik hemzelerni ‘Arabī üslūbı birle *elif-i vaṣl* dėptür. Yėne elif(ا) ve vāv(و) ve yā’dur(ى) kim Türkī imlāsıda fetḥa ve ḍamme ve kesreniṉg ‘alāmatıdur telaffuẓġa kėlmes, taḳṭī‘de sāḳıṭ bolur, ġāyeteş ba‘żı maḥalda mütelaffaẓ bolsa mücevvezdür.” [(24a/6-11); Bu önde olan hemze Arab nezdinde aslî değildir belki, vaslī dėrler, az yerde aslî derler. Seyfî-yi Buhârî aruzunda Farsça kelimelerde meydana gelen harekeli hemzelere Araplar gibi *elif-i vasl* demiştir. Yine Türk imlâsında elif (ا), vâv (و) ve yâ (ى) fetha ve damme ve kesre işaretidir, telaffuz edilmez, takti‘de düşer (yani normal uzunlukta A, I, U ünlülerini karşılar ve hece sonunda bulunduğunda açık heceye karşılık gelir) ve nihayet bazı yerlerde telaffuz edilmesi uygundur (yani uzun ünlüyü karşılayarak Arapçadaki harf kabul edilir, sonunda bulunduğu hece kapalı hece olarak değerlendirilir).]

“Ḫilāf-ı ‘Arab kim sālim muḳābeleside muzāḥaf ve muzāḥaf muḳābeleside sālim her yėrde kim ḫāṭırları tiler, kėltürürler. Bu cihetlerdindür kim ‘Arab eş‘ārı, bādīü’n-naẓmda nā-mevzūn körünür. Beytī kim sālim muḳābeleside muzāḥaf ve muzāḥaf muḳābeleside sālim kėltürgeyler, avvalıġa ėkki ḥarf yā üç ḥarf mustaḳille’l-ma‘nādın ziyāda ḳılġaylar.” [(27b/9-12); Bu cihetlerden Arap şiirleri, nazm başlangıcında vezinsiz görünür. Salim karşılığında zihaflı ve zihaflı

karşılığında salim kullanılan bir beytin başında manadan bağımsız iki harf veya üç harf eklerler.]

"Bu taġayyurnıñg (hazm) erkānı eczā bile hīç ta'alluḳı yoḳtur, 'Arab eş'ārınıñg ezāḥīfidür, 'Acem'de müsta'mel ėmes." [(8a/12-13); Bu değişmenin rükünlerinin cüzlerlele hiç alakası yoktur. Arap şiirlerinin zihaflarıdır, Acem'de kullanılmaz.]

"Bulardan *vāfir* ve *kāmil müseddesü'l-erkān* kėliptür, özgeleri *müşemmenü'l-erkān*. Bu ėkkini dağı 'Acem şu'arāsı tekellüf bile müşemmen ḳılıpturlar, ḫoş-āyende kėliptür." [(12b/8-9); Bunlardan *vâfir* ve *kâmil müseddesü'l-erkân*'dır, diğerleri *müsemmenü'l-erkân.* Acem şairleri bu ikisini de büyük bir uğraşla *müsemmen* yaparlar, beğenilir.]

"'Acem şu'arāsı bu ėkki baḥrnı tekellüf bile *müşemmenü'l-erkān* ḳılıpturlar." [(16a/2); Acem şairleri bu iki bahri zorlamayla *müsemmenü'l-erkân* yaparlar.]

"Bu veznde Tāzī şi'r tapmaydurlar. Bu baḥrnı 'Acem şu'arāsı peydā ḳılup *maḳlūb-ı ṭavīl* dėptürler, '*arīż* hem dėrler." [(16b/12-17a/1); Bu vezinde Araplara ait şiir bulamazlar. Bu bahirni Acem şairleri ortaya çıkarıp *maklûb-ı tavîl* demişlerdir, *arîz* de derler.]

"'Acem bu buḥūrnı sālim isti'māl ḳılmas, munsariḥ ve muḳtežebni, maṭvī-yi mużāri'ni, mekfūf-ı mücteşni maḫbūn isti'māl ḳılurlar." [(18a/10-12); Acem bu bahirleri *sâlim* kullanmaz, *munsarih* ve *muktezeb* (bahirleri)ni, *matvî-yi muzâri'*yi, *mekfûf-ı müctes*i *mahbûn* kullanırlar.]

"*Müstef'ilün mef'ūlātü müstef'ilün*. 'Acem ḳaşıda bu veznde müseddes baḥr kėlmeydür. Eger ibtidā ėkkinçi rüknniñg ėkkinçi sebebidin bolsa kim bėşinçi cüzvdür, bu vezn bolur: *Fā'ilātün müstef'i-lün fā'ilātün* kim *ḫafīf* baḥrıdur. Eger ibtidā ėkkinçi rüknniñg veted-i mecmū'ıdın bolsa kim altınçı cüzvdür, bu vezn bolur: *Mefā'īlün fā'i-lātün mefā'īlün*. 'Acem ḳaşıda bu veznde hem müseddes baḥr kėlmeydür. Eger ibtidā üçünçi rüknniñg avvalġı

sebebidin bolsa kim yèttinçi cüzvdür, bu vezn bolur: *Mef'ūlātü müstef'ılün müstef'ılün*. Bu veznde hem 'Acem şu'arāsı ḳaşıda müseddes baḥrī kèlmeydür. Eger ibtidā üçünçi rüknniñ èkkinçi sebebidin (bolsa kim sèkkizinçi cüzvdür, bu vezn bolur: *Müs-tef'i-lün fā'ilātün fā'ilātün*. 'Acem ḳaşıda bu veznde hem müseddes baḥr kèlmeydür. Eger ibtidā üçünçi rüknniñ veted-i mefruḳıdın bolsa kim toḳḳuzunçı cüzvdür, bu vezn bolur: *Fā'i-lātün mefā'īlün mefā'īlün* kim *müşākil* baḥrıdur. 'Acem bu bèş baḥrnı sālim isti'māl ḳılmas: Serī'-i maṭvīdür, cedīd ve ḫafīf-i maḫbūn, ḳarīb ve müşākil-i mekfūf." [(19a/10-19b/11); *Müstef'ilün mef'ûlâtü müstef'ilün*. Acemde bu vezinde altılı bahir yoktur. Eğer başlangıç ikinci tef'ilenin beşinci cüz olan ikinci sebebiyle olsa, bu vezin olur: *Fâ'ilâtün müs-tef'i-lün fâ'ilātün*, *hafîf* bahridir. Eğer başlangıç ikinci tef'ilenin altıncı cüz olan birleşik vetediyle olsa bu vezin olur: *Mefâ'îlün fâ'i-lâ-tün mefâ'îlün*. Acemde bu vezinde de altılı bahir yoktur. Eğer başlangıç üçüncü tef'ilenin yedinci cüz olan ilk sebebiyle olsa, bu vezin olur: *Mef'ûlâtü müstef'ılün müstef'ilün*. Bu vezinde de Acem şairleri nezdinde altılı bahir yoktur. Eğer başlangıç üçüncü tef'ilenin sekizinci cüz olan ikinci sebebiyle olsa, bu vezin olur: *Müs-tef'i-lün fâ'ilâtün fâ'ilâtün*. Acemde bu vezinde de altılı bahir yoktur. Eğer başlangıç üçüncü rükünün dokuzuncu hece olan ayrılmış vetediyle olsa bu vezin bolur: *Fâ'i-lâ-tün mefâ'îlün mefâ'îlün*, *müşâkil* bahridir. Acem bu beş bahri *sâlim* kullanmaz: *serî'-i matvî, cedîd* ve *hafîf-i mahbûn, karîb* ve *müşâkil-i mekfûf*ü (kullanır).]

"Bu 'Acem şu'arāsınıñ muḫtara'ātıdındur." [(47a/2-3); Bu Acem şairlerinin icatlarındandır.]

"Aḥyānen 'Acem, 'Arab taḳlīdi bile mışrā'larnıñ evzānını muḫālif kèltürüptür. Nèçük kim: Şeyḫ Sa'dī'niñ bu beyti…" [(62a/8-9); Bâzan Acem, Arap taklidi ile mısraların vezinlerini (birbirine) uyumsuz getirir. Örnek: Şeyh Sâdî'nin bu beyti:)

"Bu ṭarīḳ 'Acem ḳaşıda ma'yūbtur." [(62b/1-2; Bu tarz Acem'e göre ayıptır.]

“Burnaraḳ meẕkūr bolup ėrdi kim ‘Acem bu buḥūrnı sālim isti‘māl ḳılmas.” [(73b/2-3); Acem’in bu bahirleri sâlim kullanmadığı daha önce zikredilmişti.]

“Nėçük kim ‘Acem şu‘arāsı rubā‘ī vezniġa ḥadd-ı mu‘ayyen muḳarrar ḳılıpturlar, Türk fuṣaḥāsı hem bu vezniġa ḥadd-ı mu‘ayyen muḳarrar ḳılıp ėkki beyt aytıpturlar. Andaḳ kim meẕkūr boldı: Türk arasıda bir āhengī bar kim *öleng* dėrler.” [(76a/4-6); Nitekim Acem şairleri rubâî veznine belli bir sınır getirmişler, Türk fasih söz söyleyenler de bu vezne belli bir sınır koyup iki beyit söylemişler. Daha önce açıklandığı gibi Türkler arasında *öleng* denilen bir âheng var.]

“‘Acem bu bėş baḥrnı daġı sālim isti‘māl ḳılmas.” [(83b/10); Acem bu beş bahri de sâlim kullanmaz.]

“*Remel* baḥrıda meẕkūr bolup erdi kim aḥyānen ‘Acem ve ‘Arab taḳlīdi bile mıṣrā‘larnıñg evzānını muḫālif kėltürüptür. Şeyḫ Niẓāmī’niñg bu beyti daġı uṣal maḳūledindür.” [(84b/8-10); *Remel* bahrinde zikredilmişti ki bazan Acem ve Arab taklidi ile mısraların vezinlerini uyumsuz getirirler. Şeyh Nizâmî’niñg bu beyti de o türdendir.]

“Nėçük kim ‘Acem şu‘arāsı rubā‘ī vezniġa ḥadd-ı mu‘ayyen muḳarrar ḳılıpturlar, Türk fuṣaḥāsı hem bu vezniġa ḥadd-ı mu‘ayyen muḳarrar ḳılıp ėkki beyt aytıpturlar, *tuyuḳ*ḳa mevsūmdur ve veznler Moġul ḫanları bile Türk selāṭīniniñg mecāliside *tuyuḳ*nıñg köp iştihārı bar ėrkendür.” [(139a/8-11); Nitekim Acem şairleri rubâî vezni için belirli bir sınır kararlaştırmışlardır, Türk fasihleri de bu vezn için belirli bir sınırlama getirerek iki beyit söylemişler, *tuyuk* olarak adlandırmışlardır ve vezinler Moğol hanları ile Türk sultanlarının meclislerinde *tuyuk*un çok şöhreti varmış.]

2. Eserin adı ve Adlandırılması: *Aruz Kitabı*

Babur Şah, şiir sanatına, aruz ilmine dair dikkatleri, okumaları neticesinde bu alandaki çalışmaları üst seviyeye taşıyarak birikimlerini ortaya koyduğu çalışmasına hususi bir ad vermemiştir, eserde buna dair bir kayıt bulunmaz. Eserden bahsederken sıklıkla kullandığı terim aruz olduğu için literatürde *Aruz Risalesi* olarak tanınmaktadır. *Baburname*'de eser için *Aruz Kitabı, Aruz, Dibace, Risale* kelimeleri geçer: "Selīm-ṭab'lıḳ ***'Arūż Kitābı'***n müṭāla'a ḳılġanlarġa revşen bolġusıdur"(100b/7); ***'Arūż*** itmāmıdın ėkki üç yıl soñg (45b/7). Şu satırlarından aruzla yazdığı ilk kitabın *Dibace* ve *Risale* olmak üzere iki bölümden oluştuğunu, bahirler ve vezinlerin özet ve ayrıntılı olarak düzenlendiği bilgisini ediniriz: "***Dībāçe*** *ve* ***Risāle****'de buḥūr ve evzānnı mücmel ve mufaṣṣal şerḥ ėtildi.*" (101a/7-8). Eser adı olarak literatürde yaygın olarak kullanılan *Aruz Risalesi*'ni tercih etmememizin sebebi kitabın alt bölümlerinden birinin *Risale* adını taşıyor olması ve 100b/7'de olduğu gibi eserin tamamlandıktan sonra *Aruz Kitabı* adıyla anılmasıdır. Babur Şah *Mübeyyen*'den bahsederken sadece *Mübeyyen* demektedir, *Mübeyyen* kitabı gibi bir isim tamlaması kurmamaktadır: "Ol furṣatta kim Mübīn'ni naṭm ḳıladur ėdim." (B, 252b/13-14).

Yaptığımız alıntılarda kullanılan terimlere de bakarak Babur Şah'ın aruza dair çalışmalarını üç aşamalı olarak bina ettiğini, hepsinin *Aruz Kitabı* başlığı altında birleştirilebileceğini ve ana bölümlerinin şu şekilde adlandırılabileceğini düşünüyoruz:

1. ***Dibace*** **(1b-98b/11):** Nazarî bilgilerin mufassal verildiği bir kitaptır.

2. ***Risale*** **(98b/11-173b/13):** Muhtasar bir kitaptır;

3. ***Babur Şah'ın Bir Beytin 504 Vezne Göre Taktii Risalesi*** (174b/1-205b/18).

Dibace* ve *Risale*'nin Adlandırması:** Bugüne kadar bizim *Aruz Kitabı* olarak değerlendirdiğimiz eser literatürde yaygın olarak *Aruz Risalesi* olarak anılmış ve bu adla yayımlanmıştır, ayrıca neşirlerde eser için *Mufassal, Muhtasar* kelimeleri de kullanılmıştır (Ayrıntılı bilgi için bakınız: Rahmanov 2022:9-11). Bunun sebebi Babur Şah'ın eserinin bölümlerinden içeriğine göre bu kelimelerle bahsedişidir. Biz doğrudan Babur Şah'ın cümlelerinden hareket ettik. Bu çerçevede Babur Şah birinci bölümden bahsederken "Ayrıntılara girilerek geniş biçimde anlatılmış, ayrıntılı" (https://www.lugatim.com/s/mufassal) anlamlarını hâvî *mufassal* terimini kullanır: "Oḳuġan kitāblarnıṉ **mufaṣṣal**ını elge körsetip mollālıġnı iṣbāt ḳılur ėdi." (B, 180b/2-3), "*Dībāçe* ve *Risāle*'de buḥūr ve evzānnı **mücmel** ve **mufaṣṣal** şerḥ ėtildi." (101a/7-8). Burada ***Muhtasar yanı sıra ***mücmel*** kelimesini de birlikte kullanmaktadır. İkinci bölümden "Ayrıntılı olmayan, derli toplu, kısa" (https://www.lugatim.com/s/muhtasar) anlamlarıyla *muhtasar* diye bahseder: "-larını miṣāl bile körsetilgey. Şi'r ehli arasıda şāyi' veznlerde üstādlardın *ġarrā eş'ār* kėltürülgey; tā bu *muḫtaṣar* bu vesīle bile fuṣaḥā naẓarıġa manẓūr ve şu'arā tiliġa meẕkūr bolġay." (99a/1-3). *Mufassal* ve *muhtasar* kelimelerini eser adı olarak değil düz anlamlarıyla kullanır. Bu kelimeleri sadece *Aruz Kitabı*'nın bölümlerinden bahsederken değil başka eserleri tavsif ederken de kullanır. *Mübeyyen*'in yazılış sebeplerini anlatan 10 beyiti alıntıladıktan sonra şöyle der: "Çün bu **muḫtaṣar** seferde beyāżġa bardı, ol münāsebet bile müsāfir mesāyilini bitildi." (171b/12) denir. Şeref Râmî'nin fıkıh kitabını *muhtasar* olarak tanımlar: "Şeref Rāmī bu veznde İmām Ebū Ḥanīfe meẕhebide bir fıḳh **muḫtaṣarı** naẓm ḳılıptur, *Muḳaddime-i Ṣalat*'ġa mevsūm." (171a/11-12). "Mütelevvin ṣan'atıda mundaḳ dėptür kim Reşīd Vaṭvāṭ (3) naḳl kerde ki Aḥmed-i Menşūrī **muḫtaṣarı** sāḫte ve ānrā Ḫūrşīdī şerḥ kerde ve nameş *Kenzü'l-Ġarāyib* (4) nihāde ve cümle-i ān **muḫtaṣar** ez-īn ebyāt-ı mütelevvinest. (37b/2-4)".

Türkiye'de yapılan ilk çalışmalardan Fuad Köprülü eserden *Aruz Risalesi* (Köprülü 1934: 240), Dr. Rıza Nur *Muhtasar*

(*Moukhtaçar)* kelimesini tercih eder ve eserde de altı çizilerek belirtildiğini vurgular:

> "Ce passage, ajouté à la fin de **bâberiyye** après la mort de **Bâber**, nous montre que **Bâber** composa plus d'un ouvrage sur l'**arouz** et la rime et que l'un d'eux portre le titre de **moufassal**." (Nour 1931: 87
>
> چون بو مختصر سفرده بیاض‌غه باردی اول مناسبت "
>
> Il fait savoir que Bâber a fait mettre au net cet ouvrage pendant une expédition. Le mot **Moukhtaçar** est souligné. Je le trouve toujours souligné dans le texte. Et les contextes montrent qu'il est le titre de l'ouvrage. M.K.Z.F. ne l'a pas remarqué et n'a pas donné son titre au ms. On ne peut admettre que ce mot soit un terme de déférence de l'auteur, comme *nâtchîz* actuel. Il est à remarquer surtout qu'il est souligné et c'est la preuve certaine qu'il est le titre de l'ouvrage. Or, cet ouvrage est appelé moukhtaçar "abrégé". L'ouvrage traite seulement de l'arouz. La rime et autres sujets de la versification n'y figurent pas et il traite les mesures assez sommairement. Par là, on constate que ce titre correspond au texte.
>
> Le passage de bâber-nâmé que j'ai reproduit au commencement de cet article, dit que Bâber composa plusieurs ouvrages sur l'**arouz**. Or, l'un d'eux est ce **moukhtaçar**. Le **moufassal** mentionné dans le même passage n'a pas encore été retrouvé." (Nour 1931: 91) olarak bahseder, *mufassal*'ı da ayrı bir eser olarak değerlendirerek henüz bulunamadığını ileri sürer. Nur, Köprülü'ye cevaben yazdığı 2. Cevapda da " 'Parisde Bibliothèque National'in türkçe yazmaları arasında bulub meydana çıkardığım aruz risalesi' deyor. Bir defa bu yazmada 'aruz risalesi' deye bir ad yokdur. Katalogda da yok. Yalnız katalogda عروض ترکی

adı var ki kataloğu yazan Reinaud tarafından konmuştur. Benim makalede عروض ترکی de denmişdir." (Nour 1935: 130-847) diye açıklıyor ancak 1. Cevabın başlıhı *Moukhtaçar*'dır.

Köprülü bizce de haklı olarak buna itiraz eder:

"Rıza Nur Bey, Paris'teki yazma nüshayı tetkik ederken, orada, kitabın asıl ismini de öğrendiğini iddia ediyor ve bunu şu fıkradan çıkarıyor: 'Çün bu muhtasar seferde beyazga bardı, ol münasebet…' Hâlbuki, bu fıkra, Rıza Nur Bey'in de söylediği gibi, Babür'ün *Mübeyyen* adlı eserinden bahsettiği sırada ve ondan bazı parçalar aldıktan sonra yazdığı bir fıkradır ki, onun sonunda 'bu münasebetle sefer meselelerini ihtiva ettiği' söylenmekte ve bunu müteakip gene *Mübeyyen*'den sefer meselesine ait yirmi yedi beyitlik bir parça naklounmaktadır. Binaenaleyh, bundan, gayet tabiî olarak şu istidlâl olunuyor ki, bu fıkrada Babür'ün *Muhtasar* diye bahsettiği eser, onun *Mübeyyen* adlı manzum fıkıh risalesidir. Rıza Nur Bey bu fıkrayı bu kadarcık almayıp 'ol münasebet bile sefer mesayilini' hâvi olduğunu anlatan iki üç kelimesini ve 27 beyitlik manzumeyi de almış olsaydı, kendi kendisini tekzip etmiş olacak, ve *Muhtasar* diye bahsolunan eserin *Mübeyyen*'den başka bir şey olmadığı kat'iyetle anlaşılacaktı! ….. Babür Şah, *Muhtasar* kelimesini muayyen bir kitap ismi olarak değil, alelâde bir kelime olarak kullanmaktadır. Ve yalnız Babür Şah'ta değil, birçok müelliflerde *Muhtasar* kelimesinin bu tarzda kullanılışına tesadüf olunur: bundan maksat 'küçük eser, risale' demektir. …" (Köprülü 1934: 243-244)

Özbekistan'da eserden ilk bahseden Maksud Şeyhzade *Aruz Risalesi* (Rahmanov 2022: 8), Saidbek Hasanov kitabında *Muhtasar* adını kullanır, *Mufassal* teriminin de kullanıldığını belirtir (1971).

Yukarıdaki veriler ışığında *Aruz Kitabı* üç ana bölümü olan bu kitap için uygun bir isimdir, *mufassal* veya *muhtasar* terimleri eserin bölümlerinde malumatın verilişini tanımlamak için kullanıldığı için eser adı olmayıp, eser adı olarak kullanılmaları hatalıdır.

3. Bölümün Adlandırılması: *Aruz Kitabı*'nın 3. Bölümü Babur Şah tarafından adlandırılmamıştır, sebeb-i telifte sadece içeriğinden bahsedilmiştir. *Babur Şah'ın Bir Beytin 504 Vezne Göre Taktii Risalesi* adlandırması tarafımızdan içeriğine bakarak ve Babur Şah'ın risalenin tanıtımındaki bilgilere bakarak yapılmıştır.

2022'de Rahmanov *Aruz Risalesi* neşrinde İstanbul nüshasında yer aldığı gibi sadece esere sonradan ilave olarak değerlendirdiğini belirten "Şu orından başlap Babur Mirza tamanıdan '*Aruz Risalesi*'ning eng ahırga koşulgan uşbu ilave Marmara (Türkiye) Kütüphanesi nüshasıdan tebdil kılıp, kitabga kiritildi." dipnotuyla kril harflerine aktararak 2. Bölümün akabinde yer verir.

Khalily, 2023'te tamamladığı doktora tezinde risaleden "Ek Bölüm (Muhtasar)" adlandırmasıyla bahseder. O da bu risaleyi "*muhtasar*" zannetmiştir.

3. Eserin Yazılış Yılı

***Dibace* ve *Risale*'nin yazılış yılı**yla ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Hasanov, Rahmanov *Aruz Kitabı*'nın 45b/7-13'teki bilgiye istinaden H. 930 /M. 1524'te tamamlandığı ve 933'te ilave yapıldığını ileri sürer (Rahmanov 2022: 12).

Babur Şah'ın *Aruz Kitabı* 931 yılında Horasan'a ulaşır: "*der tārīḫ-i nüh-ṣad vü sī vü yek ki 'arūż-ı men be-Ḫorāsān reft.*" [(174b/2); 931. (M.1525) yılda benim *Aruz*um Horasan'a gidip çıktı.]. Babur Şah'ın 45b/7'de "**'Arūż itmāmıdın ėkki üç yıl soŋġ**" ibaresiyle verdiği bilgiye dayanarak *Aruz Kitabı*'nın H. 930'da veya daha az bir ihtimalle H. 931'de tamamlandığını, beyitlerin veznini bulma, ve aruz imlasıyla ilgili bir risale yazarken veya yazdığında, H. 933'te esere

ilavelerde bulunduğunu, içeriğini geliştirdiğini düşünmekteyiz: "**'Arūż itmāmıdın ėkki üç yıl soŋġ**, Hindustān feṯḥiniŋ soŋġġı yılı tārīḫ toḳḳuz yüz ottuz üçte, Sanbel sarıġa Babur furṣatta bir mutaṭavvel beyt on altı rükn bile aytılıp ėdi. Devāyir mużārī'iniŋ ṭarīḳı bile evtād ve esbābnıŋ taḳdīm ve te'ḫīridin üç baḥrda kim *hezec ve recez ve remel* bolġay, mutaṭavvel vezn ḥāṣıl bolur." (45b/7-10).

***Babur Şah'ın Bir Beyit ve 504 Vezne Göre Taktii Risalesi'*nin Yazılış Yılı**: Babur Şah *Bâbürname*'de 2 yerde risaleyi bitirdiği tarih hakkında bilgi verir. Birincisi, Cuma 2 Zilhicce 933 (30 Ağustos 1527)'de, kırk bir defa okunan virde başladığını, o günlerde beytini 504 vezinde takti edip bir risale tertip ettiğini yazar:

"Mī'ād bile Şeyḫ Bāyezīd'ḳa yėberildi. Ādīne küni Ẕī'l-ḥicce ayınıŋ ėkkiside ḳırḳ bir ḳatla oḳur virdni bunyād ḳıldım. Uşbu eyyāmda bu beytimni

Köz ü ḳaş u söz ve tilini mü dėy

Ḳadd u ḫadd u saçını mu dėy

beş yüz tört veznde taḳṭī' ḳıldım. Bu cihetdin risāle tertīb bėrildi." (B, 330b/11-14).

İkincisi, bu risalesini Hindistan fethinin son yılı 933'te terci' beytini 504 vezinde takti edip kaleme aldığını yazar. Muhtemelen 933'te Babur Şah'ın eline Hafız Ali Îşî Kâtib'in bir risalesi geçer. Hafız Ali îşî Kâtib aşağıdaki beyti 252 vezinde takti edip bir Risale düzenleyerek kendisine göndermiştir. Bur Babur Şah'ın 911'de söylemiş olduğu bir beyittir:

Ḳaşıġa barġalı köŋgül özige kėlmedi nė'tey

Yüzige tüşkeli közüm közige ilmedi ol ay

Babur Şah, Hafız Ali Îşî Kâtib'in bu risaledeki tertibiyle *Köz ü ḳaş u söz ve tilini mü dėy / Ḳadd u ḫadd u saçını mu dėy* beytini 504 vezinde takti ederek büyük olasılıkla aynı yılda risalesini yazar: "Hindustān feṯḥiniŋ soŋġġı yılı **tārīḫ toḳḳuz yüz ottuz üç**te Ḥāfıẓ 'Alī

‘Īşī Kātib’nin̄g risālesinin̄g güft ü gūyı arag̈a tüşti kim mènin̄g burun mez̲kūr bolg̈an beytimni kim tārīḫ **toḳḳuz yüz on bir**de aytılıp èrdi, èkki yüz èllig èkki veznde taḳṭī‘ ḳılıp mez̲kūr bolg̈an Risāle’g̈a tertīb bèrip yèberip èdi. Bu tertīb bile bu mez̲kūr bolg̈an tercī‘ beytini teemmül ḳılıp bèş yüz tört veznde taḳṭī‘ ḳıldım. Bu cihettin ‘alā ḥide risāleī bitildi.” (100b/13-101a/8).

Ömer Faruk Akün, Babur Şah’ın *Aruz Kitabı*’ndan bahsederken kitabın yazılışıyla ilgili olarak “Bâbür hâtıratında, 933 (1527) yılı sonlarıyla ilgili vukuat ve konulardan bahsederken, bir beytini 504 ayrı vezinde ifade ettiğini ve bununla ilgili olarak bir risâle kaleme aldığını söyler ki bu eldeki aruz risâlesidir (*Vekāyi‘*, s. 375; eserin neşrini yapan Stebleva’nın bu hususstaki görüşü biraz farklıdır).” (Akün 1991: 398c-399a) iddiasında bulunur; ancak burada *Aruz Kitabı*’yla aynı eser olduğu konusunda yanılmıştır.

4. Eserin Yazılma Amacı

Babur Şah *Baburnâme* ve *Aruz Kitabı*’ndan elde ettiğimiz bilgilere göre Türkçe, Arapça, Farsça literatürü eleştirel bir bakışla karşılaştırarak değerlendirmiş, kendisi de bu konuyu ele alarak bu alandaki çalışmaları ileriye taşımak istemiştir. Babur Şah’ın kendinden önce yazılan aruzla ilgili eserleri tashih etme amacı güttüğü de eserden anlaşılmaktadır. Bu alanda Türkçe ilk yazılan Tarâzî’nin *Fünûnü’l-Belâga*’sından haberdar olduğu yaptığı alıntılardan belli olmasına rağmen bu eserden bahsetmez. Ali Şir Nevâyî’nin *Mîzânü’l-Evzân*’ını *Baburnâme*’de eleştirir: “*Yana Mīzānü’l-evzān atlıḳ ‘arūż bitiptür. Bisyār medḫūldur. Yègirmi tört rubā‘ī veznide tört veznde g̈alaṭ ḳılıptur. Ba‘żı buḥūrnın̄g evzānıda hem yan̄gılıptur. ‘Arūzg̈a müteveccih bolg̈an kişige ma‘lūm bolg̈usıdur.*” (B, 171a/3-5) (*Mîzânü’l-Evzân* adlı aruz (kitabını) yazmıştır. Çok kusurları vardır. 24 rubai vezninden 4’ünde hata yapmıştır. Bazı bahirlerin vezinlerinde de yanılmıştır. Aruza ilgi duyan kişi bunu bilsin.). Bu eksiklikleri gördüğü için Türkçe aruz nazariyesini Türk şiirinde en çok kullanılan

vezinleri ayrıntılarıyla ve kendisine kadar Doğu Türklük sahasında ortaya konulan Türk ve Fars şiirinin önemli isimlerinden alıntıladığı Türkçe, Farsça zengin örneklerle ortaya koymak istemiştir.

Aruz Kitabı'nın ikinci ana bölümü *Risale*'nin muhtevasını açıklarken amacını şu şekilde açıklar: "tā bu **muḫtaṣar** bu vesīle bile fuṣaḥā naẓarıġa manẓūr ve şu'arā tiliġa meẕkūr bolġay." (99a/2-3) (böylelikle bu muhtasar (eser) bu vesîleyle güzel, ahenkli söz söyleyenler tarafından bakılan ve şairlerin dilinde bahsolunan olur.).

***Babur Şah'ın Bir Beytin 504 Vezne Göre Taktii Risalesi'nin* Yazılış Amacı**: Babur Şah *bu risalede* beyit taktiininin birden fazla vezne göre yapılabileceğini hususi bir aruz imlasıyla göstererek ispatlamaya çalışır. Risale Babur Şah'ın aruzla ilgilenirken yaptığı bir zihnî faaliyetini gösteren adeta vezinlerle satranç oynar gibi oynayıp beyit tahtasında hususi bir imlayla vezinleri hareket ettirdiği, bir yapboz çalışmasıdır ve çok planlıdır. Risaleyi yazış amacını baş kısmında yer alan Farsça sebeb-i telif bölümünde açıklar:

> *"Ba'd ez-ḥamd u sipās u dürūd-ı bī-ḳıyās çunīn gūyed ser-geşte-i vādī-yi taḥayyür Ẓahīrü'd-dīn Muḥammed Babur der tārīḫ-i nüh-ṣad vü sī vü yek ki 'arūż-ı men be-Ḫorāsān reft. Yekī ez-şu'arā-yı ān cānib īn beyt-i merā*
>
> *Ḳaşıġa barġalı könĝül özige kėlmedi nė'tey*
> *Yüzige tüşkeli közüm közige ilmedi ol ay*
>
> *Der-düvīst ü pencāh u dü vezn taḳṭī' kerde, nüvişte firistāde buved. El-ḥaḳ taḥḳīḳ-i tamām kerde ve tedḳīḳ lā-kelām be-cāy āverde velī ez-envā'-yı vezn-i şi'r ki müşemmen ve müseddes ve murabba'-est der-yek nev' müşemmen rāst mī-āyed ve der-dü nev'-i dīger ki müseddes ve murabba' bāşed rāst nemī-āyed dīger īn heme evzān ez-nüh bahr buved. Ez-düvāzdeh bahr bāḳī veznī ne-buved. Be-ḫāṭır-ı fātır resīd ki eger beytī bāşed ki cāmi'-i cemī'-i envā'-ı vezn-i şi'r bāşed*

ve ez-evzān-ı her bīst ü yek bahr der-ān bāşed pesendīde-ter ḫ^{v}āhed buved. Īn beyt-i ḫod-rā

Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy
Ḫad u ḳad u saç u bėlini mü dėy

der-pān-ṣad u çehār vezn taḳtī‘ kerd ve der-cemī‘-i envā‘-ı vezn ki müşemmen ü müseddes ü murabba‘ bāşed. Ḫ^{v}āned ü der-īn beyt ez-her bīst ü yek bahr-ı evzān āverd. Çunān ki ḫ^{v}ānende-i īn eczā vü evrāḳ-rā rūşen ü dānende-i īn erkān u evzān-rā mübeyyen ḫ^{v}āhed buved. Mültemes ān-ki eger sehv ü ḫaṭāyī bāşed ne-pūşend belki be-taṣḥīḥ ve ıṣlāḥ-ı ān gūşend.

[(174b/1-15); Sayısız hesapsız hamd ve senadan sonra hayret vadisinde dolaşan Zahirüddîn Muhammed Babur şöyle der: 931. (M.1525) yılda benim *Aruz*um Horasan'a gidip çıktı. O tarafın şairlerinden biri benim:

Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzige tüşkeli közüm közige ilmedi ol ay

beytimi iki yüz elli iki vezinde takti edip yazmış ve (bana) göndermişti. Hakikaten (beyti) tam şekilde tedkik etmiş ve tenkit edilemeyecek kadar güzel araştırma yapmıştı; lâkin müsemmen, müseddes ve murabbadan ibaret olan şiir, vezin türlerinden müsemmene uymakta, diğer ikisi murabba ve müseddes türüne uymamaktadır. Bundan başka bütün vezinler dokuz bahirdendir ve on iki bahirden vezin yoktur. Eğer bir beyit şiirin bütün vezin türlerini, yani yirmi bir bahrin vezinlerini kendinde ihata etmiş olsa daha çok beyenileceğini düşündük. Kendi<m>in bu beytini

Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy
Ḫad u ḳad u saç u bėlini mü dėy

beş yüz dört vezinde takti etti<m> ve müsemmen, müseddes, murabbadan ibaret olan bütün vezin türlerinde okudu<m>. Bu beyitten her yirmi bir bahrin her birinin veznini çıkardı<m>. Şöyle ki, bu

cüzleri ve varakları okuyan, vezinleri ve onun rükünlerini bilenlerden istirham olunur ki bu (yazılanlarda) sehv ve hata olursa gizlemesinler, aksine onları düzeltmeye çalışsınlar.]

Babur Şah'ın *Dibace*'de yer yer yaptığı açıklamalardan bir beytin farklı vezinlerde okunabileceği konusunda literatürdeki malzemeyi topladığını, uygulamalar yaptığını öğreniyoruz: *Dibace*'de Mir Ataullah Meşhedî'nin *Bedâyiü's-Sanâyi*'de mütelevvin sanatından bahsederken Reşid Vatvat'tan yaptığı bir alıtıyı Farsçasıyla aktarır. Burada Ahmed-i Menşûrî'nin Hurşidî'nin şerh ettiği ve *Kenzü'l-Garâyıb* adını verdiği muhtasar eserinde 30 küsur vezinde okumanın mümkün olduğu bir vezin bulunduğundan bahsedilmektedir: "Aḥmed-i Menşūrī muḫtaṣarī sāḫte ve ānrā Ḫūrşīdī şerḥ kerde ve nāmeş *Kenzü'l-ġarāyib* nihāde ve cümle ān muḫtaṣar ez-īn ebyāt mütelevvinest. Ve der ānça beytī āvarde, ki be-sī ve end vezn ān-rā mī-tevān ḫ^{v}ānd. Ammā Reşīd ān beyt rā neyāverde. Eger mī-āvard evlā mī-bud, tā merdüm rā tevahhum-i güzāf ne-şeved." [(37b/3-6), Reşîd Vatvat der ki: Ahmed-i Menşûrî mütelevven sanatı hakkında kısa bir kitap yazmış, Hurşîdî tarafından şerhedilen *Kenzü'l-Garâyib* adlı mesnevisi *mütelevven* mısraları içerir. Orada otuz küsur vezinde okunması mümkün bir beyit vermiş. Ama Reşid o beyti alıntılamamış. İnsanların boş vesveslere kapılmaması için alıntılaması iyi olurdu.]. Babur Şah Ahmed-i Menşûrî'nin uzak görüsüne, yani bir beytin birçok vezinde okunabileceği öngörüsüne sahip olmasından utandığın söyleyip *Dibace* ve *Risale*'de farklı vezinlere örnek olarak da kullandığı

"Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey,
Yüzige tüşkeli közüm közige ilmedi ol ay" (37b/7)

beytini yazar ve bu beytin aruz ıstılahına sahip olanlarca ne kadar vezinde okunacağının bilineceğini açıklar. Her bahrin vezninde bu beytin yazıldığının açıklaması, tanık beyitle birlikte veznin verilmesini gerekli görür: "Her kimniñg ıṣṭılāḥdın vuḳūfı bolsa bilgey

kim nėçe veznde oḳulur. Tavżīḥ üçün andaḳ iltizām ḳılıldı kim her baḥr veznide kim bu beyt bolġay, istişhād beytidin başḳa munı dağı kiltürülgey." (37b/8-9). Yukarıda yazdığı beyti *Aruz Kitabı*'nda çeşitli vezinlerin uygulamasında kullanır: 28 vezne örnek olarak verir (37b/13, 38b/3, 38b/5, 52a/1, 51b/7, 52a/4, 52b/3, 52b/7, 52b/10, 53a/5, 53a/8, 53a/12, 54a/13, 54b/2, 54b/7, 54b/9, 55a/2, 55a/4, 59a/12, 60a/6, 60b/6, 60b/8, 77a/13, 78a/7, 81b/8, 82a/4, 110a/5, 110a/9): Birkaç örnek:

Ḳaşıġa barġalı köŋgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzige tüşkeli közige ilmedi ol ay
Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

Ḳaşıġa barġalı köŋgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay
Mefā'ilün müstef'ilün mefā'ilün müstef'ilün

Ḳaşıġa barġalı köŋgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay
Müfte'ilün müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün

Ḳaşıġa barġalı köŋgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay
Mefā'ilün müfte'ilün müfte'ilün mefā'ilün

Ḳaşıġa barġalı köŋgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay
Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün

Babur Şah *Risale ve Dibace*'yi yazarken bir beyti farklı vezinlerde düşündüğünü kaydeder. Ayrıca bir beytin birden fazla vezinde taktiinin yapılabileceği uygulamasını Hafız Ali Îşî Kâtib'in inşa ettiği, 911'de 252 vezinde takti ederek bir risale yazıp tarafına gönderdiği bilgisini verir:

> "Hindustān fetḥinin͡g son͡gġı yılı tārīḫ toḳḳuz yüz ottuz üçte Ḥāfıẓ ʻAlī ʻĪşī Kātib'nin͡g risālesinin͡g güft ü gūyı araġa tüşti kim mėnin͡g burun meẕkūr bolġan beytimni kim tārīḫ toḳḳuz yüz on birde aytılıp ėrdi ėkki yüz ėllig ėkki veznde taḳṭīʻ ḳılıp meẕkūr bolġan risāleġa tertīb bėrip yėberip ėdi. Bu tertīb bile bu meẕkūr bolġan tercīʻ beytini teemmül ḳılıp bėş yüz tört veznde taḳṭīʻ ḳıldım. Bu cihettin ʻalā ḥide risāleī bitildi. Dībāçe ve risālede buḥūr ve evzānnı mücmel ve mufaṣṣal şerḥ ėtildi."

[(101a/1-5); Hindistan fethinin son yılı, tarih dokuz yüz otuz üçte Hafız Alî Îşî Kâtib'in risalesindeki iddiası gündeme geldi; o, benim daha önce önce bahsedilen tarih dokuz yüz on birde söylediğim beytimin iki yüz elli iki vezinde taktîini yapıp, bahsedilen risâleyi düzenleyip (tarafıma) göndermişti.]

> Hafız Ali Îşî Kâtib'in 252 vezinde taktiinin yaptığı Babur Şah'ın beyti şudur:
>
> *Ḳaşıġa barġalı kön͡gül özige kėlmedi nė'tey*
> *Yüzige tüşkeli közüm közige ilmedi ol ay*

Hafız Alî Îşî Kâtib'in risalesinden sonra kendisinin böyle bir risale yazdığını açıklar: "Burunraḳ bir tercīʻ beyti yėtti veznde ḫayāl ḳılılıp ėrdi. Ḫāṭırġa mundaḳ yėter ėrdi kim her bendini bir veznde aytılġay. Ol beyt budur:

> *Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni mü dėy*
> *Ḳad u ḫad u saç u bėlini mü dėy"*

[(100b/10-13); Daha önce bir terciʻ beyt yedi vezinde düşünülmüştü. Aklımdan her bendini bir vezinde söylemek geçiyordu. O beyit budur.]

"Bu tertipe göre, anılan terciʻ beytini iyice düşünerek beş yüz dört vezinde taktiʻ ettim. Bu vesileyle ayrıca bir risale yazıldı. Dibace ve risalede bahirler ve vezinleri özü ve ayrıntılarıyla şerh edildi" (101a/5-8).

Babur Şah vezin uygulama çalışmasını çok geliştirmiştir. Hafız Ali Îşî Kâtib'in risalesi elimizde olmadığı için taktili beyitlerin aruz imlasıyla yazılıp yazılmadığı veya nasıl yazıldığı konusunda bilgi sahibi değiliz.

Baburname'de de "Ādīne kuni Ẕī'l-ḥicce ayınıŋ ikiside ḳırḳ bir ḳatla oḳur virdni bunyād ḳıldım. Uşbu eyyāmda bu beytimni (beyt)… Beş yuz tört veznde taḳṭī' ḳıldım. Bu cihetdin risāle tertīb berildi." (B, 330b/11, 14).

5. Eserin Yayılma Sahası

Babur Şah'ın *Dibace* ve *Risale*'si muhtemelen geniş bir çevrede okunmuştur. Eserde 931 yılında Horasan'a ulaştığı bilgisi yer alır: "*der tārīḫ-i nüh-ṣad vü sī vü yek ki 'arūż-ı men be-Ḫorāsān reft.*" [(174b/2); H. 931/M. 1525) yılda benim *Aruz*um Horasan'a gidip çıktı.]. Bugün birbirinden uzak 3 kütüphanede (İstanbul, Paris, Tahran) nüshasının bulunuşunu da bunun kısmen göstergesi olarak değerlendirebiliriz.

6. Eserin Düzenleme Şekli ve Muhtevası

Babur Şah çalışmalarının binasına büyük özen gösterir. Bu konuda yazı dilinde imladan, kelime tercihine, cümle kuruluşuna, metnin inşasına ciddiyetle yaklaşmak gerektiği, bunları okuyucuya külfet olmamak ve doğru anlaşılmak düşüncesiyle de yapmak gerektiği düşüncesindedir[6]. *Aruz Kitabı*'nda da konunun

[6] *Baburnâme*'de oğlu Hümayun'un kendisine yazdığı bir mektubunun eliştirisini yaparken kullandığı cümleler, onun dil dikkatinin kanıtıdır:
"… mėn dėgen dėk bu hattlarıñnı bitip sėn ve okumay sėn. Nė üçün kim eger okur hayâl kılsañ ėdi okuy almas ėdiñ. Okuy almagandın soñ elbette tagyîr bėrür ėdiñ. Hattıñnı hod teşvîş bile okusa boladur; velî asru muglaktur. Nesr-i mu'ammâ hîç kişi körgen ėmes. İmlâñ yaman ėmes. Egerçi haylî râst ėmes. *İltifât*nı tâ bile bitip sėn. *Kulunç*nı yâ bile bitip sėn. Hattıñnı hod her tavr kılıp okusa boladur; velî bu muglak elfâzıñdın maksûd tamâm mefhûm bolmaydur. Gâlibâ hatt bitirde kâhillıgıñ hem uşbu cihettindur. Tekellüf kılay dėp sėn, ol cihettin muglak boladur. Mundın narı bî-tekellüf u rûşen u pâk elfâz bile biti. Hem saña teşvîş azrak bolur ve hem okuguçıga." (B, 349a/13-349b/8) (Dediğim gibi bu mektuplarını yazmışsın ve okumuyorsun.

anlaşılabilmesi ve rahatlıkla görülebilmesi için hem planlama hem mizampaj üzerinde düşünmüş, örneklerin, taktiinin nasıl ve hangi sıralamayla verilmesi gerektiği hususuna kadar incelikle durmuştur. Bunu samimi bir üslupla dile getirir ki eserde bu şekilde kendiyle ve okurla konuşur gibi soru cevap cümlelerini zaman zaman kullanır:

> "Nėçük mevzūn körüngey? Andaḳ iltizām ḳılındı kim cemī‘ müsta‘mel veznlerġa hem Fārsī ve hem Türkī beyt kėltürülgey. Her vezn kim müsta‘mel bolmaġay yā ol kim muḫtara‘ bolġay, Türkī beyt bile iktifā ḳılılġay. Her kimning beytini kėltürülse atını bitilgey, meger ol kim ḳāyili ma‘lūm bolmaġay, ḳāyili meẕkūr bolmaġan Türkī beyt müellifning bolġusıdur. Her baḥrda bir beytning taḳṭī‘ini körsetilgey. Her vezn üçün beytler kim kėltürülüptür, beytlerdin songra bī-taḳṭī‘ veznlerini bitilgey."

[(27b/ -28a/) Nasıl düzgün görünür? Bütün kullanılan vezinler için hem Farsça hem Türkçe beyit verilmesi gerekli görüldü. Kullanılmamış veya icat edilmiş her vezni (örneklendirmek için) Türkçe beyit ile yetinilecek. Her kimin beyti örnek verilse söyleyeni bilinmeyenin dışında (şairinin) adı yazılacak, söyleyeni zikredilmeyen Türkçe beyit müellifin olacaktır. Her bahirde bir beytin takti‘i gösterilecek. Her vezin için (örnek) beyitler verilecek, beyitlerden sonra taktisiz vezinleri yazılacak.].

Çünkü eğer okumayı düşünseydin okuyamazdın. Okuyamadıktan sonra elbette tashhih ederdin. Mektubunu da gayretle okumak mümkün olmaktadır; ancak çok muğlaktır. Muamma nesri kimse görmemiştir. İmlan her ne kadar hayli iyi değilse de kötü değil. *İltifât*'nı tâ ile yazmışsın. *Kulunç*'u yâ ile yazmışsın. Yazını da bir şekilde okumak mümkün; ancak bu muğlak sözlerinden maksat tümüyle anlaşılmıyor. Galiba mektup yazmadaki tembelliğin de bu sebepledir. Gösteriş yapayım demişsin, bu sebeple anlaşılmaz karışık olmaktadır/açık ve net değildir. Bundan böyle külfetsiz / anlaşılır, açık ve saf sözlerle yaz. Hem sana hem de okuyucuya verdiği sıkıntı daha az olur.).

***Babur Şah'ın Bir Beytin 504 Vezne Göre Taktii Risalesi'*nin muhtevası**

Eser Farsça bir sebeb-i telifle başlar, sonra risalede takti uygulaması yapılan 504 veznin yazıldığı Fihrist yer alır.

İstanbul nüshasında girişte belirtildiği üzere 504 vezin uygulaması yer alır; Tahran nüsyasında (C) ise 6 tane eksik bulunmakta olup 498 uygulama bulunmaktadır: Baḥr-ı müteḳārib: 32, baḥr-ı mütedārik: 26, baḥr-ı hezec: 70, baḥr-ı recez: <54>, baḥr-ı remel: 54, baḥr-ı vāfir: 21, baḥr-ı kāmil: 30, baḥr-ı ṭavīl: 8, baḥr-ı medīd: 28, baḥr-ı ʻarīż: 12, baḥr-ı basīṭ: 14, baḥr-ı ʻamīḳ: 4, baḥr-ı munsariḥ: 30, baḥr-ı mużāriʻ: 14, baḥr-ı muḳteżib: 7, baḥr-ı mücteṣ: 15, baḥr-ı serīʻ: 12, baḥr-ı cedīd: 24, baḥr-ı ḳarīb: 21 (metinde 20 vezin var), baḥr-ı ḫafīf: 17, baḥr-ı müşākil: 12=504

Metin çift sütun olarak düzenlenmiştir. Fihristte belirtildiği üzere Bahir adı, uygulama yapılan vezin sayısı, vezinlerin adı kırmızı mürekkeple yazılır, aruz imlasıyla ilgili vezne uygun yazılmış beyit ve vezin iki buçuk satırda verilir. Sonda Türkçe bir temme yer alır:

Müşemmenāt-ı sālim, ʻārūż ve ḍarb-ı maḥẕūf	**BAḤR-I MÜTEḲĀRİB 32**
Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s**aç u** b$_{e}$l**ini** m$_{ü}$+dėy	K$_{ö}$z **ü** ḳ**aş** $_{u}$ s**öz ü** t$_{i}$l**ini** m$_{ü}$+dėy
	Faʻūlün faʻūlün faʻūlün faʻul

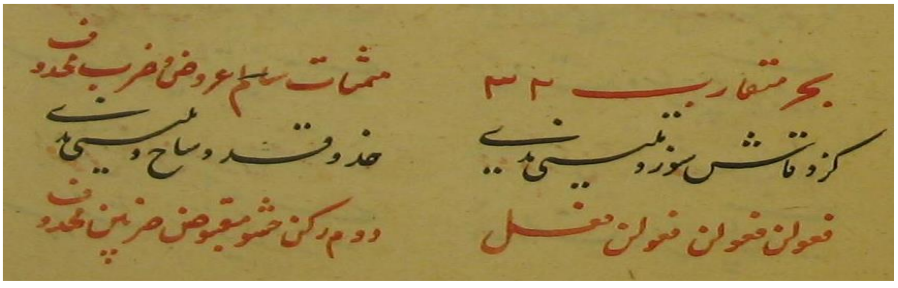

6.1. Eserin Binası

Tarâzî tarafından yazıyla da "Nüsḫanıṉg ibtidāsın, eger neṣr bolsun ya naẓm, *fātiḥa* oḳurlar ve intihāsın *ḫātime* ve avvalındın āġāz-ı dāstānġaça *dībāce* dėrler (kim ol *tevḥīd* ve *münācāt* ve *na'ṭ* ve *menāḳıb* ve *medḥ* ve *sebeb-i te'līf* bolġay." (FB, 4b/9-11) cümleleriyle tespit edildiği gibi Babur Şah *Dibace*'ye klasik inşada eserlerin girişinde yer alan tevhid, münacaat, nat, medhiye, sebeb-i telif bölümleri olmadan doğrudan veznin temel dayanağı hakkında bilgi vererek başlamıştır: "*Bilgil kim şi'rniṉg evzānınıṉg medārı üç cüzv biledür: Sebeb*, *veted*, *fāṣıla*."; ancak bölümler arasında, geçişlerde ilgili bölümün içeriğini, yeni bölümde yapmak istediklerini açıklar.

Eser 3 ana bölüm olarak bina edilmiş bir bütün olarak düşünülmüştür.

1. Bölüm: ***Dibace*** :1b-98b/11'de yer alır.

1.1. Alt bölüm: Eserde 1b-27a/1'de yer alır.

1.2. Alt bölüm: Eserde 27a/2-98b/11'de yer alır.

Bağlama ve geçiş formülü: 98b/11-99a/8, B98a/9-B98b/4

2. Bölüm: ***Risale***: 98b/11-173b/13'de yer alır.

3. Bölüm: ***Babur Şah'ın Bir Beytin 504 Vezne Göre Taktii Risalesi*:** 174b/1-205b/18'de yer alır.

1. ***Dibace*:** Nazarî bilgilerin mufassal verildiği bir kitap olan *Dibace* iki alt bölümden oluşur.

1.1. Alt bölüm: (1b/1-22a/5): Üç başlık ve temmet bölümlerinden oluşur. Cüzler, rükünler, usul ve füru, daireler, bahirler, sonra veznin ne olduğu, taktinin nasıl yapıldığı, her bahrin salimi ve zihafları anlatılır.

1.1.1. Nakil, temmet bölümlerinden oluşur (1b/1-10a/2).

Nakil: Zihafların meydana gelişi ve dallanışı anlatılır.

Temmet: Anlatılanlar kısaca başlıklarının verildiği iki cümle ile biter: "Uşbu mezkūr bolġanlar bile iḥtişār ḳılduḳ. Bu ziḥāflar uṣūlġa kirip fürūʿ andın nė nevʿ münşeʿib bolurı icmāl bile mezkūr boldı." [(9b/13-10a/2); İşte bu zikredilenleri böyle sadeleştirerek açıkladık. Bu zihafların asıl ölçülere (usûl) girip fürûunun nasıl dallandığı özetlenerek anlatıldı.]

1.1.2. Başlık, Nakil, Temmet bölümlerinden oluşur (10a/2-11b/1).

Başlık: "**her rüknniṉg ziḥāfı (3) nėçedür ve nėçe fürūʿ andın ḥāṣıl bolur**, tafṣīl bile beyān ḳılalıṉg" [(10a/2-3) Şimdi her rüknün zihafı kaç tanedir, ne kadar fer' ondan hasıl olur, ayrıntısıyla açıklayalım.]

Nakil: Bilinmesi gerekli aruz terimlerinin tanımları yapılır, rükünlerin zihafından, bahsedilir, daireler verilir (10a/4-11b/1).

Temmet: Başlıktaki sorunun cevabıyla biter: "Bes cemīʿ uṣūl-ı fürūʿnıṉg vezni ḳırḳ üç bolġay" [(11b/1); Şu halde bütün fer'lerin asıllarının vezni kırk üçtür.]

1.1.3. Giriş, Nakil, Temmet bölümlerinden oluşur (11b/1-22a/5).

Giriş: Beytin tarifi, ondan meydana getirilen türler, beyitle ilgili terminolojiyle ilgili kısa açıklamalar yapılır (11b/1-12a/1).

Nakil: Bahir ve türleri, daireler anlatılır (12a/1-22a/3)

1.1. Alt Bölüm Temmeti: (22a/3-5): "Çün eczā ve erkān ve uṣūl ve fürūʿ ve devāyir ve buḥūrnıṉg taḳrīridin ferāġat ḥāṣıl boldı" (Cüzler, tef'ileler, asıl vezinler ve türetilmiş şekilleri, daireler, bahirlerini tamamladık.)

1.2. Alt bölüm: Bu bölümün binası şu şekildedir: Giriş, Nakil, Temmet (22a/5-99a/8).

Giriş: (22a/5-22b/6). Girişte önce hangi konuların ele alınacağını belirten kısa bir açıklama yapılır: "ėmdi evzān nėdür ve taḳṭīʿ nė yosunluḳ bolur ve her baḥrnıṉg *sālim*i ḳaysıdur ve muzāḥafı

nėçedür ve nėçe vezndür kim birbiri bile cem‘ ḳılsa bolur ve ḳaysı baḥrlardur kim evzānı birbiri bile müştebih bolur, barını şerḥi bile beyān ḳılalıṉg.” [(22a/5-8) Cüzler, tef’ileler, asıl vezinler ve türetilmiş şekilleri, daireler, bahirlerin açıklanmasıyla rahatladığımız için şimdi vezinler nedür, takti‘ ne şekilde olur ve her bahrin *salim*i hangisidir, *zihaf*ları ne kadardır; ne kadar vezni birbiriyle bir araya getirmek mümkündür; hangi bahirlerin vezinleri birbirine karışır, hepsini ayrıntılarıyla açıklayalım.]. Sonra aruzla ilgilenenlere göre vezin ve birimi *efā‘îl* ve *tefā‘îl* kısaca anlatılır.

Nakil: Bu hacimli bölüm kendi içinde ikiye ayrılır:

1.2.1. Takti konusunun işlenir. Girişte vezin ve telaffuzla yazım arasındaki ilişki, birbiriyle uyumu meselesi ortaya konur. Konu Nakil bölümünde iki başlık altında değerlendirilir: 1.2.1.1. Melfūẓ-ı ġayr-ı mektūb beyānı (22b/10), 1.2.1.2. Mektūb-ı ġayr-ı melfūẓ beyānı (24a/1-27a/1).

1.2.2. Başlık, Giriş, Çalışmada Uygulanan Yöntem, Konu, Temmet (27a/2-99a/6) bölümleriyle bina edilmiştir.

Başlık: Müttefiḳu’l-Erkān Buḥūrnıng Evzānınıng Beyānı (27a/2).

Giriş: Arapça, Farsça ve Türkçede bir beytin bahir vezninde söylendiği, çeşitli kuralları olduğundan kısaca bahsedilir (27a/2-27b/12).

Çalışmada Uygulanan Yöntem: Babur Şah samimi bir üslupla kaleme aldığı, eserin binasının anlaşılır olması için nasıl olması gerektiğini düşündüğünü ve nasıl tanzim ettiğini, örneklendirmede uyguladığı metodu açıklar (27b/12-28a/5):

> “Nėçük mevzūn körüngey? Andaḳ iltizām ḳılındı kim cemī‘ müsta‘mel veznlerġa hem Fārsī ve hem Türkī beyt kėltürülgey. Her vezn kim müsta‘mel bolmaġay yā ol kim muḫtara‘ bolġay, Türkī beyt bile iktifā ḳılılġay. Her kimniṉg

> beytini kėltürülse atını bitilgey, meger ol kim ḳāyili ma‘lūm bolmaġay, ḳāyili meẕkūr bolmaġan Türkī beyt müellifniṉg bolġusıdur. Her baḥrda bir beytniṉg taḳṭī‘ini körsetilgey. Her vezn üçün beytler kim kėltürülüptür, beytlerdin soṉgra bī-taḳṭī‘ veznlerini bitilgey.”

[(Vezinleri, örnekleri) nasıl (tanzim edersek) düzgün görünür? Bütün kullanılan vezinler için hem Farsça hem Türkçe beyit verilmesi gerekli görüldü. Kullanılmamış veya icat edilmiş her vezni (örneklendirmek için) Türkçe beyit ile yetinilecek. Her kimin beyti örnek verilse söyleyeni bilinmeyenin dışında (şairinin) adı yazılacak, söyleyeni zikredilmeyen Türkçe beyit müellifin olacaktır. Her bahirde bir beytin takti‘i gösterilecek. Her vezin için (örnek) beyitler verilecek, beyitlerden sonra taktisiz vezinleri yazılacak.]

Konu: Bahirler ve vezinleri konusunun işlenir.

Temmet: Konuda anlatılanlar sayısal değerlerle ortaya konulmuştur (99a/3-6):

> “Bilgil ki bu yigirme bir baḥrda bėş yüz ottuz yėtti vezn kiltürüldi, bu cümledin müsta‘mel vezn ėkki yüz seksen toḳḳuz, muḫtara‘ vezn ėkki yüz ḳırḳ sėkkiz. Müsta‘mel ve muḫtara‘dın maṭbū‘ vezn yüz altmış ėkki, müsta‘mel-i maṭbū‘ yüz tört, muḫtara‘-ı maṭbū‘ ėllig sėkkiz. Bu buḥūr evzānınıṉg maṭbū‘ ve nā-maṭbū‘ını kim farḳ ḳılındı, çün ṭabāyi‘ muḫtelif- dür. Bola alur kim ba‘żı ėl ḳaşıda maṭbū‘, nā-maṭbū‘ körüngen yā ‘aks.”

[Bil ki bu yirmi bir bahirde beş yüz otuz yedi vezin ortaya kondu. Bunlardan kullanılan vezin (sayısı) iki yüz seksen dokuz, icat edilen vezin iki yüz kırk sekizdir. (Şiirde) uygulaması bulunan işlek ve yeni türetilen vezinler yüz altmış iki, (şiir) yazılan işlek (vezinlerin sayısı) yüz dört, (şiir) yazılan yeni türetilmiş (vezinlerin sayısı) ellig sekizdir. Bu bahirlerin vezinleriyle (şiir) yazılan ve yazılmayanları

yapıları/kuralları muhtelif olduğu için belirttildi. Kimilerine göre (şiir) yazılan, yazılmamış görünebilir veya aksi olabilir.].

Aşağıdaki tabloda tek tek işlediğimiz gibi bu bölümde 21 bahirde başlıkları altında 289'u işlek, 248'i icat edilmiş toplam 537 vezin, Türkçe, Farsça beyitlerle örneklendirilmiş; her bahirde bir beytin taktii yapılmış, her vezin için verilen örnek beyitlerin vezinlerinin adı yazılmıştır. Bir beyti farklı aynen farklı vezinler için kullandığı gibi bir beyit üzerinde yaptığı biçimbirim ve kelime eklemeleri, çıkartmaları, değişikliklerle çeşitli vezinlere örnek getirmiştir:

Mey içiben özni köŋgül 'ayş ile tutmaḳ kėrek
Mest bolup bizni unutḳannı unutmaḳ kėrek (54a/2)

Başka bir yerde:

Özni köŋgül 'ayş ile tutmaḳ kėrek
Bizni unutḳannı unutmaḳ kėrek (165a/8)

2. ***Risale***: Muhtasar bir kitaptır (98a/8-173b/13). Sebeb-i telif ve Nakil bölümlerinden meydana gelir:

Sebeb-i telif: Babur Şah bu bölümü yazış sebebini 2. Alt bölümün *temmeti*nden önce yapar. Önce mufassal olarak hazırladığı *Dibace*'nin eksiklerini belirtir: "*Cemī' meẕkūr bolġan veznlerni buḥūr taḥtıda kėltürüldi. Müsta'mel ve muḫtara'ı ve maṭbū' ve nā-maṭbū'ıġa işāret dāyimā vāḳi' bolmadı.*" [(98b/11-12), Anılan bütün bu vezinler bahirler altında getirildi. (Vezinlerin) kullanılan ve türetileni, yazılan ve yazılmayanına işaret daima gerçekleş(tirile)medi.]. Sonra bölümde yapmak istediklerini şu cümlelerle açıklar:

> "Ḫātırġa mundaḳ kėçti kim cemī' buḥūrnıŋ müsta'mel ve muḫtara' veznleriniŋ 'adedlerini bitilgey, maṭbū'larını miṣāl bile körsetilgey. Şi'r ehli arasıda şāyi' veznlerde üstādlardın *ġarrā eṣ'ār* kėltürülgey; tā bu **muḫtaṣar** bu vesīle bile fuṣaḥā naẓarıġa manẓūr ve şu'arā tiliġa meẕkūr bolġay."

[(98b/12-99a/3); Bütün bahirlerin kullanılan ve türetilen vezinlerinin sayılarının yazılması, uygulanılan vezinlerin örneklendirilmesi gönülden geçti. Şairler arasında bilinen vezinlerde üstatlardan *garrâ şiirler (örnek)* getirilecek; böylelikle bu muhtasar (eser) bu vesîleyle güzel, ahenkli söz söyleyenler tarafından bakılan ve şairlerin dilinde bahsolunan olur.]

Nakil: Bu bölümde bütün bahirlerin müstamel ve muhtara vezinlerinin adetleri yazılmış, çok kullanılanlarına taktii yapılmadan, vezni belirtilmeden üstat şairlerin Türkçe, Farsça şiirlerinden Türkçe ve Farsça örnekler verilmiştir: "Müteḳārib Baḥrı: Ḳırḳ ėkki vezn: Yigirme müsta'mel, yigirme ėkki muḫtara'. Sėkkiz vezn müsta'mel-i maṭbū'. Avvalġı vezn …. Ėkkinçi vezn: Yüzi reşk-i ḫūrşīd-i enver boluptur /Közi fitne-i şehr ü kişver boluptur)." (98a/8-9).

Mufassal olarak hazırlanmış *Dibace*'nin ikinci alt bölümünde ise aynı bilgi ilk örneğin taktii de yapılarak şu şekilde verilir:

> "Müteḳārib Baḥrı, *Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān:* Yüzi reşk-i ḫūrşīd-i enver boluptur / Közi fitne-i şehr ü kişver boluptur *Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün*"

3. ***Babur Şah'ın Bir Beytin 504 Vezne Göre Taktii Risalesi***

Babur Şah bu bölümün hazırlığını ilk iki bölümde yapar, bir beyti farklı vezinlere örnek olarak kullanır. Bir beytin pek çok vezinde açıklama yapmak için tekrar edilmesi uygun görülmüştür: "Andaḳ iltizām ḳılındı kim beytī kim nėçe veznde aytılmış bolġay, bir veznninġ beyānıda mükerrer ol beytni kėltürülgey." [(99a/7-8); Bir beytin pek çok vezinde yazılması, bir veznin açıklamasında tekrarlanan o beytin verilmesi gerekli görüldü.]. Bu farklı vezinlere göre taktii yapılan tekrar beyitlerin başında

Ḳaşıġa barġalı köngül özige kėlmedi nė'tey
Yüzige tüşkeli közüm közige ilmedi ol ay

gelir. *Dibace*'nin mufassal ikinci alt bölümünde 27 vezne, *Risale*'de 2 işlek vezne örnek olarak kullanır. 504 vezne göre taktide kullandığı

Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy
Ḳad u ḫad u saç u bėlini mü dėy

beytini *Risale*'de 6 işlek vezne örnek olarak kullanır. *Dibace*'nin mufassal ikinci alt bölümünde bu beyti 7 vezinde düşündüğünü açıklar: "Burunraḳ bir tercī' beyti yėtti veznde ḫayāl ḳılılıp ėrdi. Ḫāṭırġa mundaḳ yėter ėrdi kim her bendini bir veznde aytılġay." (100b/10-11)

6.2. Eserin Muhtevası

Burada eserden kolaylıkla faydalanmayı sağlamak amacıyla *Aruz Kitabı*'nın ayrıntılı bir şablonunu vermeyi hazırladık.

I. BÖLÜM <1. DĪBĀÇE>	**(MUFASSAL KİTAP)**		1b-98b/11-12
	1.1. ALT BÖLÜM		
Şi'rniñg evzānı	**Sebeb, veted, fāṣıla**		1b/1
	Sebeb	Ḫafīf, şaḳīl	1b/2
	Veted	Mecmū‘ ve mefrūḳ	1b/6
	Fāṣıla	Ṣuġrā ve kübrā	1b/10
Rükn	1. **Ḫumāsī, subā‘ī uṣūl**		3b/3
		Fa‘ūlün, fā‘ilün, mefā‘īlün, müstef‘ilün, fā‘ilātün, fā‘i-lā-tün, mef‘ūlātü, müs-tef‘i-lün, müfā‘aletün, mütefā‘ilün.	
	1.1. Uṣūl-ı ḫumāsī:	*fa‘ūlün, fā‘ilün*	3b/11
	1.2. Usul-ı subā‘ī:	*mefā’īlün, müstef‘ilün, fā‘i-lā-tün, fā‘ilātün, mef‘ūlātü, müs-tef‘i-lün, müfā‘aletün, mütefā‘ilün*	4a/3
	2. **Ziḥāfāt**: müfred mürekkeb 44 tane		4b/6
	2.1. İżmār, ‘aṣb, vaḳf, ḫabn, ṭayy, ḳabż, kesf, keff, teş’īş, ḫarm, ‘użb, şelm, ḥaẕf, ḥaẕeẕ, ṣalm, ref‘, cebb, ḳaṣr, ḳaṭ‘, vaḳṣ, ‘aḳl, cezl, naḳṣ, ḫabl, şekl, kebl, ḳaṭf, betr, ceẕ‘, hetm, caḥf, zalal, naḥr, reb‘, ḳaṣm, cemm, ‘aḳṣ, şetr, ḫarb, şerm, tesbīġ, iẕāle, terfīl, ḥazm		5a/4
	2.2. Müfred ziḥāfat	ṣalm, ref‘, cebb, ḳaṣr, ḳaṭ‘, tesbīġ, iẕāle, terfīl.	8a/1-4

	2.3. Mürekkeb ziḥāfat	Vaḳṣ, ʻaḳl, cezl, naḳṣ, ḫabl, şekl, kebl, ḳaṭf, betr, ceẕʻ, hetm, caḥf, zalal, naḥr, rebʻ, ḳaṣm, ʻaḳṣ, şetr, ḫarb, şerm.	8a/4-6
	2.4. Beyt başına mahsus olanlar	*ḫarm* bile ḥazm	8a/6-8
	2.5. Mışrāʻnıñ āḫırıġa maḫṣūṣtur; mışrāʻnıñ ortasıda hem vāḳiʻ boluptur.	Vaḳf, teşʻīş, ḳaṣr, ḳaṭʻ, kesf, ḥaẕf, ḫaẕeẕ, ṣalm, tesbīġ, iẕāle, terfīl.	8a/8-11
	3. Rükniñ Ziḥāfātı ve Fürūʻ		10a/2
	3.1. Faʻūlün'niñ	ziḥāfātı = 7 fürūʻı = 7	10a/4
	3.2. Fāʻilün'niñ	ziḥāfātı = 4 fürūʻı = 6	10a/7
	3.3. Mefāʻīlün'niñ	ziḥāfātı = 11 fürūʻı = 12	10a/8
	*3.4. Müstefʻilün*niñ	ziḥāfātı = 11 fürūʻı = 18	10a/11
	3.5. Fāʻilātün'niñ	ziḥāfātı = 10 fürūʻı = 15	10b/3
	3.6. Mefʻūlātü'niñ	ziḥāfātı = 9 fürūʻı = 15	10b/8
	3.7. Müfāʻaletün'niñ	ziḥāfātı = 8 fürūʻı = 8	10b/11
	3.8. Mütefāʻilün'niñ	ziḥāfātı = 7 fürūʻı = 15 Cemīʻ fürūʻ = 96	11a/1
		Faʻ, fāʻ, faʻlü, faʻil, faʻlün, feʻilün, faʻūl, faʻūlü, faʻūlün, fāʻilün[7]*, feʻilān, faʻlān*[8]*, feʻilātü,*	11a/5

[7] fāʻilün: Ø (C)
[8] faʻlān: Ø (C)

	4. evzan = 40	*mef'ūlü, mef'ūlün, mefā'ilü, mefā'ilün, mefā'îl, mefā'îlü, müfte'ilün, fe'ilātün, fe'iletün, fā'ilān, fā'ilātü, müstef'ilü, mefā'îlün, müstef'ilün, fā'ilātün, mefā'ilān, müfte'ilān, mef'ūlān, mefā'îlān, müstef'ilān, fā'iliyyān, fe'iliyyān, mütefā'ilān, müfte'ilātün, mefā'ilātün, müstef'ilātün, mütefā'ilātün.*	
	5. Mısra, beyit ve beyt rüknleri ve bazı aruz terimleri (ṣadr,'arūż, ibtidā, ḍarb, ḥaşv, ṣaḥîḥ, mu'arrā, sālim, meczū, meşṭūr)		11b/8
BAḤR; BAḤRLAR VE ḤĀŞILI; DĀYİRE			
	Müsta'mel ve meşhūr baḥrlar = 19	1. Müteḳārib, 2. Mütedārik, 3. Hezec, 4. Recez, 5. Remel, 6. Vāfir, 7. Kāmil, 8. Ṭavîl, 9. Medîd, 10. Basîṭ, 11. Munsariḥ, 12. Mużāri', 13. Muḳteżeb, 14. Mücteşş, 15. Serî', 16. Cedîd, 17. Ḳarîb, 18. Ḫafîf, 19. Müşākil, 20. '*arîż,* 21. *'amîḳ*	12a/9
	Müttefiḳu'l-erkān: 1. Müseddesü'l-erkān 2. Müşemmenü'l-erkān 3. Muḫtelifü'l-erkān		12b/2-
DĀYİRE			13a/9

	1. **Dāyire-i müttefiḳa**:		13a/12
	1.1. Müteḳārib	*faʿūlün (4 kez)*	
	1.2. Mütedārik	*fāʿılün (4 kez)*	
	2. **Dāyire-i *müctelibe***:		14a/1
	2.1. Hezec	*mefāʿīlü (4 kez)*	
	2.2. Recez	*müstefʿilün (4 kez)*	
	2.3. Remel	*fāʿilātün (4 kez)*	
	3. **Dāyire-i müctelibe-i muzāḥafa**:	*mefāʿīlü (4 kez)*	14b/1
		müfteʿilün (4 kez)	
	3.1. Hezec-i mekfūf	*fāʿilātün (4 kez)*	
	3.2. Recez-i maṭvī	*feʿilātün (4 kez)*	
	3.3. Remel-i maḫbūn		
	4. **Dāyire-i müctelibe-i muḫtariʿa**:		15a/3
		mefāʿilün (4 kez)	
	4.1. Hezec-i maḳbūż	*fāʿilātü (4 kez)*	
	4.2. Remel-i mekfūf		
	5. **Dāyire-i mu'telife**:		15b/3
	5.1. Vāfir	*müfāʿaletün(3 kez)*	
	5.2. Kāmil	*mütefāʿilün(3 kez)*	
	6. **Dāyire-i muḫtelife**:		16b/1
	6.1. Ṭavīl	*faʿūlün mefāʿīlün(2 kez)*	
	6.2. Medīd	*fāʿilātün fāʿilün(2 kez)*	
	6.3. Maḳlūb-ı ṭavīl /ʿarīż	*mefāʿīlün faʿūlün(2 kez)*	
	6.4. Basīṭ	*müstefʿilün fāʿilün(2 kez)*	
	6.5. ʿAmīḳ	*fāʿilün fāʿilātün(2 kez)*	
	7. **Dāyire-i müştebihe**:		17b/1
	7.1. Munsariḥ	*müstefʿilün mefʿūlātü (2 kez)*	
	7.2. --	*fāʿılātün müs-tefʿi-lün(2 kez)*	
	7.3. Mużāriʿ	*mefāʿīlün fāʿi-lā-tün (2 kez)*	
	7.4. Muḳteżeb	*mefʿūlātü müstefʿilün (2 kez)*	
	7.5. Mücteşş	*müs-tefʿi-lün fāʿilātün (2 kez)*	
	7.6. --	*fāʿi-lā-tün mefāʿīlün (2 kez)*	
	8. **Dāyire-i muntaziʿa**:		18b/5
	8.1. Serīʿ	*müstefʿilün müstefʿilün*	
	8.2. Cedīd	*mefʿūlāt*	

	8.3. Ḳarīb 8.4. -- 8.5. Ḫafīf 8.6. -- 8.7. -- 8.8. -- 8.9. Müşākil	*fā'ilātün fā'ilātün müs-tef'i-lün* *mefā'īlün mefā'īlün fā'i-lātün* *müstef'ilün mef'ūlātü* *müstef'ilün* *fā'ilātün müs-tef'i-lün fā'ilātün* *mefā'īlün fā'i-lātün mefā'īlün* *mef'ūlātü müstef'ilün* *müstef'ilün* *müs-tef'i-lün fā'ilātün fā'ilātün* *fā'i-lātün mefa'īlün mefa'īlün*	
	9. **Dāyire-i müştebihe-i sālime** 9.1. Serī' 9.2. Cedīd 9.3. Ḳarīb 9.4. Munsariḥ 9.5. Ḫafīf 9.6. Mużāri' 9.7. Muḳteżeb 9.8. Mücteşş 9.9 Müşākil	*müstef'ilün müstef'ilün* *mef'ūlāt* *Fā'ilātün fā'ilātün müs-tef'i-lün* *mefā'īlün mefā'īlün fā'i-lātün* *Müstef'ilün mef'ūlātü* *müstef'ilün* *Fā'ilātün müs-tef'i-lün fā'ilātün* *mefā'īlün fe'i-la-tün mefā'īlün* *Mef'ūlātü müstef'ilün* *müstef'ilün* *Müs-tef'i-lün fā'ilātün fā'ilātün* *Fā'i-lātün mefā'īlün mefā'īlün*	20a/4
EVZĀN			22a/5
TAḲṬĪ'			22b/6
	Melfūẓ-ı ġayr-ı mektūb beyānı		22b/10
	Mektūb-ı ġayr-ı melfūẓ beyānı		24a/1
	1.2. ALT BÖLÜM		
	Müttefiḳü'l-erkān buḥūrnıñ evzānınıñ bināsı		27a/2
	*Aruz Kitab*ın inşasının açıklaması)		27b/12

	1. Müttefiḳa Dāyiresi		28a/5
	1.1. Müteḳārib Baḥrı		28a/7
	1.Müsemmenāt *sālimü'l-erkān*	*Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün* *Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlān*	28a/7
	2. 'Arūż ve ḍarb maḳṣūr	*Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūl*	28b/1
	3. 'Arūż ve ḍarb maḥẕūf	*Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ul*	28b/4
	4. Maḳbūż, 'arūż ve ḍarb maḳṣūr	*Fa'ūlün Fa'ūlü Fa'ūlün Fa'ūl*	28b/7
	5. Maḳbūż, 'arūż ve ḍarb maḥẕūf	*Fa'ūlün Fa'ūlü Fa'ūlün Fa'ul*	28b/9
	6. Bir rükn sālim bir rükn eṣlem	*Fa'ūlün Fa'lün Fa'ūlün Fa'lün*	28b/11
	7. Bir rükn sālim bir rükn maḥẕūf	*Fa'ūlün Fa'ul Fa'ūlün Fa'ul*	28b/13
	8. Bir rükn sālim bir rükn ebter	*Fa'ūlün Fa' Fa'ūlün Fa'*	29a/3
	9. Maḳbūż, 'arūż ve ḍarb sālim	*Fa'ūlü Fa'ūlü Fa'ūlü Fa'ūlün*	29a/5
	10. Bir rükn maḳbūż bir rükn sālim	*Fa'ūlü Fa'ūlün Fa'ūlü Fa'ūlün*	29a/7
	11. Maḳbūż, 'arūż ve ḍarb maḥẕūf	*Fa'ūlü Fa'ūlü Fa'ūlü Fa'ul*	29a/9
	12. Bir rükn maḳbūż bir rükn eṣlem	*Fa'ūlü Fa'lün Fa'ūlü Fa'lün*	29a/11
	13. Bir rükn maḳbūż bir rükn maḥẕūf	*Fa'ūlü Fa'ul Fa'ūlü Fa'ul*	29b/1
	14. Bir rükn maḳbūż bir rükn maḳṣūr	*Fa'ūlü Fa'ūl Fa'ūlü Fa'ūl*	29b/3
	15. Bir rükn maḳbūż bir rükn ebter	*Fa'ūlü Fa' Fa'ūlü Fa'*	29b/5
	16. Bir rükn eṣlem bir rükn sālim	*Fa'lün Fa'ūlün Fa'lün Fa'ūlün*	29b/7
	17. Eṣlem-i musabbaġ	*Fa'lün Fa'ūlün Fa'lün Fa'ūlān*	29b/10

	18. Eşlem	*Fa‘lün Fa‘lün Fa‘lün Fa‘lün*	29b/13
	19. Bir rükn eşlem bir rükn maḥẕūf	*Fa‘lün Fa‘ul Fa‘lün Fa‘ul*	30a/2
	20. Bir rükn eşlem bir rükn ebter	*Fa‘lün Fa‘ Fa‘lün Fa‘*	30a/4
	21. Bir rükn eşlem bir rükn sālim	*Fa‘lü Fa‘ūlün Fa‘lü Fa‘ūlün*	30a/6
	22. Eşrem-i musabbaġ	*Fa‘lü Fa‘ūlün Fa‘lü Fa‘ūlān*	30a/9
	23. Eşrem-i maḳbūż, ‘arūż ve ḍarb sālim	*Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ūlün*	30a/12
	24. Eşrem-i maḳbūż, ‘arūż ve ḍarb maḥẕūf	*Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ul*	30b/1
	25. Eşrem-i maḳṣūr	*Fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ūl*	30b/3
	26. Eşrem-i maḥẕūf	*Fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ul*	30b/5
	27. Bir rükn eşrem bir rükn eşlem	*Fa‘lü fa‘lün fa‘lü fa‘lün*	30b/8
	28. Eşrem-i eşlem ‘arūż ve ḍarb ebter	*Fa‘lü fa‘lün fa‘lün fa‘*	30b/10
	29. Müseddesāt-ı meczū-ı sālim	*Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlün*	30b/12
	30. Maḥẕūf	*Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ul*	31a/2
	31. ‘Arūż ve ḍarb ebter	*Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘*	31a/5
	32. Eşlem-i eşrem	*Fa‘ūlün fa‘lü fa‘lün*	31a/7
	33. Eşrem-i maḳbūż ‘arūż ve ḍarb sālim	*Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlün*	31a/9
	34. Maḳbūż-ı eşlem ‘arūż ve ḍarb sālim	*Fa‘ūlü fa‘lan fa‘ūlün*	31a/12
	35. Maḳbūż-ı eşrem ‘arūż ve ḍarb sālim	*Fa‘ūlü fa‘lü fa‘ūlün*	31b/1
	36. Murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālim	*Fa‘ūlün fa‘ūlün*	31b/3
	37. Maḳbūż-ı eşlem	*Fa‘ūlü fa‘lün*	31b/6
	38. Bir rükn eşlem bir rükn sālim	*Fa‘lün fa‘ūlün*	31b/9

	39. Bir rükn eşrem bir rükn sālim	*Fa‘lü fa‘ūlün*	31b/11
		Mutaṭavvel	32a/1
	40. Maḳbūż-ı eşlem	*Fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlü fa‘lün*	32a/4
	41. Bir rükn eşrem bir rükn sālim	*Fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ūlün*	32a/9
	Müteḳārib baḥrıda özge buḥūr evzānı bile müştebih vezinler		32b/3
	Eşlem: Fa‘lün fa‘lün fa‘lün fa‘lün	Maḳṭū‘	32b/3
	Bir rükn eşrem, bir rükn sālim *müşemmen* *Fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ūlün →*	Munsariḥ baḥrıda: bir rükn maṭvī, bir rükn menḥūr *müfte‘ilün fa‘ müfte‘ilün fa‘*	32b/13-33a/2
	Bir rükn maḳbūż bir rükn eşlem *müşemmen* *Fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlü fa‘lün →*	Hezec baḥrıda: müşemmen-i maḳbūż-ı aḫrem-i mecbūb *mefā‘ilün fa‘ mefā‘ilün fa‘*	33a/3-5
	Müseddes-i maḳbūż-ı eşlem, ‘arūż ve ḍarb sālim *Fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlün →*	Hezec baḥrıda: müseddes-i maḳbūż-ı eşter-i aḫrem-i mecbūb *mefā‘ilün fā‘ilün fa‘*	33a/5-7
	Müşemmen-i eşrem-i maḳbūż, ‘arūż ve ḍarb sālim: *Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ūlün→*	Munsariḥ baḥrıda: müseddes-i maṭvī-yi maḫbūl-i mekbūl *müfte‘ilün fe‘ilātü fa‘ūlün*	33a/9-12
	Müşemmen-i eşrem-i maḳbūż, ‘arūż ve ḍarb maḥẕūf: *Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ul→*	Munsariḥ baḥrıda: müseddes-i maṭvī-yi maḫbūl-ı maḫbūn-ı eḥazz *müfte‘ilün fe‘ilātü fa‘ul*	33a/12-33b/2

	Müşemmen-i eşrem-i maḫẕūf: *Fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ul→*	Munsariḥ baḥrıda: müseddes-i maṭvī-yi merfū‘-yı maḫbūn-ı eḥaẕẕ *müfte‘ilün mef‘ūlü fa‘ul*	33b/2-4
	Müşemmen-i sālim-i ebter: *Fa‘ūlün fa‘ fa‘ūlün fa‘→*	Hezec baḥrıda: murabba‘-ı sālim *mefā‘īlün mefā‘īlün*	33b/4-5
	Müşemmen-i eşlem-i maḫẕūf: *Fa‘lün fa‘ul fa‘lün fa‘ul*	Recez baḥrıda: murabba‘-ı sālim *müstef‘ilün müstef‘ilün*	33b/5-7
	Müşemmen-i eşrem-i eşlem: *Fa‘lü fa‘lün fa‘lü fa‘lün→*	Remel baḥrıda: murabba‘-ı sālimdür kim *fā‘ilātün fā‘ilātün*	33b/7-8
	Müşemmen-i maḳbūż-ı maḫẕūf: *Fa‘ūlü fa‘ul fa‘ūlü fa‘ul→*	Vāfir baḥrıda: murabba‘-ı sālim *müfā‘aletün müfā‘aletün*	33b/9-10
	Müşemmen-i maḳbūż-ı ebter: *Fa‘ūlü fa‘ fa‘ūlü fa‘→*	Hezec baḥrıda: bu vezn murabba‘-ı maḳbūż *mefā‘ilün mefā‘ilün*	33b/11-12
	Müşemmen-i eşlem-i ebter *Fa‘lün fa‘ fa‘lün fa‘→*	Hezec baḥrıda: murabba‘-ı aḫrem-i muḫannaḳ *mef‘ūlün mef‘ūlün*	33b/12-13
	Müşemmen-i eşrem-i eşlem-i ebter: *Fa‘lü fa‘lün fa‘lü fa‘→*	Remel baḥrıda: murabba‘-ı maḫẕūf *fā‘ilātün fā‘ilün*	34a/1-2
	müseddes-i eşrem-i eşlem: *Fa‘ūlün fa‘lü fa‘lün→*	‘Arīż baḥrıda: murabba‘-ı sālim *mefā‘īlün fa‘ūlün*	34a/3-4
	Müseddes-i eşrem-i maḳbūż, ‘arūż ve ḍarb sālim *Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlün→*	Mücteşş baḥrıda: murabba‘-ı maṭvī-yi maḫbūn *müfte‘ilün fe‘ilātün*	34a/4-6
	Müseddes-i maḳbūż-ı eşrem, ‘arūż ve ḍarb sālim	Mücteşş baḥrıda murabba‘-ı maḫbūn	34a/7-8

	faʿūlü faʿlü faʿūlün→	*mefāʿilün feʿilātün*	
	1.2. Mütedārik Baḥrı		34a/9
	1. Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān	*Fāʿilün fāʿilün fāʿilün fāʿilün*	34a/9
	2. Müẕāll	*Fāʿilün fāʿilün fāʿilün fāʿilān*	34b/1
	3. ʿArūż ve ḍarb maḫbūn-ı maḳṭūʿ	*Fāʿilün fāʿilün fāʿilün faʿul*	34b/2
	4. ʿArūż ve ḍarb eḥaẕẕ	*Fāʿilün fāʿilün fāʿilün faʿ*	34b/4
	5. Bir rükn sālim bir rükn maḫbūn	*Fāʿilün feʿilün fāʿilün feʿilün*	34b/6
	6. Bir rükn sālim bir rükn maḳṭūʿ	*Fāʿilün fāʿlün fāʿilün faʿlün*	34b/8
	7. Maḫbūn-ı maḳṭūʿ	*Fāʿilün faʿul fāʿilün faʿul*	34b/10
	8. Maḫbūn-ı maḳṭūʿ	*Feʿilün feʿilün feʿilün feʿilün*	34b/14
	9. Bir rükn maḫbūn bir rükn maḳṭūʿ	*Faʿulün faʿlün faʿulün faʿlün*	35a/3
	10. Bir rükn maḫbūn bir rükn maḫbūn-ı maḳṭūʿ	*Faʿulün faʿul faʿulün faʿul*	35a/6
	11. Maḫbūn ḥaşv maḳṭūʿ	*Faʿulün faʿlün faʿlün faʿulün*	35a/8
	12. Maḳṭūʿ	*Faʿlün faʿlün faʿlün faʿlün*	35a/11
	13. Bir rükn maḳṭūʿ bir rükn maḫbūn	*Faʿlün faʿulün faʿlün faʿulün*	35b/1
	14. Maḳṭūʿ ḫaşv maḫbūn	*Faʿlün faʿulün faʿulün faʿlün*	35b/4
	15. Müseddesāt-ı meczū-yı sālimü'l-erkān	*Fāʿilün fāʿilün fāʿilün*	35b/7
	16. Meczū-i müẕāll	*Fāʿilün fāʿilün fāʿilān*	35b/10
	17. Maḫbūn	*Feʿilün feʿilün feʿilün*	35b/13
	18. Maḫbūn-ı müẕāll	*Feʿilün feʿilün faʿūlün*	36a/2
	19. Maḳṭūʿ	*Faʿlün faʿlün faʿlün*	36a/5
	20. Maḳṭūʿ-yı maḫbūn	*Faʿlün feʿılün faʿlün*	36a/8
	21. Maḫbūn ʿarūż ve ḍarb maḳṭūʿ	*Faʿulün faʿulün faʿlün*	36a/11

	22. Murabba‘-ı meşṭūr-ı sālim	*Fā‘ilün fā‘ilün*	36a/13
	23. Maḫbūn-ı maḳṭū‘	*Fa‘ulün fa‘lün*	36b/3
	24. Maḳṭū‘	*Fa‘lün fa‘lün*	36b/5
	25. Maḳṭū‘-yı maḫbūn	*Fa‘lün fa‘ulün*	36b/7
	26. Bir rükn-i sālim, bir rükn maḫbūn-ı maḳṭū	*Fā‘ilün fa‘al fā‘ilün fa‘al* *Fā‘ilün fa‘al fā‘ilün fa‘al*	36b/9
	Mütedārik baḥrında müştebih bolur veznler		36b/11
	Müşemmen, bir rükn sālim, bir rükn maḫbūn-ı maḳṭū‘: *Fā‘ilün fa‘il fā‘ilün fa‘il →*	*remel* baḥrıda *müşemmen, bir rükn mekūf, bir rükn mecḥūf* *fā‘ilātü fa‘ fā‘ilātü fa‘*	36b/13
	Müşemmen, bir rükn maḫbūn, bir rükn maḫbūn-ı maḳṭū‘ *Fa‘ulün fa‘ul fa‘ulün fa‘ul →*	*kāmil* baḥrıda *murabba‘-ı sālim* *mütefā‘ilün mütefā‘ilün*	37a/2
	Müseddes-i maḳṭū‘-yı maḫbūn *Fa‘lün fa‘ulün fa‘ulün→*	*hezec* baḥrıda *murabba‘, bir rükn aḫreb, bir rükn sālim* *mef‘ūlü mefā‘īlün*	37a/4
	Müseddes-i maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb maḳṭū‘ *Fa‘ulün fa‘ulün fa‘lün →*	*müşākil baḥrıda murabba‘, bir rükn meşkūl, bir rükn sālim* *fe‘ilātü mefā‘īlün*	37a/6
		Mütelevvin ṣan‘atı	37b/2
	2. Müctelibe Dāyiresi *Hezec, recez, remel*		37b/10
	2.1. Hezec Baḥrı		37b/10
	1. Müşemmenāt-ı sālimü’l-erkān	*Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün*	37b/10
	2. Musabbaġ	*Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlān*	38a/4

	3. ʿArūż ve ḍarb maḳṣūr	*Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīl*	38a/6
	4. ʿArūż ve ḍarb maḥẕūf	*Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün faʿūlün*	38a/8
	5. Bir rükn sālim bir rükn maḳṣūr	*Mefāʿīlün mefāʿīl mefāʿīlün mefāʿīl*	38a/10
	6. Bir rükn sālim bir rükn maḳṣūr	*Mefāʿīlün faʿūlün mefāʿīlün faʿūlün*	38a/12
	7. Maḳbūż	*Mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün*	38a/14
	8. Bir rükn maḳbūż bir rükn sālim	*Mefāʿilün mefāʿīlün mefāʿilün mefāʿīlün*	38b/4
	9. Bir rükn maḳbūż bir rükn maḳṣūr	*Mefāʿilün mefāʿīl mefāʿilün mefāʿīl*	38b/7
	10. Bir rükn maḳbūż bir rükn muḫannaḳ	*Mefāʿilün mefʿūlün mefāʿılün mefʿūlün*	38b/10
	11. Bir rükn maḳbūż bir rükn maḥẕūf	*Mefāʿilün faʿūlün mefāʿilün faʿūlün*	38b/12
	12. Bir rükn maḳbūż bir rükn aḫrem-i mecbūb	*Mefāʿilün faʿ Mefāʿilün faʿ*	39a/1
	13. Mekfūf ʿarūż ve ḍarb sālim	*Mefāʿīlü Mefāʿīlü Mefāʿīlü Mefāʿīlün*	39a/3
	14. Mekfūf-i maḳṣūr	*Mefāʿīlü mefāʿīl mefāʿīl mefāʿīl*	39a/5
	15. Mekfūf ʿarūż ve ḍarb maḥẕūf	*Mefāʿīlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün*	39a/8
	16. Bir rükn mekfūf bir rükn sālim	*Mefāʿīlü mefāʿīlün mefāʿīlü mefāʿīlün*	39a/11
	17. Bir rükn mekfūf bir rükn maḳbūż	Mefāʿīlü mefāʿilün mefāʿīlü mefāʿilün	39a/13
	18. Bir rükn mekfūf bir rükn muḫannaḳ	*Mefāʿīlü mefʿūlün mefāʿīlü mefʿūlün*	39b/1
	19. Bir rükn mekfūf bir rükn maḥẕūf	*Mefāʿīlü faʿūlün mefāʿīlü faʿūlün*	39b/4
	20. Bir rükn mekfūf bir rükn eşter	Mefāʿīlü fāʿilün mefāʿīlü fāʿilün	39b/7

	21. Mekfūf aḫreb aḫrem-i mecbūb	Mefā‘īlü mef‘ūlü mef‘ūlü fa‘	39b/9
	22. Aḫrem-i muḫannaḳ-ı aḫreb ‘arūż ve ḍarb sālim	*Mef‘ūlün mef‘ūlün mef‘ūlü mefā‘īlün*	39b/11
	23. Aḫrem-i muḫannaḳ	*Mef‘ūlün mef‘ūlün mef‘ūlün mef‘ūlün*	40a/1
	24. Bir rükn aḫrem bir rükn sālim	*Mef‘ūlün mefā‘īlün mef‘ūlün mefā‘īlün*	40a/3
	25. Aḫreb-i musabbaġ	*Mef‘ūlü mefā‘īlün mef‘ūlü mefā‘īlān*	40a/5
	26. Bir rükn aḫreb bir rükn sālim	*Mef‘ūlü mefā‘īlün mef‘ūlü mefā‘īlün*	40a/8
	27. Aḫreb-i mekfūf ‘arūż ve ḍarb sālim	*Mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü mefā‘īlün*	40a/11
	28. Aḫreb-i mekfūf-ı maḳṣūr	*Mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü mefā‘īl*	40b/1
	29. Aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf	*Mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ūlün*	40b/4
	30. Bir rükn aḫreb bir rükn maḳṣūr	*Mef‘ūlü mefā‘īl mef‘ūlü mefā‘īl*	40b/7
	31. Aḫreb-i maḥẕūf	*Mef‘ūlü fa‘ūlün mef‘ūlü fa‘ūlün*	40b/9
	32. Aḫreb-i aḫrem-i mecbūb	*Mef‘ūlü mef‘ūlü mef‘ūlü fa‘*	40b/11
	33. Aḫreb ‘arūż ve ḍarb sālim	*Mef‘ūlü mef‘ūlü mef‘ūlü mefā‘īlün*	40b/13
	34. Bir rükn aḫreb bir rükn muḫannaḳ	*Mef‘ūlü mef‘ūlün mef‘ūlü mef‘ūlün*	41a/2
	35. Aḫreb ‘arūż ve ḍarb muḫannaḳ	*Mef‘ūlü mef‘ūlü mef‘ūlü mef‘ūlün*	41a/4
	36. Bir rükn aḫreb bir rükn maḳbūż	*Mef‘ūlü mefā‘ilün mef‘ūlü mefā‘ilün*	41a/6
	37. Bir rükn aḫreb bir rükn eşter	*Mef‘ūlü fā‘ilün mef‘ūlü fā‘ilün*	41a/8
	38. Aḫreb-i maḳbūż ‘arūż ve ḍarb sālim	*Mef‘ūlü mefā‘ilün mef‘ūlü mefā‘īlün*	41a/10

	39. Aḫreb ‘arūż ve ḍarb maḳbūż	*Mef‘ūlü mefā‘īlün mef‘ūlü mefā‘ilün*	41a/12
	40. Aḫreb ‘arūż ve ḍarb maḳṣūr	*Mef‘ūlü mefā‘īlün mef‘ūlü mefā‘īl*	41b/1
	41. Aḫreb ‘arūż ve ḍarb maḥẕūf	*Mef‘ūlü mefā‘īlün mef‘ūlü fa‘ūlün*	41b/3
	42. Bir rükn eşter bir rükn sālim	*Fā‘ilün mefā‘īlün fā‘ilün mefā‘īlün*	41b/5
	43. Bir rükn eşter bir rükn maḳbūż	*Fā‘ilün mefā‘ilün fā‘ilün mefā‘ilün*	41b/8
	44. Bir rükn eşter bir rükn mekfūf	*Fā‘ilün mefā‘īlü fā‘ilün mefā‘īlü*	41b/10
	45. Bir rükn eşter bir rükn muḫannaḳ	*Fā‘ilün mef‘ūlün fā‘ilün mef‘ūlün*	41b/12
	46. Bir rükn eşter bir rükn maḥẕūf	*Fā‘ilün fa‘ūlün fā‘ilün fa‘ūlün*	42a/1
	47. Eşter ‘arūż ve ḍarb mecbūb	*Fa‘ul fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün*	42a/3
	48. Müseddesāt-ı meczū-i sālimü’l-erkān	*Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün*	42a/5
	49. Maḳṣūr	*Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īl*	42a/8
	50. Maḥẕūf	*Mefā‘īlün mefā‘īlün fa‘ūlün*	42a/11
	51. Mekfūf-ı maḳbūż	*Mefā‘īlün mefā‘īlü mefā‘ilün*	42b/1
	52. Maḳbūż	*Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün*	42b/3
	53. Maḳbūż ‘arūż be ḍarb sālim	*Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘īlün*	42b/5
	54. Maḳbūż ‘arūż ve ḍarb maḳṣūr	*Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘īl*	42b/7
	55. Maḳbūż ‘arūż ve ḍarb maḥẕūf	*Mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘ūlün*	42b/9
	56. Maḳbūż ‘arūż ve ḍarb aḫrem-i mecbūb	*Mefā‘ilün fā‘ilün fa‘*	42b/11
	57. Mekfūf-ı maḳṣūr	*Mefā‘īlü mefā‘īlü mefā‘īl*	42b/13
	58. Mekfūf-ı maḥẕūf	*Mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ūlün*	43a/3

	59. Aḫrem-i eşṭer ʿarūż ve ḍarb sālim	*Mefʿūlün fāʿilün mefāʿīlün*	43a/6
	60. Aḫrem-i eşṭer-i maḳṣūr	*Mefʿūlün fāʿilün mefāʿīl*	43a/9
	61. Aḫrem-i eşṭer-i maḥẕūf	*Mefʿūlün fāʿilün faʿūlün*	43a/12
	62. Aḫreb-i mekfūf	*Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlün*	43b/2
	63. Aḫreb-i mekfūf-ı maḳṣūr	*Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīl*	43b/5
	64. Aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf	*Mefʿūlü mefāʿīlü faʿūlün*	43b/8
	65. Aḫreb-i maḳbūż	*Mefʿūlü mefāʿilün mefāʿīlün*	43b/11
	66. Aḫreb-i maḳbūż	*Mefʿūlü mefāʿilün mefāʿilün*	44a/1
	67. Aḫreb-i maḳbūż-ı maḳṣūr	*Mefʿūlü mefāʿilün mefāʿīl*	44a/3
	68. Aḫreb-i maḳbūż-ı maḥẕūf	*Mefʿūlü mefāʿilün faʿūlün*	44a/6
	69. Eşter ʿarūż ve ḍarb sālim	*Fāʿilün fāʿilün mefāʿīlün*	44a/9
	70. Murabbaʿāt-ı meşṭūr-ı sālim	*Mefāʿīlün mefāʿīlün*	44a/11
	71. Mekfūf-ı maḳṣūr	*Mefāʿīlü mefāʿīl*	44b/1
	72. Mekfūf-ı maḥẕūf	*Mefāʿīlü faʿūlün*	44b/4
	73. Maḳbūż	*Mefāʿilün mefāʿilün*	44b/7
	74. Bir rükn maḳbūż bir rükn sālim	*Mefāʿilün mefāʿīlün*	44b/9
	75. Bir rükn maḳbūż bir rükn maḳṣūr	*Mefāʿilün mefāʿīl*	44b/11
	76. Bir rükn maḳbūż bir rükn maḥẕūf	*Mefāʿilün faʿūlün*	44b/13
	77. Bir rükn aḫreb bir rükn sālim	*Mefʿūlü mefāʿīlün*	45a/2
	78. Aḫrem-i muḫannaḳ	*Mefʿūlün mefʿūlün*	45a/5

	79. Sālim	*Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün*	45a/7
	80. Ṣadr u ibtidā aḫreb ve ‘arūż, ḍarb maḥẕūf, ḥaşv mekfūf	Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün	45b/2
	81. Mutaṭavvel		45b/8
	82. Mekfūf, ‘arūż ve ḍarb maḳṣūr	*Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īl / Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Fa‘ūlün*	45b/10
	Hezec baḥrıdaġı mutaṭavvel beytniñ mışrā‘larınıñ avvalıdaġı vetedlerni āḫır kėltürülse	recez baḥrıdın maṭvī bolur *Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün*	46a/10
	Bu recez baḥrıdaġı mutaṭavvel beytniñ mışrā‘larınıñ avvalıdaġı sebeblerni āḫır kėltürülse	Remel baḥrıdın maḫbūn bolur *Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün*	46a/5-10
	Hezec baḥrıda müştebih bolur	**veznler**	46a/10
	Müşemmen-i maḳbūż: *Mefā‘ilün* (8 ḳatla)	Recez baḥrıda: müşemmen-i maḫbūn	46a/10-11
	Müşemmen bir rükn sālim, bir rükn maḥẕūf: *Mefā‘īlün fa‘ūlün* (4 ḳatla)	‘Arīż baḥrıda: müşemmen-i sālim	46a/11-12
	Müseddes, ‘arūż ve ḍarb maḥẕūf: *Mefā‘īlün mefā‘īlün fa‘ūlün*	Vāfir baḥrıda: müseddes ma‘şūb-ı maḳṭūf	46a/13-46b/1

	Müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn maḳbūżdur: *Mefā'īlü mefā'ilün mefā'īlü mefā'ilün*	Muḳteżeb baḥrıda: müşemmen-i maḫbūn	46b/1-2
	Müseddes-i aḫreb-i maḳbūż-ı maḥẕūf: *Mef'ūlü mefā'ilün fa'ūlün*	Vāfir baḥrıda: müseddes-i a'ḳaş-i ma'ḳūl-ı maḳṭūf	46b/3-4
	Müşemmen-i mekfūf-ı aḫreb-i aḫrem-i mecbūb: *Mefā'īlü mef'ūlü mef'ūlü fa'*	Müteḳārib baḥrıda: müşemmen-i maḥẕūf: *fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün fa'ul*	46b/4-5
	Müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn sālim: *Fā'ilün mefā'īlün fā'ilün mefā'īlün*	Muḳteżeb baḥrıda: müşemmen-i maṭvī-yi maḳṭū': *fā'ilātü mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün*	46b/6-7
	Müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn sālim: *Fā'ilün mefā'ilün fā'ilün mefā'ilün*	Muḳteżeb baḥrıda: müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn merfū' *fā'ılātü fā'ilün fā'ilātü fā'ilün*	46b/8-9
	*Müşemmen-i mecbūb-ı eşter*dür: *Fa'ul fā'ilün fā'ilün fā'ilün*	*Müteḳārib baḥrıda müşemmen, 'arūż ve ḍarb maḥẕūfdur:* *fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün fa'ul*	46b/10-11
	Müseddes-i eşter, 'arūż ve ḍarb sālim: *Fā'ilün fā'ilün mefā'īlün*	ḫafīf baḥrıda: maḫbūn-ı ebter: *fā'ilātün mefā'ilün fa'lün*	46b/11-13
	Rubā'ī / dü beytī /terāne: Vezni hezec baḥrınınڭ muzāḥafātıdındur: Yigirme tört nev', mecmū'ı on vezn:	*Mefā'īlün* (sālim), *mefā'ilün* (maḳbūż), *mefā'īlü* (mekfūf), *mef'ūlün* (aḫrem), *mef'ūlü* (aḫreb), *fā'ilün* (eşter), *fa'ūl* (ahtem), fa'ul (mecbūb), fā' (müẕāll), fa' (aḫrem-i mecbūb)	46b/13

	Rubā'ī vezni ḥāṣıl bolur baḥrlar		47a/7
	Şecere-i ahrem	*Mef'ūlün fā'ılün mefā'īlün fa'* *Mef'ūlün fā'ilün mefā'īlün fā'* *Mef'ūlün fā'ilün mefā'īlü fa'ūl* *Mef'ūlün fā'ilün mefā'īlü fa'ul* *Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlün fa'* *Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlün fā'* *Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlün fa'ul* *Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlü fa'ūl* *Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlü fa'* *Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlün fā'* *Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlü fa'ul* *Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlü fa'ūl*	47b/1
	Şecere-i ahreb	*Mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlün fa'* *Mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlün fā'* *Mef'ūlü mefā'ılün mefā'īlü fa'ul* *Mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlü fa'ūl* *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlün fa'* *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlün fā'* *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü fa'ul* *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü fa'ūl* *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlün fa'* *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlün fā'* *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ul* *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūl*	48a/1
	1. Evzān-ı aḫrem Cami'den örnekler: Ali Şir Nevâyî 'den	On ėkki veznniñg avvalġı rükni *mef'ūlün* kėliptür:	48b/1-49a/1 49b/3-50a/4

	Aḫrem-i eşter-i ezell(tekrar) Örnek verilmeyen vezin: aḫrem-i aḫreb-i ezell		
	2. **Evzān-ı aḫreb** Cami'den Ali Şir Nevâyî 'den Aḫreb-i mecbūb(tekrar) Aḫreb-i maḳbūż-ı aḫrem-i mecbūb (tekrar) Aḫreb-i mekfūf-ı mecbūb(tekrar) Örnek verilmeyen vezinler: 1. Aḫreb-i ahtem 2. Aḫreb-i maḳbūż-ı mekfūf-ı ahtem 3. Aḫreb-i mekfūf-ı aḫrem-i mecbūb	on ėkki veznniŋ avvalġı rükni *mef'ūlü* kėliptür	49a/1/-49b/2
	Bu baḥrlardın *rubā'ī* vezni ḥāṣıl bolur:		51a/8
	Recezdin Mekfūf-ı merfū'-yı mekbūl-ı eḥazz	*Müstef'ilü fā'ilün fa'ūlün fa'lün*	51a/8-9
	Remeldin Ebter-i maḫbūn Ebter-i meşkūl Ebter-i maḫbūn-ı maḥẕūf	*Fa'lün fe'ilātün fe'ilātün fa'lün* *Fa'lün fe'ilātü fā'ilātün fa'lün* *Fa'lün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün*	51a/9-11
	Munsariḥdin Mekfūf-ı maṭvī-yi menḥūr: Mekfūf-ı merfū'-yı mekbūl-ı aşlem: Maḳṭū'-yı maṭvī-yi menḥūr:	*Müstef'ilü fā'ilātü müstef'ilü fa'* *Müstef'ilü mef'ūlü fa'ūlün fa'lün* *Mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün fa'*	51a/11-13

	Mużāri‘din Aḫreb-i merbū‘-yı maḳbūż-ı muşa‘‘aṣ: Aḫrem-i mekfūf-ı aḫreb-i merbū‘	*Mef‘ūlü fa‘ıl mefā‘ilün mef‘ūlün* Mef‘ūlün fā‘ilātü mef‘ūlü fa‘il	51a/13-51b/2
	Muḳteżebdin Merfū‘-yı maḫbūn-ı eḥaẕẕ:	*Mef‘ūlü mefā‘ilün mefā‘īlü fa‘ul*	51b/2-3
	Mücteṣṣdin Mekfūf-ı mecḥūf:	*Müstef‘ilü fā‘ilātü müstef‘ilü fa‘*	51b/3-4
	2.2. Recez Baḥrı		51b/4
	1. Müşemmenāt-ı sālimü’l-erkān	*Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün*	51b/4
	2. Müẕāll	*Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilān*	51b/10
	3. Bir rükn sālim, bir rükn maḫbūn	*Müstef‘ilün mefā‘ilün müstef‘ilün mefā‘ilün*	51b/12
	4. Bir rükn sālim, bir rükn maṭvī	*Müstef‘ilün müfte‘ilün müstef‘ilün müfte‘ılün*	52a/2
	5. Bir rükn sālim, bir rükn merfū‘	*Müstef‘ilün fā‘ilün müstef‘ılün fā‘ilün*	52a/5
	6. Bir rükn sālim, bir rükn mekbūl	*Müstef‘ilün fa‘ūlün müstef‘ilün fa‘ūlün*	52a/7
	7. Sālim-i meşkūl-ı maḫbūn-ı eḥaẕẕ	*Müstef‘ilün mefā‘ilü müstef‘ilün fa‘ul*	52a/9
	8. Bir rükn mekfūf, bir rükn maḳṭū‘	*Müstef‘ilü mef‘ūlün müstef‘ilü mef‘ūlün*	52a/11
	9. Mekfūf-ı merfū‘-yı mekbūl-ı eḥaẕẕ	*Müstef‘ilü fā‘ilün fa‘ūlün fa‘lün*	52a/13
	10. Maḫbūn	*Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün*	52b/2
	11. Bir rükn maḫbūn, bir rükn sālim	*Mefā‘ilün müstef‘ılün mefā‘ilün müstef‘ilün*	52b/5

	12. Bir rükn maḫbūn, bir rükn maṭvī	Mefā‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün	52b/8
	13. Bir rükn maḫbūn bir rükn mekbūl	*Mefā‘ilün fa‘ūlün mefā‘ilün fa‘ūlün*	52b/12
	14. Maṭvī	*Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün*	53a/1
	15. Bir rükn maṭvī bir rükn sālim	*Müfte‘ilün müstef‘ilün müfte‘ilün müstef‘ilün*	53a/6
	16. Bir rükn maṭvī, bir rükn maḫbūn	*Müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilün*	53a/9
	17. Bir rükn maṭvī, bir rükn merfū‘	*Müfte‘ilün fā‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün*	53a/13
	18. Bir rükn maṭvī, bir rükn mekbūl	Müfte‘ilün fa‘ūlün müfte‘ilün fa‘ūlün	53b/2
	19. Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb maḳṭū‘	*Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün mef‘ūlün*	53b/4
	20. Maṭvī-yi maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb maḳṭū‘	*Müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün mef‘ūlün*	53b/7
	21. Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb merfū‘-yı müẕāll	*Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilān*	53b/10
	22. Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb merfū‘	*Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün*	53b/13
	23. Bir rükn merfū‘ bir rükn sālim	*Fā‘ilün müstef‘ilün fā‘ilün müstef‘ilün*	54a/3
	24. Bir rükn mekbūl, bir rükn maḫbūn	*Fa‘ūlün mefā‘ilün fa‘ūlün mefā‘ilün*	54a/5
	25. Maṭvī-yi maḫbūn-ı müẕāll	*Müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilān*	54a/7
	26. Ḥaşvnınñ bir rükni maḫbūn taḳı maṭvī	*Müfte‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün*	54a/10
	27. Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb maḫbūn	*Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilün*	54b/1
	28. Ėkki rükn maḫbūn ėkki rükn maṭvī	*Mefā‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün*	54b/5

	29. Ėkki rükn maṭvī ėkki rükn maḫbūn maḫbūn: maṭvī(B)	Müfte‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilün mefā‘ılün	54b/8
	30. Ṣadr ve ‘arūż ve ibtidā u ḍarb maḫbūn, ḥaşv maṭvī	*Mefā‘ilün müfte‘ılün müfte‘ilün mefā‘ılün*	54b/12
	31. Ṣadr ve ‘arūż ibtidā ve ḍarb maṭvī, ḥaşv maḫbūn	*Müfte‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün*	55a/3
	32. Maṭvī-yi maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb eḥazz	*Müfte‘ilün mefā‘ilü mefā‘ilü fa‘lün*	55a/6
	33. Müseddesāt baḥr ve sālimü’l-erkān	*Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün*	55a/9
	34. Mekfūf-ı merfū‘-yı mekbūl	*Müstef‘ilü fā‘ilün fa‘ūlün*	55a/12
	35. Maḫbūn	*Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün*	55b/1
	36. Maḫbūn-ı müreffel	*Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilātün*	55b/4
	37. Bir rükn maḫbūn, ėkki rükn maṭvī	*Mefā‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün*	55b/7
	38. Maḫbūn-ı maṭvī-yi maḳṭū‘	*Mefā‘ilün müfte‘ilün mef‘ūlün*	55b/10
	39. Maḫbūn-ı maṭvī-yi merfū‘	*Mefā‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün*	55b/12
	40. Maḫbūn, ḥaşv maṭvī	*Mefā‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilün*	56a/1
	41. Maṭvī	*Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün*	56a/3
	42. Maṭvī-yi müẓāll	*Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilān*	56a/6
	43. Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb maḫbūn-ı müẓāll	*Müfte‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilān*	56a/9
	44. Maṭvī-yi maḫbūn	*Müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün*	56a/12
	45. Maṭvī, ḥaşv maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb maṭvī-yi müẓāll	*Müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilān*	56b/2
	46. Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb maṭvī-yi müreffel	*Müfte‘ilü müfte‘ilün müfte‘ilātün*	56b/5

	47. Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb maḳṭū‘	*Müfte‘ilün müfte‘ilün mef‘ūlün*	56b/8
	48. Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb maḫbūl	*Müfte‘ilün müfte‘ilün fe‘iletün*	56b/11
	49. Maṭvī-yi maḫbūn	*Müfte‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün*	57a/1
	50. Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb merfū‘	*Müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün*	57a/4
	51. Murabb‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān	*Müstef‘ilün müstef‘ilün*	57a/6
	52. Maḫbūn	*Mefā‘ilün mefā‘ilün*	57a/9
	53. Maḫbūn-ı maṭvī	*Mefā‘ilün müfte‘ilün*	57a/12
	54. Maḫbūn-ı maḳṭū‘	*Mefā‘ilün mef‘ūlün*	57b/1
	55. Maḫbūn-ı merfū‘	*Mefā‘ilün fā‘ilün*	57b/3
	56. Maṭvī	*Müfte‘ilün müfte‘ilün*	57b/5
	57. Maṭvī-yi maḫbūn	*Müfte‘ilün mefā‘ilün*	57b/8
	58. Maṭvī-yi maḳṭū‘	*Müfte‘ilün mef‘ūlün*	57b/10
	59. Maṭvī-yi merfū‘	*Müfte‘ilün fā‘ilün*	57b/12
	60. Maḫbūl	*Fe‘iletün fe‘iletün*	58a/1
	61.Bir rükn maṭvī bir rükn maḫbūn	*Müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilün*	58a/3
	Maṭvī	*Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün*	58a/10-11
	Recez baḥrıda müştebih bolur veznler		58a/11
	Müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn maḳṭū‘: *Müstef‘ilü mef‘ūlün müstef‘ilü mef‘ūlün*	Hezec baḥrıda: Müşemmen bir rükn aḫreb, bir rükn sālim *Mef‘ūlü mefā‘īlün mef‘ūlü mefā‘īlün*	58a/12-58b/1
	Müşemmen bir rükn sālim, bir rükn merfū‘dur:	Basīt baḥrıda: Sālimü’l-erkān	58b/2-3

	Müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün fā'ilün		
	Müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn merfū': *Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün*	Munsariḥ baḥrıda: Bir rükn maṭvī, bir rükn maṭvī-yi meksūf	58b/4-5
	Sālim-i meşkūl-ı maḫbūn-ı eḥazzdur: *Müstef'ilün mefā'ilü müstef'ilün fa'ul*	Mużārī' baḥrıda: Aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf: *Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün*	58b/6-7
	Müseddes-i mekfūf-ı merfū'-yı mekbūl: *Müstef'ilü fā'ilün fa'ūlün*	Hezec baḥrıda: Müseddes-i aḫreb-i maḳbūż-ı maḥẕūf: *Mef'ūlü mefā'ilün fa'ūlün*	58b/8-10
	Müseddes-i maṭvī, 'arūż ve ḍarb merfū': *Müfte'ilün müfte'ilün fā'ilün*	*Serī'* baḥrıda: *Maṭvī-yi meksūf*	58b/10-12
	2.3. Remel Baḥrı		59a/8
	1. Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkānı	*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün*	59a/8
	2. Musabbaġ	*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'iliyyān*	59b/4
	3. 'Arūż ve ḍarb maḳṣūr	*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilān*	59b/7
	4. 'Arūż ve ḍarb maḥẕūf	*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün*	59b/10
	5. 'Arūż ve ḍarb mecḥūf-ı musabbaġ	*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'*	59b/13
	6. 'Arūż ve ḍarb mecḥūf	*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fa'*	60a/1
	7. Bir rükn sālim, bir rükn maḫbūn	*Fā'ilātün fe'ilātün fā'ılātün fe'ılātün*	60a/4
	8. Bir rükn sālim, bir rükn maḳṣūr	*Fā'ilātün fā'ılān fā'ilātün fā'ilān*	60a/7

	9. Bir rükn sālim, bir rükn maḥẕūf	*Fāʿilātün fāʿilün fāʿilātün fāʿilün*	60a/9
	10. Bir rükn sālim, bir rükn maḫbūn-ı maḥẕūf	*Fāʿilātün feʿilān fāʿilātün feʿilün*	60a/11
	11. Bir rükn sālim, bir rükn maḥẕūf	*Fāʿilātün faʿ fāʿilātün faʿ*	60b/1
	12. Maḫbūn	*Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilātün*	60b/3
	13. Bir rükn maḫbūn, bir rükn sālim	*Feʿilātün fāʿilātün feʿilātün fāʿilātün*	60b/7
	14. Bir rükn maḫbūn, bir rükn maḥẕūf	*Feʿilātün fāʿilün feʿilātün fāʿilün*	60b/9
	15. Bir rükn maḫbūn, bir rükn maḫbūn-ı maḥẕūf	*Feʿilātün feʿilün feʿilātün feʿılün*	60b/11
	16. Maḫbūn, ʿarūż ve ḍarb maḫbūn-ı maḳṣūr	*Fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilān*	61a/1
	17. Maḫbūn, ʿarūż ve ḍarb ebter-i musabbaġ	*Fāʿilātün feʿilātün feʿilātün faʿlān*	61a/4
	18. Maḫbūn, ʿarūż ve ḍarb maḫbūn-ı maḥẕūf	*Fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün*	61a/7
	19. Maḫbūn, ʿarūż ve ḍarb ebter	*Fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün*	61a/10
	20. Bir rükn maḫbūn, bir rükn mecḥūf Mütedārik baḥrıda bu vezn bir rükn maḫbūn, bir rükn maḳṭūʿdur: →	*Feʿilātün faʿ feʿılātün faʿ* *feʿılün faʿlan feʿilün faʿlan*	61a/13
	21. Mekfūf, ʿarūż ve ḍarb sālim	*Fāʿilātü fāʿilātün fāʿilātü fāʿilātün*	61b/3
	22. Bir rükn mekfūf, bir rükn muşaʿʿaş	*Fāʿilātü mefʿūlün fāʿilātü mefʿūlün*	61b/5
	23. Bir rükn mekfūf, bir rükn maḥẕūf	*Fāʿilātü fāʿilün fāʿilātü fāʿilün*	61b/7
	24. Bir rükn mekfūf, bir rükn mecḥūf	*Fāʿilātü faʿ fāʿılātü faʿ*	61b/9

	25. Bir rükn mekfūf, bir rükn merbū‘	*Fā‘ilātü fa‘il fā‘ilātü fa‘il*	61b/11
	26. Meşkūl, ‘arūż ve ḍarb musabbaġ	*Fe‘ilātü fā‘ilātün fe‘ılātü fā‘iliyyān*	61b/13
	27. Bir rükn meşkūl, bir rükn sālim	*Fe‘ilātü fā‘ilātün fe‘ılātü fā‘ilātün*	62a/3
	28. Ėkki rükn maḫbūn, üçünçi rükn meşkūl, ‘arūż ve ḍarb sālim	*Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātü fā‘ilātün*	62a/6
	29. Bir rükn meşkūl, bir rükn muşa‘‘aş	*Fe‘ilātü mef‘ūlün fe‘ilātü mef‘ūlün*	62b/2
	30. Bir rükn meşkūl, bir rükn mecḥūf	*Fe‘ilātü fā‘ilün fe‘ilātü fā‘ilün*	62b/4
	31. Bir rükn meşkūl, bir rükn mecḥūf	*Fe‘ilātü fa‘ fe‘ılātü fa‘*	62b/6
	32. Bir rükn meşkūl, bir rükn merbū‘	*Fe‘ilātü fa‘il fe‘ilātü fa‘il*	62b/8
	33. Ebter-i maḫbūn	*Fa‘lün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün*	62b/10
	34. Maḫbūn, ṣadr ve ‘arūż, ibtidā ve ḍarb ebter	*Fa‘lün fe‘ilātün fe‘ilātün fa‘lün*	62b/12
	35. Meşkūl, ṣadr ve ‘arūż, ibtidā ve ḍarb ebter	*Fa‘lün fe‘ılātü fā‘ilātün fa‘lün*	63a/1
	36. Ebter-i maḫbūn-ı maḫẕūf	*Fa‘lün fe‘ılātün fe‘ilātün fe‘ilün*	63a/3
	37. Bir rükn merbū‘, bir rükn sālim	*Fa‘il fā‘ilātün fa‘il fā‘ilātün*	63a/5
	38. Merbū‘-yı sālim-i maḫẕūf	*Fa‘il fā‘ilātün fa‘il fā‘ilün*	63a/7
	39. Müseddesāt-ı meczū-ı sālimü’l-erkān	*Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün*	63a/9
	40. Maḳṣūr	*Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ılān*	63a/12
	41. Maḫẕūf	*Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün*	63b/2
	42. Maḫbūn	*Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün*	63b/5
	43. Maḫbūn-ı maḳṣūr	*Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ılān*	63b/7

	44. Maḫbūn-ı maḥẕūf	*Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün*	63b/10
	45. Maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb ebter-i musabbaġ	*Fā‘ilātün fe‘ilātün fa‘lān*	63b/13
	46. Maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb ebter	*Fā‘ilātün fe‘ilātü fa‘lün*	64a/3
	47. Meşkūl, ‘arūż ve ḍarb maḫbūn	*Fe‘ilātü fā‘ilātün fe‘ılātün*	64a/6
	48. Meşkūl, ḥaşv sālim, ‘arūż ve ḍarb maḫbūn-ı maḥẕūf	*Fe‘ilātü fā‘ilātün fa‘ulün*	64a/8
	49. Meşkūl, ḥaşv sālim, ‘arūż ve ḍarb ebter	*Fe‘ilātü fā‘ilātün fa‘lün*	64a/10
	50. Meşkūl-i mekfūf-ı muṣa‘‘aṣ	*Fe‘ilātü fā‘ilātü mef‘ūlün*	64a/12
	51. Meşkūl-i mekfūf-ı maḥẕūf	*Fe‘ilātü fā‘ilātü fā‘ilün*	64b/1
	52. Murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān	*Fā‘ilātün fā‘ilātün*	64b/3
	53. Maḫbūn	*Fe‘ilātün fe‘ilātün*	64b/6
	54. Bir rükn meşkūl, bir rükn sālim	*Fe‘ilātü fā‘ilātün*	64b/9
	55. Bir rükn maḫbūn, bir rükn maḫbūn-ı maḥẕūf	*Fe‘ilātün fe‘ilün*	64b/11
	56. Bir rükn meşkūl, bir rükn maḥẕūf	*Fe‘ilātü fā‘ilün*	65a/1
	57. Bir rükn meşkūl, bir rükn merbū‘	*Fe‘ilātü fa‘il*	65a/3
	58. Maḫbūn veznini 16 rükn ile	*Fā‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün*	65a/5
	59. Maḫbūn veznini 36 rükn ile	*Fā‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün Fe‘ılātün Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün*	65a/10

		Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün Fe‘ilātün fe‘ilātün	
	Remel baḥrıda müştebih bolur veznler		65b/5
	Müşemmen, bir rükn sālim, bir rükn maḥẕūftur: *Fā‘ilātün fā‘ilün fā‘ilātün fā‘ilün*	Medīd baḥrıda: Sālim	65b/5-6
	Müşemmen, bir rükn maḫbūn bir rükn maḫbūn-ı maḥẕūf *Fe‘ilātün fe‘ilün fe‘ilātün fe‘ilün*	Medīd baḥrıda: Barı erkān maḫbūn	65b/7-8
	Müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn muşa‘‘aş: *Fā‘ilātü mef‘ūlün fā‘ilātü mef‘ūlün*	Muḳteżeb baḥrıda: Müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn maḳṭū‘ Hezec baḥrıda: Müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn sālim: *Fā‘ilün mefā‘īlün fā‘ilün mefā‘īlün*	65b/8-11
	Müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn maḥẕūf: *Fā‘ilātü fā‘ilün fā‘ilātü fā‘ilün*	Muḳteżeb baḥrıda: Müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn merfū‘ Hezec baḥrıda: müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn maḳbūż *Fā‘ilün mefā‘ilün fā‘ilün mefā‘ilün*	65b/12-66a/1
	Müşemmen, bir rükn meşkūl, bir rükn merbū‘: *Fe‘ilātü fa‘il fe‘ilātü fa‘il*	Mütedārik baḥrıda: müşemmen-i maḫbūn *Fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün*	66a/2-3
	Müşemmen-i ebter-i maḫbūn: *Fa‘lün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün*	Hezec baḥrıda: Müşemmen-i aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf *Mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ūlün*	66a/4-6

	Müşemmen, bir rükn merbū‘, bir rükn sālim: *Fa‘il fā‘ilātün fa‘il fā‘ilātün*	Müteḳārib baḥrıda: Müşemmen-i sālimü’l-erkān *Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlün*	66a/6-8
	Müşemmen-i merbū‘-yı sālim-i maḥẕūf: *Fa‘ul fā‘ilātün fa‘ul fā‘il*	*Müteḳārib* baḥrıda: *Müşemmen-i maḥẕūf* *Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ul*	66a/8-10
	3. Mu’telife Dāyiresi		66a/10
	3.1. Vāfir Baḥrı		66a/11
	1. Müşemmenāt-ı sālimü’l-erkān	*Müfā‘aletün müfā‘aletün müfā‘aletün müfā‘aletün*	66a/11
	2. Bir rükn sālim, bir rükn ma‘ṣūb	*Müfā‘aletün mefā‘īlün müfā‘aletün mefā‘īlün*	66b/2
	3. Ḥaşv ma‘ṣūb	*Müfā‘aletün mefā‘īlün mefā‘īlün müfā‘aletün*	66b/4
	4. Bir rükn sālim, bir rükn ma‘ḳūl	*Müfā‘aletün mefā‘ilün müfā‘aletün mefā‘ilün*	66b/7
	5. Bir rükn sālim, bir rükn maḳṭūf	*Müfā‘aletün fa‘ūlün müfā‘aletün fa‘ūlün*	66b/9
	6. Bir rükn sālim, bir rükn ecemm	*Müfā‘aletün fā‘ilün müfā‘aletün fā‘ilün*	66b/11
	7. Bir rükn ma‘ṣūb, bir rükn sālim	*Mefā‘īlün müfā‘aletün mefā‘īlün müfā‘aletün*	66b/13
	8. Bir rükn ma‘ḳūl, bir rükn sālim	*Mefā‘ilün müfā‘aletün mefā‘ilün müfā‘aletün*	67a/2
	9. Bir rükn maḳṭūf, bir rükn sālim	*Fa‘ūlün müfā‘aletün fa‘ūlün müfā‘aletün*	67a/4
	10. Bir rükn ecemm, bir rükn sālim	*Fā‘ilün müfā‘aletün fā‘ilün müfā‘aletün*	67a/6
	11. Bir rükn sālim, bir rükn aḳṣam	*Müfā‘aletün mef‘ūlün müfā‘aletün mef‘ūlün*	67a/8
	12. Bir rükn a‘ḳaṣ, bir rükn sālim	*Mef‘ūlü müfā‘aletün mef‘ūlü müfā‘aletün*	67a/10
	13. Müseddesāt-ı meczū-yı sālimü’l-erkān	Müfā‘aletün müfā‘aletün müfā‘aletün	67a/12

	14. ‘Arūż ve ḍarb ma‘ḳūl	*Müfā‘aletün müfā‘aletün mefā‘lün*	67b/2
	15. ‘Arūż ve ḍarb maḳṭūf	*Müfā‘aletün müfā‘aletün fa‘ūlün*	67b/5
	16. ‘Arūż ve ḍarb ecemm	*Müfā‘aletün müfā‘aletün fā‘ilün*	67b/8
	17. Ḥaşv ma‘şūb, ‘arūż ve ḍarb maḳṭūf	*Müfā‘aletün mefā‘īlün fa‘ūlün*	67b/10
	18. Ma‘şūb-ı sālim-i maḳṭūf	*Mefā‘īlün müfā‘aletün fa‘ūlün*	67b/13
	19. Ma‘şūb-ı maḳṭūf	*Mefā‘īlün Mefā‘īlün fa‘ūlün*	68a/3
	20. A‘ḳaṣ-ı ma‘ḳūl-ı maḳṭūf	*Mef‘ūlü mefā‘ilün fa‘ūlün*	68a/5
	21. Murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān	*Müfā‘aletün müfā‘aletün*	68a/7
	22. Bir rükn sālim, bir rükn ma‘şūb	*Müfā‘aletün mefā‘īlün*	68a/10
	3.2. Kāmil Baḥrı		68a/13
	1. Müşemmenāt-ı sālimü’l-erkān	*Mütefā‘ilün mütefā‘ilün mütefā‘ilün mütefā‘ilün*	68a/13
	2. Müẕāll	*Mütefā‘ilün mütefā‘ilün mütefā‘ilün mütefā‘ilān*	68b/6
	3. Bir rükn sālim, bir rükn mużmer	*Mütefā‘ilün müstef‘ilün mütefā‘ilün müstef‘ilün*	68b/7
	4. Bir rükn sālim, bir rükn maḳṭū‘	*Mütefā‘ilün fe‘ilātün mütefā‘ilün fe‘ilātün*	68b/9
	5. Bir rükn sālim, bir rükn eḥaẕẕ	*Mütefā‘ilün fu‘ulün mütefā‘ilün fu‘ulün*	69a/1
	6. Bir rükn sālim, bir rükn meczūl	*Mütefā‘ilün müfte‘ilün mütefā‘ilün müfte‘ilün*	69a/3
	7. Bir rükn sālim, bir rükn mevḳūş	*Mütefā‘ilün mefā‘ilün mütefā‘ilün mefā‘ilün*	69a/5
	8. Bir rükn mevḳūş, bir rükn sālim	*Mefā‘ilün mütefā‘ilün mefā‘ilün mütefā‘ilün*	69a/7
	9. Bir rükn sālim, bir rükn mużmer-i eḥaẕẕ	*Mütefā‘ilün fa‘lün mütefā‘ilün fa‘lün*	69a/9

	10. Bir rükn sālim, bir rükn mużmer-i maḳṭūʿ	*Mütefāʿilün mefʿūlün mütefāʿilün mefʿūlün*	69a/11
	11. Müseddesāt-ı meczū-yı sālimü'l-erkān	*Mütefāʿilün mütefāʿilün mütefāʿilün*	69a/13
	12. Ḥaşv mużmer	*Mütefāʿilün müstefʿilün mütefāʿilün*	69b/3
	13. ʿArūż ve ḍarb maḳṭūʿ	*Mütefāʿilün mütefāʿilün feʿilātün*	69b/6
	14. Mevḳūṣ-ı maḳṭūʿ	*Mütefāʿilün mefāʿilün feʿilātün*	69b/9
	15. Meczūl-ı maḳṭūʿ	*Mütefāʿilün müfteʿilün feʿilātün*	69b/11
	16. Mevḳūṣ-ı meczūl-ı mevḳūṣ-ı müreffel	*Mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilātün*	69b/13
	17. Meczūl-ı mevḳūf-ı meczūl-ı müreffel	*Müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilātün*	70a/2
	18. Murabbaʿāt-ı meşṭūr-ı sālimü'l-erkān	*Mütefāʿilün mütefāʿilün*	70a/4
	19. ʿArūż ve ḍarb mużmer	*Mütefāʿilün müstefʿilün*	70a/7
	20. ʿArūż ve ḍarb müẕāll	*Mütefāʿilün mütefāʿilān*	70a/10
	21. ʿArūż ve ḍarb maḳṭūʿ	*Mütefāʿilün feʿilātün*	70a/13
	22. ʿArūż ve ḍarb eḥaẕẕ	*Mütefāʿilün fuʿulün*	70b/2
	4.Muḫtelife Dāyiresi		70b/5
	4.1. Ṭavīl Baḥrı		70b/7
	1. Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān	*Faʿūlün mefāʿīlün faʿūlün mefāʿīlün*	70b/7
	2. Musabbaġ	*Faʿūlün mefāʿīlün faʿūlün mefāʿīlān*	70b/12
	3. Bir rükn maḳbūż, bir rükn sālim	*Faʿūlü mefāʿīlün faʿūlü mefāʿīlün*	70b/13
	4. Bir rükn eşlem, bir rükn sālim	*Faʿlün mefāʿīlün faʿlün mefāʿīlün*	71a/2
	5. Bir rükn maḳbūż, bir rükn maḳṣūr	*Faʿūlü mefāʿīl faʿūlü mefāʿīl*	71a/4
	6. Murabbaʿ-ı meşṭūr-ı sālim	*Faʿūlün mefāʿīlün*	71a/6

	4.2. Medīd Baḥrı		71a/9
	1. Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān	*Fā'ilātün fā'ilün fā'ilātün fā'ilün*	71a/9
	2. Müẕāll	*Fā'ilātün fā'ilün fā'ilātün fā'ilān*	71b/1
	3. Maḫbūn	*Fe'ilātün fe'ilün fe'ilātün fe'ilün*	71b/3
	4. Murabba'-ı meşṭūr-ı sālim	*Fā'ilātün fā'ilün*	71b/6
	4.3. 'Arīż Baḥrı		71b/10
	1. Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān	*Mefā'īlün fa'ūlün mefā'īlün fa'ūlün*	71b/10
	2. Musabbaġ	*Mefā'īlün fa'ūlün mefā'īlün fa'ūlān*	72a/1
	3. Bir rükn maḳbūż, bir rükn sālim	*Mefā'ilün fa'ūlün mefā'ilün fa'ūlün*	72a/2
	4. Murabba'-ı meşṭūr-ı sālimü'l-erkān	*Mefā'īlün fa'ūlün*	72a/4
	4.4. Basīṭ Baḥrı		72a/7
	1. Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān	*Müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün fā'ilün*	72a/7
	2. Müẕāll	*Müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün fā'ilān*	72a/12
	3. Bir rükn sālim, bir rükn maḫbūn	*Müstef'ilün fe'ilün müstef'ilün fe'ilün*	72b/1
	4. Maḫbūn	*Mefā'ilün fe'ilün mefā'ilün fe'ilün*	72b/4
	5. Müseddesāt-ı meczū-yı sālimü'l-erkān	*Müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün*	72b/7
	6. 'Arūż ve ḍarb mekbūl	*Müstef'ilün fā'ilün fa'ūlün*	72b/10
	Maṭvī Munsariḥ baḥrıda bu vezn maṭvī-yi meksūftur	*Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün*	72b/13
	7. Murabba'-ı meşṭūr-ı sālimü'l-erkān	*Müstef'ilün fā'ilün*	73a/4
	4.5. 'Amīḳ Baḥrı		73a/7

	1. Müşemmen-i sālimü'l-erkān	*Fā'ilün fā'ilātün fā'ilün fā'ilātün*	73a/7
	2. Murabba'-ı meşṭūr-ı sālimü'l-erkān	*Fā'ilün fā'ilātün*	73a/12
	5. Müştebihe Dāyiresi		73b/1
	5.1. Munsariḥ Baḥrı		73b/6
	1. Müşemmenāt, 'arūż ve ḍarb mevḳūf	*Müstef'ilün mef'ūlātü müstef'ilün mef'ūlān*	73b/6
	2. Maṭvī-yi mevḳūf	*Müfte'ilün fā'ilān müfte'ilün fā'ilān*	73b/10
	3. Bir rükn maṭvī, bir rükn maṭvī-yi meksūf	*Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün*	73b/13
	4. Maṭvī-yi meksūf-ı maḫbūn	*Müstef'ilün fā'ilün mefā'ilün fā'ilün*	74a/3
	5. Mekfūf-ı maṭvī-yi menḥūr	*Müstef'ilü fā'ilātü müstef'ilü fa'*	74a/6
	6. Mekfūf-ı merfū'-yı mekbūl-ı aṣlem	*Müstef'ilü mef'ūlü fa'ūlün fa'lün*	74a/8
	7. Maṭvī-yi maḳṭū'-yı maṭvī-yi meksūf	*Müfte'ilün fā'ilün mef'ūlün fā'ilün*	74a/10
	8. Maṭvī-yi maḫbūn-ı meksūf	*Müfte'ilün fa'ūlün mefā'ilün mefā'īlü*	74a/13
	9. Maṭvī-yi meczū'	*Müfte'ilün fā'ilātü müfte'ilün fā'*	74b/3
	10. Maṭvī-yi menḥūr Mücteşş baḥrıda bu vezn maṭvī-yi mekfūf-ı mecḥūf	*Müfte'ilün fā'ilātü müfte'ilün fa'*	74b/6
	11. Maṭvī-yi meksūf-ı menḥūr	*Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fa'*	74b/9
	12. Bir rükn maṭvī, bir rükn menḥūr	*Müfte'ilün fa' müfte'ilün fa'*	74b/12
	13. Maṭvī-yi meksūf	*Müfte'ilün mef'ūlün müfte'ilün mef'ūlün*	75a/1
	14. Maṭvī-yi meksūf-ı menḥūr	*Müfte'ilün mef'ūlün müfte'ilün fa'*	75a/3

	15. Maḫbūn-ı maṭvī-yi meksūf	*Mefā'ilün fā'ilün mefā'ilün fā'ilün*	75a/5
	16. Maḫbūn-ı maḳṭū'-yı menḥūr	*Mefā'ilün mef'ūlün mefā'ilün fa'*	75a/8
	17. Maḫbūn-ı maṭvī-yi menḥūr	*Mefā'ilün fā'ilātü müfte'ilün fa'*	75a/11
	18. Maḫbūn-ı maṭvī-yi menḥūr	*Mefā'ilün fā'ilātü mefā'ilün fa'*	75a/13
	19. Maḫbūn-ı maṭvī-yi meksūf-ı menḥūr	*Mefā'ilün fā'ilün müfte'ilün fa'*	75b/2
	20. Maḳṭū'-yı maṭvī-yi menḥūr	Mef'ūlü fā'ilātü mef'ūlün fa'	75b/4
	21. Müseddesāt-ı meczū-yı maṭvī	*Müfte'ilün fā'ilātü müfte'ilün*	75b/7
	22. Maṭvī-yi müẕāll	*Müfte'ilün fā'ilātü müfte'ilān*	75b/10
	23. Maṭvī-yi meksūf	*Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün*	75b/13
		Öleng	76a/6
	24. Maṭvī-yi maḳṭū'	*Müfte'ilün fā'ilātü mef'ūlün*	76a/8
	25. Maṭvī-yi merfū'-yı müẕāll	*Müfte'ilün fā'ilātü fā'ilān*	76a/11
	26. Maṭvī-yi meksūf	*Müfte'ilün fā'ilātü fā'ilün*	76b/1
	27. Maṭvī-yi maḫbūl-ı mekbūl	*Müfte'ilün fā'ilātü fa'ūlün*	76b/4
	28. Maṭvī-yi maḫbūl-ı maḫbūn-ı eḥaẕẕ	*Müfte'ilün fe'ilātü fa'ul*	76b/6
	29. Maṭvī-yi merfū'-yı maḫbūn-ı eḥaẕẕ	*Müfte'ilün mef'ūlü fa'ul*	76b/8
	30. Maḫbūn-ı maṭvī	*Mefā'ilün fā'ilātü müfte'ilün*	76b/10
	31. Maḫbūn-ı Maṭvī-yi meksūf	*Mefā'ilün fā'ilün müfte'ilün*	76b/13
	32. Murabba'āt-ı meşṭūr-ı maṭvī-yi mevḳūf	*Müfte'ilün fā'ilān*	77a/2
	33. Maṭvī-yi maḫbūn	*Müfte'ilün mefā'īl*	77a/5

	34. Maḫbūn-ı maṭvÎ-yi mevḳūf	*Mefā'ilün fā'ilān*	77a/8
	5.2. Mużāri' Baḥrı		77a/11
	1. Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān	*Mefā'īlün fā'ilātün mefā'īlün fā'ılātün*	77a/11
	2. Mekfūf-ı maḳṣūr	*Mefā'īlü fā'ilān mefā'īlü fā'ilān*	77b/3
	3. Mekfūf-ı maḥẕūf, ḍarb maḳṣūr	*Mefā'īlü fā'ilün mefā'īlü fā'ılān*	77b/6
	4. Mekfūf-ı maḥẕūf	*Mefā'īlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün*	77b/8
	5. Mekfūf-ı maḥẕūf-ı maḳṣūr	*Mefā'īlü fā'ilātü mefā'īlü fa'lün*	77b/11
	6. Mekfūf-ı maḳṣūr-ı mecḥūf	*Mefā'īlü fā'ilātü mefā'īlü fa'*	78a/3
	7. Maḳbūż-ı maḫbūn	*Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ılātün* Mücteşş baḥrıda bu veznniñ barı erkānı maḫbūn	78a/5
	8. Aḫreb-i musabbaġ	*Mef'ūlü fā'ilātün mef'ūlü fā'iliyyān*	78a/8
	9. Aḫreb ḥaşv, musabbaġ 'arūż ve ḍarb sālim	*Mef'ūlü fā'iliyyān mef'ūlü fā'ilātün*	78a/12
	10. Bir rükn aḫreb, bir rükn sālim	*Mef'ūlü fā'ilātün mef'ūlü fā'ılātün*	78a/13
	11. Aḫreb-i mekfūf, 'arūż ve ḍarb sālim	*Mef'ūlü fā'ılātü mefā'īlü fā'ilātün*	78b/3
	12. Aḫreb-i maḥẕūf	*Mef'ūlü fā'ılātün mef'ūlü fā'ilün*	78b/6
	13. Aḫreb-i maḳṣūr	*Mef'ūlü fā'ılātü mefā'īlü fā'ilān*	78b/9
	14. Aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf	Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün	78b/12
	15. Aḫrem-i mekfūf-ı aḫreb-i merbū'	*Mef'ūlün fā'ılātü mef'ūlü fa'il*	79a/2
	16. Aḫreb-i merbū'-yı maḳbūż-ı muşa''aş	*Mef'ūlü fa'ıl mefā'ilün mef'ūlün*	79a/4

	17. Müseddesāt-ı meczū-yı aḫreb-i mekfūf, ʿarūż ve ḍarb sālim	*Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlün*	79a/6
	18. Mekfūf-ı maḳṣūr	*Mefāʿīlü fāʿilātü mefāʿīl*	79a/9
	19. Mekfūf-ı maḥẕūf	*Mefāʿīlü fāʿilātü faʿūlün*	79a/13
	20. Mekfūf-ı eşter	*Mefāʿīlü fāʿilātü fāʿilün*	79b/3
	21. Aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf	*Mefʿūlü fāʿılātü faʿūlün*	79b/6
	22. Murabbaʿāt-ı meşṭūr-ı mekfūf-ı maḳṣūr	*Mefāʿīlü fāʿilān*	79b/9
	23. Aḫreb-i musabbaġ	*Mefʿūlü fāʿiliyyān*	79b/12
	24. Aḫreb	*Mefʿūlü fāʿilātün*	80a/2
	5.3. Muḳteżeb Baḥrı		80a/5
	1. Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān	*Mefʿūlātü müstefʿilün mefʿūlātü müstefʿilün*	80a/5
	2. Mekfūf-ı maṭvī	*Fāʿilātü müfteʿilün fāʿilātü müfteʿilün*	80a/10
	3. Mekfūf-ı maḳṭūʿ	*Fāʿilātü mefʿūlün fāʿilātü mefʿūlün*	80a/13
	4. Maṭvī-yi merfūʿ	*Fāʿilātü fāʿılün fāʿilātü fāʿilün*	80b/3
	5. Maḫbūl-ı maṭvī	*Feʿilātü müfteʿilün feʿilātü müfteʿilün*	80b/5
	6. Maḫbūl-ı maḳṭūʿ	*Feʿilātü mefʿūlün feʿilātü mefʿūlün*	80b/7
	7. Maḫbūn-ı maṭvī	*Mefāʿīlü müfteʿilün mefāʿīlü müfteʿilün*	80b/9
	8. Maḫbūn	*Mefāʿīlü mefāʿilün mefāʿīlü mefāʿilün*	80b/11
	9. Merfūʿ-yı maḫbūn-ı eḥaẕẕ	*Mefʿūlü mefāʿilün mefāʿīlü faʿul*	80b/13
	10. Merfūʿ-yı maṭvī	*Mefʿūlü müfteʿilün mefʿūlü müfteʿilün*	81a/2
	11. Murabbaʿāt-ı meşṭūr-ı maṭvī	*Fāʿilātü müstefʿilün*	81a/4

	12. Maṭvī-yi müẕāll	*Fā‘ilātü müfte‘ilān*	81a/7
	13. Maṭvī	*Fā‘ilātü müfte‘ilün*	81a/10
	14. Maṭvī-yi maḳṭū‘	*Fā‘ilātü mef‘ūlün*	81a/13
	15. Maḫbūn-ı maṭvī	*Mefā‘īlü müfte‘ilün*	81b/3
	5.4. Mücteşş Baḥrı		81b/6
	1. Müşemmenāt-ı sālimü’l-erkān	*Müstef‘ilün fā‘ilātün müstef‘ilün fā‘ilātün*	81b/6
	2. Maḫbūn-ı musabbaġ	*Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘iliyyān*	81b/11
	3. Maḫbūn	*Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilātün*	82a/1
	4. Maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb ebter-i musabbaġ	*Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fa‘lān*	82a/5
	5. Maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb ebter	*Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fa‘lün*	82a/8
	6. Maḫbūn-ı maḳṣūr	*Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilān*	82a/11
	7. Maḫbūn-ı maḥẕūf	*Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün*	82b/1
	8. Maṭvī-yi maḫbūn	*Müfte‘ilün fe‘ilātün müfte‘ilün fe‘ilātün*	82b/4
	9. Merfū‘-yı maḫbūn	*Fā‘ilün fe‘ilātün fā‘ilün fe‘ilātün*	82b/7
	10. Maṭvī-yi mekfūf-ı mecḥūf	*Müfte‘ilün fā‘ilātü müfte‘ilün fa‘*	82b/9
	11. Mekfūf-ı mecḥūf	*Müstef‘ilü fā‘ilātü müstef‘ilü fa‘* Munsariḥ baḥrıda: maṭvī-yi menḥūr	82b/11
	12. Maḫbūn-ı muşa‘‘aş-ı mecḥūf	*Mefā‘ilün mef‘ūlün mefā‘ilün fa‘*	82b/13
	13. Müseddesāt-ı meczū-yı maḫbūn	*Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün*	83a/3
	14. Maṭvī-yi maḫbūn	*Müfte‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün*	83a/6

	15. Merfūʿ-yı mekfūf-ı maḳṭūʿ	*Fāʿilün fāʿilātü mefʿūlün* *Ḫafīf* baḥrıda: *maḫbūn-ı ebter*: *fāʿilātün mefāʿilün faʿlün*	83a/8
	16. Merfūʿ-yı mekfūf-ı maṭvī	*Fāʿilün fāʿilātü müfteʿilün* Ḫafīf baḥrıda: maḫbūn-ı maḥẕūf *fāʿilātün mefāʿilün feʿilün*	83a/10
	17. Maṭvī-yi mekfūf	*Müfteʿilün fāʿilātü müfteʿilün*	83a/12
	18. Murabbaʿāt-ı meşṭūr-ı maḫbūn	*Mefāʿilün feʿilātün*	83b/1
	19. Maḫbūn	*Müfteʿilün feʿilātün*	83b/4
	20. Maḫbūn-ı maḳṣūr	*Mefāʿilün fāʿilān*	83b/6
	6. Muntazi'a Dāyiresi		83b/9
	6.1. Serī' Baḥrı		84a/8
	1. ʿArūż ve ḍarb mevḳūf	*Müstefʿilün müstefʿilün mefʿūlātü*	84a/8
	2. Maṭvī-yi mevḳūf	*Müfteʿilün müfteʿilün fāʿilān*	84a/11
	3. Maṭvī-yi meksūf	*Müfteʿilün müfteʿilün fāʿilün*	84b/2
	4. Maḳṭūʿ maṭvī-yi mevḳūf Mışrāʿlarnıñ evzānını muḫālif kėltürüptür.	Avvalġı mışrāʿınıñ ėkki rükni maḳṭūʿ, ʿarūżı maṭvī-yi mevḳūf: *Mefʿūlün mefʿūlün fāʿilān.* Soñġı mışrāʿınıñ ėkki rükni maṭvī, ḍarbı maṭvī-yi mevḳūf: *Müfteʿilün müfteʿilün fāʿilān.*	84b/6
	5. ʿArūż ve ḍarb maḥbūl-ı meksūf	*Müstefʿilün müstefʿılün feʿılün*	84b/12
	6. Maṭvī, ʿarūż ve ḍarb mevḳūf	*Müfteʿilün müfteʿilün mefʿūlān*	85a/3
	7. Maṭvī-yi meksūf	*Müfteʿilün müfteʿilün mefʿūlün*	85a/6
	8. Maṭvī, ʿarūż ve ḍarb eşlem	*Müfteʿilün müfteʿilün faʿlün*	85a/10
	9. Maṭvī-yi maḫbūn-ı mevḳūf	*Müfteʿilün müfteʿilün fāʿ*	85b/1
	10. Maṭvī-yi menḥūr	*Müfteʿilün müfteʿilün faʿ*	85b/3
	11. Maṭvī-yi maḫbūn-ı mevḳūf	*Müfteʿilün mefāʿilün faʿūlān*	85b/5

	12. Maṭvī-yi maḳṭū‘-yı maṭvī-yi mevḳūf	*Müfte‘ilün mef‘ūlün fā‘ilān*	85b/8
	13. Maḫbūn-ı maṭvī-yi meksūf	*Mefā‘ilün mefā‘ilün fā‘ilün*	85b/11
	14. Maḫbūn-ı meksūf	*Mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘ūlün*	86a/1
	15. Maḫbūn-ı maṭvī-yi meksūf	*Mefā‘ilün müfte‘ılün fā‘ılün*	86a/4
	16. Murabba‘āt-ı maṭvī-yi mevḳūf	*Müfte‘ilün fa‘ūlān*	86a/6
	17. Meksūf-ı maṭvī	*Müfte‘ilün mef‘ūlün*	86a/8
	6.2. Cedīd Baḥrı		86a/10
	1. Sālimü’l-erkān	*Fā‘ilātün fā‘ilātün müstef‘ilün*	86a/10
	2. Maḫbūn	*Fe‘ilātün fe‘ilātün mefā‘ilün*	86b/1
	3. Maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb eḥaẕẕ	*Fā‘ilātün fe‘ilātün fa‘lün* Remel baḥrıda bu vezn maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb ebterdür.	86b/3
	4. Meşkūl, ‘arūż ve ḍarb eḥaẕẕ	*Fe‘ilātü fā‘ilātün fa‘lün* Remel baḥrıda bu vezn meşkūl, ‘arūżve ḍarb ebterdür.	86b/6
	5. Mekfūf-ı maṭvī	*Fā‘ilātü fā‘ilātü müfte‘ilün*	86b/8
	6. Mekfūf-ı maṭvī-yi müreffel	*Fā‘ilātü fā‘ilātü müfte‘ilātün*	86b/12
	7. Meşkūl-ı mekfūf, ‘arūż ve ḍarb merfū‘	*Fe‘ilātü fā‘ilātü fā‘ilün* Remel baḥrıda bu vezn meşkūl-i mekfūf, ‘arūż ve ḍarb maḥẕūftur.	87a/2
	8. Meşkūl-i mekfūf-ı maṭvī	*Fe‘ilātü fā‘ilātü müfte‘ilün*	87a/4
	9. Murabba‘āt-ı meşṭūr-ı mekfūf-ı maṭvī	*Fā‘ilātü müfte‘ilün*	87a/7
	10. Mekfūf-ı maṭvī-yi müreffel	*Fā‘ilātü müfte‘ilātün*	87a/9
	11. Meşkūl-i merfū‘-yı müreffel	*Fe‘ilātü fā‘ilātün*	87a/11
	6.3. Ḳarīb Baḥrı		87a/13

	1. Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān	*Mefā'īlün mefā'īlün fā'ilātün*	87a/13
	2. Mekfūf-ı maḳṣūr	*Mefā'īlü mefā'īlü fā'ilān*	87b/4
	3. Mekfūf, 'arūż ve ḍarb sālim	*Mefā'īlü mefā'īlü fā'ilātün*	87b/7
	4. Mekfūf, 'arūż ve ḍarb maḥẕūf	*Mefā'īlü mefā'īlü fā'ilün*	87b/10
	5. Mekfūf-ı maḳbūż-ı maḫbūn	*Mefā'īlü mefā'ilün fe'ilātün*	87b/12
	6. Maḳbūż-ı mekfūf-ı maḳṣūr	*Mefā'ilün mefā'īlü fā'ilān*	88a/1
	7. Maḳbūż-ı maḫbūn	*Mefā'ilün mefā'ilün fe'ilātün*	88a/4
	8. Maḳbūż-ı maḥẕūf	*Mefā'ilün mefā'ilün fā'ilün*	88a/6
	9. Aḫreb-i mekfūf, 'arūż ve ḍarb sālim	*Mef'ūlü mefā'īlü fā'ilātün*	88a/8
	10. Aḫreb-i mekfūf-ı maḳṣūr	*Mef'ūlü mefā'īlü fā'ilān*	88a/11
	11. Aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf	*Mef'ūlü mefā'īlü fā'ilün*	88b/1
	12. Murabba'āt-ı meşṭūr-ı mekfūf-ı maḳṣūr	*Mefā'īlü fā'ilān*	88b/3
	13. Mekfūf-ı maḥẕūf	*Mefā'īlü fā'ilün*	88b/5
	14. Mekfūf-ı maḫbūn-ı ebter	*Mefā'īlü fa'lün*	88b/7
	6.4. Ḫafīf Baḥrı		88b/9
	1. Sālimü'l-erkān	*Fā'ilātün müstef'ilün fā'ilātün*	88b/9
	2. Maḫbūn	*Fā'ilātün mefā'ilün fe'ilātün*	88b/13
	3. Maḫbūn-ı maḳṣūr	*Fā'ilātün mefā'ilün fe'ilān*	89a/3
	4. Maḫbūn-ı ebter-i musabbaġ	*Fā'ilātün mefā'ilün fa'lān*	89a/6
	5. Maḫbūn-ı maḥẕūf	*Fā'ilātün mefā'ilün fa'ulün*	89a/9
	6. Maḫbūn-ı ebter	*Fā'ilātün mefā'ilün fa'lün*	89a/12
	7. Maḫbūn-ı muşa''aş	*Fā'ilātün mefā'ilün mef'ūlün*	89b/2
	8. Mecḥūf	*Fā'ilātün mefā'ilün fā'*	89b/5

	9. Mekfūf-ı maṭvī-yi maḫbūn	*Fā‘ilātü müfte‘ilün fe‘ilātün*	89b/8
	10. Mekfūf-ı maṭvī-yi maḫẕūf	*Fā‘ilātü müfte‘ilün fā‘ilün*	89b/10
	11. Mekfūf-ı maṭvī-yi maḫbūn-ı maḫẕūf	*Fā‘ilātü müfte‘ilün fa‘ulün*	89b/12
	12. Mekfūf-ı maṭvī-yi merbū‘	*Fā‘ilātü müfte‘ilün fa‘il*	90a/1
	13. Mekfūf-ı maṭvī-yi mecḥūf	*Fā‘ilātü müfte‘ilün fa‘*	90a/3
	14. Meşkūl-i maṭvī-yi maḫbūn	*Fe‘ilātü müfte‘ilün fe‘ilātün*	90a/5
	15. Meşkūl-i maṭvī-yi maḫẕūf	*Fe‘ilātü müfte‘ilün fā‘ilün*	90a/7
	16. Meşkūl-i maṭvī-yi maḫbūn-ı maḫẕūf	*Fe‘ilātü müfte‘ilün fe‘ilün*	90a/9
	17. Meşkūl-i maṭvī-yi merbū‘	*Fā‘ilātü müfte‘ilün fa‘il*	90a/11
	18. Mekfūf-ı maṭvī-yi mecḥūf	*Fe‘ilātü müfte‘ilün fa‘*	90a/13
	19. Murabba‘āt-ı meşṭūr-ı maḫbūn	*Fe‘ilātün mefā‘ilün*	90b/2
	20. Mekfūf-ı maṭvī	*Fā‘ilātü müfte‘ilün*	90b/4
	21. Meşkūl-i maṭvī	*Fe‘ilātü müfte‘ilün*	90b/6
	22. Maḫbūn	*Fā‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ılün* Mücteşş baḥrıda maḫbūn veznide kėltürülgen beytni ṭard ve ‘aks oḳulsa bu vezn bolur	90b/8
	6.5. Müşākil Baḥrı		91a/1
	1. Sālimü’l-erkān	*Fā‘ilātün mefā‘īlün mefā‘īlün*	91a/1
	2. Mekfūf-ı maḳṣūr	*Fā‘ilātü mefā‘īlü mefā‘īl*	91a/5
	3. Mekfūf-ı maḥẕūf	*Fā‘ilātü mefā‘īlü fa‘ūlün*	91a/8
	4. Meşkūl-i mekfūf-ı maḳṣūr	*Fe‘ilātü mefā‘īlü mefā‘īl*	91a/10

	5. Meşkūl-i mekfūf-ı maḫẕūf	*Fe‘ilātü mefā‘īlü fa‘ūlün*	91a/12
	6. Meşkūl-i mekfūf-ı maḳbūż	*Fe‘ilātü mefā‘īlü mefā‘ilün*	91b/1
	7. Meşkūl-i mekfūf-ı eşter	*Fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ılün*	91b/3
	8. Meşkūl-i maḳbūż-ı maḳṣūr	*Fe‘ilātü mefā‘ilün mefā‘īl*	91b/5
	9. Meşkūl-i maḳbūż-ı maḫẕūf	*Fe‘ilātü mefā‘ilün fa‘ūlün*	91b/7
	10. Meşkūl-i maḳbūż-ı eşter	*Fe‘ilātü mefā‘ilün fā‘ilün*	91b/9
	11. Murabba‘āt-ı meşṭūr sālim	*Fā‘ilātün mefā‘īlün*	91b/11
	12. Mekfūf-ı maḳṣūr	*Fā‘ilātü mefā‘īl*	92a/1
	13. Mekfūf-ı maḫẕūf	*Fā‘ilātü fa‘ūlün*	92a/4
	14. Bir rükn meşkūl, bir rükn sālim	*Fe‘ilātü mefā‘īlün*	92a/7
	15. Meşkūl-i maḳbūż	*Fe‘ilātü mefā‘ilün*	92a/9
	16. Meşkūl-i eşter	*Fe‘ilātü fā‘ilün*	92a/11
	17. Mekfūf-ı maḳṣūr	*Fā‘ilātü mefā‘īl fā‘ilātü mefā‘īl*	92b/1
	Bu baḥrnıṉg müşemmenide bir rükn meşkūl, bir rükn sālim veznide	*Fe‘ilātü mefā‘īlün fe‘ilātü mefā‘īlün*	92b/3
	Bu buḥūr (Serī‘, cedīd, ḳarīb, ḫafīf, müşākil) evzānınıṉg müştebih bolurı		92b/6
	Remel baḥrıda bir müteḳārib kėltürülgen *müşemmen-i maḫẕūf*	*Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ul*	93a/1-3
	Hezecde kėltürülgen mekfūf-ı aḫrem-i aḫreb-i mecbūb	*Mefā‘īlü mef‘ūlü mef‘ūlü fa‘*	93a/3-5
	Mecbūb-ı eşter	*Fa‘ul fā‘ılün fā‘ılün fā‘ılün*	93a/5-7

		*Remel*de kėltürülgen merbū‘-yı *sālim maḫẕūf* *Fa‘il fā‘ilātün fa‘ul fā‘ilün*	93a/7-9
	Hezec-i müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn sālim	*Fā‘ilün mefā‘īlün fā‘ilün mefā‘īlün*	93a/13
	Remel-i müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn muşa‘‘aş	*Fā‘ilātü mef‘ūlün fā‘ilātü mef‘ūlün*	93b/2
	Muḳteżeb, bir rükn maṭvī, bir rükn maḳṭū‘	*Fā‘ilātü mef‘ūlün fā‘ilātü mef‘ūlün*	93b/4
	Cemī‘ yigirme tört vezn-i rubā‘īni birbiri bile cem‘ ḳılsa bolur		94a/3
	1. ‘Arūż maḫẕūf ve ḍarb maḳṣūr		94a/6
	2. ‘Arūż maḳṣūr ve ḍarb maḫẕūf		94a/8
	3. ‘Arūż sālim, ḍarb musabbaġ		94a/11
	4. ‘Arūż musabbaġ, ḍarb sālim		94b/1
	5. ‘Arūż maḫbūn, ḍarb maḫbūn-ı musabbaġ		94b/4
	6. ‘Arūż maḫbūn-ı musabbaġ, ḍarb maḫbūn		94b/6
	7. ‘Arūż sālim, ḍarb müẕāll		94b/9
	8. ‘Arūż müẕāll, ḍarb sālim		94b/12
	9. ‘Arūż maḫbūn, ḍarb maḫbūn-ı müẕāll		95a/2
	10. ‘Arūż maḫbūn-ı müẕāll, ḍarb maḫbūn		95a/4
	11. ‘Arūż mecbūb, ḍarb ahtem		95a/7

	12. ‘Arūż mecbūb, ḍarb ezell		95a/10
	13. ‘Arūż ahtem, ḍarb mecbūb		95a/13
	14. ‘Arūż ezell, ḍarb mecbūb		95b/3
	15. ‘Arūż aḫrem-i mecbūb ḍarb ahtem		95b/6
	16. ‘Arūż aḫ̲rem-i mecbūb ḍarb ezell		95b/9
	17. ‘Arūż ahtem ḍarb aḫ̲rem-i mecbūb		95b/12
	18. ‘Arūż ezell ḍarb aḫ̲rem-i mecbūb		96a/2
	19. ‘Arūż ebter ḍarb ebter-i musabbaġ		96a/5
	20. ‘Arūż ebter ḍarb maḫ̲būn-ı maḳṣūr		96a/8
	21. ‘Arūż ebter-i musabbaġ ḍarb ebter		96a/11
	22. ‘Arūż maḫ̲būn-ı maḳṣūr ve ḍarb ebter		96b/1
	23. ‘Arūż maḫ̲būn-ı maḥẕūf, ḍarb maḫ̲būn-ı maḳṣūr		96b/4
	24. ‘Arūż maḫ̲būn-ı maḥẕūf, ḍarb ebter-i musabbaġ		96b/7
	25. ‘Arūż maḫ̲būn-ı maḳṣūr, ḍarb maḫ̲būn-ı maḥẕūf		96b/10
	26. ‘Arūż ebter-i musabbaġ, ḍarb maḫ̲būn-ı maḥẕūf		96b/13

	27. ‘Arūż maṭvī-yi mevḳūf, ḍarb maṭvī-yi meksūf		97a/3
	28. ‘Arūż maṭvī-yi meksūf, ḍarb maṭvī-yi mevḳūf		97a/6
	29. ‘Arūż mecẕū‘, ḍarb menḫūr		97a/9
	30. Arūż menḫūr, ḍarb mecẕū‘		97a/12
	31. ‘Arūż ebter, ḍarb maḫbūn-ı maḥẕūf		97b/1
	32. ‘Arūż maḫbūn-ı maḥẕūf, ḍarb ebter		97b/4
	33. ‘Arūż maḫbūn-ı maḳṣūr, ḍarb ebter-i musabbaġ		97b/7
	34. ‘Arūż ebter-i musabbaġ, ḍarb maḫbūn-ı maḳṣūr		97b/10
	35. ‘Arūż mecbūb, ḍarb aḫrem-i mecbūb		97b/13
	36. ‘Arūż aḫrem-i mecbūb, ḍarb mecbūb		98a/3
	37. ‘Arūż ahtem, ḍarb ezell		98a/6
	38. ‘Arūż ezell ve ḍarb ahtem		98a/9
	39. Ṣadr aḫrem, ibtidā aḫreb		98a/12
	40. Ṣadr aḫreb, ibtidā aḫrem		98b/2
	41. Ṣadr maḫbūn, ibtidā sālim		98b/5

	42. Ṣadr sālim, ibtidā maḫbūn		98b/8
II. BÖLÜM	**RİSALE (MUHTASAR KİTAP)**		
	Cemī‘ buḥūrnıng müsta‘mel ve muḫtara‘ veznlerining ‘adedleri, maṭbū‘ları, şi‘r ehli arasıda şāyi‘ veznlerde üstādlardın ġarrā eş‘ār		98b/11
	1. Müteḳārib Baḥrı Ḳırḳ ėkki vezn: Yigirme müsta‘mel, yigirme ėkki muḫtara‘		99a/8
	Sėkkiz vezn müsta‘mel-i maṭbū‘		99a/9
	Bėş vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘:		105a/3
	2. Mütedārik Baḥrı Yigirme altı vezn: On tört müsta‘mel, on ėkki muḫtara‘		105a/13
	Üç vezn müsta‘mel-i maṭbū‘		105a/13
	Tört vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘		105b/10
	3. Hezec Baḥrı Yüz bėş vezn: Altmış bir müsta‘mel, ḳırḳ tört muḫtara‘		106a/5
	On toḳḳuz vezn müsta‘mel-i maṭbū‘:		106a/6
	Hezecning on toḳḳuz müsta‘mel-i maṭbū‘ veznidin sėkkiz rubā‘ī	*Mef‘ūlü Mefā‘ilün Mefā‘īlün Fa‘*	117b/3

	veznidür: Avvalġı vezn aḫreb-i maḳbūż-ı aḫrem-i mecbūb:		
	Ėkkinçi vezn aḫreb-i maḳbūż-ı mekfūf-ı mecbūb:	*Mef'ūlü mefā'ılün mefā'īlü fa'ul*	118b/3
	Üçünçi vezn aḫreb-i mekfūf-ı aḫrem-i mecbūb:	*Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlün fa'*	119a/9
	Törtünçi vezn aḫreb-i maḳbūż-ı mekfūf-ı ahtem:	*Mef'ūlü mefā'ılün mefā'īlü fa'ūl*	119b/7
	Bėşinçi vezn aḫreb-i mekfūf-ı mecbūb:	*Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ul*	120a/8
	Altınçı vezn aḫreb-i mekfūf-ı ahtem:	*Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūl*	120a/11
	Yėttinçi vezn aḫreb-i maḳbūż-ı ezell:	*Mef'ūlü mefā'ılün mefā'īlün fā'*	120b/2
	Sėkkizinçi vezn aḫreb-i mekfūf-ı ezell:	*Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fā'*	120b/7
	Sėkkiz vezn muḫtara'-ı maṭbū'		120b/10
	4. Recez Baḥrı Altmış üç vezn: Ottuz ėkki müsta'mel, ottuz bir muḫtara'		121b/4
	On vezn müsta'mel-i maṭbū'		121b/5
	Altı vezn muḫtara'-ı maṭbū'		124a/11
	5. Remel Baḥrı Ėllig toḳḳuz vezn: Ottuz bir müsta'mel, yigirme sėkkiz muḫtara'		124b/10
	On ėkki vezn müsta'mel-i maṭbū':		124b/10
		Tarḫānī	133a/3

		Ḳoşuḳ	133a/9
		Urġuştek	133a/9
		Tuyuḳ	
	Altı vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘:		142a/6
	6. Vāfir Baḥrı Yigirme bir vezn: Toḳḳuz müsta‘mel, on ėkki muḫtara‘		143a/1
	Tört vezn *müsta‘mel-i maṭbū‘*:		143a/1
	Üç vezn *muḫtara‘-ı maṭbū‘*:		143b/1
	7. Kāmil Baḥri Yigirme ėkki vezn: Toḳḳuz müsta‘mel, üç muḫtara‘		143b/7
	Tört müsta‘mel-i maṭbū‘:		143b/7
	Üç vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘:		144a/12
	8. Ṭavīl Baḥri Altı vezn: Ėkki müsta‘mel, tört muḫtara‘		144b/5
	Ėkki vezn *müsta‘mel-i maṭbū‘*:		144b/5
	Bir vezn *muḫtara‘-ı maṭbū‘*		144b/13
	9. Medīd Baḥri Tört vezn müsta‘mel		145a/2
	Ėkki vezn *müsta‘mel-i maṭbū‘*:		145a/2
	10. ‘Arīż Baḥri Tört vezn müsta‘mel		145a/9
	Ėkki vezn *müsta‘mel-i maṭbū‘*:		145a/9

	11. Basīṭ Baḥri Sėkkiz vezn: Yėtti müstaʿmel, bir muḫtaraʿ		145b/1
	Üç vezn *müstaʿmel-i maṭbūʿ*:		145b/1
	12. ʿAmīḳ Baḥri Ėkki vezn müstaʿmel		145b/11
	Bir vezn *müstaʿmel-i maṭbūʿ*		145b/11
	13. Munsariḥ Baḥrı Ottuz tört vezn: yigirme müstaʿmel, on tört muḫtaraʿ		146a/1
	Sėkkiz vezn müstaʿmel-i maṭbūʿ		146a/1
		Öleng	147b/13
	Tört vezn muḫtaraʿ-ı maṭbūʿ:		148b/3
	14. Mużāriʿ Baḥri Yigirme tört vezn: On toḳḳuz müstaʿmel, bėş muḫtaraʿ		148b/11
	Yėtti vezn müstaʿmel-i maṭbūʿ:		148b/12
	Bir vezn muḫtaraʿ-ı maṭbūʿ		154a/4
	15. Muḳteżeb Baḥri On bėş vezn: Sėkkiz müstaʿmel, yėtti muḫtaraʿ		154a/6
	Bėş vezn müstaʿmel-i maṭbūʿ:		154a/7
	Ėkki vezn muḫtaraʿ-ı maṭbūʿ:		154b/9
	16. Müctesṣ Baḥri		154b/13

	Yigirme vezn: On bir müstaʿmel, toḳḳuz muḫtaraʿ		
	Altı *müstaʿmel-i maṭbūʿ*:		154b/13
	Üç vezn *muḫtaraʿ-i maṭbūʿ*:		164b/13
	17. Serīʿ Baḥri On yėtti vezn: Bir müstaʿmel, altı muḫtaraʿ		165a/6
	Bir vezn müstaʿmel-i maṭbūʿ		165a/6
	Ėkki vezn muḫtaraʿ-ı maṭbūʿ:		166b/13
	18. Cedīd Baḥri On bir vezn: Tört müstaʿmel, yėtti muḫtaraʿ		167a/4
	Bir vezn müstaʿmel-i maṭbūʿ		167a/4
	19. Ḳarīb Baḥri On tört vezn: Altı müstaʿmel, sėkkiz muḫtaraʿ		167a/7
	Bir vezn müstaʿmel-i maṭbūʿ		167a/7
	Ėkki vezn muḫtaraʿ-ı maṭbūʿ		167a/10
	20. Ḫafīf Baḥri Yigirme ėkki vezn: Toḳḳuz müstaʿmel, on üç muḫtaraʿ		167b/1
	Üç vezn müstaʿmel-i maṭbūʿ:		167b/1
	Tört vezn muḫtaraʿ-ı maṭbūʿ:		173a/4
	21. Müşākil Baḥri		173a/12

	On sėkkiz vezn: Altı müsta‘mel, on ėkki muḫtara‘		
	Ėkki vezn müsta‘mel-i maṭbū‘:		173a/12
	Tört vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘:		173b/5
	Tm(Temmet)		173b/13
	(Vezin uygulaması Sebeb-i telif)		175a/3
	(Vezin tablosu)		175a/3

7. Eserin Kaynakları

Babur Şah'ın *Aruz Kitabı*'nda kullandığı kaynakları iki grupta değerlendirmek gerekir: 1. Aruz bilimiyle ilgili kaynaklar: İlmî kaynaklar bakımından değerlendirdiğimizde Babur Şah'ın kendinden önceki ve kendi dönemindeki gerek Arapça ve Farsça gerekse Türkçe kaynaklara vakıf olup onları ayrıntılı olarak incelemiş, eleştirmiş; onlardan alıntılar yapmış olduğunu, birbirlerinden ayrılan yönlerini de ayrıntılarıyla ortaya koyduğunu görüyoruz. 2. Vezin örneklerinin alıntılandığı kaynak kişiler ve eserler: Bu bakımdan da zengin bir kaynak listesi karşımıza çıkmaktadır. Hazırladığımız özel isimler dizininde bunları ayrıntılarıyla ortaya koymaya çalıştık.

7.1. Aruz bilimiyle ilgili kaynaklar:

Babur Şah *Aruz Kitabı*'nda kendinden önce Doğu Türkçesiyle yazılan FB ve ME'de adları geçen aruz bilimiyle uğraşanlar ve eserlerini muteber kaynaklar olarak bilir ve karşılaştırmalı tenkit eder. FB'de farklı görüşler dile getirilirken özellikle Halil bin Ahmed'in adı kaydedilir, diğerleri topluca anılır: "Ve līkin ‘Arab ve ‘Acem ‘ulemāsınıñg cumhūrınıñg ve Mevlānā Ḫalīl'niñg *raḥmetu'llāhi ‘aleyhi* ittifāḳında oldur kim" (26a/7-9), "Ve līkin Ḫalīl *raḥmetu'llāhi ‘aleyhi* ḳavli birle tevcīhniñg iḫtilāfı ‘aybtur." (38a/4-5). *Arûz-ı Kıstâs*

(Zemahşerî el-Kıstas) ve *Arûz-ı Endülüsî* ve *Miyârü'l-Eşâr* (Hâce Nasîr-i Tûsî) eserlerinin adı zikredilir. Aruzla nazari olarak da ilgilenen Reşîdü'd-dîn Vatvât'dan örnekler alıntılanmıştır. ME'de Ali Şir Nevâyî Halil bin Ahmed'den aruz fenninin kurucusu olarak, Şems-i Kays'tan bu bilimin üstadı olarak bahseder; Ḫˇâce Nasîr-i Tûsî: *Mi'yâru'l-eş'âr*'ını ve Molla Câmî'nin *Aruz*'unu zikreder.

Şems-i Kays: Ali Şir Nevâyî'nin "İlm üstâdı" olarak tanımladığı Şems-i Kays, ömrünün önemli bir kısmını Horasan, Mâveraünnehir ve Harezm'de geçirmiştir: Aslen Türk olan Şems-i Kays-ı Râzî / Şemsüddin Muhammed b. Kays er-Râzî aruz ve kafiyeye dair Arapça, Farsça birkaç eser yazmış, Fars aruzunu sistemleştiren kişi olarak edebiyat tarihinde yerini almıştır. *El-Mu'cem fî meâyirî eş'âri'l-'acem* adlı Farsça eserini Abdurrahman Câmî'den önce VII/ XIII. yüzyıl başlarında yazmıştır. Kaynak eser niteliğindedir.

Ḫˇâce Nasîr-i Tûsî: *Mi'yâru'l-eş'âr*. Hâce Nasîrüddin Tûsî'nin (ö. 672/1274) aruzla ilgili eseri olup Arap ve Fars aruzu hakkında ayrıntılı bilgi verir. "Ḫˇāce Naṣīr *Mi'yārü'l-eş'ār*' (10) da kėltürüptür kim" (2a/9), "*Mi'yārü'l-eş'ār*'da kėltürüptür kim çün rükn yalġuz bir cüzvniŋ tekrārıdın melz̲ ėmes ėrdi." (3b/8-9), "Ḫˇāce Naṣīr *Mi'yārü'l-eş'ār*'da bu dāyireni kėltürüptür, *cedīd* bile *müşākil* baḥrınıŋ veznini körsetip bu baḥrlarnı müsta'mel ėmestür dėptür. Mīr 'Alī-Şīr Nevāyī bu toḳḳuz baḥrnıŋ dāyiresin özige isnād ḳılıptur, ġāliben *Mi'yārü'l-eş'ār*'nı müṭāla'a ḳılmaġandur." (21b/5-22a/2)'de esere atıflarda bulunur, karşılaştırmalar yapar.

Hilâlî: "Hilālī ėdi. … 'Arūz u ḳāfiye vü şi'r 'ilmiġa müstaḥżırdür." (181a/13, 181b/8)

Mîr 'Atâu'llâh Meşhedî: Arabiyat bilimini iyi bildiğini, kafiye bilimiyle de ilgili Farsça bir risalesi olduğunu belirtir. *Bedâyi'ü's-sanâyi'*: Babur Şah Baburnâme'de Meşhedî ve eserinden bahseder (bkz. Özel isimler dizini): "Mīr 'Aṭā'ullāh Meşhedī ėdi. 'Arabiyyet 'ilmini yaḫşı bilür ėdi. Ḳāfiyede bir Fārsī risāle bitiptür. 'Aybı budurur

kim emsile üçün tamām özining ebyātını kėltürüptür. Yana her beytidin burun çunān ki derīn beyt-i bende lafṭını lāzım tutuptur. Ḳāfiye risāleside ba‘żı mu‘āriżleri müvecceh daḫller ḳılıpturlar. Yana ṣanāyi‘-i ṣi‘rde *Bedāyi‘ü’ṣ-ṣanāyi‘* atlıḳ risāle bitiptür. Ḫaylī yaḫşı bitiptür.” (178b/13-179a/3).

Reşid Vatvat (doğ. 481-487/1088-1094 - öl. 573/1177): Mir Ataullah Meşhedî’nin eserinden yaptığı alıntıda Vatvat’ın adı geçer (37b/2-6).

Seyfî-yi Buharî: Farsça aruz risalesi. Baburnâme’de Seyfî-yi Buharî ve bu risale hakkında şu bilgilere yer verir (bkz. Özel isimler dizini): “Seyfī-yi Buḫārī ‘arūżıda Fārsī lafẓıda vāḳi‘ bolġan müteḥarrik hemzelerni ‘Arabī üslūbı birle *elif-i vaṣl* dėptür.” (24a/7-8); “Bir Fārsī ‘arūzı bar. Bisyār kem-suḫendür; bir ḥisāb bile asru pür-suḫendür. Kem-suḫen bu ma‘nā bile kim kėreklig nėmelerni bitimeydür; pür-sühen bu ma‘nā bile kim revşen ü ẓāhir kelimelerni nüḳte vü i‘rābıġaça bitiptür.) (B, 180b/2-9). Risalede bir yandan gerekli bilgiler yazılmazken, bazı çok bilinen konular hakkında gereksiz ayrıntıların yazıldığı değerlendirmesinde bulunur.

Şems-i Fahrî el-İsfahânî’nin (öl. 745/1344) *Mi‘yâr-ı nusretî* adlı esere de Babur Şah’ın incelediğini anlamaktayız. Eser sahibi olarak Şems-i Fahrî’den bahseder: “Mundaḳ laṭīf veznni ṣāḥib-i *Mi‘yār-ı Nuṣretī* ṭa‘n ḳılıptur.” (137b/1-2).

7.2. Vezin Örneklerinin Alıntılandığı Kaynak Kişiler ve Eserler

Aruz Kitabı çok sayıda kaynak kişiden örneklerle Doğu Türkçesinin klasik öncesi ve klasik dönemi için seçme beyitler antoloji mahiyetindedir.

7.2.1. Türkçe Örnekler İçin Kaynak Kişiler ve Alıntılanan Beyit Sayısı

Babur Şah *Aruz Kitabı*’nda vezinlere örnek olarak çok kere kendi mısra ve beyitlerini göstermiştir. *Divan*’ından beyitler vermiş,

pek çok yerde bir beyit yazıp onda kelime değişiklikleri, biçimbirim değişiklikleri, yer değişiklikleri yaparak çeşitli örneklerde kullanılmıştır:

Hezec vezni: Cefa köp ḳılma ėy mehveş cefā sėndin durur nā-ḫoş

Recez vezni: Köp ḳılma ėy mehveş cefā sėndin durur nā-ḫoş cefā

Remel vezni: Ḳılma ėy mehveş cefā sėndin durur nā-ḫoş cefā köp

(14a/10-13)

Serī‘ vezni: Kėlgil yigit bat bir ayaḳ sėn tut bizge

Cedīd vezni: Kėl yigit bat bir ayaḳ sėn tut bizge kėl

Ḳarīb vezni: Yigit bat bir ayaḳ sėn tut bizge kėlgil

Münsarih vezni: Bat bir ayaḳ sėn tut bizge kėlgil yigit

Hafīf vezni: Bir ayaḳ sėn tut bizge kėlgil yigit bat

Mużāri‘ vezni: Ayaḳ sėn tut bizge kėlgil yigit bat bir

Muḳteżeb vezni: Sėn tut bizge kėlgil yigit bat bir ayaḳ

Mücteşş vezni: Tut bizge kėlgil yigit bat bir ayaḳ sėn

Müşākil vezni: Bizge kėlgil yigit bat bir ayaḳ sėn tut (21a/9-21b/4)

Nė sėninṉgçe cefā-kār bar durur

Nė mėninṉgçe vefā-dār bar durur (91b/4)

Meşkūl-i maḳbūż-ı maḳṣūr: Nė sėninṉgçe cefā ḳılur cefā-kār

Nė mėninṉgçe vefā ḳılur vefā-dār

Meşkūl-i maḳbūż-ı maḥẕūf: Nė sėninṉgçe cefā ḳılur ḥabībī

Nė mėninṉgçe vefā ḳılur ġarībī

Meşkūl-i maḳbūż-ı eşter: Nė sėninṉgçe cefā ḳılur bar kişi

Nė mėninṉgçe vefā ḳılur bar kişi

Nė sėninṉgçe cefā-kār cefā ḳılur

Nė mėninṉgçe vefā-dār vefā ḳılur

Mėṉginṉgçe vefānı kişi ḳıla almas

Sėninṉgçe cefānı kişi bile almas

Mėn̄gin̄gçe vefān̄ı ḳılur mu kişi
Sėnin̄gçe cefān̄ı bilür mü kişi

Maṭvī Yārda yoḳ mihr ü vefā
Köp ḳıladur cevr ü cefā
Maṭvī-i maḫbūn Yārda yoḳ vefā nė'tey
Köp ḳıladur cefā nė'tey
Cefā ḳılur cevr ḳılur man̄ga nė'tey
Vefā ḳılay ṣabr ḳılay nėçük ėtey
Ḳara közüm bėrige kėl
Ėkki közüm bėrige kėl
Ḳara közüm bėrige kėl
Ėki közüm bėrige kėl
Ḳara közüm bėrige kėl
Ėki közüm bėrige kėl
Kėl ėy ḳara köz man̄ga güẕer ėt
Budur san̄ga söz man̄ga naẓar ėt
Kėl ėy ḳara köz vefā ḳılġıl
Budur san̄ga söz vefā ḳılġıl
Ḳara közüm bėrige kėl ḳıl kerem
Viṣāl birle ḳıl mėni muḥterem
Ḳara közüm bėrige kėl kerem ḳıl
Mėni viṣāl birle muḥterem ḳıl
Ḳara közüm bėrige kėl kerem ėtkil
Mėni viṣāl birle muḥterem ėtkil
Kerem ḳılıp bėrige kėl ėy ṣanem
Naẓar ḳılıp bu ḳulnı ḳıl muḥterem

Ḳara közüm bėrige kėl
Ėki közüm bėrige kėl

Kėl ėy ḳara köz manga güẕer ėt
Budur sanga söz manga naẓar ėt
Kėl ėy ḳara köz vefā ḳılġıl
Budur sanga söz vefā ḳılġıl

Babur Şah *Aruz Kitabı*'nda kendi şiirlerinin dışında Nevāyī'den (282 beyit, 4 dörtlük, 18 rubai, 2 tuyug), Enverī, Enverī-yi Divāne (2), Ḥācı Aḳça Kendī (2), Hecrī (4), 'İṣmet-i Buḫārī (Kasidesinin matlaı: 1 beyit), Kemāl (1), Luṭfī (29), Mīr Moġul (4), Sulṭān 'Ali Mīrzā (3), Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā (4), Sulṭān Maḥmūd Ḫan (3), Sulṭān Mes'ūd Mīrzā (2), Şāhī (2), Ṭāremī (1), Ṭarāzī'den (4) alıntılar yapar.

7.2.2. Farsça Örnekler İçin Kaynak Kişiler ve Alıntılanan Beyit Sayısı

Afdalî (1), Ahmed Hâcı Bek (1), Ârif Firketî (2), Ârifî (1), Âsafî (10), Aṭṭār (2), Baysungur Mîrzâ (1), Bihiştî-yi Hisârî (1), Binâî (11), Busûrî (*Ḳasīde-i bürde'den* 1 beyit), Ebu'l-Bereke (3), Enverî (7), Hᵛâce Eyyûb (1), Hᵛâce Husrev / Hᵛâce Husrev Dehlevî / Husrev (100), Ḫᵛāce 'İṣmet-i Buḫārī / 'İṣmet (7), Hâfız (117), Hakanî (2), Hasan (55 beyit), Hayâlî (3), Hilâlî (23), 'Iraḳī (2), 'İmâd (4), Kâtibî (24), Kâzı Hâce Hıred Semerkandî (1), Kemāl (112), Mahvî (1), Mes'ûd Mûmî (1), Mevlānā 'Abdu'r-raḥmān Cāmī / Cāmī (182), Mevlānā Muḥammed Sādegānī (1), Mîrzâ Baysungur Mîrzâ Şâhruh (1), Müẕāl (1), Nāṣır Buḫārī (2), Nizâmî (1), Riyâzî / Riyâzî-yi Semerḳandî (4), Rûdegî (1), Sâhib-i Belhî (2), Sâlih (8), Sâyifî (1), Selmân / Selmân-ı Sâvecî (34), Seyf-i Yâdgâr Bek (1), Seyfî (2), Süheylī (2), Şah İbn La'li / Şah La'li Şâh Bedaḫşân (2), Şâhî (48, bir de Türkçe beyit), Şâhidî (2), Şeyh Mahmûd Şebüsterî (1), Şeyh Sa'dî / Sa'dī (çoğu Bustan'dan 79 beyit), Vahîd Tebrizî (1), Veli Kalender (1), Yârî (1), Yûsuf Andicânî (1), Zuhurî (1). İsimsiz beyitler ki

muhtemelen kendisinin (305 beyit, 1 tanesinin karşısında müellif yazılı).

Gerek Türkçe gerekse Farsça alıntılarda şairler ve eserleri de birlikte zikredilir: ‘Abdu’llâh Hâtifî’nin *Heft Manzar*’ı (171a/10), *Temür-nâme (102a/3), Leylî vü Mecnūn*’ı (117a/9); Firdevsî’nin *Şâh-nâme*’si (101b/13); Hˇâce Husrev’in *Heşt Bihişt* i (171a/8), *Âyîne-i İskenderî*’si (102a/1), *Mecnûn u Leylî*’si (117a/8); Mevlânâ ‘Abdu’r-rahmân Câmî’nin *Silsiletü’z-zeheb*’i (171a/9), *Hıred-nâme-i İskenderî*’si (102a/2), *Leylî vü Mecnûn*’ı (102a/); Mîr ‘Alî Şîr Nevâyî’nin *Seb‘a-ı Seyyâre*’si (171a/10); Mîr Hüseynî’nin *Zâdü’l-Müsâfirîn*’i (117a/8); Selmân-ı Sâvecî’nin *Firak-nâme*’si (102a/3); Senâyî’nin *Hadîka*’sı (171a/9); Şeref Râmî’nin *Mukaddime-i Salat*’ı: İmâm Ebû Hanîfe mezhebide manzum bir fıkıh kitabı Şeyh Avhadî’nin *Câm-ı Cem’i* (171a/9); Şeyh Nizâmî’nin *Heft Peyker*’i (171a/8), *İskender-nâme*’si (102a/1), *Leylî vü Mecnûn*’ı (117a/7); Şeyh Sa‘dî Şîrâzî’nin *Bustân*’ı (102a/4); Babur Şah’ın *Mübeyyin*’i 928’de İmâm Ebû Hanîfe mezhebide, manzum (171a/12-13).

Babur Şah *Aruz Kitabı*’nda edebiyat tarihine isimlerini yazdırmış iki kaynak kişiden Türkçe örnekler için Ali Şir Nevâyî’den, Farsça örnekler için de Mevlânâ Abdurrahman Câmî’den alıntılama yapmıştır.

Hazret-i Mahdûmî (Mevlânâ Abdurrahman Câmî) Tesiri

Mevlânâ Abdurrahman Câmî’nin *Risâle fi’l-ʿarûz adlı eseri gerek Ali Şir Nevâyi gerekse Babur Şah için temel kaynak kitaplar arasında olmuştur. Aruz Kitabı*’nın yazılış tarihi hakkında kesin bilgimiz yok. Hˇâce ‘İsmet-i Buhârî’den ‘rahmetullah’ kelimesiyle bahsedişi onun ölümünden sonra, XV. yüzyılın ikinci yarısında yazdığını göstermektedir. Câmî kendinden önce Şems-i Kays Râzî, Nasirüddin Tûsî, Vâhid-i Tebrizî gibi isimlerin eserlerinde aruz biliminin teorik temellerini atmaları sebebiyle risalesinde sadece aruz nazariyesine dair çok önemli meselelere değinir. Eser bir giriş ve sekiz

bölümden oluşur. Câmî eserinde 150 vezin gösterir. 148 kıta, 13 mısra ve 6 rubai vezinleri örneklendirmek için kullanılmıştır. Bu eser Nevâî'nin *Mîzânü'l-evzân*'ı ve Babur Şah'ın *Aruz Kitabı*'na temel teşkil eder. Şiirin âhenk unsurları tefilenin açıklandığı *Dibace*'nin Giriş kısmındaki terimler ve Farsça örnekleri Câmî'nin eseriyle paralellik göstermektedir: (1b/1-2a/1): "Buna göre *sebeb* iki çeşittir: **Gül ve mül** gibi bir harekeli bir sâkin harften oluşan lafızlara *sebeb-i hafîf*; **kele ve gile** gibi iki harekeli harften oluşan lafızlara ise *sebeb-i sakîl* adı verilir. Veted ikiye ayrılır: **Çemen ve semen** gibi iki harekeli, bir sâkin harften oluşan lafızlara *veted-i mecmû'*; lâle ve jâle gibi bir harekeli, bir sâkin, tekrar bir harekeli harften oluşan lafızlara *veted-i mefrûk* denir (s. 14). Fasıla da iki türlüdür: *Sanemâ* ve *bi-nümâ* gibi üç harekeli, bir sâkin harften oluşan lafızlara *fâsıla-i suğrâ*; *fikenemeş* ve *şikenemeş* gibi dört harekeli, bir sâkin harften oluşan lafızlara *fâsıla-i kübrâ* adı verilir." (Yusupova 2014: s. 8)

Babur Şah'ın Mevlânâ Abdurrahman Câmî'nin aruzla ilgili risalesinden beyitler de aldığı görülür:

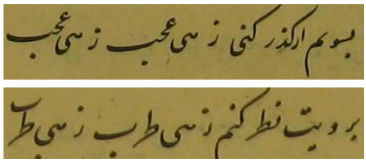
(3a/1)

Besuyəm ər qozər koni zəhi əcəb zəhi əcəb / Beruyət ər nəzər konəm zəhi tərəb zəhi tərəb (Babayeva 2015: sf. 94)

Alî Şîr Nevâyî Tesiri

Babur Şah'ın Türkçe kaynaklarının başında Alî Şîr Nevâyî gelir. Onun külliyatı masasının üstündedir. Manzum eserlerinde hangi vezinleri kullandığını bilir. Eserlerinin adını vezinleri vesilesiyle zikreder: "Yėne bir 'Alī-Şīr Nevāyī'ning *Zübdetü'l-aḥrār*'ıdur. Peyrevluḳ maḳāmıda Şeyḫ Niẓāmī ve Ḫᵛāce Ḫusrev ve Molla Cāmī'din istimdād tilep soñġı beytte iḳtibas ṭarīḳı bile evzenni ṭavr-ı rābi'ī ḳılıptur." (166b/3-4); "Bu veznde üstādlar ġalebe meşnevī

aytıpturlar. … Mīr ‘Alī-Şīr Nevāyī’ning *Sedd-i İskenderī*’si.” (101b/12, 102a/2); “Bu veznde müsecca‘ ġazel kem aytıpturlar. Mīr ‘Alī-Şīr Nevāyī bir nėçe ġazel aytıptur.” (108b/12); “Bu veznde meşnevī bisyār aytıpturlar ol cümledin … Mīr ‘Alī-Şīr Nevāyī’ning *Ferhad u Şīrīn*’i”(108b/8, 10-11); “Bu veznde dağı meşnevī köptür. … Mīr ‘Alī-Şīr Nevāyī’ning *Leylī vü Mecnūn*’ı” (117a/7, 9); “Bu vezn Fārsīde ve Türkīde köp şāyi‘dür. … Mīr ‘Alī-Şīr Nevāyī’ning ḫod cemī‘ özge veznde aytḳan (5) eş‘ārı bile bu veznde aytḳan eş‘ārı tėngleşe barġay. … Mīr ‘Alī-Şīr Nevāyī’ning *Tuḥfetü’l-efkār*’ınıng maṭla‘ıça kem vāḳi‘ boluptur.” (125a/3-5, 12-13); “Bu veznde dağı meşnevī aytıpturlar burungı evzāndın azraġ. … Mîr ‘Alî-Şîr Nevâyî’nin *Lisânü’t-tayr*’ı” (139a/4, 7-8); “Mīr ‘Alī-Şīr Nevāyī’ning *Seb‘a-i Seyyāre*’si.” (171a/10-11).

Mîzânü’l-Evzân (ME)’dan ve başka eserlerinden alıntılarda bulunur: Babur Şah *Baburnâme*’de Nevâyî’nin *Mîzânü’l-Evzân’ından bahsederken eleştirir:* “ ‘Alī Şīr Bėg … Yana *Mīzānü’l-evzān* atlıḳ ‘arūż bitiptür. Bisyār medḫūldur. Yėgirmi tört rubā‘ī veznide tört veznde ġalaṭ ḳılıptur. Ba‘żı buḥūrnıng evzānıda hem yanġılıptur. ‘Arūzġa müteveccih bolġan kişige ma‘lūm bolġusıdur.” (171a/11, 3-5). “Hoca Nasîr *Mi‘yârü’l-eş‘âr*’da bu daireyi önerir, *cedîd* ile *müşâkil* (22a/1) bahrinin veznini gösterip bu bahirler için, kullanılmaz, demiştir. Mîr Alî-Şîr Nevâyî bu dokuz bahrin dairesini kendine mâl eder, galiba *Mi‘yârü’l-eş‘âr*’ı incelememiş.” (21b/5-22a/2).

Ancak bu hataları tespit etmesi ME’yi dikkate almadığı anlamını taşımaz, hataları belirtir, bunun yanı sıra bazı vezinleri örneklendirmede yararlanır 26 beyit vezin örneği için ME’den alınmıştır:

Cemālinġga nėçe baḳsam ėrür hüsni füzūnraḳ
Hayālınġga nėçe tüşsem ėrür fikrim uzunraḳ (39a/10; ME, sf. 34)

Közüng-dėk ḳanı nergis yüzüng-dėk ḳanı gülşen
Enginġ-dėk ḳanı nesrīn ḳadınġ-dėk ḳanı sūsen (39b/5; ME, sf. 34)

Artar manṅga ḥayret ger anınṅ ḥüsniġa köz salsam
Örter mėni ġayret ger öter çaġda baḳıp ḳalsam (40a/12; ME, sf. 35)

Zihī ruḫsārınṅ allıda ḳuyaş tīre
Ḳuyaşdın yoḳ ki andın ėl közi ḥīre (42a/7; ME, sf. 35)

Kėlgil kim hecr ara hazīndür mėn
‘Işḳınṅgdın ġamġa hem-nişīndür mėn (43a/7; ME, sf. 36)

Ėy ḥüsni cehān içre belā salġan
Ḳatl ėtkeli halḳ üzre ṣalā salġan (43b/4; ME, sf. 35)
Ḳad ger budur ėy serv ü ṣanavber
Ṭūbī sanṅga bir bende vü çāker (43b/10; ME, sf. 36)

Kėl bėri ėy reşk-i ḳamer la‘l-i lebinṅ teng-i şeker
Furḳatınṅ otında könṅgül çėkti sipihr üzre şerer (53a/2; ME, sf. 41)

Ger elemimġa çāre yoḳ bolmasa bolmasun nė’tey
Ve’r ġamıma şümāre yoḳ bolmasa bolmasun nė’tey
(53a/10; ME, sf. 41)

Hecrinṅgde ėy gül-çehre bī-ḥad zār mėn
Ḳan içre ġarḳa gül kibi efgār mėn (55a/10; ME, sf. 42)

Yüzünṅ ḳamer ḳadınṅ şecer lebinṅ şeker
Manṅga bular ḫayālıdın ne ḫ^{v}āb u ḫor (55b/3; ME, sf. 42)

Körgeli ḥüsnünṅgni sanṅga ḥayrān mėn
Vādi-i ḥayret ara ser-gerdān mėn (56b/10; ME, sf. 42)

“Urġuştek” usulünde “Ḳoşuḳ” örneği:

Veh ki ol ay ḥasreti derd ü dāġ furḳatı
Hem ėrür cānımġa ot hem ḥāyātım āfeti (60a/10; ME, sf. 58)

Tilegim sėninṅ huzūrınṅ ṭalebim sėninṅ cemālınṅ
Nėçe kün tirigligimdin ġarazım sėninṅ viṣālınṅ (62a/2; ME, sf. 43)

Ėy cemālinṅgdin ḫacil ḫūrşīd-i enver
Ḳāmetinṅgdin münfa‘il serv ü ṣanavber (63a/10; ME, sf. 43)

Gülşenin̄gdin yėl dėk ėy zī̄bā-nihāl[9]
Mėn yaman bardım velī̄ sėn yaḫşı ḳal (63b/1; ME, sf. 44)

Firāḳ otıdın köyer bedenim tefidin[10] ėrip aḳar cigerim
Ġamım bu durur ki bağlanıban yüzün̄g sarı tüşmegey nazarım
(66a/13; ME, sf. 57)

Nė ḫayāl ėdi yėne kim kön̄gül ḳuşı ṣaydını heves ėyledin̄g
Bedenimġa her sarıdın ḫaden̄g atıban[11] an̄ga ḳafes ėyledin̄g
(68b/6; ME, sf. 57)

İstemesen̄g ėslemesen̄g bizni
Mėn öperem yolun̄g üze izni (85a/11; ME, sf. 50)

Nė belālıġ hecr ėrür kim zār olmışam
Kėl ki ol köz hecride humār olmışam (86a/11; ME, sf. 56)

Nėççe sėnsiz firāḳın̄gda figān ėyley
Nāle birle ulus bağrını ḳan ėyley (91a/2; ME, sf. 56)

Yėne sėnsizin mūnisim ġam boluptur
Közümge yürek ḳanı hem-dem boluptur (100a/7; ME, sf. 53)

Vī̄rāneī̄dür meskenim andın man̄ga bisyār ġam
Āhım bile eşkimde[12] ot eşkim bile dī̄vār nem (122a/11; ME, 41)

Ger elemimġa çāre yoḳ bolmasa bolmasun nė'tey
Ve'r ġamıma şümāre yoḳ bolmasa bolmasun nė'tey
(122b/11; ME, sf. 41)

Nė ḫayāl ėdi yėne kim kön̄gül ḳuşı ṣaydını heves ėyledin̄g
Bedenimġa her sarıdın ḫadeng atıban[13] an̄ga ḳafes ėyledin̄g
(143b/13; ME, 57)

Heyhāt kim birev ġamıdın zār mėn yėne
Feryād kim belāġa giriftār mėn yėne (153a/9; ME, sf. 47)

[9] zī̄bā-nihāl: ra'nā-nihāl (ME)
[10] tefidin: tī̄ġıdın (ME)
[11] atıban: uruban (ME)
[12] eşkimde: ėşikte (ME)
[13] atıban: uruban: (ME)

Babur Şah için Ali Şir Nevâyî'nin eserleri ciddî bir kaynaktır, vezinlere örneklerde sadece ME'ı kullanmamıştır. Mesela Sahib-i Belhî'den alıntıladığı 2 Farsça beyit *Mecâlisü'n-Nefâyis*'te de bulunmaktadır:

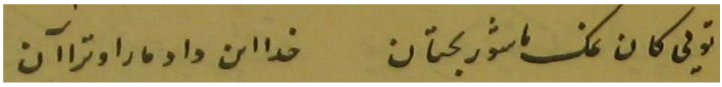

(115a/3; MN: 330)

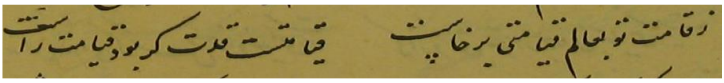

(160b/11; MN: 330)

Sulṭān-'Ali Mīrzā'dan alıntıladığı

Vaṣlıda maġrūr boldung hecride zār ey köngül
Nė anıng birle nė ansız ṭāḳatım bar ey köngül (130b/11; MN: 524)

Babur Şah eserde Ali Şir Nevâyî'nin yaptığı hataları şu cümlelerle son derece saygılı ve ilmî bir şekilde hatalı gördüklerini tek tek eleştirir, olması gereken şekli gösterir. Ali Şir Nevâyî'nin beyitler için söylediği vezinleri açıklar ve olması gerekeni ileri sürer: "Mīr Alī Şīr Nevāyī dağı aḫrem vezniġa üç rubā'ī ve on ėkki aḫreb vezniġa üç rubā'ī aytıptur" (49b/3). Rubai vezinleriyle ilgili eleştirileri ve örnekler:

Aḫrem veznining rubā'īleri

Yā Rab nė āfetdür ol ḥüsn ü cemāl
Kim yoḳtur bir ėyle cehān içre miṯāl
Ming ḳatla şükrin dėsem az ėrür
Ger bolsa bir zemān mang kām-ı viṣāl (49b/6-8; ME, sf.37)
Ėy sėnsiz 'ömrümdin āsāyiş yoḳ
Köz ister kim körse cemālingni toḳ
Kėlgil kim bir ḳatla 'iẕārıngnı körey
Kim hecring köp urdı[14] bu kögsümge oḳ (50a/10-12; ME, sf. 37)

[14] köp urdı: urdı köp (ME)

Ėy meh-veş ötkey bu serkeşlik hem
Raḥm ėylep bu ḳulġa cefānı ḳıl kem
Tā Tėnġri asraġay ḫalāyıḳḳa sėni
Ėyler mėn yüz du‘ā sėninġ sarı dem[15] (50a/1-50b/3; ME, sf. 37-38)

Aḫreb veznininġ rubā‘īleri

Ėy sėndin olup baġrım hem kögsüm dāġ
Köñglüm ot u ol otḳa töküp eşkim yāġ
Ten olsa ġamınġ içre cāyınġġa fidā
Cān köyse muḥabbetinġde[16] sėn bolġıl saġ (50a/6-8; ME, sf. 37-38)
Bir laḥẓa köñgül sėnsiz ḥālın bilmes
Cevrüñgni köñgülge ėy perī-veş ḳıl bes
Hecrinġde fiġānımġa ulus nāle ḳılur
Ḳıl ḥālıma raḥm kim ėrür mėn bī-kes (50a/10-12; ME, sf. 38)
Ėy şūḫ bizinġ sarı bir ėyle naẓar
Kim āh u fiġān otı çėker kökke şerer
Yā vaṣl ile köñglümge ḳurın ėyle murād
Yā ḳīl ėyle ḳoyma bu ḥayātımġa eşer (50b/1-3; ME, sf. 38-39)

"*Aḫrem evzānınınġ rubā‘īleride* aḫrem-i aḫreb-i ezell vezni mükerrer boluptur. Nėçük kim bu ėkki mıṣrā‘ uşal vezndedür:

Köz ister kim körse cemāliñgni toḳ
Kim hecriñg köp urdı bu köksümge oḳ

Mef‘ūlün mef‘ūlü mefā‘īlün fā‘ bolġay. Bu vezn kim *mef‘ūlün fā‘ilün mefā‘īlün fā‘,* aḫrem-i eşter-i ezell veznidür, aytılmaydur. *Aḫreb evzānınınġ rubā‘īleride* bir aḫreb-i mecbūb vezni mükerrer boluptur. Nėçük kim bu ėkki mıṣrā‘ uşal vezndedür:

Ten olsa ġamınġ içre cānınġġa fidā
Ey şūḫ bizinġ sarı bir eyle naẓar

[15] dem: hem (ME)
[16] muḥabbetinġde: muḥabbetinġġa (ME)

Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü fa'ul bolġay. Yėne bir aḫreb-i maḳbūż-ı aḫrem-i mecbūb vezni mükerrer boluptur. Nėçük kim bu ėkki mıṣrā' uşal veznde vāḳı' boluptur:

Cevrüñgni köñgülge ey perī-veş ḳıl bes,
Ḳıl hālıma raḥm kim ėrür mėn bī-kes

Mef'ūlü mefā'ılün mefā'īlün fa' bolġay. Yėne bir aḫreb-i mekfūf-ı mecbūb vezni mükerrer boluptur. Nėçük kim bu ėkki mıṣrā' uşal veznde vāḳı' boluptur:

Hecriñgde fiġānımġa ulus nāle ḳılur
Yā ḳatl ile ḳoyma bu ḥayatımġa eşer.

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ul bolġay. Üç vezn aytılmaydur. Bir *mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü fa'ūl* kim aḫreb-i ahtem veznidür. Yėne bir *mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlün fa'* kim aḫreb-i mekfūf-ı aḫrem-i mecbūb veznidür. Yėne bir *mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlü fa'ūl* kim aḫreb-i maḳbūż-ı mekfūf-ı ahtem veznidür. ” 50b/4-51a/7)

“Hoca Nasîr *Mi'yârü'l-eş'âr*'da bu daireyi önerir, *cedîd* ile *müşâkil* bahrinin veznini gösterip bu bahirler için, kullanılmaz, demiştir. Mîr Alî-Şîr Nevâyî bu dokuz bahrin dairesini kendine mâl eder, galiba *Mi'yârü'l-eş'âr*'ı incelememiş.” (21b/5-22a/4)

Şeyh Ahmed bin Hudâydâd Tarâzî Tesiri

Babur Şah'ın Şeyh Ahmed bin Hudâydâd Tarâzî'nin Doğu Türkçesiyle bildiğimiz ilk belagat, aruz kitabı *Fünûnü'l-Belâga / Letâyif-i Tarâzî*'yi iyi okuduğu ve ondan istifade ettiğini görmekteyiz. Tarâzî'den alıntıladığı örnekler FB'de bulunur:

Yüzüñg üzre ḳara zülfüñg nėdür bil ėy dil-efrūz
Yılanī genc üze yatıp anı saḳlar şeb ü rūz (AR 38a/7, FB 95b/8)

Bu şekl ü ḥüsn ile cānā sėniñg dėk şūḫ u 'ayyār u laṭīf ü nāzik ü zībā vü ṭannāz u şeker-güftār u şīrīn-kār bir dil-ber

Anadın toġmadı hergiz ‘Irāḳ u Çīn ü Yaġma u Çigil Saḳsın Mışr u Ḫāver u Rūm u Ḫoten mülkinde ėy ra‘nā-yı sīmin-ber (AR 45a/12-45b/1, FB 112a/14 mutavvel)

Kördi közüm seḥer çemen içide bir perī-veşī kim yüzi gül teni semen zülfi benefşe ḳaddı serv-i sehī ėrdi leb-şeker

Lāle yüzidin utanıp da‘vīsidin semen tanıp ėrdi benefşe baş salıp serv çınār ve nāc hem boldı ḳadın körüp diger (AR 58a/5-8, FB 118a/12 mutavvel)

Közlerinġ mėndin aldı cān u dil
Serv-ḳadınġdın boldı pāder-gil (AR 60b/2, FB 114b/13)

8. Eser Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de Babur Şah’ın *Aruz Kitabı* üzerine çalışmalar Fuad Köprülü ve Rıza Nur’a aittir. Fuad Köprülü, Babur Şah’ın şahsı ve eserlerinin ilim âleminde mesela Denison Ross, Beveridge, Cl. Huart, Samoiloviç gibi âlimlerin eserlerinde bilinmesine rağmen aruza âit eserinden hiç bahsedilmediğini, eserin Paris nüshasını 1923 Kasım’ında Dinler Tarihi Kongresi münasebetiyle Paris’teyken Bibliotheque Nationale yazmaları kataloğunda bulup incelediğini, *Tasvîr-i Efkâr*[17] gazetesinde bu keşfini haber verdiğini bildirir; Türk Klâsik Edebiyatındaki Nazım Şekilleri: *tuyug*, *koşuk, Türkî, tarhânî, öleng, çenge, mahabbetnâme, müstezad* türleri üzerine yaptığı çalışmasında ayrıntılı olarak *Aruz Kitabı*’ndan da yararlanır. Köprülü makaleyi önce *Türkiyat Mecmuası*’nın 1928’de neşredilen II. cildinde ve sonra genişleterek *Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar* kitabında yayımlar (Köprülü 1928: 219-223; Köprülü 1934: 205-240,

[17] *Tasvîr-i Efkâr*: Fuad Köprülü 1923 Kasım’ında Dinler Tarihi Kongresi münasebetiyle Paris’te Milli Kütüphane’de bulduğu eseri Türkiye’ye döndükten sonra tam tarih vermeden *Tasvîr-i Efkâr*’da çıkan bir makalesinde yazdığını belirtir (Köprülü 1934: 241); ancak bu bilgi teyit edilmemiş olup Köprülü’nün beyanına dayanmaktadır. Akün gazetenin adını *Tevhîd-i Efkâr* diye kaydeder (Akün 1991: 399).

246-256; Akün 1991: 399a); *Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar* kitabında yine "Babür'ün *Aruz Risalesi* ve *Mübeyyen*'i" adlı kısa bir yazı da yazarak burada 1928'deki çalışmasını eleştiren Prof. Dr. Rıza Nur'un "Le Moukhtaçar de Baber Chah" (Riza Nour, *Türk Bilik Revüsü: Revue de Turcologie*, İskenderiye 1931, nr. 1, s. 86-92) adıyla yayımladığı kısa eleştiri yazısına cevap verir (Köprülü 1934: 240-246). Bunu Prof. Dr. Rıza Nur'un "Köprülüzade Fuad Beyin Cevabına Cevab" (Nour 1935) başlıklı "On yıldır yazılarında bunun gibi benim eserlerimden alınma nice fikirleri kendi malı gibi sıkılmadan neşrediyor. Bunun yeni bir misali de Babur Şahın *Muhtasar* adlı eseri…" (Nour 1935: 127-844) diyerek kişiye saldırıların da olduğu oldukça ağır bir eleştiri yazısı yazar. Köprülü'nün birkaç kez eserden bahseden yazı yazmasını kendi yazısına bakarak atıfta bulunmadan tashih etmesine bağlıyor. Esasında eseri kendisinin bulduğunu, 1928'de Zeki Velidi Bey'e bunu söylediğini ama hemen sustuğunu, Köprülü'nün eseri kapacağı düşüncesinin aklına geldiğini ve bunun da gerçekleştiğini açıklar. *Tasvir-i Efkar*'da yazının neşrinin Köprülü'nün beyanına dayandığını ileri sürer ve şahitlik için Zeki Velidi'yi davet eder (Nour 1935: 138-855). Biz de belirtmeliyiz ki *Tasvir-i Efkar*'ın bu yazının yayımlandığı sayıyı görmedik.

Türkiye'de bunların dışında bazı aruzla ilgili, Türke mahsus edebi türlerle çalışmalarda *Aruz Kitabı*'nda istifade edilmiş; kitap olarak basılmamıştır. Mesela Ahmet Talât Onay 1933'te neşrettiği *Türk Şiirlerinin Vezni* çalışmasında Aruz Kitabı'ndan Fuat Köprülü vasıtasıyla yararlanır: "Köprülüzâde Fuat Beyefendi tarafından Paris'te elde edilen Babür Şah'ın Aruz Risalesi'nde …" (Onay 1996: 151).

2023 yılında Reza Khalily *Zahîrüddîn Muhammed Bâbür'ün Arûz Risalesi* (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım) başlığıyla eseri 3 nüshadan da istifade ederek T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk

Dili Bilim Dalı'nda doktora tezi olarak tamamlamıştır. Metin oluşturulurken bazı okuma hataları bulunmakla birlikte güzel bir tezdir. Tezin önemli bir eksiği kaynak kişiler de belli olmasına ve eserin bu zenginliğine işaret edilmesine rağmen dilbilgisi incelemesinin Doğu Türkçesinin kendi içindeki farklı dönemlerine dikkat çekilmeden yapılmasıdır. İzahlarda dönem kaynak kişiye ve vezne göre tercihlere dikkat edilmemiştir. Aruz terimlerinin metinde tanımı yapılmasına rağmen birkısmı gözden kaçmıştır. Reza Khalily tezinde "Ek Bölüm (Muḫtaṣar)" adı altında Marmara ve Tahran nüshalarının karşılaştırılması ve C nüshasındaki Farsça çeviriyi dikkate alarak *Babur Şah'ın Bir Beytin 504 Vezinde Taktii Risalesi*'ni de çalışmıştır (sf. 517-631).

"Babür'ün Tahran Gülistan (Saltanatî) Kütüphanesi'ndeki Külliyatı İçinde Yer Alan *Aruz Risalesi* Nüshası" adlı çalışmasında Tahran-Gülistan nüshasını tanıtan bir makale neşreder: KHALİLY, Reza (2022), TOBİDER International Journal of Social Sciences, Volume 6/3: 292-313. **DOI Number:** http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.12.14

Moskova'da ve Özbekistan'da *Aruz Kitabı*'yla ilgili hem metin neşri hem de aruzla ilgili çeşitli değerlendirmelerin yapıldığı makaleler yayımlanmıştır:

- A. M. Şçerbak (1969), Soçinenie Babura ob 'Aruze: Predvaritelnoe Soobsçenie, nr. 5, Akademiya Nauk SSSR: 156-168);

- I. V. Stebleva (1970), "İzvleçeniya İz Traktata Babura Po Stiooslojeniyo [Aruzu]", Pismenniye Pamyatniki Vostoka Ejegodnik, Moskva:166-171.

- A.M. Şçerbak (1971), Adabiy Miras / Baburnın aruz hakkıdagi Risalasi ve Uning Navaiy İcadını Örgenişdegi Ahamiyati, 2. Cildi.

- H. S. Süleymanov 1971'de Paris'ten *Aruz Kitabı*'nın mikrofilmini temin eder. Taşkent'te kril harflerine aktarılır. *Aruz Kitabı*'nın Paris

nüshasının (Bibliotheque Nationale Suppl. Turc. 1308) ardarda iki faksimile neşri yapılmıştır:

- Saidbek Hasanov, Zahîrüddin Muhammed Babur, *Muhtasar*, Taşkent 1971.

- İ. V. Stebleva (1972), (Önsöz, dizin haz.), *Ẓahīr ad-dīn Muḥammad Bābur Traktat Ob 'Arūże (Zahireddin Muhammed Babur Aruz Risalesi)* [faksimile], Moskva: Izdatel'stvo Nauka.

S. Hasanov (1986), Baburning "Risaleyi Aruz" Asari, Taşkent: Okutuvçi.

1982 yılında Taşkent'te "Babur 1. Kitap, Lirika, Aruz Üzerine Risale ([Бабур] Книга 1. Лирика. Трактат об арузе)" unvanıyla Saidbek Hasanov tarafından neşre hazırlanan Rusça kısa derlemede ise "Traktat ob aruze" bölümünde (s. 91-116) aynı yazarın kaleminden eserin muhtevası hakkında bilgi verilmiş, bazı notlar paylaşılmıştır.

- Abdulla Azam (2006), *Aruz Ali Şir Nevaiy ve Zahiriddin Muhammed Babur Sabakları*, Ali Şir Nevaiy Namıdagi Uzbekistan Milli Kütübhanesi Neşriyatı.

- Eserin en son neşri Vahab Rahmanov tarafından hazırlanmıştır. Rahmanov *Aruz Risalesi*'ni 2022'de, Taşkent'te "Zilal Bulak" Neşriyatı arasında Zahirüddin Muhammad Babur Külliyatının 3. cildi olarak yayımladı. Kitapta "Türkî-Özbek tildegi aruz risaleleri, Hazret Navaî ve Hazret Babur eserleridin aldın yazılgan aruz risaleleri, Alişir Navaî'nin 'Mizanü'l-Avzan' eseri hususiyetleri va faziletleri, Babur Mirza'nın 'Aruz Risalasi' yazılışının sebebi, Aruz Risalasi'nin nami, 'Muhtasar' sözinin manalari, 'Aruz Risalasi'de kilgen 'Muhtasar' sözi, 'Aruz Risalesi' kaçan yazilgen, 'Aruz Risalasi'ge kiritilgen ikki ilave, bahrı tavil sanatı, 'Kasidei Bürde' ve mubarek hırka tafsilati, 'Mizanü'l-Avzan' hemde 'Aruz Risalasi'nin müşterek ve farkli cihetleri" üzerinde durulan bir girişten sonra *Aruz Kitabı*'nın kril harfleriyle metni hazırlanmış olup ek olarak Babur Şah'ın Bir Beytin 504 Vezinde Taktii Risalesi ilk olarak neşredilmiştir. Eserin sonunda

Aruz Kitabı [Mufassal] adıyla Seyfiddin Seyfullah tarafından hazırlanan İstanbul nüshasının tıpkıbasımı verilmiştir. Nüshanın varaklarının numaralandırılmasında hatalar mevcuttur.

9. Eserin Bazı Dil Bilgisi Özellikleri

Babur Şah'ın XV. ve XVI. yüzyıl başlarındaki Özbek Türkçesi özelliklerinin görülmeye başladığı, konuşma dilinin yazı diline yakın olduğunu ifade ettiği (Arat 1985: 4) Doğu Türkçesi ile kaleme aldığı eserleri bu dönemi aydınlatmak için yapılan dil çalışmaları açısından önemlidir. Ortaya koyduğu eserlerde XIV-XV. yüzyıllardaki Farsçanın nüfuzunu ortadan kaldırıp konuşma dilindeki zenginliklerden yararlanarak canlı ve güzel bir dil kullanmak suretiyle Türkçenin etkin duruma gelmesi ve gelişmesi için o da Ali Şir Nevâyî gibi çalışmış, dialekt, konuşma dili, yazı dili, alfabe, fonetik değişiklikler, anlam bilgisi, leksikoloji ve yazım kuralları üzerinde durmuş, etrafındakileri de bu bakımdan etkilemiştir. *Baburnâme*'de bunlarla ilgili önemli ipuçları bulunmaktadır. Arap alfabesinin Çağatay dili ve söyleyiş özelliklerine uygun olmadığını gören Babur Şah, bu alfabeyi Türkçenin ses bilimine uyarlamaya çalışmış ve 1503-1504 yıllarda "hatt-ı Babürî" olarak adlandırılan alfabeyi ortaya koymuştur. Kendisi veznini, taktiini gösterecek surette suni bir aruz imlası üzerinde de çalışmıştır.

Aruz Kitabı alıntı örnekler dışında klasik Doğu Türkçesi gramer özelliklerini göstermekte olup eserin nüshaları arasında dilbilgisi farklılıkları yok denecek kadar azdır. Ali Şir Nevâyî, Hüseyn-i Baykara, Babur Şah gibi isimlerin eserlerinin istinsahında büyük oranda özenli davranılmıştır. Bu bölümde metnin dilbilgisi özellikleri üzerinde durmadık. Bu çalışmayı yapmak için *Aruz Kitabı*'nın bir bölümünü, nazari olan mensur kısmını kullanmak gerekirdi; çünkü Babur Şah manzum örneklerde kendi şiirlerinin dışında farklı asırlardan başta Ali Şir Nevâyî olmak üzere Tarâzî, Sekkâkî, Lutfî ve başkalarından alıntı yapmış, Doğu Türkçesinin bazı dilbilgisi

farklılıklarının görüldüğü klasik öncesi ve klasik dönemi örneklerini bir araya getirmiştir. *Aruz Kitabı*'nın mensur bölümlerinde Babur Şah'ın aruz taktii için olsa da Türkçenin yazımı ve sesbilgisine dair verdiği önemli bilgiler bulunmaktadır. Bu sebeplerle metnin dilbilgisi özelliklerini incelemek yerine bizzat Babur Şah'ın dönemindeki yazım kuralları ve ses hadisleri ile ilgili verdiği bilgileri değerlendirdik. Babur Şah dilbilgisiyle ilgili bilgileri özellikle yazım kurallarını, telaffuzdaki ses değişmelerinin resmî yazı dilinde gösterilişini aruz odaklı, taktii zorlaştırıcı hususlar üzerinden verir. Özellikle de taktii zorlayıcı yazılmayan ünsüz ve uzun ünlüler; ünsüz değişmeleri ve eş ünsüzlerden birinin yazılmasının vezni bulmayı zorlaştırabileceği, bu sebeple bilinmesi gerekli yazım ve ses bilgisi özelliklerinden bahseder, ilgili kuralların geçerli olduğu durumları, istisnalarını tek tek açıklar. Türkçe kelimelerde yazılan normal uzunlukta ünlülerin taktide harf olarak (ünlüyle biten hece için uzun ünlü olarak okunup kapalı hece) değerlendirilişi veya değerlendirilmeyişi (normal uzunlukta, açık hece ünlüsü), yazılmayan /U/ olarak okunan atıf vavı hakkında bilgi verir. Sadece Türkçe değil iyi bildiği başta Arapça, Farsça kökenli alıntı kelimelerin yazımı ve bunlarda meydana gelen ses değişmeleri üzerinde de durur. Bu özelliklerin bazıları üzerinde Ali Şir Nevâyî de durmuştur. O dönemde yazılan bir gramer kitabı elimizde bulunmadığı için bu bilgiler önem taşımaktadır.

Babur Şah *Aruz Kitabı*'nda o dönemde kullanılan Türkçenin bazı yazım ve dilbilgisi özellikleri hakkında bilgiler vermektedir; ancak bu bilgileri son derece hâkim olduğu dilbilgisi bakış açısıyla değil aruz bilimiyle uğraşan biri olarak yapar. Türkçeye bu iki açıdan yaklaşılabileceğini genel anlamda gramerle uğraşanlarla aruz bilimiyle ilgilenenlerin inceleme alanlarının aynı olduğunu ama ölçütlerinin farklı olduğunu açıkça belirtir. Ona göre biçim bilimcilerin (*sarfî*lerin) vezin birimi *fi'l* kelimesidir. Bu grup veznine bakılan (kelime) ile veznin harekelerinin eşit ve birliğini ölçerler. Meselâ: *Nasara* ve *yensaru*, *nâsır* ve *mansûr*, *fa'ala* ve *yef'alu*, *fâ'il* ve *mef'ûl* veznindedir. (22a/11-22b/1). Aruzîlerin (aruzla uğraşanlar)

ölçü birimi ise zikredilen sekizli *efâ'îl*, *tefâ'îl* ve *fa'ala* sözleriyle bunların aynı kökten türetilmiş zihaflarıdır. Aruz bilimiyle uğraşanlara göre vezni değerlendirilen kelimenin telaffuz edilen harfleri vezin ile eşit olmalıdır, harekelerinde birlik gerekli değildir. Örnek: *Cehān geştem cān keşīdem; cehān kėzdim cāngа yėttim. Mefâ'îlün fâ'ilâtün* veznidedürler.

Aruz imlası dolayısıyla dilbilgisi kurallarına temas ederken Babur Şah'ın şiirde vezne uymak için olsa da Türkçe yerine Farsça kurallarla oluşmuş yapılardan yararlanmayı itibarsız görür. Karşılaşılan biçimbirimlerin Türkçede görülüp görülmediği, hangi dilde olduğunu köken çalışmasıyla araştırır. Bunu yaparken onun Arapçaya, Farsçaya vukufiyetini de görürüz: "Yana bir, kelimenin̂g āḫırı hā (ه) bolsa nekre ḳılmaḳta. Nėçük kim: *'Ayyāreī* (عیّارهٔ) kim *müstef'ilün* veznidedür, bu ṣūrette ėkki yā (یا) telaffuẓġa kėledür. Ġāliben kelimenin̂g hā'sı (ہا) avvalġı yā'ġa (ہا) mübeddel boluptur kim aṣlda ayyārhī(عیّارہی) bolmış bolġay. Bu ṣıfat ve iżāfet ve tenkīr, Türkīde bu üslūb kėlmes, eger vāḳi' bolsa hem tekellüf bile Fārsī üslūbıda aytılmış bolġay." [(23a/9-23b/1) Yine yâ (ی), kesrenin eklenmesiyle elde edilir. Bu bazı yerlerde, biri, sıfat yapımında, biri tamlama yapımında yazılır. Örnek: *ġam-ı mühlik*, *ġam-ı 'ışḳeş*, *mefâ'îlün* veznindedirler. Yine biri, kelimenin sonunda he (ه) varsa (onu) belirsizleştirmekte (yazılır). Örnek: *'ayyāreī*(عَیارهٔ) "**bir** serseri", *müstef'ilün* veznindedir, bu şekilde iki yâ (یا) telaffuz edilir. Öyle görünüyor ki kelimenin hâ'sı (ہا) ilk yâ'ya (یا) dönüştürülmüştür, kökende ayyār**hī** (عَیارہی) olmuş olmalı. Bu (şekilde) ṣıfat, tamlama, nesne veya belirsizlik bildiren kelime yapımı Türkçede yoktur, eğer bu yöntem uygulanırsa da zorlamayla Farsça kurallara göre söylenmiş olur.]; "Eger vāv (و) ḥarfı bile 'aṭf ḳılsalar Fārsī üslūbı bile ḳılmış bolġaylar." [(25a/12) Eğer vâv (و) harfiyle atıf yaparlarsa Farsçaya göre yapmış olurlar.]

Babur Şah aruzun önce Arapça sonra da Farsça için geliştirildiği bilinciyle aruz biliminde vezinlerin kulaktan ziyade göze dayalı taktii

için bu dillerle birlikte Türkçeyi, Türkçenin kendine mahsus, Arapça ve Farsçadan ayrılan imla özelliklerini, bazı ses bilgisi ve biçim bilgisi özelliklerini kelimelerin veznini bulma, hece değerlerini belirleme bakımından araştırmıştır. Türkçedeki yazım kuralı farklılıklarını karşılaştırmalı olarak ortaya koymuştur. Bu bakımdan verdiği bilgiler doğrudan dilbilgisi bakımından değerlendirilememekle birlikte dönemin imlası ile ilgili bilgiler, terimler her iki bilim dalı için ortaktır.

Aruz Kitabı, hususiyle Babur Şah'ın kendine ait nesir ve nazım bölümleri dışında Doğu Türkçesinin klasik öncesi ve klasik dönemlerinden seçilen nazım örnekleriyle dil incelemesi için zengin bir veri tabanı oluşturmaktadır. Doğu Türkçesinin kendi içinde farklı dönemlerine ait gramer özelliklerini tek bir eserde görebilmekteyiz: Klasik öncesi Doğu Türkçesini temsilen *tėg* (2 kez: Mir Mogul ve Husrev'den alıntılarda) benzetme edatı yanı sıra Klasik Doğu Türkçesinde Ali Şir Nevâyî'de, Babur Şah'ta *dėk* (113 kez) şekli, isimden sıfat yapım eki olarak *+lıġ* ve *+lıḳ (ḳılmaġlıġ / ḳılmaġlıḳ, yaḫşılıġ / yaḫşılıḳ, yaŋ̂lıġ / yaŋ̂lıḳ ,cüdālıġ / cüdālıḳ), ayaḳ / ayaġ*, *turur* (12 kez), *durur* (37 kez) ve ekleşmiş şekli *+Dur, tofraḳ* (4 kez), *kibi* (50 kez), *bigin* (2 kez), *başıġa ėvrül- / başıdın ėvrül-, bile / bilen / birle, bu / mu, burna / burun, burnaraḳ / burunraḳ, ėmes / ėrmes, ėrken / ėrkin / ėrkim / ėken, ḳatıġ / ḳattıḳ / ḳatıḳ, tilbere- / tilmür-, yalav, yana / yaŋ̂la, yaḳın / yavuḳ* vb gramer kitaplarında işlenen Doğu Türkçesinin dönemlerine mahsus karakteristik özellikler görülmektedir. Biz bu çalışmada *Aruz Kitabı*'nı filolojik bakımdan metnin dilbilgisi incelemesini yapmak yerine Babur Şah'ın kullandığı kullandığı terminoloji, bizzat imla, ses ve biçim bilgisi ile ilgili açıklamaları üzerinde durduk.

9.1. *Aruz Kitabı*'nda Kullanılan Dilbilgisi Terimleri

Aruz Kitabı'nda vezin taktii ile ilgili bilgiler verilirken meseleye yaklaşımlarında kullandıkları dil ölçütleri ve yaklaşımlarında farklı

olsa da filologların (*ṣarfī*) ve aruz bilimiyle uğraşanların (*ʿaruzī*) konuları ve terminolojileri birbiriyle örtüşmektedir.

Doğu Türkçesiyle yazılmış üç aruz eserinde terimlerde Arapçanın temel yazım kurallarının esas alındığını, basit terimlerin Arapça kökenli olduğunu, birleşik yapıdaki terimlerin ise Tarâzî'de Arapça, Ali Şir Nevâyî ve Babur Şah'ta Farsça izafetlerle, az miktarda Türkçe tamlama kurallarıyla yapıldığını tespit ettik. Türkçe terim yok denecek kadar azdır.

9.1.1. Teleaffuz, ses ve ses birlikleri ile ilgili terimler

işmām "Bir harfin sesini belli belirsiz çıkarma, genizden ve hafifçe söyleme", *mektūb* "Yazılmış, yazılı, yazılan"*, mektūb-ı ġayr-ı melfūẓ* "telaffuz edilmeyen ama yazılan (ses)", *melfūẓ* "Söylenilen, telaffuz edilen"*, melfūẓ-ı ġayr-ı mektūb* "telaffuz edilmesine rağmen yazılmayan (ses)", *nā-maṭbū* "Yazılmamış, yazılmayan*", mürekkeb* "Birden fazla şeyin bir araya gelmesinden meydana gelmiş, birleşik", *mütelaffaẓ* "Söylenilmiş, telaffuz edilmiş", *mütevālī* "Birbiri ardınca olan, peş peşe gelen", *müteḥarrik-i mütevālī* "peş peşe gelen harekeli ünsüzlerden oluşan ses birliği", *sākin-i mütevālī* "birbiri ardınca olan, peş peşe gelen ve kendinden sonra ünlü telaffuz edilmeyen ünsüzlerden oluşan ses birliği"*, teʾlīf (bol-)* "Seslerin bir araya getirilmesiyle yeni usuller, hece / hece grupları tertip etme", *terkīb (ḳıl-)* "Birkaç şey birleştirerek yeni bir şey meydana getirme; birleşme".

9.1.2. Harf(ler) ve adları

Arap yazımında, sadece sessizleri ve uzun ünlüleri gösteren harfler kullanılır. "Normal uzunlukta ünlüler hareke denilen, "yazıda gösterilmeyebilen ve son şekillerini yine Halîl b. Ahmed'e borçlu olduğumuz işaretlerin harflere ilâvesiyle gösterilir: وَ = v (e), لِ = l(i) gibi. Şu hâlde kelimeler böyle müteharrik (harekeli) ve sâkin -yani بَلْ = b(e)-l'deki son harf gibi kapalı hece sonunda bulunan- sessizlerle yazılmaktadır. Uzun sesliler ise evvellerinde ses bakımından

kendilerine en yakın harekeler bulunan sâkin hemze, vav ve yâ sessizlerinden meydana gelir (meselâ أَ أُ veya أِ ـَـ = aʾ: â; ـُـ وْ = uv: û; ـِـ یْ = iy: î). Buna göre bütün kelimeleri müteharrik ve sâkin sessizlerle izah etmek mümkündür." (Çetin 1991: 427). Bunları karşılamak için de incelediğimiz üç aruz eserinde şu terimler tespit edilmiştir: *ḥarf, ḥurûf, ḥarekāt, ḥurūf-ı mustaḳille'l-ma'nā* " (kelimenin) anlamı dışında harfler".

Normal uzunlukta ünlüler ve bu ünlülerle telaffuz edilen ünsüzler için kullanılan terimler: /o, ö, u, ü/ ünlüleri için *ḍamme,* /a, e/ ünlüleri için *fetḥa,* /ı, i/ ünlüleri için *keşre,* hareke fetha ise ünsüz için *meftūḥ* "Fethalı, harekesi fetha/üstün olan harf", hareke kesre ise *meksūr* "Kesreli, harekesi kesre/esre olan harf", *müteḥarrik* "Harekesi olan, harekeli harf", ünsüzden sonra ünlü telaffuz edilmiyorsa *sākin* "Sesli harf yerini tutan harekelerden biriyle okunmayan ünsüz karşılığı harf.", *sekenāt* "Sükûnlar, sakin harfler". Bir harfle yazılan uzun ünlüler ve ünsüzler için *'ayn, bā, cim, dāl / ḥarf-ı dāl, elif, müteḥarrik elif, elif-i vaṣl, harf-i illet, harf-ı med /ḥurūf-ı med, gāf, ġayn, hā, ḥarf-ı atf, hemze, mīm, müteḥarrik elif, müteḥarrik hemze, nūn, nūn-ı sākin / sākin nūn, sākin-i mütevālī, sākin yā, sīn, tā, tī, vāv, vāv-ı işmām-ı ḍamme* "Farsçada dü, tü, çü gibi sınırlı sayıda kelimede uzun ünlü için değil, kendinden önce gelen ünsüzün harekesi görevindedir.", *yā, zāyid ḥarf* "Eklenen, ilave edilen" terimleri kullanılmaktadır.

Ses hadiselerini karşılamak üzere *'aṭf ḳıl-, mübeddel* "Değiştirilmiş", *ıskāt "*(Ses) düşürme, düşürülme, ortadan kaldırma*", iskān "*Bir harfi harekesiz, sakin duruma getirme*",* iẕāle "Tefile sonundaki mecmû vetede sâkin bir harf (ن) gibi ekleme.", *muġayyar* "Değiştirilmiş, başka şekle sokulmuş", *mübeddel* "Değiştirilmiş", *mücāveret* "Aynı noktada teşekkül eden ve t/d, k/g, k/ġ gibi birbiriyle nöbetleşebilen", *mefrūḳ* "Aralarına giren başka bir şeyle birbirinden ayrılmış", *müşedded* "Şeddeli", naḳl (ḳıl-) "Yer değiştirme", *naḳl (ḳıl-)* "Yer değiştirme", *sāḳıṭ (bol-)* "(Ses) düşmesi", *taġyīr /*

taġayyur "Değiştirme, başkalaştırma", *teşdīd* "Arap alfabesinde, üzerine konduğu harfi iki defa okutan işâret (ّ)ve bu işâreti yazma, şedde koyma" terimleri kullanılmaktadır. Biçim bilgisi terimi olarak benzeşme sonucu yazımda değişikli meydana geldiği için görülen geçmiş zaman ekinin yazımı incelenmiş ve bu ek ile sesleri için *māżī, ḥurūf-ı māżī* terimleri kullanılmıştır.

Kelime türü olarak sadece *ṣıfat* terimi tespit edildi. Yâ harfinin görevlerinden ve türlerinden bahsederken yâ-yı nekire ile *nekre (ḳıl-)* "Arapça'da başında harf-i târif bulunmayan, gösterdiği nesne veya kavram açıkça belirlenmemiş olan kelime", kelime grubu *iżāfet* terimi kullanılmaktadır.

9.2. *Aruz Kitabı*'nda Kullanılan Aruzla İlgili Terimler

Çalışmamızda müstakil bir terimler dizini olarak ele aldığımız konuyu burada ses birlikleri tanımı ve çeşitlerinin değerlendirilişi ve adlandırmada terimlerin kökeni bakımından inceledik. Taktide değerlendirmeye alınan ses birlikleri için bahirlerin binası olan ***rükn*** (A.) "efâyil ve tefâyil cüzleri olup bazen *rükn* ile *cüzv* terimleri birbirinin yerine kullanılmaktadır."; ***cüzv*** (A.<cüz', çoğulu: *eczā*) "Aruzda, bir mısrayı teşkil eden ve Arapça "fa'l" (فعل) kökünden türetilmiş olan "mefâ'ilün, fâ'ilâtün, müstef'ilün, mef'ûlü" gibi vezin parçalarından her biri, tef'ile parçası." ve birincil olarak "konuşulan veya yazılan söz" anlamında kullanılan ***lafẓ*** (A.) "ses birliği" vezin parçalarından her biri için kullanılan terimlerdir. Bu ses birlikleri *harf* sayısına göre sebeb, veted ve fâsıla olmak üzere üçe ayrılır. Bunlar da kendi içinde ünlü ünsüz birlikleri bakımından kendi içinde alt gruplara ayrılırlar ve şu Arapça kökenli terimlerle nitelendirilirler: ḫafīf "hafif", ṣaḳīl "ağır", mutavassıṭ "orta"*; mecmû'* "bir araya getirilmiş", *maḳrūn* "bir araya getirilmiş", *mefrûk* "Aralarına giren başka bir şeyle birbirinden ayrılmış"*; kübrā "büyük", ṣuġrā* "Çok küçük", *'uzmâ* "geniş, çok büyük (ses birlikleri)".

Tarâzî'nin tanımıyla "baḥrnıṉg bināsı *erkān* üzedür. Ve erkān *aṣl*dın ḳopar ve 'arūż ehliniṉg ıṣṭılāḥı birle *aṣl* altı kėliptür, anı *uṣūl-i sitte* oḳurlar. Andın ėkkisini *sebeb* dėrler ve ėkkisini *veted* oḳurlar ve ėkkisini *fāṣıla*." (FB, 77a/6-9). Babur Şah *Aruz Kitabı*'na doğrudan aruzun temeli olarak değerlendirilen hece sistemiyle (*uṣūl-i sitte*) başlar: "şi'rniṉg evzānınıṉg medārı: *Sebeb*, *veted*, *fāṣıla*." (1b/1-2).

Babur Şah aruzda hece sistemini açıklarken Arapça temelli olarak Türkçe ve Farsçayı yan yana değerlendirir. Bu sistemin aruzla ilgilenenler ve gramerciler tarafından inceleme farklılığına işaret ederek aruz bilimindeki görüşleri açıklar; şiir vezinlerinde kullanılan heceleri ve çeşitlerini, bunlarla meydana getirilen en az beş en çok harekeli ve sakin yedi harften meydana getirilmiş *usûl-ı efā'îl ve tefā'îl, evzân-ı mevâzîn* denilen rüknleri (*fa'ûlün, fā'ilün, mefā'îlün, müstef'ilün, fā'ilâtün, fā'i-lâ-tün, mef'ûlâtü*, *müs-tef'i-lün, müfā'aletün, mütefā'ilün*) ve zihaflarını *Aruz Kitabı*'nın *Dibace*'sinde ayrıntılarıyla ele alır. Üç aruz kitabında da nazım vezinlerinin usulünün binasını üç rükne ayırarak adlandırırlar: Sebeb, veted, fâsıla.

Sebeb "ip" nazım ölçülerinin esası kabul edilen üç hece türünden biridir. İki ünsüzü temsil eden harften oluşan grup. *Hafîf* ve *sakîl* olmak üzere ikiye ayrılır: 1. *Sebeb-i hafîf*, 2. *Sebeb-i sakîl*. 1. *Sebeb-i hafîf (hafîf sebeb)*: Ünsüz, ünlü ve ünsüzden oluşur (KVK); *gül* ve *mül, tün* ve *kün* gibi. "*mey ve ney* ve *gül ve mül*" (ME, 13-14); 2. *Sebeb-i sakîl (sakîl sebeb)*: Ünsüz+ünlü+ünsüz+ünlüden oluşan ses birliği (KV KV), *Gele* ve *reme*, *nėçe* ve *kėçe* gibi. *"yüzi ve közi* ve *ḫatı ve ḳadı*." (ME, 13-14). Kimileri sebebi üç türlü değerlendirir, üçüncüsü ünsüz+ünlü+ünsüz+ünsüz seslerin birleşimi(yle oluşan) *mutavassıt sebeb (sebeb-i mutavassıt)* olup şöyledir: KVKK. Örnek: *Ḫand* ve *ḳand, ayt* ve *ḳayt*.

Veted "kazık" nazım ölçülerinin esası kabul edilen üç hece türünden biri. Üç ünsüzden (harften) oluşan ses grubu. Veted iki türlüdür: *Mecmû* ve *mefrûk*. Kimileri *Mecmû*'ya *makrûn* da denir. Türler: 1. *Veted-i mecmû'* (birleşmiş veted; *veted-i makrûn, mecmû'*

veted): (İlk) iki harfi harekeli, üçüncüsü sâkin üç harfin birleşimidir (KV KVK). Şöyle: *Çemen* ve *semen*, *ḳayaş* ve *ḳuyaş*. "*şecer ve seḥer ve şemer* ve *Ḫoten ve 'Aden*" (ME, 14); 2. *Veted-i mefrûk* (ayrılmış veted; *mefrûk veted*): Ortadaki sakin (baştaki ve sondaki harekeli) üç harfin birleşimidir (KVK KV). Şöyle: *Künde* ve *tünde, anda* ve *munda*. "*ḫāme ve nāme* ve *nāḳe ve fāḳe*." (ME, 14); 3. *Veted-i kesret* (kesret veted): Kimileri vetedi üç türlü değerlendirir: ilk ikisi harekeli, son ikisi sakin 4 harfin birleşmesiyle oluşur (KV KKK): *Nişān* ve *nihān, kötert* ve *yėbert*.

Fāṣıla Dört veya beş ünsüzün (harfin) birleşmesiyle oluşan ses grubu olup iki türlüdür: *Sugrâ* ve *kübrâ*. 1. *Fâsıla-i sugrâ* (küçük fâsıla; *sugrâ fâsıla*): (İlk) üç harfi harekeli, dördüncü sakin dört harfin birleşimidir. Şöyle: KV KV KVK. Örnekler: *Çi kunem* ve *figenem, nė ḳılay* ve *yıḳılay*. "*mīrekim ve yürekim"* (ME, 14); 2. *Fâsıla-i kübrâ* (büyük fâsıla; *kübrâ fâsıla*): Dördü harekeli, beşinci sakin baş harfin birleşimidir. Şöyle: KV KV KV KVK. Örnekler: *Çi-kunemeş* ve *figenemeş, nė ḳılayın* ve *yıḳılayın*. "*yasamaġan ve kisemeġan*" (ME, 14); 3. *Fâsıla-i uzmâ* (uzmâ fâsıla): Kimileri üç türlü değerlendirir. Beş harfi harekeli, son harfi sakin altı harfin birleşmesiyle oluşan *uzmâ fâsıla* şöyledir: KV KV KV KV KVK. Örnekler: *Nafigenemeş* ve *naşikenemeş, ḳaralamadı* ve *saralamadı*.

Aruz bilimiyle uğraşanlarca tefilelerdeki değişmeler için kullanılan terimler muhtemelen hece yapısındaki değişiklikleri göstermek için sarfîlerce de kullanılıyordur: İzmār, 'aṣb, vaḳf, ḫabn, ṭayy, ḳabż, kesf, keff, teş'īṯ, ḫarm, 'użb, ṯelm, ḥaẕf, ḫaẕeẕ ṣalm, ref', cebb, ḳaṣr, ḳaṭ', vaḳṣ, 'aḳl, cezl, naḳṣ, ḫabl, şekl, kebl, ḳaṭf, betr, ceẕ', hetm, caḥf, zalal, naḥr, reb',ḳaṣm, cemm, 'aḳṣ, şatr, ḫarb, ṯerm, tesbīġ, iẕāle, terfīl, ḥazm.

Hece yapısındaki bu değişmeler FB'de Arapça kelime ve izafetlerle ilgili terimlerle karşılanır, ME ve AR'de yine Arapça terimler ve Farsça izafetler terminolojiyi oluşturur: Heẕā müṯemmenü'l-erkān (FB,89a/5), müṯemmenāt-ı sālimü'l-erkān (AR,

70b/7); Hez̲ā müseddesü'l-erkān (FB, 92a/5), müseddesāt-ı meczū-yı sālim (AR, 30b/12); sālimü'ṣ-ṣadru ebterü'ż-żarb (FB, 92b/3), Müseddesāt-ı meczū-yı sālim başlığı altında'Arūż ve ḍarb ebter (31a/5); murabba'u'l-erkān ve hüve sālimü'l-eczā (FB, 92b/12), Murabba'āt-ı meṣṭūr-ı sālim (AR, 31b/3); el-baḥru'l-mütedārik: Hez̲ā müs̲emmenü'l-erkān ve hüve sālimü'l-eczā (FB, 93a/3-4), Mütedārik Baḥrı: Müs̲emmenāt-ı sālimü'l-erkān (AR, 34a/9), maḳṭū'ü'l-erkān (FB, 93b/12), mütedārik Baḥrı başlığı altında maḳṭū' (AR, 35a/11); müseddesü'l-erkān ve hüve sālimü'l-eczā (FB, 94a/3), müseddesāt baḥr ve sālimü'l-erkān (AR, 35 b/7: ara sıra Ar. Tamlama var); maḳbūżü'l-erkān ve maḳṣūrü'l-żarb (FB, 98b/2), Maḳbūż 'arūż ve ḍarb maḳṣūr (AR, 42b/7); Hez̲ā veznihi (FB, 109b/10), Veznihi (FB, 108b/10), Taḳṭī'ihi (FB, 109b/6), Taḳsīmihi budur (FB, 108a/6) / Taḳsīmihi (FB, 107b/10) ama Taḳṭī'i bu durur (FB, 109a/3), Taḳṭī'i bu turur (FB, 108b/12), Taḳṭī'i budur (FB, 108b/7) / Taḳṭī'i butur (FB, 108a/1), Taḳṭī'i bu (FB, 108a/11) de var, ME ve AR'de taktii.

9.3. *Aruz Kitabı*'nda Takti ile İlgili Yazım Kuralları

Tarihî lehçelerde özellikle Arap harfli döneme geçildikten sonra Türkçenin imlasındaki bazı kararsızlıklar şiir taktiinde güçlükler yaratmıştır. Bu güçlüklerin giderilmesi için Babur Şah hem resmî yazı dilinin imlası üzerinde incelemelerde bulunmuş hem de vezne göre hususi bir imla geliştirme yolunda çalışmalar yapmıştır ki onun alfabe ve yazım kurallarına ilgisinin kanıtı bir bakıma şifreli yazı olarak kabul edilebilecek *hatt-ı Baburî* dir. Ondan önce Şems-i Kays, Tarâzî, Ali Şir Nevâyî Türkçe ve Farsça kelimelerin bazı imla özelliklerinden bahsederler.

Tarâzî FB'de takti meselesini, bu konuda yazım ve telaffuz arasındaki ilişkiyi, hangisinin öncelikli olduğunu belirleyerek harf esaslı yazımda zaid harflerin önemli olmadığını, esas olanın telaffuz olduğunu ileri sürer, bunların başta gelenlerini kısaca yazar: "Taḳṭī' oldur kim beytni cüzv cüzv taḳsīm itip her cüzvni öz muḳābelesindeġı

rükn birle ḥarekāt ve sekenātın muvāfiḳ ḳılmaḳtur ve munda i‘tibār lafẓġadur, kitābetḳa ėrmes. Her ḥarf kim telaffuẓ bolur, ol taḳṭī‘ġa kėlür ve her ḥarf kim kitābetḳa kėlür, ‘ibāratġa kėlmes, taḳṭī‘ḳa taḳı kėlmes, nitėg kim “ve hüve’r-recel”nüñ *elif* (ا) ve *lām* (لام) kitābette bitiliptür, oḳurda lafẓġa kėlmes. Anı taḳṭī‘ ḳılurda kiterürler ve her ḥarf kim müşeddedtür, ėkki ḥarf sanarlar, nitėg kim “cedde”, “ceddede” bolur. Ve her ḥarf kim med birle kėlse anı hem ėkki ḥarf sanarlar, nitėg kim “semeketün” ve ḥarf-i ‘illet kim *vāv*, *elīf*, *yā*dur. Ḳā‘ide-i küllī oldur kim gāhī bular bitilgen bolsa hem taḳṭī‘de rāst kėlmese kiterürler. Ve gāhī bitilmegen bolsa hem taḳṭī‘ üçün bitirler, tā mīzānı rāst bolġay.” (FB, 88b/8-89a/4). Ali Şir Nevâyî de taktide telaffuzu esas alarak harflerin yazılışına dikkat çeker: “*mektūb*. Ve her ḥarf ki lafẓda kilgey, egerçi kitābetde bolmaġay, taḳṭī‘de ḥisābġa kirgey, niçük kim müşedded ḥurūf.” (ME, 30) Doğrudan dilcilerin de çalışma sahası olan konuyu Ali Şir Nevâyî ve Babur Şah Tarâzî’ye göre daha ayrıntılı ve tasnif ederek ele alır, örneklerle zenginleştirir.

9.3.1. Normal Uzunlukta Ünlülerin Yazımı ve Taktide Değerlendirilmesi

Aruz Kitabı Türkçenin yazım kurallarıyla ilgili açıklamalar vermesi bakımından önemlidir. Türkçede normal uzunlukta ünlülerin (a/e, ı/i, o/ö/u/ü) yazımında kullanılan elif (ا), vâv (و) ve yâ (ى): Babur Şah bu harfleri açıklarken Arap, Fars imlasında ünsüz ve ünsüz kabul edilen uzun ünlü karşılığı kullanıldığını, Türkçe kelimelerde normal uzunlukta ünlüyü karşılamak için yazıldığını ama taktide düştüğünü belirtir. Ancak düşmediği yerler de bulunur: “Aṣl ḳā‘ide Türkīde oldur kim fetḥa ve ḍamme ve kesredin soñgra elif (ا) ve vāv (و) ve yā (ى) kėltürgeyler.” (23a/1-2).

Babur Şah’ta olduğu gibi Ali Şir Nevâyî de elif (ا), vâv (و) ve yâ (ى) harflerini yazıldığı halde okunmamasını sadece bunlara mahsus olmadığı notuyla Türkçe açısından değerlendirir: “Yana Türkçe elfāẓdur kim anda *elif* ve *vāv* [ve] *yā*; *fetḥa* ve *żamme* ve *kesre* ḥareketi ornıġa bitilür ki hīç maḥalda ḥarf/ḥisābıġa kirmes, belki ḥareket ornıġa

durur, meğer ba‘żı yėrde kim beytniṉg āḫırıda tüşkey ve anı żarūretdin ḳāfiye ḳılmış bolġaylar, andaḳ kim:

Bėliṉg ü zülfüṉg ḫayālın şerḥ ėter mėn mū-be-mū
Teşnedür mėn la‘lıṉga tā bar durur cānımda su

Kėrek *melfūẕ* ḥarfnı ki *ġayr-ı mektūb*dur ve *mektūb* ḥarfnı ki *ġayr-ı melfūẕ*dur, bu meẕkūr bolġan ḥurūfġa münḥaṣır bilmegeyler.” (ME, 32)

/a, e/

a-, e- ė-: Harekeli Elif / Hemze (ا) (Arapçada vaslî hemze):

Bazen kelime başındaki düz geniş /a, e/ ünlülerinin yazıda temsilcisi *elif* kendinden önce gelen ve sonu ünsüzle biten kelimeye ulandığında taktide düşer; ancak *elif-i vasl*dan (A değerindeki elif) önce gelen kelimenin sonunda *sakin yâ* (یا) varsa düşmez: “Bu cümledin *müteḥarrik elif*dür (ا) kim *hemze* dėrler, ḥareketini mā-ḳablıġa naḳl ḳılsalar taḳṭī‘de sāḳıṭ bolur. Nėçük kim: *Fiġān ez tü* (فغان ازتو) ve *‘aẕāb ėtme* (عذاب ایتمہ) kim *mefā‘īlün* veznidedürler. Eger bu elif’niṉg (ا) mā-ḳablı sākin yā (یا) bolsa, elif (ا) telaffuẓġa kėlür, yā (یا) taḳṭī‘de sāḳıṭ bolur. Nėçük kim: *Refti ez dil* (رفتی ازدل), *kėtti ol ay* (کیتی اولای) kim vezni *fā‘ilātün* veznidedürler. Bu hemze kim avvalda bolġay, ‘Arab ḳaşıda aṣlī ėmestür, belki, vaṣlī dėrler, az maḥaldur kim aṣlī dėrler.”

[(24a/1-7); Bunlardan (biri) hemze denilen *harekeli elif*tir (ا), harekesi öne alındığında takti‘de düşer. Örnek: *Fiġān ez tü* (فغانازتو) ve *‘aẕāb ėtme* (عذاب ایتمہ), *mefā‘īlün* veznindedirler. Eğer bu elif’in (ا) önündeki sakin yâ (یا) olusa, elif (ا) telaffuz edilir, yâ (یا) takti‘de düşer. Örnek: *refti ez dil* (رفتیازدل), *kėtti ol ay* (کیتیاولای), vezni *fā‘ilâtün* veznindedirler. Bu önde olan hemze Arab nezdinde aslî değildir belki, vaslī dėrler, az yerde aslî derler.]

Ali Şir Nevâyî *elif*’i “hemze işbā‘ıdın ḥāṣıl bolur.” (ME, 30) şeklinde tanımlar, bulunduğu yerlere ve taktide değerlendirilişine

dikkat çeker: “Ve yana *elif*dür; bir müteḥarrik *elif* kim anıñg ḥareketi mā-ḳablıġa naḳl kılsalar, ṭaḳṭī‘din sāḳıṭ bolur, andaḳ kim: Mėn eger yārdın ayrılmasam ėrmesdür tañg. Yana yā ḥarfidur, çün yā ḥarfidın soñgra müteḥarrik elif vāḳi‘ bolġay, çün teleffuẓġa kirmegey, taḳṭī‘din sāḳıṭ bolġay, andaḳ kim: Mėn eger yārdın ayrılmasam ėrmesdür tañg (ME, 32). Yana *yā* ḥarfıdur, çün *yā* ḥarfıdın soñgra müteḥarrik *elif* vāḳi‘ bolġay, çün telaffuẓġa kirmegey, taḳṭī‘din sāḳıṭ bolġay, andaḳ kim: Bardı ol şūḫ u kitti iş mėndin (ME, 32).

-a-, -e- Ünlülerinin Yazımı ve Taktide Değerlendirilmesi

Karakteristik olarak Doğu Türkçesinde normal uzunlukta ünlüler yazılır; ancak imlası kalıplaşmış bazı kelimelerde /A, I, U/ ünlüleri kural dışı olarak yazılmaz, kimi zaman da *yaman* (يمان), *yana* (ينه), *ḳara* (قرا) gibi kelimelerde imlasında olmadığı hâlde kelimelerin ilk ünlüleri /A, I, U/ yazılır [*yaman* (یامان), *yana* (یانه), *ḳara* (قارا)] ve uzun ünlü gibi telaffuz edilir. Bu elif (ا), vâv (و) ve yâ (ى) harflerinin okunması olarak tanımlanır: “*sañga* (سپنكا) ve *mañga*nıñg (منكا), *sin*’i bile *mim*’iniñg arasıda ba‘żı maḥalda elfī mütelaffaẓ bolur kim kitābette yoḳtur kim *fa‘ul* veznide bolġay. Aṣl ḳā‘ide Türkīde oldur kim fetḥa ve ḍamme ve kesredin soñgra elif (ا) ve vāv (و) ve yā (ى) kėltürgeyler, nėçe mevżi‘dür kim bu ḳā‘ide mer‘ī ėmes, ol bulardur: Sañga (سنكا), mañga (منكا), yañglıġ (ينكليغ), yaḫşı (يخشى), yaman (يمان), yana (ينه), ḳara (قرا). Ġāyeteş *yaman* (يمان) ve *yana* (ينه) ve *ḳara*da (قرا) eger elif (ا) telaffuẓġa kėlse bitirler.” (22b/12-23a/4)

-a, -e Ünlülerinin Yazımı ve Taktide Değerlendirilmesi:

Türkçe kelimelerin son sesi fethalı /A/ olsa bu normal uzunlukta /A/ ünlüsü yazıda Farsçada da olduğu gibi çoklukla hâ (ہا) ile yazılır: *Ḳılsa* (قیلسه), bazı yerlerde de esas olması gerektiği gibi fethanın işareti olan elif (ا) ile yazılır: *Mañga* (منكا). Fetha alameti kelime sonunda hâ (ہا) olduğunda iki şekilde değerlendirilir:

Hâ (ہا) normal uzunlukta /A/ olarak okunur ve taktide açık hece değerlendirilir: *Ḳılsa vefā* (قیلسه وفا), *müfte‘ilün* veznindedir.

Hâ (ہا) uzun /A/ olarak okunur ve taktide kapalı hece değerlendirilir: *Ḳılsa vefā* (قیلسہ وفا), *müstefʿilün* veznindedir. /A/'nın uzun telafuz edilmesi bir naklin ortaya çıkışı (*naḳlī ẓāhir bol-* yani normal uzunluktan uzun okumaya nakletme, imale) olarak tanımlanır.

Ki (کہ) ile *çi*'nin (جہ) yazımında **hâ (ہا)** kullanılır ve normal uzunlukta düz dar ünlü (kesre) /i/'yi karşılamak için kullanılır. Daha önceleri bazıları tarafından bu kelimeler **yâ (ی)** ile yazılmıştır, bunlar şiirlerinde *kî, çî* okunur, kapalı hece olarak taktide değerlendirilir; hâ (ہا) ise okunmaz, /A/ için kullanılarak açık heceyi karşılar.

Kelime sonundaki hâ (ہا) /h/ veya /A/ olarak normal uzunlukta ünlü olarak okunur ve değerlendirilir. Hâ (ہا) *tü şāh men* (توشاہ من), *bende şevem* (بندہ شوم) örneklerinde birincide /h/, ikincide /e/ seslerinin yazıda temsilcisidir. Bu örnekler *müstefʿilün* veznindedirler.

> "… kelimeniŋ āḫır ḥarfı meftūḥ bolsa bu fetḥanıŋ 'alāmatı ekşer maḥalda hā (ہا) bolur, ba'żı maḥalda elif (ا) kėliptür, meşel: *Maŋga dār üçün* (منکا دار اجون). Aṣlda fetḥanıŋ 'alāmatı elif'dür (ا), barça maḥalda elif (ا) kėltürseler hem mücevvezdür. Fetḥanıŋ 'alāmatı hā (ہا) bolġan maḥalda bu hā (ہا) telaffuẓġa kėlse, fi'l-cümle naḳlī ẓāhir bolur. Nėçük kim: *Ḳılsa vefā* (قیلسہ وفا), eger *müfteʿilün* veznide oḳulsa, naḳl ẓāhir bolmas; eger *müstefʿilün* veznide oḳulsa naḳl ẓāhir bolur. Fārsīde hem ba'żı maḥalda kelimeniŋ āḫırıda hā (ہا) fetḥanıŋ 'alāmatıdur. … Müteḳaddimīn çi (جہ) ve ki'ni (کہ) yā (ی) bile bitiptürler. Ḥālā ekşer hā (ہا) bile bitirler. Bes bu i'tibār bile ba'żı maḥalda kesreniŋ 'alāmatı hem hā (ہا) bolġay. Bu üç ḥarftın … hā (ہا) mütelaffaẓ bolsa mücevvezdür. Nėçük kim: *Tü şāh men* (توشاہ من), *bende şevem* (بندہ شوم) kim *müstefʿilün* veznidedürler. Ki (کہ) bile çi'niŋ (جہ) hā'sı (ہا) telaffuẓġa kėlmes."

[(24b/4-10, 12- 25a/4); Kelimenin son harfi fethalı olsa bu fethanın işareti çok yerde hâ (ہا) olur, bazı yerde elif (ا) gelir, örnek: *Maŋga dār*

üçün (منکا دار اجون). Gerçekte fethanın alâmeti elif'tir (ا), her yerde elif (ا) getirseler de uygundur. Fethanın alâmetinin hâ (ہا) olduğu yerde bu hâ (ہا) okunsa, sonunda bir yer değiştirme ortaya çıkar. Örnek: *Ḳılsa vefā*, eğer *müfte'ilün* vezninde okunsa, değişiklik olmaz; eğer *müstef'ilün* vezninde okunsa yer değiştirme ortaya çıkar. Farsçada da bazı yerde kelimenin sonunda hâ (ہا) fethanıñg alâmetidir, okunmaz, takti'de düşer. Örnek: *Tü ki bürde-dil* (توکی برده دل) *mütefā'ilün* veznindedir. Öncekiler çi (جہ) ve ki'yi (کہ) yâ (ی) ile yazmışlar. Hâlâ çoğu hâ (ہا) ile yazar. Şu hâlde buna göre bazı yerde kesrenin alâmeti de hâ'dır (ہا). hâ'nın (ہا) okunması uygundur. Örnek: *Tü şāh men, bende şevem* kim *müstef'ilün* veznindedirler. Ki (کہ) ile çi'nin (جہ) hâ'sı (ہا) okunmaz.]

Ali Şir Nevâyî bu konuya şu şekilde değinir: "yana *hā* ḥarfı ki, telaffuẓġa kirmes ki *vech* ve *ḫāre* ve *pare* dik, eger beyt ortasıda vāḳi' bolsa, taḳṭī'din sāḳıṭ bolur ve eger beytniñg āḫırıda tüşse, sākin ḥarf ḥisabıġa kirer" (ME, 31)

/ı, i/ Yazımı ve Taktide Değerlendirilmesi:

Farsçada bazı kelimelerde yâ (ی) normal uzunlukta /I/ (kesre) için yazıda kullanılır: *Tü ki bürde-dil* (توکی برده دل), *mütefā'ilün* vezninde olup **ki** (کی) açık hece olarak değerlendirilir.

Farsçada ve imlasını koruyarak Türkçede çi (جہ) ve ki'nin (کہ) yazımında hā-yı resmiyye (ہ) kullanılır ve düz dar ünlü /I/'nın (kesrenin) yazıda temsilcisidir:

> **"**Fārsīde hem ba'żı maḥalda kelimeniñg āḫırıda yā (ی) kesreniñg 'alāmatıdur, telaffuẓġa kėlmes, taḳṭī'de sāḳıṭ bolur. Nėçük kim: *Tü ki bürde-dil* (توکی برده دل) kim *mütefā'ilün* veznidedür. Müteḳaddimīn çi (جہ) ve ki'ni (کہ) yā (ی) bile bitiptürler. Ḥālā ekşer hā (ہا) bile bitirler. Bes bu i'tibār bile ba'żı maḥalda kesreniñg 'alāmatı hem hā (ہا) bolġay. Yā (ی) ḥarfı müteḳaddimīnniñg eş'ārıda ba'żı maḥalda telaffuẓ boluptur."

[(24b/10-25a/3); Farsçada da bazı yerde kelimenin sonunda hâ (ہا) fethanın̄g, vâv (و) dammenin, yâ (ی) kesrenin alâmetidir, okunmaz, takti'de düşer (yani hatf olarak yazılmasına rağmen ünsüz olarak değerlendirilip kapalı hece sayılmaz). Örnek: *Tü ki bürde-dil* (توکی بردہ دل) *mütefā'ilün* veznindedir. Öncekiler çi (جہ) ve ki'yi (کہ) yâ (ی) ile yazmışlar. Hâlâ çoğu hâ (ہا) ile yazar. Şu hâlde buna göre bazı yerde kesrenin alâmeti de hâ'dır (ہا). Bu üç harften … yâ (ی) harfi öncekilerin şiirlerinde bazı yerde okunmuştur. Ki (کہ) ile çi'nin (جہ) hâ'sı (ہا) okunmaz.]

Yuvarlak Ünlüler ve Vâv (و) Harfinin Temsil Ettiği Sesler

Kelime içinde *vâv-ı işmâm-ı damme* /U, O/ yazımı ve taktide değerlendirilmesi:

Farsça kelimelerde bazen kelime içinde yazılan vâv normal uzunlukta ünlü (damme) olarak kabul edilir ama taktide okunmaz / açık hece olarak değerlendirilmez: *Ḫoş* ve *ḫor, ḫ^{v}āb*, *ḫ^{v}aş* ses grupları vâv'a rağmen bir kapalı hece olarak *fa'* vezninde değerlendirilir.

> "Vāv (و) ḥarfı kelimenin̄g vasaṭıda hem ba'żı maḥalda ḍamme 'alāmatı boluptur. Nėçük kim: *Ḫoş* ve *ḫor* kim *fa'* veznidedürler, yana *ḫ^{v}āb* ve *ḫoş* kim *fa'* veznidedürler. Munı *vāv-ı işmām-ı ḍamme* dėptürler. Bu vāv'lar (و) hīç maḥalda mütelaffaẓ bolmas."

[(25a/4-7); Vâv (و) harfi kelimenin ortasında da bazı yerde damme alâmeti olmuştur. Örnek: *ḫoş* ve *ḫor fa'* veznindedirler, yine *ḫ^{v}āb* ve *ḫōş fa'* veznindedirler. Buna *vâv-ı işmâm-ı damme* demişler. Bu vâv'lar(و) hiçbir yerde okunmaz.]

Ali Şir Nevâyî yazılan ama telaffuz edilmeyen *vâv-ı işmâm-ı damme*ye dikkat çeker: "kitābetde bardur ve lafẓda yoḳtur, *żamme işmāmı vāv*'ı dėk, meṣel *ḫ^{v}āb u ḫūrd*"(ME, 31).

Kelime sonunda /U/ yazımı ve taktide değerlendirilmesi:

Farsçada bazı kelimelerin sonunda bulunan vâv (و) normal uzunlukta ünlü (damme) için kullanılır ve okunmaz, açık hece olarak değerlendirilmez: *Mütefā'ilün* vezninde ***tü*** *ki bürde-dil* (توکی برده دل) yapısında ***tü*** vâv (و) yazılmasına rağmen açık hece olarak değerlendirilir.

> "Fārsīde hem ba'żı maḥalda kelimeniñg āḫırıda vāv (و) ḍammeniñg 'alāmatıdur, telaffuẓġa kėlmes, taḳṭī'de sāḳıṭ bolur. Nėçük kim: ***Tü*** *ki bürde-dil* (توکی برده دل) kim *mütefā'ilün* veznidedür. … Bu üç ḥarftın vāv (و) mütelaffaẓ bolsa mücevvezdür."

[(24b/10-11, 25a/1-3); Farsçada da bazı yerde kelimenin sonunda vâv (و) dammenin alâmetidir, okunmaz, takti'de düşer. Örnek: ***Tü*** *ki bürde-dil* (توکی برده دل) *mütefā'ilün* veznindedir. Bu üç harften vâv (و)'ın (یا) okunması uygundur. Örnek: ***Tü*** *şāh men* kim *müstef'ilün* veznindedirler.]

Ali Şir Nevâyî yazılan ama telaffuz edilmeyen harflere dikkat çeker: "kitābetde bardur ve lafẓda yoḳtur, mesel bū vü **tü**"(ME, 31).

Atıf vâvı (U, ve) Yazımı ve Taktide Değerlendirilmesi

Atıf vâvı aruzda yazılması ve taktide değerlendirilmesi bakımından üç şekilde değerlendirilir:

1.1.1.1.1. Atıf vâvı yazılır ve telaffuz edilir, uzun ünlü (û) olarak değerlendirilir: *Gül‿ü mül* (کل و مل), *fa'ūlün* veznindedir.

1.1.1.1.2. Atıf vâvı yazılır ve harekelidir, (*ve*) olarak değerlendirilir: *Gül ve mül* (کل و مل), *fā'ilün* veznindedir.

1.1.1.1.3. Atıf vâvı yazılır ama okunmaz: *Gül mül* (کل و مل), *fa'lün* veznindedir.

> "***vāv-ı 'aṭf*** dur, bu üç nev' bolur. Ėkki nev'i hem mektūbdur hem melfūẓ, biri sākin. Nėçük kim: *Gül‿ü* (کل و مل) *mül* kim

fa‘ūlün veznide bolġay. Yana biri müteḥarrik. Nėçük kim: *Gül ve mül* (كل و مل) kim *fā‘ilün* veznide bolġay. Üçünçi nev‘i kim mektūbdur, melfūẓ ėmes: *Gül mül* (كل مل) kim *fa‘lün* veznide bolġay, taḳṭī‘de sāḳıṭ bolur, Türkīde bile *ḥarf-ı ‘aṭf*dur. Eger vāv(و) ḥarfı bile ‘aṭf ḳılsalar Fārsī üslūbı bile ḳılmış bolġaylar.”

[(25a/7-12); Yine bir *atıf vâv*ıdır, bu üç çeşittir. İki çeşidi hem yazılıdır hem de biri sakin okunur. Örnek: *Gül ü mül*: *fa‘ûlün* veznindedir. Yine biri harekeli. Örnek: *Gül ve mül*: (10) *fâ‘ilün* veznindedir. Üçüncü türü yazılıdır, okunmaz: *Gül mül*: *fa‘lün* veznindedir, takti‘de düşer, Türkçede bile *harf-ı ‘atıf*tır. Eğer vâv (و) harfiyle atıf yapsalar Farsçaya göre yapmış olurlar.]

Ali Şir Nevâyî yazılan ama telaffuz edilmeyen atıf vavına dikkat çeker: “kitābetde bardur ve lafẓda yoḳtur, *aṭf vāv*’ı dėk, meṣel: *cān u cihān*; ve *żamme beyānı vāv*’ı dėk”(ME, 31).

Düz Dar Ünlüler (ı, i, î) ve Yâ (ى) Harfinin Temsil Ettiği Sesler

Birçok yerde yazılmadan kullanılır. Türkçede bulunmayan, alıntı bilhassa Farsça kelimelerde yâ (ى):

1. Sıfat yapımında kullanılır. “Ve ol yā’lar kim … ṣıfat ḥālıda ẓāhir bolur, taḳṭī‘ çaġıda dāḫil ḳalurlar, (ME, 30)
2. İzafet kuruluşunda bazı yerlerde yazılmaz; ancak taktide uzun ünlü olarak değerlendirilip kapalı heceyi karşılayabilir: “*Ġam-ı mühlik* (غم مهلك), *ġam-ı ‘ışḳeş* (غم عشقش) kim *mefā‘īlün* veznidedürler.” (23a/9).
3. *Hemze* (ء): Kelime sonunda hā-yı resmiyye üzerine yazılan hemze (ۂ) /ı, i, ī/’yi temsil eder. Bu ya yazılmayan yâ(ى)’nın karşılığı olarak /ı, i/ okunur, kelimeyi cümlede nesne yapar veya /ī/ okunarak yâ-yı nekre (belirsizlik zamiri “bir”) görevini üstlenir. Babur Şah bu yazımın kökeninin (ۂ < ہی)’den gelmiş olabileceğini de düşünerek etimoloji yapar:

> “ *‘Ayyāreī* (عَيارهٔ) kim *müstef‘ilün* veznidedür. Bu ṣūrette ėkki hā(ہا) telaffuẓġa kėledür. Ġāliben kelimenin͡g hā’sı(ہا) avvalġı hā’ġa(ہا) mübeddel boluptur kim aṣlda ayyārhī (عَيارہی) bolmış bolġay.” [(23a/10-12); bir kelimenin sonunda (10) he(ه) varsa (onu) belirsizleştirmekte (hemze kullanılır). Örnek: *‘ayyāreī* (عَيارهٔ) “**bir** serseri”, *müstef‘ilün* veznindedir. Bu şekilde iki hā(ہا) telaffuz edilir. Öyle görünüyor ki kelimenin hâ’sı (ہا) ilk hâ’ya(ہا) dönüştürülmüştür, kökende ayyārhī (عَيارہی) olmuş olmalı.]

Ali Şir Nevâyî de şu şekilde bahseder: “Ve ol yā’lar kim *ḫastaī ve besteī* ve *āvāreī ve dāneī* ve *yanaī* lafẓı dėkde, tenkīr … ḥālıda ẓāhir bolur, taḳṭī‘ çaġıda dāḫil ḳalurlar.” (ME, 30)

9.3.2. Uzun Ünlülerin Yazımı ve Taktide Değerlendirilmesi

Medli elif (uzun a = a:): Türkçe kelimelerde “elif’dür(ا). Bir hemze(ء) fetḥasının͡g işbā‘ıdın ḥāṣıl bolur. Ay(آی) ve at(آت). *fā‘* veznidedürler” (22b/11-12) (elif’tir(ا). Bir hemze(ء) fethasının eklenmesiyle elde edilir.)

Vāv (ötre ـُ = û): Alıntı kelimelerde “vāv’dur(و) kim ḍammenin͡g işbā‘ıdın ḥāṣıl bolur. Nėçük kim: *Dāvūd* (داود) (6) ve *ṭāvūs* (طاوس) kim *fa‘lān* veznidedürler. Bu yosunluḳ vāv (و) Türkī lafẓıda yoḳtur.” [(23a/5-7); vâv(و), dammenin eklenmesiyle elde edilir: *Dâvûd* (داود) ve *tâvûs* (طاوس) *fa‘lân* veznindedirler.] Bu yapıdaki vâv (و) Türkçe kelimelerde bulunmaz, ötreyle /û/yu karşılamak için kullanılır.

9.3.3. Ünsüzlerin Yazımı ve Taktide Değerlendirilmesi

Uzun ünlü + Ünsüz + b/t/d: Uzun ünlü + Ünsüz + Ø

Taktide Uzun ünlü + Ünsüz’den sonra gelen b, d, t ünsüzleri düşer:

> “Yana Fārsīde bā (ب) ve tā (ت) ve dāl (د) sākindür kim ėkki sākindin son͡gra kėlse taḳṭī‘de sāḳıṭ bolur. Nėçük kim: *Güştasb şeh* ve *kemgūşt şud* ve *pür rīḥt mey* ve *bī-kār u derd*

kim *müstef'ilün* veznidedürler. Bu sākinlerning burunġısı ḥurūf-ı medd bolur."

[(25b/9-12); Yine Farsçada bâ (ب), tâ (ت) ve dâl (د) sakindir, (10) iki sakinden sonra gelse takti'de düşer. Örnek: *Güştasb şeh*, *kemgūşt şud, pür rīḥt mey*, *bey kār derd müstef'ilün* veznindedirler. Bu sakinlerin önündeki uzatma (med) harfleridir.]

Ali Şir Nevâyî de şu şekilde bahseder: "Ve hem bu nev'dür (yani üç sakin yan yana bulunmaz) *bā* ḥarfı, *Güştāsb* bile *Lehrāsb*'da." (ME, 32)

/n/'nin (ن) taktide değerlendirilmesi

1. Yazıda elif (ا), vâv (و) ve yâ (ى) ile temsil edilen uzun ünlülerden sonra gelen nun (ن) taktide düşürülür, kendisinden önce uzun ünlü kapalı hece olarak değerlendirildiği için nun (ن) dikkate alınmaz: *Dermān merā*: *müstef'ilün* veznindedir.

2. Yazıda elif (ا) ile temsil edilen uzun ünlü (â)'dan sonra gelen nun (ن) taktide telaffuz edilerek açık hece kabul edilir ki bir buçuk hece olarak adlandırılan yapıdır: Farsça *mânde*'nin nûn'u (ن) bazı yerlerde telaffuz edildiğinde *fā'ilün* veznindedir, düşürüldüğünde ise *fā'lün* veznindedir. Tarazî bu konuyu ""Bilgil kim Türkī lafẓda ba'żı yėrde nūn ve kāf bir ḥarf sanıda sanalur egerçi kitābette ėkki ḥarf bitilür." (FB, 91b/13-14) cümlesiyle açıklar.

3. Türkçede normal uzunlukta A, I, U, O ünlülerinin yazıda temsili için elif (ا), vâv (و) ve yâ (ى) kullanılır, bunlardan sonra nun (ن) geldiğinde taktide telaffuz edilir ve hece kapalı değerlendirilir; ünlüler okunmaz yani hece olarak kabul edilmez: *Ḳaçan kėlgey* yapısı *mefā'īlün* veznindedir. *-çan* bir kapalı hece olarak taktide değerlendirilir.

> "Yana bir nūn-ı sākindür kim ḥurūf-ı meddin soñgra bolġay, taḳṭī'de sāḳıṭ bolur. Nėçük kim: *Mecnūn şudem* ve *müşkīn ḫaṭat* ve *dermān merā* kim *müstef'ilün* veznidedürler. Ḥurūf-ı med elif (ا), vāv (و) ve yā'dur (ى) kim fetḥa ve ḍamme ve kesreniñg işbā'ıdın ḥāṣıl bolur. Fārsīde *mānde*'niñg nūn'ı (ن) ba'żı maḥalda mütelaffaẓ boluptur kim *fā'ilün* veznide bolġay. Meẕkūr bolup erdi kim Türkī elfāẓıda bu ḥurūf, fetḥa ve ḍamme ve kesreniñg 'alāmatıdur. Bu nev' nūn (ن) vāḳi' bolsa, nūn (ن) mütelaffaẓ bolur, bu ḥurūf mütelaffaẓ bolmas. Nėçük kim: *Ḳaçan kėlgey* kim *mefā'īlün* veznidedür."

[(13-25b/7); Yine bir nûn-ı sakindir ki uzun ünlü için kullanılan harflerden (med harfleri) sonra bulunur, takti'de düşer. Örnek: *Mecnūn şudem* ve *müşkīn ḫaṭat* ve *dermān merā müstef'ilün* veznindedirler. Med harfleri elif (ا), vâv (و) ve yâ'dır (ى), fetha ve damme ve kesrenin eklenmesiyle meydana gelir. Farsçada *mānde*'nin nûn'u (ن) bazı yerde okunur, *fâ'ilün* veznidedir. Türkçe sözlerde bu harfler, fetha ve damme ve kesrenin alâmeti olduğu daha önce zikredildi. Bu tür nûn (ن) bulunsa, nûn (ن) okunur. Bu harfler okunmaz. Örnek: *Ḳaçan kėlgey* kim *mefâ'îlün* veznindedir.]

Ali Şir Nevâyî /n/ ünsüzünden *"nūn* ḥarfıdur; her *nūn* ki *vāv ve elif ve yā*'dın soñgra vāḳi' bolsa ki mā-ḳabl ḥareketniñg cinsidin bolsa, eger beyt ortasıda tüşse ve añga ḥareket 'ārıża bolmasa, taḳṭī'din sāḳıṭ bolur ve eger beyt āḫırıda tüşse, sākiñga maḥsūb bolur, (ME, 31) tanımıyla bahseder.

Damaksı n (ñg: نك)

Ali Şir Nevâyî bu ünsüz için "*artuḳsı nūn*" terimini kullanır. (نك) ile yazılan damaksı n'nin yazımında kullanılan (ك) taktide değerlendirilmez. Babur Şah taktide bununla ilgili kuralı şu şekilde

açıklar: "Türkī lafẓıda nūn-ı sākindin soñra "gāf" bolsa, bu nūn (ن) telaffuẓġa kėlmes. Nėçük kim: Yañglıġ (ينكليغ) ve tüñglük (تونكلوك) ve ėñglik (اينكليك) kim *fa'lün* veznidedürler."

[(25b/7-9); Türkçe sözlerde sakin nûndan sonra "gâf" olsa, bu nûn (ن) okunmaz. Örnek: yañglıġ (ينكليغ), tüñglük (تونكلوك), ėñglik (اينكليك) *fa'lün* veznindedirler.]

Ali Şir Nevâyî de "Yana artuḳsı *nūn*'lardur kim söz irtibātı üçün żamāyirde -nıñ lafẓıda bitilür, meṣel *anıñ* ve *miniñ* ve *siniñ* lafẓıda, andaḳ kim:

Ay köñgül bilgil ki bu cān nė sėniñdür nė mėniñ
Belki anıñdur dėseñ kimniñ dėyin kim yārnıñ

Ve bu meẕkūr bolġan elfāẓnıñ/ *kāf*'larıdur kim *kāf* ornıġa bitilür, ammā telaffuẓġa *kāf* ornıġa kirmes. Ve yana *nūn* bile *kāf*'lardur kim *anıñ* ve *miniñ* ve *tañ* ve *oñ* ve *soñ* ve *yiñ* ve *tiñ* lafẓıda vāḳi'dür kim barçası taḳṭī'de sāḳıṭ bolur." (ME, 33) bilgisini verir.

9.3.4. Aruz Vezinlerinde İki Sakin Ünsüzün Yan Yana Gelmemesi

Şiirde vezinler arasında iki ünsüz birlikte bulunmaz, ilkinden sonra normal uzunlukta ünlü ile telaffuz edilir: *Dest* ***be-deh*** (دست **بده**) ve *tart* ***ḳulum*** (تارت **قولوم**) *müfte'***ilün** veznindedirler:

> "şi'rniñ evzānınıñ arasıda ėkki sākin yandaşa kėlmeydür. Eger şi'rde ėkki sākin cem' bolsa, taḳṭī' ḳılurda birisi müteḥarrikke maḥsūb bolur. Nėçük kim: *Dest be-deh* ve *tart ḳulum* kim *müfte'ilün* veznidedürler."

[(25b/13-26a/2); şiirin vezinlerinin arasında iki sakin yan yana gelmez. Eğer şiirde iki sakin bir araya gelse, takti' yaparken birisi harekeli sayılır. Örnek: *Dest be-deh* ve *tart ḳulum müfte'ilün* veznindedirler.]

9.3.5. Aruz Vezinlerinde Üç Sakin Ünsüzün Yan Yana Gelmemesi

Vezinlerde üç ünsüz harf yan yana gelirse biri taktide düşer, biri de normal uzunlukta ünlüyle bir buçuk hece değerinde telaffuz edilir: ***Rāst****-rū* (راست رو) *fā‘ilün* veznindedür.

> “Eger üç sākin cem‘ bolsa, biri taḳṭī‘de sāḳıṭ bolup, biri müteḥarrikke maḥsūb bolur. Nėçük kim: *Rāst-rū* kim *fā‘ilün* veznidedür yā ol kim her ėkki sākin müteḥarrikke maḥsūb bolur. Nėçük kim: *Rāsıta-rū* kim *müfte‘ilün* veznide bolġay. Türkīde bu nev‘ üç sākin ictimā‘ı bolmas.”

[(26a/2-6); Eğer üç sakin bir araya gelse, biri takti‘de düşer, biri harekeli sayılır. Örnek: *Rāst-rū fā‘ilün* veznindedir veya her iki sakin de harekeli değerlendirilir. Örnek: *Rāsıta-rū müfte‘ilün* veznindedir. Türkçede bu tür üç sakin bir araya gelmez.]

9.3.6. Aruz Vezinleri Arasında Yanyana İki Sakin Bulunması

İki sakinin yan yana bulunması 1. Uzun ünlü + Ünsüz, 2. -K K- (sonu ünsüzle biten kelime + ünsüzle başlayan kelime), 3. KK (Kelime sonunda iki ünsüzün yan yana bulunması) olarak 3 grupta değerlendirilir. Metinde tek tek ele alınmıştır.

1. **Uzun ünlü + Ünsüz**: Y**ād,** ş**ād** örneklerindeki gibi mısraların haşvında yan yana iki sakin harf bulunabilir: “Şi‘rnin̄g evzānınıń̄g arasıda hem ėkki sākin-i mütevālī ba‘żı maḥalda vāḳi‘ boluptur. Nėçük kim bu beytnin̄g mıṣrā‘larınıń̄g ḥaşvıdadur:

> Ey yār-ı perī-zād gāhī mėni ḳıl y**ād**
> Hecrin̄gde ġamım bar vaṣlıń̄g bile ḳıl ş**ād”**

[(26a/8-10); Şiirin vezinleri arasında da yan yana iki sakin bazı yerlerde bulunur. Nitekim bu beytin mısralarının haşvındadır:

> *Ey yār-ı perī-zād gāhi mėni ḳıl yād*
> *Hecrin̄gde ġamım bar vaṣlıń̄g bile ḳıl şād*]

2. **-K / Uzun ünlü + K- (sonu ünsüzle veya uzun ünlü biten kelime + ünsüzle başlayan kelime)**: İki ünsüz veya uzun ünlü ve ünsüzün oluşturduğu ses birliklerinin yan yana gelişinin beyitte bulunduğu yere göre taktide değerlendirilmesinin farklı kuralları bulunmaktadır. *Perī-zād* ve *ġamım bar* sözü *mefā'īl* vezninde olup kısaltılır, ikinci sakin takti'de düşmez:

> *"perī-zād* ve *ġamım bar* lafẓı *mefā'īl* veznide vāḳi' boluptur kim maḳṣūrdur, bu ėkkinçi sākin taḳṭī'de sāḳıṭ bolmas, mu'teberdür. Şi'r evzānı arasıda ėkki sākin-i mütevālī bolmas. Andaḳ tapıldı kim bu ėkki sākin-i mütevālī ol nev' şi'r evzānı ḥaşvıda bolur kim müṣemmen beytning rüknleri andaḳ münāsib vāḳi' bolsa kim her mıṣrā'ını murabba' beyt taṣavvur ḳılsa bolġay. Nėçük kim meẕkūr bolġan beytni murabba' taṣavvur ḳılsek maṭla'ī ve beytī bolur. Her müṣemmen beytī kim mıṣrā'ını murabba' beyt taṣavvur ḳılsa bolġay. Lāzım ėrmes kim anıng ḥaşvıda ėkki sākin-i mütevālī bolġay. Nėçük kim bu beyt:

Ḳara zülfüng firāḳıda perīşān rūzgārım bar
Yüzüngning iştiyāḳıda nė ṣabr u nė ḳarārım bar

[(26a/10-26b/6); *perī-zād* ve *ġamım bar* sözü *mefā'īl* vezninde olup kısaltılmıştır, bu ikinci sakin takti'de düşmez, değerlendirilir. Şiir vezinleri arasında yan yana iki sakin olmaz. Sekizli tefileleri münasipse beytin her mısrası murabba beyt olarak düşünülebilecek türdeki şiir vezinlerinin haşvında yan yana iki sakin harf bulunduğu tespit edildi. Nitekim zikredilen beyti murabba olarak düşünsek bir matla' ve bir beyit olur. Her bir sekizli (tefilelere sahip) beyit mısra'ını murabba beyit olarak tasavvur etmek mümkündür. Onun haşvında yan yana ikki sakin bulunması gerekmez. Örnek bu beyt:

Ḳara zülfüng firāḳıda perīşān rūzgārım bar
Yüzüngning iştiyāḳıda nė ṣabr u nė ḳarārım bar

Eger murabba olarak tasavvur etsek iki beyit olur. Bu beytin haşvında yan yana iki sakin düşünmek mümkün değildir. Eger iki sakin bulunsa, birisi harekeli kabul edilir öbürü takti'de düşer, muteber değildir. Ancak bu yan yana iki sakin elbette mısraları murabba beyit olarak düşünülebilecek beytin haşvında bulunur. Bu şekilde yan yana iki sakin aruzda olur. Şu hâlde şiirin vezinlerinin sonunda veya son hükmündeki ilk yerinde olursa (yan yana iki ünsüzün aruzda bulunur) denilmesi münasip görünmektedir. Ancak, yan yana harekeli (harfler) dörtten fazla olmaz, dördüncü de zihaf yoluyla düşer, şiirin sonu harekeli (açık hece) olmaz.]

3. **-KK (Kelime sonunda iki ünsüzün yan yana bulunması)**

Gir**ift,** do**st** gibi kelimelerde görüldüğü üzere taktide sondaki te ünsüzü düşer. Şiir vezinleri arasında yan yana iki sakin olmaz.

> "Şi'rning evzānıng āḫırıda ėkki sākin-i mütevālī i'tibār ḳılıpturlar. Eger ziyāda bolsa taḳṭī'de sāḳıṭ bolur." [(26a/6-7); Şiirin vezinlerinin sonunda ard arda iki sakin (harf)e itibar ederler; eğer fazla olsa takti'de düşer.]

Ali Şir Nevâyî burada özellikle /t/ ünsüzüne dikkat çeker: "*tā* ḥarfıdur; her *tā* ki andın burun sākin ḥarf bolġay, *mest ve elest* dik, çün beyt ortasıda bolsa, bir müteḥarrikke maḥsūbdur ve eger beyt āḫırıda tüşse, bir sākin ḥisābıġa kirer, (ME, 31). "*Tā* ki yana andın burun ikki sākin bolġay, eger beyt ortasıda tüşse ve telaffuẓġa kirse, öz mā-ḳablı bile her biri bir müteḥarrik ḥisābıġa kirer, andaḳ kim:

Ġam yükidin köngülde girift durur

Ve eger beytning āḫırıda tüşse, her ḥāl bile taḳṭī'de sāḳıṭ bolur, neyüçün ki 'Arūż evzānıda üç sākin hīç vech bile cem' bolmas, andaḳ kim:

Cihān bolmasun dōst ger bolsa do**st"** (ME, 31-32)

4. Sekizli tefileleri münasipse beytin her mısrası murabba beyt olarak düşünülebilecek türdeki şiir vezinlerinin haşvında yan yana iki

sakin harf hoş görülmese de bulunabilir birisi harekeli kabul edilir öbürü takti‘de düşer, Ancak, yan yana harekeli (harfler) dörtten fazla olmaz, dördüncü de zihaf yoluyla düşer. Şiirin sonu harekeli (açık hece) olmaz.

“Eger murabba‘ taṣavvur ḳılsaḳ ėkki beyt bolur. Bu beytniṉg ḥaşvıda ėkki sākin-i mütevālī taṣavvur ḳılıp bolmas. Eger ėkki sākin vāḳi‘ bolsa, birisi müteḥarrikke maḥsūb bolur yā ol-kim taḳṭī‘de sāḳıṭ bolur, mu‘teber ėmes. Velī bu ėkki sākin-i mütevālī elbette andaḳ beytniṉg ḥaşvıda vāḳi‘ boluptur kim mışrā‘larını murabba‘ beyt taṣavvur ḳılsa bolur. Bu ṣūrette ėkki sākin-i mütevālī ‘arūżda vāḳi‘ bolur. Bes mundaḳ dėyilse münāsib körünedür kim şi‘rniṉg evzānınıṉg āḫırıda yā avval yėride kim āḫır ḥükmide bolġay; ammā müteḥarrik-i mütevālī törttin artuḳ müsta‘mel ėmes, törtünçi hem zaḥf ṭarīḳı bile tüşer, şi‘rniṉg āḫırı müteḥarrik bolmas.”

[(26b/6-27a/1); Eger murabba olarak düşünsek iki beyit olur. Bu beytin haşvında yan yana ikki sakin düşünmek mümkün değildir. Eger iki sakin bulunursa, birisi harekeli kabul edilir öbürü taktide düşer, muteber değildir. Ancak yan yana bulunan bu ikki sakin elbette mısraları murabba beyit olarak düşünülebilecek beytin haşvında bulunur. Bu şekilde yan yana iki sakin aruzda olur. Şu hâlde şiirin vezinlerinin sonunda veya sonu hükmündeki başında olduğunda (yan yana iki ünsüz aruzda bulunur,) denilmesi münasip görünmektedir. Ancak, yan yana harekeli (harfler) dörtten fazla olmaz, dördüncü de zihaf yoluyla düşer. Şiirin sonu harekeli (açık hece) olmaz.]

9.3.7. Şeddeli okunan harfler

Türkçe ve alıntı kelimelerde yazılan bir ünsüzün çift ünsüz olarak okunması. Yine beytin taktii meselesi olarak bu ses hadisesine dikkat çekilir. Kelimenin tek ünsüzle yazılıp şeddeli okunması gerektiğinin bilinmemesi durumu taktide problem oluşturmaktadır. Sadece yazıma bakılıp harfin iki ünsüzü karşıladığı düşünülmeden vezin bulunmaya çalışılırsa bir ünsüz eksik kalmaktadır: (بنتی)

yazımındaki t, sonu t sedasız ünsüzüyle biten ve öncesinde /I/ düz dar ünsüzü bulunduğunda şeddeli okunması kuralı bilinmediğinde bir açık bir kapalı heceyle *yėti* olarak *fa'ul* vezninde okunacaktır; halbuki kurala göre *yėtti* okunduğunda iki kapalı hece ile *fa'lün* vezninde değerlendirilecektir. Verilen açıklamalarda Babur Şah çift ünsüzün görüldüğü yerleri Türkçe ve alıntı kelimelerde belirler. **Türkçe kelimelerde** iki yolla yan yana aynı ünsüz bulunur:

Kelimede ünsüz ikizleşmesi: *allı* (الی) ve *toḳḳuz* (توقوز) kim *fa'lün* veznidedürler (23b/1-2). Şeddeli okunabileceğinin bilinmemesi durumunda taktide *alı*, *toḳuz* okunarak *fa'ul* vezninde değerlendirilebilir ki hatalı olacaktır.

Seda bakımından ünsüz benzeşmesi:

Babur Şah biçimbirimlerin çekime girdiğinde uğradığı benzeşmeler neticesi ortaya çıkan yazım ve telaffuz arasındaki farklılıklar, bazen de telaffuza bağlı olarak yazıda meydana gelen değişmelerin vezin tespitinde değerlendirilişi üzerinde durur: "Aṣl oldur kim bu meẕkūr bolġan ḥurūfnı bu ṣūret bile bitigeyler. -da (دا), -dın (دین), -ġa (غہ) tī (تی) ve ḳāf (قاف), kāf'nıṉg (کاف) mücāveretidin dāl (د) ve ġayn (غ) tī (تی); ḳāf (ق) ve kāf (ك) bile mübeddel boluptur." [(23b/12-24a/1); Asıl olan da bu zikredilen harflerin böyle (telaffuz edilen bütün ünsüzleriyle) yazılmasıdır. -da, -dın, - ġa (eklerinde) /t/; /ḳ/ ve /k/'nin birbirine yakınlığı sebebiyle (aynı yerde teşekkül eden birbirine yakın ünsüz olmaları bakımından) /d/ ve /t/; /ġ/, /ḳ/ ve /k/ ile nöbetleşir.]

1. **-td- > -tt-:** -t ünsüzüyle biten bir kelimeye resmî yazıda dâl (د) ile yazılan görülen geçmiş zaman eki eklendiğinde -td- > -tt- benzeşmesi meydana gelir, tek ünsüzle tâ (ت) ile yazılır, başka durumlarda iki ünsüz yazılır, benzeşmeye giren ekin ünsüzünden önce düz dar ünlü (I) varsa tek tî (تی) ile yazılır: "Türkīde kim dāl (د) ḥarfı ba'żı yėrlerde tī'ge (تی) mübeddel bolur; ġayn (غ) ve ḳāf (ق) ve kāf (ك) birbirleri bile mübeddel bolurlar. Nėçük kim: Ḥurūf-ı māżī kim dāl (د)

bile tā’dur (تا) bu ṣūrette kim fi‘lnin̄g āḫırı tā (تا) bolsa ol dāl (د) tā’ġa (تا) mübeddel bolur. Nėçük kim: Yėt-ti (يتى) ve kėt-ti (كيتى) ve at-tı (اتى) ve ḳat-tı (قاتى) ve tut-tı (توتى) ve yut-tı (يوتى). Eger fi‘lnin̄g āḫır ḥarfınınn̄g mā-ḳabli meksūr bolsa bir tī̄ (تى) bile bitirler. Nėçük kim: Yėt-ti (يتى) ve kėt-ti (كيتى) kim *fā‘lün* veznidedürler, özge maḥallarda ėkki tā (تا) bile bitirler. Yana bir “teşdī̄d” ḥarfınınn̄g terkī̄bidindür kim bu ḥarfnı manṭıḳ ėli *edāt* dėrler. Nėçük kim: Devlet-te (دولتته) ve ferāġat-tın (فراغتتين) ve ayaḳ-ḳa (اياققه) ve ėlig-ge (ايليككا). Bu ṣūratlarda ėkki ḥarf bitirler. Aṣl oldur kim bu meẕkūr bolġan ḥurūfnı bu ṣūret bile bitigeyler. Ve adınġa tī̄ (تى) mücāveretidin dāl (د) bile mübeddel boluptur.”

[(23b/3-24a/1); Türkçede (d) ünsüzünün bazan (t)’ye dönüşmesi bir kuraldır; … Örnek: Görülen geçmiş zaman ünsüzü (d) ile (t) bu suretle fiilin sonunda (t) varsa (d) (t)’ye yerini bırakır. Örnek: yėtti (يتى), kėtti (كيتى), attı (اتى), ḳattı (قاتى), tuttı (توتى), yuttı (يوتى). Eğer fiilin son harfinin öncesindeki ünlü (I) ise kelimenin son ünsüzü ile görülen geçmiş zaman ekinin ünsüzünü tek (t) harfi ile yazarlar. Örnek: yėtti (يتى), kėtti (كيتى), *fā‘lün* veznindedirler; başka yerlerde iki tâ(تا) ile yazarlar. … zikredilen harflerin böyle(telaffuz edilen bütün ünsüzleriyle) yazılmasıdır. Ayrıca (t) (d)’nin birbirine yakınlığı sebebiyle (aynı yerde teşekkül eden birbirine yakın ünsüz olmaları bakımından) (d), (t) ile nöbetleşir.]

2. Gayın (غ) ve kâf (ق) ve gâf/kef (ك) ünsüzlerinin nöbetleşmesi sonucu benzeşme: Telaffuzda düz dar ünlü+ t ses grubunun yazımda tek harfle yazılıp şeddeli okunması kuralı sadece bu durum için geçerlidir, aynı şekilde ünsüz benzeşmesi bulunan Gayın (غ) ve kâf (ق) ve gâf/kef (ك) ünsüzlerinin benzeşmesinin yazımı etkilemediği ünsüzlerin aynı olsa da yazıldığı belirtilerek imla hatası yapılmasının önüne geçilir: “Ġayn (غ) ve ḳāf (ق) ve kāf (ك) birbirleri bile mübeddel bolurlar. … ayaḳ ḳa(اياققه) ve ėlig ge(ايليككا). Bu ṣūratlarda ėkki ḥarf bitirler. Aṣl oldur kim bu meẕkūr bolġan ḥurūfnı bu ṣūret bile

bitigeyler. Ve adınġa … ḳāf (قاف), kāf'nıñg (كاف) mücāveretidin ġayn(غ) ḳāf(ق) ve kāf(ك) bile mübeddel boluptur."

[(23b/4-5, 11-24a/1); (ġ), (ḳ) ve (k) ünsüzleri birbirleriyle nöbetleşirler. Zikredilen harflerin böyle (telaffuz edilen bütün ünsüzleriyle) yazılmasıdır. Ayrıca (t); (ḳ) ve (k)'nin birbirine yakınlığı sebebiyle (aynı yerde teşekkül eden birbirine yakın ünsüz olmaları bakımından) (d) ve (t); (ġ), (ḳ) ve (k) ile nöbetleşir.]

Alıntı kelimelerde: Tek harfle yazılıp çift ünsüz okunmasıyla sıklıkla karşılaşılır: "*Ḫurrem* (خرّم) ve *ferruḫ* (فرخ)" (23b/1).

10. Taktili beyit yazım kuralları /Aruz imlası

Nihat Çetin "Arûz" maddesinde Arap, Fars ve Türk şiirinde aruza uygun imla ile ilgili bilgi vermiştir. Burada öncelikle aruzun temeli olan Arapçanın yazım kurallarının esaslarından bahsetmek gerekir. "Halîl b. Ahmed'in zamanında henüz hece ve vurgu (accent) mefhumları yoktu. O, duyarak ayrılabilen farklı vezinleri beyitlerin yazılmış şekillerinden hareketle izaha çalıştı. Arap yazısında, bilindiği gibi, yalnız sessizleri gösteren harfler vardır. Kısa sesliler hareke denen, yazıda gösterilmeyebilen ve son şekillerini yine Halîl b. Ahmed'e borçlu olduğumuz işaretlerin harflere ilâvesiyle gösterilir: وَ = v (e), لِ = l(i) gibi (Çetin 1991, 427).

Arap şiirinin vezni, Arapça'da uzunluk değerleri belli ve sabit hecelerin âhenkli dizilerine dayanmaktadır. Yine Çetin, telaffuz ve yazım arasındaki farka dikkat çeker ve aruza mahsus bir imlânın aruz bilimiyle ilgilenenler tarafından kullanıldığına işaret eder: "Bununla beraber Arap yazısının an'anevî imlâsından gelen birtakım güçlükler vardır. Bazı hallerde yazıdaki bir harfin karşılığı telaffuzda bulunmayabilir veya değişir (meselâ yazıda "fî el-şiʿri", telaffuzda "fi'ş-şiʿri"; yazıda "bi-ismi", telaffuzda "bi'smi" vb.). Bundan başka hususi imlâsı olan kelimeler vardır." açıklamalarında bulunarak yine Halîl b. Ahmed'in "yazılı şekilden hareketle vezni göstermeye yönelen sisteminde bu mahzurları ortadan kaldırmak için, an'anevî

imlâda yazılmayan harfleri gösteren, telaffuz edilmeyenleri atan, değişenleri söylenişlerini karşılayacak harflerle yazan, hatta kelime sonundaki tenvinleri harfle gösteren, **arûza mahsus sunî bir imlâdan** faydalan"dığını ("hattu'l-arûz" denen bu hususi imlâ için bk. Taşköprizâde, *Miftâḥu's-saʿâde*, Kahire 1968, I, 93-94) ileri sürer (Çetin 1991: 427).

"Arûzun Türkçeye tatbikinde, Türkçe ile bu metrik sistemi arasında bir intibaksızlık bulunmasından çok, nazarî olarak, Türkçe kelimelerin yazılı şekillerinin Arap arûzunun Halîl b. Ahmed'den gelen tahlil tarzıyla izahında güçlük çekildiğini söyleyebiliriz. Kulaktan çok göze, kelimelerin yazılı şekillerine dayanan bu tahlil şekli, Arapça'ya göre hazırlanmış bir imlâ sistemine bağlıydı. Arap yazısını kabul eden Farsların ve Türklerin kendi dillerinin yapısına göre bazı imlâ esasları tesbit etmek zorunda kalışları sırasında bu meseleleri düşünmeleri elbette mümkün değildi. Bu sebeple esasen uzun zaman kararlı bir imlâya kavuşamayan Türkçe manzum metinlerin an'anevî usul ile tahlili güç olmuştur. Bununla beraber nazariyatçılar bu hususa dikkatle birtakım esaslar tesbit etmeye çalıştılar. Meselâ, aynı zamanda Kâşgarlı Mahmud'dan sonra Türkçe'nin ikinci lugatını derlediği bilinen Şems-i Kays, yukarıda adı geçen eserinde Farsça ve Türkçe kelimelerin bazı imlâ hususiyetlerinden ve bunların arûza tatbikinden bahseder. Nitekim kelimeleri sebeb ve vetedlere ayırırken Farsça ve bilhassa Türkçe'nin imlâsının doğurduğu güçlüklere temas eden Şems-i Kays, Türkçe'nin imlâsı hakkında lugatının mukaddimesinde kâfi derecede bilgi verdiğinden bahsetmektedir. Şems-i Kays'ın Türk oluşu, *el-Muʿcem*'de Türkçe kelimelerin imlâsından bahsetmek lüzumunu hissedişi, bu eserin adındaki "eş'ârü'l-acem" ibaresinin mânasını açıklığa kavuşturmaktadır. Yani müellif eserinde yalnız Farsça şiirlerin değil, "Arapçadan başka dillerdeki şiirlerin", yukarıda işaret edilen fasıldan da anlaşıldığına göre, hususiyetle Farsça ve Türkçe şiirlerin nazım tekniğini ele almaktadır. Yaşadıkları çevre ve yetişme tarzlarıyla Arapçayı ve Farsçayı iyi bilen Türk münevverlerinin arûz

nazariyatına dair kaynakları, uzun zaman Arapça ve bilhassa Farsça eserlerdi. Bu bakımdan İran edebiyatında olduğu gibi Türk edebiyatında da arûzun nazma tatbiki önce olmuş, Türkçe nazarî eserler mevcut bilgilere göre daha sonra yazılmıştır" (Çetin 1991: 426-27,431-433).

Doğu Türkçesinin yazım kuralları Arapçanın yazım kurallarından farklı olup aruzla yazılan şiirlerde bu konuda problemler yaşanmıştır. Babur Şah Türkçenin dilbilgisine vukufiyetini Baburname'de, alfabe çalışmasında gösterir. Aruzla Türkçe şiir yazarken bununla ilgili olarak ortaya çıkan imla ve dil bilgisine bağlı meseleleri karşılaştırmalı dilbilimci yaklaşımıyla tespit eder, çözümler üretir. Bu hususta çalışmaları kendinden önce Ali Şir Nevâyî'de görürüz, onun dilbilimi çalışmalarının devam ettiricisidir. Bu yaşanan *Aruz Kitabı*'nın hemen girişinde taktiin istisnaları olmakla birlikte yazılan harflere bağlı oluşu kuralından hareketle Türkçenin imlası üzerinde düşünmüş, onun kurallarını takti meselesiyle ilgili olarak açıklamış ve taktide yazımın değil telaffuzun esas olduğu üzerinde ayrıntılı olarak durmuştur. Yazıldığı halde telaffuz edilmeyen harfler, telaffuz edildiği halde yazılmayan ünsüzleri incelemiştir; çünkü bazı istisnalar dışında Türkçede telaffuz edilen bütün sesler yazılmaktadır: "Yana *elif* (ا) ve *vāv* (و) ve *yā*' dur (ى) kim Türkī imlāsıda *fetḥa* ve *ḍamme* ve *kesre*ning ʻalāmatıdur telaffuẓġa kėlmes, taḳṭīʻde sāḳıṭ bolur, ġāyeteş baʻżı maḥalda mütelaffaẓ bolsa mücevvezdür." (24a/9-11). Arapçada yazılan harfler hece değerini belirlemekte olup kapalı heceye işaret etmektedir. Normal uzunlukta ünlüler (fetha, damme, kesre) açık hece olarak değerlenmektedir. Türkçede normal uzunlukta ünlünün yazılması hecenin değerlendirilmesinde Arap ve Farsçadaki kurala göre takti yapıldığında açık hecenin kapalı hece sayılması hatasına yol açmaktadır. Bu konudaki problemler Babur Şah'ın *Aruz Kitabı*'nda yaptığı gibi kendinden önce kaleme alınan *FB* ve *ME*'de Tarâzî ve Ali Şir Nevâyî tarafından da ele alınmış, taktide harflerin yazımı ve hece sistemi üzerinde durularak Türkçenin imlasının yarattığı farklılıklara dikkat çekilmiş, harflerin nasıl değerlendirilmesi

gerektiği konusunda kurallar Türkçe, Farsça, Arapça zengin örneklerle açıklanmıştır.

Babur Şah Türkçenin bu farklı yazım kuralları sebebiyle takti risalesinde imlâ üzerinde tafsilatlı bir şekilde düşünmüş, sunî bir imla yaratmaya çalışmış, bu yazım farklılıklarıyla bir beyti 504 vezne göre takti etmeyi başarmıştır. Babur Şah beytte değişiklik yapmadan vezne göre takti denemesi yaptığı sistem ne kadar başarılı olmuş veya uygulanmış, bu imlayla yazılan beyitler nasıl anlaşılmış, tartışılır. C nüshasında yazımdaki farklılıklar orjin beyitten biçimbirim, kelime farklılıkları gösterecek şekilde *(bėlini mü dėy, bėlni mü dėy, bėl nėmu dėy, bilinmedi, bėl nemūdı, bėl mu dė, bėl meddi)* okunarak Farsçaya çevrildiğini görürüz. Biz ise Babur Şah'ın tesis etmeye çalıştığı sistemi beyitte söz varlığı, biçimbirimlerde hiçbir değişiklik yapmadan yazımla taktiinin okuyucuya gösterilmesi şeklinde değerlendiriyoruz.

Aruz imlasıyla taktii uygulamalarını *Aruz Kitabı*'nda da görürüz: Taḳṭī'i

Ėy c_elāl ü || r_aḥmeti$_n$gd_in || g$_e$r z̲elīl $_ü$ || g$_e$r m$_u$'azz$_e$z
Ṣ$_a$fḥ$_a$yi k$_e$v||n$_e$y-n+$_o$l$_u$p aa||n$_ı$n̂g ṭırāzı||d$_ı$n muṭarraz (59b/1-2)
Fā 'ilā tün Fā 'ilā tün Fā 'ilā tün Fā 'ilā tün

Bu takti uygulamasında anın̂g zamir çakiminde fetha yerine geçen ilk eliften sonra harf değeri taşıdığını (uzun ünlü, kapalı hece) göstermek için bir elif daha yazımda görülür. Yine tefileleri belirtmek için kelimelerin tefileyle ilgili kısımları birleşik yazılır.

Başka örneklerde de Türkçe kelimelerdde normal uzunlukta ünlüler yazılmaz, Arapçadaki gibi uzun ünlüler ve ünsüzler yazılır, tefileler birleşik yazılır:

Gül ü bāġdın yüzidür ġaraż nė semen kėrek nė çemen kėrek
Ḫaṭı vü saçı eger olmasa nė Ḫıṭā kėrek nė Ḫoten kėrek

Takṭī‘

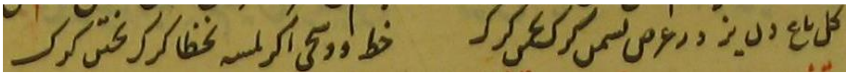

G$_{ü}$l $_{ü}$ bāġd$_{ı}$n || y$_{ü}$z$_{i}$d$_{ü}$r ġ$_{a}$r$_{a}$ż || n$_{ė}$+s$_{e}$m$_{e}$n k$_{ė}$r$_{e}$k || n$_{ė}$+ç$_{e}$m$_{e}$n k$_{ė}$r$_{e}$k
Ḫ$_{a}$ṭ$_{ı}$ vü s$_{a}$çı || eg$_{e}$r $_{o}$lm$_{a}$sa || n$_{ė}$+Ḫ$_{ı}$ṭā k$_{ė}$r$_{e}$k || n$_{ė}$+Ḫ$_{o}$t$_{e}$n k$_{ė}$r$_{e}$k

Mütefā‘ilün mütefā‘ilün mütefā‘ilün mütefā‘ilün (68b/1-5)

Nevāyī

Nė ḫayāl ėdi yana kim kön͡gül ḳuşı ṣaydını heves ėyledin͡g
Bedenimġa her sarıdın ḫadeng atıban an͡ga ḳafes ėyledin͡g

Takṭī‘:

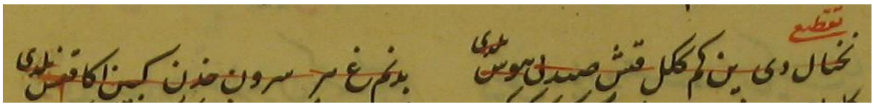

N$_{ė}$+ḫ$_{a}$yāl $_{ė}$di || y$_{a}$n$_{a}$ k$_{i}$m k$_{ön}$gül || ḳ$_{u}$ş$_{ı}$ ṣ$_{a}$yd$_{ı}$nı || h$_{e}$v$_{e}$s $_{ė}$yl$_{e}$di$_{n͡g}$
B$_{e}$d$_{e}$n$_{i}$mġ$_{a}$ h$_{e}$r || s$_{a}$r$_{ı}$d$_{ı}$n ḫ$_{a}$d$_{e}$n||g $_{a}$t$_{ı}$b$_{a}$n a$_{n}$ga || ḳ$_{a}$f$_{e}$s $_{ė}$yl$_{e}$di$_{n͡g}$

Mütefā‘ilün mütefā‘ilün mütefā‘ilün mütefā‘ilān (68b/4-7)

Türkçenin hece sisteminden ve yaratmaya çalıştığı suni imla için eserin girişinde *Sėni körsem* (سینی‌کورسام), *Man͡ga dār üçün* (منکا دار اجون) örnekleri üzerinden *elif* (ا) ve *vâv* (و) ve *yâ*’ların (ی) vezne göre nasıl telaffuz edilebileceğini yani normal uzunlukta ünlü veya harf (uzun ünlü ya da ünsüz) olarak değerlendirilebileceğini açıklar. Burada yazım denemesi yapmaz sadece telaffuz açıklamasında bulunur, telaffuz serbestiyetinden yararlanarak farklı vezinlere göre takti yapmıştır.

“Sėni körsem (سینیکورسام) kim *fe‘ilātün* veznidedür, on ḥarf mektūbdur, altı ḥarf mütelaffaẓdur.” [(24a/11-12); *Sėni körsem* (سینیکورسام) *fe‘ilâtün* veznindedir. 10 harf yazılı olup 6 tanesi (sin, nûn, kef, ra, sin, mîm) telaffuz edilir.]

“*Sėni körsem* (سینیکورسام) kim *mefā‘īlün* veznide bolġay. Bu meẕkūr bolġan üç ḥarf eger kelimenin̄g āḫırıda bolsa telaffuẓġa kėltürseler kėltürmeseler ber-ā-berdür. *Sėni* kelimesinin̄g āḫırı kim *yā’*dur (ى), telaffuẓġa kėliptür. Vāḳı‘a ṭab‘-ı selīm ḳabūl ḳılur,” [(24b/1-2);*Sėni körsem mefā‘îlün* veznizikredilen 3 harf (elif, vâv, yâ) eğer kelimenin sonunda olursa telafuz edilip edilmemesi aynıdır. *Sėni* kelimesinin sonunda yâ yazılıdır ve (uzun ünlü gibi) telaffuz edilir. Kusursur yapı kabul edilir.]. Burada *sėni* (سینی) kelimesinin sonunda yazıla normal uzunluktaki ünlünün uzun ünlü olarak okunup kapalı hece veya normal uzunlukta okunup açık hece olabileceğinden bahsediliyor.

“Sėni körsem kim *fā‘ilātün* veznide bolġay. Eger ġayr-ı āḫırda mütelaffaẓ bolsa naḳldın ḫālī ėmes. *Sėni* kelimesinin̄g avvalġı yā’sı (ى) telaffuẓ boluptur.” [(24b/1-4); *Sėni körsem fā‘ilâtün* veznindedir. Kelime sonunda olmayıp okunsa başka yere nakledilebilir, *sėni* kelimesinin ilk yâ’sı (ى) telaffuz edilmiştir.]

Bu ṣūrette kim kelimenin̄g āḫır ḥarfı meftūḥ bolsa bu fetḥanın̄g ‘alāmatı ekşer maḥalda hā (ہا) bolur, ba‘żı maḥalda elif (ا) kėliptür, meşel: *Manĝa dār üçün* (منکا دار اجون). Aṣlda fetḥanın̄g ‘alāmatı elif’dür (ا), barça maḥalda elif (ا) kėltürseler hem mücevvezdür.” [(24b/4-7); Bu şekilde kelimenin son harfi fethalı olsa bu fethanın işareti çok yerde hâ (ہا) olur, bazı yerde elif (ا) gelir, örnek: *Manĝa dār üçün* (منکا دار اجون). Gerçekte fethanın alâmeti elif’tir (ا), her yerde elif (ا) getirseler de uygundur.] Türkçe ekte a/e ünlülerinin elif ile yazıda temsil edilebildiği buna göre harf olarak yani uzun ünlü olarak telaffuz edilebileceği açıklanmaktadır: “Fetḥanın̄g ‘alāmatı hā (ہا) bolġan maḥalda bu hā (ہا) telaffuẓġa kėlse, fi’l-cümle naḳlī ẓāhir bolur. Nėçük

kim: *Ḳılsa vefā* (قیلسہ وفا), eger *müfte'ilün* veznide oḳulsa, naḳl ẓāhir bolmas; eger *müstef'ilün* veznide oḳulsa naḳl ẓāhir bolur."

[(24a/11-24b/10); Fethanın alâmetinin hâ(ہا) olduğu yerde bu hâ (ہا) okunsa, sonunda bir yer değiştirme ortaya çıkar. Örnek: *Ḳılsa vefā*, eğer *müfte'ilün* vezninde okunsa, değişiklik olmaz; eğer *müstef'ilün* vezninde okunsa yer değiştirme ortaya çıkar.].

Burada hâ-yı resmiyye ile a/e ünlülerinin yazıda temsil edildiği, vezne göre normal veya uzun ünlü olarak telaffuz edilebildiğinden bahsediliyor.

11. Babur Şah'ın uyguladığı sunî yazımın kuralları

Babur Şah *Dibace* ve *Risale*'de bazı beyitlerin taktiini yaptığında da aruz imlasını kullanmıştır. Aşağıdaki beytin incelenmesinde hem standart yazı dilinin imlasını hem de taktiini yaparken aruz imlasıyla nasıl yazıldığını, aradaki farkı görüyoruz:

Beytin resmî yazı diliyle yazılışı:

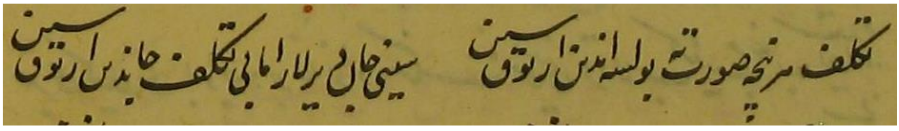

Tekellüf her nėçe ṣūrette bolsa andın artuḳ sėn
Sėni cān dėrler, ammā bī-tekellüf cāndın artuḳ sėn (37b/11)

Beytin taktiini /veznini gösterir aruz imlasıyla yazılışı:

Metinde 2 kez yazılmış: Birinci satırda telafuz edilen her ses yazıda gösterilmiş ve tefileler ayrı yazılarak belirtilmiş; ikinci satırda vezne göre yazılmış ki 504 vezne göre bir beyti yazdığı risalede bu modeli uygulamaktadır:

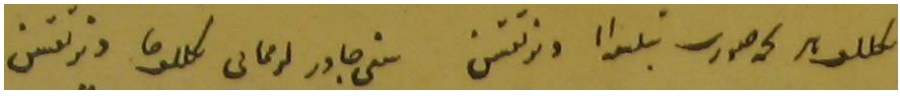

$T_ek_e\mathbf{ll}_{\ddot{u}}f\ h_er$ || $n_{\acute{e}}$çe $ṣ\bar{u}r_et$ || t_e+$b_o$lsa aa || $d_ın$+$_a$$rt_uḳ$+sėn
$S_{\acute{e}}$ni $c\bar{a}_n$ $d_{\acute{e}}r$||l_er $_a$mmā $b\bar{i}$||$t_ekell_{\ddot{u}}f$ $c\bar{a}_n$||$d_ın$+$_a$$rt_uḳ$+sėn (38a/1)

$T_ekel_{l\ddot{u}}f\ h_er$ || $n_{\acute{e}}$çe $ṣ\bar{u}r_et$||t_e+$b_o$lsa aa||$d_ın$+$art_uḳ$+sėn
Sėni $c\bar{a}_n$ $d_{\acute{e}}r$||l_er $_a$mmā $b\bar{i}$||$t_ek_el_{l\ddot{u}}f$ $c\bar{a}_{n||}$dın $_a$$rt_uḳ$+sėn (38a/2)
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Sunî aruz yazımı kuralları

1. İstanbul nüshasında beyitler harekesiz yazılmakta, C nüshasında beyitler harekeli ince nesihle yazılmış ve hepsinin altında Farsça aktarımı yapılmış:

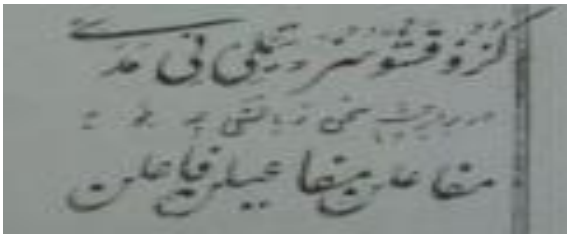

Köz ü kaş u söz **ü** tilini mü dey
Mefā'ilün mefā'īlün fā'ilün

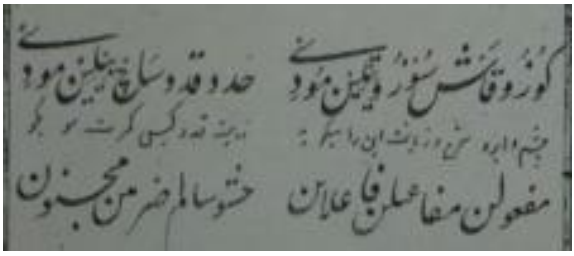

K**ö**z **ü** ka**ş** u s**ö**z **ü** tili**n**i m**ü** dey
Mef'ūlün mefā'īlün fā'ilātün

2. Taktide kapalı heceye tekabül ediyorsa hece sonundaki ünlüsü (A, I, O, U) yazılıyor aksi takdirde açık hece (KV) yazılmıyor: bėlini mü dėy (بلینی‌مودي) *mefā‘īlün fa‘* ; u bėlin mü dėy (وبلی نمدي) *fā‘ilün fa‘lün*

3. Kelime sonunda aynı çift ünsüz varsa taktili yazımda gösteriliyor: *ẖadd u: (خددو)*

4. KVK yapısındaki hecenin sonunda yer alan ünsüz ulama yapılacaksa hece ortasındaki vokal yazılmıyor, kapalı hece olacaksa yazılıyor: k**öz ü** ka**ş u** söz **ü** (کوز و قاش و **سز** و) *mef‘ūlün fā‘ilün*; köz **ü** kaş **u** söz **ü** **tilini** mü dey (کُزْ وُقَشُوسُزْ وُتِیلِینِی‌مِدَیْ) *mefā‘ilün mefā‘īlün fā‘ilün*

5. Ünlüden ibaret 3. teklik şahıs iyelik eki gibi bir ek, atıf vavı imale yapılarak kapalı hece olarak değerlendirilecekse yazılıyor, açık hece olarak değerlendirilecekse yazılmıyor.

6. Hece türlerini belirlemek üzere yazımda birleşme özelliği bulunan harfler tefilenin ses gruplarını gösterecek şekilde birleşik/mecmû ise birleşik, ayrılmış/mefrûk ise ayrı yazılmaktadır:

K$_{ö}$z **ü ḳa-ş u s$_{ö}$-z** $_{ü}$ **til$_{i}$**-n$_{i}$+**mü** d$_{ė}$y
Ḫad **u ḳa-d u** s$_{a}$**-ç** $_{u}$ **bėl$_{i}$**-n$_{i}$+**mü** d$_{ė}$y
Fa‘ūlü fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlün (176b/8-10)

1. mısradaki *söz* (سوز) ve 2. mısradaki *saç* (ساج) kelimeleri normal imlası dışında (سز) , (سج) şeklinde yazılmıştır.

K$_{ö}$z $_{ü}$ **ḳaş u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$-l$_{i}$n$_{i}$ **mü** dėy
Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** s$_{a}$ç $_{u}$ b$_{ė}$-l$_{i}$n$_{i}$ **mü** dėy
Fe‘ilün fā‘ilātü fe‘ilātün (189a/9-11)

1. mısradaki *tilini* (تیلی‌نی) ve 2. mısradaki *bėlini* (بیلی‌نی) kelimeleri normal imlası dışında (تلن) , (بلن) şeklinde yazılmıştır.

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s**aç+u** b$_{ė}$-**lini** m$_{ü}$ dėy

Mefā‘īlü mef‘ūlü mef‘ūlü fa‘(179b/17-180a/1)

Mısradaki *bėlini* (بیلینی) kelimesi normal imlası dışında (بلینی) şeklinde yazılmıştır.

Köz **ü** ḳaş $_{u}$ söz **ü** til$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy
Müfā'aletün mef'ūlü fā'ilün (189b/14-15)

Yukarıdaki mısrada ḳaş kelimesi (قش) şeklinde yazılırken aşağıdaki mısralarda kaf ve şin ayrı ayrı (قش) şeklinde yazılmıştır:

Köz **ü** ḳa-ş $_{u}$ söz $_{ü}$ t$_{i}$li-n$_{i}$+mü dėy
Mef'ūlü müfā'aletün fa'ūlün (190a/12-14)
Köz **ü** ḳa-ş $_{u}$ söz $_{ü}$ t$_{i}$li-ni m$_{ü}$+dėy
Ḫadd **u** ḳa-d $_{u}$ saç $_{u}$ b$_{ė}$li-ni m$_{ü}$+dėy
Mef'ūlü müfā'aletün fā'ilün (190a/14-15)

12. Cümle Bilgisi ve Üslup Özellikleri, Söz Varlığı

12.1. Beyit Cümle İlişkisi:

Esas itibariyle burada cümle incelemesine girmekten öte aruzla yazılan şiirlerde şiir estetiğini sağlamanın dışında vezne uydurmak için beyitlerde kelimelerin yerleriyle nasıl oynandığı üzerinde durmak istiyoruz. Bu sebeple de cümle incelemelerinde manzum metinlere birincil olarak müracaat edilmemesi gerekliğini ortaya koymak istiyoruz. *Aruz Kitabı*'nda pek çok vezinde tek bir beytin vezin için yapılan değişikliklerle kullanıldığını görüyoruz:

Kėl ėy sāḳi-yi gül-rūy kėtür bāde-i gül-**rengī**
Sėn **içkil** man͡ga **hem** ḳoy köter **sāz** ḳılıp **çengī** (39a/4)

Kėl ėy **sāḳi-**yi gül-rūy kėtür bāde-i gül-reng
Sėn içkil man͡ga hem köter sāz ḳılıp çeng (39a/6)

Kėl ėy **refīḳ**-i gül-rū kėtür **raḥīḳ**-ı gül-reng
Özün͡g içip man͡ga **ḳoy** köter **nevā tüzüp** çeng (38b/9)

Kėl ėy refīḳ-i gül-**çehre** kėtür raḥīḳ-i gül-rengī
Özün͡g içip man͡ga **ḳoyġıl** köter nevā tüzip çengī (38b/6)

Hezec vezni: Cefā köp ḳılma ėy meh-veş cefā sėndin durur nā-ḫoş

Recez vezni: Köp ḳılma ėy meh-veş cefā sėndin durur nā-ḫoş cefā

Remel vezni: Ḳılma ėy meh-veş cefā sėndin durur nā-ḫoş cefā köp (14a/10-13)

Şu örneklerde zamir çekimlerinin yeri vezne göre değiştirilmiştir, devredilmiştir:

Manĝa sėn nėçe kim cevr ü cefā birle ‘aẕāb ėylesenĝ ėy yār-ı cefā-cūy u pür-āzār u sitem-kār

Sanĝa mėn ḳıluram ḳulluḳ u ḫidmet çėkerem cevr ü cefā tā ki tirig mėn ėrürem yār-ı vefā-dār (45b/11-13)

Sėn nėçe kim cevr ü cefā ‘aẕāb ėylesenĝ ėy yār-ı cefā-cūy u pür-āzār u sitem-kār **manĝa**

Mėn ḳıluram ḳulluḳ u ḫidmet çėkerem cevr ü cefā tā ki tirig mėn ėrürem yār-ı vefā-dār **sanĝa** (46a/2-4)

Nėçe kim cevr ü cefā **birle** ‘aẕāb ėylesenĝ ėy yār-ı cefā-cūy-ı pür-āzār-ı sitem-kār manĝa **sėn**

Ḳıluram ḳulluḳ u ḫidmet çėkerem cevr ü cefā tā ki tirig mėn ėrürem yār-ı vefā-dār **sanĝa mėn** (46a/7-9)

> Sėninĝçe kimdedür ṣafā, sėninĝçe kimdedür belā
> Mėninĝçe kim ḳılur vefā, mėninĝçe kim çėker cefā (3a/1-2)

Kimdedür ṣafā sėninĝçe, kimdedür belā sėninĝçe

Kim ḳılur vefā mėninĝçe, kim çėker cefā mėninĝçe (3a/3)

Eşanlamlı kelimelerde zengin kullanımlar sadece nazımda değil nesirde de görülür: “anınĝ **ornıda** ḳoy-(5a/12) / anınĝ **yėrige** ḳoy-(5a/6,9): her ikisini de kullanıyor.

12.2. Üslup Özellikleri:

Babur Şah'ın eserlerinin önemli özelliklerinden biri dilinin sadeliğidir. Babur Şah *Baburname*'de gördüğümüz kısa, açık, anlaşılır ve sade, akıcı cümlelerle samimi, okuyucusuyla, okuyucusundan da ziyade kendisiyle konuşur gibi veya yaptığının hesabını veren bir anlatımla *Aruz Kitabı*'nı kaleme alır. Kitapta yazar bir "şah" depil akademisyendir, akademik bir üslupla, yapılanlar edilgen çatılı fiil çekimleriyle ortaya konur: bitildi, ḳılıl- / ḳılın- vb. Konuya uygun, sanat endişesinden uzak, sarih bir anlatımla meseleyi ortaya koyup öğretme amacı güdülmüştür. Bu üslup özelliğiyle meseleyi sarih bir şekilde ortaya koyması onun analitik düşünce tarzının eserlerine yansımasıdır. Babur Şah'da ele aldığı meseleyle ilgili söz varlığını ortaya koymak ve tanımlamak için kurduğu cümleler de nesirde açık ve basit ibare kullanma geleneğinin devamıdır. Kendi beyitlerinde kullandığı dil ve üslup nesre göre farklılık arz eder, sanatlı bir anlatım söz konusudur. Metodik olarak her bölümün başında bunu yapar, başta oğulları olmak üzere başkalarını da bu üslupla yazmaya çağırmıştır. Oğlu Hümayun'un kendisine süslü üslupla yazdığı bir mektubunu tenkit edip bundan böyle külfetsiz (bîtekellüf), parlak (revşen) ve sade üslupla (pâk-elfâz) yaz ki hem sana hem de okuyucuya az yük olsun demesi, bu anlayışının delilidir. Babur Şah'ın metnin dilinin okuyucunun rahat anlaması anlayışıyla kaleme alınması ilkesini Ali Şir Nevâyî'nin *Münşeat*'ında Bediüzzaman Mirza'ya yazdığı nasihatnamede de görürüz: "'arża-dāşt kim yoḳ ḳarı bitilse nesḫ ta'līḳ ḫaṭı bile andaḳ ḥᵛānā bitilse kim **oḳurda oḳur kişige teşvīş bitilmese**" (11a/1-2). *Aruz Kitabı* bu anlayışla kaleme alınmıştır. Tanım cümlelerin belirli formatlar üzerine kuruludur: Çok kere **tanım + terim + dėrler** kalıbını görürüz:

"'Arūżīler avvalġı mıṣrā'nıṉg avval rüknini *ṣadr* dėrler ve āḫır rüknini *'arūż*, ėkkinçi mıṣrā'nıṉg avval rüknini *ibtidā*, āḫır rüknini *ḍarb;* erkān<n>ı kim ṣadr bile 'arūżnıṉg ve ibtidā bile ḍarbnıṉg arasıda bolġay, *ḥaşv* dėrler." (11b/7-10); "Her 'arūż ve ḍarb kim noḳṣān

taġyīridin ḫālī bolġay, *ṣaḥīḥ* **dėrler**. Her *ʻarūż* ve *ḍarb* kim *tesbīġ* ve *iẕāle* ve *terfīl*din hīç nėme anṉga ziyāda ḳılmamış bolġaylar, *muʻarrā* dėrler. Beytninṉg erkānıda eger ziḥāfī vāḳiʻ bolmasa *sālim* dėrler. Ol beyt kim her mıṣrāʻıdın bir rükn andaḳ kim aṣl dāyirededür, kem ḳılmış bolġaylar; nėçük kim baḥrī ki aṣl dāyirede müṯemmendür, müseddes bolġay, *meczū* **dėrler**. Ol beyt kim erkān-ı aṣlīsidin nıṣf kem ḳılmış bolġaylar, *meşṭūr* **dėrler**." (12a/2-8); "Bazen vurguyu terime çikmek içim kim'li yapıdan yararlanır, bu tür tanımlarda çoklukla aynı kalıp kullanılır: *hezec* ve *recez* ve *remel* dāyiresidür kim *mücteliḅe* **dėrler**." (14a/1); "*vāfir* ve *kāmil* dāyiresidür kim *mu'telifė* **dėrler**." (15b/3); "*munsariḥ* ve *mużāriʻ* ve *muḳteżeb* ve *mücteṯṯ* dāyiresidür kim *müştebihe* **dėrler**." (17b/1), "Bilgil kim her taġyīr kim uṣūlġa kirer, anı *ziḥāf* dėrler. Ol rükn-i muġayyarnı *muzāḥaf* ve *fürūʻ* dėrler." (4b/5-7).

Terim + oldur kim + tanım kalıbında kim'li birleşik cümle yapısında terime vurgu yapılarak kavram açıklanır. "Bilgil kim her taġyīr kim uṣūlġa kirer, anı *ziḥāf* dėrler. Ol rükn-i muġayyarnı *muzāḥaf* ve *fürūʻ* dėrler. Bu taġyīr ya *müfred* bolur ya *mürekkeb*. *Müfred* **oldur kim** bir rüknde bir nevʻ taġyīrdin köprek vāḳiʻ bolmaġay, *mürekkeb* **oldur kim** bir nevʻdin ziyāda bolġay, ziḥāf rüknninṉg müteḥarrikini sākin ḳılmaḳdur ya rükndin öksütmek ya rüknge artturmaḳ. Aʻam andın kem bir ḥarf ya köprek öksütülgey ya artturulġay. Bu ziḥāfātḳa elḳāb ḳoyupturlar." (4b/7-12)

Terim+ tanım kalıbındaki açıklamalarda basit cümleler görülür: "***Taḳṭīʻ*** 'arūżīlerninṉg ıṣṭılāḥıda beytninṉg taḥlīlidür." (22b/6-7).

Açıklamalar sıklıkla basit cümle kalıbında yapılır: "Veznni *maḳādīr* ve *ezmine* ve *elfāẓ*ġa ıṭlāḳ ḳılurlar." (22a/9).

10.1. Söz Varlığı

Babur Şah'ın bütün metinde ve diğer eserlerinde kullandığı söz varlığı zenginliği bilinmektedir. *Aruz Kitabı*'nda teorik bölümde aruzla ilgili zengin terminoloji ve eşanlamlıları tanımlarıyla verilir.

Aruzla ilgili terminoloji bu ilim dalının ortaya çıktığı Arapça kökenlidir, daha sonra Farslar tarafından geliştirilmiş, onlara mahsus bir kullanım kazanmıştır. Bu vesileyle de aruzun Arapça söz varlığı Farsça tamlamalarla kullanılır olmuştur. Babur Şah da çoklukla Arapça tek kelimelik ve Arap kelimelerden oluşan Farsça izafet yapısındaki terminolojiyi tercih etmiştir. Çok kullanılan vezinler için verilen klasik edebiyat örneklerinde sanat gayesi, belagat ön plandadır, söz varlığı da buna bağlı olarak zenginlik arz ederç

Klasik öncesi ve klasik döneme dair örnek metinlerde yer alan kelimeler fonetik ve morfolojik farklılıklarıyla Babur Şah'ın dağarcığındadır. Bu dağarcıktaki kelimelerle vezinler için çok kere kendi yazdığı bir beyti değişiklikler yapmak istediğinde rahatlıkla oynar, yazmak istediği vezne göre beyitte eşanlamlı kelimeler, biçimbirimler arasında, söz diziminde yer değiştirmelerinde bulunur. Bu değişiklikler onun dile ve üsluba hâkimiyetinin delilidir. Aşağıdaki beyitlerde farklı tefilelere göre kelime seçimleri örneklerini görürüz. Babur Şah tarafından sadece vezni örneklendirmek amacıyla yazılan bu beyitlerde sanat gayesi güdülmez, belagatten uzaktır:

\# *Bir rükn ma'ḳūl, bir rükn sālim*
Ulusḳa mihr körsetiben *köŋülge* köp cefā ḳıla sėn

Yürekni **çāk çāk** ėtiben *raḳībḳa* devā ḳıla sėn
Bir rükn ecemm, bir rükn sālim

Ėlge mihr körsetiben *bizge* köp cefā ḳıla sėn
Bizni **derdmend** ėtiben *ġayrġa* devā ḳıla sėn (67a/2-7)

\# Maŋga ṣanemā cefā ḳıla sėn vefā **ḳıla kör**
Mėni nėçe derdmend ėte sėn devā **ḳıla kör** (67b/1)

Maŋga ṣanemā cefā ḳıla sėn vefā **ḳıl**
Mėni nėçe derdmend ėte sėn devā **ḳıl** (67b/4)

Maŋga ṣanemā cefā ḳıla sėn **ḳıl vefā**
Mėni nėçe derdmend ėte sėn **ḳıl devā** (67b/9)

Manĝa ṣanemā vefā **ḳılsanĝ nė boldı**
Mėninĝ ġamıma devā **ḳılsanĝ nė boldı** (67b/11)

Vefā ḳılmas manĝa nė'teyin ḥabībim
Devā ḳılmas manĝa nė'teyin ṭabībim (68a/2)

Semen ü benefşe nė'tey mėn ḫaṭı birle ḫadı **kėrektür**
Gül ü servni nė ḳılay mėn yüzi birle ḳadı **kėrektür** (68b/11)

Semen ü benefşe nė'tey ḫaṭı birle ḫadı **kėrek**
Gül ü servni nė ḳılay yüzi birle ḳadı **kėrek** (69a/2)

Semen ü benefşe**ni** nė'tey ḫaṭı **vü** anınĝ ḫadı kėrek
Gül ü servni nė iş ḳılay yüzi vü **anınĝ** ḳadı kėrek (69a/6)

Ḫadınĝ yanĝlıġ nė lāle gül ḳadınĝ **yanĝlıġ** nė serv-i çemen
Közünĝ yanĝlıġ nė āhū-yı Çīn ḫaṭınĝ **yanĝlıġ** nė müşk-i Ḫoten
(67a/1)

Ḫadınĝ dėk nė lāle vü gül ḳadınĝ **dėk** nė serv-i çemen
Közünĝ dėk nė āhū-yı Çīn ḫaṭınĝ **dėk** nė müşk-i Ḫoten (67a/5)

Ol ki manĝa yār dil-nüvāz köründi
Cevrni körsetti köp ü az köründi (74b/8)

Manĝa ki ol yār-ı dil-nüvāz köründi
Cefānı körsetti köp ü az köründi (75a/12)

III. *ARUZ KİTABI* KARŞILAŞTIRMALI METİNLER

(1a/1) Buḫārā Lisānı

‘ARŪŻ-I ÇAĠAṬAY[18]

(C379b/1) Bismi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm[19]

1. <DĪBĀÇE> (1b/1-98b/11)

(1b/1) Bilgil kim şi‘rnin̂g evzānınıń medārı üç cüzv biledür: *Sebeb*, *veted*, (2) *fāṣıla*.

Sebeb ėkki nev‘dür: *Ḫafīf*, *ṣaḳīl*. *Sebeb-i ḫafīf* ėkki ḥarfdın mürekkebdür (3) avvalġı müteḥarrik, son̂ġı sākin. Nėçük kim: Gül ve mül, tün ve kün. *Sebeb-i ṣaḳīl*[20] (4) ėkki müteḥarrik ḥarftın mürekkebdür. Nėçük kim: Gele ve reme, nėçe ve kėçe. Hā ḥarfı (5) mundaḳ kelimātta mā-ḳabl ḥareketinin̂g iẓhārı üçündür, telaffuẓ̇ġa kėlmes.

---

18 B ve A’da doğrudan metne giriliyor. A 1a’da Batı Türkçesi imlasıyla kitap adı, temellük kaydı ve kitap tanıtımı yer alır:
‘Arūż-ı Çaġaṭay
Buḫārā ve Ḳoḳand ve Semerḳand ve Ḫucend ve Oṭrar’da maḫṣūṣ Çaġatay lisānı üzerinde müretteb ‘arūżdur.
Min mütemellikātü’l-ḥaḳīrü’l-faḳīr Muṣṭafā Ṭālibü’l-Āmidī.
İşbu nüsḫa İşbu nüsḫa Der ([redacted]*) bāb-ı Ḥażret-i Şeyḫü’l-islām-ile müteveffā Küçük Mollā Efendi muḫallefātından istişrā olınmışdur. Fī sene ḫamse ve seb‘īn ve mi’eteyn ve elf* (H. 1275 / M. 1858-9). Sayfada “Ṭālib” yazılı bir mühür var. Bunların dışında sayfada bir tarih beyti var ama birinci mısraın esas tarih düşürülen kısmı okunamıyor:

Ṭālib’ā zi’l-hicce tebşīr eyledüm tārīḫni
Yümn ile Sulṭān-ı ekvān oldı ḫan ‘Abdü’l-‘azīz (H. 1277 / M.1861)

C’de okunamayan bir metin de var.
19 B ve A’da yok.
20 sebeb-i ṣaḳīl: Ø (B)

(6) ***eted*** hem ėkki nev‘dür[21]: *Mecmū‘* ve *mefrūḳ*. Ba‘żı[22] *mecmū‘*nı *maḳrūn* hem dėptürler. (7) *Veted-i mecmū‘* üç ḥarftın mürekkebdür[23] ėkki ḥarfı müteḥarrik, üçünçi sākin. Nėçük (8) kim[24]: Çemen ve semen, ḳayaş ve ḳuyaş. *Veted-i mefrūḳ* hem[25] mürekkebdür üç ḥarftın, (9) ėkki müteḥarrik, bir sākin aralarıda. Nėçük kim: Bende ve jende[26], anda ve munda.

(10) ***Fāṣıla*** hem ėkki nev‘dür: *Ṣuġrā* ve *kübrā*. *Fāṣıla-i ṣuġrā*[27] tört ḥarftın mürekkebtür[28], (2a/1) üç ḥarfı müteḥarrik, törtünçi sākin. Nėçük kim: Çi kunem ve figenem, nė ḳılay ve yıḳılay. (2) *Fāṣıla-i kübrā* bėş ḥarftın mürekkebdür, törti[29] müteḥarrik, bėşinçi sākin. Nėçük[30] (3) kim: Çi-kunemeş ve figenemeş, nė ḳılayın ve yıḳılayın[31].

Ba‘żı bu eczānı[32] üçer i‘tibār ḳılıptur- (4) lar: Biri *sebeb-i mutavassıṭ* kim mürekkebdür üç ḥarftın[33], avvalġı müteḥarrik, ėkki (5) soñġı sākin. Nėçük kim: Ḫand ve ḳand, ayt ve ḳayt. Yana bir *veted-i keşret*[34] (6) kim mürekkebdür tört ḥarfdın, ėkki avvalġı müteḥarrik, ėkki soñġı (7) sākin. Nėçük kim: Nişān ve nihān, kötert ve yėbert. Yėne[35] *fāṣıla-i uẓmā* (8) kim mürekkebdür altı ḥarfdın[36], bėş ḥarfı

[21] telaffuẓġa kėlmes (6) veted hem ėkki nev‘dür: B’de yoḳ.
[22] ba‘żı: Ø (C)
[23] mürekkebdür: mürekkebtür (C)
[24] kim: Ø (B)
[25] hem: Ø (B)
[26] bende ve jende: künde ve tünde (B)
[27] Fāṣıla-i ṣuġrā: Ø (B)
[28] mürekkebtür: mürekkebdür (C)
[29] törti: 4 (B)
[30] nėçük: Ø (B)
[31] ḳılayın ve yıḳılayın: ḳılatın ve yıḳılatın (C)
[32] bu eczānı: Ø (B)
[33] ḥarftın: ḥarfdın (C)
[34] keşret: kübrā (C)
[35] yėne: yana bir (C)
[36] ḥarfdın: ḥarftın (C)

müteḥarrik, soñġı ḥarfı sākin. Nėçük (9) kim: Nafigenemeş ve naşikenemeş[37], ḳaralamadı ve saralamadı[38].

Ḫᵛāce Naṣīr *Mi'yārü'l-eş'ār*' (10) da kėltürüptür kim "*Fāṣıla*, 'alā-ḥide rüknī ėmes; belki, *fāṣıla-i ṣuġrā* mürekkeb- (11) dür *sebeb-i ṣaḳīl*din ve *sebeb-i ḫafīf*din ve *fāṣıla-i kübrā* mürekkebdür *sebeb-i ṣaḳīl*- (12) din ve *veted-i mecmū'*dın." Ve bu eczānıñ üçünçi şaḳḳını kėltürmeydür. Bes (13) *fāṣıla-i uẕmā* mürekkeb bolġay üç *sebeb*din: Ėkki *ṣaḳīl*, bir *ḫafīf*. Bes bu meẕheb bile şi'r- (2b/1) niñ[39] evzānınıñ medārı ėkki cüzv bile bolġay: *Sebeb,*[40] *veted*. 'Arūżīleriniñ[41] (2) 'ādatı andaḳtur kim bu[42] mevżi'de bu eczādın mürekkeb ebyāt īrād ḳılurlar. *Sebeb-i ḫafīf*din*:*

(3) Gülşen dėk kūyuñdur yüzüñ dėk[43] gül
Sünbül dėk[44] mūyuñdur sözüñ-dėk mül

(4)

(5) Yalġuz *sebeb-i ṣaḳīl*din şi'r muḥāldur; çün şi'rniñ evzānınıñ arasıda (6) ėkki sākin yandaşa[45] kėlmeydür. *Sebeb-i mutavassıṭ* bile *veted-i keşret*[46] kim ėkki āḫırġı ḥarf- (7) ları sākindür, bes bulardın şi'r bolmaġay. Nė ol kim bular şi'rde bolmaġay; (8) nė üçün[47] kim şi'rniñ evzānınıñ āḫırıda yā ol yėrde kim āḫırı ḥükmide[48] (9) bolġay, ėkki sākin i'tibār ḳılıpturlar. Nėçük kim:

[37] nafigenemeş ve naşikenemeş: befigenemeş ve beşikenemeş (C)
[38] ve saralamadı: Ø (B)
[39] bile şi'rniñ: Ø (B)
[40] sebeb: sebeb ve (C)
[41] 'arūżīleriniñ: 'arūżlarnıñ (B)
[42] bu: Ø (B)
[43] yüzüñ dėk: yüzüñ-dėk (C)
[44] sünbül dėk: sünbül-dėk (C)
[45] yandaşa: Ø (B)
[46] keşret: kübrā (C)
[47] nė üçün: anı üçün (C)
[48] ol yėrde kim āḫırı ḥükmide: avvalıda yėr kim āḫır ḥükmidin (C)

(10) 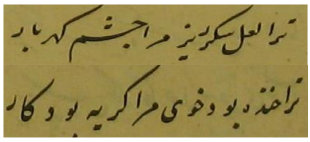

Bu beytniŋ *ḥaşv*ıda ve[49] *ʻarūż*ıda şeker-rīz (11) ve güher-bār lafẓı *mefāʻīl* veznide vāḳiʻ boluptur kim maḳṣūr bolġay. Bu ėkki sākin-i (12) mütevālī muʻteberdür. Bes bu ėkki cüzvni üçer iʻtibār ḳılmaḳnıŋ vechi bar.

(13) *Veted-i maḳrūn*dın[50]:

(3a/1) 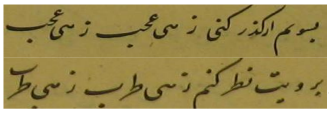 [51]

Sėniŋgçe kimdedür ṣafā, sėniŋgçe kimdedür belā

(2) Mėniŋgçe kim ḳılur vefā, mėniŋgçe kim çėker cefā

*Veted-i mefrūḳ*dın:

(3) Kimdedür ṣafā sėniŋgçe, kimdedür belā sėniŋgçe
Kim ḳılur vefā mėniŋgçe, kim çėker cefā mėniŋgçe

(4) *Miʻyārü'l-eşʻār*dın:

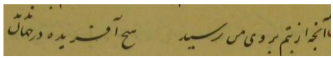

(5) *Fāṣıla-i ṣuġrā*dın:

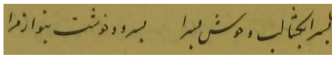

(6) Miregim baradur[52] yüregim yaradur
Yüregim yaradur, miregim baradur

[49] ve: Ø (C)
[50] maḳrūndın: mefrūḳdın (B), mecmūʻdın (C)
[51] Abdurrahman Câmî'nin aruz risalesinde yer alır: *Besuyəm ər qozər koni zəhi əcəb zəhi əcəb / Beruyət ər nəzər konəm zəhi tərəb zəhi tərəb* (Babayeva 2015: sf. 94)
[52] baradur: bar<a>dur (A, B)

(7) *Fāṣıla-i kübrā*dın:

Ḳara közüm bėrige kėl
Ėki közüm nīrige[53] kėl

(8) 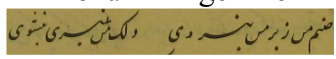

*Fāṣıla-i ʻuẓmā*dın:

(9) 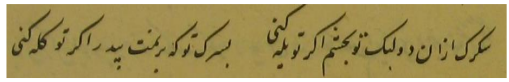

(10) ʻArūż ehli ḳaşıda şiʻr evzānıda[54] müteḥarrik-i mütevālī tört- (11) tin artuḳ müstaʻmel ėmestür. Törtünçi hem zaḥf ṭarīḳı (12) bile tüşer. Bes bu meẕheb bile şiʻrniñg evzānıda *Fāṣıla-i* (13) *ʻuẓmā* bolmaġay. Alar kim fāṣılanı[55] üç iʻtibār ḳılıpturlar (3b/1) ve[56] ol mütekellifī kim bu beytni aytıptur, ıṣṭılāḥdın vuḳūfları (2) yoḳ ėkendür; çün mevzūn kelām her bir[57] cüzvniñg tekrārıdın ʻalā sebīlü'l- (3) infirād müstaḥsen-i ṭıbāʻ[58] ėmes ėrdi.

Fuṣaḥā bu[59] eczānı birbiri bile terkīb ḳılıp ***rükn-*** (4) ler iʻtibār ḳıldılar. Bu erkān ṣūrette sėkkizdür, ḥakīḳatta on. (5) ʻArūżīler bu erkānnı *uṣūl-ı efāʻīl ve tefāʻīl, evzān-ı mevāzīn* (6) dėrler: *Faʻūlün, fāʻilün, mefāʻīlün, müstefʻilün, fāʻilātün, fāʻi-lā-tün, mefʻūlātü*, (7) *müs-tefʻi-lün, müfāʻaletün, mütefāʻilün*[60]. Hīç rükn bėş ḥarftın kemraḳ (8) ve yėtti ḥarftın köprek[61] kėlmeydür. *Miʻyārü'l-eşʻār*da[62] kėltürüptür kim (9) çün rükn yalġuz bir cüzvniñg tekrārıdın melẕ[63] ėmes

[53] nīrige: bėrige (B), yėrige (C)
[54] evzānıda: evzānı (B)
[55] fāṣılanı: <a>nı (B)
[56] ve: C'de (ﻭ) olarak yazılmış.
[57] bir: Ø (B)
[58] ṭıbāʻ: ṭabāyiʻ (C)
[59] bu: Ø (A, B)
[60] müfāʻaletün, mütefāʻilün: mefāʻilīn, mefāʻilün (C)
[61] köprek: köpraḳ (C)
[62] Miʻyārü'l-eşʻār'da: Miʻyārü'l-eşʻār (B).
[63] melẕ: mücelled (B)

ėrdi. Bu cihettin *rubā'ī* (10) bile *südāsī*ni kim yalġuz[64] esbāb bile evtāddın müellefdürler, *uṣūl*dın (11) tutmadılar.

Bes *uṣūl ḫumāsī* bolġay yā *subā'ī*.

Ḫumāsī, sebeb bile veteddin[65] (12) müellef bolġusıdur. Bes, eger sebeb ḫafīf bolsa ve veted mecmū' andın ėkki te'līf (13) mümkindür: Biri ol kim veted muḳaddem bolġay, *fa'ūlün* (فعولن) veznide. Yana ol kim (4a/1) sebeb muḳaddem bolġay *fā'ilün* (فاعلن) veznide. Bu ėkki rükndin her biri üç (2) müteḥarrik bile ėkki sākindin mürekkebdür. Ḫumāsīde yana altı nev' te'līf (3) kim mümkindür, *uṣūl*dın sanamaydurlar.

Ammā *subā'ī*, ėkki sebeb bile bir veted- (4) din[66] müellef bolġusıdur. Bes, eger sebebler ḫafīf bolsa ve veted mecmū', üç (5) nev' te'līf bola alur: Avval ol kim veted ėkkele sebebḳa muḳaddem bolġay, *mefā'īlün*[67] (مفاعيلن) (6) veznide; ėkkinçi ol-kim ėkkele[68] sebeb vetedḳa[69] muḳaddem bolġay, *müstef'ilün* (مستفعلن) (7) veznide; üçünçi ol kim[70] veted ėkki sebebnin̂g arasıda bolġay, (8) *fā'ilātün* (فاعلاتن) veznide. Ve eger veted mefrūḳ bolsa, yana üç nev' te'līf (9) bola alur: Avval ol kim[71] veted-i mefrūḳ ėkkele sebebḳa muḳaddem bolġay, *fā'i-lā-tün* (فاعلاتن) (10) veznide; yana ol kim[72] ėkkele sebeb veted-i mefrūḳḳa muḳaddem bolġay, *mef'ūlātü* (مفعولات) (11) veznide; üçünçi ol-kim veted-i mefrūḳ ėkki sebebnin̂g arasıda bolġay, (12) *müs-tef'i-lün* (مستفعلن) veznide. Avvalġı ṣınf bile üçünçi ṣınfnın̂g eczāsını (13)

---

[64] yalġuz: Metinde yalġur, pek çok yerde nokta özensizliği olduğu için bunun r'li şekil olmadığını düşünmek yerinde olur.
[65] veteddin: vetedtin (C)
[66] veteddin: vetedtin (C)
[67] mefā'īlün: mütefā'īlün (C: belirsiz bir yazım)
[68] ėkkele: on̂gala (اُنكَالا) (C)
[69] vetedḳa: C'de daha önce harekeli değilken burada *vetedḳa* okunacak şekilde harekelenmiş.
[70] ol kim: ol-kim (C)
[71] ol kim: ol-kim (C)
[72] ol kim: ol-kim (C)

munfaṣıl bitirler[73]. Bu altı rükndin her biri tört müteḥarrik bile (4b/1) üç sākindin mürekkebdür. Eger avvalġı sebeb ṣaḳīl bolsa ve veted mecmūʿ mundın[74] (2) ėkki nevʿ teʾlīf kėliptür: Biri[75] ol-kim veted ėkki sebebḳa muḳaddem bolġay (3) *müfāʿaletün* (مفاعلتن) veznide; yana bir ol-kim ėkki sebeb vetedḳa muḳaddem bolġay *mütefāʿilün* (متفاعلن) veznide. (4) Bu ėkki rükn her biri bėş müteḥarrik bile ėkki sākindin mürekkebdür. Subāʿīde (5) yana on altı teʾlīf kim mümkindür[76] uṣūldın sanamaydurlar.

Bilgil kim (6) her taġyīr kim uṣūlġa kirer, anı ***ziḥāf*** dėrler. Ol rükn-i[77] muġayyarnı ***muzāḥaf*** (7) ve ***fürūʿ*** dėrler. Bu[78] taġyīr ya[79] *müfred* bolur ya *mürekkeb*. *Müfred* oldur kim (8) bir[80] rüknde bir nevʿ taġyīrdin köprek vāḳiʿ bolmaġay[81], *mürekkeb* oldur kim (9) bir nevʿdin ziyāda bolġay, ziḥāf rüknniŋ müteḥarrikini sākin ḳılmaḳ- (10) dur[82] ya rükndin öksütmek ya rükŋge[83] artturmaḳ. Aʿam andın kem[84] bir ḥarf (11) ya köprek öksütülgey[85] ya artturulġay. Bu ziḥāfātḳa elḳāb ḳoyuptur- (12) lar. Cemīʿ ziḥāfāt **ḳırḳ törttür**: *İżmār, ʿaṣb, vaḳf, ḫabn*[86], (13) *ṭayy, ḳabż, kesf, keff, teşʿīṯ, ḫarm, ʿażb, ṣelm*[87]*, ḥaẕf*[88]*, ḫaẕeẕ*[89] (5a/1) *ṣalm, refʿ, cebb*[90]*, ḳaṣr, ḳaṭʿ, vaḳṣ, ʿaḳl, cezl, naḳṣ, ḫabl*, (2) *şekl, kebl,*

[73] bitirler: tutupturlar (C)
[74] mecmūʿ mundın: mecmūʿ dın (B)
[75] biri: bir (C)
[76] mümkindür: mümkin (B)
[77] dėrler ol rükn-i: dėrle ögen (? ʾاُكَن) (C)
[78] bu: Ø (C)
[79] ya: Ø (C)
[80] bir: her (C)
[81] bolmaġay: bolġay (B)
[82] ḳılmaḳdur: ḳılmaġlıġdur (C)
[83] rükŋge: rükŋġa (B)
[84] andın kem: ondın kim (C)
[85] öksütülgey: öksütülġay (C)
[86] ḫabn: Metinde *ḫabn*
[87] ṣelm: hetm (C)
[88] ḥaẕf: ḥadf (C)
[89] *ḫaẕeẕ:* NüshalarCda *ḫaẕv y*azılı
[90] cebb: *ḫa*bb (C)

ḳaṭf, betr, ceẕ‘, hetm, caḥf, zalal, naḥr, reb‘[91], (3) *ḳaṣm, cemm, ‘aḳṣ*[92], *ṣatr, ḫarb, ṣerm, tesbīġ, iẕāle, terfīl*, (4) *ḥazm*[93].

İżmār: Sebeb-i ṣaḳīlnıñ müteḥarrikin sākin ḳılmaġlıġdur kim (5) ol müteḥarrik rüknniñ ėkkinçi ḥarfı bolġay. Bu *mütefā‘ilün*’dedür kim (6) *mütfā‘ilün* bolġay, *müstef‘ilün*’ni anıñ yėrige[94] ḳoyarlar, muġayyar rüknni *mużmer* (7) dėrler. Her muġayyar kim vezni müsta‘mel bolmasa müsta‘mel vezniġa naḳl ḳılurlar[95].

(8) ***‘Aṣb***: Sebeb-i ṣaḳīlnıñ ėkkinçi müteḥarrikin sākin ḳılmaġlıġdur kim rüknniñ (9) bėşinçi ḥarfı bolġay. Bu *müfā‘aletün*’dedür, <*müfā‘altün* bolġay> *mefā‘īlün*’ni anıñ yėrige[96] ḳoyarlar, (10) ol muġayyar rüknni *ma‘ṣūb* dėrler.

Vaḳf: Veted-i mefrūḳnıñ ėkkinçi (11) müteḥarrikin sākin ḳılmaġlıġdur[97] kim rüknniñ yėttinçi ḥarfı bolġay. Bu *mef‘ūlātü*’de- (12) dür, <mef‘ūlāt bolur> *mef‘ūlān*’nı[98] anıñ ornıda[99] ḳoyarlar, munı *mevḳūf* dėrler.

Ḫabn: (13) Sebeb-i ḫafīfniñ sākinini ḥaẕf ḳılmaġlıġdur kim rüknniñ ėkkinçi ḥarfı (5b/1) bolġay. Nėçük kim *fā‘ilün → fe‘ilün, fā‘ilātün → fe‘ilātün* bolur; *müstef‘ilün → mütef‘ilün*, *mef‘ūlātü* → (2) *me‘ūlātü*[100] bolur kim *mefā‘ilün* bile *mefā‘īlü*’ġa[101] naḳl ḳılurlar, muġayyar rüknni (3) *maḫbūn* dėrler.

Ṭayy: Sebeb-i ḫafīfniñ sākinini ḥaẕf ḳılmaġlıġdur kim (4) rüknniñ törtünçi ḥarfı bolġay. Nėçük kim: *Müstef‘ilün → müste‘ilün,*

[91] *naḥr, reb‘:* سجر (C)
[92] ‘aḳṣ: ‘aḳl (B)
[93] ḥazm: cerm/cezm (B), aḥrem (C)
[94] yėrige: yėriġa (B)
[95] ḳılurlar: ḳılur (B)
[96] yėrige: yėriġa (B)
[97] ḳılmaġlıġdur: ḳılmaġlıḳdur (B)
[98] *mef‘ūlān*’nı: *mef‘ūlān* (B)
[99] ornıda: yėrige (C)
[100] me‘ūlātü: mefūlātü (C)
[101] *mefā‘ilün* bile *mefā‘īlü*’ġa: *mefā‘ilün*’ġa (B)

mef'ūlātü → mef'ilātü (5) bolur, *müfte'ilün* bile *fā'ilātü*'ġa naḳl ḳılurlar, muġayyar rüknni *maṭvī* dėrler.

(6) ***Ḳabż***: Sebeb-i ḫafīfniṅg sākinini ḥaẕf ḳılmaġlıġdur kim rüknniṅg bėşinçi ḥarfı (7) bolġay. Nėçük kim: *Fa'ūlün → fa'ūlü, mefā'īlün → mefā'ilün*[102] bolur, anı *maḳbūż* dėrler.

(8) ***Keff***: Yėttinçi sākinni ḥaẕf ḳılmaġlıġdur. Muġayyar rüknni *mekfūf* dėrler.

(9) ***Kesf***: *Mef'ūlātü*'niṅg tā'yınıṅg ısḳāṭıdur *mef'ūlā* ḳalur, *mef'ūlün*'ni anıṅg (10) yėride[103] ḳoyarlar, muġayyar rüknni *meksūf* dėrler.

Teş'īş: Veted-i mecmū'dın (11) bir müteḥarrik ḥarfnı ḥaẕf ḳılmaġlıḳdur[104]. Nėçük kim: *Fā'ilātün → fā'ātün* (12) yā *fālātün* bolġay, *mef'ūlün*'ġa[105] bedel ḳılurlar. Munı *muşa''aş* dėrler.

Ḫarm: Veted-i (13) mecmū'nıṅg avvalġı müteḥarrikin ısḳāṭ ḳılmaġlıḳdur[106]. Vuḳū'ı *mefā'īlün*'de bolsa *mef'ūlün*'ni (6a/1) anıṅg yėrige ḳoyarlar, <muġayyar rüknni> *aḫrem* dėrler.

'Ażb[107]: Eger *müfā'aletün*'de[108] *ḫarm* vāḳi' bolsa <*müā'aletün* bolur> (2) *müfte'ilün*'ni anıṅg yėrige ḳoyarlar. Muġayyar rüknni *a'żab*[109] dėrler.

---

[102] mefā'ilün: mefā'īlü (C)
[103] yėride: yėrige (C)
[104][104] Ḳılmaġlıḳdur: ḳılmaġlıġdur (B)
[105] *Fā'ilātün fā'ātün* yā *fālātün* bolġay *mef'ūlün*ġa: *Fā'ilātün* yā *fā'ilātün* bolġay, *mef'ūlü*ġa (C)
[106] ḳılmaġlıġdur: ḳılmaġlıḳdur (B)
[107] 'ażb: 'aṣb (A)
[108] müfā'aletün'de: müfā'aletün (C)
[109] a'żab: a'ṣab (A)

Ṣelm[110]: Eger *fa'ūlün*'[111] (3) de *ḫarm*[112] vāḳi' bolsa <'*ūlün* ḳalur> *fa'lün*'ni ornıġa ḳoyarlar, muġayyar rüknni[113] *eṣlem* dėrler.

Ḥaẕf: (4) Sebeb-i ḫafīfniñ ısḳāṭıdur rüknniñ āḫırıdın. Nėçük kim: *Fa'ūlün, mefā'īlün*, (5) *fā'ilātün*'ni ḥaẕf ḳılıp <*fa'ū, mefā'ī, fā'ilā* ḳalur> *fa'ul, fa'ūlün, fā'ilün*'ni[114] bularnıñ yėrige[115] ḳoyarlar, (6) muġayyar rüknni *maḥẕūf* dėrler.

Ḥaẕeẕ: Veted-i mecmū'nıñ ısḳāṭıdur rükn- (7) niñ āḫırıdın. Nėçük kim: *Fā'ilün → fa'* bolur, *mütefā'ilün, müstef'ilün →* <*mütefā', müstef'* bolur> *fu'ulün, fa'lün*'ġa naḳl ḳılurlar [116], (8) avvalġısınıñ 'aynı müteḥarrik, songġısınıñ 'aynı[117] sākin. Muġayyar rüknni[118] *eḥaẕẕ* dėrler.

(9) ***Ṣalm***: Veted-i mefrūḳnıñ ısḳāṭıdur rüknniñ āḫırıdın. Nėçük kim: *Mef'ūlātü*' (10) ni ṣalm ḳılıp < *mef'ū* bolur> *fa'lün*'ġa naḳl ḳılurlar, muġayyar rüknni[119] *aṣlem* dėrler.

Ref': (11) Avvalġı sebebniñ ısḳāṭıdur. Ol rükndin kim anıñ avvalıda ėkki (12) sebeb-i ḫafīf bolġay. Nėçük kim: *Müstef'ilün → tef'ilün, mef'ūlātü → 'ūlātü* bolur. (13) *Fā'ilün* bile *mef'ūlü*'ġa naḳl ḳılurlar[120], muġayyarnı *merfū'* dėrler.

Cebb: Ėkki sebeb- (6b/1) niñ ısḳāṭıdur rüknniñ āḫırıdın. Nėçük kim: *Mefā'īlün → mefā* ḳalur, *fa'il* anıñ ornıġa (2) ḳoyarlar. Muġayyarnı *mecbūb* dėrler.

---

[110] ṣelm: hetm (C)
[111] *fa'ūlün*: *fa'ūtün* (C)
[112] ḫarm: B'de de *ḫazm* yazılı.
[113] muġayyar rüknni: muġayyarnı (B)
[114] *fa'ūlün, fā'ilün*'ni: *fa'ūlün*'ni (C)
[115] yėrige: yėrlerige (B, C)
[116] <*mütefā', müstef'* bolur> *fe'ilün, fa'lün*'ġa naḳl ḳılurlar: *fe'ilün, fa'lün* bolur (A, B, C)
[117] 'aynı: Ø (C)
[118] rüknni: rükn (C)
[119] muġayyar rüknni: muġayyarnı (C)
[120] mef'ūlüġa naḳl ḳılurlar: mef'ūlü ḳılurlar (C)

Ḳaṣr: Sebeb-i ḫafīfniṉg[121] sākinini ısḳāṭ (3) ḳılıp müteḥarrikin sākin ḳılmaġlıḳdur[122]. Nėçük kim: *Fa'ūlün → fa'ūl, mefā'īlün → mefā'īl* bolur, *fā'ılātün →* (4) *fā'ılāt* bolur, *fā'ılān*'nı anıṉg yėrige ḳoyarlar, muġayyarnı *maḳṣūr* (5) dėrler.

Ḳaṭ': Veted-i mecmū'nıṉg sākininiṉg ısḳāṭı[123] ve ėkkinçi müteḥarrikiniṉg (6) iskānıdur[124]. Nėçük kim: *Müstef'ilün → müstef'il, mütefā'ilün → mütefā'il, fā'ilün → fā'il* (7) bolur, *mef"ūlün, fe'ilātün, fa'lün*'ni bularnıṉg yėrleride[125] ḳoyarlar. Muġayyarnı (8) *maḳṭū'* dėrler.

Vaḳṣ: İżmār ve ḫabnnıṉg ictimā'ıdur. Nėçük kim: (9) *Mütefā'ilün → mefā'ilün*[126] bolur, anı *mavḳūṣ*[127] dėrler.

'Aḳl: 'Aṣb bile ḳabż- (10) nıṉg ictimā'ıdur. Nėçük kim: *Müfā'aletün*[128] *→ müfā'atün* bolur, *mefā'ilün*'ni anıṉg (11) yėride[129] ḳoyarlar. Muġayyarnı *ma'ḳūl* dėrler.

Cezl: İżmār ve[130] ṭayynıṉg ictimā'ı- (12) dur. Nėçük kim: *Mütefā'ilün → mütfe'ilün* (13) bolur, *müfte'ilün*'ġa naḳl ḳılurlar. Muġayyarnı *meczūl* (13) dėrler.

Naḳṣ: 'Aṣb bile keffniṉg ictimā'ıdur. *Müfā'aletün → müfā'altü* (7a/1) bolur, *mefā'īlü*'ni anıṉg yėride ḳoyarlar. Muġayyarnı *menḳūṣ* dėrler.

---

[121] ḫafīfniṉg: ḫafīf (C)
[122] ḳılmaġlıġdur: ḳılmaġlıḳdur (C)
[123] ısḳāṭı: ısḳāṭıdur (C)
[124] müteḥarrikiniṉg iskānıdur: müte…kiniṉg (منـكىنيك) iskānı (C)
[125] bularnıṉg yėrleride: bolurnıṉg yėride (C)
[126] mütefā'ilün*:* Tekrar *mütefā'ilün* yazılmış *(C)*
[127] mavḳūṣ: Özensiz bir şekilde *mavfūż* yazılmış *(C)*
[128] *müfā'aletün: mefā'ilün (C)*
[129] *mefā'ilün*'ni anıṉg yėride: *mefā'ilün* anıṉg yėrige (C)
[130] ve: bile (C)

Ḫabl: (2) Ḫabn bile ṭayynıñ ictimā‘ıdur. *Müstef‘ilün → müte‘ilün*[131], *mef‘ūlātü → me‘ilātü* bolur, (3) *fe‘iletün* bile *fe‘ilātü*’ni bularnıñ yérleride[132] ḳoyarlar, anı *maḫbūl* dérler.

(4) ***Şekl***: Ḫabn bile keffniñ ictimā‘ıdur. *Müstef‘ilün → mefā‘ilü*[133], *fā‘ilātün → fe‘ilātü* (5) bolur. Muġayyar rüknni *meşkūl* dérler.

Kebl: Ḫabn bile ḳaṭ‘nıñ ictimā‘ıdur. *Müstef‘ilün* → (6) *müstef‘il* bolur *fa‘ūlün*’ni anıñ ornıġa ḳoyarlar. Muġayyar rüknni *mekbūl* (7) dérler.

Ḳaṭf: ‘Aṣb bile ḥaẕfnıñ ictimā‘ıdur. *Müfā‘aletün → müfā‘al* (8) bolur, *fa‘ūlün*’ni anıñ yéride ḳoyarlar. Muġayyar rüknni *maḳṭūf* dérler.

(9) ***Betr***: Ḥaẕf bile ḳaṭ‘nıñ ictimā‘ıdur. Néçük kim: *Fa‘ūlün → fa‘* bolur (10) ve[134] *fā‘ilātün → fā‘il* bolur, *fa‘lün*’ni *fā‘il*’niñ yérige ḳoyarlar. Muġayyarnı (11) *ebter* dérler.

Ceẕ‘: *Mef‘ūlātü*’niñ ékki sebebiniñ ısḳāṭıdur ve[135] tā’sınıñ (12) iskānı, *lāt* ḳalur, *fā‘* anıñ yérige ḳoyarlar. Muġayyarnı *mecẕū‘* dérler.

Hetm: (13) Ḥaẕf bile ḳaṣrnıñ ictimā‘ıdur. *Mefā‘īlün → mefā‘* *bolur, fa‘ūl* anıñ (7b/1) yéride ḳoyarlar. Muġayyarnı *ahtem* dérler.

Caḥf: *Fā‘ilātün*’ni ḫabn ḳılurlar, (2) andın soñgra sebeb-i ṣaḳīl bile sebeb-i ḫafīfni anıñ avvalıdın salur- (3) lar, *tün* ḳalur, *fa‘* anıñ yéride ḳoyarlar, anı *mecḥūf* dérler.

Zalal: Ḫarm (4) bile hetmniñ ictimā’ıdur. *Mefā‘īlün → fā‘* bolur. Munı *ezell* dérler.

---

[131] müte‘ilün: *mütef‘ilün* yazılı
[132] yérleride yéride (C)
[133] *mefā‘ilü: mütefā‘ilü: (A, B)*
[134] ve: Ø (C)
[135] ve: Ø (C)

Naḥr: (5) Ceẕ‘ ve kesfniṉg[136] ictimā‘ıdur. *Mef‘ūlātü* de *lā* ḳalur, *fa‘* anıṉg yėride (6) ḳoyarlar. Munı *menḥūr* dėrler.

Reb‘: Ḫabn bile betrniṉg ictimā‘ıdur. *Fā‘ilātün* → (7) *fa‘il* bolur, munı *merbū‘* dėrler.

Ḳaṣm: ‘Aṣb bile ḫarmnıṉg ictimā‘ıdur. (8) *Müfā‘aletün* → *fā‘altün* bolur, *mef’ūlün*’ni anıṉg yėrige ḳoyarlar. Muġayyar rükn- (9) ni *aḳṣam* dėrler.

Cemm: ‘Aḳl bile ḫarmnıṉg ictimā‘ıdur. Nėçük kim: *Müfā‘aletün* → *fā‘ilün* (10) bolur. Munı *ecemm* dėrler.

‘Aḳṣ: Naḳṣ bile ḫarmnıṉg ictimā‘ıdur. Nėçük kim: (11) *Müfā‘aletün*[137] → *fā‘altü* bolur, *mef’ūlü*’ni anıṉg yėrige ḳoyarlar. Muġayyar rüknni (12) *a‘ḳaṣ* dėrler.

Şatr: Ḳabż bile ḫarmnıṉg ictimā‘ıdur. *Mefā‘īlün* → *fā‘ilün* (13) bolur. Munı *eşter* dėrler.

Ḫarb: Keff bile ḫarmnıṉg ictimā‘ıdur. (8a/1) *Mefā‘īlün* → *fā‘īlü*[138] bolur, *mef’ūlü* anıṉg yėrige ḳoyarlar. Bu[139] muġayyarnı *aḫreb* dėrler.

(2) ***Şerm***: Şelm[140] bile ḳabżnıṉg ictimā‘ıdur. *Fa‘ūlün* → *‘ūlü* bolur, *fa‘lü* anıṉg yėrige ḳoyarlar. (3) Munı *eşrem* dėrler.

Tesbīġ: Bir sākin ḥarf rüknniṉg āḫır sebebiġa ziyāda (4) ḳılmaġlıġdur. Nėçük kim: *Fa‘ūlün* → *fa‘ūlān, mefā‘īlün* → *mefā‘īlān* bolur, *fā‘ilātün* → (5) *fā‘ilātān* bolur, *fā‘iliyyān* anıṉg yėrige ḳoyarlar. Bunı *musabbaġ* dėrler.

---

[136] kesfniṉg: keşfniṉg (C)
[137] *Müfā‘aletün: fā‘iletün (* [illegible] *) (C)*
[138] fā‘Īlü: Ø (C)
[139] bu: Ø (C)
[140] şelm: hetm (C)

İẕāle: (6) Bir sākin ḥarf veted-i mecmūʿġa ziyāda ḳılmaġlıġdur[141]. Nėçük kim: *Fāʿılün* → (7) *fāʿılān*[142], *müstefʿilün* → *müstefʿılān, mütefāʿilün* → *mütefāʿilān* bolur, munı *müẕāll* dėrler.

(8) ***Terfīl***: Bir sebeb-i ḫafīfni[143] veted-i mecmūʿġa ziyāda ḳılmaġlıġdur. Nėçük kim: (9) *Müstefʿilün* → *müstefʿılātün, mütefāʿilün* → *mütefāʿilātün* bolur. Munı *müreffel* dėrler.

Ḥazm: Beytniŋ (10) avvalıġa bir nėme ziyāda ḳılmaġlıġdur. Bu zāyid bir ḥarf bolur yā ėkki ḥarf, (11) köprek hem tapıpturlar. Ḥurūf-ı mustaḳille'l-maʿnādın vāv-ı ʿaṭf ve[144] hel-i istifhāmī (12) dėk taḳṭīʿde muʿteber ėmestür. Bu taġyīrniŋ erkān ve eczā bile hīç taʿalluḳı (13) yoḳtur, ʿArab eşʿārınıŋ ezāḥīfidür, ʿAcem'de müstaʿmel ėmes.

Bu[145] meẕkūr (8b/1) bolġan ziḥāfāttın baʿżı[146] müfreddür, ol bulardur: *İżmār, ʿaṣb*, (2) *vaḳf, ḫabn, ṭayy, ḳabż, keff, kesf, teşʿīṯ, ḫarm, ʿażb,* (3) *ṣelm, ḥaẕf*[147], *ḫaẕeẕ*[148], *ṣalm, refʿ, cebb, ḳaṣr, ḳaṭʿ, tesbīġ,* (4) *iẕāle, terfīl*. Baʿżı mürekkebdür, ol bulardur: *Vaḳṣ, ʿaḳl*, (5) *cezl, naḳṣ, ḫabl, şekl, kebl, ḳaṭf, betr, ceẕʿ, hetm, caḥf, zalal,* (6) *naḥr, rebʿ, ḳaṣm*[149], *cemm*[150] *ʿaḳṣ, ṣatr*[151], *ḫarb, ṣerm*. Baʿżı maḫṣūṣtur[152] (7) beytniŋ avvalıġa, ol *ḫarm* bile *ḥazm*dur. Her ḳaçan kim *ḫarm* taġyīri ġayr-ı (8) avvalda bolsa *taḥnīḳ*[153] laḳab ḳoyupturlar, muġayyar rüknni

[141] ḳılmaġlıġdur: ḳılmaḳlıġdur (C)
[142] *Fāʿılün → fāʿilān: fāʿilān bolur (C)*
[143] ḫafīfni: ḫafīf (C)
[144] ve: veyā (C)
[145] bu: Ø (C)
[146] baʿżı: Ø (C)
[147] ḥaẕf: Metinde *ḥadf* yazılı.
[148] ḫaẕeẕ: ḫaẕed (C)
[149] ḳaṣm: Metinde *ḳaṣm ḥam* () yazılı. *Ḥam* ayrı olmasa gerek, hiç izah edilmedi.
[150] cemm: ḥam / cem (C)
[151] ṣatr: setr (C)
[152] maḫṣūṣtur: maḫṣūṣdur (C)
[153] taḥnīḳ: muḥīḳ (C)

muḫannaḳ[154] dėptürler. (9) Ba‘żı[155] mıṣrā‘nıñ āḫırıġa maḫṣūṣtur[156] dėptürler, ol bulardur: (10) *Vaḳf, teş‘īş*[157], *ḳaṣr, ḳaṭ‘, kesf, ḥaẕf, ḫaẕeẕ*[158], *ṣalm, tesbīġ*, (11) *iẕāle*, *terfīl*. ‘Arūżīler bu meẕkūr bolġan[159] ziḥāfātnı kim mıṣrā‘nıñ (12) āḫırıġa maḫṣūṣtur dėptürler, mıṣrā‘nıñ ortasıda (13) hem vāḳi‘ boluptur. Nėçük kim: Selmān-ı Sāvecī’niñ *Ḳaṣīde-i* (9a/1) *maṣnū‘*ıda remel baḥrıda bu beyt vāḳi‘ boluptur:

(2) 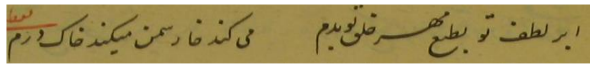

Taḳṭī’: 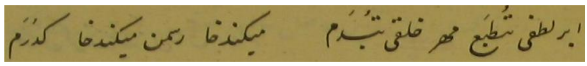

(4) *Fā‘ilātün fe‘ilān fā‘ilātün*[160] *fe‘ilün*
Fā‘ilātün fe‘ilün fā‘ilātün fe‘ilün

(5) Avvalġı mıṣrā‘nıñ ḥaşvı *maḫbūn-ı maḳṣūr*dur soñġı mıṣrā‘nıñ (6) ḥaşvı *maḫbūn-ı maḥẕūf*. Hem uşal ḳaṣīdede *munsariḥ* baḥrıda bu beyt[161]: (7)

Taḳṭī’: 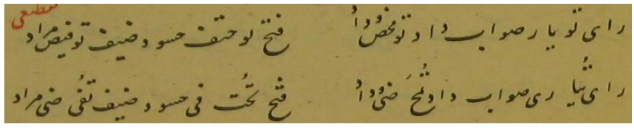

(9) *Müfte‘ilün fā‘ilān müfte‘ilün fā‘ilān*
Müfte‘ilün fā‘ilān müfte‘ilün fā‘ilān

(10) Mıṣrā‘larnıñ ḥaşvı *maṭvī-yi mevḳūf* vāḳi‘ boluptur. Mevlānā ‘Abdu’r-raḥmān (11) Cāmī’niñ bu ebyātınıñ ḥaşvı *musabbaġ* vāḳi‘ boluptur. *Hezec* baḥrıda: (12) Taḳṭī‘i

---

154 muḫannaḳ: muḥīḳ (C)
155 ba‘żı: *ba‘żını* yazılmış, tashihle belirtme durumu ekinin üstü kırmızıyla çizilmiş:
156 maḫṣūṣtur: maḫṣūṣdur (C)
157 teş‘īş: Özensiz yazılışla *şa‘b* (C)
158 ḫaẕeẕ: ḫaẕed (C)
159 bolġan: Özensiz yazılışla (C)
160 fā‘ilātün: fā‘ilān (C)
161 beyt: beyt vāḳi‘ boluptur (C)

(13): 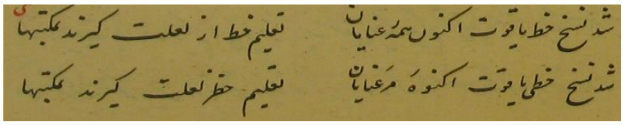

(9b/1) *Mef‘ūlü mefā‘īlān mef‘ūlü mefā‘īlān*
Mef‘ūlü mefā‘īlün mef‘ūlü mefā‘īlün

(2) Mużāri‘ baḥrıda:

(3) 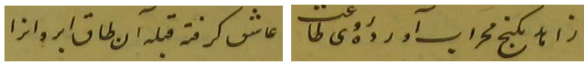

Taḳṭī’:(4) 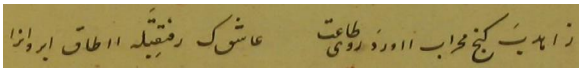

(5) *Mef‘ūlü fā‘iliyyān mef‘ūlü fā‘ilātün*
Mef‘ūlü fā‘iliyyān[162] *mef‘ūlü fā‘ilātün*

(6) *Müteḳārib* baḥrıda[163]:

Taḳṭī’: (7) 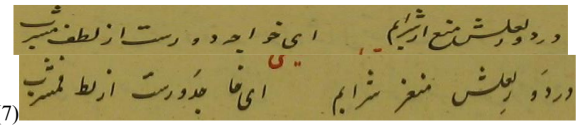

(8) *Fa‘lün fa‘ūlün fa‘lün fa‘ūlün*
Fa‘lün fa‘ūlān fa‘lün fa‘ūlün

(9) Bes bu ziḥāfātnı mıṣrā‘nıñ āḫırıġa maḫṣūṣtur[164] dėse bolmaġay. Eger (10) mıṣrā‘nıñ āḫırıġa maḫṣūṣ tutulmasa köp vezn birbirisi bile müştebih (11) bolġusıdur. Ziḥāfātī kim esāmīsi meşhūrdur, bulardur. Yana ba‘żı (12) ezāḥīf bardur kim atı yoḳtur. Yana ba‘żınıñ kim atı bar, meşhūr ėmestür. (13) Alarnıñ ẕikridin artuḳsı fāyide körmedük. Uşbu meẕkūr bolġanlar (10a/1) bile iḫtiṣār ḳılduḳ[165]. Bu ziḥāflar uṣūlġa kirip fürū‘ andın nė (2) nev‘ münşe‘ib bolurı icmāl bile meẕkūr boldı.

[162] fā‘iliyyān: fā‘ilātün (C)
[163] Müteḳārib baḥrıda: Ø (B)
[164] maḫṣūṣtur: maḫṣūṣdur (C)
[165] ḳılduḳ: ḳıldük (C)

Ėmdi[166] **her rüknniṉg ziḥāfı (3) nėçedür ve nėçe fürū‘ andın ḥāṣıl bolur**, tafṣīl bile beyān ḳılalıṉg.

(4) ***Fa‘ūlün***’niṉg ziḥāfātı yėttidür: *Ḳabż, ṣelm, ḥaẕf, ḳaṣr, betr,* (5) *ṣerm, tesbīġ*. Fürū‘ı hem[167] yėttidür: Fa‘ūlü (*maḳbūż*), fa‘lün (*eṣlem*), fa‘ul (*maḥẕūf*), fa‘ūl (*maḳṣūr*), (6) fa‘ (*ebter*), fa‘lü (*eṣrem*), fa‘ūlān (*musabbaġ*).

(7) ***Fā‘ilün***’niṉg ziḥāfātı törtdür[168]: *Ḥabn, ḳaṭ‘, ḫaẕeẕ*[169]*, iẕāle*. Fürū‘ı altıdur: Fe‘ilün (*maḫbūn)*, fa‘lün (*maḳṭū‘*), fa‘ (*eḥaẕẕ*), (8) fā‘ilān (*müẕāll*), fa‘ul (*maḫbūn-ı maḳṭū‘*), fe‘ilān (*maḫbūn-ı müẕāll*).

Mefā‘īlün’niṉg ziḥāfātı on birdür: (9) *Ḳabż, keff, ḫarm, ḥaẕf, cebb, ḳaṣr, hetm, zalal, ṣatr*[170]*,* (10) *ḫarb tesbīġ*. Fürū‘ı on ėkkidür: Mefā‘ilün (*maḳbūż*), mefā‘īlü (*mekfūf*), mef‘ūlün (*aḫrem*), fa‘ūlün (*maḥẕūf*)[171], (11) fa‘ul (*mecbūb*), mefā‘īl (*maḳṣūr*), fa‘ūl (*ahtem*), fā‘ (*ezell*), fā‘ilün (*eṣter*), mef‘ūlü (*aḫreb*), fa‘ (*aḫrem-i mecbūb*), mefā‘īlān (*musabbaġ*).

Müstef‘ilün’ (12) niṉg ziḥāfātı on birdür: *Ḫabn, ṭayy, keff, ḫaẕeẕ*[172]*, ref‘, ḳaṭ‘,* (13) *ḫabl, şekl, kebl, iẕāle, terfīl*. Fürū‘ı on sėkkizdür: Mefā‘ilün (*maḫbūn*), (10b/1) müfte‘ilün (*maṭvī*), fa‘lün (*eḥaẕẕ*), fā‘ilün (*merfū‘*), mef‘ūlün (*maḳṭū‘*), fe‘iletün (*maḫbūl*), müstef‘ilü (*mekfūf*), mefā‘ilü (*meşkūl*), (2) fa‘ūlün (*mekbūl*), müstef‘ilān (*müẕāll*), müstef‘ilātün (*müreffel*), fa‘il (*maḫbūn-ı eḥaẕẕ*), mefā‘ilān (*maḫbūn-ı müẕāll*), mefā‘ilātün (*maḫbūn-ı müreffel*), (3) müfte‘ilān (*maṭvī-yi müẕāll*), müfte‘ilātün (*maṭvī-yi müreffel*), fā‘ilān (*merfū‘-yı müẕāll*), fā‘ilātün (*merfū‘-yı müreffel*)

[166] ėmdi: Ø (B)
[167] hem: Ø (B, C)
[168] törtdür: törttür (C)
[169] ḫaẕeẕ: ḫaẕed (C)
[170] ṣatr: Ø (C)
[171] fa‘ūlün (*maḥẕūf*): mef‘ūlün (*maḥẕūf*) (C)
[172] ḫaẕeẕ: ḫaẕed (C)

Fā‘ilātün’niñ ziḥāfātı (4) ondur: *Ḫabn, keff, teş‘īş, ḥaẕf, ḳaṣr, şekl, betr,* (5) *caḥf, reb‘, tesbīġ*. Fürū‘ı on bèşdür: Fe‘ilātün (*maḫbūn*), fā‘ilātü (*mekfūf*), (6) mef‘ūlün (*muṣa‘‘aṣ*), fā‘ilün (*maḥẕūf*), fā‘ilān (*maḳṣūr*), fe‘ilātü (*meşkūl*), fa‘lün (*ebter*), fa‘ (*mecḥūf*), fa‘il (*merbū‘*), fā‘iliyyān (*musabbaġ*), (7) fe‘ilün (*maḫbūn-ı maḥẕūf*), fe‘ilān (*maḫbūn-ı maḳṣūr*), fe‘iliyyān (*maḫbūn-ı musabbaġ*), fa‘lān (*ebter-i musabbaġ*), fā‘ (*mecḥūf-ı musabbaġ*).

Mef‘ūlātü’niñ[173] ziḥāfātı (8) toḳḳuzdur: *Ḫabn, ṭayy, vaḳf, kesf, ṣalm, ref‘, ḫabl, ceẕ‘,* (9) *naḥr*. Fürū‘ı on bèşdür: Mefā‘īlü (*maḫbūn*), fā‘ilātü (*maṭvī*), mef‘ūlān (*mevḳūf*), mef‘ūlün (*meksūf*), (10) fa‘lün (*aṣlem*), mef‘ūlü (*merfū‘*), fe‘ilātü (*maḫbūl*), fā‘ (*mecẕū‘*), fa‘ (*menḥūr*), fa‘ūlān (*maḫbūn-ı mevḳūf*), fa‘ūlün (*maḫbūn-ı meksūf*), fā‘ilān (*maṭvī-yi mevḳūf*), fā‘ilün (*maṭvī-yi meksūf*), (11) fe‘ilān (*maḫbūl-ı mevḳūf*), fe‘ilün *(<maṭvī-yi>*[174] *maḫbūn-ı meksūf*).

Müfā‘aletün’niñ ziḥāfātı sèkkizdür: *‘Aṣb,* (12) *‘aẕb, ‘aḳl, naḳṣ, ḳaṭf, ḳaṣm, cemm, ‘aḳṣ*. Fürū‘ı hem sèkkizdür: (13) Mefā‘īlün (*ma‘ṣūb*), müfte‘ilün (*a‘żab*), mefā‘ilün (*ma‘ḳūl*), mefā‘īlü (*<menḳūṣ>*[175]), fa‘ūlün (*maḳṭūf*)[176], mef‘ūlün (*aḳṣam*), fā‘ilün (*ecemm*), mef‘ūlü (*a‘ḳaṣ*).

(11a/1) ***Mütefā‘ilün***’niñ ziḥāfātı yèttidür: *İżmār, ḫaẕeẕ*[177]*, ḳaṭ‘, vaḳṣ,* (2) *cezl, iẕāle, terfīl*. Fürū‘ı on bèşdür: Müstef‘ilün (*mużmer*), (3) fu‘ulün (*eḥaẕẕ*), fe‘ilātün (*maḳṭū‘*), mefā‘ilün (*mevḳūṣ*), müfte‘ilün (*meczūl*), mütefā‘ilān (*müẕāll*), mütefā‘ilātün (*müreffel*), fu‘lün (*mużmer-i eḥaẕẕ*), (4) mef‘ūlün (*mużmer-i maḳṭū‘*), müstef‘ilān (*mużmer-i müẕāll*), müstef‘ilātün (*mużmer-i müreffel*), mefā‘ilān

[173] *Mef‘ūlātü*’niñ: Ø (C)
[174] *maḫbūn-ı meksūf:* Saidebek Hasan, Muhtasar’da, Rahmanov *Aruz Risalesi*’nde *maṭvī-yi maḫbūn-ı meksūf* olarak tashih ediyor (Hasan 1971: 23, Rahmanov 2022: 30) ki tashih gerekli; çünkü ***mef‘ūlātü***’nün *maḫbūn-ı meksūf*’u *fa‘ūlün* olup bu öncesinde kaydedilmiştir.
[175] C’de yazılı ama tam okunamıyor, çok silik.
[176] fa‘ūlün (*maḳṭūf*): Ø (C)
[177] ḫaẕeẕ: ḫaẕed (C)

(*mevḳūṣ-ı müẕāll*), mefā‘ilātün (*mevḳūṣ-ı müreffel*), (5) müfte‘ilān (*meczūl-i müẕāll*), müfte‘ilātün (*meczūl-i müreffel*).

Cemī‘ fürū‘ toḳsan altıdur, evzānı ḳırḳ, (6) ol[178] budur: *Fa‘, fā‘, fa‘lü, fa‘il, fa‘lün, fe‘ilün, fa‘ūl, fa‘ūlü, fa‘ūlün*, (7) *fā‘ilün*[179], *fe‘ilān, fa‘lān*[180], *fe‘ilātü, mef‘ūlü, mef‘ūlün, mefā‘ilü, mefā‘ilün*, (8) *mefā‘īl, mefā‘īlü, müfte‘ilün, fe‘ilātün, fe‘iletün, fā‘ilān, fā‘ilātü, müstef‘ilü*, (9) *mefā‘īlün, müstef‘ilün, fā‘ilātün, mefā‘ilān, müfte‘ilān, mef‘ūlān, mefā‘īlān*, (10) *müstef‘ilān, fā‘iliyyān, fe‘iliyyān*[181], *mütefā‘ilān, müfte‘ilātün, mefā‘ilātün*, (11) *müstef‘ilātün*[182], *mütefā‘ilātün*. Sėkkiz vezn-i uṣūldın bėşi munda dāḫil- (12) dür, ol: *Fa‘ūlün, fā‘ilün, mefā‘īlün, müstef‘ilün, fā‘ilātün*’dür. (13) Üç vezn ḫāricdür ol: *Mef‘ūlātü, müfā‘aletün, mütefā‘ilün*’dür. (11b/1) Bes cemī‘ uṣūl-ı fürū‘nıṉg vezni ḳırḳ üç bolġay.

Bilmek kėrek-kim, (2) eczānıṉg te’līfidin erkān ḳopar ve erkānnıṉg tekrārıdın vezn (3) mıṣrā‘ı ḥāṣıl bolur, bu şarṭ bile kim bu tekrār mu‘tedil bolġay[183] [184]nė darāz-ı mümill (4) ve nė kūtāh-ı muḫill. Ve tekrārnıṉg kemraḳ ‘adedi ėkkidür ve köpregi tört. (5) Ve mıṣrā‘ mükerrer bolsa beyt bolur.

Bes beytī tört rükndin yā altı rükndin (6) yā sėkkiz rükndin bolġay; meger ba‘żı mevżi‘de kim meẕkūr bolġusıdur. Ve beyttin (7) ġazel ḥāṣıl bolur ya ḳıṭ‘a ya rubā‘ī ya ḳaṣīde ya ġayr ol.

‘Arūżīler avvalġı mıṣrā‘- (8) nıṉg avval rüknini *ṣadr* dėrler ve āḫır rüknini *‘arūż*, ėkkinçi mıṣrā‘nıṉg (9) avval rüknini *ibtidā*, āḫır rüknini

[178] ol: Ø (C)
[179] fā‘ilün: Ø (C)
[180] fa‘lān: Ø (C)
[181] fe‘iliyyān: : Ø (C)
[182] müstef‘ilātün: müstef‘ilān (C)
[183] nıṉg te’līfidin erkān ḳopar ve erkānnıṉg tekrārıdın vezn (3) mıṣrā‘ı ḥāṣıl bolur, bu şarṭ bile kim bu tekrār mu‘tedil bolġay: C’de tashih yapılıp sayfa altına büyük olasılıkla Farsçasını yazan yazmıştır. Farsça çevirilerle bu tamamlanan yazı aynı.
[184] *Nė darāz-ı mümill* …. (16a/1) *sebeb-i ḫafīftin bolsa, bu vezn’e kadar* C’de eksik.

ḍarb; erkān<n>ı kim ṣadr bile ‘arūż- (10) nıñ ve ibtidā bile ḍarbnıñ arasıda bolġay, *ḥaşv* dėrler; nėçük kim dėptürler:

(11) 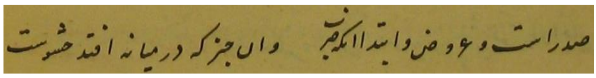

(12) Çün “Beytniñ mıṣrā‘larınıñ avval ve āḫır rüknlerini *ṣadr* ve *‘arūż* (13) ve *ibtidā* ve *ḍarb* dėrler, bularnıñ arasıdaġı rüknni *ḥaşv*.”; bes ebyātı (12a/1) kim meşṭūr bolġay anıñ ḥaşvı bolmamış bolġay.

Yana nėçe laḳabtur kim (2) bilmek kėrek

Her ‘arūż ve ḍarb kim noḳṣān taġyīridin ḫālī bolġay, *ṣaḥīḥ* (3) dėrler. Her *‘arūż* ve *ḍarb* kim *tesbīġ* ve *iżāle* ve *terfīl*din hīç nėme añga (4) ziyāda ḳılmamış bolġaylar, *mu‘arrā* dėrler. Beytniñ erkānıda eger ziḥāfī (5) vāḳi‘ bolmasa *sālim* dėrler. Ol beyt kim her mıṣrā‘ıdın bir rükn andaḳ (6) kim aṣl dāyirededür, kem ḳılmış bolġaylar; nėçük kim baḥrī ki aṣl dāyirede (7) müşemmendür, müseddes bolġay, *meczū* dėrler. Ol beyt kim erkān-ı aṣlī- (8) sidin nıṣf kem ḳılmış bolġaylar, *meşṭūr* dėrler.

Bilgil kim uṣūl- (9) nıñ tekrārıdın yā ba‘żınıñ ba‘żı bile terkībidin ***baḥr*** ḥāṣıl bolur. (10) Bu baḥrlar kim müsta‘mel ve meşhūrdur, on toḳḳuzdur:

1. *Müteḳārib*, 2. *Mütedārik*, (11) 3. *Hezec*, 4. *Recez*, 5. *Remel*, 6. *Vāfir*, 7. *Kāmil*, 8. *Ṭavīl*, 9. *Medīd*, 10. *Basīṭ*, (12) 11. *Munsariḥ*, 12. *Mużāri‘*, 13. *Muḳteżeb*, 14. *Mücteṣṣ*, 15. *Serī‘*, 16. *Cedīd*, 17. *Ḳarīb*, (13) 18. *Ḫafīf*, 19. *Müşākil*. Yana ėkki baḥr kim ‘*arīż* bile *‘amīḳ*dur, ṭavīl dāyiresidin (12b/1) ḥāṣıl bolur, ol ġayr-ı meşhūrdur. Bu baḥrlar bile cemī‘ buḥūr yigirme bir bolġay.

(2) Uṣūlnıñ tekrārıdın yā birbiri bile terkībidin, yana bu mükerrer bile mürekkeb- (3) niñ her ḳaysısınıñ *müseddesü’l-erkān* ve *müşemmenü’l-erkān* bolurıdın (4) köp buḥūr vezni mümkin ve mutaṣavverdür. ‘Arūżīler ol evzānnı buḥūrdın (5) sanamaydurlar. Bu baḥrlardın *müteḳārib, mütedārik, hezec, recez*, (6) *remel, vāfir, kāmil*

*uṣūl*nıṉg tekrārıdın ḥāṣıl bolur. Bu baḥrlarnı (7) *müttefiḳu'l-erkān* dėrler. Bulardan *vāfir* ve *kāmil müseddesü'l-erkān* kėliptür, (8) özgeleri *müşemmenü'l-erkān*. Bu ėkkini dağı ʻAcem şuʻarāsı tekellüf bile müşemmen (9) ḳılıpturlar, ḫoş-āyende kėliptür. *Ṭavīl, medīd, basīṭ, munsariḥ*, (10) *mużāriʻ, muḳteżeb, mücteşş, serīʻ, cedīd, ḳarīb, ḫafīf, müşākil* (11) uṣūlnıṉg baʻżısınıṉg baʻżı bile terkībidin ḥāṣıl bolur. Bularnı (12) *muḫtelifü'l-erkān* dėrler. Bulardın *ṭavīl, medīd, basīṭ, munsariḥ*, (13) *mużāriʻ, muḳteżeb, mücteşş, müşemmenü'l-erkān* kėliptür. *Serīʻ, cedīd*, (13a/1) *ḳarīb, ḫafīf, müşākil, müseddesü'l-erkān* kėliptür. ʻArab ḳaşıda (2) bu tört baḥr kim *müteḳārib ṭavīl ve medīd ü basīṭ* bolġay, (3) *müşemmenü'l-erkān* kėliptür. Bu tört baḥrdın özge cemīʻ buḥūr kim olar (4) ḳaşıda muʻteber ve meşhūrdur, *müseddesü'l-erkān* kėliptür.

ʻArūżīler (5) *müttefiḳu'l-erkān* buḥūrġa tört dāyire resm ḳılıpturlar, üçi sālim biri (6) muzāḥaf. Biri *müteḳārib* bile *mütedārik* dāyiresidür kim *müttefiḳa* dėrler. (7) Bu ėkki baḥrnıṉg bināsı birer ḫumāsī rükn biledür kim tekrār tapar. (8) Bu ḫumāsī rükn *mü'ellef*dür ėkki cüzvdin: Bir *veted-i mecmūʻ*, bir *sebeb-i* (9) *ḫafīf*.

ʻArūżīler buḥūrnıṉg tefkīki üçün dāyire resm ḳılurlar. (10) Ol dāyireniṉg gerdide *vezn*, *vezn baḥrı* kim özge buḥūrāndın (11) fekk bile ḥāṣıl bolur, bitirler; ol veznniṉg rüknlериniṉg her ḳaysı (12) cüzvdin ḳaysı baḥr ḥāṣıl bolurını körsetürler. Bu ṭarīḳnı *fekk* ve *tefkīk-i buḥūr* (13) dėrler. Meşelen: Çün *müteḳārib baḥr*ıdın mıṣrāʻī her dāyirede bitilse kim (13b/1) āḫırı avvalġa muttaṣıl bolġay. Eger ibtidā vetedtin bolsa bu vezn bolur: *Faʻūlün,* (2) tört ḳatla kim *müteḳārib baḥr*ıdur. Eger ibtidā sebebtin bolsa bu vezn (3) bolur: *Fāʻilün,* tört ḳatla kim *mütedārik baḥr*ıdur. Ol mıṣrāʻ kim (4) dāyirede bitilip her ėkki baḥr andın oḳulġay.

Budur *müteḳārib* vezni: (*Faʻūlün Faʻūlün Faʻūlün Faʻūlün*)

(5) Yüzi reşk-i ḫūrşīd-i enver boluptur

Mütedārık vezni: (*Fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün*)

(6) Reşk-i ḫūrşīd-i enver boluptur yüzi

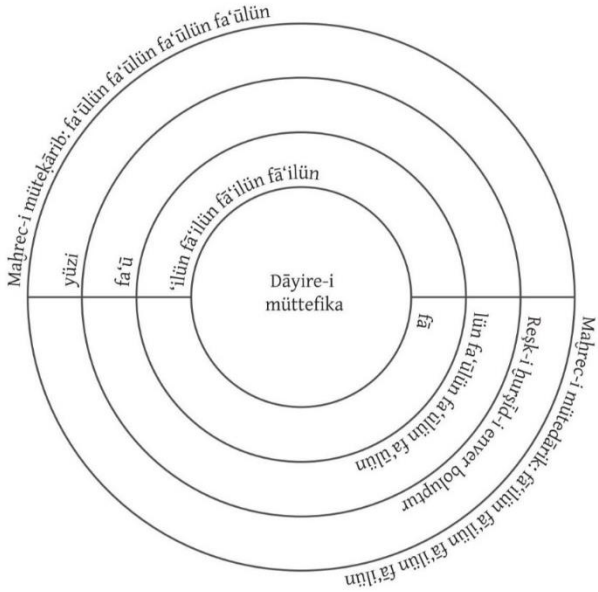

(14a/1) Yana *hezec* ve *recez* ve *remel* dāyiresidür kim ***müctelibe*** dėrler. Bu üç (2) baḥrnıñ bināsı birer subā‘ī rükn biledür kim tekrār tapar. Bu subā‘ī (3) rüknler mü’ellefdür üç cüzvdin: Bir veted-i mecmū‘, ėkki sebeb-i (4) ḫafīf. Eger ibtidā vetedtin bolsa, bu vezn bolur: *Mefā‘īlün* tört (5) ḳatla kim *hezec* baḥrıdur. Eger avvalġı sebebtin bolsa, bu vezn (6) bolur: *Müstef‘ilün* tört ḳatla kim *recez* baḥrıdur. Eger ibtidā (7) ėkkinçi sebebtin bolsa bu vezn bolur: *Fā‘ilātün* tört (8) ḳatla kim *remel* baḥrıdur. Mışrā‘ī kim dāyirede bitilip, (9) her üç baḥr andın oḳulġay. Budur: (10) *Hezec vezni*: (Müşemmenāt-ı sālimü’l-erkān: *Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün*)

(11) Cefā köp ḳılma ėy meh-veş cefā sėndin durur nā-ḫoş

(12) *Recez vezni*: (Müşemmenāt-ı sālimü’l-erkān: *Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün*)

Köp ḳılma ėy meh-veş cefā sėndin durur nā-ḫoş cefā

(13) *Remel vezni*: (Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: *Fā ʻilā tün Fā ʻilā tün Fā ʻilā tün Fā ʻilā tün*)

Ḳılma ėy meh-veş cefā sėndin durur nā-ḫoş cefā köp

(14b)

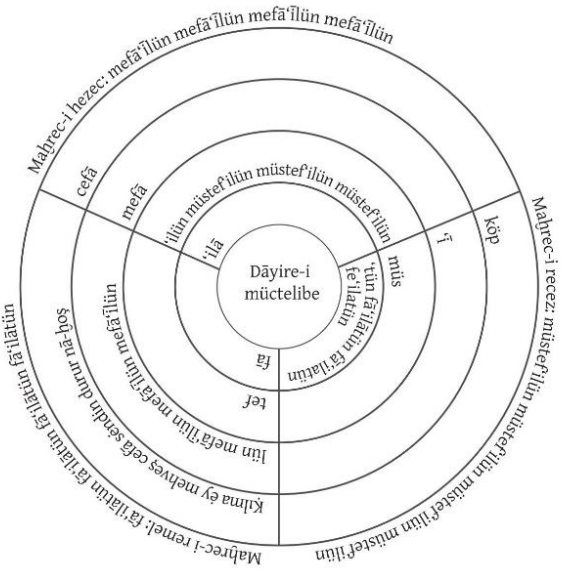

(1) Ba'żı bu üç baḥrnıŋ muzāḥafiġa hem bir dāyire ḳoyupturlar: *Hezec-i mekfūf*, (2) *recez-i maṭvī, remel-i maḫbūn* bolġay. Hezec: *Mefā'īlü* tört ḳatla. (3) Recez: *Müfte'ilün* tört ḳatla. Remel: *Fe'ilātün* tört ḳatla. Bu dāyireni (4) *müctelibe-i muzāḥafa* dėptürler. Mışrā'ī kim dāyirede bitilip, (5) her üç vezn andın oḳulġay, bolur.

(6) Hezec-i mekf*ūf vezni:*

Mėni kim köredür yār mėni kim soradur yār

(15a/1) *Recez-i maṭvī*: (*Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün*)

Kim köredür yār mėni kim soradur yār mėni

(2) *Remel-i maḫbūn vezni*: (*Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün*)

Köredür yār mėni kim soradur yār mėni kim

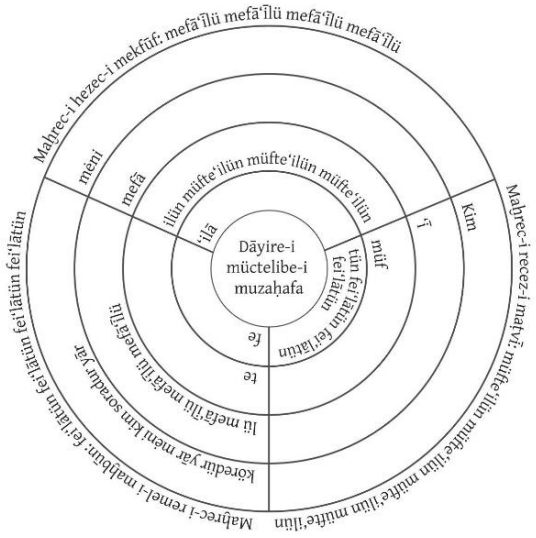

(3) *Hezec-i maḳbūż* bile *remel-i mekfūf*dın yana bir dāyire mümkindür. Hezec: *Mefā'ilün* (4) tört ḳatla. Remel: *Fā'ilātü* tört ḳatla. Mışrā'ī kim dāyirede (5) bitilip. Bu ėkki vezn andın oḳulġay, budur.

Hezec-i maḳbūż vezni: (*Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ılün mefā'ilün*)
(6) Mėnin̄gçe kim ḳılur vefā mėnin̄gçe kim çėker cefā

Remel-i mekfūf vezni: (*Fā'ilātü fā'ilātü fā'ilātü fā'ilātü*)
(15b/1) Kim ḳılur vefā mėnin̄gçe kim çėker cefā mėnin̄gçe

Bu dāyireni (2) *müctelibe-i muḫtari'a* dėseler münāsebeti bar.

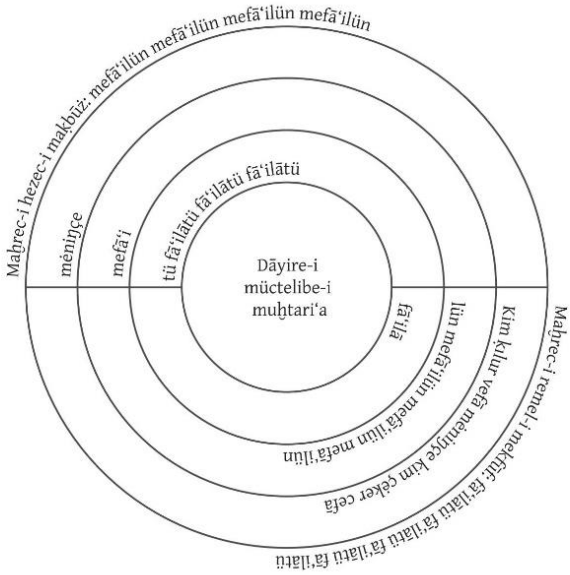

(3) Yana bir *vāfir* ve *kāmil* dāyiresidür kim *mu'telife* dėrler. Bu ėkki baḥrnıŋ bināsı (4) daġı birer subā'ī rükn biledür kim tekrār tapar. Bu subā'ī rüknler müellefdür (5) üç cüzvdin: Bir veted-i mecmū', ėkki sebeb: Bir ḫafīf, bir ṣaḳīl. Eger ibtidā vetedtin (6) bolsa bu vezn bolur: *Müfā'aletün* üç ḳatla kim *vāfir* baḥrıdur. Ve eger ibtidā (7) sebeb-i ṣaḳīldin bolsa, bu vezn bolur: *Mütefā'ilün* üç ḳatla kim *kāmil* baḥrıdur. Ve eger ibtidā (16a/1) sebeb-i ḫafīftin bolsa, bu vezn bolur[185]: *Fā'ilātün*. Bu veznde baḥrī kėlmeydür; (2) dėyilip ėrdi kim 'Acem şu'arāsı bu ėkki baḥrnı tekellüf bile *müşemmenü'l-erkān* ḳılıpturlar. (3) Bu mışrā' kim dāyirede bitilip her ėkki baḥr andın oḳulur. Eger surḫī bile bitigen (4) elfāẓnı i'tibār ḳılmasalar[186] *müseddesü'l-erkān* bolur vegerne *müşemmenü'l-erkān*.

(5) *Vāfir* vezni: (Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: *Müfā'aletün müfā'aletün müfā'aletün müfā'aletün*)

[185] 11b/3-16a/1'in yarısı C'de yok. Yazmada üzerinde çalışılmış, notlar alınmış ve Paris nüshasına göre sayfa numaralandırması yapılmış. 15a sayfa numarası yazılmış.
[186] ḳılmasalar: ḳılmasa (C)

Manṉga ṣanemā cefā ḳıla[187] sėn vefā ḳıla kör teraḥḥum ėtip

(6) *Kāmil vezni*: (Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: *Mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün*)

Ṣanemā cefā ḳıla[188] sėn vefā ḳıla kör teraḥḥum ėtip manṉga

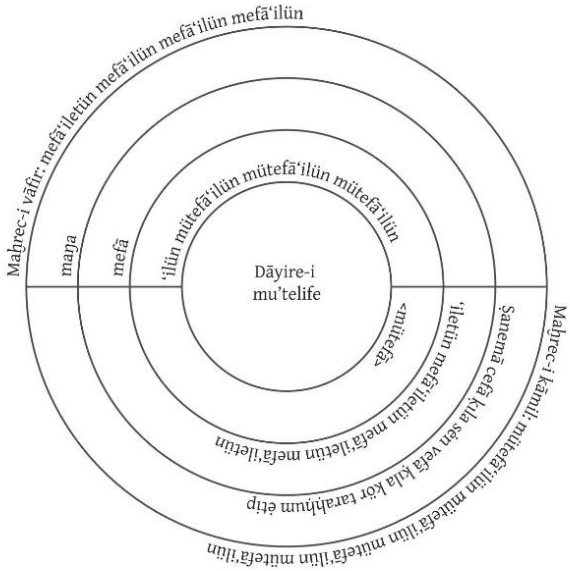

189

(16b/1) Muḫtelifü'l-erkān buḥūrġa daġı tört dāyire resm ḳılıpturlar: (2) Ėkki sālim, ėkki muzāḥaf. Biri *ṭavīl* ve *medīd* ve *basīṭ* dāyiresi- (3) dür kim *muḫtelife* dėrler. Bu baḥrlarnıṉg bināsı ḫumāsī (4) rükn bile, subā'ī rüknniṉg[190] terkībidindür. Bu ḫumāsī (5) rükn bile subā'ī rükn bėş[191] cüzvdin müellefdür: Bir veted-i (6) mecmū' yana sebeb-i ḫafīf yana bir veted-i mecmū', andın soṉg (7) ėkki sebeb-i ḫafīf, bu vezn bolur: *Fa'ūlün mefā'īlün* ėkki ḳatla (8) kim *ṭavīl* baḥrıdur. Eger

[187] ḳıla: ḳılma (C)
[188] ḳıla: ḳılma (C)
[189] C'de daire yok. Yeri boş bırakılmış.
[190] rüknniṉg: Ø (C)
[191] bėş: Ø (C)

ibtidā sebebtin[192] bolsa kim ėkkinçi (9) cüzvdür, bu vezn bolur[193]: *Fā'ilātün fā'ilün* ėkki ḳatla kim *medīd* (10) baḥrıdur. Eger ibtidā üçünçi cüzvdin bolsa kim (11) ėkkinçi veteddür, bu vezn bolur: *Mefā'īlün fa'ūlün* ėkki (12) ḳatla. Bu veznde Tāzī şi'r tapmaydurlar. Bu baḥrnı (13) 'Acem şu'arāsı peydā ḳılup *maḳlūb-ı ṭavīl* dėptürler, (17a/1) *'arīż* hem dėrler. Eger ibtidā törtünçi cüzvdin (2) bolsa kim ėkkinçi sebeb-i ḫafīfdür, bu vezn bolur: (3) *Müstef'ilün fā'ilün* ėkki ḳatla kim *basīṭ baḥrı*dur. Eger ibtidā (4) bėşinçi cüzvdin bolsa kim üçünçi sebeb-i ḫafīfdür, bu vezn[194] (5) bolur: *Fā'ilün fā'ilātün* ėkki ḳatla. Bu veznde hem Tāzī şi'r tapılmaydur. (6) Ba'żı bu baḥrnı *'amīḳ* dėptürler. Mışrā'ī kim dāyirede (7) bitilip, bu buḥūr andın oḳulġay, budur: *Ṭavīl vezni*: (Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: *Fa'ūlün mefā'īlün fa'ūlün mefā'īlün*)

(8) Man̂ga ḳıl güz̲er sėn kėl man̂ga ḳıl naẓar sėn kėl
Medīd vezni: (Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: *Fā'ilātün fā'ilün fā'ilātün fā'ilün*)

(9) Ḳıl güz̲er sėn kėl man̂ga ḳıl naẓar sėn kėl man̂ga
'Arīż vezni: (Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: *Mefā'īlün fa'ūlün mefā'īlün fa'ūlün*)

(10) Güz̲er sėn kėl man̂ga ḳıl naẓar sėn kėl man̂ga ḳıl
Basīṭ vezni: (Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: *Müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün fā'ilün*)

[192] sebebtin: sebebdin (C)
[193] bolur: Ø (C)
[194] vezn: Ø (C)

(11) Sėn kėl manga ḳıl naẓar sėn kėl manga ḳıl güẕer
ʿAmīḳ vezni: (Müşemmen-i sālimü'l-erkān: *Fāʿılün fāʿılātün fāʿılün fāʿılātün*)

(12) Kėl manga ḳıl naẓar[195] sėn kėl manga ḳıl güẕer[196] sėn
(17b)

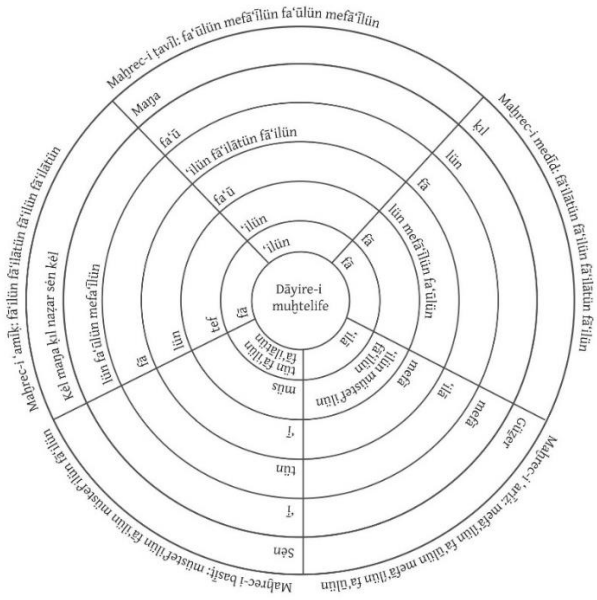

197

(1) Yana *munsariḥ* ve *mużāriʿ* ve *muḳteżeb* ve *mücteṣṣ* dāyiresidür kim *müştebihe*[198] (2) dėrler. Bu baḥrlarnıng bināsı ėkki subāʿī rüknning[199] terkībidindür.[200] (3) Bu ėkki subāʿī rükn altı cüzvdin mü'ellefdür: Ėkki sebeb-i ḫafīf, bir (4) veted-i mecmūʿ yana ėkki

[195] naẓar: güẕer (C)
[196] güẕer: naẓar (C)
[197] C'de daire çizilmemiş, yeri açılmış.
[198] müştebihe: C'de ana satırda yok, Farsça çevirisi yapılırken kenarda yazılmış.
[199] subāʿī rüknning: subāʿ rükn (C)
[200] C'de yapraklar eksik. Üzerine sonradan Paris nüshasına göre yapılan numaralandırmada da bu tespit edilmiş, B'ye göre16b'den 21b'ye atlanmış; A'ya göre 17b/3-22b/1 başı eksik.

sebeb-i ḫafīf, bir veted-i mefrūḳ, bu vezn bolur: *Müstefʿilün*[201] (18a/1) *mefʿūlātü* ėkki ḳatla kim *munsariḥ* baḥrıdur. Eger ibtidā ėkkinçi sebebtin (2) bolsa kim ėkkinçi cüzvdür, bu vezn bolur: *Fāʿilātün müstefʿi-lün* ėkki ḳatla. (3) Bu veznde müşemmen baḥr kėlmeydür. Eger ibtidā veted-i mecmūʿdın bolsa kim üçünçi (4) cüzvdür, bu vezn bolur: *Mefāʿīlün fāʿi-lā-tün* ėkki ḳatla kim *mużāriʿ* baḥrı- (5) dur. Eger ibtidā törtünçi cüzvdin bolsa kim sebeb-i ḫafīfdür, (6) bu vezn bolur: *Mefʿūlātü müstefʿilün* ėkki ḳatla kim *muḳteżeb* baḥrıdur. Eger (7) ibtidā bėşinçi cüzvdin bolsa kim hem sebeb-i ḫafīfdür, bu vezn bolur: *Müs-tefʿi-lün* (8) *fāʿilātün* ėkki ḳatla kim *mücteşş* baḥrıdur. Eger ibtidā altınçı cüzvdin bolsa (9) kim veted-i mefrūḳdur, bu vezn bolur: *Fāʿi-lā-tün mefāʿīlün* ėkki (10) ḳatla bu veznde hem müşemmen baḥrī kėlmeydür, ʻAcem bu buḥūrnı sālim (11) istiʿmāl ḳılmas, *munsariḥ* ve *muḳteżeb*ni *maṭvī, mużāriʿ*ni *mekfūf*, (12) *mücteş*ni *maḫbūn* istiʿmāl ḳılurlar. Mışrāʿī kim dāyirede bitilip (13) bu buḥūr andın oḳulġay, budur:

(18b/1) *Munsariḥ vezni*: Ḥüsn saŋga bar ẓarīf-ṭabʿ saŋga bar laṭīf
(Maṭvī-yi mevḳūf: *Müfteʿilün fāʿilān/t müfteʿilün fāʿilān/t*)

(2) *Mużāriʿ vezni*: Saŋga bar ẓarīf-ṭabʿ saŋga bar laṭīf ḥüsn
(Mekfūf-ı maḳṣūr: *Mefāʿīlü fāʿilān mefāʿīlü fāʿilān*)

(3) *Muḳteżeb vezni*: Bar ẓarīf-ṭabʿ saŋga bar laṭīf ḥüsn saŋga
(Maṭvī: *Fāʿilātü müfteʿilün Fāʿilātü müfteʿilün*)

(4) *Mücteşş vezni*: Ẓarīf-ṭabʿ saŋga bar laṭīf ḥüsn saŋga bar
(Maḫbūn: *Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilātün*)

[201] müstefʿilün: Ø (B)

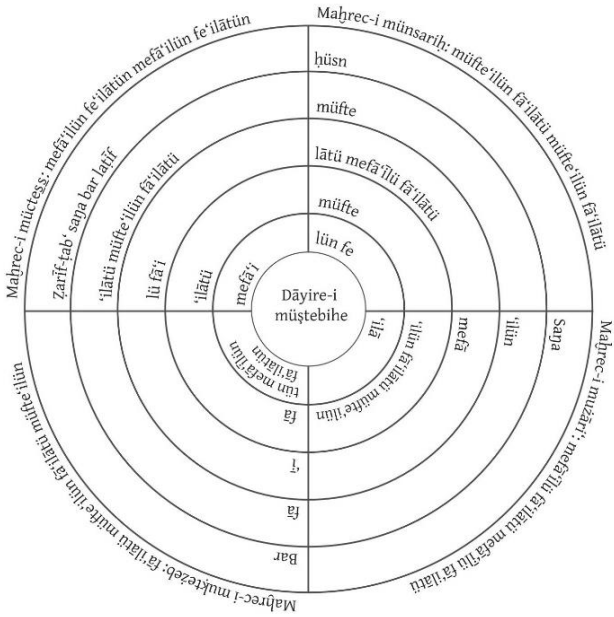

(5) Üçüncí *serī'* ve *cedīd* ve *ḳarīb ve ḫafīf* ve *müşākil* dāyiresidür kim (19a/1) *muntazi'a* dėrler. Bu baḥrlarnıñ bināsı üç subā'ī rüknniñ terkībidin- (2) dür: Her rükn müellefdür ėkki[202] sebeb-i ḫafīfdin, bir vetedtin ġāyeteş bir rüknde (3) veted mefrūḳdur. Bes bu üç rükn toḳḳuz cüzvdin mü'ellef bolġay: (4) Altı sebeb-i ḫafīf, ėkki veted-i mecmū', bir veted-i mefrūḳ. Bu yosunluḳ: *Müstef'ilün* (5) *müstef'ilün mef'ūlātü* kim *serī'* baḥrıdur. Eger ibtidā ėkkinçi sebebtin (6) bolsa kim ėkkinçi cüzvdür, bu vezn bolur: *Fā'ilātün fā'ilātün müs-tef'i-lün* (7) kim *cedīd* baḥrıdur. Eger ibtidā avvalġı vetedtin bolsa kim üçünçi cüzvdür. (8) Bu vezn bolur: *Mefā'īlün mefā'īlün fā'i-lā-tün* kim *ḳarīb* baḥrıdur. Eger (9) ibtidā ėkkinçi rüknniñ avvalġı sebebidin bolsa kim törtünçi cüzvdür, (10) bu vezn bolur: *Müstef'ilün mef'ūlātü müstef'ilün*. 'Acem ḳaşıda bu veznde (11) müseddes baḥr kėlmeydür. Eger ibtidā ėkkinçi rüknniñ ėkkinçi sebebidin (12) bolsa kim bėşinçi cüzvdür, bu vezn bolur: *Fā'ilātün müs-tef'i-lün fā'ilātün* (13) kim *ḫafīf* baḥrıdur. Eger

[202] ėkki: Ø (B)

ibtidā ėkkinçi rüknniŋ veted-i mecmū‘ıdın bolsa kim (19b/1) altınçı cüzvdür, bu vezn bolur: *Mefā‘īlün fā‘i-lā-tün mefā‘īlün*. ‘Acem (2) ḳaşıda bu veznde hem müseddes baḥr kėlmeydür. Eger ibtidā üçünçi (3) rüknniŋ avvalġı sebebidin bolsa kim yėttinçi cüzvdür, bu vezn bolur: (4) *Mef‘ūlātü müstef‘ilün müstef‘ilün*. Bu veznde hem ‘Acem şu‘arāsı ḳaşıda (5) müseddes baḥr kėlmeydür. Eger ibtidā üçünçi rüknniŋ ėkkinçi sebebidin (6) bolsa kim sėkkizinçi cüzvdür, bu vezn bolur: *Müs-tef‘i-lün fā‘ilātün fā‘ilātün*. (7) ‘Acem ḳaşıda bu veznde hem müseddes baḥr kėlmeydür. Eger ibtidā (8) üçünçi rüknniŋ veted-i mefruḳıdın bolsa kim toḳḳuzunçı cüzvdür, (9) bu vezn bolur: *Fā‘i-lā-tün mefā‘īlün mefā‘īlün* kim *müşākil* baḥrıdur. (10) ‘Acem bu bėş baḥrnı sālim isti‘māl ḳılmas: Serī‘-i maṭvī, devr-i cedīd ve (11) ḫafīf-i maḫbūn, ḳarīb ve müşākil-i mekfūf. Mışrā‘ī kim dāyirede bitilip bu buḥūr (12) andın oḳulġay, budur:

Serī‘ vezni: (Maṭvī-yi mevḳūf: *Müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilān/t*)
Sėn dė ḥikāyat ṣanemā bizge bat

(13) *Cedīd vezni*: (Maḫbūn: *Fe‘ilātün fe‘ilātün mefā‘ilün*)
Dė ḥikāyat ṣanemā bizge bat sėn

(20a/1) *Ḳarīb vezni*: (Mekfūf-ı maḳṣūr: *Mefā‘īlü mefā‘īlü fā‘ilāt*)
Ḥikāyat ṣanemā bizge bat sėn dė

(2) *Ḫafīf vezni*: (Maḫbūn: *Fā‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilātün*)
Ṣanemā bizge bat sėn dė ḥikāyat

(3) *Müşākil vezni*: (Mekfūf-ı maḳṣūr: *Fā‘ilātü mefā‘īlü mefā‘īl*)
Bat sin di hikāyat sanemā bizge

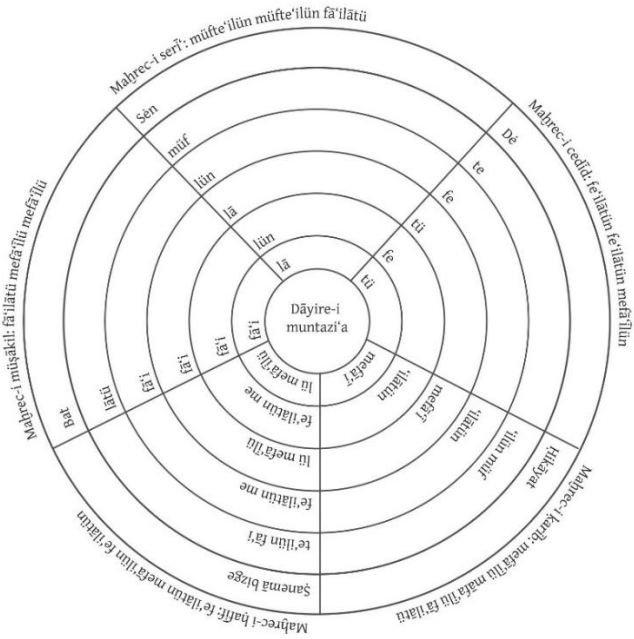

(4) *Müştebihe* dāyiresi bile *muntazi'a* dāyiresiniñ buḥūrı 'Arab ḳaşıda (5) müseddesü'l-erkān kėliptür. Bu baḥrlarnıñ sālimiġa yana bir dāyire (20b/1) resm ḳılıpturlar. Bu dāyireni *müştebihe-i sālime* dėrler. Meẕkūr bolup ėrdi (2) kim bu baḥrlarnıñ binäsı üç subā'ī rüknniñ terkībidindür. (3) Bu üç rükn toḳḳuz cüzvdin mü'ellefdür: Altı sebeb-i ḫafīf, ėkki (4) veted-i mecmū', bir veted-i mefrūḳ. Bu yosunluḳ: *Müstef'ilün müstef'ilün mef'ūlātü* (5) kim *serī'* baḥrıdur. Eger ibtidā ėkkinçi sebebtin bolsa kim (6) ėkkinçi cüzvdür, bu vezn bolur: *Fā'ilātün fā'ilātün müs-tef'i-lün* kim *cedīd* (7) baḥrıdur. Eger ibtidā avvalġı vetedtin bolsa kim üçünçi cüzvdür, bu vezn (8) bolur: *Mefā'īlün mefā'īlün fā'i-lā-tün* kim *ḳarīb* baḥrıdur. Eger (9) ibtidā ėkkinçi rüknniñ avvalġı sebebidin bolsa kim törtünçi cüzvdür, (10) bu vezn bolur: *Müstef'ilün mef'ūlātü müstef'ilün* kim *munsariḥ* baḥrıdur. (11) Eger ibtidā ėkkinçi rüknniñ ėkkinçi sebebidin bolsa kim bėşinçi (12) cüzvdür, bu vezn bolur: *Fā'ilātün müs-tef'i-lün fā'ilātün* kim *ḫafīf* baḥrıdur. (13) Eger ibtidā ėkkinçi rüknniñ veted-i mecmū'ıdın bolsa

kim altınçı cüzvdür, bu vezn (21a/1) bolur: *Mefā'īlün fā'i-lā-tün mefā'īlün* kim *mużāri'* baḥrıdur. Eger ibtidā (2) üçünçi rüknniñg avvalġı sebebidin bolsa kim yėttinçi cüzvdür, bu vezn bolur: (3) *Mef'ūlātü müstef'ilün müstef'ilün* kim *muḳteżeb* baḥrıdur. Eger ibtidā (4) üçünçi rüknniñg ėkkinçi sebebidin bolsa kim sėkkizinçi cüzvdür, (5) bu vezn bolur: *Müs-tef'i-lün fā'ilātün fā'ilātün* kim *mücteşş* baḥrıdur. (6) Eger ibtidā üçünçi rüknniñg veted-i mefrūḳıdın bolsa kim toḳḳuzunçı cüzv- (7) dür, bu vezn bolur: *Fā'i-lā-tün mefā'īlün mefā'īlün* kim *müşākil* baḥrıdur. (8) Mışrā'ī kim dāyirede bitilip, bu buḥūr andın oḳulġay budur:

(9) *Serī'* vezni: (*Müstef'ilün müstef'ilün mef'ūlātü*)
Kėlgil yigit bat bir ayaḳ sėn tut bizge

(10) *Cedīd* vezni: (*Fā'ilātün fā'ilātün müs-tef'i-lün*)
Kėl yigit bat bir ayaḳ sėn tut bizge kėl

(11) *Ḳarīb* vezni: (*Mefā'īlün mefā'īlün fā'i-lā-tün*)
Yigit bat bir ayaḳ sėn tut bizge kėlgil

(12) *Munsariḥ* vezni: (*Müstef'ilün mef'ūlātü müstef'ilün*)
Bat bir ayaḳ sėn tut bizge kėlgil yigit

(13) *Ḫafīf vezni*: (*Fā'ilātün müs-tef'i-lün fā'ilātün*)
Bir ayaḳ sėn tut bizge kėlgil yigit bat

(21b/1) *Mużāri' vezni*: (*Mefā'īlün fā'i-lā-tün mefā'īlün*)
Ayaḳ sėn tut bizge kėlgil yigit bat bir

(2) *Muḳteżeb vezni*: (*Mef'ūlātü müstef'ilün müstef'ilün*)
Sėn tut bizge kėlgil yigit bat bir ayaḳ

(3) *Mücteşş vezni*: (*Müs-tef'i-lün fā'ilātün fā'ilātün*)
Tut bizge kėlgil yigit bat bir ayaḳ sėn

(4) *Müşākil vezni*: (*Fā'i-lā-tün mefā'īlün mefā'īlün*)
Bizge kėlgil yigit bat bir ayaḳ sėn tut

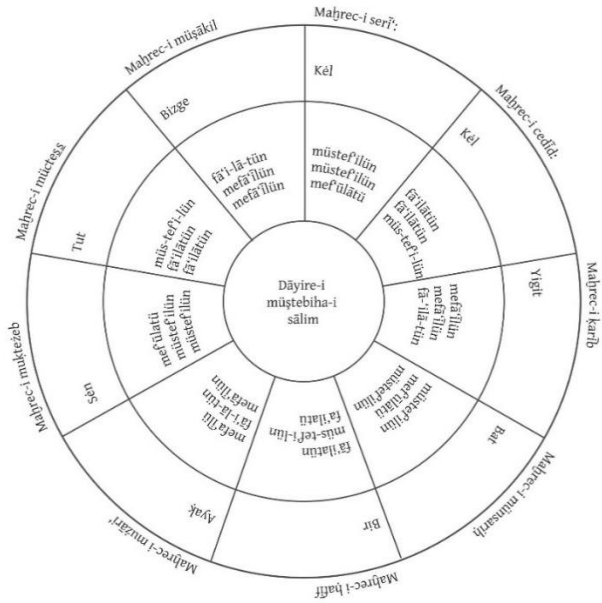

(5) Ḫ^{v}āce Naṣīr *Mi'yārü'l-eş'ār*'da bu dāyireni kėltürüptür, *cedīd* bile *müşākil* (22a/1) baḥrınıṉg veznini körsetip bu baḥrlarnı müsta'mel ėmestür dėptür. (2) Mīr 'Alī-Şīr Nevāyī bu toḳḳuz baḥrnıṉg dāyiresin özige isnād (3) ḳılıptur, ġāliben *Mi'yārü'l-eş'ār*nı müṭāla'a ḳılmaġandur.

DİBACE 2 METİN

Çün eczā (4) ve erkān ve uṣūl ve fürū‘ ve devāyir ve buḥūrnıṉg taḳrīridin ferāġat (5) ḥāṣıl boldı.

Ėmdi **evzān nėdür ve taḳṭī‘ nė yosunluḳ bolur ve her (6) baḥrnıṉg *sālimi* ḳaysıdur ve muzāḥafı nėçedür ve nėçe vezndür kim bir- (7) biri bile cem‘ ḳılsa bolur ve ḳaysı baḥrlardur kim evzānı (8) birbiri bile müştebih bolur**, barını şerḥi bile beyān ḳılalıṉg.

Bilgil kim (9) veznni *maḳādīr* ve *ezmine* ve *elfāẓ*ġa ıṭlāḳ ḳılurlar. Ėkkisi ḫāric-i (10) mebḥaṣdur, ġaraż *vezn-i elfāz*dur. *Elfāẓ vezni*din ėkki tāyife (11) baḥṣ ḳılurlar, biri ṣarfīler, yana biri ‘arūżīler.

Ṣarfīlerniṉg mīzānı (12) *fi‘l* lafẓıdur. Bu tāyife andaḳ mīzān ḳılurlar kim mevzūn bile (13) veznniṉg ḥurūfı musāvī bolġay ve ḥarekātı mütteḥid. Nėçük kim: *Naṣara* ve *yenṣuru*, (22b/1) *nāṣır* ve *manṣūr*[203], *fa‘ala* ve *yef‘alu*, [204] *fā‘il* ve *mef‘ūl* veznidedür[205].

‘Arūżīlerniṉg (2) mīzānı meẕkūr bolġan *efā‘īl ve tefā‘īl-i* heştegāne ve muzāḥafātıdur kim hem (3) *fa‘ala* lafẓıdın müştaḳdur[206]. Bu tāyife andaḳ mīzān ḳılurlar kim mevzūnnıṉg (4) mütelaffaẕ ḥurūfı vezn bile musāvī bolġay ve[207] ḥarekātıda ittiḥād lāzım (5) ėmes. Nėçük kim: *Cehān geştem cān keşīdem; cehān kėzdim cāngа yėttim*[208]. (6) *Mefā‘īlün fā‘ilātün* veznidedürler.

Taḳṭī‘ ‘Arūżīlerniṉg ışṭılāḥıda (7) beytniṉg taḥlīlidür. Ol nev‘ kim beyttin her miḳdār veznde ber-ā-ber (8) bolġay, ol baḥrnıṉg *efā‘īl* ve *tefā‘īl*i bile kim bu beyt ol baḥrdadur; ḥurūfı (9) kim melfūẓdur,

[203] B’de A’ya göre 17b/3’ten 22b/1 başına kadar olan kısım yok.
[204] ve: Ø (A, B)
[205] veznidedür: veznidedürler (C)
[206] lafẓıdın müştaḳdur: lafẓıdındur (C)
[207] ve: Ø (C)
[208] Cehān geştem cān keşīdem / Cehān kėzdim cāngа yėttim: Cehān geşdem / Cehān kėzdim cāngа yėttim (C)

egerçi mektūb ėmes, taḳṭī‘de mu‘teberdür ve[209] ḥurūfı kim melfūẓ (10) ėmes, egerçi mektūbdur[210], mu‘teber ėmes.

MELFŪẒ-I ĠAYR-I MEKTŪB BEYĀNI

(11) Bu cümledin **elif’dür(ا)**, bir hemze(ء) fetḥasınıñ işbā‘ıdın ḥāṣıl bolur[211]. Nėçük kim: (12) *A:y* (آی) ve *a:t* (آت)[212]. *A:y* ve *a:t* kim[213] *fā‘*veznidedürler. Yana bir Türkī lafẓıda *sañga* (سپنکا) (13) ve *mañga*nıñ (منکا), *sīn*’i bile *mīm*’iniñ arasıda ba‘żı maḥalda elfī mütelaffaẓ bolur kim kitābette (23a/1) yoḳtur kim *fa‘ul* veznide bolġay. Aṣl ḳā‘ide Türkīde oldur kim fetḥa ve ḍamme (2) ve kesredin soñgra elif (ا) ve vāv (و) ve yā (ی) kėltürgeyler, nėçe mevżi‘dür kim (3) bu ḳā‘ide mer‘ī ėmes, ol bulardur: Sañga (سنکا), mañga (منکا), yañglıġ (ینکلیغ), yaḫşı (یخشی), yaman (یمان), (4) yana (ینہ), ḳara (قرا). Ġāyeteş *yaman* ve *yana* ve *ḳara*da eger elif (ا) telaffuẓġa kėlse bitirler.

(5) Yana **vāv**’dur (و) kim: Dammeniñ işbā‘ıdın ḥāṣıl bolur. Nėçük kim: *Dāvūd* (داود) (6) ve *ṭāvūs* (طاوس) kim *fa‘lān* veznidedürler. Bu yosunluḳ vāv (و) Türkī lafẓıda (7) yoḳtur.

Yana **yā**’dur (ی) kim: Kesreniñ işbā‘ıdın ḥāṣıl bolur. Bu[214] nėçe (8) mevżi‘de kėlür: Bir, ṣıfat kėltürmekte yana bir iżāfet ḳılmaḳta. Nėçük kim: (9) *Ġam-ı mühlik* (غممهلك), *ġam-ı ‘ışḳeş* (غمعشقش) kim *mefā‘īlün* veznidedürler. Yana bir, kelimeniñ āḫırı (10) hā (ہ) bolsa nekre ḳılmaḳta. Nėçük kim: *‘Ayyāreī* (عیّارۂ) kim *müstef‘ilün* veznidedür, bu ṣūrette (11) ėkki yā (یا)[215] telaffuẓġa kėledür. Ġāliben kelimeniñ hā’sı (ہا) avvalġı yā’ġa (ہا)[216] mübeddel boluptur (12) kim

[209] ve: Ø (C)
[210] mektūbdur: Ødur (C)
[211] işbā‘ıdın ḥāṣıl bolur: işbā‘ıdındur (C)
[212] at: Metinde (آب) yazılı; fakat kelimeninvezni belirtilirken *at* yazıldığı için birlik olması adına *at* okuduk. erib ([illegible]) (C)
[213] kim: Ø (C)
[214] bu: Ø (C)
[215] yā (یا): A ve B’de *hā (ہا)* yazılı.
[216] hā’ġa: yā’ġa (C)

aṣlda ayyārhī̄(عیّارہی)[217] bolmış bolġay. Bu ṣıfat ve iżāfet ve tenkī̄r, Türkī̄de (13) bu üslūb kėlmes, eger vāḳi‘ bolsa hem tekellüf[218] bile Fārsī̄ üslūbıda (23b/1) aytılmış bolġay.

Yana **müşedded ḫurūf**dur. Nėçük kim: *Ḫurrem* (خرّم) ve *ferruḫ* (فرخ), *allı*[219] (الی) (2) ve *toḳḳuz* (توقوز) kim *fa‘lün* veznidedürler. Türkī̄de terkī̄bdin yana bir teşdī̄d (3) ḥāṣıl bolur, bir māżī̄ ḥarfınıŋ terkī̄bidindür. Bir ḳā‘idedür Türkī̄de (4) kim dāl (د) ḥarfı ba‘żı yėrlerde tī̄’ge (تی) mübeddel bolur; ġayn (غ)[220] ve ḳāf (ق) ve kāf (ك) bir- (5) birleri bile mübeddel bolurlar. Nėçük kim[221]: Ḫurūf-ı māżī̄ kim dāl (د) bile tā’dur (تا) (6) bu ṣūrette kim fi‘lniŋ āḫırı tā (تا) bolsa ol dāl (د) tā’ġa (تا) mübeddel bolur[222]. (7) Nėçük kim: Yė**t-t**i (یتی) ve kė**t-t**i (کیتی) ve ay**t-t**ı (ایتی) ve ḳay**t-t**ı (قایتی) ve tu**t-t**ı (توتی) ve yu**t-t**ı (یوتی). Eger fi‘lniŋ (8) āḫır ḥarfınıŋ mā-ḳabli meksūr bolsa bir tī̄ (تی) bile bitirler. Nėçük kim: Y**ė̇t-t**i (یتی) ve k**ė̇t-t**i (کیتی) (9) kim *fa‘lün* veznidedürler, özge maḥallarda ėkki tā (تا) bile bitirler.

Yana bir “teşdī̄d” (10) ḥarfnıŋ terkī̄bidindür kim bu ḥarfnı manṭıḳ ėli *edāt* dėrler. Nėçük kim: (11) Devlet-te (دولتته)[223] ve ferāġat-tın (فراغتتین) ve ayaḳ-ḳa (ایاققه) ve ėlig-ge (ایلیككا). Bu ṣūratlarda ėkki (12) ḥarf bitirler. Aṣl oldur kim bu meẕkūr bolġan ḥurūfnı bu ṣūret bile (13) bitigeyler. -da (دا), -dın (دین), -ġa (غه) tī̄ (تی) ve ḳāf (قاف), kāf’nıŋ (كاف) mücāveretidin dāl (د) ve ġayn (غ) (24a/1) tī̄ (تی);[224] ḳāf (ق) ve kāf (ك) bile mübeddel boluptur.

[217] ayyārhī̄: ayyārīde (C)
[218] tekellüf: Ø (C)
[219] allı: atı (C)
[220] ġayn: ‘ayn (C)
[221] bolurlar. Nėçük kim: bolur kim nėçük (C)
[222] bolur: bolurlar (C)
[223] devlette: devlet (C)
[224] ve: Ø (A, B)

MEKTŪB-I ĠAYR-I MELFŪẒ BEYĀNI

Bu cümledin (2) *müteḥarrik elif*'dür (ا) kim *hemze* dėrler, ḥareketini mā-ḳablıġa naḳl ḳılsalar taḳṭī'de (3) sāḳıṭ bolur. Nėçük kim:

Fiġān ez tü (فغان ازتو) ve[225] *'aẕāb ėtme* (عذاب ایتمه) kim *mefā'īlün* veznide- (4) dürler. Eger bu elif'niñ (ا) mā-ḳablı sākin yā (یا) bolsa, elif (ا) telaffuẓġa kėlür, yā (یا) (5) taḳṭī'de sāḳıṭ bolur. Nėçük kim: *Refti ez dil* (رفتی ازدل), *kėtti ol ay* (کیتی اول ای) kim vezni *fā'ilātün* (6) veznidedürler. Bu hemze[226] kim avvalda bolġay, 'Arab ḳaşıda *aṣlī* ėmestür, (7) belki *vaṣlī* dėrler, az maḥaldur kim *aṣlī* dėrler. Seyfī-yi Buḫārī *'Arūż*'ıda[227] Fārsī (8) lafẓıda vāḳi' bolġan müteḥarrik hemzelerni 'Arabī üslūbı birle *elif-i vaṣl* dėptür.

(9) Yana elif (ا) ve vāv (و) ve yā'dur (ی) kim Türkī imlāsıda fetḥa ve ḍamme ve kesreniñ 'alāmatıdur (10) telaffuẓġa kėlmes, taḳṭī'de sāḳıṭ bolur, ġāyeteş ba'żı maḥalda mütelaffaẓ bolsa (11) mücevvezdür. Nėçük kim: *Sėni körsem* (سینی کورسام) kim *fe'ilātün* veznidedür, on ḥarf (12) mektūbdur, altı ḥarf mütelaffaẓdur. Bu meẕkūr bolġan üç ḥarf eger kelimeniñ (13) āḫırıda bolsa telaffuẓġa kėltürseler kėltürmeseler berā-berdür. Nėçük kim: (24b/1) *Sėni körsem* kim *mefā'īlün* veznide bolġay. *Sėni* kelimesiniñ āḫırı kim (2) yā'dur (ی), telaffuẓġa kėliptür. Vāḳı'a ṭab'-ı selīm ḳabūl ḳılur, eger ġayr-ı āḫırda mütelaffaẓ bolsa (3) naḳldın ḫālī ėmes. Nėçük kim: *Sėni körsem* kim *fā'ilātün* veznide bolġay, (4) *sėni* kelimesiniñ avvalġı yā'sı (ی) mütelaffaẓ boluptur.

Bu ṣūrette kim **kelimeniñ (5) āḫır ḥarfı meftūḥ** bolsa bu fetḥanıñ 'alāmatı ekşer maḥalda hā (ہا) bolur, ba'żı maḥalda elif (ا) (6) kėliptür, meşel: *Manġa* (منکا) ve *ara* (ارا) çün aṣlda fetḥanıñ 'alāmatı elif'dür (ا), barça maḥalda (7) elif (ا) kėltürseler hem mücevvezdür. Fetḥanıñ 'alāmatı hā (ہا) bolġan maḥalda bu hā (ہا) (8) telaffuẓġa kėlse, fi'l-cümle naḳlī ẓāhir bolur. Nėçük kim: *Ḳılsa vefā* (قیلسه وفا), eger *müfte'ilün*

[225] ve: Ø (C)
[226] Bu hemze: Ø (C)
[227] 24a/7'nin sonu - 26b/1 sonu arasındaki yapraklar eksik. 26a/7 'arūżıda …..
26b/1 rüknleri andaḳ

veznide (9) oḳulsa, naḳl ẓāhir bolmas; eger *müstef'ilün* veznide oḳulsa naḳl ẓāhir (10) bolur. Fārsīde hem ba'żı maḥalda kelimeniñ āḫırıda hā (ہا) fetḥanıñ 'alāmatıdur, (11) vāv (و) ḍammeniñ, yā (ی) kesreniñ, telaffuẓġa kėlmes, taḳṭī'de sāḳıṭ bolur. Nėçük kim: (12) *Tü ki bürde-dil* (توکی برده دل) kim *mütefā'ilün* veznidedür. Müteḳaddimīn çi (جہ) ve ki'ni (کہ) yā (ی) bile bitiptürler, (13) ḥālā ekṣer hā (ہا) bile bitirler. Bes bu i'tibār bile ba'żı maḥalda kesreniñ (25a/1) 'alāmatı hem hā (ہا) bolġay. Bu üç ḥarftın vāv (و) bile hā (ہا) mütelaffaẓ bolsa (2) mücevvezdür. Nėçük kim: *Tü şāh men bende şevem* (وشاه من بنده شوم) kim *müstef'ilün* veznidedürler. (3) Yā (ی) ḥarfı müteḳaddimīnniñ eş'ārıda ba'żı maḥalda mütelaffaẓ boluptur. Ki (کہ) bile çi'niñ (جہ) (4) hā'sı (ہا) telaffuẓġa kėlmes.

Vāv (و) ḥarfi kelimeniñ vasaṭıda hem ba'żı maḥalda ḍamme 'alāmatı boluptur. (5) Nėçük kim: *Ḫoş* (خوش) ve *ḫor* (خور) kim *fa'* veznidedürler, yana *ḫ*^{v}*āb* (خواش) ve *ḫ*^{v}*īş* (خویش)[228] (6) kim *fā'* veznidedürler. Munı *vāv-ı işmām-ı ḍamme* dėptürler. (7) Bu vāv'lar (و) hīç maḥalda mütelaffaẓ bolmas. Yana bir *vāv-ı 'aṭf* dur, (8) bu üç nev' bolur. Ėkki nev'i hem mektūbdur hem melfūẓ, biri sākin. Nėçük kim: (9) *Gül ü mül* kim *fa'ūlün* veznide bolġay. Yana biri müteḥarrik. Nėçük kim: *Gül ve mül* kim (10) *fā'ilün* veznide bolġay. Üçünçi nev'i kim mektūbdur, melfūẓ ėmes: *Gül ü* (11) *mül* kim *fa'lün*[229] veznide bolġay, taḳṭī'de sāḳıṭ bolur, Türkīde bile *ḥarf-ı 'aṭf* dur. (12) Eger vāv (و) ḥarfı bile 'aṭf ḳılsalar Fārsī üslūbı bile ḳılmış bolġaylar.

(13) Yana bir **nūn-ı sākin**dür kim ḥurūf-ı meddin soñra bolġay, taḳṭī'de sāḳıṭ bolur. (25b/1) Nėçük kim: *Mecnūn şudem* ve *müşkīn ḫaṭat* ve *dermān merā* kim *müstef'ilün* veznide- (2) dürler. Ḥurūf-ı med elif (ا), vāv (و) ve yā'dur (ی) kim fetḥa ve ḍamme ve kesreniñ (3) işbā'ıdın ḥāṣıl bolur. Fārsīde *mānde*'niñ nūn'ı (ن) ba'żı maḥalda mütelaffaẓ (4) boluptur kim *fā'ilün* veznide bolġay. Meẕkūr bolup erdi kim (5) Türkī

[228] *ḫ*^{v}*īş* (خویش): A'da *ḫoş* (خوش) gibi yazılı; ancak şin başında bir diş alameti var gibi.

[229] fa'lün: Metinde yazılı.

elfāẓıda bu ḥurūf, fetḥa ve ḍamme ve kesreniñ ʻalāmatıdur. Bu nevʻ nūn (ن) (6) vāḳiʻ bolsa, nūn (ن) mütelaffaẓ bolur. Bu ḥurūf mütelaffaẓ bolmas. Nėçük kim: (7) *Ḳaçan kėlgey* kim *mefāʻīlün* veznidedür. Türkī lafẓıda nūn-ı sākindin (8) soñgra "gāf" bolsa, bu nūn (ن) telaffuẓġa kėlmes. Nėçük kim: Yañglıġ (ينكليغ) ve tüñglük (تونكلوك) (9) ve ėñglik (اينكليك) kim *fāʻlün* veznidedürler.

Yana Fārsīde bā (ب) ve tā (ت) ve dāl (د) sākindür (10) kim ėkki sākindin soñgra kėlse taḳṭīʻde sāḳıṭ bolur. Nėçük kim: *Güştāsb şeh* ve (11) *kemgūşt şud* ve *pür rīḥt mey* ve *bī-kār derd* kim *müstefʻilün* veznidedürler. (12) Bu sākinleriñ burunġısı ḥurūf-ı medd bolur.

Bilgil kim şiʻriñ (13) evzānınıñ arasıda ėkki sākin yandaşa kėlmeydür. Eger şiʻrde (26a/1) ėkki sākin cemʻ bolsa, taḳṭīʻ ḳılurda birisi müteḥarrikke maḥsūb bolur. (2) Nėçük kim: *Dest bi-deh* ve *tart ḳolum* kim *müfteʻilün* veznidedürler. Eger üç (3) sākin cemʻ bolsa, biri taḳṭīʻde sāḳıṭ bolup, biri müteḥarrikke maḥsūb bolur. (4) Nėçük kim: *Rāst rū* kim *fāʻilün* veznidedür yā ol kim her ėkki sākin müteḥarrikke (5) maḥsūb bolur. Nėçük kim: *Rāsıta rū* kim *müfteʻilün* veznide bolġay. Türkīde (6) bu nevʻ üç sākin ictimāʻı bolmas. Şiʻriñ evzānıñ āḫırıda (7) ėkki sākin-i mütevālī iʻtibār ḳılıpturlar. Eger ziyāda bolsa taḳṭīʻde sāḳıṭ bolur. (8) Şiʻriñ evzānınıñ arasıda[230] hem ėkki sākin-i mütevālī baʻżı maḥalda vāḳiʻ boluptur. (9) Nėçük kim bu beytniñ mıṣrāʻlarınıñ ḥaşvıdadur:

Ey yār-ı perī-zād (10) gāhī mėni ḳıl yād
Hecriñgde ġamım bar vaṣlıñg bile ḳıl şād

perī-zād ve *ġamım bar* (11) lafẓı *mefāʻīl* veznide vāḳiʻ boluptur kim maḳṣūrdur, bu ėkkinçi sākin taḳṭīʻde (12) sāḳıṭ bolmas, muʻteberdür. Her şiʻr evzānı arasıda ėkki sākin-i mütevālī (13) bolmas. Andaḳ tapıldı kim bu ėkki sākin-i mütevālī ol nevʻ şiʻr evzānı (26b/1)

[230] arasıda: Metinde *orasıda* (اوراسيده) yazılı.

ḥaşvıda bolur kim müşemmen beytniṉg rüknleri andaḳ münāsib[231] vāḳi‘ bolsa (2) kim her mıṣrā‘ını murabba‘ beyt taṣavvur ḳılsa bolġay. Nėçük kim meẕkūr bolġan (3) beytni murabba‘ taṣavvur ḳılsek maṭla‘ī ve beytī bolur. Her müşemmen beytī kim (4) mıṣrā‘ını murabba‘ beyt taṣavvur ḳılsa bolġay, lāzım ėrmes kim anıṉg ḥaşvıda (5) ėkki sākin-i mütevālī bolġay. Nėçük kim bu beyt:

Ḳara zülfüṉg firāḳıda perīşān rūzgārım bar

(6) Yüzüṉgniṉg iştiyāḳıda nė ṣabr u nė ḳarārım bar

Eger murabba‘ taṣavvur ḳılsaḳ ėkki beyt bolur. (7) Bu[232] beytniṉg ḥaşvıda ėkki sākin-i mütevālī taṣavvur ḳılıp bolmas. Eger ėkki sākin (8) vāḳi‘ bolsa, birisi müteḥarrikke maḥsūb bolur yā ol-kim taḳṭī‘de sāḳıṭ bolur, (9) mu‘teber ėmes. Velī bu ėkki sākin-i mütevālī elbette andaḳ beytniṉg ḥaşvıda vāḳi‘ (10) boluptur kim mıṣrā‘larını murabba‘ beyt taṣavvur ḳılsa bolur. Bu ṣūrette ėkki (11) sākin-i mütevālī ‘arūżda vāḳi‘ bolur. Bes mundaḳ dėyilse münāsib körünedür (12) kim şi‘rniṉg evzānınıṉg āḫırıda yā avval yėride kim āḫır ḥükmide (13) bolġay; ammā müteḥarrik-i mütevālī törttin artuḳ müsta‘mel ėmes, (27a/1) törtünçi hem zaḥf ṭarīḳı bile tüşer, şi‘rniṉg āḫırı müteḥarrik bolmas.

(2) MÜTTEFİḲU’L-ERKĀN BUḤŪRNING EVZĀNINING BEYĀNI

Bilgil kim (3) Pārsīde[233] ve Türkīde beytī kim bir baḥr veznide aytḳaylar, mıṣrā‘larıda (4) *sālim* muḳābeleside *sālim*, muzāḥaf muḳābeleside muzāḥaf isti‘māl ḳılurlar. (5) Bu ma‘nā bile kim meşelen *maḳbūż* muḳābeleside *maḳbūż*, *mekfūf* muḳābeleside *mekfūf* (6) bolġay. Nė ol-kim *maḳbūż* ve *mekfūf* kim muzāḥafdurlar, birbirleriniṉg muḳābeleside (7) bolġaylar; meger rubā‘ī veznide ve mıṣrā‘larnıṉg āḫırlarıda ve ba‘żı maḥalda (8) avvallarıda kim

[231] 24a/7’nin sonu - 26b/1 sonu arasındaki yapraklar eksik. 26a/7 ‘arūżıda ….. 26b/1 rüknleri andaḳ .

[232] bu: Ø (C)

[233] Pārsīde: Fārsīde (C)

mübeyyen bolġusıdur. Ḫilāf-ı ʻArab kim *sālim* muḳābeleside (9) muzāḥaf ve muzāḥaf muḳābeleside *sālim* her yérde kim ḫāṭırları tiler, (10) kèltürürler. Nèçük kim: *Ḳaṣīde-i Bürde*'niñ bu ėkki beyti mücteṣṣ baḥrıdadur: (11) ṭaḳṭīʻi

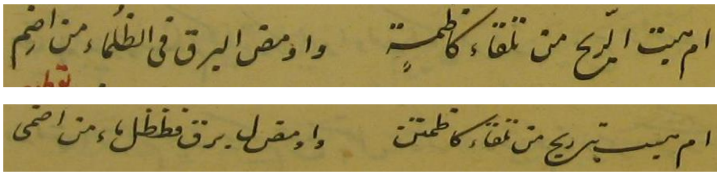

(27b/1) *Müstefʻilün fāʻilün müstefʻilün fāʻilün*[234]
Mefāʻilün[235] *fāʻilātün fāʻilün feʻilün*[236]

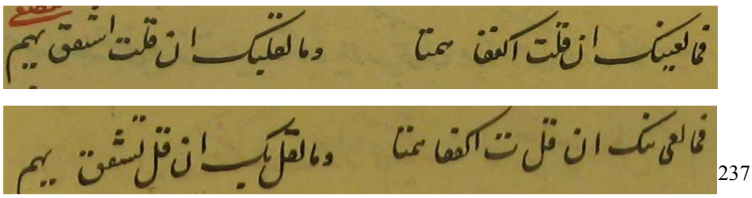
237

(3) *Mefāʻilün fāʻilātün mefāʻilün feʻilün*
Mefāʻilün feʻilātün fāʻilün feʻilün

(4) Avvalġı beytniñ ṣadrı *sālim*dür, ibtidāsı maḫbūn. Avvalġı mıṣrāʻnıñ (5) ḥaşvınıñ avvalġı rükni maḥẕūf, soñġı rükni *sālim* ve ėkkinçi mıṣrāʻnıñ (6) ḥaşvınıñ avvalġı rükni *sālim*, soñġı rükni merfūʻ. Ėkkinçi beytniñ avvalġı mıṣrāʻınıñ (7) ḥaşvınıñ avvalġı rükni *sālim*, soñġı rükni maḫbūn. Ėkkinçi mıṣrāʻınıñ (8) ḥaşvınıñ avvalġı rükni maḫbūn, [238] soñġı rükni merfūʻ. Yana ḥazm ziḥāfı kim meẕkūr (9) boldı, istiʻmāl ḳılurlar. Bu cihetlerdindür kim ʻArab eşʻārı,

[234] fāʻilün: feʻilün (C)
[235] mefāʻilün: mefāʻīlün (C)
[236] Beytin taktii metin üzerinde de gösterilmiş, metni aksettirmek adına taktii yapılmış beyitleri de verdik: Beyit/mısra, taktii, vezni sıralamasıyla metindeki gibi düzenledik.
[237] Beytin taktili yazılışı C'de yok.
[238] ėkkinçi mıṣrāʻınıñ ḥaşvı (C)

bādīyü'n (10) -naẓarda[239] nā-mevzūn körünür. Beytī kim *sālim* muḳābeleside muzāḥaf ve muzāḥaf (11) muḳābeleside *sālim* kėltürgeyler, avvalıġa ėkki ḥarf yā üç ḥarf (12) mustaḳille'l-ma'nādın ziyāda ḳılġaylar.

Nėçük mevzūn körüngey? (13) Andaḳ iltizām ḳılındı kim cemī' müsta'mel veznlerġa hem Fārsī ve hem Türkī (28a/1) beyt kėltürülgey. Her[240] vezn kim müsta'mel bolmaġay yā ol kim muḫtara' bolġay, (2) Türkī beyt bile iktifā ḳılılġay[241]. Her kimniŋ beytini kėltürülse atını bitilgey, (3) meger ol kim ḳāyili ma'lūm bolmaġay, ḳāyili meẕkūr bolmaġan Türkī beyt müellifniŋ (4) bolġusıdur. Her baḥrda bir beytniŋ taḳṭī'ini körsetilgey. Her vezn üçün beytler (5) kim kėltürülüptür[242], beytlerdin soŋra bī-taḳṭī' veznlerini bitilgey.

MÜTTEFİḲA (6) DĀYİRESİ

Ėkki baḥrdur: *Müteḳārib, mütedārik*.

(7) Müteḳārib Baḥrı

Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān[243]

(8) Yüzi reşk-i ḫūrşīd-i enver boluptur[244]

Közi fitne-i şehr ü kişver boluptur

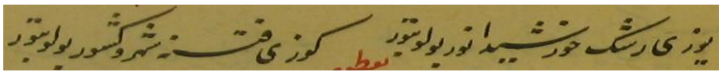

Taḳṭī'i

[239] bādīyü'n-naẓarda: bādīyü'n-naẓmda (B), ~~bādīyü'n-naẓarda~~ bādī-yi naẓarda (C)
[240] her: meger bir (C)
[241] ḳılılġay: ḳılınġay (C)
[242] kėltürülüptür: kėltürüptür (C)
[243] Bu başlıktan sonra C'de yapraklar eksik. Paris nüshasına göre numaralandırılan yazmada 27a'dan sonra 31a geliyor. A'ya göre de 28a/8-32a/8'in sonlarına doğru olan kısım yok.
[244] Türkçe beyit ve taktiinin eserde nasıl yapıldığını göstermek üzere bir örnek verildi. Bundan sonra sadece metin ve vezni yazılacak.

(9) Yüzi r$_{e}$ş||ki hurşī||d-$_{i}$ env$_{e}$r || b$_{o}$l$_{u}$pt$_{u}$r

(10) *Fa‘ūlün Fa‘ūlün Fa‘ūlün Fa‘ūlün*
K$_{ö}$zi f$_{i}$t||-n$_{e}$-i ş$_{e}$h||r $_{ü}$ k$_{i}$şv$_{e}$r || b$_{o}$l$_{u}$pt$_{u}$r
Fa‘ūlün Fa‘ūlün Fa‘ūlün Fa‘ūlün

(11) Cāmī:

(12) 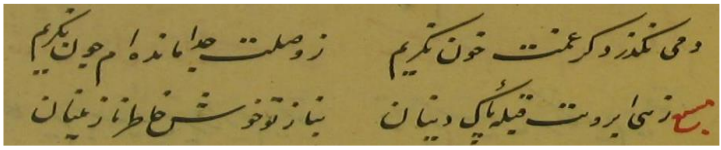

(13) Nevāyī:

Zihī sėgriben çarḫ üze reh-neverdiṉg
Naẓar tapmayın tūtiyālıḳḳa gerdiṉg

(28b/1) *Fa‘ūlün Fa‘ūlün Fa‘ūlün Fa‘ūlān*

‘Arūż ve ḍarb maḳṣūr

<Nevāyī>

(2) Cehān zālı hem mekr ėter hem nifāḳ
Anı tört meẕhepte ḳıl üç ṭalaḳ

(3) Riyāzī-yi Semerḳandī:

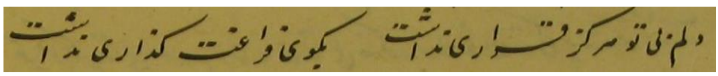

(4) *Fa‘ūlün Fa‘ūlün Fa‘ūlün Fa‘ūl*

‘Arūż ve ḍarb maḥẕūf

(5) Kemāl:

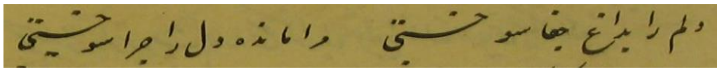

(6) Ḳadı şāḫ-ı gül dėk nigārım ḳanı
Lebi ġonçe dėk gül-‘iẕārım ḳanı

(7) *Fa‘ūlün Fa‘ūlün Fa‘ūlün Fa‘ul*

Maḳbūż, ʻarūż ve ḍarb maḳṣūr

(8) Ḥabībim vefā manga sėn ḳılmadıng

Ṭabībim devā manga sėn ḳılmadıng

(9) *Faʻūlün Faʻūlü Faʻūlün Faʻūl*

Maḳbūż, ʻarūż ve ḍarb maḥẕūf

(10) Ḥabībim vefāsı manga yoḳ-turur

Ṭabībim devāsı manga yoḳ-turur

(11) *Faʻūlün Faʻūlü Faʻūlün Faʻul*

Bir rükn sālim bir rükn eṣlem

(12) Nigārım sėnsiz ḳarārım yoḳtur

Ḳarārım sėnsiz nigārım yoḳtur

(13) *Faʻūlün Faʻlün Faʻūlün Faʻlün*

Bir rükn sālim bir rükn maḥẕūf

(29a/1) Manga ol ṣanem vefā ḳılmadı

Mėning derdime devā ḳılmadı

(2) 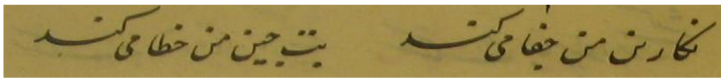

(3) *Faʻūlün Faʻul Faʻūlün Faʻul*

Bir rükn sālim bir rükn ebter

(4) Ḳadıng serv ḫaṭıng sünbül

Közüng nergis ʻiẕārıng gül

(5) *Faʻūlün Faʻ Faʻūlün Faʻ*

Maḳbūż, ʻarūż ve ḍarb sālim

(6) Mėningçe vefānı kişi ḳıla almas

Sėningçe cefānı kişi bile almas

(7) *Faʻūlü Faʻūlü Faʻūlü Faʻūlün*

Bir rükn maḳbūż bir rükn sālim

(8) Bilin̄g munı devlet ger olsa müyesser
Raḥīḳ-ı muravvaḳ refīḳ-i suḫen-ver

(9) *Fa‘ūlü Fa‘ūlün Fa‘ūlü Fa‘ūlün*

Maḳbūż, ‘arūż ve ḍarb maḥẕūf

(10) Mėnin̄gçe vefānı ḳılur mu kişi
Sėnin̄gçe cefānı bilür mü kişi

(11) *Fa‘ūlü Fa‘ūlü Fa‘ūlü Fa‘ul*

Bir rükn maḳbūż bir rükn eṣlem

(12) Rūdekī

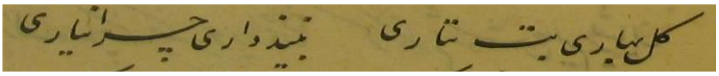

(13) Ḫoş ol-ki yārim ḳaşımġa kėlse
Uşal nigārım başımġa kėlse

(29b/1) *Fa‘ūlü Fa‘lün Fa‘ūlü Fa‘lün*

Bir rükn maḳbūż bir rükn maḥẕūf

(2) Mėnin̄gçe vefā ḳılur mu kişi
Sėnin̄gçe cefā bilür mü kişi

(3) *Fa‘ūlü Fa‘ul Fa‘ūlü Fa‘ul*

Bir rükn maḳbūż bir rükn maḳṣūr

(4) Firāḳ-ı nigār ḳılur mėni zār
Kön̄gülni ḥazīn tėnimni nizār

(5) *Fa‘ūlü Fa‘ūl Fa‘ūlü Fa‘ūl*

Bir rükn maḳbūż bir rükn ebter

(6) Mėnin̄g ġamımnı bilmedi
Ġamımġa çāre ḳılmadı

(7) *Fa‘ūlü Fa‘ Fa‘ūlü Fa‘*

Bir rükn eşlem bir rükn sālim

(8) ‘Işḳınġda ėy yār dīvāne boldum
‘Ālem ėlige efsāne boldum

(9) Kemāl[245]
Āşūb-ı cānī şūḫ-ı cehānī
Bī-i‘tiḳādī nā-mihribānī

(10) *Fa‘lün Fa‘ūlün Fa‘lün Fa‘ūlün*

Eşlem-i musabbaġ

(11) Ḥāfıẓ[246]

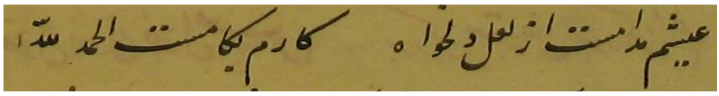

(12) Zülf ü saçınġnınġ hecride ėy cān
Könġlüm müşevveş ḥālım perīşān

(13) *Fa‘lün Fa‘ūlün Fa‘lün Fa‘ūlān*

Eşlem

(30a/1) Sėnsiz ‘işret ġamdur bizge
Ġamsız ‘işret kemdür bizge

(2) *Fa‘lün Fa‘lün Fa‘lün Fa‘lün*

Bir rükn eşlem bir rükn maḫẓūf

(3) Hecrinġde mėn efgār mėn
Başdın ayaḳ āzār mėn

(4) *Fa‘lün Fa‘ul Fa‘lün Fa‘ul*

Bir rükn eşlem bir rükn ebter

(5) ‘Işḳınġdın mecnūn mėn
Hecrinġdin maḥzūn mėn

(6) *Fa‘lün Fa‘ Fa‘lün Fa‘*

[245] Kemāl: Ø (B)
[246] Ḥāfıẓ: Ø (B)

Bir rükn eşlem bir rükn sālim

(7) ‘Işḳ ġamıdın asru ḥazīn mėn
Ṣabr kemidin asru ġamīn mėn

(8) 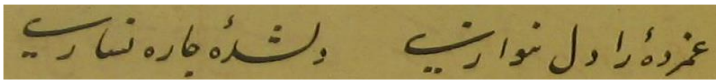

(9) *Fa‘lü Fa‘ūlün Fa‘lü Fa‘ūlün*

Eşrem-i musabbaġ

(10) 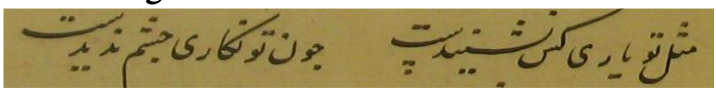

(11) Ėy yüzi nesrīn ḳāmeti şimşād
Nėççe ḳılur sėn cānıma bī-dād

(12) *Fa‘lü Fa‘ūlün Fa‘lü Fa‘ūlān*

Eşrem-i maḳbūż, ‘arūż ve ḍarb sālim

(13) Mėnçe vefānı kişi ḳıla almas
Sėnçe cefānı kişi bile almas

(30b/1) *Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ūlün*

Eşrem-i maḳbūż, ‘arūż ve ḍarb maḥẕūf

(2) *Mėnçe vefānı ḳılur mu kişi*
Sėnçe cefānı bilür mü kişi

(3) *Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ul*

Eşrem-i maḳṣūr

(4) 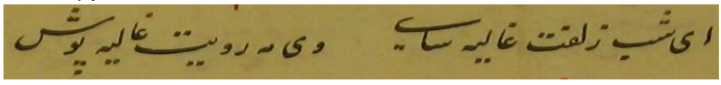

(5) *Fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ūl*[247]

[247] *fa‘ūl: fa‘ūlün (B). Verilen örneğe göre fa‘ūl olmalı:*
Ey şe||b-i zülfet ||ġāli||ye-sāy
Ve’y me||h-i rūyet ||ġāli||ye-pūş

Eşrem-i maḥẕūf

(6) *Ḳad bile ʻarʻar yüz bile gül*

Köz bile nergis söz bile mül

(7)

(8) *Faʻlü faʻūlün faʻlü faʻul*

Bir rükn eşrem bir rükn eşlem

(9) Kėl ki sėnsiz zārdur mėn

Derd birle yārdur mėn

(10) *Faʻlü faʻlün faʻlü faʻlün*

Eşrem-i eşlem, ʻarūż ve ḍarb ebter

(11) Kėl bėri ėy bī̆-vefā

Hecr ile ḳılma cefā

(12) *Faʻlü faʻlün faʻlün faʻ*

Müseddesāt-ı meczū-yı sālim[248]

(13)

(31a/1) Firāḳıńgda ėy yār öldüm

Sėni körmeyin zār öldüm

(2) *Faʻūlün faʻūlün faʻūlün*

Maḥẕūf

(3) Nėçe mėni zār ėylegey

Nėçe ġayr yār ėylegey

(4) 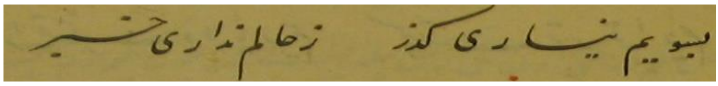

(5) *Faʻūlün faʻūlün faʻul*

[248] Müseddesāt-ı meczū-yı *sālim*: Müseddesāt-ı *sālim* (B)

‘Arūż ve ḍarb ebter

(6) Vefā ḳıl manĝa bir dem
‘Aṭā ḳıl lebiñgdin hem

(7) Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘

Eşlem-i eşrem

(8) Nigārım bī-vefā sėn
Ḳılur sėn köp cefā sėn

(9) *Fa‘ūlün fa‘lü fa‘lün*

Eşrem-i maḳbūż, ‘arūż ve ḍarb sālim

(10) 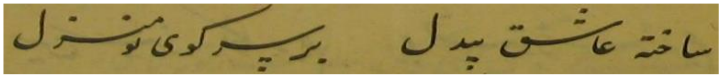

(11) *Mėn sanĝa ḫādim ü çāker*
Sėn manĝa ḥākim ü ser-ver

(12) Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlün

Maḳbūż-ı eşlem, ‘arūż ve ḍarb sālim

(13) Ġamımnı bilmes ḥabībim
Ḳaşımġa kėlmes ṭabībim

(31b/1) *Fa‘ūlü fa‘lan*[249] *fa‘ūlün*

Maḳbūż-ı eşrem, ‘arūż ve ḍarb sālim

(2) Saçıñgça müşk-i Ḫoten yoḳ
Ḳadıñgça serv-i çemen[250] yoḳ

(3) *Fa‘ūlü fa‘lü fa‘ūlün*

[249] fa‘lan: A’da son cüzü fetha ile harekeli.
[250] çemen: sāmān (B)

Murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālim

(4) Firāḳınṉda yārim
Kėtiptür ḳarārım

(5) 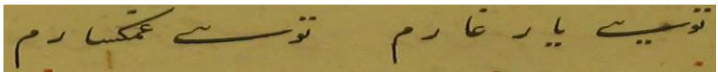

(6) *Fa‘ūlün fa‘ūlün*

Maḳbūż-ı eşlem

(7)

(8) Tilimde ẕikri
Köṉgülde fikri

(9) *Fa‘ūlü fa‘lün*

Bir rükn eşlem bir rükn sālim

(10) Sėnsiz nigārım
Yoḳtur ḳarārım

(11) *Fa‘lün fa‘ūlün*

Bir rükn eşrem bir rükn sālim

(12) Kėl ki nigārım
Kėtti ḳarārım

(13) *Fa‘lü fa‘ūlün*

Burnaraḳ meẕkūr bolup ėrdi (32a/1) kim beyt tört rükndin ya altı rükndin ya sėkkiz rükndin bolur. Eger beytniṉg (2) bināsı sėkkiz rükndin artuḳ bolsa *mutaṭavvel* dėrler. Bu *mutaṭavvel*niṉg miḳdārı mu‘ayyen ėmes, (3) her nė miḳdār artursa şā‘ir muḫtārdur, aḳallı on ėkki rükn kėliptür.

Müteḳārib baḥrınınṉg (4) *maḳbūż-ı eşlem* veznini on altı rükn bile aytıpturlar. Nėçük kim: Ḫᵛāce ‘İṣmet Buḫārī (5) Ulug Bėk Mirzā’nınṉg atıġa bu veznde bir pür-kār ḳaṣīde tüketüptür, maṭla‘ı budur: (6)

(7) 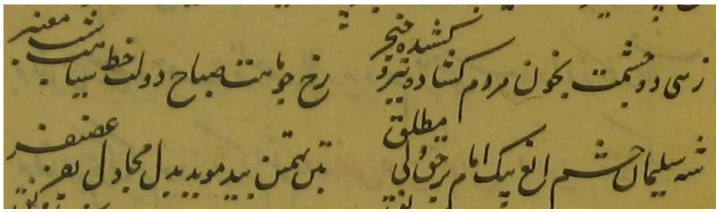

(8) Nevāyī[251]

Sipihr bāġın nücūm verdi çü ḳıldı ol nev‘ kim Ḫavarnaḳ

Yüzidin ol şem‘ *<encümen>* [252] içre [253] saldı yüz miñg ṣafā vü revnaḳ

(9) *Fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlü fa‘lün*

Bir rükn eşrem, bir rükn (10) *sālim* veznini dağı on altı rükn bile aytıpturlar:

(11) Ėy özi çābük ve’y közi esrük[254] ve’y tili[255] çüçük lebleri şekker

Ėy ḫaṭı sünbül ve’y sözi çün mül ve’y yüzi gül gül ḳāmeti ‘ar‘ar

(12) *Fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ūlün*

Eger *terfīl* ziḥāfını āḫırġa (13) maḫṣūṣ tutulmasa *recez* baḥrıda avvalġı vezn *müşemmen-i maḫbūn-ı müreffel* bolur. (32b/1) Nėçük kim: *Mefā‘ilātün mefā‘ilātün mefā‘ilātün mefā‘ilātün* bolġay. Soñggı vezn (2) *müşemmen-i maṭvī-yi müreffel* bolur. Nėçük kim: *Müfte‘ilātün müfte‘ilātün müfte‘ilātün müfte‘ilātün* bolġay[256].

[251] Nevāyī: Ø (B)

[252] A ve B’de *<encümen>* tefilesi eksik.

[253] A’da 28a/8’den *saldı* kelimesine kadar olan kısım (32a/8) C’de yok. Paris nüshasına göre numaralandırılan yazmada 27a’dan 31a’ya geçiyor.

[254] esrük: ösrük (C)

[255] tili: Ø (C)

[256] bolġay: Ø (A, B)

(3) ***Müteḳārib baḥrıda*** **bu veznlerdür kim özge buḥūr evzānı bile müştebih bolur.**

(4) Bu[257] iştibāh nėçe nev‘dür kim[258] barça nev‘ide veznniṉg muvāfaḳatı lāzımdur: (5) Bir ol-kim efā‘īl ve tefā‘īli[259] ṣūrette muvāfıḳ[260] bolġay. Egerçi ba‘żı *sālim* (6) bolġay ve ba‘żı muzāḥaf ve muzāḥaflarıda hem her[261] ḳaysısıda özge ziḥāf (7) bolġay. Nėçük kim:

Bu vezn kim *eṯlem*dür: *Fa‘lün fa‘lün fa‘lün fa‘lün*[262]; *mütedārik* (8) baḥrıda bu vezn *maḳṭū‘*dur. Egerçi ḳaṭ‘ ziḥāfını mıṣrā‘larnıṉg (9) āḫırıġa maḫṣūṣtur, dėptürler; üstādlar *mütedārik* baḥrıda bu veznni (10) ṣadrda ve ḥaşvda kėltürüptürler.

Yana bir ol-kim efā‘īl ve tefā‘īli muvāfıḳ (11) bolmaġay[263]. Bu nėçe türlüktür? Bir ol-kim muḫālefet efā‘īl ve tefā‘īlde bolġay. (12) Ve bes müṯemmen ve müseddes ve murabba‘ öz ḥālları bile bolġaylar. Nėçük kim:

(13) Bu vezn kim müṯemmen[264], *bir rükn eṯrem, bir rükn sālim*dür: (33a/1) *Fa‘lü fa‘ūlün*[265] *fa‘lü fa‘ūlün*; *munsarıḥ baḥrı*da bu vezn-i müṯemmen, *bir rükn* (2) *maṭvī, bir rükn menḥūr*dur kim[266] *müfte‘ilün fa‘ müfte‘ilün fa‘* bolġay.

Bu vezn kim müṯemmen, (3) *bir rükn maḳbūż bir rükn eṯlem*dür: *Fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlü fa‘lün*; (4) *hezec* baḥrıda *müṯemmen-i*

[257] bu: Ø (C)
[258] kim: Ø (C)
[259] tefā‘īli: tefā‘īl (C)
[260] muvāfıḳ: Ø (C)
[261] her: Ø (C)
[262] Fa‘lün fa‘lün fa‘lün fa‘lün: Fa‘lün fa‘lün fa‘lün (C)
[263] bolmaġay: bolġay (B, C)
[264] müṯemmen: müttefık (B)
[265] fa‘ūlün: fa‘ūl (B)
[266] kim: Ø (B, C)

*maḳbūż-ı aḫrem-i mecbūb*dur kim *mefā‘ilün fa‘* (5) *mefā‘ilün fa‘* [267] bolġay.

Bu vezn kim *müseddes-i maḳbūż-ı eṣlem, ‘arūż ve ḍarb* (6) *sālim*dür: *Fa‘ūlü*[268] *fa‘lün fa‘ūlün*; *hezec*[269] baḥrıda *müseddes-i maḳbūż-ı* (7) *eṣter-i aḫrem-i mecbūb*dur kim *mefā‘ilün fā‘ilün fa‘* bolġay.

Yana (8) bir ol-kim bā-vücūd muḫālefet-i efā‘īl ve tefā‘īl *müṣemmen-i müseddes* bolġay (9) ya *murabba‘* ya ‘aks. Nėçük kim:

Bu vezn kim *müṣemmen-i eṣrem-i maḳbūż,* (10) *‘arūż ve ḍarb sālim*dür: *Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ūlün*[270]; (11) *munsariḥ* baḥrıda *müseddes-i maṭvī-yi maḫbūl-i mekbūl*dür kim *müfte‘ilün* (12) *fe‘ilātü fa‘ūlün* bolġay.

Bu vezn kim *müṣemmen-i eṣrem-i maḳbūż*, (13) *‘arūż*[271] *ve ḍarb maḥẕūf*dur[272]: *Fa‘lü fa‘ūlü*[273] *fa‘ūlü fa‘ul*[274]; (33b/1) *munsariḥ* baḥrıda *müseddes-i maṭvī-yi maḫbūl-ı*[275] *maḫbūn-ı eḥaẕẕ*dur kim *müfte‘ilün* (2) *fe‘ilātü fa‘ul* bolġay.

Bu vezn kim *müṣemmen-i eṣrem-i maḥẕūf*dur: *Fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ul*; (3) *munsariḥ* baḥrıda *müseddes-i maṭvī-yi merfū‘-yı maḫbūn-ı eḥaẕẕ*dur kim *müfte‘ilün mef‘ūlü* (4) *fa‘ul*[276] bolġay.

[267] mefā‘ilün fa‘ mefā‘ilün fa‘: Ø fa‘ mefā‘ilün fa‘ (C)
[268] Fa‘ūlü: Fa‘ūlün (B)
[269] Fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlün; hezec: Ø (B)
[270] Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ūlün: Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlün (C)
[271] ‘arūż: ve Ø (C)
[272] maḥẕūfdur: maḥẕūftur (C)
[273] *Fa‘lü fa‘ūlü: A’da iki rükn de ötreyle harekeli.*
[274] Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ul: Ø fa‘ūlü fa‘ul (B), Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ul (C)
[275] maḫbūl-ı: mahbun-ı (B)
[276] müfte‘ilün mef‘ūlü: mefā‘īlün mefā‘īlün (C)

Bu vezn kim *müşemmen-i sālim-i ebter*dür: *Fa'ūlün fa' fa'ūlün fa'*, *hezec* (5) baḥrıda *murabba'-ı sālim*dür kim *mefā'īlün mefā'īlün* bolġay.

Bu vezn kim *müşemmen-i* (6) *eşlem-i maḥẕūf*tur: *Fa'lün fa'ul fa'lün fa'ul*; *recez* baḥrıda *murabba'-ı sālim*dür (7) kim *müstef'ilün müstef'ilün* bolġay.

Bu vezn kim *müşemmen-i eşrem-i eşlem*dür kim: *Fa'lü* (8) *fa'lün fa'lü fa'lün*[277]*; remel* baḥrıda bu vezn[278] murabba'-ı *sālim*dür kim *fā'ilātün fā'ilātün* (9) bolġay[279].

Bu vezn kim *müşemmen-i maḳbūż-ı maḥẕūf*tur kim: *Fa'ūlü fa'ul fa'ūlü fa'ul*; (10) *vāfir* baḥrıda *murabba'-ı sālim*dür kim *müfā'aletün müfā'aletün* bolġay.

Bu vezn kim (11) *müşemmen-i maḳbūż-ı ebter*dür: *Fa'ūlü fa' fa'ūlü fa'*; *hezec* baḥrıda bu vezn[280] *murabba'-ı* (12) *maḳbūż*dur kim *mefā'ilün mefā'ilün* bolġay.

---

[277] B'de vezin okunamıyor.

[278] bu vezn: Ø (C)

[279] Bu kısımda C'de vezinlerde karışıklık ve eksiklik mevcut:
=Bu vezn kim *müşemmen-i sālim-i ebter*dür: *Fa'ūlün fa' fa'ūlün fa'*, *hezec* baḥrıda *sālim*dür kim *mefā'īlün mefā'īlün* bolġay. Bu vezn kim *müşemmen-i eşlem-i maḥẕūf*tur: *Fa'lün fa'ul fa'lün fa'ul*; *recez* baḥrıda *murabba'-ı sālim*dür kim *müstef'ilün müstef'ilün* bolġay. Bu vezn kim *müşemmen-i eşrem-i eşlem*dür kim: *Fa'lü fa'lün fa'lü fa'lün; remel* baḥrıda bu vezn murabba'-ı *sālim*dür kim *fā'ilātün fā'ilātün* bolġay:
=Bu vezn kim *müşemmen-i sālim-i ebter*dür: *Fa'lün fa'ul fa'lün fa'ul; recez* baḥrıda *murabba'-ı sālim*dür kim *müstef'ilün müstef'ilün* bolġay. Bu vezn kim *müşemmen-i maḳbūż-ı maḥẕūf*tur kim: *Fa'lü fa'lün fa'lü fa'lün; remel* baḥrıda murabba'-ı *sālim*dür kim *fā'ilātün fā'ilātün* bolġay. Bu vezn kim *müşemmen-i eşrem-i eşlem*dür kim *Fa'ūlü fa'lü fa'ūlü fa'lü; vāfir* baḥrıda *murabba'-ı sālim*dür kim *mefā'īlün mefā'īlün* bolġay (C).

[280] bu vezn: Ø (C)

Bu vezn kim *müşemmen-i eşlem-ı ebter*dür: (13) *Fa'lün fa' fa'lün fa'*; *hezec* baḥrıda *murabba'-ı aḫrem-i muḫannaḳ*dur kim *mef'ūlün mef'ūlün* (34a/1) bolġay.

Bu vezn kim *müşemmen-i eşrem-i eşlem-i ebter*dür: *Fa'lü fa'lün fa'lü*[281] *fa'*; (2) *remel* baḥrıda bu vezn *murabba'-ı maḥẕūf*dur kim *fā'ilātün fā'ilün* bolġay.

(3) Bu vezn kim *müseddes-i eşrem-i eşlem*dür[282]: *Fa'ūlün fa'lü fa'lün*; *'arīż* (4) baḥrıda *murabba'-ı sālim*dür kim *mefā'īlün fa'ūlün* bolġay.

Bu vezn kim *müseddes-i* (5) *eşrem-i maḳbūż, 'arūż ve ḍarb sālim*dür: *Fa'lü fa'ūlü fa'ūlün*; (6) *mücteşş* baḥrıda *murabba'-ı maṭvī-yi maḫbūn*dur kim *müfte'ilün fe'ilātün*[283] bolġay.

Bu vezn (7) kim *müseddes-i maḳbūż-ı eşrem, 'arūż ve ḍarb sālim*dür kim *fa'ūlü fa'lü fa'ūlün*; (8) *mücteşş* baḥrıda *murabba'-ı maḫbūn*dur kim *mefā'ilün fe'ilātün*[284] bolġay.

(9) **Mütedārik Baḥrı**

Müşemmenāt-ı*[285] *sālimü'l-erkān

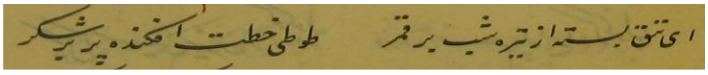

(11) Reşk-i ḫūrşīd-i enver boluptur yüzi
Fitne-i şehr ü kişver boluptur közi

(12) 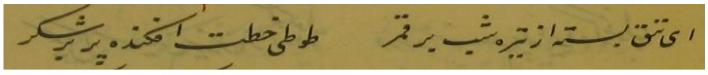

(Derkenar) Takṭi'i طوطیی || خططتف || کندپر || برشکر

[281] fa'lü: fa'lün (B)

[282] C'de burada da 34a/3-37a/1 arası eksik, son satır sayfa kenarında "bolġay. Bu vezn kim *müseddes-i eşrem-i eşlem*dür" olarak Farsça tercümelerde kullanılan mürekkep ve hatla tamamlanmış. *Fa'ūlün fa'lü fa'lün … maḳṭū'*dur: *Fā'ilün fa'il fā'ilün fa'il* (34a/3-37a/1)

[283] B'de okunmuyor.

[284] mefā'ilün fe'ilātün: müfte'ilün fe'ilātün (B)

[285] müşemmenāt-ı: B'de okunmuyor.

(13) *Fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün*

Fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün

(34b/1) ***Müẕāll***

Reşk-i ḫūrşīd-i enver boluptur yüzüñg

Fitne-i şehr ü kişver boluptur közüñg

(2) *Fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilān*

‘Arūż ve ḍarb maḫbūn-ı maḳṭū‘

(3) Reşk-i ḫūrşīd-i enver durur yüzi

Fitne-i şehr ü kişver durur közi

(4) Fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün fa‘ul

‘Arūż ve ḍarb eḥaẕẕ

(5) Reşk-i ḫūrşīd-i enver sañga yüz

Fitne-i şehr ü kişver sañga köz

(6) *Fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün fa‘*

Bir rükn sālim bir rükn maḫbūn

(7) Kėlmedi miregim ḳan durur yüregim

Ḳan durur yüregim kėlmedi miregim

(8) *Fā‘ilün fe‘ilün fā‘ilün fe‘ilün*

Bir rükn sālim bir rükn maḳṭū‘

(9) Zülfidür sünbül yüzidür gül gül

Birge mėn şeydā birge mėn bülbül

(10) *Fā‘ilün fā‘lün fā‘ilün fa‘lün*

Maḫbūn-ı maḳṭū‘

(11) Kėl ki sėnsizin zārdur köñgül

Derd ü ġam bile yardu<r> köñgül

(12) Ḫusrev

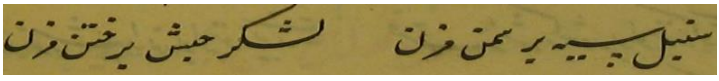

(13) *Fā‘ilün fa‘ul fā‘ilün fa‘ul*

(14) ***Maḫbūn-ı maḳṭū‘***

(35a/1) Vaḥīd-i Tebrizī

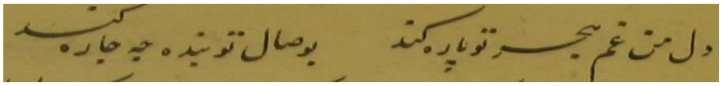

(2) Miregim baradur yüregim yaradur
Yüregim yaradur miregim baradur

(3) *Fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün*

Bir rükn maḫbūn bir rükn maḳṭū‘

(4) Miregim bardı yüregim yardı
Yüregim yardı miregim bardı

(5)

(6) *Fa‘ulün fa‘lün fa‘ulün fa‘lün*

Bir rükn maḫbūn bir rükn maḫbūn-ı maḳṭū‘

(7) Man͡ga sènsizin nè cehān kèrek
Nè cehān arasıda cān kèrek

(8) *Fa‘ulün fa‘ul fa‘ulün fa‘ul*

Maḫbūn ḥaşv maḳṭū‘

(9) 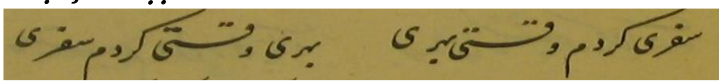

(10) Baradur yārim yārim baradur
Yaradur kön͡glüm kön͡glüm yaradur

(11) *Fa‘ulün fa‘lün fa‘lün fa‘ulün*[286]

[286] Fa‘ulün fa‘lün fa‘lün fa‘ulün: A’da harekeli.

Maḳṭū‘

(12) Zülfüñg sünbül yüzüñg gül gül
Ol gül yüzge mėn mėn bülbül

(13) *Cāmī*

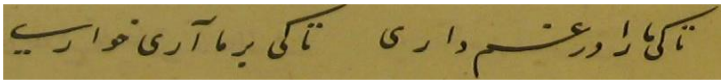

(35b/1) *Fa‘lün fa‘lün fa‘lün fa‘lün*

Bir rükn maḳṭū‘ bir rükn maḫbūn

(2) 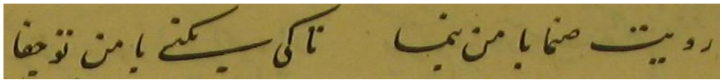

(3) Kėlgil manña sėn ḳul mėn sanña mėn
Ḳul mėn sanña mėn kėlgil manña sėn

(4) *Fa‘lün fa‘ulün fa‘lün fa‘ulün*[287]

Maḳṭū‘ ḫaṣv maḫbūn

(5) Yārim kėledür saladur könglüm
Yüz luṭf ėtiben aladur[288] könglüm

(6)

(7) *Fa‘lün fa‘ulün fa‘ulün fa‘lün*

Müseddesāt-ı meczū-yı sālimü’l-erkān

(8) 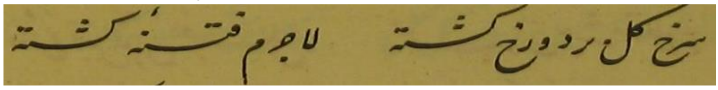

(9) Ḥāletim ol perī bilmedi
Bir zamān ḳaşıma kėlmedi

(10) *Fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün*

[287] Fa‘lün fa‘ulün fa‘lün fa‘ulün: A’da harekeli.
[288] aladur: alardur (B)

Meczū-yı müẕāll

(11) ʿĀrıżıñg körgeli ėy nigār

Nė mañga ṣabrdur nė ḳarār

(12) 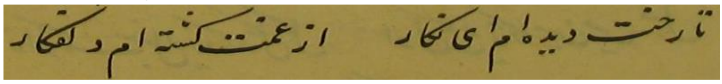

(13) *Fāʿilün fāʿilün fāʿılān*

Maḫbūn

(36a/1) Baradur miregim nė'teyin

Saladur yüregim nė'teyin

(2) *Feʿilün feʿilün feʿilün*

Maḫbūn-ı müẕāll

(3)

(4) Baradur miregimni körüñg

Yaradur yüregimni soruñg

(5) *Feʿilün feʿilün faʿūlān*

Maḳṭūʿ

(6) Ayım yüzüñg körsem

Dāyim sözüñg sorsam

(7)

(8) *Faʿlün faʿlün faʿlün*

Maḳṭūʿ-yı maḫbūn

(9)

(10) Sėn şāh sėn ü mėn ḳul

Sėn gül sėn ü mėn bülbül

(11) *Faʿlün feʿilün faʿlün*

Maḫbūn ‘arūż ve ḍarb maḳṭū‘

(12) Ḳadı serv ü ‘iẕārı gül
Közi mest ü dudaġı mül

(13) *Fa‘ulün fa‘ulün fa‘lün*

Murabba‘-ı meşṭūr-ı sālim

(36b/1) Ėy perī kėl manga
Bir naẓar ḳıl manga

(2)

(3) *Fā‘ilün fā‘ilün*

Maḫbūn-ı maḳṭū‘

(4) Yüzidür gül gül
Anga mėn bülbül

(5) *Fa‘ulün fa‘lün*

Maḳṭū‘

(6) Zülfüng sünbül
Yüzüng gül gül

(7) *Fa‘lün fa‘lün*

Maḳṭū‘-yı maḫbūn

(8) Ėy sīm-berim
Ḳandur cigerim

(9) *Fa‘lün fa‘ulün*

Mütedārik baḥrıda bir rükn (10) *sālim, bir rükn maḫbūn-ı maḳṭū‘*nı on altı rükn bile aytılsa mülāyemeti bar: (11) *Fā‘ilün fa‘al*[289] *fā‘ilün fa‘al Fā‘ilün fa‘al fā‘ilün fa‘al.*

[289] fa‘**a**l: A’da ikinci sakinin (ayının) harekesi fethalı, bu sebeple hepsini aynı okuduk; ancak bu harekelemeye her zaman önem verilmiyor, aynı vezin (*maḫbūn-ı maḳṭū‘*) 34b/12’de harekesiz yazılmış. Hece değeri bakımından vezinde değişiklik yaratmıyor, sadece telaffuza işaret etmesi bakımından önemli.

Mütedārik baḥrıda (12) **müştebih bolur veznler**

Bir *maḳṭū‘* veznidür kim *müteḳārib* baḥrıda (13) *eṣlem* vezni bile müştebih bolur.

Bu vezn kim *müṣemmen, bir rükn sālim, bir rükn maḫbūn-ı* (37a/1) *maḳṭū‘*dur: *Fā‘ilün fa‘il fā‘ilün*[290] *fa‘il*; *remel* baḥrıda *müṣemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn* (2) *mecḥūf*dur kim *fā‘ilātü fa‘ fā‘ilātü fa‘* bolġay.

Bu vezn kim *müṣemmen, bir rükn maḫbūn*, (3) *bir rükn maḫbūn-ı maḳṭū‘* dur: *Fa‘ulün*[291] *fa‘ul*[292] *fa‘ulün fa‘ul*; *kāmil* baḥrıda *murabba‘-ı sālim*dür kim *mütefā‘ilün* (4) *mütefā‘ilün* bolġay.

Bu vezn kim *müseddes-i maḳṭū‘-yı maḫbūn*dur: *Fa‘lün fa‘ulün fa‘ulün*; *hezec* baḥrıda (5) *murabba‘, bir rükn aḫreb, bir rükn sālim*dür kim *mef‘ūlü mefā‘īlün* bolġay.

(6) Bu vezn kim *müseddes-i maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb maḳṭū‘*dur: *Fa‘ulün fa‘ulün fa‘lün*; (7) *müşākil baḥrıda*[293] *murabba‘, bir rükn meşkūl, bir rükn sālim*dür kim *fe‘ilātü mefā‘īlün* (8) bolġay.

Tārīḫ toḳuz yüz on birde kim Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā, Muḥammed Şibānī (9) Ḫan’nıñ def‘iġa ‘azm <u> cezm ḳılıp, tamām oġlanlarını tiletti, mėni dağı tilep (10) ėrdi. Kābil’din Ḫorāsān’ġa müteveccih bolġanda yol eṣnāsıda Mīrzā’nıñ mevti (11) ḫabarı kėldi. Bā-vücūd bu ḫanvādeniñ[294] nāmūsını ḳaralap[295] kėlip, Murġāb yaḳasıda (12) Sulṭān Ḥüseynī mīrzālar bile mülāḳāt ḳıldım. Bu cem‘iyyetniñ istimā‘ıdın Muḥammed Şibānī (13) Ḫan, turuş[296] yaraġın tapmay Belḫ’din Māverāü’n-nehr’ġa mürāca‘at ḳıldı. Uşal furṣatta (37b/1) Mīr ‘Aṭāu’llāh

[290] C’de buraya kadar 34a/3-37a/1 arası eksik: *Fa‘ūlün fa‘lü fa‘lün … maḳṭū‘*dur: *Fā‘ilün fa‘il fā‘ilün (*34a/3-37a/1)

[291] *Fa‘ulün: A’da ikinci sakın ötreyle harekeli.*

[292] fa‘ul: fa‘ulün (C)

[293] *baḥrıda: Ø (A)*

[294] ḫanvādeniñ: ḫanevādeniñ (C)

[295] nāmūsını ḳaralap: nāmūsı köz ḳaralap (C)

[296] Ḫan, turuş: Ḫan’nıñ uruş (C)

Meşhedī'ning şi'r[297] sanāyi'ide aytken[298] *Bedāyi'ü'ṣ-ṣanāyi'* atlıḳ (2) risālesi naẓarġa kėldi. Mütelevvin ṣan'atıda mundaḳ dėptür[299] kim "Reşīd Vaṭvāṭ (3) naḳl kerde ki: "Aḥmed-i Menşūrī muḫtaṣarī sāḫte ve ānrā Ḫūrşīdī şerḥ kerde ve nāmeş *Kenzü'l-ġarāyib* (4) nihāde ve cümle ān muḫtaṣar ez-īn ebyāt mütelevvinest. Ve der ānça beytī āvarde, ki be-sī ve end vezn (5) ān-rā mī-tevān ḫ^{v}ānd. Ammā Reşīd ān beyt rā neyāverde. Eger mī-āvard evlā mī-bud, tā (6) merdüm rā tevahhum-i güzāf ne-şeved."[300] Anıng bu istib'ādıdın müte'accib bolup bu beytni aytıldı:

(7) Ḳaşıġa barġalı könggül özige kėlmedi nė'tey,
Yüzige tüşkeli közüm közige[301] ilmedi ol ay.

(8) Her kimning ıṣṭılāḥdın vuḳūfı bolsa bilgey kim nėçe veznde oḳulur. Tavżīḥ üçün andaḳ (9) iltizām[302] ḳılıldı kim her baḥr[303] veznide kim bu beyt bolġay, istişhād beytidin başḳa munı dağı kiltürülgey.

[297] şi'r (C): şi'rī (İstanbul nüshası)
[298] aytken: bitigen (C)
[299] dėptür: dėp (C)
[300] Aktarımı: "Reşîd Vatvat der ki: Ahmed-i Menşûrî mütelevven sanatı hakkında kısa bir kitap yazmış, Hurşîdî tarafından şerhedilen *Kenzü'l-Garâyıb* adlı mesnevisi *mütelevven* mısraları içerir. Orada otuz küsur vezinde okunması mümkün bir beyit vermiş. Ama Reşid o beyti alıntılamamış. İnsanların boş vesveslere kapılmaması için alıntılaması iyi olurdu."
[301] közige: közüngge (C)
[302] iltizām: resm (B)
[303] baḥr: baḥrning (B, C)

(10) **MÜCTELİBE DĀYİRESİ**

Üç baḥrdur*: Hezec, recez, remel.*

Hezec Baḥrı

Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān

(11) Tekellüf her nėçe ṣūrette bolsa andın artuḳ sėn
Sėni cān dėrler, ammā bī-tekellüf cāndın artuḳ sėn

(12) Kemāl[304]

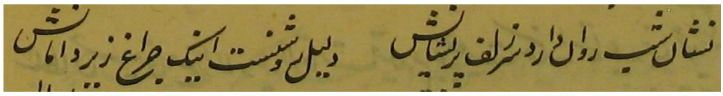

(13) Ḳaşıġa barġalı köŋgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzige tüşkeli közüm közige ilmedi ol ay

(38a/1) Taḳṭī'i[305]

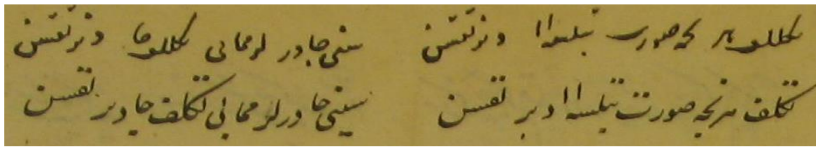

T$_{e}$k$_{e}$ll$_{ü}$f h$_{e}$r || n$_{ė}$çe ṣūr$_{e}$t||t$_{e}$+b$_{o}$lsa aa$_{n}$||d$_{ı}$n+$_{a}$rt$_{u}$ḳ+s$_{ė}$n

(3) *Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün*

S$_{ė}$ni cā$_{n}$ d$_{ė}$r||l$_{e}$r $_{a}$mmā bī||t$_{e}$k$_{e}$ll$_{ü}$f cā$_{n}$||d$_{ı}$n+$_{a}$rt$_{u}$ḳ+s$_{ė}$n

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

(4) ***Musabbaġ***[306]

Ḳara zülfüŋ firāḳıda perīşān rūzgārım bar
Yüzüŋüŋ iştiyāḳıda nė ṣabr u nė ḳarārım bar[307]

(5) Ḥāfız[308]

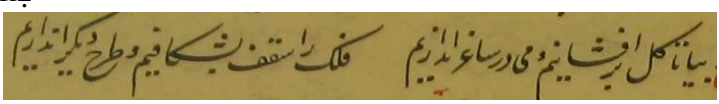

[304] C'de kaynak kişinin adı yazılmamış.
[305] taḳṭī'i: Ø (A)
[306] musabbaġ: 'Arūż ve ḍarb maḳṣūr-ı musabbaġ (B); Ø (C)
[307] Beyit C'de allatki Farsça beyitten sonra yazılmış.
[308] Kaynak kişi adı C'de yok.

(6) *Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlān*

'Arūż ve ḍarb maḳṣūr

(7) Ṭarāzī[309]

Yüzüñg üzre ḳara zülfüñg nėdür bil ėy dil-efrūz
Yılanī genc üze yatıp anı saḳlar şeb ü rūz

(8) *Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īl*

'Arūż ve ḍarb maḥẕūf

(9) Tekellüf her nėçe ṣūrette bolsa andın artuḳ
Anı cān dėrler ammā bī-tekellüf cāndın artuḳ

(10) *Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün fa'ūlün*

Bir rükn sālim bir rükn maḳṣūr

(11) Ḳadıñg serv-i ḫırāmān ḫadıñg māh-ı dil-efrūz
Viṣālıñg cānġa ārām ġam-ı hecriñg cehān-sūz

(12) *Mefā'īlün mefā'īl*[310] *mefā'īlün mefā'īl*

Bir rükn sālim bir rükn maḳṣūr[311]

<Nevāyī>[312]

(13) Közüñg-dėk bar mu nergis yüzüñg-dėk bar mu gülşen
Ėñgiñg-dėk bar mu nesrīn ḳadıñg dėk bar mu sūsen

(14) *Mefā'īlün fa'ūlün mefā'īlün fa'ūlün*

Maḳbūż

(38b/1) Sėniñgçe kimdedür ṣafā sėniñgçe kim-durur belā
Mėniñgçe kim ḳılur vefā mėniñgçe kim çėker cefā

---

[309] Kaynak kişi adı C'de yok.

[310] *mefā'īl: mefā'īlün (C)*

[311] maḳṣūr: maḥẕūf (C)

[312] Nevāyī: Nüshalarda kaynak kişi belirtilmemiş; ama Babur Divanında bu beyit yok, ayrıca 39b/5'te yine bu beyit küçük farklılıklarla yer alıyor. Babur Şah Nevāyī'nin beytinde vezne göre değişiklikler de yapmış olabilir:

Közüñg-dėk ḳanı nergis yüzüñg-dėk ḳanı gülşen
Ėñgiñg-dėk ḳanı nesrīn ḳadıñg-dėk ḳanı sūsen

(2) Cāmī[313]

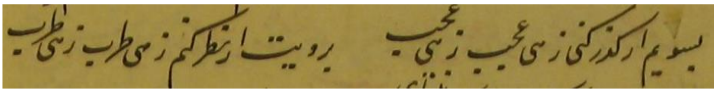

(3) Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzige tüşkeli közüm közige ilmedi ol ay

(4) *Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün*

Bir rükn maḳbūż bir rükn sālim

(5) Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzige tüşkeli közüm közige ilmedi ol ay

(6) Kėl ėy refīḳ[314]-i gül-çehre kėtür raḥīḳ-i gül-rengī
Özüñg içip mañga ḳoyġıl köter nevā tüzüp çengī

(7) *Mefā'ilün mefā'īlün mefā'ilün mefā'īlün*

Bir rükn maḳbūż bir rükn maḳṣūr

(8) 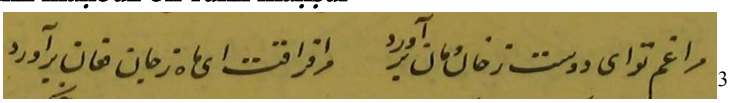 [315]

(9) Kėl ėy refīḳ-i gül-rūy kėtür raḥīḳ-ı gül-reng
Özüñg içip mañga ḳoy köter nevā tüzüp çeng

(10) *Mefā'ilün mefā'īl mefā'ilün mefā'īl*

Bir rükn maḳbūż bir rükn muḫannaḳ

(11) Mėniñg ġamım bilmey sėn sėniñg bile nė'tgümdür
Cefānı kem ḳılmay sėn başım alıp kėtgümdür

(12) *Mefā'ilün mef'ūlün mefā'ilün mef'ūlün*

---

[313] Cāmī: Kaynak kişi adı C'de yok.

[314] "*Bir rükn maḳbūż bir rükn sālim"* iki kez yazılmış; ilkinde bir beyit ve ikincinin başı yazılmış ve farklılık gösteren bir vezin yazılmış: *"*Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey / Yüzige tüşkeni közüm közige ilmedi ol ay ‖ Kėl ėy refīḳ *Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün".* İkinci yazılışında paralellik gösteriyor.

[315] C'de bu Farsça beyit, satır altında Farsça çeviri ile aynı hat ve mürekkeple yazılarak tamamlanmış. Buradan 38b/9'dan 41a/13'e kadar atlanmış.

Bir rükn maḳbūż bir rükn maḥẕūf

(13) Vefānı kem bilür sėn sėnin̂g bile nė'tey mėn
Cefānı köp ḳılur sėn başım alıp kėtey mėn

(39a/1) *Mefā'ilün fa'ūlün mefā'ilün fa'ūlün*

Bir rükn maḳbūż bir rükn aḫrem-i mecbūb

(2) Kėl ėy nigārım man̂ga naẓar ḳıl
Teraḥḥum ėylep bėri güẕer ḳıl

(3) *Mefā'ilün fa' Mefā'ilün fa'*

Mekfūf 'arūż ve ḍarb sālim

(4) Kėl ėy sāḳi-yi gül-rūy kėtür bāde-i gül-rengī
Sėn içkil man̂ga hem ḳoy köter sāz ḳılıp çengī [316]

(5) *Mefā'īlü Mefā'īlü Mefā'īlü Mefā'īlün*

Mekfūf-i maḳṣūr

(6) Kėl ėy sāḳi-yi gül-rūy kėtür bāde-i gül-reng
Sėn içgil man̂ga hem köter sāz ḳılıp çeng[317]

(7) 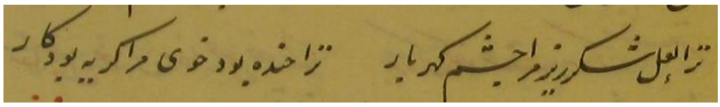

(8) *Mefā'īlü mefā'īl mefā'īl mefā'īl*

[316] Sėn içkil man̂ga hem ḳoy köter sāz ḳılıp çengī (A derkenar): Özün̂g iç man̂ga hem ḳoy köter sāz ḳılıp çengī (A ana satır)

[317] Sėn içkil man̂ga hem köter sāz ḳılıp çeng: Eserde bu mısra tashihle kenarda yazılmış. Ana satırda: *Özün̂g içip man̂ga hem ḳoy köter sāz ḳılıp çeng* mısraı yer alıyor; ama vezne uymuyor.

Mekfūf ‘arūż ve ḍarb maḫẕūf

(9) 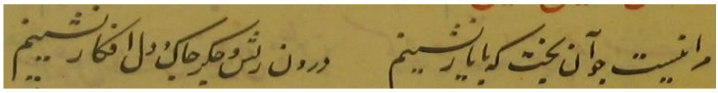

(10) Nevāyī

Cemālıñġa nėçe baḳsam ėrür ḥüsni füzūnraḳ
Ḫayālıñġa nėçe tüşsem ėrür fikrim uzunraḳ

(11) *Mefā‘īlü mefā‘īlü mefā‘īlü*[318] *fa‘ūlün*

Bir rükn mekfūf bir rükn sālim

(12) Yüzi birle ol ay ḳaddı biri serv ü biri lāle
Ḫaṭı birle anıñ ḫaddı biri māh u biri hāle

(13) *Mefā‘īlü mefā‘īlün mefā‘īlü mefā‘īlün*

Bir rükn mekfūf bir rükn maḳbūż

(39b/1) Nėçe ḳılsam anña du‘ā manña yār sitem ḳılur
Nėçe ḳılsam anña vefā manña mihrni kem ḳılur

(2) Mefā‘īlü mefā‘ilün mefā‘īlü mefā‘ilün

Bir rükn mekfūf bir rükn muḫannaḳ

(3) Ḳanı sėnçe dil-dārī ḳanı mėn dėk dil-dāde
Ḳanı sėn kibi ser-keş ḳanı mėn dėk üftāde

(4) *Mefā‘īlü mef‘ūlün mefā‘īlü mef‘ūlün*

Bir rükn mekfūf bir rükn maḫẕūf

(5) Nevāyī[319]

Közüñ-dėk ḳanı nergis yüzüñ-dėk ḳanı gülşen
Ėñgiñ-dėk ḳanı nesrīn ḳadıñ-dėk ḳanı sūsen

(6) 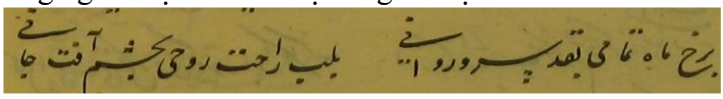

(7) *Mefā‘īlü fa‘ūlün mefā‘īlü fa‘ūlün*

[318] mefā‘īlü mefā‘īlü: Bu iki tef’ilenin sonlarındaki ötreler yazılmamış. Bu konuda başka vezinlerde de yer yer hatalar var. Verilen örneklere bakılarak da bir değerlendirme yapıldı.

[319] Nevāyī: Ø (B)

Bir rükn mekfūf bir rükn eşter

(8) Tėnim boldı mūy dėk bėlin̄gnin̄g firāḳıdın
Közüm yaşı cūy dėk yüzün̄g iştiyāḳıdın

(9) Mefā‘īlü fā‘ilün mefā‘īlü fā‘ilün

Mekfūf-ı aḫreb-i aḫrem-i mecbūb[320]

(10) Ḫayāl ėtsem ol bėlni ḥāl ėltedür
Mėni bėli sarı ḫayāl ėltedür

(11) Mefā‘īlü mef‘ūlü mef‘ūlü fa‘

Aḫrem-i muḫannaḳ-ı aḫreb ‘arūż ve ḍarb sālim

(12) 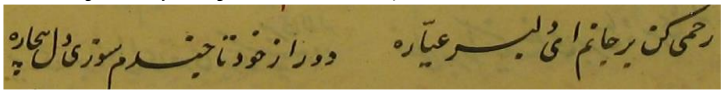

(13) Kim bolġay bir sėn-dėk ‘ālemde perī-rūyī
Bī-derdī bī-mihrī bī-raḥm cefā-cūyī

(40a/1) *Mef‘ūlün mef‘ūlün mef‘ūlü mefā‘īlün*

Aḫrem-i muḫannaḳ

(2) Kim kördi bir sėn-dėk ‘ālemde gül-çehrī
Bī-derdī bī-raḥmī bed-ḫūyī bed-mihrī

(3) *Mef‘ūlün mef‘ūlün mef‘ūlün mef‘ūlün*

Bir rükn aḫrem bir rükn sālim

(4) Tā aldı kön̄güllerni ol yüz bile ol gīsū
Kündüz ėlge nė ārām kėçe ėlge nė uyḳu

(5) *Mef‘ūlün mefā‘īlün mef‘ūlün mefā‘īlün*

[320] Mekfūf-ı aḫreb-i aḫrem-i mecbūb: Rahmanov (2022: 63), Khalily (2023: 144) *mekfūf-ı aḫrem-i mecbūb* okuyuşunu tercih etmişler ama, A'da ana satırda *mekfūf-ı aḫrem-i mecbūb* vezne kenarda *aḫreb* eklenmiş. *mekfūf-ı aḫreb-i aḫrem-i mecbūb* şekliyle *Aruz Risalesi*'nde 46b/4, 93a/5'te de geçiyor.

Aḫreb-i musabbaġ

(6) Nevāyī

Ṣıdḳın̄g boluban urmaḳ bu günbed-i aḫżar çarḫ
Ḳaṣrın̄ġġadur urġan-dėk bir sebz-i kebūter-çarḫ

(7) Ḥāfıẓ

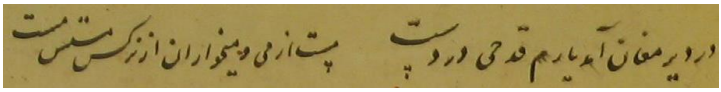

(8) *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü mefā'īlān*

Bir rükn aḫreb bir rükn sālim

(9) Ḥāfıẓ[321]

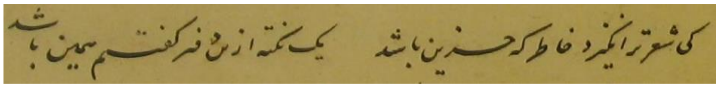

(10) Tā alġalı kön̄glümni ol yüz bile ol gīsū
Kündüz man̄ga nė ārām kėçe man̄ga nė uyḳu

(11) *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü mefā'īlün*

Aḫreb-i mekfūf 'arūż ve ḍarb sālim

(12) Nevāyī

Artar man̄ga ḥayret ger anın̄g ḥüsniġa köz salsam
Örter mėni ġayret ger öter çaġda baḳıp ḳalsam

(13) 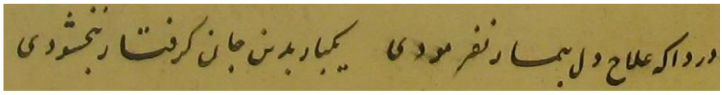

(40b/1) *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü mefā'īlün*

[321] Ḥāfıẓ: ve lehū (B)

Aḫreb-i mekfūf-ı maḳṣūr

(2) Maḥvī

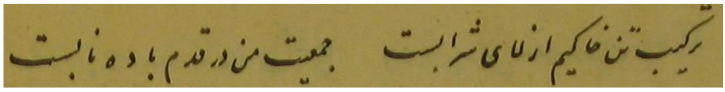

(3) Luṭfī

Ėy meṉgleri fülfül közi kāfir yüzi kāfūr
Asru dağı bolma bu kėçer ḥüsnüṉge maġrūr

(4) *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü mefā'īl*

Aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf

(5) Yaz boldı vü boldı yana cennet kibi yazı
Ḫoş ol kişi kim 'ayş ile ötkey ḳış u yazı

(6) Ḫayālī

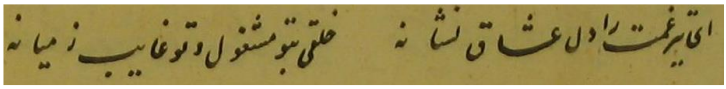

(7) *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün*

Bir rükn aḫreb bir rükn maḳṣūr

(8) Ėy yār-ı cefā-kār gāhī mėni ḳıl yād
Hecriṉgde ġamım bar vaṣlıṉg bile ḳıl şād

(9) *Mef'ūlü mefā'īl mef'ūlü mefā'īl*

Aḫreb-i maḥẕūf

(10) 'Işḳıda barıptur ārām u ḳarārım
Ḳılġay mu teraḥḥum ḥālımġa nigārım

(11) *Mef'ūlü fa'ūlün mef'ūlü fa'ūlün*

Aḫreb-i aḫrem-i mecbūb

(12) Ḳad birle şimşād vü yüz birle gül
Köz birle maḫmūr vü söz birle mül

(13) *Mef'ūlü mef'ūlü mef'ūlü fa'*

Aḫreb ‘arūż ve ḍarb sālim

(41a/1) Ḳad birle şimşād u yüz birle ėrür sėn gül
Köz birle maḫmūr u söz birle ėrür sėn mül

(2) *Mef‘ūlü mef‘ūlü mef‘ūlü mefā‘īlün*

Bir rükn aḫreb bir rükn muḫannaḳ

(3) Cānımdadur yādı könĝlümdedür fikri
Cismimdedür dāġı aġzımdadur ẕikri

(4) *Mef‘ūlü mef‘ūlün mef‘ūlü mef‘ūlün*

Aḫreb ‘arūż ve ḍarb muḫannaḳ

(5) Ḳad birle şimşād u yüz birle gül sėn sėn
Köz birle maḫmūr u söz birle mül sėn sėn

(6) *Mef‘ūlü mef‘ūlü mef‘ūlü mef‘ūlün*

Bir rükn aḫreb bir rükn maḳbūż

(7) Ėy yār teraḥḥum ėt ḥālımġa naẓar ḳılıp
Geh gāh ḳaşımġa yėt bu sarı güẕer ḳılıp

(8) *Mef‘ūlü mefā‘ılün mef‘ūlü mefā‘ilün*

Bir rükn aḫreb bir rükn eşter

(9) Baburnı ol perī dīvāne ėyledi
‘Ālemniĝ ehliġa efsāne ėyledi

(10) *Mef‘ūlü fā‘ilün mef‘ūlü fā‘ilün*

Aḫreb-i maḳbūż ‘arūż ve ḍarb sālim

(11) Ėy yār teraḥḥum ėt ḥālımġa naẓar ėylep
Geh gāh ḳaşımġa yėt bu sarı güẕer ėylep

(12) *Mef‘ūlü mefā‘ılün mef‘ūlü mefā‘īlün*

Aḫreb ‘arūż ve ḍarb maḳbūż[322]

(13) Ėy yār naẓar ėylep ḥālımġa teraḥḥum ėt
Bu sarı güẕer ėylep geh gāh ḳaşımġa yėt

(41b/1) *Mef‘ūlü mefā‘īlün mef‘ūlü mefā‘ilün*

[322] 38b/9-41a/12 C’de atlanmış.

Aḫreb ‘arūż ve ḍarb maḳṣūr

(2) Hecriṉgde mėni ḳoyma Tėṉgri üçün ėy yār
Bu hecr belāsıdın mėn ḫasteni ḳutḳar

(3) *Mef‘ūlü mefā‘īlün mef‘ūlü mefā‘īl*

Aḫreb ‘arūż ve ḍarb maḥẕūf

(4) Ümmīd viṣālıṉgdın ger bolmasa ėy ay
Hecriṉg elemi içre yüz mėn kibi ölgey

(5) *Mef‘ūlü mefā‘īlün mef‘ūlü fa‘ūlün*

Bir rükn eşter bir rükn sālim

(6) Ġāfil olma ėy sāḳī gül çaġın ġanīmet tut
Vaḳt-ı ‘ayş ėrür bāḳī ol[323] çaġır kėtür bat tut

(7) Cāmī[324]

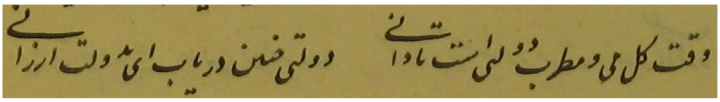

(8) *Fā‘ilün*[325] *mefā‘īlün fā‘ilün mefā‘īlün*

Bir rükn eşter bir rükn maḳbūż

(9) Ġāfil olma ėy yigit gül çaġını ḫoş kėçür
Vaḳt-i ‘ayş ėrür ėşit iç daġı maṉga içür

(10) *Fā‘ilün mefā‘ilün fā‘ilün mefā‘ilün*

Bir rükn eşter bir rükn mekfūf

(11) Sėn kibi cefā-kār ḳılmadı kişi yār
Mėn kibi vefā-dār bilmedi kişi zār

(12) *Fā‘ilün mefā‘īlü fā‘ilün mefā‘īlü*

Bir rükn eşter bir rükn muḫannaḳ

(13) Ḳandadur bir sėn dėk dehr ara gül-çehrī
Bī-vefā bī-derdī pür-cefā bed-mihrī

(42a/1) *Fā‘ilün mef‘ūlün fā‘ilün mef‘ūlün*

---

[323] ol: al (C)
[324] C’de kaynak kişi adı yazılmamaış.
[325] *fā‘ilün: mefā‘īlün (C)*

Bir rükn eşter bir rükn maḫẕūf

(2) Ḳandadur sėnin̄g-dėk dehr ara belāyī̄
Fitne-i zamānī̄ āfet-i Ḫudāyī̄

(3) *Fā‘ilün fa‘ūlün fā‘ilün fa‘ūlün*

Eşter ‘arūż ve ḍarb mecbūb[326]

(4) Ta‘alluḳ ‘alāyıḳ bile ḳalmadı
İşim bu ḫalāyıḳ bile ḳalmadı

(5) *Fa‘ul fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün*

Müseddesāt-ı meczū-yı sālimü’l-erkān

(6) 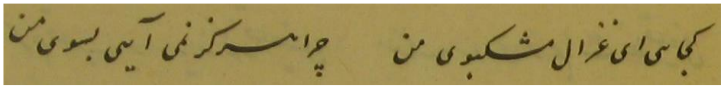

(7) Nevāyī̄[327]
Zihī̄ ruḫsārın̄g allıda ḳuyaş tī̄re
Ḳuyaşdın[328] yoḳ ki andın ėl közi ḥī̄re

(8) *Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün*

Maḳṣūr

(9) Nevāyī̄[329]
Kön̄güller ḳutı şī̄rī̄n dāsıtānın̄g
Baġırlar ḳanı la‘l-i dür-fişānın̄g

(10) Mī̄rzā Baysunġur Mī̄rzā Şāh-ruḫ[330]

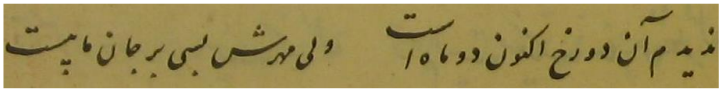

(11) *Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īl*

[326] Eşter ‘arūż ve ḍarb mecbūb: mecbūb eşter (C)
[327] C’de kaynak kişi adı yazılmamış.
[328] ḳuyaşdın: ḳuyaştın (C)
[329] Nevāyī̄: Mī̄rzā Baysunġur (B). A’da da *Mī̄rzā Baysunġur* yazılmış, üstü çizilmiş.
[330] C’de kaynak kişi adı yazılmamış.

Maḥẕūf

(12) Mü'ellif

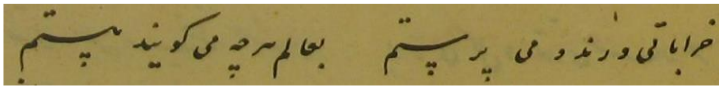

(13) Yana köz öyide me'vā ḳılıp sėn[331]
Kön̄gül kāşāneside cā ḳılıp sėn

(42b/1) *Mefā'īlün mefā'īlün fa'ūlün*

Mekfūf-ı maḳbūż

(2) Yana köz öyide yār vaṭan ḳılur
Kön̄gül öyini gül-zār u çemen ḳılur

(3) *Mefā'īlün mefā'īlü mefā'ılün*

Maḳbūż

(4) Bu sarıġa güẕer ḳılıp ḳaşımġa yėt
Mėnin̄g sarı naẓar ḳılıp teraḥḥum ėt

(5) *Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün*

Maḳbūż 'arūż ve ḍarb sālim

(6) Kerem ḳılıp bu sarıġa güẕer ḳılġıl
Mėnin̄g sarı teraḥḥum ėt naẓar ḳılġıl

(7) *Mefā'ılün mefā'ılün mefā'īlün*

Maḳbūż 'arūż ve ḍarb maḳṣūr

(8) Ḳanı san̄ga mėnin̄g kibi vefā-dār
Ḳanı man̄ga sėnin̄g kibi cefā-kār

(9) *Mefā'ılün mefā'ılün mefā'īl*

Maḳbūż 'arūż ve ḍarb maḥẕūf

(10) Ḳara közüm bu sarıġa güẕer ḳıl
Teraḥḥum ėt mėnin̄g sarı naẓar ḳıl

(11) *Mefā'ılün mefā'ılün fa'ūlün*

[331] me'vā ḳılıp sėn: yār vaṭan ḳılur (C)

Maḳbūż ‘arūż ve[332] ḍarb aḫrem-i mecbūb

(12) Ḫadı[333] semen ḫaṭṭı ‘anber
Yüzi gül ü ḳaddı ‘ar‘ar

(13) *Mefā‘ilün fā‘ilün[334] fa‘*

Mekfūf-ı maḳṣūr

(43a/1) Besī māyil-i aġyār sėn ėy yār
Dil-āzār u cefā-kār sėn ėy yār

(2) 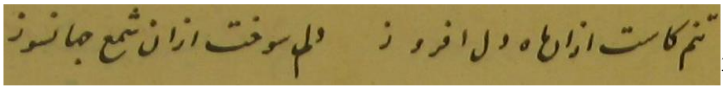 [335]

(3) *Mefā‘īlü mefā‘īlü mefā‘īl*

Mekfūf-ı maḥẕūf

(4) 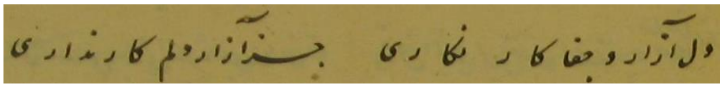

(5) Mėn-i dil-şudaġa yār kėrektür
Velī yār-ı vefā-dār kėrektür

(6) *Mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ūlün*

Aḫrem-i eşter ‘arūż ve ḍarb sālim

(7) Nevāyī
Kėlgil kim hecr ara ḥazīndür mėn
‘Işḳın̄gdın ġamġa hem-nişīndür mėn

(8) 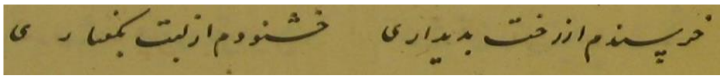

(9) *Mef‘ūlün fā‘ilün mefā‘īlün*

[332] maḳbūż arūż ve: maḳbūż-ı eşter arūż Ø (C)
[333] ḫadı: Metinde şeddeli yazılmış ama vezne uymuyor.
[334] fā‘ilün: mefā‘ilün (C)
[335] Bu Farsça beyit C’de “Mekfūf-ı maḥẕūf” başlığı altında verilmiş ama Mekfūf-ı maḳṣūr’da yer alan “Mefā‘īlü mefā‘īlü mefā‘īl” vezni yazılmış.

Aḫrem-i eşter-i maḳṣūr

(10) 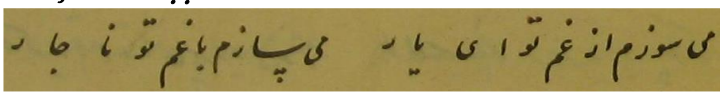

(11) Hicrānıng̃ ḳıldı bizni[336] efgār
Dermānım vaṣl ėrür kėl ėy yār

(12) *Mef'ūlün fā'ilün mefā'īl*

Aḫrem-i eşter-i maḥẕūf

(13) Ėy meh-veş kėl ki zārdur mėn
Hecrin̄gdin bī̄-ḳarārdur mėn

(43b/1) 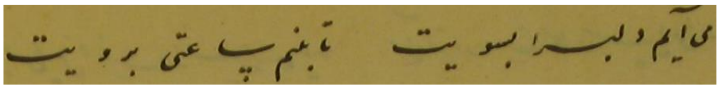

(2) *Mef'ūlün fā'ilün fa'ūlün*

Aḫreb-i mekfūf

(3) 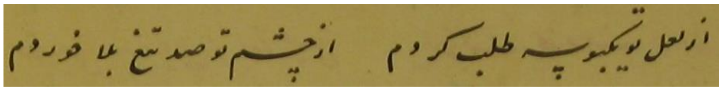

(4) Nevāyī[337]
Ėy ḥüsni cehān içre belā salġan
Ḳatl ėtkeli ḫalḳ üzre[338] ṣalā salġan

(5) *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlün*

Aḫreb-i[339] mekfūf-ı maḳṣūr

(6) Ėy yār mėni ḳılma dil-efgār
Zinhār mėni ḳılma dil-efgār

(7)

(8) *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īl*

---

[336] ḳıldı bizni: bizni ḳıldı (C)
[337] C'de kaynak kişinin adı yok.
[338] üzre: içre (C)
[339] aḫreb-i: aḫrem-i (C)

Aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf

(9) Şeyḫ Sa‘dī[340]

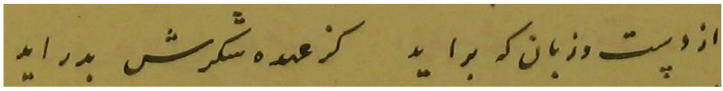

(10) Nevāyī[341]

Ḳad ger budur ėy serv ü ṣanavber
Ṭūbī sanĝa bir bende vü çāker

(11) *Mef‘ūlü mefā‘īlü fa‘ūlün*

Aḫreb-i maḳbūż

(12) Ėy şāh ki ḥāletimni sormay sėn
Yüz āh ki ḥāletimni sormay sėn

(13)

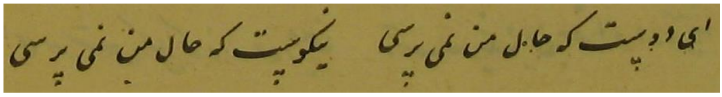

(44a/1) *Mef‘ūlü mefā‘ilün mefā‘īlün*[342]

Aḫreb-i maḳbūż[343]

(2) Her kim ki vefā ḳılur vefā körer
Her kim ki cefā ḳılur cefā körer

(3) *Mef‘ūlü mefā‘ilün mefā‘ilün*

Aḫreb-i maḳbūż-ı maḳṣūr

(4) Şāhī[344]

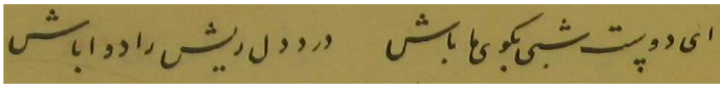

(5) Yüz körsetip öltürür sėn ėy ay
Yoḳ sėn kibi ḫod-nümāy ü ḫod-rāy

(6) *Mef‘ūlü mefā‘ilün mefā‘īl*

[340] C’de kaynak kişinin adı yok.
[341] C’de kaynak kişinin adı yok.
[342] B’de vezin çok silik.
[343] aḫreb-i maḳbūż: aḫreb ‘arūż ve ḍarb maḳbūż (C)
[344] C’de kaynak kişinin adı yok.

Aḫreb-i maḳbūż-ı maḥẕūf

(7) Köñglümni çü ol perī alıptur
Dīvāne bolurġa nė ḳalıptur

(8) Cāmī[345]

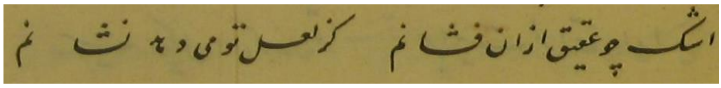

(9) *Mef'ūlü mefā'ilün fa'ūlün*

Eşter 'arūż ve ḍarb sālim

(10) Zühd kėtti ėse kerem ḳıldı
'Işḳ kėldi vü muḥterem ḳıldı

(11) *Fā'ilün fā'ilün mefā'īlün*

Murabba'āt-ı meşṭūr-ı sālim

(12) 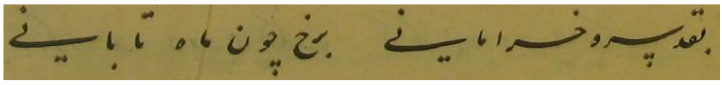

(13) Ḳadıñg serv-i ḫırāmāndur
Yüzüñg ḫūrşīd-i tābāndur

(44b/1) *Mefā'īlün mefā'īlün*[346]

Mekfūf-ı maḳṣūr[347]

(2) Sañga bende bolay yār
Mėni ḳılma dil-efgār

(3)

(4) *Mefā'īlü mefā'īl*

[345] C'de kaynak kişinin adı yok.
[346] mefā'īlün mefā'īlün: mefā'īlü mefā'īlü (C)
[347] Mmekfūf-ı maḳṣūr ve Türkçe, Farsça örnekleri C'de atlanmış.

Mekfūf-ı maḥẕūf

(5)

(6) Ḳadın͡g serv-i revāndur
Yüzün͡g[348] āfet-i cāndur

(7) *Mefā‘īlü fa‘ūlün*

Maḳbūż

(8) Beri kėl ėy közi ḳara
Teraḥḥum ėt firāḳ ara

(9) *Mefā‘ilün mefā‘ilün*

Bir rükn maḳbūż bir rükn sālim

(10) Beri kėl ėy saçı sünbül
Yüzün͡g gülige mėn bülbül

(11) *Mefā‘ilün mefā‘īlün*

Bir rükn maḳbūż bir rükn maḳṣūr

(12) Közümdedür cemālın͡g
Kön͡güldedür ḫayālın͡g

(13) *Mefā‘ilün mefā‘īl*[349]

Bir rükn maḳbūż bir rükn maḥẕūf

(45a/1) Közümdedür cemālı
Kön͡güldedür ḫayālı

(2) *Mefā‘ilün fa‘ūlün*

Bir rükn aḫreb bir rükn sālim

(3) Gül ġonçesi ḫandāndur
Ol ġonçe suḫen-dāndur

(4) 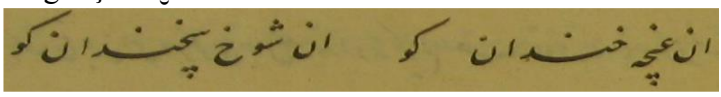

(5) *Mef‘ūlü mefā‘īlün*

---

[348] yüzün͡g: közün͡g (C)
[349] 44b/13- 46b/1 C’de atlanmış.

Aḫrem-i muḫannaḳ

(6) Yoḳ sėn dėk[350] gül-çehrī

Bī-raḥmī bī-mihrī

(7) *Mef'ūlün mef'ūlün*

*Hezec baḥr*mıŋ *sālim* veznini on (8) altı rükn bile aytıpturlar. Nėçük kim bu beyt:

(9) 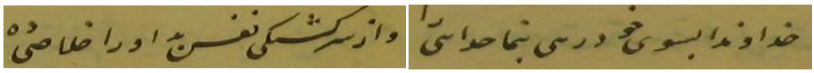

(10) 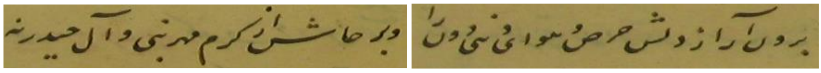

Ḫudāvendā be-sūy-i ḫod rehī bi-n'mā cüdāyī rā

(10) ve ez ser-geştegī-yi nefs-i bed ū rā ḫalāṣī dih

Burūn ār ez dileş ḥırṣ u hevā-yı dünyi-i dūn-rā

(11) ve ber cā'ş ez kerem mihr-i Nebī u āl-i Ḥaydar nih

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

mefā'īlün (11) *mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün*

Yana bu *sālim*ni yigirme rükn bile hem aytıpturlar. Nėçük kim Ṭarāzī'niŋ (12) bu beyti[351]:

Bu şekl ü ḥüsn ile cānā sėniŋ dėk şūḫ u 'ayyār u laṭīf ü nāzük ü (13) zībā vü ṭannāz u şeker-güftār u şīrīn-kār bir dil-ber

Anadın toġmadı hergiz 'Irāḳ u Çīn ü Yaġma u Çigil (45b/1) Saḳsın[352] u Mışr u Ḫāver u Rūm u Ḫoten mülkinde ėy ra'nā-yı sīmin-ber

Mefā'īlün mefā'īlün (2) *mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün*

---

[350] sėn-dėk: sėniŋ dėk (A)

[351] Babur bu beyti Tırâzî'nin *Fünūnü'l-Belâga* (112a/14-112b/3) adlı eserinde alıyor. Bellik onun eseri de elinin altında.

[352] Saḳsın: Metinde yazılı. Kelimenin okunuşu için *Fünūnü'l-Belâga'ya bakıldı.*

Yana *ṣadr ve ibtidā* (3) *aḫreb ve ʻarūż, ḍarb maḫẕūf, ḥaşv mekfūf* veznide ottuz rükn bile aytıptur- (4) lar:

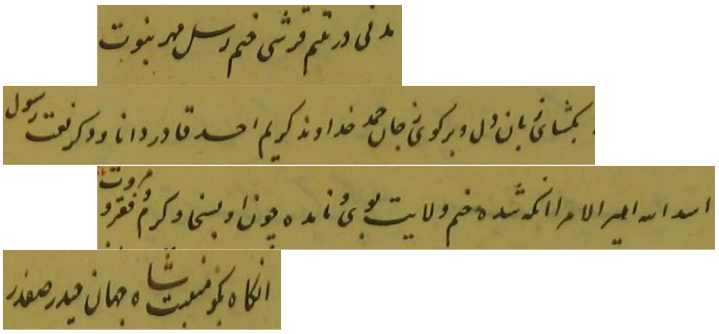

Bu-g'şāy zebān-ı dil ü ber gūy zi cān ḥamd-ı Ḫudāvend-i (5) kerīm-i aḥad-ı ḳādir-i dānā diger naʻt-ı Resūl-i Medenī dürr-i yetīm-i Ḳaraşī ḫatm-i rüsul mihr-i nübüvvet

Ān-gāh bi-gū menḳıbet-i şāh-ı cihān Ḥaydar-ı ṣafder esedu'llāh emīru'l-ümerā ān-ki şude ḫatm-i velāyet be-vey u n'āmede çun u be-seḫā vü kerem ü faḳr u mürüvvet

(7) ʻArūż itmāmıdın ėkki üç yıl soñg, Hindustān feṭḥiniñg soñggı yılı tārīḫ toḳḳuz yüz ottuz üçte[353], Sanbel sarıġa (8) barur furṣatta bir mutaṭavvel beyt on altı rükn bile aytılıp ėdi.

Devāyir maṣārīʻi- (9) niñg ṭarīḳı bile evtād ve esbābnıñg taḳdīm ve te'ḫīridin üç baḥrda kim (10) *hezec ve recez ve remel* bolġay, *mutaṭavvel* vezn ḥāṣıl bolur. *Hezec* baḥrıdın *mekfūf, ʻarūż ve ḍarb maḳṣūr*:

(11) Manga sėn nėçe kim cevr ü cefā birle ʻaẕāb ėylesenġ ėy yār-ı cefā-cūy u pür-āzār u sitem-kār

(12) Sanga mėn ḳıluram ḳulluḳ u ḫidmet çėkerem cevr ü cefā tā ki tirig mėn ėrürem yār-ı vefā-dār

[353] tārīḫ toḳḳuz yüz ottuz üçte: Ø (B). Bu metin kenarda, harflerin noktaları konulmadan yazılı.

(13) *Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īl*

Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Fa‘ūlün

(46a/1) Bu hezec baḥrıdaġı mutaṭavvel beytniŋ mıṣrā‘ları- (2) nıŋ avvalıdaġı vetedlerni āḫır kėltürülse *recez baḥrıdın* maṭvī bolur:

Sėn nėçe (3) kim cevr ü cefā ‘aẕāb ėylesenŋ ėy yār-ı cefā-cūy u pür-āzār u sitem-kār manŋa

(4) Mėn ḳıluram ḳulluḳ u ḫidmet çėkerem cevr ü cefā tā ki tirig mėn ėrürem yār-ı vefā-dār sanŋa

(5) *Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün*

Bu recez (6) baḥrıdaġı mutaṭavvel beytniŋ mıṣrā‘larınıŋ avvalıdaġı sebeblerni āḫır kėltürülse (7) *Remel baḥrıdın* maḫbūn bolur:

Nėçe kim cevr ü cefā birle ‘aẕāb ėylesenŋ ėy yār-ı cefā-cūy u (8) pür-āzār u sitem-kār manŋa sėn

Ḳıluram ḳulluḳ u ḫidmet çėkerem cevr ü cefā tā ki (9) tirig mėn ėrürem yār-ı vefā-dār sanŋa mėn

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ılātün fe‘ilātün (10) fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ılātün

Hezec baḥrıda müştebih bolur veznler

Bu vezn[354] kim *müşemmen-i* (11) *maḳbūż*dur: *Mefā‘ilün* sėkkiz ḳatla; *recez* baḥrıda *müşemmen-i maḫbūn*dur.

Bu vezn kim *müşemmen*, *bir rükn sālim*, (12) *bir rükn maḥẕūf*dur: *Mefā‘īlün fa‘ūlün* tört ḳatla; *‘arūż* baḥrıda *müşemmen-i sālim*dür.

[354] Veznler. Bu vezn: vezn ve bu vezn (B)

Bu vezn (13) kim *müseddes, ʿarūż ve ḍarb maḥẕūf*tur. *Mefāʿīlün mefāʿīlün faʿūlün*; *vāfir* baḥrıda *müseddes-i* (46b/1) *maʿṣūb-ı maḳṭūf*tur.

Bu vezn kim *müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn*[355] *maḳbūż*dur: (2) *Mefāʿīlü mefāʿilün mefāʿīlü mefāʿilün*; *muḳteżeb* baḥrıda *müşemmen-i maḥbūn*dur.

Bu vezn (3) kim *müseddes-i aḫreb-i maḳbūż-ı maḥẕūf*tur: *Mefʿūlü mefāʿilün faʿūlün*; *vāfir* baḥrıda *müseddes-i aʿḳaṣ-i* (4) *maʿḳūl-ı maḳṭūf*tur[356].

Bu vezn kim *müşemmen-i mekfūf-ı aḫreb-i aḫrem-i mecbūb*tur: *Mefāʿīlü* (5) *mefʿūlü mefʿūlü faʿ*; *müteḳārib* baḥrıda *müşemmen-i maḥẕūf*tur[357] kim *faʿūlün faʿūlün faʿūlün faʿul* (6) bolġay.

Bu vezn kim *müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn sālim*dür: *Fāʿilün mefāʿīlün fāʿilün* (7) *mefāʿīlün*; *muḳteżeb* baḥrıda *müşemmen-i maṭvī-i maḳṭūʿ*dur kim *fāʿilātü mefʿūlün fāʿilātü mefʿūlün* (8) bolġay.

Bu vezn kim *müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn maḳbūż*dur: *Fāʿilün mefāʿilün fāʿilün mefāʿilün*; (9) *muḳteżeb* baḥrıda *müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn merfūʿ*dur kim, *fāʿilātü fāʿilün fāʿilātü fāʿilün* (10) bolġay.

Bu vezn kim *müşemmen-i mecbūb-ı eşter*dür: *Faʿul fāʿilün fāʿilün fāʿilün*; *müteḳārib* baḥrıda *müşemmen, ʿarūż* (11) *ve ḍarb maḥẕūf*dur kim *faʿūlün faʿūlün faʿūlün faʿul* bolġay.

[355] 44b/13- 46b/1 C'de atlanmış, satır sonundaki "*maḳbūż*dur" cedvelin üstünde yazılmış.
[356] *maʿḳūl-ı maḳṭūf*tur: *maʿḳūl*dur (C)
[357] *maḥẕūf*tur: *maḥẕūf*dur (C)

Bu vezn kim *müseddes-i* (12) *eşter, ʿarūż ve ḍarb sālim*dür: *Fāʿilün fāʿilün mefāʿīlün*; *ḫafīf* baḥrıda[358] *maḫbūn-ı ebter*dür (13) kim *fāʿilātün mefāʿilün faʿlün* bolġay.

Bilgil kim *rubāʿī* kim *dü beytī* ve *terāne* hem dėrler; (47a/1) vezni hezec baḥrınıŋ muzāḥafātıdındur. Şiʿrniŋ evzānıdın uşbu vezndür kim (2) ġāyet-i leṭāfetīdin üstādlar aŋa[359] ḥadd-ı muʿayyen muḳarrar ḳılıpturlar. Bu ʿAcem şuʿarāsınıŋ muḫtaraʿātı- (3) dındur. Yigirme tört nevʿ kėliptür[360], mecmūʿı on vezndin mürekkebdür: *Mefāʿīlün* (*sālim*), (4) *mefāʿilün* (maḳbūż), *mefāʿīlü* (mekfūf), *mefʿūlün* (aḫrem), *mefʿūlü* (aḫreb), *fāʿilün* (eşter), *faʿūl*[361] (ahtem), faʿul (mecbūb), fāʿ (müẕāll), faʿ (aḫrem-i mecbūb)[362]. (5) Bu yigirme tört vezn ėkki ḳısmda munḥaṣırdur. On ėkki veznniŋ avvalġı (6) rükni *mefʿūlün* kėliptür, munı *evzān-ı aḫrem* dėptürler. Yana on ėkki veznniŋ (7) avvalġı rükni *mefʿūlü* kėliptür, munı *evzān-ı aḫreb* dėptürler. Eger avvalġı rükni *mefʿūlün* (8) bolsa, ėkkinçi rükni *mefʿūlün* ya *mefʿūlü*[363] ya *fāʿilün* bolur. Eger avvalġı rükni *mefʿūlü*[364] bolsa, ėkkinçi rükni (9) *mefāʿīlün* ya *mefāʿīlü*[365] ya *mefāʿilün*[366] bolur. Her yigirme tört veznniŋ üçünçi rükni[367] *mefāʿīlün* (10) ya *mefāʿīlü* ya *mefʿūlün* yā *mefʿūlü*[368] bolur.

---

[358] *müşemmen, ʿarūż ve ḍarb maḫẕūf*dur kim *faʿūlün faʿūlün faʿūlün faʿul* bolġay. Bu vezn kim *müseddes-i eşter, ʿarūż ve ḍarb sālim*dür: *Fāʿilün fāʿilün mefāʿīlün*; *ḫafīf* baḥrıda: Ø (C)

[359] üstādlar aŋa: aŋa üstādlar (C)

[360] kėliptür: kėlip bu (C)

[361] faʿūl: faʿūlün (C)

[362] mefāʿīlün (*sālim*), mefāʿilün (maḳbūż), mefāʿīlü (mekfūf), mefʿūlün (aḫrem), mefʿūlü (aḫreb), fāʿilün (eşter), faʿūl (ahtem), faʿul (mecbūb), fāʿ (müẕāll), faʿ (aḫrem-i mecbūb): Mefāʿīlün, mefāʿilün, mefāʿīlü, mefʿūlün, mefʿūlü, fāʿilün, faʿūl, faʿul, fāʿ, faʿ (A). A ve C'de parantez içi terimler yok, B'de var.

[363] mefʿūlü: mefʿūlün (C)

[364] rükni *mefʿūlü: Ø mefʿūlün (C)*

[365] mefāʿīlü: mefʿūlün (B)

[366] mefāʿilün: mefʿūlü (B)

[367] rükni: Ø (C)

[368] mefāʿīlün yā mefāʿīlü yā mefʿūlün yā mefʿūlü: mefāʿīlün yā mefāʿīlü yā mefʿūlü yā mefʿūlü (B)

Törtünçi rükni *fa'ūl* ya *fa'ul* ya *fā'* ya *fa'* bolur. (11) Bu aḫrem ve aḫreb evzānınıñ żabṭı üçün ėkki şecere vaz' ḳılıpturlar. Birini *şecere-i aḫrem*, (12) birini *şecere-i aḫreb* dėptürler. Müteaḫḫirīn bu evzān[369] żabṭı üçün dāyire resm ḳılıpturlar (13) maḫfī ḳalmaġay kim dāyire bu evzān[370] żabṭı üçün köp nā-mülāyim ve bī-münāsebettür[371].

[369] evzān: evzānnıñ (C)
[370] evzān: evzānnıñ (B, C)
[371] 47b ve 48a'da şecere-i aḫrem ve şecere-i aḫreb renkli kalemlerle çok güzel yapılmış olup aynen vermek istedim.

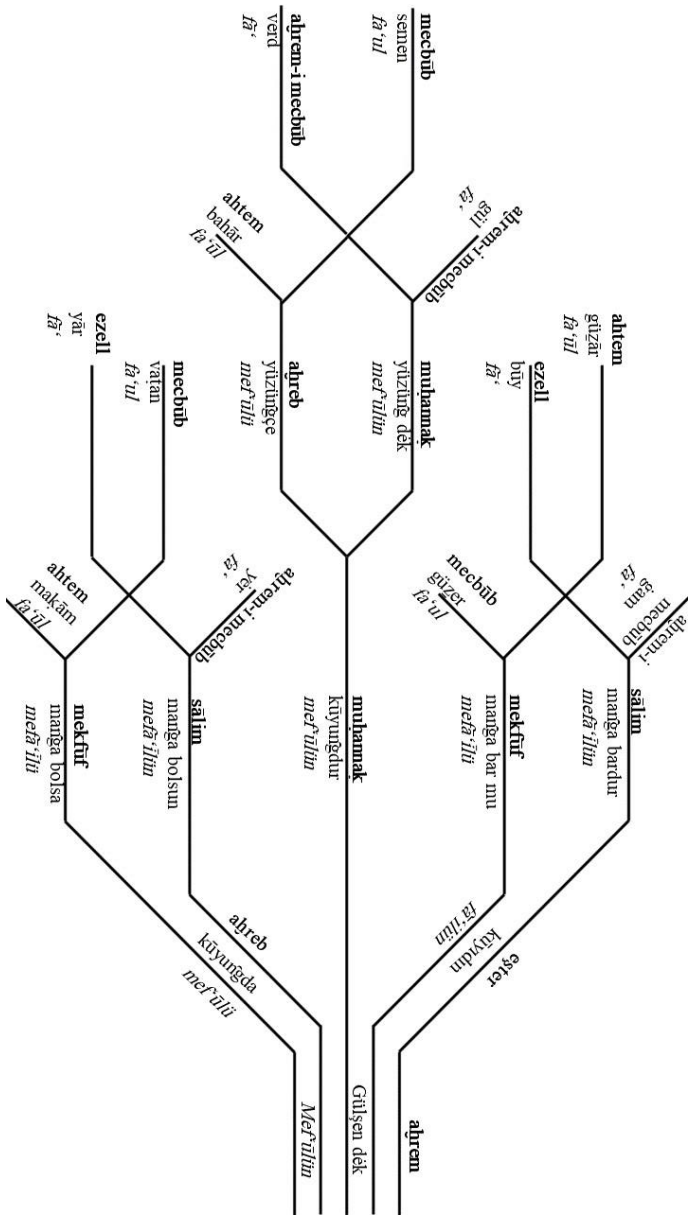

Şecere-i aḫrem[372]

[372] Şecerelerin yazmadan kopyasını ve normal satır olarak okunuşunu verdik.

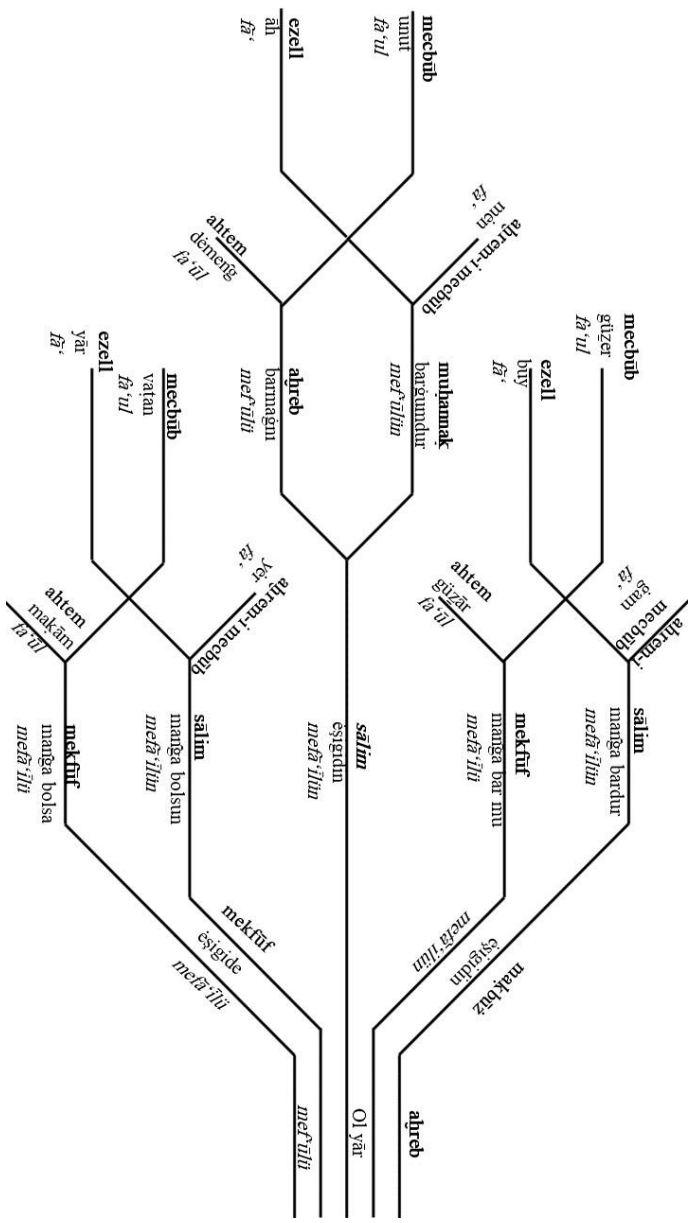
mecbūb
umut
fa'ul
ezell
āh
fā'
ahtem
dėmeng
fa'ūl
ahrem-i mecbūb
mėn
fa'
aḫreb
barmaġnı
mef'ūlü
muḥannaḳ
barġumdur
mef'ūlün
mecbūb
güẓer
fa'ul
ezell
būy
fā'
ahtem
güẓār
fa'ūl
ahrem-i mecbūb
ġam
fa'
sālim
manġa bardur
mefā'īlün
mekfūf
manġa bar mu
mefā'īlü
sālim
eṣigidin
mefā'īlün
ahtem
maḳām
fa'ūl
ahrem-i mecbūb
yėr
fa'
sālim
manġa bolsun
mefā'īlün
mekfūf
manġa bolsa
mefā'īlü
mekfūf
eṣigide
mefā'īlü
mef'ūlü
Ol yār
aḫreb
maḳbūz
eṣigidin
mefā'īlün

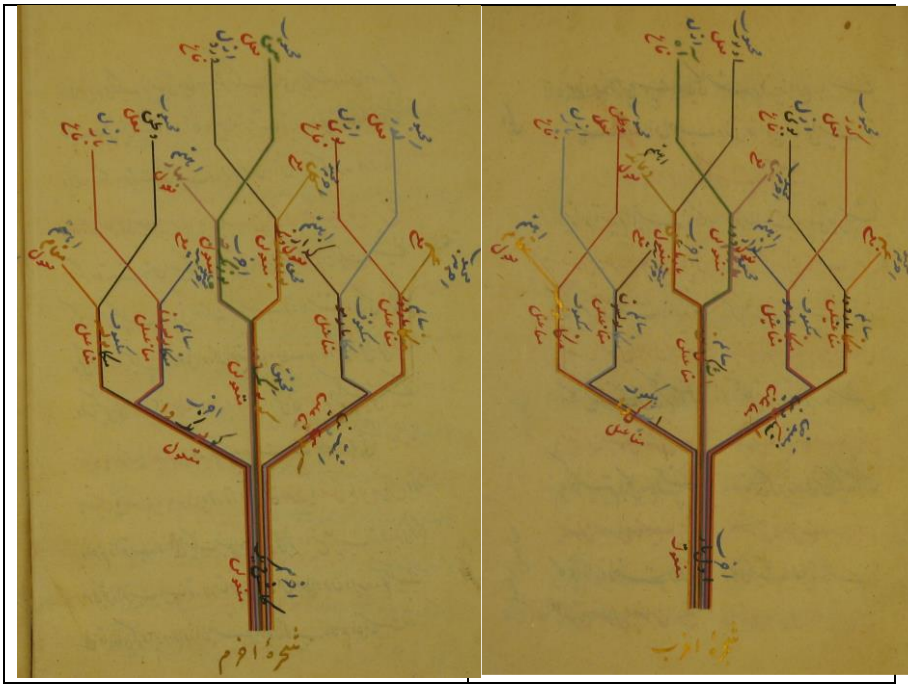

(47b/1) **Şecere-i aḫrem** [373] (48a/1) **Şecere-i aḫreb**[374]

1	Gülşen dėk	kūyıdın	manĝa bardur	ġam	**1**	Ol yār	ėşigidin	manĝa bardur	ġam
	aḫrem	**eşter**	**sālim**	**aḫrem-i mecbūb**		**aḫreb**	**maḳbūż**	**sālim**	**aḫrem-i mecbūb**
	Mef'ūlün	*fā'ilün*	*mefā'īlün*	*fa'*		*Mef'ūlü*	*mefā'ilün*	*mefā'īlün*	*fa'*
2	Gülşen dėk	kūyıdın	manĝa bardur	būy	**2**	Ol yār	ėşigidin	manĝa bardur	būy
	aḫrem	**eşter**	**sālim**	**ezell**		**aḫreb**	**maḳbūż**	**sālim**	**ezell**
	Mef'ūlün	*fā'ilün*	*mefā'īlün*	*fā'*		*Mef'ūlü*	*mefā'ilün*	*mefā'īlün*	*fā'*
3	Gülşen dėk	kūyıdın	manĝa bar mu	güẕār	**3**	Ol yār	ėşigidin	manĝa bar mu	güẕer
	aḫrem	**eşter**	**mekfūf**	**ahtem**		**aḫreb**	**maḳbūż**	**mekfūf**	**mecbūb**
	Mef'ūlün	*fā'ilün*	*mefā'īlü*	*fa'ūl*		*Mef'ūlü*	*mefā'ilün*	*mefā'īlü*	*fa'ul*
4	Gülşen dėk	kūyıdın	manĝa bar mu	güẕer	**4**	Ol yār	ėşigidin	manĝa bar mu	güẕār
	aḫrem	**eşter**	**mekfūf**	**mecbūb**		**aḫreb**	**maḳbūż**	**mekfūf**	**ahtem**
	Mef'ūlün	*fā'ilün*	*mefā'īlü*	*fa'ul*		*Mef'ūlü*	*mefā'ilün*	*mefā'īlü*	*fa'ūl*
5	Gülşen dėk	kūyuñgdur	yüzüñg dėk	gül	**5**	Ol yār	ėşigidin	barġumdur	mėn
	aḫrem	**muḥannaḳ**	**muḥannaḳ**	**aḫrem-i mecbūb**		**aḫreb**	**sālim**	**muḥannaḳ**	**aḫrem-i mecbūb**
	Mef'ūlün	*mef'ūlün*	*mef'ūlün*	*fa'*		*Mef'ūlü*	*mefā'īlün*	*mef'ūlün*	*fa'*
6	Gülşen dėk	kūyuñgdur	yüzüñg dėk	verd	**6**	Ol yār	ėşigidin	barġumdur	āh
	aḫrem	**muḥannaḳ**	**muḥannaḳ**	**aḫrem-i mecbūb**		**aḫreb**	**sālim**	**muḥannaḳ**	**ezell**

[373] C'de şecere yok.
[374] C'de şecere yok.

	Mef'ūlün	*mef'ūlün*	*mef'ūlün*	*fā'*		*Mef'ūlü*	*mefā'īlün*	*mef'ūlün*	*fā'*
7	Gülşen dėk	kūyuñdur	yüzüñçe	semen	**7**	Ol yār	èşigidin	barmaġnı mėn	unut
	aḫrem	**muḥannaḳ**	**aḫreb**	**mecbūb**		**aḫreb**	**sālim**	**aḫreb**	**mecbūb**
	Mef'ūlün	*mef'ūlün*	*mef'ūlün*	*fa'ul*		*Mef'ūlü*	*mefā'īlün*	*mef'ūlü*	*fa'ul*
8	Gülşen dėk	kūyuñdur	yüzüñçe	bahār	**8**	Ol yār	èşigide	barmaġnı	dėmeñg
	aḫrem	**muḥannaḳ**	**aḫreb**	**ahtem**		**aḫreb**	**sālim**	**aḫreb**	**ahtem**
	Mef'ūlün	*mef'ūlün*	*mef'ūlü*	*fa'ūl*		*Mef'ūlü*	*mefā'īlün*	*mef'ūlü*	*fa'ūl*
9	Gülşen dėk	kūyuñda	manña bolsun	yėr	**9**	Ol yār	èşigide	manña bolsun	yėr
	aḫrem	**aḫreb**	**sālim**	**aḫrem-i mecbūb**		**aḫreb**	**mekfūf**	**sālim**	**aḫrem-i mecbūb**
	Mef'ūlün	*mef'ūlü*	*mefā'īlü*	*fa'*		*Mef'ūlü*	*mefā'īlü*	*mefā'īlün*	*fa'*
10	Gülşen dėk	kūyuñda	manña bolsun	yār	**10**	Ol yār	èşigide	manña bolsun	yār
	aḫrem	**aḫreb**	**sālim**	**ezell**		**aḫreb**	**mekfūf**	**sālim**	**ezell**
	Mef'ūlün	*mef'ūlü*	*mefā'īlün*	*fā'*		*Mef'ūlü*	*mefā'īlü*	*mefā'īlün*	*fā'*
11	Gülşen dėk	kūyuñda	manña bolsa	vaṭan	**11**	Ol yār	èşigide	manña bolsa	vaṭan
	aḫrem	**aḫreb**	**mekfūf**	**mecbūb**		**aḫreb**	**mekfūf**	**mekfūf**	**mecbūb**
	Mef'ūlün	*mef'ūlü*	*mefā'īlü*	*fa'ul*		*Mef'ūlü*	*mefā'īlü*	*mefā'īlü*	*fa'ul*
12	Gülşen dėk	kūyuñda	manña bolsa	maḳām	**12**	Ol yār	èşigide	manña bolsa	maḳām
	aḫrem	**aḫreb**	**mekfūf**	**ahtem**		**aḫreb**	**mekfūf**	**mekfūf**	**ahtem**
	Mef'ūlün	*mef'ūlü*	*mefā'īlü*	*fa'ūl*		*Mef'ūlü*	*mefā'īlü*	*mefā'īlü*	*fa'ūl*

(48b/1) Mevlānā ʻAbdu'r-raḥmān Cāmī on ėkki aḫrem vezniġa üç rubāʻī (2) aytıptur ve[375] on ėkki aḫreb vezniġa üç rubāʻī aytıptur.

(3) **Aḫrem vezniniñg rubāʻīleri**

(4)

(5) *Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlü fa'ūl Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlü fa'ūl*

(6)

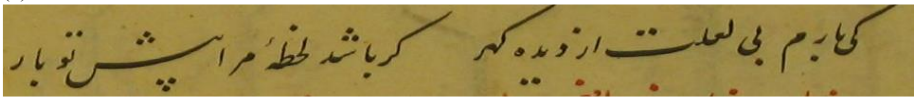

(7) *Mef'ūlün fā'ilün mefā'īlü fa'ūl Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlü fa'ul*

(8)

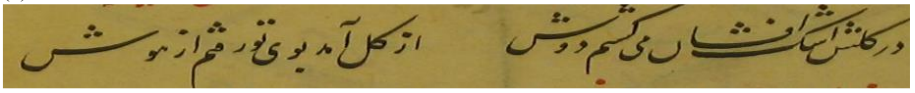

(9) *Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlün*[376] *fā' Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlün fā'*

[375] ve: Ø (C)

[376] Mef'ūlün mef'ūlün mefā'īlü: Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlün (C)

(10)

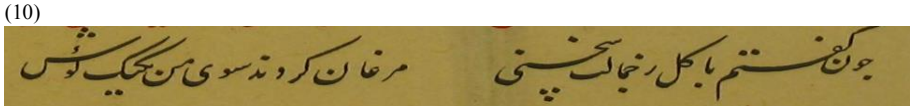

(11) *Mef‘ūlün fā‘ilün mefā‘īlün fā‘ Mef‘ūlün mef‘ūlü mefā‘īlü fa‘ul*

(12)

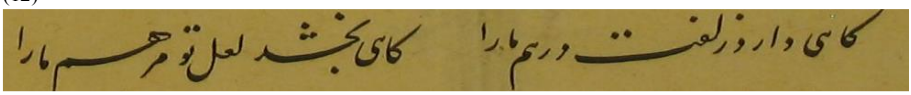

(13) *Mef‘ūlün mef‘ūlü mefā‘īlün fa‘ Mef‘ūlün mef‘ūlün mef‘ūlün fa‘*

(49a/1)

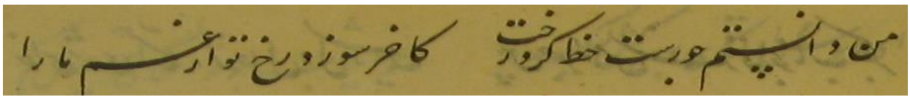

(2) *Mef‘ūlün fā‘ilün mefā‘īlün fa‘ Mef‘ūlün fā‘ilün mefā‘īlü fa‘ul*

(3) **Aḫreb veznining rubā‘īler i**

(4)

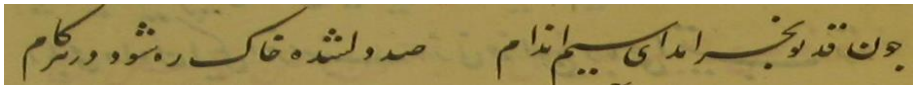

(5) *Mef‘ūlü mefā‘ilün mefā‘īlün fā‘ Mef‘ūlü mefā‘īlün mef‘ūlün fā‘*

(6)

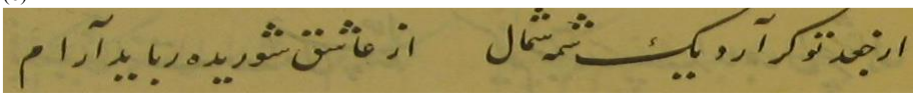

(7) *Mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlün fā‘ Mef‘ūlü mefā‘īlün mef‘ūlü fa‘ūl*

(8)

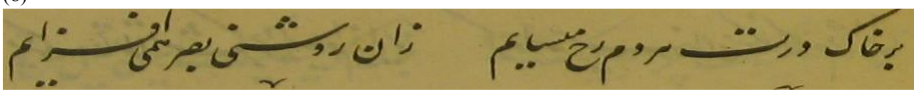

(9) *Mef‘ūlü mefā‘ilün mefā‘īlün fa‘ Mef‘ūlü mefā‘īlün mef‘ūlün fa‘*

(10)

(11) *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlün fa' Mef'ūlü mefā'ilün mef'ūlü*[377] *fa'ūl*

(12)

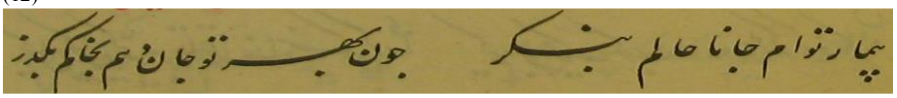

(13) *Mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlü fa'ul Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü fa'ul*
(49b/1)

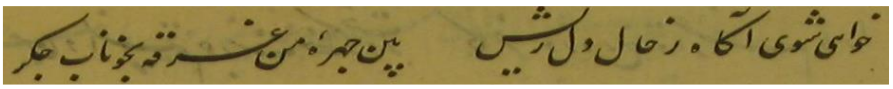

(2) *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ul Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūl*

(3) Mīr 'Alī-Şīr Nevāyī dağı on ėkki aḫrem vezniġa üç (4) rubā'ī ve on ėkki aḫreb vezniġa üç rubā'ī aytıptur.

(5) **Aḫrem vezniniñ rubā'īleri**

(6) Yā Rab nė āfetdür ol ḥüsn ü cemāl
Kim yoḳtur bir ėyle cehān içre miṣāl

(7) *Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlü fa'ūl*
Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlü fa'ūl

(8) Miñ ḳatla şükrin dėsem az ėrür
Ger bolsa bir[378] zamān mañga kām-ı viṣāl

[377] mef'ūlü: mefā'īlü (B, C)
[378] ger bolsa bir: bolsa her (Z)

(9) *Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlü fa'ul*
Mef'ūlün fā'ilün mef'āīlü fa'ūl
(10) Ėy sėnsiz 'ömrümdin āsāyiş yoḳ
Köz ister kim körse cemālıñgnı toḳ
(11) *Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlün*[379] *fā'*
Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlün fā'
(12) Kėlgil kim bir ḳatla 'iẕārıñgnı körey
Kim hecriñg köp urdı bu kögsümge oḳ
(13) *Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlü fa'ul*
Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlün fā'

(50a/1) Ėy meh-veş ötkey bu ser-keşlik hem
Raḥm ėylep bu ḳulġa cefānı[380] ḳıl kem
(2) *Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlün fa'*
Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlün fa'
(3) Tā Tėñgri asraġay ḫalāyıḳḳa sėni
Ėyler mėn yüz du'ā sėniñg[381] sarı dem
(4) *Mef'ūlün fā'ilün mefā'īlü fa'ul*
Mef'ūlün fā'ilün mefā'īlün fa'

(5) **Aḫreb veznininñg rubā'īleri**
(6) Ėy sėndin olup baġrım hem kögsüm dāġ
Köñgülüm ot u ol otḳa töküp eşkim yaġ
(7) *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlün fā'*
Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlün fā'
(8) Tėn olsa ġamıñg içre cāyıñgġa fidā
Cān köyse muḥabbetiñgde sėn bolġıl saġ
(9) *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü fa'ul*
Mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlün fā'

[379] mef'ūlün: mef'ūlü (C)
[380] cefānı: ḫayālı (C)
[381] sėniñg: Øniñg (C)

(10) Bir laḥẓa köñgül sènsiz ḥālın bilmes
Cevrüñgni köñgülge èy perī-veş ḳıl bes
(11) *Mef'ūlü*[382] *mafā'īlün mef'ūlün fa'*
Mef'ūlü mefā'ılün mefā'īlün fa'
(12) Hecriñgde fiġānımġa ulus nāle ḳılur
Ḳıl ḥālıma raḥm kim èrür mèn bī-kes
(13) *Mef'ūlü mefā'īlü*[383] *mefā'īlü fa'ul*
Mef'ūlü mefā'ılün mefā'īlün fa'

(50b/1) Èy şūḫ bizińg sarı bir èyle naẓar
Kim āh u fiġān otı çèker kökke şerer
(2) *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü fa'ul*
Mef'ūlü mefā'ılün mefā'īlü fa'ul
(3) Ya vaṣl ile köñglümge ḳarīn èyle murād
Ya ḳatl ile ḳoyma bu ḥayātımġa eşer
Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūl
Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ul

(4) *Aḫrem evzānınıńg rubā'īleride aḫrem-i aḫreb-i ezell* vezni mükerrer boluptur. Nèçük kim bu èkki mıṣrā' uşal (5) vezndedür:

Köz ister kim körse cemālıńgnı toḳ
Kim hecriñg köp urdı bu kögsümge oḳ
(6) *Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlün fā'* bolġay.

Bu vezn kim *mef'ūlün fā'ilün* (7) *mefā'īlün fā', aḫrem-i eşter-i ezell vezni*dür, aytılmaydur.

[382] mef'ūlü: mef'ūlün (C)
[383] mefā'īlü: mefā'īlün (C)

Aḫreb[384] *evzānı-* (8) *nıṉg rubā'īleride* bir *aḫreb-i mecbūb* vezni mükerrer boluptur. Nėçük kim (9) bu ėkki mıṣrā' uşal vezndedür:

Tėn olsa ġamıṉg içre cānıṉġga fidā

(10) Ėy şūḫ bizin̄g sarı bir ėyle naẓar

Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü fa'ul bolġay.

(11) Yana bir *aḫreb-i maḳbūż-ı aḫrem-i mecbūb*[385] vezni mükerrer boluptur. Nėçük kim: Bu ėkki mıṣrā' uşal veznde (12) vāḳi' boluptur:

Cevrüṉgni köṉgülge ėy perī-veş ḳıl bes,

Ḳıl ḥālıma raḥm kim ėrür mėn bī-kes

(13) *Mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlün*[386] *fa'* bolġay.

Yana bir *aḫreb-i mekfūf-ı mecbūb* (51a/1) vezni mükerrer boluptur. Nėçük kim: Bu ėkki mıṣrā' uşal veznde vāḳi' boluptur:

(2) Hecriṉgde fiġānımġa ulus nāle ḳılur

Yā[387] ḳatl ile ḳoyma bu ḥayātımġa eşer.

(3) *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ul* bolġay.

Üç vezn aytılmaydur:

Bir *mef'ūlü* (4) *mefā'īlün mef'ūlü fa'ūl*[388] kim *aḫreb-i ahtem* veznidür.

Yana bir *mef'ūlü mefā'īlü* (5) *mefā'īlün fa'* kim *aḫreb-i mekfūf-ı aḫrem-i mecbūb* veznidür.

Yana bir (6) *mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlü fa'ūl*[389] kim *aḫreb-i maḳbūż-ı mekfūf-ı ahtem*[390] vezni- (7) dür.

---

[384] aḫreb: aḫrem (B)

[385] aḫreb-i maḳbūż-ı aḫrem-i mecbūb: aḫreb-i maḳbūż-ı mecbūb (B). A'da aḫrem sonradan satır üstüne yazılmış, bu nüshada böyle tashihler var.

[386] *mefā'īlün: mefā'ilün (*C)

[387] yā: tā (C)

[388] *fa'ūl: mef'ūlü* (C)

[389] *mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlü fa'ūl*: Ø (C)

[390] *aḫreb-i maḳbūż-ı mekfūf-ı ahtem: aḫreb-i maḳbūż-ı ahtem-i mekfūf (*C)

Aḫrem bile *aḫreb* evzānınıñ ictimā‘ıdın şi‘r nā-mevzūn bolmas.

Bu (8) baḥrlardın dağı *rubā‘ī* vezni ḥāṣıl bolur:

Recezdin

Mekfūf-ı merfū‘-yı mekbūl-ı[391] (9) *eḥazz*. *Müstef‘ilü fā‘ilün fa‘ūlün fa‘lün*[392]

Remeldin

Ebter-i maḫbūn: *Fa‘lün fe‘ilātün fe‘ilātün* (10) *fa‘lün*

Ebter-i meşkūl: *Fa‘lün fe‘ilātü fā‘ilātün fa‘lün*

Ebter-i maḫbūn-ı maḥẕūf: (11) *Fa‘lün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün*

Munsariḥdin

Mekfūf-ı maṭvī-yi menḥūr: *Müstef‘ilü fā‘ilātü* (12) *müstef‘ilü fa‘*

Mekfūf-ı merfū‘-yı mekbūl-ı aṣlem: *Müstef‘ilü mef‘ūlü fa‘ūlün fa‘lün*

Maḳṭū‘-yı (13) *maṭvī-yi menḥūr*: *Mef‘ūlün fā‘ilātü mef‘ūlün fa‘*

Mużāri‘din

Aḫreb-i merbū‘-yı maḳbūż-ı (51b/1) *muşa‘‘aṣ*: *Mef‘ūlü fa‘il mefā‘ilün mef‘ūlün*

Aḫrem-i mekfūf-ı aḫreb-i merbū‘: (2) Mef‘ūlün fā‘ilātü mef‘ūlü fa‘il

Muḳteżebdin

Merfū‘-yı maḫbūn-ı eḥazz. *Mef‘ūlü* (3) *mefā‘ilün mefā‘īlü fa‘ul*

Mücteṣṣdin

Mekfūf-ı mecḥūf: *Müstef‘ilü fā‘ilātü* (4) *müstef‘ilü fa‘*

391 *mekbūl: meknūl (*C)

392 *fa‘lün: fa‘ul (*C)

Recez Baḥrı

Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān

(5) Ḫusrev[393]

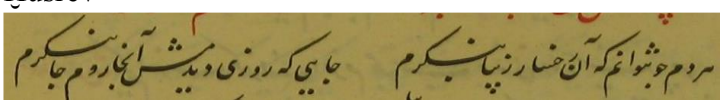

(6) Sāḳī ėrür 'işret çaġı efsürde bolma dey bile
Ot tėg çaġır kėltür daġı ṣoḥbet tutaştur mey bile

(7) Ḳaşıġa barġalı kön̂gül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

Taḳṭī'

(8)

(9) *Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün*

(10) ***Müẕāll***[394]

Kėl ėy perī-ruḫsār kim ḥaddın aşıptur[395] iştiyāḳ
Ger vaṣlın̂ga yėtkürmesen̂g öltürgüsidür bu firāḳ

(11) 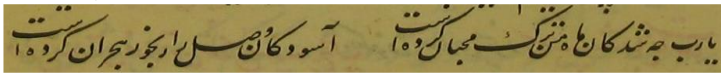

(12) *Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilān*

Bir rükn sālim, bir rükn maḫbūn

(13) Ansız bu cānnı nė ḳılay cānsız cehānnı nė ḳılay
Cānsız cehānnı nė ḳılay ansız bu cānnı nė ḳılay

(52a/1) Ḳaşıġa barġalı kön̂gül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(2) *Müstef'ilün mefā'ilün müstef'ilün mefā'ilün*

---

[393] Kaynak kişi adı C'de yok.
[394] müẕāll: Ø (C)
[395] aşıptur: itiptür (B)

Bir rükn sālim, bir rükn maṭvī

(3) Ansız bu cānnı nė ḳılay cānsız cehānnı nė ḳılay
Cānsız cehānnı nė ḳılay ansız bu cānnı nė ḳılay

(4) Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(5) *Müstef'ilün müfte'ilün müstef'ilün müfte'ilün*[396]

Bir rükn sālim, bir rükn merfū'

(6) Cevr ü cefā ḳılmaġıl ėlge vefā körsetip
Köñglüm yara ḳılmaġıl ėlge devā körsetip

(7) *Müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün fā'ilün*

Bir rükn sālim, bir rükn mekbūl

(8) Derd-i dilim ėşitip ḳılmas ol ay teraḥḥum
Ẓulmı anıñ kem olmas nėççe ḳılay taẓallum

(9) *Müstef'ilün fa'ūlün müstef'ilün fa'ūlün*

Sālim-i meşkūl-i maḫbūn-ı eḥazz

(10) Kėltürse yüz belānı uşal bī-vefā manga
Kėlsün eger yüzümni ėvürsem belā manga[397]

(11) *Müstef'ilün mefā'ilü müstef'ilün fa'ul*

Bir rükn mekfūf, bir rükn maḳṭū'

(12) Ḥālımnı sanga aytıp hecr otıġa örtendim
Ėy yār yaman ḳıldım her nė ki dėdim yandım

(13) *Müstef'ilü mef'ūlün müstef'ilü*[398] *mef'ūlün*

Mekfūf-ı merfū'-yı mekbūl-ı eḥazz

(52b/1) Āzār ile nėççe güft ü gū ḳılġay biz
Āzürde bolurnı cüst ü cū ḳılġay biz

(2) *Müstef'ilü*[399] *fā'ilün fa'ūlün fa'lün*

---

[396] *müfte'ilün: müstef'ilün (*C)

[397] B'de ana satırda bu mısra yerine *Köñglüm yara ḳılmaġıl ėlge devā körsetip* mısraı var, kenarda tashih edilip olması gereken beyit yazılmış.

[398] *müstef'ilü: müstef'ilün (*C)

[399] *müstef'ilü: müstef'ilün (*C)

Maḫbūn

(3) Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(4) Vefā vü mihr terk ėtip cefā vü cevr körsetür
Ulusḳa yaḫşıdur nė'tey mañga bu ṭavr körsetür[400]

(5) *Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün*

Bir rükn maḫbūn, bir rükn sālim

(6) Yėtişse bolmas vaṣlıġa firāḳıdın efgār mėn
Eger tiriglik bu durur bu 'ömrdin bīzār mėn

(7) Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(8) *Mefā'ilün müstef'ilün mefā'ilün müstef'ilün*

Bir rükn maḫbūn, bir rükn maṭvī

(9) 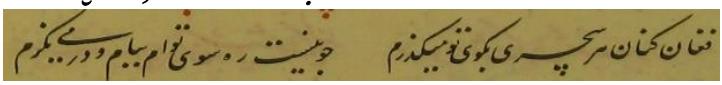

(10) Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(11) Bu derdime çāre nė'tey çü yār derdimni bilür
İşimge nė fikr ėtey çü yār fikrimni ḳılur[401]

(12) Mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün

Bir rükn maḫbūn bir rükn mekbūl[402]

(13) Sėniñg kibi cehānda beşer ara ḳaçan bar
Yüzi közi müvecceh ḫaṭı saçı mu'anber[403]

(53a/1) *Mefā'ilün fa'ūlün mefā'ilün fa'ūlün*

---

[400] Beyit C'de yok, yeri boş.
[401] Bu beyit C'de yok.
[402] Bu vezinden önce A ve B' de bulunmayan örneksiz bir vezin var: Bir rükn maḫbūn bir rükn merfū'
mekbūl: mekfūl (C)
[403] Bu beyit C'de yok.

Maṭvī

(2) Nevāyī[404]

Kėl bėri ėy reşk-i ḳamer laʿl-i lebiñg tüng-i şeker
Furḳatıñg[405] otında köñgül çėkti sipihr üzre şerer

(3) Mihr ü vefānı ḳoyuban cevr ü cefā körsete sėn
Bizge sürüp tīġ-ı sitem ėlge devā körsete sėn

(4) 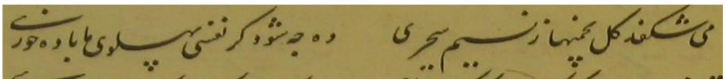

(5) Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(6) *Müfteʿilün müfteʿilün müfteʿilün müfteʿilün*[406]

Bir rükn maṭvī bir rükn sālim

(7) Mihr ü vefānı terk ėtip cevr ü cefā körsetmegil
Bizge sürüp tīġ-ı sitem ėlge devā körsetmegil

(8) Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(9) *Müfteʿilün müstefʿilün müfteʿilün müstefʿilün*[407]

Bir rükn maṭvī, bir rükn maḫbūn

(10) Nevāyī[408]

Ger elemimġa çāre yoḳ bolmasa bolmasun nė'tey
Ve'r ġamıma şumāre yoḳ bolmasa bolmasun nė'tey

[404] C'de kaynak kişi adı yok.

[405] furḳatıñg: Metnin tashih gördüğüne bir örnek de bu kelime. Metinde önce *firāḳ* diye başlanmış elif (ا) yazılmış, sonra bunun üzeri çizilerek kırmızı mürekkeple ötre yazılmış:

[406] *müfteʿilün (4 kez): (dördü de) mütfeʿilün (*C)

[407] *müfteʿilün müstefʿilün müfteʿilün müstefʿilün*: *müfteʿilün müfteʿilün müfteʿilün müfteʿilün (*C)

[408] B nüshasında sehven Nevāyī ile alttaki beytin şairi Ḫāfıẓ'ın birbirinin yerine yazılmış

(11) Ḥāfıẓ[409]

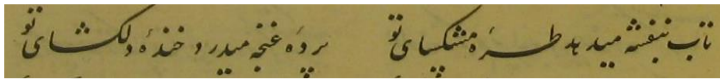

(12) Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(13) *Müfte'ilün*[410] *mefā'ilün müfte'ilün*[411] *mefā'ilün*

Bir rükn maṭvī, bir rükn merfū'

(53b/1) Gerçi ḳılur yüz kerem vaṣlı ėter muḥterem
Līk besī ḳorḳaram Babur anıñg ḫūyıdın

(2) *Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün*[412] *fā'ilün*

Bir rükn maṭvī, bir rükn mekbūl

(3) Derd-i dilim ėşitip ḳılmas ol ay teraḥḥum
Ẓulmı anıñg kem olmas nėççe ḳılay taẓallum

(4) Müfte'ilün fa'ūlün müfte'ilün[413] fa'ūlün

Maṭvī, 'arūż ve ḍarb maḳṭū'

(5) Cevr ü sitem ḳılma mañga mihr ü vefā körsetgil
Luṭf u kerem ėyle bu derdimġa devā körsetgil

(6) 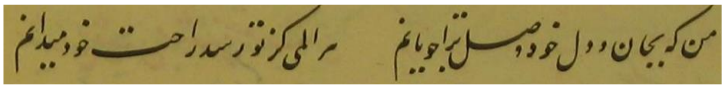

(7) *Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün*[414] *mef'ūlün*

[409] C'de kaynak kişinin adı yok.
[410] *müfte'ilün: mütfe'ilün (*C)
[411] *müfte'ilün: mütfe'ilün (*C)
[412] müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün: mütfe'ilün fā'ilün mütfe'ilün (C)
[413] müfte'ilün fa'ūlün müfte'ilün: mütfe'ilün fa'ūlün mütfe'ilün (C)
[414] müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün: mütfe'ilün mütfe'ilün mütfe'ilün (C)

Maṭvī-yi maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb maḳṭū‘

(8) 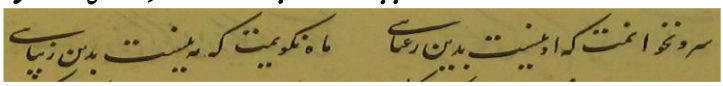

(9) Cevr ü sitemni ḳoy daġı[415] mihr ü vefā körsetgil
Luṭf u kerem ḳılıp bu derdimġa devā körsetgil

(10) *Müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün mef‘ūlün*

Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb merfū‘-yı müẕāll

(11) Cevr ü sitem terk ėtiben mihr ü vefā körsetiŋ[416]
Luṭf u kerem birle[417] bu derdimġa devā körsetiŋ[418]

(12) 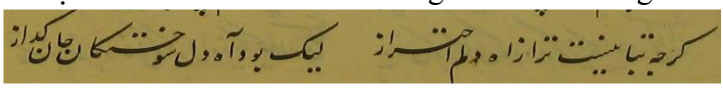

(13) *Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilān*

Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb merfū‘

(54a/1) 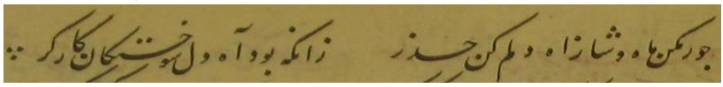

(2) Mey içiben özni köŋül ‘ayş ile tutmaḳ kėrek
Mest bolup bizni unutḳannı unutmaḳ kėrek[419]

(3) *Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün*

Bir rükn merfū‘ bir rükn sālim

(4) Yėtse bolmas vaṣlıġa hecrdin efgār mėn
Ger tiriglik bu durur ‘ömrdin bīzār mėn

(5) *Fā‘ilün müstef‘ilün fā‘ilün müstef‘ilün*

[415] sitemni ḳoy daġı: sitem terk ėtiben (B-52b/9). A nüshası vezin itibarıyla doğru.
[416] körsetiŋ: körsetgil (A)
[417] Ø (C)
[418] körsetiŋ: körsetgil: (A)
[419] Bu beyt B’de yanlışlıkla *Bir rükn merfū‘ bir rükn sālim*’e örnek olarak verilmiş. B nüshasındaki bu hataları Saidbek Hasanov son derece isabetli bir şekilde tashih etmiş.

Bir rükn mekbūl, bir rükn maḫbūn

(6) Cehānda sėnin̂g kibi ḳaçan bar beşer ara
Müvecceh yüzi ḳızıl mu‘anber saçı ḳara

(7) *Fa‘ūlün mefā‘ilün fa‘ūlün mefā‘ilün*

Maṭvī-yi maḫbūn-ı müẕāll

(8) Cevr ü cefānı ḳoy dagı bizge vefā ḳıl ėy nigār
Luṭf u kerem ḳılıp bu derdimġa devā ḳıl ėy nigār

(9) 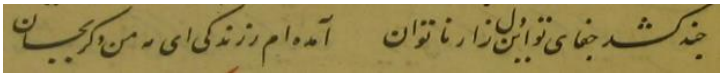

(10) *Müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilān*

Ḥaşvnın̂g bir rükni maḫbūn bāḳī maṭvī

(11) 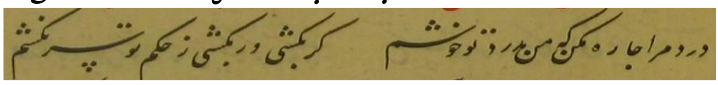

(12) Derdim üçün çāre nė’tey çü yār derdimni bilür
Ḥālımġa nė fikr ḳılay çü yār fikrimni ḳılur

(13) Ḳaşıġa barġalı kön̂gül özige kėlmedi nė’tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(54b/1) *Müfte‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün*

Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb maḫbūn

(2) Ḳaşıġa barġalı kön̂gül özige kėlmedi nė’tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(3) Cevr ü sitem ḳılma man̂ga mihr ü vefā ḳıl ėy ṣanem
Luṭf u kerem ėyle bu derdimġa devā ḳıl ėy ṣanem

(4) 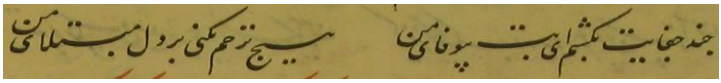

(5) *Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilün*

Ėkki rükn maḫbūn ėkki[420] rükn maṭvī

(6) Cefā vü cevr yėtip manᷝga ėlge vefā körsete sėn
Könᷝgülni çāk çāk ėtip ėlge devā körsete sėn

(7) Ḳaşıġa barġalı könᷝgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(8) *Mefā'ilün mefā'ilün müfte'ilün müfte'ılün*

Ėkki rükn maṭvī ėkki rükn maḫbūn[421]

(9) Ḳaşıġa barġalı könᷝgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(10) 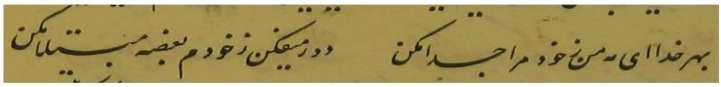

(11) Cevr ü cefā ḳılma manᷝga vefānı ėlge körsetip
Tī̇ġ-ı sitem sürme manᷝga devānı ėlge körsetip[422]

(12) Müfte'ilün müfte'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Ṣadr ve 'arūż, ibtidā ve ḍarb maḫbūn, ḥaşv maṭvī[423]

(13) Cefā vü cevr ėtme manᷝga ėlge vefānı körsetip
Könᷝgülni çāk ėylemegil ėlge devānı körsetip

(55a/1) 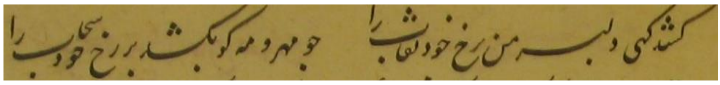

(2) Ḳaşıġa barġalı könᷝgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(3) *Mefā'ilün müfte'ilün müfte'ilün mefā'ilün*[424]

[420] ėkki: Ø (C)
[421] maḫbūn: maṭvī (B)
[422] Beyit C'de yok.
[423] maḫbūn ḥaşv maṭvī: maṭvī, ḥaşv maḫbūn (B). A'da da ana satırda önce B'deki sırayla yazılmış, sonra üzeri çizilip kenarda bu sırayla tashih edilmiş.
[424] mefā'ilün müfte'ilün müfte'ilün mefā'ilün: mefā'ilün müfte'ilün Ø mefā'ilün (C)

Ṣadr ve ʻarūż, ibtidā ve ḍarb maṭvī, ḥaşv[425] *maḫbūn*

(4) Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(5) Cevr ü sitemni ḳoy dağı mañga vefā ḳıl ṣanemim[426]
Luṭf u kerem ḳılıp bu derdime devā ḳıl ṣanemim[427]

(6) *Müfteʻilün mefāʻilün mefāʻilün müfteʻilün*

Maṭvī-yi maḫbūn, ʻarūż ve ḍarb eḫaẕẕ

(7) 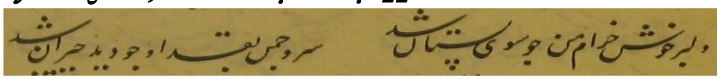

(8) Cevr ü sitemni ḳoy dağı mañga vefā ḳılġıl
Luṭf u kerem ḳılıp bu derdime devā ḳılġıl

(9) *Müfteʻilün mefāʻilü mefāʻilü faʻlün*[428]

Müseddesāt-ı meczū-yı sālimü'l-erkān[429]

(10) Nevāyī[430]

Hecriñgde ėy gül-çehre bī-ḥad zār mėn
Ḳan içre ġarḳa gül kibi efgār mėn

(11) 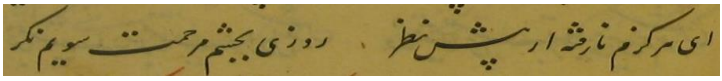

(12) *Müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün*

Mekfūf-ı merfūʻ-yı mekbūl

(13) Babur nėçe kün köñgülni ḫoş tut
Bu ʻālem işi çü munḳalibtür

(55b/1) *Müstefʿilü fāʻilün faʻūlün*[431]

---

[425] ḥaşv: Ø (C)
[426] ṣanemim: ṣanem (A)
[427] ṣanemim: ṣanem (A)
[428] müfteʻilün mefāʻilü mefāʻilü faʻlün: müfteʻilün mefāʻilün mefāʻilün faʻlün (C)
[429] Derkenar: müseddesāt-ı (محرو) *sālim*ü'l-erkān: B'de matvī-yi maḫbūn ʻarūż ve ḍarb eḫaẕẕ yazılı, A'da tashih edilmiş, ana satırda kırmızı mürekkeple yazılmış sonra üzeri çizilmiş, kenara noktasız bir şekilde yeni vezin adı kaydedilmiş.
[430] Kaynak kişi adı C'de yok.
[431] faʻūlün: mefāʻilün (C)

Maḫbūn[432]

(2) 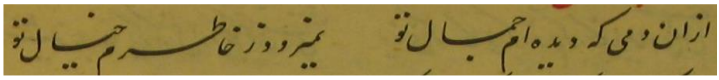

(3) Nevāyī

Yüzüñ ḳamer ḳadıñ şecer lebiñ şeker
Mañga bular ḫayālıdın nė ḫ^{v}āb u ḫor[433]

(4) *Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün*

Maḫbūn-ı müreffel

(5)

(6) Yüzüñ ḳamer ḳadıñ şecer lebiñ şekerdür
Mañga bular[434] ḫayālıdın nė ḫ^{v}āb u ḫordur[435]

(7) *Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ılātün*

Bir rükn maḫbūn, ėkki rükn maṭvī

(8) Sözi çüçük aġzı kiçik leb-şekerim
Közi itik köñli ḳatıḳ taş cigerim

(9) 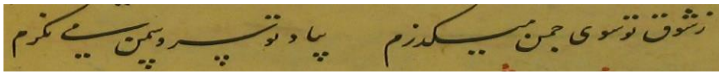

(10) *Mefā‘ilün*[436] *müfte‘ilün müfte‘ilün*

Maḫbūn-ı maṭvī-yi maḳṭū‘

(11) Cefā ḳılur cevr ḳılur ol meh-veş
Vefā ḳılay ṣabr ḳılay mėn hem ḥevş

(12) *Mefā‘ilün müfte‘ilün mef‘ūlün*

---

[432] maḫbūn ve Farsça, Türkçe örnekler C'de yok, atlanmış.
[433] ḫor: Elifsiz yazılmış ama elifle yazılmış gibi (*ḫ^{v}ār*) *şeker* kelimesiyle kafiyede kullanılmış.
[434] bular: bolur (C)
[435] C'de Farsça beyitle Türkçe beytin 2. mısraları birbirinin yerine yazılmış.
[436] mefā‘ilün: mefā‘ilü (A)

Maḫbūn-ı maṭvī-yi merfū‘

(13) Sözi çüçük aġzı kiçik leb-şeker
Közi itik kön̂gli ḳatıḳ taş ciger

(56a/1) *Mefā‘ilün müfte‘ilün fā‘ılün*

Maḫbūn, ḥaşv maṭvī

(2) Cefā ḳılur cevr ḳılur man̂ga nė’tey
Vefā ḳılay ṣabr ḳılay nėçük ėtey

(3) *Mefā‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilün*

Maṭvī

(4) 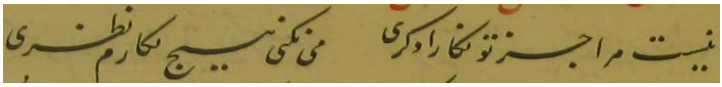

(5) Kėl ki yüzün̂gni köreli ėy yüzi gül
La‘l-i lebin̂gni soralı[437] ėy sözi mül

(6) *Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün*

Maṭvī-yi müẕāll

(7) 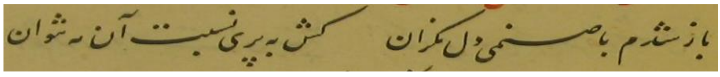

(8) Ḳanda durur ‘ālem ara sėnçe nigār
Gül bedeni serv ḳadı lāle ‘iẕār

(9) *Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilān*

Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb maḫbūn-ı müẕāll

(10) 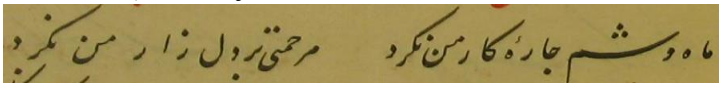

(11) Kėl ki firāḳın̂g ara yoḳ man̂ga ḳarār
Furḳatın̂g öltürdi mėni kėl ėy nigār

(12) *Müfte‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilān*

Maṭvī-yi maḫbūn

(13) Aġzı kiçik sözi çüçük leb-şekerim
Kön̂gli ḳatıḳ közi itik taş cigerim

[437] soralı: soray (C)

(56b/1) 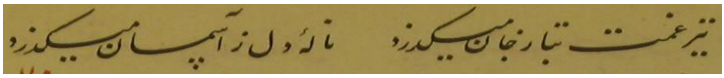

(2) *Müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün*

Maṭvī, ḥaşv maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb maṭvī-yi müẕāll

(3) 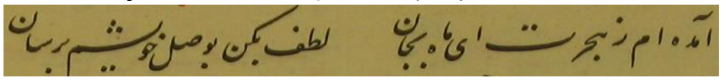

(4) Könĝlüm ol ay firāḳıdın zār u ḥazīn
Ḫāṭırım işti yāḳıdın asru ġamīn

(5) *Müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilān*

Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb maṭvī-yi müreffel

(6) Ḳanda durur ‘ālem ara sènçe nigārī
Gül-bedenī serv-ḳadī lāle-‘iẕārī

(7) 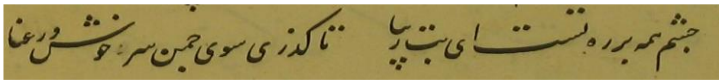

(8) *Müfte‘ilü müfte‘ilün müfte‘ilātün*

Maṭvī, ‘arūż ve[438] ḍarb maḳṭū‘

(9) 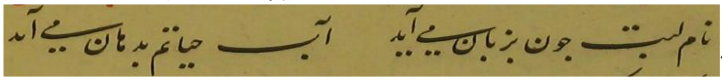 439

(10) Nevāyī[440]
Körgeli ḥüsnünĝni sanĝa ḥayrān mèn
Vādi-yi ḥayret ara ser-gerdān mèn

(11) *Müfte‘ilün müfte‘ilün mef‘ūlün*

Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb maḫbūl[441]

(12) Èy ḳara[442] köz Tèngri üçün bèrige kèl
Luṭf ḳılıp èkki közüm bèrige kèl

---

[438] ve: Ø (C)

[439] C’de farklı bir Farsça örnek yer alıyor:
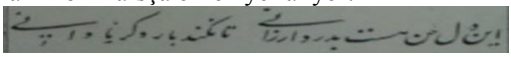

[440] C’de kaynak kişi adı yok.

[441] maḫbūl: maḫbūn (C)

[442] ḳara: A’da *ḳarar* yazılı.

(13) 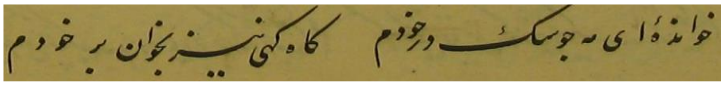

(57a/1) *Müfte'ilün müfte'ilün fe'iletün*

Maṭvī-yi maḫbūn

(2) 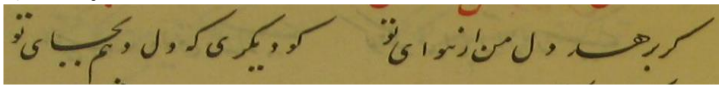

(3) Nevāyī[443]

Veh ki yana firāḳıñ içre tüşmişem
Ölgeli bu firāḳdın yavuşmışam

(4) *Müfte'ilün mefā'ilün mefā'ilün*

Maṭvī, 'arūż ve ḍarb merfū'

(5) 'Ayş u ṭarab gül-büniġa su bėrip
Ġuṣṣa nihālini ḳurutmaḳ kėrek

(6) *Müfte'ilün müfte'ilün fā'ilün*

Murabba'āt-ı meşṭūr-ı sālimü'l-erkān

(7) Sėnsiz işim feryād ėrür
Öz cānıma bī-dād ėrür

(8) 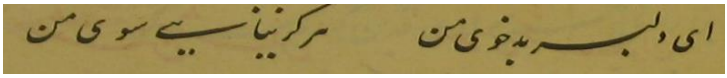

(9) *Müstef'ilün*[444] *müstef'ilün*

Maḫbūn

(10)

(11) Ḳara közüm bėrige kėl
Ėki közüm bėrige kėl

(12) *Mefā'ilün mefā'ilün*

[443] C'de kaynak kişi adı yer almıyor.
[444] müstef'ilün: müfte'ilün (C)

Maḫbūn-ı maṭvī

(13) Ḳara közüm bėrige kėl
Ėki közüm bėrige kėl

(57b/1) *Mefā‘ilün müfte‘ilün*

Maḫbūn-ı maḳṭū‘

(2) Yanımda yoḳ dil-dārī
Kön̂gülde bar āzārī

(3) *Mefā‘ilün mef‘ūlün*

Maḫbūn-ı merfū‘

(4) Cefā ḳılur yār oḳ
Vefā ḳılur yār yoḳ

(5) *Mefā‘ilün fā‘ilün*

Maṭvī

(6) Yārda yoḳ mihr ü vefā
Köp ḳıladur cevr ü cefā

(7)

(8) *Müfte‘ilün müfte‘ilün*

Maṭvī-yi maḫbūn

(9) Yārda yoḳ vefā nė’tey
Köp ḳıladur cefā nė’tey

(10) *Müfte‘ilün mefā‘ilün*

Maṭvī-yi maḳṭū‘

(11) Yanımda yoḳ dil-dārī
Kön̂glüme bar āzārī

(12) *Müfte‘ilün mef‘ūlün*

Maṭvī-yi merfū‘

(13) Cevr ḳılur yār oḳ
Raḥm ḳılur yār yoḳ

(58a/1) *Müfte‘ilün fā‘ilün*[445]

[445] *fā‘ilün: mef‘ūlün (C)*

Maḫbūl

(2) Ḳara közüm bėrige kėl

Ėki közüm bėrige kėl

(3) *Fe'iletün fe'iletün*

Recez baḥrıda[446] ***bir rükn maṭvī***, (4) ***bir rükn maḫbūn*** veznini yigirme rükn bile aytıpturlar. Nėçük kim Ṭarāzī'ning (5) bu beyti:

Kördi közüm seḥer çemen içide bir perī-veşī kim (6) yüzi gül tėni semen zülfi benefşe ḳaddı serv-i sehī ėrdi leb-şeker

(7) Lāle yüzidin utanıp da'vīsidin semen tanıp ėrdi benefşe baş salıp (8) serv çınār ve nāc hem boldı ḳadın körüp diger

Müfte'ilün mefā'ilün (9) *müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün*[447]

(10) ***Maṭvī*** veznini dağı on altı rükn bile aytsalar mülāyemeti bar:

Sėn nėçe kim cevr ü cefā birle 'aẕāb ėylesenğ ėy yār-ı cefā-cūy pür-āzār u sitem-kār manğa

Mėn ḳıluram ḳulluḳ u ḫidmet çėkerem cevr ü cefā tā ki tirig mėn ėrürem yār-ı vefā-dār sanğa[448]

Müfte'ilün (11) *müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün.*

Recez baḥrıda (12) **müştebih bolur veznler**

Bu vezn kim *müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn* (13) *maḳṭū'*dur: *Müstef'ilü mef'ūlün müstef'ilü mef'ūlün*; *hezec* baḥrıda *müşemmen* (58b/1) *bir rükn aḫreb, bir rükn sālim*dür kim *mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü mefā'īlün*[449] bolġay.

---

[446] *Recez* baḥrıda: Yeri C'de yukarıdaki beyitten önce yazılmış.

[447] mefā'ilün: mefā'ilü (A)

[448] C'de beyit yazılmamaış, yeri boş bırakılmış.

[449] mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü mefā'īlün: mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü mefā'īlü (B)

(2) Bu vezn kim *müşemmen bir rükn sālim, bir rükn merfū‘*dur: *Müstef‘ilün fā‘ilün* (3) *müstef‘ilün fā‘ilün*; *basīṭ* baḥrıda *sālimü’l-erkān*dur.

Bu vezn (4) kim *müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn merfū‘*dur: *Müfte‘ilün*[450] *fā‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün*; (5) *munsariḥ* baḥrıda *bir rükn maṭvī, bir rükn maṭvī-yi meksūf*dur[451].

Bu vezn kim (6) *sālim-i meşkūl-ı maḫbūn-ı eḥazz*dur: *Müstef‘ilün mefā‘ilü müstef‘ilün fa‘ul*[452]; *mużāri‘* (7) baḥrıda *aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf*dur kim *mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün* (8) bolġay.

Bu vezn kim *müseddes-i mekfūf-ı merfū‘-yı mekbūl*dur: *Müstef‘ilü* (9) *fā‘ilün fa‘ūlün*; *hezec* baḥrıda *müseddes-i aḫreb-i maḳbūż-ı maḥẕūf*- (10) dur[453] kim *mef‘ūlü mefā‘ilün fa‘ūlün* bolġay.

Bu vezn kim *müseddes-i maṭvī, ‘arūż* (11) *ve ḍarb merfū‘*dur: *Müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün*; *serī‘* baḥrıda (12) *maṭvī-yi meksūf*dur.

Mefā‘ilün bile *müfte‘ilün*’ni eger *müstef‘ilün*’niñ fürū‘ı tutsaḳ (13) *maḫbūn* bile *maṭvī* bolur. Eger *müfā‘aletün*’niñ fürū‘ı tutsaḳ *mef‘ūlü* bile (59a/1) *a‘żab* bolur. Eger *mütefā‘ilün*’niñ fürū‘ı tutsaḳ *mevḳūṣ* bile (2) *meczūl* bolur. Her vezn kim bu ėkki muzāḥaftın ḳopḳusıdur. (3) Bu üç baḥr arasıda müştebih bolġusıdur. *Mefā‘ilün* bile *fā‘ilün*’- (4) ni eger *müstef‘ilün*’niñ fürū‘ı tutsaḳ, *maḫbūn* bile *merfū‘* bolur; (5) eger *mefā‘īlün*’niñ[454] fürū‘ı tutsaḳ *maḳbūż* bile *eşter* bolur; eger (6) *müfā‘aletün*’niñ fürū‘ı tutsaḳ *ma‘ḳūl* bile *ecemm* bolur. Her

[450] müfte‘ilün: müstef‘ilün (C)
[451] *bir rükn maṭvī, bir rükn maṭvī-yi meksūf*dur: *bir rükn maṭvī, Ø meksūf*dur (C)
[452] fa‘ul: eḥazz olduğu için *fa‘lün* olmalı.
[453] maḥẕūfdur: maḥẕūftur (C)
[454] mefā‘īlünniñ: müfā‘aletün’niñ (B)

veznī kim (7) bu ėkki muzāḥaftın ḳopḳusıdur[455], bu üç baḥr arasıda müştebih bolġusıdur.

(8) **Remel Baḥrı**

Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān

(9) Nevāyī[456]

Ėy celāl[457] ü raḥmetiñgdin ger ẕelīl[458] ü ger mu'azzez
Ṣafḥa-i kevneyn olup anıñg ṭırāzıdın muṭarraz

(10) Bir perī mėn tilbeni ḥüsniġa māyil ḳılġu dėktür[459]
Közüm içre yėr tutup könglümde menzil ḳılġu dėktür[460]

(11) 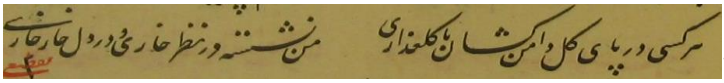 [461]

(12) Ḳaşıġa barġalı könül özige kėlmedi nė'tey

(13) Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(59b/1) Taḳṭī'i[462]

(2)

Ėy c_elāl ü || r_aḥ$m_e$$t_i$$_ngd_i$n || g_er ẕ$_e$līl $_ü$ || g_er m_u'azz_ez
Ṣ$_a$fḥ$_a$yi k_ev||n_ey-n+$_o$l$_u$p aa||$n_ı$ñg ṭ$_ı$rāzı||d$_ı$n m_uṭ$_a$rr_az

(3)

Fā 'ilā tün Fā 'ilā tün Fā 'ilā tün Fā 'ilā tün Fā 'ilā tün Fā 'ilā tün Fā 'ilā tün Fā 'ilā tün

[455] ḳopḳusıdur: ḳopġusıdur (C)
[456] Kaynak kişi adı C'de yok.
[457] celāl: cemāl (C)
[458] ẕelīl: delīl (A, C)
[459] dėktür: dėk (C)
[460] dėktür: dėk (C)
[461] C'de bu beyit yok.
[462] taḳṭī'i: Ø (C)

(4) ***Musabbaġ***[463]

(5) 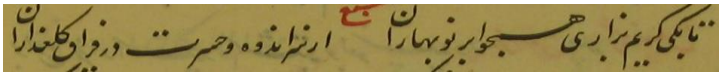

(6) Veh nėçe cismimni ġamdın nā-tüvān ėtkey firāḳın̄g
Nā-tüvān cismimġa her dem ḳaṣd-ı cān ėtkey firāḳın̄g

(7) *Fā‘ilātün fā‘ılātün fā‘ilātün fā‘iliyyān*

‘Arūż ve ḍarb maḳṣūr

(8) Ḳaysı bir āzārın aytay cānıma aġyārın̄g
Ḳaysı bir aġrıtḳanın[464] kön̄glümni dėy dil-dārın̄g

(9) Cāmī[465]

(10) *Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilān*

‘Arūż ve ḍarb maḥẕūf

(11) Ḫusrev[466]

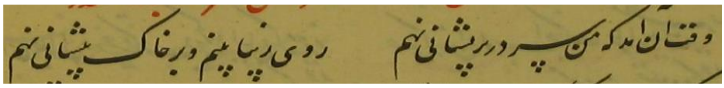

(12) İçgüçe cām-ı ecel kön̄glümde ol sāḳī durur
Tolġuça peymānem ol sāḳī bile bāḳī durur

(13) *Fā‘ilātün fā‘ılātün fā‘ilātün fā‘ilün*

[463] musabbaġ: Ø (C)
[464] aġrıtḳanın: aġrıtġanın (C)
[465] Kaynak kişi adı C’de yok.
[466] Kaynak kişi adı C’de yok.

‘Arūż ve ḍarb mecḥūf-ı musabbaġ

(14) La‘liñge baġlandı cānım hecr ėlidin al
Zülfüñge çırmaştı köñglüm ḳılmaġıl pāmāl

(15) 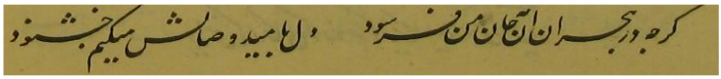

(60a/1) *Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘*

‘Arūż ve ḍarb mecḥūf

(2) 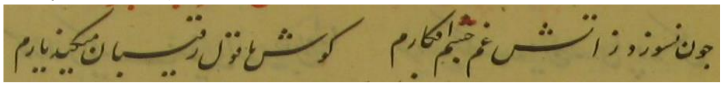

(3) Cānıma ot saldı ol ruḥsāre-i zībā
Köñglüme ol zülf boldı māye-i sevdā

(4) *Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fa‘*

Bir rükn sālim, bir rükn maḫbūn

(5) Bu nė ḳāmet bu nė reftār u bu nė şekl ü şemāyil
Kim ėter ‘aḳlnı bed-hūş ü dağı hūşnı zāyil

(6) Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė’tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(7) *Fā‘ilātün fe‘ilātün fā‘ilātün fe‘ilātün*

Bir rükn sālim, bir rükn maḳṣūr

(8) Kėlgil ėy ārām-ı cān nėççe tartay intiẓār
Ḳıldı hecriñ nā-tüvān ḳıldı ‘ışḳıñ[467] bī-ḳarār

(9) *Fā‘ilātün fā‘ilān fā‘ilātün fā‘ilān*

Bir rükn sālim, bir rükn maḥẕūf

(10) Nevāyī[468]
Veh ki ol ay ḥasreti derd ü dāġ-ı furḳatı[469]
Hem ėrür cānımġa[470] ot hem ḥayātım āfatı

(11) *Fā‘ilātün fā‘ilün fā‘ilātün fā‘ilün*

---

[467] ‘ışḳıñ: vaşlıñ (C)
[468] Kaynak kişi adı C’de yok.
[469] furḳatı: Metinde *ferfeti* () yazılmış; ancak ME’de *furḳatı*.
[470] cānımġa: cānıma (C)

Bir rükn sālim, bir rükn maḫbūn-ı maḥẕūf

(12) Hecrining ḫastesi mėn vaṣlının muntaẓırı
Ol biri cān aladur cān bėrür uşbu biri

(13) Selmān[471]

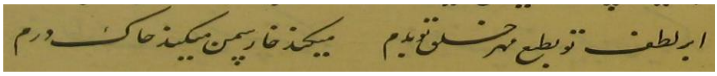

(60b/1)[472] *Fā'ilātün fe'ilān fā'ilātün fe'ilün*

Bir rükn sālim, bir rükn maḥẕūf

(2) Ṭarāzī[473]
Közlering mėndin aldı cān u dil
Serv-ḳaddıng dın boldı pā-der-gil

(3) *Fā'ilātün fa' fā'ilātün fa'*

Maḫbūn

(4) Ḫusrev[474]

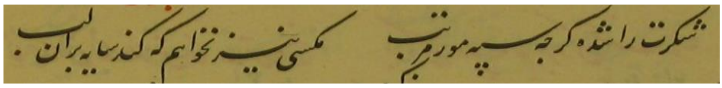

(5) Nevāyī[475]
Köredür mėn baradur yār u ḳalur mėn güm-reh
Bara alman tura alman nė ḳatıḳ ḥālet ėrür veh

(6) Ḳaşıġa barġalı köng gül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(7) *Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün*

Bir rükn maḫbūn, bir rükn sālim

(8) Ḳaşıġa barġalı köng gül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(9) *Fe'ilātün fā'ilātün fe'ilātün fā'ilātün*

[471] Kaynak kişi adı C'de yok.
[472] C'de 60b/1-63a/6 yok, atlanmış.
[473] Kaynak kişi adı C'de yok.
[474] Kaynak kişi adı C'de yok.
[475] Kaynak kişi adı C'de yok.

Bir rükn maḫbūn, bir rükn maḥẕūf

(10) Mėni hicrān öltürür bėri kėlgil ėy ṣanem
Devlet-i vaṣlıñ bile mėni ḳılġıl muḥterem

(11) *Fe‘ilātün fā‘ilün fe‘ilātün fā‘ilün*

Bir rükn maḫbūn, bir rükn maḫbūn-ı maḥẕūf

(12) Nė melek andaḳ ėrür nė ėrür ança kişi
Ḳamer anıñ muḳırı ḳuyaş anıñ ḳayaşı

(13) 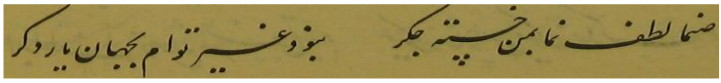

(61a/1) *Fe‘ilātün fe‘ilün fe‘ilātün fe‘ilün*

Maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb maḫbūn-ı maḳṣūr

(2) 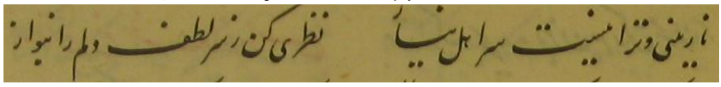

(3) Nevāyī

Lāleniñ ġonçesi-dėk baġrım oluptur tola ḳan
Veh ki ėl ġāfil vü köydürdi mėni dāġ-ı nihān

(4) *Fā‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilān*

Maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb ebter-i musabbaġ

(5) Yėtti cān aġzıma kim çıḳmas öyidin ol ḥūr
Çıḳmaġan cāngа ümīd uşbu meşeldür meşhūr

(6) Āṣafī

(7) *Fā‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fa‘lān*

Maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb maḫbūn-ı maḥẕūf

(8) Cāmī

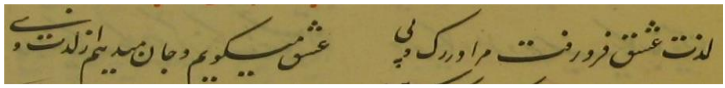

(9) Sözlep ol la‘l-i şeker-ḫānı şeker-rīz ėte sėn
Açıp ol zülf-i semen-sānı dil-āvīz ėte sėn

(10) *Fā‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün*

Maḫbūn, ʻarūż ve ḍarb ebter

(11) Hecr öltürdi mėni aŋglasam ėrdi munça
Dostlar yārdın ayrılmas ėdim ölgünçe

(12) Ḥāfıẓ

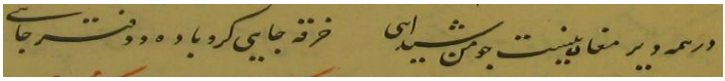

(13) *Fāʻilātün feʻilātün feʻilātün feʻilün*

Bir rükn maḫbūn, bir rükn mecḥūf

(61b/1) Közidür ösrük yüzidür gül gül
Aŋga mėn şeydā aŋga mėn bülbül

(2) *Feʻilātün faʻ feʻilātün faʻ*

Mütedārik baḥrıda bu vezn *bir rükn maḫbūn, bir* (3) *rükn maḳṭūʻ*dur kim *feʻilün faʻlan feʻilün faʻlan* bolġay.

Mekfūf, ʻarūż ve ḍarb sālim

(4) Kim ḳılur vefā mėniŋçe kim çėker cefā mėniŋçe
Kimdedür ṣafā sėniŋçe kim durur belā sėniŋçe

(5) *Fāʻilātü fāʻilātün*[476] *fāʻilātü fāʻilātün*

Bir rükn mekfūf, bir rükn muṣaʻʻaṣ

(6) Ġam çėrigi bī-ḥaddur çāresi budur Babur
Bādeni kömek kėltür cāmını ḥimāyet tut

(7) *Fāʻilātü mefʻūlün fāʻilātü mefʻūlün*

Bir rükn mekfūf, bir rükn maḥẕūf

(8) ʻĀrıżıŋ gül ü semen közüŋ āhū-yı Ḫoten
Birbirige vālih ü her birige bende mėn

(9) *Fāʻilātü fāʻilün fāʻilātü fāʻilün*

Bir rükn mekfūf, bir rükn mecḥūf

(10) Zülfi vü saçı müşk ü sünbülüm
Ḫaddı vü yüzi lāle vü gülüm

(11) *Fāʻilātü faʻ fāʻilātü faʻ*

[476] *fāʻilātün: fāʻilātü (A)*

Bir rükn mekfūf, bir rükn merbū‘

(12) Zülfi birle saçı müşk ü sünbül ėrür
Ḫaddı birle yüzi lāle vü gül ėrür

(13) *Fā‘ilātü fa‘il fā‘ilātü fa‘il*

Meşkūl, ‘arūż ve ḍarb musabbaġ

(62a/1) 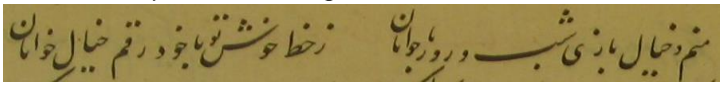

(2) Nevāyī
Tilegim sėninŋ ḥużūrınŋ ṭalebim sėninŋ cemālınŋ
Nėçe kün tirigligimdin ġarażım sėninŋ viṣālınŋ

(3) *Fe‘ilātü fā‘ilātün fe‘ilātü fā‘iliyyān*

Bir rükn meşkūl, bir rükn sālim[477]

(4) Nevāyī
Yana şu‘lelıḳ köŋgülni ġamınŋ ėtti pāre pāre
Bu ki butraşur ėrür pāreleri ėmes şerāre

(5) ‘Iraḳī:

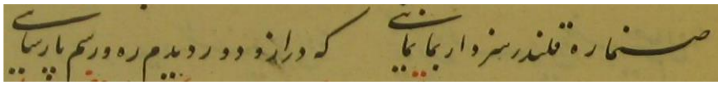

(6) *Fe‘ilātü fā‘ilātün fe‘ilātü fā‘ilātün*

Ėkki rükn maḫbūn, üçünçi rükn meşkūl, ‘arūż ve ḍarb sālim

(7) 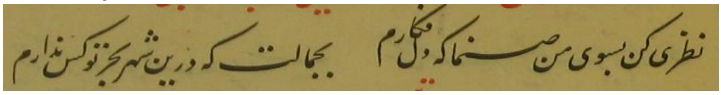

Naẓarī kün be-suy-i men ṣanemā ki dil-figārem
Be-cemālet ki der īn şehr be-cuz tu kes ne-dārem

(8) *Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātü fā‘ilātün*

Aḥyānen ‘Acem, ‘Arab taḳlīdi bile mışrā‘- (9) larnıŋ evzānını muḫālif kėltürüptür. Nėçük kim: Şeyḫ Sa‘dī’niŋ (10) bu beyti:

[477] Bu satır B’de silik, hiç okunmuyor.

(11) 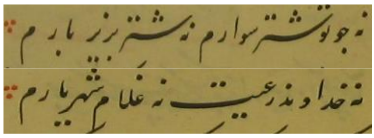

Ne çu tu şutur-suvārem ne şutur be-zīr-i bārem
Ne ḫudāvend-i raʿiyyet ne ġulam-i şehriyārem

Avvalġı mıṣrāʿnıñ vezni (12) *bir rükn meşkūl, bir rükn sālim*dür kim *feʿilātü fāʿilātün feʿilātü fāʿilātün* (13) bolġay. Soñġı mıṣrāʿnıñ vezni *ėkki rükn maḫbūn, üçünçi rükn meşkūl*, (62b/1) *ḍarb sālim*dür kim *feʿilātün feʿilātün feʿilātü fāʿilātün* bolġay. Bu ṭarīḳ ʿAcem (2) ḳaşıda maʿyūbtur.

Bir rükn meşkūl, bir rükn muşaʿʿaṣ

(3) Ḳanı sėnçe dil-dārī ḳanı mėnçe dil-dāde
Ḳanı sėn kibi ser-keş ḳanı mėn-dėk üftāde

(4) *Feʿilātü mefʿūlün feʿilātü mefʿūlün*

Bir rükn meşkūl, bir rükn mecḥūf[478]

(5) Tilegim ḥużūrıdur ṭalebim cemālıdur
Nėçe kün bu ʿömrdin ġarażım viṣālıdur

(6) *Feʿilātü fāʿilün feʿilātü fāʿilün*

Bir rükn meşkūl, bir rükn mecḥūf

(7) Tilegim yüzi ṭalebim sözi
Mañga ʿömrdin ġarażım özi

(8) *Feʿilātü faʿ feʿilātü faʿ*

Bir rükn meşkūl, bir rükn merbūʿ

(9) Tilegim yüzidür ṭalebim sözidür
Bu tirigligdin ġarażım özidür

(10) *Feʿilātü faʿil feʿilātü faʿil*

[478] Mecḥūf: mecḥūf değil mahzūf olmalı; çünkü fāʿ değil fāʿilün vezinde yer alıyor. Hemen altta 6. sıradaki alt başlık mecḥūf olup orada doğru olarak örneklendiriliyor.

Ebter-i maḫbūn

(11) Sėn dėk manĝa bir yār-ı cefā-kār tapılmas
Mėn dėk sanĝa bir zār u vefā-dār tapılmas

(12) *Fa'lün fe'ilātün fe'ılātün fe'ilātün*

Maḫbūn ṣadr ve 'arūż, ibtidā ve ḍarb ebter

(13) Ḥüsnünĝ ki sėninĝ şöhre-i āfāḳ oldı
Cān birle könĝül vaṣlınĝa müştāḳ oldı

(63a/1) *Fa'lün fe'ilātün fe'ılātün fa'lün*

Meşkūl ṣadr ve 'arūż, ibtidā ve ḍarb ebter

(2) Hecrinĝ ara intiẓār ḥaddın aştı
Kėl ya mėni iste ṭāḳatım ṭāḳ oldı

(3) *Fa'lün fe'ilātü fā'ılātün fa'lün*

Ebter-i maḫbūn-ı maḥẕūf

(4) Her kim ki vefā ḳılsa vefā tapġusıdur
Her kim ki cefā ḳılsa cefā tapġusıdur

(5) *Fa'lün fe'ilātün fe'ılātün fe'ilün*

Bir rükn merbū', bir rükn sālim

(6) Şerī'at yolıda mėni ḳādir ėtkil
Ṭarīḳat yolıda mėni ṣābir ėtkil[479]

(7) *Fa'il fā'ılātün fa'il fā'ılātün*

Merbū'-yı sālim-i maḥẕūf

(8) Ayırġıl mėni cümle hem-rāhdın
Yüzümni ėvür mā-sivā'llāhdın

(9) *Fa'il fā'ılātün fa'il fā'ilün*

[479] C'de 60b/1-63a/6 yok, atlanmış.

Müseddesāt-ı meczū-yı sālimü'l-erkān[480]

(10) Nevāyī[481]

Ėy cemālıñgdın ḫacil ḫūrşīd-i enver

Ḳāmetiñgdin münfa'il serv ü ṣanavber

(11) 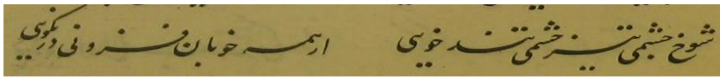

(12) *Fā'ilātün fā'ılātün fā'ilātün*

Maḳṣūr

(13) 'Aṭṭār[482]

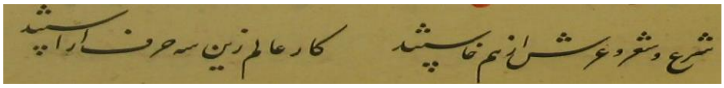

(63b/1) Nevāyī[483]

Gülşeniñgdin yėl dėk ėy zībā-nihāl[484]

Mėn yaman bardım velī sėn yaḫşı ḳal

(2) *Fā'ilātün fā'ılātün fā'ilān*

Maḥẕūf

(3) Ya mėni ḳaşıñgġa yėtkür ḳıl kerem

Ya ḳaşımġa kėl közümge bas ḳadem

(4) Seyfī[485]

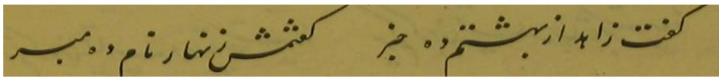

(5) *Fā'ilātün fā'ılātün fā'ilün*

[480] Müseddesāt-ı meczū-yı *sālim*ü'l-erkān: Müseddesāt *sālim*ü'l-erkān (B)
[481] Kaynak kişi adı C'de yok.
[482] Kaynak kişi adı C'de yok.
[483] Kaynak kişi adı C'de yok.
[484] zībā-nihāl: ra'nā-nihāl (ME, sf. 44)
[485] Kaynak kişi adı C'de yok.

Maḫbūn

(6) Kerem ėylep bu sarıġa güẕerī ḳıl
Mėn-i dil-ḫasteġa ėy ay naẓarī ḳıl[486]

(7) *Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün*

Maḫbūn-ı maḳṣūr

(8) 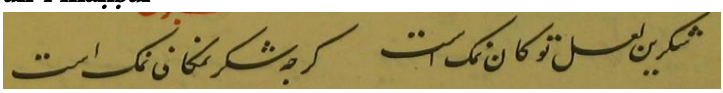

(9) Manĝa bir laḥẓa vefā ėylemediñg
Ki hem-ol laḥẓa cefā ėylemediñg

(10) *Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilān*

Maḫbūn-ı maḥẕūf

(11) Yüzide ol leb-i ḫandān körünür
Sütge köp baḳsa velī ḳan körünür

(12) 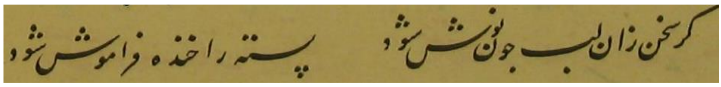

(13) *Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün*

Maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb ebter-i musabbag[487]

(64a/1) Ḫusrev

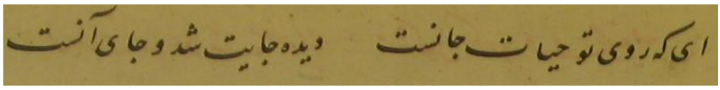

(2) Ėy ḳadıñg serv ‘iẕārıñg gül-zār
Tişleriñg dürr ü lebiñg gevher-bār

(3) *Fā‘ilātün fe‘ilātün fa‘lān*

[486] C’de mısraların yeri değişik.
[487] A’da sayfa altında *ebū’l-‘ālī* yazılı.

Maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb ebter

(4) Ėy yüzüñg yoḳda ḳara kün bolsun
Yėr ü kök astın u üstün bolsun

(5) Mü’ellif

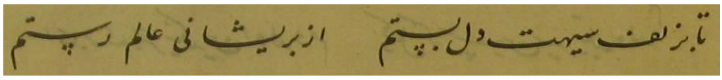

(6) *Fā‘ilātün fe‘ilātün*[488] *fa‘lün*[489]

Meşkūl, ‘arūż ve ḍarb maḫbūn

(7) Mėni intiẓār-ı yār öltüredür kör
Mėni intiẓār-ı zār öltüredür kör

(8) *Fe‘ilātü fā‘ilātün fe‘ilātün*[490]

Meşkūl, ḥaşv sālim, ‘arūż ve ḍarb maḫbūn-ı maḥẕūf

(9) Mėni intiẓār-ı yār öltüredür
Mėni intiẓār-ı zār öltüredür

(10) *Fe‘ilātü fā‘ilātün fa‘ulün*

Meşkūl, ḥaşv sālim, ‘arūż ve ḍarb ebter

(11) Ḫaṭı[491] vü ḫadı gül ü reyḥāndur
Lebi vü tişi dür ü mercāndur

(12) *Fe‘ilātü fā‘ilātün fa‘lün*

Meşkūl-i mekfūf-ı muşa‘‘aş

(13) Nė’teyin ḳaşımġa kėlmedi ol ay
Kėteyin başımnı alıban nė’tey

(64b/1) *Fe‘ilātü*[492] *fā‘ılātü mef‘ūlün*

---

[488] fe‘ilātün: fe‘ilātü (A) Verilen örneklere göre salim vezin olmalı.

[489] fa‘lün: A’da doğru okuyuşa sevk etmek üzere hareke ve harflerden yararlanılmış. Burada ayında sükun olacağını belirtmek üzere ayın harfinin altına tekrar ayın yazılmış.
Fā‘ilātün fe‘ilātü fa‘lün: Fā‘ilātün Ø (B)

[490] fe‘ilātün: fe‘ilān (B)

[491] Ḥaṭı: tı’nın üzerinde şedde var ama şeddeli okunursa vezne uymuyor.

[492] Fe‘ilātü: Fā‘ilātü (B)

Meşkūl-i mekfūf-ı maḥẕūf

(2) Nė'teyin ḳaşımġa kėlmedi ol ay
Kėteyin başımnı alıban nė'tey

(3) *Fe'ilātü fā'ilātü fā'ılün*

Murabba'āt-ı meşṭūr-ı sālimü'l-erkān

(4) 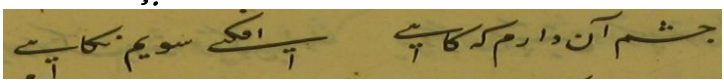

(5) Ėy perī hecriñdin öldüm
Kėl ki sėnsiz tilbe boldum

(6) *Fā'ilātün fā'ilātün*

Maḫbūn

(7)

(8) Güẕerī ḳıl manġa ėy gül
Naẓar ėt ḳoy bu teġāfül

(9) *Fe'ilātün fe'ilātün*

Bir rükn meşkūl, bir rükn sālim

(10) Güẕerī ḳıl ėy perī-veş
Naẓar ėyle ḳıl könġül ḫoş

(11) *Fe'ilātü fā'ilātün*

Bir rükn maḫbūn, bir rükn maḫbūn-ı maḥẕūf[493]

(12)

(13) Öledür mėn nė'teyin
Sanġa nė'tip yėteyin[494]

(65a/1) *Fe'ilātün fe'ilün*

[493] Bir rükn maḫbūn, bir rükn maḫbūn-ı maḥẕūf: maḫbūn maḥẕūf (C)
[494] nėtip yėteyin: yėtip nė'teyin (C)

Bir rükn meşkūl, bir rükn maḫẕūf

(2) Manṅga sėnçe yār yoḳ
Sanṅga mėnçe zār yoḳ

(3) *Fe‘ilātü fā‘ilün*

Bir rükn meşkūl, bir rükn merbū‘

(4) Güẕer ėyle manṅga
Naẕar ėyle manṅga

(5) *Fe‘ilātü fa‘il*

Remel baḥrınınṅ *maḫbūn* veznini (6) on altı rükn bile aytıpturlar. Nėçük kim: ‘İṣmet-i Buḫārī’niṅ (7) ḳaṣīdesiniṅ bu maṭla‘ı:

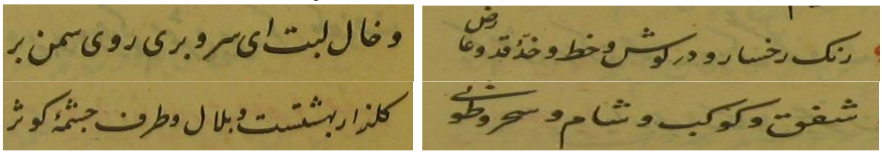

Reng-i ruḫsār u der-i gūş u ḫaṭ u ḫadd u ḳad u ‘ārıż u ḫāl-i lebet ey serv-i perī-rūy-i semen-ber

Şafaḳ u kevkeb u şām u seḥer u ṭūbī-i gulzār-i behişt u bilāl u ṭaraf-i çeşme-i kevṯer

Fā‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün (10) *Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün*

Yana bu[495] *maḫbūn* veznini ottuz (11) altı rükn bile aytıpturlar.

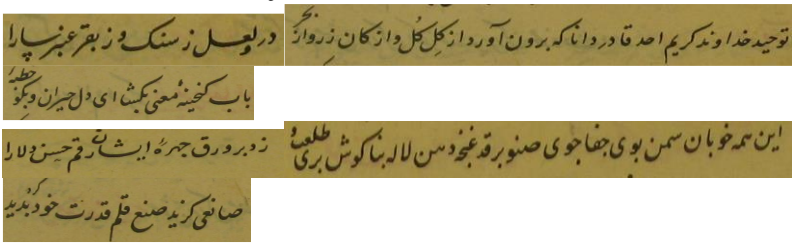

[495] Bu: bir (B)

Bāb-ı gencīne-i maʿnī bi-guşā ey dil-i ḥayrān u bi-gū ḫuṭbe-i tevḥīd-i ḫudāvend-i kerīm-i aḥad-i ḳādir-i dānā ki burūn āverd ez gil gul u ez kān zer u ez baḥr dur u laʿl zi-seng u zi-baḳar ʿanber-i sārā

Ṣāniʿī kʾez yed-i ṣunʿ-i ḳalem-i ḳudret-i ḫod kerd pedīd īn heme ḫūbān-i semen-būy-i cefā-cūy-i ṣanavber ḳad-i ġonçe-dehen-i lāle bunā-gūş-i perī-ṭalʿat u zed ber varaḳ-i çehre-i īşān raḳam-i ḥusn-i dil-ārā

(65b/2) *Fāʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilātün (3) feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilātün Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilātün (4) feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilātün*

Ekşer *mutaṭavvel*ni *remel-i maḫbūn* veznide aytıpturlar. Miḳdārı (5) nā-muʿayyendür.

Remel baḥrında müştebih bolur veznler

Bu vezn kim *müşemmen, bir rükn sālim, bir rükn* (6) *maḥẕūf*dur: *Fāʿilātün fāʿilün fāʿilātün fāʿilün*; *medīd* baḥrıda *sālim*dür.

Bu vezn (7) kim *müşemmen, bir rükn maḫbūn bir rükn maḫbūn-ı maḥẕūf*dur[496]: *Feʿilātün feʿilün feʿilātün feʿilün*; (8) *medīd* baḥrıda[497] barı erkān *maḫbūn*dur[498].

[499]Bu vezn kim *müşemmen, bir rükn mekfūf*; (9) *bir rükn muşaʿʿaş*dur: *Fāʿilātü mefʿūlün fāʿilātü mefʿūlün*; *muḳteżeb* (10) baḥrıda *müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn maḳṭūʿ*dur; *hezec* baḥrıda

[496] *bir rükn maḫbūn bir rükn maḫbūn-ı maḥẕūf*dur: *bir rükn maḫbūn Ø maḥẕūf*ur (C)

[497] feʿilün medīd baḥrıda: feʿilün medīd baḥrıda [feʿilün medīd baḥrıda] (C)

[498] barı erkān *maḫbūn*dur: C'de bu ibare satır altında Farsça tercümedeki hatla yazılmış.

[499] C'de 65b/ 8'in ortasından (Bu vezn kim…) -68a/5 sonuna kadar yok.

müşemmen, bir rükn eşter, (11) *bir rükn sālim*dür kim *fā‘ilün mefā‘īlün fā‘ilün mefā‘īlün* bolġay.

Bu vezn (12) kim *müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn maḥẕūf*dur: *Fā‘ilātü fā‘ilün fā‘ilātü* (13) *fā‘ilün*; *muḳteżeb* baḥrıda *müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn merfū‘*dur; h*ezec* baḥrıda *müşemmen, bir* (66a/1) *rükn eşter, bir rükn maḳbūż*dur kim *fā‘ilün mefā‘ilün fā‘ilün mefā‘ilün* bolġay.

(2) Bu vezn kim *müşemmen, bir rükn meşkūl, bir rükn merbū‘*dur: *Fe‘ilātü fa‘il fe‘ilātü fa‘il*; (3) *mütedārik* baḥrıda *müşemmen-i maḫbūn*dur kim *fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün* bolġay.

(4) Bu vezn kim *müşemmen-i ebter-ı maḫbūn*dur: *Fa‘lün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün*; *hezec* baḥrıda (5) *müşemmen-i aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf*dur kim *mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü* (6) *fa‘ūlün* bolġay.

Bu vezn kim *müşemmen, bir rükn merbū‘, bir rükn sālim*dür: *Fa‘il fā‘ilātün* (7) *fa‘il fā‘ilātün*; *müteḳārib* baḥrıda *müşemmen-i sālimü’l-erkān*dur kim *fa‘ūlün fa‘ūlün* (8) *fa‘ūlün fa‘ūlün* bolġay.

Bu vezn kim *müşemmen-i merbū‘-yı sālim-i maḥẕūf*dur: Fa‘il (9) fā‘ilātün fa‘il fā‘ilün[500]; *müteḳārib* baḥrıda *müşemmen-i maḥẕūf*dur kim *fa‘ūlün fa‘ūlün* (10) *fa‘ūlün fa‘ul* bolġay.

[500] fā‘ilün: A’da fā‘il

MU'TELİFE DĀYİRESİ

Ėkki baḥrdur: *Vāfir, kāmil.*

(11) **Vāfir Baḥrı**

Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān

(12) Cāmī

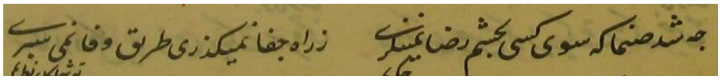

(13) Nevāyī

Firāḳ otıdın köyer bedenim tefidin[501] ėrip aḳar cigerim

Ġamım bu durur ki bağlanıban yüzüñg sarı tüşmegey naẓarım

(66b/1) Taḳṭī'

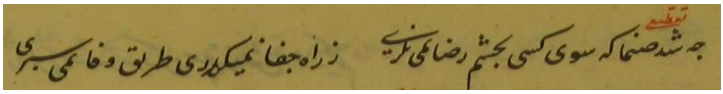

(2) *Müfā'aletün müfā'aletün müfā'aletün müfā'aletün*

Bir rükn sālim, bir rükn ma'ṣūb

(3) 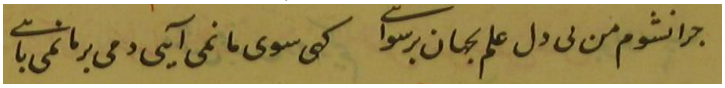

Çerā ne-şevem men-i bī-dil 'alem be-cihān be-rusvāyī

Gehī suy-i mā nemī-āyī demī ber-i mā nemī-pāyī

(4) *Müfā'aletün mefā'īlün müfā'aletün mefā'īlün*

Ḥaşv ma'ṣūb

(5) 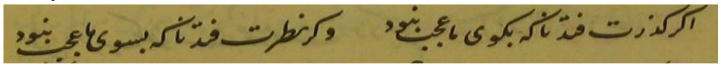

(6) Nė lāle vü gül yüzüñg yañglıġ ḳadıñg yañglıġ nė serv-i çemen

Nė āhū-yı Çīn közüñg yañglıġ ḫaṭıñg yañglıġ nė müşk-i Ḫoten

(7) *Müfā'aletün mefā'īlün mefā'īlün müfā'aletün*

[501] tefidin: tīġıdın (ME, 57)

Bir rükn sālim, bir rükn ma‘ḳūl

(8) Eger elemimġa çāre yoḳ nė iş ḳılayın nėçük ėtey
Ve ger ġamıma şumāre yoḳ nė iş ḳılayın nėçük ėtey

(9) *Müfā‘aletün mefā‘ilün müfā‘aletün mefā‘ilün*[502]

Bir rükn sālim, bir rükn maḳṭūf

(10) Nė serv-i çemen ḳadı dėk nė lāle vü gül yüzi dėk
Nė müşk-i Ḫoten ḫaṭı dėk nė āhū-yı Çīn közi dėk

(11) *Müfā‘aletün fa‘ūlün müfā‘aletün fa‘ūlün*

Bir rükn sālim, bir rükn ecemm

(12) Nė lāle vü gül yüzi dėk nė serv-i çemen boyı dėk
Nė āhū-yı Çīn közi dėk nė müşk-i Ḫoten būyı dėk

(13) *Müfā‘aletün fā‘ilün müfā‘aletün fā‘ilün*

Bir rükn ma‘ṣūb, bir rükn sālim

(67a/1) Ḫadıñ yañlıġ nė lāle vü gül ḳadıñ yañlıġ nė serv-i çemen
Közüñ yañlıġ nė āhū-yı Çīn ḫaṭıñ yañlıġ nė müşk-i Ḫoten

(2) *Mefā‘īlün müfā‘aletün mefā‘īlün müfā‘aletün*

Bir rükn ma‘ḳūl, bir rükn sālim

(3) Ulusḳa mihr körsetiben[503] köñgülge köp cefā ḳıla sėn
Yürekni[504] çāk çāk ėtiben raḳībḳa devā ḳıla sėn

(4) *Mefā‘ilün müfā‘aletün mefā‘ilün müfā‘aletün*

Bir rükn maḳṭūf, bir rükn sālim

(5) Ḫadıñ dėk nė lāle vü gül ḳadıñ dėk nė serv-i çemen
Közüñ dėk nė āhū-yı Çīn ḫaṭıñ dėk nė müşk-i Ḫoten

(6) *Fa‘ūlün müfā‘aletün fa‘ūlün müfā‘aletün*

[502] mefā‘ilün: Ø (A)
[503] körsetiben: kösetiben (A)
[504] yürekni: yürek (B)

Bir rükn ecemm, bir rükn sālim

(7) Ėlge mihr körsetiben bizge köp cefā ḳıla sėn
Bizni derdmend ėtiben ġayrġa devā ḳıla sėn

(8) *Fā'ilün müfā'aletün fā'ilün müfā'aletün*

Bir rükn sālim, bir rükn aḳṣam

(9) Ġamım ṣanemā bilmey sėn bėri güẕerī ḳılmay sėn
Teraḥḥum ėtip bir laḥẓa manga naẓarī ḳılmay sėn

(10) *Müfā'aletün mef'ūlün müfā'aletün mef'ūlün*

Bir rükn a'ḳaṣ, bir rükn sālim

(11) Aġyārġa oḳ uruban derdiġa devā ḳıladur
Bisyār yaman baradur ol yār ḫaṭā ḳıladur

(12) *Mef'ūlü müfā'aletün mef'ūlü müfā'aletün*

Müseddesāt-ı meczū-yı[505] sālimü'l-erkān

(13) 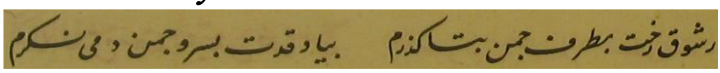

(67b/1) Manga ṣanemā cefā ḳıla sėn vefā ḳıla kör[506]
Mėni nėçe derdmend ėte sėn devā ḳıla kör[507]

(2) Müfā'aletün müfā'aletün müfā'aletün

'Arūż ve ḍarb ma'ḳūl

(3) 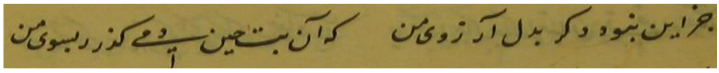

(4) Manga ṣanemā cefā ḳıla sėn vefā ḳıl
Mėni nėçe derdmend ėte sėn devā ḳıl

(5) *Müfā'aletün müfā'aletün mefā'lün*[508]

---

[505] meczū: Ø (B)
[506] ḳıla kör: ḳıladur (B)
[507] ḳıla kör: ḳıladur (B)
[508] mefā'lün: A'da yazımı ayının altına tekrar ayın yazımı ile (). Örnek *mefā'lün* kalıbında ancak bu yazım *mefā'ilün* olarak da eserde değerlendirilmektedir: *mütefā'ilün* (: 69b/3)

‘Arūż ve ḍarb maḳṭūf[509]

(6) 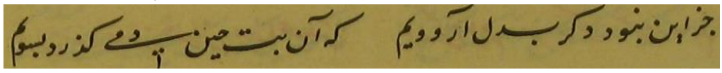

(7) Manĝa ṣanemā cefā ḳıla sėn vefā ḳıl
Mėni nėçe derdmend ėte sėn devā ḳıl

(8) *Müfā‘aletün müfā‘aletün fa‘ūlün*

‘Arūż ve ḍarb ecemm

(9) Manĝa ṣanemā cefā ḳıla sėn ḳıl vefā
Mėni nėçe derdmend ėte sėn ḳıl devā

(10) *Müfā‘aletün müfā‘aletün fā‘ilün*

Ḥaşv ma‘ṣūb, ‘arūż ve ḍarb maḳṭūf

(11) Manĝa ṣanemā vefā ḳılsanĝ nė boldı
Mėninĝ ġamıma devā ḳılsanĝ nė boldı

(12) 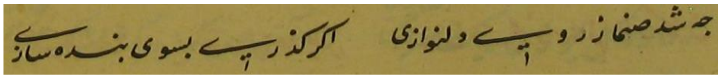

(13) *Müfā‘aletün mefā‘īlün fa‘ūlün*

Ma‘ṣūb-ı sālim-i maḳṭūf

(68a/1) 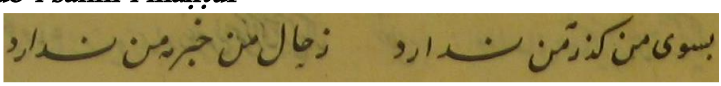

(2) Vefā ḳılmas manĝa nė’teyin ḥabībim
Devā ḳılmas manĝa nė’teyin[510] ṭabībim

(3) *Mefā‘īlün müfā‘aletün fa‘ūlün*

Ma‘ṣūb-ı maḳṭūf[511]

(4) Sėni dėp barça ‘ālemdin kėçip mėn
Refīḳ u yār u hem-demdin[512] kėçip mėn

(5) *Mefā‘īlün Mefā‘īlün fa‘ūlün*

[509] maḳṭūf: maḳṭū‘ (B)
[510] nė’teyin: nė’tey (A)
[511] Ma‘ṣūb-ı maḳṭūf: A‘ḳas-ı ma‘ḳūl-ı maḳṭūf (B)
[512] hem-demdin: hemdin (A)

A ʻḳaṣ-ı maʻḳūl-ı maḳṭūʻ[513]

(6) Sėn ḥüsn serīri pādşāhī

Mėn ʻışḳ faḳīri dād-ḫᵛāhī

(7) *Mefʿūlü mefāʻilün faʻūlün*

Murabbaʻāt-ı meşṭūr-ı[514] ***sālimü'l-erkān***

(8)

(9) Kėl ėy ḳara köz manga güẕer ėt

Budur sanga söz manga naẓar ėt

(10) *Müfāʻaletün müfāʻaletün*

Bir rükn sālim, bir rükn maʻṣūb

(11) Kėl ėy ḳara köz vefā ḳılġıl

Budur sanga söz vefā ḳılġıl

(12)

(13) *Müfāʻaletün mefāʻīlün*

Kāmil Baḥrı

Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān

(68b/1) Gül ü bāġdın[515] yüzidür ġaraż nė semen kėrek nė çemen kėrek

Ḫaṭı vü saçı eger olmasa nė Ḫıṭā kėrek nė Ḫoten kėrek

(2) Selmān[516]

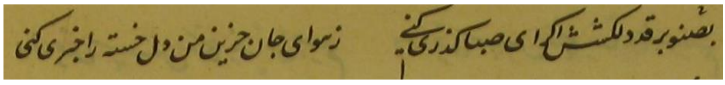

(3) Taḳṭīʻ[517]

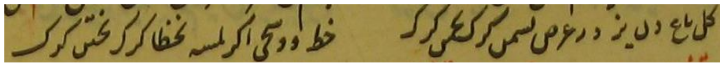

[513] C'de 65b/8'in ortasından (Bu vezn kim…) -68a/5 sonuna kadar yok.

[514] meşṭūr: meṣṭūr (A)

[515] bāġdın: bāġ (C)

[516] C'de kaynak kişi adı yok.

[517] taḳṭīʻ: Ø (C)

Gül ü bāġdın || yüzidür ġaraż || nė+semen kėrek || nė+çemen kėrek

Ḫaṭı vü saçı || eger olmasa || nė+Ḫıṭā kėrek || nė+Ḫoten kėrek

(5) *Mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün*

(6) ***Müẕāll***[518]

Nevāyī

Nė ḫayāl ėdi yana kim kön͡gül ḳuşı ṣaydını heves ėyledin͡g

Bedenimġa her sarıdın ḫadeng atıban[519] an͡ga ḳafes ėyledin͡g[520]

(4) Taḳṭī'[521]

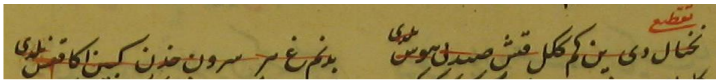

Nė+ḫayāl ėdi || yana kim köngül || ḳuşı ṣaydını || heves ėyledin͡g

Bedenimġa her || sarıdın ḫaden||g atıban anga || ḳafes ėyledin͡g

(7) *Mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilān*

Bir rükn sālim, bir rükn mużmer

(8)

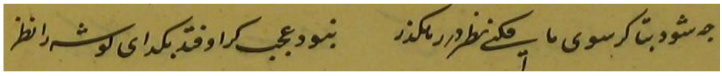

Çi şeved butā ger suy-i mā figenī naẓar der rehguẕer

Ne-buved 'aceb ger ūfted be-gedā-yi gū şeh rā naẓar

(12) Ṣanemā bėri kėlmes mü sėn güẕerī man͡ga ḳılmas mu sėn

Elem ü ġamım bilmes mü sėn naẓarī man͡ga ḳılmas mu sėn[522]

(9) *Mütefā'ilün müstef'ilün*[523] *mütefā'ilün müstef'ilün*

---

[518] müẕāll: Ø (C)

[519] atıban: uruban (ME, 57)

[520] Bu beyit hem A hem de B'de *Kāmil baḥrı müṣemmenāt-ı sālimü'l-erkān'da son tef'ilesi* "ėyledi" fiiliyle yazılmış; A'da sonradan üstü çizilerek tashih edilmiş, "ėyledin͡g" şekliyle *müẕāll*'de verilmiş; B'de böyle bir tashihten geçmemiş.

[521] taḳṭī': Ø (C)

[522] Bu beyit yanlışlıkla alttaki vezin *bir rükn sālim, bir rükn maḳṭū'* da yazılmış.

[523] müstef'ilün: müstef'ilü (A)

Bir rükn sālim, bir rükn maḳṭū‘

(10) 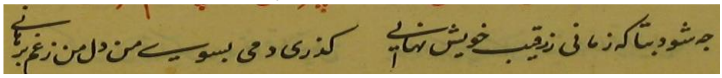

(11) Semen ü benefşe nė’tey mėn ḫaṭı birle ḫaddı kėrektür
Gül ü servni nė ḳılay mėn yüzi birle ḳaddı kėrektür

(69a/1) *Mütefā‘ilün fe‘ilātün mütefā‘ilün fe‘ilātün*[524]

Bir rükn sālim, bir rükn eḥazz

(2) Semen ü benefşe nė’tey ḫaṭı birle ḫaddı kėrek
Gül ü servni nė ḳılay yüzi birle ḳaddı kėrek

(3) *Mütefā‘ilün fu‘ulün*[525] *mütefā‘ilün fu‘ulün*

Bir rükn sālim, bir rükn meczūl

(4) Ṣanemim ġamım bilse ėdi güẕerī bėri ḳılġay ėdi
Mañga raḥm ėtip bir nefesī naẓarī bėri ḳılġay ėdi[526]

(5) *Mütefā‘ilün müfte‘ilün mütefā‘ilün*[527] *müfte‘ilün*

Bir rükn sālim, bir rükn mevḳūṣ[528]

(6) Semen ü benefşeni nė’tey ḫaṭı vü anıñ ḫadı kėrek
Gül ü servni nė iş ḳılay yüzi vü anıñ ḳadı kėrek[529]

(7) *Mütefā‘ilün mefā‘ilün mütefā‘ilün mefā‘ilün*

[524] C’de bu beyit ve vezni yazılmamış.
[525] fu‘ulün: A’da harekeli ()
[526] C’de *Bir rükn mevḳūṣ, bir rükn sālim* başlığı altında örnek olarak veriliyor.
[527] müfte‘ilün mütefā‘ilün (B): A’da *mütefā‘ilün*’ün meczûlü *müfte‘ilün* olmasına rağmen hata yapılarak *müfte‘ilü mütefā‘ilü* şeklinde yanlış yazılmış.
[528] 69a/1 Bir rükn *sālim*, bir rükn eḥazz, 69a/3 *Bir rükn sālim, bir rükn meczūl ve* 69a/5 Bir rükn *sālim*, bir rükn mevḳūṣ, başlıkları C’de yazılmamış; ancak bu başlıkların örnek beyitleri bunlardan sonrakilerin altına yazılmış.
[529] Beytin başlığı C’de yazılmamış.

Bir rükn mevḳūṣ, bir rükn sālim

(8) Manĝa ol ay naẓar ėtmedi mėninĝ sarı güẕer ėtmedi
Firāḳ ara mėni ḳoydı vü kėter maḥal ḫabar ėtmedi[530]

(9) Mefā'ilün mütefā'ilün mefā'ilün mütefā'ilün

Bir rükn sālim, bir rükn mużmer-i eḥaẕẕ

(10) Ṣanemā bėri kėlgil nefesī mėni sorġıl
Manĝa raḥm ėtip bir dem kerem ėylep olturġıl[531]

(11) *Mütefā'ilün fa'lün mütefā'ilün fa'lün*

Bir rükn sālim, bir rükn mużmer-i maḳṭū'

(12) Ṣanemā ġamım bilmey sėn güẕerī bėri ḳılmay sėn
Manĝa raḥm ėtip bir laḥẓa naẓarī bėri ḳılmay sėn[532]

(13) *Mütefā'ilün mef'ūlün mütefā'ilün mef'ūlün*

Müseddesāt-ı meczū-yı sālimü'l-erkān[533]

(69b/1) 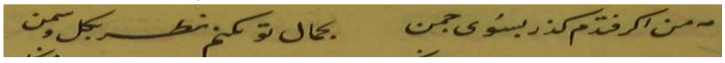

(2) Ṣanemā cefā ḳıla sėn vefā ḳıla kör manĝa
Nėçe derdmend ėte sėn devā ḳıla kör manĝa

(3) *Mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün*

---

[530] C'de bu beyit yerine "*Bir rükn sālim, bir rükn meczūl*" başlığı altındaki beytin benzeri yer alıyor:
Ṣanemim ġamım bilse güẕerī bėri ḳılġay ėdi
Manĝa raḥm ėtip bir nefesī naẓarī bėri ḳılġay ėdi

[531] C'de bu beyit yerine başka beyit yer alıyor:
Çemen ü benefşeni nė'tey ḫaṭı vü anınĝ ḫadı kėrek
Gül ü servni nė iş ḳılay yüzi vü anınĝ ḳadı kėrek

[532] C'de bu beyit yerine başka beyit yer alıyor:
Manĝa ol ay naẓar ėtmedi mėninĝ sarı güẕer ėtmedi
Firāḳ ara mėni ḳoydı vü kėter maḥal ḫabar ėtmedi
Buradaki beyit de C'de başlıksız olarak "*Müseddesāt-ı meczū-yı sālimü'l-erkān*" başlığının arkasından 351b/1'de yer almaktadır.

[533] C'de "*Müseddesāt-ı meczū-yı sālimü'l-erkān*" başlığı 2 kez yazılıdır. Birincisinde "*Bir rükn sālim, bir rükn mużmer-i eḥaẕẕ*" başlığı altındaki şu beyit yer alır:
Ṣanemā bėri kėlgil nefesī mėni sorġıl
Manĝa raḥm ėtip bir dem kerem ėylep olturġıl
İkinci yazılışta C'deki kaydırma ve karışıklık düzelir.

Ḥaşv mużmer

(4)

(5) Manṉga sėnsizin nė gül kėrek nė çemen[534] dağı
Saçınṉg olmasa nė Çīn kėrek nė Ḫoten dağı

(6) *Mütefāʿilün müstefʿilün mütefāʿilün*

ʿArūż ve ḍarb maḳṭūʿ

(7) Manṉga sėnsizin nė çemen kėrek nė semen hem
Ḫaṭınṉg olmasa nė Ḫıṭā kėrek nė Ḫoten hem

(8) 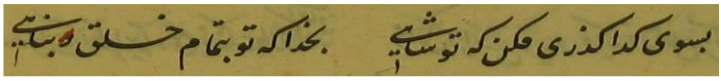

(9) *Mütefāʿilün mütefāʿilün feʿilātün*

Mevḳūṣ-ı maḳṭūʿ

(10) Ṣanemā bėri kerem ḳılıp güẕer ėtkil
Manṉga luṭf ile güẕer ḳılıp naẓar ėtkil

(11) *Mütefāʿilün mefāʿilün feʿilātün*

Meczūl-ı[535] maḳṭūʿ

(12) Ṣanemā bėri luṭf ḳılıp güẕer ėtkil
Manṉga raḥm ėtip mihr bile naẓar ėtkil

(13) *Mütefāʿilün müfteʿilün feʿilātün*

Mevḳūṣ-ı meczūl-ı mevḳūṣ-ı müreffel

(70a/1) Cehān ara ḳandadur sėninṉgçe[536] yārī
Sehī-ḳadī gül-bedenī semen-ʿiẕārī

(2) *Mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilātün*[537]

---

[534] çemen: semen (B, C)

[535] Meczūl: A'da *meḥzūl* yazılı.

[536] sėninṉgçe: A'da ana satırda *sėnçe* yazılı, satır üstünde düzeltilmiş; *sėnçe* (B)

[537] *Mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilātün: Müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün (C)*

Meczūl-ı mevḳūṣ-ı meczūl-ı müreffel[538]

(3) Ḳanda durur[539] cehān ara sėnçe nigārī̆
Serv-ḳadī̆ semen-berī̆ lāle-ʿiẕārī̆

(4) *Müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilātün*

Murabbaʿāt-ı meşṭūr-ı sālimü'l-erkān

(5) 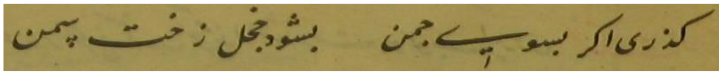

(6) Ṣanemā bėri güẕer ėylegil
Manĝa luṭf ile naẓar ėylegil

(7) *Mütefāʿilün mütefāʿilün*

ʿArūż ve ḍarb mużmer

(8) Güẕerī̆ ḳılay kūyuñ sarı
Naẓarī̆ ḳılay rūyuñ sarı

(9) 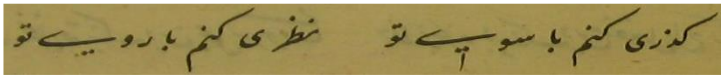

(10) *Mütefāʿilün müstefʿilün*

ʿArūż ve ḍarb müẕāll

(11)

(12) Sėn ü ʿişret ü mey-i lāle-gūn
Mėn ü furḳat ü dil-i ġarḳ-ı ḫūn

(13) *Mütefāʿilün mütefāʿilān*

ʿArūż ve ḍarb maḳṭū[540]

(70b/1) Sėn ü ʿişret ü mey-i ḫurrem
Mėn ü furḳat u dil-i pür-ġam

(2) *Mütefāʿilün feʿilātün*

---

[538] C'de bu başlık yerine alttaki başlık "*Murabbaʿāt-ı meşṭūr-ı sālimü'l-erkān*" yazılmış, ikisi birleştirilmiş.

[539] ḳandadurur: ḳandadur (B, C)

[540] A'da 85a/12- 86a/8 *Müfteʿilün faʿūlān*'ün denk geldiği yaprak (C 353) C'de karışmış 70a'ya denk gelen sayfadan sonra ciltlenmiş. A'daki 70b/1-74b/3 C'de atlanmış.

‘Arūż ve ḍarb eḥazz

(3) Mėn ü furḳat u elemim

Nė bilür munı ṣanemim

(4) *Mütefā‘ilün fu‘ulün*

Bu ėkki baḥrda müştebih bolur vezn- (5) lerġa recez baḥrınıñ āḫırıda işāret[541] bolup[542] erdi.

Muḫtelifü’l-Erkān (6) Buḥūrınıñ Evzānınıñ Beyānı

MUḪTELİFE DĀYİRESİ

Bėş baḥrdur[543]: Ṭavīl, medīd, (7) ‘arīż, basīṭ, ‘amīḳ.

Ṭavīl Baḥrı

Müşemmenāt-ı sālimü’l-erkān

(8) 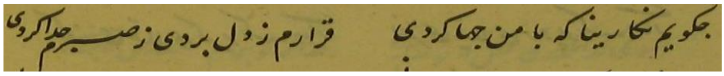

(10) Taḳṭī‘

(9) Zihī naḫl-ı ḳaddıñdın ḫacil serv-i bustānī

Ḫaṭ içre lebiñdin münfa‘il rāḥ-ı reyḥānī

(11) *Fa‘ūlün mefā‘īlün fa‘ūlün mefā‘īlün*

(12) **Musabbaġ**

Tişiñ dür lebiñ mercān ḫadıñ gül ḫaṭıñ reyḥān

Yüziñ ḫūr saçıñ ‘anber sözüñ mül menġiñ Multān

(13) *Fa‘ūlün mefā‘īlün fa‘ūlün mefā‘īlān*[544]

[541] āḫırıda işāret: āḫırıd<a> yā-yı işāret ( )?

[542] bolup: bolur (B)

[543] baḥrdur: A’da *baḥrdurur* yazılı, düzeltilmiş.

[544] mefā‘īlān: mefā‘ilān (A)

Bir rükn maḳbūż, bir rükn sālim

(71a/1) Nė sėnçe perī̄ bardur nė mėn kibi dī̄vāne
Nė sėnçe kişi meşhūr nė mėn dėk ėl efsāne

(2) *Fa‘ūlü mefā‘īlün fa‘ūlü mefā‘īlün*

Bir rükn eşlem, bir rükn sālim

(3) ‘Işḳ içre aytmış mėn derdimni bilmey sėn
Ölmekke yėtmiş mėn fikrimni ḳılmay sėn

(4) *Fa‘lün mefā‘īlün fa‘lün mefā‘īlün*

Bir rükn maḳbūż, bir rükn maḳṣūr

(5) Ėşit munı ėy yār cehānda ḳaçan bar
Mėnin̄gçe vefā-dār sėnin̄gçe cefā-kār

(6) *Fa‘ūlü mefā‘īl fa‘ūlü mefā‘īl*

Murabba‘-ı meşṭūr-ı sālim

(7) 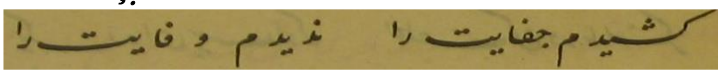

(8) Man̄ga ḳıl güẕer sėn kėl
Man̄ga ḳıl naẓar[545] sėn kėl

(9) <Fa‘ūlün mefā‘īlün>
Medī̄d Baḥrı

Müşemmenāt-ı sālimü’l-erkān

(10) 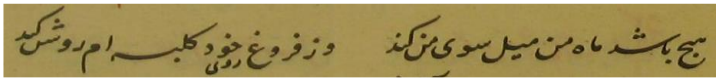

(11) Nėççe tartay hecrdin sėnsizin āzār mėn
Kėl ki hicrānın̄gda mėn ‘ömrdin bī̄zār mėn

[545] naẓar: naẓarī̄ (B)

(12) Taḳṭī‘

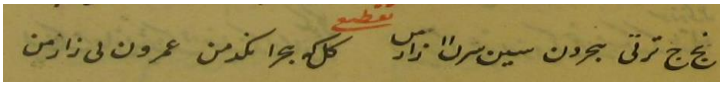

Nėççe tartay || hecrdin || sėnsizin ā||zār mėn

Kėl ki hicrā||nıngda mėn || ‘ömrdin bī||zār mėn

(13) *Fā‘ilātün fā‘ilün fā‘ilātün fā‘ilün*

(71b/1) ***Müẕāll***

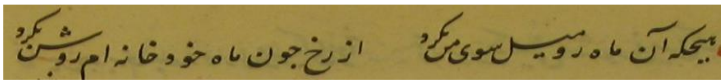

(2) Nevāyī

Ḳāmetiñ dėk bāġ-ı ḥüsn içre yoḳ serv-i revān

‘Ārıżıñ dėk ḫod ḳanı serv üzre erġuvān

(3) *Fā‘ilātün fā‘ilün fā‘ilātün fā‘ilān*

Maḫbūn

(4) Köyedür hecr otıdın nė’tey ėy meh yüregim

Yüregim veh yüregim yüregim veh yüregim

(5)

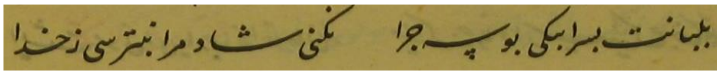

(6) *Fe‘ilātün fe‘ilün fe‘ilātün fe‘ilün*

Murabba‘-ı meşṭūr-ı sālim

(7)

(8) Sėnsizin efgār mėn

‘Ömrdin bīzār mėn

(9) Ḳıl güẕer sėn kėl mañga

Ḳıl naẓar sėn kėl mañga

(10) *Fā‘ilātün fā‘ilün*

ʻArīż Baḥrı

Müşemmenāt-ı *sālim*ü'l-erkān

(11) 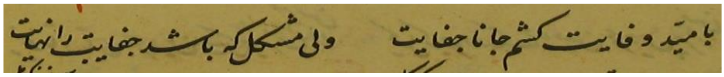

(12) Lebiŋ mercān tişiŋ dür ḫaṭıŋ reyḥān ḫadıŋ gül
Saçıŋ ʻanber yüziŋ ḫūr meniŋ Multān sözüŋ mül

(13) *Mefāʻīlün faʻūlün mefāʻīlün faʻūlün*[546]
Mefāʻīlü<n> faʻūl<ün> mefāʻīlü<n> faʻūl<ün>[547]

(72a/1) ***Musabbaġ***

Nevāyī

Ṣenā-yı ẕātıŋ içre tapıp ʻacz ehl-i idrāk
Gehī *lā uḥṣī* aytıp zamānī *mā ʻarafnāk*

(2) *Mefāʻīlün faʻūlün mefāʻīlün faʻūlān*

Bir rükn maḳbūż, bir rükn sālim

(3) Ṭārī
Saŋga ki berg-i güldin libās ḳılsa bolġay
Gülī bu gülşen içre ḳıyās ḳılsa bolġay

(4) *Mefāʻilün faʻūlün mefāʻilün faʻūlün*

Murabbaʻ-ı meşṭūr-ı sālimü'l-erkān

(5)

(6) Güẕer sėn kėl maŋga ḳıl
Naẓar sėn kėl maŋga ḳıl

(7) *Mefāʻīlün faʻūlün*

[546] Mefāʻīlün faʻūlün mefāʻīlün faʻūlün: Mefāʻīlün faʻūlün mefāʻīlün faʻūl (B)
[547] Mefāʻīlü<n> faʻūl<ün> mefāʻīlü<n> faʻūl<ün>: Mefāʻīlün faʻūl mefāʻīlün faʻūlün (B)

Basīṭ Baḥrı

Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān

(8) Ėy bī-vefā kėlmediŋ hergiz mėniŋ yanıma
Hecriŋ nėler ḳılmadı bu tınmaġur cānıma

(9) Cāmī[548]

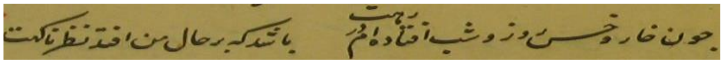

Taḳṭī'

(10) 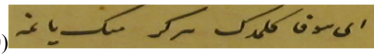 Ėy bī-v$_{e}$fā || k$_{ė}$lm$_{e}$d$_{in}$g || h$_{e}$rg$_{i}$z m$_{ė}$n$_{in}$g || yan$_{ı}$ma

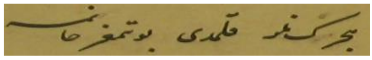 H$_{e}$cr$_{in}$g n$_{ė}$l$_{e}$r || ḳ$_{ı}$lm$_{a}$dı || bu t$_{ı}$nm$_{a}$ġ$_{u}$r || cān$_{ı}$ma

(11) *Müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün fā'ilün*
Müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün fā'ilün

(12) ***Müẕāll***

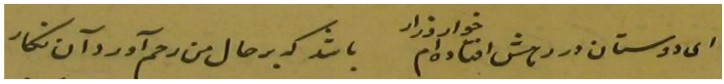

(13) Mėn ḫasteniŋ başıġa ḳılġıl güẕer ėy nigār
Bir luṭf közi bile ḳılġıl naẓar ėy nigār

(72b/1) *Müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün fā'ilān*

Bir rükn sālim, bir rükn maḫbūn

(2) Mėn ḫasteniŋ[549] başıġa ḳılġıl güẕer ṣanemā
Bir luṭf közi bile ḳılġıl naẓar ṣanemā

(3) 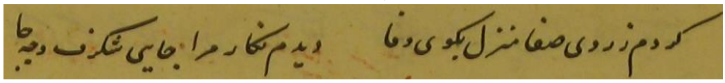

(4) *Müstef'ilün fe'ilün müstef'ilün fe'ilün*

[548] Cāmī: Ø (B)
[549] ḫasteniŋ: ḫaste (B)

Maḫbūn

(5) 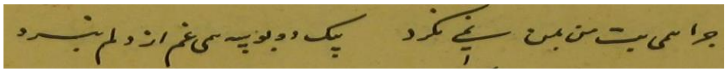

(6) Başım ḳadem ḳılıban viṣālıñga yėteyin
Müyesser olmasa vaṣl baş alıban kėteyin

(7) *Mefā‘ilün fe‘ilün mefā‘ilün fe‘ilün*

Müseddesāt-ı meczū-yı sālimü’l-erkān

(8) Gülşen nėçe ḫūb ėrür kūyuñgça yoḳ
Şemşād merġūb ėrür boyuñgça yoḳ

(9) 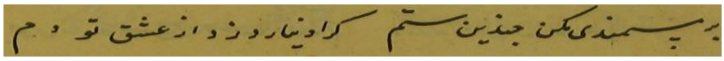

(10) *Müstef‘ilün fā‘ilün müstef‘ilün*

‘Arūż ve ḍarb mekbūl

(11) 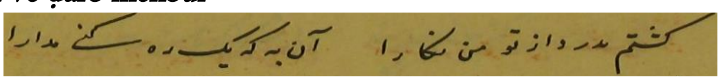

(12) Ėy gül sėniñg dėk ḳanı çemende
Sünbül saçıñg dėk ḳanı Ḫoten’de

(13) *Müstef‘ilün fā‘ilün fa‘ūlün*

Maṭvī

(73a/1) 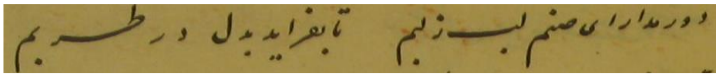

(2) Sulṭān Maḥmūd Ḫan
Neyyir-i a‘ẓam mudur ṭal‘atıñgız
Ḫulle-i ḥavrā mudur ḫil‘atıñgız

(3) *Müfte‘ilün fā‘ilün müfte‘ilün*
Munsariḥ baḥrıda bu vezn *maṭvī-yi meksūf*tur[550].

(4) ***Murabba‘-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān***

(5) Sėn kėl mañga ḳıl naẓar
Sėn kėl mañga ḳıl güẕer

[550] meksūftur: meksūf (B)

(6) 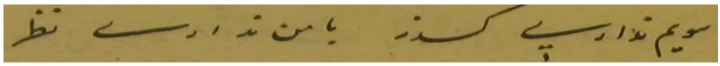

(7) *Müstef'ilün fā'ilün*

'Amīḳ Baḥrı

Müşemmen-i sālimü'l-erkān

(8) 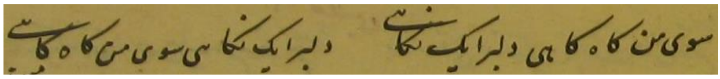

(9) Kėl bėri ėy perī kim hecrdin ḫastedür mėn
La'lińge teşnedür mėn zülfüńge bestedür mėn

(10) Taḳṭī'

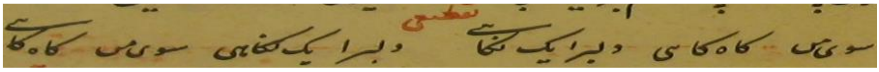

(11) *Fā'ilün fā'ilātün fā'ilün fā'ilātün*
Fā'ilün fā'ilātün fā'ilün fā'ilātün

(12) ***Murabba'-ı meşṭūr-ı sālimü'l-erkān***

(13) Kėl mańga ḳıl naẕar sėn
Kėl mańga ḳıl güẕer sėn

(73b/1) *Fā'ilün fā'ilātün*

MÜŞTEBİHE DĀYİRESİ

Tört (2) baḥrdur: *Munsariḥ, mużāri', muḳteżeb, mücteşş*. Burnaraḳ meẕkūr bolup (3) ėrdi kim 'Acem bu buḥūrnı *sālim* isti'māl ḳılmas. *Munsariḥ* ve *muḳteżeb*ni, (4) *maṭvī, mużāri'*ni, *mekfūf, mücteş*ni *maḫbūn* isti'māl ḳılurlar. Biz (5) bu dāyirede *munsariḥ*din özge ol üç baḥrnıńg *sālim*lerini körsettük.

(6) **Munsariḥ Baḥrı**

Müşemmenāt, 'arūż ve ḍarb mevḳūf

(7) Sėn-dėk ḳanı ḥüsn ehlide hem bī-vefā hem bī-derd
Mėn-dėk ḳanı 'ışḳ ehlide miḥnet-keş ü ġam-perverd

(8) Takṭī‘

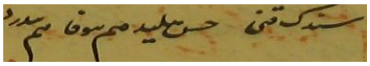

Sėn+dėk ḳanı || ḥüsn ehlide || hem bī-vefā || hem bī-derd

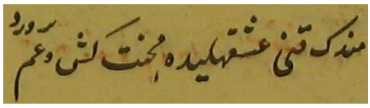

Mėn+dėk ḳanı || ‘ışḳ+ehlide || mihnet-keş ü || ġam-perverd

(9) *Müstef‘ilün mef‘ūlātü müstef‘ilün mef‘ūlān*[551]

Müstef‘ilün mef‘ūlātü müstef‘ilün mef‘ūlān

(10) ***Maṭvī-yi mevḳūf***

(11) Sa‘dī

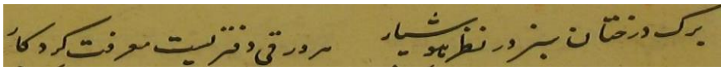

(12) Nevāyī

‘Işḳ yüki ėyledi ṭārem-i a‘lānı kūj[552]

Nė ‘aceb er ėylese mėn kibi şeydānı kūj[553]

(13) *Müfte‘ilün fā‘ilān müfte‘ilün fā‘ilān*

Bir rükn maṭvī, bir rükn maṭvī-yi meksūf

(74a/1) Şāḫ-ı gül ü nesteren yād bėrür būyıdın

‘Iṭrnı müşk-i Ḫoten kesb ḳılur mūyıdın

(2)

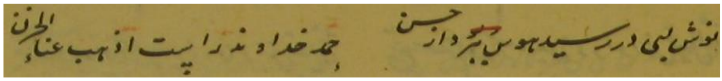

(3) *Müfte‘ilün fā‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün*

[551] Müstef‘ilün mef‘ūlātü müstef‘ilün mef‘ūlān: Müstef‘ilün mef‘ūlātü müstef‘ilün mef‘ūlāt (B)

[552] kūj: kevşer (B)

[553] kūj: kevşer (B)

Maṭvī-yi meksūf-ı maḫbūn[554]

(4) 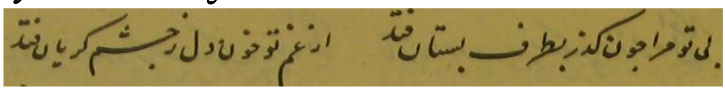

(5) ʻIşḳ yüki ėyledi sipihr-i aʻlānı ḫam
Nė ʻaceb er ėylese mėninĝçe şeydānı ḫam

(6) *Müstefʿilün fāʻilün mefāʻilün fāʻilün*

Mekfūf-ı maṭvī-yi menḥūr

(7) Ḫāṭırnı bahār faṣlıda geşt aladur
Köz nūrını reng-i lāle vü deşt aladur

(8) *Müstefʿilü fāʻilātü müstefʿılü fa*[555]

Mekfūf-ı merfūʻ-yı mekbūl-ı aṣlem

(9) Dīvān'ıma nė rabṭ u nė tertībīdür
Nė cedvel ü nė levḥ ü nė teẕhībīdür

(10) *Müstefʿilü mefʿūlü faʻūlün faʻlün*

Maṭvī-yi maḳṭūʻ-yı maṭvī-yi meksūf

(11) Cevr ü sitemni ol ay hergiz kem ḳılmadı
Çāre mėninĝ ḥālıma bir hem-dem bilmedi

(12) 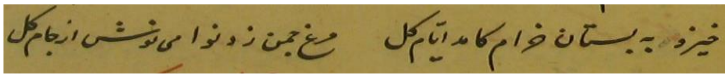

(13) *Müfteʻilün fāʻilün mefʿūlün fāʻilün*

Maṭvī-yi maḫbūn-ı meksūf

(74b/1) 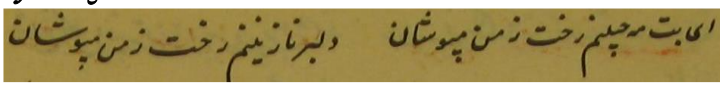

(2) Cevr ü cefā ḳılur sėn vefā dağı ḳıl ėy yār
Tīġ-ı sitem urar sėn devā dağı ḳıl ėy yār

(3) *Müfteʻilün faʻūlün mefāʻilün*[556] *mefāʻīlü*

---

[554] *meksūf* : A'da *meksūf* yazılı, yazmada *meksūf* yazarken altta üç noktalı sin kullanılıyor (74a/10). 3. satır B'de silik sadece satır başında *müfteʻ* yazısı seçiliyor.

[555] müstefʿilü fāʻilātü müstefʿilü faʻ: Müstefʿilün fāʻilātü müstefʿilü faʻ (B)
faʻ: A'da menḥūr gösterilmiş: *faʻ* üzerinde *ʻilātü* yazılmış ve üzeri çizilmiş.

[556] mefâʻilü: mefâʻilün (A)

Maṭvī-yi mecẕū‘

(4)[557] Ḳanda durur bir sėnin̂gçe yār-ı dil-āzār

Ḳanda durur bir mėnin̂gçe zār-ı dil-efgār

(5) 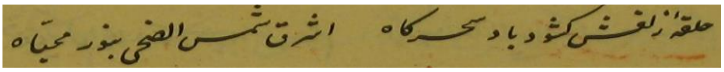

(6) *Müfte‘ilün fā‘ilātü müfte‘ilün fā‘*

Maṭvī-yi menḥūr

(7) Ḥāfıẓ[558]

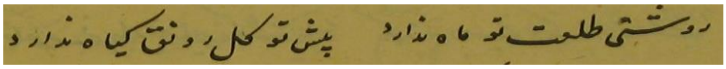

(8) Ol ki man̂ga yār-ı dil-nüvāz köründi

Cevrni körsetti köp ü az köründi

(9) *Müfte‘ilün fā‘ilātü müfte‘ilün fa‘*

Müctes̱s̱ baḥrıda bu vezn *maṭvī-yi mekfūf-ı* (10) *mecḥūf*dur.

Maṭvī-yi meksūf-ı menḥūr

(11) Bāġ nėçe ḫūb ėse kūyıça yoḳtur[559]

Servni mevzūn dėse boyıça yoḳtur

(12) *Müfte‘ilün fā‘ilün müfte‘ilün fa‘*

Bir rükn maṭvī, bir rükn menḥūr

(13) Mihr yüzidin bizge vefā ḳıl

Cevrni ḳoyġıl terk-i cefā ḳıl

(75a/1) *Müfte‘ilün fa‘ müfte‘ilün fa‘*

Maṭvī-yi meksūf

(2) Mihr yüzidin ėy ay bizge vefā ḳılġay sėn

Cevrni hem ḳoyġay sėn terk-i cefā ḳılġay sėn

(3) *Müfte‘ilün mef‘ūlün müfte‘ilün mef‘ūlün*

---

[557] A’daki 70b/1-74b/3’ye denk gelen bölüm C’de atlanmış veya yapraklar ciltlenirken yoktu.

[558] Ḥāfıẓ: Ø (B, C)

[559] yoḳtur: yoḳdur (B)

Maṭvī-yi meksūf-ı menḥūr

(4) Mihr yüzidin ėy ay bizge vefā ḳıl
Cevr ṭarīḳın ḳoyġıl terk-i cefā ḳıl

(5) *Müfte'ilün mef'ūlün müfte'ilün fa'*[560]

Maḫbūn-ı maṭvī-yi meksūf

(6) Sėninğ kibi ḳandadur beşer ara münteceb
Sehī-ḳadī lāle-ruḫ semen-berī ġonçe-leb

(7) 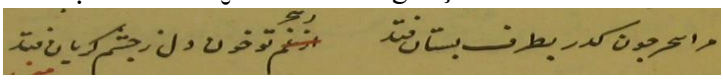

(8) *Mefā'ilün fā'ilün mefā'ilün fā'ilün*

Maḫbūn-ı maḳṭū'-yı menḥūr

(9)

(10) Bėri güẕer ḳılmay sėn nė boldı māhım
Manğa naẓar ḳılmay sėn nėdür günāhım

(11) *Mefā'ilün mef'ūlün mefā'ilün fa'*

Maḫbūn-ı maṭvī-yi menḥūr

(12) Manğa ki ol yār-ı dil-nüvāz köründi
Cefānı körsetti köp ü az köründi

(13) *Mefā'ilün fā'ilātü müfte'ilün fa'*

Maḫbūn-ı maṭvī-yi menḥūr

(75b/1) Cehān ara bardur[561] mu sėninğçe yārī
Şeker-lebī serv-ḳadī lāle-'iẕārī[562]

(2) *Mefā'ilün fā'ilātü mefā'ilün fa'*

[560] Müfte'ilün mef'ūlün müfte'ilün fa': Müfte'ilün fa' müfte'ilün fa' (B)
[561] bardur: bar durur (C)
[562] şeker-lebī serv-ḳadī lāle-'iẕārī: şeker-leb ü serv-ḳad semen-'iẕārī (C)

Maḫbūn-ı maṭvī-yi meksūf-ı menḥūr[563]

(3) Çemen nėçe ḫūb ėrür kūyıça yoḳtur
Semen ki merġūb ėrür rūyıça[564] yoḳtur

(4) *Mefā‘ilün fā‘ilün müfte‘ilün fa‘*

Maḳṭū‘-yı maṭvī-yi menḥūr

(5) Ḥüsn içre bir sėnińgçe dil-dārī yoḳ
‘Işḳ içre bir mėnińgçe efgārī yoḳ

(6) 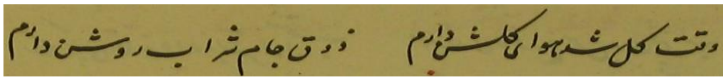

(7) Mef‘ūlü fā‘ilātü mef‘ūlün fa‘[565]

Müseddesāt-ı meczū-yı maṭvī

(8) 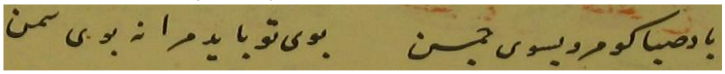

(9) ‘Işḳ mėni ḳıldı ḫ^{v}ār nė ḳılayın
Şevḳ mėni ḳıldı zār nė ḳılayın

(10) *Müfte‘ilün fā‘ilātü müfte‘ilün*

Maṭvī-yi müẕāll

(11) Nė ḳılayın kim ḳaşımġa kėlmedi yār
Öldüm <ü> bir hem, başımġa kėlmedi yār[566]

(12) 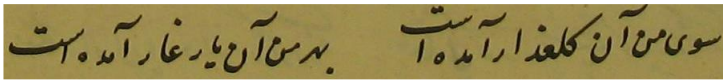

(13) *Müfte‘ilün fā‘ilātü müfte‘ilān*

Maṭvī-yi meksūf

(76a/1) Mest-i müdām ėy köńgül közi ėkin
Nuṭḳ-ı Mesīḥā dėgen sözi ėkin

[563] Maḫbūn-ı maṭvī-yi meksūf-ı menḥūr: Maḫbūn-ı maṭvī-yi menḥūr (B)
[564] rūyıça: mūyıça (B)
[565] mef‘ūlü fā‘ilātü mef‘ūlün fa‘: müfte‘ilün fā‘ilātü mef‘ūlün fa‘ (C)
[566] Bu beyit C’de yok.

(2) Ḳadr kėçesi şiken-i[567] zülfi anıñg
Nė kişige ėy köñgül rūzī ėkin

(3) *Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün*
Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün

(4) Nėçük kim 'Acem şu'arāsı rubā'ī vezniġa ḥadd-ı mu'ayyen muḳarrar ḳılıpturlar, Türk (5) fuṣaḥāsı hem bu veznġa ḥadd-ı mu'ayyen muḳarrar ḳılıp ėkki beyt aytıpturlar. (6) Andaḳ kim meẕkūr boldı: Türk arasıda bir āhengī bar kim ***öleng*** dėrler. Bu vezn (7) añga maḫṣūṣtur[568]. Ol āhengġa taḳsīm ḳılurda her mıṣrā'dın soñg (8) *yār yār* lafẓın kėltürürler.

Maṭvī-yi maḳṭū'

(9) 'Işḳ mėni ḳılsa ḫᵛār nė'tgey mėn
Şevḳ mėni ḳılsa zār nė'tgey mėn

(10) 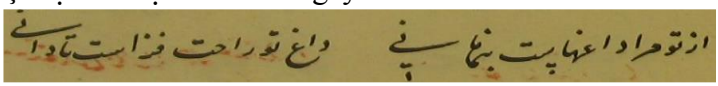
از تو مرا داغهاست بنهانی داغ تو راحت فزاست تا دانی

(11) *Müfte'ilün fā'ilātü mef'ūlün*

Maṭvī-yi merfū'-yı müẕāll

(12) 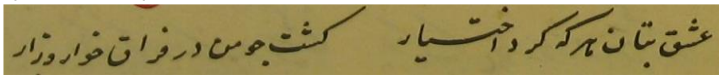
عشق بتان هر که کرد اختیار گشت چو من در فراق خوار و زار

(13) Kim ki sañga 'āşıḳ oldı ėy nigār
Bil ki anıñg ḳanı toldı oldı zār

(76b/1) *Müfte'ilün fā'ilātü fā'ilān*

Maṭvī-yi meksūf

(2) 'Işḳ mėni ḳıldı ḫᵛār nė'yleyin
Şevḳ mėni ḳıldı zār nė'yleyin

---

[567] şiken-i: nigīn-i (C)
[568] maḫṣūṣtur: maḫṣūṣdur (C)

(3) 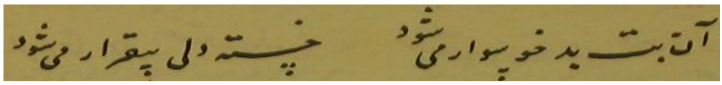

(4) *Müfte‘ilün fā‘ilātü fā‘ilün*

Maṭvī-yi maḫbūl-ı mekbūl

(5) ‘Işḳ mėni yana[569] ḫ^{v}ār ḳılıptur
Şevḳ mėni yana zār ḳılıptur

(6) *Müfte‘ilün fā‘ilātü fa‘ūlün*

Maṭvī-yi maḫbūl-ı maḫbūn-ı eḥazz

(7)[570] ‘Işḳ mėni yana ḫ^{v}ār ḳılur
Şevḳ mėni yana zār ḳılur

(8) *Müfte‘ilün fe‘ilātü fa‘ul*

Maṭvī-i merfū‘-yı maḫbūn-ı eḥazz

(9) ‘Işḳ mėni köp ḫ^{v}ār ḳılur
Şevḳ mėni köp zār ḳılur

(10) *Müfte‘ilün mef‘ūlü fa‘ul*

Maḫbūn-ı maṭvī

(11) 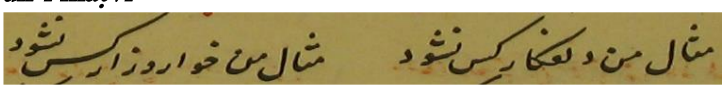

(12) Mėninḡ kibi dil-figār bar mu kişi
Mėninḡ kibi ḫ^{v}ār u zār bar mu kişi

(13) *Mefā‘ilün fā‘ilātü müfte‘ilün*

Maḫbūn-ı maṭvī-yi meksūf

(77a/1) Açıldı gül ṣubḥ-dem küle küle
Ayaḳçı tut cām-ı mey tola tola

(2) *Mefā‘ilün fā‘ilün müfte‘ilün*

---

[569] yana: İlk hecenin kapalı oluşu yazımla da belirtilmiş: . Açık hece durumunda:

[570] A’daki78b/7-79a/13 *Mefā‘īlü fā‘ilātü mefā‘īl*’e denk gelen bölüm C’de atlanmış veya yapraklar kaybolmuş.

Murabba‘āt-ı meşṭūr-ı maṭvī-yi mevḳūf

(3) 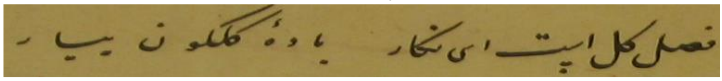

(4) Hecr mėni ḳıldı zār
Kėl bėrige ėy nigār

(5) *Müfte‘ilün fā‘ilān*

Maṭvī-yi maḫbūn

(6) Zār mėni ḳılur ‘ışḳ
Ḫ^{v}ār mėni ḳılur ‘ışḳ

(7) 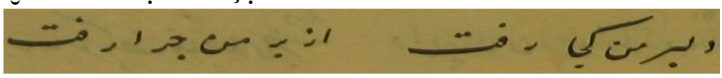

(8) *Müfte‘ilün mefā‘īl*

Maḫbūn-ı maṭvī-yi mevḳūf

(9)

(10) Nėçe çėkey intiẓār
Bėrige kėl ėy nigār

(11) *Mefā‘ilün fā‘ilān*

Mużāri‘ Baḥrı

Müşemmenāt-ı sālimü’l-erkān

(12) Cefā-cūyī bī-vefāyī ḳanı sėn-dėk bu cehānda
Du‘ā-gūyī bī-nevāyī ḳanı mėn-dėk bu zamānda

(13) Ḳaşıġa barġalı könĝül özige kėlmedi nė’tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(77b/1) Taḳṭī‘

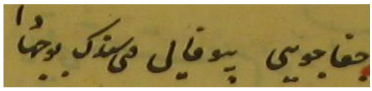 C$_{e}$fā-cūyī || bī-v$_{e}$fāyī || ḳ$_{a}$nı s$_{ė}$n-d$_{ė}$k || bu c$_{ė}$hā$_{n}$da

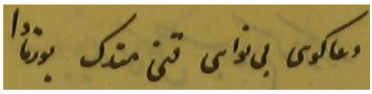
Du‘ā-gūyī || bī-nevāyī || ḳanı mėn-dėk || bu zamānda

(2) *Mefā‘īlün fā‘ilātün mefā‘īlün fā‘ilātün*
Mefā‘īlün fā‘ilātün mefā‘īlün fā‘ilātün

(3) ***Mekfūf-ı maḳṣūr***

(4) 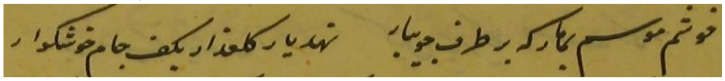

(5) Baḳ ėy yār-ı gül-‘iẕār nė ḫoş faṣldur bahār
Kėtür cām-ı ḫoş-güvār manga bėrme intiẓār

(6) *Mefā‘īlü fā‘ilān mefā‘īlü fā‘ilān*

Mekfūf-ı maḥẕūf, ḍarb maḳṣūr

(7) 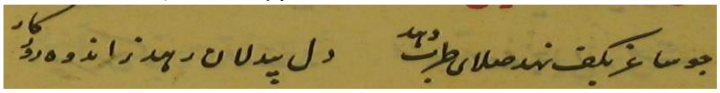

(8) *Mefā‘īlü fā‘ilün mefā‘īlü fā‘ilān*

Mekfūf-ı maḥẕūf

(9) 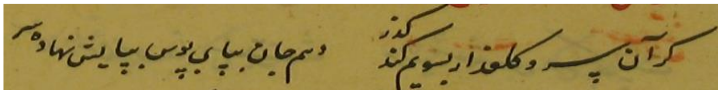

(10) Mėni ‘ışḳ dil-figār eger ḳılsa nė ḳılay
Mėni şevḳ bī-ḳarār eger ḳılsa nė ḳılay

(11) *Mefā‘īlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün*

Mekfūf-ı maḥẕūf-ı maḳṣūr

(12) Ḳanı sėnçe meh-veşī ḳanı mėnçe bī-ḳarār
Ḳanı sėnçe ser-keşī ḳanı mėnçe ḫāk-sār

(13) 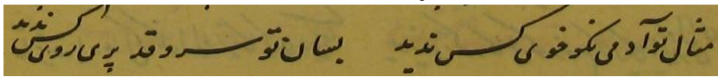

(78a/1) 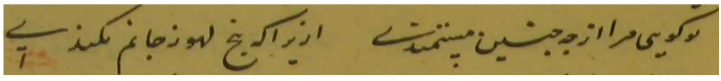

(2) Mėni ‘ışḳ dil-figār eger ḳılsa nė’yley
Mėni şevḳ bī-ḳarār eger ḳılsa nė’yley

(3) *Mefā‘īlü fā‘ilātü mefā‘īlü fa‘lün*

Mekfūf-ı maḳṣūr-ı mecḥūf

(4) Manga sènçe gül-ʻiẕār ḳaçan tapılur
Sanga mènçe bī-ḳarār ḳaçan tapılur

(5) *Mefāʻīlü fāʻilātü mefāʻīlü faʻ*

Maḳbūż-ı maḫbūn

(6) ʻAdāvet atı muḥabbet nişānı ḳalġuça Babur
ʻAduvv ḫayl-ı Yezīd ü muḥibb āl-i ʻAbādur

(7) Ḳaşıġa barġalı könggül özige kèlmedi nè'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(8) *Mefāʻilün feʻilātün mefāʻilün feʻilātün*
Mücteṣṣ baḥrıda bu veznning *barı* (9) *erkānı maḫbūn*dur.

Aḫreb-i musabbaġ

(10) 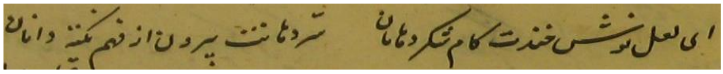

(11) Nevāyī

Ruḫsārı cānibide ol ḫāl-i ʻanber-ālūd
Ot güşeside güyā ʻanber tüşüp ḳılur dūd

(12) *Mefʻūlü fāʻilātün mefʻūlü fāʻiliyyān*

Aḫreb ḫaşv musabbaġ ʻarūż ve ḍarb sālim

(13) Ḫaṭṭıng ara ʻiẕārıng sebze içide lāle
Ol çeşm-i pür-ḫumārıng lāle daġı ġazāle
Mefʻūlü fāʻiliyyān mefʻūlü fāʻilātün

Bir rükn aḫreb, bir rükn sālim

(78b/1) ʻIşḳıng meyidin andaḳ kim mest ü bī-ḫabar mèn
Gāhī özümde yoḳ mèn gāhī özümde bar mèn

(2) ʻĀrif-i Ferketī

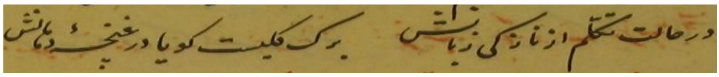

(3) *Mefʻūlü fāʻilātün mefʻūlü fāʻilātün*

Aḫreb-i mekfūf, ʻarūż ve ḍarb sālim

(4) 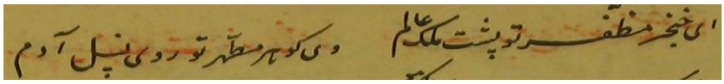

(5) Nevāyī

Kāfūr-gūn libās ara ol serv-i nāz ėkin mü
Yā şām-ı hecr defʻiġa şemʻ-i ṭırāz ėkin mü

(6) *Mefʻūlü fāʻilātü mefāʻīlü fāʻilātün*

Aḫreb-i maḥẕūf

(7) Kėltürse yüz belānı ol bī-vefā manga
Kėlsün eger ėvürsem yüzni belā manga

(8) 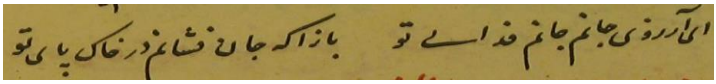

(9) *Mefʻūlü fāʻilātün mefʻūlü fāʻilün*

Aḫreb-i maḳṣūr

(10) Ebu'l-Bereke

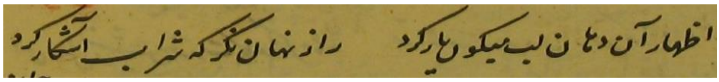

(11) Cānnı fidā ḳılıp sanga bar mėn dağı yaman
Ḳılġan hemān durur sanga ḳılmaġan hemān

(12) *Mefʻūlü fāʻilātü mefāʻīlü fāʻilān*

Aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf

(13) Kök vesmede ol ay ḳaşı güyā ḫayāldur
Yā ay başıda kökte körüngen hilāldur

(79a/1) Şāhī

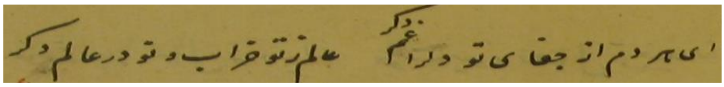

(2) *Mefʻūlü fāʻilātü mefāʻīlü fāʻilün*

Aḫrem-i mekfūf-ı aḫreb-i merbūʻ

(3) Ḥüsn içre bir sėninġçe dil-dār ḳanı
ʻIşḳ içre bir mėninġçe efgār ḳanı

(4) *Mefʻūlün fāʻilātü mefʻūlü faʻil*

Aḫreb-i merbū‘-yı maḳbūż-ı muşa“aş

(5) Vaṣlıñġa köñgül ḳıyāssız ṭālibtür
Hecriñg ara iḫtiyārsız ḳalıptur

(6) Mef‘ūlü fa‘il mefā‘ilün mef‘ūlün

Müseddesāt-ı meczū-yı aḫreb-i mekfūf, ‘arūż ve ḍarb sālim

(7) 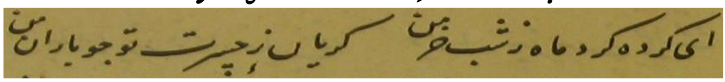

(8) Cānımnı dil-figār ḳılur ‘ışḳı
Köñglümni bī-ḳarār ḳılur ‘ışḳı

(9) *Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlün*

Mekfūf-ı maḳṣūr

(10) Mėni asru dil-figār ḳılur ‘ışḳ
Mėni asru bī-ḳarār ḳılur ‘ışḳ

(11) 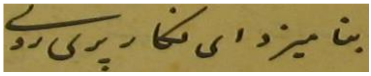

(12) 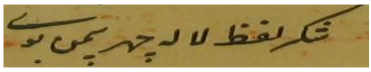

(13) *Mefā‘īlü fā‘ilātü mefā‘īl*

Mekfūf-ı maḥẕūf

(79b/1) 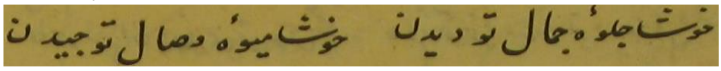

(2) Mėni ‘ışḳ dil-figār ḳılıptur
Mėni şevḳ bī-ḳarār ḳılıptur

(3) *Mefā‘īlü fā‘ilātü fa‘ūlün*

Mekfūf-ı eşter

(4) 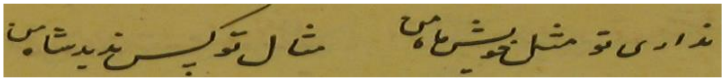

(5) Mėni ‘ışḳ dil-figār ḳılġusı
Mėni şevḳ bī-ḳarār ḳılġusı

(6) *Mefā‘īlü fā‘ilātü fā‘ilün*

Aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf

(7) Cānāne bizni zār ḳılıptur
Dīvāne bizni yār ḳılıptur

(8) 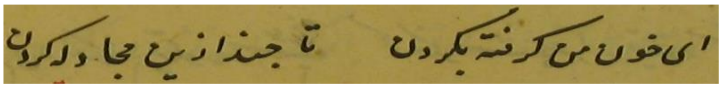

(9) *Mef'ūlü fā'ilātü fa'ūlün*

Murabba'āt-ı meşṭūr-ı mekfūf-ı maḳṣūr

(10) 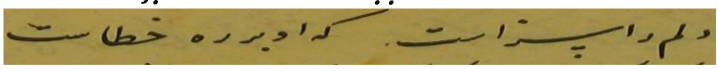

(11) Bėri kėlgil ėy nigār
Maṉga bėrme intiẓār

(12) *Mefā'īlü fā'ilān*

Aḫreb-i musabbaġ

(13)

(80a/1) Mihr ü vefānı aġyār
Köp kördi sėndin ėy yār[571]

(2) *Mef'ūlü fā'iliyyān*

Aḫreb

(3) Hecriṉgde ėy perī-rū
Közümdin uçtı uyḳu

(4)

(5) *Mef'ūlü fā'ilātün*

[571] Gerek Farsça gerekse Türkçe beytin mısraları C'de yer değiştirmiş.

Muḳteżeb Baḥrı

Müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān

(6) Ḫ^{v}āce Eyyūb[572]

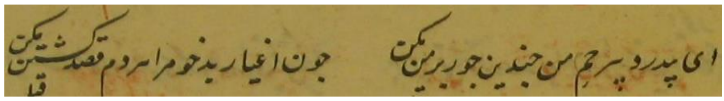

(7) Ėy bī-mihr kėlgil bėri bu furḳatḳa bir çāre ḳıl
Yā yoḳ ėrse kögsümni yar bu könglümni āvāre ḳıl

(8) Taḳṭī'[573]

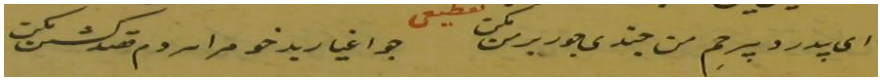

(9) *Mef'ūlātü müstef'ilün mef'ūlātü müstef'ilün*
Mef'ūlātü müstef'ilün mef'ūlātü müstef'ilün

(10) ***Mekfūf-ı maṭvī***[574]

(11) 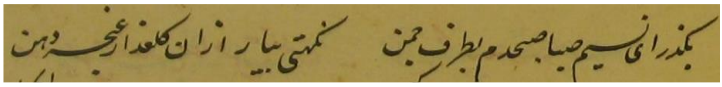

(12) Kėlgil ėy 'iẕārı semen gül çaġını yaḫşı kėçür
Cām-ı meyni tolduruban iç daġı manga hem içür

(13) *Fā'ilātü müfte'ilün fā'ilātü müfte'ilün*

Mekfūf-ı maḳṭū'

(80b/1) Bu naṣīḥatım angla nė bilür kişi yangla
Nė bolur[575] ėkin tangla sėn bu kün ġanīmet tut

(2) 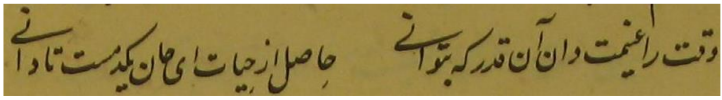

(3) *Fā'ilātü mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün*

---

[572] Kaynak kişi adı C'de yok.
[573] taḳṭī': Ø (C)
[574] mekfūf-ı maṭvī: Ø maṭvī (C)
[575] bolur: bilür (B). Beytin 93b/5 ve 154a/11'de tekrarı olup A'da da *bolur* yazılıdır; üstelik ilk geçtiği yere olan bu beyitte önce *bilür* gibi yazılmış, tashih edilmiş.

Maṭvī-yi merfū‘

(4) Kėlgil ėy ‘iẕārı gül gül çaġını ḫoş kėçür
Cām-ı meyni toldurup iç daġı man͡ga içür

(5) *Fā‘ilātü fā‘ilün fā‘ilātü fā‘ilün*

Maḫbūl-ı maṭvī

(6) Ėşit ėy ‘iẕārı semen bu hevānı yaḫşı kėçür
Bir ayaḳnı tolduruban özün͡g iç man͡ga hem içür

(7) *Fe‘ilātü müfte‘ilün fe‘ilātü müfte‘ilün*

Maḫbūl-ı maḳṭū‘

(8) Ėşit ėy ‘iẕārı gül bu hevānı ḫoş tutḳıl
Bir ayaḳnı toldurġıl iç ü man͡ga ḳoş[576] tutḳıl

(9) *Fe‘ilātü mef‘ūlün fe‘ilātü mef‘ūlün*

Maḫbūn-ı maṭvī

(10) Ėşit ėy ‘iẕārı semen ḫazān faṣlı yaḫşı kėçür
Kėtür cām tolduruban özün͡g iç man͡ga hem içür

(11) *Mefā‘īlü müfte‘ilün mefā‘īlü müfte‘ilün*

Maḫbūn

(12) Cefā-kār sėnin͡gçe yoḳ vefā-dār mėnin͡gçe yoḳ
Dil-āzār sėnin͡gçe yoḳ dil-efgār mėnin͡gçe yoḳ

(13) *Mefā‘īlü mefā‘ilün*[577] *mefā‘īlü mefā‘ilün*

Merfū‘-yı maḫbūn-ı eḥaẕẕ

(81a/1) Her künde yüzün͡gni körmek ėrür hevesim
Her kėçe saçın͡g[578] ḫayālıdur hem-nefesim

(2) *Mef‘ūlü mefā‘ilün mefā‘īlü fa‘ul*

---

[576] ḳoş: ḫoş (C)
[577] mefā‘ilün: mefā‘īlün (C)
[578] saçın͡g: saçın͡gnı (A, B)

Merfū‘-yı maṭvī

(3) Kėl ėy ‘iẕārı semen gül vaḳtı yaḫşı kėçür
Bir cām tolduruban içgil manga hem içür

(4) *Mef‘ūlü müfte‘ilün mef‘ūlü müfte‘ilün*

Murabba‘āt-ı meşṭūr-ı maṭvī

(5) 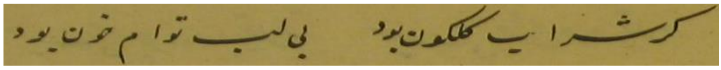

(6) Gerçi ḫūb u gül-çehrdür
Līk yār bī-mihrdür

(7) *Fā‘ilātü müstef‘ilün*

Maṭvī-yi müẕāll

(8) Yoḳ ḳadınga serv-i revān
Yoḳ lebinge merhem-i cān

(9)

(10) *Fā‘ilātü müfte‘ilān*

Maṭvī

(11) 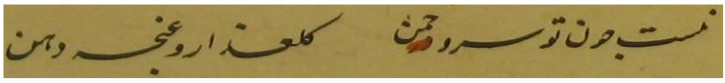

(12) Yār bizni zār ḳılur
Zār bizni yār ḳılur

(13) *Fā‘ilātü müfte‘ilün*

Maṭvī-yi maḳṭū‘

(81b/1) Ġāfil olma devlette
Özni salma miḥnette

(2)[579]

(3) *Fā‘ilātü mef‘ūlün*

[579] A’da 81b/2-86a/7’ye denk gelen bölümün yaprakları C’de atlanmış veya yapraklar yitik.

Maḫbūn-ı maṭvī

(4)

(5) Mėni hecr zār ḳılur
Mėni ‘ışḳ ḫ^{v}ār ḳılur

(6) *Mefā‘īlü müfte‘ilün*

Mücteşş Baḥrı

Müşemmenāt-ı sālimü’l-erkān

(7) ‘Işḳ ehliġa gerçi dāyim köp cevrdür köp cefādur
Ḥüsn ehliġa nė ḳılay kim nė mihr ü nė vefādur[580]

(8) Ḳaşıġa barġalı könül özige kėlmedi nė’tey
Yüzige tüşkeli közüm közige ilmedi ol ay

(9) Taḳṭī‘
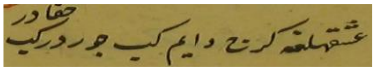 ‘Işḳ+$_{e}$hl$_{i}$ġa g$_{e}$rç$_{i}$ dāyim k$_{ö}$p c$_{e}$vrd$_{ü}$r k$_{ö}$p c$_{e}$fād$_{u}$r
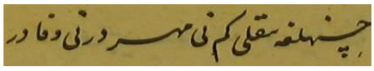 Ḥ$_{ü}$sn+$_{e}$hl$_{i}$ġan$_{ė}$+ḳ$_{ı}$l$_{a}$y k$_{i}$m nė m$_{i}$hrd$_{ü}$r nė v$_{e}$fād$_{u}$r

(10) *Müstef‘ilünfā‘ilātün müstef‘ilün fā‘ilātün*
Müstef‘ilünfā‘ilātün müstef‘ilün fā‘ilātün

(11) ***Maḫbūn-ı musabbaġ***

(12) 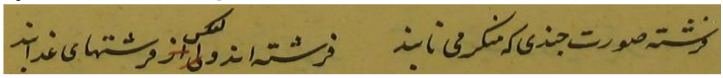

(13) Yüzi gül ü saçı sünbül ḫadı semen ḫaṭı reyḥān
Leb üzre ḫaṭṭı zümürrüd ḫaṭ içre lebleri mercān

(82a/1) *Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘iliyyān*

[580] nė mihrdür nė vefādur: bī-mihr ü bī-vefādur (B), bī-mihrdür bī-vefādur (C)

Maḫbūn

(2) Firāḳdın öledür mėn vişālıġa yėte alman
Yıraḳdın köredür mėn ėşigidin kėte alman

(3) Kemāl

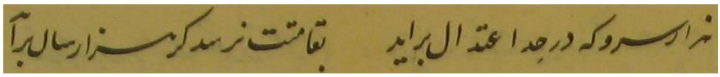

(4) Ḳaşıġa barġalı könĝül özige kėlmedi nė'tey
Yüzige tüşkeli közüm közige ilmedi ol ay

(5) *Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilātün*

Maḫbūn, 'arūż ve ḍarb ebter-i musabbaġ

(6) Kātibī

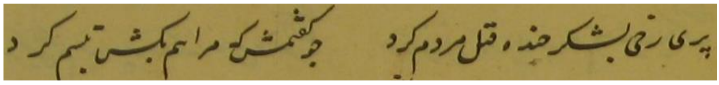

(7) Ḫaṭın bile yüzüĝ ü kākülüĝ sėniĝ ėy cān
Biri benefşe biri yāsemen biri reyḥān

(8) *Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fa'lān*

Maḫbūn, 'arūż ve ḍarb ebter

(9) Közümde muttaşıl ol ėgme ḳaş kėrek bolsa
Ḳaşımda köz yaruġı ol ḳuyaş kėrek bolsa

(10) Riyāżī[581]

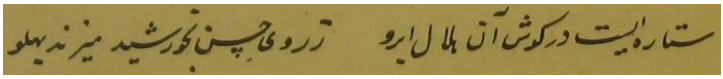

(11) *Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fa'lün*

[581] Riyāżī: Nevāyī (B)

Maḫbūn-ı maḳṣūr

(12) Selmān

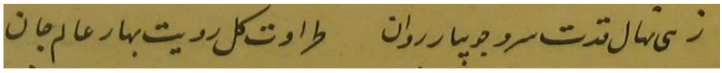

(13) Nevāyī

Remīde köñglüm ėrür ‘ışḳ mübtelāsı henüz
Başımda bardurur[582] ol serv-ḳad hevāsı henüz

(82b/1) *Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilān*

Maḫbūn-ı maḥẕūf

(2) Ḳayanġa barsañ itiñ mėn özümni yėtküreyin
Yėtişmesem sañga baḳıp du‘ā ḳılıp hüreyin

(3) 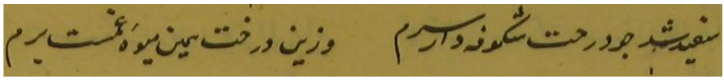

(4) *Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün*

Maṭvī-yi maḫbūn

(5) 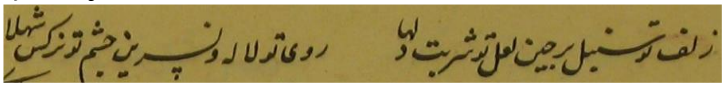

(6) Her kişi kim leb ü yüzüñ cānibiġa naẓar ėtkey
Hem ḳanını heder ėylep hem başıdın güẕer ėtkey

(7) *Müfte‘ilün fe‘ilātün müfte‘ilün fe‘ilātün*

Merfū‘-yı maḫbūn

(8) Kim ki ol leb ü yüzüñ sarıġa naẓar ėtkey
Ḳanını heder ėylep cānıdın[583] güẕer ėtkey

(9) *Fā‘ilün fe‘ilātün fā‘ilün fe‘ilātün*

Maṭvī-yi mekfūf-ı mecḥūf

(10) Düşmen-i cān oldı nė ḳılay sañga Babur
Ol ki mañga yār-ı dil-nüvāz köründi

(11) *Müfte‘ilün fā‘ilātü müfte‘ilün fa‘*

[582] bardurur: bardur (B)
[583] cānıdın: başıdın (B)

Mekfūf-ı mecḥūf

(12) Mėn nėççe cefā vü cevrüñge ṣabr ėtey
Bir ẕerre vefā vü mihr yoḳ sėnde nė'tey

(13) *Müstef'ilü fā'ilātü müstef'ilü fa'*
Munsariḥ baḥrıda bu vezn *maṭvī-yi menḥūr*dur.

Maḫbūn-ı muṣa'"aṣ-ı mecḥūf

(83a/1) 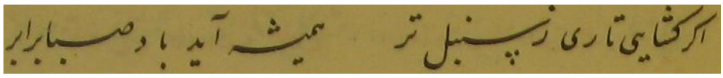

(2) Cefā ḳılur sėn yārim vefā dağı ḳıl
Anı bilür sėn bārī[584] munı dağı bil

(3) *Mefā'ilün mef'ūlün mefā'ilün fa'*

Müseddesāt-ı meczū-yı maḫbūn

(4) Cefā ḳılur yana ol gül mañga nė'tey
Nė çāredür nė ḳılayın ḳayan kėtey

(5) 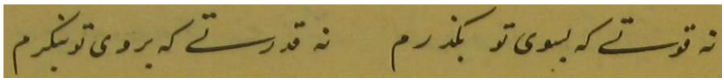

(6) *Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün*

Maṭvī-yi maḫbūn

(7) Cevr ḳılur yana ol gül mañga nė'tey
Çāre nėdür nė ḳılayın ḳayan kėtey

(8) *Müfte'ilün fe'ilātün mefā'ilün*

Merfū'-yı mekfūf-ı maḳṭū'

(9) Ol elif boyluḳ aynıñg[585] 'ışḳı
Mėni 'ālem ara 'alem ḳıldı

(10) *Fā'ilün fā'ilātü mef'ūlün*
Ḫafīf baḥrıda bu vezn *maḫbūn-ı ebter*dür kim *fā'ilātün mefā'ilün fa'lün* bolġay[586].

---

[584] bārī: dağı (B)

[585] boyluḳ aynıñg: boyluḳnıñg (B)

[586] Ḫafīf baḥrıda bu vezn maḫbūn-ı ebterdür kim *fā'ilātün mefā'ilün fa'lün* bolġay: Bu bilgi A'da derkenar olup B'de bulunmamaktadır.

Merfū‘-yı mekfūf-ı maṭvī

(11) Vaṣlın ol ay manga muḥāl ḳılur
Hecridin mėni ḫaste-ḥāl ḳılur

(12) *Fā‘ilün fā‘ilātü müfte‘ılün*
Ḫafīf baḥrıda bu vezn *maḫbūn-ı maḥẕūf*dur kim *fā‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün* bolġay[587].

Maṭvī-yi mekfūf

(13) Ol ki manga yār-ı dil-nüvāz durur
Cevri anıng köp ü mihri az durur

(83b/1) *Müfte‘ılün fā‘ilātü müfte‘ılün*

Murabba‘āt-ı meşṭūr-ı maḫbūn

(2)

(3) Yüzüngçe ḳaysı ay ėrkin
Lebingçe ḳaysı mey ėrkin

(4) *Mefā‘ilün fe‘ilātün*

Maḫbūn

(5) Yüziçe ḳaysı ay ėrkin
La‘liçe ḳaysı mey ėrkin

(6) *Müfte‘ilün fe‘ilātün*

Maḫbūn-ı maḳṣūr

(7) Bėrige kėl ėy nigār
Nėçe çėkey intiẓār

(8) 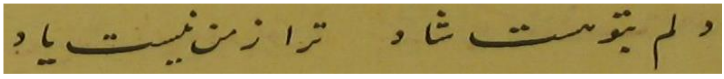

(9) *Mefā‘ilün fā‘ilān*

[587] Ḫafīf baḥrıda bu vezn maḫbūn-ı maḥẕūfdur kim *fā‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün* bolġay: Bu bilgi A’da derkenar olup B’de bulunmamaktadır.

MUNTAZİ‘A DĀYİRESİ

Bėş baḥrdur: (10) *Serī‘, cedīd, ḳarīb, ḫafīf, müşākil*. ‘Acem bu bėş baḥrnı (11) dağı *sālim* isti‘māl ḳılmas. *Serī‘, maṭvī*dür; *cedīd* ve *ḫafīf, maḫbūn*; (12) *ḳarīb* ve *müşākil, mekfūf*. ‘Arūżīler dėptürler kim “*Müştebihe* dāyiresi bile (13) *muntazi‘a* dāyiresiniŋ buḥūrını ‘Acem *sālim* isti‘māl ḳılmas. *Munsariḥ* ve *muḳteżeb* ve (84a/1) *serī‘, maṭvī*dür; *mużāri‘* ve *ḳarīb* ve *müşākil, mekfūf*; *mücteşş* ve *cedīd* (2) ve *ḫafīf, maḫbūn*.” Bu söz ‘alā ıṭlāḳıhi, rāst ėmes; nė üçün kim şi‘riniŋ (3) āḫırı müteḥarrik bolmas; eger *munsariḥ* bile *serī‘*niŋ özge erkānı *maṭvī* bolsa (4) ‘arūż ve ḍarbı *maṭvī-yi mevḳūf* kėrek; eger bu ėkki baḥrnıŋ özge erkānını (5) *sālim* isti‘māl ḳılsalar ‘arūż ve ḍarbı *mevḳūf* kėrek; eger *mużāri‘* ve *ḳarīb* (6) ve *müşākil*niŋ barı erkānı mekfūf bolsa, ‘arūż ve ḍarbı *maḳṣūr* kėrek, (7) tā ol ḳā‘ide ḫalel[588] tapmaġay. Çün ol tört[589] baḥrnıŋ *sālim*lerini körsettük, bu (8) bėş baḥrnıŋ hem *sālim*lerini körseteliŋ.

Serī‘ Baḥrı

‘Arūż ve ḍarb mevḳūf

(9) Cānımġa yüz derd ü elem kėltürdüŋ
Köŋlüm<g>e yüz renc ü sitem kėltürdüŋ

(10) Taḳṭī‘

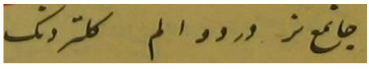 Cānımġa yüz || derd ü elem ||

kėltürdüŋ

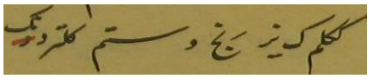 Köŋlümge yüz || renc ü sitem ||

kėltürdüŋ

(11) *Müstef‘ilün müstef‘ilün mef‘ūlātü*

[588] ḫalel: Ø (B)
[589] tört: Ø (B)

Maṭvī-i mevḳūf

(12)

(13) ‘Işḳnı her kim ki ḳılur iḫtiyār
Mėn kibi ‘ālemde bolur ḫ[v]ār u zār

(84b/1) Köñglüme yüz renc ü sitem kėltürdüñ
Cānıma miñ miḥnet ü ġam kėltürdüñ

(2) *Müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilān*

Maṭvī-yi meksūf

(3) Özni köñgül ‘ayş ile tutmaḳ kėrek
Bizni unutḳannı unutmaḳ kėrek

(4) Köñglüme yüz renc ü sitem kėltürür
Cānıma miñ miḥnet ü ġam kėltürür

(5) 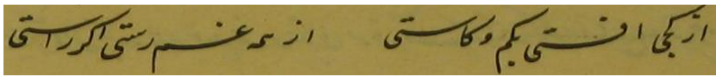

(6) *Müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün*

Maḳṭū‘, maṭvī-yi mevḳūf

(7) 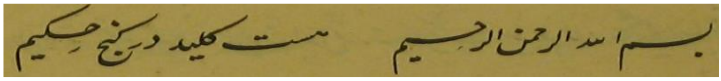

(8) *Remel* baḥrıda meẕkūr bolup erdi kim aḥyānen ‘Acem ve ‘Arab taḳlīdi bile mıṣrā‘- (9) larnıñ evzānını muḫālif kėltürüptür. Şeyḫ Niẓāmī’niñ bu beyti dağı (10) uşal maḳūledindür. Avvalgı mıṣrā‘ınıñ[590] *ėkki rükni maḳṭū‘*dur, *‘arūżı maṭvī-yi* (11) *mevḳūf*: *Mef‘ūlün mef‘ūlün fā‘ilān*. Soñġı mıṣrā‘ınıñ *ėkki rükni maṭvī, ḍarbı* (12) *maṭvī-yi mevḳūf*: *Müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilān*.

[590] mıṣrā‘ınıñ: mıṣrā‘ı (B)

‘Arūż ve ḍarb maḫbūl-ı meksūf

(13) 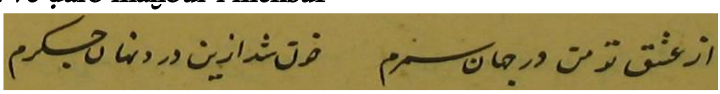

(85a/1) Kön̂glümge yüz renc ü sitem kėledür
Cānımġa min̂g derd ü elem kėledür

(2) Ėy bī-vefā kėlgil bėri güẕer ėt
Raḥm ėyleben mėn ḫasteġa naẓar ėt

(3) *Müstef‘ilün müstef‘ilün fe‘ilün*

Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb mevḳūf

(4) Cānıma yüz miḥnet ü ġam kėltürdün̂g
Kön̂glüme yüz renc ü sitem kėltürdün̂g

(5) 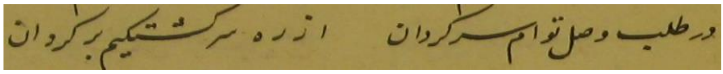

(6) *Müfte‘ilün müfte‘ilün mef‘ūlān*

Maṭvī-yi meksūf

(7) 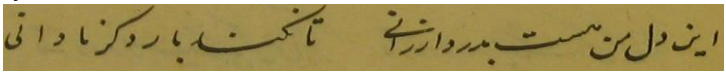

(8) Nė ḳılayın yār mėni bilmeydür
Luṭf ḳılıp raḥm man̂ga ḳılmaydur

(9) Kön̂glüme yüz renc ü sitem kėltürdi
Cānıma min̂g miḥnet ü ġam kėltürdi

(10) *Müfte‘ilün müfte‘ilün mef‘ūlün*

Maṭvī, ‘arūż ve ḍarb eṣlem

(11) Nevāyī
İstemesen̂g ėslemesen̂g bizni
Mėn öperem yolun̂g üze izni

(12)[591] 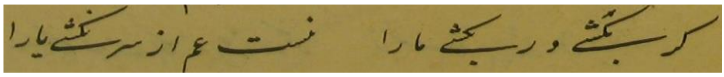

(13) Kön̂glüme yüz renc ü sitem kėldi

[591] A’da 85a/12- 86a/8 *Müfte‘ilün fa‘ūlān*’ün denk geldiği yaprak (C 353) C’de karışmış 70a’ya denk gelen sayfadan sonra ciltlenmiş.

Cānıma miṉg miḥnet ü ġam kėldi

(85b/1) *Müfte‘ilün müfte‘ilün fa‘lün*

Maṭvī-yi maḫbūn-ı mevḳūf[592]

(2) Köṉglüme yüz renc ü sitem bar
Cānıma miṉg miḥnet ü ġam bar

(3) *Müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘*

Maṭvī-yi menḥūr[593]

(4) Köṉglüme yüz renc ü sitemdür
Cānıma miṉg miḥnet ü ġamdur

(5) *Müfte‘ilün müfte‘ilün fa‘*

Maṭvī-yi maḫbūn-ı mevḳūf

(6) 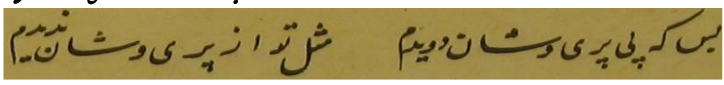

(7) Ḳandadur sėniṉg kibi dil-āzār
Ḳandadur mėniṉg kibi dil-efgār

(8) *Müfte‘ilün mefā‘ilün fa‘ūlān*

Maṭvī-yi maḳṭū‘-yı maṭvī-yi mevḳūf

(9) Sėnçe kişi bolġay mu ėy nigār
Gül bedeni gül būyı gül-‘iẕār

(10) 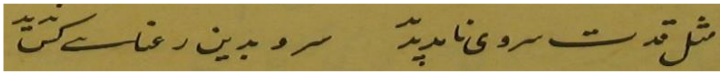

(11) *Müfte‘ilün mef‘ūlün fā‘ilān*

Maḫbūn-ı maṭvī-yi meksūf

(12)

(13) Ḳara közüm bėrige kėl ḳıl kerem
Viṣāl birle ḳıl mėni muḥterem

(86a/1) *Mefā‘ilün mefā‘ilün fā‘ilün*

[592] C’de bu başlık ve örnek beyit yok.
[593] C’de bu başlık ve örnek beyit yok.

Maḫbūn-ı meksūf

(2) Ḳara közüm bėrige kėl kerem ḳıl
Mėni viṣāl birle muḥterem ḳıl

(3)

(4) *Mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘ūlün*

Maḫbūn-ı maṭvī-yi meksūf

(5) Kerem ḳılıp bėrige kėl ėy ṣanem
Naẓar ḳılıp bendeni ḳıl muḥterem

(6) *Mefā‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün*

Murabba‘āt-ı maṭvī-yi mevḳūf

(7) Mėnçe ḳanı vefā-dār
Sėnçe ḳanı cefā-kār

(8) *Müfte‘ilün fa‘ūlān*

Meksūf-ı maṭvī

(9) Yār mėni bilmeydür
Raḥm manga ḳılmaydur

(10) *Müfte‘ilün mef‘ūlün*

Cedīd Baḥrı

Sālimü’l-erkān

(11) Nevāyī[594]
Nė belālıġ hecr ėrür kim zār olmışam
Kėl ki ol köz hecride bīmār[595] olmışam

(12) Taḳṭī‘[596]
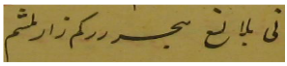 Nė b$_{e}$lāl$_{ı}$ġ || hecr+$_{ė}$r$_{ü}$r k$_{i}$m || zār $_{o}$lm$_{ı}$ş$_{a}$m

[594] Nevāyī: Ø (A, C)
[595] bīmār: ḫumār (A, B)
[596] taḳṭī‘: Ø (C)

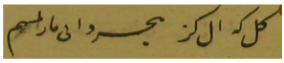 Kėl ki ol köz || hecride bī || mār olmışam

(13) *Fā'ilātün fā'ilātün müstef'ilün*

Fā'ilātün fā'ilātün müstef'ilün

(86b/1) ***Maḫbūn***[597]

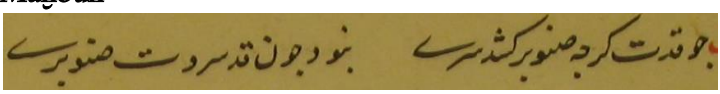

(2) Naẓarī ḳılmadı māhım man̂ga nė'tey

Es̱erī ḳılmadı āhım an̂ga[598] nė'tey

(3) *Fe'ilātün fe'ilātün mefā'ilün*

Maḫbūn, 'arūż ve ḍarb eḥaẕẕ

(4) Özni bir laḥẓa elemsiz tapman

Ḫāṭır-ı ḫasteni ġamsız tapman

(5) *Remel* baḥrıda bu vezn *maḫbūn, 'arūż ve ḍarb ebter*dür.

(6) *Fā'ilātün fe'ilātün fa'lün*

Meşkūl, 'arūż ve ḍarb eḥaẕẕ

(7) Mey-i la'l ü yār-ı hem-dem ḫoştur

Dil-i şād u cān-ı bī-ġam ḫoştur

(8) *Fe'ilātü fā'ilātün fa'lün*

Remel baḥrıda bu vezn *meşkūl*[599], *'arūż* (9) *ve ḍarb ebter*dür.

Mekfūf-ı maṭvī

(10) 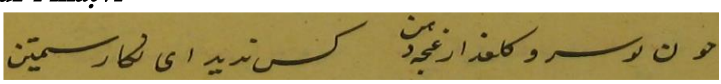

(11) Serv-ḳad lāle-rūy sėnçe ḳanı

Tīz-ḫışm tünd-ḫūy sėnçe ḳanı

(12) *Fā'ilātü fā'ilātü müfte'ilün*

---

[597] maḫbūn: Ø (C)

[598] an̂ga: man̂ga (B)

[599] meşkūl: meskūk (A)

Mekfūf-ı maṭvī-yi müreffel

(13) Serv-ḳad lāle-rūy sènçe ḳaçan bar
Tīz-ḫışm tünd-ḫūy sènçe ḳaçan bar

(87a/1) 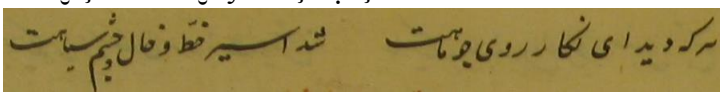

(2) *Fā'ilātü fā'ilātü müfte'ilātün*

Meşkūl-ı mekfūf, 'arūż ve ḍarb merfū'

(3) Maṅga sènçe gül-'iẕār bar mudur[600]
Saṅga mènçe bī-ḳarār bar mudur[601]

(4) *Fe'ilātü fā'ilātü fā'ilün*

Remel baḥrıda bu vezn *meşkūl-i mekfūf,* (5) *'arūż ve ḍarb maḥẕūf*tur[602].

Meşkūl-i mekfūf-ı maṭvī

(6) Maṅga sènçe gül-'iẕār kem tapılur
Saṅga mènçe bī-ḳarār kem tapılur

(7) *Fe'ilātü fā'ilātü müfte'ilün*

Murabba'āt-ı meşṭūr-ı[603] mekfūf-ı maṭvī

(8) Lāle-rūy sènçe ḳanı
Tünd-ḫūy[604] sènçe ḳanı

(9) *Fā'ilātü müfte'ilün*

Mekfūf-ı maṭvī-yi müreffel

(10) Lāle-rūy sènçe ḳaçan bar
Tünd-ḫūy sènçe ḳaçan bar

(11) *Fā'ilātü müfte'ilātün*

---

[600] bar mudur: bar mu (B)
[601] bar mudur: bar mu (B)
[602] *Remel* baḥrıda bu vezn *meşkūl-i mekfūf, 'arūż ve ḍarb maḥẕūf*tur: Ø (C)
[603] *meşṭūr*: A'da *mesṭūr* yazılı; Ø (C)
[604] tünd-ḫūy: A'da *tünd-ḥūy* yazılı.

Meşkūl-i merfū‘-yı müreffel

(12) Manŋga sėnçe yār bar mu
Sanŋga mėnçe zār bar mu

(13) *Fe‘ilātü fā‘ilātün*

Ḳarīb Baḥrı

Müşemmenāt-ı[605] sālimü’l-erkān

(87b/1) Cemālınŋgdın ḳuyaş asru bat uyatlıġ[606]
Saçınŋgġa bende bāġ içre sünbül atlıġ

(2) Taḳṭī‘[607]

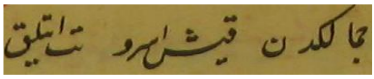

$C_emāl_{ın}gd_ın$ || $ḳ_uy_aş$ asru || b_at $uy_atlıġ$[608]

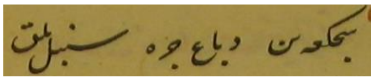

$S_aç_{ın}gġa$ b_en || d_e bāġ $_i$çre || $s_ünb_ül$ $_atl_ıġ$[609]

(3) *Mefā‘īlün mefā‘īlün fā‘ılātün*
Mefā‘īlün mefā‘īlün fā‘ilātün

(4) ***Mekfūf-ı maḳṣūr***

(5) 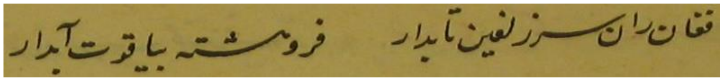

(6) Manŋga yār vefā ḳılmadı dirīġ
Bu derdimġa devā ḳılmadı dirīġ

(7) *Mefā‘īlü mefā‘īlü fā‘ilān*

---

[605] *müşemmenāt-ı*: Ø (A, C)
[606] uyatlıġ: utatlıġ (B), utanlıġ (C); A’da *uyatlıḳ*
[607] taḳṭī‘: Ø (C)
[608] uyatlıġ: utatlıġ (B)
[609] atlıġ: A’da *atlıḳ*

Mekfūf, ʻarūż ve ḍarb sālim

(8)[610] Manĝa yār vefā ḳılmadı dirīġā
Bu derdimġa devā ḳılmadı dirīġā

(9) Ḫudāvend-i cehān-baḫş şāh-ı ʻādil
Şehenşāh-ı cevān-baht rād-ı kāmil

(10) *Mefāʻīlü mefāʻīlü fāʻılātün*

Mekfūf, ʻarūż ve ḍarb maḥẕūf

(11) Manĝa yār vefā ḳılmadı nė'tey
Bu derdimġa devā ḳılmadı nė'tey

(12) *Mefāʻīlü mefāʻīlü fāʻılün*[611]

Mekfūf-ı maḳbūż-ı maḫbūn

(13) Kėl ėy yār bu sarıġa güẕer ėtkil
Mėn-i zārġa raḥm ėtip naẓar ėtkil

(88a/1) *Mefāʻīlü mefāʻilün feʻilātün*

Maḳbūż-ı mekfūf-ı maḳṣūr[612]

(2) 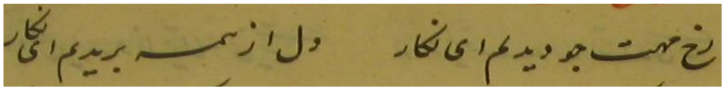

(3) Mėninĝ kibi vefā-dār ḳanda bar
Sėninĝ kibi cefā-kār ḳanda bar

(4) *Mefāʻilün mefāʻīlü fāʻılān*

Maḳbūż-ı maḫbūn

(5) Ḳara közüm bėrige kėl kerem ėtkil
Mėni viṣāl birle muḥterem ėtkil

(6) *Mefāʻilün mefāʻilün feʻilātün*

---

[610] A'da 87b/8-90b/6'ya denk gelen bölümün yaprakları C'de atlanmış veya yapraklar yitik.

[611] fāʻilün: fāʻilātün (A)

[612] *Maḳbūż-ı mekfūf-ı maḳṣūr* ():*Mekfūf-ı maḳbūż-ı maḳṣūr* (B)

Maḳbūż-ı maḥẕūf

(7) Kerem ḳılıp bėrige kėl ėy ṣanem
Naẓar ḳılıp bu ḳulnı ḳıl muḥterem

(8) *Mefā‘ilün mefā‘ilün fā‘ilün*

Aḫreb-i mekfūf, ‘arūż ve ḍarb sālim

(9) Enverī

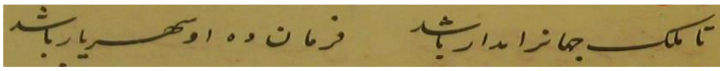

(10) Ol yār vefā ḳılmadı dirīġā
Derdimġa devā ḳılmadı dirīġā

(11) *Mef‘ūlü mefā‘īlü fā‘ilātün*

Aḫreb-i mekfūf-ı maḳṣūr

(12) Derdimġa devā ḳılmadı ḥabīb
Cüz cevr ü cefā bilmedi ṭabīb[613]

(13)

(88b/1) *Mef‘ūlü mefā‘īlü fā‘ilān*

Aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf

(2) Ol yār vefā ḳılmadı nė’tey
Derdimġa devā ḳılmadı nė’tey

(3) *Mef‘ūlü mefā‘īlü fā‘ilün*

Murabba‘āt-ı meşṭūr-ı mekfūf-ı maḳṣūr

(4) Bėri kėlgil ėy nigār
Maṅga bėrme intiẓār

(5) *Mefā‘īlü fā‘ilān*

Mekfūf-ı maḥẕūf

(6) Vefā ḳılġıl ėy ṣanem
Cefā ḳılma munça hem

(7) *Mefā‘īlü fā‘ilün*

[613] ṭabīb: ḥabīb (B)

Mekfūf-ı maḫbūn-ı ebter[614]

(8) Vefā ḳıl ḥabībim
Devā ḳıl ṭabībim

(9) *Mefā'īlü fa'lün*

Ḫafīf Baḥrı

Sālimü'l-erkān

(10) Ḳayda ėrdiṉg ėy meh-veşim şerḥ ḳılġıl
Ölgüm ėrdi ger bir zamān kėlmeseṉg bil

(11) 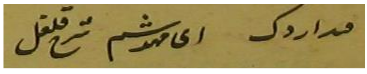 Ḳ$_{a}$yd$_{a}$ ėrd$_{in}$g || ėy m$_{e}$h-v$_{e}$ş$_{i}$m || ş$_{e}$rḫ ḳ$_{ı}$lġ$_{ı}$l

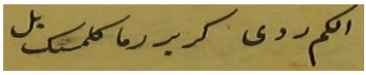 Ölg$_{ü}$m $_{ė}$rdi || g$_{e}$r b$_{i}$r z$_{a}$mā$_{n}$ || k$_{ė}$lm$_{e}$s$_{en}$g b$_{i}$l

(12) Taḳṭī' (13) *Fā'ilātün müstef'ilün fā'ılātün*
Fā'ilātün müstef'ilün fā'ilātün

Maḫbūn

(89a/1) 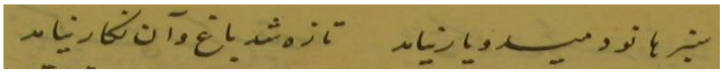

(2) Vaṣlın ol ay maṉga muḥāl ḳılıptur
Hecridin mėni ḫaste-ḥāl ḳılıptur

(3) *Fā'ilātün mefā'ilün fe'ilātün*

Maḫbūn-ı maḳṣūr

(4) Hīç bilmen ki çın mudur bu sözüṉg
Yaḫşılıḳḳa yaḳın mudur bu sözüṉg

(5) Şāhī:

(6) *Fā'ilātün mefā'ilün fe'ilān*

[614] *ebter: maḫẕūf (*B). A'da da önce *maḫẕūf* yazılmış, tashih yapılıp üstü çizilmiş.

Maḫbūn-ı ebter-i musabbaġ

(7) Cāmī

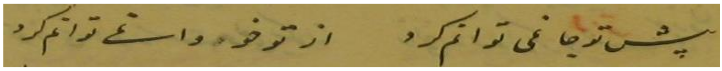

(8) Sėni dėdim ümīd ile ėy yār
Kim alıp könglüm olġa sėn dil-dār

(9) *Fā‘ilātün mefā‘ilün fa‘lān*

Maḫbūn-ı maḥẕūf

(10) Vaṣlın ol ay mangа muḥāl ḳılur
Hecridin mėni ḫaste-ḥāl ḳılur

(11) Şāhī

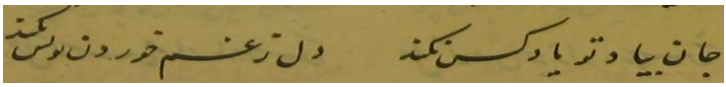

(12) *Fā‘ilātün mefā‘ilün fa‘ulün*[615]

Maḫbūn-ı ebter

(13) Şāhī

(89b/1) Zühd kėtti ėse kerem ḳıldı
‘Işḳ kėldi vü muḥterem ḳıldı

(2) *Fā‘ilātün mefā‘ilün fa‘lün*

Maḫbūn-ı muṣa“aṣ

(3) Dehrġa nė vefādur u nė raḥmī
Dehr köp bī-vefādur u bī-raḥmī

(4) 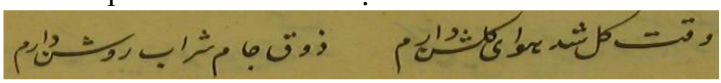

(5) *Fā‘ilātün mefā‘ilün mef‘ūlün*

[615] fa‘ulün: (A)

Mecḥūf[616]

(6) 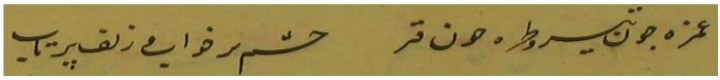

(7) Közidür mest ü la‘li mey-gūn
Zülfidür ėgri ḳaddı mevzūn

(8) *Fā‘ilātün mefā‘ilün fā‘*

Mekfūf-ı maṭvī-yi maḫbūn

(9) Kėl ki sėnçe yār tapılmadı hergiz
Bil ki mėnçe zār tapılmadı hergiz

(10) *Fā‘ilātü müfte‘ilün fe‘ilātün*

Mekfūf-ı maṭvī-yi maḥẕūf

(11) Kėl ki sėnçe yār tapılmas yana
Bil ki mėnçe zār tapılmas yana

(12) *Fā‘ilātü müfte‘ilün fā‘ilün*

Mekfūf-ı maṭvī-yi maḫbūn-ı maḥẕūf[617]

(13) Kėl ki sėnçe yār ḳaçan tapılur
Bil ki mėnçe zār ḳaçan tapılur

(90a/1) *Fā‘ilātü müfte‘ilün fa‘ulün*

Mekfūf-ı maṭvī-yi merbū‘

(2) Kėl ki sėnçe yār tapılmaġay
Bil ki mėnçe zār tapılmaġay

(3) *Fā‘ilātü müfte‘ilün fa‘il*

Mekfūf-ı maṭvī-yi mecḥūf

(4) Kėl ki sėnçe yār tapılmas
Bil ki mėnçe zār tapılmas

(5) *Fā‘ilātü müfte‘ilün fa‘*

[616] mecḥūf : mecḥūf-ı musabbaġ (A)
[617] Mekfūf-ı maṭvī-yi maḫbūn-ı maḥẕūf: Mekfūf-ı maṭvī-yi maḫbūn (B)

Meşkūl-i maṭvī-yi maḫbūn

(6) Manga sènçe yār[618] tapılmadı hergiz
Sanga mènçe zār tapılmadı hergiz

(7) *Fe'ilātü müfte'ilün fe'ilātün*

Meşkūl-i maṭvī-yi maḥẕūf

(8) Manga sènçe yār tapılmas yana
Sanga mènçe zār tapılmas yana

(9) *Fe'ilātü müfte'ilün fā'ilün*

Meşkūl-i maṭvī-yi maḫbūn-ı maḥẕūf

(10) Manga sènçe yār ḳaçan tapılur
Sanga mènçe zār ḳaçan tapılur

(11) *Fe'ilātü müfte'ilün fe'ilün*

Meşkūl-i maṭvī-yi merbū'

(12) Manga sènçe yār tapılmaġay
Sanga mènçe zār tapılmaġay

(13) *Fā'ilātü müfte'ilün fa'il*

Mekfūf-ı maṭvī-yi mecḥūf

(90b/1) Manga sènçe yār tapılmas
Sanga mènçe zār tapılmas

(2) *Fe'ilātü müfte'ilün fa'*

Murabba'āt-ı meşṭūr-ı maḫbūn

(3) Köre alman yıraḳdın
Öledür mèn firāḳdın

(4) *Fe'ilātün mefā'ilün*

Mekfūf-ı maṭvī

(5) Serv-i nāz sènçe ḳanı
'Işḳ-bāz mènçe ḳanı

(6) *Fā'ilātü müfte'ilün*

[618] yār: zār (B)

Meşkūl-i maṭvī

(7) Sanga mėnçe zār ḳanı

Manga sėnçe yār ḳanı

(8) *Fe'ilātü müfte'ilün*

Rūdekī bu baḥrnıng müşemmenide (9) bir ġazel aytıptur, maṭla'ı budur:

Maḫbūn

(10) 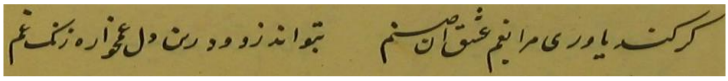

(11) *Fā'ilātün mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün*

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün

(12) *Mücteşş* baḥrıda *maḫbūn* veznide kėltürülgen[619] beytni *ṭard ü 'aks* oḳulsa[620] bu vezn bolur:

(13) Yėte alman viṣālıġa öledür mėn firāḳdın

Kėte almanėşigidin köredür mėn yıraḳdın

(91a/1) *Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün*

Müşākil Baḥrı

Sālimü'l-erkān

(2) Nevāyī[621]

Nėççe sėnsiz firāḳıngda fiġān[622] ėyley[623]

Nāle birle ulus baġrını ḳan ėyley

(3) <Taḳṭī'>

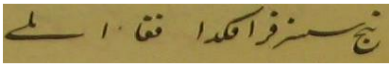 $N_{ė}ç_{e}$ $s_{ė}ns_{i}z$ || $f_{i}rāḳ_{ın}gda$ || $f_{i}ġā_{n}$ $ė yl_{e}y$

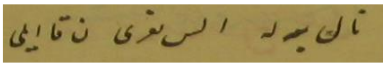 $Nāl_{e}$ $b_{i}rle$ || $ul_{u}s$ $b_{a}ġrı$ || $n_{ı}$ $kā_{n}$ $ėyl_{e}y$

[619] kėltürülgen: kėtürgen (C)
[620] oḳulsa: oḳusa (C)
[621] Kaynak kişinin adı C'de yok.
[622] firāḳıngda fiġān: firāḳıngdın efġān (C)
[623] ėyley: ėyledi (B)

(4) *Fā‘ilātün mefā‘īlün mefā‘īlün*
Fā‘ilātün mefā‘īlün mefā‘īlün

(5) ***Mekfūf-ı maḳṣūr***

(6) 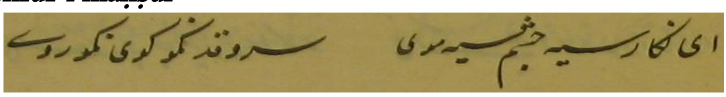

(7) Yoḳ sėninᷝgçe cefā-kār-ı cefā-cūy
Yoḳ mėninᷝgçe vefā-dār-ı du‘ā-gūy

(8) *Fā‘ilātü mefā‘īlü mefā‘īl*

Mekfūf-ı maḥẕūf

(9) Bizge yār vefā ḳılsa nė bolġay
Derdimizġa devā ḳılsa nė bolġay

(10) *Fā‘ilātü mefā‘īlü fa‘ūlün*

Meşkūl-i mekfūf-ı maḳṣūr

(11) Nė sėninᷝgçe cefā-kār-ı cefā-cūy
Nė mėninᷝgçe vefā-dār-ı du‘ā-gūy

(12) *Fe‘ilātü*[624] *mefā‘īlü mefā‘īl*

Meşkūl-i mekfūf-ı maḥẕūf

(13) Manᷝga yār vefā ḳılsa nė bolġay
Elemimġa devā ḳılsa nė bolġay

(91b/1) *Fe‘ilātü mefā‘īlü fa‘ūlün*

Meşkūl-i mekfūf-ı maḳbūż

(2) Nė sėninᷝgçe cefā-kār cefā ḳılur
Nė mėninᷝgçe vefā-dār vefā ḳılur

(3) *Fe‘ilātü mefā‘īlü mefā‘ilün*

Meşkūl-i mekfūf-ı eşter

(4) Nė sėninᷝgçe cefā-kār bar durur
Nė mėninᷝgçe vefā-dār bar durur

(5) *Fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün*

[624] Fe‘ilātü: Fā‘ilātü (B)

Meşkūl-i maḳbūż-ı maḳṣūr

(6) Nė sėnin̄gçe cefā ḳılur cefā-kār
Nė mėnin̄gçe vefā ḳılur vefā-dār

(7) *Fe'ilātü mefā'ilün mefā'īl*

Meşkūl-i maḳbūż-ı maḥẕūf

(8) Nė sėnin̄gçe cefā ḳılur ḥabībī
Nė mėnin̄gçe vefā ḳılur ġarībī[625]

(9) *Fe'ilātü mefā'ilün fa'ūlün*

Meşkūl-i maḳbūż-ı eşter

(10) Nė sėnin̄gçe cefā ḳılur bar kişi
Nė mėnin̄gçe vefā ḳılur bar kişi

(11) *Fe'ilātü mefā'ilün fā'ilün*

Murabba'āt-ı meşṭūr[626] sālim

(12) 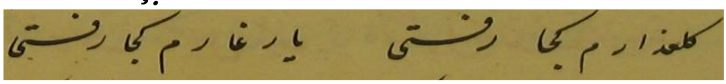

(13) Ėy nigārım bėri kėlgil
Gül-'iẕārım bėri kėlgil

(92a/1) *Fā'ilātün mefā'īlün*

Mekfūf-ı maḳṣūr

(2) Ėy nigār-ı cefā-kār
Asru ḳılma mėni zār

(3)

(4) *Fā'ilātü mefā'īl*

[625] ġarībī: ġayrı (C)
[626] meşṭūr: Ø (C)

Mekfūf-ı maḫẕūf

(5) Serv-i lāle-cebīnī
Māh-i ḫāne-nişīnī

(6) Ėy nigār vefā ḳıl
Terk-i cevr ü cefā ḳıl

(7) *Fā‘ilātü fa‘ūlün*

Bir rükn meşkūl, bir rükn sālim

(8) Ḫaṭı müşk ü saçı ‘anber
Ḫadı lāle ḳadı ‘ar‘ar

(9) *Fe‘ilātü mefā‘īlün*

Meşkūl-i maḳbūż

(10) Ḳadı serv ü ‘iẕārı gül
Közi mest ü dudaġı mül

(11) *Fe‘ilātü mefā‘ilün*[627]

Meşkūl-i eşter

(12) Ḳadı serv ü yüzi gül
Közi mest ü la‘li mül

(13) *Fe‘ilātü fā‘ilün*

Bu baḥrnıng *müşemmen*ide hem (92b/1) ba‘żı[628] aytıpturlar.

Mekfūf-ı maḳṣūr[629]

(2) 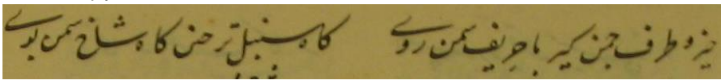

(3) *Fā‘ilātü mefā‘īl fā‘ilātü mefā‘īl*

[627] mefā‘ilün: mefā‘īlün (C)
[628] ba‘żı: ba‘żı şi‘r (C)
[629] maḳṣūr: maḫẕūf (A)

Bu baḥrnıṉg *müşemmen*ide[630] ***bir rükn meşkūl, bir rükn sālim*** (4) veznide maṭla‘ı aytılıp erdi[631]. Vezni ḫālı az mülāyemetī[632] emes:

(5) Yüzi birle ol ay ḳaddı biri serv ü biri lāle
Ḫaṭı birle anıṉg ḫaddı biri māh u biri hāle

(6) *Fe‘ilātü mefā‘īlün fe‘ilātü mefā‘īlün*

Bu Buḥūr Evzānınıng Müştebih Bolurı:

Tört (7) bėş baḥrnıṉg[633] ayaġıda müstevfī[634] körsetildi. Taṭvīldin iḫtirāz ḳılıp, özge buḥūrnıṉg (8) ba‘żısıda işāret ve īmā bile iktifā ḳılıldı[635]. Yana ba‘żısıda her veznde kim iştibāh (9) ḫāṭırġa yėtişti, merḳūm boldı.Yana ba‘żısıda ḫāṭırġa yėtmegen müştebih bolur vezn daġı ḳaldı ėrkin. (10) Bu cemī‘ buḥūrnıṉg[636] müştebih bolur, bolmas vezniġa emşile körsetildi. Her müştebih bolur vezn kim ėkki yā üç (11) baḥrda, ol vezn üçün emşile körsetilmiş bolġay. Münāsib andaḳ körünedür kim her baḥrdın (12) kim kemraḳ ziḥāf bile ol vezn ḥāṣıl bolġay ol baḥrdın tutulġay yā her baḥrnıṉg *sālim*idin ol veznde (13) bolsa ol baḥrdın tutulġay. Nėçük kim *müteḳārib*niṉg *müşemmen-i maḫẓūf* veznide, *hezec* baḥrıda ėkki emşile (93a/1) kėltürülüptür. *Remel* baḥrıda bir müteḳārib kėltürülgen ***müşemmen-i maḫẓūf***:

(2) Ḳadı şāḫ-ı gül dėk nigārım ḳanı
Lebi ġonçe dėk gül-‘iẕārım ḳanı

(3) *Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ul*

---

[630] müşemmenide: Ø (B, C)
[631] erdi: uyudu (C)
[632] mülāyemetī: mülāyemet (C)
[633] C’de “bu buḥūr evzānınıng müştebih bolurı: Tört bėş baḥrnıṉg” ibaresiyle Farsça tercümenin hattıyla yazılmış ve eserin esas nazariye bölümü “tm tm tm” ile de Aruz Risalesi bitmiş. Bundan sonraki Doğu Türkçesinde çok kullanılan vezinler bölümü C’de yer almamaktadır.
[634] müstevfī: müstevfī (B)
[635] ḳılıldı: ḳılındı (B)
[636] cemī‘ buḥūrnıṉg: cem‘-i buḥūrnıṉg (B)

*Hezec*de kėltürülgen ***mekfūf-ı aḫrem-i aḫreb-i mecbūb***[637]*:*

(4) Ḫayāl ėtsem ol bėlni ḥāl ėltedür
Meni bėli sarı ḫayāl ėltedür

(5) *Mefā'īlü mef'ūlü mef'ūlü fa'*

Yana bir ***mecbūb-ı eşter****:*

(6) Ta'alluḳ 'alāyıḳ bile ḳalmadı
İşim bu ḫalāyıḳ bile ḳalmadı

(7) *Fa'ul fā'ilün fā'ilün fā'ilün*

*Remel*de kėltürülgen **merbū'-yı**[638] ***sālim-i maḫẕūf****:*

(8) Ayırġıl mėni cümle hem-rāhdın
Yüzümni ėvür mā sivā'llāhdın

(9) *Fa'il fā'ilātün fa'il fā'ilün*

Bu veznni her ėkki vech bile *müteḳārib* baḥrıdın tutulsa münāsibtür: (10) Bir ol-kim bir *ḥaẕf* ziḥāfıdur. Bes yana bir ol-kim *üç sālim rükn* bir (11) mıṣrā'īde bar. Hezecniñg *müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn sālim* veznide, (12) *remel* baḥrıda bir miṣāl kėltürülüptür, *muḳtežeb* baḥrıda bir.

(13) ***Hezec-i müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn sālim***

(93b/1) Ġāfil olma ėy sāḳī gül çaġın ġanīmet tut
Vaḳt-ı 'ayş ėrür bāḳī al çaġır kėtür bat tut

(2) *Fā'ilün mefā'īlün fā'ilün mefā'īlün*

Remel-i müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn muşa"aṣ

(3) Ġam çėrigi bī-ḥaddur çāresi budur Babur
Bādeni kömek kėltür cāmnı ḥimāyet tut

(4) *Fā'ilātü mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün*

[637] Mekfūf-ı aḫrem-i aḫreb-i mecbūb: Tashih var ama gösterdiği şekilde düzeltilirse yanlış oluyor: [illegible]. Mecbūb'da *fa'al* beklenir ama *ebter : fa'* yazılmış.
[638] merbū': murabba'. A'da da önce *murabba'* yazılmış, sonra düzeltilmiş.

Muḳteżeb, bir rükn maṭvī, bir rükn maḳṭū‘

(5) Bu naṣīḥatım anˆgla nė bilür kişi yanˆgla
Nė bolur[639] ėkin tanˆgla sėn bu kün ġanīmet tut

(6) *Fā‘ilātü mef‘ūlün fā‘ilātü mef‘ūlün*

Bu veznni hezec baḥrıdın tutulsa münāsibtür; (7) nė üçün kim *sālim*idin bar, ol ėkki baḥrda yoḳtur.

‘Alā hāze’l-ḳıyās bilmek (8) kėrek kim *maḥẕūf* bile *maḳṣūm*ı ve *sālim* bile *musabbaġ*ı ve *maḫbūn* bile *maḫbūn-ı* (9) *musabbaġ*ı ve *sālim* bile *müẕāll* ve *maḫbūn* bile *maḫbūn-ı müẕāll*ı ve *mecbūb* bile (10) *ahtem* ve *ezelī*ni ve *aḫrem-i mecbūb* bile *ahtem* ve *ezelī*ni ve *ebter* bile *ebter-i musabbaġ*ı (11) ve *maḫbūn-ı maḳṣūm*ı ve *maḫbūn-ı maḥẕūf* bile *maḫbūn-ı maḳṣūr* ve *ebter-i musabbaġ*ı ve *maṭvī-yi* (12) *mevḳūf* bile *maṭvī-yi meksūf*ı ve *mecẕū‘* bile *menḥūm*ı ‘arūż ve ḍarbta (13) cem‘ ḳılsa bolur, bu şarṭ bile kim beyt *muḳaffā* bolmaġay. *Ebter* bile *maḫbūn-ı maḥẕūf*ı ve (94a/1) [ve] *maḫbūn-ı maḳṣūr* bile *ebter-i musabbaġ*ı ve *mecbūb* bile *aḫrem-i mecbūb*ı ve *ahtem* bile (2) *ezelī*ni beyt muḳaffā bolsa hem ‘arūż ve ḍarbta cem‘ ḳılsa bolur. Ba‘żı veznlerde (3) ṣadr ve ibtidāda *aḫrem* ve *aḫreb*ni cem‘ ḳılsa bolur. *Remel* baḥrınınˆg evzānıda (4) ba‘żı maḥalda kim ṣadr *maḫbūn* kėliptür, ibtidā *sālim* kėliptür yā ‘aks. Cemī‘ yigirme (5) tört vezn-i *rubā‘ī*ni birbiri bile[640] cem‘ ḳılsa bolur. Emṣile:

‘Arūż maḥẕūf ve ḍarb[641] maḳṣūr

(6) Baburā hergiz ḳulaḳ şi‘rinˆġa ol gül salmadı
Gülge nė pervāy yüz feryād ḳılsa ‘andelīb

[639] bolur: bilür (B)
[640] bile: Ø (A)
[641] Emṣile‘arūż maḥẕūf ve ḍarb: B’de okunamayacak şekilde silinmiş.

(7) Hilālī

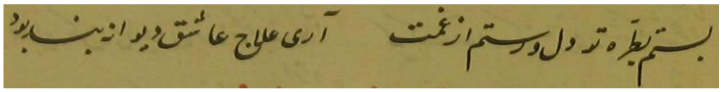

(8) *ʻArūż maḳṣūr ve ḍarb maḥẕūf*

(9) Şāhī

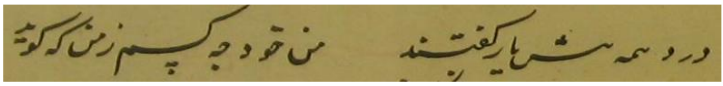

(10) Ėvrülsem anıñg başıġa tapşursam añga cān
Cānımda[642] heves oldur u başta bu hevādur

(11) *ʻArūż sālim, ḍarb musabbaġ*

(12) Fiġānım aştı bülbüldin ġamī yoḳ ẕerre bu ḳuldın
Besī Babur uşal güldin köñgülde ḫārḫārım bar

(13)

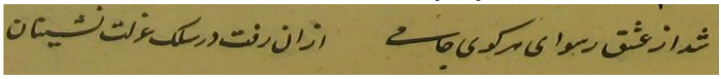

(94b/1) *ʻArūż musabbaġ, ḍarb sālim*

(2) Hilālī

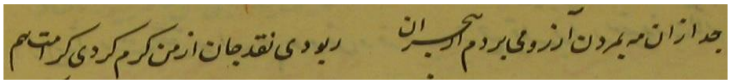

(3) Ol yār ḥasretide[643] bisyār yaḫşıdur ġayr
Mėn hem yaman ėmen līk yaḫşı ėmen anıñg dėk

(4) *ʻArūż maḫbūn, ḍarb maḫbūn-ı musabbaġ*

(5)

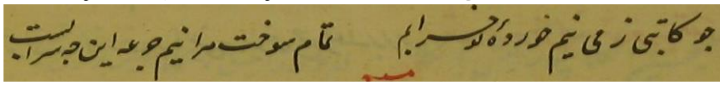

Çü Kātibī zi-mey nīm-ḫorde-i tu ḫarābem
Temām sūḫt merā nīm curʻa īn çi serābest

[642] Cānımda: Cānıma (B)
[643] Metinde sad ile *ḥaṣretide* yazılmış.

(6) ***‘Arūż maḫbūn-ı musabbaġ[644], ḍarb maḫbūn***

(7) Cāmī

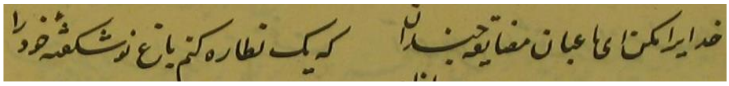

(8) Nevāyī

Delīl ėrür ki kön̂güllerni ḳılmış olġa sėn āzād

Bu kim selāsil-i zülfün̂g tügünleri yişiliptür

(9) ***‘Arūż sālim, ḍarb müẕāll***

(10) <Nevāyī>

Çü zamāne ehli ara vefā tilediṉ̂g çėk ėmdi Nevāyiyā

Elem ü belā nė üçün ki ėl ara yoḳ nėme heves ėyleḍiṉ̂g

(11)

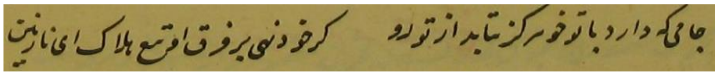

(12) ***‘Arūż müẕāll, ḍarb sālim***

(13) Şāhī

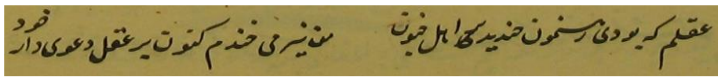

(95a/1) <Nevāyī>

Miskīn Nevāyī bėrse cān ėy dīde her dem tökme ḳan

Ol her nėçe ḳılsa fiġān sėn asraġıl zinhār dem

(2) ***‘Arūż maḫbūn, ḍarb maḫbūn-ı müẕāll***

(3) Ḥasan

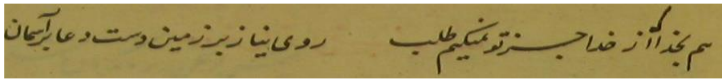

Hem be-Ḫudā ki ez-Ḫudā cuz tu nemī-kunem ṭaleb

Rūy-i niyāz ber-zemīn dest-i du‘ā ber āsmān

[644] musabbaġ: müẕāll (B). A’da da *müẕāll* yazılıp üstü çizilerek *musabbaġ* yazılmış.

(4) ***‘Arūż maḫbūn-ı müẕāll, ḍarb maḫbūn***

(5) 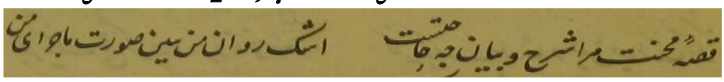

(6) <Nevāyī>

Bėliṉg vü inçü tişleriṉg ḥasretide Nevāyīniṉg

Cismi vü eşki bar durur rişte dürr-i şemīn ara

(7) ***‘Arūż mecbūb, ḍarb ahtem***

(8) Nevāyī

‘Işḳ ister ėmiş sėni ‘adem Mışrı sarı

Barġıl ki ėrür ėl tilegen yėrde ‘azīz

(9) Cāmī

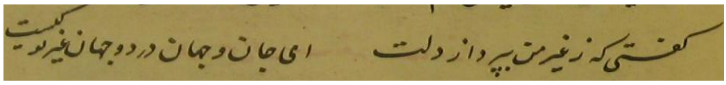

(10) ***‘Arūż mecbūb, ḍarb ezell***

(11) Cāmī

(12) Şāhī[645]

Ger nāle-i derdnāk ėter mėn ne ‘aceb

Kim miḥnet ü hecr ara besī derdim bar

(13) ***‘Arūż ahtem, ḍarb mecbūb***

(95b/1) Dėp sėn ki mėni unutma hicrān ara vay

Sėni unutup nė kişini yād ėteyin

(2) Cāmī

(3) ***‘Arūż ezell, ḍarb mecbūb***

(4) Cāmī

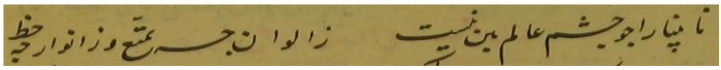

[645] Şāhī: A’da önce Nevāyī yazılmış, sonra üstü çizilmiş. B’de isim yok.

(5) Hecriŋ ġamı gerçi asru nā-ḫoştur līk
Fikriŋ bile şād mėn ḫayālıŋ bile ḫoş

(6) ***ʻArūż aḫrem-i mecbūb ḍarb ahtem***[646]

(7) Tā bir kün ol aydın nevāziş tapḳay
Kök dāyire boldı vü celācil ay u kün

(8) Hilālī

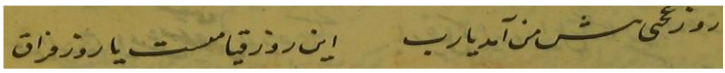

(9) ***ʻArūż aḫrem-i***[647] ***mecbūb ḍarb ezell***

(10) Ḥasan

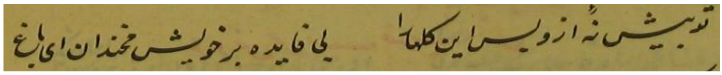

(11) Siz körgen-dėk ėsen selāmettür biz
Siz dağı ėsen bolġay siz inşā'allāh

(12) ***ʻArūż ahtem ḍarb aḫrem-i mecbūb***

(13) Kimge açayın rāz ki yoḳ maḥrem-i rāz
Ġam kimge dėyin ki ġam-güsārım yoḳtur

(96a/1) Cāmī

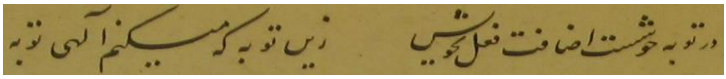

(2) ***ʻArūż ezell ḍarb aḫrem-i mecbūb***

(3) Ḥasan

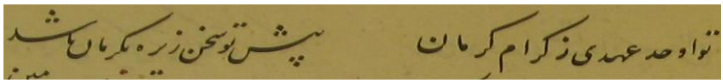

(4) Nė dīnniŋ işin ḳıldım vü[648] nė dünyānıŋ
Yā Rab nė'tey öz işimge ḫayrāndur mėn

(5) ***ʻArūż ebter ḍarb ebter-i musabbaġ***[649]

---

[646] ahtem: ezell (B). A'da da önce *ezell* yazılı, üstü çizilmiş *ahtem* yazılmış.
[647] aḫrem-i: Ø (A)
[648] vü: Ø (B)
[649] ebter-i musabbaġ: Ø musabbaġ (B)

(6) Nevāyī

Bāṭın u ẓāhirinġ aḥvālını kör kim ḳılmış

Żāyi‘ ol birni ḫavāṭır bu birisin i‘zāż

(7) Ḥāfıẓ

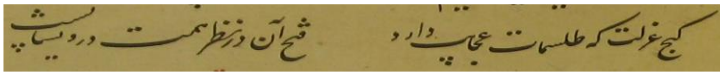

(8) ***‘Arūż ebter ḍarb maḫbūn-ı maḳṣūr***

(9) Cāmī

(10) Nevāyī

Ḳahr ile bāde çü tuttunġ öldüm

Zehr dėk öltürür ėlni aççıġınġ

(11) ***‘Arūż ebter-i musabbaġ ḍarb ebter***

(12) Ḫalḳ yüz cevr ile işler buyurur kāş ėlninġ

Nė yüzin körge mėn ü nė sözin ėşitkey mėn

(13) 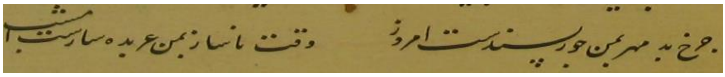

(96b/1) ***‘Arūż maḫbūn-ı maḳṣūr ve ḍarb ebter***

(2) Ḥāfıẓ

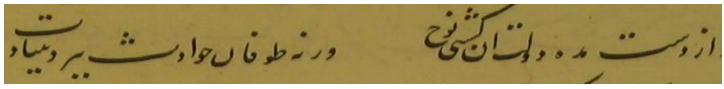

(3) Nevāyī

Ḳarılıġda ėkki işdin kişi bar ėlge ‘azīz

Birisi zühd ü biri ḫalḳ ara nā-peydālıġ

(4) ***‘Arūż maḫbūn-ı maḥẕūf, ḍarb maḫbūn-ı maḳṣūr***

(5) Nevāyī

Devr ėli cevridin öldüm ḳanı mey-ḫāne yolı

Kim ėrür ḳaçḳalı köp daldası bir laḥẓa penāh

(6) Hilālī

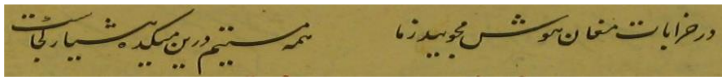

(7) ***‘Arūż maḫbūn-ı maḥẕūf, ḍarb ebter-i musabbaġ***

(8) Ḥāfıẓ

(9) <Nevāyī>

Keremin iste[650] Nevāyī ki kişi ṭā‘at ėtip
Nāme ma‘lūm ėmes soŋ̂g ḳolıdındur yā oŋ̂g

(10) ***‘Arūż maḫbūn-ı maḳṣūr, ḍarb maḫbūn-ı maḥẕūf***

(11) Barı aḥbāb ėdi ḥāżır barı ėdi esbāb cem‘[651]
Sāz u ḫ^{v}ānende bile nuḳl u mey bī-ġaş ėdi

(12) Cāmī

(13) ***‘Arūż ebter-i musabbaġ, ḍarb maḫbūn-ı maḥẕūf***

(97a/1) Cāmī

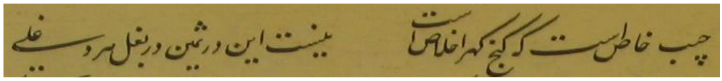

(2) Babur er herze dėdi meclis ehli ‘ayb ėtmeŋ̂g
Kerem ėyleŋ̂g anı ma‘ẕūr tutuŋ̂g ser-ḫoş ėdi

(3) ***‘Arūż maṭvī-yi mevḳūf, ḍarb maṭvī-yi meksūf***

(4) <Nevāyī>

Zühd Nevāyī saŋ̂ga bėrmedi mescidte feyż
Ėmdi kirip deyr ara ṭarḥnı sal özgeçe

(5) Ḥasan

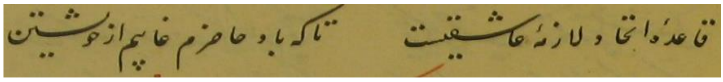

[650] iste: ister (B)
[651] ėdi esbāb cem‘:esbāb ėdi cem‘ (B)

(6) ***‘Arūż maṭvī-yi meksūf, ḍarb maṭvī-yi mevḳūf***

(7)

(8) Nevāyī

Tār-ı sirişkim çėkip derd ḳaddım ḳıldı ḫam

Ėyle ki ėl çileni tartıp ėter yanı kūj

(9) ***‘Arūż mecẓū‘, ḍarb menḥūr***

(10) Sėnin̂g üçün ol ki başın oynamadı hīç

San̂ga ‘acāyib ki ‘ışḳ-bāz köründi

(11) <Ḥāfıẓ>

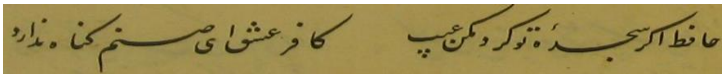

(12) ***‘Arūż menḥūr, ḍarb mecẓū‘***

(13)

Cāmī-i bī-ṣabr u dil segān-i deret-rā

Hem-dem-i dīrīne est u yār-i hevā-ḫ^{v}āh

(97b/1) ***‘Arūż ebter, ḍarb maḫbūn-ı maḥẓūf***

(2) Nevāyī

Nev-bahār oldı vü mėn hecrde sāḳī mey tut

Tā ki yıġlay ḳılıban ‘arbede andaḳ ki bulut

(3)

(4) ***‘Arūż maḫbūn-ı maḥẓūf, ḍarb ebter***

(5) Cāmī

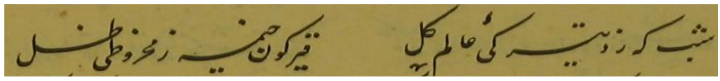

(6) Nevāyī

Kön̂glekin̂g berg-i gül ü üstide gül-reng yelek

Gül kibi cismin̂g üze ėyle ki gül-gūn kön̂glek

(7) ***‘Arūż maḫbūn-ı maḳṣūr, ḍarb ebter-i musabbaġ***

(8) Nevāyī

Yüz közüñgde mu‘ayyen kemāl-i ṣun‘-ı ilāh
Nė yüzdür u bu nė köz lā ilāhe illa’llāh

(9) Cāmī

(10) ***‘Arūż ebter-i musabbaġ, ḍarb maḫbūn-ı maḳṣūr***

(11) 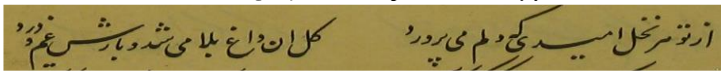

(12) Nevāyī

Közüm uçar ki hümāyūn yüzüñgni körgey bat
Bi-‘aynihi añga kirpikler olmış ėkki ḳanat

(13) ***‘Arūż mecbūb, ḍarb aḫrem-i mecbūb***

(98a/1) Bir güşe-i bāġ olsa vü sėn bolsañg ü mėn
Mey ḳoysaḳ u[652] ėkkimiz ḳadeḥ içre bir ḥīn

(2) Cāmī

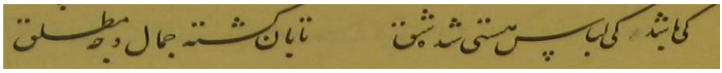

(3) ***‘Arūż aḫrem-i mecbūb, ḍarb mecbūb***

(4) Cāmī

(5) Nevāyī

Ṣad-berg benefşe yoḳsa nergis yā gül
İçmek bolmas bular hevāsı bile mül

(6) ***‘Arūż ahtem, ḍarb ezell***

(7) Kėldi ramażān u mėn taḳı bāde-perest
‘Iyd oldı vü ẕikr-i mey ḳılur mėn peyvest

(8) Cāmī

[652] u: Ø (A)

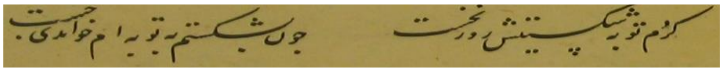

(9) ***ʻArūż ezell ve ḍarb ahtem***

(10) Cāmī

(11) Ol yüzi ḳuyaş ki bardur aydın efzūn
Ḥüsn içre ol ay allıda ḫūrşīd zebūn

(12) ***Ṣadr aḫrem, ibtidā aḫreb***

(13) Nevāyī

Bolmay ġāfil demī ġam u derd
Ulġaytıban anı derd-perverd

(98b/1) Cāmī

(2) ***Ṣadr aḫreb, ibtidā aḫrem***[653]

(3) Nevāyī

Köz mehdi ara tutup ol ārām
Ẓarf u maẓrūf u maġz u bādām

(4) ʻĀrifī

(5) ***Ṣadr maḫbūn, ibtidā sālim***

(6) Cāmī

(7) Tünekün birle bütün meclisi asru ḫ^{v}eş ėdi
Meclis ehli barı dil-ḫ^{v}āh u barı dil-keş ėdi

[653] aḫrem: aḫreb (B)

(8) ***Ṣadr sālim, ibtidā maḫbūn***

(9) Sözlep ol la‘l-i şeker-ḫānı şeker-rīz ėte sėn
Açıp ol zülf-i semen-sānı dil-āvīz ėte sėn

(10) Kātibī

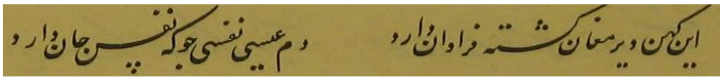

2. <RİSĀLE> (98b/11-173b/13)

(11) Bu cemī‘ meẕkūr bolġan[654] veznlerni buḥūr taḥtıda kėltürüldi. Müsta‘mel ve muḫtara‘ı (12) ve maṭbū‘ ve nā-maṭbū‘ıġa işāret dāyimā vāḳi‘ bolmadı. Ḫātırġa mundaḳ kėçti (13) kim cemī‘ buḥūrnıṉg müsta‘mel ve muḫtara‘ veznlerinin̄g ‘adedlerini bitilgey, maṭbū‘- (99a/1) larını miṣāl bile körsetilgey. Şi‘r ehli arasıda şāyi‘ veznlerde üstādlardın[655] (2) ***ġarrā eş‘ār*** kėltürülgey; tā bu muḫtaṣar bu vesīle bile fuṣaḥā naẓarıġa manẓūr ve (3) şu‘arā tiliġa meẕkūr bolġay.

Bilgil ki bu yigirme bir baḥrda (4) bėş yüz ottuz yėtti vezn kiltürüldi, bu cümledin müsta‘mel vezn ėkki (5) yüz seksen toḳḳuz, muḫtara‘ vezn ėkki yüz ḳırḳ sėkkiz. Müsta‘mel ve muḫtara‘dın (6) maṭbū‘ vezn yüz altmış ėkki, müsta‘mel-i maṭbū‘ yüz tört, muḫtara‘-ı maṭbū‘ ėllig sėkkiz. (B98a/9) Bu buḥūr evzānınıṉg maṭbū‘ ve nā-maṭbū‘ını kim farḳ ḳılındı, çün ṭabāyi‘ muḫtelif- (B98a/10) dür. Bola alur kim ba‘żı ėl ḳaşıda maṭbū‘, nā-maṭbū‘ körüngen yā ‘aks. Nėçük kim (B98a/11) *remel-i müṣemmen-i maḫbūn* ‘arūż ve ḍarb *ebter* veznini *Mi‘yār-ı Nuṣretī ‘arūż*’ıda mundaḳ (B98a/12) dėptür kim: “Nev‘-i dīger ez ezāḥīf ān-est, ki vezn-i maṭbū‘ be-isti‘māl-i ān nā-ḫoş

[654] bolġan: bolġay (B)
[655] üstādlardın: üstāddın (B)

(B98a/13) kerded çünān ki Mevlānā Kemāl İsmā‘īl ez-īn nev‘-i bisyār kerde est ve derīn ḳasīde güfte est.”

(B98b/1-2) 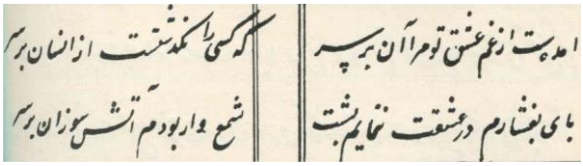

(B98b/3) Eger ez īn nev‘-i ezāḥīf müsta‘mel nedārend bihter bāşed ki ḥaḳīḳat-i şi‘rī rā (B98b/4) be-dīn laṭīfī nā-ḫoş gerdānīde est.” Kem kişi bolġay ṭab‘ ehlidin kim bu veznni ḳabūl ḳılmaġay[656]. (7) Andaḳ iltizām ḳılındı kim beytī kim nėçe veznde aytılmış bolġay, (8) bir veznnin̄g beyānıda mükerrer ol beytni kėltürülgey[657].

Müteḳārib Baḥrı

Ḳırḳ ėkki vezn: (9) Yigirme müsta‘mel, yigirme[658] ėkki muḫtara‘.

Sėkkiz vezn müsta‘mel-i maṭbū‘:

Avvalġı vezn

(10) Yüzi reşk-i ḫūrşīd-i enver boluptur
Közi fitne-i şehr ü kişver boluptur

(11) Cāmī[659]

(12) Evzānnın̄g beyānıda *musabbaġ* ve *sālim* dėk ‘arūż ve ḍarbḳa maḫṣūṣ muzāḥaflar (13) üçün başḳa başḳa emşile kėltürülüp ėrdi; çün beytī kim muḳaffā bolmasa ol (99b/1) nev‘ ‘arūż ve ḍarbḳa maḫṣūṣ. Muzāḥaflardın biri ‘arūżıda bolsa (2) yana biri ḍarbıda bola

[656] (7) Bu buḥūr evzānının̄g…. bu veznni ḳabūl ḳılmaġay: A’da yok.
[657] beytni kėltürülgey: beyt kėltürülgen (B)
[658] yigirme: Ø (B)
[659] Cāmī: Ø (B)

alur, bu cihettin ol muzāḥaflarnı[660] bir vezn-i maṭbūʻ (3) evzenide oḳ sanaldı. Selmān-ı Sāvecī'ning bu veznde bir yaḫşı ḳaṣīdesi bar: (4)

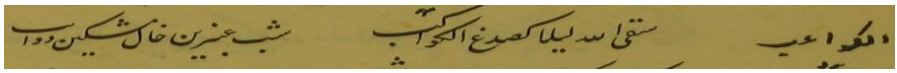

(5) Ve lehū

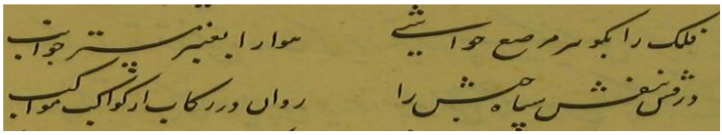

(7) Ve lehu

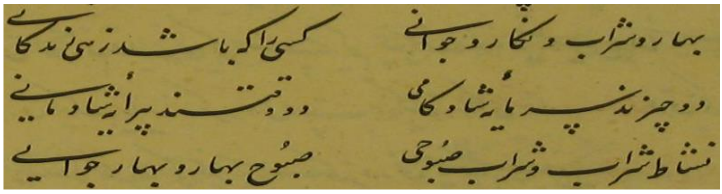

(10) Saʻdī

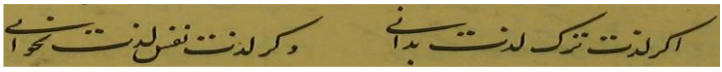

(11) Cāmī

(12) Ve lehū

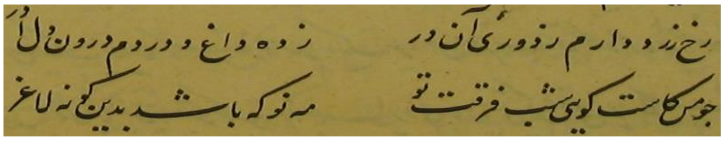

(100a/1-3)

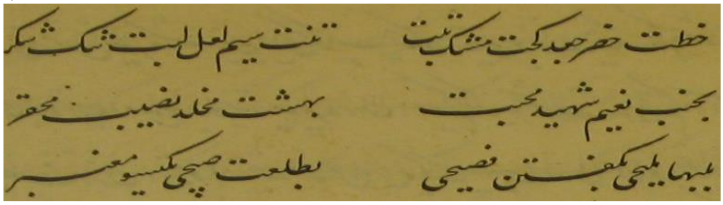

[660] ol muzāḥaflarnı: avvallarnı (B)

(4) Ḥasan[661]

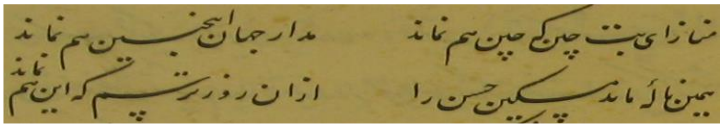

(6) Şāhī

(7) Nevāyī

Yana sėnsizin mūnisim ġam boluptur
Közümge yürek ḳanı hem-dem boluptur

(8) Bu veznde hīç kişi meşnevī aytḳan ėmes, meger Ḫᵛāce Ḫusrev Dihlevī kim (9) *Nüh Sipihr*'niñ bir sipihrini bu veznde aytıptur.

Bilmek kėrek kim (10) ekşer meşnevīniñ īrādı ḳıṣaṣ ve ḥikāyāt ve umūr-ı ṭavīlü'z-zeyl beyānıda vāḳi' bolur (11) kim ḳaṣīde ve ġazel emşālıġa güncāyiş ül yoḳtur. Bu cihettindür kim nėçe maḫṣūṣ (12) veznde oḳ meşnevī aytıpturlar. Ol cümledin bėş vezn meşhūrraḳdur (13) kim *ḫamse*ler ol evzāndadur. Yana bir vezn egerçi *ḫamse*de yoḳtur fi'l-cümle (100b/1) şöhreti bar. *Manṭıḳu't-ṭayr* ve *Meşnevī* bu ėkki kitābnıñ ḳāyili 'azīzleriniñ ekşer meşnevī- (2) leri[662] bu veznde vāḳi' boluptur. Yana bir vezndür kim egerçi şöhreti kemdür velī (3) ḫaylī laṭīf vezndür. Mevlānā 'Abdu'r-raḥmān Cāmī'niñ[663] *Subḥa*'sı ol vezndedür, Ḫᵛāce Ḫusrev (4) Dihlevī *Nüh Sipihr*'niñ bir sipihrini bu veznde aytıptur. Uşbu yėtti vezndür kim (5) meşnevīġa maḫṣūṣtur kim Mevlānā 'Abdu'r-raḥmān Cāmī'niñ *Heft Evreng*'i[664] uşbu (6) yėtti

[661] Ḥasan: Ø (A)

[662] meşnevīleri: meşnevīler (B)

[663] Cāmī'niñ: Cāmī (B)

[664] Evreng: A'da *Evrüng* () yazılı.

vezndedür. Egerçi Ḫᵛāce Ḫusrev Dihlevī *Nüh Sipihr*'de yana ėkki veznde aytıptur. (7) Selīm-ṭab'lıḳ '*Arūż kitābı*n müṭāla'a ḳılġanlarġa revşen bolġusıdur kim (8) ol ėkki veznniṉg mülāyemet ve münāsebeti ḫiffet ve 'uẕūbette bu evzānça (9) yoḳtur. Muḫtara' veznlerdin yana bir vezn bar kim *Subḥa* vezniġa ḫaylī yavuḳtur, (10) maḥallıda her ḳaysı veznġa işāret ve īmāyī bolġusıdur. (B100a/10) bu yėtti meşnevī veznidin bir *Leylī vü Mecnūn* veznide (B100a/11) rāst kėlmes, bėşinçi vezni muḫtara' veznidür[665].

Burunraḳ (11) bir tercī' beyti yėtti veznde ḫayāl ḳılılıp ėrdi[666]. Ḫāṭırġa (12) mundaḳ yėter ėrdi kim her bendini bir veznde aytılġay. Ol beyt budur:

(13) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy
Ḳad u ḫad u saç u bėlini mü dėy

(101a/1) Hindustān fetḥiniṉg soṉggı yılı tārīḫ toḳḳuz yüz ottuz üçte (2) Ḥāfıẓ 'Alī 'İşī Kātib'niṉg risālesiniṉg güft ü gūyı araġa (3) tüşti kim mėniṉg burun meẕkūr bolġan beytimni kim tārīḫ toḳḳuz yüz on (4) birde aytılıp ėrdi, ėkki yüz ėllig ėkki veznde taḳṭī' ḳılıp meẕkūr bolġan (5) *Risāle*'ġa tertīb bėrip yėberip ėdi. Bu tertīb bile bu meẕkūr bolġan tercī' (6) beytini teemmül ḳılıp bėş yüz tört veznde taḳṭī' ḳıldım. (7) Bu cihettin 'alā ḥide risāleī bitildi. *Dībāçe* ve *Risāle*'de (8) buḥūr ve evzānnı mücmel ve mufaṣṣal şerḥ ėtildi[667].

(9) **Ėkkinçi vezn**

(10) Kemāl

[665] (B100a/10) bu yėtti meşnevī…… bėşinçi vezni muḫtara' veznidür: Ø (A)

[666] ḫayāl ḳılılıp ėrdi: aytılıp ėrdi (B)

[667] Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy …… mufaṣṣal şerḥ ėtildi: Ø (B)

(11) Ḳadı şāḫ-ı gül dėk nigārım ḳanı
Lebi ġonçe dėk gül-‘iẕārım ḳanı

(12) Cāmī

668

(13) Ve lehū

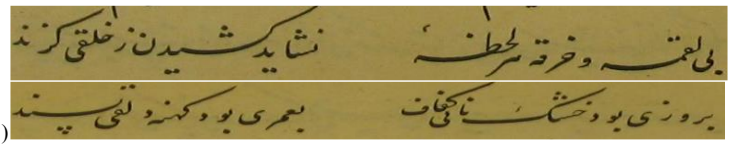

(101b/1)

(2) Sa‘dī

(3)

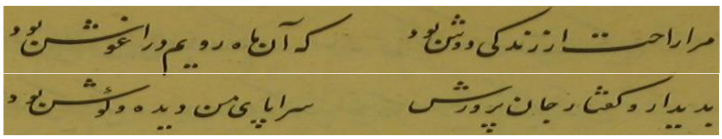

(4) Ḥāfıẕ

(5) Kemāl

(6) Şāhī

(7) Luṭfī

Kökerdi[669] çemen gül-‘iẕārım ḳanı
Sehī-serv boyluḳ nigārım ḳanı

(8) Nevāyī

Közüñge tėn-i nā-tüvānım fidā
Revān-baḫş la‘liñgġa cānım fidā

[668] 2. mısra A’da kenarda tashih edilmiş.

[669] Kökerdi: körkerdi (B)

(9) Ḫayāl ėtsem ol bėlni ḥāl ėltedür
Mėni bėli sarı ḫayāl ėltedür
(10) Ḳadınıṉg ḫayālın köz asrap meger
Köṉgül ravżasıġa nihāl ėltedür
(11) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy
Ḳad u ḫad u saç u bėlini mü dėy

(12) Bu veznde üstādlar ġalebe meşnevī aytıpturlar. Ol cümledin[670] Şeyḫ Sa'dī-yi (13) Şīrāzī'niṉg *Bustān*'ıdur, Firdevsī'niṉg *Şāh-nāme*'si ve Şeyḫ Niẓāmī'niṉg (102a/1) *İskender-nāme*'si ve Ḫᵛāce Ḫusrev'niṉg *Āyīne-i İskenderī*'si ve Mevlānā 'Abdu'r-raḥmān Cāmī' (2) niṉg *Ḫıred-nāme-i İskenderī*'si ve Mīr 'Alī-Şīr Nevāyī'niṉg *Sedd-i İskenderī*'si ve 'Abdu'llāh Hātifī' (3) niṉg *Tėmür-nāme* ve Selmān-ı Sāvecī'niṉg[671] *Firāḳ-nāme*'si… Pend ve naṣīḥat (4) ve mev'iẓe bābıda Şeyḫ Sa'dī'niṉg *Bustānı*'ça ma'lūm ėmes (5) kim 'ālemde bolġay. Nėçük kim özi dėptür.

(6-7) 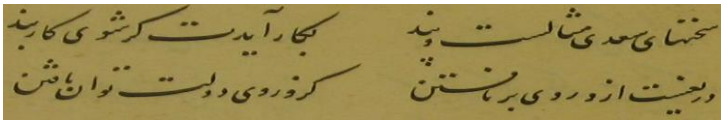

(8) Avvalġı bābıda pādşāhlar naṣāyiḥide mundaḳ dėptür:

[670] cümledin: cümle cümledin (B)

[671] Sāvecī'niṉg: Sāvecī (B)

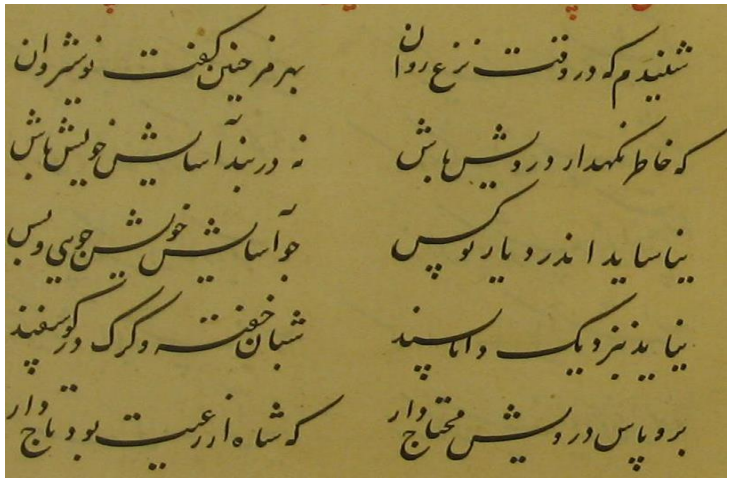

شنیدم که در وقت نزع روان / بهرمز چنین گفت نوشیروان
که خاطر نگهدار درویش باش / نه در بند آسایش خویش باش
نیاساید اندر دیار تو کس / چو آسایش خویش جویی و بس
نیاید بنزدیک دانا پسند / شبان خفته و گرگ در گوسفند
برو پاس درویش محتاج دار / که شاه از رعیت بود تاج دار

(9-13)

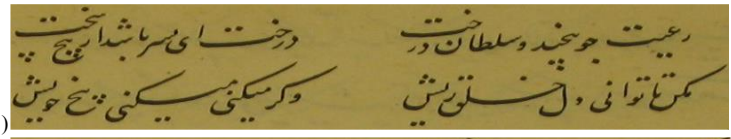

رعیت چو بیخند و سلطان درخت / درخت ای پسر باشد از بیخ سخت
مکن تا توانی دل خلق ریش / وگر میکنی میکنی بیخ خویش

(102b/1)

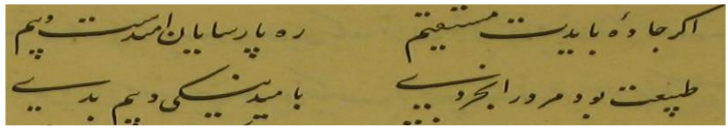

اگر جادهٔ بایدت مستقیم / ره پارسایان امید است و بیم
طبیعت بود مرد را بخردی / بامید نیکی و بیم بدی

(3)

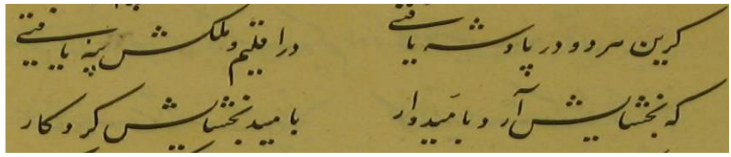

گرین هر دو در پادشه یافتی / در اقلیم و ملکش پناه یافتی
که بخشایش آرد بامیدوار / بامید بخشایش کردگار

(5)

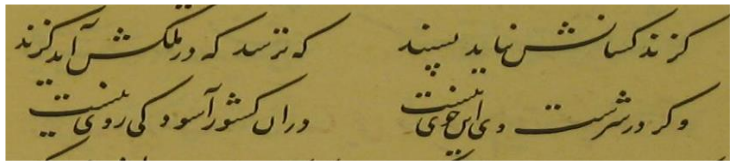

گزند کسانش نیاید پسند / که ترسد که در ملکش آید گزند
وگر در شرست وی این خوی نیست / دران کشور آسودگی روی نیست

(7)

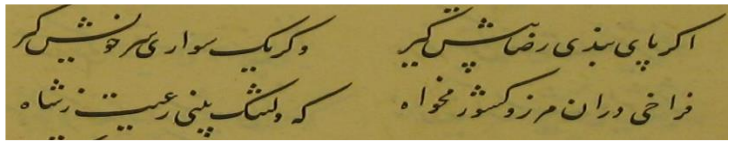

اگر پای بندی رضا پیش گیر / وگر یک سواری سر خویش گیر
فراخی دران مرز و کشور مخواه / که دلتنگ بینی رعیت ز شاه

(9)

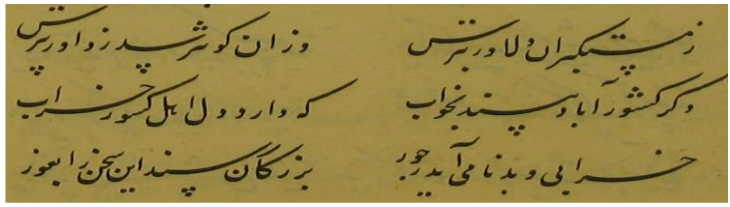

ز مستکبران دلاور بترس / وزان کو نترسد ز داور بترس
دگر کشور آباد بیند بخواب / که دارد دل اهل کشور خراب
خرابی و بدنامی آید ز جور / بزرگان پسند این سخن را بغور

(11)

(103a/1) 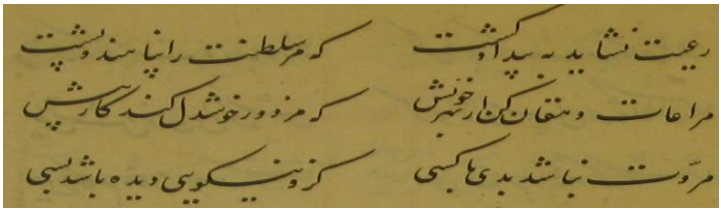

(103a/4) Hem uşbu ma‘nāda yana bir yėrde mundaḳ dėr:

(5) 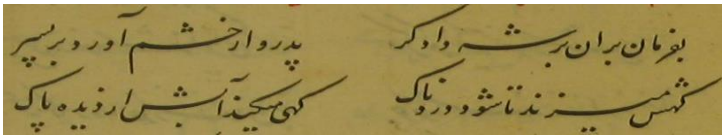

(7) 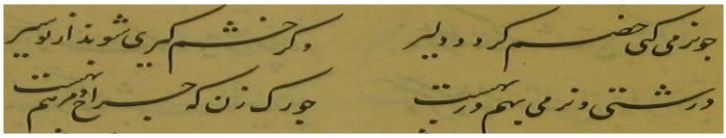

(9) 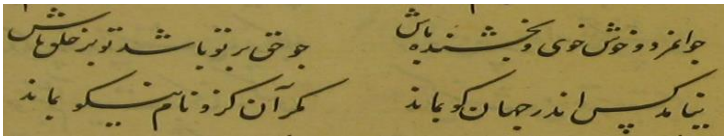

(11)

(12)

(13) 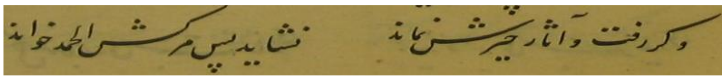

(103b/1)

(2) 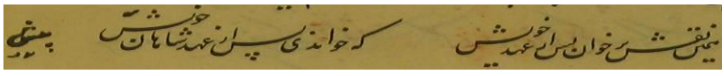

(3) 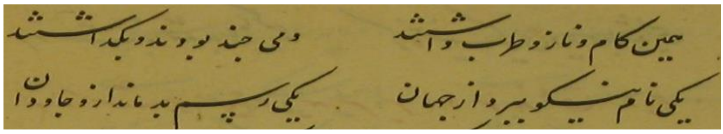

(5) 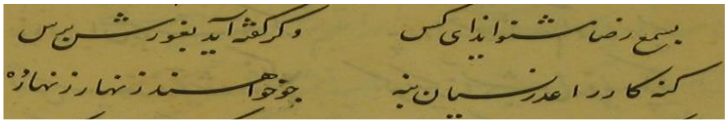

(7)

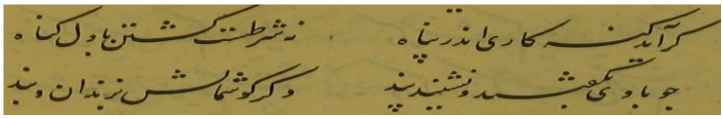

(9)

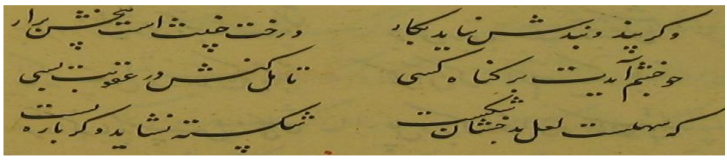

(12) **Üçünçi vezn**

(104a/1) Ḫoş ol ki yārim ḳaşımġa kėlse
Uşal nigārım başımġa kėlse

(2) **Törtünçi vezn**

(3) Zülf ü saçın̂gnın̂g hecride ėy cān
Kön̂glüm müşevveş ḥālım perī̂şān

(4) Ḥāfıẓ

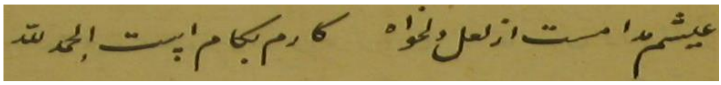

(5) Cāmī̂

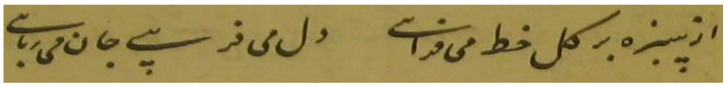

(6) ‘İmād

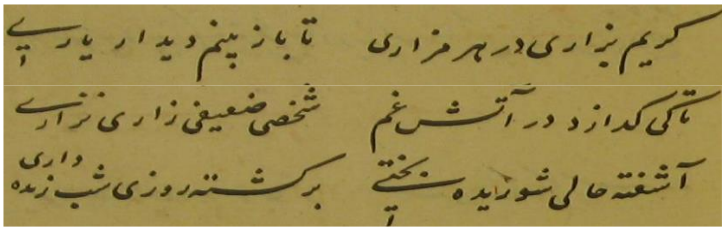

(7)

(9) ‘Işḳın̂gda ėy yār dī̂vāne boldum
‘Ālem ėlige efsāne boldum

(10) **Bėşinçi vezn**

(11)

(12) Ėy yüzi nesrīn ḳāmeti şimşād
Nėççe ḳılur sėn cānıma bī-dād
(13) Sėn kibi pür-kār şīvesi bisyār
Bilmedi ėy yār hīç kişi yād
(104b/1) Cevrde nādir ẓulmde māhir
‘İşvede ḳādir ġamzede üstād
(2) Yār ġamıdın hecr elemidin
Ṣabr kemidin nāle vü feryād
(3) Babur-ı bī-dil ėy büt-i ḳātil
Cevrüñge māyil ẓulmuñga mu‘tād

(4) Bu veznde bu mesṭūr bolġan ġazeldin özge ġazel körmeydür. (5) Üçünçi vezn, bu vezn bile bu bėşinçi vezn ḥarekāt ve sekenātta ber-ā-berdürler, ġāyeteş (6) anıñg her mıṣrā‘ıdağı ėkki veted-i mecmū‘ ornıda munda ėkki veted-i mefrūḳ vāḳi‘ boluptur.

(7) **Altınçı vezn**

(8) Mėn sañga ḫādim ü çāker
Sėn mañga ḥākim ü ser-ver
(9)
(10) **Yėttinçi vezn**
(11)
(12) Firāḳıñgda yārim
Kėtiptür ḳarārım
(13) **Sėkkizinçi vezn**
(105a/1) Tilimde ẕikri
Köñgülde fikri
(2)

(3) **Bėş vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘:**

Avvalġı vezn

(4) Mėnin̄gçe vefān̄ı kişi ḳıla almas
Sėnin̄gçe cefān̄ı kişi bile almas

(5) **Ėkkinçi vezn**

(6) Bilin̄g munı devlet ger olsa müyesser
Raḥīḳ-ı muravvaḳ refīḳ-ı suḫen-ver

(7) **Üçünçi vezn**

(8) Mėnin̄gçe vefān̄ı ḳılur mu kişi
Sėnin̄gçe cefān̄ı bilür mü kişi

(9) **Törtünçi vezn**

(10) Ġamımnı bilmes ḥabībim
Ḳaşımġa kėlmes ṭabībim

(11) **Bėşinçi vezn**

(12) Kėl ki nigārım
Kėtti ḳarārım

(13) **Mütedārik Baḥrı**

Yigirme altı vezn: On tört müsta‘mel, on ėkki muḫtara‘[672].

Üç (105b/1) **vezn müsta‘mel-i maṭbū‘:**

Avvalġı vezn

(2) 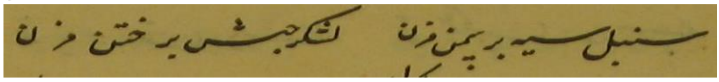

(3) Kėl ki sėnsizin zārdur kön̄gül
Derd <ü> ġam bile yārdur kön̄gül

(4) **Ėkkinçi vezn**

(5) Miregim baradur yüregim yāredür
Yüregim yāredür miregim baradur

[672] muḥtara‘: maṭbū‘ (B)

(6)

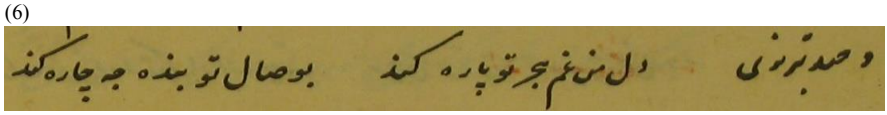

(7) **Üçünçi vezn**

(8)

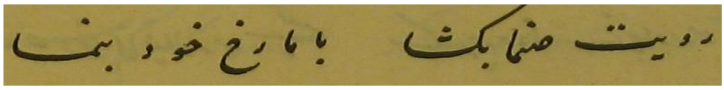

(9) Sėn şāh sėn ü mėn ḳul
Sėn gül sėn ü mėn bülbül

(10) **Tört vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘:**

Avvalġı vezn

(11) Kėlmedi miregim ḳan durur yüregim
Ḳan durur yüregim kėlmedi miregim

(12) **Ėkkinçi vezn**

(13) Manga sėnsizin nė cehān kėrek
Nė cehān arasıda cān kėrek

(106a/1) **Üçünçi vezn**

(2) Ḳadı serv ü ‘iẕārı gül
Közi mest ü dudaġı mül

(3) **Törtünçi vezn**

(4) Ėy sīm-berim
Ḳandur cigerim

(5) **Hezec Baḥrı**

Yüz bėş vezn: Altmış bir müsta‘mel, ḳırḳ tört muḫtara‘.

(6) **On toḳḳuz vezn müsta‘mel-i maṭbū‘:**

Avvalġı vezn

(7) Tekellüf her nėçe ṣūrette bolsa andın artuḳ sėn
Sėni cān dėrler ammā bī-tekellüf cāndın artuḳ sėn

(8-10) <Kemāl>

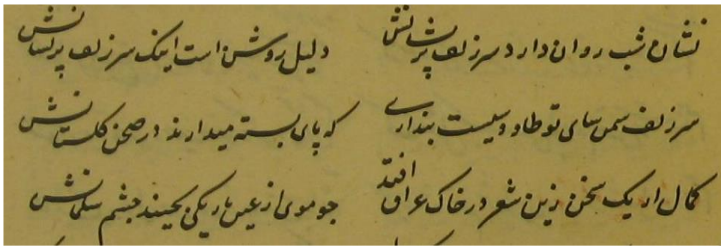

(11-13) <Sa‘dī>

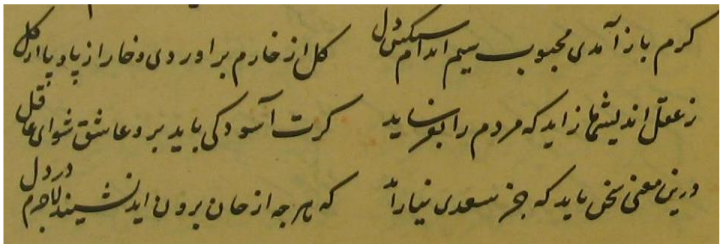

(106b/1-2) Ḫusrev

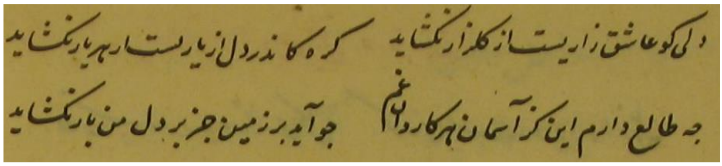

(3-4) Ve lehū

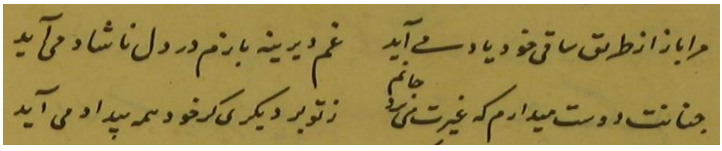

(5) Ve lehū

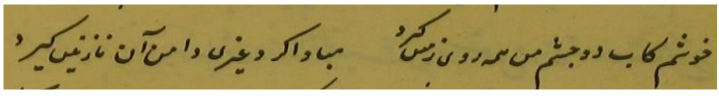

(6-8) Ve lehū

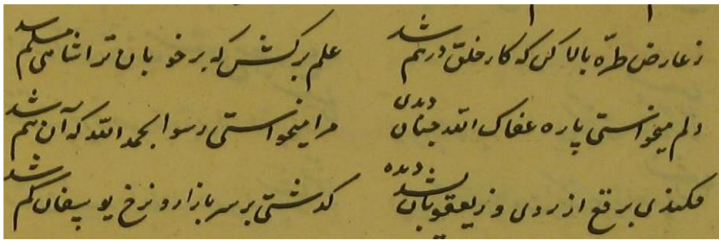

(9-11) Ve lehū

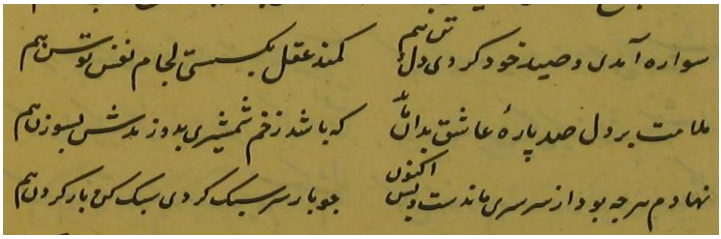

(12) Ve lehū

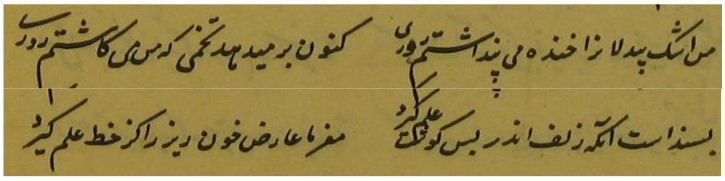

(13)

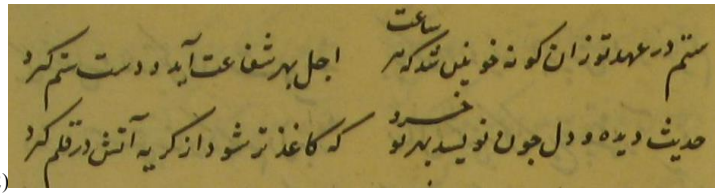

(107a/1-2)

(3-4) Ve lehū

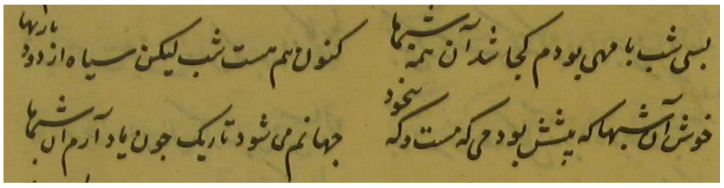

(5-7) <Ve lehū>

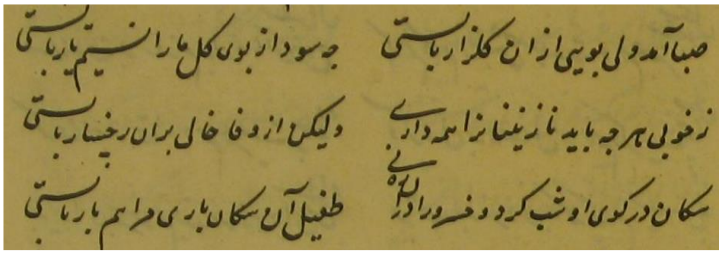

(8-10)

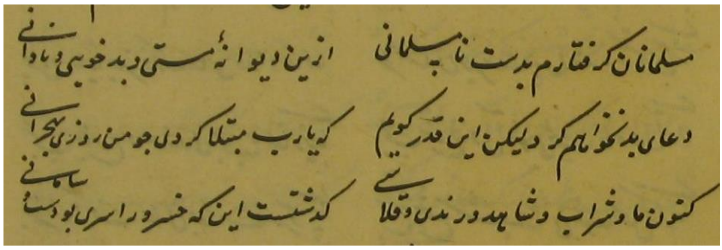

(11) Ḥāfıẓ

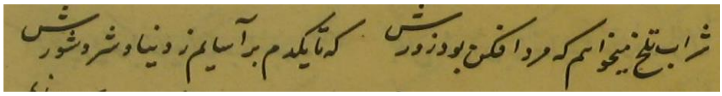

(12-13-107b/1) Ve lehū

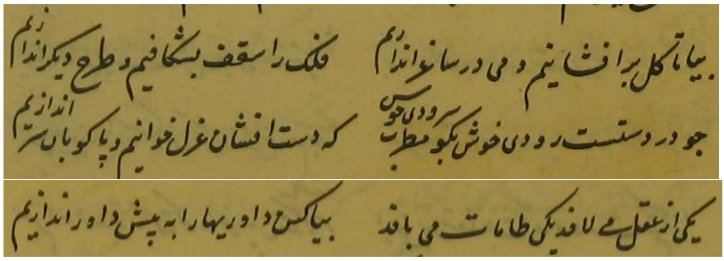

(107b/2-4) Ve lehū

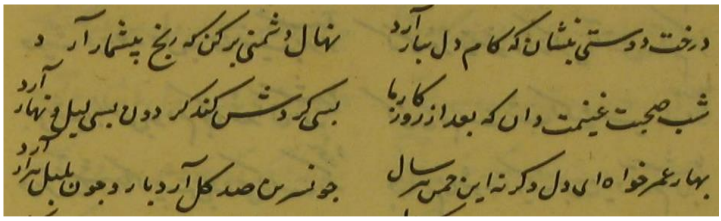

(5-6) Cāmī

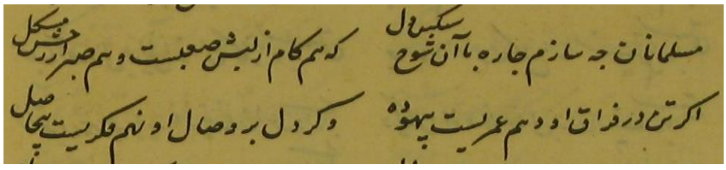

(7) Ve lehū

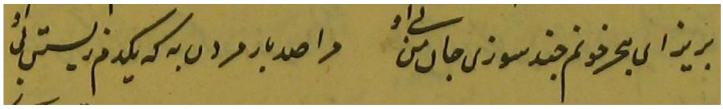

(8) Ve lehū

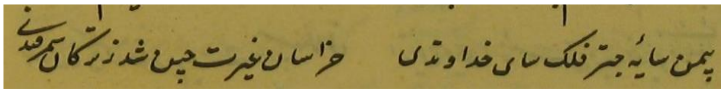

(9-10) Ve lehū

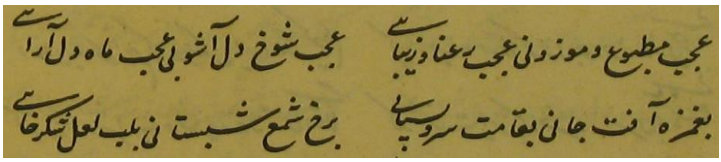

(11-12) Selmān

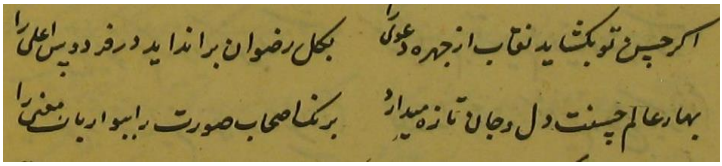

(13) Ve lehū

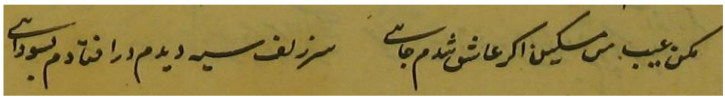

(108a/1) Şāhī

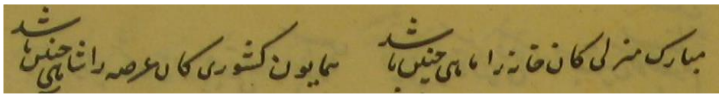

(2) Kātibī

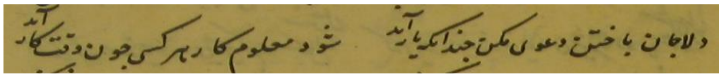

(3) Benāī

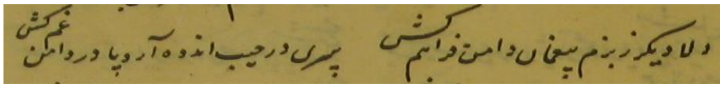

(4) Āṣafī

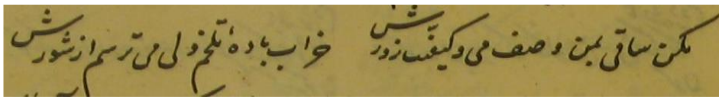

(5) Ve lehū

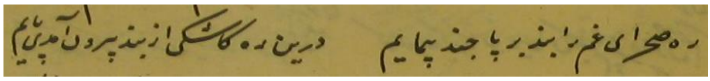

(6) Ḳāżī Ḥ^{v}āce Ḫurd Semerḳandī

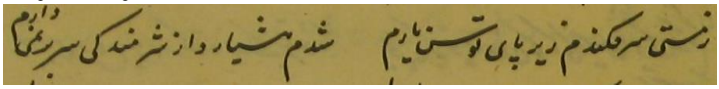

(7) Şehīdī

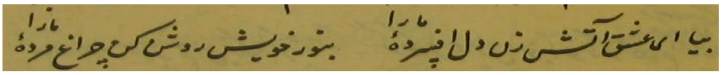

(8) Ve lehū

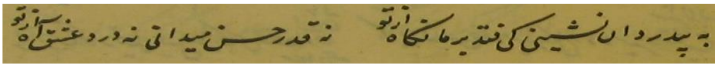

(9) Hilālī

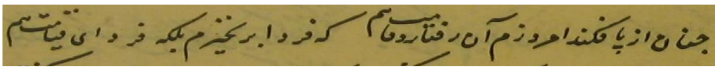

(10) Seyfī

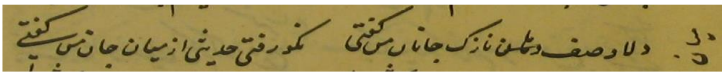

(11) Nevāyī

Tavuş kim öy taşıdın kėlse dėr mėn baġrı taşımdur
Ėşigdin sāye kirgeç saġınur mėn kim ḳuyaşımdur

(12) Ve lehū

Zamānī gerçi ḳılmas yādım ol nā-mihribān hergiz
Fiġān kim yādı çıḳmas ḫāṭırımdın bir zamān hergiz

(13) Bu demni tut ġanīmet kim kėlür[673] demdin eṣer yoḳtur
Nė dem kim ötti ḫod tapmas kişi andın nişān hergiz

(108b/1) Ve lehū

Mėni mėn istegen öz ṣoḥbetiġa ercümend ėtmes
Mėni ister kişiniñg ṣoḥbetin könglüm pesend ėtmes

(2) Ve lehū

Anıñg-dėk mest mėn dey ṣubḥı kim bu müşkil ėrmes ḫāl
Ki meylıḳ şīşe ḳoyġan şīredür yā şu‘lelik menḳal

(3) Ve lehū

Savuġ ya tīre ėrse dėy ṣabūḥī iste revşen mey
Nė’ter sėn mihr otıdın şu‘le[674] ya ay nūrıdın meş‘al

[673] kėlür: kėltür (B)

[674] şu‘le: şi‘ār (B)

(4) Ve lehū

Kön͡gül cān birle boldı hem-rehin͡g mėn derd ile turdum

San͡ga cān birle kön͡glümni sėni Tėn͡gri'ge tapşurdum

(5) Ve lehū

Firāḳıda közümdin yıġlamaḳ bolġay mu kem bir kün

Külüp kirgey mü vīrān külbem içre ol ṣanem bir kün

(6) Nevāyī rūḥ-perver nükte vü mühlik tecerrüddin

'Aceb ger ḳoymaġay kökke Mesīḥā dėk ḳadem her kün

(7) Ve lehū

Ġamımnı mu dėyin ya bī-ġam ėlnin͡g mācerāsın mu

Kön͡gül ḥālın mu ya ḫod kön͡glüm alġannın͡g belāsın mu

(8) Ve lehū

Yüzin kör ḳılmaġıl müjgān u ḫaṭṭ u ḥālıdın nāle

Ki bolmas ḫārsız gül dūdsız ot dāġsız lāle

(9) Ve lehū

Felekdin yaḫşılıġ yėtgey dėben kön͡glün͡gni şād ėtme

Yamanlıġ kim yėter ḥālā unut ötkenni yād ėtme

(10) Ve lehū

Ḳılıp mėn ança 'iṣyān kim eger dūzaḫ ara kirsem

Mėnin͡g bī-ḥad günāhım birle dūzaḫ ser-be-ser tolġay

(11) Ḫudāyā 'afv āsānraḳ durur yoḳsa ġażab ḳılsan͡g

Meger kim özge dūzaḫ özge ot özge 'aẕāb olġay

(12) Bu veznde müsecca' ġazel kem aytıpturlar. Mīr 'Alī-Şīr Nevāyī bir nėçe ġazel aytıptur, (13) ol cümledin bir lolī yigitnin͡g ta'rīfide bu ġazel ṭavrı[675] vāḳi' boluptur:

(109a/1) Nė lolī-veşdür ol ḳātil ki ḳan tökmekkedür yek-ser

Ḳıya baḳmaḳları pākī itik müjgānları nīş-ter

[675] ṭavrı: ṭavrını (B)

(2) Yüzidin kim ḫacildür gül perīşān her ṭaraf kākül
Saçın gül-berg üze sünbül töküp kāfūr üze ‘anber
(3) Çü lu‘b esbābını tüzdi selāmet riştesin üzdi
Ḳamer dėk hāle körgüzdi ‘iẕārı devride çenber
(4) Libās-ı nāzı çespāndur gehī tüz ḳaddı çevgāndur
Zamānī gūy-ı ġalṭāndur zihī çābük zihī dil-ber
(5) Cünūn şem‘in ḳılur revşen köŋülge tilbelikdür fen
Perī dėk bolġalı perrende ol şūḫ-ı perī-peyker
(6) Bu beytniŋ üçünçi seci‘iniŋ ḳāfiyesi ma‘mūl vāḳi‘ boluptur. (7) Bu nev‘ ḥaşvda ma‘mūl ri‘āyat ḳılmaḳ ġālibā ḳāyilniŋ ihtirā‘ıdur.
(8) Nevāyī boldı lolī-veş ki kėlmiş aŋga lolī ḫoş
Ḳanı bir cām-ı lolī-keş ki lolī tutsa bir sāġar
(9) Ṭama‘ tutma felekdin kām kim ḫançer ḳılur āşām
Yaŋgı ay şeklidin her şām ol lolī-yi bāzīger
(10) Bu beytniŋ mışrā‘larınıŋ ḥaşvdaġı[676] ḳāfiyeleri rüknniŋ āḫırıda (11) vāḳi‘ bolmaydur, müsecca‘ ġazellerniŋ maṭla‘ıda seci‘ kemraḳ ri‘āyat (12) ḳılıpturlar. Eger ri‘āyat ḳılınsa yaḫşıraḳ bolġusıdur. Nėçük kim:
(13) Ḳara zülfüŋ firāḳıda perīşān rūzgārım bar
Yüzüŋniŋ iştiyāḳıda nė ṣabr u nė ḳarārım bar
(109b/1) Lebiŋ baġrımnı ḳan ḳıldı közümdin ḳan revān ḳıldı
Nėge ḥālım yaman ḳıldı mėn andın bir sorarım bar
(2) Cehāndın maŋga ġam bolsa ulusdın[677] ger elem bolsa
Nė ġam yüz munça hem bolsa sėniŋ dėk ġam-güsārım bar
(3) Eger muṣliḥ mėn er müfsid ve ger ‘āşıḳ mėn er ābid
Nė işiŋ bar sėniŋ zāhid mėniŋki iḫtiyārım bar

[676] ḥaşvdaġı: ḥaşvı<d>aġı (B)
[677] ulustın: ulusdın (B)

(4) Fiġānım aştı bülbüldin ġamı yoḳ ẕerre bu ḳuldın
Besī Babur uşal güldin köñgülde ḫārḫārım bar
(5) Mėniñg köñglüm ki gülniñg ġonçesi dėk teh-be-teh ḳandur
Eger yüz miñg bahār olsa açılmaġı nė imkāndur
(6) Bahār u bāġ seyrin nė-ḳılay kim dil-sitānımnıñg
Yüzi gül zülfi sünbül ḳāmeti serv-i ḫırāmāndur
(7) Başıdın ėvrülür armānı birle öldüm ėy Babur
Mėniñg naʻşımnı bārī ol perī kūyıda aylandur
(8) Nė fikrī kim sėniñg fikriñg ėmes ol fikr ėrür bāṭıl
Nė ʻömrī kim öter sėnsiz ėrür ol ʻömr bī-ḥāṣıl
(9) Kėçürdüñg ay u yılnı mest ü bī-ḫodluḳ bile Babur
Nėçe ġaflet bile ʻömr ötkerür sėn nėççe kün ayıl
(10) Sefer ʻazmini ḳıldıñg mėn bara almay turup ḳaldım
Naẓar ḳaṭʻını ḳıldıñg mėndin ü mėn tilmürüp ḳaldım
(11) Ölüm uyḳusıġa barıp cehāndın boldum āsūde
Mėni istesenğiz ėy dostlar körgey siz uyḳuda
(12) Ḫoş ol kim yārdın ḳaṭʻ ėyleben terk-i diyār ėtse
Cehān kėzmek bile bī-ḳaydlıġnı iḫtiyār ėtse
(13) Anıñg-dėk bolsa kim aṣlā tefāvüt bolmasa peydā
Eger bu dehr-i dūn ḫᵛār ėylese ger iʻtibār ėtse
(110a/1) Mėni yoḳ iʻtiḳādı dėp barı ėl içre yād ėtme
Ḫudā üçün barı ėlni özüñg dėk iʻtiḳād ėtme
(2) Ḫaṭı birle ol ay ḫaddı biri māh u biri hāle
Yüzi birle anıñg ḳaddı biri serv ü biri lāle
(3) Şevḳī
Barıp āvāre köñglüm zülfi içre mübtelā ḳaldı
Teraḥḥum ḳıl ki mėndin bardı vü ėmdi sanğa ḳaldı
(4) Selmān

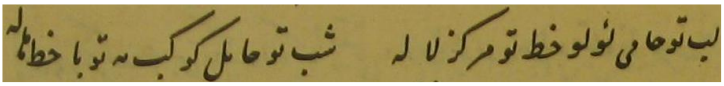

(5) Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė’tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(6) **Ėkkinçi vezn**

(7) Cāmī

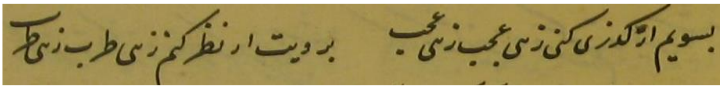

(8) Sėniñgçe kimdedür[678] ṣafā sėniñgçe kim durur belā
Mėniñgçe kim ḳılur vefā mėniñgçe kim çėker cefā

(9) Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė’tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay

(10) **Üçünçi vezn**

(11) Kėl ėy refīḳ-i gül-rūy kėtür raḥīḳ-i gül-reng
Özüñg içip manga ḳoy köter nevā tüzüp çeng

(12) 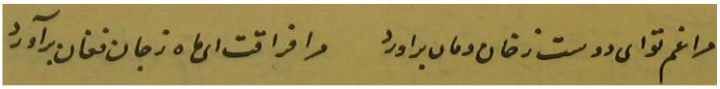

(13) **Törtünçi vezn**

(110b/1) Kėl ėy sāḳī-yi gül-rūy kėtür bāde-i gül-reng
Sėn içgil manga hem ḳoy köter sāz ḳılıp çeng

(2) 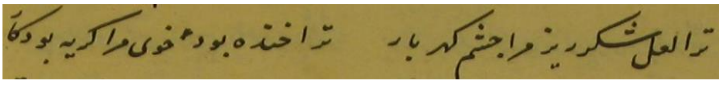

(3) Bu vezn bile altınçı veznniñg arasıda tefāvüt bir müteḥarrik ḥarftur, bu beyt- (4) tin bir müteḥarrik ḥarfnı öksütsek altınçı vezn bolur. Murād mütelaffaẓ ḥarftur. (5) Nėçük kim:

Ėy sāḳī-yi gül-rūy kėtür bāde-i gül-reng
İçgil manga hem ḳoy köter sāz ḳılıp çeng

[678] kimdedür: kim durur (B). A’da da önce *kim durur* yazılımış, sonra tashih edilmiş.

(6) **Bėşinçi vezn**

(7) Ḥāfıẓ

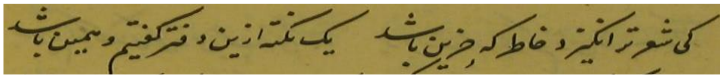

(8) Tā alġalı kön̂glümni ol yüz bile ol gīsū
Kündüz man̂ga nė ārām kėçe man̂ga nė uyḳu

(9) Her yanġa ki ‘azm ėtsem yanımda barur miḥnet
Her sarı ki yüzlensem utrumġa kėlür ḳayġu

(10) Yüz cevr ü sitem körgen min̂g miḥnet ü ġam körgen
Āsāyiş kem körgen mėn dėk yana bir bar mu

(11-12) Ḥasan

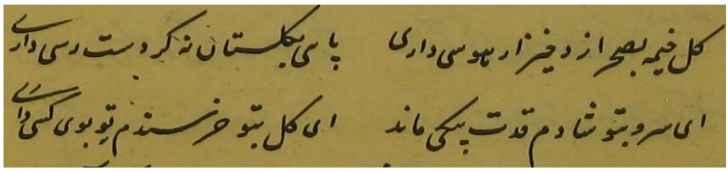

(13) Ve lehū

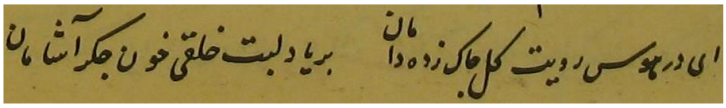

(111a/1-4) Ve lehū[679]

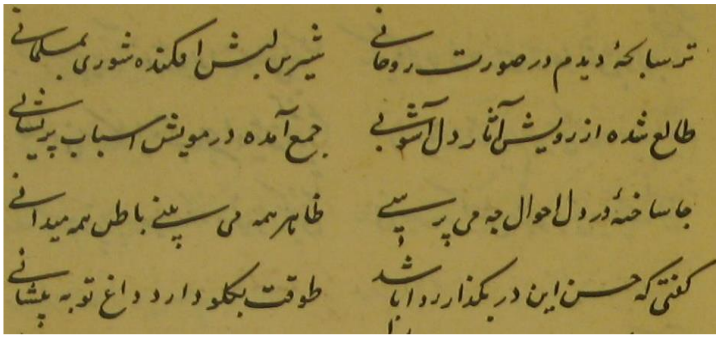

(5-6) Ḥāfıẓ

[679] Ve lehū: Ø (A)

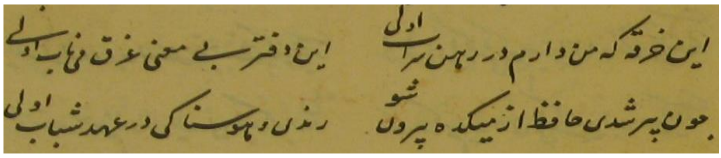

(7-8) Cāmī

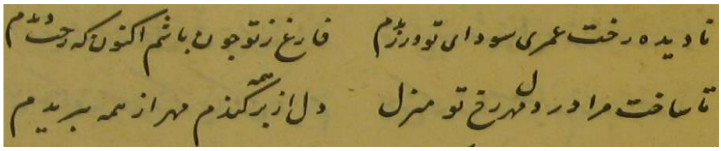

(9) Şāhī

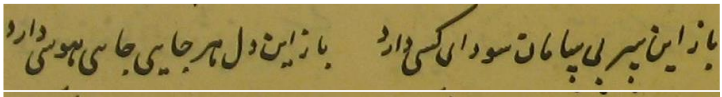

(10)

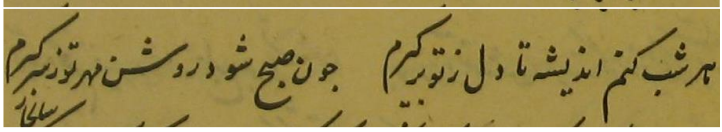

(11) Nevāyī

Yā Rab bu nė güldür kim başıġa çėçek sançar
Geh ėgri ḳoyup börkin geh bėlge ėtek sançar

(12) Ḳullāb-ı muḥabbettür ser-geşte kön̂güllerge
Çün ḳuş salıp ol çābük başıġa kecek sançar

(13) Sulṭān-ʻAli Mīrzā

Mecnūn kibi ḫalḳ içre efsāne boluptur mėn
Bilmes kişi ḥālımnı dīvāne boluptur mėn

(111b/1) Boldum yana āşüfte dīvāne dağı bar mėn
Gūyā ki bu furṣatta ʻāşıḳ bolup oḫşar mėn

(2) Ḥālımnı san̂ga aytıp hecr otıġa örtendim
Ėy yār yaman ḳıldım her nė ki dėdim yandım[680]

(3) Nė sėnçe perī bardur nė mėn kibi dīvāne
Nė sėnçe kişi meşhūr nė mėn-dėk ėl efsāne

[680] yandım: tayandım (B)

(4) **Altınçı vezn**

(5) Yaz boldı vü boldı yana cennet kibi yazı
Ḫoş ol kişi kim ‘ayş ile ötkey ḳış u yazı

(6) Tut muġtenem ol yārnı **Babur** ki cehānda
Maḥmūd kim ėrdi nė kişi ėrdi Ayāzī

(7-8) Ḫayālī

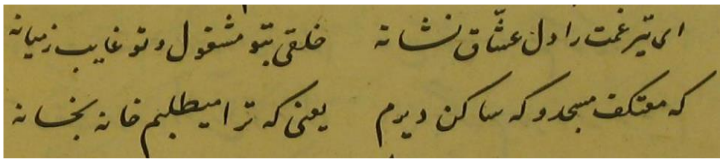

(9-10) Sa‘dī

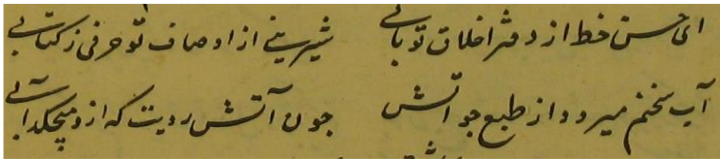

(11) Ḫusrev

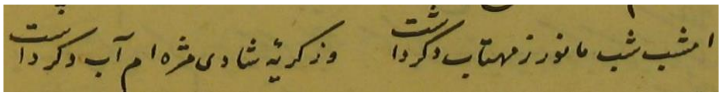

(12) Ve lehū

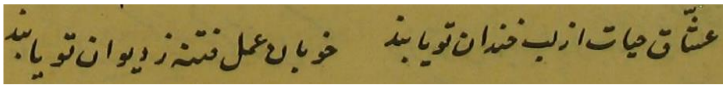

(13) Ve lehū

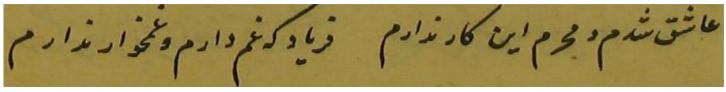

(112a/1-3) Ḥasan

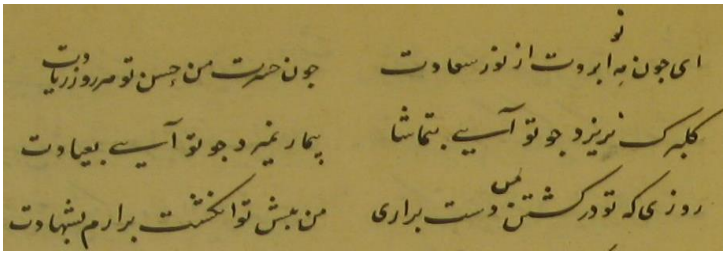

(4) Ḥāfiẓ

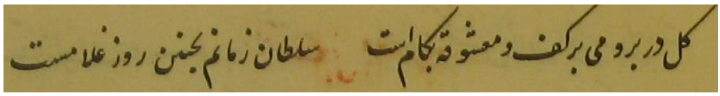

(5-6) Kemāl

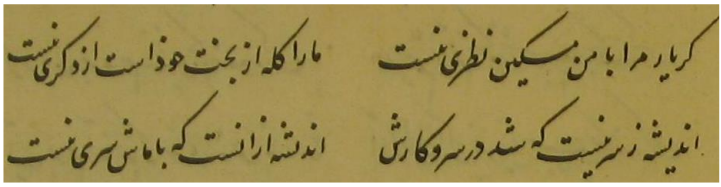

(7-8) Ve lehū

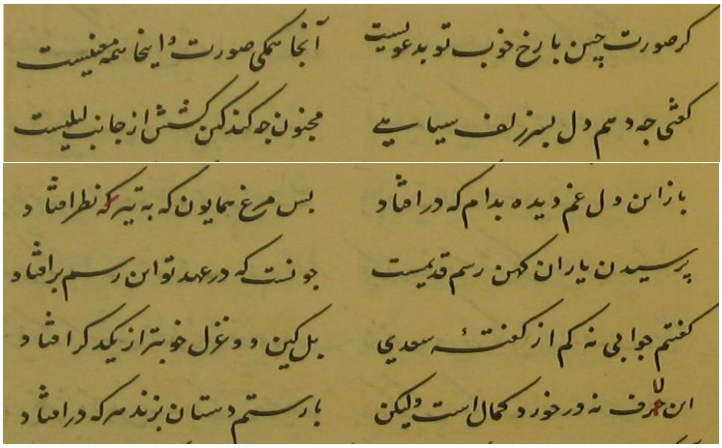

(9-12)

(13) Mevlānā Muḥammed-i Tebādegānī

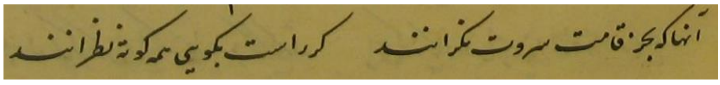

(112b/1-2) Cāmī

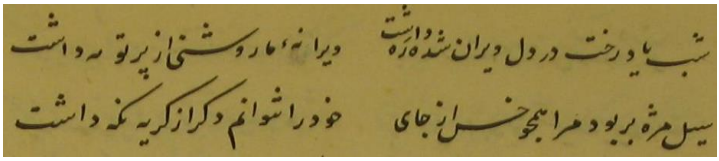

(3-4) Ve lehū

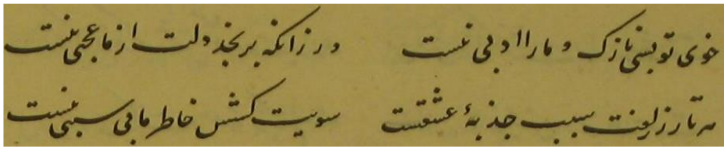

(5-6) Ve lehū

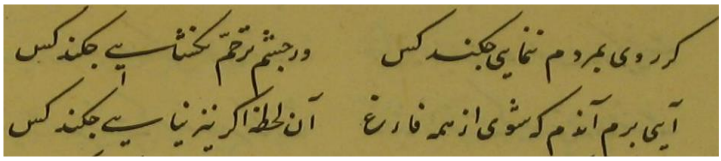

(7) Şāhī

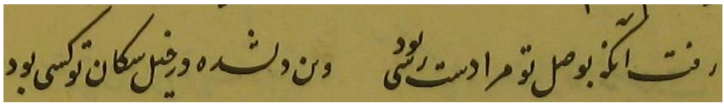

(8) Ve lehū

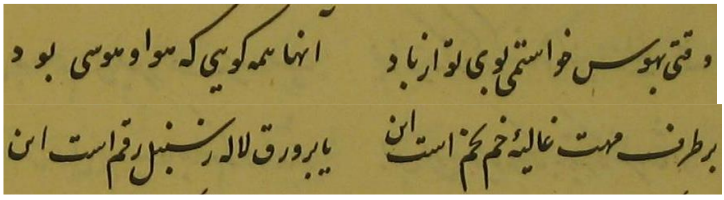

(9)

(10) ʻİṣmet

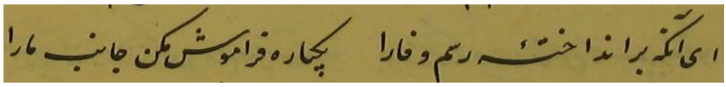

(11) Luṭfī

Feryād ki başımda ḫaṭarlıġ hevesī bar
Nė ṣabr durur mümkin ü nė dest-resī bar

(12) Ėy ḳaşı ḳara bāġ-ı viṣālıñg hevesidin
Her kirpigimizniñg arasıda eresī bar

(13) Nevāyī

Tā boldı könĝül ol közi ösrükke giriftār
Ėl közige saġ mėn velī öz özüme bīmār

(113a/1) Tañgdın tėnim aḫşamġaça taş zaḫmı bile rīş
Tündin bedenim tañggaça tiş zaḫmıdın efgār

(2) Yār allıda ger bar yoḳ ėrse ʻaceb ėrmes
Aġyār çü bar anda Nevāyī sañga nė bar

(3) Ve lehū

Bu tāze tügen kim ġamıdın könĝlüm aradur
Könĝlüm ḳuşı ġam deşti ara baġrı ḳaradur

(4) Yār bardı vü könglümde anıng nāzı ḳalıptur
Andaḳ ki ḳulaġım tola āvāzı ḳalıptur
(5) Hicrān u viṣālın köp ü az dėme Nevāyī
Yüz şükr dė kim köpi barıp azı ḳalıptur
(6) Ve lehū
Ḫ̲ūrşīd ṭulū‘ ėtse ḳuyaşıng saġınur mėn
Körgeç yanġı ay meylini ḳaşıng saġınur mėn
(7) Ve lehū
‘Işḳıng ėtegin cān ėligi birle tutup mėn
Sėn kirgeli yādımġa özümni unutup mėn
(8) Germ olmanġız aḥbāb tilep vaṣl çerāġın
Mėn kim yüregim köydi nė çaġlıġ yarutup mėn
(9) Ve lehū
Ėy kim nefesī ġāyib ėmes sėn naẓarımdın
Veh kim ġam-ı hecring aḳızur ḳan cigerimdin
(10) Rüsvālıġ otı birle tutaşıp baradur mėn
Ėy ehl-i selāmet ḳopunġız reh-güẕerimdin
(11) Baştın ayaḳ bu ġazelde bir ḥikāyat manẓūm boluptur.
(12) <Nevāyī>
Ötken kėçe mėn ėrdim ü ol sīm-ten ėrdi
Gülşen töride meskenimiz bir çemen ėrdi
(13) Gül-bün ara ėkki kişige sıḳḳuça menzil
Bülbül bile gül-dėk ėkimizge vaṭan ėrdi
(113b/1) Lāle kibi yāḳut ḳadeḥ yoḳ tübide dürd
Bir şīşe mey andaḳ ki ‘aḳīk-i Yemen ėrdi
(2) Geh mėn tutup ol içmek ü geh ol tutuban mėn
Tün yarımıġaça ėkkimizge bu fen ėrdi
(3) Ol tutḳaç ayaḳ mėn ayaġıġa ḳoyuban yüz
Īṣār anga közdin barı dürr-i ‘Aden ėrdi

(4) Mest ėyledi geh nāle[681] gehī ‘arbede āgāz
Köksüm kibi çāk ėtken anŋga pīrehen ėrdi
(5) Ėgnimġa salıp tekye vü boynumġa salıp ḳol
Titrep könŋgül ü cismim ara yüz şiken ėrdi
(6) Gül-zār ara ser-mest uzaldı közi yanŋglıġ
Cān mülkide ol uyḳusıdın yüz fiten ėrdi
(7) Mėn daġı yüzümni kef-i pāyıġa ḳoyup mest
Gül-berg üze kirpiktin egerçi tiken ėrdi
(8) Bu nev‘ uyudum kim mėni uyġatḳuçı tanŋgla
Yüz sīm-feşānlıġ bile şāh-ı Ḫoten ėrdi
(9) Hecr ėmdi **Nevāyī**ni ger öltürse nė armān
Munça ki murād anŋga bu vech-i ḥasen ėrdi
(10) Saçı vü ḳaşı vü közidin başta hevādur
Nė başta hevā her birisi başḳa belādur
(11) Ger çın dėsenŋgiz közi anınŋg āhū-yı Çīndür
Ḫaṭṭını ḫaṭā ḳılmasanŋgız müşk-i Ḫıṭādur
(12) Sėninŋg dėk manŋga bir yār-ı cefā-kār tapılmas
Mėninŋg dėk sanŋga bir zār-ı vefā-dār tapılmas

(13) **Yėttinçi vezn**[682]

(114a/1) Ġāfil olma ėy sāḳī gül çaġın ġanīmet tut
Vaḳt-ı ‘ayş ėrür bāḳī al çaġır kėtür bat tut
(2) Ḫoş turur viṣāl-ı yār anda bolmasa deyyār
Bolsa vaṣl-ı bī-aġyār devlet ü sa‘ādet tut
(3) Ġam çėrigi bī-ḥaddur çāresi budur Babur
Bādeni kömek kėltür cāmnı ḫimāyet tut

[681] nāle: nāz (A)

[682] Yėttinçi vezn: satırı boş (B)

(4) Cāmī

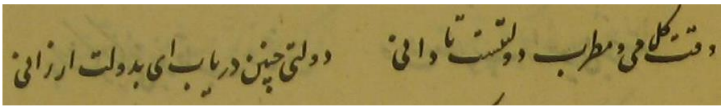

(5) Ḥāfiẓ

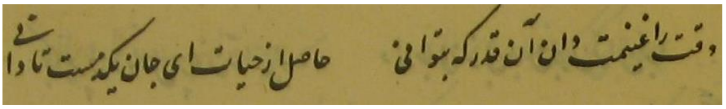

(6) **Sėkkizinçi vezn**

(7) Şāhī

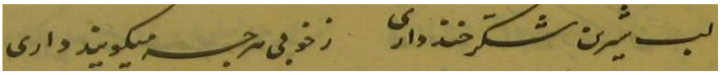

(8) Yana köz öyide me’vā ḳılıp sėn
Köŋ̑gül kāşāneside cā ḳılıp sėn

(9-10) Ḫusrev

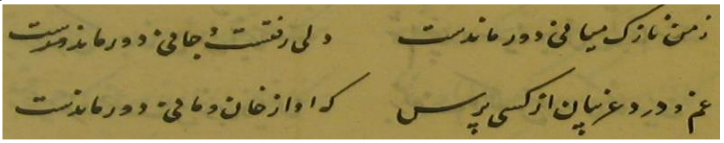

(11-13) Sa‘dī

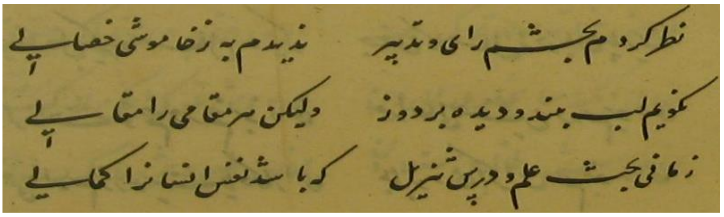

(114b/1-2)

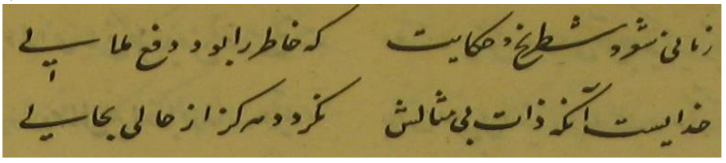

(3-4) Ḥasan[683]

[683] Ḥasan: Ve lehū (B), manzumun parçanın 2. beyti B’de *Şeyḫ Maḥmūd Ḥasretī* olarak belirtilmiş.

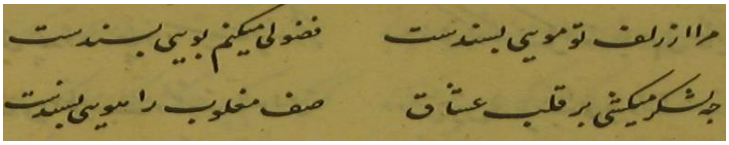

(5) Ve Lehū[684]

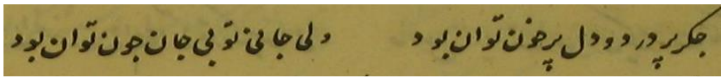

(6) Şeyḫ Maḥmūd Şebüsterī[685]

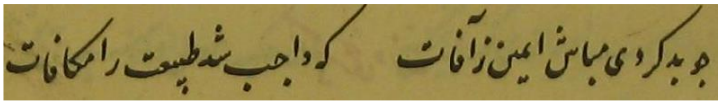

(7-8) Ḥāfıẓ[686]

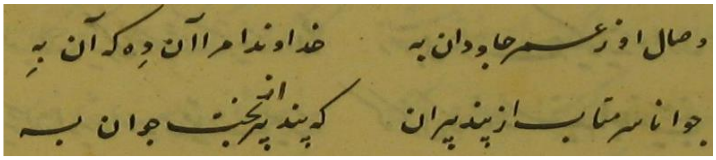

(9) Cāmī[687]

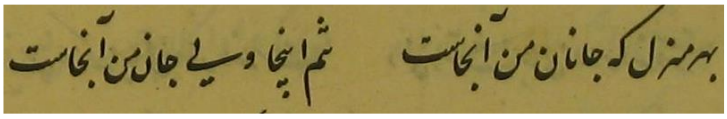

(10-11) Ve lehū[688]

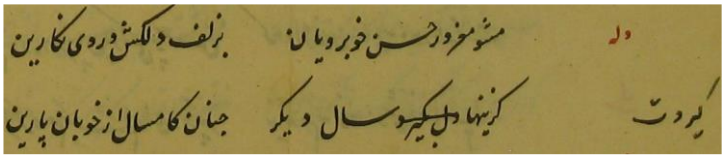

(12-13) Şāhī

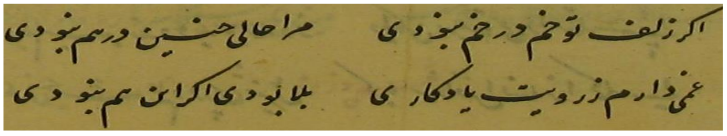

[684] Ve Lehū: Kimin olduğuna dair kayıt yok (B)

[685] Şeyḫ Maḥmūd Şebüsterī: Ḥāfıẓ (B). A'da beytin yanında farklı bir karakterle "bu beyt Niẓāmī der Ḫusrev ü Şīrīn" kaydı yer alıyor.

[686] 7. satırın şair kaydı B'de yok, 8. satırdaki beyt de Cāmī'nin olarak kaydedilmiş.

[687] Cāmī: B'de şair kaydı yok.

[688] Ve lehū: B'de şair kaydı yok.

(115a/1-2) Nāṣır-ı Buḫārī

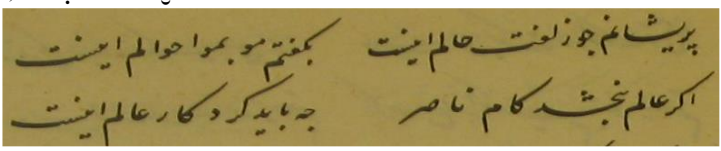

(3) Ṣāḥib-i Belḫī

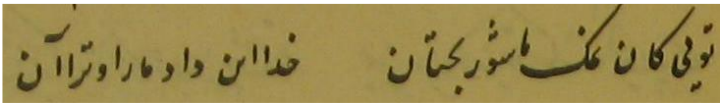

(4) Benāī

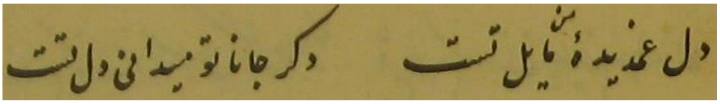

(5) Luṭfī

Sėni cem‘ī ki gül-ruḫsār dėrler
Mėni hem ‘andelīb-i zār dėrler
(6) Nė köñgli sāde ėldür ‘ışḳ ėli kim
Sėniñg-dėk bī-vefānı yār dėrler
(7) Nevāyī

Ġamıdın gerçi cān yoḳ ėrdi tėnde
Tirildim la‘lidin öldüm dėgende
(8) Nėçe kim şāh bī-pervālıġ ėtse
Kėrek öksütmese ḳulluḳnı bende
(9) Ve lehū

Ḳıl uçı körmey aġzıñgdın nişāne
Sañga ‘āşıḳ bolup mėn ġāyibāne
(10) Ve lehū

Kemāl ėt kesb kim ‘ālem öyidin
Sañga farż olmaġay ġamnāk çıḳmaḳ
(11) Cehāndın nā-tamām ötmek bi-‘aynih
Ėrür hammāmdın nā-pāk çıḳmaḳ

(12) Ve lehū[689]

Nihānī igne sançar yārlardın

‘Aduv-veş nāvek-efgenler köp artuḳ

(13) Münāfıḳ-şīve ẓālim dostlardın

Muḫālif-ṭab‘ düşmenler köp artuḳ

(115b/1) Mīr Moġul

Yüzi gül ḫūblarnıñg bülbüli mėn

Melāḥatlıḳ yigitlerniñg ḳulı mėn

(2) Körüp hicrān ġamın cehānġa yėttim

Egerçi renc çėktim cānġa yėttim

(3) Be-yek nā-geh közümge uçrap utru

Mėni dīvāne ḳıldıñg ėy perī-rū[690]

(4) Közümniñg nūrı sėn könglüm ḥużūrı

Tėnim ḫurremlıġı cānım sürūrı

(5) Ḳadıñg cennet riyāżınıñg nihāli

İrem gül-zārı ḫaddıñgnıñg miṣāli

(6) Firāḳıda bėli yādı bile mėn

Viṣālı bolmasa barı ḫayālı

(7) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy

Ḳad u ḫadd u saç u bėlini mü dėy

(8) Bu veznde meṣnevī bisyār[691] aytıpturlar ol cümledin Şeyḫ Niẓāmī’niñg (9) *Ḫusrev ü Şīrīn*’idür ve Ḫᵛāce Ḫusrev’niñg *Şīrīn ü Ḫusrev*’i ve Mevlānā ‘Abdu’r-raḥmān (10) Cāmī’niñg *Yūsuf u Züleyḫā*’sı ve Muḥammed ‘Aṣṣār’nıñg *Mihr ü Müşteri*’si ve Mīr ‘Alī-

[689] Ve lehū: B’de şair kaydı yok.

[690] perī-rūy: perī (A)

[691] bisyār: Ø (B)

Şīr Nevāyī'ning (11) *Ferhad u Şīrīn*'i ve Mevlānā Ḥaydar Ḫ^{v}ārezmī'ning *Gül ü Nevrūz*'ı.

(12) **Toḳḳuzunçı vezn**

(13) Köñglümni çü ol perī alıptur
Dīvāne bolurġa nė ḳalıptur

(116a/1) Zülfüñg çėrigini yıġ ki cem'ī
Bu fitnedin asru ḳozġalıptur

(2) Babur nėçe kün köñgülni ḫoş tut
Bu 'ālem işi çü munḳalibtür

(3) Cāmī

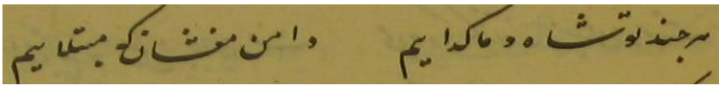

(4) Ḫusrev

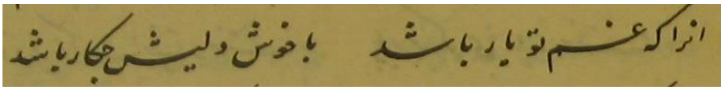

(5-11) Ve lehū[692]

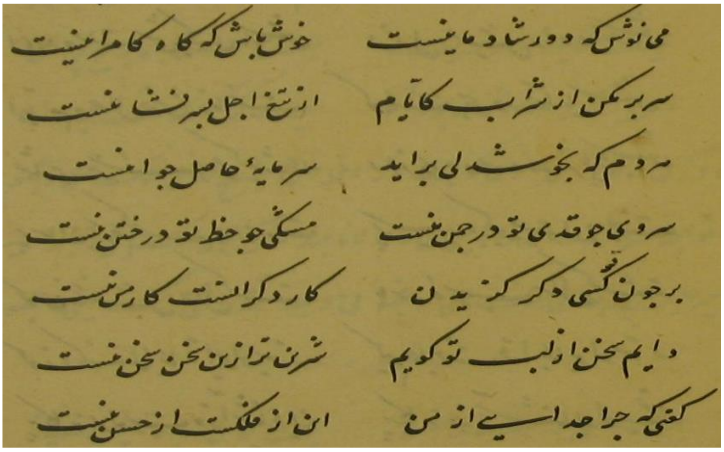

(12) Ḥāfıẓ

[692] Ve lehū: Ḫusrev (B)

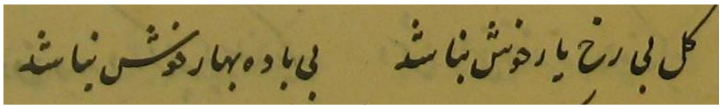

(13) Kemāl

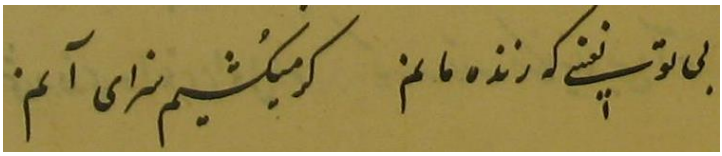

(116b/1-2)

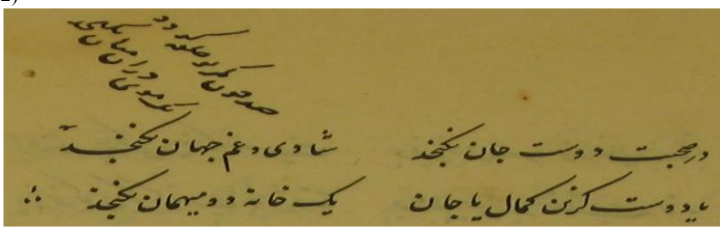

(3) Şāhī

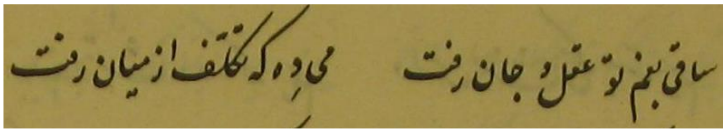

(4) Ve lehū

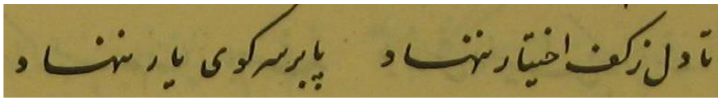

(5-7) Ve lehū

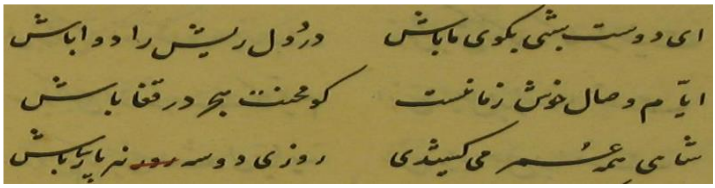

(8) Āṣafī

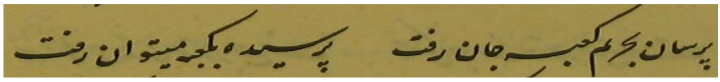

(9) Süheylī

(10) Nevāyī

Közüñ nė belā ḳara boluptur
Kim cāñġa ḳara belā boluptur
(11) Bī̈gāne boluptur āşnādın
Bī̈gāneġa āşnā boluptur
(12) Ve lehū[693]
Yoḳ dehrde gerçi yār sėn-dėk
Düşmen dağı ḳayda bar sėn-dėk
(13) Ḳaşı vü ḳadı vü aġzın ol māh
Körsetmese mañga nė'yleyin āh
(117a/1) Ḳaddı bile ėkki zülf ü aġzı
Cānımġa belā[694] boluptur Allāh
(2) Yüz körsetip öltürür sėn ėy ay
Yoḳ sėn kibi ḫod-nümāy ü ḫod-rāy
(3) Ḳadıñ elif ü ḳaşıñ ėrür ya
Dėsem nė 'aceb eger sėni ay
(4) Hem lāle yüzüñ ḳaşıda bī̈-reng
Hem serv-ḳadıñ barıda bī̈-pāy
(5) Sėndin mañga yüz hezār ḥasret
Mėndin sañga bar mu hī̈ç pervāy
(6) Ol yār eger yaşursa yüz āh
Aġyārġa ger körünse yüz vay[695]

(7) Bu veznde dağı meşnevī̈ köptür. Ol cümledin Şeyḫ Niẓāmī̈'niñ *Leylī vü Mecnūn*'ı (8) ve Ḫ^{v}āce Ḫusrev'niñ *Mecnūn u Leylī*'si ve Mevlānā 'Abdu'r-raḥmān Cāmī̈'niñ *Leylī vü Mecnūn*'ı

[693] Ve lehū: B'de şair kaydı yok.

[694] belā: Ø (B)

[695] vay: ay (B)

Mīr Ḥüseynī'niŋ *Zādü'l-Müsāfirīn*'i[696] (9) ve Mīr 'Alī-Şīr Nevāyī'niŋ *Leylī vü Mecnūn*'ı ve 'Abdu'llāh Hātifī'niŋ *Leylī vü Mecnūn*'ı.

(10) **Onunçı vezn**

(11-12) 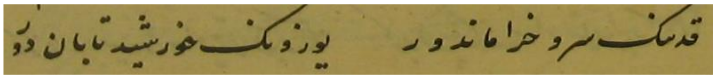

(12) Ḳadıŋ serv-i ḫırāmāndur
Yüzüŋ ḫurşīd-i tābāndur

(13) **On birinçi vezn**

(117b/1) Gül ġonçesi ḫandāndur
Ol ġonçe suḫen-dāndur

(2)

(3) **Hezecniŋ on toḳḳuz müsta'mel-i maṭbū' veznidin sėkkiz rubā'ī veznidür**: (4) **Avvalġı vezn** ***aḫreb-i maḳbūż-ı aḫrem-i mecbūb***: *Mef'ūlü Mefā'ilün Mefā'ilün Fa'*

(5-6) Sa'dī

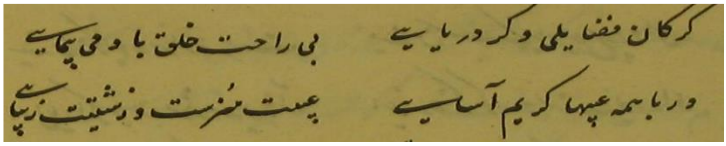

(7-8) Cāmī

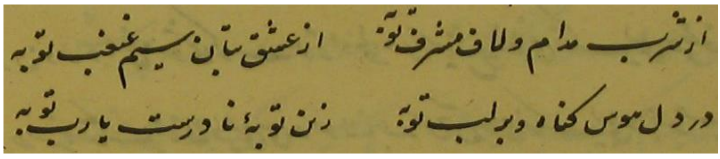

(9-10) Selmān[697]

[696] Farklı kalemle kenara *Mīr Ḥüseynī'niŋ Rāhü'l-Mesāḫūy'ı* yazılmış

[697] Selmān: B'de şair kaydı yok.

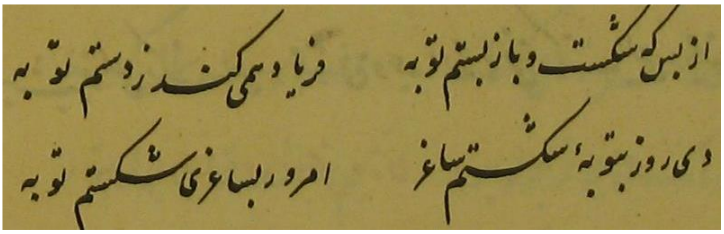

(11) Nevāyī

Maḥbūbḳa i‘timād[698] ḳılmaḳ bolmas
Andın ṭaleb-i murād ḳılmaḳ bolmas
(12) Köz ḳarasıdın mīdād ḳılmaḳ bolmas
Ger bolsa bitik sevād ḳılmaḳ bolmas
()[699] Kim kördi ėkin cehānda āyā ḫoşluḳ
Tā bir kişi ėylegey temennā ḫoşluḳ
(13) Yüz yılda eger bir olsa peydā ḫoşluḳ
Āmāde ėrür yanıda yüz nā-ḫoşluḳ
(118a/1) Ve lehū[700]
Cānımġa yėtip turur ḫumār ėy sāḳī
Mey tutḳıl u bėrme intiẓār ėy sāḳī
(2) Avval özüñg ėyle iḫtiyār ėy sāḳī
Tutḳıl manga sonġra zinhār ėy sāḳī
(3) Ḳış boldı vü boldı barça tam u taş ḳar
Cem‘iyyeti bar kişige bardur ḫ^{v}eş ḳar
(4) Bu ḳışta yaman yol u perīşān ḥālım
Yā Rab mėni yaḫşılıġ sarıġa başḳar
(5) Bī-derd ḥabīb bilmedi derdimni
Tofraḳça körmedi ruḫ-ı zerdimni

[698] i‘timād: i‘timādī (B)

[699] A’da derkenar

[700] Ve lehū: Ø (B)

(6) Mėndin nėçe kөŋglide ġubārī bolġay
Kėttim muna ėmdi tapmaġay gerdimni
(7) Ya ḳahr u ġażab bile mėni tofraḳ ḳıl
Ya baḥr-ı ʻināyetiŋgde müstaġraḳ ḳıl
(8) Yā Rab saŋgadur yüzüm ḳara ger aḳ ḳıl
Her nevʻ sėniŋg rıżāŋg ėse andaḳ ḳıl
(9) Tüz āh Ẓahīr-i dīn Muḥammed Babur
Yüz āh Ẓahīr-i dīn Muḥammed Babur
(10) Ser-rişte-i ʻayştın köŋgülni zinhār
Üz āh Ẓahīr-i dīn Muḥammed Babur

(11) Bu vezn bile toḳḳuzunçı veznniŋg arasıda tefāvüt ėkki sebeb-i ḫafīftür. (12) Eger bu veznniŋg āḫırıdın ėkki sebeb-i ḫafīfni kem ḳılsaḳ toḳḳuzunçı vezn bolur. (13) Ġāyeteş bu rubāʻīniŋg üçünçi mıṣrāʻı bėşinçi vezn-i rubāʻīdedür. Nėçük kim:

(118b/1) Tüz āh Ẓahīr-i dīn Muḥammed
Yüz āh Ẓahīr-i dīn Muḥammed[701]
(2) Ser-rişte-i ʻayştın köŋgülni
Üz āh Ẓahīrü'd-dīn Muḥammed[702]

(3) **Ėkkinçi vezn *aḫreb-i maḳbūż-ı mekfūf-ı mecbūb***: *Mefʻūlü mefāʻilün mefāʻīlü faʻul*

(4-5) Cāmī

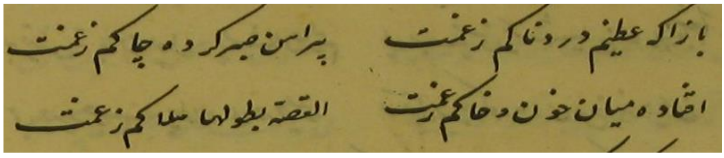

(6-7) Hilālī

[701] Her iki mısranın sonunda *Babur* yazılmış, sonra kırmızıyla üstü çizilmiş.

[702] Birinci mısranın sonuna *zinhār*, ikinci mısranın sonuna *Babur* yazılmış ve üzeri kırmızıyla çizilmiş.

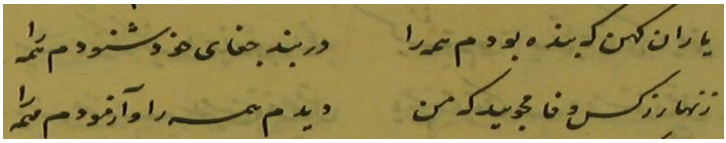

(8) Nevāyī

Yā Rab ki ‘ināyetiñgni yār ėyle mañga
Yoḳluḳḳa hidāyetiñgni bar ėyle mañga
(9) Hem kehf-i kifāyetiñgni dār ėyle mañga
Hem dürr-i ‘ināyetiñg niṣār ėyle mañga
(10) Ve lehū

Nāmeñg mañga rūḥdın nişān boldı yėne
Āsāyiş-i cānı nā-tüvān boldı yėne
(11) Her ḥarfı anıñg tėnimde cān boldı yėne
Her lafẓı ḥayāt-ı cāvidān boldı yėne
(12) Ve lehū

Dėdim ẕeḳanıñg tutup siḳaġıñgnı[703] öpey
Köz ḳaşıñga sürtüben ḳabaġıñgnı öpey
(13) Gül dėk yüzüñg ıslaban dudaġıñgnı öpey
Yoḳ yoḳ yoḳ eger dėseñg ayaġıñgnı öpey
(119a/1) Ve lehū

Her zülf ḫamıġa ḳılma vābeste mėni
Her köz hevesidin ėtmegil[704] ḫaste mėni
(2) Her ḳaş ṭama‘ıġa salma peyveste mėni
Yā Rab barısıdın ėyle vāreste mėni
(3) ‘Işḳıñgda könгül ḫarāb boldı nė ḳılay
Hecriñgde közüm pür-āb boldı nė ḳılay

[703] siḳaġıñgnı: Metinde *siḳa‘ıñgnı* yazılı. Noktalı harflerde noktaların yazılmasında zaman zaman özensizlikler bulunuyor.

[704] ėtmegil: ėylegil (B)

(4) Cismim ara pīç ü tāb boldı nė ḳılay
Cānımda köp ıżṭırāb boldı nė ḳılay

(5) Bu vezn bilen toḳḳuzunçı veznniṉg arasıda tefāvüt bir fāṣıladur. Eger (6) bu veznniṉg āḫırıdın bir fāṣılanı kem ḳılsaḳ toḳḳuzunçı vezn bolur. Nėçük kim:

(7) ‘Işḳınṉgda köṉgül ḫarāb boldı
Hecriṉgde közüm pür-āb boldı

(8) Cismim ara pīç ü tāb boldı
Cānımda köp ıżṭırāb boldı

(9) **Üçünçi vezn *aḫreb-i mekfūf-ı aḫrem-i mecbūb***: *Mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlün fa‘*

(10) Nevāyī
Tā dehr durur dehr üze sulṭān bolġıl
Tā ālem ėrür ‘ālem üze ḫan bolġıl

(11) Devrān[705] ėliniṉg cismiġa hem cān bolġıl
Hem cānlarıġa māye-i dermān bolġıl

(12) Ve lehū[706]
Cānımġa ḳılur cevr ü cefā yār asru
Kim yār içide cevr ü cefā bar asru

(13) Boldum çėkiben cevr ü cefā zār asru
Mėn cevr-keş ü yār cefā-kār asru

(119b/1) Ve lehū[707]
Köz birle ḳaşıṉg yaḫşı ḳabaġıṉg yaḫşı
Yüz birle sözüṉg yaḫşı dudaġıṉg yaḫşı

(2) Ėṉg birle meṉginiṉg yaḫşı siḳaġıṉg yaḫşı
Bir bir nė dėyin baştın ayaġıṉg yaḫşı

[705]devrān: dermān (A)

[706] Ve lehū: Ø (B)

[707] Ve lehū: Ø (B)

(3) Ġam ḫānesi sarı güẕer ėy cān ḳılma
‘İşret öyini külbe-i aḥzān ḳılma
(4) Zülfüñ kibi köñglümni[708] perīşān ėylep
La‘liñ kibi baġrımnı tola ḳan ḳılma
(5) Ėy yār sėniñ vaṣlıñga yėtmek müşkil
Ferḫunde ḥadīşiñgni[709] ėşitmek müşkil
(6) ‘Işḳıñgnı dağı ber-ṭaraf ėtmek müşkil
Başnı alıban her sarı kėtmek müşkil
(7) **Törtünçi vezn *aḫreb-i maḳbūż-ı mekfūf-ı aḥtem***: *Mef‘ūlü mefā‘ilün mefā‘ilü fa‘ūl*[710].

(8-9) Hilālī

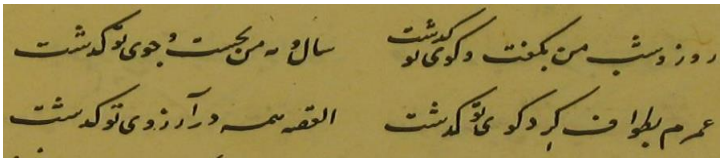

(10) Nevāyī

Sāḳī mėni ḫārḫārdın ėyle ḫalāṣ
Gül-dėk yüzüñg aç bahārdın ėyle ḫalāṣ
(11) Ya mey bėr ü intiẕārdın ėyle ḫalāṣ
Ya öltürüben ḫumārdın ėyle ḫalāṣ
(12) Ėy ḳāmeti serv ü lebleri āb-ı ḥayāt
Budur tilegim ki yėtge mėn vaṣlıñga bat
(13) Hecriñgde manga nė ṣabr ḳaldı nė ṣebāt
Ya kėl bu sarıġa ya mėni özüñge ḳat
(120a/1) Tā ḳıldı mėni firāḳ ara yād ḥabīb
Mehcūr köñgülni ėyledi şād ḥabīb

[708] köñglümni: köñglüñgni (A)

[709] ḥadişiñgni: <ḥad>işiñgni (B)

[710] fa‘ūl: fa‘ūlün (B)

(2) Ger vaṣl müyesser olmas nė'tey Babur
Feryād ḥabīb ü āh u feryād ḥabīb

(3) Bu vezn bile toḳḳuzunçı veznniŋ arasıda tefāvüt bir veted-i keşrettür. (4) Bu veznniŋ āḫırıdın bir veted-i keşretni öksütsek, toḳḳuzunçı vezn bolur. (5) Bu rubā'īniŋ üçünçi mıṣrā'ı avvalġı vezn-i rubā'īdedür. Nėçük kim:

(6) Tā ḳıldı mėni firāḳ ara yād
Mehcūr köŋgülni ėyledi şād

(7) Ger vaṣl müyesser olmas nė'tey
Feryād ḥabīb ü āh u feryād

(8) **Bėşinçi vezn *aḫreb-i mekfūf-ı mecbūb***: *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ul*

(9) Nevāyī

Cānım ara ot la'l-i suḫen-dānıŋ üçün
Köksümde elif serv-i ḫırāmānıŋ üçün

(10) Yüzüŋ üze kevkeb meh-i tābānıŋ üçün
Sözlep yüz açıp kėl bu ṭaraf cānıŋ üçün

(11) **Altınçı vezn aḫreb-i mekfūf-ı ahtem**: *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūl*

(12-13) Kemāl

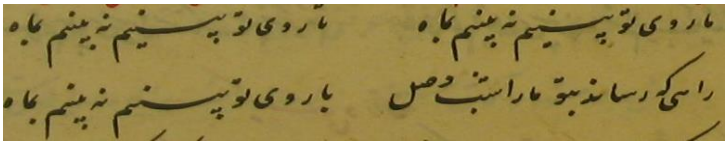

(14) Andın bėri kim ḳaṣdım üçün turdı firāḳ
Yüz derd ü elemni maŋga yėtkürdi firāḳ

(120b/1) Mėni ėşiginŋdin nė'teyin sürdi firāḳ
Ḳıl çāre yoḳ ėrse mėni öltürdi firāḳ

(2) **Yėttinçi vezn *aḫreb-i maḳbūż-ı ezell***: *Mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlün fā'*.

(3-4) Ḥāfıẓ

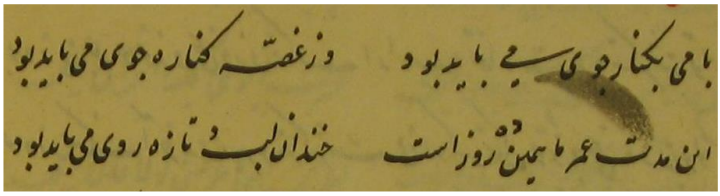

(5-6) Kemāl[711]

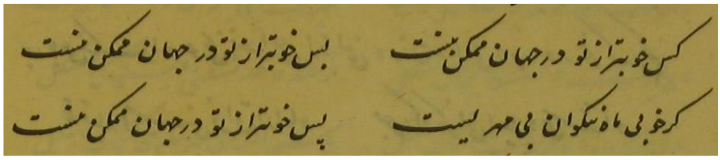

(7) **Sėkkizinçi vezn *aḫreb-i mekfūf-ı ezell***: *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fā'*

(8-9) Şāhī[712]

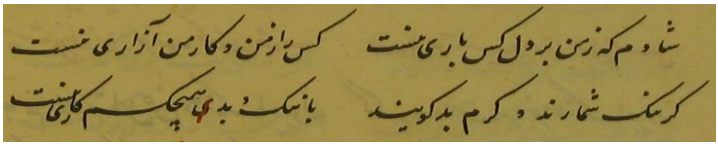

(10) **Sėkkiz vezn muḫtara'-ı maṭbū':**

Avvalġı vezn

(11) Mėniṉg ġamım bilmey sėn sėniṉg bilen nė'tgümdür
Cefānı kem ḳılmay sėn başım alıp kėtgümdür

(12) **Ėkkinçi vezn**

(13) Vefānı kem bilür sėn sėniṉg bile nė'tey mėn
Cefānı köp ḳılur sėn başım alıp kėtey mėn

(121a/1) **Üçünçi vezn**

(2) Tėnim boldı müy dėk bėliṉgniṉg firāḳıdın
Közüm yaşı cüy dėk yüziṉg iştiyāḳıdın

[711] Kemāl: Şair adı B'de yazılmamış.

[712] Şāhī: Şair adı B'de yazılmamış.

(3) **Törtünçi vezn**

(4) Ėy yār-ı cefā-kār gāhī mėni ḳıl yād
Hecriṉgde ġamım bar vaṣlıṉg bile ḳıl şād

(5) **Bėşinçi vezn**

(6) ‘Işḳıda barıptur ārām u ḳarārım
Ḳılġay mu teraḥḥum ḥālımġa nigārım

(7) **Altınçı vezn**

(8) Ḳad birle şemşād yüz birle gül
Köz birle maḫmūr u söz birle mül

(9) Ḳaş birle meşhūr-ı āfāḳ sėn
‘Ālemde ḥüsn içre sėn ṭāḳ sėn

(10) *Müteḳārib-i müṣemmen-i maḥẕūf* vezni bile bu veznniṉg arasıda tefāvüt bir (11) müteḥarrik ḥarftur. Bu beytḳa bir müteḥarrik ḥarfını artursaḳ uşal vezn bolur. Nėçük kim:

(12) Bu ḳaş birle meşhūr-ı āfāḳ sėn
Bu ‘ālemde ḥüsn içre sėn ṭāḳ sėn

(13) **Yėttinçi vezn**

(121b/1) Ėy yār teraḥḥum ėt ḥālımġa naẕar ḳılıp
Geh gāh ḳaşımġa yėt bu sarı güẕer ḳılıp

(2) **Sėkkizinçi vezn**

(3) Hecriṉgde mėni ḳoyma tėṉgri üçün ėy yār
Bu hecr belāsıdın mėn ḫasteni ḳutḳar

(4) **Recez Baḥrı**

Altmış üç vezn: Ottuz ėkki müsta‘mel, ottuz bir (5) muḫtara‘

On vezn müsta‘mel-i maṭbū‘:

Avvalġı vezn

(6) Ḫusrev[713]

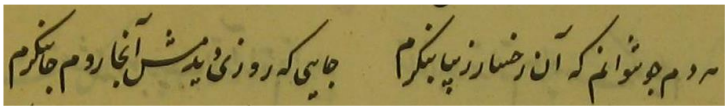

(7) Sāḳī ėrür ‘işret çaġı efsürde bolma dey bile
Ot tėk çaġır kėltür daġı ṣoḥbet tutaştur mey bile

(8) Kėltür şerāb-ı nābnı āmāde ḳıl esbābnı
Ḫoş tut şeb-i mehtābnı çün bar durur ol ay bile

(9) Mecliste[714] bardur ser-be-ser mey neş’esidin şūr u şer
Barını mest ü bī-ḫabar ḳıl cām-ı pey-der-pey bile

(10-12) <Ḥasan>

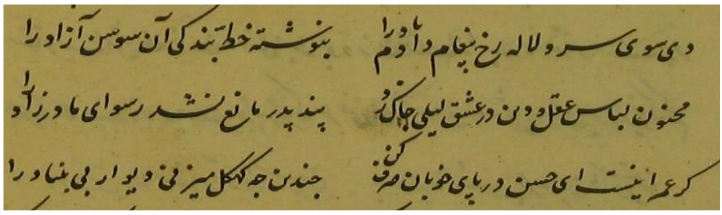

(13-122a/1) Ḫusrev

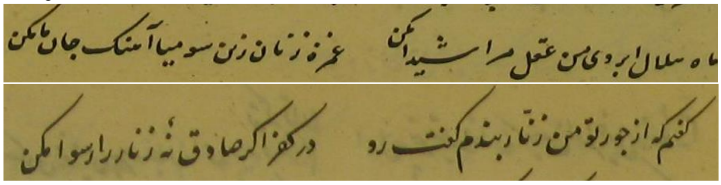

(2) Ve lehū

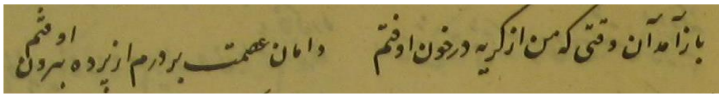

(3-8) Ve lehū[715]

---

[713] Ḫusrev: B’de şair adı yok

[714] mecliste: meclisde (B)

[715] Ve lehū yani Ḫusrev’in olduğu yazılmış ama gazelde alıntının son beytinde Cāmī mahlası var.

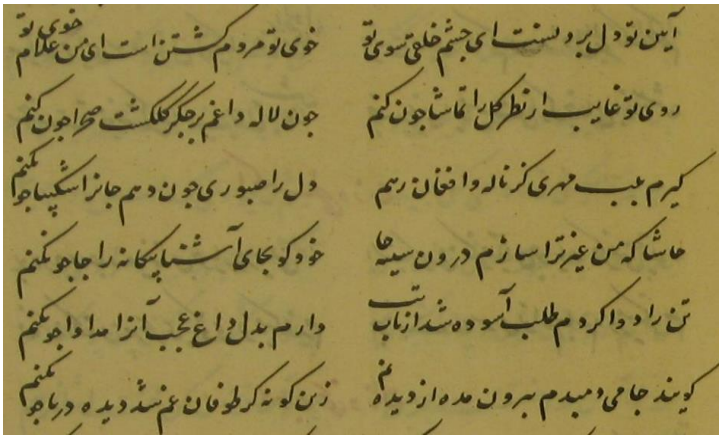

(9-10) ‘İṣmet[716]

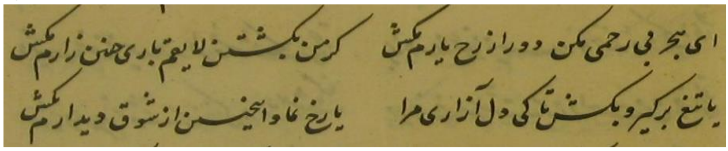

(11) Nevāyī

Vīrāneīdür meskenim andın manga bisyār ġam
Āhım bile eşkimde[717] ot eşkim bile dīvār nem

(12) Nūşıdın ėlge güft ü gū ėy hecr içer mėn mėn aġu
Kāş ölsem ü özümni[718] bu endūhdın ḳutḳarsam

(13) Her yėr ki anda bir nefes ‘işretḳa tapsam dest-res
Yüz ḳatla ėyler mėn heves kim bolsa ėrdi yār hem

(122b/1) Miskīn Nevāyī bėrse cān ėy dīde her dem tökme ḳan
Ol her nėçe ḳılsa fiġān sėn asraġıl zinhār dem

(2) <Ve lehū>

Nė pūye urdum yolıda nė başım oldı ḫāk-i reh
Ol şūḫ ‘ışḳı sa‘yıdın baştın ayaġımdur güneh

---

[716] ‘İṣmet: B’de Ve lehū yani Ḫusrev’in olduğu yazılmış

[717] eşkimde: ėşikte (ME, 41)

[718] özümni: könglümni (B); A’da da ana satırda *könglümni* yazılı, üstü çizilip kenara *özümni* yazılmış.

(3) Her yan Nevāyī sunma ḳol nė kėlse Ḥaḳ’dın rāżī ol
Sėn ‘āciz ü ḥākimdür ol *el-‘aczu leke’l-ḥükmü leh*

(4) Luṭfī[719]

Mėn ḫaste ḳanıġa kemer ṣāḥib-cemālī bağlamış
Ḳaṣd-ı ġarībīėylemiş nāzük ḫayālī bağlamış

(5) **Ėkkinçi vezn**

(6) Bu derdime çāre nė’tey çü yār derdimni bilür
İşimge nė fikr ḳılay çü yār fikrimni ḳılur

(7) 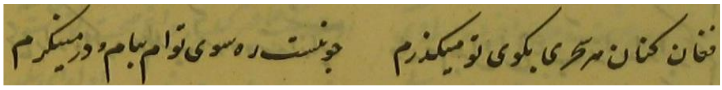

(8) **Üçünçi vezn**

(9-10) Ḥāfıẓ

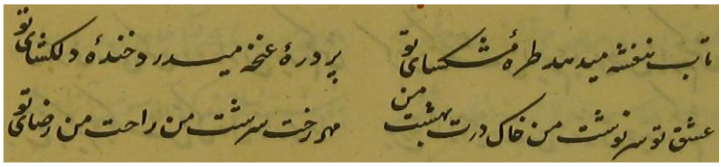

(11) Nevāyī

Ger elemimġa çāre yoḳ bolmasa bolmasun nė’tey
Ve’r ġamıma şumāre yoḳ bolmasa bolmasun nė’tey

(12) Ḫusrev

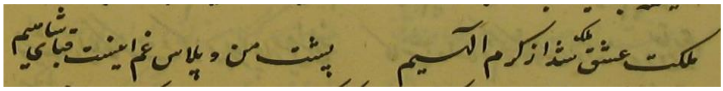

(13) Ḥāfıẓ

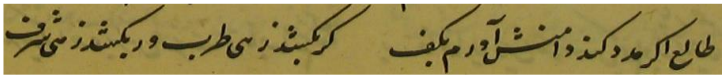

(123a/1) Kemāl

(2-3) Ve lehū

[719] Luṭfī: B’de şair kaydı yok.

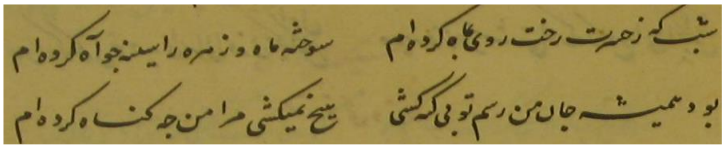

(4-6) <Ḥasan>

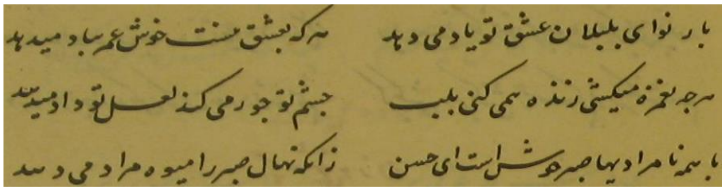

(7-8) Cāmī

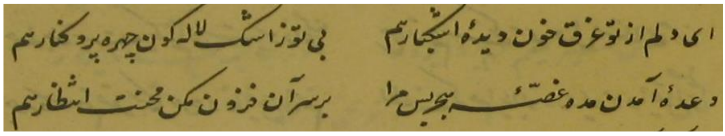

(9-10) Ve lehū

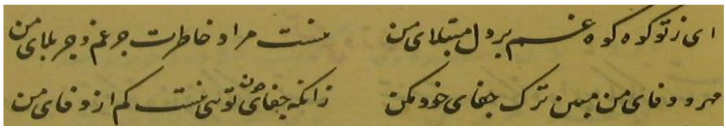

(11) Süheylī

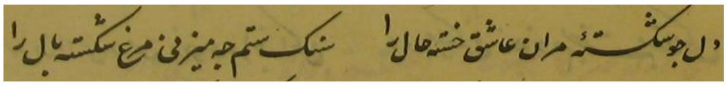

(12) Kātibī[720]

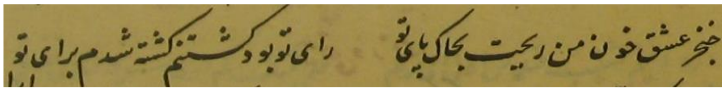

(13) Luṭfī

Ėy yüzüñg allıda ḫacil ḥüsn ėli Rūm u Çīn ara
Velvele saldı közleriñg kāfir ü ehl-i dīn ara

(123b/1) Nevāyī[721]

[720] Kātibī: B'de şair adı kayıtlı değil.

[721] Nevāyī: B'de şair adı kayıtlı değil. Her ne kadar kafiye aynı olsa da yanıltıcı olup Lutfî divanında gazelin devamı bu beyitler değil.

Noḳṭa-i müşkdür[722] bu yā ḫālı[723] anıñg cebīn[724] ara
Küfr sevādını nė ḫoş sėzdi beyāż-ı dīn ara[725]

(2) Cān u könñgül nėçe dėdi asralı özni kėlgeç ol
Veh yana ḳozġalıştılar[726] körgeç anı için[727] ara

(4) **Törtünçi vezn**

Derdim üçün çāre nė'tey çü yār derdimni bilür
Ḥālıma nė fikr ḳılay çü yār fikrimni bilür

(5) 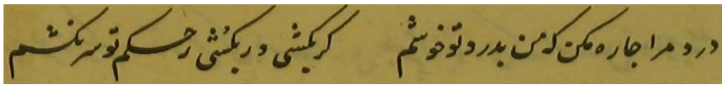

(6) **Bėşinçi vezn**

(7) 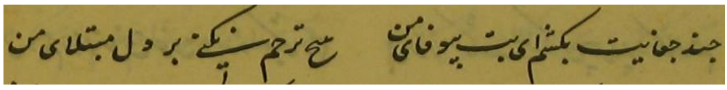

(8) Cevr ü sitem ḳılma manñga mihr ü vefā ḳıl ėy ṣanem
Luṭf u kerem ile bu derdimġa devā ḳıl ėy ṣanem

(9) **Altınçı vezn**

(10) Cevr ü cefā ḳılma manñga vefānı ėlge körsetip
Tīġ-ı sitem sürme manñga devānı ėlge körsetip

(11) 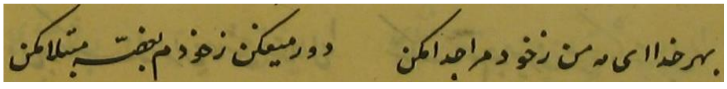

(12) **Yėttinçi vezn**

(13) 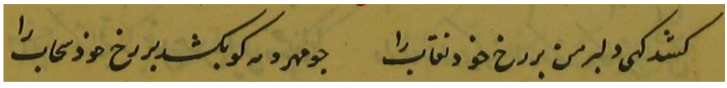

[722] müşgdür: müşktür (B)
[723] ḫālı: ḫayāl (B)
[724] cebīn: Çīn (B)
[725] ara: ra (B)
[726] ḳozġalıştılar: ḳozġalışlar (B)
[727] için: Çīn (B)

(124a/1) Cefā vü cevr ėtme manṉga ėlge vefānı[728] körsetip
Köṉgülni çāk ėylemegil ėlge devānı körsetip

(2) **Sėkkizinçi vezn**

(3) Sözi çüçük aġzı kiçik leb-şekerim
Közi itik köṉgli ḳatıḳ taş cigerim

(4) 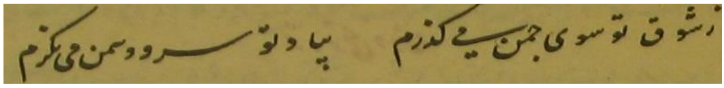

(5) **Toḳḳuzunçı vezn**

(6)

(7) Sėnsiz işim feryād ėrür
Öz cānıma bī-dād ėrür

(8) **Onunçı vezn**

(9) Yārda yoḳ mihr ü vefā
Köp ḳıladur cevr ü cefā

(10)

(11) **Altı vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘:**

Avvalġı vezn

(12) Derd-i dilim ėşitip ḳılmas ol ay teraḥḥum
Ẓulmı anıṉg kem olmas nėççe ḳılay taẓallum

(13) **Ėkkinçi vezn**

(124b/1) Cefā vü cevr ėtip manṉga ėlge vefā körsete sėn
Köṉgülni çāk çāk ėtip ėlge devā körsete sėn

(2) **Üçünçi vezn**

(3) Cevr ü sitemni ḳoy dağı manṉga vefā ḳıl ṣanemim
Luṭf u kerem ḳılıp bu derdimġa devā ḳıl ṣanemim

[728] vefānı: devānı (B)

(4) **Törtünçi vezn**

(5) Cefā ḳılur cevr ḳılur mang nė’tey
Vefā ḳılay ṣabr ḳılay nėçük ėtey

(6) **Bėşinçi vezn**

(7) Ḳara közüm bėrige kėl
Ėki közüm bėrige kėl

(8) **Altınçı vezn**

(9) Yārda yoḳ vefā nė’tey
Köp ḳıladur cefā nė’tey

(10) **Remel Baḥri**

Ėllig toḳḳuz vezn: Ottuz bir müsta‘mel, yigirme sėkkiz muḫtara‘ **On** (11) **ėkki vezn müsta‘mel-i maṭbū‘.**

Avvalġı vezn

(12) Ḫusrev[729]

(13) İçgüçe cām-ı ecel[730] köngülümde ol sāḳī durur
Tolġuça peymānem ol sāḳī bile bāḳī durur

(125a/1) Baş kötermey bādedin çün bar ayaġı ortada
Ḳoymay ėlgimdin[731] ayaḳ çün cilveger sāḳī durur

(2) Türkler ḫaṭṭı naṣībing bolmasa **Babur** nė tang
Baburī ḫaṭṭı ėmestür ḫaṭṭ-ı Suġnaḳī durur

(3) Bu vezn Fārsīde ve Türkīde köp şāyi‘dür. Mevlānā ‘Abdu’r-raḥmān Cāmī bu veznde (4) bisyār aytıptur. Mīr ‘Alī-Şīr Nevāyī’ning ḫod cemī‘ özge veznde aytḳan (5) eş‘ārı bile bu veznde aytḳan eş‘ārı

[729] Ḫusrev: B’de şair adı kayıtlı değil.

[730] ecel: Ø (B)

[731] ėlgimdin: ėgimdin (A)

tėngleşe barġay. Sulṭān Ḥüseyn (6) Mīrzā'nıñg Dīvān'ıda uşbu vezndin özge vezn yoḳtur. Ḫᵛāce Ḫusrev (7) Dihlevī'niñg *Deryā-yı Ebrār*'ı bu vezndedür:

(8)

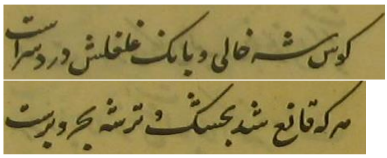

Bisyār yaḫşı ḳaṣīdedür. Ḫᵛāce Ḫusrev'din (9) mundaḳ meşhūrdur kim dėmiş bolġay kim "Eger eflāk ḥavādişi vü rūzgār nevāyibidin (10) mėniñg barça naẓmım zamāne ṣafḥasıdın maḥv bolsa ve bu ḳaṣīdem ḳalsa maña bestür; nė (11) üçün kim her kişi anı oḳusa bilür kim naẓm mülkide mėniñg taṣarruf ve iḳtidārım nė (12) mertebede ėkendür." Uluġ şā'irler[732] ekşer tetebbu' ḳılıpturlar; Mīr 'Alī-Şīr (13) Nevāyī'niñg *Tuḥfetü'l-efkār*'ınıñg maṭla'ıça kem vāḳi' boluptur.

(125b/1)

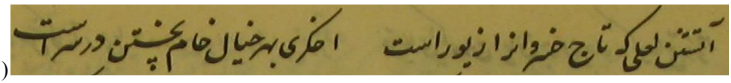

(2) Ve lehū

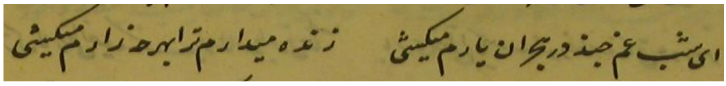

(3) Ḫusrev

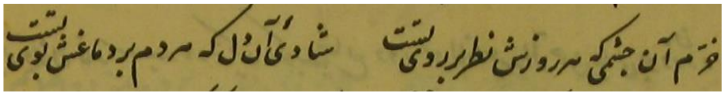

(4-6) Ve lehū

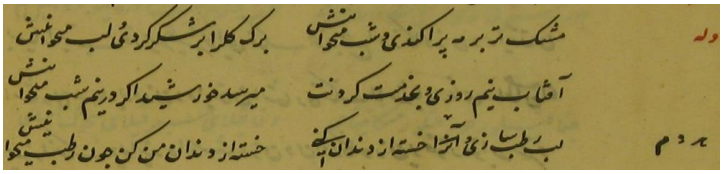

[732] şāirler: şā'irle lehu (B: بشاعرلہ)

(7-9) Ḥasan

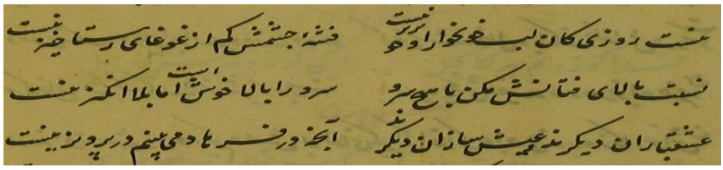

(10) Ve lehū

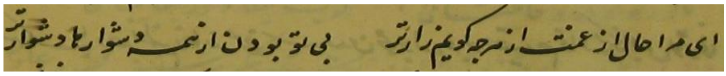

(11-12) Ḥāfıẓ

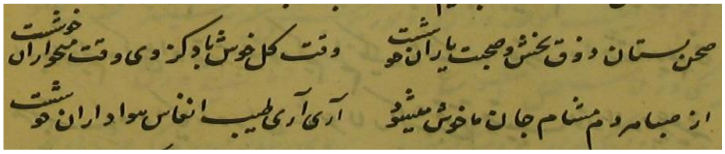

(13) Ve lehū

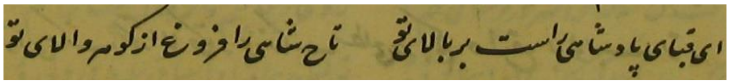

(126a/1) Kemāl

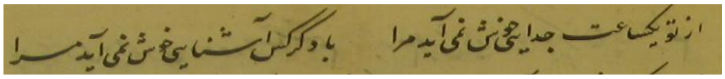

(2-4) Ve lehū

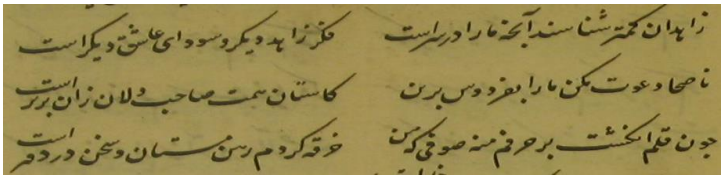

(5-6) Cāmī

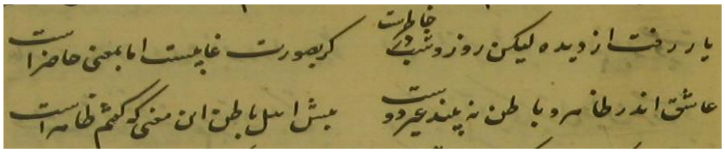

(7-9) Ve lehū

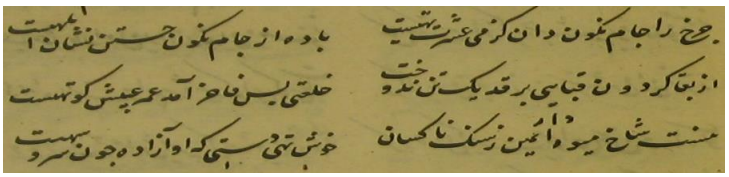

(10) Ve lehū

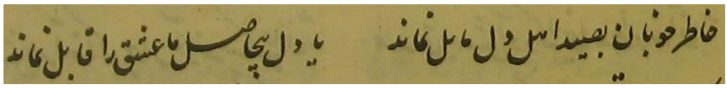

(11-13) Ve lehū

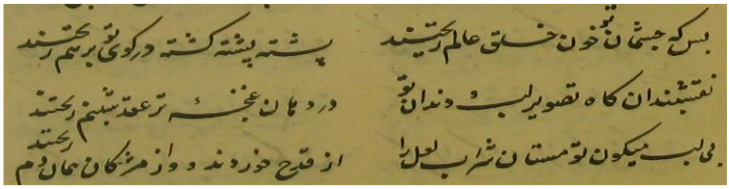

(126b/1) Ve lehū

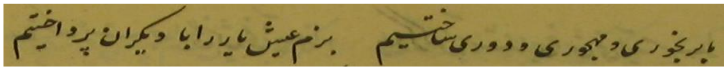

(2-3) <Cāmī>

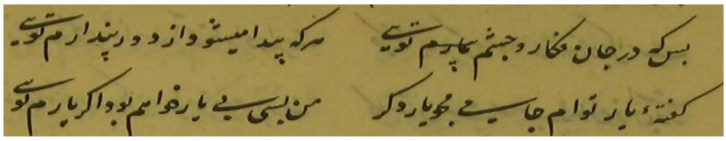

(4-6) Şāhī[733]

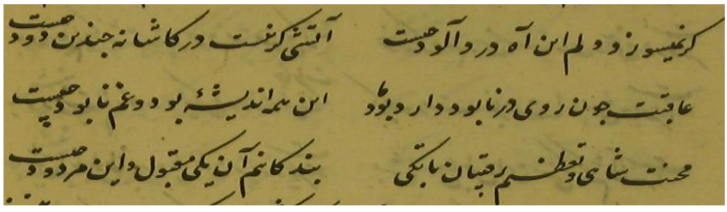

(7-8) Ve lehū

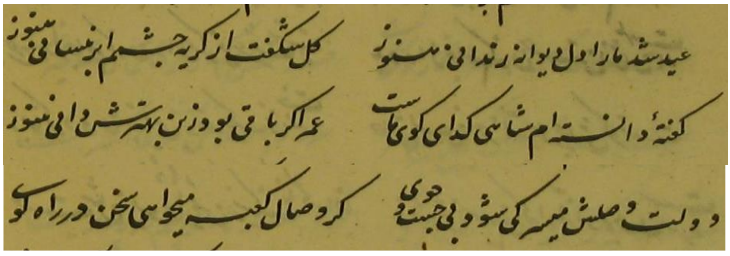

(9)

(10) Kātibī

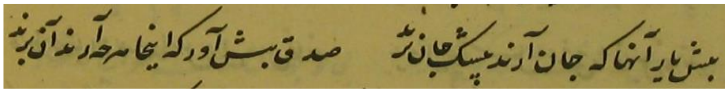

[733] Şāhī: B'de şair adı yok.

(11) Selmān

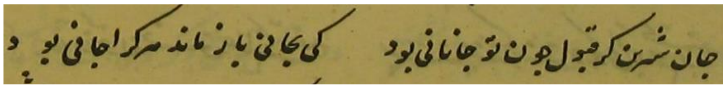

(12) Benāī

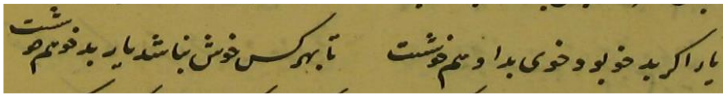

(13) Ve lehū

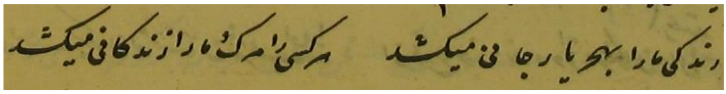

(127a/1) Āṣafī

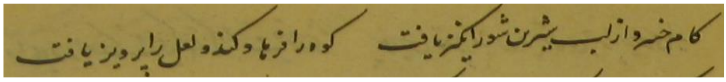

(2-3) Hilālī

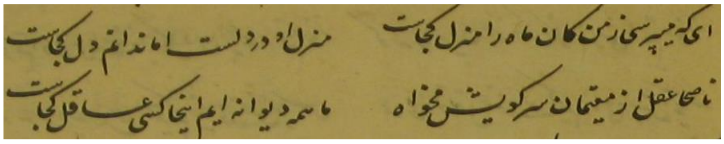

(4) Ve lehū

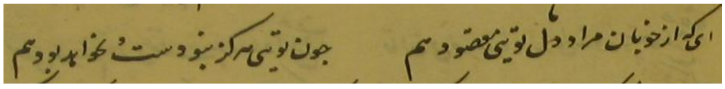

(5) Şāh La‘lī Şāh-ı Bedaḫşān[734]

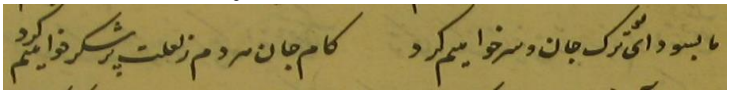

(6) Şāh İbn La‘lī

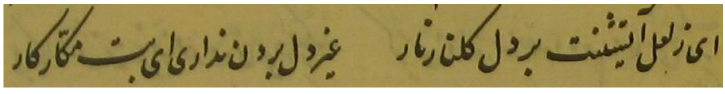

(7) Seyfī Yādgār Bėk

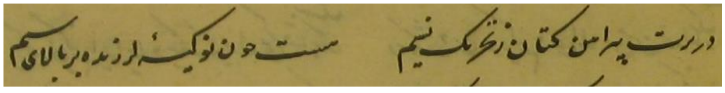

[734] Şah La‘li Şāh Bedaḫşān: Şah La‘li Bedaḫşān: (B)

(8) Yūsuf Andicānī

(9) Ṣāni‘ī

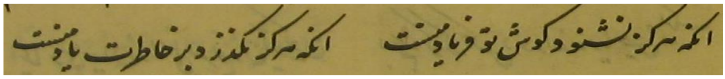

(10) Nevāyī

Allım[735] ol ay secdesidin rīş ėrür ḥālım budur
Ṭā‘at-ı maḳbūlum[736] oldur dāġ-ı iḳbālım budur

(11) Ve lehū

Her ḳayan baḳsam közümge ol ḳuyaşdın nūr ėrür
Her sarı salsam naẓar ol ay manga manẓūr ėrür

(12) Ve lehū

Merkeb ėrmes kim ṣabā meydānda gerd-engīz ėrür
Rākib ėrmes berg-i güldür kim ṣabādın tīz ėrür

(13) Ve lehū

Gūyiyā könglüm taḫayyül mülkining sulṭānıdur
Kim ḫayāl içre ḳılur her ‘ayş kim imkānıdur

(127b/1) Ve lehū

Vay yüz ming vay kim terk-i muḥabbet ḳıldı yār
Bilmeyin ḳaldım mėn ü ḳılmay ḫabar ayrıldı yār

(2) Ve lehū

Ḫurrem oldı bāġ[737] u bir güldin içimde ġam henüz
Küldi[738] her yan ġonçe vü könglüm işi mātem henüz

[735] allım: elemim (B)
[736] maḳbūlum: iḳbālım (B)
[737] bāġ: vü bāġ (B)
[738] küldi: küldin (B)

(3) Ve lehū

Dehr sūdıdın ṭama‘ üz kim ziyānī bīş ėmes

‘Ömrni tutḳıl ġanīmet kim zamānī bīş ėmes

(4) Ve lehū

Kėçti ‘ömrüm naḳdı ġaflet birle nādānlıġda ḥayf

Ḳalġanı ṣarf oldı endūh u peşīmānlıġda ḥayf

(5) Ve lehū

Külmedin͡g tā közlerimni gevher-efşān[739] ḳılmadın͡g

Tökmedin͡g ḳanımnı tā baġrım tola ḳan ḳılmadın͡g

(6) Ve lehū

Ėlge ‘ışḳıdın ġaraż mihr ü vefāsıdur anın͡g

Ger mėni öltürse maḳṣūdum rıżāsıdur anın͡g

(7) Ve lehū

Kimni kim[740] yār ėyledin͡g boldı giriftārın͡g sėnin͡g

Reşkdin veh kim dėya’lmas mėn Ḫudā yārın͡g sėnin͡g

(8) Ve lehū[741]

Pīl ki gevher-keş turur[742] her yan seḥāb-ı pīl-reng

Başıda çen͡gek hilāl u yanıda ḫūrşīd zeng

(9) Ėyledi nīsān zülāli yėr yüzin āyīne-gūn

Encüm ü kök ‘aksidür anda reyāḥīn ü ölen͡g

(10) Def‘a def‘a birbiri üzre bulut[743] āfāḳ üze

Gūyiyā kim tācirī tėrdi ruḫūtın teng teng

(11) Ėy **Nevāyī** dem bu demdür tut ġanīmet bāde iç

Özge bir demge yėter yėtmeske çün vāḳıf[744] ėmen͡g

---

[739] gevher-efşān: kevkeb-efşān (B)

[740] kim: Ø (B)

[741] Ve lehū: Ø (B). A’da da üstünde bir çizgi var.

[742] pīl ki gevher-keş turur: pīl-i gevher-keş durur (B)

[743] bulut: bolup (B). A’da sanırım önce bolup yazılmış sonra da üste iki nokta konulup bulut yapılmış:

[744] vāḳıf: vāfıḳ (B)

(12) Ve lehū[745]

Yüzüñg aḳ ėy ġam ki eşkim rengini al ėyleding

Cān fidāñg ėy derd kim cānımnı pāmāl ėyleding

(13) Sėn teraḥḥum ḳıl Ḫudāyā bu ḳatıġ ḥāletde kim

Mėni zār u dil-berimni fāriġu'l-bāl ėyleding

(128a/1) Ve lehū

Ger cefā ḳıl ger vefā kim dil-sitānım sėn mėning

Ger mėni öltür ü ger tirgüz ki cānım sėn mėning

(2) Ve lehū[746]

'Işḳ sırrı hecr esīri[747] nā-tüvānlardın soruñg

'Ayş ile 'işret ṭarīḳın kām-rānlardın soruñg

(3) Ve lehū

Şām-ı hecrim[748] kördüñg ammā ẓulm terkin <ė>tmediñg[749]

Va'de-i şem'-i viṣāl ėtting velī yarutmadıñg

(4) Ve lehū[750]

Ḳāmetiñgġa her zamān yüz cilve ėy zībā-nihāl

Nā-tüvān köñglümge her bir cilvesidin özge ḥāl

(5) Ėvrülür köñglümde ol çābük ḫayālı her kėçe

Şu'lelıḳ köñglümni ḳıldı 'ışḳ fānūs-ı ḫayāl

(6) Ve lehū

Kėçe ol ay birle ėrdim veh bu tüştür yā ḫayāl

Tüş ėmes çün yoḳ-turur uyḳu ḫayālıdur maḥāl

(7) Ve lehū

Bolmış andaḳ munḳaṭı' ehl-i zamāndın ülfetim

Kim özüm birle çıḳışmas hem zamānī ṣoḥbetim

---

[745] ve lehū: Ø (B)

[746] ve lehū: Ø (B)

[747] sırrı hecr esīri: sırrın hecr esīr (B)

[748] şām-ı hecrim: şām hecrin (B)

[749] <ė>tmediñg: tutmadıñg (B)

[750] ve lehū: Ø (B)

(8) Ve lehū

Ḳılġalı yüz til kibi köñglümni çāk ol ḳātilim
Tī̈ġ-ı ‘ışḳı leẕẕetin ėyler ḥikāyat her tilim

(9) Ve lehū

‘Işḳ ile boldum meṣel sevdā bile efsāne hem
Şükr li’llāh kim yana ‘āşıḳ mėn ü dī̈vāne hem

(10) Ve lehū

Vādi-yi hecriñgde bir dem ḳan yutardıñg ḳanmadım
Uşbu otluḳ vādi içre tınmadım tā yanmadım

(11) Ve lehū

Bardı yār u tüzmen ėl barmaḳḳa hem turmaḳḳa hem
Çın dėsem reşk öltürür Tėñgrige tapşurmaḳḳa hem

(12) Ve lehū

Zülf ü yüzüñgni saġınıp kėlmişem ėy meh-cebī̈n
Kėçeni kėçe dėmey kündüzni kündüz dėmeyin

(13) Ve lehū

Ṣubḥ çün barġuñg kėlip külbemġa pinhān kėç ḳurun
Hecr oḳın cānımġa sėn atma tañg atmasdın burun

(128b/1) Ve lehū

Pārsā[751] yārim saġınmas mescid ü seccādedin
Nė üçün kim tā mey içişmiş baş kötermes bādedin

(2) Ve lehū[752]

Sėnsizin ėy ‘ömr her sā‘at mañga cān bolmasun
Sėn bol u bes ṭūbī̈ vü firdevs Rıżvān bolmasun[753]

[751] pārsā: barsa (B)

[752] B’de 2. satır ile 3. satır birbiriyle yer değiştirmiş.

[753] B’de: Belki sėnsiz dehr bāġıda bahārī̈ bolmasun

(3) Ve lehū

Ġam yėlidin yā Rab ol gülge ġubārī bolmasun
Belki ansız dehr bāġıda bahārī bolmasun

(4) Ve lehū[754]

Nė tirig mėn nė ölüg nė saġ nė bīmār mėn
Ayta alman kim firāḳıñdın nė yañlıġ zār mėn

(5) Ve lehū[755]

Nėvçün ėl düşnām u ṭa‘nıdın bolay āşüfte-ḥāl
Ėy Nevāyī her nė kim dėrler yüz ança bar mėn

(6) Ve lehū

Nā-ümīdī mėn kibi bar mu ėkin cānānıdın
Cāngа yėtgen köñglidin köñgli tutulġan cānıdın

(7) Ve lehū

Ferd hūş u ṣabrıdın mehcūr zühd[756] ‘ilmidin
Ayru şehr ü mülkidin āvāre ḫānumānıdın

(8) Ve lehū

Yār peyġāmı nė asıġ özgeler taḥrīridin
Cān ḳaçan bėrgey Mesīḥ elfāẓı ėl taḳrīridin

(9) Ve lehū

Yārnı dėrler ki çėkmiş yüz cefā mėn zār üçün
Bolsa mėniñg cānım fidā ėyley cefā-keş yār üçün

(10) Ve lehū[757]

Hecr şāmıdın ḳarangġuraḳ tün olġay-mu ėkin
Yā Rab ol tündin ḫalāṣ olġan[758] kün olġay-mu ėkin

[754] Ve lehū: Ø (A)

[755] Ve lehū: Ø (A)

[756] zühd: zühd ü (B)

[757] ve lehū: Ø (B)

[758] olġan: olġay (B)

(11) <Ve lehū>

Ėkki gül bir kėçe külbemni gülistān ėyleben
Aldılar cānımnı bī-dād olça imkān ėyleben
(12) Biri börkin sındurup cānlar ṣafın sındurġalı
‘Aḳl u dīn mülkin ṣaf-ı müjgānı vīrān ėyleben
(13) Biri bir nėççe hilālin ėgri baġlap nāz ile
Encüm-i eflākni ḥüsniġa ḥayrān ėyleben
(129a/1) Biri ḫaṭṭ-ı sebzesidin gülge baġlap ḫāşiye
Bezmni ol sebze vü gül bāġ-ı rıżvān ėyleben
(2) Biri ‘ālem ehlinińg köńgli ḳuşın ṣayd ėtkeli
Sünbüli dāmını gül üzre perīşān ėyleben
(3) Biri ḳaş u kirpigi dėk oḳ bile ya ėlgide
Līkin ol ya birle oḳ cānlarnı ḳurbān ėyleben
(4) Biri vesme biri sürme rengidin kök ṭāḳını
Āfet-engīz ü ḳara nergisni fettān ėyleben
(5) Biri baġlap bergni ton üzre mīnā-reng ḳur
Naḫl-ı ḳaddın ġayret-i serv-i ḫırāmān ėyleben
(6) Biri gül-gūn tonġa sarıġ astardın zīb ėtip
Serv-i ra‘nāsın gül-i ra‘nāda pinhān ėyleben
(7) Mestlıġdın ol ḳılıp ėlgide[759] dāġın āşkār
Şūḫluġdın cānġa bu yüz dāġ-ı pinhān ėyleben
(8) Ẓulm ile ol öltürüp bu luṭf birle tirgüzüp
Ger bu ḳılsa ẓulm ol hem luṭf u iḥsān ėyleben
(9) Mėn eger baḳsam bu yan tīġ urup anıńg ‘işvesi
Baḳsam ol yan ġamzedin bu tīr-i bārān ėyleben
(10) Ėy Nevāyī bu fesānenńg ya tüş ėrkin ya ḫayāl
Nėççe lāf urmaḳ özüńge munça bühtān ėyleben

[759] ėlgide: ėlgimde (B)

(11) Ve lehū

Mihrdin dėr mėn ki bolsam dāyim ol ayım bile
Nė'yleyin kim çarḫ ėvrülmes mėninṉg rāyım bile

(12) Ve lehū

Ger ṣabā dėk hem-dem ėrmen serv-i āzādınṉg bile
Bar mėn ėy gül ḳanda kim bolsam sėninṉg yādınṉg bile

(13) Ve lehū

Veh ki 'ömrüm barça żāyi' boldı ėl kāmı bile
Bāde-i nāb ornıda ḫūn-ābe āşāmı bile

(129b/1) Kimse yüz yıl kām-rānlıġ ḳılsa bil kim arzımas
Dehr ara bir laḥẓa bolmaġlıġ birev kāmı bile

(2) Zehrni öz kāmı birle içse andın yaḫşı kim
İçse ḥayvān şerbetin nā-kāmlıġ cāmı bile

(3) Ėy Nevāyī ḥüzn ile ötker ḳarılıġ miḥnetin
Çün yigitlik barda 'ayş u 'işret eyyāmı bile

(4) Ve lehū

Va'de ėylep vaṣl cism-i nā-tüvānım örteme
Kėlmegünṉgdür[760] intiẓār otıġa cānım örteme

(5) Ve lehū

Mėn ki ġam deştide ėttim āh derd-ālūd ile
İstegen tapġay kėçe ot birle kündüz dūd ile

(6) Ve lehū

Bir ḳadeḥ mey içmedim serv-i gül-endāmım bile
Bir nefes ėvrülmedi devrān mėninṉg kāmım bile

(7) Ve lehū[761]

Şükr li'llāh ėy könṉgül kim ref' olup hicrān tüni
Ol ḳuyaş yüzin körer mėn Tėnṉgrininṉg ḳutluḳ küni

[760] kėlmegünṉgdür: kėlme kündüz (A)

[761] ve lehū: Ø (B)

(8) Ve lehū

Ḳılдım ol ay aldıda ‘āşıḳlıġım iẕhārını
Mėn aṉga sırrım dėdim bilmen anıṉg esrārını

(9) Ve lehū

La‘liṉge baġlandı cānım hecr ėlindin al anı
Zülfüṉge çırmaştı köṉglüm ḳılmaġıl pāmāl anı

(10) Sėndin ayru ḫūblardın açılur köṉglüm velī
Ġonçe yaṉglıġ kim açarlar küç bile eṭfāl anı

(11) Ve lehū

Ol elif kim nīl ile çėktiṉg ‘iẕārıṉg yanıda
Ḥüsn içinde birge on ḳılmış yanıda ḫāl anı

(12) Ve lehū

Çarḫ eger yüz yıl yıraḳ salsa viṣālıṉgdın mėni
Ayıra alġay-mu[762] bir sā‘at ḫayālıṉgdın mėni

(13) Bėl ü aġzıṉg ẕikr ü fikri birle bolsam nė ‘aceb
Şevḳ bir dem ġāfil ėtmes ḳīl u ḳālıṉgdın mėni

(130a/1) Ve lehū

Açmaġay ėrdiṉg cemāl<ıṉg>[763] ‘ālem ara kāşkī
Salmaġay ėrdiṉg barı ‘ālemġa ġavġā kāşkī

(2) Ėy Nevāyī bī-vefādur yār bes nė fāyide
Nėççe kim dėseṉg eger ya ḫod meger ya kāşkī

(3) Ve lehū

Yārdın ayrılsa ḳatılmaġlıġın bilmes kişi
Bilse kim çün ayrılur ḳatılmas ayrılmas kişi

(4) Ve lehū

Köz bile köṉglümge bolmış gūyā vaṣlıṉg çaġı
Kim közümniṉg uçmaġı tīz oldı köṉglüm salmaġı

[762] ayıra alġay-mu: ayrılıp alġay-mu (B)

[763] cemālıṉg: cemāl (A, B)

(5) Ve lehū

İstedim yārī ki köñglüm dem-be-dem şād ėylegey
Bilmedim cānımġa bī-dād üzre bī-dād ėylegey

(6) Luṭfī

Leyletü'l-mi'rācnıñ şerḥi saçı tābındadur
Ḳābe ḳavseyn ittiḥādı ḳaşı miḥrābındadur

(7) Ve lehū[764]

Ay cemālıñ lā-yezāl u bī-bedel ḥüsnüñ cemīl
Ay yüzüñdür aḥsenü't-taḳvīm üçün revşen delīl

(8) Zülfüñiz ḥayrānı mėn kim yılda bir yeldā bolur
Ayda kim kördi ėkki yeldā tüni mundaḳ ṭavīl

(9) Aġzıñ u bėliñ<niñ> esrārın kemāhī bilmeyin
Mū-şikāf u ḫurde-bīnler içre bolmış ḳāl u ḳīl

(10) Ve lehū[765]

Ḥüsnüñe baḳḳan sayı artar mėniñ ḫayrānlıġım
Toymaḳ ister mėn cemālıñdın zihī nādānlıġım

(11) Ve lehū

Köktedür her dem fiġānım körgeli sėn māhnı
Da'vī-yi mihriñge tanuḳ tartadur mėn āhnı

(12) Sėn kibi sulṭānnı sėvmek ḥaddım ėrmestür velī
Bu belālıġ 'ışḳ farḳ ėtmes gedā vü şāhnı

(13) Ve lehū

Ėy saçıñ şeydā köñgüllerniñ sevād-ı a'ẓamı
Ḥalḳa ḥalḳa rūḥnıñ ser-menzilidür her ḫamı

(130b/1) Ve lehū

Bolmışam dīvāne sal boynumġa zülfüñ bendini
Ötti iş andın ki ḳılsam gūş nāṣıḥ pendini

---

[764] ve lehū: Luṭfī'den alınan bu üç beyit için B'de her biri ayrı alıntı imiş gibi *ve lehū* kaydı konmuş.

[765] ve lehū: Ø (B)

(2) Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā

Ėy sa‘ādet maṭla‘ı ol ‘ārıż-ı māhıñ sėniñ
Ehl-i bīniş tūtiyāsı ḫāk-i der-gāhıñ sėniñ

(3) Ḥācet ėrmes ḥażretiñde ‘arż-ı ḥācet ėylemek
Çün tecellī közgüsidür ṭab‘-ı āgāhıñ sėniñ

(4) Ve lehū

Ėy köñül boldıñ vefāsız dil-rübālardın ḫalāṣ
Şükr ḳıl bolġan kişi yañlıġ belālardın ḫalāṣ

(5) Ve lehū

Közlerim kör ėt ḳażā tā şekl-i mevzūn körmeyin
Özni bir Leylī-veşī ‘ışḳıda Mecnūn körmeyin

(6) Sulṭān Maḥmūd Ḫan

Nėççe ḳılġay sėn sefer ėy serv-i ser-gerdān aḫī
Bizni yandurduñ firāḳ otıġa sėn hem yan aḫī

(7) Ve lehū

‘Ālem ehli birle ‘ālemdin vefā tapmas kişi
Ėy ḫoş ol āzāde kim[766] yoḳtur bular birle işi

(8) Sulṭān Mes‘ūd Mīrzā

Cennetü’l-me’vā ki dėrler yārnıñ kūyı ėmiş
Ṭūbiī kim vaṣf ėterler ḳadd-ı dil-cūyı ėmiş

(9) Ve lehū

Dėr ėdim kim bolmaġay bī-yār revşen közlerim
Mėn dėgen dėk āh kim boldı mu‘ayyen közlerim

(10) Baysunġur Mīrzā

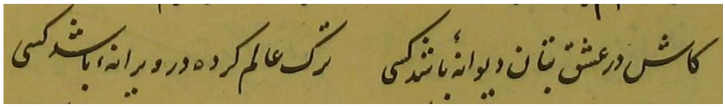

[766] kim: Ø (B)

(11) Sulṭān ‘Alī Mīrzā

Vaṣlıda maġrūr boldun̂g hecride zār ėy kön̂gül

Nė anın̂g birle nė ansız ṭāḳatım bar ėy kön̂gül

(12) Mīr Moġul

Ol ki at[767] üstide cevlān ėylep ot tėg yanadur

Ot dėmen̂g ėy dostlar kim ḳıpḳızıl dīvānedür

(13) Alġan ėrmes aġzıġa meyni vü körgen hem ėmes

Ṭurfedür bu kim leb-i mey-gūn közi mestānedür

(131a/1) Ve lehū

Közlerimnin̂g nūrı vü kön̂glüm ḥużūrı yārdur

Her kişinin̂g yārı ḥāżırdur ḥużūrı bardur

(2) Hecrī

Āşnālıġ ger ḳılur bolsan̂g cüdālıḳ ḳılmaġıl

Ger ḳılur bolsan̂g cüdālıġ āşnālıḳ[768] ḳılmaġıl

(3) Ve lehū

Ḳılma bī-devlet mėni yalġuz ḳoyup miḥnet bile

Her ḳaçan ‘azm ėyleben ḳılsan̂g sefer devlet bile

(4) Ve lehū

Kėlse sāḳī bolsa meclisnin̂g çerāġı kāşkī

Bolsa dāyim bezm ara anın̂g ayaġı kāşkī

(5) <Babur>[769]

Nė körey ṭūbīni ḳadd-ı ḫoş-ḫırāmın̂g barıda

Nė ḳılay sünbülni ḫaṭṭ-ı müşk-fāmın̂g barıda

(6) Kim Ḫıżr suyın aġızlanġay lebin̂gnin̂g ḳaşıda

Kim Mesīḥ elfāẓıdın dėgey kelāmın̂g barıda

---

[767] at: ot (B)

[768] āşnālıḳ: āşnālıġ (B)

[769] <Babur>: B’de yanlışlıkla *Ve lehū* yazılmış; ama Babur’dan alıntı şiir.

(7) Bizdin ayru dāyim ėl birle içer sėn bādeni
Bizni hem gāhī saġın şurb-ı müdāmıñ barıda
(8) Babur ol gül kūyıda bülbül kibi taptıñ maḳām
Bir nevā-yı rāst ḳıl mundaḳ maḳāmıñ barıda
(9) Kim körüptür ėy köñgül ehl-i cehāndın yaḫşılıġ
Kim ki andın yaḫşı yoḳ köz tutma andın yaḫşılıġ
(10) Mėndin özge ḫastelerġa la'lidin dermān bėrür
Mėn bėrür mėn cān u ol 'ömr özgelerge cān bėrür
(11) Bolġalı ḳaddıġa māyil vaṣlıdın maḥrūm mėn
Baburā ol ḥüsn naḫlı bir meger ḥırmān bėrür
(12) Nė çemende serv bar ol ḳāmet-i ra'nā kibi
Nė gülistān içre gül bar ol ruḫ-ı zībā kibi
(13) Nė cefā ṭavrıda bar dünyāda ol bī-mihr dėk
Nė vefā bābıda bar 'ālemde mėn şeydā kibi
(131b/1) Minse abraş ol ḳuyaş köymey nė'tey kim Baburā
Mėni köydürmekke yėldür merkeb ottur rākibi
(2) Bu kėçe külbemġa kėldi ol ḳuyaşım yaşurun
Ḳarnlarda kėlmedi hergiz munıñ-dėk kėç ḳurun
(3) Serv dėk ḳaddı firāḳıda fiġānımdur bülend
Gül kibi ruḫsāre hecride yaşımdur lāle-gūn
(4) Çarḫnıñ mėn körmegen cevr ü cefāsı ḳaldı-mu
Ḫaste köñglüm çėkmegen derd ü belāsı ḳaldı-mu
(5) Mėni ḫ^{v}ār ėtti vü ḳıldı müdde'īni perveriş
Dehr-i dūn-perverniñ özge müdde'āsı ḳaldı-mu
(6) Çün mėni ḳoymas felek her laḥẓa vaṣl eyyāmıda
Tañ yoḳ ėy bī-mihr eger ölsem firāḳıñ şāmıda
(7) Alıda kūyın körüñ ėlgide çevgānın körüñ
Yüzide zülfi bile gūy-ı zenaḫdānın körüñ

(8) Dėr ki Babur iltifāt ėyley sanŋga yėtken zamān
Manŋga yėtkeç ḳaşıda yüz çın u yalġanın körünŋg
(9) Ġonçe dėk könŋglüm mėninŋg gül-zār meyli ḳılmaġay
Ġam bile bütken könŋgül gül-geşt ile açılmaġay
(10) Yārdın āzār könŋglüm içre bī-ḥad bardur
Ėy ḫoş ol könŋgül anŋga nė yār u nė āzārdur
(11) Ya ḳaşınŋ yanŋglıġ ėgilgen cism-i zārımnı mu dėy
Ya saçınŋ dėk tīre bolġan rūzgārımnı mu dėy
(12) Körmegey ėrdim cemāl-i ‘ālem-ārā kāşkī
Bolmaġay ėrdim barı ‘ālemġa rüsvā kāşkī
(13) Ḳılmaġay ėrdi könŋgül ‘ışḳın heves bel tilge hem
Kėçmegey ėrdi anınŋg dėk lafẓ aṣlā kāşkī
(132a/1) Ḳaşı yalar kūyıda ‘ömr-i şerīf ėtgünçe ṣarf
Ḳılġay ėrdim mescid ü miḥrāb ara cā kāşkī
(2) İḫtiyār ėt özge iş Babur ki ḥāṣıl[770] bolmaġay
‘Işḳ vaṣl u ‘ayş ile ‘işrettin illā kāşkī
(3) Nėççe rüsvā bolġa mėn ‘ışḳ içre şeydālıġ bile
Hīç kişi körmey durur ‘āşıḳ bu rüsvālıġ bile
(4) Şeyḫ şi‘rim men‘ ėter yėtmey belāġat lafẓıġa[771]
Nė’ylegey yā Rab kişi bu pīr-i nā-bāliġ bile
(5) Şām-ı hicrānın manŋga ol bī-vefā körsetmegey
Hecr şāmı asru mühlikdür Ḫudā körsetmegey
(6) Açmaġay közini tā sögmekke aġzın açmaġay
Yüzini körsetmegey tā yüz cefā körsetmegey
(7) Ol ki yıllar aylar ötkergey ġam u mātem bile
Şād u ḫurrem bolmaġay Nevrūz ile bayram bile

[770] ki ḥāṣıl: ḥāṣıl ki (A)

[771] lafẓıġa: luṭfıġa (A)

(8) Ol ki devrānnıṉg ayaġıdın dem-ā-dem ḳan yutar
Neş'e tapmas ger içer her devr cām-ı Cem bile
(9) Dėme ėy hem-dem diyār u yār sözin[772] kim mėniṉg
Ülfetim yoḳ 'ālem ehli birle bel 'ālem bile
(10) Kim ki bolġay sėn kibi 'ālemde dil-dārı anıṉg
Her ḳayan 'azm ėylese bolġay Ḫudā yārı anıṉg
(11) Kūyıdın mėn 'azm ėter mėn ḳalġu dėktür ḫāṭırım
Ḫāṭırımnı saḫlasa Tėṉgri nigeh-dārı anıṉg
(12) Kėldim ėrse kėlmedi hergiz anıṉg köṉglide raḥm
Bardım ammā barmadı köṉglümdin āzārı anıṉg
(13) Hecr ara 'işret ayaġın bar mu nūş ėyler çaġım
Sėnsizin yörüp ayaḳ içgünçe sėnsizin ayaġım
(132b/1) İsterem ėy 'ışḳ mėndin ḳalmaġay nām u nişān
Tofraḳ ėt cismimni daġı yėlge bėrgil tofraġım
(2) Nėççe la'liṉg-dėk mėniṉg baġrım tola ḳan ḳılġa sėn
Ḫāṭırımnı nėççe zülfüṉg-dėk perīşān ḳılġa sėn
(3) Nėççe yėtkürgey sėn ėl başını kökke mihr ile
Nėççe mėni cevrdin yėr birle yeksān ḳılġa sėn
(4) Maṉga barmaḳ müşkil ü kėlmek saṉga āsān ėrür
Uşbu müşkilni maṉga yā Rab sėn āsān ḳılġa sėn
(5) Dostluḳnı ger tiler sėn ėylesenṉg işbāt kėl
Ṣoḥbetiṉgġa asru köp müştāḳdur mėn bat kėl
(6) Bar mu ėrkin hīç nėme 'ālemde[773] hicrāndın yaman
Her nė kim andın yamanraḳ yoḳ budur andın yaman
(7) Ger közüṉgdin[774] tüştüm ėrse kördüm anı bādedin
Boldı taḳṣīr ėmdi sėn ötker mėn üftādedin

[772] sözin: sözi (B). A'da da önce *sözi* yazılmış sonra tashih edilmiş.

[773] erkin hīç nėme 'ālemde: ėr kim hīç nėme ḥālımda (B)

[774] közüṉgdin: közümdin (B)

(8) Ülfetim ėl birle azdur köptür ėl cevri manga
Nė mėning ṭavrum yaḳar ėlge nė ėl ṭavrı manga
(9) Gūşeī tutsam cehānnıng ehlidin ġam körmesem
İsterem ėl körmese mėni vü mėn hem körmesem
(10) Zehr-i hicrān içmişem her[775] bāde tiryāḳī manga
Mey ḫumārı başta yayn[776] çoḫtur çaġır sāḳī manga
(11) Bizge çün mihring yoḳ ėlge mihribānlıġ ḳılmaġıl
Yaḫşılıġ çün ḳılmadıng bārī yamanlıġ ḳılmaġıl
(12) Boldı hecring dūzaḫınıng ber-ṭaraf bolmaḳ çaġı
Kim viṣālıngnıng delīlidür közümning uçmaġı

(13) Bu vezn bile *recez* vezninig arasıda tefāvüt bir sebeb-i ḫafīftür. Eger bu (133a/1) veznning avvalıġa bir sebeb-i ḫafīf arttursaḳ *recez* vezni bolur. Nėçük kim:

(2) Bu çarḫnıng mėn körmegen cevr ü cefāsı ḳaldı-mu
Hem ḫaste könglüm çėkmegen derd ü belāsı ḳaldı-mu

(3) Etrāk arasıda bir sürūd bar kim ***tarḫānī*** dėrler, bu veznni anga taḳsīm ḳılurlar, (4) ėkki devrde bağlanıptur[777]: Taḳsīmi bir devrde ve ayalġusı bir devrde. Sulṭān Ḥüseyn (5) Mīrzā'nıng zamānıda yana bir sürūd çıḳtı kim Türkīge oḳ mevsūm boldı, anga (6) dağı uşbu veznni taḳsīm ḳılurlar, ol dağı ėkki devrde bağlanıptur.

(7) **Ėkkinçi vezn**

(8) Kėlgil ėy ārām-ı cān nėççe tartay intiẓār
Ḳıldı hecring nā-tüvān ḳıldı şevḳıng bī-ḳarār

(9) Bu vezn Türk arasıda ***ḳoşuḳ***ḳa mevsūmdur. ***Urġuştek*** biterde (10) bu vezn taḳsīm ḳılurlar.

---

[775] her: bėr (A)

[776] yayn: Ø (B)

[777] bağlanıptur: bağlatıptur (B)

Üçünçi vezn

(11) Hecrnin͡g ḫastesi mėn vaṣlnin͡g muntaẓırı

Ol biri cān aladur cān bėrür uşbu biri

(12) Selmān[778]

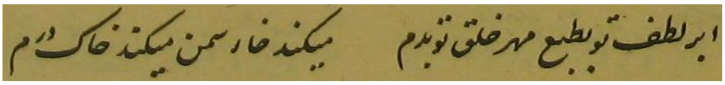

(13) **Törtünçi vezn**

(133b/1)

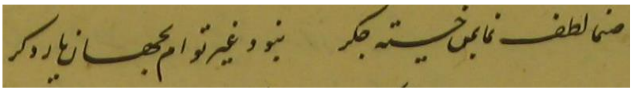

(2) Nė melek andaḳ ėrür nė ėrür ança kişi

Ḳamer anın͡g muḳırı ḳuyaş anın͡g ḳayaşı

(3) **Bėşinçi vezn**

(4) H̰usrev

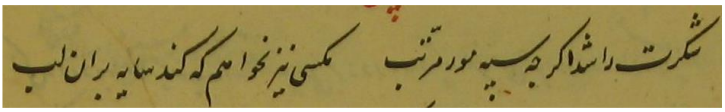

(5) Nevāyī

Köredür mėn baradur[779] yār u ḳalur mėn mėn-i güm-reh

Bara alman tura alman nė ḳatıḳ ḥālet ėrür veh

(6) Cāmī

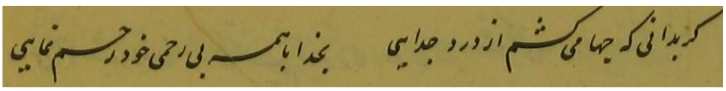

(7) Selmān

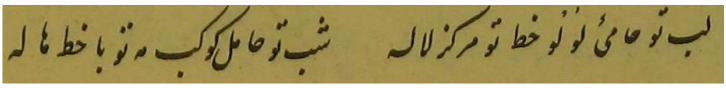

(8) **Altınçı vezn**

(9) Sözlep ol la‘l-i şeker-ḫānı şeker-rīz ėte sėn

Açıp ol zülf-i semen-sānı dil-āvīz ėte sėn

---

[778] Selmān: Ø (B)

[779] baradur: ki barur (B)

(10) Geh ḳaşıŋ sėgritip ü gāh közüŋ oynatıban
Nė belā fitne mėniŋ cānıma engīz ėte sėn

(11) Sü kibi tīġ çėkip tünd semendiŋni minip
Yėldürüp her sarıġa mėniŋ otum tīz ėte sėn

(12) Közleriŋ[780] hecride bīmār mėn ü baḳmay sėn
Mėn-i aġrıḳḳa meger baḳḳalı perhīz ėte sėn

(13) Cāmī

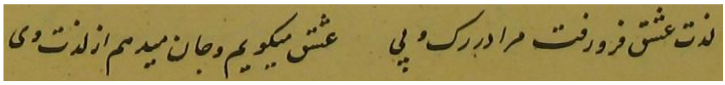

(134a/1-3) Sa‘dī

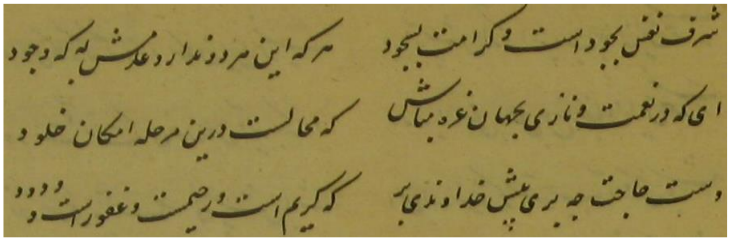

(4) Ve lehū

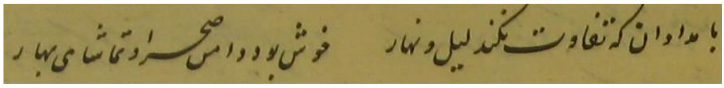

(5-6) Ve lehū

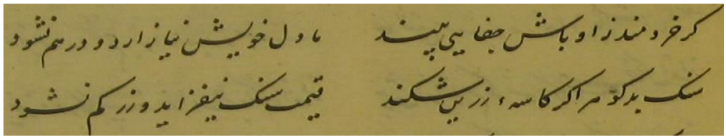

(7) Ḫusrev

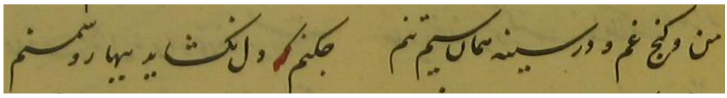

(8) Ve lehū

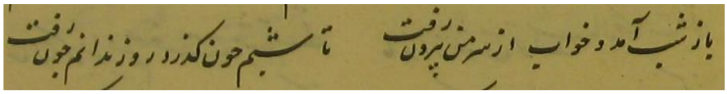

[780] közleriŋ: közlerim (B)

(9) Ve lehū

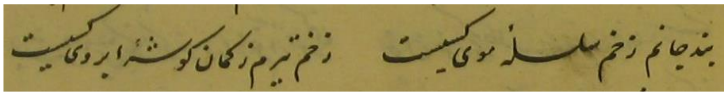

(10) Ḥāfıẓ[781]

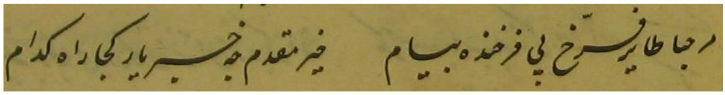

(11-13) Ve lehū

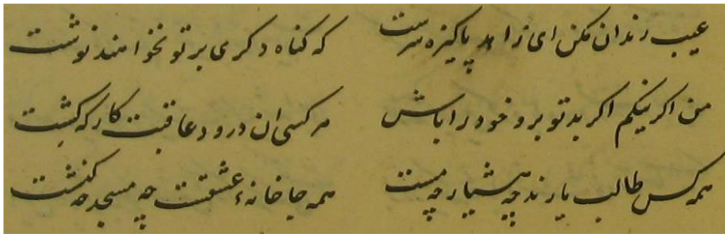

(134b/1-2) Ve lehū

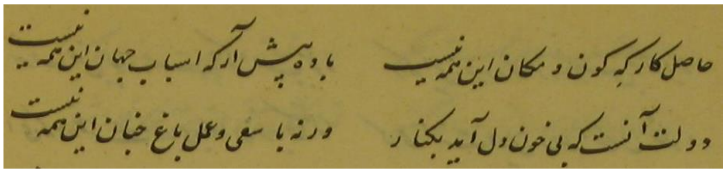

(3-5) Ve lehū

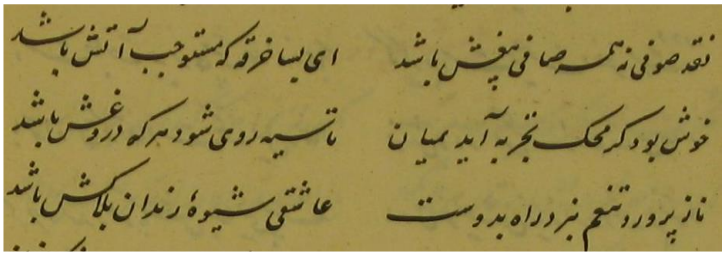

(6-7) Ve lehū

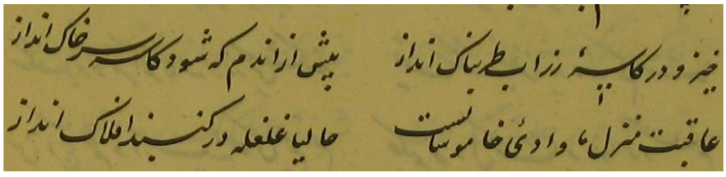

[781] Ḥāfıẓ: Ve lehū (B)

(8) Ve lehū

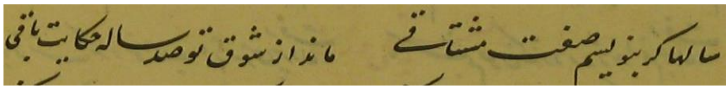

(9-11) Ve lehū

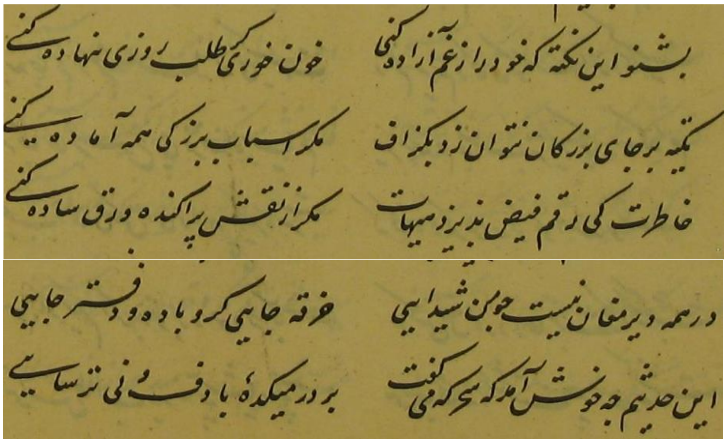

(12-13)

(135a/1)

(2) Ḥasan

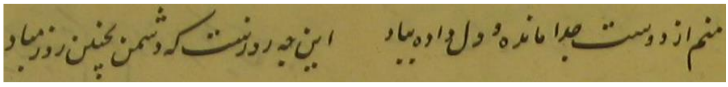

(3) Kemāl

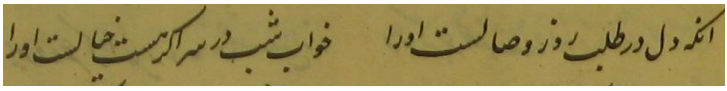

(4-6) Ve lehū

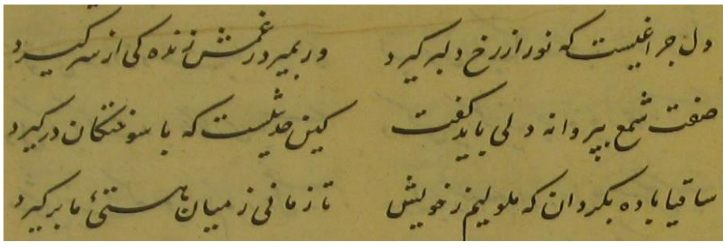

(7) Ve lehū

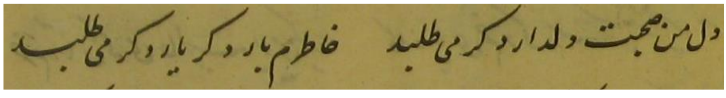

(8-10) <Cāmī>[782]

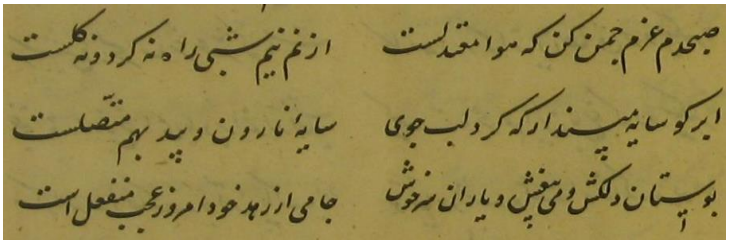

(11) Ve lehū

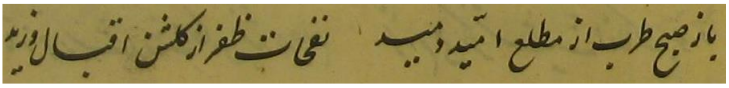

(12-135b/1) Ve lehū

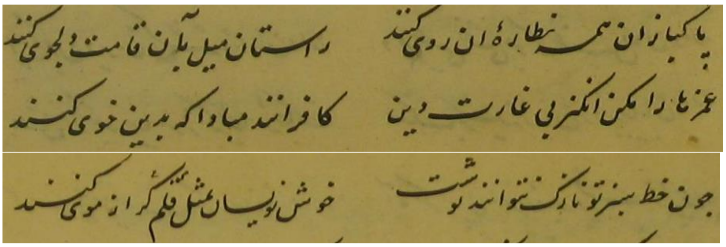

(2) Ve lehū

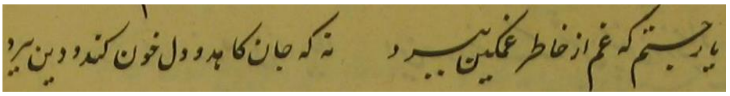

(3) Ve lehū

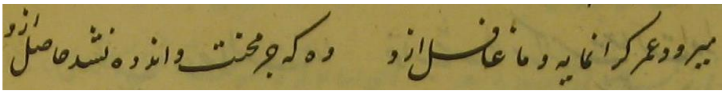

(4) Selmān

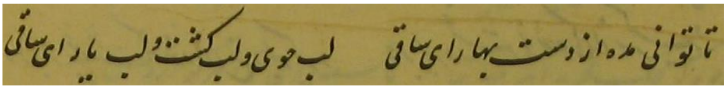

(5) Ve lehū

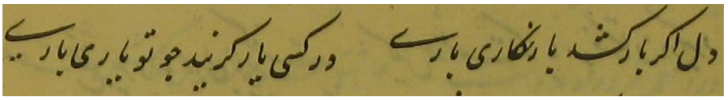

[782] <Cāmī>: Ve lehū (B)

(6) ʻİmād

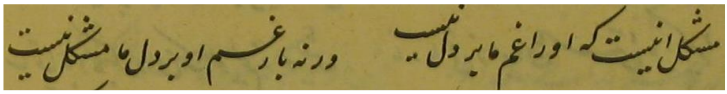
مشکل انیست که اوراغم ما بر دل نیست ورنه بار غم او بر دل ما مشکل نیست

(7-9) Kātibī

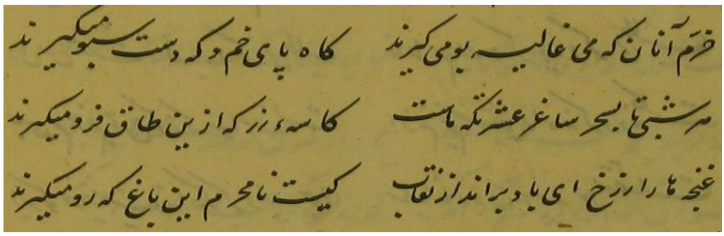
خرّم آنان که می غالیه بو می کنند کاه پای خم و که دست سبو میکنند
هر شبی تا بسحر ساغر عشرت که ماست کاسه ء زر که از ین طاق فرو میکنند
غنچه ها را ز رخ ای باد بر اند از نقاب کیست نامحرم این باغ که رو میکنند

(10-11) Ve lehū

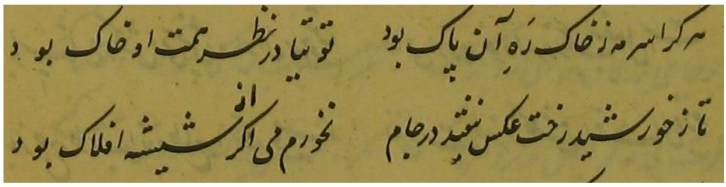
هر کرا سرمه ز خاک رهِ آن پاک بود تو تیا در نظر همت او خاک بود
تا ز خورشید رخت عکس نشد در جام نخورم می اگر آن شیشه افلاک بود

(12-13) Ve lehū

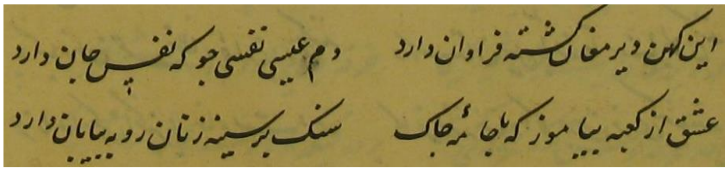
این کهن دیر مغان شسته فراوان دارد دم عیسی نفسی جو که نفس جان دارد
عشق از کعبه بیا موز که با جامهٔ چاک سنگ بر سینه زنان رو به بیابان دارد

(136a/1) Āṣafī

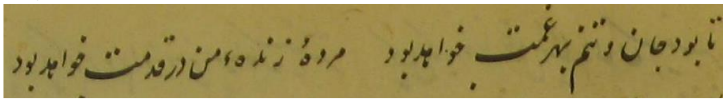
تا بود جان و تنم بهر غمت خواهد بود مردهٔ زنده ء من در قدمت خواهد بود

(2) Ve lehū

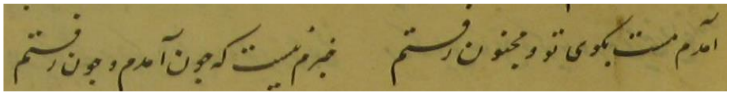
آمدم مست بکوی تو و مجنون رفتم خبرم نیست که چون آمدم و چون رفتم

(3) Benāī

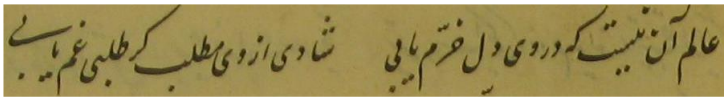
عالم آن نیست که در وی دل خرّم یابی شادی از وی مطلب کز طلبی غم یابی

(4) Ṣāliḥ

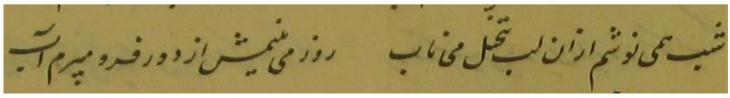
شب همی نوشم ازان لب تحفل می ناب روز می نیمش از دور فرو میرم آب

(5) Ve lehū

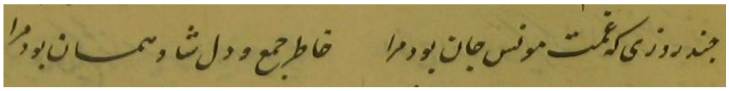

(6) Ve lehū

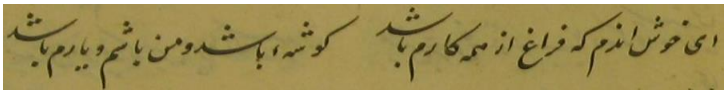

(7) Ve lehū

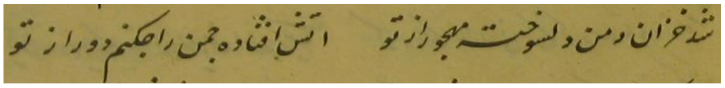

(8) Ve lehū

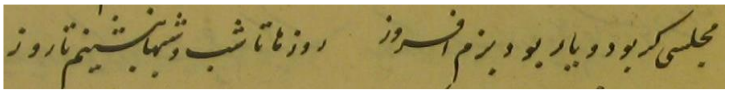

(9) Afḍalī

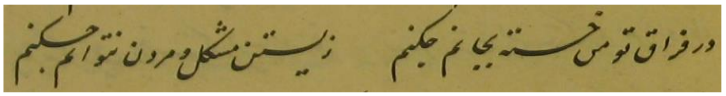

(10) Hilālī

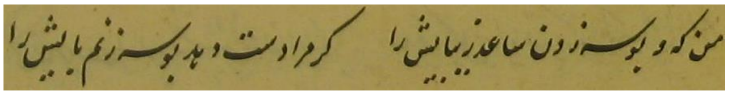

(11) Ve lehū

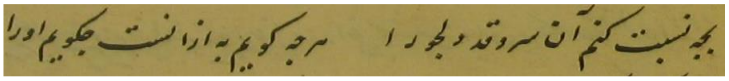

(12) Ve lehū

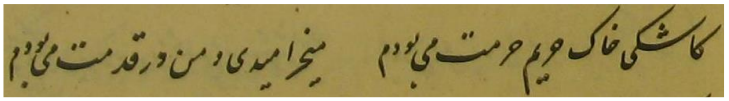

(13) Bihişṭī-yi Hişārī

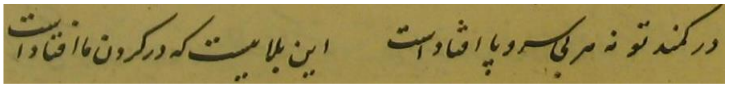

(136b/1) Nevāyī

Barma kim her dem özümni bile alman sėnsiz
Kėl ki bir laḥẓa taḥammül ḳıla alman sėnsiz

(2) Ve lehū

Lālenin̄g ġonçesi dėk baġrım oluptur tola ḳan
Veh ki ėl ġāfil ü köydürdi mėni dāġ-ı nihān

(3) Ve lehū

Veh ki ol şūḫ barıp cānıma ot saldı yėne
Tilmürüp ėkki közüm yolġa baḳıp ḳaldı yėne

(4) Ve lehū

Yārdın yaḫşı ėmes ėylemegi yār gile
Yoḳsa sėn yārdın ėrdi man̄ga bisyār gile

(5) Ve lehū

Boyını kim ki münāsib dėse serv-i çemene
Aġaç[783] urmaḳ kėrek ol ėgri naẓar ḳaḫbe-zene

(6) Enver-i Divāne

Mėndin ayrılma ki mėn ayrıla alman sėndin
Mėni hicrānġa ḳoyup barma ki ḳalman sėndin

(7) Hecrī

Ḳıladur ėlge[784] nihān mihrini iẓhār nė'tey
Körmen̄gler nė man̄ga körsetedür yār nė'tey

<Babur>

(8) Yār yüzümni körüp derd ü ġamım bilse kėrek
Yüz körüp derd ü ġamım çāresini ḳılsa kėrek

<Babur>

(9) Yana bir köz ġamıdın ḫaste körer mėn özni
Yana bir zülfḳa vābeste körer mėn özni

<Babur>

(10) Mey ḫumārıdın olur her nefes efzūn derdim
Sāḳiyā kėl bir ayaḳ bėr ki ėliktin bardım

[783] aġaç: yıġaç (B)

[784] ėlge: ėylegen (B)

(11) Mīr ʻAlī-Şīr Nevāyī ġazel ṭarzıda bu ġazelde dağı baştın ayaḳ bir ḥikāyat manẓūm boluptur[785].

<Babur>

(12) Tünekün birle bütün meclisi asru ḫ^{v}eş ėdi
Meclis ehli barı dil-ḫ^{v}āh u barı dil-keş ėdi

(13) Barınıñg sözi ėdi ḫūb u laṭīf ü rengīn
Nė perīşān u nė bī-maʻnī vü nė çırmaş ėdi

(137a/1) Yaḫşı mey yoḳ ėdi vü neş'e-i mey yaḫşı ėdi
Nā-ḫoş ėl yoḳ ėdi vü asru hevā-yı ḫoş ėdi

(2) Barı aḥbāb ėdi ḥāżır barı esbāb ėdi cemʻ
Sāz ḫ^{v}ānende bile nuḳl u mey-i bī-ġaş ėdi

(3) Gāh pür-ḫande ėdi ėl lebi ser-ḫoşluḳdın
Mestlıġdın yana gāh ėl közi tola yaş ėdi

(4) Barça taʻẓīm ḳılıp birbirini mestāne
Gāh başta ayaḳ ėrdi ki ayaḳta baş ėdi

(5) Tün yarımıġaça bu nevʻ ėdi vü andın soñg
Meclis ehliniñg işi her sarıġa tarḳaş ėdi

(6) Mėn ėliktin barıp ėrdim tutup ėlgimni birev
Mėni uyġattı köz açtım ėse ol meh-veş ėdi

(7) Tartıp ėlgini ḳuçup boynını aġzını öpüp
Tañgġaça oynamaḳ iş ėrdi nė ḫoş oynaş ėdi

(8) Babur er herze dėdi meclis ėli ʻayb ėtmeñg[786]
Kerem ėyleñg anı maʻẕūr tutuñg ser-ḫoş ėdi

[785] Her ne kadar cümlede Nevâyî'den alıntı yapıldığı sonucunu çıkaracağımız bir ifade bulunsa da alıntı yapılmamış, gazel Babur Şah'a ait ve Divan'ında yer alıyor.

[786] ėtmeñg: ėtmek (B)

(9) Bu vezn bile bėşinçi vezn rubā‘īnińg arasıda tefāvüt bir veted-i mefrūḳtur eger bu (10) veznnińg avvalıdın bir veted-i mefrūḳnı kem ḳılsaḳ bėşinçi vezn rubā‘ī[787] bolur. Nėçük kim:

(11) Ol la‘l-i şeker-ḫānı şeker-rīz ėte sėn
Ol zülf-i semen-sānı dil-āvīz ėte sėn

(12) Çün bu veznnińg beytleride *sālim* bile *maḫbūm*nı cem‘ ḳılsa bolur. Eger mıṣrā‘nıńg (13) avvalı[788] rükn *maḫbūn* bolsa tefāvüt sebeb-i şaḳīldür. Nėçük kim bu beytnińg ėkkinçi mıṣrā‘ınıńg (137b/1) avvalġı rüknidin sebeb-i şaḳīl kem ḳılınıptur[789]. Mundaḳ laṭīf veznni ṣāḥib-i *Mi‘yār-ı* (2) *Nuṣretī* ṭa‘n ḳılıptur.

Yėttinçi vezn

(3) ‘Iraḳī

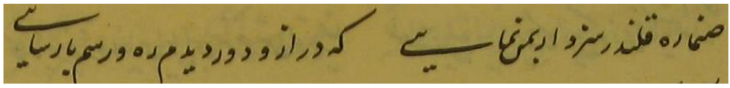

(4) Nevāyī

Tilegim sėnińg ḥużūruńg ṭalebim sėnińg cemālıńg
Nėçe kün tirigligimdin ġarażım sėnińg viṣālıńg

(5) Mańga bāġdın ferāḥ yoḳ mańga deşttin[790] ṭarab yoḳ
Ferāḥım sėnińg ḥadīşińg ṭarabım sėnińg cemālıńg

(6) Sa‘dī

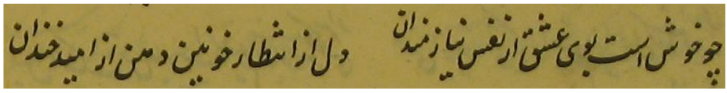

(7) Ḫusrev

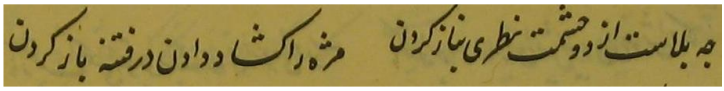

[787] rubā‘ī: Ø (B)

[788] avvalı: avval (B)

[789] ḳılınıptur: ḳılıptur (B)

[790] deşttin: deştdin (B)

(8-9) Ve lehū

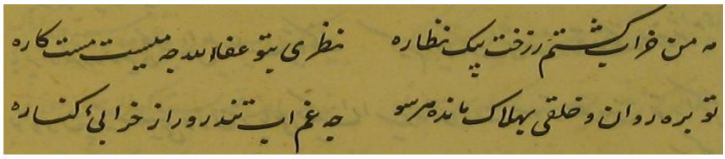

(10) Ve lehū

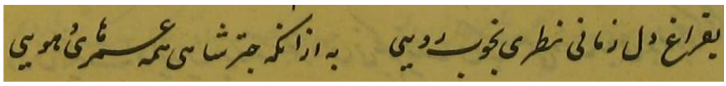

(11-12) Ḥasan

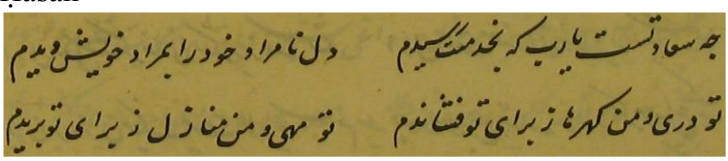

(13-138a/1) Ḫusrev

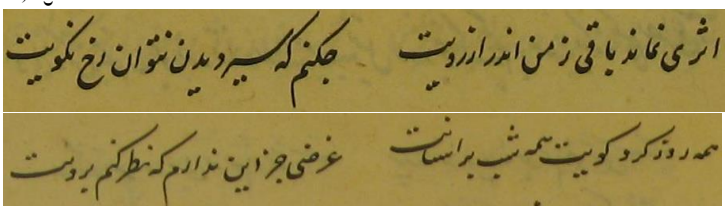

(2) Ḥāfiẓ

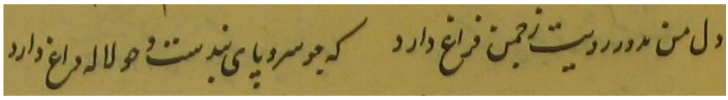

(3-4) Kemāl[791]

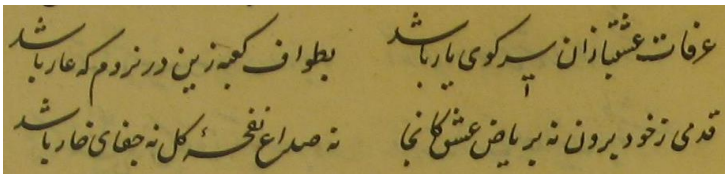

(5-6) Ve lehū

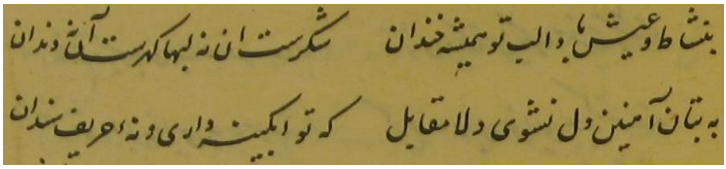

[791] Kemāl: Ø (B)

(7) Aḥmed Ḥācī Bėk

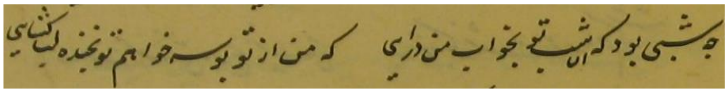

(8) Hilālī

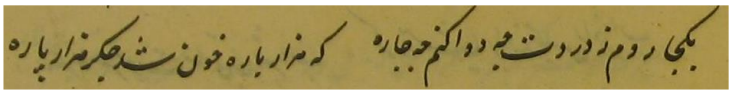

(9) **Sėkkizinçi vezn**

(10) 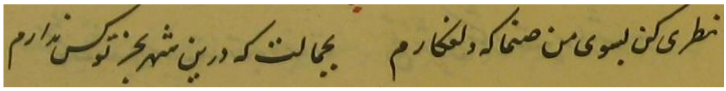

(11) **Toḳḳuzunçı vezn**

(12) ʻAṭṭār

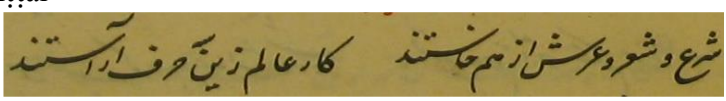

(13) Ya mėni ḳaşın̂ġa yėtkür ḳıl kerem
Ya ḳaşımġa kėl közümge bas ḳadem

(138b/1) Saʻdī

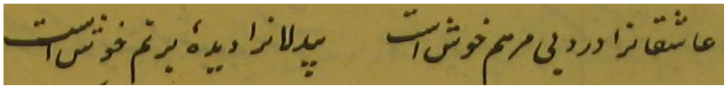

(2-7) Enverī

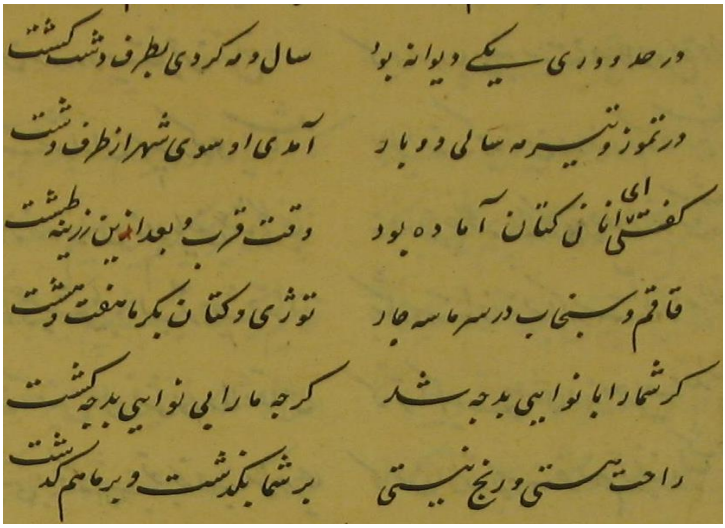

(8-10) Selmān

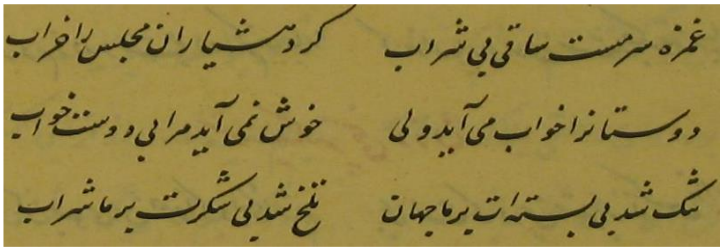

(11) Kemāl

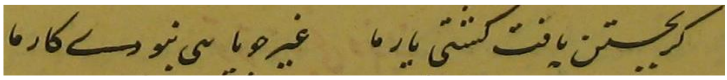

(12) Ve lehū

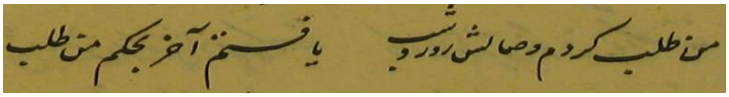

(13) Şāhī

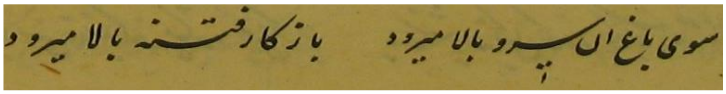

(139a/1) Mes‘ūd Ḳūmī[792]

(2) Nevāyī

Ėkki ġonçeŋ ėrmes ėy gül-çihre teng

Aġzıŋ asru tar u könglüŋ asru kėŋ

(3) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy

Ḳadd u ḫadd u saçı bėlini-mü dėy

(4) Bu veznde dağı meşnevī aytıpturlar burunġı evzāndın azraġ. Ol cümledin (5) Şeyḫ ‘Aṭṭar’nıŋ *Manṭıḳu’ṭ-ṭayr*’ıdur. Yana nėçe meşnevī dağı uşbu veznde (6) aytıptur. Yana Mevlānā-i Rūmī’niŋ meşnevīsi dağı bu veznde dür. Mevlānā ‘Abdu’r-raḥmān (7) Cāmī’niŋ *Selāmān ve Ebsāl*’ı ve Mīr ‘Alī-Şīr Nevāyī’niŋ *Lisānü’ṭ-* (8) *ṭayr*’ı. Nėçük kim

[792] Mes‘ūd Ḳūmī: Perḳud Fānī (B: پرخود فانی)

‘Acem şu‘arāsı rubā‘ī vezniġa ḥadd-ı mu‘ayyen muḳarrar ḳılıpturlar, (9) Türk fuṣaḥāsı hem bu veznġa ḥadd-ı mu‘ayyen muḳarrar ḳılıp ėkki beyt aytıpturlar, (10) ***tuyuḳ***ḳa mevsūmdur. Bu veznler Moġul ḫanları bile Türk selāṭīninińg (11) mecāliside ***tuyuḳ***nıńg köp iştihārı bar ėrkendür. Her kişige ayaḳ (12) devri yėtgende münāsib-ḥāl ***tuyuḳ***nı taḳsīm ḳılıp yırlar ėkendür[793]. (13) ***Tuyuḳ*** nėçe nev‘dür? Bir ol-kim her üç ḳāfiyede tecnīs ri‘āyat ḳılurlar. Nėçük kim:

(139b/1) Şeh süpürey āstānıńg yüz ile
Timinikdin[794] nėççe uray yüz ile

(2) Ėkki yüzlük müdde‘īdin nė ġamım
Ger işim tüşse alardın yüz ile

(3) Nevāyī:
La‘lidin cānımġa otlar yaḳılur
Ḳaşı ḳaddımnı cefādın ya ḳılur

(4) Mėn vefāsı bādesidin şād mėn
Ol vefā bilmen ki ḳılmas yā ḳılur

<Babur>

(5) Ol ki her közi ġazāl-ı Çīn durur
Ḳaşıda peyveste anıńg çīn durur

---

[793] ėkendür: inġendür (B)

[794] *timinińgdin*: (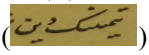) Okunuşu ve anlamlandırılması üzerinde farklı görüşlerin bulunduğu bir kelime. Babur Şah’ın tuyugunda yer alan bu ayrılma durumu ekli kelime Divan’da yer almıyor; kelimenin farklı okuyuşları bulunuyor. Biz dönem metinleri ve sözlüklerde yaptığımız taramada kelimeyi tespit edemedik. Vezin gereği kelimeyi - +- okumak gerekiyor. *Timinekdin* diye de okunabilir. Kelimenin kökü tım- “(gözyaşı için) damlamak” ile ilgili olsa gerek. “Şah eşiğini yüz ile süpürdükten sonra nasıl göz yaşı damlaları dökeyim?” gibi bir motif düşünebiliriz. Ali Şir Nevâyî’de de Baykara’nın eşiğini kirpikleriyle süpürmek motifi var. Sonra nasıl kirletirim diye sorsa gerek.).

(6) Çünki köp yalġan ayıttı ol manṅga
Ger dėsem yalġançı anı çındurur
(7) Tā çıḳardı ḫaṭ ‘iẕār-ı pākidin
Gül yüzi āzürde boldı pākidin
(8) İster ėrdi ėl burun yüz mihr ile
Ėmdi ol yüz mihri kėtti pākidin
(9) Yana bir ol-kim ḳıṭ‘a-dėk burunġı beytniṅ avvalġı mıṣrā‘ıda ḳāfiye ri‘āyat (10) ḳılmay beytleriniṅ ḳāfiyeside tecnīs kėltürürler. Nėçük kim:
(11) Bėrme dėrler ol vefāsızġa köṅgül
Kim anıṅ nūşıdın[795] artuḳ nīşi bar
(12) Mėn ṭama‘ üzmes mėn ölsem la‘lidin
Cān mėniṅ cānımdur ėlniṅ nīşi bar
(13) Nevāyī
Bir perī ‘ışḳıda mėn dīvāneni
Ėy ki ister sėn kėlip gülḫanda kör
(140a/1) Bir ḳadeḥ ol gülni ḫandān ėyledi
Ėy köṅgül neẕẕāre ḳıl gül ḫande kör
(2) Ḥācı Aḳça Kendī
Müşkdür ol zülf ya ‘ömr-i darāz
Ya boluptur ‘anber-i ter tar-tar
(3) Ḳıldın er ḳılsa ḳalem naḳḳāş-ı Çīn
Ol ḳaçan aġzıṅ bigin tār tartar
(4) Ḳılmasa ol ay naẕar manṅga[796] nė taṅg
Tėṅri ṭāli‘ çün manṅga yaratmadı
(5) Oḳı yarar ėrdi köṅglüm derdiġa
Nė’teyin köṅglüm üçün yār atmadı

[795] nūşıdın: nīşiġa (B)

[796] naẕar manṅga: manṅga naẕar (B)

(6) Yana bir ol-kim tecnīs ri‘āyat ḳılmay, üç ḳāfiye bile ayturlar. Nėçük kim:

(7) Ėgme ḳaş u yaḫşı perçemdür sanga
Rāst ḳadd u zülf-i pür-ḫamdur sanga

(8) Çün bu yanglıġdur sanga ḫayl u ḫaşem
Ḫūbluḳ mülki müsellemdür sanga

(9) Yana bir ol-kim tecnīs ri‘āyet ḳılmay ėkki ḳāfiye bile ayturlar. Nėçük kim:

(10) Bu vilāyetḳa muḳayyed bolmaġıl
Kėl Ḫorāsān cānibiġa ‘azm ḳıl

(11) Ger barur bolsang ėrür mėn hem-rehing
Ve’r turar sėn mėn barur mėn cezm ḳıl[797]

(12) *Tuyuḳ*da yana bir nėçe nev‘ ḫāṭırġa yėtiptür kim hīç yėrde körülmeydür. (13) Bir ol kim her tört ḳāfiyede tecnīs ri‘āyet ḳılınıptur. Nėçük kim:

(140b/1) Vaṣldın söz dėrge yoḳ yara manga
Hecr ara raḥm ėyle kėl yārā manga

(2) Oḳung ėtti köp yaman yara manga
Merhem-i luṭfung bile yara manga

(3) Yana bir ol-kim üç yėrde tecnīs redif ornıda boluptur tecnīsdin (4) yoḳ ḳarıdaġı ḳāfiye ri‘āyet ḳılınıptur. Nėçük kim

(5) Mihr kim kökke ḳılur āheng-i tang
Allıda bolsa ėmes nė reng[798] tang

(6) Ḫālı vü ėkki lebi dėk bolmaġay
Hindū er kėltürse şekker teng teng

[797] ḳıl: bil (A)

[798] nė reng: Divanında bī-reng (YÜCEL 1995: 284: 411) okunmuş ama be noktası yok, İstanbul ve Paris nüshalarında ise açıkça (نی) yazılı.

(7) Yana bir ol-kim tecnīsdin burna üç yėrde ḥācet[799] ri‘āyet ḳılınıptur. Nėçük kim:

(8) Nė belā biyik turur devlet taġı
Kūh-ı ġamnı nė bilür devlet taġı

(9) Himmetī tut daġı devlet istegil
Himmetiŋ bolsa bolur devlet taġı

(10) **Onunçı vezn**

(11) Ėy yüzüŋ yoḳda ḳara kün bolsun
Yėr ü kök astın u üstün bolsun

(12)

(13)

(141a/1-2)

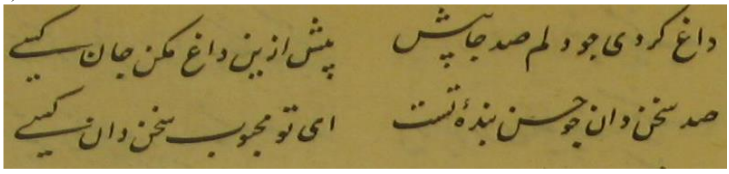

(3) Kemāl

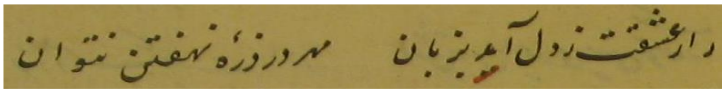

(4) Ve lehū

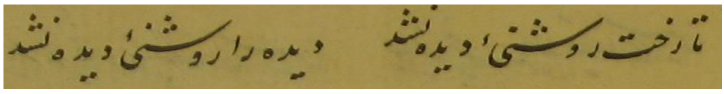

(5) Cāmī

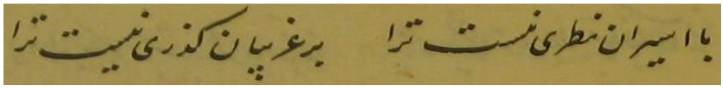

[799] ḥācet: ḥācib (حاجب) (B)

(6) Ve lehū

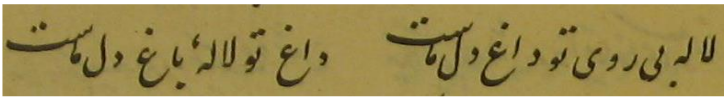

(7) Nevāyī

Ėy ḳadıñg şem‘ ü yüzüñg[800] şem‘ üze gül
Şem‘iñg dūdı mu‘anber kākül

(8) Ve lehū

Nė kün olġay ki nigārım kėlgey
Bāġ-ı ‘ömrümde bahārım kėlgey

(9) ‘Ömr bāġıda bahār oldur kim
Serv-ḳad lāle-‘iẕārım kėlgey

(10) Ḳanı mey kim çü içip mest olsam
Kökke tüz baḳḳalı ‘ārım kėlgey

(11) Öltürür gerçi mėni güftārıñg
Tirgüzür ol leb-i şeker-bārıñg

(12) Köydürür ḥasretide mėni nė’tey
Āteşīn gül dėk ėki ruḫsārıñg

(13) Ėy köñgül yaḫşı ėki dünyādın
Bir naẓar ḳılsa sañga dil-dārıñg

(141b/1) Ḫ^{v}ār körme ġamın ol aynıñg kim
Bu durur furḳatıda ġam-ḫ^{v}ārıñg

(2) Ḳıldı tā gül yüzide ẓāhir ḫaṭ
Baburā boldı ḫaṭ-ı bīzārıñg

(3) Ḫıred ü ṣabr kėlip elbette
‘Işḳdın ėmdi mėni ḳutḳarıñg

(4) Ġayrġa nėçe vefā ḳılġay sėn
Cānıma nėçe cefā ḳılġay sėn

[800] şem‘ ü yüzüñg: u yüzüñg (B)

(5) Bī-ḫaṭā ėlge atıp ġamze oḳın
Bizge yėtgende ḫaṭā[801] ḳılġay sėn
(6) Tilerem serv-i revānıñ revişin
Tilegim kāş revā ḳılġay sėn
(7) Babur ol ‘ömr[802] sėni söggen üçün
‘Ömr barınça du‘ā ḳılġay sėn
(8) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy
Ḳad u ḫadd u saç u bėlini mü dėy
(9) Ḫaṭı vü ḫadı gül ü reyḥāndur
Lebi vü tişi dür ü mercāndur
(10) Ḳadıñ u ḫaṭ u ḫadıñ ėy sözi mül
Biri serv ü biri reyḥān biri gül

(11) Bu veznde meşnevī az aytıpturlar. Ḫᵛāce Ḫusrev’niñ *Nüh Sipihr*’iniñ bir (12) sipihri bu veznedür. Mevlānā ‘Abdu’r-raḥmān Cāmī’niñ *Subḥa*’sı dağı (13) bu veznedür, ḫaylī laṭīf veznedür.

On birinçi vezn

(142a/1) 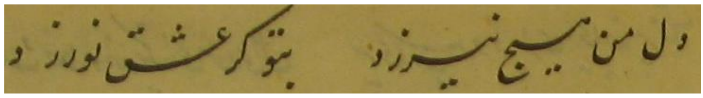

(2) Güẕerī ḳıl manña ėy gül
Naẓar ėt ḳoy bu teġāfül

(3) On ėkkinçi vezn

(4) Öledür mėn nė’teyin
Sañga nė’tip ėteyin

(5)

[801] ḫaṭā: ḫaṭāy (B)

[802] ‘ömr: Ø (B)

(6) **Altı vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘:**

Avvalġı vezn

(7) ‘Ārıżıñg gül ü semen közüñg āhū-yı Ḫoten
Her birige vālih ü her birige bende mėn

(8) **Ėkkinçi vezn**

(9) Tilegim ḥużūrıdur ṭalebim cemālıdur
Nėçe kün bu ‘ömrdin ġarażım viṣālıdur

(10) **Üçünçi vezn**

(11) Ḫaṭı vü ḫadı gül ü reyḥāndur
Lebi vü tişi dür ü mercāndur

(12) Mėni intiẓār-ı yār öltüredür
Mėni intiẓār zār öltüredür

(13) Mey-i la‘l ü yār-ı hem-dem ḫoştur
Dil-i şād u cān-ı bī-ġam ḫoştur

(142b/1) Ḳadıñg u ḫaṭṭ u ḫadıñg ėy sözi mül
Biri serv ü biri reyḥān biri gül

(2) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy
Ḳad u ḫad u saç u bėlini mü dėy

(3) Vezni kim *Subḥa* vezniġa yavuḳtur dėyilip ėrdi, uşbu vezndür. Bu vezn (4) bile *Subḥa* vezniniñg arasıda tefāvüt oldur kim bu veznniñg avvalġı rükni (5) *meşkūl* ve ėkkinçi rükni *sālim*dür. Anıñg her ėkki rükni[803] *maḫbūn*dur. Nėçük kim *ḫadı* (6) lafẓını müşedded oḳulsa ve *yā*yı mütelaffaẓ bolmasa ve *tişi* lafẓınıñg avvalġı *yā*sı (7) mütelaffaẓ bolsa soñġġı *yā*sı telaffuẓġa kėlmese *Subḥa* vezni bolur.

(8) **Törtünçi vezn**

(9) Nė’teyin ḳaşımġa kėlmedi ol ay
Kėteyin başımnı alıban nė’tey

[803] rükni: Ø (B)

(10) **Bėşinçi vezn**

(11) Güẕerī ḳıl ėy perī-veş
Naẓar ėyle ḳıl köñgül ḫ^{v}eş

(12) **Altınçı vezn**

(13) Maña sėnçe yār yoḳ
Saña mėnçe zār yoḳ

(143a/1) **Vāfir Baḥri**

Yigirme bir vezn: Toḳḳuz müsta‘mel, on ėkki muḫtara‘.

Tört (2) **vezn müsta‘mel-i maṭbū‘:**

Avvalġı vezn

(3) Cāmī

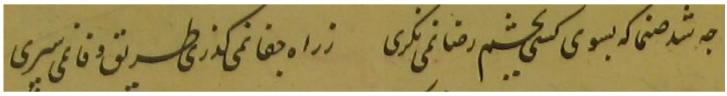

(4) Nevāyī

Firāḳ otıdın köyer bedenim tefidin ėrip aḳar cigerim
Ġamım budurur ki bağlanıban yüzüñ sarı tüşmegey naẓarım

(5) **Ėkkinçi vezn**

(6) Nė serv-i çemen ḳaddıñ yañlıġ nė lāle vü gül yüzüñ yañlıġ
Nė müşk-i Ḫoten ḫaṭıñ yañlıġ nė āhū-yı Çīn közüñ yañlıḳ

(7)

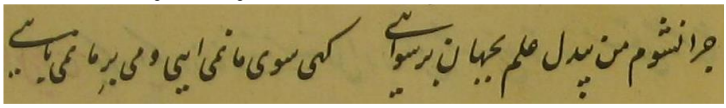

(8) ***Üçünçi vezn***

(9)

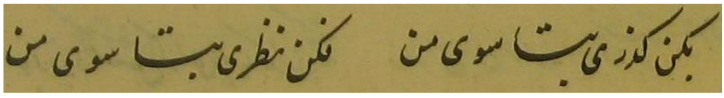

(10) Kėl ėy ḳara köz maña güẕer ėt
Budur saña söz maña naẓar ėt

(11) **Törtünçi vezn**

(12) Kėl ėy ḳara köz vefā ḳılġıl
Budur saña söz vefā ḳılġıl

(13) 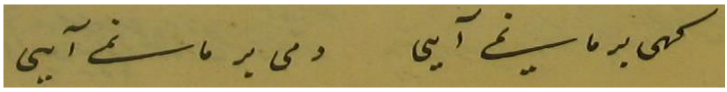

(143b/1) **Üç vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘:**

Avvalġı vezn

(2) Ḫadıńg yaṅglıġ nė lāle vü gül ḳadıńg yaṅglıġ nė serv-i çemen
Közüńg yaṅglıġ nė āhū-yı Çīn ḫaṭıńg yaṅglıġ nė müşk-i Ḫoten

(3) **Ėkkinçi vezn**

(4) Ḫadıńg nė lāle vü gül ḳadıńg-dėk nė serv-i çemen
Közüńg-dėk nė āhū-yı Çīn ḫaṭıńg-dėk nė müşk-i Ḫoten

(5) **Üçünçi vezn**

(6) Ėlge mihr körsetiben bizge köp cefā ḳıla sėn
Bizni derdmend ėtiben ġayrġa devā ḳıla sėn

(7) **Kāmil Baḥrı**

Yigirme ėkki vezn: Toḳḳuz müsta‘mel, üç muḫtara‘.

Tört müsta‘mel-i maṭbū‘:

(8) **Avvalġı vezn**

(9) Selmān

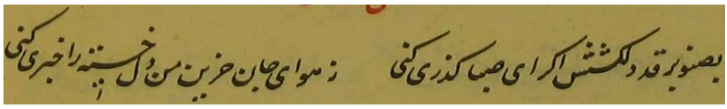

(10-12) Cāmī

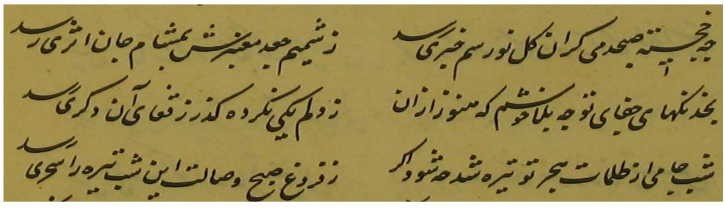

(13) Nevāyī[804]

Nė ḫayāl ėdi yana kim köṅgül ḳuşı ṣaydını heves ėyleding
Bedenimġa her sarıdın ḫadeng atıban[805] aṅga ḳafes ėyleding

[804] Nevāyī: Ø (B)

[805] atıban: uruban (ME, 57)

(144a/1) **Ėkkinçi vezn**

(2) Ṣanemā bėri kėlmes-mü sėn güẕerī manga ḳılmas mu sėn
Elem ü ġamım bilmes-mü sėn naẓarī manga ḳılmas mu sėn

(3) 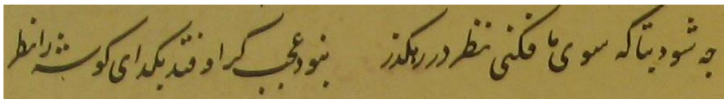

(4) **Üçünçi vezn**

(5) 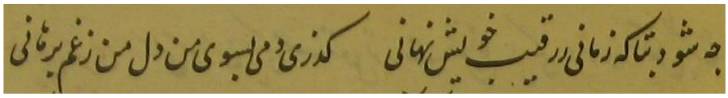

(6) Semen ü benefşe nė'tey[806] mėn ḫaṭı birle ḫaddı kėrektür
Gül ü servni nė-ḳılay mėn yüzi birle ḳaddı kėrektür

(7) **Törtünçi vezn**

(8) Ṣanemā bėri güẕer ėylegil
Manga luṭf ile naẓar ėylegil

(9-10) 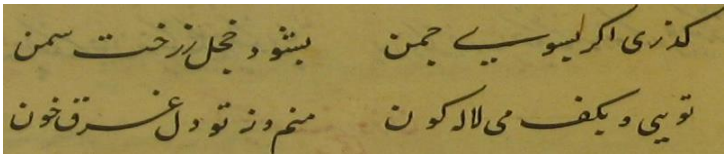

(11) Sėn ü 'işret ü mey-i lāle-gūn
Mėn ü furḳat u dil-i ġarḳ-ı ḫūn

(12) **Üç vezn muḫtara'-ı maṭbū':**

Avvalġı vezn

(13) Semen ü benefşe nė'tey ḫaṭı birle ḫadı kėrek
Gül ü servni nė-ḳılay yüzi birle ḳadı kėrek

(144b/1) **Ėkkinçi vezn**

(2) Ṣanemā bėri kėlgil nefesī mėni sorġıl
Manga raḥm ėtip bir dem kerem ėylep olturġıl

[806] nė'tey: nė'teyin (B)

(3) **Üçünçi vezn**

(4) Mėn ü furḳat u elemim
Nė bilür munı ṣanemim

(5) **Ṭavīl Baḥrı**

Altı vezn: Ėkki müsta‘mel, tört muḫtara‘

Ėkki vezn müsta‘mel-i maṭbū‘:

(6) **Avvalġı vezn**

(7) 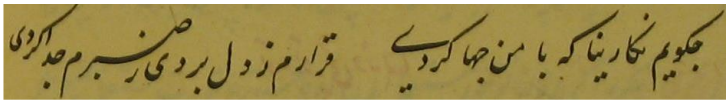

(8) Zihī naḫl-ı ḳaddıñgdın ḫacil serv-i bustānī
Ḫaṭ içre lebiñgdin münfa‘il rāḥ-ı reyḥānī

(9) Tişiñg dür lebiñg mercān ḫadıñg gül ḫaṭıñg reyḥān
Yüzüñg ḫūr saçıñg ‘anber sözüñg mül mėniñg Multān

(10) **Ėkkinçi vezn**

(11) Mañga ḳıl güẕer sėn kėl
Mañga ḳıl naẓar sėn kėl

(12) 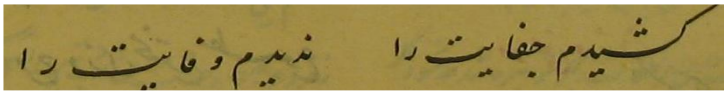

(13) Bir vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘

(145a/1) Nė sėnçe perī bardur nė mėn kibi dīvāne
Nė sėnçe kişi meşhūr nė mėn-dėk ėl efsāne

(2) **Medīd Baḥrı**

Tört vezn müsta‘mel

Ėkki vezn müsta‘mel-i maṭbū‘:

(3) **Avvalġı vezn**

(4) Nėççe tartay hecrdin sėnsizin āzār mėn
Kėl ki hicrānıñgda mėn ‘ömrdin bīzār mėn

(5) 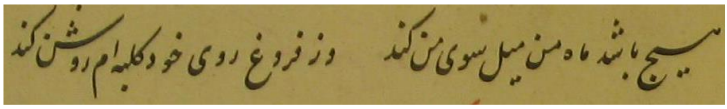

(6) **Ėkkinçi vezn**

(7) 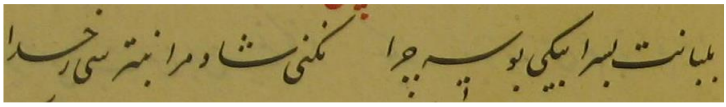

(8) Köyedür hecr otıdın nė'tey ėy meh yüregim
Yüregim veh yüregim yüregim veh yüregim

(9) **'Arīż Baḥrı**

Tört vezn müsta'mel

Ėkki vezn müsta'mel-i maṭbū':

Avvalġı vezn

(10) 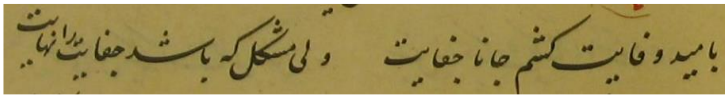

(11) Lebiñg mercān tişiñg dür ḫaṭıñg reyḥān ḫadıñg gül
Saçıñg 'anber yüziñg ḥūr menginiñg Multān sözüñg mül

(12) **Ėkkinçi vezn**

(13) Ṭāremī

Sanga ki berg-i güldin libās ḳılsa bolġay
Gülī bu gülşen içre ḳıyās ḳılsa bolġay

(145b/1) **Basīṭ Baḥrı**

Sėkkiz vezn: Yėtti müsta'mel, bir muḫtara'

Üç vezn müsta'mel-i maṭbū':

(2) **Avvalġı vezn**

(3) Ėy bī-vefā kėlmediñg hergiz mėniñg yanıma
Hecriñg nėler ḳılmadı bu tınmaġur cānıma

(4) 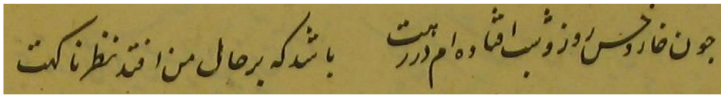

(5) **Ėkkinçi vezn**

(6) Başım ḳadem ḳılıban viṣāliṉge yėteyin
Müyesser olmasa vaṣl baş alıban kėteyin

(7) 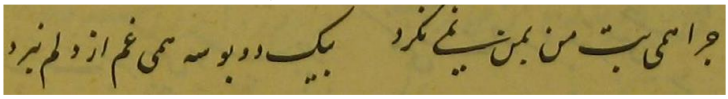

(8) **Üçünçi vezn**

(9) 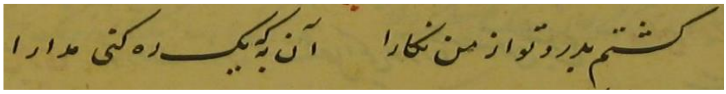

(10) Ėy gül sėniṉg-dėk ḳanı çemende
Sünbül saçıṉg dėk Ḫoten'de

(11) **'Amīḳ Baḥrı**

Ėkki vezn müsta'mel

Bir vezn müsta'mel-i maṭbū'

(12) Kėl bėri ėy perī kim hecrdin ḫastedür mėn
La'liṉge teşnedür mėn zülfüṉge bestedür mėn

(13) 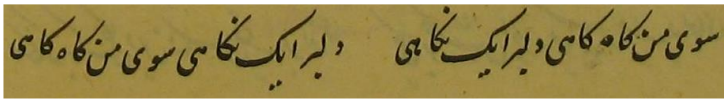

(146a/1) **Munsariḥ Baḥrı**

Ottuz tört vezn: Yigirme müsta'mel, on tört muḫtara'

(2) **Sėkkiz vezn müsta'mel-i maṭbū'**:

Avvalġı vezn

(3) 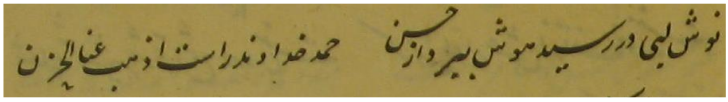

(4) Ve lehū

(5) Şāḫ-ı gül ü nesteren yād bėrür būyıdın
'Iṭrnı müşk-i Ḫoten kesb ḳılur mūyıdın

(6) Ravżaġa ger yėtge mėn ansız nė ėtge mėn
Mümkin ėmes kėtge mėn ol ḳara köz kūyıdın

(7) Gerçi ḳılur yüz kerem vaṣlı ėter muḥterem
Līk besī ḳorḳaram Babur anıng ḫūyıdın

(8) Ḫusrev

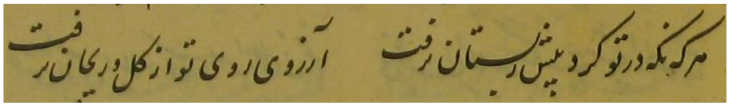

(9-10) Ve lehū

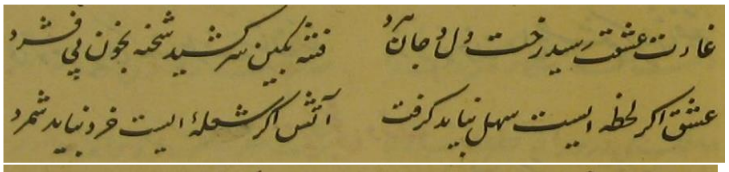

(11-12)

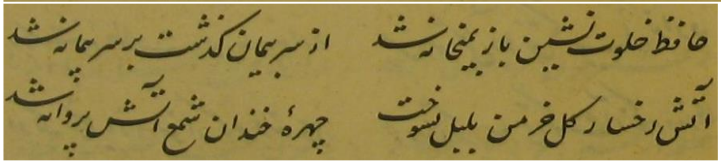

(13-146b/1) Cāmī

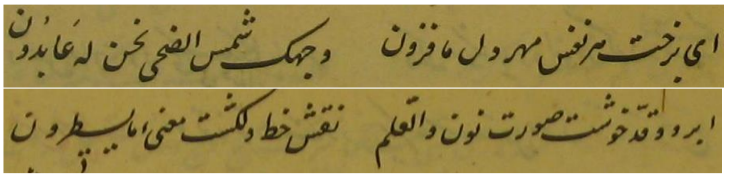

(2) Ve lehū

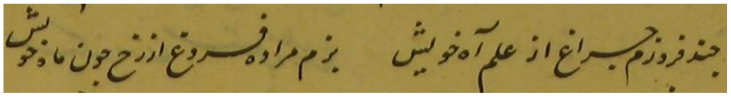

(3) Kātibī

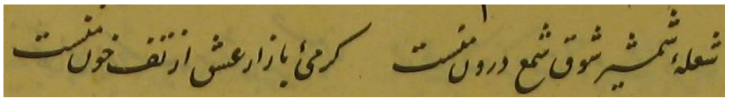

(4) Hilālī

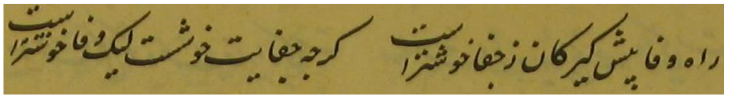

(5) Nevāyī

Köñglüm açılmas demī bu beden-i zārdın

Öyle ki muḥkem tügün inçkerek tārdın

(6) Nėççe cefā vü sitem tartḳay ehl-i vefā

Dehr-i cefā-pīşedin çarḫ-ı sitem-kārdın

(7) **Ėkkinçi vezn**

(8) ‘Işḳ yüki ėyledi sipihr-i a‘lānı ḫam

Nė ‘aceb er ėylese mėniñgçe şeydānı ḫam

(9) 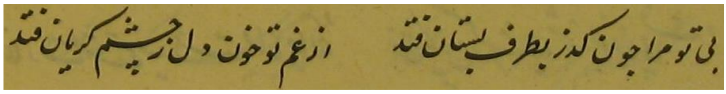

(10) **Üçünçi vezn**

(11) Ḥāfıẓ

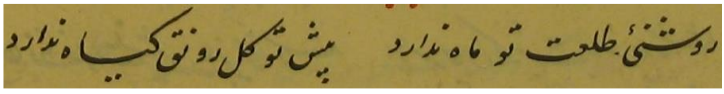

(12) Ol ki mañga yār-ı dil-nüvāz köründi

Cevrni körsetti köp ü az köründi

(13) Düşmen-i cān oldı nė ḳılay sañga Babur

Ol ki mañga yār-ı dil-nüvāz köründi

(147a/1-2) Kemāl

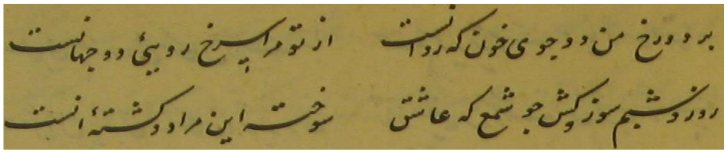

(3) Ve lehū

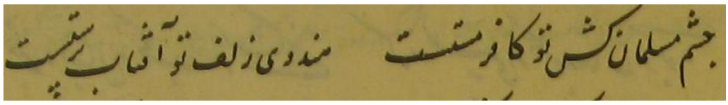

(4-6) Ve lehū

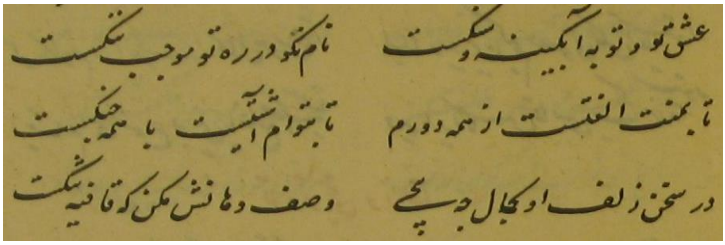

(7-11) <Ve lehū>

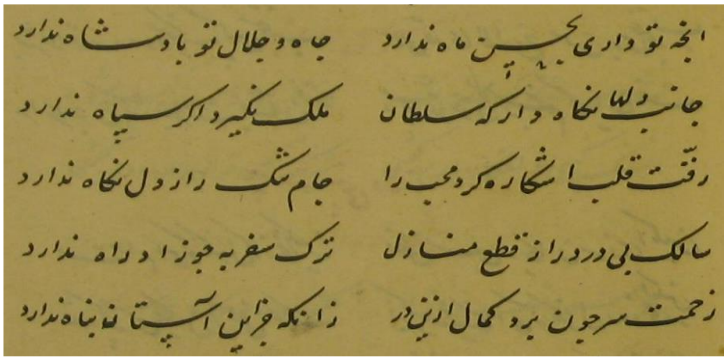

(12-13, 147b/1) <Cāmī>

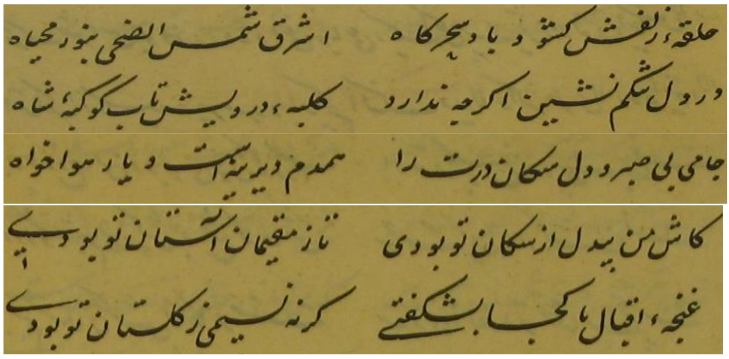

(2-3)

(4) Nevāyī[807]

Köŋlüm ara bir ʻaceb muḥāl hevestür

Lebleridin kim ḥuṣūl mümkin ėmestür

(5) Aytsam ėy şūḫ boynı bağlıġ itiŋ mėn

Dėr yaramas ḳaysı it ki herze-merestür

[807] Nevāyī: Ø (B)

(6) **Törtünçi vezn**

(7) Beşer ara ḳandadur sėninṉg kibi münteḫab
Sehī-ḳadī lāle-ruḫ semen-berī ġonçe-leb

(8) 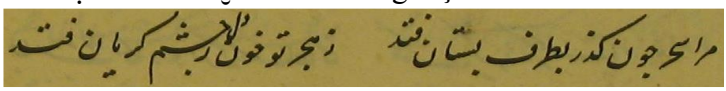

(9) **Bėşinçi vezn**

(10) Mest-i müdām ėy könṉgül közi ėkin
Nuṭḳı Mesīḥā dėgen sözi ėkin

(11) Ḳadr kėçesi bigin zülfi anınṉg
Nė kişige könṉgül rūzī ėkin

(12) Türk şu‘arāsı bu veznde dağı rubā‘ī dėk ėkki beyttin artuḳ aytmaslar. (13) Etrāk arasıda bir sürūd bar kim ***öleng*** dėrler, ekşer ṭoylarda ayturlar. (148a/1) Bu vezn anṉga maḫṣūṣdur. Avval sürūdġa taḳsīm ḳılurda her mışrā‘dın soṉg (2) *yār yār* lafẓın kėltürürler. Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā’nınṉg zamānıda çıḳḳan *Türkī*nınṉg (3) ayalġu devrininṉg ornıġa bu ***öleng***ni tertīb bėrildi. Ḫaylī rubāyande ve yaḫşı kėldi.

(4) Munça cefā cānıma çaġlamadım
Düşmen ėmiş dostlar anṉglamadım

(5) Neyyir-i a‘ẓam mudur ṭal‘atınṉgız
Ḥulle-i ḥavrā mudur ḫil‘atınṉgız

(6) Bāġ nėçe ḫūb ėse kūyıça yoḳ[808]
Servni mevzūn dėse boyıça yoḳ[809]

(7) **Altınçı vezn**

(8) 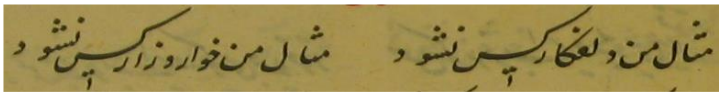

(9) Mėninṉg kibi dil-figār bar mu kişi
Mėnṉginṉg kibi ḫ^{v}ār <u> zār bar mu kişi

[808] yoḳ: yoḳtur (B)

[809] yoḳ: yoḳtur (B)

(10) **Yėttinçi vezn**

(11) Hecr mėni ḳıldı zār
Kėl bėrige ėy nigār

(12) 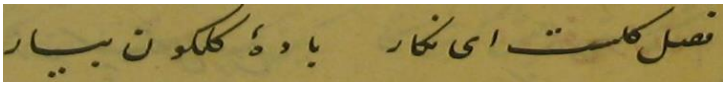

(13) **Sėkkizinçi vezn**

(148b/1)

(2) Zār ḳılur mėni ‘ışḳ
Ḫ^{v}ār ḳılur mėni ‘ışḳ

(3) **Tört vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘:**

Avvalġı vezn

(4) Bāġ nėçe ḫūb ėse kūyıça yoḳtur
Servni mevzūn dėse boyıça yoḳtur

(5) **Ėkkinçi vezn**

(6) Man̂ga ki ol yār dil-nüvāz köründi
Cefān̂ı körsetti köp ü az köründi

(7) **Üçünçi vezn**

(8) Çemen nėçe ḫūb ėrür kūyıça yoḳtur
Semen ki merġūb ėrür rūyıça yoḳtur

(9) **Törtünçi vezn**

(10) Açıldı gül ṣubḥ-dem küle küle
Ayaḳçı tut cām-ı mey tola tola

(11) **Mużāri‘ Baḥrı**

Yigirme tört vezn: On toḳḳuz müsta‘mel, bėş muḫtara‘

(12) Yėtti vezn müsta‘mel-i maṭbū‘:

Avvalġı vezn

(13) Baḳ ėy yār-ı gül-ʻiẕār nė ḫoş faṣldur[810] bahār
Kėtür cām-ı ḫoş-güvār manga bėrme intiẓār

(149a/1) 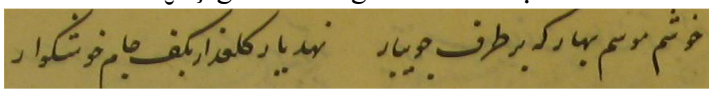

(2) **Ėkkinçi vezn**

(3)

(4) Ḳanı sėnçe meh-veşī ḳanı mėnçe bī-ḳarār
Ḳanı sėnçe ser-keşī ḳanı mėnçe ḫāk-sār

(5) **Üçünçi vezn**[811]

(6) ʻIşḳınga meyidin[812] andaḳ kim mest ü bī-ḫabar mėn
Gāhī özümde yoḳ mėn gāhī özümde bar mėn

(7) ʻĀrif-i Ferketī

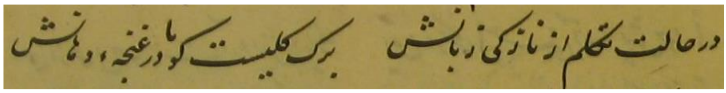

(8) Ḫusrev

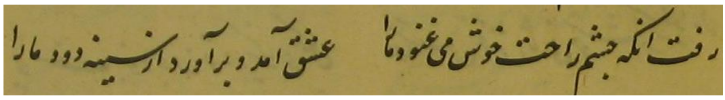

(9) Ve lehū

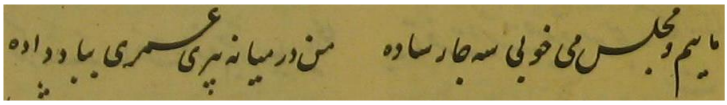

[810] ḫoş faṣldur: ḫoşdur (B)

[811] Üçünçi vezn: Ø (B)

[812] meyidin: mėnidin (B)

(10-13) Ḥāfıẓ[813]

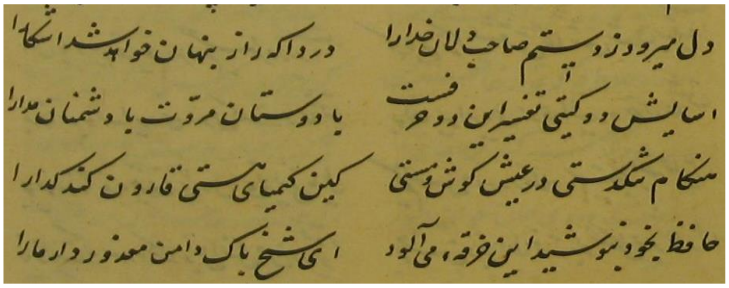

(149b/1) Ve lehū

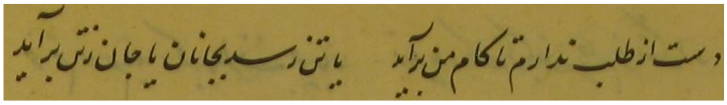

(2) Kemāl

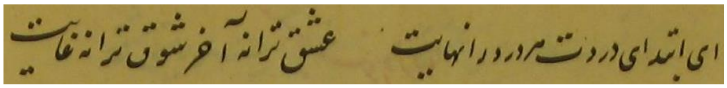

(3) Ve lehū[814]

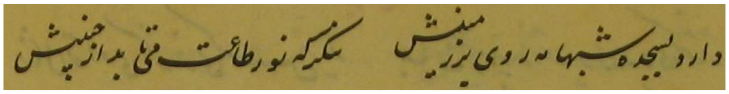

(4) Cāmī

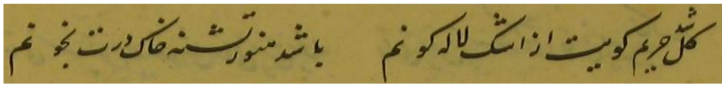

(5) Ve lehū[815]

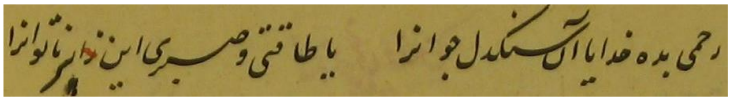

(6-7) Ve lehū

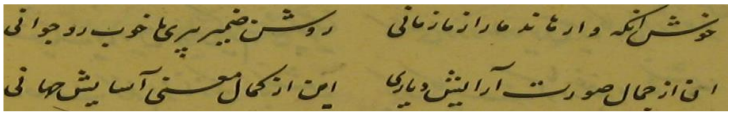

[813] Ḥāfıẓ: Ø (B)

[814] Ve lehū: Ø (B)

[815] Ve lehū: Ø (B)

(8) Kātibī[816]

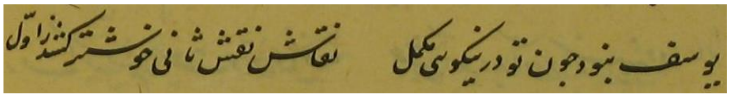

(9) Benāī

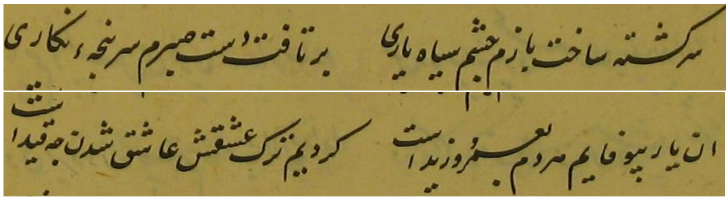

(10)

(11) Nevāyī[817]

Bir ḳatla bolsa ėrdi ol gül-ʻiẕār ʻāşıḳ
Bolġay mu ėrdi munça allıda ḫ[v]ār ʻāşıḳ

(12) Ve lehū[818]

Boynumġa[819] ḳanda[820] ḳılġay ol ay ḳolını māyil
Kim bes durur ḳılāde it boynıġa ḥamāyil

(13) Nāz ėt ki serv ü gülde bel ins ü cinde yoḳtur
Bu ḥüsn ü bu leṭāfet bu şekl ü bu şemāyil

(150a/1) Ve lehū

Gül-gūn yeñg içre ėlgin ol müşk-bū ġazāle
Ya reng ḳıldı müşkīn ya ḳolda tuttı[821] lāle

(2) Körmes cehānda hergiz köñglini şād Babur
Tapmas murād-ı dilni ėy nā-murād Babur

---

[816] Kātibī: Ø (B)

[817] Nevāyī: Ø (B)

[818] Ve lehū: Ø (B)

[818] Ve lehū: Ø (B)

[819] boynumġa: boynumda (A)

[820] ḳanda: ḳayda (B)

[821] tuttı: (A)

(3) Çıḳsa ḳuyaş felekke sėn atḳa çıḳḳanın̄g-dėk
Bolġay mu ol sėnin̄g-dėk ol biri tevsenin̄g-dėk

(4) Ger sīm-berg-i gülni ḳılsa libās özige
Bolġay mu ėy gül-endām kön̄glek bile tėnin̄g-dėk

(5) Da‘vī-yi ‘ışḳ ėtip ġayr Baburnı ‘ayb ḳılma[822]
Kim mėn ėdim sėnin̄g-dėk sėn bolġay sėn mėnin̄g-dėk

(6) **Törtünçi vezn**

(7) Kök vesmede ol ay ḳaşı gūyā ḫayāldur
Yā ay başıda kökte körüngen hilāldur

(8) Şāhī

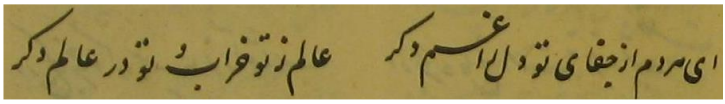

(9) Sa‘dī

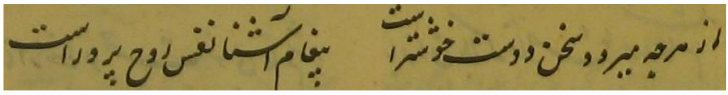

(10) Ve lehū

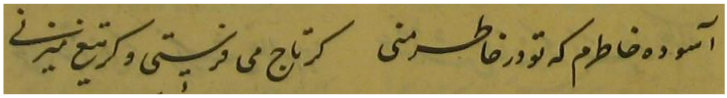

(11) Ve lehū

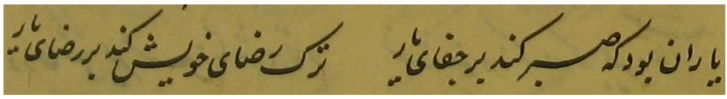

(12) Ḫusrev

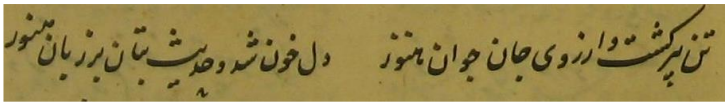

[822] ḳılma: ėtme (B)

(13-150b/1) Ve lehū

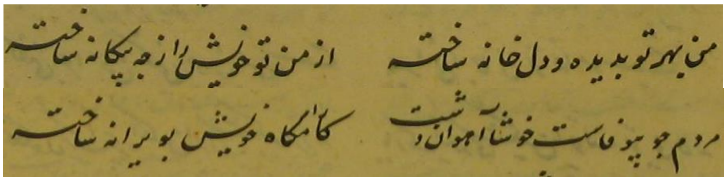

(150b/2-4) Ve lehū

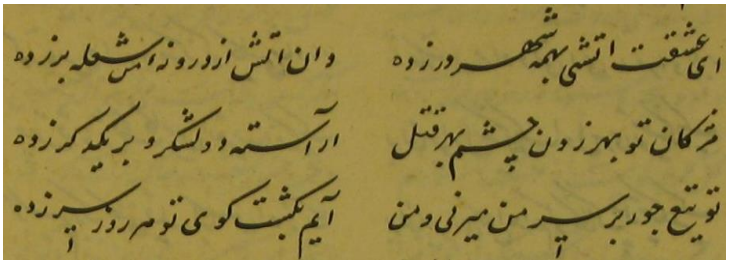

(5-6) Ve lehū

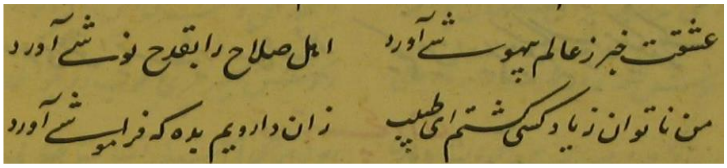

(7-8) Ve lehū

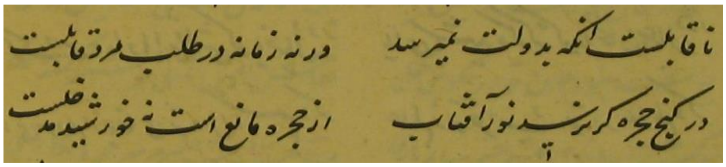

(9-11) <Ḥasan>

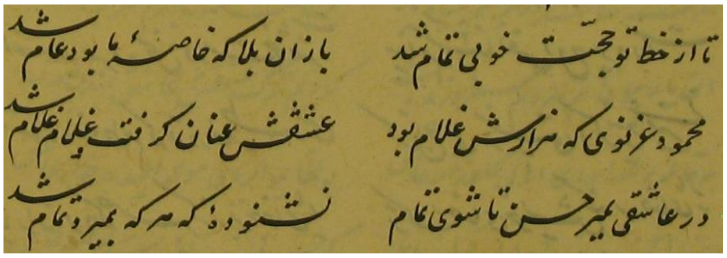

(12-13) Ve lehū

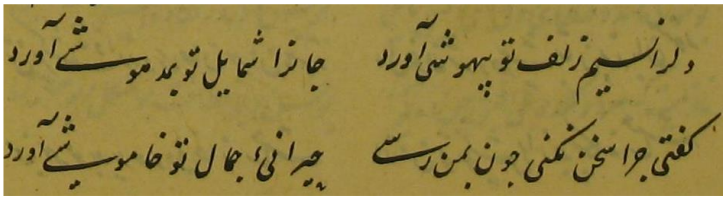

(151a/1-2) Ve lehū

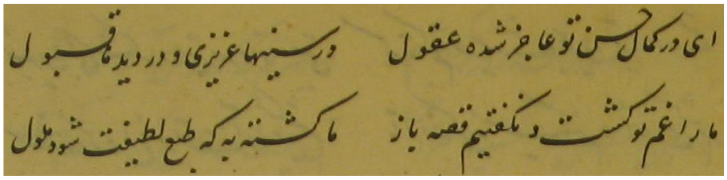

(3-4) Ḥāfıẓ

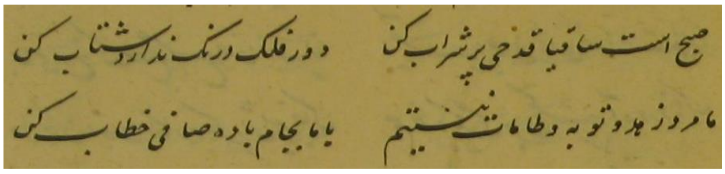

(5) Ve lehū

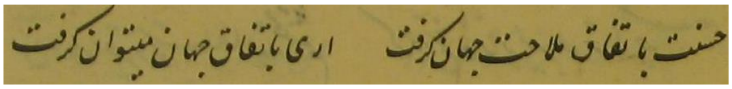

(6-8) Ve lehū

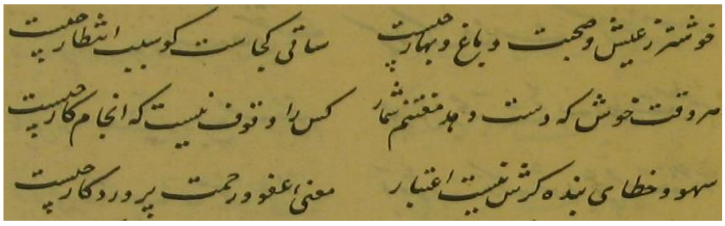

(9-10) Ve lehū

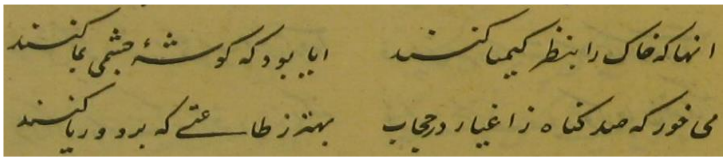

(11-12) Ve lehū

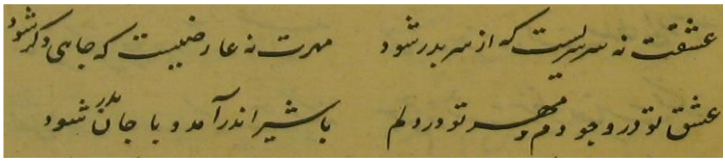

(13) Kemāl

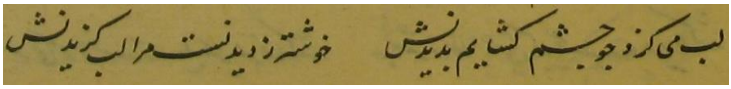

(151b/1) Ve lehū

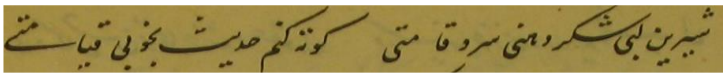

(2) Cāmī

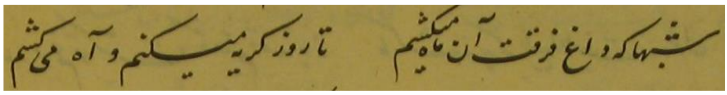

(3) Ve lehū

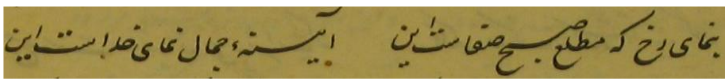

(4) Ve lehū

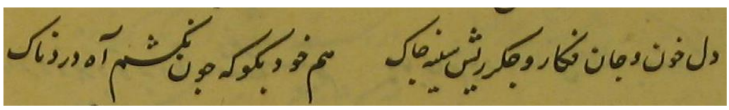

(5-6) Ve lehū

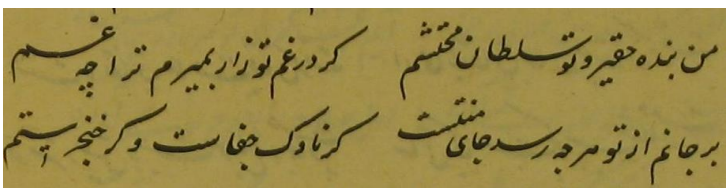

(7) Ve lehū

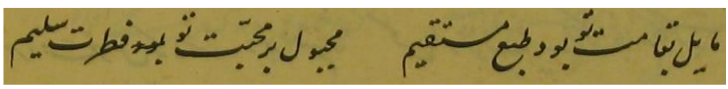

(8) Ve lehū

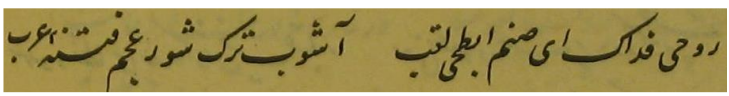

(9) Ve lehū

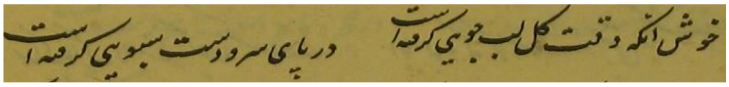

(10) Ve lehū

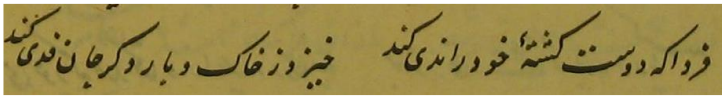

(11) Ve lehū

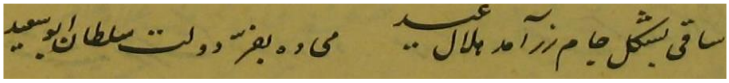

(12) Ve lehū[823]

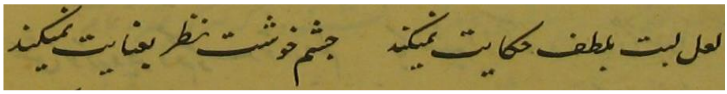

(13-152a/2) Ve lehū

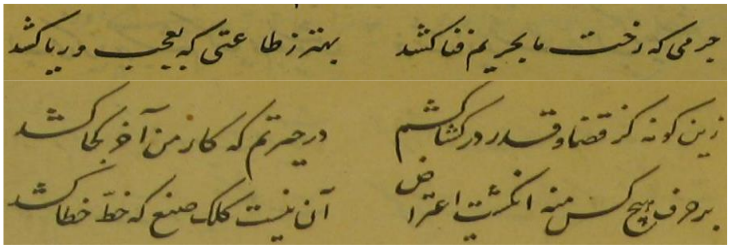

(3) Şāhī

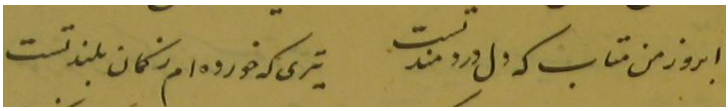

(4) Ve lehū

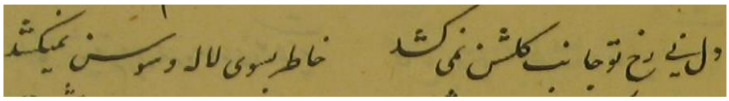

(5) Kātibī

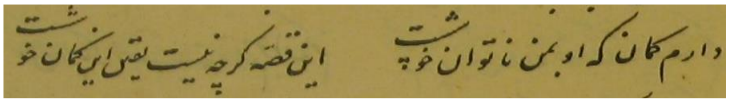

[823] Ve lehū: Ø (B)

(6) Ve lehū

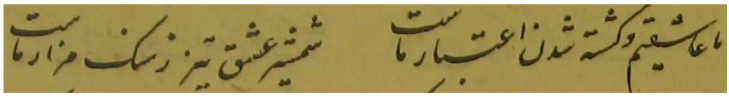

(7) Ve lehū

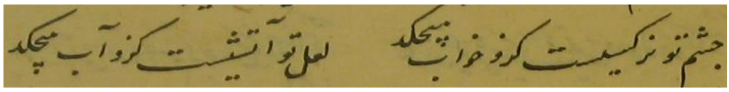

(8) Ve lehū

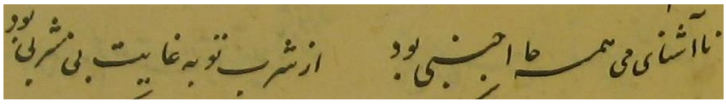

(9-10) Ebu'l-Bereke Firāḳī

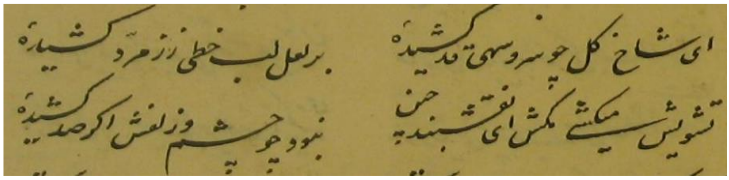

(11) Riyāzī-yi Semerḳandī

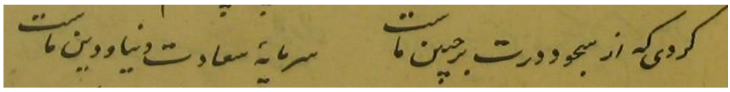

(12) Ve lehū

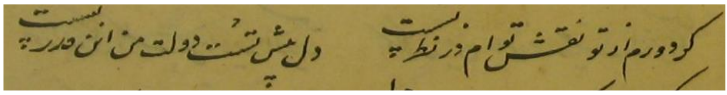

(13) Benāī

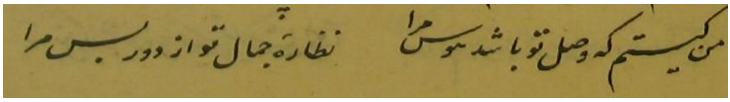

(152b/1) Ve lehū

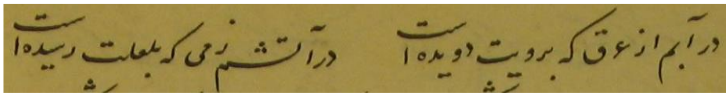

(2) Ve lehū

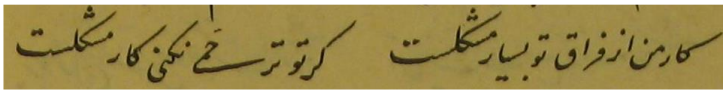

(3) Āṣafī

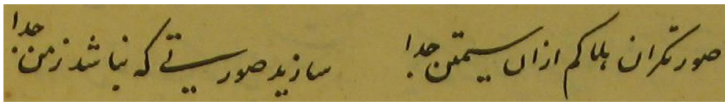

(4) Hilālī

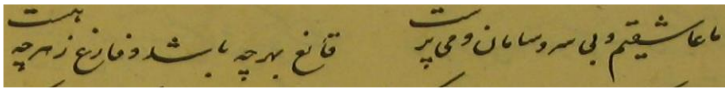

(5-6) Ve lehū

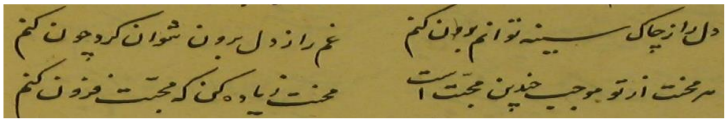

(7) Luṭfī

Boz atlıḳ ol ṣanem ki cehānnıṅg ṣafāsıdur
ʻĀşıḳ kişiniṅg atlıḳ u çavluḳ belāsıdur

(8) Ve lehū

Ol Ṣāniʻī ki ḫilḳat işin ḳıldı ḳaş u köz[824]
Hīç kimge sènçe bèrmedi ʻayyāre ḳaş u köz

(9) Ve lehū

Ṣayd ètti dil-berim mèni āşüfte saçdın
Saldı kemend boynuma èkki ḳulaçdın

(10) Ve lehū

Nāzüklük içre bèliçe yoḳ tār-ı gīsūyī
Öz ḥaddını bilip bèlidin olturur ḳuyı

(11) Nevāyī

Nè ḳaş u yüz durur saṅga èy ḥüsn lā-yezāl
Bir ay başıda körmedi hīç-kim èkki hilāl

(12) Ve lehū

Devrān güli vü gülşeni ḫārıġa arzımas
Gül-gün meyi belā-yı ḫumārıġa arzımas

[824] ḫilḳat işin ḳıldı baş u köz: ḫilʻat için ḳıldı ḳaş u köz (B: خلعت بخش)

(13) Yüz yıl kişi cehān ėlige ḳılsa şāhlıḳ
Bir dem alar ihānet ü ‘ārıġa arzımas
(153a/1) Kirgil fenā yolıġa Nevāyī ki dehr-i dūn
Bir ‘ömr-i bī-ṣebāt dīdārıġa arzımas
(2) Ve lehū
Yanıda bolmasam nefesī derdnāk mėn
Körsem yanıda ġayr-ı ḫod oldum helāk mėn
(3) Ve lehū
Vaṣlıġa yėtiben saġınur mėn ḫayāl ėkin
Ḥālımnı aŋglaman maŋga yā Rab nė ḥāl ėkin
(4) Zülfüŋgde ḫāl cīm arasıda noḳṭa dėk
Yüzüŋgde zülf vird ayaġıda dāl ėkin
(5) Ve lehū
Ölgüm durur çü furḳat ile iştiyāḳdın
Kėl ḳutḳar ėy ecel mėni uşbu firāḳdın
(6) Muṭrib bile nė köŋgli açılsun Nevāyī’niŋg
Kim mėn firāḳdın dėsem ol dėr ‘Irāḳ’dın
(7) Ve lehū
Ėy kim tėnimġa cān bėre sėn her ṭarīḳdın
Ölsem nė ayru tüşgünçe sėn-dėk refīḳdın
(8) Ve lehū
Köŋglümniŋg āhı ḳaṭre-i ḫūn-ı ciger bile
Dūdī durur ki ayrılur ottın şerer bile
(9) Ve lehū
Heyhāt kim birev ġamıdın zār mėn yėne
Feryād kim belāġa giriftār mėn yėne
(10) Ve lehū
Devlet taŋgı yüzi vü saçı taŋg ḳaranġusı
Mest-i ṣabūḥ közleri ėltip taŋg uyḳusı

(11) Ve lehū

Ol şāh mėn gedā mėn ol ṭıfl u mėn ḳarı
Ger baḳmasa mėnin̄g sarı Ḥaḳ bar anın̄g sarı

(12) Cānımdın özge yār-ı vefā-dār tapmadım
Kön̄glümdin özge maḥrem-i esrār tapmadım

(13) Kėltürse yüz belānı uşal bī-vefā man̄ga
Kėlsün eger yüzümni ėvürsem belā man̄ga

(153b/1) Tā yār kimni ister ü kön̄glige kim yaḳar
Teşvīş bī-cihet durur āḫır san̄ga man̄ga

(2) Babur bolup-turur ėkki közüm yolıda tört
Kėlse nė boldı ḳaşıma bir bir man̄ga man̄ga

(3) Ol aynın̄g ittifāḳı nifāḳıġa arzımas
Eyyām-ı vaṣlı şām-ı firāḳıġa arzımas

(4) Ḳılmaḳ ümīd ü bīm ile ḫidmet şeh allıda
Derbānının̄g sögünç ü tayaḳıġa arzımas

(5) Babur viṣālnı nė tiler sėn çü hecr bar
Bir laḥẓa ‘ayş miḥnet-i bāḳīġa arzımas

(6) Yā Rab ḫavās cem‘ide Babur’nı ḫās ḳıl
Yāḫūd ‘avām tefriḳasıdın ḫalāṣ ḳıl

(7) Bir fikr ü bir hevāda durur her nefes kön̄gül
Bir laḥẓ yüz hevā ḳıladur[825] bü’l-heves kön̄gül

(8) **Bėşinçi vezn**

(9) Mėni ‘ışḳ dil-figār ḳılıptur
Mėni şevḳ bī-ḳarār ḳılıptur

(10) 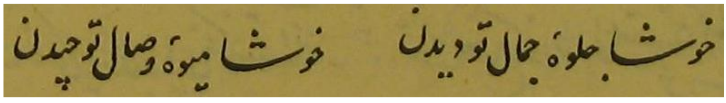

[825] hevā ḳıladur: hevāda durur (B)

(11) **Altınçı vezn**

(12)

(13) Bėri kėlgil ėy nigār
Manga bėrme intiẓār

(154a/1) **Yėttinçi vezn**

(2) Hecrinġde ėy perī-rū
Közümdin uçtı uyḳu

(3) 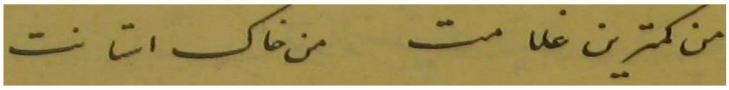

(4) **Bir vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘:**

(5) Manga sėnçe gül-‘iẕār ḳaçan tapılur
Sanga mėnçe bī-ḳarār ḳaçan tapılur

(6) **Muḳteżeb Baḥrı**
On bėş vezn: Sėkkiz müsta‘mel, yėtti muḫtara‘
Bėş vezn müsta‘mel-i maṭbū‘:

(7) **Avvalġı vezn**

(8) 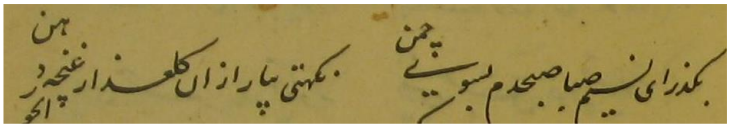

(9) Kėlgil ėy ‘iẕārı semen gül çaġını yaḫşı kėçür
Cām-ı meyni tolduruban iç daġı manga hem içür

(10) **Ėkkinçi vezn**

(11) Bu naṣīḥatım angla nė bilür kişi yangla
Nė bolur[826] ėkin tangla sėn bu kün ġanīmet tut

(12) 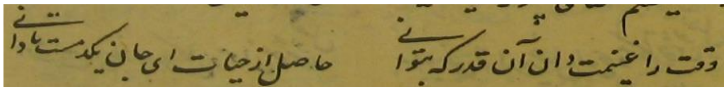

[826] bolur: bilür (B)

(13) **Üçünçi vezn**

(154b/1) 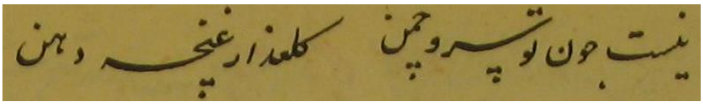

(2) Yār bizni zār ḳılur
Zār bizni yār ḳılur

(3) **Törtünçi vezn**

(4) Ġāfil olma devlette
Özni salma miḥnette

(5)

(6) **Bėşinçi vezn**

(7)

(8) Mėni hecr zār ḳılur
Mėni ‘ışḳ ḫ^{v}ār ḳılur

(9) **Ėkki vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘:**

Avvalġı vezn

(10) Ėşit ėy ‘iẕārı semen[827] bu hevānı yaḫşı kėçür
Bir ayaḳnı tolduruban özüñg iç manga içür

(11) **Ėkkinçi vezn**

(12) Ėşit ėy ‘iẕār-ı gül bu hevānı ḫoş tutḳıl
Bir ayaġnı toldurġıl iç ü manga ḳoş tutḳıl

(13) **Müctesṣ Baḥrı**
Yigirme vezn: On bir müsta‘mel, toḳḳuz muḫtara‘

[827] semen: çemen (B)

Altı müsta‘mel-i maṭbū‘:

(155a/1) **Avvalġı vezn:**

(2) Yüzi gül ü saçı sünbül ḫadı semen ḫaṭı reyḥān
Leb üzre ḫaṭṭı zümürrüd ḫaṭ içre lebleri mercān

(3-4) Kemāl

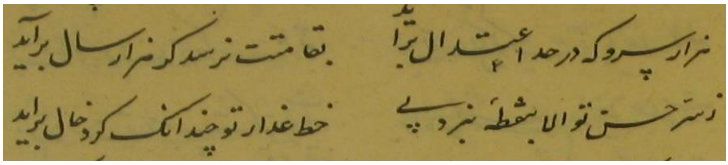

(5) Ḫusrev

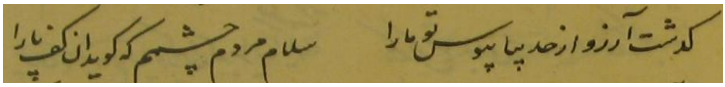

(6-7) Ḥāfıẓ

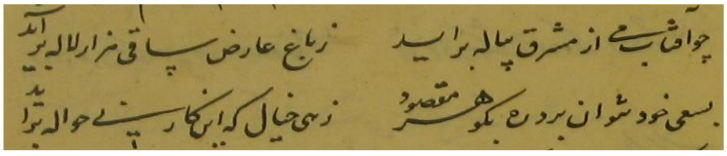

(8) Kemāl

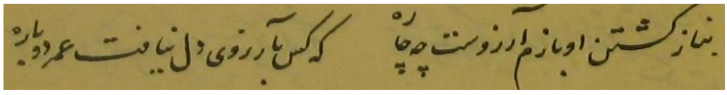

(9) Ve lehū

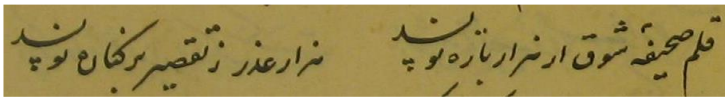

(10-11) Cāmī

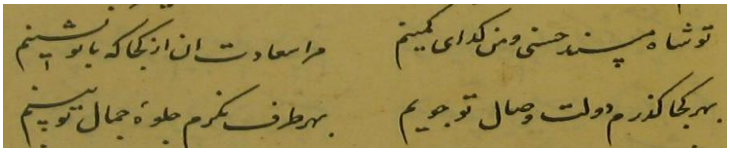

(12-155b/1) Ve lehū

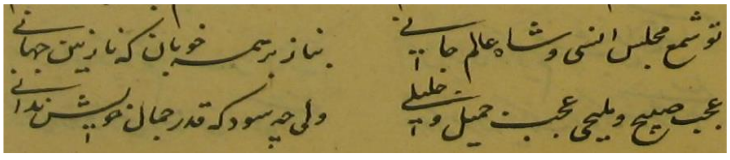

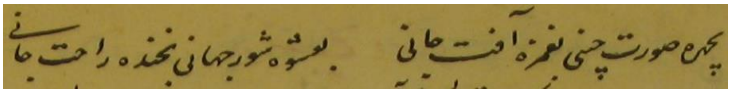

(2) Kātibī

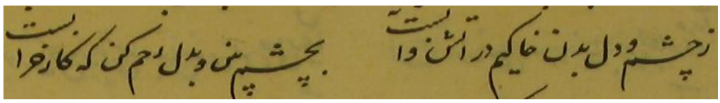

(3) Selmān

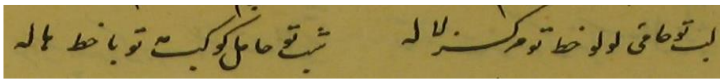

(4) Şāhī[828]

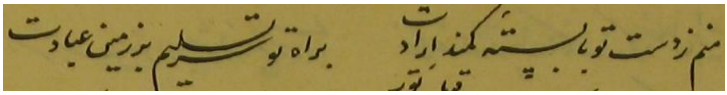

(5) Nevāyī

Perī-veşim ḳara börkin ki bir yan ėgri ḳılıptur
Meger ki şem‘-i cemālı fitīlesi ėgiliptür

<Babur>

(6) Çü dād bėrdi[829] manĝa yār yüz ümīd-i vefādur
Nė sūd reşk <ü> ḥasūd[830] ki dād dād-ı Ḫudādur

(7) **Ėkkinçi vezn**:

(8) Közümde muttaṣıl ol ėgme ḳaş kėrek bolsa
Ḳaşımda köz yaruġı ol ḳuyaş kėrek bolsa

(9-10) Sa‘dī

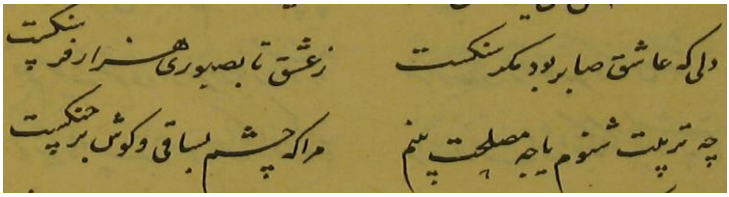

[828] Şāhī: Ø (B)

[829] dād bėrdi: dād-berī (A)

[830] ḥasūd: ḥasūdā (A)

(11-12) Ḥasan

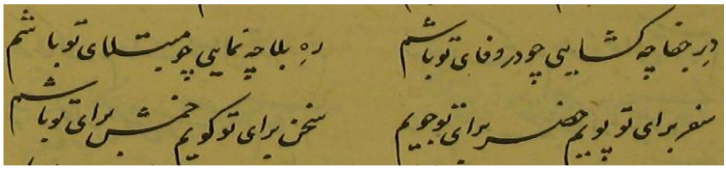

(13-156a/2) Ve lehū[831]

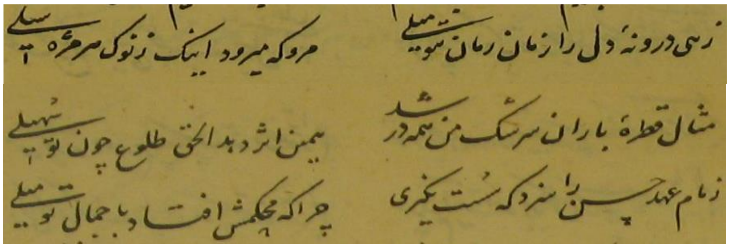

(3-5) Sa‘dī

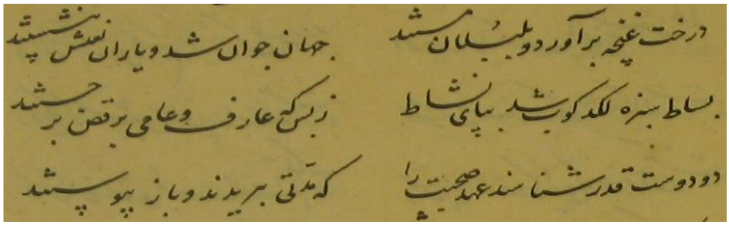

(6) Ve lehū

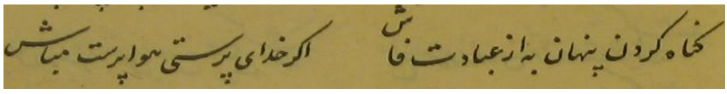

(7-8) Ve lehū

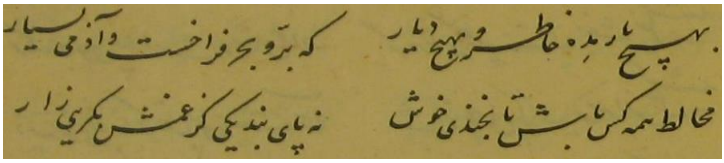

(9) Ḫusrev

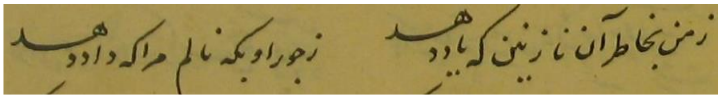

[831] Ve lehū: Ø (B)

(10-12) Ve lehū

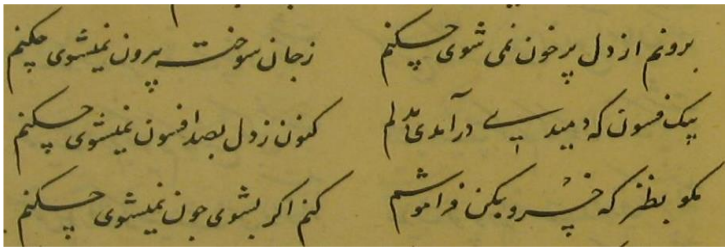

(13-156b/1) Ve lehū

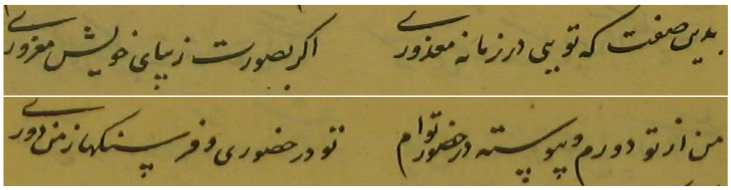

(2-3) Ve lehū

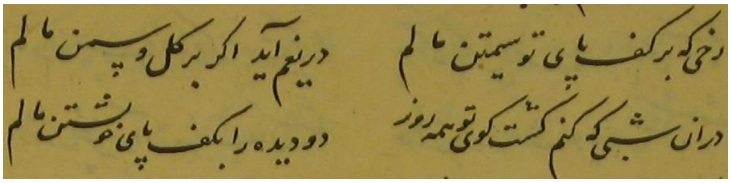

(4-5) < Ḫusrev >

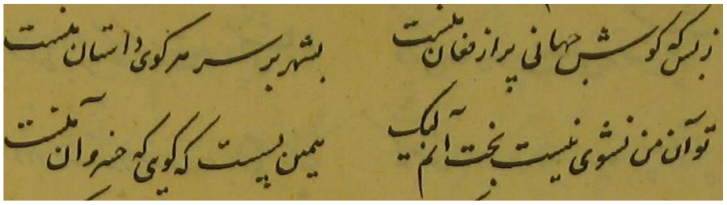

(6-8) Ve lehū

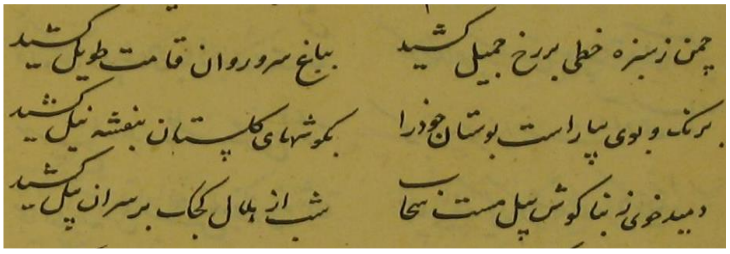

(9) Ve lehū

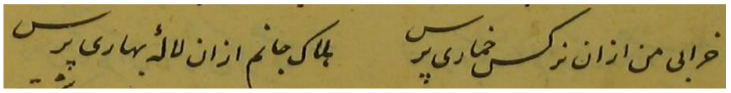

(10-11) Ḥasan

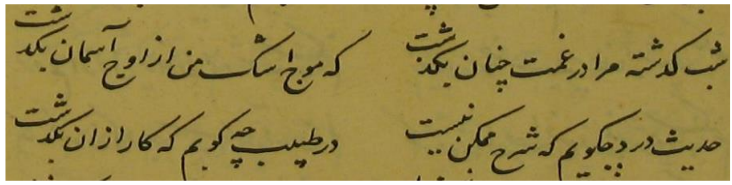

(12-157a/2) <Ḥasan>

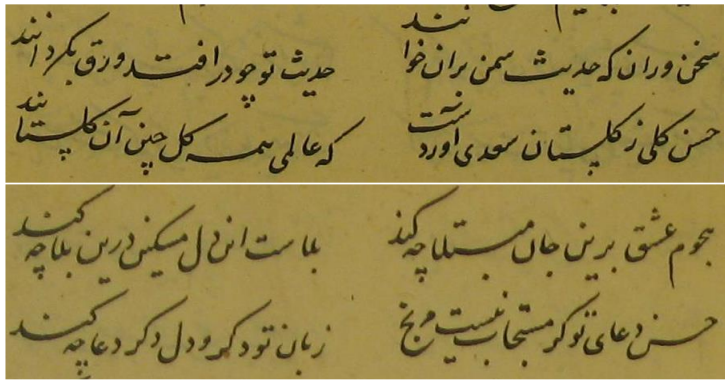

(3-5) Ve lehū

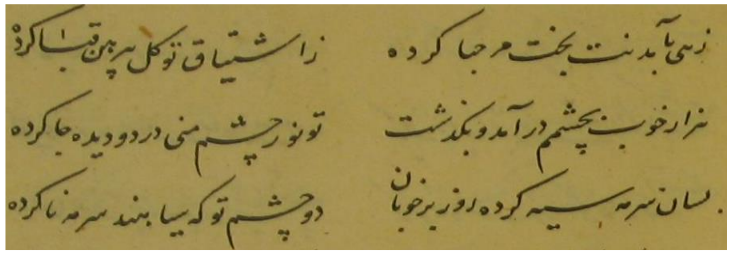

(6) Ḥāfıẓ

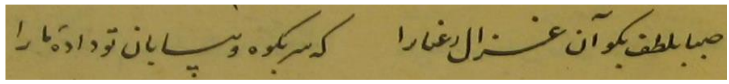

(7-9) Ve lehū

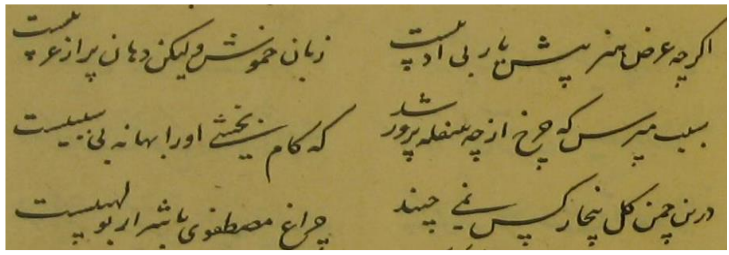

(10-11) Ve lehū

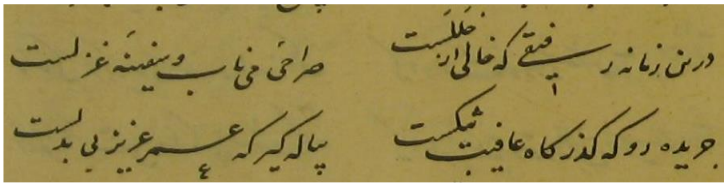

(12) Ve lehū

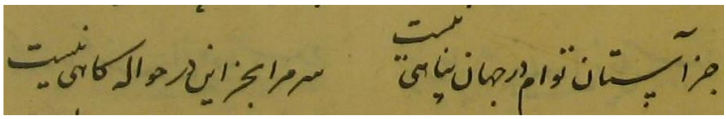

(13-157b/2) Ve lehū

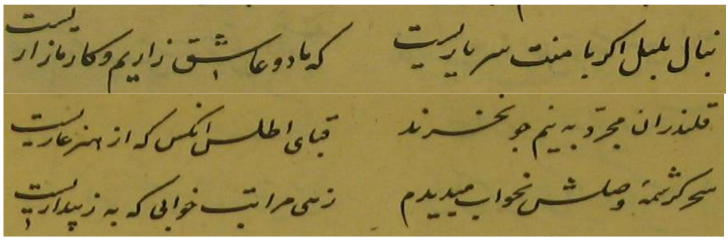

(3-4) Ve lehū

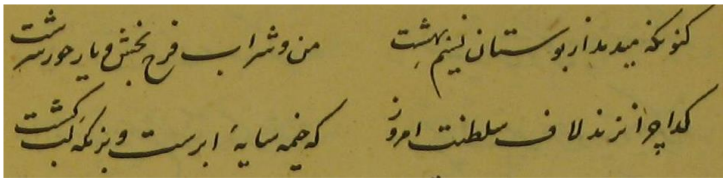

(5-6) Ve lehū

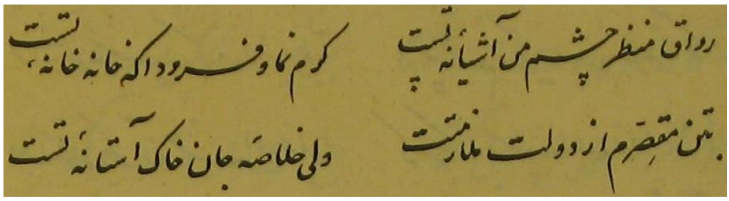

(7-11) Ve lehū

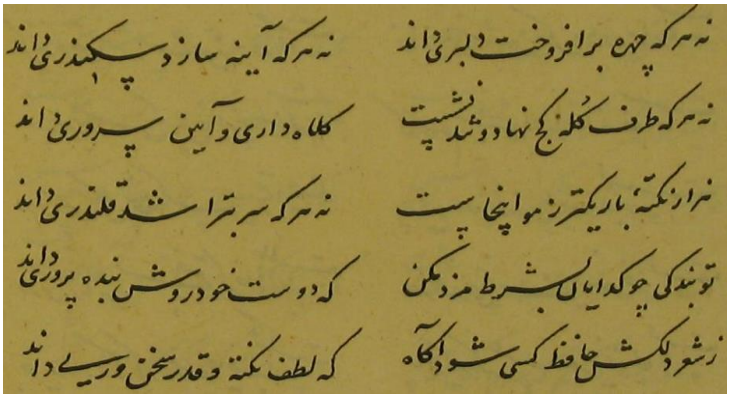

(12) Ve lehū

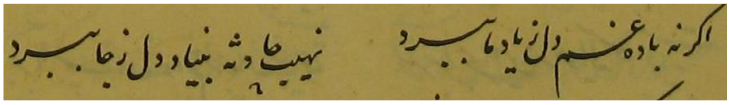

(13-158a/2) Ve lehū

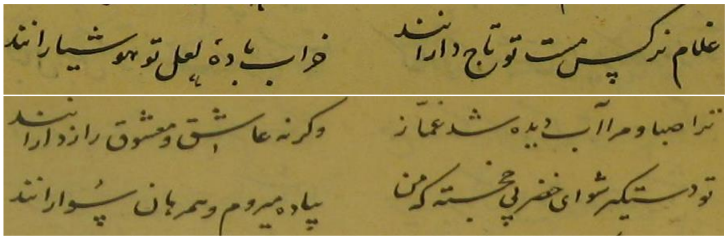

(3-4) Ve lehū

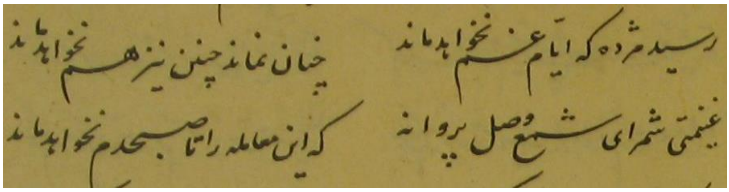

(5-6) Ve lehū

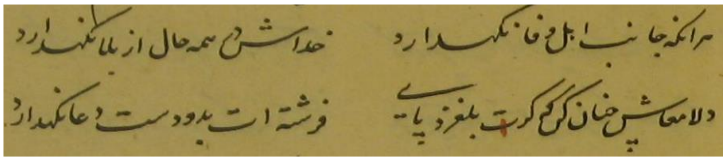

(7) Ve lehū

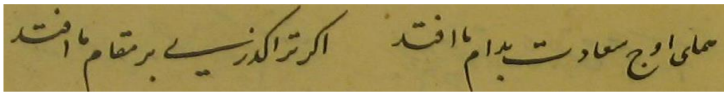

(8-9) Ve lehū

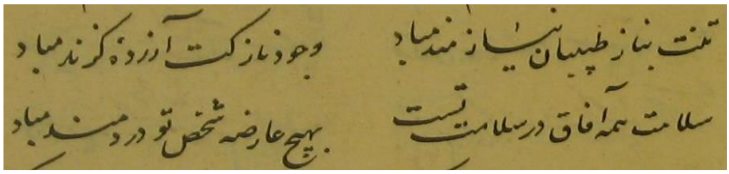

(10-158b/1) <Ḥāfıẓ>

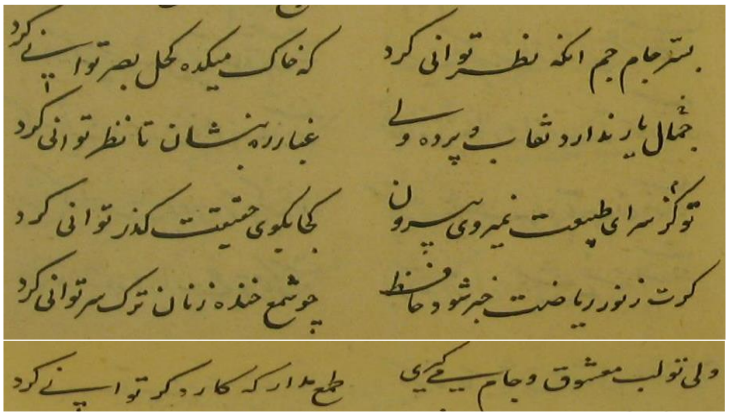

(2) Ve lehū

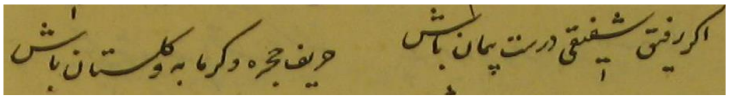

(3) Ve lehū

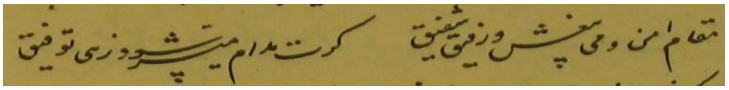

(4-5) <Ve lehū>

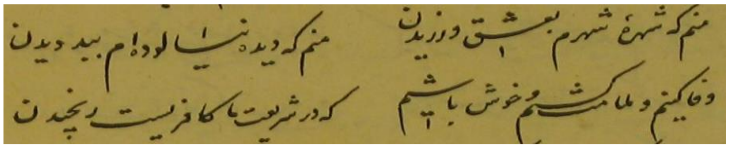

(6-7) Ve lehū

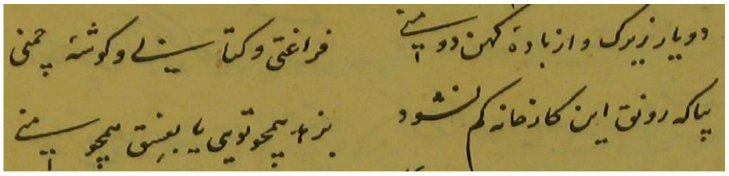

(8-9) Ve lehū

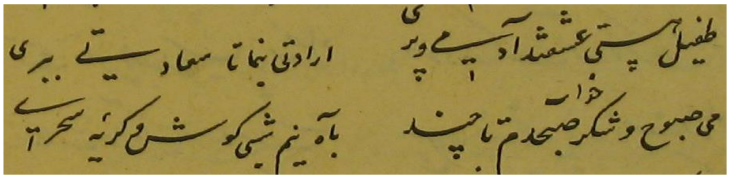

(10) Kemāl

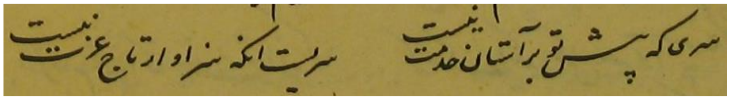

(11-12) Ve lehū

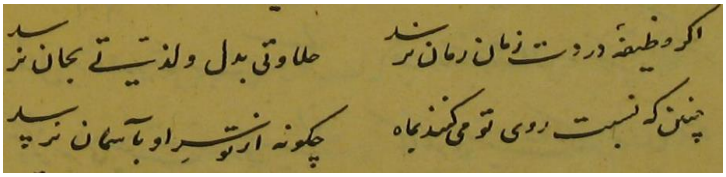

(13) Ve lehū

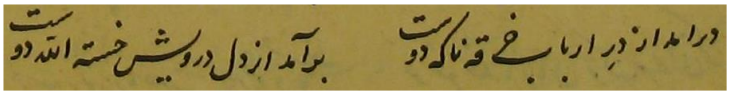

(159a/1) Cāmī

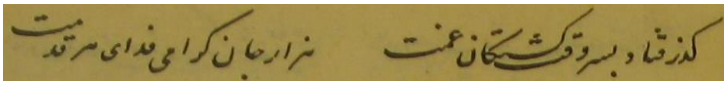

(2-4) Ve lehū

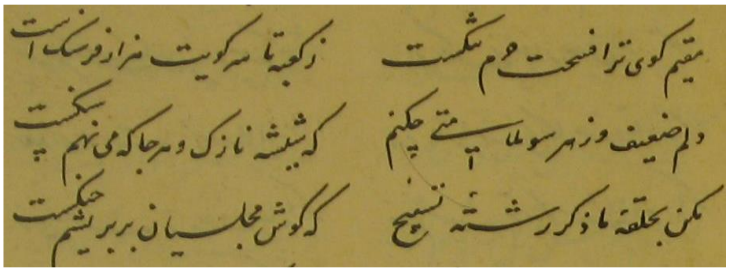

(5-6) Ve lehū

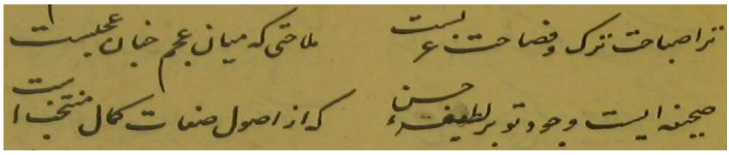

(7) Ve lehū

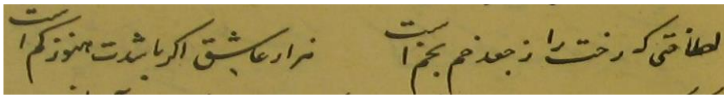

(8-10) Ve lehū

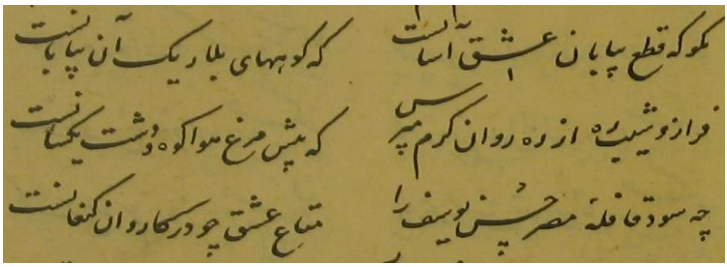

(11-159b/3) <Cāmī>

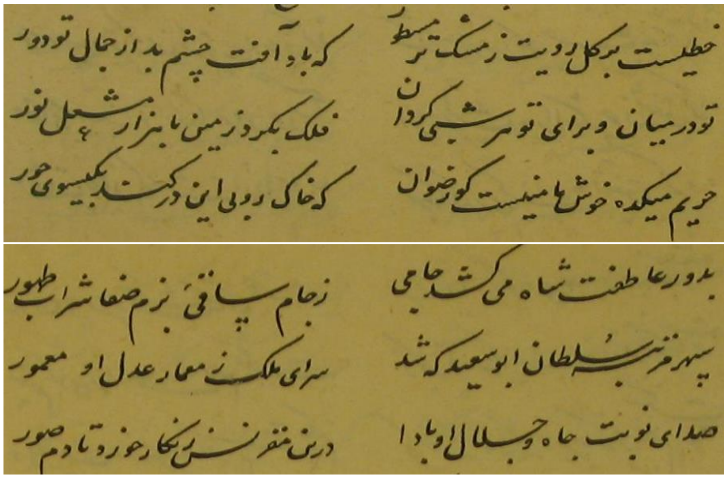

(4) Ve lehū

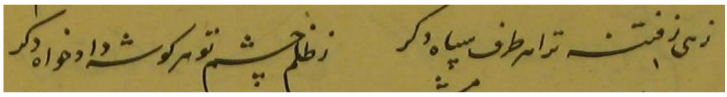

(5-7) <Ve lehū>

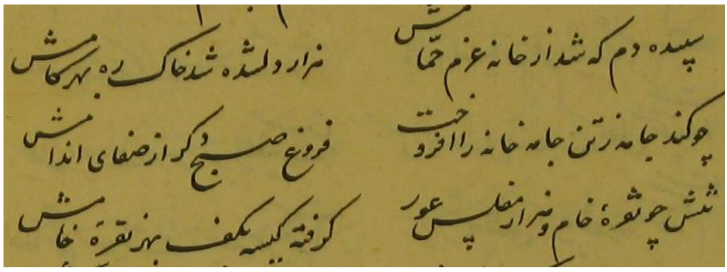

(8) Kātibī

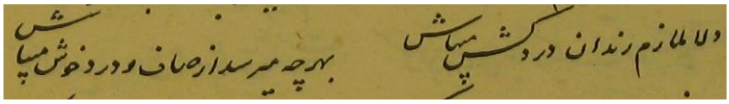

(9-10) Cāmī

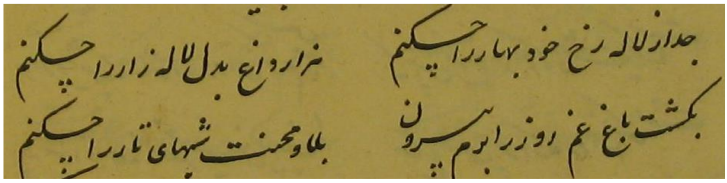

(11-160a/1) < Cāmī>[832]

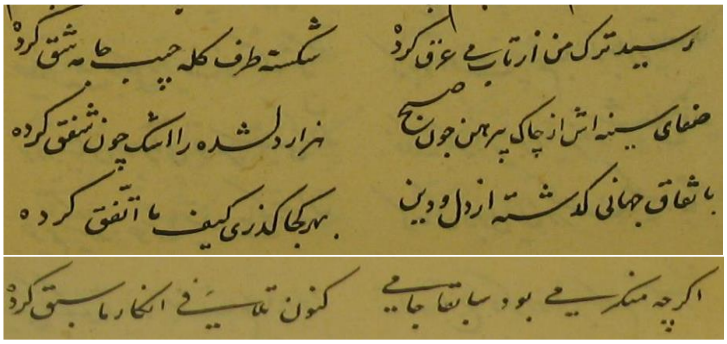

(2-3) Ve lehū

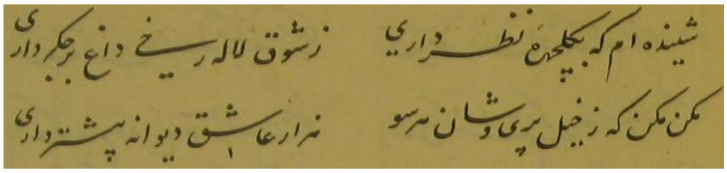

(4-5) Ve lehū

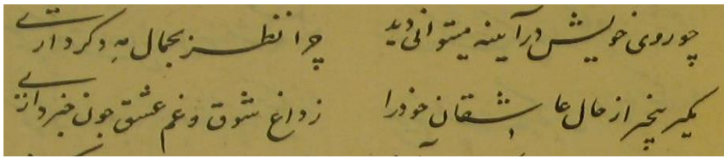

[832] Sayfanın sağ alt köşesinde *Ḥasan Şīrāzī* yazılmış.

(6-7) Ve lehū

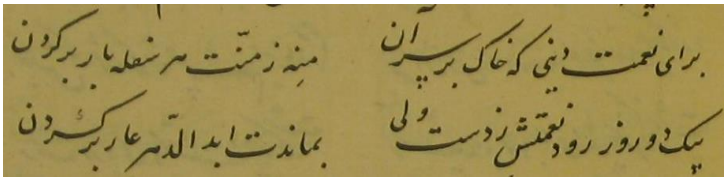

(8-10) Ve lehū

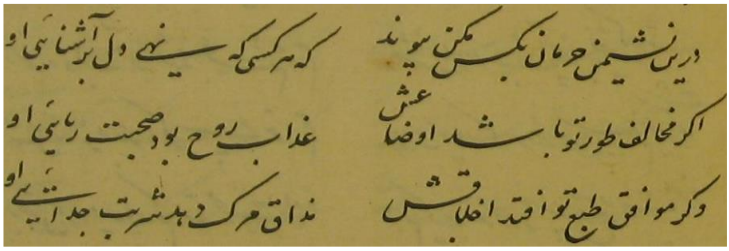

(11-12) Kātibī

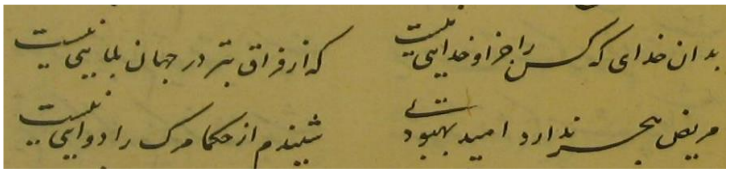

(13) Şāhī

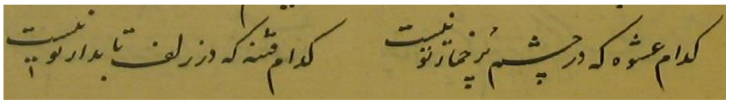

(160b/1-2) Ve lehū

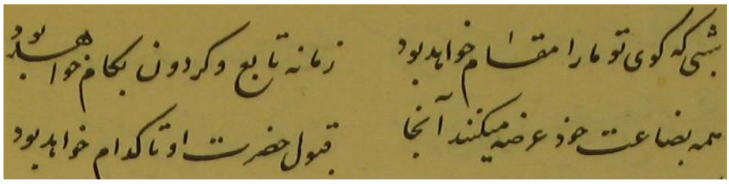

(3-4) Ve lehū

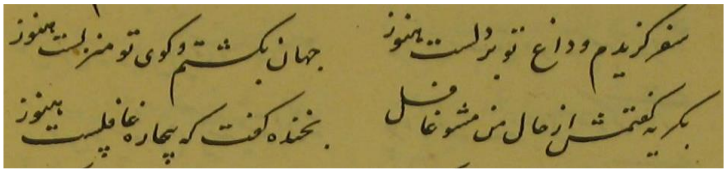

(5-6) ʻİṣmet

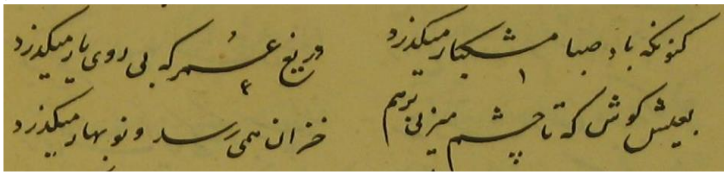

(7-9) Āṣafī

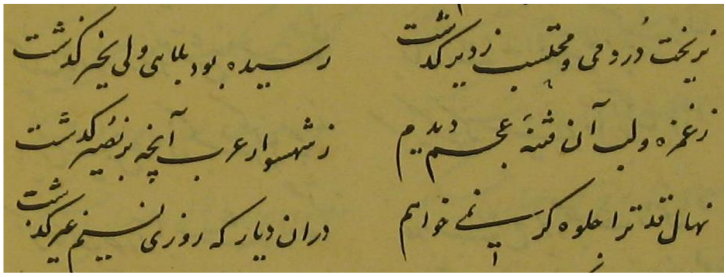

(10) Ve lehū

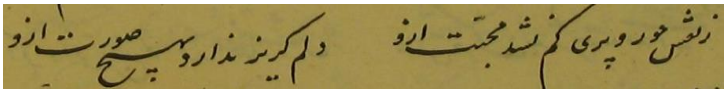

(11) Ṣāḥib-i Belḫī

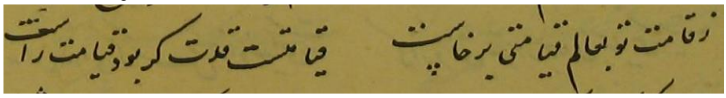

(12) Velī Ḳalender

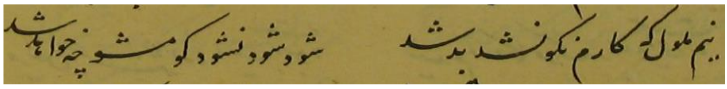

(13) Yārī[833]

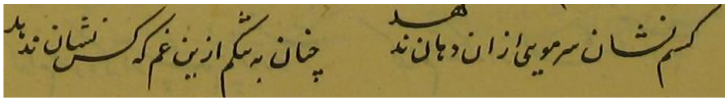

(161a/1) Ṣāliḥ

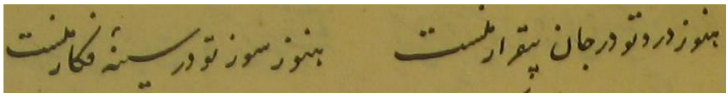

[833] Yārī: Ø (B)

(2-3) Ve lehū

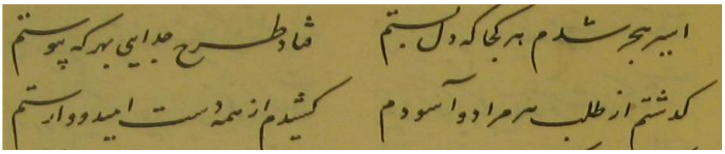

(4) Hilālī

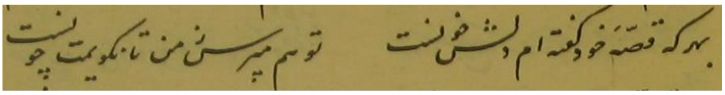

(5) Ve lehū

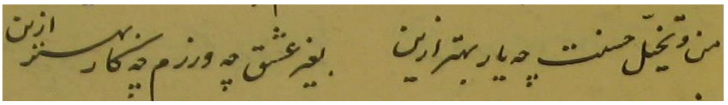

(6) Luṭfī

Zihī ẓuhūr-ı tecellī yüzüñ ṣafāsında
Sevād-ı küfr mu‘ayyen közüñ ḳarasında

(7) Ve lehū

Yüzüñgniñ ārzūsı ṭurrañ intiẓārı bile
Saḳal aḳardı vü köñglüm hem-ol ḳarārı bile

(8) Melāḥat ehlidin ėy pārsā ḥaẕer ḳıla kör
Ki ḥüsn ‘aḳlnı ḳoymas öz iḫtiyārı bile

(9) Ve lehū

Nė ḫoş ṣabāḥ u nė ferḫunde iftitāḥ ėrdi
Ki yār yüzini kördüm gül-i ṣabāḥ ėrdi

(10) Ḥarām boldı ḳadeḥ bizge[834] ehl-i zerḳ ėlidin
Nė yaḫşı devr ėdi kim anda mey mübāḥ ėrdi

(11) Nevāyī

Egerçi yoḳ ṭalebiñdin demī ḳarār mañga
İrādet ėmgegidür bu nė iḫtiyār mañga

[834] bizge: sizge (B)

(12) Ve lehū

Çaġırġa tüşkeli yoḳtur ḳarār u ḫ^{v}āb manṉga
Çü otḳa tüştüm ėmes ‘ayb ıżṭırāb manṉga

(13) Ve lehū

Yigitligimde ėdim mübtelā yigitlerge
Ḳarıp hem özni tiler mėn fidā yigitlerge

(161b/1) Yüzi sarıġ başı aḳ bir ḳarı ger ölse nė ḥayf
Ėnṉgi ḳızıl közi ḳaşı ḳara yigitlerge

(2) Ve lehū

Nė muḫlişim bar anınṉg ‘ışḳıdın kenāre ḳılıp
Nė toymaġım bar anınṉg ḥüsniġa neẓāre ḳılıp

(3) Ve lehū

Közüm uçar ki hümāyūn yüzünṉgni körgey bat
Bi-‘aynihi anṉga kirpikler olmış ėkki ḳanat

(4) Ve lehū

Sarıġ libās ara ol nūş-leb ki ḫandāndur
Ėrür Mesīḥ ki ḫūrşīd içinde pinhāndur

(5) Ve lehū[835]

Şikenc-i ṭurrasıdın kim girih yazılmaydur
Benefşeī durur ammā henüz açılmaydur

(6) Ve lehū

Yolıda kāş mėni pāre pāre ḳılġaylar
Ki ḫalḳ ḥālıma bir bir neẓāre ḳılġaylar

(7) Naṣīḥatım bu durur barça ‘ışḳ ehliġa
Vefāsız ėlni sėverdin kenāre ḳılġaylar

(8) Ve lehū

Remīde könṉglüm ėrür ‘ışḳ mübtelāsı henüz
Başımda bar durur ol serv-ḳad hevāsı henüz

[835] Ve lehū: Ø (A)

(9) Ve lehū

Refīḳler mėn-i maḥzūn nėçük bolay ġamsız
Ki köñglüm ėrmes elemsiz közüm ėmes nemsiz

(10) Sınuḳ köñgülde çü yoḳ şādlıġ saġınur mėn
Ki yoḳ turur barı ʻālemde bir köñgül ġamsız

(11) Ve lehū

Perīni kim ki dėse ol mihr-i ḫāverī yañglıġ
Ėrür nėçük ki dėgey dīvni perī yañglıġ

(12) Nevāyī özge şeh u özge kişver ėtme heves
Ki tapmaġuñ Şeh-i Ġāzī bile Herī yañglıġ

(13) Ve lehū

Refīḳlerni barın yār u muʻtemed ḳıldıñ
Arada tek mėn-i merdūd ėdim ki red ḳıldıñ

(162a/1) Ve lehū

Çemende çihre fürūġı üçün ḳadeḥ aldıñ
Nė aççıġ ėrdi ki gül ḫırmeniġa ot saldıñ

(2) Ve lehū

Nė boldı derdime ėy bī-vefā devā ḳılsañ
Vefāġa vaʻde ḳılıp vaʻdeġa vefā ḳılsañ

(3) Ve lehū[836]

Ḳara ḳara müje ḫançerlerin itimek işiñ
Ḥayāt naḫlını kėsti ḳıya ḳıya baḳışıñ

(4) Ve lehū

Nė tañ ʻiẕārım eger sarġarıp ḳızardı başım
Ki yüz ḳaralıġ u ʻişyān bile aḳardı başım

(5) Ḳuyaş kibi yüz ile taġ dėk ġamın nė'teyin
Mėniñ ki taġ başıġa yėtip turur ḳuyaşım

[836] Ve lehū: Ø (B)

(6) Ve lehū

Bahār boldı vü gül meyli ḳılmadı köñglüm
Açıldı ġonçe velīkin açılmadı köñglüm

(7) Yüzüñ ḫayālı bile vālih ėrdi andaḳ kim
Bahār kėlgen vü kėtgeni bilmedi köñglüm

(8) Ve lehū

Viṣāl tuḫmını ėktim firāḳ-ber taptım
Vefā nihālini tiktim cefā-ṣemer taptım

(9) Ve lehū

Tirig yörür mėn ü bar mėndin ayru cānānım
Bu ‘ömr bile[837] yörüp çıḳmaġay[838] mėniñ cānım

(10) Ve lehū

Baġırda yüz ḫalā vü veh dėmekke yoḳ zehrem
Köñgülde ḳan tola vü yoḳ dem urmaḳ imkānım

(11) Ve lehū

Nė ol ḳulaḳġa yėter ‘arż-ı ḥāl edā ḳılsam
Nė ol köñgülge yaḳar naḳd-ı cān fidā ḳılsam

(12) Ve lehū

Yaramnı bėkkeli başıñ üze biçek mü ėkin
Biçekde rişte-i cānım mu yā ipek mü ėkin

(13) Köz asru tiktim anıñ oymaġıġa bilmen kim
Közüm aḳı mu ėkin anda yā süñgük mü ėkin

(162b/1) Tün üzre aydın ü aydında ṣubḥ ėrkin mü
Veyā saçıñda bürünçek üze leçek mü ėkin

(2) Gül üzre her sarı tāb urdı sünbülüñ yā ḫod
Yüzüñde zīnet üçün sançḳan kecek mü ėkin

[837] bile: birle (A)

[838] çıḳmaġay: çıḳmaġan (A)

(3) Bir ösrük ėlni çıḳıp ḳırġan ėrmiş ėy Luṭfī
Sėninṉg bėginṉg mü ėkin yā bizinṉg mīrek mü ėkin
(4) Nevāyī uşbu perīşān ḥadīṯ ile ġarażınṉg
‘Avām ḫāṭırını ṣayd ėylemek mü ėkin
(5) Ve lehū
Ġamınṉgda her kėçe ėy gül-‘iẕār yıġlar mėn
Seḥerġa tėgrü çėkip intiẓār yıġlar mėn
(6) Burunġı mihr ü vefā soṉggı cevr ü ẓulmunṉgnı
Birin birin saġınıp zār zār yıġlar mėn
(7) Ve lehū
Közümge hecrde yėr dėk ḳaranġudur tün ü kün
Manṉga fırāḳ tüni ḫ^{v}āh ḳısḳa ḫ^{v}āh uzun
(8) Ve lehū[839]
Firāḳınṉg içre işim ıżṭırābdur asru
Teraḥḥum ėyle kim ḥālım ḫarābdur asru
(9) Ve lehū
Nė bilgey ol-ki ḳılur ḫodı cilve içre[840] yalav
Mėninṉg otumnı ki başım üze yanar lāv lāv
(10) Ve lehū[841]
Yüz ü közünṉgde mu‘ayyen kemāl-i ṣun‘-ı ilāh
Nė yüz durur bu nė köz lā ilāhe illa’llāh
(11) Ve lehū
Fiġān ki ‘ömrüm öter tün ü kün ḫayāl bile
Ḫayāl arasıda yüz mūḥiş iḥtimāl bile
(12) Ve lehū
Kişi viṣāl tüni yārı birle yatḳunça
Cemālı şem‘iġa ḳılsa naẓar tanṉg atḳunça

[839] Ve lehū: Ø (B)

[840] ḫodı cilve içre: cilve ḫodı üzre (B)

[841] Ve lehū: Ø (B)

(13) Ve lehū

Her ay ki ġayrġa bir ẕerre mihri fāş olsa
Anıñg sarı baḳa alman eger ḳuyaş olsa

(163a/1) Ve lehū

Ġarīblıġ yana köñglümni derdnāk ėtti
Şikestelik yana kögsümni çāk çāk ėtti

(2) Ve lehū

Ḳanı viṣālıñga bir mėn-dėk ārzū-mendī
Viṣāl ümīdi bile miḥnetiñgġa ḫorsendī

(3) Ve lehū

Köñgülge aytkeli andın tapılmadı ḫabarī
Tapılsa hem añga mėndin tapılmaġay eṯerī

(4) Ve lehū

Mühendisī tapay vü ėgnime ḳanat yasatay
Uçup hevāsıda ḳuşlar ara özümni ḳatay

(5) Ve lehū

Çü ḥüsni vaḳtıda ol ayġa zār ‘āşıḳ ėdim
Körüp cehān ėli yıġlarlar ėrdi ḥālımġa

(6) Saḳal çıḳarġanıda terk ḳılmasam ‘ışḳıñg
Ulus külerler anıñg hem mėniñg saḳalımġa

(7) Köñgülge boldı ‘acāyib belā ḳara saçıñg
Şikeste köñglüme ėrmiş ḳara belā saçıñg

(8) Müyesser oldı cünün mañga[842] ėy cünün[843] ehli
Niṯār-ı eşkni ėmdi bu kün mañga saçıñg

(9) Belā-yı ‘ışḳ ki her dem mañga cefāyīdür
Bu ‘ışḳdın kėçe alman ‘aceb belāyīdür

[842] mañga: milki (B)

[843] mañga ėy cünün: mülki ėy sünün (B)

(10) Bahār faṣlıdur u mey hevāsı başımda
Ayaḳ tut manṉga sāḳī ki ḫoş hevāyīdür
(11) Közümde muttaṣıl ol ėgme ḳaş kėrek bolsa
Ḳaşımda köz yarugı ol ḳuyaş kėrek bolsa
(12) Ḥabīb ‘ışḳıda baştın kėç ėy könṉgül yoḳ ėse
Bu yolġa ḳoyma ayaḳ sanṉga baş kėrek bolsa
(13) Sėninṉg bile barı ėl nā-ḫoş olsa ėy Babur
Nė bolġusı sanṉga ol yār ḫoş kėrek bolsa
(163b/1) Açılıp[844] ėkki saçı yüzige yapılmışlar
Yaruḳ cehānnı közümge ḳarangu ḳılmışlar
(2) Ṣalāḥḳa ḫıred ehli mėni yavuḳ dėrler
Körünṉg ki uşbu çiçenler yıraḳ yanṉgılmışlar
(3) Ḫaṭı benefşe ḫadı lāle zülfi reyḥāndur
Bahār-ı ḥüsnde yüzi ‘aceb gülistāndur
(4) Ėnṉgi menṉgi ay u dagı yüzi sözi gül ü mül
Ḳadı revān u tėni cān u irni mercāndur
(5) Otumnı tīz ėte sėn her ṭarafġa sėgirtip at
Semend-i nāz[845] ‘inānını bir bėri yandur
(6) Ḳayanġa barsanṉg itinṉg mėn özümni yėtküreyin
Yėtişmesem sanṉga baḳıp du‘ā ḳılıp turayın
(7) Yüzüm bosaġanṉga sürsem nė yaḫşı ‘ayş durur
‘İnāyet ėt ėşiginṉgde bu ‘ayşnı süreyin
(8) Nėçe teġāfül ėtip manṉga baḳmayın yörür ol
Nėçe tażarru‘ ėtip mėn anṉga baḳıp turayın
(9) Ḫaṭınṉg bile yüzünṉg ü kākülünṉg sėninṉg ėy cān
Biri benefşe biri yāsemen biri reyḥān

[844] açılıp: açıldı (B)

[845] nāz: nār (A)

(10) Tėn ü kөŋgül bile köz vaṣl u nāz[846] ü ḥüsni üçün
Biri ḫarāb u biri vālih vü biri ḥayrān
(11) Tamām-ı ‘ömride Babur’ġa üç söz aytıpdur
Biri sögünç ü biri ḳattıḳ u biri yalġan
(12) Çemende servni olturġuzup turur turuşı
Ḳıyāmetī̄ ḳoparıptur at üzre olturuşı
(13) Bu ġamda mėn ki işim fikrini nė nev‘ ėteyin
Nė yėrde sākin olay nė ḳılay ḳayan kėteyin
(164a/1) Nė deyrdin ėşigim açılur nė mesciddin
Nėçe ėşigdin ėşigge gedā kibi yėteyin
(2) Dėme[847] nė boldı işiŋ fikr ḳılġıl ėy Babur
Nė bolsa ol bilür erkim[848] işimni fikr ėteyin
(3) Ḫoş ol-ki yana mübārek yüzüŋni körgey-mėn
Yüzüŋ[849] bile ḳademiŋ gerdini süpürgey-mėn
(4) Dėme ki cevr kėlür saŋa yār körmektin
Mėni nė ḳorḳuta sėn her nė kėlse körgey mėn
(5) Firāḳ otıda avunsam çaġır bile nė ‘aceb
Meger bu su bile ol şu‘leni öçürgey mėn
(6) Cehān ėli vü cehān barça ger ‘adem bolsa
‘Adem yolını tutay mėnde ẕerre ġam bolsa
(7) Ḫoş ol burunġı zamānlar ki ötti vü bardı
Ḫoş ol kişi ki zamānını yaḫşı ötkerdi
(8) Lebi firāḳıda içsem çaġır yıġım kėledür
Maŋa çaġırnı kėtürmeŋ ki aççıġım kėledür

[846] nāz: nār (A)
[847] dėme: dėmey (B)
[848] ol bilür ėrkim: ol bolur ėrkin (B)
[849] yüzüŋ: yüzüm (B)

(9) Murād vaṣlıñg ėrür ėyle yād Babur'nı
Unutmaġıl yana bu nā-murād Babur'nı

(10) Bahār mevsümi yėtti[850] vü ḫoş hevā ötti
Teġāfül ėyleme sāḳī ki ötti ha ötti

(11) İçip çaġırnı işim tilbelikke yavuştı
Nėçük[851] taḥammül ėtey kim içimge ot tüşti

(12) **Üçünçi vezn**

(13) Her kişi kim leb ü yüzüñg cānibiġa naẓar ėtgey
Hem ḳanını heder ėylep hem başıdın güẕer ėtgey

(164b/1-3)

(4) **Törtünçi vezn**

(5)

(6) Cefā ḳılur yana manña ol gül nė'tey
Nė çāredür nė ḳılayın ḳayan kėtey

(7) **Bėşinçi vezn**

(8) Yüzüñgçe ḳaysı ay ėrkin
Lebiñgçe ḳaysı mey ėrkin

(9)

[850] yėtti: ötti (B)

[851] nėçük: nėçe (B)

(10) **Altınçı vezn**

(11)

(12) Bėrige kėl ėy nigār
Nėçe çėkey intiẓār

(13) **Üç vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘:**

Avvalġı vezn

(165a/1) Kim ki leb ü yüzüñg sarıġa naẓar ėtgey
Ḳanını heder ėylep başıdın güẕer ėtgey

(2) **Ėkkinçi vezn**

(3) Ol ki manñga yār-ı dil-nüvāz durur
Cevri anıñg köp ü mihri azdur

(4) **Üçünçi vezn**

(5) Yüziçe ḳaysı ay ėrkin
Lebiçe ḳaysı mey ėrkin

(6) **Serī‘ Baḥrı**
On yėtti vezn: Bir müsta‘mel, altı muḫtara‘
Bir vezn müsta‘mel-i maṭbū‘:

(7) Niẓāmī

(8) Özni köñgül ‘ayş ile tutmaḳ kėrek
Bizni unutḳannı unutmaḳ kėrek

(9) ‘Ayş u ṭarab gül-büniġa su bėrip
Ġuṣṣa nihālini ḳurutmaḳ kėrek

(10) Tīre durur zühd demidin köñgül
‘Işḳ otı birle yarutmaḳ kėrek

(11) Her nėmege ġam yėme ġam köp durur[852]
‘Ayş bile özni avutmaḳ kėrek

(12) Ḳoyma meşaḳḳat ara Babur kön̄gül
Özni ferāġat bile tutmaḳ kėrek

(13) Sa‘dī

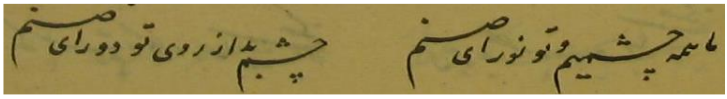

(165b/1) Kemāl[853]

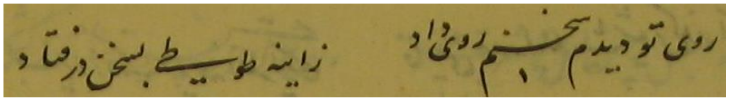

(2) Ve lehū[854]

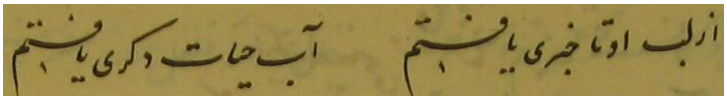

(3) Ve lehū[855]

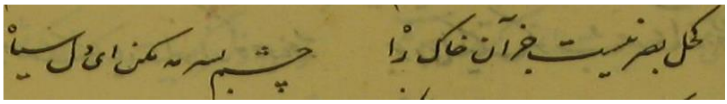

(4-5) Ve lehū[856]

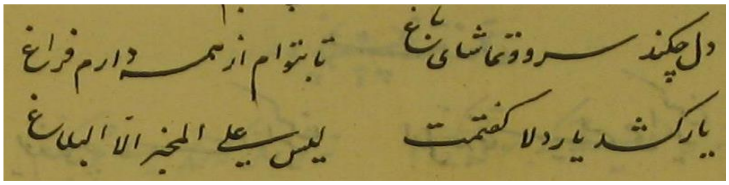

(6) Ve lehū[857]

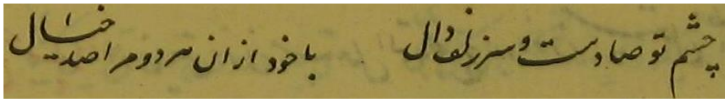

[852] durur: turur (B)
[853] Kemāl: Ø (B)
[854] Ve lehū: Ø (B)
[855] Ve lehū: Ø (B)
[856] Ve lehū: Ø (B)
[857] Ve lehū: Ø (B)

(7-9) Cāmī

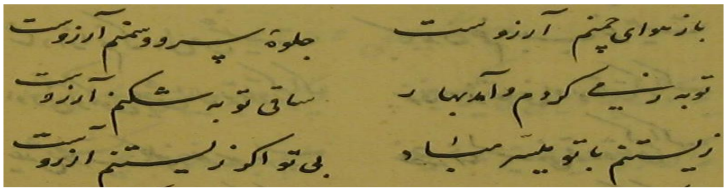

(10-11) Şāhī[858]

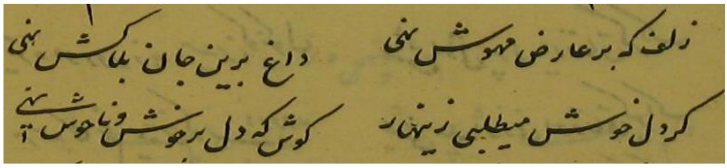

(12) Benāī[859]

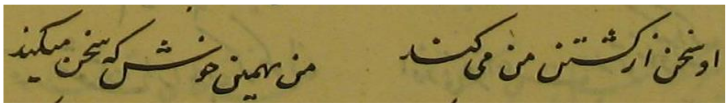

(13) Ve lehū[860]

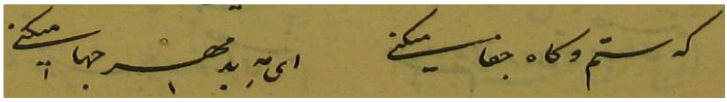

(166a/1) Ẓuhūrī

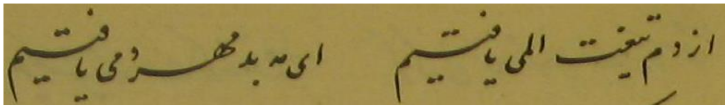

(2) Nevāyī[861]

Yār lebi ‘aksi tüşüp cām ara
Bādeġa cān ṭa‘amı bėrür kām ara

(3) Ve lehū

Āh ki ‘ışḳ ėyledi şeydā mėni
Saldı cünün kūyige sevdā mėni

[858] Ve lehū: Ø (B)

[859] Ve lehū: Ø (B)

[860] Ve lehū: Ø (B)

[861] Nevāyī: B’de bu beyitte şair adı yok, alttaki beyitte Nevāyī adı yazılı.

(4) Ėkki yüzüñg vaṣfını ėy ḳaşı yay
Kim ki dėse fikr ile dėr ėkki ay
(5) Aḫter u ay ḥāl u ḥaṭıñg-dėk ėmes
Her nėçe kök ṣafḥasını aḫtaray
(6) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy
Ḳad u ḫad u saç u bėlini mü dėy

(7) Meşnevī veznleridin biri budur. Bu veznde dağı ḫaylī meşnevīler aytıpturlar. (8) Ol cümledin Şeyḫ Niẓāmī'niñg *Maḫzenü'l-esrār*'ıdur, Ḫ^{v}āce Ḫusrev'niñg *Maṭla'u'l- envār*'ı (9) ve Ḳırānü's-Sa'deyn'i ve Mevlānā 'Abdu'r-raḥmān Cāmī'niñg Tuḥfe'si, Kātibī *Maḫzenü'l-esrār* muḳābeleside (10) bėrkitip aytıptur hem ẕü'l-baḥreyndür hem[862] ẕü'l-ḳāfiyeteyn. Fi'l-vāḳi' muḥkem zūrī (11) ẓāhir ḳılıptur yana Mevlānā Ḥaydar Ḫ^{v}ārezmī-yi Türkī-güynıñg *Gülşenü'l-esrār*'ı- (12) dur pend ü naṣīḥatta yaḫşı ebyātı bar. Nėçük kim dėptür:

(13) Ėr kişige himmet eger bolsa yār
'Āḳıbetü'l-emr murādın tapar
(166b/1) Bir kişige himmet eger tuş bolur
Kökni talaşḳuçı uçar ḳuş bolur
(2) Her ġalaṭ ėr oġlıġa bir pend ėrür
Kim ġalaṭın bilse ḫıred-mend ėrür

(3) Yana bir[863] 'Alī-Şīr Nevāyī'niñg *Zübdetü'l-aḫrār*'ıdur. Peyrevluḳ maḳāmıda[864] Şeyḫ Niẓāmī ve Ḫ^{v}āce Ḫusrev (4) ve Molla Cāmī'din istimdād tilep soñġı beytte[865] iḳtibās ṭarīḳı bile evzenni ṭavr-ı rābi'ī ḳılıptur:

[862] ẕü'l-baḥreyndür hem: ẕü'l-baḥreyn (B)
[863] bir: Mīr (B)
[864] maḳāmıda: maḳāmı (B)
[865] beytte: beyt (B)

(5) Yoldasa bu yolda Niẓāmī yolum
Ḳoldasa Ḫusrev bile Cāmī ḳolum
(6) Nükte sürūdıda revā bolmaġay
Bu ki Nevāyī'ġa nevā bolmaġay
(7) Serv ü gül ü lāle ḫarīdārı bar
Līk otunnıñg daġı bāzārı[866] bar
(8) Bolsa ḫaz u aṭlas u eksūn libās
İt çulı ḳılmaḳḳa yarar hem pelās
(9) Üç ḳadeḥ-i ṣāf ile şeh bolsa ḫ^{v}eş
Lāy[867] daġı ḳalsa çeker dürd-keş
(10) İt kibi çün pestlıġım çaġladım
Özni biyikler ipige baġladım
(11) Bolsa alar 'āzim-i deşt-i 'adem
Mėn hem olay sāye kibi hem-ḳadem
(12) Kehf-i fenā[868] içre alar bolsa güm
Mėn hem olay rābi'ühüm kelbihüm
(13) **Ėkki vezn muḫtara'-ı maṭbū':**

Avvalġı vezn

(167a/1) Kerem ḳılıp bėrige kėl ey ṣanem
Naẓar ḳılıp bendeni ḳıl muḥterem

(2) **Ėkkinçi vezn**

(3) Köñglüme yüz renc ü elem bar
Cānıma miñg miḥnet ü ġam bar

(4) **Cedīd Baḥrı**

On bir vezn: Tört müsta'mel, yėtti muḫtara'

[866] bāzārı: bāzār (A)

[867] lāy: lāmı (B)

[868] fenā: HE nüshalarında: beḳā

Bir vezn müsta‘mel-i maṭbū‘:

(5) Naẓarī[869] ḳılmadı māhım manga[870] nė’tey
Eşerī ḳılmadı āhım anga nė’tey

(6) 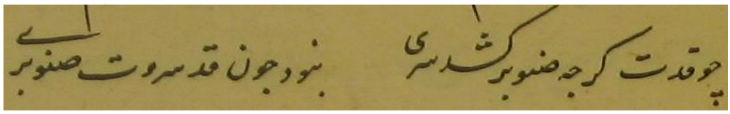

(7) **Ḳarīb Baḥrı**

On tört vezn: Altı müsta‘mel, sėkkiz muḫtara‘

Bir vezn müsta‘mel-i maṭbū‘:

(8) 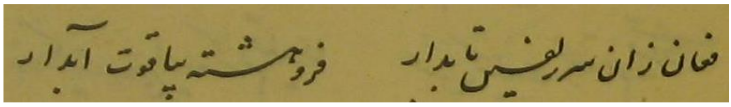

(9) Manga yār vefā ḳılmadı dirīġ
Bu derdimġa devā ḳılmadı dirīġ

(10) **Ėkki vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘:**

Avvalġı vezn

(11) Kerem ḳılıp bėrige kėl ėy ṣanem
Naẓar ḳılıp bu ḳulnı ḳıl muḥterem

(12) **Ėkkinçi vezn**

(13) Vefā ḳılġıl ėy ṣanem
Cefā ḳılma munça hem

(167b/1)[871] **Ḫafīf Baḥrı**

Yigirme ėkki vezn: Toḳḳuz müsta‘mel, on üç muḫtara‘

Üç vezn müsta‘mel-i maṭbū‘:

(2) **Avvalġı vezn**

(3) Vaṣlın ol ay manga muḥāl ḳılıptur
Hecridin mėni ḫaste-ḥāl ḳılıptur

[869] naẓarī: naẓar (B)

[870] manga: anga (B)

[871] Sayfanın sağ alt köşesinde *Ḥasan Şīrāzī* kaydı var.

(4-5) 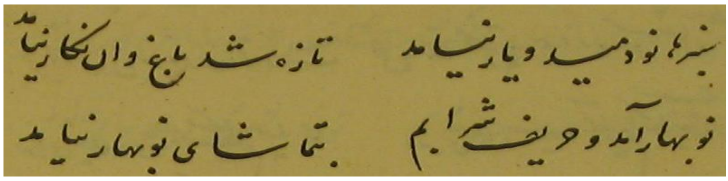

(6) **Ėkkinçi vezn**

(7) Şāhī

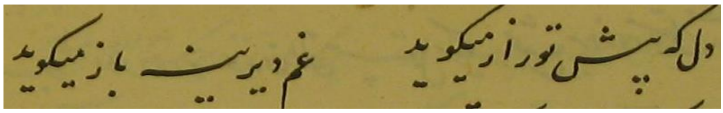

(8) Zühd kėtti ėse kerem ḳıldı
‘Işḳ kėldi vü muḥterem ḳıldı

(9) Ol elif boyluḳ aynıñg ‘ışḳı
Mėni ‘ālem ara ‘alem ḳıldı

(10) Közi vü zülf ü aġzı furḳatıda
Felek āḫır mėni ‘adem ḳıldı

(11-13) 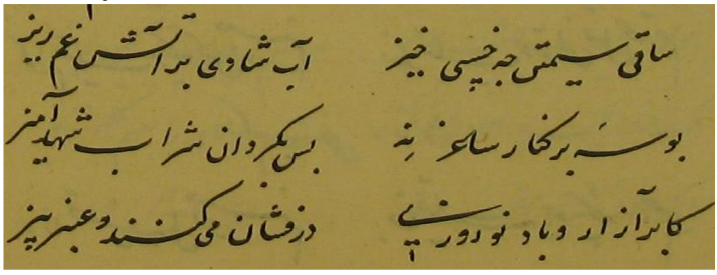

(168a/1-2) Ve lehū

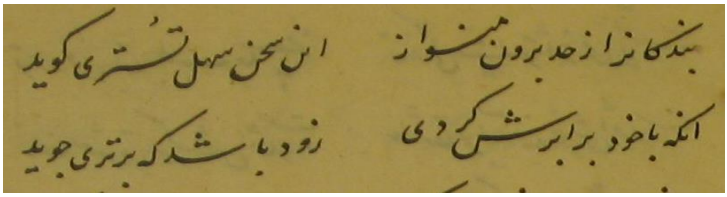

(3-5) Ḫusrev

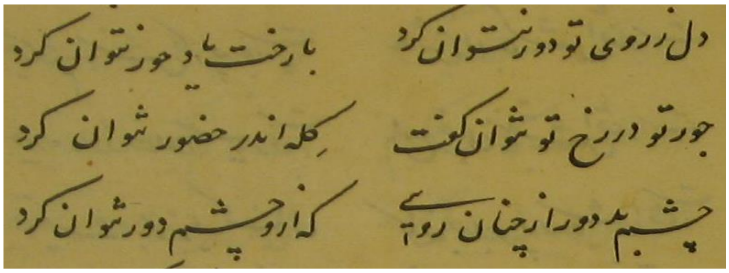

(6-7) Ḫaḳanī

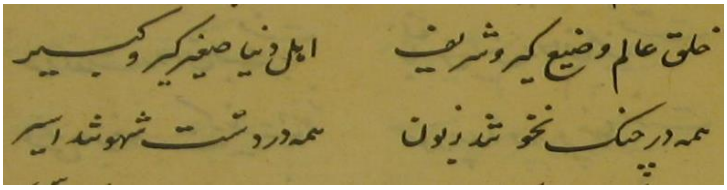

(8) Ḥāfıẓ

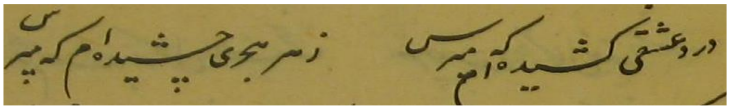

(9) Ve lehū

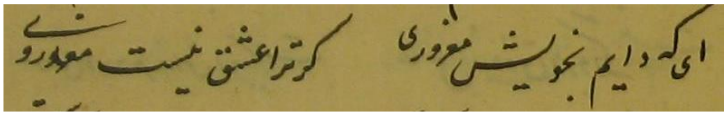

(10-11) Kemāl

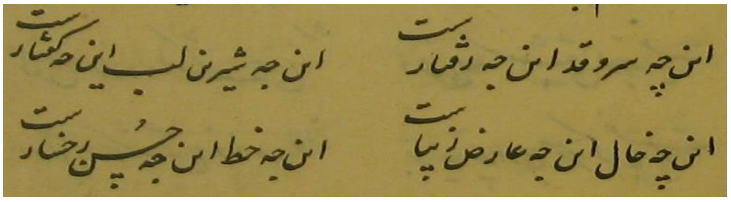

(12-168b/8) Ve lehū

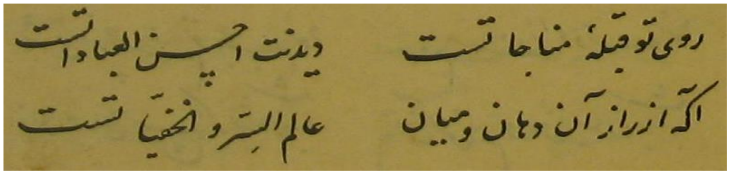

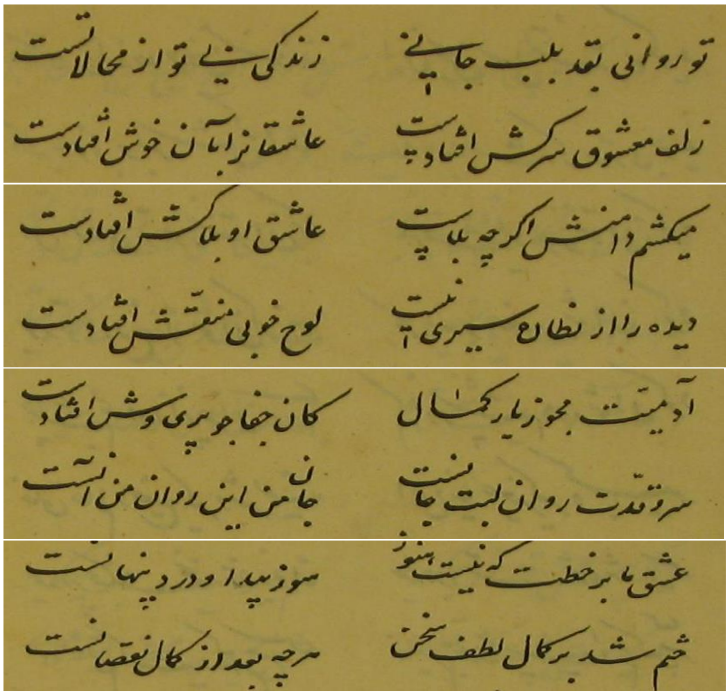

(9-11) Ve lehū

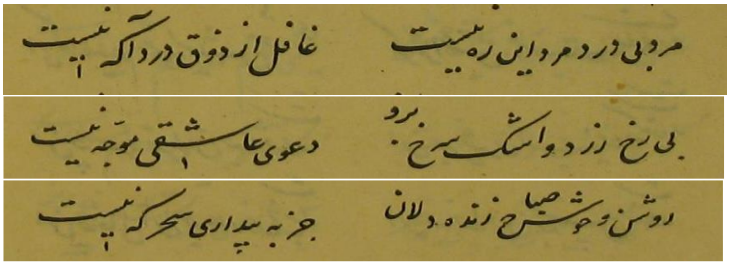

(12) Ve lehū

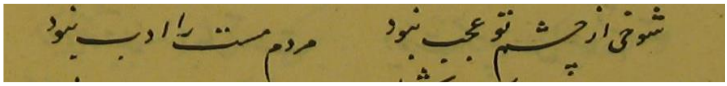

(13-169a/2) Ve lehū

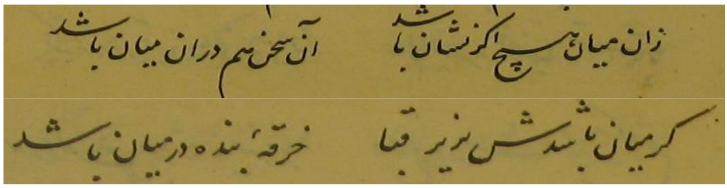

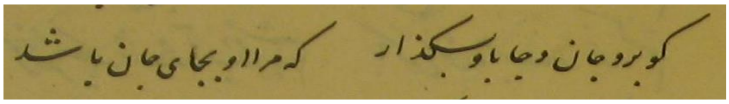

(3-5) Ve lehū

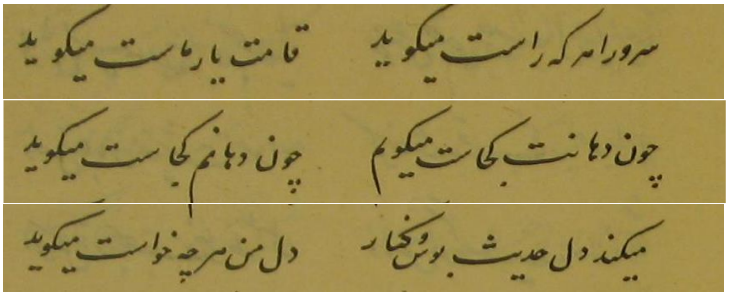

(6-7) Ve lehū

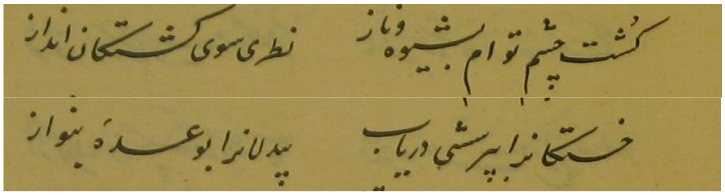

(8-9) Ve lehū[872]

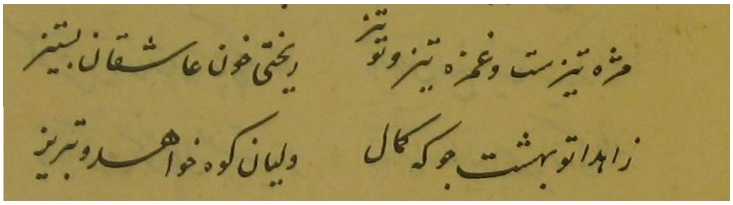

(10-12) Ve lehū

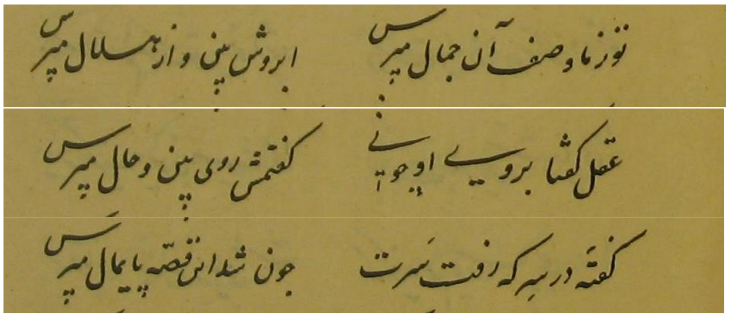

[872] Ve lehū: Ø

(13-169b/2) Ve lehū

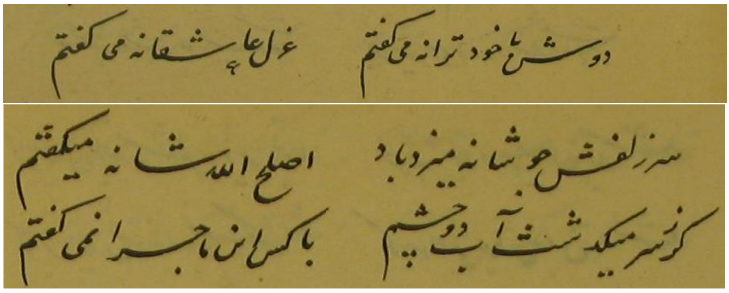

(3-8) Ve lehū

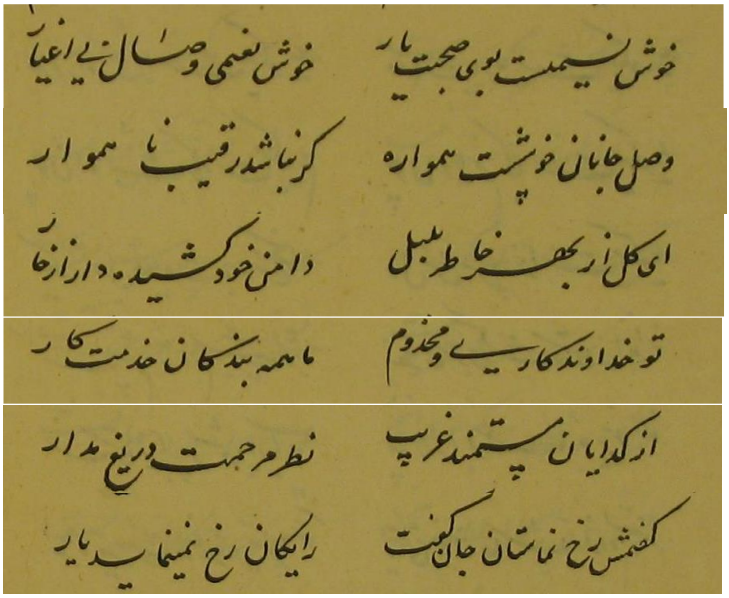

(9) Ve lehū

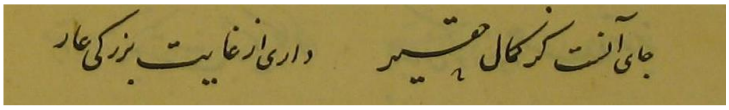

(10-12) Ve lehū

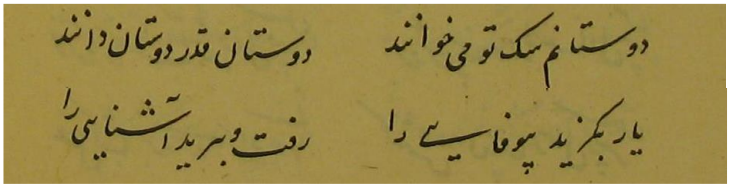

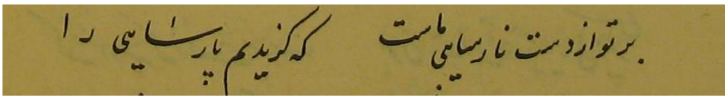

(13) Cāmī

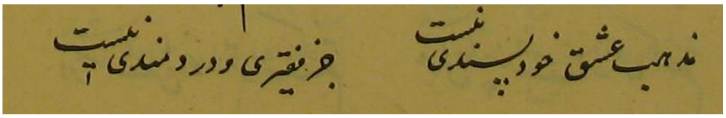

(170a/1) Ve lehū

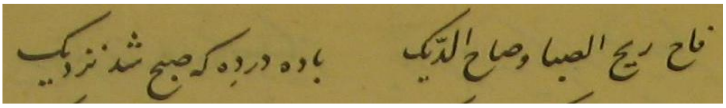

(2-3) Şāhī

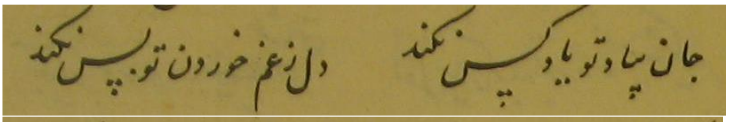

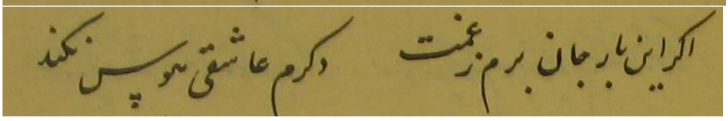

(4) Ve lehū

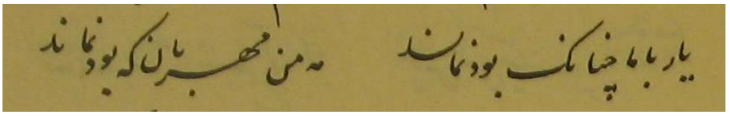

(5-6) Ve lehū

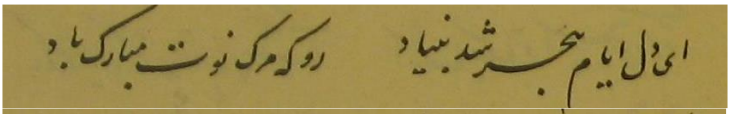

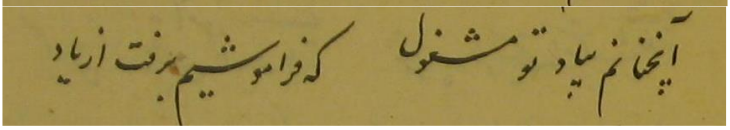

(7) Hilālī

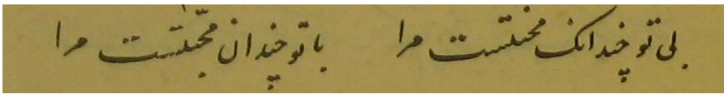

(8-12) Selmān

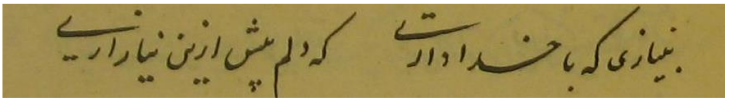

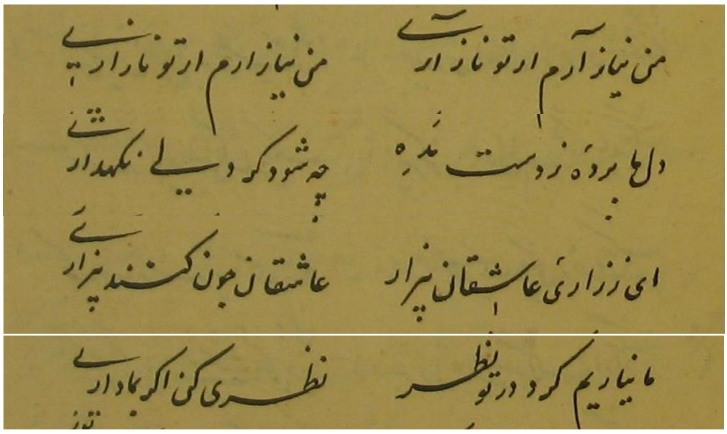

(13-170b/2) Nevāyī

Serv-ḳadlar eger bir ü ger yüz
Yüzdin ėrmes biri bizing bile tüz

(170b/1) Dėmen ėy ḫūblar vefā ḳılınġız
Cevr hem ḳılsanġız manġa ḳılınġız

(2) Tilbereptür Nevāyī ėy ʻuşşāḳ
Ol ėdi gerçi burna ʻāḳılınġız

(3) Ve lehū

Ḫaste kūyunġda yatmışam bī-kes
Tutḳuçum ḳapḳuçum itinġdür ü bes

(4-5) <Ve lehū>

Leb üze ḫaṭ-ı ʻanber-ālūdī
Āteşīn laʻlinińg ėrür dūdı

(5) Ger Nevāyī közi aḳardı nė tanġ
Eşk anınġ ḳarasını yudı

(6-8) Luṭfī

Kėsti baġrım tamurlarını barı
Ġamze birle anınġ itik baḳarı

(7) Merḥamettin yıraḳ ėmes sorsanġ
Kim yavuḳtur bu ḫastenińg seferi

(8) Ḳaçarını körey dėsem ḳaçadur
Mėni öltürdi vay anıng̃ ḳaçarı
(9) Sėn sėn aṣl-ı vücūd-ı her mevcūd
Sėndin özge vücūdḳa nė vücūd
(10-171a/2)
Öltürür gerçi mėni güftārıng̃
Tirgüzür ol leb-i şeker-bārıng̃
(11) Köydürür ḥasretide mėng̃i nė'tey
Āteşīn gül-dėk ėki ruḫsārıng̃
(12) Ėy köng̃ül yaḫşı ėki dünyādın
Bir naẓar ḳılsa sang̃a dil-dārıng̃
(13) Ḫ^{v}ār körme ġamın ol aynıng̃ kim
Bu durur furḳatıda ġam-ḫ^{v}ārıng̃
(171a/1) Ḳıldı tā gül yüzide ẓāhir ḫaṭ
Baburā boldı ḫaṭ-ı bīzārıng̃
(2) Ḫıred ü ṣabr kėlip elbette
'Işḳdın ėmdi mėni ḳutḳarıng̃
(3-4) Ḳalmadı ḥürmet ehl-i 'ālemde
'Ālem ü 'ālem ehlidin yu ėlig
(4) Baburā ėkki pādşehlıḳdın
Yaḫşıraḳ bu zamānda bir bėglik
(5-6) Atanı çünki ḳıble dėptürler
Ḳıble yang̃lıġ ang̃a naẓar ḳılġıl
(6) Ata aġrıtma ėy atam zinhār
Ata āzārıdın ḥaẕer ḳılġıl

(7) Bu veznde barça meşnevīġa maḫṣūṣ veznlerdin köprek meşnevī aytıpturlar. (8) Ol cümledin Şeyḫ Niẓāmī'ning̃ *Heft Peyker*'idür, ve Ḫvāce Ḫusrev'ning̃ *Heşt Bihişt*'i (9) ve Mevlānā 'Abdu'r-raḥmān Cāmī"ning̃ *Silsiletü'ẕ-ẕeheb*'i, Şenāyī'ning̃ *Hadīḳa*'sı, Şeyḫ (10)

Evḥadī'niṉg *Cām-ı Cem*'i ve 'Abdu'llāh Hātifī'niṉg *Heft Manẓar*'ı ve Mīr 'Alī-Şīr (11) Nevāyī'niṉg *Seb'a-i Seyyāre*'si. Şeref Rāmī bu veznde İmām Ebū Ḥanīfe meẕhebide (12) bir fıḳh muḫtaṣarı naẓm ḳılıptur[873], *Muḳaddime-i Ṣalat*'ġa mevsūm. Tārīḫ toḳḳuz yüz[874] yigirme sėkkizde, (13) mėn daġı İmām Ebū Ḥanīfe meẕhebide Tėṉgri tevfīḳı bile bir fıḳhī naẓm ḳıldım, (171b/1) *Mübeyyen*'ġa mevsūm. Kitāb naẓmınıṉg sebebini mundaḳ dėyiliptür.

(2) Bilge sėn ėy ḫuceste-pey ferzend
Cigerim birle cānıma peyvend
(3) Mes'eleler ki ol żarūr ėrdi
Bilmeseṉg dīṉge ḳuṣūr ėrdi
(4) Yėtti köṉglümge kim yıġıştursam
Naẓm tertībide sıġıştursam
(5) Tā anı żabṭ ḳılġa sėn āsān
Ol mesāyilni bilge sėn yeksān
(6) Taṉglalıḳ künde kim ḥisāb olġay
Maṉga ecr ü saṉga ṣevāb olġay
(7) Uşbu niyyet ki mėn ḳılıptur mėn
Ol mesāyil ki mėn biliptür mėn
(8) Cem'ide sa'y u ihtimām ḳılay
Sėniṉg atıṉgġa mėn tamām ḳılay
(9) Bī-beḳā dünyā işi sehl durur
Dīṉ işin ḳılġay ol-ki ehldür
(10) Dīṉ ü dānişde her kün efzūn bol
Devlet ü baḫt ile Hümāyūn bol
(11) Kām-rān bol cehānda devlet kör
Yüz tümen āb-rūy u 'izzet kör

[873] ḳılıptur: ḳılıp (B)
[874] yüz: Ø (B)

(12) Çün bu[875] Muḫtaṣar seferde beyāżġa bardı, ol münāsebet bile müsāfir mesāyilini bitildi.

(13-172b/13)

Çün kişi ḳaṣd-ı mevżi‘ī ḳılsa
Maḳṣadınıñ mesāfetin bilse
(172a/1) Üç tün ü künlük olsa uşbu yolı[876]
Dėr sefer müddeti şerī‘at ėli
(2) Bu merāḥilde şer‘ muḫtārı
Tėveniñ boldı orta reftārı
(3) Bolsa daġ[877] yolı vü piyāde kişi
Añga[878] lāyıḳ kėrek-turur[879] yörüşi
(4) Sevde ger kėmedür eger ġayrı
Mu‘teberdür anıñ vasaṭ seyri
(5) Ger yıġaç birle istesenñ miḳyās
On sėkkiz bil ki dėdi şer‘-şunās
(6) Her yıġaç bil ki bar durur üç mīl
Burnaraḳ mīl aytılıp ėdi bil
(7) Çıḳsa ger niyyet-i sefer ėtiben
Vaṭanınıñ sevādıdın ötüben
(8) Ol zamān bil müsāfir ol kişini
Seferāne ḳılur barı işini
(9) Bil müsāfirġa nė durur aḥkām
Tut ḳulaḳ barçasın ḳılay i‘lām

[875] bu: Ø (B)

[876] yolı: velī (B)

[877] daġ: bāġ (B)

[878] añga: añgla (A)

[879] kėrek-turur: kėrek turur (B)

(10) Biri bu kim namāz ḳaṣr ėter
Tört rek‘at farīża ėkki öter
(11) Ger ḳażā bolsa bu namāz nė’ter
Ol ḳażānı dağı mu‘ayyen öter
(12) Līk sünnetlerini dėy ėy yār
Ḳılur u ḳılmasıġa sėn muḫtār[880]
(13) Bilinĝiz uşbu sözni ėy ‘ulemā
Yol yörmeste ḳılsanĝız evlā
(172b/1) Ramażān rūzesiġa sėn muḫtār
Ger tut er tutma iḫtiyārınĝ bar
(2) Līk evlāsı rūze tutmaḳtur
Nefsinĝ leẕẕetin unutmaḳtur
(3) Rūze yėgen kişi ḳażā ḳılsun
Birge bir rūzesin edā ḳılsun
(4) Yana bu kim müsāfirī ki bilür
Üç tün ü kün ötükke mesḥ ḳılur
(5) Yėtse ger maḳṣadıġa bu seferī
Anı boldı muḳīm şer‘ dėyeri
(6) Yoḳsa on bėş kėçe bile kündüz
Turmaġın niyyet ėtse budur söz
(7) Uşbu turmaḳḳa līk şehr kėrek
Bolmasa şehr bolsa kent kėsek
(8) Ol kişinińg muḳīm olur nāmı
Kėter andın müsāfir aḥkāmı
(9) Yazıda niyyet iḳāmet ile
Ėl muḳīm olmaġay bu niyyet ile
(10) Meger olġay yazıda olturur ėl
Ḫayme ve alaçuḳ bile yörür ėl

[880] sėn muhtār: dur muhtār (A)

(11) Anda kim çėrig ėli vāḳi‘dür
Pādşeh niyyetiġa tābi‘dür
(12) Ger müsāfirġa bar muḳīm imām
Tebe‘iyyet kėrektür anda tamām
(13) Ger müsāfir imām bolsa nė’ter
Muḳtedī soñgra ėkki rek‘at öter

(173a/1) **Üçünçi vezn**

(2) Yėte alman viṣālıġa öledür mėn firāḳdın
Kėte alman ėşigidin köredür mėn yıraḳdın
(3) 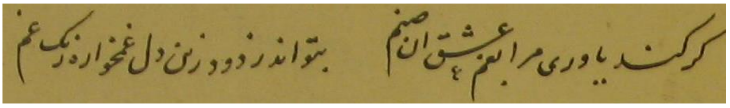
(4) **Tört vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘:**

Avvalġı vezn

(5) Manġa sėnçe yār tapılmaġay
Sanġa mėnçe zār tapılmaġay

(6) **Ėkkinçi vezn**

(7) Manġa sėnçe yār tapılmas
Sanġa mėnçe zār tapılmas

(8) **Üçünçi vezn**

(9) Köre alman yıraḳdın
Öledür mėn firāḳdın

(10) **Törtünçi vezn**

(11) Serv-i nāz sėnçe ḳanı
‘Işḳ-bāz mėnçe ḳanı

(12) **Müşākil Baḥrı**

On sėkkiz vezn: Altı müsta‘mel, on ėkki muḫtara‘

Ėkki (13) **vezn müsta‘mel-i maṭbū‘:**

Avvalġı vezn

(173b/1) 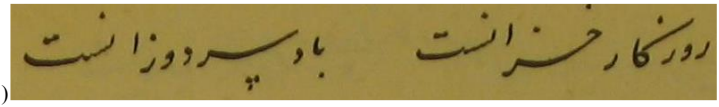

(2) Ėy nigār-ı cefā-kār
Asru ḳılma mėni zār

(3) **Ėkkinçi vezn**

(4) 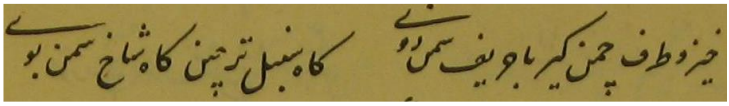

(5) **Tört vezn muḫtara‘-ı maṭbū‘:**

Avvalġı vezn

(6) Ḫaṭı müşk ü saçı ‘anber
Ḫadı lāle ḳadı ‘ar‘ar

(7) **Ėkkinçi vezn**

(8) Ḳadı serv ‘iẕārı gül
Közi mest ü dudaġı mül

(9) **Üçünçi vezn**

(10) Ḳadı serv ü yüzi gül
Közi mest ü la‘li mül

(11) **Törtünçi vezn**

(12) Yüzi birle ol ay ḳaddı biri serv ü biri lāle
Ḫadı birle anıŋ ḫaṭṭı biri māh u biri hāle

(13) T<e>m<met>[881]

[881] Esas eser burada bitiyor. A’da sadece tm (<temmet: تم) var. A’da temmetten sonra bir varak ve bir sayfa boş bırakılmış, sonra 175a’da “cem‘-i evzān: 504 (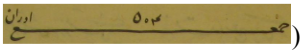) listesi bulunmakta.” Temmet kaydı yok, buradan istinsah edildiği yılı, müstensihi, yeri öğrenemiyoruz.

3. <BABUR ŞAH'IN BİR BEYTİN 504 VEZNE GÖRE TAKTİİ RİSALESİ> (174b/1-205b/18)

"Babur Şah'ın Bir Beyit ve 504 Vezne Göre Taktii Risalesi" neşrinde İstanbul nüshasını (A) esas aldık, aşağıda nüsha tanıtımında ayrıntılı bilgi verdiğimiz Tahran nüshasını (C) eksikliklerin bulunuşu, bazı yaprakların karışık ciltlenmesi ve biraz da özensiz yazımı sebebiyle karşılaştırmalı metin çalışmasında ikinci nüsha olarak değerlendirdik. Babur Şah'ın risaleyi tertip etme amacı tek bir beyitteki kelimeleri, ekleri değiştirmeksizin özel bir imlayla, aruz imlasıyla yazarak farklı vezinlere göre taktiini yapmaktır. C nüshasında bulunan satıraltı Farsça tercümeleri ise Babur Şah'ın risaleyi yazma amacından uzak, standart dilin imlasıyla yazılmış gibi düşünülüp metni anlamaya dönük olduğu ve başkası tarafından yapıldığı için çalışmada dikkate almadık.

Aruz Risalesi neşrinde beytin taktili yazımında uygulanan imla hususiyetleri gösterebilmek üzere uyguladığımız çeviriyazı metodu:

1. Metin neşrinde düzenli olduğu için İstanbul nüshasını kullandık.
2. Giriş Farsça olduğu için ve vezin başlıklarında "duvvum" gibi Türkçede kullanılmayan başlıkları Farsça olarak değerlendirerek okuduk.
3. Taktiini belirtmek üzere kullanılan hususi yazım kurallarını görsel olarak sunmak istediğimiz için İstanbul nüshasından ilgili beyti kopyalayarak orijinal yazımını verdik. Takti yazım kurallarını yansıtmanın en uygun yolu olarak bunu gördük, çeviri yazıda yapacaklarımız bunu okuyucuya aksettirmeyebilirdi.

B172b/13: Rāḳamahu bende-i der-gāh Hācı Muḥammed Semerḳandī, fi Temmuz sene 940.

4. Çeviriyazıda Türkçe kelimelerde yazılan ünlüleri **kalın** ile,
5. Türkçe kelimelerde yazılmayan ünlüleri satır altında
6. Ayrı yazılan ek; Arap alfabesinde bitişik yazılmasına rağmen ayrı yazılan harfleri kısa çizgi ile (-)
7. Ayrı yazılan soru eki birleşik yazılmışsa, ayrı yazılması gereken bir kelime birleşik yazılmışsa artı (+) ile belirttik.

Örnek:

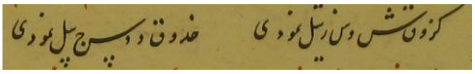

K$_{ö}$z **ü ḳaş u s-$_{ö}$z** til-$_{i}$-n$_{i}$+**mü** d$_{ė}$y
Ḫad **u ḳa-d u** s$_{a}$**-ç bėl**$_{i}$-n$_{i}$+**mü** d$_{ė}$y

< BABUR ŞAH'IN BİR BEYTİN 504 VEZNE GÖRE TAKTİİ RİSALESİ >

(174b/1) Ba'd ez-ḥamd u sipās u dürūd-ı bī-ḳıyās çunīn gūyed ser-geşte-i vādī-i taḥayyür Ẓahīrü'd-dīn Muḥammed Babur (2) der tārīḫ-i nüh-ṣad vü sī vü yek ki[882] 'arūż-ı men be-Ḫorāsān reft. Yekī ez-şu'arā-yı ān cānib īn beyt-i merā[883]

(3) Ḳaşıġa barġalı könĝül özige kėlmedi nėtey
Yüzige tüşkeli közüm közige ilmedi ol ay

(4) Der-düvīst ü pencāh u dü vezn taḳṭī' kerde, nüvişte firistāde bud. El-ḥaḳ taḥḳīḳ-i tamām kerde (5) ve tedḳīḳ lā-kelām be-cāy āverde velī ez-envā'-ı vezn-i şi'r ki müşemmen ve müseddes (6) ve murabba'-est der-yek nev' müşemmen rāst mī-āyed ve[884] der-dü nev'-i dīger ki müseddes ve murabba' bāşed (7) rāst nemī-āyed dīger īn heme evzān ez-nüh bahr bud. Ez-düvāzdeh bahr bāḳī (8) veznī ne-bud. Be-ḫāṭır-ı

[882] tārīḫ-i nüh-ṣad vü sī vü yek ki: ān tārīḫ Ø ki (C)

[883] beyt-i merā: beyt Ø (C)

[884] ve: Ø (C)

fāṭır resīd ki eger beytī bāşed ki cāmi‘-i cemī‘-i envā‘-ı vezn-i şi‘r (9) bāşed ve ez-evzān-ı her bīst ü yek bahr der-ān bāşed pesendīde-ter ḫ̲ᵛāhed bud. Īn beyt-i ḫ̲od-rā

(10) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy
Ḫ̲ad u ḳad u saç u bėlini mü dėy

(11) der-pān-ṣad u çehār vezn taḳṭī‘ kerd ve der-cemī‘-i envā‘-ı vezn ki müşemmen ü müseddes (12) ü murabba‘ bāşed. Ḫ̲ᵛāned ü der-īn beyt ez-her bīst ü yek bahr-ı evzān āverd. Çunān ki (13) ḫ̲ᵛānende-i īn eczā vü evrāḳ-rā rūşen ü dānende-i īn erkān u evzān-rā (14) mübeyyen ḫ̲ᵛāhed buved. Mültemes ān-ki eger sehv ü ḫ̲aṭāyī bāşed ne-pūşend[885] belki (15) be-taṣḥīḥ ve ıṣlāḥ-ı ān gūşend[886].

(175a/1) **Cem‘-i evzān:** 504[887]

müşemmen ṣad u hijdeh (118)	Müseddes sī-ṣad u[888] heştād u penç (385)	murabba‘ yek vezn (1)	(=504)
müteḳārib müşemmen 32 vezn	mütedārik müşemmen 26 vezn	hezec 70 vezn müşemmen 19 müseddes 51	recez müseddes 54 vezn
remel 54 vezn müşemmen 12 müseddes 42	vāfir müseddes 21 vezn	kāmil 30 vezn müseddes 29 murabba‘ 1	ṭavīl müşemmen 8 vezn
medīd	‘arīż	basīṭ	‘amīḳ

[885] ne-pūşend: be-pūşend(C)

[886] gūşend: be-gūşend (C)

[887] B nüshasında bulunan bu fihrist C’de bulunmamaktadır, yeri boş bırakılmış.

[888] sī-ṣad u: Metinde () yazılı ama 504 toplamı için burada yazılı rakamın 385 olması gerekir.

28 vezn müşemmen 16 müseddes 12	müseddes 12 vezn	müseddes 14 vezn	müşemmen 4 vezn
munsariḥ 30 vezn müşemmen 1 müseddes 29	mużāri‘ müseddes 14 vezn	ma‘ṣiyet müseddes 7 vezn	muḥīb müseddes 15 vezn
serī‘ müseddes 12 vezn	ḥadīd müseddes 24 vezn	ḳarīb müseddes 20 vezn	ḥafīf müseddes 17 vezn
müşākil müseddes 12 vezn			

(175a/14) **BAḤR-I MÜTEḲĀRİB**: 32

1. Müşemmenāt-ı sālim, ‘ārūż ve ḍarb-ı maḥẕūf[889]**:** 1

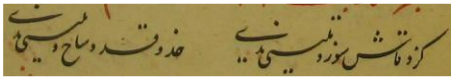

(15) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**öz ü** t$_{i}$l**ini** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s**aç u** b$_{ė}$l**ini** m$_{ü}$+dėy

(16) *Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ul*

2. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i maḥẕūf 2

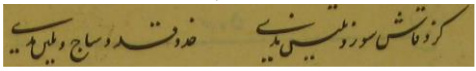

(175b/1) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**öz ü** t$_{i}$l**ini** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s**aç u** b$_{ė}$l**in**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(2) *Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlü fa‘ul*

[889] B nüshası metninde *müşemmenāt-ı sālim ‘ārūż u ḍarb-ı maḥẕūf* yazılmış, *sālim*’in üzeri çizilmiş (); ancak C’de silinmemiş: *müşemmenāt sālim, ‘ārūż u ḍarb maḥẕūf*

3. Evvel rükn-i ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i maḥẕūf 3

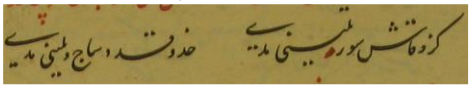

(3) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**ö**z $_{ü}$ t$_{i}$l**i**n**i** m$_{ü}$+dėy
Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç** **u**[890] b$_{ė}$l**i**n**i** m$_{ü}$+dėy

(4) *Fa‘ūlün fa‘ūlü fa‘ūlün fa‘ul*

4. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i maḥẕūf 4

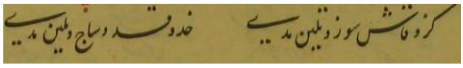

(5) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**ö**z **ü** t$_{i}$l**i**n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy
Ḫad **u** ḳad **u** sa**ç** **u**[891] b$_{ė}$l**i**n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(6) *Fa‘ūlün fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ul*

5. ‘Arūż ve ḍarb-ı eşlem 5

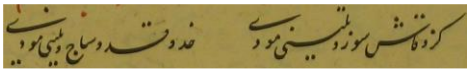

(7) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**ö**z **ü** t$_{i}$l**i**n**i** m**ü** dėy
Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç** **u** b$_{ė}$l**i**n**i** m**ü** dėy

(8) *Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘lün*

6. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i eşlem 6

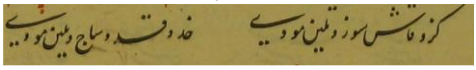

(9) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**ö**z **ü** t$_{i}$l**i**n$_{i}$ m**ü** dėy
Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç** **u** b$_{ė}$l**i**n$_{i}$ m**ü** dėy

(10) *Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlü fa‘lün*

7. Evvel rükn-i ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i eşlem 7

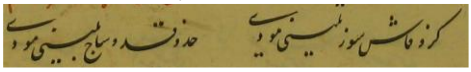

(11) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**ö**z $_{ü}$ t$_{i}$l**i**n**i** m**ü** dėy
Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç** $_{u}$ b$_{ė}$l**i**n**i** m**ü** dėy

(12) *Fa‘ūlün fa‘ūlü fa‘ūlün*[892] *fa‘lün*

[890] u: Vezin gereği yazılmamalıydı.

[891] u: Vezin gereği yazılmamalıydı.

[892] fa‘ūlün: fa‘ūlü (C)

8. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i eşlem[893] 8

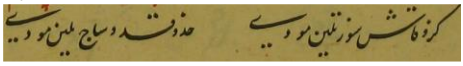

(13) K$_{ö}$z **ü ḳaş** $_{u}$ **söz** $_{ü}$ t$_{i}$lin$_{i}$ **mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ **saç** $_{u}$ b$_{ė}$l**i**n$_{i}$ **mü** dėy

(14) *Fa‘ūlün fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘lün*

9. Evvel rükn-i ḥaşv-ı eşlem 9

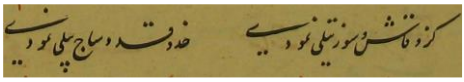

(15) K$_{ö}$z **ü ḳaş u söz** $_{ü}$ **tili-**n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u saç** $_{u}$ **bėli-**n$_{i}$+**mü** dėy

(16) *Fa‘ūlün fa‘lün fa‘ūlün fa‘ūlün*

10. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı eşlem 10

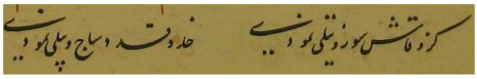

(17) K$_{ö}$z **ü ḳaş** $_{u}$ **söz ü tili-**n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ **saç u bėli-**n$_{i}$+**mü** dėy

(176a/1) *Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘lün fa‘ūlün*

11. Evvel rükn-i ḥaşv-ı eşrem 11

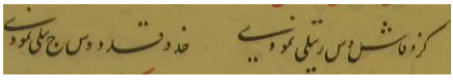

(2) K$_{ö}$z **ü ḳaş u** s$_{ö}$-z $_{ü}$ **tili-**n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** s$_{a}$-ç $_{u}$ **bėli-**n$_{i}$+**mü** dėy

(3) *Fa‘ūlün fa‘lü fa‘ūlün fa‘ūlün*[894]

[893] Bu vezin ve örneği C’de yok.

[894] Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy / Ḫad u ḳadd u saç u bėlini mü dėy: *Fa‘ūlün fa‘lü fa‘ūlün fa‘ūlün* C’de diğer sayfada tekrar yazılmış.

12. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı eşrem 12

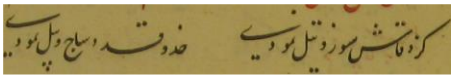

(4) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**öz ü** t**i**l$_{i}$-n$_{i}$+m**ü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s**aç u** b**ė**l$_{i}$-n$_{i}$+m**ü** dėy

(5) *Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘lü fa‘ūlün*

13. Maḳbūż, ḍarbeyn-i maḥẕūf 13

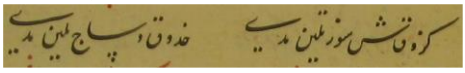

(6) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$-ş $_{u}$ s**öz** $_{ü}$ t$_{i}$l**i**n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳa-d $_{u}$ s**aç** $_{u}$ b$_{ė}$l**i**n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(7) *Fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ul*

14. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḥẕūf 14

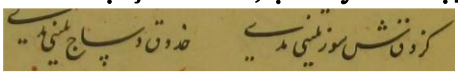

(8) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$-ş $_{u}$ s**öz** $_{ü}$ t$_{i}$l**i**n**i** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳa-d $_{u}$ s**aç** $_{u}$ b$_{ė}$l**i**n**i** m$_{ü}$+dėy

(9) *Fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ūlün fa‘ul*

15. Evvel rükn-i ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḥẕūf 15

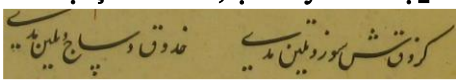

(10) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$-ş $_{u}$ s**öz ü** t$_{i}$l**i**n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳa-d $_{u}$ s**aç u** b$_{ė}$l**i**n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(11) *Fa‘ūlü fa‘ūlün fa‘ūlü fa‘ul*

16. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḥẕūf 16

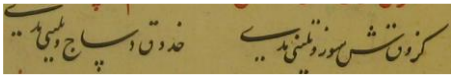

(12) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$-ş $_{u}$ s**öz ü** t$_{i}$l**i**n**i** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳa-d $_{u}$ s**aç u** b$_{ė}$l**i**n**i** m$_{ü}$+dėy

(13) *Fa‘ūlü fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ul*

17. ‘Arūż ve ḍarb-ı eşlem 17

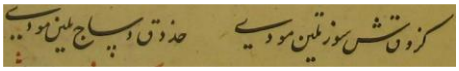

(14) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$-ş $_{u}$ **s**öz $_{ü}$ t$_{i}$**l**in$_{i}$ **mü** dėy

Ḫad **u** ḳa-d $_{u}$ **s**aç $_{u}$ b$_{ė}$**l**in$_{i}$ **mü** dėy

(15) *Fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘lün*[895]

18. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i eşlem 18

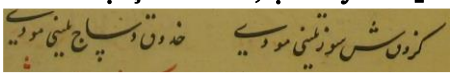

(16) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$-ş $_{u}$ **s**öz $_{ü}$ t$_{i}$**l**ini **mü** dėy

Ḫad **u** ḳa-d $_{u}$ **s**aç $_{u}$ b$_{ė}$**l**ini **mü** dėy

(17) *Fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ūlün fa‘lün*

19. Evvel rükn-i ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i eşlem 19

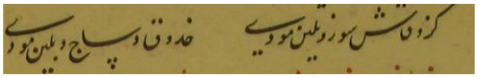

(176b/1) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$-ş $_{u}$ **s**öz **ü** t$_{i}$**l**in$_{i}$ **mü** dėy

Ḫad **u** ḳa-d $_{u}$ **s**aç **u** b$_{ė}$**l**in$_{i}$ **mü** dėy

(2) *Fa‘ūlü fa‘ūlün fa‘ūlü fa‘lün*

20. Ḫaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i eşlem 20

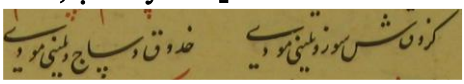

(3) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$-ş $_{u}$ **s**öz **ü** t$_{i}$**l**ini **mü** dėy

Ḫad **u** ḳa-d $_{u}$ **s**aç **u** b$_{ė}$**l**ini **mü** dėy

(4) *Fa‘ūlü fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘lün*

21. Evvel rükn-i ḥaşv-ı eşlem, ḍarbeyn-i sālim 21

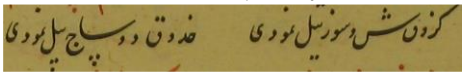

(5) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$-ş **u** **s**öz $_{ü}$ t**il**$_{i}$-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳa-d **u** **s**aç $_{u}$ b**ėl**$_{i}$-n$_{i}$ **mü** dėy

(6) *Fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlü fa‘ūlün*

[895] *fa‘lün: fa‘ul (C)*

22. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı eşlem, ḍarbeyn-i sālim 22

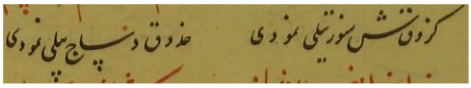

(7) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$-ş $_{u}$ **sö**z $_{ü}$ **tili**-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳa-d $_{u}$ **saç** $_{u}$ **bėli**-n$_{i}$+**mü** dėy

(8) *Fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlün*

23. Evvel rükn-i ḥaşv-ı eşrem, ḍarbeyn-i sālim 23

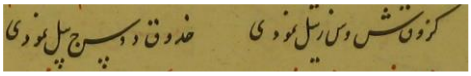

(9) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$-ş **u** s$_{ö}$-z $_{ü}$ **til**$_{i}$-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳa-d **u** s$_{a}$-ç $_{u}$ **bėl**$_{i}$-n$_{i}$+**mü** dėy

(10) *Fa‘ūlü fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlün*

24. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı eşrem, ḍarbeyn-i sālim 24

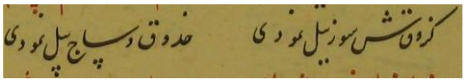

(11) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$-ş $_{u}$ **sö**z $_{ü}$ **til**$_{i}$-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳa-d $_{u}$ **saç** $_{u}$ **bėl**$_{i}$-n$_{i}$+**mü** dėy

(12) *Fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘lü fa‘ūlün*

25. Ṣadr ve ibtidā-i eşlem[896] 25

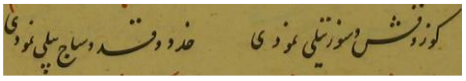

(13) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş **u** **sö**z $_{ü}$ **tili**-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** **saç** $_{u}$ **bėli**-n$_{i}$+**mü** dėy

(14) *Fa‘lün fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlün*

26. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı maḳbūż 26

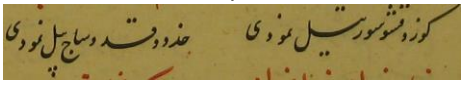

(15) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** **sö**z $_{ü}$ **til**$_{i}$-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** **saç** $_{u}$ **bėl**$_{i}$-n$_{i}$+**mü** dėy

(16) *Fa‘lün fa‘ūlün fa‘ūlü fa‘ūlün*

[896] eşlem: eşrem (C)

27. Evvel rükn-i ḥaşv-ı maḳbūż 27

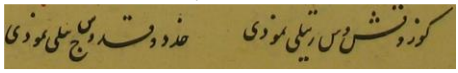

(17) Köz **ü** ḳaş **u** söz **ü** **tili**-ni+**mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** sa-ç **u** **bėli**-ni+**mü** dėy

(177a/1) *Fa‘lün fa‘ūlü fa‘ūlün fa‘ūlün*

28. Ḥaşv-ı maḳbūż 28

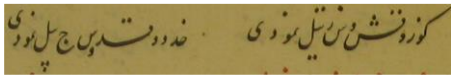

(2) Köz **ü** ḳaş **u** sö-z **ü** **til**i-ni+**mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** sa-ç **u** **bėl**i-ni+**mü** dėy

(3) *Fa‘lün fa‘ūlü*[897] *fa‘ūlü fa‘ūlün*

29. Ṣadr ve ibtidā-i eşrem 29

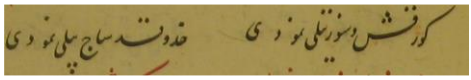

(4) Köz **ü** ḳaş **u** **söz** **ü** **tili**-ni+**mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad **u**[898] **saç** **u** **bėli**-ni+**mü** dėy

(5) *Fa‘lü fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlün*

30. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı maḳbūż 30

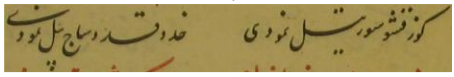

(6) Köz **ü** ḳaş+**u** **söz** **ü** **til**i-ni+**mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** **saç** **u** **bėl**i-ni+**mü** dėy

(7) *Fa‘lü fa‘ūlün fa‘ūlü fa‘ūlün*

31. Evvel rükn-i ḥaşv-ı maḳbūż 31

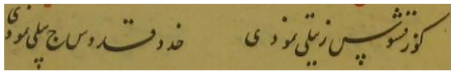

(8) Köz **ü** ḳaş+**u** sö-z **ü** **tili**-ni+**mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** sa-ç **u** **bėli**-ni+**mü** dėy

(9) *Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlün fa‘ūlün*

---

[897] fa‘ūlü: fa‘ūlün (C)

[898] **u**: Vezin gereği atıf vâv’ı yazılmalıydı.

32. Ḥaşv-ı maḳbūż 32

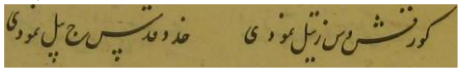

(10) Köz ü ḳaş **u** sö-z ü til$_i$-n$_i$+mü dėy

Ḫadd u ḳad u[899] sa-ç u bėl$_i$-n$_i$+mü dėy

(11) *Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ūlün*[900]

(177a/12) **BAḤR-I MÜTEDĀRİK**: 26

1. Müşemmenāt, ‘arūż ve ḍarb-ı maḫbūn-ı maḳṭū‘ 33

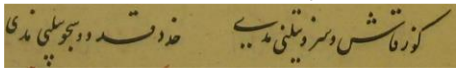

(13) Köz ü ḳaş **u** söz **ü** til$_i$**ni** m$_ü$+dėy

Ḫadd u ḳadd **u** sa$_ç$+**u** bėl$_i$**ni** m$_ü$+dėy

(14) *Fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün fa‘ul*

2. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı maḫbūn-ı maḳṭū‘ 34

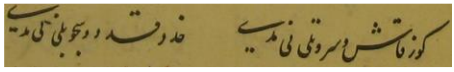

(15) Köz ü ḳaş **u** söz **ü** t$_i$li-**ni** m$_ü$+dėy

Ḫadd u ḳadd **u** sa$_ç$+**u** b$_ė$li-**ni** m$_ü$+dėy

(16) *Fā‘ilün fā‘ilün fa‘ul fā‘ilün*

3. Evvel rükn-i ḥaşv-ı maḫbūn-ı maḳṭū‘ 35

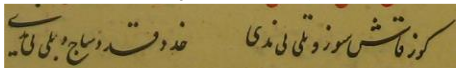

(17) Köz ü ḳaş u söz **ü** t$_i$li-**ni** m$_ü$+dėy

Ḫadd u ḳadd u sa$_ç$ **u** b$_ė$li-**ni** m$_ü$+dėy

(177b/1) *Fā‘ılün fa‘ul fā‘ilün fā‘ilün*

[899] u: Vezin gereği atıf vâv’ı yazılmalıydı.

[900] fa‘ūlün: fa‘ūl(C)

4. ‘Arūż ve ḍarb-ı maḳṭūʻ 36

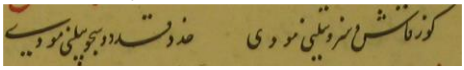

(2) Köz ü ḳaş u sözz ü tilᵢni mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç+u bėlᵢni mü dėy

(3) *Fāʻilün fāʻilün fāʻilün faʻlün*

5. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı maḳṭūʻ 37

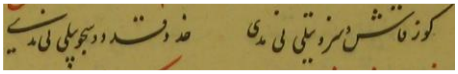

(4) Köz ü ḳaş u sözz ü tili-ni mü+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç+u bėli-ni mü+dėy

(5) *Fāʻilün fāʻilün faʻlün fāʻilün*

6. Evvel rükn-i ḥaşv-ı maḳṭūʻ 38

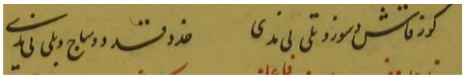

(6) Köz ü ḳaş u söz ü tᵢli-ni mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėli-ni mü+dėy

(7) *Fāʻilün faʻlün fāʻilün fāʻilün*

7. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḳṭūʻ 39

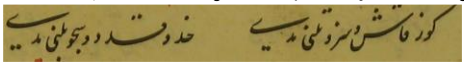

(8) Köz ü ḳaş u sözz ü tᵢlᵢni mü+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç+u bėlᵢni mü+dėy

(9) *Fāʻilün fāʻilün feʻilün faʻul*

8. Evvel rükn-i ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḳṭūʻ 40

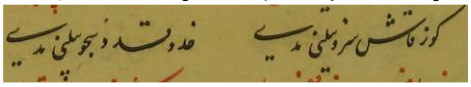

(10) Köz ü ḳaş u sözz ü tilᵢni mü+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç+u bėlᵢni mü+dėy

(11) *Fāʻilün feʻilün fāʻilün faʻul*

9. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 41

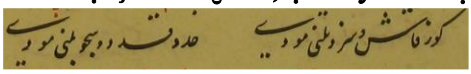

(12) Köz ü ḳaş **u** sözz **ü** tilini **mü** dėy

Ḫadd u ḳadd **u** saç+**u** bėlini **mü** dėy

(13) *Fā‘ilün fā‘ilün fe‘ilün fa‘lün*

10. Evvel rükn-i ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 42

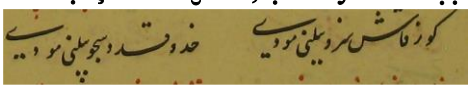

(14) Köz ü ḳaş u sözz **ü** tilini **mü** dėy

Ḫadd u ḳadd u saç+**u** bėlini **mü** dėy

(15) *Fā‘ılün fe‘ilün fā‘ilün fa‘lün*

11. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 43

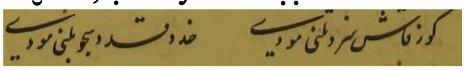

(16) Köz ü ḳaş u sözz **ü** tilini **mü** dėy

Ḫadd u ḳadd u saç+**u** bėlini **mü** dėy

(17) *Fā‘ılün fe‘ilün fe‘ilün fa‘lün*

12. Ḥaşv-ı maḫbūn ve maḳṭū‘, ḍarbeyn-i maḫbūn 44

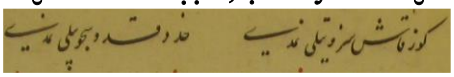

(178a/1) Köz ü ḳaş u sözz **ü** tili-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç+**u** bėli-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(2) *Fā‘ılün fe‘ilün fa‘lün fe‘ilün*

13. Ḥaşv-ı maḳṭū‘ ve maḫbūn, ḍarbeyn-i maḫbūn 45

(3) Köz ü ḳaş+**u** söz ü tili-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫadd u ḳadd **u** saç u bėli-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(4) *Fā‘ılün fa‘lün fe‘ilün fe‘ilün*[901]

[901] fa‘lün: fa‘ul (C)

14. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḳṭū‘ 46

(5) Köz ü ḳaş u sözü tilini müdéy
Ḫadd u ḳadd u saç+u bélini müdéy

(6) *Fā‘ilün fe‘ilün fe‘ilün fa‘ul*[902]

15. Evvel rükn-i ḥaşv-ı maḫbūn, duvvum maḫbūn-ı maḳṭū‘, ḍarbeyn-i maḫbūn 47

(7) Köz ü ḳaş u sözü tili-ni+müdéy
Ḫadd u ḳadd u saç+u béli-ni+müdéy

(8) *Fā‘ilün fe‘ilün fa‘ul fe‘ilün*

16. Evvel rükn-i ḥaşv-ı maḫbūn-ı maḳṭū‘, duvvum ḍarbeyn-i maḫbūn 48

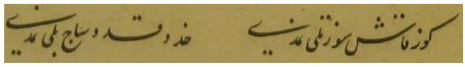

(9) Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni+müdéy
Ḫadd u ḳadd u saç u béli-ni+müdéy

(10) *Fā‘ilün fa‘ul fe‘ilün fe‘ilün*

17. Maḫbūn, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḳṭū‘ 49

(11) Közü ḳaş u sözü tilini müdéy
Ḫad u ḳadd u saç+u béli-ni müdéy

(12) *Fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün fa‘ul*

18. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı maḫbūn-ı maḳṭū‘ 50

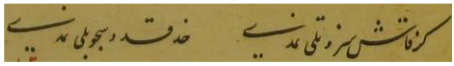

(13) Közü ḳaş u sözü tili-ni+müdéy
Ḫad u ḳadd u saç+u béli-ni+müdéy

(14) *Fe‘ilün fe‘ilün fa‘ul*[903] *fe‘ilün*

---

[902] fe‘ilün fe‘ilün fa‘ul: fe‘ilün fa‘ul fe‘ilün (C)

[903] fa‘ul: fe‘ilün (C)

19. Evvel rükn-i ḥaşv-ı maḥbūn-ı maḳṭū‘[904] 51

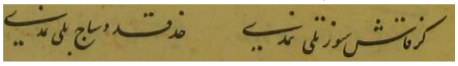

(15) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ söz $_{ü}$ t$_{i}$li-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ saç $_{u}$ b$_{ė}$li-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(16) *Fe‘ilün fa‘ul fe‘ilün fe‘ilün*

20. ‘Arūż ve ḍarb-ı maḳṭū‘[905] 52

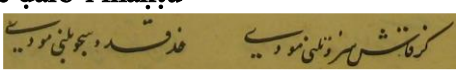

(17) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l$_{i}$-ni **mü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$l$_{i}$-ni **mü** dėy

(178b/1) *Fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün fa‘lün*

21. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı maḳṭū‘[906] 53

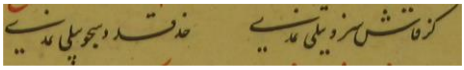

(2) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** tili-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** bėli-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(3) *Fe‘ilün fe‘ilün fa‘lün fe‘ilün*

22. Evvel rükn-i ḥaşv-ı maḳṭū‘[907] 54

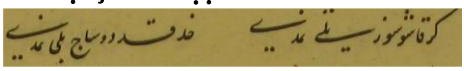

(4) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş+**u** söz $_{ü}$ t$_{i}$li-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** saç $_{u}$ b$_{ė}$li-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(5) *Fe‘ilün fa‘lün fe‘ilün fe‘ilün*

[904] Bu vezin ve örneği C’de yok.

[905] Bu vezin ve örneği C’de yok.

[906] Bu vezin ve örneği C’de yok.

[907] Bu vezin ve örneği C’de yok.

23. Ṣadr ve ibtidā-i maḳṭū‘ 55

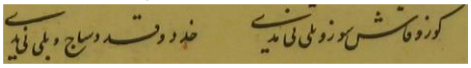

(6) Köz **ü** ḳa**ş** $_{u}$ sö**z** **ü** t$_{i}$l**i**-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç** **u** b$_{ė}$l**i**-ni m$_{ü}$+dėy

(7) *Fa‘lün fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün*

24. Duvvum rükn-i ḥaşv-ı maḫbūn 56

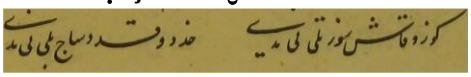

(8) Köz **ü** ḳa**ş** $_{u}$ sö**z** $_{ü}$ t$_{i}$l**i**-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç** $_{u}$ b$_{ė}$l**i**-ni m$_{ü}$+dėy

(9) *Fa‘lün fā‘ilün fe‘ilün fā‘ilün*

25. Ṣadr ve ibtidā-i maḳṭū‘ bāḳī maḫbūn 57

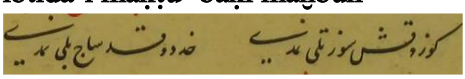

(10) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ sö**z** $_{ü}$ t$_{i}$l**i**-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ sa**ç** $_{u}$ b$_{ė}$l**i**-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(11) *Fa‘lün fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün*

26. Evvel rükn-i ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḫbūn 58

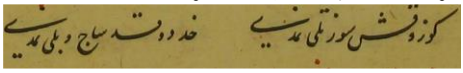

(12) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ sö**z** $_{ü}$[908] t$_{i}$l**i**-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ sa**ç** **u** b$_{ė}$l**i**-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(13) *Fa‘lün fe‘ilün fā‘ilün fe‘ilün*

[908] $_{ü:}$ Vezin gereği atıf vâv’ı yazılmalıydı.

(178b/14) **BAḤR-I HEZEC**: 70

1. Müşemmenāt-ı aḫrem-i eşter-i aḫrem-i mecbūb 59

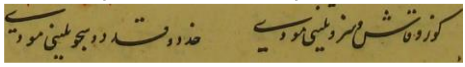

(15) Köz **ü** ḳa**ş u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$li**ni mü** dėy

Ḫadd **u** ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$li**ni mü** dėy

(16) *Mef'ūlün fā'ilün mefā'īlün fa'*

2. Aḫrem-i aḫreb-i mecbūb 60

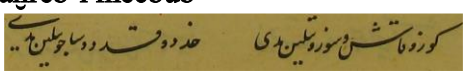

(17) Köz **ü** ḳa**ş u** söz **ü** tilin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳadd **u** sa**ç**+**u** bė**li**n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(179a/1) *Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlü fa'il*

3. Aḫrem-i aḫreb-i aḫrem-i mecbūb 61

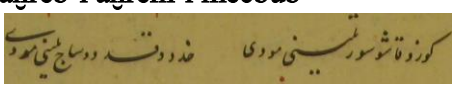

(2) Köz **ü** ḳa**ş**+**u** söz $_{ü}$ t$_{i}$li**ni mü** dėy

Ḫadd **u** ḳadd **u** sa**ç** $_{u}$ b$_{ė}$li**ni mü** dėy

(3) *Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlün fa'*

4. Aḫreb-i muḥannaḳ[909]**-ı aḫrem-i mecbūb** 62

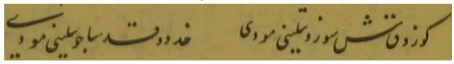

(4) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ söz **ü** tilini **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ sa**ç**+**u** bė**li**ni **mü** dėy

(5) *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlün*[910] *fa'*

[909] muḥannaḳ: muḥīḳ (C)

[910] *mef'ūlün: fā'ilün* (C)

5. Aḫreb-i eşter-i aḫrem-i mecbūb[911] 63

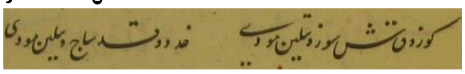

(6) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy

Ḫadd u ḳad u saç u bėlini mü dėy

(7) *Mef'ūlü mefā'īlün fā'ilün fa'*

6. Aḫreb-i maḥẕūf-ı aḫrem-i mecbūb 64

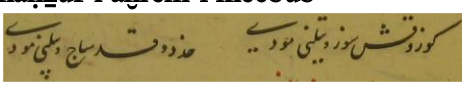

(8) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy

Ḫadd u ḳad u saç u bėlini mü dėy

(9) *Mef'ūlü mefā'īlün fa'ūlün fa'*

7. Aḫreb-i muḥannaḳ-ı aḫrem-i mecbūb[912] 65

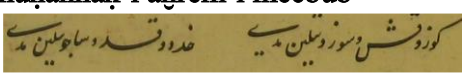

(10) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü+dėy

Ḫadd u ḳad u saç+u bėlini mü+dėy

(11) *Mef'ūlü mef'ūlün mef'ūlü fa'il*

8. Aḫreb-i 'arūż ve ḍarb-ı mecbūb 66

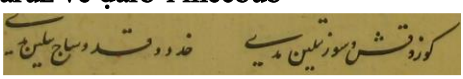

(12) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü+dėy

Ḫadd u ḳad u saç u bėlini mü+dėy

(13) *Mef'ūlü mef'ūlü mef'ūlü fa'il*[913]

[911] Bu vezin ve örneği C'de yok.

[912] Aḫreb-i muḥannaḳ-ı aḫrem-i mecbūb: Aḫreb-i muḥannaḳ-ı Ø mecbūb (A)

[913] Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy / Ḫadd u ḳad u saç u bėlini mü dėy: Mef'ūlü mef'ūlü mef'ūlü fa'il: C'de tekrar yazılmış.

9. Aḫreb-i eşter, ḍarbeyn-i mecbūb 67

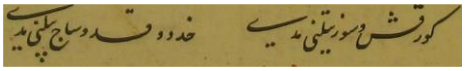

(14) Köz ü ḳaş u söz ü til$_i$ni m$_ü$+dėy

Ḫadd u ḳad u saç u bėl$_i$ni m$_ü$+dėy

(15) *Mef'ūlü mef'ūlü fā'ilün fa'il*

10. Aḫreb-i maḥẕūf-ı mecbūb 68

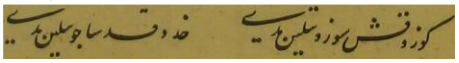

(16) Köz ü ḳaş u söz ü tilin$_i$ m$_ü$+dėy

Ḫadd u ḳad u saç u bėlin$_i$ m$_ü$+dėy

(17) *Mef'ūlü fa'ūlün*[914] *mef'ūlü fa'il*

11. Aḫreb-i eşter, ḍarbeyn-i mecbūb: 69

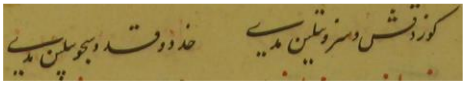

(179b/1) Köz ü ḳaş u s$_ö$z ü tilin$_i$ m$_ü$+dėy

Ḫadd u ḳad u s$_a$ç+u bėlin$_i$ m$_ü$+dėy

(2) *Mef'ūlü fā'ilün mef'ūlü fa'il*

12. Aḫreb-i maḥẕūf, eşter-i mecbūb 70

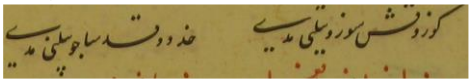

(3) Köz ü ḳaş u söz ü til$_i$ni m$_ü$+dėy

Ḫadd u ḳad u saç+u bėl$_i$ni m$_ü$+dėy

(4) *Mef'ūlü fa'ūlün fā'ilün fa'il*

13. Aḫreb-i eşter-i maḥẕūf-ı mecbūb 71

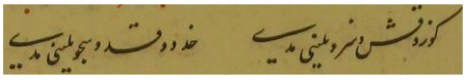

(5) Köz ü ḳaş u s$_ö$z ü t$_i$lini m$_ü$+dėy

Ḫadd u ḳad u s$_a$ç+u b$_ė$lini m$_ü$+dėy

(6) *Mef'ūlü fā'ilün fa'ūlün fa'il*

[914] fa'ūlün: mef'ūlü (C)

14. Eşter-i sālim-i muḫannaḳ-ı aḫrem-i mecbūb 72

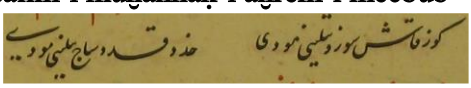

(7) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėlini mü dėy

(8) *Fā‘ilün mefā‘īlün mef‘ūlün fa‘*

15. Eşter-i sālim, eşter-i aḫrem-i mecbūb 73

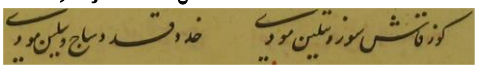

(9) Köz ü ḳaş u söz ü tilin$_{i}$ mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėlin$_{i}$ mü dėy

(10) *Fā‘ilün mefā‘īlün fā‘ilün fa*[915]

16. Eşter-i sālim-i maḥẕūf, aḫreb-i mecbūb 74

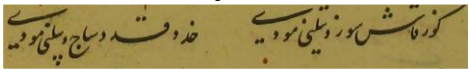

(11) Köz ü ḳaş u söz ü til$_{i}$ni mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėl$_{i}$ni mü dėy

(12) *Fā‘ilün mefā‘īlün fa‘ūlün fa‘*

17. Eşter-i maḥẕūf, aḫreb-i mecbūb 75

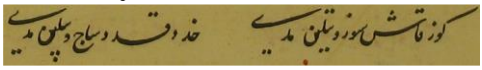

(13) Köz ü ḳaş u söz ü tilin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėlin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(14) *Fā‘ilün fa‘ūlün mef‘ūlü*[916] *fa‘il*

18. Eşter-i maḥẕūf eşter-i mecbūb 76

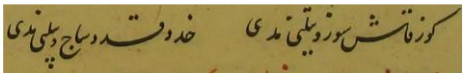

(15) Köz ü ḳaş u söz ü til$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėl$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

(16) *Fā‘ilün fa‘ūlün fā‘ilün fa‘il*

---

[915] fā‘ilün fa‘: fā‘ fā‘ilün(C)

[916] mef‘ūlü: mef‘ūlün (C)

19. Mekfūf aḫreb-i aḫrem[917]-i mecbūb 77

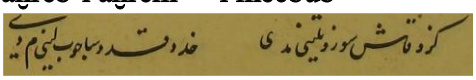

(17) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**öz ü** t$_{i}$l**ini** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s**aç**+**u** b$_{ė}$-l**ini** m$_{ü}$ dėy

(180a/1) *Mefā‘īlü mef‘ūlü mef‘ūlü fa‘*

20. Müseddesāt ḍarbeyn-i maḥẕūf 78

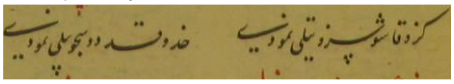

(2) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş**+**u** s$_{ö}$z **ü** t**ili**-n$_{i}$+m**ü** dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u** b**ėli**-n$_{i}$+m**ü** dėy

(3) *Mefā‘īlün mefā‘īlün fa‘ūlün*

21. Ḍarbeyn-i eşter 79

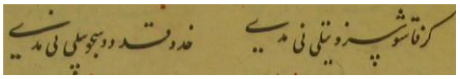

(4) K$_{ö}$z $_{ü}$[918] ḳa**ş**+**u** s$_{ö}$z **ü** t**ili**-n**i** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u** b**ėli**-n**i** m$_{ü}$+dėy

(5) *Mefā‘īlün mefā‘īlün fā‘ilün*

22. Ḍarbeyn-i muḫannaḳ 80

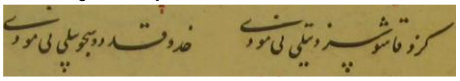

(6) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş**+**u** s$_{ö}$z **ü** t**ili**-n**i** m**ü** dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u** b**ėli**-n**i** m**ü** dėy

(7) *Mefā‘īlün mefā‘īlün mef‘ūlün*

23. Ḥaşv-ı maḳbūz, ḍarbeyn-i maḥẕūf 81

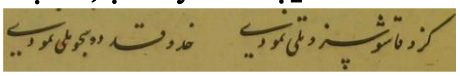

(8) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş**+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l**i**-n$_{i}$+m**ü** dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$l**i**-n$_{i}$+m**ü** dėy

(9) *Mefā‘īlün mefā‘ilün fa‘ūlün*

---

[917] aḫreb aḫrem: aḫrem aḫreb (C)

[918] $_{ü}$: Vezin gereği atıf vâv’ı yazılmalıydı.

24. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i eşter 82

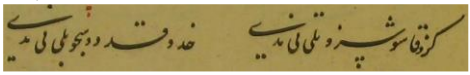

(10) K$_{ö}$z **ü** ḳ**a**ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$**li-ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$**li-ni** m$_{ü}$+dėy

(11) *Mefā‘īlün mefā‘ılün fā‘ilün*

25. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i muḫannaḳ 83

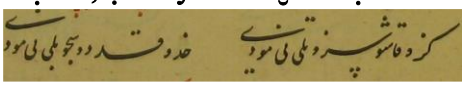

(12) K$_{ö}$z **ü** ḳ**a**ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$**li-ni mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$**li-ni mü** dėy

(13) *Mefā‘īlün mefā‘ilün mef‘ūlün*

26. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḥẕūf 84

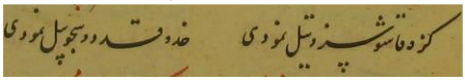

(14) K$_{ö}$z **ü** ḳ**a**ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t**il**$_{i}$-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u** b**ėl**$_{i}$-n$_{i}$+**mü** dėy

(15) *Mefā‘īlün mefā‘īlü fa‘ūlün*

27. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i muḫannaḳ 85

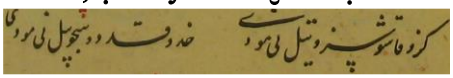

(16) K$_{ö}$z **ü** ḳ**a**ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t**il**$_{i}$-**ni mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u** b**ėl**$_{i}$-**ni mü** dėy

(17) *Mefā‘īlün mefā‘īlü mef‘ūlün*[919]

28. Ḥaşv-ı muḫannaḳ, ḍarbeyn-i sālim 86

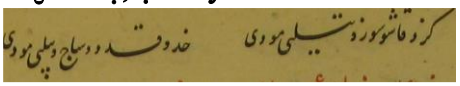

(180b/1) K$_{ö}$z **ü** ḳ**a**ş+**u** s**öz ü** t**il**$_{i}$**ni mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** s**aç u** b**ėl**$_{i}$**ni mü** dėy

(2) *Mefā‘īlün mef‘ūlün*[920] *mefā‘īlün*

[919] mef‘ūlün: mef‘ūlü (C)

[920] mef‘ūlün: mef‘ūlü (A)

29. Ḥaşv-ı aḫreb, ḍarbeyn-i sālim 87

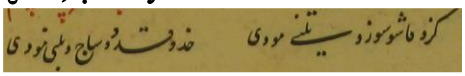

(3) K_öz **ü** ḳa**ş**+**u** s**ö**z **ü** t_il_i**ni** m**ü** dė**y**

Ḫad **u** ḳadd **u** sa**ç** **u** b_ėl_i**ni** m**ü** dė**y**

(4) *Mefā‘īlün*[921] *mef‘ūlü mefā‘īlün*

30. Ḥaşv-ı muḫannaḳ, ḍarbeyn-i maḳbūż 88

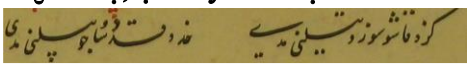

(5) K_öz **ü** ḳa**ş**+**u** s**ö**z **ü** t**i**l_i**ni** m_ü+dė**y**

Ḫad **u** ḳadd **u** sa**ç**+**u** b**ė**l_i**ni** m_ü+dė**y**

(6) *Mefā‘īlün mef‘ūlün mefā‘ilün*

31. Ḥaşv-ı aḫreb, ḍarbeyn-i maḳbūż 89

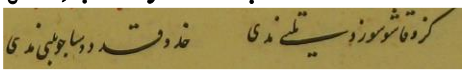

(7) K_öz **ü** ḳa**ş**+**u** s**ö**z **ü** t_il_i**ni** m_ü+dė**y**

Ḫad **u** ḳadd **u** sa**ç**+**u** b_ėl_i**ni** m_ü+dė**y**

(8) *Mefā‘īlün mef‘ūlü mefā‘ilün*

32. Ḥaşv-ı eşter, ḍarbeyn-i sālim 90

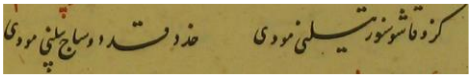

(9) K_öz **ü** ḳa**ş**+**u** s**ö**z _ü t**i**l_i**ni** m**ü** dė**y**

Ḫad **u** ḳadd **u** sa**ç** _u b**ė**l_i**ni** m**ü** dė**y**

(10) *Mefā‘īlün fā‘ilün mefā‘īlün*

33. Ḥaşv-ı eşter, ḍarbeyn-i maḳbūż 91

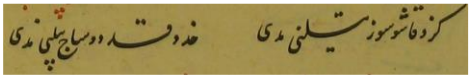

(11) K_öz **ü** ḳa**ş**+**u** s**ö**z _ü t**i**l_i**ni** m_ü+dė**y**

Ḫad **u** ḳadd **u** sa**ç** _u b**ė**l_i**ni** m_ü+dė**y**

(12) *Mefā‘īlün fā‘ilün mefā‘ilün*

[921] mefā‘īlün: mefā‘īlü (C)

34. (Derkenar) **Maḳbūż, ḍarbeyn-i maḥẕūf** 92

کزوقشوسزوتلی‌نمودی
خدوقدوسجوتلی‌نمودی

K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$**li**-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$**li**-n$_{i}$+**mü** dėy

Mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘ūlün

35. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḥẕūf 93

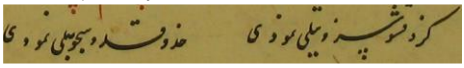

(13) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** **tili**-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç **u** **bėli**-n$_{i}$+**mü** dėy

(14) *Mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘ūlün*

36. (16) **Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i muḫannaḳ** 94

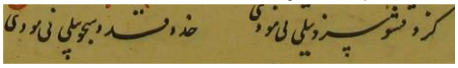

(17) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** **tili-ni** **mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç+**u** **bėli-ni** **mü** dėy

(181a/1) *Mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘ūlün*

37. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḥẕūf 95

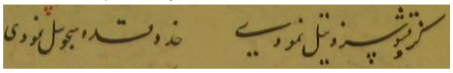

(2) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** **til**$_{i}$-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç+**u** **bėl**$_{i}$-n$_{i}$+**mü** dėy

(3) *Mefā‘ilün mefā‘ilü fa‘ūlün*

38. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i muḫannaḳ 96

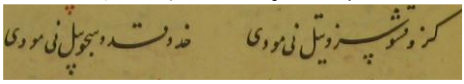

(4) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** **til**$_{i}$-**ni** **mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç+**u** **bėl**$_{i}$-**ni** **mü** dėy

(5) *Mefā‘ilün mefā‘ilü mef‘ūlün*

39. Ḥaşv-ı muḫannaḳ, ḍarbeyn-i sālim 97

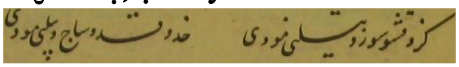

(6) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz **ü** til$_{i}$ni **mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** saç **u** bėl$_{i}$ni **mü** dėy

(7) *Mefā‘ilün mef‘ūlün mefā‘īlün*

40. Ḥaşv-ı muḫannaḳ, ḍarbeyn-i maḳbūż 98

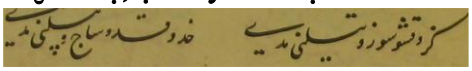

(8) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz **ü** til$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** saç **u** bėl$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

(9) *Mefā‘ilün mef‘ūlün mefā‘ilün*

41. Ḥaşv-ı aḫreb, ḍarbeyn-i sālim 99

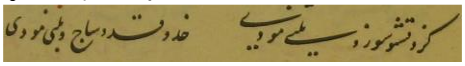

(10) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz **ü** t$_{i}$l$_{i}$ni **mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** saç **u** b$_{ė}$l$_{i}$ni **mü** dėy

(11) *Mefā‘ilün mef‘ūlü mefā‘īlün*

42. Ḥaşv-ı aḫreb, ḍarbeyn-i maḳbūż 100

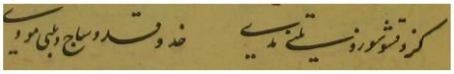

(12) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz **ü** t$_{i}$l$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** saç **u** b$_{ė}$l$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

(13) *Mefā‘ilün mef‘ūlü mefā‘ilün*

43. Mekfūf, ḍarbeyn-i maḥfūż 101

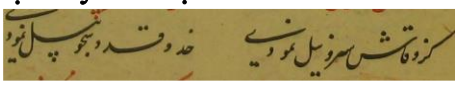

(14) K$_{ö}$z **ü** ḳ**aş** $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** til$_{i}$-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** bėl$_{i}$-n$_{i}$+**mü** dėy

(15) *Mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ūlün*

44. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i muḫannaḳ 102

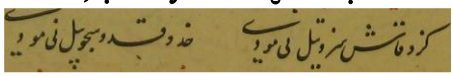

(16) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** til$_{i}$-ni+m**ü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** bėl$_{i}$-ni+m**ü** dėy

(17) *Mefā‘īlü mefā‘īlü mef‘ūlün*

45. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḥẕūf 103

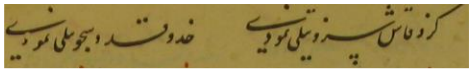

(181b/1) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** tili-n$_{i}$+m**ü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** bėli-n$_{i}$+m**ü** dėy

(2) *Mefā‘īlü mefā‘īlün fa‘ūlün*

46. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i muḫannaḳ 104

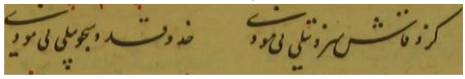

(3) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** tili-ni m**ü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** bėli-ni m**ü** dėy

(4) *Mefā‘īlü mefā‘īlün mef‘ūlün*

47. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i maḥẕūf 105

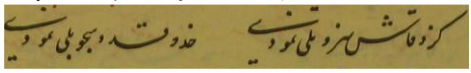

(5) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$li-n$_{i}$+m**ü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$li-n$_{i}$+m**ü** dėy

(6) *Mefā‘īlü mefā‘ılün fa‘ūlün*

48. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i muḫannaḳ 106

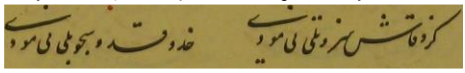

(7) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$li-ni m**ü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$li-ni m**ü** dėy

(8) *Mefā‘īlü mefā‘ılün mef‘ūlün*

49. Ḥaşv-ı muḫannaḳ, ḍarbeyn-i sālim 107

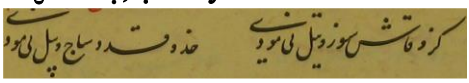

(9) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**öz ü** til$_{i}$-ni **mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç u** bėl$_{i}$-ni **mü** dėy

(10) *Mefā‘īlü mef‘ūlün mefā‘īlün*

50. Ḥaşv-ı muḫannaḳ, ḍarbeyn-i maḳbūż 108

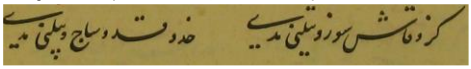

(11) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**öz ü** til$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç u** bėl$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

(12) *Mefā‘īlü mef‘ūlün mefā‘ilün*

51. Ḥaşv-ı aḫreb, ḍarbeyn-i sālim 109

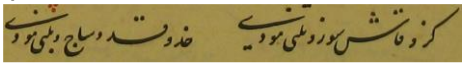

(13) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**öz ü** t$_{i}$l$_{i}$**ni mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç u** b$_{ė}$l$_{i}$**ni mü** dėy

(14) *Mefā‘īlü mef‘ūlü mefā‘īlün*

52. Ḥaşv-ı aḫreb, ḍarbeyn-i maḳbūż 110

(15) K**öz ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**öz ü** t$_{i}$l$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç u** b$_{ė}$l$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

(16) *Mefā‘īlü mef‘ūlü mefā‘ilün*

53. (17) **Aḫrem-i sālim** 111

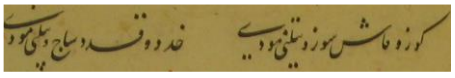

(182a/1) K**öz ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**öz ü** til$_{i}$**ni mü** dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç u** bėl$_{i}$**ni mü** dėy

(2) *Mef‘ūlün mefā‘īlün mefā‘īlün*

54. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḳbūż 112

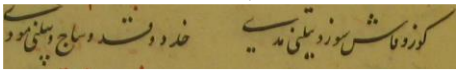

(3) Köz **ü** ḳa**ş** $_{u}$ sö**z ü** til$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç u** bė**l**$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

(4) *Mef'ūlün mefā'īlün mefā'ilün*

55. Ḥaşv ve ḍarbeyn-i maḳbūż[922] 113

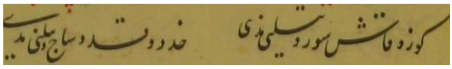

(5) Köz **ü** ḳa**ş** $_{u}$ sö**z ü** til$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç u**[923] bė**l**$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

(6) *Mef'ūlün mefā'ilün mefā'ilün*

56. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i sālim 114

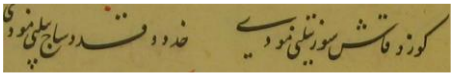

(7) Köz **ü** ḳa**ş** $_{u}$ sö**z** $_{ü}$ til$_{i}$**ni mü** dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç** $_{u}$ bė**l**$_{i}$**ni mü** dėy

(8) *Mef'ūlün mefā'ilün mefā'īlün*

57. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i sālim 115

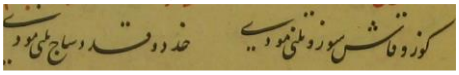

(9) Köz **ü** ḳa**ş** $_{u}$ sö**z ü** t$_{i}$l$_{i}$**ni mü** dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç u** b$_{ė}$l$_{i}$**ni mü** dėy

(10) *Mef'ūlün mefā'īlü mefā'īlün*

58. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḳbūż 116

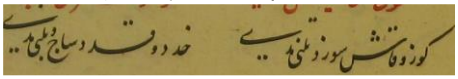

(11) Köz **ü** ḳa**ş** $_{u}$ sö**z ü** t$_{i}$l$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç u** b$_{ė}$l$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

(12) *Mef'ūlün mefā'īlü mefā'ilün*

---

[922] ḍarbeyn-i maḳbūż: ḍarbeyn ve maḳbūż (C)

[923] u: Vezin gereği atıf vav'ının yazılmaması gerekirdi.

59. Aḫreb-i sālim 117

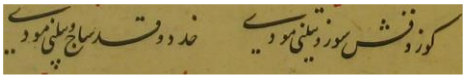

(13) Köz **ü** ḳaş $_{u}$ söz **ü** til$_{i}$ni **mü** dėy

Ḫadd u ḳad $_{u}$ saç **u** bėl$_{i}$ni **mü** dėy

(14) *Mef'ūlü mefā'īlün mefā'īlün*

60. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḳbūż 118

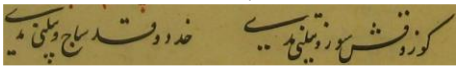

(15) Köz **ü** ḳaş $_{u}$ söz **ü** til$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ saç **u** bėl$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

(16) *Mef'ūlü mefā'īlün mefā'ilün*

61. Ḥaşv, ḍarbeyn-i maḳbūż 119

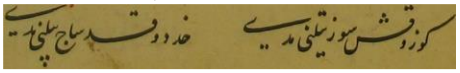

(17) Köz **ü** ḳaş $_{u}$ söz $_{ü}$ til$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ saç $_{u}$ bėl$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

(182b/1) *Mef'ūlü mefā'ilün mefā'ilün*

62. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i sālim 120

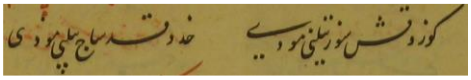

(2) Köz **ü** ḳaş $_{u}$ söz $_{ü}$ til$_{i}$ni **mü** dėy

Ḫad[924] **u** ḳad $_{u}$ saç $_{u}$ bėl$_{i}$ni **mü** dėy

(3) *Mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlün*

63. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i sālim 121

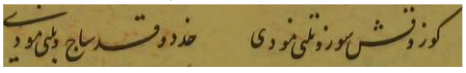

(4) Köz **ü** ḳaş $_{u}$ söz **ü** t$_{i}$l$_{i}$ni **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ saç **u** b$_{ė}$l$_{i}$ni **mü** dėy

(5) *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlün*

[924] ḫad: Vezin gereği *ḫadd* yazılması gerekirdi.

64. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḳbūż 122

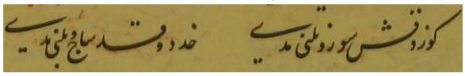

(6) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ söz **ü** t$_{i}$l$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç **u** b$_{ė}$l$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

(7) *Mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘ilün*

65. Eşter-i sālim 123

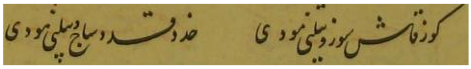

(8) Köz $_{ü}$ ḳ**a**ş $_{u}$ söz **ü** til$_{i}$ni m**ü** dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s**a**ç **u** b**ė**l$_{i}$ni m**ü** dėy

(9) *Fā‘ilün mefā‘īlün mefā‘īlün*

66. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḳbūż[925] 124

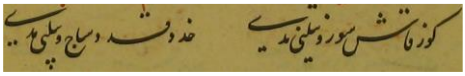

(10) Köz $_{ü}$ ḳ**a**ş $_{u}$ söz **ü** til$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s**a**ç **u** b**ė**l$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

(11) *Fā‘ilün mefā‘īlün mefā‘ilün*

67. Ḥaşv ve ḍarbeyn-i maḳbūż 125

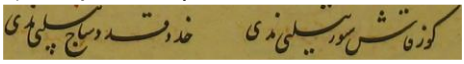

(12) Köz $_{ü}$ ḳ**a**ş $_{u}$ söz $_{ü}$ til$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s**a**ç $_{u}$ b**ė**l$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

(13) *Fā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün*

68. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i sālim 126

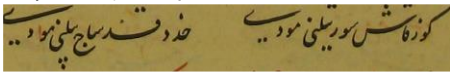

(14) Köz $_{ü}$ ḳ**a**ş $_{u}$ söz $_{ü}$ til$_{i}$ni m**ü** dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s**a**ç $_{u}$ b**ė**l$_{i}$ni m**ü** dėy

(15) Fā‘ilün *mefā‘ilün mefā‘īlün*

[925] Ḥaşv sālim ḍarbeyn-i maḳbūż: Ḥaşv sālim ḍarbeyn-i sālim-i maḳbūż (C)

69. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i sālim 127

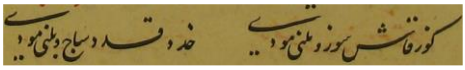

(16) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėlini mü dėy

(17) *Fā'ilün mefā'īlü mefā'īlün*

70. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḳbūż 128

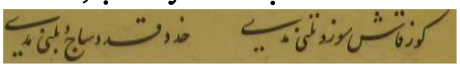

(183a/1) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėlini mü+dėy

(2) *Fā'ilün mefā'īlü mefā'ilün*[926]

(183a/2) **BAḤR-I RECEZ**: <54>

1. Müseddesāt, ḍarbeyn-i merfū' 129

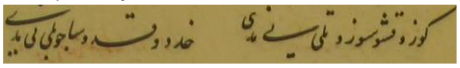

(3) Köz ü ḳaş+u söz ü tili-ni mü+dėy

Ḫadd u ḳad u saç+u bėli-ni mü+dėy

(4) *Müstef'ilün müstef'ilün fā'ılün*

2. Ḍarbeyn-i mekbūl 130

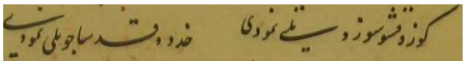

(5) Köz ü ḳaş+u söz ü tili-ni+mü dėy

Ḫadd u ḳad u saç u bėli-ni+mü dėy

(6) *Müstef'ilün müstef'ilün fa'ūlün*

[926] mefā'ilün: mefā'īlün (C)

3. Ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 131

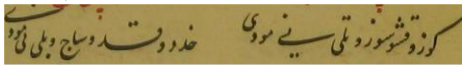

(7) Köz ü ḳ$_{a}$ş+u söz ü t$_{i}$li-ni mü dėy

Ḫadd u ḳad u saç u b$_{ė}$li-ni mü dėy

(8) *Müstef‘ilün müstef‘ilün mef‘ūlün*

4. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i merfū‘ 132

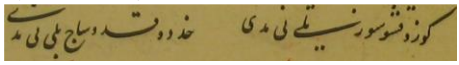

(9) Köz ü ḳ$_{a}$ş+u söz $_{ü}$ t$_{i}$li-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd u ḳad u saç $_{u}$ b$_{ė}$li-ni m$_{ü}$+dėy

(10) *Müstef‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün*

5. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i mekbūl 133

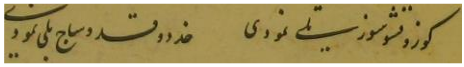

(11) Köz ü ḳ$_{a}$ş+u söz $_{ü}$ t$_{i}$li-n$_{i}$+mü dėy

Ḫadd u ḳad u saç $_{u}$ b$_{ė}$li-n$_{i}$+mü dėy

(12) *Müstef‘ilün müfte‘ilün fa‘ūlün*

6. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 134

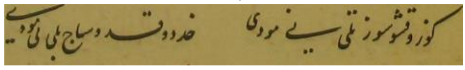

(13) Köz ü ḳ$_{a}$ş+u söz $_{ü}$ t$_{i}$li-ni mü dėy

Ḫadd u ḳad u saç $_{u}$ b$_{ė}$li-ni mü dėy

(14) *Müstef‘ilün müfte‘ilün mef‘ūlün*

7. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i merfū‘ 135

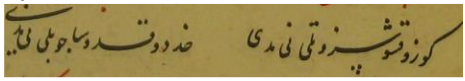

(15) Köz ü ḳ$_{a}$ş+u s$_{ö}$z ü t$_{i}$li-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd u ḳad u saç+u b$_{ė}$li-ni m$_{ü}$+dėy

(16) *Müstef‘ilün mefā‘ilün fā‘ilün*

8. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i mekbūl[927] 136

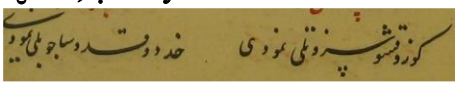

(17) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$**li**-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** s$_{a}$ç **u** b$_{ė}$**li**-n$_{i}$+**mü** dėy

(183b/1) *Müstef'ilün mefā'ilün fa'ūlün*

9. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḳṭū' 137

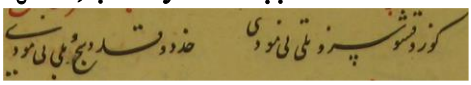

(2) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$**li**-**ni** **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** s$_{a}$ç **u** b$_{ė}$**li**-**ni** **mü** dėy

(3) *Müstef'ilün mefā'ilün mef'ūlün*

10. Ḥaşv-ı maḫbūl, ḍarbeyn-i maḳṭū' 138

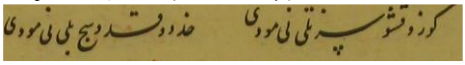

(4) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ t$_{i}$**li**-**ni** **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ b$_{ė}$**li**-**ni** **mü** dėy

(5) *Müstef'ilün fe'iletün mef'ūlün*[928]

11. Ḥaşv-ı maḫbūl, ḍarbeyn-i merfū' 139

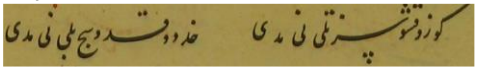

(6) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ t$_{i}$**li**-**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ b$_{ė}$**li**-**ni** m$_{ü}$+dėy

(7) *Müstef'ilün fe'iletün*[929] *fā'ilün*

[927] mekbūl: mekfūl (C)

[928] fe'iletün mef'ūlün: fe'ilün fa'ūlün (C)

[929] fe'iletün: fe'ilün (C)

12. Ḥaşv-ı maḫbūl, ḍarbeyn-i mekbūl 140

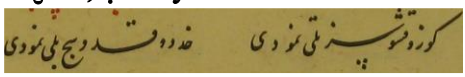

(8) Köz **ü** ḳaş+**u** söz ü ti**li**-ni+**mü** dėy
Ḫadd **u** ḳad **u** saç u bė**li**-ni+**mü** dėy

(9) *Müstef'ilün fe'iletün*[930] *fa'ūlün*

13. Maṭvī-i sālim-i merfū' 141

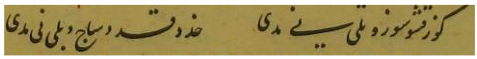

(10) Köz ü ḳaş+**u** söz **ü** ti**li**-ni mü+dėy
Ḫadd u ḳad **u** saç **u** bė**li**-ni mü+dėy

(11) *Müfte'ilün müstef'ilün fā'ilün*

14. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i mekbūl 142

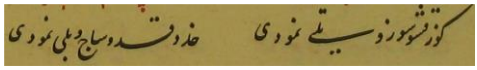

(12) Köz ü ḳaş+**u** söz **ü** ti**li**-ni+**mü** dėy
Ḫadd u ḳad **u** saç **u** bė**li**-ni+**mü** dėy

(13) *Müfte'ilün müstef'ilün fa'ūlün*

15. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḳṭū' 143

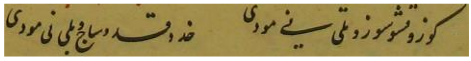

(14) Köz **ü**[931] ḳaş+**u** söz **ü** ti**li**-ni **mü** dėy
Ḫadd u ḳad **u** saç **u** bė**li**-ni **mü** dėy

(15) *Müfte'ilün müstef'ilün mef'ūlün*

16. Ḥaşv-ı maḳṭū', ḍarbeyn-i maṭvī 144

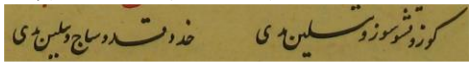

(16) Köz **ü**[932] ḳaş+**u** söz **ü** **tilin**i mü+dėy
Ḫadd u ḳad **u** saç **u** **bėlin**i mü+dėy

(17) *Müfte'ilün mef'ūlün müfte'ilün*

---

[930] fe'iletün: fe'ilün (C)

[931] **ü**: Vezin gereği atıf vav'ı yazılmamalıydı.

[932] **ü**: Vezin gereği atıf vav'ı yazılmamalıydı.

17. Ḥaşv-ı maḳṭū‘, ḍarbeyn-i maḫbūn 145

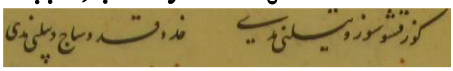

(184a/1) Köz ü ḳaş+u söz ü til$_i$ni m$_ü$+dėy

Ḫadd u ḳad u saç u bėl$_i$ni m$_ü$+dėy

(2) *Müfte‘ilün mef‘ūlün mefā‘ilün*

18. Ḥaşv-ı maḫbūl, ḍarbeyn-i merfū‘ 146

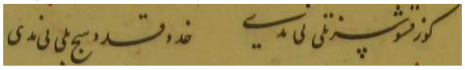

(3) Köz ü ḳaş+u s$_ö$z ü t$_i$li-ni m$_ü$+dėy

Ḫadd u ḳad u s$_a$ç u b$_ė$li-ni m$_ü$+dėy

(4) *Müfte‘ilün fe‘iletün*[933] *fā‘ilün*

19. Ḥaşv-ı maḫbūl, ḍarbeyn-i mekbūl 147

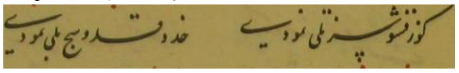

(5) Köz ü ḳaş+u s$_ö$z ü t$_i$li-n$_i$+mü+dėy

Ḫadd u ḳad u s$_a$ç u b$_ė$li-n$_i$+mü+dėy

(6) *Müfte‘ilün fe‘iletün*[934] *fa‘ūlün*

20. Ḥaşv-ı maḫbūl, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 148

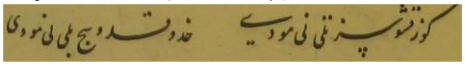

(7) Köz ü ḳaş+u s$_ö$z ü t$_i$li-ni mü dėy

Ḫadd u ḳad u s$_a$ç u b$_ė$li-ni mü dėy

(8) *Müfte‘ilün fe‘iletün*[935] *mef‘ūlün*

21. Maḫbūn-ı sālim-i merfū‘ 149

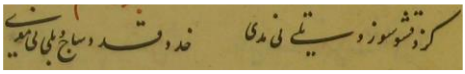

(9) K$_ö$z ü ḳaş+u söz ü t$_i$li-ni m$_ü$+dėy

Ḫad u ḳad u saç u b$_ė$li-ni m$_ü$+dėy

(10) *Mefā‘ilün müstef‘ilün fā‘ilün*

---

[933] fe‘iletün: fe‘ilün (C)

[934] fe‘iletün: fe‘ilün (C)

[935] fe‘iletün: fe‘ilün (C)

22. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 150

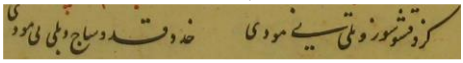

(11) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz **ü** t$_{i}$li-ni **mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** saç **u** b$_{ė}$li-ni **mü** dėy

(12) *Mefā‘ilün müstef‘ilün mef‘ūlün*

23. Ḥaşv-ı maḳṭū‘, ḍarbeyn-i maṭvī 151

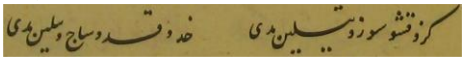

(13) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz **ü** tilin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** saç **u** bėlin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(14) *Mefā‘ilün mef‘ūlün müfte‘ilün*

24. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i mekbūl 152

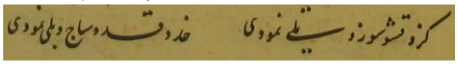

(15) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz **ü** t$_{i}$li-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** saç **u** b$_{ė}$li-n$_{i}$+**mü** dėy

(16) *Mefā‘ilün müstef‘ilün fa‘ūlün*

25. Ḥaşv-ı maḫbūl, ḍarbeyn-i merfū‘ 153

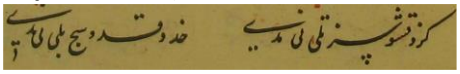

(17) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ t$_{i}$li-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ b$_{ė}$li-ni m$_{ü}$+dėy

(184b/1) *Mefā‘ilün fe‘iletün fā‘ilün*

26. Ḥaşv-ı maḫbūl, ḍarbeyn-i mekbūl 154

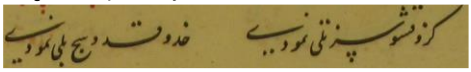

(2) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ t$_{i}$li-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ b$_{ė}$li-n$_{i}$+**mü** dėy

(3) *Mefā‘ilün fe‘iletün*[936] *fa‘ūlün*

[936] fe‘iletün: fe‘ilün (C)

27. Ḥaşv-ı maḫbūl, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 155

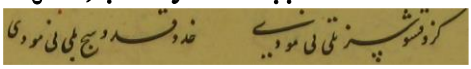

(4) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ t$_{i}$l**i**-n**i** m**ü** dėy
Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ b$_{ė}$l**i**-n**i** m**ü** dėy

(5) *Mefā‘ilün fe‘iletün*[937] *mef‘ūlün*

28. Mekfūf-ı merfū‘ 156

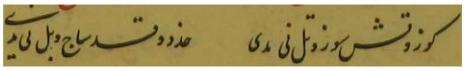

(6) K**ö**z **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ s**ö**z **ü** t$_{i}$l$_{i}$-n**i** m$_{ü}$+dėy
Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç **u** b$_{ė}$l$_{i}$-n**i** m$_{ü}$+dėy

(7) *Müstef‘ilü müstef‘ilü fā‘ilün*

29. Ḍarbeyn-i mekbūl[938] 157

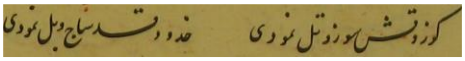

(8) K**ö**z **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ s**ö**z **ü** t$_{i}$l$_{i}$-n$_{i}$+m**ü** dėy
Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç **u** b$_{ė}$l$_{i}$-n$_{i}$+m**ü** dėy

(9) *Müstef‘ilü müstef‘ilü fa‘ūlün*

30. Ḍarbeyn-i maḳṭū‘[939] 158

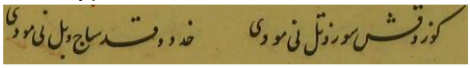

(10) K**ö**z **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ s**ö**z **ü** t$_{i}$l$_{i}$-n**i** m**ü** dėy
Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç **u** b$_{ė}$l$_{i}$-n**i** m**ü** dėy

(11) *Müstef‘ilü müstef‘ilü mef‘ūlün*

31. Ḥaşv-ı merfū‘, ḍarbeyn-i maḫbūn 159

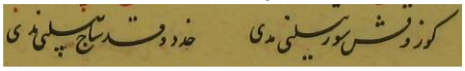

(12) K**ö**z **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ s**ö**z $_{ü}$ t**i**l$_{i}$n**i** m$_{ü}$+dėy
Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç $_{u}$ b**ė**l$_{i}$n**i** m$_{ü}$+dėy

(13) *Müstef‘ilü fā‘ilün mefā‘ilün*

---

[937] fe‘iletün: fe‘ilün (C)

[938] C’de bu vezin ve örneği yok.

[939] maḳṭū‘: mekfūf (C)

32. Ḥaşv-ı mekbūl, ḍarbeyn-i maḫbūn 160

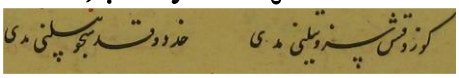

(14) Köz ü ḳaş u söz ü tilᵢni mü+dėy

Ḫadd u ḳad u saç+u bėlᵢni mü+dėy

(15) *Müstefʿilü faʿūlün mefāʿilün*[940]

33. Mekfūf-ı maḳṭūʿ[941]-ı maḫbūn 161

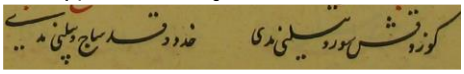

(16) Köz ü ḳaş u söz ü tilᵢni mü+dėy

Ḫadd u ḳad u saç u bėlᵢni mü+dėy

(17) *Müstefʿilü mefʿūlün mefāʿilün*

34. Mekfūf-ı merfūʿ-ı maṭvī 162

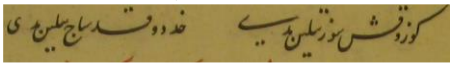

(185a/1) Köz ü ḳaş u söz ü tilinᵢ mü+dėy

Ḫadd u ḳad u saç u bėlinᵢ mü+dėy

(2) *Müstefʿilü fāʿilün müftaʿilün*

35. Mekfūf-ı mekbūl-ı maṭvī 163

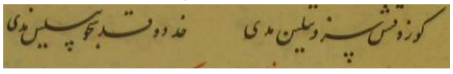

(3) Köz ü ḳaş u söz ü tilinᵢ mü+dėy

Ḫadd u ḳad u saç u bėlinᵢ mü+dėy

(4) *Müstefʿilü faʿūlün müftaʿilün*

36. Mekfūf-ı maḳṭūʿ-ı maṭvī 164

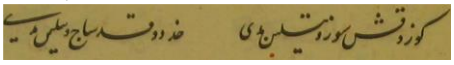

(5) Köz ü ḳaş u söz ü tilinᵢ mü+dėy

Ḫadd u ḳad u saç u bėlinᵢ mü+dėy

(6) *Müstefʿilü mefʿūlün müftaʿilün*

---

[940] *mefāʿilün: mefāʿīlün* (C)

[941] maḳṭūʿ: merfūʿ (C)

37. Mekfūf-ı merfū‘-ı maḫbūl 165

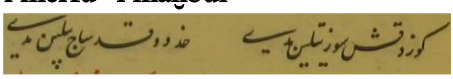

(7) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ söz $_{ü}$ **ti**l$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç $_{u}$ bė**l**$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(8) *Müstef‘ilü fā‘ilün fe‘iletün*

38. Mekfūf-ı mekbūl-ı maḫbūl 166

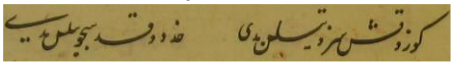

(9) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** **ti**l$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s$_{a}$ç **u** bė**l**$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(10) *Müstef‘ilü fa‘ūlün fe‘iletün*

39. Mekfūf-ı maḳṭū‘-ı maḫbūl 167

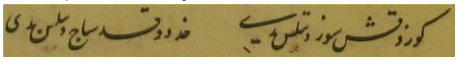

(11) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ söz **ü** **ti**l$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç **u** bė**l**$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(12) *Müstef‘ilü mef‘ūlün fe‘iletün*

40. Maḫbūl, ḍarbeyn-i merfū‘ 168

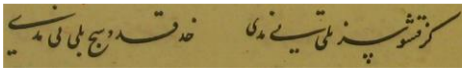

(13) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ t$_{i}$**li**-**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ b$_{ė}$**li**-**ni** m$_{ü}$+dėy

(14) *Fe‘iletün fe‘iletün fā‘ilün*

41. Ḍarbeyn-i mekbūl 169

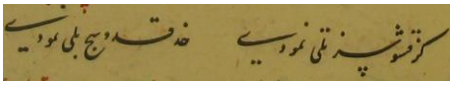

(15) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ t$_{i}$**li**-n$_{i}$+m**ü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ b$_{ė}$**li**-n$_{i}$+m**ü** dėy

(16) *Fe‘iletün fe‘iletün fa‘ūlün*

42. Ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 170

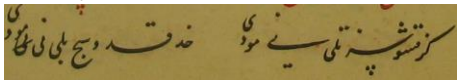

(17) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ t$_{i}$**li-ni mü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ b$_{ė}$**li-ni mü** dėy

(185b/1) *Fe‘iletün fe‘iletün mef‘ūlün*

43. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i merfū‘ 171

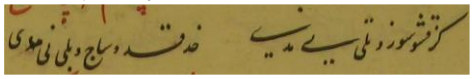

(2) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u söz ü** t$_{i}$**li-ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u saç u** b$_{ė}$**li-ni** m$_{ü}$+dėy

(3) *Fe‘iletün müstef‘ilün fā‘ilün*[942]

44. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i mekbūl[943] 172

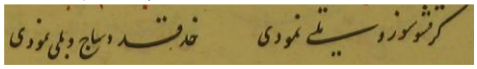

(4) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u söz ü** t$_{i}$**li-n$_{i}$**+**mü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u saç u** b$_{ė}$**li-n$_{i}$**+**mü** dėy

(5) *Fe‘iletün müstef‘ilün fa‘ūlün*

45. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 173

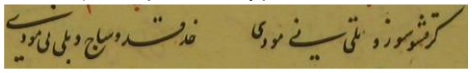

(6) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u söz ü** t$_{i}$**li-ni mü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u saç u** b$_{ė}$**li-ni mü** dėy

(7) *Fe‘iletün müstef‘ilün mef‘ūlün*[944]

[942] fā‘ilün: fa‘ūlün (C)

[943] C’de vezin ve örneği yok.

[944] Fe‘iletün müstef‘ilün mef‘ūlün: Fe‘ilün müstef‘ilün fa‘ūlün (C)

46. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i merfū‘ 174

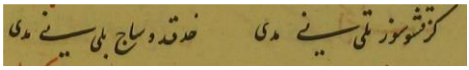

(8) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** **s**ö**z** $_{ü}$ t$_{i}$l**i**-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** **s**a**ç** $_{u}$ bėl**i**-ni m$_{ü}$+dėy

(9) *Fe‘iletün müfte‘ilün fā‘ilün*

47. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i mekbūl 175

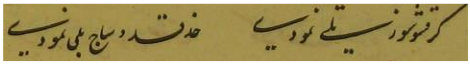

(10) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** **s**ö**z** $_{ü}$ t$_{i}$l**i**-n$_{i}$+m**ü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** **s**a**ç** $_{u}$ b$_{ė}$l**i**-n$_{i}$+m**ü** dėy

(11) *Fe‘iletün müfte‘ilün fa‘ūlün*

48. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 176

(12) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** **s**ö**z** $_{ü}$ t$_{i}$l**i**-ni m**ü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** **s**a**ç** $_{u}$ b$_{ė}$l**i**-ni m**ü** dėy

(13) *Fe‘iletün müfte‘ilün mef‘ūlün*

49. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i merfū‘ 177

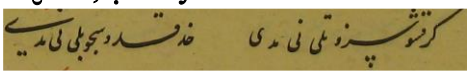

(14) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l**i**-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç **u** b$_{ė}$l**i**-ni m$_{ü}$+dėy

(15) *Fe‘iletün mefā‘ilün fā‘ilün*

50. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i mekbūl 178

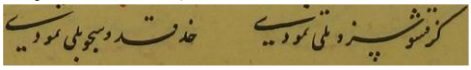

(16) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l**i**-n$_{i}$+m**ü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç **u** b$_{ė}$l**i**-n$_{i}$+m**ü** dėy

(17) *Fe‘iletün mefā‘ilün fa‘ūlün*

51. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 220← 179

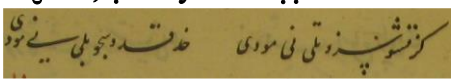

(186a/1) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l**i**-n**i** m**ü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç **u** b$_{ė}$l**i**-n**i** m**ü** dėy

(2) *Fe‘iletün mefā‘ilün mef‘ūlün*

52. Ḥaşv-ı merfū‘, ḍarbeyn-i maḫbūl 180

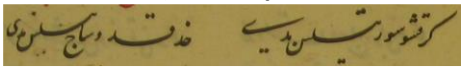

(3) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s**ö**z $_{ü}$ t**i**l$_{i}$-n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** s**a**ç $_{u}$ b**ė**l$_{i}$-n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(4) *Fe‘iletün fā‘ilün fe‘iletün*

53. Ḥaşv-ı mekfūl, ḍarbeyn-i maḫbūl 181

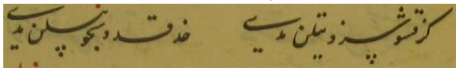

(5) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t**i**l$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç **u** b**ė**l$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(6) *Fe‘iletün fa‘ūlün fe‘iletün*

54. Ḥaşv-ı maḳṭū‘, ḍarbeyn-i maḫbūl 182

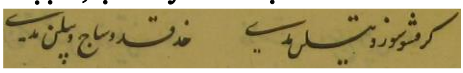

(7) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s**ö**z **ü** t**i**l$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** s**a**ç **u** b**ė**l$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(8) *Fe‘iletün mef‘ūlün fe‘iletün*

(186a/9) **BAḤR-I REMEL**: 54

1. Müs̱emmenāt-ı sālim-i merbū‘-ı mecḥūf 183

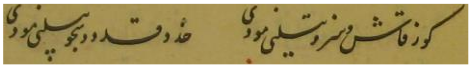

(10) Köz ü ḳaş **u** söz **ü** tilini **mü** dėy
Ḫadd u ḳadd **u** saç **u** bėlini **mü** dėy
(11) Fā‘ilātün fa‘il fā‘ilātün fa‘

2. Merbū‘-ı maḫbūn-ı mecḥūf 184

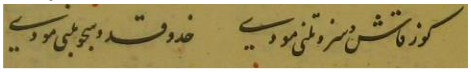

(12) Köz ü ḳaş **u** söz **ü** tilini **mü** dėy
Ḫad **u** ḳadd **u** saç **u** bėlini **mü** dėy
(13) *Fā‘ilātün fa‘il fe‘ilātün fa‘*

3. Maḫbūn-ı merbū‘-ı mecḥūf 185

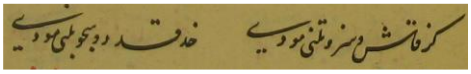

(14) Köz ü ḳaş **u** söz **ü** tilini **mü** dėy
Ḫad u ḳadd **u** saç **u** bėlini **mü** dėy
(15) *Fe‘ilātün fa‘il fe‘ilātün fa‘*

4. Ḥaşv-ı merbū‘ ve sālim, ḍarbeyn-i mecḥūf 186

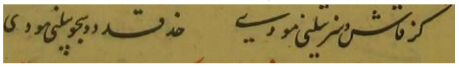

(16) Köz ü ḳaş **u** söz ü[945] tilini **mü** dėy
Ḫad u ḳadd **u** saç+**u** bėlini **mü** dėy
(17) *Fe‘ilātün fa‘il fā‘ilātün fa‘*

5. Mekfūf-ı ebter-ı mecḥūf 187

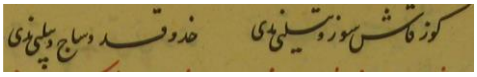

(186b/1) Köz ü ḳaş u söz **ü** tilini mü+dėy
Ḫadd u ḳadd u saç **u** bėlini mü+dėy
(2) *Fā‘ilātü fa‘lün fā‘ilātü fa‘*

[945] ü: Vezin gereği atıf vav’ı yazılmalıydı.

6. Ḥaşv-ı ebter ve meşkūl, ḍarbeyn-i mecḥūf 188

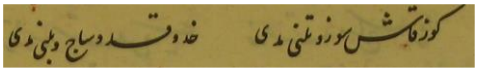

(3) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėlini mü+dėy

(4) *Fā‘ilātü fa‘lün fe‘ilātü fa‘*

7. Meşkūl-ı ebter-i mecḥūf 189

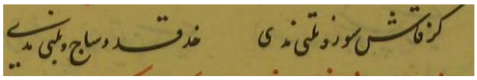

(5) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü+dėy

Ḫad u ḳadd u saç u bėlini mü+dėy

(6) *Fe‘ilātü fa‘lün fe‘ilātü fa‘*

8. Meşkūl-ı ebter-i mekfūf-ı mecḥūf 190

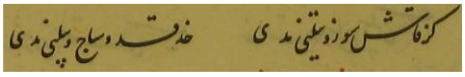

(7) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü+dėy

Ḫad u ḳadd u saç u bėlini mü+dėy

(8) *Fe‘ilātü fa‘lün fā‘ilātü fa‘*

9. Ebter-i sālim, ḍarbeyn-i mecḥūf 191

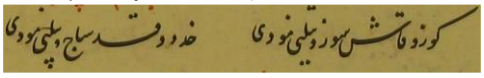

(9) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėlini mü dėy

(10) *Fa‘lün fā‘ilātün fā‘ilātün fa‘*

10. Ebter-i sālim-i maḫbūn-ı mecḥūf 192

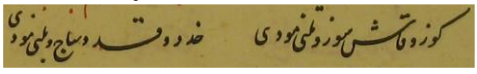

(11) Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėlini mü dėy

(12) *Fa‘lün fā‘ilātün fe‘ilātün fa‘*[946]

[946] *fa‘*: Ø (C)

11. Ebter ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i mecḥūf 193

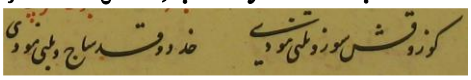

(13) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ söz **ü** t$_{i}$l$_{i}$ni **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ saç **u** b$_{ė}$l$_{i}$ni **mü** dėy

(14) *Fa‘lün fe‘ilātün fe‘ilātün fa‘*

12. Ebter-i maḫbūn-ı sālim-i mecḥūf 194

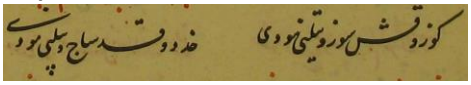

(15) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ söz **ü** til$_{i}$ni **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ saç **u** bėl$_{i}$ni **mü** dėy

(16) *Fa‘lün fe‘ilātün fā‘ilātün fa‘*

13. Müseddesāt, ḍarbeyn-i maḥẕūf 195

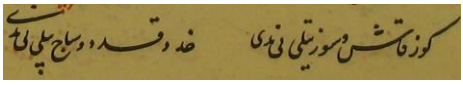

(17) Köz $_{ü}$ ḳaş **u** söz $_{ü}$ tili-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd **u** saç $_{u}$ bėli-ni m$_{ü}$+dėy

(187a/1) *Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün*

14. Ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 196

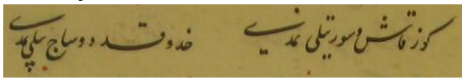

(2) Köz $_{ü}$ ḳaş **u** söz $_{ü}$ tili-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd **u** saç $_{u}$ bėli-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(3) *Fā‘ilātün fā‘ilātün fe‘ilün*

15. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḥẕūf 197

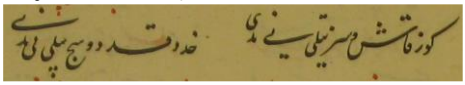

(4) Köz $_{ü}$ ḳaş **u** s$_{ö}$z $_{ü}$ tili-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd **u** s$_{a}$ç $_{u}$ bėli-ni m$_{ü}$+dėy

(5) *Fā‘ilātün fe‘ilātün fā‘ilün*

16. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 198

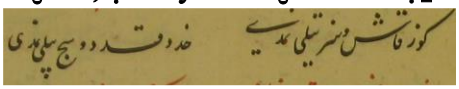

(6) Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėli-ni$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(7) *Fā‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün*

17. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḥẕūf 199

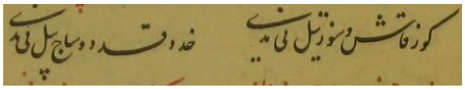

(8) Köz ü ḳaş u söz ü til$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėl$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy

(9) *Fā‘ilātün fā‘ilātü fā‘ilün*

18. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 200

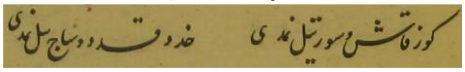

(10) Köz ü ḳaş u söz ü til$_{i}$-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėl$_{i}$-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(11) *Fā‘ılātün fā‘ilātü fe‘ilün*

19. Ḥaşv-ı meşkūl, ḍarbeyn-i maḥẕūf 201

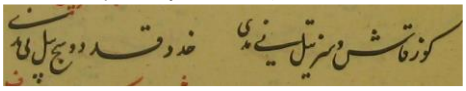

(12) Köz ü ḳaş u söz ü til$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėl$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy

(13 *Fā‘ılātün fe‘ilātü fā‘ilün*

20. Ḥaşv-ı meşkūl, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 202

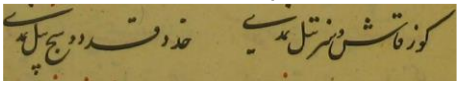

(14) Köz ü ḳaş u söz ü til$_{i}$-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėl$_{i}$-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(15) *Fā‘ılātün fe‘ilātü fe‘ilün*

21. Maḫbūn, ḍarbeyn-i maḥẕūf 203

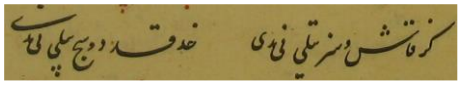

(16) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş u** s$_{ö}$z $_{ü}$ **tili-ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** s$_{a}$ç $_{u}$ **bėli-ni** m$_{ü}$+dėy

(17) *Fe‘ilātün fe‘ilātün fā‘ilün*

22. Ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 204

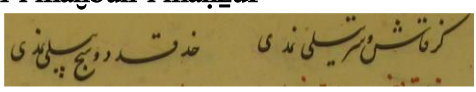

(187b/1) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş u** s$_{ö}$z $_{ü}$ **tili-n$_{i}$**+m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** s$_{a}$ç $_{u}$ **bėli-n$_{i}$**+m$_{ü}$+dėy

(2) *Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün*

23. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḥẕūf 205

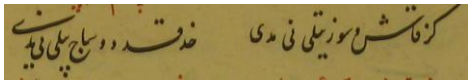

(3) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş u** s**öz** $_{ü}$ **tili-ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** s**aç** $_{u}$ **bėli-ni** m$_{ü}$+dėy

(4) *Fe‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün*

24. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 206

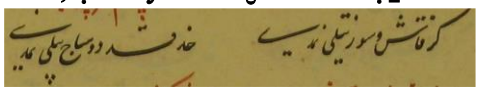

(5) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş u** s**öz** $_{ü}$ **tili-n$_{i}$**+m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** s**aç** $_{u}$ **bėli-n$_{i}$**+m$_{ü}$+dėy

(6) *Fe‘ilātün fā‘ilātün fe‘ilün*

25. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḥẕūf 207

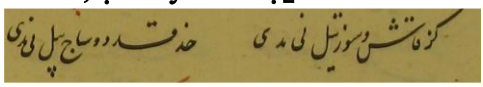

(7) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş u** s**öz** $_{ü}$ **til$_{i}$-ni**+m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** s**aç** $_{u}$ **bėl$_{i}$-ni**+m$_{ü}$+dėy

(8) *Fe‘ilātün fā‘ilātü fā‘ilün*

26. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 208

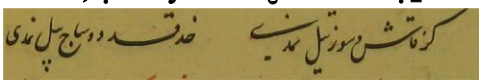

(9) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ söz $_{ü}$ til$_{i}$-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ saç $_{u}$ bėl$_{i}$-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(10) *Fe'ilātün fā'ilātü fe'ilün*

27. Ḥaşv-ı meşkūl, ḍarbeyn-i maḥẕūf 209

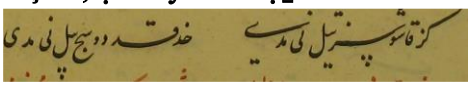

(11) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş+$_{u}$ s$_{ö}$z $_{ü}$ til$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç $_{u}$ bėl$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy

(12) *Fe'ilātün fe'ilātü fā'ilün*

28. Ḥaşv-ı meşkūl, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 210

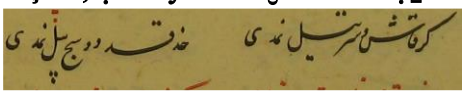

(13) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ s$_{ö}$z $_{ü}$ til$_{i}$-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç $_{u}$ bėl$_{i}$-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(14) *Fe'ilātün fe'ilātü fe'ilün*

29. Mekfūf-ı maḥẕūf 211

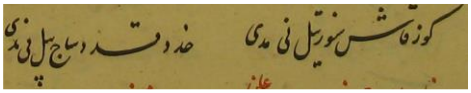

(15) Köz $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ söz $_{ü}$ til$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd $_{u}$ saç $_{u}$ bėl$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy

(16) *Fā'ılātü fā'ılātü fā'ilün*

30. Ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 212

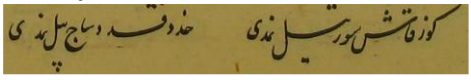

(17) Köz $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ söz $_{ü}$ til$_{i}$-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd $_{u}$ saç $_{u}$ bėl$_{i}$-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(188a/1) *Fā'ılātü fā'ılātü fe'ilün*

31. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḫẕūf 213

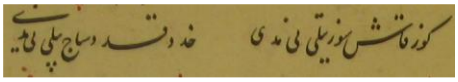

(2) Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni mü+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėli-ni mü+dėy

(3) *Fā‘ilātü fā‘ilātün fā‘ilün*

32. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḫẕūf 214

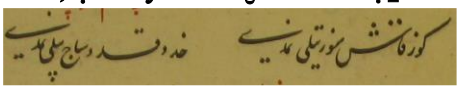

(4) Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni+mü+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėli-ni+mü+dėy

(5) *Fā‘ilātü fā‘ilātün fe‘ilün*

33. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḫẕūf 215

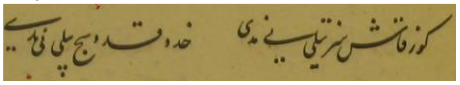

(6) Köz ü ḳaş u sözü tili-ni mü+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėli-ni mü+dėy

(7) *Fā‘ilātü fe‘ilātün fā‘ilün*

34. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḫẕūf 216

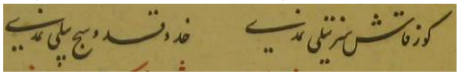

(8) Köz ü ḳaş u sözü tili-ni+mü+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėli-ni+mü+dėy

(9) *Fā‘ilātü fe‘ilātün fe‘ilün*

35. Ḥaşv-ı meşkūl, ḍarbeyn-i maḫẕūf 217

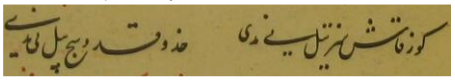

(10) Köz ü ḳaş u sözü tili-ni mü+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėli-ni mü+dėy

(11) *Fā‘ilātü fe‘ilātü fā‘ilün*

36. Ḥaşv-ı meşkūl, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 218

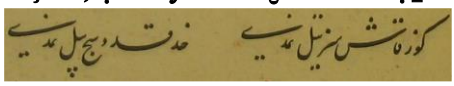

(12) Köz ü ḳaş u sözü tilᵢ-nᵢ+mü+dėy
Ḫadd u ḳadd u saç u bėlᵢ-nᵢ+mü+dėy
(13) *Fā'ilātü fe'ilātü fe'ilün*

37. Ḥaşv-ı maḫbūn-ı maḥẕūf, ḍarbeyn-i sālim 219

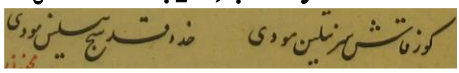

(14) Köz ü ḳaş u sözü tilinᵢ mü dėy
Ḫadd u ḳadd u saç u bėlinᵢ mü dėy
(15) *Fā'ilātü fe'ilün fā'ilātün*

38. Ḥaşv-ı maḫbūn-ı maḥẕūf, ḍarbeyn-i maḫbūn 220

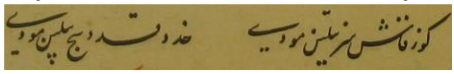

(16) Köz ü ḳaş u sözü tilᵢnᵢ mü dėy
Ḫadd u ḳadd u saç u bėlᵢnᵢ[947] mü dėy
(17) *Fā'ilātü fe'ilün fe'ilātün*

39. Meşkūl-ı maḥẕūf 221

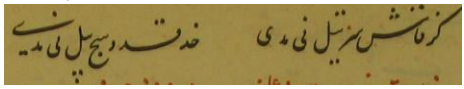

(188b/1) Közü ḳaş u sözü tilᵢ-ni mü+dėy
Ḫad u ḳadd u saç u bėlᵢ-ni mü+dėy
(2) *Fe'ilātü fe'ilātü fā'ilün*

40. Ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 222

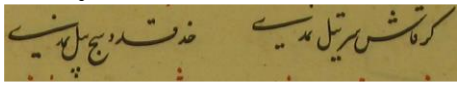

(3) Közü ḳaş u sözü tilᵢ-nᵢ+mü+dėy
Ḫad u ḳadd u saç u bėlᵢ-nᵢ+mü+dėy
(4) *Fe'ilātü fe'ilātü fe'ilün*

[947] tilᵢnᵢ, bėlᵢnᵢ: Yazımda *tilinᵢ, bėlinᵢ* yazılmış ama lâm'dan sonra yâ vezin gereği yazılmamalıydı.

41. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḫẕūf 223

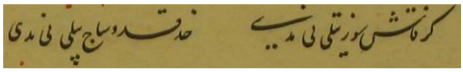

(5) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s**ö**z $_{ü}$ t**i**l**i**-n**i** m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ sa**ç** $_{u}$ b**ė**l**i**-n**i** m$_{ü}$+dėy

(6) *Fe‘ilātü fā‘ilātün fā‘ilün*

42. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 224

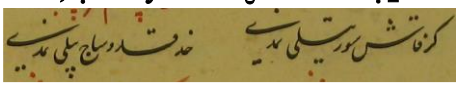

(7) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s**ö**z $_{ü}$ t**i**l**i**-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ sa**ç** $_{u}$ b**ė**l**i**-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(8) *Fe‘ilātü fā‘ilātün fe‘ilün*

43. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḥẕūf 225

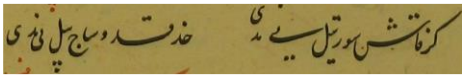

(9) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s**ö**z $_{ü}$ t**i**l$_{i}$-n**i** m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ sa**ç** $_{u}$ b**ė**l$_{i}$-n**i** m$_{ü}$+dėy

(10) *Fe‘ilātü fā‘ilātü fā‘ilün*

44. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 226

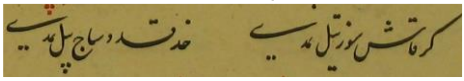

(11) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s**ö**z $_{ü}$ t**i**l$_{i}$-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ sa**ç** $_{u}$ b**ė**l$_{i}$-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(12) *Fe‘ilātü fā‘ilātü fe‘ilün*

45. Ḥaşv-ı maḫbūn-ı maḥẕūf, ḍarbeyn-i sālim 227

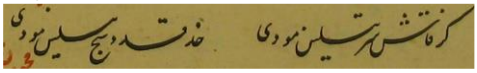

(13) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z $_{ü}$ t**i**l**i**n$_{i}$ m**ü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç $_{u}$ b**ė**l**i**n$_{i}$ m**ü** dėy

(14) *Fe‘ilātü fe‘ilün fā‘ilātün*

46. Ḥaşv-ı maḫbūn-ı maḥẕūf, ḍarbeyn-i maḫbūn 228

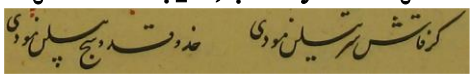

(15) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z $_{ü}$ **til**$_{i}$**n**$_{i}$ **mü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç $_{u}$ **bėl**$_{i}$**n**$_{i}$ **mü** dėy

(16) *Fe'ilātü fe'ilün fe'ilātün*

47. Maḫbūn-ı maḥẕūf-ı sālim 229

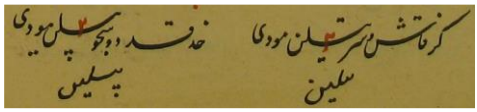

(17) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** **u** s$_{ö}$z $_{ü}$[948] **tilin**$_{i}$ **mü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u** **bėlin**$_{i}$ **mü** dėy

(189a/1) *Fe'ilün fā'ilātün fā'ilātün*

48. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḫbūn 230

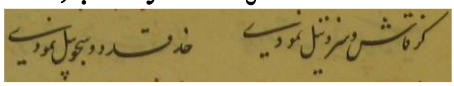

(2) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** **u** s$_{ö}$z **ü** **til**$_{i}$-**n**$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u** **bėl**$_{i}$-**n**$_{i}$+**mü** dėy

(3) *Fe'ilün fā'ilātün fe'ilātün*

49. Ḥaşv ve ḍarbeyn-i maḫbūn 231

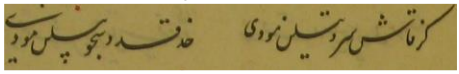

(4) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** **til**$_{i}$**n**$_{i}$ **mü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç **u** **bėl**$_{i}$**n**$_{i}$ **mü** dėy

(5) *Fe'ilün fe'ilātün fe'ilātün*

50. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i sālim 232

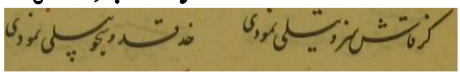

(6) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** **tili**-**n**$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** **bėli**-**n**$_{i}$+**mü** dėy

(7) *Fe'ilün fe'ilātün fā'ilātün*

[948] $_{ü}$: Vezin gereği atıf vâv'ı yazılmalıydı.

51. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i sālim 233

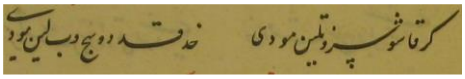

(8) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş**+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$li**n**$_{i}$ m**ü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** s$_{a}$ç **u** b$_{ė}$-li**n**$_{i}$ m**ü** dėy

(9) *Fe'ilün fā'ilātü fā'ilātün*

52. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḫbūn 234

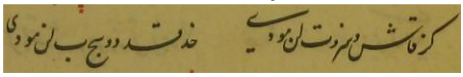

(10) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** **u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$-l$_{i}$n$_{i}$ m**ü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** s$_{a}$ç $_{u}$[949] b$_{ė}$-l$_{i}$n$_{i}$ m**ü** dėy

(11) *Fe'ilün fā'ilātü fe'ilātün*

53. Ḥaşv-ı meşkūl, ḍarbeyn-i sālim 235

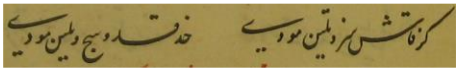

(12) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$li**n**$_{i}$ m**ü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç **u** b$_{ė}$li**n**$_{i}$ m**ü** dėy

(13) *Fe'ilün fe'ilātü fā'ilātün*

54. Ḥaşv-ı meşkūl, ḍarbeyn-i maḫbūn 236

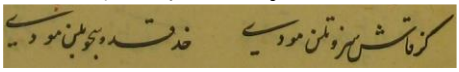

(14) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l$_{i}$n$_{i}$ m**ü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$l$_{i}$n$_{i}$ m**ü** dėy

(15) *Fe'ilün fe'ilātü fe'ilātün*

[949] $_{u}$: Vezin gereği atıf vav'ı yazılmalıydı.

(189a/16) **BAḤR-I VĀFİR**: 21

1. Müseddesāt-ı sālim-i maḳṭūf 237

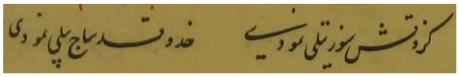

(17) K_öz **ü** ḳ_aş _u **s**öz _ü **t**ili-n_i+m**ü** dėy

Ḫad **u** ḳad _u s**a**ç _u b**ė**li-n_i+m**ü** dėy

(189b/1) *Müfā'aletün fa'ūlün fa'ūlün*

2. Ḥaşv-ı maḳṭūf, ḍarbeyn-i ecemm 238

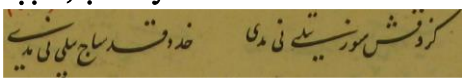

(2) K_öz **ü** ḳ_aş _u **s**öz _ü **t**ili-ni m_ü+dėy

Ḫad **u** ḳad _u s**a**ç _u b**ė**li-ni m_ü+dėy

(3) *Müfā'aletün fa'ūlün fā'ilün*

3. Ḥaşv-ı maḳṭūf, ḍarbeyn-i aḳṣam[950] 239

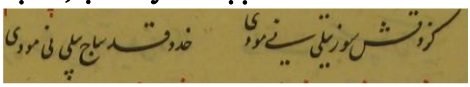

(4) K_öz **ü** ḳ_aş _u **s**öz _ü **t**ili-ni m**ü** dėy

Ḫad **u** ḳad _u s**a**ç _u b**ė**li-ni m**ü** dėy

(5) *Müfā'aletün fa'ūlün mef'ūlün*

4. Ḥaşv ve ḍarbeyn-i ecemm 240

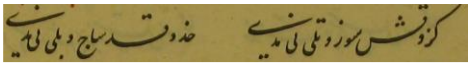

(6) K_öz **ü** ḳ_aş _u **s**öz **ü** t_i**l**i-ni m_ü+dėy

Ḫad **u** ḳad _u s**a**ç **u** b_ė**l**i-ni m_ü+dėy

(7) *Müfā'aletün fā'ilün fā'ilün*

5. Ḥaşv-ı ecemm, ḍarbeyn-i maḳṭūf 241

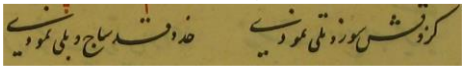

(8) K_öz **ü** ḳ_aş _u **s**öz **ü** t_i**l**i-n_i+m**ü** dėy

Ḫad **u** ḳad _u s**a**ç **u** b_ė**l**i-n_i+m**ü** dėy

(9) *Müfā'aletün fā'ilün fa'ūlün*

[950] aḳṣam: ḳaṣem (İst.)

6. Ḥaşv-ı ecemm, ḍarbeyn-i akṣam 242

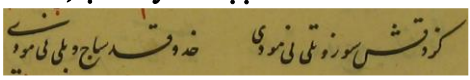

(10) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ **s**öz **ü** t$_{i}$l**i**-ni **m**ü dėy

Ḫad **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç **u** b$_{ė}$l**i**-ni **m**ü dėy

(11) *Müfā'aletün fā'ilün mef'ūlün*

7. Ḥaşv-ı a'ḳaṣ, ḍarbeyn-i maḳṭūf 243

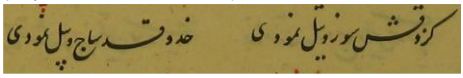

(12) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ **s**öz **ü** t**i**l$_{i}$-n$_{i}$+m**ü** dėy

Ḫad **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç **u** b**è**l$_{i}$-n$_{i}$+m**ü** dėy

(13) *Müfā'aletün mef'ūlü fā'ilün*

8. Ḥaşv-ı a'ḳaṣ, ḍarbeyn-i ecemm 244

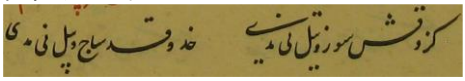

(14) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ **s**öz **ü** t**i**l$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç **u** b**è**l$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy

(15) *Müfā'aletün mef'ūlü fā'ilün*

9. Ḥaşv-ı a'ḳaṣ, ḍarbeyn-i akṣam 245

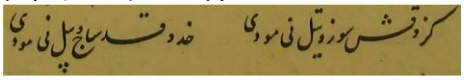

(16) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ **s**öz **ü** t**i**l$_{i}$-ni **m**ü dėy

Ḫad **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç **u** b**è**l$_{i}$-ni **m**ü dėy

(17) *Müfā'aletün mef'ūlü mef'ūlün*

10. Maḳṭūf ḥaşv-ı sālim 246

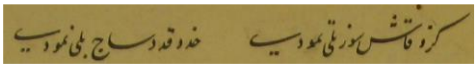

(190a/1) K$_{ö}$z **ü** ḳ**a**ş $_{u}$ **s**öz $_{ü}$ t$_{i}$l**i**-n$_{i}$+m**ü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s**a**ç $_{u}$ b$_{ė}$l**i**-n$_{i}$+m**ü** dėy

(2) *Fa'ūlün müfā'aletün fa'ūlün*

11. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i ecemm 247

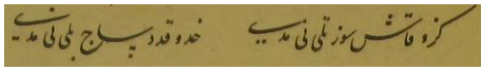

(3) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**öz** $_{ü}$ t$_{i}$l**i-ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s**aç** $_{u}$ b$_{ė}$l**i-ni** m$_{ü}$+dėy

(4) *Fa'ūlün müfā'aletün fā'ilün*

12. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i aḳṣam 248

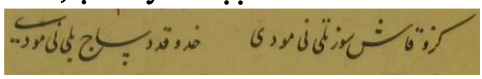

(5) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**öz** $_{ü}$ t$_{i}$l**i-ni mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s**aç** $_{u}$ b$_{ė}$l**i-ni mü** dėy

(6) *Fa'ūlün müfā'aletün mef'ūlün*

13. Ecemm ḥaşv-ı sālim 249

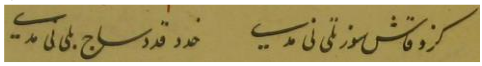

(7) K$_{ö}$z **ü**[951] ḳa**ş** $_{u}$ s**öz** $_{ü}$ t$_{i}$l**i-ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s**aç** $_{u}$ b$_{ė}$l**i-ni** m$_{ü}$+dėy

(8) *Fā'ılün müfā'aletün fā'ilün*

14. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḳṭūf 250

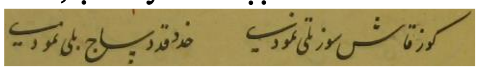

(9) K**öz** $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s**öz** $_{ü}$ t$_{i}$l**i-**n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s**aç** $_{u}$ b$_{ė}$l**i-**n$_{i}$+**mü** dėy

(10) *Fā'ılün müfā'aletün fa'ūlün*

15. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i aḳṣam 251

(11) K**öz** $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s**öz** $_{ü}$ t$_{i}$l**i-ni mü** dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s**aç** $_{u}$ b$_{ė}$l**i-ni mü** dėy

(12) *Fā'ılün müfā'aletün mef'ūlün*

[951] k$_{ö}$z **ü**: Vezin gereği *köz* kelimesi vâv ile yazılmalı, atıf vâv'ı yazılmamalıydı.

16. A‘ḳaṣ-ı sālim-i maḳṭūf 252

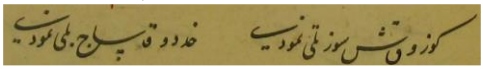

(13) Köz **ü** ḳ$_{a}$-ş $_{u}$ söz $_{ü}$ t$_{i}$**li**-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**aç** $_{u}$ b$_{ė}$**li**-n$_{i}$+**mü** dėy

(14) *Mef‘ūlü müfā‘aletün fa‘ūlün*

17. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i ecemm 253

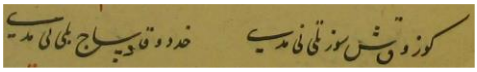

(15) Köz **ü** ḳ$_{a}$-ş $_{u}$ söz $_{ü}$ t$_{i}$**li**-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳa-d $_{u}$ s**aç** $_{u}$ b$_{ė}$**li**-ni m$_{ü}$+dėy

(16) *Mef‘ūlü müfā‘aletün fā‘ilün*

18. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i akṣam 254

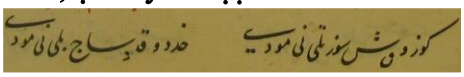

(17) Köz **ü** ḳ$_{a}$-ş $_{u}$ söz $_{ü}$ t$_{i}$**li**-ni **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳa-d $_{u}$ s**aç** $_{u}$ b$_{ė}$**li**-ni **mü** dėy

(190b/1) *Mef‘ūlü müfā‘aletün mef‘ūlün*

19. Akṣam ḥaşv-ı sālim 255

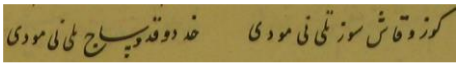

(2) Köz **ü** ḳ**aş** $_{u}$ söz $_{ü}$ t$_{i}$**li**-ni **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ s**aç** $_{u}$ b$_{ė}$**li**-ni **mü** dėy

(3) *Mef‘ūlün müfā‘aletün mef‘ūlün*

20. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḳṭūf 256

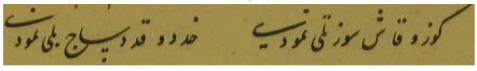

(4) Köz **ü** ḳ**aş** $_{u}$ söz $_{ü}$ t$_{i}$**li**-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ s**aç** $_{u}$ b$_{ė}$**li**-n$_{i}$+**mü** dėy

(5) *Mef‘ūlün müfā‘aletün fa‘ūlün*

21. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i ecemm 257

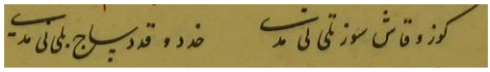

(6) Köz ü ḳaş $_{u}$ söz $_{ü}$ t$_{i}$li-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd u ḳadd $_{u}$ saç $_{u}$ b$_{ė}$li-ni m$_{ü}$+dėy

(7) *Mef'ūlün müfā'aletün fā'ilün*

(190b/8)**BAḤR-I KĀMİL**: 30

1. Müseddesāt-ı sālim maḳṭū'-ı mużmer-i eḥazz 258

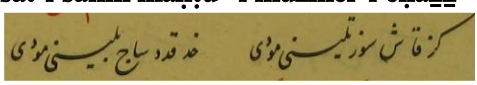

(9) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ söz $_{ü}$ t$_{i}$lini mü dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ saç $_{u}$ b$_{ė}$lini mü dėy

(10) *Mütefā'ilün fe'ilātün fa'lün*[952]

2. Ḥaşv-ı meczūl, ḍarbeyn-i mużmer-i eḥazz[953] 259

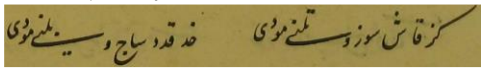

(11) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ söz ü t$_{i}$l$_{i}$ni mü dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ saç u b$_{ė}$l$_{i}$ni mü dėy

(12) *Mütefā'ilün müfte'ilün fa'lün*

3. Ḥaşv-ı mevḳūṣ, ḍarbeyn-i mużmer-i eḥazz 260

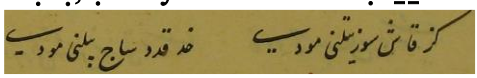

(13) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ söz $_{ü}$ til$_{i}$ni mü dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ saç $_{u}$ bėl$_{i}$ni mü dėy

(14) *Mütefā'ilün mefā'ilün fa'lün*

---

[952] *fa'lün:* Farklı okunabilecek kalıplarda harekeyle yönlendirme yapılmış: (); sonraki 2 vezinde:

[953] mużmer-i eḥazz: Ø (A)

4. Ḥaşv-ı mużmer-i eḥaẕẕ, ḍarbeyn-i maḳṭūʿ 261

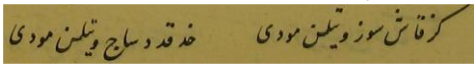

(15) K_öz _ü ḳa**ş** _u s**ö**z **ü** til_in_i m**ü** dėy

Ḫad _u ḳadd _u sa**ç** **u** bėl_in_i m**ü** dėy

(16) *Mütefāʿilün faʿlün feʿilātün*

5. Ḥaşv-ı mużmer-i eḥaẕẕ, ḍarbeyn-i meczūl 262

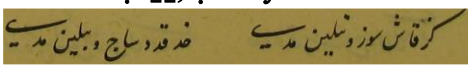

(17) K_öz _ü ḳa**ş** _u s**ö**z **ü** tilin_i m_ü+dėy

Ḫad _u ḳadd _u sa**ç** **u** bėlin_i m_ü+dėy

(191a/1) *Mütefāʿilün faʿlün müfteʿilün*

6. Ḥaşv-ı mużmer-i eḥaẕẕ, ḍarbeyn-i mevḳūṣ 263

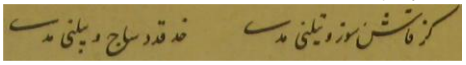

(2) K_öz _ü ḳa**ş** _u s**ö**z **ü** til_ini m_ü+dėy

Ḫad _u ḳadd _u sa**ç** **u** bėl_ini m_ü+dėy

(3) *Mütefāʿilün faʿlün mefāʿilün*

7. Ḥaşv-ı mużmer-i maḳṭūʿ, ḍarbeyn-i hetm[954] 264

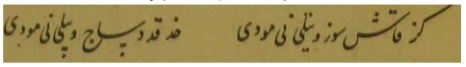

(4) K_öz _ü ḳa**ş** _u s**ö**z **ü** tili-ni m**ü** dėy

Ḫad _u ḳadd _u sa**ç** **u** bėli-ni m**ü** dėy

(5) *Mütefāʿilün mefʿūlün mefʿūlün*

8. Ḥaşv-ı mużmer-i maḳṭūʿ, ḍarbeyn-i eḥaẕẕ 265

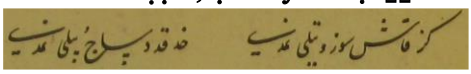

(6) K_öz _ü ḳa**ş** _u s**ö**z **ü** tili-n_i+m_ü+dėy

Ḫad _u ḳadd _u sa**ç** **u** bėli-n_i+m_ü+dėy

(7) Mütefāʿilün mefʿūlün[955] feʿilün

[954] İki nüshada da ( ) olarak yazılmış.

[955] mefʿūlün: faʿūlün (C)

9. Ḥaşv ve ‘arūż ve ḍarb-ı eḥaẕẕ 266

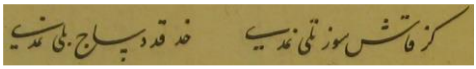

(8) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ söz $_{ü}$ t$_{i}$li-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ saç $_{u}$ b$_{ė}$li-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(9) *Mütefā‘ilün fe‘ilün fe‘ilün*

10. Ḥaşv-ı eḥaẕẕ, ḍarbeyn-i mużmer-i maḳṭū‘ 267

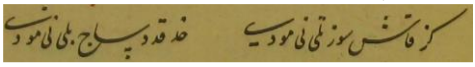

(10) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ söz $_{ü}$ t$_{i}$li-ni mü dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ saç $_{u}$ b$_{ė}$li-ni mü dėy

(11) *Mütefā‘ilün fe‘ilün mef‘ūlün*

11. Ḥaşv-ı mużmer, ḍarbeyn-i mużmer-i eḥaẕẕ 268

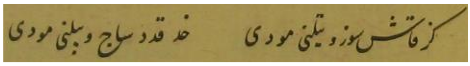

(12) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ söz ü til$_{i}$-ni mü dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ saç u b$_{ė}$l$_{i}$-ni mü dėy

(13) *Mütefā‘ilün müstef‘ilün fa‘lün*

12. Ḥaşv-ı mużmer-i eḥaẕẕ, ḍarbeyn-i mużmer 269

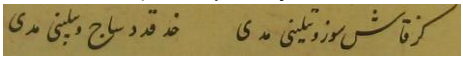

(14) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ söz ü tili-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ saç u bėli-ni m$_{ü}$+dėy

(15) *Mütefā‘ilün fa‘lün müstef‘ilün*

13. Mużmer-i sālim mużmer-i eḥaẕẕ 270

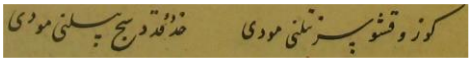

(16) Köz ü ḳ$_{a}$ş+u s$_{ö}$z $_{ü}$ til$_{i}$ni mü dėy

Ḫadd u ḳad u s$_{a}$ç $_{u}$ bėl$_{i}$ni mü dėy

(17) *Müstef‘ilün mütefā‘ilün fa‘lün*

14. Maḳṭū‘-ı sālim mużmer-i eḥazẕ 271

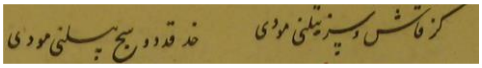

(191b/1) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ til$_{i}$ni **mü** dėy

Ḫad u ḳadd **u** s$_{a}$ç $_{u}$ bėl$_{i}$ni **mü** dėy

(2) *Fe‘ilātün mütefā‘ilün fa‘lün*

15. Meczūl-ı sālim mużmer-i eḥazẕ 272

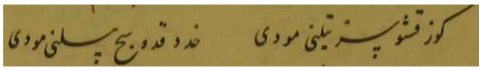

(3) Köz $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ til$_{i}$ni **mü** dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ bėl$_{i}$ni **mü** dėy

(4) *Müfte‘ilün mütefā‘ilün fa‘lün*

16. Mavḳūṣ-ı sālim mużmer-i eḥazẕ 273

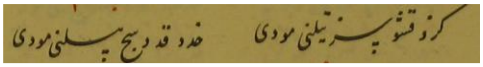

(5) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ til$_{i}$ni **mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ bėl$_{i}$ni **mü** dėy

(6) *Mefā‘ilün mütefā‘ilün fa‘lün*

17. Ḫaşv-ı sālim ṣadreyn ve ḍarbeyn-i eḥazẕ 274

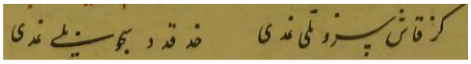

(7) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$li-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$li-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(8) *Fe‘ilün mütefā‘ilün fe‘ilün*

18. Eḥazẕ-ı sālim mużmer-i maḳṭū‘ 275

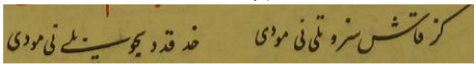

(9) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$li-ni **mü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$li-ni **mü** dėy

(10) *Fe‘ilün mütefā‘ilün mef‘ūlün*

19. Ṣadreyn ve ḥaşv-ı eḥaẕẕ, ḍarbeyn-i sālim 276

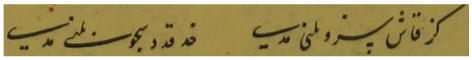

(11) K$_{öz\ ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s$_{öz}$ **ü** t$_{i}$l$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$l$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

(12) *Fe‘ilün fe‘ilün mütefā‘ilün*

20. Ḥaşv-ı muẕmer-i maḳṭū‘, ḍarbeyn-i sālim 277

(13) K$_{öz\ ü}$ ḳa**ş**+**u** **söz** **ü** t$_{i}$l$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** **sa**ç+**u** b$_{ė}$l$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

(14) *Fe‘ilün mef‘ūlün mütefā‘ilün*

21. Muẕmer-i maḳṭū‘-ı sālim 278

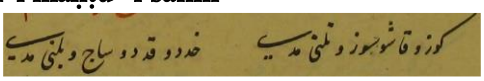

(15) **Köz** **ü** ḳa**ş**+**u** **söz** **ü** t$_{i}$l$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳadd **u** **saç** **u** b$_{ė}$l$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

(16) *Mef‘ūlün mef‘ūlün mütefā‘ilün*

22. Ḥaşv-ı eḥaẕẕ, ḍarbeyn-i sālim 279

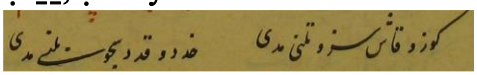

(17) **Köz** **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s$_{öz}$ **ü** t$_{i}$l$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç **u** b$_{ė}$l$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

(192a/1) *Mef‘ūlün fe‘ilün mütefā‘ilün*

23. Ḥaşv-ı sālim, ṣadreyn ve ḍarbeyn-i muẕmer-i maḳṭū‘ 280

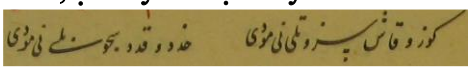

(2) **Köz** **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s$_{öz}$ **ü** t$_{i}$l**i**-**ni** **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$l**i**-**ni** **mü** dėy

(3) *Mef‘ūlün mütefā‘ilün mef‘ūlün*[956]

[956] Mef‘ūlün mütefā‘ilün mef‘ūlün: Mef‘ūlün mütefā‘ilün mütefā‘ilün mef‘ūlün (C)

24. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i eḥazz 281

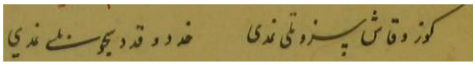

(4) Köz **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l**i**-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç **u** b$_{ė}$l**i**-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(5) *Mef‘ūlün mütefā‘ilün fe‘ilün*

25. Mużmer-i eḥazz-ı sālim-i mużmer 282

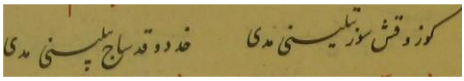

(6) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ s**ö**z $_{ü}$ t**ili-ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç $_{u}$ b**ėli-ni** m$_{ü}$+dėy

(7) *Fa‘lün mütefā‘ilün müstef‘ilün*

26. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 283

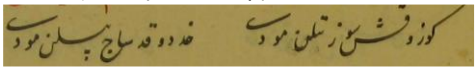

(8) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ s**ö**z $_{ü}$ t**il**$_{i}$n$_{i}$ m**ü** dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç $_{u}$ b**ėl**$_{i}$n$_{i}$ m**ü** dėy

(9) *Fa‘lün mütefā‘ilün fe‘ilātün*[957]

27. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i meczūl 284

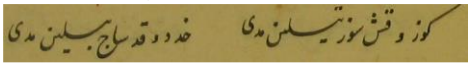

(10) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ s**ö**z $_{ü}$ t**ilin**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç $_{u}$ b**ėlin**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(11) *Fa‘lün mütefā‘ilün müfte‘ilün*

28. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i mavḳūṣ[958] 285

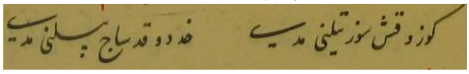

(12) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ s**ö**z $_{ü}$ t**il**$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç $_{u}$ b**ėl**$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

(13) *Fa‘lün mütefā‘ilün mefā‘ilün*

---

[957] fe‘ilātün: C’de ‘ayın yazılmamış (فلاتن)

[958] mavḳūṣ: C’de mevfū‘ (موفوع) yazılı.

29. Ḥaşv-ı mużmer, ḍarbeyn-i sālim 286

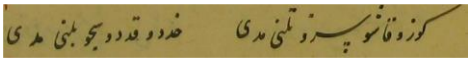

(14) Köz **ü** ḳa**ş**+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳadd **u** s$_{a}$**ç** **u** b$_{ė}$l$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

(15) *Fa‘lün müstef‘ilün mütefā‘ilün*

30. Murabba‘, ḍarbeyn-i sālim, ḍarbeyn-i müreffel 287

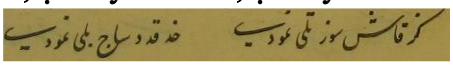

(16) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ **söz** $_{ü}$ t$_{i}$**li**-n$_{i}$+m**ü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ **saç** $_{u}$ b$_{ė}$**li**-n$_{i}$+m**ü** dėy

(17) *Mütefā‘ilün mütefā‘ilātün*

(192b/1)**BAḤR-I ṬAVĪL**: 8

1. Müşemmenāt-ı sālim, ḍarbeyn-i aḫrem-i mecbūb 288

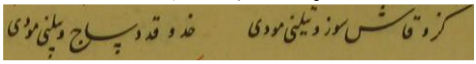

(2) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ **söz** **ü** **til**$_{i}$**ni** **mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ **saç** **u** **bėl**$_{i}$**ni** **mü** dėy

(3) *Fa‘ūlün mefā‘īlün fa‘ūlün fa‘*

2. Yek rükn ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i aḫrem-i mecbūb 289

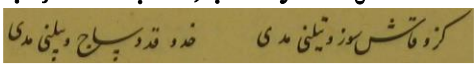

(4) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ **söz** **ü** **til**$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ **saç** **u** **bėl**$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

(5) *Fa‘ūlün mefā‘īlün fa‘ūlü fa‘*

3. Yek rükn ḥaşv-ı eşlem, ḍarbeyn-i mecbūb 290

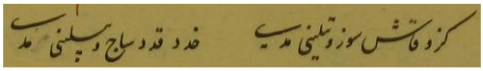

(6) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ **söz** **ü** **tilini** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ **saç** **u** **bėlini** m$_{ü}$+dėy

(7) *Fa‘ūlün mefā‘īlün fa‘lün fa‘il*

4. Maḳbūż, ḍarbeyn-i aḫrem-i mecbūb 291

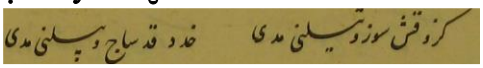

(8) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ **söz ü** til$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad $_{u}$ **saç u** bėl$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

(9) *Fa‘ūlü mefā‘īlün fa‘ūlü fa‘*

5. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i aḫrem-i mecbūb 292

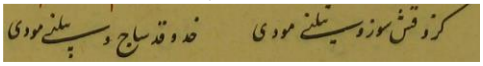

(10) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ **söz ü** til$_{i}$**ni mü** dėy

Ḫad **u** ḳad $_{u}$ **saç u** bėl$_{i}$**ni mü** dėy

(11) *Fa‘ūlü mefā‘īlün fa‘ūlün fa‘*

6. Ḥaşv-ı sālim ve eşlem, ḍarbeyn-i mecbūb 293

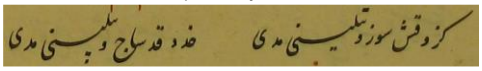

(12) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ **söz ü tilini** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad $_{u}$ **saç u bėlini** m$_{ü}$+dėy

(13) *Fa‘ūlü mefā‘īlün fa‘lün fa‘il*

7. Eşlem-i sālim, ḍarbeyn-i mecbūb 294

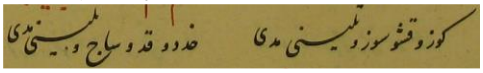

(14) **Köz ü** ḳ$_{a}$ş**+u söz ü** t$_{i}$**lini** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad **u saç u** b$_{ė}$**lini** m$_{ü}$+dėy

(15) *Fa‘lün mefā‘īlün fa‘ūlün fa‘il*

8. Eşlem-i sālim-i maḳbūż-ı mecbūb 295

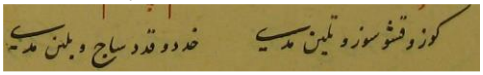

(16) **Köz ü** ḳ$_{a}$ş**+u söz ü** t$_{i}$**lin**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad **u saç u** b$_{ė}$**lin**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(17) *Fa‘lün mefā‘īlün fa‘ūlü fa‘il*

(193a/1) **BAḤR-I MEDĪD**: 28

1. Müşemmenāt ḥaşv-ı maḳṭū‘, ḍarbeyn-i eḥaẕẕ 296

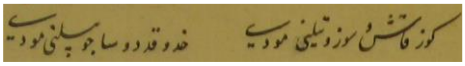

(2) Köz ü ḳaş u söz ü til$_i$ni mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėl$_i$ni mü dėy

(3) *Fā‘ilātün fa‘lün fā‘ilātün fa‘*

2. Ḥaşv-ı maḳṭū‘ ve maḫbūn, ḍarbeyn-i eḥaẕẕ 297

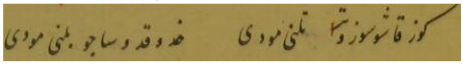

(4) Köz ü ḳaş+u söz ü t$_i$l$_i$ni mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u b$_ė$l$_i$ni mü dėy

(5) *Fā‘ılātün fa‘lün fe‘ilātün fa‘*

3. Ḥaşv-ı eḥaẕẕ, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 298

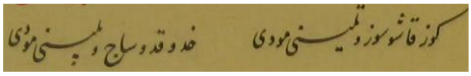

(6) Köz ü ḳaş+u söz ü t$_i$lini mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u b$_ė$lini mü dėy

(7) *Fā‘ılātün fa‘ fā‘ilātün fa‘lün*

4. Ḥaşv-ı eḥaẕẕ ve maḫbūn, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 299

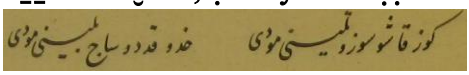

(8) Köz ü ḳaş+u söz ü[959] t$_i$lini mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u b$_ė$lini mü dėy

(9) *Fā‘ilātün fa‘ fe‘ilātün fa‘lün*

5. Maḫbūn-ı maḳṭū‘-ı eḥaẕẕ 300

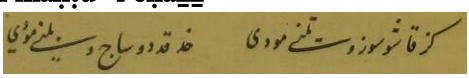

(10) K$_ö$z ü ḳaş+u söz ü t$_i$l$_i$ni mü dėy

Ḫad u ḳadd u saç u b$_ė$l$_i$ni mü dėy

(11) *Fe‘ilātün fa‘lün fe‘ilātün fa‘*

[959] **ü**: Vezin gereği atıf vâv’ı yazılmamalıydı.

6. Ḥaşv-ı maḳṭū‘ ve sālim, ḍarbeyn-i eḥaẕẕ 301

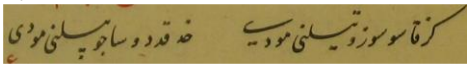

(12) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş+**u** söz **ü** til$_{i}$ni **mü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** saç **u** bėl$_{i}$ni **mü** dėy

(13) *Fe‘ilātün fa‘lün fā‘ilātün fa‘*

7. Ḥaşv-ı eḥaẕẕ ve maḫbūn, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 302

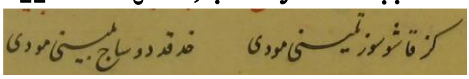

(14) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş+**u** söz $_{ü}$ t$_{i}$lini **mü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** saç $_{u}$ b$_{ė}$lini **mü** dėy

(15) *Fe‘ilātün fa‘ fe‘ilātün fa‘lün*

8. Ḥaşv-ı eḥaẕẕ ve sālim, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ [960] 303

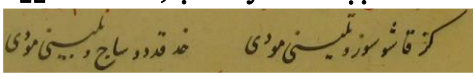

(16) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş+**u** söz **ü** t$_{i}$lini **mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** saç **u** b$_{ė}$lini **mü** dėy

(17) *Fe‘ilātün fa‘ fā‘ilātün fa‘lün*

9. Mekfūf-ı maḫbūn-ı maḳṭū‘-ı eḥaẕẕ 304

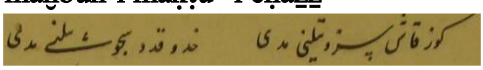

(193b/1) Köz $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** til$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç **u** bėl$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

(2) *Fā‘ilātü fa‘ul fā‘ilātü fa‘* [961]

10. Mekfūf-ı maḫbūn-ı maḳṭū‘-ı meşkūl-ı eḥaẕẕ 305

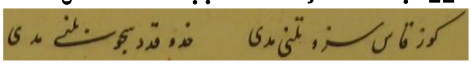

(3) Köz $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç **u** b$_{ė}$l$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

(4) *Fā‘ilātü fa‘ul fe‘ilātü fa‘*

---

[960] Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy /Ḫad u ḳadd u saç u bėlini mü dėy: *Fe‘ilātün fa‘ fe‘ilātün fa‘lün:* C’de tekrar yazılmış.

[961] *fa‘: fa‘l* (C)

11. Ḥaşv-ı eḥaẕẕ ve mekfūf, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḳṭū‘ 306

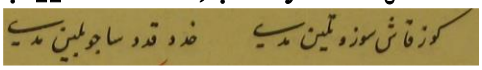

(5) Köz ü ḳaş u söz ü tilin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç+u bėlin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(6) *Fā‘ilātü fa‘ fā‘ilātü fa‘ul*

12. Ḥaşv-ı eḥaẕẕ ve meşkūl, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḳṭū‘ 307

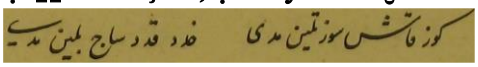

(7) Köz ü ḳaş u söz ü tilin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėlin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(8) *Fā‘ilātü fa‘ fe‘ilātü fa‘ul*

13. Meşkūl-ı maḫbūn-ı maḳṭū‘-ı eḥaẕẕ 308

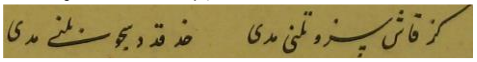

(9) Köz ü ḳaş u söz ü tilini m$_{ü}$+dėy

Ḫad u ḳadd u saç u bėlini m$_{ü}$+dėy

(10) *Fe‘ilātü fa‘ul fe‘ilātü fa‘*

14. Ḥaşv-ı maḫbūn-ı maḳṭū‘ ve mekfūf, ḍarbeyn-i eḥaẕẕ 309

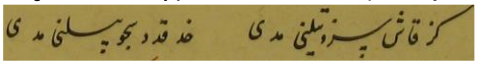

(11) Köz ü ḳaş u söz ü tilini m$_{ü}$+dėy

Ḫad u ḳadd u saç u bėlini m$_{ü}$+dėy

(12) *Fe‘ilātü fa‘ul fā‘ilātü fa‘*

15. Ḥaşv-ı eḥaẕẕ ve meşkūl, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḳṭū‘ 310

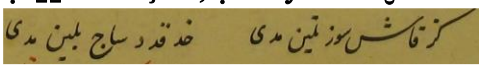

(13) Köz ü ḳaş u söz ü tilin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad u ḳadd u saç u bėlin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(14) *Fe‘ilātü fa‘ fe‘ilātü fa‘ul*

16. Ḥaşv[962] eḥazz ve mekfūf, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḳṭū‘ 311

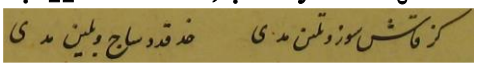

(15) K_{öz ü} ḳ**a**ş _u **s**öz **ü** t_ilin_i m_ü+dėy

Ḫad _u ḳadd _u **s**aç **u** b_ė**l**in_i m_ü+dėy

(16) *Fe‘ilātü fa‘ fā‘ilātü fa‘ul*

17. Müseddesāt-ı sālimü’l-erkān 312

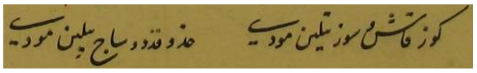

(17) K**ö**z _ü ḳ**a**ş **u** s**ö**z _ü t**i**lin_i m**ü** dėy

Ḫadd _u ḳadd **u** s**a**ç _u b**ė**lin_i m**ü** dėy

(194a/1) *Fā‘ılātün fā‘ilün fā‘ılātün*

18. ‘Arūż ve ḍarb maḫbūn 313

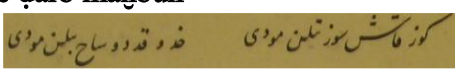

(2) K**ö**z _ü ḳ**a**ş _u[963] s**ö**z _ü t**i**l_in_i m**ü** dėy

Ḫadd _u ḳadd **u** s**a**ç u b**ė**l_in_i m**ü** dėy

(3) *Fā‘ılātün fā‘ilün fe‘ılātün*

19. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i sālim 314

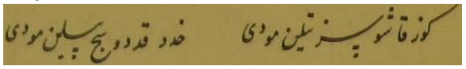

(4) K**ö**z _ü ḳ**a**ş+**u** s_öz _ü t**i**l_in_i m**ü** dėy

Ḫadd _u ḳadd **u** s_aç _u b**ė**l_in_i[964] m**ü** dėy

(5) *Fā‘ılātün fe‘ilün fā‘ılātün*

20. Ḥaşv ve ḍarbeyn-i maḫbūn 315

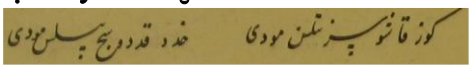

(6) K**ö**z _ü ḳ**a**ş+**u** s_öz _ü t**i**l_in_i m**ü** dėy

Ḫadd _u ḳadd **u** s_aç _u b**ė**l_in_i m**ü** dėy

(7) *Fā‘ılātün fe‘ilün fe‘ılātün*

---

[962] ḥaşv: Ø (C)

[963] _u: Vezne göre atıf vâv’ı yazılmalıydı.

[964] t**i**l_in_i , b**ė**l_in_i: Vezin gereği ikinci hecelerdeki yâlar da yazılmalıydı: ***tilin**_i*, ***bėlin**_i*

21. Maḫbūn ḥaşv-ı sālim 316

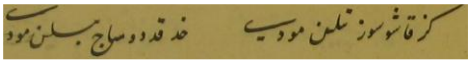

(8) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş+**u** söz $_{ü}$ til$_{i}$n$_{i}$ mü dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** saç $_{u}$ bėl$_{i}$n$_{i}$ mü dėy

(9) *Fe'ilātün fā'ilün fe'ilātün*

22. Ḥaşv ve ḍarbeyn-i sālim 317

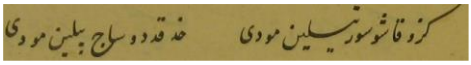

(10) K$_{ö}$z **ü**[965] ḳaş+**u** söz $_{ü}$ tilin$_{i}$ mü dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** saç $_{u}$ bėlin$_{i}$ mü dėy

(11) *Fe'ilātün fā'ilün fā'ilātün*

23. Maḫbūnü'l-erkān 318

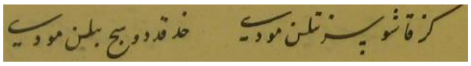

(12) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş+**u** söz $_{ü}$ til$_{i}$n$_{i}$ mü dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** s$_{a}$ç $_{u}$ bėl$_{i}$n$_{i}$ mü dėy

(13) *Fe'ilātün fe'ilün fe'ilātün*

24. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i sālim 319

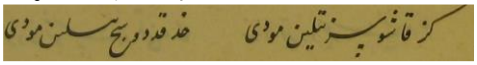

(14) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳaş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ tilin$_{i}$ mü dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** s$_{a}$ç $_{u}$ bėlin$_{i}$ mü dėy

(15) *Fe'ilātün fe'ilün fā'ilātün*

25. Mekfūf-ı sālim 320

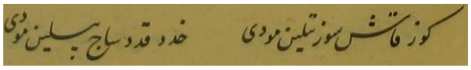

(16) Köz $_{ü}$ ḳaş $_{u}$ söz $_{ü}$ tilin$_{i}$ mü dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd $_{u}$ saç $_{u}$ bėlin$_{i}$ mü dėy

(17) *Fā'ilātü*[966] *fā'ilün fā'ilātün*

---

[965] **ü**: Vezin gereği atıf vâv'ı yazılmamalıydı.

[966] fā'ilātü: fā'ilātün (C)

26. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḫbūn 321

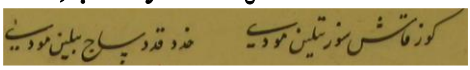

(194b/1) **K**öz ü ḳ**a**ş u s**ö**z ü t**i**lin$_i$ m**ü** dėy

Ḫadd u ḳadd u s**a**ç u b**ė**lin$_i$[967] m**ü** dėy

(2) *Fā'ılātü fā'ılün fe'ılātün*

27. Meşkūl-ı sālim 322

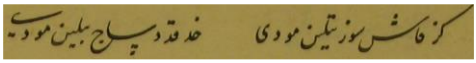

(3) K$_{ö}$z ü ḳ**a**ş u s**ö**z ü t**i**lin$_i$ m**ü** dėy

Ḫad u ḳadd u s**a**ç u b**ė**lin$_i$ m**ü** dėy

(4) *Fe'ılātü fā'ılün fā'ılātün*[968]

28. Meşkūl-ı sālim-i maḫbūn 323

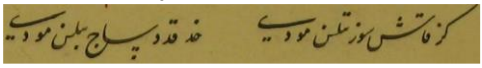

(5) K$_{ö}$z ü ḳ**a**ş u s**ö**z ü t**i**l$_i$n$_i$ m**ü** dėy

Ḫad u ḳadd u s**a**ç u b**ė**l$_i$n$_i$ m**ü** dėy

(6) *Fe'ılātü fā'ılün fe'ılātün*

(194b/7) **BAḤR-I 'ARŪŻ**: 12

1. Müseddesāt-ı sālimü'l-erkān 324

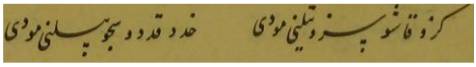

(8) K$_{ö}$z **ü ḳa**ş+**u** s$_{ö}$z **ü tilini m**ü dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u b**ėl**i**n**i m**ü dėy

(9) *Mefā'īlün fa'ūlün mefā'īlün*

[967] t**i**lin$_i$, b**ė**lin$_i$: Vezin gereği ikinci hecelerindeki yâ yazılmamalıydı: *t**i**l$_i$n$_i$* , *b**ė**l$_i$n$_i$*

[968] fā'ılātün: fā'ılān (C)

2. ‘Arūż ve ḍarb-ı maḳbūż 325

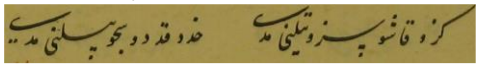

(10) K$_{ö}$z **ü** ḳ**a**ş+**u** s$_{ö}$z **ü** **til$_{i}$ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** s$_{a}$ç **u** **bėl$_{i}$ni** m$_{ü}$+dėy

(11) *Mefā‘īlün fa‘ūlün mefā‘ilün*

3. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i sālim[969] 326

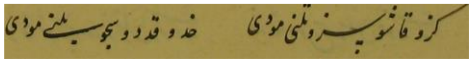

(12) K$_{ö}$z **ü** ḳ**a**ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l$_{i}$ni **mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** s$_{a}$ç **u** b$_{ė}$l$_{i}$ni **mü** dėy

(13) *Mefā‘īlün fa‘ūlü mefā‘īlün*[970]

4. Ḥaşv ve ḍarbeyn-i maḳbūż 327

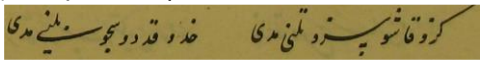

(14) K$_{ö}$z **ü** ḳ**a**ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** s$_{a}$ç **u** b$_{ė}$l$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

(15) *Mefā‘īlün fa‘ūlü mefā‘ilün*

5. Maḳbūż ḥaşv-ı sālim 328

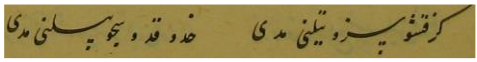

(16) K$_{ö}$z $_{ü}$[971] ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** **til$_{i}$ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç **u** **bėl$_{i}$ni** m$_{ü}$+dėy

(17) *Mefā‘ilün fa‘ūlün mefā‘ilün*

6. Ḥaşv ve ḍarbeyn-i sālim 329

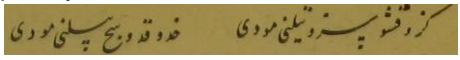

(195a/1) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** **til$_{i}$ni** **mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç **u** **bėl$_{i}$ni** **mü** dėy

(2) *Mefā‘ilün fa‘ūlün mefā‘īlün*

---

[969] Ḥaşv maḳbūż ḍarbeyn-i sālim: Ḥaşv maḳbūż Ø (C)

[970] mefā‘īlün: mefā‘ilün (C)

[971] $_{ü}$: Vezne göre atıf vâv’ı yazılmalıydı.

7. Maḳbūżü'l-erkān 330

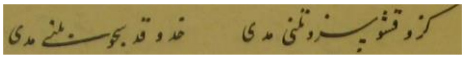

(3) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç **u** b$_{ė}$l$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

(4) *Mefā'ilün fa'ūlü mefā'ilün*

8. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i sālim 331

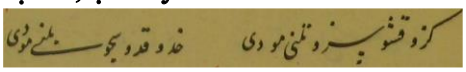

(5) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l$_{i}$**ni** **mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$l$_{i}$**ni** **mü** dėy

(6) *Mefā'ilün fa'ūlü mefā'īlün*

9. Mekfūf-ı sālim 332

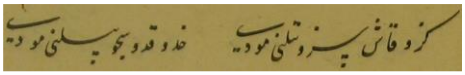

(7) K$_{ö}$z **ü** ḳ**a**ş $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** **til**$_{i}$**ni** **mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç **u** **bėl**$_{i}$**ni** **mü** dėy

(8) *Mefā'īlü fa'ūlün mefā'īlün*

10. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḳbūż 333

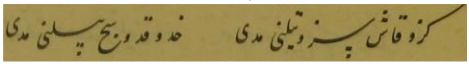

(9) K$_{ö}$z **ü** ḳ**a**ş $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** **til**$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç **u** **bėl**$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

(10) *Mefā'īlü fa'ūlün mefā'ilün*

11. Ḥaşv-ı mekfūf[972]**, ḍarbeyn-i sālim** 334

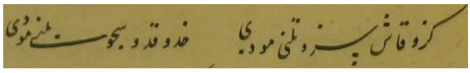

(11) K$_{ö}$z **ü** ḳ**a**ş $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l$_{i}$**ni** **mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç **u** b$_{ė}$l$_{i}$**ni** **mü** dėy

(12) *Mefā'īlü fa'ūlü mefā'īlün*

[972] mekfūf: maḳbūz (C)

12. Mekfūf-ı maḳbūż 335

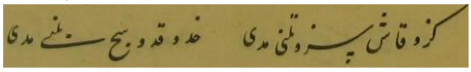

(13) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy
Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç **u** b$_{ė}$l$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

(14) *Mefā'īlü fa'ūlü mefā'ilün*[973]

(195a/15) **BAḤR-I BASĪṬ**: 14

1. Müseddesāt-ı sālimü'l-erkān 336

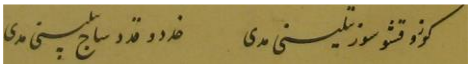

(16) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz $_{ü}$ tilini m$_{ü}$+dėy
Ḫadd **u** ḳad **u** saç $_{u}$ bėlini m$_{ü}$+dėy

(17) *Müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün*

2. Ḥaşv-ı maḫbūn 337

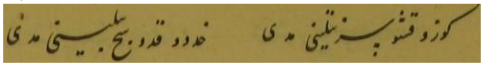

(195b/1) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ tilini m$_{ü}$+dėy
Ḫadd **u** ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ bėlini m$_{ü}$+dėy

(2) *Müstef'ilün fe'ilün müstef'ilün*

3. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maṭvī 338

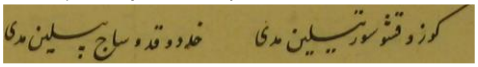

(3) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz $_{ü}$ tilin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy
Ḫadd **u** ḳad **u** saç $_{u}$ bėlin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(4) *Müstef'ilün fā'ilün müfte'ilün*

4. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḫbūn 339

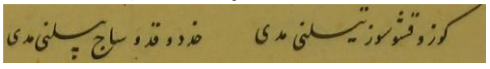

(5) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz $_{ü}$ til$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy
Ḫadd **u** ḳad **u** saç $_{u}$ bėl$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

(6) *Müstef'ilün fā'ilün mefā'ilün*

[973] mefā'ilün: fā'ilün (C)

5. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḥbūl 340

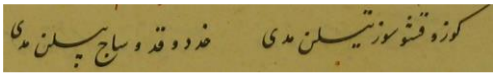

(7) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz $_{ü}$ **til**$_{i}$**n**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** **saç** $_{u}$ **bėl**$_{i}$**n**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(8) *Müstef'ilün fā'ilün fe'iletün*

6. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maṭvī 341

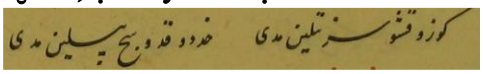

(9) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ **tilin**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** s$_{a}$ç u **bėlin**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(10) *Müstef'ilün fe'ilün müfte'ilün*

7. Ḥaşv ve ḍarbeyn-i maḫbūn 342

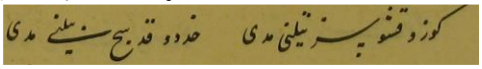

(11) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ **til**$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ **bėl**$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

(12) *Müstef'ilün fe'ilün mefā'ilün*

8. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḫbūl 343

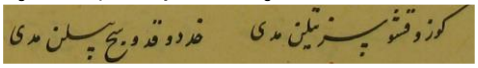

(13) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ **til**$_{i}$**n**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ **bėl**$_{i}$**n**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(14) *Müstef'ilün fe'ilün fe'iletün*

9. Maṭvī-i sālim 344

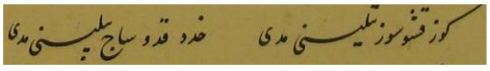

(15) Köz $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** söz $_{ü}$ **tilini** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳad **u** **saç** $_{u}$ **bėlini** m$_{ü}$+dėy

(16) *Müfte'ilün fā'ilün müstef'ilün*

10. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i sālim 345

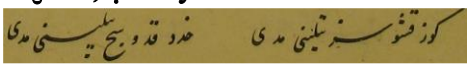

(17) Köz ü ḳaş+u sözü tilini mü+dėy

Ḫadd u ḳad u saç u bėlini mü+dėy

(196a/1) *Müfte'ilün fe'ilün müstef'ilün*

11. Maḫbūn-ı sālim 346

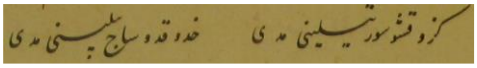

(2) Köz ü ḳaş+u söz ü tilini mü+dėy

Ḫad u ḳad u saç u bėlini mü+dėy

(3) *Mefā'ilün fā'ilün müstef'ilün*

12. Maḫbūn, ḍarbeyn-i sālim 347

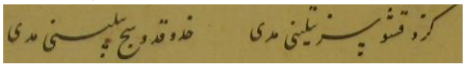

(4) Köz ü ḳaş+u sözü tilini mü+dėy

Ḫad u ḳad u saçu bėlini mü+dėy

(5) *Mefā'ilün fe'ilün müstef'ilün*

13. Maḫbūl-ı sālim 348

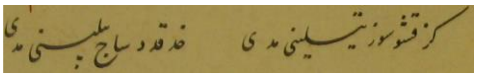

(6) Köz ü ḳaş+u söz ü tilini mü+dėy

Ḫad u ḳad u saç u bėlini mü+dėy

(7) *Fe'iletün fā'ilün müstef'ilün*

14. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i sālim 349

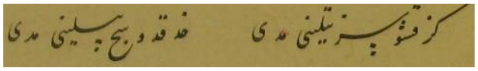

(8) Köz ü ḳaş+u sözü tilini mü+dėy

Ḫad u ḳad u saçu bėlini mü+dėy

(9) *Fe'iletün fe'ilün müstef'ilün*

(196a/10) **BAḤR-I ʻAMĪḲ**: 4

1. Müşemmenāt, ḍarbeyn-i mecḥūf 350

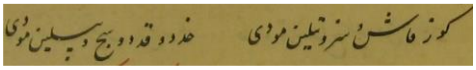

(11) Köz ü ḳaş **u** söz **ü** tilini **mü** dėy

Ḫadd u ḳadd **u** saç **u** bėlini **mü** dėy

(12) Fāʻilün fāʻilātün fāʻilün faʻ

2. Evvel rükn ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i mecḥūf 351

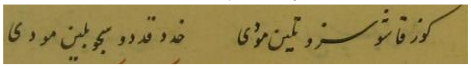

(13) Köz ü ḳaş+**u** söz **ü** tilini **mü** dėy

Ḫadd u ḳadd **u** saç **u** bėlini **mü** dėy

(14) *Fāʻilün fāʻilātü fāʻilün faʻ*

3. Evvel rükn ḥaşv-ı meşkūl, ḍarbeyn-i mecḥūf 352

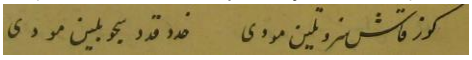

(15) Köz ü ḳaş u söz **ü** tilini **mü** dėy

Ḫadd u ḳadd u saç **u** bėlini **mü** dėy

(16) *Fāʻilün feʻilātü fāʻilün faʻ*

4. Maḫbūn, ḍarbeyn-i mecḥūf 353

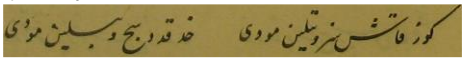

(17) Köz ü[974] ḳaş u söz **ü** tilini **mü** dėy

Ḫad u ḳadd u saç **u** bėlini **mü** dėy

(196b/1) *Feʻilün feʻilātün feʻilün faʻ*

[974] **köz** (كوز): Vezin gereği köz vâv ile yazılmamalıydı: *köz* (كز) olmalı.

(196b/2)**BAḤR-I MUNSARİḤ**: 30

1. Müşemmen-i maḳṭū‘-ı maṭvī-yi menḥūr 354

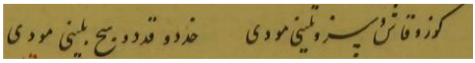

(3) **Köz ü ḳaş u** $s_{ö}$**z ü** t_{i}**lini mü** dėy

Ḫadd u ḳadd u s_{a}**ç** $_{u}$[975] $b_{ė}$**lini mü** dėy

(4) *Mef‘ūlün fā‘ilātü mef‘ūlün fa‘*

2. Müseddesāt-ı sālim, ‘arūż ve ḍarb maḳṭū‘ 355

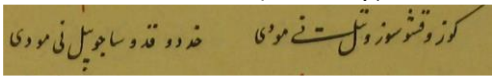

(5) **Köz ü** $ḳ_{a}$**ş+u söz ü** til_{i}**-ni mü** dėy

Ḫadd u ḳad u saç+u $bėl_{i}$**-ni mü** dėy

(6) *Müstef‘ilün mef‘ūlātü mef‘ūlün*

3. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 356

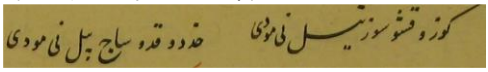

(7) **Köz ü** $ḳ_{a}$**ş+u söz** $_{ü}$ til_{i}**-ni mü** dėy

Ḫadd u ḳad u saç $_{u}$ $bėl_{i}$**-ni mü** dėy

(8) *Müstef‘ilün*[976] *fā‘ilātü mef‘ūlün*

4. Ḥaşv-ı mekfūf 357

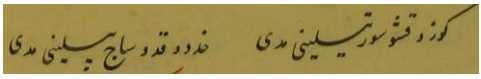

(9) **Köz ü** $ḳ_{a}$**ş+u söz** $_{ü}$ **tilini** $m_{ü}$**+dėy**

Ḫadd u ḳad u saç $_{u}$[977] **bėlini** $m_{ü}$**+dėy**

(10) *Müstef‘ilün mef‘ūlün müstef‘ilün*

---

[975] $_{u}$: Vezin gereği atıf vâv’ı yazılmalıydı.

[976] müstef‘ilün: müstef‘ilü (C)

[977] $_{u}$: Vezin gereği atıf vâv’ı yazılmalıydı.

5. Ḥaşv-ı maṭvī-yi meksūf[978], ḍarbeyn-i maḫbūl 358

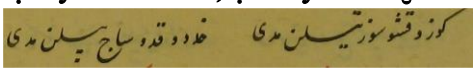

(11) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz $_{ü}$ **t**il$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** s**a**ç $_{u}$ bėl$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(12) *Müstef'ilün fā'ilün fe'iletün*

6. Maṭvī-yi maṭvī-yi meksūf[979] 359

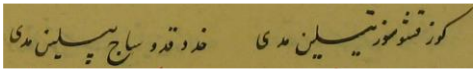

(13) Köz $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** söz $_{ü}$ tilin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳad **u** s**a**ç $_{u}$ bėlin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(14) *Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün*

7. Ḥaşv-ı maṭvī-yi meksūf[980], ḍarbeyn-i maḫbūn 360

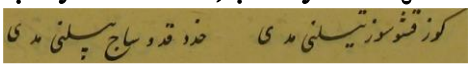

(15) Köz $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** söz $_{ü}$ t**i**l$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳad **u** s**a**ç $_{u}$ bėl$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

(16) *Müfte'ilün fā'ılün mefā'ilün*

8. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i merfū' 361

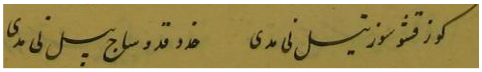

(17) Köz $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** söz $_{ü}$ t**i**l$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳad **u** s**a**ç $_{u}$ bėl$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

(197a/1) *Müfte'ilün fā'ılātü fā'ilün*

9. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i maḳṭū' 362

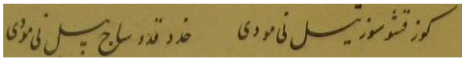

(2) Köz $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** söz $_{ü}$ t**i**l$_{i}$-**ni** **mü** dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳad **u** s**a**ç $_{u}$ bėl$_{i}$-**ni** **mü** dėy

(3) *Müfte'ilün fā'ılātü mef'ūlün*

[978] meksūf: mekşūf (C)

[979] meksūf: mekşūf (C)

[980] meksūf: mekşūf (C)

10. Ḥaşv-ı maḫbūn[981], ḍarbeyn-i mekbūl 363

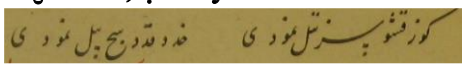

(4) Köz ü ḳaş+u söz ü til$_i$-n$_i$+mü dėy

Ḫadd u ḳad u saç u bėl$_i$-n$_i$+mü dėy

(5) *Müfte‘ilün fe‘ilātü fa‘ūlün*

11. Ḥaşv-ı maṭvī-yi meksūf[982], ḍarbeyn-i maḫbūl 364

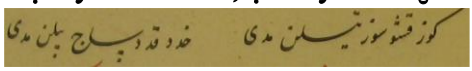

(6) Köz ü ḳaş+u söz ü til$_i$n$_i$ m$_ü$+dėy

Ḫadd u ḳad u saç u bėl$_i$n$_i$ m$_ü$+dėy

(7) *Müfte‘ilün fā‘ilün fe‘iletün*

12. Maḫbūn ḥaşv-ı maṭvī-yi meksūf[983] 365

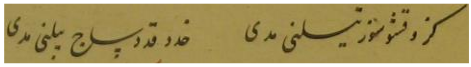

(8) K$_ö$z ü ḳaş+u söz ü til$_i$ni m$_ü$+dėy

Ḫad u ḳad u saç u bėl$_i$ni m$_ü$+dėy

(9) *Mefā‘ilün fā‘ilün mefā‘ilün*

13. Ḥaşv-ı maṭvī-yi meksūf[984], ḍarbeyn-i maṭvī 366

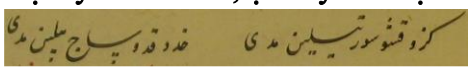

(10) K$_ö$z ü ḳaş+u söz ü tilin$_i$ m$_ü$+dėy

Ḫad u ḳad u saç u bėlin$_i$ m$_ü$+dėy

(11) *Mefā‘ilün fā‘ilün müfte‘ilün*

---

[981] maḫbūn: maḫbūl (C)

[982] meksūf: mekşūf (C)

[983] meksūf: mekşūf (C)

[984] meksūf: mekşūf (C)

14. Ḥaşv-ı maṭvī-yi meksūf[985], ḍarbeyn-i maḫbūl 367

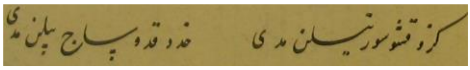

(12) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz $_{ü}$ til$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** saç $_{u}$ bėl$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(13) *Mefā'ilün fā'ilün fe'iletün*

15. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i merfū' 368

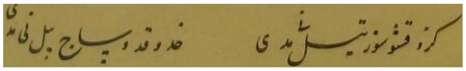

(14) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz $_{ü}$ til$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** saç $_{u}$ bėl$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy

(15) *Mefā'ilün fā'ilātü fā'ilün*

16. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i maḳṭū' 369

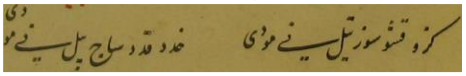

(16) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz $_{ü}$ til$_{i}$-ni mü dėy

Ḫad **u** ḳad **u** saç $_{u}$ bėl$_{i}$-ni mü dėy

(17) *Mefā'ilün fā'ilātü mef'ūlün*

17. Ṣadreyn-i merfū', ḥaşv ve ḍarbeyn-i sālim 370

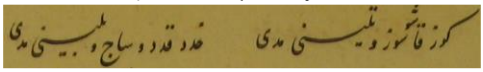

(197b/1) Köz $_{ü}$ ḳaş+**u** söz **ü** t$_{i}$lini m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd **u** saç **u** b$_{ė}$lini m$_{ü}$+dėy

(2) *Fā'ilün mef'ūlātü müstef'ilün*

18. Maḫbūl[986]-ı sālim-i maḳṭū' 371

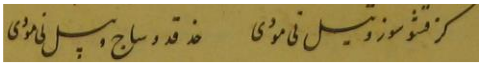

(3) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** söz **ü** til$_{i}$-ni mü dėy

Ḫad u ḳad **u** saç **u** bėl$_{i}$-ni mü dėy

(4) *Fe'iletün mef'ūlātü mef'ūlün*

[985] meksūf: mekşūf (C)

[986] maḫbūl: maḫbūn (C)

19. Ḥaşv-ı meksūf[987], ḍarbeyn-i sālim 372

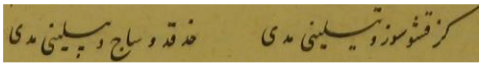

(5) K$_{\text{öz}}$ $_{\text{ü}}$ ḳ$_{\text{a}}$ş+**u söz ü tilini** m$_{\text{ü}}$+dėy

Ḫad $_{\text{u}}$ ḳad **u saç u bėlini** m$_{\text{ü}}$+dėy

(6) *Fe'iletün mef'ūlün müstef'ilün*

20. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i merfū' 373

(7) K**öz** $_{\text{ü}}$ ḳ$_{\text{a}}$ş+**u söz** $_{\text{ü}}$ **til**$_{\text{i}}$**-ni** m$_{\text{ü}}$+dėy

Ḫad u ḳad **u saç** $_{\text{u}}$ **bėl**$_{\text{i}}$**-ni** m$_{\text{ü}}$+dėy

(8) *Fe'iletün fā'ilātü fā'ilün*

21. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i mekbūl 374

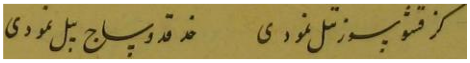

(9) K$_{\text{öz}}$ $_{\text{ü}}$ ḳ$_{\text{a}}$ş+**u söz** $_{\text{ü}}$ **til**$_{\text{i}}$**-n**$_{\text{i}}$+**mü** dėy

Ḫad u ḳad **u saç** $_{\text{u}}$ **bėl**$_{\text{i}}$**-n**$_{\text{i}}$+**mü** dėy

(10) *Fe'iletün fā'ilātü fa'ūlün*

22. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i maḳṭū' 375

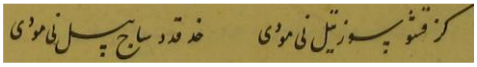

(11) K$_{\text{öz}}$ $_{\text{ü}}$ ḳ$_{\text{a}}$ş+**u söz** $_{\text{ü}}$ **til**$_{\text{i}}$**-ni mü** dėy

Ḫad u ḳad **u saç** $_{\text{u}}$ **bėl**$_{\text{i}}$**-ni mü** dėy

(12) *Fe'iletün fā'ilātü mef'ūlün*

23. Ḥaşv-ı maḥbūn[988], ḍarbeyn-i maḳṭū' 376

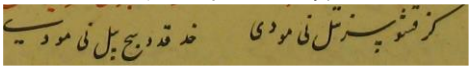

(13) K$_{\text{öz}}$ $_{\text{ü}}$ ḳ$_{\text{a}}$ş+**u** s$_{\text{öz}}$ $_{\text{ü}}$ **til**$_{\text{i}}$**-ni mü** dėy

Ḫad u ḳad **u** s$_{\text{a}}$ç $_{\text{u}}$ **bėl**$_{\text{i}}$**-ni mü** dėy

(14) *Fe'iletün fe'ilātü mef'ūlün*

---

[987] meksūf: mekşūf (C)

[988] maḥbūn: maḥbūl (C)

24. Ḥaşv-ı maṭvī-yi meksūf[989], ḍarbeyn-i sālim 377

(15) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s**ö**z $_{ü}$ tilini m$_{ü}$+dėy

Ḫad u ḳad **u** sa**ç** $_{u}$ bėlini m$_{ü}$+dėy

(16) *Fe'iletün fā'ilün müstef'ilün*

25. Ḥaşv-ı merfū', ḍarbeyn-i sālim 378

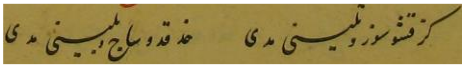

(17) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s**ö**z **ü** t$_{i}$lini m$_{ü}$+dėy

Ḫad u ḳad **u** sa**ç** **u** b$_{ė}$lini m$_{ü}$+dėy

(198a/1) *Fe'iletün mef'ūlü müstef'ilün*

26. Ḥaşv-ı maṭvī-yi meksūf[990], ḍarbeyn-i maṭvī 379

(2) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s**ö**z $_{ü}$ tilin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad u ḳad **u** sa**ç** $_{u}$ bėlin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(3) *Fe'iletün fā'ilün müfte'ilün*

27. Ḥaşv-ı maṭvī-yi meksūf[991], ḍarbeyn-i maḫbūn 380

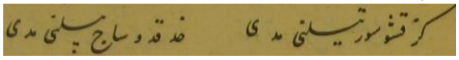

(4) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s**ö**z $_{ü}$ til$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad u ḳad **u** sa**ç** $_{u}$ bėl$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(5) *Fe'iletün fā'ilün mefā'ilün*

28. Ḥaşv-ı merfū', ḍarbeyn-i maṭvī 381

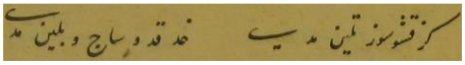

(6) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s**ö**z $_{ü}$[992] t$_{i}$lin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad u ḳad **u** sa**ç** **u** b$_{ė}$lin$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(7) *Fe'iletün mef'ūlü müfte'ilün*

---

[989] meksūf: mekşūf (C)

[990] meksūf: mekşūf (C)

[991] meksūf: mekşūf (C)

[992] $_{ü:}$ Vezin gereği **ü** olmalı.

29. Ḥaşv-ı merfū‘, ḍarbeyn-i maḫbūn 382

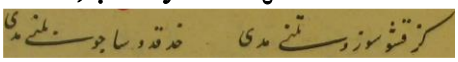

(8) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** **s**öz **ü** t$_{i}$l$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad u ḳad **u** **s**aç+**u** b$_{ė}$l$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

(9) *Fe‘iletün mef‘ūlü mefā‘ilün*

30. Maḥbūl, ḥaşv-ı maḥbūl-ı meksūf[993] 383

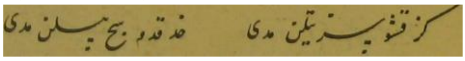

(10) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ **til**$_{i}$**n**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad u ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ **bėl**$_{i}$**n**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(11) *Fe‘iletün fe‘ilün fe‘iletün*

(198a/12) **BAḤR-I MUŻĀRİ‘**: 14

1. Müseddesāt-ı sālim, ḍarbeyn-i muḥannaḳ 384

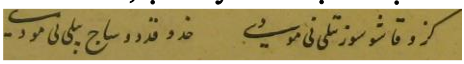

(13) K$_{ö}$z **ü** ḳ**a**ş+**u** **s**öz $_{ü}$ **tili-ni** **mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** **s**aç $_{u}$ **bėli-ni** **mü** dėy

(14) *Mefā‘īlün fā‘ilātün mef‘ūlün*

2. Ḍarbeyn-i maḥẕūf 385

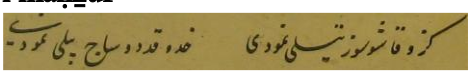

(15) K$_{ö}$z **ü** ḳ**a**ş+**u** **s**öz $_{ü}$ **tili-**n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** **s**aç $_{u}$ **bėli-**n$_{i}$+**mü** dėy

(16) *Mefā‘īlün fā‘ilātün fa‘ūlün*

3. Mekfūf-ı maḥẕūf-ı sālim 386

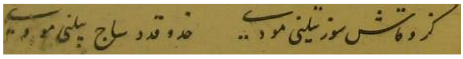

(17) K$_{ö}$z **ü** ḳ**a**ş $_{u}$ **s**öz $_{ü}$ **til**$_{i}$**ni** **mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ **s**aç $_{u}$ **bėl**$_{i}$**ni** **mü** dėy

(198b/1) *Mefā‘īlü fā‘ılün mefā‘īlün*

[993] meksūf: mekşūf (C)

4. Mekfūf, ḍarbeyn-i muḥannaḳ 387

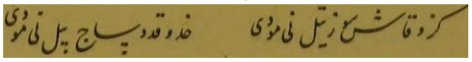

(2) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**öz** $_{ü}$ til$_{i}$-ni **mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç** $_{u}$ bėl$_{i}$-ni **mü** dėy

(3) *Mefā'īlü fā'ılātü mef'ūlün*[994]

5. Mekfūf-ı maḫẕūf[995] 388

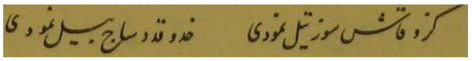

(4) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**öz** $_{ü}$ til$_{i}$-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç** $_{u}$ bėl$_{i}$-n$_{i}$+**mü** dėy

(5) *Mefā'īlü fā'ılātü fa'ūlün*

6. Mekfūf-ı eşter 389

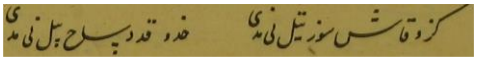

(6) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**öz** $_{ü}$ til$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç** $_{u}$ bėl$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy

(7) *Mefā'īlü fā'ılātü fā'ılün*

7. Mekfūf-ı maḳbūż-ı maḫẕūf[996] 390

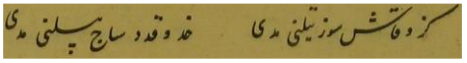

(8) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s**öz** $_{ü}$ til$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ sa**ç** $_{u}$ bėl$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

(9) *Mefā'īlü fā'ılün mefā'ilün*

8. Aḫrem-i sālim 391

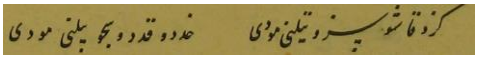

(10) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş**+**u** s$_{ö}$z **ü** til$_{i}$**ni** **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u** bėl$_{i}$**ni** **mü** dėy

(11) *Mef'ūlün fā'ılātün mefā'īlün*

---

[994] mef'ūlün: fa'ūlün (C)

[995] C'de vezin ve örneği yok.

[996] maḳbūż-ı maḫẕūf: maḫẕūf-ı maḳbūż (C)

9. Aḫreb-i sālim 392

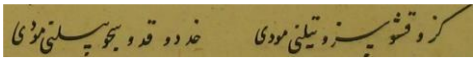

(12) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** til$_{i}$ni **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** s$_{a}$ç+**u** bėl$_{i}$ni **mü** dėy

(13) *Mef'ūlü fā'ilātün mefā'īlün*

10. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i sālim 393

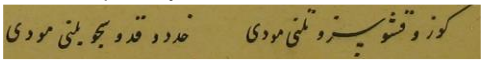

(14) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l$_{i}$ni **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$l$_{i}$ni **mü** dėy

(15) *Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlün*

11. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḳbūż 394

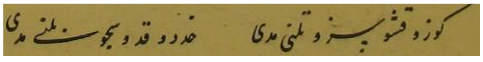

(16) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$l$_{i}$ni m$_{ü}$+dėy

(17) *Mef'ūlü fā'ilātü mefā'ilün*

12. Eşter-i sālim 395

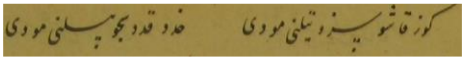

(199a/1) Köz $_{ü}$ ḳaş+**u** s$_{ö}$z **ü** til$_{i}$ni **mü** dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç+**u** bėl$_{i}$ni **mü** dėy

(2) *Fā'ilün fā'ilātün mefā'īlün*

13. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i sālim 396

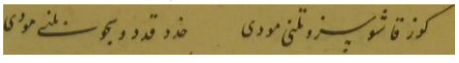

(3) Köz $_{ü}$ ḳaş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l$_{i}$ni **mü** dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$l$_{i}$ni **mü** dėy

(4) *Fā'ilün fā'ilātü mefā'īlün*

14. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḳbūż 397

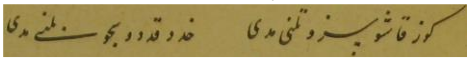

(5) Köz ü ḳaş+u söz ü tilini müdey

Ḫadd u ḳadd u saç+u beli-ni müdey

(6) *Fā'ilün fā'ilātü mefā'ilün*

(199a/7) **BAḤR-I MUḲTEŻİB**: 7

1. Müseddesāt, ḍarbeyn-i meksūf[997] 398

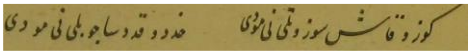

(8) Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç+u beli-ni mü dėy

(9) *Mef'ūlātü müstef'ilün mef'ūlün*

2. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i meksūf[998] 399

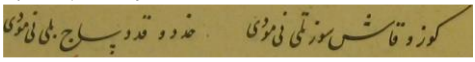

(10) Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u beli-ni mü dėy

(11) *Mef'ūlātü müfte'ilün mef'ūlün*

3. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı meksūf[999] 400

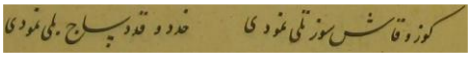

(12) Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni+mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u beli-ni+mü dėy

(13) *Mef'ūlātü müfte'ilün fa'ūlün*

[997] meksūf: mekşūf (C)

[998] meksūf: mekşūf (C)

[999] meksūf: mekşūf (C)

4. Maṭvī-yi sālim-i meksūf[1000] 401

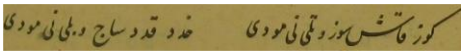

(14) Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėli-ni mü dėy

(15) *Fā'ilātü müstef'ilün mef'ūlün*

5. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı meksūf[1001] 402

(16) Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni+mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėli-ni+mü dėy

(17) *Fā'ilātü müstef'ilün fa'ūlün*

6. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i meksūf[1002] 403

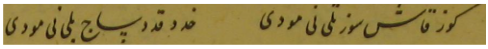

(199b/1) Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėli-ni mü dėy[1003]

(2) *Fā'ilātü müfte'ilün mef'ūlün*

7. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı meksūf[1004] 404

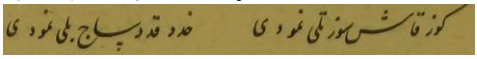

(3) Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni+mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėli-ni+mü dėy

(4) *Fā'ilātü müfte'ilün fa'ūlün*

[1000] meksūf: mekşūf (C)

[1001] meksūf: mekşūf (C)

[1002] meksūf: mekşūf (C)

[1003] C'de beyit b sayfasında tekrar yazılmış.

[1004] meksūf: mekşūf (C)

(199b/5)**BAḤR-I MÜCTEŞ**: 15

1. Müseddesāt, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 405

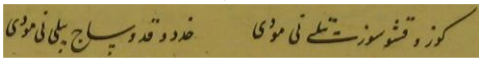

(6) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz $_{ü}$ **tili-ni mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad **u** s**a**ç $_{u}$ **bėli-ni mü** dėy

(7) *Müstef‘ilün fā‘ilātün mef‘ūlün*

2. Mekfūf, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 406

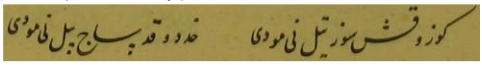

(8) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ söz $_{ü}$ **til**$_{i}$**-ni mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç $_{u}$ **bėl**$_{i}$**-ni mü** dėy

(9) *Müstef‘ilü*[1005] *fā‘ilātü mef‘ūlün*

3. Mekfūf, ḍarbeyn-i merfū‘ 407

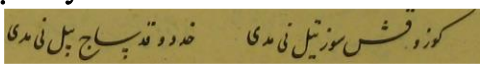

(10) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ söz $_{ü}$ **til**$_{i}$**-ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç $_{u}$ **bėl**$_{i}$**-ni** m$_{ü}$+dėy

(11) *Müstef‘ilü fā‘ilātü fā‘ilün*

4. Maḫbūn, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 408

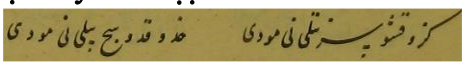

(12) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ **tili-ni mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ **bėli-ni mü** dėy

(13) *Mefā‘ilün fe‘ilātün mef‘ūlün*

5. Ḍarbeyn-i merfū‘ 409

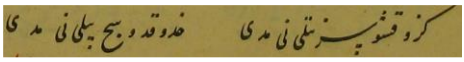

(14) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ **tili-ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ **bėli-ni** m$_{ü}$+dėy

(15) *Mefā‘ilün fe‘ilātün fā‘ilün*

[1005] müstef‘ilü: müstef‘ilün (C)

6. Ḥaşv-ı maḫbūn-ı maḥẕūf, ḍarbeyn-i maṭvī 410

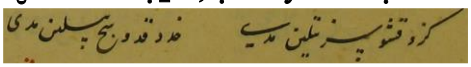

(16) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ **til**i$_{n}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ **bėl**i$_{n}$ m$_{ü}$+dėy

(17) *Mefā'ilün fe'ilün müfte'ilün*

7. Maṭvī-yi maḫbūn-ı maḳṭū' 411

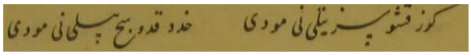

(200a/1) K**ö**z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ t$_{i}$l**i**-ni **mü** dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ b$_{ė}$l**i**-ni **mü** dėy

(2) *Müfte'ilün fe'ilātün mef'ūlün*

8. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i merfū' 412

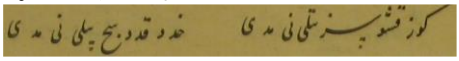

(3) K**ö**z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ **til**i-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ **bėl**i-ni m$_{ü}$+dėy

(4) *Müfte'ilün fe'ilātün fā'ilün*

9. Ḥaşv-ı maḫbūn-ı maḥẕūf, ḍarbeyn-i maḫbūn 413

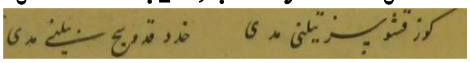

(5) K**ö**z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ **til**$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ **bėl**$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

(6) *Müfte'ilün fe'ilün mefā'ilün*

10. Maḫbūl-ı meşkūl-ı merfū' 414

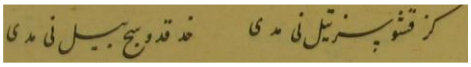

(7) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ **til**$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ **bėl**$_{i}$-ni m$_{ü}$+dėy

(8) *Fe'iletün fe'ilātü fā'ilün*

11. Maḫbūl-ı meşkūl-ı mekbūl 415

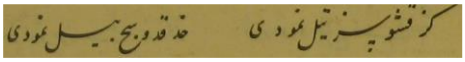

(9) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ **til**$_{i}$-n$_{i}$+m**ü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ b**ėl**$_{i}$-n$_{i}$+m**ü** dėy

(10) *Fe'iletün fe'ilātü fa'ūlün*

12. Merfū' ḥaşv ve ḍarbeyn-i sālim 416

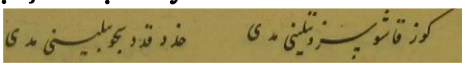

(11) K**ö**z $_{ü}$ ḳ**a**ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ **tilini** m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç+**u** b**ėlini** m$_{ü}$+dėy

(12) *Fā'ilün fā'ilātün müstef'ilün*

13. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maṭvī 417

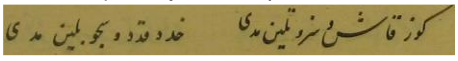

(13) K**ö**z $_{ü}$ ḳ**a**ş ^{u} s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$**lin**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$**lin**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(14) *Fā'ilün fā'ilātü müfte'ilün*

14. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maṭvī 418

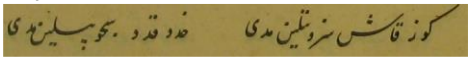

(15) K**ö**z $_{ü}$ ḳ**a**ş $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** **tilin**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** b**ėlin**$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(16) *Fā'ilün fe'ilātün müfte'ilün*

15. Ḥaşv ve ḍarbeyn-i maḫbūn 419

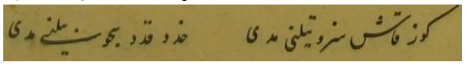

(17) K**ö**z $_{ü}$ ḳ**a**ş $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** **til**$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** b**ėl**$_{i}$**ni** m$_{ü}$+dėy

(200b/1) *Fā'ılün fā'ilātün mefā'ilün*

(200b/2)**BAḤR-I SERĪ‘**: 12

1. Maṭvī, ḍarbeyn-i maṭvī-yi meksūf 420

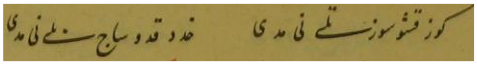

(3) Köz ü ḳaş+**u** söz ü t_i**li-ni** $m_ü$+dėy

Ḫadd u ḳad **u** saç u $b_ė$**li-ni** $m_ü$+dėy

(4) *Müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün*

2. Ḍarbeyn-i meksūf[1006] 421

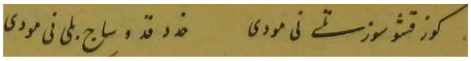

(5) Köz ü ḳaş+**u** söz ü $t_i$li-**ni** mü dėy

Ḫadd u ḳad **u** saç u $b_ė$li-**ni** mü dėy

(6) *Müfte‘ilün müfte‘ilün mef‘ūlün*

3. Ḍarbeyn-i maḫbūn-ı meksūf 422

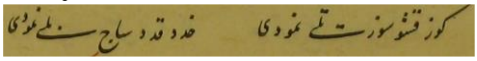

(7) Köz ü ḳaş+**u** söz ü t_i**li-**n_i+mü dėy

Ḫadd u ḳad **u** saç u $b_ė$**li-**n_i+mü dėy

(8) *Müfte‘ilün müfte‘ilün fa‘ūlün*

4. Ḍarbeyn-i maḫbūl-ı meksūf[1007] 423

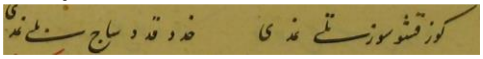

(9) Köz ü ḳaş+**u** söz ü t_i**li-**$n_{i+}$$m_ü$+dėy

Ḫadd u ḳad **u** saç u $b_ė$**li-**$n_{i+}$$m_ü$+dėy

(10) *Müfte‘ilün müfte‘ilün fe‘ilün*

5. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maṭvī-yi meksūf[1008] 424

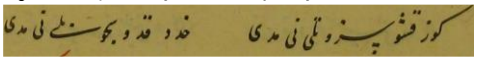

(11) Köz ü ḳaş+**u** söz **ü** t_i**li-ni** $m_ü$+dėy

Ḫadd u ḳad **u** saç+**u** $b_ė$**li-ni** $m_ü$+dėy

(12) *Müfte‘ilün mefā‘ilün fā‘ilün*

[1006] meksūf: mekşūf (C)

[1007] meksūf: mekşūf (C)

[1008] meksūf: mekşūf (C)

6. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i meksūf[1009] 425

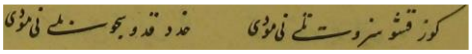

(13) Köz ü ḳaş+**u** söz **ü** ti**li-ni mü** dėy
Ḫadd u ḳad **u** saç+**u** bė**li-ni mü** dėy

(14) *Müfte'ilün mefā'ilün mef'ūlün*

7. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı meksūf[1010] 426

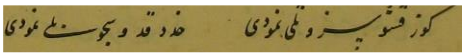

(15) Köz ü ḳaş+**u** söz **ü** ti**li-**ni+**mü** dėy
Ḫadd u ḳad **u** saç+**u** bė**li-**ni+**mü** dėy

(16) *Müfte'ilün mefā'ilün fa'ūlün*

8. Maḫbūn-ı meksūf[1011] 427

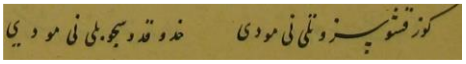

(17) Köz ü ḳaş+**u** söz **ü** ti**li-ni mü** dėy
Ḫad **u** ḳad **u** saç+**u** bė**li-ni mü** dėy

(201a/1) *Mefā'ilün mefā'ilün mef'ūlün*

9. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i maṭvī-yi meksūf 428

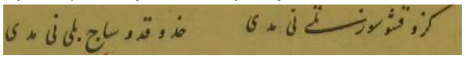

(2) Köz **ü** ḳaş+**u** **söz** ü ti**li-ni** mü+dėy
Ḫad **u** ḳad **u** **saç** u bė**li-ni** mü+dėy

(3) *Mefā'ilün müfte'ilün fā'ilün*

10. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i meksūf[1012] 429

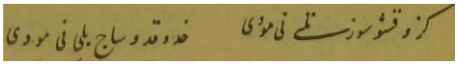

(4) Köz **ü** ḳaş+**u** **söz** ü ti**li-ni mü** dėy
Ḫad **u** ḳad **u** **saç** u bė**li-ni mü** dėy

(5) *Mefā'ilün müfte'ilün mef'ūlün*

[1009] meksūf: mekşūf (C)

[1010] meksūf: mekşūf (C)

[1011] meksūf: mekşūf (C)

[1012] meksūf: mekşūf (C)

11. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı meksūf[1013] 430

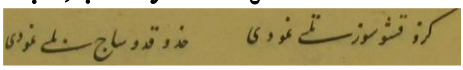

(6) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz $_{ü}$ t$_{i}$**li**-n$_{i}$+**mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** saç $_{u}$ bė**li**-n$_{i}$+**mü** dėy

(7) *Mefā'ilün müfte'ilün fa'ūlün*

12. Maḫbūl-ı maḫbūn-ı meksūf[1014] 431

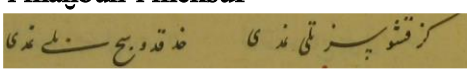

(8) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ t$_{i}$**li**-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç $_{u}$ bė**li**-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(9) *Fe'iletün fe'iletün fe'ilün*

(201a/10) **BAḤR-I CEDĪD**: 24

1. Ḍarbeyn-i maḳṭū' 432

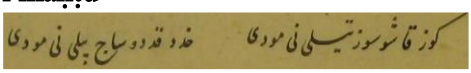

(11) Köz $_{ü}$ ḳaş+**u** söz $_{ü}$ **tili-ni mü** dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd **u** saç $_{u}$ **bėli-ni mü** dėy

(12) *Fā'ilātün fā'ilātün mef'ūlün*

2. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḳṭū' 433

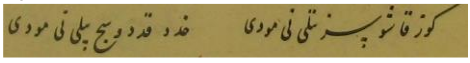

(13) Köz $_{ü}$ ḳaş+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ **tili-ni mü** dėy

Ḫadd $_{u}$ ḳadd **u** s$_{a}$ç $_{u}$ **bėli-ni mü** dėy

(14) *Fā'ilātün fe'ilātün mef'ūlün*

[1013] meksūf: mekşūf (C)

[1014] maḫbūn-ı meksūf: maḫbūl-ı mekşūf (C)

3. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 434

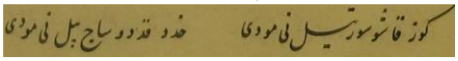

(15) Köz ü ḳaş+u söz ü til$_i$-ni mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėl$_i$-ni mü dėy

(16) *Fā‘ılātün fā‘ılātü mef‘ūlün*

4. Ḥaşv-ı meşkūl, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 435

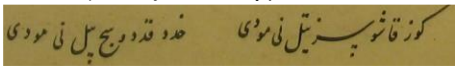

(17) Köz ü ḳaş+u s$_ö$z ü til$_i$-ni mü dėy

Ḫadd u ḳadd u s$_a$ç u bėl$_i$-ni mü dėy

(201b/1) *Fā‘ılātün fe‘ılātü mef‘ūlün*

5. Ḥaşv-ı maḥẕūf, ḍarbeyn-i maḫbūl 436

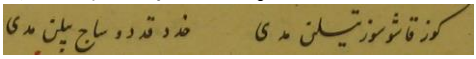

(2) Köz ü ḳaş+u söz ü til$_i$n$_i$ m$_ü$+dėy

Ḫad u ḳadd u saç u bėl$_i$n$_i$ m$_ü$+dėy

(3) *Fe‘ılātün fā‘ılün fe‘ıletün*

6. Ḥaşv-ı maḫbūn-ı maḥẕūf, ḍarbeyn-i maḫbūl 437

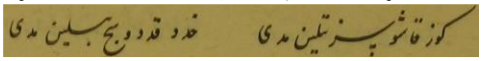

(4) Köz ü ḳaş+u s$_ö$z ü tilin$_i$ m$_ü$+dėy

Ḫadd u ḳadd u s$_a$ç u bėlin$_i$ m$_ü$+dėy

(5) *Fā‘ılātün fe‘ılün fe‘ıletün*

7. Maḫbūn, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 438

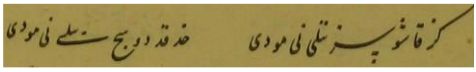

(6) K$_ö$z ü ḳaş+u s$_ö$z ü tili-ni mü dėy

Ḫad u ḳadd u s$_a$ç u bėli-ni mü dėy

(7) *Fe‘ılātün fe‘ılātün mef‘ūlün*

8. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 439

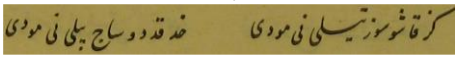

(8) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş**+**u** sö**z** $_{ü}$ ti**l**i-ni mü dėy

Ḫad $_{u}$ ḳa**d**d **u** sa**ç** $_{u}$ bė**l**i-ni mü dėy

(9) *Fe‘ilātün fā‘ilātün mef‘ūlün*[1015]

9. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 440

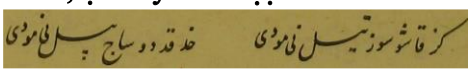

(10) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş**+**u** sö**z** $_{ü}$ til$_{i}$-ni mü dėy

Ḫad $_{u}$ ḳa**d**d **u** sa**ç** $_{u}$ bė**l**$_{i}$-ni mü dėy

(11) *Fe‘ilātün fā‘ilātü mef‘ūlün*

10. Ḥaşv-ı meşkūl, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 441

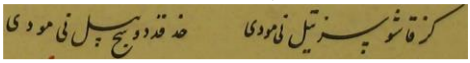

(12) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş**+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ til$_{i}$-ni mü dėy

Ḫad $_{u}$ ḳa**d**d **u** s$_{a}$ç $_{u}$ bė**l**$_{i}$-ni mü dėy

(13) *Fe‘ilātün fe‘ilātü mef‘ūlün*

11. Ḥaşv-ı maḥẕūf, ḍarbeyn-i maḫbūl 442

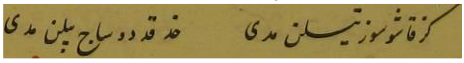

(14) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş**+**u** sö**z** $_{ü}$ til$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳa**d**d **u** sa**ç** $_{u}$ bė**l**$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(15) *Fe‘ilātün fā‘ilün fe‘iletün*[1016]

12. Ḥaşv-ı maḫbūn-ı maḥẕūf, ḍarbeyn-i maḫbūl 443

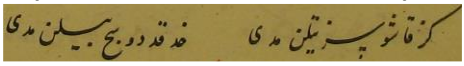

(16) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş**+**u** s$_{ö}$z $_{ü}$ til$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳa**d**d **u** s$_{a}$ç $_{u}$ bė**l**$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(17) *Fe‘ilātün fe‘ilün*[1017] *fe‘iletün*

[1015] mef‘ūlün: fa‘ūlün (C)

[1016] fe‘iletün: fe‘ilün (C)

[1017] fe‘ilün: fe‘ilā (C)

13. Mekfūf-ı maḳṭū‘ 444

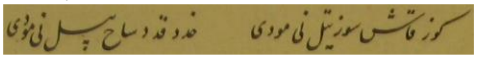

(202a/1) Köz ü ḳaş u söz ü til$_{i}$-ni mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėl$_{i}$-ni mü dėy

(2) *Fā‘ilātü fā‘ilātü mef‘ūlün*

14. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 445

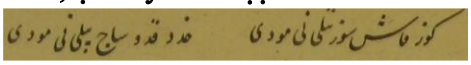

(3) Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėli-ni mü dėy

(4) *Fā‘ilātü fā‘ilātün mef‘ūlün*

15. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 446

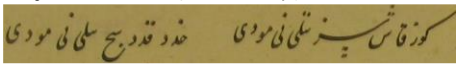

(5) Köz ü ḳaş u sȫz ü tili-ni mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėli-ni mü dėy

(6) *Fā‘ilātü fe‘ilātün mef‘ūlün*

16. Ḥaşv-ı meşkūl, ḍarbeyn-i maḳṭū‘ 447

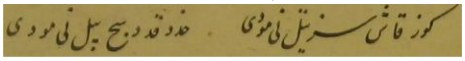

(7) Köz ü ḳaş u sȫz ü til$_{i}$-ni mü dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėl$_{i}$-ni mü dėy

(8) *Fā‘ilātü fe‘ilātü mef‘ūlün*

17. Ḥaşv-ı maḫẕūf, ḍarbeyn-i maḫbūl 448

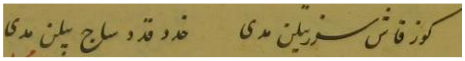

(9) Köz ü ḳaş u söz ü til$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėl$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(10) *Fā‘ilātü fā‘ilün fe‘iletün*

18. Ḥaşv-ı maḫbūn-ı maḥẕūf, ḍarbeyn-i maḫbūl 449

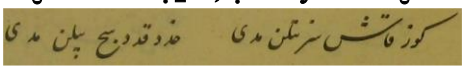

(11) Köz ü ḳaş u sözü tilᵢnᵢ mü+dėy

Ḫadd u ḳadd u saç u bėlᵢnᵢ mü+dėy

(12) *Fā'ılātü fe'ilün fe'iletün*

19. Meşkūl, ḍarbeyn-i maḳṭū' 450

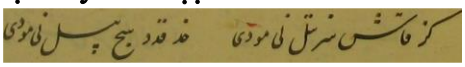

(13) Köz ü ḳaş u söz ü tilᵢ-ni mü dėy

Ḫad u ḳadd u saç u bėlᵢ-ni mü dėy

(14) *Fe'ılātü fe'ılātü mef'ūlün*

20. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḳṭū' 451

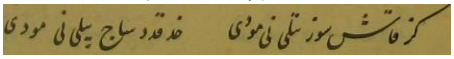

(15) Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni mü dėy

Ḫad u ḳadd u saç u bėli-ni mü dėy

(16) *Fe'ılātü fā'ılātün mef'ūlün*

21. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḳṭū' 452

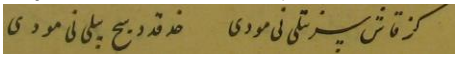

(17) Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni mü dėy

Ḫad u ḳadd u saç u bėli-ni mü dėy

(202b/1) *Fe'ılātü fe'ılātün mef'ūlün*

22. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḳṭū' 453

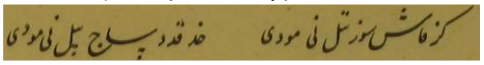

(2) Köz ü ḳaş u söz ü tilᵢ-ni mü dėy

Ḫad u ḳadd u saç u bėlᵢ-ni mü dėy

(3) *Fe'ılātü fā'ılātü mef'ūlün*

23. Ḥaşv-ı maḥẕūf, ḍarbeyn-i maḫbūl 454

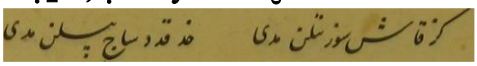

(4) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s**ö**z $_{ü}$ t**i**l$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ sa**ç** $_{u}$ b**ė**l$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(5) *Fe'ilātü fā'ilün fe'iletün*

24. Ḥaşv-ı maḫbūn-ı maḥẕūf, ḍarbeyn-i maḫbūl 455

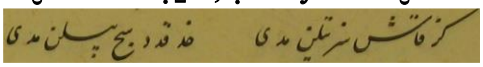

(6) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z $_{ü}$ t**i**l$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç $_{u}$ b**ė**l$_{i}$n$_{i}$ m$_{ü}$+dėy

(7) *Fe'ilātü fe'ilün fe'iletün*

(202b/8)**BAḤR-I ḲARĪB**: 20[1018]

1. Sālim-i mekfūf, ḍarbeyn-i maḥẕūf 456

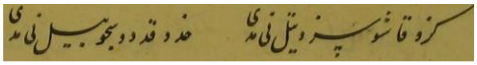

(9) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş**+**u** s$_{ö}$z **ü** t**i**l$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u** b**ė**l$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

(10) *Mefā'īlün mefā'īlü fā'ilün*

2. Mekfūf, ḍarbeyn-i maḥẕūf 457

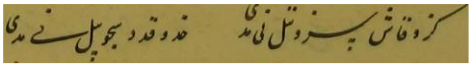

(11) K$_{ö}$z **ü** ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** t**i**l$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç+**u** b**ė**l$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

(12) *Mefā'īlü mefā'īlü fā'ilün*

[1018] Metinde 21 yazıyor ama 20 vezin uygulaması yapılmış ki 504 vezin için de 20 uygun.

3. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḥẕūf 458

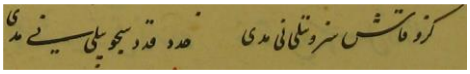

(13) K$_{ö}$z **ü ḳa**ş $_{u}$ s$_{ö}$z **ü tili-ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç+**u** bėli-ni m$_{ü}$+dėy

(14) *Mefā'īlü mefā'īlün fā'ilün*

4. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i maḥẕūf 459

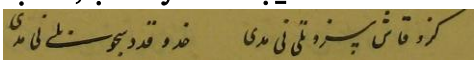

(15) K$_{ö}$z **ü ḳa**ş $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$**li-ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$**li-ni** m$_{ü}$+dėy

(16) *Mefā'īlü mefā'ilün fā'ilün*

5. Ḥaşv-ı aḫreb, ḍarbeyn-i sālim 460

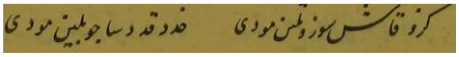

(17) K$_{ö}$z **ü ḳa**ş $_{u}$ **söz ü** t$_{i}$**lin**$_{i}$ **mü** dėy

Ḫad **u** ḳadd $_{u}$ **saç+u** b$_{ė}$**lin**$_{i}$ **mü** dėy

(203a/1) *Mefā'īlü mef'ūlü fā'ilātün*

6. Maḳbūż, ḍarbeyn-i maḥẕūf 461

(2) K$_{ö}$z **ü ḳ**$_{a}$**ş+u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$**li-ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$[1019] ḳad **u** s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$**li-ni** m$_{ü}$+dėy

(3) *Mefā'ilün mefā'ilün fā'ilün*

7. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḥẕūf 462

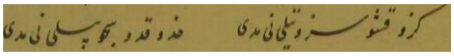

(4) K$_{ö}$z **ü ḳ**$_{a}$**ş+u** s$_{ö}$z **ü tili-ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç+**u** bėli-ni m$_{ü}$+dėy

(5) *Mefā'ilün mefā'ilün fā'ilün*

[1019] $_{u}$: Vezin gereği atıf vâv'ı yazılmalıydı.

8. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḥẕūf 463

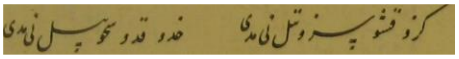

(6) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** s$_{ö}$z **ü** til$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç+**u** bėl$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

(7) *Mefā‘ilün mefā‘īlü fā‘ilün*

9. Ḥaşv-ı aḫreb, ḍarbeyn-i sālim[1020] 464

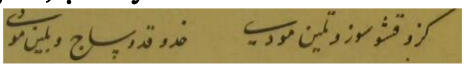

(8) K$_{ö}$z **ü** ḳ$_{a}$ş+**u** söz **ü** t$_{i}$lin$_{i}$ **mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** saç **u** b$_{ė}$lin$_{i}$ **mü** dėy

(9) *Mefā‘ilün mef‘ūlü fā‘ılātün*

10. Aḫrem ḥaşv, ḍarbeyn-i sālim 465

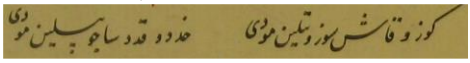

(10) Köz **ü** ḳ**a**ş $_{u}$ söz **ü** tilin$_{i}$ **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ saç+**u** bėlin$_{i}$ **mü** dėy

(11) *Mef‘ūlün mefā‘īlün fā‘ılātün*

11. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i sālim 466

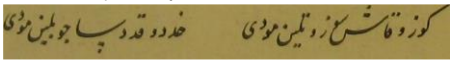

(12) Köz **ü** ḳ**a**ş $_{u}$ söz **ü** t$_{i}$lin$_{i}$ **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ saç+**u** b$_{ė}$lin$_{i}$ **mü** dėy

(13) *Mef‘ūlün mefā‘īlü fā‘ılātün*

12. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i sālim 467

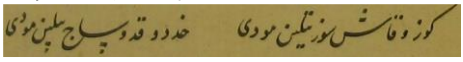

(14) Köz **ü** ḳ**a**ş $_{u}$ söz $_{ü}$ tilin$_{i}$ **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ saç $_{u}$ bėlin$_{i}$ **mü** dėy

(15) *Mef‘ūlün mefā‘ilün fā‘ılātün*

[1020] Ḥaşv aḫreb ḍarbeyn-i sālim: Ḥaşv maḳbūż-ı aḫreb ḍarbeyn-i sālim (C)

13. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i maḫbūn 468

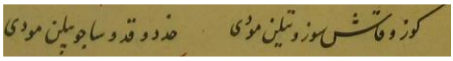

(16) Köz **ü** ḳaş $_{u}$ söz **ü** til$_{i}$n$_{i}$ **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ saç+**u** bėl$_{i}$n$_{i}$ **mü** dėy

(17) *Mef'ūlün*[1021] *mefā'īlün fe'ilātün*

14. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḫbūn 469

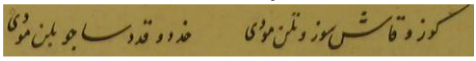

(203b/1) Köz **ü** ḳaş $_{u}$ söz **ü** t$_{i}$l$_{i}$n$_{i}$ **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ saç+**u** b$_{ė}$l$_{i}$n$_{i}$ **mü** dėy

(2) *Mef'ūlün mefā'īlü fe'ilātün*

15. Aḫrem-i maḳbūż-ı maḫbūn 470

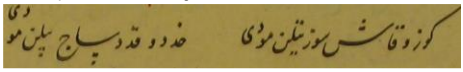

(3) Köz **ü** ḳaş $_{u}$ söz $_{ü}$ til$_{i}$n$_{i}$ **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳadd $_{u}$ saç $_{u}$ bėl$_{i}$n$_{i}$ **mü** dėy

(4) *Mef'ūlün mefā'ilün fe'ilātün*

16. Aḫreb-i sālim 471

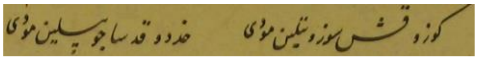

(5) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ söz **ü** tilin$_{i}$ **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ saç+**u** bėlin$_{i}$ **mü** dėy

(6) *Mef'ūlü mefā'īlün fā'ilātün*

17. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i sālim 472

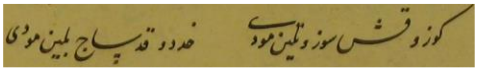

(7) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ söz **ü** t$_{i}$lin$_{i}$ **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ saç $_{u}$ b$_{ė}$lin$_{i}$ **mü** dėy

(8) *Mef'ūlü mefā'īlü fā'ilātün*

[1021] mef'ūlün: mef'ūlü (C)

18. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i sālim 473

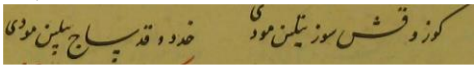

(9) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ söz $_{ü}$ **ti**l**i**n$_{i}$ **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç $_{u}$ bėl**i**n$_{i}$ **mü** dėy

(10) *Mef'ūlü mefā'ilün fā'ilātün*

19. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḫbūn 474

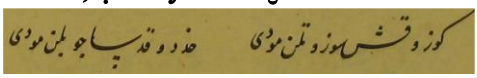

(11) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ söz **ü** t$_{i}$l$_{i}$n$_{i}$ **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç+**u** b$_{ė}$l$_{i}$n$_{i}$ **mü** dėy

(12) *Mef'ūlü mefā'īlü fe'ilātün*

20. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i maḫbūn 475

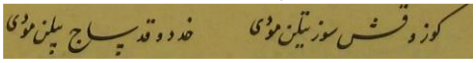

(13) Köz **ü** ḳ$_{a}$ş $_{u}$ söz $_{ü}$ **ti**l$_{i}$n$_{i}$ **mü** dėy

Ḫadd **u** ḳad $_{u}$ s**a**ç $_{u}$ bėl$_{i}$n$_{i}$ **mü** dėy

(14) *Mef'ūlü mefā'ilün fe'ilātün*

(203b/15) **BAḤR-I ḪAFĪF**: 17

1. Sālim-i maḫbūn-ı maḫbūn-ı maḥẕūf[1022] 476

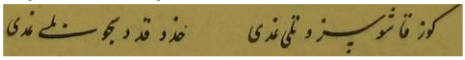

(16) Köz $_{ü}$ ḳ**a**ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l**i**-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$l**i**-n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(17) *Fā'ilātün mefā'ilün fe'ilün*

2. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i muş''aṣ 477

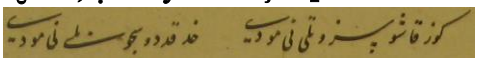

(204a/1) Köz $_{ü}$ ḳ**a**ş+**u** s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l**i**-n**i** **mü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd **u** s$_{a}$ç+**u** b$_{ė}$l**i**-n**i** **mü** dėy

(2) *Fā'ilātün mefā'ilün mef'ūlün*

[1022] Sālim-i maḫbūn-ı maḫbūn-ı maḥẕūf: Sālim-i maḫbūn-ı maḥẕūf (C)

3. Ḥaşv-ı maḥbūl, ḍarbeyn-i muşa‘‘aş 478

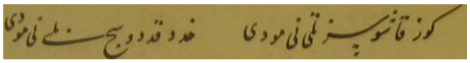

(3) Köz ü ḳaş+u söz ü tili-ni mü dėy

Ḫad u ḳadd u saç u bėli-ni mü dėy

(4) *Fā‘ilātün fe‘iletün mef‘ūlün*

4. Ḥaşv-ı maḫbūn, ḍarbeyn-i maḥẕūf 479

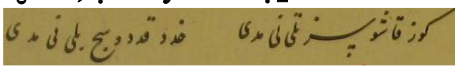

(5) Köz ü ḳaş+u söz ü tili-ni mü+dėy

Ḫad u ḳadd u saç u bėli-ni mü+dėy

(6) *Fā‘ilātün fe‘iletün fā‘ilün*[1023]

5. Maḫbūn, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 480

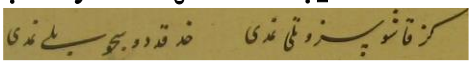

(7) Köz ü ḳaş+u söz ü tili-ni+mü+dėy

Ḫad u ḳadd u saç+u bėli-ni+mü+dėy

(8) *Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün*

6. Ḍarbeyn-i muşa‘‘aş 481

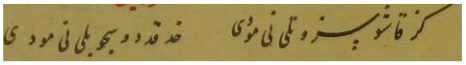

(9) Köz ü ḳaş+u söz ü tili-ni mü dėy

Ḫad u ḳadd u saç+u bėli-ni mü dėy

(10) *Fe‘ilātün mefā‘ilün mef‘ūlün*[1024]

7. Ḥaşv-ı maḥbūl, ḍarbeyn-i maḥẕūf[1025] 482

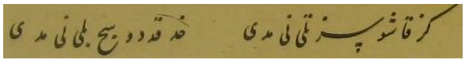

(11) Köz ü ḳaş+u söz ü tili-ni mü+dėy

Ḫad u ḳadd u saç u bėli-ni mü+dėy

(12) *Fe‘ilātün fe‘iletün fā‘ilün*

[1023] Fā‘ilātün fe‘iletün fā‘ilün: Fā‘ilātün müfte‘ilün fā‘ilün (C)

[1024] *Fe‘ilātün mefā‘ilün mef‘ūlün: Fe‘ilātün fā‘ilün mef‘ūlün (C)*

[1025] Ḥaşv maḥbūl ḍarbeyn-i maḥẕūf: Ø ḍarbeyn-i maḥẕūf (C)

8. Ḥaşv-ı maḥbūl, ḍarbeyn-i muşa‘‘aş 483

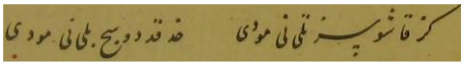

(13) K$_{\ddot{o}}$z $_{\ddot{u}}$ ḳa**ş**+**u** s$_{\ddot{o}}$z $_{\ddot{u}}$ t$_{i}$l**i**-ni **mü** dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ sa**ç** $_{u}$ b$_{\dot{e}}$l**i**-ni **mü** dėy

(14) *Fe‘ilātün fe‘iletün mef‘ūlün*

9. Ḥaşv-ı maḥbūl, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 484

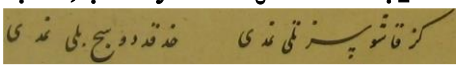

(15) K$_{\ddot{o}}$z $_{\ddot{u}}$ ḳa**ş**+**u** s$_{\ddot{o}}$z $_{\ddot{u}}$ t$_{i}$l**i**-n$_{i}$+m$_{\ddot{u}}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳadd $_{u}$ sa**ç** $_{u}$ b$_{\dot{e}}$l**i**-n$_{i}$+m$_{\ddot{u}}$+dėy

(16) *Fe‘ilātün fe‘iletün fe‘ilün*[1026]

10. Mekfūf-ı muşa‘‘aş 485

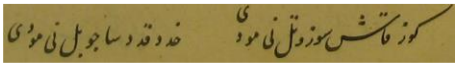

(17) K**ö**z $_{\ddot{u}}$ ḳa**ş** $_{u}$ s**öz ü** t$_{i}$l$_{i}$-ni **mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** sa**ç**+**u** b$_{\dot{e}}$l$_{i}$-ni **mü** dėy

(204b/1) *Fā‘ilātü müstef‘ilü mef‘ūlün*

11. Ḍarbeyn-i maḥẕūf 486

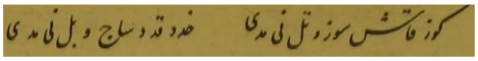

(2) K**ö**z $_{\ddot{u}}$ ḳa**ş** $_{u}$ s**öz ü** t$_{i}$l$_{i}$-ni m$_{\ddot{u}}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** sa**ç u** b$_{\dot{e}}$l$_{i}$-ni m$_{\ddot{u}}$+dėy

(3) *Fā‘ilātü müstef‘ilü fā‘ilün*

12. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i maḥẕūf 487

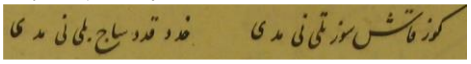

(4) K**ö**z $_{\ddot{u}}$ ḳa**ş** $_{u}$ s**öz** $_{\ddot{u}}$ t$_{i}$l**i**-ni m$_{\ddot{u}}$+dėy

Ḫad **u** ḳad **u** sa**ç** $_{u}$ b$_{\dot{e}}$l**i**-ni m$_{\ddot{u}}$+dėy

(5) *Fā‘ilātü müstef‘ilün fā‘ilün*

[1026] *fe‘ilün: fe‘iletün (C)*

13. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i muş‘‘aş 488

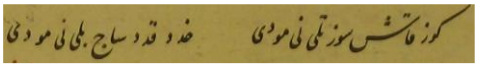

(6) Köz ü ḳaş u söz ü ṭi**li-ni mü** dėy

Ḫad **u** ḳad **u** saç u bė**li-ni mü** dėy

(7) *Fā‘ilātü müfte‘ilün mef‘ūlün*

14. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 489

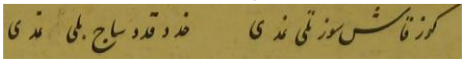

(8) Köz ü ḳaş u söz ü ṭi**li-**n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫad u ḳad u saç u bė**li-**n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(9) *Fā‘ilātü müfte‘ilün fe‘ilün*

15. Meşkūl-ı maṭvī-yi maḥẕūf 490

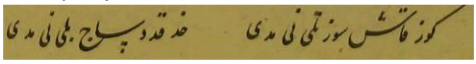

(10) Köz ü ḳaş u söz ü ṭi**li-ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad u ḳad **u** saç u bė**li-ni** m$_{ü}$+dėy

(11) *Fe‘ilātü müfte‘ilün fā‘ilün*

16. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i muş‘‘aş 491

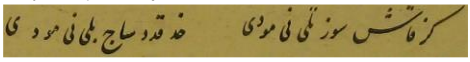

(12) K$_{ö}$z ü ḳaş u söz ü ṭi**li-ni mü** dėy

Ḫad u ḳad **u** saç u bė**li-ni mü** dėy

(13) *Fe‘ilātü müfte‘ilün mef‘ūlün*

17. Ḥaşv-ı maṭvī, ḍarbeyn-i maḫbūn-ı maḥẕūf 492

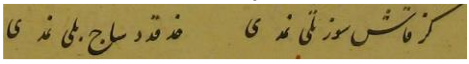

(14) K$_{ö}$z ü ḳaş u söz ü ṭi**li-**n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

Ḫad u ḳad **u** saç u bė**li-**n$_{i}$+m$_{ü}$+dėy

(15) *Fe‘ilātü müfte‘ilün fe‘ilün*

(204b/16) **BAḤR-I MÜŞĀKİL**: 12

1. Müseddesāt, ḍarbeyn-i maḥẕūf 493

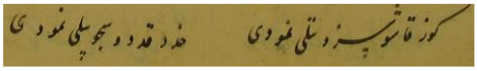

(17) Köz ü ḳaş+u söz ü tili-ni+mü dėy

Ḫad u ḳadd u saç+u bėli-ni+mü dėy

(205a/1) *Fā‘ılātün mefā‘īlün fa‘ūlün*

2. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i maḥẕūf 494

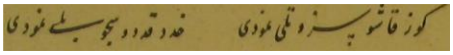

(2) Köz ü ḳaş+u söz ü tili-ni+mü dėy

Ḫad u ḳadd u saç+u bėli-ni+mü dėy

(3) *Fā‘ılātün mefā‘ılün fa‘ūlün*

3. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i eşter 495

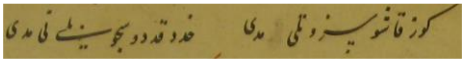

(4) Köz ü ḳaş+u söz ü tili-ni mü+dėy

Ḫad u ḳadd u saç+u bėli-ni mü+dėy

(5) *Fā‘ılātün mefā‘ılün fā‘ilün*

4. Mekfūf-ı sālim-i maḥẕūf 496

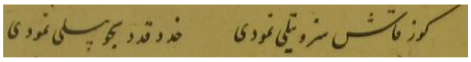

(6) Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni+mü dėy

Ḫad u ḳad u saç+u bėli-ni+mü dėy

(7) *Fā‘ılātü mefā‘īlün fa‘ūlün*

5. Ḥaşv-ı sālim, ḍarbeyn-i eşter 497

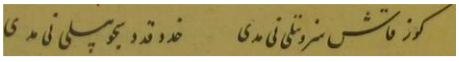

(8) Köz ü ḳaş u söz ü tili-ni mü+dėy

Ḫad u ḳad u saç+u bėli-ni mü+dėy

(9) *Fā‘ılātü mefā‘īlün fā‘ilün*

6. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḥẕūf 498

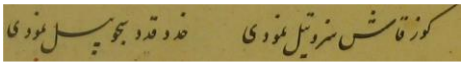

(10) Köz ü ḳaş u söz ü til$_i$-n$_i$+mü dėy

Ḫad u ḳad u saç+u bėl$_i$-n$_i$+mü dėy

(11) *Fā'ilātü mefā'īlü fa'ūlün*

7. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i eşter 499

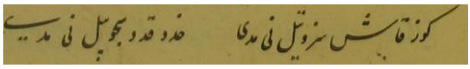

(12) Köz ü ḳaş u söz ü til$_i$-ni m$_ü$+dėy

Ḫad u ḳad u saç+u bėl$_i$-ni m$_ü$+dėy

(13) *Fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün*

8. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i maḥẕūf 500

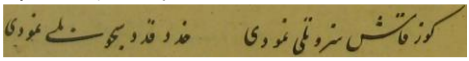

(14) Köz ü ḳaş u söz ü t$_i$li-n$_i$+mü dėy

Ḫad u ḳad u saç+u b$_ė$li-n$_i$+mü dėy

(15) *Fā'ilātü mefā'ilün fa'ūlün*

9. Meşkūl-i sālim-i maḥẕūf 501

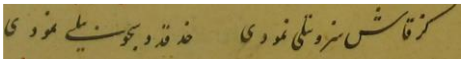

(16) K$_ö$z ü ḳaş u söz ü tili-n$_i$+mü dėy

Ḫad u ḳad u saç+u bėli-n$_i$+mü dėy

(17) *Fe'ilātü mefā'īlün fa'ūlün*

10. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i maḥẕūf 502

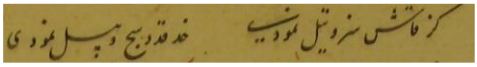

(205b/1) K$_ö$z ü ḳaş u söz ü til$_i$-n$_i$+mü dėy

Ḫad u ḳad u saç u bėl$_i$-n$_i$+mü dėy

(2) *Fe'ilātü mefā'īlü fa'ūlün*

11. Ḥaşv-ı mekfūf, ḍarbeyn-i eşter 503

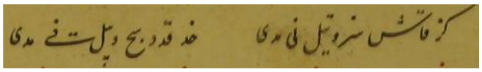

(3) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** til$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad **u** s$_{a}$ç **u** bėl$_{i}$-**ni** m$_{ü}$+dėy

(4) *Fe‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün*

12. Ḥaşv-ı maḳbūż, ḍarbeyn-i eşter 504

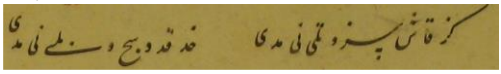

(5) K$_{ö}$z $_{ü}$ ḳa**ş** $_{u}$ s$_{ö}$z **ü** t$_{i}$l**i-ni** m$_{ü}$+dėy

Ḫad $_{u}$ ḳad $_{u}$ s$_{a}$ç **u** b$_{ė}$l**i-ni** m$_{ü}$+dėy

(6) *Fe‘ilātü mefā‘ilün fā‘ilün*

(205b/7) **Temmet**[1027]

(8) Bu beytni bėş yüz tört vezndin dağı köprek veznde taḳṭī‘ ḳılılıp (9) ėrdi. Taṣḥīḥ cihetidin bu risāleniṉg başıdın ayağıġa ayağıdın başıġa (10) mükerrer kėldim ve bardım. Her nė ḫadşelıḳ ve mükerrer veznler kim tapıldı, çıḳardım, (11) bėş yüz tört vezn ḳaldı. Dėdim kim ‘aceb ‘adedīdür (12) bėş yüz tört vezn ḳaldı dėdim kim ‘aceb ‘adedīdür kem yazmay (13) ḳılur ḫayālda ėdim. Be-yekbār ḫāṭırġa yėtti kim Ḫorāsān fużelāsıdın ol kim (14) burunġı beytimniṉg küheniġa yėtiptür. Ol beytni ėkki yüz ellig veznde taḳṭī‘ (15) ėtiptür soṉggı beyt bėş yüz tört vezndür kim burunġınıṉg ża‘fı bolġay. (16) Bes uşmunça bile iḫżār ḳılılsa bī-münāsebet ėmes ėmiş. Bu bėş yüz tört vezn (17) taḳṭī‘ide ḳaṭ‘ ḳılmaḳ bī-cihet (18) ėmes ėrmiş. ṣḥ

[1027] C nüshasında bu temmet metni yok.

206a

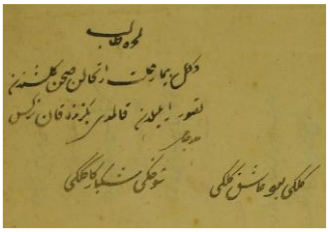

IV. DİBACE VE RİSALE'NİN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARIMI

(1a/1) BUHARA LİSANI İLE ÇAĞATAY ARUZU

Esirgeyici, bağışlayıcı Tanrı'nın adıyla

1. <DİBACE>

<1.1. Alt Bölüm>

(1b/1) Bilin ki şiirin vezinlerinin temel dayanağı üç cüz üzerinedir: *Sebeb, veted, fasıla*.

Sebeb iki türlüdür: *Hafif, sakîl*. Hafif sebeb (*sebeb-i hafif)*[1028] önceki harekeli[1029], sonuncu sakin[1030] iki harfin[1031] birleşimidir. Şöyle: *Gül* ve *mül, tün* ve *kün*. *Ağır sebeb (sebeb-i sakîl)*[1032] iki harekeli harfin birleşimidir. Şöyle: *Gele* ve *reme*, *nėçe* ve *kėçe*. He harfi (5) böyle kelimelerde kendinden önceki harekeyi göstermek içindir, telaffuz edilmez.

[1028] Hafif sebeb *(sebeb-i hafif*): گل (Gü-l) ve مل (mü-l), تون (tü-n) ve كون (kü-n) : KVK (-)

[1029] Hareke: Arapçada ve Farsçada normal uzunlukta ünlüler için kullanılan işaretlerdir ve hece yapısında dikkate alınmazlar, ünsüzler bu ünlülerle telaffuz edilerek açık hece oluştururlar. Uzun ünlüler (â, î, û) Arapça ve Farsçada ünsüz değerinde kabul edilirler. Bu terimi aktarımda kullandık.

[1030] Sakin: Kendinden sonra ünlü gelmeyen ünsüz veya uzun ünlü. Bu terimi aktarımda kullandık.

[1031] Harf: Metinde harf Arapça bir terim olup ünsüz ve elif, vâv, yâ ve elifle yazıda temsil edilen uzun ünlüler için kullanılan işaret karşılığıdır; hareke (hususiyle esre, kesre ve ötre) de ünlüler için kullanılan bir terimdir. Bilindiği üzere Arapçada esas olan ünsüzlerdir. Aruzun temeli de bu sisteme dayandığı için bu terimleri kullanmayı tercih ettik.

[1032] Ağır sebeb *(sebeb-i sakîl*): گله (ge-le) ve رمه (re-me), نیجه (nė-çe) ve كیجه (kė-çe): KV-KV (+ +). Sonda yer alan hâ-yı resmiyeler normal uzunlukta ünlü (a/e) okunduklarında hareke durumunda olup hece değeri yoktur.

Veted iki türlüdür: *Birleşmiş* (*mecmû)* ve *ayrılmış* (*mefrûk)*. Kimileri *Mecmû*'ya *makrûn* da derler. *Birleşmiş veted (veted-i mecmû)*[1033] üç harfin birleşimidir, (ilk) iki harfi harekeli, üçüncüsü sakin. Şöyle: *Çemen* ve *semen*, *ḳayaş* ve *ḳuyaş*. Ayrılmış veted (*veted-i mefrûk*)[1034] de üç harfin birleşimidir, ortadaki sakin (baştaki ve sondaki harekeli). Şöyle: *Bende* ve *jende, anda* ve *munda*.

(10) ***Fasıla*** iki türlüdür: Küçük (*Sugrâ)* ve büyük (*kübrâ)*. *Küçük fasıla* (*Fasıla-i sugrâ)*[1035] dört harfin birleşimidir, (2a/1) (ilk) üç harfi harekeli, dördüncü sakin. Şöyle: *Çi kunem* ve *figenem, nė ḳılay* ve *yıḳılay*. *Büyük fasıla* (*Fasıla-i kübrâ)*[1036] beş harfin birleşimidir, dördü harekeli, beşinci sakin. Şöyle: *Çi-kunemeş* ve *figenemeş, nė ḳılayın* ve *yıḳılayın*.

Kimileri bu cüzleri üçerli değerlendirir. Biri, birincisi harekeli, son ikisi sakin üç harfin birleşmesi(yle oluşan) *sebeb-i mutavassıt*[1037]. (5) Şöyle: *Ḫand* ve *ḳand, ayt* ve *ḳayt*. Diğeri, ilk ikisi harekeli, son ikisi

---

[1033] Birleşmiş veted *(veted-i mecmû / makrûn*): جمن (çe-me-n) ve سمن (se-me-n), قیاش (ḳa-ya-ş) ve قیاش (ḳu-ya-ş): KV-KV-K (+ -). Uzun ünlülü kelimelere örnek: خامہ (ḫa-ā-me), نامہ (na-ā-me), فاقہ (fa-ā-ke), نامہ (na-ā-ke) (M*îzânü'l-evzân'dan; ERASLAN 1993: 14*)

[1034] ayrılmış veted *(veted-i mefrûk*): بندہ (be-n-de) ve ژندہ (je-n-de), اندہ (a-n-da) ve موندہ (mu-n-da); Uzun ünlülü kelimelere örnek: (M*îzânü'l-evzân'dan; ERASLAN 1993: 14*): KV-K-KV (- +)

[1035] küçük fasıla (*Fasıla-i sugrâ*): جکنم (Çi ku-ne-m) ve فکنم (fi-ge-ne-m), نیقیلای (nė ḳı-la-y) ve یقیلای (yı-ḳı-la-y): KV-KV-KV-K (+ + -)

[1036] büyük fasıla (*Fasıla-i kübrâ*):جکنمش (Çi-ku-ne-meş) ve فکنمش (fi-ge-ne-meş), نیقیلایین (nė ḳı-la-yın) ve یقیلایین (yı-ḳı-la-yın): KV-KV-KV-KVK (+ + + -). N. Çetin bunu doğrudan (+ -) olarak değerlendiriyor(ÇETİN 1991: 427$_c$); ancak verilen öerneklerde hece değerlendirmesi bunu göstermiyor;

[1037] *sebeb-i mutavassıt*: خند (ḫa-nd) ve ند (ḳa-nd), ایت (a-yt) ve قایت (ḳa-yt): KV-KK

sakin 4 harfin birleşmesiyle (oluşan) *veted-i kesret*[1038]. Şöyle: *Nişān* ve *nihān, kötert* ve *yėbert.* Bir diğeri, beş harfi harekeli, son harfi sakin altı harfin birleşmesiyle oluşan *Fasıla-i uzmâ*[1039]. Şöyle: *Nafigenemeş* ve *naşikenemeş, ḳaralamadı* ve *saralamadı.*

Hoca Nâsir *Mi'yârü'l-Eş'âr*'da (10) "*Fasıla* tek başına bir *rükün* değildir; hatta küçük *fasıla, ağır sebeb ve hafif sebeb*'in birleşmesiyle, *büyük fasıla (da) ağır sebeb ve birleşik sebeb*'in bir araya gelmesiyle oluşmuştur." der. Bu cüzlerin üçüncü şıkkından bahsetmez. Bu durumda *Fasıla-i uzmâ* iki *ağır,* bir *hafif sebeb*in birleşmesiyle meydana gelir. Bu görüşe göre şiirin vezin- (2b/1) lerinin temelinde iki cüz mevcuttur: *Sebeb, veted*. Aruz ilmiyle uğraşanların âdeti ortaya konulan hususta bu cüzlerden mürekkep beyitler söylemekdir. *Hafif sebeb*'den (örnek):

Gülşen dėk kūyun̂dur yüzün̂ dėk gül
Sünbül dėk mūyun̂dur sözün̂-dėk mül[1040]

(5) Yalnız *ağır sebeb*le şiir imkânsızdır; çünkü şiirin vezinleri arasında iki sakin bir araya gelmez. Son iki harfi sakin olan *sebeb-i mutavassıt ile veted-i kesret* ile şiir olmaz; çünkü şiirin vezinlerinin sonunda veya sonu hükmünde olan yerde iki sakine itibar ederler. Şöyle:

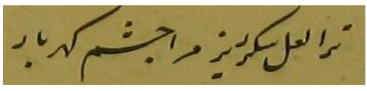 (10) 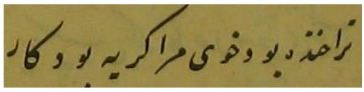

[1038] *veted-i kesret:* نشان (ni-şa-ān) ve نهان (ni-ha-ān), کوتارت (kö-te-rt) ve ییبارت (yė-be-rt): KV-KV-KK(+ -)

[1039] *Fasıla-i uzmâ:* نفکنمش (na-fi-ge-ne-me-ş) ve نشکنمش (na-şi-ke-ne-me-ş), قرالامادی (ḳa-ra-la-ma-dı-ı) ve سرالادی (sa-ra-la-ma-dı-ı): KV-KV-KV-KV-KV-K

[1040] Köyün gülşen gibi, gül yüzün gibi; saçın sünbül gibi, şarap sözün gibidir.

Bu beytin *haşv*ında ve *aruz*unda (yer alan) *şeker-rīz* ve *güher-bār* sözleri *mefâ'îl* vezninde olup kısaltılmıştır. Bu peş peşe gelen iki sakin muteberdir. Şu hâlde bu iki cüzü üçerli değerlendirmenin sebebi var.

Birleşmiş veted' den:

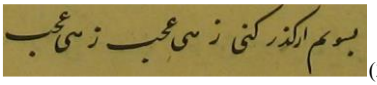
(3a/1)
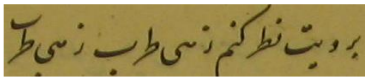

Sėninĝçe kimdedür ṣafā, sėninĝçe kimdedür belā
Mėninĝçe kim ḳılur vefā, mėninĝçe kim çėker cefā[1041]

Ayrılmış veted' den:

Kimdedür ṣafā sėninĝçe, kim durur belā sėninĝçe
Kim ḳılur vefā mėninĝçe, kim çėker cefā mėninĝçe[1042]

Mi'yârü'l-Eş'âr' dan:

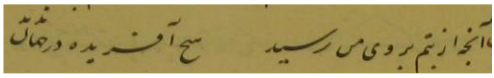

(5) *Küçük fasıla'*dan:

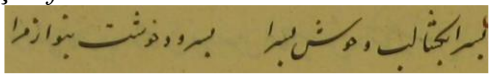

Miregim bar<a>dur yüregim yaradur,
Yüregim yaradur, miregim baradur[1043]

Büyük fasıla'dan:

Ḳara közüm bėrige kėl
Ėki közüm nirige kėl[1044]

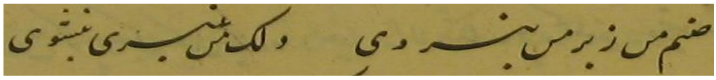

[1041] Zevk ü safa senin kadar kimde var, kim senin gibi beladır; kim benim kadar vefâlı olur, kim benim kadar cefa çeker?!

[1042] Zevk ü safa senin kadar kimde var, kim senin gibi beladır; kim benim kadar vefâlı olur, kim benim kadar cefa çeker?!

[1043] Küçük beyim gitmektedir, yüreğim yaradır; Yüreğim yaradır, küçük beyim gitmektedir.

[1044] Kara göz(lü sevgili)m beriye gel; iki gözüm ışığına gel.

*Fasıla-i uzmâ*dan*:*

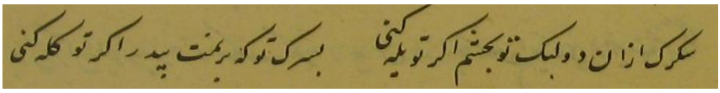

(10) Aruz ilmiyle uğraşanlara göre şiir vezinlerinde birbiri ardınca dörtten fazla harekeli (harf) kullanılmaz. Dördüncü de kısaltma yoluyla düşer. Şu hâlde bu anlayışla şiirin vezinlerinde *fasıla-i uzmâ olmaz*. *Fasıla*yı üç tür (olarak) değerlendirenler (3b/1) ve bu beyti söyleyerek zahmetli bir iş yapmış olanlar, ıstılaha vakıf değildir; çünkü her bir cüzün tekrarıyla (meydana getirilen) vezinli söz ender oluşuna göre herkesçe kabul edilmezdi.

Fasih söz söyleyenler cüzleri birleştirme yoluyla *rükün*ler kabul ettiler. Bu rükünler görünüşte sekizdir, gerçekte on(dur). (5) Aruz ilmiyle uğraşanlar bu rükünlere *usûl-i efâ'îl* ve *tefâ'îl, evzân-ı mevâzîn* derler: *Fa'ûlün, fâ'ilün, mefâ'îlün, müstef'ilün, fâ'ilâtün, fâ'i-lâ-tün, mef'ûlâtü*, *müs-tef'i-lün, müfâ'aletün, mütefâ'ilün*. Hiçbir rükün beş harften daha az ve yedi harften çok olmaz. *Mi'yârü'l-Eş'âr*'da rüknün sadece bir cüzün tekrarıyla uzatılmadığı anlatılır. Bu sebeple yalnız *sebeb*lerle *veted*lerle yazılmış dörtlü (10) ile altılıyı *usûl* olarak kabul etmediler.

Şu hâlde asıl ölçü beşli veya yedili olur:

Beşli, *sebeb* ile *veted*in bir araya getirilmesiyle elde edilir. Şimdi, eğer *sebeb hafif, veted birleşmiş* olursa bundan iki çeşit usûl (elde etmek) mümkündür: Biri, *veted*in önce olduğu (yani *birleşmiş veted* + *hafif sebeb*: KV KVK + KVK) *fa'ûlün* (فعولن) veznidir. Diğeri, (4a/1) sebebin önce olduğu (yani *hafif sebeb*+ *birleşmiş veted*: KVK + KV KVK) *fâ'ilün* (فاعلن) veznidir. Bu iki rükünden her biri üç harekeli (harf) ile iki sakinden mürekkeptir. Beşlide yine altı ölçü tertip etmek mümkündür, (ama) *usûl*dan saymazlar.

Yedili, iki *sebeb* ile bir *veted*in bir araya getirilmesiyle elde edilir. Şimdi, eğer *sebeb*ler *hafif*, *veted birleşmiş* olursa (bunlardan) üç (5) çeşit *usûl* elde edilebilir: Birinci, *mefâ'îlün* (مفاعيلن) vezninde (olup)

önce *birleşmiş veted + hafif sebeb + hafif sebeb*dir (KV KVK + KVK + KVK). İkinci, *müstef'ilün* (مستفعلن) vezninde (olup) *hafif sebeb+ hafif sebeb+ birleşmiş veted*dir (KVK + KVK + KV KVK). Üçüncü *fâ'ilâtün* (فاعلاتن) vezninde (olup) veted iki sebeb'in arasındadır (yani *hafif sebeb+ birleşmiş veted + hafif sebeb*: KVK + KV KVK + KVK). Eğer *veted* ayrılmış olursa yine üç çeşit *usûl* elde edilebilir: Birinci, *fâ'i-lâ-tün* (فاعلاتن) (10) vezninde (olup) önce *ayrılmış veted + hafif sebeb + hafif sebeb*tir (KVK KV + KVK + KVK). Diğeri, *mef'ûlâtü* (مفعولات) vezninde (olup) önce *hafif sebeb + hafif sebeb + ayrılmış veted*dir (KVK + KVK + KVK KV). Üçüncü *müs-tef'i-lün* (مس‌تفع‌لن) vezninde (olup) ayrılmış veted, iki sebeb'in arasındadır (*hafif sebeb + ayrılmış veted + hafif sebeb*: KVK + KVK KV + KVK). İlk bölüm ile üçüncü bölümün cüzlerini ayrı yazarlar. Bu altı rükünden her biri dört harekeli (ünsüz) ile (4b/1) üç sakinden mürekkeptir. Eğer birinci *sebeb ağır* ve *veted birleşmiş* olursa bundan iki tür usûl elde edilebilir: Biri, *müfâ'aletün* (مفاعلتن) veznindedir, önce *birleşmiş veted + ağır sebeb + hafif sebeb* (KV KVK + KV KV + KVK) olur; diğeri, *mütefâ'ilün* (متفاعلن) vezninde (olup) önce *ağır sebeb + hafif sebeb + birleşmiş veted* (KV KV + KVK + KV KVV) olur. Bu iki rüknün her biri beş harekeli (ünsüz) ile iki sakinden mürekkeptir. Yedilide (5) de on altı vezin türetmek mümkündür (ama) usûl olarak kabul etmezler.

Asıl ölçülerde görülen her değişmeye *zihaf* denir, bil. O değişen rükne *muzahaf* ve *fürû* derler. Bu değişme ya basit ya (da) birleşik olur. *Basit*, bir rükünde bir çeşit değişmeden daha fazlasının olmamasıdır, *birleşik*, bir çeşitten fazla (değişiklik) olmasıdır, (buradaki) zihaf, rüknün harekeli harfini sakin yapmak- (10) tır veya rükünden eksiltmek ya da rükne ilavede bulunmaktır. (Zihafın) en yaygın olanı ondan ya bir harf ya (da) daha fazla azaltılması veya artırılmasıdır. Bu zihaflara isim vermişlerdir. Zihafların tamamı kırk dörttür: *İzmâr, 'asb, vakf,*

habn, *tayy, kabz, kesf, keff, teş'îs, harm , gasb, selm, hazf, hazez*, (5a/1) *salm, ref', cebb, kasr, kat', vaks, akl, cezl, naks, habl*, *şekl, kebl, katf, betr, cez', hetm, cahf, zalal, nahr, reb'*, *kasm, cemm, 'aks, şatr, harb, serm, tesbîğ, izâle, terfîl*, *hazm*.

İzmâr: Sakîl sebebin harekeli harfini sakin yapmaktır ki (5) o harekeli rüknün ikinci harfidir. Bu *mütefâ'ilün*'dedir, *mütfâ'ilün* olur, *müstef'ilün*'ü onun yerine koyarlar, değişen rükne *muzmer* derler. Her değişenin vezni kullanılmazsa kullanılan (bir) vezne naklederler.

Asb: Sakîl sebebin ikinci harekeli harfini sakin yapmaktır ki rüknün beşinci harfidir. Bu *müfâ'aletün*'dedir, *mefâ'îlün*'ü onun yerine koyarlar, (10) o değişen rükne *me'sûb* derler.

Vakf: Mefrûk vetedin ikinci harekeli harfini sakin yapmaktır ki rüknün yedinci harfidir. Bu *mef'ûlâtü*'dedir, *mef'ûlân*'ı onun yerine koyarlar, buna *mevkûf* derler.

Habn: Hafif sebebin sakinini düşürmektir ki rüknün ikinci harfi (5b/1) olur. Şöyle ki: *Fâ'ilün → fe'ilün, fâ'ilâtün → fe'ilâtün* olur; *müstef'ilün → mütef'ilün, mef'ûlâtü → me'ûlâtü* olur ki *mefâ'ilün* ile *mefâ'îlü*'ye nakl ederler. Değişen rükne *mahbûn* derler.

Tayy: Hafif sebebin sakinini düşürmektir ki rüknün dördüncü harfidir. Şöyle ki: *Müstef'ilün → müste'ilün, mef'ûlâtü → mef'ilâtü* (5) olur, *müfte'ilün* ile *fâ'ilâtü*'ye naḳl ederler. Değişen rükne *matvî* derler.

Kabz: Hafif sebebin sakinini düşürmektir ki rüknün beşinci harfidir. Şöyle ki: *Fa'ûlün → fa'ûlü, mefâ'îlün → mefâ'ilün* olur, ona *makbûz* derler.

Keff: Hafif sebebin yedinci sakinini düşürmektir. *Fâ'ilâtün → fâ'ilâtü* olur. Değişen rükne *mekfûf* derler.

Kesf: *Mef'ûlâtü*'nün tâ'sının düşürülmesidir. *Mef'ûlâ* kalır, *mef'ûlün*'ü onun (10) yerine koyarlar. Değişen rükne *meksûf* derler.

Teş'îs: Mecmû vetedden harekeli bir harfi düşürmektir. Şöyle ki: *Fâ'ilâtün → fâ'âtün* veya *fālātün* olur, *mef'ûlün*'ü yerine koyarlar. Buna *muşa''as* derler.

Harm : *Birleşmiş* veted'in ilk harekeli harfini düşürmektir. (Ses hadisesinin) ortaya çıkışı *mefâ'îlün*'de olsa *mef'ûlün*'ü (6a/1) onun yerine koyarlar, *ahrem* derler.

Azb: Eger *müfâ'aletün*'de harm meydana gelse *müfte'ilün*'ü onun yerine koyarlar. Değişen rükne *a'zab* derler.

Selm: Eger *fa'ûlün*'de harm meydana gelse <*'ûlün* kalır> *fa'lün*'ü yerine koyarlar, Değişen rükne *eslem* derler.

Hazf: Hafif sebebin rüknün sonundan düşürülmesidir. Şöyle ki: *Fa'ûlün, mefâ'îlün*, (5) *fâ'ilâtün*'de hafif sebeb rüknün sonundan düşürülünce <*fa'û, mefâ'î, fâ'ilâ* kalır>, *fa'ul, fa'ûlün, fâ'ilün*'ü bunların yerine koyarlar. Değişen rükne *mahzûf* derler.

Hazez: Mecmû vetedin rüknün sonundan düşürülmesidir. Şöyle ki: *Fâ'ilün → fa'* olur, *mütefâ'ilün, müstef'ilün → fu'ulün, fa'lün* olur, birincinin ayın'ı(ع) harekeli, sonuncunun ayın'ı(ع) sakin. Değişen rükne *ehazz* derler.

Salm: Mefrûk vetedin rüknün sonundan düşürülmesidir. Şöyle ki: *Mef'ûlâtü* (10) de mefrûk vetedi rüknün sonundan düşürünce <*mef'û* kalır>, *fa'lün*'e nakl ederler. Değişen rükne *aslem* derler.

Ref': Başında iki hafif sebeb olan rükünden birinci sebebin düşürülmesidir. Şöyle ki: *Müstef'ilün → tef'ilün, mef'ûlatü → 'ulātü* olur. *Fâ'ilün* ile *mef'ûlü*'ye nakl ederler. Değişene *merfû'* derler.

Cebb: Rüknün sonundan iki sebeb- (6b/1) in düşürülmesidir. Şöyle ki: Mefâ'îlün → *mefâ* kalır, *fa'il* onun yerine koyarlar. Değişene *mecbûb* derler.

Kasr: Hafif sebebin sakini düşürüp harekeli harfini sakin yapmaktır. Şöyle ki: *Fa'ûlün → fa'ûl, mefâ'îlün → mefâ'îl* olur,

fâ'ilâtün → fâ'ilât olur, *fâ'ilân*'ı onun yerine koyarlar. Değişene *maksûr* (5) derler.

Kat': Birleşik vetedin sakininin düşürülmesi ve ikinci harekeli harfinin sakin yapılmasıdır. Şöyle ki: *Müstef'ilün → müstef'il, mütefâ'ilün → mütefâ'il, fâ'ilün → fâ'il* olur, *mef'ûlün, fe'ilâtün, fa'lün*'ü bunların yerlerine koyarlar. Değişene *maktû'* derler.

Vaks: İzmâr ve habnın bir araya gelmesidir. Şöyle ki: *Mütefâ'ilün → mefâ'ilün* olur, ona *mavkûs* derler.

Akl: Asb bile kabz- (10) ın bir araya gelmesidir. Şöyle ki: *Müfâ'aletün → mefâ'atün* olur, *mefâ'ilün*'ü onun yerine koyarlar. Değişene *ma'kûl* derler.

Cezl: İzmâr ve tayyın bir araya gelmesidir. Şöyle ki: *Mütefâ'ilün → mütfe'ilün* olur, *müfte'ilün*'e nakl ederler. Değişene *meczûl* derler.

Naks: Asb bile keffin bir araya gelmesidir. *Müfâ'aletün → mefâ'altü* (7a/1) olur, *mefâ'îlü*'yü onun yerine koyarlar. Değişene *menkûs* derler.

Habl: Habn ile tayyın bir araya gelmesidir. *Müstef'ilün → müte'ilün, mef'ûlâtü → me'ulâtü* olur, *fe'iletün* ile *fe'ilâtü*'yü bunların yerlerine koyarlar, ona *mahbûl* derler.

Şekl: Habn ile keffin bir araya gelmesidir. *Müstef'ilün → mefâ'ilü, fâ'ilâtün → fe'ilâtü* (5) olur. Değişen rükne *meşkûl* derler.

Kebl: Habn ile kat'ın bir araya gelmesidir. *Müstef'ilün → mütfa'il* olur, *fa'ûlün*'ü onun yerine koyarlar. Değişen rükne *makbûl* derler.

Katf: Asb ile hazfın bir araya gelmesidir. *Müfâ'aletün → mefâ'il* olur, *fa'ûlün*'ü onun yerine koyarlar. Değişen rükne *maktûf* derler.

Betr: Hazf ile kat'ın bir araya gelmesidir. Şöyle ki: *Fa'ûlün → <lün> → fa'* olur (10) ve *fâ'ilâtün → fâ'il* olur, *fa'lün*'ü *fâ'il*'in yerine koyarlar. Değişen (rükn)e *ebter* derler.

Cez': *Mef'ûlâtü*'nün iki sebebinin düşürülmesi ve *tâ*'sının sakin yapılmasıdır, *lât* kalır, *fâ'* onun yerine koyarlar. Değişen (rükn)e *mecẕû'* derler.

Hetm: Hazf ile kasrın bir araya gelmesidir. *Mefâ'îlün → mefâ'* olur, *fa'ûl* onun (7b/1) yerine koyarlar. Değişen (rükn)e *ahtem* derler.

Cahf: *Fâ'ilâtün'ü* habn ederler, ondan sonra sakîl sebeb ile hafîf sebebi onun başından düşürürler, *tün* kalır, *fa'* onun yerine koyarlar, ona *mechûf* derler.

Zalal: Harm bile hetmin bir araya gelmesidir. *Mefâ'îlün → fâ'* olur, buna *ezell* derler.

Nahr: (5) Cez' ve kesfin bir araya gelmesidir. *Mef'ûlâtü*'de *lâ* kalır, *fa'* onun yerine koyarlar, buna *menhûr* derler.

Reb': Habn bile betrin bir araya gelmesidir. *Fâ'ilâtün → fa'il* olur, buna *merbû*' derler.

Kasm: Asb bile hazmın bir araya gelmesidir. *Müfâ'aletün → fâ'iltün* olur, *mef'ûlün*'ü onun yerine koyarlar. Değişen rükne *aksam* derler.

Cemm: Akl ile harmın bir araya gelmesidir. Şöyle ki: *Müfâ'aletün → fâ'ilün* (10) olur, buna *ecemm* derler.

Aks: Naks ile harmın bir araya gelmesidir. Şöyle ki: *Müfâ'aletün → fâ'altü* olur, *mef'ûlü*'yü onun yerine koyarlar. Değişen rükne *a'kas* derler.

Şetr: Kabz ile harmın bir araya gelmesidir. *Mefâ'îlün → fâ'ilün* olur, buna *eşter* derler.

Harb: Keff ile harmın bir araya gelmesidir. (8a/1) *Mefâ'îlün → fâ'îlü* olur, *mef'ûlü*'yü onun yerine koyarlar. Bu değişen (rükn)e *ahreb* derler.

Serm: Salm ile kabzın bir araya gelmesidir. *Fa'ûlün → 'ûlü* olur, *fa'lü*'yü onun yerine koyarlar, buna *asram* derler.

Tesbîğ: Bir sâkin harfi rüknün son sebebine eklemektir. Şöyle ki: *Fa'ûlün → fa'ûlân, mefâ'îlün → mefâ'îlân* olur, *fâ'ilâtün →* (5) *fâ'ilâtân* olur, *fâ'iliyyân* onun yerine koyarlar, buna *musabbag* derler.

İzâle: Mecmû vetede bir sâkin harf eklemektir. Şöyle ki: *Fâ'ilün → fâ'ilân, müstef'ilün → müstef'ilân, mütefâ'ilün → mütefâ'ilân* olur, buna *müzâll* derler.

Terfîl: Bir hafîf sebebi mecmû vetede eklemektir. Şöyle ki: *Müstef'ilün → müstef'ilâtün, mütefâ'ilün → mütefâ'ilâtün* olur, buna *müreffel* derler.

Hazm: Beytin (10) başına bir harf eklemektir. Bu eklenen, bir harf veya iki harf olur, daha çok da bulunmuştur, (kelimenin) anlamı dışındaki harfler atıf vâvı ve soru (edatı) hel gibi. Taktîde değişmez. Bu değişmenin rükünlerinin cüzlerlele hiç alakası yoktur. Arap şiirlerinin zihaflarıdır, Acem'de kullanılmaz.

Bu zikr- (8b/1) edilen zihaflardan bazıları basittir, şunlar: *İzmâr, asb*, *vakf, habn, tayy, kabz, keff, kesf, teş'îs, harm, gasb, selm, hazf, hazez, salm, ref', cebb, kasr, kat', tesbîğ, izâle, terfîl*. Bazıları birleşiktir, bunlar: *Vaks, akl*, (5) *cezl, naks, habl, şekl, kebl, katf, betr, cez', hetm, cahf, zalal, nahr, reb', kasm, aks, şatr, harb, serm*. *Harm* ile *hazm* (olmak üzere) birkaçı beytin başına mahsustur. *Harm*ın değişmesi (beytin) başında olmadığında *tahnik* adı vermişler, değişen rükne *muhannak* demişler. Birkaçı mısranın sonuna mahsustur demişler. Şunlar: (10) *Vakf, teş'îs, kasr, kat', kesf, hazf, hazez, salm, tesbîğ*, *izâle*, *terfîl*. Aruzla uğraşanların bu zikredilen mısranın sonuna mahsustur dedikleri zihaflar mısranın ortasında da meydana gelir. Şöyle ki: Selmân-ı Sâvecî'nin *Kaside-i* (9a/1) *Masnû*'unda remel bahrinde şu beyt mevcuttur:

Taktî'i:

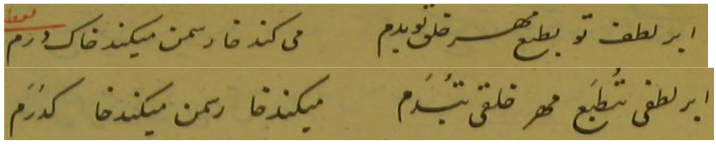

Fâ'ilâtün fe'ilân fâ'ilâtün fe'ilün

(5) Birinci mısranın haşvı *mahbûn-ı maksûr*dur sonraki mısranın haşvı *mahbûn-ı mahzûf*. Ayrıca o kasidede *munsarih* bahrinde bu beyit:

Taktî'i:

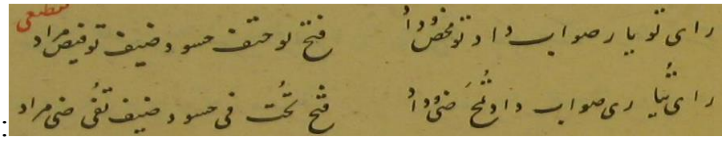

Müfte'ilün fâ'ilân müfte'ilün fâ'ilân

(10) Mısraların haşvı(nda) *matvî-yi mevkûf* vardır. Mevlânâ Abdurrahmân Câmî'nin bu beyitlerinin haşvı(nda) *musabbag vardır*. *Hezec* bahrinde: Taktî'i:

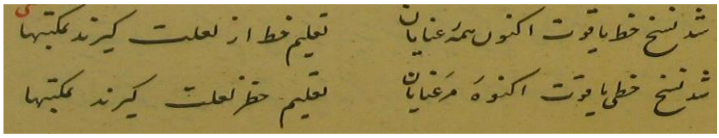

(9b/1) *Mef'ûlü mefâ'ilân mef'ûlü mefâ'ilân*

Muzâri' bahrinde:

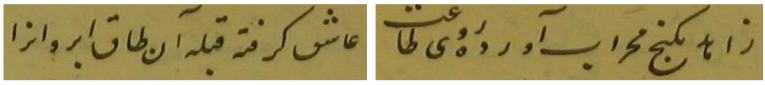

Taktî'i:

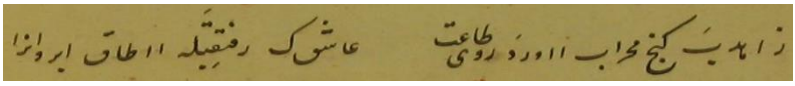

(5) *Mef'ûlü fâ'iliyyân mef'ûlü fâ'ilātün*

Mütekârib bahrinde:

Taktî'i:

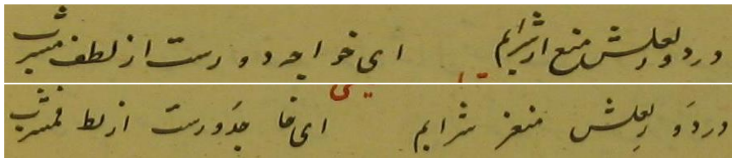

Fa'lün fa'ûlün fa'lün fa'ûlün

Şimdi, bu zihaflar için mısranın sonuna mahsustur demek mümkün değildir. Eğer (10) mısranın sonuna mahsus kabul edilmezse pek çok vezin birbiriyle karışacaktır. İsimleri meşhur olan zihafları bunlardır.

Adlandırılmayan bazı zihaflar mevcuttur. Bazı (zihafların) adı vardır (ama) meşhur değildir. Onların ismini söylemekte fazlaca yarar görmedik. İşte bu zikredilenleri (10a/1) böyle sadeleştirerek açıkladık. Bu zihafların asıl ölçülere (usûl) girip fürûunun nasıl dallandığı özetlenerek anlatıldı.

Şimdi **her rüknün zihafı kaç tanedir, kaç tane fer' ondan hasıl olur**, ayrıntısıyla açıklayalım.

Fa'ûlün'ün zihafları yedidir: *Kabz, selm, hazf, kasr, betr,* (5) *serm, tesbî*. Fer'leri yedidir: fa'ûlü *(makbûz),* fa'lün *(eslem),* fa'ul *(mahzûf),* fa'ûl *(maksûr),* fa' *(ebter),* fa'lü *(esrem),* fa'ûlân *(musabbag)*.

Fâ'ilün'ün zihâfâtı dörtdür: *habn, kat', hazez, izâle*. Fer'leri altıdır: fe'ilün (*mahbûn)*, fa'lün (*maktû'*), fa' (*ehazz*), fâ'ilân (*müzâll*), fa'ul (*mahbûn-ı maktû'*), fe'ilân (*mahbûn-ı müzâll*).

Mefâ'îlün'ün zihâfları on birdir: *Kabz, keff, harm, hazf, cebb, kasr, hetm, zalal, şatr, (10) harb tesbîg*. Fer'leri on ikidir: Mefâ'ilün (*makbûz*), mefâ'îlü (*mekfûf*), mef'ûlün (*ahrem*), fa'ûlün (*mahzûf*), fa'ul (*mecbûb*), mefâ'îl (*maksûr*), fa'ûl (*ahtem*), fâ' (*ezell*), fâ'ilün (*eşter*), mef'ûlü (*ahreb*), fa' (*ahrem-i mecbûb*), mefâ'îlân (*musabbag*).

Müstef'ilün'ün zihâfları on birdir: *habn, tayy, keff, hazez, ref', kat', habl, şekl, kebl, izâle, terfîl*. Fer'leri on sekizdir: Mefâ'ilün (*mahbûn*), (10b/1) müfte'ilün (*matvî*), fa'lün (*ehazz*), fâ'ilün (*merfû'*), mef'ûlün (*maktû'*), fe'iletün (*mahbûl*), müstef'ilü (*mekfûf*), mefâ'ilü(*meşkûl*), fa'ûlün (*mekbûl*), müstef'ilân (*müzâll*), müstef'ilâtün (*müreffel*), fa'il (*mahbûn-ı ehazz*), mefâ'ilân (*mahbûn-ı müzâll*), mefâ'ilâtün (*mahbûn-ı müreffel*), müfte'ilân (*matvî-yi müzâll*), müfte'ilâtün (*matvî-yi müreffel*), fâ'ilân (*merfû'-yı müzâll*), fâ'ilâtün (*merfû'-yı müreffel*)

Fâ'ilâtün'ün zihâfları ondur: *Habn, keff, teş'îs, hazf, kasr, şekl, betr,* (5) *cahf, reb', tesbîg*. Fer'leri on beştir: Fe'ilâtün (*mahbûn*),

fâ‘ilâtü (*mekfûf*), mef‘ûlün (*muşa‘‘as*), fâ‘ilün (*mahzûf*), fâ‘ilân (*maksûr*), fe‘ilâtü (*meşkûl*), fa‘lün (*ebter*), fa‘ (*mechûf*), fa‘il (*merbû’*), fâ‘iliyyân (*musabbag*), fe‘ilün (*mahbûn-ı mahzûf*), fe‘ilân (*mahbûn-ı maksûr*), fe‘iliyyân (*mahbûn-ı musabbag*), fa‘lân (*ebter-i musabbag*), fâ‘ (*mechûf-ı musabbag*).

Mef‘ûlâtü nün zihâfları dokuzdur: *Habn, tayy, vakf, kesf, salm, ref’, habl, cez’, nahr*. Fer’leri on beştir: mefâ‘îlü (*mahbûn*), fâ‘ilâtü (*matvî*), mef‘ûlân (*mevkûf*), mef‘ûlün (*meksûf*), (10) fa‘lün (*aslem*), mef‘ûlü (*merfû‘*), fe‘ilâtü (*mahbûl*), fâ‘ (*meczû‘*), fa‘ (*menhûr*), fa‘ûlân (*mahbûn-ı mevkûf*), fa‘ûlün (*mahbûn-ı meksûf*), fâ‘ilân (*matvî-yi mevkûf*), fâ‘ilün (*matvî-yi meksûf*), fe‘ilân (*mahbûl-ı mevkûf*), fe‘ilün (*(<matvî-yi> mahbûn-ı meksûf*).

Müfâ‘aletün’ün zihâfları sekizdir: *asb, gasb, akl, naks, katf, kasm, cemm, aks*. Fer’leri hem sekizdir: Mefâ‘îlün (*ma’sûb*), müfte‘ilün (*agsab*), mefâ‘ilün (*ma’kûl*), mefâ‘îlü (*<menkûs>*), fa‘ûlün (*maktûf*), mef‘ûlün (*aksam*), fâ‘ilün (*ecemm*), mef‘ûlü (*a‘kas*).

(11a/1) ***Mütefâ‘ilün***’ün zihâfları yedidir: *İzmâr, hazez, kat’, vaks, cezl, izâle, terfîl*. Fer’leri on beştir: Müstef‘ilün (*muzmer*), fu‘ulün (*ehazz*), fe‘ilâtün (*maktû‘*), mefâ‘ilün (*mevkûs*), müfte‘ilün (*meczûl*), mütefâ‘ilân (*müzâll*), mütefâ‘ilâtün (*müreffel*), fu‘lün (*muzmer-i ehazz*), mef‘ûlün (*muzmer-i maktû‘*), müstef‘ilân (*muzmer-i müzâll*), müstef‘ilâtün (*muzmer-i müreffel*), mefâ‘ilân (*mevkûs-ı müzâll*), mefâ‘ilâtün (*mevkûs-ı müreffel*), (5) müfte‘ilân (*meczûl-i müzâll*), müfte‘ilâtün (*meczûl-i müreffel*).

Bütün fer’ler doksan altıdır, vezinleri kırk, onlar budur: *Fa‘, fâ‘, fa‘lü, fa‘il, fa‘lün, fe‘ilün, fa‘ûl, fa‘ûlü, fa‘ûlün, fâ‘ilün, fe‘ilân, fa‘lân, fe‘ilâtü, mef‘ûlü, mef‘ûlün, mefâ‘ilü, mefâ‘ilün, mefâ‘îl, mefâ‘îlü, müfte‘ilün, fe‘ilâtün, fe‘iletün, fâ‘ilân, fâ‘ilâtü, müstef‘ilü, mefâ‘îlün, müstef‘ilün, fâ‘ilâtün, mefâ‘ilân, müfte‘ilân, mef‘ûlân, mefâ‘îlân*, (10) *müstef‘ilân, fâ‘iliyyân, fe‘iliyyân, mütefâ‘ilân,*

müfte'ilâtün, mefâ'ilâtün, *müstef'ilâtün, mütefâ'ilâtün*. Sekiz asıl vezinden beşi buna dahildir, bu(nlar): *fa'ûlün, fâ'ilün, mefâ'îlün, müstef'ilün, fâ'ilâtün*'dür. Üç vezin hariçtir, bu(nlar): *mef'ûlâtü, müfâ'aletün, mütefâ'ilün*'dür. (11b/1) Şu halde bütün fer'lerin asıllarının vezni kırk üçtür.

Bilmek gerekir ki cüzlerin (birbiriyle) uyuşturulmasından rükünler ortaya çıkar ve rükünlerin tekrarından ölçülü olmak şartıyla sıkıcı bir uzunluk ve bozan bir kısalıkta olmaması kaydıyla veznin mısraı elde edilir. En az iki en fazla dört kere tekrar edilir. (5) Mısra tekrarlanırsa beyt olur.

Şimdi, bir beyit, anlatılacak bazı yerler dışında ya dört rükün ya altı rükün veya sekiz rükünden meydana gelir. Beyitten gazel, kıta, rubai, kaside veya başkası elde edilir.

Aruzla uğraşanlar mısranın ilk rüknüne *sadr*, son rüknüne *arûz*, ikinci mısranın ilk rüknüne *ibtida*, son rüknüne *darb*; *sadr* ile *arûz*, (10) *ibtida* ile *darb* arasında olan rükünlere *haşv* derler. Dedikleri gibi:

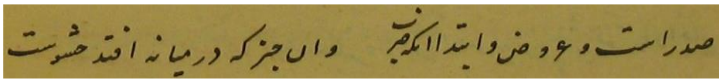

Nitekim, "Beytin mısralarının ilk ve son mısralarına *sadr* ve *arûz, ibtida ve darb,* bunların arasındaki rükne *haşv* derler."; ancak beyitleri (12a/1) *meştûr* olursa onun haşvı olmamış olur.

Bilinmesi gereken terimler

Noksanı ve değişmesi olmayan *arûz ve darb*a *sahih* derler. Tesbig, izale ve terfille artırılmamış *arûz ve darb*a *mu'arrâ* derler. Eğer beytin rükünlerinde bir zihaf (5) olmazsa *salim* derler. Beytin her mısrasından asıl dairede bulunan bir rüknünü eksilttiklerinde, asıl dairede müsemmen olan bir bahrin müseddes olunca *meczû* demeleri gibi, asli rükünlerinden yarısı eksiltilmiş olan beyte de *meştûr* derler.

Bil ki asıl vezinlerin (usûl) tekrarıyla veya bazılarının bir araya gelmesiyle *bahr* meydana gelir. (10) Müsta'mel veya meşhûr olan bu bahirler on dokuz tanedir:

1. Mütekârib, 2. Mütedârik, 3. Hezec, 4. Recez, 5. Remel, 6. Vâfir, 7. Kâmil, 8. Tavîl, 9. Medîd, 10. Basît, 11. Munsarih, 12. Muzâri', 13. Muktezeb, 14. Müctess, 15. Serî', 16. Cedîd, 17. Karîb, 18. Hafîf, 19. Müşâkil. Ayrıca iki bahir, '*arîz* ile *'amîk* tavîl dairesinden (12b/1) meydana gelir, bunlar meşhur değildir. Bunlarla bahirlerin toplamı 21'dir.

Asıl vezinlerin tekrarıyla veya birleşmesiyle yine bu tekrarla bir araya gelmesiyle oluşan bahrin her birinin *müseddesü'l-erkân* ve *müsemmenü'l-erkân* oluşuyla pek çok bahir vezni oluşturmak mümkün ve muhtemeldir. Aruzla uğraşanlar o vezinleri bahirden (5) saymazlar. Bu bahirlerden *mütekârib, mütedârik, hezec, recez*, *remel, vâfir, kâmil* asıl vezinlerin tekrarıyla meydana getirilir. Bu bahirlere *müttefiku'l-erkân* derler. Bunlardan *vâfir* ve *kâmil müseddesü'l-erkân*'dır, diğerleri *müsemmenü'l-erkân.* Acem şairleri bu ikisini de büyük bir uğraşla *müsemmen* yaparlar, beğenilir. *Tavîl, medîd, basît, munsarih*, (10) *muzâi', muktezeb, müctess, serî', cedîd, karîb, hafîf, müşâkil* asıl vezinlerin bazılarının birleşmesiyle oluşur. Bulara *muhtelifü'l-erkân* derler. Bunlardan *tavîl, medîd, basît, munsarih*, *muzâri', muḳtezeb, müctess, müsemmenü'l-erkân*'dır. *Serî', cedîd*, (13a/1) *karîb, hafîf, müşâkil, müseddesü'l-erkân*'dır. Araplara göre bu dört bahir, *mütekârib, tavîl, medîd ve basît, müsemmenü'l-erkân'*dır. Bu dört bahirden başka onlar tarafından tanınan ve mu'teber gördükleri bütün bahirler *müseddesü'l-erkân*'dır.

Aruzla uğraşanlar (5) *müttefiku'l-erkân* bahirler için üçü *salim*, biri zihaflı dört daire resmederler. Biri *mütekârib* ile *mütedârik*'in dairesine *müttefika* derler. Bu iki bahirnin binası tekrarlanan birer beşli rükünden müteşekkildir. Bu beşli rükün iki cüzün bir araya getirilmesiyle oluşturulur: Bir birleşmiş veted, bir hafif sebeb.

Aruzla uğraşanlar bahirlerin ayırtedilmesi için daire çizerler. (10) O dairenin halkalarının içine vezin, diğer bahirlerden ayıran veznin bahrini yazarlar; bu veznin tef'ilelerinin hangi cüzden hangi bahir elde edileceğini gösterirler. Bu metoda *fekk* ve *tefkîk-i buhûr* derler. Mesela: *Mütekârib* bahrinden bir mısra her dairede yazıldığında (13b/1) sonu başa bağlanır. Eğer başlangıç vetedle olsa *mütekârib* bahrinde dört kere *fa'ûlün* vezni olur. Eğer başlangıç sebeb ile olursa *mütedârik* bahrinde dört kere *fâ'ilün* olur. Her iki bahir dairede yazılmış olan mısra ile okunur.

Mütekârib vezni budur:

(5) *Yüzi reşk-i ḫūrşīd-i enver boluptur*[1045]

Mütedârik vezni budur:

Reşk-i ḫūrşīd-i enver boluptur yüzi[1046]

[1045] Yüzü parlak güneşin kıskançlığına sebep olacak niteliktedir.

[1046] bak 18

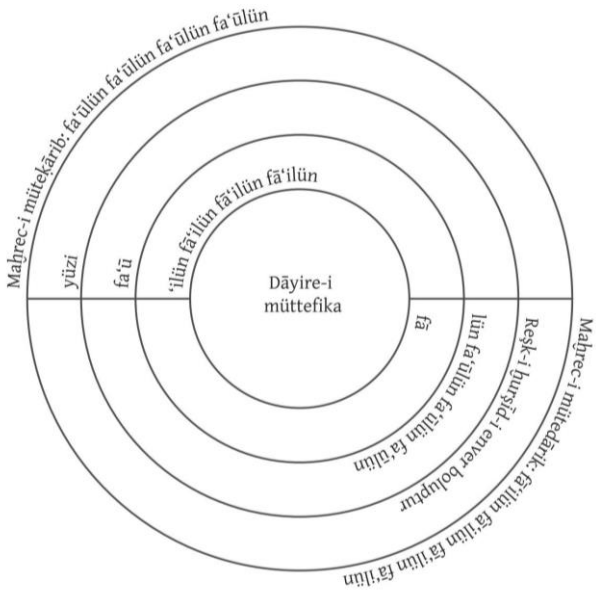

(14a/1) *Hezec*, *recez* ve *remel*'in dairesine *müctelibe* derler. Bu üç bahirnin binası tekrarlanan birer yedi harfli rükün iledür. Bu yedi harfli rükünler üç cüzün birleşmesiyle oluşmuştur: Bir birleşik veted, iki hafif sebeb. Eğer başlangıç vetedle olsa, şu vezn olur: *mefā'îlün* (dört (5) kez), *hezec* bahridir. Eğer, başta sebeb olsa, şu vezn olur: *müstef'ılün* (dört kez), *recez* bahridir. Eğer başlangıç ikinci sebeble olsa şu vezn olur: *fā'ilâtün* (dört kez), *remel* bahridir. Her üç bahir dairede yazılmış bir mısra ile okunur. Şöyledir: (10) *Hezec vezni* :

Cefā köp ḳılma ėy meh-veş cefā sėndin durur nā-ḫōş[1047]

Recez vezni:

Köp ḳılma ėy meh-veş cefā sėndin durur nā-ḫōş cefā[1048]

Remel vezni:

[1047] Ey ay gibi güzel kadın, çok eziyet etme, senden hoş değil.

[1048] bak 20

Ḳılma ėy meh-veş cefā sėndin durur nā-ḫōş cefā köp[1049]

(14b/1)

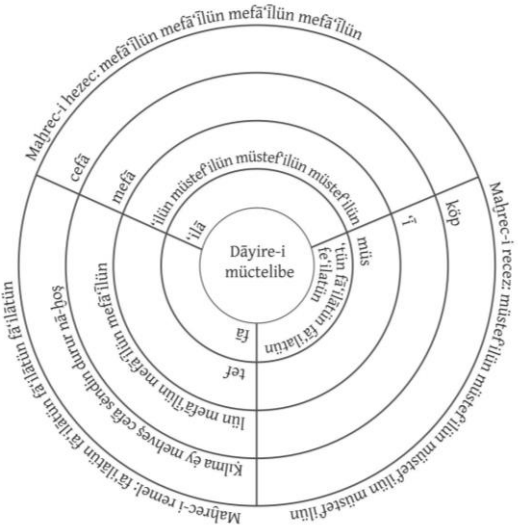

Kimileri bu üç bahrin zihaflıları için de daire çizerler: *hezec-i mekfûf*, *recez-i matvî, remel-i mahbûn*'dur. Hezec: *mefâ'îlü* (dört kez). Recez: *müfte'ilün* (dört kez). Remel: *fe'ilâtün* (dört kez). Bu daireni *müctelibe-i muzâhafa* derler. Dairede yazılmış bir mısrayla (5) her üç vezni okumak mümkündür.

Hezec-i mekfûf vezni :

Mėni kim köredür yār mėni kim soradur yār[1050]

(15a/1) *Recez-i matvî* :

Kim köredür yār mėni kim soradur yār mėni[1051]

Remel-i mahbûn vezni :

Köredür yār mėni kim soradur yār mėni kim[1052]

[1049] bak 20

[1050] Yar, kim beni görüyor, yar kim beni soruyor?

[1051] bak 23

[1052] bak 23

Hezec-i makbûz ile *remel-i mekfûf*dan da (yine) bir daire mümkündür. Hezec: *mefâ'ilün* (dört kez). Remel: *fâ'ilâtü* (dört kez). Dairede yazılmış bir mısrayla (5) bu iki vezin okunur, budur:

Hezec-i makbûz vezni :

Mėninĝçe kim ḳılur vefâ mėninnĝçe kim çėker cefâ[1053]

Remel-i mekfûf vezni :

(15b/1) *Kim ḳılur vefâ mėninnĝçe kim çėker cefâ mėninĝçe*[1054]

Bu daireye *müctelibe-i muhtari'a* deseler uygundur.

[1053] Kim benim gibi vefâ gösterir, kim benim gibi cefa çeker?

[1054] bak 26

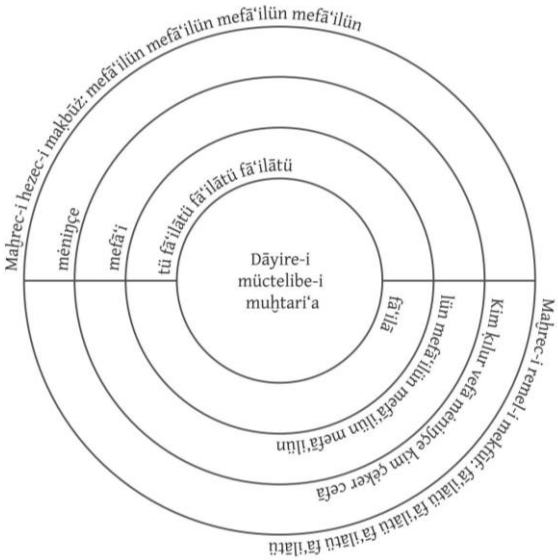

Yİne bir *vâfir* ve *kâmil* dairesidir ki *mu'telife* derler. Bu iki bahrin kuruluşu da tekrarlayan birer yedili rükün iledür. Bu yedili rükünler (5) üç cüzden oluşturulmuştur: Bir birleşik veted, biri hafif biri ağır iki sebeb. Eğer başlangıç vetedle olursa bu vezn olur: *Müfâ'aletün* (üç kez), *vâfir* bahridir. Eğer başlangıç ağır sebeb ile olursa, bu vezn bolur: *Mütefâ'ilün* (üç kez), *kâmil* bahridir. Eğer başlangıç (16a/1) hafif sebeb ile olursa, bu vezn bolur: *Fâ'ilātün*. Bu veznde bir bahir yoktur; Acem şairleri bu iki bahri zorlamayla *müsemmenü'l-erkân* yaparlar, denilmiştir. Dairede yazılmış olan bu mışrā' her iki bahirle okunur. Eger kırmızı mürekkeple yazılı[1055] kelimeler dikkate alınmazsa *müseddesü'l-erkân* olur, değilse *müsemmenü'l-erkân*. (5) *Vāfir* vezni:

[1055] Yazmadaki kırmızı mürekkeple yazılı yeri belirtmek için bold ve alt çizgi kullandık.

Manga ṣanemā cefā ḳıla sėn vefā ḳıla kör **teraḥḥum ėtip**[1056]

Kāmil vezni:

*Ṣanemā cefā ḳıla sėn vefā ḳıla kör **teraḥḥum ėtip** manga*[1057]

(16b/1) Tef'ileleri farklı farklı bahirler için de dört daire çizerler: İki *salim*, iki *zihaf*lı. Biri *tavîl* ve *medîd* ve *basît* dairesidir ki *muhtelife* derler. Bu bahirlerin yapısı beşli tef'ile ile, altılı tef'ilenin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Bu beşli (5) tef'ile ile altılı tef'ile beş hecelidir: Bir birleşik veted ve hafif sebeb, bir birleşik veted, sonra iki hafif sebeb, bu vezn: *fa'ûlün mefâ'îlün* (iki kez), *tavîl* bahridir. Eger başlangıç ikinci hece olan sebeble olursa bu vezn olur: *Fâ'ilâtün fâ'ilün* (iki kez), *medîd* (10) bahridir. Eger başlangıç üçüncü heceyle olsa ki ikinçi veteddir, bu vezn olur: *Mefâ'îlün fa'ûlün* (iki kez). Bu

[1056] Ey güzel, bana eziyet ediyorsun, merhamet edip sevgi, dostluk göster. Mısya yerleştirilmiş "teraḥḥum ėtip" çıkarıldığında *müseddesü'l-erkân oluyor.*

[1057] bak 29

vezinde Araplara ait şiir bulamazlar. Bu bahirni Acem şairleri ortaya çıkarıp *maklûb-ı tavîl* demişlerdir, (17a/1) *arîz* de derler. Eğer başlangıç dördüncü heceyle olsa ki ikinçi hafif sebebdir, bu vezin olur: *Müstef'ilün fâ'ilün* (iki kez), *basît* bahridir. Eğer başlangıç beşinci heceyle olsa ki üçüncü hafif sebebdir, bu vezin (5) olur: *Fâ'ilün fâ'ilâtün* (iki kez). Bu vezinde de hem Araplara mensup şiir bulunmaz. Kimileri bu bahre *'amîk* derler. Bu bahirler dairede yazılmış bir mısra ile okunur, budur:

Tavîl vezni:

Manga ḳıl güẕer sėn kėl manga ḳıl naẓar sėn kėl[1058]

Medîd vezni:

Ḳıl güẕer sėn kėl manga ḳıl naẓar sėn kėl manga[1059]

Arîz vezni:

(10) *Güẕer sėn kėl manga ḳıl naẓar sėn kėl manga ḳıl*[1060]

Basît vezni:

Sėn kėl manga ḳıl naẓar sėn kėl manga ḳıl güẕer[1061]

Amîk vezni:

Kėl manga ḳıl naẓar sėn kėl manga ḳıl güẕer sėn[1062]

(17b/1)

[1058] Gel, sen bana gel; gel, sen bana bak.

[1059] bak 31

[1060] bak 31

[1061] bak 31

[1062] bak 31

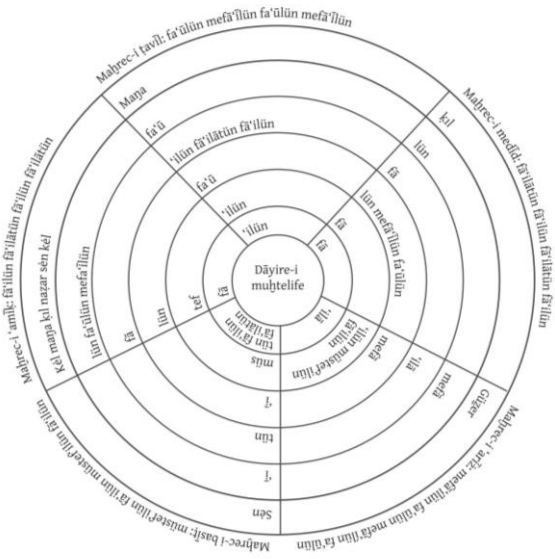

(1) Yine munsarih ve muzâri‘ ve muktezeb ve müctess (bahirlerinin bulunduğu) dairedir ki ***müştebihe*** derler. Bu bahirlerin yapısı iki altılı tef’ilenin birleşmesiyle oluşur. Bu iki (tef’ile): İki hafif sebeb, bir birleşik veted yine iki hafif sebeb, bir ayrılmış veted, bu vezindir: *Müstef‘ilün* (18a/1) *mef‘ûlâtü* (iki kez), *munsarih* bahridir. Eğer başlangıç ikinci hece olan ikinci sebeble olsa bu vezin olur: *Fâ‘ilâtün müs-tef‘i-lün* (iki kez). Bu vezinde müsemmen bahir yoktur. Eğer başlangıç üçüncü hece olan birleşik vetedle olsa bu vezin olur: *Mefâ‘îlün fâ‘i-lâ-tün* (iki kez), *muzâri‘* bahri- (5) dir. Eğer başlangıç hafif sebeb olan dördüncü heceyle olsa bu vezn olur: *Mef‘ûlâtü müstef‘ilün* (iki kez), *muktezeb* bahridir. Eğer başlangıç hafif sebeb olan beşinci heceyle olsa bu vezin olur: *Müs-tef‘i-lün fâ‘ilâtün* (iki kez), *müctess* bahridir. Eğer başlangıç ayrılmış veted olan altıncı heceyle yapılsa bu vezin olur: *Fâ‘i-lâ-tün mefâ‘îlün* (iki (10) kez). Bu vezinde de sekizli bir bahir yoktur, Acem bu bahirleri *salim* kullanmaz, *munsarih* ve *muktezeb* (bahirleri)ni, *matvî-i muzâri‘*yi, *mekfûf-ı müctes*i *mahbûn* kullanırlar. Bu bahirler dairede yazılmış bir beyitle okunur, budur:

(18b/1)*Munsarih vezni*: *Ḥüsn sanĝa bar ẓarīf-ṭab‘ sanĝa bar laṭīf*[1063]
Muzâri‘ vezni: *Sanĝa bar ẓarīf-ṭab‘ sanĝa bar laṭīf ḥüsn*[1064]
Muktezeb vezni: *Bar ẓarīf-ṭab‘ sanĝa bar laṭīf ḥüsn sanĝa*[1065]
Müctess vezni: *Ẓarīf-ṭab‘ sanĝa bar laṭīf ḥüsn sanĝa bar*[1066]

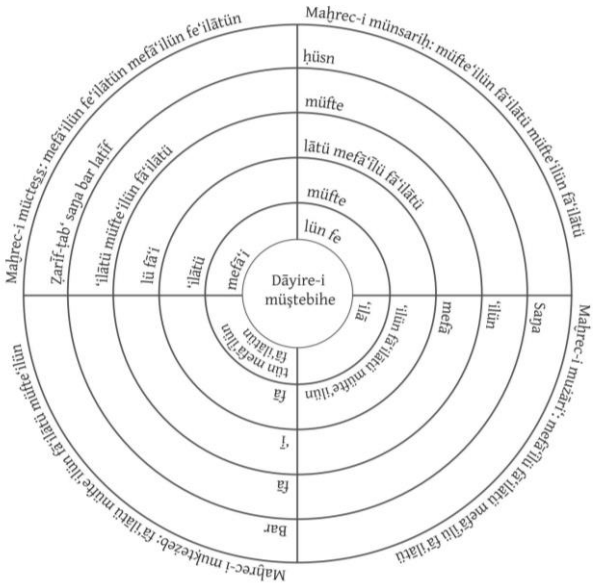

(5) Üçünci *serî‘* ve *cedîd* ve *karîb ve hafîf* ve *müşâkil (bahirlerinin)* dairesidir ki (19a/1) *muntazi‘a* derler. Bu bahirlerin yapısı üç (tane) altılı tef’ilenin terkibiyledir: Bir tef’ile hafif sebebden, biri vetedden oluşur ve nihayet bir tef’ilede veted ayrılmıştır. Şu hâlde, bu üç tef’ile dokuz cüzden meydana gelir: Altı hafif sebeb, iki birleşik veted, bir ayrılmış bir veted. Şu şekilde: *Müstef‘ilün* (5) *müstef‘ilün mef‘ûlâtü*, *serî‘* bahridir. Eğer başlangıç ikinci hece olan ikinci sebeble olsa, şu vezin olur: *Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün müs-tef‘i-lün*, *cedîd* bahridir.

[1063] Zevk ve ruh okşayıcı güzellik sana mahsustur, zarif yaradılış sana mahsustur.
[1064] bak 37
[1065] bak 37
[1066] bak 37

Eğer başlangıç üçüncü cüz olan ilk vetedle olursa bu vezin olur: *Mefâ'îlün mefâ'îlün fâ'i-lâ-tün, karîb* bahridir. Eğer başlangıç ikinci tef'ilenin dördüncü cüz olan birinci sebebiyle olursa (10) bu vezin meydana gelir: *Müstef'ilün mef'ûlâtü müstef'ilün*. Acemde bu vezinde altılı bahir yoktur. Eğer başlangıç ikinci tef'ilenin beşinci cüz olan ikinci sebebiyle olursa, bu vezin meydana gelir: *Fâ'ilâtün müstef'i-lün fâ'ilātün*, *hafîf* bahridir. Eğer başlangıç ikinci tef'ilenin altıncı cüz olan birleşik vetediyle olursa (19b/1) bu vezin meydana gelir: *Mefâ'îlün fâ'i-lâ-tün mefâ'îlün*. Acemde bu vezinde de altılı bahir yoktur. Eğer başlangıç üçüncü tef'ilenin yedinci cüz olan ilk sebebiyle olursa, bu vezin meydana gelir: *Mef'ûlâtü müstef'ilün müstef'ilün*. Bu vezinde de Acem şairleri nezdinde (5) altılı bahir yoktur. Eğer başlangıç üçüncü tef'ilenin sekizinci cüz olan ikinci sebebiyle olursa, bu vezin meydana gelir: *Müs-tef'i-lün fâ'ilâtün fâ'ilâtün*. Acemde bu vezinde de altılı bahir yoktur. Eğer başlangıç üçüncü rüknün dokuzuncu hece olan ayrılmış vetediyle olsa bu vezin bolur: *Fâ'i-lâtün mefâ'îlün mefâ'îlün*, *müşâkil* bahridir. (10) Acem bu beş bahri *salim* kullanmaz: *serî'-i matvî, cedîd* ve *hafîf-i mahbûn, karîb* ve *müşâkil-i mekfûf*u (kullanır). Bu bahirler dairede yazılmış bir beyitle okunur, budur:

	Serî' vezni:	*Sėn dė ḥikāyat ṣanemā bizge bat*[1067]
	Cedîd vezni:	*Dė ḥikāyat ṣanemā bizge bat sėn*[1068]
(20a/1)	*Karîb vezni*:	*Ḥikāyat ṣanemā bizge bat sėn dė*[1069]
	Hafîf vezni:	*Ṣanemā bizge bat sėn dė ḥikāyat*[1070]
	Müşâkil vezni:	*Bat sin di hikāyat sanemā bizge*[1071]

[1067] Ey güzel, sen bize hemen bir hikâye anlat.

[1068] bak 40

[1069] bak 40

[1070] bak 40

[1071] bak 40

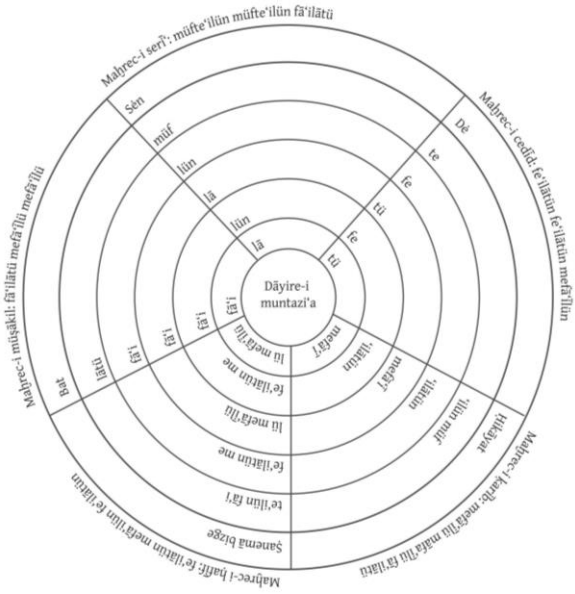

Müştebihe dairesi ile *muntazi'a* dairesinin bahirleri Arab nezdinde (5) altılı tef'ilelerdir(müseddesü'l-erkân). Bu bahirlerin *salim*ine yine bir daire (20b/1) çizerler. Bu daireye *müştebihe-i salime* derler. Bu bahirlerin kalıbının üç (tane) altılı tef'ilenin birleşimi olduğu anlatılmıştı. Bu üç tef'ile dokuz cüzle oluşturulmuştur: Altı hafif sebeb, iki birleşik veted, bir ayrılmış veted. Şu şekilde: *Müstef'ilün müstef'ilün mef'ûlâtü,* (5) *serî'* bahridir. Eğer başlangıç ikinci cüz olan ikinci sebeble olursa, bu vezin meydana gelir: *Fâ'ilâtün fâ'ilâtün müs-tef'i-lün, cedîd* bahridir. Eğer başlangıç üçüncü cüz olan ilk vetedle olursa bu vezin meydana gelir: *Mefâ'îlün mefâ'îlün fâ'i-lâ-tün*, *karîb* bahridir. Eğer başlangıç ikinci tef'ilenin dördüncü cüzü olan ilk sebebiyle olursa ki dördüncü hecedir, (10) bu vezn olur: *Müstef'ilün mef'ûlâtü müstef'ilün,* munsarih bahridir. Eğer başlangıç ikinci tef'ilenin beşinci cüz olan ikinci sebebiyle olsa bu vezn olur: *Fâ'ilâtün müs-tef'i-lün fâ'ilâtün*, *hafîf* bahridir. Eğer başlangıç ikinci tef'ilenin altıncı cüz olan birleşik vetediyle olursa bu vezn (21a/1) olur: *Mefâ'îlün fâ'i-lâ-tün mefâ'îlün*, *muzârî'* bahridir. Eğer başlangıç üçüncü tef'ilenin yedinci cüz olan ilk sebebiyle olursa bu vezin meydana gelir:

Mef'ûlâtü müstef'ilün müstef'ilün, *muktezeb* bahridir. Eger başlangıç üçüncü tef'ilenin sekizinci cüz olan ikinci sebebiyle olursa (5) bu vezin meydana gelir: *Müs-tef'i-lün fâ'ilâtün fâ'ilâtün, müctess* bahridir. Eğer başlangıç üçüncü tef'ilenin dokuzuncu cüz olan ayrılmış vetediyle olursa bu vezin meydana gelir: *Fâ'i-lâ-tün mefâ'îlün mefâ'îlün*, *müşâkil* bahridir. Bu bahirler dairede yazılmış bir beyitle okunur, budur:

Serî' vezni: *Kėlgil yigit bat bir ayaḳ sėn tut bizge*[1072]

(10) *Cedîd* vezni: *Kėl yigit bat bir ayaḳ sėn tut bizge kėl*[1073]

Karîb vezni: *Yigit bat bir ayaḳ sėn tut bizge kėlgil*[1074]

Munsarih vezni: *Bat bir ayaḳ sėn tut bizge kėlgil yigit*[1075]

Hafîf vezni: *Bir ayaḳ sėn tut bizge kėlgil yigit bat*[1076]

(21b/1) *Muzâri' vezni*: *Ayaḳ sėn tut bizge kėlgil yigit bat bir*[1077]

Muktezeb vezni: *Sėn tut bizge kėlgil yigit bat bir ayaḳ*[1078]

Müctess vezni: *Tut bizge kėlgil yigit bat bir ayaḳ sėn*[1079]

Müşâkil vezni: *Bizge kėlgil yigit bat bir ayaḳ sėn tut*[1080]

[1072] Yiğit, gel bize hemen bir kadeh ikram et.

[1073] bak 45

[1074] bak 45

[1075] bak 45

[1076] bak 45

[1077] bak 45

[1078] bak 45

[1079] bak 45

[1080] bak 45

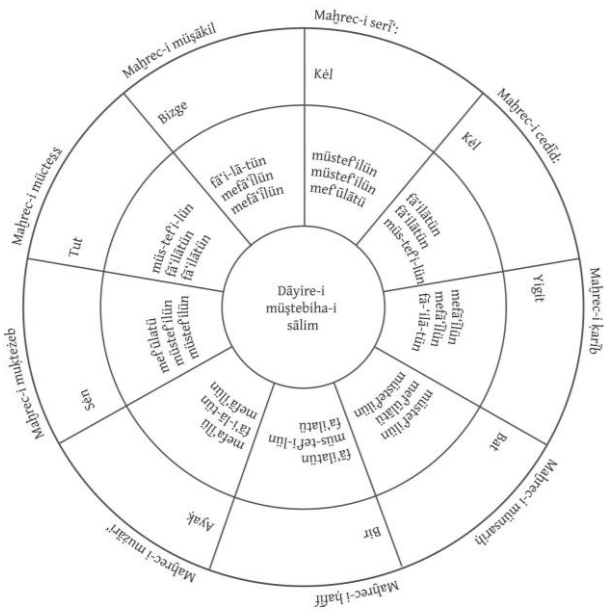

(5) Hoca Nasîr *Mi'yârü'l-eş'âr'* da bu daireyi önerir, *cedîd* ile *müşâkil* (22a/1) bahrinin veznini gösterip bu bahirler için, kullanılmaz, demiştir. Mîr Alî-Şîr Nevâyî bu dokuz bahrin dairesini kendine mâl eder, galiba *Mi'yârü'l-eş'âr'*ı incelememiş.

Cüzler, tef'ileler, asıl vezinler ve türetilmiş şekilleri, daireler, bahirlerini açıkladık.

<1.2. Alt Bölüm>

(5) Şimdi vezinler nedür, takti ne şekilde olur ve her bahrin *salim*i hangisidir, zihafları ne kadardır; ne kadar vezni birbiriyle bir araya getirmek mümkündür; hangi bahirlerin vezinleri birbirine karışır, hepsini ayrıntılarıyla açıklayalım.

Bil ki vezin (terimin)i "ölçü, zaman ve kelimeler" için kullanırlar. İkisi konu (10) dışıdır, (bizim) kastettiğimiz kelimelerin veznidir. Kelimelerin vezninden iki grup bahseder, biri biçim bilimciler, diğeri aruzcular.

Biçim bilimcilerin vezin birimi *fi'l* kelimesidir. Bu grup veznine bakılan (kelime) ile veznin harekelerinin eşit ve birliğini ölçerler. Meselâ: *Nasara* ve *yensaru*, (22b/1) *nâsır* ve *mansûr*, *fa'ala* ve *yef'alu*, *fâ'il* ve *mef'ûl* veznindedir.

Aruzla uğraşanların ölçü birimi zikredilen sekizli *efâ'îl* ve *tefâ'îl* ve de *fa'ala* sözleriyle (bunların) aynı kökten türetilmiş zihaflarıdır. Bu grup şöyle ölçer: Vezni değerlendirilen kelimenin telaffuz edilen harfleri vezin ile eşit olmalı, harekelerinde birlik gerekli (5) değildir. Örnek: Cehān geştem cān keşīdem; cehān kėzdim cāngа yėttim[1081]. *Mefâ'îlün fâ'ilâtün* veznidedirler.

Takti aruzla uğraşanların terminolojisinde beytin incelemesidir. Şöyle ki, beytin her unsuru, *efâ'îl* ve *tefâ'îl*i yazıldığı bahrin vezni ile birebir aynı olmalıdır; telaffuz edilen harfleri yazılmasa da takti'de muteberdür, telaffuz edilmeyen harflerin yazılmasına ise itibar (10) edilmez.

Yazılmayan, Telaffuz Edilen (Harflerin) Beyanı

Bunlardan (biri) **elif'tir (ا)**: Bir hemze (ء) fethasının eklenmesiyle elde edilir. Örnek: *A:y* (آی) ve *a:t* (آت). *A:y* ve *a:t fâ'* veznindedirler. Yine biri (şudur): Türkçe kelimede *sanĝa* (سپنکا) ve *manĝa*nın (منکا), *sin*'i ile *mim*'inin arasında bazan bir elif telaffuz edilir, yazıda (23a/1) yoktur, *fa'ul* veznindedir. Türkçede esas kural fetha ve damme ve kesreden sonra elif (ا) ve vâv (و) ve yâ'nın (ی) yazılmasıdır; bazı yerlerde bu kural geçerli değildir: s**a**nĝa (سنکا), m**a**nĝa (منکا), y**a**nĝlıġ (ینکلیغ), y**a**ḫşı (یخشی), y**a**man (یمان), yana (ینہ), ḳ**a**ra (قرا). *Yaman*, *yana* ve *ḳara*da eger elif (ا) telaffuz edilirse yazarlar.

(5) **Vâv (و):** Dammenin eklenmesiyle elde edilir. Örnekler: *Dâvûd* (داود) ve *tâvûs* (طاوس) *fa'lân* veznindedirler. Bu tür vâv (و) Türkçe kelimelerde yoktur.

[1081] Farsçası ve Türkçesi aynı anlamda: Cihanı gezdim, tahammül gücüm kalmadı.

Yâ (ى): Kesrenin eklenmesiyle elde edilir. Bu bazı yerlerde, biri, sıfat yapımında, biri tamlama yapımında yazılır. Örnek: *ġam-ı mühlik*, *ġam-ı ʻışḳeş*, *mefâʻîlün* veznindedirler. Yine biri, kelimenin sonunda (10) he (ه) varsa (onu) belirsizleştirmekte (yazılır). Örnek: *ʻayyāreī̈* (عَيارهٔ) "**bir** serseri", *müstefʻilün* veznindedir, bu şekilde iki yâ (يا)[1082] telaffuz edilir. Öyle görünüyor ki kelimenin hâ'sı (ہا) ilk yâ'ya (يا) dönüştürülmüştür, kökende ayyār**hī** (عَيارہی) olmuş olmalı. Bu (şekilde) ṣıfat, tamlama, nesne veya belirsizlik bildiren kelime yapımı Türkçede yoktur, eğer bu yöntem uygulanırsa da zorlamayla Farsça kurallara göre (23b/1) söylenmiş olur.

Şeddeli harfler: Örnek: *ḫurrem, ferruḫ, allı, toḳḳuz, faʻlün* veznindedirler. Türkçede (ek getirildiğinde) birleşmeyle bir ikizleşme meydana gelir, görülen geçmiş zaman harfinin ekleşmesiyle ortaya çıkar. Türkçede bazı yerlerde (d) ünsüzünün (t)'ye dönüşmesi; (ġ), (ḳ) ve (k) ünsüzlerinin bir- (5) birleriyle nöbetleşmesi bir kuraldır. Örnek: Görülen geçmiş zaman ekinin ünsüzü (d) ile (t)'dir, kelimenin sonunda -t bulunduğunda benzeşmeyle (d), (t) değişmesi görülür: -td- > -tt-. Örnek: yė**t-t**i (يتى), kė**t-t**i (كيتى), ay**t-t**ı (اتى), ḳay**t-t**ı (قاتى), tu**t-t**ı (توتى), yu**t-t**ı (يوتى). Eğer fiilin son harfinin öncesindeki ünlü (I) ise kelimenin son ünsüzü ile görülen geçmiş zaman ekinin ünsüzünü tek (t) harfi ile yazarlar. Örnek: yė**t-t**i (يتى), kė**t-t**i (كيتى), *faʻlün* veznindedirler; başka yerlerde iki tâ (تا) ile yazarlar.

Yine biri, aynı iki ünsüzün yanyana gelmesi (10) harfin birleşmesiyledir ki bu harfe kelâmcılar *edat* derler. Örnek: devle**t-t**e (دولتته), ferāġa**t-t**ın (فراغتتين), aya**ḳ-ḳ**a (اياققه), ėli**g-g**e (ايليككا). Bu durumlarda iki harf yazarlar. Asıl olan da zikredilen bu harflerin bu şekilde (telaffuz edilen bütün ünsüzleriyle) yazılmasıdır. -da, -dın, - ġa (eklerinde) /t/; /ḳ/ ve /k/'nin birbirine yakınlığı sebebiyle (aynı yerde teşekkül eden birbirine yakın ünsüz olmaları bakımından) /d/ ve /t/; /ġ/, /ḳ/ ve /k/ birbiriyle nöbetleşir.

[1082] yâ (يا): Metinde *hâ (ہا)* yazılmış.

Telaffuz Edilmeyen (ama) Yazılan (Harflerin) Beyanı

Bunlardan (biri) hemze denilen ***harekeli elif'*** tir(ا), harekesi öne alındığında taktide düşer. Örnek: *Fiġān‿ez tü* (فغانازتو) ve *ʿaẕāb‿ėtme* (عذاب ايتمه), mefâʿîlün veznindedirler. Eğer bu elif'in (ا) önündeki sakin yâ (یا) olursa, elif (ا) telaffuz edilir, yâ (یا) (5) taktide düşer. Örnek: *refti **e**z dil* (رفتیازدل), *kėtti **o**l ay* (کیتیاولای), vezni *fâʿilâtün* veznindedirler. Önde olan bu hemze Araplara göre *aslî* değildir olsa olsa *vaslî* derler, az yerde *aslî* derler. Seyfî-yi Buhârî aruzunda Farsça kelimelerde meydana gelen harekeli hemzelere Araplar gibi *elif-i vasl* demiştir.

Türk imlâsında elif (ا), vâv (و) ve yâ (ی) fetha ve damme ve kesre işaretidir, (10) telaffuz edilmez, taktide düşer (yani normal uzunlukta A, I, U ünlülerini karşılar ve hece sonunda bulunduğunda açık heceye karşılık gelir) ve nihayet bazı yerlerde telaffuz edilmesi uygundur (yani uzun ünlüyü karşılayarak Arapçadaki harf kabul edilir, sonunda bulunduğu hece kapalı hece olarak değerlendirilir). Örnek: *Sėni körsem* (سینیکورسام), *fe'**i**lâtün* veznindedir, on harf (*S-ė-n-i k-ö-r-s-e-m*) yazılıdır, altı harf (s, n, k, r, s, m) okunur (*ė, **i**, ö, e* ünlüleri Türkçede yazılı ama normal uzunlukta ünlü olarak okundukları için Arapçadaki harf olarak değerlendirilmez, hareke kabul edilir ve açık hece alametidirler veya kendisiyle kapalı hece oluşturulmaz, hece içinde kalır). Bu anılan üç harf eğer kelimenin sonunda bulunursa telaffuz edilmesiyle edilmemesi aynıdır. Örnek: (24b/1) *Sėni körsem*, *mefâʿîlün* veznindedir. *Sėni* kelimesinin sonu yâ'dır (ی), (uzun ünlü olarak) okunur. Gerçekte kusursuz bir yapı olarak kabul edilir, eğer kelime sonunda olmaz ve okunursa başka yere nakledilebilir. Örnek: *Sėni körsem fâʿilâtün* veznindedir, *sėni* kelimesinin ilk yâ'sı (ی) telaffuz olmuştur.

Bu şekilde kelimenin (5) son harfi fethalı olursa bu fethanın işareti çok yerde hâ (ہا) olur, bazı yerde elif (ا) gelir, örnek: *Maŋga* (منکا) ve *ara* (ارا). Gerçekte fethanın alâmeti elif (ا) olduğu için her yerde elif (ا) getirmeleri de uygundur. Fethanın alâmetinin hâ (ہا)

olduğu yerde bu hâ (ہا) okunursa, kelime sonunda bir yer değiştirme ortaya çıkar. Örnek: *Ḳılsa vefā*, eğer *müfte'ilün* vezninde okunsa, değişiklik olmaz; eğer *müstef'ilün* vezninde okunsa yer değiştirme (a > a:) ortaya (10) çıkar. Farsçada da bazı yerde kelimenin sonunda hâ (ہا) fethanın, vâv (و) dammenin, yâ (ی) kesrenin alâmetidir, okunmaz, taktide düşer. Örnek: *Tü ki bürde-dil* (توکی بردہ دل) *mütefā'ilün* veznindedir. Öncekiler çi (جہ) ve ki'yi (کہ) yâ (ی) ile yazmışlar, hâlâ çoğu (kişi) hâ (ہا) ile yazar. Şu hâlde buna göre hâ (ہا) bazı yerlerde kesrenin (25a/1) alâmetidir. Bu üç harften vâv (و) ile hâ'nın (ہا) okunması uygundur. Örnek: *Tü şāh men* (توشاہ من), *bende şevem* (بندہ شوم) *müstef'ilün* veznindedirler. Yâ (ی) harfi öncekilerin şiirlerinde bazı yerde okunmuştur. Ki (کہ) ile çi'nin (جہ) hâ'sı (ہا) okunmaz.

Vâv(و) harfi bazı yerlerde kelimenin ortasında da damme alâmeti olmuştur. (5) Örnek: *ḫoş* ve *ḫor fa'* veznindedirler, yine *ḫ^{v}āb* ve *ḫ^{v}īş fā'* veznindedirler. Buna *vâv-ı işmâm-ı damme* demişler. Bu vâv'lar(و) hiçbir yerde okunmaz. Yine bir *atıf vâv*ıdır, bu üç çeşittir. İki çeşidi hem yazılıdır hem de biri sakin okunur. Örnek: *Gül **ü** mül*: *fa'**û**lün* veznindedir. Yine biri harekeli. Örnek: *Gül **ve** mül*: (10) *fā'**i**lün* veznindedir. Üçüncü türü yazılıdır, okunmaz: *Gül ü mül*: *fa'lün* veznindedir, taktide düşer, Türkçede bile *harf-ı 'atıf*tır. Eğer vâv (و) harfiyle atıf yaparlarsa Farsçaya göre yapmış olurlar.

Yine bir **nûn-ı sakin**dir ki uzun ünlü için kullanılan harflerden (med harflerinden) sonra bulunur, taktide düşer. (25b/1) Örnek: *Mecnū**n** şudem* ve *müşkī**n** ḫaṭat* ve *dermā**n** merā müstef'ilün* veznindedirler. Med harfleri elif (ا), vâv (و) ve yâ'dır (ی), fetha ve damme ve kesrenin eklenmesiyle meydana gelir. Farsçada ***mān**de*'nin nûn'u (ن) bazı yerde okunur, ***fā'i**lün* veznidedir. (5) Türkçe sözlerde bu harflerin, fetha ve damme ve kesrenin alâmeti olduğu daha önce zikredildi. Bu tür nûn (ن) bulunursa, nûn (ن) okunur, bu harfler okunmaz. Örnek: *Ḳaça**n** kėlgey* kim *mefā**'**îlün* veznindedir. Türkçe sözlerde sakin nûndan sonra "gâf" olsa, bu nûn (ن) okunmaz. Örnek: yaŋglıġ (ینکلیغ), tüŋglük (تونکلوك), ėŋglik (اینکلیك) *fa'lün* veznindedirler.

Yine Farsçada bâ (ب), tâ (ت) ve dâl (د) sakindir, (10) iki sakinden sonra gelse taktide düşer. Örnek: *Güş**tāsb** şeh*, *kemg**ūşt** şud, pür r**īḫt** mey*, *bî kār **derd** müstef'ilün* veznindedirler. Bu sakinlerin önündeki uzatma (/med) harfleridir.

Bilgil kim şiirin vezinlerinin arasında iki sakin yan yana bulunmaz. Eğer şiirde (26a/1) iki sakin bir araya gelse, takti yaparken birisi harekeli sayılır. Örnek: *Dest bi-deh* ve *tart ḳolum **müfte**'ilün* veznindedirler. Eğer üç sakin bir araya gelse, biri taktide düşer, biri harekeli sayılır. Örnek: *Rāst rū **fâ'ilün*** veznindedir veya her iki sakin de harekeli (5) değerlendirilir. Örnek: *Rāsıta rū **müfte'ilün*** veznindedir. Türkçede bu tür üç sakin bir araya gelmez. Şiirin vezinlerinin sonunda ard arda iki sakin (harf)e itibar ederler; eğer fazla olsa taktide düşer. Şiirin vezinleri arasında da yan yana iki sakin bazı yerlerde bulunur. Nitekim bu beytin mısralarının haşvındadır:

Ey yār-ı perī-zād (10) gāhī mėni ḳıl yād
Hecriŋde ġamım bar vaṣlıŋ bile ḳıl şād[1083]

perī-zād ve *ġamım bar* sözü *mefâ'îl* vezninde olup kısaltılmıştır, bu ikinci sakin taktide düşmez, değerlendirilir. Bütün şiir vezinleri arasında yan yana iki sakin olmaz. Her mısrası murabba beyt olarak düşünülebilecek müsemmen beytin rüknlerine uygun bir şiirin vezinlerinin (26b/1) haşvında yan yana iki sakin harfin bulunduğu tespit edildi. Nitekim zikredilen beyti murabba olarak düşünsek bir matla' ve bir beyit olur. Her bir sekizli (tefilelere sahip) beyit mısra'ını murabba beyit olarak tasavvur etmek mümkündür, onun haşvında (5) yan yana ikki sakin bulunması gerekmez. Örnek bu beyt:

Ḳara zülfüŋ firāḳıda perīşān rūzgārım bar
Yüzüŋniŋ iştiyāḳıda nė ṣabr u nė ḳarārım bar[1084]

[1083] Ey peri gibi güzel, ara sıra beni an; ayrılığında gamım var, vuslatınla beni mutlu et.

[1084] Kara saçının ayrılığında zamanım perişandır; yüzünün arzusunda ne sabır ne kararım var.

Eger murabba olarak düşünsek iki beyit olur. Bu beytin haşvında yan yana ikki sakin düşünmek mümkün değildir. Eger iki sakin bulunursa, birisi harekeli kabul edilir öbürü taktide düşer, muteber değildir. Ancak yan yana bulunan bu ikki sakin elbette (10) mısraları murabba beyit olarak düşünülebilecek beytin haşvında bulunur. Bu şekilde yan yana iki sakin aruzda olur. Şu hâlde şiirin vezinlerinin sonunda veya sonu hükmündeki başında olduğunda (yan yana iki ünsüz aruzda bulunur,) denilmesi münasip görünmektedir. Ancak, yan yana harekeli (harfler) dörtten fazla olmaz, (27a/1) dördüncü de zihaf yoluyla düşer. Şiirin sonu harekeli (açık hece) olmaz.

BİRLEŞMİŞ RÜKÜNLERLE OLUŞAN BAHİRLERİN VEZİNLERİNİN BEYANI

Bilin ki Farsçada ve Türkçede bir bahrin veznine göre söylenen bir beyitin mısralarında salim karşılığında salim, zihaflı karşılığında zihaflı kullanırlar. (5) Anlatılmak istenen, mesela *makbûz* mukabilinde *makbûz*, *mekfûf* mukabilinde *mekfûf* olur. Fakat zihaflı olan *makbûz* ve *mekfûf* birbirlerinin mukabilidirler; ancak açıklanacağı üzere rubâî vezninde ve mısraların sonlarında ve bazan başlarında hariç. Arab muhalifi (şairler) Salim mukabilinde zihaflı ve zihaflı mukabilinde salimi canlarının istediği her yerde (10) kullanırlar. Örnek: *Kasîde-i Bürde*'nin bu iki beyiti müctess bahrindedir: Taktii

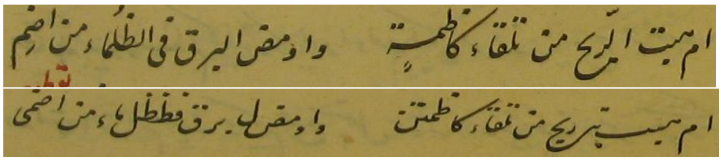

(27b/1) *Mefâ'ilün fâ'ilâtün fâ'ilün fe'ilün*
Müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün[1085]

[1085] Beytin taktii metin üzerinde de gösterilmiş, metni aksettirmek adına taktii yapılmış beyitleri de verdik: beyit/mısra, taktii, vezni sıralamasıyla metindeki gibi düzenledik.

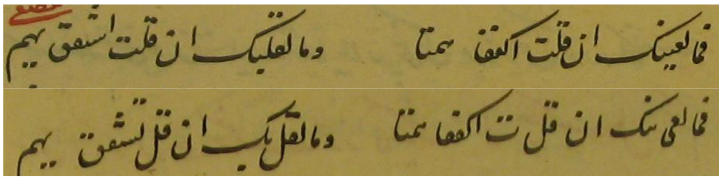

Mefâ'ilün fe'ilâtün fâ'ilün fe'ilün

Mefâ'ilün fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Birinci beytin sadrı *salim*dir, başlangıcı *mahbûn*. Birinci mısranın (5) haşvının ilk rüknü *mahzûf*, son rüknü *salim* ve ikinci mısranın haşvının ilk rüknü *salim*, son rükünü *merfû'*. İkinci beytnin birinci mısrasının haşvının ilk rüknü *salim*, son rükünü *mahbûn*. İkinci mısrasının haşvının ilk rüknü *mahbûn*, son rükünü *merfû'*. Yine daha önce anlatılan *hazm* zihafını kullanırlar. Bu cihetlerden Arap şiirleri, (10) nazm başlangıcında vezinsiz görünür. *Salim* karşılığında zihaflı ve zihaflı karşılığında *salim* kullanılan bir beytin başına manadan bağımsız iki harf veya üç harf eklerler.

(Vezinleri, örnekleri) nasıl (tanzim edersek) düzgün görünür? Bütün kullanılan vezinler için hem Farsça hem Türkçe (28a/1) beytin örnek verilmesi gerekli görüldü. Kullanılmamış veya icat edilmiş her vezin için Türkçe beyit ile yetinilecek. Örnek verilen beyitlerin şairi biliniyorsa adı yazılacak, şairi zikredilmeyen Türkçe beyit müellifin olacaktır. Her bahirde bir beytin taktii gösterilecek. Her vezin için (örnek) beyitler (5) verilecek, beyitlerden sonra taktii yapılmadan sadece vezinleri yazılacak.

MÜTTEFİKA DAİRESİ

İki bahirdir: *Mütekârib, mütedârik.*

Mütekârib Bahri

Müsemmenât-ı salimü'l-erkân

Yüzi reşk-i ḫūrşīd-i enver boluptur
Közi fitne-i şehr ü kişver boluptur[1086]

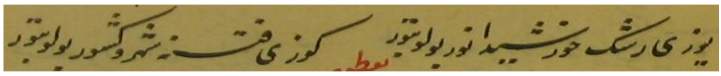

Taktii[1087]

Yüzi r_eş||ki hurşī||d-$_i$ env$_e$r || b$_o$l$_u$pt$_u$r

(10) *Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün*

K$_ö$zi f$_i$t||-n$_e$-i ş$_e$h||r $_ü$ k$_i$şv$_e$r || b$_o$l$_u$pt$_u$r

Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün

Câmî

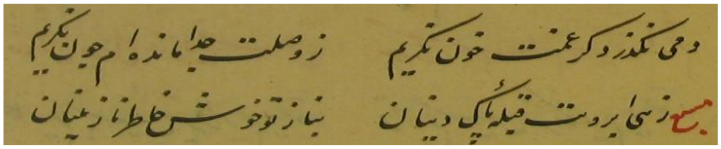

Nevâyî

Zihī sėgriben çarḫ üze reh-neverdiŋ
Naẓar tapmayın tūtiyālıḳḳa gerdiŋ[1088]

(28b/1) *Fa'ûlün Fa'ûlün Fa'ûlün Fa'ûlân*

[1086] Yüzü parlak güneş tarafından kıskanılandır; gözü ülke ve şehrin fitne çıkarıcısıdır.

[1087] Türkçe beyit ve taktiinin eserde nasıl yapıldığını göstermek üzere bir örnek verildi. Bundan sonra sadece metin ve vezni yazılacak.

[1088] (Ayak) tozun sürmelik için görünmeden, âlemde hızlı hızlı yol alman ne güzel!

‘Arûz ve darb maksûr

<Nevâyî>

Cehān zālı hem mekr ėter hem nifāḳ
Anı tört meẕhepte ḳıl üç ṭalaḳ[1089]

Riyâzî-yi Semerkandî:

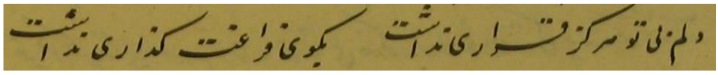

Fa‘ûlün Fa‘ûlün Fa‘ûlün Fa‘ûl

Arûz ve darb mahzûf

(5) Kemâl

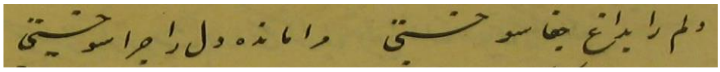

Ḳadı şāḫ-ı gül dėk nigārım ḳanı
Lebi ġonçe dėk gül-‘iẕārım ḳanı[1090]
Fa‘ûlün Fa‘ûlün Fa‘ûlün Fa‘ul

Makbûz, arûz ve darb maksûr

Ḥabībim vefā manĝa sėn ḳılmadınĝ
Ṭabībim devā manĝa sėn ḳılmadınĝ[1091]
Fa‘ûlün Fa‘ûlü Fa‘ûlün Fa‘ûl

Makbûz, arûz ve darb mahzûf

(10) *Ḥabībim vefāsı manĝa yoḳ-turur*
Ṭabībim devāsı manĝa yoḳ-turur[1092]
Fa‘ûlün Fa‘ûlü Fa‘ûlün Fa‘ul

[1089] Cihanın ak sakallısı hem aldatır hem fesat çıkarır; onu dört mezhepte üç kez boşa.

[1090] Boyu gül dalı gibi (olan) güzel sevgilim hani; dudağı gonca gibi gül yanaklım hani?

[1091] Dostum sen bana vefâ göstermedin; hekimimin benim için çare yoktur.

[1092] bak 64

Bir rükün salim bir rükün eslem

Nigārım sėnsiz ḳarārım yoḳtur

Ḳarārım sėnsiz nigārım yoḳtur[1093]

Fa‘ûlün Fa‘lün Fa‘ûlün Fa‘lün

Bir rükün salim bir rükün mahzûf

(29a/1) *Manĝa ol ṣanem vefā ḳılmadı*

Mėninĝ derdime devā ḳılmadı[1094]

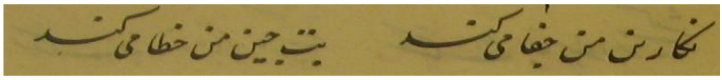

Fa‘ûlün Fa‘ûl Fa‘ûlün Fa‘ul

Bir rükün salim bir rükün ebter

Ḳadınĝ serv ḫaṭınĝ sünbül

Közünĝ nergis ‘iẕārınĝ gül[1095]

(5) *Fa‘ûlün Fa‘ Fa‘ûlün Fa‘*

Makbûz, arûz ve darb salim

Mėninĝçe vefānı kişi ḳıla almas

Sėninĝçe cefānı kişi bile almas[1096]

Fa‘ûlü Fa‘ûlü Fa‘ûlü Fa‘ûlün

Bir rükün makbûz bir rükün salim

Bilinĝ munı devlet ger olsa müyesser

Raḥīḳ-ı muravvaḳ refīḳ-i suḫen-ver[1097]

Fa‘ûlü Fa‘ûlün Fa‘ûlü Fa‘ûlün

[1093] Sevgilim, sensiz huzurum yok; huzurum, sensiz sevgilim yok.

[1094] O güzel bana dostluk göstermedi; benim derdime devâ olmadı.

[1095] Boyun servi, yüzündeki ayva tüylerin sünbül; gözün nergis, yanağın gül.

[1096] Kimse benim gibi vefâlı olamaz; kimse senin gibi cefa bilemez.

[1097] Eğer saf şarap, tatlı dilli arkadaş nasip olsa bunu saadet bilin.

Makbûz, arûz ve darb mahzûf

(10) *Mėninĝçe vefāni ḳılur mu kişi*
Sėninĝçe cefāni bilür mü kişi[1098]
Fa'ûlü Fa'ûlü Fa'ûlü Fa'ul

Bir rükün makbûz bir rükün eslem

Rûdekî

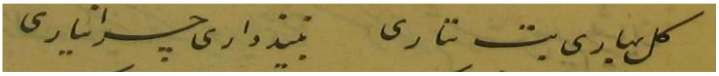

Ḫōş ol-ki yārim ḳaşımġa kėlse
Uşal nigārım başımġa kėlse[1099]
(29b/1) *Fa'ûlü Fa'lün Fa'ûlü Fa'lün*

Bir rükün makbûz bir rükün mahzûf

Mėninĝçe vefā ḳılur mu kişi
Sėninĝçe cefā bilür mü kişi[1100]
Fa'ûlü Fa'ul Fa'ûlü Fa'ul

Bir rükün makbûz bir rükün maksûr

Firāḳ-ı nigār ḳılur mėni zār
Köngülni ḥazīn tėnimni nizār[1101]
(5) *Fa'ûlü Fa'ûl Fa'ûlü Fa'ûl*

Bir rükün makbûz bir rükün ebter

Mėninĝ ġamımnı bilmedi
Ġamımġa çāre ḳılmadı[1102]
Fa'ûlü Fa' Fa'ûlü Fa'

[1098] Kimse benim kadar vefâ gösterir mi; Kimse senin kadar cefayı bilir mi?

[1099] Yarimin karşıma gelmesi, o sevgilimin başıma gelmesi hoştur.

[1100] bak 71

[1101] Sevgiliden ayrılmak beni ağlatır; gönlü hüzünlü, bedenimi zayıf yapar.

[1102] Benim gamımı bilmedi, gamıma çare olmadı.

Bir rükün eslem bir rükün salim

ʻIşḳınĝda ėy yār dīvāne boldum

ʻĀlem ėlige efsāne boldum[1103]

Kemâl

Āşūb-ı cānī şūḫ-ı cehānī

Bī-iʻtiḳādī nā-mihribānī[1104]

(10) *Faʻlün Faʻûlün Faʻlün Faʻûlün*

Eslem-i musabbag

Hâfız

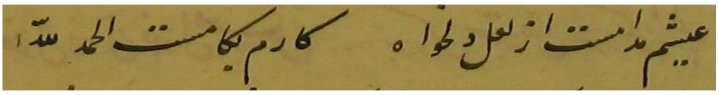

Zülf ü saçınĝnınĝ hecride ėy cān

Könĝlüm müşevveş ḥālım perīşān[1105]

Faʻlün Faʻûlün Faʻlün Faʻûlân

Eslem

(30a/1) *Sėnsiz ʻişret ġamdur bizge*

Ġamsız ʻişret kemdür bizge[1106]

Faʻlün Faʻlün Faʻlün Faʻlün

Bir rükün eslem bir rükün mahzûf

Hecrinĝde mėn efgār mėn

Başdın ayaḳ āzār mėn[1107]

Faʻlün Faʻul Faʻlün Faʻul

[1103] Ey yar, senin aşkında divane oldum, insanlar arasında efsane oldum.

[1104] Bir can karıştırıcı, bir cihan işvelisi, bir inançsız, bir şefkatsiz…

[1105] Ey can, saçının ve perçeminin ayrılığında gönlüm karışık, hâlim perişan…

[1106] Sensiz içki içme bizim için gamdır, gamsız içki içme (de) bizim için eksiktir.

[1107] Ben ayrılığında yaralıyım, baştan ayağa incinmişim.

Bir rükün eslem bir rükün ebter

(5) *‘Işḳın͡gdın mecnūn mėn*

Hecrin͡gdin maḥzūn mėn[1108]

Fa‘lün Fa‘ Fa‘lün Fa‘

Bir rükün eslem bir rükün salim

‘Işḳ ġamıdın asru ḥazīn mėn

Ṣabr kemidin asru ġamīn mėn[1109]

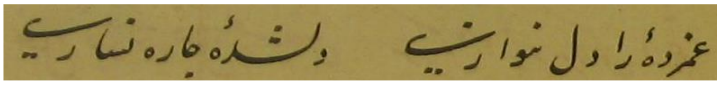

Fa‘lü Fa‘ûlün Fa‘lü Fa‘ûlün

Esrem-i musabbag

(10) 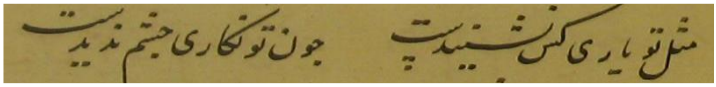

Ėy yüzi nesrīn ḳāmeti şimşād

Nėççe ḳılur sėn cānıma bī-dād[1110]

Fa‘lü Fa‘ûlün Fa‘lü Fa‘ûlân

Esrem-i makbûz, arûz ve darb salim

Mėnçe vefānı kişi ḳıla almas

Sėnçe cefānı kişi bile almas[1111]

(30b/1) *Fa‘lü fa‘ûlü fa‘ûlü fa‘ûlün*

Esrem-i makbûz, arûz ve darb mahzûf

Mėnçe vefānı ḳılur mu kişi

Sėnçe cefānı bilür mü kişi[1112]

Fa‘lü fa‘ûlü fa‘ûlü fa‘ul

[1108] Senin aşkından mecnunum, ayrılığın sebebiyle hüzünlüyüm.

[1109] Aşk gamıyla çok hüzünlüyüm, sabır eksikliği sebebiyle çok kederliyim.

[1110] Ey yüzü yaban gülü, boyu şimşir ağacı, canıma ne çok zulmediyorsun.

[1111] bak 70

[1112] bak 70

Esrem-i maksûr

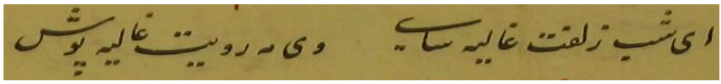

(5) *Fa‘lü fa‘ûlün fa‘lü fa‘ûl*

Esrem-i mahzûf

Ḳad bile ‘ar‘ar yüz bile gül

Köz bile nergis söz bile mül[1113]

Fa‘lü fa‘ûlün fa‘lü fa‘ul

Bir rükün esrem bir rükün eslem

Kėl ki sėnsiz zārdur mėn

Derd birle yārdur mėn[1114]

(10) *Fa‘lü fa‘lün fa‘lü fa‘lün*

Esrem-i eslem, ‘arûz ve darb ebter

Kėl bėri ėy bī-vefā

Hecr ile ḳılma cefā[1115]

Fa‘lü fa‘lün fa‘lün fa‘

Müseddesât-ı meczû-yı salim

(31a/1) *Firāḳın̂da ėy yār öldüm*

Sėni körmeyin zār öldüm[1116]

Fa‘ûlün fa‘ûlün fa‘ûlün

[1113] Boy ile endâm, yüz ile gül; göz ile nergis, söz ile şarap…

[1114] Gel, çünkü sensiz güçsüzüm; dertle dostum.

[1115] Ey vefâsız, beri gel; ayrılıkla eziyet etme.

[1116] Ey yar, ayrılığında öldüm, seni görmeden inleyerek öldüm.

Mahzûf

Nėçe mėni zār ėylegey

Nėçe ġayr yār ėylegey[1117]

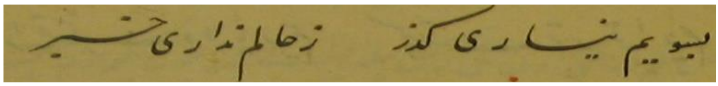

(5) *Fa‘ûlün fa‘ûlün fa‘ul*

Arûz ve darb ebter

Vefā ḳıl manĝa bir dem

‘Aṭā ḳıl lebiñgdin hem[1118]

Fa‘ûlün fa‘ûlün fa‘

Eslem-i esrem

Nigārım bī-vefā sėn

Ḳılur sėn köp cefā sėn[1119]

Fa‘ûlün fa‘lü fa‘lün

Esrem-i makbûz, arûz ve darb salim

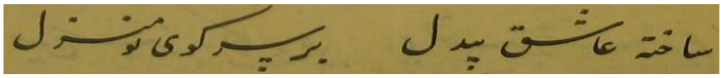

(10)

Mėn sanĝa ḫādim ü çāker

Sėn manĝa ḥākim ü ser-ver[1120]

Fa‘lü fa‘ûlü fa‘ûlün

Makbûz-ı eslem, arûz ve darb salim

Ġamımnı bilmes ḥabībim

Ḳaşımġa kėlmes ṭabībim[1121]

(31b/1) *Fa‘ûlü fa‘lan fa‘ûlün*

[1117] Beni (daha) ne kadar ağlatacak, ne kadar başkalarını yar eyleyecek!

[1118] Bana bir an sevgi, dostluk göster, dudağından da lutfet.

[1119] Sevgilim, vefâsızsın, sen çok eziyet ediyorsun.

[1120] Ben senin için hizmetli ve kulum; sen benim hâkimim ve başımsın.

[1121] Dostum gamımı bilmez, hekimim yanıma gelmez.

Makbûz-ı esrem, arûz ve darb salim

Saçın̂gça müşk-i Ḫoten yoḳ

Ḳadın̂gça serv-i çemen yoḳ[1122]

Fa'ûlü fa'lü fa'ûlün

Murabbaât-ı meştûr-ı salim

Firāḳın̂gda yārim

Kėtiptür ḳarārım[1123]

(5) 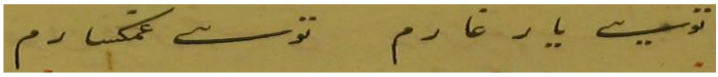

Fa'ûlün fa'ûlün

Makbûz-ı eslem

Tilimde ẕikri

Kön̂gülde fikri[1124]

Fa'ûlü fa'lün

Bir rükün eslem bir rükün salim

(10) *Sėnsiz nigārım*

Yoḳtur ḳarārım[1125]

Fa'lün fa'ûlün

Bir rükün esrem bir rükün salim

Kėl ki nigārım

Kėtti ḳarārım[1126]

Fa'lü fa'ûlün

[1122] Saçın gibi Hoten miski yok, boyun gibi salınan servi yok.

[1123] Dostum, senin ayrılığında huzurum gitti.

[1124] Dilimde zikri, gönülde fikri…

[1125] Dostum, sensiz huzurum yoktur.

[1126] Sevgilim gel, çünkü huzurum yok oldu.

Daha önce beytin ya dört tefileden ya altı tefileden veya sekiz tefileden meydana geldiği daha önce anlatılmıştı. (32a/1) Eger beytin binası sekiz tefileden fazla olsa *mutatavvel* derler. Bu *mutatavvel*'in sınırları belirli değildir, şair (istediği) kadar artırmakta özgürdür, en azı on iki rükün olur.

Mütekârib bahrinin *makbûz-ı eslem* veznini on altı rükün ile söylerler. Örnek: Hoca İsmet Buhârî (5) Ulug Beg Mirza'nın adına bu vezinde başarılı bir kaside tamamlamıştır, matla'ı budur:

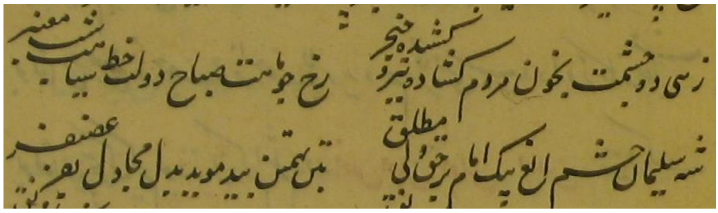

Nevâyî

Sipihr bāġın nücūm verdi çü ḳıldı ol nev' kim Ḫavarnaḳ

Yüzidin ol şem' <encümen> içre saldı yüz miñg ṣafā vü revnaḳ[1127]

Fa'ûlü fa'lün fa'ûlü fa'lün fa'ûlü fa'lün fa'ûlü fa'lün

Bir rükün esrem, bir rükün (10) *salim* veznini de on altı rükünle söylerler:

Ėy özi çābük ve'y közi esrük ve'y tili çüçük lebleri şekker

Ėy ḫaṭı sünbül ve'y sözi çün mül ve'y yüzi gül gül ḳāmeti 'ar'ar[1128]

Fa'lü fa'ûlün fa'lü fa'ûlün fa'lü fa'ûlün fa'lü fa'ûlün

[1127] Yıldız gülleri gökyüzünü (sanki) o mum Behram'ın sarayı Havarnak sebebiyle yıldızlar içine binlerce parlaklık, berraklık yerleştirmiş gibi yaptı.

[1128] Ey kendi hızlı ve ey gözü mahmur ve ey dili tatlı, dudakları şeker, ey yüzünün ayva tüyleri sünbül ve ey sözü şarap gibi, yüzü gül gül, boyu dağ servisi.

Eğer *terfîl* zihafı sona mahsus tutulmazsa recez bahrinde ilk vezin *müsemmen-i mahbûn-ı müreffel* olur. (32b/1) Örnek: *Mefâ'ilâtün mefâ'ilâtün mefâ'ilâtün mefâ'ilâtün* olur. Sondaki vezin *müsemmen-i matvî-yi müreffel* olur. Örnek: *Müfte'ilātün müfte'ilātün müfte'ilātün müfte'ilātün.*

Mütekârib bahrinde başka bahirlerin vezinleriyle karışan vezinler

Bu karıştırma çok çeşitlidir, bazı hususlar bakımından veznin uyması gereklidir: (5) Biri efâ'îl ve tefâ'îli şeklen uygun olmalı. Gerçi bazısı *salim* ve bazısı *zihaf*lıdır ve *zihaf*a uğramış olanların da her birinde başka *zihaf* vardır. Örnek:

Bu vezin *eslem*dir: *Fa'lün fa'lün fa'lün fa'lün*; *mütedârik* bahrinde bu vezn *maktû'*dur. Her ne kadar *kat'* zihafı için mısraların sonuna mahsustur deseler de üstadlar *mütedârik* bahrinde bu vezni (10) sadrda ve haşvda kullanırlar.

Bir diğeri efâ'îl ve tefâ'îli uyumlu değildir. Bu kaç türlüdür? Biri uyumsuzluk efâ'îl ve tefâ'îlde olur. Bu durumda *müsemmen, müseddes* ve *murabba* kendi hâlleriyle olurlar. Örnek:

Bu *müsemmen*, *bir rükün esrem, bir rükün salim* vezni: (33a/1) *Fa'lü fa'ûlün fa'lü fa'ûlün*, *munsarih* bahrinde *müsemmen*, *bir rükün matvî, bir rükün menhûr* veznidir, *müfte'ilün fa' müfte'ilün fa'* olur.

Bu *müsemmen*, *bir rükün makbûz bir rükün eslem vezni*: *Fa'ûlü fa'lün fa'ûlü fa'lün*; *hezec* bahrinde *müsemmen-i makbûz-ı ahrem-i mecbûb*dur, *mefâ'ilün fa'* (5) *mefâ'ilün fa'* olur.

Bu *müseddes-i makbûz-ı eslem, arûz ve darb salim* vezni: *Fa'ûlü fa'lün fa'ûlün*; *hezec* bahrinde *müseddes-i makbûz-ı eşter-i ahrem-i mecbûb*dur, *mefâ'ilün fâ'ilün fa'* olur.

Diğer efâ'îl ve tefâ'îl farklıdır, (ya) *müsemmen-i müseddes* olur ya *murabba* ya (da) aksi. Örnek:

Bu *müsemmen-i esrem-i makbûz,* (10) *arûz ve darb salim* vezni: *Fa'lü fa'ûlü fa'ûlü fa'ûlün*, *munsariḥ* bahrinde *müseddes-i matvî-yi mahbûl-i mekbûl*dür, *müfte'ilün fe'ilâtü fa'ûlün* olur.

Bu *müsemmen-i esrem-i makbûz*, *arûz ve darb mahzûf* vezni: *Fa'lü fa'ûlü fa'ûlü fa'ul*, (33b/1) *munsarih* bahrinde *müseddes-i matvî-yi mahbûl-ı mahbûn-ı ehazz*dır, *müfte'ilün fe'ilâtü fa'ul* olur.

Bu *müsemmen-i esrem-i mahzûf* vezni: *Fa'lü fa'ûlün fa'lü fa'ul*, *munsariḥ* bahrinde *müseddes-i matvî-yi merfû'-yı mahbûn-ı ehazz*dır, *müfte'ilün mef'ûlü fa'ul* olur.

Bu *müsemmen-i salim-i ebter* vezni: *Fa'ûlün fa' fa'ûlün fa'*, *hezec* (5) bahrinde *murabba'-ı salim*dir, *mefâ'îlün mefâ'îlün* olur.

Bu *müsemmen-ı eslem-i mahzûf* vezni: *Fa'lün fa'ul fa'lün fa'ul*, *recez* bahrinde *murabba-ı salim*dir, *müstef'ilün müstef'ilün* olur.

Bu *müsemmen-i esrem-i eslem* vezni: *Fa'lü fa'lün fa'lü fa'lün*, *remel* bahrinde bu vezin murabba-ı salimdir, *fâ'ilâtün fâ'ilâtün* olur.

Bu *müsemmen-i makbûz-ı mahzûf* vezni: *Fa'ûlü fa'ul fa'ûlü fa'ul*; (10) *vâfir* bahrinde *murabba-ı salim*dir,*müfâ'aletün müfâ'aletün* olur.

Bu *müsemmen-i makbûz-ı ebter* vezni: *Fa'ûlü fa' fa'ûlü fa'*, *hezec* bahrinde bu vezin *murabba-ı makbûz*dur, *mefâ'ilün mefâ'ilün* olur.

Bu *müsemmen-i eslem-i ebter* vezni: *Fa'lün fa' fa'lün fa'*, *hezec* bahrinde *murabba-ı ahrem-i muhannak*tır kim *mef'ûlün mef'ûlün* (34a/1) olur.

Bu *müsemmen-i esrem-i eslem-i ebter* vezni: *Fa'lü fa'lün fa'lü fa'*, *remel* bahrinde bu vezin *murabba-ı mahzûf*tur, *fâ'ilâtün fâ'ilün* olur.

Bu *müseddes-i esrem-i eslem* vezni: *Fa'ûlün fa'lü fa'lün*, *arîz* bahrinde *murabba-ı salim*dir, *mefâ'îlün fa'ûlün* olur.

Bu *müseddes-i* (5) *esrem-i makbûz, arûz ve darb salim* vezni: *Fa'lü fa'ûlü fa'ûlün*, *müctess* bahrinde *murabba-ı matvî-yi mahbûn*dur, *müfte'ilün fe'ilâtün* olur.

Bu *müseddes-i makbûz-ı esrem, arûz ve darb salim* vezni: *fa'ûlü fa'lü fa'ûlün*, *müctess* bahrinde *murabba-ı mahbûn*dur, *mefâ'ilün fe'ilâtün* olur.

Mütedârik Bahri

Müsemmenât-ı salimü'l-erkân

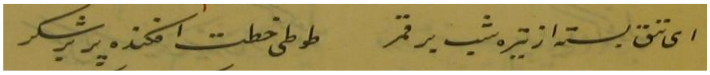

(11) *Reşk-i ḫūrşīd-i enver boluptur yüzi*
Fitne-i şehr ü kişver boluptur közi[1129]

(12) 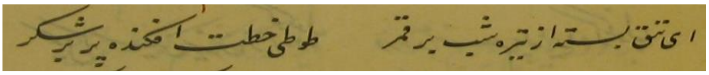

(Derkenar) Takṭi'i طوطیی || خططتف || کندپر || برشکر

Fâ'ilün fâ'ilün fâ'ılün fâ'ilün
Fâ'ilün fâ'ilün fâ'ılün fâ'ilün

(34b/1) ***Müzâll***

Reşk-i ḫūrşīd-i enver boluptur yüzüng
Fitne-i şehr ü kişver boluptur közüng[1130]
Fâ'ilün fâ'ilün fâ'ılün fâ'ilān

Arûz ve darb mahbûn-ı maktû'

Reşk-i ḫūrşīd-i enver durur yüzi
Fitne-i şehr ü kişver durur közi[1131]
Fâ'ilün fâ'ilün fâ'ılün fa'ul

[1129] Yüzü parlak güneşin gıpta ettiği olmuş, gözü şehir ve ülkenin fitne çıkarıcısı olmuş.

[1130] Yüzün parlak güneşin gıpta ettiği olmuş, gözün şehir ve ülkenin fitne çıkarıcısı olmuş.

[1131] Yüzü parlak güneşin gıpta ettiği, gözün şehir ve ülkenin fitne çıkarıcısıdır.

Arûz ve darb ehazz

(5) *Reşk-i ḫūrşīd-i enver sanĝa yüz*

Fitne-i şehr ü kişver sanĝa köz[1132]

Fâ'ilün fâ'ilün fâ'ılün fa'

Bir rükün salim bir rükün mahbûn

Kėlmedi miregim ḳan durur yüregim

Ḳan durur yüregim kėlmedi miregim[1133]

Fâ'ilün fe'ilün fâ'ilün fe'ilün

Bir rükün salim bir rükün maktû'

Zülfidür sünbül yüzidür gül gül

Birge mėn şeydā birge mėn bülbül[1134]

(10) *Fâ'ilün fâ'lün fâ'ilün fa'lün*

Mahbûn-ı maktû'

Kėl ki sėnsizin zārdur köngül

Derd ü ġam bile yardu<r> köngül[1135]

Husrev

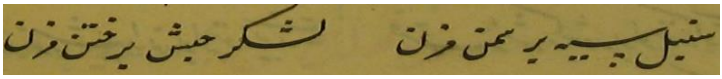

Fâ'ilün fa'ul fâ'ilün fa'ul

[1132] Yüz senin için parlak güneşin gıpta ettiği, göz senin için şehir ve ülkenin fitne çıkarıcısı(dır).

[1133] Küçük beyim gelmedi yüreğim kandır; yüreğim kan doldur, küçük beyim gelmedi!

[1134] Sünbül zülfüdür, gül gül yüzüdür; tek ben divâne, tek ben bülbül

[1135] Gel; çünkü gönül sensiz inlemektedir, gönül dert ve gamla

(14) ***Mahbûn-ı maktû‘***

(35a/1) Vaḥīd-i Tebrizī

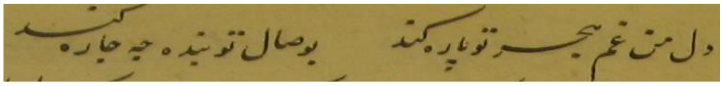

Miregim baradur yüregim yaradur

Yüregim yaradur miregim baradur[1136]

Fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün

Bir rükün mahbûn bir rükün maktû‘

Miregim bardı yüregim yardı

Yüregim yardı miregim bardı[1137]

(5)

Fa‘ulün fa‘lün fa‘ulün fa‘lün

Bir rükün mahbûn bir rükün mahbûn-ı maktû‘

Manĝa sėnsizin nė cehān kėrek

Nė cehān arasıda cān kėrek[1138]

Fa‘ulün fa‘ul fa‘ulün fa‘ul

Mahbûn haşv maktû‘

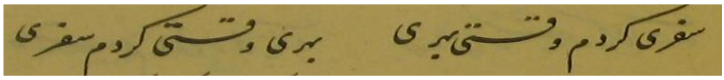

(10) *Baradur yārim yārim baradur*

Yaradur könĝlüm könĝlüm yaradur[1139]

Fa‘ulün fa‘lün fa‘lün fa‘ulün

[1136] Küçük beyim gidiyor, yüreğim yaradır; yüreğim yaradır, küçük beyim gidiyor.

[1137] Küçük beyim gitti, yüreğimi yardı, yüreğimi yardı, küçük beyim gitti.

[1138] Bana sensiz ne cihan gerek ne vihanda can gerek…

[1139] Gidiyor yârim, yârim gidiyor; yarıyor gönlümü, gönlümü yarıyor.

Maktû‘

Zülfüng sünbül yüzüng gül gül

Ol gül yüzge mėn mėn bülbül[1140]

Câmî

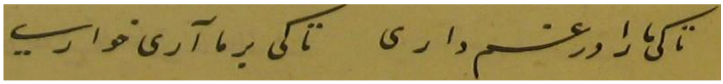

(35b/1) *Fa‘lün fa‘lün fa‘lün fa‘lün*

Bir rükün maktû‘ bir rükün mahbûn

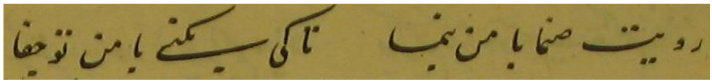

Kėlgil manga sėn ḳul mėn sanga mėn

Ḳul mėn sanga mėn kėlgil manga sėn[1141]

Fa‘lün fa‘ulün fa‘lün fa‘ulün

Maktû‘ haşv mahbûn

(5) *Yārim kėledür saladur könglüm*

Yüz luṭf ėtiben aladur könglüm[1142]

Fa‘lün fa‘ulün fa‘ulün fa‘lün

Müseddesāt-ı meczū-yı sālimü’l-erkān

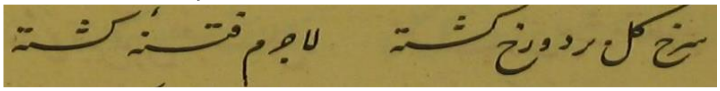

Ḥāletim ol perī bilmedi

Bir zamān ḳaşıma kėlmedi[1143]

(10) *Fâ‘ilün fâ‘ilün fâ‘ilün*

[1140] Zülfün sünbül, yüzün gül gül; O gül yüz içim bülbül benim.

[1141] Sen bana gel, ben sana kulum; ben sana kulum, sen bana gel.

[1142] Yârim geliyor, gönlümü dûçâr ediyor; yüz lütuf ederek gönlümü alıyor.

[1143] O peri durumumu bilmedi, bir an (bile) yanıma gelmedi.

Meczū-yı müzâll

ʻĀrıżıñ̂ körgeli ėy nigār

Nė mañ̂a ṣabrdur nė ḳarār[1144]

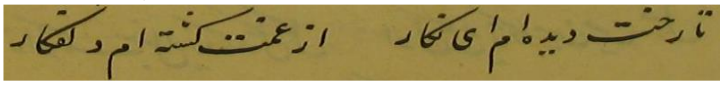

Fâʻilün fâʻilün fâʻilān

Mahbûn

(36a/1) *Baradur miregim nė'teyin*

Saladur yüregim nė'teyin[1145]

Feʻilün feʻilün feʻilün

Mahbûn-ı müzâll

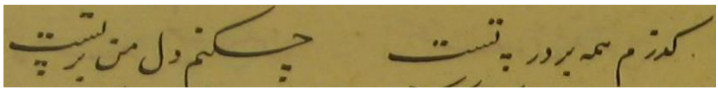

Baradur miregimni körüñ̂

Yaradur yüregimni soruñ̂[1146]

(5) *Feʻilün feʻilün faʻûlân*

Maktûʻ

Ayım yüzüñ̂ körsem

Dāyim sözüñ̂ sorsam[1147]

Faʻlün faʻlün faʻlün

[1144] Ey nigâr, yanağını göreli bende ne sabır ne karar var(yerimde duramıyorum).

[1145] Küçük beyim gidiyor, ne yapayım; yüreğimi fırlatıyor, ne yapayım…

[1146] Gidiyor, küçük beyimi görün; yüreğimi yarıyor, sorun.

[1147] Ayım, yüzünü görsem; daima haberini sorsam.

Maktû‘-yı mahbûn

(10) *Sėn şāh sėn ü mėn ḳul*

Sėn gül sėn ü mėn bülbül[1148]

Fa‘lün fe‘ilün fa‘lün

Mahbûn arûz ve darb maktû‘

Ḳadı serv ü ‘iẕārı gül

Közi mest ü dudaġı mül[1149]

Fa‘ulün fa‘ulün fa‘lün

Murabba-ı meştûr-ı salim

(36b/1) *Ėy perī kėl manĝa*

Bir naẓar ḳıl manĝa[1150]

Fâ‘ilün fâ‘ilün

Mahbûn-ı maktû‘

Yüzidür gül gül

Anĝa mėn bülbül[1151]

(5) *Fa‘ulün fa‘lün*

Maktû‘

Zülfüng sünbül

Yüzüng gül gül[1152]

Fa‘lün fa‘lün

[1148] Sen şahsın, ben kul, sen gülsün, ben bülbül.

[1149] Boyu servi, yanağı gül, gözü mest ve dudağı şarap.

[1150] Ey peri, bana gel, bana bir bak.

[1151] Yüzüdür gül gül, ben ona bülbül.

[1152] Zülfün sünbül, yüzün gül gül.

Maktû‘-yı mahbûn

Ėy sīm-berim

Ḳandur cigerim[1153]

Fa‘lün fa‘ulün

Mütedārik bahrinde bir rükün (10) *salim, bir rükün mahbûn-ı maktû‘* on altı rükün ile söylense uygundur: *Fâ‘ilün fa‘al fâ‘ilün fa‘al fâ‘ilün fa‘al fâ‘ilün fa‘al.*

***Mütedārik* bahrinde (başka bahirlerin vezinleriyle) karışan vezinler**

Bir (tanesi) *maktû‘* veznidir, *mütekârib* bahrinde *eslem* vezni ile karışır.

Bu *müsemmen, bir rükün salim, bir rükün mahbûn-ı* (37a/1) *maktû‘* vezni: *Fâ‘ilün fa‘il fâ‘ilün fa‘il*, *remel* bahrinde *müsemmen, bir rükün mekfûf, bir rükün mechûf*dur, *fâ‘ilâtü fa‘ fâ‘ilâtü fa‘* olur.

Bu *müsemmen bir rükün mahbûn*, *bir rükün mahbûn-ı maktû‘* vezni: *Fa‘ulün fa‘ul fa‘ulün fa‘ul*, *kâmil* bahrinde *murabba-ı salim*dir, *mütefâ‘ilün mütefâ‘ilün* olur.

Bu *müseddes-i maktû‘-yı mahbûn* vezni: *Fa‘lün fa‘ulün fa‘ulün*, *hezec* bahrinde (5) *murabba, bir rükün ahreb, bir rükün salim*dir, *mef‘ûlü mefâ‘îlün* olur.

Bu *müseddes-i mahbûn, arûz ve darb maktû‘* vezni: *Fa‘ulün fa‘ulün fa‘lün*; *müşākil bahrinde murabba, bir rükün meşkûl, bir rükün salim*dir, *fe‘ilâtü mefâ‘îlün* olur.

Tarih dokuz yüz on birde Sultan Hüseyn Mirza, Muhammed Şibânî Han’ı defetmek için kesin karar verip, bütün oğlanlarını çağırttı, beni dahi istemiş- (10) ti. Kâbil’den Horasan’a doğru giderken yolda Mirza’nın ölüm haberi geldi. Bununla beraber bu şanlı ailenin

[1153] Ey gümüş göğüslüm, ciğerim kandır.

onurunu karartıp gelip Murgab yakasında Sultan Hüseyin'in mirzaları ile görüştüm. Bu topluluğun vaziyetiyle ilgili rapora göre Muhammed Şibânî Han, harekete geçiş silahlarını temin etmeden Belh'ten Maveraünnehir'e yöneldi. O ara (37b/1) Mir Ataullah Meşhedî'nin şiir sanatlarından bahsettiği *Bedâyi'ü's-sanâyi* adlı risalesi incelendi. *Mütelevvin* sanatı için şöyle demektedir: "Reşîd Vatvât nakleder: Ahmed-i Menşûrî bir muhtasar düzenlemiş, Hûrşîdî onu şerh etmiş ve *Kenzü'l-garâyib* adını koymuştur. Ve bu beytlerden bazısı *mütelevvin*dir. Ve Hûrşîdî orada bir beyit örneği vermiştir ki bu da onun veznini bilmek için kâfîdir. Ama Reşîd o beyti nakletmemiştir, keşke nakletseydi. Neticede insanda boş yere şüphe oluşmuştur." Onun bu uzak görüsüne şaşırarak bu beyt söylendi:

Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzige tüşgeli közüm közige ilmedi ol ay[1154]

(Aruz) terimlerini iyi bilen (bu beytin) ne kadar vezinde okunacağını bilir. Her bahrin vezninde bu beytin yazıldığının açıklaması, tanık beyitle birlikte veznin verilmesi gerekli görüldü.

[1154] Gönül onun huzuruna gideli beri kendine gelemedi, ne yapayım, gözüm yüzünü göreli o ay gözüne ilişmedi.

(10) MÜCTELİBE DAİRESİ

Üç bahirdir*: Hezec, recez, remel.*

Hezec Bahri

Müsemmenât-ı salimü'l-erkân

Tekellüf her nėçe ṣūrette bolsa andın artuḳ sėn
Sėni cān dėrler, ammā bī-tekellüf cāndın artuḳ sėn[1155]

Kemāl

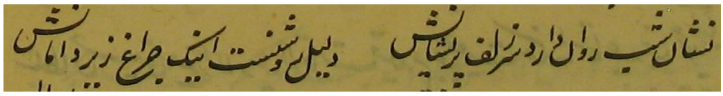

Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzige tüşgeli közüm közige ilmedi ol ay[1156]

(38a/1) Taktîi

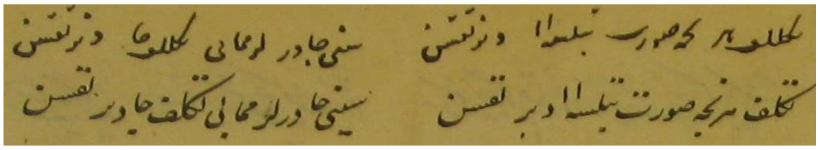

$T_{e}k_{e}ll_{ü}f\ h_{e}r$ || $n_{é}çe\ ṣūr_{e}t$||t_{e}+$b_{o}lsa\ aa_{n}$||$d_{ı}n$+$_{a}rt_{u}ḳ$+$s_{é}n$
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
$S_{é}ni\ cā_{n}\ d_{é}r$||$l_{e}r\ _{a}mmā\ bī$||$t_{e}k_{e}ll_{ü}f\ cā_{n}$||$d_{ı}n$+$_{a}rt_{u}ḳ$+$s_{é}n$
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Musabbag

Ḳara zülfüñ firāḳıda perīşān rūzgārım bar
Yüzüñgniñ iştiyāḳıda nė ṣabr u nė ḳarārım bar[1157]

[1155] Gösteriş her ne kadar olursa olsun ondan fazlasın; sana can derler; ama külfetsiz candan daha değerlisin.

[1156] bak 126

[1157] Kara zülfünün ayrılığında vaktim perişandır; yüzünün özlemiyle ne sabır ne de kararım var.

(5) Rubâî

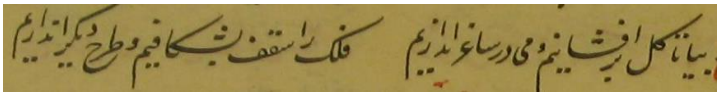

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlān

Arûz ve darb maksûr

Ṭarāzī

Yüzüñg üzre ḳara zülfüñg nėdür bil ėy dil-efrūz

Yılanī genc üze yatıp anı saḳlar şeb ü rūz[1158]

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îl

Arûz ve darb mahzûf

Tekellüf her nėçe ṣūrette bolsa andın artuḳ

Anı cān dėrler ammā bī-tekellüf cāndın artuḳ[1159]

(10) *Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ûlün*

Bir rükün salim bir rükün maksûr

Ḳadıñg serv-i ḫırāmān ḫadıñg māh-ı dil-efrūz

Viṣālıñg cāngа ārām ġam-ı hecriñg cehān-sūz[1160]

Mefâ'îlün mefâ'îl mefâ'îlün mefâ'îl

Bir rükün salim bir rükün maksûr

Közüñg-dėk bar mu nergis yüzüñg-dėk bar mu gülşen

Ėnginñg-dėk bar mu nesrīn ḳadıñg dėk bar mu sūsen[1161]

(14) *Mefâ'îlün fa'ûlün mefâ'îlün fa'ûlün*

[1158] Ey gönüle aydınlık veren (sevgili), yüzünün üstünde kara perçeminin ne olduğunu bil; bir yılan hazine üstüne yatıp onu gece gündüz saklar.

[1159] Gösteriş her ne kadar olursa olsun ondan fazlasın; sana can derler; ama külfetsiz candan daha değerli.

[1160] Boyun nazlı nazlı salınan servi, yanağın gönüle aydınlık veren ay; kavuşman can için huzur, ayrılık gamın cihanı yakan (bir acı).

[1161] Gözün gibi nergis var mı, yüzün gibi çiçek bahçesi var mı; yanağın gibi nesrin var mı, boyun gibi susen var mı?

Makbûz

(38b/1) *Sėninĝçe kimdedür ṣafā sėninĝçe kim-durur belā*
Mėninĝçe kim ḳılur vefā mėninĝçe kim çėker cefā[1162]

Câmî

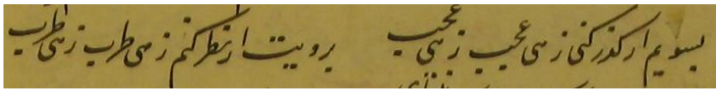

Ḳaşıġa barġalı köngül özige kėlmedi nė'tey
Yüzige tüşkeli <közüm> közige ilmedi ol ay[1163]
Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Bir rükün makbûz bir rükün salim

(5) *Ḳaşıġa barġalı köngül özige kėlmedi nė'tey*
Yüzige tüşkeli közüm közige ilmedi ol ay[1164]
Kėl ėy refīḳ-i gül-çehre kėtür raḥīḳ-i gül-rengī
Özüng içip mang̃a ḳoyġıl köter nevā tüzüp çengī[1165]
Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Bir rükün makbûz bir rükün maksûr

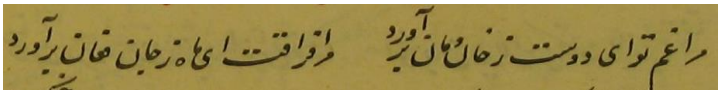

Kėl ėy refīḳ-i gül-rū kėtür raḥīḳ-ı gül-reng
Özüng içip mang̃a ḳoy köter nevā tüzüp çeng[1166]
(10) *Mefā'ilün mefā'il mefā'ilün mefā'il*

[1162] Zevk ü safa senin kadar kimde var, bela senin kadar kimde var; kim benim kadar vefâlıdır, kim benim kadar cefa çeker?

[1163] Gönül onun huzuruna gideli beri kendine gelemedi, ne yapayım, gözüm yüzünü göreli o ay gözüne ilişmedi.

[1164] bak 135

[1165] Ey gül yüzlü arkadaş, gül renkli bir şarap getir; benim için koy, kendin içip bir çengi kurup şarkı söyle.

[1166] bak 137

Bir rükün makbûz bir rükün muhannak

Mėning̑ ġamım bilmey sėn sėning̑ bile nė'tgümdür

Cefãnı kem ḳılmay sėn başım alıp kėtgümdür[1167]

Mefâ'ilün mef'ûlün mefâ'ilün mef'ûlün

Bir rükün makbûz bir rükün mahzûf

Vefãnı kem bilür sėn sėning̑ bile nė'tey mėn

Cefãnı köp ḳılur sėn başım alıp kėtey mėn[1168]

(39a/1) *Mefâ'ilün fa'ûlün mefâ'ilün fa'ûlün*

Bir rükün makbûz bir rükün ahrem-i mecbûb

Kėl ėy nigārım mang̑a naẓar ḳıl

Teraḥḥum ėylep bėri güẕer ḳıl[1169]

Mefâ'ilün fa' Mefâ'ilün fa'

Mekfûf arûz ve darb salim

Kėl ėy sāḳi-yi gül-rūy kėtür bāde-i gül-rengī

Sėn içkil mang̑a hem ḳoy köter sāz ḳılıp çengī[1170]

(5) *Mefâ'ilü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Mefâ'ilün*

Mekfûf-i maksûr

Kėl ėy sāḳi-yi gül-rūy kėtür bāde-i gül-reng

Sėn içkil mang̑a hem köter sāz ḳılıp çeng[1171]

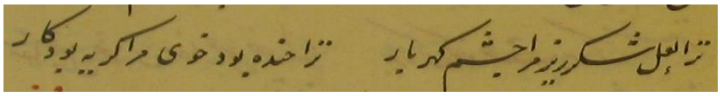

Mefâ'ilü mefâ'il mefâ'il mefâ'il

[1167] Sen benim gamımdan haberdar değilsin, seninle ne yapacağım, cefanı azaltmıyorsun, başımı alıp gideceğim.

[1168] Sen vefâ(lı olma)yı az biliyorsun, seninle ne yapacağım, çok cefa ediyorsun, başımı alıp gideceğim.

[1169] Ey nigarım, gel, bana bak; merhamet edip beri gel.

[1170] bak 137

[1171] bak 137

Mekfûf arûz ve darb mahzûf

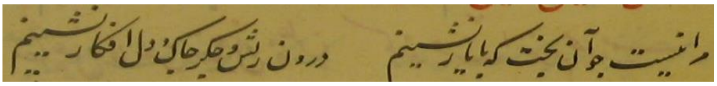

(10) Nevâyî

Cemālinĝġa nėçe baḳsam ėrür ḥüsni füzünraḳ
Ḫayālınĝġa nėçe tüşsem ėrür fikrim uzunraḳ[1172]
Mefâ'îlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ûlün

Bir rükün mekfûf bir rükün salim

Yüzi birle ol ay ḳaddı biri serv ü biri lāle
Ḫaṭı birle anınĝ ḫaddı biri māh u biri hāle[1173]
Mefâ'îlü mefâ'îlün mefâ'îlü mefâ'îlün

Bir rükün mekfûf bir rükün makbûz

(39b/1) *Nėçe ḳılsam anĝa du'ā manĝa yār sitem ḳılur*
Nėçe ḳılsam anĝa vefā manĝa mihrni kem ḳılur[1174]
Mefâ'îlü mefâ'ilün mefâ'îlü mefâ'ilün

Bir rükün mekfûf bir rükün muhannak

Ḳanı sėnçe dil-dārī ḳanı mėn dėk dil-dāde
Ḳanı sėn kibi ser-keş ḳanı mėn dėk üftāde[1175]
Mefâ'îlü mef'ûlün mefâ'îlü mef'ûlün

[1172] Senin güzel yüzüne ne kadar baksam güzelliği daha (da) artar; hayaline ne kadar dalsam düşüncem daha (da) uzun sürer.

[1173] Yüzü ile o ay (yüzlü sevgilinin) boyu: biri servi, biri lâle; yüzünün ayva tüyü ile onun yanağı: biri ay, biri hâle.

[1174] Ona ne kadar çok dua etsem, yar bana o kadar sitem ediyor; ona ne kadar çok vefâlı olsam, bana (o kadar) az sevgi gösteriyor.

[1175] Hani senin gibi, gönlü kendisine bağlayan bir (sevgili), hani benim gibi gönlü bağlanmış (âşık) ; hani senin gibi dik başlı, hani benim gibi düşkün?

Bir rükün mekfûf bir rükün mahzûf

(5) Nevâyî

Közüng-dėk ḳanı nergis yüzüng-dėk ḳanı gülşen

Ėnging-dėk ḳanı nesrīn ḳadıng-dėk ḳanı sūsen[1176]

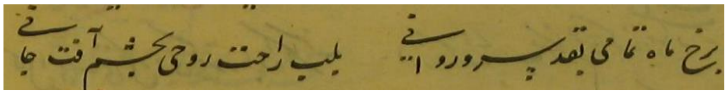

Mefâ'îlü fa'ûlün mefâ'îlü fa'ûlün

Bir rükün mekfûf bir rükün eşter

Tėnim boldı mūy dėk bėlingning firāḳıdın

Közüm yaşı cūy dėk yüzüng işţiyāḳıdın[1177]

Mefâ'îlü fâ'ilün mefâ'îlü fâ'ilün

Mekfûf ahreb-i ahrem-i mecbûb

(10) *Ḫayāl ėtsem ol bėlni ḥāl ėltedür*

Mėni bėli sarı ḫayāl ėltedür[1178]

Mefâ'îlü mef'ûlü mef'ûlü fa'

Ahrem-i muhannak-ı ahreb arûz ve darb salim

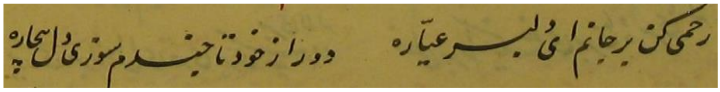

Kim bolġay bir sėn-dėk 'ālemde perī-rūyī

Bī-derdī bī-mihrī bī-raḥm cefā-cūyī[1179]

(40a/1) *Mef'ûlün mef'ûlün mef'ûlü mefâ'îlün*

[1176] Hani gözün gibi nergis, hani yüzün gibi çiçek bahçesi; yanağın gibi nesrin hani, boyun gibi susen hani?

[1177] Bedenim belinden ayrı olma sebebiyle kıl gibi, gözümün yaşı yüzü görme arzusuyla ırmak gibi.

[1178] O beli hayal etsem kuvvet getiriyor, hayal beni beline doğru götürüyor.

[1179] Âlemde tek senin gibi peri yüzlü, dertsiz, sevgisiz, acımasız, cefa eden kim olabilir?

Ahrem-i muhannak

Kim kördi bir sėn-dėk ʿālemde gül-çehrī
Bī-derdī bī-raḥmī bed-ḫūyī bed-mihrī[1180]
Mefʿûlün mefʿûlün mefʿûlün mefʿûlün

Bir rükün ahrem bir rükün salim

Tā aldı kön̂güllerni ol yüz bile ol gīsū
Kündüz ėlge nė ārām kėçe ėlge nė uyḳu[1181]
(5) *Mefʿûlün mefâʿîlün mefʿûlün mefâʿîlün*

Ahreb-i musabbag

Nevâyî

Ṣıdḳın̂g boluban urmaḳ bu günbed-i aḫżar çarḫ
Ḳaṣrın̂ġadur urġan-dėk bir sebz-i kebūter-çarḫ[1182]

Hâfız

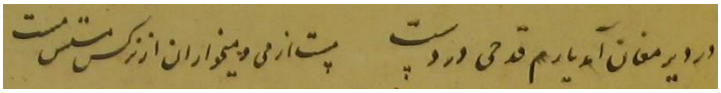

Mefʿûlü mefâʿîlün mefʿûlü mefâʿîlān

Bir rükün ahreb bir rükün salim

Rubâî

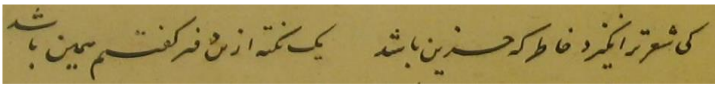

(10) *Tā alġalı kön̂glümni ol yüz bile ol gīsū*
Kündüz man̂ga nė ārām kėçe man̂ga nė uyḳu[1183]
Mefʿûlü mefâʿîlün mefʿûlü mefâʿîlün

[1180] Âlemde tek senin gibi bir gül yüzlü, dertsiz, acımasız, kötü huylu, sevgisi kötüyü kim gördü?!

[1181] O yüz ile o omuza dökülen uzun saç gönülleri aldı, halka gündüz huzur yok, gece uyku yok.

[1182] Bu dönen felek ayak bağı (gibi) senin bağın olup yeşil bir güvercin olan felek senin urgan gibi, dönüşün içindir.

[1183] O yüz ile omuza dökülen saç gönlümü alalı benim için gündüz durmak, gece uyku yok.

Ahreb-i mekfûf arûz ve darb salim

Nevâyî

Örter manĝa ḥayret ger anınĝ ḥüsniġa köz salsam
Örter mėni ġayret ger öter çaġda baḳıp ḳalsam[1184]

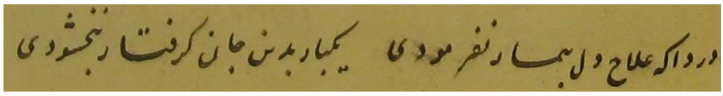

(40b/1) *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü mefâ'îlün*

Ahreb-i mekfûf-ı maksûr

Maḥvî

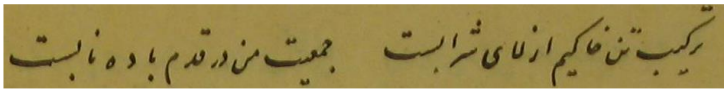

Luṭfî

Ėy menĝleri fülfül közi kāfir yüzi kāfūr
Asru daġı bolma bu kėçer ḥüsnünĝe maġrūr[1185]
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü mefâ'îl

Ahreb-i mekfûf-ı mahzûf

(5) *Yaz boldı vü boldı yana cennet kibi yazı*
Ḫōş ol kişi kim 'ayş ile ötkey ḳış u yazı[1186]

Ḫayālī

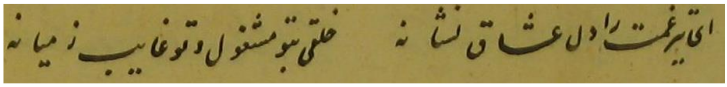

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ûlün

[1184] Eğer onun güzelliğine göz atsam şaşkınlık beni kaplar; geçen zamanda bakıp kalsam kıskançlık beni yakar/kasıp kavurur.

[1185] Ey benleri karabiber, gözü siyah, yüzü (kafur gibi) beyaz, bu geçici güzelliğinle çok da mağrurlanma.

[1186] İlkbahar geldi ve yine ova cennet gibi oldu; yazı ve kışı zevk ü safa ile geçen kişi hoştur.

Bir rükün ahreb bir rükün maksûr

Ėy yār-ı cefā-kār gāhī mėni ḳıl yād
Hecrinĝde ġamım bar vaṣlınĝ bile ḳıl şād[1187]
Mef'ûlü mefâ'îl mef'ûlü mefâ'îl

Ahreb-i mahzûf

(10) *'Işḳıda barıptur ārām u ḳarārım*
Ḳılġay mu teraḥḥum ḥālımġa nigārım[1188]
Mef'ûlü fa'ûlün mef'ûlü fa'ûlün

Ahreb-i ahrem-i mecbûb

Ḳad birle şimşād vü yüz birle gül
Köz birle maḫmūr vü söz birle mül[1189]
Mef'ûlü mef'ûlü mef'ûlü fa'

Ahreb arûz ve darb salim

(41a/1) *Ḳad birle şimşād u yüz birle ėrür sėn gül*
Köz birle maḫmūr u söz birle ėrür sėn mül[1190]
Mef'ûlü mef'ûlü mef'ûlü mefâ'îlün

Bir rükün ahreb bir rükün muhannak

Cānımdadur yādı könĝlümdedür fikri
Cismimdedür dāġı aġzımdadur ẕikri[1191]
Mef'ûlü mef'ûlün mef'ûlü mef'ûlün

[1187] Ey eziyet eden yâr, ara sıra beni yad et; ayrılığında gamım var, vuslatınla mutlu et.

[1188] Onun aşkındayken rahatım, huzurum gidiyor; nigârım hâlime acır mı?

[1189] Boy ile şimşir, yüz ile gülsün; göz ile mahmur ve söz ile şarapsın.

[1190] bak 161

[1191] Hâtırası canımdadır, fikri gönlümdedir; yarası bedenimde, zikri ağzımdadır.

Ahreb arûz ve darb muhannak

(5) *Ḳad birle şimşād u yüz birle gül sėn sėn*
Köz birle maḫmūr u söz birle mül sėn sėn[1192]
Mef'ûlü mef'ûlü mef'ûlü mef'ûlün

Bir rükün ahreb bir rükün makbûz

Ėy yār teraḥḥum ėt ḥālımġa naẓar ḳılıp
Geh gāh ḳaşımġa yėt bu sarı güẕer ḳılıp[1193]
Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün

Bir rükün ahreb bir rükün eşter

Baburnı ol perī dīvāne ėyledi
'Ālemning ehliġa efsāne ėyledi[1194]
(10) *Mef'ûlü fâ'ilün mef'ûlü fâ'ilün*

Ahreb-i makbûz arûz ve darb salim

Ėy yār teraḥḥum ėt ḥālımġa naẓar ėylep
Geh gāh ḳaşımġa yėt bu sarı güẕer ėylep[1195]
Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'îlün

Ahreb arûz ve darb makbûz

Ėy yār naẓar ėylep ḥālımġa teraḥḥum ėt
Bu sarı güẕer ėylep geh gāh ḳaşımġa yėt[1196]
(41b/1) *Mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'ilün*

[1192] Sen boy ile şimşir, yüz ile gülsün; sen göz ile mahmur ve söz ile şarapsın.

[1193] Ey yâr, hâlime bakıp acı, zaman zaman bu tarafa gelip karşıma çık.

[1194] Babur'u o peri, deli dîvâneye çevirdi, insanoğluna efsane etti.

[1195] bak 164

[1196] bak 164

Ahreb arûz ve darb maksûr

Hecrinĝde mėni ḳoyma tėnĝri üçün ėy yār
Bu hecr belāsıdın mėn ḫasteni ḳutḳar[1197]
Mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îl

Ahreb arûz ve darb mahzûf

Ümmīd viṣālınĝdın ger bolmasa ėy ay
Hecrinĝ elemi içre yüz mėn kibi ölgey[1198]
(5) *Mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü fa'ûlün*

Bir rükün eşter bir rükün salim

Ġāfil olma ėy sāḳī gül çaġın ġanīmet tut
Vaḳt-ı 'ayş ėrür bāḳī ol çaġır kėtür bat tut[1199]

Câmî

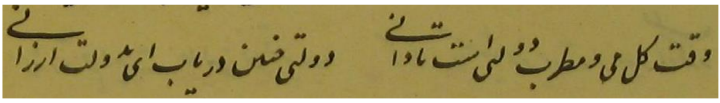

Fâ'ilün mefâ'îlün fâ'ilün mefâ'îlün

Bir rükün eşter bir rükün makbûz

Ġāfil olma ėy yigit gül çaġını ḫōş kėçür
Vaḳt-i 'ayş ėrür ėşit iç dağı manĝa içür[1200]
(10) *Fâ'ilün mefâ'ilün fâ'ilün mefâ'ilün*

[1197] Ey yâr, Allah için beni senden ayrılık içinde bırakma; bu ayrılık belasında ben hastayı kurtar.

[1198] Ey yâr, eğer sana kavuşma ümidi olmasa ayrılığının eleminde ben gibi yüz (kişi) ölür.

[1199] Ey sâkî, gâfil olma, gül vaktini ganimet bil; o zevk ü safa vakti devamlıdır, şarap getir, hemen ikram et.

[1200]Ey yiğit, gâfil olma, gül vaktini hoş geçir; dinle, zevk ü safa vaktidir, iç, bana (da) içir.

Bir rükün eşter bir rükün mekfûf

Sėn kibi cefā-kār ḳılmadı kişi yār

Mėn kibi vefā-dār bilmedi kişi zār[1201]

Fâ'ilün mefâ'îlü fâ'ilün mefâ'îlü

Bir rükün eşter bir rükün muhannak

Ḳandadur bir sėn dėk dehr ara gül-çehrī

Bī-vefā bī-derdī pür-cefā bed-mihrī[1202]

(42a/1) *Fâ'ilün mef'ûlün fâ'ilün mef'ûlün*

Bir rükün eşter bir rükün mahzûf

Ḳandadur sėning-dėk dehr ara belāyī

Fitne-i zamānī āfet-i ḫudāyī[1203]

Fâ'ilün fa'ûlün fâ'ilün fa'ûlün

Eşter arûz ve darb mecbûb

Ta'alluḳ 'alāyıḳ bile ḳalmadı

İşim bu ḫalāyıḳ bile ḳalmadı[1204]

(5) *Fa'ul fâ'ilün fâ'ilün fâ'ilün*

[1201] Kimse senin gibi eziyet edeni (kendine) yâr etmedi; benim gibi vefâlı, inleyen (kişiyi) tanımadı.

[1202] Dünyada sadece senin gibi bir gül çehreli, vefâsız, dertsiz, çok eziyet eden, sevgisiz nerede bulunur.

[1203] Dünyada senin gibi bir belâ, bir (bu) devrin fitnesi, Allah'ın (özenle yarattığı) bir güzeli nerededir?!

[1204] (Çeşitli) alâkalarla bağ kalmadı; bu insanlarla işim kalmadı.

Müseddesât-ı meczû-yı salimü'l-erkân

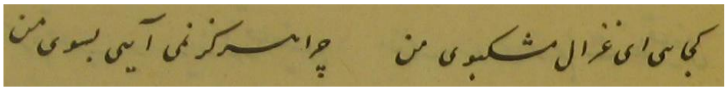

Nevâyî

Zihī ruḫsārıng allıda ḳuyaş tīre
Ḳuyaşdın yoḳ ki andın ėl közi ḥīre[1205]
Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Maḳṣūr

Nevâyî

Köngüller ḳutı şīrīn dāsıtānıng
Bag̀ırlar kānı la'l-i dür-fişānıng[1206]

(10) Mīrzā Baysung̀ur Mīrzā Şāh-ruḫ

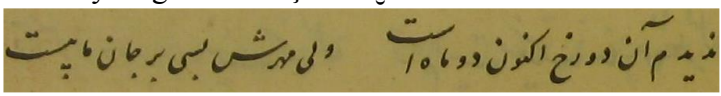

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îl

Mahzûf

Mü'ellif

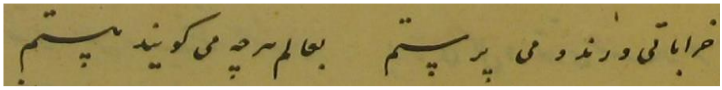

Yana köz öyide me'vā ḳılıp sėn
Köngül kāşāneside cā ḳılıp sėn[1207]

(42b/1) *Mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ûlün*

[1205] Ne hoş, yanağın yanında güneş karanlık (kalır); Halkın gözü güneşten değil ondan (sevgiliden) kamaşmış.

[1206] Gönüllerin saadeti şirin destanın, yüreklerin madeni inci saçan dudağındır.

[1207] Yine göz evinde sığınak edinmişsin; gönül sarayında yer edinmişsin.

Mekfûf-ı makbûz

Yana köz öyide yār vaṭan ḳılur

Köñgül öyini gül-zār u çemen ḳılur[1208]

Mefâ'îlün mefâ'îlü mefâ'ılün

Makbûz

Bu sarıġa güẕer ḳılıp ḳaşımġa yėt

Mėniñg sarı naẓar ḳılıp teraḥḥum ėt[1209]

(5) *Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün*

Makbûz arûz ve darb salim

Kerem ḳılıp bu sarıġa güẕer ḳılġıl

Mėniñg sarı teraḥḥum ėt naẓar ḳılġıl[1210]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'îlün

Makbûz arûz ve darb maksûr

Ḳanı sañga mėniñg kibi vefâ-dār

Ḳanı mañga sėniñg kibi cefâ-kār[1211]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'îl

Makbûz arûz ve darb mahzûf

Ḳara közüm bu sarıġa güẕer ḳıl

Teraḥḥum ėt mėniñg sarı naẓar ḳıl[1212]

Mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ûlün

[1208] Yâr yine göz evini vatan yapar, gönül evini çiçek bahçesi ve çimenliğe çevirir(canlandırı, şenlendirir).

[1209] Bu tarafa geçip yanıma ulaş; bana doğru bakıp merhamet et.

[1210] Lutfedip bu tarafa geç; merhamet et, bana doğru bak.

[1211] Sana benim gibi vefâlı hani, bana senin gibi eziyet eden hani?

[1212] Kara göz(lü sevgili) bu tarafa geç, merhamet et, bana doğru bak.

Makbûz arûz ve darb ahrem-i mecbûb

Ḫadı semen ḫaṭṭı ʿanber

Yüzi gül ü ḳaddı ʿarʿar[1213]

Mefâʿilün fâʿilün faʿ

Mekfûf-ı maksûr

(43a/1) *Besī māyıl-i aġyār sėn ėy yār*

Dil-āzār u cefā-kār sėn ėy yār[1214]

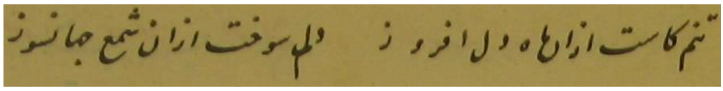

Mefāʿîlü mefāʿîlü mefāʿîl

Mekfûf-ı mahzûf

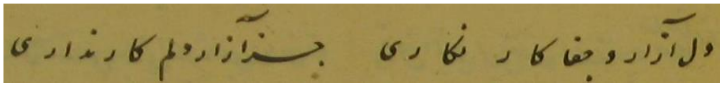

(5) *Mėn-i dil-şudaġa yār kėrektür*

Velī yār-ı vefā-dār kėrektür[1215]

Mefāʿîlü mefāʿîlü faʿûlün

Ahrem-i eşter arûz ve darb salim

Nevâyî

Kėlgil kim hecr ara ḥazīndür mėn

ʿIşḳınġdın ġamġa hem-nişīndür mėn[1216]

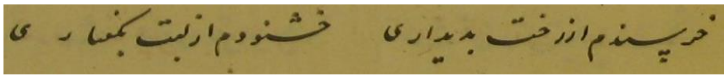

Mefʿûlün fāʿilün mefāʿîlün

[1213] Yanağı yasemen, yüzünün ayva tüyleri amber, yüzü gül, boyu dağ servisi

[1214] Ey yâr, rakiplere çok heveslisin; ey yâr, gönül incitici ve eziyet edensin.

[1215] Gönlünü kaptırmış ben için yâr gereklidir; ancak vefâlı yâr gereklidir.

[1216] Gel; çünkü ayrılık acısı içinde hüzünlüyüm; Aşkın yüzünden gamla dostum.

Ahrem-i eşter-i maksûr

(10) 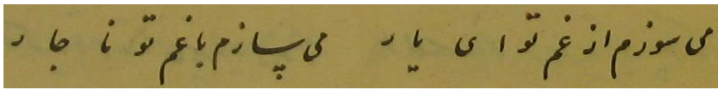

Hicrānınṉg ḳıldı bizni efgār

Dermānım vaṣl ėrür kėl ėy yār[1217]

Mef'ûlün fâ'ilün mefâ'îl

Ahrem-i eşter-i mahzûf

Ėy meh-veş kėl ki zārdur mėn

Hecriṉgdin bī-ḳarārdur mėn[1218]

(43b/1) 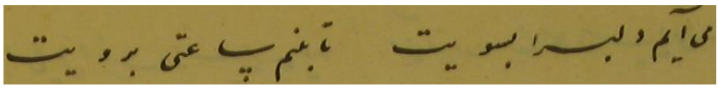

Mef'ûlün fâ'ilün fa'ûlün

Ahreb-i mekfûf

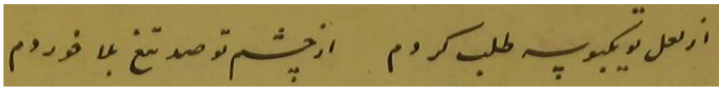

Nevâyî

Ėy ḥüsni cehān içre belā salġan

Ḳatl ėtkeli ḫalḳ üzre ṣalā salġan[1219]

(5) *Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün*

Ahreb-i mekfûf-ı maksûr

Ėy yār mėni ḳılma dil-efgār

Zinhār mėni ḳılma dil-efgār[1220]

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îl

[1217] Hicranın bizi yaraladı; ey yâr, ilacımm kavuşmadır, gel.

[1218] Ey ay gibi güzel, gel, çünkü inliyorum; Ayrılığın sebebiyle huzursuzum.

[1219] Ey güzelliği cihana bela salan, katl etmek için halka meydan okuyan.

[1220] Ey yâr, beni gönlü yaralı yapma, kesinlikle beni gönlü yaralı yapma.

Ahreb-i mekfûf-ı mahzûf

Şeyh Sâdî

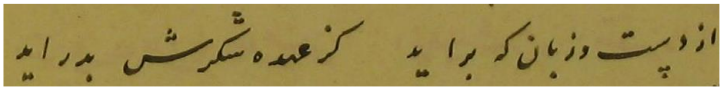

(10) Nevâyî

Ḳad ger budur ėy serv ü ṣanavber
Ṭūbī sanĝa bir bende vü çāker[1221]
Mef'ûlü mefâ'îlü fa'ûlün

Ahreb-i makbûz

Ėy şāh ki ḥāletimni sormay sėn
Yüz āh ki ḥāletimni sormay sėn[1222]

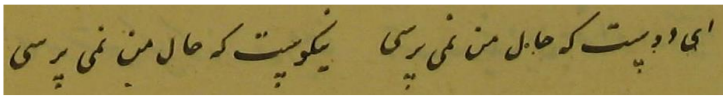

(44a/1) *Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün*

Ahreb-i makbûz

Her kim ki vefā ḳılur vefā körer
Her kim ki cefā ḳılur cefā körer[1223]
Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'ilün

Ahreb-i makbûz-ı maksûr

Şāhī

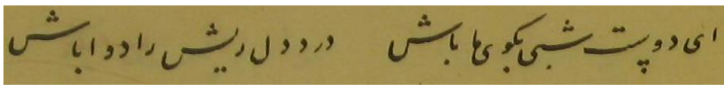

(5) *Yüz körsetip öltürür sėn ėy ay*
Yoḳ sėn kibi ḫod-nümāy ü ḫod-rāy[1224]
Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îl

[1221] Ey servi, çam fıstığı ağacı, eğer boy buysa tubâ sana bir kul köledir.

[1222] Ey şah, hâlimi sormuyorsun, yüz (kere) ah, hâlimi sormuyorsun!

[1223] Vefâlı olan vefâ görür, Eziyet eden, eziyet görür.

[1224] Ey ay (yüzlü sevgili), yüzünü göstererek öldürüyorsun, senin gibi kendini öven, dik kafalı yok.

Ahreb-i makbûz-ı mahzûf

Kŏnĝlümni çü ol perī alıptur

Dīvāne bolurġa nė ḳalıptur[1225]

Câmî

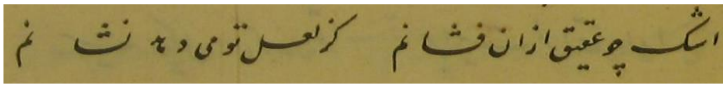

Mef'ûlü mefâ'ilün fa'ûlün

Eşter arûz ve darb salim

(10) *Zühd kėtti ėse kerem ḳıldı*

'Işḳ kėldi vü muḥterem ḳıldı[1226]

Fâ'ilün fâ'ilün mefâ'îlün

Murabbaât-ı meştûr-ı salim

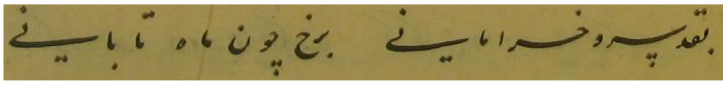

Ḳadınĝ serv-i ḫırāmāndur

Yüzünĝ ḫūrşīd-i tābāndur[1227]

(44b/1) *Mefâ'îlün mefâ'îlün*

Mekfûf-ı maksûr

Sanĝa bende bolay yār

Mėni ḳılma dil-efgār[1228]

Mefâ'îlü mefâ'îl

[1225] O peri gönlümü aldığı için dîvâne olacak ne kaldı (gönül yok).

[1226] Zahitlik gittiyse lutfetti, aşk geldi ve saygı değer yaptı.

[1227] Boyun nazlı nazlı salınan servidir, yüzün parlak güneştir.

[1228] Yâr, san köle olayım, beni yaralama.

Mekfûf-ı mahzûf

(5)

Ḳadıng serv-i revāndur

Yüzüng āfet-i cāndur[1229]

Mefâ'îlü fa'ûlün

Makbûz

Beri kėl ėy közi ḳara

Teraḥḥum ėt firāḳ ara[1230]

Mefâ'ilün mefâ'ilün

Bir rükün makbûz bir rükün salim

(10) *Beri kėl ėy saçı sünbül*

Yüzüng gülige mėn bülbül[1231]

Mefâ'ilün mefâ'îlün

Bir rükün makbûz bir rükün maksûr

Közümdedür cemāling

Köngüldedür ḫayāling[1232]

Mefâ'ilün mefâ'îl

Bir rükün makbûz bir rükün mahzûf

(45a/1) *Közümdedür cemāli*

Köngüldedür ḫayāli[1233]

Mefâ'ilün fa'ûlün

[1229] Boyun salınan, endamlı servidir, yüzün can yakıc (güzelliktedir)

[1230] Ey kara gözlü, beri gel; ayrılıkta merhamet et.

[1231] Ey saçı sünbül, beri gel; yüzünün gülü için bülbülüm.

[1232] Güzelliğin gözümdedir. hayalin gönüldedir.

[1233] Güzelliği gözümdedir. hayali gönüldedir.

Bir rükün ahreb bir rükün salim

Gül ġonçesi ḫandāndur

Ol ġonçe suḫen-dāndur[1234]

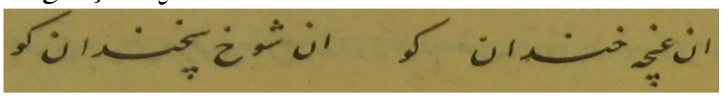

(5) *Mef'ûlü mefâ'îlün*

Ahrem-i muhannak

Yoḳ sėn dėk gül-çehrī

Bī-raḥmī bī-mihrī[1235]

Mef'ûlün mef'ûlün

Hezec bahrinin salim veznini on altı rükün ile söylemişler. Örnek bu beyit:

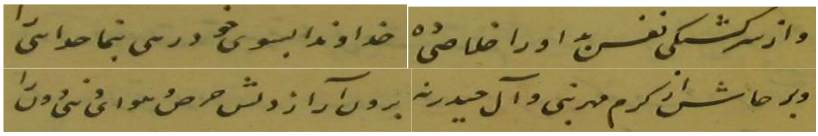

(10)

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün :

Yine bu *salim*i yirmi rükün ile de söylemişler. Örnek Tarâzî'nin bu beyti:

Bu şekl ü ḥüsn ile cānā sėninġ dėk şūḫ u 'ayyār u laṭīf ü nāzük ü zībā vü ṭannāz u şeker-güftār u şīrīn-kār bir dil-ber

Anadın toġmadı hergiz 'Irāḳ u Çīn ü Yaġma u Çigil (45b/1) *Saḳsın u Mıṣr u Ḫāver u Rūm u Ḫoten mülkinde ėy ra'nā-yı sīmin-ber*[1236]

[1234] Gül goncası şen, neşelidir; o gonca güzel konuşandır.

[1235] Senin gibi gül yüzlü, acımasız, sevgisiz yok

[1236] Cânâ, ey gümüş gibi beyaz göğüslü latîf, bu şekil ve güzellik ilesenin gibi şuh, hilekâr, latîf, nazik, güzel, alaycı, tatlı sözlü, hoş davranan bir güzel Irak, Çin, Yağma, Çiğil, Saksın, Mısır, Haver, Rum ve Hoten ülkesinde annesinden asla doğmadı.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yine *sadr* ve *ibtidâ ahreb* ve *arûz*, *darb mahzûf*, *haşv mekfûf* vezninde otuz rükün ile söylemişler:

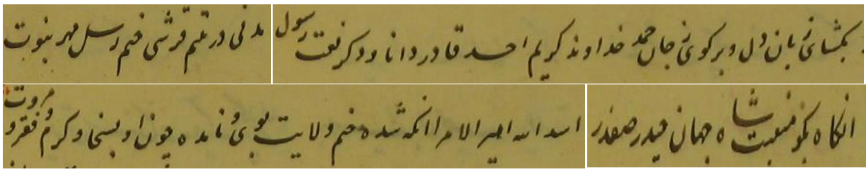

Bu-g'şāy zebān-ı dil ü ber gūy zi cān ḥamd-ı Ḫudāvend-i (5) kerīm-i aḥad-ı ḳādir-i dānā diger na't-ı Resūl-i Medenī dürr-i yetīm-i Ḳaraşī ḫatm-i rüsul mihr-i nübüvvet

Ān-gāh bi-gū menḳıbet-i şāh-ı cihān Ḥaydar-ı ṣafder esedu'llāh emīru'l-ümerā ān-ki şude ḫatm-i velāyet be-vey u n'āmede çun u be-seḫā vü kerem ü faḳr u mürüvvet

Arûz (risalesinin) tamamlanmasından iki üç yıl sonra, Hindistan fethinin son yılı tarih dokuz yüz otuz üçte, Sanbel tarafına giderken *mutatavvel* bir beyit on altı rükün ile söylenmişti.

Dairelerin mısraları yoluyla vetedler ve sebeblerin takdim ve tehiriyle (10) *hezec, recez ve remel* olmak üzere üç bahirde *mutatavvel* vezin meydana getirilir. *Hezec* bahrinde *mekfûf, arûz ve darb maksûr*.

Manĝa sėn nėçe kim cevr ü cefā birle 'aẕāb ėylesenĝ ėy yār-ı cefā-cūy-ı pür-āzār-ı sitem-kār

Sanĝa mėn ḳıluram ḳulluḳ u ḫidmet çėkerem cevr ü cefā tā ki tirig mėn ėrürem yār-ı vefā-dār[1237]

Mefâ'îlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Mefâ'îl

[1237] Ey zulmeden, çok incitici, zalim, sen bana ne kadar zulüm ve eziyet ile azap çektirsen (de) ben sana kulluk ve hizmet ederim, hayatta olduğum müddetçe cevr ve cefa çekerim, ben vefâlı yârim.

Mefâ'îlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fa'ûlün

(46a/1) Bu hezec bahrindeki *mutatavvel* beytin mısralarının başındaki vetedler sonra getirilse *recez* bahrinden *matvî* olur:

Sėn nėçe kim cevr ü cefâ 'aẕāb ėylesen̂g ėy yār-ı cefâ-cūy-ı pür-āzār-ı sitem-kār man̂ga

Mėn ḳıluram ḳulluḳ u ḫidmet çėkerem cevr ü cefâ tā ki tirig mėn ėrürem yār-ı vefâ-dār san̂ga[1238]

(5) *Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ılün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün*

Bu *recez* bahrindeki *mutatavvel* beytin mısralarının başındaki sebebler sonra getirilse *remel* bahrinden *mahbûn* olur:

Nėçe kim cevr ü cefâ birle 'aẕāb ėylesen̂g ėy yār-ı cefâ-cūy u pür-āzār u sitem-kār man̂ga sėn

Ḳıluram ḳulluḳ u ḫidmet çėkerem cevr ü cefâ tā ki tirig mėn ėrürem yār-ı vefâ-dār san̂ga mėn[1239]

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ılâtün fe'ilâtün (10) fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ılâtün

Hezec bahrinde **müştebih bolur veznler:**

Mefâ'ilün (sekiz kez) *müsemmen-i makbûz* veznidir, *recez* bahrinde *müsemmen-i mahbûn*dur.

Bu *müsemmen*, *bir rükün salim*, *bir rükün mahzûf* vezni: *Mefâ'îlün fa'ûlün* (dört kez), *'arîż* bahrinde *müsemmen-i salim*dür.

Bu *müseddes, arûz ve darb mahzûf* vezni: *Mefâ'îlün mefâ'îlün fa'ûlün*, *vāfir* bahrinde *müseddes* (46b/1) *ma'sûb-ı maktûf*tur.

[1238] bak 209

[1239] bak 209

Bu *müsemmen, bir rükün mekfûf, bir rükün makbûz* vezni: *Mefâʿîlü mefâʿilün mefâʿîlü mefâʿilün*; *muktezeb* bahrinde *müsemmen-i mahbûn*dur.

Bu *müseddes-i ahreb-i makbûz-ı mahzûf* vezni: *Mefʿûlü mefâʿilün faʿûlün*, *vâfir* bahrinde *müseddes-i aʿḳaṣ-i maʿkûl-ı maktûf*tur.

Bu *müsemmen-i mekfûf-ı ahreb-i ahrem-i mecbûb* vezni: *Mefâʿîlü* (5) *mefʿûlü mefʿûlü faʿ*, *mütekârib* bahrinde *müsemmen-i mahzûf*tur, *faʿûlün faʿûlün faʿûlün faʿul* olur.

Bu *müsemmen, bir rükün eşter, bir rükün salim* vezni: *Fâʿilün mefâʿîlün fâʿilün mefâʿîlün*, *muktezeb* bahrinde *müsemmen-i matvî-yi maktûʿ*dur, *fâʿilâtü mefʿûlün fâʿilâtü mefʿûlün* olur.

Bu *müsemmen, bir rükün eşter, bir rükün makbûz* vezni: *Fâʿilün mefâʿilün fâʿilün mefâʿilün*; *muktezeb* bahrinde *müsemmen, bir rükün matvî, bir rükün merfûʿ*dur, *fâʿilâtü fâʿilün fâʿilâtü fâʿilün* (10) olur.

Bu *müsemmen-i mecbûb-ı eşter* vezni: *Faʿul fâʿilün fâʿilün fâʿilün*, *mütekârib* bahrinde *müsemmen, arûz ve darb mahzûf*dur, *faʿûlün faʿûlün faʿûlün faʿul* olur.

Bu *müseddes-i eşter, arûz ve darb salim* vezni: *Fâʿilün fâʿilün mefâʿîlün*, *hafîf* bahrinde *mahbûn-ı ebter*dür, *fâʿilâtün mefâʿilün faʿlün* olur.

Bilgil ki *dü beytî* ve *terâne* de denilen *rubâî* (47a/1) vezni *hezec* bahrinin zihafa uğramış vezinlerindendir. Şiirin vezinlerinden olan veznin son derece güzel oluşu sebebiyle üstatlar onun üzerinde belli ölçüde durmuşlar. Bu Acem şairlerinin icatlarındandır. Yirmi dört çeşittir, tamamı on vezinden meydana gelir: *Mefâʿîlün* (salim), *mefâʿilün* (makbûz), *mefâʿîlü* (mekfûf), *mefʿûlün* (ahrem), *mefʿûlü* (ahreb), *fâʿilün* (eşter), *faʿûl* (ahtem), faʿul (mecbûb), fâʿ (müzâll), faʿ (ahrem-i mecbûb). (5) Bu yirmi dört vezin iki gruba ayrılır. On iki veznin ilk rükünü *mefʿûlün* gelirse buna ahrem vezinleri (*evzân-ı*

ahrem) derler. Yine on iki veznin ilk rükünü *mef'ûlü* gelirse buna ahreb vezinleri (*evzân-ı ahreb*) derler. Eğer ilk rükünü *mef'ûlün* olursa, ikinci rükünü ya *mef'ûlün* ya *mef'ûlü* ya da *fâ'ilün* olur. Eğer ilk rükünü *mef'ûlü* olursa, ikinci rükünü ya *mefâ'îlün* ya *mefâ'îlü* ya da *mefâ'ilün* olur. Yirmi dört veznin tamamının üçüncü rükünü ya *mefâ'îlün* (10) ya *mefâ'îlü* ya *mef'ûlün* ya da *mef'ûlü* olur; dördüncü rükünü ya *fa'ûl* ya *fa'ul* ya *fâ'* ya da *fa'* olur. Bu ahrem ve ahreb vezinlerinin tespiti için iki şecere düzenlerler. Birine *şecere-i ahrem*, diğerine *şecere-i ahreb* derler. Sonra gelenler bu vezinlerin tespiti için dâire resmederler. Açıkça söylemeli ki dâire bu vezinlerin tespiti için çok yerinde ve uygun değildir.

(47b/1) **Şecere-i aḫrem**

1	Gülşen dėk aḫrem Mef'ūlün	kūyıdın eşter fā'ilün	manĝa bardur sālim mefā'īlün	ġam aḫrem-i mecbūb fa'
2	Gülşen dėk aḫrem Mef'ūlün	kūyıdın eşter fā'ilün	manĝa bardur sālim mefā'īlün	būy ezell fā'
3	**Gülşen dėk aḫrem Mef'ūlün**	**kūyıdın eşter fā'ilün**	**manĝa bar mu mekfūf mefā'īlü**	**güẕār ahtem fa'ūl**
4	Gülşen dėk aḫrem Mef'ūlün	kūyıdın eşter fā'ilün	manĝa bar mu mekfūf mefā'īlü	güẕer mecbūb fa'ul
5	**Gülşen dėk aḫrem Mef'ūlün**	**kūyunĝdur muḥanniḳ mef'ūlün**	**yüzüng dėk muḥanniḳ mef'ūlün**	**gül aḫrem-i mecbūb fa'**
6	Gülşen dėk aḫrem Mef'ūlün	kūyunĝdur muḥanniḳ mef'ūlün	yüzüng dėk muḥanniḳ mef'ūlün	verd aḫrem-i mecbūb fā'
7	**Gülşen dėk aḫrem**	**kūyunĝdur muḥanniḳ**	**yüzüngçe aḫreb**	**semen mecbūb**

	Mef‘ūlün	**mef‘ūlün**	**mef‘ūlün**	**fa‘ul**
8	Gülşen dėk	kūyuñgdur	yüzüñgçe	bahār
	aḫrem	muḥanniḳ	aḫreb	ahtem
	Mef‘ūlün	mef‘ūlün	mef‘ūlü	fa‘ūl
9	**Gülşen dėk**	**kūyuñgda**	**manga bolsun**	**yėr**
	aḫrem	**aḫreb**	**sālim**	**aḫrem-i mecbūb**
	Mef‘ūlün	**mef‘ūlü**	**mefā‘īlü**	**fa‘**
10	Gülşen dėk	kūyuñgda	manga bolsun	yār
	aḫrem	aḫreb	sālim	ezell
	Mef‘ūlün	mef‘ūlü	mefā‘īlün	fā‘
11	**Gülşen dėk**	**kūyuñgda**	**manga bolsa**	**vaṭan**
	aḫrem	**aḫreb**	**mekfūf**	**mecbūb**
	Mef‘ūlün	**mef‘ūlü**	**mefā‘īlü**	**fa‘ul**
12	Gülşen dėk	kūyuñgda	manga bolsa	maḳām
	aḫrem	aḫreb	mekfūf	ahtem
	Mef‘ūlün	mef‘ūlü	mefā‘īlü	fa‘ūl

(48a/1) **Şecere-i aḫreb**

1	Ol yār	ėşigidin	manga bardur	ġam
	aḫreb	maḳbūż	sālim	aḫrem-i mecbūb
	Mef‘ūlü	mefā‘ilün	mefā‘īlün	fa‘
2	Ol yār	ėşigidin	manga bardur	būy
	aḫreb	maḳbūż	sālim	ezell
	Mef‘ūlü	mefā‘ilün	mefā‘īlün	fā‘
3	**Ol yār**	**ėşigidin**	**manga bar mu**	**güẕer**
	aḫreb	**maḳbūż**	**mekfūf**	**mecbūb**
	Mef‘ūlü	**mefā‘ilün**	**mefā‘īlü**	**fa‘ul**
4	Ol yār	ėşigidin	manga bar mu	güẕār
	aḫreb	maḳbūż	mekfūf	ahtem
	Mef‘ūlü	mefā‘ilün	mefā‘īlü	fa‘ūl
5	**Ol yār**	**ėşigidin**	**barġumdur**	**mėn**
	aḫreb	**sālim**	**muḥanniḳ**	**aḫrem-i mecbūb**

	Mef‘ūlü	**mefā‘īlün**	**mef‘ūlün**	**fa‘**
6	Ol yār	ėşigidin	barġumdur	āh
	aḫreb	sālim	muḥannik̇	ezell
	Mef‘ūlü	mefā‘īlün	mef‘ūlün	fā‘
7	**Ol yār**	**ėşigidin**	**barmaġnı mėn**	**unut**
	aḫreb	**sālim**	**aḫreb**	**mecbūb**
	Mef‘ūlü	**mefā‘īlün**	**mef‘ūlü**	**fa‘ul**
8	Ol yār	ėşigide	barmaġnı	dėmeñg
	aḫreb	sālim	aḫreb	ahtem
	Mef‘ūlü	mefā‘īlün	mef‘ūlü	fa‘ūl
9	**Ol yār**	**ėşigide**	**maṅga bolsun**	**yėr**
	aḫreb	**mekfūf**	**sālim**	**aḫrem-i mecbūb**
	Mef‘ūlü	**mefā‘īlü**	**mefā‘īlün**	**fa‘**
10	Ol yār	ėşigide	maṅga bolsun	yār
	aḫreb	mekfūf	sālim	ezell
	Mef‘ūlü	mefā‘īlü	mefā‘īlün	fā‘
11	**Ol yār**	**ėşigide**	**maṅga bolsa**	**vaṭan**
	aḫreb	**mekfūf**	**mekfūf**	**mecbūb**
	Mef‘ūlü	**mefā‘īlü**	**mefā‘īlü**	**fa‘ul**
12	Ol yār	ėşigide	maṅga bolsa	maḳām
	aḫreb	mekfūf	mekfūf	ahtem
	Mef‘ūlü	mefā‘īlü	mefā‘īlü	fa‘ūl

(48b/1) Mevlânâ Abdu’r-rahmân Câmî on iki ahrem vezni için üç rubâî söylemiştir ve on iki ahreb vezni için (de) üç rubâî söylemiştir.

Ahrem vezninin rubâîleri

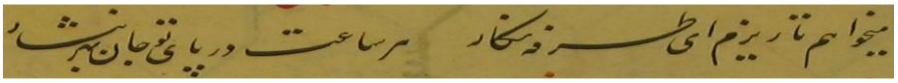

(5) *Mef‘ûlün mef‘ûlü mefâ‘îlü fa‘ûl Mef‘ûlün mef‘ûlün mef‘ûlü fa‘ûl*

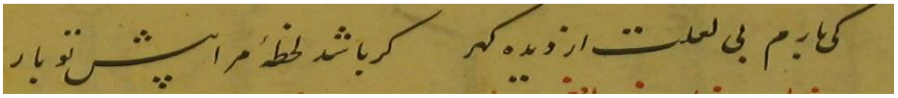

Mef‘ûlün fâ‘ilün mefâ‘îlü fa‘ûl *Mef‘ûlün mef‘ûlün mef‘ûlü fa‘ul*

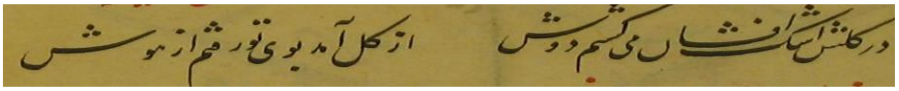

Mef‘ûlün mef‘ûlü mefâ‘îlün fâ‘ *Mef‘ûlün mef‘ûlün mef‘ûlün fâ‘*

(10)

Mef‘ûlün fâ‘ilün mefâ‘îlün fâ‘ *Mef‘ûlün mef‘ûlü mefâ‘îlü fa‘ul*

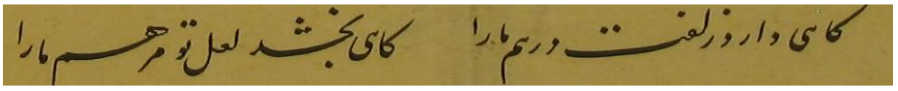

Mef‘ûlün mef‘ûlü mefâ‘îlün fa‘ *Mef‘ûlün mef‘ûlün mef‘ûlün fa‘*

(49a/1)

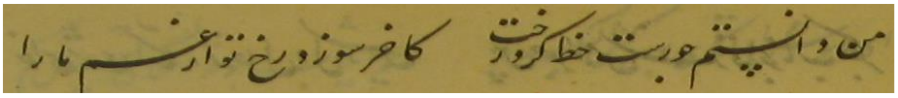

Mef‘ûlün fâ‘ilün mefâ‘îlün fa‘ *Mef‘ûlün fâ‘ilün mefâ‘îlü fa‘ul*

Ahreb vezninin rubâîleri

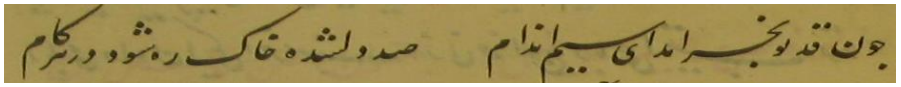

(5) *Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'ilün fâ' Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlün fâ'*

Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilün fâ' Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü fa'ûl

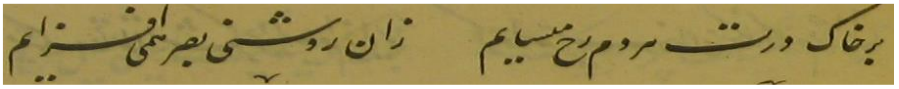

Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'ilün fa' Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlün fa' (10)

Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilün fa' Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü fa'ûl

Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'ilü fa'ul Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü fa'ul (49b/1)

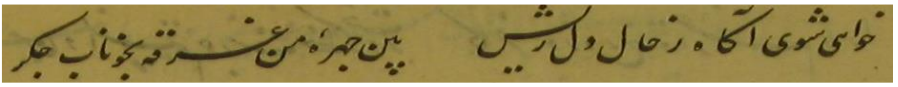

Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ul Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûl

Mîr 'Alî-Şîr Nevâyî de on iki ahrem vezni için üç rubâî ve on iki ahreb vezni için üç rubâî söylemiştir.

(5) **Ahrem vezninin rubâîleri**

Yā Rab nė āfetdür ol ḥüsn ü cemāl
Kim yoḳtur yār ile cehān içre miṣāl[1240]
Mef'ûlün mef'ûlün mef'ûlü fa'ûl
Mef'ûlün mef'ûlü mefâ'îlü fa'ûl
Min̂g ḳatla şükrin dėsem az ėrür
Ger bolsa bir zamān man̂ga kām-ı viṣāl[1241]
Mef'ûlün mef'ûlün mef'ûlü fa'ul
Mef'ûlün fâ'ilün mef'āīlü fa'ûl

(10) *Ėy sėnsiz 'ömrümdin āsāyiş yoḳ*
Köz ister kim körse cemālin̂gni toḳ[1242]
Mef'ûlün mef'ûlün mef'ûlün fâ'
Mef'ûlün mef'ûlü mefâ'îlün fâ'
Kėlgil kim bir ḳatla 'iẕārın̂gnı körey
Kim hecrin̂g köp urdı bu kögsümge oḳ[1243]
Mef'ûlün mef'ûlü mefâ'îlü fa'ul
Mef'ûlün mef'ûlü mefâ'îlün fâ'

(50a/1) *Ėy meh-veş ötkey bu ser-keşlik hem*
Raḥm ėylep bu ḳulġa cefān̂ı ḳıl kem[1244]
Mef'ûlün mef'ûlün mef'ûlün fa'
Mef'ûlün mef'ûlü mefâ'îlün fa'
Tā Tėn̂gri asraġay ḫalāyıḳ̂ḳa sėni

[1240] Yâ Rab, o güzellik ne âfettir; cihanda yârin misâli yoktur.

[1241] Eğer bir an vuslat arzum mümkün olsa bin kere şükrünü desem azdır.

[1242] Ey, sensiz ömürde huzur yok; göz güzelliğini doyunca görmek ister.

[1243] Gel, bir kez yanağını göreyim; çünkü ayrılığın bu göğsüme pek çok vurdu.

[1244] Ey ay yüzlü, merhamet edip bu kula eziyetini azalt; (böylelikle) bu inatçılık da geçer.

Ėyler mėn yüz du'ā sėninğ sarı dem[1245]
Mef'ûlün fâ'ilün mefâ'îlü fa'ul
Mef'ûlün fâ'ilün mefâ'îlün fa'

(5) **Ahreb vezninin rubâîleri**

Ėy sėndin olup baġrım hem kögsüm dāġ
Könğlüm otda dil otḳa töküp eşkim yaġ[1246]
Mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlün fâ'
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fâ'
Tėn olsa ġamınğ içre cāyınğġa fidā
Cān köyse muḥabbetinğde sėn bolġıl saġ[1247]
Mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü fa'ul
Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün fâ'

(10) *Bir laḥẓa könğül sėnsiz ḥālın bilmes*
Cevrünğni könğülge ėy perī-veş ḳıl bes[1248]
Mef'ûlü mafâ'īlün mef'ûlün fa'
Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün fa'
Hecrinğde fiġānımġa ulus nāle ḳılur
Ḳıl ḥālıma raḥm kim ėrür mėn bī-kes[1249]
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ul
Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün fa'

(50b/1) *Ėy şūḫ bizinğ sarı bir ėyle naẓar*

[1245] Tanrı seni insanlar için korusun diye ben sana doğru yüz kez dua ederim.

[1246] Ey (sevgili), bağrım ve göğsüm senin yüzünden yara oldu; gönül gözyaşım ateşe yağ dökmüş, gönlüm ateşte.

[1247] Beden(im) senin gamında yoluna feda olsun; can muhabbetinle yansın, (yeter ki) sen sağ ol.

[1248] Gönül sensiz bir an hâlini bilmez; ey peri yüzlü, gönüle eziyetini bitir.

[1249] Ayrılığında feryadım için ulus ağlamakta; hâlime merhamet et, ben kimsesizim.

Kim āh u fiġān otı çeker kökke şerer[1250]
Mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü fa'ul
Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fa'ul
Ya vaṣl ile köñlümge ḳarīn eyle murād
Ya ḳatl ile ḳoyma bu ḥayātımġa eşer[1251]
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ûl
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ul

Ahrem vezinlerinin rubâîlerinde ahrem-i ahreb-i ezell vezni tekrarlanmıştır. Nitekim bu iki mısra o (5) vezindedir:

Köz ister kim körse cemāliñgni toḳ
Kim hecriñg köp urdı bu kögsümge oḳ[1252]
Mef'ûlün mef'ûlü mefâ'îlün fâ' olur.

Bu vezin *mef'ûlün fâ'ilün mefâ'îlün fâ', ahrem-i eşter-i ezell vezni*dir, (bu vezinle *rubâîl*) söylenilmemiştir.

Ahreb vezinlerinin rubâîlerinde bir *ahreb-i mecbûb* vezni tekrarlanmıştır. Nitekim bu iki mısra o vezindedir:

Tėn olsa ġamıñg içre cānıñgġa fidā
(10) *Ėy şūḫ bizinġ sarı bir ėyle naẓar*[1253]
Mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü fa'ul olur.

Yine bir *ahreb-i makbûz-ı ahrem-i mecbûb* vezni tekrarlanmıştır. Örnek: Bu iki mısra o vezinde meydana getirilmiştir:

Cevrüñgni köñgülge ėy perī-veş ḳıl bes,
Ḳıl ḥālıma raḥm kim ėrür mėn bī-kes[1254]

[1250] Ey şûh, yerine doğru bir bak; ah ve feryat ateşi göğe kıvılcım saçıyor.
[1251] Ya vuslat ile gönlümün muradını ver, ya öldürerek bu hayatımdan eser bırakma.
[1252] Göz güzelliğini doyuna görmek ister; çünkü ayrılığın bu göğsüme pek çok vurdu.
[1253] Beden(im) canına feda olsun; ey şûh, bize doğru bir bak.
[1254] Ey peri yüzlü, gönüle eziyetini artık bitir; hâlime merhamet et, ben kimsesizim.

Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlün fa' olur.

Yine bir *ahreb-i mekfûf-ı mecbûb* (51a/1) vezni tekrarlanmıştır. Örnek: Bu iki mısra o vezinde meydana getirilmiştir:

Hecriñde fiġānımġa ulus nāle ḳılur

Yā ḳatl ile ḳoyma bu ḥayātımġa eşer[1255]

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ul olur.

Üç vezin söylenmemiştir:

Biri *mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü fa'ûl* ki *ahreb-i ahtem* veznidir.

Yine bir *mef'ûlü mefâ'îlü* (5) *mefâ'îlün fa'* ki *ahreb-i mekfûf-ı ahrem-i mecbûb* veznidir.

Yine bir *mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'îlü fa'ûl* ki *ahreb-i makbûz-ı mekfûf-ı ahtem* vezni- dir.

Ahrem ile *ahreb* vezinlerinin bir araya gelmesiyle şiir vezinsiz sayılmaz.

Bu bahirlerden de *rubâî* vezni meydana gelir:

Recezden

Mekfûf-ı merfû'-yı mekbûl-ı ehazz: Müstef'ilü fâ'ilün fa'ûlün fa'lün

Remelden

Ebter-i mahbûn: Fa'lün fe'ilâtün fe'ilâtün (10) *fa'lün*

Ebter-i meşkûl: Fa'lün fe'ilâtü fâ'ilâtün fa'lün

Ebter-i mahbûn-ı mahzûf: Fa'lün fe'ilâtün fe'ilâtün fa'lün

Munsarihden

Mekfûf-ı matvî-yi menhûr: Müstef'ilü fâ'ilâtü müstef'ilü fa'

Mekfûf-ı merfû'-yı mekbûl-ı aslem: Müstef'ilü mef'ûlü fa'ûlün fa'lün

Maktû'-yı matvî-yi menhûr: Mef'ûlün fâ'ilâtü mef'ûlün fa'

[1255] Ayrılığında feryadıma ulus inler; ey, öldürerek bu hayatıma iz bırakma.

Muzâriden

Ahreb-i merbû-yı makbûz-ı (51b/1) *muşa‘‘as*: *Mef‘ûlü fa‘il mefâ‘ilün mef‘ûlün*

Ahrem-i mekfûf-ı ahreb-i merbû: Mef‘ûlün fâ‘ilâtü mef‘ûlü fa‘il

Muktezebden

Merfû‘-yı mahbûn-ı ehazz: *Mef‘ûlü mefâ‘ilün mefâ‘îlü fa‘ul*

Müctessden

Mekfûf-ı mechûf: *Müstef‘ilü fâ‘ilâtü müstef‘ilü fa‘*

Recez Bahri

Müsemmenât-ı salimü’l-erkân

(5) Husrev

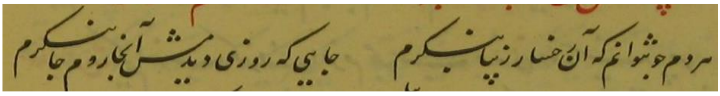

Sāḳī ėrür ‘işret çaġı efsürde bolma dey bile

Ot tėg çaġır kėltür daġı ṣoḥbet tutaştur mey bile[1256]

Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė’tey

Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1257]

Taktî

Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün

[1256] Sâkî, içki içme vaktidir, kıştan dolayı donma; ateş gibi şarap getir ve şarap ile sohbeti tutuştur.

[1257] Yanına gideli (beri) gönül kendine gelmedi, ne yapayım; Yüzünü göreli (beri) gözüm ol ayın gözüne takılmadı.

(10) ***Müzâll***

Kėl ėy perī̄-ruḫsār kim ḥaddın aşıptur iştiyāḳ
Ger vaṣlın͡ga yėtkürmesen͡g öltürgüsidür bu firāḳ[1258]

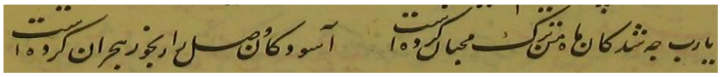

Müstef ʿilün müstef ʿilün müstef ʿilün müstef ʿilān

Bir rükün salim, bir rükün mahbûn

Ansız bu cānnı nė ḳılay cānsız cehānnı nė ḳılay
Cānsız cehānnı nė ḳılay ansız bu cānnı nė ḳılay
(52a/1) *Ḳaşıġa barġalı kön͡gül özige kėlmedi nė'tey*
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1259]
Müstef ʿilün mefâ ʿilün müstef ʿilün mefâ ʿilün

Bir rükün salim, bir rükün matvî

Ansız bu cānnı nė ḳılay cānsız cehānnı nė ḳılay
Cānsız cehānnı nė ḳılay ansız bu cānnı nė ḳılay
Ḳaşıġa barġalı kön͡gül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1260]
(5) *Müstef ʿilün müfte ʿilün müstef ʿilün müfte ʿilün*

Bir rükün salim, bir rükün merfû ʿ

Cevr ü cefā ḳılmaġıl ėlge vefā körsetip
Kön͡glüm yara ḳılmaġıl ėlge devā körsetip[1261]
Müstef ʿilün fâ ʿilün müstef ʿilün fâ ʿilün

[1258] Ey peri yüzlü, gel; çünkü özlem haddinden fazla oldu; eğer sana kavuşmaya izin vermezsen bu ayrılık öldürecektir.

[1259] Onsuz bu canı ne yapayım, cansız, cihanı ne yapayım; cansız, cihanı ne yapayım, onsuz bu canı ne yapayım?
Yanına gideli (beri) gönül kendine gelmedi, ne yapayım; yüzünü göreli (beri) gözüm ol ayın gözüne takılmadı.

[1260] bak 230

[1261] Yabancıya vefâ gösterip cevr ü cefa etme; Başkalarına devâ olup gönlümü yaralama.

Bir rükün salim, bir rükün mekbûl

Derd-i dilim ėşitip ḳılmas ol ay teraḥḥum
Ẓulmı anıñ kem olmas nėççe ḳılay taẓallum[1262]
Müstefʿilün faʿûlün müstefʿilün faʿûlün

Sālim-i meşkûl-i mahbûn-ı ehazz

(10) *Kėltürse yüz belānı uşal bī-vefā manga*
Kėlsün eger yüzümni ėvürsem belā manga[1263]
Müstefʿilün mefâʿilü müstefʿilün faʿul

Bir rükün mekfûf, bir rükün maktûʿ

Ḥālımnı sanga aytıp hecr otıġa örtendim
Ėy yār yaman ḳıldım her nė ki dėdim yandım[1264]
Müstefʿilü mefʿûlün müstefʿilü mefʿûlün

Mekfûf-ı merfûʿ-yı mekbûl-ı ehazz

(52b/1) *Āzār ile nėçe güft ü gū ḳılġay biz*
Āzürde bolurnı cüst ü cū ḳılġay biz[1265]
Müstefʿilü fâʿilün faʿûlün faʿlün

Mahbûn

Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay
Vefā vü mihr terk ėtip cefā vü cevr körsetür
Ulusḳa yaḫşıdur nė'tey manga bu ṭavr körsetür[1266]
(5) *Mefâʿilün mefâʿilün mefâʿilün mefâʿilün*

[1262] Ol ay, gönül derdimi işitip merhamet etmez; Onun zulmü azalmaz, zulmünden nasıl şikayet edeyim!

[1263] O vefâsız bana yüz belâ getirse, eğer yüzümü çevirirsem belâ bana gelsin.

[1264] Hâlimi sana anlatınca ayrılık ateşinde yandım; ey yâr, kötü yaptım, dediğim her şeyden çok üzüldüm.

[1265] İncitmeyle pek çok konuşuruz; incinmeyi biz ararız.

[1266] Yanına gideli (beri) gönül kendine gelmedi, ne yapayım; yüzünü göreli (beri) gözüm ol ayın gözüne takılmadı.
Vefâ ve sevgiyi terk edip cefa ve eziyet gösterir; millete iyidir, ne yapayım (ki) bana böyle davranır!

Bir rükün mahbûn, bir rükün salim

Yėtişse bolmas vaṣlıġa firāḳıdın efgār mėn
Eger tiriglik budurur bu ʻömrdin bīzār mėn
Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1267]
Mefâʻilün müstefʻilün mefâʻilün müstefʻilün

Bir rükün mahbûn, bir rükün matvî

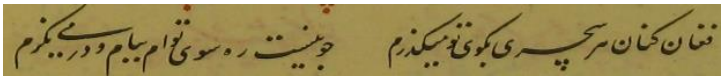

(10) *Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey*
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay
Bu derdime çāre nė'tey çü yār derdimni bilür
İşimge nė fikr ėtey çü yār fikrimni ḳılur[1268]
Mefâʻilün müfteʻilün mefâʻilün müfteʻilün

Bir rükün mahbûn bir rükün mekbûl

Sėniñg kibi cehānda beşer ara ḳaçan bar
Yüzi közi müvecceh ḫaṭı saçı muʻanber[1269]
(53a/1) *Mefâʻilün faʻûlün mefâʻilün faʻûlün*

[1267] Vuslatına ulaşmak mümkün değildir; ayrılığı sebebiyle yaralıyım; eğer yaşamak bu ise bu ömürden usandım.
Yanına gideli (beri) gönül kendine gelmedi, ne yapayım; yüzünü göreli (beri) gözüm ol ayın gözüne takılmadı.

[1268] Yanına gideli (beri) gönül kendine gelmedi, ne yapayım; yüzünü göreli (beri) gözüm ol ayın gözüne takılmadı.
Bu derdime çare (olarak) ne yapayım; çünkü yâr derdimi bilir; işim için ne düşüneyim; çünkü yar düşüncemi okur.

[1269] Cihanda insanlar arasında senin gibi yüzü gözü makbul, yüzünün ayva tüyleri, saçı hoş kokulu ne zaman var (oldu)?

Matvî

Nevâyî

Kėl bėri ėy reşk-i ḳamer la'l-i lebiñ tüng-i şeker
Furḳatıñ otında köñgül çėkti sipihr üzre şerer[1270]
Mihr ü vefānı ḳoyuban cevr ü cefā körsete sėn
Bizge sürüp tīġ-ı sitem ėlge devā körsete sėn[1271]

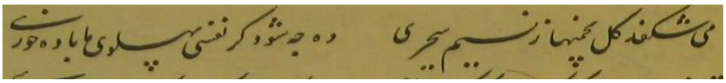

(5) *Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey*
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1272]
Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün

Bir rükün matvî bir rükün salim

Mihr ü vefānı terk ėtip cevr ü cefā körsetmegil
Bizge sürüp tīġ-ı sitem ėlge devā körsetmegil
Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1273]
Müfte'ilün müstef'ilün müfte'ilün müstef'ilün

[1270] Ey ayın (bile) kıskandığı (güzel), kırmızı dudağın şeker kadehi gibi; ayrılığının ateşinde gönül semaya kıvılcım çekti.

[1271] Sevgi ve vefâyı bırakıp eziyet gösteriyorsun; bize sitem kılıcı sürüp, halka şefkat gösteriyorsun.

[1272] Yanına gideli (beri) gönül kendine gelmedi, ne yapayım; yüzünü göreli (beri) gözüm ol ayın gözüne takılmadı.

[1273] Sevgi ve vefâyı bırakıp eziyet gösterme; bize sitem kılıcı sürüp, halka şefkat gösterme.

Yanına gideli (beri) gönül kendine gelmedi, ne yapayım; yüzünü göreli (beri) gözüm ol ayın gözüne takılmadı.

Bir rükün matvî, bir rükün mahbûn

(10) Nevâyî

Ger elemimġa çāre yoḳ bolmasa bolmasun nė'tey
Ve'r ġamıma şumāre yoḳ bolmasa bolmasun nė'tey[1274]

Rubâî:

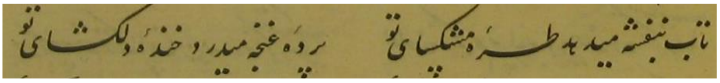

Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1275]
Müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün

Bir rükün matvî, bir rükün merfû'

(53b/1) *Gerçi ḳılur yüz kerem vaṣlı ėter muḥterem*
Līk besī ḳorḳaram Babur anıñg ḫūyıdın[1276]
Müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün

Bir rükün matvî, bir rükün mekbûl

Derd-i dilim ėşitip ḳılmas ol ay teraḥḥum
Ẓulmı anıñg kem olmas nėççe ḳılay taẓallum[1277]
Müfte'ilün fa'ûlün müfte'ilün fa'ûlün

[1274] Şayet elemime çare yoksa, olmazsa olmasın, ne yapayım; ve eğer gamımın haddi hesabı yok, olmazsa olmasın, ne yapayım

[1275] bak 243

[1276] Gerçi yüz cömertlikte bulunur, hürmet eder; ancak Babur, onun huyundan çok korkarım.

[1277] O ay, gönül derdimi işitip merhamet etmez; onun zulmü azalmaz, zulme nasıl karşı koyayım?

Matvî, arûz ve darb maktû‘

(5) *Cevr ü sitem ḳılma manĝa mihr ü vefā körsetgil*
Luṭf u kerem ėyle bu derdimġa devā körsetgil[1278]

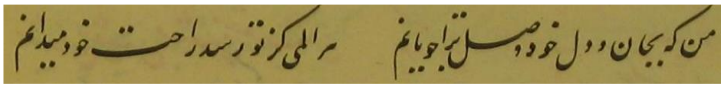

Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün mef‘ûlün

Matvî-yi mahbûn, arûz ve darb maktû‘

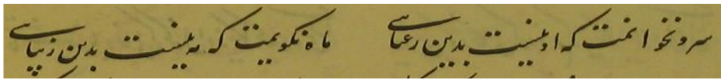

Cevr ü sitemni ḳoy dağı mihr ü vefā körsetgil
Luṭf u kerem ḳılıp bu derdimġa devā körsetgil[1279]

(10) *Müfte‘ilün mefā‘ilün müfte‘ilün mef‘ûlün*

Matvî, arûz ve darb merfû‘-yı müzâll

Cevr ü sitem terk ėtiben mihr ü vefā körsetgil
Luṭf u kerem birle bu derdimġa devā körsetgil[1280]

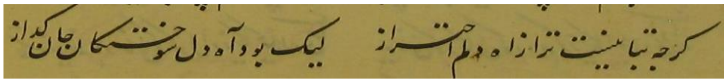

Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilān

Matvî, arûz ve darb merfû‘

(54a/1) 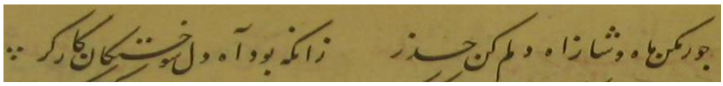

Mey içiben özni köngül ‘ayş ile tutmaḳ ḳėrek
Mest bolup bizni unutḳannı unutmaḳ ḳėrek[1281]
Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün

[1278] Bana eziyet ve sitem etme, sevgi ve vefâ göster; lütuf ve cömertlikte bulun, bu derdime ilaç ol.

[1279] bak 249

[1280] Eziyet ve sitemi terk ederek sevgi ve vefâ göster; lütuf ve cömertlikle bu derdime ilaç ol.

[1281] Gönül, şarap içerek kendini neşeyle tutmak gerekir; sarhoş olup bizi unutanı unutmak gerek.

Bir rükün merfû‘ bir rükün salim

Yėtse bolmas vaṣlıġa hecrdin efgār mėn

Ger tiriglik bu durur ‘ömrdin bīzār mėn[1282]

(5) *Fâ‘ilün müstef‘ilün fâ‘ilün müstef‘ilün*

Bir rükün mekbûl, bir rükün mahbûn

Cehānda sėninġ kibi ḳaçan bar beşer ara

Müvecceh yüzi ḳızıl mu‘anber saçı ḳara[1283]

Fa‘ûlün mefâ‘ilün fa‘ûlün mefâ‘ilün

Matvî-yi mahbûn-ı müzâll

Cevr ü cefānı ḳoy dagı bizge vefā ḳıl ėy nigār

Luṭf u kerem ḳılıp bu derdimġa devā ḳıl ėy nigār[1284]

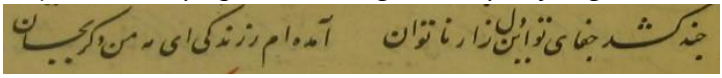

(10) *Müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilān*

Haşvnınġ bir rüküni mahbûn bāḳī matvî

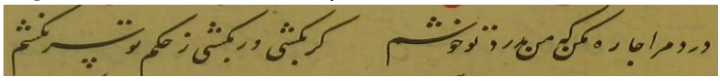

Derdim üçün çāre nė’tey çü yār derdimni bilür

Ḥālımġa nė fikr ḳılay çü yār fikrimni ḳılur[1285]

Ḳaşıġa barġalı köngül özige kėlmedi nė’tey

[1282] Ona kavuşmak mümkün değil, ayrılıktan yaralıyım; eğer yaşamak bu ise hayattan bezdim.

[1283] Cihanda insanlar arasında senin gibi itibar gösterilen kızıl yüzlü, mis kokan kara saçlı ne zaman var (oldu)?

[1284] Ey nigar, eziyeti, zulmü bırak ve bize vefâlı ol; lütuf ve cömertlik edip bu derdime çare ol ey nigar.

[1285] Derdim için çare ne yapayım; çünkü yâr derdimi bilir; hâlim için ne düşüneyim; çünkü yâr fikrimi gerçekleştirir.

Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1286]

(54b/1) *Müfte'ilün müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün*

Matvî, arûz ve darb mahbûn

Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey

Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1287]

Cevr ü sitem ḳılma manga mihr ü vefā ḳıl ėy ṣanem

Luṭf u kerem ėyle bu derdimġa devā ḳıl ėy ṣanem[1288]

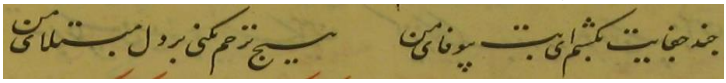

(5) *Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün mefâ'ilün*

Ėkki rükün mahbûn iki rükün matvî

Cefā vü cevr yėtip manga ėlge vefā körsete sėn

Köñgülni çāk çāk ėtip ėlge devā körsete sėn[1289]

Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey

Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1290]

Mefâ'ilün mefâ'ilün müfte'ilün müfte'ılün

Ėkki rükün matvî iki rükün mahbûn

Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey

Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1291]

(10) 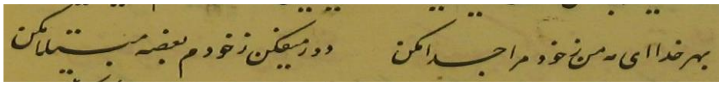

[1286] Yanına gideli (beri) gönül kendine gelmedi, ne yapayım; yüzünü göreli (beri) gözüm ol ayın gözüne takılmadı.

[1287] bak 257

[1288] Ey sanem, eziyet ve zulmetme, bana sevgi ve vefâ göster; lütuf ve cömertlik et, bu derdime çare ol ey sanem.

[1289] Bana zulüm gelmiş (sen) başkalarına vefâ gösteriyorsun; gönlü parça parça edip herkese çare oluyorsun.

[1290] bak 257

[1291] bak 257

Cevr ü cefā ḳılma manĝa vefānı ėlge körsetip
Tīġ-ı sitem sürme manĝa devānı ėlge körsetip[1292]
Müfte‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Sadr ve arûz, ibtidâ ve darb mahbûn, haşv matvî

Cefā vü cevr ėtme manĝa ėlge vefānı körsetip
Könĝülni çāk ėylemegil ėlge devānı körsetip[1293]

(55a/1) 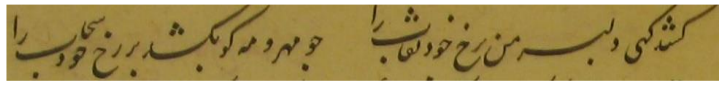

Ḳaşıġa barġalı könĝül özige kėlmedi nė’tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1294]
Mefâ‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilün

Sadr ve arûz ibtidâ ve darb matvî, haşv mahbûn

Ḳaşıġa barġalı könĝül özige kėlmedi nė’tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1295]
(5) *Cevr ü sitemni ḳoy dağı manĝa vefā ḳıl ṣanemim*
Luṭf u kerem ḳılıp bu derdime devā ḳıl ṣanemim[1296]
Müfte‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün

[1292] Vefâyı halka gösterip bana eziyet etme; çareyi başkalarına gösterip sitem kılıcını bana sürme.

[1293] Vefâyı halka gösterip bana eziyet etme; çareyi başkalarına gösterip gönlü parçalama.

[1294] bak 257

[1295] bak 257

[1296] Sanemim, eziyet ve zulmü bırak ve bana vefâlı ol; lütuf ve cömertlikte bulunup, bu derdime çare ol sanemim.

Matvî-yi mahbûn, arûz ve darb ehazz

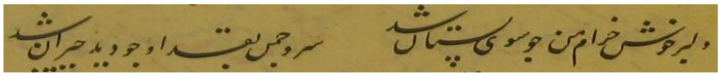

Cevr ü sitemni ḳoy dağı manĝa vefā ḳılġıl
Luṭf u kerem ḳılıp bu derdime devā ḳılġıl[1297]
Müfte'ilün mefā'ilün mefā'ilün fa'lün

Müseddesât-ı meczû-yı salimü'l-erkân

(10) Nevâyî

Hecrinĝde ėy gül-çehre bī-ḥad zār mėn
Ḳan içre ġarḳa gül ḳibi efgār mėn[1298]

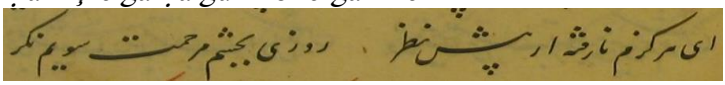

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Mekfûf-ı merfû'-yı mekbûl

Babur nėçe kün köngülni ḫōş tut
Bu 'ālem işi çü munḳalibtür[1299]

(55b/1) *Müstef'ilü fā'ilün fa'ûlün*

Mahbûn

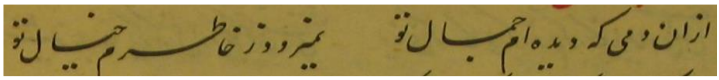

Nevâyî

Yüzüng ḳamer ḳadıng şecer lebing şeker
Manĝa bular ḫayālıdın nė ḫ^{v}āb u ḫōr[1300]
Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

[1297] Eziyet ve zulmü bırak ve bana vefâlı ol; lütuf ve cömertlikte bulunup, bu derdime çare ol.

[1298] Ey gül çehreli, ayrılığında aşırı ağlıyorum; kan içinde boğulmu gül gibi yaralıyım.

[1299] Babur, gönlünü her gün hoş tut; çünkü bu âlemin işi değişmiştir

[1300] Yüzün ay, boyun ağaç, dudağın şeker… Bende bunların hayaliyle uyku, yiyip içme yoktur.

Mahbûn-ı müreffel

(5)

Yüzüñg ḳamer ḳadıñg şecer lebiñg şekerdür

Manga bular ḫayālıdın nė ḫ^{v}āb u ḫōrdur[1301]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilâtün

Bir rükün mahbûn, iki rükün matvî

Sözi çüçük aġzı kiçik leb-şekerim

Közi itik köñgli ḳatıḳ taş cigerim[1302]

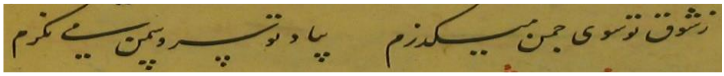

(10) *Mefâ'ilü müfte'ilün müfte'ilün*

Mahbûn-ı matvî-yi maktû'

Cefā ḳılur cevr ḳılur ol meh-veş

Vefā ḳılay ṣabr ḳılay mėn hem ḥevş[1303]

Mefâ'ilün müfte'ilün mef'ûlün

Mahbûn-ı matvî-yi merfû'

Sözi çüçük aġzı kiçik leb-şeker

Közi itik köñgli ḳatıḳ taş ciger[1304]

(56a/1) *Mefâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün*

[1301] Yüzün ay, boyun ağaç, dudağın şekerdir; bende bunların hayaliyle ne uyku (ne) yiyip içme vardır.

[1302] Sözü tatlı, ağzı küçük, şeker dudaklım, gözü keskin, gönlü katı, taş bağrım.

[1303] O ay yüzlü eziyet eder, zulmeder; ben de (oyunu) sürdürüp vefâlı olayım, sabredeyim.

[1304] Sözü tatlı, ağzı küçük, şeker dudaklı, gözü keskin, gönlü katı, taş bağırlı.

Mahbûn, haşv matvî

Cefā ḳılur cevr ḳılur manĝa nė'tey
Vefā ḳılay ṣabr ḳılay nėçük ėtey[1305]
Mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün

Matvî

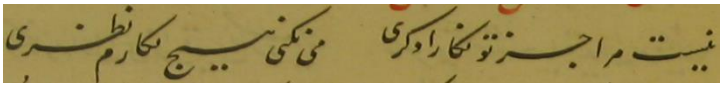

(5) *Kėl ki yüzüngni köreli ėy yüzi gül*
La'l-i lebiñgni soralı ėy sözi mül[1306]
Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün

Matvî-yi müzâll

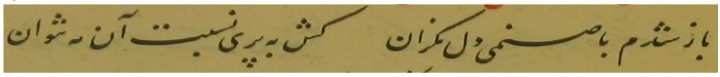

Ḳanda durur 'ālem ara sėnçe nigār
Gül bedeni serv ḳadı lāle 'iẕār[1307]
Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilān

Matvî, arûz ve darb mahbûn-ı müzâll

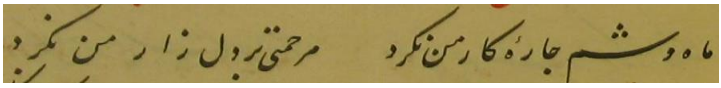

(10)

Kėl ki firāḳınĝ ara yoḳ manĝa ḳarār
Furḳatınĝ öltürdi mėni kėl ėy nigār[1308]
Müfte'ilün müfte'ilün mefâ'ilān

[1305] Bana eziyet eder, zulmeder; ben de nasıl edeyim, vefâlı olayım, sabredeyim.

[1306] Ey gül yüzlü gel, yüzünü görelim; ey sözü şarap (gibi sevgili), kırmızı dudağını emelim.

[1307] Âlemde senin gibi bedeni gül, boyu servi, yanağı lâle güzel nerededir?

[1308] Gel; çünkü ayrılığında benim huzurum yok; ey nigar, beni ayrılığın öldürdü, gel.

Matvî-yi mahbûn

Aġzı kiçik sözi çüçük leb-şekerim

Köŋgli ḳatıḳ közi itik taş cigerim[1309]

(56b/1) 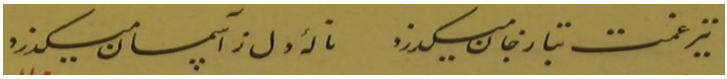

Müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün

Matvî, haşv mahbûn, arûz ve darb matvî-yi müzâll

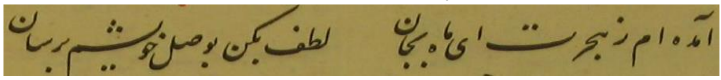

Köŋglüm ol ay firāḳıdın zār u ḥazīn

Ḫāṭırım iştiyāḳıdın asru ġamīn[1310]

(5) *Müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilān*

Matvî, arûz ve darb matvî-yi müreffel

Ḳanda durur 'ālem ara sėnçe nigārī

Gül-bedenī serv-ḳadī lāle-'iẕārī[1311]

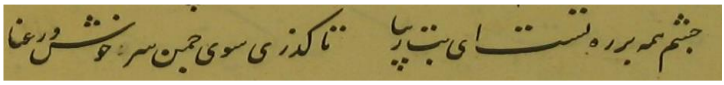

Müfte'ilü müfte'ilün müfte'ilātün

Matvî, arûz ve darb maktû'

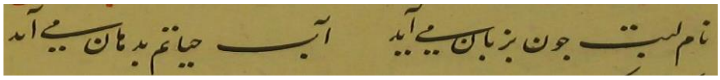

(10) Nevâyî

Körgeli ḥüsnüŋni saŋga ḥayrān mėn

Vādi-yi ḥayret ara ser-gerdān mėn[1312]

Müfte'ilün müfte'ilün mef'ûlün

[1309] Küçük ağızlı, tatlı sözlü, şeker dudaklım, katı gönüllü, keskin gözlü, taş bağırlım.

[1310] Gönlüm o ay (gibi sevgilinin) ayrılığından dermansız, hüzünlü; hatırım onun arzusuyla çok gamlı.

[1311] Âlemde senin gibi bir gül bedenli, servi boylu, lâle yanaklı güzel nerededir?

[1312] Güzelliğini göreli sana hayranım; hayret vadisinde perişanım.

Matvî, arûz ve darb mahbûl

Ėy ḳara köz tėnĝri üçün bėrige kėl
Luṭf ḳılıp iki közüm bėrige kėl[1313]

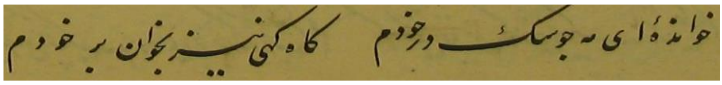

(57a/1) *Müfte'ilün müfte'ilün fe'iletün*

Matvî-yi mahbûn

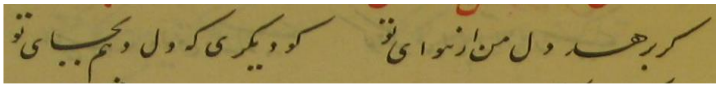

Nevâyî

Veh ki yana firāḳınĝ içre tüşmişem
Ölgeli bu firāḳdın yavuşmışam[1314]
Müfte'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Matvî, arûz ve darb merfû'

(5) *'Ayş u ṭarab gül-büniġa su bėrip*
Ġuṣṣa nihālini ḳurutmaḳ kėrek[1315]
Müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün

Murabbaât-ı meştûr-ı salimü'l-erkân

Sėnsiz işim feryād ėrür
Öz cānıma bī-dād ėrür[1316]

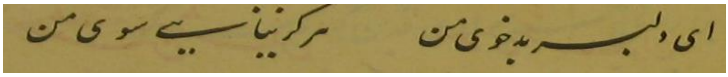

Müstef'ilün müstef'ilün

[1313] Ey kara gözlü, Tanrı için beri gel; iki gözüm, lutfedip beri gel.

[1314] Eyvah, yine ayrılığına düşmüşüm; bu ayrılıkla ölmek için yakınlaşmışım

[1315] Yiyip içme, eğlence ağacına su verip kaygı fidanını kurutmak lâzım.

[1316] Sen olmadan benim işim feryad etmektir, canıma zulümdür.

Mahbûn

(10)

Ḳara közüm bėrige kėl

Ėki közüm bėrige kėl[1317]

Mefâ'ilün mefâ'ilün

Mahbûn-ı matvî

Ḳara közüm bėrige kėl

Ėki közüm bėrige kėl[1318]

(57b/1) *Mefâ'ilün müfte'ilün*

Mahbûn-ı maktû'

Yanımda yoḳ dil-dārī

Köñgülde bar āzārī[1319]

Mefâ'ilün mef'ûlün

Mahbûn-ı merfû'

Cefā ḳılur yār oḳ

Vefā ḳılur yār yoḳ[1320]

(5) *Mefâ'ilün fâ'ilün*

Matvî

Yārda yoḳ mihr ü vefā

Köp ḳıladur cevr ü cefā[1321]

Müfte'ilün müfte'ilün

[1317] Kara göz(lü sevgili)m beriye gel, iki gözüm beriye gel.

[1318] bak 288

[1319] Yanımda bir sevgili yok, gönülde bir incinme var.

[1320] Yâr çok eziyet eder, vefâ gösteren yâr yok.

[1321] Yârda sevgi ve vefâ yok, pek çok eziyet ve zulmeder.

Matvî-yi mahbûn

Yārda yoḳ vefā nė'tey

Köp ḳıladur cefā nė'tey[1322]

(10) *Müfte'ilün mefâ'ilün*

Matvî-yi maktû'

Yanımda yoḳ dil-dārī

Könĝlüme bar āzārī[1323]

Müfte'ilün mef'ûlün

Matvî-yi merfû'

Cevr ḳılur yār oḳ

Raḥm ḳılur yār yoḳ[1324]

(58a/1) *Müfte'ilün fâ'ilün*

Maḫbūl

Ḳara közüm bėrige kėl

Ėki közüm bėrige kėl[1325]

Fe'iletün fe'iletün

Recez bahrinde ***bir rükün matvî***, ***bir rükün mahbûn*** veznini yirmi rükün ile söylemişler. Örnek, Tarâzî'nin (5) bu beyti:

Kördi közüm seḥer çemen içide bir perī-veşī kim yüzi gül tėni semen zülfi benefşe ḳaddı serv-i sehī ėrdi leb-şeker

Lāle yüzidin utanıp da'vīsidin semen tanıp ėrdi benefşe baş salıp serv çınār ve nāc hem boldı ḳadın körüp diger[1326]

[1322] Yârda vefâ yok, ne yapayım, çok eziyet etmektedir, ne yapayım…

[1323] bak 290

[1324] Zulmeden bizzat yârdır, merhamet eden yâr yok.

[1325] Kara göz(lü sevgili)m beriye gel, iki gözüm beriye gel.

[1326] Gözüm seher vakti çimenlikte yüzü gül, teni yasemen, perçemleri menekşe, servi gibi fidan boylu, şeker dudaklı bir güzel gördü. Lâle onun yüzünden utanıp yasemen davâsından kaçardı, menekşe baş eğip, servi, çınar ve çam da boyunu görüp değişti

Müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün

(10) *Matvî* veznini de on altı rükün ile söyleseler uygundur:

Sėn nėçe kim cevr ü cefâ birle 'aẕāb ėylesenĝ ėy yār-ı cefâ-cūy pür-āzār u sitem-kār manĝa

Mėn ḳıluram ḳulluḳ u ḫidmet çėkerem cevr ü cefâ tā ki tirig mėn ėrürem yār-ı vefâ-dār sanĝa[1327]

Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ılün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün.

***Recez bahrinde* (başka vezinlerle) karışan vezinler**

Bu *müsemmen, bir rükün mekfûf, bir rükün maktû'* vezin: *Müstef'ilü mef'ûlün müstef'ilü mef'ûlün*; *hezec* bahrinde *müsemmen* (58b/1) *bir rükün ahreb, bir rükün salim*dir, *mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îlün* olur.

Bu *müsemmen bir rükün salim, bir rükün merfû'* vezin: *Müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün*; *basīt* bahrinde *salimü'l-erkân*dur.

Bu *müsemmen, bir rükün matvî, bir rükün merfû'* vezin: *Müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün*, (5) *munsariḥ* bahrinde *bir rükün matvî, bir rükün matvî-yi meksûf*dur.

Bu *salim-i meşkûl-ı mahbûn-ı ehazz* vezin: *Müstef'ilün mefâ'ilü müstef'ilün fa'ul*, *muzâri'* bahrinde *ahreb-i mekfûf-ı mahzûf*tur, *mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün* olur.

[1327] Ey cefa eden yâr, sen ne kadar zulüm ve eziyet ile azap eylesen de benim için zalim ve çok inciticisin. Ben kulluk ve hizmet ederim, hayatta olduğum müddetçe eziyet ve cefa çekerim, sana vefâlı yârim.

Bu *müseddes-i mekfûf-ı merfû‘-yı mekbûl* vezin: *Müstef‘ilü fâ‘ilün fa‘ûlün*, *hezec* bahrinde *müseddes-i ahreb-i makbûz-ı mahzûf-* (10) dur, *mef‘ûlü mefâ‘ilün fa‘ûlün* olur.

Bu *müseddes-i matvî, arûz ve darb merfû‘* vezin: *Müfte‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilün*, *serî‘* bahrinde *matvî-yi meksûf*dur.

Mefâ‘ilün ile *müfte‘ilün*'ü eğer *müstef‘ilün*'ün fürûu sayarsak *mahbûn* ile *matvî* olur. Eğer *müfâ‘aletün*'ün fürûu sayarsak *mef‘ûlü* ile (59a/1) *a‘zab* olur. Eğer *mütefâ‘ilün*'ün fürûu sayarsak *mevkûs* ile *meczûl* olur. Bütün vezinler bu iki zihafa uğramış vezinden türer. Bu üç bahir arasında karışıklık bulunur. *Mefâ‘ilün* ile *fâ‘ilün*'ü eğer *müstef‘ilün*'ün fürûu sayarsak, *mahbûn* bile *merfû‘* olur; (5) eğer *mefâ‘îlün*'ün fürûu sayarsak *makbûz* ile *eşter* olur; eğer *müfâ‘aletün*'ün fürûu sayarsak *ma‘kûl* ile *ecemm* olur. Bu iki muzâhaftan türeyecek her bir vezin, bu üç bahir arasında benzer olacaktır.

Remel Bahri

Müsemmenât-ı salimü'l-erkânı

Nevâyî

Ėy celāl ü raḥmetiṉgdin ger ẕelīl ü ger mu‘azzez
Ṣafḥa-i kevneyn olup anıṉg ṭırāzıdın muṭarraz[1328]
(10) Bir perī mėn tilbeni ḥüsniġa māyil ḳılġu dėktür
Közüm içre yėr tutup köṉglümde menzil ḳılġu dėktür[1329]

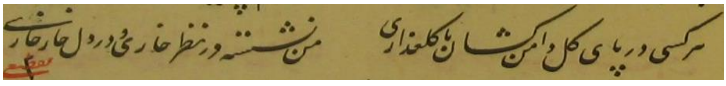

Ḳaşıġa barġalı köṉgül özige kėlmedi nė'tey

[1328] Ey, iki dünya levhası onun nakşıyla süslenmiş olup senin yücelik ve merhametinle ister değersiz ister yücedir.

[1329] Bir peri ben deliyi güzelliğine meyili yapacak gibidir; gözümde yer tutup gönlümde konaklayacak gibidir.

Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1330]

(59b/1) Taktîi

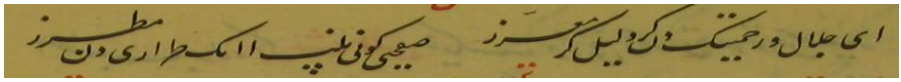

Ėy c_elāl ü || r_aḥ$m_e$ti$_n$gd_in || g$_e$r z̲$_e$lī̲l $_ü$ || g$_e$r m_u'azz$_e$z

Ṣ$_a$fḥ$_a$yi k$_e$v||n$_e$y-n+$_o$l$_u$p aa||n$_ı$ñg ṭ$_ı$rāzı||d$_ı$n m_uṭ$_a$rr$_a$z

Fā 'ilā tün Fā 'ilā tün Fā 'ılā tün Fā 'ilā tün Fā 'ilā tün Fā 'ilā tün Fā 'ilā tün Fā 'ilā tün Fā 'ilā tün

Musabbag

(5) 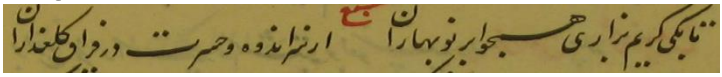

Veh nėçe cismimni ġamdın nā-tüvān ėtkey firāḳıñ

Nā-tüvān cismimġa her dem ḳaṣd-ı cān ėtkey firāḳıñ[1331]

Fâ'ilâtün fâ'ılâtün fâ'ilâtün fâ'iliyyān

Arûz ve darb maksûr

Ḳaysı bir āzārın aytay cānıma aġyārıñ

Ḳaysı bir aġrıṭḳanın köñlümni dėy dil-dārıñ[1332]

Câmî

(10) *Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilān*

[1330] Yanına gideli gönül kendine gelmedi, ne yapayım; yüzünü göreli gözüm gözüne ilişmedi ne yapayım.

[1331] Eyvah ayrılığın, bedenimi gamla ne kadar zayıflatacak; ayrılığın güçsüz kuvvetsiz cismime canıma her an kasdedecek.

[1332] Rakiplerin canımı hangi bir incitmesini anlatayım; dildarın gönlümü hangi bir ağrıtmasını anlatayım?

Arûz ve darb mahzûf

Husrev

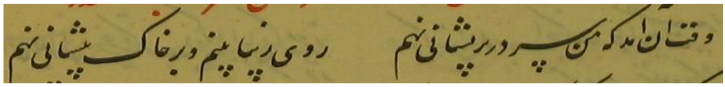

İçküçe cām-ı ecel kön̂glümde ol sāḳī durur

Tolġuça peymānem ol sāḳī bile bāḳī durur[1333]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Arûz ve darb mechûf-ı musabbag

(14) *La‘lin̂ge bağlandı cānım hecr ėlidin al*

Zülfün̂ge çırmaştı kön̂glüm ḳılmağıl pāmāl[1334]

(15) 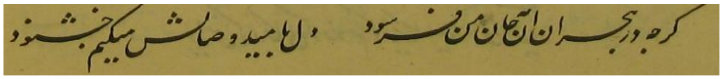

(60a/1) *Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘*

Arûz ve darb mechûf

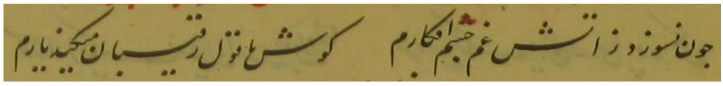

Cānıma ot saldı ol ruḫsāre-i zîbā

Kön̂glüme ol zülf boldı māye-i sevdā[1335]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fa‘

Bir rükün salim, bir rükün mahbûn

(5) *Bu nė ḳāmet bu nė reftār u bu nė şekl ü şemāyil*

Kim ėter ‘aḳlnı bed-hūş ü dağı hūşnı zāyil[1336]

Ḳaşıġa barġalı kön̂gül özige kėlmedi nė’tey

[1333] Ecel kadehini içtikçe gönlümde o, sâkîdir; kadehim dolduğu müddetçe o, sâkî ile bâkîdir.

[1334] Canım senin dudağına bağlandı, ayrılık elinden (beni çek) al; gönlüm perçemlerin için büküldü, çiğneme.

[1335] O güzel yüzlü canıma ateş saldı; o zülüfler gönlüm için esas arzu oldu.

[1336] Bu ne boy, bu ne yürüyüş ve bu ne şekil ve şemâyil, aklı karıştırır, şuuru kaybeder.

Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1337]

Fâ'ilâtün fe'ilâtün fâ'ilâtün fe'ilâtün

Bir rükün salim, bir rükün maksûr

Kėlgil ėy ārām-ı cān nėçe tartay intiẓār

Ḳıldı hecriŋ nā-tüvān ḳıldı 'ışḳıŋ bī-ḳarār[1338]

Fâ'ilâtün fâ'ılān fâ'ilâtün fâ'ilān

Bir rükün salim, bir rükün mahzûf

(10) Nevâyî

Veh ki ol ay ḥasreti derd ü dāġ-ı furḳatı

Hem ėrür cānımġa ot hem ḥayātım āfeti[1339]

Fâ'ilâtün fâ'ilün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bir rükün salim, bir rükün mahbûn-ı mahzûf

Hecriniŋ ḫastesi mėn vaṣlınıŋ muntaẓırı

Ol biri cān aladur cān bėrür uşbu biri[1340]

Selmân

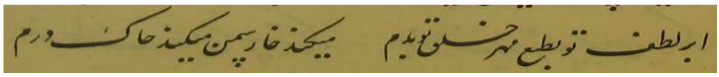

(60b/1) *Fâ'ilâtün fe'ilān fâ'ilâtün fe'ilün*

[1337] Gönül yanına gideli kendine gelmedi, ne yapayım; gözüm yüzünü göreli ol ay onun gözüne ilişmedi.

[1338] Ey gönül rahatlığı veren sevgili, gel, nasıl beddua edeyim?! Ayrılığın takatsiz bıraktı, aşkın kararsız.

[1339] Eyvah, o ayın(sevgilinin) hasreti dert ve ayrılık yarası, hem canıma ateş hem (de) hayatımın âfeti.

[1340] Ayrılığının hastasıyım, vuslatının gözleyeni, biri can alır bir can verir.

Bir rükün salim, bir rükün mahzûf

Tarâzî:

Közlerin̂g mėndin aldı cān u dil

Serv-i ḳadın̂gdın boldı pāder gil[1341]

Fâ'ilâtün fa' fâ'ilâtün fa'

Mahbûn

Husrev

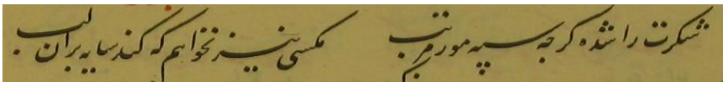

(5) Nevâyî

Köredür mėn baradur yār u ḳalur mėn güm-reh

Bara alman tura alman nė ḳatıḳ ḥālet ėrür veh[1342]

Ḳaşıġa barġalı kön̂gül özige kėlmedi nė'tey

Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1343]

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün

Bir rükün mahbûn, bir rükün salim

Ḳaşıġa barġalı kön̂gül özige kėlmedi nė'tey

Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1344]

Fe'ilâtün fâ'ilâtün fe'ilâtün fâ'ilâtün

[1341] Gözlerin benden can ve gönül aldı, servi boyundan utandı.

[1342] Yârin gidişini görüyorum ve yolu(mu) şaşırıyorum; gidemiyorum, duramıyorum, ne güç bir durum, eyvah!

[1343] Yanına gideli gönül kendine gelmedi, ne yapayım; yüzünü göreli gözüm o ay (gibi sevgilini) gözüne ilişmedi.

[1344] bak 314

Bir rükün mahbûn, bir rükün mahzûf

(10) *Mėni hicrān öltürür bėri kėlgil ėy ṣanem*
Devlet-i vaṣlıŋ bile mėni ḳılġıl muḥterem[1345]
Fe'ilâtün fâ'ılün fe'ilâtün fâ'ılün

Bir rükün mahbûn, bir rükün mahbûn-ı mahzûf

Nė melek andaḳ ėrür nė ėrür ança kişi
Ḳamer anıŋ muḳırı ḳuyaş anıŋ ḳayaşı[1346]

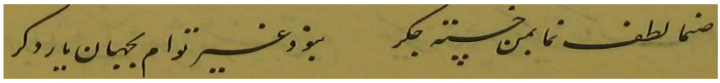

(61a/1) *Fe'ilâtün fe'ilün fe'ilâtün fe'ilün*

Mahbûn, arûz ve darb mahbûn-ı maksûr

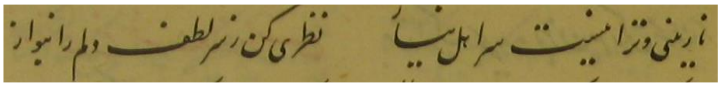

Nevâyî

Lāleniŋ ġonçesi-dėk baġrım oluptur tola ḳan
Veh ki ėl ġāfil vü köydürdi mėni dāġ-ı nihān[1347]
Fâ'ilâtün fe'ılâtün fe'ilâtün fe'ilān

Mahbûn, arûz ve darb ebter-i musabbag

(5) *Yėtti cān aġzıma kim çıḳmas öyidin ol ḥūr*
Çıḳmaġan cāniġa ümīd uşbu meşeldür meşhūr[1348]

[1345] Ey sanem, beni hicran öldürür, beri gel; kavuşma saadetinle beni saygı değer yap.

[1346] Ne melek onun gibidir ne (de) (her hangi bir) kişi öyledir; ay onun onaylayıcısı, güneş onun soyudur.

[1347] Bağrım lale goncası gibi kanla dolmuştur; eyvah, herkes habersiz, beni gizli yara yandırdı.

[1348] Canım çıkma noktasına geldi; ancak o güzel evinden çıkmaz; şu meşhur meseldir: çıkmamış candan ümit ….

Âsafî

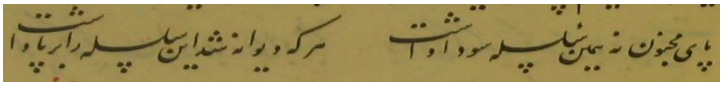

Fâ‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fa‘lān

Mahbûn, arûz ve darb mahbûn-ı mahzûf

Câmî

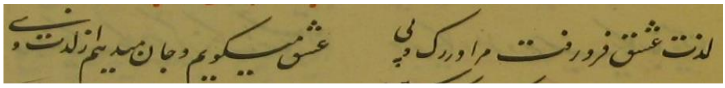

Sözlep ol la‘l-i şeker-ḫānı şeker-rīz ėte sėn

Açıp ol zülf-i semen-sānı dil-āvīz ėte sėn[1349]

(10) *Fâ‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün*

Mahbûn, arûz ve darb ebter

Hecr öltürdi mėni anĝlasam ėrdi munça

Dostlar yārdın ayrılmas ėdim ölgünçe[1350]

Rubâî

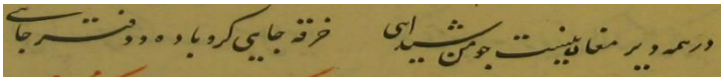

Fâ‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

Bir rükün mahbûn, bir rükün mechûf

(61b/1) *Közidür ösrük yüzidür gül gül*

Anĝa mėn şeydā anĝa mėn bülbül[1351]

Fe‘ilâtün fa‘ fe‘ilâtün fa‘

Mütedārik bahrinde bu vezin *bir rükün mahbûn, bir rükün maktû‘*dur, *fe‘ilün fa‘lan fe‘ilün fa‘lan* olur.

[1349] O tatlı dilli dudaktan bahsedip şeker saçarsın; yasemen gibi perçemlerini açıp gönlü cezbediyorsun.

[1350] Ayrılık beni öldürdü, bböyle anlasaydım dostlar ölünceye kadar yârdan ayrıldım.

[1351] Gözü mesttir, yüzü gül gül; ben ona dîvâne, ben ona bülbül.

Mekfûf, arûz ve darb salim

Kim ḳılur vefā mėninĝçe kim çėker cefā mėninĝçe
Kimdedür ṣafā sėninĝçe kim durur belā sėninĝçe[1352]

(5) *Fâ'ilâtü fâ'ilâtü fâ'ılâtü fâ'ilâtün*

Bir rükün mekfûf, bir rükün muşa''as

Ġam çėrigi bī-ḥaddur çāresi budur Babur
Bādeni kömek kėltür cāmını ḥimāyet tut[1353]
Fâ'ilâtü mef'ûlün fâ'ilâtü mef'ûlün

Bir rükün mekfûf, bir rükün mahzûf

'Ārıżınĝ gül ü semen közünĝ āhū-yı Ḫoten
Birbirige vālih ü her birige bende mėn[1354]
Fâ'ilâtü fâ'ılün fâ'ilâtü fâ'ilün

Bir rükün mekfûf, bir rükün mechûf

(10) *Zülfi vü saçı müşk ü sünbülüm*
Ḫaddı vü yüzi lāle vü gülüm[1355]
Fâ'ilâtü fa' fâ'ılâtü fa'

Bir rükün mekfûf, bir rükün merbû

Zülfi birle saçı müşk ü sünbül ėrür
Ḫaddı birle yüzi lāle vü gül ėrür[1356]
Fâ'ilâtü fa'il fâ'ilâtü fa'il

[1352] Kim benim kadar vefâlı olur, kim benim kadar eziyet çeker; Zevk ü safa senin kadar kimde var, senin kadar bela kimdir.

[1353] Babur, gam askeri sınırsızdır, çaresi şudur, şarabı yardım (olarak) getir, kadehine sahip çık.

[1354] Yanağın gül ve yasemen, gözün Hoten ahusu, hepsi için şaşkın ve her birine kulum.

[1355] Perçemleri ve saçı misk ve sünbülüm; yanağı ve yüzü lâle ve gülüm.

[1356] Perçemleri ve saçı misk ve sünbüldür; yanağı ile yüzü lâle ve güldür.

Meşkûl, arûz ve darb musabbag

(62a/1) 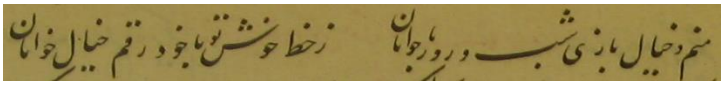

Nevâyî

Tilegim sėning̃ ḥużūrıng̃ ṭalebim sėning̃ cemālıng̃
Nėçe kün tirigligimdin ġarażım sėning̃ viṣālıng̃[1357]
Fe'ilâtü fâ'ilâtün fe'ilâtü fâ'iliyyān

Bir rükün meşkûl, bir rükün salim

Nevâyî

Yana şu'lelıḳ köng̃ülni ġamıng̃ ėtti pāre pāre
Bu ki butraşur ėrür pāreleri ėmes şerāre[1358]

(5) Irakî:

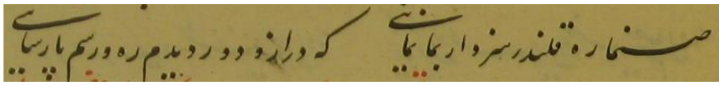

Fe'ilâtü fâ'ilâtün fe'ilâtü fâ'ilâtün

İki rükün mahbûn, üçüncü rükün meşkûl, arûz ve darb salim

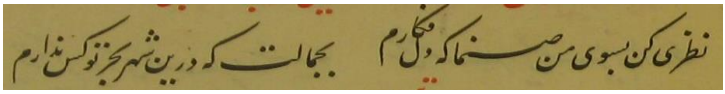

Naẓarī̄ kün be-suy-i men ṣanemā ki dil-figārem
Be-cemālet ki der ī̄n şehr be-cuz tu kes ne-dārem
Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtü fâ'ilâtün

Bâzan Acem, Arap taklidi ile mısraların vezinlerini (birbirine) uyumsuz getirir. Örnek: Şeyh Sâdî'nin (10) bu beyti:

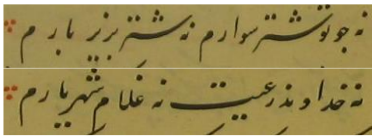

[1357] Dileğim senin yanın, talebim senin yüzün; hayatta olmaktan muradım sana kavuşmaktır.

[1358] Gamın ışıl ışıl gönlü parça parça etti; dağılan bu parçalardır, kıvılcım değildir.

Birinci mısranın vezni *bir rükün meşkûl, bir rükün salim*dir: *fe'ilâtü fâ'ilâtün fe'ilâtü fâ'ılâtün* olur. Sonraki (ikinci) mısranın vezni iki *rükün mahbûn, üçüncî rükün meşkûl*, (62b/1) *darb salim*dir: *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ılâtü fâ'ilâtün* olur. Bu tarz Acem'e göre ayıptır.

Bir rükün meşkûl, bir rükün muşa''as

Ḳanı sėnçe dil-dārī ḳanı mėnçe dil-dāde
Ḳanı sėn kibi ser-keş ḳanı mėn-dėk üftāde[1359]
Fe'ilâtü mef'ûlün fe'ilâtü mef'ûlün

Bir rükün meşkûl, bir rükün mechûf

(5) *Tilegim ḥużūrıdur ṭalebim cemālidür*
Nėçe kün bu 'ömrdin ġarażım viṣālıdur[1360]
Fe'ilâtü fâ'ilün fe'ilâtü fâ'ilün

Bir rükün meşkûl, bir rükün mechûf

Tilegim yüzi ṭalebim sözi
Manĝa 'ömrdin ġarażım özi[1361]
Fe'ilâtü fa' fe'ilâtü fa'

Bir rükün meşkûl, bir rükün merbû

Tilegim yüzidür ṭalebim sözidür
Bu tirigligdin ġarażım özidür[1362]
(10) *Fe'ilâtü fa'il fe'ilâtü fa'il*

[1359] Senin gibi bir dildâr hani, benim gibi âşık hani; senin gibi dik başlı hani, benim gibi bîçâre hani?

[1360] Dileğim (sevgilinin) yanıdır, isteğim güzel yüzüdür; bu ömrün pek çok günü arzum vuslatıdır.

[1361] Dileğim yüzü, isteğim sözü, benim için yaşamaktan maksat kendisidir.

[1362] Dileğim yüzüdür, isteğim sözüdür, bu hayattan maksadım kendisidir.

Ebter-i mahbûn

Sėn dėk manĝa bir yār-ı cefā-kār tapılmas
Mėn dėk sanĝa bir zār u vefā-dār tapılmas[1363]
Fa'lün fe'ilâtün fe'ılâtün fe'ilâtün

Mahbûn, sadr ve arûz, ibtidâ ve darb ebter

Ḥüsnüñĝ ki sėniñĝ şöhre-i āfāḳ oldı
Cān birle köñĝül vaṣlınĝa müştāḳ oldı[1364]
(63a/1) *Fa'lün fe'ilâtün fe'ılâtün fa'lün*

Meşkûl, sadr ve arûz, ibtidâ ve darb ebter

Hecriñĝ ara intiẓār ḥaddın aştı
Kėl ya mėni iste ṭāḳatım ṭāḳ oldı[1365]
Fa'lün fe'ilâtü fâ'ilâtün fa'lün

Ebter-i mahbûn-ı mahzûf

Her kim ki vefā ḳılsa vefā tapġusıdur
Her kim ki cefā ḳılsa cefā tapġusıdur[1366]
(5) *Fa'lün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün*

Bir rükün merbû, bir rükün salim

Şerī'at yolıda mėni ḳādir ėtkil
Ṭarīḳat yolıda mėni ṣābir ėtkil[1367]
Fa'il fâ'ilâtün fa'il fâ'ilâtün

[1363] Bana göre senin gibi eziyet eden bir yâr bulunmaz; sana göre (de) benim gibi bir inleyen ve vefâlı bulunmaz.

[1364] Senin güzelliğin bütün varlık âlemde şöhret oldu; can ile gönül vuslatın için hasret çekti.

[1365] Ayrılığında bekleyiş haddini aştı; gel veya beni iste, gücüm kesildi.

[1366] Vefâlı olan vefâ bulur; eziyet eden eziyet bulur.

[1367] Şeriat yolunda beni güçlü yap; tarikat yolunda beni sabırlı yap.

Merbû-yı salim-i mahzûf

Ayırġıl mėni cümle hem-rāhdın

Yüzümni ėvür mā-sivā'llāhdın[1368]

Fa'il fâ'ılâtün fa'il fâ'ilün

Müseddesât-ı meczû-yı salimü'l-erkân

(10) Nevâyî

Ėy cemālinġdin ḫacil ḫūrşīd-i enver

Ḳāmetinġdin münfa'il serv ü ṣanavber[1369]

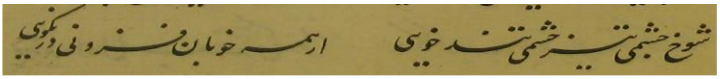

Fâ'ilâtün fâ'ılâtün fâ'ilâtün

Maḳṣūr

Attâr

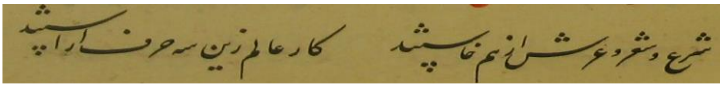

(63b/1) Nevâyî

Gülşeninġdin yėl dėk ėy zībā-nihāl

Mėn yaman bardım velī sėn yaḫşı ḳal[1370]

Fâ'ilâtün fâ'ılâtün fâ'ilān

Mahzûf

Ya mėni ḳaşınġġa yėtkür ḳıl kerem

Ya ḳaşımġa kėl közümge bas ḳadem[1371]

[1368] Beni bütün yol arkadaşlarından ayır; yüzümü insanı Allah'tan uzaklaştıran her şeyden çevir.

[1369] Pırıl pırıl güneş senin güzel yüzünden utanmış, boyundan servi ve çam fıstığı ağacı (da) etkilenmiş.

[1370] Ey güzel fidan, ben gül bahçenden yel gibi kötü gittim; ancak sen iyi, hoşça kal.

[1371] Ya beni lutfedip huzuruna eriştir ya yanıma gel, gözüme görün/iliş.

Seyfî

(5) *Fâ‘ilâtün fâ‘ılâtün fâ‘ilün*

Mahbûn

Kerem ėylep bu sarıġa güẕerī ḳıl
Mėn-i dil-ḫasteġa ėy ay naẓarī ḳıl[1372]
Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün

Mahbûn-ı maksûr

Manĝa bir laḥẓa vefā ėylemediñ
Ki hem-ol laḥẓa cefā ėylemediñ[1373]
(10) *Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilān*

Mahbûn-ı mahzûf

Yüzide ol leb-i ḫandān körünür
Sütge köp baḳsa velī ḳan körünür[1374]

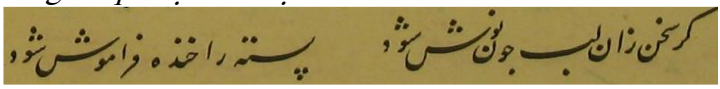

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

Mahbûn, arûz ve darb ebter-i musabbag

(64a/1) Husrev

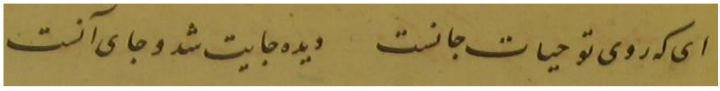

Ėy ḳadıñ serv ‘iẕārıñ gül-zār
Tişleriñ dürr ü lebiñ gevher-bār[1375]
Fâ‘ilâtün fe‘ilâtün fa‘lān

[1372] Ey ay, lutfedip bu tarafa doğru gel, ben gönlü hastaya bir bak.

[1373] Bana eziyet etmediğin bir an bile vefâlı olmadın.

[1374] Yüzünde o gülen dudak görünür; lâkin süte çok bakılsa kan görünür.

[1375] Ey, boyun servi, yanağın gül bahçesi, dişlerin inci ve dudağın cevher saçıcı(dır).

Mahbûn, arûz ve darb ebter

Ėy yüzüng yoḳda ḳara kün bolsun
Yėr ü kök astın u üstün bolsun[1376]

(5) Mü'ellif

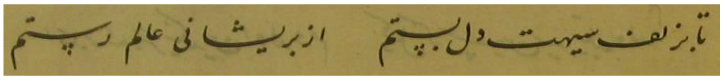

Fâ'ilâtün fe'ilâtü fa'lün

Meşkûl, arûz ve darb mahbûn

Mėni intiẓār-ı yār öltüredür kör
Mėni intiẓār-ı zār öltüredür kör[1377]
Fe'ilâtü fâ'ilâtün fe'ilâtün

Meşkûl, haşv salim, arûz ve darb mahbûn-ı mahzûf

Mėni intiẓār-ı yār öltüredür
Mėni intiẓār-ı zār öltüredür[1378]

(10) *Fe'ilâtü fâ'ilâtün fa'ulün*

Meşkûl, haşv salim, arûz ve darb ebter

Ḫaṭı vü ḫadı gül ü reyḥāndur
Lebi vü tişi dür ü mercāndur[1379]
Fe'ilâtü fâ'ilâtün fa'lün

Meşkûl-i mekfûf-ı muşa''as

Nė'teyin ḳaşımġa kėlmedi ol ay
Kėteyin başımnı alıban nė'tey[1380]

(64b/1) *Fe'ilâtü fâ'ilâtü mef'ûlün*

[1376] Ey, yüzünün yokluğunda kara gün olsun, yer ve gök alt üst olsun.

[1377] Beni yârin bekleyişi öldürmektedir, gör; beni dermansız bekleyiş öldürmektedir, gör.

[1378] bak 348

[1379] Yüzündeki ayva tüyleri ve yanağı gül ve reyhandır; dudağı ve dişi inci ve mercandır.

[1380] Ne yapayım, o ay yanıma gelmedi; başımı alıp gideyim, ne yapayım…

Meşkûl-i mekfûf-ı mahzûf

Nė'teyin ḳaşımġa kėlmedi ol ay
Kėteyin başımnı alıban nė'tey[1381]
Fe'ilâtü fâ'ilâtü fâ'ilün

Murabbaât-ı meştûr-ı salimü'l-erkân

(5) *Ėy perī hecriñdin öldüm*
Kėl ki sėnsiz tilbe boldum[1382]
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün

Mahbûn

Güẕerī ḳıl manĝa ėy gül
Naẓar ėt ḳoy bu teġāfül[1383]
Fe'ilâtün fe'ilâtün

Bir rükün meşkûl, bir rükün salim

(10) *Güẕerī ḳıl ėy perī-veş*
Naẓar ėyle ḳıl köñgül ḫōş[1384]
Fe'ilâtü fâ'ilâtün

Bir rükün mahbûn, bir rükün mahbûn-ı mahzûf

Öledür mėn nė'teyin
Sañga nė'tip yėteyin[1385]
(65a/1) *Fe'ilâtün fe'ilün*

[1381] bak 351

[1382] Ey peri, ayrılığından öldüm; gel, çünkü sensiz deli oldum.

[1383] Ey gül, bana bir gel; bak, bırak bu anlamazlıktan gelmeyi.

[1384] Ey peri gibi (sevgili), bir gel; bak, gönlü hoş eyle.

[1385] Ölüyorum, ne yapayım, ne yapıp (da) sana ulaşayım?

Bir rükün meşkûl, bir rükün mahzûf

Manĝa sėnçe yār yoḳ

Sanĝa mėnçe zār yoḳ[1386]

Fe'ilâtü fâ'ilün

Bir rükün meşkûl, bir rükün merbû

Güẕer ėyle manĝa

Naẓar ėyle manĝa[1387]

(5) *Fe'ilâtü fa'il*

Remel bahrinin *mahbûn* veznini on altı rükün ile söylerler. Örnek: İsmet-i Buhârî'nin kasidesinin bu matlaı:

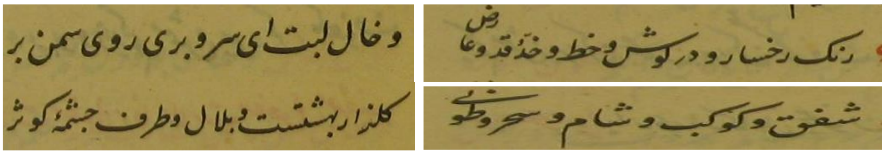

Reng-i ruḫsār u der-i gūş u ḫaṭ u ḫadd u ḳad u 'ārıż u ḫāl-i lebet ey serv-i perī-rūy-i semen-ber

Şafaḳ u kevkeb u şām u seḥer u ṭūbī-i gulzār-i behişţest u bilāl u ṭaraf-i çeşme-i kevŝer

Fâ'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün (10) *Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün*

Yine bu *mahbûn* veznini otuz altı rükün ile söylerler.

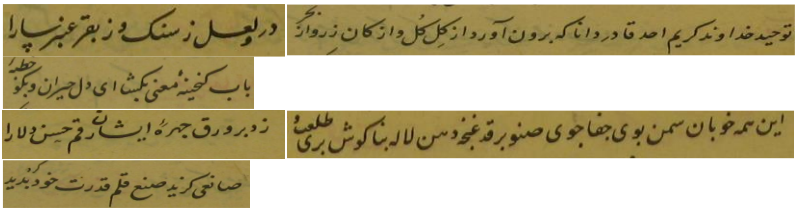

[1386] Bana senin gibi yâr yok, senin için benim gibi ağlayan yok.

[1387] Bana gel, bana bak.

Bāb-ı gencīne-i ma‘nī bi-guşā ey dil-i ḥayrān u bi-gū ḫuṭbe-i tevḥīd-i ḫudāvend-i kerīm-i aḥad-i ḳādir-i dānā ki burūn āverd ez gil gul u ez kān zer u ez baḥr dur u la‘l zi-seng u zi-baḳar ‘anber-i sārā

Ṣāni‘ī k’ez yed-i ṣun‘-i ḳalem-i ḳudret-i ḫod kerd pedīd īn heme ḫūbān-i semen-būy-i cefā-cūy-i ṣanavber ḳad-i ġonçe-dehen-i lāle bunā-gūş-i perī-ṭal‘at u zed ber varaḳ-i çehre-i īşān raḳam-i ḥusn-i dil-ārā

(65b/2) *Fâ‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün*

Çoğunlukla *mutatavvel*i *remel-i mahbûn* vezninde söylerler. Miktarı (5) belirli değildir.

***Remel bahrinde* (başka vezinlerle) karışan vezinler vezinler**:

Bu *müsemmen, bir rükün salim, bir rükün mahzûf* vezni: *Fâ‘ilâtün fâ‘ilün fâ‘ilâtün fâ‘ilün*; *medîd* bahrinde *salim*dir.

Bu *müsemmen, bir rükün mahbûn bir rükün mahbûn-ı mahzûf* vezni: *Fe‘ilâtün fe‘ilün fe‘ilâtün fe‘ilün*; *medîd* bahrinde bütün rükünler *mahbûn*dur.

Bu *müsemmen, bir rükün mekfûf*, *bir rükün muşa‘‘as* vezni: *Fâ‘ilâtü mef‘ûlün fâ‘ilâtü mef‘ûlün*; *muktezeb* (10) bahrinde *müsemmen, bir rükün matvî, bir rükün maktû‘*dur; *hezec* bahrinde *müsemmen, bir rükün eşter*, *bir rükün salim*dir, *fâ‘ilün mefâ‘îlün fâ‘ilün mefâ‘îlün* olur.

Bu *müsemmen, bir rükün mekfûf, bir rükün mahzûf* vezni: *Fâ‘ilâtü fâ‘ilün fâ‘ilâtü fâ‘ilün*; *muktezeb* bahrinde *müsemmen, bir rükün matvî, bir rükün merfû‘*dur; *hezec* bahrinde *müsemmen, bir* (66a/1) *rükün eşter, bir rükün makbûz*dur, *fâ‘ilün mefâ‘ilün fâ‘ilün mefâ‘ilün* olur.

Bu *müsemmen, bir rükün meşkûl, bir rükün merbû* vezni: *Fe'ilâtü fa'ıl fe'ilâtü fa'il*; *mütedârik* bahrinde *müsemmen-i mahbûn*dur, *fe'ilün fe'ilün fe'ilün fe'ilün* olur.

Bu *müsemmen-i ebter-i mahbûn* vezni: *Fa'lün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün*; *hezec* bahrinde (5) *müsemmen-i ahreb-i mekfûf-ı mahzûf*dur, *mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ûlün* olur.

Bu *müsemmen, bir rükün merbû, bir rükün salim* vezni: *Fa'il fâ'ilâtün fa'il fâ'ilâtün*; *mütekârib* bahrinde *müsemmen-i salimü'l-erkân*dır, *fa'ûlün fa'ûlün fa'ûlün fa'ûlün* olur.

Bu *müsemmen-i merbû-yı salim-i mahzûf* vezni: *Fa'il fâ'ilâtün fa'il fâ'ilün*; *mütekârib* bahrinde *müsemmen-i mahzûf*dur, *fa'ûlün fa'ûlün* (10) *fa'ûlün fa'ul* olur.

MU'TELİFE DÂİRESİ

İki bahirdir: *Vâfir, kâmil.*

Vâfir Bahri

Müsemmenât-ı salimü'l-erkân

Câmî

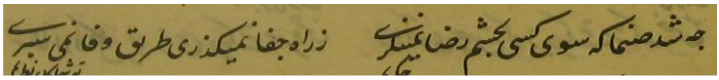

Nevâyî

Firāḳ otıdın köyer bedenim tefidin ėrip aḳar cigerim

Ġamım bu durur ki bağlanıban yüzüng sarı tüşmegey naẓarım[1388]

[1388] Ayrılık ateşiyle bedenim yanar, sıcaklığıyla ciğerim eriyip akar; Gamım yüzüne doğru bağlanıp itibarımın düşmemesidir.

(66b/1) Taktî

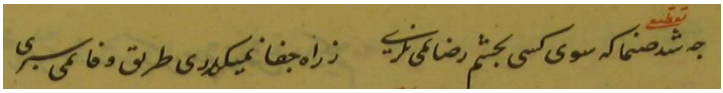

Müfâ‘aletün müfâ‘aletün müfâ‘aletün müfâ‘aletün

Bir rükün salim, bir rükün ma‘sûb

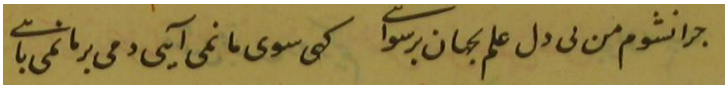

Çerā ne-şevem men-i bī-dil ‘alem be-cihān be-rusvāyī

Gehī suy-i mā nemī-āyī demī ber-i mā nemī-pāyī

Müfâ‘aletün mefâ‘îlün müfâ‘aletün mefâ‘îlün

Haşv ma‘sûb

(5) 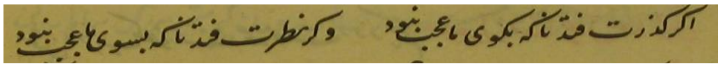

Nė lāle vü gül yüzüng yanglıġ ḳadıng yanglıġ nė serv-i çemen

Nė āhū-yı Çīn közüng yanglıġ ḫaṭıng yanglıġ nė müşk-i Ḫoten[1389]

Müfâ‘aletün mefâ‘îlün mefâ‘îlün müfâ‘aletün

Bir rükün salim, bir rükün ma‘kûl

Eger elemimġa çāre yoḳ nė iş ḳılayın nėçük ėtey

Ve ger ġamıma şumāre yoḳ nė iş ḳılayın nėçük ėtey[1390]

Müfâ‘aletün mefâ‘ilün müfâ‘aletün mefâ‘ilün

Bir rükün salim, bir rükün maktûf

(10) *Nė serv-i çemen ḳadı dėk nė lāle vü gül yüzi dėk*

Nė müşk-i Ḫoten ḫaṭı dėk nė āhū-yı Çīn közi dėk[1391]

Müfâ‘aletün fa‘ûlün müfâ‘aletün fa‘ûlün

[1389] Ne lâle ve gül yüzün gibi ne yeşilliklerin servisi boyun gibi; Ne Çin ahusu gözün gibi, ne Hoten miski ayva tüylerin gibi…

[1390] Elemime çare yoksa ne yapayım, nasıl edeyim; eğer gamım sınırsızsa ne yapayım, nasıl edeyim?

[1391] Ne yeşilliklerin servisi boyu gibi ne lâle ve gül yüzü gibi ne Hoten miski ayva tüyleri gibi ne Çin ahusu gözü gibi…

Bir rükün salim, bir rükün ecemm

Nė lāle vü gül yüzi dėk nė serv-i çemen boyı dėk
Nė āhū-yı Çīn közi dėk nė müşk-i Ḫoten būyı dėk[1392]
Müfâ'aletün fâ'ılün müfâ'aletün fâ'ilün

Bir rükün ma'sûb, bir rükün salim

(67a/1) *Ḫadın̂g yan̂glıġ nė lāle vü gül ḳadın̂g yan̂glıġ nė serv-i çemen*
Közün̂g yan̂glıġ nė āhū-yı Çīn ḫaṭın̂g yan̂glıġ nė müşk-i Ḫoten[1393]
Mefâ'îlün müfâ'aletün mefâ'îlün müfâ'aletün

Bir rükün ma'kûl, bir rükün salim

Ulusḳa mihr körsetiben köngülge köp cefā ḳıla sėn
Yürekni çāk çāk ėtiben raḳībḳa devā ḳıla sėn[1394]
Mefâ'ilün müfâ'aletün mefâ'ilün müfâ'aletün

Bir rükün maktûf, bir rükün salim

(5) *Ḫadın̂g dėk nė lāle vü gül ḳadın̂g dėk nė serv-i çemen*
Közün̂g dėk nė āhū-yı Çīn ḫaṭın̂g dėk nė müşk-i Ḫoten[1395]
Fa'ûlün müfâ'aletün fa'ûlün müfâ'aletün

Bir rükün ecemm, bir rükün salim

Ėlge mihr körsetiben bizge köp cefā ḳıla sėn
Bizni derdmend ėtiben ġayrġa devā ḳıla sėn [1396]
Fâ'ilün müfâ'aletün fâ'ilün müfâ'aletün

[1392] Ne lâle ve gül, yüzü gibi ne yeşillikler servisi boyu gibi; ne Çin ahusu gözü gibi ne Hoten miski kokusu gibi…

[1393] Ne lâle ve gül yanağın gibi ne yeşillikler servisi boyun gibi ne Çin ahusu gözün gibi ne Hoten miski ayva tüyün gibi…

[1394] Halka sevgi göstererek gönüle çok eziyet ediyorsun; yüreği parça parça ederek rakîbe devâ oluyorsun.

[1395] bak 364

[1396] Halka sevgi göstererek bize çok eziyet ediyorsun; bizi dert sahibi ederek rakîbe devâ oluyorsun.

Bir rükün salim, bir rükün akṣam

Ġamım ṣanemā bilmey sėn bėri güẕerī ḳılmay sėn

Teraḥḥum ėtip bir laḥẓa manĝa naẓarī ḳılmay sėn[1397]

(10) *Müfâ'aletün mef'ûlün müfâ'aletün mef'ûlün*

Bir rükün a'ḳaṣ, bir rükün salim

Aġyārġa oḳ uruban derdiġa devā ḳıladur

Bisyār yaman baradur ol yār ḫaṭā ḳıladur[1398]

Mef'ûlü müfâ'aletün mef'ûlü müfâ'aletün

Müseddesât-ı meczû-yı salimü'l-erkân

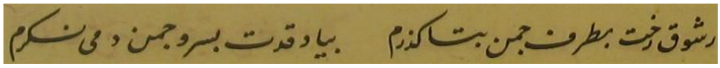

(67b/1) *Manĝa ṣanemā cefā ḳıla sėn vefā ḳıla kör*

Mėni nėçe derdmend ėte sėn devā ḳıla kör[1399]

Müfâ'aletün müfâ'aletün müfâ'aletün

Arûz ve darb ma'kûl

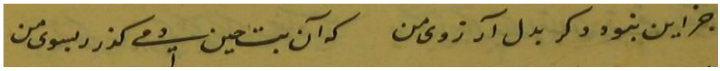

Manĝa ṣanemā cefā ḳıla sėn vefā ḳıl

Mėni nėçe derdmend ėte sėn devā ḳıl[1400]

(5) *Müfâ'aletün müfâ'aletün mefâ'lün*

[1397] Ey sanem, gamımı bilmiyorsun, beri gelmiyorsun; merhamet edip bir an bana bir bakış atmıyorsun.

[1398] Rakiplere ok atarak(bakarak) derdine devâ oluyor; o yâr çok kötü gidiyor, hata ediyor.

[1399] Ey sanem, bana eziyet ediyorsun, vefâlı davran; beni ne çok dertlendiriyorsun, devâ ol.

[1400] Ey sanem eziyet ediyorsun, vefâ göster; beni ne çok dertlendiriyorsun, devâ ol.

Arûz ve darb maktûf

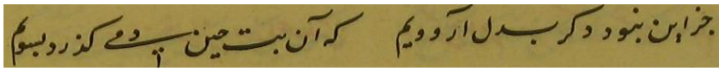

Manĝa ṣanemā cefā ḳıla sėn vefā ḳıl

Mėni nėçe derdmend ėte sėn devā ḳıl[1401]

Müfâ'aletün müfâ'aletün fa'ûlün

Arûz ve darb ecemm

Manĝa ṣanemā cefā ḳıla sėn ḳıl vefā

Mėni nėçe derdmend ėte sėn ḳıl devā [1402]

(10) *Müfâ'aletün müfâ'aletün fâ'ilün*

Haşv ma'sûb, arûz ve darb maktûf

Manĝa ṣanemā vefā ḳılsanĝ nė boldı

Mėninĝ ġamıma devā ḳılsanĝ nė boldı[1403]

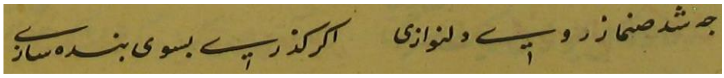

Müfâ'aletün mefâ'îlün fa'ûlün

Ma'ṣūb-ı salim-i maktûf

(68a/1) 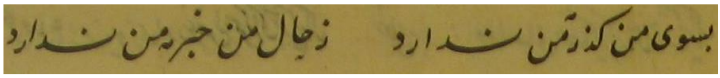

Vefā ḳılmas manĝa nė'teyin ḥabībim

Devā ḳılmas manĝa nė'teyin ṭabībim[1404]

Mefâ'îlün müfâ'aletün fa'ûlün

[1401] bak 371

[1402] bak 371

[1403] Ey sanem, bana vefâlı davransan ne olur; benim gamıma devâ olsan ne olurdu.

[1404] Sevdiğim bana vefâlı davranmaz, ne yapayım; hekimim bana çare olmaz ne yapayım?

Ma'ṣūb-ı maktûf

Sėni dėp barça 'ālemdin kėçip mėn

Refīḳ u yār u hem-demdin kėçip mėn[1405]

(5) *Mefâ'îlün Mefâ'îlün fa'ûlün*

A'ḳaṣ-ı ma'kûl-ı maktûf

Sėn ḥüsn serîri pādşāhī

Mėn 'ışḳ faḳīri dād-ḫ^vāhī[1406]

Mef'ûlü mefâ'ilün fa'ûlün

Murabbaât-ı meştûr-ı salimü'l-erkân

Kėl ėy ḳara köz manga güẕer ėt

Budur sanga söz manga naẓar ėt[1407]

(10) *Müfâ'aletün müfâ'aletün*

Bir rükün salim, bir rükün ma'sûb

Kėl ėy ḳara köz vefā ḳılġıl

Budur sanga söz vefā ḳılġıl[1408]

Müfâ'aletün mefâ'îlün

[1405] Seni zikrederek her şeyden (bütün âlemden) vaz geçmişim; yoldaş, yâr ve arkadaştan geçmişim.

[1406] Sen güzel(ler)in başı bir padişah, ben aşk fakiri bir adalet arayıcısı…

[1407] Ey kara göz, bana gel, sana sözüm, "Bana bak!"tır.

[1408] Ey kara göz, vefâlı ol, sana sözüm, "Vefâlı ol!"dur.

Kâmil Bahri

Müsemmenât-ı salimü'l-erkân

(68b/1) *Gül ü bāġdın yüzidür ġaraż nė semen kėrek nė çemen kėrek*
Ḫaṭı vü saçı eger olmasa nė Ḫıṭā kėrek nė Ḫoten kėrek[1409]

Selmân

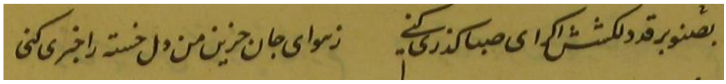

Taktî

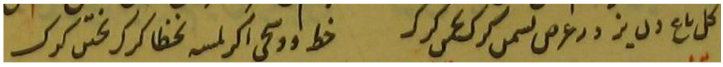

Gül ü bāġdın || yüzidür ġaraż || nė+semen kėrek || nė+çemen kėrek
Ḫaṭı vü saçı || eger olmasa || nė+Ḫıṭā kėrek || nė+Ḫoten kėrek

(5) *Mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün*

Müzâll

Nevâyî

Nė ḫayāl ėdi yana kim köngül ḳuşı ṣaydını heves ėyledinĝ
Bedenimġa her sarıdın ḫadeng atıban anĝa ḳafes ėyledinĝ[1410]

Taktî

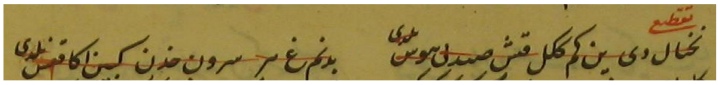

Nė+ḫayāl ėdi || yana kim köngül || ḳuşı ṣaydını || heves ėyledinĝ
Bedenimġa her || sarıdın ḫadeng || atıban anga || ḳafes ėyledinĝ
Mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilān

[1409] Gül ve bağdan maksat (sevgilinin) yüzüdür, ne yasemen gerek ne çimen gerek; eğer ayva tüyleri ve saçı yoksa ne Hıtay gerek ne Hoten gerek…

[1410] Yine neyi duşündü(n) ve gönül kuşu avını arzuladın, bedenime her taraftan ok atarak ona kafes yaptın.

Bir rükün salim, bir rükün mużmer

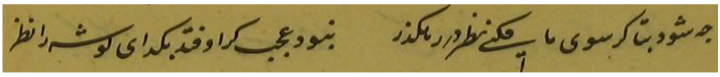

Çi şeved butā ger suy-i mā figenī naẓar der rehguẕer
Ne-buved ʻaceb ger ūfted be-gedā-yi gū şeh rā naẓar
Mütefâʻilün müstefʻilün mütefâʻilün müstefʻilün

Bir rükün salim, bir rükün maktûʻ

(10) 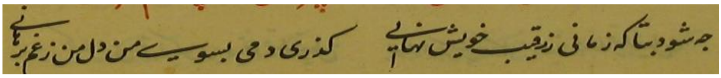

Semen ü benefşe nė'tey mėn ḫaṭı birle ḫaddı kėrektür
Gül ü servni nė ḳılay mėn yüzi birle ḳaddı kėrektür[1411]
Ṣanemā bėri kėlmes mü sėn güẕerī manĝa ḳılmas mu sėn
Elem ü ġamım bilmes mü sėn naẓarī manĝa ḳılmas mu sėn[1412]
(69a/1) *Mütefâʻilün feʻilâtün mütefâʻilün feʻilâtün*

Bir rükün salim, bir rükün ehazz

Semen ü benefşe nė'tey ḫaṭı birle ḫadı kėrek
Gül ü servni nė ḳılay yüzi birle ḳadı kėrek[1413]
Mütefâʻilün fuʻulün mütefâʻilün fuʻulün

Bir rükün salim, bir rükün meczûl

Ṣanemim ġamım bilse ėdi güẕerī bėri ḳılġay ėdi
Manĝa raḥm ėtip bir nefesī naẓarī bėri ḳılġay ėdi[1414]
(5) *Mütefâʻilün müfteʻilün mütefâʻilün müfteʻilün*

[1411] Yasemen ve menekşeyi ne yapayım ben, (bana) ayva tüyleri ile yanağı gereklidir; gül ve serviyi ne yapayım ben, (bana) yüzü ile boyu gereklidir.

[1412] Ey sanem, beri gelmez misin, bana (doğru) bir geçmez misin, elemimi ve gamımı bilmez misin, bana bir bakmaz mısın?

[1413] Yasemen ve menekşeyi ne yapayım, (bana) ayva tüyleri ile yanağı gerek; gül ve serviyi ne yapayım, (bana) yüzü ile boyu gerek.

[1414] Sanemim gamımı bilseydi beri gelirdi, bana merhamet edip bir nefes beriye bakış atardı.

Bir rükün salim, bir rükün mevḳūṣ

Semen ü benefşeni nė'tey ḫaṭı vü anıng ḫadı kėrek
Gül ü servni nė iş ḳılay yüzi vü anıng ḳadı kėrek[1415]
Mütefâ'ılün mefâ'ilün mütefâ'ilün mefâ'ılün

Bir rükün mevḳūṣ, bir rükün salim

Manĝa ol ay naẓar ėtmedi mėninĝ sarı güẕer ėtmedi
Firāḳ ara mėni ḳoydı vü kėter maḥal ḫabar ėtmedi[1416]
Mefâ'ilün mütefâ'ilün mefâ'ılün mütefâ'ilün

Bir rükün salim, bir rükün mużmer-i ehazz

(10) *Ṣanemā bėri kėlgil nefesī mėni sorġıl*
Manĝa raḥm ėtip bir dem kerem ėylep olturġıl[1417]
Mütefâ'ılün fa'lün mütefâ'ilün fa'lün

Bir rükün salim, bir rükün mużmer-i maktû'

Ṣanemā ġamım bilmey sėn güẕerī bėri ḳılmay sėn
Manĝa raḥm ėtip bir laḥẓa naẓarī bėri ḳılmay sėn[1418]
Mütefâ'ilün mef'ûlün mütefâ'ilün mef'ûlün

[1415] Yasemen ve menekşeyi ne yapayım, (bana) ayva tüyleri ve onun yanağı gerek; gül ve serviyi ne yapayım, (bana) yüzü ve onun boyu gerek.

[1416] Bana o ay bakmadı, bana doğru gelmedi; beni ayrılıkta bıraktı ve gideceği yeri bildirmedi.

[1417] Ey sanem, beri gel, bir nefes beni sor; bana merhamet edip bir nefes lutfedip otur.

[1418] Ey sanem, gamımı bilmiyorsun, beri bir geçmiyorsun; bana merhamet edip bir an beriye bir bakış atmıyorsun.

Müseddesât-ı meczû-yı salimü'l-erkân

(69b/1) 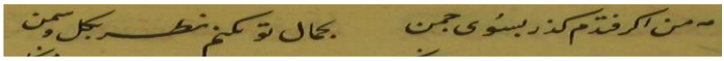

Ṣanemā cefā ḳıla sėn vefā ḳıla kör manĝa
Nėçe derdmend ėte sėn devā ḳıla kör manĝa[1419]
Mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün

Haşv mużmer

(5) *Manĝa sėnsizin nė gül kėrek nė çemen dağı*
Saçın̆ olmasa nė Çīn kėrek nė Ḫoten dağı[1420]
Mütefâ'ilün müstef'ilün mütefâ'ilün

Arûz ve darb maktû'

Manĝa sėnsizin nė çemen kėrek nė semen hem
Ḫaṭın̆ olmasa nė Ḫıṭā kėrek nė Ḫoten hem[1421]

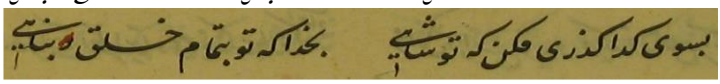

Mütefâ'ilün mütefâ'ilün fe'ilâtün

Mevḳūṣ-ı maktû'

(10) *Ṣanemā bėri kerem ḳılıp güẕer ėtkil*
Manĝa luṭf ile güẕer ḳılıp naẓar ėtkil[1422]
Mütefâ'ilün mefâ'ilün fe'ilâtün

[1419] Ey sanem, eziyet ediyorsun, bana vefâlı ol; ne kadar dert sahibi ediver de bana çâre oluver.

[1420] Bana sensiz ne gül gerek ne de çimen; saçın olmasa ne Çin gerek ne de Hoten…

[1421] Bana sensiz ne çimen gerek ne de yasemen; ayva tüylerin olmasa ne Hıtay gerek ne de Hoten…

[1422] Ey sanem cömertlikte bulunup beri gel; bana lutf ile gelip bak.

Meczūl-ı maktû‘

Ṣanemā bėri luṭf ḳılıp güẕer ėtkil

Manĝa raḥm ėtip mihr bile naẓar ėtkil[1423]

Mütefâ‘ilün müfte‘ilün fe‘ilâtün

Mevkûs-ı meczûl-ı mevkûs-ı müreffel

(70a/1) *Cehān ara ḳandadur sėninĝçe yārī*

Sehī-ḳadī gül-bedenī semen-‘iẕārī[1424]

Mefâ‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilâtün

Meczûl-ı mevkûs -ı meczûl-ı müreffel

Ḳanda durur cehān ara sėnçe nigārī

Serv-ḳadī semen-berī lāle-‘iẕārī[1425]

Müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilātün

Murabbaât-ı meştûr-ı salimü’l-erkân

(5) 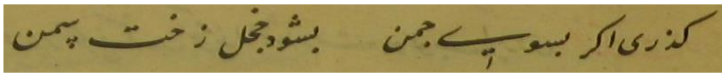

Ṣanemā bėri güẕer ėylegil

Manĝa luṭf ile naẓar ėylegil[1426]

Mütefâ‘ilün mütefâ‘ilün

Arûz ve darb muzmer

Güẕerī ḳılay kūyunĝ sarı

Naẓarī ḳılay rūyunĝ sarı[1427]

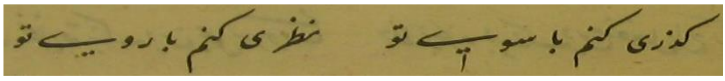

(10) *Mütefâ‘ilün müstef‘ilün*

[1423] Ey sanem, lutfedip beriye gel, bana merhamet edip sevgiyle bak.

[1424] Dünyada senin gibi bir yâr, fidan boylu, gül bedenli, yasemen yanaklı nerededir?

[1425] Dünyada senin gibi bir nigâr, servi boylu, yasemen gibi beyaz göğüslü, lâle yanaklı nerededir?

[1426] Ey sanem, beri gel, Bana lutfederek bak.

[1427] Senin köyüne doğru gideyim; yüzüne doğru bir bakayım.

Arûz ve darb müzâll

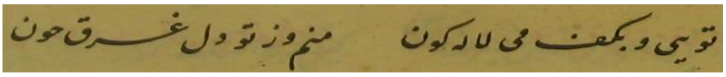

Sėn ü ʻişret ü mey-i lāle-gūn

Mėn ü furḳat ü dil-i ġarḳ-ı ḫūn[1428]

Mütefâʻilün mütefâʻilān

Arûz ve darb maktûʻ

(70b/1) *Sėn ü ʻişret ü mey-i ḫurrem*

Mėn ü furḳat u dil-i pür-ġam[1429]

Mütefâʻilün feʻilâtün

Arûz ve darb ehazz

Mėn ü furḳat u elemim

Nė bilür munı ṣanemim[1430]

Mütefâʻilün fuʻulün

Bu iki bahirde (birbiriyle) karışmış vezin- (5) lere *recez* bahrinin sonunda işaret edilmişti.

Muḫtelifü'l-erkân bahirlerinin vezinlerinin beyanı

[1428] Sen ve içki içme ve lâle renkli şarap; ben ve ayrılık ve kana garkolmuş gönül…

[1429] Sen ve içki ve ferahlık verici şarap; ben ve ayrılık ve gam dolu gönül…

[1430] Ben ve ayrılık ve elemim; bunu sanemim ne bilir?

MUHTELİFE DÂİRESİ

Beş bahirdir: *Tavîl, medîd, arîz, basît, amîk*.

Tavîl Bahri

Müsemmenât-ı salimü'l-erkân

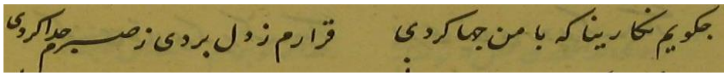

Zihī naḫl-ı ḳadıñgdın ḫacil serv-i bustānī
Ḫaṭ içre lebiñgdin münfa'il rāḥ-ı reyḥānī[1431]

(10) Taktî

Fa'ûlün mefâ'îlün fa'ûlün mefâ'îlün

Musabbag

Tişiñg dür lebiñg mercān ḫadıñg gül ḫaṭıñg reyḥān
Yüziñg ḫūr saçıñg 'anber sözüñg mül menĝiñg Multān[1432]
Fa'ûlün mefâ'îlün fa'ûlün mefâ'îlān

Bir rükün makbûz, bir rükün salim

(71a/1) *Nė sėnçe perī bardur nė mėn kibi dīvāne*
Nė sėnçe kişi meşhūr nė mėn dėk ėl efsāne[1433]
Fa'ûlü mefâ'îlün fa'ûlü mefâ'îlün

Bir rükün eslem, bir rükün salim

'Işḳ içre aytmış mėn derdimni bilmey sėn
Ölmekke yėtmiş mėn fikrimni ḳılmay sėn[1434]
Fa'lün mefâ'îlün fa'lün mefâ'îlün

[1431] Ne hoş, fidan gibi boyundan bostan servisi utancından mahçuptur; hatta reyhan şarabı dudağından etkilenmiştir.

[1432] Dişin inci, dudağın mercan, yanağın gül, ayva tüylerin reyhan; yüzün güneş, saçın anber, sözün şarap, benin Multan (dağı gibi).

[1433] Ne senin gibi bir peri vardır ne benim gibi dîvâne; ne kimse senin gibi meşhurdur ne benim gibi halk efsanesi.

[1434] Aşk içinde derdimi açıklamışım, bilmezsin, ölüme yaklaştım beni düşünmezsin.

Bir rükün makbûz, bir rükün maksûr

(5) *Ėşit munı ėy yār cehānda ḳaçan bar*
Mėninĝçe vefā-dār sėninĝçe cefā-kār[1435]
Fa'ûlü mefâ'îl fa'ûlü mefâ'îl

Murabba-ı meştûr-ı salim

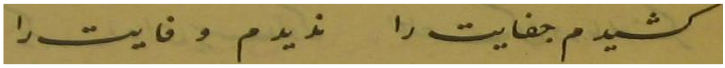

Manĝa ḳıl güẕer sėn kėl
Manĝa ḳıl naẓar sėn kėl[1436]
<Fa'ûlün mefâ'îlün>
Medîd Bahri

Müsemmenât-ı salimü'l-erkân

(10) 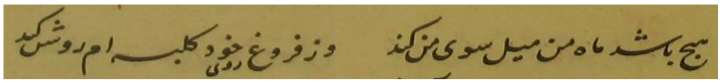

Nėççe tartay hecrdin sėnsizin āzār mėn
Kėl ki hicrānınĝda mėn 'ömrdin bīzār mėn[1437]

Taktî

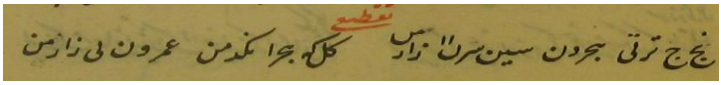

$N_{ė}ç_{e}$ $t_{a}rt_{a}y$ || $h_{e}crd_{i}n$ || $sėns_{i}z_{i}n$ ā||zār $m_{ė}n$
$K_{ė}l$ ki $h_{i}crā$||$nı_{n}gd_{a}$ $m_{ė}n$ || 'ömr$d_{i}n$ bī||zār $m_{ė}n$
Fâ'ilâtün fâ'ılün fâ'ilâtün fâ'ılün

(71b/1) ***Müzâll***

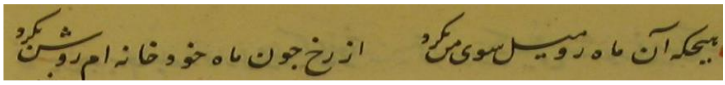

[1435] Ey yâr, işit bunu: Cihanda benim gibi vefâlı, senin gibi eziyet eden hiç oldu mu?

[1436] Sen bana dön gel; sen gel bana bak.

[1437] Ben sensizliği nasıl çekeyim, ayrılıktan incinmişim; gel, çünkü ben senin ayrılığının acısında hayattan bıkmışım.

Nevâyî

Ḳāmetiŋ dėk bāġ-ı ḥüsn içre yoḳ serv-i revān

ʻĀrıżıŋ dėk ḫod ḳanı serv üzre erġuvān[1438]

Fâʻilâtün fâʻılün fâʻilâtün fâʻılān

Mahbûn

Köyedür hecr otıdın nė'tey ėy meh yüregim

Yüregim veh yüregim yüregim veh yüregim[1439]

(5) 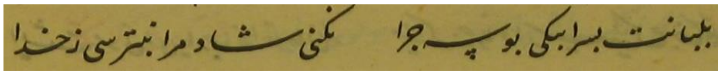

Feʻilâtün feʻilün feʻilâtün feʻilün

Murabba-ı meşţûr-ı salim

Sėnsizin efgār mėn

ʻÖmrdin bīzār mėn[1440]

Ḳıl güẕer sėn kėl maŋga

Ḳıl naẓar sėn kėl maŋga[1441]

(10) *Fâʻilâtün fâʻilün*

[1438] Güzellik bahçesinde boyun gibi nazlı nazlı salınan servi yok; özellikle yanağın gibi servi üzre erguvan hani?

[1439] Ey ay, yüreğim ayrılık ateşiyle yanmaktadır; yüreğim, vah yüreğim, yüreğim vah yüreğim.

[1440] Sensiz yaralıyım, hayattan bezginim.

[1441] Sen dön bana gel, sen gel bana bir bak.

Arîz Bahri

Müsemmenât-ı salimü'l-erkân

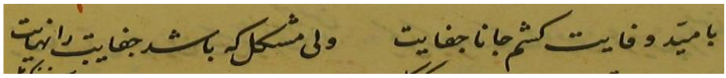

Lebiñg mercān tişiñg dür ḫaṭıñg reyḥān ḫadıñg gül

Saçıñg ʻanber yüziñg ḫūr meniñg multān sözüñg mül[1442]

Mefāʻīlün faʻūlün mefāʻīlün faʻūlün

Mefâʻîlü<n> faʻûl<ün> mefâʻîlü<n> faʻûl<ün>

(72a/1) ***Musabbag***

Nevâyî

Ṣenā-yı ẕātıñg içre tapıp ʻacz ehl-i idrāk

Gehī "lā uḥṣī" aytıp zamānī "mā ʻarafnāk"[1443]

Mefâʻîlün faʻûlün mefâʻîlün faʻûlān

Bir rükün makbûz, bir rükün salim

Târî

Sanga ki berg-i güldin libās ḳılsa bolġay

Gülī bu gülşen içre ḳıyās ḳılsa bolġay[1444]

Mefâʻilün faʻûlün mefâʻilün faʻûlün

[1442] Dudağın mercan, dişin inci, ayva tüylerin reyhan, yanağın gül; saçın anber, yüzün güneş, benin Multân, sözün şarap.

[1443] Senin zâtının övgüsünde idrak sahibi kişiler acze düşüp bazen "lâ uhsî"(mümkün değil), bir zaman "mâ arafnâk" (Yâ Rab) senin yüceliğini gerektiği gibi bilemedik." demiş.

[1444] Sana gül yaprağından elbise yapmak mümkün değil; bir gülü bu gül bahçesinde kıyaslamak mümkün değildir.

Murabba-ı meştûr-ı salimü'l-erkân

(5)

Güẕer sėn kėl manga ḳıl
Naẓar sėn kėl manga ḳıl[1445]
Mefâ'îlün fa'ûlün

Basît Bahri

Müsemmenât-ı salimü'l-erkân

Ėy bī-vefā kėlmedinġ hergiz mėninġ yanıma
Hecrinġ nėler ḳılmadı bu tınmaġur cānıma[1446]

Câmî

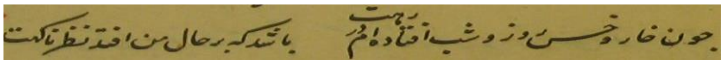

Taktî

(10) 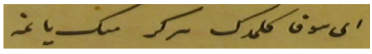 Ėy bī-v$_{e}$fā || k$_{ė}$lm$_{e}$d$_{in}$g || h$_{e}$rg$_{i}$z m$_{ė}$n$_{in}$g || yan$_{ı}$ma

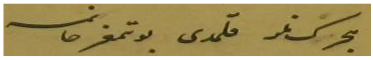 H$_{e}$cr$_{in}$g n$_{ė}$l$_{e}$r || ḳ$_{ı}$lm$_{a}$dı || bu t$_{ı}$nm$_{a}$ġ$_{u}$r || cān$_{ı}$ma

Müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün fā'ilün
Müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün fā'ilün

Müzâll

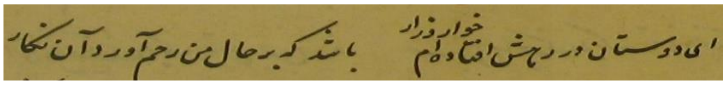

Mėn ḫastenińg başıġa ḳılġıl güẕer ėy nigār
Bir luṭf közi bile ḳılġıl naẓar ėy nigār[1447]

(72b/1) *Müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün fā'ilān*

[1445] Sen bana dön gel; sen bana gel, bak.

[1446] Ey vefâsız, asla benim yanıma gelmedin; Ayrılığında bu zayıf canıma neler etmedi.

[1447] Ey nigâr, ben hastanın başına gel; ey nigaâr, bir lütuf gözüyle bak.

Bir rükün salim, bir rükün mahbûn

Mėn ḫastenin̂g başıġa ḳılġıl güẕer ṣanemā

Bir luṭf közi bile ḳılġıl naẓar ṣanemā[1448]

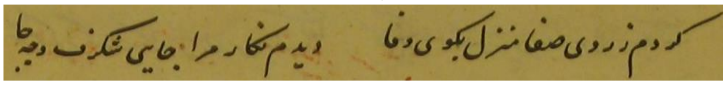

Müstef'ilün fe'ilün müstef'ilün fe'ilün

Mahbûn

(5) 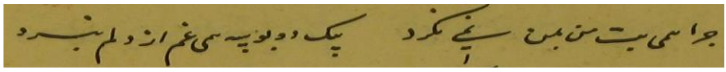

Başım ḳadem ḳılıban viṣālın̂ga yėteyin

Müyesser olmasa vaṣl baş alıban kėteyin[1449]

Mefâ'ilün fe'ilün mefâ'ilün fe'ilün

Müseddesât-ı meczû-yı salimü'l-erkân

Gülşen nėçe ḫūb ėrür kūyun̂gça yoḳ

Şemşād merġūb ėrür boyun̂gça yoḳ[1450]

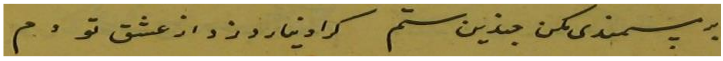

(10) *Müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün*

Arûz ve darb mekbûl

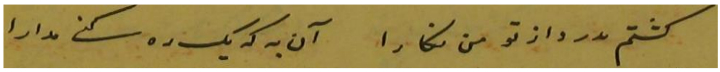

Ėy gül sėnin̂g dėk ḳanı çemende

Sünbül saçın̂g dėk ḳanı Ḫoten'de[1451]

Müstef'ilün fâ'ilün fa'ûlün

[1448] Ey sanem, ben hastanın başına gel; ey sanem, lütuf gözüyle bak.

[1449] Başımı ayak yaparak(başımı eğip) vuslatına erişeyim, vuslat nasip olmazsa baş(ımı) alıp gideyim.

[1450] Gül bahçesi ne kadar güzelse de senin mahallen kadar değil; şimşir ağacı makbuldür (ama) boyun kadar değil.

[1451] Ey gül, çimende senin gibi(si) hani? Hoten'de sünbül saçın gibi(si) hani?

Matvî

(73a/1) 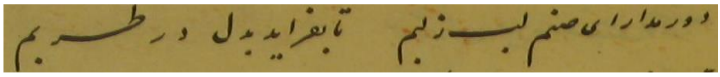

Sultân Mahmûd Han:

Neyyir-i a'ẓam mudur ṭal'atıngız

Ḥulle-i ḥavrā mudur ḫil'atıngız[1452]

Müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün

Munsarih bahrinde bu vezin *matvî-yi meksûf*tur.

Murabba-ı meştûr-ı salimü'l-erkân

(5) *Sėn kėl manga ḳıl naẓar*

Sėn kėl manga ḳıl güẕer[1453]

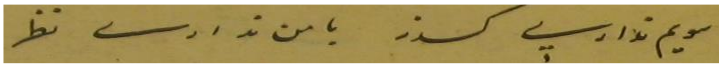

Müstef'ilün fâ'ilün

Amîk Bahri

Müsemmen-i salimü'l-erkân

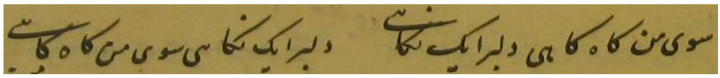

Kėl bėri ėy perī kim hecrdin ḫastedür mėn

La'linge teşnedür mėn zülfünge bestedür mėn[1454]

(10) Taktî

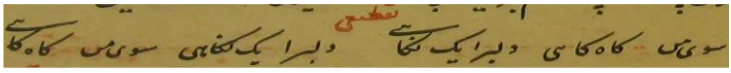

Fâ'ilün fâ'ilâtün fâ'ilün fâ'ilâtün Fâ'ilün fâ'ilâtün fâ'ilün fâ'ilâtün

[1452] Yüzünüz güneş midir, kaftanınız hurilerin elbisesi midir?

[1453] Gel, sen bana (bir) bak; gel, sen bana dön.

[1454] Ey peri, beri gel; çünkü ayrılık sebebiyle hastayım; dudağına susamışım, perçemlerine bağlıyım.

Murabba-ı meştûr-ı salimü'l-erkân

Kėl manĝa ḳıl naẓar sėn

Kėl manĝa ḳıl güẕer sėn[1455]

(73b/1) *Fâ'ilün fâ'ilâtün*

MÜŞTEBİHE DĀYİRESİ

Dört bahirdir: *Munsarih, muzâri', muktezeb, müctess*. Acem'in bu bahirleri *salim* kullanmadığı daha önce zikredilmişti. *Munsariḥ* ve *muktezeb*i, *matvî-yi muzâri'*yi, *mekfûf-ı müctes*i *mahbûn* yaparlar. Biz (5) bu dâirede *munsarih* haricindeki o üç bahrin *salim*lerini gösterdik.

Munsarih Bahri

Müsemmenât, arûz ve darb mevkûf

Sėn-dėk ḳanı ḥüsn ehlide hem bī-vefā hem bī-derd

Mėn-dėk ḳanı 'ışḳ ehlide miḥnet-keş ü ġam-perverd[1456]

Taktî

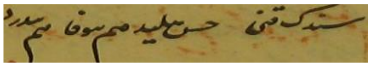 $S_{ė}n+d_{ė}k\ ḳ_{a}nı \parallel ḥ_{ü}sn\ {}_{e}hlid_{e} \parallel h_{e}m\ bī\text{-}v_{e}fā \parallel h_{e}m\ bī\text{-}d_{e}rd$

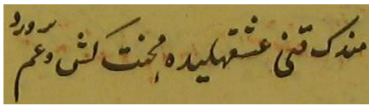 $M_{ė}n+dėk\ ḳ_{a}nı \parallel 'ışḳ+_{e}hlide \parallel m_{i}hn_{e}t\text{-}k_{e}ş\ ü \parallel ġ_{a}m\text{-}p_{e}rv_{e}rd$

Müstef'ilün mef'ûlâtü müstef'ilün mef'ûlân

Müstef'ilün mef'ûlâtü müstef'ilün mef'ûlân

[1455] Gel, sen bana (bir) bak; gel, sen bana dön.

[1456] Güzeller arasında senin gibi hem vefâsız, hem dertsiz hani; âşıklar arasında benim gibi zahmet çeken ve gam büyüten hani?

(10) ***Matvî-yi mevkûf***

Sa‘dî

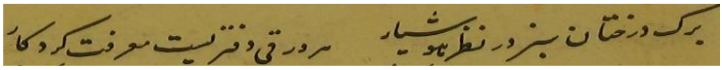

Nevâyî

‘Işḳ yüki ėyledi ṭārem-i a‘lānı kevşer kūj

Nė ‘aceb er ėylese mėn kibi şeydānı kūj 1457

Müfte‘ilün fâ‘ilān müfte‘ilün fâ‘ilān

Bir rükün matvî, bir rükün matvî-yi meksûf

(74a/1) *Şāḥ-ı gül ü nesteren yād bėrür būyıdın*

‘Iṭrnı müşk-i Ḫoten kesb ḳılur mūyıdın[1458]

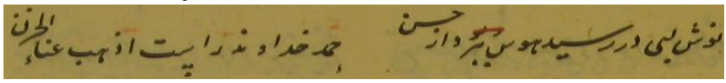

Müfte‘ilün fâ‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilün

Matvî-yi meksûf-ı mahbûn

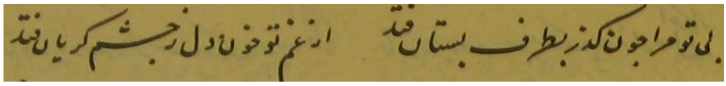

(5) *‘Işḳ yüki ėyledi sipihr-i a‘lānı ḫam*

Nė ‘aceb er ėylese mėninġçe şeydānı ḫam[1459]

Müstef‘ilün fâ‘ilün mefâ‘ilün fâ‘ilün

Mekfûf-ı matvî-yi menhûr

Ḫāṭırnı bahār faṣlıda geşt aladur

Köz nūrını reng-i lāle vü deşt aladur[1460]

Müstef‘ilü fâ‘ilâtü müstef‘ilü fa‘

[1457] Aşk yükü, gökkubeyi ikiye böldü, benim gibi dîvâneyi çarpık yapsa şaşılmaz.

[1458] Çiçeğin şahı ve nesteren kokusuyla hatırlanır; Hoten miski güzel kokuyu onun saçından edinir.

[1459] Aşk yükü, gökkubeyi iki büklüm yaptı, benim gibi dîvâneyi iki büklüm yapsa şaşılmaz.

[1460] Bahar mevsiminde gezip tozma gönlü alıyor; göz nurunu lâle rengi ve çöl alıyor.

Mekfûf-ı merfû‘-yı mekbûl-ı aslem

Dīvānıma nė rabṭ u nė tertībīdür

Nė cedvel ü nė levḥ ü nė teẕhībīdür[1461]

(10) *Müstef‘ilü mef‘ûlü fa‘ûlün fa‘lün*

Matvî-yi maktû‘-yı Matvî-yi meksûf

Cevr ü sitemni ol ay hergiz kem ḳılmadı

Çāre mėniñ ḥālıma bir hem-dem bilmedi[1462]

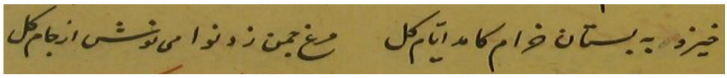

Müfte‘ilün fâ‘ilün mef‘ûlün fâ‘ilün

Matvî-yi mahbûn-ı meksûf

(74b/1) 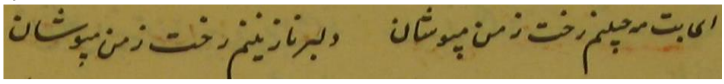

Cevr ü cefā ḳılur sėn vefā dağı ḳıl ėy yār

Tīġ-ı sitem urar sėn devā dağı ḳıl ėy yār[1463]

Müfte‘ilün fa‘ûlün mefâ‘ilü mefâ‘îlü

Matvî-yi meczû‘

Ḳandadurur bir sėniñçe yār-ı dil-āzār

Ḳandadurur bir mėniñçe zār-ı dil-efgār[1464]

(5) 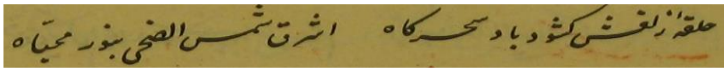

Müfte‘ilün fâ‘ilâtü müfte‘ilün fâ‘

[1461] Dîvanımda ne düzen ve ne bir sıralama vardır; ne cetvel, ne levha ve ne bir tezhip var.

[1462] O ay eziyet ve sitemi asla azaltmadı; benim hâlimin çaresini bir dost bilmedi.

[1463] Ey yâr, zulüm ve eziyet ediyorsun, sevgi ve dostluk göster; sitem kılıcını vuruyorsun ey yâr, devâ da ol.

[1464] Senin kadar gönül inciten bir yâr nerede vardır; benim gibi gönlü yaralı bir dermansız nerede vardır?

Matvî-yi menhûr

Rubâî

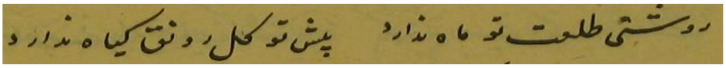

Ol ki manĝa yār-ı dil-nüvāz köründi

Cevrni körsetti köp ü az köründi[1465]

Müfte'ilün fâ'ilâtü müfte'ilün fa'

Müctess bahrinde bu vezin *matvî-yi mekfûf-ı* (10) *mechûf*tur.

Matvî-yi meksûf-ı menhûr

Bāġ nėçe ḫūb ėse kūyıça yoḳtur

Servni mevzūn dėse boyıça yoḳtur[1466]

Müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fa'

Bir rükün matvî, bir rükün menhûr

Mihr yüzidin bizge vefā ḳıl

Cevrni ḳoyġıl terk-i cefā ḳıl[1467]

(75a/1) *Müfte'ilün fa' müfte'ilün fa'*

Matvî-yi meksûf

Mihr yüzidin ėy ay bizge vefā ḳılġay sėn

Cevrni hem ḳoyġay sėn terk-i cefā ḳılġay sėn[1468]

Müfte'ilün mef'ûlün müfte'ilün mef'ûlün

[1465] O, bana yâr gönül çekici yâr göründü; eziyeti çok gösterdi, (ama kendi) az göründü.

[1466] Bahçe her ne kadar hoş ise de onun mahallesi kadar değildir; serviye biçimli, düzgün dese (de) boyu kadar değildir.

[1467] Dosluktan dolayı bize sevgi göster, eziyeti bırak zulmü terk et.

[1468] Ey ay, dosluktan dolayı bize sevgi gösteresin, eziyeti de bırakasın zulmü terk edesin.

Matvî-yi meksûf-ı menhûr

Mihr yüzidin ėy ay bizge vefā ḳıl

Cevr ṭarīḳın ḳoyġıl terk-i cefā ḳıl[1469]

(5) *Müfte'ilün mef'ûlün müfte'ilün fa'*

Mahbûn-ı matvî-yi meksûf

Sėninĝ kibi ḳandadur beşer ara münteceb

Sehī-ḳadī lāle-ruḫ semen-berī ġonçe-leb[1470]

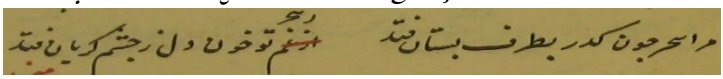

Mefā'ilün fā'ilün mefā'ilün fā'ilün

Mahbûn-ı maktû'-yı menhûr

(10) *Bėri güẕer ḳılmay sėn nė boldı māhım*

Manĝa naẓar ḳılmay sėn nėdür günāhım[1471]

Mefā'ilün mef'ûlün mefā'ilün fa'

Mahbûn-ı matvî-yi menhûr

Manĝa ki ol yār-ı dil-nüvāz köründi

Cefānı körsetti köp ü az köründi[1472]

Mefā'ilün fā'ilâtü müfte'ilün fa'

[1469] Ey ay, dosluktan dolayı bize sevgi göster; eziyet etmeyi bırak, zulmü terk et.

[1470] İnsanlar arasında senin gibi seçkin, fidan boylu, lâle yanaklı, yasemen gibi beyaz göğüslü, gonca dudaklı neredeydir?

[1471] (Ey) ay (yüzlü sevgili)m beriye geçmiyorsun, ne oldu, bana bakmıyorsun, suçum nedir?

[1472] O, gönül çekici yâr bana göründü; eziyeti çok gösterdi, (ama kendi) az göründü.

Mahbûn-ı matvî-yi menhûr

(75b/1) *Cehān ara bardur mu sėninĝçe yārī̄*
Şeker-lebī̄ serv-ḳadī̄ lāle-ʿiẕārī̄[1473]
Mefâʿilün fâʿilâtü mefâʿilün faʿ

Mahbûn-ı matvî-yi meksûf-ı menhûr

Çemen nėçe ḫūb ėrür kūyıça yoḳtur
Semen ki merġūb ėrür rūyıça yoḳtur[1474]
Mefâʿilün fâʿilün müfteʿilün faʿ

Maktûʿ-yı matvî-yi menhûr

(5) *Ḥüsn içre bir sėninĝçe dil-dārī̄ yoḳ*
ʿIşḳ içre bir mėninĝçe efgārī̄ yoḳ[1475]

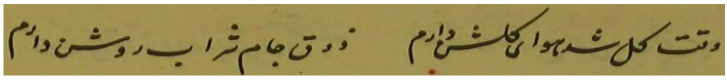

Mefʿûlü fâʿilâtü mefʿûlün faʿ

Müseddesât-ı meczû-yı matvî

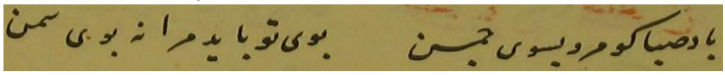

ʿIşḳ mėni ḳıldı ḫ^{v}ār nė ḳılayın
Şevḳ mėni ḳıldı zār nė ḳılayın[1476]

(10) *Müfteʿilün fâʿilâtü müfteʿilün*

[1473] Cihanda senin gibi bir yâr, şeker dudaklı, servi boylu, lâle yanaklı var mıdır?

[1474] Çimenlik ne kadar hoşsa (da) onun mahallesi kadar değildir; rağbet gösterilen yasemen (sevgilinin) yüzü gibi değildir.

[1475] Güzellikte senin gibi bir dildâr yok, Aşkta benim gibi bir yaralı yok.

[1476] Aşk beni itibarsızlaştırdı, ne yapayım; aşırı istek beni ağlattı, ne yapayım?

Matvî-yi müzâll

Nė ḳılayın kim ḳaşımġa kėlmedi yār
Öldüm <ü> bir hem başımġa kėlmedi yār[1477]

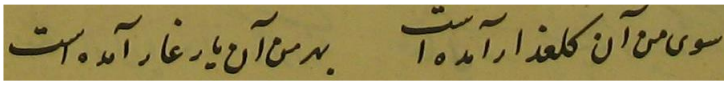

Müfte'ilün fâ'ilâtü müfte'ilān

Matvî-yi meksûf

(76a/1) *Mest-i müdām ėy köñgül közi ėkin*
Nuṭḳ-ı Mesīḥā dėgen sözi ėkin
Ḳadr kėçesi şiken-i zülfi anıñg
Nė kişige ėy köñgül rūzī ėkin[1478]
Müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün
Müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün

Nitekim Acem şairleri rubâî veznine belli bir sınır getirmişler, Türk (5) fasih söz söyleyenler de bu vezne belli bir sınır koyup iki beyit söylemişler. Daha önce açıklandığı gibi Türkler arasında ***öleng*** denilen bir âheng var. Bu vezin ona mahsustur. O âheng için bölümlendirme yaparken (mısralar oluşturulurken) her mısradan sonra *yâr yâr* nakaratını getirirler.

Matvî-yi maktû'

'Işḳ mėni ḳılsa ḫ^{v}ār nė'tgey mėn
Şevḳ mėni ḳılsa zār nė'tgey mėn[1479]

(10) 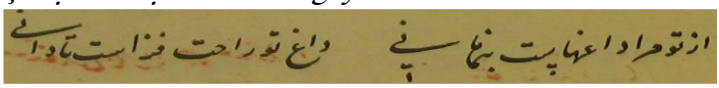

Müfte'ilün fâ'ilâtü mef'ûlün

[1477] Ne yapayım çünkü yâr yanıma gelmedi, bilincim bulandı ve yâr başıma(ziyaretime) gelmedi

[1478] Ey gönül, gözü devamlı mest mi acaba, dediği söz Mesih nutku mu acaba?
Ey gönül, Kadir gecesi onun perçemlerinin büklümü; kime nasip olacak acaba?

[1479] Aşk beni itibarsızlaştırdı, ne yapayım; aşırı istek beni ağlattı, ne yapayım?

Matvî-yi merfû‘-yı müzâll

Kim ki sanĝa ‘āşıḳ oldı ėy nigār

Bil ki anınĝ ḳanı toldı oldı zār[1480]

(76b/1) *Müfte‘ilün fâ‘ilâtü fâ‘ilān*

Matvî-yi meksûf

‘Işḳ mėni ḳıldı ḫ^{v}ār nė’yleyin

Şevḳ mėni ḳıldı zār nė’yleyin[1481]

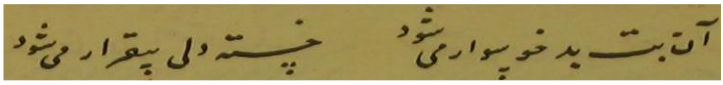

Müfte‘ilün fâ‘ilâtü fâ‘ilün

Matvî-yi mahbûl-ı mekbûl

(5) *‘Işḳ mėni yana ḫ^{v}ār ḳılıptur*

Şevḳ mėni yana zār ḳılıptur[1482]

Müfte‘ilün fâ‘ilâtü fa‘ûlün

Matvî-yi mahbûl-ı mahbûn-ı ehazz

‘Işḳ mėni yana ḫ^{v}ār ḳılur

Şevḳ mėni yana zār ḳılur[1483]

Müfte‘ilün fe‘ilâtü fa‘il

Matvî-yi merfû‘-yı mahbûn-ı ehazz

‘Işḳ mėni köp ḫ^{v}ār ḳılur

Şevḳ mėni köp zār ḳılur[1484]

(10) *Müfte‘ilün mef‘ûlü fa‘il*

[1480] Ey nigâr, sana âşık olanın bil ki kanı doldu, ağladı.

[1481] Aşk beni itibarsızlaştırdı, ne yapayım; aşırı istek beni ağlattı, ne yapayım?

[1482] Aşk beni yine itibarsızlaştırmıştır; aşırı istek beni yine ağlatır.

[1483] Aşk beni yine itibarsızlaştırmıştır; aşırı istek beni yine ağlatır.

[1484] Aşk beni hep itibarsızlaştırır; aşırı istek beni çok ağlatır.

Mahbûn-ı matvî

Mėninĝ kibi dil-figār bar mu kişi

Mėninĝ kibi ḫ^{v}ār u zār bar mu kişi[1485]

Mefâ'ilün fâ'ilâtü müfte'ilün

Mahbûn-ı matvî-yi meksûf

(77a/1) *Açıldı gül ṣubḥ-dem küle küle*

Ayaḳçı tut cām-ı mey tola tola[1486]

Mefâ'ilün fâ'ilün müfte'ilün

Murabbaât-ı meştûr-ı matvî-yi mevkûf

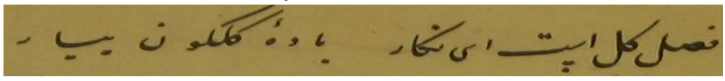

Hecr mėni ḳıldı zār

Kėl bėrige ėy nigār[1487]

(5) *Müfte'ilün fâ'ilān*

Matvî-yi mahbûn

Zār mėni ḳılur 'ışḳ

Ḫ^{v}ār mėni ḳılur 'ışḳ[1488]

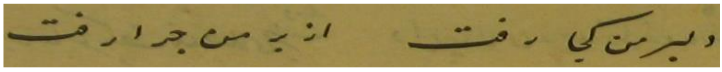

Müfte'ilün mefâ'îl

[1485] Benim gibi gönlü yaralı kimse var mı? Benim gibi itibarsız, inleyen kimse var mı?

[1486] Gül sabahleyin güle güle açıldı, sâkî,dolu dolu şarap kadehi sun.

[1487] Ayrılık beni ağlattı, ey nigâr, beri gel.

[1488] Aşk beni ağlatır; aşk beni itibarsızlaştırır.

Mahbûn-ı matvî-yi mevkûf

(10) *Nėçe çėkey intiẓār*
Bėrige kėl ėy nigār[1489]
Mefâ'ilün fâ'ilān

Muzâri' Bahri

Müsemmenât-ı salimü'l-erkân

Cefā-cūyī bī-vefāyī ḳanı sėn-dėk bu cehānda
Du'ā-gūyī bī-nevāyī ḳanı mėn-dėk bu zamānda[1490]
Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay [1491]

(77b/1) Taktî

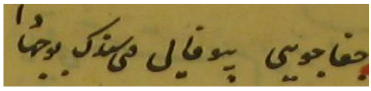 C_efā-cūyī || bī-v_efāyī || ḳ$_a$nı s$_ė$n-d$_ė$k || bu c$_e$hā$_n$da

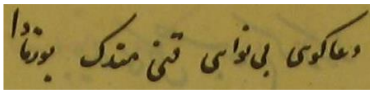 D_u'ā-gūyī || bī-n_evāyī || ḳ$_a$nı m$_ė$n-d$_ė$k || bu z$_a$mā$_n$da

Mefâ'îlün fâ'ilâtün mefâ'îlün fâ'ilâtün
Mefâ'îlün fâ'ilâtün mefâ'îlün fâ'ilâtün

[1489] Ey nigâr, nasıl bekleyeyim, beri gel.

[1490] Cihanda senin gibi bir zâlim, bir vefâsız hani; bu zamanda benim gibi bir dua eden, sessiz bir hani?

[1491] Gönül yanına gideli kendine gelmedi, ne yapayım; gözüm yüzünü göreli o ayın gözüne ilişmedi.

Mekfûf-ı maksûr

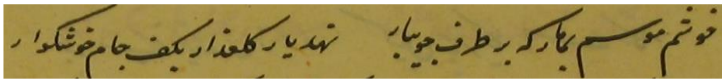

(5) *Bak ėy yār-ı gül-ʿiẕār nė ḫōş faṣldur bahār*
Kėtür cām-ı ḫōş-güvār manĝa bėrme intiẓār[1492]
Mefâʿîlü fâʿilān mefâʿîlü fâʿilān

Mekfûf-ı mahzûf, darb maksûr

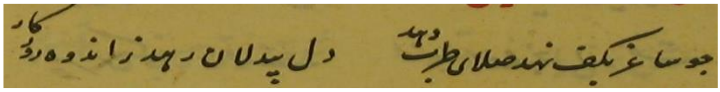

Mefâʿîlü fâʿilün mefâʿîlü fâʿilān

Mekfûf-ı mahzûf

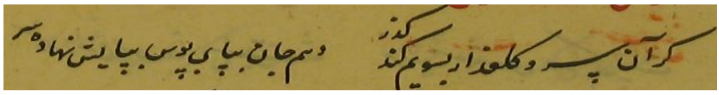

(10) *Mėni ʿışḳ dil-figār eger ḳılsa nė ḳılay*
Mėni şevḳ bī-ḳarār eger ḳılsa nė ḳılay[1493]
Mefâʿîlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

Mekfûf-ı mahzûf-ı maksûr

Ḳanı sėnçe meh-veşī ḳanı mėnçe bī-ḳarār
Ḳanı sėnçe ser-keşī ḳanı mėnçe ḫāk-sār[1494]

(78a/1) 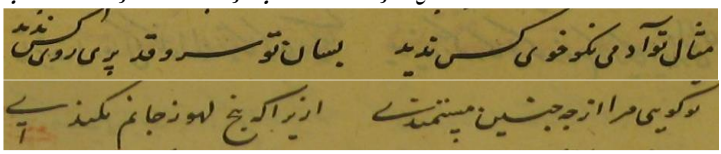

Mėni ʿışḳ dil-figār eger ḳılsa nė'yley

[1492] Bak ey gül yanaklı yâr, bahar ne hoş mevsimdir; bana lezzetli kadeh getir, bekletme.

[1493] Eğer aşk beni gönlü yaralı etse ne yapayım; eğer aşırı heves beni kararsızlaştırsa ne yapayım?

[1494] Senin gibi bir ay yüzlü hani, benim gibi kararsız hani; senin gibi bir serkeş hani, benim gibi düşkün hani?

Mėni şevḳ bī-ḳarār eger ḳılsa nė'yley[1495]
Mefâ'îlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fa'lün

Mekfûf-ı maksûr-ı mechûf

Manĝa sėnçe gül-'iẕār ḳaçan tapılur
Sanĝa mėnçe bī-ḳarār ḳaçan tapılur[1496]
(5) *Mefâ'îlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fa'*

Makbûz-ı mahbûn

'Adāvet atı muḥabbet nişānı ḳalġuça Babur
'Aduvv ḫayl-ı Yezīd ü muḥibb āl-i 'Abādur[1497]
Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1498]
Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilâtün

Müctess bahrinde bu veznin bütün rükünleri *mahbûn*dur.

Ahreb-i musabbag

(10) 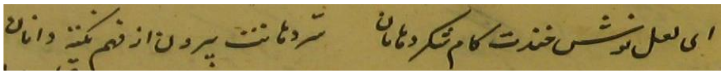

Nevâyî

Ruḫsārı cānibide ol ḫāl-i 'anber-ālūd
Ot gūşeside gūyā 'anber tüşüp ḳılur dūd[1499]
Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'iliyyān

[1495] Eğer aşk beni gönlü yaralı etse ne yapayım; eğer aşırı heves beni kararsızlaştırsa ne yapayım?

[1496] Bana senin gibi gül yanaklı ne zaman bulunur; sana benim gibi kararsız ne zaman bulunur?!

[1497] Düşmanlık adı, muhabbet nişanı kaldıkça var: Yezid ordusunun düşmanı ve ehl-i beyt muhibbi.

[1498] Gönül (sevgilinin) yanına gideli kendine gelmedi, ne yapayım; gözüm yüzünü göreli o ay gözüne ilişmedi.

[1499] (Sevgilinin) yanağındaki o güzel kokulu ben, sanki ateş köşesine amber düşüp duman tütmesi (gibidir).

Ahreb haşv musabbag arûz ve darb salim

Ḫaṭṭıñ ara ʿiẕārıñ sebze içide lāle
Ol çeşm-i pür-ḫumārıñ lāle dağı ġazāle[1500]
Mefʿûlü fâʿiliyyān mefʿûlü fâʿilâtün

Bir rükün ahreb, bir rükün salim

(78b/1) *ʿIşḳıñ meyidin andaḳ kim mest ü bī-ḫabar mėn*
Gāhī özümde yoḳ mėn gāhī özümde bar mėn[1501]

Ârif-i Ferketî

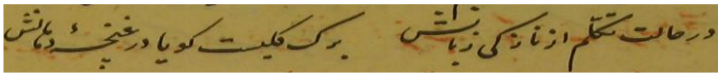

Mefʿûlü fâʿilâtün mefʿûlü fâʿilâtün

Ahreb-i mekfûf, arûz ve darb salim

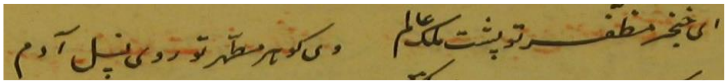

(5) Nevâyî

Kāfūr-gūn libās ara ol serv-i nāz ėkin mü
Yā şām-ı hecr defʿiġa şemʿ-i ṭırāz ėkin mü[1502]
Mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilâtün

Ahreb-i mahzûf

Kėltürse yüz belānı ol bī-vefā manga
Kėlsün eger ėvürsem yüzni belā manga[1503]

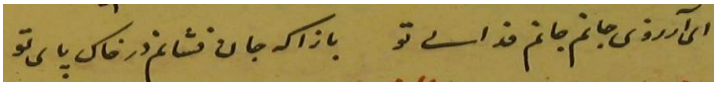

Mefʿûlü fâʿilâtün mefʿûlü fâʿilün

[1500] Ayva tüylerin arasında yanağın, çimenlikteki lâle, o mahmur gözün lâle ve gazaledir.

[1501] Senin aşkının şarabıyla öyle sarhoş ve bîhaberim ki bazen kendimde değilim bazen kendimdeyim.

[1502] Beyaz elbise içindeki o nazlı servi gibi sevgili mi veya ayrılık akşamı güneşi def etmek için süs mü acaba?

[1503] O vefâsız bana yüz belâ getirsin, eğer yüz çevirirsem belâ bana gelsin.

Ahreb-i maksûr

(10) Ebu'l-Bereke:

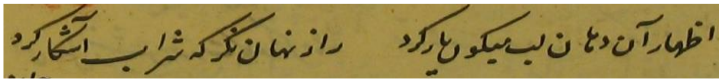

Cānnı fidā ḳılıp sanga bar mėn dağı yaman

Ḳılġan hemān durur sanga ḳılmaġan hemān[1504]

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilān

Ahreb-i mekfûf-ı mahzûf

Kök vesmede ol ay ḳaşı gūyā ḥayāldur

Yā ay başıda kökte körüngen hilāldur[1505]

(79a/1) Şâhî

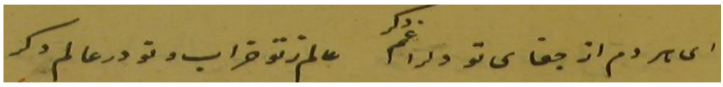

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

Ahrem-i mekfûf-ı ahreb-i merbû

Ḥüsn içre bir sėninggçe dil-dār ḳanı

'Işḳ içre bir mėninggçe efgār ḳanı[1506]

Mef'ûlün fâ'ilâtü mef'ûlü fa'il

Ahreb-i merbû-yı makbûz-ı muşa"as

(5) *Vaṣlınggа köngül ḳıyāssız ṭālibtür*

Hecring ara iḫtiyārsız ḳalıptur[1507]

Mef'ûlü fa'il mefâ'ilün mef'ûlün

[1504] Sana canı feda etmişim ve de kötüyüm; aşağı yukarı sana (canı feda) eden de etmeyen de kötüdür.

[1505] Çividî gökte o ay (gibi sevgilinin) kaşı sanki hayaldir ya da ay başında gökte görünen hilaldir.

[1506] Güzellikte senin gibi bir dildâr hani, aşkta benim gibi bir yaralı hani?

[1507] Gönül senin vuslatına mukayesesiz isteklidir; ayrılığında iradesizce kalmıştır.

Müseddesât-ı meczû-yı ahreb-i mekfûf, arûz ve darb salim

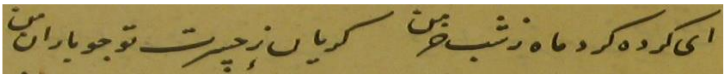

Cānımnı dil-figār ḳılur ʻışḳı

Köñglümni bī-ḳarār ḳılur ʻışḳı[1508]

Mefʻûlü fâʻilâtü mefâʻîlün

Mekfûf-ı maksûr

(10) *Mėni asru dil-figār ḳılur ʻışḳ*

Mėni asru bī-ḳarār ḳılur ʻışḳ[1509]

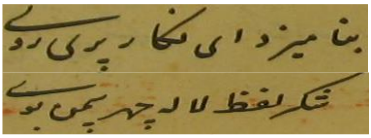

Mefâʻîlü fâʻilâtü mefâʻîl

Mekfûf-ı mahzûf

(79b/1) 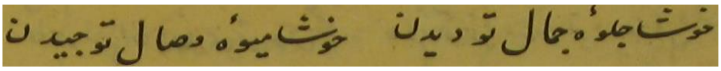

Mėni ʻışḳ dil-figār ḳılıptur

Mėni şevḳ bī-ḳarār ḳılıptur[1510]

Mefâʻîlü fâʻilâtü faʻûlün

Mekfûf-ı eşter

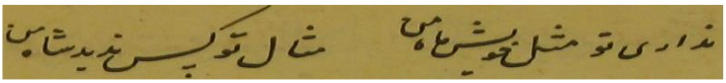

(5) *Mėni ʻışḳ dil-figār ḳılġusı*

Mėni şevḳ bī-ḳarār ḳılġusı[1511]

Mefâʻîlü fâʻilâtü fâʻilün

[1508] Aşkı canımı gönlü yaralı eder; aşk beni gönlümü huzursuz eder.

[1509] Aşk beni ziyadesiyle gönlü yaralı eder; aşk beni çok rahatsız eder.

[1510] Aşk beni gönlü yaralı yapmıştır; şevk beni huzursuz etmiştir.

[1511] Aşk beni gönlü yaralı edecek; şevk beni huzursuz edecek.

Ahreb-i mekfûf-ı mahzûf

Cānāne bizni zār ḳılıptur

Dīvāne bizni yār ḳılıptur[1512]

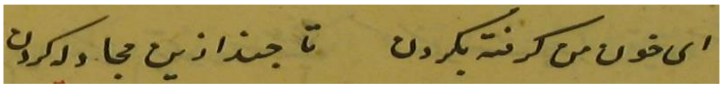

Mef'ûlü fâ'ilâtü fa'ûlün

Murabbaât-ı meştûr-ı mekfûf-ı maksûr

(10)

Bėri kėlgil ėy nigār

Manĝa bėrme intiẓār[1513]

Mefâ'îlü fâ'ilān

Ahreb-i musabbag

(80a/1) *Mihr ü vefānı aġyār*

Köp kördi sėndin ėy yār[1514]

Mef'ûlü fâ'iliyyān

Ahreb

Hecrinĝde ėy perī-rū

Közümdin uçtı uyḳu[1515]

(5) *Mef'ûlü fâ'ilâtün*

[1512] Sevgili bizi ağlatmıştır; yâr bizi dîvâne etmiştir.

[1513] Ey nigâr beri gel, beni bekletme.

[1514] Ey yâr, rakipler senden sevgi ve sadakati çok gördü.

[1515] Ey peri yüzlü, ayrılığında gözümden uyku kaçtı.

Muktezeb Bahri

Müsemmenât-ı salimü'l-erkân

Hoca Eyyûb

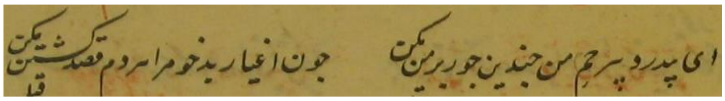

Ėy bī-mihr kėlgil bėri bu furḳatḳa bir çāre ḳıl

Yā yoḳ ėrse kögsümni yar bu könĝlümni āvāre ḳıl[1516]

Taktî

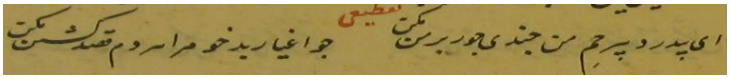

Mef'ūlātü müstef'ilün mef'ûlâtü müstef'ilün

Mef'ūlātü müstef'ilün mef'ûlâtü müstef'ilün

(10) ***Mekfûf-ı matvî***

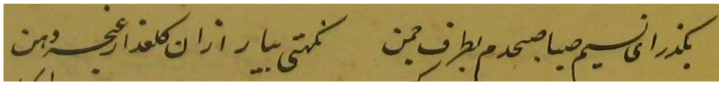

Kėlgil ėy 'iẕārı semen gül çaġını yaḫşı kėçür

Cām-ı meyni tolduruban iç dağı manĝa hem içür[1517]

Fâ'ilâtü müfte'ilün fâ'ilâtü müfte'ilün

Mekfûf-ı maktû'

(80b/1) *Bu naṣīḥatım anĝla nė bolur kişi yanĝla*

Nė bolur ėkin tanĝla sėn bu kün ġanīmet tut[1518]

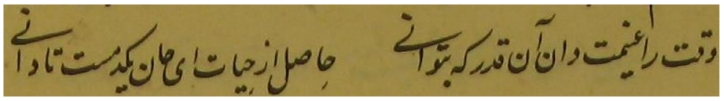

Fâ'ilâtü mef'ûlün fâ'ilâtü mef'ûlün

[1516] Ey sevgisiz, beri gel, bu ayrılığa bir çare bul aksi hâlde göğsümü parçala, bu gönlümü âvâre et.

[1517] Ey yanağı yasemen, gel, gül vaktinin hoş geçir; şarap kadehini doldurarak iç ve bana da içir.

[1518] Bu nasihatimi anla: "Kişi yeni ne öğrenir; yarın ne olur acaba, sen bugünü ganimet bil."

Matvî-yi merfû‘

Kėlgil ėy ‘iẕārı gül gül çaġını ḫōş kėçür
Cām-ı meyni toldurup iç daġı manĝa içür[1519]
(5) *Fâ‘ilâtü fâ‘ilün fâ‘ilâtü fâ‘ilün*

Maḫbūl-ı matvî

Ėşit ėy ‘iẕārı semen bu hevānı yaḫşı kėçür
Bir ayaḳnı tolduruban özüng̃ iç manĝa hem içür[1520]
Fe‘ilâtü müfte‘ilün fe‘ilâtü müfte‘ilün

Maḫbūl-ı maktû‘

Ėşit ėy ‘iẕārı gül bu hevānı ḫōş tutḳıl
Bir ayaḳnı toldurġıl iç ü manĝa ḳoş tutḳıl[1521]
Fe‘ilâtü mef‘ûlün fe‘ilâtü mef‘ûlün

Mahbûn-ı matvî

(10) *Ėşit ėy ‘iẕārı semen ḫazān faṣlı yaḫşı kėçür*
Kėtür cām tolduruban özüng̃ iç manĝa hem içür[1522]
Mefâ‘îlü müfte‘ilün mefâ‘îlü müfte‘ilün

Mahbûn

Cefâ-kār sėninĝçe yoḳ vefâ-dār mėninĝçe yoḳ
Dil-āzār sėninĝçe yoḳ dil-efgār mėninĝçe yoḳ[1523]
Mefâ‘îlü mefâ‘ilün mefâ‘îlü mefâ‘ilün

[1519] Ey yanağı gül, gel gül çağını hoş geçir, şarap kadehini doldurup iç ve bana içir.

[1520] Ey yanağı yasemen, işit, bu havayı güzel geçir; bir kadeh doldurarak kendin iç, bana da içir.

[1521] Ey yanağı yasemen, işit, bu havayı hoş tut; bir kadeh doldur, iç, bana da tut…

[1522] Ey yanağı yasemen, işit, sonbahar mevsimini güzel geçir; kadeh getirerek kendin iç, bana da içir.

[1523] Senin kadar zâlim yok, benim kadar (da) sâdık yok; senin kadar gönül inciten yok, benim kadar gönlü yaralı yok.

Merfû‘-yı mahbûn-ı ehazz

(81a/1) *Her künde yüzüñni körmek érür hevesim*
Her kéçe saçıñ ḫayālıdur hem-nefesim[1524]
Mef‘ûlü mefâ‘ilün mefâ‘îlü fa‘ul

Merfû‘-yı matvî

Kél éy ‘iẕārı semen gül vaḳtı yaḫşı kéçür
Bir cām tolduruban içgil mañga hem içür[1525]
Mef‘ûlü müfte‘ilün mef‘ûlü müfte‘ilün

Murabbaât-ı meştûr-ı matvî

(5) 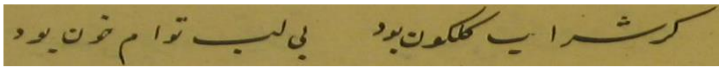

Gerçi ḫūb u gül-çehrdür
Līk yār bī-mihrdür[1526]
Fâ‘ilâtü müstef‘ilün

Matvî-yi müzâll

Yoḳ ḳadıñça serv-i revān
Yoḳ lebiñçe merhem-i cān[1527]

(10) *Fâ‘ilâtü müfte‘ilān*

Matvî

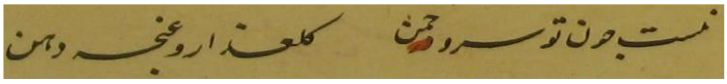

Yār bizni zār ḳılur

[1524] Arzum her gün yüzünü görmektir; her gece yakın arkadaşım saçının hayalidir.

[1525] Ey yanağı yasemen, gel, gül zamanını hoş geçir; bir kadeh duldurarak iç, bana da içir.

[1526] Her ne kadar güzel ve gül çehreliyse de sevgisiz yârdir.

[1527] Boyun gibi salına salına yürüyen bir servi yok; dudağın gibi can merhemi yok.

Zār bizni yār ḳılur[1528]

Fâ'ilâtü müfte'ilün

Matvî-yi maktû'

(81b/1) *Ġāfil olma devlette*

Özni salma miḥnette[1529]

Fâ'ilâtü mef'ûlün

Mahbûn-ı matvî

(5) *Mėni hecr zār ḳılur*

Mėni 'ışḳ ḥ^{v}ār ḳılur[1530]

Mefâ'îlü müfte'ilün

Müctess Bahri

Müsemmenât-ı salimü'l-erkân

'Işḳ ehliġa gerçi dāyim köp cevrdür köp cefādur

Ḥüsn ehliġa nė ḳılay kim nė mihr ü nė vefādur[1531]

Ḳaşıġa barġalı köngül özige kėlmedi nė'tey

Yüzige tüşgeli közüm közige ilmedi ol ay[1532]

Taktî

[1528] Yâr bizi inletir; inleme bizi yâr eder.

[1529] Devlette gâfil olma; kendini sıkıntıya sokma.

[1530] Ayrılık beni ağlatır, aşk beni itibarsızlaştırır.

[1531] Aşka düşenlere dâima çok eziyet ve çok zulüm vardır; güzellere ne yapayım; çünkü ne sevgi ne vefâdır.

[1532] Gönül (sevgilinin) yanına gideli kendine gelmedi, ne yapayım; gözüm yüzüne bakalı o ay gözüne ilişmedi.

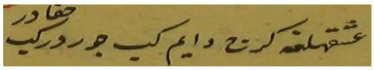 ʻIşḳ+$_{e}$hl$_{i}$ġa || g$_{e}$rç$_{i}$ dāyim || k$_{ö}$p c$_{e}$vrd$_{ü}$r || k$_{ö}$p c$_{e}$fād$_{u}$r

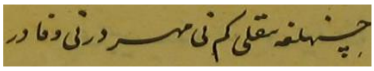 Ḥ$_{ü}$sn+$_{e}$hl$_{i}$ġa || n$_{ė}$+ḳ$_{ı}$l$_{a}$y k$_{i}$m || nė m$_{i}$hrd$_{ü}$r || nė v$_{e}$fād$_{u}$r

(10) *Müstefʻilünfâʻilâtün müstefʻilün fâʻilâtün*
Müstefʻilünfâʻilâtün müstefʻilün fâʻilâtün

Mahbûn-ı musabbag

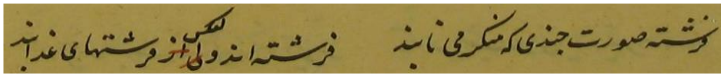

Yüzi gül ü saçı sünbül ḫadı semen ḫaṭı reyḥān
Leb üzre ḫaṭṭı zümürrüd ḫaṭ içre lebleri mercān[1533]

(82a/1) *Mefâʻilün feʻilâtün mefâʻilün feʻiliyyān*

Mahbûn

Firāḳdın öledür mėn viṣālıġa yėte alman
Yıraḳdın köredür mėn ėşigidin kėte alman[1534]

Kemâl

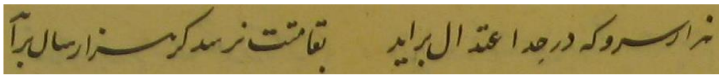

Ḳaşıġa barġalı köñgül özige kėlmedi nė'tey
Yüzige tüşgeli közüm közige ilmedi ol ay[1535]

(5) *Mefâʻilün feʻilâtün mefâʻilün feʻilâtün*

[1533] Yüzü gül, saçı sümbül, yanağı yasemen, ayva tüyleri reyhan; ayva tüyleri üstünde dudak zümrüt, dudaklarındaki ayva tüyleri mercan.

[1534] Ayrılıktan ölüyorum, vuslatına ulaşamıyorum, uzaktan görüyorum, kapısından gidemiyorum.

[1535] Gönül (sevgilinin) yanına gideli kendine gelmedi, ne yapayım; gözüm yüzüne bakalı o ay gözüne ilişmedi.

Mahbûn, arûz ve darb ebter-i musabbag

Kâtibî

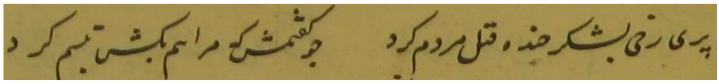

Ḫaṭın bile yüzüng ü kākülüng sėning ėy cān

Biri benefşe biri yāsemen biri reyḥān[1536]

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fa'lān

Mahbûn, arûz ve darb ebter

Közümde muttaṣıl ol ėgme ḳaş kėrek bolsa

Ḳaşımda köz yarugı ol ḳuyaş kėrek bolsa[1537]

(10) Riyâzî

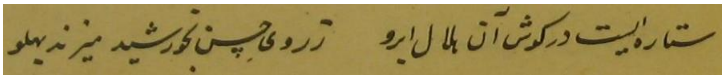

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fa'lün

Mahbûn-ı maksûr

Selmân

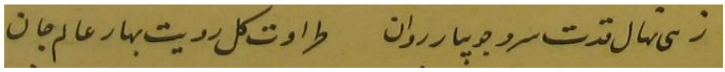

Nevâyî

Remīde köngülüm ėrür 'ışḳ mübtelāsı henūz

Başımda bardurur ol serv-ḳad hevāsı henūz[1538]

(82b/1) *Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilān*

[1536] Ey can, senin ayva tüylerin ile yüzün ve kâkülün, biri menekşe, biri yasemen, biri reyhandır.

[1537] Gözümde dâima o eğme kaş olmalı; yanımda göz ışığı o güneş olmalı.

[1538] Korkmuş gönlüm şimdi aşk mübtelasıdır; o servi boylunun arzusu hâlâ başımdadır.

Mahbûn-ı mahzûf

Ḳayanġa barsanĝ itinĝ mėn özümni yėtküreyin
Yėtişmesem sanĝa baḳıp du'ā ḳılıp hüreyin[1539]

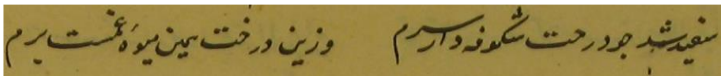

Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Matvî-yi mahbûn

(5)

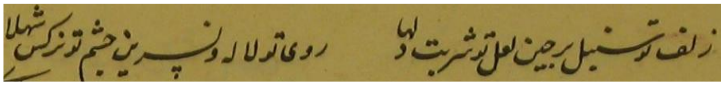

Her kişi kim leb ü yüzüng cānibiġa naẓar ėtkey
Hem ḳanını heder ėylep hem başıdın güẕer ėtkey[1540]
Müfte'ilün fe'ilâtün müfte'ilün fe'ilâtün

Merfû'-yı mahbûn

Kim ki ol leb ü yüzüng sarıġa naẓar ėtkey
Ḳanını heder ėylep cānıdın güẕer ėtkey[1541]
Fâ'ilün fe'ilâtün fâ'ilün fe'ilâtün

Matvî-yi mekfûf-ı mechûf

(10) *Düşmen-i cān oldı nė ḳılay sanĝa Babur*
Ol ki manĝa yār-ı dil-nüvāz köründi[1542]
Müfte'ilün fâ'ilâtü müfte'ilün fa'

[1539] Ben köpeğinim, ne tarafa gitsen (oraya) gideyim; yetişmezsem sana bakıp, dua edip havlayayım.

[1540] Dudak ve yüzün tarafına bakacak olan kişi hem kanını boş yere harcayıp hem de başından geçer (ölümü göze alır)

[1541] Dudak ve yüzüne doğru bakacak olan kişi kanını heder edip başından geçer (ölümü göze alır)

[1542] Babur, bana gönül okşayan yâr (olarak) görünen sana can düşmanı oldu, ne yapayım.

Mekfûf-ı mechûf

Mėn nėççe cefā vü cevrüñge ṣabr ėtey

Bir ẕerre vefā vü mihr yoḳ sėnde nė'tey[1543]

Müstef'ilü fā'ilâtü müstef'ilü fa'

Munsarih bahrinde bu vezin *matvî-yi menhûr*dur.

Mahbûn-ı muşa"as-ı mechûf

(83a/1) 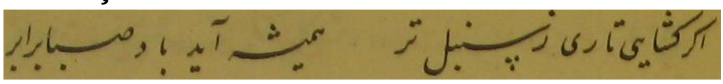

Cefā ḳılur sėn yārim vefā dağı ḳıl

Anı bilür sėn bārī munı dağı bil[1544]

Mefā'ilün mef'ûlün mefā'ilün fa'

Müseddesât-ı meczû-yı mahbûn

Cefā ḳılur yana ol gül manñga nė'tey

Nė çāredür nė ḳılayın ḳayan kėtey[1545]

(5) 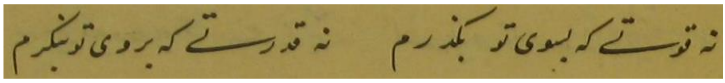

Mefā'ilün fe'ilâtün mefā'ilün

Matvî-yi mahbûn

Cevr ḳılur yana ol gül manñga nė'tey

Çāre nėdür nė ḳılayın ḳayan kėtey[1546]

Müfte'ilün fe'ilâtün mefā'ilün

[1543] Ben eziyet ve zulmüne nasıl sabredeyim; bir zerre vefâ ve sevgi sende yok, ne yapayım?

[1544] Yârim eziyet ediyorsun, sadakat da göster; onu biliyorsun, hiç olmazsa bunu da bil.

[1545] O gül bana yine eziyet eder, ne yapayım; çâre nedir, ne yapayım, nereye gideyim?

[1546] bak 516

Merfû‘-yı mekfûf-ı maktû‘

Ol elif boyluḳ aynıŋ ‘ışḳı
Mėni ‘ālem ara ‘alem ḳıldı[1547]

(10) *Fâ‘ilün fâ‘ilâtü mef‘ûlün*

Ḫafīf bahrinde bu vezin *mahbûn-ı ebter*dir, *fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fa‘lün* olur.

Merfû‘-yı mekfûf-ı matvî

Vaṣlın ol ay manŋa muḥāl ḳılur
Hecridin mėni ḫaste-ḥāl ḳılur[1548]
Fâ‘ilün fâ‘ilâtü müfte‘ilün

Ḫafīf bahrinde bu vezin *mahbûn-ı mahzûf*tur, *fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün* olur.

Matvî-yi mekfûf

Ol ki manŋa yār-ı dil-nüvāz durur
Cevri anıŋ köp ü mihri az durur[1549]

(83b/1) *Müfte‘ilün fâ‘ilâtü müfte‘ilün*

Murabbaât-ı meştûr-ı mahbûn

Yüzüŋçe ḳaysı ay ėrkin
Lebiŋçe ḳaysı mey ėrkin[1550]
Mefâ‘ilün fe‘ilâtün

Mahbûn

(5) *Yüziçe ḳaysı ay ėrkin*
La‘liçe ḳaysı mey ėrkin[1551]
Müfte‘ilün fe‘ilâtün

[1547] O elif boylu aynın(sevgilinin) aşkı beni âlemde farkedilir yaptı.

[1548] O ay bana vuslatını imkansızlaştırır; Ayrılığıyla beni hastalıklı yapar.

[1549] O benim için gönül okşayıcıdır, onun eziyeti çok sevgisi azdır.

[1550] Hangi ay (gibi sevgili) senin yüzün gibidir; hangi şarap senin dudağın gibidir?

[1551] bak 521

Mahbûn-ı maksûr

Bėrige kėl ėy nigār

Nėçe çėkey intiẓār[1552]

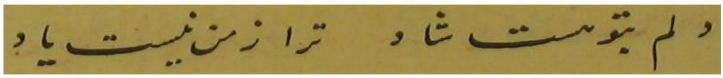

Mefâ'ilün fâ'ilān

MUNTAZİ'A DĀYİRESİ

Beş bahirdir. (10) *Serî', cedîd, karîb, hafîf, müşâkil*. Acem bu beş bahri de *salim* kullanmaz. *Serî'*, *matvî*dir; *cedîd* ve *hafîf, mahbûn*; *karîb* ve *müşâkil, mekfûf*. Arûz ilmiyle uğraşanlar "*Müştebihe* dâiresi ile *muntazi'a* dâiresinin bahirlerini Acem *salim* kullanmaz. *Munsarih* ve *muktezeb* ve (84a/1) *serî', matvî*dir; *muzâri'* ve *karîb* ve *müşâkil, mekfûf*; *müctess* ve *cedîd* ve *hafîf, mahbûn*." derler. Bu söz gelişi güzel, doğru değil; çünkü şiirin sonu harekeli olmaz (ünlüyle bitmez). Bu kaidenin bozulmaması için *munsarih* ile *serî'*nin başka rükünleri *matvî* olursa arûz ve darbı *matvî-yi mevkûf* olmalıdır; bu iki bahrin başka rükünlerini (5) *salim* kullanırlarsa arûz ve darbı *mevkûf* olmalıdır; *muzâri'* ve *karîb* ve *müşākil*in bütün rükünleri *mekfûf* olursa, arûz ve darbı *maksûr* olmalıdır. Bu dört bahrin *salim*lerini gösterdiğimiz için bu beş bahrini de *salim*lerini gösterelim.

Serî' Bahri

Arûz ve darb mevkûf

Cānımġa yüz derd ü elem kėltürdüñg

Köñglüm<g>e yüz renc ü sitem kėltürdüñg[1553]

(10) Taktî

[1552] Ey nigâr beri gel, nasıl (yolunu) gözleyeyim?

[1553] Canıma yüz dert ve elem getirdin, gönlüme yüz sızı ve sitem getirdin.

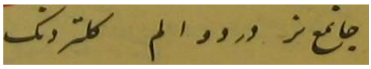 Cānımġa yüz || derd ü elem ||

kėltürdüng

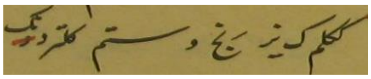 Könglümge yüz || renc ü sitem ||

kėltürdüng

Müstef'ilün müstef'ilün mef'ûlât

Matvî-yi mevkûf

'Işḳnı her kim ki ḳılur iḫtiyār

Mėn kibi 'ālemde bolur ḫ'ār u zār

(84b/1) *Könglüme yüz renc ü sitem kėltürdüng*

Cānıma ming miḥnet ü ġam kėltürdüng[1554]

Müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilān

Matvî-yi meksûf

Özni köngül 'ayş ile tutmaḳ kėrek

Bizni unutḳannı unutmaḳ kėrek[1555]

Könglüme yüz renc ü sitem kėltürür

Cānıma ming miḥnet ü ġam kėltürür[1556]

(5) 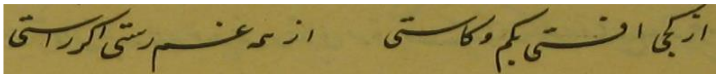

Müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün

Maktû', matvî-yi mevkûf

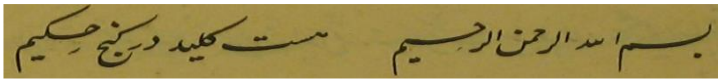

[1554] Gönlüme yüz sızı ve sitem getirdin, canıma bin sıkıntı ve gam getirdin.

[1555] Gönlü, kendini zevk ve safa içinde tutmalı, bizi unutanı unutmalı.

[1556] Gönlüme yüz sızı ve sitem getirir; canıma sıkıntı ve gam getirir.

Remel bahrinde zikredilmişti ki bazan Acem ve Arab taklidi ile mısraların vezinlerini uyumsuz getirirler. Şeyh Nizâmî'nin bu beyti de (10) o türdendir. İlk mısraının iki rüknü *maktû'*dur, *arûzı matvî-yi mevkûf* : *Mef'ûlün mef'ûlün fâ'ilān*. Sonraki (ikinci) mısraının iki *rükn*ü *matvî, darbı matvî-yi mevkûf* : *Müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilān*.

Arûz ve darb mahbûl-ı meksûf

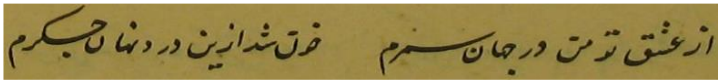

(85a/1) *Köŋlümge yüz renc ü sitem kėledür*

Cānımġa miŋ derd ü elem kėledür[1557]

Ėy bī-vefā kėlgil bėri güẕer ėt

Raḥm ėyleben mėn ḫasteġa naẓar ėt[1558]

Müstef'ilün müstef'ilün fe'ilün

Matvî, arûz ve darb mevkûf

Cānıma yüz miḥnet ü ġam kėltürdüŋ

Köŋlüme yüz renc ü sitem kėltürdüŋ[1559]

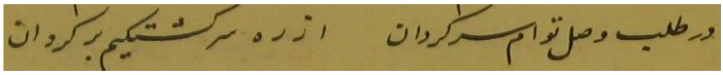

(5)

Müfte'ilün müfte'ilün mef'ûlân

Matvî-yi meksûf

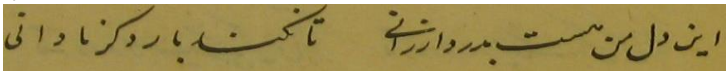

Nė ḳılayın yār mėni bilmeydür

Luṭf ḳılıp raḥm maŋa ḳılmaydur[1560]

Köŋlüme yüz renc ü sitem kėltürdi

[1557] Gönlüme yüz sızı ve sitem geliyor; canıma sıkıntı ve gam geliyor.

[1558] Ey vefâsız, gel beri geç; merhamet ederek ben hastaya bak.

[1559] Canıma yüz sıkıntı ve gam getirdin; gönlüme yüz sızı ve sitem getirdin.

[1560] Ne yapayım yâr beni bilmiyor; lutfedip bana merhamet etmiyor.

Cānıma min̂g miḥnet ü ġam kėltürdi[1561]

(10) *Müfte'ilün müfte'ilün mef'ûlün*

Matvî, arûz ve darb eslem

Nevâyî

İstemesen̂g ėslemesen̂g bizni

Mėn öperem yolun̂g üze izni[1562]

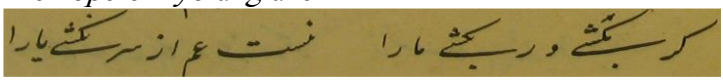

Kön̂glüme yüz renc ü sitem kėldi

Cānıma min̂g miḥnet ü ġam kėldi[1563]

(85b/1) *Müfte'ilün müfte'ilün fa'lün*

Matvî-yi mahbûn-ı mevkûf

Kön̂glüme yüz renc ü sitem bar

Cānıma min̂g miḥnet ü ġam bar[1564]

Müfte'ilün müfte'ilün fâ'

Matvî-yi menhûr

Kön̂glüme yüz renc ü sitemdür

Cānıma min̂g miḥnet ü ġamdur[1565]

(5) *Müfte'ilün müfte'ilün fa'*

Matvî-yi mahbûn-ı mevkûf

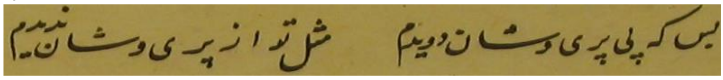

Ḳandadur sėnin̂g kibi dil-āzār

Ḳandadur mėnin̂g kibi dil-efgār[1566]

Müfte'ilün mefâ'ilün fa'ûlān

[1561] Gönlüme yüz sızı ve sitem getirdi; canıma bin sıkıntı ve gam getirdi.

[1562] Bizi istemezsen, işitmezsen ben yolundaki izi öperim.

[1563] Gönlüme yüz sızı ve sitem geldi; canıma bin sıkıntı ve gam geldi.

[1564] Gönlüme yüz sızı ve sitem var; canıma bin sıkıntı ve gam var.

[1565] Gönlüme yüz sızı ve sitemdir; canıma bin sıkıntı ve gamdır.

[1566] Senin gibi gönül inciten nerede var, benim gibi gönlü yaralı nerede var?

Matvî-yi maktû‘-yı matvî-yi mevkûf

Sėnçe kişi bolġay mu ėy nigār

Gül bedeni gül būyı gül-‘iẕār[1567]

(10) 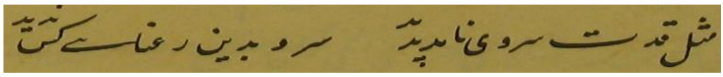

Müfte‘ilün mef‘ûlün fâ‘ilān

Mahbûn-ı matvî-yi meksûf

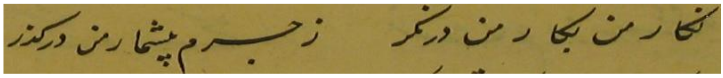

Ḳara közüm bėrige kėl ḳıl kerem

Viṣāl birle ḳıl mėni muḥterem[1568]

(86a/1) *Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fâ‘ilün*

Mahbûn-ı meksûf

Ḳara közüm bėrige kėl kerem ḳıl

Mėni viṣāl birle muḥterem ḳıl[1569]

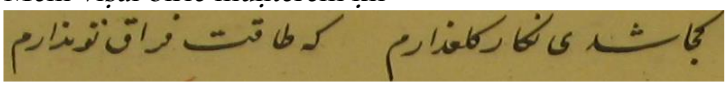

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fa‘ûlün

Mahbûn-ı matvî-yi meksûf

(5) *Kerem ḳılıp bėrige kėl ėy ṣanem*

Naẓar ḳılıp bendeni ḳıl muḥterem[1570]

Mefâ‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilün

Murabbaât-ı matvî-yi mevkûf

Mėnçe ḳanı vefā-dār

Sėnçe ḳanı cefā-kār[1571]

Müfte‘ilün fa‘ûlān

[1567] Ey nigâr senin gibi bedeni gül, kokusu gül, gül yanaklı biri var mı?

[1568] Kara göz(lü sevgili)m lutfedip beri gel; beni vuslatla saygı değer yap.

[1569] bak 539

[1570] Ey sanem lutfedip beri gel; bakıp kulunu saygı değer yap.

[1571] Benim gibi vefâlı hani, senin gibi zâlim hani?

Meksûf-ı matvî

Yār mėni bilmeydür

Raḥm manĝa ḳılmaydur[1572]

(10) *Müfte'ilün mef'ûlün*

Cedîd Bahri

Sālimü'l-erkân

Nevâyî

Nė belālıġ hecr ėrür kim zār olmışam

Kėl ki ol köz hecride ḫumār olmışam[1573]

Taktî

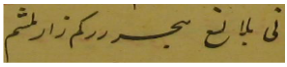

Nė b_elāl$_ı$ġ || hecr+$_ė$r$_ü$r k$_i$m || zār $_o$lm$_ı$ş$_a$m

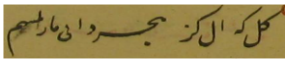

K$_ė$l ki ol k$_ö$z || h$_e$cr$_i$de bī || mār $_o$lm$_ı$ş$_a$m

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün müstef'ilün

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün müstef'ilün

(86b/1) ***Maḥbûn***

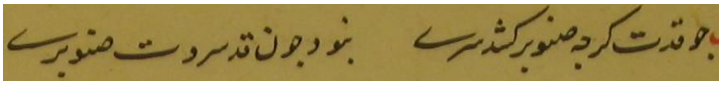

Naẓarī ḳılmadı māhım manĝa nė'tey

Eşerī ḳılmadı āhım anĝa nė'tey[1574]

Fe'ilâtün fe'ilâtün mefâ'ilün

[1572] Yâr beni bilmiyor, bana merhamet etmiyor.

[1573] Ayrılık ne belalıdır, dermansız düşmüşüm; gel; çünkü o gözden ayrı şaşkına döndüm.

[1574] (O) ay (yüzlü sevgili)m bana bir bakmadı, ne yapayım; âhım ona (hiç) tesir etmedi ne yapayım?

Mahbûn, arûz ve darb ehazz

Özni bir laḥẓa elemsiz tapman

Ḫāṭır-ı ḫasteni ġamsız tapman[1575]

(5) ***Remel*** bahrinde bu vezin *mahbûn, arûz ve darb ebter*dir.

Fâ'ilâtün fe'ilâtün fa'lün

Meşkûl, arûz ve darb ehazz

Mey-i la'l ü yār-ı hem-dem ḫōştur

Dil-i şād u cān-ı bī-ġam ḫōştur[1576]

Fe'ilâtü fâ'ilâtün fa'lün

Remel bahrinde bu vezin *meşkûl, arûz ve darb ebter*dir.

Mekfûf-ı matvî

(10)

Serv-ḳad lāle-rūy sènçe ḳanı

Tīz-ḫışm tünd-ḫūy sènçe ḳanı[1577]

Fâ'ilâtü fâ'ilâtü müfte'ilün

Mekfûf-ı matvî-yi müreffel

Serv-ḳad lāle-rūy sènçe ḳaçan bar

Tīz-ḫışm tünd-ḫūy sènçe ḳaçan bar[1578]

(87a/1) 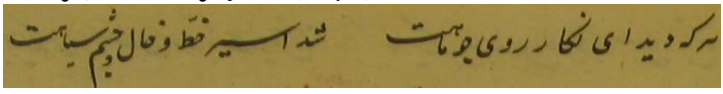

Fâ'ilâtü fâ'ilâtü müfte'ilātün

[1575] Kendimi bir an (bile) elemsiz bulmuyorum, hasta gönlümü gamsız bulmuyorum.

[1576] Kırmızı şarap ve dost olan yâr hoştur; sevinçli gönül ve gamsız can hoştur.

[1577] Senin gibi servi boylu, lâle yüzlü hani, senin gibi öfkesi keskin, yaradılışı sert hani?

[1578] Senin gibi servi boylu, lâle yüzlü ne zaman var (oldu), senin gibi öfkesi keskin, yaradılışı sert na zaman var (oldu)?

Meşkûl-ı mekfûf, arûz ve darb merfû‘

Man̂ga sènçe gül-‘iẕār bar mudur
San̂ga mènçe bī̇-ḳarār bar mudur[1579]
Fe‘ilâtü fâ‘ilâtü fâ‘ilün

Remel bahrinde bu vezin *meşkûl-i mekfûf,* (5) *arûz ve darb mahzûf*tur.

Meşkûl-i mekfûf-ı matvî

Man̂ga sènçe gül-‘iẕār kem tapılur
San̂ga mènçe bī̇-ḳarār kem tapılur[1580]
Fe‘ilâtü fâ‘ilâtü müfte‘ilün

Murabbaât-ı meştûr-ı mekfûf-ı matvî

Lāle-rūy sènçe ḳanı
Tünd-ḫūy sènçe ḳanı[1581]
Fâ‘ilâtü müfte‘ilün

Mekfûf-ı matvî-yi müreffel

(10) *Lāle-rūy sènçe ḳaçan bar*
Tünd-ḫūy sènçe ḳaçan bar[1582]
Fâ‘ilâtü müfte‘ilātün

Meşkûl-i merfû‘-yı müreffel

Man̂ga sènçe yār bar mu
San̂ga mènçe zār bar mu[1583]
Fe‘ilâtü fâ‘ilâtün

[1579] Benim için senin gibi gül yanaklı var mıdır, senin için (de) benim gibi muztarip var mıdır?

[1580] Benim için senin gibi gül yanaklı az bulunur, senin için (de) benim gibi muztarip az bulunur?

[1581] Senin gibi lâle yüzlü hani, senin gibi öfkesi keskin hani?

[1582] Senin gibi lâle yüzlü ne zaman var (oldu), senin gibi öfkesi keskin ne zaman var (oldu)?

[1583] Benim için senin gibi yâr bulunur mu? Sana benim gibi inleyen bulunur mu?

Karîb Bahri

Müsemmenât-ı salimü'l-erkân

(87b/1) *Cemālin̂gdin ḳuyaş asru bat uyatlıġ*

Saçın̂gġa bende bāġ içre sünbül atlıġ[1584]

Taktî

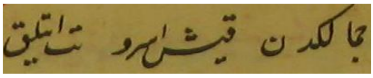

C$_{e}$māl$_{ın}$gd$_{ı}$n || ḳ$_{u}$y$_{a}$ş asru || b$_{a}$t uy$_{a}$tlıġ

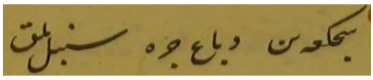

S$_{a}$ç$_{ın}$gġa b$_{e}$n || d$_{e}$ bāġ $_{i}$çre || s$_{ü}$nb$_{ü}$l $_{a}$tl$_{ı}$ġ

Mefâ'îlün mefâ'îlün fâ'ılâtün

Mefâ'îlün mefâ'îlün fâ'ilâtün

Mekfûf-ı maksûr

(5) 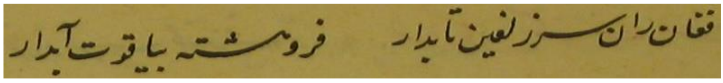

Man̂ga yār vefā ḳılmadı dirīġ

Bu derdimġa devā ḳılmadı dirīġ[1585]

Mefâ'îlü mefâ'îlü fâ'ilān

Mekfûf, arûz ve darb salim

Man̂ga yār vefā ḳılmadı dirīġā

Bu derdimġa devā ḳılmadı dirīġā

Ḫudāvend-i cehān-baḫş şāh-ı 'ādil

Şehenşāh-ı cevān-baht rād -ı kāmil[1586]

(10) *Mefâ'îlü mefâ'îlü fâ'ılâtün*

[1584] Güneş senin yüzünden çok çok utanır; Bahçede sünbül adlı (çiçek) senin saçının bendesidir.

[1585] Yâr bana yazık ki sadakat göstermedi; eyvah bu derdime çare olmadı.

[1586] Âdil şah, cihan bahşeden hükümdar, iyi tâlihli padişahlar padişahı, hüner sahibi bilge…

Mekfûf, arûz ve darb mahzûf

Manĝa yār vefā ḳılmadı nė'tey

Bu derdimġa devā ḳılmadı nė'tey[1587]

Mefâ'îlü mefâ'îlü fâ'ılün

Mekfûf-ı makbûz-ı mahbûn

Kėl ėy yār bu sarıġa güẕer ėtkil

Mėn-i zārġa raḥm ėtip naẓar ėtkil[1588]

(88a/1) *Mefâ'îlü mefâ'ilün fe'ılâtün*

Makbûz-ı mekfûf-ı maksûr

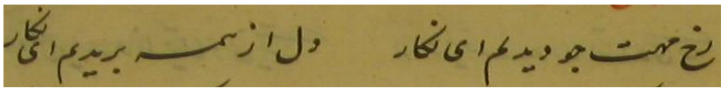

Mėninĝ kibi vefā-dār ḳanda bar

Sėninĝ kibi cefā-kār ḳanda bar[1589]

Mefâ'ilün mefâ'îlü fâ'ilān

Makbûz-ı mahbûn

(5) *Ḳara közüm bėrige kėl kerem ėtkil*

Mėni viṣāl birle muḥterem ėtkil[1590]

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ılâtün

Makbûz-ı mahzûf

Kerem ḳılıp bėrige kėl ėy ṣanem

Naẓar ḳılıp bu ḳulnı ḳıl muḥterem[1591]

Mefâ'ilün mefâ'ilün fâ'ilün

[1587] Yâr bana sadakat göstermedi, ne yapayım, bu derdime devâ olmadı, ne yapayım?!

[1588] Ey yâr, bu tarafa geç, gel; ben bîçareye merhamet edip bir bak.

[1589] Benim gibi vefâlı nerede var; senin gibi eziyet eden nerede var?

[1590] Kara göz(lü)m lutfedip beriye gel; beni vuslat ile saygıdeğer yap.

[1591] Ey sanem, lutfedip beriye gel; bakıp bu kulu muhterem yap.

Ahreb-i mekfûf, arûz ve darb salim

Enverī

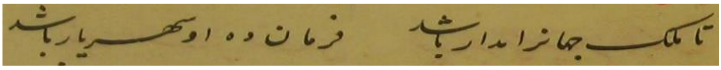

(10) *Ol yār vefā ḳılmadı dirīġā*

Derdimġa devā ḳılmadı dirīġā[1592]

Mef'ûlü mefâ'îlü fâ'ilâtün

Ahreb-i mekfûf-ı maksûr

Derdimġa devā ḳılmadı ḥabīb

Cüz cevr ü cefā bilmedi ṭabīb[1593]

(88b/1) *Mef'ûlü mefâ'îlü fâ'ilān*

Ahreb-i mekfûf-ı mahzûf

Ol yār vefā ḳılmadı nė'tey

Derdimġa devā ḳılmadı nė'tey[1594]

Mef'ûlü mefâ'îlü fâ'ilün

Murabbaât-ı meştûr-ı mekfûf-ı maksûr

Bėri kėlgil ėy nigār

Manĝa bėrme intiẓār[1595]

(5) *Mefâ'îlü fâ'ilān*

Mekfûf-ı mahzûf

Vefā ḳılġıl ėy ṣanem

Cefā ḳılma munça hem[1596]

Mefâ'îlü fâ'ilün

[1592] Yazık ki o yâr vefâ göstermedi; derdime devâ olmadı.

[1593] Dost derdime devâ olmadı; hekim (bir) parça eziyet, zulüm bilmedi.

[1594] O yâr vefâ göstermedi, ne yapayım, derdime devâ olmadı, ne yapayım?!

[1595] Ey nigar, beri gel; beni bekletme.

[1596] Ey sanem, vefâ göster, bu kadar da eziyet etme.

Mekfûf-ı mahbûn-ı ebter

Vefā ḳıl ḥabībim

Devā ḳıl ṭabībim[1597]

Mefâ'îlü fa'lün

Hafîf Bahri

Sālimü'l-erkân

(10) *Ḳayda ėrdiŋ ėy meh-veşim şerḥ ḳılġıl*

Ölgüm ėrdi ger bir zamān kėlmeseŋ bil[1598]

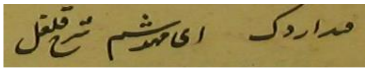

$Ḳ_{a}yd_{a}$ $ėrd_{in}g$ || ėy $m_{e}h$-$v_{e}ş_{i}m$ || $ş_{e}rḫ$ $ḳ_{ı}lġ_{ı}l$

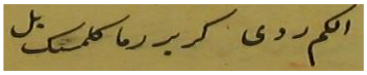

$Ölg_{ü}m$ $_{ė}rdi$ || $g_{e}r$ $b_{i}r$ $z_{a}mā_{n}$ || $k_{ė}lm_{e}s_{en}g$ $b_{i}l$

Taktî *Fâ'ilâtün müstef'ilün fâ'ılâtün*

Fâ'ilâtün müstef'ilün fâ'ilâtün

Mahbûn

(89a/1) 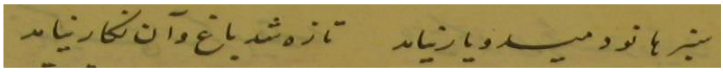

Vaṣlın ol ay maŋa muḥāl ḳılıptur

Hecridin mėni ḫaste-ḥāl ḳılıptur[1599]

Fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilâtün

[1597] Dostum vefâ göster, hekimim çâre ol.

[1598] Ey ay gibi yüzlüm, nerede idin, açıkla, eğer biraz (daha) gelmeseydin ölecektim, bil.

[1599] O ay vuslatını benim için imkansızlaştırmaktadır; ayrılığıyla ben hasta etmektedir.

Mahbûn-ı maksûr

Hīç bilmen ki çın mudur bu sözüng
Yaḫşılıḳḳa yaḳın mudur bu sözüng[1600]

(5) Şâhî

Fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilān

Mahbûn-ı ebter-i musabbag

Câmî

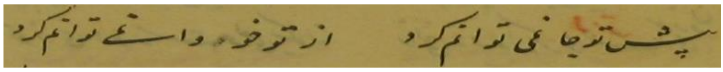

Sėni dėdim ümīd ile ėy yār
Kim alıp könglüm olġa sėn dil-dār[1601]
Fâ'ilâtün mefâ'ilün fa'lān

Mahbûn-ı mahzûf

(10) *Vaṣlın ol ay manga muḥāl ḳılur*
Hecridin mėni ḫaste-ḥāl ḳılur[1602]

Şâhî

Fâ'ilâtün mefâ'ilün fa'ulün

Mahbûn-ı ebter

Şâhî

(89b/1) *Zühd kėtti ėse kerem ḳıldı*
'Işḳ kėldi vü muḥterem ḳıldı[1603]
Fâ'ilâtün mefâ'ilün fa'lün

[1600] Bu sözün doğru mudur, bu sözün güzelliğe yakın mıdır, hiç bilmiyorum?

[1601] Ey yâr, gönlümü alıp dildâr(gönül alan) olasın diye umutla senden bahsettim.

[1602] O ay bana vuslatını imkansızlaştırır; ayrılığıyla beni hasta eder.

[1603] Züht iyilikte bulunup gittiğinde aşk geldi ve (bizi) saygıdeğer yaptı.

Mahbûn-ı muşa“as

Dehrġa nė vefādur u nė raḥmī

Dehr köp bī-vefādur u bī-raḥmī[1604]

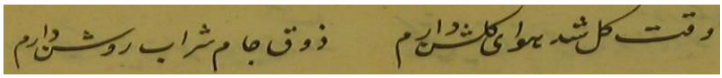

(5) *Fâʻilâtün mefâʻilün mefʻûlün*

Mecḥūf

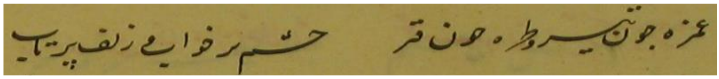

Közidür mest ü laʻli mey-gūn

Zülfidür ėgri ḳaddı mevzūn[1605]

Fâʻilâtün mefâʻilün fâʻ

Mekfûf-ı matvî-yi mahbûn

Kėl ki sėnçe yār tapılmadı hergiz

Bil ki mėnçe zār tapılmadı hergiz[1606]

(10) *Fâʻilâtü müfteʻilün feʻilâtün*

Mekfûf-ı matvî-yi mahzûf

Kėl ki sėnçe yār tapılmas yana

Bil ki mėnçe zār tapılmas yana[1607]

Fâʻilâtü müfteʻilün fâʻilün

[1604] Dehrde ne vefâ ve ne bir acıma (vardır); dünya çok merhametsiz ve vefâsızdır

[1605] Mest gözüdür, şarap rengi dudağı, eğri perçemi, düzgünlük boyu(dur).

[1606] Gel; çünkü senin gibi yâr hiç bulunmadı; bil ki benim gibi inleyen (de) asla bulunmadı.

[1607] Gel; çünkü senin gibi yâr tekrar bulunmaz; bil ki benim gibi inleyen (de) bir daha bulunmaz.

Mekfûf-ı matvî-yi mahbûn-ı mahzûf

Kėl ki sėnçe yār ḳaçan tapılur

Bil ki mėnçe zār ḳaçan tapılur[1608]

(90a/1) *Fâ'ilâtü müfte'ilün fa'ulün*

Mekfûf-ı matvî-yi merbû

Kėl ki sėnçe yār tapılmaġay

Bil ki mėnçe zār tapılmaġay[1609]

Fâ'ilâtü müfte'ilün fa'il

Mekfûf-ı matvî-yi mechûf

Kėl ki sėnçe yār tapılmas

Bil ki mėnçe zār tapılmas[1610]

(5) *Fâ'ilâtü müfte'ilün fa'*

Meşkûl-i matvî-yi mahbûn

Manĝa sėnçe yār tapılmadı hergiz

Sanĝa mėnçe zār tapılmadı hergiz[1611]

Fe'ilâtü müfte'ilün fe'ilâtün

Meşkûl-i matvî-yi mahzûf

Manĝa sėnçe yār tapılmas yana

Sanĝa mėnçe zār tapılmas yana[1612]

Fe'ilâtü müfte'ilün fâ'ilün

[1608] Gel; çünkü senin gibi yâr ne zaman bulunur; bil ki benim gibi inleyen (de) ne zaman bulunur.

[1609] Gel; çünkü senin gibi yâr bulunmayacak; bil ki benim gibi inleyen (de) bulunmayacak.

[1610] Gel; çünkü senin gibi yâr bulunmaz; bil ki benim gibi inleyen (de) bulunmaz.

[1611] Bana göre senin gibi yâr bulunmaz; senin için (de) benim gibi inleyen bulunmaz.

[1612] Bana göre senin gibi yâr tekrar bulunmaz; senin için (de) benim gibi inleyen yine bulunmaz.

Meşkûl-i matvî-yi mahbûn-ı mahzûf

(10) *Manĝa sėnçe yār ḳaçan tapılur*
Sanĝa mėnçe zār ḳaçan tapılur[1613]
Fe'ilâtü müfte'ilün fe'ılün

Meşkûl-i matvî-yi merbû

Manĝa sėnçe yār tapılmaġay
Sanĝa mėnçe zār tapılmaġay[1614]
Fâ'ilâtü müfte'ilün fa'il

Mekfûf-ı matvî-yi mechûf

(90b/1) *Manĝa sėnçe yār tapılmas*
Sanĝa mėnçe zār tapılmas[1615]
Fe'ilâtü müfte'ilün fa'

Murabbaât-ı meştûr-ı mahbûn

Köre alman yıraḳdın
Öledür mėn firāḳdın[1616]
Fe'ilâtün mefâ'ilün

Mekfûf-ı matvî

(5) *Serv-i nāz sėnçe ḳanı*
'Işḳ-bāz mėnçe ḳanı[1617]
Fâ'ilâtü müfte'ilün

[1613] Bana senin gibi yâr ne zaman bulunur; sana (da) benim gibi inleyen ne zaman bulunur.

[1614] Bana göre senin gibi yâr bulunmayacak; senin için (de) benim gibi inleyen bulunmayacak.

[1615] Bana göre senin gibi yâr bulunmaz; senin için (de) benim gibi inleyen bulunmaz.

[1616] Uzaktan göremiyorum; ayrılıktan ölüyorum.

[1617] Senin gibi nazlı (salınan) servi (gibi sevgili) hani, benim gibi aşkla oynayan hani?

Meşkûl-i matvî

Sanĝa mėnçe zār ḳanı

Manĝa sėnçe yār ḳanı[1618]

Fe'ilâtü müfte'ilün

Rûdekî bu bahrin müsemmeninde bir gazel söylemiştir, matlaı budur:

Mahbûn

(10) 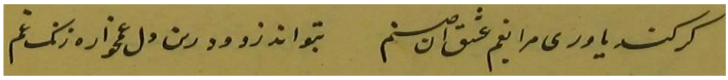

Fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün

Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün

Müctess bahrinde *mahbûn* vezninde meydana getirilen beyit bazı kısımlarının yerleri değiştirilmek suretiyle okunursa bu vezin meydana gelir:

Yėte alman viṣālıġa öledür mėn firāḳdın

Kėte almanėşigidin köredür mėn yıraḳdın[1619]

(91a/1) *Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün*

Müşâkil Bahri

Sālimü'l-erkân

Nevâyî

Nėççe sėnsiz firāḳınĝda fiġān ėyley

Nāle birle ulus baġrını ḳan ėyley[1620]

[1618] Sana benim gibi inleyen hani, bana senin gibi yâr hani?

[1619] Ben ayrılık sebebiyle ona kavuşamıyorum, kapısından gidemiyorum, uzaktan görüyorum.

[1620] Senden ayrıyken sensiz nasıl ağlayayım, inleyerek halkın bağrını kan eyleyeyim.

<Taktî>

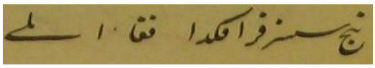

Nėççe sėnsiz || firāḳıngda || fiġān ėyley

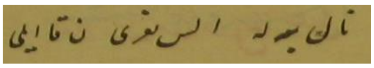

Nāle birle || ulus baġrı || nı kān ėyley

Fâ'ilâtün mefâ'îlün mefâ'îlün

Fâ'ilâtün mefâ'îlün mefâ'îlün

(5) ***Mekfûf-ı maksûr***

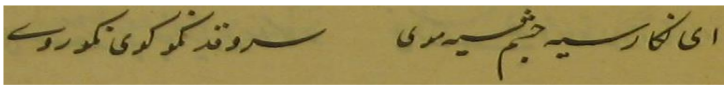

Yoḳ sėninĝçe cefā-kār-ı cefā-cūy

Yoḳ mėninĝçe vefā-dār-ı du'ā-gūy[1621]

Fâ'ilâtü mefâ'îlü mefâ'îl

Mekfûf-ı mahzûf

Bizge yār vefā ḳılsa nė bolġay

Derdimizġa devā ḳılsa nė bolġay[1622]

(10) *Fâ'ilâtü mefâ'îlü fa'ûlün*

Meşkûl-i mekfûf-ı maksûr

Nė sėninĝçe cefā-kār-ı cefā-cūy

Nė mėninĝçe vefā-dār-ı du'ā-gūy[1623]

Fe'ilâtü mefâ'îlü mefâ'îl

Meşkûl-i mekfûf-ı mahzûf

Manĝa yār vefā ḳılsa nė bolġay

Elemimġa devā ḳılsa nė bolġay[1624]

(91b/1) *Fe'ilâtü mefâ'îlü fa'ûlün*

[1621] Senin gibi/kadar zulm ve eziyet eden yok; benim gibi/kadar sadık bir duacı yok.

[1622] Yâr bize vefâ gösterse ne olur, derdimize devâ olsa ne olur?

[1623] Ne senin gibi/kadar zulm ve eziyet eden ne benim gibi/kadar sadık ve duacı (var).

[1624] Yâr bana vefâlı olsa ne olur; elemime devâ olsa ne olur?

Meşkûl-i mekfûf-ı makbûz

Nė sėninĝçe cefā-kār cefā ḳılur

Nė mėninĝçe vefā-dār vefā ḳılur[1625]

Fe'ilâtü mefâ'îlü mefâ'ılün

Meşkûl-i mekfûf-ı eşter

Nė sėninĝçe cefā-kār bar durur

Nė mėninĝçe vefā-dār bar durur[1626]

(5) *Fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ılün*

Meşkûl-i makbûz-ı maksûr

Nė sėninĝçe cefā ḳılur cefā-kār

Nė mėninĝçe vefā ḳılur vefā-dār[1627]

Fe'ilâtü mefâ'ilün mefâ'îl

Meşkûl-i makbûz-ı mahzûf

Nė sėninĝçe cefā ḳılur ḥabībī

Nė mėninĝçe vefā ḳılur ġarībī[1628]

Fe'ilâtü mefâ'ilün fa'ûlün

Meşkûl-i makbûz-ı eşter

(10) *Nė sėninĝçe cefā ḳılur bar kişi*

Nė mėninĝçe vefā ḳılur bar kişi[1629]

Fe'ilâtü mefâ'ilün fâ'ilün

[1625] Ne zâlim senin gibi zulm eder; ne vefâlı benim gibi vefâ gösterir.

[1626] Ne senin gibi zâlim vardır ne benim kadar vefâlı vardır.

[1627] Ne zâlim senin gibi/kadar zulm eder; ne vefâlı benim gibi/kadar vefâ gösterir.

[1628] Ne bir dost senin gibi/kadar zulm eder; ne bir garip benim gibi/kadar vefâ gösterir.

[1629] Ne senin gibi/kadar eziyet eden kimse var; ne benim gibi/kadar vefâ gösteren biri var.

Murabbaât-ı meştûr salim

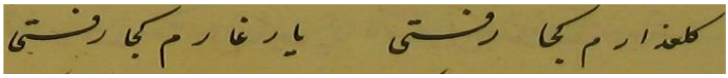

Ėy nigārım bėri kėlgil

Gül-ʻiẕārım bėri kėlgil[1630]

(92a/1) *Fâʻilâtün mefâʻîlün*

Mekfûf-ı maksûr

Ėy nigār-ı cefā-kār

Asru ḳılma mėni zār[1631]

Fâʻilâtü mefâʻîl

Mekfûf-ı mahzûf

(5) *Serv-i lāle cebīni*

Māh-ı hāne nişīni[1632]

Ėy nigār vefā ḳıl

Terk-i cevr ü cefā ḳıl[1633]

Fâʻilâtü faʻûlün

Bir rükün meşkûl, bir rükün salim

Ḫaṭı müşk ü saçı ʻanber

Ḫadı lāle ḳadı ʻarʻar[1634]

Feʻilâtü mefâʻîlün

[1630] Ey nigârım, beri gel, gül yanaklım beri gel.

[1631] Ey zulmeden nigâr, ben çok ağlatma.

[1632] Lâle alınlı bir servi, evde oturan bir ay…

[1633] Ey nigâr vefâ göster, eziyet ve zulmü terk et.

[1634] Ayva tüyleri misk ve saçı anber; yanağı lâle, boyu ardıç ağacı.

Meşkûl-i makbûz

(10) *Ḳadı serv ü ʻiẕārı gül*
Közi mest ü dudaġı mül[1635]
Feʻilâtü mefâʻilün

Meşkûl-i eşter

Ḳadı serv ü yüzi gül
Közi mest ü laʻli mül[1636]
Feʻilâtü fâʻilün

Bu bahrin *müsemmen*inde de (92b/1) kimileri (şiir) söylemişler.

Mekfûf-ı maksûr

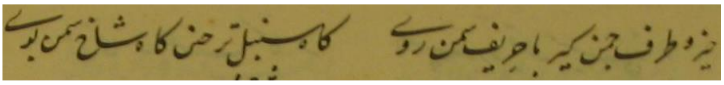

Fâʻilâtü mefâʻîl fâʻilâtü mefâʻîl

Bu bahrin *müsemmen*inde *bir rükün meşkûl, bir rükün salim* vezninde matlaı söylenmişti. Vezninin hâli biraz uygun değil /tutuk.

(5) *Yüzi birle ol ay ḳaddı biri serv ü biri lāle*
Ḫaṭı birle anıng ḫaddı biri māh u biri hāle[1637]
Feʻilâtü mefâʻîlün feʻilâtü mefâʻîlün

BAHİRLERİN VEZİNLERİNİN (BAŞKA VEZİNLERLE) KARIŞMASI:

Dört beş bahrin sonunda eksiksiz ve tam olarak gösterildi. Uzatmaktan çekinerek başka bazı bahirlerde işaret ve îmâ ile yetinildi. Yine bazılarında her vezin için akla gelen şüpheliler (başka bahirlerle karıştırılanlar) yazıldı; ancak bazılarında akla gelmeyen şüpheli (vezinler) de kaldı tabiî. (10) Bütün bu bahirlerin şüpheli olan, olmayan

[1635] Boyu servi ve yanağı gül, gözü mest ve dudağı şarap…

[1636] Boyu servi, yüzü gül, gözü mest ve dudağı şarap…

[1637] Yüzü ile o ayın boyu, biri servi ve biri lâle; ayva tüyleri ile onun yanağı, biri ay ve biri ayla.

vezinler için örnekler verildi. İki veya üç bahirde şüpheli / karıştırılan vezinler için (de) örnekler (eserde) gösterilmiş olacak. (Vezinlerin bahirlerini belirlemede) uygun (metod) şu şekilde görülmektedir: Her bahirden en az zihaf ile meydana getirilen vezin o bahirden sayılır veya her bahrin *salim*inden vezinde bulunsa (*salim* olan) bahirden kabul edilir. Nitekim *mütekârib*in *müsemmen-i mahzûf* vezninde, *hezec* bahrinde iki örnek (93a/1) verilmiştir. *Remel* bahrinde getirilen bir mütekârib: *Müsemmen-i mahzûf:*

Ḳadı şāḫ-ı gül dėk nigārım ḳanı
Lebi ġonçe dėk gül-ʿiẕārım ḳanı[1638]
Faʿûlün faʿûlün faʿûlün faʿul

*Hezec*de getirilen *mekfûf-ı ahrem-i ahreb-i mecbûb:*

Ḫayāl ėtsem ol bėlni ḥāl ėltedür
Meni bėli sarı ḫayāl ėltedür[1639]

(5) *Mefâʿîlü mefʿûlü mefʿûlü faʿ*

Yine biri ***mecbûb-ı eşter***

Taʿalluḳ ʿalāyıḳ bile ḳalmadı
İşim bu ḫalāyıḳ bile ḳalmadı[1640]
Faʿul fâʿilün fâʿilün fâʿilün

*Remel*de getirilen ***merbû-yı salim-i mahzûf***

Ayırġıl mėni cümle hem-rāhdın
Yüzümni ėvür mā sivā'llāhdın[1641]
Faʿil fâʿilâtün faʿil fâʿilün

[1638] Boyu gül dalı gibinigârım hani, dudağı gonca gibi gül yanaklım hani?

[1639] O beli hayal etsem kuvvet getiriyor, hayal beni beline doğru götürüyor.

[1640] Tanrı'ya ulaşmaktan alıkoyan (her türlü) alaka ve bağ kesildi; bu insanlarla işim kalmadı.

[1641] Beni cümle yol arkadaşlarından ayır; dünyayla ilgili şeylerden yüzümü çevir.

Bu vezni iki sebeple *mütekârib* bahrinden saymak uygundur: (10) Biri bir *hazf* zihafıdır. Bir diğeri *üç salim rükn*ün bir mısrada bulunmasıdır. *Hezec*in *müsemmen, bir rükün eşter, bir rükün salim* vezninde, *remel* bahrinde bir misal getirilmiştir, *muktezeb* bahrinde bir.

Hezec-i müsemmen, bir rükün eşter, bir rükün salim

(93b/1) *Ġāfil olma ey sāḳī gül çaġın ġanīmet tut*
Vaḳt-ı ʿayş ērür bāḳī al çaġır kētür bat tut[1642]
Fâʿilün mefâʿîlün fâʿilün mefâʿîlün

Remel-i müsemmen, bir rükün mekfûf, bir rükün muşa"as

Ġam çērigi bī-ḥaddur çāresi budur Babur
Bādeni kömek kēltür cāmnı ḥimāyet tut[1643]
Fâʿilâtü mefʿûlün fâʿilâtü mefʿûlün

Muktezeb, bir rükün matvî, bir rükün maktûʿ

(5) *Bu naṣīḥatım anġla nē bilür kişi yanġla*
Nē bilür ēkin tanġla sēn bu kün ġanīmet tut[1644]
Fâʿilâtü mefʿûlün fâʿilâtü mefʿûlün

Bu vezni *hezec* bahrinden sayımak münasiptir; çünkü *salim*inden var, diğer iki bahirde yoktur.

Bu değerlendirmeya/kurala göre bilmek gerekir ki *mahzûf* ile *maksûr*u, *salim* ile *musabbag*ı, *mahbûn* ile *mahbûn-ı musabbag*ı, *salim* ile *müzâll* ve *mahbûn* ile *mahbûn-ı müzâll*i, *mecbûb* ile (10) *ahtem* ve *ezelî*, *ahrem-i mecbûb* ile *ahtem* ve *ezelî*, *ebter* ile *ebter-i musabbag*ı, *mahbûn-ı maksûr*u, *mahbûn-ı mahzûf* ile *mahbûn-ı maksûr* ve *ebter-i*

[1642] Ey sâkî, gâfil olma, gül vaktinin kıymetini bil; zevk ve safâ vakti devamlıdır, şarap al getir, hemen sun.

[1643] Babur, gam ordusu sınırsızdır, çaresi şudur: Yardım (olarak) şarabı, kadehi himaye ederek getir, sun.

[1644] Bu nasihatimi anla: "Kişi yeni ne bilir; yarın ne bilir acaba, sen bugünü ganimet bil.

*musabbag*ı, *matvî-yi mevkûf* ile *matvî-yı meksûf*u, *meczû‘* ile *menhûr*u arûz ve darbta, beytin kafiyeli olmaması şartıyla birleştirmek mümkündür. *Ebter* ile *mahbûn-ı mahzûf*u, (94a/1) *mahbûn-ı maksûr* ile *ebter-i musabbag*ı, *mecbûb* ile *ahrem-i mecbûb*u, *ahtem* ile *ezelî* beyit kâfiyeli olsa da arûz ve darbta birleştirmek mümkündür. Bazı vezinlerde sadr ve ibtidâda *ahrem* ve *ahreb*i birleştirmek mümkündür. Remel bahrinin vezinlerinde sadrın *mahbûn* geldiği bazı yerlerde ibtidâ *salim* gelir veya aksi. Tamamı yirmi (5) dört rubâî veznini birbiriyle birleştirmek mümkündür. Örnekler:

Arûz mahzûf ve darb maksûr

Baburā hergiz ḳulaḳ şi‘rinĝġa ol gül salmadı
Gülge nė pervāy yüz feryād ḳılsa ‘andelīb[1645]

Hilâlî

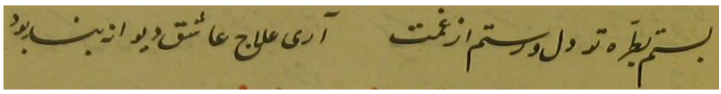

Arûz maksûr ve darb mahzûf

Şâhî

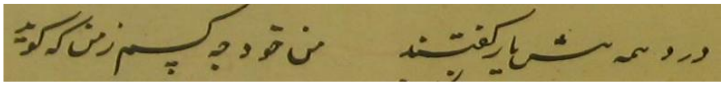

(10) *Ėvrülsem anınĝ başıġa tapşursam anĝa cān*
Cānımda heves oldur u başta bu hevādur[1646]

[1645] Ey Babur, o gül senin şiirine hiç kulak kabartmadı; bülbül yüz feryâd etse gülün umurunda olmaz.

[1646] (Keşke) onun başında dönsem, ona can versem…Gönlümdeki heves budur ve düşünce(m)de bu istek var.

Arûz salim, darb musabbag

Fiġānım aştı bülbüldin ġamī yoḳ ẕerre bu ḳuldın
Besī Babur uṣal güldin köŋgülde ḫārḫārım bar[1647]

شد از عشق رسوای هر کوی جامے ازان رفت در سلک غافلت نشینان

(94b/1) ***Arûz musabbag, darb salim***

Hilâlî

جدا ازان مه بمردن آرزوی بردم آخر ان ربودی نقد جان ازمن کرم کردی کرمت هم

Ol yār ḥaṣretide bisyār yaḫşıdur ġayr
Mėn hem yaman ėmen līk yaḫşı ėmen anıŋ dėk[1648]

Arûz mahbûn, darb mahbûn-ı musabbag

(5) جو کاتبی ز می نیم خورده تو خرابم تمام سوخت مرا نیم جو به این جه سرابست

Çü Kātibī zi-mey nīm-ḫorde-i tu ḫarābem
Temām sūḫt merā nīm cur'a īn çi serābest

Arûz mahbûn-ı musabbag, darb mahbûn

Câmî

خدایرا مکن ما عبان مضایقه جنبدن که یک نظاره کنم باغ نوشکفته خود را

Nevâyî

Delīl ėrür ki köŋgüllerni ḳılmış olġa sėn āzād
Bu kim selāsil-i zülfüŋ tügünleri yişiliptür[1649]

[1647] Feryat figânım bülbülü geçti, bu kulda bir zerre gam değil; Babur o gül yüzünden gönülde pek çok üzüntüm var.

[1648] O yârin hasretinde rakip çok iyidir; ben de kötü değilim; ancak onun kadar iyi (de) değilim.

[1649] Gönülleri azat etmiş olmalısın; zincir gibi perçemlerinin düğümlerinin çözülmüş olması buna delildir.

Arûz salim, darb müzâll

(10) <Nevâyî>

Çü zamāne ehli ara vefā tilediŋ çėk ėmdi Nevāyiyā
Elem ü belā nė üçün ki ėl ara yoḳ nėme heves ėyleding[1650]

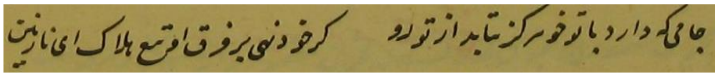

Arûz müzâll, darb salim

Şâhî

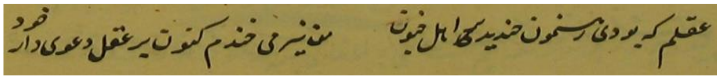

(95a/1) <Nevâyî>

Miskīn Nevâyî bėrse cān ėy dīde her dem tökme ḳan
Ol her nėçe ḳılsa fiġān sėn asraġıl zinhār dem[1651]

Arûz mahbûn, darb mahbûn-ı müzâll

Hasan

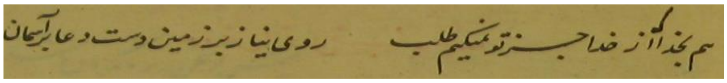

Hem be-Ḫudā ki ez-Ḫudā cuz tu nemī-kunem ṭaleb
Rūy-i niyāz ber-zemīn dest-i du'ā ber āsmān

Arûz mahbûn-ı müzâll, darb mahbûn

(5)

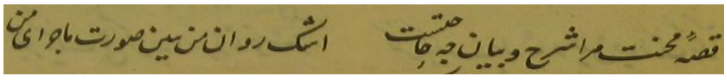

<Nevâyî>

Bėliŋ vü inçü tişleriŋ ḥasretide Nevâyî'niŋ
Cismi vü eşki bar durur rişte dürr-i şemīn ara[1652]

[1650] Ey Nevâyî, elem ve belâ çek; çünkü bu zamanın insanları arasında vefâ diledin! İnsanlar arasında olmayan bir şeye niye heveslendin?

[1651] Ey göz, miskin Nevâyî can verse hiç kan(lı göz yaşı) dökme, o her ne kadar figân etse de (sen) kesinlikle kanını muhafaza et(akıtma).

[1652] Belinin ve inci dişlerinin hasretinde Nevâyî'nin bedeni ve göz yaşı değerli incide ipliktir.

Arûz mecbûb, darb ahtem

Nevâyî

‘Işḳ ister ėmiş sėni ‘adem Mışrı sarı

Barġıl ki ėrür ėl tilegen yėrde ‘azīz[1653]

Câmî

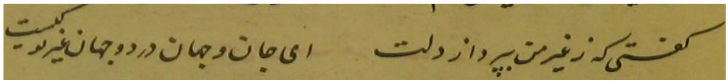

(10) ***Arûz mecbûb, darb ezell***

Câmî

Şâhî

Ger nāle-i derdnāk ėter mėn ne ‘aceb

Kim miḥnet ü hecr ara besī derdim bar[1654]

Arûz ahtem, darb mecbûb

(95b/1) *Dėp sėn ki mėni unutma hicrān ara vāy*

Sėni unutup nė kişini yād ėteyin[1655]

Câmî

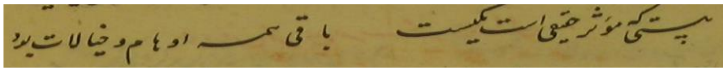

[1653] Aşk senin yokluğunu istiyormuş, Mısır’a doğru git; çünkü halkın arzuladığı yerde eren/velî mevcuttur.

[1654] Ben eğer dertle inlersem şaşılacak şey değil; çünkü eziyet ve ayrılıkta pek çok derdim var.

[1655] Ayrılıkta beni unutma diyorsun, vay! Seni unutup kimi yâd edeyim?

Arûz ezell, darb mecbûb

Câmî

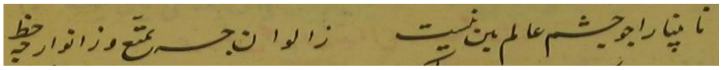

(5) *Hecriñ ġamı gerçi asru nā-ḫōştur līk*
Fikriñ bile şād mėn ḫayālıñ bile ḫōş[1656]

Arûz ahrem-i mecbûb darb ahtem

Tā bir kün ol aydın nevāziş tapḳay
Kök dāyire boldı vü celācil ay u kün[1657]

Hilâlî

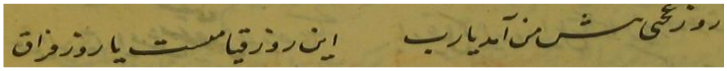

Arûz ahrem-i mecbûb darb ezell

(10) Hasan

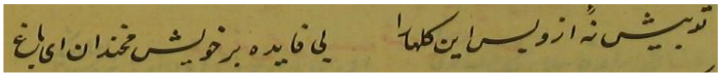

Siz körgen-dėk ėsen selāmettür biz
Siz dağı ėsen bolġay siz inşā'allāh[1658]

Arûz ahtem darb ahrem-i mecbûb

Kimge açayın rāz ki yoḳ maḥrem-i rāz
Ġam kimge dėyin ki ġam-güsārım yoḳtur[1659]

(96a/1) Câmî

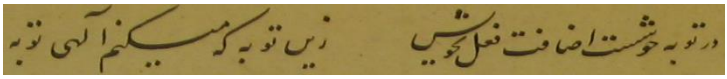

[1656] Gerçi ayrılığının gamı pek nahoştur; ancak senin düşüncenle mutluyum, hayalinle hoşum.

[1657] O aydan(ay yüzlü sevgiliden) bir gün iltifat bulduğu için gök yüzü dâire oldu, ay ve gün (etrafına asılı) çanlar.

[1658] Sizin gördüğünüz gibi sağ salim, esenlikteyiz; siz de inşallah esen olursunuz.

[1659] Kime sırrımı açayım, sırdaşım yok ki… Kime gamımı anlatayım, teselli verenim yok ki…

Arûz ezell darb ahrem-i mecbûb

Hasan

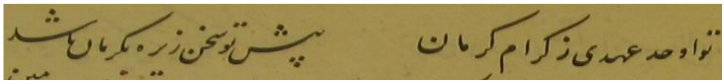

Nė dīnnin̂g işin ḳıldım vü nė dünyānın̂g

Yā Rab nė'tey öz işimge ḥayrāndur mėn[1660]

(5) ***Arûz ebter darb ebter-i musabbag***

Nevâyî

Bāṭın u ẓāhirin̂g aḥvālını kör kim ḳılmış

Żāyi' ol birni ḫavāṭır bu birisin i'zāz[1661]

Rubâî

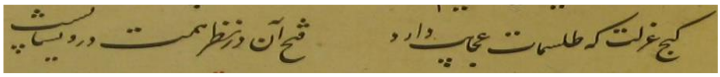

Arûz ebter darb mahbûn-ı maksûr

Câmî

(10) Nevâyî

Ḳahr ile bāde çü tuttun̂g öldüm

Zehr dėk öltürür ėlni aççıġın̂g[1662]

Arûz ebter-i musabbag darb ebter

Ḫalḳ yüz cevr ile işler büyürür kāş ėlnin̂g

Nė yüzin körge mėn ü nė sözin ėşitkey mėn [1663]

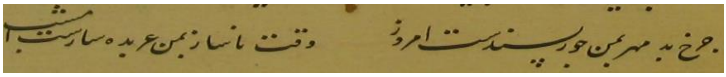

[1660] Ne din işini yaptım ne de dünya… Yâ Rab, ne yapayım, kendi işime şaşkınım.

[1661] Bâtın ve zâhirin niteliklerinin tümünü gör; birini düşünceleri zayi olmuş diğerini düşünceleri itibarlı hâle getirmiş.

[1662] Zorla şarap ikram ettiğin için öldüm; senin kederin halkı zehir gibi öldürür.

[1663] Halk yüz (türlü) eziyetle işler buyurur; keşke halkın ne yüzünü görsem ne de sözünü işitsem…

(96b/1) ***Arûz mahbûn-ı maksûr ve darb ebter***

Rubâî:

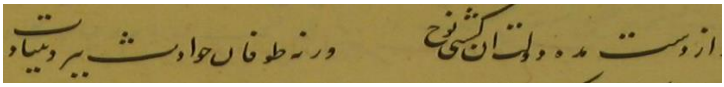

Nevâyî

Ḳarılıġda ėkki işdin kişi bar ėlge ʻazīz

Birisi zühd ü biri ḫalḳ ara nā-peydālıġ[1664]

Arûz mahbûn-ı mahzûf, darb mahbûn-ı maksûr

(5) Nevâyî

Devr ėli cevridin öldüm ḳanı mey-ḫāne yolı

Kim ėrür ḳaçḳalı köp daldası bir laḥẓa penāh[1665]

Hilâlî

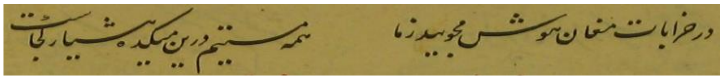

Arûz mahbûn-ı mahzûf, darb ebter-i musabbag

Rubâî

<Nevâyî>

Keremin ister Nevâyî ki kişi ṭāʻat ėtip

Nāme maʻlūm ėmes sonḡ ḳolıdındur yā onḡ[1666]

[1664] İnsan ihtiyarlıkta iki işle halk için itibarlıdır: Biri zühd ve biri halk arasında görünmeme.

[1665] Zamane insanının zulmünden öldüm, meyhanenin yolu nerede? Çünkü (oradaki) bütün (mey) damlaları bir anlık sığınaktır.

[1666] Nevâyî merhametini ister; çünkü ibadet etmiş kişinin defterinin sol elinde mi veya sağ elinde mi olduğu malum değil.

(10) ***Arûz mahbûn-ı maksûr, darb mahbûn-ı mahzûf***

Barı aḥbāb ėdi ḥāżır barı ėdi esbāb cem‘

Sāz u ḫ^{v}ānende bile nuḳl u mey bī-ġaş ėdi[1667]

Câmî

Arûz ebter-i musabbag, darb mahbûn-ı mahzûf

(97a/1) Câmî

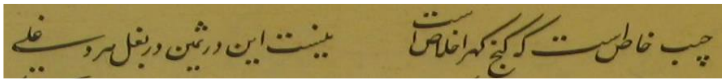

Babur er herze dėdi meclis ehli ‘ayb ėtmenĝ

Kerem ėylenĝ anı ma‘ẕūr tutunĝ ser-ḫōş ėdi[1668]

Arûz matvî-yi mevkûf , darb matvî-yi meksûf

<Nevâyî>

Zühd Nevâyî sanĝa bėrmedi mescidte feyż

Ėmdi kirip deyr ara ṭarḥnı sal özgeçe[1669]

(5) Ḥasan

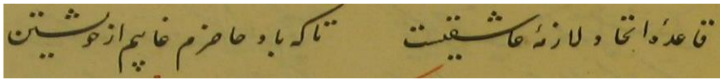

[1667] Bütün dostlar hazırdı, bütün malzemeler/ihtiyaçlar toplanmıştı: saz, şarkıcı, meze, şarap eksiksizdi.

[1668] Meclistekiler, eğer Babur boş abes söz söylediyse, ayıplamayın, lutfedin, onu mazur görün; (çünkü) sarhoştu.

[1669] Nevâyî, züht sana mescitte feyz vermedi; o hâlde şimdi bu dünyaya gir, başka bir pratik yap.

Arûz matvî-yi meksûf, darb matvî-yi mevkûf

Nevâyî

Tār-ı sirişkim çėkip derd ḳaddım ḳıldı ḫam

Ėyle ki ėl çileni tartıp ėter yanı kūj[1670]

Arûz meczû‘, darb menhûr

(10) *Sėninĝ üçün ol ki başın oynamadı hīç*

Sanĝa ‘acāyib ki ‘ışḳ-bāz köründi[1671]

<Rubâî>

Arûz menhûr, darb meczû‘

Cāmī̄-i bī̄-ṣabr u dil segān-ı deret-rā

Hem-dem-i dī̄rī̄ne est u yār-i hevā-ḫ^{v}āh

(97b/1) ***Arûz ebter, darb mahbûn-ı mahzûf***

Nevâyî

Nev-bahār oldı vü mėn hecrde sāḳī̄ mey tut

Tā ki yıġlay ḳılıban ‘arbede andaḳ ki bulut[1672]

[1670] Dert, elin çileyi çekip yayı bükmesi gibi sicim gibi göz yaşımı çekip boyumu büktü.

[1671] Senin için hiç başını oynatmayan şaşırtıcı ki sana aşk oyuncusu göründü.

[1672] İlkbahar oldu, ayrılık acısındayım, sâkî, kavga gürültü çıkarıp bulut gibi ağlayıncaya kadar mey sun.

Arûz mahbûn-ı mahzûf, darb ebter

(5) Câmî

Nevâyî

Köñgleking berg-i gül ü üstide gül-reng yelek
Gül kibi cisming üze ėyle ki gül-gūn köñglek[1673]

Arûz mahbûn-ı maksûr, darb ebter-i musabbag

Nevâyî

Yüz közüñgde mu'ayyen kemāl-i ṣun'-ı ilāh
Nė yüzdür u bu nė köz lā ilāhe illa'llāh[1674]

Câmî

(10) ***Arûz ebter-i musabbag, darb mahbûn-ı maksûr***

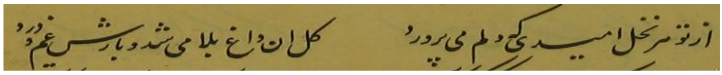

Nevâyî

Közüm uçar ki hümāyūn yüzüñgni körgey bat
Bi-'aynihi añga kirpikler olmış ėkki ḳanat[1675]

[1673] Gömleğin gül yaprağı ve üstünde gül renkli yelek; gül gibi bedenin üstünde sanki gül rekli gömlek.

[1674] Yüz(ünde), gözünde Tanrının sanatının olgunluğu belirmiştir; bu ne yüzdür ne de göz, *lâ ilâhe ilallâh.*

[1675] Padişahın yüzünü görür görmez hemen gözüm uçar; ona kirpikler iki kanat olmuş gibi.

Arûz mecbûb, darb ahrem-i mecbûb

(98a/1) *Bir gūşe-i bāġ olsa vü sėn bolsaŋ vü mėn*
Mey ḳoysaḳ u ėkkimiz ḳadeḥ içre bir ḥīn[1676]

Câmî

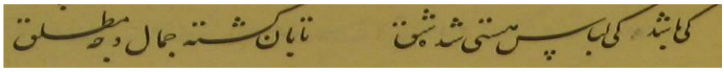

Arûz ahrem-i mecbûb, darb mecbûb

Câmî

(5) Nevâyî

Ṣad-berg benefşe yoḳsa nergis yā gül
İçmek bolmas bular hevāsı bile mül[1677]

Arûz ahtem, darb ezell

Kėldi ramażān u mėn taḳı bāde-perest
‘Iyd oldı vü ẕikr-i mey ḳılur mėn peyvest[1678]

Câmî

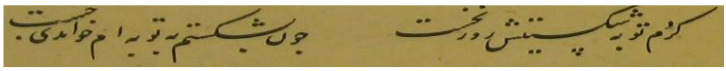

Arûz ezell ve darb ahtem

(10) Câmî

Ol yüzi ḳuyaş ki bardur aydın efzūn
Ḥüsn içre ol ay allıda ḫūrşīd zebūn[1679]

[1676] Bir bahçe köşesi olsa, sen ve ben olsak, şarap koysak ve ikimiz kadehte bir zaman…

[1677] Katmerli menekşe veya nergis, gül; bunların arzusuyla şarap içmek olmaz…

[1678] Ramazan geldi ve ben de içkiye düşkün; bayram oldu ve ben dâima şarabı yâd ederim.

[1679] O güneş yüzlü, aydan daha üstündür; güzellikte o ay karşısında güneş âcizdir.

Aadr ahrem, ibtidâ ahreb

Nevâyî

Bolmay ġāfil demī ġam u derd

Ulġaytıban anı derd-perverd[1680]

(98b/1) Câmî

Sadr ahreb, ibtidâ ahrem

Nevâyî

Köz mehdi ara tutup ol ārām

Ẓarf u maẓrūf u maġz u bādām[1681]

Ârifî

(5) *Sadr mahbûn, ibtidâ salim*

Câmî

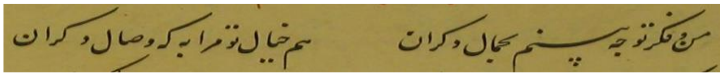

Tünekün birle bütün meclisi asru ḫ^{v}eş ėdi

Meclis ehli barı dil-ḫ^{v}āh u barı dil-keş ėdi[1682]

Sadr salim, ibtidâ mahbûn

Sözlep ol la'l-i şeker-ḫānı şeker-rīz ėte sėn

Açıp ol zülf-i semen-sānı dil-āvīz ėte sėn[1683]

[1680] Gam ve dert onun sıkıntısını büyüterek bir an gâfil olmaz.

[1681] O göz beşiğini dinlenme yeri(istirâhatgâh) yaptı; zarf ve mazrûf, ilik ve badem (göz)…

[1682] Gecesiyle gündüzüyle bütün meclisi çok hoştu; meclistekilerin hepsi gönlün arzuladığı ve hepsi gönül çelendi.

[1683] O tatlı sözlüden bahsedip şeker saçmaktasın; o yasemeni andıran perçemi açıp gönlü çezbetmektesin.

(10) Kâtibî

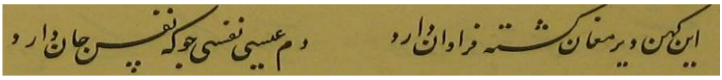

2. <RİSALE>

Anılan bütün bu vezinler bahirler altında getirildi. (Vezinlerin) kullanılan ve türetileni, yazılan ve yazılmayanına işaret daima gerçekleş(tirile)medi. Bütün bahirlerin kullanılan ve türetilen vezinlerinin sayılarının yazılması, uygulanılan vezinlerin örneklendirilmesi (99a/1) gönülden geçti. Şairler arasında bilinen vezinlerde üstatlardan *garrâ şiirler (örnek)* getirilecek; böylelikle bu muhtasar (eser) bu vesîleyle güzel, ahenkli söz söyleyenler tarafından bakılan ve şairlerin dilinde bahsolunan olur.

Bil ki bu yirmi bir bahirde beş yüz otuz yedi vezin ortaya kondu. Bunlardan kullanılan vezin (sayısı) iki (5) yüz seksen dokuz, icat edilen vezin iki yüz kırk sekizdir. (Şiirde) uygulaması bulunan işlek ve yeni türetilen vezinler yüz altmış iki, (şiir) yazılan işlek (vezinlerin sayısı) yüz dört, (şiir) yazılan yeni türetilmiş (vezinlerin sayısı) ellig sekizdir. (B98a/9) Bu bahirlerin vezinleriyle (şiir) yazılan ve yazılmayanları yapıları/kuralları muhtelif olduğu için belirttildi. Kimilerine göre (şiir) yazılan, yazılmamış görünebilir veya aksi olabilir. Nitekim (B98a/11) remel-i müsemmen-i mahbûn arûz ve darb ebter vezni için *Mi'yâr-ı Nusretî'nin arûz*unda şöyle (B98a/12) denilmiştir: "Zihafların hususiyetlerinden biri şudur: Güzel bir vezni ancak zihaflardan istifade ederek beğenilmeyecek bir hâle (B98a/13) getirmek mümkündür. Şöyle ki, Mevlânâ Kemal İsmail bu türle çok (şiir) tanzim etmiş, hatta buna kaside de yazmıştır."

(B98b/1-2) 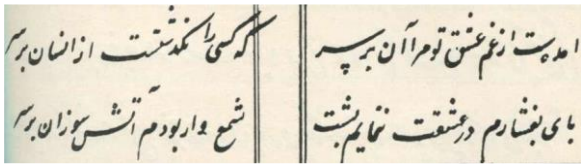

(B98b/3) Bu tür zihaflardan istifade edilmese daha iyi olur. Hakikaten şiirin (B98b/4) güzelliği ortadan kalkmaktadır.” Bazı yazarlar bu vezni kabul etmez. Bir beytin pek çok vezinde yazılması, bir veznin açıklamasında tekrarlanan o beytin verilmesi gerekli görüldü.

Mütekârib Bahri

Kırk iki vezin: Yirmi kullanılan, yirmi iki türetilmiş.

Sekiz aslî vezin:

Birinci vezin

(10) *Yüzi reşk-i ẖūrşīd-i enver boluptur*
Közi fitne-i şehr ü kişver boluptur[1684]

Câmî

Vezinlerin Beyanı

Musabbag ve *salim* gibi arûz ve darba mahsûs muzahaflar için başka başka misaller getirilmişti; çünkü kâfiyeli olmayan bir beyit o (99b/1) tür arûz ve darba mahsûstur. Muzahaflardan biri arûzunda olsa yine biri darbında olabilir, bu sebeple o muzahaflar bir yazılan vezin etkisinde kabul edildi. Selmân-ı Sâvecî’nin bu vezinde güzel bir kasidesi var:

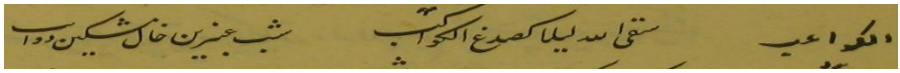

[1684] Yüzü parlak güneş tarafından kıskanılandır; gözü ülke ve şehrin fitnesi olmuştur..

(5) Bu da onun

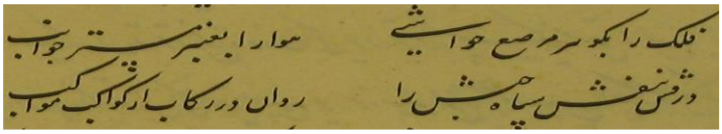

Bu da onun

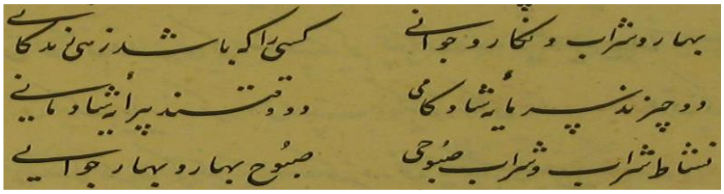

(10) Sa‘dî

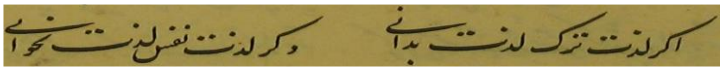

Câmî

Bu da onun

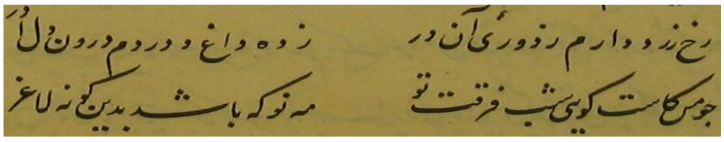

((100a/1-3)

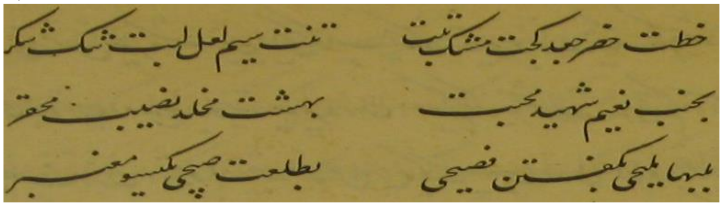

Hasan

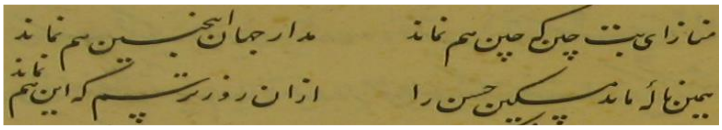

Şâhî

Nevâyî

Yana sėnsizin mūnisim ġam boluptur
Közümge yürek ḳanı hem-dem boluptur[1685]

Bu vezinde hiç kimse mesnevi söylememiş, Hoca Husrev Dihlevî'den başka, o *Nüh Sipihr*'in bir sipihrini bu vezinde söylemiştir.

(10) Bilinmelidir ki ekseriyetle mesnevi bahsinde kıssalar, hikâyeler, uzun zeyllerin nasıl olduğu anlatılır; çünkü kaside ve gazel örneklerine sığan bir parça yoktur. Bu sebeple pek çok müstakil vezinde mesnevi söylemişler. Hepsinden beş vezin daha meşhurdur, *hamse*ler o vezinlerdedir. Yine bir vezin *hamse*de yoksa da nihayetinde (100b/1) şöhreti var. *Mantıku't-tayr* ve *Mesnevî,* bu iki kitabın söyleyeni azizlerin ekser mesnevileri bu vezinde ortaya çıkarılmıştır. Yine her ne kadar şöhreti az ise de bir vezin vardır ki hayli latif vezindir. Mevlânâ Abdu'r-rahmân Câmî'nin *Subha*'sı o vezindedir, Hoca Husrev Dihlevî *Nüh Sipihr*'in bir sipihrini bu vezinde söylemiştir. Bu yedi vezin (5) mesnevîye mahsustur, Mevlânâ Abdu'r-rahmân Câmî'nin *Heft Evreng*'i bu yedi vezindedir. Ancak Hoca Husrev Dihlevî de *Nüh Sipihr*'de yine iki vezinde söylemiştir. O iki veznin mülâyemet ve münâsebetinin hafiflik ve saflıkta bu vezinler gibi olmadığı kusursuz ortaya konmuş *Arûz kitābı*nı inceleyenlere âşikâr olacaktır. Türetilmiş vezinlerden yine bir vezin vardır ki *Subha* veznine hayli yakındır. (10) yerinde her bir vezine işaret ve bir îmâ olacaktır. (B100a/10) Bu yedi mesnevî vezninden birine *Leylî vü Mecnûn* vezninde (B100a/11) rastlanmaz, beşinci vezni türetilmiş vezindir.

Daha önce bir terci' beyt yedi vezinde düşünülmüştü. Aklımdan her bendini bir vezinde söylemek geçiyordu. O beyit budur:

Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy
Ḳad u ḫad u saç u bėlini mü dėy[1686]

[1685] Cana yakın (sevgili)m, sensiz yine gam olmuşr, yürek kanı gözüme arkadaş olmuş.

[1686] Göz, kaş, söz ve dilini mi diyeyim; boy, yanak, saç ve belini mi diyeyim!

(101a/1) Hindistan fethinin son yılı, tarih dokuz yüz otuz üçte Hafız Alî Îşî Kâtib'in risalesindeki iddiası gündeme geldi; o, benim daha önce önce bahsedilen tarih dokuz yüz on birde söylediğim beytimin iki yüz elli iki vezinde taktîini yapıp, bahsedilen (5) *Risâle*'yi düzenleyip (tarafıma) göndermişti. Bu tertipe göre, anılan terci' beytini iyice düşünerek beş yüz dört vezinde takti' ettim. Bu vesileyle ayrıca bir risale yazıldı. *Dîbâce* ve *Risale*'de bahirler ve vezinleri özü ve ayrıntılarıyla şerh edildi.

İkinci vezin

(10) Kemâl

Ḳadı şāḫ-ı gül dėk nigārım ḳanı
Lebi ġonçe dėk gül-'iẕārım ḳanı[1687]

Câmî

Ve lehū

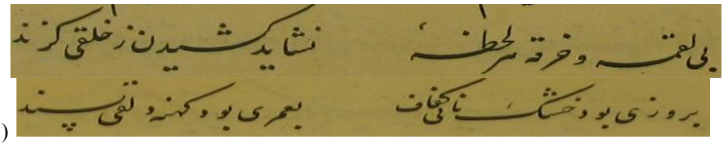

(101b/1)

Sa'dî

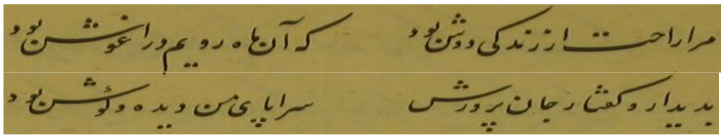

Hâfız

(5) Kemâl

[1687] Boyu gül dalı gibi sevgilim hani, dudağı gonca gibi gül yanaklım hani?

Şâhî

Lutfî

Kökerdi çemen gül-ʻizārım ḳanı
Sehī-serv boyluḳ nigārım ḳanı[1688]

Nevâyî

Közüngе tėn-i nā-tüvānım fidā
Revān-baḫş laʻlingġa cānım fidā[1689]
Ḫayāl ėtsem ol bėlni ḥāl ėltedür
Mėni bėli sarı ḫayāl ėltedür[1690]
(10) *Ḳadınıng ḫayālın köz asrap meger*
Köngül ravżasıġa nihāl ėltedür[1691]
Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy
Ḳad u ḫad u saç u bėlini mü dėy[1692]

Bu vezinde üstatlar ziyadesiyle mesnevî söylemişler. Bunlardan Şeyh Sa'dî-i Şîrâzî'nin *Bustân*'ıdır, Firdevsî'nin *Şâh-nâme*'si ve Şeyh Nizâmî'nin (102a/1) *İskender-nâme*'si ve Hâce Husrev'in *Âyîne-i İskenderî*'si ve Mevlânâ Abdu'r-rahmân Câmî'nin *Hıred-nâme-i İskenderî*'si ve Mîr Alî-Şîr Nevâyî'nin *Sedd-i İskenderî*'si. Abdu'llâh Hâtifî'nin *Temür-nâme* ve Selmân-ı Sâvecî'nin *Firâk-nâme*'si… Pend, nasihat ve dinî öğütler konularında Şeyh Sa'dî'nin *Bustân'ı* kadar varlığı bilinmez. (5) Nitekim kendi bahsetmiştir:

[1688] Çimenlik yeşillendi, gül yanaklım hani, fidan boylu nigârım hani?

[1689] Gözün için güçsüz kuvvetsiz bedenim feda; hayat veren dudağın için canım feda.

[1690] O beli hayal etsem kuvvet getiriyor, hayal beni beline doğru götürüyor.

[1691] Boyunun hayalini göz koruyarak sanki gönül bahçesine fidan götürüyor.

[1692] Göz, kaş, söz ve dilini mi diyeyim; boy, yanak, saç ve belini mi diyeyim!

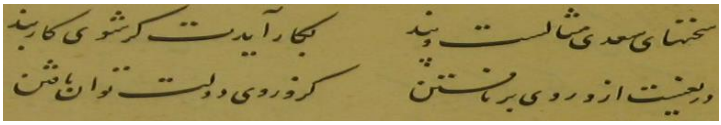

Birinci bölümünde padişahların nasihatleri hususunda şöyle demiştir:

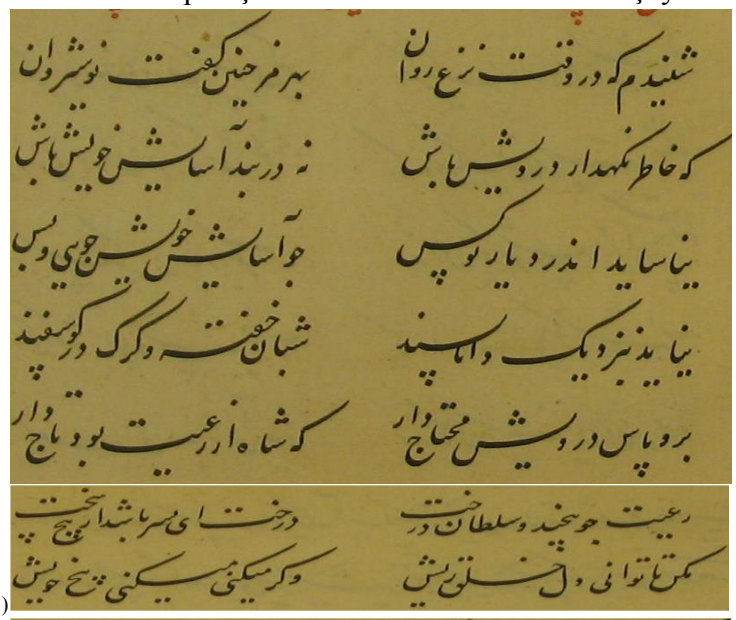

(102b/1)

(5)

(10)

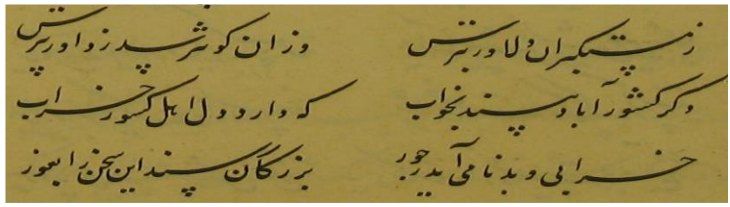

(103a/1)

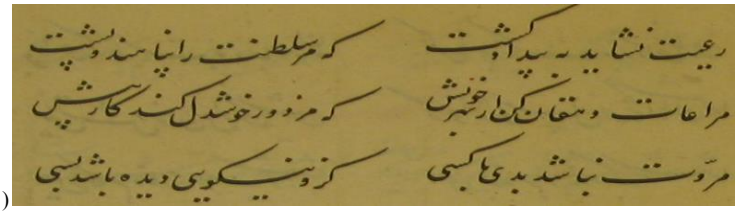

Ve yine bu manada bir yerde şöyle der:

(5)

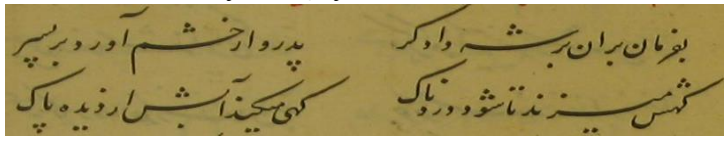

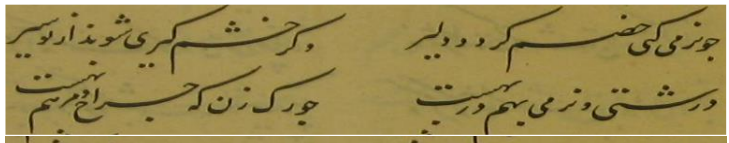

(10)

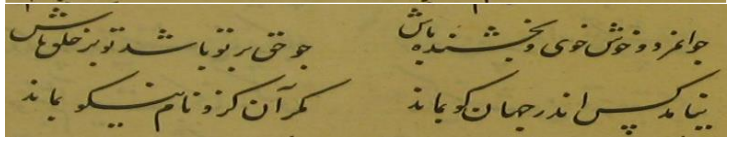

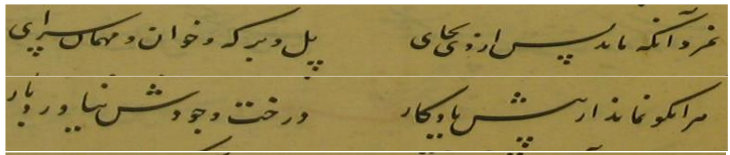

(103b/1)

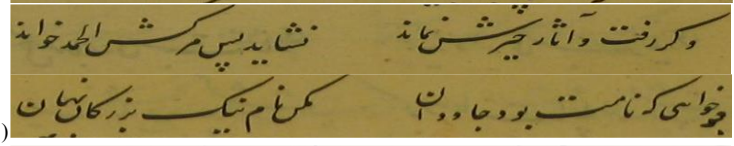

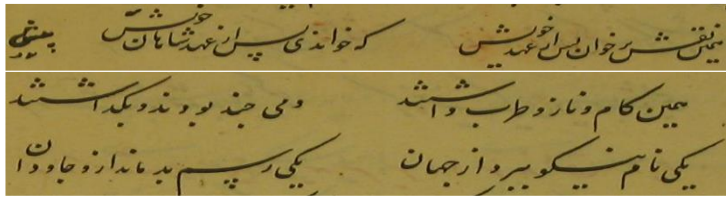

(5)

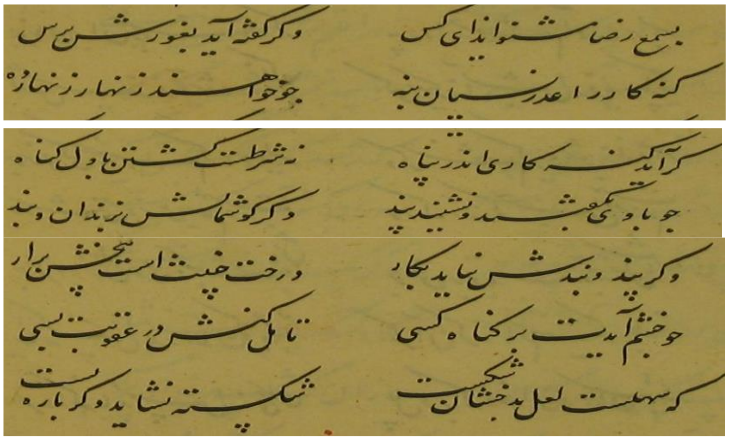

Üçüncü vezin

(104a/1) *Ḫōş ol ki yārim ḳaşımġa kėlse*
Uşal nigārım başımġa kėlse[1693]

Dördüncü vezn

Zülf ü saçın̂gnın̂g hecride ėy cān
Kön̂glüm müşevveş ḥālım perīşān[1694]

Hâfız

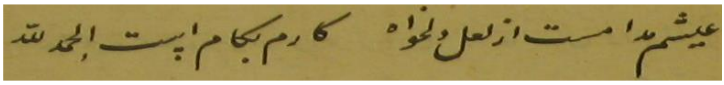

(5) Câmî

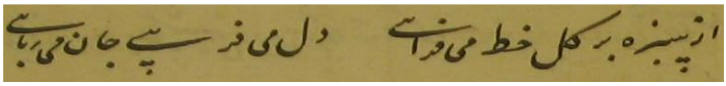

İmâd

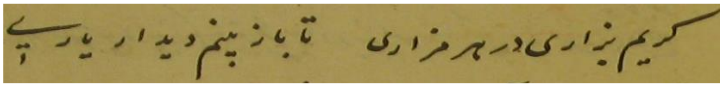

[1693] Yârimin yanıma gelmesi; o nigârımın başıma gelmesi hoştur

[1694] Ey cân, saçın ve perçeminden ayrı gönlüm karmakarışık, hâlim perişandır.

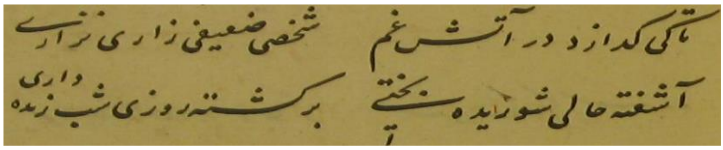

‘Işḳınĝda ėy yār dīvāne boldum
‘Ālem ėlige efsāne boldum[1695]

(10) **Beşinci vezin**

Ėy yüzi nesrīn ḳāmeti şimşād
Nėççe ḳılur sėn cānıma bī-dād[1696]
Sėn kibi pür-kār şīvesi bisyār
Bilmedi ėy yār hīç kişi yād[1697]
(104b/1) *Cevrde nādir ẓulmde māhir*
‘İşvede ḳādir ġamzede üstād[1698]
Yār ġamıdın hecr elemidin
Ṣabr kemidin nāle vü feryād[1699]
Babur-ı bī-dil ėy büt-i ḳātil
Cevrünĝe māyil ẓulmunĝa mu‘tād[1700]

Bu vezinde, bu yazılmış gazelden başka gazel görme(dim). (5) Üçüncü vezin, bu vezin ile bu beşinci vezin harekeler ve sükunlarda eşittirler, nihayetinde onun her mısrasındaki iki birleşmiş veted yerinde bunda iki ayrılmış veted bulunur.

[1695] Ey yar, senin aşkında divane oldum, insanlar arasında efsane oldum.

[1696] Ey yüzü nesrin, boyu şimşir, canıma ne kadar zulmediyorsun.

[1697] Ey yâr, Senin gibi becerikli, işvesi çok olanı hiç kimse hatırlamadı.

[1698] Eziyet etmede nadir, zulümde maharetli, işvede kudretli, gamzede üstat…

[1699] Yâr gamıdın, ayrılık eleminden, sabır eksikliğinden inilti ve feryat…

[1700] Ey kâtil put (gibi güzel sevgili), gönülsüz Babur eziyetine gönlünü kaptırmış, zulmüne alışkın.

Altıncı vezin

Mėn sanĝa ḫādim ü çāker

Sėn manĝa ḥākim ü ser-ver[1701]

(10) **Yedinci vezin**

Firāḳınĝda yārim

Kėtiptür ḳarārım[1702]

Sekizinci vezin

(105a/1) *Tilimde ẕikri*

Köngülde fikri[1703]

Beş türetilmiş vezin:

Birinci vezin

Mėninĝçe vefānı kişi ḳıla almas

Sėninĝçe cefānı kişi bile almas[1704]

(5) **İkinci vezin**

Bilinĝ munı devlet ger olsa müyesser

Raḥīḳ-ı muravvaḳ refīḳ-ı suḫen-ver[1705]

[1701] Ben sana hizmetli ve köle; sen bana hâkim ve efendi…

[1702] Yârim senden ayrı kontrolüm (elden) gidiyor…

[1703] Dilimde zikri… Gönülde fikri…

[1704] Kimse benim kadar vefâ göstermez; kimse (de) senin kadar cefa bilemez.

[1705] Eğer filtrelenmiş şarap, güzel konuşan arkadaş müyesser olsa bunu saadet bilin.

Üçüncü vezin

Mėninĝçe vefāni ḳılur mu kişi

Sėninĝçe cefāni bilür mü kişi[1706]

Dördüncü vezin

(10) *Ġamımnı bilmes ḥabībim*

Ḳaşımġa kėlmes ṭabībim[1707]

Beşinci vezin

Kėl ki nigārım

Kėtti ḳarārım[1708]

Mütedârik Bahri

Yirmi altı vezin: On dört aslî, on iki türetilmiş.

Üç (105b/1) **aslî vezin:**

Birinci vezin

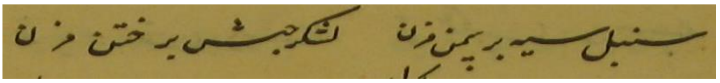

Kėl ki sėnsizin zārdur könĝül

Derd-i ġam bile yārdur könĝül[1709]

İkinci vezin

(5) *Miregim baradur yüregim yāredür*

Yüregim yāredür miregim baradur[1710]

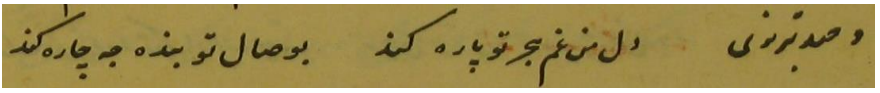

[1706] Kimse benim kadar vefalı olur mu, kimse senin kadar zalim olur mu?

[1707] Dostum gamımı bilmez, hekimim yanıma gelmez.

[1708] Nigârım, gel; çünkü bir yerde duramaz oldum.

[1709] Gel, çünkü gönül inlemektedir, gönül dert ve gamla dosttur.

[1710] Küçük beyim gitmektedir, yüreğim yaradır; Yüreğim yaradır, küçük beyim gitmektedir.

Üçüncü vezin

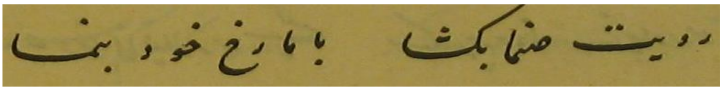

Sėn şāh sėn ü mėn ḳul

Sėn gül sėn ü mėn bülbül[1711]

(10) **Dört türetilmiş vezin:**

Birinci vezin

Kėlmedi miregim ḳan durur yüregim

Ḳan durur yüregim kėlmedi miregim[1712]

İkinci vezin

Manĝa sėnsizin nė cehān kėrek

Nė cehān arasıda cān kėrek[1713]

(106a/1) **Üçüncü vezin**

Ḳadı serv ü ʻiẕārı gül

Közi mest ü dudaġı mül[1714]

Dördüncü vezin

Ėy sīm-berim

Ḳandur cigerim[1715]

(5) **Hezec Bahri**

Yüz beş vezin: Altmış bir kullanılan (aslî vezin), kırk tört türetilmiş.

[1711] Sen şahsın, ben kul; sen gülsün ve ben bülbül…

[1712] Küçük beyim gelmedi, yüreğim kandır; yüreğim kandır, küçük beyim gelmedi.

[1713] Bana sensiz ne cihan gerek ne cihanda can gerek.

[1714] Boyu servi ve yanağı gül; gözü mest ve dudağı şarap…

[1715] Ey gümüş göğüslüm, ciğerim kan doludur.

On dokuz aslî vezin:

Birinci vezin

Tekellüf her nėçe ṣūrette bolsa andın artuḳ sėn
Sėni cān dėrler ammā bī-tekellüf cāndın artuḳ sėn[1716]

<Kemâl>

(10)

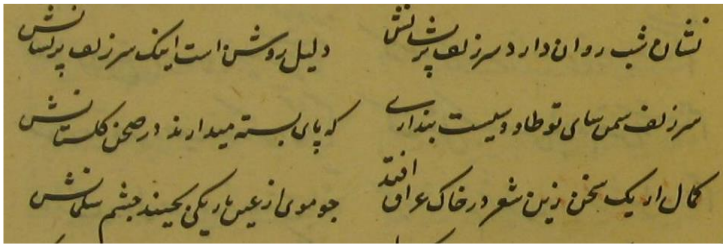

<Sa'dî>

(106b/1) Husrev

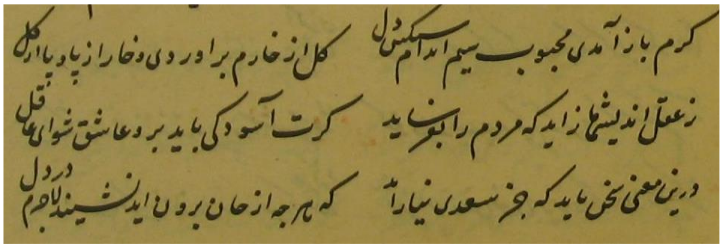

Bu da onun

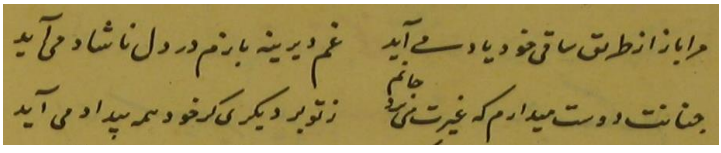

[1716] Gösteriş her ne surette olursa olsun ondan fazlasın; sana can derler; ama tekellüfsüz candan daha değerlisin.

(5) Bu da onun

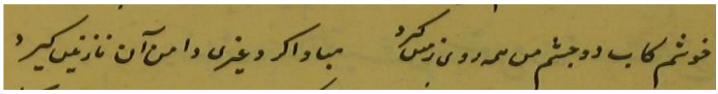

Bu da onun

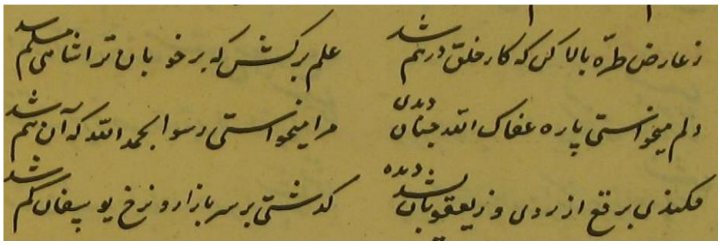

Bu da onun

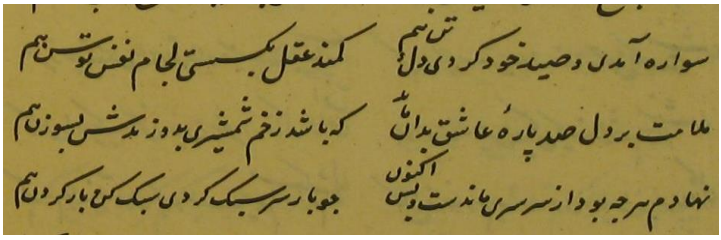

(10)

Bu da onun

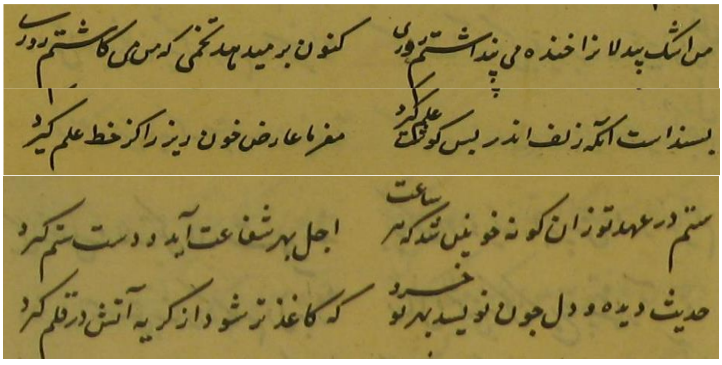

(107a/1)

Bu da onun

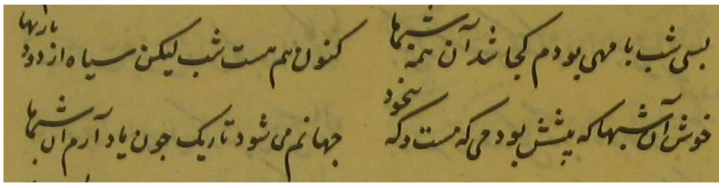

(5) <Bu da onun>

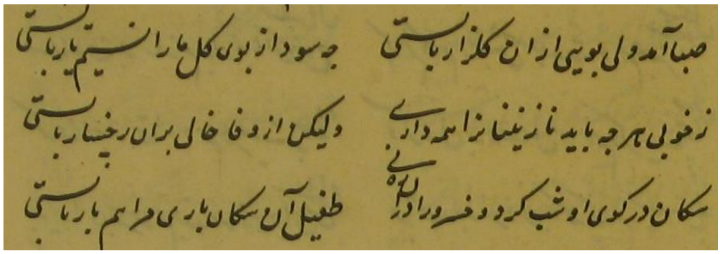

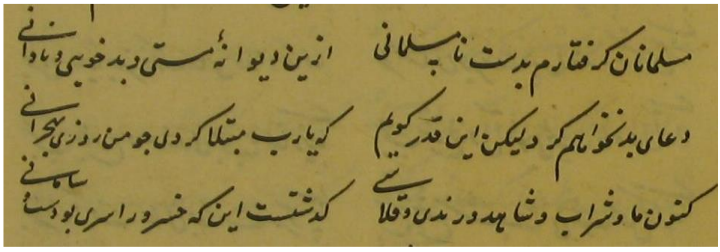

(10)

Hâfız

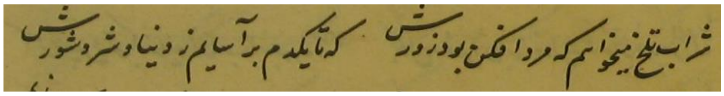

Bu da onun

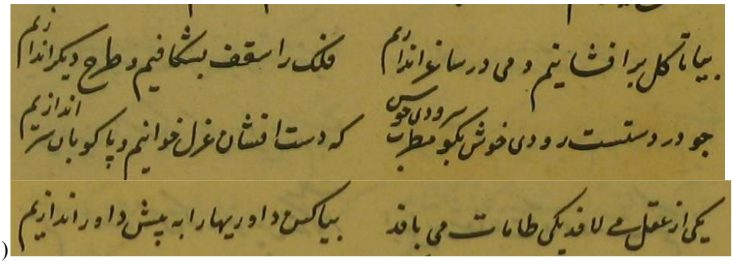

(107b/1)

Bu da onun

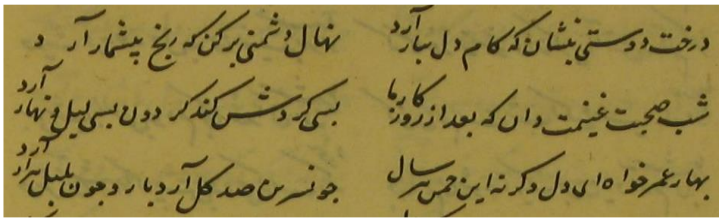

(5) Câmî

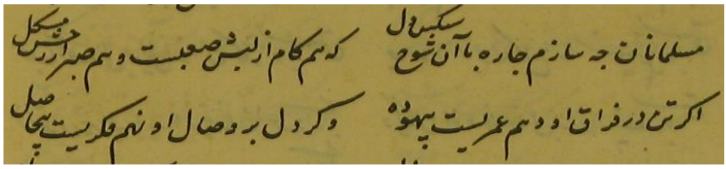

Bu da onun

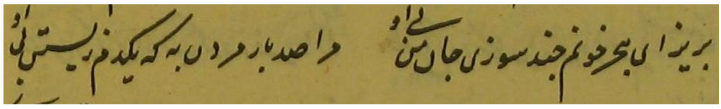

Bu da onun

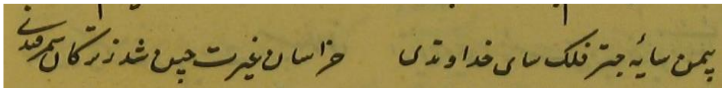

Bu da onun

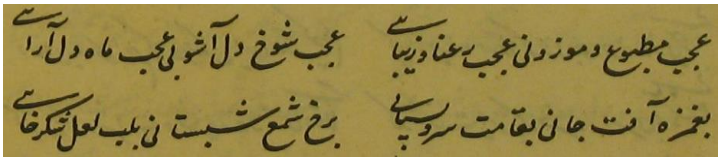

(10)

Selmân

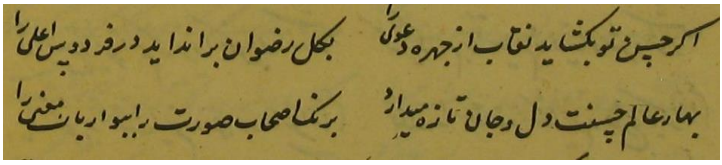

Bu da onun

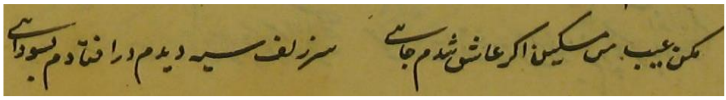

(108a/1) Şâhî

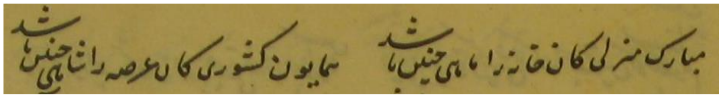

Kâtibî

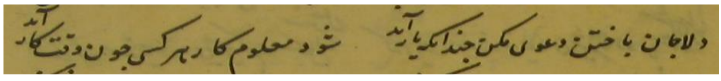

Benâî

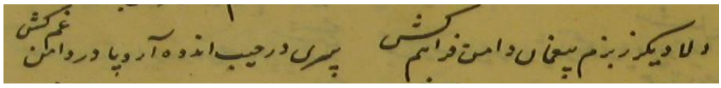

Âsafî

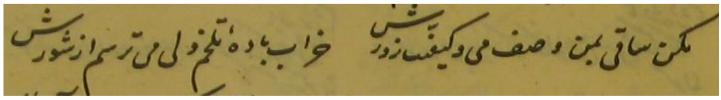

(5) Bu da onun

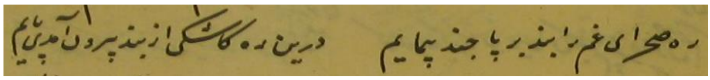

Kâzî Hâce Hurd Semerkandî

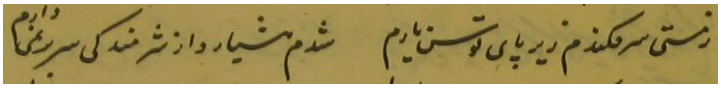

Şâhidî

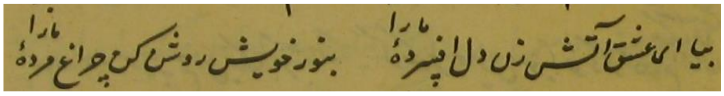

Bu da onun

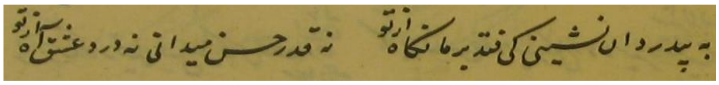

Hilâlî

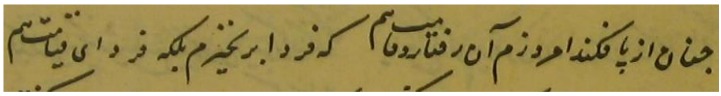

(10) Seyfî

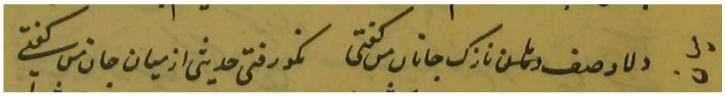

Nevâyî

Tavuş kim öy taşıdın kėlse dėr mėn bağrı taşımdur
Ėşigdin sāye kirgeç sağınur mėn kim ḳuyaşımdur[1717]

[1717] Ev dışından ayak sesi gelse ben bağır taşım, derim; kapıdan gölge girince güneşimdir diye düşünürüm.

Bu da onun

Zamānī gerçi ḳılmas yādım ol nā-mihribān hergiz
Fiġān kim yādı çıḳmas ḫāṭırımdın bir zamān hergiz[1718]
Bu demni tut ġanīmet kim kėlür demdin eşer yoḳtur
Nė dem kim ötti ḫod tapmas kişi andın nişān hergiz[1719]

(108b/1) Bu da onun

Mėni mėn istegen öz ṣoḥbetiġa ercümend ėtmes
Mėni ister kişiniŋ ṣoḥbetin köŋlüm pesend ėtmes[1720]

Bu da onun

Anıŋ-dėk mest mėn dey ṣubḥı kim bu müşkil ėrmes ḥāl
Ki meylıḳ şīşe ḳoyġan şīredür yā ṣu'lelik menḳal[1721]

Bu da onun

Savuġ ya tīre ėrse dėy ṣabūḥī iste revşen mey
Nėter sėn mihr otıdın ṣu'le ya ay nūrıdın meş'al[1722]

Bu da onun

Köŋül cān birle boldı hem-rehiŋ mėn derd ile turdum
Saŋa cān birle köŋlümni sėni Tėŋri'ge tapşurdum[1723]

[1718] Her ne kadar o dost beni hiçbir zaman anmasa da feryat ki asla hâtırası bir an (bile) aklımdan çıkmaz.

[1719] Bu zamanı ganimet bil; çünkü gelecek zamandan iz yoktur; insan geçmiş zamandan da asla bir işaret bulamaz.

[1720] Beni, benim istediğim kendi sohbetiyle şereflendirmez, beni isteyen kişinin sohbetini gönlüm beğenmez.

[1721] Kış sabahı öyle mestim ki bu hâl zor değil; çünkü ya şıra konulan şarap şişesi veya ateşli mangaldır.

[1722] Soğuk veya karanlık ise "Güneş ateşinden ışık veya ay ışığından meşaleyi ne yapacaksın, parlak şarap iste." diyeyim

[1723] Gönül can ile senin yoldaşın oldu, ben dert ile durdum; sana can ile gönlümü, seni (de) Tanrıya havale ettim.

(5) Bu da onun

Firāḳıda közümdin yıġlamaḳ bolġay mu kem bir kün
Külüp kirgey mü vīrān külbem içre ol ṣanem bir kün[1724]
Nevâyî rūḥ-perver nükte vü mühlik tecerrüddin
‘Aceb ger ḳoymaġay kökke Mesīḥā dėk ḳadem her kün[1725]

Bu da onun

Ġamımnı mu dėyin ya bī-ġam ėlning mācerāsın mu
Köngül ḥālın mu ya ḫod könglüm alġannıng belāsın mu[1726]

Bu da onun

Yüzin kör ḳılmaġıl müjgān u ḫaṭṭ u ḥālıdın nāle
Ki bolmas ḫārsız gül dūdsız ot dāġsız lāle[1727]

Bu da onun

Felekdin yaḫşılıġ yėtgey dėben könglüngni şād ėtme
Yamanlıġ kim yėter ḥālā unut ötkenni yād ėtme[1728]

(10) Bu da onun

Ḳılıp mėn ança ‘iṣyān kim eger dūzaḫ ara kirsem
Mėning bī-ḥad günāhım birle dūzaḫ ser-be-ser tolġay[1729]

[1724] Senden ayrı bir gün ağlamak gözümden ağlamak azalacak mı? Bir gün o sanem harabe kulübeme gülerek girecek mi?

[1725] Nevâyî, gönle kuvvet veren nükte ve öldürücü tecrit edilmekden dolayı eğer Mesih gibi her gün göğe adım atmazsa, şaşırtıcı…

[1726] Gamımı mı anlatayım ya da gamsız halkın mâcerâsını mı, gönül hâlinin mi veya gönlümü alanın belâsını mı?

[1727] Yüzünü gör, kirpik, ayva tüyleri ve beni için ağlama; çünkü gül dikensiz olmaz, dumansız ateş, dağsız lâle…

[1728] Felekten iyilik ulaşacak diyerek gönlünü mutlu etme; kötülük gelir, şimdi geçeni unut, anma.

[1729] (Kendime) çok isyan etmişim; çünkü eğer cehenneme girsem benim sınırsız günahımla cehennem baştan başa dolar.

Ḫudāyā ʻafv āsānraḳ durur yoḳsa ġażab ḳılsaŋ
Meger kim özge dūzaḫ özge ot özge ʻaẕāb olġay[1730]

Bu vezinde *müsecca'* gazel az söylemişler. Mîr ʻAlî-Şîr Nevâyî birçok gazel söylemiştir, bunlardan parlak bir oğlanın tarifinde bu gazel tavrı ortaya çıkmıştır:

(109a/1) *Nė lolī-veşdür ol ḳātil ki ḳan tökmekkedür yek-ser*
Ḳıya baḳmaḳları pākī itik müjgānları nīş-ter[1731]
Yüzidin kim ḫacildür gül perīşān her ṭaraf kākül
Saçın gül-berg üze sünbül töküp kāfūr üze ʻanber[1732]
Çü luʻb esbābını tüzdi selāmet riştesin üzdi
Ḳamer dėk hāle körgüzdi ʻiẕārı devride çenber[1733]
Libāsı nāzı çespāndur gehī tüz ḳaddı çevgāndur
Zamānī güy-ı ġalṭāndur zihī çābük zihī dil-ber[1734]
(5) *Cünūn şemʻin ḳılur revşen köŋülge tilbelikdür fen*
Perī dėk bolġalı perrende ol şūḫ-ı perī-peyker[1735]

Bu beytin üçüncü seciʻsinin kafiyesi alışıldığı şekilde geleneğe uygun meydana getirilmiştir. Böyle, haşivde geleneğe uymak gâlibâ söyleyenin icadıdır.

[1730] Tanrım, af çok kolaydır; aksi takdirde hiddetlensen muhakkak ki başka cehennem, başka ateş, başka azap olur.

[1731] O baştan başa kan dökücü katil ne şuhtur! Yan bakmaları ustura, keskin kirpikleri neşter…

[1732] Gül, onun gül yüzünden mahcup, her tarafta kahkül; sümbül gül yaprağı üzerine saçını, kâfur üzerine amber dökmüş.

[1733] Oyun araç gereçlerinin hazırladı, doğruluk bağını kopardı; yanağının devrinde çember(yüz) ay gibi hâle gösterdi.(fitne devri)

[1734] Naz elbisesi münasiptir; ara sıra düz boyu eğri bir sopa (gibi)dir; zaman topu dönektir, ne kadar hızlı ne kadar gönül çelen…

[1735] O güzel yüzlü şuh peri gibi uçucu olalı, delilik mumunu aydınlatır, bilgi gönül için deliliktir.

Nevâyî boldı lolī-veş ki kėlmiş anga lolī ḫōş
Ḳanı bir cām-ı lolī-keş ki lolī tutsa bir sāġar[1736]
Ṭama‘ tutma felekdin kām kim ḫançer ḳılur āşām
Yanġı ay şeklidin her şām ol lolī bāzīger[1737]

(10) Bu beytin mısralarının haşvındaki kafiyeleri rüknün sonunda bulunmaz, müsecca' gazellerin matlaında, seci'ye daha az uymuşlardır. Eger (seci'ye) uyarlarsa daha güzel olur. Örnek:

Ḳara zülfüng firāḳıda perīşān rūzgārım bar
Yüzüngning iştiyāḳıda nė ṣabr u nė ḳarārım bar[1738]
(109b/1) *Lebing bağrımnı ḳan ḳıldı közümdin ḳan revān ḳıldı*
Nėge ḥālım yaman ḳıldı mėn andın bir sorarım bar[1739]
Cehāndın manga ġam bolsa ulusdın ger elem bolsa
Nė ġam yüz munça hem bolsa sėning dėk ġam-güsārım bar[1740]
Eger muṣliḥ mėn er müfsid ve ger ‘āşıḳ mėn er ābid
Nė işing bar sėning zāhid mėningki iḫtiyārım bar[1741]
Fiġānım aştı bülbüldin ġamı yoḳ ẕerre bu ḳuldın

[1736] Nevâyî parlak oğlan gibi olmuş; çünkü oğlan ona hoş gelmiş; cilveli bir oğlanın kadehi hani, (keşke) oğlan bir kadeh tutsa…

[1737] Felekten boş beklentide bulunma; çünkü o oyuncu oğlan her akşam yeni ay şekliyle hançerler.

[1738] Kara saçının ayrılığında zamanım perişandır; yüzünün arzusunda ne sabrım ne kararım var.

[1739] Dudağın bağrımı kana boğdu; gözümden kan aktı; niye hâlimi kötü duruma getirdi, benim ona bir soracağım var.

[1740] Bana (ister) cihandan gam olsun ister ulustan elem olsun, bunun yüz katı da olsa ne gam, (çünkü) senin gibi teselli edenim var.

[1741] İster ara bulucu ister ara bozucu ve ister âşık ister ibadet edenim; zahit, senin ne işin var, benimse kendi irademle hareket etme (özgürlüğüm) var.

Besī Babur uşal güldin köñgülde ḫārḫārım bar[1742]
Mėniñg köñglüm ki gülniñg ġonçesi dėk teh-be-teh ḳandur
Eger yüz miñg bahār olsa açılmaġı nė imkāndur[1743]
Bahār u bāġ seyrin nė-ḳılay kim dil-sitānımnıñg
Yüzi gül zülfi sünbül ḳāmeti serv-i ḫırāmāndur[1744]
Başıdın ėvrülür armānı birle öldüm ėy Babur
Mėniñg na'şımnı bārī ol perī kūyıda aylandur[1745]
Nė fikrī kim sėniñg fikriñg ėmes ol fikr ėrür bāṭıl
Nė 'ömrī kim öter sėnsiz ėrür ol 'ömr bī-ḥāṣıl[1746]
Kėçürdüñg ay u yılnı mest ü bī-ḫodluḳ bile Babur
Nėçe ġaflet bile 'ömr ötkerür sėn nėççe kün ayıl[1747]
Sefer 'azmini ḳıldıñg mėn bara almay turup ḳaldım
Naẓar ḳaṭ'ını ḳıldıñg mėndin ü mėn tilmürüp ḳaldım[1748]
Ölüm uyḳusıġa barıp cehāndın boldum āsūde

[1742] Feryat figânım bülbülü geçti, bu kulda bir zerre gam değil; Babur o gül yüzünden gönülde pek çok üzüntüm var.

[1743] Yüz bin bahar olsa benim gül goncası gibi kat kat kan olan gönlümün açılması mümkün değildir.

[1744] Bahar ve bağ seyretmeyi ne yapayım; çünkü gönlümü alan (sevgilimin) yüzü gül, zülfü sünbül, boyu salınan servidir.

[1745] Ey Babur, başında dönme arzusuyla öldüm; benim naaşımı hiç olmazsa o per (yüzlü sevgilimin) sokağında döndür.

[1746] Hangi bir fikir ki senin fikrin değildir, o fikir bâtıldır; geçen hangi bir ömür ki sensizdir, o ömür verimsizdir.

[1747] Babur, ay(lar) ve yıl(ları) sarhoş ve kendinden geçmişlikle geçirdin; sen gafletle daha ne kadar ömür geçirirsin, ne kadar gün, ayıl!

[1748] Sen yolculuğa çıktın, ben gidemeyip durup kaldım; bana bakmaz oldun ve ben delirip kaldım.

Mėni istesenĝiz ėy dostlar körgey siz uyḳuda[1749]
Ḫōş ol kim yārdın ḳaṭ‘ ėyleben terk-i diyār ėtse
Cehān kėzmek bile bī-ḳaydlıġnı iḫtiyār ėtse[1750]
Anınĝ-dėk bolsa kim aṣlā tefāvüt bolmasa peydā
Eger bu dehr-i dūn ḫ^{v}ār ėylese ger i‘tibār ėtse[1751]

(110a/1) *Mėni yoḳ i‘tiḳādı dėp barı ėl içre yād ėtme*
Ḫudā üçün barı ėlni özünĝ dėk i‘tiḳād ėtme[1752]
Ḫaṭı birle ol ay ḫaddı biri māh u biri hāle
Yüzi birle anınĝ ḳaddı biri serv ü biri lāle[1753]

Şevkî

Barıp āvāre könĝlüm zülfi içre mübtelā ḳaldı
Teraḥḥum ḳıl ki mėndin bardı vü ėmdi sanĝa ḳaldı[1754]

Selmân

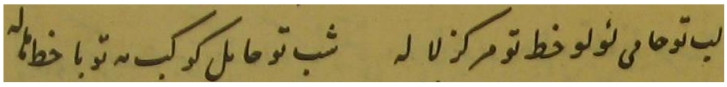

(5) *Ḳaşıġa barġalı könĝül özige kėlmedi nėtey*
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1755]

[1749] Ölüm uykusuna dalıp cihanda dinlendim; ey dostlar beni isterseniz uykuda göreceksiniz.

[1750] Yârdan ayrılarak terki diyar eden kişi, cihanı gezmek ile kayıtsızlığı seçse hoştur.

[1751] Şöyle olsa: ister bu alçak dünyayı horlasın ister itibar etsin ki asla ayrılık ortaya çıkmasın.

[1752] Benden halk arasında itikatsız diye bahsetme; Tanrı için herkesi kendin gibi sanma.

[1753] Ayva tüyleriyle o ay (yüzlü sevgilinin) yanağı: biri ay ve biri hâle; yüzü ile onun boyu: biri servi ve biri lâle.

[1754] Âvâre gönlüm gidip perçemine müptela oldu; Merhamet et; çünkü benden gitti ve şimdi sana kaldı.

[1755] Gönül onun huzuruna gideli beri kendine gelemedi, ne yapayım, gözüm yüzünü göreli o ay gözüne ilişmedi.

İkinci vezin

Câmî

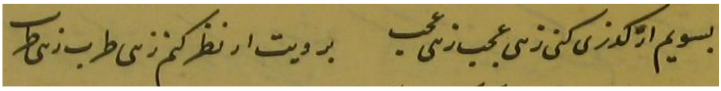

Sėninĝçe kimdedür ṣafā sėninĝçe kim durur belā
Mėninĝçe kim ḳılur vefā mėninĝçe kim çėker cefā[1756]
Ḳaşıġa barġalı köngül özige kėlmedi nėtey
Yüzini körgeli közüm közige ilmedi ol ay[1757]

(10) **Üçüncü vezin**

Kėl ėy refīḳ-i gül-rūy kėtür raḥīḳ-i gül-reng
Özüng içip manĝa ḳoy köter nevā tüzüp çeng[1758]

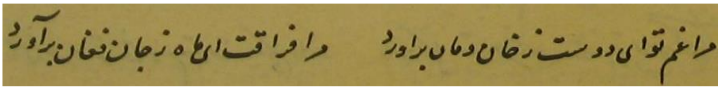

Dördüncü vezin

(110b/1) *Kėl ėy sāḳī-yi gül-rūy kėtür bāde-i gül-reng*
Sėn içgil manĝa hem ḳoy köter sāz ḳılıp çeng[1759]

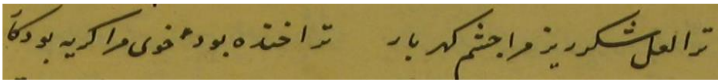

Bu vezin ile altıncı veznin arasındaki farklılık bir harekeli harftir, bu beyitten bir harekeli harfi eksiltirsek altıncı vezin olur. Arzulanan telaffuz edilen harftir. (5) Örnek:

[1756] Tasasızlık senin kadar kimde var, Kim senin gibi belâdır; kim benim kadar vefâlı olur, kim benim kadar cefa çeker?!

[1757] Gönül onun huzuruna gideli beri kendine gelemedi, ne yapayım, gözüm yüzünü göreli o ay gözüne ilişmedi.

[1758] Ey gül yüzlü dost, gül renkli şarap getir; Kendin içip bana (da) koy, saz kurup şarkı söyle.

[1759] Ey gül yüzlü dost, gül renkli şarap getir; sen iç, bana da koy, saz çalıp şarkı söyle.

Ėy sāḳī-yi gül-rūy kėtür bāde-i gül-reng
İçgil manĝa hem ḳoy köter sāz ḳılıp çeng[1760]

Beşinci vezin

Hâfız

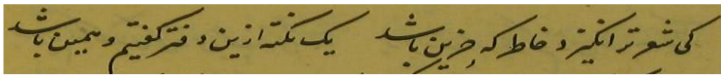

Tā alġalı könĝlümni ol yüz bile ol gīsū
Kündüz manĝa nė ārām kėçe manĝa nė uyḳu[1761]
Her yanġa ki ‘azm ėtsem yanımda barur miḥnet
Her sarı ki yüzlensem utrumġa kėlür ḳayġu[1762]
(10) *Yüz cevr ü sitem körgen minĝ miḥnet ü ġam körgen*
Āsāyiş kem körgen mėn dėk yana bir bar mu[1763]

Hasan

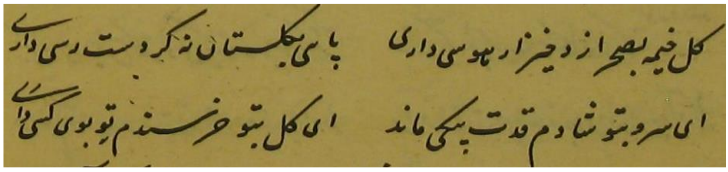

Bu da onun

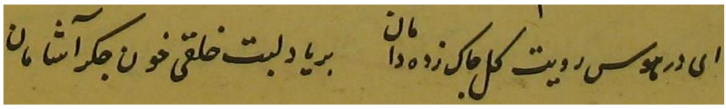

(111a/1) Bu da onun

[1760] bak 729

[1761] O yüz ile o saç gönlümü alıncaya kadar bana gündüz durup dinlenme, gece uyku yok.

[1762] Ne yana gitsem dert yanımda gelir; ne tarafa yönelsem mihnet karşıma çıkar.

[1763] Benim gibi yüz eziyet ve sitem gören, bin mihnet ve gam çeken, huzuru az bulan başka biri var mı?

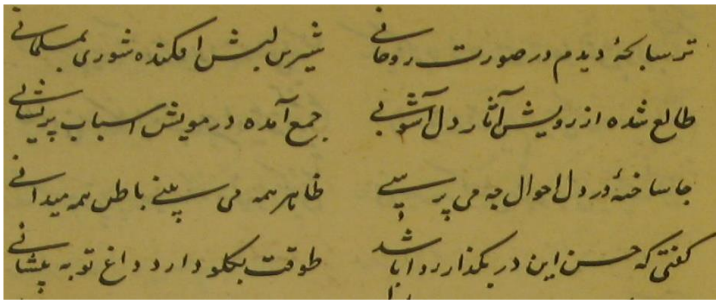

(5) Hâfız

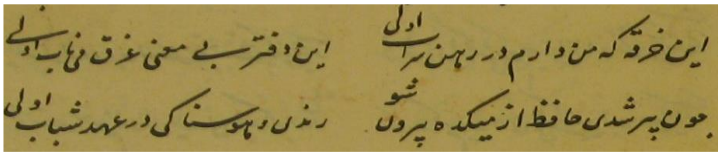

Câmî

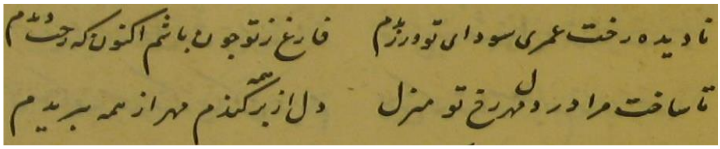

Şâhî

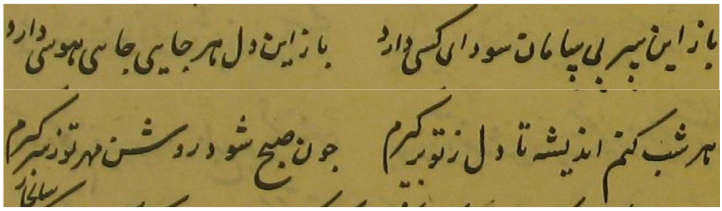

(10)

Nevâyî

Yā Rab bu nė güldür kim başıġa çėçek sançar
Geh ėgri ḳoyup börkin geh bėlge ėtek sançar[1764]
Ḳullāb-ı muḥabbettür ser-geşte köñüllerge
Çün ḳuş salıp ol çābük başıġa kecek sançar[1765]

[1764] Yâ Rab, bu ne güldür, başına (da) çiçek takar; gah börkünü (başına) eğri koyup gah eteğini bele takar.

[1765] Şaşkın gönüller için muhabbet kancasıdır; çünkü (kafese) kuş salıp o hızlı (kuşun) başına çengel takar(Kuş kafesleyip kafesi çengelle bir yere asar).

Sultân Alî Mîrzâ

Mecnūn kibi ḫalḳ içre efsāne boluptur mėn
Bilmes kişi ḥālımnı dīvāne boluptur mėn[1766]
(111b/1) *Boldum yana āşüfte dīvāne dağı bar mėn*
Gūyā ki bu furṣatta ‘āşıḳ bolup oḫşar mėn[1767]
Ḥālımnı sanga aytıp hecr otıġa örtendim
Ėy yār yaman ḳıldım her nė ki dėdim yandım[1768]
Nė sėnçe perī bardur nė mėn kibi dīvāne
Nė sėnçe kişi meşhūr nė mėn-dėk ėl efsāne[1769]

Altıncı vezin

(5) *Yaz boldı vü boldı yana cennet kibi yazı*
Ḫōş ol kişi kim ‘ayş ile ötkey ḳış u yazı[1770]
Tut muġtenem ol yārnı **Babur** *ki cehānda*
Maḥmūd kim ėrdi nė kişi ėrdi Ayāzī[1771]

[1766] Mecnun gibi halk arasında efsane olmuşum; kimse hâlimi bilmez, dîvâne olmuşum.

[1767] Yine perişan oldum ve dîvâneyim; sanki bu durumda âşık olmuş(a) benzerim.

[1768] Hâlimi sana anlatıp ayrılık ateşiyle yandım; ey yâr, kötü yaptım, her ne dediysem hata yaptım.

[1769] Ne senin gibi bir peri vardır ne benim gibi dîvâne; ne kimse senin gibi meşhurdur ne benim gibi halk efsanesi.

[1770] Yaz oldu ve yine ova cennet gibi oldu; kışı ve yazı yiyip içmeyle geçen kişi hoştur.

[1771] Babur, o yâri ganimet bil ve cihanda Gazneli Mahmud kimdi, gulamı Ayaz nasıl biriydi (hatırla).

Hayâlî

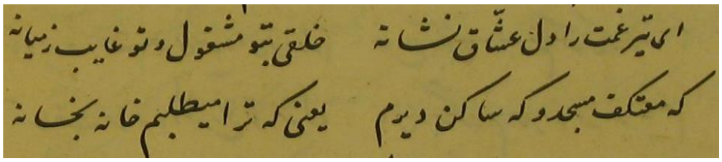

(10) Sa’dî

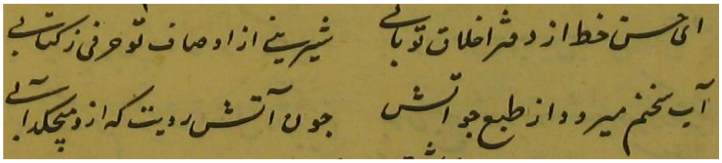

Husrev

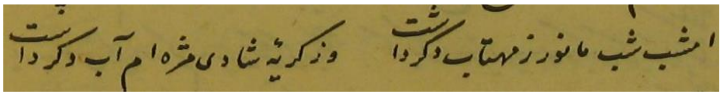

Bu da onun

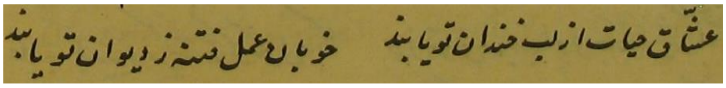

Bu da onun

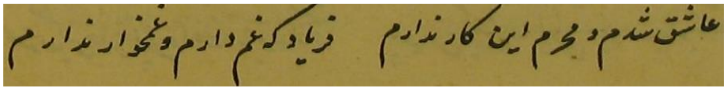

(112a/1) Hasan

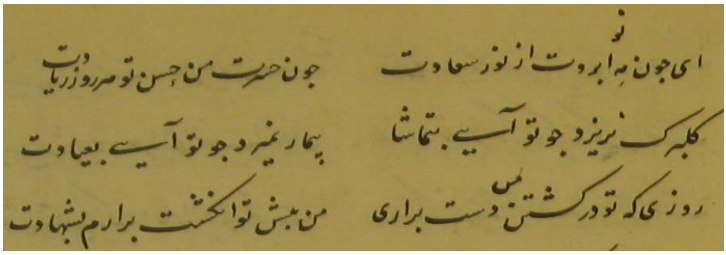

Hâfız

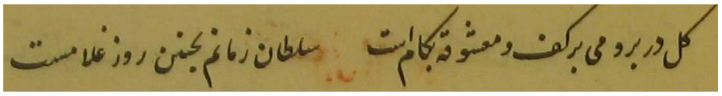

(5) Kemâl

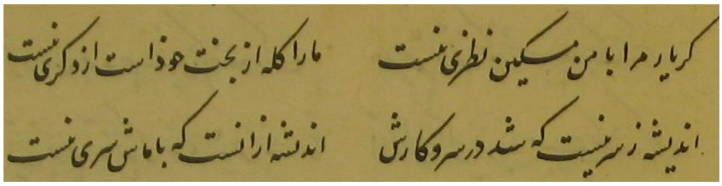

Bu da onun

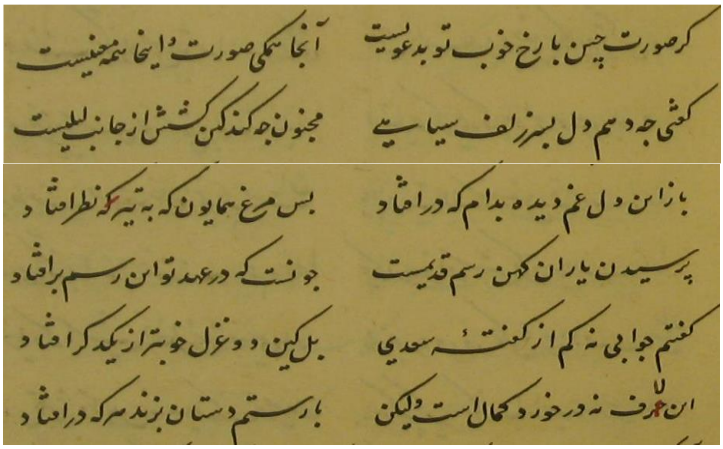

(10)

Mevlânâ Muhammed-i Tebâdegânî

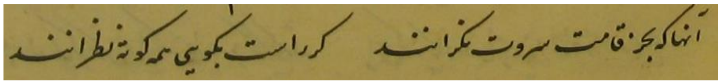

(112b/1) Câmî

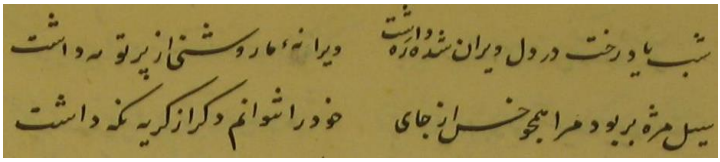

Bu da onun

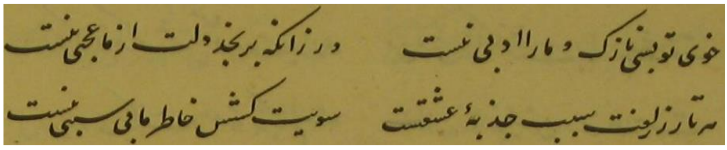

(5) Bu da onun

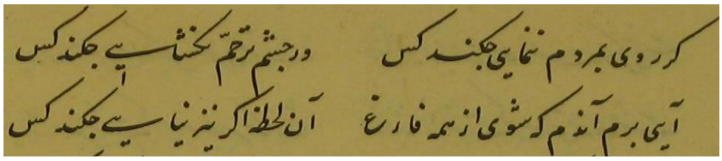

Şâhî

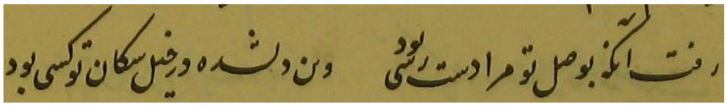

Bu da onun

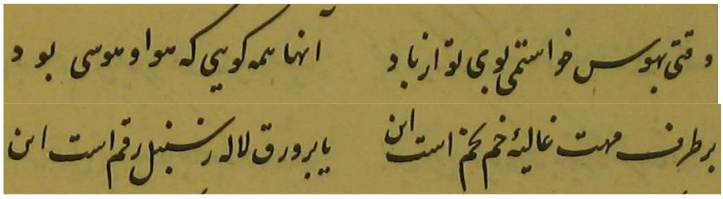

(10) İsmet

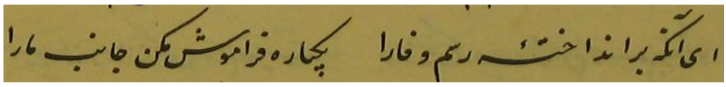

Lutfî

Feryād ki başımda ḫaṭarlıġ hevesī bar
Nė ṣabr durur mümkin ü nė dest-resī bar[1772]
Ėy ḳaşı ḳara bāġ-ı viṣālıñ hevesidin
Her kirpigimizniñ arasıda eresī bar[1773]

Nevâyî

Tā boldı köñgül ol közi ösrükke giriftār
Ėl közige saġ mėn velī öz özüme bīmār[1774]

[1772] Feryat, başımda tehlikeli bir heves var, ne sabır mümkündür ve ne bir güç/yardım var.

[1773] Ey kaşı kara (güzel), vuslat bağının hevesi yüzünden her kirpiğimizin arasında bir göz yaşı var.

[1774] Gönül o baygın gözlü (güzele) tutulalı halkın gözünde sağım, ancak kendi kendime(yken, yalnızken) hastayım.

(113a/1) *Tanḡdın tėnim aḫşamġaça taş zaḫmı bile rīş*
Tündin bedenim tanḡġaça tiş zaḫmıdın efgār[1775]
Yār allıda ger bar yoḳ ėrse ʻaceb ėrmes
Aġyār çü bar anda Nevâyî sanḡa nė bar[1776]

Bu da onun

Bu tāze tügen kim ġamıdın könḡlüm aradur
Könḡlüm ḳuşı ġam deşti ara baġrı ḳaradur[1777]
Yār bardı vü könḡlümde anınḡ nāzı ḳalıptur
Andaḳ ki ḳulaġım tola āvāzı ḳalıptur[1778]

(5) *Hicrān u viṣālın köp ü az dėme Nevâyî*
Yüz şükr dė kim köpi barıp azı ḳalıptur[1779]

Bu da onun

Ḫūrşīd ṭulūʻ ėtse ḳuyaşınḡ saġınur mėn
Körgeç yanḡı ay meylini ḳaşınḡ saġınur mėn[1780]

Bu da onun

ʻIşḳınḡ ėtegin cān ėligi birle tutup mėn
Sėn kirgeli yādımġa özümni unutup mėn[1781]

[1775] Bedenim şafak vaktinden akşama kadar taşlamayla yara; geceden tan vaktine kadar diş zorlamasıyla yaralı.

[1776] Yâr yanında eğer var (olan) yok ise şaşırtıcı değil; Nevâyî çünkü orada başkaları var, senin için ne var(sana yer yok)

[1777] (Sevgilinin) gamıyla (meydana gelen) bu taze yara gönlümdedir; gönül kuşum gam çölünde bağrı karadır.

[1778] Yâr gitti, gönlümde onun cilvesi kalmış, sanki kulağım dolusu âvâzı kalmış.

[1779] Nevâyî, (onun) hicranına ve vuslatına çok ve az deme, yüz şükür de; çünkü çoğu gitmiş azı kalmıştır.

[1780] Güneş doğduğunda senin güneşinin düşünürüm; yeni ay görünce kaşının eğimini düşünürüm.

[1781] Senin aşkının eteğini can eliyle tutmuşum; sen aklıma gireli kendimi unutmuşum.

Germ olmaŋ̂ız aḥbāb tilep vaṣl çerāġın
Mėn kim yüregim köydi nė çaġlıġ yarutup mėn[1782]

Bu da onun

Ėy kim nefesī ġāyib ėmes sėn naẓarımdın
Veh kim ġam-ı hecriŋ̂ aḳızur ḳan cigerimdin[1783]

(10) *Rüsvālıġ otı birle tutaşıp baradur mėn*
Ėy ehl-i selāmet ḳopuŋ̂ız reh-güẕerimdin[1784]

Bu gazelde baştan sona bir hikâye nazmedilmiştir.

<Nevâyî>

Ötken kėçe mėn ėrdim ü ol sīm-ten ėrdi
Gülşen töride meskenimiz bir çemen ėrdi[1785]
Gül-bün ara ėkki kişige sıḳḳuça menzil
Bülbül bile gül-dėk ėkimizge vaṭan ėrdi[1786]

(113b/1) *Lāle kibi yāḳut ḳadeḥ yoḳ tübide dürd*
Bir şīşe mey andaḳ ki ʻaḳīḳ-i Yemen ėrdi[1787]
Geh mėn tutup ol içmek ü geh ol tutuban mėn
Tün yarımıġaça ėkkimizge bu fen ėrdi[1788]

[1782] Dostları isteyip kavuşmanın aleviyle ısınmayın; ben ki yüreğim yandı, ne kadar aydınlatırım?

[1783] Ey, sen bir nefes gözümün önünden kaybolmazsın; eyvah ayrılığının gamı ciğerimden kan akıtır.

[1784] Aşağılanma ateşiyle tutuşmuş gidiyorum; Ey esenlikte olanlar, yolumdan çekilin.

[1785] Geçen gece (gece) bendim ve o gümüş tenliydi; gül bahçesinde yerimiz çimenlikti.

[1786] Gül ağacı (gölgesi)nde iki kişi sığacak kadar yer (vardı); bülbül bile gül gibi ikimize vatan idi.

[1787] Yâkut kadeh dibinde lâle gibi tortu yok; bir şişe şarap sanki Yemen akikiydi.

[1788] Gece yarısına kadar ikimiz arasındaki uygulama bazen ben tutup o içmek bazen (de) o tutarak ben içmek (şeklinde)ydi.

Ol tutḳaç ayaḳ mėn ayaġıġa ḳoyuban yüz
Îşār anĝa közdin barı dürr-i ʻAden ėrdi[1789]
Mest ėyledi geh nāle gehī ʻarbede āgāz
Köksüm kibi çāk ėtken anĝa pīrehen ėrdi[1790]
(5) *Ėgnimġa salıp tekye vü boynumġa salıp ḳol*
Titrep könĝül ü cismim ara yüz şiken ėrdi[1791]
Gül-zār ara ser-mest uzaldı közi yanĝlıġ
Cān mülkide ol uyḳusıdın yüz fiten ėrdi[1792]
Mėn dağı yüzümni kef-i pāyıġa ḳoyup mest
Gül-berg üze kirpiktin egerçi tiken ėrdi[1793]
Bu nevʻ uyudum kim mėni uyġatḳuçı tanĝla
Yüz sīm-feşānlıġ bile şāh-ı Ḫoten ėrdi[1794]
Hecr ėmdi **Nevâyî***ni ger öltürse nė armān*
Munça ki murād anĝa bu vech-i ḥasen ėrdi[1795]
(10) *Saçı vü ḳaşı vü közidin başta hevādur*

[1789] O kadeh tutunca ben ayağına yüz sürüp ona gözden hep Aden incisi saçarak ikram ederdim.

[1790] Sarhoş bazen inledi bazen kavga gürültü çıkardı; göğsüm gibi yırttığı onun için gömlekti.

[1791] Sırtıma tekke ve boynuma kol koyup, gönlüm titreyerek ve cismimde yüz büklüm vardı.

[1792] Gül bahçesinde gözü gibi sarhoş uzandı; o uykusuyla can mülkünde yüz fitne vardı

[1793] Ben de yüzümü sarhoş, ayağının tabanına koymuştum sanki gül yaprağı üzerine kirpikten diken gibiydi.

[1794] Öyle uyudum ki beni sabah uyandıran yüz gümüş saçarak Hoten şahı idi

[1795] Ayrılık şimdi Nevâyîyi eğer öldürürse üzülünmez; çünkü onun muradı güzel yüzdü.

Nė başta hevā her birisi başḳa belādur[1796]
Ger çın dėsenĝiz közi anınĝ āhū-yı Çīndür
Ḫaṭṭını ḫaṭā ḳılmasanĝız müşk-i Ḫıṭādur[1797]
Sėninĝ dėk manĝa bir yār-ı cefā-kār tapılmas
Mėninĝ dėk sanĝa bir zār-ı vefā-dār tapılmas[1798]

Yedinci vezin

(114a/1) *Ġāfil olma ėy sāḳī gül çaġın ġanīmet tut*
Vaḳt-ı ʻayş ėrür bāḳī al çaġır kėtür bat tut[1799]
Ḫōş turur viṣāl-ı yār anda bolmasa deyyār
Bolsa vaṣl-ı bī-aġyār devlet ü saʻādet tut[1800]
Ġam çėrigi bī-ḥaddur çāresi budur Babur
Bādeni kömek kėltür cāmnı ḥimāyet tut[1801]

Câmî

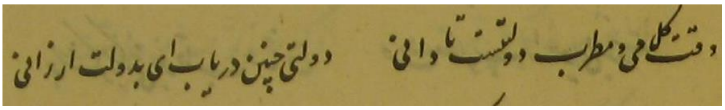

[1796] Saçı, kaşı ve gözüyle başta arzudur, (sadece) başta arzu değil her birisi başka beladır.

[1797] Eğer doğru derseniz, gözü Çin ahusudur; ayva tüylerine Hıtay miski (desniz) hata etmezsiniz.

[1798] Bana göre senin gibi eziyet eden bir yâr bulunmaz; sana (da) benim gibi bir inleyen vefâlı bulunmaz.

[1799] Ey sâkî, gafil olma, gül vaktini ganimet bil; yiyip içme vakti bâkîdir, şarap al getir, hemen ikram et.

[1800] Yâr vuslatı orada kimse olmazsa hoştur; Kimse olmadan kavuşma gerçekleşse devlet ve saadet bil.

[1801] Babur, gam ordusu sınırsızdır, çaresi budur; yardım (olarak) şarap getir, kadehi koru.

(5) Hâfız

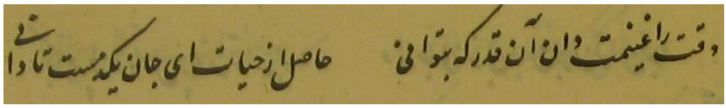

Sekizinci vezin

Şâhî

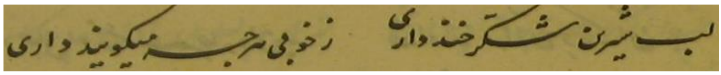

Yana köz öyide māvī ḳılıp sėn

Köngül kāşāneside cā ḳılıp sėn[1802]

(10) Husrev

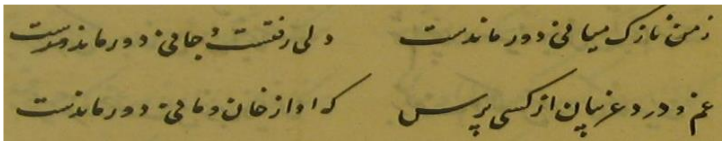

Sa'dî

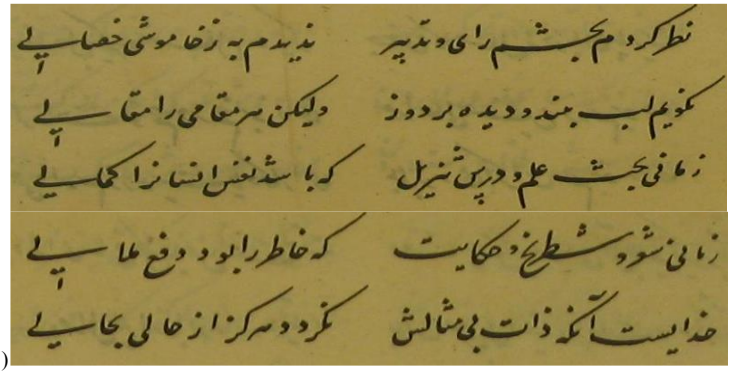

(114b/1)

Hasan

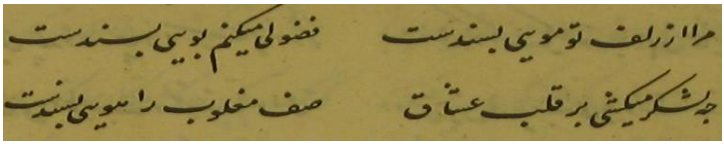

[1802] Yine göz evini sulandırmışsın(gözyaşına boğmuşsun); gönül köşkünde yer edinmişsin.

(5) Bu da onun

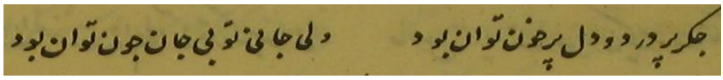

Şeyh Mahmûd Şebüsterî

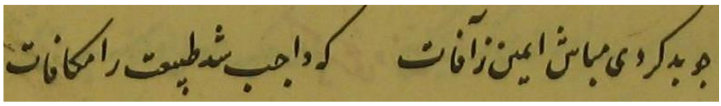

Hâfız

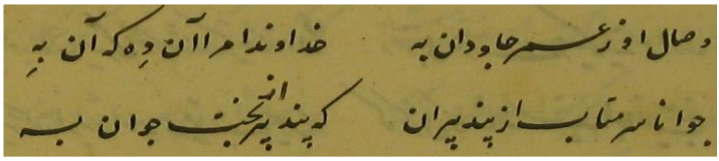

Câmî

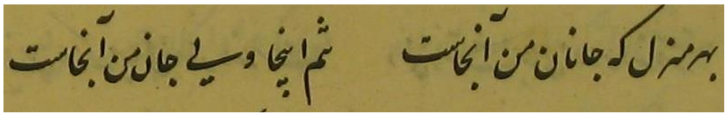

(10) Bu da onun

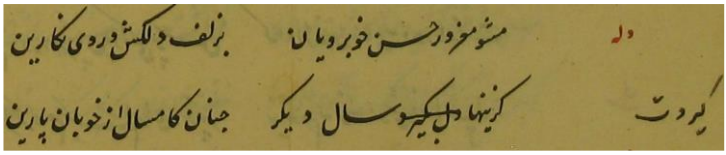

Şâhî

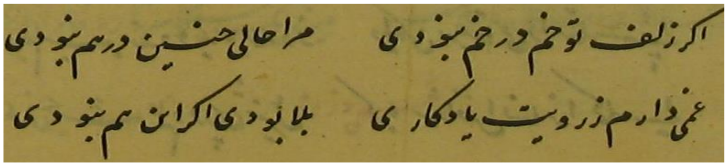

(115a/1) Nâsır-ı Buhârî

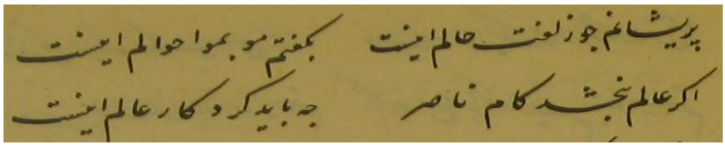

Sâhib-i Belhî

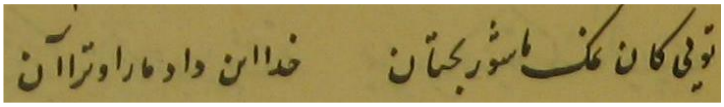

Benâî

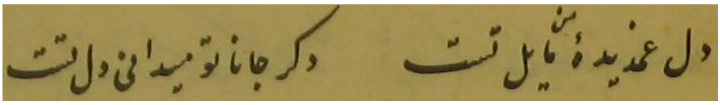

(5) Lutfî

Sėni cem‘ī kı gül-ruḫsār dėrler
Mėni hem ‘andelīb-i zār dėrler[1803]
Nė köñgli sāde ėldür ‘ışḳ ėli kim
Sėniñg-dėk bī-vefā̃nı yār dėrler[1804]

Nevâyî

Ġamıdın gerçi cān yoḳ ėrdi tėnde
Tirildim la‘lidin öldüm dėgende[1805]
Nėçe kim şāh bī-pervālıġ ėtse
Kėrek öksütmese ḳulluḳnı bende[1806]

Bu da onun

Ḳıl uçı körmey aġzıñgdın nişāne
Sañga ‘āşıḳ bolup mėn ġāyibāne[1807]

(10) Bu da onun

Kemâl ėt kesb kim ‘ālem öyidin
Sañga farż olmaġay ġamnāk çıḳmaḳ[1808]
Cehāndın nā-tamām ötmek bi-‘aynih
Ėrür hammāmdın nā-pāk çıḳmaḳ[1809]

[1803] Sana herkes gül yüzlü der; bana da inleyen bülbül der.

[1804] Sadece gönlü değil aşk ehli (de) yabancıdır; çünkü senin gibi vefasıza yâr derler.

[1805] Aslında tende onun gamından dolayı can yoktu; öldüm dediğimde dudağıyla dirildi,m.

[1806] Şah her ne kadar pervasızlık etse de bende kulluğunu eksiltmemeli.

[1807] Ağzından (bir) alâmet tüy ucu (bile) görmeden sana ben gizlice âşık olmuşum.

[1808] Dünyada olgunluk kazan; sana (bu dünyadan) gamlı çıkmak farz değil.

[1809] Cihandan tamamlanmamış gitmek tıpkı hamamdan temizlenmeden çıkmaya benzer.

Bu da onun

Nihānī igne sançar yārlardın
‘Aduv-veş nāvek-efgenler köp artuḳ[1810]
Münāfiḳ-şīve ẓālim dostlardın
Muḫālif-ṭab‘ düşmenler köp artuḳ[1811]

(115b/1) Mîr Mogul

Yüzi gül ḫūblarnıng bülbüli mėn
Melāḥatlıḳ yigitlerning ḳulı mėn[1812]
Körüp hicrān ġamın cehānġa yėttim
Egerçi renc çėktim cānġa yėttim[1813]
Be-yek nā-geh közümge uçrap utru
Mėni dīvāne ḳıldıng ėy perī-rū[1814]
Közümning nūrı sėn könglüm ḫużūrı
Tėnim ḫurremlıġı cānım sürūrı[1815]
(5) *Ḳadıng cennet riyāżınıng nihāli*
İrem gül-zārı ḫaddıngnıng miṣāli[1816]
Firāḳıda bėli yādı bile mėn
Viṣālı bolmasa barı ḫayālı[1817]
Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy
Ḳad u ḫadd u saç u bėlini mü dėy[1818]

[1810] Yârlar arasında gizlice iğne saplayan, düşman gibi ok atıcılar çok fazla.

[1811] Dostlar arasında ara bozucu zâlim, muhalif tabiatlı düşmanlar çok fazla.

[1812] Gül yüzlü güzellerin bülbülüyüm; şirin yiğitlerin kuluyum.

[1813] Ayrılık gamını görünce cihanda olgunlaştım(dünyaya doydum); incindiğim kadar canıma yetti, tahammül gücüm kalmadı.

[1814] Ey peri yüzlü (güzel), aniden karşıma çıkıp beni dîvâne ettin.

[1815] Sen gözümün nuru, gönlümün huzuru, tenimin feralatıcısı, canımın sevinci…

[1816] Boyun cennet bahçelerinin fidanı İrem gülistanı yanağının benzeri.

[1817] Ayrılığında belini anıyorum, vuslatı mümkün olmadığında hep hayali ile beraberim.

[1818] Gözünü, kaşını, sözünü, dilini mi anlatayım, boyunu, yanağını, saçını, belini mi anlatayım?..

Bu vezinde çok mesnevî söylemişler. Bunlardan Şeyh Nizâmî'nin *Husrev ü Şîrîn*'idir ve Hâce Husrev'in *Şîrîn ü Husrev*'i ve Mevlânâ Abdu'r-rahmân (10) Câmî'nin *Yûsuf u Züleyhâ*'sı ve Muhammed Assâr'ın *Mihr ü Müşterî*'si ve Mîr 'Alî-Şîr Nevâyî'nin *Ferhad u Şîrîn*'i ve Mevlânâ Haydar Hârezmî'nin *Gül ü Nevrûz*'u…

Dokuzuncu vezin

Köñglümni çü ol perī alıptur
Dīvāne bolurġa nė ḳalıptur[1819]
(116a/1) *Zülfüñg çėrigini yıġ ki cem'ī*
Bu fitnedin asru ḳozġalıptur[1820]
Babur nėçe kün köñgülni ḫōş tut
Bu 'ālem işi çü munḳalibtür[1821]

Câmî

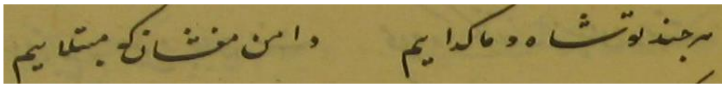

Husrev

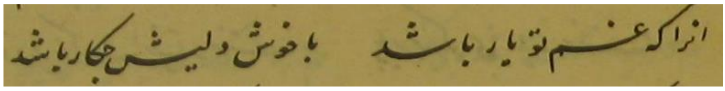

[1819] Gönlümü o peri (yüzlü sevgili) aldığı için dîvâne olacak ne kalmış (bir şey kalmadı).

[1820] Perçeminin ordusunu(perçemlerini) topla; çünkü cemiyet bu fitneyle çok karışmıştır.

[1821] Babur, gönlünü çok hoş tut; çünkü bu dünyanın işi değişmiş, alt üst olmuştur.

(5) Bu da onun

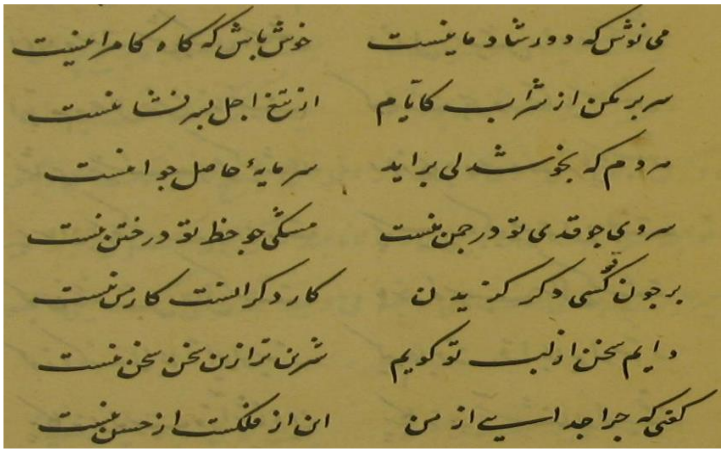

می نوش که دور شادمانیست — خوش باش که کار کامرانیست
سر بر مکن از شراب کایام — از تیغ اجل بر فشانیست
مردم که بخوشدلی برایند — سرمایهٔ حاصل جوانیست
سروی چو قدی تو در چمن نیست — مسکی چو خط تو در ختن نیست
بر جون گسی دگر گزیدن — کار دگرانست کار من نیست
دایم سخن از لب تو گویم — شیرین تر ازین سخن سخن نیست
گفتی که چرا جدا سیی از من — این از خلقت از حسن نیست

Hâfız

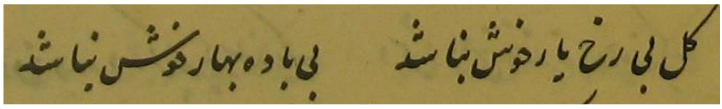

گل بی رخ یار خوش نباشد — بی باده بهار خوش نباشد

Kemâl

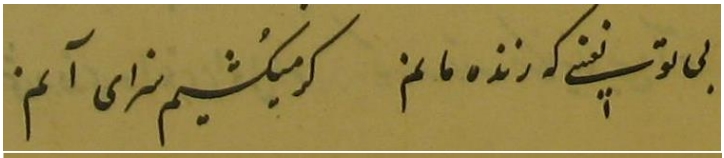

بی تو نفسی که زنده مانم — گر میکشیم سزای آنم

(116b/1)

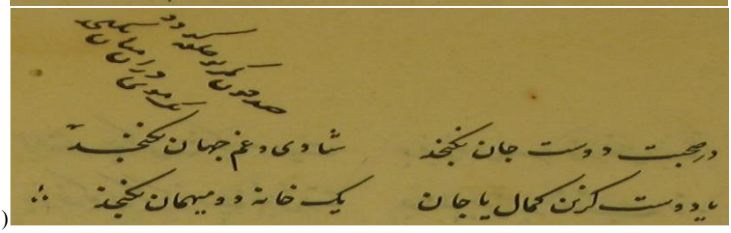

در صحبت دوست جان نگنجد — شادی و غم جهان نگنجد
یا دوست کنون کمال یا جان — یک خانه دو میهمان نگنجد

Şâhî

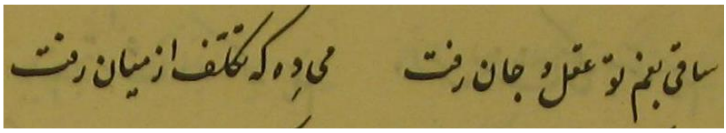

ساقی بزم تو عقل و جان رفت — می ده که تکلف از میان رفت

Bu da onun

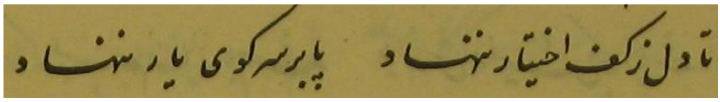

تا دل ز کف اختیار بنهاد — پا بر سر کوی یار بنهاد

(5) Bu da onun

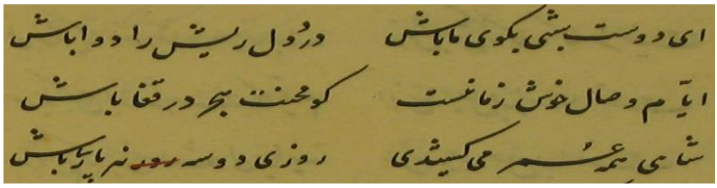

Âsafî

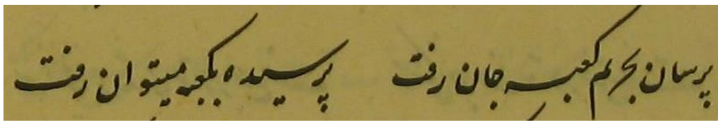

Süheylî

(10) Nevâyî

Közüŋ nė belā ḳara boluptur
Kim cāngа ḳara belā boluptur[1822]
Bīgāne boluptur āşnādın
Bīgāneġa āşnā boluptur[1823]

Bu da onun

Yoḳ dehrde gerçi yār sėn-dėk
Düşmen dаġı ḳayda bar sėn-dėk[1824]
Ḳaşı vü ḳadı vü aġzın ol māh
Körsetmese manŋa nė'yleyin āh[1825]
(117a/1) *Ḳaddı bile ėkki zülf ü aġzı*
Cānımġa bela boluptur Allāh[1826]
Yüz körsetip öltürür sėn ėy ay

[1822] Gözün bela değil, kara olmuştur; çünkü cana kara bela olmuştur.

[1823] Tanıdığa yabancı olmuştur, yabancıya tanıdık olmuştur.

[1824] Aslında dünyada senin gibi yâr yok, senin gibi düşman da nerede var!

[1825] O ay (yüzlü) kaşı, boyu ve ağzını göstermezse ne yapayım, ahh..

[1826] Allah(ım), boyu ile iki perçemi ve ağzı benim canıma bela olmuştur.

Yoḳ sėn kibi ḫod-nümāy ü ḫod-rāy[1827]
Ḳadınḡ elif ü ḳaşınḡ ėrür ya
Dėsem nė ʻaceb eger sėni ay[1828]
Hem lāle yüzünḡ ḳaşıda bī-reng
Hem serv ḳadınḡ barıda bī-pāy[1829]
(5) *Sėndin manḡa yüz hezār ḥasret*
Mėndin sanḡa bar mu hīç pervāy[1830]
Ol yār eger yaşursa yüz āh
Aġyārġa ger körünse yüz vāy[1831]

Bu vezinde de mesnevî çoktur. Bunlardan Şeyh Nizâmî'nin *Leylî vü Mecnûn*'u ve Hâce Husrev'in *Mecnûn u Leylî*'si ve Mevlânâ Abdu'r-rahmân Câmî'nin *Leylî vü Mecnûn*'u Mîr Hüseynî'nin *Zâdü'l-Müsâfirîn*'i ve Mîr ʻAlî-Şîr Nevâyî'nin *Leylî vü Mecnûn*'u ve Abdu'llâh Hâtifî'nin *Leylî vü Mecnûn*'u.

(10) **Onuncu vezin**

Ḳadınḡ serv-i ḫırāmāndur
Yüzünḡ ḫurşīd-i tābāndur[1832]

[1827] Ey ay (yüzlü sevgili), yüzünü göstererek öldürüyorsun, senin gibi kendini öven, dik kafalı yok.

[1828] Boyun elif, kaşın yaydır, eğer senin için "Aydır." desem şaşılır mı?

[1829] Hem lale senin yüzün yanında renksiz hem (de) servi, boyun varken tamamen aciz. (Ebcedde lâle= Allah)

[1830] Senden bana binlerce hasret, benden sana hiç umursama var mı? (Ben sana hasretken sen beni hiç umursamıyorsun.)

[1831] O yar eğer yüz gizlese (yüz kere) âh, eğer başkalarınna görünse yüz vay…

[1832] Boyun salınan bir servi, yüzün parlak güneştir.

On birinci vezin

(117b/1) *Gül ġonçesi ḫandāndur*

Ol ġonçe suḫen-dāndur[1833]

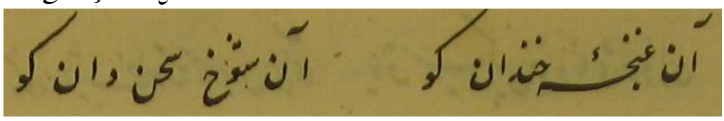

Hezecin on dokuz aslî vezninden sekizi rubâî veznidir:

Birinci vezin: ***Ahreb-i makbûz-ı ahrem-i mecbûb****. Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'*

(5) Sa'dî

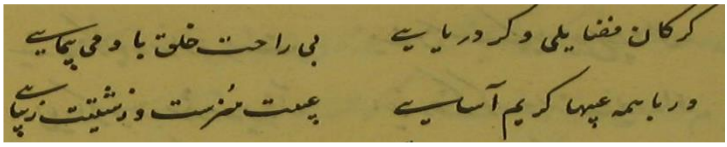

Câmî

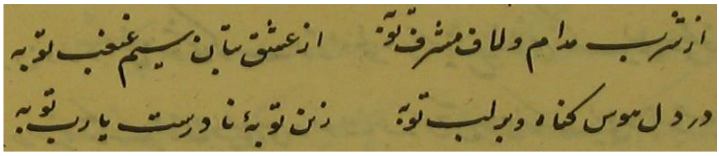

Selmân

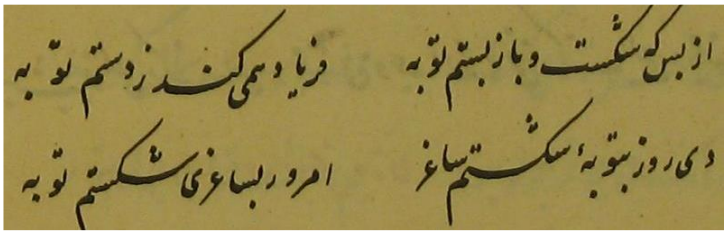

(10)

Nevâyî

Maḥbūbḳa i'timād ḳılmaḳ bolmas

Andın ṭaleb-i murād ḳılmaḳ bolmas

Köz ḳarasıdın mīdād ḳılmaḳ bolmas

[1833] Gül gonçası neşelidir; o gonca güzel söz söyleyendir.

Ger bolsa bitik sevād ḳılmaḳ bolmas[1834]
Kim kördi ėkin cehānda ėyā ḫōşluḳ
Tā bir kişi ėylegey temennā ḫōşluḳ
Yüz yılda eger bir olsa peydā ḫōşluḳ
Āmāde ėrür yanıda yüz nā-ḫōşluḳ[1835]

(118a/1) Bu da onun

Cānımġa yėtip turur ḫumār ėy sāḳī
Mey tutḳıl u bėrme intiẓār ėy sāḳī
Avval özüñ ėyle iḫtiyār ėy sāḳī
Tutḳıl manña soñra zinhār ėy sāḳī[1836]
Ḳış boldı vü boldı barça tam u taş ḳar
Cem'iyyeti bar kişige bardur ḫ^{v}eş ḳar
Bu ḳışta yaman yol u perīşān ḥālım
Yā Rab mėni yaḫşılıġ sarıġa başḳar[1837]

(5) *Bī-derd ḥabīb bilmedi derdimni*
Tofraḳça körmedi ruḫ-ı zerdimni
Mėndin nėçe köñglide ġubārī bolġay
Kėttim muna ėmdi tapmaġay gerdimni[1838]
Ya ḳahr u ġażab bile mėni tofraḳ ḳıl

[1834] Sevgiliye itimat etmek mümkün değildir, ondan muradın istemek olmaz, göz karasıyla mürekkep yapılmaz, eğer kitap olsa, karalamak olmaz.

[1835] Ey, Cihanda bir kimse hpşluk isteyinceye kadar kim hoşluk gördü acaba, hoşluk eğer yüzyılda bir peyda olsa yanında yüz nâhoşluk hazırdır.

[1836] Ey sâkî, sarhoşluk canıma yetmiştir, ey sâkî şarap sun ve bekleme; ey sâkî, önce kendin seç, ey sâkî aman, sonra bana tut.

[1837] Kış oldu, dam ve taş tamamiyle kar oldu, herkes memnun; bu kışta yol kötü ve hâlim perişan, yâ Rab, benin iyiliğe doğru yönlendir.

[1838] Dertsiz dost derdimi bilmedi, sararmış yanağımı toprak kadar görmedi, gönlünde benden bir toz nasıl olur, gittim, şimdi bu tozumnu bulmasın.

Ya baḥr-ı ʻināyetiŋde müstaġraḳ ḳıl
Yā Rab saŋgadur yüzüm ḳara ger aḳ ḳıl
Her nevʻ sėniŋ rıżāŋ ėse andaḳ ḳıl[1839]
Tüz āh Ẓahīr-i dīn Muḥammed Babur
Yüz āh Ẓahīr-i dīn Muḥammed Babur
(10) *Ser-rişte-ı ʻayştın köŋülni zinhār*
Üz āh Ẓahīr-i dīn Muḥammed Babur[1840]

Bu vezin ile dokuzuncu vezin arasında fark iki hafif sebebtir. Eğer bu veznin sonundan iki hafif sebebi eksiltsek dokuzuncu vezin olur. Ve nihayet bu rubâîniŋ üçüncü mısrası beşinci rubâî veznindendir. Örnek:

(118b/1) *Tüz āh Ẓahīr-i dīn Muḥammed*
Yüz āh Ẓahīr-i dīn Muḥammed
Ser-rişte-ı ʻayştın köŋülni
Üz āh Ẓahīrü'd-dīn Muḥammed[1841]

İkinci vezin: ***Ahreb-i makbûz-ı mekfûf-ı mecbûb****: Mefʻûlü mefâʻilün mefâʻîlü faʻul*

(5) Câmî

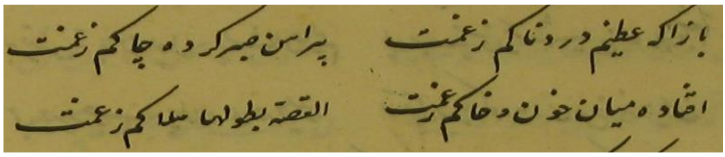

[1839] Ya kahır ve gazap ile beni toprak et ya inayet denizine göm, yâ Rab, eğer yüzüm senin nezdinde kara ise ak eyle, senin rızan her (ne) çeşit ise öyle yap.

[1840] Dinin yardımcısı / Zahirüddin Muhammed Babur, âh düz; Zahirüddin Muhammed Babur, yüz âh; gönlü kesinlikle yiyip içme arzusundan/bağından kopar; âh Zahirüddin Muhammed Babur.

[1841] Zahirüddin Muhammed, âh düz; Zahirüddin Muhammed, yüz âh; gönlü yiyip içme arzusu/bağından kopar; âh Zahirüddin Muhammed

Hilâlî

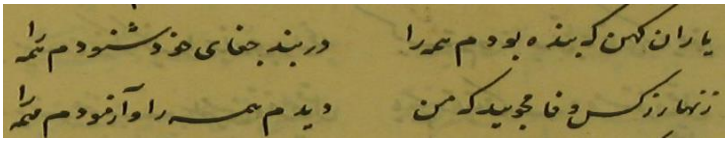

Nevâyî

Yā Rab ki ʻināyetiŋ̂ni yār ėyle maŋ̂a
Yoḳluḳḳa hidāyetiŋ̂ni bar ėyle maŋ̂a
Hem kehf-i kifāyetiŋ̂ni dār ėyle maŋ̂a
Hem dürr-i ʻināyetiŋ̂ niṣār ėyle maŋ̂a[1842]

(10) Bu da onun

Nāmeŋ̂ maŋ̂a rūḥdın nişān boldı yėne
Āsāyiş-i cānı nā-tüvān boldı yėne
Her ḥarfi anıŋ̂ tėnimde cān boldı yėne
Her lafẓı ḥayāt-ı cāvidān boldı yėne[1843]

Bu da onun

Dėdim ẕeḳanıŋ̂ tutup siḳağıŋ̂nı öpey
Köz ḳaşıŋ̂a sürtüben ḳabağıŋ̂nı öpey
Gül dėk yüzüŋ̂ ıslaban dudağıŋ̂nı öpey
Yoḳ yoḳ yoḳ eger dėseŋ̂ ayağıŋ̂nı öpey[1844]

(119a/1) Bu da onun

Her zülf ḫamıġa ḳılma vābeste mėni
Her köz hevesidin ėtmegil ḫaste mėni

[1842] Yâ Rab, lütfunu bana yâr eyle, yokluk için bana doğru yolunu var eyle, hem iktidarının sığınağını bana mesken eyle hem (de) lütuf incilerini bana saç.

[1843] Nâmen bana ruhtan nişan oldu yine, can güvenliği yine zayıfladı, hem onun her harfi bedenimde yine can oldu hem kelime(ler)i ebedi hayat oldu yine.

[1844] Çeneni tutup şakağını öpeyim dedim, gözüne kaşına (el) sürüp göz kapağını öpeyim, Gül gibi yüzünü koklayarak dudağını öpeyim, yok eğer hayır, hayır dersen ayağını öpeyim.

Her ḳaş ṭama‘ıġa salma peyveste mėni
Yā Rab barısıdın ėyle vāreste mėni[1845]
‘Işḳınŋda köŋül ḫarāb boldı nė ḳılay
Hecriŋde közüm pür-āb boldı nė ḳılay
Cismim ara pīç ü tāb boldı nė ḳılay
Cānımda köp ıżṭırāb boldı nė ḳılay[1846]

(5) Bu vezin ile dokuzuncu vezinin arasındaki fark bir fasıladır. Eğer bu veznin sonundan bir fasılayı eksiltsek dokuzuncu vezin olur. Örnek:

‘Işḳınŋda köŋül ḫarāb boldı
Hecriŋde közüm pür-āb boldı
Cismim ara pīç ü tāb boldı
Cānımda köp ıżṭırāb boldı[1847]

Üçüncü vezin: ***Ahreb-i mekfûf-ı ahrem-i mecbûb****: Mef‘ûlü mefâ‘îlü mefâ‘îlün fa‘*

(10) Nevâyî

Tā dehr durur dehr üze Sultân bolġıl
Tā ālem ėrür ‘ālem üze ḫan bolġıl
Devrān ėliniŋ cismiġa hem cān bolġıl
Hem cānlarıġa māye-i dermān bolġıl[1848]

[1845] Perçem kıvrımlarına beni bağlama, gözlere (olan) hevesle beni hasta etme, her kaşı istemeye beni hiç bırakma, yâ Rab, hepsinden beni kurtar.

[1846] Senin aşkında gönül harap oldu, ne yapayım? Ayrılığında gözüm sulu oldu, ne yapayım? Bedenimde büklümler oldu, ne yapayım? Canımda çok ıztırap oldu, ne yapayım?

[1847] Senin aşkında gönül harap oldu, ayrılığında gözüm sulu oldu, bedenimde büklümler oldu, canımda çok ıztırap oldu.

[1848] Dünya var oldukça dünyada sultan ol; âlem var oldukça alemde han ol; hem insanoğlunun bedenine can ol; hem canlarına derman ol.

Bu da onun

Cānımġa ḳılur cevr ü cefā yār asru
Kim yār içide cevr ü cefā bar asru
Boldum çėkiben cevr ü cefā zār asru
Mėn cevr-keş ü yār cefā-kār asru[1849]

(119b/1) Bu da onun

Köz birle ḳaşıñ yaḫşı ḳabaġıñ yaḫşı
Yüz birle sözüñ yaḫşı dudaġıñ yaḫşı
Ėñ birle meñiñ yaḫşı siḳaġıñ yaḫşı
Bir bir nė dėyin baştın ayaġıñ yaḫşı[1850]
Ġam-ḫānesi sarı güẕer ėy cān ḳılma
‘İşret öyini külbe-i aḥzān ḳılma
Zülfüñ kibi köñlümni perīşān ėylep
La‘liñ kibi baġrımnı tola ḳan ḳılma[1851]
(5) *Ėy yār sėniñ vaṣlıña yėtmek müşkil*
Ferḫunde ḥadīşiñni ėşitmek müşkil
‘Işḳıñnı dağı ber-ṭaraf ėtmek müşkil
Başnı alıban her sarı kėtmek müşkil[1852]

Dördüncü vezin: ***Ahreb-i makbûz-ı mekfûf-ı ahtem****: Mef‘ûlü mefâ‘îlün mefâ‘îlü fa‘ûl.*

[1849] Yâr canıma çok cefâ ve eziyet eder; çünkü yârda cefâ ve eziyet çok var. Çok cefâ ve eziyet çekerek ağladım, ben çok eziyet çekenim ve yâr çok zâlim.

[1850] Göz ile kaşın güzel, göz kapağın güzel, yüz ile sözün güzel, dudağın güzel; yanak ile benin güzel, şakağın güzel; tek tek ne diyeyim, baştan ayağın(a kadar) güzel.

[1851] Ey can gam evine doğru geçme, içki evini hüzün evi yapma, perçemin gibi gönlümü perişan edip dudağın gibi bağrımı kan dolu yapma.

[1852] Ey yâr, sana kavuşmak güç, kutlu haberini işitmek güç, Aşkını da bertaraf etmek güç, baş alıp her tarafa gitmek güç.

Hilâlî

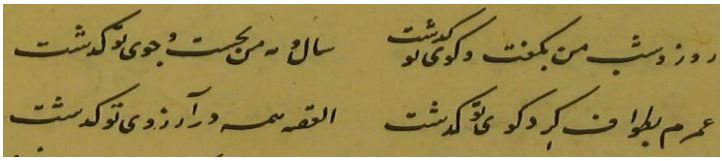

(10) Nevâyî

Sāḳī mėni ḫārḫārdın ėyle ḫalāṣ
Gül-dėk yüzüng aç bahārdın ėyle ḫalāṣ
Ya mey bėr ü intiẓārdın ėyle ḫalāṣ
Ya öltürüben ḫumārdın ėyle ḫalāṣ[1853]
Ėy ḳāmeti serv ü lebleri āb-ı ḥayāt
Budur tilegim ki yėtge mėn vaṣlıng'a bat
Hecring'de mang'a nė ṣabr ḳaldı nė ṣebāt
Ya kėl bu sarıġa ya mėni özüng'e ḳat
(120a/1) *Tā ḳıldı mėni firāḳ ara yād ḥabīb*
Mehcūr köng'ülni ėyledi şād ḥabīb
Ger vaṣl müyesser olmas nėtey Babur
Feryād ḥabīb ü āh u feryād ḥabīb[1854]

Bu vezin ile dokuzuncu veznin arasındaki farklılık bir veted-i kesrettir. Bu veznin sonundan bir veted-i kesreti eksiltsek, dokuzuncu vezin olur, (5) bu rubâînin üçüncü mısrası birinci rubâî veznindedir. Örnek:

Tā ḳıldı mėni firāḳ ara yād
Mehcūr köng'ülni ėyledi şād

[1853] Sâkî beni yürek sıkıntısından kurtar, gül gibi yüzünü aç, bahardan kurtar, ya şarap ver ve bedduadan kurtar ya (da) öldürerek sarhoşluktan kurtar.

[1854] Ey boyu servi ve dudakları hayat suyu, dileğim hemen vuslatına ermektir, ayrılığında bende ne sabır kaldı ne sebat, ya bu tarafa gel ya (da) beni kendinle birleştir.

Ger vaṣl müyesser olmas nė'tey
Feryād ḥabīb ü āh u feryād[1855]

Beşinci vezin: ***Ahreb-i mekfûf-ı mecbûb****: Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ul*

Nevâyî

Cānım ara ot la'l-i suḫen-dānıng üçün
Köksümde elif serv-i ḫırāmānıng üçün
(10) *Yüzüng üze kevkeb meh-i tābānıng üçün*
Sözlep yüz açıp kėl bu ṭaraf cānıng üçün[1856]

Altıncı vezin: ***Ahreb-i mekfûf-ı ahtem***: Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ūl

Kemâl

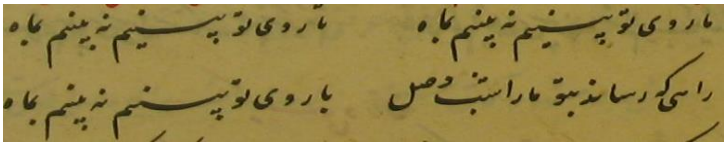

Andın bėri kim ḳaṣdım üçün turdı firāḳ
Yüz derd ü elemni manga yėtkürdi firāḳ
(120b/1) *Mėni ėşigingdin nėteyin sürdi firāḳ*
Ḳıl çāre yoḳ ėrse mėni öltürdi firāḳ[1857]

Yedinci vezin: ***Ahreb-i makbûz-ı ezell***: *Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'ilün fâ'.*

[1855] Dost beni ayrılıkta yâd ettiği için terk edilmiş gönlü sevindirdi. Babur, eğer vuslat nasip olmazsa ne yapayım, feryat dost, ah, feryat dost…

[1856] Canımda ateş güzel söyleyen dudağın için, göğsümde elif salınan servi (gibi boyun) için, yüzündeki yıldız parlak ayın için, konuşup, yüz açıp bu tarafa gel canın için.

[1857] Ayrılık öldürülmem için andan beri durdu, ayrılık yüz dert ve elemi bana eriştirdi. Ayrılık beni kapısından uzaklaştırdı, ne yapayım, çaresini bul, aksi halde ayrılık beni öldürdü.

Hâfız

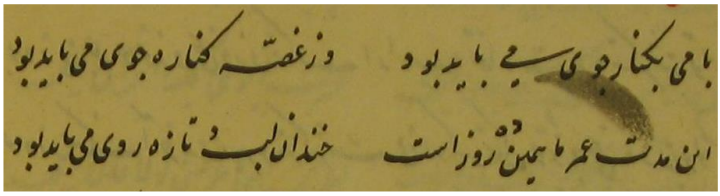

(5) Kemâl

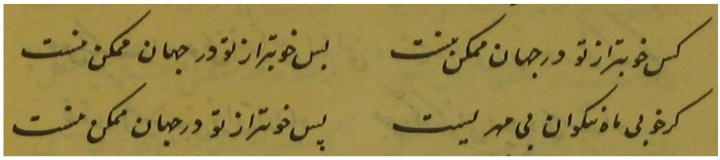

Sekizinci vezin: ***Ahreb-i mekfûf-ı ezell****: Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fâ'*

Şâhî

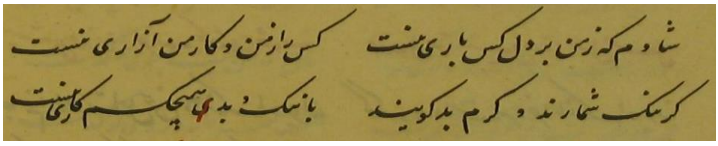

(10) **Sekiz aslî vezin:**

Birinci vezin

Mėning̑ ġamım bilmey sėn sėning̑ bilen nėtgümdür
Cefãnı kem ḳılmay sėn başım alıp kėtgümdür[1858]

İkinci vezin

Vefãnı kem bilür sėn sėning̑ bile nėtey mėn
Cefãnı köp ḳılur sėn başım alıp kėtey mėn[1859]

[1858] Sen benim gamımı bilmiyorsun, seninle ne yapacağım? Zulmünü eksiltmiyorsun, başımı alıp gideceğim.

[1859] Vefalı olmayı az biliyorsun, seninle ne yapayım, çok eziyet ediyorsun, başımı alıp gideyim.

(121a/1) **Üçüncü vezin**

Tėnim boldı mūy dėk bėlinĝninĝ firāḳıdın
Közüm yaşı cūy dėk yüzünĝ iştiyāḳıdın[1860]

Dördüncü vezin

Ėy yār-ı cefā-kār gāhī mėni ḳıl yād
Hecrinĝde ġamım bar vaṣlınĝ bile ḳıl şād[1861]

(5) **Beşinci vezin**

‘Işḳıda barıptur ārām u ḳarārım
Ḳılġay mu teraḥḥum ḥālımġa nigārım[1862]

Altıncı vezin

Ḳad birle şemşād yüz birle gül
Köz birle maḫmūr u söz birle mül[1863]
Ḳaş birle meşhūr-ı āfāḳ sėn
‘Ālemde ḥüsn içre sėn ṭāḳ sėn[1864]

(10) *Mütekârib-i müsemmen-i mahzûf* vezni ile bu veznin arasındaki fark bir harekeli harftir. Bu beytte bir harekeli harf artırsak bu vezin olur. Örnek:

Bu ḳaş birle meşhūr-ı āfāḳ sėn
Bu ‘ālemde ḥüsn içre sėn ṭāḳ sėn[1865]

[1860] Vücudum belinin ayrılığından tüy gibi oldu, yüzünün özlemiyle göz yaşım ırmak gibi.

[1861] Ey zalim yâr, ara sıra beni yâd et, Ayrılığında gamlıyım, vuslatınla mutlu et.

[1862] Aşkında rahatım, huzurum gitmiştir, nigarım hâlime merhamet edecek mi?

[1863] Boy ile şimşir, yüz ile gül, göz ile mahmur, söz ile şarap…

[1864] Kaş ile âlemin meşhurusun, sen dünyada güzellikte zirvesin.

[1865] Bu kaş ile âlemin meşhurusun, sen bu dünyada zirvesin.

Yedinci vezin

(121b/1) *Ėy yār teraḥḥum ėt ḥālımġa naẓar ḳılıp*

Geh gāh ḳaşımġa yėt bu sarı güẕer ḳılıp[1866]

Sekizinci vezn

Hecrinḡde mėni ḳoyma tėnḡri üçün ėy yār

Bu hecr belāsıdın mėn ḫasteni ḳutḳar[1867]

Recez Bahri

Altmış üç vezin: Otuz iki aslî, otuz bir (5) türetilmiş.

On aslî vezin:

Birinci vezin

Husrev

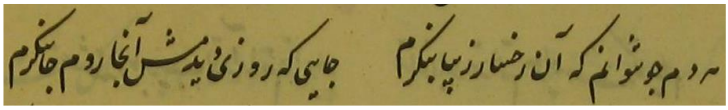

Sāḳī ėrür ‘işret çaġı efsürde bolma dey bile

Ot tėk çaġır kėltür daġı ṣoḥbet tutaştur mey bile[1868]

Kėltür şerāb-ı nābnı āmāde ḳıl esbābnı

Ḫōş tut şeb-i mehtābnı çün bar durur ol ay bile[1869]

Mecliste bardur ser-be-ser mey neş’esidin şūr u şer

Barını mest ü bī-ḫabar ḳıl cām-ı pey-der-pey bile[1870]

[1866] Ey yâr, hâlime bakıp merhamet et; çünkü ara sıra bu tarafa geçip yanıma gel.

[1867] Ey yâr, Tanrı için beni ayrılığında bırakma, bu ayrılık belasından ben hastayı kurtar.

[1868] Sâkî, içki içme vaktidir, kıştan dolayı donma; ateş gibi şarap getir ve şarap ile sohbeti tutuştur.

[1869] Hâlis şarabı getir, araç gerecini hazırla; dolunay gecesinin kıymetini bil; çünkü o ay ile mevcuttur.

[1870] Mecliste baştan başa şarap neşesiyle kavga, fitne vae; hepsini peş peşe kadehle sarhoş ve bîhaber eyle.

(10) <Hasan>

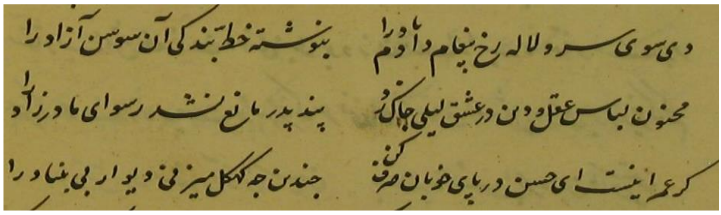

(122a/1) Husrev

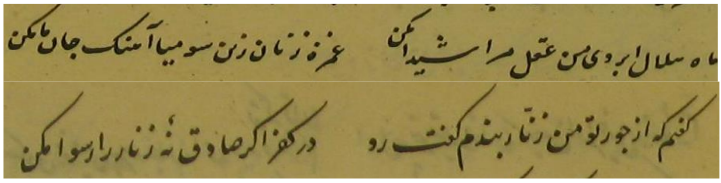

Bu da onun

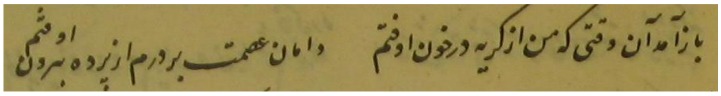

(5) Bu da onun

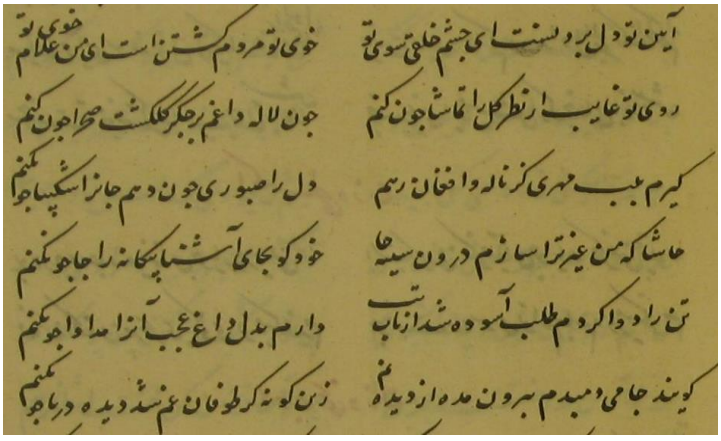

İsmet

(10)

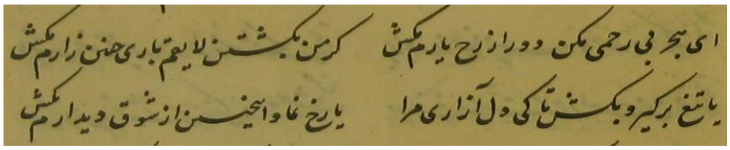

Nevâyî

Vīrāneīdür meskenim andın manga bisyār ġam
Āhım bile eşkimde ot eşkim bile dīvār nem[1871]

Nūşıdın ėlge güft ü gū ėy hecr içer mėn mėn aġu
Kāş ölsem ü özümni bu endūhdın ḳutḳarsam[1872]

Her yėr ki anda bir nefes ʻişretḳa tapsam dest-res
Yüz ḳatla ėyler mėn heves kim bolsa ėrdi yār hem[1873]

(122b/1) *Miskīn Nevâyî bėrse cān ėy dīde her dem tökme ḳan*
Ol her nėçe ḳılsa fiġān sėn asraġıl zinhār dem[1874]

<Bu da onun>

Nė pūye urdum yolıda nė başım oldı ḫāk-i reh
Ol şūḫ ʻışḳı saʻyıdın baştın ayaġımdur güneh[1875]

Her yan Nevâyî sunma ḳol nė kėlse Ḥaḳ'dın rāżī ol
Sėn ʻāciz ü ḥākimdür ol el-ʻaczi leke'l-ḥükmü leh[1876]

[1871] Meskenim bir harabedir, ondan bana çok gam; âhım ile göz yaşımda ateş, göz yaşımla duvar nem…

[1872] Ey, zevk ü safasıyla halka dedikodu, ben ayrılık içerim, zehir içerim; keşke ölsem ve kendimi bu kederden kurtarsam.

[1873] Bir nefes zevk ü safa için ulaştığım her yerde yâr da olsaydı (diye) yüz defa heves ederim.

[1874] Ey göz(üm), kul Nevâyî can verse sürekli kan(lı göz yaşı) dökme; O her gece feryat etse, sen kesinlikle kanı koru.

[1875] Ne yolunda koştum ne (de) başım yolunun toprağı oldu; o işveli (kadının) aşkının çabalamasıyla baştan ayağa günah içindeyim.

[1876] Nevâyî her tarafa el uzatma, Hak'tan ne gelse razı ol; sen âcizsin ve o hâkimdir, âcizlik sana, hâkimlik ona.

Lutfî

Mėn ḫaste ḳanıġa kemer ṣāḥib-cemālī baġlamış
Ḳaṣd-ı ġarībī ėylemiş nāzük hayâlî baġlamış[1877]

(5) **İkinci vezin**

Bu derdime çāre nėtey çü yār derdimni bilür
İşimge nė fikr ḳılay çü yār fikrimni ḳılur[1878]

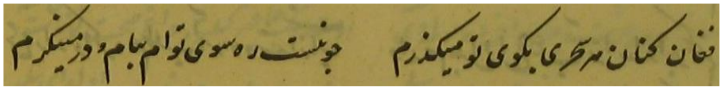

Üçüncü vezin

(10) Hâfız

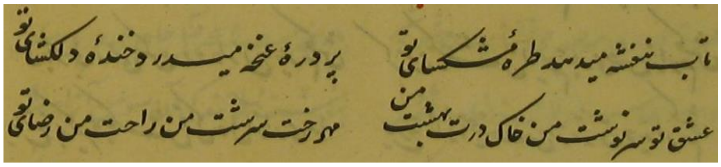

Nevâyî

Ger elemimġa çāre yoḳ bolmasa bolmasun nėtey
Ve'r ġamıma şumāre yoḳ bolmasa bolmasun nėtey[1879]

Husrev

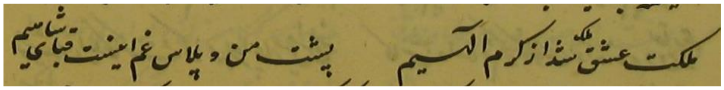

Hâfız

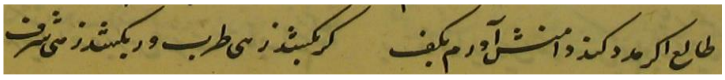

[1877] Bir güzel ben hastanın kanına kemer bağlamış; bir garip kast eylemiş, nazik bir hayal bağlamış.

[1878] Bu derdime çare (için) ne yapayım; çünkü yâr derdimi bilir. İşim için ne düşüneyim; çünkü yâr fikrimi gerçekleştirir.

[1879] Eğer kederimin çaresi yoksa olmazsa olmasın, ne yapayım ve eğer gamımın haddi hesabı yoksa, olmazsa olmasın, ne yapayım…

(123a/1) Kemâl

Bu da onun

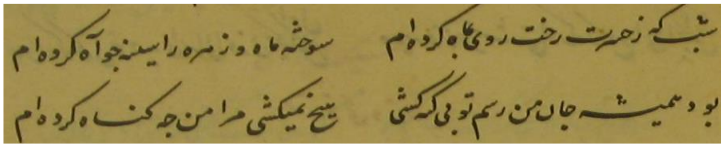

(5) <Hasan>

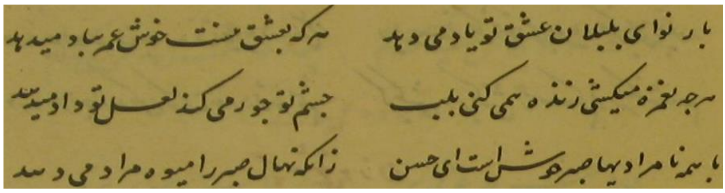

Câmî

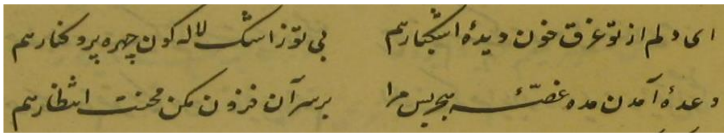

(10) Bu da onun

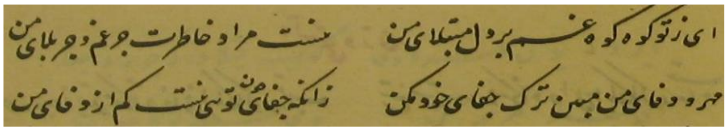

Süheylî

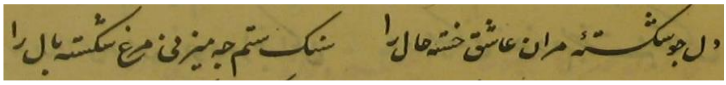

Kâtibî

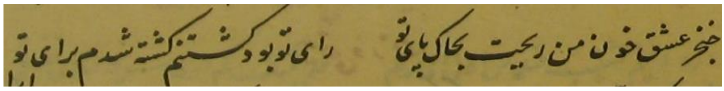

Lutfî

Ėy yüzüñg allıda ḫacil ḥüsn ėli Rūm u Çīn ara
Velvele saldı közleriñg kāfir ü ehl-i dīn ara[1880]

[1880] Ey, senin yüzün karşısında Rum ve Çin'de güzeller mahcup; gözlerin kâfir ve dindarlar arasında gürültü patırtı çıkardı.

(123b/1) Nevâyî

Noḳṭa-i müşkdür bu yā ḫālı anıñg cebīn ara
Küfr sevādını nė ḫōş sėzdi beyāż-ı dīn ara[1881]

Cān u köñgül nėçe dėdi asralı özni kėlgeç ol
Veh yana ḳozġalıştılar körgeç anı içün ara[1882]

Dördüncü vezin

Derdim üçün çāre nėtey çü yār derdimni bilür
Ḥālıma nė fikr ḳılay çü yār fikrimni bilür[1883]

(5) 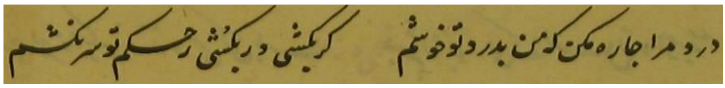

Beşinci vezin

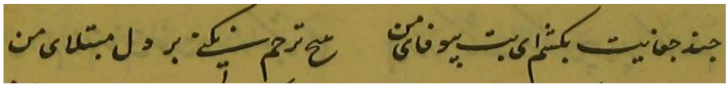

Cevr ü sitem ḳılma manġa mihr ü vefā ḳıl ėy ṣanem
Luṭf u kerem ile bu derdimġa devā ḳıl ėy ṣanem[1884]

Altıncı vezin

(10) *Cevr ü cefā ḳılma manġa vefānı ėlge körsetip*
Tīġ-ı sitem sürme manġa devānı ėlge körsetip[1885]

[1881] Ey, onun bu alındaki beni misk noktasıdır; küfür karasını din defterinde ne hoş sezdi/anladı.

[1882] Can ve gönül, ne kadar, o geldiğinde kendimizi koruyalım dediyse de eyvah yine ortada onu görünce kavga ettiler.

[1883] Derdim için çare (olarak) ne yapayım; çünkü yâr derdimi biliyor; hâlim için ne düşüneyim; çünkü yâr düşüncemi biliyor.

[1884] Ey sanem, bana eziyet ve zulmetme, sevgi ve vefâ göster; ey sanem, lütuf ve cömertlikte bulunarak derdime deva ol.

[1885] Muhabbetini başkasına gösterip bana eziyet ve zulmetme; şifanı yabancıya gösterip bana sitem kılıcı sürme.

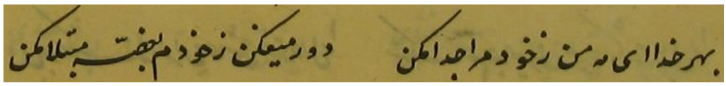

Yedinci vezin

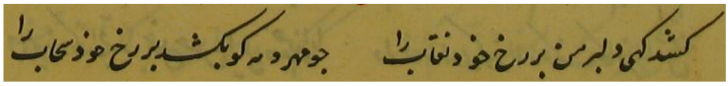

(124a/1) *Cefā vü cevr ėtme manĝa ėlge vefānı körsetip*

Köngülni çāk ėylemegil ėlge devānı körsetip[1886]

Sekizinci vezin

Sözi çüçük aġzı kiçik leb-şekerim

Közi itik köngli ḳatıḳ taş cigerim[1887]

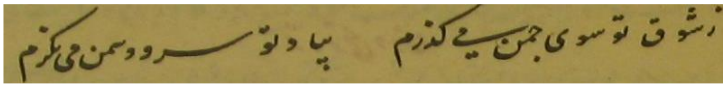

(5) **Dokuzuncu vezin**

Sėnsiz işim feryād ėrür

Öz cānıma bī-dād ėrür[1888]

Onuncu vezin

Yārda yoḳ mihr ü vefā

Köp ḳıladur cevr ü cefā[1889]

(10)

[1886] Başkasına muhabbet gösterip bana eziyet ve zulmetme; yabancıya şifa gösterip bana sitem kılıcı sürme.

[1887] Tatlı sözlü, küçük ağızlı, şeker dudaklım, keskin gözlü, katı gönüllü, taş bağırlım.

[1888] İşim sensiz haykırmaktır, kendi canıma zulümdür.

[1889] Yârda sevgi ve sadakat yok, çok eziyet ve zulmetmektedir.

Altı türetilmiş vezin:

Birinci vezin

Derd-i dilim ėşitip ḳılmas ol ay teraḥḥum
Ẓulmı anıng kem olmas nėççe ḳılay taẓallum[1890]

İkinci vezin

(124b/1) *Cefā vü cevr ėtip manga ėlge vefā körsete sėn*
Köngülni çāk çāk ėtip ėlge devā körsete sėn[1891]

Üçüncü vezin

Cevr ü sitemni ḳoy dağı manga vefā ḳıl ṣanemim
Luṭf u kerem ḳılıp bu derdimġa devā ḳıl ṣanemim[1892]

Dördüncü vezin

(5) *Cefā ḳılur cevr ḳılur manga nėtey*
Vefā ḳılay ṣabr ḳılay nėçük ėtey[1893]

Beşinci vezin

Ḳara közüm bėrige kėl
Ėki közüm bėrige kėl[1894]

Altıncı vezin

Yārda yoḳ vefā nėtey
Köp ḳıladur cefā nėtey[1895]

[1890] O ay (yüzlü sevgili) gönül derdimi işitip merhamet etmez; onun zulmü azalmaz, nasıl şikayet edeyim?

[1891] Bana eziyet ve zulmedip, yabancıya dostluk gösteriyorsun; gönlü parça parça edip elealeme şifa dağıtıyorsun.

[1892] Put gibi güzel sevdiğim, ziyet ve zulmü bırak ve bana dostluk göster; lütuf ve cömertlik gösterip derdime devâ ol.

[1893] Bana eziyet eder, zulmeder, ne yapayım? Sadakat göstereyip, sabredeyim, nasıt yapayım?

[1894] Kara göz(lü sevgili)m beriye gel; İki gözüm (kıymetliim) beriye gel.

[1895] Yârda sadakat yok, ne yapayım? Çok eziyet etmektedir, ne yapayım?

(10) **Remel Bahri**

Elli dokuz vezin: Otuz bir aslî, yirmi sekiz türetilmiş

On iki aslî vezin:

Birinci vezin

Husrev

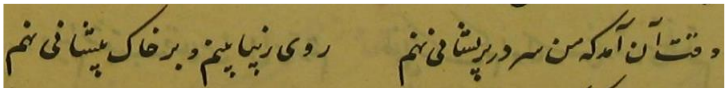

İçküçe cām-ı ecel kön̂glümde ol sāḳī durur

Tolġuça peymānem ol sāḳī bile bāḳī durur[1896]

(125a/1) *Baş kötermey bādedin çün bar ayaġı ortada*

Ḳoymay ėlgimdin ayaḳ çün cilveger sāḳī durur[1897]

Türkler ḫaṭṭı naṣībin̂ġ bolmasa ***Babur*** *nė tan̂ġ*

Baburī ḫaṭṭı ėmestür ḫaṭṭ-ı Sugnaḳī durur[1898]

Bu vezin Farsçada ve Türkçede çok bilinir. Mevlânâ Abdu'r-rahmân Câmî bu vezinde çok söylemiştir. Mîr 'Alî-Şîr Nevâyî'nin bizzat başka vezinde söylediği bütün (5) şiirleriyle bu vezinde söylediği şiirleri neredeyse denktir. Sultân Hüseyin Mîrzâ'nın Divan'ında bu vezinden başka vezin yoktur. Hace Husrev Dihlevî'nin *Deryâ-yı Ebrâr*'ı bu vezindedir:

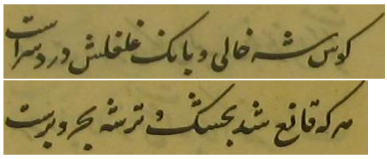

[1896] Ecel kadehini içtikçe gönlümde o, sâkîdir; kadehim dolduğu müddetçe o, sâkî ile bâkîdir.

[1897] Şaraptan baş kaldırmayayım; çünkü kadehi ortadadır, elimden kadehi bırakmayayım; çünkü sâkî cilvelidir.

[1898] Babur, Türklerin yazısı senin nasibin olmazsa şaşılmaz; Baburî yazısı değildir, Sugnakî yazısıdır.

Çok güzel kasidedir. Hâce Husrev'in demiş olduğu söz çok meşhurdur: "Eğer ola ki feleklerin vakaları ve zamanın musibetleri sebebiyle (10) benim bütün şiirlerim zamân sayfasında mahvolsa, (sadece) bu kasidem kalsa benim için kâfîdir; çünkü onu okuyan herkes nazım diyarında benim tasarruf ve iktidarımın ne mertebede olduğunu bilir"[1899]. Büyük şairler çoğunlukla ayrıntılı olarak araştırmışlar; Mîr 'Alî-Şîr Nevâyî'nin *Tuḥfetü'l-efkār*'ının matla'ı gibisi az ortaya çıkmıştır.

(125b/1) 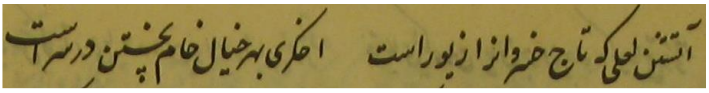

Bu da onun

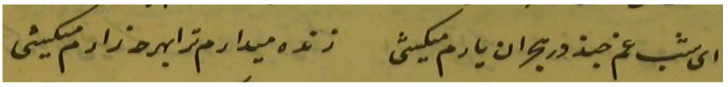

Husrev

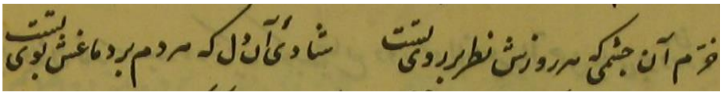

[1899] Nevâyî Muhakemetü'l-Lugateyn'de Hace Husrev Dihlevî'nin Deryâ-yı Ebrâr / Bahrü'l-Ebrâr'ına nazire olarak yazdığı Tuhfetü'l-Efkâr için "Bolġay ki yüz miñ beytdin artuġ dīvānlarım ġazeliyyātı ve ḳaṣāyid ü meṯnevīlerim ebyātı eger 'ālem ṣaḥīfesidin yoyulsa ve devrān ṣaḥīfesidin maḥv bolsa ve bu ḳaṣīde ḳalsa ki anda ma'nā istifāsı vāfīdür. Bu fen ehliġa mėniṉg faẓāyilim delīliġa kāfīdür ve maṭla'ı meşhūrdur." (Kasidelerden Emîr Husrev'in Deryâ-yı Ebrâr'ı meşhurdur. O şöyle demiş: Ola ki yüz bin beyitten fazla olan divanlarımın, gazel, kaside ve mesnevilerimin beyitleri, âlem sayfasından silinse ve devran sayfasından yok olsa, derin manaları içine almada yeterli olan bu kaside kalsa, bu fen ehline faziletlerimin delili için kâfîdir.) (Barutçu-Özönder 1996: 182, 217) Alıntılanan matlaı Babur da nakleder.

Bu da onun

(5)

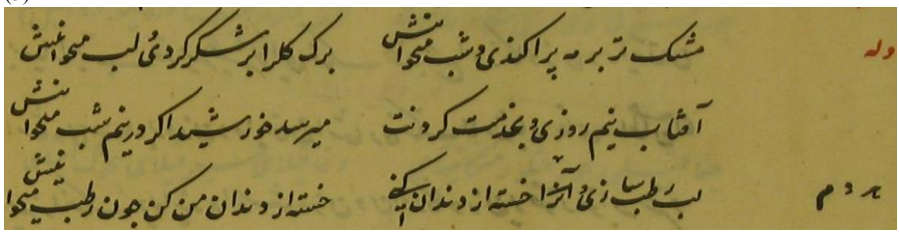

Hasan

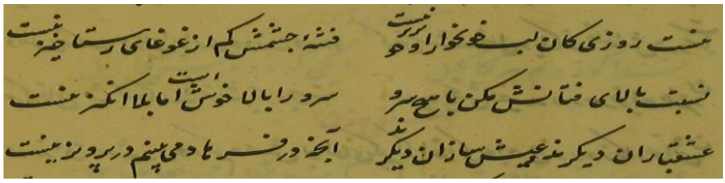

(10) Bu da onun

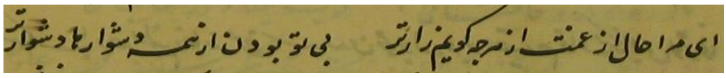

Hâfız

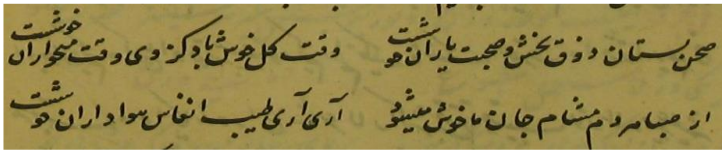

Bu da onun

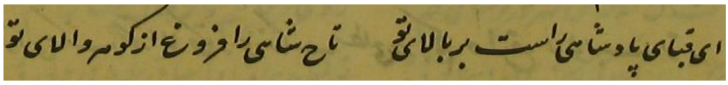

(126a/1) Kemâl

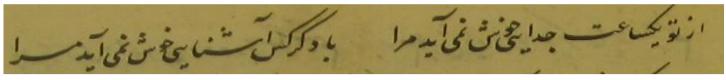

Bu da onun

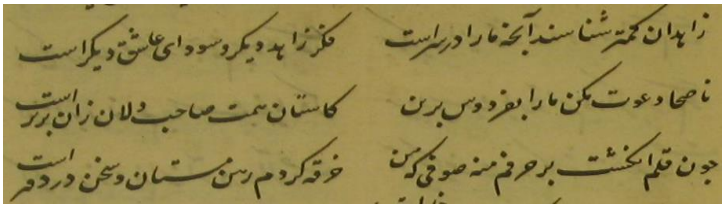

(5) Câmî

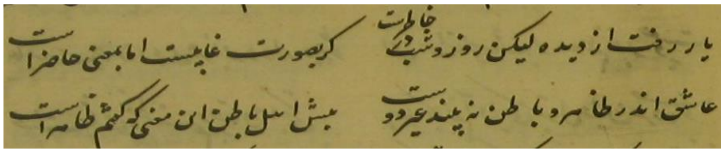

Bu da onun

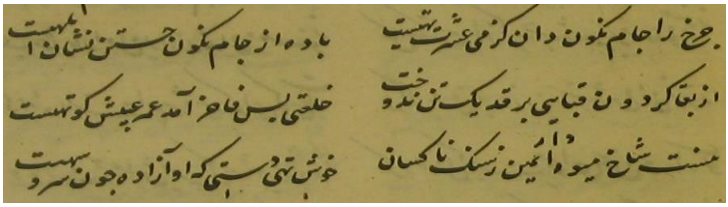

(10) Bu da onun

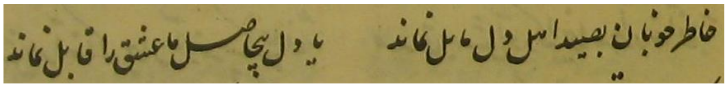

Bu da onun

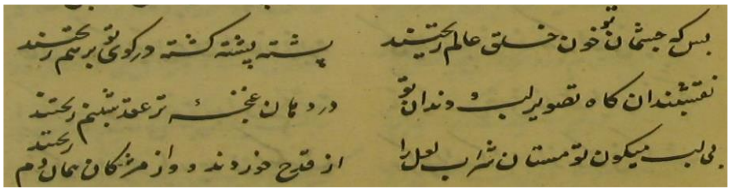

(126b/1) Bu da onun

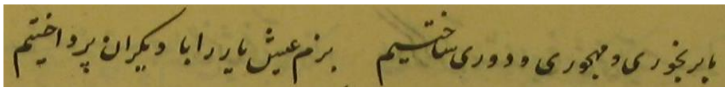

<Câmî>

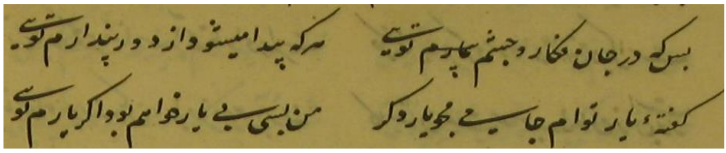

(5) Şâhî

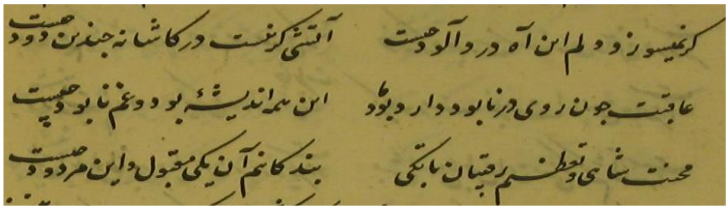

Bu da onun

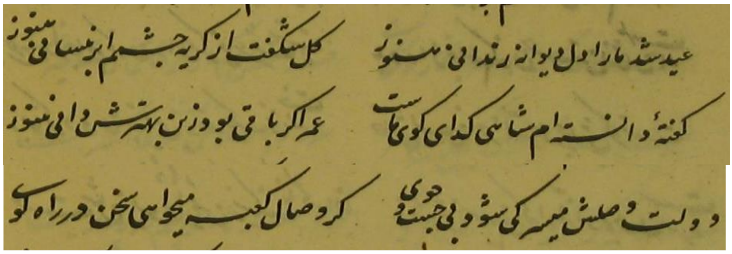

(10) Kātibī̇

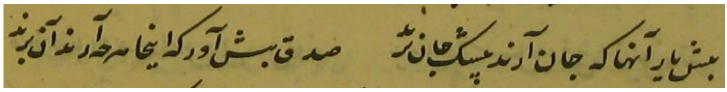

Selmân

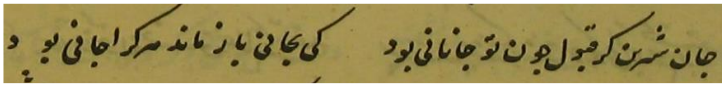

Benâî

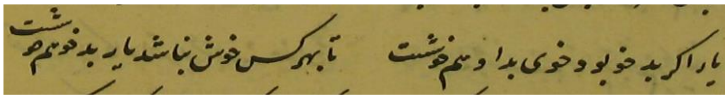

Bu da onun

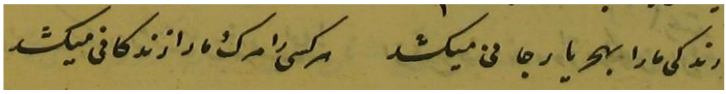

(127a/1) Âsafî

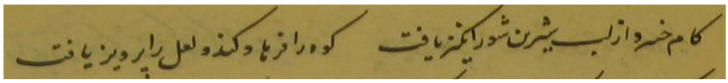

Hilâlî

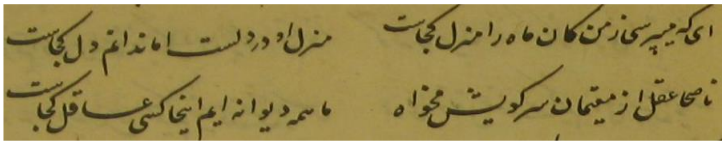

Bu da onun

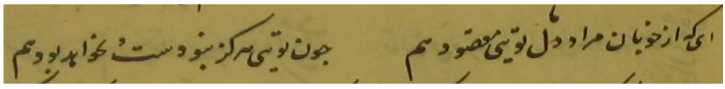

(5) Şâh La‘lî Şâh-ı Bedahşân

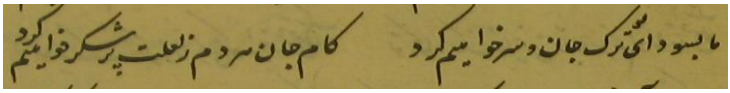

Şâh ibn La‘lî

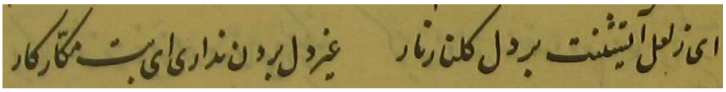

Seyfî Yâdgâr Beg

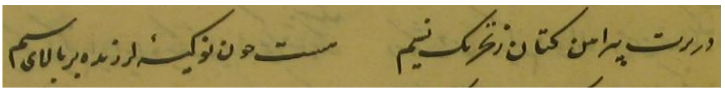

Yûsuf Andicânî

Sâni’î

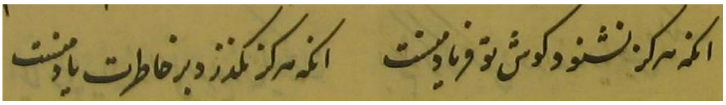

(10) Nevâyî

Allım ol ay secdesidin rīş ėrür ḥālım budur
Ṭā‘at-ı maḳbūlum oldur dāġ-ı iḳbālım budur[1900]

Bu da onun

Her ḳayan baḳsam közümge ol ḳuyaşdın nūr ėrür
Her sarı salsam naẓar ol ay manga manẓūr ėrür[1901]

Bu da onun

Merkeb ėrmes kim ṣabā meydānda gerd-engīz ėrür
Rākib ėrmes berg-i güldür kim ṣabādın tīz ėrür[1902]

[1900] Alnım ol ay (yüzlü sevgiliye) secde etmekten yaradır, hâlim budur; muteber taatım odur, saadetimim yarası budur.

[1901] Hangi yana baksam gözüme o güneşten nur gelir; her ne tarafa baksam bana o ay görünür.

[1902] Sabah (rüzgarı) binek değil; çünkü meydanda tozu dumana katar, binici değil gül yaprağıdır; çünkü tan yelinden hızlıdır.

Bu da onun

Gūyiyā kön̂glüm taḫayyül mülkinin̂g Sultânıdur
Kim ḫayāl içre ḳılur her ʻayş kim imkānıdur[1903]

(127b/1) Bu da onun

Vāy yüz min̂g vāy kim terk-i muḥabbet ḳıldı yār
Bilmeyin ḳaldım mėn ü ḳılmay ḫabar ayrıldı yār[1904]

Bu da onun

Ḫurrem oldı bāġ u bir güldin içimde ġam henüz
Küldi her yan ġonçe vü kön̂glüm işi mātem henüz[1905]

Bu da onun

Dehr sūdıdın ṭamaʻ üz kim ziyānī bīş ėmes
ʻÖmrni tutḳıl ġanīmet kim zamānī bīş ėmes[1906]

Bu da onun

Kėçti ʻömrüm naḳdı ġaflet birle nādānlıġda ḥayf
Ḳalġanı ṣarf oldı endūh u peşīmānlıġda ḥayf[1907]

(5) Bu da onun

Külmedin̂g tā közlerimni gevher-efşān ḳılmadın̂g
Tökmedin̂g ḳanımnı tā baġrım tola ḳan ḳılmadın̂g[1908]

[1903] Sanki gönlüm tahayyül mülkünün sultanıdır; çünkü hayalde her (tür) yiyip içme imkanı var.

[1904] Vay, yüz bin vay, çünkü yâr muhabbeti terk etti; yâr haber vermeden ayrıldı ve ben bilmeden kaldım.

[1905] Bahçe şenlendi ama bir gül sebebiyle içimde hâlâ gam… Her tarafta gunca güldü(açıldı) ama hâlâ gönül işim mâtem(de)…

[1906] Dünya kazancına (olan) isteğini kes; çünkü çok kayıp değil; ömrü ganimet bil, çünkü çok kayıp değil.

[1907] Ömrümün sermayesi gafletle cahillik içinde geçti, yazık; kalanı keder ve pişmanlık içinde harcandı, heyhat…

[1908] Gülmedin bu yüzden gözlerimi cevher saçan yapmadın; kanımı dökmedin, böylelikle bağrımı kan yapmadın.

Bu da onun

Ėlge ʻışḳıdın ġaraż mihr ü vefāsıdur anıñg
Ger mėni öltürse maḳṣūdum rıżāsıdur anıñg[1909]

Bu da onun

Kimni kim yār ėyledińg boldı giriftārıñg sėńińg
Reşkdin veh kim dėyaʼlmas mėn Ḫudā yārıñg sėńińg[1910]

Bu da onun

Pīl ki gevher-keş turur her yan seḥāb-ı pīl-reng
Başıda çeñgek hilāl u yanıda ḫūrşīd zeng[1911]
Ėyledi nīsān zülāli yėr yüzin āyīne-gün
Encüm ü kök ʻaksidür anda reyāḥīn ü ölenğ[1912]
(10) *Defʻa defʻa birbiri üzre bulut āfāḳ üze*
Gūyiyā kim tācirī tėrdi ruḫūtın teng teng[1913]
Ėy ***Nevâyî*** *dem bu demdür tut ġanīmet bāde iç*
Özge bir demge yėter yėtmeske çün vāḳıf ėmenğ[1914]

[1909] Elâlem için onun aşkından maksat sevgisi ve vefasıdır; ister beni öldürsün, gayem onun hoşnut olmasıdır.

[1910] Tanış olduğun herkes senin tutkunun oldu; kıskançlıkla yazık ki Huda senin yârın diyemem.

[1911] Her taraftaki fil renkli bulut cevher taşıyan fil, başında hilal çenek ve yanında güneş zil.

[1912] Nisan suyu yeryüzünü ayna rengi eyledi, onda reyhanlar ve yeşillik yıldızlar ve göğün aksidir.

[1913] Ufuklar üzerinde tekrar tekrar birbiri üzre bulut, sanki bir tüccar mallarını denk denk yapmış.

[1914] Ey Nevâyî, tam zamanıdır, ganimet elde et, şarap iç; çünkü başka bir zamana erişilip erişilmeyeceği hususuna vakıf değilim.

Bu da onun

Yüzüŋ aḳ ėy ġam ki eşkim rengini al ėyleding
Cān fidāŋ ėy derd kim cānımnı pāmāl ėyleding[1915]
Sėn teraḥḥum ḳıl Ḫudāyā bu ḳatıġ ḥāletde kim
Mėni zār u dil-berimni fārıġü'l-bāl ėyleding[1916]

(128a/1) Bu da onun

Ger cefā ḳıl ger vefā kim dil-sitānım sėn mėning
Ger mėni öltür ü ger tirgüz ki cānım sėn mėning[1917]

Bu da onun

'Işḳ sırrı hecr esīri nā-tüvānlardın sorung
'Ayş ile 'işret ṭarīḳın kāmrānlardın sorung[1918]

Bu da onun

Şām-ı hecrim kördüŋ ammā ẓulm terkin <ė>tmediŋ
Va'de-i şem'-i viṣāl ėttiŋ velī yarutmadıŋ[1919]

Bu da onun

Ḳāmetiŋġa her zamān yüz cilve ėy zībā-nihāl
Nā-tüvān köŋlümge her bir cilvesidin özge ḥāl[1920]
(5) *Ėvrülür köŋlümde ol çābük ḫayālı her kėçe*
Şu'lelıḳ köŋlümni ḳıldı 'ışḳ fānūs-ı ḫayāl[1921]

[1915] Ey gam, yüzün ak; çünkü gözyaşımın al eyledin; ey dert, can sana feda; çünkü canımı perişan eyledin.

[1916] Tanrım, bu zor durumda acı; çünkü beni ağlayan ve dilberimi memnun ettin.

[1917] İster eziyet et, ister vefa göster çünkü sen benim gönlümü alansın, beni ister öldür ister dirilt; çünkü benim canımsın.

[1918] Aşk sırrını ayrılık esiri güçsüzlerden sorun; zevk ü safa, (yiyip) içme usulünü muradına erişmiş olanlardan sorun.

[1919] Ayrılık akşamımı gördün ama zulmü terketmedin; kavuşma mumunun sözünü verdin ama yakmadın.

[1920] Ey güzel fidan, boyun için her zaman yüz cilve; zayıf gönlüm için her bir cilvesinden başka (bir) hâl.

[1921] O güzelin hayali her gece düşüncemde dönüp durur; aşk aydınlık gönlümü hayal fanusu yaptı.

Bu da onun

Kėçe ol ay birle ėrdim veh bu tüştür yā ḫayāl
Tüş ėmes çün yoḳ-turur uyḳu ḫayālıdur maḥāl[1922]

Bu da onun

Bolmış andaḳ münḳaṭi‘ ehl-i zamāndın ülfetim
Kim özüm birle çıḳışmas hem zamānī ṣoḥbetim[1923]

Bu da onun

Ḳılġalı yüz til kibi köñglümni çāk ol ḳātilim
Tīġ-ı ‘ışḳı leẕẕetin ėyler ḥikāyat her tilim[1924]

Bu da onun

‘Işḳ ile boldum meṯel sevdā bile efsāne hem
Şükr li’llāh kim yana ‘āşıḳ mėn ü dīvāne hem[1925]

(10) Bu da onun

Vādi-yi hecriñde bir dem ḳan yutardıñ ḳanmadım
Uşbu otluḳ vādi içre tınmadım tā yanmadım[1926]

Bu da onun

Bardı yār u tüzmen ėl barmaḳḳa hem turmaḳḳa hem
Çın dėsem reşk öltürür tėñrige tapşurmaḳḳa hem[1927]

[1922] Gece o ay (yüzlü sevgili) ileydim, müdhiş, bu düştür veya hayal! Düş değil; çünkü uyku yok, uygunu hayalidir.

[1923] Zaman ehliyle muhabbetim öyle kesilmiş ki kendimle dahi sohbetim bir an olmaz.

[1924] O katilim gönlümü yüz dil gibi parçalayalı(dilim dilim edeli) her dilim aşkının kılıcı lezzetini hikâye eder.

[1925] Aşk ile örnek oldum, sevda ile de efsane; şükürler olsun ki ben yine âşığım hem de dîvâne.

[1926] Senin ayrılığının vadisinde bir an kan yutmaya kanmadım(doymadım); bu ateşli vadide yanmayıncaya kadar durup dinlenmedim.

[1927] Yâr gitti, ülkeden gitmeye de (burada) durmaya da gücüm yetmez; Tanrıya (can) teslim etmek için de doğruyu söylersem kıskançlık/gurur öldürür

Bu da onun

Zülf ü yüzüngni sağınıp kėlmişem ėy meh-cebīn
Kėçeni kėçe dėmey kündüzni kündüz dėmeyin[1928]

Bu da onun

Ṣubḥ çün barġung kėlip külbemġa pinhān kėç ḳurun
Hecr oḳın cānımġa sėn atma tang atmasdın burun[1929]

(128b/1) Bu da onun

Pārsā yārim sağınmas mescid ü seccādedin
Nė üçün kim tā mey içişmiş baş kötermes bādedin[1930]

Bu da onun

Sėnsizin ėy ʻömr her sāʻat mang cān bolmasun
Sėn bol u bes ṭūbī vü firdevs Rıżvān bolmasun[1931]

Bu da onun

Ġam yėlidin yā Rab ol gülge ġubārī bolmasun
Belki ansız dehr bāġıda bahārī bolmasun[1932]

Bu da onun

Nė tirig mėn nė ölüg nė sağ nė bīmār mėn
Ayta alman kim firāḳıngdın nė yanglıġ zār mėn[1933]

[1928] Ey ay (gibi) açık alınlı, zülüf ve yüzünü düşünerek geceye gece, gündüze gündüz demeden gelmişim.

[1929] Geç vakit gizlice kulübeme gelip sabah gideceğin için tan atmadan önce ayrılık okunu canıma atma.

[1930] Zahit, yarim mescid ve seccadeden sakınmaz; mey içtiği için şaraptan baş kaldırmaz.

[1931] Ey ömür, sensiz bana bir saat (bile) can olmasın; sen ol kâfî, tûbâ ve cennet bahçesi, Rıdvan olmasın.

[1932] Ya Rabbi, gam yeliyle o güle bir toz olmasın hatta onsuz cihan bağında bir bahar olmasın.

[1933] Ne diriyim ne ölü, ne sağlam ne hastayım; ayrılığınla nasıl ağlıyorum, anlatamam.

(5) Bu da onun

Nėvçün ėl düş-nām u ṭa'nıdın bolay āşüfte-ḥāl
Ėy Nevâyî her nė kim dėrler yüz ança bar mėn[1934]

Bu da onun

Nā-ümīdī mėn kibi bar mu ėkin cānānıdın
Cāngа yėtgen könglidin köngli tutulġan cānıdın[1935]

Bu da onun

Ferd hūş u ṣabrıdın mehcūr zühd 'ilmidin
Ayru şehr ü mülkidin āvāre ḫānumānıdın[1936]

Bu da onun

Yār peyġāmı nė asıġ özgeler taḥrīridin
Cān ḳaçan bėrgey Mesīḥ elfāẓı ėl taḳrīridin[1937]

Bu da onun

Yārnı dėrler ki çėkmiş yüz cefā mėn zār üçün
Bolsa mėninġ cānım fidā ėyley cefā-keş yār üçün[1938]

(10) Bu da onun

Hecr şāmıdın ḳarangurаḳ tün olġay-mu ėkin
Yā Rab ol tündin ḫalāṣ olġan kün olġay-mu ėkin[1939]

[1934] Halk niçin alay (eder) ve (onun) ayıplamasıyla perişal halli olayım? Ey Nevâyî, dedikleri her şeyin yüz katıyım.

[1935] Cânânından benim gibi ümitsiz biri, gönlüyle canından usanmış, gönlü canıyla tutulmuş var mı acaba?

[1936] Fert akıl ve sabrından uzaklaşmış, züht ilminden; şehir ve mülkünden ayrı, yuvasından uzak.

[1937] Yârın haberin, başkalarının anlatmasından ne fayda? Elin kaleme almasıyla Mesih'in sözleri ne zaman can verecek?

[1938] Yârı, ben zâr için yüz cefa çekmiş derler; benim canım olsa eziyet çeken yâr için feda edeyim.

[1939] Ayrılık akşamından daha karanlık gece olur mu acaba? Yâ Rabbi, o geceden kurtulmuş güneş olur mu acaba?

<Bu da onun>

Ėkki gül bir kėçe külbemni gülistān ėyleben
Aldılar cānımnı bī-dād olça imkān ėyleben[1940]
Biri börkin sındurup cānlar ṣafın sındurġalı
ʻAḳl u dīn mülkin ṣaf-ı müjgānı vīrān ėyleben[1941]
Biri bir nėççe hilālin ėgri baġlap nāz ile
Encüm-i eflākni ḥüsniġa ḥayrān ėyleben[1942]
(129a/1) *Biri ḫaṭṭ-ı sebzesidin gülge baġlap ḥāşiye*
Bezmni ol sebze vü gül bāġ-ı rıżvān ėyleben[1943]
Biri ʻālem ehlining̃ köñgli ḳuşın ṣayd ėtkeli
Sünbüli dāmını gül üzre perīşān ėyleben[1944]
Biri ḳaş u kirpigi dėk oḳ bile ya ėlgide
Līkin ol ya birle oḳ cānlarnı ḳurbān ėyleben[1945]
Biri vesme biri sürme rengidin kök ṭāḳını
Āfet-engīz ü ḳara nergisni fettān ėyleben[1946]

[1940] İki gül bir gece kulübemi gülistana döndürerek, adaletsizlikle çok güç kullanıp canımı aldılar.

[1941] Biri canlar safını kırmak için börkünü kırıp, akıl ve din mülkünü kirpik safları viran eyleyerek,

[1942] Biri kaç kere hilalini nazla eğri bağlayıp feleklerin yıldızlarını güzelliğine hayran eyleyerek,

[1943] Bir taze hattıyla güle hâşiye bağlayıp o yeni çıkan sakal ve gül meclisi Rıdvan'ın bahçesi yaparak,

[1944] Biri insanoğlunun gönül kuşunu avlamak için sünbülünün (/ zülfünün) tuzağını gül üzerine dağıtarak

[1945] Biri kaş ve kirpiği gibi elinde ok ile yay; ancak o yay ile ok canlarını kurban ederek,

[1946] Biri rastık biri sürme rengiyle gök takını âfet koparan vekara nergisi(/gözü) fettan ederek

(5) *Biri baġlap bergni ton üzre mīnā-reng ḳur*
Naḫl-ı ḳaddın ġayret-i serv-i ḫırāmān ėyleben[1947]
Biri gül-gūn tonġa sarıġ astardın zīb ėtıp
Serv-i ra'nāsın gül-i ra'nāda pinhān ėyleben[1948]
Mestlıġdın ol ḳılıp ėlgide dāġın āşkār
Şūḫluġdın cānġa bu yüz dāġ-ı pinhān ėyleben[1949]
Ẓulm ile ol öltürüp bu luṭf birle tirgüzüp
Ger bu ḳılsa ẓulm ol hem luṭf u iḥsān ėyleben[1950]
Mėn eger baḳsam bu yan tīġ urup anıng 'işvesi
Baḳsam ol yan ġamzedin bu tīr-i bārān ėyleben[1951]
(10) *Ėy Nevâyî bu fesānenng ya tüş ėrkin ya ḫayāl*
Nėççe lāf urmaḳ özünnge munça bühtān ėyleben[1952]

Bu da onun

Mihrdin dėr mėn ki bolsam dāyim ol ayım bile
Nė'yleyin kim çarḫ ėvrülmes mėninng rāyım bile[1953]

[1947] Biri yaprağı elbise üstüne mine renkli kuşak bağlayıp fidan gibi boyuyla servi gibi salınma gayretinde bulunarak,

[1948] Bir gül renkli elbiseyi sarı astarla süsleyip güzel sevgilisini güzel gülde saklayarak,

[1949] O sarhoşlukla elinde yarasını belli edip şuhlukla canda bu yüz gizli yarayı eyleyerek

[1950] O zulümle öldürüp, bu cömertlikle dirilterek eğer bu eziyet etse o da lütuf ve ihsanda bulunarak.

[1951] Ben eğer bu yana baksam onun işvesi kılıç vurup; o yana baksam bu gamzesiyle ok yağdırarak,

[1952] Ey Nevâyî, bu efsanen ya düş ya hayal olmalı; kendine bu kadar iftira atarak ne kadar laf vurmak!?

[1953] Ben sevgiyle "Daima ol ay (gibi sevgilim) ile olsam." derim; ancak ne yapayım ki felek benim yoluma göre dönmez.

Bu da onun

Ger ṣabā dėk hem-dem ėrmen serv-i āzādıñg bile
Bar mėn ėy gül ḳanda kim bolsam sėniñg yādıñg bile[1954]

Bu da onun

Veh ki ‘ömrüm barça żāyi‘ boldı ėl kāmı bile
Bāde-i nāb ornıda ḫūn-ābe āşāmı bile[1955]

(129b/1) *Kimse yüz yıl kāmrānlıġ ḳılsa bil kim arzımas*
Dehr ara bir laḥẓa bolmaġlıġ birev kāmı bile[1956]
Zehrni öz kāmı birle içse andın yaḫşı kim
İçse ḥayvān şerbetin nā-kāmlıġ cāmı bile[1957]
Ėy Nevâyî ḥüzn ile ötker ḳarılıġ miḥnetin
Çün yigitlik barda ‘ayş u ‘işret eyyāmı bile[1958]

Bu da onun

Va‘de ėylep vaṣl cism-i nā-tüvānım örteme
Kėlmegüñgdür intiẓār otıġa cānım örteme[1959]

[1954] Ey gül, her ne kadar saba rüzgarı gibi özgür servi (boyun) ile arkadaş değilsem de nerede olsam senin özleminleyim.

[1955] Vah ki ömrüm hep başkalarının mutluluğuyla, saf şarap yerine kanlı göz yaşı içmekle boşa gitti.

[1956] Dünyada bir an birinin arzusuyla olmak…Kimse yüz yıl bahtiyarlık etse bil ki değmez.

[1957] Kendi arzusuyla zehiri içmek canlılık şerbetini nasipsizlik kadehiyle içmekten iyidir/güzeldir.

[1958] Ey Nevâyî, yaşlılık eziyetini hüzünle, gençken zevk ü safa günleriyle geçir.

[1959] Vuslat sözü verip güçsüz bedenimi yakma; gelmeyeceksin, bekleyiş ateşine canımı yakma.

(5) Bu da onun

Mėn ki ġam deştide ėttim āh derd-ālūd ile
İstegen tapġay kėçe ot birle kündüz dūd ile[1960]

Bu da onun

Bir ḳadeḥ mey içmedim serv-i gül-endāmım bile
Bir nefes ėvrülmedi devrān mėnin̂g kāmım bile[1961]

Bu da onun

Şükr li'llāh ėy kön̂gül kim ref' olup hicrān tüni
Ol ḳuyaş yüzin körer mėn Tėn̂grinin̂g ḳutluḳ küni[1962]

Bu da onun

Ḳıldım ol ay aldıda 'āşıḳlıġım iẓhārını
Mėn an̂ga sırrım dėdim bilmen anın̂g esrārını[1963]

Bu da onun

La'lin̂ge baġlandı cānım hecr ėlindin al anı
Zülfün̂ge çırmaştı kön̂glüm ḳılmaġıl pāmāl anı[1964]

(10) *Sėndin ayru ḫūblardın açılur kön̂glüm velī*
Ġonçe yan̂glıġ kim açarlar küç bile eṭfāl anı[1965]

[1960] Ben gam çölünde dertli dertli âh ettim; iteyen gece ateş ile gündüz duman ile bulur.

[1961] Gül endamlı sevgilimle bir kadeh şarap içmedim; dünya bir nefes benim arzumla dönmedi.

[1962] Ey gönül, Allah'a şükr olsun ki ayrılık gecesi yukarı çıkıp Tanrının kutlu günü o güneş yüzünü görürüm.

[1963] O ay (yüzlü sevgili) karşısında âşık olduğumu gösterdim; ben ona sırrımı söyledim (ama) onun sırrını bilmiyorum.

[1964] Canım senin dudağına bağlandı, ayrılık elinden onu al; gönlüm zülfüne sarıldı, onu ayaklar altına alma.

[1965] Senden ayrıyken gönlüm güzellerle açılır; ancak çocuklar onu güç kullanarak gonca gibi açarlar.

Bu da onun

Ol elif kim nīl ile çėktiŋ ʻiẕārıŋ yanıda
Ḥüsn içinde birge on ḳılmış yanıda ḫāl anı[1966]

Bu da onun

Çarḫ eger yüz yıl yıraḳ salsa viṣālıŋdın mėni
Ayıra alġay-mu bir sāʻat ḫayālıŋdın mėni[1967]
Bėl ü aġzıŋ ẕikr ü fikri birle bolsam nė ʻaceb
Şevḳ bir dem ġāfil ėtmes ḳīl u ḳālıŋdın mėni[1968]

(130a/1) Bu da onun

Açmaġay ėrdiŋ cemāl<ıŋ> ʻālem ara kāşkī
Salmaġay ėrdiŋ barı ʻālemġa ġavġā kāşkī[1969]
Ėy Nevâyî bī-vefādur yār bes nė fāyide
Nėççe kim dėseŋ eger ya ḫod meger ya kāşkī[1970]

Bu da onun

Yārdın ayrılsa ḳatılmaġlıġın bilmes kişi
Bilse kim çün ayrılur ḳatılmas ayrılmas kişi[1971]

[1966] Nil ile/çivitle yanağının yanında çektiğin elifi yanındaki ben, güzellikte onu on kat artırmış.

[1967] Felek beni vuslatından yüz yıl uzağa fırlatsa (da) hayalinden bir saat ayırabilir mi?

[1968] Bel ve ağzını (daima) ansam şaşılmaz, arzu bir an (bile) beni (senden) bahsetme gafletinde bırakmaz.

[1969] Keşke yüzünü insanlar arasında açmasaydın; keşke bütün dünyaya kargaşa salmasaydın.

[1970] Ey Nevâyî, yâr vefasızdır. Eğer şimdi ne kadar yahut, ancak, keşke desen ne fayda!

[1971] İnsan yârdan ayrılsa beraber olmayı bilmez, insan ayrılacağını bilse ayrılmaz, birleşmez.

Bu da onun

Köz bile köñglümge bolmış gūyā vaṣlıñg çaġı
Kim közümniñg uçmaġı tīz oldı köñglüm salmaġı[1972]

(5) Bu da onun

İstedim yārī ki köñglüm dem-be-dem şād ėylegey
Bilmedim cānımġa bī-dād üzre bī-dād ėylegey[1973]

Lutfî

Leyletü'l-mi'rācnıñg şerḥi saçı tābındadur
Ḳābe ḳavseyn ittiḥādı ḳaşı miḥrābındadur[1974]

Bu da onun

Ay cemāliñg lā-yezāl u bī-bedel ḥüsnüñg cemīl
Ay yüzüñgdür aḥsenü't-taḳvīm üçün revşen delīl[1975]
Zülfüñgiz ḥayrānı mėn kim yılda bir yeldā bolur
Ayda kim kördi ėkki yeldā tüni mundaḳ ṭavīl[1976]
Aġzıñg u bėliñg<niñg> esrārın kemāhī bilmeyin
Mū-şikāf u ḫurde-bīnler içre bolmış ḳāl u ḳīl[1977]

[1972] Sanki göz ile gönlüm için sana kavuşma vakti olmuş; gözümün seğirmesi, gönlümün takılması çabuk oldu.

[1973] Gönlümü her an mutlu edecek bir yâr istedim; Canıma haksızlık üstüne haksızlık edeceğini bilmedim.

[1974] Miraç gecesinin izahı saçının büklümündedir; kaş ve yayın(kabe kavseyn) birleşmesi kaşının mihrabındadır.

[1975] Ay yüzün ebedî ve benzersiz, çekiciliğin güzel; ay yüzün yaratılmışların en güzeli için apaçık bir delil.

[1976] Zülfünüzün hayranıyım; çünkü yılda bir (kez) uzun (gece) olur, (ama) ayda (yani sevgilide) bu kadar uzun iki yelda gecesini kim gördü?

[1977] Ağzın ile belinin sırlarını tam anlamıyla bilmeden her şeyi kılı kırk yararcasına titizlikle inceleyenler arasında dedikodu olmuş.

(10) Bu da onun

Ḥüsnüñge baḳḳan sayı artar mėniñg ḫayrānlıġım
Toymaḳ ister mėn cemālıñgdın zihī nādānlıġım[1978]

Bu da onun

Köktedür her dem fiġānım körgeli sėn māhnı
Da'vī-yi mihriñgge tanuḳ tartadur mėn āhnı[1979]
Sėn kibi Sultânnı sėvmek ḫaddım ėrmestür velī
Bu belālıġ 'ışḳ farḳ ėtmes gedā vü şāhnı[1980]

Bu da onun

Ėy saçıñg şeydā köñgüllerniñg sevād-ı a'ẓamı
Ḥalḳa ḫalḳa rūḥnıñg ser-menzilidür her ḫamı[1981]

(130b/1) Bu da onun

Bolmışam dīvāne sal boynumġa zülfüñg bendini
Ötti iş andın ki ḳılsam güş nāṣıḥ pendini[1982]

[1978] Güzelliğine baktıkça benim hayranlığım artar; güzelliğinle doymak isterim, bilgisizliğim ne hoş!

[1979] Sen ay (yüzlü sevgili)yi göreli feryadım her an göktedir; sevginin davasına tanık (olarak) ben âh çekerim.

[1980] Senin gibi sultanı sevmek haddim değildir; ancak bu belalı aşk fakir ve şahı ayırt etmez.

[1981] Ey (sevgili), saçın gönüllerin Mekkesidir, halka halka her büklümü ruhun durağıdır.

[1982] Dîvâne olmuşum, zülfünün bağını boynuma dola; nasihat verenin öğüdünü dinlemekten iş geçti.

Sultân Ḥüseyn Mîrzâ

Ėy sa‘ādet maṭla‘ı ol ‘ārıż-ı māhıŋ sėniŋ
Ehl-i bīniş tūtiyāsı ḫāk-i der-gāhıŋ sėniŋ[1983]
Ḥācet ėrmes ḥażretiŋde ‘arż-ı ḥācet ėylemek
Çün tecellī közgüsidür ṭab‘-ı āgāhıŋ sėniŋ[1984]

Bu da onun

Ėy köŋül boldunŋ vefāsız dil-rübālardın ḫalāṣ
Şükr ḳıl bolġan kişi yaŋlıġ belālardın ḫalāṣ[1985]

(5) Bu da onun

Közlerim kör ėt ḳażā tā şekl-i mevzūn körmeyin
Özni bir Leylī-veşī ‘ışḳıda Mecnūn körmeyin[1986]

Sultân Mahmûd Han

Nėççe ḳılġay sėn sefer ėy serv-i ser-gerdān aḫī
Bizni yandurdunŋ firāḳ otıġa sėn hem yan aḫī[1987]

Bu da onun

‘Ālem ehli birle ‘ālemdin vefā tapmas kişi
Ėy ḫōş ol āzāde kim yoḳtur bular birle işi[1988]

[1983] Ey, saadetin doğuş yeri senin yüzünün yanağıdır; basiret sahiplerinin sürmesi senin dergahının toprağıdır.

[1984] Huzurunda ihtiyacı arz etmek gerekmez; çünkü senin basiret sahibi yaradılışın tecelli aynasıdır.

[1985] Ey gönül, vefasız dilrübalardan kurtuldun; belalardan kurtulan kişi gibi şükret.

[1986] (Ey) kaza, biçimli şekli görmeyeyim, kendimi bir Leyla gibi Mecnun görmeyeyim diye gözlerimi kör et.

[1987] Ey perişan bir sevgili (gibi olan) dost, nasıl sefere çıkarsın, bizi ayrılık ateşiyle yandırdın, sen de yan.

[1988] Kişi insanlarla dünyadan vefa bulmaz; ey, bunlarla işi olmayan hür (kişi) hoştur.

Sultân Mes'ûd Mîrzâ

Cennetü'l-me'vā ki dėrler yārnıng kūyı ėmiş
Ṭūbiī kim vaṣf ėterler ḳadd-ı dil-cūyı ėmiş[1989]

Bu da onun

Dėr ėdim kim bolmaġay bī-yār revşen közlerim
Mėn dėgen dėk āh kim boldı mu'ayyen közlerim[1990]

(10) Baysungur Mîrzâ

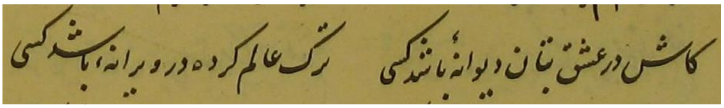

Sultân Alî Mîrzâ

Vaṣlıda maġrūr boldung hecride zār ėy köngül
Nė anıng birle nė ansız ṭāḳatım bar ėy köngül[1991]

Mîr Mogul

Ol ki at üstide cevlān ėylep ot tėg yanadur
Ot dėmeng ėy dostlar kim ḳıpḳızıl dīvānedür[1992]
Alġan ėrmes aġzıġa meyni vü körgen hem ėmes
Ṭurfedür bu kim leb-i mey-gūn közi mestānedür[1993]

[1989] Cennetü'l-me'vâ için yârın mahallesiymiş derler; vasfettikleri tûbâ onun gönül çelen boyu imiş.

[1990] Yârsız gözlerim parlamaz derdim; âh ki benim dediğim gibi gözlerim belirdi.

[1991] Ey gönül, vuslatında mağrur, ayrılığında inleyen oldun; ey gönül, ne onunla ne onsuz gücüm var.

[1992] O at üstünde gezip dolaşıp ateş gibi yanmaktadır; ey dostlar, ateş demeyin çünkü kıpkızıl dîvânedir.

[1993] Ağzına mey almaz ve görmez, bu şaşılacak bir şeydir; çünkü şarap renkli dudağı, gözü sarhoş gibidir.

(131a/1) Bu da onun

Közlerimninĝ nūrı vü könĝlüm ḥużūrı yārdur
Her kişininĝ yārı ḥāżırdur ḥużūrı bardur[1994]

Hecrî

Āşnālıġ ger ḳılur bolsanĝ cüdālıḳ ḳılmaġıl
Ger ḳılur bolsanĝ cüdālıġ āşnālıḳ ḳılmaġıl[1995]

Bu da onun

Ḳılma bī-devlet mėni yalġuz ḳoyup miḥnet bile
Her ḳaçan ʻazm ėyleben ḳılsanĝ sefer devlet bile[1996]

Bu da onun

Kėlse sāḳī bolsa meclisninĝ çerāġı kāşkī
Bolsa dāyim bezm ara anınĝ ayaġı kāşkī[1997]

(5) <Babur>

Nė körey ṭūbīni ḳadd-ı ḫōş-ḫırāmınĝ barıda
Nė ḳılay sünbülni ḫaṭṭ-ı müşk-fāmınĝ barıda[1998]
Kim Ḫıżr suyın aġızlanġay lebinĝninĝ ḳaşıda
Kim Mesīḥ elfāẓıdın dėgey kelāmınĝ barıda[1999]
Bizdin ayru dāyim ėl birle içer sėn bādeni

[1994] Gözlerimin nuru ve gönlümün huzuru yârdır; herkesin yârı yanındadır, huzuru vardır.

[1995] Eğer âşinalık etsen ayrı düşme; eğer ayrılacaksan tanış olma.

[1996] Her ne zaman niyet edip mutlulukla sefere çıksan beni sıkıntı içinde yalnız bırakıp mutsuz etme.

[1997] Keşke sâkî gelse, meclisin ışığı olsa; keşke onun ayağı daima mecliste olsa.

[1998] Hoş bir şekilde salınan boyun varken tuba ağacını görmem; mis kokulu taze sakalların varken sünbülü ne yapayım.

[1999] Kim Hızır suyunu senin dudağın karşısında ağıza alır; kim senin sözün karşısında Mesih sözlerini söyler?

Bizni hem gāhī saġın şurb-ı müdāmıŋ barıda[2000]
Babur ol gül kūyıda bülbül kibi taptıŋ maḳām
Bir nevā-yı rāst ḳıl mundaḳ maḳāmıŋ barıda[2001]
Kim körüptür ėy köŋül ehl-i cehāndın yaḫşılıġ
Kim ki andın yaḫşı yoḳ köz tutma andın yaḫşılıġ[2002]
(10) *Mėndin özge ḫastelerġa la'lidin dermān bėrür*
Mėn bėrür mėn cān u ol 'ömr özgelerge cān bėrür[2003]
Bolġalı ḳaddıġa māyil vaṣlıdın maḥrūm mėn
Baburā ol ḥüsn naḫlı bir meger ḥırmān bėrür[2004]
Nė çemende serv bar ol ḳāmet-i ra'nā kibi
Nė gülistān içre gül bar ol ruḫ-ı zībā kibi[2005]
Nė cefā ṭavrıda bar dünyāda ol bī-mihr dėk
Nė vefā bābıda bar 'ālemde mėn şeydā kibi[2006]

[2000] Şarabı bizden ayrı, daima başkalarıyla içersin, sürekli içerken bizi de ara sıra düşün.

[2001] Babur, o gülün(sevgilinin) mahallesinde bülbül gibi, yer buldun; bu kadar makamın varken bir rast nâmesi icra et.

[2002] Ey gönül, kim cihandan iyilik görmüştür? Hayrı olmayandan iyilik bekleme.

[2003] Dudağıyla benden başka hastalara derman verir; ben can veriyorum (ölüyorum), o başkalarına can veriyor.

[2004] Boyuna istekli olalı vuslatından mahrumum. Ey Babur, o bir güzellik fidanı, sanki ümitsizlik verir.

[2005] Ne o güzel boylu gibi çimenlikte servi var, ne o güzel yanak(lı sevgili) gibi gül bahçesinde gül var.

[2006] Ne dünyada o sevgisiz gibi eziyet eden var, ne âlemde ben dîvâne gibi vefalı olan var.

(131b/1) *Minse abraş ol ḳuyaş köymey nėtey kim Baburā*
Mėni köydürmekke yėldür merkeb ottur rākibī[2007]
Bu kėçe külbemġa kėldi ol ḳuyaşım yaşurun
Ḳarnlarda kėlmedi hergiz munıñ-dėk kėç ḳurun[2008]
Serv dėk ḳaddı firāḳıda fiġānımdur bülend
Gül kibi ruḫsāre hecride yaşımdur lāle-gūn[2009]
Çarḫnıñ mėn körmegen cevr ü cefāsı ḳaldı-mu
Ḫaste köñlüm çėkmegen derd ü belāsı ḳaldı-mu[2010]
(5) *Mėni ḫ[v]ār ėtti vü ḳıldı müdde'īni perveriş*
Dehr-i dūn-perverniñ özge müdde'āsı ḳaldı-mu[2011]
Çün mėni ḳoymas felek her laḥẓa vaṣl eyyāmıda
Tañ yoḳ ėy bī-mihr eger ölsem firāḳıñ şāmıda[2012]
Alıda kūyın körüñ ėlgide çevgānın körüñ
Yüzide zülfī bile gūy-ı zenaḫdānın körüñ[2013]
Dėr ki Babur iltifāt ėyley sañga yėtken zamān

[2007] Ey Babur, o güneş (sevgili) alaca ata binse yanmayıp ne yapayım? Ben yandırmak için merkep rüzgardır, binicisi ateştir.

[2008] Bir gece o güneşim(sevgilim) kulübeme gizlice geldi, asla vakitlice gelmedi, bunun gibi geç vakit geldi.

[2009] Servi gibi boyundan ayrı feryadım yüksektir, gül gibi yüzünden ayrı iken gözyaşım lale renklidir(kanlı).

[2010] Feleğin benim görmediğim eziyeti sıkıntısı kaldı mı? Hasta gönlümün çekmediği derdi, belası kaldı mı?

[2011] Beni değersizleştirdi ve ayak direyenleri besledi, soyduzları koruyan dünyanın başka iddia edeceği şey kaldı mı?

[2012] Felek beni hiçbir zaman vuslat günlerinde bırakmaz; ey sevgisiz, eğer senin ayrılık akşamında ölsem şaşılmaz.

[2013] Karşısında (sevgilinin) mahallesini görün, elinde çevganını görün, yüzünde zülfü ile top gibi çenesini görün.

Manĝa yėtkeç ḳaşıda yüz çın u yalġanın körüng[2014]
Ġonçe dėk könĝlüm mėninĝ gül-zār meyli ḳılmaġay
Ġam bile bütken könĝül gül-geşt ile açılmaġay[2015]
(10) *Yārdın āzār könĝlüm içre bī-ḥad bardur*
Ėy ḥōş ol könĝül anĝa nė yār u nė āzārdur[2016]
Ya ḳaşınĝ yanĝlıġ ėgilgen cism-i zārımnı mu dėy
Ya saçınĝ dėk tīre bolġan rūzgārımnı mu dėy[2017]
Körmegey ėrdim cemāl-i ʻālem-ārā kāşkī
Bolmaġay ėrdim barı ʻālemġa rüsvā kāşkī[2018]
Ḳılmaġay ėrdi könĝül ʻışḳın heves bel tilge hem
Kėçmegey ėrdi anınĝ dėk lafẓ aṣlā kāşkī[2019]
(132a/1) *Ḳaşı yalar kūyıda ʻömr-i şerīf ėtgünçe ṣarf*
Ḳılġay ėrdim mescid ü miḥrāb ara cā kāşkī[2020]
İḫtiyār ėt özge iş Babur ki ḥāṣıl bolmaġay

[2014] Babur sana ulaştığım zaman iltifat edeyim, bana der. Bana gelince karşısında yüz doğru ve yalanını görün.

[2015] Benim gonca gibi gönlüm gül yanaklı sevgiliyi istemez, gam ile büyüyen gönül gülü seyretmekle açılmaz.

[2016] Gönlümde yâr tarafından ıztırap pek çoktur; ey, hoş, o gönül ona ne yâr ve ne sıkıntıdır.

[2017] Yay (gibi) kaşın gibi eğilmiş inleyen bedenimi mi anlatayım veya saçın gibi karanlık ömrümü mü anlatayım?

[2018] Keşke âlemi süsleyen güzelliğini görmeseydim; keşke bütüm dünyaya rezil rüsva olmasaydım.

[2019] Gönül onun aşkına heves etmeseydi, belki dilden de öyle bir lâf hiç geçmeseydi, ne olurdu?

[2020] Yay kaşlılar mahallesinde şerefli ömrü harcayıncaya kadar keşke mescit ve mihrapta yer edinseydim.

‘Işḳ vaṣl u ‘ayş ile ‘işrettin illā kāşkī[2021]
Nėççe rüsvā bolġa mėn ‘ışḳ içre şeydālıġ bile
Hīç kişi körmey durur ‘āşıḳ bu rüsvālıġ bile[2022]
Şeyḫ şi‘rim men‘ ėter yėtmey belāġat lafẓıġa
Nė’ylegey yā Rab kişi bu pīr-i nā-bāliġ bile[2023]
(5) *Şām-ı hicrānın manga ol bī-vefā körsetmegey*
Hecr şāmı asru mühlikdür ḫudā körsetmegey[2024]
Açmaġay közini tā sögmekke aġzın açmaġay
Yüzini körsetmegey tā yüz cefā körsetmegey[2025]
Ol ki yıllar aylar ötkergey ġam u mātem bile
Şād u ḫurrem bolmaġay Nevrūz ile bayram bile[2026]
Ol ki devrānnınga ayaġıdın dem-ā-dem ḳan yutar
Neş’e tapmas ger içer her devr cām-ı Cem bile[2027]
Dėme ėy hem-dem diyār u yār sözin kim mėninga
Ülfetim yoḳ ‘ālem ehli birle bel ‘ālem bile[2028]

[2021] Babur, başka iş seç; çünkü zevk ü safa ile yiyip içmekden başka aşk, vuslat elde edilmez, ne olurdu…

[2022] Aşk içinde dîvânelikle ne kadar rezil rüsva olacağım? Hiç kimse bu rüsvalık içinde olan âşık görmez.

[2023] Şeyh belagat sözüne erişmeden şiirimi yasaklar; yâ Rabbi, bu kemâle ermemiş yaşlı kişi ile ne yapayım?

[2024] O vefasız bana ayrılık akşamını göstermesin; ayrılık akşamı çok öldürücüdür, Allah göstermesin.

[2025] Gözünü açmasın, sakın sövmek için ağzını açmasın; yüzünü göstermesin, sakın yüz eziyet çektirmesin.

[2026] Gam ve matemle yıllar, aylar geçiren Nevruzla bayramla mutlu neşeli olmaz.

[2027] Feleğin kadehinden her zaman kan yutan sürekli Cem kadehiyle içse de neşelenmez.

[2028] Ey dost, ülkr ve yârdan bahsetme; çünkü insanlarla belki âlemle benim hiç alâkam kaynaştığım yok.

(10) *Kim ki bolġay sėn kibi ʻālemde dil-dārı anıng̃*
Her ḳayan ʻazm ėylese bolġay Ḫudā yārı anıng̃[2029]
Kūyıdın mėn ʻazm ėter mėn ḳalġu dėktür ḫāṭırım
Ḫāṭırımnı saḫlasa Tėng̃ri nigeh-dārı anıng̃[2030]
Kėldim ėrse kėlmedi hergiz anıng̃ kөng̃lide raḥm
Bardım amımā barmadı kөng̃lümdin āzārı anıng̃[2031]
Hecr ara ʻişret ayaġın bar mu nūş ėyler çaġım
Sėnsizin yörüp ayaḳ içkünçe sėnsizin ayaġım[2032]
(132b/1) *İsterem ėy ʻışḳ mėndin ḳalmaġay nām u nişān*
Tofraḳ ėt cismimni daġı yėlge bėrgil tofraġım[2033]
Nėççe laʻlıng̃-dėk mėning̃ baġrım tola ḳan ḳılġa sėn
Ḫāṭırımnı nėçe zülfüng̃-dėk perīşān ḳılġa sėn[2034]
Nėççe yėtkürgey sėn ėl başını kökke mihr ile
Nėççe mėni cevrdin yėr birle yeksān ḳılġa sėn[2035]
Manga barmaḳ müşkil ü kėlmek sanga āsān ėrür
Uşbu müşkilni manga yā Rab sėn āsān ḳılġa sėn[2036]

[2029] Dünyada senin gibi sevgilisi olanın, her nereye gitse Huda yârı olur.

[2030] Onun mahallesinden (ayrılmaya) niyetlenirim, aklım gönlüm (orada) kalacak gibidir; gönlümü saklasa Tanrı onun koruyucusudur.

[2031] Geldiğimde onun gönlüne merhamet duygusu asla gelmedi; gittim ama gönlümden onun ıztırabı gitmedi.

[2032] Ayrılıkta içki kadehini içecek zamanım var mı? Sensiz yürüyüp kadeh içecek kadar kadehim sensiz.

[2033] Ey aşk, bende nam, iz kalmasın; bedenimi toprak et ve toprağımı rüzgara ver, isterim.

[2034] Benim bağrımı dudağın gibi nasıl kan dolduruyorsun, gönlümü zülfün gibi nasıl perişan ediyorsun!

[2035] Yabancıların başını sevgiyle göğe nasıl çıkarıyorsun; beni nasıl zulüm ile yerle bir ediyorsun.

[2036] Benim için gitmek zor, senin için gelmek kolaydır; yâ Rabbi, benim için bu güçlüğü sen kolaylaştır.

(5) *Dostluḳnı ger tiler sėn ėylesen̂g iṣbāt kėl*
Ṣoḥbetin̂gga asru köp müştāḳdur mėn bat kėl[2037]
Bar mu ėrkin hīç nėme ʿālemde hicrāndın yaman
Her nė kim andın yamanraḳ yoḳ budur andın yaman[2038]
Ger közün̂gdin tüştüm ėrse kördüm anı bādedin
Boldı taḳṣīr ėmdi sėn ötker mėn üftādedin[2039]
Ülfetim ėl birle azdur köptür ėl cevri man̂ga
Nė mėnin̂g ṭavrum yaḳar ėlge nė ėl ṭavrı man̂ga[2040]
Gūşeī tutsam cehānnın̂g ehlidin ġam körmesem
İsterem ėl körmese mėni vü mėn hem körmesem[2041]
(10) *Zehr-i hicrān içmişem her bāde tiryāḳī man̂ga*
Mey ḫumārı başta yayn çoḫtur çaġır sāḳī man̂ga[2042]
Bizge çün mihrin̂g yoḳ ėlge mihribānlıġ ḳılmaġıl
Yaḫşılıġ çün ḳılmadın̂g bārī yamanlıġ ḳılmaġıl[2043]
Boldı hecrin̂g dūzaḫının̂g ber-ṭaraf bolmaḳ çaġı
Kim viṣālın̂gnın̂g delīlidür közümnin̂g uçmaġı[2044]

[2037] Eğer dostluk istiyorsan, gel, ispatla; sohbetini çok özlüyorum, hemen gel.

[2038] Dünyada ayrılıktan daha kötü hiçbir şey var mı acaba? Her ne kadar ondan daha kötüsü yoksa bu ondan (daha)kötüdür.

[2039] Eğer gözünden düştüysem bunu şarapta gördüm; şimdi kusur oldu, sen, ben bîçâreden geçir.

[2040] Başkalrıyla irtibatım azdır, yabancıların bana zulmü çoktur; ne benim tavrım başkalarına ne başkalarının tavrı bana yakışır.

[2041] Bir köşe tutsam, insanlardan gam görmesem; el beni görmesin isterim ve ben de görmesem…

[2042] Ayrılık zehri içmişim, her şarap benim için bir panzehir; şarap sarhoşluğu fecr (vakti) başta çoktur, sâkî bana şarap…

[2043] Madem bize sevgin yok, başkasına dostluk gösterme; madem iyilik etmedin hiç olmazsa kötülük (de) etme.

[2044] Ayrılığın cehenneminin bertaraf edilme vakti oldu; çünkü gözümün seğirmesi vuslatının delilidir.

Bu vezin ile recez vezninin arasında fark bir hafif sebebdir. Eğer bu (133a/1) veznin başlangıcında bir hafif sebeb artırsak recez vezni olur. Örnek:

Bu çarḫnıng̑ mėn körmegen cevr ü cefāsı ḳaldı-mu
Hem ḫaste köng̑lüm çėkmegen derd ü belāsı ḳaldı-mu[2045]

Türkler arasında bir şarkı var ki ***tarhânî*** derler, bu vezni onun için bölerler, iki devirde bağlanmıştır: Taksimi bir devirde ve nağmesi bir devirde. Sultân Hüseyin (5) Mîrzâ'nın zamanında yine bizzat ***Türkî*** olarak adlandırılan bir şarkı çıḳtı, onda da bu vezni bölerler, o da iki devirde bağlanmıştır.

İkinci vezin

Kėlgil ėy ārām-ı cān nėçe tartay intiẓār
Ḳıldı hecrin̑g̑ nā-tüvān ḳıldı şevḳın̑g̑ bī-ḳarār[2046]

Bu vezin Türkler arasında ***koşuk*** olarak isimleştirilmiştir. ***Urguştek*** yazarken (de) (10) bu vezni paylaşırlar.

Üçüncü vezin

Hecrnin̑g̑ ḫastesi mėn vaṣlnın̑g̑ muntaẓırı
Ol biri cān aladur cān bėrür uşbu birr[2047]

Selmân

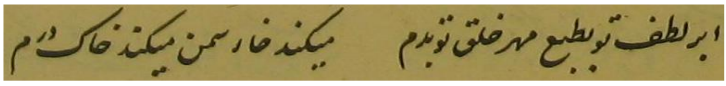

[2045] Bu feleğin benim görmediğim cevr ü cefası kaldı mı ve hasta gönlümün çekmediği dert ve belası kaldı mı?

[2046] Ey can huzuru, gel, nasıl beddua edeyim; ayrılığın güçsüz, arzun kararsız etti.

[2047] Ayrılığın hastasıyımi vuslatın gözleyeni, biri can alır, biri can verir.

Dördüncü vezin

(133b/1) 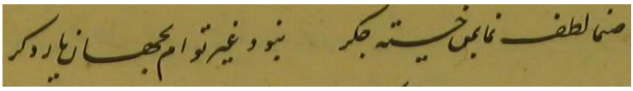

Nė melek andaḳ ėrür nė ėrür ança kişi

Ḳamer anınĝ muḳırı ḳuyaş anınĝ ḳayaşı[2048]

Beşinci vezin

Husrev

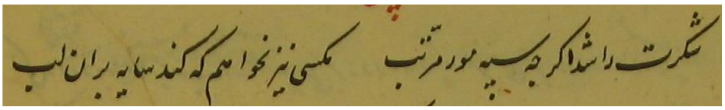

(5) Nevâyî

Köredür mėn baradur yār u ḳalur mėn mėn-i güm-reh

Bara alman tura alman nė ḳatıḳ ḥālet ėrür veh[2049]

Câmî

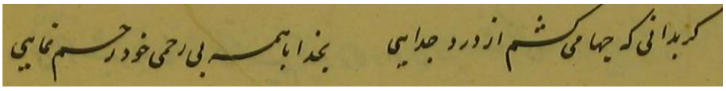

Selmân

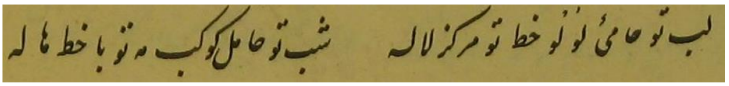

Altıncı vezin

Sözlep ol la'l-i şeker-ḫānı şeker-rīz ėte sėn

Açıp ol zülf-i semen-sānı dil-āvīz ėte sėn[2050]

(10) *Geh ḳaşınĝ sėgritip ü gāh közünĝ oynatıban*

[2048] Ne melek onun gibidir ne (de) (her hangi bir) kişi öyledir; ay onun onaylayıcısı, güneş onun soyudur.

[2049] Görüyorum yâr gidiyor ve ben yolunu şaşırmış kalıyorum; gidemem, duramam, ne zor durumdur, eyvah!

[2050] O tatlı dilli dudaktan bahsedip şeker saçarsın; yasemen gibi perçemlerini açıp gönlü cezbediyorsun.

Nė belā fitne mėninġ cānıma engīz ėte sėn[2051]
Sü kibi tīġ çėkip tünd semendinġni minip
Yėldürüp her sarıġa mėninġ otum tīz ėte sėn[2052]
Közleriniġ hecride bīmār mėn ü baḳmay sėn
Mėn-i aġrıḳḳa meger baḳḳalı perhīz ėte sėn[2053]

Câmî

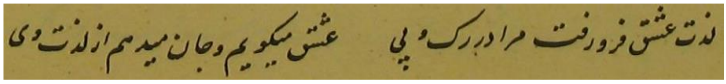

(134a/1) Sa'dî

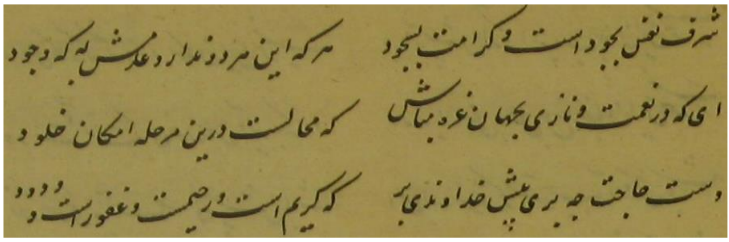

Bu da onun

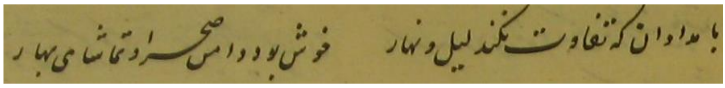

(5) Bu da onun

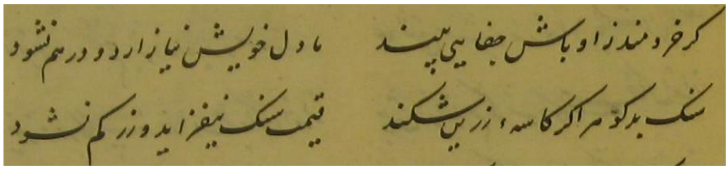

Husrev

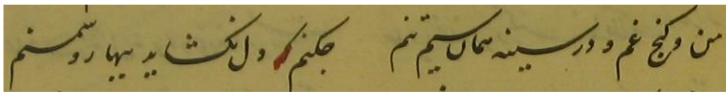

[2051] Bazen kaşını oynatıp bazen de *Geh ḳaşınġ segritip ü gāh közünġ oynatıban Nė belā fitne mėninġ cānıma engīz ėte sėn*

[2052] Asker gibi kılıç çekip haşin, çevik atına binip yel gibi sürerek her tarafta benim ateşimi çabuklaştırırsın.

[2053] Gözlerinden ayrı hastayım ve ben hastaya bakmıyorsun; sanki bakma hususunda perhiz yapıyorsun.

Bu da onun

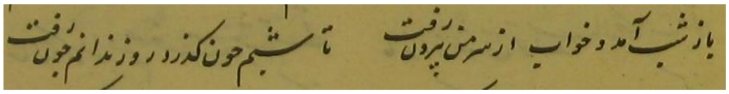

Bu da onun

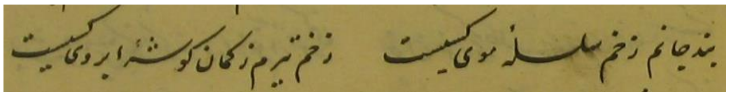

(10) Hâfız

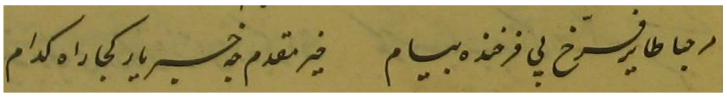

Bu da onun

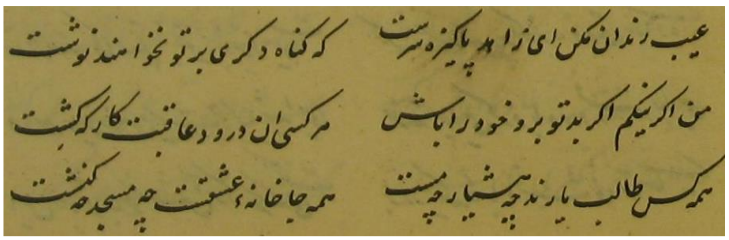

(134b/1) Bu da onun

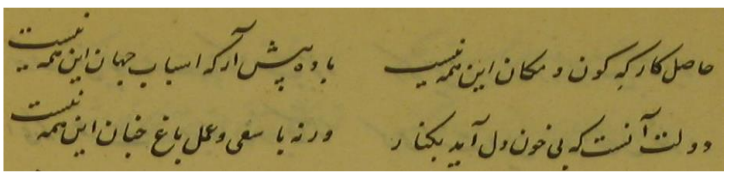

Bu da onun

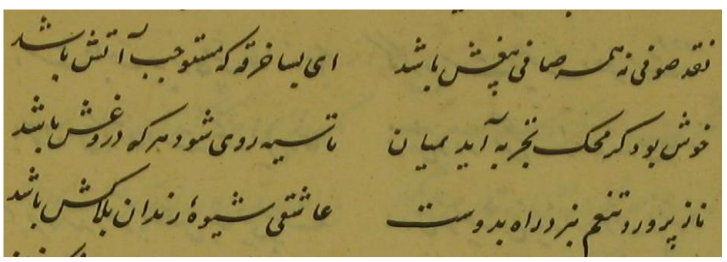

(5)

Bu da onun

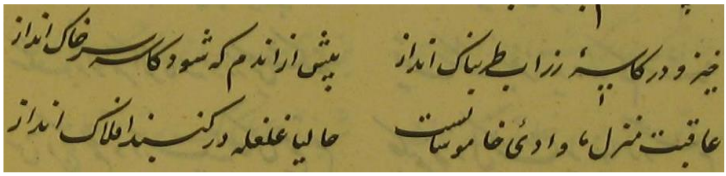

Bu da onun

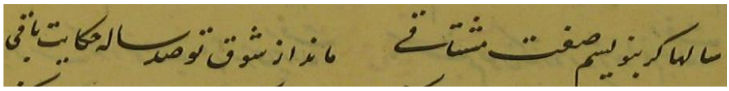

Bu da onun

(10)

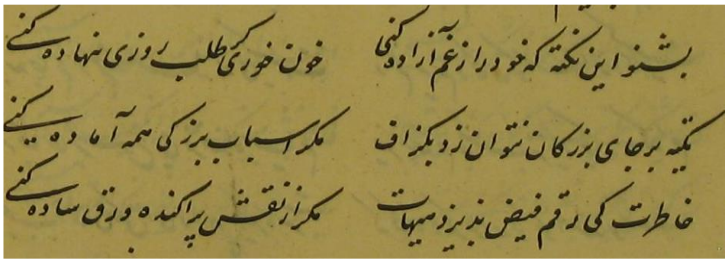

(135a/1)

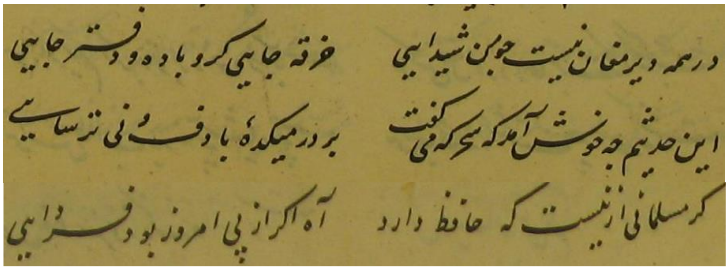

Hasan

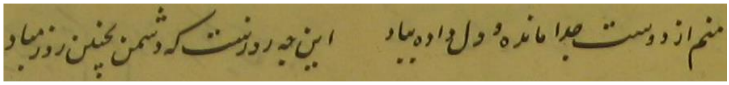

Kemâl

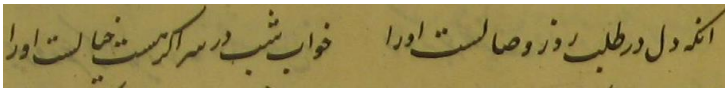

Bu da onun

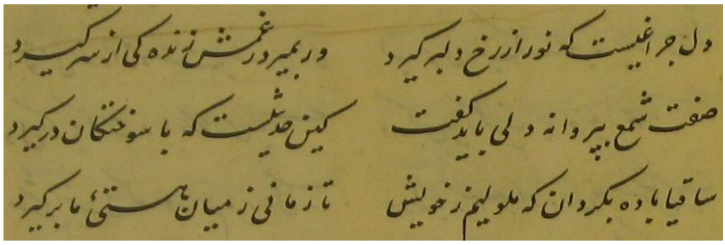

(5)

Bu da onun

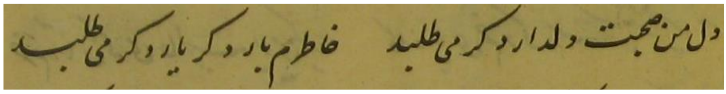

<Câmî>

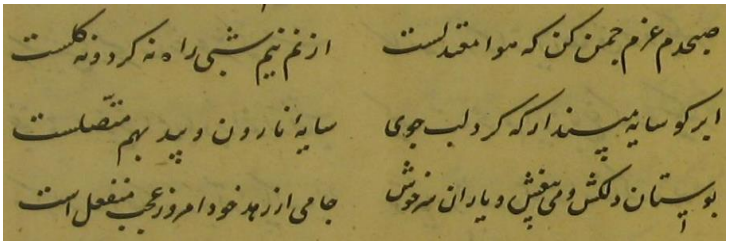

(10)

Bu da onun

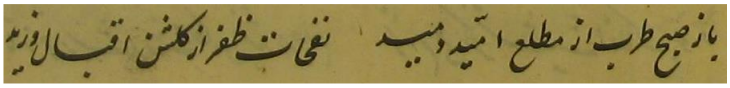

(135b/1) Bu da onun

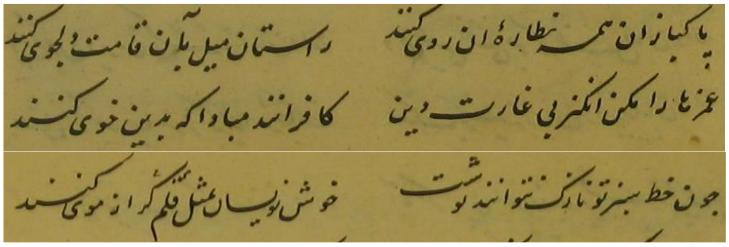

Bu da onun

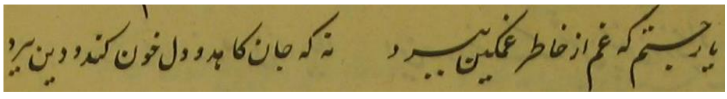

Bu da onun

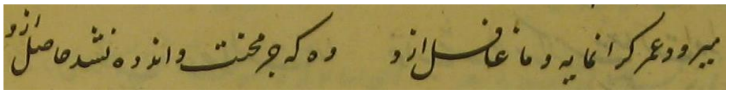

Selmân

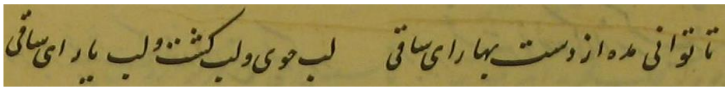

(5) Bu da onun

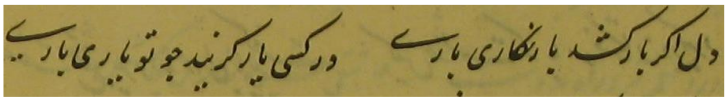

İmâd

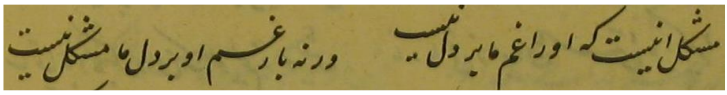

Kâtibî

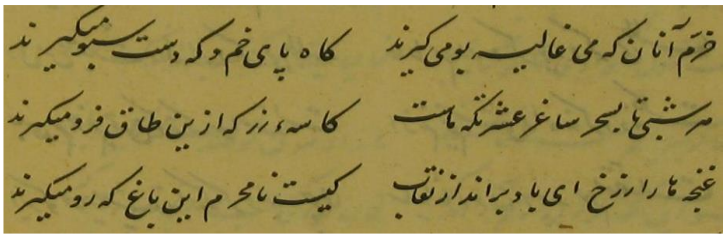

(10) Bu da onun

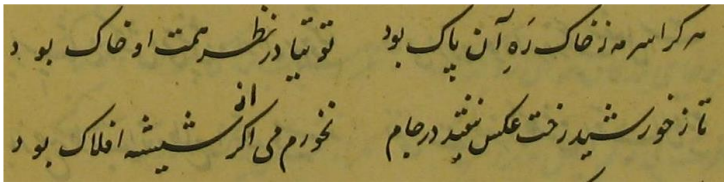

Bu da onun

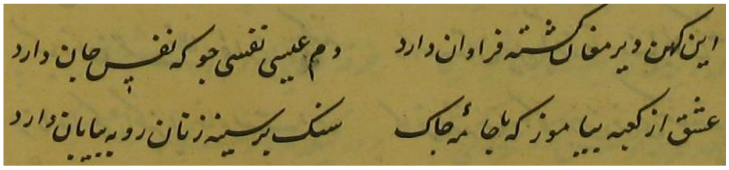

(136a/1) Âsafî

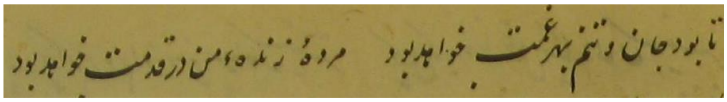

Bu da onun

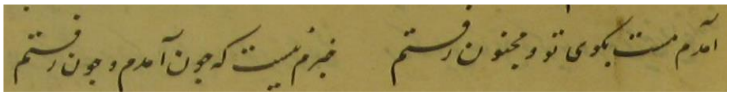

Benâî

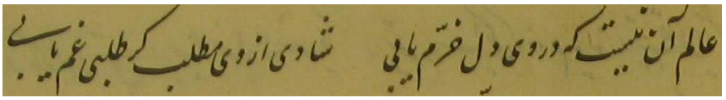

Sâlih

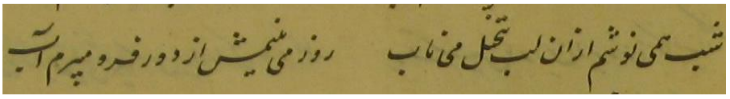

(5) Bu da onun

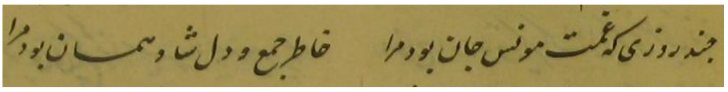

Bu da onun

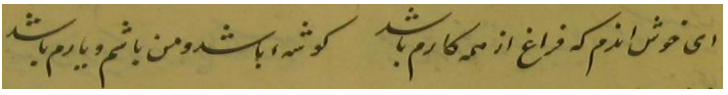

Bu da onun

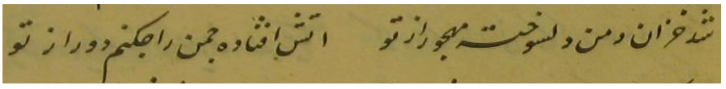

Bu da onun

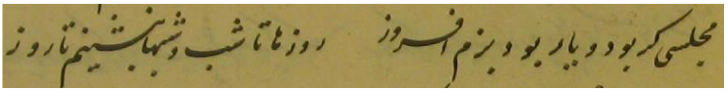

Afdalî

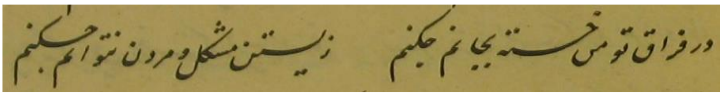

(10) Hilâlî

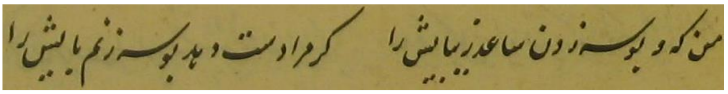

Bu da onun

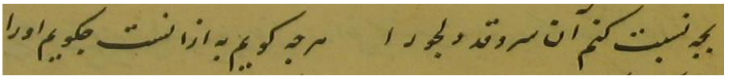

Bu da onun

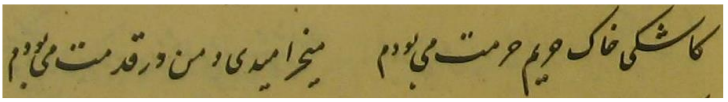

Bihiştî-i Hisârî

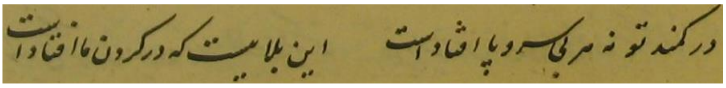

(136b/1) Nevâyî

Barma kim her dem özümni bile alman sėnsiz
Kėl ki bir laḥẓa taḥammül ḳıla alman sėnsiz[2054]

Bu da onun

Lālenin̂g ġonçesi dėk baġrım oluptur tola ḳan
Veh ki ėl ġāfil ü köydürdi mėni dāġ-ı nihān[2055]

Bu da onun

Veh ki ol şūḫ barıp cānıma ot saldı yėne
Tilmürüp ėkki közüm yolġa baḳıp ḳaldı yėne[2056]

Bu da onun

Yārdın yaḫşı ėmes ėylemegi yār gile
Yoḳsa sėn yārdın ėrdi manĝa bisyār gile[2057]

(5) Bu da onun

Boyını kim ki münāsib dėse serv-i çemene
Aġaç urmaḳ kėrek ol ėgri naẓar ḳaḥbe-zene[2058]

[2054] Gitme, çünkü sensiz kendimi hiç bilemem; gel, çünkü bir an sensiz(liğe) tahammül edemem.

[2055] Bağrım lale goncası gibi kan dolmuştur; eyvah ki el gafil ve beni gizli yara yandırdı.

[2056] Eyvah, o şuh gidip yine canıma ateş koydu; delirip iki gözüm yine yola bakıp kaldı.

[2057] Yârın şikayet etmesi yârdan güzel değil; aksi hâlde sen yârdan bana pek çok şikayet vardı.

[2058] Onun boyunu çimenlik servisine denk diyen kem gözlü kahpe kadına sopa vurmak lâzım.

Enver-i Divâne

Mėndin ayrılma ki mėn ayrıla alman sėndin
Mėni hicrānġa ḳoyup barma ki ḳalman sėndin[2059]

Hecrî

Ḳıladur ėlge nihān mihrini iẓhār nėtey
Körmenĝler nė manĝa körsetedür yār nėtey[2060]
Yār yüzümni körüp derd ü ġamım bilse kėrek
Yüz körüp derd ü ġamım çāresini ḳılsa kėrek[2061]
Yana bir köz ġamıdın ḫaste körer mėn özni
Yana bir zülfḳa vābeste körer mėn özni[2062]
(10) *Mey ḫumārıdın olur her nefes efzūn derdim*
Sāḳiyā kėl bir ayaḳ bėr ki ėliktin bardım[2063]

Mîr ʻAlî-Şîr Nevâyî gazel tarzında, bu gazelde de baştan sona bir hikâye nazmolmuştur.

Tünekün birle bütün meclisi asru ḫ^{v}eş ėdi
Meclis ehli barı dil-ḫ^{v}āh u barı dil-keş ėdi[2064]
Barınınĝ sözi ėdi ḫūb u laṭīf ü rengīn

[2059] Benden ayrılma, çünkü ben senden ayrılamam; beni hicranda koyup gitme, çünkü senden uzak kalmam.

[2060] Gizli sevgisini başkasına gösterir, ne yapayım; görmeyin, yâr bana ne gösterir, ne yapayım?

[2061] Yâr yüzümü görünce dert ve gamımı anlasa gerek; yüz görünce dert ve gamımın çaresini bulsa gerek.

[2062] Yine kendimi bir göz gamı sebebiyle hasta görürüm; yine kendimi bir zülüfe bağlanmış görürüm.

[2063] Her nefes alışta şarap sarhoşluğuyla derdim çoğalır; ey sâkî, gel, bir kadeh ver, çünkü çaresiz kaldım.

[2064] Gecesiyle gündüzüyle bütün meclisi çok hoştu; meclistekilerin hepsi gönlün arzuladığı ve hepsi gönül çelendi.

Nė perīşān u nė bī-ma'nī vü nė çırmaş ėdī[2065]
(137a/1) *Yaḫşı mey yoḳ ėdi vü neş'e-i mey yaḫşı ėdi*
Nā-ḫōş ėl yoḳ ėdi vü asru hevā-yı ḫōş ėdī[2066]
Barı aḥbāb ėdi ḥāżır barı esbāb ėdi cem'
Sāz ḫ^{v}ānende bile nuḳl u mey-i bī-ġaş ėdī[2067]
Gāh pür-ḫande ėdi ėl lebi ser-ḫōşluḳdın
Mestlıġdın yana gāh ėl közi tola yaş ėdī[2068]
Barça ta'ẓīm ḳılıp birbirini mestāne
Gāh başta ayaḳ ėrdi ki ayaḳta baş ėdī[2069]
(5) *Tün yarımıġaça bu nev' ėdi vü andın soñ*
Meclis ehlinińg işi her sarıġa tarḳaş ėdī[2070]
Mėn ėliktin barıp ėrdim tutup ėlgimni birev
Mėni uyġattı köz açtım ėse ol meh-veş ėdī[2071]
Tartıp ėlgini ḳuçup boynını aġzını öpüp
Tañġaça oynamaḳ iş ėrdi nė ḫōş oynaş ėdī[2072]
Babur er herze dėdi meclis ėli 'ayb ėtmeñg

[2065] Herkesin sözü hoş, latif ve renkliydi; ne dağınık ne manasız ve ne (de) dolambaçlıydı.

[2066] Güzel şarap yoktu, şarap neşesi güzeldi;ve iyi olmayan yabancılar yoktu ve hava çok hoştu.

[2067] Bütün dostlar hazırdı, bütün malzemeler/ihtiyaçlar toplanmıştı: saz, şarkıcı, meze, şarap eksiksizdi.

[2068] Bazen sarhoşluktan herkesin dudaklarında gülücükler vardı; yine bazen sarhoşluktan gözlerinda dolu yaş vardı.

[2069] Hapsi sarhoş bir şekilde birbirine saygı gösterirken bazen başta ayak bazen de ayakta baş idi.

[2070] Gece yarısına kadar böyleydi, ondan sonra meclistekilerin işi her tarafa dağılmaktı.

[2071] Ben irademi kullanamaz olmuştum, biri elimi tutup beni uyandırdı. Göz(ümü) açtığımda ise o güzel vardı

[2072] Elini çekip, boynunu kucaklayıp, ağzını öpüp fecre kadar oynamak işti, ne hoş oynaş idi…

Kerem ėylenĝ anı maʿẕūr tutunĝ ser-ḫōş ėdi[2073]

Bu vezin ile beşinci vezin rubâînin arasındaki fark bir ayrılmış veteddir; eğer bu (10) veznin başından bir ayrılmış veted eksiltsek beşinci rubâî vezin olur. Örnek:

Ol laʿl-i şeker-ḫānı şeker-rīz ėte sėn
Ol zülf-i semen-sānı dil-āvīz ėte sėn[2074]

Bu veznin beyitlerinde *salim* ile *mahbûn*u bir araya getirmek mümkündür. Eğer mısranın ilk rüknü *mahbûn* olsa ikisi arasındaki fark ağır sebebdir. Nitekim bu beytin ikinci mısrasının (137b/1) ilk rüknünden ağır sebeb eksiltilir. Böyle latîf vezni *Miʿyār-ı Nusretî* sahibi yermiştir.

Yedinci vezin

Irakî

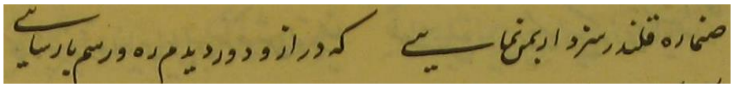

Nevâyî

Tilegim sėninĝ ḥużūrunĝ ṭalebim sėninĝ cemālinĝ
Nėçe kün tirigligimdin ġaraźım sėninĝ viṣālınĝ[2075]
(5) *Manĝa bāġdın ferāḥ yoḳ manĝa deşttin ṭarab yoḳ*
Ferāḥım sėninĝ ḥadīşinĝ ṭarabım sėninĝ cemālınĝ[2076]

[2073] Meclistekiler, eğer Babur boş abes söz söylediyse, ayıplamayın, lutfedin, onu mazur görün; (çünkü) sarhoştu.

[2074] O tatlı dilli dudağı şeker saçıcı yaparsın; yasemen gibi perçemliyi cezbedici yaparsın.

[2075] Dileğim senin huzurun, isteğim sennin yüzün; şunca günlük hayatımdın maksadım senin vuslatındır.

[2076] Bana bahçede ferahlık yok, çölde eğlence yok; sevincim senin haberin, eğlencem senin yüzündür.

Sa’dî

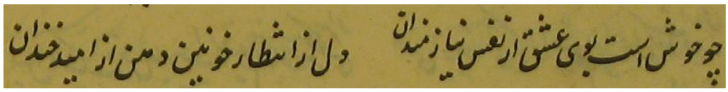

Husrev

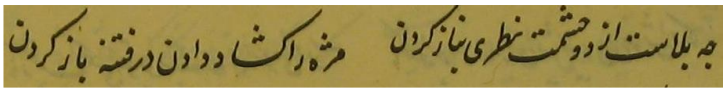

Bu da onun

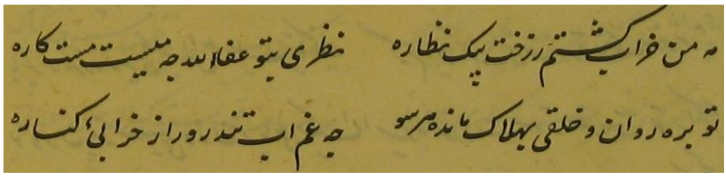

(10) Bu da onun

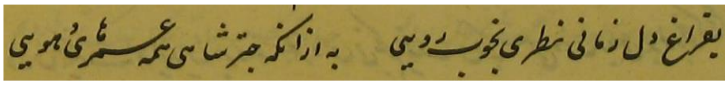

Hasan

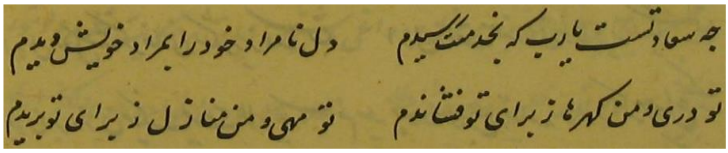

Husrev

(138a/1)

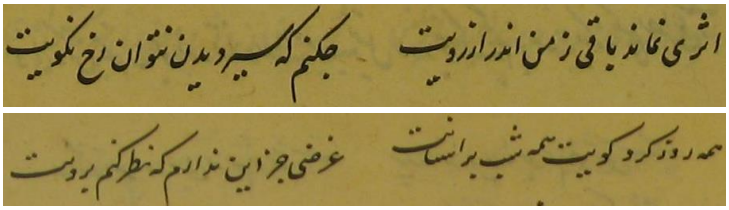

Hâfız

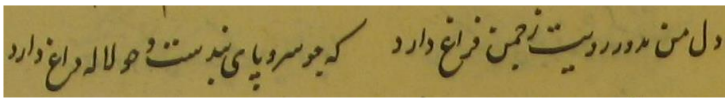

Kemâl

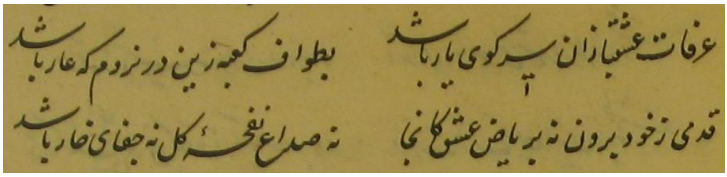

(5) Bu da onun

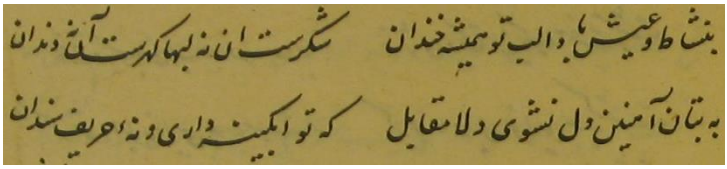

Ahmed Hâcî Beg

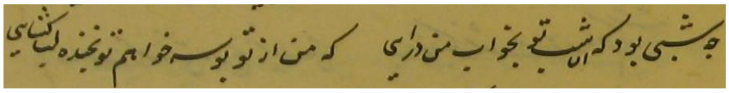

Hilâlî

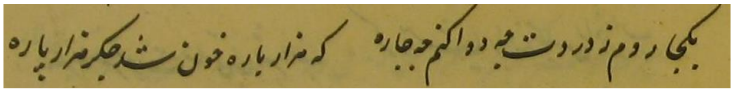

Sekizinci vezin

(10)

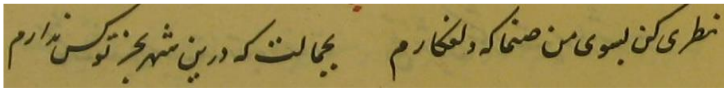

Dokuzuncu vezin

Attâr

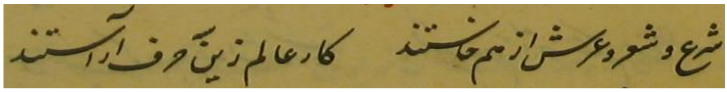

Ya mėni ḳaşıngġa yėtkür ḳıl kerem

Ya ḳaşımġa kėl közümge bas ḳadem[2077]

(138b/1) Sa'dî

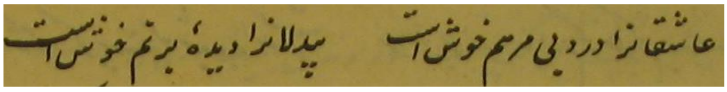

[2077] Ya kerem eyle, huzuruna eriştir ya adım at, yanıma, gözümün önüne gel.

Enverî

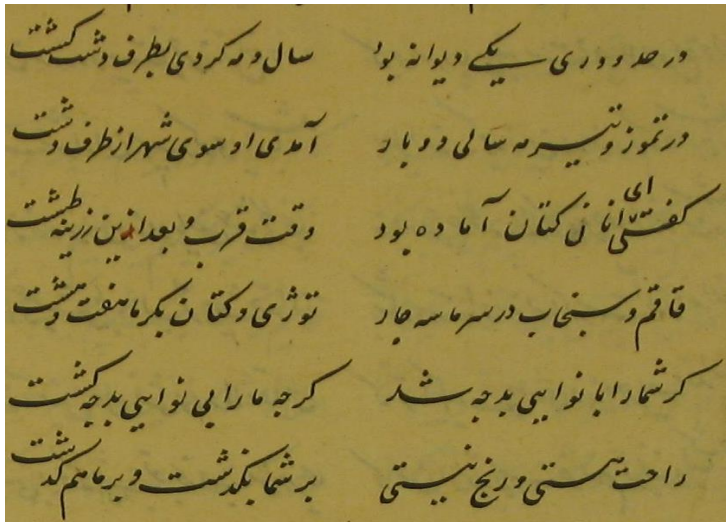

(5)

Selmân

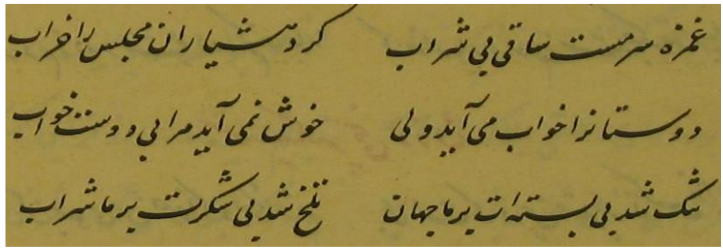

(10)

Kemâl

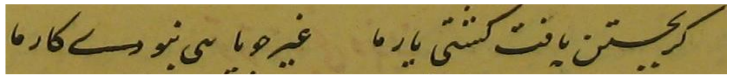

Bu da onun

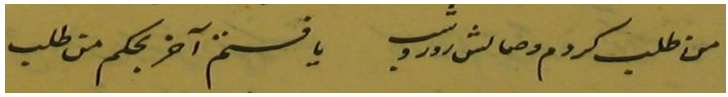

Şâhî

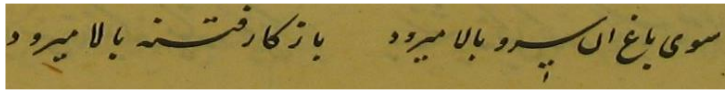

(139a/1) Mes’ûd Mûmî

Nevâyî

Ėkki ġonçenĝ ėrmes ėy gül-çihre teng
Aġzınĝ asru tar u könĝlünĝ asru kėnĝ[2078]
Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy
Ḳadd u ḫadd u saçı bėlini-mü dėy[2079]

Bu vezinde de mesnevî söylemişlerdir; (ama) önceki vezinlerden daha az. Bunlardan (5) Şeyh Attar'ın *Mantıku't-tayr*'ıdır. Yine bir çok mesnevîyi de bu vezinde söylemiştir. Yine Mevlânâ-i Rûmî'nin mesnevîsi de bu vezindedir. Mevlânâ Abdu'r-rahmân Câmî'nin *Selâmân ve Ebsâl*'i ve Mîr 'Alî-Şîr Nevâyî'nin *Lisânü't-tayr*'ı. Nitekim Acem şairleri rubâî vezni için belirli bir sınır kararlaştırmışlardır, Türk fasihleri de bu vezn için belirli bir sınırlama getirerek iki beyit söylemişler, (10) ***tuyuk*** olarak adlandırmışlardır. Bu vezinler Moğol hanları ile Türk sultanlarının meclislerinde ***tuyuk***un çok şöhreti varmış. Herkese devir kadehi sırası geldiğinde uygun şekilde ***tuyuk*** paylaşıp söylerlermiş. ***Tuyuk*** kaç türdür? Biri her üç kâfiyede tecnîse riâyet etmektir. Örnek:

(139b/1) *Şeh süpürey āstānınĝ yüz ile*
Timininĝdin nėççe uray yüz ile
Ėkki yüzlük müdde'īdin nė ġamım
Ger işim tüşse alardın yüz ile[2080]

[2078] Ey gül yüzlü, iki goncan (birbirine) denk değil; ağzın çok dar, gönlün çok geniş.

[2079] Göz(ünün), kaş(ını), söz(ünü) ve dilini mi anlatayım; boy(unu), yanak(ını), saç(ını) ve belini mi anlatayım?

[2080] Şah(ım), senin eşiğini yüz ile (kirpikle) süpüreyim; (ancak) (senin için döktüğüm) gözyaşlarıyla nasıl yüz vurayım. Onlarla yüz yüze işim düşse (de) iki yüzlü davacıdan gamım yok.

timininĝdin: (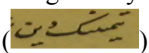) Okunuşu ve anlamlandırılması üzerinde farklı görüşlerin bulunduğu bir kelime. Babur Şah'ın tuyugunda yer alan bu ayrılma durumu ekli

Nevâyî

La'lidin cānımġa otlar yaḳılur
Ḳaşı ḳaddımnı cefādın ya ḳılur
Mėn vefāsı bādesidin şād mėn
Ol vefā bilmen ki ḳılmas yā ḳılur[2081]
(5) *Ol ki her közi ġazāl-ı Çīn durur*
Ḳaşıda peyveste anıng çīn durur
Çünki köp yalġan ayttı ol mang̃a
Ger dėsem yalġançı anı çındurur[2082]
Tā çıḳardı ḫaṭ 'iẕār-ı pākidin
Gül yüzi āzürde boldı pākidin
İster ėrdi ėl burun yüz mihr ile
Ėmdi ol yüz mihri kėtti pākidin[2083]

Diğeri kıta gibi önceki beytin ilk mısrasıda kâfiyeye riâyet (10) etmeden beyitlerin kâfiyesinde tecnîs getirilmesidir. Örnek:

Bėrme dėrler ol vefāsızġa köng̃ül
Kim anıng̃ nūşıdın artuḳ nīşi bar

---

kelime Divan'da yer almıyor; kelimenin farklı okuyuşları bulunuyor. Biz dönem metinleri ve sözlüklerde yaptığımız taramada kelimeyi tespit edemedik. Vezin gereği kelimeyi - +- okumak gerekiyor. *Timinekdin* diye de okunabilir. Kelimenin kökü tım- "(gözyaşı için) damlamak" ile ilgili olsa gerek. "Şah eşiğini yüz ile süpürdükten sonra nasıl göz yaşı damlaları dökeyim?" gibi bir motif düşünebiliriz. Ali Şir Nevâyî'de de Baykara'nın eşiğini kirpikleriyle süpürmek motifi var. Sonra nasıl kirletirim diye sorsa gerek.).

[2081] Dudağından canıma ateşler yakılır, kaşı boyumu cefayla yay yapar. Ben vefasının şarabıyla mutluyum, onun vefalı olacağını veya olmayacağını bilmiyorum.

[2082] Gözleri Çin maralı gözlünün huzurunda dâima iki büklümdür; çünkü o bana çok yalan söyledi, eğer yalancı desem doğrudur.

[2083] Temiz yanağından ayva tüyleri çıkardığında gül yüzü kusursuzluğu bozuldu; herkes önceleri (onu) arzuyla isterdi, şimdi o yüzün sevgisi pâkliğiyle gitti.

Mėn ṭama‘ üzmes mėn ölsem la‘lidin
Cān mėninĝ cānımdur ėlninĝ nīşi bar[2084]

Nevâyî

Bir perī ‘ışḳıda mėn dīvāneni
Ėy ki ister sėn kėlip gülḫanda kör
(140a/1) *Bir ḳadeḥ ol gülni ḫandān ėyledi*
Ėy könĝül neẕẕāre ḳıl gül ḫande kör[2085]

Hâcî-i Akçakendî

Müşkdür ol zülf ya ‘ömr-i darāz
Ya boluptur ‘anber-i ter tār-tār
Ḳıldın er ḳılsa ḳalem naḳḳāş-ı Çīn
Ol ḳaçan aġzınĝ bigin tār tartar[2086]
Ḳılmasa ol ay naẓar manĝa nė tanĝ
Tėnĝri ṭāli‘ çün manĝa yaratmadı
(5) *Oḳı yarar ėrdi könĝlüm derdiġa*
Nėteyin könĝlüm üçün yār atmadı[2087]

Bir diğeri tecnîse riâyet etmeden üç kâfiye ile söylenmesidir. Örnek:

Ėgme ḳaş u yaḫşı perçemdür sanĝa
Rāst ḳadd u zülf-i pür-ḫamdur sanĝa
Çün bu yanĝlıġdur sanĝa ḫayl u ḫaşem
Ḫūbluḳ mülki müsellemdür sanĝa[2088]

[2084] O vefasıza gönül verme derler, çünkü onun tatlıdan fazla zehiri var. Ben onun dudağından ölsem istemeyi bırakmam, can benim canımdır, başkalarının zehiri var.

[2085] Ey, bir peri aşkında ben dîvâneyi istersen gel, ocakta gör; bir kadeh o gülü güldürdü, ey gönül, bak, gör gül açmş.

[2086] O zülf misktir ya uzun ömür ya (da) ıslak amber tel tel olmuştur. Eğer Çin nakkaşı kıldan kalem yapacağı zaman o, ağzın gibi tel çeker.

[2087] O ay bana bakmasa şaşılmaz, çünkü Tanrı bana talih yaratmadı. Oku gönlümün derdine yarardı, ne yapayım gönlüm için yâr atmadı.

[2088] Eğme kaş ve güzel perçem senin içindir, doğru boy ve kıvırcık zülf senin içindir. Böyle maiyet, atlı (gibi unsurlar) senin olduğu için güzellik mülkü sana verilmiştir.

Bir diğeri tecnîse riâyet etmeden iki kâfiye ile söylenmesidir. Örnek:

(10) *Bu vilāyetḳa muḳayyed bolmaġıl*
Kėl Ḫorāsān cānibiġa ʻazm ḳıl
Ger barur bolsaŋ ėrür mėn hem-rehiŋ
Ve'r turar sėn mėn barur mėn cezm ḳıl[2089]

Tuyukta yine hiç bir yerde görülmeyen bir çok çeşit akla gelmektedir. Biri dört kâfiyede de tecnîse riâyet edilmesidir. Örnek:

(140b/1) *Vaṣldın söz dėrge yoḳ yara maŋga*
Hecr ara raḥm ėyle kėl yārā maŋga
Oḳuŋ ėtti köp yaman yara maŋga
Merhem-i luṭfuŋ bile yara maŋga[2090]

Diğeri üç yerde tecnîs, redif yerindedir, tecnîsin üstündeki kâfiyeye riâyet edilmesidir. Örnek:

(5) *Mihr kim kökke ḳılur āheng-i taŋ*
Allıda bolsa ėmes nė reng taŋ
Ḫālı vü ėkki lebi dėk bolmaġay
Hindū er kėltürse şekker teng teng[2091]

Bir diğeri tecnîsten önce üç yerde gerekli olana bağlı kalınır. Örnek:

Nė belā biyik turur devlet tağı
Kūh-ı ġamnı nė bilür devlet tağı

[2089] Bu vilayete bağlı olma, gel Horasan tarafına yönel. Eğer gidecek olursan ben yoldaşınım, ve eğer dururan ben giderim, karar ver.

[2090] Vuslatdan bahsetmenin bana faydası yok, gel ey yâr, ayrılıkta bana merhamet et. Okun beni çok kötü yaraladı, lütuf merheminle bana yara.

[2091] Göğe tan vakti ahengi veren güneş, karşısında renksiz olsa şaşılmaz. Hintli eğer denk denk(yük yük) şeker getirse (onun) beni ve iki dudağı gibi olmaz(ona eşit olmaz).

Himmetī tut dağı devlet istegil
Himmeting bolsa bolur devlet tağı[2092]

(10) **Onuncu vezin**

Ėy yüzüng yoḳda ḳara kün bolsun
Yėr ü kök astın u üstün bolsun[2093]

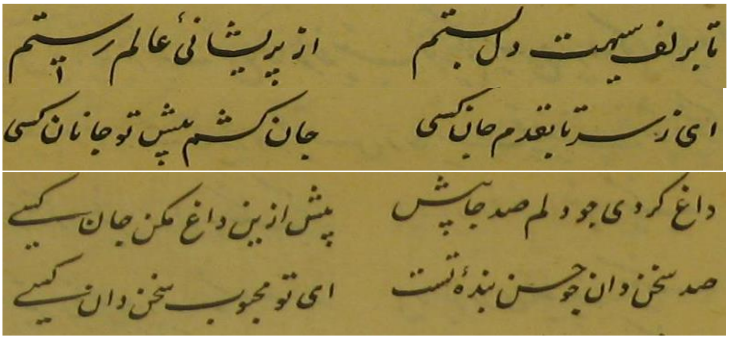

(141a/1)

Kemâl

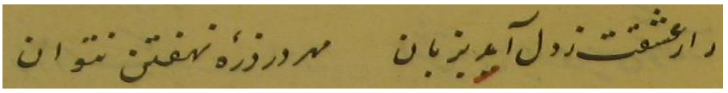

Bu da onun

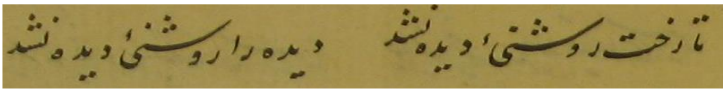

(5) Câmî

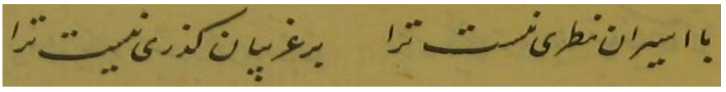

Bu da onun

[2092] Zenginlik dağı ne büyük belâdır. Gam dağını saadet dağı ne bilir? Bir gayret et ve talih iste, manevî gücün varsa mevki de olur

[2093] Ey yüzünün yokluğunda kara gün olsun, yer ve gök alt üst olsun.

Nevâyî

Ėy ḳadıŋ̂ şem‘ ü yüzüŋ̂ şem‘ üze gül
Şem‘iniŋ̂ dūdı mu‘anber kākül[2094]

Bu da onun

Nė kün olġay ki nigārım kėlgey
Bāġ-ı ‘ömrümde bahārım kėlgey[2095]
‘Ömr bāġıda bahār oldur kim
Serv-ḳad lāle-‘iẕārım kėlgey[2096]
(10) *Ḳanı mey kim çü içip mest olsam*
Kökke tüz baḳḳalı ‘ārım kėlgey[2097]
Öltürür gerçi mėni güftārıŋ̂
Tirgüzür ol leb-i şeker-bārıŋ̂[2098]
Köydürür ḥasretide mėni nėtey
Āteşīn gül dėk ėki ruḫsārıŋ̂[2099]
Ėy köŋ̂gül yaḫşı ėki dünyādın
Bir naẓar ḳılsa saŋ̂a dil-dārıŋ̂[2100]
(141b/1) *Ḫ^{v}ār körme ġamın ol aynıŋ̂ kim*
Bu durur furḳatıda ġam-ḫ^{v}ārıŋ̂[2101]
Ḳıldı tā gül yüzide ẓāhir ḫaṭ

[2094] Ey, boyun mum ve yüzün mum üstündeki gül; mumunun dumanı kokulu kahkül…

[2095] Nigârımın(sevgilimin) gelişi ne gün mümkün olacak; ömrümün bağında baharım ne zaman gelecek?

[2096] Ömür bağında bahar servi boy(lu), lâle yanak(lı sevgilimin) gelişidir.

[2097] İçip mest olduğumda göğe doğru bakıp utanacağım şarap nerede

[2098] Her ne kadar beni sözün öldürse de şeker saçan dudağın diriltir.

[2099] Beni hasretinde ateşli gül gibi (olan) iki yanağın yakar, ne yapayım?

[2100] Ey gönül, sana dildârın(sevgilin) iki dünyada baksa ne güzel!

[2101] O ay (yüzlü sevgili)nin gamını hor görme, ayrılığında gam çekenin budur.

Baburā boldı ḫaṭ-ı bīzārıñ[2102]
Ḫıred ü ṣabr kėlip elbette
‘Işḳdın ėmdi mėni ḳutḳarıñ[2103]
Ġayrġa nėçe vefā ḳılġay sėn
Cānıma nėçe cefā ḳılġay sėn[2104]
Bī-ḫaṭā ėlge atıp ġamze oḳın
Bizge yėtgende ḫaṭā ḳılġay sėn[2105]
Tilerem serv-i revānıñ revişin
Tilegim kāş revā ḳılġay sėn[2106]
Babur ol ‘ömr sėni söggen üçün
‘Ömr barınça du‘ā ḳılġay sėn[2107]
Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy
Ḳad u ḫadd u saç u bėlini mü dėy[2108]
Ḫaṭı vü ḫadı gül ü reyḥāndur
Lebi vü tişi dür ü mercāndur[2109]
Ḳadıñ u ḫaṭ u ḫadıñ ėy sözi mül
Biri serv ü biri reyḥān biri gül[2110]

[2102] Ey Babur, (onun) gül yüzünde ilk sakallar görünmeye başladığında, senin rahatsızlık hatın oldu.

[2103] Akıl ve sabır, kesinlikle gelip şimdi beni aşktan kurtarın.

[2104] Başkalarına ne kadar dostluk gösteriyorsu, canıma ne kadar eziyet ediyorsun…

[2105] Gamze okunu hatasızca başkalarına atıp bize (ok) atacakken hata ediyorsun.

[2106] Sevgilimin yürüyüşünü isterim; keşke dileğimi uygun görsen.

[2107] Babur, o ömrün seni sevmesi için ömr(ün) var oldukça(yaşadıkça) dua et.

[2108] Göz, kaş, söz ve dilini mi diyeyim; boy, yanak, saç ve belini mi diyeyim!

[2109] Yüzündeki ayva tüyleri ve yanağı gül ve reyhandır; dudağı ve dişi inci ve mercandır.

[2110] Ey sözü şarap (gibi sevgili) boyun ve ayva tüyleri ve yanağın… bir servi, biri reyhan, biri gül…

Bu vezinde mesnevî az söylemişler. Hâce Husrev'in *Nüh Sipihr*'inin bir sipihri bu vezindedir. Mevlânâ Abdu'r-rahmân Câmî'nin *Subha*'sı da bu vezindedir, hayli latîf vezindir.

On birinci vezin

(142a/1) 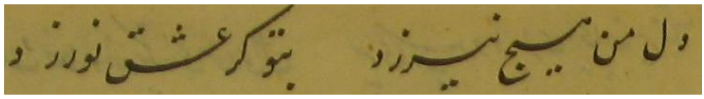

Güẕerī ḳıl manga ėy gül

Naẓar ėt ḳoy bu teġāfül[2111]

On ikinci vezin

Öledür mėn nėteyin

Sanga nėtip ėteyin[2112]

(5)

Altı türetilmiş vezin:

Birinci vezin

'Ārıżın̆g gül ü semen közün̆g āhū-yı Ḫoten

Her birige vālih ü her birige bende mėn[2113]

İkinci vezin

Tilegim ḥużūrıdur ṭalebim cemālidür

Nėçe kün bu 'ömrdin ġarażım viṣālıdur[2114]

[2111] Ey gül, bana gel, tanımıyor görünmeyi bırak, bak.

[2112] Ölüyorum, ne yapayım, senşn için ne yapayım?

[2113] Yanağın gül ve yasemen, gözün Hoten ahusu, hepsi için şaşkın ve her birine kulum.

[2114] Dileğim (sevgilinin) yanıdır, isteğim güzel yüzüdür; bu ömrün pek çok günü arzum vuslatıdır.

(10) **Üçüncü vezin**

Ḫaṭı vü ḫadı gül ü reyḥāndur
Lebi vü tişi dür ü mercāndur[2115]
Mėni intiẓār-ı yār öltüredür
Mėni intiẓār zār öltüredür[2116]
Mey-i laʿl ü yār-ı hem-dem ḫōştur
Dil-i şād u cān-ı bī-ġam ḫōştur[2117]
(142b/1) *Ḳadıñ u ḫaṭ u ḫadıñ ėy sözi mül*
Biri serv ü biri reyḥān biri gül[2118]
Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy
Ḳad u ḫad u saç u bėlini mü dėy[2119]

Subha veznine yakındır denilen vezin bu vezindir. Bu vezinle *Subha* vezninin arasındaki fark şudur: Bu veznin ilk rüknü (5) *meşkûl* ve ikinci rüknü *salim*dir. Onun her iki rüknü *mahbûn*dur. Nitekim *hadı* lafzı şeddeli okunsa ve "yâ"sı telaffuz edilmese ve *tişi* lafzının ilk "yâ"sı telaffuz edilse, son "yâ"sı telaffuz edilmese *Subha* vezni olur.

Dördüncü vezin

Nėteyin ḳaşımġa kėlmedi ol ay
Kėteyin başımnı alıban nėtey[2120]

[2115] Yüzündeki ayva tüyleri ve yanağı gül ve reyhandır; dudağı ve dişi inci ve mercandır.

[2116] Beni yârin bekleyişi öldürmektedir; beni dermansız bekleyiş öldürmektedir.

[2117] Kırmızı şarap ve dost olan yâr hoştur; sevinçli gönül ve gamsız can hoştır.

[2118] Ey sözü şarap (gibi sevgili) boyun ve ayva tüyleri ve yanağın… bir servi, biri reyhan, biri gül…

[2119] Göz, kaş, söz ve dilini mi diyeyim; boy, yanak, saç ve belini mi diyeyim!

[2120] Ne yapayım, o ay yanıma gelmedi; başımı alıp gideyim, ne yapayım…

(10) **Beşinci vezin**

Güẕerī ḳıl ėy perī-veş

Naẓar ėyle ḳıl köñgül ḫᵛeş[2121]

Altıncı vezin

Mañga sėnçe yār yoḳ

Sañga mėnçe zār yoḳ[2122]

(143a/1)**Vâfir Bahri**

Yirmi bir vezin: Dokuz aslî, on iki türetilmiş.

Dört aslî vezin:

Birinci vezin

Câmî

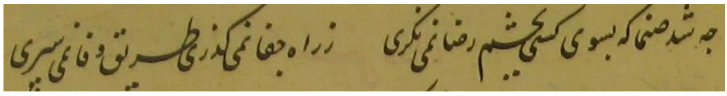

Nevâyî

Firāḳ otıdın köyer bedenim tefīdin ėrip aḳar cigerim

Ġamım budurur ki baġlanıban yüzüñg sarı tüşmegey naẓarım[2123]

(5) **İkinci vezin**

Nė serv-i çemen ḳaddıñg yañglıġ nė lāle vü gül yüzüñg yañglıġ

Nė müşk-i Ḫoten ḫaṭıñg yañglıġ nė āhū-yı Çīn közüñg yañglıḳ[2124]

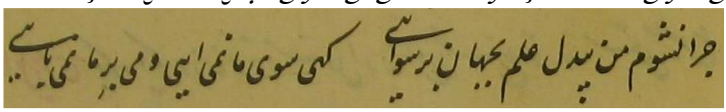

[2121] Ey peri gibi (sevgili), bir gel; bak, gönlü hoş eyle.

[2122] Bana senin gibi yâr yok, senin için benim gibi ağlayan yok.

[2123] Ayrılık ateşiyle bedenim yanar, sıcaklığıyla ciğerim eriyip akar; Gamım yüzüne doğru bağlanıp itibarımın düşmemesidir.

[2124] Ne çimen servisi boyun gibi ne lâle ve gül yüzün gibi ne Hoten miski ayva tüylerin gibi ne (de) Çin ahusu gözün gibi…

Üçüncü vezin

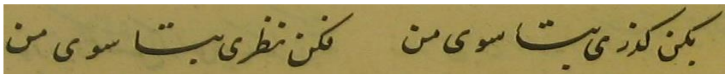

(10) *Kėl ėy ḳara köz manĝa güẕer ėt*

Budur sanĝa söz manĝa naẓar ėt[2125]

Dördüncü vezin

Kėl ėy ḳara köz vefā ḳılġıl

Budur sanĝa söz vefā ḳılġıl[2126]

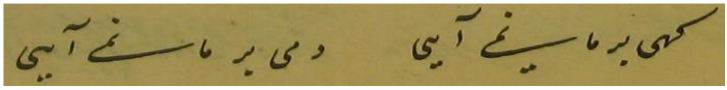

(143b/1) **Üç türetilmiş vezin:**

Birinci vezin

Ḫadınĝ yanĝlıġ nė lāle vü gül ḳadınĝ yanĝlıġ nė serv-i çemen

Közünĝ yanĝlıġ nė āhū-yı Çīn ḫaṭınĝ yanĝlıġ nė müşk-i Ḫoten[2127]

İkinci vezin

Ḫadınĝ nė lāle vü gül ḳadınĝ-dėk nė serv-i çemen

Közünĝ-dėk nė āhū-yı Çīn ḫaṭınĝ-dėk nė müşk-i Ḫoten[2128]

(5) **Üçüncü vezin**

Ėlge mihr körsetiben bizge köp cefā ḳıla sėn

Bizni derdmend ėtiben ġayrġa devā ḳıla sėn[2129]

[2125] Ey kara göz, bana gel, sana sözüm, “Bana bak!”

[2126] Ey kara göz, vefâlı ol, sana sözüm, “Vefâlı ol!”

[2127] Ne lâle ve gül yanağın gibi ne çimen servisi boyun gibi ne Çin ahusu gözün gibi ne Hoten miski ayva tüylerin gibi…

[2128] Ne lâle ve gül yanağın ne çimen servisi boyun gibi ne Çin ahusu gözün gibi ne Hoten miski ayva tüylerin gibi…

[2129] Halka sevgi göstererek bize çok eziyet ediyorsun; bizi dert sahibi ederek rakîbe devâ oluyorsun.

Kâmil Bahri

Yirmi iki vezin: Dokuz aslî, üç türetilmiş.

Dört aslî vezin:

Birinci vezin

Selmân

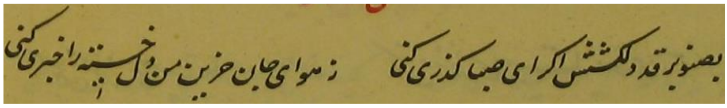

(10) Câmî

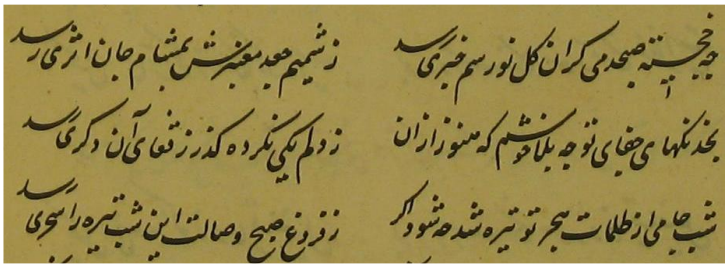

Nevâyî

Nė ḫayāl ėdi yana kim köŋgül ḳuşı ṣaydını heves ėyleding

Bedenimġa her sarıdın ḫadeng atıban aŋga ḳafes ėyleding[2130]

(144a/1) **İkinci vezin**

Ṣanemā bėri kėlmes-mü sėn güẕerī maŋga ḳılmas mu sėn

Elem ü ġamım bilmes-mü sėn naẓarī maŋga ḳılmas mu sėn[2131]

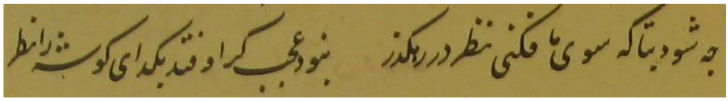

[2130] Yine gönül kuşu avına heveslenmen, her taraftan bedenime ok atarak ona kafes yapman nasıl (bir) hayaldi?

[2131] Ey sanem, beri gelmez misin, bana (doğru) bir geçmez misin, elemimi ve gamımı bilmez misin, bana bir bakmaz mısın?

Üçüncü vezin

(5) 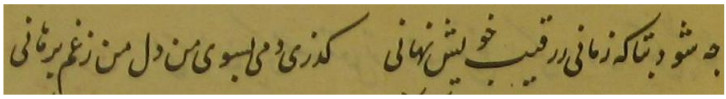

Semen ü benefşe nėtey mėn ḫaṭı birle ḫaddı kėrektür
Gül ü servni nė-ḳılay mėn yüzi birle ḳaddı kėrektür[2132]

Dördüncü vezin

Ṣanemā bėri güẕer ėylegil
Manĝa luṭf ile naẓar ėylegil[2133]

(10) 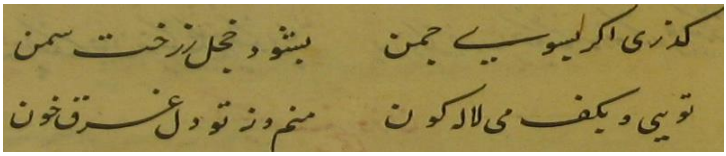

Sėn ü ʻişret ü mey-i lāle-gūn
Mėn ü furḳat u dil-i ġarḳ-ı ḫūn[2134]

Üç türetilmiş vezin:

Birinci vezin

Semen ü benefşe nėtey ḫaṭı birle ḫadı kėrek
Gül ü servni nė-ḳılay yüzi birle ḳadı kėrek[2135]

(144b/1) **İkinci vezin**

Ṣanemā bėri kėlgil nefesī mėni sorġıl
Manĝa raḥm ėtip bir dem kerem ėylep olturġıl[2136]

[2132] Yasemen ve menekşeyi ne yapayım ben, (bana) ayva tüyleri ile yanağı gereklidir; gül ve serviyi ne yapayım ben, (bana) yüzü ile boyu gereklidir.

[2133] Ey sanem, lutfedip beriye gel, bana merhametle bak.

[2134] Sen ve içki içme ve lâle renkli şarap; ben ve ayrılık ve kana garkolmuş gönül…

[2135] Yasemen ve menekşeyi ne yapayım ben, (bana) ayva tüyleri ile yanağı gereklidir; gül ve serviyi ne yapayım ben, (bana) yüzü ile boyu gereklidir.

[2136] Ey sanem, beri gel, bir nefes beni sor; bana merhamet edip bir nefes lutfedip otur.

Üçüncü vezin

Mėn ü furḳat u elemim

Nė bilür munı ṣanemim[2137]

(5) **Tavîl Bahri**

Altı vezin: İki aslî, tört türetilmiş

İki aslî vezin:

Birinci vezin

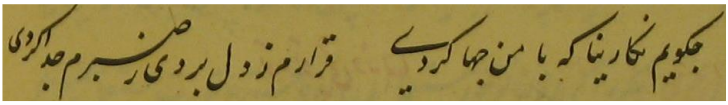

Zihī naḫl-ı ḳaddıñgdın ḫacil serv-i bustānī

Ḫaṭ içre lebiñgdin münfa'il rāḥ-ı reyḥānī[2138]

Tişiñg dür lebiñg mercān ḫadıñg gül ḫaṭıñg reyḥān

Yüzüñg ḫūr saçıñg 'anber sözüñg mül mėniñg Multān[2139]

(10) **İkinci vezin**

Manga ḳıl güẕer sėn kėl

Manga ḳıl naẕar sėn kėl[2140]

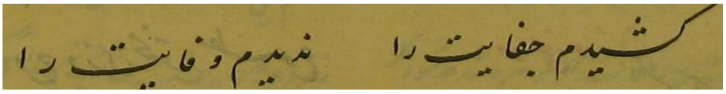

Bir türetilmiş vezin:

(145a/1) *Nė sėnçe perī bardur nė mėn kibi dīvāne*

Nė sėnçe kişi meşhūr nė mėn-dėk ėl efsāne[2141]

[2137] Ben ve ayrılık ve elemim; bunu sanemim ne bilir?

[2138] Ne hoş, fidan gibi boyundan bostan servisi utancından mahçuptur; hatta reyhan şarabı dudağından etkilenmiştir.

[2139] Dişin inci, dudağın mercan, yanağın gül, ayva tüylerin reyhan; yüzün güneş, saçın anber, sözün şarap, benin Multan (dağı gibi).

[2140] Gel, sen bana gel; gel, sen bana bak.

[2141] Ne senin gibi bir peri vardır ne benim gibi dîvâne; ne kimse senin gibi meşhurdur ne benim gibi halk efsanesi.

Medîd Bahri

Dört aslî vezin:

İki aslî vezin:

Birinci vezin

Nėççe tartay hecrdin sėnsizin āzār mėn

Kėl ki hicrānınŋda mėn ʻömrdin bīzār mėn[2142]

(5) 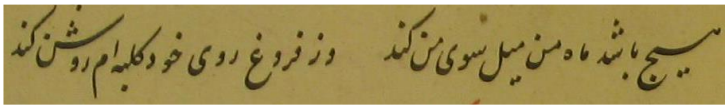

İkinci vezin

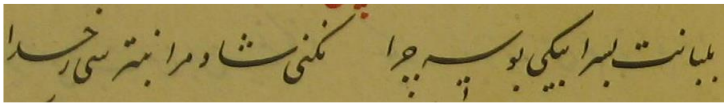

Köyedür hecr otıdın nėtey ėy meh yüregim

Yüregim veh yüregim yüregim veh yüregim[2143]

Arîz Bahri

Dört aslî vezin

İki aslî vezin:

Birinci vezin

(10) 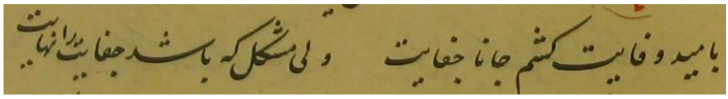

Lebiŋ mercān tişiŋ dür ḫaṭıŋ reyḥān ḫadıŋ gül

Saçıŋ ʻanber yüziŋ ḥūr menginŋ Multān sözüŋ mül[2144]

[2142] Ben sensizliği nasıl çekeyim, ayrılıktan incinmişim; gel, çünkü ben senin ayrılığının acısında hayattan bıkmışım.

[2143] Ey ay, yüreğim ayrılık ateşiyle yanmaktadır; vah yüreğim yüreğim, vah yüreğim yüreğim.

[2144] Dudağın mercan, dişin inci, ayva tüylerin reyhan, yanağın gül; saçın anber, yüzün güneş, benin Multân, sözün şarap.

İkinci vezin

Târemî

Sanĝa ki berg-i güldin libās ḳılsa bolġay
Gülī bu gülşen içre ḳıyās ḳılsa bolġay[2145]

(145b/1) **Basît Bahri**

Sekiz vezin: Yedi aslî, bir türetilmiş

Üç aslî vezin:

Birinci vezin

Ėy bī-vefā kėlmedinĝ hergiz mėninĝ yanıma
Hecrinĝ nėler ḳılmadı bu tınmaġur cānıma[2146]

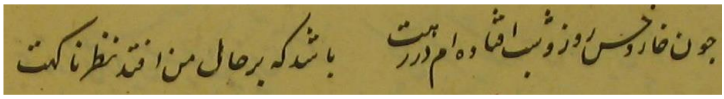

(5) **İkinci vezin**

Başım ḳadem ḳılıban viṣālınĝa yėteyin
Müyesser olmasa vaṣl baş alıban kėteyin[2147]

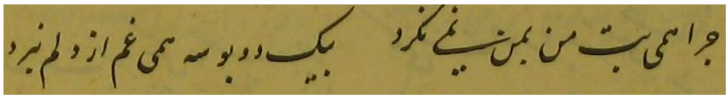

Üçüncü vezin

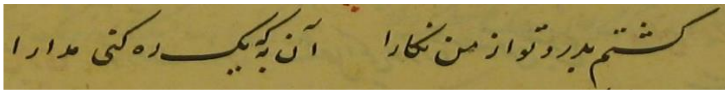

(10) *Ėy gül sėninĝ-dėk ḳanı çemende*
Sünbül saçınĝ dėk Ḫoten'de[2148]

[2145] Sana gül yaprağından elbise yapmak mümkün değil; bir gülü bu gül bahçesinde kıyaslamak mümkün değildir.

[2146] Ey vefâsız, asla benim yanıma gelmedin; Ayrılığında bu zayıf canıma neler etmedi.

[2147] Başımı ayak yaparak(başımı eğip) vuslatına erişeyim, vuslat nasip olmazsa baş(ımı) alıp gideyim.

[2148] Ey gül, çemende senin gibisi, Hoten'de sünbül saçın gibisi hani?

Amîk Bahri

İki vezin kullanılan

(Şiirde) kullanılan bir vezin:

Kėl bėri ėy perī kim hecrdin ḫastedür mėn
La'lin̂ge teşnedür mėn zülfün̂ge bestedür mėn[2149]

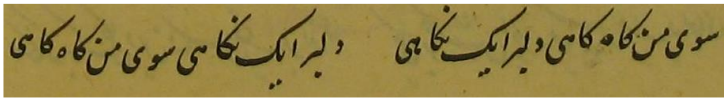

(146a/1) **Munsarih Bahri**

Otuz dört vezin: Yirmi aslî, on dört türetilmiş

Sekiz aslî vezin:

Birinci vezin

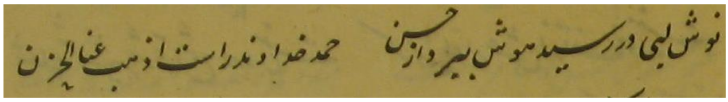

Bu da onun

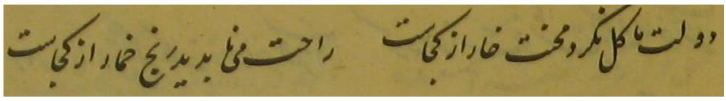

(5) *Şāḫ-ı gül ü nesteren yād bėrür būyıdın*
'Iṭrnı müşk-i Ḫoten kesb ḳılur mūyıdın[2150]
Ravżaġa ger yėtge mėn ansız nė ėtge mėn
Mümkin ėmes kėtge mėn ol ḳara köz kūyıdın[2151]
Gerçi ḳılur yüz kerem vaṣlı ėter muḥterem
Līk besī ḳorḳaram Babur anın̂g ḫūyıdın[2152]

[2149] Ey peri, beri gel; çünkü ayrılık sebebiyle hastayım; dudağına susamışım, perçemlerine bağlıyım.

[2150] Çiçeğin şahı ve nesteren kokusuyla hatırlanır; Hoten miski güzel kokuyu onun saçından edinir.

[2151] Eğer ben cennete onsuz gitsem ne yaparım? O kara göz(lü sevilinin) mahallinden gitmem mümkün değil.

[2152] Gerçi yüz cömertlik yapar, muhterem kavuşması gerçekleşir; ancak Babur, onun huyundan çok korkarım.

Husrev

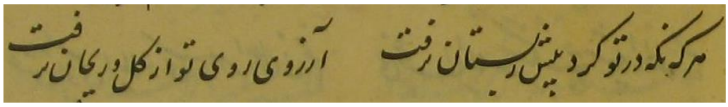

(10) Bu da onun

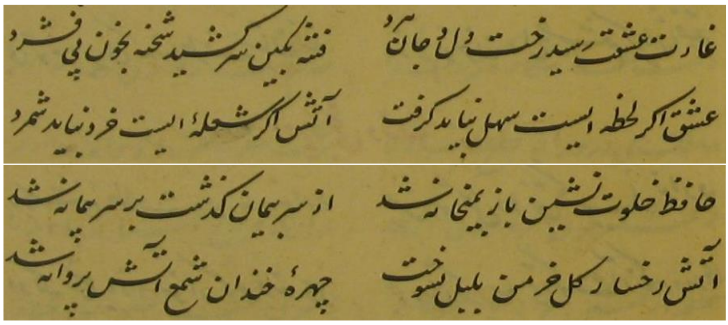

Câmî

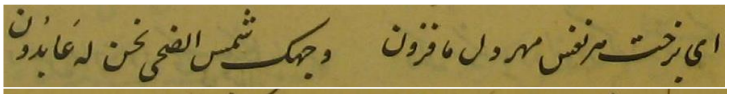

(146b/1)

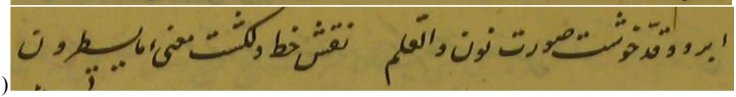

Bu da onun

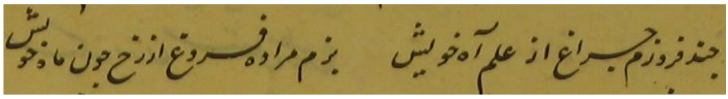

Kâtibî

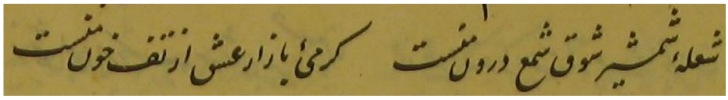

Hilâlî

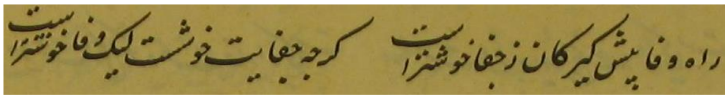

(5) Nevâyî

Könĝlüm açılmas demī bu beden-i zārdın
Öyle ki muḥkem tügün inçkerek tārdın[2153]
Nėççe cefā vü sitem tartḳay ehl-i vefā
Dehr-i cefā-pīşedin çarḫ-ı sitem-kārdın[2154]

İkinci vezin

ʻIşḳ yüki ėyledi sipihr-i aʻlānı ḫam
Nė ʻaceb er ėylese mėniñgçe şeydānı ḫam[2155]

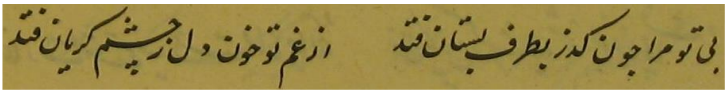

(10) **Üçüncü vezin**

Hâfız

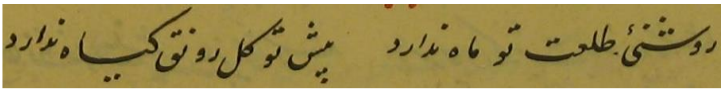

Ol ki manĝa yār-ı dil-nüvāz göründi
Cevrni körsetti köp ü az göründi[2156]
Düşmen-i cān oldı nė ḳılay sanĝa Babur
Ol ki manĝa yār-ı dil-nüvāz göründi[2157]

(147a/1) Kemâl

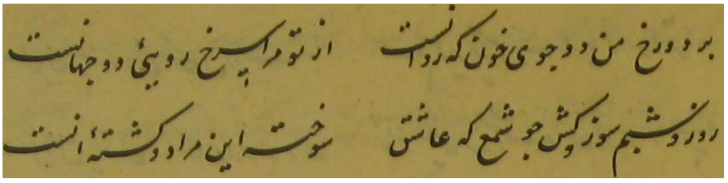

[2153] İplikten daha ince sıkı (bir) düğüm gibi gönlüm bir an (bile) bu inleyen bedenle açılmaz.

[2154] Vefâlılar zalim dünyadan, sitemkâr felekten ne kadar eziyet ve sitem çeker!

[2155] Aşk yükü en yüksek göğü yay gibi etti, eğer benim gibi şeydâyı bükse şaşılmaz.

[2156] O, bana gönül çekici yâr göründü, eziyeti çok gösterdi, (ama kendi) az göründü.

[2157] O bana gönül çelen bir yâr göründü; Babur, sana can düşmanı oldu ne yapayım!

Bu da onun

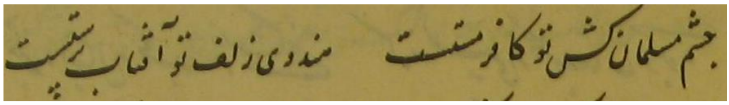

Bu da onun

(5)

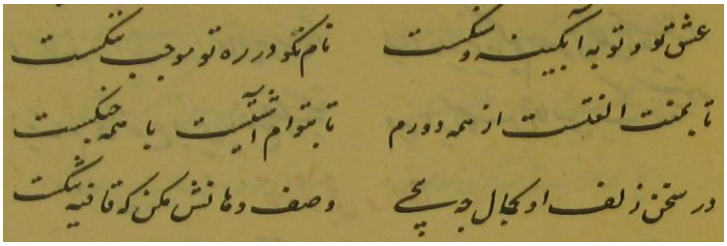

<Bu da onun>

(10)

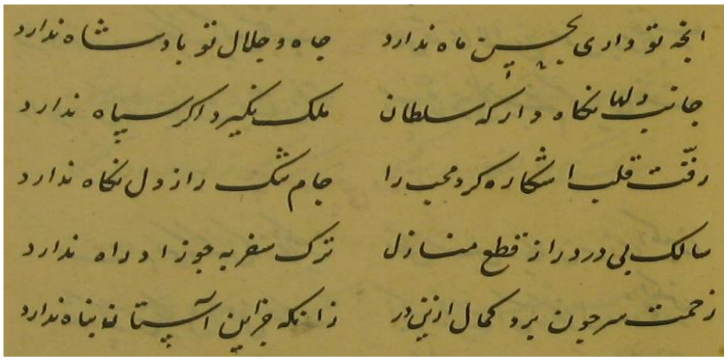

<Câmî>

(147b/1)

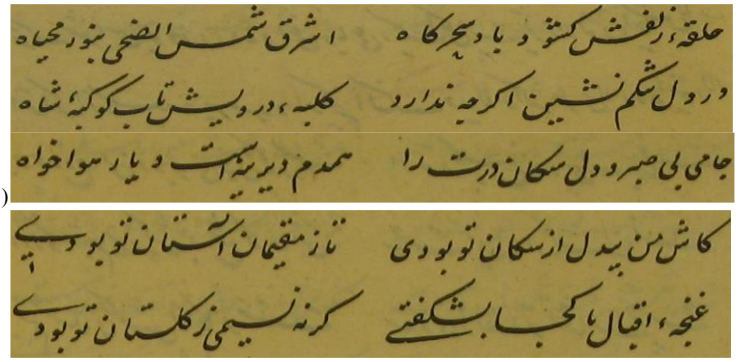

Nevâyî

Kön̂glüm ara bir ʻaceb muḥāl hevestür
Lebleridin kim ḥuṣūl mümkin ėmestür[2158]
(5) *Aytsam ėy şūḫ boynı baġlıġ itin̂ mėn*
Dėr yaramas ḳaysı it ki herze-merestür[2159]

Dördüncü vezin

Beşer ara ḳandadur sėnin̂ kibi münteḫab
Sehī-ḳadī lāle-ruḫ semen-berī ġonçe-leb[2160]

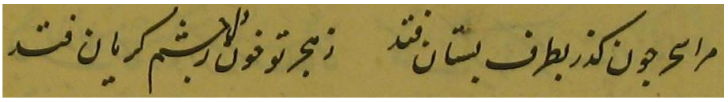

Beşinci vezin

(10) *Mest-i müdām ėy kön̂gül közi ėkin*
Nuṭḳı Mesīḥā dėgen sözi ėkin[2161]
Ḳadr kėçesi bigin zülfi anın̂
Nė kişige kön̂gül rūzī ėkin[2162]

Türk şairleri bu vezinde de rubâî gibi iki beyitten fazla söylemezler. Türkler arasında bir şarkı var ki ***öleng*** derler, çoğunlukla toylarda söylerler. (148a/1) Bu vezin ona mahsustur. Birinci olarak, şarkı için bölüştürürken her mısradan sonra *yâr yâr* nakaratını getirirler. Sultân Hüseyin Mîrzâ'nın zamanında çıkan ***Türkî***nin ayalgu devrinin (mecliste devir kadehi sırası geldiğinde tatlı sesle şiir/nağme söyleme) yerine bu ***öleng***e tertip verildi. Hayli büyüleyici ve güzel geldi.

[2158] Gönlümde acayip, imkansız bir heves var, (ama onu) dudaklarından hasıl olması mümkün değildir.

[2159] "Ey şuh, boynu bağlı itinim." desem, "Yoldan çıkmış başı boş it yaramaz." der.

[2160] İnsanlar arasında senin gibi seçkin, fidan gibi boy, lale yanaklı, yasemen gibi beyaz göğüslü, gonca dudaklı nerededir?

[2161] Ey gönül, gözü daimâ mest mi acaba, nutku Hz. İsa'nın dediği söz mü acaba?

[2162] Onun zülfü Kadir gecesi gibi, gönül kimin nasibi acaba?

Munça cefâ cānıma çaġlamadım

Düşmen ėmiş dostlar aŋglamadım[2163]

(5) *Neyyir-i a‘ẓam mudur ṭal‘atıŋız*

Ḥulle-i ḥavrā mudur ḫil‘atıŋız[2164]

Bāġ nėçe ḫūb ėse kūyıça yoḳ

Servni mevzūn dėse boyıça yoḳ[2165]

Altıncı vezin

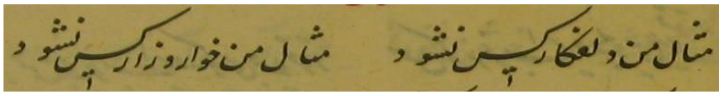

Mėniŋ kibi dil-figār bar mu kişi

Mėŋiŋ kibi ḫ^{v}ār <u> zār bar mu kişi[2166]

(10) ## Yedinci vezin

Hecr mėni ḳıldı zār

Kėl bėrige ėy nigār[2167]

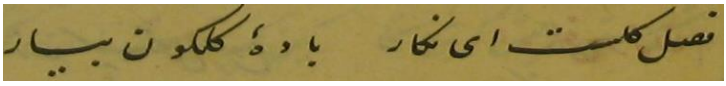

Sekizinci vezin

(148b/1)

Zār ḳılur mėni ‘ışḳ

Ḫ^{v}ār ḳılur mėni ‘ışḳ[2168]

[2163] Bu kadar cefâ canım için(miş hiç) şüphe etmedim, dostlar, düşmanmış, anlamadım.

[2164] Yüzünüz güneş midir, kaftanınız hurilerin elbisesi midir?

[2165] Bağ her ne kadar güzelse de (sevgilinin) mahalli kadar değil; serviye düzgün dense de (sevgilinin) boyu kadar değil.

[2166] Benim gibi gönlü yaralı kimse var mı? Benim gibi itibarsız, inleyen kimse var mı?

[2167] Ayrılık beni ağlattı, ey nigâr, beri gel.

[2168] Aşk beni ağlatır, aşk beni itibarsızlaştırır.

Dört türetilmiş vezin:

Birinci vezin

Bāġ nėçe ḫūb ėse kūyıça yoḳtur

Servni mevzūn dėse boyıça yoḳtur[2169]

(5) **İkinci vezin**

Manĝa ki ol yār dil-nüvāz köründi

Cefānı körsetti köp ü az köründi[2170]

Üçüncü vezin

Çemen nėçe ḫūb ėrür kūyıça yoḳtur

Semen ki merġūb ėrür rūyıça yoḳtur[2171]

Dördüncü vezin

(10) *Açıldı gül ṣubḥ-dem küle küle*

Ayaḳçı tut cām-ı mey tola tola[2172]

Muzâri' Bahri

Yirmi dört vezin: On dokuz aslî, beş türetilmiş

Yedi aslî vezin:

Birinci vezin

Baḳ ėy yār-ı gül-ʿiẕār nė ḫōş faṣldur bahār

Kėtür cām-ı ḫōş-güvār manĝa bėrme intiẓār[2173]

(149a/1) 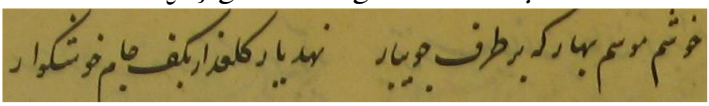

[2169] Bağ her ne kadar güzelse de (sevgilinin) mahalli kadar değil; serviye düzgün dense de (sevgilinin) boyu kadar değil.

[2170] O yâr bana gönül çekici göründü; eziyeti çok gösterdi, (ama kendi) az göründü.

[2171] Çimenlik ne kadar hoşsa (da) onun mahallesi kadar değildir; rağbet gösterilen yasemen (sevgilinin) yüzü gibi değildir.

[2172] Gül sabahleyin güle güle açıldı, sâkî,dolu dolu şarap kadehi sun.

[2173] Bak ey gül yanaklı yâr, bahar ne hoş mevsimdir; bana lezzetli kadeh getir, bekletme.

İkinci vezin

Ḳanı sėnçe meh-veşī ḳanı mėnçe bī-ḳarār

Ḳanı sėnçe ser-keşī ḳanı mėnçe ḫāk-sār[2174]

(5) **Üçüncü vezin**

ʻIşḳınġ meyidin andaḳ kim mest ü bī-ḫabar mėn

Gāhī özümde yoḳ mėn gāhī özümde bar mėn[2175]

Ârif-i Ferketî

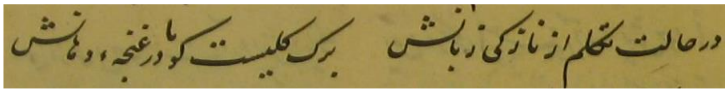

Husrev

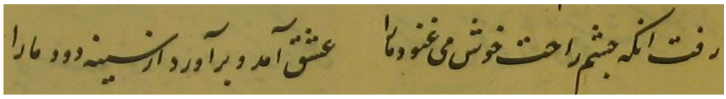

Bu da onun

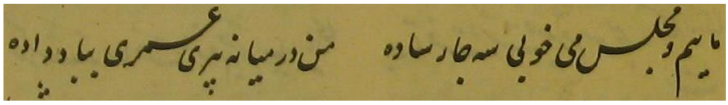

(10) Hâfız

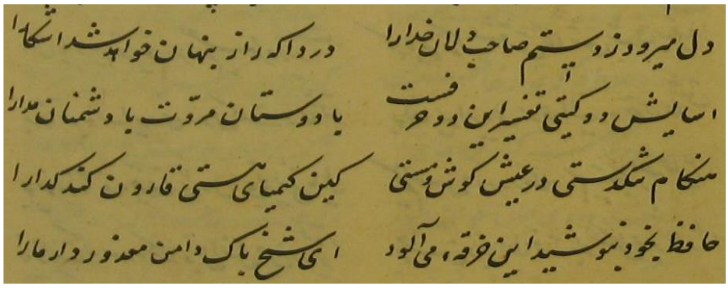

[2174] Senin gibi bir ay yüzlü hani, benim gibi kararsız hani; senin gibi bir serkeş hani, benim gibi düşkün hani?

[2175] Senin aşkının şarabıyla öyle sarhoş ve bîhaberim ki bazen kendimde değilim bazen kendimdeyim.

(149b/1) Bu da onun

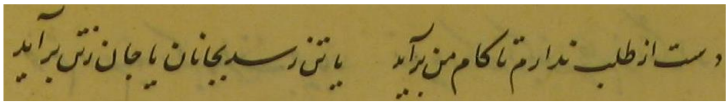

Kemâl

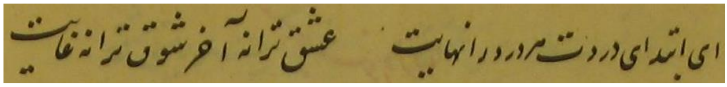

Bu da onun

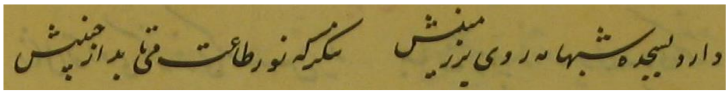

Câmî

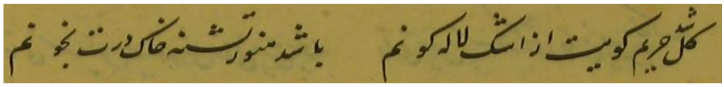

(5) Bu da onun

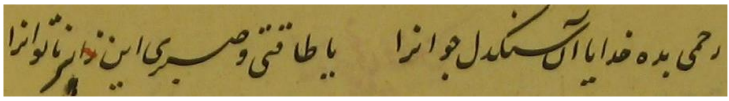

Bu da onun

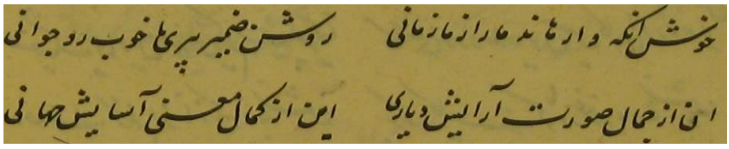

Kâtibî

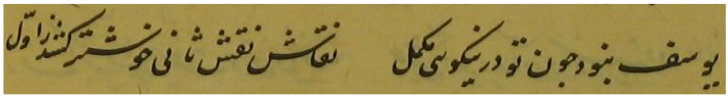

Benâî

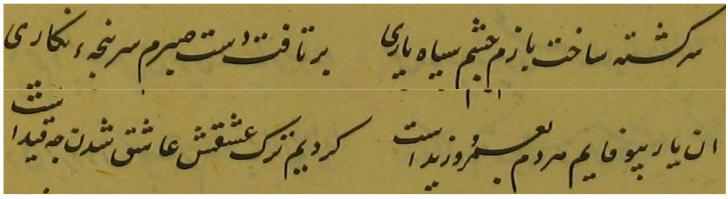

(10)

Nevâyî

Bir ḳatla bolsa ėrdi ol gül-ʻiẕār ʻāşıḳ
Bolġay mu ėrdi munça allıda ḫᵛār ʻāşıḳ[2176]

Bu da onun

Boynumġa ḳanda ḳılġay ol ay ḳolını māyil
Kim bes durur ḳılāde it boynıġa ḥamāyil[2177]
Nāz ėt ki serv ü gülde bel ins ü cinde yoḳtur
Bu ḥüsn ü bu leṭāfet bu şekl ü bu şemāyil[2178]

(150a/1) Bu da onun

Gül-gūn yeng içre ėlgin ol müşk-bū ġazāle
Ya reng ḳıldı müşkīn ya ḳolda tuttı lāle[2179]
Körmes cehānda hergiz köngülini şād Babur
Tapmas murād-ı dilni ėy nā-murād Babur[2180]
Çıḳsa ḳuyaş felekke sėn atḳa çıḳḳanıng-dėk
Bolġay mu ol sėning-dėk ol biri tevsening-dėk[2181]
Ger sīm-berg-i gülni ḳılsa libās özige
Bolġay mu ėy gül-endām köngülek bile tėning-dėk[2182]

[2176] O gül yanaklı bir kez âşık olsaydı karşısında bu kadar âşık olur muydu?

[2177] O ay nerede boynum için kolunu eğecek; çünkü tasma köpek boynu için muskadır.

[2178] Nazlan; çünkü servi ve gülde belki ins ve cinde bu güzellik ve bu letafet, bu biçim ve dış görünüş yoktur.

[2179] O mis kokulu dişi geyik yavrusu (gibi sevgili) gül renkli (elbisenin) kolu içinde, elini ya kara renkli yaptı ya (da) elinde lâle tuttu.

[2180] Babur cihanda gönlünü hiç öutlu görmez; ey muradına erememiş Babur, gönlünün arzusunu bulmaz.

[2181] Güneş senin ata binişin gibi feleğe çıksa o(/güneş) senin gibi öbürü(/felek) dik başlı atın gibi olması mümkün mü?!

[2182] Eğer gülün gümüş gibi parlayan yaprağını kendine elbise yapsa, ey gül endamlı, gömlek ile bedenin gibi olması mümkün mü?

(5) *Da‘vī-yi ‘ışḳ ėtip ġayr Babur’nı ‘ayb ḳılma*
Kim mėn ėdim sėninĝ-dėk sėn bolġay sėn mėninĝ-dėk[2183]

Dördüncü vezin

Kök vesmede ol ay ḳaşı gūyā ḫayāldur
Yā ay başıda kökte körüngen hilāldur[2184]

Şâhî

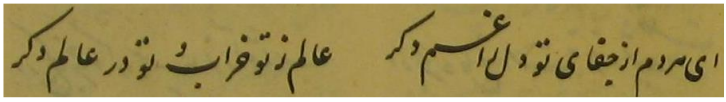

Sa’dî

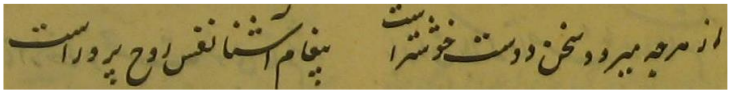

(10) Bu da onun

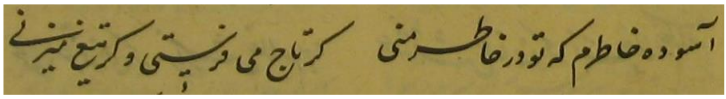

Bu da onun

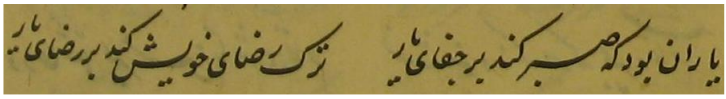

Husrev

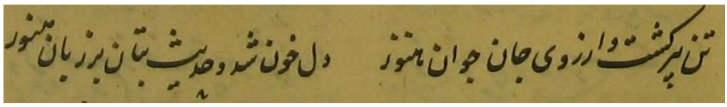

Bu da onun

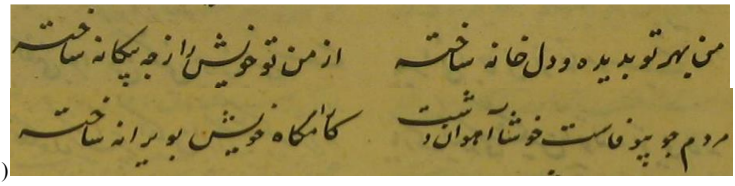

(150b/1)

[2183] Aşk davası güdüp artık Babur’u ayıplama; çünkü ben senin gibiydim, sen (de) benim gibi olacaksın.

[2184] O ay (gibi sevgilinin) kaşı mavi gökte sanki hayaldir veya ay başında gökte görünen hilaldir.

Bu da onun

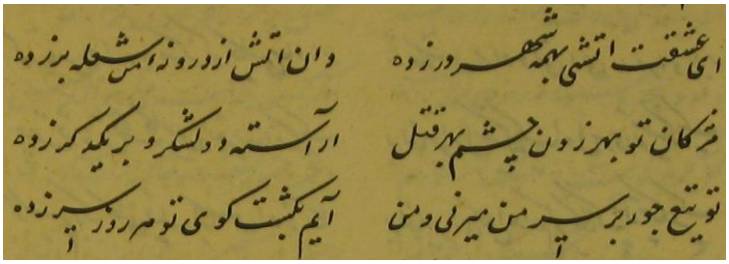

(5) Bu da onun

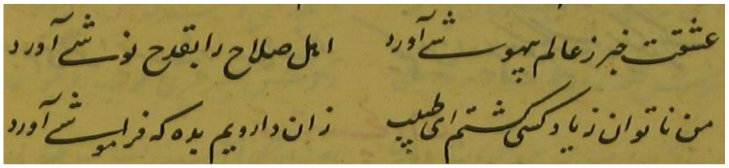

Bu da onun

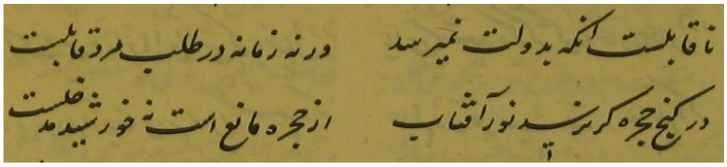

<Hasan>

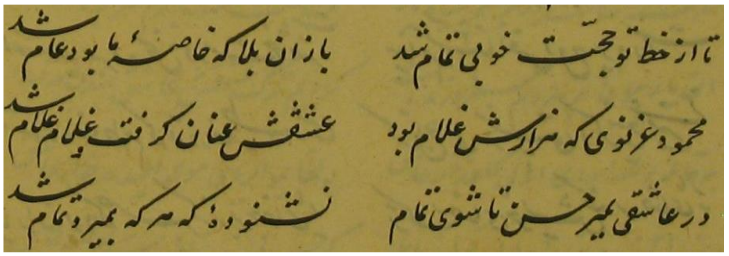

(10)

Bu da onun

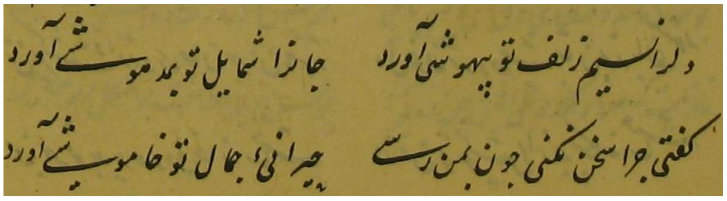

(151a/1) Bu da onun

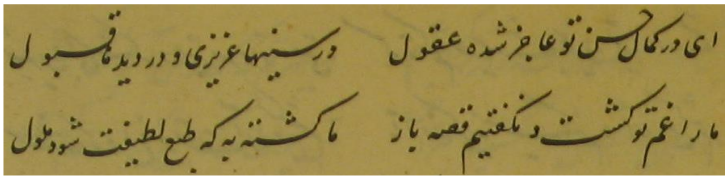
ای در کمال حسن تو عاجز شده عقول — در سینه‌ها غریزی و در دیده‌ها قبول
ما را غم تو کشت و نگفتیم قصه باز — ما کشته به که طبع لطیفت شود ملول

Hâfız

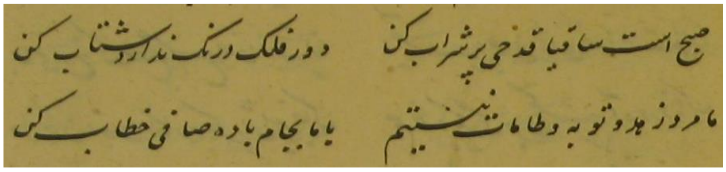
صبح است ساقیا قدحی پر شراب کن — دور فلک درنگ ندارد شتاب کن
ما مرد زهد و توبه و طامات نیستیم — با ما بجام باده صافی خطاب کن

(5) Bu da onun

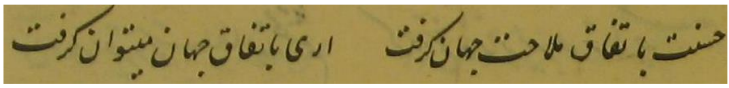
حسنت با تفاق ملاحت جهان گرفت — آری با تفاق جهان میتوان گرفت

Bu da onun

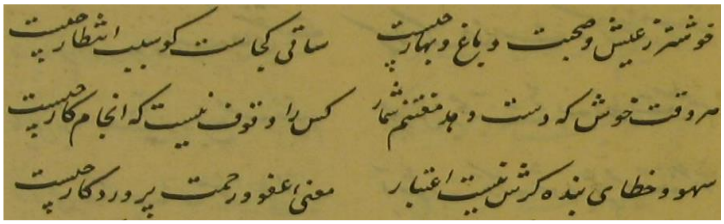
خوشتر ز عیش و صحبت و باغ و بهار چیست — ساقی کجاست کو سبب انتظار چیست
هر وقت خوش که دست دهد مغتنم شمار — کس را وقوف نیست که انجام کار چیست
سهو و خطای بنده گرش نیست اعتبار — معنی عفو و رحمت پروردگار چیست

Bu da onun

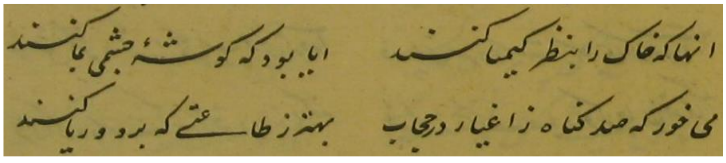
(10) انها که خاک را بنظر کیمیا کنند — ایا بود که گوشهٔ چشمی بما کنند
می خور که صد گناه ز اغیار در حجاب — بهتر ز طاعتی که ببرو ریا کنند

Bu da onun

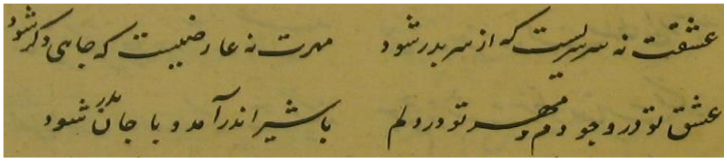
عشقت نه سر سریست که از سر بدر شود — مهرت نه عارضیست که جایی دگر شود
عشق تو در روح و دم و مهر تو در دلم — با شیر اندر آمد و با جان بدر شود

Kemâl

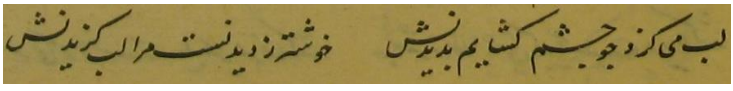
لب می گزد چو چشم کشایم بدیدنش — خوشتر ز دیدنست مرا لب گزیدنش

(151b/1) Bu da onun

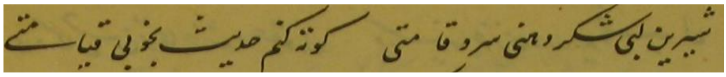

Câmî

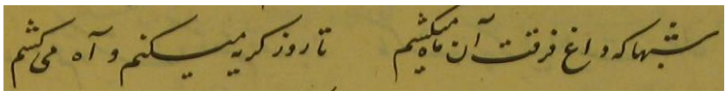

Bu da onun

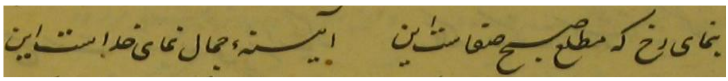

Bu da onun

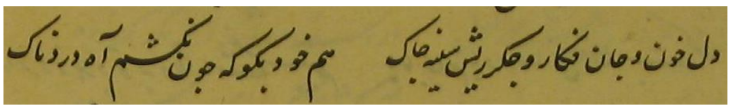

(5) Bu da onun

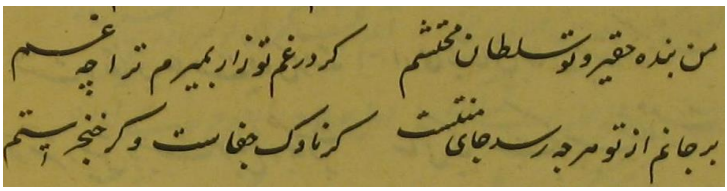

Bu da onun

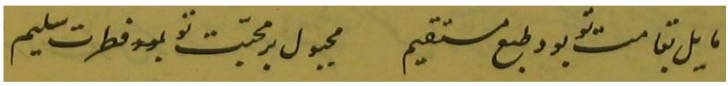

Bu da onun

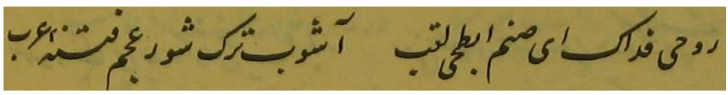

Bu da onun

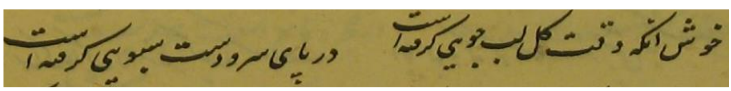

(10) Bu da onun

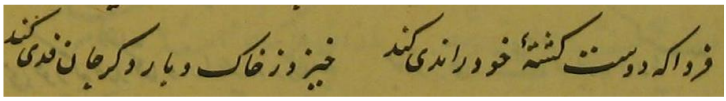

Bu da onun

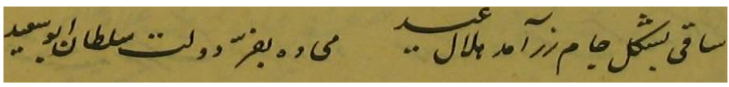

Bu da onun

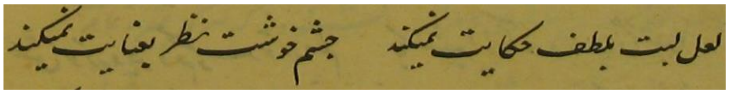

Bu da onun

(152a/1)

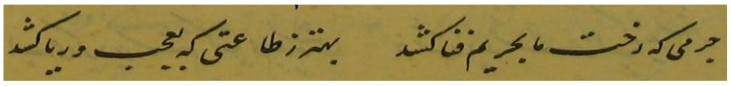

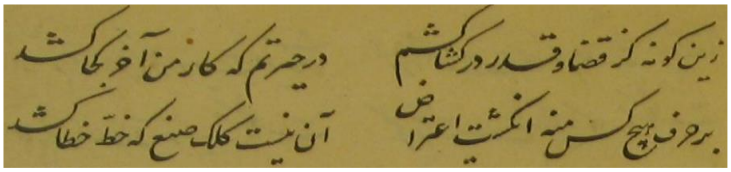

Şâhî

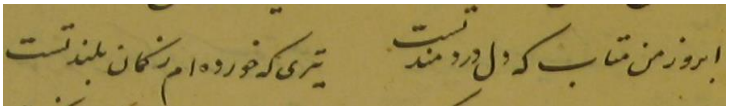

Bu da onun

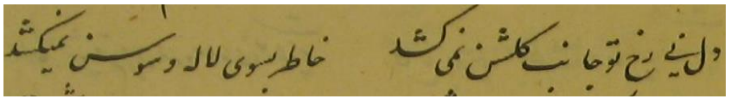

(5) Kâtibî

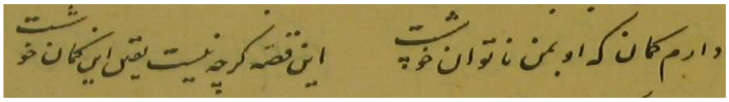

Bu da onun

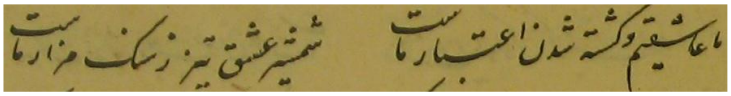

Bu da onun

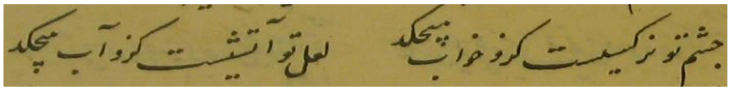

Bu da onun

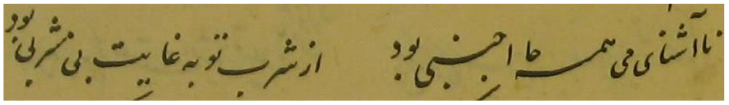

Ebu'l-Bereke Firâkî

(10)

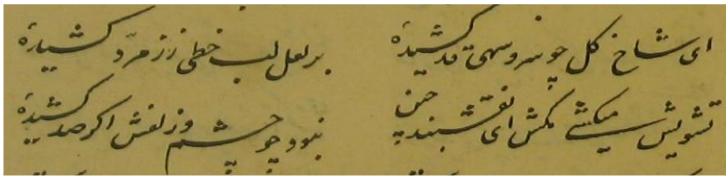

Riyâzî-i Semerkandî

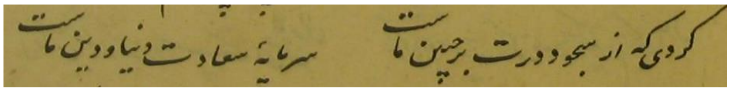

Bu da onun

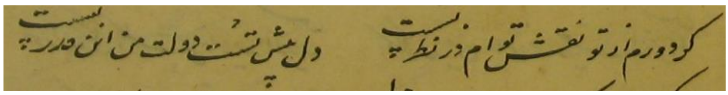

Benâî

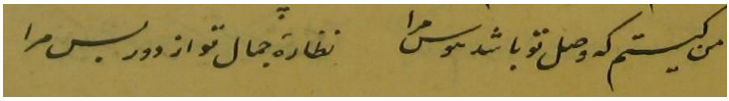

(152b/1) Bu da onun

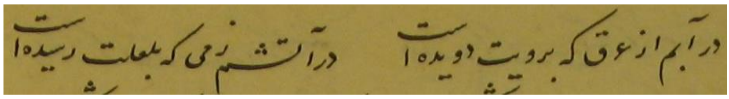

Bu da onun

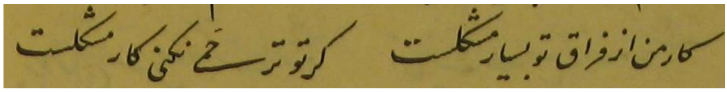

Âsafî

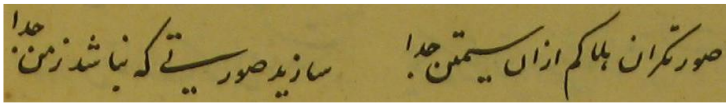

Hilâlî

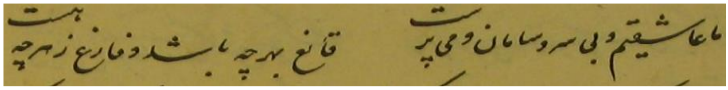

(5) Bu da onun

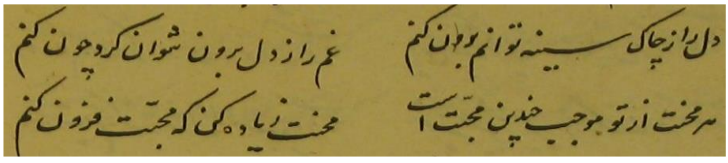

Lutfî

Boz atlıḳ ol ṣanem ki cehānnıng ṣafāsıdur
‘Āşıḳ kişining atlıḳ u çavluḳ belāsıdur[2185]

Bu da onun

Ol Ṣāni‘ī ki ḫilḳat işin ḳıldı ḳaş u köz
Hīç kimge sėnçe bėrmedi ‘ayyāre ḳaş u köz[2186]

Bu da onun

Ṣayd ėtti dil-berim mėni āşüfte saçdın
Saldı kemend boynuma ėkki ḳulaçdın[2187]

(10) Bu da onun

Nāzüklük içre bėliçe yoḳ tār-ı gīsūyī
Öz ḥaddını bilip bėlidin olturur ḳuyī[2188]

Nevâyî

Nė ḳaş u yüz durur sanga ėy ḥüsn lā-yezāl
Bir ay başıda körmedi hīç-kim ėkki hilāl[2189]

Bu da onun

Devrān güli vü gülşeni ḫārıġa arzımas
Gül-gūn meyi belā-yı ḫumārıġa arzımas[2190]
Yüz yıl kişi cehān ėlige ḳılsa şāhlıḳ
Bir dem alar ihānet ü ‘ārıġa arzımas[2191]

[2185] O cihanın neşesi, boz atlı sanem(/sevgili) âşığın adının ve şanının belasıdır.

[2186] O Yaradan, yaratılış işini kaş ve göz yaptı, kiç kimseye senin gibi hilekâr kaş ve göz vermedi.

[2187] Dilberim beni dağınık saçla avladı; iki kulacıyla boynuma kement doladı.

[2188] İncelikte (onun) beli kadar omuza dökülen bir saç teli yoktur, kendi haddini bilip belinden aşağı oturur.

[2189] Ey güzellik, senin için ebedî (olan) ne kaş ve (ne de) yüzdür; bir ay başında hiç kimse iki hilal görmedi.

[2190] Devranın gülü ve gül bahçesi (onun) dikenine yaraşmaz; gül renkli şarabı sarhoşluk belasına yaraşmaz.

[2191] İnsan yüz yıl cihan halkına şahlık yapsa bir an onların ihanet ve namusuna lâyık olmaz.

(153a/1) *Kirgil fenā yolıġa Nevâyî ki dehr-i dūn*
Bir ʻömr-i bī-ṣebāt dīdārıġa arzımas[2192]

Bu da onun

Yanıda bolmasam nefesī derdnāk mėn
Körsem yanıda ġayr-ı ḫod oldum helāk mėn[2193]

Bu da onun

Vaṣlıġa yėtiben saġınur mėn ḫayāl ėkin
Ḥālımnı anglaman manga yā Rab nė ḥāl ėkin[2194]
Zülfüngde ḫāl cīm arasıda noḳṭa dėk
Yüzüngde zülf vird ayaġıda dāl ėkin[2195]

(5) Bu da onun

Ölgüm durur çü furḳat ile iştiyāḳdın
Kėl ḳutḳar ėy ecel mėni uşbu firāḳdın[2196]
Muṭrib bile nė köngli açılsun Nevâyî'ning
Kim mėn firāḳdın dėsem ol dėr 'Irāḳ'dın[2197]

Bu da onun

Ėy kim tėnimġa cān bėre sėn her ṭarīḳdın
Ölsem nė ayru tüşkünçe sėn-dėk refīḳdın[2198]

[2192] Nevâyî, yokluk yoluna gir; çünkü kararsız bir ömür, alçak dünya didarına lâyık değildir.

[2193] Bir an yanında olmazsam dertliyim; (Onun) yanından kendimden başkasını görsem yok olurum.

[2194] Vuslatına erişerek düşünürüm, hayal mi acaba? Yâ Rab hâlimi anlamıyorum, bana ne oldu acaba?

[2195] (Senin) perçeminde ben, cim (harfi) içindeki nokta gibi; yüzünde zülüf vird (kelimesinin sonundaki) dal (harfi) mi acaba?

[2196] Ayrılık ile özlemden öleceğim; ey ecel, gel kurtar beni bu hüzünden.

[2197] Nevayi'nin gönlü çalgıcıyla açılmaz; çünkü ben ayrılıktan bahsetsem o Irak'tan bahseder.

[2198] Ey, her yolla bedenime can veriyorsun; senin gibi yoldaştan ayrı düştükten sonra ölsem ne (olur)?

Bu da onun

Kön̂glümnin̂g āhı ḳaṭre-i ḫūn-ı ciger bile
Dūdī durur ki ayrılur ottın şerer bile[2199]

Bu da onun

Heyhāt kim birev ġamıdın zār mėn yėne
Feryād kim belāġa giriftār mėn yėne[2200]

(10) Bu da onun

Devlet tan̂gı yüzi vü saçı tan̂g ḳaranġusı
Mest-i ṣabūḥ közleri ėltip tan̂g uyḳusı[2201]

Bu da onun

Ol şāh mėn gedā mėn ol ṭıfl u mėn ḳarı
Ger baḳmasa mėnin̂g sarı Ḥaḳ bar anın̂g sarı[2202]
Cānımdın özge yār-ı vefā-dār tapmadım
Kön̂glümdin özge maḥrem-i esrār tapmadım[2203]
Kėltürse yüz belānı uşal bī-vefā man̂ga
Kėlsün eger yüzümni ėvürsem belā man̂ga[2204]

(153b/1) *Tā yār kimni ister ü kön̂glige kim yaḳar*
Teşvīş bī-cihet durur āḫır san̂ga man̂ga[2205]

[2199] Gönlümün âhı kanla dolu ciğerden damlayladır; bir duman ki ateşten kıvılcım ile ayrılır.

[2200] Heyhat! Ben yine birinin gamıyla inliyorum. Feryat! Ben yine beleya düştüm.

[2201] Yüzü saadetin fecri, saçı tan vakti karanlığı; sabah şarabının sarhoşu gözleri tan uykusunu götürmüştür.

[2202] O şah, ben fakirim; o çocuk, ben ihtiyarım. Eğer bana doğru bakmazsaHak ondan taraftır.

[2203] Canımdan başka vefalı yar bulmadım; gönlümden başka sırdaş bulmadım.

[2204] O vefasız bana yüz bela getirirse gelsin; eğer yüz çevirirsem bana bela (olsun)

[2205] Yâr birini gönlüne isteyinceye ve gönlüne birini yakınlaştırıncaya kadar, sonunda sana bana karışıklık sebepsizdir.

Babur bolup-turur ėkki közüm yolıda tört
Kėlse nė boldı ḳaşıma bir bir manĝa manĝa[2206]
Ol aynınĝ ittifāḳı nifāḳıġa arzımas
Eyyām-ı vaṣlı şām-ı firāḳıġa arzımas[2207]
Ḳılmaḳ ümīd ü bīm ile ḫidmet şeh allıda
Derbānınınĝ sögünç ü tayaḳıġa arzımas[2208]
(5) *Babur viṣālnı nė tiler sėn çü hecr bar*
Bir laḥẓa ‘ayş miḥnet-i bāḳīġa arzımas[2209]
Yā Rab ḫavās cem‘ide Babur’nı ḫās ḳıl
Yāḫūd ‘avām tefriḳasıdın ḫalāṣ ḳıl[2210]
Bir fikr ü bir hevāda durur her nefes köngül
Bir laḥẓ yüz hevā ḳıladur bü’l-heves köngül[2211]

Beşinci vezin

Mėni ‘ışḳ dil-figār ḳılıptur
Mėni şevḳ bī-ḳarār ḳılıptur[2212]

(10) 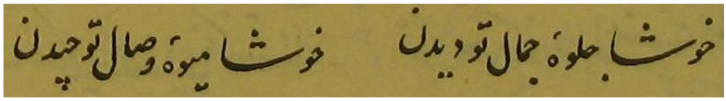

[2206] Babur, iki gözüm (onun) yolunda dört olmuştur; tek tek salına salına yürüyerek yanıma gelse ne olurdu?

[2207] O ay (gibi sevgili)nin anlaşması anlaşmazlığına benzemez; kavuşma günleri ayrılık akşamına benzemez.

[2208] Ümit ve korkuyla şahın huzurunda hizmet etmek kapıcısının sevinç ve dayağına denk değildir.

[2209] Babur, kavuşmayı niye istiyorsun; çünkü ayrılık var; bir anlık zevk ü safa bâkî mihnete benzemez.

[2210] Yâ Rab, seçkinler topluluğunda Babur’u seçilmiş yap veya halkın anlaşmazlığından kurtar.

[2211] Gönül her nefes bir fikir ve bir arzudadır; gönül maymun iştahlılıkla bir anda yüz istekte bulunur.

[2212] Sevgili bizi ağlatmıştır; yâr bizi dîvâne etmiştir.

Altıncı vezin

Bėri kėlgil ėy nigār

Manĝa bėrme intiẓār[2213]

(154a/1) **Yedinci vezin**

Hecrinĝde ėy perī-rū

Közümdin uçtı uyḳu[2214]

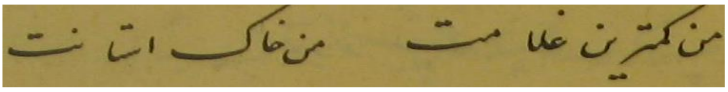

Bir türetilmiş vezin:

(5) *Manĝa sėnçe gül-ʻiẓār ḳaçan tapılur*

Sanĝa mėnçe bī-ḳarār ḳaçan tapılur[2215]

Muktezeb Bahri

On beş vezin: Sekiz aslî, yedi türetilmiş

Beş aslî vezin:

Birinci vezin

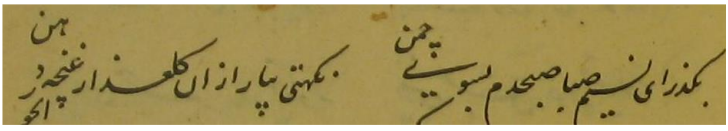

Kėlgil ėy ʻiẓārı semen gül çaġını yaḫşı kėçür

Cām-ı meyni tolduruban iç daġı manĝa hem içür[2216]

[2213] Ey nigâr beri gel, beni bekletme.

[2214] Ey peri yüzlü, ayrılığında gözümden uyku kaçtı.

[2215] Bana senin gibi gül yanaklı ne zaman bulunur; sana benim gibi kararsız ne zaman bulunur?!

[2216] Ey yanağı yasemen, gel, gül vaktinin hoş geçir; şarap kadehini doldurarak iç ve bana da içir.

(10) **İkinci vezin**

Bu naṣīḥatım aŋgla nė bilür kişi yaŋgla

Nė bolur ėkin taŋgla sėn bu kün ġanīmet tut[2217]

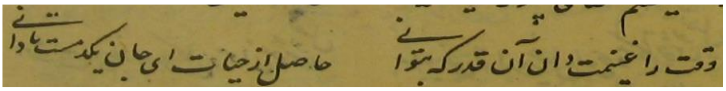

Üçüncü vezin

(154b/1) 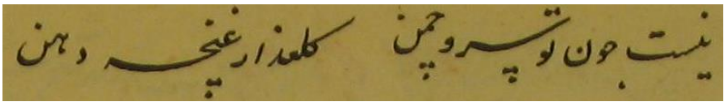

Yār bizni zār ḳılur

Zār bizni yār ḳılur[2218]

Dördüncü vezin

Ġāfil olma devlette

Özni salma miḥnette[2219]

(5)

Beşinci vezin

Mėni hecr zār ḳılur

Mėni ʻışḳ ḫ^{v}ār ḳılur[2220]

[2217] Bu nasihatimi anla: "Kişi yeni ne bilir; yarın ne bilir acaba, sen bugünü ganimet bil.

[2218] Yâr bizi inletir; inleme bizi yâr eder.

[2219] Devlette gâfil olma; kendini sıkıntıya sokma.

[2220] Ayrılık beni ağlatır, aşk beni itibarsızlaştırır.

İki türetilmiş vezin:

Birinci vezin

(10) *Ėşit ėy ʻiẕārı semen bu hevānı yaḫşı kėçür*
Bir ayaḳnı tolduruban özüŋ̂ iç maŋ̂a içür[2221]

İkinci vezin

Ėşit ėy ʻiẕārı gül bu hevānı ḫōş tutḳıl
Bir ayaġnı toldurġıl iç ü maŋ̂a ḳoş tutḳıl[2222]

Müctess Bahri

Yirmi vezin: On bir aslî, dokuz türetilmiş

Altı aslî vezin:

(155a/1) **Birinci vezin:**

Yüzi gül ü saçı sünbül ḫadı semen ḫaṭı reyḥān
Leb üzre ḫaṭṭı zümürrüd ḫaṭ içre lebleri mercān[2223]

Kemâl

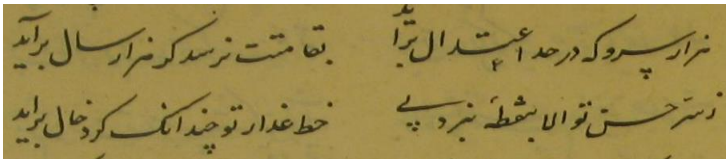

(5) Husrev

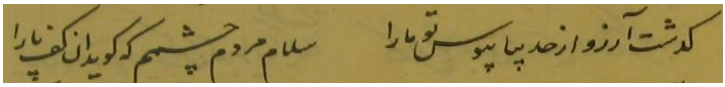

Hâfız

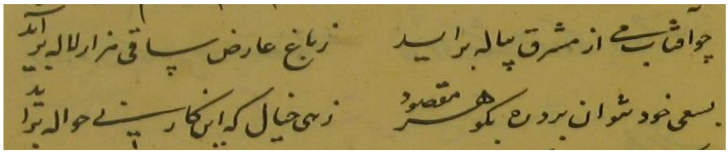

[2221] Ey yanağı yasemen, işit, bu havayı güzel geçir; bir kadeh doldurarak kendin iç, bana da içir.

[2222] Ey yanağı yasemen, işit, bu havayı hoş tut; bir kadeh doldur, iç, bana da tut….

[2223] Yüzü gül, saçı sümbül, yanağı yasemen, ayva tüyleri reyhan; ayva tüyleri üstünde dudak zümrüt, dudaklarındaki ayva tüyleri mercan.

Kemâl

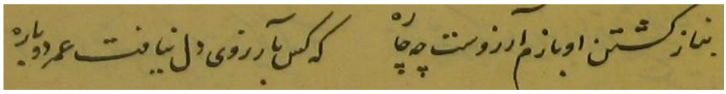

Bu da onun

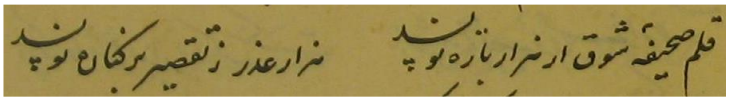

(10) Câmî

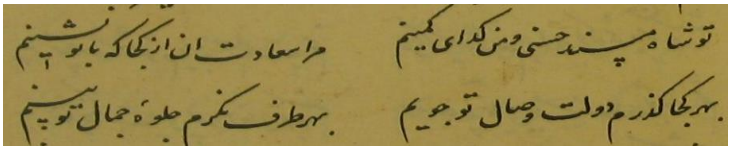

Bu da onun

(155b/1)

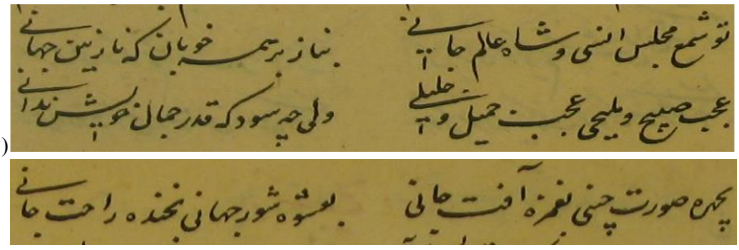

Kâtibî

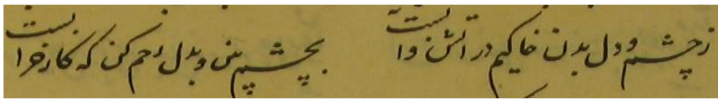

Selmân

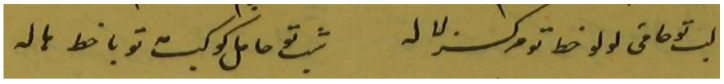

Şâhî

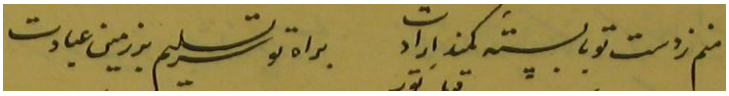

(5) Nevâyî

Perī-veşim ḳara börkin ki bir yan ėgri ḳılıptur
Meger ki şem‘-i cemāli fitīlesi ėgiliptür[2224]
Çü dād bėrdi manĝa yār yüz ümīd-i vefādur
Nė sūd reşk <ü> ḥasūd ki dād dād-ı Ḫudādur[2225]

İkinci vezin:

Közümde muttaṣıl ol ėgme ḳaş kėrek bolsa
Ḳaşımda köz yarūġı ol ḳuyaş kėrek bolsa[2226]

Sa’dî

(10)

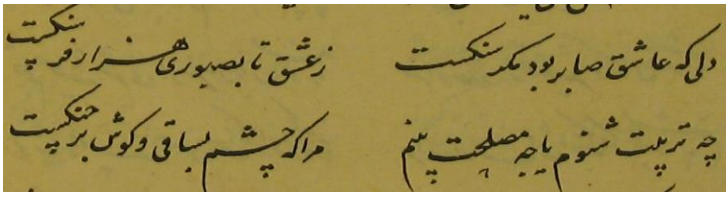

Hasan

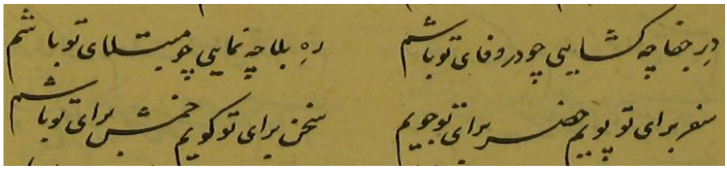

Bu da onun

(156a/1)

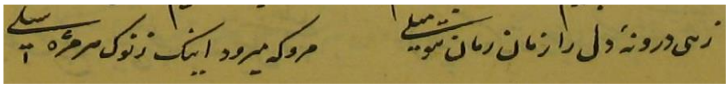

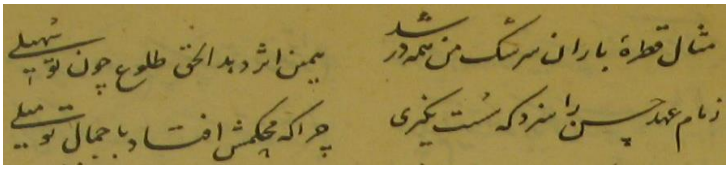

[2224] Peri gibi (güzelim) kara börkünü bir tarafa eğmiştir; sanki mum gibi yüzünün fitili eğilmiştir.

[2225] Yâr bana adalet getiren olduğu için vefa ümidi var; kıskançlık ne fayda, adalet Huda adaletidir.

[2226] Gözümde dâima o eğme kaş olmalı; yanımda göz ışığı o güneş olmalı.

Sa’dî

(5)

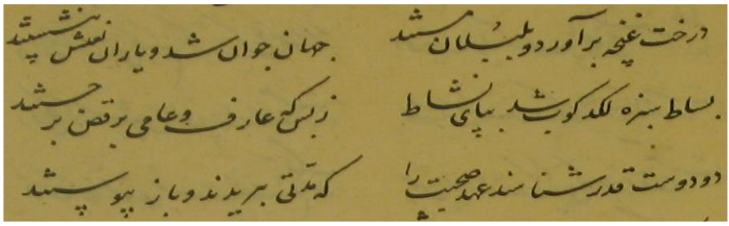

Bu da onun

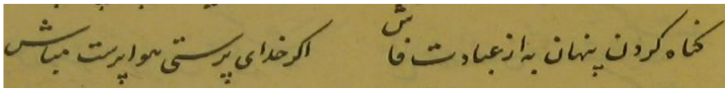

Bu da onun

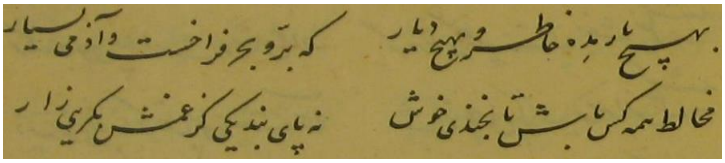

Husrev

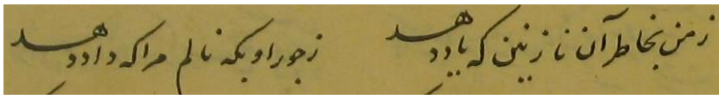

(10) Bu da onun

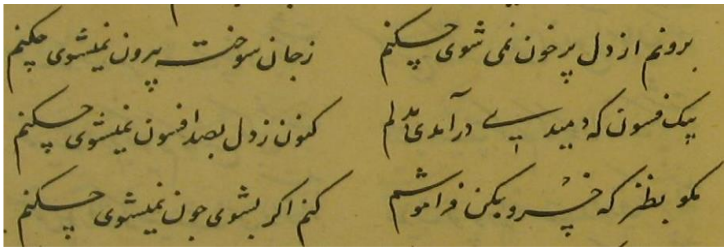

Bu da onun

(156b/1)

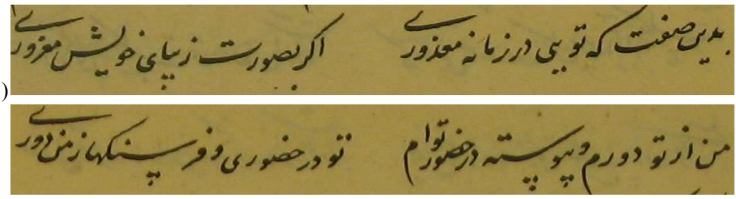

Bu da onun

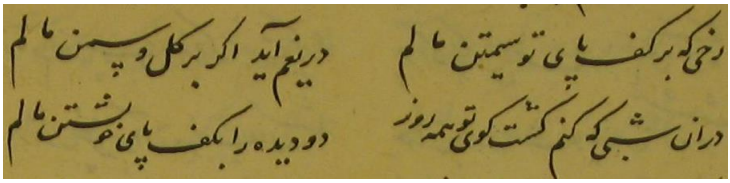

<Husrev>

(5)

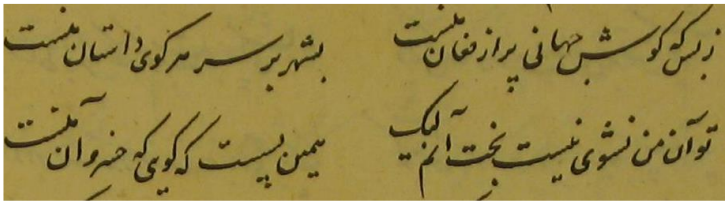

Bu da onun

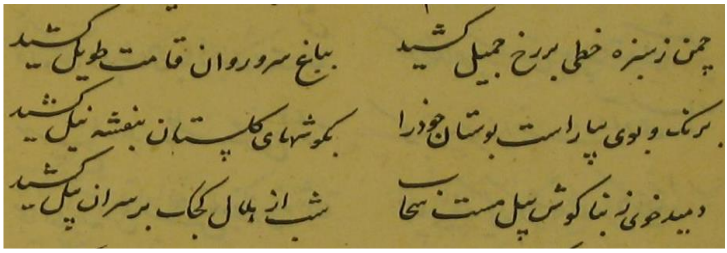

Bu da onun

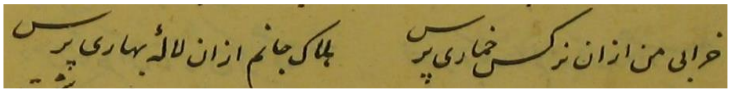

(10) Hasan

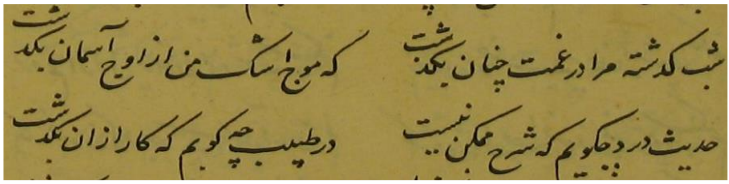

<Hasan>

(157a/1)

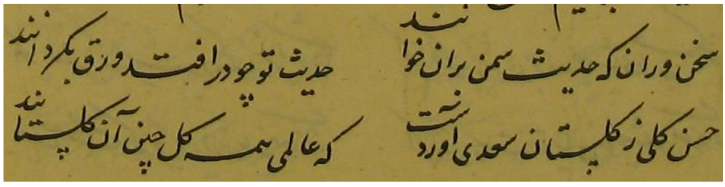

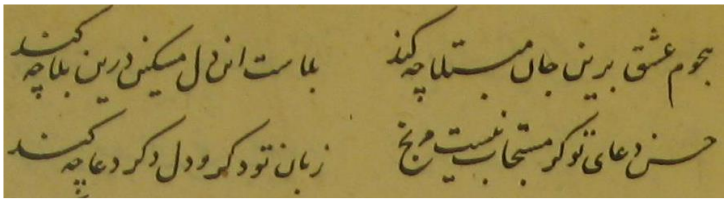

Bu da onun

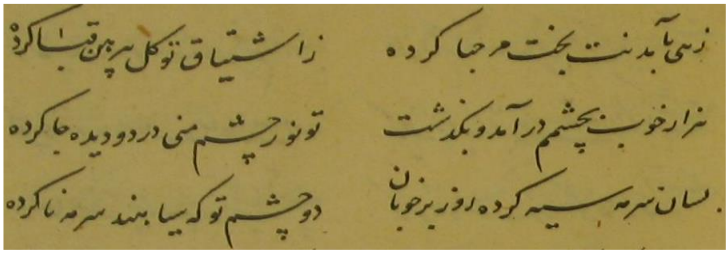

(5)

Hâfız

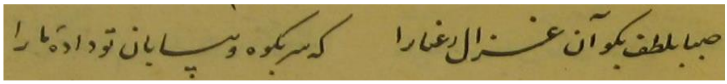

Bu da onun

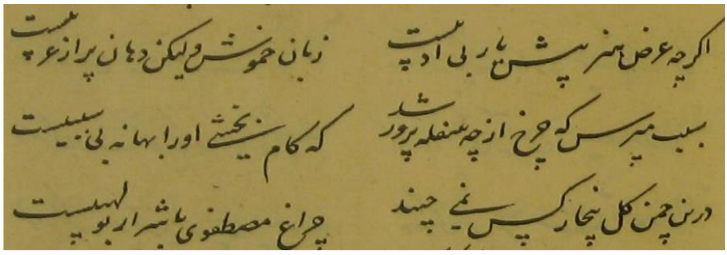

(10) Bu da onun

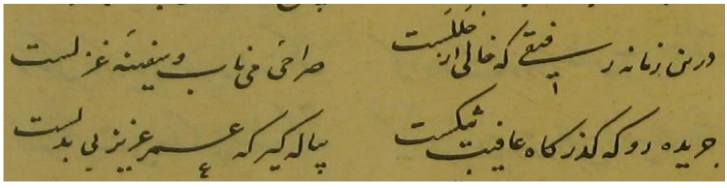

Bu da onun

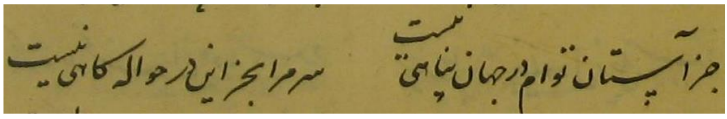

Bu da onun

(157b/1)

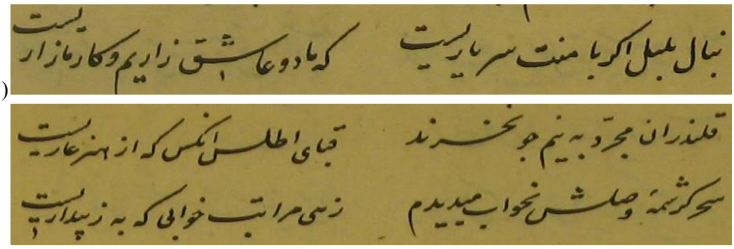

Bu da onun

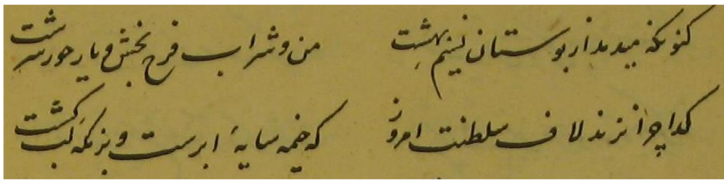

(5) Bu da onun

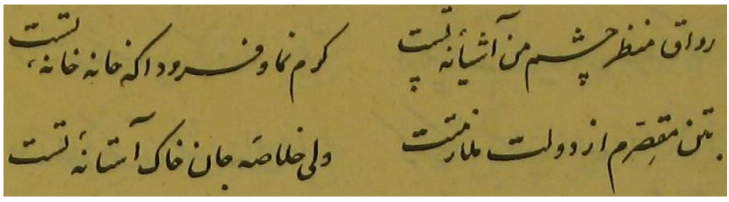

(10) Bu da onun

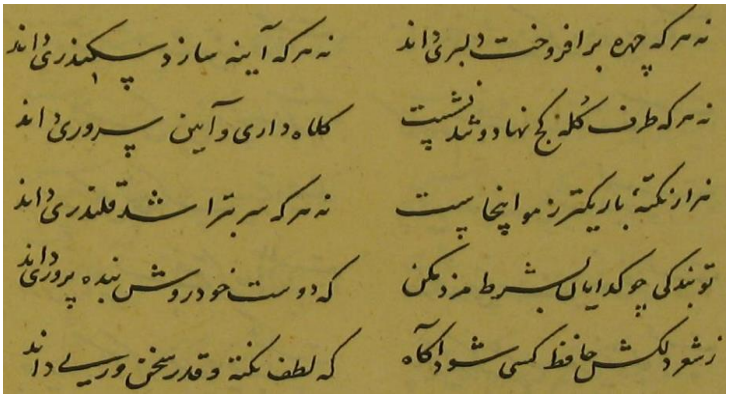

Bu da onun

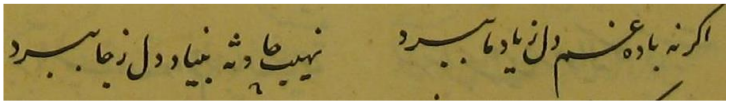

Bu da onun

(158a/1)

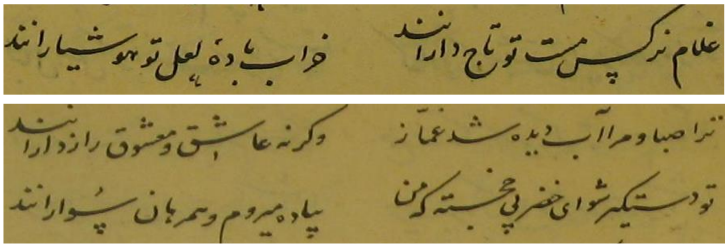

Bu da onun

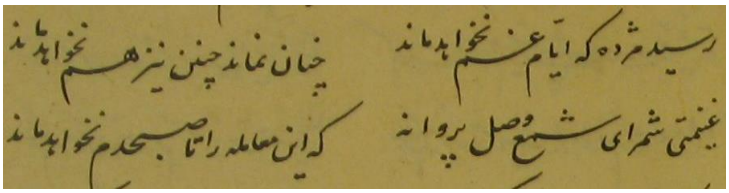

(5) Bu da onun

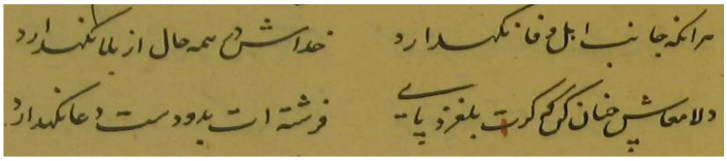

Bu da onun

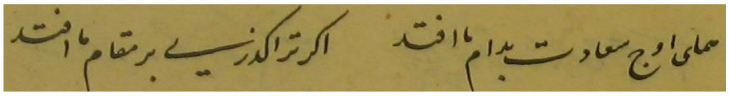

Bu da onun

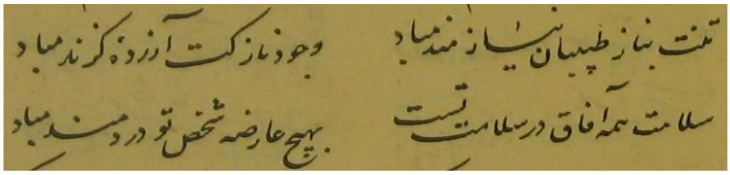

(10) <Hâfız>

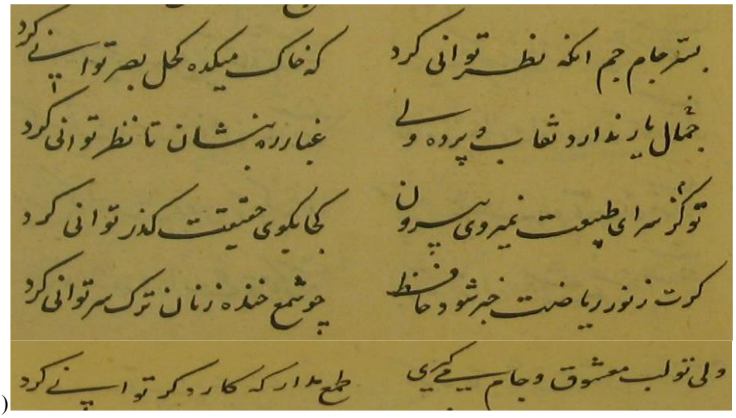

(158b/1)

Bu da onun

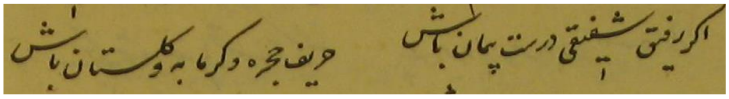

Bu da onun

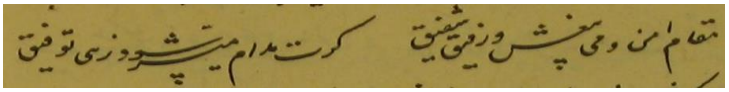

<Bu da onun>

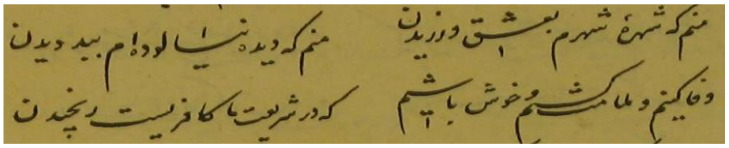

(5)

Bu da onun

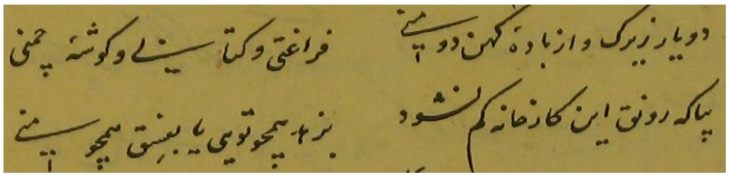

Bu da onun

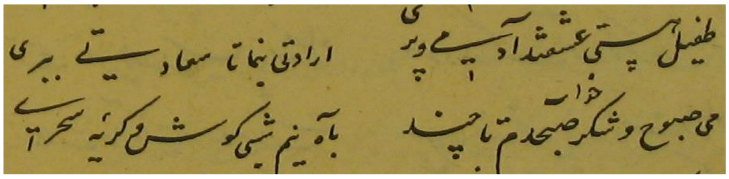

(10) Kemâl

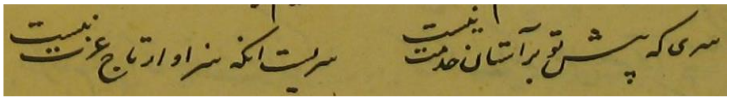

Bu da onun

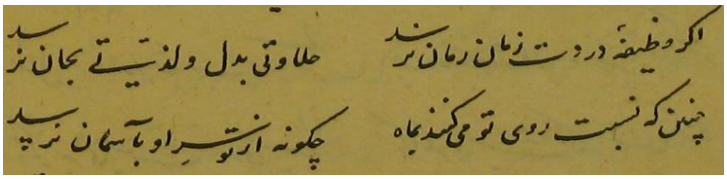

Bu da onun

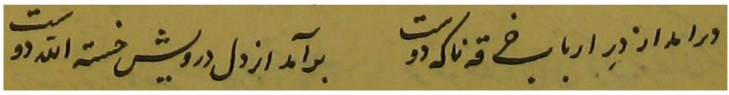

(159a/1) Câmî

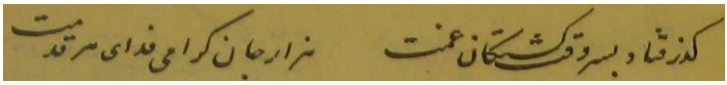

Bu da onun

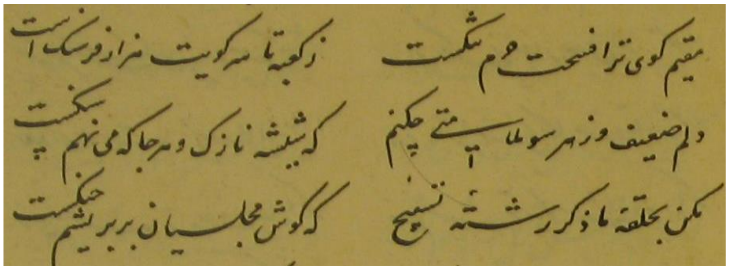

(5) Bu da onun

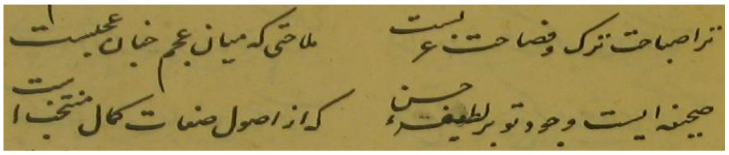

Bu da onun

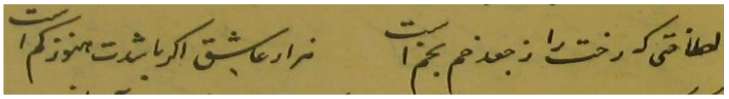

Bu da onun

(10)

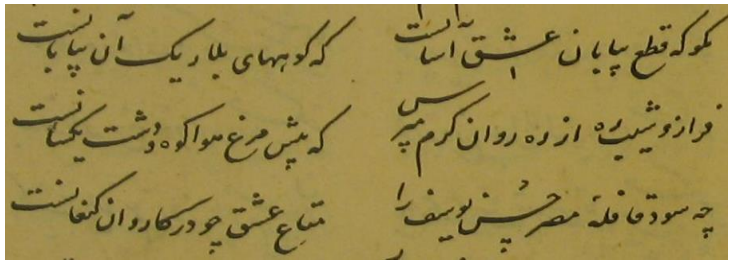

<Câmî>

(159b/1)

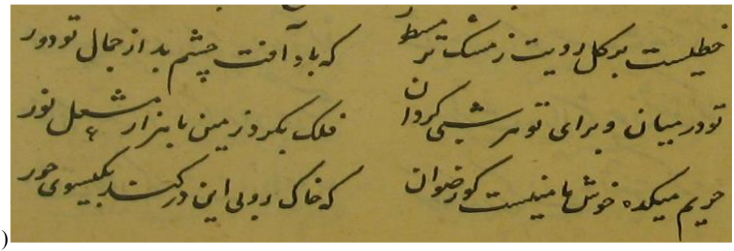

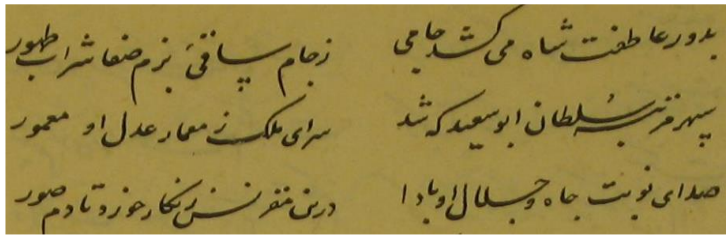

Bu da onun

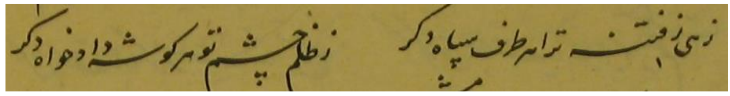

(5) <Bu da onun>

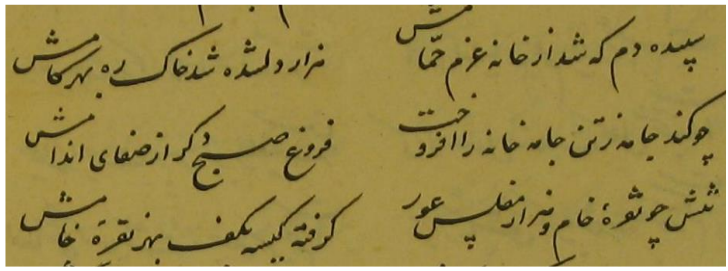

Kâtibî

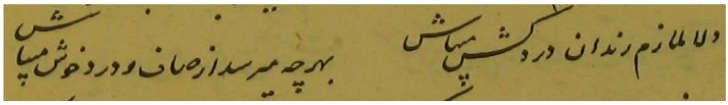

Câmî

(10)

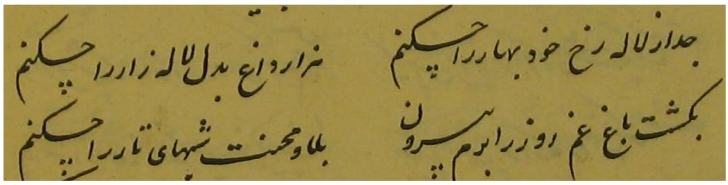

<Câmî>

(160a/1)

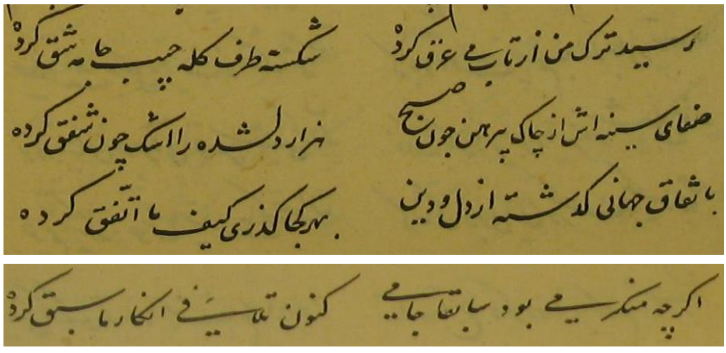

Bu da onun

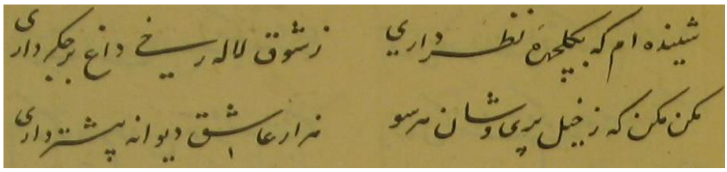

Bu da onun

(5)

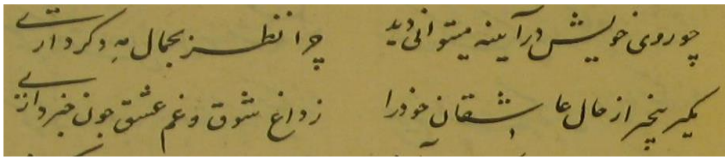

Bu da onun

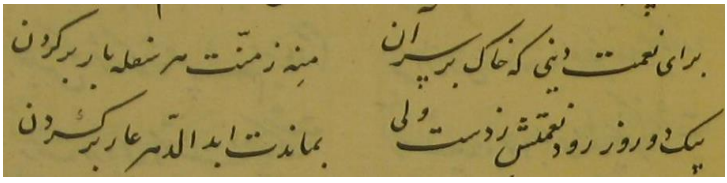

Bu da onun

(10)
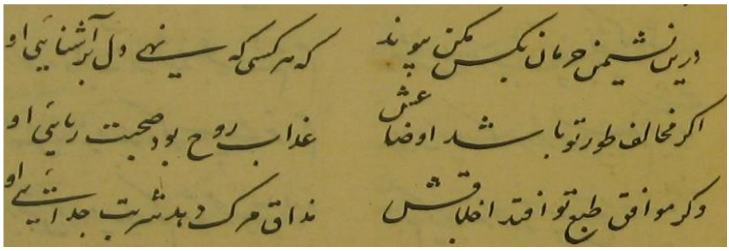

Kâtibî

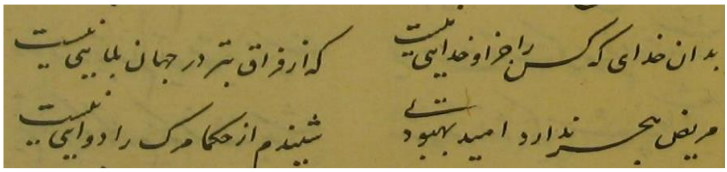

Şâhî

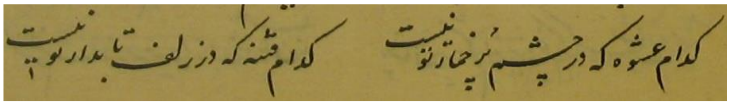

(160b/1) Bu da onun

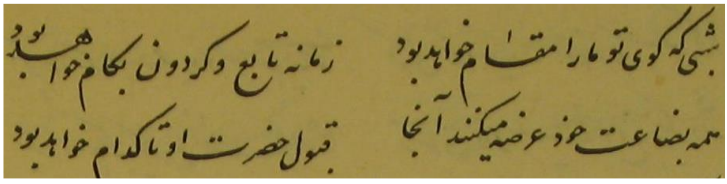

Bu da onun

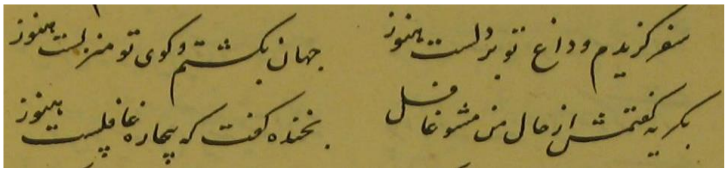

(5) İsmet

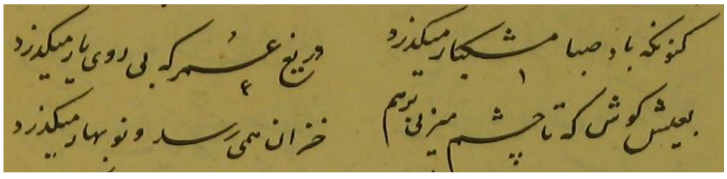

Âsafî

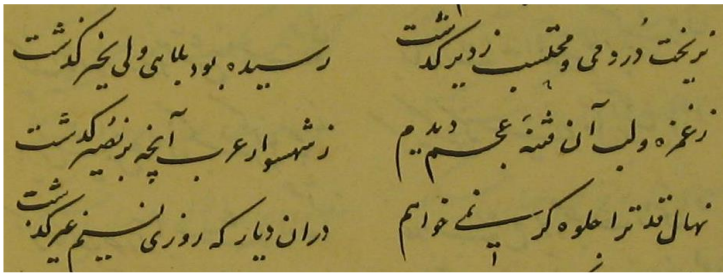

(10) Bu da onun

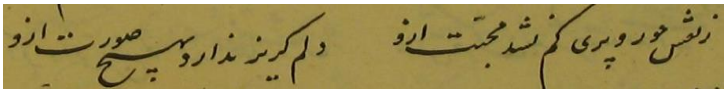

Sâhib-i Belhî

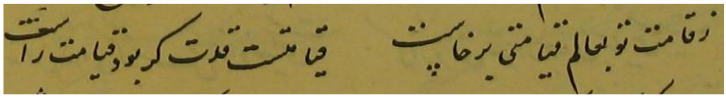

Velî Kalender

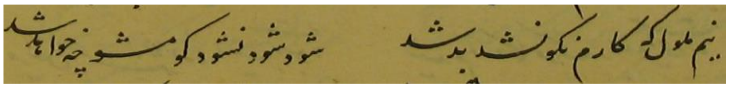

Yârî

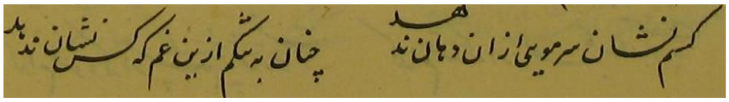

(161a/1) Sâlih

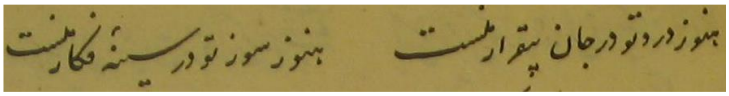

Bu da onun

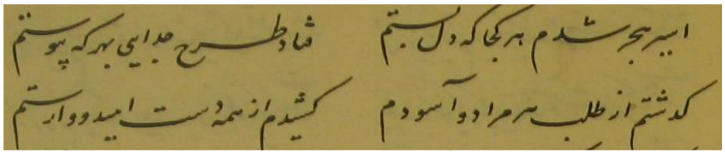

Hilâlî

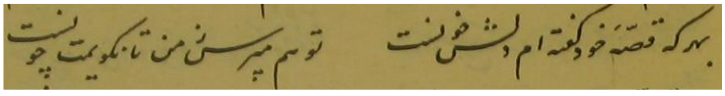

(5) Bu da onun

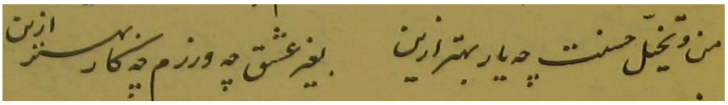

Lutfî

Zihî ẓuhūr-ı tecellî yüzüñ ṣafāsında
Sevād-ı küfr mu'ayyen közüñ ḳarasında[2227]

Bu da onun

Yüzüñniñ ārzūsı ṭurranıñ intiẓārı bile
Saḳal aḳardı vü könglüm hem-ol ḳarārı bile[2228]
Melāḥat ehlidin ey pārsā ḥaẕer ḳıla kör
Ki ḥüsn 'aḳlnı ḳoymas öz iḫtiyārı bile[2229]

Bu da onun

Nė ḫōş ṣabāḥ u nė ferḫunde iftitāḥ ėrdi
Ki yār yüzini kördüm gül-i ṣabāḥ ėrdi[2230]
(10) *Ḥarām boldı ḳadeḥ bizge ehl-i zerḳ ėlidin*
Nė yaḫşı devr ėdi kim anda mey mübāḥ ėrdi[2231]

Nevâyî

Egerçi yoḳ ṭalebiñdin demî ḳarār manga
İrādet ėmgegidür bu nė iḫtiyār manga[2232]

[2227] Yüzünün berraklığında tecellînin ortaya çıkması ne güzel! Gözünün karasında kâfirlik karalığı belli.

[2228] Yüzünün arzusu, alnına düşen perçemlerin bekleyişi ile sakal ağardı ve gönlüm de onun rahatıyla.

[2229] Ey pârsâ, güzellerden her daim sakın; çünkü güzellik aklı kendi iradesine bırakmaz.

[2230] Ne hoş sabah ve ne uğurlu bir (güne) başlangıçtı; çünkü yârın yüzünü gördüm, sabah gülüydü.

[2231] İkiyüzlüler sebebiyle kadeh bize haram oldu; şarabım mübah sayıldığı devir ne güzeldi.

[2232] Seni istemekten bir an (bile) bana durmak yoksa irade gücüdür; bu benim için (bir) tercih değil.

Bu da onun

Çaġırġa tüşkeli yoḳtur ḳarār u ḫ^{v}āb manĝa
Çü otḳa tüştüm ėmes ʻayb ıżṭırāb manĝa[2233]

Bu da onun

Yigitligimde ėdim mübtelā yigitlerge
Ḳarıp hem özni tiler mėn fidā yigitlerge[2234]

(161b/1) *Yüzi sarıġ başı aḳ bir ḳarı ger ölse nė ḥayf*
Ėnĝi ḳızıl közi ḳaşı ḳara yigitlerge[2235]

Bu da onun

Nė muḫlişim bar anınĝ ʻışḳıdın kenāre ḳılıp
Nė toymaġım bar anınĝ ḥüsniġa neẓāre ḳılıp[2236]

Bu da onun

Közüm uçar ki hümāyūn yüzüngni körgey bat
Bi-ʻaynihi anĝa kirpikler olmış ėkki ḳanat[2237]

Bu da onun

Sarıġ libās ara ol nūş-leb ki ḫandāndur
Ėrür Mesīḥ ki ḫūrşīd içinde pinhāndur[2238]

[2233] İçkiye düşeli bende huzur, uyku yoktur; çünkü ateşe tüştüm, benim için ıztırap ayıp değil.

[2234] Gençliğimde civanlara tutkundum; ihtiyarlayınca da kendimi gençlere feda etmeyi dilerim.

[2235] Yanağı kızıl, gözü kaşı kara yiğitler için yüzü sarı, başı ak bir ihtiyar ölmesi eseflenecek bir durum değil.

[2236] Ne onun aşkıyla kenara çekileceğim dostum var, ne onun güzelliğine bakıp doyacağım var.

[2237] Gözüm mübarek yüzünü görür görmez uçar tıpkı ona kirpiklerin iki kanat olması gibi.

[2238] Sarı elbisede o gülen dudak güneşte gizli Mesihtir.

(5) Bu da onun

Şikenc-i ṭurrasıdın kim girih yazılmaydur
Benefşeī durur ammā henüz açılmaydur[2239]

Bu da onun

Yolıda kāş mėni pāre pāre ḳılġaylar
Ki ḫalḳ ḥālıma bir bir neẓāre ḳılġaylar[2240]
Naṣīḥatım bu durur barça ʻışḳ ehliġa
Vefāsız ėlni sėverdin kenāre ḳılġaylar[2241]

Bu da onun

Remīde kön̂glüm ėrür ʻışḳ mübtelāsı henüz
Başımda bar durur ol serv-ḳad hevāsı henüz[2242]

Bu da onun

Refīḳler mėn-i maḥzūn nėçük bolay ġamsız
Ki kön̂glüm ėrmes elemsiz közüm ėmes nemsiz[2243]
(10) *Sınuḳ kön̂gülde çü yoḳ şādlıġ saġınur mėn*
Ki yoḳ turur barı ʻālemde bir kön̂gül ġamsız[2244]

Bu da onun

Perīni kim ki dėse ol mihr-i ḫāverī yan̂glıġ

[2239] Düğümü çözülmemiş alnına düşen perçemlerin büklümlerinden bir menekşedir ama henüz açılmamıştır.

[2240] Keşke yolunda beni parça parça kılsalar ve halk hâlime tek tek baksa…

[2241] Bütün âşıklara nasihatim vefasız insanları sevmekten uzak durmalarıdır.

[2242] Ürkmüş gönlüm hâlâ aşk müptelasıdır, başımda hâlâ o servi boylunun aşkı vardır.

[2243] Yoldaşlar, ben mahzun nasıl gamsız olayım; çünkü gönlüm elemsiz değildir, gözüm nemsiz değildir.

[2244] Kırık gönülde mutluluk olmadığı için özlerim; çünkü bütün âlemde gamsız bir gönül yoktur.

Ėrür nėçük ki dėgey dīvni perī yanġlıġ[2245]
Nevâyî özge şeh u özge kişver ėtme heves
Ki tapmaġunġ Şeh-i Ġāzī bile Herī yanġlıġ[2246]

Bu da onun

Refīḳlerni barın yār u mu'temed ḳıldınġ
Arada tek mėn-i merdūd ėdim ki red ḳıldınġ[2247]

(162a/1) Bu da onun

Çemende çihre fürūġı üçün ḳadeḥ aldınġ
Nė aççıġ ėrdi ki gül ḥırmeniġa ot saldınġ[2248]

Bu da onun

Nė boldı derdime ėy bī-vefā devā ḳılsanġ
Vefāġa va'de ḳılıp va'deġa vefā ḳılsanġ[2249]

Bu da onun

Ḳara ḳara müje ḫançerlerin ititmek işinġ
Ḥayāt naḫlını kėsti ḳıya ḳıya bakışınġ[2250]

Bu da onun

Nė tanġ 'iẕārım eger sarġarıp ḳızardı başım
Ki yüz ḳaralıġ u 'işyān bile aḳardı başım[2251]

[2245] Periye kim "O Doğunun güneşi gibidir" derse (bu) tıpkı deveye peri gibi demektir.

[2246] Nevâyî, başka şah ve ülkeye heves etme; çünkü Şeh-i Gazi (Hüseyin Baykara) ile Herat gibisini bulmazsın.

[2247] Yol arkadaşlarının hepsini yâr ve mutemet ettin; arada tek reddedilmiş olan beni reddettin.

[2248] Çimende çehre ışığı için kadeh aldın, öyle acıydı ki gül harmanını ateşe verdin.

[2249] Ey vefasız, ne olurdu derdime deva olsaydın, vefa için söz verip söze sadık olsaydın.

[2250] İşin kara kara kirpik hançerlerini keskinleştirmek. Keskin keskin bakışların hayat fidanını kesti.

[2251] Eğer yanağım sararıp başım kızardıysa şaşılacak bir şey yok; çünkü yüz karalığı ve isyanla başım ağardı.

(5) *Ḳuyaş kibi yüz ile tag̱ dėk g̱amın nėteyin*
Mėning̱ ki tag̱ başıg̱a yėtip turur ḳuyaşım[2252]

Bu da onun

Bahār boldı vü gül meyli ḳılmadı kön̂glüm
Açıldı g̱onçe velīkin açılmadı kön̂glüm[2253]
Yüzün̂g̱ ḫayālı bile vālih ėrdi andaḳ kim
Bahār kėlgen vü kėtgeni bilmedi kön̂glüm[2254]

Bu da onun

Viṣāl tuḫmını ėktim firāḳ-ber taptım
Vefā nihālini tiktim cefā-ş̱emer taptım[2255]

Bu da onun

Tirig yörür mėn ü bar mėndin ayru cānānım
Bu ‘ömr bile yörüp çıḳmag̱ay mėning̱ cānım[2256]

(10) Bu da onun

Bag̱ırda yüz ḫalā vü veh dėmekke yoḳ zehrem
Kön̂gülde ḳan tola vü yoḳ dem urmaḳ imkānım[2257]

[2252] Güneş gibi yüz ile dağ gibi gamını ne yapayım; çünkü benim güneşim dağ başına ulaşmıştır.

[2253] Bahar oldu ve gönlüm güle meyletmedi, gonca açıldı ancak gönlüm açılmadı.

[2254] Gönlüm yüzünün hayaliyle şaşkındı, öyle ki baharın geldiğini ve gittiğini anlamadı.

[2255] Kavuşma tohumunu ektim, ayrılık meyvesi buldum buldum; vefa fidanını diktim, cefa mahsulü elde ettim.

[2256] Hayattayım ve cananım benden ayrıdır, benim canım bu ömürle devam edip çıkmayacak.

[2257] Bağırda yüz boşluk ve eyvah demeğe cesaretim yok; gönülde kan dolu ve bahsetmem mümkün değil.

Bu da onun

Nė ol ḳulaḳġa yėter ʻarż-ı ḥāl edā ḳılsam
Nė ol köñgülge yaḳar naḳd-ı cān fidā ḳılsam[2258]

Bu da onun

Yaramnı bėkkeli başıñ üze biçek mü ėkin
Biçekde rişte-i cānım mu yā ipek mü ėkin[2259]
Köz asru tiktim anıñ oymaġıġa bilmen kim
Közüm aḳı mu ėkin anda yā süñgük mü ėkin[2260]
(162b/1) *Tün üzre aydın ü aydında ṣubḥ ėrkin mü*
Veyā saçıñda bürünçek üze leçek mü ėkin[2261]
Gül üzre her sarı tāb urdı sünbülüñ yāḥūd
Yüzüñde zīnet üçün sançḳan kecek mü ėkin[2262]
Bir ösrük ėlni çıḳıp ḳırġan ėrmiş ėy Lutfî
Sėniñ bėgiñ mü ėkin yā bizim mīrek mü ėkin[2263]
Nevâyî uşbu perīşān ḥadīṯ ile ġarażınñ
ʻAvām ḫāṭırını ṣayd ėylemek mü ėkin[2264]

[2258] Hâl(imi) arz etsem ne o kulağa ulaşır; can nakdini feda etsem ne o gönülü etkiler…

[2259] Yaramı sağlamlaştırmak için kabuğun üzerinde(ki) iğne mi acaba, İğnede can ipliğim mi veya ipek mi acaba?

[2260] Onu oymak için çok göz diktim; orada gözümün akı mı veya kemik mi acaba, bilmiyorum.

[2261] Gece üstüne aydınlık ve aydınlıkta sabah mı acaba veya saçında tülbent başörtüsü mü acaba?

[2262] Sünbülün gül üstünde her tarafı aydınlattı veya yüzünde süs için saplanan perçem mi acaba?

[2263] Ey Lutfî, bir sarhoş çıkıp halkı kırmış, senin beyin mi acaba veya bizim küçük bey mi acaba?

[2264] Nevâyî, bu perişan haber ile garazın halkın hatırını avlamak için mi acaba?

(5) Bu da onun

Ġamıñda her kėçe ėy gül-ʿiẕār yıġlar mėn
Seḥerġa tėgrü çėkip intiẓār yıġlar mėn[2265]
Burunġı mihr ü vefā soñġı cevr ü ẓulmuñnı
Birin birin saġınıp zār zār yıġlar mėn[2266]

Bu da onun

Közümge hecrde yėr dėk ḳarañġudur tün ü kün
Maña firāḳ tüni ḫ^{v}āh ḳısḳa ḫ^{v}āh uzun[2267]

Bu da onun

Firāḳıñ içre işim ıẕṭırābdur asru
Teraḥḥum ėyle kim ḥālım ḫarābdur asru[2268]

Bu da onun

Nė bilgey ol-ki ḳılur ḫodı cilve içre yalav
Mėniñ otumnı ki başım üze yanar lāv lāv[2269]

(10) Bu da onun

Yüz ü közüñde muʿayyen Kemâl-i ṣunʿ-ı ilāh
Nė yüz durur bu nė köz lā ilāhe illa'llāh [2270]

[2265] Ey gül yanaklı, her gece senin gamında ağlarım, sehere kadar beddua edip ağlarım.

[2266] Önceki sevgi ve vefanı, sonraki eziyet ve zulmünü tek tek düşünüp inim inim ağlarım.

[2267] Ayrılıkta gözüm için gece ve gündüz yer gibi karanlıktır; benim için ayrılık gecesi ister kısa ister uzun (olsun …)

[2268] Senden ayrıyken işim çok ıztıraptır, merhamet et, çünkü hâlim çok haraptır.

[2269] Kendisi cilve yaparken yaktığını, benim başım üzerinde yanar lav lav ateşimi ne bilsin.

[2270] Yüz(ünde), gözünde Tanrının sanatının olgunluğu belirmiştir; bu ne yüzdür ne de göz, *lâ ilâhe ilallâh*.

Bu da onun

Fiġān ki ʻömrüm öter tün ü kün ḫayāl bile
Ḫayāl arasıda yüz mūḫiş iḥtimāl bile[2271]

Bu da onun

Kişi viṣāl tüni yārı birle yatḳunça
Cemālı şemʻiġa ḳılsa naẓar tanġ atḳunça[2272]

Bu da onun

Her ay ki ġayrġa bir ẕerre mihri fāş olsa
Anınġ sarı baḳa alman eger ḳuyaş olsa[2273]

(163a/1) Bu da onun

Ġarīblıġ yana köngülümni derdnāk ėtti
Şikestelik yana kögsümni çāk çāk ėttī[2274]

Bu da onun

Ḳanı viṣālınġa bir mėn-dėk ārzū-mendī
Viṣāl ümīdi bile miḥnetinġġa ḫorsendī[2275]

Bu da onun

Köngülge aytkeli andın tapılmadı ḫabarī
Tapılsa hem anġa mėndin tapılmaġay eṯerī[2276]

[2271] Feryat ki ömrüm gece gündüz hayal ile, hayal içinde yüz korkunç ihtimal ile geçer.

[2272] İnsan vuslat gecesi yâri ile yatınca yüzünün ışığına tan vakti baksın.

[2273] Başkalarına bir zerre sevgisi ortaya çıksa, eğer güneş olsa ona doğru bakamam.

[2274] Yabancılık gönlümü yine kederlendirdi, kırılmışlık göğsümü yine parça parça etti.

[2275] Seninle vuslat için benim gibi biri arzulu, kavuşma ümidiyle senin eziyetine razı olan biri hani?

[2276] Gönüle söylemek için ondan bir haber bulunmadı; bulunsa da ona benden bir iz bulunmaz.

Bu da onun

Mühendisī tapay vü ėgnime ḳanat yasatay
Uçup hevāsıda ḳuşlar ara özümni ḳatay[2277]

(5) Bu da onun

Çü ḥüsni vaḳtıda ol aygа zār ‘āşıḳ ėdim
Körüp cehān ėli yıġlarlar ėrdi ḥālımġa[2278]
Saḳal çıḳarġanıda terk ḳılmasam ‘ışḳınĝ
Ulus külerler anınĝ hem mėninĝ saḳalımġa[2279]
Könĝülge boldı ‘acāyib belā ḳara saçınĝ
Şikeste könĝlüme ėrmiş ḳara belā saçınĝ[2280]
Müyesser oldı cünūn manĝa ėy cünūn ehli
Niṣār-ı eşkni ėmdi bu kün manĝa saçınĝ[2281]
Belā-yı ‘ışḳ ki her dem manĝa cefāyīdür
Bu ‘ışḳdın kėçe alman ‘aceb belāyīdür[2282]

(10) *Bahār faṣlıdur u mey hevāsı başımda*
Ayaḳ tut manĝa sāḳī ki ḫōş hevāyīdür[2283]
Közümde muttaṣıl ol ėgme ḳaş kėrek bolsa

[2277] Bir mühendis bulayım ve sırtıma kanat yaptırayım; (onun) arzusuyla uçup kuşlar arasına karışayım.

[2278] Güzellik zamamnlarında o ay (yüzlü sevgili) için ağlayan âşık olduğum için herkes görüp hâlime ağlardı.

[2279] Sakal çıkardığında (senin) aşkını terk etmezsem millet hem onun hem de benim sakalıma güler.

[2280] Kara saçın gönüle acayip bela oldu; saçın kırık gönlüm için kara bela imiş.

[2281] Ey cünun ehli, bana (da) delilik nasip oldu; gözyaşlarını şimdi, bugün benim için saçın.

[2282] Her an benim için bir eziyet olan (senin) aşkından geçemem, acayip bir beladır.

[2283] Bahar mevsimidir ve başımda şarap arzusu; sâkî bana kadeh tut; çünkü hoş bir sevgi, tutkunluktur.

Ḳaşımda köz yarūġı ol ḳuyaş kėrek bolsa[2284]
Ḥabīb ʻışḳıda baştın kėç ėy köñgül yoḳ ėse
Bu yolġa ḳoyma ayaḳ sanga baş kėrek bolsa[2285]
Sėninġ bile barı ėl nā-ḫōş olsa ėy Babur
Nė bolġusı sanga ol yār ḫōş kėrek bolsa[2286]
(163b/1) *Açılıp ėkki saçı yüzige yapılmışlar*
Yaruḳ cehānnı közümge ḳarangu ḳılmışlar[2287]
Ṣalāḥḳa ḫıred ehli mėni yavuḳ dėrler
Körüñg ki uşbu çiçenler yıraḳ yanġılmışlar[2288]
Ḫaṭı benefşe ḫadı lāle zülfi reyḥāndur
Bahār-ı ḥüsnde yüzi ʻaceb gülistāndur[2289]
Ėngi mengi ay u dağı yüzi sözi gül ü mül
Ḳadı revān u tėni cān u irni mercāndur[2290]
(5) *Otumnı tīz ėte sėn her ṭarafġa sėgirtip at*
Semend-i nāz ʻinānını bir bėri yandur[2291]
Ḳayanga barsañg itiñg mėn özümni yėtküreyin

[2284] Gözümde dâima o eğme kaş olmalı; yanımda göz ışığı o güneş olmalı.

[2285] Ey gönül, sevgilinin aşkında baş(ın)dan geç; aksi hâlde senin için baş gerekliyse bu yola girme.

[2286] Ey Babur bütün ulus seninle kötü durumda olsa ne olur, senin için o yâr hoş olsun (yeter).

[2287] İki (örük) saçı açılıp yüzünü kaplamış; aydınlık dünyayı gözüme karanlık hâle getirmişler.

[2288] Akıllılar bana iyileşmeye yakın derler; görün ki bu gafiller çok yanılmışlar.

[2289] Ayva tüyleri menekşe, yanağı lâle, zülfü reyhandır; güzellik baharında yüzü şaşırtıcı çiçek bahçesidir.

[2290] Yanağının beni ay ve de yüzü sözü gül ve şaraptır; boyu su gibi akan, bedeni can ve dudağı mercandır.

[2291] Her tarafa at koşturup ateşimi çabuklaştır; naz atının dizginini bir beriye çevir.

Yėtişmesem sanĝa baḳıp du‘ā ḳılıp turayın[2292]
Yüzüm bosaġanĝa sürsem nė yaḫşı ‘ayş durur
‘İnāyet ėt ėşigiñgde bu ‘ayşnı süreyin[2293]
Nėçe teġāfül ėtip manĝa baḳmayın yörür ol
Nėçe tażarru‘ ėtip mėn anĝa baḳıp turayın[2294]
Ḫaṭınĝ bile yüzünĝ ü kākülünĝ sėninĝ ėy cān
Biri benefşe biri yāsemen biri reyḥān[2295]
(10) *Tėn ü köñgül bile köz vaṣl u nāz ü ḥüsni üçün*
Biri ḫarāb u biri vālih vü biri ḥayrān[2296]
Tamām-ı ‘ömride Baburġa üç söz aytıpdur
Biri sögünç ü biri ḳattıḳ u biri yalġan[2297]
Çemende servni olturġuzup turur turuşı
Ḳıyāmetī ḳoparıptur at üzre olturuşı[2298]
Bu ġamda mėn ki işim fikrini nė nev‘ ėteyin

[2292] Ne tarafa gitsen ben köpeğin o tarafa gideyim; yetişmezsem sana bakıp dua edeyim durayım.

[2293] Yüzümü eşiğine sürsem ne güzel yaşayıştır, Lutfet, eşiğinde bu bu hayatın keyfini çıkarayım.

[2294] O bilmezlikten gelip nasıl bana bakmadan yürür; ben nasıl yalvarıp yakarıp ona bakıp durayım.

[2295] Ey can, senin ayva tüylerin ile yüzün ve kâkülün; biri menekşe biri yasemen biri reyhan…

[2296] Beden, gönül ile göz vuslat ve naz ve güzelliği için; biri harap biri şaşkın ve biri hayran…

[2297] Bütün ömründe Babur'a üç söz söylemiştir; biri sövme, küfür biri kötü söz biri yalan.

[2298] Duruşu çemende serviyi oturtmuştur; at üstünde oturuşu bir kıyamet kopartmıştır.

Nė yėrde sākin olay nė ḳılay ḳayan kėteyin[2299]
(164a/1) *Nė deyrdin ėşigim açılur nė mesciddin*
Nėçe ėşigdin ėşigge gedā kibi yėteyin[2300]
Dėme nė boldı işiṅ fikr ḳılġıl ė̇y Babur
Nė bolsa ol bilür erkim işimni fikr ėteyin[2301]
Ḫōş ol-ki yana mübārek yüzüṅni körgey-mėn
Yüzüṅ bile ḳademiṅ gerdini süpürgey-mėn[2302]
Dėme ki cevr kėlür saṅga yār körmektin
Mėni nė ḳorḳuta sėn her nė kėlse körgey mėn[2303]
(5) *Firāḳ otıda avunsam çaġır bile nė ʻaceb*
Meger bu su bile ol şuʻleni öçürgey mėn[2304]
Cehān ėli vü cehān barça ger ʻadem bolsa
ʻAdem yolını tutay mėnde ẕerre ġam bolsa[2305]
Ḫōş ol burunġı zamānlar ki ötti vü bardı
Ḫōş ol kişi ki zamānını yaḫşı ötkerdi[2306]
Lebi firāḳıda içsem çaġır yıġım kėledür
Maṅga çaġırnı kėtürmeṅ ki aççıġım kėledür[2307]
Murād vaṣlıṅ ėrür ėyle yād Babur'nı

[2299] Ben bu gamda işimi, düşüncesini nasıl yapayım, nerede oturayım, ne yapayım, nereye gideyim?

[2300] Ne dünyadan kapım açılır ne mescitten; kapıdan kapıya fakir gibi nasıl ulaşayım?

[2301] Ey Babur, düşün, işin ne oldu, deme; ne olsa o bilir, işimi gücümü düşüneyim.

[2302] Yine mübarek yüzünü göreceğim, yüzün ile ayağının tozunu süpüreceğim, (ne) hoş.

[2303] Yâri görmekten sana zulüm gelir deme, beni ne korkutuyorsun, her ne gelse görürüm.

[2304] Ayrılık ateşinde şarapla avunsam şaşılmaz; adeta bu su ile o ateşi söndürürüm.

[2305] Bütün insanoğlu ve cihan eğer yok olsa, bende zerre gam olsa yokluk yolunu tutayım.

[2306] Hoş o önceki zamanlar geçti ve gitti; hoş o kimse ki zamanını iyi geçirdi.

[2307] Dudağından ayrıyken şarap içsem ağlamam gelir; bana şarap getirmeyin çünkü ıstırabım artar.

Unutmaġıl yana bu nā-murād Babur'nı[2308]

(10) *Bahār mevsümi yėtti vü ḫōş hevā ötti*

Teġāfül ėyleme sāḳī ki ötti hā ötti[2309]

İçip çaġırnı işim tilbelikke yavuştı

Nėçük taḥammül ėtey kim içimge ot tüşti[2310]

Üçüncü vezin

Her kişi kim leb ü yüzüng cānibiġa naẓar ėtgey

Hem ḳanını heder ėylep hem başıdın güẓer ėtgey[2311]

(164b/1) 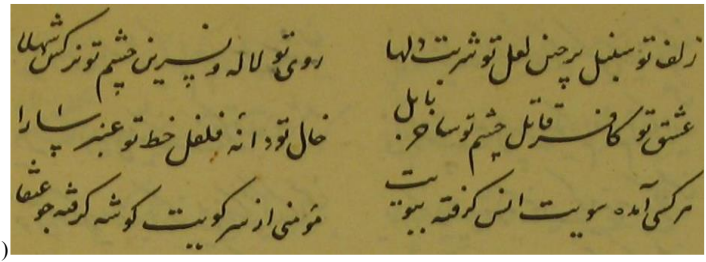

Dördüncü vezin

(5) 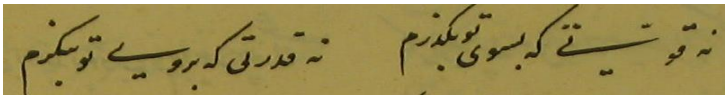

Cefā ḳılur yana manga ol gül nėtey

Nė çāredür nė ḳılayın ḳayan kėtey[2312]

[2308] Murat (sana) kavuşmaktır, Babur'u yad et; unutma yine bu arzusuna ulaşamamış Babur'u.

[2309] Bahar mevsimi erişti ve güzel hava geçti; sâkî bilmezlikten gelme, geçti ha geçti.

[2310] Şarap içince işim deliliğe yaklaştı; nasıl tahammül edeyim; çünkü içime ateş düştü.

[2311] Dudak ve yüzün tarafına bakacak olan kişi hem kanını boş yere harcayıp hem de başından geçer(ölümü göze alır)

[2312] O gül bana yine eziyet eder, ne yapayım; çâre nedir, ne yapayım, nereye gideyim?

Beşinci vezin

Yüzüñgçe ḳaysı ay ėrkin

Lebiñgçe ḳaysı mey ėrkin[2313]

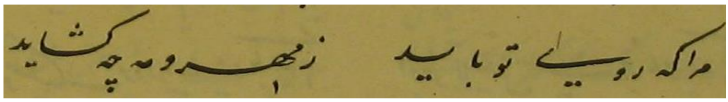

(10) **Altıncı vezin**

Bėrige kėl ėy nigār

Nėçe çėkey intiẓār[2314]

Üç türetilmiş vezin:

Birinci vezin

(165a/1) *Kim ki leb ü yüzüñg sarıġa naẓar ėtgey*

Ḳanını heder ėylep başıdın güẓer ėtgey[2315]

İkinci vezin

Ol ki manñga yār-ı dil-nüvāz durur

Cevri anıñg köp ü mihri azdur[2316]

Üçüncü vezin

(5) *Yüziçe ḳaysı ay ėrkin*

Lebiçe ḳaysı mey ėrkin[2317]

[2313] Hangi ay (gibi sevgili) senin yüzün gibidir; hangi şarap senin dudağın gibidir?

[2314] Ey nigâr, nasıl bekleyeyim, beri gel.

[2315] Dudağın ve yüzüne doğru bakan kanını heder edip başından geçer.

[2316] O benim için gönül okşayıcıdır, onun eziyeti çok sevgisi azdır.

[2317] Hangi ay (gibi sevgili) yüzü gibidir; hangi şarap dudağı gibidir?

Serî’ Bahri

On yedi vezin: Bir aslî, altı türetilmiş

Bir aslî vezin:

Nizâmî

Özni köñgül ‘ayş ile tutmaḳ kėrek
Bizni unutḳannı unutmaḳ kėrek[2318]
‘Ayş u ṭarab gül-büniġa su bėrip
Ġuṣṣa nihālini ḳurutmaḳ kėrek[2319]
(10) *Tīre durur zühd demidin köñgül*
‘Işḳ otı birle yarutmaḳ kėrek[2320]
Her nėmege ġam yėme ġam köp durur
‘Ayş bile özni avutmaḳ kėrek[2321]
Ḳoyma meşaḳḳat ara Babur köñgül
Özni ferāġat bile tutmaḳ kėrek[2322]

Sa’dî

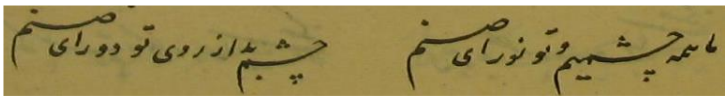

(165b/1) Kemâl

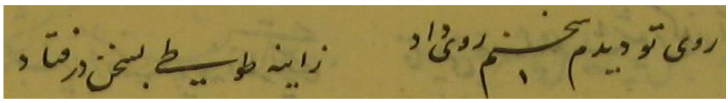

[2318] Gönül kendini zevk ü safa ile tutmalı, bizi unutanı unutmak gerekir.

[2319] Yiyip içme, eğlence ağacına su verip kaygı fidanını kurutmak lâzım.

[2320] Gönül dünyevi zevklerden uzaklaşıp ibadetle vakit geçirirken karanlıktır; aşk ateşiyle aydınlatmak gerekir.

[2321] Her şey için gamlanma, gam çoktur; zevk ü safa ile yiyip içerek kendini avutmalı.

[2322] Babur gönlü güçlük içinde koyma; kendini huzur içinde tutmak gerekir.

Bu da onun

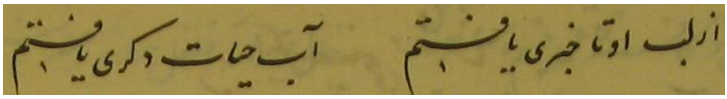

Bu da onun

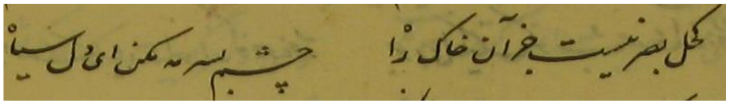

(5) Bu da onun

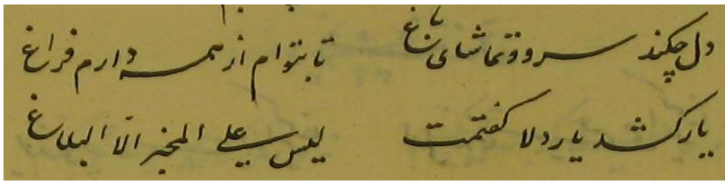

Bu da onun

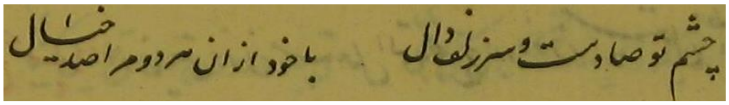

Câmî

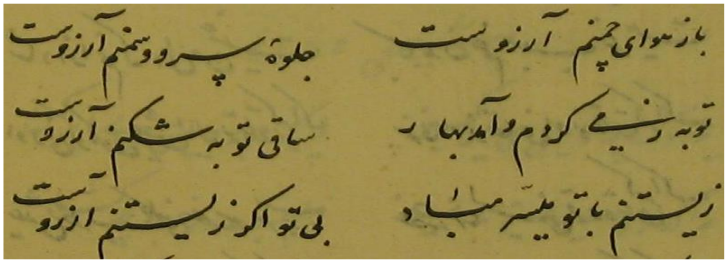

(10) Şâhî

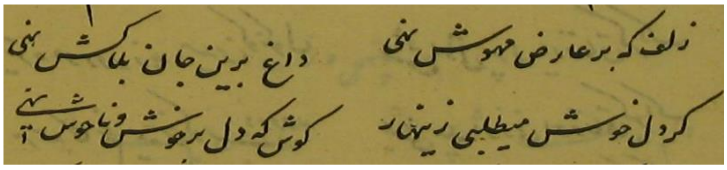

Benâî

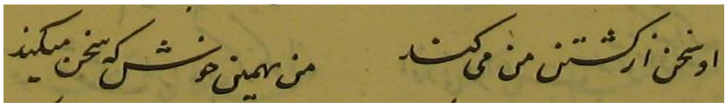

Bu da onun

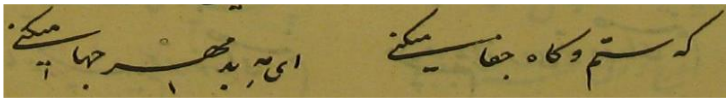

(166a/1) Zuhûrî:

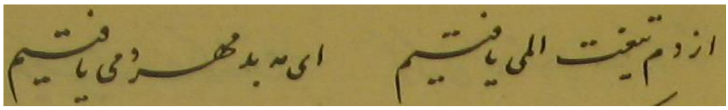

Nevâyî

Yār lebi ʻaksi tüşüp cām ara
Bādeġa cān ṭaʻamı bėrür kām ara[2323]

Bu da onun

Āh ki ʻışḳ ėyledi şeydā mėni
Saldı cünūn kūyige sevdā mėni[2324]
Ėkki yüzüñg vaṣfını ėy ḳaşı yay
Kim ki dėse fikr ile dėr ėkki ay[2325]
(5) *Aḫtar u ay ḥāl u ḫaṭıñg-dėk ėmes*
Her nėçe kök ṣafḥasını aḫtaray[2326]
Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy
Ḳad u ḫad u saç u bėlini mü dėy[2327]

Mesnevî vezinlerinden biri budur. Bu vezinde de hayli mesnevîler söylemişlerdir. Onlardan Şeyh Nizâmî'nin *Mahzenü'l-esrâr*'ıdır, Hâce Husrev'in *Matlaʻu'l-envâr*'ı ve Kırânü's-Saʻdeyn'i ve Mevlânâ Abdu'r-rahmân Câmî'niñg Tuhfe'si, Kâtibî *Mahzenü'l-esrâr*'ına karşılık (10) kuvvetlendirerek söylemiştir ve iki bahirlidir hem

[2323] Yârin dudağının aksi kadehe düşmüştür; arzu içinde şaraba can yemeği verir.

[2324] Ah! Aşk beni şeyda etti; sevda beni delilik mahalline saldı.

[2325] Ey kaşı yay, yüzünün vasfını kim anlatsa, düşünerek "iki ay" der.

[2326] Yıldız ve ay ne kadar gök sayfasını araştırsam da (yüzündeki) ben ve ayva tüyün gibi değildir

[2327] Göz, kaş, söz ve dilini mi diyeyim; boy, yanak, saç ve belini mi diyeyim!

iki kâfiyelidir. Gerçekte açıkça bir zorlama görülmektedir. Yine Mevlânâ Haydar Hârezmî-yi Türkî-gûy'un *Gülşenü'l-esrâr*'ıdır, Pend ve nasihatta güzel beyitleri var. Şöyle demiştir:

Ėr kişige himmet eger bolsa yār
'Āḳıbetü'l-emr murādın tapar[2328]

(166b/1) *Bir kişige himmet eger tuş bolur*
Kökni talaşḳuçı uçar ḳuş bolur[2329]
Her ġalaṭ ėr oġlıġa bir pend ėrür
Kim ġalaṭın bilse ḫıred-mend ėrür[2330]

Yine biri Alî-Şîr Nevâyî'nin *Zübdetü'l-ahrâr*'ıdır[2331]. Peyrevlik makâmında Şeyh Nizâmî ve Hâce Husrev ve Molla Câmî'den yardım dileyip son beyitte iktibas yoluyla vezinleri dörtleme tavrı ortaya koyar:

(5) *Yoldasa bu yolda Niẓāmī̄ yolum*
Ḳoldasa Husrev bile Câmî ḳolum[2332]
Nükte sürūdıda revā bolmaġay
Bu ki Nevāyī'ġa nevā bolmaġay[2333]
Serv ü gül ü lāle ḫarīdārı bar
Lī̄k otunnıng̃ daġı bāzārı bar[2334]
Bolsa ḫaz u aṭlas u eksūn libās

[2328] Eğer insana gayret yâr olsa sonunda muradına erer.

[2329] Eğer bir kimseye manevî güç nasip olsa göğü talan edici, uçar kuş olur.

[2330] Her hata insan için bir nasihattir; kim yanlışını bilse akıllıdır.

[2331] *Zübdetü'l-ahrâr* adıyla Nevâyî'nin olduğu belirtilen beyitler Hayretü'-Ebrâr'da yer almaktadır: 13/52-53,58-59, 61-64 (SEYHAN 2016:134-135).

[2332] Nizamî bu yolda yolumu gösterse; Husrev ile Câmî elimden tutsa.

[2333] "Nükteli sözlerde uygun olmaz." Bu Nevâyî için güzel söz olmaz.

[2334] Servi, gül ve lâlenin alıcısı var; ancak odunun da pazarı var.

İt çulı ḳılmaḳḳa yarar hem pelās[2335]
Üç ḳadeḥ-i ṣāf ile şeh bolsa ḫ[v]eş
Lāy dağı ḳalsa çeker dürd-keş[2336]
(10) *İt kibi çün pestlığım çağladım*
Özni biyikler ipige bağladım[2337]
Bolsa alar ʻāzim-i deşt-i ʻadem
Mėn hem olay sāye kibi hem-ḳadem[2338]
Kehf-i fenā içre alar bolsa güm
Mėn hem olay rābiʻühüm kelbihüm[2339]

İki türetilmiş vezin:

Birinci vezin

(167a/1) *Kerem ḳılıp bėrige kėl ėy ṣanem*
Naẓar ḳılıp bendeni ḳıl muḥterem[2340]

İkinci vezin

Köñglüme yüz renc ü elem bar
Cānıma miñ miḥnet ü ġam bar[2341]

Cedîd Bahri

On bir vezin: Dört aslî, yedi türetilmiş

[2335] İpek ve atlas ve saten(den) elbise olsun; çul da köpek çulu yapmaya yarar.

[2336] Şah üç saf kadeh ile şen şakrak olur, ayyaş tortu dahi kalsa çeker.

[2337] Köpek gibi alçaklığımı anladığımda kendimi büyüklerin ipine bağladım.

[2338] Onlar yokluk çölüne yöneldiğinde ben de gölge gibi uşak(ları) olayım.

[2339] Onlar yokluk sığınağında kaybolduğunda ben de (onların yanında) dördüncü (olarak) köpek olayım.

[2340] Ey sanem, lutfedip beriye gel; bakıp bu kulu muhterem yap.

[2341] Gönlüme yüz sızı ve sitem var; canıma bin sıkıntı ve gam var.

Bir aslî vezin

(5) *Naẓarī ḳılmadı māhım manga nėtey*

Eṣerī ḳılmadı āhım anga nėtey[2342]

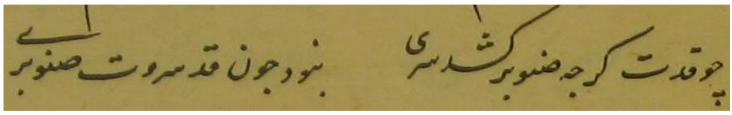

Karîb Bahri

On dört vezin: Altı aslî, sekiz türetilmiş

Bir aslî vezin:

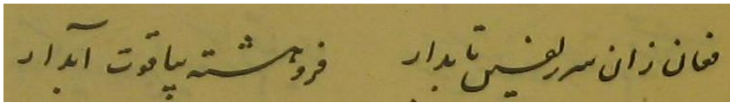

Manga yār vefā ḳılmadı dirīġ

Bu derdimġa devā ḳılmadı dirīġ[2343]

(10) **İki türetilmiş vezin:**

Birinci vezin

Kerem ḳılıp bėrige kėl ėy ṣanem

Naẓar ḳılıp bu ḳulnı ḳıl muḥterem[2344]

İkinci vezin

Vefā ḳılġıl ėy ṣanem

Cefā ḳılma munça hem[2345]

(167b/1) **Hafîf Bahri**

Yirmi iki vezin: Dokuz aslî, on üç türetilmiş

[2342] (O) ay (yüzlü sevgili)m bana bir bakmadı, ne yapayım; âhım ona (hiç) tesir etmedi ne yapayım?

[2343] Yâr bana yazık ki sadakat göstermedi; eyvah bu derdime çare olmadı.

[2344] Ey sanem, lutfedip beriye gel; bakıp bu kulu muhterem yap.

[2345] Ey sanem, vefâ göster, bu kadar da eziyet etme.

Üç aslî vezin:

Birinci vezin

Vaṣlın ol ay manĝa muḥāl ḳılıptur
Hecridin mėni ḫaste-ḥāl ḳılıptur[2346]

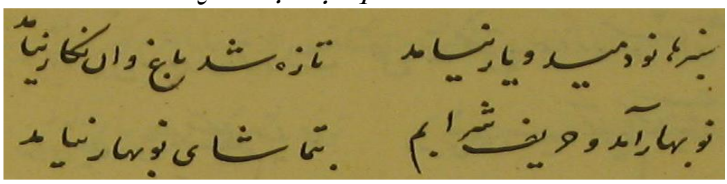

(5)

İkinci vezin

Şâhî

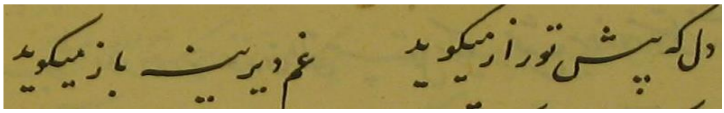

Zühd kėtti ėse kerem ḳıldı
‘Işḳ kėldi vü muḥterem ḳıldı[2347]
Ol elif boyluḳ aynınĝ ‘ışḳı
Mėni ‘ālem ara ‘alem ḳıldı[2348]
(10) *Közi vü zülf vü aġzı furḳatıda*
Felek āḫır mėni ‘adem ḳıldı[2349]

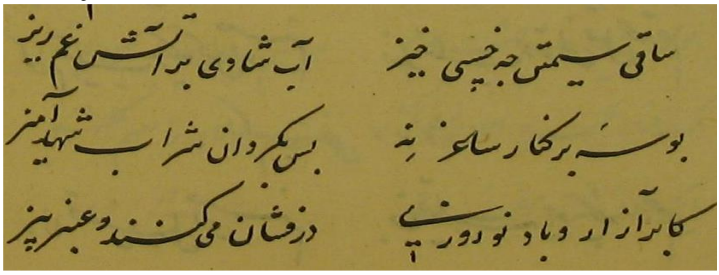

[2346] O ay vuslatını benim için imkansızlaştırmaktadır; ayrılığıyla ben hasta etmektedir.

[2347] Zahitlik gittiyse lutfetti, aşk geldi ve saygı değer yaptı.

[2348] O elif boylu aynın aşkı beni dünyada sembol etti.

[2349] Gözü, zülfü ve ağzının ayrılığında fwlwk sonunda beni yok etti.

(168a/1) Bu da onun

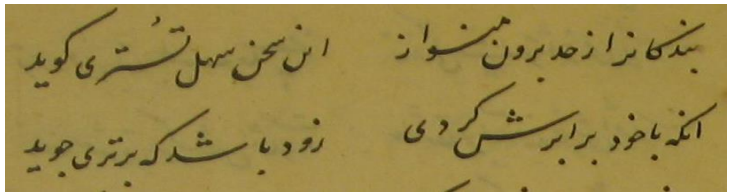

Husrev

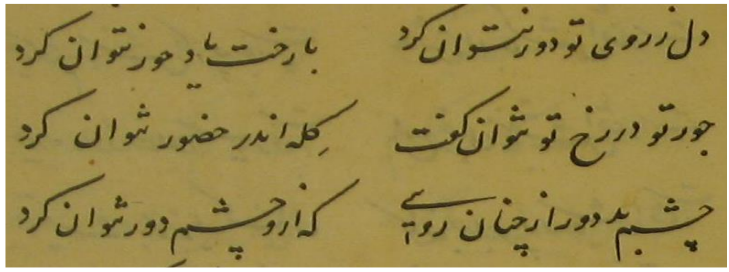

(5)

Hakanî

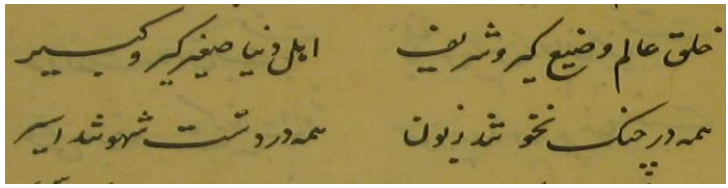

Hâfız

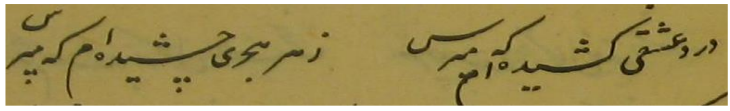

Bu da onun

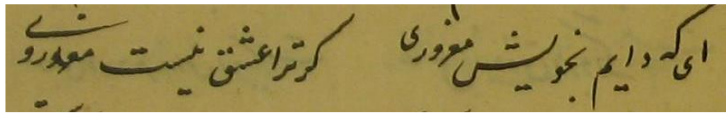

Kemâl

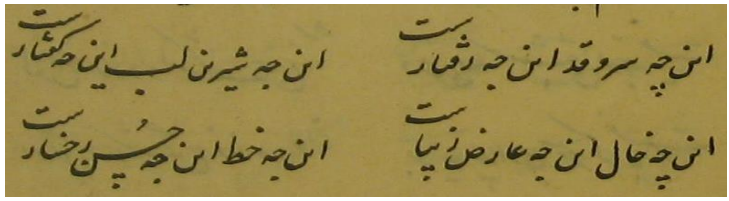

(10)

Bu da onun

(168b/1)

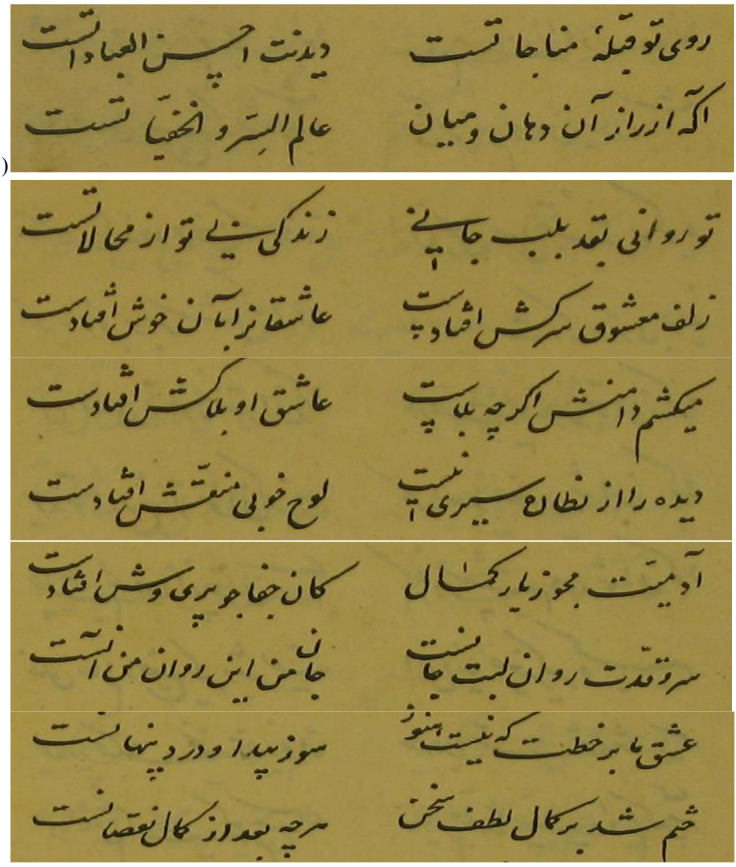

روی تو قبلهٔ مناجاتست — دیدنت احسن العبادتست
آنکه از راز آن دهان و میان — عالم السر و الخفیاتست

تو روانی بقد بلب جانی — زندگی نیز تو از محالاتست
زلف معشوق سرکش افتادست — عاشقان را بآن خوش افتادست
میکشم دامنش اگرچه بلاست — عاشق او بلاکش افتادست
دیده را از نظاره سیری نیست — لوح خوبی منقش افتادست

آدمیت مجوز یار کمال — کان جفا جو پری وش افتادست
سرو قدت روان لبت جانست — جان من این روان من آنست
عشق با برخطت که نیست هنوز — سوز پیدا و درد پنهانست
چشم شد بر کمال لطف سخن — هرچه بعد از کمال نقصانست

Bu da onun

(10)

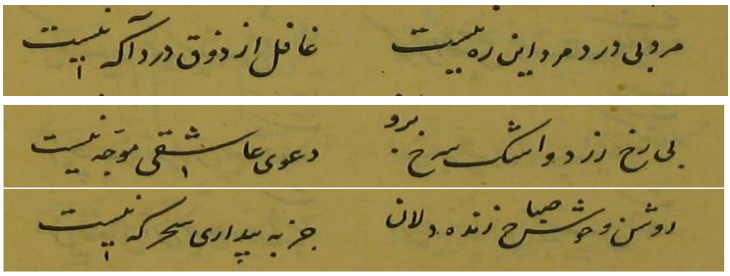

مردبی درد مرد این ره نیست — غافل از ذوق درد آگه نیست
بی رخ زرد و اشک سرخ برو — دعوی عاشقی موجه نیست
روشن و خوش صباح زنده دلان — جز به بیداری سحر که نیست

Bu da onun

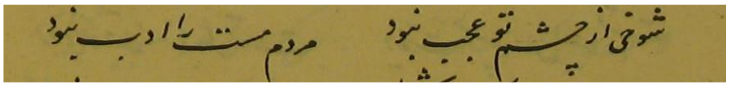

شوخی از چشم تو عجب نبود — مردم مست را ادب نبود

Bu da onun

(169a/1)

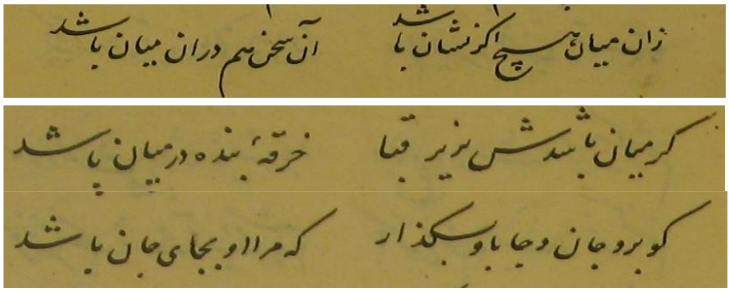

Bu da onun

(5)

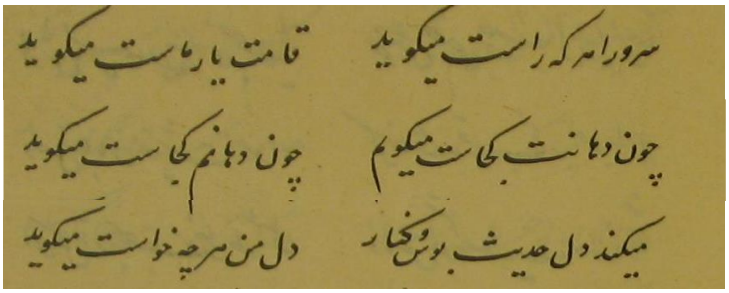

Bu da onun

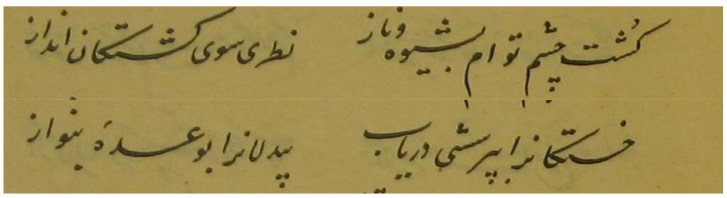

Bu da onun

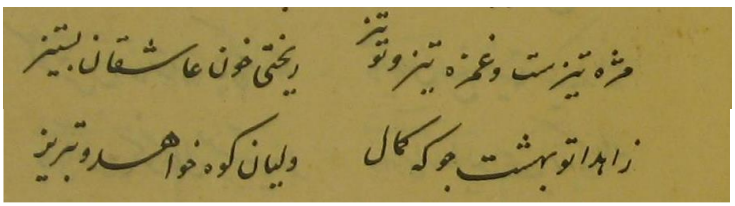

(10) Bu da onun

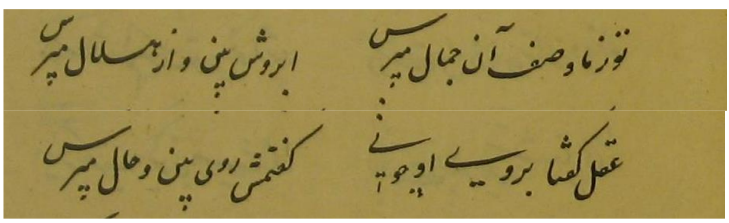

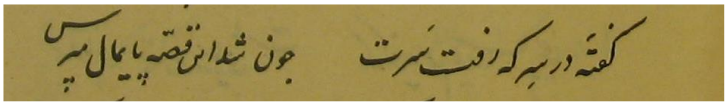

Bu da onun

(169b/1)

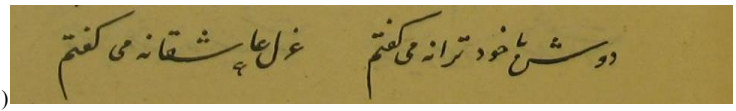

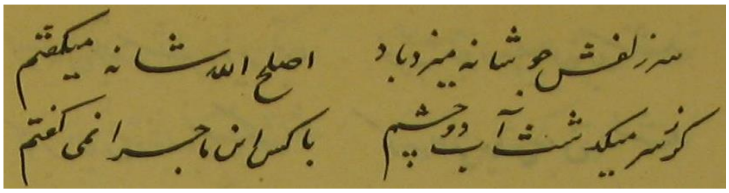

Bu da onun

(5)

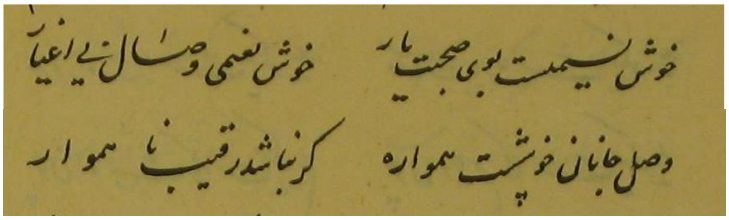

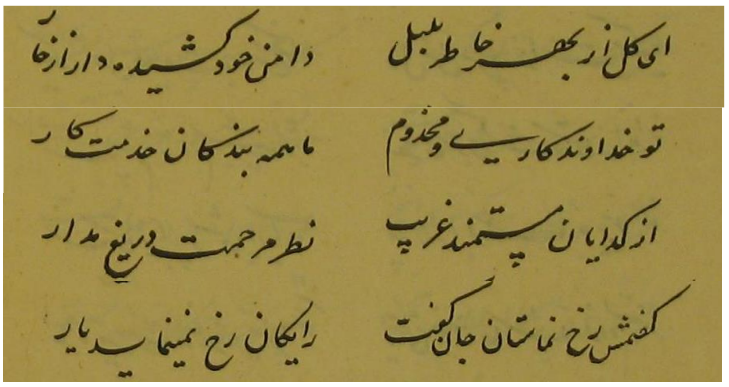

Bu da onun

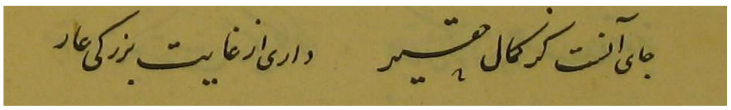

(10) Bu da onun

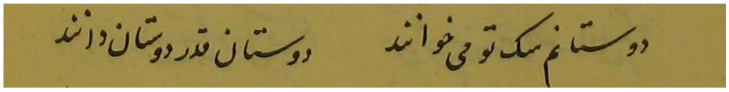

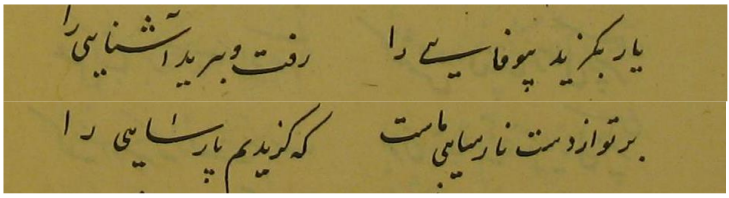

Câmî

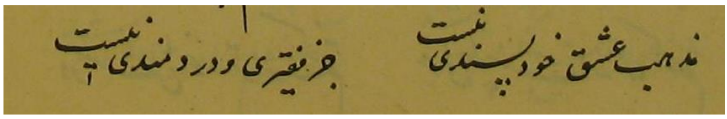

(170a/1) Bu da onun

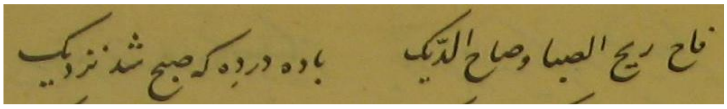

Şâhî

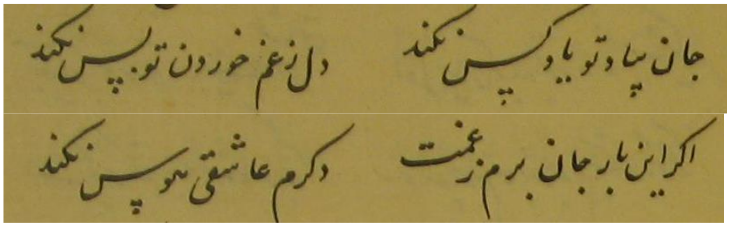

Bu da onun

(5) Bu da onun

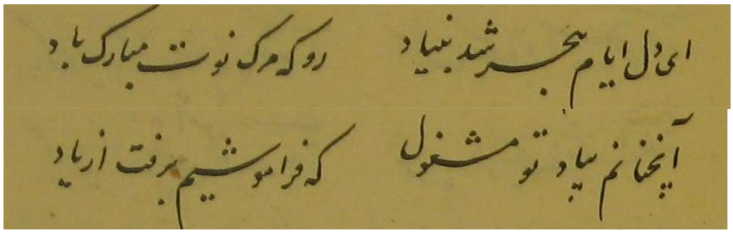

Hilâlî

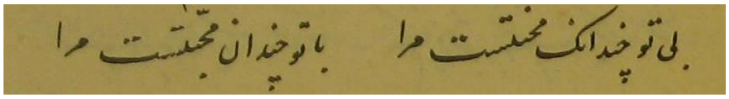

Selmân

(10)

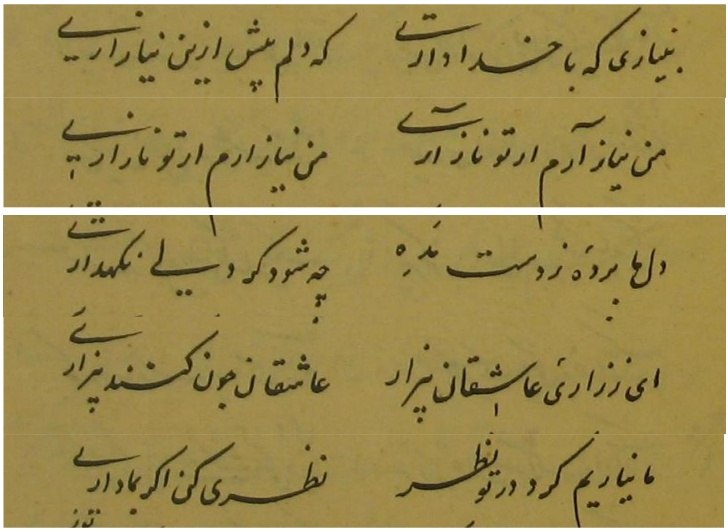

Nevâyî

Serv-ḳadlar eger bir ü ger yüz
Yüzdin ėrmes biri bizin̂g bile tüz[2350]

(170b/1) *Dėmen ėy ḫūblar vefā ḳılın̂gız*
Cevr hem ḳılsan̂gız man̂ga ḳılın̂gız[2351]
Tilbereptür Nevâyî ėy ʻuşşāḳ
Ol ėdi gerçi burna ʻāḳılın̂gız[2352]

Bu da onun

Ḫaste kūyun̂gda yatmışam bī-kes
Tutḳuçum ḳapḳuçum itin̂gdür ü bes[2353]

[2350] Servi boylu (güzel)ler ister bir ister yüz (olsun) yüzden birinin bile bizimle arası iyi değil.

[2351] Ey güzeller, vefalı olun, demem; eziyet de etseniz bana ediniz.

[2352] Ey âşıklar, Nevâyî delirmiştir; gerçi o önceleri akıllınızdı.

[2353] Senin mahallende kimsesiz, hasta yatmışım; (beni) tutan, kapan köpeğindir ve kâfîdir.

<Bu da onun>

Leb üze ḫaṭ-ı ʻanber-ālūdī
Āteşīn laʻlinińg ėrür dūdī[2354]
Ger Nevâyî közi aḳardı nė tańg
Eşk anıńg ḳarasını yuvdı[2355]

Lutfî

Kėsti baġrım tamurlarını barı
Ġamze birle anıńg itik baḳarı[2356]
Merḥamettin yıraḳ ėmes sorsańg
Kim yavuḳtur bu ḫastenińg seferi[2357]
Ḳaçarını körey dėsem ḳaçadur
Mėni öltürdi vāy anıńg ḳaçarı[2358]
Sėn sėn aṣl-ı vücūd-ı her mevcūd
Sėndin özge vücūdḳa nė vücūd[2359]
Öltürür gerçi mėni güftārıńg
Tirgüzür ol leb-i şeker-bārıńg[2360]
Köydürür ḥasretide mėńgi nėtey
Āteşīn gül-dėkėki ruḫsārıńg[2361]
Ėy köńgül yaḫşı ėki dünyādın
Bir naẓar ḳılsa sańga dil-dārıńg[2362]

[2354] Dudak üzerinde güzel kokulu tüyler, ateşli dudağının dumanıdır.

[2355] Nevâyî'nin gözü ağarsa şaşılmaz; (çünkü) göz yaşı onun karasını yıkadı.

[2356] Onun gamzesi ile keskin bakışı bağrımın bütün damarlarını kesti.

[2357] Merhametten uzak değildir, sorsan; çünkü bu hastanın seferi yakındır.

[2358] Kaçışını göreyim desem kaçmaktadır; vay, onun kaçması beni öldürdü.

[2359] Her mevcudun aslı sensin; varlık için senden başkası yoktur.

[2360] Beni sözün yaksa da o şeker saçan dudağın diriltir.

[2361] Ateşli gül gibi iki yanağın beni hasretinde yakar, ne yapayım.

[2362] Ey gönül, sana dildarının(/sevgilinin) bir bakması iki dünyadan daha güzel.

Ḫōr körme ġamın ol aynıñ kim
Bu durur furḳatıda ġam-ḫᵛārıñ[2363]
(171a/1) *Ḳıldı tā gül yüzide ẓāhir ḫaṭ*
Baburā boldı ḫaṭ-ı bīzārıñ[2364]
Ḫıred ü ṣabr kėlip elbette
‘Işḳdın ėmdi mėni ḳutḳarıñ[2365]
Ḳalmadı ḥürmet ehl-i ‘ālemde
‘Ālem ü ‘ālem ehlidin yu ėlig[2366]
Baburā ėkki pādşehlıḳdın
Yaḫşıraḳ bu zamānda bir bėglik[2367]
(5) *Atanı çünki ḳıble dėptürler*
Ḳıble yañlıġ añga naẓar ḳılġıl[2368]
Ata aġrıtma ėy atam zinhār
Ata āzārıdın ḥaẕer ḳılġıl[2369]

Bu vezinde bütün mesnevîye mahsus vezinlerden daha çok mesnevî söylemişler. Onlardan Şeyh Nizâmî'nin *Heft Peyker*'idir, ve Hᵛâce Husrev'in *Heşt Bihişt*'i ve Mevlânâ Abdu'r-rahmân Câmî'nin *Silsiletü'z-zeheb*'i, Senâyî'nin *Hadîka*'sı, Şeyh (10) Evhadî'nin *Câm-ı Cem*'i ve Abdu'llāh Hâtifî'nin *Heft Manzar*'ı ve Mîr Alî-Şîr Nevâyî'nin *Seb'a-i Seyyâre*'si. Şeref Râmî bu vezinde İmâm Ebû

[2363] O ay (gibi güzel sevgili)nin gamını hor görme; çünkü (ondan) ayrıyken kederlenenin budur.

[2364] (Onun) gül (gibi) yüzünde ayva tüyleri belirdiği için ey Babur, (senin) tüylerinden rahatsız oldu.

[2365] Akıl ve sabır, muhakkak şimdi gelip beni aşktan kurtarın.

[2366] İnsanoğlunda hürmet kalmadı, dünya ve insanlardan elini yıka.

[2367] Ey Babur, bu zamanda iki padişahlıktan bir beylik iyidir.

[2368] Baban için kıble derler; bu sebeple ona kıble gibi bak.

[2369] Ey babam, asla atanı incitme; atanın incinmesinden çekin.

Hanîfe mezhebinde Mukaddime-i Salat olarak adlandırılmış bir fıkıh muhtasarı nazm etmiştir. Tarih dokuz yüz yirmi sekizde, ben de İmam Ebû Hanîfe mezhebinde Tanrı'nın tevfikiyle ***Mübeyyen*** (diye) adlandırılmış olan bir fıkıh nazmettim. (171b/1) Kitap nazmının sebebi şu şekilde açıklanmıştır:

Bilge sėn ėy ḫuceste-pey ferzend
Cigerim birle cānıma peyvend[2370]
Mes'eleler kı ol żarūr ėrdi
Bilmesenĝ dīnge ḳuṣūr ėrdi[2371]
Yėtti könĝlümge kim yıġıştursam
Naẓm tertībide sıġıştursam[2372]
(5) *Tā anı żabṭ ḳılġa sėn āsān*
Ol mesāyilni bilge sėn yeksān[2373]
Tanĝlalıḳ künde kim ḥisāb olġay
Manĝa ecr ü sanĝa ṣevāb olġay[2374]
Uşbu niyyet kı mėn ḳılıptur mėn
Ol mesāyil kı mėn biliptür mėn[2375]
Cem'ide sa'y u ihtimām ḳılay
Sėninĝ atınĝġa mėn tamām ḳılay[2376]
Bī-beḳā dünyā işi sehl durur

[2370] Ey uğurlu oğul, yüreğimle canımın bağı bil.

[2371] Gerekli olan meseleleri bilmezsen inancın için kusurdu.

[2372] (Onları) toplayıp nazım olarak yazmak fikri aklıma geldi,

[2373] Senin onu kolayca akılda tutman, o meseleleri her zaman bilmen için,

[2374] (Bu dünyadaki amellerin) hesabının verileceği yarınki gün (kıyamet günün)de bana ve sana sevap olsun.

[2375] (Yazmaya) niyetlendiğim bu meseleleri ben bilirim.

[2376] Bir araya getirilmesi için özenle çalışayım, senin için tamamlayayım.

Dīn işin ḳılġay ol-ki ehldür[2377]

(10) *Dīn ü dānişde her kün efzūn bol*

Devlet ü baḫt ile Hümāyūn bol[2378]

Kāmrān bol cehānda devlet kör

Yüz tümen āb-rūy u ʻizzet kör[2379]

Bu **Muhtasar** seferde kaleme alındı, o münasebet ile seferîlik meseleleri yazıldı.

Çün kişi ḳaṣd-ı mevżiʻī ḳılsa

Maḳṣadınıñ mesāfetin bilse[2380]

(172a/1) *Üç tün ü künlük olsa uşbu yolı*

Dėr sefer müddeti şerīʻat ėlī[2381]

Bu merāḥilde şerʻ muḫtārı

Tėveniñ boldı orta reftārī[2382]

Bolsa daġ yolı vü piyāde kişi

Anña lāyıḳ kėrek-turur yörüşi[2383]

Sevde ger kėmedür eger ġayrı

Muʻteberdür anıñ vasaṭ seyri[2384]

(5) *Ger yıġaç birle istesenñ miḳyās*

On sėkkiz yıl ki dėdi şerʻ-şunās[2385]

[2377] Fânî dünya işi kolaydır, din gerekliliklerini yerine getiren hünerlidir.

[2378] Din ve ilimde her gün (biligini) artır; devlet ve baht ile Hümayun/kutlu ol.

[2379] Cihanda bahtiyar ol, saadet/devlet gör; ziyadesiyle büyüklük ve saygı gör.

[2380] Kişi bir yere gitmeye niyet ettiğinde yöneldiği yerin mesafesini bilsin.

[2381] Bu yolu üç gece ve gündüzlük olursa şeriat ehli buna "sefer müddeti" der.

[2382] Bu mesafelerde şeriatın uygun gördüğü orta seviyede deveyürüyüşü oldu.

[2383] Dağ yolu olsa ve kişi yayan olsa yürüyüşü ona uygun olmalıdır.

[2384] Trafik ister gemi ister başkası (olsun) onun orta hızda seyri muteberdir.

[2385] Eğer *yıgaç* (fersah) ile ölçü istersen şeriat hükümlerini bilenin dediği on sekiz yıl.

Her yıġaç bil ki bar durur üç mīl
Burnaraḳ mīl aytılıp ėdi bil[2386]
Çıḳsa ger niyyet-i sefer ėtiben
Vaṭanınıng sevādıdın ötüben[2387]
Ol zamān bil müsāfir ol kişini
Seferāne ḳılur barı işini[2388]
Bil müsāfirġa nė durur aḥkām
Tut ḳulaḳ barçasın ḳılay i'lām[2389]
(10) *Biri bu kim namāz ḳaṣr ėter*
Tört rek'at farīża ėkki öter[2390]
Ger ḳażā bolsa bu namāz nėter
Ol ḳażānı daġı mu'ayyen öter[2391]
Līk sünnetlerini dėy ėy yār
Ḳılur u ḳılmasıġa sėn muḫtār[2392]
Bilinġiz uşbu sözni ėy 'ulemā
Yol yörmeste ḳılsanġız evlā[2393]
(172b/1) *Ramażān rūzesiġa sėn muḫtār*
Ger tut er tutma iḫtiyārınġ bar[2394]

[2386] Her*yıgaç* bil ki 3 mildir, daha önce mil anlatılmıştı.

[2387] Eğer (kişi) sefere niyet ederek vatanının kırsal alanından geçerek çıksa,

[2388] O zamana onu misafir fil, bütün işini seferi olma durumuna göre yapar.

[2389] Misafir için hükümler nedir, bil; dinle, hepsini anlatayım.

[2390] Biri şu: Namazı kısa keser, 4 rekat farzı 2 (rekat) yerine getirir.

[2391] Eğer bu namaz kazaa olsa ne yapar? O kaza (namazını) da belirlenmiş şekilde eda eder.

[2392] Lâkin ey dost, (namazın) sünnetlerini söyleyeyim, kılmak veya kılmamakta sen özgürsün.

[2393] Ey âlimler, bu sözü bilin, yol almazken (de) yapmanız uygundur.

[2394] Ramazan orucu için özgürsün, ister tut ister tutma, senin ihtiyarında.

Līk evlāsı rūze tutmaḳtur
Nefsiñ leẕẕetin unutmaḳtur[2395]
Rūze yėgen kişi ḳażā ḳılsun
Birge bir rūzesin edā ḳılsun[2396]
Yana bu kim müsāfirī ki bilür
Üç tün ü kün ötükke mesḥ ḳılur[2397]
Yėtse ger maḳṣadıġa bu seferī
Anı boldı muḳīm şer‘ dėyerī[2398]
Yoḳsa on bėş kėçe bile kündüz
Turmaġın niyyet ėtse budur söz[2399]
Uşbu turmaḳḳa līk şehr kėrek
Bolmasa şehr bolsa kent kėsek[2400]
Ol kişiniñ muḳīm olur nāmı
Kėter andın müsāfir aḥkāmı[2401]
Yazıda niyyet iḳāmet ile
Ėl muḳīm olmaġay bu niyyet ile[2402]
Meger olġay yazıda olturur ėl
Ḫayme ve alaçuḳ bile yörür ėl[2403]

[2395] Ancak tercih edilen oruç tutmaktır, nefsin lezzetini unutmaktır.

[2396] Oruç yiyen kişi kaza etsin, bire bir orucunu eda etsin.

[2397] Diğeri şudur: Bir misafir 3 gece ve gündüz çizmeye mesh eder, bilir.

[2398] Eğer bu seferî gideceği yere ulaşırsa onun için şeriat *seferî değil* der.

[2399] Aksi hâlde on beş gece ile gündüz durmaya/konaklamaya niyetlenirse söz şudur:

[2400] Ancak bu ikâmet etmek için şehir gerekir. Şehir olmazsa köy, toprak parçası olsa,

[2401] O kişinin hükmü "seferî değildir" olur, seferîlik hükümleri onun için geçerli olmaz.

[2402] Yaylada oturma niyetindeki insanlar, bu niyetle seferî olur, mukîm olmaz.

[2403] Ancak yaylada oturur halk olur, çadır ve obayla birlikte yürür,

Anda kim çėrig ėli vāḳi‘dür
Pādşeh niyyetiġa tābi‘dür[2404]
Ger müsāfirġa bar muḳīm imām
Tebe‘iyyet kėrektür anda tamām[2405]
Ger müsāfir imām bolsa nėter
Muḳtedī soŋġra ėkki rek‘at öter[2406]

(173a/1) **Üçüncü vezin**

Yėte alman viṣālıġa öledür mėn firāḳdın
Kėte alman ėşigidin köredür mėn yıraḳdın[2407]

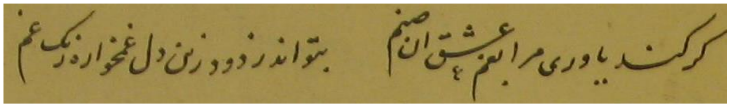

Dört türetilmiş vezin:

Birinci vezin

(5) *Maŋga sėnçe yār tapılmaġay*
Saŋga mėnçe zār tapılmaġay[2408]

İkinci vezin

Maŋga sėnçe yār tapılmas
Saŋga mėnçe zār tapılmas[2409]

[2404] Askerin mevcut olduğu yerde padişahın niyetine tâbidir.

[2405] Eğer misafir için mukîm imam varsa o zaman tamamen tâbi olmak gereklidir.

[2406] Eğer seferî imam olsa ne yapar, imama uyan 2 rekat eda eder.

[2407] Ben ayrılık sebebiyle ona kavuşamıyorum, kapısından gidemiyorum, uzaktan görüyorum.

[2408] Bana göre senin gibi yâr bulunmayacak; senin için (de) benim gibi inleyen bulunmayacak.

[2409] Bana senin gibi yâr bulunmaz; sana (da) benim gibi inleyen bulunmaz.

Üçüncü vezin

Köre alman yıraḳdın

Öledür mėn firāḳdın[2410]

(10) **Dördüncü vezin**

Serv-i nāz sėnçe ḳanı

ʻIşḳ-bāz mėnçe ḳanı[2411]

Müşâkil Bahri

On sekiz vezin: Altı aslî, on iki türetilmiş

İki aslî vezin:

Birinci vezin

(173b/1) 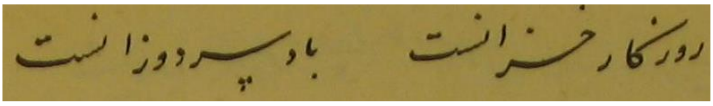

Ėy nigār-ı cefā-kār

Asru ḳılma mėni zār[2412]

İkinci vezin

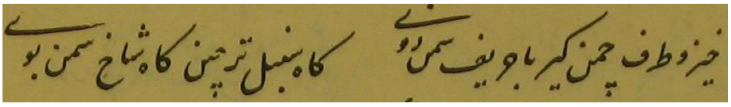

(5) **Dört türetilmiş vezin:**

Birinci vezin

Ḫaṭı müşk ü saçı ʻanber

Ḫadı lāle ḳadı ʻarʻar[2413]

[2410] Uzaktan göremiyorum; ayrılıktan ölüyorum.

[2411] Senin gibi nazlı (salınan) servi (gibi sevgili) hani, benim gibi aşkla oynayan hani?

[2412] Ey zulmeden nigâr, ben çok ağlatma.

[2413] Ayva tüyleri misk ve saçı anber; yanağı lâle, boyu ardıç ağacı.

İkinci vezin

Ḳadı serv ‘iẕārı gül

Közi mest ü dudaġı mül[2414]

Üçüncü vezin

(10) *Ḳadı serv ü yüzi gül*

Közi mest ü la‘li mül[2415]

Dördüncü vezin

Yüzi birle ol ay ḳaddı biri serv ü biri lāle

Ḫadı birle anıñ ḫaṭṭı biri māh u biri hāle[2416]

T<e>m<met>[2417]

[2414] Boyu servi, yanağı gül, gözü mest ve dudağı şarap…

[2415] Boyu servi, yüzü gül, gözü mest ve dudağı şarap…

[2416] Yüzü ile o ay (yüzlü sevgilinin) boyu: biri servi, biri lâle; yüzünün ayva tüyü ile onun yanağı: biri ay, biri hâle.

[2417] Esas eser burada bitiyor. A’da sadece tm(<temmet: تم) var. A’da temmetten sonra bir varak ve bir sayfa boş bırakılmış, sonra 175a’da “cem‘-i evzān: 504 (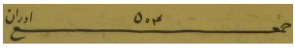) listesi bulunmakta.” Temmet kaydı yok, buradan istinsah edildiği yılı, müstensihi, yeri öğrenemiyoruz.

B172b/13: Rāḳamahu bende-i der-gāh Hācı Muḥammed Semerḳandī, fi Temmuz sene 940.

V. DİZİNLER

1. GENEL SÖZLÜK-DİZİN

1.1. Alıntı kelimelerin kökenleri, değişiklik varsa kökendeki şekli parantez içinde verilmiştir.

1.2. Sonda aynı çift ünsüz taşıyan kelimelerde ünsüz Türkçeye göre tek kabul edilmiş ve alfabetik sırada buna göre dizilmiştir. İkinci ünsüz parantez içinde gösterilmiştir.

1.3. (-) ile gösterilen alıntı birleşik kelimeler dizinde (-) yokmuş gibi alfabetik sıralandı.

1. GENEL SÖZLÜK-DİZİN

Sıra: a/‘a/ā/‘ā b c ç d/ḍ e/ė f g/ġ h/ḥ/ḫ ı i/‘i/ī j k/ḳ l m n/n̂g o/‘ō/ō ö/‘ö p r s/s̱/ṣ ş t/ṭ u/‘u/ū/‘ū ü v y z/ẕ/ẓ/ż

A/‘A/Ā/‘Ā

a‘am(m)(A.) Daha fazla veya en yaygın

a. 4b/10 [=1]

āb (F.) Su

ā. (āb-ı ḥayāt) 119b/12 [=1]

ābid (A.) İbâdet eden, kulluk eden kimse

ā. 109b/3 [=1]

abraş Alacalı, benekli güzel at

a. (min-) 131b/1 [=1]

āb-rūy(F.) Şeref, haysiyet

ā. 171b/11 [=1]

‘acāyib (A.) Şaşırtıcı

‘a. 97a/10, 163a/7 [=2]

‘āciz (A.) Güçsüz, kudretsiz, zayıf (kimse)

‘ā. 122b/3 [=1]

‘acz (A.) Gücü yetmeme durumu, güçsüzlük, âcizlik

‘a. 72a/1 [=1]

aç- Açmak; söylemek, ortaya koymak; kapalı durumdan çıkarmak; çözmek

a.- (yüzün̂g) 119b/10

a.-arlar 129b/10

a.-ayın (rāz) 95b/13

a.-ıp 61a/9, 98b/9, 133b/9

a.-ıp (yüz) 120a/10

a.-tım ėse (köz) 137a/6 [=8]

aççıġ Acı, keder, üzüntü

a. ėrdi 162a/1

a.+ım 164a/8

a.+ıŋ̃g 96a/10 [=3]

açıl- Açılmak; açmak; ferahlamak

a.-dı 77a/1, 148b/10

a.-dı (ġonçe) 6

a.-ıp 163b/1

a.-mas 146b/5

a.-maydur 161b/5

a.-sun (köŋ̃gli) 153a/6

a.-ur 129b/10, 164a/1 [=9]

açılma- Açılmamak; ferahlamamak

a.-dı (köŋ̃gül) 162a/6

a.-ġay 131b/9 [=2]

açılmaḳ Açılmak

a.+ı (açılmaġı)109b/5 [=1]

açma- Açmamak

a.-ġay (aġzın) 132a/6

a.-ġay (közini) 132a/6

a.-ġay ėrdiŋ̃g 130a/1 [=3]

‘ādat (A.) Alışkanlık, âdet

‘ā.+ı 2b/2 [=1]

‘adāvet (A.) Düşmanlık

‘a. 78a/6 [=1]

‘aded (A.) Adet

‘a.+i 11b/4

‘a.+lerini 98b/13 [=2]

‘adem (A.) Yokluk (Bu yokluk Allah’ın tecellî ettiği, göründüğü bir ayna durumundadır)

‘a. 95a/8, 108b/6, 147b/4, 163a/9, 163b/3

‘a. (‘adem yolını tut-) 164a/6

‘a. (‘āzim-ı deşt-i ‘adem) 166b/11

‘a. (bol-) 164a/6

‘a. (ḳıl-) 167b/10

‘a. (nė ‘adem) 73b/12, 74a/5, 95a/12, 117a/3, 129b/13, 146b/8, 164a/5

‘a. ėrmes 113a/2 [=17]

‘aden (A.) Cennet

‘a. ėrdi (dürr-i ‘aden) 113b/3 [=1]

adın Başka, ayrıca

a.+ġa 23b/13 [=1]

‘ādil (A.) Âdil, adaletli

‘ā. (şāh-ı ‘ādil) 87b/9 [=1]

‘aduv-veş (A.+F.) Düşman gibi

‘a. 115a/12 [=1]

‘aduv(v) (A.) Düşman

‘a. 78a/6 [=1]

āfāḳ (A.) Bütün varlık âlemi

ā. (şöhre-i āfāḳ) 62b/13

ā. sėn (meşhūr-ı āfāḳ) 121a/9, 121a/12

ā. üze 127b/10 [=4]

āfet (A.) İnsanı şaşkına çevirip aklını başından alacak kadar güzel kadın; âfet, belâ, felâket

ā. (āfet-i cān: İnsana âfet gibi tesir eden güzel) 44b/6

ā. (āfet-i ḫudāyī) 42a/2

ā.+dür 49b/6

ā.+i 60a/10 [=4]

āfet-engīz(A.+F.) Âfet koparan

ā. 129a/4 [=1]

‘afv (A.) Af

‘a. 108b/11 [=1]

aġaç Sopa

a. (aġaç urmaḳ kėrek) 136b/5 [=1]

āgāh (F.) Sırlara vâkıf, basiret sahibi

ā.+ıñg (ṭab‘-ı āgāh) 130b/3 [=1]

āgāz (F.) Başlama

ā. (eyle-)113b/4 [=1]

aġız Ağız

a.+ı (aġzı) 55b/8, 55b/13, 56a/13, 117a/1, 124a/3, 167b/10

a.+ıġa (aġzıġa) 130b/13

a.+ıma (cān aġzıma yėt-) 61a/5

a.+ımdadur (aġzımdadur) 41a/3

a.+ın (aġzın) 116b/13

a.+ın (aġzın açma-) 132a/6

a.+ıñg (aġzıñg) 129b/13, 130a/9, 139a/2

a.+ıñg bigin (aġzıñg) 140a/3

a.+ıñgdın (aġzıñgdın) 115a/9

a.+ını (aġzını) 137a/7 [=17]

aġızlan- Ağıza almak

a.-ġay 131a/6 [=1]

aġrıḳ Hasta

a.+ḳa (mėn-i aġrıḳ) 133b/12 [=1]

aġrıt- Ağrıtmak

a.-ḳanın 59b/8 [=1]

aġrıtma- İncitmemek, acı vermemek

a.- (ata) 171a/6 [=1]

aġu Zehir

a. 122a/12 [=1]

aġyār (A.) Başkaları; rakipler

a. 80a/1, 113a/2

a.+ġa 67a/11, 117a/6

a.+ıñg 59b/8

a. sėn (māyil-i aġyār) 43a/1 [=6]

āh (F.) Âh

ā. 43b/12, 50b/1, 116b/13, 117a/6, 118a/9, 118a/10, 118b/1, 118b/1, 118b/2, 120a/2, 120a/7, 130b/9, 166a/3

ā. (ėt-) 129b/5

ā. (tüz-) 118a/9

ā.+ı 153a/8

ā.+ım 86b/2, 122a/11, 167a/5

ā.+nı (tart-) 130a/11 [=20]

aḥbāb (A.) Dostlar, sevilenler

a. 96b/11, 113a/8, 137a/2 [=3]

āheng (F.) Âhenk

ā. (āheng-i tarǧ) 140b/5

ā.+ġa 76a/7 [=2]

āhengī (F.) Bir nağme, ezgi

ā. 76a/6 [=1]

āḫır (A.) Son, sonuncu, en sondaki

ā. 8a/3, 11b/8, 11b/9, 11b/12, 23b/8, 24b/5, 26b/12, 46a/2, 46a/6, 153b/1, 167b/10

ā.+da (ġayr-ı āḫır) 24b/2

ā.+ġa eger

ā.+ġı 2b/6

ā.+ı 2b/8, 13b/1, 23a/9, 23b/6, 24b/1, 27a/1, 84a/3

ā.+ıda 2b/8, 24a/13, 24b/10, 26a/6, 26b/12, 70b/5, 109a/10

ā.+ıdın 6a/4, 6a/7, 6a/9, 6b/1, 118a/12, 119a/6, 120a/4

ā.+ıġa 8b/9, 8b/12, 9b/9, 9b/10, 32b/9

ā.+larıda 27a/7 [=41]

aḫī (A.) Arkadaş, dost

a. 130b/6, 130b/6 [=2]

aḥkām (A.) Hükümler

a. 172a/9

a.+ı (müsāfir) 172b/8 [=2]

aḥsen (A.) Çok güzel, en güzel

a. (aḥsenü't-taḳvīm: en güzel yaradılışlı, yaratılanların en güzeli, insan) 130a/7 [=1]

aḫşam(<?Sogd.) Akşam

a.+ġaça 113a/1 [=1]

aḫtar- Araştırmak

a.-ay (kök ṣafḥasını) 166a/5 [=1]

aḫter (F.) Yıldız

a. (aḫter u ay) 166a/5 [=1]

āhū (F.) Ahu, güzel

ā. (āhū-yı Çīn) 66b/6, 66b/10, 66b/12, 67a/1, 67a/5, 113b/11, 143a/6, 143b/2, 143b/4

ā. (āhū-yı Ḫoten) 61b/8, 142a/7 [=11]

aḥvāl (A.) Haller, durum

a.+ını 96a/6 [=1]

aḥyānen(A.) Ara sıra, vakit vakit, bâzan

a. 62a/8, 84b/8 [=2]

aḥżar (A.) Yeşil

a. (günbed-i aḥżar) 40a/6 [=1]

aḥzān (A.) Hüzünler

a. (külbe-i aḥzān: "hüzünler kulübesi", içinde sevgili için gam çekilen kulübe) 119b/3 [=1]

aḳ Ak

a. 127b/12

a. (başı aḳ) 161b/1

a. (ḳara ger aḳ ḳıl-) 118a/8

a.+ar (cigerim) 143a/4

a.+ı mu ėkin (közüm aḳı) 162a/13 [=5]

aḳ- Akmak; erimek

a.-ar 66a/13 [=1]

aḳal(l)(A.) En az, en aşağı

a.+ı 32a/3 [=1]

aḳar- Ağarmak

a.-dı (başım) 162a/4

a.-dı (közi) 170b/5

a.-dı (saḳal) 161a/7 [=3]

ʻāḳıbet(A.) Son

ʻā. (ʻāḳıbetü'l-emr: bir işin neticesi, sonunda) 166a/13 [=1]

ʻāḳıl (A.) Akıllı olan

ʻā.+ın̂ġız 170b/2 [=1]

aḳız- Akıtmak

a.-ur (ḳan) 113a/9 [=1]

ʻaḳīk (A.) Çeşitli renkleri varsa da en makbulü kırmızı olan ve Yemen'de çıkan, sert, oldukça şeffaf, içinde çeşitli renk halkaları bulunan kıymetli süs taşı.

ʻa. (ʻaḳīk-i Yemen) 113b/1 [=1]

ʻaḳl (A.) Akıl

ʻa. 128b/12

ʻa.+nı 60a/5, 161a/8 [=3]

ʻaks (A.) Yansı, karşıtı; bir cismin parlak bir yerde görünen hayâli, görüntüsü; → terimler dizini **ʻaks**

ʻa. b98a/10

ʻa.+idür 127b/9

ʻa.+i (tüş-) 166a/2

‘a. (ṭard ü ‘aks: bir cümle veya mısranın bâzı kısımlarının yerini değiştirmek sûretiyle yeni bir cümle veya mısra yapma şeklindeki sanat) 90b/12

‘a. (ya….. ya ‘aks: veya) 33a/9, 94a/4 [=6]

al Al, kırmızı (renk)

a. (ėyle-) 127b/12 [=1]

al Ön →ald, all

a.+ıda 131b/7 [=2]

āl (A.) Âile

‘ā. (‘āl-i ‘Abā: “Abâ ehli” Hz. Muhammed ve âilesinden dört kişi -Kızı Hz. Fâtıma, dâmadı Hz. Ali ve torunları Hz. Hasan ve Hüseyin) 78a/6 [=1]

al- Almak; yeterlilik bildiren yardımcı fiil

a. 93b/1

a.- (çaġır) 114a/1

a.- (ėlidin) 59b/14

a.- (ėlindin) 129b/9

a.-adur 35b/5, 74a/7, 74a/7

a.-adur (cān) 60a/12, 133a/11

a.-dı (cān u dil) 60b/2

a.-dılar (cānımnı) 128b/11

a.-dıŋ 162a/1

a.-ġalı (köŋlümni) 40a/10, 110b/8

a.-ġan ėrmes 130b/13

a.-ġannıŋ (köŋlüm) 108b/7

a.-ġay mu (ayıra al-) 129b/12

a.-ıban (baş alıban kėt-) 72b/6, 145b/6

a.-ıban (başımnı alıban kėt-) 142b/9

a.-ıban (başımnı alıp kėt-) 64a/13, 64b/2

a.-ıban (başnı) 119b/6

a.-ıp 89a/8

a.-ıp (başım alıp kėt-) 38b/11, 38b/13, 120b/11, 120b/13

a.-ıptur (köŋlümni) 44a/7, 115b/13

a.-man (ayrıla al-) 136b/6

a.-man (ayta al-) 128b/4

a.-man (baḳa al-) 162b/13

a.-man (bara al-) 133b/5

a.-man (bile al-) 136b/1

a.-man (‘ışḳdın kėçe al-) 163a/9

a.-man (ḳıla al-) 136b/1

a.-man (kėte al-) 82a/2, 90b/13, 173a/2

a.-man (köre al-) 90b/3,173a/9

a.-man (tura al-) 133b/5

a.-man (yėte al-) 82a/2, 90b/13, 173a/2

a.-mas (bile al-) 29a/6, 30a/13, 105a/4

a.-mas (ḳıla al-) 29a/6, 30a/13

a.-mas (vefā ḳıla al-) 105a/4

a.-mas mėn (dėya'l-) 127b/7

a.-may (bara al-) 109b/10

a.-ur (te'līf bola alur) 4a/5, 4a/9 [=56]

a'lā (A.) En yüksek

a.+nı (sipihr-i a'lā) 74a/5, 146b/8

a.+nı (ṭārem-i a'lā) 73b/12 [=3]

'alā hāze'l-ḳıyās(A.) Bu değerlendirmeye/kurala göre

'a. 93b/7 [=1]

'alā ḥide (A) Tek başına; ayrıca

'a. 2a/10, 101a/7 [=2]

'alā sebīlü'l-infirād (A) Ender tarzda

'a. 3b/2 [=1]

alaçuḳOba, ak ev, göçebelerin kırda kurdukları tahtadan çadır

a. 172b/10 [=1]

'alāmat (A.) İşaret

'a.+ı 24b/5, 24b/6, 24b/7, 25a/1, 25a/4

'a.+ıdur 24a/9, 24b/10, 25b/5 [=8]

alar Çokluk üçüncü şahıs zamiri, onlar

a. 3a/13, 152b/13, 166b/11, 166b/12

alarnıŋ 9b/13

alardın a.139b/2 [=6]

'alāyıḳ (A.) İnsanı meşgul eden, Hakk'a erişmekten alıkoyan ilişkiler, bağlar

'a. 93a/6

'a. bile 42a/4 [=2]

ald ön → al, all

a.+ıda 129b/8 [=1]

ale'l-ıṭlāḳıhi(A.) Gelişigüzel, rastgele, genel olarak

a. 84a/2 [=1]

'alem (A.) İşaret; bayrak

'a. (ḳıl-) 83a/9, 167b/9 [=2]

'ālem (A.) Yeryüzü, dünya; herkes, insanlar

‘ā. 55a/13, 104a/9, 116a/2, 129a/2, 130b/7, 132a/9, 171a/3, 171a/3

‘ā. (‘ālem öyidin çıḳmaḳ) 115a/10

‘ā. (ėli) 29b/8

‘ā. ara 56a/8, 56b/6, 83a/9, 130a/1, 167b/9

‘ā. bile 132a/9

‘ā.+de 39b/13, 40a/2, 84a/13, 121a/9, 121a/12, 131a/13, 132a/10, 132b/6, 161b/10

‘ā.+de (ehl-i ‘ālem) 171a/3

‘ā.+de bolġay 102a/5

‘ā.+din 68a/4, 130b/7

‘ā. ėrür 119a/10

‘ā.+ġa 130a/1, 131b/12

‘ā.+niŋ (ehli) 41a/9

‘ā. üze 119a/10 [=33]

‘ālem-ārā (A.+F.) Âlemi süsleyen

‘ā. (cemāl-i ‘ālem-ārā) 131b/12 [=1]

all Ön; alın →al, ald

a.+ı (müşedded örneği fa‘lun) 23b/1

a.+ıda 42a/7, 98a/11, 113a/2, 123a/13, 140b/5, 149b/11, 153b/4

a.+ım 127a/10 [=9]

altı Altı (6)

a. 2a/8, 4a/2, 4a/13, 11b/5, 17b/3, 19a/4, 20b/3, 24a/12, 32a/1, 124a/11, 142a/6, 144b/5, 154b/13, 165a/6, 167a/7, 173a/12

6. (rakamla)12a/11

a.+dur 10a/7 [=18]

altınçı Altıncı

a. 18a/8, 19b/1, 20b/13, 104b/7, 110b/3, 110b/4, 111b/4, 120a/11, 121a/7, 123b/9, 124b/8, 133b/8, 142b/12, 148a/7, 153b/11, 164b/10 [=16]

altmış bir Altmış bir (61)

a. 106a/5 [=1]

altmış üç Altmış üç (63)

a. 121b/4 [=1]

āmāde (F.) Hazır

ā. (ḳıl-) 121b/8

ā. ėrür 117b/13 [=2]

ammā (A.) Ama, ancak, fakat (Cümle başı edatı)

a. 4a/3, 26b/13, 37b/11, 38a/9, 106a/7, 128a/3, 132a/12, 161b/5 [=8]

aŋa → ol (1)

ana Anne

a.+dın (toġma) 45a/13 [=1]

‘anber(A.) Çok güzel kokulu nesne; güzel koku

‘a. 42b/12, 70b/12, 71b/12, 92a/8, 109a/2, 144b/9, 145a/11, 173b/6

‘a. (‘anber-i ter) 140a/2

‘a. (tüş-) 78a/11 [=10]

‘anber-ālūd (A.+F.) Güzel koku bulaşmış, güzel kokulu

‘a. (ḫāl-i ‘ānber-ālūd) 78a/11 [=1]

‘anber-ālūdī (A.+ F.) Güzel kokulu bir nesne

‘a. (ḫaṭ-ı ‘anber-ālūdī) 170b/4 [=1]

ança → ol

anda → ol

andaḳ Öyle

a. 12a/5, 22a/12, 22b/3, 26a/13, 26b/1, 26b/9, 27b/13, 37b/8, 92b/11, 99a/7, 113a/4, 128a/7

a. (ḳıl-) 118a/8

a. ėrür 60b/12, 133b/2

a.+tur 2b/2 [=16]

andaḳ ki Öyle ki

a. 97b/2, 113a/4, 113b/1, [=3]

andaḳ kim Öyle ki

a. 76a/6, 78b/1, 149a/6, 162a/7 [=4]

‘andelīb(A.) Bülbül

‘a. 94a/6

‘a. (‘andelīb-i zār) 115a/5 [=2]

andın → ol

anı → ol

anınĝ → ol

anĝla- Anlamak

a. 80b/1, 93b/5, 154a/11

a.-man 153a/3

a.-sam ėrdi 61a/11 [=5]

anĝlama- Anlamamak

a.-dım 148a/4 [=1]

ansız Onsuz

a. 51b/13, 51b/13, 52a/3, 52a/3, 128b/3, 130b/11, 146a/6 [=7]

‘ār (A.) Utanma

‘ā.+ım 141a/10

‘ā.+ıġa 152b/13 [=2]

ara +DA; arasında, içinde; orta (Son çekim edatı)

a. 123a/13

a. (‘ālem) 56a/8, 56b/6, 83a/9, 130a/1, 167b/9

a. (beşer) 52b/13, 54a/6, 75a/6, 147b/7

a. (bezm) 131a/4
a. (cām) 166a/2
a. (cānım) 120a/9
a. (cehān) 70a/1, 70a/3, 75b/1
a. (cismim) 113b/5, 119a/4, 119a/8
a. (çīn) 123b/1
a. (dehr) 41b/13, 42a/2, 129b/1
a. (deyr) 97a/4
a. (dīn) 123b/1
a. (dūzaḫ) 108b/10
a. (dürr-i şemīn) 95a/6
a. (ėl) 94b/10
a. (firāḳ) 69a/8, 120a/1, 120a/6
a. (firāḳın̂g) 56a/11
a. (ġam deşti) 113a/3
a. (gül-zār) 113b/6
a. (gül-bün) 113a/13
a. (ḫalḳ) 96b/3
a. (ḫaṭın̂g) 78a/13
a. (hecr) 43a/7, 95a/12, 132a/13, 140b/1
a. (hecrin̂g) 63a/2, 79a/5
a. (hicrān) 95b/1
a. (için) 123b/2
a. (ḳuşlar) 163a/4
a. (kām) 166a/2
a. (kön̂glüm) 147b/4
a. (köz mehdi) 98b/3
a. (libās) 78b/5
a. (mescid ü miḥrāb) 132a/1
a. (rūn u çīn) 123a/13
a. (sarıġ libās ara) 161b/4
a. (vādi-yi ḥayret) 56b/10
a. (zamāne) 94b/10
a.+da 161b/13
a.+dur (kön̂glüm) 113a/3
a.+ġa (güft ü gūyı araġa tüş-: ... gündeme getirmek) 101a/2
a.+larıda 1b/9
a.+sıda 2b/5, 4a/7, 4a/11, 11b/10, 22b/13, 25b/13, 26a/8, 26a/12, 35a/7, 59a/3, 59a/7, 99a/1, 110b/3, 112b/12, 118a/11, 119a/5, 120a/3, 121a/10, 132b/13, 133a/3, 133a/9, 137a/9, 142b/4, 147b/13, 153a/4
a.+sıda (cehān) 105b/13
a.+sıda (ḫayāl) 162b/11
a.+sıda (Türk) 76a/6
a.+sıdaġı 11b/13 [=88]

ārām (F.) Durma, dinlenme; rahat, huzur

a. 38a/11, 40a/4, 40a/10, 40b/10, 110b/8

a. (ārām-ı cān: gönül rahatlığı; cana huzur ve dinginlik veren sevgili) 60a/8, 133a/8

a. (ārām u ḳarārım bar-: rahatım huzurum git-) 121a/6

a. (tut-) 98b/3 [=9]

‘ar‘ar (A.) Dikenli ardıç ağacı, dağ servisi; sevgilinin zarif endâmı, ince ve uzun boyu

‘a. 32a/11, 42b/12, 92a/8, 173b/6

‘a. (ḳad bile ‘ar‘ar) 30b/6 [=5]

‘arbede (A.) Kavga gürültü

‘a. 113b/4

‘a. (ḳıl-) 97b/2 [=2]

‘ārıż (A.) Yanak

‘ā. 65a/7

‘ā. (‘ārıż-ı māh) 130b/2

‘ā.+ın̂g 35b/11, 61b/8, 142a/7

‘ā.+ın̂g dėk 71b/2 [=6]

armān (F.) Arzu, üzüntü

e. (nė armān) 113b/9

e.+ı birle 109b/7 [=2]

art- Artmak

a.-ar 130a/10 [=1]

arttur- Artırmak

a.-saḳ 133a/1 [=1]

artturmaḳ Artırmak, eklemek

a. 4b/10 [=1]

artturul- Artırılmak

a.-ġay 4b/11 [=1]

artuḳ Fazla; değerli

a. 32a/2, 38a/9, 38a/9, 115a/12, 115a/13, 139b/11, 147b/12

a. (törttin) 26b/13

a. (törttin artuḳ) 3a/11

a. sėn 106a/7

a. sėn (andın) 37b/11

a. sėn (cāndın) 37b/11

a. sėn (cāndın artuḳ sėn) 106a/7 [=13]

artuḳsı Fazlaca

a. 9b/13 [=1]

artur- Fazla olmak

a.-sa 32a/3

a.-saḳ 121a/11 [=2]

‘arż (A.) Arz, sunma

‘a. (‘arż-ı ḥācet ėylemek) 130b/3

‘a. (‘arż-ı ḥāl) 162a/11 [=2]

arzı- Değmek, yaraşmak, lâyık olmak; değeri olmak; benzemek

a.-mas 129b/1, 152b/12, 152b/12, 152b/13, 153a/1,

153b/3, 153b/3, 153b/4, 153b/5 [=9]

ārzū (F.) Arzu, istek

a.+sı 161a/7 [=1]

ārzū-mendī (F.) Hevesli biri

a. 163a/2 [=1]

āsān (F.) Kolay

a. 171b/5

a. (ḳıl-) 132b/4

a. ėrür 132b/4 [=3]

āsānraḳ (F.+T.) Çok kolay

a. durur 108b/11 [=1]

āsāyiş (F.) Rahat, huzur; güvenlik, emniyet

a. 49b/10, 110b/10

a. (āsāyiş-i cān) 118b/10 [=3]

asıġ Fayda

a. (nė asıġ) 128b/8 [=1]

aṣl (A.) Gerçek; kök

a. 23a/1, 23b/12

a.+ (aṣl-ı vücūd-ı her mevcūd) 170b/9

a.+ (dāyire) 12a/6, 12a/6

a.+da 23a/12, 24b/6 [=7]

aṣlā (A.) Asla, hiçbir şekilde, hiçbir zaman

a. 109b/13, 131b/13 [=2]

aṣlī (A.) En esaslı, en önemli, ana unsuru teşkil eden

a. 24a/7

a. ėmestür 24a/6

a.+sidin (erkān-ı aṣlī) 12a/7 [=3]

asra- (E.T. asıra < Moğ. asa+ra- < T. aş) Korumak

a.-ġay 50a/3

a.-ġıl 95a/1, 122b/1

a.-lı 123b/2

a.-p (köz) 101b/10 [=5]

asru (<Moğ. asuru < E.T. aşru) Çok, fazla

a. 30a/7, 30a/7, 56b/4, 79a/10, 79a/10, 87b/1, 92a/2, 95b/5, 98b/7, 116a/1, 119a/12, 119a/12, 119a/13, 119a/13, 132a/5, 132b/5, 136b/12, 137a/1, 139a/2, 139a/2, 162b/8, 162b/8, 173b/2

a. (köz asru tik) 162a/13

a.+daġı 40b/3 [=25]

āstān (F.) Eşik

a.+ın̂g 139b/1 [=1]

astar (F.) Astar

a.+dın (sarıġ) 129a/6 [=1]

astın Alt

a. 64a/4

a. (astın u üstün bol-: alt üst olmak) 140b/11 [=2]

āsūde (F.) Rahat, huzurlu, sakin

a. (bol-) 109b/11 [=1]

aş- Aşmak, geçmek

a.-ıptur (ḥaddın) 51b/10

a.-tı 94a/12, 109b/4

a.-tı (ḥaddın) 63a/2 [=4]

āşām (F.) İçecek; yiyen

a. (ḫançer-āşām ḳıl-: hançer yiyen yapmak, hançerlemek) 109a/9

a.-ı bile 129a/13 [=2]

‘āşıḳ (A.) Âşık

‘ā. 132a/3, 149b/11, 152b/7

‘ā. (bol-) 111b/1, 115a/9, 149b/11

‘ā. (ol-) 76a/13

‘ā. ėdim 163a/5

‘ā. mėn 109b/3, 128a/9 [=10]

‘āşıḳlıġ(A.+T.) Âşıklık, aşık olma

‘ā.+ım 129b/8 [=1]

āşkār (F.) Açık, belli

a. (ḳıl-) 129a/7 [=1]

āşnā (F.) Tanıdık, yakın, dost

a. (bol-) 116b/11

a.+dın 116b/11 [=2]

āşnālıġ (F.+T.) Yakınlık, ahbaplık

a. 131a/2 [=1]

āşnālıḳ (F.+T.) Yakınlık, ahbaplık

a. (ḳıl-) 131a/2 [=1]

āşūb (F.) Karışıklık, kargaşa

a. (āşūb-ı cānī) 29b/9 [=1]

āşüfte (F.) Perişan, dağınık

a. (bol-) 111b/1

a. (saç) 152b/9 [=2]

āşüfte-ḥāl (F.+A.) Hâli perişan olan

a. (bol-) 128b/5 [=1]

at Ad, isim

a. (fā‘ örneği) 22b/12, 22b/12

a.+ı 9b/12, 9b/12

a.+ı (‘adāvet) 78a/6

a.+ıġa 32a/5

a.+ınġġa 171b/8

a.+ını (bitil-) 28a/2 [=8]

at (1) At

a. 130b/12

a. üzre 163b/12 [=2]

at- Atmak; (tan) sökmek

a. 163b/5

a.-ıban 68b/6

a.-ıban (ḫadeng) 143b/13

a.-ıp (oḳ) 141b/5

a.-ḳa sėn 150a/3

a.-ḳunça (tan͡g) 162b/12

a.-masdın burun 128a/13 [=7]

ata Ata, baba, cet

a. 171a/6, 171a/6

a.+m 171a/6

a.+nı 171a/5 [=4]

ʻaṭā (A.) Bağış, cömertçe verme

ʻa. (ḳıl-: bağışlamak, vermek, lutfetmek) 31a/6 [=1]

āteşīn (F.) Ateş gibi, parlak

a. 141a/12, 170b/4, 170b/11 [=3]

aṭlas (A.) Atlas

a. 166b/8 [=1]

atlıġ Adlı

a. 87b/1 [=1]

atlıḳ Atlı

a. 152b/7 [=1]

atlıḳ Adlı

a. 37b/1, 152b/7b [=2]

atma- Atmamak

a. 128a/13

a.-dı 140a/5 [=2]

ʻavām (A.) (Umum) halk

ʻa. 153b/6, 162b/4 [=2]

āvāre (F.) Şaşkın, perişan; uzak, ayrı düşmüş

a. 110a/3, 128b/7

a. (ḳıl-) 80a/7 [=3]

āvāz (F.) Bir âvâz, bir ses

a.+ı 113a/4 [=1]

avun- Avunmak

a.-sam 164a/5 [=1]

avutmaḳ Avutmak

a.+kėrek 165a/11 [=1]

avval (A.) Evvel, ilk, önce, baş

a. 4a/5, 4a/9, 11b/8, 11b/9, 11b/12, 118a/2, 148a/1

a. (avval yėride) 26b/12

a.+da 24a/6

a.+da (ġayr-ı avval) 8b/8

a.+ġa 13b/1

a.+ı 137a/13

a.+ıda 6a/11

a.+ıdaġı 46a/2, 46a/6

a.+ıdın 7b/2, 137a/10

a.+ıġa 8a/10, 8b/7, 27b/11, 133a/1

a.+larıda 27a/8 [=22]

avvalġı Önceki, baştaki

a. 1b/3, 2a/4, 2a/6, 4a/12, 4b/1, 5b/13, 6a/11, 9a/5, 11b/7, 14a/5, 19a/7, 19a/9, 19b/3, 20b/7, 20b/9, 21a/2, 23a/11, 24b/4,

27b/4, 27b/4, 27b/5, 27b/6, 27b/6, 27b/7, 27b/8, 32a/13, 47a/5, 47a/7, 47a/7, 47a/8, 62a/11, 84b/10, 99a/9, 102a/8, 105a/3, 105b/1, 105b/10, 106a/6, 117b/4, 120a/5, 120b/10, 121b/5, 124a/11, 124b/11, 137b/1, 139b/9, 142a/6, 142b/4, 142b/6, 143a/2, 143b/1, 143b/8, 144a/11, 144b/6, 145a/3, 145a/9, 145b/2, 146a/2, 148b/3, 148b/12, 154a/7, 154b/9, 155a/1, 164b/13, 166b/13, 167a/10, 167b/2, 173a/4, 173a/13, 173b/5

a.+sınıñg 6a/8 [=71]

ay Dünyanın uydusu olup ışığını güneşten alan gök cismi; teşbih unsuru olarak ay, ay gibi güzel sevgili

a. 37b/7, 37b/13, 38b/3, 38b/5, 39a/12, 41b/4, 44a/5, 51b/7, 52a/1, 52a/4, 52a/8, 52b/3, 52b/7, 52b/10, 53a/5, 53a/8, 53a/12, 53b/3, 54a/13, 54b/2, 54b/7, 54b/9, 55a/2, 55a/4, 56b/4, 59a/13, 60a/6, 60a/10, 60b/6, 60b/8, 63b/6, 64a/13, 64b/2, 69a/8, 74a/11, 75a/2, 75a/4, 77a/13, 78a/7, 78b/13, 81b/8, 82a/4, 83a/11, 89a/2, 89a/10, 92b/5, 95b/7, 98a/11, 98a/11, 108b/3, 110a/2, 110a/5, 110a/9, 117a/2, 117a/3, 124a/12, 127a/10, 127a/11, 129b/8, 130a/7, 130a/7, 140a/4, 142b/9, 149b/12, 150a/7, 162b/13, 163b/4, 166a/4, 166a/5, 167b/3, 173b/12

a. (*fā‘* örneği) 22b/12, 22b/12

a. (kėtti ol ay: *fā‘ilātün* vezninde, yā, elif ses hadisesi örneği) 24a/5

a. (yañgı ay) 109a/9, 113a/6

a. bile 121b/8

a. birle 128a/6

a.+da 130a/8

a.+dın 95b/7, 98a/10

a. ėrkin 83b/3, 83b/5, 164b/8, 165a/5

a.+ġa 163a/5

a.+ım 36a/6

a.+ım bile 129a/11

a.+nıñg (ay yüzlü sevgili) 83a/9, 141b/1, 153b/3, 167b/9, 170b/13 [=67]

ay Yılın on ikide biri, ortalama 30 günlük zaman dilimi

a. (ay başı) 78b/13, 150a/7, 152b/11

a. (ay u yıl kėçür-) 109b/9

a.+lar (yıllar aylar ötker-) 132a/7 [=10]

āyā (F.) Ey, hey (Ünlem edatı)

ė. 117b/12 [=1]

ayaḳ Kadeh

a. 125a/1, 136b/10

a. (devri) 139a/11

a. (tut-) 21a/9, 21a/10, 21a/11, 21a/12, 21a/13, 21b/1, 21b/2, 21b/3, 21b/4, 113b/3, 163a/10

a.+ı (ayaġı) 125a/1

a.+ıdın (devrānnıng ayaġıdın) 132a/8

a.+ım (ayaġım) 132a/13

a.+ın (ayaġın) 132a/13

a.+nı 154b/10

a.+nı (ayaġnı) 154b/12

a.+nı (toldur-) 80b/6, 80b/8 [=22]

ayaḳ (1) Ayak; son

a. 136b/11

a. (ayaḳ ḳoy-: (bir yola) girmek) 163a/12

a. (yörü-) 132a/13

a.+ı 131a/4

a.+ıda (baḥrnıng) 92b/7

a.+ıda (vird ayaġıda dāl) 153a/4

a.+ıġa (ayaġıġa yüz ḳoy-) 113b/3

a. (başdın ayaḳ) 30a/3

a. (baştın ayaḳ) 113a/11

a. ėrdi (başta ayaḳ) 137a/4

a.+ımdur (baştın ayaġımdur) 122b/2

a.+ınng (baştın ayaġınng) 119b/2

a.+ınngnı (ayaġınngnı öp-) 118b/13

a.+ḳa 23b/11

a.+ta (ayaḳta baş) 137a/4 [=15]

ayaḳçıSâkî

a. 77a/1, 148b/10 [=2]

ayalġu Şarkı, türkü, uyumlu nağme

a. 148a/3

a.+sı 133a/4 [=2]

ʻayb (A.) Ayıp, utanç verici; utanılacak hâl ve davranış

ʻa. (ėt-) 97a/2, 137a/8

ʻa. (ḳılma-) 150a/5

ʻa. ėmes 161a/12 [=4]

aydın Aydınlık

a. 162b/1

a.+da 162b/1 [=2]

ayıl- Uyanmak, kendine gelmek

a. 109b/9 [=1]

ayır- Ayırmak

a.-a al 129b/12

a.-ġıl 63a/8, 93a/8 [=3]

ayıt- söylemek, demek

a.-tı 139b/6 [=1]

āyīne-gūn (F.) Ayna rengi

a. (ėyle-) 127b/9 [=1]

aylan- Dönmek, etrafında dolanmak

a.-dur (na‘şımnı perī ḳūyıda) 109b/7 [=1]

ayrıl- Ayrılmak

a.-a alman 136b/6

a.-dı 127b/1

a.-mas 130a/3

a.-mas ėdim 61a/11

a.-sa 130a/3

a.-ur 130a/3, 153a/8 [=7]

ayrılma- Ayrılmamak

a. 136b/6 [=1]

ayru Ayrı

a. 128b/7, 129b/10, 131a/7, 162a/9

a. (tüş-) 153a/7 [=5]

‘ayş (A.) Zevk ü safâ; yaşama

‘a. 57a/5, 127a/13, 128a/2, 129b/3, 132a/2, 153b/5, 165a/9

‘a. bile 165a/11

‘a. durur 163b/7

‘a. ėrür (vaḳt-ı ‘ayş) 41b/6, 41b/9, 93b/1, 114a/1

‘a. ile 40b/5, 54a/2, 84b/3, 111b/5, 165a/8

‘a.+nı 163b/7

‘a.+tın (ser-rişte-i ‘ayş) 118a/10, 118b/2 [=21]

ayt- Söylemek, anlatmak

a.- (ayt ve ḳayt) 2a/5

a.-a alman 128b/4

a.-ay 59b/8

a.-ıp 52a/12, 72a/1, 111b/2

a.-ıpdur 163b/11

a.-ıptur 3b/1, 48b/2, 48b/2, 49b/4, 90b/9, 100a/9, 100b/4, 100b/6, 108b/12, 125a/4, 139a/6, 166a/10

a.-ıpturlar 32a/4, 32a/10, 45a/8, 45a/11, 45b/3, 58a/4, 65a/6, 65a/11, 65b/4, 76a/5, 92b/1, 100a/12, 101b/12, 108b/12, 115b/8, 139a/4, 139a/9, 141b/11, 166a/7, 171a/7

a.-ḳan 125a/4, 125a/5

a.-ḳan ėmes 100a/8

a.-ḳaylar 27a/3
a.-keli 163a/3
a.-ken 37b/1
a.-maslar 147b/12
a.-mış mėn 71a/3
a.-salar 58a/10
a.-sam 147b/5
a.-tı (t/d değişimi örneği) 23b/7
a.-urlar 140a/6, 140a/9, 147b/13 [=53]

aytıl- Denilmek, bahsedilmek
a.-dı 37b/6
a.-ġay 100b/12
a.-ıp ėdi 45b/8, 172a/6
a.-ıp ėrdi 101a/4
a.-ıp erdi 92b/4
a.-maydur 50b/7, 51a/3
a.-mış bolġay 23b/1, 99a/7
a.-sa 36b/10 [=11]

ʻayyār (A.) Hilekâr, düzenbaz
ʻa. 45a/12 [=1]

ʻayyāre (A) Dolandırıcı, hilekâr
ʻa. (bėrme-) 152b/8 [=1]

ayyārehī (A.+F.) Bir hilekâr
a. (bol-) 23a/12 [=1]

ʻayyārehī (A.+F.) Bir hilekâr
ʻa. (müstefʻilün: nekre örneği ha) 23a/10 [=1]

az Az
a. 24a/7, 74b/8, 75a/12, 92b/4, 113a/5, 141b/11, 146b/12, 148b/6
a.+dur 132b/8, 165a/3
a. durur 83a/13
a. ėrür 49b/8
a.+ı 113a/5 [=13]

ʻaẕāb (A.) Acı, sıkıntı, işkence
ʻa. (ʻaẕāb ėtme: hemze örneği: mefāʻīlün) 24a/3
ʻa. (ėyle-) 45b/11, 46a/3, 46a/7, 58a/10
ʻa. (ol-) 108b/11 [=6]

āzād (F.) Serbest bırakma; hür
a. (ḳıl-) 94b/8
a.+ıñ bile (serv-i āzād) 129a/12 [=2]

āzāde (F.) Hür, serbest
a. 130b/7 [=1]

aʻẓam (A.) Çok büyük, en büyük
a.+ı (sevād-ı aʻẓam) 130a/13
a. mudur (neyyir-i aʻẓam: güneş) 73a/2, 148a/5 [=3]

āzār (F.) İncitme, ıztırap, sıkıntı
a. 52b/1, 131b/10

a. (pür-āzār) 58a/10

a.+dur 131b/10

a.+ı 132a/12

a.+ıdın 171a/6

a.+ın 59b/8

a. mėn 30a/3, 71a/11, 145a/4 [=10]

āzārī (F.) Bir incinme

ā. 57b/2, 57b/11 [=2]

ʻāzim (A.) Yönelen, giden

ʻā. (ʻāzim-i deşt-i ʻadem) 166b/11 [=1]

ʻazīz (A.) Eren, velî; itibarlı, aziz, saygı duyulan

ʻa. bar 96b/3

ʻa. ėrür 95a/8

ʻa.+lerniñg 100b/1 [=3]

ʻazm (A.) Yola çıkma, bir işi yapmaya kesin karar verme, kararlılıkla gayret gösterme

ʻa. (ėt-) 110b/9, 132a/11

ʻa. (ėyle-) 131a/3, 132a/10

ʻa. (ḳıl-) 37a/9, 140a/10

ʻa.+ini (sefer ʻazm ḳıl-) 109b/10 [=7]

azraġ Daha az

a. 139a/4 [=1]

āzürde (F.) İncinme, kırılma; bozulma

a. (bol-) 52b/1, 139b/7 [=2]

B

bāb (F.) Konu, mesele, husus; kitabın bölümlerinden her biri

b.+ıda 102a/4, 102a/8

b.+ıda (vefā) 131a/13 [=3]

bādām (F.) Badem, badem biçiminde çok makbul, iri ve çekik (göz)

b. 98b/3 [=1]

bāde (F.) Şarap, içki

b. 96a/10, 127b/11, 132b/10

b. (bāde-i gül-reng) 39a/6, 110b/1, 110b/5

b. (bāde-i gül-rengī) 39a/4

b. (bāde-i nāb) 129a/13

b.+din 125a/1, 128b/1, 132b/7

b.+ġa 166a/2

b.+ni 61b/6, 93b/3, 114a/3, 131a/7

b.+sidin 139b/4 [=17]

bāde-perest (F.) İçkiye çok düşkün olan

b. 98a/7 [=1]

bādī (A.) Başlangıç

b. (bādīyü'n-naẓar: ilk bakışta; bādīyü'n-naẓm (dipnot): nazım başlangıcında) 27b/9 [=1]

bāġ (F.) Bahçe, bostan

b. 74b/11, 109b/6, 127b/2, 148a/6, 148b/4

b. (bāġ-ı 'ömr) 141a/8

b. (bāġ-ı ḥüsn) 71b/2

b. (bāġ-ı rıżvān éyle-) 129a/1

b. (bāġ-ı viṣāl) 112b/12

b. (gūşe-i bāġ) 98a/1

b.+dın 68b/1, 137b/5

b.+ıda 141a/9

b.+ıda (dehr) 128b/3

b.+ın 32a/8

b. içre 87b/1 [=16]

bağır Yürek, kalp; göğüs, sîne

b.+da 162a/10

b.+ı (bağrı ḳara) 113a/3

b.+ı (bağrı taşımdur) 108a/11

b.+ım (bağrım) 50a/6, 61a/3, 127b/5, 132b/2, 136b/2, 170b/6

b.+ımnı (bağrımnı) 109b/1, 119b/4

b.+ını (bağrını) 91a/2

b.+lar 42a/9 [=13]

bağla- Bağlamak

b.-dım 166b/10

b.-mış 122b/4

b.-mış (kemer) 122b/4

b.-p (bergni ton üzre bağla-) 129a/5

b.-p (ḥāşiye) 129a/1

b.-p (hilālin ėgri) 128b/13 [=6]

bağlan- Bağlanmak

b.-dı 59b/14, 129b/9

b.-ıban 66a/13, 143a/4

b.-ıptur 133a/4, 133a/6 [=6]

bağlığ Bağlı

b. (boynı bağlığ it) 147b/5 [=1]

bahār (F.) Bahar

b. 6, 74a/7, 77b/5, 109b/6, 141a/9, 148b/13, 162a/7, 163a/10, 164a/10

b. (bahār-ı ḥüsn) 163b/3

b. (ol-) 109b/5

b.+dın 119b/10

b.+ım 141a/8 [=13]

bahārī (F.) Bir bahar

b. 128b/3 [=1]

baḥrī (A) deniz

b. (baḥr-ı 'ināyet) 118a/7 [=1]

baḫş (A.) Bahis, söz, konu

b. (ḳıl-) 22a/11 [=1]

baḫş (F.) İhsan eden, veren

b. (revān-baḫş) 101b/8 [=1]

baḫt (F.) Nasip, uygun tâlih, ikbâl, şans

b. (şehenşāḥ-ı cevān-baht) 87b/9

b. ile (bol-) 171b/10 [=1]

baḳ- Bakmak

b. 77b/5, 148b/13

b.-a alman 162b/13

b.-arı (itik) 170b/6

b.-ıp 82b/2, 163b/6

b.-ıp (ḳāl) 40a/12

b.-ıp (yolġa baḳıp ḳal-) 136b/3

b.-ıp turayın 163b/8

b.-ḳalı 133b/12

b.-ḳalı (kökke tüz baḳ-) 141a/10

b.-ḳan sayı 130a/10

b.-may sėn 133b/12

b.-mayın 163b/8

b.-sa 63b/11

b.-sam 39a/10, 127a/11, 129a/9

b.-sam (ġamzedin ol yan baḳ-) 129a/9 [=19]

baḳış Bakış

b.+ıñ 162a/3 [=1]

bāḳī (A.) Ebedî, devamlı; sürüp gitmek

b. 93b/1, 114a/1

b.+durur 59b/12, 124b/13

b.+ġa (miḥnet-i bāḳī) 153b/5

b. (recezb ḥaşvnıñ bir rükni maḫbūn bāḳī maṭvī) 54a/10

b.+ol 41b/6 [=7]

baḳma- Bakmamak

b.-sa 153a/11 [=1]

baḳmaḳ Bakmak

b.+ları (ḳıya baḳmaḳları) 109a/1 [=1]

bāl (F.) Kanat

b. (fārigü'l-bāl ėyle-: memnun etmek) 127b/13 [=1]

bar Var; mevcut

b. 2b/12, 9b/12, 15b/2, 26a/10, 26a/10, 26b/5, 26b/6, 36b/10, 38a/4, 38a/4, 40b/8, 52b/13, 54a/6, 57b/2, 57b/11, 58a/10, 71a/5, 76a/6, 87a/10, 88a/3, 88a/3, 91b/10, 91b/10, 94a/12, 95a/12, 99b/3, 100b/1, 100b/9, 109a/13, 109b/1, 109b/2, 109b/3, 109b/3, 109b/4, 112b/11,

112b/11, 112b/12, 113a/2, 113a/2, 113a/2, 116b/12, 118a/3, 119a/12, 121a/4, 130b/11, 131a/12, 131a/12, 131a/13, 131a/13, 133a/3, 139b/11, 139b/12, 147b/13, 153b/5, 161b/2, 161b/2, 162a/9, 166a/12, 166b/7, 166b/7, 167a/3, 167a/3, 172b/1, 172b/12

b. (anıñg sarı) 153a/11

b. (ėyle-) 118b/8

b. (gevher) 64a/2

b. (ḳaçan) 86b/13, 86b/13, 87a/10

b. (laṭīf) 18b/1, 18b/2, 18b/3

b. (miḥnet ü ġam) 85b/2

b. (perīşān) 109a/13

b. (renc ü sitem) 85b/2

b. (sālimidin) 93b/7

b. (sañga) 18b/1, 18b/3

b.+da 129b/3

b.+dur 9b/12, 111b/3, 118a/3, 121b/9, 131a/1, 145a/1

b.+dur (berī) 71a/1

b.+dur (bī-ḥad) 131b/10

b.+dur (efzūn) 98a/11

b.+dur mu 75b/1

b. durur 82a/13, 91b/4, 91b/4, 121b/8, 161b/8, 172a/6

b. ėrkendür 139a/11

b.+ıda 117a/4, 131a/5, 131a/5, 131a/6, 131a/7, 131a/8

b.+ınça (‘ömr) 141b/7

b. mėn 111b/1, 128b/5, 129a/12, 149a/6

b. mėn (özümde) 78b/1

b. men (yaman) 78b/11

b. mu 38a/13, 38a/13, 38a/13, 38a/13, 76b/12, 76b/12, 87a/12, 87a/12, 110b/10, 117a/5, 132a/13, 148a/9, 148a/9

b. mu ėkin 128b/6

b. mu ėrkin 132b/6

b. mudur 87a/3, 87a/3 [=127]

bar (1) Teklik III. Şahıs bildirme ifade eder: -DXr

b. 96b/3

b. (bir mışrā‘ī) 93a/11

b.+durur (rişte) 95a/6 [=3]

bar- Varmak; gitmek

b.-a alman 60b/5, 133b/5

b.-a almay 109b/10

b.-adur 3a/6, 3a/6, 35a/2, 35a/2, 35a/10, 35a/10, 36a/1, 36a/4, 60b/5, 67a/11, 105b/5, 105b/5, 133b/5

b.-adur mėn 113a/10

b.-dı 35a/4, 35a/4, 113a/4, 128a/11, 164a/7

b.-dı (beyāżġa: yazmak) 171b/12

b.-dı (mėndin) 110a/3

b.-dım 63b/1, 132a/12

b.-dım (ėliktin) 136b/10

b.-ġalı (ḳaşıġa bar-: huzuruna çıkmak) 37b/7, 37b/13, 38b/3, 38b/5, 52a/1, 51b/7, 52a/4, 52b/3, 52b/7, 52b/10, 53a/5, 53a/8, 53a/12, 54a/13, 54b/2, 54b/7, 54b/9, 55a/2, 55a/4, 59a/12, 60a/6, 60b/6, 60b/8, 77a/13, 78a/7, 81b/8, 82a/4, 110a/5, 110a/9

b.-ġay (tėngleşe bar-) 125a/5

b.-ġıl 95a/8

b.-ġuŋ̃ 128a/13

b.-ıp 110a/3, 113a/5, 136b/3

b.-ıp (ölüm uyḳusıġa bar-) 109b/11

b.-ıp ėrdim (ėliktin bar-) 137a/6

b.-ıptur 40b/10

b.-ıptur (ārām u ḳarārım) 121a/6

b.-saŋ̃ 82b/2, 163b/6

b.-ur 110b/9

b.-ur bolsaŋ̃ 140a/11

b.-ur furṣatta 45b/8

b.-ur mėn 140a/11 [=72]

bārān (F.) Yağmur

b. (tī̃r-i bārān ėyle-) 129a/9 [=1]

barça Hepsi, bütün

b. 24b/6, 32b/4, 68a/4, 118a/3, 125a/10, 129a/13, 137a/4, 161b/7, 164a/6, 171a/7

b.+sın 172a/9 [=11]

barı Hepsi, tamamı

b. 65b/8, 78a/8, 84a/6, 96b/11, 96b/11, 98b/7, 98b/7, 110a/1, 110a/1, 113b/3, 115b/6, 130a/1, 131b/12, 136b/12, 136b/12, 137a/2, 137a/2, 163a/13, 170b/6, 172a/8

b. (‘ālem) 161b/10

b.+n 161b/13

b.+nı 22a/8, 121b/9

b.+nıŋ̃ 136b/13

b.+sıdın 119a/2 [=26]

bārī̃ (F.) Hiç olmazsa

b. 83a/2, 109b/7, 132b/11 [=3]

barma- Gitmemek, varmamak

b. 136b/1, 136b/6

b.-dı 132a/12 [=3]

barmaḳ Varmak

b. 132b/4

b.+ḳa 128a/11 [=2]

bas- Basmak

b.- (ḳadem) 63b/3, 138a/13 [=2]

baş Baş; ilk, başlangıç; kafa; akıl, düşünce, fikir; epe gibi yükselen yerlerin en üst noktası, zirve; kişinin kendi şahsı; yara kabuğu

b. (bādedin baş köter-) 128b/1

b. (baş alıban kėt-) 72b/6, 145b/6

b. (köterme-) 125a/1

b. (sal-) 58a/7

b.+dın (başdın ayaḳ) 30a/3

b. ėdi (ayaḳta baş) 137a/4

b.+ı (başı aḳ: saçı beyaz) 161b/1

b.+ıda 127b/8

b.+ıda (ay başı) 78b/13, 150a/7, 152b/11

b.+ıdın (başıdın güẕer ėt-: ölümü göze almak) 164a/13, 165a/1

b.+ıdın (başıdın ėvrül-: Şamanizm kökenli bir tören olup hastayı kurtarmak amacıyla bir can feda etmek, can yerine can vermek; yataktaki hastanın etrafında 7 kez dönerek "hastalığı" yahut "kötülüğü" kendine göçürme →başıġa ėvrül-) 109b/7

b.+ıdın (güẕer ėt-) 82b/6

b.+ıġa 72a/13, 72b/2,

b.+ ıġa (→başıdın ėvrül-) 94a/10

b.+ıġa (başıġa çėçek sanç-) 111a/11

b.+ıġa (başıġa kecek sanç-) 111a/12

b.+ıġa (taġ başı) 162a/5

b.+ım 72b/6, 122b/2, 145b/6

b.+ım (aḳar-) 162a/4

b.+ım (başım alıp kėt-) 38b/11, 38b/13, 120b/11, 120b/13

b.+ım üze 162b/9

b.+ımda 82a/13, 112b/11, 161b/8, 163a/10

b.+ımġa 29a/13

b.+ımġa (kėlme-) 75b/11

b.+ımġa (nigārım başımġa kėl-) 104a/1

b.+ımnı (alıban kėt-) 142b/9

b.+ımnı (başımnı alıp kėt-) 64a/13, 64b/2

b.+ın 97a/10

b.+ınñg üze 162a/12

b.+ını (başını kökke yėtkür-) 132b/3

b.+ḳa 113b/10

b. kėrek bolsa 163a/12

b.+nı (al-) 119b/6

b.+ta 94a/10, 113b/10, 113b/10, 132b/10

b.+ta (başta ayaḳ) 137a/4

b.+tın (baştın ayaġımdur) 122b/2

b.+tın (baştın ayaġınñg) 119b/2

b.+tın (baştın ayaḳ) 113a/11, 136b/11

b.+tın (baştın kėç-) 163a/12 [=57]

başḳa Başka

b. 37b/9

b. (başḳa başḳa emşile) 99a/13, 99a/13 [=3]

başḳar- Yönlendirmek

b. 118a/4 [=1]

bat Çabuk, tez; hemen, geç olmadan; derin, fazla

b. 19b/12, 19b/13, 20a/1, 20a/2, 20a/3, 21a/9, 21a/10, 21a/11, 21a/12, 21a/13, 21b/1, 21b/2, 21b/3, 21b/4, 41b/6, 87b/1, 93b/1, 97b/12, 114a/1, 119b/12, 132b/5, 161b/3 [=22]

bāṭıl (A.) Batıl

b. ėrür 109b/8 [=1]

bāṭın (A.) İç yüz, derûn, görünmeyen

b. 96a/6 [=1]

bā-vücūd (F.+A.) Bununla beraber

b. 33a/8, 37a/11 [=2]

bayram Bayram

b. bile 132a/7 [=1]

bāzār (F.) Pazar

b.+ı 166b/7 [=1]

ba'żı (A.<*ba'ż*) Birtakım, bir kısım; birkaçı; ara sıra, bâzan

b. 1b/6, 2a/3, 8b/1, 8b/4, 8b/6, 8b/9, 9b/11, 11b/6, 12a/9, 14b/1, 17a/6, 22b/13, 23b/4,

24a/10, 24b/5, 24b/10, 24b/13, 25a/3, 25a/4, 25b/3, 26a/8, 27a/7, 32b/5, 32b/6, 92b/1, 94a/2, 94a/4, b98a/10

b. bile 12b/11

b.+nınṉg 9b/12, 12a/9

b.+sıda 92b/8, 92b/8, 92b/9

b.+sınınṉg 12b/11 [=35]

bāzīger (F.) Oyuncu

t. (lolī-yi bāzīger) 109a/9 [=1]

bedel (A.) Bir şeyin yerini tutan başka bir şey

b. (ḳıl-: değiştir-, denkleştir-) 5b/12 [=1]

beden (A.) Beden, vücut

b. (beden-i zār) 146b/5

b.+i 56a/8, 85b/9

b.+im 66a/13, 113a/1, 143a/4

b.+imġa 68b/6, 143b/13 [=8]

bedenī (A.+F.) Bir beden

b. (gül-bedenī: Bir gül bedenli, vücûdu gül gibi zarif, ince ve güzel olan) 56b/6, 70a/1 [=2]

bed-hūş (F.) Düşüncesi karışık

b. (ėt-) 60a/5 [=1]

bed-ḫūy (F.) Kötü huy

b. mėn (dil-ber-i bed-ḫūy) 57a/8 [=1]

bed-ḫūyī (F.) Kötü huylu

b. 40a/2 [=1]

bed-mihrī (F.) Kötü huy

b. 40a/2, 41b/13 [=2]

bėg Bey

b.+inṉg mü ėkin 162b/3 [=1]

bėglik Beylik

b. 171a/4 [=1]

bėk- Sağlamlaştırmak, pekiştirmek

b.-keli (yaramnı) 162a/12 [=1]

bel (A.) Belki

b. 131b/13, 132a/9, 149b/13 [=3]

bėl Bel

b. 129b/13

b.+ge 111a/11

b.+i 115b/6

b.+i sarı 39b/10, 93a/4, 101b/9

b.+içe 152b/10

b.+idin 152b/10

b.+inṉg 95a/6

b.+inṉgninṉg 39b/8, 121a/2, 130a/9

b.+ini mü 100b/13, 101b/11, 115b/7, 139a/3, 141b/8, 142b/2, 166a/6

b.+ni 39b/10, 93a/4, 101b/9 [=22]

belā (A.) Belâ, dert, dert, keder

b. 3a/1, 3a/3, 38b/1, 61b/4, 78b/7, 94b/10, 110a/8, 116b/10, 133b/10, 140b/8, 153a/13

b. (belā-yı ʻışḳ) 163a/9

b. (belā-yı ḫumār) 152b/12

b. (bol-) 117a/1, 163a/7

b. (ḳara belā bol-) 116b/10

b. (kėl-) 52a/10

b. (sal-) 43b/4

b.+dur 113b/10

b. ėrmiş (ḳara belā) 163a/7

b.+ġa 153a/9

b.+lardın 130b/4

b.+nı 78b/7, 153a/13

b.+nı (kėltür-) 52a/10

b.+sı 131b/4, 133a/2

b.+sıdın 41b/2, 121b/3

b.+sıdur 152b/7

b.+sın mu 108b/7 [=31]

belāġat (A.) Etkili, güzel ve yerinde söz söyleme

b. 132a/4 [=1]

belālıġ (A.+T.) Belâlı

b. 86a/11, 130a/12 [=2]

belāyī (A.+F.) Bir belâ

b. 42a/2

b.+dür 163a/9 [=2]

belki (A.+F.) Belki; hatta

b. 2a/10, 24a/7, 128b/3 [=3]

bend (F.) Bağ, boğum

b.+ini 100b/12, 130b/1 [=2]

bende (F.) Kul, köle; tutsak

b. 43b/10, 87b/1, 115a/8

b. (bol-) 44b/2

b. mėn 61b/8, 142a/7

b.+ni 86a/5, 167a/1 [=8]

benefşe (F.) Menekşe

b. 58a/6, 58a/7, 68b/11, 69a/2, 82a/7, 98a/5, 144a/6, 144a/13, 163b/3, 163b/9

b.+ni 69a/6 [=11]

benefşeī (F.) Bir menekşe

b. durur 161b/5 [=1]

ber (F.) meyve, mahsul

b. (firāḳ-ber) 162a/8 [=1]

bėr- Vermek

b. 119b/11, 136b/10

b.-di (dād) 155b/6

b.-e sėn (cān) 153a/7

b.-gey 128b/8

b.-gil (yėlge bėr-) 132b/1

b.-ip 165a/9

b.-ip (su) 57a/5

b.-ip (tertīb) 101a/5

b.-se (cān) 95a/1, 122b/1

b.-ür 131a/11

b.-ür (cān) 60a/12, 131a/10, 133a/11

b.-ür (cān ṭa'amı bėr-) 166a/2

b.-ür (dermān) 131a/10

b.-ür (yād) 74a/1, 146a/5

b.-ür mėn 131a/10 [=19]

ber-ā-ber (F.) Beraber, eşit

b. (bol-) 22b/7

b.+dür 24a/13

b.+dürler 104b/5 [=3]

berg (F.) Yaprak

b. (berg-i gül) 72a/3, 97b/6, 127a/12, 145a/13

b.+ni 129a/5

b. (ṣad-berg) 98a/5 [=6]

bėri Beri, ön, yakın

b. 30b/11, 39a/2, 44b/10, 53a/2, 67a/9, 68b/12, 69a/4, 69a/4, 69a/10, 69a/12, 69a/12, 69b/10, 69b/12, 70a/6, 73a/9, 75a/10, 79b/11, 80a/7, 85a/2, 88b/4, 91b/13, 91b/13, 144a/2, 144a/8, 144b/2, 145b/12, 153b/13, 163b/5

b. (andın) 120a/14

b. (kėl-) 60b/10

b.+ge 3a/7, 56b/12, 56b/12, 57a/11, 57a/11, 57a/13, 57a/13, 58a/2, 58a/2, 77a/4, 77a/10, 83b/7, 85b/12, 86a/2, 86a/5, 88a/5, 88a/7, 124b/7, 124b/7, 148a/11, 164b/12, 167a/1, 167a/11 [=53]

bėril- Edilmek anlamında yardımcı fiil

b.-di (tertīb) 148a/3 [=1]

bėrkit- Kuvvetlendirmek

b.-ip 166a/10 [=1]

bėrme- Vermek, yardımcı fiil

b.- (intiẓār) 77b/5, 79b/11, 88b/4, 118a/1, 148b/13, 153b/13

b.- (kön̂gül) 139b/11

b.-di 97a/4, 152b/8 [=9]

ber-ṭaraf (F.+A.) Bir yana atılmış

b. (bol-) 132b/12

b. (ėtmek) 119b/6 [=2]

bes (F.) Kafi, yeter; şu halde, öyleyse, şimdi

b. 2a/12, 2a/13, 2b/7, 2b/12, 3a/12, 3b/11, 3b/12, 4a/4, 9b/9, 11b/1, 11b/5, 11b/13, 19a/3,

24b/13, 26b/11, 32b/12, 50b/12, 93a/10, 128b/2, 130a/2, 170b/3

b. (ḳıl-) 50a/10

b. durur 149b/12

b.+tür 125a/10 [=24]

besī (F.) Çok, birçok

b. 43a/1, 53b/1, 94a/12, 95a/12, 109b/4, 146a/7 [=6]

beste (F.) Bağlanmış, bağlı

b.+dür mėn 73a/9, 145b/12 [=2]

bėş Beş (5)

b. 2a/2, 2a/8, 3b/7, 4b/4, 16b/5, 19b/10, 70b/6, 83b/9, 83b/10, 84a/8, 100a/12, 105a/3, 148b/11, 154a/6

5. (rakamla)12a/11

b. (tört beş baḥr) 92b/7

b.+i 11a/11 [=17]

bėş yüz ottuz yėtti Beş yüz otuz yedi (537)

b. 99a/4 [=1]

bėş yüz tört Beş yüz dört (504)

b.+de 101a/6 [=1]

beşer (A.) İnsan, insanoğlu

b. ara 52b/13, 54a/6, 75a/6, 147b/7 [=4]

bėşinçi Beşinci

b. 2a/2, 5a/9, 5b/6, 17a/4, 18a/7, 19a/12, 20b/11, 104a/10, 104b/5, 105a/11, 110b/6, 118a/13, 120a/8, 121a/5, 123b/6, 124b/6, 133b/3, 137a/9, 137a/10, 142b/10, 147b/9, 153b/8, 154b/6, 164b/7, b100a/11 [=25]

be-yek (F.) Birine, biriyle

b. (be-yek nāhek: ansızın, bir anda) 115b/3 [=1]

beyān (A.) Açıklama, anlatma

b. (ḳıl-) 10a/3, 22a/8

b.+ı 22b/10, 24a/1, 27a/2, 70b/6

b.+ıda 99a/8, 99a/12, 100a/10 [=9]

beyāż (A.) Bir yazının temize çekilmiş şekli

b. 123b/1

b.+ġa (bar-: yazılmak) 171b/12 [=2]

beytī (A.+F.) Bir beyit

b. 11b/5, 26b/3, 26b/3, 27a/3, 27b/10, 99a/7, 99a/13 [=7]

bezm (F.) İçkili, eğlenceli yiyip içme ve sohbet meclisi

b. ara 131a/4

b.+ni 129a/1 [=2]

bī-aġyār (F.+A.) Rakipsiz

b. (vaṣl-ı bī-aġyār) 114a/2 [=1]

bi-‘aynihi(A.) Tıpkı

b. 97b/12, 115a/11, 161b/3 [=3]

bī-bedel (F.+A.) Eşsiz, benzersiz

b. 130a/7 [=1]

bī-beḳā (F.+A.) Fânî, ölümlü

b. 171b/9 [=1]

bī-cihet (F.+A.) Tarafsız, sebepsiz

b. durur 153b/1 [=1]

biçek İğne

b.+de 162a/12

b.+mü ėkin 162a/12 [=2]

bī-dād(F.) Adâletsizlik, zulüm, eziyet; zâlim

b. 104a/12, 128b/11

b. (bī-dād üzre bī-dād ėyle-) 130a/5, 130a/5

b. (ḳıl-) 30a/11

b. ėrür 57a/7, 124a/7 [=7]

bī-derd (F.) Dertsiz

b. 73b/7, 118a/5 [=2]

bī-derdī (F.) Dertsiz biri

b. 39b/13, 40a/2, 41b/13 [=3]

bī-devlet (F.+A.) Mutsuz

b. (ḳılma-) 131a/3 [=1]

bī-dil (F.) Gönülsüz

b. (babur-ı bī-dil) 104b/3 [=1]

bī-ġam (F.+A.) Gamsız

b. 108b/7

b. (cān-ı bī-ġam) 86b/7, 142a/13 [=3]

bīgāne (F.) Yabancı; kayıtsız

b. (bol-) 116b/11

b.+ġa 116b/11 [=2]

bī-ġaş (F.) Eksiksiz

b. ėdi 96b/11

b. ėdi (mey-i bī-ġaş) 137a/2 [=2]

bigin Gibi (Benzetme ifade eden son çekim edatı)

b. (aġzınꞑ) 140a/3

b. (ḳadr kėçesi) 147b/11 [=2]

bī-ḫabar (F.+A.) Habersiz

b. (ḳıl-) 121b/9

b. mėn 78b/1, 149a/6 [=3]

bī-ḥad(F.+A.) Pek çok, sınırsız

b. 55a/10, 108b/10

b. bardur 131b/10

b.+dur 61b/6, 93b/3, 114a/3 [=6]

bī-ḥāṣıl (F.+A.) Verimsiz, kârsız, boşa geçmiş

b. ėrür 109b/8 [=1]

bī-ḫaṭā (F.+A.) Hatasız

b. 141b/5 [=1]

bī-ḫodluḳ (F.+T.) Kendinden geçmişlik

b. bile 109b/9 [=1]

bī-i'tiḳādī (F.+A.) İtikatsizlik

b. 29b/9 [=1]

bī-kār derd (F.) Faydasız ve dertsiz

b. (dal'ın iki sakinden sonra düşmesine örnek) 25b/11 [=1]

bī-ḳarār (F.+A.) Kararsız

b. 60a/8, 77b/12, 78a/4, 87a/3, 87a/6, 133a/8, 149a/4, 154a/5

b. (ḳıl-) 77b/10, 78a/2, 79a/8, 79a/10, 79b/2, 79b/5, 153b/9

b.+dur mėn 43a/13 [=16]

bī-ḳaydlıġ (F.+A.+T.) Serbestlik, kayıtsızlık

b.+nı 109b/12 [=1]

bī-kes (F.) Kimsesiz

b. 170b/3

b. ėrür 50a/12, 50b/12 [=3]

bil- Bilmek; tanımak; anlamak

b. 38a/7, 76a/13, 83a/2, 88b/10, 89b/9, 89b/11, 89b/13, 90a/2, 90a/4, 129b/1, 172a/5, 172a/6, 172a/6, 172a/8, 172a/9

b.-e alman 136b/1

b.-e almas 29a/6, 30a/13, 105a/4

b.-ge sėn 171b/2, 171b/5

b.-gey 37b/8, 162b/9

b.-gil 1b/1, 4b/5, 22a/8, 25b/12, 27a/2, 46b/13, 99a/3

b.-gil (kim) 12a/8

b.-iŋ̃ 29a/8, 105a/6

b.-iŋ̃giz 172a/13

b.-ip 152b/10

b.-iptür mėn 171b/7

b.-men 89a/4, 129b/8, 139b/4, 162a/13

b.-mes 31a/13, 50a/10, 105a/10, 111a/13, 130a/3

b.-mes mü sėn 68b/12, 144a/2

b.-mey sėn 38b/11, 67a/9, 69a/12, 71a/3, 120b/11

b.-meydür 85a/8, 86a/9

b.-meyin 127b/1, 130a/9

b.-se 130a/3, 166b/2, 171b/13

b.-se ėdi 69a/4

b.-se kėrek 136b/8

b.-ür 52b/11, 54a/12, 70b/3, 93b/5, 122b/6, 123b/4, 123b/4, 125a/11, 140b/8, 144b/4, 154a/11, 154a/11, 164a/2, 172b/4

b.-ür ėkin 93b/5

b.-ür mü 29a/10, 29b/2, 30b/2, 105a/8

b.-ür sėn 38b/13, 83a/2, 120b/13 [=83]

bile 1. Ve, ile →bilen, birle (Bağlaç)

b. 2b/6, 3b/10, 3b/10, 3b/11, 4a/2, 4a/3, 4a/12, 4a/13, 4b/4, 5b/2, 5b/5, 6a/13, 6b/9, 6b/13, 10a/1, 51a/7, 58b/12, 58b/13, 59a/3, 59a/4, 59a/5, 59a/6, 82a/7, 93b/8, 93b/8, 93b/8, 93b/9, 93b/9, 93b/9, 93b/10, 93b/10, 93b/11, 93b/12, 93b/12, 94a/1, 94a/1, 94a/1, 110b/3, 113a/13, 113b/8, 120a/3, 121a/10, 122a/11, 128a/9, 130a/4, 131b/7, 132b/13, 137a/9, 137a/12, 150a/4, 161b/12, 163a/13, 163b/9, 163b/10, 164a/3

b. (ḳad bile ‘ar‘ar) 30b/6, 30b/6

b. (köz bile nergis) 30b/6

b. (söz bile mül) 30b/6 [=58]

2. İle, -lA (Son çekim edatı)

b. 2a/13, 2b/1, 3a/12, 3a/12, 3b/3, 7a/2, 7a/3, 7a/4, 7a/5, 7a/7, 7a/9, 7a/13, 7b/2, 7b/4, 7b/6, 7b/7, 7b/9, 7b/10, 7b/12, 7b/13, 8a/2, 8b/7, 11b/9, 11b/10, 12a/9, 12a/13, 12b/1, 13a/6, 13a/11, 15a/3, 16a/2, 16b/4, 16b/5, 20a/4, 21b/5, 22b/4, 22b/13, 23b/8, 23b/9, 24a/1, 24b/11, 24b/13, 24b/13, 25a/3, 25a/12, 25a/12, 26a/10, 27a/1, 27a/5, 28a/2, 32a/4, 32a/10, 32b/3, 32b/12, 34b/11, 36b/10, 36b/13, 37a/12, 38b/13, 45b/3, 59a/1, 65a/6, 65a/11, 84a/3, 93a/6, 93b/13, 95b/5, 105b/3, 110b/8, 117a/1, 121a/4, 129a/3, 139a/10, 153a/6, 162a/4, 166b/4, 166b/5, 170a/13, 172b/10

b. (‘ālem) 132a/9

b. (‘alāyıḳ) 42a/4

b. (‘ayş) 165a/11

b. (‘ayş u ‘işret eyyāmı) 129b/3

b. (‘ömr) 162a/9

b. (āşāmı) 129a/13

b. (ay) 121b/8
b. (ayım) 129a/11
b. (ba'żı) 12b/11
b. (bī-ḫodluḳ) 109b/9
b. (birbiri) 12b/2, 22a/7, 22a/8, 94a/5
b. (birbirisi) 9b/10
b. (birbirleri) 23b/5
b. (birev kāmı bile) 129b/1
b. (bu ṣūret bile) 23b/12
b. (cām-ı cem) 132a/8
b. (cām-ı pey-der-pey) 121b/9
b. (cehān kėzmek) 109b/12
b. (çaġır) 164a/5
b. (dāl bile tā) 23b/5
b. (dāyiresi) 83b/12
b. (devlet) 131a/3
b. (devlet-i vaṣlıṉg) 60b/10
b. (dey) 51b/6, 121b/7
b. (ėl kāmı) 129a/13
b. (eczā) 8a/12
b. (eş'ārı) 125a/5
b. (eşkim) 122a/11
b. (ferāġat) 165a/12
b. (ġaflet) 109b/9
b. (ġam) 131b/9
b. (ġam u mātem) 132a/7
b. (ġażab) 118a/7
b. (ḫalāyıḳ) 42a/4, 93a/6
b. (ḫ^{v}ānende) 96b/11, 137a/2
b. (ḫayāl) 162b/11
b. (ḫayālı) 162a/7
b. (ḫayālıṉg) 95b/5
b. (hevāsı) 98a/5
b. (ĩmā) 92b/8
b. (icmāl) 10a/2
b. (iḫtimāl) 162b/11
b. (intiẓārı) 161a/7
b. (ḳāfiye) 140a/6, 140a/9
b. (kāmım) 129b/6
b. (ḳarārı) 161a/7
b. (ḳaṭre-i ḫūn-ı ciger) 153a/8
b. (kėçe bile kündüz) 172b/6
b. (küç) 129b/10
b. (luṭf közi) 72b/2, 72a/13
b. (mef'ūlü) 58b/13
b. (merhem-i luṭf) 140b/2
b. (mevzūn) 22a/12
b. (mey) 51b/6, 121b/7
b. (miḥnet) 131a/3
b. (mihr) 69b/12
b. (miṣāl) 99a/1
b. (mükerrer) 12b/2
b. (münāsebet) 171b/12

b. (nā-kāmlıġ cāmı) 129b/2

b. (nevrūz ile bayram) 132a/7

b. (öz iḫtiyārı bile ḳoyma) 161a/8

b. (pīr-i nā-bāliġ) 132a/4

b. (rāhım) 129a/11

b. (rükn) 45a/8, 45a/11, 45b/8, 58a/4, 58a/10

b. (rüsvālıġ) 132a/3

b. (sāḳī) 59b/12, 124b/13

b. (sėninŋ) 38b/11, 120b/13

b. (serv-i āzād) 129a/12

b. (serv-i gül-endām) 129b/6

b. (su) 164a/5

b. (surḫī) 16a/3

b. (şarṭ) 11b/3, 93b/13

b. (şerer) 153a/8

b. (şerḥi) 22a/8

b. (şeydālıġ) 132a/3

b. (tafṣīl) 10a/3

b. (taḳlīd) 84b/8

b. (taḳlīdi) 62a/8

b. (ṭarīḳı) 45b/9

b. (taş zaḫmı) 113a/1

b. (tėŋri tevfīḳi) 171a/13

b. (tefā'li) 22b/8

b. (tekellüf) 12b/8, 23a/13

b. (tertīb) 101a/5

b. (Türkīde) 25a/11

b. (ümīdi) 163a/2

b. (vaṣlıŋ) 40b/8

b. (vāv bile hā) 25a/1

b. (vech) 93a/9

b. (vesīle) 99a/2

b. (vezn) 104b/5, 118a/11, 142b/4

b. (yādıŋ bile bol-) 129a/12

b. (yüz) 40a/4, 40a/10

b. (ziḥāf) 92b/12

b.+dür 1b/1, 13a/7, 14a/2

b.+dür (subā'ī rükn) 15b/4

b. mėn (yādı) 115b/6 [=200]

bilen 1. Ve, ile → birle, bile (Bağlaç)

b. 119a/5 [=1]

2. İle, +lA (Son çekim edatı)

b. (sėninŋ) 120b/11 [=1]

bilme-Bilmemek; anlamamak

b.-di 29b/6, 35b/9, 41b/11, 74a/11, 88a/12, 104a/13, 118a/5, 162a/7

b.-dim 130a/5

b.-seŋ 171b/3 [=10]

bilmek Bilmek

b. kėrek 11b/1, 12a/2, 93b/7, 100a/9 [=4]

bī-ma'nī(F.+A.) Manasız

b. 136b/13 [=1]

bīm (F.) Korku

b. 153b/4 [=1]

bīmār (F.) Hasta

b. 112b/13

b. mėn 128b/4, 133b/12 [=3]

bī-mihr (F.) Sevgisiz

b. 80a/7, 131b/6

b. dėk 131a/13

b.+dür 81a/6 [=4]

bī-mihrī (F.) Bir sevgisiz

b. 39b/13, 45a/6 [=2]

bī-münāsebet (F.+A.) Yerinde değil, uygun olmayan

b.+tür 47a/13 [=1]

binā (A.) Kuruluş, yapılış, yapılma

b.+sı 13a/7, 14a/2, 15b/3, 16b/3, 17b/2, 19a/1, 20b/2

b.+sı (beytning) 32a/2 [=10]

bī-nevāyī (F.) Sessiz biri

b. 77a/12 [=1]

bīniş (F.) Görüş, görme yeteneği, basiret

b. (ehl-i bīniş) 130b/2 [=1]

bī-pāy(F. "ayaksız") Tamamen çaresiz, sefil

b. 117a/4 [=1]

bī-pervālıġ (F.+T.) Pervasızlık, çekinmezlik

b. (ėt-) 115a/8 [=1]

bir (1)Bir (1)

b. 17b/3, 17b/4, 19a/2, 19a/2, 19a/4, 20b/4, 144b/13, 145b/1, 145b/11, 161b/10, 167a/4, 167a/7, 170a/13

1. (rakamla) 12a/10

b. (birge bir) 172b/3

b. (ḳatla) 49b/12

b.+ge (birge bir) 172b/3

b.+ge (birge on ḳıl) 129b/11

b.+i 3b/13, 170a/13 [=20]

bir Bir, biri (Belirsizlik zamiri)

b. 1b/9, 2a/5, 2a/13, 3b/2, 3b/9, 4a/3, 4b/3, 4b/8, 4b/8, 4b/9, 4b/10, 5b/11, 8a/3, 8a/6, 8a/8, 8a/10, 8a/10, 12a/5, 13a/8, 13a/8, 14a/3, 14b/1, 15a/3, 15b/3, 15b/5, 15b/5, 15b/5, 16b/5, 16b/6, 19a/2, 20a/5, 21a/9, 21a/10, 21a/11,

21a/12, 21a/13, 21b/1, 21b/2, 21b/3, 21b/4, 22b/7, 22b/11, 22b/12, 23a/8, 23a/8, 23a/9, 23b/2, 23b/3, 23b/3, 23b/8, 23b/9, 25a/7, 25a/13, 27a/3, 28a/4, 31a/6, 32a/5, 32b/5, 32b/10, 32b/11, 33a/8, 34b/8, 35b/9, 36b/1, 36b/12, 39b/13, 40a/2, , 40a/6, 41a/2, 43b/10, 45a/13, 45b/8, 49b/8, 50a/10, 50b/1, 50b/8, 50b/10, 50b/11, 50b/13, 51a/3, 51a/4, 51a/5, 58a/5, 58a/10, 59a/10, 59b/8, 59b/8, 62b/11, 62b/11, 63b/9, 67a/9, 69a/4, 69a/10, 69a/12, 72a/13, 72b/2, 74a/11, 74b/4, 74b/4, 75b/5, 75b/5, 75b/11, 76a/6, 79a/3, 79a/3, 80a/7, 80b/6, 80b/8, 81a/3, 82b/12, 86b/4, 88b/10, 90b/9, 93a/1, 93a/5, 93a/10, 93a/10, 93a/10, 93a/10, 93a/12, 93a/12, 95b/7, 96b/5, 98a/1, 98a/1, 99a/8, 99b/2, 99b/3, 100a/9, 100a/13, 100b/2, 100b/4, 100b/9, 100b/11, 100b/12, 103a/4, 108b/5, 108b/5, 108b/6, 108b/13, 109a/8, 109a/8, 109b/1, 110b/3, 110b/4, 110b/11, 113a/11, 113a/12, 113b/1, 113b/12, 113b/12, 117b/12, 119a/5, 119a/6, 120a/3, 120a/4, 121a/10, 121a/11, 122a/13, 127b/2, 127b/11, 128b/2, 128b/11, 129b/6, 130b/5, 131a/8, 131a/11, 132b/13, 133a/1, 133a/3, 133a/4, 133a/4, 133a/5, 136b/1, 136b/9, 136b/9, 136b/10, 136b/11, 137a/9, 137a/10, 139a/13, 139b/9, 139b/13, 140a/1, 140a/6, 140a/9, 140a/13, 140b/3, 140b/7, 141a/13, 141b/11, 144b/2, 147b/4, 147b/13, 149b/11, 152b/11, 152b/13, 153a/1, 153b/5, 153b/7, 153b/7, 153b/7, 154a/4, 154b/10, 154b/12, 155b/5, 161b/1, 162b/3, 163a/2, 165a/6, 165a/6, 166b/2, 166b/3, 170b/12, 171a/4, 171a/12, 171a/13, b100a/10, 72a/2, 72a/2, 72b/1, 72b/1, 58b/4, 58b/4, 62b/4, 36b/13, 36b/13, 37a/5, 37a/5, 65b/13, 66a/1, 65b/10, 65b/11, 65b/12, 65b/12, 66a/6, 66a/6, 66a/2, 66a/2, 93a/11, 93a/11, 58b/1, 58b/1, 58b/2, 58b/2, 93a/13, 93a/13, 69a/7, 69a/7, 69a/1, 69a/1, 68b/9, 68b/9, 69a/3, 69a/3, 69a/5, 69a/5, 68b/7, 68b/7,

69a/9, 69a/9, 69a/11, 69a/11, 65b/8, 65b/8, 65b/7, 65b/7, 93b/4, 93b/4, 46b/8, 46b/8, 46b/9, 46b/9, 65b/10, 65b/10, 65b/13, 65b/13, 73b/13, 73b/13, 33a/3, 33a/3, 58b/5, 58b/5, 33a/1, 33a/2, 41a/8, 41a/8, 41a/6, 41a/6, 40b/7, 40b/7, 41a/2, 40a/8, 40a/8, 45a/2, 45a/2,40a/3, 40a/3,42a/1, 42a/1, 41b/8, 41b/8, 41b/10, 41b/10, 41b/12, 41b/12,41b/5, 41b/5, 39a/1, 39a/1, 38b/10, 38b/10, 38b/12, 38b/12, 44b/13, 44b/13, 38b/7, 38b/7, 44b/11, 44b/11, 38b/4, 38b/4, 44b/9, 44b/9, 39b/7, 39b/7, 39b/4, 39b/4, 39a/13, 39a/13, 39b/2, 39b/2, 39a/11, 39a/11, 38a/10, 38a/10, 38a/12, 38a/12, 78a/13, 78a/13, 74b/12, 74b/12, 55b/7, 92a/7, 92a/7, 37a/7, 37a/7, 92b/3, 92b/3, 64b/11, 64b/11, 35a/6, 35a/6, 35a/3, 35a/3, 61b/2, 61b/2, 35b/1, 35b/1, 61b/7, 61b/7, 61b/9, 61b/9, 61b/11, 61b/11, 61b/5, 61b/5, 63a/5, 63a/5, 65a/1, 65a/1, 62b/4, 62b/6, 62b/6, 62b/8, 62b/8, 65a/3, 65a/3, 62b/2, 62b/2, 62a/3, 62a/3, 62a/12, 62a/12, 64b/9, 64b/9, 34b/6, 34b/6, 32b/13, 32b/13, 34b/8, 36b/9, 36b/10, 30a/4, 30a/4, 30a/2, 30a/2, 29b/7, 29b/7, 31b/9, 31b/9, 30b/8, 30b/8, 31b/11, 31b/11, 32a/9, 32a/9, 29b/5, 29b/5, 29a/11, 29a/11, 29b/1, 29b/1, 29b/3, 29b/3, 29a/7, 29a/7, 29a/3, 29a/3, 28b/11, 28b/11, 28b/13, 28b/13, 46b/6, 46b/6, 52b/8, 52b/8, 52b/12, 52b/12, 52b/5, 52b/5, 53a/9, 53a/9, 58a/3, 58a/4, 53b/2, 53b/2, 53a/13, 53a/13, 53a/6, 53a/6, 54a/5, 54a/5, 52a/11, 52a/11, 54a/3, 54a/3, 51b/12, 51b/12, 52a/2, 52a/2, 52a/7, 52a/7, 52a/5, 52a/5, 54a/10, 46a/11, 46a/12, 58a/12, 93b/2, 93b/2, 60b/9, 60b/9, 60b/11, 60b/11, 61a/13, 61a/13, 60b/7, 60b/7, 60a/9, 60a/9, 60b/1, 60b/1, 60a/4, 60a/4, 60a/11, 60a/11, 60a/7, 60a/7, 65b/5, 65b/5, 37a/2, 37a/3, 37a/1, 37a/1, 71a/2, 71a/2, 71a/4, 71a/4, 70b/13, 70b/13, 67a/10, 67a/10, 67a/6, 67a/6, 67a/2, 67a/2, 66b/13, 66b/13, 67a/4, 67a/4, 46b/1, 66b/11, 66b/11, 67a/8, 67a/8, 66b/7, 66b/7, 66b/2, 66b/2,

68a/10, 68a/10, 66b/9, 66b/9, 46b/1

b. (bir bir) 119b/2, 119b/2, 153b/2, 153b/2, 161b/6, 161b/6

b. (bir dem) 128a/10, 129b/13

b. (bir laḥẓa) 129b/1

b. (bir nėççe) 108b/12, 128b/13, 140a/12

b. (bir nefes) 129b/6

b. (bir sā‘at) 129b/12

b. (bir z̲erre) 162b/13

b. (bir zamān) 108a/12

b. (biri anlamında) 110b/10

b. (her bir) 128a/4

b. (yılda bir) 130a/8

b. (yüz yılda bir) 117b/13

b.+i 2a/4, 3b/13, 4b/2, 13a/5, 13a/6, 16b/2, 22a/11, 22a/11, 25a/8, 25a/9, 26a/3, 26a/3, 39a/12, 39a/12, 39a/12, 39a/12, 82a/7, 82a/7, 82a/7, 92b/5, 92b/5, 92b/5, 92b/5, 96b/3, 99b/1, 99b/2, 110a/2, 110a/2, 110a/2, 110a/2, 128b/12, 128b/13, 129a/1, 129a/2, 129a/3, 129a/4, 129a/4, 129a/5, 129a/6, 133a/11, 133a/11, 141b/10, 141b/10, 141b/10, 142b/1, 142b/1, 142b/1, 150a/3, 163b/9, 163b/9, 163b/9, 163b/10, 163b/10, 163b/10, 163b/11, 163b/11, 163b/11, 166a/7, 172a/10, 173b/12, 173b/12, 173b/12, 173b/12, 173b/12

b. +ini 47a/11, 47a/12

b.+ni 96a/6

2. tek 40a/2, 41b/13, 49b/6 [=603]

birbir Birbiri, biri öteki (Zamir)

b.+leri bile 23b/4

b.+lerinin̄g 27a/6 [=2]

birbiri Birbiri, biri öteki (Zamir)

b. 3b/3

b. bile 12b/2, 22a/6, 22a/8, 94a/5

b.+ge 61b/8

b.+ni 137a/4

b.+si bile 9b/10

b. üzre 127b/10

[=9]

bī-raḥm (F.+A.) Acımasız, merhametsiz

b. 39b/13 [=1]

bī-raḥmī (F.+A.) Acımasız biri, merhametsiz biri

b. 40a/2, 45a/6, 89b/3 [=3]

bī-reng (F.) Renksiz

b. 117a/4 [=1]

birer Birer

b. 13a/7, 14a/2, 15b/4 [=3]

birev Biri, birisi

b. 129b/1, 137a/6, 153a/9 [=3]

birge Tek, yalnız, sadece

b. 34b/9, 34b/9 [=2]

biri (Her) biri (Belirsizlik zamiri)

b. (her biri) 4a/1, 4a/13, 4b/4

b. (ol biri) 60a/12

b. (uşbu biri) 60a/12

b.+ge (her biri) 61b/8, 142a/7, 142a/7

b.+si 26a/1, 26b/8, 96b/3

b.+si (her biri) 113b/10

b.+sin 96a/6 [=13]

birin Tek tek

b. (birin birin) 162b/6, 162b/6 [=2]

birinçi Birinci

b. 117a/13 [=1]

birle 1. Ve, ile (Bağlaç) → bilen, bile

b. 24a/8, 39a/12, 46a/7, 108b/10, 110a/2, 171b/2, 173b/12, 173b/12 [=8]

2. +lA, ile (Son çekim edatı)

b. 39a/12, 61b/12, 61b/12, 62b/13, 68b/11, 68b/11, 69a/2, 69a/2, 92b/5, 92b/5, 110a/2, 119b/1, 119b/1, 119b/2, 121a/8, 121a/8, 121a/8, 121a/8, 129a/3, 130b/7, 144a/6, 144a/6, 144a/13, 144a/13

b. (‘ālem) 132a/9

b. (anın̂g) 130b/11

b. (bular) 130b/7

b. (cān) 108b/4, 108b/4

b. (cevr ü cefā) 45b/11, 58a/10

b. (derd) 30b/9

b. (ėl) 131a/7, 132b/8

b. (armānı) 109b/7

b. (fikri birle bol-) 129b/13

b. (ġaflet) 127b/4

b. (ġamze) 170b/6

b. (‘ışḳ otı) 165a/10

b. (‘ışḳın̂g ėtegin cān ėli birle tut-) 113a/7

b. (ḳad-şimşād) 40b/12, 41a/1, 41a/5

b. (ḳaş) 121a/9, 121a/12

b. (köz maḫmūr) 40b/12, 41a/1, 41a/5

b. (luṭf) 129a/8

b. (luṭf u kerem) 53b/11

b. (nāle) 91a/2

b. (ot) 129b/5

b. (öz kāmı) 129b/2

b. (özüm) 128a/7

b. (rüsvālığ otı) 113a/10

b. (söz mül) 40b/12, 41a/1, 41a/5

b. (tüne kün) 98b/7, 136b/12

b. (viṣāl) 85b/12, 86a/2, 88a/5

b. (yārı) 162b/12

b. (yėr birle yeksān ḳıl) 132b/3

b. (yıġaç) 172a/5

b. (yüz gül) 40b/12, 41a/1, 41a/5

b. ėrdim (ol ay) 128a/6 [=70]

bī-ṣebāt (F.+A.) Kararsız, sebat etmeyen

b. (‘ömr-i bī-ṣebāt) 153a/1 [=1]

bisyār (F.) Çok

b. 67a/11, 94b/3, 104a/13, 115b/8, 122a/11, 125a/4, 125a/8, 136b/4 [=8]

bīş (F.) Fazla, çok

b. ėmes 127b/3, 127b/3 [=2]

bit- Yazmak

b.-erde 133a/9 [=1]

bī-taḳṭī‘ (F.+A.) Vezin kalıplarının cüzlerine göre ayırmama, taktisiz

b. A.28a/5 [=1]

bī-tekellüf (F.+A.) Hiç uğraşmadan

b. 37b/11, 38a/9, 106a/7 [=3]

biti- Yazmak

b.-gen 16a/3

b.-geyler 23b/13

b.-ptürler 24b/11

b.-rler 4a/13, 13a/11, 23a/4, 23b/8, 23b/9, 23b/12, 24b/13 [=10]

bitik Yazı, name

b. (bitik sevād ḳılmaḳ) 117b/12 [=1]

bitil- Yazılmak

b.-di 101a/7, 171b/12

b.-gey 98b/13

b.-gey (atını) 28a/2

b.-gey (veznlerini) 28a/5

b.-ip 13b/4, 14a/8, 14b/4, 15a/5, 16a/3, 17a/7, 18a/12, 19b/11, 21a/8

b.-se 13a/13 [=15]

bī-vefā (F.+A.) Vefasız

b. 30b/11, 41b/13, 52a/10, 72a/8, 73b/7, 78b/7, 85a/2, 132a/5, 145b/3, 153a/13, 162a/2

b.+dur 89b/3, 130a/2

b.+nı 115a/6

b. sėn 31a/8 [=15]

bī-vefāyī (F.+A.+F.) Bir vefasız

b. 77a/12 [=1]

bī-yār (F.) Yârsız

b. 130b/9 [=1]

biyik Büyük

b.+ler 166b/10

b.+turur 140b/8 [=2]

biz Biz (Çokluk I. şahıs zamiri)

b. 73b/4

bizdin b. 131a/7 [=1]

bizge b. 19b/12, 19b/13, 20a/1, 20a/2, 20a/3, 21a/9, 21a/10, 21a/11, 21a/12, 21a/13, 21b/1, 21b/2, 21b/3, 21b/4, 30a/1, 30a/1, 53a/3, 53a/7, 54a/8, 67a/7, 74b/13, 75a/2, 75a/4, 91a/9, 132b/11, 141b/5, 143b/6, 161a/10 [=29]

bizinĝ b. 50b/1, 162b/3

b. bile tüz ėrmes 170a/13

b. sarı 50b/10 [=4]

bizni b. 43a/11, 54a/2, 67a/7, 79b/7, 79b/7, 81a/12, 81a/12, 84b/3, 85a/11, 130b/6, 131a/7, 143b/6, 154b/2, 154b/2, 165a/8 [=15]

bīzār (F.) Bıkmış, bezmiş, usanmış; tedirgin, rahatsız

b.+ınĝ (ḫaṭ-ı bīzār) 141b/2, 171a/1

b. mėn 52b/6, 54a/4, 71a/11, 71b/8, 145a/4 [=7]

bol- Olmak; meydana gelmek, oluşmak, var olmak; gerçekleşmek; uygun düşmek; mümkün olmak; (sıfattan sonra) … vasfında olmak; (isim veya sıfattan sonra) … durumuna gelmek; ek fiilin geniş zamanı olan -dır (-dir) anlamında kullanılır; yardımcı fiil → ol-

b. 128b/2

b.- (devlet ü baḫt ile) 171b/10

b.- (efzūn) 171b/10

b.- (kāmrān) 171b/11

b.-a alur 99b/2

b.-a alur (muḫtelif) b98a/10
b.-a alur (te'līf) 4a/5, 4a/9
b.-ay 161b/9
b.-ay (āşüfte-ḥāl) 128b/5
b.-ay (bende) 44b/2
b.-dı 39b/8, 58a/8, 6, 75a/10, 111b/5, 111b/5, 112b/13, 118a/3, 121a/2, 132b/12, 141b/2, 164a/2, 171a/1, 172a/2, 172b/5
b.-dı (āzürde) 139b/7
b.-dı (belā) 163a/7
b.-dı (cān) 118b/11
b.-dı (cennet kibi) 40b/5
b.-dı (dāyire) 95b/7
b.-dı (giriftār) 127b/7
b.-dı (gül) 60b/2
b.-dı (ḥāṣıl) 22a/5
b.-dı (ḥarām) 161a/10
b.-dı (ḥayāṭ-ı cāvidān) 118b/11
b.-dı (ḫarāb) 119a/3, 119a/7
b.-dı (hem-reh) 108b/4
b.-dı (ıżṭırāb) 119a/4, 119a/8
b.-dı (lolī-veş) 109a/8
b.-dı (māye-i sevdā bol-) 60a/3
b.-dı (merḳūm) 92b/9
b.-dı (mevsūm) 133a/5
b.-dı (meẕkūr) 10a/2, 27b/9, 76a/6
b.-dı (mu'ayyen) 130b/9
b.-dı (nā-tüvān) 118b/10
b.-dı (nė boldı) 67b/11, 67b/11, 153b/2, 162a/2
b.-dı (nişān) 118b/10
b.-dı (pīç ü tāb bol-) 119a/4, 119a/8
b.-dı (pür-āb) 119a/3, 119a/7
b.-dı (taḳṣīr) 132b/7
b.-dı (tam u taşḳar bol-) 118a/3
b.-dı (yaz) 40b/5
b.-dı (zāyi') 129a/13
b.-dum 119a/13
b.-dum (āsūde) 109b/11
b.-dum (āşifte) 111b/1
b.-dum (dīvāne) 29b/8, 104a/9
b.-dum (efsāne) 29b/8, 104a/9
b.-dum (meşel) 128a/9
b.-dum (tilbe) 64b/5
b.-duñg (ḫalāṣ) 130b/4
b.-duñg (maġrūr) 130b/11
b.-ġa mėn (rüsvā) 132a/3
b.-ġalı (māyil) 131a/11

b.-ġalı (perrende) 109a/5
b.-ġan 24b/7, 131b/11
b.-ġan (ḫalāṣ) 130b/4
b.-ġan (mesṭūr) 104b/4
b.-ġan (meẕkūr) 8b/1, 8b/11, 22b/2, 23b/12, 24a/12, 26b/2, 98b/11, 101a/3, 101a/4, 101a/5
b.-ġan (vāḳi‘) 24a/8
b.-ġanda (müteveccih) 37a/10
b.-ġanlar (meẕkūr) 9b/13
b.-ġay 2b/1, 2b/9, 4a/7, 4a/11, 5a/5, 5a/6, 5a/9, 5a/11, 5b/1, 5b/4, 5b/7, 5b/12, 6a/12, 11b/1, 11b/6, 11b/10, 12a/1, 12b/1, 13a/2, 14b/2, 23a/1, 24a/6, 24b/1, 24b/3, 25a/1, 25a/9, 25a/9, 25a/11, 25b/4, 26a/5, 26b/5, 26b/13, 32b/1, 32b/11, 33a/2, 33a/5, 33a/7, 33a/8, 33a/12, 33b/2, 33b/4, 33b/5, 33b/7, 33b/9, 33b/10, 33b/12, 34a/1, 34a/2, 34a/4, 34a/6, 34a/8, 37a/2, 37a/4, 37a/5, 37a/8, 37b/9, 39b/13, 45b/10, 46b/6, 46b/8, 46b/10, 46b/11, 46b/13, 50b/6, 50b/13, 51a/3, 58b/1, 58b/8, 58b/10, 61b/3, 62a/13, 62b/1, 65b/11, 66a/1, 66a/3, 66a/6, 66a/8, 66a/10, 83a/10, 83a/12, b98b/4, 102a/5, 118a/6, 132a/10
b.-ġay (aytılmış) 23b/1, 99a/7
b.-ġay (ayyāreī bolmış) 23a/12
b.-ġay (berāber) 22b/8
b.-ġay (bolmamış bolġay) 12a/1
b.-ġay (bulunmak) 25a/13
b.-ġay (dėmiş bol-) 125a/9
b.-ġay (dil-dār) 132a/10
b.-ġay (emşile körsetilmiş bol-) 92b/11
b.-ġay (ḫāṣıl) 92b/12
b.-ġay (ḫurūf-ı musāvī) 22a/13
b.-ġay (ḫumāsī) 3b/11
b.-ġay (ḳıyās ḳılsa bol-) 72a/3, 145a/13
b.-ġay (libās ḳılsa bol-) 72a/3, 145a/13
b.-ġay (maḳṣūr) 2b/11
b.-ġay (mekfūf) 27a/6
b.-ġay (meẕkūr) 99a/3
b.-ġay (mu’tedil) 11b/3
b.-ġay (muḫtara‘) 28a/1

b.-ġay (muḳaddem) 3b/13, 4a/1, 4a/5, 4a/6, 4a/9, 4a/10, 4b/2, 4b/3

b.-ġay (musāvī) 22b/4

b.-ġay (muttaṣıl) 13b/1

b.-ġay (muvāfiḳ) 32b/5

b.-ġay (müellef) 19a/3

b.-ġay (mürekkeb) 2a/13

b.-ġay (müseddes) 12a/7

b.-ġay (müsta‘mel) 28a/1

b.-ġay (nė) 91a/9, 91a/9, 91a/13, 91a/13

b.-ġay (noḳṣān taġayyurudın ḫālī bol-) 12a/2

b.-ġay (sālim) 32b/6

b.-ġay (taṣavvur ḳılsa bol-) 26b/2, 26b/4

b.-ġay (ziḥāf) 32b/7

b.-ġay (ziyāda) 4b/9

b.-ġay mu 85b/9, 150a/3, 150a/4

b.-ġay mu (kem) 108b/5

b.-ġay mu ėrdi (‘āşıḳ) 149b/11

b.-ġay sėn 150a/5

b.-ġay siz (ėsen) 95b/11

b.-ġaylar 27a/7, 32b/12

b.-ġaylar (‘aṭf ḳılmış) 25a/12

b.-ġaylar (kem ḳılmış) 12a/6, 12a/8

b.-ġaylar (ziyāda ḳılmamış) 12a/4

b.-ġıl (cān) 119a/11

b.-ġıl (ḫan) 119a/10

b.-ġıl (māye-i devrān bol-) 119a/11

b.-ġıl (saġ) 50a/8

b.-ġıl (sulṭān) 119a/10

b.-ġusı 163a/13

b.-ġusıdur 28a/4, 59a/3, 59a/7, 109a/12

b.-ġusıdur (īmāyī) 100b/10

b.-ġusıdur (meẕkūr) 11b/6

b.-ġusıdur (mübeyyen) 27a/8

b.-ġusıdur (müellef) 3b/12, 4a/4

b.-ġusıdur (müştebih) 9b/11

b.-ġusıdur (revşen) 100b/7

b.-mas 26a/6, 26a/13, 52b/6, 54a/4, 108b/8

b.-mas (bitik sevād ḳılmaḳ) 117b/12

b.-mas (i‘timād ḳılmaḳ) 117b/11

b.-mas (içmek) 98a/5

b.-mas (mīdād ḳılmaḳ) 117b/12

b.-mas (müştebih bolur bolmas) 92b/10

b.-mas (müteḥarrik) 27a/1, 84a/3

b.-mas (mütelaffaẓ) 25a/7, 25b/6

b.-mas (nā-mevzūn) 51a/7

b.-mas (sāḳıṭ) 26a/12

b.-mas (ṭaleb-i murād ḳılmaḳ) 117b/11

b.-mas (taṣavvur ḳılıp bol-) 26b/7

b.-mas (ẓāhir) 24b/9

b.-may (ġāfil) 98a/13

b.-maydur (vāḳi‘) 109a/11

b.-mış 130a/4, 130a/9

b.-mış (munḳaṭi‘) 128a/7

b.-mış bolġay (ayyāreī: hā imla notu) 23a/12

b.-mışam (dīvāne) 130b/1

b.-sa 3b/12, 4a/4, 4a/8, 4b/1, 5b/13, 6a/1, 8b/8, 11b/5, 13b/1, 13b/2, 14a/4, 14a/5, 14a/7, 15b/6, 15b/7, 16a/1, 16b/8, 16b/10, 17a/2, 17a/4, 18a/2, 18a/3, 18a/5, 18a/7, 18a/8, 19a/6, 19a/7, 19a/9, 19a/12, 19a/13, 19b/3, 19b/6, 19b/8, 20b/5, 20b/7, 20b/9, 20b/11, 20b/13, 21a/2, 21a/4, 21a/6, 23a/10, 23b/6, 24a/4, 24a/13, 24b/5, 25b/8, 26a/3, 47a/8, 47a/8, 49b/8, 92b/13, 94a/2, 99b/1, 109b/2, 109b/13, 114a/2, 117b/12, 128b/9, 131a/4, 137a/13, 140b/5, 140b/9, 142b/7, 164a/2, 166a/13, 166b/8, 166b/11, 172a/3, 172b/7, 172b/13

b.-sa (‘adem) 164a/6

b.-sa (cem‘) 26a/1

b.-sa (çerāġ) 131a/4

b.-sa (elem) 109b/2

b.-sa (ġam) 109b/2, 164a/6

b.-sa (güm) 166b/12

b.-sa (ḫoş) 166b/9

b.-sa (ḳażā) 172a/11

b.-sa (kėrek) 82a/9, 82a/9, 155b/8, 155b/8

b.-sa (maḥv) 125a/10

b.-sa (maṭvī) 84a/3

b.-sa (mekfūf) 84a/6

b.-sa (meksūr) 23b/8

b.-sa (mütelaffaẓ) 24a/10, 24b/2, 25a/1

b.-sa (tekellüf) 37b/11, 38a/9, 106a/7

b.-sa (vāḳi‘) 6a/3, 23a/13, 25b/6, 26b/1, 26b/8
b.-sa (vuḳūfı) 37b/8
b.-sa (ziyāda) 26a/7
b.-sa ėrdi 149b/11
b.-sa ėrdi (yār) 122a/13
b.-sam (dāyim) 129a/11
b.-sam (fikri birle bol-) 129b/13
b.-sam (yādıṅg bile) 129a/12
b.-saṅg 98a/1
b.-saṅg (āşnālıġ ḳılur bol-) 131a/2
b.-saṅg (barur bol-) 140a/11
b.-saṅg (cüdālıġ ḳılur bol-) 131a/2
b.-sun (üstün) 64a/4
b.-sun (yėr ü kök astın u üstün bolsun) 140b/11
b.-sun (yüzüṅg yoḳda ḳara kün bolsun) 64a/4, 140b/11
b.-uban 40a/6
b.-up (‘āşıḳ) 111b/1
b.-up (mest) 54a/2
b.-up (müte‘accib) 37b/6
b.-up (sāḳıṭ) 26a/3
b.-up ėrdi 73b/2
b.-up erdi (işāret) 70b/5
b.-up erdi (meẕkūr) 20b/1, 25b/4, 84b/8, 31b/13
b.-up mėn (‘āşıḳ) 115a/9
b.-up turur 153b/2
b.-uptur 25a/3, 25a/4, 34b/1, 117a/1, 140a/2, 140b/3
b.-uptur (āşnā) 116b/11
b.-uptur (bīgāne) 116b/11
b.-uptur (fitne-i şehr ü kişver bol-) 34b/1, 99a/10
b.-uptur (ġām) 100a/7
b.-uptur (hem-dem) 100a/7
b.-uptur (ḳara) 116b/10
b.-uptur (ḳara belā) 116b/10
b.-uptur (kişver) 28a/8
b.-uptur (manẓūm) 113a/11, 136b/11
b.-uptur (mübeddel) 23a/11, 24a/1
b.-uptur (mükerrer) 50b/4, 50b/8, 50b/11, 51a/1
b.-uptur (mütelaffaẓ) 25b/4
b.-uptur (reşk-i ḫūrşīd-i enver bol-) 13b/5, 13b/6, 28a/8, 34b/1, 99a/10
b.-uptur (telaffuẓ) 24b/4

b.-uptur (vāḳi‘) 2b/11, 8b/13, 9a/1, 9a/10, 9a/11, 26a/8, 26a/11, 26b/10, 50b/12, 51a/1, 100b/2, 104b/6, 108b/13, 109a/6, 125a/13

b.-uptur mėn (dīvāne) 111a/13

b.-uptur mėn (efsāne) 111a/13

b.-ur 4b/7, 5b/1, 5b/2, 5b/5, 5b/7, 5b/8, 6a/7, 6a/7, 6a/12, 6b/3, 6b/4, 6b/7, 6b/9, 6b/10, 6b/12, 7a/1, 7a/2, 7a/5, 7a/6, 7a/8, 7a/9, 7a/10, 7a/13, 7b/4, 7b/7, 7b/8, 7b/10, 7b/11, 7b/13, 8a/1, 8a/2, 8a/4, 8a/5, 8a/7, 8a/9, 8a/10, 11b/5, 13b/1, 13b/3, 14a/4, 14a/6, 14a/7, 15b/6, 15b/7, 16a/1, 16a/4, 16b/9, 16b/11, 17a/2, 17a/5, 17b/4, 18a/2, 18a/4, 18a/6, 18a/7, 18a/9, 19a/6, 19a/8, 19a/10, 19a/12, 19b/1, 19b/3, 19b/6, 19b/9, 20b/6, 20b/8, 20b/10, 20b/12, 21a/1, 21a/2, 21a/5, 21a/7, 24b/5, 25a/8, 25b/12, 26b/1, 26b/3, 26b/6, 32a/1, 45b/10, 46a/7, 46a/10, 47a/8, 47a/9, 47a/10, 47a/10, 58a/12, 58b/13, 59a/1, 59a/2, 59a/4, 59a/5, 59a/6, 65b/5, 80a/1, 80b/1, 90b/12, 93b/5, 110b/4, 118a/12, 121a/11, 130a/8, 133a/1, 137a/10, 140b/9, 142b/7, 154a/11

b.-ur (cem‘ ḳılsa) 22a/7, 93b/13, 94a/2, 94a/3, 94a/5, 137a/12

b.-ur (ḥāṣıl) 10a/3, 11b/3, 11b/7, 12a/9, 12b/1, 12b/6, 12b/11, 13a/11, 22b/11, 23a/5, 23a/7, 23b/3, 25b/3, 51a/8

b.-ur (ḫ^{v}ār u zār) 84a/13

b.-ur (ḳuş uçar bol-) 166b/1

b.-ur (maḥsūb) 26a/1, 26a/3, 26a/5, 26b/8

b.-ur (maṭvī) 46a/2

b.-ur (mübeddel) 23b/4, 23b/6

b.-ur (müşemmen-i maḫbūn-ı müreffel) 32a/13

b.-ur (müştebih) 22a/8, 32b/3, 36b/12, 36b/13, 92b/9, 92b/10

b.-ur (müştebih bolur vezn) 70b/4

b.-ur (mütelaffaẓ) 22b/13, 25b/6

b.-ur (nė yosunluḳ) 22a/5

b.-ur (oḳulġay) 14b/5

b.-ur (recez bahrinin son müşemmen-i maṭvī-yi müreffel) 32b/2
b.-ur (sāḳıṭ) 24a/3, 24a/10, 24a/5, 24b/11, 25a/11, 25a/13, 25b/10, 26a/7, 26b/8
b.-ur (taṣavvur ḳılsa bol-) 26b/10
b.-ur (tuş) 166b/1
b.-ur (vāḳi‘) 26b/11, 100a/10
b.-ur (vezn) 16b/7, 119a/6, 120a/4
b.-ur (ẓāhir) 24b/8, 24b/10
b.-ur bolmas (müştebih) 92b/10
b.-ur ėkin 80b/1
b.-urġa (dīvāne) 44a/7, 115b/13
b.-urı (münşe‘ib) 10a/2
b.-urı (müştebih) 92b/6
b.-urıdın 12b/3
b.-urını (ḥāṣıl) 13a/12
b.-urlar (mübeddel) 23b/5
b.-urnı (āzürde) 52b/1
b.- (efsürde) 51b/6, 121b/7
b.- (maġrūr) 40b/3
b.-dı (vāḳi‘) 98b/12
b.-ġan (meẕkūr) 28a/3
b.-ġay 2b/7, 3a/13
b.-ġay (dėse) 9b/9
b.-ġay (ḥāṣıl) 132a/2
b.-ġay (ma’lūm) 28a/3
b.-ġay (muḳaffā) 93b/13
b.-ġay (muvāfiḳ) 32b/11
b.-ġay (nevā) 166b/6
b.-ġay (revā) 166b/6
b.-ġay (revşen) 130b/9
b.-ġay (şād u ḫurrem) 132a/7
b.-ġay (şi‘r) 2b/7
b.-ġay (vāḳi‘) 4b/8
b.-ġay ėrdim (rüsvā) 131b/12
b.-ġıl (muḳayyed) 140a/10
b.-mış bolġay 12a/1
b.-sa 41b/4, 114a/2, 115b/6
b.-sa (kėrek) 172b/7
b.-sa (muḳaffā) 99a/13
b.-sa (müsta‘mel) 5a/7
b.-sa (mütelaffaẓ) 142b/6
b.-sa (naṣībiñg) 125a/2
b.-sa (peydā) 109b/13
b.-sa (vāḳi‘) 12a/5
b.-sa (yoḳ bolmasa bolmasun) 122b/11, 122b/11
b.-sa bolmasun 53a/10, 53a/10

b.-sam 153a/2

b.-sun (bolmasa) 53a/10, 53a/10

b.-sun (yoḳ bolmasa bolmasun) 122b/11, 122b/11 [=671]

bolma- Olmamak

b.-ġay 140b/6

b.-sun 128b/2, 128b/2, 128b/3, 128b/3 [=5]

bolmaġlıġ Olmak

b. 129b/1 [=1]

bolmaḳ Olmak

b. (ber-ṭaraf) 132b/12 [=1]

bosaġa (Moğ.) Eşik, kapı eşiği

b.+n̄ga 163b/7 [=1]

boy Boy

b.+ı dėk 66b/12

b.+ıça 74b/11, 148a/6, 148b/4, 148b/8

b.+ını 136b/5

b.+un̄gça 72b/8 [=7]

boyluḳ Boylu

b. (elif) 83a/9, 167b/9

b. (sehī-serv) 101b/7 [=3]

boyun Boyun

b.+ı (boynı baġlıġ it) 147b/5

b.+ıġa (boynıġa) 149b/12

b.+ını (boynını) 137a/7

b.+uma (boynuma) 152b/9

b.+umda (boynumda) 149b/12

b.+umġa (boynumġa) 130b/1

b.+umġa (boynumġa ḳol sal-) 113b/5 [=7]

boz Boz

b. 152b/7 [=1]

börk Kadife, çuha, keçe ve özellikle hayvan postundan yapılmış kürksüz başlık

b.+in (börkin egri ḳoy-) 111a/11

b.+in (ḳara) 155b/5

b.+in (sındur) 128b/12 [=3]

bu Bu (İşaret zamiri) → mu

b. 123b/1, 130b/13, 172a/10

b.+dur 11a/6, 13b/4, 14a/9, 15a/5, 17a/7, 18a/13, 19b/12, 21a/8, 32a/5, 43b/10, 61b/6, 68a/9, 68a/11, 90b/9, 93b/3, 100b/12, 114a/3, 119b/12, 127a/10, 127a/10, 132b/6, 143a/10, 143a/12, 166a/7, 172b/6

b. durur 52b/6, 66a/13, 141b/1, 143a/4

b. yaŋlıġdur 140a/8 [=33]

bu Bu (İşaret sıfatı)

b. 2a/3, 2a/12, 2a/13, 2b/2, 2b/2, 2b/9, 2b/11, 2b/12, 3a/12, 3b/1, 3b/4, 3b/5, 4a/1, 4a/13, 4b/4, 4b/7, 4b/11, 5a/5, 5a/9, 5a/11, 8a/1, 8a/10, 8a/12, 8a/13, 8b/11, 9a/1, 9a/6, 9a/11, 9b/9, 10a/1, 11b/3, 11b/3, 12a/10, 12b/1, 12b/2, 12b/5, 12b/6, 12b/8, 13a/2, 13a/3, 13a/7, 13a/8, 13a/12, 13b/1, 13b/2, 14a/1, 14a/2, 14a/4, 14a/5, 14a/7, 14b/1, 14b/3, 15a/5, 15b/1, 15b/3, 15b/4, 15b/6, 15b/7, 16a/1, 16a/1, 16a/2, 16a/3, 16b/3, 16b/4, 16b/7, 16b/9, 16b/11, 16b/12, 16b/12, 17a/2, 17a/4, 17a/5, 17a/6, 17a/7, 17b/2, 17b/3, 17b/4, 18a/2, 18a/3, 18a/4, 18a/6, 18a/7, 18a/9, 18a/10, 18a/10, 18a/13, 19a/1, 19a/3, 19a/4, 19a/6, 19a/8, 19a/10, 19a/10, 19a/12, 19b/1, 19b/2, 19b/3, 19b/4, 19b/6, 19b/7, 19b/9, 19b/10, 19b/11, 20a/5, 20b/1, 20b/2, 20b/3, 20b/6, 20b/7, 20b/10, 20b/12, 20b/13, 21a/2, 21a/5, 21a/7, 21a/8, 21b/5, 22a/1, 22a/2, 22a/12, 22b/3, 22b/8, 22b/11, 23a/3, 23a/7, 23a/12, 23a/13, 23b/6, 23b/10, 23b/11, 23b/12, 24a/4, 24a/6, 24a/12, 24b/5, 24b/7, 24b/13, 25a/1, 25a/7, 25a/8, 25b/5, 25b/5, 25b/6, 25b/8, 25b/12, 26a/6, 26a/9, 26a/11, 26a/13, 26b/5, 26b/7, 26b/9, 27a/5, 27a/10, 32a/2, 32a/5, 32b/3, 32b/4, 32b/7, 32b/8, 32b/9, 32b/11, 32b/13, 33a/1, 33a/2, 33a/5, 33a/9, 33a/12, 33b/2, 33b/4, 33b/5, 33b/7, 33b/8, 33b/9, 33b/10, 33b/11, 33b/12, 34a/1, 34a/2, 34a/3, 34a/4, 34a/6, 36b/13, 37a/2, 37a/4, 37a/6, 37a/11, 37a/12, 37b/6, 37b/6, 37b/9, 40a/6, 40b/3, 41b/2, 42a/4, 45a/8, 45a/11, 45a/12, 45a/12, 46a/1, 46a/5, 46a/10, 46a/11, 46a/12, 46b/1, 46b/2, 46b/4, 46b/6, 46b/8, 46b/10, 46b/11, 47a/2, 47a/5, 47a/11, 47a/12, 47a/13, 49b/12, 50a/1, 50a/1, 50b/3, 50b/4, 50b/5, 50b/6, 50b/9, 50b/11, 51a/1, 51a/2, 51a/7, 51b/10, 51b/13, 51b/13, 52a/3, 52a/3, 52b/4, 52b/6, 52b/11, 53b/5, 53b/9, 53b/11, 54a/8, 54b/3, 55a/5, 55a/8, 55a/13,

57a/3, 58a/5, 58a/12, 58b/2, 58b/3, 58b/5, 58b/8, 58b/10, 59a/2, 59a/3, 59a/7, 59a/7, 60a/5, 60a/5, 60a/5, 61b/2, 62a/4, 62a/10, 62b/1, 62b/5, 62b/9, 63b/6, 64b/8, 65a/7, 65a/10, 65b/5, 65b/6, 65b/8, 65b/11, 66a/2, 66a/4, 66a/6, 66a/8, 70b/4, 72a/3, 72a/8, 73a/3, 73b/3, 73b/5, 74b/9, 76a/5, 76a/6, 77a/12, 77a/12, 78a/8, 80a/7, 80a/7, 80b/1, 80b/1, 80b/6, 80b/8, 82b/13, 83a/10, 83a/12, 83b/10, 84a/2, 84a/4, 84a/7, 84b/9, 86b/5, 86b/8, 87a/4, 87b/6, 87b/8, 87b/11, 88a/7, 89a/4, 89a/4, 90b/8, 90b/12, 92a/13, 92b/3, 92b/6, 92b/10, 93a/6, 93a/9, 93b/5, 93b/5, 93b/6, 93b/13, 94a/10, 94a/12, 94b/8, 96a/6, 97b/8, 98b/11, 99a/2, 99a/2, 99a/3, 99b/3, b98a/9, b98b/4, 100a/8, 100a/9, 100b/1, 100b/2, 100b/4, 100b/8, 101a/5, 101a/5, 101b/12, 104b/4, 104b/4, 104b/5, 104b/5, 108a/13, 108b/2, 108b/12, 108b/13, 109a/6, 109a/7, 109a/10, 109b/4, 109b/13, 110b/3, 110b/3, 111a/11, 111b/1, 113a/3, 113a/11, 113b/2, 113b/8, 113b/9, 115b/8, 116a/1, 116a/2, 117a/7, 118a/4, 118a/11, 118a/12, 118a/13, 119a/5, 119a/6, 120a/3, 120a/4, 120a/5, 120a/10, 121a/10, 121a/11, 121a/12, 121a/12, 121b/3, 122a/12, 122b/6, 123b/8, 124b/3, 125a/3, 125a/3, 125a/5, 125a/7, 125a/10, 127b/11, 127b/13, 128a/6, 129a/7, 129a/8, 129a/8, 129a/9, 129a/9, 129a/10, 130a/12, 131b/2, 132a/3, 132a/4, 132b/13, 132b/13, 133a/2, 133a/3, 133a/9, 133a/10, 136b/11, 137a/5, 137a/9, 137a/9, 137a/12, 137a/13, 139a/4, 139a/6, 139a/9, 140a/10, 141b/11, 141b/12, 141b/13, 142a/2, 142a/9, 142b/3, 142b/4, 145a/13, 145b/3, 146b/5, 147b/12, 148a/1, 148a/3, 149b/13, 149b/13, 149b/13, 149b/13, 154a/11, 154a/11, 154b/10, 154b/12, 161a/11, 162a/9, 162b/10, 163a/8, 163a/9, 163a/12, 163b/7, 163b/13, 164a/5, 164a/9, 166a/7, 166b/5, 166b/6, 167a/9, 167a/11, 170b/7, 171a/4, 171a/7, 171a/11, 171b/12, 172a/2,

172a/11, 172b/4, 172b/5, 172b/9, b100a/10

b. (bu cihet) 27b/9, 101a/7

b. (bu cihettin) 3b/9, 99b/2, 100a/11

b. (bu cümledin) 24a/1, 99a/4

b. (bu ṣūrette) 24b/4

b. (bu ṣūret bile) 23b/12

b. (bu ṣūrette) 23a/10, 26b/10

b. (bu yosunluḳ) 20b/4, 23a/6

b. durur 54a/4, 161b/7, 170b/13

b. sarı 41a/7, 41a/11, 41a/13, 121b/1

b. sarıġa 42b/4, 42b/6, 42b/10, 87b/13, 119b/13 [=496]

bular Bunlar (İşaret zamiri)

b. 2b/7, 55b/3, 55b/6, 98a/5

b. birle 130b/7

b.+dan 12b/7

b.+dın 2b/7, 12b/12

b.+dur 8b/1, 8b/4, 8b/9, 9b/11, 23a/3

b.+nı 12b/11

b.+nıñ 6a/5, 6b/7, 7a/3, 11b/13 [=18]

bulut Bulut

b. 97b/2, 127b/10 [=2]

burna Önce → burun

b. 140b/7, 170b/2 [=2]

burnaraḳ Daha önce → burunraḳ

b. 31b/13, 73b/2, 172a/6 [=3]

burun Önce → burna

b. 101a/3, 139b/8

b. (tañ atmasdın burun) 128a/13 [=3]

burunġı Önceki

b. 139a/4, 139b/9, 162b/6, 164a/7

b.+sı 25b/12 [=5]

burunraḳ Daha önce → burnaraḳ

b. b100a/11 [=1]

bustānī (F.) Bir bostan, bahçe

b. (serv-i bustānī) 70b/9, 144b/8 [=2]

butraş- (<E.T. butarla-, Kelimenin Moğ. kökenli olduğu görüşünde değiliz) Dağılmak, saçılmak

b.-ür 62a/4 [=1]

būy (F.) Koku

b.+ı 85b/9

b.+ı dėḳ 66b/12

b.+ıdın 74a/1, 146a/5 [=4]

buyur- Buyurmak, emretmek

b.-ur 96a/12 [=1]

bühtān (A.) Bir kimseyi yapmadığı bir şeyi yapmış olmakla itham etme, iftirâ

b. (ėyle-) 129a/10 [=1]

bü'l-heves(A.) Maymun iştahlı, kararsız, her şeye heves eden

b. 153b/7 [=1]

bülbül(F.) Bülbül

b. 35a/12, 36a/10, 36b/4, 44b/10, 61b/1, 105b/9, 113a/13

b.+din 94a/12, 109b/4

b.+i mėn 115b/1

b. kibi 131a/8

b. mėn 34b/9 [=12]

bülend (F.) Yüksek

b. 131b/3 [=1]

bürünçek Tülbent

b. üze 162b/1 [=1]

büt (F.) Put; güzel, sevgili

b. (büt-i ḳātil) 104b/3 [=1]

büt- Büyümek, yetişmek

b.-ken 131b/9 [=1]

bütün Bütün

b. 98b/7, 136b/12 [=2]

C

cā (F.) Yer →cāy

c. (ḳıl-) 42a/13, 114a/8, 132a/1 [=3]

cām (F.) Kadeh

c. (cām-ı cem) 132a/8

c. (cām-ı ecel) 59b/12, 124b/13

c. (cām-ı ḫoş-güvār) 77b/5, 148b/13

c. (cām-ı lolī-keş) 109a/8

c. (cām-ı mey) 77a/1, 80a/12, 80b/4, 148b/10, 154a/9

c. (cām-ı pey-der-pey) 121b/9

c. (toldur) 80b/10, 81a/3

c. ara 166a/2

c.+ı bile 129b/2

c.+ını 61b/6

c.+nı 93b/3, 114a/3 [=19]

cān (F.) Can; gönül, iç

c. 29b/12, 35a/7, 37b/11, 38a/9, 62b/13, 82a/7, 104a/3, 105b/13, 106a/7, 113b/6, 115a/7, 123b/2, 127b/12, 128b/2, 128b/8, 131a/10, 139b/12, 163b/4, 163b/9

c. ('ışḳın ėtegin cān ėli birle tut-) 113a/7

c. (ārām-ı cān) 60a/8, 133a/8

c. (al-) 60a/12, 133a/11

c. (bėr-) 60a/12, 95a/1, 122b/1, 131a/10, 133a/11, 153a/7

c. (bol-) 118b/11, 119a/11

c. (cān aġzıma yėt-: canı çıkacacak gibi olmak) 61a/5

c. (cān-ı bī-ġam) 86b/7, 142a/13

c. (cān ṭa‘amı bėr) 166a/2

c. (cān u dil al) 60b/2

c. (düşmen-i cān) 82b/10, 146b/13

c. (ḳaṣd-ı cān ėt) 59b/6

c. (ḳıl-) 119b/3

c. (köy-) 50a/8

c. (merhem-i cān) 81a/8

c. (naḳd-ı cān) 162a/11

c. (tapşur-) 94a/10

c. birle 108b/4, 108b/4

c.+dın (artuḳ) 38a/9

c.+dın (artuḳ sėn) 37b/11

c.+dın (cāndın artuḳ sėn) 106a/7

c.+dur (āfet-i cān) 44b/6

c.+ġa 38a/11, 116b/10, 129a/7

c.+ġa (cān aġzıma yėt-) 61a/5

c.+ġa (cāngа yėt-: tahammül gücünü aşmak, canına yetmek) 22b/5, 115b/2, 128b/6

c.+ı (āsāyiş-i cān) 118b/10

c.+ıdın 82b/8, 128b/6

c.+ım 59b/14, 101b/8, 115b/4, 128a/1, 128b/9, 129b/9, 162a/9

c.+ım (örteme) 129b/4

c.+ım ara 120a/9

c.+ım mu (rişte-i cān) 162a/12

c.+ıma 30a/11, 57a/7, 59b/8, 84b/1, 84b/4, 85a/4, 85a/9, 85a/13, 85b/2, 85b/4, 104a/12, 124a/7, 133b/10, 141b/4, 145b/3, 148a/4, 167a/3, 171b/2

c.+ıma (cānıma ot sal-) 60a/3, 136b/3

c.+ıma (tınmaġur) 72a/8

c.+ımda 94a/10, 119a/4, 119a/8

c.+ımdadur 41a/3

c.+ımdın 153a/12

c.+ımdur 139b/12

c.+ımġa 60a/10, 84a/9, 85a/1, 117a/1, 119a/12, 128a/13, 130a/5, 139b/3

c.+ımġa (cānımġa yėt-) 118a/1

c.+ımnı 79a/8, 127b/12

c.+ımnı (al-) 128b/11

c.+ıñg üçün 120a/10

c.+ıñgġa 50b/9

c.+ibiġa 82b/6

c.+lar 128b/12

c.+larıġa 119a/11

c.+larnı 129a/3

c.+nı 51b/13, 51b/13, 52a/3, 52a/3, 78b/11 [=121]

cān-keşīdem (F.) Metinde *fā ʿilātün* mîzânı örneği olarak verilmiş

c. 22b/5 [=1]

cānā (F.) Ey can

c. 45a/12 [=1]

cānān (F.) Sevgili

c.+ıdın 128b/6

c.+ım 162a/9 [=2]

cānāne (F.) Sevgili

c. 79b/7 [=1]

cānī (F.) Bir can

c. (āşūb-ı cānī) 29b/9 [=1]

cānib (A.) Yön, taraf

c.+ide 78a/11

c.+iġa 140a/10, 164a/13 [=3]

cānsız (F.+T.) Cansız

c. 51b/13, 51b/13, 52a/3, 52a/3 [=4]

cāvidān (F.) Ebedî, kalıcı

c. (ḥayāṭ-ı cāvidān bol-) 118b/11 [=1]

cāy (F.) Yer, mevki →cā

c.+ıñgġa 50a/8 [=1]

cebīn (A.) Alın

c.. ara 123b/1

c. (meh-cebīn) 128a/12 [=2]

cebīnī (A.+F.) Bir alın

c. (serv-i lāle-cebīnī) 92a/5 [=1]

cedvel (A.) El yazması kitap sayfalarının, yazıların, bir süsleme motifinin etrâfındaki çizgi, çizgilerle çerçeve

c. 74a/9 [=1]

cefā (A.) Eziyet, sıkıntı

c. 14a/11, 14a/12, 14a/13, 29b/2, 53a/7, 54b/6, 63a/4, 82b/12, 88a/12, 119a/12, 131a/13, 132a/6, 146b/6, 148a/4

c. (cefā-şemer tap) 162a/8

c. (cefā vü cevr körset) 52b/4

c. (cevr ü cefā) 119a/12

c. (cevr ü cefā çėk) 119a/13

c. (cevr ü cefā körset) 53a/3

c. (çėk-) 3a/3, 15a/6, 15b/1, 38b/1, 45b/12, 46a/4, 46a/8, 58a/10, 61b/4, 110a/8, 128b/9

c. (ėt-) 124a/1, 124b/1

c. (ėtme-) 54b/13

c. (ėyle-: üzmek, eziyet etmek) 46a/3, 46a/7

c. (ėyleme-) 63b/9

c. (ḳıl-) 16a/5, 16a/6, 31a/8, 44a/2, 55b/11, 56a/2, 57b/4, 57b/6, 57b/9, 63a/4, 67a/3, 67a/7, 67b/1, 67b/4, 67b/7, 67b/9, 69b/2, 74b/2, 83a/2, 83a/4, 88b/6, 91b/2, 91b/6, 91b/8, 91b/10, 92a/6, 124a/9, 124b/5, 124b/9, 128a/1, 141b/4, 143b/6, 164b/6

c. (ḳılma-) 14a/11, 14a/12, 14a/13, 30b/11, 52a/6, 54b/11, 123b/10, 167a/13

c. (kör-) 44a/2

c. (terk-i cefā ḳıl) 74b/13, 75a/2, 75a/4

c. birle 45b/11, 58a/10

c.+dın 139b/3

c.+dur 81b/7

c.+nı 29a/6, 29a/10, 30a/13, 30b/2, 38b/11, 38b/13, 50a/1, 54a/8, 75a/12, 105a/4, 105a/8, 120b/11, 120b/13, 148b/6

c.+sı 131b/4, 133a/2 [=103]

cefā-cūy(A.+F.) Cefa arayan, eziyet eden

c. 58a/10, 45b/11, 46a/3, 46a/7

c. (cefā-kār-ı cefā-cūy) 91a/7, 91a/11 [=5]

cefā-cūyī(A.+F.) Eziyet eden, cefa arayan

c. 39b/13, 77a/12 [=2]

cefā-kār(A.+F.) Eziyet eden

c. 41b/11, 42b/8, 71a/5, 80b/12, 86a/7, 88a/3, 91b/2, 91b/4, 91b/6, 119a/13

c. (cefā-kār-ı cefā-cūy) 91a/7, 91a/11

c. (nigār-ı cefā-kār) 92a/2, 173b/2

c. (yār-ı cefā-kār) 40b/8, 62b/11, 113b/12, 121a/4

c. sėn 43a/1 [=19]

cefā-keş(A.+F.) Eziyet ve sıkıntıya katlanan

c. 128b/9 [=1]

cefā-pīşe(A.+F.) Zalim (sevgili), eziyeti alışkanlık edinmiş

c.+din (dehr-i cefā-pīşe) 146b/6 [=1]

cefāyī (A.) Bir cefa

c.+dür 163a/9 [=1]

cehān (F.) Cihan, dünya; bütün insanlar

c. 22b/5, 35a/7, 35a/7, 105b/13, 109b/12, 163a/5, 164a/6, 164a/6

c. (ėli) 152b/13

c. (zālı) 28b/2

c. ara 70a/1, 70a/3, 75b/1

c. arasıda 105b/13

c.+da 52b/13, 54a/6, 71a/5, 77a/12, 111b/6, 117b/12, 150a/2, 171b/11

c.+dın 109b/2, 109b/11

c.+dın (cehāndın nā-tamām ötmek) 115a/11

c.+dın (ehl-i cehān) 131a/9

c.+ġa (yėt-) 115b/2

c. içre 43b/4, 49b/6

c.+nı 51b/13, 51b/13, 52a/3, 52a/3

c.+nı (yaruḳ) 163b/1

c.+nıñ 132b/9, 152b/7 [=36]

cehān-baḫş (F.) Dünyayı veren, cihanı bağışlayan

c. (ḫudāvend-i cehān-baḫş) 87b/9 [=1]

cehān-geştem (F.) Metinde *mefā'īlün* mîzânı örneği olarak verilmiş

c. 22b/5 [=1]

cehānī (F.) Bir cihan

c. (şūḫ-ı cehānī) 29b/9 [=1]

cehān-sūz (F.) Cihanı yakan (acı)

c. 38a/11 [=1]

celācil (A.) (Davul, daire) etrafında asılı küçük çanlar

c. 95b/7 [=1]

celāl (A.) Ululuk, yücelik

c. 59a/9 [=1]

cem' (A.) Toplama, bir araya getirme; meclis, cemiyet

c. 26a/3, 137a/2

c. (bol-) 26a/1

c. (ḳıl-) 22a/7, 93b/13, 94a/2, 94a/3, 94a/5, 137a/12

c. ėdi 96b/11

c.+ide 153b/6, 171b/8 [=12]

cemāl (A.) Güzellik, yüz güzelliği, güzel yüz

c. 49b/6

c. (cemāl-i 'ālem-ārā) 131b/12

c.+ı 45a/1, 162b/12

c.+ı (şem‘-i cemāl) 155b/5

c.+ıdur 62b/5, 142a/9

c.+ın̂g 44b/12, 62a/2, 130a/1, 130a/7, 137b/4, 137b/5

c.+ın̂gdın 63a/10, 87b/1, 130a/10

c.+ın̂gġa 39a/10

c.+ın̂gnı 49b/10, 50b/5 [=19]

cemālī (A.+F.) Bir güzellik

c. (ṣāḥib-cemālī) 122b/4 [=1]

cemī‘ (A.) Bütün

c. 4b/12, 11a/5, 11b/1, 12b/1, 13a/3, 27b/13, 92b/10, 94a/4, 98b/11, 98b/13, 125a/4 [=11]

cem‘ī (A.) Cümle, herkes

c. 115a/5, 116a/1 [=2]

cemīl (A.) Güzel

c. 130a/7 [=1]

cem‘iyyet(A.) Cemiyet, topluluk

c.+i 118a/3

c.+in̂g 37a/12 [=2]

cennet(A.) Cennet

c. 115b/5

c. (cennetü’l-mevā: Sığınılacak, yurt edinilecek cennet) 130b/8

c. kibi 111b/5

c. kibi (bol-) 40b/5 [=4]

cevān-baht (F.) Tâlihli, iyi tâlihli

c. (şehenşāḥ-ı cevān-baht) 87b/9 [=1]

cevlān(A.) Gezip dolaşmak

c. (ėyle-) 130b/12 [=1]

cevr (A.) Zulüm, eziyet

c. 45b/11, 53a/7, 53b/9, 53b/11, 54a/8, 54b/6, 58a/10, 74a/11, 74b/2, 88a/12, 119a/12, 131b/4, 133a/2, 162b/6, 164a/4

c. (cefā vü cevr körset-) 52b/4

c. (cevr ṭarīḳın ḳoy-) 75a/4

c. (cevr ü cefā) 119a/12

c. (cevr ü cefā çėk-) 119a/13

c. (cevr ü cefā körset-) 53a/3

c. (cevr ü sitem ḳıl-) 53b/5

c. (cevr ü sitemni ḳoy-) 124b/3

c. (çėk-) 45b/12, 46a/4, 46a/8, 58a/10

c. (ėt-) 124a/1, 124b/1

c. (ėtme-) 54b/13

c. (ėyle-) 46a/3, 46a/7

c. (ḳıl-) 55b/11, 56a/2, 57b/6, 57b/13, 83a/7, 124a/9, 124b/5, 170b/1

c. (ḳılma-) 52a/6, 54b/3, 54b/11, 123b/8, 123b/10

c. (ḳoy-) 55a/5, 55a/8

c. (kör-) 110b/10

c. (terk-i cevr) 92a/6

c.+de 104b/1

c.+din 132b/3

c.+dür 81b/7

c.+i 83a/13, 132b/8, 165a/3

c.+idin 96b/5

c.+ile 96a/12

c.+ni 74b/8, 146b/12

c.+ni (ḳoy-) 74b/13, 75a/2

c.+ünĝe 82b/12, 104b/3

c.+ünĝni 50a/10, 50b/12 [=64]

cevr-keş (A.+F.) Eziyet çeken

c. 119a/13 [=1]

cezn (A.) Kesin karar verme, kat'î sûrette niyet etme

c. ('azm <u> cezm)

c. (ḳıl-) 140a/11 [=1]

ciger (F.) Bağır, iç; ciğer

c. (taş) 55b/13

c. bile (ḳaṭre-i ḫūn-ı ciger: kanla dolu ciğerden damla) 153a/8

c.+im 36b/8, 66a/13, 106a/4, 171b/2

c.+im (aḳ) 143a/4

c.+im (taş) 55b/8, 56a/13, 124a/3

c.+imdin 113a/9 [=11]

cihet (A.) Sebep, vesile

c.+lerdindür (bu cihet) 27b/9

c.+tin (bu cihettin) 3b/9, 99b/2, 101a/7

c.+tindür (bu cihettin) 100a/11 [=5]

cilve (A.) Görünme, ortaya çıkma; naz

c. 128a/4

c. içre 162b/9

c.+sidin 128a/4 [=3]

cilveger (A.+F.) Cilveli

c. 125a/1 [=1]

cin (A.) Cin

c.+de 149b/13 [=1]

cism (A.) Beden

c. (cism-i nā-tüvān) 129b/4

c. (cism-i zār) 131b/11

c.+i 95a/6

c.+iġa 119a/11

c.+im ara 113b/5, 119a/4, 119a/8

c.+imdedür 41a/3

c.+imġa 59b/6

c.+imni 59b/6, 132b/1

c.+inĝ üze 97b/6 [=12]

cū (F.) Arama → cūy

c. (cüst ü cū ḳıl) 52b/1 [=1]

cūy (F.) Akarsu → cū

c. dėk 39b/8, 121a/2 [=2]

cüdālıġ (F.+T.) Firak, ayrılık → cüdālıḳ

c. 131a/2 [=1]

cüdālıḳ (F.+T) Ayrı düşme, ayrılık → cüdālıġ

c. (ḳıl-) 131a/2 [=1]

cümle (A.) Herkes, her şey; bir bütün meydana getirecek şekilde birbirine bağlı olan şeylerin tamâmı

c. 63a/8, 93a/8

c.+din 22b/11, 171a/8

c.+din (bu cümledin) 24a/1, 99a/4

c.+din (ol cümle) 101b/12

c.+din (ol cümledin) 100a/12, 108b/13, 115b/8, 117a/7, 139a/4, 166a/8 [=13]

cünūn (A.) Delilik, delirme

c. 109a/5, 163a/8

c. (ehli) 163a/8

c. (kūyi) 166a/3 [=4]

cüst (F.) Arama

c. (cüst ü cū ḳıl-: aramak, araştırmak) 52b/1 [=1]

cüz (A.) Parça

c. 88a/12 [=1]

Ç

çābük (F.) Çabuk, hızlı; güzel

ç. 32a/11, 109a/4, 111a/12, 128a/5 [=4]

çaġ (Kelimenin Moğ. olduğu kanaatinde değiliz.) Zaman, vakit

ç.+da (öter) 40a/12

ç.+ı 130a/4

ç.+ı (‘işret) 121b/7

ç.+ı (ber-ṭaraf bolmaḳ) 132b/12

ç.+ı ėrür (‘işret) 51b/6

ç.+ım (nūş ėyler çaġ) 132a/13

ç.+ın 93b/1

ç.+ın (gül) 114a/1

ç.+ın (gül çağı) 41b/6

ç.+ını 154a/9

ç.+ını (gül) 80a/12, 80b/4

ç.+ını (gül çağı) 41b/9 [=13]

çağır İçki, şarap

ç. 41b/6, 93b/1, 114a/1, 121b/7, 132b/10, 164a/8

ç. (ot tėg) 51b/6

ç. bile 164a/5

ç.+ġa (tüş-) 161a/12

ç.+nı 164a/8, 164a/11 [=11]

çağla- Anlayıp aklı kesmek

ç.-dım 166b/10 [=1]

çağlama- İyice dikkat etmek, tasavvur ve şüphe etmek

ç.-dım 148a/4 [=1]

çağlıġ (<T. veya Moğ. ?+T.) Gibi (Benzetme edatı); kadar

ç. (nė çağlıġ) 113a/8 [=1]

çāk (F.) Yırtık

ç. (çāk çāk: parça parça) 124b/1

ç. (çāk çāk ėt-) 54b/6, 54b/6, 67a/3, 67a/3, 163a/1, 163a/1

ç. (ėt-: yırtmak) 113b/4, 124b/1

ç. (ėyleme-: yırtmak) 54b/13, 124a/1

ç. (ḳıl-) 128a/8 [=12]

çāker (F.) Kul, köle

ç. 43b/10, 104b/8

ç. (ḫādim ü çāker) 31a/11 [=3]

çāre (F.) Çare

ç. 52b/11, 53a/10, 54a/12, 66b/8, 74a/11, 83a/7, 120b/1, 122b/6, 122b/11, 123b/4

ç. (ḳıl-) 29b/6, 80a/7

ç.+dür 83a/4, 164b/6

ç.+si 61b/6, 93b/3, 114a/3

ç.+sini 136b/8 [=18]

çarḫ (F.) Felek, dünya, âlem, devran

ç. 129b/12

ç. (günbed-i aḫżar çarḫ) 40a/6,

ç. (sebz-i kebūter-çarḫ: güvercinin boynundaki yeşil halka) 40a/6

ç. (çarḫ-ı sitem-kār) 146b/6

ç. (ėvrül-) 129a/11

ç.+nıñ 131b/4, 133a/2

ç. üze 28a/13 [=8]

çavluḳ Ün, şöhret

ç. 152b/7 [=1]

çėçek Çiçek

ç. (başığa çėçek sanç-) 111a/11 [=1]

çėk- Çekmek; yardımcı fiil

ç. 94b/10

ç.-er (cefā) 3a/2, 3a/3, 15a/6, 15b/1, 38b/1, 61b/4, 110a/8

ç.-er (dürd-keş) 166b/9

ç.-er (kökke şerer çėk) 50b/1

ç.-erem (cevr ü cefā) 45b/12, 46a/4, 46a/8, 58a/10

ç.-ey (intiẓār) 77a/10, 83b/7, 164b/12

ç.-iben (cevr ü cefā) 119a/13

ç.-ip (derd) 97a/8

ç.-ip (intiẓār) 162b/5

ç.-ip (tīġ) 133b/11

ç.-miş (cefā) 128b/9

ç.-ti (sipihr üzre şerer) 53a/2

ç.-tim (egerçi renc çėktim) 115b/2

ç.-tiŋ 129b/11 [=25]

çėkme- Çekmemek

ç.-gen 131b/4, 133a/2 [=2]

çemen(F.<T.) Çimen, yeşillik yer

ç. 58a/5, 68b/1, 69b/5, 69b/7, 75b/3, 101b/7, 148b/8

ç. (çemen ve semen) 1b/8

ç. (ḳıl-) 42b/2

ç. (serv-i çemen) 31b/2, 66b/6, 66b/10, 66b/12, 67a/1, 67a/5, 143a/6, 143b/2, 143b/4

ç.+de 72b/12, 131a/12, 145b/10, 162a/1, 163b/12

ç.+e (serv-i çemen) 136b/5

ç. ėrdi 113a/12 [=25]

çenber (F.) Çember

ç. 109a/3 [=1]

çeng (F.) Arba benzeyen bir çalgı

ç. 39a/6

ç. (tüz-) 38b/9, 110a/11, 110b/1, 110b/5 [=5]

çeŋgek Tohumda cücüğü kaplayan etli kısım

ç. 127b/8 [=1]

çengī (F.) Saz heyeti; def, zil veya kaşık çalarak oynayan oyuncu

ç. (ḳıl-) 39a/4

ç. (tüz-) 38b/6 [=2]

çerāġ (F.) Kandil, alev

ç.+ı 131a/4

ç.+ın (vaṣl çerāġın) 113a/8 [=2]

çėrig Ordu, asker

ç. 172b/11

ç.+i 61b/6, 93b/3

ç.+i (ġām) 114a/3

ç.+ini (zülfüñg) 116a/1 [=5]

çespān (F.) Uygun, münasip

ç.+dur 109a/4 [=1]

çeşm (F.) Göz

ç. (çeşm-i pür-ḫumār) 78a/13 [=1]

çeşme (F.) Çeşme

ç. (ṭaraf-ı çeşme-i kevŝer) 65a/9 [=1]

çevgān (F.) Ucu eğri sopa (edb.) yeni ay biçiminde sopa

ç.+dur 109a/4

ç.+ın 131b/7 [=2]

çıḳ- Çıkmak

ç.-ıp 162b/3

ç.-ḳan 148a/2

ç.-ḳanıñg dėk 150a/3

ç.-mas 61a/5

ç.-mas (yādı ḫāṭırımdın çık-) 108a/12

ç.-sa 150a/3, 172a/7

ç.-tı 133a/5 [=8]

çıḳar- Çıkarmak

ç.-dı 139b/7

ç.-ġanıda (saḳal) 163a/6 [=2]

çıḳış- Yeter olmamak

ç.-mas 128a/7 [=1]

çıḳma- Çıkmamak

ç.-ġan (çıḳmaġan cānġa ümīd) 61a/5

ç.-ġay 162a/9 [=2]

çıḳmaḳ Çıkmak

ç. (‘ālem öyidin çıḳmaḳ: Ölmek) 115a/10

ç. ėrür 115a/11 [=2]

çın (Çin.) Doğru, gerçek

ç. 113b/11, 128a/11, 131b/8

ç.+durur 139b/6

ç. mudur 89a/4 [=5]

çınār (F.) Çınar

ç. 58a/8 [=1]

çırmaş Sarmaşık, dolaşık, dolambaçlı

ç. ėdi 136b/13 [=1]

çırmaş- Bükülmek, kıvrılmak; dolanmak, sarılmak

ç.-tı 59b/14, 129b/9 [=2]

çi (F. ⇀) Metinde hâ-yı resmiye örneği açıklaması

ç. 24b/11

ç.+niñg 25a/3 [=2]

çīn (F.) Büklüm, kıvrım

ç. durur 139b/5 [=1]

Çīn (Çin.) Çin

ç. durur 139b/5 [=1]

çi kunem (F.) Metinde *Fasıla-i suġra* örneği

ç. (çi kunem ve figenem: KV KV KVK) 2a/1 [=1]

çi kunemeş (F.) Metinde *fasıla-i kübrâ* örneği

ç. (çi kunemeş ve figenemeş: KV KV KV KVK) 2a/3 [=1]

çiçen (Moğ.) Kendini akıllı sanan, gafil, söz ustası

ç.+ler 163b/2 [=1]

çihre (F.) Yüz, çehre, surat

ç. 162a/1

ç. (gül-çihre) 139a/2 [=2]

çile (F.) Yayın bir bölümü: kertiğe takılan halka kısmı, ipekten yapılır

ç.+ni (tart-) 97a/8 [=1]

çoḫ Çok

ç.+tur 132b/10 [=1]

çul Çul, giysi

c.+ı (it-) 166b/8 [=1]

çü (F.) Madem ki; zira; çünkü; -dığı zaman; artık (Cümle başı edātı)

ç. 32a/8, 44a/7, 52b/11, 52b/11, 54a/12, 54a/12, 55a/13, 94b/10, 96a/10, 109a/3, 113a/2, 115b/13, 116a/2, 122b/6, 122b/6, 123b/4, 123b/4, 141a/10, 153a/5, 153b/5, 155b/6, 161a/12, 161b/10, 163a/5 [=24]

çüçük Tatlı

ç. 32a/11, 55b/8, 55b/13, 56a/13, 124a/3 [=5]

çün (F.) Gibi; çünkü, zira, ne vakit ki; mademki (Cümle başı edātı)

ç. 2b/5, 3b/2, 3b/9, 11b/12, 13a/13, 22a/3, 32a/11, 84a/7, 99a/13, b98a/9, 111a/12, 121b/8, 125a/1, 125a/1, 127b/11, 128a/6, 128a/13, 129b/3, 130a/3, 130b/3, 131b/6, 132b/11, 132b/11, 137a/12, 140a/4, 140a/8, 166b/10, 171b/12, 171b/13 [=29]

çünki (F.<çon+ke; çon<çi'on (Turf.)<çigun<çi (Peg)<çi gaon (avesta) çe+gûne = nasıl; ki soru zamiri) Şu sebeple, çünkü, için (Cümle başı edātı)

ç. 139b/6, 171a/5 [=2]

D/Ḍ

dād (F.) Adalet; bağış, ihsan

d. 155b/6

d. (bėr-) 155b/6

d. (dād-ı ḫudā) 155b/6 [=3]

dād-ḫᵛāhī (F.) Adalet isteyen

d. 68a/6 [=1]

daġ Dağ

d. (yolı) 172a/3 [=1]

dāġ (F.<T.) Kızgın demirle vücûda vurulan damga; elem, keder vb. içe işleyen duyguların açtığı yara

d. 60a/10

d. (dāġ-ı iḳbāl) 127a/10

d. (dāġ-ı nihān) 61a/3, 136b/2

d. (dāġ-ı pinhān) 129a/7

d. (ol-) 50a/6

d.+ı 41a/3

d.+ın 129a/7 [=8]

daġı Da, dahi (Çekim edatı); ve (Bağlaç)

d. 12b/8, 15b/4, 16b/1, 32a/10, 37a/9, 37b/9, 41b/9, 49b/3, 51a/8, 51b/6, 53b/9, 54a/8, 55a/5, 55a/8, 58a/10, 60a/5, 69b/5, 69b/5, 74b/2, 74b/2, 78a/13, 78b/11, 80a/12, 80b/4, 83a/2, 83a/2, 83b/11, 84b/9, 92b/9, 95b/11, 111b/1, 116b/12, 117a/7, 119b/6, 121b/7, 124b/3, 132b/1, 133a/6, 133a/6, 136b/11, 139a/4, 139a/5, 139a/6, 140b/9, 141b/12, 147b/12, 154a/9, 163b/4, 166a/7, 166b/7, 166b/9, 172a/11

d. (asru) 40b/3

d. (mėn) 113b/7, 171a/13 [=55]

dāġsız Lâle, gelincik vb. çiçeklerin göbek kısmındaki siyahlığı olmayan

d. 108b/8 [=1]

dāḫil (A.) Dāḫil, içinde, iç

d.+dür 11a/11 [=1]

dalda (Moğ.) sığınak, sığınılacak yer

d.+sı 96b/5 [=1]

dām (F.) Tuzak

d.+ını 129a/2 [=1]

dāniş (F.) Bilgi, ilim

d.+de 171b/10 [=1]

dār (A.) Mesken, ev, yer

d. (ėyle-) 118b/9

d. üçün 24b/6 [=2]

darāz (F.) Uzun

d. 11b/3

d. (darāz-ı mümill) 11b/4

d. (‘ömr-i darāz) 140a/2 [=3]

dāsıtān (F.) Destan

d.+ın̂ġ 42a/9 [=1]

da‘vī (A.) İddia; mücadele

d. (da‘vī-yi ‘ışḳ) 150a/5

d. (da‘vī-yi mihr) 130a/11

d.+sidin 58a/7 [=3]

dāvūd (İbr.) Metinde *fa‘lan* vezninde imla notu

d. 23a/5 [=1]

dāyim (A.) Devamlı

d. 36a/6, 81b/7, 131a/4, 131a/7

d. (bol-) 129a/11 [=5]

dāyimā (A.) Devamlı

d. 98b/12 [=1]

dė- Söylemek, demek, bahsetmek

d. 19b/12, 19b/13, 20a/1, 20a/2, 20a/3, 113a/5

d.-ben 108b/9

d.-di 97a/2, 123b/2, 137a/8, 172a/5

d.-dim 52a/12, 89a/8, 111b/2, 118b/12, 129b/8

d.-gen 76a/1, 147b/10

d.-gen dėk 130b/9

d.-gende 115a/7

d.-gey 131a/6, 161b/11

d.-men 170b/1

d.-meŋ 130b/12

d.-mey 128a/12

d.-meyin 128a/12

d.-miş bolġay 125a/9

d.-p 68a/4, 95b/1, 110a/1

d.-ptür 22a/1, 24a/8, 37b/2, b98a/12, 102a/5, 102a/8, 166a/12

d.-ptürler 1b/6, 8b/8, 8b/9, 8b/12, 11b/10, 14b/4, 16b/13, 17a/6, 25a/6, 32b/9, 47a/6, 47a/7, 47a/12, 83b/12, 171a/5

d.-r 103a/4, 131b/8, 147b/5, 153a/6, 166a/4, 172a/1

d.-r ėdim 130b/9

d.-r mėn 108a/11, 129a/11

d.-rge 140b/1

d.-rler 3b/6, 4b/6, 4b/7, 5a/7, 5a/10, 5a/12, 5b/3, 5b/5, 5b/7, 5b/8, 5b/10, 5b/12, 6a/1, 6a/2, 6a/3, 6a/6, 6a/8, 6a/10, 6a/13, 6b/2, 6b/5, 6b/8, 6b/9, 6b/11, 6b/13, 7a/1, 7a/3, 7a/5, 7a/7, 7a/8, 7a/11, 7a/12, 7b/1, 7b/3, 7b/4, 7b/6, 7b/7, 7b/9, 7b/10, 7b/12, 7b/13, 8a/1, 8a/3, 8a/5, 8a/7, 8a/9, 11b/8, 11b/10, 11b/13, 12a/3, 12a/4, 12a/5, 12a/7, 12a/8, 12b/7, 12b/12, 13a/6, 13a/13, 14a/1, 15b/3, 16b/3, 17a/1, 17b/2, 19a/1, 20b/1, 23b/10, 24a/2, 24a/7, 24a/7,

32a/2, 37b/11, 38a/9, 46b/13, 76a/6, 106a/7, 115a/5, 115a/5, 115a/6, 128b/5, 128b/9, 130b/8, 133a/3, 139b/11, 147b/13, 163b/2

d.-se 74b/11, 136b/5, 148a/6, 148b/4, 161b/11, 166a/4

d.-se bolmaġay 9b/9

d.-seler 15b/2

d.-sem 49b/8, 117a/3, 128a/11, 139b/6, 153a/6, 170b/8

d.-seŋ̂ 118b/13, 130a/2

d.-seŋ̂iz 113b/11

d.-y 59b/8, 100b/13, 100b/13, 101b/11, 101b/11, 108b/2, 108b/3, 115b/7, 115b/7, 131b/11, 131b/11, 139a/3, 139a/3, 141b/8, 141b/8, 142b/2, 142b/2, 166a/6, 166a/6, 172a/12

d.-ya'lmas mėn 127b/7

d.-yeri 172b/5

d.-yilip ėrdi 16a/2

d.-yin 95b/13, 108b/7, 119b/2 [=190]

def‘ (A.) Kovmak, ortadan kaldırmak

d.+iġa 37a/9, 78b/5 [=2]

def‘a (A.) Kez, kere

d. (def‘a def‘a: tekrar tekrar) 127b/10, 127b/10 [=2]

dehr (A.) Dünya, cihan; zaman

d. 89b/3, 127b/3

d. (bāġı) 128b/3

d. (dehr-i cefā-pīşe) 146b/6

d. (dehr-i dūn) 109b/13, 153a/1

d. (dehr-i dūn-perver) 131b/5

d. ara 41b/13, 42a/2, 129b/1

d.+de 116b/12

d. durur 119a/10

d.+ġa 89b/3

d. üze 119a/10 [=14]

dėk Gibi (Benzetme edatı)

d. 62b/11

d. (ġonçe) 101a/11

d. (‘ārıżıŋ̂) 71b/2

d. (āteşīn) 141a/12

d. (āteşīn gül) 170b/11

d. (anıŋ̂) 94b/3, 108b/2, 109b/13, 131b/13

d. (bī-mihr) 131a/13

d. (boyı) 66b/12

d. (būyı) 66b/12

d. (cūy) 39b/8, 121a/2

d. (çıḳḳanıŋ̂) 150a/3

d. (dėgen) 130b/9

d. (dėk) 40a/2, 41b/13

d. (ėŋ̂iŋ̂) 38a/13, 39b/5

d. (ġonçe) 28b/6, 93a/2, 131b/9
d. (ġonçesi) 109b/5
d. (gül) 113a/13, 118b/13, 119b/10
d. (gülşen) 2b/3
d. (ḫadıñg) 67a/5
d. (ḫaṭı) 66b/10
d. (ḫaṭıñg) 67a/5, 143b/4
d. (hel-i istifhāmī) 8a/12
d. (ḳādıñg) 39b/5
d. (ḳāmetiñg) 71b/2
d. (ḳadı) 66b/10
d. (ḳadıñg) 38a/13, 67a/5, 143b/4
d. (ḳamer) 109a/3
d. (ḳıṭ‘a) 139b/9
d. (kirpigi) 129a/3
d. (körgen) 95b/11
d. (közi) 66b/10, 66b/12
d. (közüñg) 38a/13, 39b/5, 67a/5, 143b/4
d. (la‘liñg) 132b/2
d. (lāleniñg ġonçesi) 61a/3, 136b/2
d. (lebi) 140b/6
d. (mėn) 39b/3, 39b/3,62b/11, 71a/1, 73b/7, 77a/12, 110b/10, 111b/3, 145a/1, 163a/2
d. (mėniñg) 113b/12
d. (mesīḥā) 108b/6
d. (mūy) 39b/8, 121a/2
d. (munıñg) 131b/2
d. (noḳṭa) 153a/4
d. (özüñg) 110a/1
d. (perī) 109a/5
d. (rubā‘ī) 147b/12
d. (ṣabā) 129a/12
d. (sālim) 99a/12
d. (saçıñg) 72b/12, 131b/11, 145b/10
d. (sėn) 39b/13, 45a/6, 73b/7, 77a/12, 116b/12, 116b/12
d. (sėniñg) 42a/2, 45a/12, 72b/12, 109b/2, 113b/12, 115a/6, 145b/10, 150a/3
d. (serv) 131b/3
d. (sözüñg) 2b/3
d. (sünbül) 2b/3
d. (şāḫ-ı gül) 28b/6, 93a/2, 101a/11
d. (taġ) 162a/5
d. (tevseniñg) 150a/3
d. (urġanğ) 40a/6
d. (yėl) 63b/1
d. (yėr) 162b/7

d. (yüzi) 66b/10, 66b/12

d. (yüzüñ) 2b/3, 38a/13, 39b/5

d. (zehr) 96a/10

d. (zülfüñ) 132b/2

d. ėmes (ḫaṭıñ) 166a/5

d.+tür (ḳalġu) 132a/11

d.+tür (māyil ḳılġu) 59a/10

d.+tür (menzil ḳılġu) 59a/10 [=113]

delīl (A.) Delil

d. 130a/7

d. ėrür 94b/8

d.+idür 132b/12 [=3]

dem (A.) Kan

d. (asra-) 95a/1 [=1]

dem (F.) Nefes; zaman, an

d. 31a/6, 50a/3, 59b/6, 69a/10, 95a/1, 108a/13, 122b/1, 122b/1, 127b/11, 136b/1, 144b/2

d. (bir dem) 128a/10, 129b/13, 152b/13

d. (her dem: her an, hiçbir zaman) 130a/11, 163a/9

d. (dem urmaḳ: bahsetmek, söz etmek, konu açmak) 162a/10

d.+din 108a/13

d.+dür 127b/11

d.+ge 127b/11

d.+idin 165a/10

d.+ni 108a/13 [=22]

dem-ā-dem (F.) Her an, dâima, her vakit

d. 132a/8 [=1]

dem-be-dem (F.) Dâima

d. 130a/5 [=1]

dėme- Söylememek

d. 113a/5, 132a/9, 164a/2, 164a/4 [=4]

dėmek Demek

d.+ke 162a/10 [=1]

demī (F.) Bir an

d. 98a/13, 146b/5, 161a/11 [=3]

derbān (F.) Kapıcı

d.+ınıñ 153b/4 [=1]

derd (F.) Dert, sıkıntı, illet, üzüntü

d. 34b/11, 60a/10, 84a/9, 85a/1, 98a/13, 108b/4, 120a/14, 127b/12, 131b/4, 133a/2, 136b/8, 136b/8

d. (çėk-) 97a/8

d. (derd-i dil) 52a/8, 53b/3, 124a/12

d. (derd ü ġam) 105b/3

d. birle 30b/9

d.+iġa 67a/11, 140a/5

d.+im 95a/12, 136b/10

d.+im üçün 54a/12, 123b/4

d.+ime 29a/1, 52b/11, 55a/5, 55a/8, 122b/6, 162a/2

d.+imġa 53b/5, 53b/9, 53b/11, 54a/8, 54b/3, 87b/6, 87b/8, 87b/11, 88a/10, 88a/12, 88b/2, 123b/8, 124b/3, 167a/9

d.+imizġa 91a/9

d.+imni 52b/11, 54a/12, 71a/3, 118a/5, 122b/6, 123b/4 [=51]

derd-ālūd (D.) Dertli

d. ile 129b/5 [=1]

derdmend (F.) Dertli

d. 143b/6

d. (ėt-) 67a/7, 67b/1, 67b/4, 67b/7, 67b/9, 69b/2 [=7]

derdnāk (F.) Dertli, kederli; tutulmuş, hasta

d. (ėt-) 95a/12, 163a/1

d. mėn 153a/2 [=3]

derd-perverd (F.) Dertli, kederli

d. 98a/13 [=1]

der-gāh (F.) Eşik

d.+ıñg (ḫāk-ı der-gāh) 130b/2 [=1]

dermān (F.) İlaç, çâre, devâ; güç, kuvvet

d. (bėr-) 131a/10

d. (māye-i devrān bol-) 119a/11

d.+ım 43a/11 [=4]

dermān-merā (F.) Med işaretinden sonraki nun açıklaması; metinde *müstefʿilün* vezninde

d. (med harfinden sonraki nun açıklaması: *müstefʿilün* vezninde) 25b/1 [=1]

dest-bi-deh (F.) Bir buçuk hece tanımı

d. 26a/2 [=1]

dest-res (F.) Güç, yardım; ulaşmış, erişmiş

d. (tap-) 122a/13

d.+i 112b/11 [=1]

deşt (F.) Çöl, sahra

d. 74a/7

d. (ʿāzim-i deşt-i ʿadem) 166b/11

d.+i ara (ġam) 113a/3

d.+ide (ġam) 129b/5

d.+tin 137b/5 [=5]

devā (A.) İlaç, derman, şifa; çare

d. (ḳıl-) 29a/1, 54a/8, 54b/3, 55a/5, 55a/8, 67a/3, 67a/7, 67a/11, 67b/1, 67b/4, 67b/7, 67b/9, 67b/11, 68a/2, 69b/2,

74b/2, 87b/6, 87b/8, 87b/11, 88a/10, 88a/12, 88b/2, 88b/8, 91a/9, 91a/13, 123b/8, 124b/3, 143b/6, 162a/2

d. (ḳılma-) 28b/8, 167a/9

d. (körset-) 52a/6, 53a/3, 53b/5, 53b/9, 53b/11, 54b/6, 124b/1

d. (körsetme-) 53a/7

d.+nı (körset-) 54b/11, 54b/13, 123b/10, 124a/1

d.+sı 28b/10 [=44]

devāyir (A.) Daireler

d. 22a/4

d. (mużārī‘i) 45b/8 [=2]

devlet (A.) Saadet, büyük mutluluk; zenginlik; talih, baht; mevki

d. 29a/8, 105a/6, 140b/8, 140b/8, 140b/9, 140b/9, 153a/10, 171b/10

d. (devlet-i vaṣl) 60b/10

d. (kör-) 171b/11

d. (tut-) 114a/2

d. bile 131a/3

d.+te 23b/11, 81b/1, 154b/4 [=15]

devr (A.) Dönme; zamane, çağ, dönem; mûsikîde bir eserin her ölçüsüne verilen isim

d. 96b/5, 132a/8

d.+de 133a/4, 133a/4, 133a/4, 133a/6

d. ėdi 161a/10

d.+i (ayaḳ) 139a/12

d.+ide 109a/3

d.+iniñ 148a/3 [=10]

devrān (A.) Dünya

d. 152b/12

d. (ėli) 119a/11

d. (ėvrülme-) 129b/6

d.+nıñ 132a/8 [=3]

dey (F.) Kış

d. bile 51b/6, 121b/7 [=2]

dėyil- Denilmek, söylenilmek

d.-ip ėrdi 142b/3

d.-iptür 171b/1

d.-se 26b/11 [=3]

deyr (A.) Bu dünya, insanlık âlemi

d. ara 97a/4

d.+din 164a/1 [=2]

deyyār (A.) Kimse, kişi

d. 114a/2 [=1]

dībāçe (F.) Giriş

d. 101a/7 [=1]

dīdār (F.) Görünüş, tecellî
d.+ıġa 153a/1 [=1]
dīde (F.) Göz
d. 95a/1, 122b/1 [=2]
diger (F.) Bir diğeri
d. (bol-: değişmek) 58a/8 [=1]
dil (F.) Gönül
d. 50a/6, 144a/11
d. (cān u dil al-) 60b/2
d. (dil-i ġarḳ-ı ḫūn) 70a/12
d. (dil-i pür-ġam) 70b/1
d. (dil-i şād) 86b/7, 142a/13
d. (otda) 50a/6
d.+im (derd-i dil) 52a/8, 53b/3, 124a/12
d.+ni (murād-ı dil) 150a/2 [=11]
dil-āvīz (F.) Gönlü çeken, gönlü kendine cezbeden (güzel)
d. (ėt-) 61a/9, 98b/9, 133b/9, 137a/11 [=4]
dil-āzār (F.) Gönül incitici, kalp kırıcı
d. 43a/1, 80b/12, 85b/7
d. (yār-ı dil-āzār) 74b/4 [=4]
dil-ber (F.) Gönül çeken, güzel
d. 45a/13, 109a/4
d. (dil-ber-i bed-ḫūy) 57a/8
d.+im 152b/9
d.+imni 127b/13 [=5]
dil-cūyī (F.) Gönül çeken
d.+ı ėmiş (ḳadd-ı dil-cūy) 130b/8 [=1]
dil-dāde (F.) Gönül vermiş olan kimse, âşık
d. 39b/3, 62b/3 [=2]
dil-dār (F.) Gönlü kendine bağlamış olan kimse, sevgili
d. 79a/3
d. (ol-) 89a/8
d.+ı (bol-) 132a/10
d.+ınġ 59b/8, 141a/13, 170b/12 [=6]
dil-dārī (F.) Gönlü kendine bağlamış olan bir , sevgili
d. 39b/3, 57b/2, 57b/11, 62b/3, 75b/5 [=5]
dil-efgār (F.) Gönlü yaralı
d. 80b/12, 85b/7
d. (ḳıl-) 43b/6, 43b/6
d. (ḳılma-) 44b/2
d. (zār-ı dil-efgār) 74b/4 [=6]
dil-efrūz (F.) Gönüle aydınlık veren

d. 38a/7

d. (māh-ı dil-efrūz) 38a/11 [=2]

dil-figār (F.) Gönlü yaralı

d. 76b/12, 148a/9

d. (ḳıl-) 77b/10, 78a/2, 79a/8, 79a/10, 79b/2, 79b/5, 153b/9 [=9]

dil-ḫᵛāh (F.) Gönlün arzuladığı, arzu edilen

d. 98b/7, 136b/12 [=2]

dil-ḫaste (F.) Gönlü hasta

d.+ġa (mėn-i dil-ḫaste) 63b/6 [=1]

dil-keş (F.) Gönlü cezbedici, gönül çekici

d. ėdi 98b/7, 136b/12 [=2]

dil-nüvāz (F.) Gönül okşayan, hoş

d. (yār-ı dil-nüvāz) 74b/8, 75a/12, 82b/10, 146b/12, 146b/13, 148b/6

d.+durur (yār-ı dil-nüvāz) 83a/13, 165a/3 [=8]

dil-rübā (F.) Gönül kapan,herkesi kendine bağlayan (güzel)

d.+lardın̂g 130b/4 [=1]

dil-sitān (F.) Gönlü kendine bağlayan, gönül alan

d.+ım sėn 128a/1

d.+ımnın̂g 109b/6 [=2]

dil-şuda (F.) Gönlünü kaptırmış

d.+ġa (mėn-i dil-şuda) 43a/5 [=1]

dīn (A.) Din

d. 128b/12, 171b/9, 171b/10

d. ara 123b/1

d. ara (ehl-i dīn) 123a/13

d.+ge 171b/3

d.+nin̂g 96a/4 [=7]

dirīġ (F.) Eyvah, yazık

d. 87b/6, 87b/6, 167a/9, 167a/9 [=4]

dirīġā (F.) Çok yazık, eyvahlar olsun

d. 87b/8, 87b/8, 88a/10, 88a/10 [=4]

dīv (F.) Dev

d.+ni 161b/11 [=1]

dīvān (F.) Eskiden şairleri aruz vezniyle yazdıkları şiirlerini belirli bir tertiple topladıkları şiir mecmuası

d.+ıda 125a/6

d.+ıma 74a/9 [=2]

dīvāne (F.) Dîvâne, çılgın, mecnûn

d. 71a/1, 79b/7, 111b/1, 111b/3, 128a/9, 145a/1

d. (bol-) 29b/8, 44a/7, 104a/9, 111a/13, 115b/13, 130b/1

d. (ėyle-) 41a/9

d. (ḳıl-) 115b/3

d.+dür 130b/12

d.+ni 139b/13 [=16]

dīvār (F.) Duvar

d. 122a/11 [=1]

diyār (A.) Memleket, ülke

d. 132a/9

d. (terk-i diyār ėt-) 109b/12 [=2]

dost (F.) Dost

d.+lar 61a/11, 109b/11, 130b/12, 148a/4

d.+lardın 115a/13 [=5]

dostluḳ (F.+T.) Dostluk

d.+nı 132b/5 [=1]

du'ā (A.) Dua

d. (ėyle-) 50a/3

d. (ḳıl-) 39b/1, 82b/2, 141b/7, 163b/6 [=5]

du'ā-gūy(A.+F.) Dua eden

d. (vefā-dār-ı du'ā-gūy) 91a/7, 91a/11 [=2]

du'ā-gūyī(A.+F.) Bir duacı

d. 77a/12 [=1]

dūd (F.) Duman

d. (ḳıl-) 78a/11

d.+ı 141a/7

d.+ı ėrür 170b/4

d.+ile 129b/5 [=4]

dudaḳ Dudak

d.+ı (dudaġı)36a/12, 92a/10, 106a/2, 173b/8

d.+ın̂g (dudaġın̂g)119b/1

d.+ın̂gnı (dudaġın̂gnı)118b/13 [=6]

dūdī (F.) Bir duman

d. durur 153a/8 [=1]

dūdsız(F.+T.) Dumansız

d. 108b/8 [=1]

dūn (A.) Alçak, aşağılık

d. (dehr-i dūn) 109b/13, 153a/1 [=2]

dūn-perver(A.+F.) Kötüleri koruyan

d.nin̂g (dehr-i dūn-perver)131b/5 [=1]

dūzaḫ (F.) Cehennem

d. 108b/10, 108b/11

d. ara 108b/10

d.+ının̂g 132b/12 [=4]

dünyā (A.) Dünya

d. 171b/9

d.+da 131a/13

d.+dın 141a/13, 170b/12

d.+nınñg 96a/4 [=5]

dür(r) (A.) İnci

d. 64a/2, 64a/11, 70b/12, 71b/12, 141b/9, 142a/11, 144b/9, 145a/11

d. (dürr-i ʻaden) 113b/3

d. (dür-i ġuş) 65a/7

d. (dürr-i ʻināyet) 118b/9

d. (dürr-i şemīn: Çok değerli inci) 95a/6 [=12]

dür-fişān(A.+F.) İnci saçan

d.+ınñg (laʻl-i dür-fişān) 42a/9 [=1]

dürd (F.) Tortu

d. 113b/1 [=1]

dürd-keş (F.) Tortulu şarap içen, ayyaş

d. (çėk-) 166b/9 [=1]

düşmen (F.) Düşman

d. 116b/12

d. (düşmen-i cān) 82b/10, 146b/13

d. ėmiş 148a/4

d.+ler 115a/13 [=5]

düş-nām (F.) Alay

d. 128b/5 [=1]

E/Ė

ė- Cevher fiili, i- → ėr-

ė.-di (aytılıp ėdi) 172a/6

ė.-di (ol ėdi) 170b/2

ė.-dim (sėninñg dėk ėdim) 150a/5

ė.-se (kėtti ėse) 167b/8 [=4]

ebyāt (A.) Beyitler

e. 2b/2

e.+ı 11b/13, 166a/12

e.+ınınñg 9a/11 [=3]

ecel (A.) Ecel, ölüm zamanı

e. 153a/5

e. (cām-ı ecel) 59b/12, 124b/13 [=3]

ecr (A.) Sevap

e. 171b/6 [=1]

eczā (A.) Cüzler

e. 8a/12

e.+dın 2b/2

e.+nı 2a/3, 3b/3

e.+nınñg 2a/12, 11b/2

e.+sını 4a/12 [=7]

edā (A.) Üzerine düşeni yerine getirmek

e. (ḳıl-) 162a/11, 172b/3 [=2]

edāt (A.) Edat

e. 23b/10 [=1]

efgār (F.) Yaralı

e. 43a/11, 79a/3, 113a/1

e. mėn 30a/3, 52b/6, 54a/4, 55a/10, 71b/8 [=8]

efgārī (F.) Bir yaralı

e. 75b/5 [=1]

eflāk (A.) Felekler, gökler

e. 125a/9

e.+ni (encüm-i eflāk) 128b/13 [=2]

efsāne (F.) Efsane

e. 128a/9, 145a/1

e. (bol-) 29b/8, 104a/9, 111a/13

e. (ėl efsāne) 71a/1, 111b/3

e. (ėyle-) 41a/9 [=8]

efsürde (F.) Duygusuz, donmuş

e. (bol-) 51b/6, 121b/7 [=2]

efzūn (F.) Fazla, çok; üstün

e. (bol-: artmak, çoğalmak) 171b/10

e. (ol-) 136b/10

e. bardur 98a/11 [=3]

eger (F.) Eğer (Şart bildiren cümle başı edatı)

e. 3b/12, 4a/4, 4a/8, 4b/1, 6a/1, 6a/2, 9b/9, 12a/4, 13b/1, 13b/2, 14a/4, 14a/5, 14a/6, 15b/5, 15b/6, 15b/7, 16a/3, 16b/8, 16b/10, 17a/1, 17a/3, 18a/1, 18a/3, 18a/5, 18a/6, 18a/8, 19a/5, 19a/7, 19a/8, 19a/11, 19a/13, 19b/2, 19b/5, 19b/7, 20b/5, 20b/7, 20b/8, 20b/11, 20b/13, 21a/1, 21a/3, 21a/6, 23a/4, 23a/13, 23b/7, 24a/4, 24a/12, 24b/2, 24b/8, 24b/9, 25a/12, 25b/13, 26a/2, 26a/7, 26b/6, 26b/7, 32a/1, 47a/7, 47a/8, 52a/10, 52b/6, 58b/12, 58b/13, 59a/1, 59a/4, 59a/5, 59a/5, 66b/8, 68b/1, 77b/10, 77b/10, 78a/2, 78a/2, 78b/7, 84a/3, 84a/4, 84a/5, 108b/10, 109a/12, 109b/5, 117a/3, 117a/6, 117b/13, 118a/12, 118b/13, 119a/5, 125a/9, 129a/9, 129b/12, 130a/2, 131b/6, 132b/13, 137a/9, 137a/12, 153a/13, 162a/4, 162b/13, 166a/13, 166b/1

e. (eger … ger …: ister … ister …) 109b/13, 170a/13

e. (eger … er … ve ger … er: ister … ister …ve ister … ister …) 109b/3, 109b/3,

e. (ger … eger) 172a/4 [=103]

egerçi (F.) Her ne kadar; ….. ise de; gerçi; aslına bakılırsa, aslında; nasıl ki, -dığı gibi

e. 22b/9, 22b/10, 32b/5, 32b/8, 100a/13, 100b/2, 100b/6, 113b/7, 115b/2, 161a/11 [=10]

ėgil- Eğilmek

ė.-gen 131b/11

ė.-iptür 155b/5 [=2]

ėgin Sırt

ė.+ime (ėgnime) 163a/4

ė.+imġa (tekye ėgnimġa sal-) 113b/5 [=2]

ėgme Eğme, (yay gibi) eğimli

ė. (ėgme ḳaş) 82a/9, 140a/7, 155b/8, 163a/11 [=4]

ėgri Eğri; büklüm

ė. 89b/7, 111a/11

ė. (baġla-) 128b/13

ė. (bir yan ėgri ḳıl) 155b/5

ė. (egri naẓar) 136b/5 [=5]

ehl (A.) Sâhip; bir yere mensup olanlar; becerikli, hünerli

e. (ehl-i ʻālem) 171a/3

e. (ehl-i bīniş) 130b/2

e. (ehl-i cehān) 131a/9

e. (ehl-i dīn) 123a/13

e. (ehl-i selāmet) 113a/10

e. (ehl-i vefā) 146b/6

e. (ehl-i zamān) 128a/7

e. (ehl-i zerḳ) 161a/10

e.+dür 171b/9

e.+i (ʻālem) 130b/7

e.+i (ʻacz) 72a/1

e.+i (ʻarūż) 3a/10

e.+i (cünūn) 163a/8

e.+i (ḫıred) 163b/2

e.+i (meclis) 97a/2, 98b/7, 136b/12

e.+i (şiʻr) 99a/1

e.+i ara (zamāne) 94b/10

e.+i birle (ʻālem) 132a/9

e.+ide (ʻışḳ) 73b/7

e.+ide (ḥüsn) 73b/7

e.+idin (ʻālem) 171a/3

e.+idin (cehānnıñg) 132b/9

e.+idin (melāḥat) 161a/8

e.+idin (ṭabʻ) b98b/4

e.+iġa (ʻālemniñg) 41a/9

e.+iġa (ʻışḳ) 81b/7, 161b/7

e.+iġa (ḥüsn) 81b/7

e.+iniñg (ʻālem) 129a/2

e.+iniñg (meclis) 137a/5 [=32]

ėk- (Tohum) ekmek

ė.-tim (viṣāl tuḫmı) 162a/8 [=1]

ėken Öğrenilen geçmiş zaman ifadesi verir→ ėrken

ė.+dür (nė mertebede) 125a/12

ė.+dür (yırlar) 139a/12

ė.+dür (yoḳ) 3b/2 [=3]

ėki → ėkki

ė. 141a/12, 170b/11, 170b/12

ė. (ėki közüm) 57a/11, 57a/13, 124b/7

ė. (ėki közüm kıymetlim) 3a/7

ė.+mizge 113a/13 [=8]

ėkin Acaba, herhalde (Şüphe bildiren son çekim edatı) → ėrkin

ė. 141a/13, 154a/11

ė. (bar mu) 128b/6

ė. (biçek mü ėkin) 162b/3, 162a/12

ė. (dāl) 153a/4

ė. (ḫayāl) 153a/3

ė. (ipek mü) 162a/12

ė. (kecek mü) 162b/2

ė. (kim kördi ėkin) 117b/12

ė. (köñül közi ėkin) 147b/10

ė. (közi) 76a/1

ė. (közüm aḳı) 162a/13

ė. (leçek mü) 162b/1

ė. (mīrek mü) 162b/3

ė. (nė bolur) 80b/1

ė. (nė ḥāl) 153a/3

ė. (olġay mu ėkin) 128b/10, 128b/10

ė. (rūzī) 76a/2, 147b/11

ė. (ṣayd ėylemek) 162b/4

ė. (sözi) 76a/1, 147b/10

ė. (sünğek mü) 162a/13

ė.+mü (serv-i nāz) 78b/5

ė.+mü (ṭırāz) 78b/5 [=27]

ėkkeleHer iki, ikisinin tamamı

ė. (ėkkele sebeb) 4a/5, 4a/6, 4a/9, 4a/10 [=4]

ėkki İki (2) → ėki

ė. 1b/2, 1b/2, 1b/4, 1b/6, 1b/7, 1b/9, 1b/10, 2a/6, 2a/13, 2b/1, 2b/6, 2b/6, 2b/9, 2b/11, 2b/12, 3b/12, 4a/1, 4a/2, 4b/2, 4b/2, 4b/3, 4b/4, 4b/4, 6a/11, 6a/13, 7a/11, 8a/10, 12a/13, 13a/7, 13a/8, 13b/4, 14a/3, 15a/5, 15b/3, 15b/5, 16a/2, 16a/3, 16b/2, 16b/2, 16b/7, 16b/7, 16b/9, 16b/11, 17a/3, 17a/5, 17b/2, 17b/3, 17b/3, 17b/4, 18a/1, 18a/2, 18a/4, 18a/6, 18a/8, 18a/9, 19a/4, 20b/3, 22a/10, 23a/11, 23b/9,

23b/11, 25a/8, 25b/10, 25b/13, 26a/1, 26a/4, 26a/7, 26a/8, 26a/12, 26a/13, 26b/5, 26b/6, 26b/7, 26b/7, 26b/9, 26b/10, 27a/10, 27b/11, 28a/6, 47a/5, 47a/11, 49b/3, 50b/4, 50b/9, 50b/11, 51a/1, 59a/2, 59a/7, 66a/10, 70b/4, 76a/5, 84a/4, 84b/10, 84b/10, 84b/11, 92b/13, 93a/9, 93b/7, 96b/3, 97b/12, 100b/1, 100b/6, 100b/8, 104b/6, 104b/6, 113a/13, 117a/1, 118a/11, 118a/12, 128b/11, 130a/8, 133a/4, 133a/6, 139a/2, 139a/9, 139b/2, 140a/9, 140b/6, 142b/5, 144b/5, 144b/5, 145a/2, 145a/9, 145b/11, 147b/12, 152b/9, 152b/11, 153b/2, 154b/9, 161b/3, 166a/4, 166a/4, 166b/13, 167a/10, 171a/4, 172a/10, 172b/13, 173a/12

2. (rakamla yazılmış)12a/10

ė. (ėkki közüm) 56b/12, 58a/2, 136b/3

ė. (ėkki sebeb) 4a/3, 4a/7, 4a/11

ė. (ėkki soñġġı) 2a/4, 2a/6

ė. (ėkki üç yıl soñg) 45b/7

ė. (ėkki yā üç) 92b/10

ė. (müseddesāt bir rükn maḫbūn ėkki rükn maṭvī) 55b/7

ė. (mütedārikb ėkki rükn maḫbūn üçünçi rükn meşkūl ʻarūż ve ḍarb sālim) 062a/6

ė. (mütedārikb ėkki rükn maḫbūn üçünçi rükn meşkūl ḍarb sālim) 062a/13

ė. (recezb ėkki rükn maḫbūn ėkki rükn maṭvī) 54b/5, 54b/5

ė. (recezb ėkki rükn maṭvī ėkki rükn maḫbūn) 54b/8, 54b/8

ė. (saç) 163b/1

ė.+dür 10a/10, 11b/4

ė.+miz 98a/1

ė.+mizge 113b/2

ė.+ni 12b/8

ė.+si 22a/9 [=163]

ėkki yüz ėllig ėkki İki yüz elli iki (252)

ė. 101a/4 [=1]

ėkki yüz ḳırḳ sėkkiz İki yüz kırk sekiz (248)

ė. 99a/5 [=1]

ėkki yüz seksen toḳḳuz İki yüz seksen dokuz (289)

ė. 99a/4 [=1]

ėkkinçi İkinci

ė. 4a/6, 5a/5, 5a/8, 5a/10, 5a/13, 6b/5, 11b/8, 14a/7, 16b/8, 16b/11, 17a/2, 18a/1, 18a/2, 19a/5, 19a/6, 19a/9, 19a/11, 19a/11, 19a/13, 19b/5, 20b/5, 20b/6, 20b/9, 20b/11, 20b/11, 20b/13, 21a/4, 26a/11, 27b/5, 27b/6, 27b/7, 47a/8, 47a/8, 101a/9, 105a/5, 105b/4, 105b/12, 110a/6, 118b/3, 120b/12, 122b/5, 124a/13, 133a/7, 137a/13, 142a/8, 142b/5, 143a/5, 143b/3, 144a/1, 144b/1, 144b/10, 145a/6, 145a/12, 145b/5, 146b/7, 148b/5, 149a/2, 154a/10, 154b/11, 155b/7, 165a/2, 167a/2, 167a/12, 167b/6, 173a/6, 173b/3, 173b/7 [=67]

ekṣer (A.) Çoklukla, genellikle

e. 24b/5, 24b/13, 65b/4, 100a/10, 100b/1, 125a/12, 147b/13 [=7]

eksūn (F.) Saten kumaş

e. 166b/8 [=1]

ėl El

ė. 97a/8 [=1]

ėl Halk, başkaları, herkes; yabancı; ülke, memleket

ė. 61a/3, 95a/8, 112b/13, 128a/11, 128b/5, 128b/8, 129a/13, 132b/3, 132b/8, 132b/8, 132b/9, 136b/2, 137a/1, 137a/3, 137a/3, 139b/8, 145a/1, 163a/13, 172b/9, 172b/10, 172b/10

ė. (ba‘żı ėl ḳaşıda) b98a/10

ė. (ėl efsāne) 71a/1, 111b/3

ė. (közi) 42a/7

ė. ara 94b/10

ė. birle 131a/7, 132b/8

ė.+dür 115a/6

ė.+ge 40a/4, 40a/4, 52a/6, 52a/6, 53a/3, 53a/7, 54b/6, 54b/6, 54b/11, 54b/11, 54b/13, 54b/13, 67a/7, 96b/3, 122a/12, 123b/10, 123b/10, 124a/1, 124a/1, 124b/1, 124b/1, 127b/6, 132b/8, 132b/11, 136b/7, 141b/5, 143b/6

ė.+i 137a/8

ė.+i (‘ışḳ) 115a/6

ė.+i (cehān) 163a/5, 164a/6

ė.+i (çėrig) 172b/11

ė.+i (devr) 96b/5

ė.+i (ḥüsn) 123a/13

ė.+i (mantıḳ ėli: gramerci) 23b/10

ė.+i (şerī‘at) 172a/1

ė. içre 110a/1

ė.+idin (ehl-i zerḳ) 161a/10

ė.+idin (hecr) 59b/14

ė.+ige (‘ālem) 29b/8, 104a/9

ė.+ige (cehān) 152b/13

ė.+indin (hecr) 129b/9

ė.+inin̑g (dermān) 119a/11

ė.+ni 96a/10, 110a/1, 162b/3

ė.+ni (vefāsız) 161b/7

ė.+nin̑g 96a/12, 108b/7, 139b/12 [=80]

el-‘aczu leke’l-ḥükmü leh(A.) Acizlik sana ait, hüküm ise ona (Allah’a) ait.

e. 122b/3 [=1]

elbette (A.) Kesinlikle, mutlaka

e. 26b/9, 141b/3, 171a/2 [=3]

elem (A.) Keder, üzüntü

e. 68b/12, 84a/9, 85a/1, 94b/10, 144a/2, 167a/3

e. (bol-) 109b/2

e.+i içre 41b/4

e.+idin 104b/2

e.+im 70b/3, 144b/4

e.+imġa 53a/10, 66b/8, 91a/13, 122b/11

e.+ni 120a/14 [=16]

elemsiz (A.+T.) Elemsiz, kedersiz

e. 86b/4

e. ėrmes 161b/9 [=2]

elfāẓ (A.) Lafızlar, sözler

e. (t) 22a/10

e.+dur (vezn-i elfāẓ) 22a/10

e.+ġa (t) 22a/9

e.+ı 128b/8

e.+ıda (türkī) 25b/5

e.+ıdın 131a/6

e.+nı 16a/4 [=7]

elfī (A.+F.) Bir elif

e. 22b/13 [=1]

ėlig El

ė. 171a/3

ė.+ge 23b/11

ė.+i birle (‘ışḳın̑g ėtegin cān ėli birle tut-) 113a/7

ė.+ide (ėlgide) 129a/3, 129a/7, 131b/7

ė.+imdin (ėlgimdin ḳoy-) 125a/1

ė.+imni (ėlgimni) 137a/6

ė.+in (ėlgin) 150a/1

ė.+ini (ėlgini) 137a/7 [=10]

ėlik Kendi isteğiyle hareket etme, irâdesini kullanma

ė.+tin (ėliktin bar-: çaresiz olup kalmak, ihtiyarı elden gitmek) 136b/10, 137a/6 [=2]

elḳāb (A.) Lakaplar, takma adlar

ė. (ḳoy-) 4b/11 [=1]

ėllig sėkkiz Elli sekiz (58)

ė.+dür 99a/6 [=1]

ėllig toḳḳuz Elli dokuz (59)

ė. 124b/10 [=1]

ėlt- Götürmek, ulaştırmak; getirmek

ė.-edür 39b/10, 39b/10, 93a/4, 101b/9, 101b/9, 101b/10

ė.-edür (ḫayāl) 93a/4

ė.-ip 153a/10 [=8]

ėmdi Şimdi

ė. 10a/2, 22a/5, 94b/10, 97a/4, 110a/3, 113b/9, 118a/6, 132b/7, 139b/8, 141b/3, 163a/8, 171a/2 [=12]

ėmes Değil → ėrmes

ė. 25a/9

ė. (aytḳan) 100a/8

ė. (körgen hem ėmes) 130b/13

ė. (müsta‘mel) 8a/13

ė. (yıraḳ) 170b/7

ė. ėrdi (melẕ) 3b/9

ė. ėrdi (müstaḥsen-i ṭıbāb) 3b/3

ė.+tür (meşhūr) 9b/12

ė.+tür (muġayyar) 8a/12

ė.+tür (müsta‘mel) 3a/11 [=10]

ėmgek Bir işin yapılması için harcanan kafa gücü

ė.+idür (ėmgegidür) 161a/11 [=1]

emr (A.) İş, şey

e. (‘āḳıbetü’l-emr: bir işin neticesi, sonunda) 166a/13 [=1]

emṯāl (A.) Örnekler

e.+ıġa 100a/11 [=1]

emṯile(A.) Örnek

e. 94a/5

e. (başḳa başḳa emṯile) 99a/13

e. (kėltür-) 92b/13

e. (körsetil-) 92b/10, 92b/11 [=5]

ėnĝ Yanak

ė. 119b/2

ė.+i 161b/1, 163b/4

ė.+inĝ dėk 38a/13, 39b/5 [=5]

encüm (A.) Yıldızlar

e. 127b/9

e. (encüm-i eflāk) 128b/13 [=2]

endūh (F.) Keder

e. 127b/4

e.+dın 122a/12 [=2]

engīz (F.) Koparma

e. (ėt-) 133b/10 [=1]

ėnĝlik Taktide ng̃'nin değerlendiriliş örneği, metinde *fa'lün* vezni için verilmiş.

ė. 25b/9 [=1]

enver (A.) Çok parlak, aydınlık

e. (bol-) 28a/8

e. (ḫ̲ūrşīd-i enver) 63a/10

e. (reşk-i ḫ̲ūrşīd-i enver) 34b/5

e. (reşk-i ḫ̲ūrşīd-i enver bol-) 99a/10

e. boluptur (reşk-i ḫ̲ūrşīd-i enver) 13b/5, 13b/6, 34b/1,

e. durur (reşk-i ḫ̲ūrşīd-i enver) 34b/3 [=7]

er (F. <*eger*) Eğer, şayet (Şart bildiren cümle başı edatı)

e. 73b/12, 74a/5, 109b/3, 137a/8, 140a/3, 97a/2, 109b/3, 140b/6, 146b/8

e. (ger … er …) 172b/1 [=9]

ėr Erkek, kişi

ė. 166a/13

ė. (ėr oġlı) 166b/2 [=2]

ėr- 1. Cevherî fiil/ek-fiil (i-); mevcut olmak, var olmak → ė-

ė.-di (dėyilip) 16a/2

ė.-di (egerçi tiken ėrdi: var olmakanlamında) 113b/7

ė.-di (gele) 136b/4

ė.-di (ḳuṣūr) 171b/3

ė.-di (mez̲kūr bolup ėrdi) 20b/1

ė.-di (ölgüm) 88b/10

ė.-di (żarūr) 171b/3

ė.-dim (kėçe mėn ėrdim) 113a/12

ė.-dinĝ (ḳayda) 88b/10

ė.-men (hem-dem) 129a/12

ė.-ür (dūdı) 170b/4

ė.-ür (ḫ̲ıred-mend) 166b/2

ė.-ür (pend) 166b/2

2. Var olmak

ė.-di 113a/12, 113b/5, 113b/6 [=15]

ercümend (F.) Şerefli, itibarlı

e. (ėt-) 108b/1 [=1]

eresī (F.<*ers*) Bir göz yaşı; nehir

e. 112b/12 [=1]

erġuvān (F.) Erguvan

e. 71b/2 [=1]

ėri- Erimek

ė.-p 66a/13, 143a/4 [=2]

erk güç

ė.+im 164a/2 [=1]

ėrken İken; öğrenilen geçmiş zaman ifadesi verir → ėken

ė.+dür (bar) 139a/11 [=1]

ėrkin Acaba, herhalde → ėkin

ė. (ay) 83b/3

ė. (bar mu ėrkin) 132b/6

ė. (ḳaldı) 92b/9

ė. (ḳaysı ay) 83b/5, 164b/8, 165a/5

ė. (ḳaysı mey) 83b/5, 164b/8

ė. (mey) 83b/3, 165a/5

ė. (tüş) 129a/10

ė. mü (ṣubḥ) 162b/1 [=12]

ėrmes Değil → ėmes

ė. (ḥācet) 130b/3

ė. (bizi͡ŋ bile tüz) 170a/13 [=2]

ėrü- Erimek

ė.-r 62a/4

ė.-rem 45b/12, 46a/4, 46a/9 [=4]

esāmī (A.) İsimler

e.+si 9b/11 [=1]

esbāb (A.) Sebepler; araç gereç, malzemeler, ihtiyaçlar

e. 3b/10, 96b/11, 137a/2

e.+ını (tüz-) 109a/3

e.+nı 121b/8 [=5]

ėsen Sağ sâlim, sıhhatte, sağlıklı

ė. 95b/11

ė. (bol-) 95b/11 [=2]

eṣer (A.) İz

e. 108a/13

e. (ḳoyma-) 50b/3, 51a/2 [=3]

eṣerī (A.+F.) Bir eser

e. 163a/3

e. (ḳıl-) 86b/2, 167a/5 [=3]

esīr (A.) Esir

e.+i 128a/2 [=1]

ėsleme- Kulak vermek, söz dinlemek

ė.-seŋ 85a/11 [=1]

eṣnā (A.) Bir işin yapıldığı an, zaman

e.+sıda (yol eṣnāsında: yoldayken) 37a/10 [=1]

esrār (A.) Sırlar, gizler

e. (maḥrem-i esrār) 153a/12

e.+ın 130a/9

e.+ını 129b/8 [=3]

esrük Sarhoş, mahmur

e. 32a/11 [=1]

eş‘ār (A.) Şiirler

e. 99a/2

e.+ı 27b/9, 125a/5

e.+ı bile 125a/5

e.+ıda 25a/3

e.+ınıng̃ 8a/13 [=6]

ėşig Kapı; eşik

ė.+din 108a/11, 164a/1

ė.+ge 164a/1

ė.+idin 82a/2, 90b/13, 173a/2

ė.+im 164a/1

ė.+ing̃de 163b/7

ė.+ing̃din (sür-) 120b/1 [=9]

ėşit- İşitmek; anlamak

ė. 41b/9, 71a/5, 80b/6, 80b/8, 80b/10, 154b/10, 154b/12

ė.-ip 52a/8, 53b/3, 124a/12

ė.-key mėn 96a/12 [=11]

ėşitmek İşitmek

ė. 119b/5 [=1]

eşk (F.) Göz yaşı

e. 170b/5

e.+i 95a/6

e.+im 50a/6, 127b/12

e.+im bile 122a/11

e.+imde 122a/11

e.+ni (nişār-ı eşk) 163a/8 [=7]

ėt- Etmek, yapmak, yardımcı fiil,

ė.- (güẕer) 68a/9, 85a/2, 143a/10

ė.- (iḫtiyār) 132a/2

ė.- (ināyet) 163b/7

ė.- (kesb) 115a/10

ė.- (kör-) 130b/5

ė.- (nāz) 149b/13

ė.- (naẕar) 64b/8, 68a/9, 85a/2, 142a/2, 143a/10

ė.- (teraḥḥum) 41a/7, 41a/11, 41a/13, 42b/4, 42b/6, 42b/10, 121b/1

ė.- (tofraḳ ėt-) 132b/1

ė.-e sėn (derdmend) 67b/1, 67b/4, 67b/7, 67b/9, 69b/2

ė.-e sėn (dil-āvīz) 61a/9, 98b/9, 133b/9, 137a/11

ė.-e sėn (engīz) 133b/10

ė.-e sėn (perhīz) 133b/12

ė.-e sėn (şeker-rīz) 61a/9, 98b/9, 133b/9, 137a/11

ė.-e sėn (tīz) 133b/11, 163b/5

ė.-er (bed-hūş zāyil) 60a/5

ė.-er (kūj) 97a/8

ė.-er (mekr) 28b/2
ė.-er (men’) 132a/4
ė.-er (muḥterem) 53b/1, 146a/7
ė.-er (namāz ḳaṣr) 172a/10
ė.-er mėn (‘azm) 132a/11
ė.-er mėn (derdnāk) 95a/12
ė.-erler (vaṣf) 130b/8
ė.-ey 56a/2, 66b/8, 66b/8
ė.-ey (feryād) 120a/7
ė.-ey (fikr) 52b/11
ė.-ey (nėçük) 124b/5
ė.-ey (ṣabr) 82b/12
ė.-ey (taḥammül) 164a/11
ė.-eyin 142a/4, 163b/13
ė.-eyin (fikr) 164a/2
ė.-eyin (yād) 95b/1
ė.-ge mėn 146a/6
ė.-gey (başıdın güẕer ėt-) 164a/13, 165a/1
ė.-gey (naẓar) 164a/13, 165a/1
ė.-günçe (ṣarf) 132a/1
ė.-iben (çāk çāk ėt-) 67a/3
ė.-iben (derdmend) 67a/7, 143b/6
ė.-iben (luṭf) 35b/5
ė.-iben (niyyet-i sefer) 172a/7
ė.-iben (terk) 53b/11
ė.-ip 150a/5
ė.-ip (tażarru‘) 163b/8
ė.-ip (cevr ü cefā) 124b/1
ė.-ip (çāk çāk) 124b/1
ė.-ip (çāk çāk ėt) 54b/6
ė.-ip (raḥm) 69a/4, 69a/10, 69a/12, 69b/12, 87b/13, 144b/2
ė.-ip (ṭā‘at) 96b/9
ė.-ip (teġāfül) 163b/8
ė.-ip (teraḥḥum) 16a/5, 16a/6, 67a/9
ė.-ip (terk) 52b/4, 53a/7
ė.-ip (zīb) 129a/6
ė.-keli (ḳatl) 43b/4
ė.-keli (ṣayd) 129a/2
ė.-ken (çāk) 113b/4
ė.-key (güẕer) 82b/6, 82b/8
ė.-key (ḳaṣd-ı cān) 59b/6
ė.-key (nā-tüvān) 59b/6
ė.-key (naẓar) 82b/6, 82b/8
ė.-kil (güẕer) 69b/10, 69b/12, 87b/13
ė.-kil (ḳādir) 63a/6
ė.-kil (kerem) 88a/5
ė.-kil (muḥterem) 88a/5
ė.-kil (naẓar) 69b/10, 69b/12, 87b/13
ė.-kil (ṣābir) 63a/6

ė.-mes (ercümend) 108b/1

ė.-mes (ġāfil) 129b/13

ė.-mes (pesend) 108b/1

ė.-se (bī-pervālıġ) 115a/8

ė.-se (erk-i diyār ėt-) 109b/12

ė.-se (i'tibār) 109b/13

ė.-se (iḫtiyār) 109b/12

ė.-se (niyyet) 172b/6

ė.-se (ṭulū') 113a/6

ė.-sem ('azm) 110b/9

ė.-sem (ḫayāl) 39b/10, 93a/4, 101b/9

ė.-ti 140b/2

ė.-ti (çāk çāk) 163a/1

ė.-ti (derdnāk) 163a/1

ė.-ti (ḫ^{v}ār) 131b/5

ė.-ti (pāre pāre) 62a/4

ė.-ti (ṣayd) 152b/9

ė.-tim (āh) 129b/5

ė.-tiñg 128a/3 [=131]

ėtek Etek

ė. (bėlge ėtek sanç-) 111a/11

ė.+in ('ışḳınñg ėtegin cān ėligi birle tut-) 113a/7 [=2]

eṭfāl (A.) Çocuklar

e. 129b/10 [=1]

ėtil- Edilmek

ė.-di (şerḥ) 101a/8 [=1]

ėtme- Yardımcı fiil, etmemek

ė.- ('aẕāb ėtme: hemze örneği: mefā'īlün) 24a/3

ė.- (cefā vü cevr) 54b/13, 124a/1

ė.- (heves) 161b/12

ė.- (i'tiḳād) 110a/1

ė.- (könñglüñgni şād ėt-) 108b/9

ė.- (yād) 108b/9, 110a/1

ė.-di 69a/8

ė.-di (güẕer) 69a/8

ė.-di (ḫabar) 69a/8

ė.-diñg (terkin) 128a/3

ė.-gil (ḫaste) 119a/1

ė.-ñg ('ayb) 97a/2, 137a/8 [=15]

ėtmek Yardımcı fiil, etmek

ė. (ber-ṭaraf) 119b/6 [=1]

etrāk (T. Türk kelimesinin A. çokluk şekli) Türkler

e. 133a/3, 147b/13 [=2]

evlā (A.) Daha uygun, daha iyi; yeğ, tercih edilen

e. (ḳıl-) 172a/13

e.+sı 172b/2 [=2]

ėvrül- Dönmek

ė.-mes (çarḫ) 129a/11

ė.-sem (*başıġa* ėvrül-: hastalık veya kötülüğü kendine çekme yoluyla def etmek için hasta başında muayyen miktar dönmek, cana can vermek →baş) 94a/10

ė.-ür 128a/5

ė.-ür (başıdın) 109b/7 [=4]

ėvrülme- Dönmemek

ė.-di (devrān) 129b/6 [=1]

ėvür- Çevirmek

ė. 63a/8

ė.- (yüz) 93a/8

ė.-sem 52a/10

ė.-sem (yüzni) 78b/7

ė.-sem (yüzümni) 153a/13 [=5]

evzān (A.) Vezinler

e. 22a/5, 47a/12, 47a/13

e. (evzān-ı aḫreb: mefʿūlü) 47a/7

e. (evzān-ı aḫrem: mefʿūlün) 47a/6

e. (evzān-ı mevāzīn) 3b/5

e.+ça 100b/8

e.+dadur 100a/13

e.+dın 139a/4

e.+ı 11a/5, 22a/7, 26a/12, 26a/13

e.+ı bile 32b/3

e.+ıda 3a/10, 3a/12, 94a/3

e.+ıdın 47a/1

e.+ınġ 26a/6

e.+ını 62a/9, 84b/9

e.+ınınġ 1b/1, 2b/1, 2b/5, 2b/8, 25b/13, 26a/8, 26b/12, 27a/2, 47a/11, 50b/4, 50b/7, 51a/7, 70b/6, 92b/6, b98a/9

e.+nı 12b/4, 101a/8

e.+nınġ 99a/12 [=39]

evzen (A.) Etkili

e.+ide 99b/3

e.+ni 166b/4 [=2]

ėy Ey, hey (Ünlem edatı)

ė. 14a/11, 14a/12, 14a/13, 26a/9, 29b/8, 29b/12, 30a/11, 30b/11, 31a/1, 32a/11, 32a/11, 35b/11, 36b/1, 36b/8, 38a/7, 38b/6, 38b/9, 39a/2, 39a/4, 39a/6, 40b/3, 40b/8, 41a/7, 41a/11, 41a/13, 41b/2, 41b/4, 41b/6, 41b/9, 43a/1, 43a/1, 43a/11, 43a/13, 43b/4, 43b/6, 43b/10, 43b/12, 44a/5, 44b/10, 45b/1, 45b/11, 46a/3, 46a/7, 49b/10, 50a/1, 50a/6, 50a/10, 50b/1, 50b/10, 50b/12, 51b/10, 52a/12, 53a/2, 54a/8, 54a/8, 54b/3, 54b/3,

55a/10, 56a/5, 56a/5, 56a/11, 56b/12, 57a/8, 58a/10, 59a/9, 60a/8, 60b/10, 63a/10, 63b/1, 63b/6, 64a/2, 64a/4, 64b/5, 64b/8, 64b/10, 65a/8, 68a/9, 68a/11, 71a/5, 71b/4, 72a/8, 72a/13, 72a/13, 72b/12, 73a/9, 74b/2, 74b/2, 75a/2, 75a/4, 76a/1, 76a/2, 76a/13, 77a/4, 77a/10, 77b/5, 79b/11, 80a/1, 80a/3, 80a/7, 80a/12, 80b/4, 80b/6, 80b/8, 80b/10, 81a/3, 82a/7, 83b/7, 85a/2, 85b/9, 86a/5, 87b/13, 88a/7, 88b/4, 88b/6, 88b/10, 89a/8, 91b/13, 92a/2, 92a/6, 93b/1, 95a/1, 104a/3, 104a/9, 104a/12, 104a/13, 104b/3, 106a/4, 109b/7, 109b/11, 110a/11, 110b/1, 110b/5, 111b/2, 112b/12, 113a/9, 113a/10, 114a/1, 115b/3, 117a/2, 118a/1, 118a/1, 118a/2, 118a/2, 119b/3, 119b/5, 119b/12, 121a/4, 121b/1, 121b/3, 122a/12, 122b/1, 123a/13, 123b/8, 123b/8, 127b/11, 127b/12, 127b/12, 128a/4, 128a/12, 128b/2, 128b/5, 129a/10, 129a/12, 129b/3, 129b/7, 130a/2, 130a/13, 130b/2, 130b/4, 130b/6, 130b/7, 130b/11, 130b/11, 130b/12, 131a/9, 131b/6, 131b/10, 132a/9, 132b/1, 133a/8, 139a/2, 139b/13, 140a/1, 140b/11, 141a/7, 141a/13, 141b/10, 142a/2, 142b/1, 142b/11, 143a/10, 143a/12, 145a/8, 145b/3, 145b/10, 145b/12, 147b/5, 147b/10, 148a/11, 148b/13, 150a/2, 150a/4, 152b/11, 153a/5, 153a/7, 153b/13, 154a/2, 154a/9, 154b/10, 154b/12, 161a/8, 162a/2, 162b/3, 162b/5, 163a/8, 163a/12, 163a/13, 163b/9, 164a/2, 164b/12, 166a/4, 167a/1, 167a/11, 167a/13, 170b/1, 170b/2, 170b/12, 171a/6, 171b/2, 172a/12, 172a/13, 173b/2 [=232]

ėyle Öyle

ė. 64b/10

ė. (ėyle ki) 97a/8, 97b/6 [=3]

ėyle- Yardımcı fiil, eylemek, etmek

ė. 162b/8

ė.- (bar) 118b/8

ė.- (bir) 49b/6

ė.- (dār) 118b/9

ė.- (güẕer) 65a/4

ė.- (ḫalāṣ) 119b/10, 119b/10, 119b/11, 119b/11
ė.- (iḫtiyār) 118a/2
ė.- (ḳīl) 50b/3
ė.- (luṭf u kerem) 53b/5, 54b/3
ė.- (murād) 50b/3
ė.- (naẓar) 50b/1, 50b/10, 65a/4, 142b/11
ė.- (nişār) 118b/9
ė.- (raḥm) 140b/1
ė.- (vābeste) 119a/2
ė.- (vaṣl) 50b/3
ė.- (yād) 164a/9
ė.- (yār) 118b/8
ė.-ben (‘azm) 131a/3
ė.-ben (bāġ-ı rıżvān) 129a/1
ė.-ben (bühtān) 129a/10
ė.-ben (dāġ-ı pinhān) 129a/7
ė.-ben (fettān) 129a/4
ė.-ben (ġayret-i serv-i ḫırāmān) 129a/5
ė.-ben (gülistān) 128b/11
ė.-ben (ḫayrān) 128b/13
ė.-ben (imkān) 128b/11
ė.-ben (ḳurbān) 129a/3
ė.-ben (luṭf u iḥsān ėyle-) 129a/8
ė.-ben (perīşān) 129a/2
ė.-ben (pinhān) 129a/6
ė.-ben (raḥm) 85a/2
ė.-ben (tīr-i bārān) 129a/9
ė.-ben (vīrān) 128b/12
ė.-ben (yārdın ḳaṭ‘) 109b/12
ė.-di (āyīne-gūn) 127b/9
ė.-di (dīvāne) 41a/9
ė.-di (efsāne) 41a/9
ė.-di (ḫam) 74a/5, 146b/8
ė.-di (ḫandān) 140a/1
ė.-di (kevşer) 73b/12
ė.-di (mest) 113b/4
ė.-di (şād) 120a/1, 120a/6
ė.-di (şeydā) 166a/3
ė.-diñg (al-) 127b/12
ė.-diñg (fārigü’l-bāl ėyle-) 127b/13
ė.-diñg (heves) 68b/6, 94b/10, 143b/13
ė.-diñg (ḳafes) 68b/6, 143b/13
ė.-diñg (pāmāl) 127b/12
ė.-diñg (yār) 127b/7
ė.-gey (bī-dād üzre bī-dād) 130a/5
ė.-gey (yār) 31a/3
ė.-gey (şād) 130a/5

ė.-gey (temennā) 117b/12
ė.-gey (zār) 31a/3
ė.-gil (güẕer) 70a/6, 144a/8
ė.-gil (naẓar) 70a/6, 144a/8
ė.-miş (ḳaṣd-ı ġarībī) 122b/4
ė.-nñ (kerem) 97a/2, 137a/8
ė.-p (cevlān) 130b/12
ė.-p (güẕer) 41a/11, 41a/13
ė.-p (heder) 82b/6, 82b/8, 164a/13, 165a/1
ė.-p (kerem) 63b/6, 69a/10, 144b/2
ė.-p (naẓar) 41a/11, 41a/13
ė.-p (perīşān) 119b/4
ė.-p (raḥm) 50a/1
ė.-p (teraḥḥum) 39a/2
ė.-p (vaʿde) 129b/4
ė.-r (ḥikāyet) 128a/8
ė.-r (nūş ėyler çaġ) 132a/13
ė.-r mėn (duʿā) 50a/3
ė.-r mėn (heves) 122a/13
ė.-se 73b/12, 74a/5, 146b/8
ė.-se (ʿazm) 132a/10
ė.-se (ḫ^{v}ār) 109b/13
ė.-senñ (ʿaẕāb) 45b/11, 46a/3, 58a/10
ė.-senñ (cevr ü cefā ʿaẕāb) 46a/7
ė.-senñ (işbāt) 132b/5
ė.-y (fidā) 128b/9
ė.-y (fiġān) 91a/2
ė.-y (iltifāt) 131b/8
ė.-y (ḳan) 91a/2 [=107]

ėyleme- Yardımcı fiil, eylememek, etmemek
ė.- (teġāfül) 164a/10
ė.-dinñ (cefā) 63b/9
ė.-dinñ (vefā) 63b/9
ė.-gil 124a/1
ė.-gil (çāk) 54b/13 [=5]

ėylemek Yardımcı fiil, eylemek, etmek
ė. (ʿarż-ı ḥācet) 130b/3
ė.+i (ėylemegi) 136b/4
ė. mü ėkin (ṣayd) 162b/4 [=3]

eyyām (A.) Günler
e. (eyyām-ı vaṣl) 153b/3
e.+ı bile 129b/3
e.+ıda 131b/6 [=3]

ezmine (A.) Zamanlar
e. (t) 22a/9 [=1]

F

faḳīr (A.) Yoksul
f.+i 68a/6 [=1]

fānūs (<A. *fānūs* < Yun. *phanos*) Fanus

f. (fānūs-ı ḫayāl) 128a/5 [=1]

fārigˇ (A.) Rahat, sıkıntısız

f. (fārigˇü'l-bāl ėyle-: memnun etmek) 127b/13 [=1]

farīża (A.) İslamiyete göre kulun yapması zorunlu olan Allah'ın emri

f. 172a/10 [=1]

farḳ (A.) Fark, ayırt (etme)

f. (ḳılın-: belirtilmek) b98a/9

f. ėmes 130a/12 [=2]

farż (A.) Farz

f. (olma-) 115a/10 [=1]

faṣl (A.) Mevsim

f.+dur 77b/5, 148b/13

f.+ı 80b/10

f.+ıda (bahār) 74a/7

f.+ıdur 163a/10 [=5]

fāş (F.) Meydana çıkmış, açığa vurulmuş

f. (ol-: açığa çıkmak) 162b/13 [=1]

fāyide (A.< *fā'ide*) Yarar

f. (kör-) 9b/13

f. (nė fāyide) 130a/2 [=2]

felek (A.) Felek

f. 131b/6, 167b/10

f.+din 108b/9, 109a/9

f.+ke 150a/3 [=5]

fen(n) (A.) Bilim, bilgi; uygulama

f. 109a/5

f. ėrdi 113b/2 [=2]

fenā (A.) Yokluk

f. (yolıġa kir-) 153a/1

f. içre (kehf-i fenā) 166b/12 [=2]

ferāġat (A.) Rahatlık

f. 22a/4

f. bile 165a/12

f.+tın 23b/11 [=3]

ferāḥ (A.) Ferahlık

f. 137b/5

f.+ım 137b/5 [=2]

ferd (A.) Fert

f. 128b/7 [=1]

ferḫunde (F.) Uğurlu, kutlu

f. 119b/5, 161a/9 [=2]

ferruḫ (A.) Mesut

f. (müşedded (ـّـ) örneği, *fa'lun* vezninde kelime) 23b/1 [=1]

feryād (F.) Şikayet etme, sızlanma, inleme; yüksek sesle feryat, figan

f. 104b/2, 112b/11, 120a/2, 120a/2, 120a/7, 153a/9

f. (ėt-) 120a/7

f. (ḳıl-) 94a/6

f. ėrür 57a/7, 124a/7 [=10]

ferzend (F.) Oğul

f. 171b/2 [=1]

fesāne (F.) Efsane

f.+n̄g 129a/10 [=1]

feṯḥ (A.) Bir ülkeyi ele geçirme

f.+inin̄g 45b/7, 101a/1 [=2]

fettān (A.) Gönlü kendine çeken, fettan

f. (ėyle-) 129a/4 [=1]

feyż (A.) İlim ve mârifet

f. (bėr-: Mâneviyâtından veya ilminden başkalarını faydalandırmak, aydınlatmak, feyizlendirmek) 97a/4 [=1]

fiḳhī (A.+F.) Bir fıkıh

f. 171a/13 [=1]

fi'l (A.) Fiil, eylem

f.+nin̄g 23b/6, 23b/7 [=2]

fidā (A.) Bir şey uğrunda değerli bir şeyden vazgeçme, uğruna verme

f. 101b/8, 101b/8, 161a/13

f. (ėyle-) 128b/9

f. (ḳıl-) 78b/11, 162a/11

f. (ol-) 50a/8, 50b/9

f.+n̄g (cān) 127b/12 [=9]

fiġān (F.) Feryat, haykırma

f. 50b/1, 108a/12, 162b/11

f. (ėyle-) 91a/2

f. (ḳıl-) 95a/1, 122b/1

f.+ım 94a/12, 109b/4, 130a/11

f.+ımdur 131b/3

f.+ımġa 50a/12, 51a/2 [=12]

fiġān ez tü (F.) Hemze örneği, metinde *mefā'īlün* vezni için verilmiş.

f. 24a/3 [=1]

figenem (F.) *Fâsıla-i suġrâ* örneği

f. (çi kunem ve figenem) 2a/1 [=1]

figenemeş (F.) (Metinde) *Fâsıla-i kübrâ* örneği

f. (çi kunemeş ve figenemeş) 2a/3 [=1]

fikr (A.) Düşünce, düşünme; istek, tasavvur

f. 109b/8, 153b/7, 166a/4

f. (ėt-) 52b/11, 164a/2

f. (ḳıl-) 54a/12, 122b/6, 123b/4, 164a/2

f.+i 31b/8, 41a/3, 105a/1

f.+i birle (bol-) 129b/13

f.+im 39a/10

f.+imni 123b/4

f.+imni (ḳıl-) 52b/11, 54a/12, 71a/3, 122b/6

f.+inĝ 95b/5

f.+inĝ ėmes 109b/8

f.+ini 163b/13 [=22]

fikrī (A.+F.) Bir fikir

f. 109b/8 [=1]

fi'l-cümle(A.) Nihayette, sonunda

f. 24b/8, 100a/13 [=2]

fi'l-vāḳi'(A.) Gerçekte, doğrusı

f. 166a/10 [=1]

firāḳ (A.) Ayrılık; hüzün

f. 51b/10, 66a/13, 120a/14, 120a/14, 120b/1, 130b/6, 143a/4, 162b/7, 164a/5

f. (firāḳ-ı nigār) 29b/4

f. (ḳıl-) 120b/1

f. ara 69a/8, 120a/1, 120a/6

f.+dın 57a/3, 82a/2, 90b/3, 90b/13, 153a/5, 153a/6, 173a/2, 173a/9

f.+ıda 26b/5, 38a/4, 108b/5, 109a/13, 115b/6, 131b/3, 164a/8

f.+ıdın 39b/8, 52b/6, 56b/4, 121a/2

f.+ıġa (şām-ı firāḳ) 153b/3

f.+ınĝ 59b/6, 59b/6, 131b/6

f.+ınĝ ara 56a/11

f.+ınĝ içre 57a/3, 162b/8

f.+ınĝda 31a/1, 31b/4, 91a/2, 104b/12

f.+ınĝdın 128b/4 [=45]

firāḳ-ber (A.+F.) Ayrılık meyvesi

f. 162a/8 [=1]

firdevs (F.) Cennet

f. 128b/2 [=1]

fiten (A.) Fitneler

f. 113b/6 [=1]

fitīle (A.) Yanarak aydınlatmasını sağlamak için mumu yakmayı sağlayan bükülmüş, dokunmuş pamuk ip veya şerit

f.+si 155b/5 [=1]

fitne (A.) Karışıklık; kargaşa; Karışıklığa sebep olacak kadar güzel kadın (yüz, göz vb.); kışkırtıcı, fitneci

f. 133b/10

f. (fitne-i şehr ü kişver bol-) 99a/10

f. (fitne-i şeh-rū) 28a/8

f. (fitne-i şehr ü kişver) 34b/1, 34b/3, 34b/5

f. (fitne-i zamānī) 42a/2

f.+din 116a/1 [=8]

furḳat (A.) Ayrılık, firak, hicran

f. 70a/12, 70b/1, 70b/3, 144a/11, 144b/4

f.+ı 60a/10

f.+ıda 141b/1, 167b/10, 170b/13

f.+ın̂g 53a/2, 56a/11

f.+ile 153a/5

f.+ḳa 80a/7 [=13]

furṣat (A.) Uygun, elden kaçırılmayacak durum ve zaman

f.+ta 45b/8, 111b/1

f.+ta (uşal) 37a/13 [=3]

fuṣaḥā(A.) Güzel, ahenkli söz söyleyenler

f. 3b/3, 99a/2

f.+sı 139a/9

f.+sı (türk) 76a/5 [=4]

fülfül (A.) Karabiber

f. 40b/3 [=1]

fürūġ (A.) Parlaklık, ışık, nur

f.+ı 162a/1 [=1]

füzūnraḳ (F.+T.) Daha çok, daha fazla

f. ėrür (: artmak)39a/10 [=1]

G/Ġ

ġāfil (A.) Çevresinden ve gerçeklerden habersiz; gaflet içinde bulunan

ġ. 61a/3, 136b/2

ġ. (bolma-) 98a/13

ġ. (ėt-) 129b/13

ġ. (ol-) 41b/6, 41b/9, 93b/1, 154b/4

ġ. (olma-) 81b/1, 114a/1 [=10]

ġaflet (A.) Gaflet, dalgınlık

ġ. bile 109b/9

ġ. birle 127b/4 [=2]

gāh (F.) Bazan, ara sıra →geh

g. 41a/7, 41a/11, 41a/13, 121b/1, 137a/4

g. (gāh … gāh) 137a/3, 137a/3

g. (geh … gāh) 133b/10 [=8]

gāhī (F.) Ara sıra, bazan →gehī

g. 26a/10, 40b/8, 121a/4, 131a/7

g. (gāhī … gāhī) 78b/1, 78b/1, 149a/6, 149a/6 [=8]

ġalaṭ (A.) Yanlış, hata

ġ. 166b/2

ġ.+ın 166b/2 [=2]

ġalebe(A.) Çok, fazlasıyla

ġ. 101b/12 [=1]

ġāliben (A.) Öyle görünüyor ki, görünüşe göre

ġ. 22a/3, 23a/11 [=2]

ġalṭān (F.) Yuvarlanan, dönek

ġ.+dur (gūy-ı ġalṭān) 109a/4 [=1]

ġam (F.) Kaygı, keder, iç sıkıntısı

ġ. 34b/11, 61b/6, 85a/4, 85a/9, 85a/13, 93b/3, 95b/13, 98a/13, 113a/3, 119b/3, 122a/11, 127b/2, 127b/12, 132a/7, 165a/11, 167a/3

ġ. (bol-) 100a/7, 109b/2, 164a/6

ġ. (çerigi) 114a/3

ġ. (deşti) 129b/5

ġ. (ġam-ı hecr) 38a/11, 113a/9

ġ. (ġam-ı mühlik: ya yazımı örneği) 23a/9

ġ. (ġam-ı ‘ışḳeş: ya yazımı örneği) 23a/9

ġ. (kėltür-) 84b/1, 84b/4

ġ. (kör-) 110b/10

ġ. (körme-) 132b/9

ġ. (nė ġam) 109b/2

ġ. (yėli) 128b/3

ġ. (yėme-: üzülmemek, kaygılanmamak) 165a/11

ġ. bar 85b/2

ġ. bile 131b/9

ġ. bile (derd-i ġam) 105b/3

ġ.+da 163b/13

ġ.+dın 59b/6

ġ.+dur 30a/1, 85b/4

ġ.+ġa 43a/7

ġ.+ı 95b/5, 109b/4

ġ.+ıdın 104b/2, 113a/3, 115a/7, 153a/9

ġ.+ıdın (‘ışḳ) 30a/7

ġ.+ıdın (köz) 136b/9

ġ.+ım 26a/10, 26a/10, 38b/11, 40b/8, 66a/13, 67a/9, 68b/12, 69a/4, 69a/12, 120b/11, 121a/4, 136b/8, 136b/8, 139b/2, 143a/4, 144a/2

ġ.+ıma 53a/10, 66b/8, 67b/11, 122b/11

ġ.+ımġa 29b/6

ġ.+ımnı 29b/6, 31a/13, 105a/10

ġ.+ımnı mu 108b/7

ġ.+ın 115b/2, 141b/1, 162a/5, 170b/13

ġ.+ınĝ 50b/9, 62a/4

ġ.+ınĝ içre 50a/8

ġ.+ınĝda 162b/5

ġ.+nı (kūh-ı ġam) 140b/8 [=82]

ġam-güsār (F.) Gam, keder gideren, teselli veren
ġ.+ım 95b/13, 109b/2 [=2]
ġam-ḫ͡vār (F.) Gam çeken, kederlenen, üzülen
ġ.+ıñg 141b/1, 170b/13 [=2]
ġamnāk (F.) Gamlı, kederli, tasalı
ġ. 115a/10 [=1]
ġam-perverd (F.) Gam artıran, keder büyüten
ġ. 73b/7 [=1]
ġamī (F.) Bir gam
ġ. 94a/12 [=1]
ġamīn (F.) Gamlı, kederli, üzgün
ġ. 56b/4
ġ. mėn 30a/7 [=2]
ġamsız (F.+T.) Gamsız
ġ. 30a/1, 86b/4, 161b/9, 161b/10 [=4]
ġamze (A.) Göz kırpma
ġ. (oḳı) 141b/5
ġ. birle 170b/6
ġ.+de 104b/1
ġ.+din 129a/9 [=4]
ġanīmet (A.) Ganimet
ġ. (tut-) 41b/6, 80b/1, 93b/1, 93b/5, 108a/13, 114a/1, 127b/3, 127b/11, 154a/11 [=9]
ġaraż (A.) Amaç, istek, maksat
ġ. 22a/10, 68b/1, 127b/6
ġ.+ım 62a/2, 62b/5, 62b/7, 62b/9, 137b/4, 142a/9
ġ.+ıñg 162b/4 [=10]
ġarībī (A.+F.) Kimsesiz bir
ġ. 91b/8
ġ. (ḳaṣd-ı ġarībī) 122b/4 [=2]
ġarīblıġ (A.+T.) Kimsesizlik
ġ. 163a/1 [=1]
ġarḳ (A.) Batma, boğulma
ġ. (dil-i ġarḳ-ı ḫūn) 70a/12
ġ. (ġarḳ-ı ḫūn) 144a/11 [=2]
ġarḳa (A.) Batmış, boğulmuş
ġ. 55a/10 [=1]
ġarrā (A.) Parlak, gösterişli, şâşaalı, mükemmel, güzel
ġ. (*eş'ār*) 99a/2 [=1]
ġavġā (F.) Kavga, kargaşa
ġ. (sal-) 130a/1 [=1]
ġāyet (A.) Çok, pek çok, son derece; son
ġ. (ġ-i leṭāfetī) 47a/2
ġ.+in 104b/5 [=2]
ġāyeteş (A.) Ve nihayet, en fazla
ġ. 19a/2, 23a/4, 24a/10, 118a/13 [=4]

ġāyib (A.) Göz önünde olmayan

ġ. ėmes sėn 113a/9 [=1]

ġāyibāne(A.+F.) Gizlice, uzaktan

ġ. 115a/9 [=1]

ġayr (A.) Başkası, rakip; …+Xn dışı; artık

ġ. 31a/3, 94b/3, 150a/5

ġ. (ġayr-ı āḫır) 24b/2

ġ. (ġayr-ı avval) 8b/7

ġ. (ġayr-ı ḫod) 153a/2

ġ. (ġayr-ı meşhūr) 12b/1

ġ. (mektūb-ı ġayr-ı melfūẓ) 24a/1

ġ. (melfūẓ-ı ġayr-ı mektūb) 22b/10

ġ.+ġa 67a/7, 141b/4, 143b/6, 162b/13

ġ. ol 11b/7 [=14]

ġayret(A.) Sabır, kıskançlık

ġ. 40a/12

ġ. (ġayret-i serv-i ḫırāmān) 129a/5 [=2]

ġayrı (A.+T.) Başka

ġ. 172a/4 [=1]

ġażab (A.) Aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık öfke, kızgınlık

ġ. (ḳıl-) 108b/11

ġ. bile 118a/7 [=2]

ġazāl (A.) Ceylan, geyik yavrusu

ġ. (ġazāl-ı Çīn) 139b/5 [=1]

ġazāle(A.) Dişi geyik yavrusu

ġ. 78a/13,150a/1 [=2]

ġazel (A.) Klâsik edebiyatta kendine özgü kuralları olan nazım şekli, gazel

ġ. 11b/7, 90b/9, 100a/11, 104b/4, 108b/12, 108b/13, 136b/11

ġ. (müsecca‘) 108b/12

ġ.+de 113a/11, 136b/11

ġ.+din özge 104b/4

ġ.+lerniŋ 109a/11 [=12]

gedā (F.) Yoksul

g. 130a/12

g. kibi 164a/1

g. mėn 153a/11 [=3]

geh (F.) → gāh

g. 111a/11, 111a/11

g. (geh gāh) 41a/7, 41a/11, 41a/13, 121b/1

g. (geh … gāh) 133b/10

g. (geh … geh) 113b/2, 113b/2

g. (geh … gehī) 113b/4 [=10]

gehī (F.) Ara sıra, bazan → gāhī

g. 72a/1, 109a/4

g. (geh … gehī) 113b/4 [=3]

gele (F.) Şikayet, yanıp yakılma

g. 136b/4, 136b/4

g. (gele ve reme) 1b/4 [=4]

genc (F.) Hazine

g.+üze 38a/7 [=1]

ger (F.) Eğer, şayet (cümle başı edatı); ister….. ister (karşılaştırma ve denkleştirme edatı)

g. 29a/8, 40a/12, 40a/12, 41b/4, 43b/10, 49b/8, 51b/10, 53a/10, 54a/4, 66b/8, 88b/10, 95a/12, 105a/6, 108b/6, 109b/2, 109b/13, 113a/2, 113b/9, 113b/11, 117a/6, 117b/12, 120a/2, 120a/7, 122b/11, 127b/6, 129a/8, 129a/12, 131a/2, 131a/2, 132a/8, 132b/5, 132b/7, 139b/2, 139b/6, 140a/11, 146a/6, 150a/4, 153a/11, 161b/1, 164a/6, 170b/5, 172a/5, 172a/7, 172a/11, 172b/5, 172b/12, 172b/13

g.+ (eger … ger) 170a/13

g.+ (ger … eger) 172a/4

g.+ (ger … er) 172b/1

g. (ger … ger) 59a/9, 59a/9, 128a/1, 128a/1, 128a/1, 128a/1

g. (ḳara ger aḳ ḳıl-) 118a/8 [=57]

gerçi (F.) Her ne kadar, ise de

g. 53b/1, 81a/6, 81b/7, 95b/5, 108a/12, 115a/7, 116b/12, 141a/11, 146a/7, 170b/2, 170b/10 [=11]

gerd (F.) Toz, toprak

g.+ide 13a/10

g.+imni 118a/6

g.+inĝ 28a/13

g.+ini 164a/3 [=4]

gerd-engīz (F.) Toz toprak kaldıran, tozu dumana katan, karıştıran

g. ėrür 127a/12 [=1]

germ (F.) Sıcak

g. (olma-: ısınmamak, hararetlenmemek) 113a/8 [=1]

geşt (F.) Gezme, geçme

g. 74a/7 [=1]

gevher (F.) Cevher, mücevher

g.+bar 64a/2 [=1]

gevher-efşān (F.) Cevher saçan

g. (ḳıl-) 127b/5 [=1]

gevher-keş (F.) Cevher çeken

g. turur 127b/8 [=1]

gīsū (F.) Omuza dökülen uzun saç

g. 40a/4, 40a/10, 110b/8 [=3]

gīsūyī (F.) Omuza dökülen uzun saçları olan

g. (tār-ı gīsūyī) 152b/10 [=1]

giriftār (F.) Tutulmuş, tukun, müptela; düşme

g. 112b/13

g.+ıŋ̂g 127b/7

g. mėn 153a/9 [=3]

girih (F.) Düğüm

g. 161b/5 [=1]

ġonçe (F.) Gonca

ġ. 45a/3, 117b/1, 127b/2

ġ. (açıl-) 6

ġ. (ġonçe-leb) 75a/6, 147b/7

ġ. dėk 28b/6, 93a/2, 101a/11, 131b/9

ġ.+ıŋ̂g 139a/2

ġ.+si 117b/1

ġ.+si (gül) 45a/3

ġ.+si dėk 61a/3, 109b/5, 136b/2

ġ. yaŋ̂lıġ 129b/10 [=17]

gū (F.) → gūy

g. 122a/12

g. (güft ü gū ḳıl-: karşılıklı söyleşme, karşılıklı konuşma, diyalog) 52b/1 [=2]

ġubārī (F.) Bir toz

ġ. 118a/6, 128b/3 [=2]

ġuṣṣa (A.) Gam, hüzün, keder

ġ. 57a/5

ġ. (nihāli) 165a/9 [=2]

gūş (F.) Kulak

g. (dür-i ġūş) 65a/7

g. (ḳıl-) 130b/1 [=2]

gūşe (F.) Köşe

g. (gūşe-i bāġ) 98a/1

g.+side 78a/11 [=2]

gūşeī (F.) Bir köşe

g. (tut-) 132b/9 [=1]

gūy (F.) Söyleyen → gū

g.+ı (güft ü gūyı araġa tüş-) 101a/2 [=1]

gūy (F.) Top (çevgan oyununda oynanan, küre; (edb.) aşığın başı

g. (gūy-ı ġalṭān) 109a/4

g. (gūy-ı zenaḥdān) 131b/7 [=2]

gūyā (F.) Sanki

g. 78a/11, 78b/13, 111b/1, 130a/4, 150a/7 [=5]

gūyiyā (F.) Sanki

g. 127a/13, 127b/10 [=2]

güft (F.) Söz

g. 122a/12

g. (güft ü gū ḳıl-: karşılıklı söyleşme, konuşma) 52b/1

g. (güft ü gūyı araġa tüş-) 101a/2 [=3]

güftār (F.) Söz

g.+ıñg 141a/11, 170b/10 [=2]

güher-bār (F.) Cevher yağdıran, cevher yüklü olan

g. 2b/11 [=1]

gül (F.) Gül, çiçek

g. 2b/3, 29a/4, 35a/12, 36a/12, 40b/12, 41a/5, 42b/12, 45a/3, 56a/5, 56a/8, 56b/6, 58a/6, 6, 61b/8, 64a/11, 64b/8, 66b/6, 66b/10, 66b/12, 67a/1, 67a/5, 68b/1, 68b/11, 69a/2, 69a/6, 69b/5, 70b/12, 71b/12, 72b/12, 77a/1, 80a/12, 80b/4, 80b/8, 81a/3, 81b/13, 83a/4, 83a/7, 85b/9, 85b/9, 92a/10, 92a/12, 93b/1, 94a/6, 98a/5, 106a/2, 108b/8, 109a/2, 109b/6, 114a/1, 115b/1, 117b/1, 121a/8, 128b/11, 129a/1, 129a/12, 131a/8, 131a/12, 139b/7, 140a/1, 141a/7, 141b/2, 141b/9, 141b/10, 142a/2, 142a/7, 142a/11, 142b/1, 143a/6, 143b/2, 143b/4, 144a/6, 144a/13, 144b/9, 145a/11, 145b/10, 148b/10, 154a/9, 155a/2, 162a/1, 163b/4, 164b/6, 166b/7, 171a/1, 173b/8, 173b/10

g. (‘iẕārı gül) 154b/12

g. (berg-i gül) 97b/6

g. (çaġı) 41b/6, 41b/9, 80b/4

g. (gül-bedenī) 70a/1

g. (gül-çihre) 139a/2

g. (gül gül) 32a/11, 32a/11, 34b/9, 34b/9, 35a/12, 35a/12, 61b/1, 61b/1

g. (gül-i ra‘nā) 129a/6

g. (gül-i ṣabāḥ) 161a/9

g. (gül ve mül) 1b/3

g. (gül mül: yazılıp okunmayan atıf vavı örneği: *fa‘lün*) 25a/9

g. (gül ü mül: sākin atıf vavı örneği açıklama: *fa‘ūlün*) 25a/9

g. (gül ve mül: müteharrik atıf vavı örneği açıklama: *fā‘ılün*) 25a/9

g. (ḳad bile ‘ar‘ar) 30b/6

g. (şāḫ-ı gül) 146a/5
g. (şāḫ-ı gül ü nesteren) 74a/1
g. (yüzi gül gül) 36b/4, 36b/4
g. (yüzüñg gül gül) 36b/6
g.+de 149b/13
g. dėk 113a/13, 118b/13, 119b/10, 141a/12, 170b/11
g. dėk (şāḫ-ı gül) 28b/6, 93a/2, 101a/11
g.+din 94a/12, 109b/4, 127b/2
g.+din (berg-i gül) 72a/3, 145a/13
g.+dür 111a/11
g.+dür (berg-i gül) 127a/12
g. ėrür 61b/12
g. ėrür sėn 41a/1
g.+ge 94a/6, 128b/3, 129a/1
g.+i (devrān) 152b/12
g.+ige (yüzüñg) 44b/10
g. kibi 55a/10, 97b/6, 131b/3
g.+ni 140a/1
g.+ni (sīm-berg-i gül) 150a/4
g.+niñg 109b/5
g. sėn 36a/10, 105b/9
g.+üm 61b/10
g. üzre 129a/2, 162b/2 [=148]

gül-berg (F.) Gül yaprağı
g. üze 109a/2, 113b/7 [=2]

gül-bün (F.) Gül ağacı; gül yetişen yer
g. ara 113a/13
g.+iġa 57a/5, 165a/9 [=3]

gül-çehr (F.) Gül yüzlü
g.+dür 81a/6 [=1]

gül-çehre (F.) Gül yüzlü
g. 55a/10
g. (refīḳ-i gül-çehre) 38b/6 [=2]

gül-çehrī (F.) Bir gül yüzlü
g. 40a/2, 41b/13, 45a/6 [=3]

gül-endām (F.) Gül endamlı
g. 150a/4
g.+ım bile (serv-i gül-endām) 129b/6 [=2]

gül-geşt (F.) Gül seyri, güle bakma
g.+ile 131b/9 [=1]

gül-gūn (F.) Gül renkli, pembe
g. 97b/6, 129a/6, 150a/1, 152b/12 [=4]

gülḫan (F.) Büyük ocak
g.+da 139b/13, 140a/1 [=2]
gülī (F.) Bir gül
g. 72a/3, 145a/13 [=2]
gülistān (F.) Gül bahçesi, çiçek bahçesi
g. (ėyle-) 128b/11
g.+dur (‘adem) 163b/3
g. içre 131a/12 [=3]
gül-‘iẕār (F.) Gül yanaklı
g. 78a/4, 85b/9, 87a/3, 87a/6, 149b/11, 154a/5, 162b/5
g. (yār-ı gül-‘iẕār) 77b/5, 148b/13
g.+ım 28b/6, 91b/13, 93a/2, 101a/11, 101b/7 [=14]
gül-reng (F.) Gül renkli, pembe
g. 97b/6
g. (bāde-i gül-reng) 39a/6, 110b/1, 110b/5
g. (raḥīḳ-ı gül-reng) 38b/9
g. (raḥīḳ-i gül-reng) 110a/11 [=6]
gül-rengī (F.) Gül renkli bir, pembe bir
g. (bāde-i gül-rengī) 39a/4
g. (raḥīḳ-i gül-rengī) 38b/6 [=2]
gül-rūy (F.) Gül yüzlü
g. (refīḳ-i gül-rūy) 38b/9, 110a/11
g. (sāḳī-yi gül-rūy) 39a/4, 39a/6, 110b/1, 110b/5 [=6]
gül-ruḫsār (F.) Gül yüzlü
g. 115a/5 [=1]
gülşen (F.) Çiçek bahçesi
g. 38a/13, 39b/5, 72b/8
g. (gülşen torı) 113a/12
g. dėk 2b/3
g.+i (devrān) 152b/12
g. içre 72a/3, 145a/13
g.+inĝdin 63b/1 [=9]
gül-zār (F.) Gül bahçesi
g. 42b/2, 64a/2, 131b/9
g. ara 113b/6
g. (gül-zār-ı bihiştest) 65a/9
g.+ı 115b/5 [=6]
güm (F.) Kayıp
g. (bol-) 166b/12 [=1]
güm-reh (F.) Yolunu şaşırmış, kaybetmiş
g. (ḳal-) 60b/5
g. (mėn-i güm-reh) 133b/5 [=2]
günāh (F.) Suç → güneh
g.+ım 75a/10, 108b/10 [=2]
günbed (F.) Kümbet

g. (günbed-i aḫżar: gökyüzü) 40a/6 [=1]

güncāyiş (F.) Sığma, sığışma

g. 100a/11 [=1]

güneh → günāh

g. 122b/2 [=1]

güştasb şeh (F.) İki ünsüzden sonra gelen b, t ve d ünsüzlerinin taktide düşmesine örnek

g. 25b/10 [=1]

güẕer (F.) Geçit; geçme; ileri geçme

g. (başıdın güẕer ėt-) 164a/13, 165a/1

g. (ėt-) 68a/9, 69b/10, 69b/12, 82b/6, 82b/8, 85a/2, 87b/13, 143a/10

g. (ėtme-) 69a/8

g. (ėyle-) 41a/11, 41a/13, 65a/4, 70a/6, 144a/8

g. (ḳıl-) 17a/8, 17a/9, 17a/10, 17a/11, 17a/12, 39a/2, 41a/7, 42b/4, 42b/6, 42b/10, 69b/10, 71a/8, 71b/9, 72a/6, 72a/13, 72b/2, 73a/5, 73a/13, 75a/10, 75a/10, 121b/1, 144b/11

g. (ḳılma-) 119b/3 [=39]

güẕerī (F.) Bir geliş, bir ileri geçiş

g. 68b/12, 69a/4, 69a/12

g. (ḳıl-: Gel, bu tarafa geç) 63b/6, 64b/8, 64b/10, 67a/9, 70a/8, 142a/2, 142b/11, 144a/2 [=11]

H/Ḥ/Ḫ

ha Gayrete getirme, hayret belirten ünlem

h. (ötti ha ötti) 164a/10 [=1]

ḫ^{v}āb (F.) Uyku

ḫ. 25a/5

ḫ. 55b/3, 55b/6, 161a/12 [=4]

ḫabar (A.) Haber

ḫ. 127b/1

ḫ. (ėtme) 69a/8

ḫ.+ı 37a/11 [=3]

ḫabarī (A.+F.) Bir haber

ḫ. 163a/3 [=1]

ḥabīb (A.) Sevgili, dost

ḥ. 88a/12, 118a/5, 120a/1, 120a/1, 120a/2, 120a/2, 120a/7, 163a/12

ḥ.+im 28b/8, 28b/10, 31a/13, 68a/2, 88b/8, 105a/10 [=14]

ḥabībī (A.+F.) Bir dost

ḥ. 91b/8 [=1]

ḥācet (A.) İhtiyaç; gereklilik

ḥ. 140b/7

ḥ. (‘arż-ı ḥācet ėylemek) 130b/3

ḥ. ėrmes 130b/3 [=3]

ḫacil (A.) Utanmış, mahçup

ḫ. 63a/10, 70b/9, 123a/13, 144b/8

ḫ.+dür 109a/2 [=5]

ḥad(d) (A.) Sınır

ḥ.+dın 51b/10

ḥ.+dın (aş-) 63a/2

ḥ. (ḥadd-ı mu‘ayyen) 47a/2, 76a/4, 76a/5, 139a/8, 139a/9

ḥ.+ı 142b/5

ḥ.+ım ėrmestür 130a/12

ḥ.+ını (öz) 152b/10 [=8]

ḫad(d) (A.) Yanak

ḫ. 65a/7, 100b/13, 101b/11, 115b/7, 139a/3, 141b/8, 142b/2, 166a/6

ḫ.+ı 39a/12, 42b/12, 61b/10, 61b/12, 64a/11, 68b/11, 69a/2, 69a/6, 81b/13, 92a/8, 92b/5, 110a/2, 141b/9, 142a/11, 144a/6, 144a/13, 155a/2, 163b/3, 173b/6, 173b/12

ḫ.+ıñ 38a/11, 70b/12, 71b/12, 141b/10, 142b/1, 143b/4, 144b/9, 145a/11

ḫ.+ıñ dėk 67a/5

ḫ.+ıñ yañlıġ 67a/1, 143b/2

ḫ.+ıñnıñ 115b/5 [=44]

ḫadeng (F.) Ok

ḫ. 68b/6

ḫ. (at-) 143b/13 [=2]

ḫādim (A.) Hizmet eden

ḫ. 104b/8

ḫ. (ḫādim ü çāker) 31a/11 [=2]

ḥadīṣ (A.) Haber, söz

ḥ. ile 162b/4

ḥ.+iñ 137b/5

ḥ.+iñni 119b/5 [=3]

ḫ^{v}āh (F.) İstemek (Karşılaştırma denkleştirme edatı)

ḫ. (ḫ^{v}āh … ḫ^{v}āh: ister … ister) 162b/7, 162b/7 [=2]

Ḥaḳ(ḳ) (A.) Allah

ḥ. 153a/11

ḥ.+dın 122b/3 [=2]

ḫāk (F.) Toprak

ḫ. (ḫāk-i der-gāh) 130b/2

ḫ. (ḫāk-i reh) 122b/2 [=2]

ḥakīḳat (A.) Gerçek, hakikat

ḥ.+ta 3b/4 [=1]

ḥākim (A.) Hükmeden

ḥ. 104b/8

ḥ. (ḥākim ü ser-ver) 31a/11

ḥ.+dür 122b/3 [=3]

ḫāk-sār (F.) Perişan, düşkün; toz toprak içinde kalmış

ḫ. 77b/12, 149a/4 [=2]

ḥāl (A.) Durum; güç, kuvvet; coşku; bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum; davranış

ḥ. 39b/10, 93a/4, 101b/9, 108b/2, 128a/4, 166a/5

ḥ. (ʻarż-ı ḥāl) 162a/11

ḥ. (ḫaste-ḥāl ḳıl-) 83a/11

ḥ. (münāsib-ḥāl) 139a/12

ḥ. ėkin (nė) 153a/3

ḥ.+ıdın 108b/8

ḥ.+ım 29b/12, 104a/3, 109b/1, 118a/4, 127a/10, 162b/8

ḥ.+ıma 50a/12, 50b/12, 74a/11, 123b/4, 161b/6

ḥ.+ımġa 40b/10, 41a/7, 41a/11, 41a/13, 54a/12, 121a/6, 121b/1, 163a/5

ḥ.+ımnı 52a/12, 111a/13, 111b/2, 153a/3

ḥ.+ın 50a/10

ḥ.+ın mu 108b/7

ḥ.+ları bile 32b/12 [=37]

ḫāl (A.) Bedendeki esmer renkli benek, ben

ḫ. 129b/11, 153a/4

ḫ. (ḫāl-i lebet) 65a/8

ḫ. (ḫāl-i ʻānber-ālūd) 78a/11

ḫ.+ı 92b/4, 123b/1, 140b/6 [=7]

ḫālā (A.) Şimdi bile, şimdi

ḫ. 24b/13, 108b/9 [=2]

ḫalā (A.) Boşluk

ḫ. 162a/10 [=1]

ḫalāṣ (A.) Kurtulma, kurtuluş, kurtarma

ḫ. (bol-: kurtulmak) 130b/4, 130b/4

ḫ. (ėyle-: kurtarmak) 119b/10, 119b/10, 119b/11, 119b/11

ḫ. (ḳıl-) 153b/6

ḫ. (ol-) 128b/10 [=8]

ḫalāyıḳ (A.) İnsanlar, yaratıklar

ḫ. bile 42a/4, 93a/6

ḫ.+ḳa 50a/3 [=3]

hāle (A.) Ayla, ayın bâzan da güneşin etrâfında görülen parlak halka şeklindeki ışık, ay ağılı

h. 39a/12, 92b/5, 109a/3, 110a/2, 173b/12 [=5]

ḫalel (A.) Bozukluk

ḫ. 84a/7 [=1]

ḥālet (A.) Hal, nitelik

ḥ.+de 127b/13

ḥ. ėrür 60b/5, 133b/5

ḥ.+im 35b/9

ḥ.+imni 43b/12, 43b/12 [=6]

ḫālī (A.) Boş

ḫ. (noḳṣān taġyīrdin ḫ bol-) 12a/2

ḫ. Ėmes(: o şeysiz olmamak) 24b/3 [=2]

ḫalḳ (A.) Halk → ḫalıḳ

ḫ. 96a/12, 161b/6

ḫ. ara 96b/3

ḫ. içre 111a/13

ḫ. üzre 43b/4 [=5]

ḥalḳa (A.) Halka

ḥ. (ḥalḳa ḥalḳa) 130a/13, 130a/13 [=1]

ḫam (F.) Bükülmüş, kıvrım, lüle

ḫ. 146b/8

ḫ. (ėyle-) 74a/5, 74a/5, 146b/8

ḫ. (ḳıl-) 97a/8

ḫ.+dur (zülf-i pür-ḫam) 140a/7

ḫ.+ı 130a/13

ḫ.+ıġa 119a/1 [=8]

ḥamāyil(A.) Herhangi bir maksatla vücûda sağ omuzdan sol kalçaya kadar uzatılarak takılan kayış / bağlanan şey

ḥ. 149b/12 [=1]

hammām(A.) Hamam

h.+dın 115a/11 [=1]

ḫamse(A.) Edebiyatta beş ayrı mesneviden meydana gelen eser

ḫ.+de 100a/13

ḫ.+ler 100a/13 [=2]

ḫan Han

ḫ. (bol-) 119a/10

ḫ.+ları bile (moġol) 139a/10 [=2]

ḫançer (A.) Hançer; (edb.) sevgilinin kaşı

ḫ. (ḫançer-āşām ḳıl-: hançerlemek) 109a/9

ḫ.+lerin 162a/3 [=2]

ḫand (F.) Gülüş

ḫ. (ḫand ve ḳand) 2a/5 [=1]

ḫandān (F.) Gülen, şen, neşeli

ḫ. (ėyle-) 140a/1

ḫ. (leb-i ḫandān) 63b/11

ḫ.+dur 45a/3, 117b/1, 161b/4 [=5]

ḫande (F.) Gülüş

g.+da 139b/13, 140a/1 [=2]

ḫāne (F.) Ev, yuva

g.+si sarı (ġam) 119b/3 [=1]

ḫāne-nişīnī (F.) Hanede oturan bir (ay)

ḫ. (māh-ı ḫāne-nişīnī) 92a/5 [=1]

ḫ^{v}ānende (F.) Şarkıcı, okuyucu

ḫ. bile 96b/11, 137a/2 [=2]

ḫānumān (F.< *ḫān u mān*) Ev bark, yuva, âile

ḫ.+ıdın 128b/7 [=1]

ḫanvāde (F) Büyük bir kabile, aile, şanlı aile, soylu eski aile

ḫ.+ning 37a/11 [=1]

ḫār (F.) Diken

ḫ.+ıġa 152b/12 [=1]

ḫ^{v}ār (F.) Değersiz, itibarsız, hor, bayağı

ḫ. 76b/12, 149b/11

ḫ. (bol-) 84a/13

ḫ. (ėt-) 131b/5

ḫ. (ėyle-) 109b/13

ḫ. (ḫ^{v}ār u zār) 148a/9

ḫ. (ḳıl-) 75b/9, 76a/9, 76b/2, 76b/5, 76b/7, 76b/9, 77a/6, 81b/5, 148b/2, 154b/8

ḫ. (kör-) 141b/1

ḫ. (körme-) 170b/13 [=18]

ḫarāb (A.) Yıkık dökük, perişan, bitik

ḫ. 163b/10

ḫ. (bol-) 119a/3, 119a/7

ḫ.+dur 162b/8 [=4]

ḥarām (A.) Haram

ḥ. (bol-) 161a/10 [=1]

ḫārḫār (F.) Gönül üzüntüsü, kaygı

ḫ.+dın 119b/10

ḫ.+ım 94a/12, 109b/4 [=3]

ḫāric (A.) Hariç, dış

ḫ. (ḫāric-i mebḥaṣ) 22a/9

ḫ.+dür 11a/13 [=2]

ḫarīdār (F.) Alıcı

ḫ.+ı 166b/7 [=1]

ḫārsız (F.+T.) Dikensiz

ḫ. 108b/8 [=1]

ḫās(s) (A.) Özel, seçkin

ḫ. (ḳıl-) 153b/6 [=1]

ḥasen (A.) Güzel

ḥ. ėrdi (vech-i ḥasan) 113b/9 [=1]

ḥāṣıl (A.) Olan, olmuş; ortaya çıkan netice, elde etme

ḥ. (bol-) 10a/3, 11b/3, 11b/7, 12a/9, 12b/1, 12b/6, 12b/11, 13a/11, 13a/12, 22a/5, 22b/11, 23a/5, 23a/7, 23b/3, 25b/3, 45b/10, 51a/8, 92b/12, 132a/2 [=19]

ḥasret (A.) Hasret, özlem

ḥ. 117a/5

ḥ.+i 60a/10

ḥ.+ide 95a/6, 141a/12, 170b/11

ḥ.+ide (Metinde *ḥaṣretide* yazılı) 94b/3 [=6]

ḫaste (F.) Hasta, sağlık durumu bozuk olan

ḫ. 122b/4, 131b/4, 133a/2, 136b/9, 170b/3

ḫ. (ėtme-) 119a/1

ḫ. (ḫaste-ḥāl) 83a/11

ḫ.+dür mėn 73a/9, 145b/12

ḫ.+ġa 85a/2

ḫ.+lerġa 131a/10

ḫ.+ni 41b/2, 121b/3

ḫ.+ni (ḫāṭır-ı ḫaste) 86b/4

ḫ.+niñg 72a/13, 72b/2, 170b/7

ḫ.+si mėn 60a/12, 133a/11 [=19]

ḫaste-ḥāl (F.+A.) Hastalıklı

ḫ. (ḳıl-) 89a/2, 89a/10, 167b/3 [=3]

ḥasūd (A.) İmrenmek

ḥ. (reşk <ü> ḥasūd) 155b/6 [=1]

ḫaşem(A.) Bir kimsenin yanında bulunan adamları, maiyet

ḫ. 140a/8 [=1]

ḥāşiye(A.) Bir sayfanın kenarlarına veya altına, metnin herhangi bir noktasıyle ilgili olarak yazılan açıklama ve ekleme, çıkma

ḥ. (bağla-) 129a/1 [=1]

ḫaṭ(ṭ) (A.) Gençlerde yeni beliren sakal ve bıyık, yüz tüyü

ḫ. 65a/7, 108b/8, 139b/7, 141b/2, 141b/10, 142b/1, 171a/1

ḫ. (ḫaṭ-ı ‘anber-ālūdī) 170b/4

ḫ. (ḫaṭ-ı bīzār) 141b/2, 171a/1

ḫ. (ḫaṭṭ-ı sebze) 129a/1

ḫ. (ḫaṭṭ-ı suġnaḳī) 125a/2

ḫ. (ḫaṭṭ-ı müşk-fām) 131a/5

ḫ.+ı 32a/11, 39a/12, 42b/12, 52b/13, 64a/11, 68b/1, 68b/11, 69a/2, 69a/6, 81b/13, 81b/13, 92a/8, 92b/5, 110a/2,

125a/2, 141b/9, 142a/11, 144a/6, 144a/13, 155a/2, 155a/2, 163b/3, 173b/6, 173b/12

ḫ.+ı dėk 66b/10

ḫ.+ı ėmestür 125a/2

ḫ.+ın 82a/7

ḫ.+ınğ 29a/4, 69b/7, 70b/12, 71b/12, 144b/9, 145a/11, 163b/9

ḫ.+ınğ ara 78a/13

ḫ.+ınğ dėk 67a/5, 143b/4

ḫ.+ınğ dėk ėmes 166a/5

ḫ.+ınğ yanğlıġ 66b/6, 67a/1, 143a/6, 143b/2

ḫ.+ını 113b/11

ḫ. içre 70b/9, 81b/13, 144b/8, 155a/2 [=60]

ḫaṭā (A.) Hata

ḫ. (ḳıl-) 67a/11, 113b/11, 141b/5 [=3]

ḫaṭarlıġ (A.+T.) Tehlikeli, korkulu

ḫ. (hevesi) 112b/11 [=1]

ḫāṭır (A.) Zihin; gönül

ḫ. (ḫāṭır-ı ḫaste) 86b/4

ḫ.+ġa 92b/9, 92b/9, 98b/12, 100b/11

ḫ.+ġa (yėt-: akla gelmek) 140a/12

ḫ.+ım 56b/4, 132a/11

ḫ.+ımdın 108a/12

ḫ.+ımnı 132b/2

ḫ.+ımnı (saḫla-) 132a/11

ḫ.+ını (‘avām) 162b/4

ḫ.+ları 27a/9

ḫ.+nı 74a/7 [=14]

ḫavādiṯ (A.) Olup biten hâdiseler, olaylar

ḫ.+i 125a/9 [=1]

ḫavās (A.) Saygın olanlar

ḫ. 153b/6 [=1]

ḫavāṭır (A.) Fikirler, düşünceler, kalbe doğan şeyler

ḫ. 96a/6 [=1]

Ḫavarnaḳ (F.) Numan bin Munzır tarafından Kral Behram için Babil’de yapılmış saray, herhangi bir muhteşem yapıyı anlatmak için kullanılır.

ḫ. 32a/8 [=1]

ḫāverī (F.) Doğu ile ilgili

ḫ. yanğlıġ (mihr-i ḫāverī) 161b/11 [=1]

ḫavrā (A.) Huri, huriler

ḫ. mudur (ḫulle-i ḫavrā) 73a/2, 148a/5 [=2]

ḫayāl (A.) Düşünce; tasavvur gücü; hatırlama

ḫ. 39b/10, 101b/9, 123b/1, 128a/6, 129a/10

ḫ. (fānūs-ı ḫayāl) 128a/5

ḫ. (élt-) 93a/4

ḫ. (ét-) 39b/10, 93a/4, 101b/9

ḫ. (ḳıl-) 100b/11

ḫ. arasıda 162b/11

ḫ. bile 162b/11

ḫ.+dur 78b/13, 150a/7

ḫ. ėdi 68b/6, 143b/13

ḫ. ėkin 153a/3

ḫ.+ı 45a/1, 115b/6, 128a/5

ḫ.+ı bile 162a/7

ḫ.+ıdın 55b/3, 55b/6

ḫ.+ıdur 81a/1, 128a/6

ḫ.+ın 101b/10

ḫ.+ın̂g 44b/12

ḫ.+ın̂g bile 95b/5

ḫ.+ın̂gdın 129b/12

ḫ.+ın̂gġa 39a/10

ḫ. içre 127a/13 [=32]

ḫayālī (A.+F.) Bir hayal

ḫ. 122b/4 [=1]

ḫayāt (A.) Hayat, ömür

ḫ. (āb-ı ḥayāt) 119b/12

ḫ. (hayāt-ı cāvidān bol-) 118b/11

ḫ. (ḥayāt naḫlını kės-) 162a/3

ḫ.+ım 60a/10

ḫ.+ımġa 50b/3, 51a/2 [=6]

ḫayf (F.) Yazık, eyvah; haksızlık, eziyet

ḫ. 127b/4, 161b/1

ḫ. (ol-) 127b/4 [=3]

ḫayl (A.) Topluluk, atlı asker

ḫ. 140a/8

ḫ. (ḫayl-ı Yezīd) 78a/6 [=2]

ḫaylī (F.) Oldukça fazla, epey

ḫ. 100b/3, 100b/9, 141b/13, 148a/3, 166a/7 [=5]

ḫayme (A.) Çadır

ḫ. 172b/10 [=1]

ḫayrān (A.) Hayran, gözü kamaşmış, şaşkın

ḫ. 163b/10

ḫ. (ėyle-) 128b/13

ḫ.+dur mėn 96a/4

ḫ.+ı mėn 130a/8

ḫ. mėn 56b/10 [=5]

ḫayrānlıġ (A.+T.) Hayranlık, şaşkınlık

ḫ.+ım 130a/10 [=1]

ḫayret (A.) Hayret

ḫ. 40a/12

ḥ. ara (vādi-yi ḥayret) 56b/10 [=2]

ḥayvān (A.) Hayat, canlılık

ḥ. (şerbeti) 129b/2 [=1]

ḫaz(z) (A.) İpek

ḫ. 166b/8 [=1]

ḫazān (F.) Güz, sonbahar

ḫ. 80b/10 [=1]

ḥaẕer (A.) Sakınma, çekinme, korkma

ḥ. (ḳıl-) 161a/8, 171a/6 [=2]

ḥāżır (A.) Bir yerde hazır durumda bulunmak, bizzat bulunan, huzurda, göz önünde olan

ḥ. ėdi 96b/11, 137a/2

ḥ.+dur 131a/1 [=3]

ḥazīn (A.) Hüzünlü, gamlı

ḥ. 29b/4, 56b/4

ḥ.+dür mėn 43a/7

ḥ. mėn 30a/7 [=4]

ḥażret (A.) Kat, huzur

ḥ.+iñgde 130b/3 [=1]

hecr (A.) Ayrılık, ayrılık acısı

h. 41b/2, 61a/11, 71b/4, 77a/4, 81b/5, 104b/2, 111b/2, 113b/9, 121b/3, 122a/12, 128a/2, 128a/13, 128b/10, 132a/5, 145a/8, 148a/11, 153b/5, 154b/8

h. (ėli) 59b/14, 129b/9

h. (otı) 52a/12

h. (şām-ı hecr) 78b/5

h. ara 43a/7, 95a/12, 132a/13, 140b/1

h.+de 97b/2, 162b/7

h.+din 54a/4, 71a/11, 73a/9, 145a/4, 145b/12

h. ėrür 86a/11

h.+ide 29b/12, 86a/11, 104a/3, 130b/11, 131b/3, 133b/12

h.+idin 83a/11, 89a/2, 89a/10, 167b/3

h. ile 30b/11

h.+im (şām-ı hecr) 128a/3

h.+iñg 41b/4, 49b/12, 50b/5, 60a/8, 72a/8, 95b/5, 132b/12, 133a/8, 145b/3

h.+iñg (ġam-ı hecr) 38a/11, 113a/9

h.+iñg ara 63a/2, 79a/5

h.+iñgde 26a/10, 30a/3, 40b/8, 41b/2, 50a/12, 51a/2, 55a/10, 80a/3, 119a/3, 119a/7, 119b/13, 121a/4, 121b/3, 154a/2

h.+iñgde (vādī-yi hecr) 128a/10

h.+iñgdin 30a/5, 43a/13, 64b/5

h.+ininğ 60a/12

h.+ninğ 133a/11 [=79]

heder (A.) Boşa gitme, ziyan olma

h. (ėyle-: boş yere harcamak) 82b/6, 82b/8, 164a/13, 165a/1 [=4]

hel (A.) Soru edatı olup sadece tasdik amaçlı sorularda kullanılan edattır.

h. (hel-i istifhāmī) 8a/11 [=1]

helāk (A.) Mahvolma

h. (ol-) 153a/2 [=1]

hem (F.) Ve; üstelik, bir de, hem (Bağlaç; kuvvetlendirme edatı, karşılaştırma ve denkleştirme edatı)

h. 1b/6, 1b/6, 1b/8, 1b/10, 3a/11, 8a/11, 8b/13, 9a/6, 10b/12, 14b/1, 17a/1, 17a/5, 18a/7, 18a/10, 19b/2, 19b/4, 19b/7, 22b/2, 23a/13, 24b/7, 24b/10, 25a/1, 25a/4, 25a/8, 25a/8, 26a/8, 27a/1, 27b/13, 27b/13, 28b/2, 28b/2, 31a/6, 32b/6, 39a/4, 39a/6, 45a/11, 46b/13, 50a/1, 50a/6, 55b/11, 58a/8, 60a/10, 60a/10, 63b/9, 69b/7, 69b/7, 73b/7, 73b/7, 75a/2, 76a/5, 80a/12, 80b/6, 80b/10, 81a/3, 82b/6, 82b/6, 84a/8, 88b/6, 92a/13, 94a/2, 94b/3, 103a/4, 109b/2, 110b/1, 110b/5, 115a/5, 117a/4, 117a/4, 118b/9, 118b/9, 119a/11, 119a/11, 122a/13, 128a/7, 128a/9, 128a/9, 128a/11, 128a/11, 128a/11, 129a/8, 130b/6, 131a/7, 131b/13, 132b/9, 133a/2, 139a/9, 154a/9, 161a/7, 161a/13, 163a/3, 163a/6, 166a/10, 166a/10, 166b/8, 166b/11, 166b/12, 167a/13, 170b/1

h. (bir hem) 75b/11

h. (hem … hem) 164a/13, 164a/13

h. (körgen hem ėmes) 130b/13 [=102]

hemān (F.) Aşağı yukarı, takriben

h. 78b/11

h. durur 78b/11 [=2]

hem-dem (F.) Arkadaş, dost

h. 74a/11, 132a/9

h. (bol-) 100a/7

h. (yār-ı hem-dem) 86b/7, 142a/13

h.+din 68a/4

h. ėrmen 129a/12 [=7]

hem-ḳadem (F.+A.) Uşak

h. (bol-) 166b/11 [=1]

hem-nefes (F.+A.) Sıkı arkadaş

h.+im 81a/1 [=1]

hem-nişīn (F.) Birlikte oturup kalkan, yakın arkadaş

h.+dür mėn 43a/7 [=1]

hem-rāh (F.) → hem-reh

h.+dın 63a/8, 93a/8 [=2]

hem-reh (F.) Yol arkadaşı → hem-rāh

h.+inĝ (bol-) 108b/4

h.+inĝ ėrür mėn 140a/11 [=2]

henüz (F.) Hâlâ

h. 82a/13, 82a/13, 127b/2, 127b/2, 161b/5, 161b/8, 161b/8 [=7]

her (F.) Her

h. 3b/2, 4b/6, 5a/7, 10a/2, 12a/2, 12a/3, 12a/5, 13a/13, 13b/4, 14a/9, 14b/5, 16a/3, 22a/5, 26a/4, 26a/12, 26b/2, 26b/3, 27a/9, 28a/1, 28a/2, 28a/4, 28a/4, 37b/9, 47a/9, 52a/12, 59a/2, 59a/6, 59b/6, 68b/6, 76a/7, 82b/6, 84a/13, 92b/8, 92b/10, 92b/11, 92b/12, 93a/9, 95a/1, 95a/1, 100b/12, 104b/6, 109a/2, 109a/9, 112b/12, 118a/8, 118b/11, 118b/11, 119a/1, 119a/1, 119a/2, 122b/1, 127a/13, 128a/8, 130a/13, 132a/8, 132b/10, 136b/1, 139a/13, 139b/5, 140a/13, 142b/5, 148a/1, 153a/7, 162b/13, 163b/5, 166b/2, 171b/10, 172a/6

h. (aṣl-ı vücūd-ı her mevcūd) 170b/9

h. (her bir) 128a/4

h. (her biri) 4a/1, 4a/13, 4b/4, 61b/8, 113b/10, 142a/7, 142a/7

h. (her dem) 130a/11, 163a/9

h. (her ḳaçan) 131a/3

h. (her ḳaçan kim) 8b/7

h. (her ḳayan) 127a/11, 132a/10

h. (her ḳaysı) 12b/3, 13a/11, 32b/6, 100b/10

h. (her kėçe) 128a/5, 162b/5

h. (her kim) 37b/8, 44a/2, 44a/2, 63a/4, 63a/4

h. (her kişi) 125a/11, 131a/1, 139a/11, 164a/13

h. (her laḥẓa) 131b/6

h. (her nė) 111b/2, 132b/6, 164a/4

h. (her nė kim) 128b/5

h. (her nė miḳdār) 32a/3

h. (her nėçe) 106a/7, 122b/1, 166a/5

h. (her nėçe ṣūret) 38a/9

h. (her nėçe ṣūrette) 37b/11

h. (her nėme) 165a/11

h. (her nefes) 136b/10, 153b/7

h. (her sarı) 110b/9, 133b/11, 137a/5, 143b/13, 162b/2

h. (her yan) 110b/9, 122b/3, 127b/2, 127b/8

h. (her zamān) 128a/4

h. (kėçe) 81a/1

h. (kün) 81a/1

h. (yėr) 122a/13

h. sarı 119b/6, 127a/11 [=126]

hergiz (F.) Asla, hiçbir zaman, hiçbir şekilde

h. 45a/13, 57a/8, 72a/8, 74a/11, 89b/9, 89b/9, 90a/6, 90a/6, 94a/6, 108a/12, 108a/12, 108a/13, 131b/2, 132a/12, 145b/3, 150a/2 [=16]

herze (F.) Boş, abes söz

h. 97a/2, 137a/8 [=2]

herze-meres (F.) Başıboş, yoldan çıkmış

h.+tür 147b/5 [=1]

ḫᵛīş *fā'* veznine örnek.

ḫ. 25a/5 [=1]

ḫᵛeş (F.) Hoş, güzel, iyi, beğenilen, duyguları okşayan → **ḫoş**

ḫ. 118a/3

ḫ. (bol-) 136b/12, 166b/9

ḫ. (ḳıl-) 142b/11

ḫ. ėdi 98b/7 [=6]

heştegāne (F.) Her biri sekizli

h. 22b/2 [=1]

hevā (A.) Hava

h. 164a/10

h. (hevā-yı ḫoş) 137a/1

h.+nı 80b/6, 80b/8, 154b/10, 154b/12

h.+sıda 163a/4 [=7]

hevā (A.) İstek, arzu; sevgi

h. 113b/10

h. (ḳıl-) 153b/7

h.+da durur 153b/7

h.+dur 94a/10, 113b/10

h.+sı 82a/13, 161b/8, 163a/10

h.+sı bile 98a/5 [=9]

hevāyī (F.) Sevgi, tutkunluk
h.+dür 163a/10 [=1]
heves (A.) Heves, arzu, istek
h. 94a/10
h. (ėt-) 161b/12
h. (ėyle-) 68b/6, 94b/10, 122a/13, 143b/13
h. (ḳıl-) 131b/13
h.+i (ḫaṭarlıġ) 112b/11
h.+idin 112b/12, 119a/1
h.+im 81a/1
h.+tür 147b/4 [=12]
ḥevş (A.) Sürdürme, devam etme
ḥ. 55b/11 [=1]
heyhāt (A.) Ne yazık ki
h. 153a/9 [=1]
hezār (F.) Yüz
h. (yüz hezār: binlerce) 117a/5 [=1]
ḫırāmān (A.) Salına salına, nazla yürüyen, salınan
ḫ. (ġayret-i serv-i ḫırāmān) 129a/5
ḫ. (serv-i ḫırāmān) 38a/11
ḫ.+dur (serv-i ḫırāmān) 44a/13, 109b/6
ḫ.+ıñ üçün (serv-i ḫırāmān) 120a/9 [=5]
ḫıred (A.) Akıl
ḫ. 141b/3, 171a/2
ḫ. (ehli) 163b/2 [=3]
ḫıred-mend (A.+F.) Akıllı
ḫ. ėrür 166b/2 [=1]
ḥırmān (A.) Ümitsizlik
ḥ. 131a/11 [=1]
ḫırmen (F.) Harman
ḫ.+iġa 162a/1 [=1]
ḫışm (F.) Öfke, kızgınlık, gazap
ḫ. (tīz-ḫışm: öfkesi keskin) 86b/11, 86b/13 [=2]
Ḫıżr (A. ö.i.) Âbıhayat içtiği için ölümsüzlüğe eriştiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdâdına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre velî olan kişi
ḫ. (suyı) 131a/6 [=1]
hicrān (A.) Ayrılık, ayrılık acısı
h. 60b/10, 113a/5, 115b/2
h. (tüni) 129b/7
h. (zehr-i hicrān iç-) 132b/10
h. ara 95b/1
h.+dın 132b/6
h.+ġa (ḳoy-) 136b/6
h.+ın (şām-ı hicrān) 132a/5
h.+ıñ 43a/11

h.+ın̂gda 71a/11, 145a/4 [=12]

hīç (F.) Hiç; asla

h. 3b/7, 8a/12, 25a/7, 89a/4, 97a/10, 100a/8, 104a/13, 117a/5

h. (hīç kim) 152b/8, 152b/11

h. (hīç kişi) 132a/3

h. (hīç nėme) 12a/3, 132b/6

h. (hīç yėr) 140a/12 [=14]

hidāyet (A.) Doğru yol

h.+ın̂gni 118b/8 [=1]

ḫidmet (A.) Hizmet

ḫ. (ḳıl-) 45b/12, 46a/4, 46a/8, 58a/10, 153b/4 [=5]

ḫiffet (A.) Hafiflik

ḫ. 100b/8 [=1]

ḫilāf (A.) Aykırı, ters, karşı

ḫ. (ḫilāf-ı ‘arab) 27a/8 [=1]

hilāl (A.) Hilal

h. 152b/11

h. (çen̂gek hilāl) 127b/8

h.+dur 78b/13, 150a/7

h.+in (ėgri bağla-) 128b/13 [=5]

ḫil‘at (A.) Kaftan

ḫ.+ın̂gız 73a/2, 148a/5 [=2]

ḫilḳat (A.) Yaratılış, hal, tabiat

ḫ. 152b/8 [=1]

himmet (A.) Gayret, emek; manevî yardım, manevî güç

h. 166a/13, 166b/1

h.+in̂g 140b/9 [=3]

himmetī(A.+F.) Bir gayret

h. 140b/9 [=1]

ḥīn (A.) Zaman

ḥ. 98a/1 [=1]

ḥīre (F.) Kamaşmış

ḥ. 42a/7 [=1]

ḥikāyat (A.) Hikâye

ḥ. 19b/12, 19b/13, 20a/1, 20a/2, 20a/3, 113a/11, 136b/11

ḥ. (ėyle-) 128a/8 [=8]

ḥikāyāt (A.) Hikâyeler

ḥ. 100a/10 [=1]

ḥimāyet(A.) Koruma, sahip çıkma

ḥ. 93b/3, 114a/3

ḥ. (tut-: sahip çıkmak) 61b/6 [=3]

ḥisāb (A.) (İslâmiyette insanın Dünya’daki amellerinin değerlendirileceği Kıyâmet gününde) hesap

ḥ. (ol-) 171b/6 [=1]

ḫod (F.) Kendi, bizzat; dahi

ḫ. 71b/2, 108a/13, 125a/4, 130a/2

ḫ. (ġayr-ı ḫod) 153a/2

ḫ.+ı 162b/9 [=6]

ḫod-nümāy (F.) Kendini gösteren, kendini öven

ḫ. 44a/5, 117a/2 [=2]

ḫod-rāy (F.) Kendi düşüncesi doğrultusunda iş yapan, dik kafalı, dediğim dedik (kişi)

ḫ. 44a/5, 117a/2 [=2]

ḫor (F) Yiyip içme

ḫ. 25a/5

ḫ. (ḫ^{v}āb u ḫor) 55b/3

ḫ.+dur (ḫ^{v}āb u ḫor) 55b/6 [=3]

ḫorsendī (F.) Kanaatkâr, kısmetine razı olan, tokgözlü biri

ḫ. 163a/2 [=1]

ḫoş (F.) Hoş, güzel, iyi, beğenilen, duyguları okşayan

ḫ. 25a/5, 29a/13, 40b/5, 41b/9, 64b/10, 77b/5, 80b/4, 80b/8, 95b/5, 104a/1, 109a/8, 109b/12, 111b/5, 116a/2, 121b/8, 123b/1, 130b/7, 131b/10, 137a/7, 148b/13, 154b/12, 161a/9, 163a/10, 163a/13, 164a/3, 164a/7, 164a/7, 164a/10

ḫ. (tut-) 55a/13

ḫ. ėdi (hevā-yı ḫoş) 137a/1

ḫ.+tur 86b/7, 86b/7, 142a/13, 142a/13

ḫ. turur 114a/2 [=35]

ḫoş-āyende (F. b.s.) Beğenilen, hoşa giden

ḫ. (kėl-) 12b/9 [=1]

ḫoş-güvār (F. b.s.) Lezzetli, tatlı

ḫ. (cām-ı ḫoş-güvār) 77b/5, 148b/13 [=2]

ḫoş-ḫırām (F. b.s.) Yürüyüşü güzel olan, salına salına yürüyen

ḫ.+ınṉ (ḳadd-ı ḫoş-ḫırām) 131a/5 [=1]

ḫoşluḳ (F.+T.) Hoşluk

ḫ. 117b/12, 117b/13

ḫ. (ėyle-) 117b/12 [=3]

ḫūb (F.) Güzel

ḫ. 81a/6

ḫ. ėdi 136b/13

ḫ. ėrür 72b/8, 75b/3, 148b/8

ḫ. ėse 74b/11, 148a/6, 148b/4

ḫ.+lar 170b/1

ḫ.+lardın 129b/10

ḫ.+larınṉ 115b/1 [=11]

ḫūbluḳ (F.+T.) Güzellik

ḫ. 140a/8 [=1]

ḫuceste-pey (F.) Uğurlu

ḫ. 171b/2 [=1]

ḫudā (F.) Tanrı

ḫ. 127b/7, 132a/5, 132a/10

ḫ.+dur (dād-ı ḫudā) 155b/6

ḫ. üçün 110a/1 [=5]

ḫudāvend (F.) Hükümdar

ḫ. (ḫudāvend-i cehān-baḫş) 87b/9 [=1]

ḫudāyā (F.) Ey Tanrı (m)

ḫ. 108b/11, 127b/13 [=2]

ḫudāyī (F.) Allah ile ilgili, Allah'a mensup

ḫ. (āfet-i ḫudāyī) 42a/2 [=1]

ḥulle (A.) Cennette giyilecek elbise

ḥ. (ḥulle-i ḥavrā) 73a/2, 148a/5 [=2]

ḫumār(A.) İçkiden sonra gelen baş ağrısı, sersemlik; baygın, süzgün, mahmur

ḫ. 118a/1

ḫ. (ol-) 86a/11

ḫ.+dın 119b/11

ḫ.+ı 132b/10

ḫ.+ıdın 136b/10

ḫ.+ıġa (belā-yı ḫumār) 152b/12 [=6]

ḫūn (F.) Kan

ḫ. (dil-i ġarḳ-ı ḫūn) 70a/12

ḫ. (ġarḳ-ı ḫūn) 144a/11

ḫ. (ḳaṭre-i ḫūn-ı ciger: kanla dolu ciğerden damla) 153a/8 [=3]

ḫūn-ābe (F.) Kanlı su, kanlı göz yaşı

ḫ. 129a/13 [=1]

ḥūr (A.) Huri, cennet kızı, güzel hanım

ḥ. 61a/5, 145a/11 [=2]

ḫūr (F) Güneş

ḫ. 70b/12, 71b/12, 144b/9 [=3]

ḫurde-bīn (F.) İnceliklerden anlayan, küçücük nüansları görebilen

ḫ.+ler içre 130a/9 [=1]

ḫurrem (A.) Gönül açıcı,ferahlık verici; şen, sevinçli

ḫ. (bol-) 132a/7

ḫ. (mey-i ḫurrem) 70b/1

ḫ. (müşedded örneği; fa'lun vezninde) 23b/1

ḫ. (ol-) 127b/2 [=4]

ḫurremlıġ(A.+T.) Sevinç, ferahlık

ḫ.+ı 115b/4 [=1]

ḫūrşīd (F.) Güneş

ḫ. 98a/11, 113a/6, 127b/8, 161b/4

ḫ. (ḫūrşīd-i enver) 63a/10

ḫ. (ḫūrşīd-i tābān) 44a/13

ḫ. (reşk-i ḫūrşīd-i enver) 34b/3, 34b/5

ḫ. (reşk-i ḫūrşīd-i enver bol-) 13b/5, 13b/6, 28a/8, 34b/1, 99a/10 [=13]

ḥuṣūl (A.) Olmak, meydana gelmek

ḥ. 147b/4 [=1]

hūş (F.) Akıl, şuur

h. 128b/7

h.+ı 60a/5 [=2]

ḫūy (F.) Huy, mizaç, alışkanlık

ḫ. (tünd-ḫūy) 86b/11, 86b/13, 87a/8, 87a/10

ḫ.+ıdın 53b/1, 146a/7 [=6]

ḥużūr (A.) Huzur, rahatlık; önemli bir makâmın veya kişinin var olduğu, bulunduğu yer, o makam veya şahsın önü, katı, yanı

ḥ.+ı 131a/1, 131a/1

ḥ.+ı (könglüm ḥużūrı) 115b/4

ḥ.+ıdur 62b/5, 142a/9

ḥ.+ın 62a/2

ḥ.+un 137b/4 [=7]

ḥükm (A.) Hüküm

ḥ.+ide 2b/8, 26b/12 [=2]

hümāyūn (F.) Mübârek, kutlu

h. 97b/12

h. 161b/3, 171b/10 [=3]

hüre- (Köpek) ürümek, havlamak

h.-yin 82b/2 [=1]

ḥürmet (A.) Hürmet

ḥ. 171a/3 [=1]

ḥüsn (A.) Güzellik, çekicilik; güzel

ḥ. 18b/1, 18b/2, 18b/3, 18b/4, 49b/6, 68a/6, 73b/7, 81b/7, 123a/13, 131a/11, 149b/13, 152b/11, 161a/8

ḥ.+de (bahār-ı ḥüsn) 163b/3

ḥ.+i 39a/10, 43b/4, 163a/5

ḥ.+i üçün 163b/10

ḥ. içinde 129b/11

ḥ. içre 75b/5, 79a/3, 98a/11, 121a/9, 121a/12

ḥ. içre (bāġ-ı ḥüsn) 71b/2

ḥ.+iġa 40a/12, 59a/10, 128b/13, 161b/2

ḥ. ile (şekl ü ḥüsn) 45a/12

ḥ.+üng 62b/13, 130a/7

ḥ.+ünge 130a/10

ḥ.+üngе (kėçer) 40b/3

ḥ.+üngni 56b/10 [=35]

ḥüzn (A.) Hüzün, burukluk

ḥ. 129b/3 [=1]

I/‘I

ısla- Koklamak

ı.-ban 118b/13 [=1]

ıṣṭılāḥ (A.) Terim

ı.+dın 3b/1, 37b/8

ı.+ıda 22b/6 [=3]

‘ışḳ (A.) Aşk

‘ı. 30a/7, 44a/10, 68a/6, 73b/7, 73b/12, 74a/5, 75b/9, 76a/9, 76b/2, 76b/5, 76b/7, 76b/9, 77a/6, 77a/6, 77b/10, 78a/2, 79a/10, 79a/10, 79b/2, 79b/5, 81b/5, 81b/7, 82a/13, 89b/1, 95a/8, 115a/6, 128a/2, 128a/9, 130a/12, 132a/2, 132b/1, 146b/8, 148b/2, 148b/2, 153b/9, 154b/8, 161b/7, 161b/8, 165a/10, 166a/3, 167b/8

‘ı. (fānūs-ı ḫayāl) 128a/5

‘ı. (da‘vī-yi ‘ışḳ) 150a/5

‘ı.+dın 141b/3, 171a/2

‘ı.+dın (kėçe al-) 163a/9

‘ı.+ı 79a/8, 79a/8, 83a/9, 122b/2, 167b/9

‘ı.+ı (tīġ-ı ‘ışḳ) 128a/8

‘ı.+ıda 40b/10, 121a/6, 130b/5, 139b/13, 163a/12

‘ı.+ıdın 127b/6, 161b/2

‘ı.+ın 131b/13

‘ı.+ın̄g 60a/8, 78b/1, 149a/6, 163a/6

‘ı.+ın̄g (‘ışḳın̄g ėtegin cān ėli birle tut-) 113a/7

‘ı. (belā-yı ‘ışḳ) 163a/9

‘ı.+ın̄gda 29b/8, 104a/9, 119a/3, 119a/7

‘ı.+ın̄gdın 30a/5, 43a/7

‘ı.+ın̄gnı 119b/6

‘ı. içre 71a/3, 75b/5, 79a/3, 132a/3

‘ı.+nı 84a/13 [=78]

‘ışḳ-bāz (A.+F.) Aşk oyuncusu, aşkla oynayan

‘ı. 90b/5, 97a/10, 173a/11 [=3]

‘ışḳeş (A.) Yâ yazımı örneği

‘ı. (ġam-ı ‘ışḳeş) 23a/9 [=1]

ıṭlāḳ (A.) Deme, diye adlandırma

ı. (ḳıl-) 22a/9 [=1]

‘ıṭr (A.) Güzel koku

‘ı.+nı 74a/1, 146a/5 [=2]

‘ıyd (A.) Bayram

‘ı. (oldı) 98a/7 [=1]

ıżṭırāb (A.) Iztırap, zahmet, eziyet

ı. 161a/12

ı. (bol-) 119a/4, 119a/8

ı.+dur 162b/8 [=4]

İ/‘İ

icmāl (A.) Bir şeyin ayrıntıya girişmeden ana hatları ile söylenen şekli, hulâsa, öz, özet

i. bile 10a/2 [=1]

ictimā‘ (A.) Bir araya gelme, birikme

i.+ı 26a/6

i.+ıdın 51a/7

i.+ıdur 6b/8, 6b/10, 6b/11, 6b/13, 7a/2, 7a/4, 7a/5, 7a/7, 7a/9, 7a/13, 7b/4, 7b/5, 7b/6, 7b/7, 7b/9, 7b/10, 7b/12, 7b/13, 8a/2 [=21]

iç İç

i.+ide 58a/5, 78a/13, 119a/12

i.+imde 127b/2

i.+imge (içimge ot tüş-) 164a/11

i.+in ara 123b/2

i.+inde 161b/4

i.+inde (ḥüsn) 129b/11 [=8]

iç- İçmek

i. 41b/9, 80a/12, 80b/4, 80b/6, 80b/8, 80b/10, 127b/11, 154a/9, 154b/10, 154b/12

i.-er 132a/8

i.-er mėn 122a/12

i.-er sėn 131a/7

i.-gil 39a/4, 39a/6, 81a/3, 110b/1, 110b/5

i.-güçe 59b/12, 124b/13

i.-günçe132a/13

i.-iben 54a/2

i.-ip 38b/6, 38b/9, 39a/4, 110a/11, 141a/10, 164a/11

i.-mişem (zehr-i hicrān) 132b/10

i.-se 129b/2, 129b/2

i.-sem (çaġır) 164a/8 [=32]

için Orta

i. ara (ortada) 123b/2 [=1]

içiş- İçişmek

i.-miş 128b/1 [=1]

içme- İçmemek

i.-dim 129b/6 [=1]

içmek İçmek

i. 113b/2

i.+bolmas 98a/5 [=2]

içre İçinde

i. 32a/8, 43b/4, 50b/9, 152b/10

i. (‘ışḳ) 71a/3, 75b/5, 79a/3, 132a/3

i. (bāġ) 87b/1

i. (bāġ-ı ḥüsn) 71b/2

i. (cehān̄g) 49b/6

i. (cilve) 162b/9

i. (ėl) 110a/1

i. (elemi) 41b/4

i. (firāḳın̂g) 57a/3, 162b/8

i. (ġamın̂g) 50a/8

i. (gülistān) 131a/12

i. (gülşen) 72a/3, 145a/13

i. (ḫüsn) 75b/5, 79a/3, 98a/11, 121a/9, 121a/12

i. (ḫalḳ) 111a/13

i. (ḫaṭ) 70b/9, 81b/13, 144b/8, 155a/2

i. (ḫayāl) 127a/13

i. (ḳadeh) 98a/1

i. (ḳan) 55a/10

i. (kehf-i fenā) 166b/12

i. (kön̂glüm) 131b/10

i. (közüm) 59a/10

i. (külben) 108b/5

i. (mū-şikāf u ḫurde-bīnler) 130a/9

i. (ṣenā-yı ẕāt) 72a/1

i. (vādī) 128a/10

i. (yen̂g) 150a/1

i. (zülfi) 110a/3 [=42]

içür- İçirmek

i. 41b/9, 80a/12, 80b/4, 80b/6, 80b/10, 81a/3, 154a/9, 154b/10 [=8]

idrāk (A.) Olgunlaşma, kemâle erme

i. 72a/1 [=1]

iftitāḥ (A.) Başlama

i. ėrdi 161a/9 [=1]

igne İğne

i. (sanç-) 115a/12 [=1]

ihānet (A.) İhanet

i. 152b/13 [=1]

iḥsān (A.) Lütuf, bağış

i. (luṭf u iḥsān ėyle-) 129a/8 [=1]

iḥtimāl (A.) İhtimal

i. bile 162b/11 [=1]

ihtimām (A.) Özenerek gayret gösterme

i. (ḳıl-) 171b/8 [=1]

ihtirā‘ (A.) İcat etme

i.+ıdur 109a/7 [=1]

iḥtirāz (A.) Çekinme, kaçınma

i. (ḳıl-) 92b/7 [=1]

iḥtiṣār (A.) Açıklama ve ayrıntıları çıkararak maksadı daha kısa ifâde etme, sadeleştirme

i. (ḳıl-) 10a/1 [=1]

iḫtiyār (A.) Seçme, tercih etme; kendi iradesiyle hareket etme

i. 161a/11

i. (ėt-) 109b/12, 132a/2

i. (ėyle-) 118a/2

i. (ḳıl-) 84a/13

i.+ı bile 161a/8

i.+ım 109b/3

i.+ın̄g 172b/1 [=8]

iḫtiyārsız(A.+T.) Kendi isteğiyle hareket etmeksizin, iradesini kullanmadan, iradesizce

i. 79a/5 [=1]

iḳāmet (A.) Yerleşip oturma

i. 172b/9 [=1]

iḳbāl (A.) Saadet, mutluluk

i.+ım (dāġ-ı iḳbāl) 127a/10 [=1]

iḳtibās (A.) Alıntı, aktarma

i. (ṭarīḳı) 166b/4 [=1]

iḳtidār(A.) Kudret, güç

i.+ım 125a/11 [=1]

iktifā (A.) Yetinme

i. (ḳıl-) 28a/2, 92b/8 [=2]

ilāh (A.) Allah

i. (kemāl-i ṣun‘-ı ilāh) 97b/8, 162b/10 [=2]

i‘lām (A.) Bildirme, anlatma

i. (ḳıl-) 172a/9 [=1]

ile 1. İle, -lA (Son çekim edatı)

i. 52b/1, 108b/4, 128a/9, 128b/13, 129b/3, 132b/3, 144a/8, 153b/4, 162a/5, 166a/4, 166b/9, 171b/10, 172b/9

i. (‘ayş) 40b/5, 54a/2, 84b/3, 111b/5, 165a/8

i. (cevr) 96a/12

i. (derd-ālūd) 129b/5

i. (dūd) 129b/5

i. (furḳat) 153a/5

i. (gül-geşt) 131b/9

i. (ḥadīṣ) 162b/4

i. (hecr) 30b/11

i. (ḳahr) 96a/10

i. (ḳatl) 51a/2

i. (luṭf) 69b/10, 70a/6

i. (luṭf u kerem) 123b/8

i. (mihr) 139b/8

i. (niyyet) 172b/9

i. (şekl ü ḥüsn) 45a/12

i. (ümīd) 89a/8

i. (yėl) 129b/11

i. (yüz) 139b/1, 139b/1, 139b/2

i. (ẓulm) 129a/8

2. İle, ve (Bağlaç)

i. 128a/2, 132a/7

i. (*‘ayş ile ‘işret*) 132a/2 [=42]

illā (A.) -den başka

i. 132a/2 [=1]

‘ilm (A.) İlim
‘i.+idin 128b/7 [=1]
ilme- İlişmek, takılmak; ilişmek
i.-di (közige) 37b/7, 37b/13, 38b/3, 38b/5, 51b/7, 52a/1, 52a/4, 52b/3, 52b/7, 52b/10, 53a/5, 53a/8, 53a/12, 54a/13, 54b/2, 54b/7, 54b/9, 55a/2, 55a/4, 59a/13, 60a/6, 60b/6, 60b/8, 77a/13, 78a/7, 81b/8, 82a/4, 110a/5, 110a/9 [=29]
iltifāt (A.) İltifat
i. (ėyle-) 131b/8 [=1]
iltizām (A.) Gerekli bulma, tercih etme
i. (ḳıl-) 27b/13, 37b/9, 99a/7 [=3]
īmā (A.) Üstü kapalı olarak, açıkça söylemeden anlatma
ī. bile 92b/8 [=1]
īmāyī (A.) Bir îmâ
ī. (bol-) 100b/10 [=1]
imām (A.) İmam
i. 172b/12, 172b/13 [=2]
imkān (A.) Mümkün olma; güç
i. (ėyle-) 128b/11
i.+dur (nė) 109b/5
i.+ıdur 127a/13
i.+ım (imkān yoḳ: olması mümkün değil) 162a/10 [=4]
imlā (A.) Yazım
i.+sıda 24a/9 [=1]
‘inān (A.) Dizgin
‘i.+ını 163b/5 [=1]
‘ināyet (A.) Lütuf, iyilik
i. (ėt-) 163b/7
‘i.+inḡ (dürr-i ‘ināyet) 118b/9
‘i.+inḡde (baḥr-ı ‘ināyet) 118a/7
‘i.+inḡni 118b/8 [=4]
inçkerek Daha ince, hafif
i. 146b/5 [=1]
inçü İnci
i. 95a/6 [=1]
infirād (A.) Eşi, benzeri olmayan, ender
i. (‘alā sebīli’l-infirād) 3b/3 [=1]
ins (A.) İnsan
i. 149b/13 [=1]
inşā’allāh (A.) Eğer Allah isterse, nasip ederse
i. 95b/11 [=1]
intiẓār (A.) Bekleme, bekleyiş; beddua
i. 63a/2, 129b/4, 142a/12

i. (bėrme-: ummama-, bekleme-) 77b/5, 79b/11, 88b/4, 118a/1, 148b/13, 153b/13
i. (çėk-) 77a/10, 83b/7, 162b/5, 164b/12
i. (intiẓār-ı yār) 64a/7, 64a/9, 142a/12
i. (intiẓār-ı zār) 64a/7, 64a/9
i. (ḳıl-) 60a/8, 133a/8
i.+dın 119b/11
i.+ı bile 161a/7 [=22]

ip İp
i.+ige 166b/10 [=1]

ipek İpek
i.+mü ėkin 162a/12 [=1]

īrād (A.) Söyleme
ī. (ebyāt īrād ḳıl-) 2b/2
ī.+ı 100a/10 [=2]

irādet (A.) İrade
i. 161a/11 [=1]

irin Dudak
i.+i (irn) 163b/4 [=1]

īṣār (A.) İkram etme
ī. 113b/3 [=1]

iṣbāt (A.) İspat, kanıt
i. (ėyle-) 132b/5 [=1]

isnād (A.) (Kendine) bağlama, mâl etme, dayandırma
i. (ḳıl-) 22a/2 [=1]

iste- İstemek
i. 63a/2, 108b/3
i.-dim 130a/5
i.-gen 108b/1, 129b/5
i.-gil 140b/9
i.-r 96b/9, 108b/1, 153b/1
i.-r (köz) 49b/10, 50b/5
i.-r ėmiş 95a/8
i.-r ėrdi 139b/8
i.-r mėn 130a/10
i.-r sėn 139b/13
i.-rem 132b/1, 132b/9
i.-seŋ̂ 172a/5
i.-seŋ̂giz 109b/11 [=19]

isteme- İstememek
i.-seŋ̂ 85a/11 [=1]

istib‘ād (A.) uzağı görme
i.+ıdın 37b/6 [=1]

istifhāmī (A.+F.) Bir soru
i. dėk (hel-i istifhāmī: soru *hel*' i) 8a/11 [=1]

istimā‘ (A.) Müjde, rapor
i.+ıdın 37a/12 [=1]

isti‘māl (A.) Kullanma, icra etme
i. (ḳıl-) 18a/11, 18a/12, 19b/10, 27a/4, 27b/9, 73b/3,

73b/4, 83b/11, 83b/13, 84a/5 [=10]

istimdād (A.) Yardım isteme

i. (tile-) 166b/4 [=1]

istişhād (A.) Delil olmak üzere başka bir kimse veya eserden alınan bir parçayı örnek verme

i. 37b/9 [=1]

ʻişyān (A.) Baş kaldırma, (kendine) isyan

ʻi. 162a/4

ʻi. (ḳıl-) 108b/10 [=2]

iş İş

i. 66b/8, 66b/8, 69a/6, 132a/2

i. (iş andın öt-) 130b/1

i.+din 96b/3

i. ėrdi 137a/7

i.+i 55a/13, 116a/2, 127b/2, 130b/7, 137a/5

i.+i (dünyā) 171b/9

i.+im 42a/4, 57a/7, 93a/6, 124a/7, 162b/8, 163b/13, 164a/11

i.+im (tüş-) 139b/2

i.+imge 52b/11, 96a/4, 122b/6

i.+imni 164a/2

i.+in 96a/4, 152b/8

i.+in (dīn) 171b/9

i.+iñg 109b/3, 162a/3, 164a/2

i.+ini 172a/8

i.+ler 96a/12 [=33]

işāret (A.) Belli bir şeye dikkat çekme, belirtme; işaret

i. 92b/8, 98b/12, 100b/10

i. (bol-) 70b/5 [=4]

ʻişret (A.) İçki içme, içki

ʻi. 30a/1, 30a/1, 51b/6, 70a/12, 70b/1, 128a/2, 129b/3, 132a/13, 144a/11

ʻi. (çaġı) 121b/7

ʻi.+ḳa 122a/13

ʻi. (öyi) 119b/3

ʻi.+tin 132a/2 [=13]

iştibāh (A.) Karıştırma, şüphelenme

i. 32b/4, 92b/8 [=2]

iştihār (A.) Şöhret

i.+ı 139a/11 [=1]

iştiyāḳ (A.) Arzu duyma, özleme, özleyiş

i. 51b/10

i.+dın 153a/5

i.+ıda 26b/6, 38a/4, 109a/13

i.+ıdın 39b/8, 56b/4, 121a/2 [=8]

‘işve (A.) Naz, cilve

‘i.+de 104b/1

‘i.+si 129a/9 [=2]

it Köpek

i. 147b/5, 149b/12, 166b/8

i.+iŋ̑ 163b/6

i.+iŋ̑ mėn 82b/2, 147b/5

i.+iŋ̑dür 170b/3

i.+kibi 166b/10 [=8]

i‘tibār (A.) İtibar, değer; dikkate alma; gerçekte öyle olmadığı halde öyle saymak

i. 24b/13

i. (ėt-) 109b/13

i. (ḳıl-: itibar etmek) 2a/3, 2b/9, 2b/12, 3a/13, 3b/4, 26a/7

i. (ḳılma-) 16a/4 [=9]

itik Keskin

i. 124a/3

i. (baḳar) 170b/6

i. (ḳıya baḳmaḳları) 109a/1

i. (közi) 55b/8, 55b/13, 56a/13 [=6]

i‘tiḳād (A.) İnanma, inanç

i. (ėtme-) 110a/1

i.+ı (yoḳ) 110a/1 [=2]

i‘timād (A.) Güvenme, itimat

i. (ḳıl-) 117b/11 [=1]

ititmek Keskinleştirmek

i. 162a/3 [=1]

itmām (A.) Tamamlama

i.+ıdın 45b/7 [=1]

ittifāḳ (A.) Uyuşma; sözleşme

i.+ı 153b/3 [=1]

ittiḥād (A.) Birleşme, bir olma

i. 22b/4

i.+ı 130a/6 [=2]

iz İz

i.+ni 85a/11 [=1]

‘iẕār (A.) Yanak

‘i. 56a/8

‘i. (‘iẕārı gül) 154b/12

‘i. (‘iẕār-ı pāk) 139b/7

‘i. (‘iẕār-ı semen) 80a/12, 81a/3, 154a/9, 154b/10

‘i.+ı 36a/12, 80b/4, 80b/6, 80b/8, 80b/10, 92a/10, 106a/2, 109a/3, 173b/8

‘i.+ım 162a/4

‘i.+ım (lāle-‘iẕār) 141a/9

‘i.+ıŋ̑ 29a/4, 64a/2, 78a/13, 129b/11

‘i.+ıŋ̑nı 49b/12

‘i. (lāle-‘iẕārī: Bir lale yanaklı) 56b/6, 70a/3, 75b/1

‘i. (semen-‘iẕārī: Bir yasemen yanaklı) 70a/1 [=27]

i‘zāż (A.) Ağırlama, saygı gösterme

i. 96a/6 [=1]

iẓhār (A.) Gösterme, açığa vurma

i. 136b/7

i.+ı (he mā-ḳabl ḥareketinin̆g iẓhārı) 1b/5

i.+ını 129b/8 [=3]

iżāfet (A.) İsim tamlaması

i. (ḳıl-: ya notu örnekli) 23a/8

i. (t) 23a/12 [=2]

‘izzet (A.) Hürmet, saygı

‘i. 171b/11 [=1]

Ḳ/K

ḳabaġ Kaş altındaki açık, çıkık kısım

ḳ.+ın̆g 119b/1

ḳ.+ın̆gnı 118b/12 [=2]

ḳābe ḳavseyn(A.) İki yay arasındaki uzaklık

ḳ. 130a/6 [=1]

ḳabūl (A.) Kabul

ḳ. (ḳıl-) 24b/2, b98b/4 [=2]

ḳaç- Kaçmak

ḳ.-adur 170b/8

ḳ.-arı 170b/8

ḳ.-arını 170b/8

ḳ.-ḳalı 96b/5 [=4]

ḳaçan Ne zaman (Cümle başı edatı)

ḳ. 52b/13, 54a/6, 71a/5, 78a/4, 78a/4, 87a/10, 89b/13, 89b/13, 90a/10, 90a/10, 128b/8, 140a/3, 154a/5, 154a/5

ḳ. (her ḳaçan) 131a/3

ḳ. (her ḳaçan kim) 8b/7

ḳ. (ḳaçan kėlgey: sakin nun örneği, *mefā‘ilün* vezninde) 25b/7

ḳ. bar 86b/13, 86b/13, 87a/10 [=20]

ḳad(d)(A.) Boy

ḳ. 40b/12, 41a/1, 41a/5, 43b/10, 65a/7, 100b/13, 101b/11, 115b/7, 121a/8, 139a/3, 140a/7, 141b/8, 142b/2, 166a/6

ḳ. (ḳad bile ‘ar‘ar) 30b/6

ḳ. (ḳadd-ı dil-cūyī) 130b/8

ḳ. (ḳadd-ı ḫoş-ḫırām) 131a/5

ḳ. (serv-ḳad) 82a/13, 86b/11, 86b/13, 141a/9, 161b/8

ḳ.+dın (naḫl-ı ḳad) 129a/5

ḳ.+ı 28b/6, 36a/12, 56a/8, 68b/11, 69a/2, 69a/6, 92a/8, 92a/10, 92a/12, 93a/2, 101a/11, 106a/2, 144a/6, 144a/13, 163b/4, 173b/6, 173b/8, 173b/10, 173b/12, 39a/12, 42b/12, 58a/6, 89b/7, 92b/5, 109a/4, 110a/2, 116b/13, 117a/1, 131b/3

ḳ.+ı dėk 66b/10

ḳ.+ıġa 131a/11

ḳ.+ım 97a/8

ḳ.+ımnı 139b/3

ḳ.+ın 58a/8

ḳ.+ınꞑg 29a/4, 38a/11, 44a/13, 44b/6, 55b/3, 55b/6, 64a/2, 115b/5, 117a/3, 117a/4, 141a/7, 141b/10, 142b/1

ḳ.+ınꞑg dėk 38a/13, 39b/5, 67a/5, 143b/4

ḳ.+ınꞑg yanꞑglıġ 66b/6, 67a/1, 143a/6, 143b/2

ḳ.+ınꞑgça 31b/2, 81a/8

ḳ.+ınꞑgdın (naḫl-ı ḳad) 70b/9

ḳ.+ınꞑgdın (serv-i ḳad) 60b/2, 144b/8

ḳ.+ınınꞑg 101b/10

ḳ.+lar (serv-ḳad) 170a/13 [=85]

ḳadeḥ (A.) Kadeh, bardak

ḳ. 113b/1, 129b/6, 140a/1, 161a/10, 162a/1

ḳ. (ḳadeḥ-i ṣāf) 166b/9

ḳ. içre 98a/1 [=7]

ḳadem (A.) Ayak

ḳ. 108b/6

ḳ. (közümge ḳadem bas-: görünmek, göze ilişmek) 63b/3, 138a/13

ḳ. (ḳıl-) 72b/6, 145b/6

ḳ.+inꞑg 164a/3 [=6]

ḳadī (A.+F.) Bir boy

ḳ. (sehī-ḳadī) 70a/1, 75a/6, 147b/7

ḳ. (serv-ḳadī) 56b/6, 70a/3, 75b/1 [=6]

ḳādir (A.) İstediğini yapmaya gücü yeten, muktedir, güçlü

ḳ. 104b/1

ḳ. (ėt-) 63a/6 [=2]

ḳadr (A.) Kadir gecesi

ḳ. (ḳadr kėçesi) 76a/2, 147b/11 [=2]

ḳāf (A.) Arap alfabesinin yirmi birinci (ق)

ḳ. (ġ/ḳ/k nöbetleşmesi) 23b/4

ḳ. (ḳ/k/ġ nöbetleşmesi) 23b/13, 24a/1 [=3]

kāf (A.) Arap alfabesinin yirmi ikinci (ك)

k. (ġ/ḳ/k nöbetleşmesi) 23b/4

k. (ḳ/k/ġ nöbetleşmesi) 24a/1

k.+nıñg (ḳ/k/ġ nöbetleşmesi) 23b/13 [=3]

ḳafes (F.) Kafes

ḳ. (ėyle-) 68b/6, 143b/13 [=2]

kāfir (A.) Siyah (renk)

k. 40b/3

k. (ehl-i dīn) 123a/13 [=2]

kāfūr (A.) Hindistan ve Çin'de yetişen kâfur ağacının zamkından elde edilen ve hekimlikte kullanılan beyaz, yarı şeffaf, kolaylıkla parçalanır ıtırlı madde; Eski edebiyâtımızda sevgilinin gerdanı için kullanılır.

k. 40b/3

k. üze 109a/2 [=2]

kāfūr-gūn(A.+F.) Kâfur renginde olan, çok beyaz

k. 78b/5 [=1]

ḳaḥbe (A.) Kahpe

ḳ. (ḳaḥbe-zen) 136b/5 [=1]

ḳahr (A.) Keder, zorlama

ḳ. 118a/7

ḳ. ile 96a/10 [=2]

ḳā'ide (A.) Kaide, kural

ḳ. 23a/3, 84a/7, 23a/1

ḳ.+dür 23b/3 [=4]

kākül (<F. kākul < Moğ.) Perçem, Alna düşen kısa saç demeti

k. 109a/2, 141a/7

k.+üñg 82a/7, 163b/9 [=4]

ḳāl (A.) Söz, lâf

ḳ. (ḳāl u ḳīl: dedikodu, boş lâf) 130a/9

ḳ.+ıñgdın (ḳīl u ḳāl) 129b/13 [=2]

ḳal- Kalmak; uzak durmak, var durumda olmak, başbaşa olmak, -de olmak; yardımcı fiil, (fiil+zarf-fiil ile) süreklilik fiili yapar

ḳ. 63b/1

ḳ.-dı (mübtelā) 110a/3

ḳ.-dı (nė ṣabr ḳal-) 119b/13

ḳ.-dı (sañga) 110a/3

ḳ.-dı (yolġa baḳıp ḳal-) 136b/3

ḳ.-dı ėrkin 92b/9

ḳ.-dı mu 131b/4, 131b/4, 131b/5, 133a/2, 133a/2

ḳ.-dım 127b/1

ḳ.-dım (tilmürüp ḳal-) 109b/10

ḳ.-dım (turup ḳal-) 109b/10

ḳ.-ġanı 127b/4

ḳ.-ġu dėktür 132a/11

ḳ.-ġuça 78a/6

ḳ.-ıptur 44a/7, 113a/4, 113a/4, 113a/5, 115b/13

ḳ.-ıptur (iẖtiyārsız) 79a/5

ḳ.-man (sėndin) 136b/6

ḳ.-sa 166b/9

ḳ.-sa (ḳaṣīdem) 125a/10

ḳ.-sam (baḳıp) 40a/12

ḳ.-ur 5b/9, 6a/5, 6b/1, 7a/12, 7b/3, 7b/5

ḳ.-ur mėn 133b/5

ḳ.-ur mėn (güm-reh) 60b/5 [=35]

ḳalem (A.) Kalem

ḳ. (ḳıl-) 140a/3 [=1]

ḳalma- Kalmamak

ḳ.-dı 93a/6, 171a/3

ḳ.-dı (işim) 42a/4, 93a/6

ḳ.-dı (ta‘alluḳ) 42a/4

ḳ.-ġay (maẖfī) 47a/13

ḳ.-ġay (nām u nişān) 132b/1 [=7]

kām (F.) Arzu, maksat

k. 109a/9

k. ara 166a/2

k. (kām-ı viṣāl) 49b/8

k.+ı bile 129a/13, 129b/1

k.+ı birle 129b/2

k.+ım bile 129b/6 [=7]

ḳamer (A.) Ay

ḳ. 55b/3, 55b/6, 60b/12, 133b/2

ḳ. (reşk-i ḳamer) 53a/2

ḳ. dėk 109a/3 [=6]

ḳāmet (A.) Boy, endam

ḳ. 60a/5

ḳ. (ḳāmet-i ra‘nā) 131a/12

ḳ.+i 32a/11, 104a/12, 109b/6, 119b/12

ḳ.+i (şimşād) 30a/11

ḳ.+iñg dėk 71b/2

ḳ.+iñgdin 63a/10

ḳ.+iñgġa 128a/4 [=10]

kāmil (A.) İlim, fazîlet ve hüner sahibi, aklı başında

k. 87b/9 (rād-ı kāmil) [=1]

kām-rān (F.) Muradına ermiş, bahtiyar

k. (bol-) 171b/11

k.+lardın 128a/2 [=2]

kām-rānlıġ (F.+T.) Mutluluk, bahtiyarlık

k. (ḳıl-) 129b/1 [=1]

ḳan Kan

ḳ. 63b/11, 109b/1, 162a/10

ḳ. (aḳız-) 113a/9

ḳ. (bağır tola ḳan ol-) 61a/3

ḳ. (ėyle-) 91a/2

ḳ. (ḳıl-) 109b/1, 119b/4, 127b/5, 132b/2

ḳ. (ol-) 136b/2

ḳ. (tök-) 95a/1

ḳ. (tökme-) 122b/1

ḳ. (tökmek) 109a/1

ḳ. (yut-) 128a/10, 132a/8

ḳ.+dur 106a/4, 109b/5

ḳ.+dur (ciger) 36b/8

ḳ. durur 34b/7, 34b/7, 105b/11, 105b/11

ḳ.+ı 42a/9, 76a/13

ḳ.+ı (yürek) 100a/7

ḳ.+ıġa 122b/4

ḳ.+ımnı (tök-) 127b/5

ḳ.+ını 82b/6, 82b/8, 164a/13, 165a/1

ḳ. içre 55a/10 [=33]

ḳanat Kanat

ḳ. 161b/3

ḳ. (ėkki ḳanat ol-) 97b/12

ḳ. (yasat-) 163a/4 [=3]

ḳand (F.) Şeker

ḳ. (ḫand ve ḳand) 2a/5 [=1]

ḳanda Nerede (Soru zamiri)

ḳ. 88a/3, 88a/3, 129a/12, 149b/12

ḳ.+dur 41b/13, 42a/2, 70a/1, 75a/6, 85b/7, 85b/7, 147b/7

ḳ. durur 56a/8, 56b/6, 70a/3, 74b/4, 74b/4 [=16]

ḳanı Hani (Soru zamiri)

ḳ. 28b/6, 28b/6, 39b/3, 39b/3, 39b/3, 39b/3, 39b/5, 39b/5, 39b/5, 39b/5, 42b/8, 42b/8, 62b/3, 62b/3, 62b/3, 62b/3, 71b/2, 72b/12, 72b/12, 73b/7, 73b/7, 77a/12, 77a/12, 77b/12, 77b/12, 77b/12, 77b/12, 79a/3, 79a/3, 86a/7, 86a/7, 86b/11, 86b/11, 87a/8, 87a/8, 90b/5, 90b/5, 90b/7, 90b/7, 93a/2, 93a/2, 96b/5, 101a/11, 101a/11, 101b/7, 101b/7, 109a/8, 141a/10, 145b/10, 149a/4, 149a/4, 149a/4, 149a/4, 163a/2, 173a/11, 173a/11 [=56]

ḳanma- Doymamak, yeme veya içme isteğini doyasıya karşılamamak, kanmamak

ḳ.-dım (ḳan yutardın ḳanma) 128a/10 [=1]

ḳap- Kapmak

ḳ.-ḳuçum 170b/3 [=1]

ḳar Kar

ḳ. 118a/3

t. (tam u taş ḳar bol-) 118a/3 [=2]

ḳara Kara

ḳ. 23a/4, 26b/5, 38a/4, 38a/7, 54a/6, 109a/13, 112b/12, 129a/4, 161b/1

ḳ. (bol-) 116b/10

ḳ. (ḳara belā) 116b/10, 163a/7

ḳ. (ḳara börk) 155b/5

ḳ. (ḳara ger aḳ ḳıl-) 118a/8

ḳ. (ḳara ḳara müje) 162a/3, 162a/3

ḳ. (ḳara köz) 56b/12, 68a/9, 68a/11, 85b/12, 86a/2, 124b/7, 143a/10, 143a/12, 146a/6

ḳ. (ḳara köz sevgili) 3a/7

ḳ. (ḳara közüm) 42b/10, 57a/11, 57a/13, 58a/2, 88a/5

ḳ. (saç) 163a/7

ḳ. (yüzüñg yoḳda ḳara kün bol-) 64a/4

ḳ. (yüzüñg yoḳda ḳara kün bolsun) 140b/11

ḳ.+da (imlasıının notu) 23a/4

ḳ.+dur (baġrı) 113a/3

ḳ.+sıdın (köz ḳarası) 117b/12

ḳ.+sında (közüñg) 161a/6

ḳ.+sını (köz) 170b/5 [=39]

ḳarala- karartmak

ḳ.-p (nāmūs) 37a/11 [=1]

ḳaralama- karalamamak

ḳ.-dı (karalamadı ve saralamadı) 2a/9 [=1]

ḳaralıġ Ayıplı

ḳ. (yüz ḳaralıġ) 162a/4 [=1]

ḳaranġu Karanlık

ḳ. (ḳıl-) 163b/1

ḳ.+dur 162b/7

ḳ.+sı (tañg) 153a/10 [=3]

ḳaranġuraḳ Daha karanlık

ḳ. 128b/10 [=1]

ḳarār (A.) Rahat, huzur; bir yerde durmak, sâkin olmak

ḳ. 35b/11, 56a/11, 161a/11, 161a/12

ḳ.+ı bile 161a/7

ḳ.+ım 26b/6, 28b/12, 28b/12, 31b/4, 31b/10, 31b/12,

38a/4, 40b/10, 104b/12, 105a/12, 109a/13

ḳ.+ım (ārām u ḳarārım bar-) 121a/6 [=17]

ḳarı İhtiyar

ḳ. 153a/11, 161b/1 [=2]

ḳarı- İhtiyarlamak

ḳ.-p 161a/13 [=1]

ḳarılıġ İhtiyarlık, yaşlılık

ḳ. (ḳarılıġ miḥnetin ötker-) 129b/3

ḳ.+da 96b/3 [=2]

ḳarīn (A.) Yakın

ḳ. 50b/3 [=1]

ḳarn (A.) Vakit, zaman

ḳ.+larda (uygun zaman) 131b/2 [=1]

ḳaṣd (A.) Öldürme, yaralama veya zarar vermeye teşebbüs etme

ḳ. (ḳaṣd-ı cān ėt-) 59b/6

ḳ. (ḳaṣd-ı ġarībī) 122b/4

ḳ. (ḳaṣd-ı mevżi'ī) 171b/13

ḳ.+ım üçün 120a/14 [=4]

ḳaṣr (A.) Eksiklik; kısa kesme, seferîlik hâlinde dört rekâtlık namazı iki rekât kılma.

ḳ. (namāz ḳaṣr ėt-) 172a/10

ḳ.+ın̂ġġadur 40a/6 [=2]

ḳaş Ön, huzur, kat; indinde, nazarında, kabul ve anlayışına göre

ḳ.+ıda 3a/10, 13a/1, 13a/4, 19a/10, 19b/2, 19b/4, 19b/7, 20a/4, 24a/6, 117a/4, 131a/6, 131b/8, 139b/5,

ḳ.+ıda ('Acem ḳaşıda: Acem nezdinde) 62b/2, b98a/10

ḳ.+ıġa 37b/7, 37b/13

ḳ.+ıġa (bar-) 38b/3, 38b/5, 51b/7, 52a/1, 52a/4, 52b/3, 52b/7, 52b/10, 53a/5, 53a/8, 53a/12, 54a/13, 54b/2, 54b/7, 54b/9, 55a/2, 55a/4, 59a/12, 60a/6, 60b/6, 60b/8, 77a/13, 78a/7, 81b/8, 82a/4, 110a/5, 110a/9

ḳ.+ıma 35b/9, 153b/2

ḳ.+ımda 155b/8

ḳ.+ımġa 29a/13, 31a/13, 63b/3, 64a/13, 64b/2, 105a/10, 121b/1, 138a/13, 142b/9

ḳ.+ımġa (kėl-) 104a/1

ḳ.+ımġa (kėlme-) 75b/11

ḳ.+ımġa (yėt-) 41a/7, 41a/11, 41a/13, 42b/4

ḳ.+ın̂ġġa 63b/3

ḳ.+ın̂ġġa (yėtkür-) 138a/13 [=64]

ḳaş (1) Kaş

ḳ. 100b/13, 101b/11, 119a/2, 141b/8, 142b/2, 152b/8, 152b/8, 152b/11, 166a/6, 115b/7, 129a/3, 139a/3

ḳ. (ėgme ḳaş) 82a/9, 155b/8, 140a/7, 163a/11

ḳ. birle 121a/9, 121a/12

ḳ.+ı 78b/13, 112b/12, 113b/10, 116b/13, 130a/6, 132a/1, 139b/3, 150a/7, 161b/1, 166a/4

ḳ.+ımda 82a/9, 163a/11

ḳ.+ın̂g 113a/6, 119b/1, 133b/10

ḳ.+ın̂g ėrür 117a/3

ḳ.+ın̂g yan̂glıġ 131b/11

ḳ.+ın̂ga 118b/12 [=26]

kāş (F.) Keşke, "Ne olurdu?" anlamında temennî ve pişmanlık anlatır

k. 96a/12, 122a/12, 141b/6, 161b/6 [=4]

kāşāne (F.) Saray, büyük dayalı döşelli gösterişli köşk

k.+side (kön̂gül) 42a/13, 114a/8 [=2]

kāşkī (F.) Keşke, "Ne olurdu?" anlamında temennî ve pişmanlık anlatır

k. 130a/1, 130a/1, 130a/2, 131a/4, 131a/4, 131b/12, 131b/12, 131b/13, 132a/1, 132a/2 [=10]

ḳaṭ' (A.) Kesmek, son vermek

ḳ. (yārdın ḳaṭ' ėyle-) 109b/12

ḳ.+ını (naẓar ḳaṭ'ı ḳıl-: hesaba katmama, itibar etmemek) 109b/10 [=2]

ḳat- Katmak

ḳ. 119b/13

ḳ.-ay 163a/4 [=2]

ḳatıġ → ḳattıḳ, ḳatıḳ

ḳ. 127b/13 [=1]

ḳatıḳ Katı; zor, güç; sert, kaba, kötü söz → ḳatıġ, ḳattıḳ

ḳ. 56a/13, 133b/5

ḳ. (kön̂gli) 55b/8, 55b/13

ḳ. (kön̂gli ḳatıḳ) 124a/3

ḳ. (nė ḳatıḳ ḥālet) 60b/5 [=6]

ḳatıl- Beraber olmak

ḳ.-mas 130a/3 [=1]

ḳatılmaġlıġ Beraber olma, birleşmek, katılmak

ḳ.+ın 130a/3 [=1]

ḳātil (A.) Katil

ḳ. 109a/1

ḳ. (büt-i ḳātil) 104b/3

ḳ.+im 128a/8 [=3]

ḳatl (A.) Öldürme

ḳ. (ėt-) 43b/4

ḳ. ile 51a/2, 50b/3 [=3]

ḳatla Kez, defa

ḳ. 13b/2, 13b/3, 14a/5, 14a/6, 14a/8, 14b/2, 14b/3, 14b/3, 15a/4, 15a/4, 15b/6, 15b/7, 16b/7, 16b/9, 16b/12, 17a/3, 17a/5, 18a/1, 18a/2, 18a/4, 18a/6, 18a/8, 18a/10, 149b/11

ḳ. (bir) 49b/12

ḳ. (miñg) 49b/8

ḳ. (sėkkiz) 46a/11

ḳ. (tört) 46a/12

ḳ. (yüz) 122a/13 [=29]

ḳaṭre (A.) Katre, damla

ḳ. (ḳaṭre-i ḫūn-ı ciger: kanla dolu ciğerden damla) 153a/8 [=1]

ḳattıḳ → ḳatıḳ, ḳatıġ

ḳ. 163b/11 [=1]

ḳayan Ne taraf (Soru zamiri)

ḳ. 83a/4, 83a/7, 163b/13, 164b/6

ḳ. (her ḳayan) 127a/11, 132a/10

ḳ.+ġa 82b/2, 163b/6 [=8]

ḳayaş Soy, uruk

ḳ. (ḳayaş ve ḳuyaş) 1b/8

ḳ.+ı 60b/12, 133b/2 [=3]

ḳayda Nerede (Soru zamiri)

ḳ. 116b/12

ḳ. ėrdiñg 88b/10 [=2]

ḳaygu Kaygı, endişe

ḳ. 110b/9 [=1]

ḳāyil (A.) Söyleyen

ḳ.+i 28a/3, 28a/3, 100b/1

ḳ.+niñg 109a/7 [=4]

ḳaysı Hangi (Soru zamiri)

ḳ. 13a/12, 22a/7, 59b/8, 59b/8, 83b/3, 83b/3, 83b/5, 83b/5, 147b/5, 164b/8, 164b/8, 165a/5, 165a/5

ḳ. (her ḳaysı) 13a/11, 100b/10

ḳ.+dur 22a/6

ḳ.+sıda (her ḳaysı) 32b/6

ḳ.+sınıñg (her ḳaysı) 12b/3 [=18]

ḳayt- Dönmek

ḳ.- (ayt ve ḳayt) 2a/5

ḳ.-tı (t/d nöbetleşmesi örneği) 23b/7 [=2]

ḳażā (A.) Zamanında kılınmayan namazın ve tutulmayan orucun şerîatın gerektirdiği kurallara

uygun olarak sonradan kılınması ve tutulması

ḳ. 130b/5

ḳ. (bol-) 172a/11

ḳ. (ḳıl-) 172b/3

ḳ.+nı 172a/11 [=4]

kebūter (F.) Güvercin

k. (sebz-i kebūter-çarḫ: güvercinin boynundaki yeşil halka) 40a/6 [=1]

kecek (F.) Uzun bir direğe bağlı eğri bir çubuk, kanca; alna düşen perçem

g. (başıġa kecek sanç-) 111a/12

k.+mü ėkin 162b/2 [=2]

kėç Geç

k. (kėç ḳurun: geç vakit, dar vakit, akşamleyin) 128a/13, 131b/2 [=2]

kėç- Geçmek; vaz geçmek

k.- (baştın kėç-) 163a/12

k.-er (ḥüsn) 40b/3

k.-eslman 163a/9

k.-ip mėn 68a/4, 68a/4

k.-ti 98b/12

k.-ti (‘ömr) 127b/4 [=7]

kėçe Gece

k. 40a/4, 40a/10, 110b/8, 113a/12, 128a/6, 128a/12, 128b/11, 129b/5, 131b/2

k. (her) 81a/1

k. (her kėçe) 128a/5, 162b/5

k. (kėçe bile kündüz) 172b/6

k. (nėçe ve kėçe) 1b/4

k.+ni (kėçeni kėçe dėmey kündüzni kündüz dėmey: gece demeden, gündüz demeden) 128a/12

k.+si (ḳadr kėçesi) 76a/2

k.+si bigin 147b/11 [=17]

kėçme- Geçmemek

k.-gey ėrdi 131b/13 [=1]

kėçür- Geçirmek

k. 80a/12, 80b/4, 80b/6, 80b/10, 81a/3, 154a/9, 154b/10

k.- (ḫoş) 41b/9

k.-dün̄g 109b/9 [=9]

kef(f) (A.) (Ayak) tabanı

k. (kef-i pāyıġa yüz ḳoy-: ayak tabanı) 113b/7 [=1]

kehf (A.) Sığınacak yer, sığınak, mağara

k. (kehf-i fenā) 166b/12

k. (kehf-i kifāyet) 118b/9 [=2]

kėl- Gelmek, gittiği yerden geri dönmek; alıntılamak; nakletmek; rastlamak; yardımcı fiil

k. 3a/7, 3a/7, 17a/8, 17a/8, 17a/9, 17a/9, 17a/10, 17a/10, 17a/11, 17a/11, 17a/12, 17a/12, 21a/10, 21a/10, 30b/9, 30b/11, 31b/12, 34b/11, 36b/1, 38b/6, 38b/9, 39a/2, 39a/4, 39a/6, 43a/11, 43a/13, 44b/10, 51b/10, 53a/2, 56a/5, 56a/11, 56a/11, 56b/12, 56b/12, 57a/11, 57a/11, 57a/13, 57a/13, 58a/2, 58a/2, 63a/2, 63b/3, 64b/5, 68a/9, 68a/11, 71a/8, 71a/8, 71a/11, 71b/9, 71b/9, 72a/6, 72a/6, 73a/5, 73a/5, 73a/9, 73a/13, 73a/13, 77a/4, 77a/10, 81a/3, 83b/7, 85b/12, 86a/2, 86a/5, 86a/11, 87b/13, 88a/5, 88a/7, 89b/9, 89b/11, 89b/13, 90a/2, 90a/4, 105a/12, 105b/3, 110a/11, 110b/1, 119b/13, 120a/10, 124b/7, 124b/7, 132b/5, 132b/5, 136b/1, 136b/10, 138a/13, 140a/10, 140b/1, 143a/10, 143a/12, 144b/11, 144b/11, 145a/4, 145b/12, 148a/11, 153a/5, 164b/12, 167a/1, 167a/11

k.-di 37a/11, 44a/10, 85a/13, 85a/13, 89b/1, 98a/7, 131b/2, 167b/8

k.-di (naẓarġa) 37b/2

k.-di (yaḫşı) 148a/3

k.-dim ėrse 132a/12

k.-edür 35b/5, 85a/1, 85a/1, 164a/8

k.-edür (telaffuẓġa) 23a/11

k.-edür (yıġım) 164a/8

k.-geç 123b/2

k.-gen (bahār) 162a/7

k.-gey 141a/8, 141a/8, 141a/9, 141a/10

k.-gey (ḳaçan kėlgey: sakin nun örneği, *mefa'ilün* vezninde) 25b/7

k.-gil 21a/9, 21a/11, 21a/12, 21a/13, 21b/1, 21b/2, 21b/3, 21b/4, 35b/3, 35b/3, 43a/7, 49b/12, 60a/8, 69a/10, 79b/11, 80a/7, 80a/12, 80b/4, 85a/2, 88b/4, 91b/13, 91b/13, 133a/8, 144b/2, 153b/13, 154a/9

k.-gil (bėri) 60b/10

k.-ip 37a/11, 128a/13, 139b/13, 141b/3, 171a/2

k.-iptür 4b/2, 20a/5, 32a/3, 47a/3, 47a/6, 47a/7, 94a/4, 94a/4

k.-iptür (ḫoş-āyende) 12b/9

k.-iptür (müseddesü'l-erkān) 12b/7, 13a/1, 13a/4

k.-iptür (müşemmenü'l-erkān) 12b/13, 13a/3

k.-iptür (telaffuẓġa) 24b/2

k.-iptür ("yazıl-") 24b/6

k.-mes 23a/13, 25a/4, 31a/13, 105a/10

k.-mes (rāst) b100a/11

k.-mes (telaffuzġa kėl-) 1b/5, 24a/10, 24b/11, 25b/8

k.-mes mü sėn 68b/12, 144a/2

k.-meydür ("değildir") 3b/8

k.-meydür (yandaşa) 2b/6, 25b/13

k.-miş 109a/8

k.-mişem 128a/12

k.-se 23a/4, 25b/10, 29a/13, 29a/13, 108a/11, 122b/3, 131a/4, 153b/2, 164a/4

k.-se (ḳaşımġa) 104a/1

k.-se (nigārım başımġa kėl-) 104a/1

k.-se (telaffuẓġa) 24b/8

k.-sün 78b/7, 153a/13

k.-sün (belā) 52a/10

k.-ür 108a/13, 164a/4

k.-ür (telaffuẓġa) 24a/4

k.-ür (utrumġa) 110b/9

k.-ür (yazılmak) 23a/8 [=207]

kelām (A.) Söz

k. 3b/2

k.+ıŋ̃ 131a/6 [=2]

kelimāt (A.) Kelimeler

k.+ta 1b/5 [=1]

kelime (A.) Kelime

k.+niŋ̃ 23a/9, 23a/11, 24a/12, 24b/4, 24b/10

k.+niŋ̃ (vaṣatı) 25a/4

k.+siniŋ̃ 24b/1, 24b/4 [=8]

kėlme- Gelmemek

k.-di 34b/7, 34b/7, 35b/9, 37b/7, 37b/13, 38b/3, 38b/5, 54b/7, 54b/9, 64a/13, 64b/2, 105b/11, 105b/11, 131b/2, 132a/12, 142b/9

k.-di (başımġa) 75b/11

k.-di (ḳaşımġa) 75b/11

k.-di (özige) 51b/7, 52a/1, 52a/4, 52b/3, 52b/7, 52b/10, 53a/5, 53a/8, 53a/12, 54a/13, 54b/2, 55a/2, 55a/4, 59a/12, 60a/6, 60b/6, 60b/8, 77a/13,

78a/7, 81b/8, 82a/4, 110a/5, 110a/9

k.-dinḡ 72a/8, 145b/3

k.- günḡdür 129b/4

k.-se 142b/7

k.-senḡ 88b/10

k.-ydür 16a/1, 18a/3, 18a/10, 19a/11, 19b/2, 19b/5, 19b/7 [=53]

kėlmek Gelmek

k. 132b/4 [=1]

kėltür- İleri sürmek, ortaya atmak, önermek, sunmak; olduğu görülmek, olduğu meydana çıkmak

k. 51b/6, 61b/6, 93b/3, 121b/7, 121b/8

k.- (kömek) 114a/3

k.-di 85a/9, 85a/9

k.-dünḡ 84a/9, 84a/9, 85a/4, 85a/4

k.-dünḡ (miḥnet ü ġam) 84b/1

k.-dünḡ (renc ü sitem) 84b/1

k.-geyler 27b/11

k.-geyler (yazmak) 23a/2

k.-mekte (ṣıfat) 23a/8

k.-meydür 2a/12

k.-se 78b/7, 140b/6, 153a/13

k.-se (belā) 52a/10

k.-seler 24b/7

k.-seler (telaffuẓġa) 24a/13

k.-üptür 2a/10, 21b/5

k.-üptür (bir eserde yazılı ol-) 3b/8

k.-üptür (muḫālif) 62a/9, 84b/9

k.-üptürler 32b/10

k.-ür (miḥnet ü ġam) 84b/4

k.-ür (renc ü sitem) 84b/4

k.-ürler 27a/10, 148a/2

k.-ürler (kāfiyeside tecnīs) 139b/10

k.-ürler (yār yār lafẓın) 76a/8 [=36]

kėltürme- Aktarmak

k.-seler (telaffuẓġa) 24a/13 [=1]

kėltürül- Aktarılmak

k.-di 98b/11, 99a/4

k.-gen 90b/12, 93a/1, 93a/3, 93a/7

k.-gey 28a/1, 37b/9, 99a/2, 99a/8

k.-se 46a/2, 46a/6

k.-se (beytini) 28a/2

k.-üp ėrdi 99a/13
k.-üptür (beytler) 28a/5
k.-üptür (emṣile) 93a/1
k.-üptür (miṣāl) 93a/12 [=17]

kem (F.) Az, eksik; eksiklik
k. 4b/10, 38b/13, 87a/6, 87a/6, b98b/4, 108b/12, 110b/10, 120b/13, 125a/13
k. (bol-) 108b/5
k. (ḳıl-) 12a/6, 12a/8, 38b/11, 39b/1, 50a/1, 74a/11, 118a/12, 119a/6, 120b/11, 137a/10, 137b/1
k. (ol-) 52a/8, 53b/3
k. (olma-) 124a/12
k.+dür 30a/1, 100b/2
k.+idin 104b/2
k.+idin (ṣabr) 30a/7 [=28]

kemāhī (A.) Tam anlamıyla, hakkıyla
k. 130a/9 [=1]

kemāl (A.) Olgunluk
k. 28b/5, 37b/12, 82a/3, 101a/10, 101b/5, 106a/8, 112a/5, 115a/10, 116a/13, 120a/12, 120b/5, 123a/1, 126a/1, 135a/3, 138a/3, 138b/11, 141a/3, 147a/1, 149b/2, 151a/13, 155a/3, 155a/8, 158b/10, 165b/1, 168a/10
k. (kemāl-i ṣun‘-ı ilāh) 97b/8, 162b/10 [=27]

kėme Gemi
k.+dür 172a/4 [=1]

kemend (F.) Kement
k. (sal-) 152b/9 [=1]

kemer (F.) Kemer
k. (bağla-) 122b/4 [=1]

kemgūşt-şud (F.) Metinde b/t/d ünsüzlerinin iki sakinden sonra geldiğinde düşmesi örneği
k. 25b/11 [=1]

kemraḳ (F.+T.) Daha az
k. 3b/7, 11b/4, 92b/12, 109a/11 [=4]

kėng Geniş
k. 139a/2 [=1]

kenāre (F.) Kenar
k. (ḳıl-: kenara çekilmek, uzak durmak) 161b/2, 161b/7 [=2]

kent (Sogd.) İlçe, köy
k. 172b/7 [=1]

kėrek Gerek, gerekli
k. 35a/7, 35a/7, 68b/1, 68b/1, 68b/1, 68b/1, 69a/2, 69a/2, 69a/6, 69a/6, 69b/5, 69b/5, 69b/7, 69b/7, 84a/4, 84a/5, 105b/13,

105b/13, 115a/8, 144a/13, 144a/13

k. (aġaç urmaḳ kėrek) 136b/5

k. (bilmek) 12a/2, 100a/9

k. (bilmek kėrek) 11b/1

k. (bilse) 136b/8

k. (ḳılsa) 136b/8

k. (ḳurutmaḳ) 57a/5

k. bolmasa 172b/7

k. bolsa 82a/9, 82a/9, 155b/8, 155b/8, 163a/11

k. bolsa (baş) 163a/12

k. bolsa (ol ḳuyaş) 163a/11

k. bolsa (yār-ı ḫoş) 163a/13

k. turur 172a/3

k.+tür 68b/11, 68b/11, 144a/6, 144a/6, 172b/12

k.+tür (yār) 43a/5

k.+tür (yār-ı vefā-dār) 43a/5 [=45]

kerem (A.) Cömertlik; merhamet, lutuf

k. 146a/7

k. (ėt-) 88a/5

k. (ėyle-) 53b/5, 54b/3, 63b/6, 69a/10, 97a/2, 137a/8, 144b/2

k. (ḳıl-) 42b/6, 44a/10, 53b/1, 53b/9, 54a/8, 55a/5, 55a/8, 63b/3, 69b/10, 85b/12, 86a/2, 86a/5, 88a/7, 89b/1, 138a/13, 167a/1, 167a/11, 167b/8

k. (luṭf u kerem ḳıl-) 124b/3

k. birle 53b/11

k.+ile 123b/8

k.+in 96b/9 [=31]

kės- Kesmek

k.-ti 170b/6

k.-ti (ḥayāt naḫlını kės-) 162a/3 [=2]

kesb (A.) Kazanmak, edinmek

k. (ėt-) 115a/10

k. (ḳıl-) 74a/1, 146a/5 [=3]

kėsek (Toprak) parçası

k. 172b/7 [=1]

kėt- Gitmek

k.-e alman 82a/2, 90b/13, 173a/2

k.-er 172b/8

k.-er (maḥal) 69a/8

k.-ey 83a/4, 83a/7, 164b/6

k.-ey mėn (başım alıp) 38b/13

k.-ey mėn (başım alıp kėt-) 120b/13

k.-eyin 142b/9, 163b/13

k.-eyin (baş alıban kėt-) 72b/6, 145b/6

k.-eyin (başımnı alıp kėt-) 64a/13, 64b/2

k.-ge mėn 146a/6

k.-geni (bahār) 162a/7

k.-gümdür (başım alıp) 38b/11

k.-gümdür (başım alıp kėt-) 120b/11

k.-iptür 31b/4, 104b/12

k.-ti 31b/12, 105a/12, 139b/8

k.-ti (t/d nöbetleşmesi örneği) 23b/7

k.-ti (kėtti: sonu meksur fiilin görülen geçmiş zaman yazımı örneği) 23b/8

k.-ti (yâ elif ses hadisesi: kėtti ol ay: *fā'ilātün* vezni örneği) 24a/5

k.-ti ėse 44a/10, 89b/1, 167b/8

k.-tim 118a/6 [=32]

kėtmek Gitmek

k. 119b/6 [=1]

kėtür- Getirmek

k. 38b/6, 38b/9, 39a/4, 39a/6, 41b/6, 77b/5, 80b/10, 93b/1, 110a/11, 110b/1, 110b/5, 114a/1, 148b/13 [=13]

kėtürme- Getirmemek

k.-nĝ 164a/8 [=1]

kevkeb (A.) Yıldız

k. 65a/8, 120a/10 [=2]

kevneyn(A.) İki dünya

k. (ṣafḥa-i kevneyn) 59a/9 [=1]

kevşer(A.) Cennette bir nehir veya havuz

k. 73b/12

k. (ėyle-) 73b/12

k. (ṭaraf-ı çeşme-i kevşer) 65a/9 [=3]

kėz- Gezmek

k.-dim (cehān kėzdim: mīzān örneği) 22b/5 [=1]

kėzmek Gezmek

k. 109b/12 [=1]

ḳıble (A.) Kıble

ḳ. 171a/5

ḳ. yaṅglıġ 171a/5 [=2]

ḳıl Kıl

ḳ. 115a/9

ḳ.+dın 140a/3 [=2]

ḳıl- Yardımcı fiil, yapmak

ḳ. 31a/6, 50b/12, 64b/10, 64b/10, 75a/4, 120b/1, 124b/3

ḳ.- (‘aṭa) 31a/6

ḳ.- (‘azm) 140a/10

ḳ.- (āmāde) 121b/8

ḳ.- (āvāre) 80a/7

ḳ.- (andaḳ) 118a/8

ḳ.- (bes) 50a/10

ḳ.- (bī-ḫabar) 121b/9

ḳ.- (cefā) 92a/6, 128a/1

ḳ.- (cezm) 140a/11

ḳ.- (çāre) 80a/7

ḳ.- (devā) 54a/8, 54b/3, 55a/5, 67b/4, 67b/7, 67b/9, 74b/2, 88b/8, 123b/8

ḳ.- (güẕer) 17a/8, 17a/9, 17a/10, 17a/11, 17a/12, 39a/2, 42b/10, 71a/8, 71b/9, 72a/6, 73a/5, 73a/13, 144b/11

ḳ.- (güẕerī) 63b/6, 64b/8, 142a/2, 142b/11

ḳ.- (ḫalāṣ) 153b/6

ḳ.- (ḫoş) 142b/11

ḳ.- (ḫ^{v}ās) 153b/6

ḳ.- (ḳara ger aḳ ḳıl-) 118a/8

ḳ.- (kem) 50a/1

ḳ.- (kerem) 63b/3, 85b/12, 86a/2, 138a/13

ḳ.- (mėni tofraḳ ḳıl-) 118a/7

ḳ.- (mihr ü vefā) 54b/3, 123b/8

ḳ.- (muḥterem) 85b/12, 86a/2, 86a/5, 88a/7, 167a/1, 167a/11

ḳ.- (müstaġraḳ) 118a/7

ḳ.- (naẓar) 17a/8, 17a/9, 17a/10, 17a/11, 17a/12, 36b/1, 39a/2, 42b/10, 71a/8, 71b/9, 72a/6, 73a/5, 73a/13, 144b/11

ḳ.- (naẓarī) 63b/6

ḳ.- (nevā-yı rāst) 131a/8

ḳ.- (nezzāre) 140a/1

ḳ.- (raḥm) 50a/12, 50b/12

ḳ.- (şād) 26a/10, 40b/8, 121a/4

ḳ.- (şükr) 130b/4

ḳ.- (ṭalaḳ) 28b/2

ḳ.- (teraḥḥum) 110a/3, 127b/13

ḳ.- (terk-i cefā) 74b/13, 75a/4

ḳ.- (vefā) 54a/8, 55a/5, 67b/4, 67b/7, 67b/9, 74b/2, 74b/13, 83a/2, 88b/8, 92a/6, 124b/3

ḳ.- (yād) 26a/10, 40b/8, 121a/4

ḳ.-a alman (taḥammül) 136b/1

ḳ.-a almas 29a/6, 30a/13, 105a/4
ḳ.-a kör- (devā) 67b/1, 69b/2
ḳ.-a kör- (ḫaẕer) 161a/8
ḳ.-a kör- (vefā) 67b/1, 69b/2
ḳ.-a kör- 16a/5, 16a/6
ḳ.-a sėn (cefā) 16a/5, 16a/6, 67a/3, 67a/7, 67b/1, 67b/4, 67b/7, 67b/9, 69b/2, 143b/6
ḳ.-a sėn (devā) 67a/3, 67a/7, 143b/6
ḳ.-adur (cefā) 57b/9, 124b/9
ḳ.-adur (cevr ü cefā) 57b/6, 124a/9
ḳ.-adur (devā) 67a/11
ḳ.-adur (ḫaṭā) 67a/11
ḳ.-adur (hecrī) 136b/7
ḳ.-adur (hevā) 153b/7
ḳ.-alıñg (beyān) 10a/3, 22a/8
ḳ.-ay 51b/13, 51b/13, 51b/13, 51b/13, 52a/3, 52a/3, 52a/3, 52a/3, 54a/12, 69a/2, 69a/6, 77b/10, 77b/10, 81b/7, 82b/10, 119a/3, 119a/3, 119a/4, 119a/4, 122b/6, 131a/5, 144a/6, 144a/13, 146b/13, 163b/13
ḳ.-ay (fikr) 123b/4
ḳ.-ay (güẕerī) 70a/8
ḳ.-ay (i‘lām) 172a/9
ḳ.-ay (naẓarī) 70a/8
ḳ.-ay (nė ḳılay) 109b/6
ḳ.-ay (nė ḳılay ve yıḳılay) 2a/1
ḳ.-ay (ṣabr) 56a/2, 124b/5
ḳ.-ay (sa‘y u ihtimām) 171b/8
ḳ.-ay (tamām) 171b/8
ḳ.-ay (taẓallum) 52a/8, 53b/3, 124a/12
ḳ.-ay (vefā) 55b/11, 56a/2, 124b/5
ḳ.-ay mėn 68b/11
ḳ.-ay mėn (ṣabr) 55b/11
ḳ.-ayın 66b/8, 66b/8, 75b/9, 75b/9, 75b/11, 83a/4, 83a/7, 85a/8, 164b/6
ḳ.-ayın (nė ḳılayın ve yıḳılayın) 2a/3
ḳ.-dı 32a/8, 43a/11, 152b/8
ḳ.-dı (‘adem) 167b/10
ḳ.-dı (‘alem) 83a/9, 167b/9
ḳ.-dı (fānūs-ı ḫayāl) 128a/5
ḳ.-dı (ḫam) 97a/8

ḳ.-dı (ḫ^{v}ār) 75b/9, 76b/2
ḳ.-dı (intiẓār) 60a/8, 133a/8
ḳ.-dı (ḳan) 109b/1
ḳ.-dı (kerem) 44a/10, 89b/1, 167b/8
ḳ.-dı (muḥterem) 44a/10, 89b/1, 167b/8
ḳ.-dı (mürāca'at) 37a/13
ḳ.-dı (müşkīn) 150a/1
ḳ.-dı (nā-tüvān) 60a/8, 133a/8
ḳ.-dı (perveriş) 131b/5
ḳ.-dı (revān) 109b/1
ḳ.-dı (terk-i muḥabbet) 127b/1
ḳ.-dı (yād) 120a/1, 120a/6
ḳ.-dı (yaman) 109b/1
ḳ.-dı (ẓāhir) 141b/2, 171a/1
ḳ.-dı (zār) 75b/9, 76b/2, 77a/4, 148a/11
ḳ.-dılar (i'tibār) 3b/4
ḳ.-dım 96a/4, 129b/8
ḳ.-dım (mülāḳāt) 37a/12
ḳ.-dım (naẓm) 171a/13
ḳ.-dım (taḳṭī') 101a/6
ḳ.-dım (yaman) 52a/12, 111b/2
ḳ.-dıñg (dīvāne) 115b/3
ḳ.-dıñg (mu'temed) 161b/13
ḳ.-dıñg (naẓar ḳaṭ'ı) 109b/10
ḳ.-dıñg (red) 161b/13
ḳ.-dıñg (sefer 'azmini ḳıl-) 109b/10
ḳ.-duḳ (iḥtiṣār) 10a/1
ḳ.-ġa sėn (āsān) 132b/4
ḳ.-ġa sėn (ḳan) 132b/2
ḳ.-ġa sėn (perīşān) 132b/2
ḳ.-ġa sėn (yėr birle yeksān ḳıl-) 132b/3
ḳ.-ġa sėn (żabṭ) 171b/5
ḳ.-ġalı (çāk) 128a/8
ḳ.-ġan 78b/11
ḳ.-ġanlarġa (müṭāla'a) 100b/7
ḳ.-ġay 171b/9
ḳ.-ġay (māyil) 149b/12
ḳ.-ġay biz (cüst ü cū) 52b/1
ḳ.-ġay biz (güft ü gū) 52b/1
ḳ.-ġay ėdi 69a/4, 69a/4
ḳ.-ġay ėrdim (cā) 132a/1
ḳ.-ġay mu (teraḥḥum) 40b/10, 121a/6
ḳ.-ġay sėn (cefā) 141b/4
ḳ.-ġay sėn (du'ā) 141b/7
ḳ.-ġay sėn (ḫaṭā) 141b/5

ḳ.-ġay sėn (revā) 141b/6
ḳ.-ġay sėn (sefer) 130b/6
ḳ.-ġay sėn (terk-i cefā) 75a/2
ḳ.-ġay sėn (vefā) 75a/2, 141b/4
ḳ.-ġaylar (kenāre) 161b/7
ḳ.-ġaylar (neẕāre) 161b/6
ḳ.-ġaylar (pāre pāre) 161b/6
ḳ.-ġaylar (ziyāda) 27b/12
ḳ.-ġıl 164a/2
ḳ.-ġıl (devā) 55a/8
ḳ.-ġıl (güẕer) 42b/6, 72a/13, 72b/2
ḳ.-ġıl (ḥaẕer) 171a/6
ḳ.-ġıl (muḥterem) 60b/10
ḳ.-ġıl (naẓar) 42b/6, 72a/13, 72b/2, 171a/5
ḳ.-ġıl (şerḥ) 88b/10
ḳ.-ġıl (vefā) 55a/8, 68a/11, 68a/11, 88b/6, 143a/12, 143a/12, 167a/13
ḳ.-ġu dėktür (māyil) 59a/10
ḳ.-ġu dėktür (menzil) 59a/10
ḳ.-ġusı (bī-ḳarār) 79b/5
ḳ.-ġusı (dil-figār) 79b/5
ḳ.-ıban (‘arbede) 97b/2
ḳ.-ıban (ḳadem) 72b/6, 145b/6
ḳ.-ın̂gız 170b/1
ḳ.-ın̂gız (vefā) 170b/1
ḳ.-ıp 6a/5, 6a/10
ḳ.-ıp (‘iṣyān) 108b/10
ḳ.-ıp (āşkār) 129a/7
ḳ.-ıp (azm cezm) 37a/9
ḳ.-ıp (ba’de) 162a/2
ḳ.-ıp (çengī) 39a/4
ḳ.-ıp (du‘ā) 82b/2
ḳ.-ıp (fidā) 78b/11
ḳ.-ıp (güẕer) 41a/7, 42b/4, 69b/10, 121b/1
ḳ.-ıp (ısḳāṭ) 6b/3
ḳ.-ıp (iḫtirāz) 92b/7
ḳ.-ıp (kenāre) 161b/2
ḳ.-ıp (kerem) 42b/6, 69b/10, 86a/5, 88a/7, 167a/1, 167a/11
ḳ.-ıp (luṭf) 56b/12, 69b/12, 85a/8
ḳ.-ıp (luṭf u kerem ḳıl-) 53b/9, 54a/8, 55a/5, 55a/8, 124b/3
ḳ.-ıp (muḳarrar) 76a/5, 139a/9
ḳ.-ıp (naẓar) 41a/7, 42b/4, 86a/5, 88a/7, 121b/1, 167a/1, 167a/11

ḳ.-ıp (neẓāre) 161b/2
ḳ.-ıp (sāz) 39a/6, 110b/1, 110b/5
ḳ.-ıp (taʿẓīm) 137a/4
ḳ.-ıp (taḳsīm) 139a/12
ḳ.-ıp (taḳṭīʿ) 101a/4
ḳ.-ıp (teemmül) 101a/6
ḳ.-ıp (terkīb) 3b/3
ḳ.-ıp bolmas (taṣavvur) 26b/7
ḳ.-ıp sėn (cā) 42a/13
ḳ.-ıp sėn (kön̄gül kāşāneside cā ḳıl-) 114a/8
ḳ.-ıp sėn (māvī) 114a/8
ḳ.-ıp sėn (mevā) 42a/13
ḳ.-ıp turayın (duʿā) 163b/6
ḳ.-ıptur (bī-ḳarār) 79b/2, 153b/9
ḳ.-ıptur (bir yan ėgri ḳıl-) 155b/5
ḳ.-ıptur (dil-figār) 79b/2, 153b/9
ḳ.-ıptur (ḫaste-ḥāl) 89a/2, 167b/3
ḳ.-ıptur (ḫᵛār) 76b/5
ḳ.-ıptur (isnād) 22a/3
ḳ.-ıptur (muḥāl) 89a/2, 167b/3
ḳ.-ıptur (naẓm) 171a/12
ḳ.-ıptur (ṭavr-ı rābiʾī) 166b/4
ḳ.-ıptur (yār) 79b/7
ḳ.-ıptur (ẓāhir) 166a/11
ḳ.-ıptur (zār) 76b/5, 79b/7
ḳ.-ıptur mėn (niyyet) 171b/7
ḳ.-ıpturlar 16a/2
ḳ.-ıpturlar (iʿtibār) 2a/3, 2b/9, 3a/13, 26a/7
ḳ.-ıpturlar (muḳarrar) 47a/2, 76a/4, 139a/8
ḳ.-ıpturlar (müsemmen) 12b/9
ḳ.-ıpturlar (resm) 13a/5, 16b/1, 20b/1, 47a/12
ḳ.-ıpturlar (riʿāyet) 109a/12
ḳ.-ıpturlar (tetebbuʿ) 125a/12
ḳ.-ıpturlar (vazʿ) 47a/11
ḳ.-ıpturyėttinçi 137b/2
ḳ.-maḳta (iżāfet) 23a/8
ḳ.-maḳta (nekre) 23a/10
ḳ.-mas (devā) 68a/2
ḳ.-mas (istiʿmāl) 18a/11, 19b/10, 73b/3, 83b/11, 83b/13
ḳ.-mas (teraḥḥum) 52a/8, 53b/3, 124a/12
ḳ.-mas (vefā) 68a/2, 139b/4

ḳ.-mas (yādım) 108a/12
ḳ.-mas mu sėn 68b/12, 68b/12
ḳ.-mas mu sėn (güẕerī) 144a/2
ḳ.-mas mu sėn (naẓarī) 144a/2
ḳ.-masıġa (ḳılur u ḳılmasıġa) 172a/12
ḳ.-may 127b/1
ḳ.-may (kem) 38b/11
ḳ.-may (ri‘āyet) 139b/10, 140a/6, 140a/9
ḳ.-may sėn 69a/12, 69a/12
ḳ.-may sėn (fikrimni) 71a/3
ḳ.-may sėn (güẕer) 75a/10, 75a/10
ḳ.-may sėn (güẕerī) 67a/9
ḳ.-may sėn (kem) 120b/11
ḳ.-may sėn (naẓarī) 67a/9
ḳ.-maydur (raḥm) 85a/8, 86a/9
ḳ.-mış (birge on) 129b/11
ḳ.-mış (żāyi‘) 96a/6
ḳ.-mış bolġaylar (‘aṭf) 25a/12
ḳ.-mış bolġaylar (kem) 12a/6, 12a/8
ḳ.-mış bolġa sėn (āzād) 94b/8
ḳ.-mışlar (ḳaranġu) 163b/1
ḳ.-sa (bī-ḳarār) 77b/10, 78a/2
ḳ.-sa (cefā) 63a/4
ḳ.-sa (devā) 91a/9, 91a/13
ḳ.-sa (dil-figār) 77b/10, 78a/2
ḳ.-sa (feryād) 94a/6
ḳ.-sa (fiġān) 95a/1, 122b/1
ḳ.-sa (ḫ^{v}ār) 76a/9
ḳ.-sa (ḳalem) 140a/3
ḳ.-sa (ḳaṣd-ı mevżi‘ī) 171b/13
ḳ.-sa (fetha alamati hâ telaffuzu için, ḳılsa vefā: *müfte‘ilün* vezninde örnek) 24b/8
ḳ.-sa (kāmrānlıġ) 129b/1
ḳ.-sa (libās) 150a/4
ḳ.-sa (naẓar) 141a/13, 162b/12, 170b/12
ḳ.-sa (şāhlıḳ) 152b/13
ḳ.-sa (vefā) 63a/4, 91a/9, 91a/13
ḳ.-sa (ẓulm) 129a/8
ḳ.-sa (zār) 76a/9
ḳ.-sa bolġay (ḳıyās) 72a/3, 145a/13

ḳ.-sa bolġay (libās) 145a/13
ḳ.-sa bolġay (libās ḳılsa) 72a/3
ḳ.-sa bolġay (taṣavvur) 26b/2
ḳ.-sa bolġay (taṣavvur ḳılsa bol-) 26b/4
ḳ.-sa bolur 26b/10
ḳ.-sa bolur (cem‘) 22a/7, 93b/13, 94a/2, 94a/3, 94a/5, 137a/12
ḳ.-sa kėrek 136b/8
ḳ.-saḳ 137a/10
ḳ.-saḳ (kem) 118a/12, 119a/6
ḳ.-saḳ (taṣavvur) 26b/6
ḳ.-salar (‘aṭf) 25a/12
ḳ.-salar (isti‘māl) 84a/5
ḳ.-salar (naḳl) 24a/2
ḳ.-sam (du‘ā) 39b/1
ḳ.-sam (edā) 162a/11
ḳ.-sam (fidā) 162a/11
ḳ.-sam (gūş) 130b/1
ḳ.-sam (vefā) 39b/1
ḳ.-sanġ (devā) 67b/11, 162a/2
ḳ.-sanġ (ġażab) 108b/11
ḳ.-sanġ (sefer) 131a/3
ḳ.-sanġ (vefā) 67b/11, 162a/2
ḳ.-sanġız (cevr) 170b/1
ḳ.-sanġız (evlā) 172a/13
ḳ.-sek (taṣavvur) 26b/3
ḳ.-sun (edā) 172b/3
ḳ.-sun (ḳażā) 172b/3
ḳ.-up (peydā) 16b/13
ḳ.-ur 127a/13, 140b/5, 146a/7
ḳ.-ur (āşām) 109a/9
ḳ.-ur (bī-ḳarār) 79a/8, 79a/10
ḳ.-ur (cefā) 44a/2, 56a/2, 57b/4, 83a/4, 91b/2, 91b/6, 91b/8, 91b/10, 124b/5, 164b/6
ḳ.-ur (cefā cevr) 124b/5
ḳ.-ur (cevr) 55b/11, 55b/11, 56a/2, 57b/13, 83a/7
ḳ.-ur (cevr ü cefā) 119a/12
ḳ.-ur (dil-figār) 79a/8, 79a/10
ḳ.-ur (dūd) 78a/11
ḳ.-ur (fikrimni) 52b/11, 54a/12, 122b/6
ḳ.-ur (gül-zār u çemen) 42b/2
ḳ.-ur (ḫaste-ḥāl) 83a/11, 89a/10

ḳ.-ur (ḫᵛār) 76b/7, 76b/9, 77a/6, 81b/5, 148b/2, 154b/8

ḳ.-ur (iḫtiyār) 84a/13

ḳ.-ur (ḳabūl) 24b/2

ḳ.-ur (ḳılur u ḳılmasıġa) 172a/12

ḳ.-ur (kem) 39b/1

ḳ.-ur (kerem) 53b/1

ḳ.-ur (kesb) 74a/1, 146a/5

ḳ.-ur (mesḥ) 172b/4

ḳ.-ur (muḥāl) 83a/11, 89a/10

ḳ.-ur (nāle) 50a/12, 51a/2

ḳ.-ur (raḥm) 57b/13

ḳ.-ur (revşen) 109a/5

ḳ.-ur (seferāne) 172a/8

ḳ.-ur (sitem) 39b/1

ḳ.-ur (vaṭan) 42b/2

ḳ.-ur (vefā) 3a/2, 3a/3, 15a/6, 15b/1, 38b/1, 44a/2, 57b/4, 61b/4, 91b/2, 91b/6, 91b/8, 91b/10, 110a/8, 139b/4

ḳ.-ur (ya) 139b/3

ḳ.-ur (yār) 81a/12, 154b/2

ḳ.-ur (yalav) 162b/9

ḳ.-ur (zār) 29b/4, 76b/7, 76b/9, 77a/6, 81a/12, 81b/5, 148b/2, 154b/2, 154b/8

ḳ.-ur bolsan͡g 131a/2

ḳ.-ur bolsan͡g (āşnālıġ) 131a/2

ḳ.-ur mėn (peyvest) 98a/7

ḳ.-ur mu 29a/10, 29b/2, 30b/2

ḳ.-ur mu (vefā) 105a/8

ḳ.-ur sėn 104a/12, 120b/13

ḳ.-ur sėn (bī-dād) 30a/11

ḳ.-ur sėn (cefā) 31a/8, 74b/2, 83a/2

ḳ.-ur sėn (köp) 38b/13

ḳ.-uram (ḳulluḳ u ḫidmet) 45b/12, 46a/4, 46a/8, 58a/10

ḳ.-urda (taḳsīm) 76a/7, 148a/1

ḳ.-urda (taḳṭī‘) 26a/1

ḳ.-urlar 7b/1

ḳ.-urlar (baḥs̱) 22a/11

ḳ.-urlar (bedel değiştir-, denkleştir-) 5b/12

ḳ.-urlar (ebyāt īrād) 2b/2

ḳ.-urlar (ıṭlāḳ) 22a/9

ḳ.-urlar (isti‘māl) 18a/12, 27a/4, 27b/9, 73b/4

ḳ.-urlar (mīzān) 22a/12, 22b/3

ḳ.-urlar (naḳl) 5a/7, 5b/2, 5b/5, 6a/10, 6a/13, 6b/12

ḳ.-urlar (resm) 13a/9

ḳ.-urlar (ri‘āyet) 139a/13

ḳ.-urlar (taḳsīm) 133a/3, 133a/6, 133a/10 [=616]

ḳılıl- Yapılmak, edilmek

ḳ.-dı (iktifā) 92b/8

ḳ.-dı (iltizām) 37b/9

ḳ.-ġay (iktifā) 28a/2

ḳ.-ıp ėrdi (ḫayāl) 100b/11 [=4]

ḳılın- Yapılmak, edilmek

ḳ.-dı (farḳ) b98a/9

ḳ.-dı (iltizām) 27b/13, 99a/7

ḳ.-ıptur (kem) 137b/1

ḳ.-ıptur (ri‘āyet) 140a/13, 140b/4, 140b/7

ḳ.-sa 109a/12 [=8]

ḳılma- Yapmamak, etmemek

ḳ.- (‘ayb) 150a/5

ḳ.- (bī-devlet) 131a/3

ḳ.- (cefā) 14a/11, 14a/12, 14a/13, 30b/11, 88b/6, 167a/13

ḳ.- (cevr ü cefā) 54b/11, 123b/10

ḳ.- (cevr ü sitem) 53b/5, 54b/3, 123b/8

ḳ.- (dil-efgār) 43b/6, 43b/6, 44b/2

ḳ.- (güẕer) 119b/3

ḳ.- (ḳan) 119b/4

ḳ.- (külbe-i aḥzān) 119b/3

ḳ.- (vābeste) 119a/1

ḳ.- (zār) 92a/2, 173b/2

ḳ.-dı 29a/1, 29a/1, 72a/8, 145b/3, 167a/5, 167a/5

ḳ.-dı (çāre) 29b/6

ḳ.-dı (devā) 87b/6, 87b/8, 87b/11, 88a/10, 88a/12, 88b/2, 167a/9

ḳ.-dı (eṣerī) 86b/2

ḳ.-dı (kem) 74a/11

ḳ.-dı (meyl) 6

ḳ.-dı (naẓarī) 86b/2

ḳ.-dı (vefā) 87b/6, 87b/8, 87b/11, 88a/10, 88b/2, 167a/9

ḳ.-dı (yār) 41b/11

ḳ.-dıṉg 132b/11

ḳ.-dıṉg (devā) 28b/8

ḳ.-dıṉg (gevher-efşān) 127b/5

ḳ.-dıṉg (ḳan) 127b/5

ḳ.-dıṉg (vefā) 28b/8

ḳ.-ġan 78b/11

ḳ.-ġandur (müṭāla‘a) 22a/3

ḳ.-ġay (ḳabūl) b98b/4

ḳ.-ġay (meyl) 131b/9

ḳ.-ġay ėrdi (heves) 131b/13

ḳ.-ġıl 132b/11

ḳ.-ġıl (āşnālıḳ) 131a/2

ḳ.-ġıl (cevr ü cefā) 52a/6

ḳ.-ġıl (cüdālıḳ) 131a/2

ḳ.-ġıl (nāle) 108b/8

ḳ.-ġıl (pāmāl) 59b/14, 129b/9

ḳ.-ġıl (yamanlıġ) 132b/11

ḳ.-ġıl (yara) 52a/6

ḳ.-mış bolġaylar (ziyāda) 12a/4

ḳ.-sa (naẓar) 140a/4

ḳ.-salar (i‘tibār) 16a/4

ḳ.-sam (terk) 163a/6

ḳ.-sanğız (ḫaṭā) 113b/11 [=71]

ḳılmaġlıġ Yapma, etme → ḳılmaġlıḳ

ḳ.+dur 5a/4, 5a/8, 5a/11, 5a/13, 5b/3, 5b/6, 5b/8, 8a/4, 8a/6

ḳ.+dur (ziyāda) 8a/8, 8a/10 [=11]

ḳılmaġlıḳ Yapma, etme → ḳılmaġlıġ

ḳ.+dur 5b/11, 6b/3

ḳ.+dur (ısḳāṭ) 5b/13 [=3]

ḳılmaḳ Yapmak, etmek

ḳ. 109a/7

ḳ. (ḫidmet) 153b/4

ḳ. bolmas 117b/11

ḳ. bolmas (bitik sevād ḳılmaḳ: yazı yazmak) 117b/12

ḳ. bolmas (i‘timād) 117b/11

ḳ. bolmas (mīdād) 117b/12

ḳ.+dur 4b/9

ḳ.+ḳa 166b/8

ḳ.+nıñğ (i‘tibār) 2b/12 [=9]

ḳıpḳızıl Kıpkızıl

ḳ. 130b/12 [=1]

ḳır- Kırmak

ḳ.-ġan ėrmiş 162b/3 [=1]

ḳırḳ Kırk (40)

ḳ. 11a/5 [=1]

ḳırḳ ėkki Kırk iki (42)

ḳ. 99a/8 [=1]

ḳırḳ tört Kırk tört (44)

ḳ. 106a/5

ḳ.+tür 4b/12 [=2]

ḳırḳ üç Kırk üç

ḳ. 11b/1 [=1]

ḳıṣaṣ (A.) Kıssalar

ḳ. (t) 100a/10 [=1]

ḳısḳa Kısa

ḳ. 162b/7 [=1]

ḳısm (A.) Bölüm

ḳ.+da 47a/5 [=1]

ḳış Kış (mevsimi)

ḳ. 40b/5, 111b/5, 118a/3

ḳ.+ta 118a/4 [=4]

ḳıṭ‘a (A.) Aynı vezinde ikinci ve dördüncü mısraları kafiyeli, dört mısradan ibaret nazım parçası

k. 11b/7

k. dėk 139b/9 [=2]

ḳıya Keskin

ḳ. (ḳıya baḳmaḳları) 109a/1

ḳ. (ḳıya ḳıya baḳış) 162a/3, 162a/3 [=3]

ḳıyāmetī(A.+F.) Bir kıyamet

ḳ. 163b/12 [=1]

ḳıyās (A.) Karşılaştırma, mukayese etme

ḳ. (ḳıl-) 72a/3, 145a/13 [=2]

ḳıyāssız(A.+T.) Denk tutmama, karşılaştırmaksızın

ḳ. 79a/5 [=1]

ḳızar- Kızarmak

ḳ.-dı 162a/4 [=1]

ḳızıl Kızıl

ḳ. 161b/1

ḳ. (mu‘anber) 54a/6 [=2]

ki (F.) Ki (Bağlaç)

k. 12a/6, 29a/13, 30b/9, 31b/12, 34b/11, 42a/7, 43a/13, 43b/12, 43b/12, 44a/2, 44a/2, 52a/12, 56a/5, 56a/11, 57a/3, 58a/10, 60a/10, 61a/3, 62a/4, 62b/13, 63a/4, 63a/4, 63b/9, 64b/5, 66a/13, 71a/11, 72a/3, 74b/8, 75a/12, 75b/3, 76a/13, 76a/13, 82b/8, 82b/10, 83a/13, 84a/13, 86a/11, 89a/4, 89b/9, 89b/9, 89b/11, 89b/11, 89b/13, 89b/13, 90a/2, 90a/2, 90a/4, 90a/4, 94b/8, 94b/10, 95a/8, 95b/1, 95b/13, 95b/13, 96b/9, 97a/10, 97a/10, 97b/2, 97b/12, 98a/11, 99a/3, 104a/1, 105a/12, 105b/3, 108b/2, 108b/8, 109a/1, 109a/8, 109a/8, 109b/5, 110a/3, 110b/9, 110b/9, 111b/1, 111b/2, 111b/6, 112b/11, 113a/4, 113b/1, 113b/9, 115a/5, 116a/1, 118b/8, 119b/12, 122a/13, 127b/8, 127b/12, 128a/1, 128b/9, 129a/11, 129a/13, 129b/5, 130a/5, 130b/1, 130b/8, 130b/12, 131a/9, 131b/8, 132a/2, 132a/7, 132a/8, 132a/10, 136b/1, 136b/2, 136b/3, 136b/5, 136b/6, 136b/6, 136b/10, 137a/4, 139b/4, 139b/5, 139b/13, 141a/8, 143a/4, 145a/4, 145a/13, 146b/5, 146b/12, 146b/13, 147b/5, 148b/6, 148b/8, 149b/13, 152b/7, 152b/8, 153a/1, 153a/8, 155b/5, 155b/5, 155b/6, 161a/8, 161a/9,

161b/3, 161b/4, 161b/4, 161b/6, 161b/9, 161b/10, 161b/11, 161b/11, 161b/12, 161b/13, 162a/1, 162a/4, 162a/5, 162b/9, 162b/9, 162b/11, 162b/13, 163a/9, 163a/10, 163b/2, 163b/13, 164a/3, 164a/4, 164a/7, 164a/7, 164a/8, 164a/10, 165a/1, 165a/3, 166a/3, 166a/4, 166b/6, 171b/3, 171b/7, 171b/7, 171b/9, 172a/5, 172a/6, 172b/4

k. (ėyle ki) 97a/8, 97b/6

k. (hāsının öylenmesi) 25a/3

k.+ni (sonda ha örneği açıklaması) 24b/11 [=176]

kibi Gibi (Benzerlik bildiren son çekim edatı)

k. 128a/8

k. (bülbül) 131a/8

k. (cennet) 40b/5, 111b/5

k. (gedā) 164a/1

k. (gül) 55a/10, 97b/6, 131b/3

k. (it) 166b/10

k. (ḳāmet-i raʻnā) 131a/12

k. (ḳuyaş) 162a/5

k. (kögsüm) 113b/4

k. (laʻlin̄g) 119b/4

k. (lāle) 113b/1

k. (mėn) 41b/4, 41b/11, 71a/1, 73b/12, 84a/13, 111b/3, 128b/6, 145a/1

k. (mėnin̄g) 42b/8, 76b/12, 76b/12, 85b/7, 88a/3, 148a/9, 148a/9

k. (mecnūn) 111a/13

k. (ruḫ-ı zībā) 131a/12

k. (sāye) 166b/11

k. (sėn) 39b/3, 41b/11, 44a/5, 62b/3, 104a/13, 117a/2, 130a/12, 132a/10

k. (sėnin̄g) 42b/8, 52b/13, 54a/6, 75a/6, 85b/7, 88a/3, 147b/7

k. (sü) 133b/11

k. (şeydā) 131a/13

k. (zülfün̄g) 119b/4 [=50]

kiçik Küçük

k. 55b/8, 55b/13, 56a/13, 124a/3 [=4]

kifāyet (A.) Yeterlik, iktidar

k.+in̄gni (kehf-i kifāyet) 118b/9 [=1]

ḳīl (A.) Söz, kelâm

k. (ḳāl u ḳīl) 130a/9

k. (ḳīl u ḳāl) 129b/13 [=2]

kim Bağlama zamiri, ki, çünkü v.b.

k. 2a/4, 2a/6, 2a/8, 2a/10, 2b/2, 2b/6, 2b/7, 2b/8, 2b/8, 2b/11, 3a/13, 3b/1, 3b/8, 3b/10, 3b/13, 3b/13, 4a/3, 4a/5, 4a/6, 4a/7, 4a/9, 4a/10, 4a/11, 4b/2, 4b/3, 4b/5, 4b/5, 4b/6, 4b/7, 4b/8, 5a/4, 5a/5, 5a/7, 5a/8, 5a/11, 5a/13, 5b/2, 5b/3, 5b/6, 6a/11, 8b/11, 9b/11, 9b/12, 9b/12, 11b/1, 11b/3, 11b/6, 11b/9, 12a/1, 12a/1, 12a/2, 12a/3, 12a/5, 12a/6, 12a/7, 12a/8, 12a/10, 12a/13, 13a/2, 13a/3, 13a/6, 13a/7, 13a/10, 13a/13, 13b/2, 13b/3, 13b/3, 14a/1, 14a/2, 14a/5, 14a/6, 14a/8, 14a/8, 14b/4, 14b/6, 14b/6, 15a/1, 15a/1, 15a/2, 15a/4, 15a/6, 15a/6, 15b/1, 15b/1, 15b/3, 15b/4, 15b/6, 15b/7, 16a/2, 16a/3, 16b/3, 16b/8, 16b/8, 16b/9, 16b/10, 17a/2, 17a/3, 17a/4, 17a/6, 17b/1, 18a/1, 18a/2, 18a/3, 18a/4, 18a/5, 18a/6, 18a/7, 18a/8, 18a/9, 18a/12, 18b/5, 19a/5, 19a/6, 19a/7, 19a/7, 19a/8, 19a/9, 19a/12, 19a/13, 19a/13, 19b/3, 19b/6, 19b/8, 19b/9, 19b/11, 20b/2, 20b/5, 20b/5, 20b/6, 20b/7, 20b/8, 20b/9, 20b/10, 20b/11, 20b/12, 20b/13, 21a/1, 21a/2, 21a/3, 21a/4, 21a/5, 21a/6, 21a/7, 21a/8, 22a/6, 22a/7, 22a/8, 22a/12, 22b/2, 22b/3, 22b/7, 22b/8, 22b/9, 22b/9, 22b/12, 22b/13, 23a/1, 23a/1, 23a/2, 23a/5, 23a/6, 23a/7, 23a/9, 23a/10, 23a/12, 23b/2, 23b/4, 23b/5, 23b/6, 23b/9, 23b/10, 23b/12, 24a/2, 24a/3, 24a/5, 24a/6, 24a/7, 24a/9, 24a/11, 24b/1, 24b/1, 24b/3, 24b/4, 24b/11, 25a/2, 25a/5, 25a/6, 25a/9, 25a/9, 25a/9, 25a/11, 25a/13, 25b/1, 25b/2, 25b/4, 25b/4, 25b/7, 25b/9, 25b/10, 25b/11, 25b/12, 26a/2, 26a/4, 26a/4, 26a/5, 26a/11, 26a/13, 26b/1, 26b/2, 26b/3, 26b/4, 26b/8, 26b/10, 26b/12, 26b/12, 27a/2, 27a/3, 27a/5, 27a/6, 27a/6, 27a/8, 27a/8, 27a/9, 27b/8, 27b/9, 27b/10, 27b/13, 28a/1, 28a/1, 28a/3, 28a/5, 32a/1, 32a/8, 32b/3, 32b/4, 32b/5, 32b/7, 32b/10, 32b/11, 32b/13, 33a/2, 33a/2, 33a/4, 33a/5, 33a/7, 33a/8, 33a/9, 33a/11, 33a/12, 33b/1, 33b/2, 33b/3, 33b/4, 33b/5, 33b/5, 33b/7, 33b/7, 33b/7, 33b/8, 33b/9, 33b/9,

33b/10, 33b/10, 33b/12, 33b/12, 33b/13, 34a/1, 34a/2, 34a/3, 34a/4, 34a/4, 34a/6, 34a/7, 34a/7, 34a/8, 36b/12, 36b/13, 37a/2, 37a/2, 37a/3, 37a/4, 37a/5, 37a/6, 37a/7, 37a/8, 37b/2, 37b/8, 37b/9, 37b/9, 38b/1, 39b/13, 40b/5, 43a/7, 45b/9, 45b/11, 46a/3, 46a/7, 46a/10, 46a/11, 46a/13, 46b/1, 46b/3, 46b/4, 46b/5, 46b/6, 46b/7, 46b/8, 46b/9, 46b/10, 46b/11, 46b/11, 46b/13, 46b/13, 46b/13, 47a/1, 47a/13, 49b/6, 49b/10, 49b/12, 49b/12, 50a/12, 50b/1, 50b/5, 50b/5, 50b/6, 50b/12, 51a/4, 51a/5, 51a/6, 51b/10, 58a/5, 58a/10, 58a/12, 58b/1, 58b/2, 58b/4, 58b/5, 58b/7, 58b/8, 58b/10, 58b/10, 59a/2, 59a/6, 60a/5, 61a/5, 61b/3, 62a/12, 62b/1, 65b/5, 65b/7, 65b/8, 65b/11, 65b/12, 66a/1, 66a/2, 66a/3, 66a/4, 66a/5, 66a/6, 66a/7, 66a/8, 66a/9, 68b/6, 73a/9, 73b/3, 75b/11, 76a/6, 76a/6, 76a/13, 81b/7, 82b/6, 82b/8, 83a/10, 83a/12, 83b/12, 84b/8, 86a/11, 89a/8, 92b/8, 92b/10, 92b/11, 92b/12, 93a/10, 93a/10, 93b/8, 93b/13, 94a/4, 94b/8, 95a/12, 96a/6, 96b/5, 98b/13, 99a/7, 99a/7, 99a/13, b98a/9, b98a/10, b98a/12, b98b/4, 100a/8, 100a/9, 100a/11, 100a/11, 100a/13, 100b/2, 100b/4, 100b/5, 100b/7, 100b/9, 100b/12, 101a/3, 101a/3, 102a/5, 108a/11, 108a/11, 108a/12, 108a/13, 108a/13, 108b/2, 108b/9, 108b/10, 108b/11, 109a/2, 109a/9, 109b/6, 109b/8, 109b/8, 109b/12, 109b/13, 110a/8, 111a/11, 111b/5, 113a/3, 113a/5, 113a/8, 113a/9, 113a/9, 113b/8, 115a/6, 115a/8, 115a/10, 116b/10, 119a/12, 120a/14, 122a/13, 125a/9, 125a/9, 125a/11, 127a/12, 127a/12, 127a/13, 127a/13, 127b/1, 127b/3, 127b/3, 127b/7, 127b/10, 127b/12, 127b/13, 128a/1, 128a/7, 128a/9, 128b/1, 128b/4, 129a/11, 129a/12, 129b/1, 129b/2, 129b/7, 129b/10, 129b/11, 130a/2, 130a/3, 130a/4, 130a/8, 130b/7, 130b/8, 130b/9, 130b/9, 130b/12, 130b/13, 131a/6, 131a/6, 131a/9, 131a/9, 131b/1, 132a/9, 132a/10, 132b/6, 132b/12, 133a/3, 133a/5,

136b/1, 139a/13, 139b/9, 139b/11, 140a/6, 140a/9, 140a/12, 140a/13, 140b/3, 140b/5, 140b/7, 141a/9, 141a/10, 141b/1, 142b/3, 142b/4, 143b/13, 145b/12, 147b/4, 147b/13, 149a/6, 149b/12, 150a/5, 153a/6, 153a/7, 153a/9, 153a/9, 161a/10, 161b/5, 162a/7, 162a/13, 162b/8, 164a/2, 164a/11, 164a/13, 165a/1, 166a/4, 166b/2, 170b/7, 170b/13, 171b/4, 171b/6, 172a/10, 172b/4, 172b/11

k. (bilgil) 1b/1

k. (her ḳaçan kim) 8b/7

k. (her nė kim) 128b/5

k. (hīç kim) 152b/11

k. (nė üçün kim) 84a/2, 93b/7, 125a/11

k.+dedür 3a/1, 110a/8

k.+ge (hīç kim) 152b/8

k.+ninṉ 28a/2 [=547]

kim (1) Kim (Soru zamiri); kimse (Belirsizlik zamiri)

k. 3a/2, 3a/2, 3a/3, 3a/3, 15a/2, 38b/1, 40a/2, 61b/4, 61b/4, 84a/13, 110a/8, 117b/12, 130a/8, 136b/5, 153b/1, 161b/11

k. (her kim) 44a/2, 44a/2, 63a/4, 63a/4

k.+dedür 3a/1, 3a/3, 38b/1, 61b/4

k. durur 3a/3, 38b/1, 61b/4, 110a/8

k. ėrdi 111b/6

k.+ge 95b/13, 95b/13

k.+ni 127b/7, 153b/1

k.+ninṉ (her kim) 37b/8 [=34]

kimse Kimse (Belirsizlik zamiri)

k. 129b/1 [=1]

kir- Girmek

k.-er 4b/6

k.-geç 108a/11

k.-geli (yādımġa) 113a/7

k.-gey mü 108b/5

k.-gil (fenā yolıġa kir-) 153a/1

k.-ip 97a/4

k.-ip (ziḥāf uṣūlġa) 10a/1

k.-sem 108b/10 [=8]

kirpik Kirpik

k.+i dėk (kirpigi) 129a/3

k.+imiznińṉ (kirpigimiznińṉ) 112b/12

k.+ler 97b/12, 161b/3

k.+tin 113b/7 [=5]

kişi Kişi, kimse, insan

k. 29a/6, 29a/6, 29a/10, 29a/10, 29b/2, 29b/2, 30a/13, 30a/13, 30b/2, 30b/2, 40b/5, 41b/11, 41b/11, 71a/1, 76b/12, 76b/12, 80b/1, 82b/6, 85b/9, 91b/10, 91b/10, 93b/5, 96b/3, 96b/9, b98b/4, 100a/8, 104a/13, 105a/4, 105a/4, 105a/8, 105a/8, 108a/13, 111a/13, 111b/3, 111b/5, 117b/12, 130a/3, 130a/3, 130b/7, 132a/4, 145a/1, 148a/9, 148a/9, 152b/13, 154a/11, 162b/12, 164a/7, 171b/13, 172a/3, 172b/3

k. (her kişi) 125a/11, 164a/13

k. (hīç kişi) 132a/3

k. ėrdi 111b/6

k. ėrür 133b/2

k. ėrür (ança) 60b/12

k.+ge 76a/2, 113a/13, 118a/3, 147b/11, 166a/13, 166b/1

k.+ge (her kişi) 139a/11

k.+ni 95b/1, 172a/8

k.+nin̄g 108b/1, 152b/7, 172b/8

k.+nin̄g (her kişi) 131a/1

k. yan̄glıġ 130b/4 [=70]

kişver (F.) Ülke, memleket

k. 161b/12

k. (bol-) 28a/8

k. (fitne-i şehr ü kişver) 34b/5

k. (fitne-i şehr ü kişver bol-) 34b/1, 99a/10

k. durur (fitne-i şehr ü kişver) 34b/3 [=6]

kitāb (A.) Kitap

k. 171b/1

k.+ın 100b/7

k.+nın̄g 100b/1 [=3]

kitābet (A.) Yazı yazma

k.+te 22b/13 [=1]

ḳol Kol, el

ḳ. (boynumġa ḳol sal-) 113b/5

ḳ. (sunma-) 122b/3

ḳ.+da 150a/1

ḳ.+ıdındur (son̄g) 96b/9

ḳ.+ını 149b/12

ḳ.+um 166b/5 [=5]

ḳolda- İstemek

ḳ.-sa 166b/5 [=1]

ḳop- Çıkmak, türemek; çekil-, kalkmak

ḳ.-ar 11b/2

ḳ.-ḳusıdur 59a/2, 59a/7

ḳ.-un̄gız (reh-güẕerimdin) 113a/10 [=4]

ḳopar-Başlatmak, ortaya çıkarmak

ḳ.-ıptur (ḳıyāmetī̈ ḳopar-) 163b/12 [=1]

ḳorḳ- Korkmak

ḳ.-aram 53b/1, 146a/7 [=2]

ḳorḳut- Korkutmak

ḳ.-a sėn 164a/4 [=1]

ḳoş Eş, çift

ḳ. (tut-) 80b/8, 154b/12 [=2]

ḳoşuḳ Türklere mahsus İslamiyet öncesinden beri örnekleri görülen şölenlerde söylenen aşk, kahramanlık, doğa sevgisi temalı manzum edebî tür, koşma

ḳ.+ḳa 133a/9 [=1]

ḳoy- Koymak; bırakmak

ḳ. 38b/9, 39a/4, 64b/8, 110a/11, 110b/1, 110b/5, 142a/2

ḳ.- (cevr ü cefā̄nı) 54a/8, 55a/5

ḳ.- (cevr ü sitemni ḳoy-) 53b/9, 55a/8, 124b/3

ḳ.-arlar (anıng ornıda ḳoy-) 5a/12

ḳ.-arlar (anıng yėrige ḳoy-) 5a/6, 5a/9, 6a/1, 6a/2

ḳ.-arlar (ornıġa ḳoy-) 6a/3, 6b/2, 7a/6

ḳ.-arlar (yėride) 5b/10, 6b/11, 7a/1, 7a/8, 7b/1, 7b/3, 7b/6

ḳ.-arlar (yėrige) 6a/5, 6b/4, 7a/10, 7a/12, 7b/8, 7b/11, 8a/1, 8a/2, 8a/5

ḳ.-arlar (yėrleride) 6b/7, 7a/3

ḳ.-dı 69a/8

ḳ.-ġan 108b/2

ḳ.-ġay sėn (cevrni) 75a/2

ḳ.-ġıl 38b/6

ḳ.-ġıl (cevr ṭarī̈ḳın) 75a/4

ḳ.-ġıl (cevrni) 74b/13

ḳ.-mas 131b/6

ḳ.-mas (öz iḫtiyārı bile ḳōyma) 161a/8

ḳ.-may (ėlgimdin) 125a/1

ḳ.-saḳ (mey) 98a/1

ḳ.-uban (ayaġıġa yüz ḳoy-) 113b/3

ḳ.-uban (mihr ü vefā̄nı) 53a/3

ḳ.-up (börkin egri ḳoy-) 111a/11

ḳ.-up (hicrānġa) 136b/6

ḳ.-up (kef-i pāyıġa yüz ḳoy-) 113b/7

ḳ.-up (mėni yalġuz ḳoy-) 131a/3

ḳ.-upturlar (dāyire) 14b/1

ḳ.-upturlar (elḳāb) 4b/11

ḳ.-upturlar (laḳab) 8b/8 [=57]

ḳoyma- Bırakmamak

ḳ. 41b/2, 163a/12, 165a/12

ḳ.- (eṣer) 50b/3, 51a/2

ḳ.- (hecrin̂gde) 121b/3

ḳ.-ġay 108b/6 [=7]

ḳozġal- Karışmak

ḳ.-ıptur 116a/1 [=1]

ḳozġalış- Karışmak

ḳ.-tılar 123b/2 [=1]

kögüs Göğüs, bağır

k.+üm (kögsüm) 50a/6

k.+üm kibi (kögsüm) 113b/4

k.+ümde (kögsümde) 120a/9

k.+ümge (kögsümge) 49b/12, 50b/5

k.+ümni (kögsümni) 80a/7, 163a/1 [=7]

kök Gökyüzü

k. 64a/4, 95b/7, 127b/9, 129a/4, 150a/7

k. (kök vesme) 78b/13

k. (ṣafḥası) 166a/5

k. (yėr ü kök astın u üstün bolsun) 140b/11

k.+ke 50b/1, 108b/6, 140b/5

k.+ke (başını kökke yėtkür-) 132b/3

k.+ke (kökke tüz baḳ-) 141a/10

k.+ni (talaş-) 166b/1

k.+te 78b/13, 150a/7

k.+tedür 130a/11 [=17]

köker-Yeşillenmek

k.-di 101b/7 [=1]

kömek Yardım

k. 61b/6, 93b/3

k. (kėltür-) 114a/3 [=3]

kön̂glek Gömlek

k. 97b/6, 150a/4

k.+in̂g 97b/6 [=3]

kön̂gül Gönül

k. 34b/11, 34b/11, 37b/7, 37b/13, 38b/3, 38b/5, 50a/10, 51b/7, 52a/1, 52a/4, 52b/3, 52b/7, 52b/10, 53a/2, 53a/5, 53a/8, 53a/12, 54a/2, 54a/13, 54b/2, 54b/7, 54b/9, 55a/2, 55a/4, 59a/12, 60a/6, 60b/6, 60b/8, 62b/13, 64b/10, 76a/1, 76a/2,

77a/13, 78a/7, 79a/5, 81b/8, 82a/4, 84b/3, 101b/10, 105b/3, 105b/3, 108b/4, 108b/7, 110a/5, 110a/9, 112b/13, 113b/5, 114a/8, 119a/3, 119a/7, 123b/2, 129b/7, 130b/4, 130b/11, 130b/11, 131a/9, 131b/9, 131b/10, 131b/13, 140a/1, 141a/13, 142b/11, 147b/11, 153b/7, 153b/7, 161b/10, 163a/12, 163b/10, 165a/8, 165a/10, 165a/12, 170b/12

k. (bėr-) 139b/11

k. (kāşānesi) 42a/13

k. (köŋ̂gül ḳuş) 68b/6

k. (köŋ̂gül ḳuşı) 143b/13

k. (köŋ̂gül közi ėkin) 147b/10

k. (öyi) 42b/2

k.+de 31b/8, 57b/2, 94a/12, 105a/1, 109b/4, 161b/10, 162a/10

k.+dedür 44b/12, 45a/1

k.+ge 50a/10, 50b/12, 67a/3, 109a/5, 162a/11, 163a/3, 163a/7

k.+i 115a/6

k.+i (köŋ̂gli) 56a/13, 128b/6

k.+i (köŋ̂gli açıl-) 153a/6

k.+i (köŋ̂gli ḳatıḳ) 55b/8, 55b/13, 124a/3

k.+i (köŋ̂gli ḳuşı) 129a/2

k.+ide 132a/12

k.+ide (köŋ̂glide) 118a/6

k.+idin (köŋ̂glidin tutul-) 128b/6

k.+ige (köŋ̂glige) 153b/1

k.+ini (köŋ̂glini) 150a/2

k.+ler 42a/9

k.+lerge 111a/12

k.+lerni 40a/4, 94b/8

k.+leriŋ̂ 130a/13

k.+ni 29b/4, 54b/6, 54b/13, 55a/13, 62a/4, 116a/2, 118a/10, 118b/2, 120a/1, 120a/6, 124a/1, 124b/1

k.+üm 108b/1

k.+üm (köŋ̂glüm) 29b/12, 35a/10, 35a/10, 35b/5, 35b/5, 50a/6, 52a/6, 56b/4, 59b/14, 6, 82a/13, 89a/8, 104a/3, 109b/5, 110a/3, 113a/3, 127a/13, 127b/2, 129b/9, 129b/10, 130a/5, 131a/1, 131b/4, 131b/9, 133a/2, 140a/5, 146b/5, 161a/7, 161b/8, 161b/9, 162a/7

k.+üm (köŋ̂glüm açıl-) 6

k.+üm (könḡlüm al-) 108b/7

k.+üm (könḡlüm ḥużūrı) 115b/4

k.+üm (könḡlüm salmaġı) 130a/4

k.+üm ara (könḡlüm) 113a/3, 147b/4

k.+üm içre (könḡlüm) 131b/10

k.+üm üçün (könḡlüm) 140a/5

k.+ümde (könḡlümde) 59a/10, 59b/12, 113a/4, 124b/13, 128a/5

k.+ümdedür (könḡlümdedür) 41a/3

k.+ümdin (könḡlümdin) 132a/12, 153a/12

k.+üme (könḡlüme) 57b/11, 60a/3, 84a/9, 84b/1, 84b/4, 85a/4, 85a/9, 85a/13, 85b/2, 85b/4, 163a/7, 167a/3

k.+ümge (könḡlümge) 50b/3, 85a/1, 128a/4, 130a/4, 171b/4

k.+ümni (könḡlümni) 40a/10, 44a/7, 59b/8, 79a/8, 80a/7, 108b/4, 110b/8, 119b/4, 128a/5, 128a/8, 163a/1

k.+ümni (könḡlümni al-) 115b/13

k.+ümninḡ (könḡlümninḡ) 153a/8

k.+ünḡ (könḡlünḡ) 139a/2

k.+ünḡni (könḡlünḡni şād ėt-) 108b/9 [=204]

köp Çok

k. 9b/10, 12b/4, 14a/11, 14a/12, 14a/13, 31a/8, 47a/13, 49b/12, 50b/5, 57b/6, 57b/9, 63b/11, 67a/3, 67a/7, 74b/8, 75a/12, 76b/9, 76b/9, 80a/1, 81b/7, 81b/7, 83a/13, 89b/3, 96b/5, 113a/5, 115a/12, 115a/13, 119a/4, 119a/8, 120b/13, 124a/9, 124b/9, 125a/3, 132b/5, 139a/11, 139b/6, 140b/2, 143b/6, 146b/12, 148b/6, 165a/3

k. (ḳıl-) 38b/13

k.+durur 165a/11

k.+i 113a/5

k.+tür 117a/7, 132b/8 [=46]

köprek (+dın) Daha çok; en çok

k. 3b/8, 4b/8, 4b/11, 8a/11, 171a/7

k.+i 11b/4 [=6]

kör Kör

k. (ėt-) 130b/5 [=1]

kör- Görmek; tanık olmak; çekmek; fiilin devamlılığını bildiren yardımcı fiil

k. 64a/7, 64a/7, 96a/6, 108b/8, 139b/13, 140a/1

k.- (āb rūy u izzet) 171b/11

k.- (devā ḳıla kör-) 67b/1, 69b/2

k.- (devlet) 171b/11

k.- (ḥaẕer ḳıla kör-) 161a/8

k.- (vefā ḳıla kör-) 16a/5, 16a/6, 67b/1, 69b/2

k.-di 40a/2, 58a/5, 80a/1, 130a/8

k.-di ėkin 117b/12

k.-düm 132b/7, 161a/9

k.-dün̂g 128a/3

k.-e alman 90b/3, 173a/9

k.-edür 14b/6, 15a/1, 15a/2

k.-edür mėn 60b/5, 82a/2, 90b/13, 133b/5, 173a/2

k.-eli 56a/5

k.-er (cefā) 44a/2

k.-er (vefā) 44a/2

k.-er mėn 129b/7, 136b/9, 136b/9

k.-ey 49b/12, 131a/5, 170b/8

k.-ge mėn 96a/12

k.-geç 113a/6, 123b/2

k.-geli 35b/11, 51b/7, 52a/1, 52a/4, 52b/3, 52b/7, 52b/10, 53a/5, 53a/8, 53a/12, 54a/13, 54b/2, 54b/7, 54b/9, 55a/2, 55a/4, 56b/10, 59a/13, 60a/6, 60b/6, 60b/8, 77a/13, 78a/7, 110a/5, 110a/9, 130a/11

k.-gen 110b/10

k.-gen (cevr ü sitem) 110b/10

k.-gen (körgen hem ėmes) 130b/13

k.-gen (miḥnet ü ġam) 110b/10

k.-gen dėk 95b/11

k.-gey 97b/12, 161b/3

k.-gey mėn 164a/3, 164a/4

k.-gey siz 109b/11

k.-mes (şād) 150a/2

k.-mey 115a/9

k.-mey durur 132a/3

k.-meydür 104b/4

k.-meyin 31a/1

k.-se 49b/10, 50b/5

k.-sem 24a/11, 24b/1, 24b/3, 36a/6, 153a/2

k.-ünğ 36a/4, 131b/7, 131b/7, 131b/7, 131b/8, 163b/2

k.-üp 58a/8, 115b/2, 136b/8, 136b/8, 163a/5

k.-üptür (yaḫşılıġ) 131a/9 [=105]

körgüz- Göstermek

k.-di 109a/3 [=1]

körme- Görmemek

k.- (ḫor) 141b/1, 170b/13

k.-di 118a/5, 152b/11

k.-dük (ẕikridin fāyide körme-: gereksiz bul-) 9b/13

k.-gen 131b/4, 133a/2

k.-gey ėrdim 131b/12

k.-ngler 136b/7

k.-se 132b/9

k.-sem 132b/9

k.-sem (ġam) 132b/9

k.-yin 130b/5, 130b/5 [=14]

körmek Görmek

k. ėrür 81a/1

k.+tin 164a/4 [=2]

körset- Göstermek

k.-e sėn (cevr ü cefā+körset) 53a/3

k.-e sėn (devā) 53a/3, 54b/6, 124b/1

k.-e sėn (vefā) 54b/6, 124b/1

k.-edür 136b/7

k.-elinğ 84a/8

k.-gil (devā) 53b/5, 53b/9, 53b/11

k.-gil (mihr ü vefā) 53b/5, 53b/9, 53b/11

k.-iben 67a/3, 67a/7, 143b/6

k.-ip 22a/1, 52a/6, 123b/10, 124a/1

k.-ip (devā) 52a/6

k.-ip (devānı) 54b/11, 54b/13, 123b/10, 124a/1

k.-ip (körset) 54b/11

k.-ip (vefānı) 54b/13

k.-ip (yüz) 44a/5, 117a/2

k.-ti 74b/8, 75a/12, 146b/12, 148b/6

k.-tük 73b/5, 84a/7

k.-ür (cefā vü cevr) 52b/4

k.-ür (ṭavr) 52b/4

k.-ürler 13a/12 [=39]

körsetil- Gösterilmek

k.-di 92b/7

k.-di (emṣile) 92b/10

k.-gey 99a/1

k.-gey (taḳṭī‘ini) 28a/4

k.-miş+bolġay (emṣile) 92b/11 [=5]

körsetme- Göstermemek

k.-gey 132a/5, 132a/5, 132a/6, 132a/6

k.-gil 53a/7

k.-gil (devā) 53a/7

k.-se 116b/13 [=7]

körül- Görülmek

k.-meydür 140a/12 [=1]

körün- Görünmek

k.-di 74b/8, 74b/8, 75a/12, 75a/12, 82b/10, 97a/10, 146b/12, 146b/12, 146b/13, 148b/6, 148b/6

k.-edür (münāsib) 26b/11, 92b/11

k.-gen 78b/13, b98a/10, 150a/7

k.-gey 27b/12

k.-se 117a/6

k.-ür 27b/10, 63b/11, 63b/11 [=21]

köter- Yükseltmek

k. 39a/6

k.- (çeng) 110a/11, 110b/1, 110b/5

k.- (nevā) 38b/6, 38b/9

k.- (sāz) 39a/4

k.-mes (bādedin baş köter-) 128b/1

k.-mey (baş) 125a/1 [=9]

kötert- Kaldırmak

k.- (kötert ve yėbert) 2a/7 [=1]

köy- Yakmak

k.-di 113a/8

k.-edür 71b/4, 145a/8

k.-er 66a/13, 143a/4

k.-mey 131b/1

k.-se (cān) 50a/8 [=7]

köydür- Yakmak

k.-di 61a/3, 136b/2

k.-ür 141a/12, 170b/11 [=4]

köydürmek Yakmak

k.+ke 131b/1 [=1]

köz Göz

k. 34b/5, 40b/12, 41a/1, 41a/5, 49b/10, 50b/5, 86a/11, 97b/8, 98b/3, 100b/13, 101b/11, 115b/7, 118b/12, 119a/1, 119b/1, 121a/8, 130a/4, 136b/9, 139a/3, 141b/8, 142b/2, 152b/8, 152b/8, 162b/10, 163b/10, 166a/6

k. (aç-) 137a/6

k. (asra-) 101b/10

k. (ḳara köz) 56b/12, 68a/9, 68a/11, 143a/10, 143a/12, 146a/6
k. (köz asru tik-) 162a/13
k. (köz bile nergis) 30b/6
k. (köz ḳarası) 117b/12
k. (köz öyi) 114a/8
k. (köz yaruġı) 82a/9, 155b/8, 163a/11
k. (nūrı) 74a/7
k. (öyi) 42a/13, 42b/2
k. (sal-) 40a/12
k. (tut-) 131a/9
k.+din 113b/3
k.+i 28a/8, 32a/11, 34b/3, 36a/12, 40b/3, 52b/13, 92a/10, 92a/12, 99a/10, 106a/2, 113b/11, 124a/3, 130b/13, 137a/3, 139b/5, 161b/1, 167b/10, 173b/8, 173b/10
k.+i (aḳar-) 170b/5
k.+i (ėl) 42a/7
k.+i (itik) 55b/8, 55b/13, 56a/13
k.+i (kön̄gül közi ėkin) 147b/10
k.+i (luṭf közi bile) 72a/13
k.+i (ösrük) 112b/13
k.+i bile 72b/2
k.+i dėk 66b/10, 66b/12
k.+i ėkin 76a/1
k.+i yan̄glıġ 113b/6
k.+idin 113b/10
k.+idür 61b/1, 89b/7
k.+ige 112b/13
k.+ige (il) 37b/7, 37b/13, 54b/7, 54b/9
k.+ige (ilme-) 38b/3, 38b/5, 51b/7, 52a/1, 52a/4, 52b/3, 52b/7, 52b/10, 53a/5, 53a/8, 53a/12, 54a/13, 54b/2, 55a/2, 55a/4, 59a/13, 60a/6, 60b/6, 60b/8, 77a/13, 78a/7, 81b/8, 82a/4, 110a/5, 110a/9
k.+ini (açma) 132a/6
k.+lerim 130b/5, 130b/9, 130b/9
k.+lerimni 127b/5
k.+lerimnin̄g 131a/1
k.+lerin 153a/10
k.+lerin̄g 60b/2, 123a/13, 133b/12
k.+üm 38b/5, 51b/7, 52a/1, 52a/4, 52b/3, 52b/7, 52b/10, 53a/5, 53a/8, 53a/12, 54a/13, 54b/2, 54b/7, 54b/9, 55a/2, 55a/4, 58a/5, 59a/13, 60a/6, 60b/6, 60b/8, 77a/13, 78a/7, 81b/8, 82a/4, 97b/12, 110a/5, 110a/9,

119a/3, 119a/7, 153b/2, 161b/3, 161b/9

k.+üm (ėki közüm: kıymetlim) 3a/7, 124b/7

k.+üm (ėkki közüm) 56b/12, 57a/11, 57a/13, 58a/2, 136b/3

k.+üm (ḳara közüm: sevgili) 3a/7, 42b/10, 57a/11, 57a/13, 58a/2, 85b/12, 86a/2, 88a/5, 124b/7

k.+üm (köz yüzige tüş) 37b/7

k.+üm (közüm aḳı) 162a/13

k.+üm (közüm yaşı) 39b/8

k.+üm (tüş-) 37b/13

k.+üm (yaşı) 121a/2

k.+üm içre (yėr tut-) 59a/10

k.+ümde 82a/9, 155b/8, 163a/11

k.+ümdedür 44b/12, 45a/1

k.+ümdin 108b/5, 109b/1, 154a/2

k.+ümdin (közümdin uyḳu uç-) 80a/3

k.+ümge 63b/3, 100a/7, 127a/11, 138a/13, 162b/7, 163b/1

k.+ümge (uçra-) 115b/3

k.+ümniŋ 115b/4, 130a/4, 132b/12

k.+üŋ 29a/4, 34b/1, 61b/8, 116b/10, 142a/7, 161a/6

k.+üŋ (oynat-) 133b/10

k.+üŋ dėk 38a/13, 39b/5, 67a/5, 143b/4

k.+üŋ yaŋlıġ 66b/6, 67a/1, 143b/2

k.+üŋ yaŋlıḳ 143a/6

k.+üŋde 97b/8, 162b/10

k.+üŋdin (tüş-) 132b/7

k.+üŋge 101b/8 [=215]

közgü Ayna

k.+sidür 130b/3 [=1]

ḳuç- Kucaklamak, sarmak

ḳ.-up (boynını) 137a/7 [=1]

kūh (F.) Dağ

k. (kūh-ı ġam) 140b/8 [=1]

kūj (F.) Kavisli, ikiye bükülmüş; çarpık

k. (ėt-) 73b/12, 73b/12, 97a/8 [=3]

ḳul Kul

ḳ. 36a/10, 105b/9

ḳ.+dın 94a/12, 109b/4

ḳ.+ġa 50a/1

ḳ.+ı mėn 115b/1

ḳ. mėn 35b/3, 35b/3

ḳ.+nı 88a/7, 167a/11

ḳ.+um (bir buçuk hece tanımı için açıklama: tart ḳulum, *müfte'ilün* vezninde) 26a/2 [=11]

ḳula Al ile kır arasında bir at rengi, al ile kır arasında bir at renginde olan

ḳ.+da 149b/12 [=1]

ḳılāde (A.) Tasma

ḳ.+dın 152b/9 [=1]

ḳulaḳ Kulak

ḳ. (sal-: Bir konuşmayı, bir sesi duymak için dikkatle dinlemek) 94a/6

ḳ. (tut-: Büyük bir dikkatle dinlemek) 172a/9

ḳ.+ġa (yėt-: işitmek) 162a/11

ḳ.+ım (ḳulaġım) 113a/4 [=4]

ḳullāb (A.) Çengel, kanca

ḳ. (ḳullāb-ı muḥabbet) 111a/12 [=1]

ḳulluḳ Kulluk

ḳ. (ḳıl-) 45b/12, 46a/4, 46a/8, 58a/10

ḳ.+nı 115a/8 [=5]

ḳur Kuşak

ḳ. 129a/5 [=1]

ḳurbān (A.) Kurban

ḳ. (ėyle-) 129a/3 [=1]

ḳurun Vakit

ḳ. (kėç ḳurun: geç vakit, dar vakit) 128a/13, 131b/2 [=2]

ḳurutmaḳ Kurutmak

ḳ. kėrek 57a/5, 165a/9 [=2]

ḳuṣūr (A.) Kusur

ḳ. ėrdi 171b/3 [=1]

ḳuş Kuş

ḳ. (ḳuş uçar bol-) 166b/1

ḳ. (sal-) 111a/12

ḳ.+ı (kön̂glüm ḳuşı) 113a/3

ḳ.+ı (kön̂gül ḳuşı: ruh) 68b/6, 143b/13

ḳ.+ın (kön̂gli ḳuşı) 129a/2

ḳ.+lar ara 163a/4 [=7]

ḳut (A.) Kuvvet

ḳ.+ı 42a/9 [=1]

kūtāh (F.) Kısa

k. 11b/4

k. (kūtāh-ı muḫill) 11b/4 [=2]

ḳutḳar- Kurtarmak

ḳ. 41b/2, 121b/3, 153a/5

ḳ.-ın̂g 141b/3, 171a/2

ḳ.-sam 122a/12 [=6]

ḳutluḳ Kutlu

ḳ. (kün) 129b/7 [=1]

küy (F.) Köy, mahalle, sevgilinin bulunduğu yer

k.+ı ėmiş 130b/8

k.+ıça 74b/11, 75b/3, 148a/6, 148b/4, 148b/8

k.+ıda 109b/7, 131a/8, 132a/1

k.+ıdın 132a/11, 146a/6

k.+ın 131b/7

k.+ige (cünūn) 166a/3

k.+unḡ sarı 70a/8

k.+unḡça 72b/8

k.+unḡda 170b/3

k.+unḡdur 2b/3 [=17]

ḳuyaş Güneş

ḳ. 42a/7, 60b/12, 82a/9, 87b/1, 98a/11, 129b/7, 131b/1, 133b/2, 150a/3, 155b/8, 162b/13, 163a/11

ḳ. (ḳayaş ve ḳuyaş) 1b/8

ḳ.+dın 42a/7, 127a/11

ḳ.+ım 131b/2, 162a/5

ḳ.+ımdur 108a/11

ḳ.+ınḡ 113a/6

ḳ. kibi 162a/5 [=20]

ḳuyı Aşağı, alt

ḳ. 152b/10 [=1]

küç Güç

k. bile 129b/10 [=1]

küfr (A.) (İslâmiyete göre) Allah'ın inkârı ve din esaslarını kabul etmeme, kâfirlik

k. 123b/1

k. (sevād-ı küfr) 161a/6 [=2]

kül- Gülmek

k.-di 127b/2

k.-e (küle küle) 77a/1, 77a/1, 148b/10, 148b/10

k.-erler 163a/6

k.-üp 108b/5 [=7]

külbe (F.<Yun.) Kulübe

k. (külbe-i aḥzān ḳıl-) 119b/3

k.+m içre 108b/5

k.+mġa 128a/13, 131b/2

k.+mni 128b/11 [=5]

külme- Gülmemek

k.-diṅg 127b/5 [=1]

kün Gün; gündüz; güneş; zaman, vakit

k. 55a/13, 62a/2, 62b/5, 80b/1, 93b/5, 95b/7, 95b/7, 108b/5, 108b/5, 108b/6, 128b/10, 137b/4, 141a/8, 142a/9, 154a/11, 163a/8, 171b/10

k. (kün ay yıl) 109b/9

k. (nėçe kün) 116a/2

k. (tün ü kün) 1b/3, 162b/7, 162b/11, 172b/4

k. (yüzüng yoḳda ḳara kün bolsun) 64a/4, 140b/11

k. birle (tüne kün) 98b/7, 136b/12

k.+de (her) 81a/1

k.+de (künde ve tünde) 1b/9

k.+de (tanglalıḳ kün: kıyamet günü, hesap günü) 171b/6

k.+i (tėngrining) 129b/7 [=31]

kündüz Gündüz

k. 40a/4, 40a/10, 110b/8, 129b/5

k. (kėçe bile kündüz) 172b/6

k. (kėçeni kėçe dėmey kündüzni kündüz dėmey) 128a/12

k.+ni 128a/12 [=7]

künlük Günlük, gün süren

k. (üç tün ü künlük) 172a/1 [=1]

L

lā ilāhe illa'llāh(A.) Allah'tan başka ilah yoktur

l. 97b/8, 162b/10 [=2]

lāf (F.) Söz, lakırdı

l. (ur-) 129a/10 [=1]

lafẓ (A.) konuşulan veya yazılan söz

l. 131b/13

l.+ı 2b/11, 26a/11, 118b/11

l.+ıda 22b/12, 24a/8

l.+ıda (Türkī) 23a/6, 25b/7

l.+ıdın 22b/3

l.+ıdur 22a/12

l.+ıġa 132a/4

l.+ın 148a/2

l.+ın (yār yār) 76a/8

l.+ını 142b/6

l.+ınıng 142b/6 [=15]

laḥẓ (A.< *laḥẓa*) → laḥẓa

l. 153b/7 [=1]

laḥẓa (A.) An, zamânın bölünemeyecek kadar kısa parçası

l. 50a/10, 63b/9, 63b/9, 67a/9, 69a/12, 86b/4, 96b/5, 136b/1, 153b/5

l. (bir laḥẓa) 129b/1

l. (her laḥẓa) 131b/6 [=11]

laḳab (A.) Takma ad

l. (ḳoy-) 8b/8

l.+tur 12a/1 [=2]

la'l (A.) Parlak kırmızı renkli kıymetli taş; (edebiyâtta)

sevgilinin kırmızı dudağı; parlak kırmızı renk

l. (la‘l-i dür-fişān) 42a/9

l. (la‘l-i leb) 53a/2, 56a/5

l. (la‘l-i suḫen-dān) 120a/9

l. (la‘l-i şeker-ḫā) 61a/9, 98b/9, 133b/9, 137a/11

l. (mey-i la‘l) 86b/7, 142a/13

l.+i 89b/7, 92a/12, 173b/10

l.+içe 83b/5

l.+idin 115a/7, 131a/10, 139b/3, 139b/12

l.+iñ dėk 132b/2

l.+iñ kibi 119b/4

l.+iñge 59b/14, 73a/9, 129b/9, 145b/12

l.+iñġa 101b/8

l.+iniñ 170b/4 [=26]

lāle (F.) Lâle

l. 39a/12, 56a/8, 58a/7, 61b/10, 61b/12, 66b/6, 66b/10, 66b/12, 67a/1, 67a/5, 78a/13, 78a/13, 92a/8, 92b/5, 108b/8, 110a/2, 117a/4, 143a/6, 143b/2, 143b/4, 150a/1, 163b/3, 166b/7, 173b/6, 173b/12

l. (lāle-‘iẕār: lâle yanaklı) 141a/9

l. (lāle-‘iẕārī) 56b/6, 70a/3, 75b/1

l. (lāle-ruḫ: lâle yanaklı) 75a/6, 147b/7

l. (lāle-rūy: lâle yüzlü) 86b/11, 86b/13, 87a/8, 87a/10

l. (reng-i lāle: lâle rengi) 74a/7

l. (serv-i lāle-cebīnī: lâle gibi alınlı servi boylu sevgili) 92a/5

l. kibi 113b/1

l.+niñ 61a/3, 136b/2 [=40]

lāle-gūn (F.) Lâle renkli, kırmızı

l. 131b/3

l. (mey-i lāle-gūn) 70a/12, 144a/11 [=3]

laṭīf (A) Latîf, hoş

l. 18b/4, 45a/12, 100b/3, 136b/13, 137b/1, 141b/13

l. bar 18b/1, 18b/2, 18b/3 [=9]

lā uḥṣī (A.) Mümkün değil

l. 72a/1 [=1]

lāv (Lat.) Yanardağdan fışkıran ateş seli

l. (lāv lāv) 162b/9, 162b/9 [=2]

lāy (F.) Tortu, çamur

l. 166b/9 [=1]

lā-yezāl(A.) Ebedî

l. 130a/7, 152b/11 [=2]

lāyıḳ (A.) Uygun, denk

l. 172a/3 [=1]

lāzım (A.) Gerekli, lâzım

l.+dur 32b/4

l. ėmes 22b/4

l. ėrmes 26b/4 [=3]

leb (F.) Dudak

l. 82b/6, 82b/8, 164a/13, 165a/1, 170b/4

l. (ġonçe-leb) 75a/6, 147b/7

l. (leb-i ḫandān) 63b/11

l. (leb-i mey-gūn) 130b/13

l. (leb-i şeker-bār) 141a/11, 170b/10

l. (leb-şeker) 124a/3

l. (nūş-leb) 161b/4

l.+i 28b/6, 64a/11, 93a/2, 101a/11, 137a/3, 141b/9, 142a/11, 164a/8, 166a/2

l.+i dėk 140b/6

l.+içe 165a/5

l.+inġ 55b/3, 55b/6, 64a/2, 70b/12, 71b/12, 109b/1, 144b/9, 145a/11

l.+inġ (la‘l-i leb) 53a/2

l.+inġçe 81a/8, 83b/3, 164b/8

l.+inġdin 31a/6, 70b/9, 144b/8

l.+inġni (la‘l-i leb) 56a/5

l.+inġninġ 131a/6

l.+leri 32a/11, 81b/13, 119b/12, 155a/2

l.+leridin 147b/4

l. üzre 81b/13, 155a/2 [=48]

lebī (F.) Bir dudak

l. (şeker-lebī) 75b/1 [=1]

leb-şeker (F.+A.) Şeker dudaklı

l. 55b/13

l. ėrdi 58a/6

l.+im 55b/8, 56a/13 [=4]

leçek (F.) (Beyaz tülbentten) baş örtüsü

l. mü ėkin 162b/1 [=1]

leṭāfet(A.) Hoşluk, güzellik

l. 149b/13 [=1]

leṭāfetī (A.+F.) Bir hoşluk

l.+din (gāyet-i leṭāfetī) 47a/2 [=1]

levḥ (A.) (Kitap sanatlarından) Güzel yazı ve kitap başlığı

l. 74a/9 [=1]

leyl (A.) Gece

l. (leyletü'l-mi'rāc: Miraç gecesi) 130a/6 [=1]

leylī-veşī (F) Bir Leyla gibi…

l. 130b/5 [=1]

leẕẕet (A.) Lezzet

l.+in 128a/8, 172b/2 [=2]

libās (A.) Elbise

l. 166b/8

l. (ḳıl-) 72a/3, 145a/13, 150a/4

l. ara 78b/5, 161b/4

l. (libās-ı nāz) 109a/4 [=7]

līk (F.) Lâkin, ancak

l. 53b/1, 81a/6, 94b/3, 95b/5, 146a/7, 166b/7, 172a/12, 172b/2, 172b/7 [=9]

līkin (F.<A.) Lâkin, ancak

l. 129a/3 [=1]

lisān (A.) Dil

l.+ı (Çaġatay) 1a/2 [=1]

lolī (F.) 8-13 yaş arası sakalı çıkmamış, parlak oğlan, çetre; fahişe, narin, şen. Nevâyî'den alıntı bir gazelde geçen kelimenin anlamını Nevayi'de şöyle buluyoruz: "ve tört miñg öylük sāzende ve gûyende ve rakkās ve ehl-i tāreb Hindistān'dın köçürüp alıp kildi ki, hālā bu memālikde lolīler alarnıñ neslidindürler (Tarih-i mülûk-ı Acem: ABİK 1993: 253); kara gözlü, kara saçlı güzel"

l. 108b/13, 109a/8, 109a/8,

l. (lolī-yi bāzīger) 109a/9 [=4]

lolī-keş (F.) Cilveli, narin oğlan

l. (cām-ı lolī-keş) 109a/8 [=1]

lolī-veş (F.) Loliye benzeyen, güzel, şuh

l. (bol-) 109a/8

l.+dür 109a/1 [=2]

lu'b (A.) Oyun

l. 109a/3 [=1]

luṭf (A.) İyi muâmele, iyilik, yumuşaklık, hoşluk; cömertlik, bağış, ihsan

l. 53b/11, 54a/8, 72a/13, 72b/2, 123b/8, 144a/8

l. (ėt-) 35b/5

l. (ėyle-) 53b/5, 54b/3

l. (ḳıl-) 53b/9, 55a/5, 55a/8, 56b/12, 69b/12, 85a/8

l. (luṭf u iḥsān ėyle-) 129a/8

l. (luṭf u kerem ḳıl-) 124b/3

l. birle 129a/8

l.+ile 69b/10, 70a/6

l.+uñg bile (merhem-i luṭf) 140b/2 [=21]

M

mā ‘arafnāk(A.) (Yâ Rab) senin yüceliğini gerektiği gibi bilemedik.

m. 72a/1 [=1]

mācerā (A.) Macera

m.+sın mu 108b/7 [=1]

maġrūr (A.) Mağrur

m. (bol-) 130b/11

m. (bolma-) 40b/3 [=2]

maġz (F.) İç, çekirdek, öz

m. 98b/3 [=1]

māh (F.) Ay; ay gibi güzel, sevgili

m. 39a/12, 92b/5, 110a/2, 116b/13, 173b/12

m. (māh-ı dil-efrūz) 38a/11

m. (māh-ı hāne-nişīnī: hanede oturan bir ay (gibi sevgili)) 92a/5

m.+ım 75a/10, 86b/2, 167a/5

m.+ıñg (‘ārıż-ı māh) 130b/2

m.+nı 130a/11 [=12]

maḥal (A.) Yer, mekân; yerinde, uygun, gerek

m. (kėter maḥal) 69a/8

m.+da 22b/13, 24a/10, 24b/5, 24b/5, 24b/6, 24b/7, 24b/10, 24b/13, 25a/3, 25a/4, 25a/7, 25b/3, 26a/8, 27a/7

m.+da (ba‘żı) 94a/4

m.+dur 24a/7

m.+larda 23b/9 [=18]

maḥāl(l) (A.) Yerler, mekânlar

m. 128a/6

m.+ıda 100b/10 [=2]

maḥbūb(A.) Sevgili

m.+ḳa 117b/11 [=1]

maḫfī (A.) Gizli

m. 47a/13 [=1]

māhir (A.) Maharetli, becerikli

m. 104b/1 [=1]

maḫmūr(A.) Mahmur, içkiden sersemlemiş

m. 40b/12, 41a/1, 41a/5, 121a/8 [=4]

maḥrem(A.) İçli dışlı, gizli olan

m. (maḥrem-i esrār) 153a/12

m. (maḥrem-i rāz) 95b/13 [=2]

maḥrūm(A.) Yoksun

m. mėn 131a/11 [=1]

maḥsūb (A.) Sayılmak

m. (bol-) 26a/1, 26a/3, 26a/5, 26b/8 [=4]

maḫṣūṣ (A.) Hususî, ayrı, müstakil; bilhassa

m. 1a/2, 99a/12, 99b/1, 100a/11, 171a/7

m. (tutul-) 9b/10, 32a/13

m.+dur 148a/1

m.+tur 8b/6, 8b/9, 8b/12, 9b/9, 32b/9, 76a/7, 100b/5 [=15]

maḥv (A.) Yok olma

m. (bol-) 125a/10 [=1]

maḥzūn (A.) Hüzünlü, kederli, gamlı

m. (mėn-i maḥzūn) 161b/9

m. mėn 30a/5 [=2]

mā-ḳabl(A.) Bir şeyin kendinden önce olanı

m. (he mā-ḳabl ḥareketinin̂g iẓhārı için) 1b/5

m.+ı 24a/4

m.+ıġa 24a/2

m.+i 23b/8 [=4]

maḳādīr(A.) Miktarlar, kısımlar

m. 22a/9 [=1]

maḳām (A.) Yer, makam, mevki; kat; müzikte makam

m. (tap-) 131a/8

m.+ıda (pey-revluḳ) 166b/3

m.+ınn̂g 131a/8 [=3]

maḳbūl(A.) Kabul edilen, muteber

m.+um (ṭā‘at-ı maḳbūl) 127a/10 [=1]

maḳṣad (A.) Amaç; yönelinilen yer

m.+ıġa (yėt-) 172b/5

m.+ınınn̂g 171b/13 [=2]

maḳṣūd (A.) Amaç, istek

m.+um 127b/6 [=1]

maḳūle (A.) Çeşit, tür

m.+dindür 84b/10 [=1]

ma‘lūm (A.) Bilinen, belli

m. (bol-) 28a/3

m. ėmes 96b/9, 102a/4 [=3]

ma‘mūl (A.) Alışılmış, yerleşik gelenek

m. 109a/6, 109a/7 [=2]

manga→mėn

mang- Adım atmak, yürümek

m-a (manga manga: salınarak nazla yürümek) 153b/2, 153b/2 [=2]

ma‘nā(A.) Anlam, anlatılmak istenen şey

m. 27a/5

m.+da 103a/4

m.+dın (ḥurūf-ı mustaḳille'l-ma'nā: (kelimenin) anlamı dışında harfler) 8a/11

m.+dın (mustaḳille'l-ma'nā) 27b/12 [=4]

mānde (F.) (Metinde) sakin nun örneği: fā'ilün vezninde

m.+nin̂g 25b/3 [=1]

manṣūr (A.) (Metinde) mef'ūl vezni örneği

m. 22b/1 [=1]

manṭıḳ (A.) Söz, kelâm

m. (manṭıḳ ėli: gramerci) 23b/10 [=1]

manẓūm(A.) Şiir şeklinde söylenmiş veya yazılmış

m. (bol-) 113a/11, 136b/11 [=2]

manẓūr (A.) Beğenilerek nazar edilen, bakılan, görülen

m. 99a/2

m. ėrür 127a/11 [=2]

maṣārī'(A.) Mısralar

m.+inin̂g 45b/8 [=1]

mā-sivā'llāh(A.) İnsanı Allah'tan uzaklaştıran her şey

m.+dın 63a/8, 93a/8 [=2]

maṭbū' (A.) (Matbaadan önceki dönemde, el yazısıyla) yazılmış, uygulamaya konmuş

m. 98b/12, 99a/6, b98a/9, b98a/10

m. (hezecnin müsta'mel-i maṭbū') 117b/3

m. (muḫtara'-ı maṭbū') 99a/6, 105a/3, 105b/10, 120b/10, 124a/11, 142a/6, 143b/1, 144a/11, 144b/13, 148b/3, 154a/4, 154b/9, 164b/13, 166b/13, 167a/10, 173a/4, 173b/5

m. (müsta'mel-i maṭbū') 99a/6, 99a/9, 105b/1, 106a/6, 121b/5, 124b/11, 143a/2, 143b/7, 144b/5, 145a/2, 145a/9, 145b/1, 145b/11, 146a/2, 148b/12, 154a/6, 154b/13, 165a/6, 167a/4, 167a/7, 167b/1, 173a/13

m. (vezn-i maṭbū') 99b/2

m.+larını 98b/13 [=45]

mātem (A.) Yas, matem

m. 127b/2

m. bile 132a/7 [=2]

maṭla'(A.) Doğuş yeri

m.+ı 32a/5, 65a/7, 90b/9, 92b/4, 130b/2

m.+ıça 125a/13

m.+ıda 109a/11 [=8]

maṭla‘ī (A.+F.) Bir matla

m. 26b/3 [=1]

māye (F.) Öz, asıl, yaratılış

m. (māye-i devrān bol-) 119a/11

m. (māye-i sevdā bol-) 60a/3 [=2]

māyil (A.) İstekli, hevesli; meyletmiş, meyilli

m. 104b/3

m. (bol-: gönlünü kaptırmak) 131a/11

m. (ḳıl-) 59a/10, 149b/12

m. (māyil-i aġyār) 43a/1 [=5]

ma‘yūb (A.) Ayıplanan, kınanan

m.+tur 62b/2 [=1]

maẓrūf (A.) Zarf içine konulmuş

m. 98b/3 [=1]

ma‘ẕūr (A.) Özürlü

m. (tut-) 97a/2, 137a/8 [=2]

mebḥaṣ (A.) Üzerinde durulan konu

m.+dur (ḫāric-i mebḥaṣ) 22a/10 [=1]

mecālis (A.) Meclisler, toplantılar

m.+ide 139a/11 [=1]

meclis (A.) Toplantı

m. 97a/2, 98b/7, 136b/12, 137a/5, 137a/8

m.+i 98b/7, 136b/12

m.+niñ 131a/4

m.+te 121b/9 [=9]

mecnūn (A.) Aşk yüzünden aklı başından gitmiş, tutkun

m. 130b/5

m. kibi 111a/13

m. mėn 30a/5 [=3]

mecnūn ṣudem (F.) (Metinde) med harfinden sonraki nun’un açıklaması, müstef‘ilün vezninde

m. 25b/1 [=1]

medār (A.) Dayanak; dönüş

m.+ı 1b/1, 2b/1 [=2]

meger (F.; cümle başı edatı) Meğer, şayet, ancak, halbuki, oysaki; -Dan başka; sanki

m. 27a/7, 28a/3, 100a/8, 101b/10, 108b/11, 130a/2, 131a/11, 133b/12, 155b/5, 164a/5, 172b/10, 11b/6 [=12]

meh (F.) Ay

m. 71b/4, 145a/8

m. (meh-cebīn) 128a/12

m. (meh-i tābān) 120a/10 [=4]

mehcūr (A.) Ayrı düşmüş, uzaklaşmış; unutulmuş, terk edilmiş

m. 120a/1, 120a/6, 128b/7 [=3]

mehd (A.) Beşik

m.+i ara (köz) 98b/3 [=1]

mehtāb (F.) Ay ışığı, ay aydınlığı; dolunay

m.+nı (şeb-i mehtāb) 121b/8 [=1]

meh-veş (F.) Ay gibi güzel kadın, yüzü aya benzeyen, güzel

m. 14a/11, 14a/12, 14a/13, 43a/13, 50a/1, 55b/11

m. ėdi 137a/6

m.+im 88b/10 [=8]

meh-veşī (F.) Ay gibi güzel bir kadın

m. 77b/12, 149a/4 [=2]

mekr (A.) Hile, aldatma

m. (ėt-) 28b/2 [=1]

melāḥat (A.) Güzellik, tatlılık, şirinlik

m. 161a/8 [=1]

melāḥatlıḳ (A.+T.) Güzel, şirin

m. 115b/1 [=1]

melek (A.<İbranice) Melek

m. 60b/12, 133b/2 [=2]

melẕ (A.) Uzatmak

m. ėmes ėrdi 3b/9 [=1]

mėn Ben (Teklik I. şahıs zamiri)

m. 30a/3, 31a/11, 35b/3, 35b/3, 36a/10, 36a/10, 36b/4, 38b/13, 41b/2, 44b/10, 45b/12, 46a/4, 46a/9, 50a/12, 50b/12, 58a/10, 59a/10, 61b/1, 61b/1, 63b/1, 68a/6, 68b/11, 70a/12, 70b/1, 70b/3, 71a/11, 72a/13, 72b/2, 73a/9, 82b/12, 85a/2, 85a/11, 94b/3, 97b/2, 98a/1, 98a/7, 104b/8, 105b/9, 105b/9, 108b/1, 108b/4, 108b/10, 109b/1, 109b/10, 109b/10, 113a/8, 113a/12, 113b/2, 113b/2, 113b/3, 119a/13, 121b/3, 122a/12, 122b/4, 127b/1, 128b/4, 128b/9, 129a/9, 129b/5, 129b/8, 130b/9, 131a/10, 131a/13, 131b/4, 132a/11, 132b/7, 132b/9, 133a/2, 136b/6, 137a/6, 139b/4, 139b/12, 139b/13, 140a/11, 144a/6, 144a/6, 144a/11, 144b/4, 145a/4, 150a/5, 153a/2, 153a/6, 153a/11, 153a/11, 163b/6, 163b/8, 163b/13, 166b/11, 166b/12, 171b/7, 171b/7, 171b/8

m. dağı 113b/7, 171a/13
m. dėk 39b/3, 39b/3, 62b/3, 62b/11, 71a/1, 73b/7, 77a/12, 110b/10, 111b/3, 145a/1, 163a/2
m. kibi 73b/12
m. mėn 35a/12
m. (mėn-i ağrıḳ) 133b/12,
m. (mėn-i dil-ḫaste) 63b/6
m. (mėn-i dil-şuda) 43a/5
m. (mėn-i güm-reh) 133b/5
m. (mėn-i maḥzūn) 161b/9
m. (mėn-i merdūd) 161b/13
m. (mėn-i zār) 87b/13
manga 16a/5, 16a/6, 17a/8, 17a/8, 17a/9, 17a/9, 17a/10, 17a/10, 17a/11, 17a/11, 17a/12, 17a/12, 24b/6, 28b/8, 28b/8, 28b/10, 28b/10, 29a/1, 31a/6, 31a/11, 35a/7, 35b/3, 35b/3, 35b/11, 36b/1, 36b/1, 38b/6, 38b/9, 39a/2, 39a/4, 39a/6, 39b/1, 39b/1, 40a/10, 40a/10, 40a/12, 41b/9, 42b/8, 45b/11, 46a/3, 46a/8, 49b/8, 52a/10, 52a/10, 52b/4, 53b/5, 54b/3, 54b/6, 54b/11, 54b/11, 54b/13, 55a/5, 55a/8, 55b/3, 55b/6, 56a/2, 56a/11, 58a/10, 62b/7, 62b/11, 63b/9, 64b/8, 65a/2, 65a/4, 65a/4, 67a/9, 67b/1, 67b/4, 67b/7, 67b/9, 67b/11, 68a/2, 68a/2, 68a/9, 68a/9, 68b/12, 68b/12, 69a/4, 69a/8, 69a/10, 69a/12, 69b/2, 69b/2, 69b/5, 69b/7, 69b/10, 69b/12, 70a/6, 71a/8, 71a/8, 71b/9, 71b/9, 72a/6, 72a/6, 73a/5, 73a/5, 73a/13, 73a/13, 74b/8, 75a/10, 75a/12, 77b/5, 78a/4, 78b/7, 78b/7, 79b/11, 80a/12, 80b/4, 80b/6, 80b/8, 80b/10, 81a/3, 82b/10, 83a/4, 83a/7, 83a/11, 83a/13, 85a/8, 86a/9, 86b/2, 87a/3, 87a/6, 87a/12, 87b/6, 87b/8, 87b/11, 88b/4, 89a/2, 89a/10, 90a/6, 90a/8, 90a/10, 90a/12, 90b/1, 90b/7, 91a/13, 104b/8, 105b/13, 109b/2, 110a/11, 110b/1, 110b/5, 110b/8, 110b/8, 113b/12, 116b/13, 117a/5, 118a/2, 118b/8, 118b/8, 118b/9, 118b/9, 118b/10, 119b/13, 120a/14, 122a/11, 123b/8, 123b/10, 123b/10, 124a/1, 124b/1, 124b/3, 124b/5, 125a/10, 127a/11, 128b/2, 131b/8, 132a/5, 132b/4, 132b/4, 132b/8,

132b/8, 132b/10, 132b/10, 136b/4, 136b/7, 137b/5, 137b/5, 139b/6, 140a/4, 140a/4, 140b/1, 140b/1, 140b/2, 140b/2, 142a/2, 142b/13, 143a/10, 143a/10, 144a/2, 144a/2, 144a/8, 144b/2, 144b/11, 144b/11, 146b/12, 146b/13, 148b/6, 148b/13, 153a/3, 153a/13, 153a/13, 153b/1, 153b/13, 154a/5, 154a/9, 154b/10, 154b/12, 155b/6, 161a/11, 161a/11, 161a/12, 161a/12, 162b/7, 163a/8, 163a/8, 163a/9, 163a/10, 163b/8, 164a/8, 164b/6, 165a/3, 167a/5, 167a/9, 167b/3, 170b/1, 171b/6, 173a/5, 173a/7

m. (imlasının notu) 23a/3

m.+nıṅg (imlasının tanımı) 22b/13 [=231]

mėnçe 30a/13, 30b/2, 62b/3, 65a/2, 77b/12, 77b/12, 78a/4, 86a/7, 87a/3, 87a/6, 87a/12, 89b/9, 89b/11, 89b/13, 90a/2, 90a/4, 90a/6, 90a/8, 90a/10, 90a/12, 90b/1, 90b/5, 90b/7, 142b/13, 149a/4, 149a/4, 154a/5, 173a/5, 173a/7, 173a/11 [=30]

mėnde 164a/6 [=1]

mėndin 60b/2, 109b/10, 117a/5, 118a/6, 131a/10, 132b/1, 136b/6, 162a/9, 163a/3

m. (bar) 110a/3 [=10]

mėni 14b/6, 14b/6, 15a/1, 15a/1, 15a/2, 15a/2, 26a/10, 29b/4, 31a/3, 37a/9, 39b/10, 40a/12, 40b/8, 41b/2, 43b/6, 43b/6, 44b/2, 56a/11, 60b/10, 60b/10, 61a/3, 61a/11, 63a/2, 63a/6, 63a/6, 63a/8, 63b/3, 64a/7, 64a/7, 64a/9, 64a/9, 67b/1, 67b/4, 67b/7, 67b/9, 69a/8, 69a/10, 75b/9, 75b/9, 76a/9, 76a/9, 76b/2, 76b/2, 76b/5, 76b/5, 76b/7, 76b/7, 76b/9, 76b/9, 77a/4, 77a/6, 77a/6, 77b/10, 77b/10, 78a/2, 78a/2, 79a/10, 79a/10, 79b/2, 79b/2, 79b/5, 79b/5, 81b/5, 81b/5, 83a/9, 83a/11, 85a/8, 85b/12, 86a/2, 86a/9, 88a/5, 89a/2, 89a/10, 92a/2, 93a/8, 95b/1, 101b/9, 108b/1, 108b/1, 109b/11, 110a/1, 113b/8, 115a/5, 115b/3, 118a/4, 118a/7, 119a/1, 119a/1, 119a/2, 119a/2, 119b/10, 119b/13, 120a/1, 120a/6, 120b/1, 120b/1, 121a/4,

121b/3, 127b/6, 127b/13, 128a/1, 129b/12, 129b/12, 129b/13, 131a/3, 131b/1, 131b/5, 131b/6, 132b/3, 132b/9, 136b/2, 136b/6, 137a/6, 138a/13, 141a/11, 141a/12, 141b/3, 142a/12, 142a/12, 144b/2, 148a/11, 148b/2, 148b/2, 152b/9, 153a/5, 153b/9, 153b/9, 154b/8, 154b/8, 161b/6, 163b/2, 164a/4, 166a/3, 166a/3, 167b/3, 167b/9, 167b/10, 170b/8, 170b/10, 170b/11, 171a/2, 173b/2 [=143]

mėninŋ 29a/1, 29b/6, 38b/11, 67b/11, 72a/8, 74a/11, 101a/3, 108b/10, 109b/5, 109b/7, 120b/11, 125a/10, 125a/11, 128a/1, 128a/1, 128b/9, 129a/11, 129b/6, 130a/10, 131b/9, 132a/9, 132b/2, 132b/8, 133b/10, 133b/11, 139b/12, 144b/9, 145b/3, 162a/5, 162a/9, 162b/9, 163a/6

m. dėk 113b/12, 150a/5

m. kibi 41b/4, 41b/11, 42b/7, 71a/1, 76b/12, 76b/12, 84a/13, 85b/7, 88a/3, 111b/3, 128b/6, 1 145a/1, 48a/9, 148a/9

m. sarı 42b/4, 42b/6, 42b/10, 69a/8, 153a/11 [=51]

mėninŋçe 3a/2, 3a/2, 3a/3, 3a/3, 15a/6, 15a/6, 15b/1, 15b/1, 29a/6, 29a/10, 29b/2, 38b/1, 38b/1, 61b/4, 61b/4, 71a/5, 74a/5, 74b/4, 75b/5, 79a/3, 80b/12, 80b/12, 91a/7, 91a/11, 91b/2, 91b/4, 91b/6, 91b/8, 91b/10, 105a/4, 105a/8, 110a/8, 110a/8, 146b/8 [=34]

mėninŋki 109b/3 [=1] [=136]

men‘ (A.) Yasaklama

m. (ėt-) 132a/4 [=1]

meŋŋ Deri üzerindeki kahverengi veya siyah renkli küçük leke, kabartı

m.+i 93a/4, 163b/4

m.+iŋŋ 70b/12, 71b/12, 119b/2, 145a/11

m.+leri 40b/3 [=7]

menḳal (A.) Mangal

m. 108b/2 [=1]

menzil (A.) Konak, mesken

m. 113a/13

m. (ḳıl-) 59a/10

m.+idür (ser-menzil) 130a/13 [=3]

merāḥil (A.) Mesafeler

m.+de 172a/2 [=1]

mercān (A.) Mercan

m. 70b/12, 71b/12, 81b/13, 144b/9, 145a/11, 155a/2

m.+dur 64a/11, 141b/9, 142a/11, 163b/4 [=10]

merdūd (A.) Reddedilmiş, kabul edilmemiş, kovulmuş

m. ėdim (mėn-i merdūd) 161b/13 [=1]

merġūb (A.) İstenilen, rağbet edilen; makbul

m. ėrür 72b/8, 75b/3, 148b/8 [=3]

merḥamet(A.) Merhamet

m.+tin 170b/7 [=1]

merhem(A.) Çare, merhem

m. (merhem-i cān) 81a/8

m. (merhem-i luṭf) 140b/2 [=2]

mer'ī (A.) Geçerli, yürürlükte bulunan

m. ėmes 23a/3 [=1]

merkeb (A.) Binek

m. 131b/1

m. ėrmes 127a/12 [=2]

merḳūm(A.) Yazılmış

m. (bol-) 92b/9 [=1]

mertebe(A.) Derece

m.+de ėkendür (nė) 125a/12 [=1]

mesāfet(A.) Uzaklık

m.+in 171b/13 [=1]

mesāyil (A.) Meseleler

m. 171b/7

m.+ini 171b/12

m.+ni 171b/5 [=3]

mescid (A.) Minâresiz, minbersiz küçük câmi

m. 128b/1, 132a/1

m.+din 164a/1

m.+te 97a/4 [=4]

meṣel (A.) Örnek, nümune

m. 24b/6

m. (bol-) 128a/9

m.+dür 61a/5 [=3]

mes'ele (A.) Şer'î usûl ve tâbirlere uygun açıklanması gerekli husus, problem

m.+ler 171b/3 [=1]

meṣelen(A.) Örnek

m. 13a/13, 27a/5 [=2]

mesḥ (A.) (Abdest alırken çizmenin üzerine) el sürme veya elle sıvazlama

m. (ḳıl-) 172b/4 [=1]

mesken (A.) Oturulan yer; konut

m.+im 122a/11

m.+imiz 113a/12 [=2]

meṣnevī (A.) Her beyti kendi içinde kāfiyeli olan nazım şekli

m. 100a/8, 100a/12, 100b/1, 101b/12, 115b/8, 117a/7, 139a/4, 139a/5, 141b/11, 166a/7, 171a/7, b100a/10

m.+ġa 100b/5, 171a/7

m.+ler 166a/7

m.+leri 100b/1

m.+niñg 100a/10 [=16]

mest (F.) Sarhoş

m. 36a/12, 78b/1, 89b/7, 92a/10, 92a/12, 106a/2, 109b/9, 113b/4, 113b/7, 149a/6, 173b/8, 173b/10

m. (bol-) 54a/2

m. (ḳıl-) 121b/9

m. (mest-i müdām) 76a/1, 147b/10

m. (mest-i ṣabūḥ) 153a/10

m. (ol-) 141a/10

m. mėn 108b/2 [=19]

mesṭūr (A.) Yazılmış

m. (bol-) 104b/4 [=1]

mestāne (F.) Sarhoşçasına

m. 137a/4

m.+dür 130b/13 [=2]

mestlıġ (F.+T.) Sarhoşluk

m.+dın 129a/7, 137a/3 [=2]

meşaḳḳat(A.) Güçlük, eziyet

m. ara 165a/12 [=1]

meş'al (A.) Işık, yol gösteren

m. 108b/3 [=1]

meşhūr (A.) Herkesçe bilinen, ünlü

m. 61a/5, 71a/1, 111b/3, 145a/1

m. (meşhūr-ı āfāḳ) 121a/9, 121a/12

m.+dur 9b/11, 12a/10, 13a/4, 125a/9

m.+dur (ġayr-ı meşhūr) 12b/1

m. ėmestür 9b/12 [=12]

meşhūrraḳ (A.+T.) Daha meşhur

m. + dur 100a/12 [=1]

me'vā(A.) Sığınacak yer, mesken

m. (cennetü'l me'vā: Sığınılacak, yurt edinilecek cennet) 130b/8

m. (ḳıl-) 42a/13, 114a/8 [=3]

mevāzīn(A.) Ölçüler

m. (evzān-ı mevāzīn) 3b/5 [=1]

mevcūd (A.) Mevcut, var olan

m. (aṣl-ı vücūd-ı her mevcūd) 170b/9 [=1]

mev'iẓe(A.) Dinî öğüt, vaaz

m. 102a/4 [=1]

mevsūm(A.) İşaretlenmiş, isimlendirilmiş, hususileştirilmiş

m. 171a/12, 171b/1

m. (bol-) 133a/5

m.+dur 133a/9, 139a/10 [=5]

mevsüm(A.) Mevsim

m.+i 164a/10 [=1]

mevt (A.) Ölüm

m.+i 37a/10 [=1]

mevżi' (A.) Konum, ortaya konulan husus

m.+de 2b/2, 11b/6, 23a/8

m.+dür 23a/2 [=4]

mevżi'ī (A.) Bir yer, mekan

m. (ḳaṣd-ı mevżi'ī) 171b/13 [=1]

mevzūn (A.) Vezinle yazılmış, vezinli, veznine bakılan; biçimli, orantılı, düzgün, planlı

m. 3b/2, 27b/12, 74b/11, 89b/7, 148a/6, 148b/4

m. (şekl-i mevzūn) 130b/5

m. bile 22a/12

m.+nıñ 22b/3 [=9]

mey (F.) Şarap

m. 54a/2, 96b/11, 97b/2, 98a/1, 98a/7, 108b/3, 113b/1, 119b/11, 121b/9, 128b/1, 129b/6, 132b/10, 136b/10, 137a/1, 141a/10, 161a/10, 163a/10

m. (cām-ı mey) 77a/1, 148b/10

m. (mey-i bī-ġaş) 137a/2

m. (mey-i ḫurrem) 70b/1

m. (mey-i la'l) 86b/7, 142a/13

m. (mey-i lāle-gūn) 70a/12, 144a/11,

m. (neş'e-i mey) 137a/1

m. (tut-) 118a/1

m. bile 51b/6, 121b/7

m. ėrkin 83b/3, 83b/5, 164b/8, 165a/5

m.+i 152b/12

m.+idin 78b/1, 149a/6

m.+ni 130b/13

m.+ni (cām-ı mey) 80a/12, 80b/4, 154a/9 [=40]

meydān(A.) Meydan

m.+da 127a/12 [=1]

mey-gūn (F.) Şarap rengi

m. 89b/7

m. (leb-i mey-gūn) 130b/13 [=2]

mey-ḫāne (F.) Meyhane

m. 96b/5 [=1]

meyl (A.) Meyil, eğilim, yönelmek; sevgi, ilgi duymak; eğim

m.+i (ḳıl-) 131b/9

m.+i (ḳılma-) 6

m.+ini 113a/6 [=3]

meylıḳ (F.+T.) Şaraplık, şarap için

m. 108b/2 [=1]

meẕheb(A.) 1. İlimde birbirinden bâzı farklarla ayrılan kollara verilen isim

m. 2a/13, 3a/12

m.+te 28b/2

2. Bir dinde belirli görüş ve anlayış farklılıklarından doğan kollardan her biri

m.+ide (İmām Ebū Ḥanīfe) 171a/11, 171a/13 [=5]

meẕkūr (A.) Anılan, zikrolunan, bahsedilen

m. (bol-: anılmak) 8a/13, 8b/11, 9b/13, 10a/2, 11b/6, 20b/1, 22b/2, 23b/12, 24a/12, 25b/4, 26b/2, 27b/8, 28a/3, 31b/13, 73b/2, 76a/6, 84b/8, 98b/11, 99a/3, 101a/3, 101a/4, 101a/5 [=22]

mıṣrā‘(A.) Bir beyit, şiir veya manzûmenin satırlarından her biri, dize

m. 11b/5, 13b/3, 16a/3, 50b/4, 50b/9, 50b/11, 51a/1

m.+dın 148a/1

m.+dın soñg 76a/7

m.+ı 11b/3, 45b/8, 118a/13, 120a/5

m.+ıda 139b/9

m.+ıdaġı 104b/6

m.+ıdın 12a/5

m.+ını 26b/2, 26b/4

m.+ınıñg 27b/6, 27b/7, 84b/10, 84b/11, 137a/13

m.+larıda 27a/3

m.+larını 26b/10

m.+larınıñg 11b/12, 26a/9, 46a/1, 46a/6, 109a/10

m.+larnıñg 9a/10, 27a/7, 32b/8, 62a/8, 84b/8

m.+nıñg 8b/9, 8b/11, 8b/12, 9a/5, 9a/5, 9b/9, 9b/10, 11b/7, 11b/8, 27b/4, 27b/5, 62a/11, 62a/13, 137a/12 [=49]

mıṣrā‘ī (A.) Bir mısra

m. 13a/13, 14a/8, 14b/4, 15a/4, 17a/6, 18a/12, 19b/11, 21a/8

m.+de bar 93a/11 [=9]

mīdād (A.) Yazı mürekkebi

m. (ḳıl-) 117b/12 [=1]

miḥnet (A.) Zahmet, elem, dert, üzüntü, ıztırap, eziyet, sıkıntı

m. 85a/4, 85a/9, 85a/13, 85b/2, 85b/4, 95a/12, 110b/9, 167a/3

m. (kėltür-) 84b/1, 84b/4

m. (kör-) 110b/10

m. (miḥnet-i bāḳī) 153b/5

m. bile 131a/3

m.+in (ḳarılıġ miḥnetin ötker-) 129b/3

m.+inñgä 163a/2

m.+te 154b/4

m.+te (özni miḥnette sal-) 81b/1 [=17]

miḥnet-keş (F.) Iztırap çeken

m. 73b/7 [=1]

miḥrāb (A.) Sevgilinin kemer şeklindeki kaşları ve kaşların arasında kalan kısım

m. ara 132a/1

m.+ındadur 130a/6 [=2]

mihr (A.) Güneş; sevgi, dostluk

m. 52b/4, 53a/3, 53a/7, 57b/6, 67a/3, 67a/7, 80a/1, 81b/7, 82b/12, 108b/3, 124a/9, 127b/6, 132b/3, 140b/5, 143b/6, 162b/6

m. (ḳıl-) 54b/3, 123b/8

m. (körset-) 53b/5, 53b/9

m. (mihr-i ḫāverī) 161b/11

m. (mihr ü vefā körset-) 53b/11

m. (yüzidin) 74b/13, 75a/2, 75a/4

m. bile 69b/12

m.+din 129a/11

m.+i 83a/13, 139b/8, 162b/13, 165a/3

m.+ile 139b/8

m.+inñg 132b/11

m.+inñgge (da‘vī-yi mihr) 130a/11

m.+ini 136b/7

m.+ni 39b/1 [=36]

mihribānlıġ(A.+T.) Dostluk, muhabbet

m. (ḳıl-) 132b/11 [=1]

miḳdār (A.) Miktar

m. 22b/7

m. (her nė miḳdār) 32a/3

m.+ı 32a/2, 65b/4 [=4]

miḳyās (A.) Ölçü

m. 172a/5 [=1]

mīl (Lat.) Uzunluk ölçüsü birimi

m. 172a/6, 172a/6 [=2]

min̂**g** Bin (1000)

m. 84b/1, 84b/4, 85a/1, 85a/9, 85a/13, 85b/2, 85b/4, 110b/10, 167a/3

m. (ḳatla) 49b/8 [=10]

min- Binmek

m.-ip 133b/11

m.-se (abraş) 131b/1 [=2]

mīnā (F.) Altın, gümüş vb. mâdenî eşyâlar üzerine vurulan yeşil, lâcivert veya gök mâvisi renginde şeffaf yâhut donuk cama benzeyen sır tabakası, mine

m. (mīnā-reng: Mine renkli, sırça renginde, lâcivert yeşil veya gök mâvisi) 129a/5 [=1]

mīnā-reng (F.) Mine renkli, sırça renginde, lâcivert yeşil veya gök mâvisi)

m. 129a/5 [=1]

mi'rāc(A.) İslâm inancına göre Hz. Muhammed'in, Cenâbıhakk'ın dâveti üzerine yedi kat semâyı aşıp Allah'ın huzûruna yükselerek O'nunla görüşmesi mûcizesi

m.+nın̂g (leyletü'l-mi'rāc) 130a/6 [=1]

mīrek (F.) Bey, küçük bey

m.+im (miregim) 3a/6, 3a/6, 34b/7, 34b/7, 35a/2, 35a/2, 35a/4, 35a/4, 36a/1, 105b/5, 105b/5, 105b/11, 105b/11

m.+imni (miregimni) 36a/4

m.+mü ėkin (miregim) 162b/3 [=15]

mīrzā (F. "Bey oğlu"**)** Îranlılar ile Türk boyları içinde daha çok Timür sülâlesi tarafından kullanılan asâlet unvânı

m.+lar (Sulṭān Ḥüseynī) 37a/12

miṣāl (A.) Örnek; benzerer
m. 49b/6
m. (kėltür-) 93a/12
m. bile 99a/1
m.+i 115b/5 [=4]

miskīn (A.) Zavallı, âciz; derviş, kul
m. 95a/1, 122b/1 [=2]

mīzān (A.) Vezin birimi
m. (ḳıl-) 22a/12, 22b/3
m.+ı 22a/11, 22b/2 [=4]

mu Bu (İşaret zamiri)
m.+nça 61a/11, 88b/6, 109b/2, 113b/9, 129a/10, 148a/4, 149b/11, 167a/13
m.+nda 11a/11, 104b/6
m.+nda (anda ve munda) 1b/9
m.+ndın 4b/1
m.+nı 5a/12, 5b/12, 7b/4, 7b/6, 7b/7, 7b/10, 7b/13, 8a/3, 8a/5, 8a/7, 8a/9, 25a/6, 29a/8, 37b/9, 47a/6, 47a/7, 70b/3, 71a/5, 83a/2, 105a/6, 144b/4
m.+nınꞑ dėk 131b/2 [=34]

mu‘anber (A.) Güzel kokulu
m. 52b/13, 141a/7
m. (ḳızıl) 54a/6 [=3]

mu‘ayyen (A.) Belli, belirli, sınırları belirlenmiş
m. 97b/8, 161a/6, 162b/10, 172a/11
m. (bol-) 130b/9
m. (ḥadd-ı mu‘ayyen) 47a/2, 76a/4, 76a/5, 139a/8, 139a/9
m. ėmes 32a/2 [=11]

mu‘azzez (A.) Hürmete lâyık, değerli, kıymetli, yüce
m. 59a/9 [=1]

mufaṣṣal (A.) Ayrıntılı
m. 101a/8 [=1]

muġtenem (A.) Ganimet olarak elde edilmiş
m. (tut-) 111b/6 [=1]

muḥabbet (A.) Muhabbet
m. 78a/6
m. (terk-i muḥabbet ḳıl-) 127b/1
m.+inꞑde 50a/8
m.+tür (ḳallāb-ı muḥabbet) 111a/12 [=4]

muḥāl (A.) Yapılması mümkün olmayan, imkânsız
m. 147b/4
m. (ḳıl-) 83a/11, 89a/2, 89a/10, 167b/3

m.+dur 2b/5 [=6]

muḥālefet(A.) Uymama, uyumsuzluk

m. 32b/11

m. (muḥālefet-i efā‘îl ve tefā‘îl) 33a/8 [=2]

muḫālif (A.) Aykırı, uyumsuz; muhalif, karşı koyan

m. (kėltür-) 62a/9, 84b/9

m. (muḫālif-ṭab‘) 115a/13 [=3]

muḥib(b) (A) Seven

m. (‘āl-i ‘abā) 78a/6 [=1]

muḫil(l) (A.) Bozan, halel getiren

m. (kūtāh-ı muḫill) 11b/4 [=1]

mūḥiş (A.) Korkunç, ürküten, korkutan

m. 162b/11 [=1]

muḥkem(A.) Açıkça

m. 146b/5, 166a/10 [=2]

muḫliş (A.) İçten, samimi (dost)

m.+im 161b/2 [=1]

muḫtār (A.) Dilediği gibi hareket edebilen, istediğini yapabilen; beğenilen, uygun görülen

m. 172a/12, 172b/1

m.+dur 32a/3

m.+ı 172a/2 [=4]

muḫtaṣar(A.) Ayrıntılı olmayan, derli toplu, kısa, öz, ayrıntı ve tekrarları çıkarılarak meydana getirilen kısaltılmış eser

m. 99a/2, 171b/12

m.+ı 171a/12 [=3]

muḫtelif(A.) Farklı, çeşit çeşit

m. b98a/9

m. (muḫtelifü’l-erkān) 16b/1, 70b/5, 12b/12 [=4]

muḥterem(A.) Saygı değer

m. 53b/1

m. (ėt-) 88a/5, 146a/7

m. (ḳıl-) 44a/10, 60b/10, 85b/12, 86a/2, 86a/5, 88a/7, 89b/1, 167a/1, 167a/11, 167b/8 [=13]

muḳābele(A.) Karşılık

m.+side 27a/4, 27a/4, 27a/5, 27a/5, 27a/6, 27a/8, 27a/9, 27b/10, 27b/11, 166a/9 [=10]

muḳaddem(A.) Önce, evvel

m. (bol-) 3b/13, 4a/1, 4a/5, 4a/6, 4a/9, 4a/10, 4b/2, 4b/3 [=8]

muḳaddime(A.) Giriş

m. (muḳaddime-i ṣalat) 171a/12 [=1]

muḳaffā(A.) Kâfiyeli

m. (bol-) 93b/13, 94a/2, 99a/13 [=3]

muḳarrar(A.) Kararlaştırılmış

m. (ḳıl-) 47a/2, 76a/4, 76a/5, 139a/8, 139a/9 [=5]

muḳayyed(A.) Bağlı

m. (bol-) 140a/10 [=1]

muḳır(r)(A.) Temsilci

m.+ı 60b/12, 133b/2 [=2]

muḳīm (A.) Dînen misâfir veya seferî sayılmayan kimse

m. 172b/9, 172b/5, 172b/12

m. (ol-) 172b/8 [=4]

muḳtedī(A.) İmama uyup arkasında namaz kılan kimse

m. 172b/13 [=1]

muna İşte

m. 118a/6 [=1]

mundaḳ Böyle, bunun gibi

m. 1b/5, 26b/11, 37b/2, 98b/12, b98a/11, 100b/12, 102a/8, 103a/4, 125a/9, 130a/8, 131a/8, 137b/1, 171b/1 [=13]

munfaṣıl(A.) Ayrı, bitişik olmayan

m. (biti) 4a/13 [=1]

munḥaṣır(A.) Sınırlanmış, sınırlı

m.+dur 47a/5 [=1]

mūnis (A.) Sıcak kanlı, cana yakın (sevgili)

m.+im 100a/7 [=1]

munḳalib(A.) Başka bir duruma veya şekle girmiş, dönüşmüş, değişmiş

m.+tür 55a/13, 116a/2 [=2]

munḳaṭı‘(A.) Kesilmiş, aralarında bağ kalmamış

m. (bol-) 128a/7 [=1]

muntaẓır(A.) Bekleyen, gözleyen

m.+ı 60a/12, 133a/11 [=2]

murād(A.) Arzu, istek

m. 110b/4, 113b/9, 164a/9

m. (ėyle-: istemek, amaçlamak) 50b/3

m. (murād-ı dil) 150a/2

m. (ṭaleb-i murād ḳıl-) 117b/11

m.+ın 166a/13 [=7]

muravvaḳ(A.) Açık, temiz, parlak, filtrelenmiş

m. 105a/6

m. (raḥīḳ-ı muravvaḳ) 29a/8 [=2]

musāvī (A.) Eşit

m. (bol-) 22b/4, 22a/13 [=2]

muṣliḥ (A.) Barışı sağlayan, ara bulucu
m. mėn 109b/3 [=1]
mū-şikāf (F.) Bir meseleyi kılı kırk yararcasına titizlikle araştıran
m. 130a/9 [=1]
mu'tād (A.) Alışkın, alışkanlık hâline getirmiş
m. 104b/3 [=1]
muṭarraz(A.) Süslü, nakışlı
m. (ol-) 59a/9 [=1]
mu'teber(A.) Değerli kabul edilen, makbul, geçerli
m. 13a/4
m.+dür 2b/12, 22b/9, 26a/12, 172a/4
m. ėmes 22b/10, 26b/9
m. ėmestür 8a/12 [=8]
mu'tedil(A.) Ölçülü
m. (bol-) 11b/3 [=1]
mu'temed(A.) Mutemet, güvenilir, inanılır kimse kimse
m. (ḳıl-) 161b/13 [=1]
muṭrib (A.) Bir müzik âleti çalan kişi; ilâhî, gazel, şarkı okuyan kişi
m. 153a/6 [=1]
mutaṣavver(A.) Muhtemel, tasarlanan
m.+dür 12b/4 [=1]
muttaṣıl(A.) Bitişik, bitişme, bağlanma
m. 82a/9, 155b/8, 163a/11
m. (bol-) 13b/1 [=4]
muvāfaḳat(A.) Uygunluk
m.+ı 32b/4 [=1]
muvāfiḳ(A.) Uygun
m. (bol-) 32b/5
m. (bolma-) 32b/10 [=2]
mūy (F.) Saç, saç teli, kıl
m. dėk 39b/8, 121a/2
m.+ıdın 74a/1, 146a/5
m.+unŋdur 2b/3 [=5]
mübāḥ (A.) Yapılmasında veya yapılmamasında dinen sakınca olmayan, isteye bırakılan şeyler
m. ėrdi 161a/10 [=1]
mübārek(A.) Kutlu
m. 164a/3 [=1]
mübeyyen(A.) Açıklanmış
m. (bol-) 27a/8 [=1]
mübtelā(A.) Tutkun, düşkün, tutulmuş
m. (ḳal-) 110a/3
m. ėdim 161a/13
m.+sı ėrür 82a/13, 161b/8 [=4]

mücevvez(A.) Uygundur, münasip olur

m.+dür 24b/7, 25a/2

m.+dür (t) 24a/11 [=3]

mücmel(A.) Kısa, öz

m. 101a/8 [=1]

müdām (A.) Devamlı

m. (mest-i müdām) 76a/1, 147b/10

m.+ıŋğ (şurb-ı müdām) 131a/7 [=3]

müdde'ā(A.) İddia olunan şey

m.+sı 131b/5 [=1]

müdde'ī(A.) İddia eden, davacı; inatçı, direnen

m.+din 139b/2

m.+ni 131b/5 [=2]

müddet (A.) Süre

m.+i 172a/1 [=1]

mü'ellef(A.) Uzlaştırılmış, birleştirilmiş, yazılmış

m. (bol-) 3b/12, 4a/4, 19a/3

m.+dür 14a/3, 15b/4, 16b/5, 17b/3, 19a/2, 20b/3

m.+dür (t) 13a/8

m.+dürler 3b/10 [=11]

müellif (A.) Yazar

m. 42a/12, 64a/5

m.+niŋğ 28a/3 [=3]

müfsid (A.) Ara bozucu, bozguncu, fitneci

m. 109b/3 [=1]

mühendisī(A.+F.) Bir mühendis

m. 163a/4 [=1]

mühlik (A.) Öldürücü, helâk edici

m. 108b/6

m. (ġam-ı mühlik: yâ yazımı örneği) 23a/9

m.+dür 132a/5 [=3]

müje (F.) Kirpik

m. 162a/3 [=1]

müjgān (F.) Kirpikler

m. 108b/8

m.+ı (ṣaf-ı müjgān) 128b/12

m.+ları (nīş-ter) 109a/1 [=3]

mükerrer(A.) Tekrar edilmiş, tekrarlanmış

m. 11b/5, 99a/8

m. (bol-) 50b/4, 50b/8, 50b/11, 51a/1

m. bile 12b/2 [=7]

mül (F.) Şarap

m. 2b/3, 32a/11, 36a/12, 40b/12, 41a/5, 56a/5, 70b/12, 71b/12, 92a/10, 92a/12, 98a/5,

106a/2, 121a/8, 141b/10, 142b/1, 144b/9, 145a/11, 163b/4, 173b/8, 173b/10

m. (gül ve mül) 1b/3

m. (gül mül: yazılıp okunmayan atıf vavı örneği, *fa'lün* vezninde) 25a/11

m. (gül ü mül: sākin atıf vavı örneği, *fa'ūlün* vezninde) 25a/9

m. (gül ve mül: müteharrik atıf vavı örneği, *fā'ilün* vezninde) 25a/9

m. (söz bile mül) 30b/6

m. ėrür sėn 41a/1 [=26]

mülāḳāt(A.) Bir yerde buluşmak sûretiyle karşılıklı konuşma, görüşme

m. (ḳıl-) 37a/12 [=1]

mülāyemet(A.) Uygun gelme, uygunluk

m. 100b/8

m.+i 36b/10, 58a/10 [=3]

mülāyemetī(A.) Uygunluk, tutukluk

m. emes 92b/4 [=1]

mülk (A.) Mülk, memleket

m.+i 140a/8

m.+ide 113b/6, 125a/11

m.+idin 128b/7

m.+in 128b/12

m.+inde 45b/1

m.+ining 127a/13 [=7]

mümil(l) (A.) Bıktıran, usandıran

m. (darāz-u mümill) 11b/3 [=1]

mümkin(A.) İmkan dahilinde, mümkün

m. 12b/4, 112b/11

m.+dür 3b/13, 4a/3, 4b/5, 15a/3

m. ėmes 146a/6

m. ėmestür 147b/4 [=8]

münāfiḳ(A.) İki yüzlü, ara bozucu

m. (münāfiḳ-şīve) 115a/13 [=1]

münāsebet(A.) Uygun olma, uygunluk; sebep, vesile

m. bile 171b/12

m.+i 15b/2, 100b/8 [=3]

münāsib(A.) Münasip, uygun

m. 26b/1, 136b/5

m. (körün-) 26b/11, 92b/11

m. (münāsib-ḥāl) 139a/12

m.+tür 93a/9, 93b/6 [=7]

münfa'il(A.) Etkilenmiş

m. 63a/10, 70b/9, 144b/8 [=3]

münşe‘ib(A.) Dallanma

m. (bol-) 10a/2 [=1]

münteceb(A.) Seçilmiş, seçkin

m. 75a/6 [=1]

münteḫab(A.) Seçkin, güzide

m. 147b/7 [=1]

mürāca‘at(A.) Yönelme

m. (ḳıl-) 37a/13 [=1]

müsāfir (A.) Seferî olan, yolcu, dînen yolcu kabul edilen, bu sebeple kendisine dört rekâtlı farz namazları iki rekât kılmak, sonradan kazâ etmek şartıyle oruç tutmamak vb. kolaylıklar sağlanan kimse, misafir

m. 171b/12, 172a/8, 172b/13

m. (aḥkāmı) 172b/8

m.+ġa 172a/9, 172b/12 [=6]

müsāfirī(A.+F.) Seferî, misafir olma durumu

m. 172b/4 [=1]

müsecca‘(A. belg.) Cümlelerinin sonu kāfiyeli, secili (söz veya nesir)

m. (t) 109a/11

m. (ġazel) 108b/12 [=2]

müsellem(A.) Verilmiş, teslim edilmiş

m.+dür 140a/8 [=1]

müstaġraḳ(A.) Batmış, gömülmüş

m. (ḳıl-) 118a/7 [=1]

müstaḥsen(A.) Herkesçe güzel kabul edilen, beğenilen, makbul

m. (müstaḥsen-i ṭıbāb) 3b/3 [=1]

müsta‘mel(A.) Kullanılmış, kullanılan

m. 5a/7, 12a/10, 27b/13, 98b/11, 98b/13, 99a/4, 99a/5, 99a/9, 105a/13, 106a/5, 121b/4, 124b/10, 143a/1, 143b/7, 144b/5, 145a/2, 145a/9, 145b/1, 145b/11, 146a/1, 148b/11, 154a/6, 154b/13, 165a/6, 167a/4, 167a/7, 167b/1, 173a/12

m. (bol-) 28a/1

m. (bolma-) 5a/7

m. (müsta‘mel-i maṭbū‘: aslî (vezin), herkesçe kabul görüp uygulanan klâsik vezin) 99a/6, 99a/9, 105b/1, 106a/6, 117b/3, 121b/5, 124b/11, 143a/2, 143b/7, 144b/5, 145a/2, 145a/9, 145b/1, 145b/11, 146a/2, 148b/12, 154a/6,

154b/13, 165a/6, 167a/4, 167a/7, 167b/1, 173a/13

m. ėmes 8a/13, 26b/13

m. ėmestür 3a/11, 22a/1 [=57]

müstevfī(A.) Eksiksiz ve tam olarak

m. 92b/7 [=1]

müşevveş(A.) Karışık, karmakarışık

m. 29b/12, 104a/3 [=2]

müşk (F.) Misk

m. 61b/10, 61b/12, 92a/8, 173b/6

m. (müşk-i Ḫıṭā) 113b/11

m. (müşk-i Ḫoten) 31b/2, 66b/6, 66b/10, 66b/12, 67a/1, 67a/5, 74a/1, 143a/6, 143b/2, 143b/4, 146a/5

m.+dür 140a/2

m.+dür (noḳṭa-i müşk) 123b/1 [=18]

müşk-bū (F.) Misk kokulu

m. 150a/1 [=1]

müşk-fām (F.) Misk renginde, siyah

m.+ıŋ̑ (ḫaṭṭ-ı müşk-fām) 131a/5 [=1]

müşkīn (F.) Siyah, kara

m. (ḳıl-) 150a/1 [=1]

müşkīn ḫaṭat (F.+A.) Metinde med harfinden sonraki *nun* açıklaması; *müstefʿilün* vezninde

m. 25b/1 [=1]

müşkil (A.) Zor, güç; zorluk, güçlük

m. 119b/5, 119b/5, 119b/6, 119b/6, 132b/4

m. ėrmes 108b/2

m.+ni 132b/4 [=7]

müştaḳ (A.) Bir kök veya mastardan türetilmiş

m.+dur 22b/3 [=1]

müştāḳ (A.) Aşırı derecede arzu eden, hasretini çeken, gönülden isteyen

m. (ol-) 62b/13

m.+dur mėn 132b/5 [=2]

müştebih(A.) Karışık, benzer

m. (bol-) 9b/10, 22a/8, 32b/3, 36b/12, 36b/13, 46a/10, 58a/12, 59a/3, 59a/7, 65b/5, 70b/4, 92b/6, 92b/9, 92b/10, 92b/10 [=15]

müṭāla‘a(A.) İnceleme

m. (ḳıl-) 100b/7

m. (ḳılma-) 22a/3 [=2]

müte'accib(A.) Şaşıran, hayret eden

m. (bol-) 37b/6 [=1]

müteaḫḫirīn(A.) Sonrakiler, sonra gelenler

m. 47a/12 [=1]

müteḳaddimīn(A.) Eskiler

m. 24b/11

m.+ning 25a/3 [=2]

mütekellifī(A.+F.) Zahmetli bir iş yapan

m. 3b/1 [=1]

müteveccih(A.) Bir yere gitmeye karar veren, o tarafa doğru yola çıkan, yönelen

m. (bol-) 37a/10 [=1]

müttefiḳ (A.) Birbiriyle ittifak etmiş, birleşmiş

m. (müttefiḳu'l-erkān: rükünleri aynı) 12b/7, 13a/5, 27a/2 [=3]

mütteḥid (A.) Birlikte, denk, aynı

m. (ḥarekātı mütteḥid bol-) 22a/13 [=1]

müvecceh(A.) Herkesin yöneldiği, makbul, uygun

m. 52b/13, 54a/6 [=2]

müyesser(A.) Nasip olan

m. (ol-) 29a/8, 105a/6, 120a/2, 120a/7, 145b/6, 163a/8

m. (olma-) 72b/6 [=7]

N

nāb (F.) Katıksız, hâlis, saf

n. (bāde-i nāb) 129a/13

n.+nı (şerāb-ı nāb) 121b/8 [=2]

nā-bāliġ(A.+F.) Olgunluğa ermemiş, kemâle ermemiş

n. bile (pīr-i nā-bāliġ) 132a/4 [=1]

nāc (F.) Çam

n. 58a/8 [=1]

nādānlıġ (F.+T.) Bilgisizlik, cahillik

n.+da 127b/4

n.+ım 130a/10 [=2]

nādir (A.) Nadir, ender bulunan

n. 104b/1 [=1]

nafigenemeş (F.) Metinde fasıla-i uzmâ örneği

n. (nafigenemeş ve naşikenemeş) 2a/9 [=1]

nā-geh (F.) Birdenbire, ansızın

n. (be-yek nā-geh: aniden, birden) 115b/3 [=1]

nā-ḫoş (F.) Nâhoş, kötü durumda, hoş olmayan

n. 14a/11, 14a/12, 14a/13, 137a/1

n. (ol-) 163a/13

n.+tur 95b/5 [=6]

nā-ḫoşluḳ (F.+T.) Nâhoşluk, kötü durumda olma, hoş olmama

n. 117b/13 [=1]

naḫl (A.) Fidan

n. (naḫl-ı ḳadd) 144b/8

n. (naḫl-ı ḳad) 70b/9, 129a/5

n.+ı 131a/11

n.+ını (ḥayāt naḫlını kės-) 162a/3 [=5]

nā-kāmlıġ (F.) Mahrumiyet, nasipsizlik

n. 129b/2 [=1]

naḳd (A.) (Bir şeyin) ederi, para

n. (naḳd-ı cān: can sermayesi) 162a/11

n.+ı 127b/4 [=2]

naḳḳāş (A.) Nakkaş, ressam

n. (naḳḳāş-ı çīn) 140a/3 [=1]

nāle (F.) İnleme, inilti

n. 95a/12, 104b/2, 113b/4

n. (ḳıl-) 50a/12, 51a/2, 108b/8

n. birle 91a/2 [=7]

nām (F.) Ad, ün

n. (nām u nişān ḳalma-) 132b/1

n.+ı 172b/8 [=2]

namāz(F.) Namaz, İslâmiyette kendine göre kurallar dahilinde yapılması müslümanlar üzerine farz kılınmış ibâdet

n. 172a/11

n. (namāz ḳaṣr ėt-) 172a/10 [=2]

nāme (F.) Defter; mektup

n. 96b/9

n.+ñg 118b/10 [=2]

nā-mevzūn (F.+A.) Vezinsiz, ölçüsüz

n. 27b/10

n. (bol-) 51a/7 [=2]

nā-mihribān (F.) Şefkatsiz, sevgisiz

n. 108a/12 [=1]

nā-mihribānī (F.) Bir şefkatsiz, sevgisiz

n. 29b/9 [=1]

nā-mu'ayyen (F.+A.) Belirsiz, belirlenmemiş

n.+dür 65b/5 [=1]

nā-murād (F.+A.) İsteğine, muradına erememiş

n. 150a/2, 164a/9 [=2]

nāmūs(A.) Namus

n.+ını (ḳarala-) 37a/11 [=1]

nā-mülāyim (F.+A.) Uygun olmayan

n. 47a/13 [=1]

nā-pāk (F.) Temiz olmayan, pis

n. 115a/11 [=1]

nā-peydālıġ (F.+T.) Ortada görünmeme, ortaya çıkmama

n. 96b/3 [=1]

naṣāyiḥ(A.) Nasihatlar

n.+ide 102a/8 [=1]

nāṣıḥ (A.) Nasihat eden, öğüt veren

n. 130b/1 [=1]

nāṣır (A.) Yardımcı

n. (fā‘il örneği) 22b/1 [=1]

naṣīb (A.) Nasip

n.+ıñg (bolma-) 125a/2 [=1]

naṣīḥat (A.) Nasihat

n. 102a/3

n.+ım 80b/1, 93b/5, 154a/11, 161b/7

n.+ta 166a/12 [=6]

na‘ş (A.) Ceset

n.+ımnı 109b/7 [=1]

naşikenemeş (F.) Metinde fasıla-i uzmâ örneği

n. (nafigenemeş ve naşikenemeş) 2a/9 [=1]

nā-tamām (F.+A.) Eksik

n. 115a/11 [=1]

nā-tüvān (F.) Güçsüz kuvvetsiz, zayıf

n. 59b/6, 128a/4

n. (bol-) 118b/10

n. (ėt-) 59b/6

n. (ḳıl-) 60a/8, 133a/8

n.+ım (cism-i nā-tüvān) 129b/4

n.+ım (tėn-i nā-tüvān) 101b/8

n.+lardın 128a/2 [=9]

nā-ümīdī (F.) Bir ümitsiz

n. 128b/6 [=1]

nāvek-efgen (F.) Ok atıcı

n.+ler 115a/12 [=1]

nāz (F.) Görkem; gizleme; cilve, naz (lı), işve (li); servi

n. 128b/13, 163b/10

n. (ėt-) 149b/13

n. (semend-i nāz) 163b/5

n. (serv-i nāz) 90b/5, 173a/11

n. ėkin mü (serv-i nāz) 78b/5

n.+ı 113a/4

n.+ı (libās-ı nāz) 109a/4 [=9]

naẓar (A.) Bakış, bakma, göz atma; incelemek amacıyla bakmak; rast gelmek, rastlamak, isabet etmek

n. 64b/10, 69a/8, 73a/13

n.+da (bādī̇ü'n-naẓar: ilk bakışta / bādī̇y-i naẓar (C); (dipnot) bādī̇yü'n-naẓm: nazmın başlangıcında) 27b/9

n. (ėt-) 64b/8, 68a/9, 69b/10, 69b/12, 82b/6, 82b/8, 85a/2, 87b/13, 142a/2, 143a/10, 164a/13, 165a/1

n. (ėyle-) 41a/11, 41a/13, 50b/1, 50b/10, 65a/4, 70a/6, 142b/11, 144a/8

n. (egri naẓar) 136b/5

n. (ḳıl-) 17a/8, 17a/9, 17a/10, 17a/11, 17a/12, 36b/1, 39a/2, 41a/7, 42b/4, 42b/6, 42b/10, 71a/8, 71b/9, 72a/6, 72a/13, 72b/2, 73a/5, 86a/5, 88a/7, 121b/1, 141a/13, 144b/11, 162b/12, 167a/1, 167a/11, 170b/12, 171a/5

n. (ḳılma-) 140a/4

n. (naẓar ḳaṭ'ı ḳıl-) 109b/10

n. (sal-: göz atmak, bakmak) 127a/11

n. (tap-: göz atmak) 28a/13

n.+ġa (kėl-: dikkati çekmek) 37b/2

n.+ıġa 99a/2

n.+ım 143a/4

n.+ım (tüşme-: itibar kaybetmemek, gözden düşmemek) 66a/13

n.+ımdın 113a/9 [=60]

naẓarī̇ (A.+F.) Bir bakış

n. 68b/12, 69a/4, 69a/12

n. (ḳıl-) 63b/6, 67a/9, 70a/8, 86b/2, 144a/2, 167a/5 [=9]

naẓm (A.) Vezinli, kafiyeli söz dizisi, şiir

n. 125a/11, 171b/4

n. (ḳıl-) 171a/12, 171a/13

n.+ım 125a/10

n.+ınıñ (kitāb) 171b/1 [=6]

nāzük (A.) Nazik

n. 45a/12, 122b/4 [=2]

nāzüklük (A.+T.) Naziklik, incelik

n. içre 152b/10 [=1]

nė Hangi şey; hangi; bir şey; nasıl; ne kadar (pekiştirme zarfı); değil (olumsuzluk bildirir).

n. 11b/3, 11b/4, 35a/7, 35a/7, 35b/11, 35b/11, 44a/7, 49b/6, 51b/13, 51b/13, 51b/13, 51b/13, 52a/3, 52a/3, 52a/3, 52a/3, 52a/12, 52b/11, 54a/12, 55b/3, 55b/6, 66b/8, 66b/8, 68b/6, 68b/11, 69a/2, 69a/6, 70b/3, 75a/10, 75b/9, 75b/9, 75b/11, 76a/2, 77b/10, 77b/10, 80b/1, 80b/1, 81b/7, 82b/10, 83a/4, 83a/4, 83a/7, 85a/8, 91a/9, 91a/9, 91a/13, 91a/13, 93b/5, 93b/5, 94a/6, 95b/1, 108a/13, 109a/1, 109b/3, 111a/11, 111b/6, 113a/2, 113b/10, 115a/6, 115b/13, 116b/10, 119a/3, 119a/3, 119a/4, 119a/4, 119b/2, 122b/3, 122b/6, 123b/4, 125a/11, 131a/5, 131a/5, 133b/5, 133b/10, 136b/7, 137a/7, 139b/2, 140b/5, 141a/8, 143b/13, 144a/6, 144a/13, 144b/4, 146a/6, 146b/13, 147b/11, 148b/13, 152b/11, 153a/3, 153a/6, 153a/7, 153b/5, 154a/11, 154a/11, 155b/6, 161a/9, 161a/9, 161a/10, 161a/11, 161b/1, 162a/1, 162b/9, 163a/13, 163b/7, 163b/13, 164a/2, 164a/2, 164b/6, 164b/6

n. (her nė) 111b/2, 132b/6, 164a/4

n. (her nė kim) 128b/5

n. (her nė miḳdār) 32a/3

n. (mėni nė ḳorḳuta sėn) 164a/4

n. (nė ‘adem) 73b/12, 74a/5, 95a/12, 117a/3, 129b/13, 146b/8, 164a/5

n. (nė armān) 113b/9

n. (nė asıġ) 128b/8

n. (nė belālıġ) 86a/11

n. (nė boldı) 67b/11, 67b/11, 153b/2, 162a/2

n. (nė çaġlıġ) 113a/8

n. (nė fāyide) 130a/2

n. (nė ġam) 109b/2

n. (nė ḫoş) 123b/1

n. (nė ḫoş-faṣl) 77b/5

n. (nė imkāndur) 109b/5

n. (nė ḳatıḳ ḥālet) 60b/5

n. (nė ḳılay) 109b/6

n. (nė ḳılay ve yıḳılay) 2a/1

n. (nė ḳılayın ve yıḳılayın) 2a/3

n. (nė… nė: Bağlaç olarak ve karşılaştırma denkleştirme edato olarak cümlede yer alan aynı değerdeki öğelerin başına getirildiğinde bunları red ve inkâr etmek için kullanılır) 26b/6, 26b/6, 38a/4, 38a/4, 40a/4, 40a/4, 40a/10, 40a/10, 60b/12, 60b/12, 66b/6, 66b/6, 66b/6, 66b/6, 66b/10, 66b/10, 66b/10, 66b/10, 66b/12, 66b/12, 66b/12, 66b/12, 67a/1, 67a/1, 67a/1, 67a/1, 67a/5, 67a/5, 67a/5, 67a/5, 68b/1, 68b/1, 68b/1, 68b/1, 69b/5, 69b/5, 69b/5, 69b/5, 69b/7, 69b/7, 69b/7, 69b/7, 71a/1, 71a/1, 71a/1, 71a/1, 74a/9, 74a/9, 74a/9, 81b/7, 89b/3, 89b/3, 91a/11, 91a/11, 91b/2, 91b/2, 91b/4, 91b/4, 91b/6, 91b/6, 91b/8, 91b/8, 91b/10, 91b/10, 96a/4, 96a/4, 96a/12, 96a/12, 97b/8, 97b/8, 105b/13, 105b/13, 109a/13, 109a/13, 109b/8, 109b/8, 110b/8, 110b/8, 111b/3, 111b/3, 111b/3, 111b/3, 112b/11, 112b/11, 119b/13, 119b/13, 122b/2, 122b/2, 128b/4, 128b/4, 128b/4, 128b/4, 130b/11, 130b/11, 131a/12, 131a/12, 131a/13, 131a/13, 131b/10, 131b/10, 132b/8, 132b/8, 133b/2, 133b/2, 140b/8, 140b/8, 143a/6, 143a/6, 143a/6, 143a/6, 143b/2, 143b/2, 143b/2, 143b/2, 143b/4, 143b/4, 143b/4, 143b/4, 145a/1, 145a/1, 145a/1, 145a/1, 161b/2, 161b/2, 162a/11, 162a/11, 162b/10, 162b/10, 164a/1, 164a/1

n. (nė….nė….nė) 60a/5, 60a/5, 60a/5, 74a/9, 74a/9, 136b/13, 136b/13, 136b/13

n. (nė nev‘) 10a/1

n. (nė nev‘ ėt-) 163b/13

n. (nė ol-kim: ancak, şu da var ki, şu da göz önüne alınmalı ki, fakat) 27a/6

n. (nė tan̂g) 125a/2, 140a/4, 162a/4, 170b/5

n. (nė üçün) 2b/8, 94b/10, 128b/1

n. (nė üçün kim) 84a/2, 93b/7, 125a/10

n. (nė vücūd) 170b/9

n. (nė yan̂glıġ) 128b/4

n. (nė yer) 163b/13

n. (nė yosunluḳ) 22a/5

n.+çe 164b/12

n. durur 172a/9

n.+dür 22a/5, 38a/7, 75a/10, 83a/7

n.+ler 72a/8, 145b/3 [=302]

nėççe → nėçe

n. 30a/11, 52a/8, 52b/1, 53b/3, 60a/8, 71a/11, 82b/12, 91a/2, 104a/12, 109b/9, 124a/12, 129a/10, 130a/2, 130b/6, 132a/3, 132b/2, 132b/2, 132b/3, 132b/3, 133a/8, 139a/5, 145a/4, 146b/6

n. (bir nėççe) 128b/13 [=23]

nėçe ne kadar, pek çok, çok; kaç; nasıl → nėççe

n. 10a/3, 12a/1, 22a/6, 23a/2, 23a/7, 31a/3, 31a/3, 32b/4, 32b/11, 37b/8, 39a/10, 39a/10, 39b/1, 39b/1, 45b/11, 46a/2, 46a/7, 55a/13, 58a/10, 59b/6, 62a/2, 62b/5, 67b/1, 67b/4, 67b/7, 67b/9, 69b/2, 72b/8, 74b/11, 75b/3, 77a/10, 83b/7, 95a/1, 99a/7, 100a/11, 109b/9, 115a/8, 118a/6, 123b/2, 137b/4, 139a/13, 139b/1, 141b/4, 141b/4, 142a/9, 148a/6, 148b/4, 148b/8, 163b/8, 163b/8, 164a/1

n. (bir nėççe) 108b/12, 140a/12

n. (her nėçe) 106a/7, 122b/1, 166a/5

n. (her nėçe ṣūret) 38a/9

n. (her nėçe ṣūrette) 37b/11

n. (nėçe kün) 116a/2

n. (nėçe ve kėçe) 1b/4

n.+dür 10a/3, 22a/6 [=55]

nėçük Nasıl

n. 27b/12, 56a/2, 66b/8, 66b/8, 161b/9, 161b/11, 164a/11

n. (ėt-) 124b/5 [=8]

nėçük kim Nitekim, örnek

n. 1b/3, 1b/4, 1b/7, 1b/9, 2a/1, 2a/2, 2a/5, 2a/7, 2a/8, 2b/9, 5b/1, 5b/4, 5b/7, 5b/11, 6a/4, 6a/7, 6a/9, 6a/12, 6b/1, 6b/3, 6b/6, 6b/8, 6b/10, 6b/12, 7a/9, 7b/9, 7b/10, 8a/4, 8a/6, 8a/8, 8b/13, 11b/10, 12a/6, 22a/13, 22b/5, 22b/11, 23a/5, 23a/8, 23a/10, 23b/1, 23b/5, 23b/7, 23b/8, 23b/10, 24a/3, 24a/5, 24a/11, 24a/13, 24b/3, 24b/8, 24b/11, 25a/2, 25a/5, 25a/8, 25a/9, 25b/1, 25b/6, 25b/8, 25b/10, 26a/2, 26a/4, 26a/5, 26a/9, 26b/2, 26b/5, 27a/10, 32a/4, 32b/1, 32b/2, 32b/7, 32b/12, 33a/9, 45a/8, 45a/11, 50b/4, 50b/8, 50b/11,

51a/1, 58a/4, 62a/9, 65a/6, 76a/4, 92b/13, b98a/10, 102a/5, 109a/12, 110b/5, 118a/13, 119a/6, 120a/5, 121a/11, 133a/1, 137a/10, 137a/13, 139a/8, 139a/13, 139b/10, 140a/6, 140a/9, 140a/13, 140b/4, 140b/7, 142b/5, 166a/12 [=102]

nefes (A.) An, nefes alma zamanı

n. 122a/13

n. (bir nefes) 129b/6

n. (her nefes) 136b/10, 153b/7 [=4]

nefesī (A.+F.) Bir nefes

n. 69a/4, 69a/10, 113a/9, 144b/2, 153a/2 [=5]

nefs (A.) Bedenin yeme içme ihtiyaçlarının bütünü

n.+iñg 172b/2 [=1]

nėge Niye (soru zamiri)

n. 109b/1 [=1]

nem (F.) Hafif ıslaklık

n. 122a/11 [=1]

nėme Şey

n. 8a/10, 94b/10

n. (hīç nėme) 12a/3, 132b/6

n.+ge (her nėme) 165a/11 [=5]

nemsiz (F.+T.) Nemsiz

n. ėmes 161b/9 [=1]

nergis (F.) Nergisgillerden, çiçekleri ayrı veya bir kök sap üzerinde şemsiye durumunda, açılmadan önce bir yenle örtülü bulunan ve bazı türlerinde beyaz, bazılarında sarı renkte, kokulu, büyüleyici soğanlı bir süs bitkisi; sevgilinin gözü

n. 29a/4, 38a/13, 39b/5, 98a/5

n. (köz bile nergis) 30b/6

n.+ni 129a/4 [=6]

nesrīn (F.) Yaban gülü

n. 38a/13, 39b/5, 104a/12

n. (yüzi) 30a/11 [=4]

nesteren (F.) Yaban gülü

n. 146a/5

n. (şāḫ-ı gül ü nesteren) 74a/1 [=2]

neş'e (A.) Neşe

n. (neş'e-i mey) 137a/1

n. (tap-) 132a/8

n.+sidin 121b/9 [=3]

nė't- (<nė+ėt-) Ne yapmak, ne etmek

n.-er 172a/11, 172b/13

n.-er sėn 108b/3

n.-ey 37b/7, 37b/13, 38b/3, 38b/5, 38b/13, 51b/7, 52a/1, 52a/4, 52b/3, 52b/4, 52b/7, 52b/10, 52b/11, 53a/5, 53a/8, 53a/10, 53a/10, 53a/12, 54a/12, 54a/13, 54b/2, 54b/7, 54b/9, 55a/2, 55a/4, 56a/2, 57b/9, 57b/9, 59a/12, 60a/6, 60b/6, 60b/8, 64a/13, 64b/2, 68b/11, 69a/2, 69a/6, 71b/4, 77a/13, 78a/7, 81b/8, 82a/4, 82b/12, 83a/4, 83a/7, 86b/2, 86b/2, 87b/11, 87b/11, 88b/2, 88b/2, 96a/4, 110a/5, 110a/9, 120a/2, 122b/6, 122b/11, 122b/11, 123b/4, 124b/5, 124b/9, 124b/9, 131b/1, 136b/7, 136b/7, 141a/12, 142b/9, 144a/6, 144a/13, 145a/8, 164b/6, 167a/5, 167a/5, 170b/11

n.-ey mėn 120b/13

n.-eyin 36a/1, 36a/1, 64a/13, 64b/2, 64b/13, 68a/2, 68a/2, 120b/1, 140a/5, 142a/4, 142b/9, 162a/5

n.-gey mėn 76a/9, 76a/9

n.-gümdür 38b/11, 120b/11

n.-ip 64b/13, 142a/4 [=96]

nev‘ (A.) Çeşit, tür; türlü

n. 4a/2, 4a/5, 4a/8, 4b/2, 4b/8, 25a/8, 25b/5, 26a/6, 26a/13, 47a/3, 99b/1, 109a/7, 113b/8, 118a/8, 140a/12

n. (nė nev‘: nasıl) 10a/2

n. (nė nev‘ ėt-) 163b/13

n. (ol nev‘) 22b/7, 32a/8

n.+din 4b/9

n.+dür 1b/2, 1b/6, 1b/10, 32b/4, 139a/13

n. ėdi 137a/5

n.+i 25a/8, 25a/9

n.+ide 32b/4 [=29]

nevā (F.) Ses; âhenk, nâme

n. (bolma-) 166b/6

n. (köter-) 38b/6, 38b/9, 110a/11

n. (nevā-yı rāst) 131a/8 [=5]

nevāyib (A.) musibetler, belalar

n.+idin 125a/9 [=1]

nevāziş (F.) İltifat

n. (tap-) 95b/7 [=1]

nev-bahār (F.) İlkbahr

n. (ol-) 97b/2 [=1]

nėvçün (<*nė+üçün*) Niçin

n. 128b/5 [=1]

nevrūz (F.) Nevruz, 21 Mart

n. 132a/7 [=1]

nė'yle- (<*nė+ėyle-*)

n.-gey 132a/4

n.-y 78a/2, 78a/2

n.-yin 76b/2, 76b/2, 116b/13, 129a/11 [=7]

neyyir (A.) Parlak, nurlu

n. (neyyir-i a'ẓam: güneş) 73a/2, 148a/5 [=2]

neẓāre (A.) Bakma, seyretme

n. (ḳıl-) 161b/2, 161b/6 [=2]

nezzāre (A.) Bakma, seyretme

n. (ḳıl-) 140a/1 [=1]

nıṣf (A.) yarı

n. 12a/8 [=1]

nifāḳ (A.) İki yüzlülük; ayrılık, anlaşmazlık

n. (ėt-: ayrılık ve fesat çıkarmak) 28b/2

n.+ıġa 153b/3 [=2]

nigār (F.) Resim gibi güzel sevgili

n. 35b/11, 54a/8, 54a/8, 56a/8, 56a/11, 72a/13, 72a/13, 76a/13, 77a/4, 77a/10, 79b/11, 83b/7, 85b/9, 88b/4, 92a/6, 148a/11, 153b/13, 164b/12

n. (firāḳ-ı nigār) 29b/4

n. (nigār-ı cefā-kār) 92a/2, 173b/2

n.+ım 28b/6, 28b/12, 28b/12, 29a/13, 31a/8, 31b/10, 31b/12, 39a/2, 40b/10, 91b/13, 93a/2, 101a/11, 101b/7, 105a/12, 121a/6, 141a/8

n.+ım (nigārım başımġa kėl-) 104a/1 [=38]

nigārī (F.) Resim gibi güzel bir sevgili

n. 56b/6, 70a/3 [=2]

nigeh-dār (F.) Saklayıcı, koruyucu, gözeten

n.+ı 132a/11 [=1]

nihāl (F.) Fidan

n. 101b/10

n. (zībā-nihāl) 63b/1, 128a/4

n.+i 115b/5

n.+ini 57a/5

n.+ini (ġuṣṣa) 165a/9

n.+ini (vefā) 162a/8 [=7]

nihān (F.) Gizli

n. 136b/7

n. (dāġ-ı nihān) 61a/3, 136b/2

n. (nişān ve nihān) 2a/7 [=4]

nihānī (F.) Gizli, gizlice

n. 115a/12 [=1]

nīl (A.) Nil; mec. (F.) çivit, mavi

n. ile 129b/11

nīr (Ar.) Nur, ışık

n.+ige 3a/7 [=1]

nīsān (A.) Nisan ayı

n. 127b/9 [=1]

nişār (F.) Saçma, serpme

n. (ėyle-) 118b/9

n. (nişār-ı eşk: gözyaşı dökmek) 163a/8 [=2]

nīş (F.) Zehir

n.+i 139b/11, 139b/12 [=2]

nişān (F.) İşaret, belirti

n. (bol-) 118b/10

n. (nām u nişān ḳalma-) 132b/1

n. (nişān ve nihān) 2a/7

n. (tap-) 108a/13

n.+ı (muḥabbet) 78a/6 [=5]

nişāne (F.) İşaret, alâmeti belirti

n. 115a/9 [=1]

nīş-ter (F.) İğne, diken, hançer vb. delici ve batıcı sivri şeyler

n. (müjgānları) 109a/1 [=1]

niyāyī (A.) Kabalık, hamlık

n. 57a/8 [=1]

niyyet (A.) Niyet

n. 172b/9

n. (ėt-) 172b/6

n. (ḳıl-) 171b/7

n. (niyyet-i sefer) 172a/7

n.+iġa 172b/11

n. ile 172b/9 [=6]

nizār (F.) Zayıf

n. 29b/4 [=1]

noḳṣān (A.) Noksan, eksik

n. (taġyīri) 12a/2 [=1]

noḳṭa (A.) Nokta, ben

n. (noḳṭa-i müşk) 123b/1

n. dėk 153a/4 [=2]

nuḳl (A.) Meze

n. 96b/11, 137a/2 [=2]

nūr (A.) Nur

n. ėrür 127a/11

n.+ı 131a/1

n.+ı sėn 115b/4

n.+ıdın 108b/3

n.+ını (köz) 74a/7 [=5]

nūş (F.) Zevk ü safa; tatlı

n. (nūş ėyler çaġ) 132a/13

n. (nūş-leb) 161b/4

n.+ıdın 122a/12, 139b/11 [=4]

nuṭḳ (A.) Söz
n. (nuṭḳ-ı Mesīhā) 76a/1
n.+ı 147b/10 [=2]
nücūm (A.) Yıldızlar
n. (verdi) 32a/8 [=1]
nükte (A.) İnce mânâlar içeren söz, espri
n. 108b/6, 166b/6 [=2]

O

oġlan Oğlan
o.+larını 37a/9 [=1]
oġul Oğul
o.+ıġa (er oġlıġa) 166b/2 [=1]
oḫşa- Benzemek
o.-r mėn 111b/1 [=1]
oḳ Bizzat, çok (Kuvvetlendirme edatı)
o. 99b/3, 100a/12, 133a/5
o. (yār) 57b/4, 57b/13 [=5]
oḳ (1) ok
o. 49b/12, 50b/5, 129a/3, 129a/3
o.+ı 140a/5
o.+ın 128a/13, 141b/5
o.+unḡ (kirpik) 140b/2
o. (ur-: bakış atmak) 67a/11 [=9]
oḳu- Okumak
o.-sa 125a/11 [=1]
oḳul- Okunmak
o.-ġay 13b/4, 14a/9, 15a/5, 17a/7, 18a/13, 19b/12, 21a/8
o.-ġay bolur 14b/5
o.-sa 24b/9, 24b/9, 90b/12, 142b/6
o.-ur 16a/3, 37b/8 [=14]
ol O (Teklik III. şahıs zamiri)
o. 2b/7, 3b/13, 3b/13, 4a/5, 4a/6, 4a/7, 4a/9, 4a/10, 4a/11, 4b/2, 4b/3, 11a/6, 23a/3, 26a/4, 26b/8, 28a/1, 28a/3, 32b/5, 32b/10, 32b/11, 33a/8, 74b/8, 93a/10, 93a/10, 97a/10, 104a/1, 109b/12, 129a/7, 139a/13, 139b/6, 139b/9, 140a/6, 140a/9, 140a/13, 140b/3, 140b/7, 146b/12, 146b/13, 153a/11, 153a/11, 162b/9, 164a/3, 165a/3, 171b/3, 171b/9
o.+dur 4b/7, 4b/8, 23a/1, 23b/12, 94a/10, 127a/10, 141a/9, 142b/4
o. ėdi 170b/2
andın a. 3b/12, 4b/10, 7b/2, 10a/1, 10a/3, 13b/4, 14a/9, 14b/5, 15a/5, 16a/3, 17a/7, 18a/13, 19b/12, 21a/8, 37b/11,

38a/9, 42a/7, 106a/7, 108a/13, 109b/1, 117b/11, 122a/11, 129b/2, 130b/1, 131a/9, 131a/9, 132b/6, 132b/6, 137a/5, 163a/3, 172b/8

a. bėri 120a/14

a. soŋg 16b/6

anı a. 4b/6, 5b/7, 6b/9, 7a/3, 7b/3, 28b/2, 38a/7, 38a/9, 83a/2, 97a/2, 98a/13, 123b/2, 125a/11, 129b/9, 129b/9, 129b/10, 129b/11, 132b/7, 137a/8, 139b/6, 171b/5, 172b/5

anıŋg a. 5a/6, 5a/9, 5a/12, 5b/9, 6a/1, 6a/2, 6a/11, 6b/1, 6b/4, 6b/10, 7a/1, 7a/6, 7a/8, 7a/12, 7a/13, 7b/2, 7b/3, 7b/5, 7b/8, 7b/11, 8a/1, 8a/2, 8a/5, 12a/1, 26b/4, 37b/6, 39a/12, 40a/12, 52a/8, 53b/1, 53b/3, 59a/9, 60b/12, 60b/12, 69a/6, 69a/6, 76a/2, 76a/13, 83a/13, 92b/5, 94a/10, 104b/6, 110a/2, 113a/4, 113b/11, 118b/11, 123b/1, 124a/12, 127b/6, 127b/6, 129a/9, 129b/8, 131a/4, 132a/10, 132a/10, 132a/11, 132a/12, 132a/12, 133b/2, 133b/2, 139b/5, 139b/11, 142b/5, 146a/7, 147b/11, 153a/11, 161b/2, 161b/2, 162a/13, 163a/6, 165a/3, 170b/5, 170b/6, 170b/8, 172a/4, 173b/12

a. birle 130b/11

a. dėk 94b/3, 108b/2, 109b/13, 131b/13

a. sarı 162b/13

aŋga 12a/3, 36b/4, 39b/1, 39b/1, 47a/2, 61b/1, 61b/1, 68b/6, 76a/7, 86b/2, 94a/10, 97b/12, 109a/8, 113b/3, 113b/4, 113b/9, 129b/8, 131b/10, 133a/3, 133a/5, 143b/13, 148a/1, 161b/3, 163a/3, 163b/8, 167a/5, 171a/5, 172a/3

ança o kadar a. 108b/10, 128b/5, 133b/2

ança kişi 60b/12

anda a. 113a/2, 114a/2, 122a/13, 127b/9, 161a/10, 162a/13, 172b/11, 172b/12

anda ve munda 1b/9 [=231]

ol O (İşaret sıfatı)

o. 2b/8, 3b/1, 4b/6, 5a/5, 5a/10, 6a/11, 8b/1, 8b/4, 8b/7, 8b/9, 11a/12, 11a/13, 12a/5, 12a/7, 12b/1, 12b/4, 13a/10, 13a/11, 13b/3, 22b/8, 22b/8, 23b/6, 24a/5, 26a/13, 27a/6,

29a/1, 29a/13, 32a/8, 35a/12, 35b/9, 37b/7, 37b/13, 38b/3, 38b/5, 39a/12, 39b/10, 40a/4, 40a/4, 40a/10, 40a/10, 40b/5, 41a/9, 44a/7, 45a/3, 49b/6, 51b/7, 52a/1, 52a/4, 52a/8, 52b/3, 52b/7, 52b/10, 53a/5, 53a/8, 53a/12, 53b/3, 54a/13, 54b/2, 54b/7, 54b/9, 55a/2, 55a/4, 55b/11, 56b/4, 59a/13, 59b/12, 59b/12, 60a/3, 60a/3, 60a/6, 60a/10, 60b/6, 60b/8, 61a/5, 61a/9, 61a/9, 63b/9, 63b/11, 64a/13, 64b/2, 67a/11, 69a/8, 73b/5, 74a/11, 75a/12, 76a/7, 77a/13, 78a/7, 78a/11, 78a/13, 78b/5, 78b/7, 78b/13, 81b/8, 82a/4, 82a/9, 82a/9, 82a/13, 82b/8, 82b/10, 83a/4, 83a/7, 83a/9, 83a/11, 83a/13, 84a/7, 84a/7, 86a/11, 88a/10, 88b/2, 89a/2, 89a/10, 92b/5, 92b/11, 92b/12, 92b/12, 92b/12, 92b/13, 93a/4, 93b/7, 94a/6, 94b/3, 95a/1, 95b/7, 96a/6, 98a/11, 98a/11, 98b/3, 98b/9, 98b/9, 99a/8, 99a/13, 99b/2, 100a/12, 100a/13, 100b/3, 100b/8, 100b/12, 101b/9, 108a/12, 108b/5, 109a/1, 109a/5, 109a/9, 109b/7, 109b/8, 109b/8, 110a/2, 110a/5, 110a/9, 110b/8, 110b/8, 111a/12, 111b/5, 111b/6, 112b/13, 113a/12, 113b/2, 113b/2, 113b/3, 113b/6, 115b/13, 116b/13, 117a/6, 117b/1, 121b/8, 122b/1, 122b/2, 123b/2, 124a/12, 124b/13, 124b/13, 127a/10, 127a/11, 127a/11, 128a/5, 128a/6, 128a/8, 128b/3, 128b/10, 129a/1, 129a/3, 129a/8, 129a/8, 129a/9, 129a/11, 129b/7, 129b/8, 129b/11, 130b/2, 130b/7, 130b/12, 131a/8, 131a/10, 131a/11, 131a/12, 131a/12, 131a/13, 131b/1, 131b/2, 131b/10, 132a/5, 132a/7, 132a/8, 133a/6, 133a/11, 133b/9, 133b/9, 136b/3, 136b/5, 137a/6, 137a/11, 137a/11, 139b/4, 139b/5, 139b/8, 139b/11, 140a/1, 140a/2, 140a/3, 140a/4, 141a/11, 141b/1, 141b/7, 142b/9, 146a/6, 148b/6, 149b/11, 149b/12, 150a/1, 150a/3, 150a/3, 150a/7, 152b/7, 152b/8, 153a/6, 153b/3, 155b/8, 155b/8, 161a/7, 161b/4, 161b/8, 161b/11, 162a/11, 162a/11, 163a/5, 163a/11, 163a/11, 163a/13,

163b/8, 164a/2, 164a/5, 164a/7, 164a/7, 164b/6, 167b/3, 167b/9, 170b/10, 170b/13, 171a/8, 171b/5, 171b/7, 171b/12, 172a/8, 172a/8, 172a/11, 172b/8, 173b/12

o. (ol biri) 60a/12

o. (ol cümle) 101b/12

o. (ol cümledin) 108b/13, 115b/8, 117a/7, 139a/4, 166a/8

o. (ol nev‘) 22b/7, 32a/8 [=277]

ol T. III. şahıs bildirme: -DXr

o. (bāḳī) 41b/6 [=1]

ol- Olmak, meydana gelmek; cevher fiil → bol-

o.- (rāżī) 122b/3

o.-ay (sākin) 163b/13

o.-dı 62b/13, 146b/13

o.-dı (‘āşıḳ) 76a/13

o.-dı (‘ıyd) 98a/7

o.-dı (düşmen-i cān) 82b/10

o.-dı (ḫāk-i reh) 122b/2

o.-dı (ḫurrem) 127b/2

o.-dı (müştāḳ) 62b/13

o.-dı (müyesser) 163a/8

o.-dı (nev-bahār) 97b/2

o.-dı (ṣarf) 127b/4

o.-dı (ṭāḳ) 63a/2

o.-dı (tīz) 130a/4

o.-dı (zār) 76a/13

o.-dum (helāk) 153a/2

o.-ġa sėn (āzād ḳılmış) 94b/8

o.-ġa sėn (dil-dār) 89a/8

o.-ġan (ḫalāṣ) 128b/10

o.-ġay 141a/8, 171b/6, 172b/10

o.-ġay (‘aẕāb) 108b/11

o.-ġay (ḥisāb) 171b/6

o.-ġay mu ėkin 128b/10, 128b/10

o.-mas (kem) 52a/8, 53b/3, 124a/12

o.-mas (müyesser) 120a/2, 120a/7

o.-mış 161b/3

o.-mış (ėkki ḳanat ol-) 97b/12

o.-mışam (ḫumār) 86a/11

o.-mışam (zār) 86a/11

o.-sa 162b/13

o.-sa (bahār) 109b/5

o.-sa (fāş) 162b/13

o.-sa (fidā) 50a/8, 50b/9

o.-sa (gūşe-i bāġ) 98a/1

o.-sa (müyesser) 29a/8, 105a/6

o.-sa (nā-ḫoş) 163a/13

o.-sa (tün ü künlük) 172a/1

o.-sa (yüz yılda bir peydā) 117b/13

o.-sam (mest) 141a/10

o.-up (dāġ) 50a/6

o.-up (muṭarraz) 59a/9

o.-up (ref') 129b/7

o.-uptur (bağır tola ḳan ol-) 61a/3

o.-uptur (ḳan) 136b/2

o.-ur (efzūn) 136b/10

o.-ur (muḳīm) 172b/8 [=55]

olar Onlar, çokluk III. şahıs zamiri

o. 13a/3 [=1]

olça O kadar, çok

o. 128b/11 [=1]

olma- Olmamak, mevcut olmamak

o.- (ġāfil) 41b/6, 41b/9, 81b/1, 93b/1, 114a/1, 154b/4

o.-ġay 172b/9

o.-ġay (farż) 115a/10

o.-ŋ̂gız (germ) 113a/8

o.-sa 68b/1, 69b/5, 69b/7

o.-sa (müyesser) 72b/6, 145b/6 [=14]

oltur- Oturmak

o.-ġıl 69a/10, 144b/2

o.-ur 152b/10, 172b/10 [=4]

olturġuz- Oturtmak

o.-up turur 163b/12 [=1]

olturuş Oturuş

o.+ı 163b/12 [=1]

on On (10)

o. 3b/4, 10a/10, 24a/11, 47a/3, 49b/3, 117a/13, 121b/5, 167b/1

10. (rakamla)12a/11

o. (birge on ḳıl-) 129b/11

o.+dur 10b/4 [=11]

oŋ̂ğ Sağ

o. 96b/9 [=1]

on altı On altı (16)

o. 4b/5, 32a/4, 32a/10, 36b/10, 45a/7, 45b/8, 58a/10, 65a/6

16. (rakamla)12a/12 [=9]

on bėş On beş (15)

o. 154a/6, 172b/6

15. (rakamla)12a/12

o.+dür 10b/5, 10b/9, 11a/2 [=6]

on bir On bir (11)

o. 154b/13, 167a/4

11. (rakamla)12a/12

o.+dür 10a/8, 10a/12 [=5]

on birinçi On birinci

o. 141b/13 [=1]

on ėkki On iki (12)

o. 32a/3, 47a/5, 47a/6, 48b/1, 48b/2, 49b/4, 105a/13, 124b/10, 143a/1, 173a/12

12. (rakamla)12a/12 [=11]

on ėkkinçi On ikinci

o. 142a/3 [=1]

on sėkkiz On sekiz (18)

o. 172a/5, 173a/12

18. (rakamla)12a/13

o.+dür 10a/13 [=4]

on toḳḳuz On dokuz (19)

o. 106a/6, 117b/3, 148b/11

19. (rakamla)12a/13

o.+dur 12a/10 [=5]

on tört On dört (14)

o. 105a/13, 146a/1, 167a/7

14. (rakamla)12a/12 [=4]

on üç On üç (13)

13. (rakamla)12a/12 [=1]

on yėtti On yedi (17)

o. 165a/6

17. (rakamla)12a/12 [=2]

onunçı Onuncu

o. 117a/10, 124a/8, 140b/10 [=3]

orta Orta

o. (reftār) 172a/2

o.+da bar 125a/1

o.+sıda 8b/12 [=3]

orun Yer

o. (ornıġa ḳoy-) 6a/3

o.+ıda (anıñg ornıda ḳoy-) 5a/12

o.+ıda (ornıda) 104b/6, 129a/13, 140b/3

o.+ıġa (ornıġa) 148a/3

o.+ıġa (ornıġa ḳoy-) 6b/1, 7a/6 [=8]

ot Ateş

o. 50a/6, 78a/11, 108b/8, 108b/11, 120a/9, 121b/7, 122a/11, 130b/12, 130b/12

o. (cānıma ot sal-) 60a/3, 136b/3

o. (içimge ot tüş-) 164a/11

o. (sal-) 162a/1

o. birle 129b/5

o. ėrür 60a/10

o.+ı (āh u fiġān) 50b/1

o.+ı birle 165a/10

o.+ı birle (rüsvālıġ) 113a/10

o.+ıda (firāḳ) 164a/5

o.+ıdın 66a/13, 71b/4, 108b/3, 143a/4, 145a/8

o.+ıġa 52a/12

o.+ıġa (firāḳ) 130b/6
o.+ıġa (hecr) 111b/2
o.+ıġa (intiẓār) 129b/4
o.+ında 53a/2
o.+ḳa 161a/12
o.+ḳa (otḳa yaġ tök-) 50a/6
o.+lar 139b/3
o. tėg 51b/6
o.+tın 153a/8
o.+tur 131b/1
o.+um 133b/11
o.+umnı 162b/9, 163b/5 [=38]

otluḳ Ateşli
o. 128a/10 [=1]

ottuz Otuz (30)
o. 45b/3 [=1]

ottuz altı Otuz altı (36)
o. 65a/10 [=1]

ottuz bir Otuz bir (31)
o. 121b/4, 124b/10 [=2]

ottuz ėkki Otuz iki (32)
o. 121b/4 [=1]

ottuz tört Otuz dört (34)
o. 146a/1 [=1]

otun Odun
o.+nınñ 166b/7 [=1]

oymaġ Oymak
o.+ıġa 162a/13 [=1]

oynama- Oynamamak
o.-dı 97a/10 [=1]

oynamaḳ Oynamak
o. 137a/7 [=1]

oynaş Oynaş
o. ėdi 137a/7 [=1]

oynat- Oynatmak, hareket ettirmek
o.-ıban (köz) 133b/10 [=1]

Ö/‘Ö

öçür- Söndürmek
ö.-gey mėn 164a/5 [=1]

öksüt- Eksiltmek
ö.-sek 110b/4, 120a/4 [=2]

öksütme- Eksiltmemek
ö.-se kėrek (ḳulluḳnı) 115a/8 [=1]

öksütmek Eksiltmek
ö. 4b/10 [=1]

öksütül- Eksiltilmek
ö.-gey 4b/11 [=1]

öl- Ölmek
ö.-di 40a/4
ö.-düm 31a/1, 31a/1, 64b/5, 75b/11, 96a/10, 96b/5, 109b/7, 115a/7
ö.-edür mėn 64b/13, 82a/2, 90b/3, 90b/13, 142a/4, 173a/2, 173a/9

ö.-ey 166b/11, 166b/12

ö.-geli 57a/3

ö.-gey 41b/4

ö.-güm durur 153a/5

ö.-güm ėrdi 88b/10

ö.-günçe 61a/11

ö.-se 161b/1

ö.-sem 122a/12, 131b/6, 139b/12, 153a/7 [=28]

ölenğ Yeşillik

ö.127b/9 [=1]

ölenğ Özellikle toylarda söylenen Türklere mahsus manzum edebî tür. Senglah'ta "Gelini, gelin odasına getirdikten sonra kızların toplanıp damadın vasıflarını türkü ve şarkılar eşliğinde yüksek sesle söyledikleri ve aynı şekilde damat evinde de genç erkeklerin toplanıp oynayarak gelini övdükleri ve Türkler arasında yaygın olan bir çeşit türküdür." olarak tanımlanır (Bakırcı 2016: 65).

ö. 76a/6, 147b/13

ö.+ni 148a/3 [=3]

ölmek Ölmek

ö.+ke 71a/3 [=1]

öltür- Öldürmek

ö. 128a/1

ö.-di 56a/11, 61a/11, 120b/1, 170b/8

ö.-edür 64a/7, 64a/7, 64a/9, 64a/9, 142a/12, 142a/12

ö.-güsidür 51b/10

ö.-se 113b/9, 127b/6

ö.-üben 119b/11

ö.-üp 129a/8

ö.-ür 60b/10, 96a/10, 128a/11, 141a/11, 170b/10

ö.-ür sėn 117a/2, 44a/5 [=23]

ölüg Ölü

ö. 128b/4 [=1]

ölüm Ölüm

ö. (uyḳusıġa bar-) 109b/11 [=1]

ʻömr (A.) Ömür

ʻö. 109b/8, 128b/2, 131a/10, 141a/9, 141b/7, 141b/7

ʻö. (ʻömr-i bī-şebāt) 153a/1

ʻö. (ʻömr-i darāz) 140a/2

ʻö. (ʻömr-i şerīf) 132a/1

ʻö. (ötker-) 109b/9

ʻö. bile 162a/9

ʻö.+din 52b/6, 54a/4, 62b/5, 62b/7, 71a/11, 71b/8, 142a/9, 145a/4

‘ö.+ide (tamām-ı ‘ömr) 163b/11

‘ö.+ni 127b/3

‘ö.+üm 129a/13, 162b/11

‘ö.+üm (kėç-) 127b/4

‘ö.+ümde (bāġ-ı ‘ömr) 141a/8

‘ö.+ümdin 49b/10 [=26]

‘ömrī (A.+F.) Bir ömür

‘ö. 109b/8 [=1]

öp- Öpmek

ö.-erem (yolun̄g izni) 85a/11 [=1]

ö.-ey 118b/12, 118b/12, 118b/13

ö.-ey (ayaġın̄gnı) 118b/13

ö.-üp 137a/7 [=6]

ört- Kaplamak, sarmak

ö.-r 40a/12 [=1]

örte- Yakmak

ö.+r 40a/12 [=1]

örteme- Yakmamak

ö. 129b/4

ö.- (cānım) 129b/4 [=2]

örten- Yanmak

ö.-dim (hecr otıġa) 52a/12, 111b/2 [=2]

ösrük Sarhoş, süzgün bakışlı

ö. 61b/1, 162b/3

ö.+ke (közi: süzgün/baygın gözlü) 112b/13 [=3]

öt- Geçmek

ö.-er (‘ömr) 109b/8

ö.-er (‘ömrüm) 162b/11

ö.-er (çaġ) 40a/12

ö.-ken (kėçe) 113a/12

ö.-kenni 108b/9

ö.-key 40b/5, 50a/1

ö.-key (ḳış u yaz) 111b/5

ö.-ti 108a/13, 164a/7

ö.-ti (ḫoş-hevā) 164a/10

ö.-ti (iş andın ötti) 130b/1

ö.-ti (ötti hā ötti) 164a/10, 164a/10

ö.-üben 172a/7 [=15]

öte- Ödemek

ö.-r 172a/10, 172a/11, 172b/13 [=3]

ötker- Geçirmek

ö. 132b/7

ö.- (ḳarılıġ miḥnetin) 129b/3

ö.-di 164a/7

ö.-gey (yıllar aylar ötker-) 132a/7

ö.-ür sėn (‘ömr) 109b/9 [=5]

ötmek Geçmek

ö. (cehāndın nā-tamām ötmek) 115a/11 [=1]

ötük Çizme

ö.+ke 172b/4 [=1]

öy Ev, yuva

ö. 108a/11

ö.+ide (köz) 42a/13, 42b/2, 114a/8

ö.+idin 61a/5

ö.+idin (‘ālem öyidin çıḳmaḳ) 115a/10

ö.+ini (‘işret) 119b/3

ö.+ini (kön̂gül) 42b/2 [=8]

öyle Öyle

ö. 146b/5 [=1]

öz Kendi

ö. 32b/12, 57a/7, 96a/4, 108b/1, 124a/7, 129b/2, 152b/10, 161a/8

ö. (öz özüme) 112b/13

ö.+i 32a/11, 62b/7, 102a/5

ö.+idür 62b/9

ö.+ige 22a/2, 37b/7, 37b/13, 38b/3, 38b/5, 54b/7, 54b/9, 150a/4

ö.+ige (kėlme-) 51b/7, 52a/1, 52a/4, 52b/3, 52b/7, 52b/10, 53a/5, 53a/8, 53a/12, 54a/13, 54b/2, 55a/2, 55a/4, 59a/12, 60a/6, 60b/6, 60b/8, 77a/13, 78a/7, 81b/8, 82a/4, 110a/5, 110a/9

ö.+ni 54a/2, 81b/1, 84b/3, 86b/4, 123b/2, 130b/5, 136b/9, 136b/9, 154b/4, 161a/13, 165a/8, 165a/11, 165a/12, 166b/10

ö.+üm birle 128a/7

ö.+ümde 149a/6, 149a/6

ö.+ümde (yoḳ men) 78b/1

ö.+ümdne (bar mėn) 78b/1

ö.+üme (öz özüme) 112b/13

ö.+ümni 82b/2, 113a/7, 122a/12, 136b/1, 163a/4, 163b/6

ö.+ün̂g 38b/6, 38b/9, 39a/4, 80b/6, 80b/10, 110a/11, 118a/2, 154b/10

ö.+ün̂g dėk 110a/1

ö.+ün̂ge 119b/13, 129a/10 [=81]

özge Başka

ö. 13a/3, 13a/10, 23b/9, 32b/3, 32b/6, 73b/5, 84a/3, 84a/4, 92b/7, 108b/11, 108b/11, 108b/11, 125a/4, 125a/6, 127b/11, 128a/4, 131a/10, 131b/5, 132a/2, 153a/12, 153a/12, 161b/12, 161b/12, 170b/9

ö. (ġazeldin) 104b/4
ö.+çe 97a/4
ö.+ler 128b/8
ö.+lerge 131a/10
ö.+leri 12b/8 [=29]

P

pā-der-gil (F.) Utanmış, karışık, şaşkın
p. (bol-) 60b/2 [=1]

pādşāh (F.) Padişah
p.+lar 102a/8 [=1]

pādşāhī (F.) Bir padişah
p. 68a/6 [=1]

pādşeh (F.) Padişah
p. 172b/11 [=1]

pādşehlıḳ (F.+T.) Padişahlık
p.+dın 171a/4 [=1]

pāk (F.) Temiz, saf, kusursuz
p.+idin 139b/7, 139b/8
p.+idin (‘iẕār-ı pāk) 139b/7 [=3]

pākī (F.) Ustura, jilet
p. 109a/1 [=1]

palās (F.) Çul
p. 166b/8 [=1]

pāmāl (F.) Çiğnenmiş, perişan edilmiş, ayaklar altınan alınmış
p. (ėyle-) 127b/12
p. (ḳıl-) 129b/9
p. (ḳılma-) 59b/14 [=3]

pāre (F.) Parça
p. (pāre pāre ėt-) 62a/4, 62a/4
p. (pāre pāre ḳıl-) 161b/6, 161b/6
p.+leri 62a/4 [=5]

pārsā (F.) Dînine çok bağlı, zâhit, takvâ sâhibi kimse
p. 128b/1, 161a/8 [=2]

pāy (F.) Ayak
p.+ıġa (kef-i pāyıġa yüz ḳoy-) 113b/7 [=1]

penāh (F.) Sığınacak yer, sığınak
p. ėrür 96b/5 [=1]

pend (F.) Öğüt
p. 102a/3, 166a/12
p. ėrür 166b/2
p.+ini 130b/1 [=4]

perçem (F.) Perçem, kâkül
p.+dür 140a/7 [=1]

perhīz (F.) Nefsi körletmek için birşeyi yapmaktan kendini sakınma, ondan uzak durma
p. (ėt-) 133b/12 [=1]

perī (F.) Peri
p. 35b/9, 36b/1, 41a/9, 44a/7, 59a/10, 64b/5, 71a/1,

73a/9, 109b/7, 111b/3, 115b/13, 139b/13, 145a/1, 145b/12

p. dėk 109a/5

p.+ni 161b/11

p.+yanğlıġ ėrür 161b/11 [=17]

perī-peyker (F.) Güzel yüzlü, çok güzel

p. (şūh-ı perī-peyker) 109a/5 [=1]

perī-rū (F.) Peri yüzlü

p. 80a/3, 115b/3, 154a/2 [=3]

perī-ruḫsār (F.) Peri yüzlü

p. 51b/10 [=1]

perī-rūy (F.) Peri yüzlü

p. (serv-i perī-rūy-ı semenber) 65a/8 [=1]

perī-rūyī (F.) Peri yüzlü

p. 39b/13 [=1]

perīşān (F.) Dağınık, karmakarışık; kederli, acınacak durumda olan

p. 26b/5, 29b/12, 38a/4, 104a/3, 109a/2, 118a/4, 136b/13, 162b/4

p. (ėyle-: dağıtmak, altüst etmek, karmakarışık etmek) 119b/4, 129a/2

p. (ḳıl-) 132b/2

p. bar 109a/13 [=12]

perī-veş (F.) Peri gibi, çok güzel

p. 64b/10, 142b/11

p. (ḳıl-) 50a/10, 50b/12

p.+im 155b/5 [=5]

perī-veşī (F.) Bir peri gibi, çok güzel

p. 58a/5 [=1]

perī-zād (F.) Periden doğmuş, peri gibi güzel

p. 26a/10

p. (yār-ı perī-zād) 26a/9 [=2]

perrende (F.) Uçan, uçucu

p. (bol-) 109a/5 [=1]

pervāy (F.) Umursama

p. 94a/6, 117a/5 [=2]

perveriş (F.) Besleme

p. (ḳıl-) 131b/5 [=1]

pesend (F.) Beğenme, seçme

p. (ėt-) 108b/1 [=1]

pestlıġ (F.+T.) Alçaklık

p.+ım 166b/10 [=1]

peşīmānlıġ (F.+T.) Pişmanlık

p.+da 127b/4 [=1]

peydā (F.) Meydana getirmek, ortaya çıkarmak

p. (bolma-) 109b/13

p. (ḳıl-) 16b/13

p. (ol-) 117b/13 [=3]

pey-der-pey (F.) Peş peşe, ard arda, birbiri ardınca

p. bile (cām-ı pey-der-pey) 121b/9 [=1]

peyġām (F.) Haber

p.+ı 128b/8 [=1]

peymāne (F.) Şarap kadehi

p.+m 59b/12, 124b/13 [=2]

pey-revluḳ (F.+T.) Birinin arkası sıra gitme, ona uyma

p. (maḳāmı) 166b/3 [=1]

peyvend (F.) Bağ, ilgi

p. 171b/2 [=1]

peyvest (F.) Dâima

p. 98a/7 [=1]

peyveste (F.) Dâima

p. 119a/2, 139b/5 [=2]

pīç (F.) Kıvrım, büklüm

p. (pīç ü tāb: endişe, iç sıkıntısı, ıztırap) 119a/4, 119a/8 [=2]

pīl (F.) Fil

p. 127b/8 [=1]

pīl-reng (F.) Fil rengi

p. (seḥāb-ı pīl-reng) 127b/8 [=1]

pinhān (F.) Gizli

p. 128a/13

p. (dāġ-ı pinhān) 129a/7

p. (ėyle-) 129a/6

p.+dur 161b/4 [=4]

pīr (F.) Yaşlı; tarikat kurucusu

p. (pīr-i nā-bāliġ) 132a/4 [=1]

pīrehen (F.) Gömlek, iç gömleği

p. ėrdi 113b/4 [=1]

piyāde (F.) Yaya

p. 172a/3 [=1]

pūye (F.) Koşma, seğirtme

p. (ur-) 122b/2 [=1]

pür-āb(F.) Sulu

p. (bol-) 119a/3, 119a/7 [=2]

pür-āzār (F.) Çok incitici

p. 45b/11, 46a/3, 46a/8 [=3]

pür-cefā (F.+A.) Cefalı, eziyetli

p. 41b/13 [=1]

pür-ġam (F.) Gamlı

p. (dil-i pür-ġam) 70b/1 [=1]

pür-ḫande (F.) Çok gülen

p. ėdi 137a/3 [=1]

pür-ḫumār (F.+A.) Çok sarhoş

p.+ım (çeşm-i pür-ḫumār) 78a/13 [=1]

pür-kār (F.) Becerikli, başarılı

p. (ḳaṣīde) 32a/5 [=2]

p. 104a/13 [=1]

pür-rīḥt-mey (F.) (Metinde) b/t/d seslerinin iki sakin sonrasında düşmesi örneği

p. 25b/11 [=1]

R

rab(b) (A.) Allah

r. 49b/6, 96a/4, 111a/11, 118a/4, 118a/8, 118b/8, 119a/2, 128b/3, 128b/10, 132a/4, 132b/4, 153a/3, 153b/6 [=13]

rābi'ī (A.+T.) Dörtleme

r. (ṭavr-ı rābi'ī ḳıl-) 166b/4 [=1]

rābi'ühüm kelbihüm(A.) Dördüncüleri köpekleriydi

r. 166b/12 [=1]

rabṭ (A.) Bağlama, sıralama

r. 74a/9 [=1]

rād (A.) Cömert, liberal, zeki, belagatli

r. 87b/9 (rād-ı kāmil) [=1]

rāḥ (A.) Şarap

r. (rāḥ-ı reyḥānī) 70b/9, 144b/8 [=2]

raḥīḳ (A.) Saf, duru, kokulu şarap

r. (raḥīḳ-ı gül-reng) 38b/9

r. (raḥīḳ-ı muravvaḳ) 29a/8

r. (raḥīḳ-i gül-reng) 110a/11

r. (raḥīḳ-i gül-rengī) 38b/6

r.+ı 105a/6 [=5]

raḥm (A.) Merhamet, acıma, bağışlama

r. 132a/12

r. (ėt-) 69a/4, 69a/10, 69a/12, 69b/12, 87b/13, 144b/2

r. (ėyle-) 50a/1, 85a/2, 140b/1

r. (ḳıl-) 50a/12, 50b/12, 57b/13

r. (ḳılma-) 85a/8, 86a/9 [=15]

raḥmet (A.) Allah'ın merhameti

r.+iŋ̑din 59a/9 [=1]

raḥmī (A.) Bir merhamet

r. 89b/3 [=1]

raḳīb (A.) Rakip

r.+ḳa 67a/3 [=1]

rākib (A.) Binici

r. ėrmes 127a/12

r.+i 131b/1 [=2]

ramażān(A.) Ramazan

r. 98a/7, 172b/1 [=2]

raʿnā (A.) Güzel, hoş

r. (raʿnā-yı sīmin-ber) 45b/1

r.+da (gül-i raʿnā) 129a/6

r.+kibi (ḳāmet-i raʿnā) 131a/12

r.+sın (serv-i raʿnā) 129a/6 [=4]

rāsıta rū (F.) (Metinde) üç sakinin takti örneği; *müfteʿilün* vezninde

r. 26a/5 [=1]

rāst (F.) Doğru; düz; uygun

r. 140a/7

r. (kėl-) b100a/11

r. ėmes 84a/2 [=3]

rāst (F.) Mûsikîde basit makamlardan biri

r. (nevā-yı rāst ḳıl-) 131a/8 [=1]

rāst rū (F.) (Metinde) üç sakinin taktii örneği; *fāʿilün* vezninde

r. 26a/4 [=1]

ravża (A.) Bahçe; cennet

r.+ġa 146a/6

r.+sıġa (kön̂gül) 101b/10 [=2]

rāy (F.) Yol, görüş

r.+ım bile 129a/11 [=1]

rāz (F.) Sır

r. 95b/13

r. (maḥrem-i rāz) 95b/13 [=2]

rāżī (A.) Kabul eden, hoşnut olan, razı

r. (ol-) 122b/3 [=1]

red(d) (A.) Geri çevirme

r. (ḳıl-) 161b/13 [=1]

redif (A., belg.) Şiirde kâfiyeden sonra her mısrâın sonunda tekrar edilen ek, kelime veya kelimeler.

r. (t) 140b/3 [=1]

refʿ (A.) Yükselme, yukarı çıkma

r. (ol-) 129b/7 [=1]

refīḳ (A.) Yoldaş, arkadaş

r. 68a/4

r. (refīḳ-i gül-çehre) 38b/6

r. (refīḳ-i gül-rū) 38b/9

r. (refīḳ-i gül-rūy) 110a/11

r. (refīḳ-i suḫen-ver-) 29a/8

r.+dın 153a/7

r.+ı 105a/6

r.+ler 161b/9

r.+lerni 161b/13 [=9]

reftār (A.) Gidiş, yürüyüş

r. 60a/5

r.+ı (orta) 172a/2 [=2]

refti ez-dil (F.) (Metinde) yā, elif ses hadisesi örneği; *fā'ilātün* vezninde

r. 24a/5 [=1]

reh (F.) Yol → rāh

r. (ḫāk-i reh) 122b/2 [=1]

reh-güẕer (F.) Geçilen yol

r.+imdin (ḳop-) 113a/10 [=1]

reh-neverd (F.b.s.) Yol alan, yolda dolaşan

r.+iŋ 28a/13 [=1]

rek'at (A.) Rekat, namazda kıyam, rükû ve iki defa secdeden meydana gelen bölüm

r. 172a/10, 172b/13 [=2]

reme (F.) Sürü

r. (gele ve reme) 1b/4 [=1]

remīde (F.) Ürkmüş, korkmuş

r. 82a/13, 161b/8 [=2]

renc (F.) Zahmet, ıztırap, eziyet, sızı; incinme, kırılma

r. 84a/9, 85a/1, 85a/4, 85a/9, 85a/13, 85b/2, 85b/4, 167a/3

r. (çėk-) 115b/2

r. (kėltür-) 84b/1, 84b/4 [=11]

reng (F.) Renk

r. 150a/1

r. (mīnā-reng) 129a/5

r. (nė reng: renksiz)

r. (reng-i lāle) 74a/7

r. (reng-i ruḫsār) 65a/7

r.+idin 129a/4

r.+ini 127b/12 [=7]

rengīn (F.) Renkli

r. 136b/13 [=1]

resm (A.) Resim

r. (ḳıl-) 13a/5, 13a/9, 16b/1, 20b/1, 47a/12 [=5]

reşk (F.) Kıskanma; (Farsça isim tamlamasının birinci öğesi olarak) Kıskançlığa sebep olacak nitelikte olan, kıskanılan; gurur

r. 128a/11

r. (reşk-i ḥasūdā) 155b/6

r. (reşk-i ḫūrşīd-i enver) 34b/5

r. (reşk-i ḫūrşīd-i enver durur) 34b/3, 34b/5

r. (reşk-i ḫūrşīd-i enver bol-) 13b/5, 13b/6, 28a/8, 34b/1, 99a/10

r. (reşk-i ḳamer) 53a/2

r.+din 127b/7 [=11]

revā (F.) Uygun, yakışır

r. (bolma-) 166b/6

r. (ḳıl-) 141b/6 [=2]

revān (F.) Su gibi akıp giden, yürüyen

r. 163b/4

r. (ḳıl-) 109b/1

r. (revān-baḫş: hayat veren, can bağışlayan) 101b/8

r. (serv-i revān: salına salına yürüyen uzun boylu, endamlı sevgiliGül goncas) 71b/2, 81a/8

r.+dur (serv-i revān) 44b/6

r.+ın (serv-i revān) 141b/6 [=7]

reviş (F.) Yürüyüş,

r.+in 141b/6 [=1]

revnaḳ (A) Göz alıcı güzellik, parlaklık

r. (ṣafā vü revnaḳ sal-) 32a/8 [=1]

revşen(F.) Parlak, aydınlık, âşikâr, apaçık, açık

r. 108b/3, 130a/7

r. (bol-) 100b/7

r. (bolma-) 130b/9

r. (ḳıl-) 109a/5 [=5]

reyāḥīn (A.) Reyhanlar

r. 127b/9 [=1]

reyḥān (A.) Reyhan

r. 70b/12, 71b/12, 81b/13, 82a/7, 141b/10, 142b/1, 144b/9, 145a/11, 155a/2, 163b/9

r.+dur 64a/11, 141b/9, 142a/11, 163b/3 [=14]

reyḥānī (A.) Reyhan ile ilgili; reyhânî hat türü

r. (rāḥ-ı reyḥānī) 70b/9, 144b/8 [=2]

rıżā (A.) Hoşnutluk, hoş görme, razı olma

r.+nḡ ėse 118a/8

r.+sıdur 127b/6 [=2]

ri‘āyet(A.) Bağlı kalınmak, uyulmak

r. (ḳıl-) 109a/7, 109a/11, 109a/12, 139a/13, 139b/9, 140a/6, 140a/9, 140a/13, 140b/4, 140b/7 [=10]

rīş (F.) Yara

r. 113a/1

r. ėrür 127a/10 [=2]

risāle (A.) Risale

r.+de 101a/7

r.+ġa 101a/5

r.+si (Bedāyi‘ü’ṣ-Ṣanāyi‘) 37b/2

r.+sinin̄g 101a/2 [=4]

risāleī (A.) Bir risale

r. 101a/7 [=1]

rişte (F.) Bağ, alâka

r. (rişte-i cān) 162a/12

r. bar durur 95a/6

r.+sin 109a/3 [=3]

riyāż (A.) Bahçeler

r.+ının̄g (cennet riyāżı) 115b/5 [=1]

rubāyande (F.) Büyüleyici

r. 148a/3 [=1]

rūḥ (A.) Ruh, can

r.+dın 118b/10

r.+nın̄g 130a/13 [=2]

ruḫ (F.) Yanak

r. (lāle-ruḫ) 75a/6, 147b/7

r. (ruḫ-ı zerd) 118a/5

r. (ruḫ-ı zībā) 131a/12 [=4]

rūḥ-perver (F.) Ruhu besleyen, ruha kuvvet veren

r. 108b/6 [=1]

ruḫsār (F.) Yanak, yüz

r. (reng-i ruḫsār) 65a/7

r.+ı 78a/11

r.+ın̄g 42a/7, 141a/12, 170b/11 [=5]

ruḫsāre (F.) Yanak, yüz

r. 131b/3

r. (ruḫsāre-i zībā) 60a/3 [=2]

ruḫūt (A.) (Ticarî) eşya, malzeme, mal

r.+ın 127b/10 [=1]

rūy (F.) Yüz

r. (lāle-rūy) 86b/11, 86b/13, 87a/8, 87a/10

r.+ıça 75b/3, 148b/8

r.+un̄g sarı 70a/8 [=7]

rūz (F.) Gün

r. (şeb ü rūz) 38a/7 [=1]

rūze (F.) Oruç

r. (tut-) 172b/2

r. (yė-) 172b/3

r.+siġa 172b/1

r.+sin 172b/3 [=4]

rūzgār (F.) Zaman, devir, ömür

r. (rūzgār-ı Nevāyī) 125a/9

r.+ım 26b/5, 38a/4, 109a/13

r.+ımnı mu 131b/11 [=5]

rūzī (F.) Nasip, kısmet

r. ėkin 76a/2, 147b/11 [=2]

rüknī (A.+F.) Bir rükn, bir şeyin tek esası, temeli

r. ėmes 2a/10 [=1]

rüsvā (F.) Rezil

r. (bol-) 131b/12, 132a/3 [=2]

rüsvālıġ (F.+T.) Rezillik, aşağılanmışlık

r. (otı) 113a/10

r. bile 132a/3 [=2]

S/Ş/Ṣ

sa‘ādet (A.) Mutluluk, saadet

s. 130b/2

s. (tut-) 114a/2 [=2]

sā‘at (A.) Saat

s. 128b/2

s. (bir sā’at) 129b/12 [=2]

ṣabā (A.) Tan yeli

ṣ. 127a/12

ṣ. dėk 129a/12

ṣ.+dın 127a/12 [=3]

ṣabāḥ (A.) Sabah

ṣ. (gül-i ṣabāḥ) 161a/9

ṣ. ėrdi 161a/9 [=2]

ṣābir (A.) Sabreden, sabırlı

ṣ. (ėt-) 63a/6 [=1]

ṣabr (A.) Sabır

ṣ. 26b/6, 30a/7, 38a/4, 104b/2, 109a/13, 141b/3, 171a/2

ṣ. (ėt-) 82b/12

ṣ. (ḳıl-) 55b/11, 56a/2, 124b/5

ṣ. (nė ṣabr ḳal-) 119b/13

ṣ.+dur 35b/11

ṣ. durur 112b/11

ṣ.+ıdın 128b/7 [=15]

ṣabūḥ (A.) Sabahları içilen sarhoşluk giderici şarap

ṣ. (mest-i ṣabūḥ) 153a/10 [=1]

ṣabūḥī(A.) Bir sabah içkisi

ṣ. 108b/3 [=1]

saç Saç

s. 100b/13, 101b/11, 115b/7, 141b/8, 142b/2, 166a/6

s.+dın 152b/9

s.+ı 44b/10, 52b/13, 54a/6, 61b/10, 61b/12, 68b/1, 81b/13, 92a/8, 113b/10, 130a/6, 139a/3, 153a/10, 155a/2, 173b/6

s.+ı (ėkki) 163b/1

s.+ın 109a/2

s.+ın̂g 69b/5, 70b/12, 71b/12, 130a/13, 144b/9, 145a/11, 163a/7, 163a/8

s.+ın̂g (ḳara) 163a/7

s.+ın̂g dėk 72b/12, 131b/11, 145b/10

s.+ın̂gça 31b/2

s.+ın̂gda 162b/1

s.+ın̂gġa 87b/1

s.+ın̂gnı (ḫayālı: genitif) 81a/1

s.+ınñgnınñg 29b/12, 104a/3 [=41]

ṣad-berg (F.) Katmerli (çiçek), yüz yapraklı

ṣ. 98a/5 [=1]

sāde (F.) Sadece, yalnız

s. 115a/6 [=1]

ṣadḳa (A.) Sadaka

ṣ.+ñg 40a/6 [=1]

ṣaf (A.) Dizi, sıra

ṣ. (ṣaf-ı müjgān) 128b/12

ṣ.+ın (cānlar ṣafın sındur-) 128b/12 [=2]

ṣāf (A.) Temiz

ṣ. (ḳadeḥ-i ṣāf) 166b/9 [=1]

ṣafā (A.) Rahat, huzur, kedersizlik; saflık, berraklık; neşe, zevk

ṣ. 3a/1, 3a/3, 38b/1, 61b/4, 110a/8

ṣ. (ṣafā vü revnaḳ sal-) 32a/8

ṣ.+sıdur 152b/7

ṣ.+sında (yüzüñg) 161a/6 [=8]

ṣafḥa (A.) Levha, sayfa

ṣ. (ṣafḥa-i kevneyn) 59a/9

ṣ.+sıdın 125a/10

ṣ.+sını (kök) 166a/5 [=3]

saġ sağ; sağlam

s. 128b/4

s. (bol-) 50a/8

s. mėn (ėl közige) 112b/13 [=3]

sāġar (F.) İçki kadehi

s. 109a/8 [=1]

saġın- Düşünmek; özlemek; sakınmak

s. 131a/7

s.-ıp 128a/12, 162b/6

s.-mas 128b/1

s.-ur mėn 108a/11, 113a/6, 113a/6, 153a/3, 161b/10 [=9]

ṣāḥib (A.) Sahip

ṣ. (ṣāḥib-cemālī) 122b/4

ṣ. (ṣāḥib-i Mi‘yar) 137b/1 [=2]

saḫla- Saklamak

s.-sa (ḫāṭırımnı) 132a/11 [=1]

saḳal Sakal

s. 161a/7

s. (çıḳar-) 163a/6

s.+ımġa 163a/6 [=3]

sāḳi → sāḳī

s. (sāḳi-yi gül-rūy) 39a/4, 39a/6 [=2]

sāḳī (A.) Sâkî, içki meclisinde içki dağıtan kişi

s. 41b/6, 51b/6, 93b/1, 97b/2, 114a/1, 118a/1, 118a/1, 118a/2, 118a/2, 119b/10, 131a/4, 132b/10, 163a/10, 164a/10

s. (sāḳī-yi gül-rūy) 110b/1, 110b/5

s. bile 59b/12, 124b/13

s. durur 59b/12, 124b/13, 125a/1

s. ėrür 121b/7 [=22]

sāḳiyā (A.) Ey saki

s. 136b/10 [=1]

saḳla- Saklamak

s.-r 38a/7 [=1]

sal- Bırakmak; düşürmek; güç duruma düşürmek, dûçâr etmek

s. 97a/4, 130b/1

s.-adur 35b/5, 36a/1

s.-dı 166a/3

s.-dı (cānıma ot sal-) 60a/3, 136b/3

s.-dı (kemend) 152b/9

s.-dı (ṣafā vü revnaḳ sal-) 32a/8

s.-dı (velvele) 123a/13

s.-dıñ (ot) 162a/1

s.-ġan (belā) 43b/4

s.-ġan (ṣalā) 43b/4

s.-ıp (baş) 58a/7

s.-ıp (boynumġa ḳol sal-) 113b/5

s.-ıp (ėgnimġa) 113b/5

s.-ıp (ḳuş) 111a/12

s.-sa (yıraḳ) 129b/12

s.-sam (köz) 40a/12

s.-sam (naẓar) 127a/11

s.-urlar 7b/2 [=21]

ṣalā (A.) Meydan okuma sözü: Kendine güvenen ortaya çıksın

ṣ. (sal-) 43b/4 [=1]

ṣalāḥ (A.) İyileşme, düzelme

ṣ.+ḳa 163b/2 [=1]

ṣalat (A.) Namaz

ṣ.+ġa (muḳaddime-i ṣalat) 171a/12 [=1]

salma- Koymak, bırakmak, atmak, üstüne düşmek, ilişmek; yardımcı fiil

s. 119a/2, 154b/4

s.- (özni miḥnette sal-) 81b/1

s.-dı (ḳulaḳ) 94a/6

s.-ġay ėrdiñ (ġavġā) 130a/1 [=5]

salmaḳ Takılmamak

s.+ı (könglüm salmağı) 130a/4 [=1]

sanga → sėn

sana- Saymak, öyle kabul etmek

s.-maydurlar 4a/3, 4b/5 [=2]

sanal- Sayılmak, kabul edilmek

s.-dı 99b/3 [=1]

sanama- Sayma, kabul etmeme

s.-ydurlar 12b/5 [=1]

ṣan‘at (A.) Sanat

ṣ.+ıda (mütelevvin) 37b/2 [=1]

ṣanavber(A.) Çam fıstığı ağacı, edebiyatta sevgilinin boyunu benzetmek için kullanılır

ṣ. 43b/10, 63a/10 [=2]

ṣanāyi‘ (A.) Sanatlar

ṣ.+ide (ṣi‘rī) 37b/1 [=1]

sanç- Saplamak; takmak

s.-ar (başıġa çėçek sanç-) 111a/11

s.-ar (başıġa kecek sanç-) 111a/12

s.-ar (bėlge ėtek sanç-) 111a/11

s.-ar (igne sançar yār) 115a/12

s.-ḳan 162b/2 [=5]

ṣanem(A.) Güzel, sevgili

ṣ. 29a/1, 54b/3, 54b/3, 55a/5, 55a/5, 60b/10, 86a/5, 88a/7, 88b/6, 108b/5, 123b/8, 123b/8, 152b/7, 167a/1, 167a/11, 167a/13

ṣ.+im 69a/4, 70b/3, 124b/3, 124b/3, 144b/4 [=21]

ṣanemā(A.) Ey dilber, güzel

ṣ. 16a/5, 16a/6, 19b/12, 19b/13, 20a/1, 20a/2, 20a/3, 67a/9, 67b/1, 67b/4, 67b/7, 67b/9, 67b/11, 68b/12, 69a/10, 69a/12, 69b/2, 69b/10, 69b/12, 70a/6, 72b/2, 72b/2, 144a/2, 144a/8, 144b/2 [=25]

ṣāni‘ī (A.) Yaradan, Allah

ṣ. 152b/8 [=1]

ṣār Öc, intikam

ṣ. 113b/3 [=1]

saralama- Sarartmamak

s.-dı (karalamadı ve saralamadı) 2a/9 [=1]

ṣarf (A.) Harcama, sarf

ṣ. (ėt-) 132a/1

ṣ. (ol-) 127b/4 [=2]

sarġar- Sararmak

s.-ıp 162a/4 [=1]

sarı -A doğru, taraf (Son çekim edatı)
s. 95a/8
s. (anıŋ̂) 162b/13
s. (bėli) 39b/10, 101b/9
s. (bizin̂) 50b/10
s. (bu) 41a/7, 41a/11, 41a/13, 121b/1
s. (ġam-ẖānesi) 119b/3
s. (her) 119b/6
s. (her sarı) 110b/9, 127a/11, 162b/2
s. (kūyuŋ̂) 70a/8
s. (mėŋ̂giŋ̂) 42b/10, 153a/11
s. (mėniŋ̂) 42b/4, 42b/6, 69a/8
s. (meŋ̂gi bėli) 93a/4
s. (rūyuŋ̂) 70a/8
s. (sėniŋ̂) 50a/3
s. (yėriŋ̂) 50b/1
s. (yüzüŋ̂) 66a/13, 143a/4
s. bar (anıŋ̂) 153a/11
s.+dın (her) 68b/6
s.+dın (her sarı) 143b/13
s.+ġa 63b/6, 87b/13
s.+ġa (bu) 42b/4, 42b/6, 42b/10, 119b/13
s.+ġa (her sarı) 133b/11, 137a/5
s.+ġa (sanbel) 45b/7
s.+ġa (yaẖşılıġ) 118a/4
s.+ġa (yüzüŋ̂) 82b/8, 165a/1 [=41]

sarıġ Sarı
s. 129a/6, 161b/4
s. (yüzi sarıġ) 161b/1 [=3]

savuġ Soğuk
s. 108b/3 [=1]

sa'y (A.) Çalışmak, emek vermek, gayret etmek
s. (ḳıl-) 171b/8
s.+ıdın 122b/2 [=2]

ṣayd (A.) Av
ṣ. (ėt-) 129a/2, 152b/9
ṣ. (ėyle-) 162b/4
ṣ.+ını 68b/6, 143b/13 [=5]

sāye (F.) Gölge
s. 108a/11
s. kibi 166b/11 [=2]

sayı Kadar (Son çekim edatı)
s. (baḳḳan sayı) 130a/10 [=1]

sāz (F.) Saz, çalgı
s. 96b/11, 137a/2
s. (ḳıl-) 39a/6, 110b/1, 110b/5

s. (köter-) 39a/4 [=6]

ṣebāt (A.) Kararlılık, sebat

ṣ. 119b/13 [=1]

sebeb (A.) Sebep

s.+ini 171b/1 [=1]

sebīl (A.) Yol

s. (‘alā sebīli’l-infirād) 3b/2 [=1]

sebz (F.) Yeşil

s. (sebz-i kebūter-çarḫ) 40a/6 [=1]

sebze (F.) Yeşillik; taze; yeni çıkmaya başlayan sakal

s. 129a/1

s. içide 78a/13

s.+sidin (ḫaṭṭ-ı sebze) 129a/1 [=3]

seccāde (A.) Seccade

s.+din 128b/1 [=1]

secde (A.) Secde

s.+sidin 127a/10 [=1]

seci‘ (A., belg.) Düzyazıdaki kafiye

s. 109a/11

s.+ining 109a/6 [=2]

sefer (A.) Yolculuk; (Din.) Oturulan yerden normal bir yürüyüşle üç gün veya on sekiz saat (yaklaşık 90 km.) uzaklıktaki başka bir yere yapılan yolculuk

s. 109b/10, 172a/1

s. (ḳıl-) 130b/6, 131a/3

s. (niyyet-i sefer) 172a/7

s.+de 171b/12

s.+i (gidiş: ölüm) 170b/7 [=7]

seferāne(A.) Yolculuğa yaraşır şekilde

s. (ḳıl-) 172a/8 [=1]

seferī (A.+F.) Yolculukla ilgili

s. 172b/5 [=1]

sėgir- Hızlı hızlı gitmek

s.-iben (sėgriben) 28a/13 [=1]

sėgirt-Koşar gibi yürümek, hızlı hızlı gitmek, koşturmak

s.-ip 163b/5 [=1]

sėgrit-Oynatmak

s.-ip 133b/10 [=1]

seḥāb (A.) Bulut

s. (seḥāb-ı pīl-reng) 127b/8 [=1]

seḥer (A.) Seher vakti

s. 58a/5, 65a/8

s.+ġa tėgrü 162b/5 [=3]

sehī (F.) Doğru, düzgün, fidan gibi

s. (sehī-ḳadī: fidan gibi boy) 70a/1, 75a/6, 147b/7

s. (sehī-serv: fidan gibi boy) 101b/7

s. (serv-i sehī: fidan gibi boy) 58a/6 [=5]

sehl (A.) Kolay

s. durur 171b/9 [=1]

sėkkiz Sekiz (8)

s. 11a/11, 11b/6, 32a/1, 32a/2, 46a/11, 99a/9, 117b/3, 120b/10, 145b/1, 146a/2, 154a/6, 167a/7

8. (rakamla)12a/11

s.+dür 3b/4, 10b/11, 10b/12 [=16]

sėkkizinçi Sekizinci

s. 19b/6, 21a/4, 104b/13, 114a/6, 120b/7, 121b/2, 124a/2, 138a/9, 148a/13 [=9]

selāmet (A.) Doğruluk, düzgünlük, esenlik

s. 109a/3

s. (ehl-i selāmet) 113a/10

s.+tür biz 95b/11 [=3]

selāsil (A.) Zincirler

s. (selāsil-i zülf: zincir gibi büklüm büklüm olan saç perçemi) 94b/8 [=1]

selāṭīn (A.) Sultanlar

s.+iniŋ (Türk) 139a/10 [=1]

selīm (A.) Doğru, sağlam

s. (selīm-ṭab‘lıḳ) 100b/7

s. (ṭab‘-ı selīm) 24b/2 [=2]

semen (F.) Yasemen

s. 42b/12, 58a/6, 58a/7, 61b/8, 68b/1, 68b/11, 69a/2, 69a/6, 69b/7, 75b/3, 80b/6, 80b/10, 81b/13, 142a/7, 144a/6, 144a/13, 148b/8, 155a/2

s. (‘iẕār-ı semen) 80a/12, 81a/3, 154a/9, 154b/10

s. (çemen ve semen) 1b/8

s. (semen-‘iẕārī) 70a/1

s. (semen-berī) 70a/3, 75a/6, 147b/7

s. (serv-i perī-rūy-ı semenber) 65a/8

s. (semen-berī) 70a/3, 75a/6, 147b/7 [=31]

semen-ber (F.) Yasemen gibi beyaz göğüslü

s. (serv-i perī-rūy-ı semenber) 65a/8 [=1]

semen-berī (F.) Yasemen gibi beyaz göğüslü biri

s. (semen-berī) 70a/3, 75a/6, 147b/7 [=3]

semend (F.) Çevik ve güzel at

s. (semend-i nāz) 163b/5

s.+iŋgni 133b/11 [=2]

semen-sā (F.) Yâsemen gibi, yâsemeni andıran

s.+nı (zülf-i semen-sā) 61a/9, 98b/9, 133b/9, 137a/11 [=4]

şemer (A.) Meyve

ş. (cefā-şemer tap-) 162a/8 [=1]

şemīn (A.) Değerli, kıymetli

ş. ara (dürr-i şemīn) 95a/6 [=1]

sėn Sen (Teklik II. şahıs zamiri)

s. 17a/8, 17a/8, 17a/9, 17a/9, 17a/10, 17a/10, 17a/11, 17a/11, 17a/12, 17a/12, 19b/12, 19b/13, 20a/1, 20a/2, 20a/3, 21a/9, 21a/10, 21a/11, 21a/12, 21a/13, 21b/1, 21b/2, 21b/3, 21b/4, 28b/8, 28b/8, 31a/8, 31a/11, 35b/3, 35b/3, 36a/10, 36a/10, 38b/11, 39a/4, 39a/6, 45b/11, 46a/2, 46a/8, 50a/8, 58a/10, 62b/11, 63b/1, 68a/6, 70a/12, 70b/1, 71a/8, 71a/8, 71b/9, 71b/9, 72a/6, 72a/6, 73a/5, 73a/5, 73a/13, 73a/13, 80b/1, 93b/5, 95a/1, 95b/1, 98a/1, 104b/8, 105b/9, 105b/9, 110b/1, 113a/7, 121a/9, 121a/12, 122b/1, 122b/3, 127b/13, 128a/1, 128a/13, 128b/2, 130a/11, 130b/6, 132b/4, 132b/7, 136b/4, 144a/11, 144b/11, 144b/11, 150a/5, 154a/11, 170b/9, 170b/9, 172a/12, 172b/1

s. dėk 39b/13, 40a/2, 41b/13, 45a/6, 73b/7, 77a/12, 116b/12, 116b/12, 153a/7

s. kibi 39b/3, 41b/11, 44a/5, 62b/3, 104a/13, 117a/2, 130a/12, 132a/10

s. sėn 41a/5, 41a/5 [=121]

saŋga 18b/1, 18b/2, 18b/3, 31a/11, 34b/5, 34b/5, 35b/3, 35b/3, 42b/8, 43b/10, 44b/2, 45b/12, 46a/4, 46a/9, 52a/12, 56b/10, 58a/10, 62b/11, 64b/13, 65a/2, 68a/9, 68a/11, 72a/3, 76a/13, 78a/4, 78b/11, 78b/11, 82b/2, 82b/10, 87a/3, 87a/6, 87a/12, 90a/6, 90a/8, 90a/10, 90a/12, 90b/1, 90b/7, 97a/4,

97a/10, 104b/8, 108b/4, 111b/2, 113a/2, 113b/12, 115a/9, 115a/10, 117a/5, 131b/8, 132b/4, 140a/7, 140a/7, 140a/8, 140a/8, 141a/13, 142a/4, 142b/13, 143a/10, 143a/12, 145a/13, 146b/13, 152b/11, 153b/1, 154a/5, 163a/12, 163a/13, 163b/6, 164a/4, 170b/12, 171b/6, 173a/5, 173a/7

s. (imlasının notu) 23a/3, 22b/12

s. (ḳal-) 110a/3

s. bar 18b/1, 18b/2, 18b/3, 18b/4, 18b/4

s.+dur 118a/8 [=81]

sėnçe 30a/13, 30b/2, 39b/3, 56a/8, 56b/6, 62b/3, 65a/2, 70a/3, 71a/1, 71a/1, 77b/12, 77b/12, 78a/4, 85b/9, 86a/7, 86b/11, 86b/11, 86b/13, 86b/13, 87a/3, 87a/6, 87a/8, 87a/8, 87a/10, 87a/10, 87a/12, 89b/9, 89b/11, 89b/13, 90a/2, 90a/4, 90a/6, 90a/8, 90a/10, 90a/12, 90b/1, 90b/5, 90b/7, 111b/3, 111b/3, 142b/13, 145a/1, 145a/1, 149a/4, 149a/4, 152b/8, 154a/5, 173a/5, 173a/7, 173a/11 [=50]

sėnde 82b/12 [=1]

sėndin 50a/6, 80a/1, 117a/5, 129b/10, 136b/6, 170b/9

s. (ḳal-) 136b/6

s. durur 14a/11, 14a/12, 14a/13 [=10]

sėni 24b/1, 24b/4, 31a/1, 37b/11, 50a/3, 68a/4, 89a/8, 95a/8, 95b/1, 106a/7, 108b/4, 115a/5, 117a/3, 141b/7

s. (sėni körsem: fā‘ilātün vezninde; yā imlası) 24b/3

s. (sėni körsem: fe‘ilātün vezninde; telaffuz edilmeyen ünlü düşmesi) 24a/11

s. (sėni körsem: mefā‘īlün vezninde) 24b/1 [=17]

sėninḡ 38b/13, 62a/2, 62a/2, 62a/2, 62b/13, 82a/7, 109b/3, 109b/8, 118a/8, 119b/5, 127b/7, 127b/7, 129a/12, 130b/2, 130b/2, 130b/3, 137b/4, 137b/4, 137b/4, 137b/5, 137b/5, 162b/3, 163a/13, 163b/9, 171b/8

s. bile 38b/11, 120b/13

s. bilen 120b/11

s. dėk 42a/2, 45a/12, 72b/12, 109b/2, 113b/12, 115a/6, 145b/10, 150a/3

s. dėk ėdim 150a/5

s. kibi 42b/8, 52b/13, 54a/6, 75a/6, 85b/7, 88a/3, 147b/7

s. sarı 50a/3

s. üçün 97a/10 [=46]

sėninġçe 3a/1, 3a/1, 3a/3, 3a/3, 29a/6, 29a/10, 29b/2, 38b/1, 38b/1, 61b/4, 61b/4, 70a/1, 71a/5, 74b/4, 75b/1, 75b/5, 79a/3, 80b/12, 80b/12, 91a/7, 91a/11, 91b/2, 91b/4, 91b/6, 91b/8, 91b/10, 105a/4, 105a/8, 110a/8, 110a/8 [=30]

ṣenā (A.) Övme, övgü

s. (ṣenā-yı ẕāt) 72a/1 [=1]

sėnsiz Sensiz, sen olmadan

s. 28b/12, 28b/12, 30a/1, 30b/9, 31b/10, 49b/10, 50a/10, 64b/5, 91a/2, 109b/8, 124a/7, 136b/1, 136b/1

s.+in 34b/11, 35a/7, 57a/7, 69b/5, 69b/7, 71a/11, 71b/8, 100a/7, 105b/3, 105b/13, 128b/2, 132a/13, 132a/13, 145a/4 [=27]

ser-be-ser (F.) Baştan başa

s. 108b/10, 121b/9 [=2]

ser-gerdān (F.) Şaşkın, perişan

s. (serv-i ser-gerdān) 130b/6

s. mėn 56b/10 [=2]

ser-geşte (F.) Başı dönmüş, kafası karışmış, şaşkın

s. 111a/12 [=1]

ser-ḫoş (F.) Sarhoş

s. ėdi 97a/2, 137a/8 [=2]

ser-ḫoşluḳ (F.) Sarhoşluk

s.+dın 137a/3 [=1]

serīr (A.) Taht

s.+i 68a/6 [=1]

ser-keş (F.) Dik başlı, inatçı, isyankâr

s. 39b/3, 62b/3 [=3]

ser-keşī (F.) İnatçılık, dik başlılık

s. 77b/12, 149a/4 [=2]

ser-keşlik (F.+T.) İnatçılık, dik başlılık

s. 50a/1 [=1]

ser-menzil (F.+A.) Durak yeri

s. 130a/13 [=1]

ser-mest (F.) Sarhoş

s. 113b/6 [=1]

ser-rişte (F.) Halat; yakınlık, arzu

s. (ser-rişte-i ‘ayş) 118a/10, 118b/2 [=2]

serv (F.) Servi; boyu, andamı serviyi andıran sevgili

s. 29a/4, 36a/12, 39a/12, 43b/10, 56a/8, 58a/8, 63a/10,

64a/2, 92a/10, 92a/12, 92b/5, 106a/2, 110a/2, 119b/12, 131a/12, 141b/10, 142b/1, 149b/13, 166b/7, 173b/8, 173b/10, 173b/12

s. (ġayret-i serv-i ḫırāmān) 129a/5

s. (sehī serv) 101b/7

s. (serv-i āzād: diğerlerinden daha uzun ve düzgün servi) 129a/12

s. (serv-i bustānī) 70b/9, 144b/8

s. (serv-i çemen: salınan servi; boyu, endamı serviyi andıran sevgili) 31b/2, 66b/6, 66b/10, 66b/12, 67a/1, 67a/5, 136b/5, 143a/6, 143b/2, 143b/4

s. (serv-i gül-endām) 129b/6

s. (serv-i ḫırāmān: nazlı nazlı salınan servi) 38a/11, 44a/13, 109b/6, 120a/9

s. (serv-i lāle-cebīnī: lale gibi alınlı bir sevgili) 92a/5

s. (serv-i nāz: yeni yetişmiş servi; sevgili) 78b/5, 90b/5, 173a/11

s. (serv-i perī-rūy-ı semenber) 65a/8

s. (serv-i ra‘nā) 129a/6

s. (serv-i revān: Salına salına yürüyen uzun boylu, endamlı (sevgili)) 44b/6, 71b/2, 81a/8, 141b/6

s. (serv-i sehī: Düz, doğru servi, endâmı düzgün, fidan gibi sevgili) 58a/6

s. (serv-i ser-gerdān) 130b/6

s. (serv-ḳad(d)): Servi gibi boyu olan, servi boylu -sevgili-) 60b/2, 82a/13, 86b/11, 86b/13, 117a/4, 141a/9, 161b/8, 170a/13

s. (serv-ḳadī) 56b/6, 70a/3, 75b/1

s. dėk 131b/3

s.+ni 68b/11, 69a/2, 69a/6, 74b/11, 144a/6, 144a/13, 148a/6, 148b/4, 163b/12

s. üzre 71b/2 [=76]

ser-ver (F.) Başkan

s. 104b/8

s. (ḥākim ü ser-ver) 31a/11 [=2]

sėv- Sevmek

s.-erdin 161b/7 [=1]

ṣevāb (A.) Sevap

ṣ. 171b/6 [=1]

sevād (A.) Karalama, yazı; karanlık; karalık; kırsal alan, çevre

s. (bitik sevād ḳılmaḳ) 117b/12

s. (sevād-ı a‘ẓam: en büyük şehir Mekke) 130a/13

s. (sevād-ı küfr) 161a/6

s.+ıdın 172a/7

s.+ını 123b/1 [=5]

sevdā (A.) Sevda, arzu, aşk

s. 128a/9, 166a/3

s. (māye-i sevdā bol-) 60a/3 [=3]

sevde (F.) Trafik

s. 172a/4 [=1]

sėvmek Sevmek

s. 130a/12 [=1]

seyr (A.) Gidiş, yürüyüş; gezip dolaşma

s.+i (vasaṭ) 172a/4

s.+in 109b/6 [=2]

sėz- Sezmek, anlamak

s.-di 123b/1 [=1]

sığıştur- Sığıştırmak, bir yere toplamaya çalışmak

s.-sam 171b/4 [=1]

sıḳ- Sığmak

s.-ḳuça 113a/13 [=1]

sındur- Kırmak, bozmak

s.-ġalı (cānlar ṣafın) 128b/12

s.-up (börkin) 128b/12 [=2]

ṣınf (A.) Sınıf

ṣ. 4a/12

ṣ.+nıñg 4a/12 [=2]

sınuḳ Kırık

s. 161b/10 [=1]

sır(r) (A.) Sır, giz

s.+ı 128a/2

s.+ım 129b/8 [=2]

sīm-ber (F.) Gümüş göğüslü

s.+im 36b/8, 106a/4 [=2]

sīm-berg (F.) Gümüş gibi parlayan yaprak

s. (sīm-berg-i gül) 150a/4 [=1]

sīm-feşānlıġ (F.+T.) Gümüş saçma

s. 113b/8 [=1]

sīm-ten (F.) Gümüş tenli

s. 113a/12 [=1]

sīmin-ber (F.) Gümüş gibi beyaz göğüslü

s. (ra‘nā-yı sīmin-ber) 45b/1 [=1]

siḳaġ (Moğ. < *siḳaḳ*) Şakak

s.+ınñg 119b/2

s.+ın̑gnı 118b/12 [=2]

sipihr (F.) Gök, sema

s. 32a/8

s. (sipihr-i a'lā) 74a/5, 146b/8

s.+i 141b/12

s.+ini 100a/9, 100b/4

s. üzre 53a/2 [=7]

sirişk (F.) Göz yaşı

s.+im (tār-ı sirişk) 97a/8 [=1]

sitem (F.) Haksızlık, eziyet, zulüm

s. 53b/11, 84a/9, 85a/1, 85a/4, 85a/9, 85a/13, 146b/6

s. (cevr ü sitem ḳıl-) 53b/5

s. (ḳıl-) 39b/1

s. (ḳılma-) 54b/3, 123b/8

s. (kėltür-) 84b/1, 84b/4

s. (kör-) 110b/10

s. (tı̄ġ-ı sitem sür-) 53a/3, 53a/7, 54b/11

s. (tı̄ġ-ı sitem sürme-) 123b/10

s. (tı̄ġ-ı sitem ur-) 74b/2

s.+bar 85b/2

s.+dür 85b/4

s.+ni 53b/9, 74a/11

s.+ni (cevr ü sitemni ḳoy-) 124b/3

s.+ni (ḳoy-) 55a/5, 55a/8 [=26]

sitem-kār (F.) Zulüm ve haksızlık eden, zâlim

s. 46a/3, 45b/11, 46a/8, 58a/10

s.+dın (çarḫ-ı sitem-kār) 146b/6 [=5]

siz Siz (Çokluk II. şahıs eki)

s. 95b/11, 95b/11 [=2]

ṣoḥbet(A.) Sohbet

ṣ. 121b/7

ṣ. (tutaştur-) 51b/6

ṣ.+iġa 108b/1

ṣ.+im 128a/7

ṣ.+in 108b/1

ṣ.+ın̑ggġa 132b/5 [=6]

soñg Son, sonra

s. 137a/5, 148a/1

s. (andın soñg) 16b/6

s. (ėkki üç yıl soñg) 45b/7

s. (her mıṣrā'dın) 76a/7

s.+ġı 27b/5, 27b/6, 27b/7, 27b/8, 45b/7, 101a/1, 162b/6

s.+gı 32b/1 [=14]

soñg Sol

s. (ḳol) 96b/9 [=1]

soñġı Sonraki, sondaki
s. 1b/3, 2a/8, 9a/5, 62a/13, 84b/11, 142b/7, 166b/4
s. (ėkki soñġı) 2a/5, 2a/6
s.+sınıñ 6a/8 [=10]

soñra Sonra
s. 7b/2, 23a/2, 25a/13, 25b/8, 25b/10, 28a/5, 118a/2, 172b/13 [=8]

sor- Sormak
s.-adur 14b/6, 15a/1, 15a/2
s.-alı 56a/5
s.-arım 109b/1
s.-ġıl 69a/10, 144b/2
s.-may sėn 43b/12, 43b/12
s.-sam 36a/6
s.-sañ 170b/7
s.-uñ 36a/4, 128a/2, 128a/2 [=14]

sög- Sevmek
s.-gen üçün 141b/7 [=1]

sögmek Sövmek, kötü söz söylemek
s.+ke 132a/6 [=1]

sögünç Sövme, küfür
s. 153b/4, 163b/11 [=2]

söz Söz; haber
s. 40b/12, 41a/1, 41a/5, 68a/9, 68a/11, 84a/2, 100b/13, 101b/11, 115b/7, 121a/8, 139a/3, 140b/1, 141b/8, 142b/2, 143a/10, 143a/12, 163b/11, 166a/6, 172b/6
s. (söz bile mül) 30b/6
s.+i 32a/11, 55b/8, 55b/13, 56a/5, 56a/13, 62b/7, 124a/3, 136b/13, 141b/10, 142b/1, 163b/4
s.+i ėkin 76a/1, 147b/10
s.+idür 62b/9
s.+in 96a/12, 132a/9
s.+ni 172a/13
s.+üñ 36a/6, 70b/12, 71b/12, 89a/4, 89a/4, 119b/1, 144b/9, 145a/11
s.+üñ dėk 2b/3 [=46]

sözle- Konuşmak, söylemek
s.-p 61a/9, 98b/9, 120a/10, 133b/9 [=4]

su Su
s. 165a/9
s. (bėr-) 57a/5
s. bile 164a/5
s.+yın (Ḫıżr) 131a/6 [=4]

ṣubḥ (A.) Sabah
ṣ. 128a/13
ṣ. ėrkin mü 162b/1
ṣ. +ı 108b/2 [=3]

ṣubḥ-dem (A.+F.) Sabah vakti
ṣ. 77a/1, 148b/10 [=2]

sūd (F.) Fayda, kâr, kazanç
s. 155b/6
s.+ıdın 127b/3 [=2]

suḫen-dān (A.) Güzel, iyi konuşan
s.+dur 45a/3, 117b/1
s.+ıñ üçün (la'l-i suḫen-dān) 120a/9 [=3]

suḫen-ver (F.) Düzgün ve güzel konuşan
s. 105a/6
s. (refīḳ-i suḫen-ver) 29a/8 [=2]

sulṭān (A.) Sultan
s. (bol-) 119a/10
s.+ıdur 127a/13
s.+nı 130a/12 [=3]

ṣun' (A.) İş, eser; yapma
ṣ. (kemāl-i ṣun'-ı ilāh) 97b/8, 162b/10 [=2]

sunma- Uzatmak
s.- (ḳol) 122b/3 [=1]

ṣūret (A.) Görünüş; şekil, tarz
ṣ. (bu ṣūret bile) 23b/12
ṣ.+lerde 23b/11
ṣ.+te 3b/4, 32b/5, 106a/7
ṣ.+te (bu ṣūrette) 23a/10, 23b/6, 24b/4, 26b/10
ṣ.+te (her nėçe ṣūrette) 37b/11, 38a/9 [=11]

surḫī (F.) Kırmızı mürekkep, kırmızılık
s. bile (t) 16a/3 [=1]

sūsen Süsengillerden, yaprakları kılıç biçiminde, çiçekleri dil gibi, iri ve beyaz / mor renkli, güzel görünüşlü ve kokulu bir süs bitkisi.
s. 38a/13, 39b/5 [=2]

sūy (F.) Yan, taraf
s. mėn 57a/8 [=1]

sü Asker
s. kibi 133b/11 [=1]

südāsī (A.) Altılı
s.+ni (t) 3b/10 [=1]

sünbül (F.) Sünbül; saç kıvrımı, zülüf
s. 29a/4, 32a/11, 34b/9, 35a/12, 36b/6, 44b/10, 72b/12, 81b/13, 87b/1, 109a/2, 109b/6, 145b/10, 155a/2
s. dėk 2b/3
s. ėrür 61b/12
s.+i 129a/2
s.+ni 131a/5
s.+üm 61b/10
s.+üñ 162b/2 [=19]

sünnet (A.) Sünnet
s.+lerini 172a/12 [=1]

sürŋ̂gük Kemik

s. mü ėkin 162a/13 [=1]

süpür- Süpürmek

s.-ey 139b/1

s.-gey mėn 164a/3 [=2]

sür- Dokundurmak, uzatmak; sürmek; uzaklaştırmak; yaşamak

s.-di (ėşigiŋ̂din) 120b/1

s.-eyin 163b/7

s.-sem 163b/7

s.-üp (tī̇ġ-ı sitem) 53a/3, 53a/7 [=5]

sürme Sürme

s. 129a/4 [=1]

sürme- Dokundurmak, uzatmak

s.- (tī̇ġ-ı sitem sürme-) 54b/11, 123b/10 [=2]

sürt- Sürtmek

s.-üben 118b/12 [=1]

sürūd (A.) Şarkı; nağme

s. 133a/3, 133a/5, 147b/13

s.+ġa 148a/1

s.+ıda 166b/6 [=5]

sürūr (A.) Sevinç

s.+ı 115b/4 [=1]

süt Süt

s.+ge 63b/11 [=1]

Ş

şād (F.) Sevinçli, memnun, mutlu

ş. 132a/7

ş. (dil-i şād) 86b/7, 142a/13

ş. (ėyle-) 120a/1, 120a/6, 130a/5

ş. (ḳıl-) 26a/10, 40b/8, 121a/4

ş. (köŋ̂lüŋ̂ni şād ėt-) 108b/9

ş. (kör-) 150a/2

ş. mėn 95b/5, 139b/4 [=13]

şādlıġ (F.+T.) Sevinçlilik

ş. 161b/10 [=1]

şafaḳ (A.) Şafak

ş. 65a/8 [=1]

şāh (F.) Şah, padişah →şeh

ş. 43b/12, 115a/8, 153a/11

ş. (şāh-ı ‘ādil) 87b/9

ş. (şāh-ı Ḫoten) 113b/8

ş.+nı 130a/12

ş. sėn 36a/10, 105b/9 [=8]

şāḫ (F.) Dal

ş. (şāḫ-ı gül) 28b/6, 93a/2, 101a/11, 146a/5

ş. (şāḫ-ı gül ü nesteren) 74a/1 [=5]

şāhlıḳ (F.+T.) Şahlık

ş. (ḳıl-) 152b/13 [=1]

şā‘ir (A.) Şair
ş. 32a/3
ş.+ler 125a/12 [=2]
şaḳ(ḳ) (A.) Bölüm, bölünmüş bir şeyin her bir parçası, şık
ş.+ını 2a/12 [=1]
şām (A.) Akşam
ş. 65a/8, 109a/9
ş. (şām-ı firāḳ) 153b/3
ş. (şām-ı hecr) 78b/5, 128a/3
ş. (şām-ı hicrān) 132a/5
ş.+ı 132a/5
ş.+ıda 131b/6
ş.+ıdın 128b/10 [=9]
şarṭ (A.) Şart
ş. bile 11b/3, 93b/13 [=2]
şāyi‘ (A.) Herkesçe duyulmuş, yayılmış, bilinmiş.
ş. 99a/1
ş.+dür 125a/3 [=2]
şeb (F.) Gece
ş. (şeb-i mehtāb) 121b/8
ş. (şeb ü rūz) 38a/7 [=2]
şecer Ağaç
ş. 55b/3, 55b/6 [=2]
şecere (A.) Soy ağacı, soy kütüğü
ş. 47a/11
ş. (şecere-i aḫreb) 47a/12
ş. (şecere-i aḫrem) 47a/11 [=3]
şeh → şāh
ş. 139b/1, 153b/4, 161b/12, 166b/9
ş. (Şeh-i Ġāzī) 161b/12 [=5]
şehenşāh (F.) Padişahlar padişahı
ş. (şehenşāh-ı cevān-baht) 87b/9 [=1]
şehr (A.) Şehir
ş. 128b/7, 172b/7, 172b/7
ş. (fitne-i şehr ü kişver) 28a/8, 34b/1, 34b/3, 34b/5, 99a/10 [=8]
şeker → şekker
ş. 55b/3
ş. (şeker lebī) 75b/1
ş. (teng-i şeker) 53a/2
ş.+dür 55b/6
ş.+im (leb-şeker) 124a/3 [=5]
şeker-bār (F.) Şeker saçan, tatlı
ş.+ınğ (leb-i şeker-bār) 141a/11, 170b/10 [=2]
şeker-güftār (F.) Tatlı sözlü
ş. 45a/13 [=1]
şeker-ḫā (F. “şeker çiğneyen”) tatlı sözlü

ş.+nı (la‘l-i şeker-ḫā) 61a/9, 98b/9, 133b/9, 137a/11 [=4]

şeker-rīz (F.) Şeker saçan, çok tatlı

ş. 2b/9

ş. (ėt-) 61a/9, 98b/9, 133b/9, 137a/11 [=5]

şekker→ şeker

ş. 32a/11, 140b/6 [=2]

şekl (A.) Şekil; dış görünüş

ş. (şekl ü ḥüsn) 45a/12

ş. (şekl-i mevzūn) 130b/5

ş. (şekl ü şemāyil) 60a/5, 149b/13

ş.+idin (yaŋgı ay şekli) 109a/9 [=5]

şem‘ (A.) Mum, ışık

ş. 141a/7

ş. (şem‘-i ṭırāz) 78b/5

ş. (şem‘-i cemāl) 155b/5

ş. (va‘de-i şem‘-i viṣāl) 128a/3

ş. içre 32a/8

ş.+iġa 162b/12

ş.+in 109a/5

ş.+niŋ 141a/7

ş. üze 141a/7 [=9]

şemāyil (A.) Bir kimsenin dış görünüşü

ş. (şekl ü şemāyil) 60a/5, 149b/13 [=2]

şemşād (F.) Şimşir ağacı

ş. 72b/8, 121a/8 [=2]

şer(r) (A.) Kötülük, fenalık

ş. 121b/9 [=1]

şer‘ (A.) Şeriat

ş. 172a/2, 172b/5 [=2]

şerāb (A.) Şarap

ş. (şerāb-ı nāb) 121b/8 [=1]

şerāre (A.) Kıvılcım

ş. ėmes 62a/4 [=1]

şerbet (A.) Şerbet

ş.+in (ḥayvān) 129b/2 [=1]

şerer (A.) Kıvılcım

ş. (kökke şerer çėk-) 50b/1

ş. (sipihr üzre şerer) 53a/2

ş. bile 153a/8 [=3]

şerḥ (A.) Açık açık anlatma, izah

ş. 101a/8

ş. (ḳıl-) 88b/10

ş.+i 130a/6

ş.+i bile 22a/8 [=4]

şerī‘at (A.) Şeriat

ş. 63a/6

ş. (ėli) 172a/1 [=2]

şerīf (A.) Şerefli

ş. (‘ömr-i şerīf) 132a/1 [=1]

şer‘-şunās(A.+F.) Şeriati bilen, şer’î hükümleri bilen

ş. 172a/5 [=1]

şevḳ (A.) Şiddetli arzu, istek; sevinç, neşe, aşırı heves

ş. 75b/9, 76a/9, 76b/2, 76b/5, 76b/7, 76b/9, 77b/10, 78a/2, 79b/2, 79b/5, 129b/13, 153b/9

ş.+ın̂g 133a/8 [=13]

şeydā (F.) Divâne, çılgın, aşkın coşkunluğundan aklı başında olmama

ş. 61b/1, 130a/13

ş. (ėyle-) 166a/3

ş. kibi 131a/13

ş. mėn 34b/9

ş.+nı 73b/12, 74a/5, 146b/8 [=8]

şeydālıġ (F.+T.) Deli dîvânelik

ş. bile 132a/3 [=1]

şeyḫ (A.) şeyh

ş. 132a/4 [=1]

şiken (F.) Büklüm, kıvrım

ş. 113b/5

ş. (şiken-i zülf) 76a/2 [=2]

şikenc(F.) Büklüm, kıvrım

ş. (şikenc-i ṭurra) 161b/5 [=1]

şikeste (F.) Kırık, kırılmış

ş. 163a/7 [=1]

şikestelik (F.+T.) Kırılmışlık, incinmişlik

ş. 163a/1 [=1]

şimşād (F.) Şimşir ağacı

ş. 40b/12, 41a/1, 41a/5, 104a/12

ş. (ḳāmeti) 30a/11 [=5]

şi‘r (A.) Şiir

ş. 2b/5, 2b/7, 3a/10, 16b/12, 17a/5, 26a/12, 26a/13, 51a/7, 99a/1

ş.+de 2b/7, 25b/13

ş.+im 132a/4

ş.+in̂gġa 94a/6

ş.+nin̂g 1b/1, 2a/13, 2b/5, 2b/8, 3a/12, 25b/12, 26a/6, 26a/8, 26b/12, 27a/1, 47a/1, 84a/2 [=25]

şi‘rī (A.+F.) Şiirle ilgili

ş. (ṣanāyi‘i) 37b/1 [=1]

şīre (F.) Şıra

ş.+dür 108b/2 [=1]

şīrīn (F.) Tatlı

ş. 42a/9 [=1]

şīrīn-kār (F.) Hoş davranan

ş. 45a/13 [=1]

şīşe (F.) Şişe

ş. 108b/2, 113b/1 [=2]

şīve (F.) Tarz; naz, edâ, işve
ş. (münāfıḳ-şīve) 115a/13
ş.+si 104a/13 [=2]

şöhre (A.) Meşhur, tanınmış
ş. (şöhre-i āfāḳ) 62b/13 [=1]

şöhret (A.) Meşhur, tanınmış
ş.+i 100b/1, 100b/2 [=2]

şu‘arā (A.) Şairler
ş. 99a/3
ş.+sı 12b/8, 16a/2, 16b/13, 19b/4, 76a/4, 139a/8, 147b/12
ş.+sınıŋ 47a/2 [=9]

şūḫ (F.) Neşeli, şen; işveli (kadın)
ş. 45a/12, 50b/1, 50b/10, 122b/2, 136b/3, 147b/5
ş. (şūḫ-ı cehānī) 29b/9
ş. (şūḫ-ı perī-peyker) 109a/5 [=8]

şūḫluġ (F.+T.) Canlı, hareketli, neşeli olma
ş.+dın 129a/7 [=1]

şu‘le (A.) Alev, şule
ş. 108b/3
ş.+ni 164a/5 [=2]

şu‘lelıḳ (A.+T.) Işıl ışıl, ışıltılı
ş. 62a/4, 128a/5 [=2]

şu‘lelik (A.+T.) Ateşli, ateşi olan
ş. 108b/2 [=1]

şumāre (F.) Sayı, hesaplama
ş. 53a/10, 66b/8, 122b/11 [=3]

şūr (F.) Karışıklık, kavga gürültü
ş. 121b/9 [=1]

şurb (A.) İçme
ş. (şurb-ı müdām) 131a/7 [=1]

şükr (A.) Şükür
ş. 113a/5
ş.+in 49b/8
ş. (ḳıl-) 130b/4 [=3]

şükr li’llāh (A.) Allah için şükretme
ş. 128a/9, 129b/7 [=2]

T/Ṭ

tā (A.) Çünkü; -A kadar; böylelikle, bu yüzden; hele; sakın (Cümle başı edatı)
t. 40a/4, 40a/10, 50a/3, 58a/10, 84a/7, 95b/7, 99a/2, 110b/8, 112b/13, 117b/12, 119a/10, 119a/10, 120a/1, 120a/6, 127b/5, 127b/5, 128a/10, 128b/1, 130b/5, 132a/6, 132a/6, 139b/7,

141b/2, 153b/1, 171a/1, 171b/5 [=26]

tā ki (F.) Yeter ki, öyle ki (Cümle başı edatı)

t. 45b/12, 46a/4, 46a/8, 97b/2 [=4]

ta‘alluḳ (A.) İlişki, bağ

t. 42a/4, 93a/6

t.+ı 8a/12 [=3]

ṭa‘am (A.) Yiyecek

ṭ.+ı (cān ṭa‘amı bėr-) 166a/2 [=1]

ṭā‘at (A.) Taat, ibadet, Allah’ın emirlerine uyma

ṭ. (ėt-) 96b/9

ṭ. (ṭā‘at-ı maḳbūl) 127a/10 [=2]

ṭab‘ (A.) Yaradılış, karakter, huy, mizaç

ṭ. b98b/4

ṭ. (muḫālif-ṭab‘) 115a/13

ṭ. (ṭab‘-ı āgāh) 130b/3

ṭ. (ṭab‘-ı selīm) 24b/2 [=4]

tāb (F.) Kıvrım, büklüm; ışık, parıltı

t. (pīç ü tāb bol-) 119a/4, 119a/8

t. (ur-) 162b/2

t.+ındadur 130a/6 [=4]

tābān (F.) Parlak, ışıltılı

t.+dur (ḫūrşīd-i tābān) 44a/13

t.+ıñ üçün (meh-i tābān) 120a/10 [=2]

tābi‘ (A.) Tâbi, bağlı

t.+dür 172b/11 [=1]

ṭabīb (A.) Hekim, doktor

ṭ. 88a/12

ṭ.+im 28b/8, 28b/10, 31a/13, 68a/2, 88b/8, 105a/10 [=7]

ṭab‘lıḳ (A.+T.) Yaradılışlı

ṭ. (selīm-ṭab‘lıḳ: kusursuz) 100b/7 [=1]

tācirī (A.+F.) Bir tüccar

t. 127b/10 [=1]

tafṣīl (A.) Bir şey hakkındaki etraflı bilgi, ayrıntı

t. bile 10a/3 [=1]

taġ Dağ

t. (taġ başı) 162a/5

t. dėk 162a/5

t.+ı (devlet) 140b/8, 140b/8, 140b/9 [=5]

taḥammül(A.) Zorluklara ses çıkarmadan katlanma, dayanma

t. (ėt-) 164a/11

t. (ḳıl-) 136b/1 [=2]

taḫayyül(A.) Hayalde canlandırma

t. 127a/13 [=1]

taḥlīl (A.) Öğelerine ayırarak inceleme

t.+idür 22b/7 [=1]

taḥrīr (A.) Yazı yazma, kaleme almak

t.+idin 128b/8 [=1]

taḥt (A.) Alt

t.+ıda (buḥūr) 98b/11 [=1]

ṭāḳ (A.<F.) Kemer veya yarım dâire şeklindeki kapı ve pencere üstü kemer

ṭ. (ol-: Kemer veya yarım dâire şeklindeki kapı ve pencere üstü gibi bükülmek, katlanmak) 63a/2

t.+ını 129a/4

t. sėn 121a/9, 121a/12 [=4]

ṭāḳat (A.) Güç, derman, kuvvet

ṭ.+ım 63a/2, 130b/11 [=2]

taḳdīm (A.) Tanıtma, sunma

t. 45b/9 [=1]

taḳı Ve (Bağlaç)

t. 98a/7 [=1]

taḳlīd (A.) Taklit

t.+i bile 62a/8, 84b/8 [=2]

taḳrīr (A.) Anlatış, beyan etme

t.+idin 22a/4, 128b/8 [=2]

taḳsīm (A.) Paylaşmak, bölüştürmek, birlikte kullanmak; Mûsikîde faslın başında veya ortasında bir tek çalgı tarafından belli bir usûle ve besteye bağlı olmaksızın içten geldiği gibi doğaçlama olarak çalınan parça

t. (ḳıl-) 76a/7, 133a/3, 133a/6, 133a/10, 148a/1

t. (tuyuḳnı taḳsīm ḳıl-) 139a/12

t.+i 133a/4 [=7]

taḳṣīr (A.) Kabahat, kusur olma

t. (bol-) 132b/7 [=1]

taḳvīm (A.) Tertip ve tanzim etme, yaratma

t. üçün (aḥsenü't-taḳvīm) 130a/7 [=1]

ṭalaḳ (A.) Boşama

ṭ. (ḳıl-) 28b/2 [=1]

talaş- Çabalamak, savaşmak, talan etmek

t.-ḳuçı (kökni) 166b/1 [=1]

ṭal'at (A.) Yüz, güzel yüz

ṭ.+ın̄gız 73a/2, 148a/5 [=2]

ṭaleb (A.) Talep

ṭ. (ṭaleb-i murād ḳıl-) 117b/11

ṭ.+im 62a/2, 62b/5, 62b/7, 62b/9, 137b/4, 142a/9

ṭ.+inĝdin 161a/11 [=8]

ṭāli‘ (A.) Talih, baht

ṭ. 140a/4 [=1]

ṭālib (A.) İsteyen

ṭ.+tür 79a/5 [=1]

tam Dam

t. (tam u taşḳar bol-) 118a/3 [=1]

ṭama‘ (A.) Aç gözlülük, tamah; isteme

ṭ. (kām ṭama‘ tut-: boş beklentide bulunmak) 109a/9

ṭ. (üz-) 127b/3, 139b/12

ṭ.+ıġa 119a/2 [=4]

tamām (A.) Bütün; tamamlama; tamamlanmış

t. 37a/9, 172b/12

t. (ḳıl-) 171b/8

t. (tamām-ı ‘ömr) 163b/11 [=4]

tamur damar

t.+larını 170b/6 [=1]

tanĝ Güneş doğmadan önceki alaca karanlık, şafak, tan

t. 128a/13

t. (āheng-i tanĝ) 140b/5

t. (at-) 162b/12

t. (ḳaranĝġusı) 153a/10

t. (uyḳusı) 153a/10

t.+dın 113a/1

t.+ġaça 113a/1, 137a/7

t.+ı 153a/10 [=9]

tanĝ (1) Şaşırtıcı, hayret, tuhaf; yakın

t. 140a/4, 162a/4, 170b/5

t. (nė tanĝ) 125a/2

t. (tanĝ yoḳ) 131b/6

t. ėmes 140b/5 [=6]

ṭa‘n (A.) Kınama, ayıplama, yerme

ṭ. (ḳıl-) 137b/2

ṭ.+ıdın 128b/5 [=2]

tan- İnkâr etmek, kaçınmak, kaçmak

t.-p ėrdi 58a/7 [=1]

tanĝla Sabahleyin, yarın

t. 80b/1, 93b/5, 113b/8, 154a/11 [=4]

tanĝlalıḳ Yarınki

t. (tanĝlalıḳ kün: hesap günü, kıyamet günü, İslamiyette öldükten sonra dirilip Allah’ın huzuruna getirilerek yaşarkenki amellerinin hesabının verileceğine inanılan gün) 171b/6 [=1]

ṭannāz (A.) Alaycı, herkesle eğlenen

ṭ. 45a/13 [=1]

tanuḳ Tanık

t. 130a/11 [=1]

tap- Bulmak

t.-ar 166a/13

t.-ar (tekrār) 13a/7, 14a/2, 15b/4

t.-ay 163a/4

t.-ġay 129b/5

t.-ġusıdur 63a/4, 63a/4

t.-ıp 72a/1

t.-ıpturlar 8a/11

t.-ḳay (nevāziş) 95b/7

t.-man 86b/4, 86b/4

t.-mas 150a/2

t.-mas (neş'e) 132a/8

t.-mas (nişān) 108a/13

t.-mas (vefā) 130b/7

t.-may 37a/13

t.-mayın (naẓar) 28a/13

t.-sam 122a/13

t.-tım 162a/8

t.-tım (cefā şemer tap-) 162a/8

t.-tıŋ (maḳām) 131a/8 [=23]

tapıl- Bulunmak

t.-dı 26a/13

t.-madı 163a/3

t.-mas 62b/11, 62b/11, 89b/11, 89b/11, 90a/4, 90a/4, 90a/8, 90a/8, 90b/1, 90b/1, 113b/12, 113b/12, 173a/7, 173a/7

t.-sa 163a/3

t.-ur 78a/4, 78a/4, 89b/13, 89b/13, 90a/10, 90a/10, 154a/5, 154a/5

t.-ur (kem) 87a/6, 87a/6 [=27]

tapılma- Bulunmamak

t.-dı 89b/9, 89b/9, 90a/6, 90a/6

t.-ġay 90a/2, 90a/2, 90a/12, 90a/12, 163a/3, 173a/5, 173a/5

t.-ydur 17a/5 [=12]

tapma- Bulmamak

t.-dım 153a/12, 153a/12

t.-ġay 84a/7, 118a/6

t.-ġuŋ 161b/12

t.-ydurlar 16b/12 [=6]

tapşur- Vermek, teslim etmek

t.-dum 108b/4

t.-sam (cān) 94a/10 [=2]

tapşurmaḳ Teslim etmek

t.+ḳa 128a/11 [=1]

tar Dar

t. 139a/2 [=1]

tār (F.) İp, tel

t. (tart-) 140a/3

t. (tār-ı gīsūyī) 152b/10

t. (tār-ı sirişk) 97a/8

t.+dın 146b/5 [=4]

ṭarab (A.) Coşkunluk, eğlence

ṭ. 57a/5, 137b/5, 165a/9

ṭ.+ım 137b/5 [=4]

ṭaraf (A.) Taraf

ṭ. 109a/2, 120a/10

ṭ. (ṭaraf-ı çeşme-i kevşer) 65a/9

ṭ.+ġa 163b/5 [=4]

ṭard (A.) Bulunduğu yerden uzaklaştırma

ṭ. (ṭard ü ʻaks: bir cümle veya mısrâın bâzı kısımlarının yerini değiştirmek sûretiyle yeni bir cümle veya mısrâ yapma şeklindeki sanat) 90b/12 [=1]

ṭārem (F.) Kubbe

ṭ. (ṭārem-i aʻlā: yüce kubbe, gök kubbe) 73b/12 [=1]

ṭarḥ (A.) Tertip ve tanzim etme, pratik yapma

ṭ.+nı 97a/4 [=1]

tarḫānī Türklere mahsus çok kullanılan Remel bahrinde *faʻilātün faʻilātün faʻilātün faʻilün* vezniyle taksimi ve eserin her ölçüsü aynı vezinle söylenen türkü türü.

t. 133a/3 [=1]

taʻrīf (A.) Anlatma

t.+ide 108b/13 [=1]

tārīḫ (A.) Tarih

t. 37a/8, 45b/7, 101a/1, 101a/3, 171a/12 [=5]

ṭarīḳ (A.) Yol, tarz

ṭ. 62b/1

ṭ.+dın 153a/7

ṭ.+ı 3a/11, 27a/1

ṭ.+ı (iḳtibās) 166b/4

ṭ.+ı bile 45b/9

ṭ.+ın (ʻişret) 128a/2

ṭ.+ın (cevr ṭarīḳın ḳoy-) 75a/4

ṭ.+nı 13a/12 [=9]

ṭarīḳat (A.) Tarikat

ṭ. 63a/6 [=1]

tarḳaş Dağılma, dağılış

t. ėdi 137a/5 [=1]

tart- Çekmek; yardımcı fiil

t.- (tart ḳolum: bir buçuk hece tanımı: müfteʻilün) 26a/2

t.-adur mėn (āhnı) 130a/11

t.-ar 140a/3

t.-ay 60a/8, 71a/11, 133a/8, 145a/4

t.-ıp (çilleni) 97a/8

t.-ıp (ėlgini) 137a/7

t.-ḳay 146b/6 [=10]

tar-tar Yükselme

t. (bol-) 140a/2 [=1]

ṭarz (A.) Üslup

ṭ.+ıda 136b/11 [=1]

taṣarruf (A.) Bir şeye sahip olma ve onu istediği gibi kullanma

t. 125a/11 [=1]

taṣavvur(A.) Tasarlama

t. (ḳıl-) 26b/2, 26b/3, 26b/4, 26b/6, 26b/7, 26b/10 [=6]

taş Taş

t. 113a/1

t. (ciger) 55b/13

t. (cigerim) 55b/8, 56a/13, 124a/3

t. (tam u taş ḳar bol-) 118a/3

t.+ımdur (bağrı taşımdur) 108a/11 [=7]

taş Dış

t.+ıdın 108a/11 [=1]

taṭvīl (A.) Uzatma

t.+din 92b/7 [=1]

ṭavīl (A.) Uzun

ṭ. 130a/8 [=1]

ṭavr (A.) Tavır, davranış

ṭ. (körset-) 52b/4

ṭ. (ṭavr-ı rābi‘ī ḳıl-) 166b/4

ṭ.+ı 108b/13, 132b/8

ṭ.+ıda 131a/13

ṭ.+um 132b/8 [=6]

ṭāvūs (F.<Yun.) Tavus kuşu

ṭ. (fa‘lan vezninde imlasının notu) 23a/6 [=1]

tavuş Ayak sesi

t. 108a/11 [=1]

tavżīḥ (A.) Açıklama

t. 37b/8 [=1]

tayaḳ Dayak

t.+ıġa 153b/4 [=1]

tāyife (A.) Grup, aynı işi yapan topluluk

t. 22a/10, 22a/12, 22b/3 [=3]

taẓallum(A.) Birisinin zulmünden şikayet etme.

t. (ḳıl-) 52a/8, 53b/3, 124a/12 [=3]

tażarru‘(A.) Yalvarıp yakarma

t. (ėt-) 163b/8 [=1]

tāze (F.) Yeni

t. 113a/3 [=1]

ta‘ẓīm (A.) Saygı gösterme

t. (ḳıl-) 137a/4 [=1]

tebe‘iyyet (A.) tabi olma, itaat etme

t. 172b/12 [=1]

tecellī (A.) Allah'ın kudretinin şahıslarda ve eşyâda görünmesi, görünme

t. 130b/3

t. (ẓuhūr-ı tecellī: tecellinin meydana gelmesi) 161a/6 [=2]

tecerrüd (A.) Uzaklaşma, soyutlanma, dünyevi şeylerden vazgeçip Allah'a yönelme

t.+din 108b/6 [=1]

tecnīs (A., belg.) Eş sesli kelimelerin mısra veya beyitte kullanılmasına dayanan söz sanatı yapma

t. 139a/13, 140a/6, 140a/9, 140a/13, 140b/3, 139b/10

t.+din 140b/3, 140b/7 [=8]

teemmül (A.) İyice, etraflıca düşünme

t. (ḳıl-) 101a/6 [=1]

tef (F.) Sıcaklık, ısı, hararet

t.+idin 66a/13, 143a/4 [=2]

tefāvüt (A.) Fark, farklılık

t. 109b/13, 110b/3, 118a/11, 119a/5, 120a/3, 121a/10, 132b/13, 137a/9, 137a/13, 142b/4 [=10]

tefriḳa (A.) Bozuşma, nifak, anlaşmazlık

t.+sıdın 153b/6 [=1]

tėg → dėk

t. 130b/12 (Mīr Moġul'da geçiyor)

t. (ot) 51b/6 (Ḫusrev'de geçiyor) [=2]

tėġāfül (A.) Anlamazlıktan, bilmezlikten gelme

t. 64b/8, 142a/2

t. (ėt-) 163b/8

t. (ėyle-) 164a/10 [=4]

tėgrü Kadar, -A dek (Son çekim edatı)

t. (seḥerġa) 162b/5 [=1]

teh-be-teh (F.) Her kat, kat kat

t. 109b/5 [=1]

te'ḫīr (A.) Sona bırakma

t.+idin 45b/9 [=1]

tėk Gibi (Benzetme edatı)

t. 121b/7 [=1]

tek Yalnız, sadece, bir tek

t. 161b/13 [=1]

tekellüf (A) Bir işi gösterişli bir duruma koymak için uğraşma, zahmetli bir işe katlanma, zorlamayla; gösteriş

t. (bol-) 37b/11, 38a/9, 106a/7

t. bile 12b/8, 16a/2, 23a/13 [=6]

tekrār (A.) Tekrar

t. 11b/3

t. (tap-) 13a/7, 14a/2, 15b/4

t.+ıdın 3b/2, 3b/9, 11b/2, 12a/9, 12b/2, 12b/6

t.+nıŋ 11b/4 [=11]

tekye (A. "dayanma") tekke

t. 113b/5 [=1]

telaffuẓ (A.) Söylemek

t.+ġa 25a/4, 142b/7

t.+ġa (kėl-: söylenmek) 1b/5, 23a/4, 23a/11, 24a/4, 24a/10, 24b/2, 24b/8, 24b/11, 25b/8

t.+ġa (kėltür-) 24a/13 [=12]

temennā(A.) İstek

t. (ėyle-) 117b/12 [=1]

tėn Ten, beden, vücut

t. 50a/8, 50b/9, 163b/10

t. (tėn-i nā-tüvān) 101b/8

t.+de 115a/7

t.+i 58a/6, 163b/4

t.+im 39b/8, 113a/1, 115b/4, 121a/2

t.+imde 118b/11

t.+imġa 153a/7

t.+imni 29b/4

t.+iŋ dėk 150a/4 [=15]

teng (<? Çin. *têng*) Denk, benzer; sıkıca bağlanmış eşyâ veya ticârî mal

t. 140b/6, 140b/6

t. (teng teng) 127b/10, 127b/10

t. ėrmes 139a/2 [=5]

tėngleş- Denkleşmek

t.-e barġay 125a/5 [=1]

tenkīr (A.) Değiştirme, dönüştürme

n. 23a/12 [=1]

ter Ter

t. ('anber-i ter) 140a/2 [=1]

tėr- Toplamak

t.-di 127b/10 [=1]

terāne (F.) Rubai

t. 46b/13 [=1]

teraḥḥum(A.) Acıma, merhamet etme

t. 162b/8

t. (ėt-) 16a/5, 16a/6, 41a/7, 41a/11, 41a/13, 42b/4, 42b/6, 42b/10, 67a/9, 121b/1

t. (ėyle-) 39a/2

t. (ḳıl-) 40b/10, 52a/8, 53b/3, 110a/3, 121a/6, 127b/13

t. (ḳılma-) 124a/12 [=19]

tercī‘ (A. “tekrar etmek”) Netinde kastedilen terci-i bend olup tekrarlanan vasıta beyitleriyle bantleri birbirine bağlanan manzum edebî tür.

t. 100b/11, 101a/5 [=2]

terk (A.) Terk

t. (ėt-) 52b/4, 53a/7, 53b/11

t. (ḳıl-) 163a/6

t. (terk-i cefā ḳıl-) 74b/13, 75a/2, 75a/4

t. (terk-i cevr) 92a/6

t. (terk-i diyār ėt-) 109b/12

t. (terk-i muḥabbet ḳıl-) 127b/1

t.+in (ėtme-) 128a/3 [=11]

tertīb (A.belg.) Düzen, tertip, sıraya koyma

t. (bėr-) 101a/5

t. (bėril-) 148a/3

t. bile 101a/5

t.+ide (naẓm) 171b/4 [=4]

tertībī (A.+F.) Bir düzen, bir sıralama. Metinde klasik düzende bir divanda gazellerin kafiyenin son sesine göre alfabetik sıralanması.

t.+dür 74a/9 [=1]

teşne (F.) Susamış; çok istekli

t.+dür 73a/9

t.+dür mėn 145b/12 [=2]

teşvīş (A.) Karışıklık

t. 153b/1 [=1]

tetebbu‘(A.) Etraflıca inceleyip araştırma

t. (ḳıl-) 125a/12 [=1]

tėve Deve

t.+nin̂g 172a/2 [=1]

tevfīḳ (A.) Allah’ın yardımı

t.+ı bile 171a/13 [=1]

tevsen(F.) Dik başlı at

t.+in̂g dėk 150a/3 [=1]

tez̲hībī (A.+F.) Bir tezhip, yazma kitaplar, levhalar, murakkalar üzerine ezilerek fırçayla sürülecek hâle getirilmiş olan altının ve çeşitli renklerin kullanılmasıyle gerçekleştirilen süsleme sanatı.

t.+dür 74a/9 [=1]

ṭıbā‘ (A.) Tabiatlar, huylar

ṭ. b98a/9 [=1]

ṭıbāb (A.) Miktar, nicelik

ṭ. ėmes ėrdi (müstaḥsen-i ṭıbāb) 3b/3 [=1]

ṭıfl (A.) Çocuk

ṭ. 153a/11 [=1]

tınma- Dinlenmemek, durmamak

t.-dım 128a/10 [=2]

tınmaġur Zayıf, cılız

t.-ġur 145b/3

t.-ġur (cān) 72a/8 [=2]

ṭırāz (F.) Süs, süsleme

ṭ. ėkin mü (şem'-i ṭırāz) 78b/5

ṭ.+ıdın 59a/9 [=2]

tīġ (F.) Kılıç

t. (çėk-) 133b/11

t. (tīġ-ı 'ışḳ) 128a/8

t. (tīġ-ı sitem sür-) 53a/3, 53a/7, 54b/11

t. (tīġ-ı sitem sürme-) 123b/10

t. (tīġ-ı sitem ur-) 74b/2

t. (ur-) 129a/9 [=8]

tik- Dikmek

t. 121b/7

t.-tim (köz asru tik-: dikkatle bakmak) 162a/13

t.-tim (vefā nihālini) 162a/8 [=3]

tiken Diken

t. 113b/7 [=1]

til Dil (organı); lisan

t. 128a/8

t.+ge 131b/13

t.+i 32a/11

t.+iġa 99a/3

t.+im 128a/8

t.+imde 31b/8, 105a/1

t.+ini mü 100b/13, 101b/11, 115b/7, 139a/3, 141b/8, 142b/2, 166a/6 [=14]

tilbe Deli

t. (bol-) 64b/5

t.+ni 59a/10 [=2]

tilbelik Delilik

t.+dür 109a/5

t.+ke 164a/11 [=2]

tilbere- Delirmek → tilmür-

t.-ptür 170b/2 [=1]

tile- Dilemek, istemek

t.-dinĝ (vefā) 94b/10

t.-gen 95a/8

t.-p (istimdād) 166b/4

t.-p (vaṣl çerāġın) 113a/8

t.-p ėrdi 37a/9

t.-r 27a/9

t.-r mėn 161a/13

t.-r sėn 132b/5, 153b/5

t.-rem 141b/6 [=10]

tilek Dilek

t.+im (tilegim) 62a/2, 62b/5, 62b/7, 62b/9, 119b/12, 137b/4, 141b/6, 142a/9 [=8]

tilet- Çağırtmak

t.-ti 37a/9 [=1]

tilmür- Delirmek → tilbere-

t.-üp 136b/3

t.-üp ḳaldım 109b/10 [=2]

timin (< tım-ˈn (gözyaşı) damlası) Kelime metin ve sözlüklerde tespit edilemedi. R. Khalily "ateş" anlamını vermiş.

t.+inĝdin 139b/1 [=1]

tīr (F.) Ok

t. (tīr-i bārān ėyle-) 129a/9 [=1]

tīre (F.) Karanlık, kara

t. 42a/7, 131b/11

t.+durur 165a/10

t. ėrse 108b/3 [=4]

tirgüz- Diriltmek

t. 128a/1

t.-üp 129a/8

t.-ür 141a/11, 170b/10 [=4]

tirig Canlı

t. 128b/4, 162a/9

t. mėn 45b/12, 46a/4, 46a/9, 58a/10 [=6]

tiriglik Canlılık

t. 52b/6, 54a/4

t.+din (tirigligdin) 62b/9

t.+imdin (tirigligimdin) 62a/2, 137b/4 [=5]

tiril- Dirilmek

t.-dim 115a/7 [=1]

tiryāḳī (A.) Bir panzehir

t. 132b/10 [=1]

tiş Diş

t. (zaḫmı) 113a/1

t.+i 64a/11, 141b/9, 142a/11, 142b/6

t.+inĝ 70b/12, 71b/12, 144b/9, 145a/11

t.+leriñ 64a/2, 95a/6 [=11]

titre- Titremek

t.-p (könĝül) 113b/5 [=1]

tīz (F.) Keskin

t. (ėt-) 133b/11, 163b/5

t. (ol-) 130a/4

t. (tīz-ḫışm) 86b/11, 86b/13

t. ėrür 127a/12 [=6]

tofraḳ Toprak

t. (ėt-) 132b/1

t. (mėni tofraḳ ḳıl-) 118a/7

t.+ça 118a/5

t.+ım (tofraġım) 132b/1 [=4]

toġma- Doğmamak

t.-dı (anadın) 45a/13 [=1]

toḳ Dolu, doymuş

t. 49b/10, 50b/5 [=2]

toḳḳuz Dokuz (9)

t. 19a/3, 20b/3, 22a/2, 143a/1, 143b/7, 154b/13, 167b/1

9. (rakamla)12a/11

t. (müşedded örneği olarak verilmiş: *fa'lun* vezninde) 23b/2

t.+dur 10b/8 [=10]

toḳḳuz yüz on bir Dokuz yüz on bir (911)

t.+de 101a/3 [=1]

toḳḳuz yüz ottuz üç Dokuz yüz otuz üç (933)

t.+te 45b/7, 101a/1 [=2]

toḳḳuz yüz yigirme sėkkiz Dokuz yüz yirmi sekiz (928)

t.+de 171a/12 [=1]

toḳḳuzunçı Dokuzuncu

t. 19b/8, 21a/6, 115b/12, 118a/11, 118a/12, 119a/5, 119a/6, 120a/3, 120a/4, 124a/5, 138a/11 [=11]

toḳsan altı Doksan altı (96)

t.+dur 11a/5 [=1]

toḳuz yüz on bir Dokuz yüz on bir (911)

t.+de 37a/8 [=1]

tol- Dolmak

t.-a (tola tola) 77a/1, 77a/1

t.-dı 76a/13

t.-ġay 108b/10

t.-ġuça 59b/12, 124b/13 [=6]

tola Dolu

t. 113a/4, 119b/4, 127b/5, 132b/2, 136b/2, 137a/3, 148b/10, 148b/10, 162a/10

t. (bağır tola ḳan ol-) 61a/3 [=10]

toldur- Doldurmak

t.-ġıl 80b/8, 154b/12

t.-uban 80a/12, 80b/6, 154a/9, 154b/10

t.-uban (cām) 80b/10, 81a/3

t.-up 80b/4 [=9]

ton Elbise, kıyafet

t.+ġa (gül-gūn) 129a/6

t.+üzre (bergni ton üzre bağla-) 129a/5 [=2]

ṭoy Ziyafet, şölen, düğün

ṭ.+larda 147b/13 [=1]

toymaḳ Doymak

t. 130a/10

t.+ım (toymaġım) 161b/2 [=2]

tök- Dökmek

t.-üp 109a/2

t.-üp (otḳa yaġ tök-) 50a/6 [=2]

tökme- Dökmemek

t.- (ḳan) 95a/1, 122b/1

t.-dinĝ (ḳan) 127b/5 [=3]

tökmek Dökmek

t.+kedür (ḳan) 109a/1 [=1]

tör meclisin en yüksek yeri, baş tarafı

t.+ide (gülşen) 113a/12 [=1]

tört Dört (4)

t. 1b/10, 2a/6, 4a/13, 11b/4, 11b/5, 13a/2, 13a/3, 13a/5, 13b/2, 13b/3, 14a/4, 14a/6, 14a/7, 14b/2, 14b/3, 14b/3, 15a/4, 15a/4, 16b/1, 28b/2, 32a/1, 73b/1, 84a/7, 105b/10, 140a/13, 143a/1, 143b/7, 144b/5, 145a/2, 145a/9, 148b/3, 153b/2, 167a/4, 172a/10, 173a/4, 173b/5

4. (rakamla)12a/11

t. (tört beş baḥr) 92b/6

t.+dür 10a/7

t.+i 2a/2

t.+ḳatla 46a/12

t.+tin (artuḳ) 26b/13

t.+tin (törttin artuḳ) 3a/10 [=43]

törtünçi Dördüncü

t. 2a/1, 3a/11, 5b/4, 17a/1, 18a/5, 19a/9, 20b/9, 27a/1, 47a/10, 104a/2, 105a/9, 106a/3, 110a/13, 119b/7, 121a/3, 123b/4, 124b/4, 133a/13, 142b/8, 143a/11, 144a/7, 147b/6, 148b/9, 150a/6, 154b/3, 164b/4, 173a/10, 173b/11 [=28]

töz- Sabretmek, takati yetmek

t.-men 128a/11

ṭūbī (A.) Cennette bulunduğuna ve bütün cennete gölge saldığına inanılan, kökü yukarıda, dalları aşağıda büyük ağaç

ṭ. 43b/10, 65a/8, 128b/2

ṭ.+ni 131a/5 [=4]

ṭūbiī (A.) Cennette bulunduğuna ve bütün cennete gölge saldığına inanılan, kökü yukarıda, dalları aşağıda büyük bir ağaç

ṭ. 130b/8 [=1]

tuḫm (A.) Tohum

t.+ını 162a/8 [=1]

ṭulū‘ (A.) Doğma

ṭ. (ėt-) 113a/6 [=1]

tur- Durmak, beklemek, ayağa kalkmak; devamlılık bildiren tasvirî yardımcı fiil

t.-a alman 60b/5, 133b/5

t.-ar sėn 140a/11

t.-ayın (baḳıp) 163b/8

t.-ayın (du‘ā ḳılıp) 163b/6

t.-dı 120a/14

t.-dum 108b/4

t.-up (turup ḳal-) 109b/10

t.-ur (cānımġa yėtip turur) 118a/1

t.-ur (olturġuzup) 163b/12 [=10]

ṭurfe (A.) Garip, şaşılacak şey

ṭ.+dür 130b/13 [=1]

turmaḳ Durmak, konaklamak, ikâmet etmek

t.+ın (turmaġın) 172b/6

t.+ḳa 128a/11, 172b/7 [=3]

ṭurra (A.) Kahkül, alına düşen saç

ṭ.+sıdın (şikenc-i ṭurra) 161b/5

ṭ.+n̂ġ 161a/7 [=2]

turuş (Saygı) duruşu, duruş

t. 37a/13

t.+ı 163b/12 [=2]

tuş Tutulma, rastlama, nasip olma

t. (bol-) 166b/1 [=1]

tut- Tutmak; ikram etmek, sunmak

t. 41b/6, 148b/10

t.- (ayaḳ) 21a/9, 21a/10, 21a/11, 21a/12, 21a/13, 21b/1, 21b/2, 21b/3, 21b/4, 163a/10

t.- (cām) 93b/3

t.- (cām-ı mey) 77a/1

t.- (cāmnı ḥimāyet tut-) 114a/3

t.- (çaġır) 93b/1, 114a/1

t.- (devlet ü sa’ādet) 114a/2

t.- (ġanī̇met) 154a/11

t.- (ġanī̇met) 41b/6, 80b/1, 93b/1, 93b/5, 108a/13, 114a/1, 127b/11

t.- (ḥimāyet) 61b/6

t.- (ḫoş) 55a/13, 121b/8

t.- (himmetī̇) 140b/9

t.- (ḳulaḳ) 172a/9

t.- (kön̂gülni) 116a/2

t.- (mey) 97b/2

t.- (muġtenem) 111b/6

t.- (rūze) 172b/1

t.-ay (‘adem yolını tut-) 164a/6

t.-ḳaç (ayaḳ) 113b/3

t.-ḳıl 154b/12

t.-ḳıl (ġanīmet) 127b/3

t.-ḳıl (ḫoş) 80b/8

t.-ḳıl 118a/2

t.-ḳıl (ḳoş) 80b/8, 154b/12

t.-ḳıl (mey) 118a/1

t.-ḳuçum 170b/3

t.-sa 109a/8

t.-sam (gūşeī) 132b/9

t.-tı 150a/1

t.-tı (t/d mübadelesi örneği) 23b/7

t.-tuñġ (bāde) 96a/10

t.-uban 113b/2

t.-uñġ (ma’ẕūr) 97a/2, 137a/8

t.-up 113b/2

t.-up (ārām) 98b/3

t.-up (ėlgimni) 137a/6

t.-up (közüm içre yėr tut-) 59a/10

t.-up (ẕaḳan) 118b/12

t.-up mėn (‘ışḳınġ ėtegin cān ėli birle tut-) 113a/7 [=59]

tutaş- Tutuşmak, alev almak

t.-ıp 113a/10 [=1]

tutaştur- Tutuşturmak, alevlendirmek

t. 121b/7

t.- (ṣoḥbet) 51b/6 [=2]

tūtiyā (A.) Sürme taşının göze sürülen tozu

t.+sı 130b/2 [=1]

tūtiyālıḳ(A.+T.) Sürme tozu kabı

t.+ḳa 28a/13 [=1]

tutma-Saymak, kabul etmek; sabitlemek; gereğini yapmak gibi anlamlar veren yardımcı fiil

t.- (köz) 131a/9

t.- (rūze) 172b/1

t.- (ṭama‘) 109a/9

t.-dılar (uṣūldın tutma-) 3b/11 [=4]

tutmaḳ Tutmak; yardımcı fiil

t. kėrek 54a/2, 84b/3, 165a/8, 165a/12

t.+tur (rūze) 172b/2 [=5]

tutsaḳ Tutsak

t. 58b/12, 58b/13, 59a/1, 59a/4, 59a/5, 59a/6 [=6]

tutul- Sayılmak, farz edilmek

t.-ġan (köñglidin) 128b/6

t.-ġay 92b/12

t.-ġay (ol baḥrdın tutul-) 92b/13

t.-sa (baḥrıdın tutul-) 93a/9

t.-sa (hezec baḥrıdın) 93b/6 [=5]

tutulma- Sayılmamak

t.-sa (maḫṣūṣ) 9b/10, 32a/13 [=2]

tuyuḳ Türkler tarafından kullanılan "kapalı, imalı, cinaslı söz söyleme, şarkı söyleme" anlamındaki *tuyuğ* (/toyık, toyuk) genellikle *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıyla yazılan, daha çok a a b a düzeninde cinaslı kafiyelenen, bir dört mısralı manzum edebî tür.

t. (t) 139a/13

t.+da 140a/12

t.+ḳa 139a/10

t.+nı(taḳsīm ḳıl-) 139a/12

t.+nıñ 139a/11 [=5]

tü ki bürde dil (F.) (Metinde) yā'nın taktide sayılmaması örneği, *mütefā'ilün* vezninde

t. 24b/12 [=1]

tü şāh men bende şevem (F.) (Metinde) vâv ile hâ'nın okunma örneği, *müstef'ilün* vezninde

t. 25a/2 [=1]

tüb Dip

t.+ide 113b/1 [=1]

tügen Yara, dağlama

t. 113a/3 [=1]

tügün Düğüm

t. 146b/5

t.+leri 94b/8 [=2]

tüket- Tamamlamak

t.-üptür (ḳaṣīde) 32a/5 [=1]

tümen On bin

t. 171b/11 [=1]

tün Gece

t. 128b/10

t. (tün ü kün) 162b/7, 162b/11, 172b/4

t. (tün ü künlük) 172a/1

t. (tün ve kün) 1b/3

t. (tün yarımı) 113b/2, 137a/5

t.+de (künde ve tünde) 1b/9

t.+din 113a/1, 128b/10

t.+i 130a/8

t.+i (firāk) 162b/7

t.+i (hicrān) 129b/7

t.+i (viṣāl) 162b/12

t.+üzre 162b/1 [=19]

tünekün Geçen gün, dün

t. 98b/7, 136b/12 [=2]

tüng (F.) Kadeh

t. (tüng-i şeker) 53a/2 [=1]

tüŋglük Ev penceresi (ŋ örneği: fa‘lün vezninde)

t. 25b/8 [=1]

tünd (F.) Sert, şiddetli, haşin

t. 133b/11

t. (tünd-ḫūy: huysuz, sert mizaçlı) 86b/11, 86b/13, 87a/8, 87a/10 [=5]

Türkī Çok hoşa giden ve duygulandıran bir şarkı türü (ME) olup klasik müzikte remel-i müsemmen-i mahzûf (fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün) vezniyle, halk edebiyatında on birli hece ölçüsü ile yazılıp bestelenir (Eraslan 1993: 60).

T.+ge 133a/5

T.+niŋg 148a/2 [=2]

Türkī-gūy (T.+F.) Türkçe söyleyen

t.+nıŋg (Mevlānā Ḥaydar Ḫ^{v}ārezmī-yi Türkī-gūy) 166a/11 [=1]

türlük Türlü, çeşitli

t.+tür 32b/11 [=1]

tüş Düş, rüya

t. ėmes 128a/6

t. ėrkin 129a/10

t.+tür 128a/6 [=3]

tüş- Düşmek; bir şeye karşı çok istekli, düşkün olmak v.b anlamlar katan yardımcı fiil

t.-er 3a/12, 27a/1

t.-keli (köz yüzige tüş-: yüzünü görmek) 37b/7, 37b/13, 38b/3, 38b/5, 81b/8, 82a/4

t.-keli (çaġırġa) 161a/12

t.-günçe(ayru) 153a/7

t.-mişem 57a/3

t.-se (işim) 139b/2

t.-sem 39a/10

t.-ti (güft ü gūyı araġa tüş-) 101a/3

t.-ti (içimge ot tüş-) 164a/11

t.-tüm 161a/12

t.-tüm ėrse (közüŋdin) 132b/7

t.-üp (‘aks) 166a/2

t.-üp (‘anber) 78a/11 [=19]

tüşme- Görmemek, bakmamak

t.-gey (naẓar) 66a/13, 143a/4 [=2]

tüz Doğru; düz

t. 109a/4

t. (kökke tüz baḳ-) 141a/10

t. ėrmes 170a/13 [=3]

tüz- Düzmek, düzenlemek, hazırlamak

t. 118b/1

t.- (āh) 118a/9

t.-di (lu‘b esbābını) 109a/3

t.-ip (çeng) 38b/9

t.-üp (çengī) 38b/6

t.-üp (nevā) 110a/11 [=6]

U/‘U/‘Ū

u (A.) Ve (Bağlaç) → Ve, vü, ü

u. 26b/6, 38a/4, 39a/12, 40b/5, 40b/10, 41a/1, 41a/1, 41a/5, 41a/5, 42b/2, 43a/1, 45a/12, 45a/12, 45a/13, 45a/13, 45a/13, 45a/13, 45b/1, 45b/1, 45b/1, 45b/2, 45b/12, 46a/4, 46a/8, 49b/8, 50a/6, 50b/1, 53b/5, 53b/9, 53b/11, 54a/8, 54b/3, 54b/12, 55a/5, 55a/8, 55b/3, 55b/6, 56b/4, 57a/5, 58a/10, 60a/5, 60b/2, 60b/5, 62b/11, 64a/4, 65a/7, 65a/7, 65a/7, 65a/7, 65a/7, 65a/8, 65a/8, 65a/8, 68a/4, 68a/4, 70b/1, 70b/3, 74a/9, 76b/12, 81a/6, 84a/6, 84a/13, 86b/7, 89b/3, 89b/3, 92b/5, 93b/12, 95b/7, 96a/6, 96b/11, 96b/11, 97b/8, 98a/1, 98a/7, 98a/13, 98b/3, 98b/3, 98b/3, 98b/7, 100b/13, 100b/13, 100b/13, 100b/13, 101b/11, 101b/11, 101b/11, 101b/11, 108b/8, 108b/8, 109a/13, 109b/6, 109b/9, 110a/2, 111b/5, 113a/5, 115b/7, 115b/7, 115b/7, 115b/7, 118a/1, 118a/3, 118a/4, 118a/7, 120a/2, 120a/7, 121a/6, 121a/8, 121b/9, 123a/13, 123b/2, 123b/8, 124b/3, 127b/2, 127b/4, 127b/8, 127b/13, 128a/11, 128b/2, 128b/5, 128b/7, 128b/12, 129a/3, 129a/8, 129b/3, 129b/13, 130a/7, 130a/9, 130a/9, 130a/9, 131a/10, 131b/8, 131b/10, 132a/2, 132a/7, 132a/7, 132a/9, 132b/1, 133b/5, 136b/12, 136b/13, 136b/13, 137a/2, 139a/2, 139a/3, 139a/3, 139a/3, 140a/7, 140a/7, 140a/8, 140b/11, 141b/8, 141b/8, 141b/8, 141b/8, 141b/10, 141b/10, 142a/13, 142b/1, 142b/1, 142b/2,

142b/2, 142b/2, 142b/2, 144a/11, 144b/4, 152b/7, 152b/8, 152b/8, 152b/11, 153a/11, 161a/9, 161b/12, 161b/13, 162a/4, 163a/10, 163b/4, 163b/4, 163b/4, 163b/10, 163b/10, 163b/11, 165a/3, 165a/9, 166a/5, 166a/5, 166a/6, 166a/6, 166a/6, 166a/6, 166b/8, 171b/8, 171b/11, 172a/12, 173b/12

u. (muzāḥaf u fürū‘) 4b/7 [=195]

uç Uç

u.+ı (ḳıl-) 115a/9 [=1]

uç- Uçmak; kaçmak

u.-ar (közüm) 97b/12, 161b/3

u.-ar (ḳuş uçar bol-) 166b/1

u.-tı (közümdin uyḳu uç-) 80a/3

u.-tı (uyḳu) 154a/2

u.-up 163a/4 [=6]

uçmaḳ (Göz) seğirme

u.+ı (közümning uçmaġı) 130a/4, 132b/12 [=2]

uçra- Tesadüf etmek

u.-p (közümge uçra-: dikkatini çekmek)115b/3 [=1]

ulġayt- Büyütmek

o.-ıban 98a/13 [=1]

uluġ Büyük, üstün niteliklere sahip

u. 125a/12 [=1]

ulus Ulus

u. 50a/12, 51a/2, 91a/2, 163a/6

u.+dın 109b/2

u.+ḳa 52b/4, 67a/3 [=7]

‘ulemā (A.) Âlimler

‘u. 172a/13 [=1]

umūr (A.) Deneyim, işler

u. (umūr-ı ṭavīlü’z̲-z̲eyl) 100a/10 [=1]

unut- Unutmak

u. 108b/9

u.-ḳannı 54a/2, 84b/3, 165a/8

u.-up 95b/1

u.-up mėn 113a/7 [=6]

unutma- Unutmamak

u. 95b/1

u.-ġıl 164a/9 [=2]

unutmaḳ Unutmak

u. kėrek 54a/2, 84b/3, 165a/8

u.+tur 172b/2 [=4]

ur- Vurmak; yaralamak, darbe indirmek; gitmek üzere yönelmek; (yüz) sürmek

u.-ar sėn (tīġ-ı sitem ur-) 74b/2 [=8]

u.-ay 139b/1

u.-dı (oḳ) 49b/12, 50b/5

u.-dı (tāb) 162b/2

u.-dum (pūye) 122b/2

u.-uban 67a/11

u.-up (tīġ) 129a/9

urġan urgan, ince halat

u. dėk 40a/6 [=1]

urġuştek (F. <*erguştek*) Türklere mahsus koşuk türevi edebî bir tür. "Farisî erguştek sözcüğünü *Bürhan-ı Kaatı'* Tercemesi şöyle tarif ediyor: 'zamm-ı gaynla feliştek vezninde bir lûubdur ki köçek kızcağazlar oynarlar birisi iki dizi üzerine kalkıp beynlerinde ma'hud olan biraz sözler söylerler ve söylerken ellerinin ayaların birbirine sürer ve bir gayrisi dahi gelip karşısında oturup ol dahi biraz kelimat eder (C.I. s. 126) 'Çağatay, musiki usullerinden biri, şarkı. Yana koşukdur ki urguştek usuli de şayidür ve bazı edvar ketebi de ol usûl zikr bolubdur ve ol… (Nizam-ül-evzan) şeklinde izah ediliyor.' " (Oğuz 2022: http://burhanoguz.com/138-bolum/). Babur bu türle yazılırken Remel bahrinde bulunan *Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün* vezninin kullanıldığını belirtir.

u. 133a/9 [=1]

urmaḳ Vurmak

u. 40a/6

u. (dem ur-: bahsetmek) 162a/10

u. (lāf) 129a/10

u. kėrek (aġaç urmaḳ kėrek) 136b/5 [=4]

uşal O (İşaret sıfatı)

u. 9a/6, 29a/13, 50b/4, 50b/9, 50b/11, 51a/1, 52a/10, 84b/10, 94a/12, 104a/1, 109b/4, 121a/11, 153a/13

u. (furṣatta) 37a/13 [=14]

uşbu Bu (İşaret sıfatı)

u. 9b/13, 47a/1, 61a/5, 100b/4, 100b/5, 103a/4, 125a/6, 128a/10, 132b/4, 133a/6, 133a/11,

139a/5, 142b/3, 153a/5, 162b/4, 163b/2, 171b/7, 172a/13, 172b/7

u. (uşbu biri) 60a/12

u. yolı 172a/1 [=21]

‘uşşāḳ (A.) Aşıklar

‘u. 170b/2 [=1]

utan- Utanmak

u.-ıp 58a/7 [=1]

utru Karşı

u. 115b/3

u.+mġa (kėl-) 110b/9 [=2]

uyatlıġ Utangaç, utanmış

u. 87b/1 [=1]

uyġat- Uyandırmak

u.-ḳuçı 113b/8

u.-tı 137a/6 [=2]

uyḳu Uyku

u. 40a/4, 40a/10, 110b/8, 128a/6

u. (közümdin uyḳu uç-) 80a/3

u. (uç-) 154a/2

u.+da 109b/11

u.+sı (tan̂ġ) 153a/10

u.+sıdın 113b/6

u.+sıġa (ölüm uyḳusıġa bar-) 109b/11 [=10]

uyu- Uyumak

u.-dum 113b/8 [=1]

uzal- uzanmak, uzanıp yatmak

u.-dı (gül-zār ara ser-mest) 113b/6 [=1]

‘uẕūbet (A.) Saflık

‘u.+te 100b/8 [=1]

uzun Uzun

u. 162b/7 [=1]

uzunraḳ Daha uzun müddet, daha uzun süre devam edecek şekilde

u. ėrür 39a/10 [=1]

Ü

ü (A.) Ve (Bağlaç) → Ve, vü, u

ü. 17b/1, 22a/9, 29b/12, 34b/1, 34b/3, 34b/5, 34b/11, 36a/10, 36a/10, 36a/12, 36a/12, 39a/12, 42b/12, 43b/10, 44a/5, 45a/12, 45a/12, 45a/13, 45b/11, 45b/12, 46a/3, 46a/4, 46a/7, 46a/8, 49b/6, 52a/6, 52b/1, 52b/1, 53a/3, 53a/3, 53a/7, 53a/7, 53b/5, 53b/5, 53b/9, 53b/9, 53b/11, 53b/11, 54a/8, 54b/3, 54b/3, 54b/11, 55a/5, 55a/8, 57b/6, 57b/6, 58a/10, 58a/10, 59a/9, 59a/9, 60a/5, 60a/5, 60a/10, 61b/8, 61b/8, 61b/10, 61b/12, 63a/10, 64a/2, 64a/4, 64a/11, 64a/11, 65a/8, 65a/8, 65a/9,

65a/9, 68b/1, 68b/11, 68b/11, 68b/12, 69a/2, 69a/2, 69a/6, 69a/6, 70a/12, 70a/12, 70a/12, 70a/12, 70b/1, 70b/1, 70b/1, 70b/3, 73b/7, 74a/1, 74a/9, 74a/9, 74a/11, 74b/2, 74b/8, 75a/12, 78a/6, 78b/1, 80a/1, 80b/8, 81b/7, 81b/13, 82a/7, 82b/6, 82b/8, 83a/13, 84a/9, 84a/9, 84b/1, 84b/1, 84b/4, 84b/4, 85a/1, 85a/1, 85a/4, 85a/4, 85a/9, 85a/9, 85a/13, 85a/13, 85b/2, 85b/2, 85b/4, 85b/4, 86b/7, 88a/12, 89b/7, 92a/6, 92a/8, 92a/10, 92a/10, 92a/12, 92a/12, 92b/5, 93b/10, 94b/10, 95a/6, 95a/12, 96a/12, 96b/3, 97b/6, 98a/1, 100b/13, 100b/13, 101a/2, 101b/11, 101b/11, 104a/3, 104b/8, 104b/8, 105b/9, 105b/9, 106a/2, 106a/2, 109b/9, 109b/10, 110a/2, 110b/10, 110b/10, 112b/11, 113a/5, 113a/12, 113b/2, 113b/5, 114a/2, 115b/7, 115b/7, 117a/1, 117a/3, 119a/4, 119a/8, 119a/12, 119a/12, 119a/13, 119a/13, 119b/11, 119b/12, 129b/13, 120a/2, 120a/7, 120a/14, 121b/9, 122a/12, 122a/12, 122b/3, 123a/13, 123b/8, 123b/8, 123b/10, 124a/9, 124a/9, 124b/3, 127b/1, 127b/6, 127b/9, 127b/9, 128a/1, 128a/9, 128a/12, 128b/1, 128b/7, 129a/4, 129b/13, 131b/4, 131b/4, 132a/1, 132b/4, 133a/2, 133a/2, 133b/10, 133b/12, 136b/2, 136b/8, 136b/8, 136b/13, 139a/3, 139a/3, 140b/11, 141a/7, 141b/3, 141b/8, 141b/8, 141b/9, 141b/9, 141b/10, 142a/7, 142a/7, 142a/11, 142a/11, 142a/13, 142b/1, 142b/2, 142b/2, 144a/2, 144a/6, 144a/6, 144a/11, 144a/11, 144a/11, 144a/13, 144a/13, 144b/4, 146a/5, 146b/12, 148b/6, 149a/6, 149b/13, 149b/13, 149b/13, 149b/13, 152b/13, 153b/1, 153b/4, 153b/4, 153b/7, 154b/12, 162a/9, 162b/1, 162b/6, 162b/6, 162b/7, 162b/10, 162b/11, 163b/4, 163b/9, 163b/10, 163b/10, 163b/11, 164a/13, 165a/1, 165a/3, 166a/6, 166a/6, 166a/12, 166b/7, 166b/7, 167a/3, 167a/3, 170a/13, 170b/3, 171a/2, 171a/3, 171b/6, 171b/10, 171b/10, 172a/1, 172b/4, 173b/6,

173b/8, 173b/10, 173b/10, 173b/12

ü. (fitne-i şehr ü kişver bol-) 99a/10

ü. (gül mül: yazılıp okunmayan atıf vavı: fa‘lün) 25a/9

ü. (gül ü mül: sākin atıf vavı örneği: fa‘ūlün) 25a/9

ü. (ḥākim ü ser-ver) 31a/11

ü. (ḫādim ü çāker) 31a/11

ü. (şeb ü rūz) 38a/7 [=292aḫī]

üç Üç

ü. 1b/1, 1b/7, 1b/8, 2a/1, 2a/4, 2a/13, 3a/13, 4a/1, 4a/4, 4a/8, 4b/1, 11a/13, 14a/1, 14a/3, 14a/9, 14b/1, 14b/5, 15b/5, 15b/6, 15b/7, 19a/1, 19a/3, 20b/2, 20b/3, 24a/12, 25a/1, 25a/8, 26a/2, 26a/6, 27b/11, 28b/2, 37b/10, 45b/9, 48b/1, 48b/2, 49b/3, 49b/4, 51a/3, 59a/3, 59a/7, 73b/5, 93a/10, 105a/13, 139a/13, 140a/6, 140b/3, 140b/7, 143b/1, 143b/7, 144a/11, 145b/1, 163b/11, 164b/13, 166b/9, 167b/1, 167b/1, 172a/1, 172a/6, 172b/4

3. (rakamla)12a/11

ü. (ėkki üç yıl soṉg) 45b/7

ü. (ėkki yā üç) 92b/10

ü.+i 13a/5 [=62]

üçer Üçer

ü. 2a/3, 2b/12 [=2]

üçün İçin (Son çekim edatı)

ü. 13a/9, 37b/8, 47a/11, 47a/12, 99a/13

ü. (aḥsenü’t-taḳvīm) 130a/7

ü. (cānıṉg) 120a/10

ü. (derdim) 54a/12, 123b/4

ü. (fürūġı) 162a/1

ü. (ḥüsni) 163b/10

ü. (ḫudā) 110a/1

ü. (ḳaṣdım) 120a/14

ü. (köṉglüm) 140a/5

ü. (la‘l-i suḫen-dānıṉg) 120a/9

ü. (meh-i tābān) 120a/10

ü. (nė üçün) 2b/8, 94b/10, 128b/1

ü. (nė üçün kim) 84a/2, 93b/7, 125a/11

ü. (ol vezn) 92b/11

ü. (sėniṉg) 97a/10

ü. (serv-i ḫırāmān) 120a/9

ü. (söggen) 141b/7

ü. (tėṉgri) 41b/2, 56b/12, 121b/3

ü. (vezn) 28a/4

ü. (yār) 128b/9

ü. (żabṭı) 47a/13

ü. (zār) 128b/9

ü. (zīnet) 162b/2

ü.+dür 1b/5 [=35]

üçünçi Üçüncü

ü. 1b/7, 2a/12, 4a/7, 4a/11, 4a/12, 16b/10, 17a/4, 18a/3, 18b/5, 19a/7, 19b/2, 19b/5, 19b/8, 20b/7, 21a/2, 21a/4, 21a/6, 25a/9, 47a/9, 62a/6, 62a/13, 103b/12, 104b/5, 105a/7, 105b/7, 106a/1, 109a/6, 110a/10, 118a/13, 119a/9, 120a/5, 121a/1, 122b/8, 124b/2, 133a/10, 142a/10, 143a/8, 143b/5, 144a/4, 144b/3, 145b/8, 146b/10, 148b/7, 149a/5, 154a/13, 164a/12, 165a/4, 173a/1, 173a/8, 173b/9 [=50]

üftāde (F.) Düşkün, bîçâre (âşık)

ü. 39b/3, 62b/3

ü.+din 132b/7 [=3]

ül Hisse, pay

ü. 100a/11 [=1]

ülfet (A.) Kaynaşma, muhabbet, iltifat

ü.+im 128a/7, 132a/9, 132b/8 [=3]

ümīd (F.) Umut, ümit → ümmīd

ü. 153b/4

ü. (cān ağzıma yėt-: canı çıkacak gibi olmak) 61a/5

ü.+i bile 163a/2

ü. ile 89a/8 [=4]

ümmīd (F.) Umut → ümīd

ü. 41b/4

ü. (ümīd-i vefā) 155b/6 [=2]

üslūb (A.) Oluş, yapış veya yapılış biçimi, tarz; stil, üslup

ü. 23a/13

ü.+ı 24a/8, 25a/12

ü.+ıda 23a/13 [=4]

üst Üst

ü.+ide 97b/6, 130b/12 [=2]

üstād (F.) Bir alanda bilgi ve söz sahibi olan kişi

ü. 104b/1

ü.+lar 32b/9, 47a/2, 101b/12

ü.+lardın 99a/1 [=5]

üstün Üst

ü. (bol-) 64a/4

ü. (astın u üstün bolsun: alt üst olmak) 140b/11 [=2]

üz- Kesmek, koparmak, ayırmak; üzüntü vermek, can sıkmak

ü. 118b/2

ü.- (kön̄gülni) 118a/10

ü.- (ṭama‘) 127b/3

ü.-di 109a/3

ü.-mes mėn (ṭama‘) 139b/12 [=5]

üze Üzerine

ü. 28a/13, 170b/4

ü. (‘ālem) 119a/10

ü. (āfāḳ) 127b/10

ü. (başım) 162b/9

ü. (başın̄g) 162a/12

ü. (bürünçek) 162b/1

ü. (cisman̄g) 97b/6

ü. (dehr) 119a/10

ü. (genc) 38a/7

ü. (gül-berg) 109a/2, 113b/7

ü. (kāfūr) 109a/2

ü. (şem‘) 141a/7

ü. (yolun̄g) 85a/11

ü. (yüzün̄g) 120a/10 [=16]

üzeri Üst

ü.+nde 1a/2 [=1]

üzre Üst, üzeri

ü. (at) 163b/12

ü. (bergni ton üzre bağla-) 129a/5

ü. (bī dād üzre bī-dād ėyle-) 130a/5

ü. (birbiri) 127b/10

ü. (gül) 129a/2, 162b/2

ü. (ḫalḳ) 43b/4

ü. (leb) 81b/13, 155a/2

ü. (serv) 71b/2

ü. (sipihr) 53a/2

ü. (tün) 162b/1

ü. (yüzün̄g) 38a/7 [=13]

V

va‘de (A.) Söz verme

v. (ėyle-) 129b/4

v. (ḳıl-) 162a/2

v. (va‘de-i şem‘-i viṣāl) 128a/3

v.+ġa 162a/2 [=4]

vābeste (F.) -A bağlı

v. 136b/9, 136b/9

v. (ėyle-) 119a/2

v. (ḳılma-) 119a/1 [=3]

vādi (A.) Vâdî, alan

v. (vādi-yi ḥayret) 56b/10

v. (vādi-yi hecr) 128a/10

v. içre 128a/10 [=3]

vāḳı‘a (A.) Gerçi, her ne kadar

v. 24b/2 [=1]

vāḳıf (A.) Bilen, vâkıf

v. ėmeñg 127b/11 [=1]

vāḳi‘ (A.) Vuku bulan, meydana gelen, olan; geçen; mevcut

v. 6a/1

v. (bol-: meydana gelmek, vuku bulmak) 2b/11, 6a/3, 8b/13, 9a/1, 9a/10, 9a/11, 23a/13, 24a/8, 25b/6, 26a/8, 26a/11, 26b/1, 26b/8, 26b/9, 26b/11, 50b/12, 51a/1, 98b/12, 100a/10, 100b/2, 104b/6, 108b/13, 109a/6, 109a/11, 125a/13

v. (bolma-) 4b/8, 12a/5

v.+dür 172b/11 [=29]

vālih (A.) Şaşmış, hayret içinde kalmış

v. 61b/8, 142a/7, 163b/10

v. ėrdi 162a/7 [=4]

vaḳt (A.) Vakit

v. (vaḳt-ı ‘ayş) 41b/6, 41b/9

v. (vaḳt-i ‘ayş) 93b/1, 114a/1

v.+ı (gül) 81a/3

v.+ıda 163a/5 [=6]

vāreste (F.) Kurtulmuş

v. (ėyle-) 119a/2 [=1]

vasaṭ (A.) Orta

v. (seyri) 172a/4

v.+ıda (kelimeniñg) 25a/4 [=2]

vaṣf (A.) Niteliklerini tarif etme; nitelik, sıfat

v. (ėt-) 130b/8

v.+ını 166a/4 [=2]

vaṣl (A.) Kavuşma, vuslat

v. 50b/3, 72b/6, 120a/2, 120a/7, 129b/4, 131b/6, 132a/2, 145b/6, 163b/10

v. (vaṣl çerāġın) 113a/8

v. (vaṣl-ı bī-aġyār) 114a/2

v.+dın 140b/1

v. ėrür 43a/11

v.+ı 53b/1, 146a/7

v.+ı (eyyām-ı vaṣl) 153b/3

v.+ıda 130b/11

v.+ıdın 131a/11

v.+ıġa 52b/6, 54a/4, 153a/3

v.+ın 83a/11, 89a/2, 89a/10, 167b/3

v.+ınğ 26a/10, 121a/4, 130a/4

v.+ınğ bile 40b/8

v.+ınğ bile (devlet-i vaṣl) 60b/10

v.+ınğ ėrür 164a/9

v.+ınğa 51b/10, 62b/13, 119b/5, 119b/12

v.+ınñġġa 79a/5
v.+ınınñg 60a/12
v.+nınñg 133a/11 [=38]

vaṭan (A.) Vatan
v. (ḳıl-) 42b/2
v. ėrdi 113a/13
v.+ınınñg 172a/7 [=3]

vāy Eyvah; esef acı, şikayet, kızgınlık gibi duygularda anlam kuvvetlendirici olarak kullanılan yansıma kelime
v. 95b/1, 117a/6, 127b/1, 127b/1, 170b/8 [=5]

vaz‘ (A.) Ortaya koymak, düzenlemek
v. (ḳıl-) 47a/11 [=1]

ve (A.) Ve (Bağlaç) → vü, u, ü
v. 1a/2, 1a/2, 1a/2, 1a/2, 1b/6, 1b/10, 2a/11, 2a/11, 2a/12, 2a/12, 2b/9, 2b/11, 3b/1, 3b/5, 3b/8, 3b/12, 4a/4, 4a/8, 4b/1, 6b/5, 6b/8, 6b/11, 7a/10, 7a/11, 7b/5, 8a/11, 10a/3, 11b/2, 11b/4, 11b/4, 11b/4, 11b/5, 11b/6, 11b/8, 11b/10, 11b/12, 11b/12, 11b/13, 11b/13, 12a/2, 12a/3, 12a/3, 12a/3, 12a/10, 12b/3, 12b/4, 12b/7, 13a/2, 13a/2, 13a/4, 13a/12, 14a/1, 14a/1, 15b/3, 15b/6, 15b/7, 16b/2, 16b/2, 17b/1, 17b/1, 18a/11, 18b/5, 18b/5, 18b/5, 18b/5, 19b/10, 19b/11, 22a/4, 22a/4, 22a/4, 22a/4, 22a/4, 22a/5, 22a/5, 22a/6, 22a/6, 22a/7, 22a/9, 22a/13, 22a/13, 22b/1, 22b/1, 22b/1, 22b/2, 22b/2, 22b/4, 22b/8, 22b/9, 22b/12, 22b/12, 22b/13, 23a/1, 23a/2, 23a/2, 23a/2, 23a/4, 23a/4, 23a/6, 23a/12, 23a/12, 23b/1, 23b/2, 23b/4, 23b/4, 23b/7, 23b/7, 23b/7, 23b/7, 23b/7, 23b/8, 23b/11, 23b/11, 23b/11, 23b/13, 23b/13, 23b/13, 24a/1, 24a/3, 24a/9, 24a/9, 24a/9, 24a/9, 24b/11, 25a/5, 25a/5, 25b/1, 25b/1, 25b/2, 25b/2, 25b/2, 25b/5, 25b/5, 25b/8, 25b/9, 25b/9, 25b/9, 25b/10, 25b/11, 25b/11, 26a/2, 26a/10, 26b/3, 27a/3, 27a/6, 27a/7, 27a/7, 27a/9, 27b/5, 27b/10, 27b/13, 28b/1, 28b/4, 28b/7, 32b/6, 32b/6, 32b/10, 32b/12, 32b/12, 32b/12, 33a/5, 33a/10, 33a/13, 34a/5, 34a/7, 34b/2, 34b/4, 35b/7, 36a/11, 37a/6, 39a/3, 39b/11, 40a/11, 42a/3, 42b/7, 43a/6, 45b/3, 45b/9, 45b/9, 45b/10,

45b/10, 45b/10, 46a/13, 46b/11, 46b/12, 46b/13, 47a/11, 47a/13, 48b/2, 49b/4, 53b/4, 53b/10, 53b/13, 54b/1, 54b/12, 54b/12, 55a/3, 55a/3, 55a/6, 55a/9, 56a/9, 56b/2, 56b/5, 56b/11, 57a/4, 58a/8, 58b/11, 59b/7, 59b/10, 59b/13, 60a/1, 61a/1, 61a/4, 61a/7, 61a/10, 61b/3, 61b/13, 62a/6, 62b/12, 62b/12, 63a/1, 63a/1, 63b/13, 64a/3, 64a/6, 64a/8, 64a/10, 66b/8, 67b/2, 67b/5, 67b/8, 67b/10, 69b/6, 70a/7, 70a/10, 70a/13, 70b/2, 72b/10, 73b/3, 73b/6, 78a/12, 78b/3, 79a/6, 82a/5, 82a/8, 83b/11, 83b/12, 83b/13, 83b/13, 84a/1, 84a/1, 84a/1, 84a/2, 84a/4, 84a/5, 84a/5, 84a/6, 84a/8, 84b/8, 84b/12, 85a/3, 85a/10, 86b/3, 86b/5, 86b/6, 86b/9, 87a/2, 87a/5, 87b/7, 87b/10, 88a/8, 90b/12, 92b/8, 93b/8, 93b/8, 93b/9, 93b/9, 93b/9, 93b/10, 93b/10, 93b/10, 93b/11, 93b/11, 93b/11, 93b/11, 93b/12, 93b/13, 94a/1, 94a/1, 94a/2, 94a/3, 94a/3, 94a/5, 94a/8, 96b/1, 98b/11, 98b/12, 98b/12, 98b/13, 99a/2, 99a/5, 99a/12, 99a/12, 99b/1, 99b/7, b98a/9, b98a/11, 100a/10, 100a/10, 100a/10, 100a/11, 100b/1, 100b/8, 100b/8, 100b/10, 101a/7, 101a/8, 101a/8, 101a/13, 101b/13, 102a/1, 102a/1, 102a/2, 102a/2, 102a/3, 102a/3, 102a/4, 104b/5, 115b/9, 115b/9, 115b/10, 115b/10, 115b/11, 117a/8, 117a/8, 117a/9, 117a/9, 125a/3, 125a/10, 125a/11, 133a/4, 139a/7, 139a/10, 142b/5, 142b/6, 142b/6, 148a/3, 166a/9, 166a/9, 166b/3, 166b/4, 171a/8, 171a/9, 171a/10, 171a/10, 172b/10

v. (‘arūż ezell ve ḍarb ehtem) 98a/9

v. (anda ve munda) 1b/9

v. (ayt ve ḳayt) 2a/5

v. (çemen ve semen) 1b/8

v. (çi kunem ve figenem) 2a/1

v. (çi kunemeş ve figenemeş) 2a/3

v. (efā‘īl ve tefā‘īl) 32b/5, 32b/10, 32b/11

v. (gele ve reme) 1b/4

v. (gül ve mül) 1b/3

v. (gül ve mül: müteharrik atıf vavı örneği: fā‘ilün) 25a/9

v. (ḫand ve ḳand) 2a/5

v. (ḳayaş ve ḳuyaş) 1b/8

v. (karalamadı ve saralamadı) 2a/9

v. (kötert ve yébert) 2a/7

v. (künde ve tünde) 1b/9

v. (muḥālefet-i efā‘īl ve tefā‘īl) 33a/8

v. (müctelibed hezecb ‘arūż ve ḍarb maḥẕūf) 38a/8, 38a/6, 41b/3, 41a/12, 41b/1, 41a/4, 40b/13, 41a/10, 44a/9, 42b/9, 42b/5, 42b/11, 39a/8, 56b/8, 31a/5, 30b/10, 30b/1, 30a/12, 31a/9, 28b/9, 29a/5, 31a/12, 31b/1, 2a/9, 2a/1

v. (nė ḳılayın ve yıḳılayın) 2a/3

v. (nėçe ve kėçe) 1b/4

v. (nişān ve nihān) 2a/7

v. (tün ve kün) 1b/3 [=403]

ve ger (A.+ F.) Ve eğer (Cümle başı edatı)

v. 109b/3 [=1]

vech (A.) Sebep; yüz

v. (vech-i ḥasen) 113b/9

v. bile 93a/9

v.+i 2b/12 [=3]

vefā (A.) Sözünde durma, verilen sözü yerine getirme; bağlılık ve sadâkat, sevgi ve dostluk gösterme

v. 52b/4, 57b/6, 57b/9, 63a/4, 82b/12, 94b/10, 124a/9, 124b/9, 128a/1, 139b/4, 162a/8, 162b/6

v. (bābı) 131a/13

v. (ėyleme-) 63b/9

v. (ehl-i vefā) 146b/6

v. (ḳıl-: sevgi ve dostluk göstermek) 3a/2, 3a/3, 15a/6, 15b/1, 16a/5, 16a/6, 29a/1, 29b/2, 31a/6, 38b/1, 39b/1, 44a/2, 54a/8, 54b/3, 55a/5, 55a/8, 55b/11, 56a/2, 57b/4, 61b/4, 63a/4, 67b/1, 67b/4, 67b/7, 67b/9, 67b/11, 68a/2, 68a/11, 68a/11, 69b/2, 74b/2, 74b/13, 75a/2, 75a/4, 83a/2, 87b/6, 87b/8, 87b/11, 88a/10, 88b/2, 88b/6, 88b/8, 91a/9, 91a/13, 91b/2, 91b/6, 91b/8, 91b/10, 92a/6, 110a/8, 123b/8, 124b/3, 124b/5, 141b/4, 143a/12, 143a/12, 162a/2, 167a/13, 170b/1

v. (ḳılma-) 28b/8, 167a/9

v. (ḳılsa vefā: *müfte'ilün* vezninde, metinde fetha alamati ha telaffuzu) 24b/8

v. (kör-) 44a/2

v. (körset-) 52a/6, 53b/5, 53b/9, 54b/6, 124b/1

v. (mihr ü vefā körset-) 53b/11

v. (tap-) 130b/7

v.+dur 81b/7, 89b/3

v.+dur (ümmīd-i vefā) 155b/6

v.+ġa 162a/2

v.+nı 29a/6, 29a/10, 30a/13, 30b/2, 38b/13, 53a/3, 53a/7, 80a/1, 105a/4, 105a/8, 120b/13, 123b/10, 124a/1

v.+nı (körset-) 54b/11, 54b/13

v.+sı 28b/10, 139b/4

v.+sıdur 127b/6 [=107]

vefā-dār (A.+F.) Vefâlı, dostluğunda ve sevgisinde sebat eden, dostluğuna bağlı olan (kimse)

v. 41b/11, 42b/8, 62b/11, 71a/5, 80b/12, 86a/7, 88a/3, 91b/2, 91b/4, 91b/6

v. (vefā-dār-ı du'ā-gūy) 91a/7, 91a/11

v. (yār-ı vefā-dār) 43a/5, 45b/12, 46a/4, 46a/9, 153a/12

v. (zār-ı vefā-dār) 113b/12

v. ėrürem (yār-ı vefā-dār) 58a/10 [=19]

vefāsız (A.+T.) Vefasız

v. 161b/7

v. (bol-) 130b/4

v.+ġa 139b/11 [=3]

vegerne (F.<*ve+ger+ne*) Değilse

d. 16a/4 [=1]

veh (A.) Vah, yazık, ah; müdhiş, harika

v. 57a/3, 59b/6, 60a/10, 60b/5, 61a/3, 71b/4, 71b/4, 113a/9, 123b/2, 127b/7, 128a/6, 129a/13, 133b/5, 136b/2, 136b/3, 162a/10, 145a/8, 145a/8 [=18]

ve lehū(A.) Bu da onun (Özel isimler için kullanılan ibare kimin için kullanıldıysa açık şekilde özel isimler dizininde gösterildi.)

velī (F.) Ama, fakat, lâkin (Bağlaç)

v. 26b/9, 43a/5, 63b/1, 63b/11, 100b/2, 112b/13, 128a/3, 129b/10, 130a/12 [=94]

velīkin (A.+F.) Fakat, lâkin (Bağlaç)

v. 6 [=1]

velvele (A.) Gürültü, patırtı

v. (sal-) 123a/13 [=1]

ve'r (A.+ F.< *ve eger*) Ve eğer

v. 53a/10, 122b/11, 140a/11 [=3]

verd (A.) Gül

v.+i (nücūm) 32a/8 [=1]

vesīle (A.) Vesile

v. bile 99a/2 [=1]

vesme (A.) Süs olarak kaşa çekilen rastık; çivit (rengi)

v. 129a/4

v.+de (kök vesme) 78b/13, 150a/7 [=3]

ve'y (A.+T.) Ve ey (Ünlem edatı)

v. 32a/11, 32a/11, 32a/11, 32a/11 [=4]

veyā (A.+F.) Veya (Bağlaç)

v. 162b/1 [=1]

vīrān (F.) Yıkılmış, harap

v. 108b/5

v. (ėyle-) 128b/12 [=2]

vīraneī (F.) Bir yıkılmış, harabe

v.+dür 122a/11 [=1]

vilāyet (A.) Vilayet

v.+ḳa 140a/10 [=1]

vird (A.) Belirli zamanlarda düzenli şekilde okunan âyet, esmâ-i hüsnâ veya duâlar, zikir

v. 153a/4 [=1]

viṣāl (A.) Kavuşma

v. 88a/5, 162a/8, 162b/12, 163a/2

v. (kām-ı viṣāl) 49b/8

v. (va'de-i şem'-i viṣāl) 128a/3

v. (viṣāl-ı yār) 114a/2

v. birle 85b/12, 86a/2

v.+ı 115b/6

v.+ıdur 62b/5, 142a/9

v.+ıġa 82a/2, 90b/13, 173a/2

v.+ın 113a/5

v.+ınĝ 38a/11, 62a/2, 137b/4

v.+ınĝ (bāġ-ı viṣāl) 112b/12

v.+ınĝa 72b/6, 145b/6, 163a/2

v.+ınĝdın 41b/4, 129b/12

v.+nı 153b/5

v.+ın̂gnın̂g 132b/12 [=27]

vuḳū‘ (A.) Meydana gelme

v.+ı 5b/13 [=1]

vuḳūf (A.) Bilgi

v.+ı (bol-) 37b/8

v.+ları 3b/1 [=2]

vü (A.) Ve → ve, u, ü

v. 40b/5, 40b/12, 40b/12, 43b/10, 44a/10, 45a/13, 52b/4, 52b/4, 54b/6, 54b/13, 6, 61a/3, 61b/10, 61b/10, 61b/10, 61b/12, 64a/11, 64a/11, 66b/10, 66b/12, 67a/5, 68b/1, 69a/6, 69a/6, 69a/8, 74a/7, 82b/12, 82b/12, 89b/1, 95a/6, 95b/7, 96a/4, 97b/2, 98a/1, 98a/7, 104b/2, 108b/6, 110a/3, 111b/5, 113a/4, 113b/5, 113b/10, 113b/10, 116b/13, 116b/13, 118a/3, 124a/1, 124b/1, 125a/9, 127b/2, 128b/2, 129a/1, 130a/12, 130b/13, 131a/1, 131b/5, 132b/9, 136b/13, 137a/1, 137a/1, 137a/5, 140b/6, 141b/9, 141b/9, 142a/11, 142a/11, 143a/6, 143b/2, 143b/4, 146b/6, 152b/12, 153a/10, 161a/7, 162a/7, 162a/10, 162a/10, 163a/4, 163b/10, 164a/6, 164a/7, 164a/10, 167b/8, 167b/10, 167b/10, 172a/3

v. (ṣafā vü revnaḳ sal-) 32a/8 [=86]

vücūd (A.) Varlık; var olma

v. (aṣl-ı vücūd-ı her mevcūd) 170b/9

v. (nė vücūd) 170b/9

v.+ḳa 170b/9 [=3]

Y

ya (1) (<*ya:*) Yay

y. 117a/3, 129a/3, 129a/3, 131b/11

y. (ḳıl-) 139b/3

y.+lar (yay) 132a/1

y.+nı 97a/8 [=7]

ya (2) Ya (Karşılaştırma ve denkleştirme edatı) İki kelimeyi, iki kelime öbeğini veya iki cümleyi birbirine bağlar

y. (ya….ya….) 4b/7, 4b/7, 4b/10, 4b/10, 4b/11, 4b/11, 11b/5, 11b/6, 32a/1, 32a/1, 33a/9, 33a/9, 47a/8, 47a/8, 47a/9, 47a/9, 50b/3, 50b/3, 63b/3, 63b/3, 108b/3, 108b/3, 108b/7, 108b/7, 118a/7, 118a/7, 119b/11, 119b/11, 119b/13, 119b/13, 129a/10, 129a/10, 130a/2, 130a/2, 138a/13, 138a/13, 140a/2, 140a/2, 150a/1, 150a/1

y. (ya….ya….ya….) 47a/10, 47a/10, 47a/10, 47a/10, 47a/10, 47a/10

y. (ya….ya….ya….ya….) 11b/7, 11b/7, 11b/7, 11b/7 [=50]

yā (3) (F.) Veya (Bağlaç)

y. 2b/8, 3b/11, 5b/12, 8a/10, 12a/9, 12b/2, 26a/4, 26b/12, 27b/11, 28a/1, 63a/2, 78b/5, 78b/13, 80a/7, 92b/12, 94a/4, 96b/9, 98a/5, b98a/10, 108b/2, 123b/1, 128a/6, 131b/11, 139b/4, 150a/7, 162a/12, 162a/13, 162b/3

y. (ėkki yā üç) 92b/10

y. (yā ol-kim: diğeri, öbürü) 26b/8, [=30]

yā (2) (A.) Ey (Ünlem edatı)

y. 49b/6, 51a/2, 96a/4, 111a/11, 118a/4, 118a/8, 118b/8, 119a/2, 128b/3, 128b/10, 132a/4, 132b/4, 153a/3, 153b/6 [=14]

yāḫūd (F.) Yâhut, veya (Bağlaç)

y. 153b/6, 162b/2 [=2]

yād (F.) Anma, hatırlama; hatır; hâtıra

y. 104a/13

y. (bėr-) 74a/1, 146a/5

y. (ėt-) 95b/1, 108b/9

y. (ėtme-) 110a/1

y. (ėyle-) 164a/9

y. (ḳıl-) 26a/10, 40b/8, 120a/1, 120a/6, 121a/4

y.+ı 41a/3, 108a/12

y.+ı bile mėn 115b/6

y.+ım (ḳıl-) 108a/12

y.+ımġa (kir-) 113a/7

y.+ıñ bile (bol-) 129a/12 [=18]

yaġ Yağ

y. (otḳa yaġ tök-) 50a/6 [=1]

yaḫşı İyi, güzel

y. 63b/1, 80a/12, 80b/6, 80b/10, 81a/3, 99b/3, 119b/1, 119b/1, 119b/1, 119b/1, 119b/2, 119b/2, 119b/2, 125a/8, 129b/2, 131a/9, 137a/1, 140a/7, 141a/13, 154a/9, 154b/10, 161a/10, 163b/7, 164a/7, 166a/12, 170b/12

y. 23a/3

y. (kėl-) 148a/3

y.+dur 52b/4, 94b/3

y. ėdi 137a/1

y. ėmen 94b/3

y. ėmes 136b/4 [=33]

yaḫşılıġ Doğruluk, güzellik → yaḫşılıḳ

y. 108b/9, 132b/11

y. (kör-) 131a/9

y. (köz tutma-) 131a/9

y. sarıġa 118a/4 [=5]

yaḫşılıḳ Doğruluk, güzellik → yaḫşılıġ

y.+ḳa 89a/4 [=1]

yaḫşıraḳ Daha iyi, daha güzel

y. 109a/12, 171a/4 [=2]

yaḳ- Etkilemek, tesir etmek; yakışmak

y.-ar 132b/8, 153b/1, 162a/11 [=3]

yaḳa Kıyı, sahil

y.+sıda (Murġāb) 37a/11 [=1]

yaḳıl- Yakılmak

y.-ur 139b/3 [=1]

yaḳın Yakın

y. mudur 89a/4 [=1]

yāḳut (A.) En meşhuru kırmızı renkli olan, yeşil, pembe, erguvan vb. renklerde değerli bir taş

y. 113b/1 [=1]

yalav Alev

y. (ḳıl-) 162b/9 [=1]

yalġan Yalan

y. 139b/6, 163b/11

y.+ın 131b/8 [=3]

yalġançı Yalancı

y. 139b/6 [=1]

yalġuz Yalnız

y. 2b/5, 3b/9, 3b/10, 131a/3 [=4]

yaman Kötü, fenâ

y. 23a/3, 23a/4, 63b/1, 67a/11, 118a/4, 132b/6, 132b/6, 140b/2

y. (ḳıl-) 52a/12, 109b/1, 111b/2

y. bar mėn 78b/11

y. ėmen 94b/3 [=13]

yamanlıġ Kötülük

y. 108b/9

y. (ḳıl-) 132b/11 [=2]

yamanraḳ Daha kötü

y. 132b/6 [=1]

yan Yan, taraf

y. 129a/9

y. (bir yan ėgri ḳıl-) 155b/5

y. (ġamzedin ol yan baḳ) 129a/9

y. (her yan) 122b/3, 127b/2, 127b/8

y.+ġa (her yan) 110b/9

y.+ıda 117b/13, 127b/8, 129b/11, 129b/11, 153a/2, 153a/2

y.+ıma 72a/8, 145b/3

y.+ımda 57b/2, 57b/11, 110b/9 [=18]

yan- Yanmak; pişman olmak, çok üzülmek, büyük bir acı içinde olmak

y. 130b/6

y.-adur 130b/12

y.-ar (lāv lāv) 162b/9

y.-dım 52a/12, 111b/2 [=5]

yana Bir daha, tekrar, yine; ve (Bağlaç; zarf)

y. 2a/5, 2a/7, 2b/7, 3b/13, 4a/2, 4a/8, 4a/10, 4b/3, 4b/5, 9b/11, 9b/12, 12a/1, 12a/13, 12b/2, 14a/1, 15a/3, 15b/3, 16b/6, 16b/6, 17b/1, 17b/4, 20a/5, 22a/11, 22b/12, 23a/4, 23a/4, 23a/5, 23a/7, 23a/8, 23a/9, 23b/1, 23b/2, 23b/9, 24a/9, 25a/5, 25a/7, 25a/9, 25a/13, 25b/9, 27b/8, 32b/10, 33a/7, 40b/5, 42a/13, 42b/2, 45a/11, 45b/2, 47a/6, 50b/11, 50b/13, 51a/4, 51a/5, 57a/3, 62a/4, 65a/10, 68b/6, 76b/5, 76b/5, 76b/7, 76b/7, 83a/4, 83a/7, 89b/11, 89b/11, 90a/8, 90a/8, 92b/8, 92b/9, 93a/5, 93a/10, 99b/2, 100a/7, 100a/13, 100b/2, 100b/6, 100b/9, 103a/4, 110b/10, 111b/1, 111b/5, 114a/8, 118b/10, 118b/10, 118b/11, 118b/11, 123b/2, 128a/9, 133a/5, 136b/3, 136b/3, 136b/9, 136b/9, 137a/3, 139a/5, 139a/6, 139b/9, 140a/6, 140a/9, 140a/12, 140b/3, 140b/7, 143b/13, 153a/9, 153a/9, 163a/1, 163a/1, 164a/3, 164a/9, 164b/6, 166a/11, 166b/3, 172b/4 [=112]

yandaş- Yanaşmak

y.-a kėlmeydür: bir araya gelmek 2b/6, 25b/13 [=2]

yandur- Yandırmak

y. 163b/5

y.-duŋ 130b/6 [=2]

yaŋı Yeni

y. (yaŋı ay) 109a/9, 113a/6 [=2]

yaŋıl- Yanılmak

y.-mışlar 163b/2 [=1]

yaŋla Yeni(den)

y. 80b/1, 93b/5, 154a/11 [=3]

yaŋlıġ Gibi → yaŋlık (Benzetme edatı)

y. 23a/3

y. (ġonçe) 129b/10

y. (ḫadıṉg) 67a/1, 143b/2

y. (ḫaṭıṉg) 66b/6, 67a/1, 143a/6, 143b/2

y. (herī) 161b/12

y. (ḳaddıṉg) 143a/6

y. (ḳadıṉg) 66b/6, 67a/1, 143b/2

y. (ḳaşıṉg) 131b/11

y. (ḳıble) 171a/5

y. (kişi) 130b/4

y. (közi) 113b/6

y. (közüṉg) 66b/6, 67a/1, 143b/2

y. (mihr-i ḫāverī) 161b/11

y. (ṉg örneği: fa‘lün) 25b/8

y. (nė yaṉglıġ) 128b/4

y. (perī) 161b/11

y. (yüzüṉg) 66b/6, 143a/6

y.+dur (bu) 140a/8 [=27]

yaṉglıḳ Gibi → yaṉglıġ (Benzetme edatı)

y. (közüṉg) 143a/6 [=1]

yanma- Yanmamak

y.-dım 128a/10 [=1]

yapıl- Kaplamak, yayılmak

y.-mışlar (yüzige) 163b/1 [=1]

yar Derin uçurum, yer yarığı

y.+dur 34b/11 [=1]

yār (F.) Sevgili, dost; bildik, tanıdık

y. 14b/6, 14b/6, 15a/1, 15a/1, 15a/2, 15a/2, 29b/8, 31a/1, 31a/3, 39b/1, 41a/7, 41a/11, 41a/13, 41b/2, 42b/2, 43a/1, 43a/1, 43a/5, 43a/11, 43b/6, 44b/2, 52a/12, 52b/11, 52b/11, 54a/12, 54a/12, 57b/4, 57b/13, 60b/5, 65a/2, 67a/11, 68a/4, 71a/5, 74b/2, 74b/2, 75b/11, 75b/11, 80a/1, 81a/6, 81a/12, 85a/8, 86a/9, 87a/12, 87b/6, 87b/8, 87b/11, 87b/13, 88a/10, 88b/2, 89a/8, 89b/9, 89b/11, 89b/13, 90a/2, 90a/4, 90a/6, 90a/8, 90a/10, 90a/12, 90b/1, 90b/7, 91a/9, 91a/13, 94b/3, 104a/9, 104a/13, 104b/2, 111b/2, 113a/2, 113a/4, 115a/6, 116b/12, 117a/6, 119a/12, 119a/13, 119b/5, 121b/1, 121b/3, 122a/13, 122b/6, 122b/6, 123b/4, 123b/4, 127b/1, 127b/1, 128a/11, 128b/8, 130a/2, 131b/10, 132a/9, 133b/5, 136b/4, 136b/7, 136b/8, 140a/5, 142b/13, 153b/1, 154b/2, 155b/6, 161a/9, 161b/13, 163a/13, 164a/4, 166a/2,

166a/13, 167a/9, 172a/12, 173a/5, 173a/7
y. (ėyle-) 118b/8, 127b/7
y. (intiẓār-ı yār) 64a/7, 64a/9, 142a/12
y. (ḳıl-) 41b/11, 79b/7, 81a/12, 154b/2
y. (özge yār-ı vefā-dār) 153a/12
y. (viṣāl-ı yār) 114a/2
y. (yār-ı cefā-cūy) 58a/10
y. (yār-ı cefā-cūy u pür-āzār u sitem-kār) 45b/11, 46a/3, 46a/7
y. (yār-ı cefā-kār) 40b/8, 62b/11, 113b/12, 121a/4
y. (yār-ı dil-āzār) 74b/4
y. (yār-ı dil-nüvāz) 74b/8, 75a/12, 82b/10, 83a/13, 146b/12, 146b/13, 148b/6, 165a/3
y. (yār-ı gül-ʻiẕār) 77b/5, 148b/13
y. (yār-ı hem-dem) 86b/7, 142a/13
y. (yār-ı perī-zād) 26a/9
y. (yār-ı vefā-dār) 43a/5, 45b/12, 46a/4, 46a/9, 58a/10
y. (yār yār) 76a/8, 76a/8, 148a/2, 148a/2
y.+da 57b/6, 57b/9, 124a/9, 124b/9
y.+dın 61a/11, 109b/12, 130a/3, 131b/10, 136b/4, 136b/4
y.+dur 105b/3, 131a/1
y.+dur mėn 30b/9
y.+ı 131a/1, 132a/10
y.+ı birle 162b/12
y.+ıñ̆ 127b/7
y. içide 119a/12
y.+im 29a/13, 31b/4, 35a/10, 35a/10, 35b/5, 83a/2, 104a/1, 104b/12, 128b/1
y.+lardın 115a/12
y.+nı 111b/6, 128b/9
y.+nıñ̆ 130b/8
y. oḳ 57b/4, 57b/13
y. üçün 128b/9 [=185]

yar- Yarmak, parçalamak
y. 80a/7
y.-ar ėrdi 140a/5
y.-dı 35a/4, 35a/4 [=4]

yara Fayda
y. 140b/1 [=1]

yara Yara
y. 140b/2
y.+dur 3a/6, 3a/6, 35a/2, 35a/2, 35a/10, 35a/10, 36a/4, 105b/5, 105b/5

y. (ḳıl-) 52a/6

y.+mnı (bėk-) 162a/12 [=11]

yārā (F.) Ey yar

y. 140b/1 [=1]

yara- Yaramak, fayda etmek

y. 140b/2

y.-mas 147b/5

y.-r 166b/8 [=3]

yaraġ Araç gereç, techizat, silah

y.+ın (turuş yarağı tap-) 37a/13 [=1]

yaratma- Yaratmamak

y.-dı 140a/4 [=1]

yarım Yarım, yarı

y.+ıġaça (tün yarımı: gece yarısı) 113b/2, 137a/5 [=2]

yārī (F.) Bir dost

y. 70a/1, 75b/1, 130a/5 [=3]

yaruḳ Işık, aydınlık

y. (cehān) 163b/1

y.+ı (köz yaruġı) 82a/9, 155b/8, 163a/11 [=4]

yarut- Aydınlatmak

y.-up mėn 113a/8 [=1]

yarutma- Aydınlatmamak

y.-dınğ 128a/3 [=1]

yarutmaḳ Aydınlatmak

y. kėrek 165a/10 [=1]

yasat- Yaptırmak

y.-ay 163a/4 [=1]

yāsemen (F.) Yasemen

y. 82a/7, 163b/9 [=2]

yaş Göz yaşı

y. ėdi 137a/3

y.+ı (közüm yaşı) 39b/8, 121a/2

y.+ım 162a/4

y.+ımdur 131b/3 [=5]

yaşur- Gizlemek

y.-sa 117a/6 [=1]

yaşurun Gizli

y. 131b/2 [=1]

yat- Yatmak

y.-ıp 38a/7

y.-ḳunça 162b/12

y.-mışam 170b/3 [=3]

yavuḳ Yakın

y. 163b/2

y.+tur 100b/9, 142b/3, 170b/7 [=4]

yavuş- Yakın gelmek

y.-mışam 57a/3

y.-tı 164a/11 [=2]

yay Yaz (mevsimi)

y. 166a/4 [=1]

yaz İlkbahar (mevsimi)

y. 111b/5

y. (bol-) 40b/5

y.+ı 40b/5, 111b/5 [=4]

yaz- Yaz(ıl)mak

y.-ıp 1a/2 [=1]

yazı Ova, yayla

y. 40b/5, 111b/5

y.+da 172b/9, 172b/10 [=4]

yazıl- Açılmak, çözülmek

y.-maydur 161b/5 [=1]

yė- Mahvetmek, bozmak

y.-gen (rūze: oruç bozmak) 172b/3 [=1]

yėber- Göndermek

y.-ip ėdi 101a/5 [=1]

yėbert- Göndertmek

y.- (kötert ve yėbert) 2a/7 [=1]

yeksān (F.) Aynı seviyede; eşit, berâber; her zaman dâima

y. 171b/5

y. (yėr birle yeksān ḳıl-) 132b/3 [=2]

yek-ser (F.) Baştan başa

y. 109a/1 [=1]

yėl Yel, rüzgar

y. dėk 63b/1

y.+dür 131b/1

y.+ge (bėr-) 132b/1

y.+idin (ġam) 128b/3 [=4]

yeldā (F.) En uzun (gece)

y. 130a/8, 130a/8 [=2]

yėldür- Yel gibi koşturmak

y.-üp 133b/11 [=1]

yelek Yelek, gömlek üzerine giyilen kolsuz giyecek

y. 97b/6 [=1]

yėme- (Gam) çekmemek, yardımcı fiil

y.- (ġam) 165a/11 [=1]

yeñg Giyeceklerin kol kısmı

y. içre 150a/1 [=1]

yėr Yer, mevki; yüzey

y. 64a/4, 122a/13

y. dėk 162b/7

y. (közüm içre yėr tut-) 59a/10

y. (yėr ü kök; astın u üstün bolsun) 140b/11

y. birle (yėr birle yeksān ḳıl-) 132b/3

y.+de 2b/8, 27a/9, 95a/8, 103a/4, 140b/3, 140b/7

y.+de (hīç yėr) 140a/12

y.+de (nė yerde) 163b/13

y.+ide (avval yėride) 26b/12

y.+ide (ḳoy-) 5b/10, 6b/11, 7a/1, 7a/8, 7b/1, 7b/3, 7b/5

y.+ige (yėrige ḳoy-) 5a/6, 5a/9, 6a/1, 6a/2, 6a/5, 6b/4, 7a/10, 7a/12, 7b/8, 7b/11, 8a/1, 8a/2, 8a/5

y.+lerde 23b/4

y.+leride (ḳoy-) 6b/7, 7a/3 [=37]

yėr yüzi Yer yüzü

y.+n 127b/9 [=1]

yėt- Ulaşmak, erişmek; olgunlaşmak; yardımcı fiil (kâfî, daha fazlası mümkün olmayan)

y. 121b/1

y.- (ḳaşımġa) 41a/7, 41a/11, 41a/13, 42b/4

y.-e alman 82a/2, 90b/13, 173a/2

y.-er 108b/9

y.-er (ḳulaḳġa) 162a/11

y.-er (yėter yėtmeske) 127b/11

y.-er ėrdi 100b/12

y.-eyin 64b/13, 72b/6, 145b/6, 164a/1

y.-ge mėn 119b/12, 146a/6

y.-gen 128b/6

y.-gende 139a/12, 141b/5

y.-gey 108b/9

y.-iben (vaṣlıġa) 153a/3

y.-ip 54b/6

y.-ip turur (cānımġa) 118a/1

y.-ip turur (ḳuyaş taġ başıġa yėt-) 162a/5

y.-iptür (ḫāṭırġa) 140a/12

y.-keç 131b/8

y.-ken 131b/8

y.-meske (yėter yėtmeske) 127b/11

y.-mey 132a/4

y.-miş mėn 71a/3

y.-se 54a/4

y.-se (maḳṣadıġa) 172b/5

y.-ti (bahār mevsümi) 164a/10

y.-ti (cān aġzıma yėt-) 61a/5

y.-ti (t/d mübadelesi örneği) 23b/7

y.-ti (köŋlümge) 171b/4

y.-ti (sonu meksur fiil: g.g.z. imlası örneği) 23b/8

y.-tim (cāngа yėt-) 22b/5, 115b/2

y.-tim (cehāngа) 115b/2 [=42]

yėtiş- Yetişmek

y.-se 52b/6

y.-ti 92b/9 [=2]

yėtişme- Yetişmemek

y.-sem 82b/2, 163b/6 [=2]

yėtkür- Eriştirmek; ulaştırmak

y. 63b/3, 138a/13

y.-di 120a/14

y.-eyin 82b/2, 163b/6

y.-gey sėn (başını kökke yėtkür-) 132b/3 [=6]

yėtkürme- Eriştirmemek

y.-seŋ̃g 51b/10 [=1]

yėtme- Erişmemek

y.-gen (ḫātırġa yėtme-: akla gelmemek) 92b/9 [=1]

yėtmek Erişmek, ulaşmak

y. 119b/5 [=1]

yėtti Yedi (7)

y. 3b/8, 100b/4, 100b/6, 100b/11, 145b/1, 148b/12, 154a/6, 167a/4, b100a/10

7. (rakamla)12a/11

y.+dür 10a/4, 10a/5, 11a/1 [=13]

yėttinçi Yedinci

y. 5a/11, 5b/8, 19b/3, 21a/2, 104b/10, 113b/13, 120b/2, 121a/13, 123b/12, 148a/10, 154a/1 [=11]

yığ- Yığmak, toplamak

y. 116a/1 [=1]

yığaç Ağaç

y. 172a/6

y. birle 172a/5 [=2]

yığı Ağlama

y.+m (kėl-) 164a/8 [=1]

yığıştur- Toplamak, yığmak, bir araya getirmek

y.-sam 171b/4 [=1]

yığla- Ağlamak

y.-r mėn 162b/5, 162b/5

y.-r mėn (zār zār yığla-) 162b/6

y.-rlar ėrdi 163a/5

y.-y 97b/2 [=5]

yığlamaḳ Ağlamak

y. 108b/5 [=1]

yıḳıl- Yıkılmak

y.-ay (nė ḳılay ve yıḳılay) 2a/1

y.-ayın (nė ḳılayın ve yıḳılayın) 2a/3 [=2]

yıl Yıl, sene

y. 129b/1, 129b/12, 152b/13

y. (ėkki üç yıl soŋ̃g) 45b/7

y.+da (yılda bir) 130a/8

y.+da (yüz yılda) 117b/13

y.+ı 45b/7, 101a/1

y.+lar (yıllar aylar ötker-) 132a/7

y.+nı (ay u yıl kėçür-) 109b/9 [=10]

yılanī (T.+F.) Bir yılan

y. 38a/7 [=1]

yayn (A.) Fecr

y. 132b/10 [=1]

yıraḳ Uzak

y. (yaṉgıl-: çok yanılmak) 163b/2

y. (sal-) 129b/12

y.+dın 82a/2, 90b/3, 90b/13, 173a/2, 173a/9

y. ėmes 170b/7 [=8]

yırla- Şarkı söylemek

y.-r ėkendür (tuyuḳnı) 139a/12 [=1]

yigirme Yirmi (20)

y. 45a/11, 58a/4, 99a/9, 146a/1, 154b/13 [=5]

yigirme altı Yirmi altı (26)

y. 105a/13 [=1]

yigirme bir Yirmi bir (21)

y. 12b/1, 99a/3, 143a/1 [=3]

yigirme ėkki Yirmi iki (22)

y. 99a/9, 143b/7, 167b/1 [=3]

yigirme sėkkiz Yirmi sekiz (28)

y. 124b/10 [=1]

yigirme tört Yirmi dört (24)

y. 47a/3, 47a/5, 47a/9, 94a/4, 148b/11 [=5]

yigit Genç, civan, oğlan; gözü pek genç delikanlı

y. 21a/9, 21a/10, 21a/11, 21a/12, 21a/13, 21b/1, 21b/2, 21b/3, 21b/4, 41b/9

y.+lerge 161a/13, 161a/13, 161b/1

y.+lerniṉg 115b/1

y.+niṉg 108b/13 [=15]

yigitlik Yiğitlik, gençlik

y. 129b/3

y.+imde (yigitligimde) 161a/13 [=2]

yişil- (Saç) karıştırılmak, kurcalanmak

y.-iptür (selāsil-i zülfüṉg tügünleri yişil-) 94b/8 [=1]

yoḳ Yok, hayır; yokluk, bulunmama; değil

y. 31b/2, 31b/2, 44a/5, 45a/6, 49b/10, 53a/10, 53a/10, 56a/11, 57b/2, 57b/4, 57b/6, 57b/9, 57b/11, 57b/13, 65a/2, 65a/2, 66b/8, 66b/8, 71b/2, 72b/8,

72b/8, 75b/5, 75b/5, 80b/12, 80b/12, 80b/12, 80b/12, 81a/8, 81a/8, 82b/12, 91a/7, 91a/7, 94a/12, 94b/10, 95b/13, 109b/4, 113b/1, 116b/12, 117a/2, 118b/13, 118b/13, 118b/13, 124a/9, 124b/9, 131a/9, 132a/9, 132b/6, 132b/11, 137b/5, 137b/5, 140b/1, 142b/13, 142b/13, 148a/6, 148a/6, 152b/10, 161a/11, 161b/10, 162a/10, 162a/10

y. (i‘tiḳādı) 110a/1

y. (tan̂g yoḳ) 131b/6

y. bolmasa (yoḳ bolmasa bolmasun) 122b/11, 122b/11

y.+da (yüzün̂g yoḳda ḳara kün bol-) 64a/4, 140b/11

y. ėdi 137a/1, 137a/1

y. ėkendür 3b/2

y. ėrdi 115a/7

y. ėrse 80a/7, 113a/2, 120b/1

y.+ki 42a/7

y. mėn 149a/6

y. mėn (özümde) 78b/1

y.+tur 8a/13, 9b/12, 23a/7, 28b/12, 28b/12, 31b/10, 49b/6, 74b/11, 74b/11, 75b/3, 75b/3, 93b/7, 95b/13, 100a/11, 100a/13, 100b/9, 108a/13, 125a/6, 130b/7, 148b/4, 148b/4, 148b/8, 148b/8, 149b/13, 161a/12

y.+tur (kitābette yoḳtur) 23a/1

y. turur (yoḳ) 128a/6, 161b/10

y. turur (devā) 28b/10

y. turur (vefā) 28b/10 [=107]

yoḳ ėse Yoksa, aksi halde → **yoḳsa**

y. 163a/12 [=1]

yoḳḳarı Yukarı

y.+dağı 140b/4 [=1]

yoḳluḳ Yokluk

y.+ḳa 118b/8 [=1]

yoḳsa Aksi takdirde, veya → **yoḳ ėse**

y. 98a/5, 108b/11, 136b/4, 172b/6 [=4]

yol Yol

y. 118a/4

y. (eṣnāsıda) 37a/10

y. (yol yör-: yolda gitmek, yol almak) 172a/13

y.+da 166b/5

y.+ġa 163a/12

y.+ġa (yolġa baḳıp ḳal-) 136b/3
y.+ı 96b/5
y.+ı (daġ) 172a/3
y.+ıda 122b/2, 153b/2, 161b/6
y.+ıda (şerī‘at) 63a/6
y.+ıda (ṭārīḳat) 63a/6
y.+ıġa (fenā yolıġa kir-) 153a/1
y.+ını (‘adem yolını tut-) 164a/6
y.+um 166b/5
y.+uñ üze 85a/11 [=17]

yolda- Yol göstermek
y.-sa 166b/5 [=1]

yolı Kez, defa
y. (uşbu) 172a/1 [=1]

yosunluḳ (<Moğ.+T.) Tarz, şekil
y. 19a/4
y. (bu yosunluḳ) 20b/4, 23a/6
y. (nė yosunluḳ) 22a/5 [=4]

yör- Yürümek
y.-meste (yol) 172a/13 [=1]

yörü- Yürümek
y.-p 162a/9
y.-p (ayaḳ) 132a/13
y.-r 163b/8, 172b/10
y.-r mėn 162a/9 [=5]

yörüş Yürüyüş
y.+i 172a/3 [=1]

yu- Yıkamak
y- (ėlig)171a/3
y.-dı 170b/5 [=2]

yut- Yutmak
y.-ar (ḳan) 132a/8
y.-ardıñ (ḳan) 128a/10
y.-tı 23b/7 [=3]

yük Yük
y.+i 73b/12, 74a/5, 146b/8 [=3]

yürek Yürek, gönül
y. 100a/7
y.+im (yüregim) 3a/6, 3a/6, 34b/7, 34b/7, 35a/2, 35a/2, 35a/4, 35a/4, 36a/1, 71b/4, 71b/4, 71b/4, 71b/4, 71b/4, 105b/5, 105b/5, 105b/11, 105b/11, 113a/8, 145a/8, 145a/8, 145a/8, 145a/8, 145a/8
y.+imni (yüregimni) 36a/4
y.+ni 67a/3 [=27]

yüz Yüz, surat, çehre; (mec.) sebep, yön
y. 34b/5, 35b/5, 40b/12, 41a/1, 41a/5, 52a/10, 78b/7, 96a/12, 97b/8, 110b/8, 113a/5,

117b/13, 119b/1, 121a/8, 136b/8, 155b/6, 162b/10

y. (1) 53b/1, 94a/6

y. (aç-) 120a/10

y. (ayaġıġa yüz ḳoy-) 113b/3

y. (ḳad bile ʻarʻar) 30b/6

y. (ḳuyaş kibi) 162a/5

y. (körset-) 44a/5, 117a/2

y. (yüz ḳaralıġ: utanılacak, yüz karartacak davranış) 162a/4

y. bile 40a/4, 40a/10

y.+durur 152b/11, 162b/10

y.+dür 97b/8

y.+ge 35a/12

y.+i 13b/5, 13b/6, 28a/8, 32a/11, 34b/3, 39a/12, 40b/3, 42b/12, 52b/13, 54a/6, 56a/5, 58a/6, 61b/10, 61b/12, 62b/7, 68b/11, 69a/2, 69a/6, 81b/13, 92a/12, 92b/5, 98a/11, 99a/10, 104a/12, 109b/6, 110a/2, 115b/1, 139b/7, 144a/6, 144a/13, 153a/10, 155a/2, 163b/3, 163b/4, 173b/10, 173b/12

y.+i (nesrīn) 30a/11

y.+i (yüzi sarıġ) 161b/1

y.+i dėk 66b/10, 66b/12

y.+içe 83b/5, 165a/5

y.+ide 63b/11, 131b/7, 141b/2, 171a/1

y.+idin (… sebebiyle, -den ötürü) 32a/8, 58a/7, 74b/13, 75a/2, 75a/4, 109a/2

y.+idür 34b/9, 36b/4, 61b/1, 62b/9, 68b/1

y.+ige 81b/8, 82a/4

y.+ige (köz tüş-) 37b/13

y.+ige (köz yüzige tüş-) 37b/7

y.+ige (tüş-) 38b/3, 38b/5

y.+ige (yapıl-) 163b/1

y. ile 139b/1, 139b/1, 139b/2

y.+in 96a/12, 108b/8, 129b/7

y.+ini 51b/7, 52a/1, 52a/4, 52b/3, 52b/7, 52b/10, 53a/5, 53a/8, 53a/12, 54a/13, 54b/2, 54b/7, 54b/9, 55a/2, 55a/4, 59a/13, 60a/6, 60b/6, 60b/8, 77a/13, 78a/7, 110a/5, 110a/9, 132a/6, 161a/9

y.+üm (yā Rab yüzüm saŋgadur) 118a/8

y.+ümni 52a/10, 113b/7, 136b/8

y.+ümni (ėvür-) 63a/8, 93a/8, 153a/13

y.+üng 34b/1, 35a/12, 36a/6, 39b/8, 44a/13, 44b/6, 55b/3, 55b/6, 70b/12, 71b/12, 82a/7, 82b/6, 117a/4, 118b/13, 119b/10, 121a/2, 123a/13, 127b/12, 141a/7, 144b/9, 145a/11, 161a/6, 162a/7, 163b/9, 164a/3, 164a/13, 166a/4

y.+üng (güli) 44b/10

y.+üng (sarıġa) 82b/8

y.+üng (yüzüng yoḳda ḳara kün bol-) 64a/4

y.+üng (yüzüng yoḳda ḳara kün bolsun) 140b/11

y.+üng (yüzüng gül gül) 36b/6

y.+üng dėk 2b/3, 38a/13, 39b/5

y.+üng sarı 66a/13, 143a/4

y.+üng sarıġa 165a/1

y.+üng üze 120a/10

y.+üng üzre 38a/7

y.+üng yanglıġ 66b/6, 143a/6

y.+üngçe 83b/3, 164b/8

y.+üngde 153a/4, 162b/2

y.+üngdür 130a/7

y.+üngni 56a/5, 81a/1, 97b/12, 128a/12, 161b/3, 164a/3

y.+üngning 26b/6, 38a/4, 109a/13, 161a/7 [=193]

yüz (1) Yüz (100)

y. 41b/4, 43b/12, 50a/3, 84a/9, 84a/9, 84b/1, 84b/4, 85a/1, 85a/4, 85a/4, 85a/9, 85a/13, 85b/2, 85b/4, 109b/2, 113b/5, 113b/6, 113b/8, 117a/6, 117a/6, 118a/9, 118b/1, 120a/14, 128a/4, 128a/8, 128b/5, 128b/9, 129a/7, 129b/1, 129b/12, 131b/8, 132a/6, 139b/8, 139b/8, 146a/7, 152b/13, 153a/13, 153b/7, 162a/10, 162b/11, 167a/3, 170a/13, 171b/11

y. (cevr) 110b/10

y. (yüz hezār) 117a/5

y. (yüz yılda bir) 117b/13

y.+din 170a/13

y. ḳatla 122a/13 [=48]

yüz altmış ėkki Yüz altmış iki (162)

y. 99a/6 [=1]

yüz bėş Yüz beş (105)

y. 106a/5 [=1]

yüz ming Yüz bin (100 000)

y. 32a/8, 109b/5, 127b/1 [=3]

yüz tört Yüz dört (104)

y. 99a/6 [=1]

yüzlen- Yüzünü çevirmek, yönelmek

y.-sem 110b/9 [=1]

yüzlük (İki) yüzlü

y. (ėkki yüzlük: iki yüzlü, riyakâr) 139b/2 [=1]

Z/Ẕ/Ẓ/Ż

żabṭ (A.) Tespit etme; akılda tutma

ż. (ḳıl-) 171b/5

ż.+ı 47a/11, 47a/12

ż.+ı üçün 47a/13 [=4]

zāhid (A.) Zâhit

z. 109b/3 [=1]

ẓāhir (A.) Meydanda olan, açık, belli; bir şeyin görünen tarafı, dış yüzü, dış görünüşü, görünen âlem

ẓ. (bol-) 24b/9, 24b/8, 24b/9

ẓ. (ḳıl-) 141b/2, 166a/11, 171a/1

ẓ.+iñ 96a/6 [=7]

zaḫm (A.) Zorlama, yara açma

z.+ı bile (taş) 113a/1

z.+ıdın (tiş) 113a/1 [=2]

zāl (F.) Ak sakallı, ihtiyar kimse

z.+ı (cehān) 28b/2 [=1]

ẓālim (A.) Zalim

ẓ. 115a/13 [=1]

zamān(A.) Zaman, vakit, an

z. 35b/9, 49b/8, 88b/10, 131b/8, 172a/8

z. (bir zamān) 108a/12

z. (her zamān) 128a/4

z.+da 77a/12, 171a/4

z.+dın (ehl-i zamān) 128a/7

z.+ıda 133a/5, 148a/2

z.+ını 164a/7

z.+lar 164a/7 [=15]

zamāne (A.) Devir, zaman, içinde bulunulan zaman

z. 94b/10, 125a/10 [=2]

zamānī (A.) Zamanla ilgili

z. 72a/1, 108a/12, 109a/4, 127b/3, 128a/7

z. (fitne-i zamānī) 42a/2 [=6]

zār (F.) Ağlayan, inleyen; zayıf, güçsüz, dermansız; ağlama, inleme

z. 31a/1, 41b/11, 56b/4, 62b/11, 65a/2, 76b/12, 81a/12,

87a/12, 89b/9, 89b/11, 89b/13, 90a/2, 90a/4, 90a/6, 90a/8, 90a/10, 90a/12, 90b/1, 90b/7, 119a/13, 127b/13, 142a/12, 142b/13, 154b/2, 163a/5, 173a/5, 173a/7

z. (‘andelīb-i zār) 115a/5

z. (bol-) 84a/13, 130b/11

z. (ėyle-: ağlamak) 31a/3

z. (ẖ^{v}ār u zār) 148a/9

z. (intiẓār-ı zār) 64a/7, 64a/9

z. (ḳıl-) 75b/9, 76a/9, 76b/2, 76b/5, 76b/7, 76b/9, 77a/4, 77a/6, 79b/7, 81a/12, 81b/5, 148a/11, 148b/2, 154b/2, 154b/8

z. (ḳılma-) 92a/2, 173b/2

z. (mėn-i zār) 29b/4

z. (ol-) 76a/13, 86a/11

z. (zār-ı dil-efgār) 74b/4

z. (zār-ı vefā-dār) 113b/12

z. (zār zār yıġla-: yüksek sesle ağlamak) 162b/6, 162b/6

z.+dur 34b/11, 105b/3

z.+dur mėn 30b/9, 43a/13

z.+ġa (mėn-i zār) 87b/13

z.+ımnı mu (cism-i zār) 131b/11

z.+ın (beden-i zār) 146b/5

z. mėn 55a/10, 128b/4, 153a/9

z. üçün 128b/9 [=69]

żarūr (A.) Gerekli

ż. ėrdi 171b/3 [=1]

ẓarf (A.) İçine bir şey konulan kap

ẓ. 98b/3 [=1]

ẓarīf-ṭab‘(A.) Zarif yaradılışlı

ẓ. 18b/1, 18b/2, 18b/3, 18b/4 [=4]

ẕāt (A.) Şahıs, zât

ẕ.+ınñ içre (ṣenā-yı ẕāt) 72a/1 [=1]

żāyi‘ (A.) Ziyan olmuş, boşa gitmiş

ż. (bol-: ziyan olmak, kaybolmak) 129a/13

ż. (ḳıl-: ziyan etmek) 96a/6 [=2]

zāyil (A.) Yok olan, kaybolan

z. (ėt-) 60a/5 [=1]

zebūn (F.) Âciz, zayıf

z. 98a/11 [=1]

zehr (A.) Zehir

z. (zehr-i hicrān iç) 132b/10

z. dėk 96a/10

z.+ni 129b/2 [=3]

zehre (F.) Cesaret, yiğitlik

z.+m 162a/10 [=1]

ẕeḳan (A.) Çene

ẕ.+ıñg (tut-) 118b/12 [=1]

ẕelīl (A.) Hakir, hor görülen

ẕ. 59a/9 [=1]

zen (F.) Kadın

z.+e (ḳaḥbe-zen) 136b/5 [=1]

zenaḥdān (F.) Çene

z.+ın (gūy-ı zenaḥdān) 131b/7 [=1]

zeng (F.) Zil, çıngırak

z. 127b/8 [=1]

zerd (F.) Sararmış, solmuş

z.+imni (ruḫ-ı zerd) 118a/5 [=1]

zerḳ (A.) İki yüzlülük, riyâkârlık

z. (ehl-i zerḳ) 161a/10 [=1]

ẕerre (A.) Zerre, çok küçük parçacık

ẕ. 82b/12, 94a/12, 109b/4, 164a/6

ẕ. (bir ẕerre) 162b/13 [=5]

zīb (F.) Süs

z. (ėt-) 129a/6 [=1]

zībā (F.) Güzel

z. 45a/13

z. (ruḫsāre-i zībā) 60a/3

z. (zībā-nihāl) 63b/1, 128a/4

z. kibi (ruḫ-ı zībā) 131a/12 [=5]

zihī (F.) Ne güzel, ne hoş

z. 28a/13, 42a/7, 70b/9, 130a/10, 144b/8, 161a/6

z. (zihī … zihī) 109a/4, 109a/4 [=8]

ẕikr (A.) İsmini söylemek, bahsini etmek, anmak

ẕ. 98a/7, 129b/13

ẕ.+i 31b/8, 41a/3, 105a/1

ẕ.+idin 9b/13 [=6]

zinhār (F.) Sakın, asla; muhakkak; aman

z. 43b/6, 95a/1, 118a/2, 118a/10, 122b/1, 171a/6 [=6]

zīnet (A.) Süs

z. üçün 162b/2 [=1]

ziyāda (A.) Fazla

z. 8a/3, 8a/6

z. (bol-) 4b/9, 26a/7

z. (ḳıl-: eklemek, ilave etmek) 8a/8, 8a/10, 27b/12

z. (ḳılma-) 12a/4 [=8]

ziyānī (A.) Bir kayıp, zarar

z. 127b/3 [=1]

ẓuhūr (A.) Ortaya çıkma

ẓ. (ẓuhūr-ı tecellī) 161a/6 [=1]

ẓulm (A.) Zulüm

ẓ. 128a/3

ẓ. (ḳıl-) 129a/8

ẓ.+de 104b/1

ẓ.+ı 52a/8, 53b/3, 124a/12

ẓ. ile 129a/8

ẓ.+uñga 104b/3

ẓ.+uñgnı 162b/6 [=9]

zūrī (F.) Bir güç, zorlama

z. 166a/10 [=1]

zühd (A.) Kendini her türlü dünyevî arzulardan çekerek ibadete verme, takvâ, perhizkârlık

z. 44a/10, 89b/1, 96b/3, 97a/4, 128b/7, 165a/10, 167b/8 [=7]

zülāl (A.) İçilmesi güzel, tatlı su

z.+i 127b/9 [=1]

zülf (F.) Yüzün iki tarafından sarkan saç lülesi, perçem

z. 29b/12, 60a/3, 104a/3, 117a/1, 119a/1, 128a/12, 140a/2, 153a/4, 167b/10

z. (zülf-i pür-ḫam) 140a/7

z. (zülf-i semen-sā) 61a/9, 98b/9, 133b/9, 137a/11

z.+i 58a/6, 61b/10, 61b/12, 109b/6, 131b/7, 147b/11, 163b/3

z.+i (şiken-i zülf) 76a/2

z.+i içre 110a/3

z.+idür 34b/9, 89b/7

z.+ḳa 136b/9

z.+üñg 26b/5, 35a/12, 36b/6, 38a/4, 38a/7, 109a/13, 130b/1

z.+üñg (çėrigi) 116a/1

z.+üñg (selāsil-i zülf) 94b/8

z.+üñg dėk 132b/2

z.+üñg kibi 119b/4

z.+üñgde 153a/4

z.+üñge 59b/14, 73a/9, 129b/9, 145b/12

z.+üñgiz 130a/8 [=43]

zümürrüd (A. <zumurrud) Zümrüt

z. 81b/13, 155a/2 [=2]

2. ÖZEL İSİMLER DİZİNİ

Aruz Kitabı'nda geçen özel isimlerle ilgili bilgiler Ali Şir Nevâyî'nin *Mecâlisü'n-Nefâyis* (MN) ve Şeyh Ahmed bin Hudâydâd Tarâzî'nin *Fünûnü'l-Belâga* (FB) adlı eserlerle karşılaştırılarak verildi. Kaynak kişilerden kaç beyit alındığı, örneklerin dili belirtildi.

'Abā (A.) Bir çeşit kaba kumaştan yapılmış cübbe

'A. ('āl-i 'abā: "Abâ ehli" Hz. Muhammed ve âilesinden dört kişi -Kızı Hz. Fâtıma, dâmadı Hz. Ali ve torunları Hz. Hasan ve Hüseyin- seveni) 78a/6 [=1]

'Abdullāh Hātifī (doğ. Herat/ Câm-Harcird 822 /1419 – öl. Harcird 927/1521) Abdurrahman-ı Câmî'nin kız kardeşinin oğludur. Dayısından sonra döneminin büyük şairi olarak kabul edilir. Eserlerinde Nizâmî-i Gencevî ve Emîr Hüsrev-i Dihlevî'den etkilenmiştir. Bir dönem Nevâyî'nin himayesine de girmiştir. *Aruz Kitabı*'nda *Timür-nâme, Leylî ve Mecnûn, Heft Manzar* adlı eserlerinin adı geçer. MN'de Mevlânâ 'Abdu'llâh adıyla madde başı yapılmış olup burada eserin yazıldığı tarihte *Leylî ve Mecnun, Husrev ü Şîrîn* ve *Heft Peyker*'i, örnek aldığı, *İskender-nâme*'ye karşılık *Zafer-nâme*'yi nazmetmekle meşgul olduğu kayıtlıdır (MN: 401). FB'de bir Türkçe beyti var (54b/1).

'A.+ning 102a/2 (*Tėmür-nāme*), 117a/9 ('Abdu'llāh Hātifī'ning *Leylī vü Mecnūn*'ı)

A.+ning (Heft Manẓar) 171a/10 [=3]

'Acem Araplar'ın Arap olmayanlara ve özellikle İranlılar'a verdikleri isim.

‘A. 12b/8, 16a/2, 16b/13, 18a/10, 19a/10, 19b/1, 19b/4, 19b/7, 19b/10, 47a/2, 62a/8, 62b/1, 73b/3, 76a/4, 83b/10, 83b/13, 84b/8, 139a/8

‘A.+de 8a/13 [=19]

Afḍalī (/Efdalī) MN’de sadece Serahs’lı olduğu kaydı yer alır. *Aruz Kitabı*’nda MN’de de bulunan ve Hazret-i Mahdumî’yi (Abdurrahman Câmî) örnek alarak yazdığı belirtilen 1 F. matla beyti alıntılanmıştır (MN:89).

A. 136a/9 [=1]

Aḥmed Ḥācī Bėk. Sultan Melek-i Kaşgârî’nin oğlu, mahlası Vefâyî, Horasan’da yetişmiş yakışıklı, hoş tabiatli biri. Ayrıca Semerkand mahfuzasında medresesi bulunduğu, şiirinin meşhur ve divanının bulunduğunu Nevâyî *Mecâlisü’n-Nefâyis*’inde belirtir, kendisinden ulu bir kimse olarak bahseder, hatta Mevlânâ Muhammed-i Âmulî ‘nin oğlu Mevlânâ Zamânî önce Vefâyî mahlasını alır, Ali Şir Nevâyî Ahmed Hacı Bey gibi ulu bir zatın bu mahlası taşıması sebebiyle uygun bulmayarak değiştirtir. MN’de 4 yerde adı geçer, biri tezkire maddesidir (MN: 389, 425, 499, 503). *Aruz Kitabı*’nda 1 F. beyit alıntılanmış.

A. 138a/7 [=1]

Aḥmed-i Menşūrī *Kenzü’l-Garâyib* adlı her kısa mesnevinin sahibi

A. 37b/3 [=1]

‘Alī-Şīr Nevāyī → Nevāyī

‘A.+ning 166b/3 [=1]

Allāh (A.) Allah

A. 117a/1 [=1]

ʻArab Arap yarımadasından çıkıp yayılmış olan ve halen yaşamakta olan Sâmî kavimlerin sayı ve yayılış sahası bakımından birincisi; konuştukları dil ise Sâmî dillerin en zengini ve en gelişmişi.

ʻA. 8a/13, 13a/1, 24a/6, 27b/9, 62a/8, 84b/8, 20a/4

ʻA.+ (ḫilāf-ı ʻArab) 27a/8 [=8]

ʻArabī Arapça

ʻA. 24a/8 [=1]

ʻĀrif-i Ferketī MN'de Semerkand bölgesinin Ferket mevziinden olduğu, çoğunlukla Herat'ta yaşadığı, sonrasında Irak'a gittiği ve akıbetinin bilinmediği, irfan sahibi biri olduğu bilgisi yer alır (MN: 181). *Aruz Kitabı*'nda MN'de de bulunan 1 F. beyti alıntılanmış ve 2 yerde kullanılmış.

ʻĀ. 78b/2, 149a/7 [=2]

ʻĀrifī MN'de Mevlânâ Ârifî olarak madde başı yapılmış. Nevâyî lakabının Selmân-ı Sânî olduğunu ve kabrinin Heri'de olduğunu kaydeder (MN: 336). *Aruz Kitabı*'nda MN'de de bulunan muhtemelen *Gûy u Çevgân* münazarasında bulunan atı tarif eden 1 F. beyti alıntılanmış.

ʻĀ. 98b/4 [=1]

ʻArūż Babur Şah'ın *Aruz Kitabı* 45b/7

ʻArūż kitābı 100b/7

ʻArūż Seyf-i Buḫārī'nin Aruz kitabı 24a/7

ʻArūż-ı Çaġaṭay Babur Şah'ın *Aruz Kitabı*'nın İstanbul nüshası 1a'da kayıtlı ismi

ʻA. 1a/1 [=1]

Āṣafī MN'de Mevlânâ Âsafî adıyla madde başı yapılmıştır. Mühürdarlık yaptığı ve biraz da garip sıfatlı olduğu, güzel beyitler söylediği kaydedilmiştir (MN: 397). *Aruz Kitabı*'nda 10 F. beyti alıntılanmış, bunlardan 160b/8'de yer alan beyit MN'de de bulunur.

Ā. 61a/6, 108a/4, 116b/8, 127a/1, 136a/1, 152b/3, 160b/7-9

ve lehū (Āṣafī) 108a/5, 136a/2, 160b/10 [=10]

ʻAṭṭār (doğ. Nişabur 1142-1145 – öl. Nişabur ?). FB'de *Ecelü'l-asfiyā Şeyhü'ş-Şüyûh ʻAttâr* (14a/1), *server-i meşâyih Şeyh ʻAttâr* (14a/9) olarak kaydedilir. İlâhî-nâme, Esrar-nâme, *Musîbet-nâme, Hüsrev-nâme, Muhtâr-nâme, Mantıku't-tayr*, *Dîvân, Tezkiretü'l-evliyâ* vb eserlerin sahibi, bu eserleriyle Mevlânâ'yı hazırladığı ve az da olsa Türk ve Arap edebiyatlarını etkilediği düşünülen şair, mutasavvıf. *Aruz Kitabı*'nda 2 F. beyti alıntılanmış. → Şeyḫ ʻAṭṭār

ʻA. 63a/13, 138a/12 [=2]

Ayāzī Gazneli Mahmud'un (970-1031) hizmetçisi. Ayaz, Gazneli Mahmud'un akıllı, ferasetli, edebi eserlerde bilgisi ve sadakati ile çok işlenmiş kölesidir. Gazneli Mahmud'un bu niteliklerinden dolayı çok sevdiği, çok itimat ettiği bir gulam olarak anılır. Sultan'ın gözüne giren ve onun itimadını kazanan Ayaz, kölelikten hazinedarlığa kadar yükselmiştir. Hatta Gazneli Mahmud öldükten sonra Sultan Mesut'un komutanı bile olmuş,

birçok seferi ve fethi de gerçekleştirmiştir. Adı Babur Şah'ın şiirinde geçer.

A. 111b/6 [=1]

Āyīne-i İskenderī Hâce Husrev / Emîr Husrev-i Dihlevî'nin Şeref-nâme ve İkbal-nâme olmak üzere iki bölümden oluşan, İskender Zülkarneyn'in hayatını anlatan eseri.

A.+si 102a/1 [=1]

Babur (doğ. Fergana 888/1483 – öl. Agra 937/1530). Son Timürlü ve Baburluların ilki. İleri görüşlü bir devlet adamı, şah, güzel sanatlarla ilgili, hattat, şair, hatırat yazarı, dinî bilgilere manzum fıkıh kitabı yazacak kadar hâkim. *Divan, Vekâyi, Aruz Kitabı, Mübeyyen, Risale-i Vâlidiye* tercümesi sahibi. *Aruz Kitabı*'nda 2 yerde müellif kaydı bulunan, diğer yerlerde ise hiç kaynak kişi ismi bulunmayan birkaçı taktili toplam 305 F. beyit bulunmakta, bunların da Babur Şah'a ait olduğunu düşünüyoruz; çünkü kaynak kişilerin belirtilmesinde eserde kullandığı metodu da belirterek özen göstermekte. Bu beyitlerden bazıları vezin uygulaması göstermek için yazılmış, bazıları da bir beytin birkaç vezinde değerlendirilebileceğini göstermek için taktili yazılmış. → Ẓahīr-i dīn Muḥammed Babur, Ẓahīrü'd-dīn Muḥammed

B. 53b/1, 55a/13, 61b/6, 78a/6, 82b/10, 93b/3, 94a/12, 97a/2, 109b/4, 109b/7, 109b/9, 111b/6, 114a/3, 116a/2, 120a/2, 125a/2, 131a/5, 131a/8, 131b/8, 132a/2, 137a/8, 141b/7, 146a/7, 146b/13, 150a/2, 150a/2, 153b/2, 153b/5, 163a/13, 164a/2, 165a/12

B.+ (Babur-ı bī-dil) 104b/3

B.+ā (Baburā: Ey Babur) 94a/6, 131a/11, 131b/1, 141b/2, 171a/1, 171a/4

B.+ġa 163b/11

B.+nı 41a/9, 150a/5, 153b/6, 164a/9, 164a/9 [=44]

Baburī Babur'a ait

B. (Baburī ḫaṭṭı) 125a/2 [=1]

Baysunġur Mīrzā (öl. 1499) Sultan Mahmud Mirza ile Peşe Bigim'in oğlu, Sultan Mesud Mirza'nın küçük kardeşi. Fazilet ve hüner sahiplerinin hamisi olup kendisi de şiir yazar. FB'de Türkçe kıtasına yer verilmiş. *Aruz Kitabı*'nda MN'de (MN: 523) de verilen 1 F. beyti alıntılanmış. → Mīrzā Baysunġur

B. 130b/10 [=1]

Bedāyi'ü'ṣ-Ṣanāyi' Mîr Atâu'llāh Meşhedî'nin şiir sanatı ile ilgili risalesi. MN'de Bedâyi'-i Atâyî adıyla kayıtlıdır (MN: 456).

B. 37b/1 [=1]

Belḫ Horasan bölgesinin merkezi olup Amu-derya'nın güney kısmında yer alır.

B.+din 37a/13 [=1]

Benāī(/Bennāī) Kemâlüddîn Şîr Alî-yi Herevî (doğ. Herat 857 /1453 – Karşi öl. 918/1512). MN'de Mevlânâ Bennâyî (MN: 80-81). Herat'ta edebiyat, mûsiki ve hatla ilgili çok iyi bir öğrenim gördü. Ardından tasavvufa yönelir. Akkoyunlu Sultanı Yâkub'un, Semerkant'ta Timurlular'dan Sultan Ebû Saîd'in torunu Sultan Ali Mirza'nın, Hüseyin Baykara'nın oğlu ve halefi Bedîüzzaman Mirza'nın, Özbek Hanı Muhammed Şeybânî Han'ın yanında bulunur

ve itibar görür. 1. *Dîvân,* 2. *Şeybânî-nâme,* 3. *Behrâm ü Bihrûz* (*Bâg-ı İrem*). *Aruz Kitabı*'nda 11 F. beyti alıntılanmış.

B. 108a/3, 115a/4, 126b/12, 136a/3, 149b/9, 152a/13, 165b/12

ve lehū (Benāī) 126b/13, 152b/1, 152b/2, 165b/13 [=11]

Bihiştī-yi Hiṣārī MN'de "Hisar vilayetindendir. Tahsil yapmak için oraya gelmiştir. Tabiatı da iyidir." bilgisi yer alır (MN: 434-435). *Aruz Kitabı*'nda MN'de de bulunan 1 matla beyti F. beyti alıntılanmış.

B. 136a/13 [=1]

Buḫārā Mâverâünnehir'de tarihî bir şehir. Bugün Özbekistan Cumhuriyeti sınırları içinde bulunmaktadır.

B. 1a/2 [=1]

Bustān (/ *Saʿdî-nâme*) Şeyh Sa'dî / Şeyh Sa'dî Şîrâzî'nin adalet, ihsan, ahlak, mertlik, tevazu, rıza, kanaat, terbiye, şükür, tövbe ve münacat gibi konuları içine alan 10 bölümden ibaret eseri. Bustân'da hikâye ve menkıbeler kısa, öz ve güzel olarak yazılmıştır. İfadeler her bakımdan sağlamdır. Bustân da Gülistan gibi asırlarca İslam aleminde büyük rağbet görmüş, medreselerde ders kitabı olarak okunmuş, birçok şerh ve tercümeleri yapılmıştır.

B.+ıça 102a/4

B.+ıdur 101b/13 [=2]

Cām-ı Cem İranlı şair Evhadüddîn-i Merâgî'nin (öl. 738/1337-38) 733/1333'te tamamladığı yaklaşık 5000 beyitlik ahlâkî ve tasavvufî mesnevisi. "Şair eserini, meşhur *Câmiʿu't-tevârîh* müellifi tarihçi ve vezir Reşîdüddin Fazlullah'ın oğlu Gıyâseddin Muhammed'e ithaf etmiştir. Baş tarafında İlhanlı hükümdarlarından

Ebû Saîd Bahadır Han (1316-1335) hakkında bir methiye vardır. … ahlâkî disiplin, beşerî münasebetler, çocukların tahsil ve terbiyesi, hâkimlerin vazifeleri ve tasavvuf esaslarıyla ilgili hususlar son derecede başarılı bir şekilde ele alınmıştır." (https://islamansiklopedisi.org.tr/cam-i-cem--meragi).

C.+i (Şeyḫ Evḥadī) 171a/10 [=1]

Cāmī Mevlânâ 'Abdu'r-rahmân Câmî: *Aruz Kitabı*'nda 169 F. beyti ve 3 ahreb 3 ahrem rubai alıntılanmış. → Mevlānā 'Abdu'r-raḥmān Cāmī, Molla Cāmī

C. 35a/13, 38b/2, 41b/7, 44a/8, 59b/9, 61a/8, 66a/12, 72a/9, 89a/7, 94b/7, 95a/9, 95a/11, 95b/2, 95b/4, 96a/1, 96a/9, 96b/12, 97a/1, 97b/5, 97b/9, 98a/2, 98a/4, 98a/8, 98a/10, 98b/1, 98b/6, 99a/11, 99b/11, 101a/12, 104a/5, 107b/5, 110a/7, 111a/7, 112b/1, 114a/4, 114b/9, 116a/3, 117b/7, 118b/4, 123a/7, 126a/5, 126b/2, 133b/6, 133b/13, 135a/8, 141a/5, 143a/3, 143b/10, 146a/13, 147a/12, 149b/4, 151b/2, 155a/10, 159a/1, 159a/11, 159b/9, 159b/11, 165b/7, 166b/5, 169b/13

ve lehū (Cāmī) 99b/12, 101a/13, 107b/7, 107b/8, 107b/9, 112b/3, 112b/5, 114b/10, 123a/9, 126a/7, 126a/10, 126a/11, 126b/1, 135a/11, 135a/12, 135b/2, 135b/3, 141a/6, 146b/2, 149b/5, 149b/6, 151b/3, 151b/4, 151b/5, 151b/7, 151b/8, 151b/9, 151b/10, 151b/11, 151b/12, 151b/13, 155a/12, 159a/2, 159a/5, 159a/7, 159a/8, 159b/4, 159b/5, 160a/2, 160a/4, 160a/6, 160a/8, 170a/1 [=103]

Cem Efsanevî İran hükümdarı Cemşîd

C. bile (cām-ı Cem) 132a/8 [=1]

Çağatay Başlangıçta Çağatay Han'ın sülâlesine ve bu sülâle tarafından kurulan devlete verilen bir ad, daha sonra Mâverâünnehir'deki Türk ve Türkleşmiş göçebe unsurlara, nihayet Timurlular zamanında gelişen edebî Türk lehçesiyle bu lehçeyle meydana getirilen Orta Asya Türk edebiyatı için kullanılmıştır.

Ç. (ʻārūz-ı Çaġaṭay) 1a/2 [=1]

Çigil Eski Türk destanlarında, Selçuklu devri kaynaklarında, yerli ve yabancı diğer bazı nakillerde Çiğil adının ortaya çıkışı, efsanevî rivayetlerden olarak Hz. Nuh'un oğlu Yafes'in oğullarından Türk'ün soyuna dayandırılır. Yâfes'in oğullarından Türk'ün dört oğlu vardı. Bunlar; Tûtel, Barsgan (Barshan/Barsghān), İlâk ve Çiğildir. X. asırdan önce Karlukların bir boyu iken bu asırda müstakil bir boy olarak görülen Çigiller, Isık Göl'ün kuzeyinde yaşıyorlardı. Bir kısmı da Taraz'a bir bağırım mesafede Çigil adlı şehrinde yaşar. Dîvânu Lugâti't-Türk'te kendilerinden bahsedilir. Türkistan'daki Özbek ve Türkmen boyları sayılırken, 27 Türkmen uruğu arasında Çiğiller de zikredilmiştir. XVII. yüzyılda Türkistan'daki Çiğillerin, artık tamamen Türkmen yani bir Oğuz kavmi olarak kabul edilmiş olduğu, bu nakillere dayanılarak söylenebilir.

ç. 45a/13 [=1]

Çīn Arkeolojik çalışmalardan edinilen bilgilere göre milâttan önce 2000 yılından başlayan Çin kültürünün çok daha önceki tarihlere ait kültür kalıntıları henüz Çinliliğin bulunmadığı devirlere aittir. Çin, yeryüzündeki insanların dörtte birinin yaşadığı, bu büyük nüfus gücüyle dünya platformunda, Asya'nın doğusunda bulunan önemli bir yer tutan ülkedir.

Ç. 45a/13, 69b/5

Ç.+ (āhū-yı Çīn) 66b/6, 66b/10, 66b/12, 67a/1, 67a/5, 143a/6, 143b/2, 143b/4

Ç.+ (naḳḳāş-ı Çīn) 140a/3

Ç.+durur (ġazāl-ı Çīn) 139b/5

Ç.+dür (āhū-yı Çīn) 113b/11 [=13]

Deryā-yı Ebrār Hâce Husrev Dehlevî'nin Otuz dört yaşından sonra yazdığı şiirlerini ihtiva eden *Gurretü'l-kemâl* adlı divanın sonunda Hz. Peygamber için yazdığı 221 beyitlik *Mir'âtü's-safâ* yanı sıra Nizâmeddin Evliyâ'ya hitaben yazdığı 218 beyitlik *Deryâ-yı Ebrâr* adlı iki kaside yer almaktadır. Eser 693 (1294) yılında tertip edilmiştir. *Aruz Kitabı*'nda 1 F. beyti alıntılanmış.

D.+ı 125a/7 [=1]

Ebu'l-Bereke MN'de Nevâyî Şehr-i Sebz'de kadı olduğu, zulmettiği için azledildiği ve Horasan'a gittiği, daha sonra Semerkand'a yerleştiğini belirtir (MN: 500). *Aruz Kitabı*'nda 1 F. beyti alıntılanmış.

E. 78b/10 [=1]

Ebu'l-Bereke Firāḳī MN'de bahis yok, sadece Ebu'l-Bereke var, aynı kişi olup olmadığını bilmiyoruz. *Aruz Kitabı*'nda 2 F. beyti alıntılanmış.

E. 152a/9 [=1]

Enverī MN'de Belh tarafından (MN: 408) olduğu belirtilen bir Enverî var; ancak şiirlerinde bu mahlası kullanan Enverî Evhaüddin (öl. Belh 1189?) olma ihtimali de var. O da Horasan bölgesinden olup Çok iyi bir öğrenim gördüğü, felsefe, kelâm, mantık,

riyâziyyât, edebiyat, astronomi (hey'et) ve astroloji gibi ilim alanlarında geniş bilgi sahibi olduğu yine şiirlerinden anlaşılmaktadır. *Aruz Kitabı*'nda 7 F. beyti alıntılanmış.

E. 88a/9, 138b/2 (6 F. beyit, son beytin ilk mısraı T) [=2]

Enver-i Divāne *Aruz Kitabı*'nda 1 T. beyit alıntılanmış.

E. 136b/6 [=1]

Fārsī Farsça

F. 23a/13, 24a/7, 25a/12, 27b/13

F.+de 24b/10, 25b/3, 25b/9, 125a/3 [=8]

Ferhad u Şīrīn Alî Şîr Nevâyî'nin *Ferhâd u Şîrîn* mesnevîsi, Nizâmî ile Hüsrev-i Dihlevî'nin *Hüsrev ü Şîrîn*lerinden ilham alınarak 889/1484'te kaleme alınmıştır. Nizâmî, hikâyeyi Şîrîn etrafında kurgularken, Emîr Hüsrev kahramanlara, saray eşrafına hoşça vakit geçirtme gayretinde bulunmuş; gayesi İlâhî aşkı anlatmak olan Nevâyî ise merkeze hakikî aşkı ve ideal Türk gencini temsil eden Ferhâd'ı yerleştirmiştir.

F.+i 115b/11 [=1]

Firāḳ-nāme Selmân-ı Sâvecî'nin Sultan Üveys için mütekārib bahrinde yazdığı 1100 beyit kadarlık bir mesnevi.

F.+si 102a/3 [=1]

Firdevsī (doğ. Tus329 / 940? - öl. 411-416 / 1020-1025?) Künyesi Ebü'l-Kâsım, lakabı Fahreddin, mahlası Firdevsî'dir. FB'de *melikü'ş-şü'erâ ve efdalü'l-'ulemâ Firdevsî* (7a/12), *üstadü'ş-şu'arâ Firdevsî* (13a/7), *melikü'l-kelâm Firdevsî* (13b/7), *üstâd-ı zamân Firdevsî* (14a/7), *üstâd-ı kâmil Firdevsî* (34b/5) olarak kaydedilir.

İran'ın millî destanı ve Fars edebiyatında ve dünya klasikleri arasında büyük eserlerden biri kabul edilen *Şâhnâme'nin* yazarı. Yazımına muhtemelen 370 / 980 veya 380 / 990'da başlanmış ve 408 / 1018'de tamamlanmıştır. IX. yüzyılın sözlü gelenekleriyle mensur ve manzum şâhnâmeler ışığında İlk insanın (Keyûmers) yaratılışından başlayan *Şâhnâme*, İran'da Araplar'ın egemen olduğu döneme kadar geçen zaman sürecindeki İran'ın destansı tarihini konu edinir.

F.+ninḡ 101b/13 [=1]

Gül ü Nevrūz Celâleddîn-i Tabîb'in 734/1333-34 yılında yazdığı *Gül ü Nevrûz* adlı Farsça mesnevîsden ilham alarak yapılan telif-tercüme manzum bir eserdir. Babur Şah yaygın olarak Lutfî'ye ait olduğu düşünülen eserin yazarını Mevlânâ 'Abdü'l-Haydar Hârezmî olarak kaydeder.

G.+ı 115b/11 [=1]

Gülşenü'l-esrār Mevlânâ Haydar Hârezmî'nin *Mahzenü'l-Esrâr* adlı eserini Babur Şah *Gülşenü'l-Esrâr* adıyla kaydeder. Makale ve hikayelerden oluşan nasihatname türünde manzum bir eserdir.

G.+ıdur 166a/11 [=1]

Ḫᵛāce Eyyūb MN: -, *Aruz Kitabı*'nda 1 F. beyti alıntılanmış, beytin altında Türkçeye manzum çevirisi ve Farsçasının taktii yapılmış.

h. 80a/6 [=1]

Ḫᵛāce Ḫusrev → Ḫᵛāce Ḫusrev Dihlevī, Ḫusrev

Ḫ. 166b/3

Ḫ.+din 125a/8

Ḫ.+niṅg 102a/1 (Ḫᵛāce Ḫusrev'niṅg *Āyīne-i İskenderī*'si), 115b/9 (Ḫᵛāce Ḫusrev'niṅg *Şîrîn ü Ḫusrev*'i), 117a/8 (Ḫᵛāce Ḫusrev'niṅg *Mecnūn u Leylī*'si), 141b/11 (Ḫᵛāce Ḫusrev'niṅg *Nüh Sipihr*'iniṅg bir sipihri mütekarib bahrinin *Fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün* vezniyle yazılmıştır ki kimsenin bu vazinle mesnevi yazmadığunı vurgular.), 166a/8 (Ḫᵛāce Ḫusrev'niṅg *Maṭla'u'l-envār*'ı ve *Ḳırānü's-Sa'deyn*'i)

Ḫ.+niṅg (*Heşt Bihişt*) 171a/8 [=8]

Ḫᵛāce Ḫusrev Dihlevī Emîr Husrev-i Dihlevî (doğ. Delhi 651/1253 – öl. 725 / 1325). FB'de *efsahü'l-gulemâ ve ezherü'ş-şu'arâ Emîr Husrev* (6b/6), *eblag'ü'l-fazâyil Şeyh Husrev* (16a/1), *Hâce Husrev* (118a/1), *Menba'u'ş-Şu'arâ Husrev-i Dihlevî* (25a/12) olarak geçer. Moğol istilasında Belh'ten Hindistan'a göç etmiş ve Delhi'ye yerleşmiş Türk asıllı şair, tarihçi, mutasavvıf. Emîr Hüsrev dedesinin huzurunda düzenlenen ilmi ve edebi sohbetlere katılmış; bu sohbetler sayesinde edebiyata ve musikiye karşı ilgi duymuştur. Beş divanı (*Tuhfetü'ş-sıgâr, Vasatü'l-hayât, Gurretü'l-kemâl, Bakıyye-i Nakıyye, Nihâyetü'l-kemâl*) yanında Nizâmî'nin mesnevilerinden etkilenerek yazdığı beş mesnevisi (*Kırânü's-saʿdeyn, Miftâhu'l-fütûh, ʿAşîka, Nüh Sipihr, Tugluk-nâme*) ve tarihi konuları anlatan beş tane daha mesnevisi (*Matlaʿu'l-envâr, Şîrîn ü Hüsrev, Mecnûn u Leylî*, *Heşt Bihişt*, *Âyîne-i İskenderî*) bulunmaktadır. Nesir olarak da üç tane eseri (*İʿcâz-ı Hüsrevî* /*Resâʾilü'l-iʿcâz, Efdalü'l-fevâʾid, Hazâʾinü'l-fütûh*) vardır. *Aruz Kitabı*'nda 93 F. beyti alıntılanmış. → Ḫᵛāce Ḫusrev, Ḫusrev

Ḫ. 100a/8, 100b/3, 100b/6

Ḫ.+niṅg 125a/6 [=3]

Ḫᵛāce ʻİṣmet Buḫārī MN: - Ulug Beğ Mirza adına kasidesi var. FB'de Türkçe beyti var (63a/11). *Aruz Kitabı*'nda 2 F. beyti alıntılanmış.

Ḫ. 32a/4 [=1]

Ḫᵛāce Naṣīr Ebû Ca'fer Nasîrüddîn Muhammed b. Muhammed b. el-Hasen et-Tûsî (doğ. Tûs 597 7 1202 - öl. Bağdat 672 /1274) Bilim ve felsefe tarihinde astronomi, matematik, tıp, mantık, psikoloji, felsefe, edebiyat, edebiyat nazariyesi, coğrafya, ilahiyat, güzel sanatlar gibi çeşitli alanlarda 70'den fazla eser sahibi olup özellikle Ahlâk-ı Nâsrî adlı eseriyle bu alanda kurucu olma sıfatını kazanmıştır. Babur Şah *Aruz Kitabı*'nda *Mi'yârü'l-eş'âr*'dan faydalanır.

Ḫ. 2a/9, 21b/5 [=2]

Ḥācī-yi Akçakendī FB'de Mevlā Ḥācī-yi Akçakendī / Ḥācī-yi Akçakendī adlarıyla bahsedilir, *Aruz Kitabı*'ndaki tuyuk örneği FB'de de var: *Müşkdür ol zülf ya 'ömr-i darāz / Ya boluptur 'anber-i ter tar-tar / Ḳıldın er ḳılsa ḳalem naḳḳāş-ı Çīn / Ol ḳaçan aġzıŋ bigin tār tartar* (FB 10a/6-7). Nevâyî MN'de 2 Mevlânâ Hâcî'den bahseder ve Farsça beyitlerinden örnek verir ancak nereli olduğunu veya tuguk yazıp yazmadığını belirtmez. Bu sebeple Babur Şah'taki kişiyle aynı mıdır, bilemiyoruz.

Ḥ. 140a/2 [=1]

Hadīḳa Senâyî'niŋ *Hadîkatü'l-hakîka ve şerî'atü't-tarîka* adlı 10.000 beyitlik bir mesnevi tarzında eseri. İran edebiyatında yazılan ilk önemli tasavvufî mesnevidir. Gazneli Sultan Fahrüddevle Behram Şah'a ithaf edilen eser, bu hükümdara övgüleri de (fahr) ihtiva ettiği için *Fahrî-nâme* veya *Kitâbü'l-Fahrî* adlarıyla da anılır. Tevhid,

naat, aklın sıfatı, ilmin fazileti, gaflet, felek ve burçların tasviri, hikmet, ata sözleri, aşk, kendinden önceki şair ve yazarların eserleri gibi konularla Behram Şah, vezirleri ve kadınlarının övgülerini ihtiva eden on bölümden meydana gelir. Eser tasavvufî bir mesnevi olmakla birlikte ele alınan konular bakımından yerine göre dinî, ahlâkî, felsefî, hikemî ve öğretici nitelikler de taşır.

H.+sı (Ṣenāyī) 171a/9 [=1]

Ḥāfıẓ Hâce Şemseddin Muhammed (doğ. Şîraz 717-726 / 1317-1326? - öl. Şîraz 792/1390?) Muhtemelen seçkin bir ailenin çocuğu olup iyi bir eğitim almıştır. Öğrenimi sırasında Kur'ân-ı Kerîm'i ezberlediği için "Hâfız" lakabını almıştır. Dinî ilimlerin yanı sıra başta Arap edebiyatı olmak üzere çok iyi bir edebiyat kültürü de aldığı şiirlerinden belli olmaktadır. Ayrıca döneminin mûsikisi ve çeşitli sanatları hakkında bilgi sahibi olduğu, iyi satranç oynadığı anlaşılmaktadır. Şiirleri ölümünden sonra bir divan olarak toplanmıştır. Özellikle gazelleriyle şöhreti kendi ülkesinin dışında çok geniş bir coğrafyaya yayılmış, kendisinden sonra gelenler tarafından okunmuş ve etkilenilmiştir. *Aruz Kitabı*'nda da Babur Şah 117 F. beytini alıntılanmıştır.

Ḥ. 29b/11, 38a/5, 40a/7, 40a/9, 53a/11, 61a/12, 74b/7, 96a/7, 96b/2, 96b/8, 97a/11, 101b/4, 104a/4, 107a/11, 110b/7, 111a/5, 112a/4, 114a/5, 114b/7, 116a/12, 120b/3, 122b/9, 122b/13, 125b/11, 134a/10, 138a/2, 146b/11, 149a/10, 151a/3, 155a/6, 157a/6, 158a/10, 168a/8

ve lehū (Ḥāfıẓ) 107a/12, 107b/2, 125b/13, 134a/11, 134b/1, 134b/3, 134b/6, 134b/8, 134b/9, 149b/1, 151a/5, 151a/6, 151a/9, 151a/11, 157a/7, 157a/10, 157a/12, 157a/13, 157b/3, 157b/5, 157b/7,

157b/12, 157b/13, 158a/3, 158a/5, 158a/7, 158a/8, 158b/2, 158b/3, 158b/4, 158b/6, 158b/8, 168a/9 [=66]

Ḥāfiẓ ʻAlī ʻĪşī Kātib Babur Şah, Hafız Ali Îşî Katip'in 911'de söylemiş olduğu *Köz ü ḳaş u söz ü tilini mü dėy /Ḳad u ḫad u saç u bėlini mü dėy* beytinin taktiini risalesi için 252 vezne göre yapıp kendisine de göndermiş olduğunu kaydeder. 913'te bu terci' beytini düzenleyerek 504 vezne göre takti ederek Farsça bir dibace ile bahir ve vezinleri belirterek bir risale düzenlemiştir.

h.+ning 101a/2 [=1]

Ḫaḳanī *Aruz Kitabı*'nda 2 F. beyti alıntılanmış şairin kim olduğunu kesin olarak söylemek mümkün değil. Dilbilgisi, astronomi, tıp, hikmet, fıkıh ve edebiyat ilimlerini öğrenerek iyi bir eğitim görmüş; kendisi daha hayatta iken şiirleri İslâm dünyasında büyük bir ün kazanmış ve şöhreti yüzyıllar boyunca süregelmiş Hakan-i Şirvânî (doğ. Gence 520/1126 - öl. Tebriz 595/1199) olabilir. FB'de de alıntı var. *Tuhfetü'l-Irakeyn* yazarı. Divan'ı var.

Ḫ. 168a/6 [=1]

Ḥasan Hasan Dihlevî (doğ. Bedâûn 651/1253 – öl. 737/1337?) olabilir. Hindistanlı mutasavvıf, şair, menakıbname yazarı. Divan'ı, *ʿIşk-nâme, Mersiye, Fevâʾidü'l-fuʾâd, Muhhu'l-meʿânî* adlı eserleri vardır. *Aruz Kitabı*'nda 55 F. beyti alıntılanmış. FB'de de alıntı var.

Ḥ. 95a/3, 95b/10, 97a/5, 96a/3, 100a/4, 110b/11, 112a/1, 114b/3, 121b/10, 123a/4, 125b/7, 135a/2, 137b/11, 150b/9, 155b/11, 156b/10, 156b/12

ve lehū (Ḥasan) 110b/13, 111a/1, 114b/5, 125b/10, 146a/4, 150b/12, 151a/1, 155b/13, 157a/3 [=26]

Ḫavarnaḳ (F.) Numan bin Munzır tarafından Kral Behram için Babil'de yapılmış saray, herhangi bir muhteşem yapıyı anlatmak için kullanılır.

Ḫ. 32a/8 [=1]

Ḫāver Özel isim MN'de Tarâzî'den alınma beytin 2. mısraında geçer: *Anadın toġmadı hergiz 'Irāḳ u Çīn ü Yaġma u Çigil Saḳsın u Mıṣr u Ḫāver u Rūm u Ḫoten mülkinde ėy ra'nā-yı sīmin-ber* Bu özel isim hakkında birden fazla karşılık ileri sürülebilir. 1. Steingass'ta "the west, but often used by the poets for the east" olarak açıklanmış. Metin de ülke adlarıyla birlikte geçmesine bakarak "Doğu" anlamından ziyade bir mahal adı olması gerektiği düşüncesindeyim. Muhtemelen Horasan'da. MN'de Nevâyî Baba Sevdâyî'den bahsederken Horasan'da bulunan Baverd'li olduğunu ve Hâverî mahlasını kullandığını söyler (MN: 21).

Ḫ. 45b/1 [=1]

Ḫayālī FB'de *Hayâlî* (50b/10), *Mevzu'ü'z-zihn Hayâlî* (25b/12), *Mevlânâ Hayâlî* (52a/6) MN'de Mevlânâ Hayâlî olarak geçer. Buhara'lı olduğu ve Hace İsmet'in talebesi olduğunu Nevâyî kaydeder ki kabri de buradadır (MN: 13-14). *Aruz Kitabı*'nda 3 F. beyti alıntılanmış, ikisi arada farklılıklar olmakla birlikte MN'de de bulunur.

Ḫ. 40b/6, 111b/7 [=2]

Hecrī MN'de Belhli olduğu kayıtlı Mevlânâ Hicrî var, kendisinden bir F. beyit alıntılanmış (MN: 98-99). Babur Şah 4 T. beyit alıntılamış. Aynı kişi olup olmadığını bilmiyoruz.

H. 131a/2, 136b/7

ve lehū (Hecrī) 131a/3, 131a/4 [=4]

Heft-evreng Mevlânâ 'Abdu'r-rahmân Câmî hamsesine *Silsiletü'z-zeheb* ve *Selâmân ü Ebsâl* adlı mesnevilerini de ekleyerek eserine büyük ayı yıldız kümesini adı olan *Heft Evreng* "yedi taht" adını verir. Diğer mesneviler: 1. *Tuhfetü'l-Ahrâr*, 2. *Subhatü'l-ebrâr*, 3. *Yûsuf u Züleyhâ*, 4. *Leylâ vü Mecnûn*, 5. *Hıred-nâme-i İskenderî*.

H.+i 100b/5 [=1]

Heft-manẓar 'Abdullâh Hâtifî'nin (öl. 1521), Genceli Nizâmî'nin (öl. 611/1214?) Behrâm-ı Gûr'un hikâyelerini konu alan *Heft Peyker* mesnevisinin çevirisidir.

H.+ı 171a/10 [=1]

Heft Peyker Şeyh Nizâmî (öl. 611/1214?) Yedi iklimin hükümdarı Behrâm-ı Gûr'un yedi iklimin hükümdarlarının güzel kızlarıyla evlenmesi, bunlar için yedi iklimi temsil eden yedi renkli muhteşem saray yaptırması, hayatı, av ve aşk maceraları *Heft Peyker* mesnevilerine konu olur. *Heft Peyker*, Genceli Nizâmî'nin *Mahzenü'l-esrâr*'dan sonra bu konuyu işleyen ikinci mesnevisidir.

H.+idür 171a/8 [=1]

Herī Bugün Afganistan'ın batısında bulunan, Timürlüler döneminde kültür ve sanat merkezi olmuş Herat şehrinin diğer adı.

H. yaŋglıġ 161b/12 [=1]

Heşt Bihişt Hindistan'da yaşayan Türk asıllı şair, tarihçi, mutasavvıf Emîr Husrev-i Dihlevî'nin (öl. 725/1325) Nizâmî-i Gencevî'nin *Mahzenü'l-esrâr, Hüsrev ü Şîrîn*, *Leylî vü Mecnûn*, *Heft Peyker* ve *İskender-nâme* adlı mesnevilerinden oluşan hamsesine nazîre olarak yazdığı Hamse'sindeki mesnevilerden biri.

H.+i 171a/8 [=1]

Ḫıred-nāme-i İskenderī Mevlânâ Abdu'r-rahmân Câmî'nin (öl. 898/1492) eseri *Heft Evreng*'deki 7 mesnevinin sonuncusu olup *Hamse-i Câmî*'de yer alır. Câmî bu mesnevinin sonunda Ali Şir Nevâyî'yi övmüştür.

Ḫ.+si 102a/2 [=1]

Ḫıṭā /Hıtay. Kaşgarlı Mahmud, Divanü Lügâti't-Türk'te Hıtay için "Orta Çin" ifadesini kullanır: "Çin aslında üç bölüktür: İkincisi 'Orta Çin'dir; burası 'Xıtay' adını alır. Hıtay adı, çeşitli dönemlerde Çin'in kuzeyinde yaşayan farklı etnik grupların yaşadıkları bölgeleri karşılar.

Ḫ. 68b/1, 69b/7

Ḫ.+dur (müşk-i ḫıṭā) 113b/11 [=3]

Hilālī Mevlânâ Hilâlî olarak MN'de adı kaydedilir ve "Türk halkındandır. Hafızası iyidir, tabiatı da hafızası gibidir. Ders alması teklif edildi…" (MN: 413) Matla olarak verien beyit *Aruz Kitabı*'nda da verilir. Babur Şah ondan 23 F. beyti alıntılanmıştır.

H. 94a/7, 94b/2, 95b/8, 96b/6, 108a/9, 118b/6, 119b/8, 127a/2, 136a/10, 138a/8, 146b/4, 152b/4, 161a/4, 170a/7

ve lehū (Hilālī) 127a/4, 136a/11, 136a/12, 152b/5, 161a/5 [=19]

Hindū Hindistan halkından olan

H. 140b/6 [=1]

Hindustān Hindistan. Güney Asya'da bulunan bir ülke.

H. 45b/7, 101a/1 [=2]

Ḫorāsān "Güneşin doğduğu yer, güneş ülkesi". Horasan tarihte İran'ın kuzeydoğusunda yer alan çok geniş bir coğrafî bölgenin adı. Günümüzde bölgenin toprakları üç parçaya ayrılmış olup Merv, Nesâ ve Serahs Türkmenistan, Belh ve Herat Afganistan, kalan kısmı da İran sınırları içinde bulunmaktadır.

Ḫ. 140a/10

Ḫ.+ġa 37a/10 [=2]

Ḫoten Bugün Çin'e bağlı Şincan Özerk Uygur Bölgesi/ tarihî Doğu Türkistan'ın güneyinde bulunan bir şehir ve bölge.

Ḫ. 45b/1, 68b/1, 69b/5, 69b/7

Ḫ.+ (āhū-yı Ḫoten) 61b/8, 142a/7

Ḫ.+ (müşk-i Ḫoten) 31b/2, 66b/6, 66b/10, 66b/12, 67a/1, 67a/5, 74a/1, 143a/6, 143b/2, 143b/4, 146a/5

Ḫ.+de 72b/12, 145b/10

Ḫ. ėrdi (şāh-ı Ḫoten) 113b/8 [=20]

Ḫucend Mâverâünnehir bölgesindeki verimli Fergana vadisinin girişinde ve Seyhun (Siriderya) ırmağının kıyısında kurulmuştur.

Ḫ. 1a/2 [=1]

Ḫūrşīdī Hurşîdî, Ahmed-i Menşûrî'nin mülevven sanatıyla yazılmış *Kenzü'l-garâ'ib* adlı kısa mesnevisini şerhetmiştir.

Ḫ. 37b/3 [=1]

Ḫusrev Husrev adıyla *Aruz Kitabı*'nda 92 F. beyit alıntılanmış. → Ḫᵛāce Ḫusrev Dihlevī, Ḫᵛāce Ḫusrev

Ḫ. 34b/12, 51b/5, 59b/11, 60b/4, 64a/1, 106b/1, 111b/11, 114a/9, 116a/4, 121b/6, 121b/13, 122b/12, 124b/12, 125b/3, 133b/4, 134a/7, 137b/7, 137b/13, 146a/8, 149a/8, 150a/12, 155a/5, 156a/9, 156b/4, 166b/5, 168a/3

ve lehū (Ḫusrev) 106b/3, 106b/5, 106b/6, 106b/9, 106b/12, 107a/3, 107a/5, 111b/12, 111b/13, 116a/5, 122a/2, 122a/3, 125b/4, 134a/8, 134a/9, 137b/8, 137b/10, 146a/9, 149a/9, 150a/13, 150b/2, 150b/5, 150b/7, 156a/10, 156a/13, 156b/2, 156b/6, 156b/9 [=54]

Ḫusrev ü Şīrīn Şeyh Nizâmî'nin̄g (öl. 611/1214?) eseri. Yazılış tarihi ve kimin için yazıldığı konusu tartışmalı olsa da on yılda kaleme alındığı ve 576/1180-81'de tamamlandığı bilinmektedir. Eserde Sâsânî Hükümdarı Hüsrev Pervîz ile Ermeni prensesi Şîrin'in aşk hikâyesi anlatılır.

Ḫ.+idür 115b/9 [=1]

'Irāḳ Irak. Orta Doğu bölgesinde yer alan tarihî bir bölge.

'I. 45a/13

'I.+dın 153a/6 [=2]

'Iraḳī Mutasavvıf, şair Fahre'd-dîn-i Irakî (doğ. Hemedan-Kumcân 610/1213? – öl. 688/1289). FB'de *meskenü'l-'akl Şeyh 'Irakî* (16a/3), *Mevlânâ 'Irakî* (28a/7) olarak geçer. *Divan*'ı, *Uşşak-nâme*,

Lemâat, Istılâhât-ı Sûfiyye adlı eserleri vardır. *Aruz Kitabı*'nda 2 F. beyti alıntılanmış.

'I. 62a/5, 137b/3 [=2]

'İmādFB'de *Matla'u'l-fazl 'İmâd-ı Şîrâzî* (25b/4), MN'de Hâce İmâd olarak adı kaydedilmiş olup İran'da Lâr vilayetinden olduğu, ticaretle uğraştığı ve gazelleriyle bir mesnevisinin bulunduğu bilgisi verilir. *Aruz Kitabı*'nda 4 F. beyti alıntılanmış.

'İ. 104a/6, 135b/6 [=2]

İmām Ebū Ḥanīfe (doğ. Kûfe 80/699 – öl. Bağdat 150/767). Ebû Hanîfe veya İmâm-ı Âzam diye tanınır. Onun öncülüğünde başlayan ve talebelerinin gayretiyle gelişip yaygınlaşan Irak fıkıh ekolü imamın bu künyesi sebebyle "Hanefî mezhebi" adını almıştır.

İ. 171a/11

İ.+ (me̲zhebi) 171a/13 [=2]

İrem Efsâneye göre Ad kavminden Şeddâd'ın cenneti yeryüzünde kurmak maksadıyla yaptığı şehrin adı olup edebiyatımızda "cennet bağı, dünya cenneti, cennet kadar güzel ve bayındır yer"

İ. 115b/5 [=1]

İskender-nāme Nizâmî-i Gencevî / Şeyh Nizâmî'nin (öl. 611/1214?) Hamse'sinin 5. Mesnevisi. Şeref-nâme (yaklaşık 10.000 beyit, yazılış tarihi 597/1201) ve İkbal-nâme (yaklaşık 3700 beyit, yazılış tarihi 607/1211) adlı iki bölümden oluşur. İskender'in soyu, karanlıklar ülkesine gitmesi, Rûm'a dönmesi ve fetihleri birinci

bölümde, ikinci bölümde de İskender daha çok bir filozof ve peygamber olarak takdim edilerek felsefi meseleler anlatılır.

İ.+si 102a/1 [=1]

ʻİṣmet *Aruz Kitabı*'nda 5 F. beyti alıntılanmış. MN: -

ʻİ. 112b/10, 122a/9, 160b/5 [=3]

ʻİṣmet-i Buḫārī İsmetullâh (doğ. Buhara – öl. Buhara 840/1436-37). MN'de Buhara'lı olduğu belirtilen Hâce İsmetu'llâh maddesi var. Maveraünnehir'in ileri gelenlerinden olduğunu, hoş yaradılışlı olduğu için şiir sanatına yöneldiğini ve divan oluşturduğunu, Halil Sultan adına güzel kasideler yazdığını Nevâyî kaydeder. Uluğ Bey'in saray şairlerindendir. Kabri Buhara'dadır. Emîr Hüsrev-i Dihlevî'nin üslûbunu sürdür. Şairleri himaye eder. 1 T. beyitine *Aruz Kitabı*'nda yer verilir.

ʻİ.+nin̂g 65a/6 [=1]

Kābil Bugün Afganistan'ın başşehri olan Kâbil, Kâbil nehrinin kıyısında ve Hindukuş dağlarının güneyinden Hindistan'a giden yol üzerinde, kurulmuş olup milâttan önce 1500'lü yıllardan itibaren varlığı bilinmektedir.

K.+din 37a/10 [=1]

Ḳaṣīde-i Bürde Muhtemelen Bûsîrî'nin eserinden *Aruz Kitabı*'nda 2 F. beyit alıntılanmış.

Ḳ.+nin̂g 27a/10 [=1]

Ḳaṣīde-i Maṣnūʻ Selmân-ı Sāvecī'nin *Bedâyiü'l-eshar* adlı eseri. "Sanatlı kaside" manasına gelen kasîde-i masnûʻa örneklerine

baktığımızda her bir beytinde bir edebi sanat bulunur ve böyle kasidelere de verilen genel bir ad olmuştur.

Ḳ.+ıda 8b/13 [=1]

Kātibī Şemsüddin Kâtibî / Şemsüddîn Muhammed b. Abdillâh (doğ. Nişabur – öl. Esterâbâd 839/1435?). Şair. Hat sanatıyla meşgul olduğu için Kâtibî adıyla anılır. MN'de Mevlânâ Kâtibî hakkında şu bilgileri verir: "Kendi zamanının eşsiz kişisi idi. Yöneldiği her tür şiirde ona garip manalar çokça ilham oldu. Bilhassa kaside alanında pek çok güzel yenilikler ortaya koydu. Zü'l-bahreyn ve zü'l-kafiyeteyn özelliğine sahip *Tecnisât, Hüsn ü Işk, Nâsır u Mansûr, Behrân u Gül-endâm* gibi mesnevileri var, fakaf gazel ve kasidelerden müteşekkil divanı daha da meşhur ve güzeldir. Ömrünün sonunda hamse türünü incelemeye koyuldu, ancak bu hususta çok iddialı olduğu için eserini tamamlayamamış olmalıdır…İnsafla söylemek gerekir ki onun asrından bugüne kadar şiirin her üslûbunda tam manasıyla üstünlük sağlayan kimse olmamıştır." (MN: 322-23). *Aruz Kitabı*'nda 155b/2'deki F. beyit MN'de de bulunmakta, Babur Şah kendisinden 24 F. beyti alıntılamış.

K. 82a/6, 98b/10, 108a/2, 123a/12, 126b/10, 135b/7, 146b/3, 149b/8, 152a/5, 155b/2, 159b/8, 160a/11, 166a/9

ve lehū (Kātibī) 135b/10, 135b/12, 152a/6, 152a/7, 152a/8 [=18]

Ḳāżī Ḫʷāce Ḫurd Semerḳandī (öl. Semerkand 862/1457-58) MN'de Hâce Hurd adı altında madde başı açılmış. Burada Nevâyî kendisi hakkında şu bilgileri veriyor: "Semerkand tahtının yegâne sorumlu kadısıdır ve Uluğ Big Mîrzâ medresesinin müderrisidir. Fazilet ve kemal, akıl ve bilgi ziyneti ile donanmış ve züht ve takva, güzel ahlâk süsü ile bezenmiş olmakla beraber, bunca meşgaleler ve

işler ile tabiat letafeti sebebiyle, nazım, inşa, tarih ve muamma fenninde de meşguliyet göstermektedir" (MN: 499-500). *Aruz Kitabı*'nda 1 F. beyti alıntılanmış.

Ḳ. 108a/6 [=1]

Kemāl Kemâl-i Hucendî (öl. Tebriz 803/1401). Tanınmış bir şeyh olmasına rağmen hakkında fazla bilgi yoktur. FB'de *Kemâl* yanı sıra *eblagü'z-zürefâ ve ekmelü'ş-şü'erâ Hoca Kemâl* (6b/8), *Hoca Kemâl* (9a/14), *Hoca Kemâl Hucendî* (27b/11), *Ma'denü'l-letâyif Hoca Kemâl Hucendî* (17b/4), *Meskenü'l-zerāfet Hoca Kemâl Hocendî* (25a/2), *zarîfü'ş-şu'arâ Hoca Kemâl* (27b/1) olarak kaydedilir. Toktamış Han kendisini Tebriz'den Saray'a götürür. Timürlüler devrinde Mîrzî Mîranşâh'ın teveccühünü kazanır. Aşk ve tasavvufa dair gazellerinde Kemâl mahlasını kullanır. Divanı vardır. *Letâfetnâme* adlı Türkçe bir şiiri de bulunur. FB'de Türkçe beyitleri (57b/5-6, 58a/5-6) var. *Aruz Kitabı*'nda 112 F. beyti alıntılanmış.

K. 28b/5, 29b/9, 37b/12, 82a/3, 100a/10, 101b/5, 106a/8-10, 112a/5-6, 112a/9-12, 116a/13, 120a/12-13, 120b/5-6, 123a/1, 135a/3, 138a/3-4, 138b/11, 141a/3, 147a/1-2, 149b/2, 151a/13, 155a/3-4, 155a/8, 158b/10, 165b/1, 168a/10-11, 168b/9-11, 168b/12, 168b/13-169a/2, 169a/3-5, (1 beyti Farsça beyit

ve lehū (Kemāl) 112a/7, 123a/2-3, 126a/2-4, 135a/4-6, 135a/7, 138a/5-6, 138b/12, 141a/4, 147a/3, 147a/4-7, 147a/7-11, 149b/3, 151b/1, 155a/9, 158b/11-12, 158b/13, 165b/2, 165b/3, 165b/4-5, 165b/6, 168a/12, 168a/12, 168a/13-168b/8, 169a/2, 169a/6-7, 169a/8-9, 169a/10-12, 169a/13-169b/2, 169b/3-8, 169b/9, 169b/10-12 [=32]

Kenzü'l-ġarāyib Aḥmed-i Menşūrī her beyti mülevven "her beyti iki veya daha fazla aruz vezniyle okunabilen" kısa mesnevinin sahibi

K. 37b/3 [=1]

Ḳırānü's-sa'deyn Emîr Hüsrev-i Dihlevî'nin (öl. 725/1325) tarihî mesnevisi. *Mecmaʿu'l-evṣâf* adıyla da anılan eser Emîr Hüsrev'in Sultan Keykubad'ın isteği üzerine kaleme aldığı ilk tarihî mesnevisidir. Eserde Bengal Hükümdarı Buğra Han'ın kendinden ayrı yaşayan oğlu Keykubad ile karşılaşması anlatılmaktadır (Kurtuluş 1995: https://islamansiklopedisi.org.tr/emir-husrev-i-dihlevi).

Ḳ.+i (Ḫ^{v}āce Ḫusrev) 166a/9 [=1]

Ḳoḳand Hokand. Fergana vadisinin batısında Sirderya nehrinden 25 km, Fergana'da 100 km uzakta Özbekistan'ın tarihî şehirlerinden biridir.

Ḳ. 1a/2 [=1]

Leylī ve Mecnūn Arap edebiyatı menşeli Arap, Türk, Fars ve Urdu edebiyatlarında çoklukla mesnevi tarzında pek çok kişi tarafından yazılmış bir aşk hikâyesi.

L. B100a/10 (*Aruz Kitabı*'nda kime ait olduğu belirtilmemiş)

L.+ı (Mīr ʿAlī-şīr Nevāyī: Ali Şir Nevâyî'nin Genceli Nizâmî ve Emîr Husrev-i Dihlevî'nin aynı adlı mesnevilerinden ilham alarak 3500 kadar beyitlik mesnevisi.) 117a/9, 139a/7

L.+ı (ʿAbdullāh Hātifī: Hâtıfî'nin Genceli Nizâmî'nin eserini örnek alarak sade bir dille yazdığı mesnevisi.) 117a/9

L.+ı (Mevlānā ʿAbdu'r-raḥmān Cāmī: *Heft Evreng* adı altında bir araya getirdiği yedi mesnevinin altıncısı.) 117a/8

L.+ı (Şeyḫ Niẓāmī: Genceli Nizâmî'nin Şirvanşah Celâlüddevle Ahsitân'ın isteği üzerine 584/1188'de yazdığı 5000 kadar beyitlik mesnevisi.) 117a/7 [=6]

Luṭfî Mevlânâ lutfî (doğ. Herat- Dehikenar 768 / 1366-67 – öl. 867 / 1462-63). Tarâzî *Fünûnü'l-Belâga*'da adını *ma'denü'l-letâyif Lutfî-i Şâşî* (25b/8) olarak kaydeder. Nevâyî MN'de Mevlânâ Lutfî adıyla madde başı yapmış ve zamanın melikü'l-kelâmı olduğunu, Türkçe ve Farsça şiirlerinin benzeri olmadığını yazmıştır. Zahirî ilimleri tahsil etti, dönemin önde gelen sûfîlerinden Mevlânâ Şehâbeddîn-i Hıyâbânî'den tarikat ve sûfîlik adabını öğrendi, dervişlik yoluna girdi ve hayatının sonuna kadar da buna uygun biçimde yaşadı. Timur'un oğlu Şâhruh, onun oğlu Baysungur Mîrzâ, oğlu Ebü'l-Kâsım Bâbur, Mîrân Şâh'ın torunu Ebu Saîd Mîrzâ Han, Baysungur'un oğlu Alâüddevle Mîrzâ ve Ömer Şeyh'in oğlu İskender Mîrzâ tarafından himaye edilen Lütfî, bu zatların hizmetinde bulundu, bir kısmı için gazel ve kasideler yazdı (Karaağaç 1997: X). *Gül ü Nevrûz, Dîvân, Zafer-nâme adlı eserleri vardır; ancak Babur Şah Gül ü Nevruz'un yazarı olarak* Mevlânâ 'Abdü'l-Haydar Hârezmî'yi kaydeder. *Aruz Kitabı*'nda *Divan*'ından 29 beyit alıntılanmıştır.

l. 40b/3, 101b/7, 112b/11-12, 115a/5, 122b/4, 123a/13, 130a/6, 130a/7-9, 130a/10, 130a/11-12, 130a/13, 130b/1, 152b/7, 152b/8, 152b/9, 152b/10, 161a/6, 161a/9-10, 162b/3, 170b/6-8

ve lehū (Luṭfī) 130a/7, 130a/10, 130a/11, 130a/13, 130b/1, 152b/8, 152b/9(MN'de de var), 152b/10(MN'de de var), 161a/7, 161a/9 [=22]

Maḥmūd Gazneli Mahmud (970-1031), Gazneliler devletinin kurucusu olan Sebük Teğin'in oğlu ve Gazneliler Devletinin büyük

ve ünlü Türk hükümdarıdır. Adaleti, cesareti, cömertliği, bilime ve sanata önem verip bu alanlarda uğraşanları himaye ve teşvikleri ve başka olumlu özellikleriyle siyasetnamelerde, edebiyatta adı anılır.

M. 111b/6 [=1]

Maḥvî MN'de Mevlânâ Mahvî olarak adı geçer. Horasanlı olduğu kaydedilmiştir (MN: 406). *Aruz Kitabı*'nda 1 F. beyti alıntılanmış.

M. 40b/2 [=1]

Maḫzenü'l-esrār Mevlânâ Kâtibî'nin küçük mesnevisinin esas adı *Gülşen-i Ebrâr* 'dır; ancak Babur Şah eserin ismini Nizâmî'nin *Mahzenü'l-esrâr*'ına nazîre olarak yazdığı için bu adla kaydetmiş olmalı.

M.+ 166a/9 [=1]

Maḫzenü'l-esrār Şeyh Nizâmî'nin Gazneli Senâî'nin *Hadîkatü'l-hakîka* adlı tasavvufî mesnevisinden esinlenerek 570/1174 veya 572/1176'da Erzincan hâkimi Fahreddin Behram Şah adına kaleme aldığı dinî-ahlâkî düşünce ve öğütleri içeren 2400 beyitlik mesnevisi.

M.+ıdur 166a/8 [=1]

Manṭıḳu't-ṭayr Ebû Hâmid Ferîdüddîn Muhammed b. Ebî Bekr İbrâhîm-i Nîsâbûrî / Feridüddin Attâr / Şeyh Attar (doğ. Nişabur 537-540/1142-1145? - öl. 618/1221). Attar'ın vahdet-i vücut konusunun işlendiği *Makâmât-ı Tuyûr*, *Makâlâtü't-tuyûr* veya *Tuyûr-nâme* adlarıyla da anılan, 1187'de kaleme aldığı mesnevisi.

M. 100b/1

M.+ıdur 139a/5 [=2]

Maṭla‘u’l-Envār Emîr Hüsrev-i Dihlevî’nin (öl. 725/1325) Nizâmî-i Gencevî’nin *Mahzenü’l-esrâr* adlı mesnevisine yazdığı nazire (Kurtuluş 1995: https://islamansiklopedisi.org.tr/emir-husrev-i-dihlevi).

M.+ı 166a/8 [=1]

Māverāü’n-nehr Orta Asya'da, Ceyhun ve Seyhun nehirleri arasında kalan tarihi bölge.

M.+ġa 37a/13 [=1]

Mecnūn u Leylī Emîr Hüsrev-i Dihlevî’nin (öl. 725/1325) Nizâmî-i Gencevî’nin *Leylî vü Mecnûn* adlı mesnevisine yazdığı nazire (Kurtuluş 1995: https://islamansiklopedisi.org.tr/emir-husrev-i-dihlevi).

M.+si () 117a/8 [=1]

Mesīḥ (A. <İbr. māşiaḥ “sıvazlanmış”) Hz. Îsâ’nın lakabı

M. 128b/8, 131a/6

M. ėrür 161b/4 [=3]

Mesīḥā (A.) Hz. Îsâ’nın lakabı

M. 147b/10

M.+ (nuṭḳ-ı mesīḥā) 76a/1

M. dėḳ 108b/6 [=3]

Meşnevī Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’nin (öl. 672/1273) tasavvufî eseri olup çok geniş bir coğrafyada tanınıp okunur.

M. 100b/1

M.+si (Mevlānā-i Rūmī) 139a/6 [=2]

Mes‘ūd Ḳūmī (XV. yy.) MN'de Nevâyî Irak'tan Horasan'a geldiğinde dost olduklarını söylediği Hâce Mes'ûd Kûmî olarak adını kaydettiği şair hakkında şu bilgileri verir: "Kum vilayetinin ulularındandır…Sultân-ı Sâhib-kırân (Hüseyn-i Baykara) tarihinin yazılması ona buyuruldu. On iki bin beyte yakın yazmıştır. *Yûsuf u Zelîhâ, Şems ü Kamer* mesnevîleri ile *Tîğ u Kalem* münazarası da nazmetmiştir… Divanı halk arasında bilinmekte ve meşhurdur. Herî şehrinde vefat etti…" (MN: 364-65) *Aruz Kitabı*'nda MN'de de bulunan F. matla beyti alıntılanmış.

M. 139a/1 [=1]

Mevlānā ‘Abdu'r-raḥmān Cāmī Nûrüddîn Abdurrahmân b. Nizâmiddîn Ahmed b. Muhammed el-Câmî (doğ. Horasan- Câm 817/1414 - öl. Herat 898/1492). Âlim ve şair. Matematikten astronomiye döneminin bütün ilimleriyle ilgili ünlü bilginlerden oldukça iyi bir eğitim almış, keskin zekâsı, yeteneği, ilmî meseleleri anlatma gücü ve görüşlerini açıkça anlatabilme kabiliyeti sayesinde herkesin hayranlığını kazanmıştır. Sultan Hüseyin Baykara'nın kendisi için yaptırdığı medresede Arap dili ve edebiyatı, hadis ve tefsir dersleri okuttu. Nakşibendî şeyhlerinden Sa‘deddîn-i Kâşgarî'ye intisap etti. Onun vefatından sonra (860/1456) halefi Hâce Ubeydullah Ahrâr'a bağlandı. Sadece Mâverâünnehir ve Horasan'da değil, Hindistan'dan Balkanlar'a kadar uzanan geniş bir alanda sultanların, âlimlerin ve şairlerin saygısını kazanmıştır. Ali Şîr Nevâyî'nin çok kıymet verdiği dostu. Câmî Türk muhitinde yaşamasına rağmen başlıca edebî eserleri Farsça'dır, ayrıca Arapça eserler de yazmıştır.

45'in üstünde farklı konularda manzum, mensur eseri bulunmaktadır.

→ Molla Cāmī, Cāmī

M. 48b/1, 125a/3

M.+ninḡ 9a/10, 100b/3, 100b/5, 102a/1, 115b/9, 117a/8, 139a/6, 141b/12, 166a/9

M.+ninḡ (Silsiletü'ẕ-ẕeheb) 171a/9 [=12]

Mevlānā Ḥaydar Ḫ^{v}ārezmī Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemekle beraber eserlerini Timür Han'ın oğlu Ömer Şeyh Mirza (doğ. 1356 – öl. 1394) için yazmasına bakarak XIV. yüzyılın ikinci yarısı ile XV. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı tahmin edilmektedir. Bilinen tek eseri *Mahzenü'l-Esrâr* dışında İran Millî Kütüphanesi'nde kayıtlı 850/1450 istinsah tarihli *Müntehabât-ı Eş'âr* adlı mecmua içinde 30 beyitlik bir kasidesi tespit edilmiştir. MN'de (36, 193): Mevlânâ Haydar-ı Türkî, Mîr Haydar, Mîr Haydar-ı Meczûb adlarıyla kayıtlıdır. Babur Şah Fünûnü'l-Belâga'da (110a/12) olduğu gibi *Gül ü Nevrûz*'un yazarı olarak Mevlānā Ḥaydar'ı kaydeder.

M.+ (Mevlānā Ḥaydar Ḫ^{v}ārezmī-yi Türkī-gūy) 166a/11

M.+ninḡ 115b/11 [=2]

Mevlānā Kemāl İsmā'īl Şair. Metinde şairin remel bahrinde bir vezinde pek çok kaside söylediği Miyar-ı Nusret-i Arûz'da kaydedilmektedir.

M. B98a/13 [=1]

Mevlānā-i Rūmī Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (doğ. Horasan-Belh 6 Rebiülevvel 604/30 Eylül 1207 – öl. Konya 5 Cemâziyelâhir 672/1273). Mevleviyye tarikatının kurucusu, mutasavvıf, âlim ve şair.

FB'de *'âlimü'l-muhakkıkîn fâzılu'l-müdekkıkîn* (12a/1), *kutbü's-sâlikin Mevlânâ Celâle'd-dîn-i Rûmî* (15b/7), *Celâle'd-dîn-i Rûmî* (38a/5) olarak kaydedilir.

M.+ninḡ 139a/6 [=1]

Mevlānā Muḥammed-i Tebādegānī MN'de "Şeyh Zeynü'd-dîn'in halifelerindendir. Kendi zamanının muktedası (iktida edilen kimsesi) idi. ... *Kaside-i Bürde*'yi muhammes tarzında yazmıştır. Hak dostlarından Hâce Abdu'llâh-i Ensârî'nin *Menâzilü's-sâyirîn*'ini şerh etmiştir. … Herî şehrinde âlemden göçtü." bilgisi verilir (MN: 34-35) *Aruz Kitabı*'nda MN'de de bulunan F. bir beyti alıntılanmış.

M. 112a/13 [=1]

Mıṣr Mısır. Büyük bir kesimi Afrika'da, küçük bir kesimi (Sînâ yarımadası) Asya'da yer alan ülke.

M. 45b/1

M.+ı 95a/8 [=2]

Mihr ü Müşteri İki kahramanı da erkek olan bir hikâye olup iki gencin aşkı, nefsânî isteklerden arınmış bir dostluk ele alınır. Fars edebiyatında bu mesneviyi ilk yazan şair Assâr-ı Tebrîzî, Babur Şah'ın kaydıyla Muhammed Assâr'ın (öl. 784/1382) eseri. Müellifin *ʿIşk-nâme* adını da verdiği eser kahramanları dolayısıyla *Mihr ü Müşterî* diye tanınmış olup toplam 5120 beyittir. Yazılış tarihi olarak 778/1377 ve 748/1348 tarihleri ileri sürülmektedir (https://islamansiklopedisi.org.tr/mihr-u-musteri).

M.+si 115b/10 [=1]

Mīr 'Alī-Şīr Nevāyī → Nevāyī

M. 22a/2, 108b/12, 125b/1 (*Tuhfetü'l-Efkâr*'ın ML'de de bulunan matlaı 1 F. beyit), 136b/11

M.+daġı 49b/3

M.+ninḡ 102a/2, 115b/10, 117a/9, 125a/4, 125a/12, 139a/7

M.+ninḡ (seb'a-ı seyyāre) 171a/10

(ve lehū) 125b/2 (*Tuhfetü'l-Efkâr*'dan 1 F. beyit) [=11]

Mīr 'Aṭāu'llāh Meşhedī Emîr Burhânü'd-din Atâu'llâh bin Mahmud Hüseyn. Sultan Hüseyin Mirza dönemi Arap dili, şair, yazar ve âlimlerinden biri, muammada hünerli. Nişabur'ludur. Kafiye konusunda da Farsça risalesi bulunur. Baburnâme'de kendisiyle ilgili şu bilgiler yer alır: "Yana Mīr 'Aṭā'ullāh Meşhedī ėdi. 'Arabiyyat 'ilmini yaḫşı bilür ėdi. Ḳāfiyede bir Fārsī risāle bitiptür. 'Aybı bu durur kim emsile üçün tamām özininḡ ebyātını kėltürüptür. Yana her beytidin burun çünān ki derīn beyt-i bende lafẓını lāzım tutuptur. Ḳāfiye risāleside ba'żı mu'ārıżları müvecceh daḫller ḳılıpturlar. Yana ṣanāyi'-i şi'rde Bedāyi'ü'ṣ-ṣanāyi' atlıḳ risāle bitiptür. Ḫaylī yaḫşı bitiptür. Meẕhebide inḥirāfī bar ėkendür." (178b/13-179a/3)

M.+ninḡ (*Bedāyi'ü'ṣ-Ṣanāyi'* risalesi) 37b/1 [=1]

Mīr Ḥüseynī Hüseynî Sâdât El-Gūrî / Emîr (Mîr) Rüknüddîn Hüseyn b. Alim b. Muhammed el-Gūrî el-Herevî (öl. 729/1329'dan sonra). Mutasavvıf, şair. *Zādü'l-Müsāfirîn* adlı eserin sahibi olarak geçer. Küçük yaşta Herat'a gelmiş. Eserlerinden iyi bir eğitim gördüğü anlaşılmakta. Mezarı Herat'tadır.

M.+ninḡ 117a/8 [=1]

Mīr Moġul 4 T. beyti alıntılanmış.

M. 115b/1, 130b/12, 131a/1

ve lehū (Mīr Moġul) 131a/1 [=4]

MīrzāTimur sülâlesi tarafından kullanılan asâlet unvânı olup metinde Sultan Hüseyin Baykara için kullanılmış.

M.+nıṉg (yani Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā) 37a/10 [=1]

Mīrzā Baysunġur *Aruz Kitabı*'nda 1 F. beyti alıntılanmış. → Baysunġur Mīrzā

M. 42a/10 [=1]

Mīrzā Şāh-Ruḫ (doğ. Semerkand 14 Rebîülâhir 779/20 Ağustos 1377 - 24 Zilhicce 850/12 Mart 1447). Timür Han'ın dördüncü oğlu olup Timürlülerin 3. hanı.

M. 42a/10 [=1]

Mi'yār-ı Nuṣretī Şems-i Fahrî el-İsfahânî'nin (öl. 745/1344) Arûzla ilgili eseri. Babur Şah "Mi'yâr-ı Nusretî sahibi" derken eserin yazarından daha öne geçtiği intibaını uyandırır. Mi'yâr-ı Cemâlî adlı sözlüğü de vardır ki Lugat-ı Halimî'nin de kaynaklarındandır.

M. B98a/11 [=2]

M. (ṣāḥib-i *Mi'yār-ı nuṣretī*) 137b/1

Mi'yārü'l-Eş'ār Hâce Nasîrüddin Tûsî'nin (öl. 672/1274) aruzla ilgili eseri olup çok tutulmuş ve yayılmıştır. Babur Şah eserden alıntı yapar.

M.+da 2a/9, 3b/8

M.+da (Ḫʷāce Naṣīr) 21b/5

M.+dın 3a/4

M.+nı 22a/3 [=5]

Moġol Doğu ve Orta Asya kavimlerindendir.

M.+ (ḫanları) 139a/10 [=1]

Molla Cāmī→ Mevlānā ‘Abdu’r-raḥmān Cāmī, Cāmī

M.+din 166b/4 [=1]

Muḥammed ‘Aṣṣār Assâr-ı Tebrizî / Şemsüddîn Muhammed (doğ. ? - öl. 784/1382). Eserlerine bakarak iyi bir öğrenim gördüğü, matematik, astronomi, dinî ve edebî bilgilere sahip olduğu düşünülmektedir. *Mihr ü Müşteri* yazarı, Divanı ve başka eserleri de var.

M.+nınḡ 115b/10 [=1]

Muḥammed Şibānī Ḫan (doğ. 855/1451 - öl. 916/1510). 905/1500’de Semerkand ve Buhara’yı alarak Şeybânîler (Özbekler) adıyla anılan hânedanı kurdu. Han şairlerdendir. *Divan*’ı, *Bahrü’l-Hüdâ* ve *Risâle-i Maârif* adlı eserleri var.

m. 37a/12

m.+nınḡ 37a/8 [=2]

Mukaddime-i Salât Şeref Râmî’nin İmam Ebû Hanife mezhebinde kaleme aldığı manzum fıkıh kitabı

M. 171a/12 [=1]

Multān Hindistan’da bir dağ adı

M. 70b/12, 71b/12, 144b/9, 145a/11 [=4]

Murġāb (F. “kır nehri”) Orta Batı Afganistan’da doğar ve adını nehirden alan Murghab Bölgesi’ne doğru kuzey-batı yönünde

uzanır. Türkmenistan'ın Karakum Çölü'nde Meryem vahasına ulaşan Murghab, sularını Amu Darya'dan bir su çeşidi olan Karakum Kanalı ile karıştırır.

M. 37a/11 [=1]

Mübeyyen /Mübeyyen der Fıkh. Zahirü'd-din Muhammed Babur Şah tarafından oğullarına ithafen bütün Müslümanlara Hanefîlik mezhebinin inançlarını, kurallarını öğretmek herkesi aydınlatmak amacıyla 928/1522 yılında yazılmış manzum bir fıkıh kitabıdır. 2258 beyittir. İslamın beş şartını 5 ana bölüm olarak düzenlemiştir. 1. *İman* (1-296 beyit), 2. *Kitâbu's-salât* (297-1279), 3. *Kitâbu'z-zekât* (1280-1470), 4. *Kitâbu's-savm* (1471-1637), 5. *Kitâbü'l- hac* (1638-2244) ve *temmet* (2245-2258)

m.+ġa (Babur) 171b/1 [=1]

Nāṣır-ı Buḫārī FB'de *matla'u'l-ma'ânî* (15b/12) ve *eblagü'l-bülegâ ve a'lemü'ş-şü'arâ* (6b/4), *mazharu'l-'ilm Nâsır-ı Buhârî* (25b/2), *münşiyü'l-me'ânî Nâsır-ı Buhârî* (21a/9) olarak kaydediliyor. *Aruz Kitabı*'nda 2 F. beyti alıntılanmış.

b. 115a/1 [=1]

Nevāyī (doğ. Herat 17 Ramazan 844/9 Şubat 1441 - öl. Herat 12 Cemâziyelâhir 906/3 Ocak 1501). Babsı Uygur kabilesinden Kiçkine Bahşi, annesi Hüseyin Baykara'nın dedesi Baykara Mîrzâ'nın uluğ beyi/beylerbeyi Emîr Ebû Saîd Çiçek'in torunudur. Nevâî'nin ataları Timur ve Timuroğullarının saraylarında görev yapmış asilzadelerdir. Nevâî de bu nedenle sarayda doğmuş ve Timurlu şehzadelerinden Hüseyin Baykara'nın en yakın arkadaşı olmuştur. Hüseyin Baykara ile dostluğu ömür boyu devam etmiştir. Ebülkâsım Bâbür'ün Horasan

hükümdarlığı zamanında Sebzevâr kentinde Baykara ile birlikte öğrenim hayatına başlamıştır. Daha sonra Meşhed'de ve Semerkand'da devam ettiği öğrenciliği sırasında ünlü hocalardan devrin fen, sosyal, din ve sanat bilimlerini öğrenmiş; bu arada tanıştığı Kemal Tevbetî, Ebülleys Semerkandî ve Abdurrahman Câmî gibi mutasavvıflardan feyz almıştır. İdarecilik görevine Ebû Said Mirzâ'nın yanında başlamış; daha sonra çocukluk arkadaşı Hüseyin Baykara'nın hükümdar olması üzerine onun yanında mühürdar, emîr (divan beyi), naip, nişancı, vali ve sultan nedimi unvanlarıyla ülkesinin kültür, bilim, medeniyet ve sanat hayatına yön vermiştir. O, yalnızca edip ve şair değil, yetenekli bir devlet adamı, büyük bir hayırsever ve devri için çok önemli bir eğitimcidir. Ali Şîr Nevâî'nin tarih, mesnevi, tezkire, dil, musiki, aruz gibi tür ve konularda 29 adet eseri ile bir "akıl mühendisi" olarak "kuruculuk" vasfını hak eder. Ali Şir Nevâyî, Doğu Türkçesini üst düzey klasik edebî dil seviyesine getirmiş, sadece Doğu Türk Dünyasının değil İran ve Irak sahası, buralar üzerinden Türkiye Türklüğünün de önemli şahsiyetlerinden biridir. Onun ilmî, edebî ve siyasî faaliyeti içiçe girerek zengin konu yelpazesindeki eserlerine yansımıştır. *Aruz Kitabı*'nda Nevâyî'nin eserlerinden bazen bir gael bazen bir veya iki beyit gibi farklı bütünler olarak 344 beyit alıntılanmış. → Mīr ʻAlī-Şīr Nevāyī

N. 28a/13, 32a/8, 39a/10, 39b/5, 40a/6, 40a/12, 42a/7, 42a/9, 43a/7, 43b/4, 43b/10, 53a/2, 53a/10, 55a/10, 55b/3, 56b/10, 57a/3, 59a/9, 60a/10, 60b/5, 61a/3, 62a/2, 62a/4, 63a/10, 63b/1, 66a/13, 68b/6, 71b/2, 72a/1, 73b/12, 78a/11, 78b/5, 82a/13, 85a/11, 86a/11, 91a/2, 94b/8, 94b/10, 95a/1, 95a/1, 95a/6, 95a/8, 96a/6, 96a/10, 96b/3, 96b/5, 96b/9, 96b/9, 97a/4, 97a/4, 97a/8, 97b/2, 97b/6, 97b/8, 97b/12, 98a/5, 98a/13, 98b/3, 100a/7, 101b/8, 108a/11, 108b/6, 109a/8,

111a/11, 112b/13, 113a/2, 113a/5, 113a/12, 115a/7, 116b/10, 117b/11, 118b/8, 119a/10, 119b/10, 120a/9, 122a/11, 122b/1, 122b/3, 122b/11, 123b/1, 127a/10, 127b/11, 128b/5, 129a/10, 129b/3, 130a/2, 133b/5, 136b/1, 137b/4, 139a/2, 139b/3, 139b/13, 141a/7, 143a/4, 143b/13, 146b/5, 147b/4, 149b/11, 152b/11, 153a/1, 155b/5, 161a/11, 161b/12, 162b/4, 166a/2, 170a/13, 170b/2, 170b/5

N.+ġa 166b/6

N.+ni 113b/9

N.+niṉg 95a/6, 153a/6

ve lehū (Nevāyī) 6, 108a/12, 108b/1, 108b/2, 108b/3, 108b/4, 108b/5, 108b/7, 108b/8, 108b/9, 108b/10, 113a/3, 113a/6, 113a/7, 113a/9, 115a/9, 115a/10, 115a/12, 116b/12, 118a/1, 118b/10, 118b/12, 119a/1, 119a/12, 119b/1, 122b/2, 127a/11, 127a/12, 127a/13, 127b/1, 127b/2, 127b/3, 127b/4, 127b/5, 127b/6, 127b/7, 127b/8, 127b/12, 128a/1, 128a/2, 128a/3, 128a/4, 128a/6, 128a/7, 128a/8, 128a/9, 128a/10, 128a/11, 128a/12, 128a/13, 128b/1, 128b/2, 128b/3, 128b/4, 128b/5, 128b/6, 128b/7, 128b/8, 128b/9, 128b/10, 128b/11, 129a/11, 129a/12, 129a/13, 129b/4, 129b/5, 129b/6, 129b/7, 129b/8, 129b/9, 129b/11, 129b/12, 130a/1, 130a/3, 130a/4, 130a/5, 136b/2, 136b/3, 136b/4, 136b/5, 141a/8, 149b/12, 150a/1, 152b/12, 153a/2, 153a/3, 153a/5, 153a/7, 153a/8, 153a/9, 153a/10, 153a/11, 161a/12, 161a/13, 161b/2, 161b/3, 161b/4, 161b/5, 161b/6, 161b/8, 161b/9, 161b/11, 161b/13, 162a/1, 162a/2, 162a/3, 162a/4, 162a/8, 162a/9, 162a/10, 162a/11, 162a/12, 162b/5, 162b/7, 162b/8, 162b/9, 162b/10, 162b/11, 162b/12, 162b/13, 163a/1, 163a/2, 163a/3, 163a/4, 163a/5, 166a/3, 170b/3, 170b/4

N.+ā (Nevāyiyā) 94b/10 [=241]

Niẓāmī Genceli Nizâmî / Şeyh Nizâmî (doğ. Gence 535-540/1141-1145? - öl. Gence 611/1214?). "İyi bir eğitim gördüğü, dil ve edebiyat yanında astronomi, felsefe, coğrafya, tıp ve matematik okuduğu, mûsikiye ilgi duyduğu, Farsça ve Arapça'dan başka Pehlevîce, Süryânîce, İbrânîce, Ermenice ve Gürcüce gibi dilleri de öğrendiği anlaşılmaktadır (https://islamansiklopedisi.org.tr/nizami-i-gencevi). 1. *Maḫzenü'l-esrâr, 2. Ḫüsrev ü Şîrîn, 3. Leylâ vü Mecnûn, 4. Heft Peyker (Behrâmnâme), 5. İskendernâme*'den oluşan *Hamse*'si bugüne gelmiştir. *Aruz Kitabı*'nda 1 F. beyti alıntılanmış. → Şeyḫ Niẓāmī

n. 165a/7, 166b/5 [=2]

Nüh-sipihr Emîr Hüsrev-i Dihlevî'nin (öl. 725/1325) Kutbüddin Mübârek Şah dönemini ve Hindistan müslümanlarının örf ve âdetlerini anlatan eseri. "Sipihr" (gök) adı verilen dokuz bölümden meydana gelir.

n.+de 100b/6

n.+ininĝ (Ḫ^{v}āce Ḫusrev) 141b/11

n.+ninĝ 100a/9, 100b/4 [=4]

Oṭrar Otrar (Yengi-kent, Yangı Kent, Farab, Turar, Tarban veya Tutarband), Kazakistan'ın güneyinde Siriderya kıyısında kent.

o.+da 1a/1 [=1]

Pārsī Farsça

p.+de 27a/3 [=1]

Reşīd → Reşīd Vaṭvāṭ

r. 37b/5 [=1]

Reşīd Vaṭvāṭ Reşidüddin Vatvat (doğ. Belh 481-487? - öl. Harezm 573/1177). Şair, münşî. FB'de *Üstâd-ı kâmil* (41b/8), *Reşidü'd-dîn Vatvât* (45b/11), *Reşidü'd-dîn* (39b/11), *eblagü'l-fusahâ Reşîdü'd-dîn Vatvât* (6a/1), *üstâd Reşîdü'd-dîn Vatvât* (8a/5), *Reşîd Vatvât* (55b/13), *üstâd-ı kâmil ve a'lem ve fâżıl Reşîd* (6a/8), *Reşîd* (46b/13) olarak kaydedilir. Reşîdüddin Vatvât, Sultan Sencer devrinde, Sultan Sencer'e başkaldıran Hârizmşahlar'ın inşâ sahibidir. Hârizm'e gelmeden önce Belh'te eğitim görmüş ve ayrıca Hârizm'de, devrin önemli âlimleri ile münasebetleri olmuştu. Onun Hârizm'de Cârûllah ez-Zemahşerî (öl.1144) ile edebî ve dile dair konularda tartışmalar yaptığı bilinmektedir. Arûza dair dönemi için faydalı bilgiler içeren küçük bir risâle ve *Hadâ'iku's-sihr*'i yazmıştır. *Dîvân'ı ve Nâmehâ-yi Reşîdüddîn Vatvât, Letâ'ifü'l-emsâl ve tarâ'ifü'l-akvâl, Matlûbü külli tâlib min kelâmi emîri'l-mü'minîn ʿAlî b. Ebî Tâlib (Terceme-yi Sad Kelime), Bedâyiʿu't-tarsîʿât ve revâyiʿu't-tescîʿât* adlı çeşitli konularda eserleri var.

r. 37b/2 [=1]

Rıżvān Cennetin kapıcısı olan melek

r. 128b/2

r.+ (bāġ-ı Rıżvān ėyle-) 129a/1 [=2]

Riyāżī Riyâzî mahlasını kullanan birden fazla şaire tezkireler ve kaynaklarda rastlıyoruz. MN'de Mevlânâ Riyâzî adı altında 2 şair hakkında bilgi bulunmakta; ancak *Aruz Kitabı*'nda sadece Riyâzî adı altında alıntılanan F. beyit MN'de Semerkant'lı Riyâzî'ye ait (MN: 64) → Riyāzī-yi Semerḳandī

r. 82a/10 [=1]

Riyāzī-yi Semerḳandī (doğ. Semerkand, XV. yy.) Timürlüler dönemi İran şairi. *Aruz Kitabı*'nda 3 F. beyti alıntılanmış.

r. 28b/3, 152a/11

ve lehū (Riyāzī-yi Semerḳandī) 152a/12 [=3]

Rūdekī Ebû Abdullâh Ca'fer b. Muhammed b. Hakîm er-Rûdekî es-Semerkandî (doğ. Semerkand? - öl. 329/941). İranlı şair. Divan'ı bugün bilinmektedir. Çok örnek alınan, taklit edilen şairlerden biridir. *Aruz Kitabı*'nda 1 F. beyti alıntılanmış.

r. 29a/12, 90b/8 [=2]

Rūm Anadolu

r. 45b/1, 123a/13 [=2]

Sa'dī *Aruz Kitabı*'nda 34 F. beyti alıntılanmış. → Şeyḫ Sa'dī-yi Şīrāzī, Şeyḫ Sa'dī

s. 73b/11, 99b/10, 101b/2, 106a/11, 111b/9, 114a/11, 117b/5, 134a/1, 137b/6, 138b/1, 150a/9, 155b/9, 156a/2, 165a/13

ve lehū (Sa'dī) 134a/4, 134a/5, 150a/10, 150a/11, 156a/6, 156a/7 [=20]

Ṣāḥib-i Belḫī MN'de Mevlânâ Sâhib-i Belhî adıyla kayıtlı olup şiir musiki ve nazariyatı konusunda çok iyi olduğu, gazellerini bestelediği; kabrinin Belh'te olduğu bilgisi verilir (MN: 329-330). *Aruz Kitabı*'nda MN'de de bulunan 2 beyti alıntılanmış.

s. 115a/3, 160b/11 [=2]

Saḳsın Türkistan'da yer adı.

s. 45b/1 [=1]

Ṣāliḥ Muhammed Sâlih (doğ. Harezm 1451-1455? - öl. 916/1510'dan sonra?). "Timur ve torunlarının hizmetinde bulunan, özellikle Hârizm'in kültür ve siyaset hayatında etkili olmuş, şair ve edip emîrlerin yetiştiği seçkin bir aileye mensuptur. Timurlu Hükümdarı Ebû Said Mirza Han döneminde Hârizm valisi olan babası Nûr Said Beg aynı zamanda büyük bir şair. … *Mecnûn u Leylâ* ve *Nâz ü Niyâz* adlı iki eserinden, Farsça bir münşeâtından ve bir divanından bahsedilmektedir, ancak bunların da ona aidiyeti kanıtlanamamıştır." (https://islamansiklopedisi.org.tr/salih-muhammed; MN: 170) Molla Câmî'nin öğrencisidir. Şeybânî Han için yazdığı *Şeybânî-nâme (Şibânî-nâme)* adlı manzum tarihi kaleme almıştır. *Aruz Kitabı*'nda 8 beyti alıntılanmış.

ṣ. 136a/4, 161a/1

ve lehū (Ṣālih) 136a/5, 136a/6, 136a/7, 136a/8, 161a/2 [=7]

Sanbel Hindistan'da Agra'ya yakın şehir adı

s. sarıġa 45b/7 [=1]

Ṣāni'ī MN'de Mevlânâ Sâni'î adı altında Buharalı olduğunu, vezir olup halka zulmettiği için öldürüldüğü ve kabrinin de kendi şehri Zere'de olduğu bilgisi verilir (MN: 386-387). *Aruz Kitabı*'nda 1 F. beyti alıntılanmış.

s. 127a/9 [=1]

Seb'a-i Seyyāre Mîr Alî-şîr Nevâyî'nin 889/1484'te yazdığı 5000 beyit civarındaki Hamse'sinin 4. mesnevisi. Eserde Sasani (226/651) hükümdarı Behramgur (421/438) anlatılmaktadır.

s.+si 171a/11 [=1]

Sedd-i İskenderī Mir Alî-şîr Nevâyî'nin 890/1485'te yazdığı 7000'den fazla beyti olan mesnevisi. Hamsenin 5. eseridir. "Nevâî bu eserinde İskender'i bir Türk hükümdarı gibi tasavvur etmiş ve onun şahsında Hüseyin Baykara ile oğlu Bedîüzzaman'ı anlatmıştır." (https://islamansiklopedisi.org.tr/ali-sir-nevai)

s.+si 102a/2 [=1]

Selāmān ve Ebsāl Mevlânâ 'Abdu'r-rahmân Câmî'nin (öl.898/1492) Heft Evreng'de yer alan ikinci mesnevisi. Yunan kökenli bir aşk hikâyesi. Bu hikâyeyi tasavvufî bir edayla mesnevi nazım şekliyle Farsça olarak ilk yazan Molla Câmî'dir. "*Heft Evreng*'deki mesnevilerin en küçüğü olan bu eser 1130 beyit olup 894/1489 yılında tamamlanıp Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan'ın oğlu Yâkub Bey'e ithaf edilmiştir.

s. 139a/7 [=1]

Selmān Sadece Selmân → Selmān-ı Sāvecī

s. 60a/13, 68b/2, 82a/12, 107b/11, 110a/4, 117b/9, 126b/11, 133a/12, 133b/7, 135b/4, 138b/8, 143b/9, 155b/3, 170a/8

ve lehū (Selmān) 107b/13, 135b/5 [=16]

Selmān-ı Sāvecī Melikü'ş-şuarâ Hâce Cemâlüddîn Selmân b. Hâce Alâüddîn Muhammed Sâvecî (doğ. Sâve 709 / 1309 – Tebriz öl. 778/1376). FB'de *Matla'u't-tâyif Selmân-ı Sâvecî* (25a/4), *Hoca Selmân* (42a/6), *Mevlânâ Selmân* (57a/8), *emlehü'l-fusahâ Selmân-ı Sâvecî* (44b/7), *eblagü'l-bülegâ Selmân-ı Sâvecî* (8a/10), *efsahü'ş-şu'arâ ve efdalü'l-fusahâ Selmân-ı Sâvecî* (6b/2), *Selmân-ı Sâvecî* (48b/3), *Şeyh Selmân-ı Sâvecî* (49b/7), *ma'denü'l belâgat Şeyh Selmân* (15b/14) olarak kaydedilir. Selmân mahlasını kullanan şairin

ilk hâmisi güçlü vezir Gıyâseddin Muhammed b. Reşîdüddin Fazlullah *'tır.* Hâfız, Selmân'ı zamanın önde gelen kişisi ve şiir ülkesinin padişahı olarak över. Selmân, Farsça ve Türkçe yazan daha sonraki şairler tarafından örnek alınmış, şiirlerine nazîreler yazılmıştır. *1 Dîvân', Cemşîd ü Hûrşîd ve Firâk-nâme adlı mesnevileri vardır. Aruz Kitabı*'nda Selmân adıyla 24, Selmân-ı Sâvecî aadıyla 10 olmak üzere 34 beyti alıntılanmış. → Selmān

s.+ninḡ 99b/3, 102a/3

s.+ninḡ (ḳaṣīde-i maṣnū') 8b/13

ve lehū (Selmān-ı Sāvecī) 99b/5, 99b/7 [=5]

Semerḳand Bugün Özbekistan'da bulunan Timür Han'ın başşehri, kültür merkezi, tarihî bir şehir.

s. 1a/2 [=1]

Şenāyī İranlı şair ve Farsça tasavvufî mesnevi tarzının kurucusu Ebü'l-Mecd Hakîm Mecdûd b. Âdem Senâî-yi Gaznevî (doğ. 464 / 1071-72 - öl. 525/1131?). FB'de *hakîm-i nâmî Şeyh Senâyî* (40a/12) olarak kaydedilir. Şairin eserlerinde methettiği hükümdarlar Gazne sultanlarından İbrâhim, III. Mesud ve Behram Şah'tır. Ferîdüddin Attâr, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî ve Sa'dî-i Şîrâzî, Nizâmî gibi büyük şairler ondan etkilenmiştir. Çeşitli tarzda ve konularda eserleri bulunur: 1. *Dîvân,* 2. *Hadîkatü'l-hakîka ve şerîʿatü't-tarîka,* 3. *Kâr-nâme-i Belh,* 4. *Seyrü'l-ʿibâd ile'l-meʿâd,* 5. *Tahrîmetü'l-kalem,* 6. *ʿIşk-nâme,* 7. *ʿAklnâme,* 8. *Mekâtîb,* 9. *Bâg-ı İrem,* 10. *Tarîku't- tahkîk,* 11. *Senâʾî-âbâd.*

s.+ninḡ (hadīḳa) 171a/9 [=1]

Seyfī-yi Buḫārī (öl. 906/1500 ~ 909/1503) Timürlüler döneminde Farsça eserler ortaya koyar: *Risâle-i Muammâ, Senâyi'ü'l-Bedâyi'*. İran ve Hindistan sahalarında meşhurdur. Babur Şah Baburnâme'de kendisinden bahsederken molla olduğunu, Divanları ve mesnevi yazmadığını belirtirken Farsça bir Aruz kitabının bulunduğundan bahseder. Bu kitapta kerekli bilgileri vermediği için az, açıkça bilinenler hakkında ise noktasına kadar çok bilgi verdiğini; çok şarap içtiğini söyler: "Yana Seyfī-yi Buḫārī ėdi. Fī'l-cümle mollālıġı bar ėdi. Oḳuġan kitāblarnıñ mufaṣṣalını ėlge körsetip mollālıġını iṣbāt ḳılur ėdi. Dīvān tertīb ḳılıptur. Yana bir dīvānı hem bar kim cemi' ḥarfegerler üçün aytıpdur. Meşelni köp aytıptur. Meşnevīsi yoḳtur, nėçük kim bu ḳıṭ'ası anıñga dāldur:

Meşnevī gerçi sünnet şi'rest

Men ġazel farż-ı 'ayn mīdānem.

Penç beytī ki dil-pezīr buved

Bihter ez Ḫamseteyn mīdānem.

Bir Fārsī 'arūzı bar. Bisyār kem-suḫendür; bir ḥisāb bile asru pür-suḫendür. Kem-suḫen bu ma'nā bile kim kėreklig nėmelerni bitimeydür; pür-suḫen bu ma'nā bile kim revşen ü ẓāhir kelimelerni noḳta vü i'rābıġaça bitiptür. Çaġırnı yaman içer ėkendür. Bed-şarāb ėkendür. Muḥkem żarb-i muştı bar ėkendür." (Baburnâme'de: 180b/2-9)

s.+ 24a/7 [=1]

Seyfī Yādgār Bėk Seyfî mahlasını kullanır. MN'de hakkında "Horâsân'ın asil ve ileri gelen beylerindendir. Dünyevî işleri terk edip bir köşeye çekildi. … Güzel matlaları var. Mezarı ata ve ecdadının

kabristanında, Serpül'dedir." bilgisi verilir (MN: 352-353). *Aruz Kitabı*'nda MN'de de bulunan F. 1 matla beyti alıntılanmış. → Seyfî

s. 127a/7 [=1]

Seyfî *Aruz Kitabı*'nda 2 F. beyti alıntılanmış. → Seyfî Yādgār Bėk

s. 63b/4, 108a/10 [=2]

Silsiletü'z-Zeheb Mevlânâ Abdu'r-rahmân Câmî'nin (öl.898/1492) Heft Evreg adlı eserinin birinci mesnevisi. "Üç ciltten (defter) meydana gelen eserin ilk cildi, Senâî'nin *Hadîkatü'l-hakîka*'sı ve Evhadüddîn-i Merâgî'nin *Câm-ı Cem*'inin üslûbuyla yazılmış olup Sultan Hüseyin Baykara'ya ithaf edilmiştir. Ahlâkî ve tasavvufî meselelerin ele alındığı bu cilt, Câmî'nin mürşidi Ubeydullah Ahrâr'ın tavsiyesiyle nazma çekilen "İ'tikâdnâme" başlıklı bölümle sona erer. İkinci ciltte, ilâhî aşk konusu sûfîlerin menkıbeleri ve sözleriyle desteklenerek işlenmiştir. *Silsiletü'z-zeheb*'in III. cildi 500 beyitlik kısa bir mesnevi olup II. Bayezid'e ithaf edilmiştir. "Fâilâtün mefâilün fa'lün" vezniyle yazılan ve 7200 beyitten meydana gelen eserin sadece II. cildinin 890 (1485) yılında tamamlandığı bilinmektedir." (https://islamansiklopedisi.org.tr/heft-evreng)

s.+i 171a/9 [=1]

Subḥa <Subhatü'l-ebrar "Ariflerin tesbihi". Mevlânâ 'Abdu'r-rahmân Câmî'nin *Heft Evreng*'de yer alan amelî ahlak ve tasavvuf konularını içeren 40 bölümden oluşan 4. mesnevisi. Özellikle şekil bakımından Câmî'nin en özgün eseridir. Remel-i müseddes (fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün) vezniyle yazılmıştır. 2700 beyit olan eser Sultan Hüseyin Baykara'ya ithaf edilmiştir.

s. 100b/9, 142b/3, 142b/4, 142b/7

s.+sı 100b/3, 141b/12 [=6]

Suġnaḳī "Sugnak'a özgü", *Dîvânu Lugati't-Türk*'ten edindiğimiz bilgiye göre XI. yüzyılda Sugnak, Sir Derya havzasında yer alan Oğuz şehri.

s.+durur (ḫaṭṭ-ı Suġnaḳī: şifreli yazı) 125a/2 [=1]

Sulṭān 'Ali Mīrzā (XV. yy.). Timür Han'ın torunu Muhammed b. Mîrân Şah'ın oğlu Ebû Said Mîrzâ'nın (öl. 873/1469) torunu, Sultan Mahmud'un (öl. 1495) oğlu. Saltanat dönemi: 1495-1500'dür. MN'de "Tabiatının nazma meyilli olduğunu söylerler." (MN: 523) bilgisinden sonra *Aruz Kitabı*'nda da bulunan beyti nakledilir. Babur Şah 3 T. beyit alıntılamış,

s. 111a/13, 130b/11 [=2]

Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā Hüseyin bin Gıyaseddin Mansur bin Baykara / Ebu'l-Gâzî Hüseyn-i Baykara (doğ. Herat 842/1438 – öl. 911/1506). Timürlüler hükümdarı, şair. Taht kavgaları ve savaşlarla geçen uzun saltanat döneminde bilim, sanat ve edebiyatta himayesi ve kendisinin de bizzat gayretleriyle önemli gelişmeler sağlanmış, başşehir Herat kültür merkezi olmuştur. Ali Şir NevâyÎ, Molla Câmî, Benâî, Mîrhand, Handmîr Hâtıfî v.b. çeşitli alanlarda önemli şahıslar bu dönemde faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Burada Herat tezhip ekolü, musikî ekolü oluşmuş, Baykara meclisleri ün salmıştır. Baykara'nın kendisi de Divan sahibidir. 4 T. beyit → Şeh-i ġāzī

s. 37a/8 (911 senesinde Sultan Hüseyn Mirza, Muhammed Şibani Han'ın defi için bütün çocuklarını ve Babur Şah'ı çağırır. Babur Şah Kabil'den Horasan'a giderken Mirza'nın öldüğü haberi gelir.)

s. 130b/2-3 (2 beyit), 130b/4 (1 beyit), 130b/5 (1 beyit)

s.+nın̂g 125a/5 (fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün vezninden bahsederken Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā'nın divanında bu vezinden başka vezin olmadığı kaydı yer alır), 133a/4 (Türklere mahsus bir tür olan Türkî'nin Sultân Hüseyn Mîrzâ zamanında ortaya çıkışından bahsedilir), 148a/2 (Yine Hüseyn Mîrzâ zamanında ortaya çıkan Türkî'deki değişiklikten bahsedilir.)

ve lehū (Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā) 130b/4, 130b/5

s. (Sulṭān Ḥüseynī mīrzālar: Sultan Hüseyin'in oğulları) 37a/12 [=8]

Sulṭān Maḥmūd Ḫan (öl. 1402). Emir Timür'ün hanlarından. 1384-1402 yıllarında hüküm sürer. Suyurgatmış Han'ın oğlu olan Sultan Mahmud Han Batı Çağatay Hanlığının son hanıdır. 3 T beyit alıntılanmış.

s. 73a/2, 130b/6-7

ve lehū (Sulṭān Maḥmūd Ḫan) 130b/7 [=3]

Sulṭān Mesʿūd Mīrzā Ebû Said Mîrzâ'nın (öl. 873/1469) torunu, Sultan Mahmûd'un oğlu. MN'de "Aydınlık zihinli, beğenilir tabiatlı, temiz hasletli ve övülen davranışlı gençtir. … nazma süs ve güzellik vermede hemcinslerine hased vericiydi." bilgisi yer alır (MN: 523). 2 T. beyti alıntılanmış.

s. 130b/8-9

ve lehū (Sulṭān Mesʿūd Mīrzā) 130b/9 [=2]

Süheylî Nizâmeddin Ahmed Süheylî (doğ. Herat 845/1441? – öl. 918/1513). MN'de Emîr Şeyhim Süheylî olarak ismi kaydedilir.

Güçlü bir devlet adamı, şair. MN'de "Horâsân mülkünün eşrafındandır. … Sultân Ebû Sa'îd Mîrzâ hizmetine girip hususî mülâzimi oldu. Şiirleri halk arasında şöhret tuttu. Yirmi yıldan beri Sultân-ı Sâhib-kırân (Hüseyn-i Baykara) hizmetinde bulunmaktadır. … Türkçe şiir yazmağa az meşgul idi…." bilgisi verilir (MN: 77-78). Divan'ı ve Leylâ ve Mecnûn mesnevisi bulunur. *Aruz Kitabı*'nda MN'de de bulunan 2 F. beyti alıntılanmış.

s. 116b/9, 123a/11 [=2]

Şāh ibn La'lī MN'de kendisi hakkında "Şâh La'lî'nin oğludur. Güzel huylu ve güzel yaradılışlı padişah evlâdıydı, cüsseli ve şuh (şen) idi. Ondan pek çok nakilde bulunurlar. … O da atasının katili tarafından katledildi." bilgisi verilir (MN: 360). *Aruz Kitabı*'nda MN'de de bulunan 1 F. beyti alıntılanmış.

Ş. 127a/6 [=1]

Şāh La'lī Şāh-ı Bedahşān FB'de *eblagü'l-müte'ahhirîn Mevlânâ Bedahşî* (6b/10) olarak kaydedilmiş. MN'de Şâh-ı Bedahşân olarak madde başı yapılıp La'lî mahlasını kullandığı vurgulanır. "Soyu en eski (köklü) soy idi. Binlerce yıldan beri Bedahşân mülkünün sultanlığı onların soyundan başka bir soya geçmemiştir. Sultân Ebû Sa'îd Mîrzâ onların kökünü kurutup mülk ve mallarını sahiplendi. Şâh adı geçen padişah elinde şehit oldu. Mezarının Şeyh Zeynü'd-dîn'de olduğunu söylerler. …" bilgisi verilir (MN: 360). *Aruz Kitabı*'nda Süheylî 1 F. beyti alıntılanmış.

Ş. 127a/5 [=1]

Şāhī Şah İsmail'in himayesini görmüş Şâhî-i Şarkî. *Aruz Kitabı*'nda 48 F., 1 T. beyti alıntılanmış.

Ş. 44a/4, 79a/1, 89a/5, 89a/11, 89a/13, 94a/9, 94b/13, 100a/6, 101b/6, 108a/1, 111a/9, 112b/7, 114a/7, 114b/12, 116b/3, 120b/8, 126b/4, 138b/13, 150a/8, 152a/3, 155b/4, 160a/13, 165b/10, 167b/7, 170a/2

Ş. 95a/12 Burada A'da önce Nevâyî yazılmış sonra üstü çizilmiş: 1 T beyit yer alıyır

ve lehū (Şāhī) 112b/8, 116b/4, 116b/5, 126b/7, 152a/4, 160b/1, 160b/3, 168a/1, 170a/4, 170a/5 [=36]

Şehīdī MN'de Mevlânâ Şehîdî adıyla geçer ve hakkında "Kum şehrindendir. Derbeder ve divane şekilli kişi görünür, fakat bu hâli yapmacık olmalıydı. … Konuşması akıcı, taassubu fazla ve yaradılışı hezle (alaya) çok meyillidir. Bu matla onundur ve güzel söylemiştir." bilgisi verilir (MN: 508). *Aruz Kitabı*'nda 2 beyti MN'de de güzel olduğu Nevâyî tarafından onaylanarak verilmiş 1 F. beyti alıntılanmış.

Ş. 108a/7

ve lehū (Şāhidī) 108a/8 [=2]

Şāh-nāme Fars edebiyatının millî destanı ve büyük eserlerinden biri. Firdevsî'nin eseri olup muhtemelen yazılmaya 370/980 veya 380/990'da başlanmış, 408/1018'de son biçimi verilmiştir. "İlk insanın (Keyûmers) yaratılışından başlayan *Şâh-nâme*, İran'da Araplar'ın egemen olduğu döneme kadar geçen zaman sürecindeki İran'ın destansı tarihiyle gerçek bilgileri harmanlayarak verir. Eserin kaynaklarını IX. yüzyılın sözlü gelenekleriyle mensur ve manzum şâhnâmeler oluşturur." (https://islamansiklopedisi.org.tr/sahname).

Ş.+si 101b/13 [=1]

Şeh-i ġāzī → Sulṭān Ḥüseyn Mīrzā

Ş. 161b/12 [=1]

Şeref Rāmī Şerefüddîn Hasan b. Muhammed-i Râmî-i Tebrîzî (öl. 795/1393?). Şair, edip. "Şiirlerinde "Şeref" ve "Râmî" mahlaslarını kullanan Şerefeddin Hasan edebî sanatlar ve mazmunlarla ilgili eserleriyle ün kazanmıştır. Râmî, dönemindeki diğer şairler gibi edebî sanatların belirli şekillerde uygulandığı masnû' ve güçlü kasideler yazmaya özen göstermiştir." (https://islamansiklopedisi.org.tr/rami). Babur Şah kendisinin İmam Ebû Hanîfe mezhebinde bir fıkıh muhtasarı yazdığını belirtir.

Ş. 171a/11 [=1]

Şevkī MN'de Mevlânâ Şevkî başlığı altında hakkında şu bilgileri verir: "Çiçektü'dendir. Makbul ve yumuşak tabiatlı bir gençtir. Dimağına hafiflik arız olup öğrenmesine engel teşkil etti. Türkçe ve Farsça'yı şiirde iyi kullanırdı." (MN: 404-405). Babur Şah MN'de de bulunan 1 T. matla beyit alıntılamıştır.

Ş. 110a/3 [=1]

Şeyḫ 'Aṭṭar → 'Aṭṭār

Ş.+nın̄g 139a/5 [=1]

Şeyḫ Evḥadī Evhadüddîn-i Merâgî (doğ. Azerbaycan- Merâga 673/1274 - öl. Merâga 738/1337-38). FB'de Mevlānā Evḥadî (8a/7) olarak kaydedilir. İranlı şair, mutasavvıf. "… başta İlhanlı hükümdarlarından Ebû Said Bahadır Han olmak üzere bazı devlet adamları tarafından himaye edildi. Daha çok mersiye ve gazel türünde başarılı olan Merâgī, manzumelerinde genellikle dinî, ahlâkî ve tasavvufî konuları işlemiştir."

(https://islamansiklopedisi.org.tr/evhaduddin-i-meragi). *Divan*'ı, *Deh-nâme* (*Mantıku'l-ʿuşşâk*) ve *Câm-ı Cem* adlı mesnevileri bulunmaktadır.

Ş.+ning 171a/9 [=1]

Şeyḫ Maḥmūd Şebüsterī Şeyh Saʿdüddîn Mahmûd b. Emîniddîn Abdilkerîm b. Yahyâ Şebüsterî Tebrîzî (doğ. Tebriz-Şebüster 687/1288? - öl. Şebüster 720/1320). Mutasavvıf, şair. "Eserlerinde çoğunlukla tasavvuf, kelâm ve felsefe konuları üzerinde duran Şebüsterî'nin Doğu'daki tasavvufî şiirin öncüleri olan Ebû Saîd-i Ebü'l-Hayr, Ferîdüddin Attâr ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin aşk ve vecd yolu üzerinde olduğu görülmektedir. … genel olarak Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin etkisindedir." (https://islamansiklopedisi.org.tr/sebusteri). Bugüne gelen eserleri: *Gülşen-i Râz*, *Saʿâdet-nâme, Hakku'l-yakîn fî maʿrifeti Rabbi'l-ʿâlemîn, Mirʾâtü'l-muhakkıkîn.*

Aruz Kitabı'nda 1 F. beyti alıntılanmış.

Ş. 114b/6 [=1]

Şeyḫ Niẓāmī → Niẓāmī

Ş. 166b/3

Ş.+ning 84b/9, 101b/13, 115b/8, 117a/7, 166a/8

Ş.+ning (heft-peyker) 171a/8 [=7]

Şeyḫ Saʿdī → Şeyḫ Saʿdī-yi Şīrāzī, Saʿdī

Ş. 43b/9

Ş.+ning 62a/9, 102a/4 [=3]

Şeyḫ Sa‘dī-yi Şīrāzī (doğ. Şîraz ? - öl. 691/1292). Fars edebiyatının büyük şairi. Sadi sadece Fars edebiyatını değil Türk, Urdu hatta Batı dünyasını etkilemiştir. Elimizde manzum, mensur pek çok eseri bulunmaktadır: *Bostân* (*Saʿdînâme*), *Kasâyid-i ʿArabî, Kasâyıd-i Fârsî*, *Merâsî, Mülemmaʿât ve Müsellesât*, *Tercîʿât*, *Tayyibât*, *Bedâyiʿ*, *Havâtîm*, *Sâhibiyye*, *Hubsiy yât*, *Rubâʿiyyât*, *Müfredât, Gazeliyyât-ı Kadîm; Gülistân*, *Takrîr-i Dîbâce, Nasîhatü’l-mülûk (Nesâyihu’l-mülûk), Risâle-i ʿAkl u ʿIşk, Risâle-i Enkiyânû, Mecâlis-i Pencgâne, Risâle-i Selâse*. FB’de Sadî’den “*eblahü’ş-şu‘arâ ve efserü’l-fusahâ* (6a/14), *emleh-i mütekellimîn* (67b/11), *mazharu’l-melâhat* (10b/13), *mazharu’l-fezâyil* (12b/10), *ma’denü’l- me‘ânî* (13b/13), *enisü’l-fuzalâ ve ahsenü’l-‘ulemâ* (14a/3), *kutbü’ş-şu‘arâ* (14b/14), *melihü’ş-şu’arâ* (20b/8)” diye bahsedilir. *Aruz Kitabı*’nda Şeyh Sadi-i Şîrâzî’den 79 F. beyit alıntılanmış. → Şeyḫ Sa‘dī, Sa‘dī

Ş.+ninḫ 101b/12 [=1]

Şīrīn ü Ḫusrev Emîr Hüsrev-i Dihlevî’nin (öl. 725/1325) Nizâmî-i Gencevî’nin *Ḫüsrev ü Şîrîn* adlı mesnevisine yazdığı nazire.

Ş.+i 115b/9 [=1]

Ṭarāzī Şeyh Ahmed İbn-i Hudâydâd Tarâzî (doğ. Taraz XV. yy.). Timür Han’ın torunu Sultanü’l-Azam Emir Ulug Beg (1394-1449) zamanında H. 840/M.1436-1437 yılında ona ithafen yazılmış *Fünûnü’l-Belâga* veya *Letâyif-i Tarâzî* adıyla tanınan belagat ve aruzla ilgili kitabın sahibi. Babur Şah eserden haberli olup *Fünûnü’l-Belaga*’da yer alan 4 Türkçe beyitl alıntılanmış.

Ṭ 38a/7 (1 T. beyit), 60b/2 (1 T. beyit)

Ṭ+ninṉg 45a/11 (mütetavvil), 58a/4 (mütetavvil), 60a/2 (1 T beyit) [=4]

Ṭāremī Türkçe bir beyti alıntılanmış.

Ṭ. 145a/13 [=1]

Ṭārī Türkçe bir beyti alıntılanmış.

Ṭ. 72a/3 [=1]

Tāzī (F.) Arap, Arap kavmine mensup

t. 16b/12, 17a/5 [=2]

Tėmür-nāme Abdu'llâh Hâtifî'nin 4500 beyit tutan mesnevisi. Şerefeddin Ali Yezdî'nin *Zafer-nâme*'si başta, Timür Han'a ait önemli kaynaklardan faydalanılmıştır.

T. 102a/3 [=1]

Tėṉgri Tanrı

T. 50a/3, 132a/11, 140a/4, 171a/13

T.+ge 108b/4, 128a/11

T.+ninṉg 129b/7

T. üçün 41b/2, 56b/12, 121b/3 [=10]

Tuḥfe<Tuhfetü'l-Ahrâr. Mevlânâ Abdurrahmân Câmî'nin Heft Evreng "Yedi Taht" adlı mesnevi toplusunda yer alan Tuhfetü'l-Ahrâr Nizâmî-i Gencevî'nin *Mahzenü'l-esrâr*'ı ve Emîr Hüsrev-i Dihlevî'nin *Matlaʿu'l-envâr*'ının üslûbunda yazılan eser dinî, ahlâkî ve edebî konuları ihtiva eden yirmi bölümden oluşan 1710 beyitten oluşan mesnevisi. Câmî bu eseri mürşidi Ubeydullah Ahrâr'a ithaf etmiştir. Eser 894/1489'da tamamlanmıştır.

T.+si (Mevlānā ‘Abdu’r-raḥmān Cāmī’niŋ)166a/9 [=1]

Tuḥfetü’l-Efkār Mîr Alî-Şîr Nevâyî’nin Hace Husrev Dihlevî’nin *Deryâ-yı Ebrâr / Bahrü’l-Ebrâr*’ına nazire olarak yazdığı 100 beyitlik didaktik ve ahlâkî Farsça kasidesi

Babur Şah eserde *Muhakemetü’l-Lugateyn*’den ilgili bölüm ve matlaı alıntılar. Nevâyî ML’de Tuhfetü’l-Efkâr için “Kasidelerden Emîr Husrev’in *Deryâ-yı Ebrâr*’ı meşhurdur. O şöyle demiş: Ola ki yüz bin beyitten fazla olan divanlarımın, gazel, kaside ve mesnevilerimin beyitleri, âlem sayfasından silinse ve devran sayfasından yok olsa, derin manaları içine almada yeterli olan bu kaside kalsa, bu fen ehline faziletlerimin delili için kâfîdir.” (Barutçu-Özönder 1996: 217)

T.+ınıŋ 125a/13 [=1]

Türk Türk

T. 133a/9, 139a/9, 147b/12

T.+ (fuṣaḥāsı) 76a/4

T.+ (selāṭīni) 139a/10

T. arasıda 76a/6

T.+ler 125a/2 [=7]

Türkī Türkçe

T. 22b/12, 23a/6, 24a/9, 25b/5, 25b/7, 27b/13, 28a/2, 28a/3

T.+de 23a/1, 23a/12, 23b/2, 23b/3, 26a/5, 27a/3, 125a/3

T.+de bile 25a/11

T.+ge 133a/5

T.+ninğ 148a/2 [=16]

Ulug Bėk Mirzā Timür Han'ın oğlu Şahruh'tan olma torunu (doğ. Azerbaycan-Sultaniye 19 Cemâziyelevvel 796/ 22 Mart 1394 – öl. 853/1449). Dördüncü Timürlü hükümdarı, matematikçi, astronomi âlimi, edîb. Saltanatı oldukça kısa sürmüştür: 1447-1449. "1394-1405 yılları arasında sarayda geleneksel dinî ilimler, ardından mantık, matematik ve astronomi tahsili gördü." Semerkand'daki imar faaliyetlerinden bugüne önemli eserler kalmıştır. Astronomi alanında yazdığı *Zîc-i Uluğ Bey* dünyada kaynak eser olarak kabul edilmiştir. *Târîh-i Ulus-i Erbaʿa* adlı eserin de ona ait olduğu ileri sürülmektedir.

U.+nınğ 32a/5 [=1]

Vaḥīd-i Tebrizī (IX./XV. yüzyıl) Aruza dair *Cemʿ-i muhtasar* adlı eseri vardır. *Aruz Kitabı*'nda 1 F. beyti alıntılanmış.

V. 35a/1 [=1]

Velī Ḳalender (XV. yy.). MN'de hakkında "Derbeder kişiydi. 'Bürd' sözünden hiddetlenirdi, bu sözle onu kızdırırlardı. Babur Mîrzâ Meşhed'de iken süslü redifli bir kaside söylemişti." bilgisi yer alır (MN: 367). *Aruz Kitabı*'nda 1 F. beyti alıntılanmış.

V. 160b/12 [=1]

Yaġma Orta Çağ'daki bir Türk boyudur, bu boy günümüz Uygurlar'ın ve Özbekler'in atalarıdır. Bu boy bir kolu olan ve Üç Oğuzlar denilen birlik, Yağma, Karluk ve Çiğil boylarından oluşmuştur. Karahanlı han soyunun menşeinin bu boy olduğu iddiası da bulunur.

Y. 45a/13 [=1]

Yārī MN'de Mevlânâ Yârî'nin babasının vezir olmasına rağmen kendisinin derviş olduğu körleştiği, Belh'e yerleştiği ve orada da öldüğü bilgisi bulunur (MN: 110). *Aruz Kitabı*'nda MN'de de verilen F. matla beyti alıntılanmış.

Y. 160b/13 [=1]

Yemen Arap yarımadasının güneybatısında bir ülke olup Kızıldeniz'e ve Hint Okyanusu'nun Aden körfezine kıyısı vardır.

Y. ėrdi (‘aḳīk-i yemen) 113b/1 [=1].

YezīdEmevî Devleti'nin kurucusu Muaviye'nin oğlu, Ebû Hâlid Yezîd b. Muâviye b. Ebî Süfyân el-Kureşî el-Ümevî (doğ. Dımışk 26-27/647-48 - öl. 64/683). Zâlimliğiyle bilinen ikinci Emevî halîfesi. Döneminde halifelik saltanata dönüşür.

Y.+ (ḫayl-ı Yezīd) 78a/6 [=1]

Yūsuf Andicānī Yûsufî b. Muhammed b. Yûsuf et-Tabîb el-Herevî (doğ. Horasan-Havâf, XVI. yüzyıl). MN'de Mevlânâ Yûsuf. 932/1526'da Babur Şah ile birlikte Herat'tan Hindistan'a gider. Babası tabibdir. Gerek inşâ sanatı gerekse tıp alanında çok sayıda eseri (*Cevâhirü'l-luga, Baḥrü'l-cevâhir fī tahkīki'l-mustalahâti't-tıbbiyye, Bedâyiʿu'l-inşâ, Câmiʿu'l-fevâʾid fi't-tıb*) bulunur. Aynı zamanda üç divan sahibi bir şair olduğu belirtilir. *Aruz Kitabı*'nda 1 F. beyti alıntılanmış.

Y. 127a/8 [=1]

Yūsuf u Züleyḫā Abdurrahman Câmî'nin (öl. 898/1492) *Heft Evreng* adlı eserinin 5. âşıkâne ve lirik mesnevisi. Eserde Hutbe, Na't, Mi'raciyye gibi manzumelerden ve Nakşibendiyye tarikatı Pîri Ubeydullah-ı Ahrâr bahsinden sonra Hüseyin Baykara'nın methiyesi

yer alır. Yûsuf sûresinden hareketle, Hz. Yûsuf'un hikâyesini anlatır. Câmî, eserinde küçük hadîselerle aşk hikâyelerini uzun uzadıya tavsîf etmiş, mesnevînin sonuna da üç manzume eklemiştir. Bu manzumelerden birincisi zamaneden şikâyet, ikincisi oğlu Ziyaüddin Yûsuf'a öğüt, üçüncüsü de nefsiyle hesaplaşmasını anlatmaktadır. Bunlardan sonra kitap hakkında belîğ bir medhiye söyleyen Câmî, kitabını 889/1484 tarihinde telif ettiğini ve eserin 4000 beyit olduğunu açıklar

Y.+sı 115b/10 [=1]

Zādü'l-Müsāfirīn Mîr Hüseynî'nin (öl. 729/1329'dan sonra) mesnevi türünde 729/1329'da yazdığı eseri. "Senâî'nin *Hadîkatü'l-hakîka*'sını örnek alarak yazdığı eser sekiz bölüm ve yaklaşık 1250 beyitten meydana gelir." (https://islamansiklopedisi.org.tr/huseyni-sadat-el-guri)

Z.+i 117a/8 [=1]

Ẓahīr-i dīn Muḥammed → Ẓahīr-i dīn Muḥammed Babur, Babur

Ẓ. 118b/1, 118b/1 [=2]

Ẓahīr-i dīn Muḥammed Babur → Babur, Ẓahīrü'd-dīn Muḥammed

Ẓ. 118a/9, 118a/9, 118a/10 [=3]

Ẓahīrü'd-dīn Muḥammed → Ẓahīr-i dīn Muḥammed Babur, Babur

Ẓ. 118b/2 [=1]

Ẓuhūrī Nûruddîn Muhammed Tâhir-i Türşîzî (doğ. Horasan-Türşîz 944/1537 - öl. Dekken 1025/1616). Şair, edip. *Dîvan* sahibi, *Sâkî-nâme, Gülzâr-ı İbrahim, Han-ı Halil, Nevres* adlı manzum; *Se*

Nesr, Mînâbâzâr, Ruka'ât adlı mensur eserleri mevcut. *Aruz Kitabı*'nda 1 F. beyti alıntılanmış.

Ẓ. 166a/1 [=1]

Zübdetü'l-Aḥrār Alî-Şîr Nevâyî'nin farklı bir eseri gibi takdim ediliyor; ama *Zübdetü'l-ahrâr* adıyla Nevâyî'nin olduğu belirtilen 166b/5-12'de yer alan 8 beyit *Hayretü'-Ebrâr*'da yer almaktadır: 13/52-53, 58-59, 61-64 (Seyhan 2016:134-135).

Z.+ıdur 166b/3 [=1]

3. ARUZ VE DİLBİLGİSİ TERİMLERİ DİZİNİ

Bu dizinde tespit edilebildiği ölçüde aruz ilmiyle ilgili bütün terimler, kesiştiği kadarıyla dilbilgisiyle ilgili terimler madde başı olarak seçilmiş, madde içleri metindeki verilere göre hazırlanmıştır. Bir terimin içinde bulunduğu kelime grubu bahir vezninin adı ise terim kabul edilip ilk kelimenin madde başı altında verildi. Kelimenin geçtiği bütün yerlerin toplam sayısı madde sonuna yazıldı.

aḫreb (A. "Harap olmuş") Kef ile hazmın birleşmesiyle yani harb zihafıyla *mefâ'îlün* cüzünün *fâ'ilü* olup *mef'ûlü* cüzünün onun yerine konmasıdır. Bu yerine konulan cüze (*mef'ûlü*) *ahreb* denir. Rubai vezinlerinden ilk tefilesi *mef'ûlü* olan 12 vezinlik grup: *Mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlün fa', Mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlün fā', Mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlü fa'ul, Mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlü fa'ūl, Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlün fa', Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlün fā', Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü fa'ul, Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü fa'ūl, Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlün fa', Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlün fā', Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ul, Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūl.* → **ḫarb**

a. 8a/1, 10a/11, 41a/2, 47a/11, 48b/2, 49a/3, 49b/4, 50a/5, 50b/7, 51a/7, 94a/3, 80a/2

a. (evzān-ı aḫreb) 47a/7

a. (şecere-i aḫreb: Burada resmedilmiş şecere bulunmakta:) 47a/12

aḫreb: Hezec bahrının muzâhafâtı rubainin 10 vezninden: *mef'ūlü* 47a/4

aḫreb-i ahtem 51a/4

aḫreb 'arūż ve ḍarb maḥẕūf: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü fa'ūlün* 41b/3

aḫreb 'arūż ve ḍarb maḳbūż: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü mefā'ilün* 41a/12

aḫreb ʿarūż ve ḍarb maḳṣūr: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīl* 41b/1

aḫreb ʿarūż ve ḍarb muḫannaḳ: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefʿūlü mefʿūlü mefʿūlün* 41a/4

aḫreb ʿarūż ve ḍarb sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefʿūlü mefʿūlü mefāʿīlün* 40b/13

aḫreb-i aḫrem-i mecbūb: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefʿūlü mefʿūlü faʿ* 40b/11

aḫreb ḥaşv musabbaġ ʿarūż ve ḍarb sālim:

Mużāriʿ Baḥrı *Mefʿūlü fāʿiliyyān mefʿūlü fāʿilātün* 78a/12

aḫreb-i maḥẕūf: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilün* 40b/9

Mużāriʿ Baḥrı *Mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilün* 78b/6

aḫreb-i maḳbūż: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefāʿilün mefāʿīlün* 43b/11

Hezec Baḥrı *Mefʿūlü mefāʿilün mefāʿilün* 44a/1

aḫreb-i maḳbūż-ı aḫrem-i mecbūb: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü Mefāʿilün Mefāʿīlün Faʿ* 117b/4

aḫreb-i maḳbūż ʿarūż ve ḍarb sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefāʿilün mefʿūlü mefāʿīlün* 41a/10

aḫreb-i maḳbūż-ı ezell: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefāʿilün mefāʿīlün fāʿ*:120b/2

aḫreb-i maḳbūż-ı maḥẕūf: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefāʿilün faʿūlün* 44a/6

aḫreb-i maḳbūż-ı maḳṣūr: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefāʿilün mefāʿīl* 44a/3

aḫreb-i maḳbūż-ı mekfūf-ı ahtem: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefāʿilün mefāʿīlü faʿūl* 51a/6, 119b/7

aḫreb-i maḳbūż-ı mekfūf-ı mecbūb: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'ilün mefā'īlü fa'ul* 118b/3

aḫreb-i maḳṣūr: **Mużāri' Baḥrı** *Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilān* 78b/9

aḫreb-i mecbūb: *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü fa'ul* 50b/8

aḫreb-i mekfūf-ı aḫrem-i mecbūb: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlün fa'* 51a/5, 119a/9

aḫreb-i mekfūf-ı ahtem: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūl* 120a/11

aḫreb-i mekfūf 'arūż ve ḍarb sālim:

Hezec Baḥrı *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü mefā'īlün* 40a/11

Mużāri' Baḥrı *Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilātün* 78b/3

Ḳarīb Baḥrı *Mef'ūlü mefā'īlü fā'ilātün* 88a/8

aḫreb-i mekfūf-ı ezell: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fā'* 120b/7

aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf:

Hezec Baḥrı'nda: *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün*) 40b/4

Hezec Baḥrı *Mef'ūlü mefā'īlü fa'ūlün* 43b/8

Mużāri' baḥrıda *Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün* 78b/12

Mużāri' baḥrıda *Mef'ūlü fā'ilātü fa'ūlün* 79b/6

Ḳarīb Baḥrı *Mef'ūlü mefā'īlü fā'ilün* 88b/1

aḫreb-i mekfūf-ı maḳṣūr: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü mefā'īl*) 40b/1, 43b/5

aḫreb-i mekfūf-ı maḳṣūr: **Ḳarīb Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlü fā'ilān* 88a/11

aḫreb-i mekfūf-ı mecbūb: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ul* 50b/13, 120a/8

aḫreb-i merbū'-yı maḳbūż-ı muşa''aş: **Mużāri' Baḥrı** *Mef'ūlü fa'ıl mefā'ılün mef'ūlün* 51a/13, 79a/4

aḫreb-i musabbaġ: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü mefā'īlān* 40a/5,

aḫreb-i musabbaġ: **Mużāri' Baḥrı** *Mef'ūlü fā'ilātün mef'ūlü fā'iliyyān* 78a/9,

aḫreb-i musabbaġ: **Mużāri' Baḥrı** *Mef'ūlü fā'iliyyān* 79b/12

bir rükn aḫreb bir rükn eşter: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü fā'ilün mef'ūlü fā'ilün* 41a/8

bir rükn aḫreb bir rükn maḳbūż: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'ilün mef'ūlü mefā'ilün* 41a/6

bir rükn aḫreb bir rükn maḳṣūr: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īl mef'ūlü mefā'īl* 40b/7

bir rükn aḫreb bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü mefā'īlün* 40a/8,

bir rükn aḫreb bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlün* 45a/2

bir rükn aḫreb bir rükn sālim: **Mużāri'Baḥrı** *Mef'ūlü fā'ılātün mef'ūlü fā'ilātün* 78a/13 [=84]

aḫrem (A. "Burun direği kırık") Harm zihafıyla *mefā'îlün* cüzünün *fā'îlün* olup *mef'ûlün* cüzünün onun yerine konmasıdır. Bu yerine konulan cüze (*mef'ûlün*) *ahrem* denir. Rubai vezinlerinden ilk tefilesi *mef'ûlün* olan 12 vezinlik grup: *Mef'ūlün fā'ilün mefā'īlün fa', Mef'ūlün fā'ilün mefā'īlün fā', Mef'ūlün fā'ilün mefā'īlü fa'ūl, Mef'ūlün fā'ilün mefā'īlü fa'ul, Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlün fa', Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlün fā', Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlün fa'ul, Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlü fa'ūl, Mef'ūlün*

mef'ūlü mefā'īlü fa', Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlün fā', Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlü fa'ul, Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlü fa'ūl. → **ḫarm**

a. 6a/1, 10a/10, 47a/11, 48b/1, 48b/3, 49b/3, 49b/5, 50b/4, 51a/7, 94a/3

aḫrem: Hezec bahrının muzâhafâtı rubainin 10 vezninden *mef'ūlün* 47a/4, 47a/6

a. (şecere-i aḫrem: Burada resmedilmiş şecere bulunmakta) 47a/11

aḫrem-i aḫreb-i ezell: **Hezec baḥrı** *Mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlün fā'* 50b/4

aḫrem-i eşter 'arūż ve ḍarb sālim: **Hezec baḥrı** *Mef'ūlün fā'ilün mefā'īlün* 43a/6

aḫrem-i eşter-i ezell: *mef'ūlün fā'ilün mefā'īlün fā'* 50b/7

aḫrem-i mecbūb: Hezec bahrının muzâhafâtı rubainin 10 vezninden fa' 10a/11, 47a/4, 93b/10, 94a/1

aḫrem-i mekfūf-ı aḫreb-i merbū': **Mużāri' baḥrı** Mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlü fa'il 51b/1, 79a/2

aḫrem-i muḫannaḳ: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlün* 40a/1

aḫrem-i muḫannaḳ: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlün mef'ūlün* 45a/5

aḫrem-i muḫannaḳ-ı aḫreb 'arūż ve ḍarb sālim: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlün mef'ūlün mef'ūlü mefā'īlün* 39b/11

aḫrem-i eşter-i maḥẕūf: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlün fā'ilün fa'ūlün* 43a/12

aḫrem-i eşter-i maḳṣūr: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlün fā'ilün mefā'īl* 43a/9

bir rükn aḫrem bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlün mefā'īlün mef'ūlün mefā'īlün* 40a/3

murabba'-ı aḫrem-i muḫannaḳ: **Hezec Baḥrı** *mef'ūlün mef'ūlün* = Müşemmen-i eşlem-i ebter *Fa'lün fa' fa'lün fa'* 33b/13

ahtem (A. "Uzun burunlu") Hazf ile kasrın birleşmesiyle *mefâ'îlün → mefâ' olur, fa'ûl'ü* onun yerine koyarlar ve bu değişen şekle *ahtem* denir. → hetm

e. 7b/1, 10a/11, 93b/10, 93b/10, 94a/1

ahtem: Hezec bahrının muzâhafâtı rubainin 10 vezninden *fa'ūl* 47a/4 [=16]

a'ḳaṣ (A. "Boynuzları kulakları üzerinden enseye kıvrık durumdaki teke") aks uygulanmış tefileye denir. → 'aḳṣ

a. 7b/12, 10b/13

a'ḳaṣ-ı ma'ḳūl-ı maḳṭūf: **Vāfir Baḥrı** *Mef'ūlü mefâ'ilün fa'ūlün* 68a/5 [=5]

'aḳl (A.) Asb bile kabzın bir araya gelmesidir. *Müfâ'aletün → mefâ'atün* olur, *mefâ'ilün* onun yerine konulur; yani tefilenin harekeli beşinci harfinin düşürülmesiyle oluşur. Değişen rükne *ma'kûl* "engellenmiş" denir. 44 zihaftan biridir.

'a. 5a/1, 6b/9, 7b/9, 8b/4, 10b/12 [=5]

'aḳṣ (A.) Naks ile harmın bir araya gelmesidir; yani tefilenin ilk ve son harfi düşürülür, harekeli olan beşinci harf sakin yapılır. *Müfâ'aletün → fâ'altü* olur, *mef'ûlü* onun yerine konulur. Değişen rükne *a'kas* denir. 44 zihaftan biridir.

'a. 5a/3, 7b/10, 8b/6, 10b/12

'a. (**ṭard ve 'aks** oḳul-: Bir cümle veya mısrâın bâzı kısımlarının yerini değiştirmek sûretiyle yeni bir cümle veya mısrâ yapma şeklindeki sanat) 90b/12 [=5]

aḳṣam(A. "Ön dişleri yarısından kırık keçi") Kasm uygulanmış tefileye denir. → ḳaṣm

a. 7b/9, 10b/13

a. (bir rükn sālim bir rükn aḳṣam) 67a/8 [=3]

ʿamīḳ (A.) Bu bahir muhtelife dairesinde yer alır, tavîl dairesinden meydana gelir. Ali Şîr Nevâyî'de Müştebihe dairesinde gösterilir. Beşli tef'ile ile, altılı tef'ilenin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Esas olarak *müstefʿilün fâʿilün müstefʿilün fâʿilün* cüzlerinden oluşur; eğer ibtidâ beşinci heceyle olsa ki üçüncü hafif sebeb olur: *Fâʿilün fâʿilâtün fâʿilün fâʿilâtün*. Babur Şah 2 müstamel vezni olduğunu belirterek Türkler tarafından kullanılan 1 veznini örneklendirir. Araplarda bu vezinde şiir yoktur. → basīṭ

ʿa.12a/13, 17a/6, 17a/11, 70b/7, 73a/7, 145b/11 [=6]

ʿarīż (A.) Bu bahir muhtelife dairesinde yer alır. Ali Şîr Nevâyî'de Müştebihe dairesinde gösterilir. Eger ibtidâ, üçüncü heceyle olsa ki ikinçi veteddir, bu vezn olur: *Mefâʿîlün faʿûlün mefâʿîlün faʿûlün*. 4 müstamel vezni olup 2'si Türkler tarafından kullanılanlar bölümünde yer alarak örneklendirilir. Bu bahirni Acem şairleri ortaya çıkarmıştır, *maklûb-ı tavîl* de derler. Araplar bu vazinle şiir yazmamıştır. → *maklûb-ı tavîl*

ʿa. (baḥrı) 12a/13, 17a/1, 17a/9, 34a/3, 46a/12, 70b/7, 71b/10, 145a/9 [=8]

ʿarūż (A.) 1. Beyitte birinci mısranın son rüknüne *aruz* denilir; 2. Şiirde vezin kaidelerinden bahseden ilim dalına arûz denir. Arûz, şiirin doğru olanını hatalı olanından ayıran ince vezin ölçüsünü ifade eder. Arûz şiirin ölçüsü ve şiir ilmidir.

ʿa. 11b/8, 11b/12, 12a/2, 12a/3, 84a/4, 84a/5, 84a/6, 93b/12, 94a/2, b98a/11, 99a/12, 99b/1, 1a/2, 2b/9, 26b/11, 11b/9, 84b/10, 84b/10, 99b/1

ʿa. (ehli) 3a/10 → ʿarūżī(ler)

ʿarūż aḥrem-i mecbūb ḍarb ahtem: 95b/6

ʿarūż aḫrem-i mecbūb ḍarb ezell: 95b/9

ʿarūż aḫrem-i mecbūb ḍarb mecbūb: 98a/3

‘arūż ahtem ḍarb aḫrem-i mecbūb: 95b/12

‘arūż ahtem ḍarb ezell: 98a/6

‘arūż ahtem ḍarb mecbūb: 95a/13

‘arūż ebter ḍarb ebter-i musabbaġ: 96a/5

‘arūż ebter ḍarb maḫbūn-ı maḥẕūf: 97b/1

‘arūż ebter ḍarb maḫbūn-ı maḳṣūr: 96a/8

‘arūż ebter-i musabbaġ ḍarb ebter: 96a/11

‘arūż ebter-i musabbaġ ḍarb maḫbūn-ı maḥẕūf: 96b/13

‘arūż ebter-i musabbaġ ḍarb maḫbūn-ı maḳṣūr: 97b/10

‘arūż ezell ḍarb aḫrem-i mecbūb: 96a/2

‘arūż ezell ḍarb mecbūb: 95b/3

‘arūż ezell ve ḍarb hetm: 98a/9

‘arūż maḫbūn ḍarb maḫbūn-ı musabbaġ: 94b/4

‘arūż maḫbūn ḍarb maḫbūn-ı müẕāll: 95a/2

‘arūż maḫbūn-ı maḥẕūf ḍarb ebter: 97b/4

‘arūż maḫbūn-ı maḥẕūf ḍarb ebter-i musabbaġ: 96b/7

‘arūż maḫbūn-ı maḥẕūf ḍarb maḫbūn-ı maḳṣūr: 96b/4

‘arūż maḫbūn-ı maḳṣūr ve ḍarb ebter: 96b/1

‘arūż maḫbūn-ı maḳṣūr ḍarb ebter-i musabbaġ: 97b/7

‘arūż maḫbūn-ı maḳṣūr ḍarb maḫbūn-ı maḥẕūf: 96b/10

‘arūż maḫbūn-ı musabbaġ ḍarb maḫbūn: 94b/6

‘arūż maḫbūn-ı müẕāll ḍarb maḫbūn: 95a/4

‘arūż maḥẕūf ve ḍarb maḳṣūr: 94a/5

‘arūż maḳṣūr ve ḍarb maḥẕūf: 94a/8

‘arūż maṭvī-yi meksūf ḍarb maṭvī-yi mevḳūf: 97a/6

‘arūż maṭvī-yi mevḳūf ḍarb maṭvī-yi meksūf: 97a/3

‘arūż mecbūb ḍarb aḫrem-i mecbūb: 97b/13

‘arūż mecbūb ḍarb ahtem: 95a/7

‘arūż mecbūb ḍarb ezell: 95a/10

‘arūż mecẕū’ ḍarb menḥūr: 97a/9

‘arūż menḥūr ḍarb mecẕū’: 97a/12

‘arūż musabbaġ ḍarb sālim: 94b/1

‘arūż müẕāll ḍarb sālim: 94b/12

‘arūż sālim ḍarb musabbaġ: 94a/11

‘arūż sālim ḍarb müẕāll: 94b/9

‘arūż ve ḍarb ebter: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘* 31a/5

‘arūż ve ḍarb ecemm: **Vāfir Baḥrı** *Müfā‘aletün müfā‘aletün fā‘ilün* 67b/8

‘arūż ve ḍarb eḥaẕẕ: **Mütedārik Baḥrı** *Fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün fa‘* 34b/4

‘arūż ve ḍarb eḥaẕẕ: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā‘ilün fe‘ilün* 70b/2

‘arūż ve ḍarb maḥbūl-ı meksūf: **Serī‘ Baḥrı** *Müstef‘ilün müstef‘ilün fe‘ilün* 84b/12

‘arūż ve ḍarb maḫbūn-ı maḳṭū‘: **Mütedārik Baḥrı** *Fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün fa‘ul* 34b/2

‘arūż ve ḍarb maḥẕūf: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘ūlün Fa‘ūlün Fa‘ūlün Fa‘ul* 28b/4,

ʻarūż ve ḍarb maḥẕūf: **Hezec Baḥrı** *Mefāʻīlün mefāʻīlün mefāʻīlün faʻūlün* 38a/8

ʻarūż ve ḍarb maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fāʻilātün fāʻilātün fāʻilātün fāʻilün* 59b/10

ʻarūż ve ḍarb maḳṣūr: **Müteḳārib Baḥrı** *Faʻūlün Faʻūlün Faʻūlün Faʻūl* 28b/1

ʻarūż ve ḍarb maḳṣūr: **Hezec Baḥrı** *Mefāʻīlün mefāʻīlün mefāʻīlün mefāʻīl* 38a/6

ʻarūż ve ḍarb maḳṣūr: **Remel Baḥrı** *Fāʻılātün fāʻilātün fāʻılātün fāʻılān* 59b/7

ʻarūż ve ḍarb maḳṭūʻ: **Kāmil Baḥrı** *Mütefāʻilün mütefāʻilün feʻilātün* 69b/6,

ʻarūż ve ḍarb maḳṭūʻ: **Kāmil Baḥrı** *Mütefāʻilün feʻilātün* 70a/13

ʻarūż ve ḍarb maḳṭūf: **Vāfir Baḥrı** *Müfāʻaletün müfāʻaletün faʻūlün* 67b/5

ʻarūż ve ḍarb maʻḳūl: **Vāfir Baḥrı** *Müfāʻaletün müfāʻaletün mefāʻlün* 67b/2

ʻarūż ve ḍarb mecḥūf: **Remel Baḥrı** *Fāʻilātün fāʻilātün fāʻilātün faʻ* 60a/1

ʻarūż ve ḍarb mecḥūf-ı musabbaġ: **Remel Baḥrı** *Fāʻilātün fāʻilātün fāʻilātün fāʻilātün fāʻ* 59b/13

ʻarūż ve ḍarb mekbūl: **Basīṭ Baḥrı** *Müstefʻılün fāʻilün faʻūlün* 72b/10

ʻarūż ve ḍarb mevḳūf: **Serīʻ Baḥrı** *Müstefʻılün müstefʻılün mefʻūlātü* 84a/8

ʻarūż ve ḍarb mużmer: **Kāmil Baḥrı** *Mütefāʻilün müstefʻilün* 70a/7

‘arūż ve ḍarb müẕāll: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā‘ilün mütefā‘ilān* 70a/10 [=164]

‘arūżī (A.+F.) Aruz ilmiyle uğraşan → **‘arūż ehli**

‘a.+ler 2b/1, 3b/5, 8b/11, 11b/7, 12b/4, 13a/4, 13a/9, 22a/11, 22b/1, 22b/6, 83b/12 [=11]

‘aṣb (A. “Bir şeyi sıkıca bağlamak”) Sakîl sebebin rüknün beşinci harfi olan harekeli ikinci harfini sakin yapmaktır; yani tefilenin harekeli olan beşinci harfinin sakin yapılmasıdır. Bu *mefā‘iletün*’dedir, *mefā‘ilün* onun yerine konulur. Değişen rükne *ma’sûb* “bağlanmış” denir. 44 zihaftan biridir.

‘a. 4b/12, 5a/8, 6b/9, 6b/13, 7a/7, 7b/7, 8b/1, 10b/11 [=8]

aṣlem (A. “Kökünden kesilmiş”) Zihafına salm uygulanmış tefileye denir. → ṣalm

a. 6a/10

aṣlem ***Mef‘ūlātü*** niñg ziḥāfı *fa‘lün* 10b/10 [=4]

‘aṭf (A., dilb.) Bağlama

‘a. (vāv ḥarfı bile ‘aṭf ḳıl-) 25a/12

‘a.+dur (**ḥarf-ı ‘aṭf**: *Ve*/*U* bağlama edatı karşılığı kullanılan vav harfi) 25a/11 [=2]

‘ayn (A., dilb.) Arap alfabesinin on sekizinci harfi, Türkçede karşılığı yoktur.

‘a. 6a/8, 6a/8 [=2]

a‘żab (A.“Kırık boynuzlu keçi”) *Müfā‘aletün*’de *harm* gerçekleştiğinde *müâ‘aletün* olur, *müfte‘iletün*’ü onun yerine koyarlar. Değişen rükne *a‘zab* denir. → **a‘żb**

a. 6a/2, 10b/13, 59a/1 [=3]

ʿażb (A.) Vafirde *müfāʿaletün*'e ḫarm uygulanmasıdır, ilk harf burada düşerek *fāʿiletün* olur, *müfteʿiletün* onun yerine konulması. Değişen rükne *aʿzab* denir. 44 zihaftan biridir.

ʿa. 4b/13, 6a/1, 8b/2, 10b/12 [=4]

bā (A., dilb.) Be, Arap alfabesinin ikinci harfi.

b. 25b/9 [=1]

baḥr (A. "Deniz, çok su") Şiirin kendisine has ölçüsüdür. Belirli usullerle (illet ve zihaf kaideleri ile) tefʿilelerden türetilmiş bu itibari kalıpların bir veya ikisinin mısrâ ve beyitlerinde belirli sayıda tekrar edilmesi ile bu ölçü/ vezin meydana gelir. Şiir bahirlerinin her biri muayyen aslî tefʿilelerin tekrarından meydana gelir. Babur Şah görünürde 8 gerçekte 10 tane asli cüzün (*Faʿûlün, fâʿilün, mefâʿîlün, müstefʿilün, fāʿilātün, mefʿûlātü*, *müfāʿaletün, mütefāʿilün* + *fāʿi-lā-tün, müs-tefʿi-lün,*) tekrarı veya bazılarının birleşmesiyle bahir oluşur tanımını yapar. Müstamel ve meşhur 19+2 bahir sayar: 1. Mütekârib, 2. Mütedârik, 3. Hezec, 4. Recez, 5. Remel, 6. Vâfir, 7. Kâmil, 8. Ṭavîl, 9. Medîd, 10. Basîṭ, 11. Munsarih, 12. Muzâriʿ, 13. Muktezeb, 14. Müctess, 15. Serîʿ, 16. Cedîd, 17. Karîb, 18. Hafîf, 19. Müşâkil + 20. ʿArîz, 21. ʿAmîk.

b. 12a/9, 12a/13, 13a/2, 13a/12, 13b/4, 14a/9, 16a/3, 27a/3, 37b/9, 59a/3, 59a/7, 28a/4, 45b/9, 70b/4, 92b/11, 93b/7, 99a/3, 22b/8, 13a/3, 92b/11, 92b/12, 92b/13, 28a/6, 37b/10, 66a/10, 70b/6, 73b/2, 83b/9, 13a/10, 46a/13, 83a/12, 86b/8, 12a/10, 12b/1, 12b/5, 51a/8, 22a/7, 12b/6, 22a/1, 16b/3, 17b/2, 19a/1, 20a/5, 20b/2, 16a/2, 16b/12, 17a/6, 19b/10, 83b/10, 13a/7, 14a/2, 14b/1, 15b/3, 22a/2, 22a/6, 22b/8, 73b/5, 84a/4, 84a/7, 84a/8, 90b/8, 92a/13, 92b/3, 92b/7, 92b/12

ʿamīḳ baḥrı 73a/7, 145b/11

ʿarīż baḥrı 71b/10, 145a/9, 34a/4, 46a/12

basīṭ baḥrı 17a/3, 72a/7, 145b/1, 58b/3

cedīd baḥrı 19a/7, 20b/7, 22a/1, 86a/10, 167a/4

ḫafīf baḥrı 19a/13, 20b/12, 88b/9, 167b/1, 46b/12, 83a/10

hezec baḥrı 37b/10, 106a/5, 9a/11, 33a/4, 33a/6, 33b/5, 33b/11, 33b/13, 37a/4, 46a/10, 58a/13, 58b/9, 65b/10, 65b/13, 66a/4, 92b/13, 46a/1, 45b/10, 93b/6, 14a/5, 45a/7, 47a/1

kāmil baḥrı 15b/7, 68a/13, 143b/7, 37a/3

ḳarīb baḥrı 19a/8, 20b/8 , 87a/13, 167a/7

medīd baḥrı 16b/10, 71a/9, 145a/2, 65b/6, 65b/8

muḳteżeb baḥrı 18a/6, 21a/3, 80a/5, 154a/6, 46b/2, 46b/7, 46b/9, 65b/10, 65b/13, 93a/12

munsariḥ baḥrı 18a/1, 20b/10, 73b/6, 146a/1, 9a/6, 33a/1, 33a/11, 33b/1, 33b/3, 58b/5, 73a/3, 82b/13

mużāri‘ baḥrı 18a/4, 21a/1, 148b/11, 9b/2, 58b/7

mużāri‘-i baḥr-ı müşemmenāt-ı sālimü’l-erkān 77a/11

müctesş baḥrı 18a/8, 21a/5, 81b/6, 154b/13, 34a/6, 34a/8, 74b/9, 78a/8, 90b/12, 27a/10

müseddes baḥr 19a/11, 19b/2, 19b/5, 19b/7

müseddesāt baḥr ve sālimü’l-erkān 35b/7

müseddesāt baḥrı 55a/9

müşemmen baḥr 18a/3, 18a/10

müşākil baḥrı 19b/9, 21a/7, 22a/1, 91a/1, 173a/12, 37a/7

mütedārik baḥrı 13b/3, 34a/9, 105a/13, 32b/8, 32b/9, 36b/9, 36b/11, 36b/12, 61b/2, 66a/3

müteḳārib baḥrı 13a/13, 13b/2, 28a/7, 99a/8, 9b/6, 32b/3, 46b/5, 46b/10, 66a/7, 66a/9, 32a/3, 93a/9

recez baḥrı 14a/6, 46a/6, 51b/4, 121b/4, 32a/13, 33b/6, 46a/2, 46a/11, 58a/3, 58a/11, 70b/5

remel baḥrı 14a/8, 46a/7, 59a/8, 124b/10, 9a/1, 33b/8, 34a/2, 37a/1, 65b/5, 84b/8, 86b/5, 87a/4, 93a/1, 93a/12, 65a/5, 94a/3

serī‘ baḥrı 19a/5, 20b/5, 84a/8, 165a/6, 58b/11

ṭavīl baḥrı 16b/8, 70b/7, 144b/5

vāfir baḥrı 66a/11, 143a/1, 33b/10, 46b/3, 15b/6 [=234]

baḥrī (A) Bir bahir

b. 12a/6, 16a/1 [=2]

basīṭ (A. “Yayılmış, döşenmiş”) Muhtelife dairesinde yer alan bahir, Ali Şîr Nevâyî’de Müştebihe dairesinde gösterilir. Esas olarak *müstef‘ilün fâ‘ilün* (iki kez) cüzlerinden oluşur; eğer ibtidâ beşinci heceyle olsa ki üçüncü hafif sebeb olur: *Fâ‘ilün fâ‘ilâtün* (iki kez). Babur Şah 7’si müstamel, 1’i muhtara 8 veznini yazar ve Türkler tarafından kullanılan 3 veznini örneklendirir. Araplarda bu vezinde şiir yoktur. → ‘amīḳ

b. (baḥrı) 12a/11, 12b/9, 12b/12, 13a/2, 17a/3, 58b/3, 70b/7, 72a/7, 145b/1

b. (dāiresi) 16b/2

b. (vezni) 17a/10 [=11]

betr (A. “Bir hayvanın kuyruğunu kesmek”) Hazf ile kat’ın bir araya gelmesidir; yani tefilenin sonundaki hafif sebeb düşürülür, birleşik vetedin sakin harfi de düşürülüp önü sakin yapılır. *Fa‘ûlün* → *fa‘* olur ve *fâ‘ilâtün* → fâ‘il olur; *fa‘lün, fâ‘il* in yerine konulur. Değişen rükne *ebter* denir. 44 zihaftan biridir.

b. 5a/2, 7b/6, 7a/9, 8b/5, 10a/4, 10b/4 [=6]

beyt (A.) Edebiyatta iki mısralık nazım birimi. Dört, altı veya sekiz rüknden meydana gelir. Sekiz rüknden fazla olduğunda *mutatavvel* denir.

b. 9a/1, 9a/6, 11b/5, 12a/5, 12a/7, 22b/8, 26b/2, 26b/4, 26b/5, 26b/6, 26b/10, 27a/10, 28a/1, 28a/2, 28a/3, 32a/1, 37b/9, 45a/8, 45a/12, 45b/8, 58a/5, 62a/10, 76a/5, 84b/9, 93b/13, 94a/2, 100b/12, 101a/3, 139a/9, 2b/9, 3b/1, 8a/9, 8b/7, 11b/6, 11b/12, 12a/4, 22b/7, 22b/7, 26a/9, 26b/1, 26b/3, 26b/7, 26b/9, 27b/4, 27b/6, 28a/4, 28a/5, 32a/1, 37b/6, 46a/1, 46a/6, 90b/12, 99a/8, 101a/6, 109a/6, 109a/10, 110b/3, 121a/11, 137a/12, 137a/13, 139b/9, 139b/10, 147b/12, 166b/4

istişhād beyti 37b/9

b.+ini (kėltürül-) 28a/2, 28a/4 [=67]

buḥūr (A.) Bahirler

b. 12b/1, 12b/4, 12b/4, 13a/3, 13a/5, 13a/9, 16b/1, 17a/7, 18a/10, 18a/13, 19b/11, 20a/4, 21a/8, 22a/4, 27a/2, 32b/3, 70b/6, 83b/13, 92b/6, 92b/7, 92b/10, 98b/13, B98a/9, 101a/8

b. (taḫtı) 98b/11

b. (tefkīk-i buḥūr) 13a/12 [=27]

buḥūrān (A.) Bahirler

b.+dın 13a/10 [=1]

caḥf (A. "Silip süpürmek") *Fâ'ilâtün'ü* habn edilip sakîl sebeb ile hafîf sebebin onun başından düşürülmesiyle *tün* kalır, *fa'* onun yerine konulur. Değişen rükne *mechûf* denir. 44 zihaftan biridir.

c. 5a/2, 7b/1, 8b/5, 10b/5 [=4]

ceb(b)(A. "Hadım etmek") Rüknün sonundan iki sebebin düşürülmesidir. Mefâ'îlün → *mefâ* kalır, *fa'il* onun yerine konulur. Değişene *mecbûb* derler. 44 zihaftan biridir.

c. 5a/1, 6a/13, 8b/3, 10a/9 [=4]

cedīd (A.) Muntazi‘a dairesindeki bir bahir olup *Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün müstef‘i-lün veznindedir*. Babur Şah bu bahre 8. daire *Daire-i muntazia* ve 9. daire *Daire-i müştebihe-i sâlime*'de yer verir. 4 müsta'mel, 7 muhtara olmak üzere 11 vezni olduğunu, 1 vezninin çok kullanıldığını belirtir.

c. 83b/11, 84a/1

c. (baḥrı) 12a/12, 12b/10, 12b/13, 19a/7, 20b/6, 21b/5, 86a/10, 167a/4

c. (dāiresi) 18b/5, 83b/10

c. (devr-i cedīd) 19b/10

c. (vezni) 19b/13, 21a/10 [=15]

cem(m) (A.) Akl ile harmın bir araya gelmesidir; yani tefilenin birinci ve beşinci harfi düşürülür. *Müfâ‘aletün → fâ‘ilün* (10) olur. Değişen rükne *ecemm* denir. 44 zihaftan biridir.

c. 5a/3, 7b/9, 10b/12 [=3]

ceẕ‘ (A. "İki deveyi bir iple bağlamak") *Mef‘ûlâtü*'nün iki sebebinin düşürülmesi ve *tâ*'sının sakin yapılmasıdır, *lâtü* kalır, *fâ‘* onun yerine konulur. Değişen rükne *mecẕû‘* denir. Noktanın özensiz kullanımından doğan ikili okumayla ced‘ "burun kesmek" terimi de kullanılmaktadır (ŞAFAK 2003: 17). Babur Şah'da () açık bir şekilde (ذ) ile yazılı. 44 zihaftan biridir.

c. 5a/2, 7a/11, 7b/5, 8b/5, 10b/8 [=5]

cezl (A. "Kuru odun; çok olan nesne; cömert adam") İzmâr ve tayyın bir araya gelmesidir. *Mütefâ‘ilün → mütfe‘ilün* olur, *müfte‘ilün*'e nakl edilir; yani tefilenin ikinci harfi olan tâ sakin yapılıp dördüncü harf olan elif düşürülür. Değişen rükne *meczûl* denir. Arap kökenli alfabeyle yazımda muhtemelen nokta kullanımındaki özensizlikle bu kelimenin okunmasında ikilik ortaya çıkmaktadır. Kaynaklarda "ẖazl" olarak genelde değerlendirilip

“cezl” de denir kaydı bulunmakta (DURMUŞ 2013: 403$_c$). 44 zihaftan biridir.

c. 5a/1, 6b/11, 8b/5, 11a/2 [=4]

cīm (A., dilb.) Arap alfabesinin beşinci (ج), Türkler’in İslâmiyet’i kabullerinden 1928 harf inkılâbına kadar dokuz - on asır boyunca kullanmış oldukları alfabenin altıncı harfi

c. 153a/4 [=1]

cüzv (A.<cüz’) Aruzda, bir mısrayı teşkil eden ve Arapça “fa‘l” (فعل) kökünden türetilmiş olan “mefâ‘ilün, fâ‘ilâtün, müstef‘ilün, mef‘ûlü” gibi vezin parçalarından her biri, tef’ile parçası.

c. 1b/1, 2b/1, 13a/8, 13a/12, 14a/3, 15b/5, 16b/5, 16b/10, 17a/1, 17a/4, 17b/3, 18a/5, 18a/7, 18a/8, 19a/3, 20b/3, 16b/9, 18a/2, 18a/4, 19a/6, 19a/7, 19a/9, 19a/12, 19b/1, 19b/3, 19b/6, 19b/8, 20b/6, 20b/7, 20b/9, 20b/12, 20b/13, 21a/2, 21a/4, 21a/6, 2b/12, 3b/2, 3b/9 [=38]

dāl (A., dilb.) Arap alfabesinin sekizinci (د), Türkler’in İslâmiyet’i kabullerinden 1928 harf inkılâbına kadar 9–10 asır boyunca kullanmış oldukları alfabenin onuncu harfi.

d. 23b/6, 23b/13, 25b/9

d. (ḥarf-ı dāl) 23b/4, 23b/5

d. ėkin (vird ayağıda dāl) 153a/4 [=6]

ḍamme (A., dilb.) Üstüne konduğu vâv’ı uzun u, ü (– Û) sesiyle okutan şeklinde grafik hareke, ötre (ـُ)

d. 23a/1, 24a/9, 25a/4, 25b/5, 25b/2, 23a/5, 24b/11

d. (vāv-ı işmām-ı ḍamme) 25a/6 [=8]

ḍarb (A.) Beyitte ikinci mısranın son rüknüne *darb* denilir.

ḍ. 11b/9, 11b/13, 12a/2, 12a/3, 84a/4, 84a/5, 84a/6, 84b/11, 99b/2, 99a/12, 99b/1, 11b/10, 93b/12, 94a/2 [=161]

dāyire (A.) Aruzda vezin grupların adı. Arûz dairelerinden birinci dâireye *muḫtelif* denilir. *tavîl, medîd* ve *basît* bahirlerini içerir. İkinci daireye *mu'telif* denir, Vâfir ve Kâmil bahirlerinden oluşur. Üçüncü daireye *müctelib* ismi verilmiştir, *hezec, recez* ve *remel* bahirlerini içine alır. Dördüncü daireye *müştebih* denir ve *serî', münserih, hafîf, muzâri', muktezeb* ile *müctes* bahirlerini ihtiva eder. Beşinci daire *müttefik* diye anılır. Arap, Acem aruzunda ve Ali Şir Nevâyî'de dairelerde farklılık mevcuttur. Babur Şah 9 daireden bahseder:

I. **Dāyire-i müttefiḳa: 2 bahirden oluşur:**

1. Müteḳārib baḥrı: Başında veted bulunur: *Fa'ūlün (4 kez)*
2. Mütedārik baḥrı: Başında sebeb bulunur: *Fā'ilün (4 kez)*

II. **Dāyire-i *müctelibe:* 3 bahirden oluşur:**

1. Hezec baḥrı: Başında *veted* bulunur*.: Mefā'īlün (4 kez)*
2. Recez baḥrı: Başında *sebeb* bulunur*.: Müstef'ilün (4 kez)*
3. Remel baḥrı: Başında ikinci *sebeb* bulunur: *Fā'ilātün (4 kez)*

III. **Dāyire-i *müctelibe-i muzāḥafa:* 3 bahirden oluşur:**

1. Hezec-i mekfūf baḥrı: *Mefā'īlü (4 kez)*
2. Recez-i maṭvī baḥrı: *Müfte'ilün (4 kez)*
3. Remel-i maḫbūn baḥrı: *Fā'ilātün (4 kez)*

IV. **Dāyire-i müctelibe-i muḫtari'a: 2 bahirden oluşur:**

1. Hezec-i maḳbūż baḥrı: *Mefā'ilün (4 kez)*
2. Remel-i mekfūf baḥrı: *Fā'ilātü (4 kez)*

V. Dāyire-i mu'telife: 2 bahirden oluşur:

1. Vāfir baḥrı: *Müfā'aletün (3 kez)*
2. Kāmil baḥrı: *Mütefā'ilün (3 kez)*

VI. Dāyire-i muḫtelife: 5 bahirden oluşur:

1. Ṭavīl baḥrı: *Fa'ūlün mefā'īlün (2 kez)*
2. Medīd baḥrı: *Fā'ilātün fā'ılün (2 kez)*
3. Maḳlūb-ı ṭavīl /'arīż baḥrı*: Fefā'īlün fa'ūlün (2 kez)*
4. Basīṭ baḥrı: *Müstef'ilün fā'ilün (2 kez)*
5. 'Amīḳ baḥrı*: Fā'ilün fā'ilātün (2 kez)*

VII. Dāyire-i müştebihe:

1. Munsariḥ baḥrı: *Müstef'ılün mef'ūlātü (2 kez)*
2. *-- : Fā'ılātün müs-tef'i-lün (2 kez)*
3. Mużāri' baḥrı: *Mefā'īlün fā'ı-lā-tün (2 kez)*
4. Muḳteżeb baḥrı: *Mef'ūlātü müstef'ılün (2 kez)*
5. Mücteşş baḥrı: *Müs-tef'i-lün fā'ilātün (2 kez)*
6. *-- : Fā'ı-lā-tün mefā'īlün (2 kez)*

VIII. Dāyire-i muntazi'a

1. Serī' baḥrı: *Müstef'ılün müstef'ılün mef'ūlātü*
2. Cedīd baḥrı: *Fā'ılātün fā'ılātün müs-tef'i-lün*
3. Ḳarīb baḥrı: *Mefā'īlün mefā'īlün fā'ı-lātün*
4. *-- : Müstef'ılün mef'ūlātü müstef'ılün*
5. Ḫafīf baḥrı *: Fā'ılātün müs-tef'i-lün fā'ilātün*
6. *-- : Mefā'īlün fā'ı-lātün mefā'īlün*
7. *-- : Mef'ūlātü müstef'ılün müstef'ılün*
8. *-- : Müs-tef'i-lün fā'ilātün fā'ilātün*
9. Müşākil baḥrı: *Fā'ı-lātün mefa'īlün mefa'īlün*

VIX. Dāyire-i müştebihe-i sālime

1. Serī‘ baḥrı: *Müstef‘ilün müstef‘ilün mef‘ūlātü*
2. Cedīd baḥrı: *Fā‘ilātün fā‘ilātün müs-tef‘i-lün*
3. Ḳarīb baḥrı: *Mefā‘īlün mefā‘īlün fā‘i-lātün*
4. Munsariḥ baḥrı: *Müstef‘ilün mef‘ūlātü müstef‘ilün*
5. Ḫafīf baḥrı: *Fā‘ilātün müs-tef‘i-lün fā‘ilātün*
6. Mużāri‘ baḥrı: *Mefā‘īlün fe‘i-la-tün mefā‘īlün*
7. Muḳteżeb baḥrı: *Mef‘ūlātü müstef‘ilün müstef‘ilün*
8. Mücteṣṣ baḥrı: *Müs-tef‘i-lün fā‘ilātün fā‘ilātün*
9. Müşākil baḥrı: *Fā‘i-lātün mefā‘īlün mefā‘īlün*

d. 13a/5, 13a/9, 15a/3, 16b/1, 20a/5, 47a/12, 47a/13, 95b/7, 14b/1, 13a/13, 13b/4, 14a/8, 14b/4, 15a/4, 16a/3, 17a/6, 18a/12, 19b/11, 21a/8, 73b/5, 12a/6, 12a/6, 14b/3, 15b/1, 20b/1, 21b/5, 13a/10, 73b/1, 13a/6, 14a/1, 15b/3, 16b/2, 17b/1, 18b/5, 22a/2, 83b/13

muḫtelife dāyiresi 70b/6

muntazi‘a dāyiresi 83b/9, 20a/4

mu’telife dāyiresi 66a/10

müctelibe dāyiresi 37b/10

müştebihe dāyiresi 20a/4

müttefiḳa dāyiresi 28a/6

müştebihe dāyiresi 83b/12

ṭavīl dāyiresi 12a/13 [=45]

devr (A.) dönme

d. (devr-i cedīd) 19b/10 [=1]

dü beytī (F.+A.) İki beyit, rubai, terâne → rubā‘ī

d. 46b/13 [=1]

ebter (A. "Sonu olmayan, kuyruğu kesik") *Betr* zihafı uygulanmış tefileye denir. Hazf ile kat'ın birleşmesiyle *fa'ûlün* → (*lün*) olur, *fa'* cüzünü onun yerine koyarlar; *fâ'ilâtün* → *fâ'il* olur. *Fa'lün*'ü *fâ'il* yerine koyarlar. Değişmiş olana *ebter* denir. → betr

e. 7a/11, 93b/10, 93b/13

e. **Fa'ūlün**'niṉ ziḥāfı *fa'* 10a/6,

e. **Fā'ilātün**'niṉ ziḥāfı *fa'lün* 10b/6,

ebter-i maḫbūn: **Remel Baḥrı** *Fa'lün fe'ilātün fe'ilātün fa'lün* 51a/9

ebter-i maḫbūn: **Remel Baḥrı** *Fa'lün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün* 62b/10

ebter-i maḫbūn-ı maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fa'lün fe'ilātün fe'ilātün fa'lün* 51a/10

ebter-i maḫbūn-ı maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fa'lün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün* 63a/3

ebter-i meşkūl: **Remel Baḥrı** *Fa'lün fe'ilātü fâ'ilātün fa'lün* 51a/10

ebter-i musabbaġ: **Fā'ilātün**'niṉ ziḥāfātından: *fa'lān* 93b/10, 93b/11, 10b/7, 94a/1 [=53]

ecem(m) (A. "İki boynuzu da kırılmış keçi") Akl ile hazm zihaflarının birleşmesiyle *Müfâ'aletün* → *fâ'ilün* olur. *Cemm* zihafı uygulanmış bu tefileye *ecemm* denir. → cemm

e. 7b/10, 59a/6

e. ***Müfâ'aletün***'niṉ ziḥāfı *fâ'ilün* 10b/13 [=6]

eczā (A.) Cüzler

e. 22a/3 [=1]

efā'îl (A.<*Fa'ala*'nın çoğulu) Aruz vezinleri tef'ile adı verilen ve "f-'a -l" (ف ع ل) kökünden türetilen sekiz asli kalıptan meydana gelir. Sebep, veted ve

fâsıla diye isimlendirilen belli hecelerin belirli bir sıra ile birleşmesinden cüz' adı da verilen tef'ile meydana gelir. Hece iki harften az beş harften fazla, tef'ile iki heceden az üç heceden fazla olamaz. Aslen üzerinde değişiklik olmayan tef'ile sayısı kullanımda sekiz adettir: *Fa'ûlün, fâ'ilün, mefâ'îlün, müstef'ilün, fâ'ilâtün, fâ'i-lâ-tün, mef'ûlâtü*, *müs-tef'i-lün, müfâ'aletün, mütefâ'ilün*. Aruzla uğraşanların beyit taktiinde kullandıkları ölçüdür. Aruzla uğraşanların ölçüsü olup *efâ'îl ve tefâ'îl* olarak birlikte kullanıyorlar.

e. 22b/8, 22b/2

e. (**efâ'îl ve tefâ'îl**: el-Halil tarafından sistemleştirilmiş aruzun usûl adı verilen aslını teşkil eden 8 vezne verilen isimdir: fe'ûlün, fâ'ilün, mefâ'îlün, müstef'ilün, fâ'ilâtün, mufâ'aletün, mütefâ'ilün, me fâ'ilün) 32b/5, 32b/10, 32b/11

e. (muḥālefet-i efâ'îl ve tefâ'îl) 33a/8

e. (uṣūl-ı efâ'îl ve tefâ'îl) 3b/5 [=7]

eḥaz̲(z̲) (A. "Kökünden kesilmiş") Rüknün sonundan veted-i mecmunun düşürülmesidir. *Fâ'ilün → fa'* olur, *mütefâ'ilün, müstef'ilün → fe'ilün, fa'lün* olur. *Hazez* zihafı uygulanmış tefileye *ehaz* denir. → ḥaz̲ez̲

e. 6a/8, 10a/7, 10b/1, 11a/3 [=23]

elif (A., dilb.) Elif (ا), Arap alfabesinin ilk harfi

e. 23a/2, 23a/4, 24a/4, 24a/9, 24b/5, 22b/11, 24b/6, 24a/2, 24a/4, 24b/7

e. (elif-i vaṣl müteḥarrik hemze) 24a/8

e. (ḥurūf-ı med) 25b/2 [=12]

erkān (A.) Rüknler

e. 3b/4, 11b/2, 22a/4, 65b/8, 8a/12, 11b/9, 78a/9, 84a/3, 84a/6, 12a/4, 84a/4, 3b/5, 11b/2

e. (erkān-ı aṣlî) 12a/7

e. (muḫtelifü'l-erkān) 12b/12, 16b/1, 70b/5

e. (murabba'-ı meşṭūr-ı sālimü'l-erkān) 72a/4, 73a/12

e. (murabba'āt-ı meşṭūr-ı sālimü'l-erkān) 57a/6, 64b/3, 68a/7, 70a/4, 73a/4

e. (müseddesāt-ı meczū-yı sālimü'l-erkān) 42a/5, 63a/9, 67a/12, 69a/13, 72b/7

e. (müseddesü'l-erkān) 12b/3, 16a/4, 20a/5, 12b/7, 13a/1, 13a/4

e. (müşemmen-i sālimü'l-erkān) 73a/7, 80a/5, 87a/13, 66a/7

e. (müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān) 28a/7, 34a/9, 37b/10, 51b/4, 66a/11, 68a/13, 70b/7, 71a/9, 71b/10, 72a/7, 77a/11, 81b/6, 59a/8

e. (müşemmenü'l-erkān) 12b/3, 16a/2, 16a/4, 12b/8, 12b/13, 13a/3

e. (müttefiḳu'l-erkān) 13a/5, 27a/2, 12b/7

e. (sālimü'l-erkān) 35b/7, 55a/9, 86a/10, 88b/9, 91a/1, 58b/3 [=67]

esbāb (A.) *Sebep*ler → sebeb

e. 45b/9 [=1]

eşlem (A. "Gedikli") *Fa'ūlün*'e harm zihafı uygulandığında '*ūlün* olur, *fa'lün* onun yerine konulur; selm uygulanmış tefileye *eslem* denir. 44 zihaftan biridir. → şelm

e. 6a/3

eslem: ***Fa'ūlün***'nin zihāfı *fa'lün* 10a/5

eslem: **Müteḳārib baḥrı** *Fā'ilün fa'al fā'ilün fa'al Fā'ilün fa'al fā'ilün fa'al* = **Mütedārik baḥrı** *bir rükn sālim, bir rükn maḫbūn-ı maḳṭū'* 36b/13

eslem*:* ***Müteḳārib baḥrı*** *Fa'lün fa'lün fa'lün fa'lün = mütedārik* baḥrıda *maḳṭū'* 32b/7, 29b/13

eşlem-i eşrem: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa'ūlün fa'lü fa'lün* 31a/7

eşlem-i musabbaġ: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lün Fa‘ūlün Fa‘lün Fa‘ūlān* 29b/10 [=27]

eşrem (A.) Selm ile kabzın birleşmesi sonucu *fa‘ûlün → ‘ûlü* olur, *fa‘lü*’yü onun yerine koyarlar. Buna *eşrem* denir. 44 zihaftan biridir. → şerm

eşrem 8a/3,

eşrem: ***Fa‘ūlün***’niñ ziḥāfı *fa‘lü* 10a/6

eşrem-i eşlem ‘arūż ve ḍarb ebter: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü fa‘lün fa‘lün fa‘* 30b/10

eşrem-i maḥẕūf: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ul* 30b/5

eşrem-i maḳbūż ‘arūż ve ḍarb maḥẕūf: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ul* 30b/1

eşrem-i maḳbūż ‘arūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlün* 31a/9

eşrem-i maḳbūż ‘arūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ūlün* 30a/12

eşrem-i maḳṣūr: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ūl* 30b/3

eşrem-i musabbaġ: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü Fa‘ūlün Fa‘lü Fa‘ūlān* 30a/9 [=23]

eşter (A.) Kabz ile hazmın bir araya gelmesi sonucu *Mefā‘îlün → fā‘ilün olur, buna eşter denir.* 44 zihaftan biridir. → şatr

e. 7b/13, 59a/5

eşter: ***Mefā‘îlün***’niñ ziḥāfı *fā‘ilün* 10a/11

eşter ‘arūż ve ḍarb mecbūb: **Hezec Baḥrı** *Fa‘ul fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün* 42a/3

eşter ‘arūż ve ḍarb sālim: **Hezec Baḥrı** *Fā‘ilün fā‘ilün mefā‘îlün* 44a/9

mecbūb-ı eşter: **Müşākil Baḥrı** *Fa'ul fā'ilün fā'ilün fā'ilün* = Remelde merbū'-yı sālim-i maḥẕūf *Fa'il fā'ilātün fa'il fā'ilün* 93a/5

mekfūf-ı eşter: **Mużāri' Baḥrı** *Mefā'īlü fā'ilātü fā'ilün* 79b/3

meşkūl-i eşter: **Müşākil Baḥrı** *Fe'ilātü fā'ilün* 92a/11

müseddes-i eşter 'arūż ve ḍarb sālim: *Fā'ilün fā'ilün mefā'īlün* = Ḫafīf baḥrıda maḫbūn-ı ebter: *fā'ilātün mefā'ilün fa'lün* 46b/12 [=31]

evtād (A.<veted'in çoğulu) → veted

e. 3b/10, 45b/9 [=2]

ezāḥīf (A.) Asıl ölçülerde (efâ'il ve tefâilde) meydana gelen değişiklikler (illetler)

e. 8a/13, 9b/12 [=2]

ezel(l) (A.) Harm ile hetmin biraraya gelmesiyle *mefā'îlün → fā'* olur, buna *ezell* denir. 44 zihaftan biridir. → zalal

e. 7b/4, 93b/10, 93b/10, 94a/2

ezell: ***Mefā'īlün***'niñ ziḥāfı *fā'* 10a/11 [=15]

fāṣıla (A.) Dört veya beş ünsüzün (harfin) birleşmesiyle oluşan ses grubu. İki türlüdür: *Sugrâ* ve *kübrâ*. 1. *Fâsıla-i sugrâ* (sugrâ fâsıla): (İlk) üç harfi harekeli, dördüncü sakin dört harfin birleşimidir. Şöyle: KV KV KVK. Örnekler: *Çi kunem* ve *figenem, nė ḳılay* ve *yıḳılay*. 2. *Fâsıla-i kübrâ* (kübrâ fâsıla): Dördü harekeli, beşinci sakin baş harfin birleşimidir. Şöyle: KV KV KV KVK. Örnekler: *Çi-kunemeş* ve *figenemeş, nė ḳılayın* ve *yıḳılayın*. 3. *Fâsıla-i uzmâ* (uzmâ fâsıla): Kimileri üç türlü değerlendirir. Beş harfi harekeli, son harfi sakin altı harfin birleşmesiyle oluşan *uzmâ fâsıla* şöyledir: KV KV KV KV KVK. Örnekler: *Nafigenemeş* ve *naşikenemeş, ḳaralamadı* ve *saralamadı*.

f. 1b/2, 1b/10, 2a/10, 3a/13, 119a/5, 119a/6

f. (fāṣıla-i ‘uẓmā) 2a/7, 2a/13, 3a/8, 3a/12

f. (fāṣıla-i kübrā) 2a/2, 2a/11, 3a/7

f. (fāṣıla-i ṣuġrā) 1b/10, 2a/10, 3a/5 [=16]

fek(k) (A.) Veznin rüknlerinin hangi cüzden hangi bahir elde edileceği metodu, (bahirleri birbirinden) ayırma.

f. 13a/11,13a/12 [=2]

fetḥa (A., dilb.) Arap alfabesinde üstüne konduğu sessiz harfi kısa “*a*” veya “*e*” ünlüsüyle berâber okutan hareke, üstün (ـَ)

f. 25b/5, 23a/1, 24a/9, 25b/2, 24b/5, 24b/7, 24b/10, 24b/6, 22b/11 [=9]

fürū‘ (A. “Dallar, asıldan ayrılan kollar”) Efâ‘il ve tefâ‘il denilen asıl vezinlerin çeşitli illet ve zihaflarla değişikliğe uğratılmış ve türetilmiş şekilleri. Cemī‘ fürū‘ toḳsan altıdur, evzānı ḳırḳ, ol budur: *Fa‘, fā‘, fa‘lü, fa‘al, fa‘lün, fe‘ilün, fa‘ūl, fa‘ūlü, fa‘ūlün, fā‘ilün, fe‘ilān, fa‘lān, fe‘ilātü, mef‘ūlü, mef‘ūlün, mefā‘ilü, mefā‘ilün, mefā‘īl, mefā‘īlü, müfte‘ilün, fe‘ilātün, fe‘iletün, fā‘ilān, fā‘ilātü, müstef‘ilü, mefā‘īlün, müstef‘ilün, fā‘ilātün, mefā‘ılān, müfte‘ilān, mef‘ūlān, mefā‘īlān, müstef‘ılān, fā‘iliyyān, fe‘iliyyān, mütefā‘ilān, müfte‘ilātün, mefā‘ilātün, müstef‘ilātün, mütefā‘ilātün.* Sėkkiz vezn uṣūlıdın bėşi munda dāḫildür, ol: *fa‘ūlün, fā‘ilün, mefā‘īlün, müstef‘ilün, fā‘ilātün*’dür. Üç vezn ḫāricdür ol: *mef‘ūlātü, müfā‘aletün, mütefā‘ilün*’dür. Bes cemī‘ uṣūl-ı fürū‘nıñ vezni ḳırḳ üç bolġay.

f. 4b/7, 10a/1, 10a/3, 10a/5, 10a/7, 10a/10, 10a/13, 10b/5, 10b/9, 10b/12, 11a/2, 11a/5, 22a/4, 58b/12, 58b/13, 59a/1, 59a/4, 59a/5, 59a/6

uṣūl-ı fürū‘ 11b/1 [=21]

gāf (F. گ <A. kâf, dilb.) Arap alfabesinin yirmi ikinci harfi kâf’ı çift keşideyle Farsçada /g (e)/ olarak okunan şekli, kâf-ı Acemî

g. 25b/8 [=1]

ġayn (A., dilb.) Arap alfabesinin on dokuzuncu harfi, (غ)

ġ. 23b/4, 23b/13 [=2]

hā (A., dilb.) Hâ-yı resmiye Arap alfabesinin yirmi yedinci harfi (ه)

h. 23a/11

h. (Hâ *nėçe ve kėçe* gibi kelimelerin sonunda kendinden önceki ünsüzün ünlüsüdür, ünsüz olarak değerlendirilmez kuralı örneği) 1b/4

h. (Hâ bir kelimenin sonunda bulunursa *nekre* yapar kuralı örneği) 23a/10

h. (*müstef'ılün* veznindeki *'ayyārei̅* gibi bir kelimede iki hâ telaffuz edilir, sondaki hâ ilk hâ'ya değişir ve aslen *ayyārhi̅* olur, kuralı örneği) 23a/11, 23a/11

h. (Bazen Farsçada kelimenin sonundaki hâ fetha alametidir, telaffuz edilmeyip taktide düşer, kuralı örneği) 24b/10, 24b/5

h. (çi (جہ) ve ki'nin (کہ) yazılışında kullanılan hâ kesre alameti olup telaffuz edilmesi uygundur kuralı örneği) 24b/13, 24b/13, 25a/1, 25a/1

h. (Ki (کہ) ile çi'nin (جہ) hâ'sının (ہا) telaffuz edilmediği kuralı örneği) 25a/4 [=14]

h. (Fethanın alameti hâ olduğunda ve telaffuz edildiğinde nakil ortaya çıkar yani ünlüden ünsüze taşınmış olur: *Ḳılsa vefā* (قیلسہ وفا) *müfte'ilün, müstef'ilün* vezninde değerlendirilirse naklî meydana gelir kuralı örneği) 24b/7, 24b/7

ḥabl (A."Akıl ve âzâsı mahvolmak") Habn ile tayyın bir araya gelmesidir; yani tefilede sakin olan ikinci harf ile (habn) yine sakin olan dördüncü harfin (tay) düşürülmesidir. *Müstef'ılün → müte'ilün, mef'ûlâtü → me'ulâtü* olur, *fe'iletün* ile *fe'ilâtü* bunların yerlerine konur. Değişen rükne *mahbûl* "aklı bozulmuş" denir. Mürekkeb zihafattandır.

ḥ. 5a/1, 7a/1, 8b/5

ḫabl ***Müstef'ilün***iñ ziḥāfı *fe'iletün* 10a/13

ḫabl ***Mef'ūlātü***ñ ziḥāfı *fe'ilâtü* 10b/8 [=5]

ḫabn (A."eteklerin katlanarak kısaltılması") Tefilede hafif sebebin ikinci ünsüzü olan sakinini düşürmektir. *Fâ'ilün → fe'ilün, fâ'ilâtün → fe'ilâtün* olur; *müstef'ilün → mütef'ilün, mef'ûlâtü → me'ûlâtü* olur, *mefâ'ilün* ile *mefâ'ilü*'ye nakl edilir. Değişen rükne *mahbûn* "kısaltılmış giysi" denir. 44 zihaftan biridir. → mahbûn

ḫ. 4b/12, 5a/12, 6b/8, 7a/2, 7a/4, 7a/5, 7b/1, 7b/6, 8b/2, 10a/7, 10a/12, 10b/4, 10b/8 [=13]

ḫafîf (A. "Basit") 1. Babur Şah bu bahri hem sekizinci muntazia dairesinde hem de dokuzıncu daire daire-i müştebihe-i sâlime'de gösterir. 9 müstamel, 13 muhtara olmak üzere 22 vezni bulunur, bunlardan Türkler arasında kullanılan vezinler arasında 3'ü müstamel, 4'ü muhtara 7 veznini örneklendirir. Salim vezni *Fā'ilātün müstef'ilün fā'ilātün*'dür. 2. Bkz. sebeb

ḫ. 1b/2, 2a/13, 3b/12, 4a/4, 15b/5, 20a/2, 21a/13, 83b/11, 84a/2

ḫafîf baḥrı 12a/13, 12b/10, 13a/1, 19a/13, 20b/12, 46b/12, 83a/10, 83a/12, 83b/10, 88b/9, 167b/1

ḫafîf dāiresi 18b/5

ḫafîf-i maḫbūn 19b/11

sebeb-i ḫafîf: Önceki harekeli, sonraki sakin iki harften oluşur; *gül* ve *mül, tün* ve *kün*) 1b/2, 2a/11, 2b/2, 3b/12, 5a/13, 5b/3, 5b/6, 6a/4, 6a/12, 6b/2, 7b/2, 8a/8, 13a/8, 13a/9, 14a/3, 14a/4, 16a/1, 16b/6, 16b/7, 17a/4, 17a/2, 17b/3, 17b/4, 18a/5, 18a/7, 19a/2, 19a/4, 20b/3, 118a/11, 118a/12, 132b/13, 133a/1, 2a/11, 2b/2, 19a/2, 17a/2, 17a/4, 18a/5, 18a/7, 7b/2, 8a/8, 118a/12, 5a/13, 5b/3, 5b/6, 5b/8, 6a/4, 6b/2, 16a/1, 118a/11, 132b/13 [=58]

ḫarb (A.“yıkmak, viran etmek”) Keff ile harmı bir araya getirerek tefilede ilk ve son harfin düşürülmesi. *Mefâ‘îlün → fâ‘îlü* olur, *mef”ûlü* onun yerine konulur. Değişen rükne *ahreb* “harap olmuş” denir. 44 zihaftan biri. → aḫreb

ḫ. 5a/3, 7b/13, 8b/6,

ḫ. *Mefā‘īlün*’nin̄ ziḥāfı *mef”ûlü* 10a/10 [=4]

ḥarekāt (A.dilb.) Harekeler. Arap dilinde kısa ünlülere hareke adı verilir, hece yapısında dikkate alınmazlar. Uzun ünlüler (â, î, û) Arapça ve Farsçada ünsüz değerinde kabul edilirler.

ḥ. 104b/5, 22a/13, 22b/4 [=3]

ḥareket (A.dilb.) Arap alfabesinde ünsüzlerin hangi ünlüyla seslendirileceğini belirtmek üzere kullanılan üstün (fetha), esre (kesre) ve ötre (zamme) işâretlerinden her biri.

ḥ. 1b/5, 24a/2 [=3]

ḥarf (A., dilb.) Harf

ḥ. 4b/10, 8a/3, 8a/6, 8a/10, 8a/10, 23b/12, 24a/11, 24a/12, 24a/12, 27b/11, 27b/11, 1b/2, 2a/6, 2a/8, 1b/4, 1b/7, 2a/1, 2a/8, 2a/8, 5a/5, 5a/9, 5a/11, 5a/13, 5b/4, 5b/6, 23b/4, 24b/5, 25a/3, 25a/4, 25a/12, 118b/11, 23b/3, 23b/8, 2b/6, 5b/11, 23b/10, 110b/4, 121a/11, 23b/10, 1b/4, 1b/7, 1b/8, 1b/10, 2a/2, 2a/4, 3b/7, 3b/8, 25a/1, 110b/3, 110b/4, 121a/11

ḥ. (ḥarf-ı ‘aṭf: *Ve/U* bağlama edatı için kullanılan vav harfi) 25a/11 [=52]

ḫarm (A.) Çoğunlukla beytin birinci mısraının, ender olarak da ikinci mısraının başında yer alan tefilenin başındaki mecmû vetedin ilk harekeli harfini düşürmektir. (Ses hadisesinin) ortaya çıkışı *mefâ‘îlün*’de olsa *mef‘ûlün*’ü onun yerine koyarlar, bu cüze *aḫrem* veya müteharrim “kesik burun” denir. Arap kökenli alfabeyle yazımda muhtemelen nokta

kullanımındaki özensizlikle bu kelimenin okunmasında ikilik ortaya çıkmaktadır. 44 zihaftan biri. → aḫrem

Kaynaklarda "ḫarm" olarak genelde değerlendirilmektedir (DURMUŞ 2013: 404c). Metinde genellikle () yazılı, 37a/9'da cezm () okunacak surette açıkça yazılı.

ḫ. 4b/13, 5b/12, 6a/1, 6a/3, 7b/3, 8b/7, 37a/9, 140a/11 [=8]

ḥaşv (A.) Beyitte birinci mısrnın ilk rüknüne *sadr*, son rüknüne *aruz*, ikinci mısranın ilk rüknüne *ibtida*, son rüknüne *darb* denilir; sadr ile aruz, (10) ibtida ile darb arasındaki rüknlere *haşv* denilir.

ḥ. 11b/13, 11b/10, 32b/10, 109a/7, 109a/10, 9a/5, 9a/6, 9a/10, 9a/11, 12a/1, 2b/9, 26b/1, 26b/4, 26b/7, 26b/9, 26a/9, 27b/5, 27b/6, 27b/7, 27b/8, 54a/10 [=34]

ḥazez (A. "Kuyruk kesmek") Tefilenin sonundaki mecmû vetedin düşürülmesidir. *Fâ'ilün → fa'* olur, *mütefâ'ilün, müstef'ilün → fe'ilün, fa'lün* olur, birincinin ayın'ı (ع) harekeli, sonuncunun ayın'ı (ع) sakin. Değişen rükne *ehazz* "kesilmiş, kökten koparılmış" denir. 44 zihaftan biri. → eḥazz

ḥ. 4b/13, 6a/6, 8b/3, 8b/10,

ḥ. ***Fā'ilün***'nin̂ ziḥāfı fa' 10a/7,

ḥ. ***Müstef'ilün***'nin̂ ziḥāfı fa'lün 10a/12,

ḥ. ***Mütefā'ilün***'nin̂ ziḥāfı fu'ulün (harekeli) 11a/1 [=7]

ḥazf (A. "Düşürmek, atmak") Hafif sebebin tefilenin sonundan düşürülmesidir. Fa'ûlün, mefâ'îlün, fâ'ilâtün'de hafif sebeb rüknün sonundan düşürülünce <fa'û, mefâ'î, fâ'ilâ kalır>, fa'ul, fa'ûlün, fâ'ilün'ü bunların yerine konulması. Değişen rükne *mahzûf* "düşürülmüş" denir.

ḥ. 4b/13, 5a/13, 5b/3, 5b/6, 5b/8, 5b/11, 6a/3, 6a/5, 7a/7, 7a/9, 7a/13, 8b/3, 8b/10, 93a/10

ḥ. ***Fa'ūlün***'nin̂g ziḥāfı *fa'ul* 10a/4

ḥ. ***Mefā'îlün***'nin̂g ziḥāfı *fa'ūlün* 10a/9

ḥ. **Fā'ilātün**'nin̂g ziḥāfı *fā'ilün* 10b/4 [=17]

ḥazm (A.) Beytin başına harf eklemektir. Bu eklenen, kelimenin anlamı dışındaki harfler atıf vâvı ve soru (edatı) hel gibi bir veya iki harf olur, daha çok da olabilir. Taktîde değişmez. Bu değişmenin rüknlerinin cüzlerlele hiç alakası yoktur. Arap şiirlerinin zihaflarıdır, Acem'de kullanılmaz.

ḥ. 5a/4, 8a/9, 8b/2, 8b/7, 10a/9, 27b/8, 8b/7, 7b/7, 7b/9, 7b/10, 7b/12, 7b/13 [=13]

hemze(A., dilb.) Arapça'da kelimelerin başında, ortasında, sonunda harekeli veya sâkin olarak okunan, harf-i illet veya harf-i med olmayan elif (ا); Elif, vav, ye ve he üzerine konan (ء) işâreti.

h. 22b/11, 24a/6

h.+ (müteḥarrik elif) 24a/2

h.+lerni (müteḥarrik hemze) 24a/8 [=4]

hetm (A. "Ön dişleri kırmak") Hazf ile kasrın bir araya gelmesidir. *Mefā'îlün → mefā'* olur, *fa'ûl* onun yerine konulur. Değişen rükne *ahtem* denir. 44 zihaftan biri. → ahtem

h. 5a/2, 7a/12, 8b/5, 7b/4

h. ***Mefā'îlün***'nin̂g ziḥāfı *fa'ūl* 10a/9, [=5]

hezec (A.) 2. müctelibe dairesindeki 3 bahirden biri olup diğerleri recez ve remeldir. Mefâilün, mefâîlün, feûlün, mefûlü, mefâîlü tef'ilelerinin çeşitli dizilişlerinden meydana gelir. Babur Şah hezec bahrinde 61'i kulanılan 44'ü terkedilmiş 105 vezin olduğunu belirterek 82 dizilişi verir; bunlardan da Çok kullanılanlar arasında 19 tanesinin kullanıldığını, 8 tane de az kullanılan vezinlerle şiir yazıldığını belirterek örneklendirir.

h. 9a/11, 12a/11, 12b/5, 14a/1, 14a/5, 14a/10, 14b/2, 15a/3, 33a/4, 33a/6, 33b/4, 33b/11, 33b/13, 37a/4, 37b/10, 37b/10, 45a/7, 45b/10, 45b/10, 46a/1, 46a/10, 47a/1, 58a/13, 58b/9, 65b/10, 65b/13, 66a/4, 92b/13, 93b/6, 106a/5, 93a/3, 117b/3, 93a/11

hezec-i maḳbūż: 4. Daire-i müctelibe-i muhtaria'da yer alır: *Mefā'îlün(4 kez)*) 15a/3, 15a/5

hezec-i mekfūf: 3. Daire-i müctelibe-i muzahafa'da yer alır: *Mefā'îlü(4 kez)*) 14b/6, 14b/1

hezec-i müşemmen bir rükn eşter bir rükn sālim: *Fā'ilün mefā'îlün fā'ilün mefā'îlün* 93a/13 [=38]

ḫumāsî (A.) (Aruzda) beş (harf)li ölçü; *fa'ûlün* ve *fâ'ilün* beş harflidir.

ḫ. 3b/11, 3b/11, 4a/2, 13a/7, 13a/8, 16b/3, 16b/4 [=7]

ḥurūf (A., dilb.) Harfler

ḥ. 25b/5, 25b/6

ḥurūf-ı māżî: Dal ve te harfleri 23b/5

ḥurūf-ı med: Arapça'da belli şartlarda kendinden önceki harfin sesini uzatan vav, yâ ve elif harfleri. 25a/13, 25b/2, 25b/12, 23b/1, 22a/13, 22b/4, 22b/8, 22b/9, 23b/12

ḥurūf-ı mustaḳille'l-ma'nā: (Kelimenin) anlamı dışındaki harfler 8a/11 [=13]

ısḳāṭ (A.) (dilb.) (Ses) düşürme, düşürülme, ortadan kaldırma.

ı. 5b/13, 6b/2, 6b/5, 5b/9, 6a/4, 6a/6, 6a/9, 6a/11, 6b/1, 7a/11 [=10]

ibtidā (A. "Başlangıç") Beyitte ikinci mısranın ilk rüknüne *ibtida* denilir.

i. 11b/9, 11b/10, 11b/13, 13b/1, 13b/2, 14a/4, 14a/6, 15b/5, 15b/6, 15b/7, 16b/8, 16b/10, 17a/1, 17a/3, 18a/1, 18a/3, 18a/5, 18a/7, 18a/8, 19a/5,

19a/7, 19a/9, 19a/11, 19a/13, 19b/2, 19b/5, 19b/7, 20b/5, 20b/7, 20b/9, 20b/11, 20b/13, 21a/1, 21a/3, 21a/6, 94a/4, 94a/3, 27b/4 [=47]

iskān (A., dilb.) Bir harfi harekesiz, sakin duruma getirme

i.6b/6, 7a/12 [=2]

işbā‘ (A.) Arap nazmında kafiye veya vezin zaruretinden dolayı kelimeye bir harf ilave etme

i.+ı (ḍammeniñg) 23a/5

i.+ı (fetḥasınıñg) 22b/11

i.+ı (fetha ḍamme kesre) 25b/3

i.+ı (kesreniñg) 23a/7 [=4]

işmām (A., dilb.) Bir harfin sesini belli belirsiz çıkarma, genizden ve hafifçe söyleme

vāv-ı işmām-ı ḍamme) 25a/6 [=1]

iẕāle (A. “Eteği salıvermek”) Tefile sonundaki mecmû vetede sâkin bir harf (ن) ekleme. *Fâ‘ilün → fâ‘ilân, müstef‘ilün → müstef‘ilân, mütefâ‘ilün → mütefâ‘ilân* olur. Değişen rükne *müzâll* “eteği uzatılmış” denir. 44 zihaftan biri olup müfreddir. → müẕāll

i. 5a/3, 8a/5, 8b/4, 8b/11, 12a/3

i. ***Fā‘ilün***’niñg ziḥāfı *fā‘ilān* 10a/7,

i. ***Müstef‘ilün***’niñg ziḥāfı *müstef‘ilān* 10a/13,

i. ***Mütefā‘ilün***’niñg ziḥāfı *mütefā‘ilān* 11a/2 [=8]

iżmār (A. “Hayvanı zayıflatmak, inceltmek”) Tefilenin *sakîl sebebi*n ikinci ünsüzü olan harekeli ünsüzünü sakin yapmaktır (ünsüzden sonra gelen ünlüyü düşürmektir); yani ağır sebebi hafif sebep yapmaktır *Mütefâ‘ilün, mütfâ‘ilün* olur, *müstef‘ilün* onun yerine konulur. Değişen rükne *muzmer* “zamir işlevli” denir. 44 zihaftan biri olup müfreddir. → **mużmer**

i. 4b/12, 5a/4, 6b/8, 6b/11, 8b/1

i. ***Mütefā'ilün***'niñ ziḥāfı *Müstef'ilün* 11a/1 [=6]

ḳabż (A. "Pençe ile almak, tutmak") Tefilenin hafif sebebin en sonda yer alan beşinci ünsüzü yani /n/yi düşürmektir. *Fa'ûlün → fa'ûlü, mefâ'îlün → mefâ'ilün* olur. Bu rükne *makbûz* "büzülmüş" denir. 44 zihaftan biri. → maḳbūż

ḳ. 4b/13, 5b/6, 7b/12, 8b/2, 6b/9, 8a/2

ḳ. ***Fa'ūlün***'niñ ziḥāfı *Fa'ūlü* 10a/4,

ḳ. ***Mefā'īlün***'niñ ziḥāfı *Mefā'ilün* 10a/9 [=8]

ḳāfiye (A.) Kafiye

ḳ. 139b/9, 140b/4, 140a/6, 140a/9, 139a/13, 140a/13, 109a/10, 109a/6, 139b/10 [=9]

kāmil (A.) 5. Mu'telife dairesinde bahirdir; müttefikü'l-erkân olup müseddesü'l-erkândır. Babur Şah 9 tanesi kullanılan, 3 tanesi çok az kullanılan 22 vezni olduğunu, 4 tanesinin çok kullanıldığını, 3 tanesinin de az kullanılan vezinlerden olduğunu belirterek örneklendirir. Ali Şir Nevâyî'de 6. daire olan daire-i muhtelife'de yer alır.

k. (baḥrı) 37a/3, 68a/13, 143b/7, 12a/11, 12b/6, 12b/7, 15b/3, 15b/7, 66a/10

k. (vezni) 16a/6 [=10]

ḳarīb (A. "Yakın") 8. *Muntazi'a* dairesinde bir bahir. Babur Şah bu bahrin 6müstamel, 8 muhtara 14 vezni olduğunu, biri müstamel, ikisi nadir kullanılanlardan olmak üzere 3 vezninin çok kullanıldığını belirterek örneklendirir. *Vezni mefā'īlün mefā'īlün fā'i-lātün*'dür. Babur Şah bu bahri hem sekizinci muntazia dairesinde hem de dokuzuncu daire-i müştebihe-i sâlime'de gösterir.

ḳ. 12a/12, 12b/10, 13a/1, 18b/5, 19a/8, 19b/11, 20a/1, 21a/11, 20b/8, 83b/10, 83b/12, 84a/1, 84a/5, 87a/13, 167a/7 [=15]

ḳaṣīde (A.) Belli bir amaçla söylenmiş, üzerinde düşünülmüş, gözden geçirilmiş lirik yanı ağır basan şiir. Beyit sayısı konunun önemine, seçilen kafiyeye ve şairin sanat gücüne bağlıdır, yedi-yirmi beş arasında değişmekle birlikte yetmiş-seksen beyit, hatta daha uzun kasideler de bulunur. Türk edebiyatında kaside umumiyetle altı bölümden oluşur: 1. Nesîb (teşbîb), 2. Girizgâh (giriz/güriz), 3. Methiye, 4. Tegazzül, 5. Fahriyye, 6. Dua.

ḳ. 9a/6, 11b/7, 32a/5, 65a/7, 99b/3, 100a/11, 125a/8, 125a/10 [=8]

ḳaṣm (A.) Asb bile harmın bir araya gelmesidir; yani vafirdeki müfâ'aletün'ün ilk harfini düşürmek, harekeli olan beşinci harfini sakin yapmaktır. *Müfâ'aletün → fâ'iltün* olur, *mef'ûlün* onun yerine konulur. Değişen rükne *aksam* "ön dişleri yarısından kırık keçi" denir. Kırk dört zihaftan biri. → aḳṣam

ḳ. 5a/3, 7b/7, 8b/6

ḳ. ***Müfâ'aletün***'niñ ziḥāfı *mef'ūlün* 10b/12 [=4]

ḳaṣr (A. "Kısaltmak") Tefile sonundaki hafif sebebin sakinini düşürüp harekeli harfini sakin yapmaktır. *Fa'ûlün → fa'ûl, mefâ'îlün → mefâ'îl* olur, *fâ'ilâtün → fâ'ilât* olur, *fâ'ilân* onun yerine konulur. Değişene *maksûr* "kısaltılmış" denir. Kırk dört zihaftan biri. → maḳṣūr

ḳ. 5a/1, 6b/2, 7a/13, 8b/3, 8b/10,

ḳ. ***Fa'ūlün***'niñ ziḥāfı *fa'ūl* 10a/4

ḳ. ***Mefā'īlün***'niñ ziḥāfı *mefā'īl* 10a/9

ḳ. **Fā'ilātün**'niñ ziḥāfı *fā'ilān* 10b/4 [=8]

ḳaṭ' (A. "Kesmek") Tefilenin sonundaki mecmû vetedin sakininin düşürülmesi ve ikinci harekeli harfinin sakin yapılmasıdır. *Müstef'ilün →*

müstef'il, mütefâ'ilün → mütefâ'il, fâ'ilün → fâ'il olur, *mef'ûlün, fe'ilâtün, fa'lün* bunların yerlerine konulur. Değişene *maktû'* "kesikli" denir. Kırk dört zihaftan biri. → maḳṭū'

ḳ. 5a/1, 6b/5, 8b/3, 8b/10, 7a/5, 7a/9, 32b/8

ḳ. ***Fâ'ilün***'nin ziḥāfı *fa'lün* 10a/7

ḳ. ***Müstef'ilün***'nin ziḥāfı *mef'ūlün* 10a/12

ḳ. ***Mütefâ'ilün***'nin ziḥāfı *fe'ilātün* 11a/1 [=10]

ḳaṭf (A. "Meyve toplamak") Asb ile hazfın bir araya gelmesidir; yani tefile sonundaki hafif sebebi düşürmek ve harekeli beşinci harfi sakin yapmaktır. *Müfâ'aletün → mefâ'il* olur, *fa'ûlün* onun yerine konulur. Değişen rükne *maktûf* "-meyve- devşirilmiş, koparılmış" denir. Kırk dört zihaftan biri. → maḳṭūf

ḳ. 5a/2, 7a/7, 8b/5,

ḳ. ***Müfâ'aletün***'nin ziḥāfı *fa'ūlün* 10b/12 [=4]

kebl (A.) Hal' da denir. Habn ile kat'ın bir araya gelmesidir; yani basit bahrındaki *müstef'ilün*'de sakin olan ikinci harf ile sondaki mecmû vetedin sakin harfinin düşürülmesi ve geri kalan tefilenin harekeli olan son harfini sakin yapmaktır. *Müstef'ilün → mütfa'il* olur, *fa'ûlün* onun yerine konulur. Değişen rükne *mekbûl* "yerinden koparılmış" denir. Kırk dört zihaftan biri. → mekbūl

k. 5a/2, 7a/5, 8b/5

k. ***Müstef'ilün***'nin ziḥāfātı *fa'ūlün* 10a/13 [=4]

kef(f) (A. "Elbisenin eteğini katlayarak -dikmek-) Tefilenin yedinci harfine karşılık gelen hafif sebebin sakin harfini nûn (ن)'u düşürmektir. *Fâ'ilâtün → fâ'ilâtü* olur, değişen rükne *mekfûf* "bordürlü/şeritli" denir. Kırk dört zihaftan biri. → mekfūf

k. 4b/13, 5b/8, 7b/13, 8b/2, 6b/13, 7a/4

k. ***Mefā'īlün***'niŋ ziḥāfı *mefā'īlü* 10a/9

k. ***Müstef'ilün***' (12) niŋ ziḥāfı *müstef'ilü* 10a/12,

k. **Fā'ilātün**'niŋ ziḥāfı *fā'ilātü* 10b/4 [=9]

kesf (A. "Elbiseyi çıkarmak, çıplak bırakmak") Tefilenin yedinci harfine tekabül eden mefrûk vetedin sonundan harekeli harfin düşürülmesidir. *Mef'ûlâtü*'nün tâ'sının düşürülmesidir. *Mef'ûlâ* kalır, *mef'ûlün* onun yerine konulur. Değişen rükne *meksûf* "örtüsü kaldırılıp açığa çıkarılmış" denir. Terim *keşf* olarak da kullanılmaktadır. Kanaatimizce noktalı harfin el yazmalarında nokta yazımındaki özensizlikten kaynaklanmaktadır. Babur'da bazı yerlerde nestalik hatta mahsus altta üç noktalı harfle yazılmış olması sebebiyle *kesf* ve *meksūf* (74a/10 vb) olarak değerlendirdim. Kırk dört zihaftan biri. → meksūf

k. 4b/13, 5b/9, 8b/2, 8b/10, 7b/5

k. ***Mef'ūlātü*** niŋ ziḥāfı *mef'ūlün* 10b/8 [=6]

kesre (A., dilb.) Arap alfabesinde altına konduğu sessiz harfi ı veya i ünlüsüyle berâber okutan ve (ـِ) şeklinde gösterilen hareke, esre

k. 23a/2, 23a/7, 24b/13, 25b/5, 24a/9, 24b/11, 25b/2 [=7]

keşret (A.) çokluk

veted-i keşret: Aruzda bir tefilenin 4 ünsüz harften oluşan kısmı: KVKVKK; *yėbert* örneği 2a/5, 2b/6, 120a/4, 120a/3 [=4]

kübrā (A.) Büyük → *fāṣıla*

k. 1b/10

fāṣıla-i kübrā: Dördü harekeli, beşincisi sakin harften oluşan yapı: KV KV KV KVK: nė ḳılayın ve yıḳılayın) 2a/2, 2a/11, 3a/7 [=4]

maḫbūl (A. "Aklı bozulmuş") Habl uygulanmış tefileye denir. *Müstefʿilün → müteʿilün* olur, *yerine feʿiletün* 'ü koyarlar; *mefʿūlātü → meʿulātü* olur, *feʿilātü*'yü koyarlar. Kırk dört zihaftan biri. → ḫabl

m. 7a/3

maḫbūl: ***Müstefʿilün***'niñ ziḥāfı *feʿiletün* 10b/1

maḫbūl: ***Mefʿūlātü***'niñ ziḥāfı *feʿilātü* 10b/10

maḫbūl: **Recez Baḥrı** *Feʿiletün feʿiletün* 58a/1

maḫbūl-ı maḳṭūʿ: **Muḳteżeb Baḥrı** *Feʿilātü mefʿūlün feʿilātü mefʿūlün* 80b/7

maḫbūl-ı maṭvī: **Muḳteżeb Baḥrı** *Feʿilātü müfteʿilün feʿilātü müfteʿilün* 80b/5

maḫbūl-ı mevḳūf: ***Mefʿūlātü***'niñ ziḥāfātı feʿilān 10b/11 [=12]

maḫbūn (A.) Kısaltılmış giysi; habl uygulanmış tefileye denir →ḫabn

m. 5b/3, 10a/7, 10a/13, 10b/5, 10b/9, 18a/12, 27b/4, 27b/7, 27b/8, 35b/13, 52b/2, 55b/1, 57a/9, 58b/13, 59a/4, 60b/3, 63b/5, 64b/6, 65a/5, 65a/10, 71b/3, 72b/4, 73b/4, 80b/11, 82a/1, 83b/4, 83b/11, 84a/2, 86b/1, 88b/13, 90b/9, 90b/12, 93b/8, 93b/9, 94a/4, 137a/13

maḫbūn-ı maḥẕūf: ***Fāʿilātün***'niñ ziḥāfı *feʿilün* 10b/7

bir rükn maḫbūn bir rükn maḫbūn-ı maḥẕūf: **Remel baḥrı müsemmen** *Feʿilātün feʿilün feʿilātün feʿilün* 60b/11, 60b/11, 64b/11, 64b/11

bir rükn maḫbūn bir rükn maḫbūn-ı maḳṭūʿ: **Mütedārik Baḥrı** *Faʿulün faʿul faʿulün faʿul* 35a/6, 35a/6

bir rükn maḫbūn bir rükn maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Feʿilātün fāʿilün feʿilātün fāʿilün* 60b/9

bir rükn maḫbūn bir rükn maḳṭūʿ: **Mütedārik Baḥrı** *Faʿulün faʿlün faʿulün faʿlün* 35a/3, 61b/2

bir rükn maḫbūn bir rükn maṭvī: **Recez Baḥrı** *Mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün* 52b/8

bir rükn maḫbūn bir rükn mecḥūf: **Remel Baḥrı** *Fe'ilātün fa' fe'ilātün fa'* = Mütedārik baḥrıda bu vezn bir rükn maḫbūn, bir rükn maḳṭū' *fe'ilün fa'lan fe'ilün fa'lan* 61a/13

Bir rükn maḫbūn bir rükn mekbūl: **Recez Baḥrı** *Mefā'ilün fa'ūlün mefā'ilün fa'ūlün* 52b/12

Bir rükn maḫbūn bir rükn sālim: *Mefā'ilün müstef'ilün mefā'ilün müstef'ilün* 52b/5,

Bir rükn maḫbūn, bir rükn sālim: *Fe'ilātün fā'ilātün fe'ilātün fā'ilātün* 60b/7

Bir rükn maḫbūn ėkki rükn maṭvī: **Recez Baḥrı** *Mefā'ilün müfte'ilün müfte'ilün* 55b/7

ėkki rükn maḫbūn ėkki rükn maṭvī: **Recez Baḥrı** *Mefā'ilün mefā'ilün müfte'ilün müfte'ilün* 54b/5

ėkki rükn maḫbūn üçünçi rükn meşkūl 'arūż ve ḍarb sālim: **Remel Baḥrı** *Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātü fā'ilātün* 62a/6

ėkki rükn maḫbūn üçünçi rükn meşkūl ḍarb sālim: **Remel Baḥrı** *fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātü fā'ilātün* 62a/13

ėkki rükn maḫbūn üçünçi rükn meşkūl 'arūż ve ḍarb sālim: **Remel Baḥrı** *Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātü fā'ilātün* 62a/7

ėkki rükn maṭvī ėkki rükn maḫbūn: **Recez Baḥrı** Müfte'ilün müfte'ilün mefā'ilün mefā'ilün 54b/8

ḫafīf-i maḫbūn: 19b/11

maḫbūn: **Basīṭ Baḥrı** *Mefā'ilün fe'ilün mefā'ilün fe'ilün* 72b/4

maḫbūn: **Cedīd Baḥrı** *Fe'ilātün fe'ilātün mefā'ilün* 86b/1

maḫbūn: **Ḫafīf Baḥrı** *Fā‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilātün* 88b/13

maḫbūn: **Ḫafīf Baḥrı** *Fā‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün* 90b/8

maḫbūn: **Remel Baḥrı** *Fe‘ilātün fe‘ilātün* 64b/6

maḫbūn: **Remel Baḥrı** *Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün* 63b/7

maḫbūn: **Remel Baḥrı** *Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün* 60b/3

maḫbūn: **Remel baḥrı** *Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün* 46a/7

maḫbūn: **Recez Baḥrı** *Mefā‘ilün mefā‘ilün* 57a/9

maḫbūn: **Recez Baḥrı** *Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün* 55b/1

maḫbūn: **Recez Baḥrı** *Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün* 52b/2

maḫbūn: **Medīd Baḥrı** *Fe‘ilātün fe‘ilün fe‘ilātün fe‘ilün* 71b/3

maḫbūn: **Muḳteżeb Baḥrı** *Mefā‘īlü mefā‘ilün mefā‘īlü mefā‘ilün* 80b/11

maḫbūn: **Mücteṣṣ Baḥrı** *Mefā‘ılün fe‘ılātün mefā‘ilün fe‘ilātün* 82a/1

maḫbūn: **Mücteṣṣ Baḥrı** *Müfte‘ilün fe‘ilātün* 83b/4

maḫbūn: **Mütedārik Baḥrı** *Fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün* 35b/13

maḫbūn ‘arūż ve ḍarb ebter: **Mücteṣṣ Baḥrı** *Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fa‘lün* 82a/8

maḫbūn ‘arūż ve ḍarb ebter: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün* 61a/10

maḫbūn ‘arūż ve ḍarb ebter: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fe‘ilātü fa‘lün* 64a/3

maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb ebter **Remel baḥrı** *Fā‘ilātün fe‘ilātün fa‘lün* = **Cedīd Baḥrı** maḫbūn ‘arūż ve ḍarb eḥaẕẕ 86b/4

Maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb ebter-i musabbaġ: **Müctess Baḥrı** *Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fa‘lān* 82a/5

maḫbūn ‘arūż ve ḍarb ebter-i musabbaġ: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fa‘lān* 61a/4

Maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb ebter-i musabbaġ: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fe‘ilātün fa‘lān* 63b/13

maḫbūn ‘arūż ve ḍarb eḥazz: **Cedīd Baḥrı** *Fā‘ilātün fe‘ilātün fa‘lün* = **Remel baḥrı** maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb ebter 86b/3

maḫbūn ‘arūż ve ḍarb maḫbūn-ı maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün* 61a/7

maḫbūn ‘arūż ve ḍarb maḫbūn-ı maḳṣūr: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilān* 61a/1

maḫbūn ‘arūż ve ḍarb maḳṭū‘: **Mütedārik Baḥrı** *Fa‘ulün fa‘ulün fa‘lün* 36a/11

maḫbūn ḥaşv maḳṭū‘: **Mütedārik Baḥrı** *Fa‘ulün fa‘lün fa‘lün fa‘ulün* 35a/8

maḫbūn ḥaşv maṭvī: **Recez Baḥrı** *Mefā‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilün* 56a/1

maḫbūn-ı ebter: **Ḫafīf baḥrı** *fā‘ilātün mefā‘ilün fa‘lün* = **Hezec baḥrı** müseddes-i eşter, ‘arūż ve ḍarb *sālim Fā‘ilün fā‘ilün mefā‘īlün* 46b/12, 89a/12

maḫbūn-ı ebter-i musabbaġ: **Ḫafīf Baḥrı** *Fā‘ilātün mefā‘ilün fa‘lān* 89a/6

maḫbūn-ı eḥazz: ***Müstef‘ilün*** ʾninḡ ziḥāfātı *fa‘il* 10b/2

maḫbūn-ı maḥẕūf: 9a/6, 93b/11, 93b/13

maḫbūn-ı maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün* 63b/10,

maḫbūn-ı maḥẕūf: **Mücteşş Baḥrı** *Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün* 82b/1,

maḫbūn-ı maḥẕūf: **Ḫafīf Baḥrı** *Fā‘ilātün mefā‘ilün fa‘ulün* 89a/9

maḫbūn-ı maḥẕūf: **Ḫafīf baḥrı** *fā‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün* = Merfū‘-yı mekfūf-ı maṭvī *Fā‘ilün fā‘ilātü müfte‘ilün* 83a/10

maḫbūn-ı maḳṣūr: 9a/5, 93b/11, 93b/11, 94a/1

maḫbūn-ı maḳṣūr: **Mücteşş Baḥrı** *Mefā‘ilün fā‘ilān* 83b/6

maḫbūn-ı maḳṣūr: **Fā‘ilātün**’niñ ziḥāfātı *fe‘ilān* 10b/7

maḫbūn-ı maḳṣūr: **Mücteşş Baḥrı** *Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilān* 82a/11

maḫbūn-ı maḳṣūr: **Mücteşş Baḥrı** *Mefā‘ilün fā‘ilān* 83b/6

maḫbūn-ı maḳṣūr: **Ḫafīf Baḥrı** *Fā‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilān* 89a/3

maḫbūn-ı maḳṭū‘: ***Fā‘ilün***’niñ ziḥāfātı *fa‘ul* 10a/8

maḫbūn-ı maḳṭū‘: **Mütedārik Baḥrı** *Fā‘ilün fa‘ul fā‘ilün fa‘ul* 34b/10

maḫbūn-ı maḳṭū‘: **Mütedārik Baḥrı** *Fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün* 34b/14

maḫbūn-ı maḳṭū‘: **Mütedārik Baḥrı** *Fa‘ulün fa‘lün* 36b/3

maḫbūn-ı maḳṭū‘: **Recez Baḥrı** *Mefā‘ilün mef‘ūlün* 57b/1

maḫbūn-ı maḳṭū‘-yı menḥūr: **Munsariḥ Baḥrı** *Mefā‘ilün mef‘ūlün mefā‘ilün fa‘* 75a/8

maḫbūn-ı maṭvī: **Recez Baḥrı** *Mefā‘ilün müfte‘ilün* 57a/12

maḫbūn-ı maṭvī: **Munsariḥ Baḥrı** *Mefā‘ilün fā‘ilātü müfte‘ilün* 76b/10

maḫbūn-ı maṭvī: **Muḳteżeb Baḥrı** *Mefā‘īlü müfte‘ilün mefā‘īlü müfte‘ilün* 80b/9

maḫbūn-ı maṭvī: **Muḳteżeb Baḥrı** *Mefā‘īlü müfte‘ilün* 81b/3

maḫbūn-ı maṭvī-yi maḳṭū‘: **Recez Baḥrı** *Mefā‘ilün müfte‘ilün mef‘ūlün* 55b/10

maḫbūn-ı maṭvī-yi merfū‘: **Recez Baḥrı** *Mefā‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün* 55b/12

maḫbūn-ı maṭvī-yi meksūf: **Munsariḥ Baḥrı** *Mefā‘ilün fā‘ilün mefā‘ilün fā‘ilün* 75a/5

maḫbūn-ı maṭvī-yi meksūf: **Munsariḥ Baḥrı** *Mefā‘ilün fā‘ilün müfte‘ilün* 76b/13

maḫbūn-ı maṭvī-yi meksūf: **Serī‘ Baḥrı** *Mefā‘ilün mefā‘ilün fā‘ilün* 85b/11

maḫbūn-ı maṭvī-yi meksūf: **Serī‘ Baḥrı** *Mefā‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün* 86a/4

maḫbūn-ı maṭvī-yi meksūf-ı menḥūr: **Munsariḥ Baḥrı** *Mefā‘ilün fā‘ilün müfte‘ilün fa‘* 75b/2

maḫbūn-ı maṭvī-yi menḥūr: **Munsariḥ Baḥrı** *Mefā‘ilün fā‘ilātü müfte‘ilün fa‘* 75a/11

maḫbūn-ı maṭvī-yi menḥūr: **Munsariḥ Baḥrı** *Mefā‘ilün fā‘ilātü mefā‘ilün fa‘* 75a/13

maḫbūn-ı maṭvī-yi mevḳūf: **Munsariḥ Baḥrı** *Mefā‘ılün fā‘ılān* 77a/8

maḫbūn-ı meksūf: ***Mef‘ūlātü*** ninḡ ziḥāfātı *fa‘ūlün* 10b/10

maḫbūn-ı meksūf: **Serī‘ Baḥrı** *Mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘ūlün* 86a/1

maḫbūn-ı merfū‘: **Recez Baḥrı** *Mefā‘ilün fā‘ilün* 57b/3

maḫbūn-ı mevḳūf: ***Mef‘ūlātü*** ninḡ ziḥāfātı *fa‘ūlān* 10b/10

maḫbūn-ı musabbaġ: 93b/8

maḫbūn-ı musabbaġ: ***Fā‘ilātün***’ninḡ ziḥāfātı *fe‘iliyyān* 10b/7

maḫbūn-ı musabbaġ: **Müctes̱s̱ Baḥrı** *Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘iliyyān* 81b/11

maḫbūn-ı muşa‘‘aṣ: **Ḫafīf Baḥrı** *Fā‘ilātün mefā‘ilün mef‘ūlün* 89b/2

maḫbūn-ı muşa‘‘aṣ-ı mecḥūf: **Müctes̱s̱ Baḥrı** *Mefā‘ilün mef‘ūlün mefā‘ilün fa‘* 82b/13

maḫbūn-ı müreffel: ***Müstef‘ilün***’niñ ziḥāfātı *mefā‘ilātün* 10b/2

maḫbūn-ı müreffel: **Recez Baḥrı** *Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilātün* 55b/4

maḫbūn-ı müẕāll: ***Fā‘ilün***’niñ ziḥāfātı *fe‘ilān* 10a/8, 93b/9

maḫbūn-ı müẕāll: ***Müstef‘ilün***’niñ ziḥāfātı *mefā‘ilān* 10b/2

maḫbūn-ı müẕāll: **Mütedārik Baḥrı** *Fe‘ilün fe‘ilün fa‘ūlün* 36a/2

maḫbūn ṣadr ve ‘arūż ibtidā ve ḍarb ebter: **Remel Baḥrı** *Fa‘lün fe‘ilātün fe‘ilātün fa‘lün* 62b/12

remel-i maḫbūn: *Fe‘ilātün* tört ḳatla 14b/2, 15a/2 [=233]

maḥẕūf (A. “Düşürülmüş”) Zihafına hazf uygulanmış tefileye denir. *Fa‘ūlün → fa‘ū* olur, yerine *fa‘ul*’u yerine koyarlar; *mefā‘īlün→mefā‘ī* olur, *fa‘ūlün*’ü yerine koyarlar; *fā‘ilātün → fā‘ilā* olur, *fā‘ilün*’ü yerine koyarlar. →ḥaẕf

m. 6a/6, 27b/5, 31a/2, 93b/8, 65b/6

m. ***Fa‘ūlün***’niñ ziḥāfı *fa‘ul* 10a/5

m. ***Mefā‘īlün***’niñ ziḥāfı *fa‘ūlün* 10a/10

m. **Fā‘ilātün**’niñ ziḥāfı *fā‘ilün* 10b/6

maḥẕūf: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘īlün mefā‘īlün fa‘ūlün* 42a/11

maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün* 63b/2

müşemmen-i maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ul* 92b/13, 93a/1

müteḳārib baḥrıda *müşemmen* ‘arūż ve ḍarb maḥẕūf: *fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ul* = **Hezec Baḥrı’nda** *müşemmen-i mecbūb-ı eşter Fa‘ul fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün* 46b/11 [=106]

maḳbūż (A.) Büzülmüş; kabz uygulanmış tefileye denir. Fa‘ūlün → fa‘ūlü olur. →ḳabż

m. 5b/7, 27a/5, 27a/6, 27a/5, 59a/5

m. ***Fa‘ūlün***’niñ ziḥāfı *Fa‘ūlü* 10a/5

m. ***Mefā‘īlün***’niñ ziḥāfı *Mefā‘ilün* 10a/10

maḳbūż: Hezec bahrının muzâhafâtı rubainin 10 vezninden *mefā‘ilün* 47a/4

maḳbūż: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘ilün mefā‘ilün* 44b/7

maḳbūż: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün* 42b/3

maḳbūż: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ılün mefā‘ilün* 38a/14,

hezec-i maḳbūż: *Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün* 15a/3, 15a/5

maḳbūż ‘arūż ve ḍarb maḥẕūf: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘ilün mefā‘ilün fa‘ūlün* 42b/9

maḳbūż ‘arūż ve ḍarb sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘īlün* 42b/5

maḳbūż ‘arūż ve ḍarb aḫrem-i mecbūb: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘ilün fā‘ilün fa‘* 42b/11

maḳbūż ‘arūż ve ḍarb maḥẕūf: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘ūlün Fa‘ūlü Fa‘ūlün Fa‘ul* 28b/9

maḳbūż ʿarūż ve ḍarb maḳṣūr: **Müteḳārib Baḥrı** *Faʿūlün Faʿūlü Faʿūlün Faʿūl* 28b/7,

maḳbūż ʿarūż ve ḍarb maḳṣūr: **Hezec Baḥrı** *Mefāʿilün mefāʿilün mefāʿīl* 42b/7

maḳbūż ʿarūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Faʿūlü Faʿūlü Faʿūlü Faʿūlün* 29a/5

maḳbūż-ı eşlem: **Müteḳārib Baḥrı** *Faʿūlü faʿlün* 31b/6

maḳbūż-ı eşlem: **Müteḳārib Baḥrı**, **Mutaṭavvel** *Faʿūlü faʿlün faʿūlü faʿlün faʿūlü faʿlün faʿūlü faʿlün* 32a/4

maḳbūż-ı eşlem ʿarūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Faʿūlü faʿlan faʿūlün* 31a/12

maḳbūż-ı eşrem ʿarūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Faʿūlü faʿlü faʿūlün* 31b/1

maḳbūż-ı maḫbūn: **Mużāriʿ Baḥrı** *Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilātün* 78a/5,

maḳbūż-ı maḫbūn: **Ḳarīb Baḥrı** *Mefāʿilün mefāʿilün feʿilātün* 88a/4

maḳbūż-ı maḥẕūf: **Ḳarīb Baḥrı** *Mefāʿilün mefāʿilün fāʿilün* 88a/6

maḳbūż-ı mekfūf-ı maḳṣūr: **Ḳarīb Baḥrı** *Mefāʿilün mefāʿīlü fāʿilān* 88a/1 [=88]

maḳlūb-ı ṭavīl (A.) Muhtelife dairesinde yer alan bir bahir. Ali Şîr Nevâyî Müştebihe dairesinde gösterir. Eger ibtidâ, üçüncü heceyle olsa ki ikinçi veteddir, bu vezn olur: *Mefāʿîlün faʿûlün mefāʿîlün faʿûlün*. Bu bahirni Acem şairleri ortaya çıkarmıştır, *ʿarīż* de derler.b Araplar bu vazinle şiir yazmamıştır. → ʿarīż

m. 16b/13 [=1]

maḳrūn (A.) Bitişik; eş anlamlısı *mecmūʿ* → veted

m. 1b/6

veted-i maḳrūn 2b/13 [=2]

maḳṣūr (A. "Kısaltılmış") Zihafına kasr uygulanmış tefileye denir. *Fa'ūlün → fa'ūl*; mefā'īlün → *mefā'īl*; *fā'ilātün → fā'ilāt→ fā'ilān* olur. → ḳaṣr

m. 2b/11, 6b/4, 84a/6, 93b/8

m. ***Fa'ūlün***'niñ ziḥāfı *fa'ūl* 10a/5

m. ***Mefā'īlün***'niñ ziḥāfı *mefā'īl* 10a/11

m. **Fā'ilātün**'niñ ziḥāfı *fā'ılān* 10b/6

maḳṣūr: *Mefā'īl* 26a/11

maḳṣūr**: Hezec Baḥrı** *Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īl* 42a/8

maḳṣūr**: Remel Baḥrı** *Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilān* 63a/12 [=66]

maḳṭū' (A.) Kesikli; zihafına kat' uygulanmış tefileye denir. *Müstef'ilün → müstef'il → mef'ūlün*; *mütefā'ilün → mütefā'ıl → fe'ilātün*; *fā'ilün → fā'il → fa'lün* olur. → ḳaṭ'

m. 6b/8,

maḳṭū': ***Fā'ilün***'niñ ziḥāfı *fa'lün* 10a/7

maḳṭū': ***Müstef'ilün***'niñ ziḥāfı mef'ūlün 10b/1

maḳṭū': ***Mütefā'ilün***'niñ ziḥāfı *fe'ilātün* 11a/3

maḳṭū': **Mütedārik baḥrı** *Fa'lün fa'lün fa'lün fa'lün* = Müteḳārib baḥrı*da eṣlem* 32b/8, 32b/3

'arūż ve ḍarb maḳṭū': 69b/6, 70a/13

bir rükn maḳṭū' bir rükn maḥbūn: **Mütedārik Baḥrı** *Fa'lün fa'ulün fa'lün fa'ulün* 35b/1

maḳṭū': **Mütedārik Baḥrı** *Fa'lün fa'lün* 36b/5

maḳṭūʿ: **Mütedārik Baḥrı** *Faʿlün faʿlün faʿlün* 36a/5,

maḳṭūʿ: **Mütedārik Baḥrı** *Faʿlün faʿlün faʿlün faʿlün* 35a/11,

maḳṭūʿ ḫaşv maḫbūn: **Mütedārik Baḥrı** *Faʿlün faʿulün faʿulün faʿlün* 35b/4

maḳṭūʿ-yı maḫbūn: **Mütedārik Baḥrı** *Faʿlün faʿulün* 36b/7

maḳṭūʿ-yı maḫbūn: **Mütedārik Baḥrı** *Faʿlün feʿilün faʿlün* 36a/8

maḳṭūʿ-yı maṭvī-yi menḥūr: **Munsariḥ Baḥrı** *Mefʿūlün fāʿilātü mefʿūlün faʿ* 51a/12, 75b/4

maḳṭūʿ, maṭvī-yi mevḳūf: *Mefʿūlün mefʿūlün fāʿilān* (ėkki rükni maḳṭūʿ, ʿarūżı maṭvī-yi mevḳūf); *Müfteʿilün müfteʿilün fāʿilān* (ėkki rükni maṭvī, ḍarbı maṭvī-yi mevḳūf) 84b/6-10 [=58]

maḳṭūf (A. "-Meyve- devşirilmiş, koparılmış") katf uygulanmış tefileye denir. *Müfāʿaletün → mefāʿil* olur *faʿūlün*'ü yerine koyarlar. → ḳaṭf

m. 7a/8

m. ***Müfāʿaletün***'niñ ziḥāfı *faʿūlün* 10b/13

Bir rükn sālim, bir rükn maḳṭūf: **Vāfir Baḥrı** *Müfāʿaletün faʿūlün müfāʿaletün faʿūlün* 66b/9]

Bir rükn maḳṭūf, bir rükn sālim: **Vāfir Baḥrı** *Faʿūlün müfāʿaletün faʿūlün müfāʿaletün* 67a/4

ʿArūż ve ḍarb maḳṭūf: **Vāfir Baḥrı** *Müfāʿaletün müfāʿaletün faʿūlün* 67b/5

Ḥaşv maʿṣūb, ʿarūż ve ḍarb maḳṭūf: **Vāfir Baḥrı** *Müfāʿaletün mefāʿīlün faʿūlün* 67b/10 [=11]

maʿḳūl (A. "Engellenmiş") Zihafına ʿakl uygulanmış tefileye denir. *Müfāʿaletün → mefāʿatün* olur, *mefāʿīlün*'ü yerine koyarlar. →ʿaḳl

m. 6b/11, 59a/6

m. ***Müfā‘aletün***’niṉg ziḥāfı *mefā‘ilün* 10b/13

‘arūż ve ḍarb ma‘ḳūl: **Vāfir Baḥrı** *Müfā‘aletün müfā‘aletün mefā‘lün* 67b/2

bir rükn ma‘ḳūl bir rükn sālim: **Vāfir Baḥrı** *Mefā‘ilün müfā‘aletün mefā‘ilün müfā‘aletün* 67a/2

bir rükn sālim bir rükn ma‘ḳūl: **Vāfir Baḥrı** *Müfā‘aletün mefā‘ilün müfā‘aletün mefā‘ilün* 66b/7 [=8]

ma‘ṣūb (A. “Bağlanmış”) ‘Asb uygulanmış tefileye denir. *Müfā‘aletün* →*mefā‘īlün* olur. →‘aṣb

m. 5a/10

m. ***Müfā‘aletün***’niṉg ziḥāfı *Mefā‘īlün* 10b/13

bir rükn ma‘ṣūb bir rükn sālim: **Vāfir Baḥrı** *Mefā‘īlün müfā‘aletün mefā‘īlün müfā‘aletün* 66b/13

bir rükn sālim bir rükn ma‘ṣūb: **Vāfir Baḥrı** *Müfā‘aletün mefā‘īlün müfā‘aletün mefā‘īlün* 66b/2,

bir rükn sālim bir rükn ma‘ṣūb: **Vāfir Baḥrı** *Müfā‘aletün mefā‘īlün* 68a/10

ḥaşv ma‘ṣūb: **Vāfir Baḥrı** *Müfā‘aletün mefā‘īlün mefā‘īlün müfā‘aletün* 66b/4

ḥaşv ma‘ṣūb ‘arūż ve ḍarb maḳṭūf: **Vāfir Baḥrı** *Müfā‘aletün mefā‘īlün fa‘ūlün* 67b/10

ma‘ṣūb-ı maḳṭūf: **Vāfir Baḥrı** *Mefā‘īlün Mefā‘īlün fa‘ūlün* 68a/3

ma‘ṣūb-ı sālim-i maḳṭūf: **Vāfir Baḥrı** *Mefā‘īlün müfā‘aletün fa‘ūlün* 67b/13

müseddes-i ma‘ṣūb-ı maḳṭūf: *Mefā‘īlün mefā‘īlün fa‘ūlün* = **Hezec baḥrı** Müseddes, ‘arūż ve ḍarb maḥẕūf 46b/1 [=10]

maṭvī (A. "Dürülmüş") tayy uygulanmış tefileye denir. *Müstef'ilün → müste'ilün* olur, *müfte'ilün*'ü yerine koyarlar; *mef'ūlātü → mef'ilātü* olur, *fā'ilātü*'yü yerine koyarlar. →ṭay (y)

m. 5b/5, 18a/11, 73b/4, 58b/13, 84a/3, 84a/1

m. ***Müstef'ilün***'niñ ziḥāfı *müfte'ilün* 10b/1

m. ***Mef'ūlātü***'niñ ziḥāfı *fā'ilātü* 10b/9

'arūż maṭvī-yi meksūf ḍarb maṭvī-yi mevḳūf 97a/6

'arūż maṭvī-yi mevḳūf ḍarb maṭvī-yi meksūf: 97a/3

bir rükn maṭvī bir rükn maḫbūn: **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün* 53a/9,

bir rükn maṭvī bir rükn maḫbūn: **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün* 58a/3

bir rükn maṭvī bir rükn maḳṭū': **Muḳteżeb Baḥrı** *Fā'ilātü mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün* 93b/4

bir rükn maṭvī bir rükn maṭvī-yi meksūf: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün* 73b/13

bir rükn maṭvī bir rükn mekbūl: **Recez Baḥrı** Müfte'ilün fa'ūlün müfte'ilün fa'ūlün 53b/2

bir rükn maṭvī bir rükn menḥūr: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte'ilün fa' müfte'ilün fa'* 74b/12

bir rükn maṭvī bir rükn merfū': **Muḳteżeb baḥrı** müşemmen, *fā'ilātü fā'ilün fā'ilātü fā'ilün* 46b/9,

bir rükn maṭvī bir rükn merfū': **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün* 53a/13

bir rükn maṭvī bir rükn sālim: **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün müstef'ilün müfte'ilün müstef'ilün* 53a/6

ėkki rükn maṭvī ėkki rükn maḫbūn: **Recez Baḥrı** Müfte'ilün müfte'ilün mefā'ilün mefā'ilün 54b/8

ėkki rükni maṭvī, ḍarbı maṭvī-yi mevḳūf: **Serī' Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün fā'ilān* 84b/11

maṭvī: **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün* 58a/10, 46a/2

maṭvī: **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün* 53a/1

maṭvī: **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün* 56a/3

maṭvī: **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün* 57b/5

maṭvī: **Basīṭ Baḥrı** *Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün* 72b/13

maṭvī: **Muḳteżeb Baḥrı** *Fā'ilātü müfte'ilün* 81a/10

maṭvī 'arūż ve ḍarb eşlem: **Serī' Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün fa'lün* 85a/10

maṭvī 'arūż ve ḍarb maḫbūl: **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün fe'iletün* 56b/11

maṭvī 'arūż ve ḍarb maḫbūn: **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün mefā'ilün* 54b/1

maṭvī 'arūż ve ḍarb maḫbūn-ı müẕāll: **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün mefā'ilān* 56a/9

maṭvī 'arūż ve ḍarb maḳṭū': **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün mef'ūlün* 53b/4

maṭvī 'arūż ve ḍarb maḳṭū': **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün mef'ūlün* 56b/8

maṭvī ʿarūż ve ḍarb maṭvī-yi müreffel: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilü müfteʿilün müfteʿilātün* 56b/5

maṭvī ʿarūż ve ḍarb merfūʿ: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün müfteʿilün müfteʿilün fāʿilün* 53b/13

maṭvī ʿarūż ve ḍarb merfūʿ: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün müfteʿilün fāʿilün* 57a/4

maṭvī ʿarūż ve ḍarb merfūʿ-yı müẕāll: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün müfteʿilün müfteʿilün fāʿilān* 53b/10

maṭvī ʿarūż ve ḍarb mevḳūf: 85a/3

maṭvī ḥaşv maḫbūn ʿarūż ve ḍarb maṭvī-yi müẕāll: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilān* 56b/3

maṭvī-yi maḫbūl-ı maḫbūn-ı eḥaẕẕ: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfteʿilün feʿilātü faʿul* 76b/6

maṭvī-yi maḫbūl-ı mekbūl: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfteʿilün fāʿilātü faʿūlün* 76b/4

maṭvī-yi maḫbūn: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün* 56a/12

maṭvī-yi maḫbūn: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün mefāʿilün mefāʿilün* 57a/1

maṭvī-yi maḫbūn: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün mefāʿilün* 57b/8

maṭvī-yi maḫbūn: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfteʿilün mefāʿīl* 77a/5

maṭvī-yi maḫbūn: **Müctesṣ Baḥrı** *Müfteʿilün feʿilātün müfteʿilün feʿilātün* 82b/4

maṭvī-yi maḫbūn: **Müctesṣ Baḥrı** *Müfteʿilün feʿilātün mefāʿilün* 83a/6

maṭvī-yi maḫbūn ʿarūż ve ḍarb eḥaẕẕ: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün mefāʿilü mefāʿilü faʿlün* 55a/6

maṭvī-yi maḫbūn ʿarūż ve ḍarb maḳṭūʿ: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefʿūlün* 53b/7

maṭvī-yi maḫbūn-ı meksūf: ***Mefʿūlātü*** niñ ziḥāfı *feʿilün* 10b/11

maṭvī-yi maḫbūn-ı meksūf: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfteʿilün faʿūlün mefāʿilün mefāʿīlü* 74a/13

maṭvī-yi maḫbūn-ı müẕāll: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilān* 54a/7

maṭvī-yi maḫbūn-ı mevḳūf: **Serīʿ Baḥrı** *Müfteʿilün müfteʿilün fāʿ* 85b/1

maṭvī-yi maḫbūn-ı mevḳūf: **Serīʿ Baḥrı** *Müfteʿilün mefāʿilün faʿūlān* 85b/5

maṭvī-yi maḳṭūʿ: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün mefʿūlün* 57b/10

maṭvī-yi maḳṭūʿ: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfteʿilün fāʿilātü mefʿūlün* 76a/8,

maṭvī-yi maḳṭūʿ: **Muḳteżeb Baḥrı** *Fāʿilātü mefʿūlün* 81a/13

maṭvī-yi maḳṭūʿ-yı maṭvī-yi meksūf: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfteʿilün fāʿilün mefʿūlün fāʿilün* 74a/10

maṭvī-yi maḳṭūʿ-yı maṭvī-yi mevḳūf: **Serīʿ Baḥrı** *Müfteʿilün mefʿūlün fāʿilān* 85b/8

maṭvī-yi mecẕūʿ: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfteʿilün fāʿilātü müfteʿilün fāʿ* 74b/3

maṭvī-yi mekfūf: **Mücteşş Baḥrı** *Müfteʿilün fāʿilātü müfteʿilün* 83a/12

maṭvī-yi mekfūf-ı mecḥūf: **Mücteşş baḥrı** *Müfteʿilün fāʿilātü müfteʿilün faʿ* 74b/9, 82b/9

maṭvī-yi meksūf: ***Mefʿūlātü*** niñ ziḥāfı *fāʿilün* 10b/10, 93b/12

maṭvī-yi meksūf: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfteʿilün fāʿilün müfteʿilün* 73a/3,

maṭvī-yi meksūf: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte'ilün mef'ūlün müfte'ilün mef'ūlün* 75a/1,

maṭvī-yi meksūf: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün* 75b/13,

maṭvī-yi meksūf: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte'ilün fā'ilātü fā'ilün* 76b/1,

maṭvī-yi meksūf: **Serī' Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün fā'ilün* 84b/2

maṭvī-yi meksūf: **Serī' Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün mef'ūlün* 85a/6

maṭvī-yi meksūf-ı maḫbūn: **Munsariḥ Baḥrı** *Müstef'ilün fā'ilün mefā'ilün fā'ilün* 74a/3

maṭvī-yi menḥūr: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte'ilün fā'ilātü müfte'ilün fa'* = Mücteşş baḥrıda bu vezn maṭvī-yi mekfūf-ı mecḥūf 74b/6

maṭvī-yi meksūf-ı menḥūr: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fa'* 74b/10

maṭvī-yi meksūf-ı menḥūr: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte'ilün mef'ūlün müfte'ilün fa'* 75a/3

maṭvī-yi menḥūr: **Munsariḥ baḥrı** *Müstef'ilü fā'ilātü müstef'ilü fa'* 82b/13

maṭvī-yi menḥūr: **Serī' Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün fa'* 85b/3

maṭvī-yi merfū': **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün fā'ilün* 57b/12

maṭvī-yi merfū': **Mukteżeb Baḥrı** *Fā'ilātü fā'ilün fā'ilātü fā'ilün* 80b/3

maṭvī-yi merfū'-yı maḫbūn-ı eḥazz: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte'ilün mef'ūlü fa'ul* 76b/8

maṭvī-yi merfū'-yı müzāll: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte'ilün fā'ilātü fā'ilān* 76a/11

maṭvī-yi mevḳūf: 9a/10, 84a/4, 84b/10, 93b/11

maṭvī-yi mevḳūf: ***Mef'ūlātü*** niñg ziḥāfı *fā'ilān* 10b/10,

maṭvī-yi mevḳūf: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte'ilün fā'ilān müfte'ilün fā'ilān* 73b/10,

maṭvī-yi mevḳūf: **Serī' Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün fā'ilān* 84a/11

maṭvī-yi müreffel: ***Müstef'ilün*** niñg ziḥāfı *müfte'ilātün* 10b/3

maṭvī-yi müẕāll: ***Müstef'ilün*** niñg ziḥāfı *müfte'ilān* 10b/3,

maṭvī-yi müẕāll **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilān* 56a/6

maṭvī-yi müẕāll: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte'ilün fā'ilātü müfte'ilān* 75b/10,

maṭvī-yi müẕāll: **Muḳteżeb Baḥrı** *Fā'ilātü müfte'ilān* 81a/7

recez-i maṭvī: *Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün* 14b/2, 15a/1

ṣadr ve 'arūż ibtidā ve ḍarb maṭvī ḥaşv maḫbūn: **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün mefā'ilün mefā'ilün müfte'ilün* 55a/3

serī'-i maṭvī: *Müfte'ilün müfte'ilün fā'ilān* 19b/10 [=174]

mavḳūş (A. "Boynu kırık") Vaḳş uygulanmış tefileye *mavkûs* denir. *Mütefā'ilün → mefā'ilün* olur. → vaḳş

m. 6b/9 [=1]

māżī (A., dilb.) Görülen geçmiş zaman

m. (māżī ḥarfı: görülen geçmiş zaman ekinin ünsüzü D) 23b/3

m. (ḥurūf-ı māżī) 23b/5 [=2]

mecbūb (A. "Hadım edilmiş") Cebb uygulanmış tefilyeye *mecbûb* denir. *Mefā'īlün → mefā* olur, *fa'il* i yerine koyarlar. → cebb

m. 6b/2, 93b/9, 94a/1

m. ***Mefā'īlün*** niñg ziḥāfı *fa'ul* 10a/11,

mecbūb: Hezec bahrının muzâhafâtı rubainin 10 vezninden *fa'ul* 47a/4

'arūż mecbūb ḍarb aḫrem-i mecbūb 97b/13

'arūż mecbūb ḍarb ahtem 95a/7

'arūż mecbūb ḍarb ezell 95a/10

eşter 'arūż ve ḍarb mecbūb 42a/3

mecbūb-ı eşter: **Hezec baḥrı** *Fa'ul fā'ilün fā'ilün fā'ilün* 93a/5 [=40]

mecḥūf (A. "Kaldırılmış, azalmış") Cahf uygulanmış tefileye mechûf denir. *Fā'ilātün* → *tün* olur, *fa' kaıbını* yerine koyarlar. → caḥf

m. 7b/3

m. **Fā'ilātün**'niñ ziḥāfı *fa'* 10b/6

'arūż ve ḍarb mecḥūf: 60a/1

'arūż ve ḍarb mecḥūf-ı musabbaġ: **Remel Baḥrı** *Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'* 59b/13

bir rükn maḫbūn bir rükn mecḥūf: **Remel Baḥrı** *Fe'ilātün fa' fe'ilātün fa'* 61a/13

bir rükn mekfūf bir rükn mecḥūf: **Remel baḥrı** *fā'ilātü fa' fā'ilātü fa'* = müşemmen, bir rükn sālim, bir rükn maḫbūn-ı maḳṭū' **Mütedārik baḥrı** *Fā'ilün fa'il fā'ilün fa'il* 37a/2

bir rükn mekfūf bir rükn mecḥūf: **Remel baḥrı** *Fā'ilātü fa' fā'ilātü fa'* 61b/9

bir rükn meşkūl bir rükn mecḥūf: **Remel baḥrı** *Fe'ilātü fā'ilün fe'ilātü fā'ilün* 62b/4

bir rükn meşkūl bir rükn mecḥūf: **Remel baḥrı** *Fe'ilātü fa' fe'ilātü fa'* 62b/6

mecḥūf: **Ḫafīf Baḥrı** *Fā'ilātün mefā'ilün fā'* 89b/5

mecḥūf-ı musabbaġ: **Fā‘ilātün**’niñ ziḥāfı *fā‘* 10b/7 [=19]

mecmū‘ (A.) Bir araya getirilmiş; eş anlamlısı *maḳrūn*. → veted

m. 1b/6, 1b/6, 3b/12, 4a/4, 4b/1, 47a/3

veted-i mecmū‘ 1b/7, 2a/12, 5b/10, 5b/13, 6a/6, 6b/5, 8a/6, 8a/8, 13a/8, 14a/3, 15b/5, 16b/5, 16b/6, 16b/6, 17b/4, 18a/3, 19a/4, 19a/13, 20b/4, 20b/13, 104b/6 [=27]

meczū(A.) Asli veznin, her iki mısraından birer tefilesini kaybetmiş şekline denir. Aslî dairede bulunan müsemmen bir bahrin bir rüknünün azalmasıyla müseddes olduğunda *meczû* olur.

m. 12a/7

meczū-yı müẕāll: **Mütedārik Baḥrı** *Fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilān* 35b/10

müseddesāt-ı meczū-yı aḫreb-i mekfūf ‘arūż ve ḍarb sālim: **Mużāri‘ Baḥrı** *Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlün* 79a/6

müseddesāt-ı meczū-yı maḫbūn: **Mücteṣṣ Baḥrı** *Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün* 83a/3

müseddesāt-ı meczū-yı maṭvī: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte‘ilün fā‘ilātü müfte‘ilün* 75b/7

müseddesāt-ı meczū-yı sālimü’l-erkān: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün* 42a/5

müseddesāt-ı meczū-yı sālimü’l-erkān: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün* 63a/9

müseddesāt-ı meczū-yı sālimü’l-erkān: **Vāfir Baḥrı** Müfā‘aletün müfā‘aletün müfā‘aletün 67a/12

müseddesāt-ı meczū-yı sālimü’l-erkān: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā‘ilün mütefā‘ilün mütefā‘ilün* 69a/13

müseddesāt-ı meczū-yı sālimü'l-erkān: **Basīṭ Baḥrı** *Müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün* 72b/7 [=11]

mecẕū' (A. "Bir ipe bağlanmış iki deve") Cez' uygulanmış tefileye meczû' denir. *Mef'ūlātü →lāt* olur *fā'* ile değiştirilir. → ceẕ'

m. 7a/12, 93b/12

m. ***Mef'ūlātü***'ning ziḥāfı *fā'* 10b/10

'arūż mecẕū' ḍarb menḥūr 97a/9

'arūż menḥūr ḍarb mecẕū' 97a/12

maṭvī-yi mecẕū': **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte'ilün fā'ilātü müfte'ilün fā'* 74b/3 [=6]

meczūl (A. "Cömert davranılmış") Cezl uygulanmış tefileye denir. *Mütefâ'ilün → mütfe'ilün* olur, *müfte'ilün* ile değiştirilir. → cezl

m. 6b/12, 59a/2

m. ***Mütefā'ilün***'ning ziḥāfı *müfte'ilün* 11a/3

bir rükn sālim bir rükn meczūl: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā'ilün müfte'ilün mütefā'ilün müfte'ilün* 69a/3

meczūl-ı maḳṭū': **Kāmil Baḥrı** *Mütefā'ilün müfte'ilün fe'ilātün* 69b/11

meczūl-ı mevḳūṣ-ı meczūl-ı müreffel: **Kāmil Baḥrı** *Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilātün* 70a/2

meczūl-i müreffel: ***Mütefā'ilün***'ning ziḥāfı *müfte'ilātün* 11a/5

meczūl-i müẕāll: ***Mütefā'ilün***'ning ziḥāfı *müfte'ilān* 11a/5 [=10]

med(d) (A. "Uzatma, çekme") Birleşik hecelerin kendi değerinden biraz daha uzun okunması. Aruz ilmiyle uğraşanlarca birleşik hece birincisi uzun, ikincisi kısa iki hece sayılır (- +)

ḥurūf-ı med 25a/13, 25b/2, 25b/12 [=3]

medīd (A. "Çekilmiş, uzatılmış") Bu bahir muhtelife dairesinde yer alır. Ali Şîr Nevâyî'de Müştebihe dairesinde gösterilir. Eger ibtidâ, ikinci hece olan sebeble olsa bu vezn olur: *Fâ'ilâtün fâ'ilün fâ'ilâtün fâ'ilün* cüzlerinden oluşur. 4 müstamel vezni olduğu ve 2'sinin Türkler arasında kullanılanıldığı yazılarak örneklendirilir.

medīd baḥrı 12a/11, 12b/9, 12b/12, 13a/2, 16b/2, 16b/9, 17a/8, 65b/6, 65b/8, 70b/6, 71a/9, 145a/2 [=12]

mefrūḳ (A.) Aralarına giren başka bir şeyle birbirinden ayrılmış

m. 1b/6, 4a/8

m. (veted-i mefrūḳ) 1b/8, 3a/2, 4a/9, 4a/10, 4a/11, 5a/10, 6a/9, 17b/4, 18a/9, 19a/3, 19a/4, 19b/8, 20b/4, 21a/6, 104b/6, 137a/9, 137a/10 [=19]

meftūḥ (A., dilb.) Fethalı, harekesi fetha/üstün olan harf

m. 24b/5 [=1]

mekbūl (A.) Yerinden koparılmış, *mahlû* terimi de kullanılır. Kebl uygulanmış tefileye denir. *Müstef'ilün → mütfa'il* olur, *fa'ūlün* ile değiştirilir.→kebl

m. 7a/6, 10b/2

'arūż ve ḍarb mekbūl: **Basīṭ Baḥrı** *Müstef'ilün fâ'ilün fa'ūlün* 72b/10

bir rükn maḫbūn bir rükn mekbūl: **Recez Baḥrı** *Mefâ'ilün fa'ūlün mefâ'ilün fa'ūlün* 52b/12

bir rükn maṭvī bir rükn mekbūl: **Recez Baḥrı** Müfte'ilün fa'ūlün müfte'ilün fa'ūlün 53b/2

bir rükn mekbūl bir rükn maḫbūn: **Recez Baḥrı** *Fa'ūlün mefâ'ilün fa'ūlün mefâ'ilün* 54a/5

bir rükn sālim bir rükn mekbūl: **Recez Baḥrı** *Müstef'ilün fa'ūlün müstef'ilün fa'ūlün* 52a/7

mekfūf (A. "Bordürlü, şeritli") Sakin olan yedinci harfin düşürülmesiyle meydana gelen tefile. *Fā'ilātün → fā'ilātü* olur. → keff

m. 5b/8, 18a/11, 27a/6, 27a/5, 27a/5, 73b/4, 83b/12, 84a/1, 84a/6

m. ***Mefā'īlün***'nin ziḥāfı *mefā'īlü* 10a/10

m. ***Müstef'ilün***'nin ziḥāfı *müstef'ilü* 10b/1

m. ***Fā'ilātün***'nin ziḥāfı *fā'ilātü* 10b/5

mekfūf: Hezec bahrının muzâhafâtı rubainin 10 vezninden *mefā'īlü* 47a/4

aḫreb-i mekfūf: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlün* 43b/2

aḫreb-i mekfūf 'arūż ve ḍarb sālim: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü mefā'īlün* 40a/11

aḫreb-i mekfūf 'arūż ve ḍarb sālim: **Mużāri' Baḥrı** *Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilātün* 78b/3

aḫreb-i mekfūf 'arūż ve ḍarb sālim: *Mef'ūlü mefā'īlü fā'ilātün* 88a/8

aḫreb-i mekfūf-ı aḫrem-i mecbūb: **Hezec Baḥrı** *mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlün fa'* 51a/5, 119a/9

aḫreb-i mekfūf-ı ahtem: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūl* 120a/11

aḫreb-i mekfūf-ı ezell: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fā'* 120b/7

aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün* 40b/4, **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlü fa'ūlün* 43b/8, 78b/12, 79b/6, 88b/1

aḫreb-i mekfūf-ı maḳṣūr: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü mefā'īl* 40b/1, **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īl* 43b/5, 88a/11

aḫreb-i mekfūf-ı mecbūb: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ul* 50b/13, 120a/8

aḫrem-i mekfūf-ı aḫreb-i merbū': **Mużāri' Baḥrı** *Mef'ūlün fā'ılātü mef'ūlü fa'il* 79a/2

bir rükn eşter bir rükn mekfūf: **Hezec Baḥrı** *Fā'ilün mefā'īlü fā'ilün mefā'īlü* 41b/10

bir rükn mekfūf bir rükn eşter: **Hezec Baḥrı** *Mefā'īlü fā'ılün mefā'īlü fā'ilün* 39b/7

bir rükn mekfūf bir rükn maḥẕūf: **Hezec Baḥrı** *Mefā'īlü fa'ūlün mefā'īlü fa'ūlün* 39b/4

bir rükn mekfūf bir rükn maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fā'ilātü fā'ilün fā'ilātü fā'ilün* 61b/7

bir rükn mekfūf bir rükn maḳbūż: **Hezec Baḥrı** *Mefā'īlü mefā'ilün mefā'īlü mefā'ilün* = Muḳteżeb baḥrıda: müşemmen-i maḫbūn 39a/13, 46b/1

bir rükn mekfūf bir rükn maḳṭū': **Recez Baḥrı** *Müstef'ilü mef'ūlün müstef'ilü mef'ūlün* 52a/11

bir rükn mekfūf bir rükn mecḥūf: **Remel Baḥrı** *Fā'ilātü fa' fā'ilātü fa'* 61b/9

bir rükn mekfūf bir rükn merbū': **Remel Baḥrı** *Fā'ilātü fa'il fā'ılātü fa'il* 61b/11

bir rükn mekfūf bir rükn muşa''aş: **Remel Baḥrı** *Fā'ilātü mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün* 61b/5

bir rükn mekfūf bir rükn muḫannaḳ: **Hezec Baḥrı** *Mefā'īlü mef'ūlün mefā'īlü mef'ūlün* 39b/2

bir rükn mekfūf bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefā'īlü mefā'īlün mefā'īlü mefā'īlün* 39a/11

hezec-i mekfūf: *Mefā‘īlü mefā‘īl mefā‘īlü mefā‘īl* 14b/1, 14b/6

maḫbūn rükn müşemmen bir rükn mekfūf bir rükn muşa‘‘aş: **Remel baḥrı***Fā‘ılātü mef‘ūlün fā‘ılātü mef‘ūlün* 65b/8

mekfūf ‘arūż ve ḍarb maḥẕūf: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘īlü mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ūlün* 39a/8

87b/10

mekfūf ‘arūż ve ḍarb maḳṣūr: *Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īl / Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Fa‘ūlün* 45b/10

mekfūf ‘arūż ve ḍarb sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlü Mefā‘īlün* 39a/3

mekfūf ‘arūż ve ḍarb sālim: **Remel Baḥrı** *Fā‘ılātü fā‘ılātün fā‘ılātü fā‘ılātün* 61b/3,

mekfūf ‘arūż ve ḍarb sālim: **Ḳarīb Baḥrı** *Mefā‘īlü mefā‘īlü fā‘ılātün* 87b/7

mekfūf-ı aḫreb-i aḫrem-i mecbūb: **Hezec Baḥrı** Mefā‘īlü mef‘ūlü mef‘ūlü fa‘ 39b/9

mekfūf-ı aḫrem-i aḫreb-i mecbūb: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘īlü mef‘ūlü mef‘ūlü fa‘* 93a/3

mekfūf-ı eşter: **Mużāri‘Baḥrı** *Mefā‘īlü fā‘ılātü fā‘ılün* 79b/3

mekfūf-ı maḫbūn-ı ebter: **Ḳarīb Baḥrı** *Mefā‘īlü fa‘lün* 88b/7

mekfūf-ı maḥẕūf: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ūlün* 43a/3

mekfūf-ı maḥẕūf: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘īlü fa‘ūlün* 44b/4

mekfūf-ı maḥẕūf: **Mużāri‘Baḥrı** *Mefā‘īlü fā‘ılātü mefā‘īlü fā‘ılün* 77b/8

mekfūf-ı maḥẕūf: **Mużāri‘Baḥrı** *Mefā‘īlü fā‘ılātü fa‘ūlün* 79a/13

mekfūf-ı maḥẕūf: **Ḳarīb Baḥrı** *Mefā'īlü fā'ilün* 88b/5

mekfūf-ı maḥẕūf: **Müşākil Baḥrı** *Fā'ılātü mefā'īlü fa'ūlün* 91a/8

mekfūf-ı maḥẕūf: **Müşākil Baḥrı** *Fā'ılātü fa'ūlün* 92a/4

mekfūf-ı maḥẕūf ḍarb maḳṣūr: **Mużāri'Baḥrı** *Mefā'īlü fā'ilün mefā'īlü fā'ilān* 77b/6

mekfūf-ı maḥẕūf-ı maḳṣūr: **Mużāri'Baḥrı** *Mefā'īlü fā'ılātü mefā'īlü fa'lün* 77b/11

mekfūf-ı maḳbūż: **Hezec Baḥrı** *Mefā'īlün mefā'īlü mefā'ilün* 42b/1

mekfūf-ı maḳbūż-ı maḫbūn: **Ḳarīb Baḥrı** *Mefā'īlü mefā'ılün fe'ılātün* 87b/12

mekfūf-i maḳṣūr: **Hezec Baḥrı** *Mefā'īlü mefā'īl mefā'īl mefā'īl* 39a/5

mekfūf-i maḳṣūr: **Hezec Baḥrı** *Mefā'īlü mefā'īlü mefā'īl* 42b/13

mekfūf-i maḳṣūr: **Hezec Baḥrı** *Mefā'īlü mefā'īl* 44b/1

mekfūf-i maḳṣūr: **Mużāri'Baḥrı** *Mefā'īlü fā'ılān mefā'īlü fā'ilān* 77b/3

mekfūf-i maḳṣūr: **Mużāri'Baḥrı** *Mefā'īlü fā'ilātü mefā'īl* 79a/9

mekfūf-i maḳṣūr: **Ḳarīb Baḥrı** *Mefā'īlü mefā'īlü fā'ılān* 87b/4

mekfūf-i maḳṣūr: **Müşākil Baḥrı** *Fā'ılātü mefā'īlü mefā'īl* 91a/5

mekfūf-i maḳṣūr: **Müşākil Baḥrı** *Fā'ılātü mefā'īl* 92a/1

mekfūf-i maḳṣūr: **Müşākil Baḥrı** *Fā'ılātü mefā'īl fā'ilātü mefā'īl* 92b/1

mekfūf-ı maḳṣūr-ı mecḥūf: **Mużāri'Baḥrı** *Mefā'īlü fā'ilātü mefā'īlü fa'* 78a/3

mekfūf-ı maḳṭū': **Muḳteżeb Baḥrı** *Fā'ılātü mef'ūlün fā'ılātü mef'ūlün* 80a/13

mekfūf-ı maṭvī: **Muḳteżeb Baḥrı** *Fā'ilātü müfte'ilün fā'ılātü müfte'ilün* 80a/10

mekfūf-ı maṭvī: **Cedīd Baḥrı** *Fā'ilātü fā'ilātü müfte'ilün* 86b/9

mekfūf-ı maṭvī: **Ḫafīf Baḥrı** *Fā'ilātü müfte'ilün* 90b/4

mekfūf-ı maṭvī-yi maḫbūn: **Ḫafīf Baḥrı** *Fā'ilātü müfte'ilün fe'ilātün* 89b/8

mekfūf-ı maṭvī-yi maḫbūn-ı maḥẕūf: **Ḫafīf Baḥrı** *Fā'ilātü müfte'ilün fa'ulün* 89b/12

mekfūf-ı maṭvī-yi maḥẕūf: **Ḫafīf Baḥrı** *Fā'ilātü müfte'ilün fā'ilün* 89b/10

mekfūf-ı maṭvī-yi mecḥūf: **Ḫafīf Baḥrı** *Fā'ilātü müfte'ilün fa'* 90a/3

mekfūf-ı maṭvī-yi mecḥūf: **Ḫafīf Baḥrı** *Fe'ilātü müfte'ilün fa'* 90a/13

mekfūf-ı maṭvī-yi menḥūr: **Munsariḥ Baḥrı** *Müstef'ilü fā'ilātü müstef'ilü fa'* 74a/6

mekfūf-ı maṭvī-yi merbū': **Ḫafīf Baḥrı** *Fā'ilātü müfte'ilün fa'il* 90a/1

mekfūf-ı maṭvī-yi müreffel: **Cedīd Baḥrı** *Fā'ilātü fā'ilātü müfte'ilātün* 86b/12,

mekfūf-ı maṭvī-yi müreffel: **Cedīd Baḥrı** *Fā'ilātü müfte'ilātün* 87a/9

mekfūf-ı mecḥūf: **Müctess Baḥrı** *Müstef'ilü fā'ilātü müstef'ilü fa'* 82b/11

mekfūf-ı merfū'-yı mekbūl: **Recez Baḥrı** *Müstef'ilü fā'ilün fa'ūlün* 55a/12

mekfūf-ı merfū'-yı mekbūl-ı aṣlem: **Munsariḥ Baḥrı** *Müstef'ilü mef'ūlü fa'ūlün fa'lün* 74a/8

mekfūf-ı merfū'-yı mekbūl-ı eḥaẕẕ: **Recez Baḥrı** *Müstef'ilü fā'ilün fa'ūlün fa'lün* 52a/13

müşemmen bir rükn mekfūf bir rükn maḥẕūf: *Fā'ilātü fā'ilün fā'ilātü fā'ilün* = Muḳteżeb baḥrıda: Müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn merfū';

Hezec Baḥrı müṣemmen, bir rükn eşter, bir rükn maḳbūż: *Fā'ilün mefā'ilün fā'ilün mefā'ilün* 65b/12

müsemmen bir rükn mekfūf bir rükn maḳṭū': **Recez Baḥrı** *Müstef'ilü mef'ūlün müstef'ilü mef'ūlün* 58a/12

müsemmen bir rükn mekfūf bir rükn mecḥūf: **Remel Baḥrı** *Fā'ilātü fa' fā'ilātü fa'* = ***Mütedārik baḥrı*** *müṣemmen, bir rükn sālim, bir rükn maḫbūn-ı maḳṭū'*: *Fā'ilün fa'il fā'ilün fa'il* 37a/1

müṣemmen-i mekfūf-ı aḫreb-i aḫrem-i mecbūb: *Mefā'īlü mef'ūlü mef'ūlü fa'* = **Müteḳārib Baḥrı**: müṣemmen-i maḥẕūf: *Fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün fa'ul* 46b/4

müsemmen müseddes-i mekfūf-ı merfū'-yı mekbūl: *Müstef'ilü fā'ilün fa'ūlün* = **Hezec Baḥrı** Müseddes-i aḫreb-i maḳbūż-ı maḥẕūf: *Mef'ūlü mefā'ilün fa'ūlün* 58b/8

remel-i mekfūf: *Fā'ilātü fā'ilātü fā'ilātü fā'ilātü* 15a/6

remel-i müṣemmen bir rükn mekfūf bir rükn muşa''aṣ: Remel **Baḥrı** *Fā'ilātü mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün* 93b/2

rubā'ī mekfūf-ı maṭvī-yi menḥūr: **Munsariḥ Baḥrı** *Müstef'ilü fā'ilātü müstef'ilü fa'* 51a/11

rubā'ī mekfūf-ı mecḥūf': **Müctesṣ Baḥrı** *Müstef'ılü fā'ilātü müstef'ilü fa'* 51b/3

rubā'ī mekfūf-ı merfū'-yı mekbūl-ı aṣlem: **Munsariḥ Baḥrı** *Müstef'ilü mef'ūlü fa'ūlün fa'lün* 51a/12

rubā'ī mekfūf-ı merfū'-yı mekbūl-ı eḥaẕẕ: **Recez Baḥrı** *Müstef'ilü fā'ilün fa'ūlün fa'lün* 51a/8

ṣadr ve ibtidā aḫreb ve 'arūż ḍarb maḥẕūf ḥaşv mekfūf hezec: **Hezec Baḥrı** Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün 45b/3

remel-i mekfūf: 15a/3 [=137]

meksūf (A. "Örtüsü kaldırılıp açığa çıkarılmış") Kesf uygulanmuş tefileye denir. Muhtemelen noktalamadaki özensizlikle mekşûf da kullanılır. *Mef'ûlâtü* →*mef'ûlâ* olur, *mef'ûlün* onun yerine konulur. → kesf

m. 5b/10

m. ***Mef'ūlātü*** ninğ ziḥāfı *mef'ūlün* 10b/9

meksūf-ı maṭvī: **Serī' Baḥrı** *Müfte'ilün mef'ūlün* 86a/8 [=30]

meksūr (A., dilb.) Kesreli, harekesi kesre/esre olan harf

m. 23b/8 [=1]

melfūẓ (A., dilb.) Söylenilen, telaffuz edilen

m. 25a/8, 25a/9, 22b/9, 22b/9

mektūb-ı ġayr-ı melfūẓ 24a/1

melfūẓ-ı ġayr-ı mektūb 22b/10 [=6]

mektūb (A., dilb.) Yazılmış, yazılı, yazılan

m. 22b/9, 22b/10, 25a/8, 25a/9, 24a/12

mektūb-ı ġayr-ı melfūẓ 24a/1

melfūẓ-ı ġayr-ı mektūb 22b/10 [=7]

menḥūr (A. "Boğazlanmış, kesilmiş") Nahr uygulanmış tefileye denir. *Mef'ūlātü* → *lā* olur, *fa'* yerine konulur. → naḥr

m. 7b/6, 93b/12

m. ***Mef'ūlātü*** ninğ ziḥāfı *fa'* 10b/10

'arūż mecẕū' ḍarb menḥūr: 97a/9

'arūż menḥūr ḍarb mecẕū': 97a/12

bir rükn maṭvī bir rükn menḥūr: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte'ilün fa' müfte'ilün fa'* 74b/12

müsemmen bir rükn maṭvī bir rükn menḥūr: **Munsariḥ Baḥrı** *müfte'ilün fa' müfte'ılün fa'* 33a/2 [=20]

menḳūṣ (A. "Eksiltilmiş") Naks uygulanmış tefileye denir. *Müfâ'aletün → mefâ'altü* olur, *mefâ'îl* onun yerine konulur. →naḳṣ

m. 7a/1

m. ***Müfâ'aletün***'niñ ziḥāfı *mefâ'îlü* 10b/13 [=2]

merbū' (A. "Dörtte biri alınmış") Reb uygulanmış tefileye denir. *Fâ'ilâtün → fa'al* olur. → reb'

m. 7b/7

m. **Fā'ilātün**'niñ ziḥāfı *fa'il* 10b/6

aḫreb-i merbū'-yı maḳbūż-ı muşa''aṣ: **Mużāri' Baḥrı** *Mef'ūlü fa'il mefā'ilün mef'ūlün* 51a/13

aḫreb-i merbū'-yı maḳbūż-ı muşa''aṣ: 79a/4

bir rükn mekfūf bir rükn merbū': **Remel Baḥrı** *Fā'ilātü fa'il fā'ilātü fa'il* 61b/11

bir rükn merbū' bir rükn sālim: **Remel Baḥrı** *Fa'ıl fā'ilātün fa'il fā'ilātün* 63a/5

bir rükn meşkūl bir rükn merbū': **Remel Baḥrı** *Fe'ilātü fa'il fe'ilātü fa'il* 62b/8

bir rükn meşkūl bir rükn merbū': **Remel Baḥrı** *Fe'ilātü fa'il* 65a/3

merbū'-yı sālim-i maḫẕūf: **Remel Baḥrı** *Fa'il fā'ilātün fa'il fā'ilün* 63a/7

merbū'-yı sālim-i maḫẕūf: 93a/7

müşemmen bir rükn merbūʿ bir rükn sālim: *Faʿil fāʿilātün faʿil fāʿilātün* = **Müteḳārib Baḥrı** Müşemmen-i sālimü'l-erkān: *Faʿūlün faʿūlün faʿūlün faʿūlün* 66a/6

müşemmen-i merbūʿ-yı sālim-i maḫẕūf: **Remel Baḥrı** *Faʿul fāʿilātün faʿul fāʿil = Müteḳārib* baḥrıda: *Müşemmen-i maḫẕūf*: *Faʿūlün faʿūlün faʿūlün faʿul* 66a/8

müşemmen bir rükn meşkūl bir rükn merbūʿ: *Feʿilātü faʿil feʿilātü faʿil* = **Mütedārik Baḥrı** müşemmen-i maḫbūn: *Feʿilün feʿilün feʿilün feʿilün* 66a/2 [=17]

merfūʿ (A. "Kaldırılmış") Ref uygulanmış tefileye denir. *Müstefʿilün → tefʿilün* olur, *fāʿilün* ile değiştirilir; *mefʿūlatü → ʿulātü* olur *mefʿûlü* ile değiştirilir. → refʿ

m. 6a/13, 27b/6, 27b/8, 59a/4

m. ***Müstefʿilün'*** niñg ziḥāfı *fāʿilün* 10b/1

m. ***Mefʿūlātü'*** niñg ziḥāfı *mefʿūlü* 10b/10

m. merfūʿ-yı müreffel: ***Müstefʿilün'*** niñg ziḥāfı fāʿilātün 10b/3

m. merfūʿ-yı müẕāll: ***Müstefʿilün'*** niñg ziḥāfı fāʿilān 10b/3

bir rükn maṭvī bir rükn merfūʿ: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün fāʿilün müfteʿilün fāʿilün* 53a/13

bir rükn merfūʿ bir rükn sālim: 54a/3

bir rükn sālim bir rükn merfūʿ: **Recez Baḥrı** *Müstefʿilün fāʿilün müstefʿilün fāʿilün* 52a/5

maṭvī ʿarūż ve ḍarb merfūʿ: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün müfteʿilün müfteʿilün fāʿilün* 53b/13,

maṭvī ʿarūż ve ḍarb merfūʿ: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün müfteʿilün fāʿilün* 57a/4

merfūʿ-yı maḫbūn: **Müctesṣ Baḥrı** *Fāʿilün feʿilātün fāʿilün feʿilātün* 82b/7

merfūʿ-yı maḫbūn-ı eḥazz: **Muḳteżeb Baḥrı** *Mefʿūlü mefāʿilün mefāʿīlü faʿul* 51b/2,

merfūʿ-yı maḫbūn-ı eḥazz: **Muḳteżeb Baḥrı** *Mefʿūlü mefāʿilün mefāʿīlü faʿul* 80b/13

merfūʿ-yı mekfūf-ı maḳṭūʿ: **Müctesṣ Baḥrı** *Fāʿilün fāʿilātü mefʿūlün = Ḫafīf* baḥrıda: *maḫbūn-ı ebter*: *fāʿilātün mefāʿilün faʿlün* 83a/8

merfūʿ-yı mekfūf-ı maṭvī: **Müctesṣ Baḥrı** *Fāʿilün fāʿilātü müfteʿilün* = Ḫafīf baḥrıda: maḫbūn-ı maḥẓūf*: fāʿilātün mefāʿilün feʿilün*83a/10

merfūʿ-yı maṭvī: **Muḳteżeb Baḥrı** *Mefʿūlü müfteʿilün mefʿūlü müfteʿilün* 81a/2

meşkūl-ı mekfūf ʿarūż ve ḍarb merfūʿ: **Cedīd Baḥrı** *Feʿilātü fāʿilātü fāʿilün* = Remel baḥrıda bu vezn meşkūl-i mekfūf, ʿarūż ve ḍarb maḥẓūf 87a/2

Müseddes-i maṭvī ʿarūż ve ḍarb merfūʿ: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün müfteʿilün fāʿilün = Serīʿ* baḥrıda: *Maṭvī-yi meksūf* 58b/11

müşemmen, bir rükn maṭvī bir rükn merfūʿ: **Hezec Baḥrı** *Fāʿilātü fāʿilün fāʿilātü fāʿilün* = Müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn maḳbūż: *Fāʿilün mefāʿilün fāʿilün mefāʿilün* 46b/9

müşemmen bir rükn maṭvī bir rükn merfūʿ: **Remel Baḥrı** *Fāʿilün mefāʿilün fāʿilün mefāʿilün* = Hezec baḥrıda: müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn maḳbūż; Müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn maḥẓūf: *Fāʿilātü fāʿilün fāʿilātü fāʿilün* 65b/13

müştebih müsemmen bir rükn sālim bir rükn merfūʿ: **Remel Baḥrı** *Müstefʿilün fāʿilün müstefʿilün fāʿilün* = Basīt baḥrıda: Sālimü'l-erkān 58b/2

[=40]

sālimü'l-erkān müsemmen bir rükn maṭvī bir rükn merfūʿ: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün fāʿilün müfteʿilün fāʿilün* = Munsariḥ baḥrıda: Bir rükn maṭvī, bir rükn maṭvī-yi meksūf 58b/4

meşkūl (A. "İki ayağı köztekli at") Şekl uygulanmış tefileye denir. *Müstefʿilün → mütefāʿilü, fāʿilâtün → feʿilâtü* olur. → şekl

m. 7a/5, 142b/5

m. ***Müstefʿilün***'nin ziḥāfı *mefāʿılü* 10b/1

m. ***Fāʿilātün***'nin ziḥāfı *feʿilātü* 10b/6

bir rükn meşkūl bir rükn maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Feʿilātü fāʿilün* 65a/1

bir rükn meşkūl bir rükn mecḥūf: **Remel Baḥrı** *Feʿilātü fāʿilün feʿilātü fāʿilün* 62b/4

bir rükn meşkūl bir rükn mecḥūf: **Remel Baḥrı** *Feʿilātü faʿ feʿilātü faʿ* 62b/6

bir rükn meşkūl bir rükn merbūʿ: **Remel Baḥrı** *Feʿilātü faʿil feʿilātü faʿil* 62b/8

bir rükn meşkūl bir rükn merbūʿ: **Remel Baḥrı** *Feʿilātü faʿil* 65a/3

bir rükn meşkūl bir rükn muşaʿʿaṣ: **Remel Baḥrı** *Feʿilātü mefʿūlün feʿilātü mefʿūlün* 62b/2

bir rükn meşkūl bir rükn sālim: **Remel Baḥrı** *Feʿılātü fāʿilātün feʿılātü fāʿilātün* 62a/3

bir rükn meşkūl bir rükn sālim: **Remel Baḥrı** *Faʿlün feʿilātün feʿılātün faʿlün* 62a/12

bir rükn meşkūl bir rükn sālim: **Remel Baḥrı** *Feʿilātü fāʿilātün* 64b/9,

bir rükn meşkūl bir rükn sālim: **Müşākil Baḥrı** *Feʿilātü mefāʿīlün* 92a/7

ėkki rükn maḫbūn üçünçi rükn meşkūl ʿarūż ve ḍarb sālim: **Remel Baḥrı** *Feʿilātün feʿilātün feʿilātü fāʿilātün* 62a/7

ėkki rükn maḫbūn üçünçi rükn meşkūl ḍarb sālim: **Remel Baḥrı** *fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātü fā'ilātün* 62a/13 (Acemlerce ayıplı karşılanır)

meşkūl 'arūż ve ḍarb ebter: 86b/8

meşkūl 'arūż ve ḍarb eḥazz: 86b/6

meşkūl 'arūż ve ḍarb maḫbūn: **Remel Baḥrı** *Fe'ilātü fā'ilātün fe'ilātün* 64a/6

meşkūl 'arūż ve ḍarb musabbaġ: **Remel Baḥrı** *Fe'ilātü fā'ilātün fe'ilātü fā'iliyyān* 61b/13

meşkūl ḥaşv sālim 'arūż ve ḍarb ebter: **Remel Baḥrı** *Fe'ilātü fā'ılātün fa'lün* 64a/10

meşkūl ḥaşv sālim 'arūż ve ḍarb maḫbūn-ı maḥzūf: **Remel Baḥrı** *Fe'ilātü fā'ilātün fa'ulün* 64a/8

meşkūl-i eşter: **Müşākil Baḥrı** *Fe'ilātü fā'ilün* 92a/11

meşkūl-i maḳbūż: **Müşākil Baḥrı** *Fe'ilātü mefā'ilün* 92a/9

meşkūl-i maḳbūż-ı eşter: **Müşākil Baḥrı** *Fe'ilātü mefā'ılün fā'ilün* 91b/9

meşkūl-i maḳbūż-ı maḥzūf: **Müşākil Baḥrı** *Fe'ilātü mefā'ilün fa'ūlün* 91b/7

meşkūl-i maḳbūż-ı maḳṣūr: **Müşākil Baḥrı** *Fe'ilātü mefā'ılün mefā'īl* 91b/5

meşkūl-i maṭvī: **Ḫafīf Baḥrı** *Fe'ılātü müfte'ilün* 90b/6

meşkūl-i maṭvī-yi maḫbūn: **Ḫafīf Baḥrı** *Fe'ilātü müfte'ilün fe'ilātün* 90a/5

meşkūl-i maṭvī-yi maḫbūn-ı maḥzūf: **Ḫafīf Baḥrı** *Fe'ilātü müfte'ilün fe'ilün* 90a/9

meşkūl-i maṭvī-yi maḥẕūf: **Ḫafīf Baḥrı** *Fe'ilātü müfte'ilün fā'ilün* 90a/7

meşkūl-i maṭvī-yi merbū': **Ḫafīf Baḥrı** *Fā'ilātü müfte'ilün fa'il* 90a/11

meşkūl-i mekfūf 'arūż ve ḍarb maḥẕūf: *Fe'ilātü fā'ilātü müfte'ilün* 87a/4

meşkūl-i mekfūf 'arūż ve ḍarb merfū': **Cedīd Baḥrı** *Fe'ilātü fā'ilātü fā'ilün* = Remel baḥrıda bu vezn meşkūl-i mekfūf, 'arūż ve ḍarb maḥẕūf 87a/2

meşkūl-i mekfūf-ı eşter: **Müşākil Baḥrı** *Fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün* 91b/3

meşkūl-i mekfūf-ı maḥẕūf: **Müşākil Baḥrı** *Fe'ilātü mefā'īlü fa'ūlün* 91a/12

meşkūl-i mekfūf-ı maḳbūż: **Müşākil Baḥrı** *Fe'ilātü mefā'īlü mefā'ilün* 91b/1

meşkūl-i mekfūf-ı maḳṣūr: **Müşākil Baḥrı** *Fe'ilātü mefā'īlü mefā'īl* 91a/10

meşkūl-i mekfūf-ı maṭvī: **Cedīd Baḥrı** *Fe'ilātü fā'ilātü müfte'ilün* 87a/5

meşkūl-i mekfūf-ı maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fe'ilātü fā'ilātü fā'ilün* 64b/1

meşkūl-i mekfūf-ı muşa''aṣ: **Remel Baḥrı** *Fe'ilātü fā'ilātü mef'ūlün* 64a/12

meşkūl ṣadr ve 'arūż ibtidā ve ḍarb ebter: **Remel Baḥrı** *Fa'lün fe'ilātü fā'ilātün fa'lün* 63a/1

meşkūl-i merfū'-yı müreffel: **Cedīd Baḥrı** *Fe'ilātü fā'ilātün* 87a/11

murabba' bir rükn meşkūl bir rükn sālim: *fe'ilātü mefā'īlün* = **Mütedārik baḥrı**'da müseddes-i maḫbūn, 'arūż ve ḍarb maḳṭū: *Fa'ulün fa'ulün fa'lün* 37a/7

müsemmen bir rükn meşkūl bir rükn merbū‘: *Fe‘ilātü fa‘il fe‘ilātü fa‘il* = Mütedārik baḥrıda:

müşemmen-i maḫbūn: *Fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün* 66a/2

müsemmen bir rükn meşkūl bir rükn sālim: **Müşākil Baḥrı** *Fe‘ilātü mefā‘īlün fe‘ilātü mefā‘īlün* 92b/3

müsemmen sālim-i meşkūl-ı maḫbūn-ı eḥazz: **Recez Baḥrı** *Müstef‘ilün mefā‘ilü müstef‘ilün fa‘ul* = Mużāri‘ baḥrıda: Aḫreb-i mekfūf-ı maḥzūf: *Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün* 58b/6

sālim-i meşkūl-i maḫbūn-ı eḥazz: **Recez Baḥrı** *Müstef‘ilün mefā‘ilü müstef‘ilün fa‘ul* 52a/9 [=49]

meşṭūr (A.) Cüz sayısının yarısını yani bir şatrını kaybeden beyite verilen addır

m. 12a/1, 12a/8

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı mekfūf-ı maṭvī: **Cedīd Baḥrı** *Fā‘ilātü müfte‘ilün* 87a/7

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı maḫbūn: **Ḫafīf Baḥrı** *Fe‘ilātün mefā‘ilün* 90b/2

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı mekfūf-ı maḳṣūr: **Ḳarīb Baḥrı** *Mefā‘īlü fā‘ilān* 88b/3

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı maḫbūn: **Mücteşş Baḥrı** *Mefā‘ilün fe‘ilātün* 83b/1

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı maṭvī: **Muḳteżeb Baḥrı** *Fā‘ilātü müstef‘ilün* 81a/4

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı maṭvī-yi mevḳūf: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte‘ilün fā‘ilān* 77a/2

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı mekfūf-ı maḳṣūr: **Mużāri‘ Baḥrı** *Mefā‘īlü fā‘ilān* 79b/9

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘ūlün fa‘ūlün* 31b/3,

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘īlün mefā‘īlün* 44a/11

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **Recez Baḥrı** *Müstef‘ilün müstef‘ilün* 57a/6

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fā‘ilātün* 64b/3

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā‘ilün mütefā‘ilün* 70a/4

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **‘Arīż Baḥrı** *Mefā‘īlün fa‘ūlün* 72a/4

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **‘Amīḳ Baḥrı** *Fā‘ilün fā‘ilātün* 73a/12

murabba‘-ı meşṭūr-ı sālim: **Medīd Baḥrı** *Fā‘ilātün fā‘ilün* 71b/6

murabba‘-ı meşṭūr-ı sālim: **Mütedārik Baḥrı** *Fā‘ilün fā‘ilün* 36a/13

murabba‘-ı meşṭūr-ı sālim: **Ṭavīl Baḥrı** *Fa‘ūlün mefā‘īlün* 71a/6

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **Vāfir Baḥrı** *Müfā‘aletün müfā‘aletün* 68a/7

müşākil bahrı: murabba‘āt-ı meşṭūr sālim: **Müşākil Baḥrı** *Fā‘ilātün mefā‘īlün* 91b/11 [=22]

mevḳūf (A. “Duraklı”) Vakf uygulanmış tefileye denir. *mef‘ûlâtü* → *mef‘ûlât* olur, *mef‘ûlân*’ı onun yerine koyarlar. → vaḳf

m. 5a/12, 84a/5

m. ***Mef‘ūlātü*** nin̂g ziḥāfı mef‘ūlān 10b/9

‘arūż ve ḍarb mevḳūf: **Serī‘ Baḥrı** *Müstef‘ilün müstef‘ilün mef‘ūlātü* 84a/8

‘arūż maṭvī-yi mevḳūf ḍarb maṭvī-yi meksūf: 97a/3

‘arūż maṭvī-yi meksūf ḍarb maṭvī-yi mevḳūf: 97a/6

müşemmenāt ‘arūż ve ḍarb mevḳūf: **Munsariḥ Baḥrı** *Müstef‘ilün mef‘ūlātü müstef‘ilün mef‘ūlān* 73b/6 [=27]

mevḳūṣ (A. “Boynu kırık”) Zihafına vaks uygulanmış tefileye denir. *Mütefā‘ilün → mefā‘ilün* olur. → vaḳṣ

m. mevḳūṣ: ***Mütefā‘ilün***’niñ ziḥāfı *mefā‘ilün* 11a/3, 59a/1

m. mevḳūṣ-ı müreffel: ***Mütefā‘ilün***’niñ ziḥāfı *mefā‘ilātün* 11a/4

m. mevḳūṣ-ı müẕāll: ***Mütefā‘ilün***’niñ ziḥāfı *mefā‘ilān* 11a/4bir rükn mevḳūṣ bir rükn sālim: 69a/7

bir rükn sālim bir rükn mevḳūṣ: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā‘ilün mefā‘ilün mütefā‘ilün mefā‘ilün* 69a/5

mevḳūṣ-ı maḳṭū‘: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ilātün* 69b/9

mevḳūṣ-ı meczūl-ı mevḳūṣ-ı müreffel: **Kāmil Baḥrı** *Mefā‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilātün* 69b/13 [=9]

mīm (A., dilb.) Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfi (م)

m. 22b/13 [=1]

mu‘arrā (A.) Tesbig, izale ve terfille artmamış *arûz ve darb*a *mu’arrâ* denir.

m. 12a/4 [=1]

muġayyar(A.) Değiştirilmiş, başka şekle sokulmuş

m. 5a/6, 5a/7, 5a/10, 5b/2, 5b/5, 5b/8, 5b/10, 6a/2, 6a/3, 6a/6, 6a/8, 6a/10, 7a/5, 7a/6, 7a/8, 7b/8, 7b/11, 8b/8, 6a/13, 6b/2, 6b/4, 6b/7, 6b/11, 6b/12, 7a/1, 7a/10, 7a/12, 7b/1, 8a/1

rükn-i muġayyar 4b/6 [=30]

muḫannaḳ (A.) *Harm*ın beytin başı dışında yerlerde değişikliğe uğrayan rüknüne denir. → taḫnīḳ

m. 8b/8

aḫreb ʿarūż ve ḍarb muḫannaḳ: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefʿūlü mefʿūlü mefʿūlün* 41a/4

aḫrem-i muḫannaḳ: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlün mefʿūlün mefʿūlün mefʿūlün* 40a/1

aḫrem-i muḫannaḳ: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlün mefʿūlün* 45a/5

aḫrem-i muḫannaḳ-ı aḫreb ʿarūż ve ḍarb sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefāʿīlü mefʿūlün mefāʿīlü mefʿūlün* 39b/11

bir rükn aḫreb bir rükn muḫannaḳ: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefʿūlün mefʿūlü mefʿūlün* 41a/2

bir rükn eşter bir rükn muḫannaḳ: **Hezec Baḥrı** *Fāʿilün mefʿūlün fāʿilün mefʿūlün* 41b/12

bir rükn maḳbūż bir rükn muḫannaḳ: **Hezec Baḥrı** *Mefāʿilün mefʿūlün mefāʿilün mefʿūlün* 38b/10

bir rükn mekfūf bir rükn muḫannaḳ: **Hezec Baḥrı** *Mefāʿīlü mefʿūlün mefāʿīlü mefʿūlün* 39b/2

murabbaʿ-ı aḫrem-i muḫannaḳ: **Hezec Baḥrı** *mefʿūlün mefʿūlün* = **Müteḳārib Baḥrı** Müşemmen-i eşlem-i ebter: *Faʿlün faʿ faʿlün faʿ* 33b/13 [=10]

muḫtaraʿ (A.) Türetilmiş

m. 98b/13, 99a/5, 99a/9, 100b/9, 105a/13, 106a/5, 121b/5, 124b/10, 143a/1, 143b/7, 144b/5, 145b/1, 146a/1, 148b/11, 154a/6, 154b/13, 165a/6, 167a/4, 167a/7, 167b/1, 173a/12, b100a/11, 28a/1, 99a/5, 98b/11

muḫtara‘-ı maṭbū‘: Türetilmiş (vezin), tâli’ veya ikincil vezin; klâsik vezinler yanında icat edilen türetilmiş vezin) 99a/6, 105a/3, 105b/10, 120b/10, 124a/11, 142a/6, 143b/1, 144a/11, 144b/13, 148b/3, 154a/4, 154b/9, 164b/13, 166b/13, 167a/10, 173a/4, 173b/5 [=42]

muḫtara‘āt (A.) İcat edilmişler, türetilmişler

m. 47a/2 [=1]

muḫtari‘a (A.) Türetilmiş, icat edilmiş

müctelibe-i muḫtari‘a) 15b/2 [=1]

muḫtelife (A.) Babur Şah’ta tavîl, medîd, maklûb-ı tavîl/arîz, basît, amîk bahirlerinin bulunduğu aruz dairesi.

m. 16b/3

m. (dāyiresi) 70b/6 [=2]

muḳteżeb (A.) Babur Şah bu bahri hem 7. Daire-i müştebihede hem de 9. Müştebihe-i sâlime dairesinde gösterir. Vezni 7. Dairede *mef‘ūlātü müstef‘ilün (2 kez),* 9. Dairede ise *mef‘ūlātü müstef‘ilün müstef‘ilün* olarak verilir. Babur Şah 8 müstamel, 7 muhtara 15 vezni olduğunu belirterek Türkler tarafından çok kullanılan vezinlerin yer aldığı bölümde bu bahrin 5’i müstamel, 2’si muhtara 7 veznini örneklendirir.

m. 17b/1, 18a/6, 18b/3, 21b/2, 73b/2, 51b/2, 18a/11, 73b/3, 46b/2, 46b/7, 46b/9, 65b/9, 65b/13, 80a/5, 154a/6, 12a/12, 12b/10, 12b/13, 21a/3, 93a/12, 83b/13, 93b/4 [=22]

munsariḥ (A.) Babur Şah bu bahri hem 7. Daire-i müştebihede hem de 9. Müştebihe-i sâlime dairesinde gösterir. Vezni Daire-i müştebihede *Müstef‘ilün mef‘ūlātü (2 kez), Daire-i* Müştebihe-i sâlime’de ise *Müstef‘ilün mef‘ūlātü müstef‘ilün* olarak verir. Babur Şah 20 müstamel, 14 muhtara 34 vezni olduğunu belirterek Türkler tarafından çok kullanılan vezinlerin yer aldığı bölümde bu bahrin 8’i müstamel, 4’ü muhtara 12

veznini örneklendirir. Türklere mahsus bir nazım türü olan öleng de bu vezinlerden biriyle yazılır.

m. 17b/1, 18a/11, 18b/1, 21a/12, 73b/2, 73b/3, 83b/13, 84a/3, 51a/11, 73b/5

m. (baḥrı) 9a/6, 12a/12, 12b/9, 12b/12, 18a/1, 20b/10, 33a/1, 33a/11, 33b/1, 33b/3, 58b/5, 73a/3, 73b/6, 82b/13, 146a/1 [=25]

muntezi'a (A.) Babur Şah'da serî', cedîd, karîb, hafif ve müşâkil bahirlerinin bulunduğu 8. daire.

m. 19a/1

m. (dāyiresi) 20a/4, 83b/9, 83b/13 [=4]

murabba' (A.) Dörder mısrâlı bentlerden meydana gelen manzûme

m. 26b/4, 26b/2, 26b/3, 26b/6, 26b/10, 32b/12, 33a/9,

murabba', bir rükn aḫreb, bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *mef'ūlü mefā'īlün* = **Mütedārik baḥrı** müseddes-i maḳṭū'-yı maḫbūn: *Fa'lün fa'ulün fa'ulün* 37a/5

murabba', bir rükn meşkūl, bir rükn sālim: **Müşākil Baḥrıda** *fe'ilātü mefā'īlün* = **Mütedārik baḥrı** *müseddes-i maḫbūn, 'arūż ve ḍarb maḳṭū'*dur: *Fa'ulün fa'ulün fa'lün* 37a/7

murabba'-ı aḫrem-i muḫannaḳ: **Hezec Baḥrı** *mef'ūlün mef'ūlün* = **Müteḳārib Baḥrı** *müṣemmen-i eṣlem-i ebter*dür: *Fa'lün fa' fa'lün fa'* 33b/13

murabba'-ı maḫbūn: **Müctesṣ Baḥrı** *mefā'ilün fe'ilātün* = müseddes-i maḳbūż-ı eṣrem, 'arūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *fa'ūlü fa'lü fa'ūlün* 34a/8

murabba'-ı maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *fā'ilātün fā'ilün* = **Müteḳārib Baḥrı** müṣemmen-i eṣrem-i eṣlem-i ebter: *Fa'lü fa'lün fa'lü fa'* 34a/2

murabba‘-ı maṭvī-yi maḫbūn: **Mücteşş Baḥrı** *müfte‘ilün fe‘ilātün* = müseddes-i eşrem-i maḳbūż, ‘arūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlün* 34a/6

murabba‘-ı maḳbūż: **Hezec Baḥrı** *mefā‘ilün mefā‘ilün* = **Müteḳārib Baḥrı** müşemmen-i maḳbūż-ı ebter: *Fa‘ūlü fa‘ fa‘ūlü fa‘* 33b/11

murabba‘-ı meşṭūr-ı sālim: **Mütedārik Baḥrı** *Fā‘ilün fā‘ilün* 36a/13

murabba‘-ı meşṭūr-ı sālim: **Ṭavīl Baḥrı** *Fa‘ūlün mefā‘īlün* 71a/6

murabba‘-ı meşṭūr-ı sālim: **Medīd Baḥrı** *Fā‘ilātün fā‘ilün* 71b/6

murabba‘ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **‘Arīż Baḥrı** *Mefā‘īlün fa‘ūlün* 72a/4

murabba‘ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **Basīṭ Baḥrı** *Müstef‘ilün fā‘ilün* 73a/4

murabba‘ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **‘Amīḳ Baḥrı** *Fā‘ilün fā‘ilātün* 73a/12

murabba‘-ı sālim: **Recez Baḥrı** *müstef‘ilün müstef‘ilün* = Müşemmen-i eşlem-i maḥẕūf: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lün fa‘ul fa‘lün fa‘ul* 33b/6

murabba‘-ı sālim: **Remel Baḥrı** *fā‘ilātün fā‘ilātün* = Müşemmen-i eşrem-i eşlem: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü fa‘lün fa‘lü fa‘lün* 33b/8

murabba‘-ı sālim: **Vāfir Baḥrı** *müfā‘aletün müfā‘aletün* = **Müteḳārib Baḥrı** Müşemmen-i maḳbūż-ı maḥẕūf: *Fa‘ūlü fa‘ul fa‘ūlü fa‘ul* 33b/10

murabba‘-ı sālim: **‘Arīż Baḥrı** *mefā‘īlün fa‘ūlün* = **Müteḳārib Baḥrı** müseddes-i eşrem-i eşlem: *Fa‘ūlün fa‘lü fa‘lün* 34a/4

murabba‘-ı sālim: **Kāmil Baḥrı** *mütefā‘ilün mütefā‘ilün = müşemmen, bir rükn maḫbūn, bir rükn maḫbūn-ı maḳṭū‘*: *Fa‘ulün fa‘ul fa‘ulün fa‘ul* 37a/3 [=25]

murabba‘āt (A.) Dörder mısralı bentlerden meydana gelen manzumeler

murabba‘āt-ı maṭvī-yi mevḳūf: **Serī‘ Baḥrı** *Müfte‘ilün fa‘ūlān* 86a/6

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı maḫbūn: **Mücteṩ Baḥrı** *Mefā‘ilün fe‘ilātün* 83b/1

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı maḫbūn: **Ḫafīf Baḥrı** *Fe‘ilātün mefā‘ilün* 90b/2

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı maṭvī: **Muḳteżeb Baḥrı** *Fā‘ilātü müstef‘ilün* 81a/4

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı maṭvī-yi mevḳūf: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte‘ilün fā‘ilān* 77a/2

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı mekfūf-ı maḳṣūr: **Mużāri‘Baḥrı** *Mefā‘īlü fā‘ilān* 79b/9

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı mekfūf-ı maḳṣūr: **Ḳarīb Baḥrı** *Mefā‘īlü fā‘ilān* 88b/3

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı mekfūf-ı maṭvī: **Cedīd Baḥrı** *Fā‘ilātü müfte‘ilün* 87a/7

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘ūlün fa‘ūlun* 31b/3

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘īlün mefā‘īlün* 44a/11

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālim: **Müşākil Baḥrı** *Fā‘ilātün mefā‘īlün* 91b/11

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **Recez Baḥrı** *Müstef‘ilün müstef‘ilün* 57a/6

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fā‘ilātün* 64b/3

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **Vāfir Baḥrı** *Müfā‘aletün müfā‘aletün* 68a/7

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā‘ilün mütefā‘ilün*70a/4 [=15]

musabbaġ (A. “Uzatılmış, genişletilmiş”) Zihafına tesbîg uygulanmış tefileye denir. *Fā‘ilātün* tefilesine n eklenmesiyle (*fā‘ilātün* + n) *fā‘ilātān* olur.

m. 8a/5, 9a/11, 99a/12, 93b/8, 93b/9, 93b/10, 93b/11, 94a/1

m. ***Fa‘ūlün***’niŋ ziḥāfı *fa‘ūlān* 10a/6

m. ***Mefā‘īlün***’niŋ ziḥāfı *mefā‘īlān* 10a/11

m. ***Fā‘ilātün***’niŋ ziḥāfı *fā‘iliyyān* 10b/6

m. maḫbūn-ı musabbaġ: **Fā‘ilātün**’niŋ ziḥāfı fe‘iliyyān 10b/7

m. mecḥūf-ı musabbaġ: **Fā‘ilātün**’niŋ ziḥāfı fā‘ 10b/7

musabbaġ: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlān* 38a/4

musabbaġ: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘iliyyān* 59b/4

musabbaġ: **Ṭavīl Baḥrı** *Fa‘ūlün mefā‘īlün fa‘ūlün mefā‘īlān* 70b/12,

musabbaġ: **‘Arīż Baḥrı** *Mefā‘īlün fa‘ūlün mefā‘īlün fa‘ūlān* 72a/1

aḫreb ḥaşv musabbaġ ‘arūż ve ḍarb sālim: **Mużāri‘Baḥrı** *Mef‘ūlü fā‘iliyyān mef‘ūlü fā‘ilātün* 78a/12

aḫreb-i musabbaġ: **Hezec Baḥrı** *Mef‘ūlü mefā‘īlün mef‘ūlü mefā‘īlān* 40a/5

aḫreb-i musabbaġ: **Mużāri‘Baḥrı** *Mef‘ūlü fā‘ilātün mef‘ūlü fā‘iliyyān* 78a/9

aḫreb-i musabbaġ: **Mużāri‘Baḥrı** *Mef‘ūlü fā‘iliyyān* 79b/12

‘arūż ebter ḍarb ebter-i musabbaġ: 96a/5

‘arūż ebter-i musabbaġ ḍarb ebter: 96a/11

‘arūż ebter-i musabbaġ ḍarb maḫbūn-ı maḳṣūr: 97b/10

‘arūż ebter-i musabbaġ ḍarb maḫbūn-ı maḥẕūf: 96b/13

‘arūż maḫbūn ḍarb maḫbūn-ı musabbaġ: 94b/4

‘arūż maḫbūn-ı maḥẕūf ḍarb ebter-i musabbaġ: 96b/7

‘arūż maḫbūn-ı maḳṣūr ḍarb ebter-i musabbaġ: 97b/7

‘arūż maḫbūn-ı musabbaġ ḍarb maḫbūn: 94b/6

‘arūż musabbaġ ḍarb sālim: 94b/1

‘arūż sālim ḍarb musabbaġ: 94a/11

‘arūż ve ḍarb mecḥūf-ı musabbaġ: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘* 59b/13

ebter-i musabbaġ: **Fā‘ilātün**’niñ ziḥāfı *fa‘lān* 10b/7

eşlem-i musabbaġ: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lün Fa‘ūlün Fa‘lün Fa‘ūlān* 29b/10

eşrem-i musabbaġ: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü Fa‘ūlün Fa‘lü Fa‘ūlān* 30a/9

maḫbūn-ı ebter-i musabbaġ: **Ḫafīf Baḥrı** *Fā‘ilātün mefā‘ilün fa‘lān* 89a/6

maḫbūn ‘arūż ve ḍarb ebter-i musabbaġ: **Mücteşş Baḥrı** *Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fa‘lān* 82a/5

maḫbūn-ı musabbaġ: **Mücteşş Baḥrı** *Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘iliyyān* 81b/11

maḫbūn ‘arūż ve ḍarb ebter-i musabbaġ: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fa‘lān* 63b/13

meşkūl ‘arūż ve ḍarb musabbaġ: **Remel Baḥrı** *Fe‘ilātü fā‘ilātün fe‘ilātü fā‘iliyyān* 61b/13 [=41]

mustaḳil (A., dilb.) Bağımsız, bağlantısı olmayan

m. (ḥurūf-ı mustaḳille'l-ma'nā : (kelimenin) anlamı dışında harfler) 8a/11

m. (mustaḳille'l-ma'nā) 27b/12 [=2]

muşa''aş (A.) Hafif ve müctes bahirlerinde ikinci mısranın son tefilesinde ayın harfinin düşürülmesiyle meydana gelen değişmiş tefileye muşa''as denir: *Fā'ilātün → fālātün* olur, *mef'ūlü* 'ü yerine koyarlar.

m. 5b/12

m. **Fā'ilātün**'niñ ziḥāfı *mef'ūlün* 10b/6

aḫreb-i merbū'-yı maḳbūż-ı muşa''aş: **Mużāri'Baḥrı** *Mef'ūlü fa'il mefā'ilün mef'ūlün* 79a/4

bir rükn mekfūf bir rükn muşa''aş: **Remel Baḥrı** *Fā'ilātü mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün* 61b/5

bir rükn meşkūl bir rükn muşa''aş: **Remel Baḥrı** *Fe'ilātü mef'ūlün fe'ilātü mef'ūlün* 62b/2

maḫbūn-ı muşa''aş: **Ḫafīf Baḥrı** *Fā'ilātün mefā'ilün mef'ūlün* 89b/2

aḫreb-i merbū'-yı maḳbūż-ı muşa''aş: **Mużāri'Baḥrı** *Mef'ūlü fa'il mefā'ilün mef'ūlün* 51b/1

meşkūl-i mekfūf-ı muşa''aş: **Remel Baḥrı** *Fe'ilātü fā'ilātü mef'ūlün* 64a/12

remel-i müşemmen bir rükn mekfūf bir rükn muşa''aş: *Fā'ilātü mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün* 93b/2

müşemmen bir rükn mekfūf bir rükn muşa''aş: **Remel Baḥrı** *Fā'ilātü mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün* = **Muḳteżeb Baḥrı** Müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn maḳṭū'; **Hezec baḥrı** Müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn sālim:*Fā'ilün mefā'īlün fā'ilün mefā'īlün* 65b/9 [=11]

mutavassıṭ (A.) Orta

m. (sebeb-i mutavassıṭ: Ünsüz+ünlü+ünsüz+ünsüzden oluşan ses birliği: KVKK. Örnek: *Ḫand* ve *ḳand, ayt* ve *ḳayt*.) 2a/4, 2b/6 [=2]

mutuṭavvel (A.) Bir beytin sekizden fazla tefile yazılmasıdır. Babur Şah mütetavvilin çoklukla remel-i mahbûn vezninde söylendiğini miktarının belli olmadığı bilgisini vererek *feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün vezninde örnek verir.*

m. 32a/2, 32a/2, 45b/8, 45b/10, 46a/1, 46a/6, 65b/4 [=7]

mu'telife (A.) Vâfir ve kâmil bahirlerinin bulunduğu 5. daire olarak eserde yer alır.

m. 15b/3, 66a/10 [=2]

muzāḥaf (A.) Zihaflı

m. 13a/6, 14b/1, 16b/2, 22a/6, 27a/4, 27a/6, 27a/9, 27a/9, 27b/10, 27b/10, 32b/6, 32b/6, 59a/2, 59a/7, 99b/2

m. (muzāḥaf u fürūʿ) 4b/6

m. (sālim muzāḥaf) 27a/4

m.+lar üçün 99a/12, 99b/1 [=19]

muzāḥafa (A.) Zihaflı

m. (müctelibe-i muzaḥafa) 14b/4 [=1]

muzāḥafāt (A.) Harfi düşmüş vezinler

m. 47a/1, 22b/2 [=2]

mużāriʿ (A.) Babur Şah bu bahri hem 7. Daire-i müştebihede hem de 9. Müştebihe-i sâlime dairesinde gösterir. Vezni Daire-i müştebihede *Müstefʿilün mefʿūlātü (2 kez), Daire-i* Müştebihe-i sâlime'de ise *Müstefʿilün mefʿūlātü müstefʿilün* olarak verilir. Babur Şah 19 müstamel, 5 muhtara 24 vezni olduğunu belirterek Türkler tarafından çok kullanılan

vezinlerin yer aldığı bölümde bu bahrin 7'si müstamel, 1'i muhtara 8 veznini örneklendirir.

m. 9b/2, 12a/12, 12b/10, 12b/13, 17b/1, 18a/4, 18a/11, 18b/2, 21a/1, 21b/1, 51a/13, 58b/6, 73b/2, 73b/4, 84a/1, 84a/5, 148b/11

m. (müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān) 77a/11 [=18]

mużmer (A.) İzmâr uygulanmış tefile. Kâmil bahrindeki *mütefā'ilün* tefilesinin harekeli ikinci hatfi te'nin ünlüsünün düşürülmesi ile *mütfā'ilün* elde edilip yerine *müstef'ilün konur.*

m. 5a/6

m. ***Mütefā'ilün***'niñ ziḥāfı *Müstef'ilün* 11a/2

'arūż ve ḍarb mużmer: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā'ilün müstef'ilün* 70a/7

bir rükn sālim bir rükn mużmer: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā'ilün müstef'ilün mütefā'ilün müstef'ilün* 68b/7

bir rükn sālim bir rükn mużmer-i eḥazz: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā'ilün fa'lün mütefā'ilün fa'lün* 69a/9

bir rükn sālim bir rükn mużmer-i maḳṭū': **Kāmil Baḥrı** *Mütefā'ilün mef'ūlün mütefā'ilün mef'ūlün* 69a/11

ḥaşv mużmer: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā'ilün müstef'ilün mütefā'ilün* 69b/3

mużmer-i eḥazz: ***Mütefā'ilün***'niñ ziḥāfı 11a/3

mużmer-i maḳṭū': ***Mütefā'ilün***'niñ ziḥāfı *mef'ūlün* 11a/4

mużmer-i müreffel: ***Mütefā'ilün***'niñ ziḥāfı *müstef'ilātün* 11a/4

mużmer-i müzāll: ***Mütefā'ilün***'niñ ziḥāfı *müstef'ilān* 11a/4 [=11]

mübeddel(A., dilb.) Değiştirilmiş

m. (bol-: şekline dönüşmek) 23a/11, 23b/4, 23b/5, 23b/6, 24a/1 [=5]

mücāveret (A. "komşuluk", dilb.) Aynı noktada teşekkül eden ve t/d, k/g, ḳ/ġ gibi birbiriyle nöbetleşebilen

m. 23b/13 [=1]

müctelibe (A.) Babur Şah *hezec, recez, remel* olmak üzere 3 bahri bulunan 2. daire olarak gösterir.

m. 14a/1, 37b/10

m. (müctelibe-i muḫtari'a) 15b/2

m. (müctelibe-i muzaḥafa) 14b/4 [=4]

mücteṣ(ṣ) (A.) Babur Şah bu bahri hem 7. Daire-i müştebihede hem de 9. Müştebihe-i sâlime dairesindeki 4 bahirden (*munsarih, muzâri', muktezeb, müctes*) biri olarak gösterir 11 müstamel, 9 muhtara olmak üzere 20 vezni bulunur. Türkler arasında 6'sı müstamel, 3'ü muhtara 9 vezni örneklendirilir.

m. 17b/1, 18a/8, 18a/12, 18b/4, 21b/3, 51b/3, 73b/2, 73b/4, 84a/1

m. (baḥrı) 12a/12, 12b/10, 12b/13, 21a/5, 27a/10, 34a/6, 34a/8, 74b/9, 78a/8, 81b/6, 90b/12, 154b/13 [=21]

müfred <***ziḥāf***> (A.) Bir değişiklik meydana gelmiş tefile

m. 4b/7, 4b/7, 8b/1 [=3]

müreffel (A. "Eteği uzatılmış giysi") Zihafına terfîl uygulanmış tefileye denir. *Müstef'ilün → müstef'ilātün*; *mütefā'ilün → mütefā'ilātün* olur. → terfîl

m. 8a/9

müreffel ***Müstef'ilün*** 'nin ziḥāfı *müstef'ilātün* 10b/2

müreffel 11a/3

maḫbūn-ı müreffel: ***Müstef'ilün*** 'nin ziḥāfı *mefā'ilātün* 10b/2

m. maṭvî-yi müreffel: ***Müstef'ilün*** 'nin ziḥāfı *müfte'ilātün* 10b/3

m. meczūl-i müreffel: ***Mütefā'ilün***'niŋ ziḥāfı *müfte'ilātün* 11a/5

m. merfū'-yı müreffel: ***Müstef'ilün***'niŋ ziḥāfı *fā'ilātün* 10b/3

mevḳūṣ-ı müreffel: ***Mütefā'ilün***'niŋ ziḥāfı *mefā'ılātün* 11a/4

mużmer-i müreffel: ***Mütefā'ilün***'niŋ ziḥāfı *müstef'ılātün* 11a/4

maḫbūn-ı müreffel: **Recez Baḥrı** *Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilātün* 55b/4

meczūl-ı mevḳūṣ-ı meczūl-ı müreffel: **Kāmil Baḥrı** *Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilātün* 70a/2

mekfūf-ı maṭvī-yi müreffel: **Cedīd Baḥrı** *Fā'ilātü fā'ilātü müfte'ılātün* 86b/12

mekfūf-ı maṭvī-yi müreffel: **Cedīd Baḥrı** *Fā'ilātü müfte'ilātün* 87a/9

meşkūl-i merfū'-yı müreffel: **Cedīd Baḥrı** *Fe'ilātü fā'ilātün* 87a/11

mevḳūṣ-ı meczūl-ı mevḳūṣ-ı müreffel: **Kāmil Baḥrı** *Mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilātün* 69b/13

müşemmen-i maḫbūn-ı müreffel: **Recez Baḥrı** *Mefā'ılātün mefā'ılātün mefā'ilātün mefā'ilātün* 32a/13

müşemmen-i maṭvī-yi müreffel: **Recez Baḥrı** *Müfte'ılātün müfte'ilātün müfte'ilātün müfte'ilātün* 32b/2 [=18]

mürekkeb <***ziḥāf***> (A. dilb.) Birden fazla şeyin bir araya gelmesinden meydana gelmiş, birleşik.

m. 1b/2, 1b/4, 1b/7, 1b/8, 1b/10, 2a/2, 2a/4, 2a/6, 2a/8, 2a/10, 2a/11, 2a/13, 2b/2, 4a/2, 4b/1, 4b/4, 8b/4, 4b/7, 4b/8, 12b/2, 47a/3 [=21]

müseddes (A.) Altılı

m. 12a/7, 32b/12, 33a/8, 46b/3

m. (baḥr) 19a/11, 19b/2, 19b/5, 19b/7

müseddes-i aḫreb-i maḳbūż-ı maḥẕūf) 46b/3

müseddes-i eṣrem-i eṣlem) 34a/3

müseddes-i eṣrem-i maḳbūż ‘arūż ve ḍarb sālim) 34a/4

müseddes-i eşter ‘arūż ve ḍarb sālim) 46b/11

müseddes-i maḫbūn) 37a/6

müseddes-i maḳbūż-ı eṣrem ‘arūż ve ḍarb sālim) 34a/7

müseddes-i maḳṭū‘-yı maḫbūn) 37a/4

müseddes-i ma‘ṣūb-ı maḳṭūf) 46a/13

müseddes-i maṭvī-yi maḫbūl-ı maḫbūn-ı eḥaẕẕ) 33b/1

müseddes-i maṭvī-yi maḫbūl-i mekbūl) 33a/11

müseddes-i maṭvī-yi merfū‘-yı maḫbūn-ı eḥaẕẕ) 33b/3

müseddes-i maḳbūż-ı eṣlem ‘arūż ve ḍarb sālim) 33a/5

müseddes-i maḳbūż-ı eşter-i aḫrem-i mecbūb) 33a/6

müseddesü’l-erkān) 12b/3, 12b/7, 13a/1, 13a/4, 16a/4, 20a/5

müsemmen müseddes-i aḫreb-i maḳbūż-ı maḥẕūf) 58b/9

müsemmen müseddes-i maṭvī ‘arūż ve ḍarb merfū‘) 58b/10

müsemmen müseddes-i mekfūf-ı merfū‘-yı mekbūl) 58b/8 [=28]

müseddesāt (A.) Altılılar

m. (baḥrı) 35b/7, 55a/9

müseddesāt-ı meczū-yı aḫreb-i mekfūf ‘arūż ve ḍarb sālim) 79a/6

müseddesāt-ı meczū-yı maḫbūn) 83a/3

müseddesāt-ı meczū-yı maṭvī) 75b/7

müseddesāt-ı meczū-yı sālim) 30b/12

müseddesāt-ı meczū-yı sālimü'l-erkān) 42a/5, 63a/9, 67a/12, 69a/13, 72b/7 [=11]

müşemmen (A.) sekizli

m. 12b/8, 18a/10, 26b/1, 26b/3, 32b/12, 36b/13, 37a/1, 37a/2, 46a/11, 46b/1, 46b/6, 46b/8, 46b/9, 46b/10, 12a/7, 90b/8, 92a/13, 92b/3, 93a/11

m. (baḥrı) 18a/3

hezec-i müşemmen bir rükn eşter bir rükn sālim: *Fā'ilün mefā'īlün fā'ilün mefā'īlün* 93a/13

müşemmen bir rükn mekfūf bir rükn muşa''ş: *Fā'ilātü mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün* = Muḳteżeb baḥrıda: Müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn maḳṭū'; Hezec baḥrıda: Müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn sālim: *Fā'ilün mefā'īlün fā'ilün mefā'īlün* 65b/8

müşemmen bir rükn eşrem bir rükn sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa'lü fa'ūlün fa'lü fa'ūlün* = **Munsariḥ Baḥrı** bir rükn maṭvī, bir rükn menḥūr: *müfte'ilün fa' müfte'ilün fa'* 32b/13

müşemmen bir rükn eşter bir rükn maḳbūż: *Fā'ilātü fā'ilün fā'ilātü fā'ilün* = **Muḳteżeb Baḥrı**da: Müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn merfū'; **Hezec Baḥrı**da: müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn maḳbūż:*Fā'ilün mefā'ilün fā'ilün mefā'ilün* 65b/13

müşemmen bir rükn eşter bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Fā'ilün mefā'īlün fā'ilün mefā'īlün* = **Muḳteżeb Baḥrı**da: Müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn maḳṭū'; Müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn muşa''aş: **Remel Baḥrı** *Fā'ilātü mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün* 65b/10

müşemmen bir rükn maḫbūn bir rükn maḫbūn-ı maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fe'ilātün fe'ilün fe'ilātün fe'ilün* = **Medīd Baḥrı**da: Bütün rükünler erkān maḫbūn 65b/7

müşemmen bir rükn maḳbūż bir rükn eşlem: **Hezec Baḥrı** *Fā'ilün mefā'īlün fā'ilün mefā'īlün* = **Muḳteżeb Baḥrı**: Müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn maḳṭū'; Müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn muşa''aş: **Remel Baḥrı** *Fā'ılātü mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün* 33a/2

müşemmen bir rükn maṭvī bir rükn maḳṭū': **Muḳteżeb baḥrı** *Fā'ilün mefā'īlün fā'ilün mefā'īlün* = **Hezec Baḥrı**: Müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn sālim; Müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn muşa''aş: **Remel Baḥrı** *Fā'ılātü mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün* 65b/10

müşemmen bir rükn maṭvī bir rükn merfū': **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün* = **Munsariḥ Baḥrı:** Bir rükn maṭvī, bir rükn maṭvī-yi meksūf 58b/4

müşemmen bir rükn maṭvī bir rükn merfū': Muḳteżeb baḥrı *Fā'ilün mefā'ilün fā'ilün mefā'ilün* = müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn maḳbūż: **Hezec Baḥrı** *Fā'ilün mefā'ilün fā'ilün mefā'ılün;* Müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fā'ilātü fā'ilün fā'ilātü fā'ilün* 65b/13

müşemmen bir rükn mekfūf bir rükn maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fā'ilātü fā'ilün fā'ilātü fā'ilün* = Müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn merfū'; Hezec baḥrıda: müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn maḳbūż: **Muḳteżeb Baḥrı** *Fā'ilün mefā'ilün fā'ilün mefā'ilün* 65b/12

müsemmen bir rükn mekfūf bir rükn maḳṭū': **Recez Baḥrı***Müstef'ilü mef'ūlün müstef'ilü mef'ūlün* = Müşemmen bir rükn aḫreb, bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü mefā'īlün* 58a/12

müşemmen, bir rükn mekfūf, (9) bir rükn muşa''aş: **Remel Baḥrı** *Fā'ilātü mef'ūlün fā'ılātü mef'ūlün* = **Muḳteżeb Baḥrı**da: Müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn maḳṭū';Müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Fā'ilün mefā'īlün fā'ilün mefā'īlün* 65b/8

müşemmen bir rükn merbū‘ bir rükn sālim: **Remel Baḥrı** *Fa‘il fā‘ilātün fa‘il fā‘ilātün* = Müşemmen-i sālimü’l-erkān: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlün* 66a/6

müşemmen bir rükn meşkūl bir rükn merbū‘: **Remel Baḥrı** *Fe‘ilātü fa‘il fe‘ilātü fa‘il* = Müşemmen-i maḫbūn: **Mütedārik Baḥrı** *Fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün* 66a/2

müşemmen bir rükn sālim bir rükn maḥẕūf: *Fā‘ilātün fā‘ılün fā‘ılātün fā‘ilün* = **Medīd Baḥrı**da: Sālim 65b/5

müşemmen-i aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf: **Hezec Baḥrı** *Mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ūlün* = Müşemmen-i ebter-i maḫbūn: **Remel Baḥrı** *Fa‘lün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün* 66a/5

müşemmen-i ebter-i maḫbūn: **Remel Baḥrı** *Fa‘lün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün* = Müşemmen-i aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf: **Hezec Baḥrı** *Mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ūlün* 66a/4

müşemmen-i eşlem-i ebter: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lün fa‘ fa‘lün fa‘* = murabba‘-ı aḫrem-i muḫannaḳ: **Hezec Baḥr** *mef‘ūlün mef‘ūlün* 33b/12

müşemmen-i eşlem-i maḥẕūf: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lün fa‘ul fa‘lün fa‘ul* = murabba‘-ı sālim: **Recez Baḥrı** *müstef‘ilün müstef‘ilün* 33b/5

müşemmen-i eşrem-i eşlem: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü fa‘lün fa‘lü fa‘lün* = murabba‘-ı sālim: **Remel Baḥrı** *fā‘ilātün fā‘ilātün* 33b/7

müşemmen-i eşrem-i eşlem-i ebter: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü fa‘lün fa‘lü fa‘* = murabba‘-ı maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *fā‘ilātün fā‘ilün* 34a/1

müşemmen-i eşrem-i maḥẕūf: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ul* = müseddes-i maṭvī-yi merfū‘-yı maḫbūn-ı eḥaẕẕ: **Munsariḥ Baḥrı** *müfte‘ilün mef‘ūlü fa‘ul* 33b/2

müşemmen-i eşrem-i maḳbūż ʻarūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Faʻlü faʻūlü faʻūlü faʻūlün* = Munsariḥ baḥrıda: müseddes-i maṭvī-yi maḫbūl-i mekbūl: *müfteʻilün feʻilātü faʻūlün* 33a/9

müşemmen-i eşrem-i maḳbūż ʻarūż ve ḍarb maḥẕūf: **Müteḳārib Baḥrı** *Faʻlü faʻūlü faʻūlü faʻul* = **Munsariḥ Baḥrı**da: müseddes-i maṭvī-yi maḫbūl-ı maḫbūn-ı eḥaẕẕ: *müfteʻilün feʻilātü faʻul* 33a/12

müşemmen-i maḫbūn: Recez baḥrıda = **Hezec Baḥrı** Müşemmen-i maḳbūż: *Mefāʻılün* (8 ḳatla) 46a/11

müşemmen-i maḫbūn: **Muḳteżeb baḥrı** = Müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn maḳbūżdur: **Hezec Baḥrı** *Mefāʻīlü mefāʻilün mefāʻīlü mefāʻılün* 46b/2

müşemmen-i maḫbūn: **Mütedārik Baḥrı** *Feʻilün feʻilün feʻilün feʻilün* = Müşemmen, bir rükn meşkūl, bir rükn merbūʻ: **Remel Baḥrı** *Feʻilātü faʻil feʻilātü faʻil* 66a/3

müşemmen-i maḫbūn-ı müreffel: **Recez Baḥrı** *Mefāʻilātün mefāʻilātün mefāʻilātün mefāʻilātün* 32a/13

müşemmen-i maḥẕūf: **Müteḳārib Baḥrı** *faʻūlün faʻūlün faʻūlün faʻul* = Müşemmen-i mekfūf-ı aḫreb-i aḫrem-i mecbūb: *Mefāʻīlü mefʿūlü mefʿūlü faʻ* 46b/5

müşemmen-i maḥẕūf: **Müteḳārib Baḥrı** *Faʻūlün faʻūlün faʻūlün faʻul* = Müşemmen-i merbūʻ-yı sālim-i maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Faʻul fāʻilātün faʻul fāʻil* 66a/9

müşemmen-i maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Faʻūlün faʻūlün faʻūlün faʻul* 92b/13, 93a/1

müşemmen-i maḳbūż: **Recez Baḥrı** = Müşemmen-i maḳbūż: **Hezec Baḥrı** *Mefāʻilün* (8 ḳatla) 46a/10

müşemmen-i maḳbūż-ı aḫrem-i mecbūb: **Hezec Baḥrı** *mefā'ilün fa' mefā'ilün fa' = müşemmen bir rükn maḳbūż bir rükn eşlem: Fa'ūlü fa'lün fa'ūlü fa'lün* 33a/4

müşemmen-i maḳbūż-ı ebter: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa'ūlü fa' fa'ūlü fa' =* murabba'-ı maḳbūż: **Hezec Baḥrı** *mefā'ilün mefā'ilün* 33b/11

müşemmen-i maḳbūż-ı maḥẕūf: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa'ūlü fa'ul fa'ūlü fa'ul* = murabba'-ı sālim: **Vāfir Baḥrı** *müfā'aletün müfā'aletün* 33b/9

müşemmen-i maṭvī-yi maḳṭū**': Muḳteżeb Baḥrı** *fā'ilātü mefā'ilün fā'ilātü mefā'ilün* = Müşemmen, bir rükn eşter, bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Fā'ilün mefā'īlün fā'ilün mefā'īlün* 46b/7

müşemmen-i maṭvī-yi müreffel: 32b/2

müşemmen-i mecbūb-ı eşter: **Hezec Baḥrı** *Fa'ul fā'ilün fā'ilün fā'ilün* = müşemmen, 'arūż ve ḍarb maḥẕūfdur: **Müteḳārib Baḥrı** *fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün fa'ul* 46b/10

müşemmen-i mekfūf-ı aḫreb-i aḫrem-i mecbūb: **Hezec Baḥrı** *Mefā'īlü mefā'ūlü mefā'ūlü fa'* = müşemmen-i maḥẕūf: **Müteḳārib Baḥrı** *fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün fa'ul* 46b/4

müşemmen-i merbū'-yı sālim-i maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fa'ul fā'ilātün fa'ul fā'il* = Müşemmen-i maḥẕūf: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün fa'ul* 66a/8

müşemmen-i müseddes: 33a/8

müşemmen-i sālim: *'*Arīż baḥrı = Müşemmen bir rükn sālim, bir rükn maḥẕūf: **Hezec Baḥrı** *Mefā'īlün fa'ūlün* (4 ḳatla) 46a/12

müşemmen-i sālimü'l-erkān: **'Amīḳ Baḥrı** *Fā'ilün fā'ilātün fā'ilün fā'ilātün* 73a/7

müşemmen-i sālim-i ebter: *Fa'lü fa'ūlün fa'lü fa'ul* = müseddes-i maṭvī-yi merfū'-yı maḫbūn-ı eḥazz: **Munsariḥ Baḥrı** *müfte'ilün mef'ūlü fa'ul* 33b/4

müşemmenü'l-erkān: 12b/3, 12b/8, 12b/13, 13a/3, 16a/2, 16a/4

müşemmen-i sālimü'l-erkān: Müteḳārib baḥrı *Fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün* = Müşemmen, bir rükn merbū', bir rükn sālim: **Remel Baḥrı** *Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün* 66a/7

müştebih müsemmen bir rükn aḫreb bir rükn sālim: Hezec baḥrı *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü mefā'īlün* = Müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn maḳṭū': **Recez Baḥrı** *Müstef'ilü mef'ūlün müstef'ilü mef'ūlün* 58a/13

müştebih müsemmen bir rükn sālim bir rükn merfū': **Recez Baḥrı** *Müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün fā'ilün* = Basīṭ baḥrıda: Sālimü'l-erkān 58b/2

müteḳārib-i müşemmen-i maḥẕūf: 121a/10

remel-i müşemmen bir rükn mekfūf bir rükn muşa''aş: *Fā'ilātü mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün* 93b/2

remel-i müşemmen-i maḫbūn 'arūż ve ḍarb ebter: B98a/11

m. (vezn-i müşemmen) 33a/1 [=78]

müşemmenāt (A.) Sekizliller

müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: *Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlün Fa'ūlān* 28a/7

müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **Mütedārik Baḥrı** *Fā'ilün fā'ilün fā'ilün fā'ilün* 34a/9,

müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **'Arīż Baḥrı** *Mefā'īlün fa'ūlün mefā'īlün fa'ūlün* 71b/10

müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **Basīṭ Baḥrı** *Müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün fā'ilün* 72a/7

müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **Hezec Baḥrı** *Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün* 37b/10

müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ilün mütefā'ılün* 68a/13

müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **Ḳarīb Baḥrı** *Mefā'īlün mefā'īlün fā'ilātün* 87a/13

müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **Medīd Baḥrı** *Fā'ilātün fā'ılün fā'ılātün fā'ilün* 71a/9

müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **Muḳteżeb Baḥrı** Mef'ūlātü müstef'ilün mef'ūlātü müstef'ilün 80a/5

müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **Mużāri'Baḥrı** *Mefā'īlün fā'ilātün mefā'īlün fā'ilātün* 77a/11

müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **Müctess Baḥrı** *Müstef'ilün fā'ılātün müstef'ilün fā'ilātün* 81b/6

müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **Recez Baḥrı** *Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün* 51b/4

müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **Remel Baḥrı** *Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün* 59a/8

müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **Ṭavīl Baḥrı** *Fa'ūlün mefā'īlün fa'ūlün mefā'īlün* 70b/7

müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **Vāfir Baḥrı** *Müfā'aletün müfā'aletün müfā'aletün müfā'aletün* 66a/11

müşemmenāt 'arūż ve ḍarb mevḳūf: **Munsariḥ Baḥrı** *Müstef'ilün mef'ūlātü müstef'ilün mef'ūlān* 73b/6 [=16]

müşākil (A.) Metinde 8. muntazia dairesi ve 9. müştebihe-i sâlime dairelerinde gösterilir. Salim vezni *Fā'ilātün mefā'īlün mefā'īlün*'dür. Babur Şah bu bahrin 6 müstamel, 12 muhtara 18 vezni olduğunu belirtir,

bunlardan 2'si müstamel, 4'ü muhtara 6 veznini çok kullanılan vezinler arasında göstererek örneklendirir.

m. (baḥrı) 12a/13, 12b/10, 13a/1, 21b/5, 83b/10, 83b/12, 84a/1, 84a/6, 91a/1, 173a/12

müşākil: Dāyire-i muntazi'a'da yer alır 18b/5

müşākil baḥrı: *fā'i-lātün mefa'īlün mefa'īlün* 19b/9

müşākil baḥrı: *Fā'ı-lā-tün mefā'īlün mefā'īlün* 21a/7

müşākil baḥrı: murabba', bir rükn meşkūl, bir rükn sālim: *fe'ilātü mefā'īlün* 37a/7

müşākil vezni: Mekfūf-ı maḳṣūr: *Fā'ilātü mefā'īlü mefā'īl*) 20a/3

müşākil vezni: *Fā'i-lā-tün mefā'īlün mefā'īlün* 21b/4

müşākil-i mekfūf: 19b/11 [=17]

müşedded(A., dilb.) Şeddeli

m. 23b/1, 142b/6 [=2]

müştebihe (A.) Munsarih (*müstef'ilün mef'ūlātü müstef'ilün mef'ūlātü*), muzâri (*mefā'īlün fā'i-lā-tün mefā'īlün fā'i-lā-tün*), muktezeb (*mef'ūlātü müstef'ilün mef'ūlātü müstef'ilün*) ve müctess (*müs-tef'i-lün fā'ilātün müs-tef'ı-lün fā'ilātün*) bahirlerinin yer aldığı 7. dairedir.

m. 17b/1

m. (dāyiresi) 20a/4, 73b/1, 83b/12 [=4]

müştebihe-i sālime (A. kelimelerle Farsça tamlama) Müştebihe dairesi ile muntazia dairesinin bahirlerinin sâlimleri için Arap aruzcular tarafından çizilen 9. daireye denir. Serî (*Müstef'ılün müstef'ilün mef'ûlâtü*), cedîd (*Fâ'ilâtün fâ'ilâtün müs-tef'i-lün*), karîb (*Mefâ'îlün mefâ'îlün fâ'ı-lâtün*), munsarih (*Müstef'ilün mef'ûlâtü müstef'ilün*), hafîf (*Fâ'ilâtün müs-tef'ı-lün fâ'ilâtün*), muzâri (*Mefâ'îlün fâ'i-lâ-tün mefâ'îlün*), muktezeb (*Mef'ūlâtü*

müstef'ilün müstef'ilün), müctess (*Müs-tef'i-lün fâ'ilâtün fâ'ilâtün*), müşâkil (*Fâ'i-lâtün mefâ'îlün mefâ 'îlün*) bahirleri bu dairede yer alır.

s. 20b/1 [=1]

mütedārik (A.) Müttefika dairesinde yer alan iki bahirden biridir. Babur Şah eserde 14'ü müstamel, 12'si uydurulmuş 26 veznini kaydeder ve 3'ü müstamel, 4'ü uydurulmuş toplam 7 tanesini çok kullanılanlar arasında göstererek örneklendirir. Ali Şir Nevâyî ME'de bu bahirden bahsederken "*Reḳdü'l-ḫayl*" ve "*Ṣavtu'n-nāḳūṣ*" da dendiğini kaydeder.

m. 13b/5

m. (baḥrı) 12a/10, 12b/5, 13a/6, 13b/3, 28a/6, 32b/7, 32b/9, 34a/9, 36b/9, 36b/11, 36b/12, 61b/2, 66a/3, 105a/13 [=15]

müteḥarrik (A.) Harekesi olan, harekeli harf

m. 1b/3, 1b/4, 1b/7, 1b/9, 2a/1, 2a/2, 2a/4, 2a/6, 2a/8, 4a/2, 4a/13, 4b/4, 4b/9, 5a/4, 5a/5, 5a/8, 5a/11, 5b/11, 5b/13, 6a/8, 6b/3, 6b/5, 24a/2, 25a/9, 27a/1, 84a/3, 110b/3, 110b/4, 121a/11, 121a/11

müteḥarrik hemze 24a/8

m. (müteḥarrik-i mütevālī) 3a/10, 26b/13

m.+ke (müteḥarrikke maḥsūb bol) 26a/1, 26a/3, 26a/4, 26b/8 [=37]

müteḳārib (A.) Müttefika dairesinde yer alan iki bahirden biridir. Babur Şah eserde uygulanabilecek 42 veznini kaydeder ve çok kullanılanlar arasında 8 tanesinin çok kullanılanlar, 5 tanesini de az kullanılanlar arasında göstererek örneklendirir.

m. 13b/4, 92b/13, 93a/1

m. (baḥrı) 9b/6, 12b/5, 28a/6, 28a/7, 32a/3, 32b/3, 46b/5, 46b/10, 66a/7, 66a/9, 99a/8, 12a/10, 13a/2, 13a/6, 13a/13, 13b/2, 93a/9

m. (müteḳārib-i müşemmen-i maḥẕūf) 121a/10 [=21]

mütelaffaẓ(A., dilb.) Söylenilmiş, telaffuz edilmiş

m. 22b/4, 22b/13, 24a/10, 24a/12, 24b/2, 24b/4, 25a/1, 25a/3, 25a/7, 25b/3, 25b/6, 25b/6, 110b/4, 142b/6, 142b/7 [=15]

mütelevvin (A. belg. "Değişken") Edebiyatta bir beytin okunurken kelimelerin yerlerini değiştirmedenbirden fazla aruz veznine göre değiştirilerek okunması.

m. (ṣanʿatı) 37b/2 [=1]

mütevālī (A., dilb.) Birbiri ardınca olan, peş peşe gelen

m. (müteḥarrik-i mütevālī) 3a/10, 26b/13

m. (sākin-i mütevālī) 2b/12, 26a/7, 26a/8, 26a/12, 26a/13, 26b/5, 26b/7, 26b/9, 26b/11 [=11]

müttefiḳa (A.) Babur'un Aruz Risalesi'nde Aruz dairelerinden birincisi olup *müteḳārib* ve *mütedārik* olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

m. 13a/6

m. (dāyiresi) 28a/5 [=2]

müẕāl(l) (A. "Eteği uzatılmış") Zihafına izâle uygulanmış tefileye denir: *Fāʿilün → fāʿilān, müstefʿilün → müstefʿilān, mütefāʿilün → mütefāʿilān* olur.

m. 8a/7, 93b/9

müẕāll: Hezec bahrının muzâhafâtı rubainin 10 vezninden *fāʿ* 47a/4

m. ***Fāʿilün***'nin̂ ziḥāfı *fāʿilān* 10a/8

m. ***Müstefʿilün***'nin̂ ziḥāfı *müstefʿilān* 10b/2

m. ***Mütefāʿilün***'nin̂ ziḥāfı *mütefāʿilān* 11a/3

müẕāll: **Mütedārik Baḥrı** *Fāʿilün fāʿilün fāʿilün fāʿilān* 34b/1

müẕāll: **Recez Baḥrı** *Müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilān* 51b/10

müẕāll: **Kāmil Baḥrı** *Mütefāʿilün mütefāʿilün mütefāʿilün mütefāʿilān* 68b/6

müẕāll: **Medīd Baḥrı** *Fāʿilātün fāʿilün fāʿilātün fāʿilān* 71b/1

müẕāll: **Basīṭ Baḥrı** *Müstefʿilün fāʿılün müstefʿilün fāʿilān* 72a/12

ʿarūż maḫbūn ḍarb maḫbūn-ı müẕāll: 95a/2

ʿarūż maḫbūn-ı müẕāll ḍarb maḫbūn: 95a/4

ʿarūż müẕāll ḍarb sālim: 94b/12

ʿarūż sālim ḍarb müẕāll: 94b/9

ʿarūż ve ḍarb müẕāll: **Kāmil Baḥrı** *Mütefāʿilün mütefāʿilān* 70a/10

maḫbūn-ı müẕāll: ***Fāʿilün***'niñ ziḥāfātı *fāʿilān* 10a/8,

maḫbūn-ı müẕāll: ***Müstefʿilün***'niñ ziḥāfı *müstefʿilān* 10b/2

maḫbūn-ı müẕāll: **Mütedārik Baḥrı** *Feʿilün feʿilün faʿūlün* 36a/2

maḫbūn-ı müẕāll: 93b/9

maṭvī ʿarūż ve ḍarb maḫbūn-ı müẕāll: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün müfteʿilün mefāʿilān* 56a/9

maṭvī ʿarūż ve ḍarb merfūʿ-yı müẕāll: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün müfteʿilün müfteʿilün fāʿilān* 53b/10

maṭvī ḥaşv maḫbūn ʿarūż ve ḍarb maṭvī-yi müẕāll: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilān* 56b/3

maṭvī-yi maḫbūn-ı müẕāll: **Recez Baḥrı** *Müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilān* 54a/7

maṭvī-yi merfūʿ-yı müẕāll: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfteʿilün fāʿilātü fāʿilān* 76a/11

maṭvī-yi müẕāll: ***Müstef'ilün***'niñ ziḥāfı *müfte'ilān* 10b/3

maṭvī-yi müẕāll: **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilān* 56a/6

maṭvī-yi müẕāll: **Munsariḥ Baḥrı** *Müfte'ilün fā'ılātü müfte'ilān* 75b/10

maṭvī-yi müẕāll: **Muḳteżeb Baḥrı** *Fā'ilātü müfte'ilān* 81a/7

meczūl-i müẕāll: ***Mütefā'ilün***'niñ ziḥāfı *müfte'ilān* 11a/5

meczū-yı müẕāll: **Mütedārik Baḥrı** *Fā'ilün fā'ilün fā'ilān* 35b/10

merfū'-yı müẕāll: ***Müstef'ilün***'niñ ziḥāfı *fā'ilān* 10b/3

mevḳūṣ-ı müẕāll: ***Mütefā'ilün***'niñ ziḥāfātı *mefā'ilān* 11a/4

mużmer-i müẕāll: ***Mütefā'ilün***'niñ ziḥāfātı *müstef'ilān* 11a/4 [=34]

naḥr (A. "Boğazlamak, kesmek") Cez' ve kesfin bir araya gelmesidir. *Mef'ûlâtü*'de *lâ* kalır, *fa'* onun yerine konulur. Değişen rükne *menhûr* denir.

n. 5a/2, 7b/4, 8b/6, 10b/9 [=4]

naḳl (A., dilb.) Yer değiştirme

n. 5a/7, 5b/2, 5b/5, 6a/10, 6a/13, 6b/12, 24a/2, 24b/3, 24b/9, 24b/9 [=11]

naḳlī (A., dilb.) Bir değişiklik, bir yer değiştirme

n. 24b/8 [=1]

naḳṣ (A.) Sadece vafir bahrında asb ile keffin birlikte uygulanmasıdır; beşinci harf lâm sakin yaplır, son harf olan nûn düşürülür. *Müfâ'aletün* → *mefâ'altü* olur, *mefâ'îl*'i onun yerine konulur. Değişen rükne *menkûs* "eksiltilmiş" denir.

n. 5a/1, 6b/13, 7b/10, 8b/5, 10b/12 [=5]

nā-maṭbū'(A., dilb.) Yazılmamış, yazılmayan

n. B98a/10, 98b/12, b98a/9 [=3]

naṣara (A.) Metinde *fa'ala* örneği

n. 22a/13 [=1]

nekre (A., dilb.) Arapça'da başında harf-i târif bulunmayan, gösterdiği nesne veya kavram açıkça belirlenmemiş olan kelime

n. (ḳıl-) 23a/10 [=1]

nūn (A., dilb.) Arap alfabesinin yirmi beşinci, Türkler'in İslâmiyet'i kabullerinden 1928 harf inkılâbına kadar 9–10 asır boyunca kullanmış oldukları alfabenin yirmi sekizinci harfi ve bu harfin adı

n. 25b/3, 25b/5, 25b/6

n. (nūn-ı sākin) 25a/13, 25b/7

n. (sakin nūn: n̂g) 25b/8 [=6]

reb' (A. "Malın dörtte birini almak") Tefilede habn bile betrin bir arada uygulanmasıdır. *Fâ'ilâtün → fa'al* olur. Değişen rükne *merbû'* denir.

r. 5a/2, 7b/6, 8b/6, 10b/5 [=4]

recez (A.) 2. Müctelibe dairesinde yer alan bir aruz bahri. Babur Şah eserde 63 değişime uğramış veznini verir. Bunların 32'si müstamel, 31'i az kullanılandır. Bunların 10 müstamel, 6 az kullanılan veznini örneklendirir.

r. (baḥrı) 51a/8, 12a/11, 12b/5, 14a/1, 14a/6, 14a/12, 14b/3, 32a/13, 33b/6, 37b/10, 45b/10, 46a/2, 46a/5, 46a/11, 51b/4, 58a/3, 58a/11, 70b/5, 121b/4, 132b/13, 133a/1

recez-i maṭvī: 3. Daire-i müctelibe-i muzahafa'da yer alır: *Müfte'ilün(4 kez)* 14b/2, 15a/1 [=23]

ref' (A. "Kaldırmak, yok etmek") Başında iki hafif sebep olan rüknden birinci sebebin düşürülmesidir. *Müstef'ilün → tef'ilün, mef'ūlatü → 'ulātü* olur. *Fâ'ilün* ile *mef'ûlü* yerine nakl edilir. Değişen tefileye *merfû'* denir.

r. 5a/1, 6a/10, 8b/3, 10a/12, 10b/8, 129b/7 [=6]

remel (A.) 2. Müctelibe dairesinde yer alan bir aruz bahri. Babur Şah eserde 31 müstamel, 28 muhtara olmak üzere 59 değişime uğramış veznini verir. Bunlar arasından da Türkler arasında 12 vezninin çok kullanıldığını, 6'sının az kullanıldığını belirterek örneklendirir. Türklere mahsus nazım türlerinden tarhanî, koşuk, urguştek, tuyuk remel bahrinin çok kullanılan vezinleriyle yazılır.

r. 14b/3, 15a/4, 86b/8

r. (baḥrı) 9a/1, 12a/11, 12b/6, 14a/1, 14a/8, 14a/13, 33b/8, 34a/2, 37a/1, 37b/10, 45b/10, 46a/7, 51a/9, 59a/8, 65a/5, 65b/5, 84b/8, 86b/5, 87a/4, 93a/1, 93a/7, 93a/12, 94a/3, 124b/10

remel-i maḫbūn: 3. Daire-i müctelibe-i muzahafa'da yer alır: *Fā'ilātün* (4 kez) 14b/2, 15a/2, 65b/4

remel-i mekfūf: 4. Daire-i müctelibe-i muhtaria'da yer alır: *Fā'ilātü(4 kez)*) 15a/3, 15a/6

remel-i müşemmen bir rükn mekfūf bir rükn muşa''aş: *Fā'ilātü mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün* 93b/2

remel-i müşemmen-i maḫbūn 'arūż ve ḍarb ebter) b98a/11 [=34]

rubā'ī (A., belg.) *Terâne*, *dü beytî* de denir. Hezec bahrinin harfi düşmüş zihaflarındandır. Acem şairleri tarafından bulunmuş olup çok sevildiği için çok kullanılmıştır. Rubai vezninin 24 türü vardır, toplam on vezinden mürekkeptir: *Mefā'īlün* (sālim), *mefā'ilün* (maḳbūż), *mefā'īlü* (mekfūf), *mef'ūlün* (aḫrem), *mef'ūlü* (aḫreb), *fā'ilün* (eşter), *fa'ūl* (ahtem), *fa'ul* (mecbūb), *fā'* (müẕāll), *fa'* (aḫrem-i mecbūb). 24 vezin 12'li iki gruba ayrılır. İlk rüknü *mef'ūlün olana* evzān-ı aḫrem, *mef'ūlü olana* evzān-ı aḫreb denir. (Metinde 47a/1'den itibaren uzun bir bölümde 24 vezin, ahreb ve ahrem şeceresi, zengin örnekler, rubai vezni elde edilen bahirler ve örnekleri bulunmaktadır)

r. 3b/9, 11b/7, 27a/7, 46b/13, 48b/1, 48b/2, 48b/3, 49a/3, 49b/4, 49b/4, 49b/5, 50a/5, 50b/4, 50b/8, 51a/8, 76a/4, 94a/5, 117b/3, 118a/13, 118a/13, 120a/5, 137a/10, 120a/5, 137a/9, 139a/8, 147b/12 [=26]

rükn (A.) Bir şeyin temel direği, esası, tef'ile, aruzda mısra taktiinde temel vezin parçası. Cüzlerin birleşmesiyle meydana gelen rüknler asıl vezinler olup Babur'a göre surette 8, hakikatte 10 tanedir. Rükn ve cüzv terimleri birbirinin yerine kullanılabilmektedir: "Ve rüknni gāhī *cüzv* dėrler gāhī *rükn*" (FB, 77b/6-7). Rüknler beş harften az yedi harften fazla değildir. Aruzla uğraşanlar bu rüknlere *usûl-ı efâ'îl ve tefâ'îl, evzân-ı mevâzîn* adını verirler: *Fa'ûlün, fâ'ilün, mefâ'îlün, müstef'ilün, fâ'ilâtün, fâ'i-lâ-tün, mef'ûlâtü*, *müs-tef'i-lün, müfâ'aletün, mütefâ'ilün*.

r. 3b/9, 36b/10, 3b/7, 4b/4, 12a/5, 17b/3, 19a/2, 19a/3, 20b/3, 32a/3, 32a/4, 37a/3, 41a/2, 45b/3, 65a/6, 93a/10, 137a/13, 41a/8, 41a/8, 41a/6, 41a/6, 40b/7, 40b/7, 41a/2, 40a/8, 40a/8, 45a/2, 45a/2, 78a/13, 78a/13, 40a/3, 40a/3, 67a/10, 67a/10, 67a/6, 67a/6, 30a/4, 30a/4, 30a/2, 30a/2, 71a/2, 71a/2, 29b/7, 29b/7, 31b/9, 31b/9, 30b/8, 30b/8, 31b/11, 31b/11, 32a/9, 32a/9, 42a/1, 42a/1, 41b/8, 41b/8, 46b/8, 46b/8, 41b/10, 41b/10, 41b/12, 41b/12, 41b/5, 41b/5, 60b/11, 60b/11, 64b/11, 64b/11, 35a/6, 35a/6, 60b/9, 60b/9, 35a/3, 35a/3, 61b/2, 61b/3, 52b/8, 52b/8, 61a/13, 61a/13, 52b/12, 52b/12, 52b/5, 52b/5, 60b/7, 60b/7, 55b/7, 55b/7, 39a/1, 39a/1, 29b/5, 29b/5, 29a/11, 29a/11, 29b/1, 29b/1, 38b/12, 38b/12, 44b/13, 44b/13, 29b/3, 29b/3, 38b/7, 38b/7, 44b/11, 44b/11, 71a/4, 71a/4, 38b/10, 29a/7, 29a/7, 38b/4, 38b/4, 44b/9, 44b/9, 70b/13, 70b/13, 72a/2, 72a/2, 35b/1, 35b/1, 67a/4, 67a/4, 67a/2, 67a/2, 66b/13, 66b/13, 93b/4, 93b/4, 73b/13, 73b/13, 74b/12, 74b/12, 46b/9, 46b/9, 53a/9, 53a/9, 58a/3, 58a/4, 53b/2, 53b/2, 53a/13, 53a/13, 53a/6, 53a/6, 54a/5, 54a/5, 39b/7, 39b/7, 39b/4, 39b/4, 61b/7, 61b/7, 39a/13, 39a/13, 46b/1, 46b/1, 52a/11, 52a/11, 61b/9, 61b/9, 61b/11, 61b/11, 39b/2, 39b/2, 61b/5, 61b/5, 39a/11, 39a/11, 63a/5, 63a/5, 54a/3, 54a/3, 65a/1, 65a/1, 62b/4, 62b/4, 62b/6, 62b/6, 62b/8, 62b/8, 65a/3, 65a/3, 62b/2, 62b/2, 62a/3, 62a/3, 62a/12, 62a/12, 64b/9, 64b/9, 92a/7, 92a/7, 69a/7, 69a/7, 67a/8, 67a/8, 29a/3,

29a/3, 66b/11, 66b/11, 69a/1, 69a/1, 28b/11, 28b/11, 34b/6, 34b/6, 51b/12, 51b/12, 60a/4, 60a/4, 72b/1, 72b/1, 60a/11, 60a/11, 36b/9, 36b/10, 36b/13, 36b/13, 28b/13, 28b/13, 60a/9, 60a/9, 60b/1, 60b/1, 38a/10, 38a/10, 38a/12, 38a/12, 60a/7, 60a/7, 34b/8, 34b/8, 68b/9, 68b/9, 66b/9, 66b/9, 66b/7, 66b/7, 66b/2, 66b/2, 68a/10, 68a/10, 52a/2, 52a/2, 69a/3, 69a/3, 52a/7, 52a/7, 52a/5, 52a/5, 69a/5, 69a/5, 68b/7, 68b/7, 69a/9, 69a/9, 69a/11, 69a/11, 54b/5, 54b/5, 62a/7, 62a/7, 62a/13, 62a/13, 54b/8, 54b/8, 93a/13, 93a/13, 65b/8, 65b/9, 37a/5, 37a/5, 37a/7, 37a/7, 58b/1, 58b/1, 66a/1, 66a/1, 65b/10, 65b/11, 93a/11, 93a/11, 32b/13, 32b/13, 46b/6, 46b/6, 65b/8, 65b/8, 37a/2, 33a/3, 33a/3, 65b/10, 65b/10, 58b/5, 58b/5, 33a/1, 33a/2, 65b/13, 65b/13, 65b/12, 65b/12, 58a/12, 66a/6, 66a/6, 66a/2, 66a/2, 92b/3, 92b/3, 65b/5, 65b/5, 58b/2, 58b/2, 46a/11, 46a/12, 37a/2, 37a/3, 37a/1, 37a/1, 93b/2, 93b/2, 58b/4, 58b/4, 4b/8, 19a/2, 32a/10, 45a/8, 45a/11, 45b/8, 58a/4, 58a/10, 65a/11, 4a/1, 4a/13, 4b/10, 6a/11, 11b/5, 11b/5, 11b/6, 32a/1, 32a/1, 32a/1, 32a/2, 4b/10, 27b/5, 27b/5, 27b/6, 27b/6, 27b/7, 27b/7, 27b/8, 27b/8, 47a/6, 47a/7, 47a/7, 47a/8, 47a/8, 47a/8, 47a/9, 47a/10, 84b/10, 84b/10, 84b/11, 142b/4, 142b/5, 142b/5, 54a/10, 137b/1, 11b/9, 11b/8, 11b/8, 11b/9, 3b/3, 26b/1, 11b/12, 13a/11, 5a/6, 5a/10, 5b/2, 5b/5, 5b/8, 5b/10, 6a/2, 6a/3, 6a/6, 6a/8, 6a/10, 7a/5, 7a/6, 7a/8, 7b/8, 7b/11, 8b/8, 11b/13, 4b/9, 5a/5, 5a/8, 5a/11, 5a/13, 5b/4, 5b/6, 6a/4, 6a/6, 6a/9, 6b/1, 8a/3, 10a/2, 19a/9, 19a/11, 19a/13, 19b/3, 19b/5, 19b/8, 20b/9, 20b/11, 20b/13, 21a/2, 21a/4, 21a/6, 109a/10

r. (ḫumāsī) 13a/7, 13a/8

r. (ḫumāsī rükn) 16b/4, 16b/5

r. (rükn-i muġayyar) 4b/6

r. (subā'ī rükn) 14a/2, 14a/3, 15b/4, 15b/4, 16b/5, 16b/4, 17b/2, 19a/1, 20b/2 [=434]

ṣadr (A. "Bir şeyin başı, evveli") Beyitte birinci mısrnın ilk rüknüne *sadr* denilir.

s. 11b/8, 11b/9, 11b/12, 94a/3, 94a/4, 62b/12, 63a/1, 98b/2, 98a/12, 98b/5, 98b/8, 54b/12, 55a/3, 45b/2, 32b/10, 27b/4 [=16]

ṣaḥīḥ (A.) Noksanı ve değişmesi olmayan *arûz ve darb*a *sahih* derler

s. 12a/2 [=1]

sāḳıṭ (A., dilb.) (Ses) düşme (si)

s. (bol-) 24a/3, 24a/5, 24a/10, 24b/11, 25a/11, 25a/13, 25b/10, 26a/3, 26a/7, 26a/12, 26b/8 [=11]

ṣaḳīl (A.) Ağır → sebeb

s. 1b/2, 2a/13, 4b/1, 15b/5

sebeb-i ṣaḳīl: İki harekeli harften oluşur (KV KV), *Gele* ve *reme*, *nèçe* ve *kèçe*) 1b/3, 2a/11, 2a/11, 2b/5, 5a/4, 5a/8, 7b/2, 15b/7, 137a/13, 137b/1, 2a/11, 2a/11, 2b/5, 15b/7, 137a/13, 5a/4, 5a/8 [=25]

sākin (A., dilb.) Sesli harf yerini tutan harekelerden biriyle okunmayan ünsüz karşılığı harf.

s. 1b/3, 1b/7, 1b/9, 2a/1, 2a/2, 2a/5, 2a/7, 2a/8, 2b/6, 2b/9, 4b/9, 5a/4, 5a/8, 5a/11, 6a/8, 6b/3, 8a/3, 8a/6, 24a/4, 25a/8, 25b/13, 26a/1, 26a/3, 26a/4, 26a/6, 26a/11, 26b/7, 163b/13, 4a/2, 4b/1, 4b/4, 25b/10, 2b/7, 25b/9, 5a/13, 5b/3, 5b/6, 5b/8, 6b/2, 6b/5, 25b/12, 5b/8

sākin-i mütevālī 2b/11, 26a/7, 26a/8, 26a/12, 26a/13, 26b/5, 26b/7, 26b/9, 26b/11

nūn-ı sākin 25a/13, 25b/7 [=52]

sālim (A.) Bahirlerin aslî vezinlerine verilen addır

s. 12a/5, 13a/5, 16b/2,18a/10, 19b/10, 27a/4, 27a/8, 27a/9, 27b/5, 27b/6, 27b/7, 27b/10, 27b/11, 45a/7, 73b/3, 83b/11, 83b/13, 84a/5, 93a/10, 93b/8, 93b/9, 94a/4, 137a/12, 32b/5, 99a/12, 27b/4, 33b/5, 62a/12, 65b/6, 142b/5, 27a/4, 22a/6, 92b/12, 93b/7, 20a/5, 73b/5, 84a/7, 84a/8, 45a/11

sālim: Hezec bahrının muzâhafâtı rubainin 10 vezninden *Mefāʿīlün* 47a/3

aḫreb ʿarūż ve ḍarb sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefʿūlü mefʿūlü mefāʿīlün* 40b/13

aḫreb ḥaşv musabbaġ ʿarūż ve ḍarb sālim: **Mużāriʿ Baḥrı** *Mefʿūlü fāʿiliyyān mefʿūlü fāʿilātün* 78a/12

aḫreb-i maḳbūż ʿarūż ve ḍarb sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefāʿilün mefʿūlü mefāʿīlün* 41a/10

aḫreb-i mekfūf ʿarūż ve ḍarb sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü mefāʿīlün* 40a/11,

aḫreb-i mekfūf ʿarūż ve ḍarb sālim: **Mużāriʿ Baḥrı** *Mefʿūlü fāʿiliyyān mefʿūlü fāʿilātün* 78b/3

aḫreb-i mekfūf ʿarūż ve ḍarb sālim: **Ḳarīb Baḥrı** *Mefʿūlü mefāʿīlü fāʿilātün* 88a/8

aḫrem-i eşter ʿarūż ve ḍarb sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlün fāʿilün mefāʿīlün* 43a/6

aḫrem-i muḫannaḳ-ı aḫreb ʿarūż ve ḍarb sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlün mefʿūlün mefʿūlü mefāʿīlün* 39b/12

ʿarūż musabbaġ ḍarb sālim: 94b/1

ʿarūż müẕāll ḍarb sālim: 94b/12

ʿarūż sālim ḍarb musabbaġ: 94a/11

ʿarūż sālim ḍarb müẕāll: 94b/9

bir rükn aḫreb bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün* 40a/8

bir rükn aḫreb bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefʿūlü mefāʿīlün* 45a/2

bir rükn aḫreb bir rükn sālim: **Mużāri‘ Baḥrı** *Mef‘ūlü fā‘ılātün mef‘ūlü fā‘ilātün* 78a/13

bir rükn aḫrem bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Mef‘ūlün mefā‘īlün mef‘ūlün mefā‘īlün* 40a/3

bir rükn a‘ḳaṣ bir rükn sālim: **Vāfir Baḥrı** *Mef‘ūlü müfā‘aletün mef‘ūlü müfā‘aletün* 67a/10

bir rükn ecemm bir rükn sālim: **Vāfir Baḥrı** *Fā‘ılün müfā‘aletün fā‘ilün müfā‘aletün* 67a/6

bir rükn eṣlem bir rükn sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lün Fa‘ūlün Fa‘lün Fa‘ūlün* 29b/7

bir rükn eṣlem bir rükn sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lün fa‘ūlün* 31b/9

bir rükn eşlem bir rükn sālim: **Ṭavīl Baḥrı** *Fa‘lün mefā‘īlün fa‘lün mefā‘īlün* 71a/2

bir rükn eṣrem bir rükn sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü fa‘ūlün* 31b/11

bir rükn eşrem bir rükn sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ūlün fa‘lü fa‘ūlün* 32a/10

bir rükn eşter bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Fā‘ilün mefā‘īlün fā‘ilün mefā‘īlün* 41b/5

bir rükn maḫbūn bir rükn sālim: **Recez Baḥrı** *Mefā‘ilün müstef‘ilün mefā‘ilün müstef‘ilün* 52b/5

bir rükn maḫbūn bir rükn sālim: **Remel Baḥrı** *Fe‘ilātün fā‘ilātün fe‘ilātün fā‘ılātün* 60b/7

bir rükn maḳbūż bir rükn sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘ūlü Fa‘ūlün Fa‘ūlü Fa‘ūlün* 29a/7

bir rükn maḳbūż bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘ilün mefā‘īlün mefā‘ilün mefā‘īlün* 38b/4

bir rükn maḳbūż bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefā'ilün mefā'īlün* 44b/9

bir rükn maḳbūż bir rükn sālim: **Ṭavīl Baḥrı** *Fa'ūlü mefā'īlün fa'ūlü mefā'īlün* 70b/13

bir rükn maḳbūż bir rükn sālim: **'Arīż Baḥrı** *Mefā'ilün fa'ūlün mefā'ilün fa'ūlün* 72a/2

bir rükn maḳṭūf bir rükn sālim: **Vāfir Baḥrı** *Fa'ūlün müfā'aletün fa'ūlün müfā'aletün* 67a/4

bir rükn ma'ḳūl bir rükn sālim: **Vāfir Baḥrı** *Mefā'ilün müfā'aletün mefā'ılün müfā'aletün* 67a/2

bir rükn ma'ṣūb bir rükn sālim: **Vāfir Baḥrı** *Mefā'īlün müfā'aletün mefā'īlün müfā'aletün* 66b/13

bir rükn maṭvī bir rükn sālim: **Recez Baḥrı** *Müfte'ilün müstef'ilün müfte'ilün müstef'ilün* 53a/6

bir rükn mekfūf bir rükn sālim: bir rükn maḳbūż bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefā'īlü mefā'īlün mefā'īlü mefā'īlün* 39a/11

bir rükn merbū' bir rükn sālim: **Remel Baḥrı** *Fa'ıl fā'ilātün fa'il fā'ilātün* 63a/5

bir rükn merfū' bir rükn sālim: **Recez Baḥrı** *Fā'ilün müstef'ilün fā'ilün müstef'ilün* 54a/3

bir rükn meşkūl bir rükn sālim: **Remel Baḥrı** *Fe'ilātü fā'ilātün fe'ilātü fā'ilātün* 62a/3

bir rükn meşkūl bir rükn sālim: **Remel Baḥrı** *Fe'ilātü fā'ilātün* 64b/9

bir rükn meşkūl bir rükn sālim: **Müşākil Baḥrı** *Fe'ilātü mefā'īlün* 92a/7

bir rükn mevḳūṣ bir rükn sālim: **Kāmil Baḥrı** *Mefā'ilün mütefā'ilün mefā'ilün mütefā'ilün* 69a/7

bir rükn sālim bir rükn aḵṣam: **Vāfir Baḥrı** *Müfā'aletün mef'ūlün müfā'aletün mef'ūlün* 67a/8

bir rükn sālim bir rükn ecemm: **Vāfir Baḥrı** *Müfā'aletün fā'ilün müfā'aletün fā'ilün* 66b/11

bir rükn sālim bir rükn ebter: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa'ūlün Fa' Fa'ūlün Fa'* 29a/3

bir rükn sālim bir rükn eḥazz: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā'ilün fu'ulün mütefā'ilün fu'ulün* 69a/1

bir rükn sālim bir rükn eṣlem vezni var: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa'ūlün Fa'lün Fa'ūlün Fa'lün* 28b/11

bir rükn sālim bir rükn maḫbūn: **Mütedārik Baḥrı** *Fā'ilün fe'ilün fā'ilün fe'ilün* 34b/6

bir rükn sālim bir rükn maḫbūn: **Recez Baḥrı** *Müstef'ilün mefā'ilün müstef'ilün mefā'ilün* 51b/12

bir rükn sālim bir rükn maḫbūn: **Remel Baḥrı** *Fā'ilātün fe'ilātün fā'ilātün fe'ılātün* 60a/4

bir rükn sālim bir rükn maḫbūn: **Basīṭ Baḥrı** *Müstef'ılün fe'ilün müstef'ilün fe'ilün* 72b/1

bir rükn sālim bir rükn maḫbūn-ı maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fā'ılātün fe'ilān fā'ilātün fe'ilün* 60a/11

bir rükn sālim bir rükn-i maḫbūn-ı maḳṭū': **Mütedārik Baḥrı** *Fā'ilün fa'al fā'ilün fa'al Fā'ilün fa'al fā'ilün fa'al* 36b/10

bir rükn sālim bir rükn maḥẕūf: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa'ūlün Fa'ul Fa'ūlün Fa'ul* 28b/13

bir rükn sālim bir rükn maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fā'ilātün fā'ılün fā'ılātün fā'ilün* 60a/9

bir rükn sālim bir rükn maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fa‘ fā‘ilātün fa‘* 60b/1

bir rükn sālim bir rükn maḳṣūr: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘īlün mefā‘īl mefā‘īlün mefā‘īl* 38a/10

bir rükn sālim bir rükn maḳṣūr: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘īlün fa‘ūlün mefā‘īlün fa‘ūlün* 38a/12

bir rükn sālim bir rükn maḳṣūr: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fā‘ilān fā‘ilātün fā‘ilān* 60a/7

bir rükn sālim bir rükn maḳṭū‘: **Mütedārik Baḥrı** *Fā‘ilün fā‘lün fā‘ilün fa‘lün* 34b/8

bir rükn sālim bir rükn maḳṭū‘: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā‘ilün fe‘ilātün mütefā‘ilün fe‘ilātün* 68b/9

bir rükn sālim bir rükn maḳṭūf: **Vāfir Baḥrı** *Müfā‘aletün fa‘ūlün müfā‘aletün fa‘ūlün* 66b/9

bir rükn sālim bir rükn ma‘ḳūl: **Vāfir Baḥrı** *Müfā‘aletün mefā‘ilün müfā‘aletün mefā‘ilün* 66b/7

bir rükn sālim bir rükn ma‘ṣūb: **Vāfir Baḥrı** *Müfā‘aletün mefā‘īlün müfā‘aletün mefā‘īlün* 66b/2

bir rükn sālim bir rükn ma‘ṣūb: **Vāfir Baḥrı** *Müfā‘aletün mefā‘īlün* 68a/10

bir rükn sālim bir rükn maṭvī: **Recez Baḥrı** *Müstef‘ilün müfte‘ilün müstef‘ilün müfte‘ilün* 52a/2

bir rükn sālim bir rükn meczūl: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā‘ilün müfte‘ilün mütefā‘ilün müfte‘ilün* 69a/3

bir rükn sālim bir rükn mekbūl: **Recez Baḥrı** *Müstef‘ilün fa‘ūlün müstef‘ilün fa‘ūlün* 52a/7

bir rükn sālim bir rükn merfū‘: **Recez Baḥrı** *Müstef‘ilün fā‘ilün müstef‘ilün fā‘ilün* 52a/5

bir rükn sālim bir rükn mevḳūṣ: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā‘ilün mefā‘ilün mütefā‘ilün mefā‘ilün* 69a/5

bir rükn sālim bir rükn mużmer: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā‘ilün müstef‘ilün mütefā‘ilün müstef‘ilün* 68b/7

bir rükn sālim bir rükn mużmer-i eḥazz: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā‘ilün fa‘lün mütefā‘ilün fa‘lün* 69a/9

bir rükn sālim bir rükn mużmer-i maḳṭū‘: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā‘ilün mef‘ūlün mütefā‘ilün mef‘ūlün* 69a/11

ėkki rükn maḫbūn üçünçi rükn meşkūl ‘arūż ve ḍarb sālim: **Remel Baḥrı** *Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātü fā‘ilātün* 62a/7

eṣrem-i maḳbūż ‘arūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ūlün* 30a/12,

eṣrem-i maḳbūż ‘arūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlün* 31a/9

eşter ‘arūż ve ḍarb sālim: bir rükn maḳbūż bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Fā‘ilün fā‘ilün mefā‘īlün* 44a/9

hezec-i müṣemmen bir rükn eşter bir rükn sālim: *Fā‘ilün mefā‘īlün fā‘ilün mefā‘īlün* 93a/13

maḳbūż ‘arūż ve ḍarb sālim: bir rükn maḳbūż bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘ilün mefā‘ılün mefā‘īlün* 42b/5

maḳbūż ‘arūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘ūlü Fa‘ūlü Fa‘ūlü Fa‘ūlün* 29a/5

maḳbūż-ı eṣlem ‘arūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘ūlü fa‘lan fa‘ūlün* 31a/12

maḳbūż-ı eşrem ʻarūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Faʻūlü faʻlü faʻūlün* 31b/1

maʻṣūb-ı sālim-i maḳṭūf: **Vāfir Baḥrı** *Mefāʻīlün müfāʻaletün faʻūlün* 67b/13

maṭvī-yi meksūf ve murabbaʻ-ı meşṭūr-ı sālimü'l-erkān: **Basīṭ Baḥrı** *Müstefʻilün fāʻilün* 73a/4

mekfūf ʻarūż ve ḍarb sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefāʻīlü Mefāʻīlü Mefāʻīlü Mefāʻīlün* 39a/3

mekfūf ʻarūż ve ḍarb sālim: **Remel Baḥrı** *Fāʻilātü fāʻilātün fāʻilātü fāʻilātün* 61b/3, 87b/7

merbūʻ-yı sālim-i maḫẕūf: **Remel Baḥrı** *Faʻil fāʻilātün faʻil fāʻilün* 63a/7, 93a/7

meşkūl ḥaşv sālim ʻarūż ve ḍarb ebter: **Remel Baḥrı** *Feʻilātü fāʻilātün faʻlün* 64a/10

meşkūl ḥaşv sālim ʻarūż ve ḍarb maḫbūn-ı maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Feʻilātü fāʻilātün faʻulün* 64a/8

murabbaʻ-ı meşṭūr-ı sālim: **Mütedārik Baḥrı** *Fāʻilün fāʻilün* 36a/13

murabbaʻ-ı meşṭūr-ı sālim: **Ṭavīl Baḥrı** *Faʻūlün mefāʻīlün* 71a/6

murabbaʻ-ı meşṭūr-ı sālim: **Medīd Baḥrı** *Fāʻilātün fāʻilün* 71b/6

murabbaʻ-ı meşṭūr-ı sālimü'l-erkān: **ʻArīż Baḥrı** *Mefāʻīlün faʻūlün* 72a/4

murabbaʻ-ı meşṭūr-ı sālimü'l-erkān: **ʻAmīḳ Baḥrı** *Fāʻilün fāʻilātün* 73a/12

murabbaʻāt-ı meşṭūr-ı sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Faʻūlün faʻūlün* 31b/3

murabbaʻāt-ı meşṭūr-ı sālim: bir rükn maḳbūż bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Mefāʻīlün mefāʻīlün* 44a/11

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālim: **Müşākil Baḥrı** *Fā‘ilātün mefā‘īlün* 91b/11

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **Recez Baḥrı** *Müstef‘ilün müstef‘ilün* 57a/6

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fā‘ilātün* 64b/3

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **Vāfir Baḥrı** *Müfā‘aletün müfā‘aletün* 68a/7

murabba‘āt-ı meşṭūr-ı sālimü’l-erkān: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā‘ilün mütefā‘ilün* 70a/4

müseddesāt-ı meczū-yı aḫreb-i mekfūf ‘arūż ve ḍarb sālim: **Mużāri‘Baḥrı** *Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlün* 79a/7

müseddesāt-ı meczū-yı sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘ūlün fa‘ūlün fa‘ūlün* 30b/12

müseddesāt-ı meczū-yı sālimü’l-erkān: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün* 42a/5

müseddesāt-ı meczū-yı sālimü’l-erkān: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün* 63a/9

müseddesāt-ı meczū-yı sālimü’l-erkān: **Vāfir Baḥrı** Müfā‘aletün müfā‘aletün müfā‘aletün 67a/12

müseddesāt-ı meczū-yı sālimü’l-erkān: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā‘ilün mütefā‘ilün mütefā‘ilün* 69a/13

müseddesāt-ı meczū-yı sālimü’l-erkān: **Basīṭ Baḥrı** *Müstef‘ilün fā‘ilün müstef‘ilün* 72b/7

Müseddesāt-ı meczū-yı sālimü’l-erkān: **Recez Baḥrı** *Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün* 55a/9,

müsemmen bir rükn sālim bir rükn-i maḫbūn-ı maḳṭū‘: **Mütedārik baḥrı** *Fā‘ilün fa‘il fā‘ilün fa‘il = remel* baḥrıda *müsemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn mecḥūf*dur kim *fā‘ilātü fa‘ fā‘ilātü fa‘* 36b/13

müsemmenāt-ı sālimü’l-erkān: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa‘ūlün Fa‘ūlün Fa‘ūlün Fa‘ūlün / Fa‘ūlün Fa‘ūlün Fa‘ūlün Fa‘ūlān* 28a/7

müsemmenāt-ı sālimü’l-erkān: **Mütedārik Baḥrı** *Fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün fā‘ilün* 34a/9

müsemmenāt-ı sālimü’l-erkān: **Hezec Baḥrı** *Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün* 37b/10

müsemmenāt-ı sālimü’l-erkān: **Recez Baḥrı** *Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün* 51b/4

müsemmenāt-ı sālimü’l-erkān: **Remel Baḥrı** *Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ılātün* 59a/8

müsemmenāt-ı sālimü’l-erkān: **Vāfir Baḥrı** *Müfā‘aletün müfā‘aletün müfā‘aletün müfā‘aletün* 66a/11

müsemmenāt-ı sālimü’l-erkān: **Kāmil Baḥrı** *Mütefā‘ılün mütefā‘ilün mütefā‘ilün mütefā‘ılün* 68a/13

müsemmenāt-ı sālimü’l-erkān: **Medīd Baḥrı** *Fā‘ilātün fā‘ilün fā‘ilātün fā‘ilün* 71a/9

müsemmenāt-ı sālimü’l-erkān: **‘Arīż Baḥrı** *Mefā‘īlün fa‘ūlün mefā‘īlün fa‘ūlün* 71b/10

müsemmenāt-ı sālimü’l-erkān: **‘Arīż Baḥrı** *Mefā‘ilün fa‘ūlün mefā‘ılün fa‘ūlün* 72a/7

müsemmenāt-ı sālimü’l-erkān: **Mużāri‘Baḥrı** *Mefā‘īlün fā‘ilātün mefā‘īlün fā‘ılātün* 77a/11

müsemmenāt-ı sālimü’l-erkān: **Muḳteżeb Baḥrı** *Mef‘ūlātü müstef‘ilün mef‘ūlātü müstef‘ilün* 80a/5

müsemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **Mücteşş Baḥrı** *Müstef'ilün fā'ilātün müstef'ilün fā'ilātün* 81b/6

müsemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **Ḳarīb Baḥrı** *Mefā'īlün mefā'īlün fā'ilātün* 87a/13

müsemmen bir rükn eşter bir rükn sālim: **Müşākil Baḥrı** *Fā'ilün mefā'īlün fā'ilün mefā'īlün* 93a/11

müsemmen bir rükn meşkūl bir rükn sālim: **Müşākil Baḥrı** *Fe'ilātü mefā'īlün fe'ilātü mefā'īlün* 92b/3

müşemmen bir rükn sālim bir rükn maḥẕūf: **Remel Baḥrı** *Fā'ilātün fā'ilün fā'ilātün fā'ilün* = Medīd baḥrıda: Sālim 65b/5

müşemmen-i maḫbūn bir rükn sālim bir rükn maḥẕūf: *Mefā'īlün fa'ūlün* (4 ḳatla) = **'Arīż Baḥrı**: müşemmen-i sālim 46a/11

müşemmen-i merbū'-yı sālim-i maḥẕūf: *Fa'ul fā'ilātün fa'ul fā'ıl* = ***Müteḳārib*** **Baḥrı**: Müşemmen-i maḥẕūf: *Fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün fa'ul* 66a/8

müşemmen-i sālim-i ebter: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa'ūlün fa' fa'ūlün fa'* = **Hezec Baḥrı**: murabba'-ı sālim: *mefā'īlün mefā'īlün* 33b/4

müşemmen-i sālimü'l-erkān: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün* = Müşemmen, bir rükn merbū', bir rükn sālim: **Remel Baḥrı** *Fa'il fā'ilātün fa'ıl fā'ılātün* 66a/7

müşemmen-i sālimü'l-erkān: **'Amīḳ Baḥrı** *Fā'ilün fā'ilātün fā'ilün fā'ilātün* 73a/7

müsemmen sālim-i meşkūl-ı maḫbūn-ı eḥaẕẕ: *Müstef'ilün mefā'ilü müstef'ilün fa'ul* = **Mużāri' Baḥrı**: Aḫreb-i mekfūf-ı maḥẕūf: *Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün* 58b/6

müşemmenāt-ı sālimü'l-erkān: **Ṭavīl Baḥrı** *Fa'ūlün mefā'īlün fa'ūlün mefā'īlün* 70b/7

müştebih müsemmen bir rükn sālim bir rükn merfūʿ: *Müstefʿilün fāʿilün müstefʿilün fāʿilün* = Basīt baḥrıda: Sālimü'l-erkān 58b/2

ṣadr maḫbūn ibtidā sālim: 98b/5

ṣadr sālim ibtidā maḫbūn: 98b/8

sālim-i meşkūl-ı maḫbūn-ı eḥazz: **Recez Baḥrı** *Müstefʿilün mefāʿilü müstefʿilün faʿul* 52a/9

Müseddesāt-ı meczū-yı sālimü'l-erkān: **Mütedārik Baḥrı** *Fāʿilün fāʿilün fāʿilün* 35b/7

sālimü'l-erkān: Basīt baḥrıda = **Recez Baḥrı** Müşemmen bir rükn sālim, bir rükn merfūʿ: *Müstefʿilün fāʿilün müstefʿilün fāʿilün* 58b/3

sālimü'l-erkān: **Cedīd Baḥrı** *Fāʿilātün fāʿilātün müstefʿilün* 86a/10

sālimü'l-erkān: **Ḫafīf Baḥrı** *Fāʿilātün müstefʿilün fāʿilātün* 88b/9

sālimü'l-erkān: **Müşākil Baḥrı** *Fāʿilātün mefāʿīlün mefāʿīlün* 91a/1

ėkki rükn maḫbūn üçünçi rükn meşkūl ḍarb sālim: **Remel Baḥrı** *Feʿilātün feʿilātün feʿilātü fāʿilātün* 62b/1

murabbaʿ bir rükn aḫreb bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *mefʿūlü mefāʿīlün* = **Mütedārik Baḥrı** Müseddes-i maḳṭūʿ-yı maḫbūn: *Faʿlün faʿulün faʿulün* 37a/5

murabbaʿ bir rükn meşkūl bir rükn sālim: *müşākil baḥrı feʿilātü mefāʿīlün* = Müseddes-i maḫbūn, ʿarūż ve ḍarb maḳṭūʿ: *Faʿulün faʿulün faʿlün* 37a/7

murabbaʿ-ı sālim: **Vāfir Baḥrı** *müfāʿaletün müfāʿalet* = **Mütedārik Baḥrı** müşemmen-i maḳbūż-ı maḥẕūf: **Müteḳārib baḥrı** *Faʿūlü faʿul faʿūlü faʿul* 33b/10

murabbaʿ-ı sālim: **ʿArīż Baḥrı** *mefāʿīlün faʿūlün* = **Müteḳārib baḥrı** müseddes-i eşrem-i eşlem: *Faʿūlün faʿlü faʿlün* 34a/4

müseddes-i eşrem-i maḳbūż ʻarūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib baḥrı** *Faʻlü faʻūlü faʻūlün* = **Mücteşş Baḥrı** murabbaʻ-ı maṭvī-yi maḫbūn: *müfteʻilün feʻilātün* 34a/5

müseddes-i eşter ʻarūż ve ḍarb sālim: **Hezec Baḥrı** *Fāʻilün fāʻilün mefāʻīlün* = **Ḫafīf Baḥrı**: maḫbūn-ı ebter: *fāʻilātün mefāʻilün faʻlün* 46b/12

müseddes-i maḳbūż-ı eşlem ʻarūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib baḥrı** *Faʻūlü faʻlün faʻūlün* = **Hezec Baḥrı** müseddes-i maḳbūż-ı eşter-i aḫrem-i mecbūb: *mefāʻilün fāʻilün faʻ* 33a/6

müseddes-i maḳbūż-ı eşrem, ʻarūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib baḥrı** *faʻūlü faʻlü faʻūlün* = **Mücteşş Baḥrı** murabbaʻ-ı maḫbūn: *mefāʻilün feʻilātün* 34a/7

murabbaʻ-ı *sālim*: *recez* baḥrı *müstefʻilün müstefʻilün* = **Müteḳārib baḥrı** müşemmen-i eşlem-i maḥẕūf: *Faʻlün faʻul faʻlün faʻul* 33b/6

murabbaʻ-ı *sālim*: *remel* baḥrı *fāʻilātün fāʻilātün* = **Müteḳārib baḥrı** müşemmen-i eşrem-i eşlem: *Faʻlü faʻlün faʻlü faʻlün* 33b/8

murabbaʻ-ı *sālim*: **Kāmil Baḥrı** *mütefāʻilün mütefāʻilün* = **Mütedārik Baḥrı** Müşemmen, bir rükn maḫbūn, bir rükn maḫbūn-ı maḳṭūʻ: *Faʻulün faʻul faʻulün faʻul* 37a/3

müşemmen-i sālim: *ʻArīż* baḥrı = Müşemmen bir rükn sālim, bir rükn maḥẕūf: **Hezec Baḥrı** *Mefāʻīlün faʻūlün* (4 ḳatla) 46a/12

müşemmen bir rükn eşrem bir rükn sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Faʻlü faʻūlün faʻlü faʻūlün* = **Munsariḥ Baḥrı**: bir rükn maṭvī, bir rükn menḥūr: *müfteʻilün faʻ müfteʻilün faʻ* 32b/13

müşemmen bir rükn eşter bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Fāʻilün mefāʻīlün fāʻilün mefāʻīlün* = **Muḳteżeb Baḥrı**: müşemmen-i maṭvī-yi maḳṭūʻ: *fāʻilātü mefʻūlün fāʻilātü mefʻūlün* 46b/6

müşemmen bir rükn eşter bir rükn sālim: **Hezec Baḥrı** *Fā'ilün mefā'īlün fā'ilün mefā'īlün* = **Muḳteżeb Baḥrı**: Müşemmen, bir rükn maṭvī, bir rükn maḳṭū'; Müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn muşa''aş: *Fā'ilātü mef'ūlün fā'ilātü mef'ūlün* 65b/11

müşemmen bir rükn merbū' bir rükn sālim: **Remel Baḥrı** *Fa'il fā'ilātün fa'il fā'ilātün* = **Müteḳārib Baḥrı**: Müşemmen-i sālimü'l-erkān: *Fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün* 66a/6

müşemmen-i eşrem-i maḳbūż 'arūż ve ḍarb sālim: **Müteḳārib Baḥrı** *Fa'lü fa'ūlü fa'ūlü fa'ūlün* = **Munsariḥ Baḥrı**: müseddes-i maṭvī-yi maḫbūl-i mekbūl: *müfte'ilün fe'ilātü fa'ūlün* 33a/10

müştebih müsemmen bir rükn aḫreb bir rükn sālim: Hezec baḥrı *Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü mefā'īlün* = Müşemmen, bir rükn mekfūf, bir rükn maḳṭū': **Recez Baḥrı** *Müstef'ilü mef'ūlün müstef'ilü mef'ūlün* 58b/1 [=204]

ṣalm (A."Kulağı dibinden kesmek") Mefrûk vetedin tefilenin sonundan düşürülmesidir. *Mef'ûlâtü*'de mefrûk vetedi rüknün sonundan düşürülünce *mef'û* kalır, *fa'lün*'e nakl edilir. Değişen rükne *aslem* "kökünden kesilmiş" denir.

s. 5a/1, 6a/9, 6a/10, 8b/3, 8b/10, 10b/8 [=6]

ṣarfî (A., dilb.) Biçim bilimci. Metinde aruzcularda ayrılan yönleriyle tanımı şu şekildedir: "Biçim bilimcilerin vezin birimi *fi'l* kelimesidir. Bu grup veznine bakılan (kelime) ile veznin harekelerinin eşit ve birliğini ölçerler. Meselâ: *Nasara* ve *yensaru*, *nâsır* ve *mansûr*, *fa'ala* ve *yef'alu*, *fâ'il* ve *mef'ûl* veznindedir."

ṣ. 22a/11, 22a/11 [=2]

sebeb (A. "Çadır ipi") Nazım ölçülerinin esası kabul edilen üç tür rüknden (tefile) biridir. İki ünsüzü temsil eden harften oluşan grup. *Hafîf* ve *sakîl* olmak üzere ikiye ayrılır: 1. *Sebeb-i hafîf* , 2. *Sebeb-i sakîl*. 1. *Sebeb-i hafîf*

(hafîf sebeb): Ünsüz, ünlü ve ünsüzden oluşur (KVK); *gül* ve *mül, tün* ve *kün* gibi. 2. *Sebeb-i sakîl (sakîl sebeb)*: Ünsüz+ünlü+ünsüz+ünlüden oluşan ses birliği (KV KV), *Gele* ve *reme*, *nėçe* ve *kėçe* gibi. Kimileri sebebi üç türlü değerlendirir, üçüncüsü ünsüz+ünlü+ünsüz+ünsüz seslerin birleşimi (yle oluşan) *mutavassıt sebeb (sebeb-i mutavassıt)* olup şöyledir: KVKK. Örnek: *Ḫand* ve *ḳand, ayt* ve *ḳayt*.

s. 1b/1, 1b/2, 2b/1, 3b/11, 3b/12, 4a/1, 4a/3, 4a/6, 4a/10, 4b/1, 4b/3, 15b/5, 2a/13, 19a/9, 19a/11, 19b/3, 19b/5, 20b/9, 20b/11, 21a/2, 21a/4, 8a/3, 7a/11, 4a/5, 4a/9, 4b/2, 4a/4, 46a/6, 4a/7, 4a/11, 6a/11, 6a/13, 13b/2, 14a/5, 14a/7, 16b/8, 18a/1, 19a/5, 20b/5

sebeb-i ḫafīf 1b/2, 2a/11, 2b/2, 5a/13, 5b/3, 5b/6, 6a/4, 6a/12, 6b/2, 7b/2, 8a/8, 13a/8, 14a/3, 16a/1, 16b/6, 16b/7, 17a/4, 17a/2, 17b/3, 17b/4, 18a/5, 18a/7, 19a/2, 19a/4, 20b/3, 118a/11, 118a/12, 132b/13, 133a/1

sebeb-i mutavassıṭ 2a/4, 2b/6

sebeb-i ṣaḳīl 1b/3, 2a/11, 2a/11, 2b/5, 5a/4, 5a/8, 7b/2, 15b/7, 137a/13, 137b/1 [=80]

sekenāt (A.dilb.) Sükûnlar

s. 104b/5 [=1]

ṣelm (A.“Yarmak, delik açmak”) *Fa‘ûlün*’de ḫarm uygulamasıyla, yani ilk harfin düşürülmesiyle ‘*ûlün* kalması, onun *fa‘lün*’ü yerine konulması. Değişen rükne *eṣlem* “gedikli” denir.

s. 4b/13, 6a/2, 8a/2, 8b/3, 10a/4 [=5]

serī‘ (A.) Bir bahir olup *müstef‘ilün müstef‘ilün mef‘ûlâtü* veznindedir. Babur Şah bu bahri hem 8. muntazia hem de 9. daire-i müştebihe-i sâlime’de gösterir. Toplamda 17 vezni veriliyor, bunlardan sadece 1 müstamel, 6 muhtaraından bahsedilerek 1’i müstamel, 2’si muhtara 3’ü Türkler arasında çok kullanılanlar vezinler bölümünde örneklendiriliyor.

s. (baḥrı) 12a/12, 12b/10, 12b/13, 18b/5, 19a/5, 19b/12, 20b/5, 21a/9, 58b/11, 83b/10, 84a/8, 165a/6, 84a/3

s. (baḥr-ı maṭvī) 83b/11, 84a/1

s. (serī‘-i maṭvī) 19b/10 [=16]

şerm (A. “Ön dişin düşmesi”) Selm ile kabzın bir araya gelmesidir. *Fa‘ûlün → ‘ûlü* olur, *fa‘lü* onun yerine konulur. Değişen rükne *asram/esrem* “bir ön dişi kırık / dişinin ucu kırık” denir.

s. 5a/3, 8a/2, 8b/6, 10a/5 [=4]

ṣıfat (A., dilb.) Sıfat

ṣ. 23a/8, 23a/12 [=2]

sīn (A., dilb.) Arap alfabesinin on ikinci harfi (س)

s. 22b/13 [=1]

subā‘ī (A., “Yedili”) Arap imlâ sistemine göre yazılan 7 harften oluşan (asıl rükn); *mefā’īlün, müstef‘ilün, fā‘i-lā-tün, fā‘ilâtün, mef‘ûlâtü, müstef‘ilün, müfā‘aletün*, *mütefā‘ilün* ölçüleri yedilidir.

s. 3b/11, 4a/3, 17b/3, 4b/4

subā‘ī rükn 14a/2, 14a/2, 15b/4, 15b/4, 16b/4, 16b/5, 17b/2, 19a/1, 20b/2 [=13]

ṣuġrā (A.) Çok küçük → *fāṣıla*

s. 1b/10

fāṣıla-i ṣuġrā: İlk üç harfi harekeli, dördüncü sakin dört harfin birleşimidir. Şöyle: KV KV KVK: nė ḳılay, yıḳılay 1b/10, 2a/10, 3a/5 [=4]

şatr (A. “Kusur, noksanlık”) Kabz ile harmın bir arada uygulanmasıdır. *Mefā‘îlün → fā‘ilün* olur. Değişen rükne *eşter* “alt göz kapağı yarık” derler.

ş. 5a/3, 7b/12, 8b/6, 10a/9 [=4]

şekl (A. "Binek hayvanının ayağını bağlamak") Habn ile keffin bir araya gelmesidir. *Müstef'ilün → mütefâ'ilü, fâ'ilâtün → fe'ilâtü* olur. Değişen rükne *meşkûl* "iki ayağı köstekli at" denir.

ş. 5a/2, 7a/4, 8b/5, 10a/13, 10b/4, 60a/5 [=6]

tā (dilb.) Te (ت) harfi, Arap alfabesinin ikinci harfi

t. 7a/11, 23b/9, 25b/9, 5b/9

t. (t/d nöbetleşmesi) 23b/6, 23b/6

t. (ḥarf-ı dal bile tā māżī) 23b/5 [=7]

taġyīr (A., dilb.) Değiştirme, başkalaştırma

t. 4b/6, 4b/7, 4b/8, 8b/7, 8a/12, 12a/2 [=8]

taḥnīḳ (A.) Beyitin başı dışında *harm*ın değişmesine denir.

t. 8b/8 [=1]

taḳṭī' (A. "Kesmek, parçalara ayırmak") Bir beyitin tahlili yani vezninin cüzlerini (tef'ilelerini) hecelerine ayırma işlemine taktî adı verilmektedir. Taktî' üç aşamalı bir işlemdir. Birincisi hece taktî'idir. Beyit kısa ve uzun hecelere bölünerek arûz hattıyla gösterilir. İkincisi arûz ve tef'ilelerine göre parçalarına ayrılır. Üçüncüsü harf taktî'idir. Tef'ileler taktî' edilirken şiirin yazılışı değil, okunuşu esas alınır. Beyitin her harfi arûz sembolleri ile gösterilir.

t. 2a/5, 22b/6, 66b/1, 68b/3, 68b/4, 70b/10, 71a/12, 72a/9, 73a/10, 73b/8, 77b/1, 80a/8, 81b/9, 84a/10, 86a/12, 87b/2, 88b/12, 91a/3, 26a/1, 101a/4, 101a/6, 8a/12, 22b/9, 24a/2, 24a/5, 24a/10, 24b/11, 25a/11, 25a/13, 25b/10, 26a/3, 26a/7, 26a/11, 26b/8, 9a/12, 27a/11, 28a/8, 38a/1, 59b/1, 28a/4 [=40]

ṭard (A.) Bulunduğu yerden uzaklaştırma

t. (**ṭard ve ʻaks** oḳul-: bir cümle veya mısrâın bâzı kısımlarının yerini değiştirmek sûretiyle yeni bir cümle veya mısrâ yapma şeklindeki sanat) 90b/12 [=1]

ṭavīl (A. "Uzun") Bu bahir Babur Şay'ta muhtelife dairesinde yer alır. Ali Şîr Nevâyî'de Müştebihe dairesinde gösterilir. Aruz Risalesi'nde 2'si müstamel, 4'ü muhtara 6 vezni belirtilerek Türkler arasında kullanılan 2 müstamel, bir muhtaraya örnek verilir. Beşli tef'ile ile, altılı tef'ilenin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Esas olarak *faʻûlün mefâʻîlün faʻûlün mefâʻîlün* cüzlerinden oluşur. Bu bahirni Acem şairleri ortaya çıkarmıştır, *ʻarīż* veya *maḳlūb-ı ṭavīl* de derler.→ ʻarīż, maḳlūb-ı ṭavīl

t. (baḥrı) 12a/11, 12a/13, 12b/9, 12b/12, 13a/2, 16b/2, 16b/8, 16b/13, 17a/7, 70b/6, 70b/7, 144b/5 [=12]

ṭavīlü'z-zeyl (A.) Bir yazıya yapılan uzun ek

t. 100a/10 [=1]

ṭay(y) (A. "Elbisenin ortasından bir parçayı katlamak") Hafif sebebin tefilenin dördüncü harfi olan sakinini düşürmektir. *Müstefʿilün → müsteʻilün, mefʿûlâtü → mefʿilâtü* olur, *müfteʻilün* ile *fâʻilâtü*'ye naḳl edilir. Değişen rükne *matvî* "dürülmüş" denir.

t. 4b/13, 5b/3, 8b/2, 10a/12, 10b/8, 6b/11, 7a/2 [=7]

tefāʻīl (A.< *tefʿile*'nin çoğulu) Aruz vezinleri tefʿile adı verilen ve "f-'a -l" (ف ع ل) kökünden türetilen sekiz asli kalıptan meydana gelir. Sebep, veted ve fâsıla diye isimlendirilen belli hecelerin belirli bir sıra ile birleşmesinden cüz' adı da verilen tefʿile meydana gelir. Hece iki harften az beş harften fazla, tefʿile iki heceden az üç heceden fazla olamaz. Aslen üzerinde değişiklik olmayan tefʿile sayısı kullanımda sekiz adettir: *Faʻûlün, fâʻilün, mefâʻîlün, müstefʿilün, fâʻilâtün, fâʻi-lâ-tün, mefʿûlâtü*, *müs-tefʿi-lün, müfâʻaletün, mütefâʻilün*. Aruzla uğraşanların beyit taktiinde kullandıkları ölçüdür. Aruzla uğraşanların ölçüsü olup *efāʻīl ve tefāʻīl* birlikte kullanıyorlar

t. (*efāʿīl ve tefāʿīl-i* heştegāne) 22b/2

t. (*efāʿīl ve tefāʿīl*) 32b/11, 22b/8, 32b/5, 32b/10 [=7]

t. (muḥālefet-i *efāʿīl ve tefāʿīl*) 33a/8

t. (uṣūl-ı *efāʿīl ve tefāʿīl*)3b/5

te'lîf (A. dilb.) Seslerin bir araya getirilmesiyle yeni usuller, hece / hece grupları tertip etme

t. 3b/12, 4a/2, 4b/2, 4b/5, 4a/5, 4a/8, 11b/2 [=7]

terfîl (A. "Eteği uzatmak") Tefile sonundaki mecmû vetede bir hafîf sebeb "tün" (تن)'ün eklenmesidir. *Müstefʿilün → müstefʿilâtün, mütefāʿilün → mütefāʿilâtün* olur. Değişen rükne *müreffel* "eteği uzatılmış giysi" denir.

t. 5a/3, 8a/8, 8b/4, 8b/11, 10a/13, 11a/2, 12a/3 [=8]

terkîb (A.) Birkaç şey birleştirerek yeni bir şey meydana getirme; birleşme

t. 3b/3, 23b/2, 12a/9, 12b/2, 12b/11, 16b/4, 17b/2, 19a/1, 20b/2, 23b/10, 23b/3 [=11]

tesbîġ (A. "Genişletmek, tamamlamak") Tefilenin son sebebine sâkin harf nûn (ن) eklemektir. *Faʿûlün → faʿûlân, mefāʿîlün → mefāʿîlân* olur, *fāʿilâtün → fāʿilâtân* olur, *fāʿiliyyân* onun yerine konulur. Değişen rükne *musabbag* "uzatılmış, genişletilmiş" denir.

t. 5a/3, 8a/3, 8b/3, 8b/10, 10a/5, 10a/10, 10b/5, 12a/3 [=8]

teşdîd (A., dilb.) Arap alfabesinde, üzerine konduğu harfi iki defa okutan işâret (ّ) ve bu işâreti yazma, şedde koyma

t. 23b/2, 23b/9 [=2]

teşʿîş (A. "Dağıtmak, karıştırmak") Birleşik vetedin harekeli ilk harfini düşürmektir. *Fāʿilâtün → fāʿâtün* veya *fâlâtün* olur, *mefʿûlün* onun yerine konulur. Bu tefileye *muşaʿʿas* "dağıtılmış" denir.

t. 4b/13, 5b/10, 8b/2, 8b/10, 10b/4 [=5]

tefkīk (A.) Aruz ilmiyle uğraşanların bahirleri birbirinden ayırmak için daire çizerek veznin rüknlerinin hangi cüzden hangi bahrin meydana geldiğini göstermesi usulüne denir.

t. (tefkīk-i buḥūr) 13a/12

t.(buḥūrnıñg tefkīki) 13a/9 [=2]

tī (A., dilb.) Arap alfabesinin üçüncü harfi t (ت).

t. 23b/8

t. (t/d nöbetleşmesi) 23b/4, 23b/13, 24a/1 [=4]

uṣūl (A. "Asıllar") Cüzlerin birleşmesiyle meydana gelen rüknler/asıl vezinler olup Babur'a göre surette 8, hakikatte 10 tanedir. Rüknler beş harften az yedi harften fazla değildir. Aruzla uğraşanlar bu rüknlere *usûl-ı efâ'îl ve tefâ'îl, evzân-ı mevâzîn* adını verirler: *Fa'ûlün, fâ'ilün, mefâ'îlün, müstef'ilün, fâ'ilâtün, fâ'i-lâ-tün, mef'ûlâtü*, *müs-tef'i-lün, müfâ'aletün, mütefâ'ilün*.

u. 3b/11, 22a/4, 3b/10, 4a/3, 4b/5, 4b/6, 10a/1, 12a/8, 12b/2, 12b/6, 12b/11

u. (uṣūl-ı *efā'īl ve tefā'īl*) 3b/5

u. (uṣūl-ı fürū') 11b/1

u. (vezn-i uṣūl) 11a/11 [=14]

'uẓmā (A., dilb.) geniş, çok büyük

u. (fāṣıla-i uẓmā: Aruz vezni hece yapılarına dayanır. Fasıla-i uzma iki sakîl, bir hafif sebebin birleşmesiyle yani beş harfi harekeli, son harfi sakin altı harfin (KV-KV-KV-KV-KV-K) birleşmesiyle meydana gelir. Fasıla tek başına bir rükün değildir. 2a/7, 2a/13, 3a/12

'u. 3a/8 [=4]

vāfir (A. "Çok, bol") 5. Mu'telife dairesinde bahirdir; müttefikü'l-erkân olup müseddesü'l-erkândır. Vezni: *Müfâ'aletün müfâ'aletün müfâ'aletün.* Ali Şir Nevâyî'de 6. daire olan daire-i muhtelife'de gösterilir. Babur Şah tarafından 9'u müstamel, 12'si muhtara 21 vezni olduğu belirtilerek bunlardan Türkler arasında 4 vezninin çok, 3'ünün az kullanıldığı vurgulanarak örneklendirilir.

v. (baḥrı) 12a/11, 12b/6, 12b/7, 15b/3, 15b/6, 16a/5, 33b/10, 46a/13, 46b/3, 66a/10, 66a/11, 143a/1 [=12]

vaḳf (A. "Durmak") Tefilenin sonundaki mefrûk vetedin yedinci harf olan harekeli ikinci harfini sakin yapmaktır. Bu *mef'ûlâtü* dedir, *mef'ûlât* olur, *mef'ûlân* onun yerine konulur. Değişen rükne *mevkûf* "duraklı" denir.

v. 4b/12, 5a/10, 8b/2, 8b/10, 10b/8 [=5]

vaḳṣ (A.) Sadece kâmil bahrında izmâr ve habnın bir arada uygulanmasıdır; yani tefilenin harekeli olan ikinci harfinin düşürülmesidir. *Mütefâ'ilün → mefâ'ilün* olur, değişen rükne *mavkûs / mevkûs* "boynu kırık" denir.

v. 5a/1, 6b/8, 8b/4, 11a/1 [=4]

vaṣl (A.) ulama

v. (elif-i vaṣl: Hemze denilen harekeli elif sakin yâ'dan önce telaffuz edilir. Araplar buna *vaslî* derler; ancak bazıları *aslî* der.)

v. 24a/8 [=1]

vaṣlî (A.+F.) Ulama. Metinde: Hemze denilen harekeli elif sakin yâ'dan önce telaffuz edilmesine Araplar *vaslî* derler; ancak bazıları *aslî* der.

v. 24a/7 [=1]

vāv (A., dilb.) Arap alfabesinin yirmi altıncı harfi.

v.+ 23a/2, 23a/6, 24a/9, 24b/11, 25a/1, 25a/4, 25a/12, 23a/5

ḥurūf-ı med 25b/2

v.+ (vāv-ı ‘aṭf: Bağlaç olup nazımda ünlülerden sonra vU, ünsüzlerden sonra U olarak değerlendirilir.) 8a/11, 25a/7, 25a/7

v.+ (vāv-ı işmām-ı ḍamme: Farsçada dü, tü, çü gibi sınırlı sayıda kelimede uzun ünlü için değil, kendinden önce gelen ünsüzün harekesi görevindedir Taktide düşer ama buralarda vezin gereği imale yapılabilir.) 25a/6, 25a/7 [=14]

veted (A. “Çadır kazığı”) nazım ölçülerinin esası kabul edilen üç hece türünden biri. Üç ünsüzden (harften) oluşan ses grubu. Veted iki türlüdür: *Mecmû* ve *mefrûk*. Kimileri *Mecmû’*ya *makrûn* da denir. Türler: 1. *Veted-i mecmû’* (/veted-i makrûn, mecmû’ veted): (İlk) iki harfi harekeli, üçüncüsü sâkin üç harfin birleşimidir (KV KVK). Şöyle: *Çemen* ve *semen*, *ḳayaş* ve *ḳuyaş*. 2. *Veted-i mefrûk* (Mefrûk veted): Ortadaki sakin (baştaki ve sondaki harekeli) üç harfin birleşimidir (KVK KV). Şöyle: *Künde* ve *tünde, anda* ve *munda*. 3. *Veted-i kesret* (kesret veted): Kimileri vetedi üç türlü değerlendirir: ilk ikisi harekeli, son ikisi sakin 4 harfin birleşmesiyle oluşur (KV KKK): *Nişān* ve *nihān, kötert* ve *yėbert*.

v. 1b/1, 1b/6, 2b/1, 3b/12, 3b/13, 4a/4, 4a/5, 4a/7, 4a/8, 4b/1, 4b/2, 19a/3, 3b/11, 4a/3, 16b/11, 4a/6, 4b/3, 46a/2, 13b/1, 14a/4, 15b/5, 19a/2, 19a/7, 20b/7

veted-i keṣret 2a/5, 2b/6, 120a/3, 120a/4

veted-i maḳrūn 2b/13

veted-i mecmū‘ 1b/7, 2a/12, 5b/10, 5b/12, 6a/6, 6b/5, 8a/6, 8a/8, 13a/8, 14a/3, 15b/5, 16b/5, 16b/6, 17b/4, 18a/3, 19a/4, 19a/13, 20b/4, 20b/13, 104b/6

veted-i mefrūḳ 1b/8, 3a/2, 4a/9, 4a/10, 4a/11, 5a/10, 6a/9, 17b/4, 18a/9, 19a/4, 19b/8, 20b/4, 21a/6, 104b/6, 137a/9, 137a/10 [=65]

vezn (A. “Ölçü, tartı”) Nazımda ahenk ölçüsü

v. 9b/10, 11a/13, 13a/10, 13a/10, 13b/1, 13b/2, 14a/4, 14a/5, 14a/7, 14b/5, 15a/5, 15b/6, 15b/7, 16a/1, 16b/9, 16b/11, 17a/2, 17a/4, 17b/4, 18a/2, 18a/4, 18a/6, 18a/7, 18a/9, 19a/6, 19a/8, 19a/10, 19a/12, 19b/1, 19b/3, 19b/6, 19b/9, 20b/6, 20b/7, 20b/10, 20b/12, 20b/13, 21a/2, 21a/5, 21a/7, 22b/4, 28a/1, 32a/13, 32b/1, 32b/7, 32b/8, 32b/13, 33a/2, 33a/5, 33a/9, 33a/12, 33b/2, 33b/4, 33b/5, 33b/7, 33b/8, 33b/9, 33b/10, 33b/11, 33b/12, 34a/1, 34a/2, 34a/3, 34a/4, 34a/6, 36b/13, 37a/2, 37a/4, 37a/6, 45b/10, 46a/10, 46a/11, 46a/12, 46b/1, 46b/2, 46b/4, 46b/6, 46b/8, 46b/10, 46b/11, 47a/5, 50b/6, 51a/3, 58a/12, 58b/2, 58b/3, 58b/5, 58b/8, 58b/10, 59a/2, 61b/2, 65b/5, 65b/6, 65b/8, 65b/11, 66a/2, 66a/4, 66a/6, 66a/8, 73a/3, 74b/9, 76a/6, 82b/13, 83a/10, 83a/12, 86b/5, 86b/8, 87a/4, 90b/12, 92b/9, 92b/10, 92b/12, 99a/4, 99a/4, 99a/5, 99a/6, 99a/8, 99a/9, 99a/9, 100a/12, 100a/13, 100b/9, 101a/9, 103b/12, 104a/2, 104a/10, 104b/5, 104b/5, 104b/7, 104b/10, 104b/13, 105a/3, 105a/3, 105a/5, 105a/7, 105a/9, 105a/11, 105a/13, 105b/1, 105b/1, 105b/4, 105b/7, 105b/10, 105b/10, 105b/12, 106a/1, 106a/3, 106a/5, 106a/6, 106a/6, 110a/6, 110a/10, 110a/13, 110b/3, 110b/4, 110b/6, 111b/4, 113b/13, 114a/6, 115b/12, 117a/10, 117a/13, 117b/4, 118a/12, 118a/13, 118b/3, 119a/5, 119a/9, 119b/7, 120a/3, 120a/5, 120a/8, 120a/11, 120b/2, 120b/7, 120b/10, 120b/10, 120b/12, 121a/1, 121a/3, 121a/5, 121a/7, 121a/11, 121a/13, 121b/2, 121b/4, 121b/5, 121b/5, 122b/5, 122b/8, 123b/4, 123b/6, 123b/9, 123b/12, 124a/2, 124a/5, 124a/8, 124a/11, 124a/11, 124a/13, 124b/2, 124b/4, 124b/6, 124b/8, 124b/10, 124b/11, 124b/11, 125a/3, 125a/6, 132b/13, 133a/7, 133a/9, 133a/10, 133a/10, 133a/13, 133b/3, 133b/8, 137a/9, 137a/9, 137a/10, 137b/2, 138a/9, 138a/11, 140b/10, 141b/13, 142a/3, 142a/6, 142a/6, 142a/8, 142a/10, 142b/8, 142b/10, 142b/12, 143a/1, 143a/2, 143a/2, 143a/5, 143a/8, 143a/11, 143b/1, 143b/1, 143b/3, 143b/5, 143b/7, 143b/8, 144a/1, 144a/4, 144a/7, 144a/11, 144a/11, 144b/1, 144b/3, 144b/5, 144b/5, 144b/6, 144b/10, 144b/13, 145a/2, 145a/2, 145a/3, 145a/6, 145a/9, 145a/9, 145a/9, 145a/12, 145b/1, 145b/1, 145b/2, 145b/5, 145b/8, 145b/11, 145b/11, 146a/1, 146a/2, 146a/2, 146b/7, 146b/10, 147b/6, 147b/9, 148a/1, 148a/7, 148a/10, 148a/13, 148b/3, 148b/3, 148b/5,

148b/7, 148b/9, 148b/11, 148b/12, 148b/12, 149a/2, 149a/5, 150a/6, 153b/8, 153b/11, 154a/1, 154a/4, 154a/6, 154a/6, 154a/7, 154a/10, 154a/13, 154b/3, 154b/6, 154b/9, 154b/9, 154b/11, 154b/13, 155a/1, 155b/7, 164a/12, 164b/4, 164b/7, 164b/10, 164b/13, 164b/13, 165a/2, 165a/4, 165a/6, 165a/6, 166b/13, 166b/13, 167a/2, 167a/4, 167a/4, 167a/7, 167a/7, 167a/10, 167a/10, 167a/12, 167b/1, 167b/1, 167b/2, 167b/6, 173a/1, 173a/4, 173a/4, 173a/6, 173a/8, 173a/10, 173a/12, 173a/13, 173a/13, 173b/3, 173b/5, 173b/5, 173b/7, 173b/9, 173b/11, 104b/5, 118a/11, 142b/3, 16b/7, 119a/6, 120a/4, 16a/1, 16b/12, 17a/5, 18a/3, 18a/10, 19a/10, 19b/2, 19b/4, 19b/7, 22b/7, 32a/5, 37b/8, 50b/11, 51a/1, 92b/8, 92b/12, 99a/7, 99b/3, 100a/8, 100a/9, 100a/12, 100b/2, 100b/4, 100b/6, 100b/11, 100b/12, 101a/4, 101a/6, 101b/12, 104b/4, 108b/12, 115b/8, 117a/7, 125a/3, 125a/4, 125a/5, 139a/4, 139a/5, 141b/11, 147b/12, 166a/7, 171a/7, 171a/11, 50b/5, 50b/9, 100b/3, 100b/6, 125a/7, 139a/6, 141b/12, 141b/13, 47a/3, 125a/6, 22a/6, 47a/1, 100b/2, 100b/3, 100b/4, 141b/13, 142b/3, 5a/7, 76a/5, 100b/10, 139a/9, 5a/7, 11b/1, 12b/4, 13b/4, 13b/5, 14a/10, 14a/12, 14a/13, 14b/6, 15a/2, 15a/5, 15a/6, 18b/1, 18b/2, 18b/3, 18b/4, 20a/3, 21a/9, 21a/10, 21a/11, 21a/12, 21a/13, 21b/1, 21b/2, 21b/3, 21b/4, 24a/5, 36b/13, 47a/1, 50b/4, 50b/8, 50b/11, 51a/1, 51a/8, 59a/6, 62a/11, 62a/13, 92b/4, 121a/10, 142b/3, 142b/7, b100a/11, 2b/11, 3b/13, 4a/1, 4a/6, 4a/7, 4a/8, 4a/10, 4a/11, 4a/12, 4b/3, 4b/3, 23a/1, 24b/1, 24b/3, 24b/8, 24b/9, 25a/9, 25a/9, 25a/11, 25b/4, 26a/5, 26a/11, 27a/3, 27a/7, 37b/9, 45b/3, 65b/4, 90b/12, 92b/4, 92b/13, 93a/11, b100a/10, 24b/11, 22b/1, 23a/10, 24a/11, 25b/7, 26a/4, 22b/6, 22b/12, 23a/6, 23a/9, 23b/2, 23b/9, 24a/3, 24a/6, 25a/2, 25a/5, 25a/6, 25b/1, 25b/9, 25b/11, 26a/2, 117b/3, b100a/10, 36b/12, 50b/7, 51a/4, 51a/5, 51a/6, 117b/3, b100a/11, 48b/1, 48b/2, 49b/3, 49b/4, 76a/4, 92b/10, 100b/9, 139a/8, 142b/3, 22a/1, 32a/4, 45a/7, 58a/4, 65a/5, 65a/10, B98a/11, 48b/3, 49a/3, 50a/5, 142b/4, 36b/12, 46a/10, 58a/12, 65b/5, 139a/10, 94a/2, 99a/1, 100b/9, 171a/7, 32b/3, 27b/13, 70b/4, 166a/7, 28a/5, 98b/13, 98b/11, 22a/9, 32b/9, 93a/9, 93b/6, b98b/4, 133a/3, 133a/6, 137b/1, 13a/11, 22a/13, 32b/4, 47a/5, 47a/6, 47a/9, 78a/8, 99a/8, 100b/8, 110b/3, 118a/11, 118a/12, 119a/5,

119a/6, 120a/3, 120a/4, 121a/10, 133a/1, 137a/10, 137a/12, 142b/4, 28a/4, 92b/11

vezn-i elfāz: 22a/10

elfāẓ vezni: 22a/10

vezn-i maṭbū‘: 99b/2

vezn mıṣra’ı: Rükünlerin tekrarıyla vezin oluşur: 11b/2

vezn-i müşemmen: 33a/1

vezn-i rubā‘ī: 94a/5

vezn-i uṣūl: 11a/11

‘amīḳ vezni: 17a/11

‘arīż vezni: 17a/9

basīṭ vezni: 17a/10

cedīd vezni: 19b/13

ḫafīf vezni: 20a/2

kāmil vezni: 16a/6

ḳarīb vezni: 20a/1

maṭvī vezni: 58a/10

medīd vezni: 17a/8

recez vezni: 132b/13, 133a/1

serī‘ vezni: 19b/12

ṭavīl vezni: 17a/7

vāfir vezni: 16a/5 [=614]

yā (A., dilb.) Arap alfabesinin yirmi sekizinci, Türkler'in İslâmiyet'i kabullerinden 1928 harf inkılâbına kadar 9 – 10 asır boyunca kullanmış oldukları alfabenin otuz birinci harfi ve bu harfin adı

y. 23a/2, 24a/4, 24b/11, 24b/11, 25a/3, 23a/7, 24a/9, 24b/2, 24b/4, 142b/6, 142b/7, 142b/6

y. (sākin yā) 24a/4

y. (ḥurūf-ı med) 25b/2 [=14]

yensuru (A. "Yardım eder") yef'alu vezni için kalıp örnek kelime

y. 22a/13 [=1]

zaḥf (A.) Uzun ünlüyü kısaltma, zayıflatma, düşürme

z. 3a/11, 27a/1 [=2]

zalal (A. "Uyluk etinin zayıf olması; eksiklik") *Ḫarm* bile *hetm*in bir araya gelmesidir. *Mefâ'îlün → fâ'* olur. Değişen rükne *ezell* denir.

z. 5a/2, 7b/3, 8b/5, 10a/9 [=4]

zāyid (A., dilb.) Eklenen, ilave edilen

z. (ḥarf) 8a/10 [=1]

ziḥāf (A. "Yürümek, -çocuk- emekleyerek yürümek, -yorgun deve- tabanını sürüyerek gitmek") Aruzun asıl ölçülerinde (efâ'il ve tefâilde) meydana gelen harf düşmesi veya eklenmesi şeklinde meydana gelen basit veya birleşik değişiklik (illet). Zihaf değişiklikleri müfred (basit, yalın) ve müzdevic (birleşik) olmak üzere iki kategoride incelenir. 44 zihaf vardır: *İzmâr, 'asb, vakf, habn, tayy, kabz, kesf, keff, teş'îs, harm , 'azb, selm, hazf, hazez, salm, ref', cebb, kasr, kat', vaks, akl, cezl, naks, habl, şekl, kebl, katf, betr, cez', hetm, cahf, zalal, nahr, reb', kasm, cemm, 'aks, şatr, harb, serm, tesbîg, izâle, terfîl, hazm*

z.+ 4b/6, 4b/9, 32b/6, 92b/12, 10a/2, 27b/8, 93a/10, 32b/8, 32a/12, 10a/1 [=10]

ziḥāfāt (A. <**ziḥāf** "emekleyerek, tabanını sürükleyerek yürümek") Aruz cüzlerinde rüknün harekeli harfini sakin yapmak veya rükünden eksiltmek ya da rüküne ilavede bulunmak şeklindeki değişiklikler → ziḥāf

z. 4b/12, 10a/4, 10a/7, 10a/8, 10a/12, 10b/3, 10b/7, 10b/11, 11a/1, 4b/11, 8b/11, 9b/9, 8b/1 [=13]

ziḥāfātī (A.) Zihaflarla ilgili olanlar

z. 9b/11[=1]

ziḥāfī (A.+F.) Bir zihaf

z. 12a/4 [=1]

ẕü'l-baḥreyn (A.) İki bahirli, Kasidede asıl vezin sisteminin yanı sıra başka vezinlere de yer vermek.

ẕ. 166a/10 [=1]

ẕü'l-ḳāfiyeteyn (A., belg.) İki kafiyeli, kasidede asıl kafiye sisteminin yanı sıra başka kafiyelere de yer vermek.

ẕ. 166a/10 [=1]

4. VEZİN VE TEFİLE DİZİNİ

Bu dizinde vezin ve tefileler madde başı yapılarak onlarla bilgiye bahirler üzerinden değil doğrudan, kolaylıkla ulaşılması için hazırlanmıştır. Cüzler, tefileler, zihafları, füruu, rükünlerin birleşmesiyle oluşan vezinler, denklikleri metinde geçtiği şekilde verilmiş, yerleri belirtilmiştir. Hedef kitlesi aruz ilmiyle uğraşanlar, aruzla yazılmış şiirlerin veznini bulmada, adlandırmada ve mevcudiyetini tespitte kolaylık sağlamak içindir.

fa‘

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri 11a/6,

Rubâ‘înin on vezninden biri: ahrem-i mecbûb 47a/4

24 rubâ‘î vezninin dördüncü rüknü ya *fa‘ûl* ya *fa‘ul* ya *fâ‘* veya ***fa‘*** olur 47a/10

Fâ‘ilâtün ün fürû‘ı: mechûf 10b/6

Fâ‘ilün ün *fürû‘*ı: ehazz 10a/7

Fa‘ûlün’ün fürû‘ı: ebter 10a/6

Mef‘ûlâtü ’nün fürû‘ı: menhûr 10b/10

Mefâ‘îlün ün fürû‘ı: ahrem-i mecbûb 10a/11

Asıl vezinlerden *fa‘ûlün*’ün betr zihâfı ile ebteri *fa‘* olur 7a/9

Asıl vezinlerden *fâ‘ilâtün* ün cahf zihâfı ile mechûfu *tün* olur, *fa‘* vezni yerine konulur 7b/3

Asıl vezinlerden *fâ‘ilün* ün hazez zihâfı ile ehazzı *fa‘* olur 6a/7

Asıl vezinlerden *mef‘ûlâtü* ’nün nahr zihâfı ile menhûrı *lâ* olur, *fa‘* veznini yerine konulur 7b/5

(Vezin uygulaması örneği: *hoş* ve *hûr*: *fa‘* veznide) 25a/5

fâ‘

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri 11a/6

24 rubâ‘î vezninin dördüncü rüknü ya *fa‘ûl* ya *fa‘ul* ya ***fâ‘*** veya *fa‘* olur 47a/10

Fâ‘ilâtün ün zihâfı, fürû‘ı: mechûf-ı musabbag 10b/7

Mefâ‘îlün ün fürû‘ı, zihâfı: ezell 10a/11

Mef‘ûlâtü ’nün zihâfı, fürû‘ı: meczû‘ 10b/10

Rubâ‘înin on vezninden biri: müzâll 47a/4

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün* ün zalal zihâfı ile ezelli *fâ‘* olur 7b/4

Asıl vezinlerden *mef‘ûlâtü* ’nün cez‘ zihâfı ile meczû‘u *lâtü* olur, *fâ‘* vezni yerine konulur 7a/12

(Yazılmayan, telaffuz edilen elif için örnek. *a:y* ve *a:t*: *fâ‘* vezninde 22b/12 (*hᵛâb* ve *hᵛîş*: *fâ‘* vezninde) 25a/6

fa‘ala

Şekil bilgisiyle ilgilenenlerin mizanı olup kelime ile veznin ünsüz sayısı eşit ve ünlüleri denktir 22a/12

Aruzla uğraşanların mizanı efâ‘îl ve tefâ‘îl *fa‘ala* sözünden türemiştir 22b/3

Vezin uygulaması: *nasara, fa‘ala* veznindedir 22b/1

fâ‘altü

Asıl vezinlerden *müfâ‘aletün*’ün ‘aks zihâfı ile a‘kası *fâ‘altü* olur, *mef‘ûlü* yerine konulur 7b/11

fâ‘âtün

Asıl vezinlerden *fâ‘ilâtün* ün teş‘îs zihâfı ile muşa‘‘ası *fâ‘âtün* veya *fâlâtün* olur, *mef‘ûlün* yerine konulur 5b/11

fa‘il

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri 11a/6

Asıl vezinlerden *fâ‘ilâtün* ün reb‘ zihâfı ile merbû‘u *fa‘il* olur 7b/7

Fâ‘ilâtün ün fürû‘ı, zihâfı: merbû‘ 10b/6

Müstef‘ilün ün fürû‘ı, zihâfı: mahbûn-ı ehazz 10b/2

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün* ün cebb zihâfı ile mecbubu *mefâ* olur, *fa‘il* yerine konulur 6b/1

fâ‘il

Asıl vezinlerden *fâ‘ilâtün* ün betr zihâfı ile ebteri *fâ‘il* olur, *fa‘lün*’ü yerine koyarlar 7a/10

Asıl vezinlerden *fâ‘ilün* ün kat‘ zihâfı ile maktû‘u *fâ‘il* olur, *fa‘lün* ü yerine koyarlar 6b/6

Vezin uygulaması: *nâsır fâ‘il* veznindedir 22b/1

fa‘il fâ‘ilâtün fa‘il fâ‘ilâtün

Remel bahrı: bir rükn merbû‘ bir rükn sâlim 63a/7

Remel bahrı: merbû‘-yı sâlim-i mahzûf 63a/9

Remel bahrı müştebihi: Hezec bahrı: müsemmen bir rükn merbû‘ bir rükn sâlim 66a/6

fa‘il fâ‘ilâtün fa‘il fâ‘ilün

Mütekârib bahrı: müsemmen-i merbû‘-yı sâlim-i mahzûf 66a/8

Remel bahrı: merbû‘-yı sâlim-i mahzûf 93a/9

fâ‘ilâ

Asıl vezinlerden *fâ‘ilâtün* ün hazf zihâfı ile mahzûfu *fâ‘ilâ* olur, *fâ‘ilün* yerine konulur 6a/5

fâ‘ilân

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri 11a/8

Fâ‘ilâtün ün fürû‘ı, zihâfı: maksûr 10b/6

Fâ'ilün 'ün fürû'ı, zihâfı: müzall 10a/8

Mef'ûlâtün 'ün fürû'ı, zihâfı: matvî-yi mevkûf 10b/10

Müstef'ilün 'ün fürû'ı, zihâfı: merfû'-yı müzâll 10b/3

Asıl vezinlerden *fâ'ilün* 'ün izâle zihâfı ile muzâllı *fâ'ilân* olur 8a/7

Asıl vezinlerden *fâ'ilâtün* 'ün kasr zihâfı ile maksûru *fâ'ilât* olur, *fâ'ilân* yerine konulur 6b/4

fâ'ilât

Asıl vezinlerden *fâ'ilâtün* 'ün kasr zihâfı ile maksûru *fâ'ilât* olur, *fâ'ilân* yerine konulur 6b/4

fâ'ilâtân

Asıl vezinlerden *fâ'ilâtün* 'ün tesbîg zihâfı ile musabbagı *fâ'ilâtân* olur, *fâ'iliyyân* yerine konulur 8a/5

fâ'ilâtü

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/8

Fâ'ilâtün 'ün fürû'ı, zihâfı: mekfûf 10b/5

Mef'ûlâtü 'nün fürû'ı, zihâfı: matvî 10b/9

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü* 'nün tayy zihâfı ile matvîsi *mef'ilâtü* olur, *fâ'ilâtü* yerine konulur 5b/5

Asıl vezinlerden *fâ'ilâtün* 'ün keff zihâfı ile mekfufu *fâ'ilâtü* olur 5b/8

fâ'ilâtü fa' fâ'ilâtü fa'

Remel bahrı: bir rükn mekfûf bir rükn mechûf 61b/11

Remel bahrında müsemmen bir rükn mekfûf bir rükn mechûf olan bu vezin mütedârik bahrında müsemmen, bir rükn sâlim, bir rükn mahbûn-ı maktû' *fâ'ilün fa'il fâ'ilün fa'il* veznine denktir 37a/2

fâ'ilâtü fa'il fâ'ilâtü fa'il

Remel bahrı: bir rükn mekfûf bir rükn merbû' 61b/13

fâ'ilâtü fâ'ilâtü fâ'ilâtü fâ'ilâtü

Hezec-i makbûz ile remel-i mekfûftan oluşturulan dairede remel-i mekfûf 15a/4

fâ'ilâtü fâ'ilâtü fâ'ilâtü fâ'ilâtün

Remel bahrı: mekfûf 'arûz ve darb sâlim 61b/5

fâ'ilâtü fâ'ilâtü müfte'ilâtün

Cedîd bahrı: mekfûf-ı matvî-yi müreffel 87a/2

fâ'ilâtü fâ'ilâtü müfte'ilün

Cedîd bahrı: mekfûf-ı matvî 86b/12

fâ'ilâtü fâ'ilün fâ'ilâtü fâ'ilün

Remel bahrında müsemmen bir rükn mekfûf bir rükn mahzûf olan bu vezin *muktezeb* bahrında *müsemmen, bir rükn matvî, bir rükn merfû'* dur; hezec bahrında *müsemmen, bir rükn eşter, bir rükn makbûz fâ'ilün mefâ'ilün*

fâ‘ilün mefâ‘ilün veznine denktir 65b/12 bak

Muktezeb bahrı: matvî-yi merfû‘ 80b/5

Remel bahrı: bir rükn mekfûf bir rükn mahzûf 61b/9

Muktezeb bahrında müsemmen, bir rükn matvî, bir rükn merfû‘dur kim, *fâ‘ilâtü fâ‘ilün fâ‘ilâtü fâ‘ilün* vezni hezec bahrında bir rükn eşter bir rükn makbûz olan *Fâ‘ilün mefâ‘ilün fâ‘ilün mefâ‘ilün* veznine denktir 46b/9

fâ‘ilâtü fa‘ûlün

Müşâkil bahrı: mekfûf-ı mahzûf 92a/7

fâ‘ilâtü mefâ‘îl

Müşâkil bahrı: mekfûf-ı maksûr 92a/4

fâ‘ilâtü mefâ‘îl fâ‘ilâtü mefâ‘îl

Müşâkil bahrı: müsemmen mekfûf-ı maksûr 92b/3

fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fa‘ûlün

Müşâkil bahrı: mekfûf-ı mahzûf 91a/10

fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün

Müşâkil bahrı: meşkûl-i mekfûf-ı eşter 91b/5

fâ‘ilâtü mefâ‘îlü mefâ‘îl

Müşâkil bahrı: mekfûf-ı maksûr 91a/8

fâ‘ilâtü mef‘ûlün

Muktezeb bahrı: matvî-yi maktû‘ 81b/3

fâ‘ilâtü mef‘ûlün fâ‘ilâtü mef‘ûlün

Remel bahrı: bir rükn mekfûf bir rükn muşa‘‘as 61b/7

Muktezeb bahrı: Mekfûf-ı maktû‘ 80b/3

Müşâkil bahrında muktezeb bir rükn matvî bir rükn maktû‘ olan bu vezin hezec bahrından sayılabilir 93b/6

Remel bahrında müsemmen bir rükn mekfûf bir rükn muşa‘‘as olan bu vezin muktezeb bahrında müsemmen, bir rükn matvî, bir rükn maktû‘dur; hezec bahrında müsemmen, bir rükn eşter, (11) bir rükn sâlim *fâ‘ilün mefâ‘îlün fâ‘ilün mefâ‘îlün* veznine denktir 65b/9

Remel-i müsemmen bir rükn mekfûf bir rükn muşa‘‘as 93b/4

Muktezeb bahrında müsemmen-i matvî-yi maktû‘ *fâ‘ilâtü mef‘ûlün fâ‘ilâtü mef‘ûlün* bu vezin hezec bahrında müsemmen-i mahzûf bir rükn eşter bir rükn sâlim veznine denktir 46b/7

fâ‘ilâtü müfte‘ilân

Muktezeb bahrı: matvî-yi müzâll 81a/10

fâ‘ilâtü müfte‘ilâtün

Cedîd bahrı: mekfûf-ı matvî-yi müreffel 87a/11

fâ‘ilâtü müfte‘ilün

Cedîd bahrı: murabba‘ât-ı meştûr-ı mekfûf-ı matvi 87a/9

Hafîf bahrı: mekfûf-ı matvî 90b/6

Muktezeb bahrı: matvî 81a/13

fâ‘ilâtü müfte‘ilün fa‘

Hafîf bahrı: mekfûf-ı matvî-yi mechûf 90a/5

fâ‘ilâtü müfte‘ilün fa‘il

Hafîf bahrı: meşkûl-i matvî-yi merbû‘ 90a/13

Hafîf bahrı: mekfûf-ı matvî-yi merbû‘ 90a/3

fâ‘ilâtü müfte‘ilün fâ‘ilâtü müfte‘ilün

Muktezeb bahrı: mekfûf-ı matvî 80a/13

fâ‘ilâtü müfte‘ilün fâ‘ilün

Hafîf bahrı: mekfûf-ı matvî-yi mahzûf 89b/12

fâ‘ilâtü müfte‘ilün fa‘ulün

Hafîf bahrı: mekfûf-ı matvî-yi mahbûn-ı mahzûf 90a/1

fâ‘ilâtü müfte‘ilün fe‘ilâtün

Hafîf bahrı: mekfûf-ı matvî-yi mahbûn 89b/10

fâ‘ilâtü müstef‘ilün

Muktezeb bahrı: murabba‘ât-ı meştûr-ı matvî 81a/7

fâ‘i-lâ-tün

Aruz cüzlerinin on rüknünden biri olup subâîdir, iki sebeb ile bir vetidden oluşur, vetid iki sebebin ortasında olduğunda bu rükn meydana gelir 3b/6, 4a/8

fâ‘ilâtün

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri, aruz cüzlerinin on rüknünden biri. Sekiz usulün beşte biri olup subâîdir -iki sebeb ile bir vetid-i mefrûktan oluşur- vetid-i mefrûk iki sebebden önce olduğunda bu rükn meydana gelir. *Fâ‘ilâtün*'ün zihâfları ondur: Habn, keff, teş‘îs, hazf, kasr, şekl, betr, cahf, reb‘, tesbîg. Fürû‘ı on beştir: *Fe‘ilâtün* (mahbûn), *fâ‘ilâtü* (mekfûf), *mef‘ûlün* (muşa‘‘as), *fâ‘ilün* (mahzûf), *fâ‘ilân* (maksûr), *fe‘ilâtü* (meşkûl), *fe‘ilün* (ebter), *fa‘* (mechûf), fa‘il (merbû‘), *fâ‘iliyyân* (musabbag), *fe‘ilün* (mahbûn-ı mahzûf), *fe‘ilân* (mahbûn-ı maksûr), *fe‘iliyyân* (mahbûn-ı musabbag), *fa‘lân* (ebter-i musabbag), *fâ‘* (mechûf-ı musabbag) 3b/6, 4a/9, 10b/3, 11a/9, 11a/12, 24a/5,

Müstef‘ilün' ün on bir zihâfından: merfû‘-yı müreffel) 10b/3

Asıl vezinlerden *fâ'ilâtün* 'ün betr zihâfı ile ebteri *fâ'il* olur, *fa'lün* yerine konulur 7a/10

Asıl vezinlerden *fâ'ilâtün* 'ün kasr zihâfı ile maksûru *fâ'ilât* olur, *fâ'ilân* yerine konulur 6b/3

Asıl vezinlerden *fâ'ilâtün* 'ün reb' zihâfı ile merbû'u *fa'il* olur 7b/6

Asıl vezinlerden *fâ'ilâtün* 'ün şekl zihâfı ile meşkulü *fe'ilâtü* olur 7a/4

Asıl vezinlerden *fâ'ilâtün* 'ün tesbîğ zihâfı ile musabbagı *fâ'ilâtân* olur, *fâ'iliyyân* yerine konulur 8a/4

Asıl vezinlerden *fâ'ilâtün* 'ün habn zihâfı ile mahbûnu *fe'ilâtün* olur 5b/1

Asıl vezinlerden *fâ'ilâtün* 'ün keff zihâfı ile mekfufu *fâ'ilâtü* olur 5b/8

Mu'telife dairesinde ibtida hafif sebeb gelirse *fâ'ilâtün* olur ki bu vezinde bir bahir gelmez 16a/1

Asıl vezinlerden *Fâ'ilâtün* 'ün teş'îs zihâfı ile muşa''ası *fâ'âtün* veya *fâlâtün* olur, *mef'ûlün* yerine konulur 5b/11

Asıl vezinlerden *fâ'ilâtün* 'ün cahf zihâfı ile mechûfu tün olur, *fa'* vezni yerine konulur 7b/1

Asıl vezinlerden *fâ'ilâtün* 'ün hazf zihâfı ile mahzûfu *fâ'ilâ* olur, *fâ'ilün* yerine konulur 6a/5

Telaffuz edilmeyen ama yazılı kelimelerin taktii: *Sẻni körsem* kim *fe'ilâtün* veznindedir, on harf yazılıdır, altı harf okunur 24b/3

fâ'ilâtün fa' fâ'ilâtün fa'

Remel bahrı: bir rükn sâlim bir rükn mahzûf 60b/3

fâ'ilâtün fâ'ilân fâ'ilâtün fâ'ilân

Remel bahrı: bir rükn sâlim bir rükn maksûr 60a/9

fâ'ilâtün fâ'ilâtün

Remel bahrı: murabba'ât-ı meştûr-ı sâlimü'l-erkân 64b/6

Remel bahrında murabba'ât-ı meştûr-ı sâlimü'l-erkân olan bu vezin, mütekârib bahrında müsemmen-i esrem-i eslem: *Fa'lü fa'lün fa'lü fa'lün*'a denktir 33b/8

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilân

Remel bahrı: maksûr 63b/2

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün

Remel bahrı: müseddesât-ı meczû-yı sâlimü'l-erkân 63a/12

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fa'

Remel bahrı: 'arûz ve darb mechûf 60a/4

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'

Remel bahrı: 'arûz ve darb mechûf-ı musabbag 60a/1

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilân

Remel bahrı: 'arûz ve darb maksûr 59b/10

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün

Bir vetid-i mecmû‘, iki sebeb-i hafîften oluşan müctelibe dairesinde ibtida ikinci sebeble başlarsa 4 fâ‘ilâtün olur ki bu remel bahrıdır 14a/1

Müctelibe-i muzahafa dairesinde remel-i mahbûn 14b/2

Remel bahrında: müsemmenât-ı sâlimü'l-erkân 59b/3

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘iliyyân

Remel bahrı: musabbag 59b/7

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel bahrı: ‘arûz ve darb mahzûf 59b/13

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel bahrı: mahzûf 63b/5

fâ‘ilâtün fa‘ilâtün fa‘lün

Cedīd baḥrı, maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb eḥaẕẕ; Remel bahrında bu vezn maḫbūn, ‘arūż ve ḍarb ebterdir 86b/6

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün müs-tef‘i-lün

Bir sebeb-i hafif, bir vetid ve bir vetid-i mefrûktan, toplam dokuz cüz olmak üzere 3 yedili rüknden oluşan dāyire-i muntazi‘a/müştebihe-i salime'de başlangıç ikinci sebeb gelirse cedîd bahrı meydana gelir 20b/6, 19a/6

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün müstef‘ilün

Cedîd bahrı: sâlimü'l-erkân 86a/13

fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Medîd bahrı: murabba‘-ı meştûr-ı sâlim 71b/10

Remel bahrında bu vezn *murabba‘-ı mahzûf*dur kim *fâ‘ilâtün fâ‘ilün* vezni mütekârib bahrında *müsemmen-i esrem-i eslem-i ebter*dir: *Fa‘lü fa‘lün fa‘lü fa‘* veznine denktir 34a/2

fâ‘ilâtün fâ‘ilün fâ‘ilâtün fâ‘ilân

Medîd bahrı: müzâll 71b/3

fâ‘ilâtün fâ‘ilün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

İki sâlim, iki muzâhaftan oluşan muhtelife dairesinde ibtida ikinci cüz olan sebeb ile başladığında medîd bahrı meydana gelir: 16b/9

Medîd bahrı: müsemmenât-ı sâlimü'l-erkân 71a/13

Remel bahrı: bir rükn sâlim bir rükn mahzûf 60a/11

Remel bahrı: müsemmen bir rükn sâlim bir rükn mahzûf 65b/6

fâ‘ilâtün fe‘ilân fâ‘ilâtün fe‘ilün

Vakf, teş‘îs, kasr, kat‘, kesf, hazf, hazez, salm, tesbîğ, izâle, terfîl zihaflarının mısra ortasında oluşuna Selmân-ı Sâvecî'den örnek verilmiş 9a/4

Remel bahrı: bir rükn sâlim bir rükn mahbûn-ı mahzûf 60b/1

fâ‘ilâtün fe‘ilâtü fa‘lün

Remel bahrı: mahbûn ‘arûz ve darb ebter 64a/6

fâ‘ilâtün fe‘ilâtün fâ‘ilâtün fe‘ilâtün

Remel bahrı: bir rükn sâlim bir rükn mahbûn 60a/7

fâ‘ilâtün fe‘ilâtün fa‘lân

Remel bahrı: mahbûn ‘arûz ve darb ebter-i musabbag 64a/3

fâ‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fa‘lân

Remel bahrı: mahbûn ‘arûz ve darb ebter-i musabbag 61a/7

fâ‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilân

Remel bahrı: mahbûn ‘arûz ve darb mahbûn-ı maksûr 61a/4

fâ‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün

Remel bahrı: mahbûn tanımlı 65a/9

fâ‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün

Remel bahrı: mahbûn, mütetavvil; metinde ayrıntı var 65b/2

fâ‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

Remel bahrı: mahbûn ‘arûz ve darb ebter 61a/13

Remel bahrı: mahbûn ‘arûz ve darb mahbûn-ı mahzûf 61a/10

fâ‘ilâtün mefâ‘îlün

Müşâkil bahrı: murabba‘ât-ı meştûr sâlim 92a/1

fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fâ‘

Hafîf bahrı: mechûf 89b/8

fâ‘i lâ tün mefâ‘îlün fâ‘i lâ tün mefâ‘îlün

Müştebihe dairesinde başlangıç altıncı cüz veted-i mefrûk olduğunda bu vezin elde edilir, müsemmen bahrı yoktur 18a/9

fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fa‘lân

Hafîf bahrı: mahbûn-ı ebter-i musabbag 89a/9

fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fa‘lün

Hafîf bahrı: mahbûn-ı ebter 89b/2

Müctess bahrında merfū‘-yı mekfūf-ı maḳṭū‘ olan bu vezin, hafif bahrında *fâ‘ilün fâ‘ilâtü mef‘ûlün*’ün dengidir 83a/10

Hezec bahrında müseddes-i eşter ‘arûz ve darb sâlim *fâ‘ilün fâ‘ilün mefâ‘îlün* vezni hafif bahrında *mahbûn-ı ebter fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fa‘lün* veznine denktir 46b/13

fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fa‘ulün

Hafîf bahrı: mahbûn-ı mahzûf 89a/12

fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilân

Hafîf bahrı: mahbûn-ı maksûr 89a/6

fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilâtün

Hafîf bahrı: mahbûn 89a/3

fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün

Müctess bahrı: mahbûn 90b/11

fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

Hafif bahrında mahbûn-ı mahzûf olan bu vezin müctess bahrıda merfū‘-yı mekfūf-ı maṭvī *fâ‘ilün fâ‘ilâtü müfte‘ilün* veznine denktir 83a/12

fâ‘i-lâtün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Müşâkil bahrı 19b/9, 21a/7

fâ‘ilâtün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Müşâkil bahrı: sâlimü’l-erkân 91a/4

fâ‘ilâtün mefâ‘ilün mef‘ûlün

Hafîf bahrı: mahbûn-ı muşa‘‘as 89b/5

fâ‘ilâtün müs-tef‘i-lün fâ‘ilâtün

Dokuz cüzden mürekkep 3 yedili rüknden meydana gelen muntazi‘a dāyiresi/ müştebihe-i sālime ‘de başlangıç ikinci rüknün beşinci cüzü vetid-i mecmû ile olsa hafîf bahrında bu vezin oluşur 19a/12, 20b/12

fâ‘ilâtün müstef‘ilün fâ‘ilâtün

Hafîf bahrı: sâlimü’l-erkân 88b/13

fâ‘ilâtün müs-tef‘i lün fâ‘ilâtün müs-tef‘i lün

İki yedili rüknün birleşmesiyle oluşan müştebihe dairesinde ibtida ikinci cüz olan ikinci sebeb olduğunda bu vezin meydana gelir, ama müsemmen bahr olmaz 18a/2

fâ‘iliyyân

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri 11a/10

Fâ‘ilâtün ün fürû‘ı, zihâfı: musabbag 10b/6

Asıl vezinlerden *fâ‘ilâtün* ün tesbîg zihâfı ile musabbagı *fâ‘ilâtân* olur, *fâ‘iliyyân* yerine konulur 8a/5

fâ‘iltün

Asıl vezinlerden *müfâ‘aletün*’ün kasm zihâfı ile aksamı *fâ‘iltün* olur, *mef‘ûlün* yerine konulur 7b/8

fâ‘îlü

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün* ün harb zihâfı ile ahrabı *fâ‘îlü* olur, *mef’ûlü* yerine konulur 8a/1

fâ‘ilün

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri, aruz cüzlerinin on rüknünden biri, sekiz usulünün beşte biri olup humâsîdir, humâsî sebeb ile vetidden oluşur, vetid önce olduğunda *fa‘ûlün* olur. *fâ‘ilün’ü*n zihâfı dörttür: Habn, kat‘, hazez, izâle. Fürû‘ı altıdır: *Fa‘ulün* (mahbûn), *fa‘lün* (maktû‘), *fa‘* (ehazz), *fâ‘ilân* (müzâll), *fa‘ul* (mahbûn-ı maktû‘), *fe‘ilân* (mahbûn-ı müzâll) 3b/6, 4a/1, 10a/7, 11a/7, 11a/12

Taktide nun’un (ن) değerlendirilmesi: Farsçada *mānde*’nin nun’u (ن) bazan telaffuz olur ve *fā‘ilün* veznidedir 25b/4

Vav-ı işmâm-ı dammenin okunduğu takti örneği: *gül ve mül fâ'ilün* vezninde 25a/9

Vezinler arasında iki sakinin yan yana gelmemesinin izahı ve taktii *rāst-rū*: *fâ'ilün* veznindedir veya her iki sakin harekelenir: *rāsıta-rū* ki *müfte'ilün* vezninde olur 26a/4

Hezec, recez ve remel bahirlerinin birbiriyle karıştırımasından bahsedilir, *müstef'ilün*'ün fürū'ı kabul edilirse merfû' zihafı olur 59a/3

Rubâ'înin on vezninden biri: eşter 47a/4

Rubâ'înin ilk rüknü mef'ûlün olduğunda ikinci rükn ya *mef'ûlün* ya *mef'ûlü* ya *fâ'ilün* olur 47a/8

*Fâ'ilâtün'ü*n fürû'ı, zihâfı: mahzûf 10b/6

Mefâ'îlün'ün fürû'ı, zihâfı: eşter 10a/11

Mef'ûlâtün 'ün fürû'ı, zihâfı: matvî-yi meksûf 10b/10

Müfâ'aletün'ün fürû'ı, zihâfı: ecemm 10b/13

Müstef'ilün 'ün fürû'ı, zihâfı: merfû' 10b/1

Asıl vezinlerden *fâ'ilün* 'ün izâle zihâfı ile muzâllı *fâ'ilân* olur 8a/6

Asıl vezinlerden *fâ'ılün* 'ün kat' zihâfı ile maktû'u *fâ'il* olur, *fa'lün* yerine konulur 6b/6

Asıl vezinlerden *fâ'ilün* 'ün hazez zihâfı ile ehazzı *fa'* olur 6a/7

Asıl vezinlerden *fâ'ilün* 'ün habn zihâfı ile mahbûnu *fe'ilün* olur 5b/1

Asıl vezinlerden *mefâ'îlün* 'ün şatr zihâfı ile eşteri *fâ'ilün* olur 7b/12

Asıl vezinlerden müfâ'aletün'ün cemm zihâfı ile ecemmi *fâ'ilün* olur 7b/9

Asıl vezinlerden *Müstef'ilün* 'ün ref' zihâfı ile merfû'u tef'ilün olur, *Fâ'ilün* yerine konulur 6a/13

Asıl vezinlerden *fâ'ilâtün* 'ün hazf zihâfı ile mahzûfu *fâ'ilâ* olur, *fâ'ilün* yerine konulur 6a/5

fâ'ilün fa'al fâ'ilün fa'al

Mütedârik bahrı: bir rükn-i sâlim bir rükn mahbûn-ı maktû' 36b/11, 36b/11

fâ'ilün *fâ'ilâtü* mef'ûlün

Müctess bahrı: merfû'-yı mekfûf-ı maktû' açıklama dengi 83a/10

fâ'ilün *fâ'ilâtü* müfte'ilün

Müctess bahrı: merfû'-yı mekfûf-ı matvî 83a/12

fâ'ilün fâ'ilâtün

'Amîk bahrı: murabba'-ı meştûr-ı sâlimü'l-erkân 73b/1

fâ'ilün fâ'ilâtün fâ'ilün fâ'ilâtün

İki sâlim, iki muzâhaftan oluşan muhtelife dairesinde ibtida üçüncü

sebeb-i hafif olan beşinci cüzle başlarsa ‘amîk bahrı meydana gelir, bu veznde şiir bulunmaz 17a/5

‘Amîk bahrı: müsemmen-i sâlimü’l-erkân 73a/11

fâ‘ilün fâ‘ilün

Mütedârik bahrı: murabba‘-ı meştûr-ı sâlim 36b/3

fâ‘ilün fâ‘ilün fâ‘ilân

Mütedârik bahrı: meczû-yı müzâll 35b/13

fâ‘ilün fâ‘ilün fâ‘ilün

Mütedârik bahrı: Müseddesât-ı meczū-yı sālimü’l-erkān 35b

fâ‘ilün fâ‘ilün fâ‘ilün fa‘

Mütedârik bahrı: ‘arûz ve darb ehazz 34b/6

fâ‘ilün fâ‘ilün fâ‘ilün fâ‘ilân

Mütedârik bahrı: müzâll 34b/2

fâ‘ilün fâ‘ilün fâ‘ilün fâ‘ilün

Mütedârik bahrı: İbtida sebeb ile başlar 13b/3

Mütedârik bahrı: müsemmenât-ı sâlimü’l-erkân 34a/13, 34a/13

fâ‘ilün fâ‘ilün fâ‘ilün fa‘ul

Mütedârik bahrı: ‘arûz ve darb mahbûn-ı maktû‘ 34b/4

fâ‘ilün fâ‘ilün mefâ‘îlün

Hezec bahrında müseddes-i eşter ‘arûz ve darb sâlim bu vezin hafif bahrında *mahbûn-ı ebter fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fa‘lün* veznine denktir 46b/12

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: eşter ‘arûz ve darb sâlim 44a/11

fâ‘ilün fâ‘lün fâ‘ilün fa‘lün

Mütedârik bahrı: rükn sâlim bir rükn maktû‘ 34b/10

fâ‘ilün fa‘ul fâ‘ilün fa‘ul

Mütedârik bahrı: mahbûn-ı maktû‘ 34b/13

Mütedârik bahrında müşemmen, bir rükn sālim, bir rükn maḫbūn-ı maḳṭū‘ olan bu vezin remel bahrında müsemmen bir rükn mekfûf bir rükn mechûf *fā‘ılātü fa‘ fā‘ilātü fa‘* veznine denktir 37a/1

fâ‘ilün fa‘ûlün fâ‘ilün fa‘ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn eşter bir rükn mahzûf 42a/3

fâ‘ilün fe‘ilâtün fâ‘ilün fe‘ilâtün

Müctess bahrı: merfû‘-yı mahbûn 82b/9

fâ‘ilün fe‘ilün fâ‘ilün fe‘ilün

Mütedârik bahrı: bir rükn sâlim bir rükn mahbûn 34b/8

fâ‘ilün mefâ‘îlü fâ‘ilün mefâ‘îlü

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn eşter bir rükn mekfûf 41b/12

fâ‘ilün mefâ‘ilün fâ‘ilün mefâ‘ilün

Hezec bahrında müsemmen, bir rükn eşter bir rükn makbûz olan bu vezin

muḳteżeb bahrında *müsemmen, bir rükn matvî, bir rükn merfû‘*, *fâ‘ilâtü fâ‘ilün fâ‘ilâtü fâ‘ilün* veznine denktir 46b/8

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn eşter bir rükn makbûz 41b/10, 41b/10, 66a/1

fâ‘ilün mefâ‘îlün fâ‘ilün mefâ‘îlün

Hezec-i müsemmen bir rükn eşter bir rükn sâlim 65b/11, 93b/2, 41b/8

Hezec bahrında müsemmen bir rükn eşter bir rükn sâlim bu vezin *muktezeb* bahrında *müsemmen-i matvî-yi maktû‘ fâ‘ilātü mef‘ūlün fâ‘ilātü mef‘ūlün* veznine denktir 46b/6

fâ‘ilün mef‘ûlün fâ‘ilün mef‘ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn eşter bir rükn muhannak 42a/1

fâ‘ilün müfâ‘aletün fâ‘ilün müfâ‘aletün

Vâfir bahrı: bir rükn ecemm bir rükn sâlim 67a/8

fâ‘ilün müstef‘ilün fâ‘ilün müstef‘ilün

Recez bahrı: bir rükn merfû‘ bir rükn sâlim 54a/5

fa‘lân

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri 11a/7

Fâ‘ilâtün ün fürû‘ı, zihâfı: ebter-i musabbag 10b/7

Vav-ı işbâ-yı dammenin taktii örneği: *Dāvud* ve *tâvus fa‘lān* veznindedir ki bu vav Türkçede yoktur 23a/6

fâlâtün

Asıl vezinlerden *Fâ‘ilâtün* ün teş‘îs zihâfı ile muşa‘‘ası *fâ‘âtün* veya *fâlâtün* olur, *mef‘ûlün* yerine konulur 5b/12

fa‘lü

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri 11a/6

Fa‘ûlün’ün fürû‘ı, zihâfı: esrem 10a/6

Asıl vezinlerden fa‘ûlün’ün serm zihâfı ile esremı *‘ûlü* olur, *fa‘lü* yerine konulur 8a/2

fa‘lü fa‘lün fa‘lü fa‘

Mütekârib bahrında müsemmen-i esrem-i eslem-i ebter *fa‘lü fa‘lün fa‘lü fa‘* remel bahrında bu vezn murabba‘-ı mahzûf *fâ‘ilâtün fâ‘ilün* veznine denktir 34a/1

Mütekârib bahrı: esrem-i eslem ‘arûz ve darb ebter 30b/12

fa‘lü fa‘lün fa‘lü fa‘lün

Mütekârib bahrı: bir rükn esrem bir rükn eslem 30b/10

Bu vezin *remel* baḥrıda: murabba‘-ı sālim *fā‘ilātün fā‘ilātün*’ye denktir 33b/7

fa‘lü fa‘ûlü fa‘ûlü fa‘ul

Mütekârib bahrı: esrem-i makbûz ‘arûz ve darb mahzûf 30b/3

Mütekârib bahrındaki bu vezin munsarih bahrında müseddes-i maṭvî-yi maḫbūl-ı maḫbūn-ı eḥaẕẕ *müfte‘ilün fe‘ilātü fa‘ul* ye denktir 33b/1

fa‘lü fa‘ûlü fa‘ûlü fa‘ûlün

Mütekârib bahrı: esrem-i makbûz ‘arûz ve darb sâlim 30b/1

Mütekârib bahrında müsemmen-i esrem-i makbûz ‘arûz ve darb sâlim olan bu vezin munsariḥ baḥrıda müseddes-i maṭvî-yi maḫbūl-i mekbūl *müfte‘ilün fe‘ilātü fa‘ūlün* ’e denktir 33a/10

fa‘lü fa‘ûlü fa‘ûlün

Mütekârib bahrı: esrem-i makbûz ‘arûz ve darb sâlim 31a/12

Bu vezin müctess bahrıda murabba‘-ı matvî-yi mahbûn *müfte‘ilün fe‘ilātün*’e denktir 34a/5

fa‘lü fa‘ûlün

Mütekârib bahrı: bir rükn esrem bir rükn sâlim 31b/13

fa‘lü fa‘ûlün fa‘lü fa‘ul

Mütekârib bahrı: esrem-i mahzûf 30b/8

Munsarih bahrında müseddes-i matvî-yi merfû‘-yı mahbûn-ı ehazzdur kim *müfte‘ilün mef‘ûlü* vezni mütekârib bahrında müsemmen-i esrem-i mahzûf *Fa‘lü fa‘ûlün fa‘lü fa‘ul* veznine denktir 33b/2

fa‘lü fa‘ûlün fa‘lü fa‘ûlân

Mütekârib bahrı: esrem-i musabbag vezinli 30a/12

fa‘lü fa‘ûlün fa‘lü fa‘ûlü

Mütekârib bahrı: esrem-i maksûr vezinli 30b/5

fa‘lü fa‘ûlün fa‘lü fa‘ûlün

Mütekârib bahrı: müsemmen vezn bir rükn eslem bir rükn sâlim 30a/9

Mütekârib bahrında müṣemmen, bir rükn eṣrem, bir rükn sālim bu vezin munsariḥ baḥrıda bu vezn-i müṣemmen, bir rükn maṭvî, bir rükn menḥūr *müfte‘ilün fa‘ müfte‘ilün fa‘* veznine denktir 33a/1

fa‘lü fa‘ûlün fa‘lü fa‘ûlün fa‘lü fa‘ûlün fa‘lü fa‘ûlün

Mütekârib bahrı: bir rükn esrem bir rükn sâlim 32a/12

Mütekârib bahrında bir rükn esrem, bir rükn sâlim bu vezinde terfîl zihâfı sona mahsus tutulmazsa recez bahrında müsemmen-i matvî-yi müreffel olan *Müfte‘ilâtün müfte‘ilâtün müfte‘ilâtün müfte‘ilâtün* elde edilir 32b/2

fa‘lün

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri 11a/6

Görülen geçmiş zamanın şeddeli yazılmasında takti: yètti (يتى) ve kètti (كيتى) *fa‘lün* veznindedir23b/9

Şeddeli harf bulunan kelimelerin taktii: *ḫurrem* ve *ferruḫ*, *ėkki* ve *toḳḳuz fa‘lün* veznindedirler. 23b/2

Asıl vezinlerden *fâ‘ilâtün* ün betr zihâfı ile ebteri *fâ‘il* olur, *fa‘lün* yerine konulur 7a/10

Yazılı olan atıf vavının taktide değerlendirilmesi: *gül ü mül* : *fa‘lün* veznindedir, vav yazılmasına rağmen okunmaz 25a/11

Aruz imlası: Nun ve kef ile yazılan (نك) damaksı n’nin telaffuz edilmemesi: Türkçede nun-ı sakinden sonra “gâf” olsa, bu nun (ن) telaffuz edilmez: yaŋglıġ (ينكليغ) ve tüŋglük (تونكلوك), ėŋglik (اينكليك) *fa‘lün* veznindedirler 25b/9

Fa‘ûlün’ün fürû‘ı, zihâfı: eslem 10a/5

Fâ‘ilün ün fürû‘ı, zihâfı: maktû‘ 10a/7

Mef‘ûlâtün ün fürû‘ı, zihâfı: aslem 10b/10

Müstef‘ilün ün fürû‘ı, zihâfı: ehazz 10b/1

Asıl vezinlerden *müstef‘ılün* ün hazez zihâfı ile ehazzı *fa‘lün* olur 6a/7

Asıl vezinlerden *mef‘ûlâtü* ’nün salm zihâfı ile aslemi *mef‘û* olur, *fa‘lün* yerine konulur 6a/10

Asıl vezinlerden *fa‘ûlün*’ün selm zihâfı ile eslemi *‘ûlün* olur, *fa‘lün* yerine konulur 6a/3

Asıl vezinlerden *fâ‘ilün* ün kat‘ zihâfı ile maktû‘u *fâ‘il* olur, *fa‘lün* yerine konulur 6b/7

fa‘lün fa‘ fa‘lün fa‘

Mütekârib bahrı: bir rükn eslem bir rükn ebter 30a/6

Mütekârib bahrında müsemmen-i eslem-i ebter olan bu vezin hezec bahrıda murabba‘-ı ahrem-i muhannak *mef‘ūlün mef‘ūlün*’e denktir 33b/13

fa‘lün fa‘l fa‘lün fa‘l

Mütekârib bahrı: bir rükn eslem bir rükn mahzûf 30a/4

fa‘lün fa‘lün

Mütedârik bahrı: maktû‘36b/7

fa‘lün fa‘lün fa‘lün

Mütedârik bahrı: maktû‘ 36a/8

fa‘lün fa‘lün fa‘lün fa‘lün

Mütekârib bahrı: eslem 30a/2,

Mütedârik bahrı: maktû‘ 35b/1

Bu vezin mütedârik bahrında maktû‘dur; kat‘ zihafını mısra sonuna mahsus deseler de üstadlar sadr ve haşvda kullanırlar 32b/7

fa‘lün fa‘ul fa‘lün fa‘ul

Mütekârib bahrında *müsemmen-i eslem-i mahzûf fa‘lün fa‘ul fa‘lün fa‘ul recez* bahrında *murabba‘-ı sâlim müstef‘ilün müstef‘ilün* veznine denktir 33b/6

fa‘lün fa‘ulün

Mütedârik bahrı: maktû‘-yı mahbûn 36b/9

fa‘lün fa‘ûlün

Mütekârib bahrı: bir rükn eslem bir rükn sâlim 31b/11

fa‘lün fa‘ûlün fa‘lün fa‘ûlân

Mütekârib bahrı: eslem-i musabbag 29b/13

fa‘lün fa‘ûlün fa‘lün fa‘ûlün

Mütekârib bahrı 9b/8

fa‘lün fa‘ulün fa‘ulün

Mütedârik bahrında müseddes-i maktû‘-yı mahbûn bu vezin hezec bahrında murabba‘, bir rükn ahreb, bir rükn sâlim *mef‘ūlü mefā‘īlün* veznine denktir 37a/4

fa‘lün fe‘ilâtü fâ‘ilâtün fa‘lün

Remel bahrı: meşkûl sadr ve ‘arûz ibtidâ ve darb ebter 63a/3

Remel bahrından rubâ‘î vezni elde edilebilir: ebter-i meşkûl 51a/10

fa‘lün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fa‘lün

Remel bahrı: mahbûn sadr ve ‘arûz, ibtidâ ve darb ebter 63a/1

Remel bahrından rubâ‘î vezni elde edilebilir: ebter-i mahbûn 51a/9

fa‘lün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün

Remel bahrı: ebter-i mahbûn 62b/12

fa‘lün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

Remel bahrı: ebter-i mahbûn-ı mahzûf 63a/5

Remel bahrından rubâ‘î vezni elde edilebilir: ebter-i mahbûn-ı mahzûf 51a/11

fa‘lün fa‘ulün fa‘lün

Mütedârik bahrı: maktû‘-yı mahbûn 36a/11

fa‘lün fa‘ulün fa‘lün fa‘ulün

Mütedârik bahrı: bir rükn maktû‘ bir rükn mahbûn 35b/4

fa‘lün fa‘ulün fa‘ulün fa‘lün

Mütedârik bahrı: maktû‘ haşv mahbûn 35b/7

***fa‘lün* mefâ‘îlün *fa‘lün* mefâ‘îlün**

Tavîl bahrı: bir rükn eslem bir rükn sâlim 71a/4

fa‘û

Asıl vezinlerden *fa‘ûlün*’ün hazf zihâfı ile mahzûfu *fa‘û* olur, *fa‘ul* yerine konulur 6a/5

fa‘ul

Yazılmayan ama telaffuz edilen seslerin taktide değerlendirilmesine örnek: Türkçede sanĝa (سپنکا) ve manĝa (منکا) kelimelerinin *sin*’i bile

mim'inin arasında bazen bir elif (A) telaffuz edilir ama yazılmaz, *fa'ul* veznindedir 23a/1

24 rubâ'î vezninin dördüncü rüknü ya *fa'ûl* ya *fa'ul* ya *fâ'* veya *fa'* olur 47a/10

Rubâ'înin on vezninden biri: mecbûb 47a/4

Fa'ûlün'ün fürû'ı, zihâfı: mahzûf 10a/5

Fâ'ilün'ün fürû'ı, zihâfı: mahbûn-ı maktû' 10a/8

Mefâ'îlün'ün fürû'ı, zihâfı: mecbûb 10a/11

Asıl vezinlerden *fa'ûlün*'ün hazf zihâfı ile mahzûfu *fa'û* olur, *fa'ul* yerine konulur 6a/5

fa'ûl

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/6

Rubâ'înin on vezninden biri: ahtem 47a/4

24 rubâ'î vezninin dördüncü rüknü ya fa'ûl ya fa'ul ya fâ' veya *fa'* olur 47a/10

Fa'ûlün'ün zihâfı maksûr 10a/5

Mefâ'îlün'ün fürû'ı, zihâfı: ahtem 10a/11

Asıl vezinlerden *fa'ûlün*'ün kasr zihâfı ile maksûru *fa'ûl* olur 6b/3

Asıl vezinlerden *mefâ'îlün*'ün hetm zihâfı ile ahtemi *mefâ'* olur, *fa'ûl* vezni yerine konulur 7a/13

fa'ul fâ'ilün fâ'ilün fâ'ilün

Hezec bahrı: eşter 'arûz ve darb mecbûb 42a/5

Hezec bahrı: mecbûb-ı eşter 93a/7

Hezec bahrında müşemmen-i mecbūb-ı eşter olan bu vezin mütekârib bahrında müsemmen, 'arûz ve darb mahzûf *fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün fa'ul* a denktir 46b/10

fa'ûlân

Fa'ûlün'nün fürû'ı, zihâfı: mausabbag 10a/6

Mef'ûlâtü'nün fürû'ı, zihâfı: mahbûn-ı mevkûf 10b/10

Asıl vezinlerden *fa'ûlün*'ün tesbîg zihâfı ile musabbagı *fa'ûlân* olur 8a/4

fa'ûlü

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/6

Fa'ûlün'ün fürû'ı, zihâfı: makbûz 10a/5

Asıl vezinlerden *fa'ûlün*'ün kabz zihâfı ile makbuzu *fa'ûlü* olur 5b/7

fa'ûlü fa' fa'ûlü fa'

Mütekârib bahrı: bir rükn makbûz bir rükn ebter 29b/7

Mütekârib bahrında müsemmen-i makbûz-ı ebter olan bu vezin hezec

bahrında bu vezin murabba‘-ı makbûz *mefâ‘ilün mefâ‘ilün* veznine denktir 33b/11

fa‘ûlü fa‘lan fa‘ûlün

Mütekârib bahrı: makbûz-ı eslem ‘arûz ve darb sâlim 31b/1

fa‘ûlü fa‘lü fa‘ûlün

Mütekârib bahrı: makbûz-ı esrem ‘arûz ve darb sâlim 31b/3

Mütekârib bahrında müseddes-i makbûz-ı esrem ‘arûz ve darb sâlim olan bu vezin müctess baḥrıda murabba‘-ı mahbûn *mefā‘ilün fe‘ilātün* ’e denktir 34a/7

fa‘ûlü fa‘lün

Mütekârib bahrı: makbûz-ı eslem 31b/9

fa‘ûlü fa‘lün fa‘ûlü fa‘lün

Mütekârib bahrı: bir rükn makbûz bir rükn eslem vezinli 29b/1

Mütekârib bahrında müsemmen bir rükn makbûz bir rükn eslem olan bu vezin hezec bahrıda müsemmen-i makbûz-ı ahrem-i mecbûb *mefā‘ilün fa‘ mefā‘ilün fa‘* veznine denktir 33a/3

fa‘ûlü fa‘lün fa‘ûlü fa‘lün fa‘ûlü fa‘lün fa‘ûlü fa‘lün

Mütekârib bahrı: makbûz-ı eslem Mütekârib bahrında *fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlü fa‘lün* vezninde terfîl zihâfı sona mahsus tutulmazsa recez bahrında müsemmen-i mahbûn-ı müreffel olan *mefâ‘ilâtün mefâ‘ilâtün mefâ‘ilâtün mefâ‘ilâtün* elde edilir 32a/9, 32b/1

fa‘ûlü fa‘lün fa‘ûlün

Mütekârib bahrında müseddes-i makbûz-ı eslem ‘arûz ve darb sâlim olan bu vezin hezec baḥrıda müseddes-i makbûz-ı eşter-i ahrem-i mecbûb *mefā‘ilün fā‘ilün fa‘* veznine denktir 33a/6

fa‘ûlü fa‘ul fa‘ûlü fa‘ul

Mütekârib bahrı: bir rükn makbûz bir rükn mahzûf vezinli 29b/3

Mütekârib bahrında müsemmen-i makbûz-ı mahzûf olan bu vezin vāfir bahrında murabba‘-ı sālim *müfā‘aletün müfā‘aletün* ’e denktir 33b/9

fa‘ûlü fa‘ûl fa‘ûlü fa‘ûl

Mütekârib bahrı: bir rükn makbûz bir rükn maksûr 29b/5

fa‘ûlü fa‘ûlü fa‘ûlü fa‘ûl

Mütekârib bahrı: bir rükn makbûz bir rükn sâlim vezinli 29a/11

fa‘ûlü fa‘ûlü fa‘ûlü fa‘ûlün

Mütekârib bahrı: makbûz-ı ‘arûz ve darb sâlim 29a/7

fa‘ûlü fa‘ûlün fa‘ûlü fa‘ûlün

Mütekârib bahrı: bir rükn makbûz bir rükn sâlim vezinli 29a/9

fa‘ûlü mefâ‘îl fa‘ûlü mefâ‘îl

Tavîl bahrı: bir rükn makbûz bir rükn maksûr 71a/6

fa‘ûlü mefâ‘îlün fa‘ûlü mefâ‘îlün

Tavîl bahrı: bir rükn makbûz bir rükn sâlim 71a/2

fa‘ulün

Fâ‘ilün’ün zihâfı mahbûn 10a/7

fa‘ûlün

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri, aruz cüzlerinin on rüknünden biri, sekiz usulünün beşte biri olup humâsîdir, humâsî sebeb ile vetidden oluşur, vetid önce olduğunda *fa‘ûlün* olur. *Fa‘ûlün*’ün zihâfları yedidir: Kabz, selm, hazf, kasr, betr, serm, tesbîg. Fürû‘ı yedidir: *Fa‘ûlü* (makbûz), *fa‘lün* (eslem), *fa‘ul* (mahzûf), *fa‘ûl* (maksûr), *fa‘* (ebter), *fa‘lü* (esrem), *fa‘ûlân* (musabbag) 3b/6, 3b/13, 11a/6, 11a/12, 25a/9, 10a/4

Mefâ‘îlün’ün fürû‘ı, zihâfı: mahzûf 10a/10

Mef‘ûlâtü’nün fürû‘ı, zihâfı: mahbûn-ı meksûf 10b/10

Müfâ‘aletün’ün fürû‘ı, zihâfı: mekfûf 10b/13

Müstef‘ilün’ün fürû‘ı, zihâfı: mekbûl 10b/2

Asıl vezinlerden *fa‘ûlün*’ün betr zihâfı ile ebteri *fa‘* olur 7a/9

Asıl vezinlerden *fa‘ûlün*’ün kasr zihâfı ile maksûru *fa‘ûl* olur 6b/3

Asıl vezinlerden *fa‘ûlün*’ün serm zihâfı ile esremı *‘ûlü* olur, *fa‘lü* yerine konulur 8a/2

Asıl vezinlerden *fa‘ûlün*’ün tesbîg zihâfı ile musabbagı *fa‘ûlân* olur 8a/4

Asıl vezinlerden *fa‘ûlün*’ün hazf zihâfı ile mahzûfu *fa‘û* olur, *fa‘ul* yerine konulur 6a/4

Asıl vezinlerden *fa‘ûlün*’ün kabz zihâfı ile makbuzu *fa‘ûlü* olur 5b/7

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün*’ün hazf zihâfı ile mahzûfu *mefâ‘î* olur, *fa‘ûlün* yerine konulur 6a/5

Asıl vezinlerden *fa‘ûlün*’ün selm zihâfı ile eslemi *‘ûlün* olur, *fa‘lün* yerine konulur 6a/2

Asıl vezinlerden *müfâ‘aletün*’ün katf zihâfı ile maktufu *mefâ‘il* olur, *fa‘ûlün* yerine konulur 7a/8

Asıl vezinlerden *Müstef‘ilün*’ün kebl zihâfı ile makbulu *mütfa‘il* olur, *fa‘ûlün* yerine konulur 7a/6

fa‘ûlün fa‘ fa‘ûlün fa‘

Mütekârib bahrında müsemmen-i sâlim-i ebter olan *fa‘ûlün fa‘ fa‘ûlün fa‘ vezni* hezec bahrında *sâlim mefâ‘îlün mefâ‘îlün* veznine denktir 33b/4

Mütekârib bahrı: bir rükn sâlim bir rükn ebter vezinli 29a/5

fa‘ûlün fa‘lü fa‘lün

Mütekârib bahrı: eslem-i esrem 31a/9

Mütekârib bahrında müseddes-i esrem-i eslem olan bu vezin ‘arîz bahrında murabba‘-ı sâlim *mefā‘îlün fa‘ūlün*’e denktir 34a/3

fa‘ulün fa‘lün fa‘lün fa‘ulün

Mütedârik bahrı: mahbûn haşv maktû‘ 35a/11

fa‘ulün fa‘lün fa‘ulün fa‘lün

Mütedârik bahrı: bir rükn mahbûn bir rükn maktû‘ 35a/6

fa‘ûlün fa‘lün fa‘ûlün fa‘lün

Mütekârib bahrı: bir rükn sâlim bir rükn eslem 28b/13

fa‘ulün fa‘ul fa‘ulün fa‘ul

Mütedârik bahrında müṣemmen, bir rükn mahbûn, bir rükn mahbûn-ı maktû‘ olan bu vezin kâmil bahrıda murabba‘-ı sâlim *mütefā‘ilün mütefā‘ilün* veznine denktir 37a/3

Mütedârik bahrı: bir rükn mahbûn bir rükn mahbûn-ı maktû‘ 35a/8

fa‘ûlün fa‘ul fa‘ûlün fa‘ul

Mütekârib bahrı: bir rükn sâlim bir rükn mahzûf 29a/3

fa‘ûlün fa‘ûlü fa‘ûlün fa‘ul

Mütekârib bahrı: makbûz-ı ‘arûz ve darb mahzûf 28b/11

fa‘ûlün fa‘ûlü fa‘ûlün fa‘ûl

Mütekârib bahrı: makbûz-ı ‘arûz ve darb maksûr 28b/9

fa‘ûlün fa‘ûlün

Mütekârib bahrı: murabba‘ât-ı meştûr-ı sâlim 31b/6

fa‘ûlün fa‘ûlün fa‘

Mütekârib bahrı: ‘arûz ve darb ebter 31a/7

fa‘ulün fa‘ulün fa‘lün

Mütedârik bahrında müseddes-i mahbûn ‘arûz ve darb maktû‘ olan bu vezin müşākil bahrında murabba‘, bir rükn meşkūl, bir rükn sālim *fe‘ilâtü mefā‘îlün* veznine denktir 37a/6

fa‘ûlün fa‘ûlün fa‘ûlün

Mütekârib bahrı: müseddesât-ı meczû-yı sâlim 31a/2

fa‘ûlün fa‘ûlün fa‘ûlün fa‘ûl

Mütekârib bahrı: ‘arûz ve darb maksûr 28b/4

fa‘ûlün fa‘ûlün fa‘ûlün fa‘ûlân

Mütekârib bahrı: müsemmenât-ı sâlimü’l-erkân 28b/1

fa‘ûlün fa‘ûlün fa‘ûlün fa‘ûlün

Müttefiḳa dairesinde bir vetid-i mecmû‘ ve bir sebeb-i hafiften meydana gelen beşli rükn bahirlerin binasını oluşturur, mütekârib bahrında başta vetid bulunur 13b/1

Mütekârib bahrı: müsemmenât-ı sâlimü'l-erkân 28a/10

Mütekârib bahrı: müsemmen-i sâlimü'l-erkân 66a/7

fa'ulün fa'ulün fa'lün

Mütedârik bahrı: mahbûn 'arûz ve darb maktû' 36a/13

fa'ûlün fa'ûlün fa'ul

Mütekârib bahrı 31a/5

fa'ûlün fa'ûlün fa'ûlün fa'ul

Mütekârib bahrı: 'arûz ve darb mahzûf 28b/7

Mütekârib bahrında müsemmen 'arûz ve darb mahzûf olan bu vezin hezec bahrında müşemmen-i mecbūb-ı eşter *fa'ul fâ'ilün fâ'ilün fâ'ilün*'e denktir 46b/11

Mütekârib bahrında müsemmen-i mahzûf olan bu vezin hezec bahrında müsemmen-i mekfûf-ı ahreb-i ahrem-i mecbûb *mefâ'îlü mef'ûlü mef'ûlü fa'* veznine denktir 46b/5, 93a/3

Mütekârib baḥrıda müsemmen-i mahzûf olan bu vezin remel bahrında müsemmen-i merbû'-yı sâlim-i mahzûf *fa'il fâ'ilâtün fa'il fâ'ilün*'e denktir 66a/9

fa'ûlün mefâ'îlün

Tavîl bahrı: murabba'-ı meştûr-ı sâlim 71a/9

fa'ûlün mefâ'îlün fa'ûlün mefâ'îlân

Tavîl bahrı: musabbag 70b/13

fa'ûlün mefâ'îlün fa'ûlün mefâ'îlün

İki sâlim, iki muzâhaftan oluşan muhtelife dairesinde bir vetid-i mecmû', sebeb-i hafîf, bir vetid-i mecmû', sonra iki sebeb-i hafîf birleştiğinde tavîl bahrı meydana gelir: 16b/7

Tavîl bahrı: müsemmenât-ı sâlimü'l-erkân 70b/11

fa'ûlün mefâ'ilün fa'ûlün mefâ'ilün

Recez bahrı: bir rükn mekbûl bir rükn mahbûn 54a/7

fa'ûlün müfâ'aletün fa'ûlün müfâ'aletün

Vâfir bahrı: bir rükn maktûf bir rükn sâlim 67a/6

fe'ilân

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/7

Fâ'ilâtün ün fürû'ı, zihâfı: mahbûn-ı maksûr 10b/7

Fâ'ilün ün fürû'ı, zihâfı: mahbûn-ı müzall 10a/8

Mef'ûlâtün ün fürû'ı, zihâfı: mahbûl-ı mevkûf 10b/11

fe'ilâtü

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/7

Fâ'ilâtün'ün fürû'ı, zihâfı: meşkûl 10b/6

Mef'ûlâtü'nün fürû'ı, zihâfı: mahbûl 10b/10

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü*'nün habl zihâfı ile mahbûlü *me'ulâtü* olur, *fe'ilâtü* yerine konulur 7a/3

Asıl vezinlerden *fâ'ilâtün*'ün şekl zihâfı ile meşkulü *fe'ilâtü* olur 7a/4

fe'ilâtü fa' fe'ilâtü fa'

Remel bahrı: bir rükn meşkûl bir rükn mechûf 62b/8

fe'ilâtü fa'il fa'ilâtü fa'il

Remel bahrında müsemmen bir rükn meşkûl bir rükn merbû' olan bu vezin mütedârik bahrında müsemmen-i mahbûn *fe'ilün fe'ilün fe'ilün fe'ilü* veznine denktir 66a/2

fe'ilâtü fa'il fe'ilâtü fa'il

Remel bahrı: bir rükn meşkûl bir rükn merbû' 62b/10

fe'ilâtü fâ'ilâtü fâ'ilün

Remel bahrı: meşkûl-i mekfûf-ı mahzûf 64b/3

Cedîd bahrında meşkûl-ı mekfûf 'arûz ve darb merfû' olan bu vezin remel bahrında meşkûl-i mekfûf 'arûz ve darb mahzûf'tur 87a/4

fe'ilâtü fâ'ilâtü mef'ûlün

Remel bahrı: meşkûl-i mekfûf-ı muşa''as 64b/1

fe'ilâtü fâ'ilâtü müfte'ilün

Cedîd bahrı: meşkûl-i mekfûf-ı matvî 87a/7

fe'ilâtü fâ'ilâtün

Remel bahrı: bir rükn meşkûl, bir rükn sâlim 64b/11

Cedîd bahrı: meşkûl-i merfû'-yı müreffel 87a/13

fe'ilâtü fâ'ilâtün fa'lün

Cedîd bahrı: meşkûl 'arûz ve darb ehazz 86b/8

Remel bahrı: meşkûl haşv sâlim 'arûz ve darb ebter 64a/12

fe'ilâtü fâ'ilâtün fa'ulün

Remel bahrı: meşkûl haşv sâlim 'arûz ve darb mahbûn-ı mahzûf 64a/10

fe'ilâtü fâ'ilâtün fe'ilâtü fâ'ilâtün

Remel bahrı: bir rükn meşkûl bir rükn sâlim 62a/6

Remel bahrında *Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtü fâ'ilâtün* vezninde Acemlerin Arap taklidi ile mısraların vezinlerini farklılaştırmasının uygulaması verilmiş: Birinci mısraı *fe'ilâtü fâ'ilâtün fe'ilâtü fâ'ilâtün*: bir rükn meşkûl bir rükn sâlim; ikinci mısraı farklı vezinde (*fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtü fâ'ilâtün*: iki rükn mahbûn, üçüncî rükn meşkûl, darb sâlimdir) bir beyit var 62a/12

fe‘ilâtü fâ‘ilâtün fe‘ilâtü fâ‘iliyyân

Remel bahrı: meşkûl ‘arûz ve darb musabbag 62a/3

fe‘ilâtü fâ‘ilâtün fe‘ilâtün

Remel bahrı: meşkûl ‘arûz ve darb mahbûn 64a/8

fe‘ilâtü fâ‘ilün

Remel bahrı: bir rükn meşkûl bir rükn mahzûf 65a/3

Müşâkil bahrı: meşkûl-i eşter 92a/13

fe‘ilâtü fâ‘ilün fe‘ilâtü fâ‘ilün

Remel bahrı: bir rükn meşkûl bir rükn mechûf 62b/6

fe‘ilâtü fa‘il

Remel bahrı: bir rükn meşkûl bir rükn merbû‘ 65a/5

fe‘ilâtü mefâ‘îlü fa‘ûlün

Müşâkil bahrı: meşkûl-i mekfûf-ı mahzûf 91b/1

fe‘ilâtü mefâ‘îlü mefâ‘îl

Müşâkil bahrı: meşkûl-i mekfûf-ı maksûr 91a/12

fe‘ilâtü mefâ‘îlü mefâ‘ilün

Müşâkil bahrı: meşkûl-i mekfûf-ı makbûz 91b/3

fe‘ilâtü mefâ‘ilün

Müşâkil bahrı: meşkûl-i makbûz 92a/11

fe‘ilâtü mefâ‘îlün

Müşâkil bahrı: bir rükn meşkûl bir rükn sâlim 92a/9

Müşākil baḥrında murabba‘, bir rükn meşkūl, bir rükn sālim olan bu vezin mütedârik bahrında müseddes-i mahbûn ‘arûz ve darb maktû‘ *Fa‘ulün fa‘ulün fa‘lün* veznine denktir 37a/7

fe‘ilâtü mefâ‘ilün fâ‘ilün

Müşâkil bahrı: meşkûl-i makbûz-ı eşter 91b/11

fe‘ilâtü mefâ‘ilün fa‘ûlün

Müşâkil bahrı: meşkûl-i makbûz-ı mahzûf 91b/9

fe‘ilâtü mefâ‘îlün fe‘ilâtü mefâ‘îlün

Müşâkil bahrı: müsemmen bir rükn meşkûl bir rükn sâlim 92b/6

fe‘ilâtü mefâ‘ilün mefâ‘îl

Müşâkil bahrı: meşkûl-i makbûz-ı maksûr 91b/7

fe‘ilâtü mef‘ûlün fe‘ilâtü mef‘ûlün

Remel bahrı: bir rükn meşkûl bir rükn muşa‘‘as 62b/4

Muktezeb bahrı: mahbûl-ı maktû‘ 80b/9

fe‘ilâtü müfte‘ilün

Hafîf bahrı: meşkûl-i matvî 90b/8

fe‘ilâtü müfte‘ilün fa‘

Hafîf bahrı: mekfûfı matvî-yi mechûf 90b/2

fe‘ilâtü müfte‘ilün fâ‘ilün

Hafîf bahrı: meşkûli matvî-yi mahzûf 90a/9

fe‘ilâtü müfte‘ilün fe‘ilâtü müfte‘ilün

Muktezeb bahrı: mahbûl-ı matvî 80b/5

fe‘ilâtü müfte‘ilün fe‘ilâtün

Hafîf bahrı: meşkûli matvî-yi mahbûn 90a/7

fe‘ilâtü müfte‘ilün fe‘ilün

Hafîf bahrı: meşkûl-i matvî-yi mahbûn-ı mahzûf 90a/11

fe‘ilâtün

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri 11a/8

Fâ‘ilâtün ün fürû‘ı, zihâfı: mahbûn 10b/5

Müte*fâ‘ilün* ün fürû‘ı, zihâfı: maktû‘ 11a/3

Asıl vezinlerden *fâ‘ilâtün* ün habn zihâfı ile mahbûnu *fe‘ilâtün* olur 5b/1

Asıl vezinlerden *mütefâ‘ilün* ün kat‘ zihâfı ile maktû‘u müte*fâ‘il* olur, *fe‘ilâtün* yerine konulur 6b/7

Yazım özelliği: *Sèni körsem fe‘ilâtün* veznidedir, on harf yazılıdır, altı harf telaffuz edilir 24a/11

fe‘ilâtün fa‘ fe‘ilâtün fa‘

Remel bahrında bir rükn mahbûn bir rükn mechûf olan bu vezin mütedârik bahrında bu vezn bir rükn mahbûn, bir rükn maktû‘ *fe‘ilün fa‘lan fe‘ilün fa‘lan* veznine denktir 61b/2-3

fe‘ilâtün fâ‘ilâtün fe‘ilâtün fâ‘ilâtün

Remel bahrı: bir rükn mahbûn bir rükn sâlim 60b/9

fe‘ilâtün fâ‘ilün fe‘ilâtün fâ‘ilün

Remel bahrı: bir rükn mahbûn bir rükn mahzûf 60b/11

fe‘ilâtün fe‘ilâtün

Remel bahrı: mahbûn 64b/9

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilân

Remel bahrı: mahbûn-ı maksûr 63b/10

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtü fâ‘ilâtün

Remel bahrı: iki rükn mahbûn üçüncî rükn meşkûl darb sâlim. Metinde bu vezinde Acem şairlerinin beytin iki mısraında farklı vezin uygulaması anlatılıyor: Metinde birinci mısra *fe‘ilâtü fâ‘ilâtün fe‘ilâtü fâ‘ilâtün*: bir rükn meşkûl bir rükn sâlim; ikinci mısra farklı vezinde *fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtü fâ‘ilâtün*: iki rükn mahbûn, üçüncî rükn meşkûl, darb sâlim örnekli bir beyit var 62a/8, 62b/1

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtü fe‘ilâtün

Remel bahrı: iki rükn mahbûn üçüncî rükn meşkûl ‘arûz ve darb sâlim; (Metinde Acem şairlerin vezni nasıl farklılaştırdıkları hakkında ayrıntılı bilgi var) 62a/8

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün

Remel bahrı: mahbûn 63b/7

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün

Remel bahrı: mahbûn 60b/7

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün

Remel bahrı: mahbûn 46a/9

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

Remel bahrı: mahbûnı mahzûf 63b/13

fe‘ilâtün fe‘ilâtün mefâ‘ilün

Cedîd bahrı: mahbûn 86b/3

fe‘ilâtün fe‘ilün

Remel bahrı: bir rükn mahbûn bir rükn mahbûnı mahzûf 65a/1

fe‘ilâtün fe‘ilün fe‘ilâtün fe‘ilün

Remel bahrında bir rükn mahbûn bir rükn mahbûn-ı mahzûf 61a/2

Remel bahrında müsemmen bir rükn mahbûn bir rükn mahbûn-ı mahzûf olan bu vezin medîd bahrında bütün rüknler mahbûndur 65b/7

Medîd bahrı: mahbûn 71b/6

fe‘ilâtün mefâ‘ilün

Hafîf bahrı: murabba‘ât-ı meştûr-ı mahbûn 90b/4

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün

Müctess bahrı: mahbûn 91a/1

fe‘iletün

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri 11a/8

Müstef‘ilün ’ün fürû‘ı, zihâfı: mahbûl 10b/1

Asıl vezinlerden *Müstef‘ilün* ’ün habl zihâfı ile mahbûlü *müte‘ilün* olur, *fe‘iletün* yerine konulur 7a/3

fe‘iletün fe‘iletün

Recez bahrı: mahbûl 58a/3

fe‘iliyyân

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri 11a/10

Fâ‘ilâtün ’ün fürû‘ı, zihâfı: mahbûn-ı musabbag 10b/7

fe‘ilün

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri 11a/6

Fâ‘ilâtün ’ün fürû‘ı, zihâfı: ebter 10b/6

Fâ‘ilâtün ’ün fürû‘ı, zihâfı: mahbûn-ı mahzûf 10b/7

Mef‘ûlâtün ’ün fürû‘ı, zihâfı: matvî-yi mahbûn-ı meksûf 10b/11

Asıl vezinlerden *fâ‘ilün* ’ün habn zihâfı ile mahbûnu *fe‘ilün* olur 5b/1

fe‘ilün fa‘lan fe‘ilün fa‘lan

Mütedârik bahrında bir rükn mahbûn bir rükn maktû‘ olan bu vezin remel bahrındaki *fe‘ilâtün fa‘ fe‘ilâtün fa‘* veznine denktir 61b/3

fa‘ulün fa‘lün

Mütedârik bahrı: Mahbûn-ı maktû‘ 36b/5

fa‘ulün fa‘ulün fa‘lün

Mütedârik bahrı: mahbûn ‘arûz ve darb maktû‘ 36a/13

fe‘ilün fa‘ûlün fe‘ilün fa‘ûlün

Mütekârib bahrı: bir rükn eslem bir rükn sâlim 29b/10

fa‘lün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün

Remel bahrında müşemmen-i ebter-i maḫbūn olan bu vezin hezec bahrında müsemmen-i ahreb-i mekfûf-ı mahzûf *mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ūlün* veznine denktir 66a/4

Remel bahrı: ebter-i mahbûn 62b/12

fe‘ilün fe‘ilün fa‘ûlân

Mütedârik bahrı: mahbûn-ı müzâll 36a/5

fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün

Mütedârik bahrı: mahbûn 36a/2

fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün fe‘ilün

Mütedârik bahrı: mahbûn-ı maktû‘ 35a/3

Mütedârik bahrında müsemmen-i mahbûn bu vezin remel bahrında müşemmen, bir rükn meşkūl, bir rükn merbū‘ *fe‘ilātü fa‘il fe‘ilātü fa‘il* veznine denktir 66a/3

Mütefā‘ilün’ün fürû‘ı, zihâfı: muzmer-i ehazz 11a/3

fu‘ulün

Mütefā‘ilün’ün fürû‘ı, zihâfı: ehazz 11a/3

Asıl vezinlerden *mütefā‘ilün*’ün hazez zihâfı ile ehazzı *fu‘ulün* olur 6a/7

lâ

Asıl vezinlerden *mef‘ûlâtü*’nün nahr zihâfı ile menhûrı *lâ* olur, *fa‘* vezni yerine konulur 7b/5

lâtü

Asıl vezinlerden *mef‘ûlâtü*’nün cez‘ zihâfı ile meczû‘u *lâtü* olur, *fâ‘* vezni yerine konulur 7a/12

meâ‘îlün

Asıl vezinlerden *mefā‘îlün*’ün cezm zihâfı ile aczemi *meâ‘îlün* olur, *mef‘ûlün* yerine konulur 5b/13

mefâ

Asıl vezinlerden *mefā‘îlün*’ün cebb zihâfı ile mecbubu *mefā* olur, *fa‘il* yerine konulur 6b/1

mefâ‘

Asıl vezinlerden *mefā‘îlün*’ün hetm zihâfı ile ahtemi *mefā‘* olur, *fa‘ûl* vezni yerine konulur 7a/13

fu‘lün

mefâ‘altü

Asıl vezinlerden *müfâ‘aletün*'ün naks zihâfı ile menkusu *mefâ‘altü* olur, *mefâ‘îl* yerine konulur 6b/13

mefâ‘atün

Asıl vezinlerden *müfâ‘aletün*'ün ‘akl zihâfı ile ma‘kûlü *mefâ‘atün* olur, *mefâ‘ilün* yerine konulur 6b/10

mefâ‘î

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün* ün hazf zihâfı ile mahzûfu *mefâ‘î* olur, *fa‘ûlün* yerine konulur 6a/5

mefâ‘il

Asıl vezinlerden *müfâ‘aletün*'ün katf zihâfı ile maktufu *mefâ‘il* olur, *fa‘ûlün* yerine konulur 7a/7

mefâ‘îl

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri 11a/8

Mefâ‘îl vezni uygulaması: güher-bâr 2b/11, perî-zâd ve gamım bar 26a/11

Mefâ‘îlün'ün fürû‘ı, zihâfı: maksûr 10a/11

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb-i mekfûf-ı maksûr 40b/4

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün* ün kasr zihâfı ile maksûru *mefâ‘îl* olur 6b/3

Asıl vezinlerden *müfâ‘aletün*'ün naks zihâfı ile menkusu *mefâ‘altü* olur, *mefâ‘îl* yerine konulur 7a/1

mefâ‘ilân

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri 11a/9

Müstef‘ilün ün fürû‘ı mahbûn-ı müzâll 10b/2

Mütefâ‘ilün ün fürû‘ı mevkûs-ı müzâll 11a/4

mefâ‘îlân

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri 11a/9

Mefâ‘îlün ün fürû‘ı: musabbag 10a/11

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün* ün tesbîg zihâfı ile musabbagı *mefâ‘îlân* olur 8a/4

mef‘ilâtü

Mef‘ilâtü tayyı, *fâ‘ilatü*'yle değiştirilir 5b/4

mefâ‘ilâtün

Doksan altı fürû‘nun kırk vezninden biri 11a/10

Müstef‘ilün ün fürû‘ı: mahbûn-ı müreffel 10b/2

Müte*fâ‘ilün* ün fürû‘ı: mevkûs-ı müreffel 11a/4

mefâ‘ilâtün mefâ‘ilâtün mefâ‘ilâtün mefâ‘ilâtün

Mütekârib bahrında *fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlü fa‘lün fa‘ūlü fa‘lün* vezninde terfîl zihâfı sona mahsus tutulmazsa recez bahrında

müsemmen-i mahbûn-ı müreffel olan bu vezin elde edilir 32b/1

mefâ'ilü

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/7

Müstef'ilün ün fürû'ı: meşkûl 10b/1

mefâ'îlü

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/8

Rubâ'înin ahreb vezninde ilk rükn *mef'ûlü* olduğunda ikinci rükn ya *mefâ'îlün* ya *mefâ'îlü* veya *mefâ'ilün* olur 47a/9

Mef'ûlâtü fürû'ı: mahbûn 10b/9

Mefâ'îlün fürû'ı: mekfûf 10a/10

Müfâ'aletün fürû'ı: menkûs 10b/13

Rubâ'înin on vezninden biri: mekfûf 47a/4

Rubâ'î vezinlerinin üçüncü rüknü ya *mefâ'îlün* ya *mefâ'îlü* ya *mef'ûlün* veya *mef'ûlü* olur 47a/10

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü* ün habn zihâfı ile mahbûnu *me'ûlâtü* olur, *mefâ'îlü* yerine konulur 5b/2

mefâ'îlü fâ'ilân

Karîb bahrı: murabba'ât-ı meştûr-ı mekfûf-ı maksûr 88b/5

Muzâri' bahrı: murabba'ât-ı meştûr-ı mekfûf-ı maksûr 79b/12

mefâ'îlü fâ'ilân mefâ'îlü fâ'ilân

Muzâri' bahrı: mekfûf-ı maksûr 77b/6

mefâ'îlü fâ'ilâtü fâ'ilün

Muzâri' bahrı: mekfûf-ı eşter 79b/6

mefâ'îlü fâ'ilâtü fa'ûlün

Muzâri' bahrı: mekfûf-ı mahzûf 79b/3

mefâ'îlü fâ'ilâtü mefâ'îl

Muzâri' bahrı: mekfûf-ı maksûr 79a/13

mefâ'îlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fa'

Muzâri' bahrı: mekfûf-ı maksûr-ı mechûf, müctess bahrında bu veznin bütün rüknleri mahbûndur 78a/5

mefâ'îlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

Muzâri' bahrı: mekfûf-ı mahzûf 77b/11

mefâ'îlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fa'lün

Muzâri' bahrı: mekfûf-ı mahzûf-ı maksûr 78a/3

mefâ'îlü fâ'ilün

Karîb bahrı: mekfûf-ı mahzûf 88b/7

mefâ'îlü fâ'ilün mefâ'îlü fâ'ilân

Muzâri' bahrı: mekfûf-ı mahzûf darb maksûr 77b/8

mefâ'îlü fâ'ilün mefâ'îlü fâ'ilün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn mekfûf bir rükn eşter 39b/9

mefâ‘îlü fa‘lün

Karîb bahrı: mekfûf-ı mahbûn-ı ebter 88b/9

mefâ‘îlü fa‘ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: mekfûf-ı mahzûf 44b/7

mefâ‘îlü fa‘ûlün mefâ‘îlü fa‘ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn mekfûf bir rükn mahzûf 39b/7

mefâ‘îlü mefâ‘îl

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: mekfûf-ı maksûr 44b/4

mefâ‘îlü mefâ‘îl mefâ‘îl mefâ‘îl

Müctelibe dayiresi, hezec bahrı: mekfûf-i maksûr 39a/8

mefâ‘îlü mefâ‘îlü fâ‘ilân

Karîb bahrı: mekfûf-ı maksûr 87b/7

mefâ‘îlü mefâ‘îlü fâ‘ilâtün

Karîb bahrı: mekfûf ‘arûz ve darb sâlim 87b/10

mefâ‘îlü mefâ‘îlü fâ‘ilün

Karîb bahrı: mekfûf ‘arûz ve darb mahzûf 87b/12

mefâ‘îlü mefâ‘îlü fa‘ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: mekfûf-ı mahzûf 43a/6

mefâ‘îlü mefâ‘îlü mefâ‘îl

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: mekfûf-ı maksûr 43a/3

mefâ‘îlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü fa‘ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: mekfûf ’arûz ve darb mahzûf 39a/11

mefâ‘îlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü

Müctelibe-i muzahafa dairesinde hezec-i mekfûf 14b/2

mefâ‘îlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü fa‘ûlün

Hezec bahrı: mutavvel vezn 45b/13, 45b/13

mefâ‘îlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü mefâ‘îlün

Müctelibe dayiresi, hezec bahrı: mekfûf ‘arûz ve darb sâlim 39a/5

mefâ‘îlü mefâ‘ilün fe‘ilâtün

Karîb bahrı mekfûf-ı makbûz-ı mahbûn 88a/1

mefâ‘îlü mefâ‘ilün mefâ‘îlü mefâ‘ilün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn mekfûf bir rükn makbûz 39b/2

Muktezeb bahrı: mahbûn 80b/13

Hezec bahrındaki müşemmen, bir rükn mekfûf bir rükn makbûz olan bu vezin muktezeb bahrında müsemmen-i mahbûndur 46b/2

mefâ‘îlü mefâ‘îlün mefâ‘îlü mefâ‘îlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn mekfûf bir rükn sâlim 39a/13

mefâ‘îlü mef‘ûlü mef‘ûlü fa‘

Müşâkil bahrındaki bu vezin hezec bahrında mekfûf-ı ahrem-i ahreb-i mecbûbdur; bu vezin hezecde 39b/11'de ahreb-i ahrem-i mecbûb olarak gösteriliyor 93a/5

Hezec bahrında müsemmen-i mekfûf-ı ahreb-i ahrem-i mecbûb olan bu vezin mütekârib bahrında *müsemmen-i mahzûf fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün fa'ul* veznine denktir 46b/4

mefâ'îlü mef'ûlü mef'ûlü fâ'

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: mekfûf ahreb ahrem-i mecbûb 39b/11

mefâ'îlü mef'ûlün mefâ'îlü mef'ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn mekfûf bir rükn muhannak 39b/4

mefâ'îlü müfte'ilün

Muktezeb bahrı: mahbûn-ı matvî 81b/6

mefâ'îlü müfte'ilün mefâ'îlü müfte'ilün

Muktezeb bahrı: mahbûn-ı matvî 80b/11

mefâ'ilün

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/7

*Mefâ'ilün müstef'ilün'ü*n fürû'ı tutulsa mahbûn olur 58b/12, 59a/3

Rubâ'îni ahreb vezninde ilk rükn *mef'ûlü* olduğunda ikinci rükn ya *mefâ'îlün* ya *mefâ'îlü* veya *mefâ'ilün* olur 47a/9

Rubâ'înin on vezninden biri: makbûz 47a/4

Mefâ'îlün 'ün fürû'ı, zihâfı: makbûz 10a/10

Müfâ'aletün'ün fürû'ı, zihâfı: ma'kûl 10b/13

Müstef'ilün 'ün fürû'ı, zihâfı: mahbûn 10a/13

Mütefâ'ilün 'ün fürû'ı, zihâfı: mevkûs 11a/3

Asıl vezinlerden *Müstef'ilün* 'ün habn zihâfı ile mahbûnu *müstef'ilün* olur, *mefâ'ilün* yerine konulur 5b/2

Asıl vezinlerden *mefâ'îlün* 'ün kabz zihâfı ile makbuzu *mefâ'ilün* olur 5b/7

Asıl vezinlerden *mütefâ'ilün* 'ün vaks zihâfı ile mavkusu *mefâ'ilün* olur 6b/9

Asıl vezinlerden *müfâ'aletün*'ün 'akl zihâfı ile ma'kûlü *mefâ'atün* olur, *mefâ'ilün* yerine konulur 6b/10

mefâ'îlün

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden, cüzlerin on rüknünden biri. Sekiz usulün beşte biri olup subâîdir -iki sebeb ile bir vetidden oluşur- vetid iki sebebden önce olduğunda bu rükn meydana gelir. *Mefâ'îlün* 'ün zihâfları on birdir: Kabz, keff, hazm, hazf,

cebb, kasr, hetm, zalal, şatr, harb tesbîg. Fürû‘ı on ikidir: *Mefâ‘îlün* (makbûz), *mefâ‘îlü* (mekfûf), *mef‘ûlün* (ahrem), *fa‘ûlün* (mahzûf), *fa‘ul* (mecbûb), *mefâ‘îl* (maksûr), *fa‘ûl* (ahtem), *fâ‘* (ezell), *fâ‘îlün* (eşter), *mef‘ûlü* (ahreb), *fa‘* (ahrem-i mecbûb), *mefâ‘îlân* (musabbag) 3b/6, 11a/9, 11a/12, 4a/5, 10a/8, 24b/1

Telaffuz edilmeyen ama yazılan harfler bahsinde hemze denilen harekeli elif harekesini önceye nakl etseler taktide düşer: *Fiġān ez tü* ve *‘aẕāb ėtme: mefâ‘īlün* veznidedir 24a/3,

Türkçede nun harfi telaffuz edilir: *Ḳaçan kėlgey* kim *mefâ‘îlün* veznide 25b/7

Ya harfi için vezin örneği: *ġam-ı mühlik*, *ġam-ı ‘ışḳeş mefâ‘īlün* veznidedirler 23a/9

Recez bahrında *mefâ‘ilün* ile *fâ‘ilün, mefâ‘îlün*’ün fürû‘ı tutulsa *makbûz* bile *eşter* olur 59a/5

Rubâ‘î vezinlerinin üçüncü rüknü ya *mefâ‘îlün* ya *mefâ‘îlü* ya *mef‘ûlün* veya *mef‘ûlü* olur 47a/9

Rubâ‘înin on vezninden biri: *Mefâ‘îlün* (sâlim) 47a/3

Rubâ‘înin ahreb vezninde ilk rükn *mef‘ûlü* olduğunda ikinci rükn ya *mefâ‘îlün* ya *mefâ‘îlü* veya *mefâ‘ilün* olur 47a/9

*Müfâ‘aletün’ün fürû‘*ı sekiz tanedir, biri: Mefâ‘îlün (*ma‘sûb*) 10b/13

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün*’ün cebb zihâfı ile mecbubu *mefâ* olur, *fa‘il* yerine konulur 6b/1

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün*’ün harb zihâfı ile ahrabı *fâ‘îlü* olur, *mef’ûlü* yerine konulur 8a/1

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün*’ün hetm zihâfı ile ahtemi *mefâ‘* olur, *fa‘ûl* vezni yerine konulur 7a/13

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün*’ün kasr zihâfı ile maksûru *mefâ‘îl* olur 6b/3

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün*’ün şatr zihâfı ile eşteri *fâ‘ilün* olur 7b/12

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün*’ün tesbîg zihâfı ile musabbagı *mefâ‘îlân* olur 8a/4

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün*’ün zalal zihâfı ile ezelli *fâ‘* olur 7b/4

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün*’ün hazf zihâfı ile mahzûfu *mefâ‘î* olur, *fa‘ûlün* yerine konulur 6a/4

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün*’ün kabz zihâfı ile makbuzu *mefâ‘ilün* olur 5b/7

Asıl vezinlerden *mefâ‘îlün*’ün cezm zihâfı ile aczemi *meâ‘îlün* olur, *mef‘ûlün* yerine konulur. 5b/13

Asıl vezinlerden *müfâ‘aletün*’ün ‘asb zihâfı ile ma‘sûbu *müfâ‘altün* olur, *mefâ‘îlün* yerine konulur 5a/9

mefâ‘ilün fa‘ mefâ‘ilün fa‘

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn makbûz bir rükn ahrem-i mecbûb 39a/3

Hezec bahrında müsemmen-i makbûz-ı ahrem-i mecbûb *mefā‘ilün fa‘ mefā‘ilün fa‘* mütekârib bahrındaki müṣemmen, bir rükn maḳbūż bir rükn eṣlem *fa‘ûlü fa‘lün fa‘ûlü fa‘lün* veznine denktir 33a/4

mefâ‘ilün fâ‘ilân

Munsarih bahrı: mahbûn-ı matvî-yi mevkûf 77a/11

Müctess bahrı: mahbûn-ı maksûr 83b/9

mefâ‘ilün fâ‘ilâtü mefâ‘ilün fa‘

Munsarih bahrı: mahbûn-ı matvî-yi menhûr 75b/2

mefâ‘ilün fâ‘ilâtü müfte‘ilün

Munsarih bahrı: mahbûn-ı matvî 76b/13

mefâ‘ilün fâ‘ilâtü müfte‘ilün fa‘

Munsarih bahrı: mahbûn-ı matvî-yi menhûr 75a/13

mefâ‘îlün fâ‘ilâtün

Taktide telaffuz edilen harflerin vezne denk olmasına örnek: Cehān kėzdim cānġa yėttim 22b/6

mefâ‘îlün fâ‘i-lâtün mefâ‘îlün

Muntazi‘a dairesi, Acem’de bu vezinde müseddes bahr yoktur 19b/1

mefâ‘ilün fâ‘ilâtün fâ‘ilün fe‘ilün

Bahir vezinlerinin rüknlerinin birbiriyle uyumundan bahsederken Arap şairlerinin bazılarının buna muhalefet ederek beytin mısralarını farklı oluşturabildiklerine Kaside-i Bürde’den müctess bahrında örnek verilmiş. Beytin birinci mısraı *Mefā‘ilün fâ‘ilātün fā‘ilün fe‘ilün* ikinci mısraı *Müstef‘ilün fā‘ilün müstef‘ilün fā‘ilün* 27b/1

mefâ‘îlün fā‘i-lā-tün mefâ‘îlün

Müştebihe-i sālime dairesinde 9 cüzden oluşan 6 sebeb-i hafif, 2 vetif-i mecmû‘ ve 1 vetid-i mecmû, bir vetid-i mefruktan oluşan 3 yedili rükn bulunur. Başta ikinci rüknün vetid-i mecmû‘undan olursa bu vezin meydana gelir, muzâri‘ bahrıdır 21a/1

Mefâ‘îlün fâ‘i-lâ-tün mefâ‘îlün fâ‘i-lâ-tün

İki yedili rüknün birleşmesiyle oluşan müştebihe dairesinde ibtida üçüncü cüzv vetid-i mecmû‘ olduğunda muzari bahrı meydana gelir 18a/4

mefâ‘îlün fâ‘ilâtün mefâ‘îlün fâ‘ilâtün

Muzâri‘ bahrı: müsemmenât-ı sâlimü’l-erkân 77b/2

mefâ‘ilün fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

Bahir vezinlerinin rüknlerinin birbiriyle uyumundan bahsederken Arap şairlerinin bazılarının buna

muhalefet ederek beytin mısralarını farklı oluşturabildiklerine Kaside-i Bürde'den müctess bahrında örnek verilmiş. Beytin birinci mısraı *mefā'ilün fe'ilātün fā'ilün fe'ilün* ikinci mısraı *mefā'ilün fā'ilātün mefā'ilün fe'ilün* 27b/3

mefâ'ilün fâ'ilün

Recez bahrı: mahbûn-ı merfû' 57b/5

mefâ'ilün fâ'ilün fa'

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: makbûz 'arûz ve darb ahrem-i mecbûb 42b/13

Hezec bahrında müseddes-i makbûz-ı eşter-i ahrem-i mecbûb *mefā'ilün fā'ilün fa'* vezni mütekârib bahrında müseddes-i makbûz-ı eslem, 'arûz ve darb sâlim olan *fa'ûlü fa'lün fa'ûlün* veznine denktir 33a/7

mefâ'ilün fâ'ilün mefâ'ilün fâ'ilün

Munsarih bahrı: mahbûn-ı matvî-yi meksûf 75a/8

mefâ'ilün fâ'ilün müfte'ilün

Munsarih bahrı: mahbûn-ı matvî-yi meksûf 77a/2

mefâ'ilün fâ'ilün müfte'ilün fa'

Munsarih bahrı: mahbûn-ı matvî-yi meksûf-ı menhûr 75b/4

mefâ'ilün fa'ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn makbûz bir rükn mahzûf 45a/2

mefâ'îlün fa'ûlün

'Arîz bahrı: murabba'ı meştûr-ı sâlimü'l-erkân 72a/7

'Arîz bahrında murabba'-ı sâlim *mefâ'îlün fa'ûlün* vezni mütekârib bahrında müseddes-i eşrem-i eşlem *fa'ūlün fa'lü fa'lün* veznine denktir 34a/4

mefâ'îlün fa'ûlün mefâ'îlün fa'ûlân

'Arîz bahrı: musabbag 72a/2

mefâ'ilün fa'ûlün mefâ'ilün fa'ûlün

İki sâlim, iki muzâhaftan oluşan muhtelife dairesinde ibtida ikinci vetid olan üçüncü cüzle başlarsa maklûb-ı tavîl / 'arîz bahrı meydana gelir ki Acem şairleri bu adı verir, şiir bulunmaz 16b/11

'Arîz bahrı: bir rükn makbûz bir rükn sâlim 72a/4

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn makbûz bir rükn mahzûf 39a/1

Recez bahrı: bir rükn mahbûn bir rükn mekbûl 53a/1

mefâ'îlün fa'ûlün mefâ'îlün fa'ûlün

'Arîz bahrı: müsemmenât-ı sâlimü'l-erkân 71b/13

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn sâlim bir rükn maksûr 38a/14

mefâ'îlün fa'ûlün mefâ'îlün fa'ûlün mefâ'îlün fa'ûlün mefâ'îlün fa'ûlün

Hezec bahrıda müsemmen bir rükn sâlim bir rükn mahzûf olan bu vezin, ‘arîz bahrında müsemmen-i sâlimdir 46a/12

mefâ‘ilün fe‘ilâtün

Müctess bahrı: murabba‘ât-ı meştûr-ı mahbûn 83b/4

Müctess bahrında murabba‘-ı mahbûn *mefâ‘ilün fe‘ilâtün* vezni mütekârib bahrında müseddes-i makbûz-ı esrem, ‘arûz ve darb sâlim *fa‘ûlü fa‘lü fa‘ûlün* veznine denktir 34a/8

mefâ‘ilün fe‘ilâtün fâ‘ilün fe‘ilün

Bahir vezinlerinin rüknlerinin birbiriyle uyumundan bahsederken Arap şairlerinin bazılarının buna muhalefet ederek beytin mısralarını farklı oluşturabildiklerine Kaside-i Bürde’den müctess bahrında örnek verilmiş. Beytin birinci mısraı *mefâ‘ilün fe‘ilâtün fâ‘ilün fe‘ilün* ikinci mısraı *mefâ‘ilün fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün* 27b/3

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün

Müctess bahrı: müseddesât-ı meczû-yı mahbûn 83a/6

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fa‘lân

Müctess bahrı: mahbûn, ‘arûz ve darb ebter-i musabbag 82a/8

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fa‘lün

Müctess bahrı: mahbûn ‘arûz ve darb ebter 82a/11

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilân

Müctess bahrı: mahbûn-ı maksûr 82b/1

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilâtün

Müctess bahrı: mahbûn 82a/5

Muzâri‘ bahrı: makbûz-ı mahbûn 78a/8

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘iliyyân

Müctess bahrı: mahbûn-ı musabbag 82a/1

mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

Müctess bahrı: mahbûn-ı mahzûf 82b/4

Bahir vezinlerinin rüknlerinin birbiriyle uyumundan bahsederken Arap şairlerinin bazılarının buna muhalefet ederek beytin mısralarını farklı oluşturabildiklerine Kaside-i Bürde’den müctess bahrında örnek verilmiş. Beytin birinci mısraı *Mefâ‘ilün fe‘ilâtün fâ‘ilün fe‘ilün* ikinci mısraı *mefâ‘ilün fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün* 27b/3

mefâ‘ilün fe‘ilün mefâ‘ilün fe‘ilün

Basît bahrı: mahbûn 72b/7

mefâ‘ilün mefâ‘îl

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn makbûz bir rükn maksûr 44b/13

mefâ‘ilün mefâ‘îlü fâ‘ilân

Karîb bahrı: makbûz-ı mekfûf-ı maksûr 88a/4

mefâ‘ilün mefâ‘îl mefâ‘ilün mefâ‘îl

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn makbûz bir rükn maksûr 38b/10

mefâ‘îlün mefâ‘îl mefâ‘îlün mefâ‘îl

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn sâlim bir rükn maksûr 38a/12

mefâ‘îlün mefâ‘îlü mefâ‘ilün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: mekfûf-ı makbûz 42b/3

mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: makbûz 44b/9

Recez bahrı: mahbûn 57a/12

Hezec bahrında murabba‘-ı makbûz *mefâ‘ilün mefâ‘ilün* vezni mütekârib bahrında müsemmen-i makbûz-ı ebter *fa‘ûlü fa‘ fa‘ûlü fa‘* veznine denktir 33b/12

mefâ‘ilün mefâ‘îlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn makbûz bir rükn sâlim 44b/11

mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: murabba‘ât-ı meştûr-ı sâlim 44b/1

Hezec bahrında sâlim *mefâ‘îlün mefâ‘îlün* vezni mütekârib bahrında müsemmen-i sâlim-i ebter olan *fa‘ûlün fa‘ fa‘ûlün fa‘* veznine denktir 33b/5

mefâ‘îlün mefâ‘îlün fâ‘i-lâtün

Müştebihe-i sālime dairesinde başta üçüncü cüz olan vetid varsa karîb bahrıdır 20b/8, 19a/8

mefâ‘îlün mefâ‘îlün fâ‘ilâtün

Karîb bahrı: müsemmenât-ı sâlimü’l-erkân 87b/3

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fâ‘ilün

Karîb bahrı: makbûz-ı mahzûf 88a/8

Serî‘ bahrı: mahbûn-ı matvî-yi meksûf 86a/1

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fa‘ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: makbûz ‘arûz ve darb mahzûf 42b/11

Serî‘ bahrı: mahbûn-ı meksûf 86a/4

mefâ‘îlün mefâ‘îlün fa‘ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: mahzûf 42b/1

Hezec bahrında müseddes, ‘arûz ve darb mahzûf *mefâ‘îlün mefâ‘îlün fa‘ûlün* vezni vâfir bahrında müseddes ma‘sûb-ı maktûftur 46a/13

Vâfir bahrı: ma‘sûb-ı maktûf 68a/5

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ilâtün

Karîb bahrı: makbûz-ı mahbûn 88a/6

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘îl

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: makbûz ‘arûz ve darb maksûr 42b/9

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îl

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: maksûr 42a/11

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilâtün

Recez bahrı: mahbûn-ı müreffel 55b/7

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: makbûz 42b/5

Recez bahrı: mahbûn 55b/4

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘îlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: makbûz ‘arûz ve darb sâlim 42b/7

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: müseddesât-ı meczû-yı sâlimü’l-erkân 42a/8

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün fa‘ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ‘arûz ve darb mahzûf 38a/10

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îl

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ‘arûz ve darb maksûr 38a/8

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlân

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: musabbag 38a/6

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Hezec-i makbûz ile remel-i mekfûftan yeni bir daire mümkündür bilgisiyle bu vezin için hezec tanımı yapılıyor 15a/3

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: makbûz 38b/4

Recez bahrı: mahbûn 52b/5

mefâ‘ilün mefâ‘îlün mefâ‘ilün mefâ‘îlün

Müctelibe dairesinde ibtida vetid ile olursa hezec bahrı olur 14a/4

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn makbûz bir rükn sâlim 38b/7

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: müsemmenât-ı sâlimü’l-erkân 38a/3

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Hezec bahrında müsemmen-i makbûz olan bu vezin recez bahrında müsemmen-i mahbûn’dur 46a/11

Hezec bahrı: sâlim 45a/10

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

Hezec bahrı: sâlim 45b/1

mefâ‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün

Recez bahrı: iki rükn mahbûn iki rükn matvî 54b/8

mefâ‘ilün mef‘ûlün

Recez bahrı: mahbûn-ı maktû‘ 57b/3

mefâ‘ilün mef‘ûlün mefâ‘ilün fa‘

Müctess bahrı: mahbûn-ı muşa‘‘as-ı mechûf 83a/3

Munsarih bahrı: mahbûn-ı maktû‘-yı menhûr 75a/13

mefâ‘ilün mef‘ûlün mefâ‘ilün mef‘ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn makbûz bir rükn muhannak 38b/12

mefâ‘îlün müfâ‘aletün fa‘ûlün

Vâfir bahrı: ma‘sûb-ı sâlim-i maktûf 68a/3

mefâ‘ilün müfâ‘aletün mefâ‘ilün müfâ‘aletün

Vâfir bahrı: bir rükn ma‘kûl bir rükn sâlim 67a/4

mefâ‘îlün müfâ‘aletün mefâ‘îlün müfâ‘aletün

Vâfir bahrı: bir rükn ma‘sûb bir rükn sâlim 67a/2

mefâ‘ilün müfte‘ilün

Recez bahrı: mahbûn-ı matvî 57b/1

mefâ‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilün

Recez bahrı: mahbûn-ı matvî-yi merfû‘ 56a/1

Serî‘ bahrı: mahbûn-ı matvî-yi meksûf 86a/6

mefâ‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilâtün

Kâmil bahrı: mevkûs-ı meczûl-ı mevkûs-ı müreffel 70a/2

mefâ‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilün

Recez bahrı: mahbûn haşv matvî 56a/3

mefâ‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün

Recez bahrı: bir rükn mahbûn bir rükn matvî 52b/12

mefâ‘ilün müfte‘ilün mef‘ûlün

Recez bahrı: mahbûn-ı matvî-yi maktû‘ 55b/12

mefâ‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün

Recez bahrı: bir rükn mahbûn iki rükn matvî 55b/10

mefâ‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilün

Recez bahrı: sadr ve ‘arûz, ibtidâ u darb mahbûn haşv matvî 55a/3

mefâ‘ilün müstef‘ilün mefâ‘ilün müstef‘ilün

Recez bahrı: bir rükn mahbûn bir rükn sâlim 52b/8

mefâ'ilün mütefâ'ilün mefâ'ilün mütefâ'ilün

Kâmil bahrı: bir rükn mevkûs bir rükn sâlim 69a/9

mef'ilâtü

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü* 'nün tayy zihâfı ile matvîsi mef'ilâtü olur, *fâ'ilâtü* yerine konulur 5b/4

mef'û

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü* 'nün salm zihâfı ile aslemi *mef'û* olur, *fa'lün* yerine konulur 6a/10

mef'ûl

Vezin uygulaması: mansûr mef'ûl veznindedir 22b/1

mef'ûlâ

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü* 'nün kesf zihâfı ile meksufu *mef'ûlâ* olur, *mef'ûlün* yerine konulur 5b/9

mef'ûlân

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/9

Mef'ûlâtü 'nün fürû'ı, zihâfı: mevkûf 10b/9

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü* 'nün vakf zihâfı ile mevkufu *mef'ûlât* olur, *mef'ûlân* yerine konulur 5a/12

mef'ûlât

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü* 'nün vakf zihâfı ile mevkufu *mef'ûlât* olur, *mef'ûlân* yerine konulur 5a/12

mef'ûlâtü

Aruz cüzlerinin on rüknünden biri, *Mütefâ'ilün, mef'ûlâtü, müfâ'aletün* sekiz vezin usulünün üçte birini meydana getirir; doksan altı fürû', 40+3 vezin kabul edilir; subâîdir -iki sebeb ile bir vetid-i mefrûktan oluşur- vetid-i mefrûk iki sebebden sonra olduğunda bu rükn meydana gelir. *Mef'ûlâtü* 'nün zihâfları dokuzdur: Habn, tayy, vakf, kesf, salm, ref', habl, cez', nahr. Fürû'ı on beştir: *Mefâ'îlü* (mahbûn), *fâ'ilâtü* (matvî), *mef'ûlân* (mevkûf), *mef'ûlün* (meksûf), *fa'lün* (aslem), *mef'ûlü* (merfû'), *fe'ilâtü* (mahbûl), *fâ'* (meczû'), *fa'* (menhûr), *fa'ûlân* (mahbûn-ı mevkûf), *fa'ûlün* (mahbûn-ı meksûf), *fâ'ilân* (matvî-yi mevkûf), *fâ'ilün* (matvî-yi meksûf), *fe'ilân* (mahbûl-ı mevkûf), *fe'ilün* (matvî-yi mahbûn-ı meksûf) 3b/6, 4a/10, 6a/12, 11a/13, 10b/7

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü* 'nün habl zihâfı ile mahbûlü *me'ulâtü* olur, *fe'ilâtü* yerine konulur 7a/2

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü* 'ün habn zihâfı ile mahbûnu *me'ûlâtü* olur, *mefâ'îlü* yerine konulur 5b/1

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü* 'nün tayy zihâfı ile matvîsi *mef'ilâtü* olur, *fâ'ilâtü* yerine konulur 5b/4

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü*'nün nahr zihâfı ile menhûrı *lâ* olur, *fa'* vezni yerine konulur 7b/5

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü*'nün vakf zihâfı ile mevkufu *mef'ûlât* olur, *mef'ûlân* yerine konulur 5a/11

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü*'nün salm zihâfı ile aslemi *mef'û* olur, *fa'lün* yerine konulur 6a/9

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü*'nün cez' zihâfı ile meczû'u *lâtü* olur, *fâ'* vezni yerine konulur 7a/11

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü*'nün kesf zihâfı ile meksufu *mef'ûlâ* olur, *mef'ûlün* yerine konulur 5b/9

Asıl vezinlerden *mef'ûlatü*'nün ref' zihâfı ile merfû'u *'ulâtü* olur, *mef'ûlü* yerine konulur 6a/12

mef'ûlâtü müstef'ilün mef'ûlâtü müstef'ilün

Muktezeb bahrı: müsemmenât-ı sâlimü'l-erkân 18a/6, 80a/9

mef'ûlâtü müstef'ilün müstef'ilün

Üç subai rüknden mürekkep muntazi'a dairesinde başta üçüncü rüknün ilk sebebinden olursa bu vezin olur; Acem şairlerince müseddes bahrı yoktur 19b/4

Müştebihe-i sâlime dairesinde başta ikinci rüknün ilk sebebi olursa muktezeb bahrında bu vezin olur 21a/3

mef'ûlü

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/7

Recez bahrında *mefâ'ilün* ile *müfte'ilün*'ü *müfâ'aletün*'ün fürûğu tutulsa *mef'ûlü* ile a'zab olur58b/13

Rubâ'î hezec bahrının zihâflarındandır. Rubâ'înin on vezninden biri *mef'ûlü* (ahreb)'dir 47a/4

Rubâ'înin ilk rüknü *mef'ûlü* olduğunda evzân-ı ahreb denir 47a/7

Rubâ'înin ilk rüknü *mef'ûlün* olduğunda ikinci rükn ya *mef'ûlün* ya *mef'ûlü* ya *fâ'ilün* olur 47a/8

Rubâ'înin on iki vezninin ilk rüknü *mef'ûlü* gelirse buna evzân-ı ahrem denir 47a/8

Rubâ'î vezinlerinin üçüncü rüknü ya *mefâ'îlün* ya *mefâ'îlü* ya *mef'ûlün* veya *mef'ûlü* olur 47a/10

Mef'ûlâtü'nün fürû'ı, zihâfı: merfû' 10b/10

Mefâ'îlün'ün fürû'ı, zihâfı: ahreb 10a/11

Müfâ'aletün'ün fürû'ı, zihâfı: a'kas 10b/13

Asıl vezinlerden *mefâ'îlün*'ün harb zihâfı ile ahrabı *fâ'îlü* olur, *mef'ûlü* yerine konulur 8a/1

Asıl vezinlerden *mef'ûlatü*'ün ref' zihâfı ile merfû'u *'ulâtü* olur, *mef'ûlü* yerine konulur 6a/13

Asıl vezinlerden *müfâ'aletün*'ün 'aks zihâfı ile a'kası *fâ'altü* olur, *mef'ûlü* yerine konulur 7b/11

mef'ûlü fa'il mefâ'ilün mef'ûlün

Muzâri' bahrından rubâ'î vezni elde edilebilir: ahreb-i merbû'-yı makbûz-ı muşa''as 51b/1

mef'ûlü *fâ'ilâtü* fa'ûlün

Muzâri' bahrı: ahreb-i mekfûf-ı mahzûf 79b/9

mef'ûlü *fâ'ilâtü* mefâ'îlü fâ'ilân

Muzâri' bahrı: ahreb-i maksûr 78b/12

mef'ûlü *fâ'ilâtü* mefâ'îlü fâ'ilâtün

Muzâri' bahrı: ahreb-i mekfûf 'arûz ve darb sâlim 78b/6

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

Muzâri' bahrı: ahreb-i mekfûf-ı mahzûf 79a/2

Muzâri' bahrında ahreb-i mekfûf-ı mahzûf olan bu vezin recez bahrında sâlim-i meşkûl-ı mahbûn-ı ehazz *müstef'ilün mefâ'ilü müstef'ilün fa'ul* veznine denktir 58b/7

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlün

Muzâri' bahrı: müseddesât-ı meczû-yı ahreb-i mekfûf 'arûz ve darb sâlim 79a/9

mef'ûlü fâ'ilâtü mef'ûlün fa'

Munsarih bahrı: maktû'-yı matvî-yi menhûr 75b/7

mef'ûlü fâ'ilâtün

Muzâri' bahrı: ahreb 80a/5

mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün

Muzâri' bahrı: bir rükn ahreb bir rükn sâlim 78b/3

mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'iliyyân

Muzâri' bahrı: ahreb-i musabbag 78a/12

mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilün

Muzâri' bahrı: ahreb-i mahzûf 78b/9

mef'ûlü fâ'iliyyân

Muzâri' bahrı: ahreb-i musabbag 80a/2

mef'ûlü fâ'iliyyân mef'ûlü fâ'ilâtün

Muzâri' bahrı 9b/5

Muzâri' bahrı: ahreb haşv musabbag 'arûz ve darb sâlim 78a/13

mef'ûlü fâ'ilün mef'ûlü fâ'ilün

Mücteliba dairesi, hezec bahrı: bir rükn ahreb bir rükn eşter 41a/10

mef'ûlü fa'il mefâ'ilün mef'ûlün

Muzâri' bahrı: ahreb-i merbû'-yı makbûz-ı muşa''as 79a/6

mef'ûlü fa'ûlün mef'ûlü fa'ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb-i mahzûf 40b/11

mef'ûlü mefâ'îl mef'ûlü mefâ'îl

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn ahreb bir rükn maksûr 40b/9

mef'ûlü mefâ'îlân mef'ûlü mefâ'îlân

Hezec bahrıda haşv-ı musabbag 9b/1

mef'ûlü mefâ'îlü fâ'ilân

Karîb bahrı: ahreb-i mekfûf-ı maksûr 88b/1

mef'ûlü mefâ'îlü fâ'ilâtün

Karîb bahrı: ahreb-i mekfûf mekfûf 'arûz ve darb sâlim 88a/11

mef'ûlü mefâ'îlü fâ'ilün

Karîb bahrı: ahreb-i mekfûf-ı mahzûf 88b/3

mef'ûlü mefâ'îlü fa'ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb-i mekfûf-ı mahzûf 43b/11

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îl

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb-i mekfûf-ı maksûr 43b/8

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fâ'

Hezec bahrı rubâ'î ahreb-i mekfûf-ı ezell 120b/7

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ûl

Rubâ'î ahreb vezni 49b/2, 50b/3

Hezec bahrı, rubâ'î vezni: ahreb-i mekfûf-ı ahtem 120a/11

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ul

Rubâ'î ahreb vezni 49b/2, 50a/13, 50b/3

Ahreb-i mekfûf-ı mecbûb vezni 51a/3

Hezec bahrı, rubâ'î vezni:ahreb-i mekfûf-ı mecbûb 120a/8

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb-i mekfûf-ı mahzûf 40b/7

Hezec bahrında müsemmen-i ahreb-i mekfûf-ı mahzûf olan bu vezin remel bahrında müşemmen-i ebter-i maḫbūn *fa'lün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün* veznine denktir 66a/5

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ 'îlü mefâ'îl

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb-i mekfûf-ı maksûr 40b/4

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü mefâ'îlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb-i mekfûf 'arûz ve darb sâlim 40b/1

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb-i mekfûf 43b/5

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fa'

Rubâ'î ahreb vezni 49a/11

Ahreb-i mekfûf-ı ahrem-i mecbûb vezni 51a/4, 119a/9

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlün fâ'

Rubâ'î ahreb vezni 49a/7, 50a/7

mef'ûlü mefâ'îlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn ahreb bir rükn sâlim 45a/5

Hezec bahrında murabba‘, bir rükn ahreb, bir rükn sâlim vezni Mütedârik bahrında müseddes-i maktû‘-yı mahbûn *fa‘lün fa‘ulün fa‘ulün* veznine denktir 37a/5

mef‘ûlü mefâ‘ilün fa‘ûlün

Hezec bahrında müseddes-i ahreb-i makbûz-ı mahzûf bu vezin vâfir bahrında müseddes-i a‘kas-ı ma‘kûl-ı maktûf veznine denktir 46b/3

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb-i makbûz-ı mahzûf 44a/9

Vâfir bahrı: A‘kas-ı ma‘kûl-ı maktûf 68a/7

Hezec bahrında müseddes-i ahreb-i makbûz-ı mahzûf 58b/10

mef‘ûlü mefâ‘ilün mefâ‘îl

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb-i makbûz-ı maksûr 44a/6

mef‘ûlü mefâ‘ilün mefâ‘îlü fa‘ul

Muktezeb bahrından rubâ‘î vezni elde edilebilir: merfû‘ı mahbûn-ı ehazz 51b/2

mef‘ûlü mefâ‘ilün mefâ‘îlü fa‘ul

Hezec bahrı: ahreb vezni 49a/13, 50b/2

Hezec bahrı: rubâ‘î vezni: ahreb-i makbûz-ı mekfûf-ı mecbûb 118b/3

Muktezeb bahrı: merfû‘-yı mahbûn-ı ehazz 81a/2

mef‘ûlü mefâ‘ilün mefâ‘îlü fa‘ûl

Ahreb-i makbûz-ı mekfûf-ı ahtem 51a/6, 119b/7

mef‘ûlü mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb-i makbûz 44a/3

mef‘ûlü mefâ‘ilün mefâ‘îlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb-i makbûz 44a/1

mef‘ûlü mefâ‘ilün mefâ‘îlün fa‘

Hezec bahrı: ahreb vezni 49a/9, 50a/11, 50a/13

Hezec bahrında rubâ‘î ahreb-i makbûz-ı ahrem-i mecbûb 117b/4

Ahreb-i makbûz-ı ahrem-i mecbûb vezni 50b/13

mef‘ûlü mefâ‘ilün mefâ‘îlün fâ‘

Hezec bahrı: ahreb vezni 49a/5, 50a/9

Hezec bahrı: rubâ‘î ahreb-i makbûz-ı ezell 12

mef‘ûlü mefâ‘îlün mef‘ûlü fa‘ul

Hezec bahrı: ahreb vezni 50b/2

mef‘ûlü mefâ‘ilün mef‘ûlü fa‘ûl

Hezec bahrı: ahreb vezni 49a/11

mef‘ûlü mefâ‘îlün mef‘ûlü fa‘ul

Hezec bahrı: ahreb vezni 49a/13

Hezec bahrı: ahreb vezni 50a/9

Hezec bahrı: ahreb-i mecbûb 50b/10

mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü fa'ûl

Hezec bahrı: ahreb vezni 49a/7

Hezec bahrı: ahreb-i mekfûf-ı mecbûb vezni 51a/3

mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü fa'ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb 'arûz ve darb mahzûf 41b/5

mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îl

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb 'arûz ve darb maksûr 41b/3

mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îlân

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb-i musabbag 40a/8

mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn ahreb bir rükn makbûz 41a/8

mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'îlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb-i makbûz 'arûz ve darb sâlim 41a/12

mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îlün

Hezec bahrında müsemmen bir rükn ahreb, bir rükn sâlim *mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îlün* vezni recez bahrında müsemmen, bir rükn mekfûf, bir rükn maktû' *müstef'ilü mef'ûlün müstef'ilü mef'ûlün* veznine denktir 58b/1

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn ahreb bir rükn sâlim 40a/11

mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'ilün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb 'arûz ve darb makbûz 41b/1

mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlün fa'

Hezec bahrı: Ahreb vezni 49a/9, 50a/11

mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlün fâ'

Hezec bahrı: ahreb vezni 49a/5, 50a/7

mef'ûlü mef'ûlü mef'ûlü fa'

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb-i ahrem-i mecbûb 40b/13

mef'ûlü mef'ûlü mef'ûlü mef'ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb 'arûz ve darb muhannak 41a/6

mef'ûlü mef'ûlü mef'ûlü mefâ'îlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahreb 'arûz ve darb sâlim 41a/2

mef'ûlü mef'ûlün mef'ûlü mef'ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn ahreb bir rükn muhannak 41a/4

mef'ûlü müfâ'aletün mef'ûlü müfâ'aletün

Vâfir bahrı: bir rükn a'kas bir rükn sâlim 67a/12

mef'ûlü müfte'ilün mef'ûlü müfte'ilün

Muktezeb bahrı: merfû'-yı matvî 81a/4

mef'ûlün

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/7

Rubâ'înin on vezninden biri: ahrem 47a/4

Rubâ'înin ilk rüknü *mef'ûlün* olduğunda evzan-ı ahrem denir 47a/6, 47a/7

Rubâ'înin ilk rüknü *mef'ûlün* olduğunda ikinci rükn ya *mef'ûlün* ya *mef'ûlü* ya *fâ'ilün* olur 47a/8

Rubâ'î vezinlerinin üçüncü rüknü ya *mefâ'îlün* ya *mefâ'îlü* ya *mef'ûlün* veya *mef'ûlü* olur 47a/10

Fâ'ilâtün 'ün fürû'ı, zihâfı: muşa''as 10b/6

Mef'ûlâtü 'nün fürû'ı, zihâfı: meksûf 10b/9

Mefâ'îlün'ün fürû'ı, zihâfı: ahrem 10a/10

Müfâ'aletün'ün fürû'ı, zihâfı: aksam 10b/13

Müstef'ilün'ün fürû'ı, zihâfı: maktû' 10b/1

Mütefâ'ilün 'ün fürû'ı, zihâfı: muzmeri maktû' 11a/4

Asıl vezinlerden *Müstef'ilün* 'ün kat' zihâfı ile maktû'u *müstef'il* olur, *mef'ûlün* yerine konulur 6b/7

Asıl vezinlerden *fâ'ilâtün* 'ün teş'îs zihâfı ile muşa''ası *fâ'âtün* veya *fâlâtün* olur, *mef'ûlün* yerine konulur 5b/12

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü* 'nün kesf zihâfı ile meksufu *mef'ûlâ* olur, *mef'ûlün* yerine konulur 5b/9

Asıl vezinlerden *mefâ'îlün* 'ün cezm zihâfı ile aczemi *meâ'îlün* olur, *mef'ûlün* yerine konulur 5b/13

Asıl vezinlerden *müfâ'aletün*'ün kasm zihâfı ile aksamı *fâ'iltün* olur, *mef'ûlün* yerine konulur 7b/8

mef'ûlün fâ'ilâtü mef'ûlü fa'il

Muzâri' bahrından rubâ'î vezni elde edilebilir: ahrem-i mekfûf-ı ahreb-i merbû' 51b/2

mef'ûlün fâ'ilâtü mef'ûlü fa'il

Muzâri' bahrı: ahrem-i mekfûf-ı ahreb-i merbû' 79a/4

mef'ûlün fâ'ilâtü mef'ûlün fa'

Munsarih bahrından rubâ'î vezni elde edilebilir: maktû'-yı matvî-yi menhûr 51a/13

mef'ûlün fâ'ilün fa'ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahrem-i eşter-i mahzûf 43b/2

mef'ûlün fâ'ilün mefâ'îl

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahremi eşter-i maksûr 43a/12

mef'ûlün fâ'ilün mefâ'îlü fa'ûl

Hezec bahrı: hrem vezni 48b/7

mef'ûlün fâ'ilün mefâ'îlü fa'ul

Hezec bahrı: ahrem vezni 49a/2, 50a/4

mef'ûlün fâ'ilün mef'âîlü fa'ûl

Hezec bahrı: ahrem vezni 49b/9

mef'ûlün fâ'ilün mefâ'îlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahrem-i eşter 'arûz ve darb sâlim 43a/10

mef'ûlün fâ'ilün mefâ'îlün fa'

Hezec bahrı: ahrem vezni 49a/2, 50a/4

mef'ûlün fâ'ilün mefâ'îlün fâ'

Hezec bahrı: ahrem vezni 48b/11

Hezec bahrı: ahrem-i eşter-i ezell 50b/6

mef'ûlün mefâ'îlün mef'ûlün mefâ'îlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: bir rükn ahrem bir rükn sâlim 40a/5

mef'ûlün mef'ûlü mefâ'îlü fa'ul

Hezec bahrı: ahrem vezni 48b/11, 49b/13

mef'ûlün mef'ûlü mefâ'îlü fa'ûl

Hezec bahrı: ahrem vezni 48b/5, 49b/7

mef'ûlün mef'ûlü mefâ'îlün fa'

Hezec bahrı: ahrem vezni 48b/13, 50a/2

mef'ûlün mef'ûlü mefâ'îlün fâ'

Hezec bahrı: ahrem vezni 48b/9, 49b/11, 49b/13

Hezec bahrı: ahrem-i ahreb-i ezell 50b/6

mef'ûlün mef'ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahrem-i muhannak 45a/7

Hezec bahrında murabba'-ı ahrem-i muhannak *mef'ûlün mef'ûlün* vezni mütekârib bahrında müsemmen-i eslem-i ebter *fa'lün fa' fa'lün fa'* veznine denktir 33b/13

mef'ûlün mef'ûlün fâ'ilân

Şeyh Nizâmî'den ki mısraın vezni farklı olan bir beyit örneği: İlk mısraı *iki rükni maktû'*dur, *'arûz-ı matvî-yi mevkûf: Mef'ûlün mef'ûlün fâ'ilân.* İkinci mısraının *iki rükni matvî, darbı matvî-yi mevkûf: Müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilân 84b/11*

mef'ûlün mef'ûlün mef'ûlü fa'ul

Hezec bahrı: Ahrem vezni 48b/7, 49b/9

mef'ûlün mef'ûlün mef'ûlü fa'ûl

Hezec bahrı: Ahrem vezni 48b/5, 49b/7

mef'ûlün mef'ûlün mef'ûlü mefâ'îlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahrem-i muhannak-ı ahreb 'arûz ve darb sâlim 40a/1

mef'ûlün mef'ûlün mef'ûlün fa'

Hezec bahrı: ahrem vezni 48b/13, 50a/2

mef'ûlün mef'ûlün mef'ûlün fâ'

Hezec bahrı: ahrem vezni 48b/9, 49b/11

mef'ûlün mef'ûlün mef'ûlün mef'ûlün

Müctelibe dairesi, hezec bahrı: ahrem-i muhannak 40a/3

me'ulâtü

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü* 'nün habl zihâfı ile mahbûlü *me'ulâtü* olur, *fe'ilâtü* yerine konulur 7a/2

me'ûlâtü

Asıl vezinlerden *mef'ûlâtü* 'ün habn zihâfı ile mahbûnu *me'ûlâtü* olur, *mefâ'îlü* yerine konulur 5b/2

Mef'ûlâtü rüknünü tayy zihâfı ile matvîsi *me'ûlâtü* olur, yerine *fâ'ilatü* rüknü konulur 5b/4

müâ'aletün

Asıl vezinlerden *müfâ'aletün*'ün gasb zihâfı ile agsabı *müâ'aletün* olur, *müfte'iletün* yerine konulur 6a/1

müfâ'aletün

Aruz cüzlerinin on rüknünden biri; *Mütefâ'ilün, mef'ûlâtü, müfâ'aletün* sekiz vezin usulünün üçte birini meydana getirir; doksan altı fürû', 40+3 vezin kabul edilir. Subâîdir, beş harekeli, iki sakin harften oluşur.

Müfâ'aletün'ün zihâfları sekizdir: 'Asb, gasb, 'akl, naks, katf, kasm, cemm,'aks. Fürû'u sekizdir: *Mefâ'îlün* (ma'sûb), *müfte'ilün* (agsab), *mefâ'ilün* (ma'kûl), *mefâ'îlü* (<menkûs>), *fa'ûlün* (maktûf), *mef'ûlün* (aksam), *fâ'ilün* (ecemm), *mef'ûlü* (a'kas) 3b/7, 4b/3, 11a/13, 10b/11

Mefâ'ılün ile *müfte'ilün müfâ'aletün*'ün fürû'u tutulsa *mef'ûlü* ile a'zab bolur. 58b/13, *Mefâ'ilün* ile *fâ'ilün müfâ'aletün*'ün fürû'u tutulsa ma'kûl bile ecemm bolur 59a/6

Asıl vezinlerden *müfâ'aletün*'ün 'akl zihâfı ile ma'kûlü *mefâ'atün* olur, *mefâ'ilün* yerine konulur 6b/10

Asıl vezinlerden *müfâ'aletün*'ün 'aks zihâfı ile a'kası *fâ'altü* olur, *mef'ûlü* yerine konulur 7b/11

Asıl vezinlerden *müfâ'aletün*'ün cemm zihâfı ile ecemmi *fâ'ilün* olur 7b/9

Asıl vezinlerden *müfâ'aletün*'ün kasm zihâfı ile aksamı *fâ'iltün* olur, *mef'ûlün* yerine konulur 7b/8

Asıl vezinlerden *müfâ'aletün*'ün katf zihâfı ile maktufu *mefâ'il* olur, *fa'ûlün* yerine konulur 7a/7

Asıl vezinlerden *müfâ'aletün*'ün naks zihâfı ile menkusu *mefâ'altü* olur, *mefâ'îlü* yerine konulur 6b/13

Asıl vezinlerden *müfâ'aletün*'ün gasb zihâfı ile agsabı *müâ'aletün* olur, *müfte'iletün* yerine konulur 6a/1

Asıl vezinlerden *müfâ'aletün*'ün 'asb zihâfı ile ma'sûbu *müfâ'altün* olur, *mefâ'îlün* yerine konulur 5a/9

müfâ'aletün fâ'ilün müfâ'aletün fâ'ilün

Vâfir bahrı: bir rükn sâlim bir rükn ecemm 66b/13

müfâ'aletün fa'ûlün müfâ'aletün fa'ûlün

Vâfir bahrı: bir rükn sâlim bir rükn maktûf 66b/11

müfâ'aletün mefâ'îlün

Vâfir bahrı: bir rükn sâlim bir rükn ma'sûb 68a/13

müfâ'aletün mefâ'îlün fa'ûlün

Vâfir bahrı: haşv ma'sûb 'arûz ve darb maktûf 67b/13

müfâ'aletün mefâ'îlün mefâ'îlün müfâ'aletün

Vâfir bahrı: haşv ma'sûb 66b/7

müfâ'aletün mefâ'ilün müfâ'aletün mefâ'ilün

Vâfir bahrı: bir rükn sâlim bir rükn ma'kûl 66b/9

müfâ'aletün mefâ'îlün müfâ'aletün mefâ'îlün

Vâfir bahrı: bir rükn sâlim bir rükn ma'sûb 66b/4

müfâ'aletün mef'ûlün müfâ'aletün mef'ûlün

Vâfir bahrı: bir rükn sâlim bir rükn aksam 67a/10

müfâ'aletün müfâ'aletün

Vâfir bahrı: murabba'âtı meştûrı sâlimü'l-erkân 68a/10

Vâfir bahrında murabba'-ı sâlim *müfâ'aletün müfâ'aletün* vezni mütekârib bahrında müsemmen-i makbûz-ı mahzûf *fa'ûlü fa'lü fa'ûlü fa'lü* veznine denktir 33b/10

müfâ'aletün müfâ'aletün fâ'ilün

Vâfir bahrı: 'arûz ve darb ecemm 67b/10

müfâ'aletün müfâ'aletün fa'ûlün

Vâfir bahrı: 'arûz ve darb maktûf 67b/8

müfâ'aletün müfâ'aletün mefâ'lün

Vâfir bahrı: 'arûz ve darb ma'kûl 67b/5

müfâ'aletün müfâ'aletün müfâ'aletün

Bir vetid-i mecmû'; iki, sebeb: bir hafîf, bir sakîlden oluşan mu'telife dairesinde başta vetid olursa vâfir bahrı meydana gelir 15b/6

Mu'telife dairesi, vâfir bahrı: müseddesât-ı meczû-yı sâlimü'l-erkân 67b/2

müfâ'aletün müfâ'aletün müfâ'aletün müfâ'aletün

Vâfir bahrı: müsemmenât-ı sâlimü'l-erkân 66b/2

müfâ'altün

Asıl vezinlerden müfâ'aletün'ün 'asb zihâfı ile ma'sûbu *müfâ'altün* olur, *mefâ'îlün* yerine konulur 5a/9

müfte'ilân

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/9

Müstef'ilün'ün fürû'ı, zihâfı: matvî-yi müzâll 10b/3

Mütefâ'ilün'ün fürû'ı, zihâfı: meczûl-i müzâll 11a/5

müfte'ilâtün

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/10

Müstef'ilün'ün fürû'ı, zihâfı: matvî-yi müreffel 10b/3

Mütefâ'ilün fürû'ı, zihâfı: meczûl-i müreffel 11a/5

müfte'ilâtün müfte'ilâtün müfte'ilâtün müfte'ilâtün

Mütekârib bahrında *Fa'lü fa'ūlün fa'lü fa'ūlün fa'lü fa'ūlün fa'lü fa'ūlün* vezninde terfîl zihâfı sona mahsus tutulmazsa recez bahrında müşemmen-i maṭvī-yi müreffel olan bu vezin elde edilir 32b/2

müfte'iletün

Asıl vezinlerden *müfâ'aletün*'ün gasb zihâfı ile agsabı *müâ'aletün* olur, *müfte'iletün* yerine konulur 6a/1

müfte'ilü müfte'ilün müfte'ilâtün

Recez bahrı: matvî 'arûz ve darb matvî-yi müreffel 56b/8

müfte'ilün

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 24b/8, 11a/8

Müfâ'aletün'ün fürû'ı, zihâfı: agsab 10b/13

Müstef'ilün'ün fürû'ı, zihâfı: matvî 10b/1

Müte*fâ'ilün*'ün fürû'ı, zihâfı: meczûl 11a/3

Mefâ'ılün ile *müfte'ilün*'ü eger *müstef'ilün*'ün fürî'u tutulsa *mahbûn* bile *matvî* olur 58b/12

Asıl vezinlerden *Müstef'ilün*'ün tayy zihâfı ile matvîsi *müste'ilün* olur, *müfte'ilün* yerine konulur 5b/5

Aruz imlası: Aruzda şiir vezinlerinde iki sakin yan yana gelmez, eğer gelirse takti yaparken harekelenir (burada birbuçuk hece kastediliyor): *dest bi-deh* ve *tart ḳolum* : *müfte'ilün* veznindedirler 26a/2

Aruz imlası: Aruzda şiir vezinlerinde üç sakin yan yana gelmez, eğer gelirse ya biri taktide düşer (*rāst rū* : *fâ'ilün vezninde*) ya da her iki sakin harekelenir: *rāsıta rū* : *müfte'ilün*

veznindedir. Türkçede böyle üç sakin hiç olmaz 26a/5

Asıl vezinlerden *mütefâ'ilün* 'ün cezl zihâfı ile meczûlü *mütfe'ilün* olur, *müfte'ilün* yerine konulur 6b/12

müfte'ilün fa' müfte'ilün fa'

Munsarih bahrında müsemmen bir rükn matvî bir rükn menhûr bu vezin mütekârib bahrında bir rükn eşrem, bir rükn sālim *fa'lü fa'ūlün fa'lü fa'ūlün* veznine denktir 33a/2

Munsarih bahrı: bir rükn matvî bir rükn menhûr 75a/1

müfte'ilün fâ'ilân

Munsarih bahrı: murabba'ât-ı meştûr-ı matvî-yi mevkûf77a/5

müfte'ilün fâ'ilân müfte'ilün fâ'ilân

Munsarih bahrı 9a/9

Munsarih bahrı: matvî-yi mevkûf 73b/13

müfte'ilün fâ'ilâtü fâ'ilân

Munsarih bahrı: matvî-yi merfû'-yı müzâll 76b/1

müfte'ilün fâ'ilâtü fâ'ilün

Munsarih bahrı: matvî-yi meksûf 76b/4

müfte'ilün fâ'ilâtü fa'ûlün

Munsarih bahrı: matvî-yi mahbûl-ı mekbûl 76b/6

müfte'ilün fâ'ilâtü mef'ûlün

Munsarih bahrı: öleng matvî-yi maktû' 76a/11

müfte'ilün fâ'ilâtü müfte'ilân

Munsarih bahrı: matvî-yi müzâll 75b/13

müfte'ilün fâ'ilâtü müfte'ilün

Müctess bahrı: matvî-yi mekfûf 83b/1

Munsarih bahrı: müseddesât-ı meczû-yı matvî 75b/10

müfte'ilün fâ'ilâtü müfte'ilün fa'

Munsarih bahrı: matvî-yi menhûr 74b/9

Müctess bahrı: matvî-yi mekfûf-ı mechûf 82b/11

müfte'ilün fâ'ilâtü müfte'ilün fâ'

Munsarih bahrı: matvî-yi meczû' 74b/6

müfte'ilün fâ'ilün

Recez bahrı: matvî-yi merfû' 58a/1

müfte'ilün fâ'ilün mef'ûlün fâ'ilün

Munsarih bahrı: matvî-yi maktû'-yı matvî-yi meksûf 74b/1

müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün

Basît bahrı: matvî 73a/3

Munsarih bahrı: matvî-yi meksûf 76a/3

müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fa'

Munsarih bahrı: matvî-yi meksûf-ı menhûr 74b/12

müfte‘ilün fâ‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilün

Recez bahrı: bir rükn matvî bir rükn merfû‘ 53b/2

Recez bahrında müsemmen bir rükn matvî bir rükn merfû‘ olan bu vezin munsarih bahrında bir rükn matvî, bir rükn matvî-yi meksûf’tur 58b/4

Munsarih bahrı: bir rükn matvî bir rükn matvî-yi meksûf’tur 74a/3

müfte‘ilün fa‘ûlân

Serî‘ bahrı: murabba‘ât-ı matvî-yi mevkûf 86a/8

müfte‘ilün fa‘ûlün mefâ‘ilün mefâ‘îlü

Munsarih bahrı: matvî-yi mahbûn-ı meksûf 74b/3

müfte‘ilün fa‘ûlün müfte‘ilün fa‘ûlün

Recez bahrı: bir rükn matvî bir rükn mekbûl 53b/4

müfte‘ilün fe‘ilâtü fa‘ul

Munsarih bahrı: matvî-yi mahbûl-ı mahbûn-ı ehazz 76b/8

müfte‘ilün fe‘ilâtü fa‘lü

Munsarih bahrında müseddes-i matvî-yi mahbûl-ı mahbûn-ı ehazzdur kim *müfte‘ilün fe‘ilâtü fa‘lü* vezni mütekârib bahrında müsemmen-i esrem-i makbûz, ‘arûz ve darb mahzûfdur: *Fa‘lü fa‘ûlü fa‘ûlü fa‘ul* veznine denktir 33b/1

müfte‘ilün fe‘ilâtü fa‘ûlün

Munsarih bahrında müseddes-i matvî-yi mahbûl-i mekbûl olan bu vezin mütekârib bahrında müsemmen-i esrem-i makbûz, ‘arûz ve darb sâlim *fa‘lü fa‘ūlü fa‘ūlü fa‘ūlün* veznine denktir 33a/11

müfte‘ilün fe‘ilâtün

Müctess bahrı: mahbûn 83b/6

Müctess bahrında murabba‘-ı matvî-yi mahbûndur kim *müfte‘ilün fe‘ilâtün* vezni mütekârib bahrında müseddes-i esrem-i makbûz, ‘arûz ve darb sâlim *fa‘lü fa‘ûlü fa‘ûlün* veznine denktir 34a/6

müfte‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün

Müctess bahrı: matvî-yi mahbûn 83a/8

müfte‘ilün fe‘ilâtün müfte‘ilün fe‘ilâtün

Müctess bahrı: matvî-yi mahbûn 82b/7

müfte‘ilün mef‘ûlü fa‘ul

Munsarih bahrı: matvî-yi merfû‘-yı mahbûn-ı ehazz 76b/10

müfte‘ilün mef‘ûlü fa‘lü

Munsarih bahrında müseddes-i matvî-yi merfû‘-yı mahbûn-ı ehazz olan *müfte‘ilün mef‘ûlü fa‘lü* vezni mütekârib bahrında müsemmen-i esrem-i mahzûf *fa‘lü fa‘ûlün fa‘lü fa‘ul* veznine denktir 33b/3

müfte‘ilün mef‘ûlün

Recez bahrı: matvî-yi maktû‘ 57b/12

Serî‘ bahrı: meksûf-ı matvî 86a/10

müfte‘ilün mef‘ûlün fâ‘ilân

Serî‘ bahrı: matvî-yi maktû‘yı matvî-yi mevkûf 85b/11

müfte‘ilün mef‘ûlün müfte‘ilün fa‘

Munsarih bahrı: matvî-yi meksûfı menhûr 75a/5

müfte‘ilün mef‘ûlün müfte‘ilün mef‘ûlün

Munsarih bahrı: matvî-yi meksûf 75a/3

müfte‘ilün mefâ‘îl

Munsarih bahrı: matvî-yi mahbûn 77a/8

müfte‘ilün mefâ‘ilü mefâ‘ilü fa‘lün

Recez bahrı: matvî-i mahbûn ‘arûz ve darb ehazz 55a/9

müfte‘ilün mefâ‘ilün

Recez bahrı: matvî-yi mahbûn 57b/10

müfte‘ilün mefâ‘ilün fa‘ûlân

Serî‘ bahrı: matvî-yi mahbûn-ı mevkûf 85b/8

müfte‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Recez bahrı: matvî-yi mahbûn 57a/4

müfte‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün

Recezb sadr ve ‘arûz, ibtidâ ve darb matvî haşv mahbûn 55a/7

müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilân

Recez bahrı: matvî haşv mahbûn ‘arûz ve darb matvî-yi müzâll 56b/5

müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilâtün

Kâmil bahrı: meczûl-ı mevkûs-ı meczûl-ı müreffel 70a/4

müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün

Recez bahrı: matvî-yi mahbûn 56b/2

müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün mef‘ûlün

Recez bahrı: matvî-yi mahbûn ‘arûz ve darb maktû‘ 53b/10

müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilân

Recez bahrı: matvî-yi mahbûn-ı müzâll 54a/10

müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilün

Recez bahrı: bir rükn matvî bir rükn mahbûn 53a/13

müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilün

Recez bahrında mütetavvil: bir rükn matvî bir rükn mahbûn 58a/8

müfte‘ilün müfte‘ilün

Recez bahrı: matvî 57b/8

müfte‘ilün müfte‘ilün fa‘

Serî‘ bahrı: matvî-yi menhûr 85b/5

müfte‘ilün müfte‘ilün fa‘lün

Serî‘ bahrı: matvî ‘arûz ve darb eslem 85b/1

müfte‘ilün müfte‘ilün fâ‘

Serî‘ bahrı: matvî-yi mahbûn-ı mevkûf 85b/3

müfte‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilân

Serî‘ bahrı: matvî-yi mevkûf 84b/2

Şeyh Nizâmî’den ki mısraın vezni farklı olan bir beyit örneği: İlk mısraı *iki rükni maktû‘*dur, *‘arûz-ı matvî-yi mevkûf*: *Mef‘ûlün mef‘ûlün fâ‘ilân*. İkinci mısraının *iki rükni matvî, darbı matvî-yi mevkûf*: *Müfte‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilân* 84b/12

müfte‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilün

Recez bahrı: matvî ‘arûz ve darb merfû‘ 57a/6

Recez bahrında müsemmen müseddes-i matvî ‘arûz ve darb merfû‘ olan bu vezin serî‘ bahrında matvî-yi meksûftur 58b/11

müfte‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilün

Serî‘ bahrı: matvî-yi meksûf 84b/6

müfte‘ilün müfte‘ilün fe‘iletün

Recez bahrı: matvî ‘arûz ve darb mahbûl 57a/1

müfte‘ilün müfte‘ilün mef‘ûlân

Serî‘ bahrı: matvî ‘arûz ve darb mevkûf 85a/6

müfte‘ilün müfte‘ilün mef‘ûlün

Recez bahrı: matvî ‘arûz ve darb maktû‘ 56b/11

Serî‘ bahrı: matvî-yi meksûf 85a/10

müfte‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilân

Recez bahrı: matvî ‘arûz ve darb mahbûn-ı müzâll 56a/12

müfte‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

Recez bahrı: iki rükn matvî iki rükn mahbûn 54b/12

müfte‘ilün müfte‘ilün mefâ‘ilün müfte‘ilün

Recez bahrı: haşvın bir rükni mahbûn bâkî matvî 54b/1

müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilân

Recez bahrı: matvî-yi müzâll 56a/9

müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün

Recez bahrı: matvî 56a/6

müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilân

Recez bahrı: matvî ‘arûz ve darb merfû‘-yı müzâll 53b/13

müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün fâ‘ilün

Recez bahrı: matvî ‘arûz ve darb merfû‘ 54a/3

müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün mef'ûlün

Recez bahrı: matvî 'arûz ve darb maktû' 53b/7

müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün mefâ'ilün

Recez bahrı: matvî 'arûz ve darb mahbûn 54b/5

müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün

Recez bahrı: matvî 53a/6

Müctelibe-i muzahafa dairesinde recez-i matvî 14b/3

müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün

Hezec bahrı: mutavvel vezn 46a/5

Recez bahrı: matvî 58a/10

müfte'ilün müstef'ilün müfte'ilün müstef'ilün

Recez bahrı: bir rükn matvî bir rükn sâlim 53a/9

müstef'il

Asıl vezinlerden *Müstef'ilün* 'ün kat' zihâfı ile maktû'u *müstef'il* olur, *mef'ûlün* yerine konulur 6b/6

müstef'ilân

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/10

Müstef'ilün 'ün fürû'ı, zihâfı: müzâll 10b/2

Mütefâ'ilün fürû'ı, zihâfı: muzmer-i müzâll 11a/4

Asıl vezinlerden *müstef'ilün* 'ün izâle zihâfı ile müzâllı *müstef'ilân* olur 8a/7

müstef'ilâtün

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/11

Müstef'ilün 'ün fürû'ı, zihâfı: müreffel 10b/2

Mütefâ'ilün fürû'ı, zihâfı: muzmer-i müreffel 11a/4

Asıl vezinlerden *müstef'ilün* 'ün terfîl zihâfı ile müreffeli *müstef'ilâtün* olur 8a/9

müstef'ilü

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/8

Müstef'ilün 'ün fürû'ı, zihâfı: mekfûf 10b/1

müstef'ilü fâ'ilâtü müstef'ilü fa'

Müctess bahrından rubâ'î vezni elde edilebilir: mekfûf-ı mechûf' 51b/3

Munsarih bahrı: mekfûf-ı matvî-yi menhûr 74a/8

Munsarih bahrından rubâ'î vezni elde edilebilir: mekfûf-ı matvî-yi menhûr 51a/11

Müctess bahrı: mekfûf-ı mechûf 82b/13

müstef'ilü fâ'ilün fa'ûlün

Recez bahrında müseddes-i mekfûf-ı merfû'-yı mekbûl olan bu vezin hezec bahrında müseddes-i ahreb-i makbûz-ı mahzûf *mef'ûlü mefâ'ilün fa'ûlün* 58b/8

Recez bahrı: mekfûf-ı merfû'-yı mekbûl 55b/1

müstef'ilü fâ'ilün fa'ûlün fa'lün

Recez bahrı: mekfûf-ı merfû'-yı mekbûl-ı ehazz 52b/2

Recez bahrından rubâ'î vezni elde edilebilir: mekfûf-ı merfû'-yı mekbûl-ı ehazz 51a/9

müstef'ilü mef'ûlü fa'ûlün fa'lün

Munsarih bahrı: mekfûf-ı merfû'-yı mekbûl-ı aslem 74a/10

Munsarih bahrından rubâ'î vezni elde edilebilir: mekfûf-ı merfû'-yı mekbûl-ı aslem 51a/12

müstef'ilü mef'ûlün müstef'ilü mef'ûlün

Recez bahrı: bir rükn mekfûf bir rükn maktû' 52a/13

Recez bahrında müsemmen, bir rükn mekfûf, bir rükn maktû' *müstef'ilü mef'ûlün müstef'ilü mef'ûlün* vezni hezec bahrında müsemmen bir rükn ahreb, bir rükn sâlim *mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün* veznine denktir 58a/13

müs-tef'i-lün

Sekiz usulün beşte biri olup subâîdir -iki sebeb ile bir vetid-i mefrûktan oluşur- vetid-i mefrûk iki sebebin arasında olduğunda bu rükn meydana gelir. Eczânın on rüknünden biri 3b/7, 3b/12

müstef'ilün

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri, aruz cüzlerinin on rüknünden biri. Sekiz usulün beşte biri olup subâîdir -iki sebeb ile bir vetidden oluşur- vetid iki sebebden sonra olduğunda bu rükn meydana gelir. *Müstef'ilün'ü*n zihâfları on birdir: Habn, tayy, keff, hazez, ref', kat', habl, şekl, kebl, izâle, terfîl. Fürû'u on sekizdir: *Mefâ'ilün* (mahbûn), *müfte'ilün* (matvî), *fa'lün* (ehazz), *fâ'ilün* (merfû'), *mef'ûlün* (maktû'), *fe'iletün* (mahbûl), *müstef'ilü* (mekfûf), *mefâ'ilü* (meşkûl), *fa'ûlün* (mekbûl), *müstef'ilân* (muzâll), *müstef'ilâtün* (müreffel), *fa'il* (mahbûn-ı ehazz), *mefâ'ilân* (mahbûn-ı müzâll), *mefâ'ilâtün* (mahbûn-ı müreffel), *müfte'ilân* (matvî-yi müzâll), *müfte'ilâtün* (matvî-yi müreffel), *fâ'ilân* (merfû'-yı müzâll), *fâ'ilâtün* (merfû'-yı müreffel) 3b/6, 10a/11, 11a/9, 11a/12, 24b/9

Subâî vezin olup iki sebeb ile bir vetidden mürekkebdir. sebebler hafif, vetid mecmû‘ olursa üç çeşit rükn elde edilir: *mefâ’îlün, müstef‘ilün, fâ‘i-lâ-tün* 4a/6, 4a/12

Aruz imlası: kelime sonunda hâ (ه) bolsa nekre yapar: *‘ayyāreî* (عَیارهٔ) ki *müstef‘ılün* veznindedir 23a/10

Aruz imlası: Farsçada sakin bā(ب), tā(ت), dāl(د) sākindür iki sakinden sonra geldiğinde taktide düşer: *güştasb şeh, kemgūşt şud, pür rīḥt mey, bī-kār derd müstef‘ilün* veznidedirler25b/11

Aruz imlası: vāv(و) bile hā(ہا) telaffuz edilse artar(bir buçuk hece sayılır): *Tü şāh men, bende şevem müstef‘ilün* veznidedirler.25a/2,

Aruz imlası: uzun ünlü değerinde olan harflerden [elif(ا), vāv(و) ve yā’dur(ى)] sonra sakin nun (ن) gelirse taktide düşer: *Mecnūn şudem, müşkīn ḫaṭat, dermān merā* : *müstef‘ılün* veznindedir 25b/1

Mefâ‘ilün ile *müfte‘ilün* eğer *müstef‘ilün*’ün fürû‘u tutulsa *mahbûn* ile *matvî* olur 58b/12

Mefâ‘ilün ile *fâ‘ilün* eğer *müstef‘ilün*’ün fürû‘u tutulsa *mahbûn* ile *merfû‘* olur.59a/4

Mütefâ‘ilün ün fürû‘ı, zihâfı: muzmer 11a/2

Asıl vezinlerden *müstef‘ilün* ün habl zihâfı ile mahbûlü *müte‘ilün* olur, *fe‘iletün* yerine konulur 7a/2

Asıl vezinlerden *müstef‘ilün* ün izâle zihâfı ile müzâllı *müstef‘ilân* olur 8a/7

Asıl vezinlerden *müstef‘ilün* ün kat‘ zihâfı ile maktû‘u *müstef‘il* olur, *mef’ûlün* yerine konulur 6b/6

Asıl vezinlerden *müstef‘ilün* ün kebl zihâfı ile makbulu *mütfa‘il* olur, *fa‘ûlün* yerine konulur 7a/5

Asıl vezinlerden *müstef‘ilün* ün ref‘ zihâfı ile merfû‘u *tef‘ilün* olur, *fâ‘ilün* yerine konulur 6a/12

Asıl vezinlerden *müstef‘ilün* ün şekl zihâfı ile meşkulü *mütefâ‘ilü* olur 7a/4

Asıl vezinlerden *müstef‘ilün* ün terfîl zihâfı ile müreffeli *müstef‘ilâtün* olur 8a/9

Asıl vezinlerden *müstef‘ilün* ün hazez zihâfı ile ehazzı *fa‘lün* olur 6a/7

Asıl vezinlerden *müstef‘ilün* ün habn zihâfı ile mahbûnu *mütef‘ilün* olur, *mefâ‘ilün* yerine konulur 5b/1

Asıl vezinlerden *Müstef‘ilün* ün tayy zihâfı ile matvîsi *müste‘ilün* olur, *müfte‘ilün* yerine konulur 5b/4

Asıl vezinlerden *mütefâ‘ilün* ün izmâr zihâfı ile muzmer mütfâ‘ilün olur, *müstef‘ilün* yerine konulur 5a/6

müs-tef'i-lün fâ'ilâtün

Müctess baḥrı 18a/7

müs-tef'i-lün fâ'ilâtün fâ'ilâtün

Müctess bahrı 21a/5

Acem aruzunda bu vezinde müseddes bahir yoktur. 19b/6

müstef'ilün fâ'ilâtün müstef'ilün fâ'ilâtün

Müctess bahrı: müsemmenât-ı sâlimü'l-erkân 81b/10

müstef'ilün fâ'ilün

Munsarih bahrı: matvî-yi meksûf ve murabba'-ı meştûr-ı sâlimü'l-erkân 73a/8

müstef'ilün fâ'ilün fa'ûlün

Basît bahrı: 'arûz ve darb mekbûl 72b/13

müstef'ilün fâ'ilün mefâ'ilün fâ'ilün

Munsarih bahrı: matvî-yi meksûf-ı mahbûn 74a/6

müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün

Basît bahrı: müseddesât-ı meczû-yı sâlimü'l-erkân 72b/10

müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilân

Basît bahrı: müzâll 72b/1

müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün

İki sâlim, iki muzâhaftan oluşan muhtelife dairesinde ibtida ikinci sebeb-i hafif olan dördüncü cüzle başlarsa basît bahrı meydana gelir: 17a/3

Basît bahrı: müsemmenât-ı sâlimü'l-erkân 72a/11

Rezec bahrında müsemmen bir rükn sâlim bir rükn merfû' olan bu vezin basît bahrında sâlimü'l-erkândır 58b/2

Bahir vezinlerinin rüknlerinin birbiriyle uyumundan bahsederken Arap şairlerinin bazılarının buna muhalefet ederek beytin mısralarını farklı oluşturabildiklerine Kaside-i Bürde'den müctess bahrında örnek verilmiş. Beytin birinci mısraı *mefâ'ilün fâ'ilâtün fâ'ilün fe'ilün* ikinci mısraı *müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün* 27b/1

Recez bahrı: bir rükn sâlim bir rükn merfû' 52a/7

müstef'ilün fa'ûlün müstef'ilün fa'ûlün

Recez bahrı: bir rükn sâlim bir rükn mekbûl 52a/9

müstef'ilün fe'ilün müstef'ilün fe'ilün

Basît bahrı: bir rükn sâlim bir rükn mahbûn 72b/4

müstef'ilün mefâ'ilü müstef'ilün fa'ul

Recez bahrında sâlim-i meşkûl-ı mahbûn-ı ehazz *müstef'ilün mefâ'ilü müstef'ilün fa'ul* vezni muzâri' bahrında ahreb-i mekfûf-ı mahzûf *mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün* veznine denktir 58b/6

Recez bahrı: sâlim-i meşkûl-ı mahbûn-ı ehazz 52a/11

müstef'ilün müfte'ilün müstef'ilün müfte'ilün

Recez bahrı: bir rükn sâlim bir rükn mahbûn 52a/2

müstef'ilün mef'ûlâtü müstef'ilün

Munsarih bahrı 20b/10

Muntazi'a dairesinde bahirler üç yedili rükne dayanmaktadır. Başta iki rüknün ilk sebebinden olsa bu vezin meydana gelir 19a/10

müstef'ilün mef'ûlâtü müstef'ilün mef'ûlân

Munsarih bahrı: müsemmenât 'arûz ve darb mevkûf 73b/9

müstef'ilün mef'ûlâtü müstef'ilün mef'ûlâtü

İki yedili rüknün birleşmesiyle oluşan müştebihe dairesinde iki sebeb-i hafif, bir vetid-i mecmû', iki sebeb-i hafif, bir vetid-i mefrûk bir araya geldiğinde munsarih bahrı meydana gelir 17b/4

müstef'ilün müstef'ilün

Recez bahrı: murabba'ât-ı meştûr-ı sâlimü'l-erkân 57a/9

Recez bahrında murabba'-ı sâlim *müstef'ilün müstef'ilün* vezni mütekârib bahrında müsemmen-i eslem-i mahzûf *fa'lün fa'ul fa'lün fa'ul* veznine denktir 33b/7

müstef'ilün müstef'ilün fe'ilün

Serî' bahrı: 'arûz ve darb mahbûl-ı meksûf 85a/3

müstef'ilün müstef'ilün mef'ûlât

Üç subai rüknden mürekkep muntazi'a dairesinde serî' bahrıdır. Altı sebeb-i hafif, iki vetid-i mecmû', bir vetid-i mefrûktan ibarettir 19a/4

Serî' bahrı 20b/4

Serî' bahrı: 'arûz ve darb mevkûf 84a/11

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Recez bahrı: müseddesât-ı sâlimü'l-erkân 55a/12

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün mefâ'ilün

Recez bahrı: bir rükn sâlim bir rükn matvî 52a/5

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilân

Recez bahrı: müzâll 51b/12

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Müctelibe dairesinde birinci sebeb bulunursa recez bahrı olur 14a/6

Recez bahrı: müsemmenât-ı sâlimü'l-erkân 51b/9

müste'ilün

Asıl vezinlerden *müstef'ilün* 'ün tayy zihâfı ile matvîsi *müste'ilün* olur, *müfte'ilün* yerine konulur 5b/4

mütefâ'il

Asıl vezinlerden müte*fâ'ilün* ün kat' zihâfı ile maktû'u *mütefâ'il* olur, *fe'ilâtün* yerine konulur 6b/6

mütefâ'ilân

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/10

Asıl vezinlerden *mütefâ'ılün* ün izâle zihâfı ile müzâllı *mütefâ'ilân* olur 8a/7

Mütefâ'ilün ün fürû'ı, zihâfı: müzâll 11a/3

mütefâ'ilâtün

Doksan altı fürû'nun kırk vezninden biri 11a/11

Asıl vezinlerden müte*fâ'ilün* ün terfîl zihâfı ile müreffeli *mütefâ'ilâtün* olur 8a/9

Mütefâ'ilün ün fürû'ı, zihâfı: müreffel 11a/3

mütefâ'ilü

Asıl vezinlerden *müstef'ilün* ün şekl zihâfı ile meşkulü *mütefâ'ilü* olur 7a/4

mütefâ'ilün

Aruz cüzlerinin on rüknünden biri. *Mütefâ'ilün, mef'ûlâtü, müfâ'aletün* sekiz vezin usulünün üçte birini meydana getirir; doksan altı fürû', 40+3 vezin kabul edilir; beş harekeli iki sakin harften oluşur. *Mütefâ'ilün* ün zihâfları yedidir: İzmâr, hazez, kat', vaks, cezl, izâle, terfîl. Fürû'u on beştir: *Müstef'ilün* (muzmer), *fu'ulün* (ehazz), *fe'ilâtün* (maktû'), *mefâ'ilün* (mevkûs), *müfte'ilün* (meczûl), *mütefâ'ilân* (müzâll), *mütefâ'ilâtün* (müreffel), *fu'lün* (muzmer-i ehazz), *mef'ûlün* (muzmer-i maktû'), *müstef'ilân* (muzmer-i müzâll), *müstef'ilâtün* (muzmer-i müreffel), *mefâ'ilân* (mevkûs-ı müzâll), *mefâ'ilâtün* (mevkûs-ı müreffel), *müfte'ilân* (meczûl-i müzâll), *müfte'ilâtün* (meczûl-i müreffel) 3b/7, 4b/3, 11a/1, 11a/13, 24b/11

Asıl vezinlerden *mütefâ'ilün* ün cezl zihâfı ile meczûlü *mütfe'ilün* olur, *müfte'ilün* yerine konulur 6b/12

Asıl vezinlerden müte*fâ'ilün* ün izâle zihâfı ile muzâllı *mütefâ'ilân* olur 8a/7

Asıl vezinlerden müte*fâ'ilün* ün kat' zihâfı ile maktû'u *mütefâ'il* olur, *fe'ilâtün* yerine konulur 6b/6

Asıl vezinlerden müte*fâ'ilün* ün terfîl zihâfı ile müreffeli *mütefâ'ilâtün* olur 8a/9

Asıl vezinlerden müte*fâ'ilün* ün vaks zihâfı ile mavkusu *mefâ'ilün* olur 6b/9

Asıl vezinlerden *mütefâ'ılün* ün hazez zihâfı ile ehazzı *fe'ilün* olur 6a/7

Asıl vezinlerden *mütefâ'ilün* ün izmâr zihâfı ile muzmer *mütfâ'ilün* olur, *müstef'ilün* yerine konulur 5a/5

Mefâ'ilün ile *müfte'ilün mütefâ'ilün*'ün fürû'u tutulsa mevkûs ile meczûl meydana gelir 59a/1

mütefâ'ilün fa'lün mütefâ'ilün fa'lün

Kâmil bahrı: bir rükn sâlim bir rükn muzmer-i ehazz 69a/11

mütefâ'ilün fe'ilâtün

Kâmil bahrı: 'arûz ve darb maktû' 70b/2

mütefâ'ilün fe'ilâtün mütefâ'ilün fe'ilâtün

Kâmil bahrı: bir rükn sâlim bir rükn maktû' 69a/1

mütefâ'ilün fe'ilün

Kâmil bahrı: 'arûz ve darb ehazz 70b/4

mütefâ'ilün fu'ulün mütefâ'ilün fu'ulün

Kâmil bahrı: bir rükn sâlim bir rükn ehazz 69a/3

mütefâ'ilün mefâ'ilün fe'ilâtün

Kâmil bahrı: mevkûs-ı maktû' 69b/11

mütefâ'ilün mefâ'ilün mütefâ'ilün mefâ'ilün

Kâmil bahrı: bir rükn sâlim bir rükn mevkûs 69a/7

mütefâ'ilün mef'ûlün mütefâ'ilün mef'ûlün

Kâmil bahrı: bir rükn sâlim bir rükn muzmer-i maktû' 69b/1

mütefâ'ilün müfte'ilün fe'ilâtün

Kâmil bahrı: meczûl-ı maktû' 69b/13

mütefâ'ilün müfte'ilün mütefâ'ilün müfte'ilün

Kâmil bahrı: bir rükn sâlim bir rükn meczûl 69a/5

mütefâ'ilün müstef'ilün

Kâmil bahrı: 'arûz ve darb muzmer 70a/10

mütefâ'ilün müstef'ilün mütefâ'ilün

Kâmil bahrı: haşv muzmer 69b/6

mütefâ'ilün müstef'ilün mütefâ'ilün müstef'ilün

Kâmil bahrı: bir rükn sâlim bir rükn muzmer 68b/9

mütefâ'ilün mütefâ'ilân

Kâmil bahrı: 'arûz ve darb müzâll 70a/13

mütefâ'ilün mütefâ'ilün

Kâmil bahrı: murabba'ât-ı meştûr-ı sâlimü'l-erkân 70a/4

Kâmil bahrında murabba'-ı sâlim olan bu vezin mütedârik bahrında müşemmen, bir rükn mahbûn, bir

rükn mahbûn-ı maktû‘ *fa‘ulün fa‘ul fa‘ulün fa‘ul* veznine denktir 37a/3

mütefâ‘ilün mütefâ‘ilün fe‘ilâtün

Kâmil bahrı: ‘arûz ve darb maktû‘ 69b/9

mütefâ‘ilün mütefâ‘ilün mütefâ‘ilün

Bir vetid-i mecmû‘; iki, sebeb: bir hafîf, bir sakîlden oluşan mu’telife dairesinde ibtida sebeb-i sakîl olursa kâmil bahrı meydana gelir 15b/7

Kâmil bahrı: müseddesât-ı meczû-yı sâlimü’l-erkân 69b/3

mütefâ‘ilün mütefâ‘ilün mütefâ‘ilün mütefâ‘ilân

Kâmil bahrı: müzâll 68b/7

mütefâ‘ilün mütefâ‘ilün mütefâ‘ilün mütefâ‘ilün

Kâmil bahrı: müsemmenât-ı sâlimü’l-erkân 68b/5

mütef‘ilün

Asıl vezinlerden *Müstef‘ilün* ün habn zihâfı ile mahbûnu *mütef‘ilün* olur, me*fâ‘ilün* yerine konulur 5b/1

müte‘ilün

Asıl vezinlerden *müstef‘ilün* ün habl zihâfı ile mahbûlü *müte‘ilün* olur, *fe‘iletün* yerine konulur 7a/2

mütfa‘il

Asıl vezinlerden *müstef‘ilün* ün kebl zihâfı ile makbulu *mütfa‘il* olur, *fa‘ûlün* yerine konulur 7a/6

mütfâ‘ilün

Asıl vezinlerden *mütefâ‘ilün* ün izmâr zihâfı ile muzmer *mütfâ‘ilün* olur, *müstef‘ilün* yerine konulur 5a/6

mütfe‘ilün

Asıl vezinlerden *mütefâ‘ilün* ün cezl zihâfı ile meczûlü *mütfe‘ilün* olur, *müfte‘ilün* yerine konulur 6b/12

tef‘ilün

Asıl vezinlerden *müstef‘ilün* ün ref‘ zihâfı ile merfû‘u *tef‘ilün* olur, *fâ‘ilün* yerine konulur 6a/12

tün

Asıl vezinlerden *fâ‘ilâtün* ün cahf zihâfı ile mechûfu *tün* olur, *fa‘* vezni yerine konulur 7b/3

‘ulâtü

Asıl vezinlerden *mef‘ûlatü* ün ref‘ zihâfı ile merfû‘u *‘ulâtü* olur, *mef‘ûlü* yerine konulur 6a/12

‘ûlü

Asıl vezinlerden *mef‘ûlatü* ref’ ile *‘ulâtü* olur, merfû‘’u *mef‘ûlü*’dür

Asıl vezinlerden *fa‘ûlün*’ün serm zihâfı ile esremı *‘ûlü* olur, *fa‘lü* yerine konulur 8a/2

‘ûlün

Asıl vezinlerden *fa‘ûlün*’ün selm zihâfı ile eslemi *‘ûlün* olur, *fa‘lün* yerine konulur 6a/3

yef‘alu

Vezin uygulaması: *yensuru yef‘alu* veznindedir 22b/1

KAYNAKÇA

1. Abik, Ayşehan Deniz (1993), *'Alí Şír Nevāyí'nin Risaleleri: Rāríḥ-i Enbiyā ve Hükemā, Tāríḥ-i Mülūk-ı 'Acem, Münşe'āt*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, Ankara.
2. Akdemir, Yrd. Doç. Dr. Hikmet (1999), *Belâğat Terimleri Ansiklopedisi*, İzmir.
3. Aksoyak, İsmail Hakkı (2012), "Türk Aruzu", *Mehmet Fuat Köprülü*, Editör: Yahya Kemal Taştan, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 57-77.
4. Akün, Ömer Faruk (1991a). Bâbür, TDV İslam Ansiklopedisi, 4. C, s. 396-400, İstanbul.
5. A'zam, Abdulla (2006), *Aruz, Alişîr Navaiy va Zahiriddin Muhammad Bobur Sabakları*, Alişîr Navaiy Namidagi Özbekistan Milliy Kütübhanasi Naşriyati.
6. Babayeva, Elnurə Vaqif qızı (2015), *Əbdürrəhman Cami Əruzun Nəzəri Əsasları Haqqında*, Elmi əsərlər, №1, AMEA M. Füzuli adına Əlyazmalar İnstitu, Bakı: 38-47.
7. Babayeva, Elnurə Vaqıf qızı (2019), *Əbdürrəhman Caminin "Risaleyi - Əruz"unun Türkcə Tərcüməsi və Onun Tekstoloji - Filoloji Xüsusiyyətləri*, AMEA M. Füzuli adına Əlyazmalar İnstitu, Bakı: 38-47.
8. Bakırcı, Fatih (2016), "Öleng/(y) Ölen Sözcüğü ve Nevayî İle Babur'da Bir Tür Olarak Öleng", *Türkiyat Mecmuası*, C. 26/2, İstanbul: 63-74.
9. Barutçu Özönder, F. Sema (2016), Ali Şir Nevâyî (1441-1501): Âlim, Şâir ve Devlet Adamı, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt 13/3: 47-54.
10. Barutcu Özöndör, F. Sema (2000), Doğu Türk Yazı Dili Edebî Çevresi ve Timür, *Türklük Bilgisi Araştırmaları (Journal of Turkish Studies)*, vol. 24/III: 289-294.
11. Belenkuyu, Bekir (2020), "Türkçe Aruz Kaynakçası", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 24, İstanbul: 137-172.

12. Blochet, Edgar (1932-33), Catalogue des manuscrits Turcs de la Bibliothèque Nationale, Il cilt, Paris: 229.

13. Bodrogligeti, Anreas J.E. (2001), *A Grammar of Chagatay*, Lincom Europa, Muenchen.

14. Brendemoen, Bernt (1996), "Osmanlı ve Çağatay Şiirinde İmâle ve Aslî Uzun Ünlüler", *Uluslararası Türk Dili Kongresi (26 Eylül-1 Ekim 1992) Bildiriler Kitabı*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 435-456.

15. Bozkaplan, Şerif Ali (2013), "Aruz ve Ünlü Uzunluğu", *VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri 20-25 Ekim 2008*, I: 833-838.

16. Câmî, Abdurrahman (1851), *Şerhü'l-Aruz*, Bulak Matbaası, Kahire.

17. Câmî, Abdurahmon (2014), *Risolai Aruz*, Toşкент.

18. Câmî, *Risâle-i ʿArûż*, İstanbul 1286.

19. Cheneb, Moh. Ben (1977), "Kâmil", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, VI: 146.

20. Cheneb, Moh. Ben (1987), "Hafîf", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, V/1: 81.

21. Cheneb, Moh. Ben (1987), "Hezec", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, V/1: 449.

22. Cheneb, Moh. Ben (1977), "Medîd", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, VII: 458.

23. Cheneb, Moh. Ben (1977), "Muktazab", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, VIII: 573.

24. Clauson, Sir Gerard (1972), An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish, Oxford.

25. Çetin, Nihad M. (1979), "Muzârî", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, VIII: 776-777.

26. Çetin, Nihad M. (1979), "Müctess", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, VIII: 783-784.

27. Çetin, Nihad M. (1979), "Münserih", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, VIII: 807.

28. Çetin, Nihad M. (1979), "Mütedârik", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, VIII: 853.

29. Çetin, Nihad M. (1979), "Mütekârib", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, VIII: 856-857.

30. Çetin, Nihad M. (1979), "Serî", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, X: 518-519.

31. Çetin, Nihad M. (1991), "Arûz – III. Türk Edebiyatında Arûz", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, III: 432-437.

32. Çetin, Nihad M. (1991), "Bahir", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, IV: 484-486.

33. Çetin, Nihad M. (1992), "Basît", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, V: 106.

34. Dilçin, Cem (2011), "XI. Yüzyıl Türk Şiiri ve Aruz", *Divan Şiiri Üzerine İncelemeler*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 380-390.

35. Doerfer, Gerhard (1963-1975), Turkische und Mongolische Elemente im Neupersischen, Band I-IV, Wiesbaden.

36. Durmuş, İsmail (2011), "Tef'ile", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XL: 273-274.

37. Durmuş, İsmail (2012), "Vâfir", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XLII: 423-424.

38. Durmuş, İsmail (2013), "Zihaf ve İllet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 44. Cilt: 402_b 403_c

39. Düzenli, Mesut Bayram (2017), "Câmiü'l-Envâr Tefsîrü'l-İhlâs'ta Aruz İmlası ve Müellifin Aruza Dair Tasarrufları", *Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları / Makaleler*, Editörler: Lokman Turan, Oğuzhan Sevim, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 841-850.

40. Eckmann, Janos (1988), *Cağatayca El Kitabı*, cev. Prof. Dr. Gunay Karaağac, İÜ Edebiyat Fakultesi Yayınları, İstanbul.

41. Ekici, Dr. Öğr. Üyesi Hasan (2020), "Seyyid Ahmed Sâfî'nin Molla Câmî Şerhi: Câm-ı Muzaffer", *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(1), 103-120.

42. Elwell-Sutton, L. P. (1975), *The Persian Metres*, Cambridge.

43. **FB,** *Fünûnü'l-Belâga*, Te'lîf-i Şeyh Ahmed bin Hudâydâd Tarâzî, Bodleian Library, University of Oxford Ox1 3BG'de, Ms. Elliott No: 127; 139 varak, 14 satır.

44. Nezir, Çohderî Muhammed – Seyyid Gayyur Hüseyin Sebzvârî, Muhammed Riyâz (2013), Fihrist-i Mahtûtât: Mahkeme kütüphane cât, Hükûmet-i Pakistan, İslamâbâd.

45. Gıynaş, Kamil Ali - Özer Şenödeyici (2010), "Teorik Açıdan Aruz İlmi ve Üç Aruz Risalesi", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Volume: 3 / 14: 226-240.

46. Gökyay, Orhan Şaik (2000), "İmâle", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XXII: 177-178.

47. Haciahmedov, Anvar (1998), *Uzbek Aruzı Lugati*, "Şark" Neşriyat-Matbaa Kontsernining boş tahririyatı, Toşkent.

48. Haciahmedov, Anvar (2006), *Navaiy Aruzı Nafasati*, Taşkent: Özbekistan Resiublikasi Fanlar Akademiyasi "FAN" Naşriyati

49. Hakkulov, i. (1981), *O'zbek Adabiyatıda Ruboiy*, Taşkent: Özbekistan SSR "FAN" Naşriyati.

50. Hakverdioğlu Metin - İslam Jemeney(2015), "Doğu Nazım Sanatı Hakkında Bir Çalışma (Şeyh Ahmed İbn-İ Hudaydad Tarazî- Fünûnü'l- Belâga)", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 5: 97- 114.

51. Hamîdî, Mehdi (1342), *ʿArûż-ı Ḥamîdî*, Tahran.

52. Hamrayeva, Arzugül (2022), *Timuriyler Devridegi Poetigaga Dair Risalelerde Kafiye İlmining Kıyasi Tahlili*, Taşkent: Bookmany Print Neşriyatı.

53. Hasan, Saidbek (1971), *Zahiriddin Muhammad Babir - Muhtasar*, Özbekistan SSR "FAN" Naşriyatı, Taşkent.

54. Hasanov, Saidbek (2011), *Zahiriddin Muhammad Bobur*, Özbekistan Respublikası Fanlar Akademiyası Alişir Navoiy Nomidagi Davlat Adabiyat Muzeyi, Taşkent- Özbekistan.

55. Hasanov, Saidbek (2017), *Fununu-l-Balaga*, Taşkent: Mumtaz Söz.

56. İpekten, Haluk (2018), *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, 28. Baskı, İstanbul.

57. İpşirli, Mehmet (1991), Arif Efendi Meşrepzâde, *DİA*, 3. Cilt, İstanbul: 365.

58. Jemeney, İslam (2013), *Şeyh Ahmed Tarazî- Söz Sanatı/ Fünûnü'l- Belâga,* Almatı/ Kazakistan.

59. Jo'raboyev, Otabek (2024), "Mubayyin" va "Aruz Risolası"nıng Yangı Anıqlangan Qo'lyozmalari Haqida, *Adabiy Meros*, I/(II), Taşkent: 18-24

60. Kaçalin, Mustafa S. (2011, haz.), Niyâzî - Nevâyî'nin Sözleri ve Çağatayca Tanıkları, TDK, Ankara: 2011.

61. Karaağaç, Günay (hzl.) (1997). *Lutfî Dîvânı (Giriş-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)*. Ankara: TDK Yay.

62. Khalily, Reza (2022), "Babür'ün Tahran Gülistan (Saltanatî) Kütüphanesi'ndeki Külliyatı İçinde Yer Alan Aruz Risalesi Nüshası", *TOBİDER International Journal of Social Sciences*, Volume 6/3: 292-313. **DOI Number:** http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.12.14

63. Khalily, Reza (2023), *Zahîrüddîn Muhammed Bâbür'ün Arûz Risalesi* (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım), T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, Basılmamış Doktora tezi, İstanbul.

64. Kılıç, Atabey (2008), "Aruz İmlâsı Üzerine Notlar", *Turkish Studies*, Vol 3/6: 471-487.

65. Köprülü, M. Fuad (1928), Türk Klasik Edebiyatındaki Hususi Nazım Şekilleri, Türkiyat Mecmuası, Cilt: 2, İstanbul: 219-242.

66. Köprülü, M. Fuad (1965), "Arûz - Arap Arûzunun Diğer İslâmî Edebiyatlara Tesiri", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, I: 634-653.

67. Köprülü, M. F. (1978), "Arûz", *MEB İslam Ansiklopedisi*, 1. Cilt, İstanbul: 625_a-653_b

68. Köprülü, M. Fuad (1986), "'Arûd - II", *The Encyclopaedia of Islam*, Leiden: E. J. Brill, I: 677.

69. Köprülü, Mehmed Fuad (1989), "Türk Arûzu", *Edebiyat Araştırmaları, I*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 156-163.

70. Köprülüzade, Fuat (1934), Tuyug, *Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar*, İstanbul: 204-240.

71. Köprülüzade, Fuat (1934), İlâve I. Babür'ün *Aruz Risalesi* ve *Mübeyyen*'i, İlâve II. Nevâi ve Babür'deki Nazım Şekillerine Ait, *Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar*, İstanbul: 240-254.

72. Kurtuluş, Rıza (1995), "Emîr Hüsrev-i Dihlevî", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 11. Cilt, İstanbul: 135-137. https://islamansiklopedisi.org.tr/emir-husrev-i-dihlevi

73. Lessing, Ferdinand D. (1960), *Mongolian-English Dictionary*, Berkeley and Los Angeles.

74. **ME**, Eraslan, Prof. Dr. Kemal (1993), *Alî-Şîr Nevayî Mîzânü'l-Evzân,* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

75. **MN,** Eraslan, Prof. Dr. Kemal (2001), *Alî-Şîr Nevayî Mecâlisü'n-Nefâyis*, II Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

76. Nour, Prof. Dr. Rıza (1931), Le "Moukhtaçar" (1) de Baber Chah, *Türkbilik Revüsü / Revue de Turcologie*, No: 1, Paris: 86-92.

77. Nour, Prof. Dr. Rıza (1935), Köprülüzade Fuad Beyin Cevabına Cevab (Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar. Köprülüzade Fuat. İstanbul. 1934), *Türkbilik Revüsü / Revue de Turcologie*, No: 5, Tom II, Livre I, Paris: 99/816-162/879.

78. Oğuz, Burhan (2022), "Doğu Anadolu danslarından Akışta", *Türkiye Halkının Kültür Kökenleri*, http://burhanoguz.com/138-bolum/: 14.11. 2022

79. Okay, M. Orhan (2007), "Türk Aruzunun Uygulanmasında Gelişen Usûller", *Edebiyat ve Dil Yazıları: Mustafa İsen'e Armağan*, Editörler: Ayşenur Külahlıoğlu İslam, Süer Eker, Ankara: Grafiker Yayınları, 457-462.

80. Onay, Ahmet Talât (Haz.: Prof. Dr. Camal Kurnaz) (1996), Türk Şiirlerinin Vezni, Ankara: Akçağ Yayınları.

81. Oral Seyhan, Tanju (2012), "Babür'ün Aruz Risalesi'nde Yer Alan Bazı Dil Bilgisi ve Yazım Kuralları", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 31: 217-241.

82. Ölmez, Zühal (2007), "**Mongolian Loanwords in Classical Chagatai Texts**", Türk Dilleri Araştırmaları, Festschrift in Honor of András, J. E. Bodrgligeti Armağanı , cilt.17, ss.229-236.

83. Ölmez, Zühal (2011), "Ali Şir Nevâyî'nin Eserlerindeki Moğolca asru Sözü Hakkında", *Türk Dilleri Araştırmaları*, 21.2 (2011): 161-169.

84. Ölmez, Zühal (2013), "**Çağataycadaki Moğolca Sözcükler**", VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı , cilt 3, Ankara: 3371-3377.

85. Ölmez, Zühal (2015), "**Ali Şir Nevayi'nin Eserlerindeki Moğolca Sözcükler II**", Türk Dilleri Araştırmaları, Festschrift für Uwe Bläsing anlaßlich seines 60. Geburstags, 60. Doğum Yılı Dolayısıyla Uwe Bläsing Armağanı, cilt.25, İstanbul: 183-206.

86. Ölmez, Zühal (2016), "**Ali Şir Nevayi'nin Eserlerindeki Moğolca Sözcükler** IV", Türk Dilleri Araştırmaları, Festschrift für Henryk Jankowski anlaßlich seines 65. Geburstags, 65. Doğum Yılı Dolayısıyla Henryk Jankowski Armağanı , cilt.26 (2), İstanbul: 137-148.

87. Ölmez, Zühal (2018), "**Mongolian Loanwords in the Works of Navai (III)**, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten, cilt.66 (2), Ankara: 363-375.

88. Özdemir, Abdurrahman (2015), "Aruz İlmi", *İslâm Medeniyetinde Dil İlimleri: Tarih ve Problemler*, (Editör: İsmail Güler), İstanbul: İSAM Yayınları, 357-424.

89. Paksoy, Kezban (2008), "Tuhfe-i Mir'de Aruz İmlasına Dair Hususiyetler", II. Klasik Turk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. İsmail Ünver Adına) 15-16 Mayıs 2008, KAYSERİ.

90. Pala, İskender (2009), "Sekt-i Melîh", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XXXVI: 335.

91. Rahmanov, Vahab (2022), *Zahirüddin Muhammad Babur / Külliyat 3. Cilt / Aruz Risalasi*, Taşkent: "Zilal Bulak" Neşriyatı.

92. Räsänen, Martti (1969), *Versuch Eines Etymologischen Worterbuchs der Türksprachen*, Helsinki.

93. Rückert, F.(1874), *Grammatik, Poetik und Rhetorik der Perser*, Gotha.

94. Sâfî, Ahmed (1267), *Câm-i Muẓaffer* (*Şerḥ-i ʿArûż-ı Molla Câmî*, İstanbul).

95. Sevgi, *Prof. Dr. Ahmet* (2007), "Ahmed-i Dâî'nin Bilinmeyen Bir Eseri: İlm-i Arûz", *Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, Yıl/Year 2007, Sayı/Number: 18, 1-11.

96. Seyfî Buhârî (1970), *Risâle-i ʿArûż (ʿArûż-ı Seyfî)*, Câmî'nin *Risâle-i Ḳāfiye*'si ile birlikte, Farsça metin ve İng. trc. H. Blochmann, *The Prosody of the Persians According to Saifi, Jāmī and other writers* (Calcutta ⟶ Amsterdam).

97. Schaade, A (1964), "Recez", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, IX: 657-663.

98. Schaade, A (1964), "Remel", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, IX: 684-687.

99. Scherbak, A.M. (1969), "Soçinenie Babura ob 'Aruze [Predvaritelnoe Soobsçenie]", NAA, nr. 5, s. 156-168.

100. Stebleva, İ, V. (1970), "İzvleçeniya İz Traktata Babura Po Stil}oslojeniyo IAruzul", *Pismenni· ye Pamyatniki Vostoka Ejegodnik*, Moskva: 166-171.

101. Stebleva, İ, V. (1972), *Ẓahīr ad-dīn Muḥammad Bābur Traktat Ob 'Arūże* (Zahîreddin Muhammed Babür Aruz Risâlesi), Moskva.

102. Steingass, F. (1975), *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Beirut.

103. Şafak, Yakup (1999), "Câmî'nin Aruz Risalesi Üzerine Bir İnceleme", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 3: 107-109.

104. Şafak, Yakup (2003), *Aruz Terimleri*, Konya: Saye Basımevi.

105. Şems-i Kays (1338), *El-Muʿcem fî meʿâyîri eşʿâri'l-ʿAcem* (Muhammed Kazvînî neşrinin Müderris-i Razavî tarafından tekrar gözden geçirilmiş metni ve her iki nâşirin önsözleriyle, Tahran. hş. den ofset suretiyle).

106. Şen Mesut (1993), *Gazi Zahirüddin Muhammed Babur "Baburname"* [Giriş - Metin (Kabil ve Hindistan bölümleri) - Açıklamalı Dizin], Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, İstanbul.

107. Togan, Zeki Velidi (1960a). "Tahran Kütüphanelerinde Hindistan'dan Gelen Eserlerde Çağatay Dil ve Temürlü Sanat Âbideleri", *TTK Belleten*, C. XXIV, nr. 95, 441-445, Ankara.

108. Togan, Zeki Velidi (1960b). "Londra ve Tahran'daki İslâmî Yazmalardan Bazılarına Dair", İTED, III/1-2, s. 133-160, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

109. Topuzoğlu, Tevfik Rüştü (1997), "Hafîf", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XV: 113-114.

110. Topuzoğlu, Tevfik Rüştü (1998), "Hezec", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XVII: 302-304.

111. Topuzoğlu, Tevfik Rüştü (2001), "Kâmil", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XXIV: 280-281.

112. Topuzoğlu, Tevfik Rüştü (2003), "Medîd", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XXVIII: 303-304.

113. Topuzoğlu, Tevfik Rüştü (2006), "Muktedab", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XXXI: 141-142.

114. Topuzoğlu, Tevfik Rüştü (2006), "Muzâri", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XXXI: 421-422.

115. Topuzoğlu, Tevfik Rüştü (2006), "Müctes", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XXXI: 456-457.

116. Topuzoğlu, Tevfik Rüştü (2006), "Münserih", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XXXII: 17-18.

117. Topuzoğlu, Tevfik Rüştü (2006), "Mütedârek", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XXXII: 182-183.

118. Topuzoğlu, Tevfik Rüştü (2006), "Mütekârib", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XXXII: 189.

119. Topuzoğlu, Tevfik Rüştü (2007), "Recez", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XXXIV: 509-510.

120. Topuzoğlu, Tevfik Rüştü (2007), "Remel", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XXXIV: 553-554.

121. Topuzoğlu, Tevfik Rüştü (2009), "Serî'", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XXXVI: 562.

122. Turan, Dr. Öğr. Üyesi Muhittin (2019), "Penbe-Zâde-İ Erzen-İ Rûmî'nin *Risâle Fi'l-Arûz'*u", *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl/Year: 7, Sayı/Issue:18: 107-152.

123. Ünal, Orçun (2016), *Klasik Moğolca söz Varlığında Türkçe Kökenli Kelimeler ve Türkçe-Moğolca Ses Denklikleri*, Marmara Ünv. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı , Basılmamış Dr. Tezi.

124. Ünal, Orçun (2019), "Klasik ve Orta Moğolca Söz Varlığında Türkçe Kökenli Kelimeler I (A-D)", JOTS, 3/2: 502-615.

125. el-Vatvât Reşîdüddin (1962), *Risâle-i ʿArûż* (Ahmed Ateş – Abdülvehhab Tarzî, *Farsça Grameri* içinde, İstanbul: 252-262.

126. Veil, Gotthold (1965), "Arûz", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, I: 625-634.

127. Wusuyin, Mayisguli- Tuersunniyazi, Ayiguli (2018), "An Analysis on Risale-i Aruz of Babur", *Advances in Social Science, Education and Humanities Research,* Volume 289, 5th International Conference on Education, Language, Art and Inter-cultural Communacation (ICELAIC 2018): 539-542.

128. Yazar, Sadık (2014), "XIV. Yüzyılda Yazılmış Türkçe Bir Aruz Risalesi: Aşkî'nin Arûsu'l-Arûz'u", *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 10: 83-130.

129. Yazar, Sadık. (2015), "Klâsik Türk Edebiyatında Aruz Etrafında Gelişen İmla Hususiyetleri", *Osmanlı Edebî Metinlerini Anlama Kılavuzu*, (Editör: Özer Şenödeyici), Kesit Yayınları, İstanbul, s. 277-300.

130. Yılmaz, İbrahim (2004), "Recez Bahrinin Arûz Şekilleri", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, IV/2: 129-187.

131. Yılmaz, İbrahim (2011), "Tavîl", *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, XL: 183-184.

132. Yusupova, Dilnavaz (2014), Abdurrahmân Câmî "Risâle-i Aruz", Taşkent.

133. Zülfe, Ömer (2011), "Aruz Vezinlerinin Gösterilmesi Üzerine Bazı Teklifler", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, VIII/ 1, Ankara: sf. 52-66.